This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

https://books.google.com

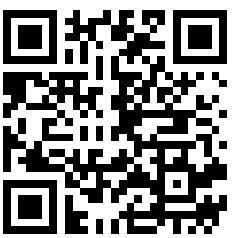

4° P. gr. c. 18

H66
II
2 (110
N6 10
(110

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

PATROLOGIÆ

CURSUS COMPLETUS,

SEU BIBLIOTHECA UNIVERSALIS, INTEGRA, UNIFORMIS, COMMODA, OECONOMICA,

OMNIUM SS. PATRUM, DOCTORUM SCRIPTORUMQUE ECCLESIASTICORUM,

SIVE LATINORUM, SIVE GRÆCORUM,

QUI AB ÆVO APOSTOLICO AD TEMPORA CONCILII TRIDENTINI (ANNO 1545) PRO LATINIS ET CONCILII FLORENTINI (ANN. 1439) PRO GRÆCIS FLORUERUNT :

RECUSIO CHRONOLOGICA

OMNIUM QUÆ EXSTITERE MONUMENTORUM CATHOLICÆ TRADITIONIS PER QUINDECIM PRIMA ECCLESIÆ SÆCULA ET AMPLIUS,

JUXTA EDITIONES ACCURATISSIMAS, INTER SE CUMQUE NONNULLIS CODICIBUS MANUSCRIPTIS COLLATAS, PERQUAM DILIGENTER CASTIGATA ; DISSERTATIONIBUS, COMMENTARIIS VARIISQUE LECTIONIBUS CONTINENTER ILLUSTRATA ; OMNIBUS OPERIBUS POST AMPLISSIMAS EDITIONES QUÆ TRIBUS NOVISSIMIS SÆCULIS DEBENTUR ABSOLUTAS DETECTIS, AUCTA ; INDICIBUS PARTICULARIBUS ANALYTICIS, SINGULOS SIVE TOMOS, SIVE AUCTORES ALICUJUS MOMENTI SUBSEQUENTIBUS, DONATA ; CAPITULIS INTRA IPSUM TEXTUM RITE DISPOSITIS, NECNON ET TITULIS SINGULARUM PAGINARUM MARGINEM SUPERIOREM DISTINGUENTIBUS SUBJECTAMQUE MATERIAM SIGNIFICANTIBUS, ADORNATA ; OPERIBUS CUM DUBIIS, TUM APOCRYPHIS, ALIQUA VERO AUCTORITATE IN ORDINE AD TRADITIONEM ECCLESIASTICAM POLLENTIBUS, AMPLIFICATA ;

DUCENTIS ET AMPLIUS LOCUPLETATA INDICIBUS AUCTORUM SICUT ET OPERUM, ALPHABETICIS, CHRONOLOGICIS, STATISTICIS, SYNTHETICIS, ANALYTICIS, ANALOGICIS, IN QUODQUE RELIGIONIS PUNCTUM DOGMATICUM, MORALE, LITURGICUM, CANONICUM, DISCIPLINARE, HISTORICUM, ET CUNCTA ALIA SINE ULLA EXCEPTIONE ; SED PRÆSERTIM DUOBUS INDICIBUS IMMENSIS ET GENERALIBUS, ALTERO SCILICET RERUM, QUO CONSULTO, QUIDQUID NON SOLUM TALIS TALISVE PATER, VERUM ETIAM UNUSQUISQUE PATRUM, NE UNO QUIDEM OMISSO, IN QUODLIBET THEMA SCRIPSERIT, UNO INTUITU CONSPICIATUR ; ALTERO SCRIPTURÆ SACRÆ, EX QUO LECTORI COMPERIRE SIT OBVIUM QUINAM PATRES ET IN QUIBUS OPERUM SUORUM LOCIS SINGULOS SINGULORUM LIBRORUM SCRIPTURÆ VERSUS, A PRIMO GENESEOS USQUE AD NOVISSIMUM APOCALYPSIS, COMMENTATI SINT.

EDITIO ACCURATISSIMA, CÆTERISQUE OMNIBUS FACILE ANTEPONENDA, SI PERPENDANTUR CHARACTERUM NITIDITAS, CHARTÆ QUALITAS, INTEGRITAS TEXTUS, PERFECTIO CORRECTIONIS, OPERUM RECUSORUM TUM VARIETAS TUM NUMERUS, FORMA VOLUMINUM PERQUAM COMMODA SIBIQUE IN TOTO PATROLOGIÆ DECURSU CONSTANTER SIMILIS, PRETII EXIGUITAS, PRÆSERTIMQUE ISTA COLLECTIO UNA, METHODICA ET CHRONOLOGICA, SEXCENTORUM FRAGMENTORUM OPUSCULORUMQUE HACTENUS HIC ILLIC SPARSORUM, PRIMUM AUTEM IN NOSTRA BIBLIOTHECA, EX OPERIBUS ET MSS. AD OMNES ÆTATES, LOCOS, LINGUAS FORMASQUE PERTINENTIBUS, COADUNATORUM.

SERIES GRÆCA POSTERIOR,

IN QUA PRODEUNT PATRES, DOCTORES SCRIPTORESQUE ECCLESIÆ GRÆCÆ AB ÆVO PHOTIANO USQUE AD CONCILII FLORENTINI TEMPORA:

ACCURANTE J.-P. MIGNE,

Bibliothecæ cleri universæ,

SIVE CURSUUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

PATROLOGIA, AD INSTAR IPSIUS ECCLESIÆ, IN DUAS PARTES DIVIDITUR, ALIA NEMPE LATINA, ALIA GRÆCO-LATINA. LATINA, JAM PENITUS EXARATA, QUOAD PRIMAM SERIEM VIGINTI-QUINQUE ET DUCENTIS VOLUMINIBUS MOLE SUA STAT, MOXVE POST PERACTOS INDICES STABIT, AC QUINQUE-VIGINTI-CENTUM ET MILLE FRANCIS VENIT. GRÆCA DUPLICI EDITIONE TYPIS MANDATA EST. PRIOR GRÆCUM TEXTUM UNA CUM VERSIONE LATINA LATERALIS AMPLECTITUR, ET AD NOVEM ET CENTUM VOLUMINA PERVENIT, SED SINE INDICIBUS ; POSTERIOR AUTEM HANC VERSIONEM TANTUM EXHIBET, IDEOQUE INTRA QUINQUE ET QUINQUAGINTA VOLUMINA RETINETUR. UTRAQUE VIGESIMA QUARTA DIE DECEMBRIS 1860 OMNINO APPARUERAT. UNUMQUODQUE VOLUMEN GRÆCO-LATINUM OCTO, UNUMQUODQUE MERE LATINUM QUINQUE FRANCIS SOLUMMODO EMITUR : UTROBIQUE VERO, UT PRETII HUJUS BENEFICIO FRUATUR EMPTOR, COLLECTIONEM INTEGRAM, SIVE GRÆCAM SIVE LATINAM, 326 VOLUMINIBUS PRO AMPLIORI EDITIONE ET 272 PRO MINORI ABSQUE INDICIBUS CONSTANTEM, COMPARET NECESSE ERIT ; SECUS ENIM CUJUSQUE VOLUMINIS AMPLITUDINEM NECNON ET DIFFICULTATES VARIA PRETIA ÆQUABUNT. ATTAMEN, SI QUIS EMAT INTEGRE ET SEORSIM COLLECTIONEM GRÆCO-LATINAM, VEL EAMDEM EX GRÆCO LATINE VERSAM, TUM QUODQUE VOLUMEN PRO NOVEM VEL PRO SEX FRANCIS OBTINEBIT. ISTÆ CONDITIONES SERIEBUS PATROLOGIÆ NONDUM EXCUSIS APPLICANTUR.

PATROLOGIÆ GRÆCÆ TOMUS CX.

GEORGIUS MONACHUS, COGNOMENTO HAMARTOLUS.

EXCUDEBATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE, EDITOREM,
IN VIA DICTA *D'AMBOISE*, OLIM PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO *D'ENFER* NOMINATAM, SEU *PETIT-MONTROUGE*, NUNC VERO INTRA MŒNIA PARISINA.

1863

Bayerische Staatsbibliothek München

Digitized by Google

Digitized by Google

SÆCULUM X. ANNUS 914.

ΧΡΟΝΙΚΟΝ

ΣΥΝΤΟΜΟΝ

ΕΚ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΩΝ ΤΕ ΚΑΙ ΕΞΗΓΗΤΩΝ

ΣΥΛΛΕΓΕΝ ΚΑΙ ΣΥΝΤΕΘΕΝ

ΥΠΟ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ

ΤΟΥ ΕΠΙΚΛΗΝ

ΑΜΑΡΤΩΛΟΥ.

CHRONICON BREVE

QUOD EX VARIIS CHRONOGRAPHIS ET EXPOSITORIBUS DECERPSIT CONCINNAVITQUE

GEORGIUS MONACHUS

COGNOMINE

HAMARTOLUS.

PRIMUS AD FIDEM CODICIS MOSQUENSIS, ADJECTA PASSIM VARIETATE RELIQUORUM CODICUM, NEC NON LEONIS GRAMMATICI ET CEDRENI, ET ANNOTATIS LOCIS S. SCRIPTURÆ, PATRUM ECCLESIASTICORUM ET CÆTERORUM SCRIPTORUM LAUDATIS, ANNISQUE ANTE ET POST CHRISTUM NATUM IN MARGINE ADSCRIPTIS, GRÆCE EDIDIT

EDUARDUS DE MURALTO.

EDITIO PARISIENSIS JUXTA EDITIONEM PRINCIPEM, ADJECTA LATINA INTERPRETATIONE, TYPIS REPETITA ACCURANTE ET DENUO RECOGNOSCENTE J.-P. MIGNE,

BIBLIOTHECÆ CLERI UNIVERSÆ,

SIVE

CURSUUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

TOMUS UNICUS.

VENIT 10 FRANCIS GALLICIS.

EXCUDEBATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE EDITOREM,
IN VIA DICTA *D'AMBOISE*, OLIM PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO *D'ENFER* NOMINATAM, SEU *PETIT-MONTROUGE*, NUNC VERO INTRA MŒNIA PARISINA.

1863

Digitized by Google

ELENCHUS

AUCTORUM ET OPERUM QUI IN HOC TOMO CX CONTINENTUR.

GEORGIUS MONACHUS, COGNOMENTO *HAMARTOLUS*.

Prolegomena. 1° De Georgio monacho et de continuatoribus ejus et exscriptoribus; 2° de codicibus. col. 9

Chronicum breve, ab orbe condito ad annum post Christum natum 840 et a diversis scriptoribus ad annum usque 1143 continuatum. Ex editione Petropolitana principe quam anno 1859 procuravit vir doctus Eduardus de Muralto, qui, pro sua humanitate, nobis ut in Patrologia nostra locum obtineret potestatem fecit. 41

Parisiis. — Ex Typis J.-P. MIGNE.

Digitized by Google

PROLEGOMENA.

CAPUT PRIMUM.

De Georgio monacho dicto Hamartolo et de continuatoribus ejusdem et exscriptoribus.

[I-V*] § 1. Constantinus jam Porphyrogennetus hanc Georgii monachi Chronographiam *excerpsit* in codice Vaticano N. 1418, p. 175; cujus verba de Chosroe p. 565 editionis nostræ inveniuntur conferenda cum illis quæ p. XXIII (col. 26) illo e codice exscripsimus. Alterum fragmentum a Porphyrogenneto e Vita Leonis Isauri in codice Vaticano 1246 f. 40 laudatum vide p. 629 editionis hujus in qua solum adjectivum Ἀτραμιτινὸν desideratur.

Georgii loci a Glyca laudati in nostro libro primo et in secundo c. 14 diserte leguntur; non vero Georgii Syncelli sunt, qui Kaini uxorem p. 14 *Assuam* vocat, non *Azuram* ut Glycas Georgium secutus p. 221; idem p. 223 dicit : Ὁ δὲ Γεώργιος οἰκτρῷ θανάτῳ τελευτῆσαι τὸν Κάϊν φησίν, Syncellus vero 19 : Κάϊν ἀπέθανεν ἐμπεσόντος ἐπ' αὐτὸν οἴκου ' sed Georgius noster p. 5 et hanc et deteriorem mortem refert, scl. ab ipso filio Kaini illatam. Glycas p. 294 jejunium e Georgio memorat Moysis octoginta dierum continuorum, quod chronographus monasticus primus calculaverat p. 85, cum Syncellus p. 255 *duas tantum* quadragesimas, sed inter se distinctas habeat.

[VI] § 2. Scriptor ipse se *monachum* pluries significat (cc. CXVIII, CXIX, CLXXV, CLXXX, 3, CXCI, 3, 10, CXCIV, 3, CXCV, 5, CXCVIII, 7, 9, 10, CC, 3, 4, 19, CCV, 9-12, CCVIII, 4-7, CCXXV, 6, CCXXVI, nota, CCXXXII, 9, CCXXXIII, 2, CCLI-CCLIII, 32, CCLIV, 1, CCLVI, 1, CCLIX, 14, CCLXVIII, 3, et quidem *deserti Nitritici* (CXCIV, 3).

§ 3. *Alexandrinus* fuit Georgius monachus aut Alexandrinum scriptorem ante omnes consuluit, si mentionem hujus urbis et Ægypti sæpius cæteris omnibus factam consideras (ex. gr. cc. C, CLXXV, CLXXXIII, CXCVIII, CC, CCV, 12, CCXXIII, 11, CCXXV, CCXXVI, 5, CCXXX). Certe Constantinopolitanus non fuit, cum contra Constantinopolitanorum Cæsareo-papismum et iconoclasiam consensum orbis Christiani in testimonium afferat c. CCLXII, 26, quamvis urbem regiam ad idolorum et monachorum cultum ** reversam c. CCLXIII, 5 Theupolin nominet.

§ 4. In *Præfatione*, cujus formula introductoria, Οἱ ἔξω κτλ. pp. 76, 346 et 469, de scriptoribus sæcularibus a chronographo Christiano repetitur, monachus noster vel, ut ipse e more inter viros ecclesiasticos usitato se nuncupat (4, 8), ὁ Ἁμαρτωλός, promittit se opus suum quatuor libris absolvturum, quorum ultimus imperatores Christianos exhibeat inde a primo Constantino *usque* ad ultimum (τελευταίου, cf. p. 223), quem scriptor noverat Michaelem III, vel potius usque ad *restitutum monachorum ordinem* (p. 2), *et imaginum cultum* a concilio anni 842 *iterum stabilitum*.

Hic orthodoxiæ restauratæ annus terminus non solum, sed etiam finis conscribendæ historiæ Georgio monacho fuit, sicut apparet e capitibus CCXLII, 13, CCXLVIII, 10-13, 15, CCLXII, 18.

§ 5. Ipse vero *haud diu post hæc tempora scripsit*, quod colligere licet 1° ex eo quod scriptor Græcus *Romanum Ecclesiam* præ Orientali ab Iconoclastis corruptam *extulit*, et quidem talem in modum qui tempore Photiano (inde ab a. 854) vel, Ecclesia Orientali cum Romana dimicante, cogitari amplius nequit. Confer etiam p. 276 traditiones Romanas a Græcis diversas, sed ideo minime [VII] improbatas; 2° quod p. 634 *litterarum studium sub Michaele et Theodora renovatum* esse dicitur, quæ laus jam Michaeli inde ab a. 856 sine matre regnanti amplius non conveniebat. 3° Vindobonensis tantum præfatio, a manu recenti restaurata, cum versionibus Slavonicis τελευτήσαντος pro τελευταίου habet; unde Hodius (in præfatione ad Malelam p. LXXV ed. Bonnensis) aliique conjecerunt, opus quod in a. 842 desierit, non esse ejusdem scriptoris qui usque ad Michaelis mortem, scl. usque ad a. 868 progredi voluisset. Quæ conjectura cum nullo alio quam lectionis Vindobonensis et Slavonicæ fundamento nitatur contra optimorum codicum lectionem, 4° etiam *clausulæ* antiquissimæ Coisliniana (134), Palatinæ et Mosquensi repugnat, quæ post relatam synodum anni 842 adnotat : Ἕως ὧδε τοῦ Γεωργίου, ἀπὸ τοῦδε τοῦ Ἀσγρθέτου (p. 721). Quod si vero in fine libri quinti (p. 851) legitur, Τετέλεσται καὶ τὰ τοῦ Ἀσγρθέτου, inde sequitur hunc solum librum, non vero IV priores Logothetæ esse, cujus relatio eodem

* *Paginæ* editionis Petropolitanæ hic numeris Romanis inclusis, at in texto Græco Arabicis grandioribus repræsentantur. Sciat autem Lector, lineas non a b initio columnæ nostræ, sed inde a ciffra grandiori computandas esse.

** Verba viri docti et de nobis bene meriti non mutamus, sed nostra non facimus. EDIT. PATR.

Digitized by Google

modo finem habere dicitur, quo Georgii finis indicatur. 5° *Antiquissimus omnium codicum*, Coislinianus 310, sæculi x, sicut et Parisienses 1705 et 1706, præter quatuor libros in a. 842 desinentes nihil omnino habent, atque solus qui usque Michaelis III ad mortem produci dicitur Oxoniensis, continuatorem cum cæteris codicibus exhibet. — 6° Notandum est *in enarrandis rebus a Leone Armeno* (813-820), *Michaele* II (820-829) *et Theophilo* (829-842) *gestis* scriptorem *maxime diffusum* esse ; in Vitis imperatorum præcedentium, quorum æqualis non fuit, multo breviorem. Cl. quidem longam *de originibus monasticis* digressionem (p. 242, 268), tempore Iconomachorum et quidem post Constantinum Copronymum scriptam, qui monachos utpote imaginum acerrimos defensores haud minus impugnasse dicitur quam ipsas imagines; ejus vero ultimos in annos (763-775) plura cadunt quorum traditionem paternam potius quam sui ipsius testimonium scriptor affert (c. CCXLIII, 34-40). 7° *Theophili* autem *æqualem* fuisse colligi poterit e c. CCXXIV, 16. — 8° Idolorum gentilium cultum, quem hellenismum vocat, cum sæpius refutasset Georgius (cc. IV-VIII, CXCI, CC, CCXXVII, 18, CCXXXV, 13, 14, CCXLVIII, 10), eo acrius [VIII] imaginum Christianarum cultum defendit (c. CXV, CXCI, CCXXVI, CCXLVIII, CCLIII, CCLXII). Unde efficitur eum hæc scripsisse *qui vix triumphantes imagines viderit* earumque alteram eversionem omnibus modis prohibendam sibi proposuerit.

§ 6. Ipse se *tractatum de Paulicianis* scripsisse profitetur (c. CCXXXVIII, 14, 48), e quo relationem iisdem de sectariis Vitæ Pogonati inseruit. Hæc autem et quæ de Manete retulit Georgius C, CLXII, Petrus Siculus, qui de Paulicianis circa a. 870 scripsit, repetiisse videtur pp. 36-66, 16-18 et 30 editionis Raderianæ Ingolstadii 1604.

§ 7. Præter *libros a Georgio excerptos*, editos et ineditos, quos auctorum tabula recensebit, sed quorum nullus Nicephorum († 829) excedit, chronographus noster usus esse videtur scriptis ab ipso diserte non laudatis, ex. gr. c. XCIV, 3, ubi testis oculatus anni 370 loquitur, c. CXXVIII ubi quingentos tantum annos inde ab Adriano imperatore elapsos enumerat alius scriptor.

§ 8. Quod vero *scriptoris indolem* attinet, in iis, quæ quinto libro et sequentibus leguntur 1° nulla *loca bibliorum, Patrum* ecclesiasticorum aliorumque *usque ad Nicephorum* († 829) *scriptorum* laudata inveniuntur quæ ubique IV *primis in libris* obvia sunt, sicut jam auctorum index ostendet ; neque post a. 843 inveniuntur *paræneses* illæ dogmaticæ, polemicæ et morales, quas ipse Georgius nominat digressiones (p. 51, 131, 150, 206, 253, 285, 327, 329, 332, 336, 357, 362, 369, 415, 420, 430, 436, 482, 485, 541, 548, 572, 581, 591, 597, 598, 604, 640, 643, 677, 686, 689, 692, 694, 708, 710). Deest inde a quinto libro illa *enumerandi methodus* in argumentando a Georgio sæpius adhibita (p. 6, 82, 124, 157, 232, 304, 362, 527, 607). Sunt *alia plura* quæ *scriptorem omnium quatuor priorum librorum eumdem* esse evincant ; v. c. eadem *de barbarorum virtutibus et moribus* referuntur (p. 26 et 264) ; *reges Christiani cum Judaicis* vel eorum inimicis [IX] ex. gr. Senacherimo sæpius *conferuntur* (p. 680, 684, 695); *eadem Scripturæ sacræ loca* laudantur (p. 338, 375, 589, 698, 720, 322, 680, 695, 709); idem denique *mos verborum jurgia vel lusus verborum argumentandi* (p. 2, 300, 595, 611, 644, 649, 654, 662, 683, 685, 686, 689, 699, 702, 707, 708). — 2° Altera ex parte *notæ chronologicæ Symeonis* (747, 761, 788, etc.) *et etymologicæ* quatuor primis in libris prorsus desiderantur. Omnia quæ Georgii vocari possint chronologica, sunt ea quæ pp. 279, 510, 611, 637, 638, 659, 661, 671, 674, 680, 701 inveniuntur ; quin imo res ab ipso relatæ sæpius *contra omnem temporum ordinem dispositæ* sunt (p. 612, 674, 678). Quæ vero in ed. Parisiensi inde ab a. 813 leguntur notæ chronologicæ, cum nec in Coislinianis codicibus nec in Mosquensi inveniantur, e codice Regio recentiore adjunctæ, Georgio non sunt attribuendæ. Præterea *totus sermonis tenor* inde a quinto libro alius est, scilicet magis barbarizans et latinizans, quod glossarium in fine adjunctum luculenter ostendet. Sunt et *in rebus discrimina*, ex. gr. Logotheta p. 724 Michaelem II nominat Rangaben, non Curopalaten, ut fecerat Georgius ; ad a. 813 Symeon facit *Crummum* in Bulgariam revertentem, non vero tentoria sua ante urbem figentem, ut Georgius de Crumo refert; Logotheta captivos Macedones trans Danubium, et non Danubii in ripis, collocat sicut Hamartolus : de Cordule multa attingit ille quæ narrasse perhibet in Vita Theophili, de quibus in Georgio æque ac in Symeone edito (breviario ejus quod ipse Logotheta scripserat chronici) altum est silentium ; sed inveniuntur hæc in Continuatore (c. 5-9), qui eodem e Symeone sua videtur hausisse. Similiter de Baldimere, patre Symeonis Bulgari et cæteris, quæ monachi non intererant, sed ejus qui dynastiæ Macedonicæ æqualis fuit et muneribus functus, ut Logotheta, apud illum nulla est mentio. Denique inde a quinto libro, sicut e farragine variarum lectionum patebit, *discrimen codicum longe majus est* quam in primis [X] quatuor libris qui ejusdem sunt scriptoris, sequentes vero variæ Logothetæ epitomæ.

§ 9. Codicum XXV, qui hucusque innotuerunt hujus chronographi, *variæ lectiones* nec plures nec graviores sunt nec inter sese magis discrepant quam cæteris in scriptoribus sæpius descriptis evenire solet, vel *librariorum incuria* vel eorumdem *augendi et emendandi studio*, qui nunc lineas integras ex homoioteleuto omittunt (quod et in typographiis quotidie accidere solet), nunc glossas marginales in textum recipiunt. Hoc vero et in Leone Grammatico et Cedreno, Georgii descriptoribus vel epitomatoribus et Coisl. 305 factum sæpius inveniemus, collatis ex. gr. pp. 461, 598, 499 editionis nostræ.

Codicum autem *Coislinianorum* 310 et 305 lectiones variæ ad annos 813-842 notatæ, illorum qui hos

Digitized by Google

codices descripserunt *exornandi studium*, non vero alium chronographum quam qui cæteris in codicibus invenitur, arguunt.

Quod si *in vitis trium primorum imperatorum Christianorum* enarrandis majorem in modum quam in cæteris discrepant inter se codices Mosquensis, Vindobonenses duo, Monacensis uterque et Venetianus, neque id alium scriptorem fuisse demonstrat, sed potius *eumdem* hæc, quæ ei maximi momenti erant, Christianæ politiæ initia (2,25) *sæpius retractasse*.

Venetianus denique totam primi et secundi libri materiam paginis sex *coarctavit*.

Cæterorum quotquot loca exscripta habere potuimus codicum lectio cum Mosquensi adeo consentit, ut quamvis diversis ascribantur auctoribus, *ejusdem* tamen *Georgii fuisse* colligendum sit. Quod *ex ipsa lectionis varietate* apparebit, scilicet 1° antiquissimi codicis Coisliniani 310 in Vitis Copronymi et sequentium imperatorum usque ad initia Michaelis III; 2° Coisliniani 305 in Vitis Tiberii, Caligulæ, Neronis et Constantini Magni atque in locis ex omnibus quatuor libris a Montfauconio laudatis, nec non pp. 427-432; 3° Coisliniani 134 et editionis a Combefisio Parisiensibus e codicibus [XI] paratæ in Leone III et seqq. ad quam Hasius lectiones hujus codicis Coisliniani usque ad p. 720 editionis nostræ excurrentis adnotavit; 4° Ambrosiani p. 1-4; 375, 399; 476-496. 5° Vaticani 154 p. 4, 19-27, 6; 6° Vat. 153 a. 842-948; 7° et 8° Parisiensium 1705 et 1706; 9° et 10° Barocciani utriusque; 11° Oxoniensis p. 7, 6-65, 2; 12° et 13° Monacensis utriusque, et 14° et 15° Vindobonensis utriusque in Vitis Constantini M., Constantis, Juliani, in Heraclio et Heracleona, Stauracio et Michaele III. Præterea *præfationem* Vaticanam et Coislinianam 305 cum Ambrosiana, Monacensi, Augustana, Vindobonensi utraque et Lipsiensi, quæ eam truncam eodem ex exemplari repetierunt, nec non cum Lipsiensi paginas 564-587 conferre potuimus. Denique ea quæ Glycas e Georgio et quæ *versiones Slavonicæ* variis in locis laudatæ afferunt, et hæc in Mosquensi codice fere omnia reperiuntur.

§ 10. Quod si *rubricæ* in codice Mosquensi haud omnes inveniuntur quæ in tabula codici Monacensi secundo præmissa habentur, hoc e defectu neutiquam colligi potest scriptorem alium ab hoc codice et alium ab illo repræsentari; sed hoc tantummodo inde sequi videtur, rubricas has quæ *diversæ* etiam Parisiensibus in codicibus et in Vindobonensibus nec non in Vaticanis reperiuntur, non ab ipso scriptore, verum a descriptoribus vel librariis (ut Mediceo et Mosquensi) in margine ascriptas et recentioribus in codicibus tabulæ in formam conscriptas esse.

§ 11. *Quintus* vero liber, qui ab anno 842 ad a. 945 extenditur, sed ab auctore scriptus qui Romano I (917-945) coætaneus fuit (cf. p. 857 et 847, ὡς οἱ νῦν σοφοὶ), et certe a. 959 adhuc vivebat, cum Porphyrogenneti annos enumeret, scilicet a Symeone Logotheta inde ab anno 904 noto (p. 785); et *sextus* qui continuationem ulteriorem ad a. 1071 ejusdem Logothetæ operi adjunctam exhibet, magna varietate in diversis quos habemus codicibus, inter se discrepant; videntur igitur *variæ illius chronographi epitomæ* a pluribus factæ *diversis Georgii codicibus adjunctæ* esse; nam nonnulli ex his cum libro qui nunc Symeonis Logothetæ sub nomine fertur, et qui ipse tantummodo epitomen hujus scriptoris [XII] præbet, sæpius concordant quam alii Georgii codices. Ex. gr. Vaticanus 133 cum versionibus Slavonicis contra reliquos codices Græcos consentit. Confer varias lectiones in capite primo Vitæ Michaelis III et p. 849, ubi ipse scriptor ampliora promittit, quæ in solo Continuatore c. 4 Vitæ Constantini Porphyrogenneti reperiuntur. Interdum vero continuator Georgii editus, qui et in codice Mosquensi invenitur, cum Symeone contra Vaticanum consentit. Cf. in Vita Basilii c. 2; in Leone ejus filio c. 35 τοῦτο codicis Mosquensis p. 788 a Symeone edito explicatur τὴν τετραγαμίαν, a codice Vaticano τὴν ἱερωσύνην. Sed ubique *idem rerum ordo* observatur, eadem series chronologica, cum *amplitudine* tantum excerpta inter se *differant*, et Symeon editus plerumque brevior sit verbis, sed notis chronologicis instructior. Symeon editus in Constantino P. c. 8 matrem ejus Zoen memorat ab Alexandro e palatio ejectam, qua de re in Vita Alexandri edita nihil legitur. Similiter Symeon editus Romani I in Vita c. 50 de mense aliquo loquitur tanquam jam nominato; sed c. 49 de Decembre sermo fuerat, non de Augusto, qui apud cæteros scriptores h. l. invenitur; unde sequitur in Symeone edito plura omissa esse. In c. 58 *epitomator Symeonis* (non vero continuator ejusdem inde ab a. 945 vel 949) ostendit se *multo recentiorem* rebus a. 944 narratis (ὡς οἱ νῦν σοφοὶ), sed historiam suam sicut Leo Grammaticus qui a. 1013 scripsit, haud amplius quam usque ad dynastiam Porphyrogenneti post Lecapeni ejusque filiorum decessum (948) denuo firmiter stabilitam perducere voluerat, cum continuator Theophanis usque ad a. 963 et Symeon continuatus usque ad a. 962 excurrant. Symeonis ætas jam inde colligitur quod p. 747 et 750 ad annos 866 et 867 plures viri a filiis eorum, tempore scriptoris (c. a. 900) notis designantur, et quod p. 755 Theophylactus Abastactus tanquam pater Romani imperatoris (inde ab a. 920) memoratur. Cf. 763 cum 770 de Constantino et Zoe simul regnantibus (913-920).

§ 12. *Sextus liber* inde a p. 858 continuationem exhibet, quæ in codicibus Parisiensi 1708 et Marciano 608 legitur; in hoc [XIII] quidem ab a. 945 ad a. 1078 tantum et quidem inde ab a. 963 brevissimam. Vitas patriarcharum potius describentem quam imperatorum. Quam ob rem eam, quamvis antiquior sit, ampliori continuationi codicis Parisiensis, tum e Zonara petitæ, tum recentiori idiomate scriptæ subjiciendam esse duximus.

§ 13. *Septimus* liber de creatione e Symeone et *octavus* liber ad annum 1143 continuatus in nostro

Digitized by Google

codice inveniuntur solo; sed interpres Slavonicus partem octavi libri nostri, quæ ad a. 842 extenditur, eodem modo operi suo tanquam appendicem adjunxit.

§ 14. Cedrenus, qui usque ad a. 1057 scripsit, et Leo Grammaticus, qui a. 1013 chronographiam suam absolvit usque ad a. 948 perductam, plerumque epitomen tantum Georgii et continuatorum ejus exhibent. Quod vero de Leone dictum est, idem et de Julio Polydeuce et Theodosio Melitino valet. Ex. gr. fabula de vulnerato et musca, quam Georgius CXIV, 2, enarrat, ab his scriptoribus nonnisi paucis verbis tangitur. Similiter iidem totum tractatum de rebus post mortem eventuris vitæ Constantini, Heraclii filii, a nostro c. CCXXXII insertum omittunt, nec non quod ille de clade ejusdem Constantis refert CCXXXIII, 4, et plura de Palæstina CCXXXVI, 6, 9. Sed alibi Cedrenus amplior est quam Georgius, ex. gr. c. CXV, 2, in epistola Christi ad Abgarum, CLXXVII et CLXXIX in Actis S. Silvestri, CCXXXIV, 6-10 in morte Constantis f. Heraclii, CCXXXV in vita Mohammedis, ubi tamen § 12 duas integras lineas Cedrenus ex homoioteleuto omisisse deprehenditur; propria eidem sunt præterea quæ ad CCXXXVII, 3, de fratribus Pogonati apposuimus; CCXXXIX, 1, de imaginum cultu; 2, de oppugnatione CP.; 8, de Bulgarorum incursione; CCXL de Mardaitis, CCXLII de Justiniani II reditu usque ad Artemium. Inde a Michaele I nimium variat Cedrenus a Georgio quam ut cum eo amplius conferri possit; quare varietati illius sub textu adnotandæ exinde locus non erat, ubi alios scriptores præter Georgium nostrum secutus esse videtur. Leo Grammaticus vero, ejusdemque farinæ scriptores Julius Polydeuces (P.) et Theodosius (Th.) puri et puti exscriptores Georgii [XIV] esse videntur, cum proprii nihil habeant, sed brevioribus tantum verbis et communibus utantur, ubi chronographus noster longior vel diffusior vel obscurior iisdem videretur. Quare varietatem harum epitomarum paucis in locis, qui corrupti habendi sunt, adnotavimus. Leo corrigendus est e Georgio, cum compendia scripturæ ab editore Leonis sæpius perperam resoluta sint. Cf. in Vita Romani I § 37, p. 846, et in f. 851, προτελευτῇ pro Πρώ(τῃ)τελευτᾷ.

§ 15. Itacismi *errores* in codice nostro obvios tacite emendavimus, et quæ sensum turbabant, v. c. p. 142, 151, 160, conjecturis in textum receptis pro viribus sanare studuimus, codicis tamen lectione in margine inferiore annotata; cætera iis qui aliorum codicum ope frui poterunt, emendanda reliquimus. Alias conjecturas quæ ad sensum eliciendum minus necessariæ videbantur, in farraginem lectionum relegavimus; similiterque solœcismis, quibus scriptores Byzantini hujus ætatis referti sunt, emendandis, scilicet participio relativo in absolutum mutando (ut p. 8, 23, 15, 117, 118, 126, 151, 154, 448, 478, 489, 502, 507, 518, 541, 551, 556, 562, 571, 589, nota, 590, 500, 613, 635, 638, 645, 697, 719, apparet) supersedimus; nam ætatis jam sunt vitia et scriptoris, non descriptoris aut codicis, ut et formæ θυγατέραν, Δίαν, etc., in scriptoribus quoque ecclesiasticis obviæ. Confer etiam πλὴν adverbialiter usurpatum p. 109 et 118, appositionem alio casu positam 474, 622, 653, anacolutha 676, 688.

§ 16. Quæ *uncis* [ ] *inclusa* sunt, in codice nostro, excidisse videntur librarii incuria, atque e Cedreno, Leone vel aliis e codicibus Georgii suppleta sunt, quotquot nobis præsto erant.

Quæ *signis parenthesium* ( ) continentur, a Cedreno omissa sunt.

A. = codex Ambrosianus.
[XV] *Ath.* = Athanasius.
B. = Basilius Magnus.
Bar. 1, 2 = codices Barocciani
C. = Coislinianus codex 134.
Ced. = Cedrenus.
Chr. = Chrysostomus.
Coisl. 310 et 305 = Coisliniani codices 310 et 305.
Cod. = codex Mosquensis.
Const. Constitutiones apostolorum.
Cont. = Continuator Theophanis.
Cyr. = Cyrillus.
D. = Dionysius Areopagita.
Ep. = Epiphanius.
Gr. = Gregorius.
Hom. = Homiliæ Pseudo-Clementis Romani.
Jos. = Josephus Flavius.
Is. = Isidorus.
L. = Leo Grammaticus.
Lips. = codex Lipsiensis.
M. = Maximus Confessor.
M. 1, 2 vel *Mon.* 1, 2. = codices Monacenses 1 et 2.
O = codex Oxoniensis.
P. = editio Parisiensis, invito, ut Haslus testatur, codice Par. 1705.
Pal. = codex Palatinus.
Par. = codices Parisienses 1704 — 1708, præcipue Regius 1705.
P. et *Pol.* = Polydeuces, edd. Bianconi et Hardtius.
R. = Regum libri.
Th. = Theodosius Melitinus, cujus lectiones variantes exscripsit doctissimus vir G. L. Fr. Tafel.
V. = 1, 2 codices Vindobonenses 1 et 2.
Vat. = codices Vaticani 154 et 153, præcipue prior.
Ven. = codex Venetus.

Digitized by Google

[XVI] CAPUT II.

De codicibus.

SÆCULI X.

1. ***Coisl.*** 310. « Coislinianus 310, olim 302, membranaceus, X S., foliorum 259, quorum sex [septem, secundum E. Millerum] prima et quatuor ultima bombycina, ex libro quodam Officii [ecclesiastici, Miller] excerpta sunt. Fuit olim lauræ S. Athanasii in monte Atho, [f. 8°, ubi] manu recentiore scribitur Ἱστορία Γεωργίου μοναχοῦ, sed nomen ejus prima manu exaratum non reperitur; at sive erasum sive nunquam positum fuerit, *hoc chronicon idem ipsum est quod habetur codice* 305. Sed in hoc ms. [initio scilicet deficiente] Prologus — non habetur, in quo dicitur Georgius scripsisse Chronicon suum tempore Michaelis — qui imperare cœpit a. 842. Et sane Chronicon *ad usque inchoatum Michaelis et Theodoræ imperium continuatur.* Omisso itaque prologo titulus sic se habet f. 8° : Ἀρχὴ σὺν Θεῷ τῆς γενέσεως. Αὕτη ἡ βίβλος γενέσεως ἀνθρώπων ᾗ ἡμέρᾳ ἔπλασεν, κτλ. [p. 4, 13]. In principio historiæ statim de regnis Assyriorum, Persarum, Ægyptiorum et Græcorum agit, ubi multa de Alexandro Magno fabulis plena [liber primus]. Postea vero resumit a rebus Hebræorum usque ad Christum [liber secundus]. Demum sequitur Augustorum [liber tertius], imperatorumque [Christianorum, liber quartus] historia usque ad Michaelem Theophili filium. Hic scriptor excurrit sæpe multaque admiscet ad rem non pertinentia de astrologia, de magia, de deorum origine et nominibus [scilicet ut discrimen inter idololatriam et imaginum cultum Christianum demonstraret]. Non pauca loca affert ex Josepho et Chrysostomo et aliis. » — Sic Montfaucon in *Bibliotheca Coisliniana*, p. 425. Doctissimus vir Em. Miller, qui varias lectiones a textu Bonnensi (p. 763 — 814) 4, nostrum in usum amicissime notavit, hanc post verbum ἀλάστορος (p. 720, 17) clausulam invenit : Τέλος ἐνταῦθα τοῦ χρονικοῦ βιβλίου. Lectiones illæ sub textu codicis Mosquensis a nobis exscriptæ satis superque cuique eas conferenti ostendent *textum* Coislinianum pluribus in locis *jam esse emendatum* et quidem ab illo, qui codicem hunc descripsit ; nam melior hæc lectio in deteriorem *vulgatam* mutata esse non potest, si ab antiquo in Georgio aderat, nec sola incuria librariorum lectio vulgata explicari potest c. CCXII, 19—24, ubi argutiæ sermonis et lusus vocabulorum secundam demonstrant redactionem vel potius locorum quorumdam variationem exornandi gratiæ susceptam.

SÆCULI XI.

2 ***Coisl.*** 305. Codex Coislinianus « 305, olim 66, membranaceus, X vel XI S., foliorum 340, initio [scilicet duobus primis foliis secundum Millerum] et aliis locis recentiore manu restauratus. » 1ᵇ Χρονικὸν σύντομον ἐκ διαφόρων χρονογράφων τε καὶ ἐξηγητῶν, συλλεγὲν καὶ συντεθὲν ὑπὸ Γεωργίου Ἁμαρτωλοῦ μοναχοῦ. Πρόλογος χρονικῆς ἱστορίας. Πολλοὶ [omisso μὲν] τῶν ἔξω φιλολόγων καὶ χρονογράφοι ἱστορικοί τε καὶ ποιηταὶ καὶ χρονογράφοι τὰς — εὐθύς τε Κωνσταντῖνον τὸν, a secunda manu ; 3ᵃ : εὐσεβέστατον καὶ πρῶτον βασιλέα τῶν Χριστιανῶν καὶ τοὺς καθεξῆς [XVII] ἕως τοῦ τελευταίου Μιχαήλ, κ. τ. λ. a prima manu, sicut nostrum in usum annotavit Emmanuel Millerus, vel secundum Montfauconium in descriptione *Bibliothecæ Coislinianæ :* « Tres priores prologi paginæ altera longeque recentiore manu scriptæ sunt. » — « Initium chronici f. 3 [ᵇ] sic se habet : Βίβλος γενέσεως ἀνθρώπων ᾗ ἡμέρᾳ ἔπλασεν ὁ Θεὸς τὸν Ἀδὰμ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἀδὰμ ἐγέννησεν υἱοὺς γ' καὶ θυγατέρας β', τὸν Καΐν, καὶ τὸν Ἄβελ, καὶ τὸν Σήθ, καὶ τὴν Ἀζούραν, καὶ τὴν Ἀσουάμ. Sic persæpe nugatur [p. 4, 22 etc.] Deorum *origines* novas comminiscitur [p. 7, 5] : longas Patrum lacinias Basilii [9 locos], Chrysostomi [26 locos] et aliorum interserit ; » — « f. 4ᵇ, ubi de Caini pœna agitur, locus Basilii describitur unius atque dimidiæ paginæ [5, 4-27] ; 16ᵇ locus Cæsarii fratris S. Gregorii Nazianzeni de variarum gentium legibus, unius paginæ [26, 28] ; f. 21 ex Chrysostomo paginæ duæ de Noe et diluvio [35] ; f. 24ᵇ ex Athanasio *Contra gentes* paginæ octo, imo plures [41, 42]. Postea agitur de origine deque variis auguriorum et ominum nominibus [42, 53, non ex Athanasio, sed e Theodoreto p. 52, nam signa (‹›) locorum laudatorum præter S. Scripturæ antea in codice Mosquensi non sunt] ; f. 39ᵃ ex Cyrillo *Contra Julianum* paginæ quinque [63, 31 ? ; nam signa (‹›) in textu Mosquensi h. l. desunt] ; f. 43ᵇ ex Clemente Romano quædam [66] ; f. 44 ex Josepho quædam [66, 25 sine signis] ; f. 47 ex Cyrillo circa Melchisedecum [71, 11 ? sine signis] ; f. 47ᵇ ex Marco divino viro et Chrysostomi discipulo circa Melchisedecum [72] ; f. 59 ex Eusebio ἐν τοῖς χρονικοῖς κανόσι. Locus sic incipit : Οἱ οὖν Ἰουδαῖοι τὴν τοῦ ἔτους νεομηνείαν τοῦ παρ' αὐτοῖς λεγομένου Νισάν. Unius paginæ locus [91], f. 61ᵇ ex S. Basilio Magno pagina cum dimidia [99, 100] ; f. 66 ex Chrysostomo circa Josue paginæ duæ [101, 102] ; f. 73 ex Chrysostomo multa circa Heli sacerdotem [113, 115] ; f. 79 ex Theodoreto quædam circa Davidem [127, sine signis] ; f. 92ᵇ ex Josepho quædam de Salomone et de regina Saba [133, 141, 142] ; f. 94 ait Salomonem mortuum esse *quo* tempore Homerus et Hesiodus florebant [117 Nota, scholion codicis Mosquensis a Cedreno et Coisliniano 305 huc translatum] ; ex Theodoreto quædam de Roboamo [145] ; f. 95 ex Basilio ad monachum *lapsum* paginæ tres [147, 148, et sine signis 149] ; f. 100 ex apostolicis Constitutionibus pagina una [155, 156] ; f. 102ᵇ ex Chrysostomo multa de angelis et archangelis [160, 8, sine signis] ; f. 112ᵇ ex Gregorio Magno (i. e., ut puto, Nazianzeno) de captivitate Babylonica duæ paginæ [177, 179] ; f. 115 ex

Digitized by Google

Theodoreto pagiuæ duæ [185, 185]; f. 117 ex Anastasio Antiocheno [186, 187]; f. 127 ex Basilio Magno non pauca [203, vel potius 201]; f. 134 Chrysostomus in Danielem, ex quo afferuntur aliquot paginæ [218]; f. 142b ex Chrysostomo de resurrectione et de die Dominica tres quatuorve paginæ [230, sine signis]; f. 147b Josephi testimonia de Jo. B. et de Christo [240]; f. 148 ex Chrysostomo quædam [240, 241]; f. 149 locus Eusebii Pamphili de Therapeutis septem octove paginarum [242, 248, sine signis]; f. 153b Dionysius Areopagita de monachis [250, 251, sine signis]; f. 154b Basilius Cæsar. de monachis, longissimus locus [252, 253, sine signis]; f. 168b V. ex Clemente Romano de Simone mago multa [270, 274]; f. 175b Visio Jacobi fratris Domini [279, 19?]; f. 182 ex Chrysostomo paginæ fere duæ [299, 300]; f. 184b ex Chrysostomo paginæ aliquot ex Commentario, ut videtur, in Danielem [303, 304]; f. 200 ex Patricio episcopo Προύσης (sic) responsio ad Judicem [329, 333, sine signis]; f. 204 *quædam ex Origene in Matthæum* [οὕτω δὲ καὶ ὁ πολυμαθὴς Ὠριγένης ἐν τῇ κατὰ Ματθαῖον ἑρμηνείᾳ διαβεβαιοῦται ὡς ὅτι μεμαρτύρηκεν [XVIII] Ἰωάννης ἐκ τῶν διαδόχων — (Παπίας?) ἐν τῷ β' λόγῳ τῶν Κυριακῶν λογίων φάσκει ὅτι ὑπὸ Ἰουδαίων ἀνῃρέθη, πληρώσας δηλαδὴ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ τὴν τοῦ Χριστοῦ περὶ αὐτῶν πρόῤῥησιν καὶ τὴν ἑαυτῶν ὁμολογίαν περὶ τούτου καὶ συγκατάθεσιν· εἰπὼν γὰρ ὁ Κύριος πρὸς αὐτούς· « Δύνασθε πιεῖν, » κ. τ. λ. — et ex Eusebii Historia ecclesiastica [336]; f. 204b ex Cæsario fratre Gregorii Nazianzeni multa [336, 337]; f. 205b Μάτην — νοοῦντες [338]; f. 207 ex Epiphanio de Origene una et dimidia pagina [348, 351, sine signis]; f. 211b Theodori Raithu de Mane sive Manichæo locus insignis; item de reliquis sequentium temporum hæreticis [363, 368, sine signis]; f. 217b Eusebii narratio de Maximino [377]; f. 220 Eusebii locus prolixus de Constantino [387, 388, sine signis]; f. 224 Dialogus quidam μυθικὸς Sylvestri Papæ [391, 398]; f. 226b ex Theodoreto historia Nicænæ synodi [404 sine signis], et postea multa de Athanasio [412, 2, 425]; f. 231 ex Athanasio de vita Antonii [426, 436, sine signis]; f. 235b ex Philone Judæo quædam [430, 432, ubi Mosquensis hiat]; f. 240b ex Theodoreto circa Julianum [444, sine signis : Ἡμεῖς δὲ ὁ ἐκ π. φησὶ, Θεοδορήτου αὖθις δ. Ἐν Ἀ. μὲν γὰρ καὶ Γ., κ. τ λ.]; f. 244 ex Basilio multa [455, sine signis : Ἐν ἐπιστολῇ περὶ ἑαυτοῦ φάσκει. Ἐγὼ πολλὸν χρόνον προαναλώσας τῇ ματαιότητι πᾶσαν σχεδὸν τὴν ἐμαυτοῦ νεότητα]; f. 251 *ex vita Gregorii Nazianzeni* [473, 6? Ἐφ' οὗ καὶ Γρ. ὁ Θ. τῇ παραινέσει τοῦ μεγάλου Βασιλείου πρὸς τὸ Βυζαντίον ἐλθών?]; f. 254 ex Isidoro, ut puto, Pelusiota [483, 484]; f. 255 ex Chrysostomo in statuas [479, 480. Περὶ ὧν φη. καὶ ὁ ἱερὸς Χρ. καταπατήσαντες καθεῖλον]; f. 256 *ex Theodoreto multa* [481, sine signis : Ἀλλὰ τοῦτον ὁ μισόκαλος δαίμων φθονήσας, ὥς φησι Θεοδόρητος]; f. 260 ex Socrate [489, sine signis : Κ. Π. ὥς φησι Σωκράτης· Συνέβη]; f. 261b ex Chrysostomo [491, 492]; f. 265 ex Isidoro Pelusiota [492, 493 : Ὑπερεθαύμαζεν ἀεὶ καὶ πᾶσιν ἀνεκήρυττεν ἔτι νέῳ τυγχάνοντι καὶ μανθάνοντι (493,26). Πάλιν δὲ προφάσει τοῦ ἀμπελῶνος τῆς χήρας ἐπικαυῆναι συνέβη τὴν Εὐδοξίαν? f. 266 Innocentii Papæ Romæ epistola ad Arcadium. Initium : Φωνὴ αἵματος τοῦ ἀδελφοῦ μου Ἰωάννου. Ejus pauca afferuntur [495 sine signis : 19, a Coisl. omissa]; f. 267 *ex Palladio de vita Chrysostomi* [Καὶ γοῦν ὁ θεῖος Παλλάδιος τὰ περὶ αὐτοῦ διεξιὼν οὕτω φησίν· Οἱ οὖν μετάγοντες αὐτὸν στρατιῶται ἐπὶ τοσοῦτον κατέπειγον διὰ τῆς ὁδοῦ λέγοντες ἔχειν τοιαύτην παραγγελίαν]; f. 271 *ex Gregorio Nazianzeno de patre suo* [Καθ' ἃ δὴ καὶ ὁ μέγας ὑπεμφαίνων Γρηγόριος ἔφη περὶ τοῦ οἰκείου πατρὸς οὕτως· « Οὐ γὰρ ἦν αὐτὸν εὐχῆς ἢ κατάρας προέσθαι ῥῆμα, etc., cum pluribus antecedentibus et consequentibus 500]; f. 281 Dogmata Manichæorum [529]; f. 305 ex S. Maximo ad Joannem Cubicularium [583, 584] — Hæc præcipue adnotanda sunt; nec dubito quin alia Patrum scriptorumque ecclesiasticorum loca hinc inde interserantur, quæ scriptor hic usurpat, non allato auctorum nomine. Cæterum codex est in fine mutilus desinitque in Constantini Copronymi imperium. » (Montfaucon, *Bibl. Coisl.*, p. 419-421).

In loco intricatissimo vitæ Constantini, in qua omnes fere codices miro modo variant, hæc sunt, in quibus Coislinianus, ut E. Miller nobis retulit, a Mosquensi differt : p. 427, 2, ὁ γέρων ἐν πολλῇ ἀθυμίᾳ λέγει, 4 παράκλησιν αὐτοῦ καὶ τῶν πατέρων· ὁ δέ φησιν· Ἐὰν μὲν ἀπέλθῃς. 5 Καὶ ὁ γέρων εἶπε· Οὐκοῦν ἐὰν διὰ τῆς δόξης ταύτης οὐκέτι λέγομαι. 8 τοῦ γέροντος adjunctum. 9 Ἔφη· Διάφημος οὖν γενόμενος Ἀντώνιος διὰ τὰς θείας αὐτοῦ καὶ διαφόρους ἀρετὰς ἔφθασε. 10 Βασιλέων ἡ φήμη αὐτοῦ· Καὶ γὰρ μαθόντες. 11 Κώνστας, οἱ Καίσαρες καὶ υἱοὶ αὐτοῦ ἔγραφον. 12 ἀντίγραφα. 13 δεχόμενος περὶ πολλοῦ [XIX] τινος ἐποιεῖτο. 14 ὡς οἱ πολλοί om. 15 ὅτε γοῦν. 18 λελάκηκεν ἡμῖν. Βουλόμενος οὖν μὴ παραδέχεσθαι, εἶτα παρακληθεὶς ὑπὸ τῶν μοναχῶν πάντων λεγόντων ὅτι. 20 καὶ ἵνα μὴ ὡς ἀπορηθέντες (ut V¹.). 21 οὖν om. 24 ἀεὶ μᾶλλον τὸν θάνατον καὶ τὴν μέλλουσαν κρίσιν καὶ ἀνταπόδοσιν — μόνον τὸν Θεὸν ἀ. βασιλέα καὶ αἰώνιον.

428. 1 Τῷ Θεῷ om. 2 παραινέσει τοῦ Θεοφόρου. 4 κ' καὶ ἐν Νικομηδείᾳ τελευτήσαντος ἐτῶν ξε', οἱ τρεῖς υἱοὶ αὐτοῦ ἐκράτησαν τῶν Ῥωμαίων ut V¹, omissis reliquis verbis § 3 cum iis quæ sub textu posuimus. Sequitur in Coisliniano p. 429, l. 11, etc. 5 Κωνσταντίνου ut V¹. 4 ἔτη ις' ut V¹. 6 φάσκοντες αὐτὸν ἐν τῇ τελευτῇ βεβαπτίσθαι καὶ μέχρι τότε τὸ βάπτισμα ὑπερτιθέμενον. 8 τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν. 10 γε — ἁγίοις et συν in συνδιατώμενος om. 11 καὶ νουθεσίας om. ἀσπασίως τε καὶ — 13 βαπτίσματος. Καὶ ὅπερ ἄλλοις κατεπήγει δέχεσθαι καὶ τὴν σωτηρίαν καὶ ἀπολύτρωσιν τῶν ἁμαρτημάτων θᾶττον καρποῦσθαι διὰ τὸ ἄδηλον τοῦ θανάτου καὶ αἰφνίδιον, αὐτὸς ἀμέτοχός τε καὶ ἀμύητος διεκαρτέρει; μὴ γένοιτο! Γέλως γὰρ τοῦτο καὶ λῆρος καὶ τῆς Ἀρειανικῆς μανίας τὸ κακούργημα.

430. 1 ὑπασπιστὴν αὐτὸν ἀποφῆναι δῆθεν καὶ ὑπὸ Ἀρειανῶν βαπτισθῆναι. Τοίγαρτοι. 6 τοῦ δυσσεβοῦς

Digitized by Google

om. 6 τοῦ δυσσεβοῦς om. 9 ἐγκατέσπαρται μυστικῶς ἡ διδασκαλία. 10 Καίτοιγε Ἰουδαῖον ὄντα καὶ ζηλωτήν. 11 ἀπολέλοιπε ut Is. ἀπομάχεσθαι φαίνεται. 14 καὶ τὸν Θεὸν λόγον. 17 ϛ̄ ϰ̄ς 20 ἁγίας om.

431. 1 τοῦ ὄντος. 2 φησί. 6 αὐτός om. 8 εἶτα ὁρᾷ μετ' ὀλίγα. 9 ἐμφερὴς οὐδέν. 16 τῇ ἰδίᾳ θρησκείᾳ. 18 καὶ κακόσχολοι adjunctum, 20 εἰς ταύτην.

432. 2 Ὅτι ἐν σοὶ ὁ Θεός. 4 Σαβαὼθ om. 5 πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ. 6 τὴν ἁγίαν ἀνεκήρυττε μυστικὴν Τριάδα. 15 σαφῶς γάρ.

SÆCULI XII.

3. *Mediceus* « XI membranaceus, optimus, chronicon compendiosum e diversis chronographis et historicis collectum concinnatumque a *Georgio monacho* ab orbe condito usque ad obitum Romani imperatoris Constantinopolitani (Montfaucon, *Bibl. bibl.* I. 577) « Χρονικὸν σύντομον ἐκ διαφόρων χρονογράφων τε καὶ ἐξηγητῶν συλλεγὲν καὶ συντεθὲν ὑπὸ Γεωργίου μοναχοῦ. — Continet hic præstantissimus Ἁμαρτωλοῦ codex Georgii monachi *et archimandritæ* (?) *cognomento, quod ipse sibi ex modestia sumpsit, Peccatoris*, circa a. Chr. DCCCXLII clari, quem cum Syncello multi perperam confundunt, Chronicon *ab O. C. usque ad Michaelem Theophili* imperatoris *filium*. — Incipit his verbis : Βίβλος γενέσεως ἀνθρώπων ᾗ ἡμέρᾳ ἔπλασεν ὁ Θεὸς τὸν Ἀδάμ. Desinit autem in Romano imperatore Constantinopolitano. Ultima verba sunt : Ῥωμανὸς ὁ βασιλεὺς ἐν τῇ α' νηστειῶν τελευτᾷ, καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐν τῇ πόλει διακομισθὲν ἐν τῇ αὐτοῦ ἀπετέθη μονῇ. Hujus historiæ nulla in libros divisio fit, sed capita tantum rerum sive summaria apponuntur in margine ab eadem manu. Codex Græcus membranaceus ms. in-4° majori, sæc. XI. Constat foliis scriptis 270.» (Bandini, cat. codd. Gr. bibl. Laurentianæ, Florentiæ 1768 f° II, 671.)

4. *Scorialensis* φ. I. 1, et 1 θ. 4. VI, γ. 2. 176 in fol. « en parchemin de 176 feuillets écrits sur 2 colonnes et du XIe siècle. Chronique de George Hamartolus (Miller, catalogue des mss. grecs de la bibliothèque de l'Escurial. Paris 1848 4°, p. 140 cf. Cave 583). Supersunt fragmenta e codicibus integris extracta qualia Cramerus edidit, integer vero codex Scorialensis incendio a. 1671 consumptus est, cum cl. Miller catalogum anteriorem denuo ediderit, non vero ipsum codicem viderit. 187 ?

[XX] 5. *C.* Codex *Coislinianus* « 134, olim 301, sæculi circiter XII, membranaceus, a minus perito librario descriptus, constat foliis 311. Χρονικὸν σύντομον ἐκ διαφόρων χρονογράφων τε καὶ ἐξηγητῶν συλλεγὲν καὶ συντεθὲν παρὰ Γεωργίου μοναχοῦ. Init. Βίβλος γενέσεως ἀνθρώπων ᾗ ἡμέρᾳ ἔπλασεν ὁ Θεὸς τὸν Ἀδάμ. Hujus chronici extrema tantum pars edita est — inter scriptores post Theophanem — in ms. autem nostro sic sine anni nota f. 300 Μετὰ δὲ Μιχαὴλ ἐβασίλευσε Λέων ὁ Ἀρμένης καὶ παραβάσης ὕστερον. In sequentibus item plurima magnaque discrimina reperiuntur. In codice, qui integer est et omnibus suis partibus absolutus, sic historia desinit f. 311 — μήτε μὴν τῇ πολῇ καὶ κακοδοξίᾳ τοῦ φένακος καὶ ἀλάστορος [p. 720, 17 editionis nostræ]. Postea sequitur anacephalæosis chronici sic : Γίνονται οὖν ἀπὸ μὲν τοῦ Ἀδὰμ μέχρι τοῦ κατακλυσμοῦ ἔτη ,βσμβ', etc. » (Montfaucon p. 205, 206). « Nec prologus in eo invenitur nec capitum index. » (E. Miller.) « Codex quem contulit Hasius ad ed. Parisiensem » (Im. Bekkeri præfatio p. VII). Undolscius alteri Georgio ascribendum duxit hujus codicis textum, quamvis in ipso termino desinat quem scriptor prologi sibi constituerat. Tischendorfius (in *Anecdotis*, Lipsiæ 1855, p. 95-103) capita CXIV 4, CXV 4, CXXIII 4 hoc e codice edidit cum Par. 1706 collata.

6. *Synodalis Mosquensis* n. 252 (non 251 ut Matthæi habet) vel 264, foliorum membranaceorum in-4° 209, linearum 57 usque ad annum 6626 = 1118, sed adjuncta notitia XXV annorum Jo. Comneni, igitur usque ad a. 1143 continuatus, et quidem ab eadem manu, unde ipse codex haud multo recentior esse videtur. Inscriptio cum præfatione et initio usque ad p. 44, l. 24 νιτικὴν editionis nostræ periit atque cæteris e codicibus hæc suppleta sunt, scl. præfatio e Vaticano 153, initium e Monacensibus, clarissimi Tafelii cura descriptis, foliorum vero primum quaternionis IZ, Slavonice inscripti ꙁI, in vita Constantini omissum e Monacensibus et Vindobonensibus quorum lectiones doctissimus præfectus bibliothecæ Vindobonensis Miclosich humanissime nobis transmisit. Aliud folium (quaternionis K = IH) quod in vita Justiniani desideratur, ope codicis Coisliniani 305 ab amicissimo Emanuele Millero nostrum in usum descripti, instauratum est.

Quaterniones exstant Slavicis litteris A — KZ signati XXII, quorum ultimus tribus tantum foliis constat, cæteri octonis, Græci autem fuerant duo plures ab initio ; nam p. 88^b^ legitur IΓ, Slavice AI, 96^b^ IΔ = BI, 104^b^ IE = ΓI, 127° IH = ꙁI, 159^b^ KB = K, 174^b^ KΔ = KB.

Primus et secundus quaternio, cum XXXII paginas continuissent, quarum singulæ uni et dimidiæ fere editionis nostræ respondent, sequitur iisdem in XVI foliis deperditis XLIV primas paginas nostras, et quidem prologo non excepto, revera fuisse. Ultima folia 205 209 cum misere attrita sint, videtur codicem sine compage diu jacuisse ac eo modo initio suo destitutum esse. In folio chartaceo quod compactor Rossicus in fine alligavit, legitur, Rossico sermone, « In hoc codice 209 sunt folia. Notavit et numeravit Petrus Alexandrov. N. 252, alius annalista; » et verso : τῷ μὲν εὐτυχοῦντι πάντες ἄνθρωποι φίλοι, τὸν δὲ δυστυχοῦντα οὐδ' αὐτὸς ὁ γεννήτωρ φιλεῖ, in membrana, vero 1^a^ Rossico idiomate « e bibliotheca Synodali et subscriptum jussu sanctissimæ synodi ; » 1^a^ legitur etiam numerus antiquus ις' (XVI) 209^a^ 1775. Maio mense.

Multa in hunc codicem e margine irrepsisse videntur quæ 1° *ex alio libro* (ἐξ ἄλλου βιβλίου) annotata erant, cf. p. 68, 3; 81, 6; 180, 1; 544,8 et 551 sub textu, quæ Eusebii non sunt, sed Procopii 548, 10,

Digitized by Google

et exegetæ Alexandrini 569, 19; cf. 551 de [XXI] Justino II, cæteris in codd. desiderantur; 3° e *Logotheta*, τοῦ Λογοθέτου p. 80, 18 (14ᵃ), 721, 4, (182ᵃ) et 851, 21 (205ᵃ). Quæ ultima cum sint Georgio recentiora, a continuatore ejusdem qui Logothetam excerpsit, adjuncta sunt, ex. gr. in Vita Theophili § 19-29 quæ Coislinianis in codicibus desunt, sed aliis in codicibus ampliora inveniuntur quam in breviario Symeonis edito. Post notas marginales in textum insertas, Georgii ipsius textus resumitur formula Γεωργίου, ut 14ᵃ, adjecta. Quare notæ illæ aliis e libris quibus scriptor usus est, codicis margini ascriptæ neutiquam argumento inservire possunt ipsum textum Georgii non esse, sicut Undolscius voluit p. 10 et 33 dissertationis suæ de Hamartolo scriptæ, sed potius probant Georgii verba ab iis diserte distingui quæ aliis e fontibus huic codici a librario inserta sunt. Simili modo codici inserta esse videntur et reliqua, quæ *Mosquensis solus* habet, ex. gr. c. CXI, 20-22, de quatuor Herodis filiis, ubi Cedrenus et interpres Slavonicus § 21 tantum noverunt; CXXV, 3, et CXXVII, 1, de Vespasiano, cum Cedrenus secundum locum, non vero utrumque referat, Slavonicus primum; c. CXXXVI, 5, mentio Cerdonis in Adriani Vita facta apud eosdem deest, et ab ipso Georgio in Vita Antonini CXXXVI, 6, reperitur, ubi (§ 4 et 5) Bardesanes bis memoratur, Cedreno et Leone cum § 5 consentientibus. Iidem leones occisos cum Georgio (CXL, 8) Commodo, non Marco attribuunt, ut CXXXVIII, 6 legitur; c. CXLVII, 1, nominatur Maximus, qui (§ 3) cum Cedreno et Leone vocatur Maximinus; Cl. Balbinus junior cum Cedreno post Pupinum memoratur, sed CLI, 2, post Gordianum; Leo hunc imperatorem penitus omisit; CLIV, 1, 2, Valerianus bis nominatur; Cedrenus secundum tantum locum repetiit; CLXXXVI, 2 et 5, Diocletiani Maximianique finis bis, a Cedreno secundum § 2 memoratur. Cf. CLXXVII, 7, 12, CLXXXI, 7 et CLXXXII, CLXXXI, 1-8 et CLXXXIII, 7, CLXXXVII et CLXXXVIII, 1, CLXXX, 3 et CLXXXIII, 2, CLXXXIII, 6 et CLXXXVI, 7, CC, 1, 3, CCXVII, 3 et CCXXIX, 8, CCXXXIII, 1 et CCXXXVII, 1, præcipue vero CLXXXVII, 3, quæ sub textu edita sunt, quia nullo alio in codice inveniuntur, CCLIII, 7 Anastasii patriarchæ verba et sortem, quæ 27 de Constantino repetuntur, 33 et 40 expeditionem in Bulgaros iisdem verbis relatam, CCXXVI, 6, in fine visionem monasticam, CCXXVI, 6, 7, 22, CCLVIII, 2, 3, 4, CCLXII, 1, 2, 6 et alia plus minus apocrypha, ex. gr. c. CCLXIII, 10, 11, quæ in § 3 ejusdem capitis et CCLXIV, 3, repetuntur.

In *margine* vero codicis vel laterali, vel superiori, vel inferiori *inveniuntur* a prima manu ascripta *quæ Cedreni et Leonis in textum transierunt*. Prima ejusmodi nota legitur f. 2ᵇ προσκυνοῦμεν καὶ κηρύττομεν τοῦτον μόνον εἶναι θεὸν ἀληθινὸν καὶ πάσης κτίσεως (editionis nostræ p. 49), secunda : 4ᵃ ad p. 53; Ἐνεοσκοπίαν λέγεται ἐξευρηκέναι Τιλεγόνα, tertia ad 53 : Ποσειδῶνος σύγγραμμα, quarta ad 53 .: Τοῦτο συνέγραψε Ξενοκράτης, quinta ad 53 . Τοῦτο συνέγραψε Πόλις; 8ᵇ Καὶ Ἥφαιστος παρ' Αἰγυπτίοις ἐδυνάστευεν. = Ced. 35, 12; 47ᵇ ὁ σίκλος τὸ τέταρτον τῆς οὐγγίας (unciæ). Confer editionis nostræ p. 83 cum Leonis et Glycæ locis ibidem laudatis, p. 117 cum Cedreno; nota p. 129 in neutro invenitur; notæ marginales p. 158. 446,528** a Cedreno receptæ sunt, 698** et 699*, c. CCLXII, 7, 9 a Par. 1705; f. 98ᵇ in margine legitur notitia de pulvere aureo Aureliani tempore de cœlo delapso (p. 361***), quam ipse scriptor p. 369 se ejus imperatoris in vita retulisse affirmat; similiter p. 371 et 372 iidem martyres in margine enumerantur qui p. 372 in textu sunt; sed p. 590 nota marginalis Vindobonensis a Mosquensi in textum recepta est, cf. notas pp. 279, 392, 399, 401, 402, 409, 413, 414, 415, 426 (cum textu 437), 428, 564, 671. Plures notæ marginales erasæ esse videntur, ex. gr. [XXII] de Origene 94ᵇ, 99ᵇ, 109ᵃ; aliæ cum margine perierunt (96, 104, 107, 108, 110, 123 — 125, 131, 132, 138, 174, 180, 182. Cum notis ibidem deletæ sunt etiam *rubricæ*, quæ tum minores, tum plures sunt numero quam in codd. Paris. 1706 et Monacensi. Scriptus est hic codex 1° atramento flavescente, quod sæpius evanuit, præcipue in notis marginalibus et in litteris initialibus quæ in marginem interiorem inter duas lineas stylo exaratas positum productæ sunt; illa marginalia vero inter secundam et tertiam vel extremam sunt notata, interdum vero vel intra lineam superiorem transversalem vel supra duas lineas inferiores sunt exarata. Nigriore atramento et a secunda manu, multum recentiore, scriptæ sunt emendationes nonnullæ vel annotationes, suis locis a nobis relatæ ex. c. ἦν ante ἡμέραν p. 279; 2° litteris minusculis; 3° spiritibus rotundis, apostrophes signis nullis; 4° ι nec subscripto nec ascripto; 5° punctis et virgulis distinctis, sed 6° nullis interrogationis signis; loci aliorum scriptorum in margine hoc signo > indicantur; 7° puncta super ι et υ rara ex. gr. ἐκλῖπαρῶν p. 282; 8° compendia plurima, in una pagina 208° fere L, nec sine periculo erroris resolvenda; 9° ν ephelcysticon ante consonas quoque ponitur. 10° Itacismi errores frequentissimi ex. gr. p. 278,7 ἀντιχρήστου, οὐάλις, sicut et 11° alia sphalmata; cf. p. 277,2, ἐτελείτω προσευχ˜, 5 ἐκτενῆς, 14 τοῖς — Ναυατινούς, 286,11 καταπατοῦντας a prima manu correctum, superscripto ε, 304,14 ὁ θεῖα δίκη. 305,15 τίνι — μεταβολήν 12° Multa in margine inveniuntur a prima manu notata ex. gr. Σή = Σημείωσαι ad p. 277,24 et 277,2, et sæpissime ὅρα 281,1, etc. ὅρα τὸ ἐλεεινὸν τὸ μέγα τοῦτο 288,6, ὅρα καὶ φυλάττου ἀπὸ τῶν τοιούτων 334,25, ὅρα φοβερὸν 528,16, nomina prophetarum in textu laudatorum 295, ἐκ σοῦ pro ἐξ οὗ 301, 26.

SÆCULI XIII.

7. *Cod. Parisiensis* 1704 ϵ membranaceus, quo continetur *Georgii monachi* chronicon ab orbe condito ad tempora usque Maxentii imp. Ad calcem occurrit Nicephori philosophi caput, ubi de filiis Dei, de gigantibus de diluvio. Is codex XIII S° exaratus videtur. ϵ (Catalogus codd. mss. bibl. Reg. II. Paris.

Digitized by Google

1740 p. 390) Χρονικὸν σύντομον ἐκ διαφ. χρ. τε καὶ — ὑπὸ Γεωργίου ἁμ. μοναχοῦ, sine capitum indice; ultimum caput mancum rubricam habet : Ἀρχὴ τῆς βασ. Διοκλητ. καὶ Μαξιν.(E. Miller in epistola nobis directa). In præfatione legitur : Ἕως τοῦ τελευταίου Μιχαὴλ (E. Miller). 157ᵇ ἀνοῦς μετῆλθε ὡς εἴρηται. (Hase). Cf. p. 381 cum lectionibus col. Ambrosiani in appendice notatis.

8. « *Vaticanus* 154, membranaceus, f° parvo, pp. 215, S. XIII, a Julio Cæsare usque ad Carum; p. 138 Theophanis annales a Diocletiano ad Michaelem, f° 77ᵃ linea a fine quarta. Cf. Georgii Syncelli ed. Paris. 1652, 303ᵃ l. 27 (Recensio codd. mss. Lipsiæ 1803 p. 50). » *Codices Vaticanos* CLIII et CLIV e quibus versionem paravit suam Allatius) — *deprehendi* — *a chronicis* supra memoratis (*Coisl.* et *Scorial.*) nihil aut *valde parum differre idemque omnino esse ac Coislinianum*. Nam præter *prologum* Πολλοὶ μὲν τῶν ἔξω φιλολόγων — codices Vaticani eumdem etiam præferunt *titulum* idemque de duabus filiabus Adami commentum his verbis Χρ. σ. ἐκ δ. χ. καὶ ἐξ. σ. καὶ σ. ὑπὸ Γ. ἁμ. μ. Βίβλος γεν. [p. 4] — « (Foggini, *Appendix corporis historiæ Byz.* Romæ 1777 f° XXXII.) cf. Allatium *De Georgiis* p. 328 et catalogum Vaticanum ms. » N. 154,1 — 77 usque ad Cæsarem. »

9. *Vat.* = Vaticanus 153, XIII vel XIV S. (secundum notitiam Romæ Petropolin transmissam, sæculi XI; in ch. bomb., 4°, 221 ff., 2 coll.).

[XXIII] 1ᵃ Γεωργίου μοναχοῦ ἁμαρτωλοῦ χρονικὴ ἱστορία·
Πίναξ ἀκριβὴς τῆς γραφῆς τοῦ βιβλίου
Πράξεις παριστῶν καὶ χρόνους στεφηφόρων,
Πράξεις παλαιὰς, ἔργα καὶ καταστάσεις
Συμβάντα καὶ πραχθέντα· πᾶς μαθεῖν θέλων
Ταύτην βίβλον δίελθε, τοῖς γεγραμμένοις
Τὸν νοῦν ἐφιστῶν πᾶσι, μήτε που λάθοι,
Ὡς ἂν παριστῶν ταῦτα τοῖς οὐκ εἰδόσι
Ἔχειν νομίζῃ πραγμάτων ἐμπειρίαν.

Α' Περὶ Ἀδὰμ τοῦ πρωτοπλάστου, ὃς χειρὶ Θεοῦ πλασθεὶς ἔζησε ἔτη ἐνακόσια τριάκοντα καὶ ἀπεθάνη. Περὶ τοῦ Ἄβελ καὶ τοῦ Κάϊν; sequuntur capita XXVIII.

1ᵇ Β' Ἀρχὴ τοῦ χρονικοῦ βιβλίου Γεωργίου μοναχοῦ. Ἐπανάληψις τῆς ἀρχαιολογίας; sequuntur capita CX.

3ᵃ Γ' Ἀρχὴ τῆς τῶν Ῥωμαίων βασιλείας. Ἰούλιος Καῖσαρ πρῶτος καὶ μόνος.

4ᵃ Δ' Χρονικὸν τῆς τῶν Χριστιανῶν βασιλείας.

10ᵃ Πρόλογος χρονικῆς ἱστορίας Γεωργίου μοναχοῦ. Πολλοὶ μὲν τῶν ἔξω φιλόλογοι καὶ λογογράφοι ἱστορικοί τε καὶ ποιηταὶ καὶ χρονογράφοι, κ. τ. λ.

11ᵃ Χρονικὸν σύντομον ἐκ διαφόρων χρονογράφων τε καὶ ἐξηγητῶν συλλεγὲν καὶ συντεθὲν ὑπὸ Γεωργίου ἁμαρτωλοῦ μοναχοῦ. Βίβλος γενέσεως ἀνθρώπων, κ. τ. λ. 120,12 οὗτος pro οὕτω — 14 ἔσει pro ἔτι — περιόντα δεδοίκασι — 17 εἶδεν αὐτὸν καὶ ὁ Σ. — 18 καὶ οἱ — ἀπετέθη μονῇ. Descriptus est inde a f. 180 usque ad finem 221ᵃ ubi verba extrema ἐν τῇ Πρώτῃ — μονῇ ab altera posteriorique manu sunt exarata.

f° 204ᵇ et 205ᵃ *excerpitur Genesius* 116,16 — 126, 2; 203ᵃ *Continuator Theophanis* (Leonis c. 10). 209ᵇ *Etymologiæ nominum propriorum* media in relatione de excidio Thessalonicensi fastidiose relatæ, non quidem omnes illæ, quas Symeon editus c. 13 cum Russorum prima mentione exhibet, verum ejusdem generis insulsi, quæ græculum ferreæ ætatis arguunt; sed *in codice Vaticano itinerario* classis adversus Saracenos missæ *inserviunt explicando* quæ apud Symeonem editum c. 13 mentioni urbis Tripolitanæ minus commode adjunctæ sunt civitatum notitiæ. *Inde a Constantino Porphyrogenneto* Vaticanus *cum continuatore Georgii* edito magis quam cum Symeone concordat, *locos* vero *plures e continuatore Theophanis* decerpsit, cum quo et sæpius in locutionibus consensit. *Versiones Slavicæ* videntur *e codice hujus familiæ* factæ esse. Cf. lectiones variantes in Michaele III, 1, 7, et de expeditionibus Russorum annorum 864 et 941. Catalogus bibliothecæ Vat. ms. hæc habet : « N. 155 p. 1 et 1553 p. 10 usque ad Alexium Comnenum » [sed ultra a. 948 non extenditur]. *N°* 153.

SÆCULI XIV.

10. Par. vel *P. Codex Parisiensis* « 1705, cod. bombycinus, olim Colbertinus, quo continetur *Georgii monachi* chronicon, ab orbe condito *ad Michaelis imp. et Theodoræ* ejus matris tempora perductum. Præmittitur *index* locupletissimus, e quo constat capita postrema quatuor desiderari. Is codex sæculo XIV exaratus videtur. » (Cat. p. 390) Χρονογρ. Γεωργ. μον. σὺν χῷ ϖυ. — in præfatione ἕως τοῦ τελευταίου Μιχαήλ). Deficit in Leone Armeno [p. 686,7 καὶ πρῶτον μὲν κατὰ τῶν ἱερέως, sic Miller]. Titulus ut in Regio; index initio mutilus capitum 268, sed diversus ab indice codicis 1706 (E. Miller).

[XXIV] SÆCULI XV.

11. *Cod. Paris* « 1706, codex chartaceus, olim Favrianus, quo continetur 1° Georgii Hamartoli chronicon. Præfixus *index* capitum, cujus sunt VII partes. Prima capita quædam generalia comprehendit [liber I], secunda ab Adamo ad Samuelem pertingit, tertia a Saule ad Antiochum Eupatorem [liber II], quarta a Jul. Cæsare ad Vespasianum, quinta a Tito ad Constantinum M. [liber III], sexta a Constantino

Digitized by Google

M. ad Michaelem, Theophili filium [liber IV], septima a Michaele ad Romanum I [liber V]. Ea pars desideratur. — 2° Joannis monachi Sinaitæ historia SS. Barlaami et Josaphati. In codex S° XV exaratus videtur, idque satis eleganter neque unius librarii manu.» Præfatio fragmentaria (E. Miller). 1ª, 14ª, 28ª *Syncello ascribitur* hoc chronicon initio ; Συγκέλλου χρηματίσαντος ἐπὶ τῶν χρόνων Ταρασίου τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου Κ. Π. Νέας Ῥώμης, sed cf. 369ª ἕως ὧδε τὰ χ. Γεωργίου τοῦ μοναχοῦ καὶ τοῦ λογοθέτου scl. 842, et capitularium usque ad mortem Romani (Hase), quod cum capitulario Monacensi collatum nostra in tabula invenies. « Ex eodem a Dion. Petavio in Appendice ad Nicephori C. P. Breviarium evulgatur Græce longiusculum fragmentum de imperio Heraclii sub falso nomine Georgii Syncelli » (Hodius, de Malela p. LXXIV) et Tischendorfius edidit varias lectiones a nobis ad pp. 268 — 281 in Cappendice notatas. Cf. etiam quas Undolscius e collatione Hasiana edidit.

12. *Barroccianus* 30. f. 67 ἐκ — Γεωργίου περὶ βασιλέων χρόνων καὶ ἄλλα τινά· ἀρχή· ὅτι Ἀδὰμ γ' υἱοὺς ἐγ. (4,20).

f. 69 πρὸς τοὺς λέγοντας ὅτι ἀδύνατον χωρῆσαι τὴν κιβωτὸν τοσαῦτα ζῶα ἐν τοσαύταις πήχεσι, φησὶν ὁ συγγραφεὺς περὶ τοῦ Μωϋσέως, ὅτι — ἔχει (34,22). Εἶτα τοῦ κακοῦ προβαίνοντος ἀνωτέρω καὶ ἥλιον, καὶ σελήνην, καὶ τὰ ἄστρα, καὶ αἰθέρα, καὶ ἀέρα, καὶ τὰ στοιχεῖα ὡς θεοὺς ἀνύμνησαν (42,26 — 43,4 ; 6 — 44,22 ; 45,22 — 46,24.)

Ὅτι οἱ Ῥ. ἐκ τούτων μ. καὶ τοὺς 54,29 — 55,5, συνέταξαν. f. 73 Ὅτι Εὐπόλεμος.

f. 73 Ὅτι Εὐπόλεμος φησὶ τὸν Μωσέα πρῶτον σοφὸν γενέσθαι καὶ γρ. παραδοῦναι Ἰουδαίοις πρῶτον, π. δὲ Ἰουδαίων Φοίνικας παραλαβεῖν, Ἕλληνας δὲ παρὰ Φοινίκων (29,1 — 8). Νόμους δὲ πρῶτος γράψας Μωϋσῆς τοῖς Ἰουδαίοις · καταλιπὼν δὲ Μωϋσῆς τὰς κατ' Αἴγυπτον διατριβὰς κατὰ τὴν ἔρημον ἐφιλοσόφει, διδασκόμενος παρὰ τοῦ ἀρχαγγέλου Γαβριὴλ τὰ περὶ τῆς γενέσεως τοῦ κόσμου, καὶ τοῦ πρώτου ἀνθρώπου, καὶ τῶν μετ' ἐκεῖνον, καὶ τοῦ κατακλυσμοῦ, καὶ τῆς συγχύσεως τῶν γλωσσῶν, καὶ περὶ τῶν πρώτων ἀνθρώπων καὶ μέχρις αὐτοῦ χρόνων, καὶ περὶ τῆς νομοθεσίας τῆς μελλούσης παρ' αὐτοῦ δίδοσθαι τῷ Ἰουδαίων ἔθνει · καὶ τὰς τῶν ἀστέρων θέσεις, καὶ τὰ στοιχεῖα, καὶ ἀριθμητικὴν, καὶ γεωμετρίαν, καὶ πᾶσαν σοφίαν, ὡς ἐν τῇ λεπτῇ γενέσει κεῖται (?)

f. 74. Τὸ δὲ μάννα ὁ Φίλων ἑρμηνεύων ἔφη τοιαύτην αὐτοῦ εἶναι τὴν πιότητα, ὥστε κατὰ τὴν φαντασίαν τοῦ ἐσθίοντος μετακιρνᾶσθαι, καὶ εἶναι μὲν καθ' ἑαυτὸν οἷονεὶ κέγχρον ἐψημένον ἐν μέλιτι · παρέχειν δὲ [XXV] νῦν μὲν ἄρτον, νῦν δὲ κρέως · καὶ κρέως τοιοῦδε · ἢ πετεινοῦ ἢ χερσαίου · νῦν δὲ λαχάνου, τοῦ κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν ἑκάστου, καὶ ἰχθύος, ὡς τὸ ἰδίωμα τῆς καθ' ἕκαστον γένος πιότητος, ἀκριβῶς δὲ καὶ τῇ γεύσει τοῦ ἐσθίοντος διασώζεσθαι.

Hic codex a Francisco Barozzio Venetiano nominatus nunc in bibliotheca Bodleiana Oxoniensi asservatur.

13. *Ambrosianus* N°. 184, f°, chartaceus, 1ª Χρ. σ. ἐκ δ. χρ. καὶ ἐξ. σ. καὶ σ. ὑπὸ Γ. ἀμ. καὶ συγκέλλου. Προοίμιον. Πολλοὶ τῶν, κτλ. 2ª inde a verbis τὴν ὑπόθεσιν usque ad γνώσει eadem lacuna invenitur præfationis, quæ jam in codice eo fuerat, e quo Monacensis quoque et Augustanus descripti sunt; sed etiam in sequentibus plura non leguntur, quæ codex Mosquensis cum cæteris antiquioribus exhibet. De quibus vide Appendicem ad pp. 375,12—390,12 ; 398, 19—401, 11 ; 475,20—479,5 et 717,11—721,4 ἕως ὧδε τὰ χρονικὰ Γεωργίου καὶ λογοθέτου. In his verbis desinit codex cujus lectiones nos primi notavimus.

14. *Ven. Venetianus* S. Marci n°. 608, chartaceus, 4°, s. XV. Chronicon usque ad Romanum Diogenem (i. e. usque ad initium regni Michaelis Parapinacæ successoris ipsius a. 1071 ; cf. Montfauconii *Diarium* p. 438, de mss. Giustiniani, Didaci Hurtado et ecclesiæ SS. Jo. et Pauli) — sub hoc titulo : Συμεὼν μαγίστρου καὶ λογοθέτου χρονικὸν ἐφεξῆς συλλεγὲν ἐκ διαφόρων χρονικῶν καὶ ἱστορικῶν.

Βίος τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἀδὰμ καὶ τῶν σὺν αὐτῷ. Ἀδὰμ γενόμενος σλ' γεννᾷ τὸν Σὴθ, κτλ. (p. 31,20). Σὴθ δὲ γεν. (29), etc., usque ad Julium Cæsarem nomina et anni tantum regnorum.

Principes sequentes aliquanto amplius tractantur, sicut e lectionibus variantibus in vita Constantini M. (ff. 29ᵇ—33ª) et Leonis Philosophi (ff. 210ª—223ᵇ) notatis videre licet.

Inde ab a. 813 codex cum Georgio sæpius quam cum Symeone edito concordat; plerumque brevior est utroque, præcipue in vita Romani I, in qua omittit § 19 τὸ ἅγιον — ἀντίλυτρον, § 26,28 ὃν ἐκ — 36 προαστείῳ, 38—41, 44—46, 48—56, 58,59 ; interdum vero etiam amplior.

Folia 273—284 inedita continent vitas XIII imperatorum a Jo. Zimisce usque ad Michaelem, filium Constantini Ducæ, a doctissimo Joanne Veludo, vicebibliothecario Marciano, nostrum in usum diligentissime transcriptas. Cf. ex. gr. 210ª—211ª notam ad p. 771 adjungendam : Καυλέας δὲ λέγεται διὰ τὸ ὅτε ἔμελλε μετὰ τὸ εἰσοδεῦσαι καὶ εἰσελθεῖν ἐν τῷ ἁγίῳ θυσιαστηρίῳ καὶ τῆς λειτουργίας ἀπάρξασθαι, ἐκ δαιμονικῆς συνεργείας ἵστιεν καὶ παρευθὺ ἐξέδυε τὰ ἀλλακτὰ αὐτοῦ · καὶ ἐκ ταύτης τῆς αἰτίας ἔλεγον ὡς αἱρετικὸν αὐτὸν εἶναι. Μετὰ πολλοῦ (sic) δὲ καιροῦ ἀγανακτήσαντος τοῦ πατριάρχου ἀπὸ τῆς τοιαύτης δαιμονιακῆς ἐπηρείας — ἐν μιᾷ οὖν ἡμέρᾳ μετὰ τὸ εἰσοδεῦσαι καὶ εἰσελθεῖν ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, παρευθὺ ἀπῆλθεν αὐτῷ ἡ κατὰ τὸ εἰωθὸς ἐπήρεια · καὶ ὑποστρέψας, εἰσελθὼν ἐν τῷ ἄμβωνι καὶ ἄρας τοὺς χιτῶνας αὐτοῦ ἄνωθεν ἐνώπιον πάντων, ἔδειξεν τὴν αἰσχύνην αὐτοῦ εἰπών · « Ἀδελφοὶ καὶ Πατέρες, διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην τοσούτους καιροὺς οὐκ ἐμυσταγώγουν τὴν θείαν λειτουργίαν. » Καὶ αἰσχυνθεὶς ὁ μισόκαλος ἐξῆλθεν

Digitized by Google

ἀπὸ τοῦ πατριάρχου. Ὁ δ' αὐτὸς πατριάρχης ἐποίησε μοναστήριον πλησίον τοῦ ἁγίου Μωκίου ὄπισθεν καὶ ἐκάλεσεν αὐτὸ τοῦ Καυλέως ἤτοι Καύλαιος, διαταξάμενος κἀκεῖσε ταφῆναι.

[XXVI] SÆCULI XVI.

15. *Cod. Parisiensis* 1707 « Codex chartaceus Fonteblandensis, quo continentur : 1° Georgii Hamartoli monachi chronicon auctum et interpolatum. Ibi pars tantum prima exhibetur, a mundo nempe condito ad principatum usque I Cæsaris. Capitum summa CCXCIII, unde deducenda sunt capita XXVIII Symeonis Sethi, a c. nempe XXI ad c. XLIX, item capita XXXIX a c. CCLIV ad c. CCXCIII, quæ non sunt Georgii, sed auctoris incerti; neque ultima sex ad institutum pertinent. Initio occurrit index capitum non primæ solum, sed et secundæ partis. Indicem sequitur brevis epilogus e præfatione Theophanis, *qui* chronographiam suam inde orsus est ubi desiit Syncellus. Ad calcem vero accesserunt excerpta tria : primum de Cæsaris nomine, secundum de Ptolemæi Philadelphi quæstione ad S. Scripturam pertinente, tertium de equo Cæsaris dictatoris fissam ungulam habente. 2° Nicephori Choniatæ annales, manu diversa eaque minus elegante. Is codex S° XVI exaratus videtur. » Titulus idem qui in n° 1704, capitum index diversus a *N°*. 1705 et 1706 et Mon.

16. *Cod. Parisiensis* 1708 « codex chartaceus, Fonteblandensis — secunda pars a I Cæsare ad Alexium usque Comnenum. » — Ultimum caput βασιλ. τοῦ Κομνην. Ἀλεξίου.

17. M. 2. *codex Monacensis* secundus *N°* 139, Boicus vel Bavaricus « usque ad Basilium [Michaelem] imperatorem Hamartolum præfert, postea Logothetam » (Raderus) « usque ad Romanum I (Hardt, *Beiträge* 1807, VI, 293) » usque ad imperium Constantini, Leonis filii « (Bandini, cat. mss.) » *eadem qua Augustanus manu*, charta firma et lævigata, titulis et initialibus minio distinctis, litteris minutis et cum correctionibus marginalibus, in f°, foliorum 442, *scriptus Epidauri a Nicolao Choniate* [f. 356ᵇ : Τετραμάτωται ἦν ὁρᾷς, φίλε, δέλτος ἐν τῇ δυστυχεῖ πόλει τῆς Ἐπιδαύρου, πόνῳ δὲ Νικολάου τε τοῦ Χωνιάτου] ; lacunis mutilus, S. XVI, optime conservatus (Hardt) et inscriptus Γεωργίου ἁμαρτωλοῦ ἀπὸ κτίσεως, *a* [=μοναχοῦ] καὶ συγκέλλου χρηματισθέντος ἐπὶ Ταρασίου, μέχρι τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου υἱοῦ Λέοντος *f.* 1° Γεωργίου συγκέλλου Ταρασίου τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου χρ. συντ. ἐκ δ. χρ. καὶ ἐξ. συλλ. καὶ συντ. ὑπὸ Γεωργίου ἁμαρτωλοῦ. Πίναξ. ἀρχὴ, etc., tabula quam cura doctissimi Tafelii nostrum in usum descriptam ad calcem hujus præfationis exhibemus. Hoc e codice 1607 Augustæ in 8° ediderat Mt. Raderus *Syntagma* de statu morientium [pp. 578-587] ex mss, codd. Maximiliani et August. depromptum, » postea 1614 Monachii 8° repetiit, necnon quod legitur in Annotationibus ad *Viridarium SS.* e Menæis Græcorum fragmentum Latinum de miraculo facto in urbe Carthagine sub imperio Heraclii [575-578]. Lectiones variantes vitarum Constantini M., Constantii et Juliani (p. 389,1-451,16) a doctissimo Miklositchio ad textum Vindobonensem exscriptas humanitati ejusdem viri debemus. *Nos vero prologum contulimus et prima textus vocabula* usque ad 5,25 et finem 815,19 ἀπετέθη μονῇ. De quibus Appendicem consule variantes exhibentem ejusdem operis, non vero diversarum chronographiarum lectiones. Cf. etiam 514, 18 ἐφ' ᾧ, 20 εἰρηκε, 21 ἐῤῥυπ. Raderus quidem (ad Niceteæ Vitam Ignatii, Ingolstadii 1614 editam) perhibet Hamartolum diversum esse a Georgio *Syncello* (codicum Palatinæ Boiorum et Augustanæ bibliothecæ) ; sed falso hi codices eum Syncellum nominant, cum hunc solum noverint chronographum. Præterea jure adnotat Allatius, « Discrimen tamen inter eos nullum adducit. »

18. Cod. *Baroccianus N°* 194, chartaceus, foliorum 53 (?) ; absque ullo vel nomine auctoris vel operis titulo sic incipit : Πολλοὶ τῶν ἔξω φιλόσοφοι καὶ φιλόλογοι, κ. τ. λ. [XXVII] Excerpta continet e Ge. Hamartoli chronico, edita in Crameri t. IV Anecdotorum. Oxoniæ, p. 218-246, scl. a libri primi capite II p. 7, l. 24, usque ad libri secundi caput VIII, p. 59, l. 25. Lectiones optimæ notæ ab iis quas e Mon. et Mosq. codd. edidimus, discrepantes vide in appendice ad p. 8,2—8,14,30—30,14; 44,24-45,1; 52,23-59, 24.

15, 1. Πάλας καὶ καθεξῆς μέχρι τῶν κτισάντων τὴν Ῥώμην καὶ βασιλευσάντων ἐν αὐτῇ· ἦσαν δὲ οὗτοι ἐν τοῖς χρόνοις Ἀχὰζ τοῦ βασιλέως Ἰουδαίων. Οὕτως καὶ οἱ Ἀσσύριοι βασιλεῖς.

11, 9 ? Ἀρχὴ τῶν Φαραωνίτων βασιλέων. — 30, 13 ; 44, 24.

19. *Oxoniensis* I (F. 6, 26), Humphredo Hodio in prolegomenis ad Malelam (ed. Bonn. LXXIII) usque ad mortem Michaelis III extendi dicitur, sed cf. Fabricium (VI, 154, 353) : « Idem est horum (Excerptorum) initium cum initio chronographiæ Georgii Hamartoli quod e codice ms. a L. Allatio in Diatriba *De Georgiis* exhibetur : Χρονικὸν σύντομον ἐκ διαφ'ρων χρονογράφων τε καὶ ἐξηγητῶν συλλεγὲν καὶ συντεθὲν ὑπὸ Γεωργίου ἁμαρτωλοῦ μοναχοῦ. Βίβλος γενέσεως ἀνθρώπων ἧ ἡμέρᾳ ἔπλασεν ὁ Θεὸς τὸν Ἀδὰμ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν αὐτοῦ· ὁ δὲ Ἀδὰμ ἐγέννησεν υἱοὺς γ'. Neque solum ex initio apparet, verum etiam e Præfatione, initio in codice ms. [non vero Barocciano N° 194, chartaceo, f. νγ' πολλοὶ τῶν ἔξω φιλοσόφων — τὰ πάντα ἔθησε] unde sua Chilmeadus descripsit, præmissa, quæ eadem est omnino, quam ibidem ponit Allatius ex Georgio Hamartolo. — Ex eodem etiam Excerpta dederunt Leo Allatius in libro de Ecclesiarum consensione [e codd. Vat.], Jo. Meursius in glossario Græco-barbaro et Dufresnius in glossario mediæ et infimæ Græcitatis, et, nisi, me fallit memoria, in Notis ad Annales Jo. Zonaræ. De eo, qui plura vellet, adeat — Diatribam nostram de scriptoribus Græcis variis, ubi — castigantur Allatiana. De illo hic loci hoc solum subjungam, vixisse eum codem cum Malela sæculo, i. e.

Digitized by Google

Christi incarnati nono, et Chronicon suum perduxisse non modo ad initium Michaelis Theophili filii, quod decernunt doctorum nonnulli, sed usque ad ejus mortem, hoc est, usque ad 866, » imo usque ad mortem Romani I, quæ vero jam non Georgii sunt sed Logothetæ; 4, 20 post αὐτοῦ adjungit οὕτω μὲν οὖν ὁ πρῶτος ἐγένετο ἄνθρωπος παρὰ Θεοῦ ᾧ ὄνομα Ἀδάμ, καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ Εὔα. Ἔαρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτοὺς ὁ Θεός. Et, ἐκ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ *post* ἐγέννησεν. 7, 11 Μετὰ τοῦτον οἱ αὐτοῦ ἀπόγονοι καὶ ὁ Σὴθ προμηνυθέντες ἄν, ἔγραφον τὰ μέλλοντα περὶ τοῦ κατακλυσμοῦ ἐν λιθίναις καὶ ὀστρακίναις πλαξὶ, σημαίνοντες, ὅτι ἀναλωθῆναι καὶ φθαρῆναι μέλλει τὸ πᾶν, ἢ ὑπὸ πυρὸς ἢ ὑπὸ ὕδατος. Καὶ εἰ μὲν ὑπὸ πυρὸς, σωθήσονται τὰ γράμματα ἐν ὀστρακίναις πλαξὶ, εἰ δὲ ὑπὸ ὕδατος, ἐν λιθίναις. Ἐλθόντος δὲ τοῦ κατακλυσμοῦ καὶ ἅπαντα ἀπολέσαντος, μόνος ἐσώθη Νῶε καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ καὶ αἱ θυγατέρες πρὸς δευτέρου ἀνακαίνισιν κόσμου. Μετὰ δὲ τὸν κατακλυσμὸν Καϊνάν, ὁ υἱὸς Ἀρφαξὰδ, συνεγράψατο τὴν ἀστρονομίαν εὑρηκὼς τὴν τοῦ Σὴθ καὶ τῶν αὐτοῦ τέκνων ὀνομασίαν ὡς ἔφηται τῶν ἀστέρων ἐν πλακὶ λιθίνῃ γεγραμμένην, ἥτις l. 20 — Ἰώσηπος 7, 22.

31, 10 Ἀδὰμ τοίνυν — 33, 28 ἔτη ϡν'. 35, 24 Ἐπειδὴ — 41, 11 τλ'; 64, 25 — 65, 2, 7, 24 — 10, 2. « Atque hucusque habes, lector, excerptorum chronologicorum auctorem anonymum; paginam sequentem ex chronico Alexandrino descripsimus » (Hodius).

20. *V. Vindobonensis* N° 40, olim 39, f°, cujus præfationem et capita CXXVIII-CXCI (p. 389 451, 15) humanissime, quanquam ipse editionem Georgii [XXVIII] præparavisset, nobiscum communicavit vir doctissimus Miklositch, bibliothecæ I. R. præfectus. In eadem collatione notatæ sunt etiam variæ lectiones codicum Monacensium(N° 1, 404, Augustani et 2, 139, 239). *Prima pars codicis Vind.* 40 *usque ad f.* 49 *sicut et finis f.* 315-326 *in charta Turcica manu recenti scripta est*, cætera pars membranacea, antiqua optimique commatis; olim ab Aug. Busbekio comparatus Constantinopoli (Nessel); usque ad Alexium Comnenum, 1081 (Gretser. *De cruce?*). 1ª Χρονικὸν σύντομον ἐκ διαφόρων λογογράφων καὶ ἐξηγητῶν συλλεγὲν καὶ συντεθὲν ὑπὸ Γεωργίου Ἁμαρτωλοῦ μοναχοῦ. Ταύτης δὲ τῆς βίβλου, quod a substantivo Πρόλογος pendere videtur. Ἀρχὴ σὺν Θεῷ τοῦ χρονικοῦ Γεωργίου μοναχοῦ = p. 28, 6, 7 nostræ editionis e codd. Mon. h. l. paratæ. Capita CCXXVI, 4—CCXXVIII ex eodem codice edita vide in libro cui titulus est: « Theophanis chronographia. » Probe einer neuen — Ausgabe von G. L. F. Tafel. p. 26-34.

21. *V.* 2. *Cod. Vindobonensis* 2. Inde ab 38ᵇ. Ἀρχὴ τῆς Χριστιανῶν βασιλείας, κ. τ. λ. collatum a viro cl. Miklositch usque ad finem imperii Juliani, « chartaceus, antiquus et bonæ notæ, in 4°, sed mutilus, aqua marina hinc inde misere fœdatus, constatque nunc foliis 83, olimque ad Jo. Sambucum pertinuit, quo continentur Georgii Hamartoli fragmenta historica » (Nessel, p. 142.). Vide lectiones variantes ad p. 389, 1-451, 16 notatas, quas cl. Miklositschio debemus.

22 M. 1 Codex *Monacensis* 1, N° 414, *Augustanus*, chartaceus signatus p. 68 N° 37 (81), in assere corio fusco tectus, ære munitus et clausus, in f°, titulum hunc præfert: Γεωργίου καὶ λογοθέτου. Γεωργίου μοναχοῦ καὶ λογοθέτου ἱστορικ[ὸν?] συγκέλλου. Πίναξ. Περὶ τῶν πρωτοπλάστων Ἀδὰμ καὶ Εὔας. — Περὶ Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου ὡς ἐν συνόψει—τῶν αὐτῶν (=c. XXVII, 29, 15). Περὶ τοῦ Ἀδὰμ καὶ τῶν ἐξ αὐτοῦ καταγομένων (= II, 1 p. 31, 19) — περὶ τῶν κεκοιμημένων (= c. CCXXXII, p. 578, 8). Textus extenditur p. 276ᵇ usque ad finem capitis p. 587, 32 ὅταν ὄφελος οὐδέν; scriptus est titulis et initialibus rubricatis, litteris minutis et nitidis cum scholiis in textu (ex. gr. p. 29, 15 σχόλιον τῶν ἁγίων Πατέρων quod in Parisiensi 1705 deest, e margine irrepsisse videtur), sæculi XVI (vide cod. M¹), optime conservatus et post indicem inscriptus: Χρονικὸν σύντομον ἐκ διαφόρων [χρ.] καὶ ἐξηγητῶν συλλ. καὶ συντ. ὑπὸ Γεωργίου αχ. καὶ συγκέλλου (χρηματίσαντος ἐπὶ Ταρασίου τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου Κ. Π. νέας Ῥώμης Προοίμιον α' (ἀρχή). Hoc e codice clarissimus Tafel nobis initium in codice Mosquensi deficiens (p. 4, 17-44, 24) benigne transmisit; præterea lectiones variantes Vitarum Constantini M., Constantini et Juliani (p. 389, 1-451, 16) doctissimo et humanissimo viro Miklositsch debemus; Gretserus vero libro II *De cruce* exscripserat jam p. 410, 7-412, 3, Petavius in appendice ad breviarium Nicephori (Par. 1616 p. 339-407) Vitam Heraclii; syntagma de statu morientium (p. 573-587) Latine factum notisque illustratum Matthæus Raderus Augustæ 1607 in 8° ex hoc codice « qui ultra Constantinum Heraclii filium non progreditur. » Cf. præterea lectiones codicis Lipsiensis ex Augustano descripti ad pp. 564-587. *Prologum* nos *ipsi cum textu M¹ contulimus* quorum varias lectiones cum Ambrosianis et Vindobonensibus plerumque consentientes in Appendice invenies.

SÆCULI XVII.

23. *L.* Lipsiensis 852 (Rep. I, 4, 49); cf. Naumanni catalogum bibl. Senatus, Grimmæ 1838, p. 215) « Georgii monachi et Syncelli C. P. chronicon usque ad Constantium Heraclii filium descriptum *e ms. codice bibliothecæ Augustanæ* cum emendationibus J. H. Bosii ex bibl. C. Sagittarii, post J. A. Schmidii et P. Lyseri junioris. »

[XXIX] 3ª Γεωργίου καὶ λογοθέτου, Χρονικὸν σύντομον ἐκ διαφόρων χρονογράφων καὶ ἐξηγητῶν συλλεγὲν καὶ συντεθὲν ὑπὸ Γεωργίου μοναχοῦ καὶ συγκέλλου. Προοίμιον. Πολλοὶ τῶν, κ. τ. λ. Lectiones p. 1, 1-6, 1 et 571, 21-587, 32 qui est codicis finis. » nobis primum exscriptas vide in Appendice. Cf. Reiskium (*De cæremoniis aulæ Byz.* præf. Lipsiæ 1754 f°).

SÆCULI INCERTI.

24 *Palatinus*, Vaticanus? Χρ. σ. ἐκ δ χρ. καὶ ἐξ. σ. καὶ σ. παρὰ Ἰωάννου τοῦ Σικελιώτου τοῦ καὶ

Digitized by Google

χρηματίσαντος ὕστερον πατριάρχου Κ. Π. νέας Ῥώμης (qui et Syncellus et Morocardanianus vocatus, annis 837-842 patriarcha fuit C. P.?)

Πολλοὶ τῶν ἔξω χρονογράφοι καὶ φιλόλογοι κ. τ. λ.

[A'] Βίβλος γενέσεως, ἣ ἡμέρᾳ ἔπλασεν ὁ Θεὸς, κ. τ. λ.

[B'] Τοῦ αὐτοῦ Ἰω. τοῦ Σικελιώτου περὶ τοῦ Ἀδὰμ καὶ Εὔας, καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν καταγομένων. Ἀδὰμ τοίνυν κατὰ τὸν σοφώτατον (31,20). Desinit in Michaele filio Theophili. Ἕως ὧδε τὰ Χρονικὰ Γεωργίου καὶ ἀπὸ τῶν ὧδε μόνου τοῦ λογοθέτου (Fabricius, *Bibl. gr.* XII, 27).

25. *Citicensis* « Georgii monachi Chronicon a Julio Cæsare ad Diocletianum » (Fabricius *Bibl. Gr.* XII, 24).

26. *Schleusingensis* (Ludovicus, notitia bibliothecæ Schleusingensis) qui codex jam Schleusingensi in bibliotheca desideratur, quemadmodum præfectus ejusdem Hartungius V Augusti 1858 nobis respondit. Quo abierit notum non est, forsitan Lipsiam.

26. *Radulphi cardinalis*, in regia Parisiensi N° 37 « Georgii monachi historia ex multis collecta ab Adamo usque ad Constantinum, Severum, Maximinum et Maxentium » [ut Par. 1704 in catalogo a 1740 edito]. Pergebat ultra, sed reliqua desunt (Montfaucon bibl. Par. 1739, II,772.)

Hæc igitur videtur codicum genealogia esse :

I. *Usque ad annum* 842 *solius Georgii monachi; sine prologo :* 1 Coislinianus 310, X. S. rhetorice exornatus, cæterum cum Coisl. 305 consentiens præter quod hic usque ad a. 311 tantum extenditur ; *cum prologo :* 5 Coisl. 134, 301, XII S., 10 Ambrosianus XV S. Georgii hamartoli *et syncelli.*

II. *Continuatus a Symeone Logotheta usque ad* 948 ; *sine prologo?* 3 Mediceus XI ; *cum prologo :* 11 Parisiensi 1706, XV; 8 Vaticanus 155 XIII vel XIV S. diversus; 6 *Mosquensis* XII ; 19 Oxoniensis; 24 Palatinus.

Usque ad 1071 : 14 Venetianus, XV S.

Usque ad 1081 : 20 et 21 Vindobonensis 1 et 2, XV S. ; cum Ambrosiano consentientes usque ad 842; 22 Monacensis 1, XVI. *Syncelli* e Zonara a recentiore Græco suppletus ; 16 Parisiensis 1708, XVI S.

Usque ad 1143 : 6 Mosquensis XII S.

III. *Codices manci, ad Cæsarem :* 9 Vaticanus 153? XIII S. et 15 Paris. 1707 XV S. et 25 Citicensis ; a *Cæsare ad Diocletianum :* 8 Vaticanus 153 et 25 Citicensis ; *ad a.* 311 : 2 Coisl. 305 XI, et 7 Paris, 1704 XII S. ; *ad a.* 641 : *Ge. Syncelli cum Ambrosiano consentientes :* 17 Mon. 2, XVI, et 25 Lips. XVII S. ; *ad a.* 814 : 10 Paris. 1705, XIV S. *Fragmentarii :* Barocciani 50, XIV et 194 XV S.

Nondum collati : 3 Mediceus XI S. ; 4 Scoriacensis XII S ; 24 Palatinus Jo. Siceliotæ, patriarchæ ; 25 Citicensis ; 26 Schleusingensis ; 27 Radulphi.

ΠΙΝΑΞ.

Numeri paginas repræsentant editionis Petropolitanæ quarum seriem typis grandioribus in textu expressimus.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

A'.

1. Ἀρχὴ. Γενεαλογία τοῦ Ἀδὰμ, p. 4.
2. Περὶ Νεβρὼδ βασιλέως, p. 7.
3. Περὶ Νίνου βασιλέως, p. 9.
4. Περὶ Θουρᾶ βασιλέως, p. 9.
5. Περὶ Λαμῆ βασιλέως, p. 9.
6. Περὶ Σαρδαναπάλεως βασιλέως, p. 9.
7. Περὶ Περσέως βασιλέως, p. 10.
8. Περὶ Σώστρου βασιλέως, p. 11.
9. Περὶ Φαραὼ βασιλέως, p. 11.
10. Περὶ τῆς κογχύλης εὑρήσεως, p. 12.
11. Περὶ τοῦ Πέλοπος, p. 12.
12. Περὶ Κύρου, p. 13.
13. Περὶ Καμβύσου, p. 14.
14. Περὶ Ῥώμου καὶ Ῥωμύλου, p. 15.
15. Περὶ τῶν Βρουμαλίων, p. 16.
16. Περὶ τῆς βασιλείας Φιλίππου τοῦ πατρὸς Ἀλεξάνδρου, p. 17.
17. Περὶ τῆς βασιλείας Ἀλεξάνδρου, p. 18.
18. Περὶ τῆς στολῆς τοῦ ἀρχιερέως, p. 18.
19. Περὶ τῆς βασιλίσσης Κανδάκης, p. 23.
20. Περὶ τῶν Βραχμάνων, p. 24.
21. Περὶ Σήρων, p. 26.
22. Περὶ Βάκτρων, p. 27.
23. Περὶ Χαλδαίων, p. 27.
24. Περὶ Βρεττάννων, p. 27.
25. Περὶ Ἀμαζόνων, p. 28.
26. Περὶ τῶν βασιλειῶν ἀρχῆς, p. 28.
27. Περὶ Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου, p. 29.
28. Τοῦ ἁγίου Βασιλείου, p. 30.

B'.

Ἀρχὴ τοῦ χρονικοῦ Γεωργίου Μοναχοῦ καὶ Συγκέλλου.

1. Περὶ γενεαλογίας Ἀδὰμ καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ καὶ τῶν καθ' ἑξῆς καταγομένων, p. 31
2. Περὶ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ πύργου, p. 36.
3. Ὅτι ὁποία ἦν ἡ α' γλῶσση, p. 38.
4. Περὶ τοῦ τῆς γῆς διαμερισμοῦ, p. 39.
5. Περὶ τῶν δ' στοιχείων, p. 47.
6. Περὶ μαγείας καὶ γοητείας, p. 50.
7. Περὶ Ῥωμαίων θεοποιησάντων, p. 54.
8. Περὶ Πλάτωνος τοῦ φιλοσόφου, p. 57.
9. Περὶ γενέσεως Ἀβραάμ, p. 64
10. Περὶ τοῦ Μελχισεδέκ, p. 69.
11. Περὶ τῆς κλίσεως (κλήσεως) τοῦ Μελχισεδέκ, p. 71.
12. Περὶ τοῦ Σαλὴμ, p. 71.
13. Περὶ τῆς κλισεως (κλήσεως) Ἱερουσαλήμ, p. 72.

Digitized by Google

14. Περὶ τοῦ Ἰσαάκ, p. 74.
15. Περὶ τοῦ Ἡσαῦ καὶ Ἰακώβ, p. 75.
16. Περὶ τοῦ Ἰακώβ, p. 78.
17. Περὶ θανάτου Ἡσαῦ, p. 79.
18. Περὶ τῆς γεννήσεως Μωϋσέως, p. 80.
19. Ὅτι υἱοὶ Ἰσραὴλ ἐξῆλθον ἐκ τῆς Αἰγύπτου, p. 81.
20. Περὶ τῆς δοθείσης πλακὸς Μωϋσῇ, p. 89.
21. Περὶ τῆς τελευτῆς Μωϋσέως, p. 92.
22. Ἔτι περὶ Μωϋσέως, p. 92.
23. Περὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, p 101.
24. Ἀρχὴ τῶν Κριτῶν, p. 103.
25. Περὶ Ἰούδα, p. 103.
26. Περὶ Γοθονιήλ, p. 103.
27 Περὶ Ἀώδ, p. 103.
28. Περὶ Σαμεγάρ, p. 104.
29. Περὶ Βαράκ, p. 104.
30. Περὶ Γεδεών, p. 104.
31. Περὶ Ἀβιμέλεχ, p. 105.
32. Περὶ Θολά, 107.
33. Περὶ Ἰαΐρ, p. 107.
34. Περὶ Ἰεφθάε, 107.
35. Περὶ Σαμψών, 107.
36. Περὶ τοῦ Ἠλεὶ τοῦ ἀρχιερέως, p. 113.
37. Περὶ τοῦ προφήτου Σαμουὴλ καὶ ἱερέως, p. 117.
38. Περὶ τῆς βασιλείας Σαούλ, p. 117.
39. Περὶ τῆς βασιλείας Δαυΐδ, p. 121.
40. Περὶ τῆς βασιλείας Σολομῶντος, p. 133.
41. Περὶ τοῦ ἁρίστου Σολομῶντος, p. 139.
42. Περὶ τῆς βασιλείας (Σολομῶντος), p. 140.
43. Περὶ τῆς βασιλίσσης Αἰθιόπων Σιβύλλης, p. 141.
44. Περὶ τῆς βασιλείας Ῥοβοὰμ, υἱοῦ Σολομῶντος, p. 150.
45. Περὶ τῆς βασιλείας Ἀσὰφ τοῦ ἐν ποδαλγίᾳ πεσόντος, p. 151.
46. Περὶ τῆς βασιλείας Ἀσάφ, p. 151.
47. Περὶ τῆς βασιλείας Ἰωσαφάτ, p. 151.
48. Περὶ τῆς βασιλείας Ἰωράμ, p. 152.
49. Περὶ τῆς βασιλείας Ὀχοζίου, p. 153.
50. Περὶ τῆς βασιλείας Γοθολίας, p. 153.
51. Περὶ τῆς βασιλείας Ἰωᾶ, p. 153.
52. Περὶ ἐλεημοσύνης, p. 154.
53. Περὶ τῆς βασιλείας Ἀμεσίου, p. 155.
54. Περὶ τῆς βασιλείας Ὀζίου, p. 156.
55. Περὶ Ὀζίου λέπρας, p. 157.
56. Περὶ τῆς βασιλείας Ἰωάθαμ, p. 158.
57. Περὶ τῆς βασιλείας Ἀχάζ, p. 157.
58. Περὶ τῆς βασιλείας Ἐζεκίου, p. 157.
59. Περὶ τοῦ Τωβίτ, p. 159.
60. Περὶ τῆς βασιλείας Μανασσῆ, p. 167.
61. Περὶ τῆς βασιλείας Ἀμμῶ, p. 170.
62. Περὶ τῆς βασιλείας Ἰωσίου, p. 172.
63. Περὶ τῆς βασιλείας Ἀχάζ, 174.
64. Περὶ τῆς βασιλείας Ἰωακείμ, p. 174.
65. Περὶ τῆς βασιλείας Ἰεχονίου, p. 175.
66. Περὶ τῆς βασιλείας Σεδεκίου, p. 176.
67. Περὶ τῆς α' αἰχμαλωσίας Ἱερουσαλὴμ τῆς ἐν Βαβυλῶνι, ἥ ἐστι β' τῆς παροικίας Αἰγύπτου, p. 177.
68. Περὶ ἀριθμοῦ ἐτῶν τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ βασιλευσάντων, p. 179.
69. Ἀρχὴ τῆς βασιλείας Ἱεροβοὰμ καὶ τῆς διαιρέσεως τῶν ι' σκήπτρων καὶ περὶ τῶν βασιλευσάντων ἐν Σαμαρείᾳ, p. 181.
70. Περὶ τῆς βασιλείας Ναβάτ, p. 181.
71. Περὶ τῆς βασιλείας Βαασά, p. 181.
72. Περὶ τῆς βασιλείας Ἠλά, p. 182.
73. Περὶ τῆς βασιλείας Ζαμβρῆ, p. 182.
74. Περὶ τῆς βασιλείας Ἀχαάβ, p. 182.
75. Περὶ τῆς Ἰεζαβὲλ καὶ περὶ τοῦ Ἠλίου προφήτου, p. 182.
76. Περὶ τῆς βασιλείας Ὀχοζίου, p. 185.
77. Περὶ τῆς βασιλείας Ἰωράμ, p. 185.
78. Περὶ τῆς βασιλείας Ἰού, p. 187.
79. Περὶ τῆς βασιλείας Ἰωάχαζ, p. 188.
80. Περὶ τῆς βασιλείας Ἰωᾶ, p. 188.
81. Βασιλεία Ἱεροβοάμ, p. 189.
82. Περὶ τῆς βασιλείας Ἀζαρίου, p. 189.
83. Περὶ τῆς βασιλείας Σελούμ, p. 189.
84. Περὶ τῆς βασιλείας Μαναήμ, p. 189.
85. Περὶ τῆς βασιλείας Φακεσίου, p. 189.
86. Περὶ τῆς βασιλείας Φακεέ, p. 189.
87. Περὶ τῆς βασιλείας Ὡσεέ, p. 190.
88. Περὶ τῆς βασιλείας Ναβουχοδονόσορ βασιλέως Βαβυλῶνος, p. 191.
89. Περὶ τῆς βασιλείας Οὐλεμαροδάχ, p. 194.
90. Περὶ τῆς βασιλείας Βαλτάσαρ, p. 195.
91. Περὶ τῆς βασιλείας Δαρείου τοῦ Μήδου, p. 196.
92. Περὶ τῆς βασιλείας Κύρου τοῦ Πέρσου, p. 197.
93. Περὶ τῆς βασιλείας Καμβύσου υἱοῦ Κύρου, p. 198.
94. Περὶ τῆς βασιλείας Πέρδου, p. 200.
95. Περὶ τῆς βασιλείας Δαρείου Ὑστάσπου, p. 200.
96. Περὶ τῆς βασιλείας Ἀρταξέρξου, p. 205.
97. Περὶ τῆς βασιλείας ἑτέρου Ἀρταξέρξου, p. 205.
98. Περὶ βασιλείας τοῦ Ἀντιόχου, p. 207.
99. Περὶ τῆς β' ἁλώσεως τῆς Ἱερουσαλήμ, p. 208.
100. Περὶ Ἐλεαζὰρ καὶ τῶν ζ' παίδων τῶν Μακκαβαίων καὶ τῆς αὐτῶν μητρός, p. 208.
101. Περὶ τοῦ Ματθίου ἱερέως, p. 210.
102. Περὶ τῆς βασιλείας Ἀντιόχου τοῦ Εὐπάτορος, p. 211.
103. Περὶ Ἰούδα τοῦ Μακκαβαίου, p. 212.
104. Περὶ Ῥωμαίων, p. 212.

Γ'.

105. Ἀρχὴ τῆς βασιλείας Ἰουλίου Καίσαρος πρώτου βασιλέως Ῥωμαίων, p. 213.
106. Περὶ τῆς βασιλείας Αὐγούστου Καίσαρος τοῦ Ὀκταβίου, p. 214.
107. Περὶ τῆς δ' βασιλείας ἣν ὁ Δανιὴλ ἐθεάσατο, p. 215.
108. Περὶ τῆς ἐν σαρκὶ οἰκονομίας Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, p. 217.
109. Ἔτι περὶ τῆς Χριστοῦ γενέσεως, p. 217.
110. Περὶ τῆς καταπαύσεως τῶν ἐνθέσμως ἱερατευσάντων ἐκ τῆς τοῦ Ἰούδα φυλῆς ἀρχιερέων, p. 219.
111. Ὅτανὁ Αὐγοῦστος ἀπάρας εἰς Αἴγυπτον, p. 220.
112. Περὶ τῆς βασιλείας Τιβερίου, p. 229.
113. Διὰ τί ἡ τοῦ Χριστοῦ ἀνάστασις ὀγδόῃ ὠνόμασται, p. 230.
114. Περὶ Ἰούδα τοῦ Γαλιλαίου, p. 234.
115. Περὶ Αὐγάρου τοῦ βασιλέως, p. 236.
116. Περὶ τῆς βασιλείας Γαίου *** καὶ περὶ τῆς ἀναιρέσεως Τιβερίου, ὃς ἀνῃρέθη ὑπὸ Γαΐου. Νοσήσαντι γὰρ ἱμάτια πολλὰ ἐπιθεὶς ἀπέπνιξε, p. 238.
117. Περὶ τῆς βασιλείας Κλαυδίου, p. 241.
118. Περὶ τοῦ ἀσκητικοῦ βίου, p. 242.
119. Περὶ μοναδικῆς πολιτείας, p. 248.
120. Περὶ τῆς βασιλείας Νέρωνος, p. 268.
121. Περὶ Σίμωνος τοῦ μάγου, p. 268.
122. Περὶ Πέτρου τοῦ ἀποστόλου, p. 278.
123. Περὶ Ἰακώβου ἀδελφοθέου, p. 279.
124. Περὶ τῆς βασιλείας Γαλβᾶ, p. 284.
125. Περὶ τῆς βασιλείας Λουκίου, (sic) p. 284.
126. Περὶ τῆς βασιλείας Βιτελλίου, p. 284.
127. Περὶ τῆς βασιλείας Οὐεσπασιανοῦ, p. 285.
128. Περὶ αἰχμαλωσίας Ἱερουσαλήμ, p. 285.
129. Περὶ ἀριθμῶν χρόνων ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν καθεξῆς βασιλευσάντων, p. 325.
130. Περὶ τῶν αὐτοφυῶν θερμῶν ὑδάτων, οὐρανίων καὶ πυρὸς, καὶ ἀβύσσου Ταρτάρου, p. 327.
131. Περὶ τῆς βασιλείας Δομετιανοῦ, p. 333.
132. Περὶ Ἀπολλωνίου τοῦ Τυανέως καὶ τῶν αὐτοῦ ἀποτελεσμάτων, p. 335.
133. Περὶ τοῦ Μανεθῶνος μάγου καὶ τῶν μαγικῶν αὐτοῦ ἔργων, p. 334.
134. Περὶ τῆς βασιλείας Νερβᾶ, p. 335.
135. Περὶ τῆς βασιλείας Τραϊανοῦ, p. 338.
136. Περὶ τῆς βασιλείας Ἀδριανοῦ, p. 339.
137. Περὶ τῆς βασιλείας Ἀντωνίνου, p. 341.

Digitized by Google

138. Περὶ τῆς βασιλείας Μάρκου Αὐρελλίου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ, p. 342.
139. Περὶ τῆς βασιλείας Βήρου, p. 343.
140. Περὶ τῆς βασιλείας Κωμώθου, p. 343.
141. Περὶ τῆς βασιλείας Περτίνακος, p. 344.
142. Περὶ τῆς βασιλείας Δαδίου, p. 334.
143. Περὶ τῆς βασιλείας Σευήρου, p. 345.
Περὶ τῆς βιώσεως καὶ ἀνατροφῆς Ὠριγένους τοῦ καὶ Ἀδαμαντίνου, p. 345.
144. Περὶ τῆς βασιλείας Ἀντωνίνου καὶ Γέτα, p. 351.
145. Περὶ τῆς βασιλείας Μακρίνου, p. 352.
146. Περὶ τῆς βασιλείας Ἀβίτου, p. 353.
147. Περὶ τῆς βασιλείας Ἀλεξάνδρου τοῦ Μαμαΐα, p. 353.
148. Περὶ τῆς βασιλείας Μαξίμου, p. 354.
149. Περὶ τῆς βασιλείας Πουπίνου, p. 354.
150. Βασιλεία Βαλβίνου, p. 355.
151. Περὶ τῆς βασιλείας Γορδιανοῦ, p. 355.
Περὶ τῆς βασιλείας Ἰούνορος, p. 355.
152. Περὶ τῆς βασιλείας Ἰουστελλιανοῦ, p. 357.
153. Περὶ τῆς βασιλείας Φιλίππου, p. 358.
154. Περὶ τῆς βασιλείας Σεδεκίου καὶ Οὐαλεριανοῦ, p. 358.
155. Περὶ τῆς λοιμικῆς νόσου, p. 358.
156. Περὶ τῆς βασιλείας Γάλλου, p. 359.
157. Περὶ τῆς βασιλείας Σεδεκίου, p. 359.
158. Περὶ τῆς βασιλείας Αἰμιλιανοῦ, p. 360.
159. Βασιλεία Οὐαλεριανοῦ καὶ Γαλλιηνοῦ, p. 360.
160. Περὶ τῆς βασιλείας Κλαυδίου, p. 361.
161. Περὶ τῆς βασιλείας Κυντιλιανοῦ, p. 361.
162. Περὶ τῆς βασιλείας Αὐρηλιανοῦ, p. 361.
Περὶ τοῦ Μανέντος, p. 362.
Περὶ τοῦ Παύλου τοῦ Σαμοσατέως, p. 364.
163. Περὶ τοῦ Ἀπολλιναρίου, p. 364.
164. Περὶ Θεοδώρου τοῦ Μοψουεστίας. Περὶ Νεστορίου, p. 365.
165. Περὶ τοῦ Εὐτυχοῦς. Περὶ Σεουήρου, p. 366.
166. Περὶ τῆς βασιλείας Ταχήτου, p. 369.
167. Περὶ τῆς βασιλείας Φλωριανοῦ, p. 369.
168. Περὶ τῆς βασιλείας Πρόβου, p. 369.
169. Περὶ τῆς βασιλείας Κάρου, p. 370.
170. Περὶ τῆς βασιλείας Καρίνου, p. 371.
171. Περὶ τῆς βασιλείας Νουμεριανοῦ, p. 371.
172. Περὶ τῆς βασιλείας Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιανοῦ, p. 371.
173. Περὶ τῆς παρθένου καὶ μάρτυρος, p. 373.
174. Περὶ ἑτέρας παρθένου, p. 374.
175. Περὶ τοῦ μονάζοντος, p. 375.
176. Περὶ τῆς βασιλείας Κωνσταντίου, πατρὸς τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, p. 376.
177. Περὶ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου, υἱοῦ Κωνσταντίου, p. 387.

Δ'.

178. Περὶ τῆς βασιλείας Χριστιανῶν, περὶ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου βασιλέως, p. 389.
179. Ἐκ τοῦ βίου τοῦ ἁγίου Σιλβέστρου, p. 390.
180. Περὶ Κ. Π., p. 398.
181. Περὶ τῆς α' συνόδου. Περὶ τῆς αἱρέσεως Ἀρείου, p. 404.
182. Περὶ τοῦ μὴ κατακρίνειν ἱερέα, p. 408.
183. Περὶ τῆς εὑρήσεως τοῦ σταυροῦ, p. 409.
184. Περὶ πάντων τῶν κριτῶν, p. 415.
185. Περὶ τοῦ πῶς ὀφείλει εἶναι τὸν κριτήν, p. 416.
186. Περὶ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου, p. 420.
187. Περὶ τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου, p. 426.
188. Περὶ τῆς βασιλείας Κονσταντίου υἱοῦ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, p. 436.
189. Περὶ τῆς Ἀμασσαλιανῶν αἱρέσεως, p. 439.
190. Περὶ τῆς βασιλείας Ἰουλιανοῦ τοῦ παραβάτου, p. 443.
191. Περὶ τῆς αἱμορροούσης, p. 444.
192. Περὶ τῆς βασιλείας Ἰοβιανοῦ, p. 451.
193. Περὶ τῆς βασιλείας Οὐαλεντινιανοῦ, p. 453.
194. Περὶ μοναχῶν τῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ, p. 455.
195. Περὶ τῆς Μανῖας (ἐξομολογίας ?) p. 457.
196. Ἀρχὴ τῆς βασιλείας Γρατιανοῦ καὶ Οὐαλεντινιανοῦ τῶν υἱῶν τοῦ μεγάλου Οὐαλεντινιανοῦ, περὶ τῶν σεισμῶν, p. 461.
197. Περὶ τῆς βασιλείας Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου, p. 463.
198. Περὶ τοῦ ἁγίου Ἀρσενίου καὶ μοναχοῦ, p. 467.
199. Περὶ τῆς β' συνόδου, p. 474.
200. Περὶ τῶν ἀνδριάντων καταστραφέντων ἐν Ἀντιοχείᾳ, p. 479.
201. Περὶ τῆς βασιλείας Ἀρκαδίου υἱοῦ Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου, p. 489.
202. Περὶ τοῦ μεγάλου Ἰωαν. τοῦ Χρυσοστόμου, p. 489.
203. Περὶ τῆς ἐπιστολῆς πάππα Ῥώμης πρὸς τὸν Ἀρκάδιον τὸν βασιλέα, 495.
204. Περὶ τῆς βασιλείας Θεοδοσίου τοῦ Μικροῦ, p. 498.
205. Περὶ τῆς γ' συνόδου, p. 499.
206. Περὶ τῆς ἀνακομιδῆς τοῦ Χρυσοστόμου, p. 502.
207. Περὶ τῆς βασιλείας Μαρκιανοῦ, p. 504.
208. Περὶ τῆς δ' συνόδου, p. 506.
209. Περὶ τῆς βασιλείας Λέοντος τοῦ Μεγάλου καὶ Μακέλ, p. 510.
210. Περὶ τῆς βασιλείας Λέοντος τοῦ Μικροῦ, p. 513.
211. Περὶ τῆς βασιλείας Ζήνωνος τοῦ Ἰσαύρου, p. 513.
212. Περὶ Πέτρου τοῦ Κναφέως, p. 514.
213. Περὶ τῆς βασιλείας Ἀναστασίου τοῦ δικόρου, p. 516.
214. Περὶ τῆς Κωάδου βασιλείας Περσῶν, p. 520.
215. Περὶ τοῦ Εὐφημίου τοῦ πρεσβυτέρου, p. 521.
216. Περὶ τῆς βασιλείας Ἰουστίνου τοῦ Θρᾳκός, p. 524.
217. Περὶ τῆς βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τοῦ Μεγάλου, p. 526.
218. Περὶ τῆς ε' συνόδου, p. 528.
219. Περὶ θανατικῶν, σεισμῶν, ἀστέρων καὶ φωνῶν, p. 538.
220. Περὶ κυνός, p. 540.
221. Περὶ τῆς βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τοῦ Νέου, p. 550.
222. Περί τινος Ἰουδαίου παιδός, p. 550.
223. Περὶ τῆς βασιλείας Τιβερίου τοῦ Θρᾳκός, p. 551.
224. Περὶ τῆς βασιλείας Μαυρικίου τοῦ Ἀρμενίου, p. 554.
225. Περὶ τοῦ κροκοδίλου, p. 555.
226. Περὶ τῆς βασιλείας Φωκᾶ τοῦ τυράννου, p. 560.
227. Περὶ τῆς βασιλείας Ἡρακλείου, p. 564.
228. Περὶ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου υἱοῦ Ἡρακλείου, p. 571.
229. Περὶ τοῦ πλουσίου τοῦ δόσαντος τὴν ἐλεημοσύνην, p. 572.
230. Περὶ Εὐαγρίου τοῦ φιλοσόφου, p. 573.
231. Περὶ στρατιώτου τοῦ ἐμπεσόντος εἰς γεωργοῦ γυναῖκα, p. 575.
232. Περὶ τῶν κεκοιμημένων διαφόρων ἁγίων, p. 578.
233. Βασιλεία Ἡρακλωνᾶ, p. 588.
234. Περὶ τῆς βασιλείας Κώνστα, p. 588.
235. Περὶ τοῦ Μωαμὲθ, τοῦ τῶν Σαρακηνῶν ἀρχηγοῦ καὶ ψευδοπροφήτου, p. 591.
236. Περὶ τῆς Ἀραβίτιδος, p. 598.
237. Περὶ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ Πογωνάτου, p. 604.
238. Περὶ Παυλικιανῶν, p. 605.
239. Π. τῆς ς' συνόδου, p. 611.
240. Π. τῆς βασιλείας Ἰουστινιανοῦ ἐσχάτου τοῦ Ῥινοτμήτου, p. 615.
241. Περὶ τῆς βασιλείας Λεοντίου, p. 619.
242. Περὶ τῆς βασιλείας Ἀψιμάρου τοῦ Τιβερίου, p. 620.
243. Περὶ τῆς βασιλείας Ἰουστινιανου πάλιν τοῦ Ῥινοτμήτου, p. 622.
244. Περὶ τῆς βασιλείας Φιλιππικοῦ τοῦ Βάρδα, p. 624.

Digitized by Google

245. Περὶ τῆς βασιλείας Ἀρτεμίου, p. 626.
246. Περὶ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου, p. 628.
247. Περὶ τῆς βασιλείας Θεοδοσίου Ἀδραμυτινοῦ, p. 628.
248. Περὶ τῆς βασιλείας Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου καὶ Κόνωνος, p. 629.
249. Περὶ τοῦ Μασάλμα, p. 637.
250. Περὶ τῆς νόσου ἐαρινῆς, p. 637.
251. Περὶ τοῦ Φιλεντόλου Ὀλύμπου τοῦ πορνοῦντος καὶ ποιοῦντος ἐλεημοσύνην, p. 640.
252. Περὶ τοῦ ἀφορισμοῦ τοῦ παππᾶ, p. 641.
253. Περὶ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ Καβαλλίνου καὶ Κοπρωνύμου, p. 653.
254. Περὶ τῆς βασιλείας Λέοντος υἱοῦ Κωνσταντίνου ἐκ τῆς Χαζάρας, p. 658.
255. Περὶ τοῦ κυνὸς καὶ τοῦ κυρίου αὐτοῦ, p. 660.
256. Περὶ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου καὶ Εἰρήνης τῆς μητρὸς αὐτοῦ, p. 661.
257. Περὶ αὐτοκρατορίας Κωνσταντίνου, p. 666.
258. Περὶ τῆς βασιλείας Εἰρήνης μητρὸς Κωνσταντίνου, p. 670.
259. Περὶ τῆς βασιλείας Νικηφόρου, p. 672.
260. Περὶ τῆς βασιλείας Σταυρακίου, p. 677.
261. Περὶ τῆς βασιλείας Μιχαὴλ, p. 678.
262. Περὶ τῆς βασιλείας Λέοντος τοῦ Ἀρμενίου, p. 679.
263. Περὶ τῆς βασιλείας Μιχαὴλ τοῦ Ἀμορραίου, p. 694.
264. Περὶ τῆς βασιλείας Θεοφίλου τοῦ εἰκονομάχου, p. 699.
265. Περὶ τοῦ ἵππου τοῦ βασιλέως, p. 711.
266. Περὶ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ, p. 712.
267. Περὶ Θεοφάνους καὶ Θεοδώρου τῶν αὐταδέλφων, p. 714.
268. Περὶ τῆς βασιλείας Μιχαὴλ μετὰ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Θεοδώρας, p. 717.
Ἕως ὧδε τὰ χρονικὰ Γεωργίου καὶ Λογοθέτου p. 721.

Ε'.

1. Περὶ τῆς βασιλείας Μιχαὴλ καὶ Θεοδώρας τῆς αὐτοῦ μητρός, p. 721.
2. Περὶ τῆς Μακεδόνος Βασιλείου ἀνατροφῆς, p. 724.
3. Περὶ τῶν Βουλγάρων καὶ τοῦ Ἀμέρ, p. 728.
4. Περὶ τοῦ πτωχομαγίστρου, p. 734.
5. Περὶ τῆς βασιλείας Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος, p. 752.
6. Περὶ τῆς βασιλείας Λέοντος τοῦ Σοφοῦ, p. 766.
7. Περὶ Μαρκοῦ μοναχοῦ, p. 781.
8. Περὶ τῆς βασιλείας Ἀλεξάνδρου υἱοῦ Βασιλείου, p. 795.
9. Περὶ Κωνσταντίνου βασιλέως υἱοῦ Λέοντος, p. 799.
10. Περὶ Ῥωμανοῦ Καίσαρος, p. 816.
11. Περὶ τῆς βασιλείας Ῥωμανοῦ, p. 816.
12. Βασιλεία Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου, p. 848.
Ἕως ὧδε τὸ πέρας τῶν χρονικῶν συνταγμάτων, p. 851.
13. Μονοκρατορία Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου, p. 852.
14. Βασιλεία Ῥωμανοῦ, υἱοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου, p. 854.

Ϛ'.

1. Βασιλεία Θεοφανῶ μετὰ τῶν υἱῶν αὐτῆς, p. 859.
2. Βασιλεία Νικηφόρου Φωκᾶ, p. 860.
3. Βασιλεία Ἰωάννου τοῦ Τζιμισχῆ, p. 864.
4. Βασιλεία Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου, p. 866.
5. Βασιλεία Κωνσταντίνου ἀδελφοῦ Βασιλείου, p. 872.
6. Βασιλεία Ῥωμανοῦ τοῦ Ἀργυροπούλου, p. 873.
7. Βασιλεία Μιχαὴλ τοῦ Παφλαγόνος, p. 874.
8. Βασιλεία Μιχαὴλ τοῦ Καλαφάτου, p. 876.
9. Βασιλεία Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου, p. 878.
10. Βασιλεία Θεοδώρας τῆς Πορφυρογεννήτου, p. 880.
11. Βασιλεία Μιχαὴλ, p. 880.
12. Βασιλεία Ἰσαακίου Κομνηνοῦ, p. 882.
13. Βασιλεία Κωνσταντίνου τοῦ Δούκα, p. 884.
14. Βασιλεία Εὐδοκίας μετὰ τῶν υἱῶν αὐτῆς, p. 885.
15. Βασιλεία Ῥωμανοῦ Διογένους, p. 887.
16. Βασιλεία Μιχαὴλ τοῦ Παραπινακη, p. 891.
17. Βασιλεία Νικηφόρου Βοτανιάτου, p. 893.

Ζ'.

Εἰς τὴν κοσμοποιΐαν Συμεὼν Λογοθέτου ἐκ διαφόρων χρονικῶν καὶ ἱστοριῶν.

1. Περὶ τοῦ φωτος, p. 902.
2. Περὶ τοῦ στερεώματος, p. 903.
3. Περὶ τῆς θαλασσης, p. 903.
4. Περὶ τῶν φωστήρων, p. 903.
5. Περὶ τῶν ἰχθύων καὶ τῶν πετεινῶν, p. 904.
6. Περὶ τῶν κτηνῶν καὶ τῶν θηρίων, p. 905.
7. Περὶ τῆς κατασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου, p. 905.
8. Εἰς τὸ κατ' εἰκόνα, p. 906.
9. Περὶ τοῦ Σαββάτου, p. 906.
10. Περὶ τοῦ παραδείσου, p. 907.
11. Περὶ τῆς τῶν ζώων ὀνομασίας, p. 907.
12. Περὶ τῆς ποιήσεως τῆς γυναικός, p. 908.
13. Περὶ τοῦ ξύλου γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρόν, p. 909.
14. Περὶ τοῦ διαβόλου καὶ τοῦ ὄφεως, p. 910.
15. Εἰς τό· Διηνοίχθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν δύο, p. 911.
16. Περὶ τῶν φύλλων τῆς συκῆς, p. 911.
17. Περὶ τῆς καταδίκης τοῦ πρωτοπλάστου καὶ τοῦ ὄφεως, p. 912.
18. Εἰς τό· Ἰδοὺ Ἀδὰμ γέγονεν ὡς εἷς ἐξ ἡμῶν, p. 913.
19. Περὶ τῶν Χερουβὶμ καὶ τῆς ῥομφαίας, p. 914.

Η'.

Ἑρμηνεία ἐν συντόμῳ ἀπὸ Ἀδὰμ ἕως τοῦ νῦν καιροῦ, p. 914.

Digitized by Google

ΧΡΟΝΙΚΟΝ ΣΥΝΤΟΜΟΝ

ΕΚ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΩΝ ΤΕ ΚΑΙ ΕΞΗΓΗΤΩΝ ΣΥΛΛΕΓΕΝ ΚΑΙ ΣΥΝΤΕΘΕΝ

ΥΠΟ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΜΑΡΤΩΛΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ.

—

CHRONICON BREVE

QUOD

E DIVERSIS ANNALIUM SCRIPTORIBUS ET EXPOSITORIBUS DECERPSIT CONCINNAVITQUE

GEORGIUS MONACHUS

COGNOMENTO *HAMARTOLUS*.

—

PROŒMIUM.

1 Πολλοὶ μὲν τῶν ἔξω φιλόλογοι καὶ λογογράφοι, ἱστορικοί τε καὶ ποιηταὶ καὶ χρονογράφοι [1] τὰς τῶν ἀρχαίων βασιλέων καὶ δυναστῶν [2] καὶ τὰς τῶν ἀνέκαθεν [3] φιλοσόφων καὶ ῥητόρων τε καὶ τῶν ἐπ' εὐγλωττίᾳ καὶ δεινότητι [4] λόγων καὶ στομυλίᾳ διαθρυλλουμένων, πράξεις [5] καὶ ῥήσεις καὶ μέν τοι καὶ τὸν τρόπον ἐνίοτε τῆς τούτων ἀποδιώσεως [6] δι' ὑψηγορίας καὶ ἐπιτάσεως λόγων συγγεγραφότες, οὐκ εὐλήπτους [7] καὶ εὐκαταλήπτους τε καὶ εὐκρινεῖς τοῖς πολλοῖς τὰς πραγματείας [8], ἅτε δι' ἐπίδειξιν καὶ κρότον ἐσθ' ὅτε [9] καὶ ἀνάῤῥησιν τοῦτο δεδράκασιν [10], ἥκιστα πεφροντικότες τῶν τῆς ἀληθείας δογμάτων καὶ διηγημάτων καὶ ἀνθρώποις ὠφελίμων [11]. Ἡμεῖς δὲ πάμπαν οἱ τῶν ἔνδον ἀνάξιοι, δοῦλοι τῶν δούλων [12] τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀμέτοχοι τῆς [13] τῶν ἔξω φυσιολογίας καὶ τεχνολογίας ἐξ ἐπιμέτρου πέ- Β

Externi, nec sane pauci philologi atque oratores, historici etiam et poetæ, annaliumque scriptores, cum priscorum regum ac principum, veterumque philosophorum, et eorum quibus ornata verborum structura, vis et acumen sententiarum, gloriam haud inclebrem peperit, res gestas, et sæpe diversa excessuum genera sublimi stylo, atque uberi, et in primis copiosa dicendi forma memorassent, obscura illi quidem monumenta posteris, adeoque perplexa reliquere, ut agnosci plane non possint. Nam qui ad ostentationem plausumque alienas laudes attigerant, ad inconcussam rerum veritatem, et eorum quæ hominibus usui essent, narrationem pertingere non potuerunt. Nos autem Christi Domini nostri servi, et quidem indigni, nulla exterarum scientiarum artiumque ope adjuti,

Variæ lectiones et notæ.

[1] Πολλοὶ τῶν A, L, M[1] — Πολλὰ τῶν V[1]. ἔξω φ. καὶ χρονογρ. A. (L M[1])? [2] καὶ συλλογράφοι V[1] — καὶ δυναστῶν καὶ κρατίστων V[1]. [3] τὰς ἀνέκαθεν L, M[12], V[1] — φιλοσοφίας A — τε καί om. A, V[1] M? [4] εὐγλωττίτα καὶ δεινότητα — στομύλων V[1]. [5] καὶ πράξεις M[2] a secunda manu. [6] ἀποδάσεως V[1] — δι' ὑψιγορίας A, L, M[12] — τε καὶ ἐπιτάσεως L, M[12], V[1] — (λογ. M[2]) λόγῳ L, M[1]. [7] εὔληπτα A, εὐληπτά τε L, M[12], εὐλογά τε V[1], καὶ εὐκατάληπτά τε καὶ εὐκρινῆ A, M[12] V[1], καὶ συγκατάληπτα καὶ εὐκρινῆ L. [8] ἀπέλιπον? [9] ἐσθ' ὄντε M[1]. [10] τοῦτο δεδώκασιν L, V[1] — τῶν om. A, L, M[1] — τὰ τῆς ἀλ. δόγματα καὶ διηγήματα V[1]. [11] ὠφέλιμα A, L, M[1], V[1] — [12] τῶν δούλων om. V[1] — [13] τῆς om. L, M[1].

Digitized by Google

non ex Græcis, veteribusque solum historiis, sed ex recentiorum, nec minoris æstimandorum, planeque cordatorum auctorum commentariis, annalibus, historiis, doctrinisque animo proficuis accurate et pro virium studiorumque nostrorum modulo juxtà Dei timorem, annaliumque fidem, hunc qualemcunque, exiguum sane et contemptibilem libellum excerpsimus. Itaque paucis ex multis, quæ utilia esse possunt, selectis et laboriose dispositis, nudam apertamque veritatem, arte nulla fucatam, necessaria et utilia tantum continentem summatim, ut arbitror, et quanta fieri perspicuitate potest, afferimus. Siquidem præstat vera vel balbutiendo dicere, quam Platonem referendo insigniter mentiri. Neque fluentem itaque vagantem orationem admiramur, sed quæ multa brevi verborum ambitu complectitur, contractaque necessaria, utiliaque ubertim suppeditando, ab invidia et omni offensa apud posteros libera, multo alacrior est et vividior. Præterea qui tanquam periti admodum, optimique spiritalia juxta spiritum interpretantur, examinant, atque explorant, sermones de divinis rebus non requirunt ab illustri, sinuata, turbinataque dictione, artificiosa compositione, elegantique verborum lenocinio, quibus vehementi dicendi vi, callidi isti, facundiaque præstantes, ut scripta incaute oscitanterque percurrentes fallant, ad mendacium occultandum sæpenumero abutuntur : sed ab ea cujus est conspicua veritas, tametsi barbarie ac solœcismis plena sit. Habes itaque quisquis hæc concisa minime curiosus, et ab omni fraude ac fallacia alienus, fideliter, prudenterque et incorrupte perlegis, idolorum inventiones, fomentaque eorum callide excogitata, gentilium philosophorum deliramenta, fabellas, cæremoniasque, discordes insuper, ac portentosas ophiones, diversarum gentium instituta, deorum multiplicitatem, vel, ut verius dicam, impietatem, sententiasque perversas. Habes, ut a lege solitariæ vitæ cœperit institutio; quæ deinde ex Christi vita omnium optima ac doctrina eminentior, illustrior, ampliorque multo effecta est. His plura nec unius generis annexa, quæ cordatorum virorum, rectèque sentientium

A λοντες, οὐ μόνον Ἑλληνικῶν καὶ παλαιῶν ἱστοριῶν [14], ἀλλὰ καὶ νέων καὶ πολὺ μεταγενεστέρων, καὶ σεμνοπρεπῶν ἀνδρῶν [15] καὶ [16.17] ἐλλογίμων ἐξηγήσεσι καὶ χρονογραφίαις, ἱστορίαις τε καὶ διδασκαλίαις ψυχωφελέσιν ἐντετυχηκότες, ἀκριβῶς, κατὰ τὸ ἡμῖν ἐφικτὸν καὶ περιεσκεμμένον [18], ἐν φόβῳ Θεοῦ καὶ πίστει χρονικῇ, τοῦτο δὴ τὸ μικρὸν καὶ πανευτελὲς βιβλιδάριον ἐξεθέμεθα, τὰ πρὸς ὄνησιν ἐκ [19] πολλῶν ὀλίγα συντείνοντα ποσῶς μετὰ πόνου συλλέξαντες; 2 καὶ συνθέντες, τότε πᾶσαν [20] μὲν ἀλήθειαν ἔκομψον, καὶ ἀκατάσκευον σφόδρα περιέχον δραματουργίαν, ἀναγκαῖα [21] δὲ πάνυ καὶ χρήσιμα λίαν οἶμαι [22] δι' ἐπιτομῆς καὶ σαφηνείας ἐναργεστάτης ὑφηγούμενον ὅτι μάλιστα. Κρεῖσσον γὰρ μετὰ ἀληθείας [23] ψελλίζειν ἢ μετὰ ψεύδους [24] κλαυσωνίζειν. Οὐχ ὅταν γὰρ ὁ

B λόγος ῥεῖ καὶ ἔξω τῶν ὅρων φέρεται, θαυμαστός ἐστιν, ἀλλ' ὅταν βραχὺς μὲν ᾖ τῷ [25] μήκει, πολὺς δὲ τοῖς ἐνθυμήμασι καὶ ἐν τῷ συντόμῳ τὸ ἀπαράλειπτον καὶ ἀτρεκὲς ἔχων τῶν [26] ἀναγκαίων καὶ ὀνησιφόρων, ὑπὸ τοῦ καιροῦ μάλιστα καὶ τῶν βασκανίας καὶ πάσης ἐθελοκακίας ἀπηλλαγμένων ψυχωθεὶς ζητικώτερος [27] ἀναδειχθήσεται. Οἱ γάρ τοι πνευματικῶς [28] τὰ πνευματικὰ συγκρίνοντες καὶ ἀνακρίνοντες καὶ μεταλλεύσαντες, ὡς ἐπιστήμονες; καὶ δόκιμοι [29], τὰς ἱερολογίας οὐ λαμπρᾶς καὶ γριφώδεσι καὶ τετορνευμέναις λέξεσι καὶ συντάξεσιν ἐντέχνοις καὶ καλλιεπείᾳ, ἐν ᾗ τὸ ψεῦδος πολλάκις διὰ τῆς δεινοτάτης μεθόδου καὶ κατασκευῆς ἐπικρύπτουσιν οἱ δεινοὶ [30], τοὺς ἀπερισκέπτως καὶ ἀβασανίστως

C ἀναγινώσκοντας [31] ἐκλανθάνοντες, ἐπιζητοῦσιν, ἀλλὰ τὰς ἀληθείᾳ [32] λαμπρυνομένας ῥήσεις, εἰ καὶ διὰ βαρβαριζούσης καὶ σολοικιζούσης [33] ἐκφωνοῦνται γλώσσης. Εὕροις τοίνυν, ὄγε πιστῶς, νουνεχῶς [34] τε καὶ ἀφθόνως ἅμα καὶ ἀπεριέργως καὶ πάσης διπλόης καὶ ῥᾳδιουργίας ἐλευθέρως ἐντυγχάνων ἐνταῦθα, δι' ὀλίγων [35] τὰς τῶν εἰδώλων εὑρήσεις καὶ ἀνατροφὰς ἐντέχνως καὶ ἐπιτεταγμένως, τὰς τῶν φιλοσόφων Ἑλλήνων ἐρεσχελίας καὶ μυθοπλασίας καὶ θρησκείας [37] ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἀθεΐας καὶ κακονοΐας, πῶς τε [38] ἡ τῶν μοναχῶν ἤρξατο διαγωγὴ καὶ τάξις ἀπὸ τοῦ νόμου, καὶ διὰ τῆς Χριστοῦ [39] παναρίστου πολιτείας καὶ διδασκαλίας ὑψηλοτέρα καὶ φαιδροτέρα καὶ πλατυτέρα μᾶλα [40] εἰκότως ἀναπέφηνε, καὶ

Variæ lectiones et notæ.

[14] ἱστορικῶν A, L, M[1]— [15] ἀνδρῶν tom. V[1]. [16.17] καὶ om. L, M[1]—ἐξηγήσεις A, V[1], M ἐξηγήσει L, M[1]— καὶ χρονογραφίας A, L, M[1], V[1], ἱστορίας τε καὶ διδασκαλίας L, M[1], V[1] — ψυχωφελεῖς A, L, M[1], V[1]. [18] περιεσκεμμένως A, L, M[18], V[1] —Θεοῦ, ἐπίστα χρονικὸν A — χρονικὸν δὴ τοῦτο μικρὸν A, M[1], V[1] —χ. δὴ τ. τὸ μ. L, M[1]. [19] ὀνήσιν καὶ ἐκ A, L, M[19], V[1]— π. ὁ. τ. σ. καὶ π. L, M[19], V[1]—π. ὁ. σ. καὶ π. A. [20] ὅτε πᾶσαν A. ὄγε πᾶσαν L, M[19], V[1]— π. ἁλ. μὲν V[1]. [21] θραματουργίαν (lege δραματουργίαν) ἀναγκάσω V[1] — πάνυ om. A, L, M[19], V. [22] χρήσιμα λόγων οἶμαι A, L, M[1] — χ. λόγια ο. M[1]— ἐνεργιστάσης V[1] — ἐνεργοτάτης A, L, M[19] — ὑφηγοῦμαι A. M[19], V[1] — ὑφηγ. L, ὑφηγούμεναι M[1]. [23] ἐν ἀληθείᾳ V[1]. [24] ψεύδους — l. ὁ λόγος θεῖ V[1]. [25] μὲν ἐστι εἴη τῷ A — μὲν ἐστι τῷ L, M[19], μὲν εἴη τῷ V[1]. — [26] καὶ ἀληθὲς ἔχων τῶν A, L, M[19], V[1] — ἀναγνόντων V[1] — ὀνησιφόρον ἐστι τοῦ L, M[19], V[1]. ἀναγκαίων ὀνησιφόρα ἐστι τοῦ A. [27] ζωτικώτερος A, L, M[19] V[1]. [28] πνευματικοὶ τά M[1], V[1] — συγκρ. καὶ μετ. A. συγκρίνοντες καὶ ἀν. καὶ μετ. L, M[1] [29] ὡς ἐπίσημον καὶ δόκιμον A, L, M[19] — λαμπρὰς καὶ τετορνευμένας λέξεις καὶ συντάξεις ἐντέχνως καὶ καλλιεπείας ἐν αἷς L, A, M[19], V[1]. [30] οἱ δεινοὶ ἐπικρύπτοντάι καὶ τοὺς A, L, M[1]—ἐπικρύπτονται οἱ δε. καὶ τοὺς M[1], V[1]. [31] ἀναγινώσκοντες A — ἐκλανθάνοντας V[1] M[1]. [32] ἀληθείας A, L, M[1], V[1] pro e subscr. [33] λοικιζούσης A — Εὕρεις V[1]. [34] π. καὶ ν. A, L, M[1] — τε om. V[1]. [35] διὰ λέγων A, M[1] — τᾶς l. τὰς — εὑρέσεις A, L, M[1] — καὶ ἀνατροπὰς A, M[1], V[1] — ἐπιτετυγμένως A, L, M[19] — μυθοπλαστίας A, L, M[19], θυμοπλαστίας V[1]. [37] θρησκείας, ἔτι καὶ ἀσυμφώνους τερατολογίας τὰς [διὰ, om. V[1]] διαφόρων ἐθνῶν δόξας καὶ πολυθεΐας ἢ A, L, M[19], V[1]. [38] τε om. M[1]. [39] καὶ διὰ τῆς τοῦ Χριστοῦ A, M[1], καὶ τὸν τῆς τοῦ Χριστοῦ L, M[1]—παν. προνοίας καὶ A, πανάριστον πολιτ. καὶ L, M[1] ὀψ. φαιδ. A.,—ὑψ. καὶ σφοδροτέρα, M[1] V[1] — ὑψηλοτέραν καὶ σφοδροτέραν L, M[1].—καὶ πλατυτέραν L. [40] ἐναπέφηνε μᾶλα πλ. L. M[1].

Digitized by Google

ἄλλα πλεῖστα καὶ διάφορα σωτηρίαν [35] ψυχῶν εὐ- A
γνωμόνων καὶ ὀρθοδόξων ὠδίνοντα [36], οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ
καὶ τὴν ἐκφυλον καὶ θεοστυγῆ τε καὶ παμβέβηλον
τῶν [37] Μανιχαίων λύσσαν, ἀφ' ἧς ὥσπερ ἔκ τινος
λυσσῶντος κυνὸς τὴν αἰσχίστην τε καὶ κακίστην μετ-
ειλῆφυῖα νόσον [38] ἀνεφύη ἡ τῶν ἀλιτηρίων καὶ κα-
κοσχόλων εἰκονομάχων ἀμβρόντητος αἵρεσις, καὶ
ὅθεν [39] ἀπήρξατο καὶ ποῦ κατέλιξεν, ἤτις γε τοὺς
προστάτας αὐτῆς καὶ συνίστορας ἀλλοτρίους ἐκ
περιουσίας τῆς ὀρθοδόξου πίστεως καταστήσασα σὺν
τοῖς ὁμόφροσιν 3 αὐτῶν, ἐκδήλως [40] ἅμα καὶ τὰ
τούτων ληρήματα καὶ βληχήματα τῆς ἀδεκάστου
δίκης ὑπευθύνους καὶ ἐκδίκους ἀπέδειξεν [41]. Ὦ τῆς
ἀπάτης καὶ παραπληξίας τῶν πεφενακισμένων καὶ
ματαιοφρόνων, οἳ ἐνδίκως μάλα τῷ αἰωνίῳ πυρὶ
παρεπέμφθησαν, τήν τε τῶν ἀτασθάλων καὶ κακο- B
φρόνων Σαρακηνῶν κεκραγέλαστον δόξαν καὶ τὴν
κτηνήδη [42] ζωὴν καὶ τὴν διδασκαλίαν τοῦ λαοπλάνου
ψευδοπροφήτου αὐτῶν [43] καὶ ὅθεν κακῶς ἀναδέδεικται,
καὶ πρὸς τούτοις καὶ τὴν τοῦ γέροντος [44] θωμὰ νεοτερισθεῖσαν παιδοπρεπῆ ματαιοφροσύνην τε καὶ
παράνοιαν καὶ τὴν ἀργαλέαν [45] καταστροφὴν τοῦ παναθλίου καὶ ταλαιπώρου. Καὶ ταῦτα μὲν ἄλις [46].

animis salutaria sint. Habes præterea, ut immanis, impia, detestabilis, fallaxque Manichæorum rabies exorta, ut ex ea, tanquam ex rabida cane scelestissimorum, otioque turpissime abutentium Iconomachorum hæresis stupida illa quidem, morbornmque omnium perniciosissima eruperit, et quatenus grassata: ut ipsius auctores, necnon paria sentientes, defensoresque ab orthodoxa fide penitus avulsos una cum eorum scriptis et concionibus divina justitia quæsitissimis subjecit pœnis. O fraudem, imposturam, ac vecordiam! pro qua æternis ignibus merito traditi sunt. Irridendam insuper stultam ac scelerosam Saracenorum, persuasionem, belluinumque vivendi modum, et ut eorum falsus propheta, gentiumque seductor doctrinam perperam collegerit. Ad hæc Thomæ senis puerilem stultitiam, atque amentiam, ipsiusque omnium infelicissimi tristem, miserumque interitum. Hucusque satis

Τῆς δὲ χρονικῆς πραγματείας τὴν ὑπόθεσιν [47] ὡς; ἐν τάξει τμημάτων διὰ τὸ εὐσύνοπτον καὶ εὐμνημόνευτον πεποιήκαμεν. (Α') Ἀπὸ [48] μὲν γὰρ τοῦ Ἀδὰμ ἀρξάμενοι καὶ μέχρι τῆς Ἀλεξάνδρου τελευτῆς [49] ἐλθόντες ἐν συντόμῳ, πάλιν (Β') ἀνάπαλιν ἀπὸ τοῦ Ἀδὰμ κατὰ τὴν αὐτὴν ἐπιχείρησιν [50] καὶ ἔννοιαν δι' ἐπαναλήψεως τοὺς χρόνους τῆς ζωῆς [51] τῶν ἐφεξῆς καὶ τὰς πράξεις ὡς οἷόν τε διὰ βραχέων [52] ἀπεμνημονεύσαμεν ἕως Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, εἶτα πάλιν διὰ C
συντομίας [53] τοὺς κριτὰς μέχρι τοῦ προφήτου Σαμουὴλ καὶ εἶθ' οὕτως αὐτίκα τοὺς βασιλεῖς τῶν [54] Ἰουδαίων ἀπὸ Σαοὺλ ἕως Σεδεκίου καὶ τῆς ἁλώσεως Ἱερουσαλὴμ, ἐν οἷς καὶ κατὰ Ἰουδαίων ἐκ παρόδου διὰ βραχυλογίας. (Γ') Ἔπειτα δὲ τοὺς Ῥωμαίων ἡγεμόνας [55] ὥσπερ δὴ καὶ τοὺς πάλαι Περσῶν καὶ Μακεδόνων, Σελεύκων τε καὶ Ἀντιόχων [56] καὶ Πτολεμαίων ἐν παρεκβάσει διεξήλθομεν ἀρχὰς [57] καὶ δυναστείας, οὕτω δὲ καὶ τοὺς Ῥωμαίων ἐξ Ἑλλήνων [58] καταγομένους καθολικοὺς βασιλέας, ἅμα καὶ τὰς ἐργασίας καὶ τοὺς θανάτους ἀπὸ Ἰουλίου Καίσα-

Temporum vero tractatus per sectiones divisimus: ita enim promptiora omnia, et memoriæ expeditiora erunt. Exorsi ab Adamo ad Alexandri Magni interitum res summatim complexi sumus. Iterum ab Adamo eadem ratione incipientes, eorum qui post Adamum vixerunt, res gestas, atque ætates majori, qua potuimus veritate usque ad Jesum Nave perstrinximus. Sic etiam deinceps per Judices ad Samuelem prophetam usque decurrimus. Inde Judæorum reges a Saule ad Sedeciam recensentes, Hierosolymitanum excidium, ac quæ Judæi pertulere, quasi aliud agentes compendio sumus prosecuti. Denique Romanorum principum, necnon veterum Persarum, Macedonumque, Seleucorum, Antiochorum ac Ptolemæorum regna obiter tangimus. Eadem ratione Romanorum qui a Græcis oriuntur, imperatorum res gestas, atque obitus a Julio Cæsare ad Diocletianum et Maximianum impios Christi hostes deducimus. Verti subinde stylum ad piissimum ac primum Christianorum impera-

Variæ lectiones et notæ.

[35] διαφ. εἰς σωτ. V¹. [36] ὠδ. καὶ διδάσκοντα καὶ φωτίζοντα, οὐ A, L, M ὠδ. καὶ φ. καὶ δ. οὐ V¹ — ὠδ. καὶ διδάσκειν χα. καὶ φωτ. M², om. prima manus — δέ om. M¹², V¹ — ἀλλὰ καὶ τὴν ἐκφ. om. A, L, M¹² — ἀ. καὶ τὴν ἔκφυτον V¹. [37] τῶν καὶ L, M¹ — τε om. A — κακίστ. M², κακίστην supra ος M¹ — μετειλῆφυῖαν M², V¹, om. A. [38] νόσου M¹ — ἡ om. A, L, M¹², V¹ — τῶν τῶν M¹ — ἀμβρόνιστος A. L, M¹² V¹. [39] ὅθεν καὶ A. [40] καὶ δήλως; M¹ — βληχ. καὶ ληρ. V¹ — τοῦ ἀδεκάστου L, M¹. [41] ἀπέδειξεν omittunt, sed post ματαιοφρόνων inserunt ex transpositione lineæ ἀπέφηνε κομιδῇ καὶ τῷ αἰωνίῳ π. παρέπεμψε, τήν τε A, L, M¹ V¹, l. παρέπεμψε κομιδῇ, κ. τ. λ. M². [42] κτηνήδη l. κτηνώδη A, L, M², V¹ — ζωὴν καὶ μέντοι καὶ δ. A, L. M¹²? — ζ. καὶ μ. καὶ τὴν δ. V¹ — τοῦ λ. καὶ ψ. M². [43] αὐτῶν om. A — τούτοις τὴν A, L, M¹, V¹. [44] γέροντος om. A — γε om. M¹² — νεοτρεπῆ A, L, M¹², V¹. [45] ἀργαλαίαν A, ἀργαλέον V¹. [46] μὲν ἄλλοις. Τοῖς δέ V¹. [47] τὴν ἔκθεσιν L, M¹² V¹, om. A usque ad γνώσει sub fin. proœmii.—ὡς εὐσύνοπτον L, M¹, omissis mediis vocabulis e fine linearum in codice ex quo hæc antigrapha descripta sunt, deleto. [48] Ἀπό L, M¹. [49] Ἀλεξάνδρου βασιλείας L, M¹². [50] ἀνάπαλιν καὶ ταύτην τὴν ἐπιχ. V, ἀν. καὶ τὴν ἐγχήρησιν L L, ἐγχ. καὶ ἐνν. δι' ἐπ'. κ. τ. λ.. in M² a manu recenti suppleta sunt — αὐτὴν τὴν ἐγχ. καὶ ἐ. δι' ἐπ. om. M¹ — καὶ ἐνν. δι' ἐπ' om. L, M¹. [51] τοὺς χ- τῆς ζ. om. L, M¹ — τῶν ἐφ. καὶ τὰς πρ. ὡς om. M² [52] ὁ. διὰ βρ. om. L, M¹² — τοῦ Ναυῆ om. L, M¹². [53] Σκοτομίας ed. Allatii apud Fabricium X 644, εἶτα π. διὰ συν. om. M² — τοὺς om. L, M¹ — τοῦ πρ. Σ. εἰ om. L, M¹². [54] βασ. τῶν Ἰ. — παρόδου om. M², τῶν Ἰ. — παρόδου om. L, M¹, ἀπὸ Σαοὺλ — Ἰουδαίων om. M¹. [55] βραχιλογίας — ἡγεμόνας om. M², ἔπειτα — ἡγεμόνας om. L, M¹. [56] τοὺς — Ἀντί om. M², πάλαι — Ἀντί om. L, M¹, πάλαι om. [57] Πτολεμαίων — ἀρχάς om. L, M¹², sed διεξελθόντες omisso δέ V¹. [58] δυναστείας — Ἑλλήνων om. L, M¹².

Digitized by Google

torem Constantinum, eosque qui mox subsecuti A sunt. Tandem in Michaele Theophili filio, qui rerum puer adhuc potitus orthodoxam fidem in sacra olim synodo promulgatam restituit, consistimus. Verum, ut a Sapiente sapienter prolatum, « Omnia audire finis orationis est ; » qui lectionibus libentissime dant operam, ne ad commentariorum ornatum respiciant, sed ad sermonis scopum ac finem cordis oculos dirigant. Varia enim orationis structura, quippe quæ ad ostentationem ac strepitum comparata, quodam modo immutatur, propositam deturpat materiam, sensum illico rapit, ingeniique aciem, ne argumentum percipiat, retundit. Quisquis autem Dei ac litterarum amicus hæc lecturus erit, eum ego exoratum velim, ut pro me homunculo, peccatis obnoxio ac rationis experte, Deo preces alleget. Si quid vero utilitatis atque operæ pretii hos exiguos nostros habere viderit conatus, id totum eidem bonorum omnium auctori Deo imputet. Sin, ut ab inscientia nostra exspectari par est, inconcinni ac fœde exuberantes illi fuerint, per veram illam atque ineffabilem sapientiam, quæ suos alumnos non minus divina doctrina, quam eloquio instruit, nobis, ut imperitis omnino, et non eloquentia solum, sed ingenio destitutis venia detur. Jam vero Deo ipso auspice pro viribus inde exordiar.

ρος; μέχρι Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιανοῦ τῶν ἁνοσίων καὶ χριστομάχων· (Δ') εὐθύς τε Κωνσταντῖνον τὸν εὐσεβέστατον καὶ πρῶτον βασιλέα τῶν Χριστιανῶν καὶ τοὺς καθεξῆς ἕως τελευταίου Μιχαὴλ υἱοῦ Θεοφίλου [59], ὅστις μειράκιον βασιλεύσας τὴν ὀρθόδοξον αὖ πάλιν διὰ συνόδου θείας ἀνεκήρυξε καὶ κατώρθωσε πίστιν. « Τέλος δὲ λόγου τὸ πᾶν ἀκούειν [60], σαφῶς [61] ἡμῖν ὁ Σοφὸς ἐγκελεύεται, ὡς μὴ κάλλεσι συνταγμάτων προστεθηκέναι [62] τὸν ἀναγνώσεσι χαίροντα καὶ θελγόμενον, Δ ἀλλ' αὐτῷ τῷ σκοπῷ καὶ τῷ τέλει τοῦ λόγου προερεθίζειν [63] τὸ τῆς καρδίας ὄμμα. Ἡ γὰρ τοῦ λόγου κατασκευὴ καὶ ποικιλία ταῖς φιλοκρότοις καὶ φιλοκόμποις καλλιεπείαις οἱονεὶ μεταμορφουμένη λυμαίνεταί που τὴν προκειμένην θεωρίαν, κλέπτουσα λεληθότως τὴν αἴσθησιν καὶ πρὸς τὴν κατανόησιν τῆς ὑποθέσεως ἐπισκοποῦσα τοὺς ἐντυγχάνοντας. Ἐκλιπαρῶ δέ γε [64] τοὺς ἐντυξομένους φιλοθέους καὶ φιλολόγους ὑπερεύχεσθαί μου διὰ τὸν Κύριον, τοῦ ταπεινοῦ καὶ ὑπερλίαν ἁμαρτωλοῦ τε καὶ ἀλόγου [65]. Καὶ εἰ μὲν χρήσιμον καὶ ἀποδοχῆς ἄξιον ὀφθείη τὸ πανευτελὲς τουτὶ δραματούργημα, τῷ [66] πάντων αἰτίῳ τῶν καλῶν ἀναθετέον. Εἰ δὲ καὶ παρὰ τὸ [67] προσῆκον ἀσυνάρτητόν τε καὶ περιττὸν, ὡς εἰκὸς, διὰ τὴν ἀλογίαν ἡμῶν εὑρεθείη, συγγνωσθείη μὲν πρὸς τῆς ὄντος καὶ ἀῤῥήτου σοφίας [68]· ἔτι μὴν καὶ παρὰ τῶν τροφίμων ταύτης θεοσόφων καὶ [69] θεηγόρων τε καὶ φερεσβίων,

B

ὡς ἰδιώτῃ [70] πάντῃ· οὐ μόνον τῷ λόγῳ, ἀλλὰ καὶ τῇ γνώσει. Ἤδη δὲ λοιπὸν [71] σὺν Θεῷ τῆς ὑποθέσεως τὴν ἀρχὴν ἐντεῦθεν κατὰ τὴν ἐμὴν ποιήσομαι δύναμιν [72].

ΒΙΒΛΟΣ Α'.

LIBER PRIMUS.

I. *Genealogia Adam.*

Liber generationis hominum in die qua plasmavit Deus Adam ad suam imaginem et similitudinem. Adam genuit tres filios, Cain, Abel et Seth; et duas filias, Adsouran et Asouam. Juxta Dei præceptum, liberis suis, omnibus quadrupedibus, volucribus, amphibiis, reptilibus et piscibus nomina imposuit. Nomen autem suum ac nomen uxoris ab angelo Domini recepit. Cain sororem suam natu majorem, Adsouran, uxorem duxit,

C

Α'. *Γενεαλογία τοῦ Ἀδάμ.*

[73] Βίβλος γενέσεως ἀνθρώπων, ᾗ ἡμέρᾳ [74] ἔπλασεν [75] ὁ Θεὸς « τὸν Ἀδὰμ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν αὐτοῦ. » (2) Ὁ δὲ Ἀδὰμ ἐγέννησεν υἱοὺς τρεῖς [76], τὸν Κάϊν [77], τὸν Ἄβελ καὶ τὸν Σήθ, καὶ θυγατέρας τὴν Ἀζουρὰν καὶ τὴν Ἀσουάμ. (3) Καὶ ὁ μὲν Ἀδὰμ κατὰ κέλευσιν Θεοῦ ἐπέθηκεν ὀνόματα πᾶσι τοῖς τετραπόδοις καὶ πετεινοῖς καὶ ἀμφιβίοις καὶ ἑρπετοῖς καὶ ἰχθῦσι καὶ τοῖς ἑαυτοῦ τέκνοις· τὸ δὲ ὄνομα [78] αὐτοῦ καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ ἄγγελος Κυ-

Variæ lectiones et notæ.

[59] ἕως τῆς τελευτῆς Θεοφίλου V^1 [60] Eccl. XII, 13. [61] ἄκουε σαφῶς, sed ἐγκελεύεται σοφῶς ὡς V^1 [62] προστετηκέναι V^1. [63] προσερ. A — λ, πῶς τῇ προκειμένῃ θεωρίᾳ κλ. λεληθότος A. [64] γε om. A. [65] μου τοῦ τ. διὰ τὸν Κύριον τοῦ ὑπ. ἁμ. καὶ ἀλ. A. [66] Παν. τ. πόνημα τῷ A. [67] εἰ δὲ καὶ περιετόν A. [68] εὐλογίαν ὧν εὑρ. συγγνωσθείημεν π. τὴν ὁ. ἀ. σοφίας A. [69] θεοσόφων καί om. L, M^{1s}. [70] ἰδιῶται ed. A', α'. Clycas 221, 6-233, 17 e Georgio. [71] Ω δὴ λοιπόν M^2, Ἤδη λ. A, om — δύναμιν L, M^1. [72] δύναμιν ὅπως δῆλα τὰ κατ' ἐμὲ γενήσωνται A. [73] Anno M. 5871. [74] πρώτως Par. [75] ἔπλασεν P^2 (1705) Vat^1, ἐποίησεν O. [76] καὶ θυγατέρας β' Par. [77] καί Par. [78] καὶ θυγατέρας β' C^2, L, M^1 P^2, Vat^1 καὶ C^2, P^2, καὶ θ. β' τὴν O — Σηθ' καὶ τὴν Ἀζ. καὶ τὴν Ἀσ. C^2, L, M^1, P^2. Vat^1 Σηθ καὶ τὴν Ἀζ. Par. [79] τὸ δὲ ὄ. ὀν. L, M, O, P^1, Vat^1.

Digitized by Google

ρίου εἶπεν αὐτοῖς. (4) Καὶ ὁ μὲν Κάϊν ἔλαβε γυναῖκα τὴν πρώτην ἀδελφὴν αὐτοῦ Ἀζουρὰν, Σὴθ δὲ τὴν δευτέραν Ἀσουάμ. (5) Καὶ ὁ μὲν Ἄβελ [80] παρθένος τε καὶ δίκαιος ὑπῆρχε καὶ [81] ποιμὴν προβάτων, ἐξ ὧν θυσίας προσενεγκὼν [82] τῷ Θεῷ καὶ δεχθεὶς ἀναιρεῖται, φθονηθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ [83] Κάϊν. Ὁ δὲ Κάϊν γεωργὸς τυγχάνων, καὶ μετὰ 5 τὴν καταδίκην χειρόνως βιώσας, πρῶτος μέτρα καὶ στάθμια [84] καὶ γῆς ὅρους ἐπενόησεν. [Εἶτα κτίσας « ἐν γῇ Ναΐδ [85] πόλιν, κατέναντι Ἐδέμ, ἐπωνόμασεν αὐτὴν [86] εἰς ὄνομα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἐνώχ [87], » καὶ εἰς ἓν συνελθεῖν τοὺς οἰκείους αὐτοῦ ἀναγκάσας [88], εἰς πολέμους ἑαυτὸν ἀπησχόλει [89].] Μετὰ [90] δὲ ταῦτα, τῆς οἰκίας ἐπ' αὐτὸν πεσούσης, ἀπέθανεν [91], ὡς ἔνιοί φασιν, ἕτεροι δὲ, ὅτι Λαμὲχ αὐτὸν ἀπέκτεινεν. (6) Ἀλλ' ὁ μὲν Κάϊν ἐγέννησε τὸν Ἐνώχ, ὁ δὲ Ἐνὼχ τὸν Γαϊδάδ, ὁ δὲ Γαϊδὰδ τὸν Μαλελεήλ, ὁ δὲ Μαλελεὴλ τὸν Μαθουσάλα, ὁ δὲ Μαθουσάλα τὸν Λαμέχ, ὃς καὶ δύο γυναῖκας ἀγόμενος, Ἴλδαν [92] καὶ Σελλάν, ἐγέννησε τὸν Ἰωβὴλ καὶ τὸν Ἰουβὰλ καὶ τὸν Θοβέλ. (7) Ὁ δὲ μὲν Ἰωβὴλ κατέδειξε κτηνοτροφίαν, ὁ δὲ Ἰουβὰλ κατέδειξε ψαλτήριον καὶ κιθάραν, ὁ δὲ Θοβὲλ σφυροκοπίαν χαλκοῦ καὶ σιδήρου. Καὶ ὁ μὲν ἐν σκηναῖς κατοικεῖν [93] τε καὶ γεωργεῖν ἠρετίσατο, ὁ δὲ κιθαρῳδίας καὶ τραγῳδίας τοῖς δαιμονικοῖς ἐπιτηδεύμασι προσεπενόησεν, ὁ δὲ ξίφη τε καὶ ὅπλα χορηγεῖν εἰς πολέμους ἐμηχανήσατο. Τὸ οὖν γένος Κάϊν μέχρι τούτου ἀξιωθὲν μνήμης, τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πατέρων ἀποκρίνεται [94], ἵνα μήτε τοῖς πρώτοις ᾖ συνταττόμενος, μήτε τῶν ἐξῆς ἀφηγούμενος. (8) Τὸ τοίνυν « Πᾶς ὁ ἀποκτείνας Κάϊν ἑπτὰ ἐκδικούμενα παραλύσει [95] » τοιαύτην ἔχει τὴν λύσιν· ἕκαστος μὲν τῷ ἑαυτοῦ ἁμαρτήματι ἀποθανεῖται, σὺ δὲ ὁ τοῦ φόνου κατάρξας καὶ τοῖς ἄλλοις ὑφηγητὴς τοῦ ἁμαρτήματος γενόμενος ἑπτὰ ἐκδικούμενα παραλύσεις, τουτέστιν ἑπταπλασίως τιμωρηθήσῃ καὶ πάμπολλα. [Σύνηθες γὰρ τῇ Γραφῇ [96] τὸν ἀριθμὸν τοῦτον ἐπὶ πολλαπλασίονα κεχρῆσθαι· καὶ ἔστιν ἀδιορίστου πλήθους σημαντικὸν, ὡς [97] τὸ « Ἀπόδος τοῖς γείτοσιν ἡμῶν ἑπταπλασίονα [98], » καὶ τὸ « Ἡ στεῖρα ἔτεκεν ἑπτά» καὶ « Οὐ λέγω σοι ἕως ἑπτάκις, ἀλλ' ἕως ἑβδομηκοντάκις ἑπτά. » Τὸ μὲν [99] γὰρ τελευτῆσαι τῶν ἐν τῷ βίῳ πονηρῶν ἐπάγει τὴν κατάπαυσιν· τὸ δὲ ζῆν ἐν φόβῳ καὶ 6 λύπῃ μυρίους ἐπάγει τοὺς ἐν συναισθήσει θανάτους. Τρέμων οὖν καὶ στένων ὁ Κάϊν, ὥσπερ δαίμονι κάτοχος, ἐν ἐπιλήψίᾳ πάντα τὸν ἐξῆς διῆγε [1] χρόνον, τοῦτο πρὸς τὸ μὴ ἀναιρεθῆναι ὑπό τινος· ἐκ Θεοῦ λαβὼν τὸ σημεῖον. (9) Περὶ οὗ μέντοι καὶ ὁ μέγας Βασίλειός φησι [2]· « Ἐκδικούμενα δὲ, εἴτε

A Seth vero Asouam, natu minorem. Abel autem moribus integer atque justus fuit pastor ovium : ex quibus cum Deo victimas obtulisset, sicque ei placuisset, invidiam fratris sui Cain in se concitavit, et ab eo interfectus est. Cain, qui erat agricola, quique post condemnationem pejor evaserat, mensuras et pondera, atque terræ limites primus excogitavit. Deinde civitatem, quam nomine filii sui, Henoch vocavit, in terra Naid, contra Edem, exstruxit : omnibusque suis familiaribus ut ibi simul congregarentur, coactis, in præliis ipse versabatur. Posthæc ruina domus suæ oppressum vitam finivisse tradunt; vel, ut alii ferunt, a Lamech occisus est. Cain genuit Henoch, Henoch autem genuit Irad, Irad genuit Maviael, Maviael genuit B Mathusael, Mathusael autem genuit Lamech, qui duas duxit uxores, Adam et Sellam, et genuit Jabel, Jubal et Tubalcain. Jabel artis pastoralis præcepta tradidit; Jubal psalterium et citharam invenit; Tubalcain vero æs et ferrum domandi artem reperit. Alius in tentoriis habitare ac terram subigere præadamavit; alius præter magicas artes, citharum ludos et tragœdias excogitavit; alius denique enses et clypeos ad bella peragenda procudit. Progenies itaque Cain non alias ob res memoria digna, de numero patrum detrahitur, ita ut nec prioribus jungatur nec posterioribus præsit. Hæc porro verba, « Quicunque occiderit Cain septuplum punietur, » hanc habent significationem : C Unusquisque quidem in propriæ culpæ punitionem morietur; tu autem, o Cain, qui primum scelus patravisti, aliisque sceleris exemplum præbuisti, septuplum punieris, id est, septuplam, quinimo multo majorem, pœnam lues. Solet enim Scriptura hunc numerum pro majori usurpare; et magnus numerus indeterminatus ita indicatur; ut, « Vicinis nostris tribue septuplum, » et « Sterilis septem filios pariet, » insuper : « Non dico tibi usque septies, sed usque ad septuagesies. » Mors quidem his qui male vixerunt, quietem quamdam tribuit; vita autem in tremore ac mœstitia traducta mille mortes in conscientia generat. Cain igitur tremens ac gemens, quasi a dæmone obsessus, totam vitam reliquam, comitiali morbo correptus, signumque hoc D a Deo datum ne interficeretur præferens, traduxit. De eo tamen magnus Basilius etiam dixit : « Sive peccata, quæ Cain commisit et ob quæ pœnas solvit, sive supplicia a justo Judice ei imposita consideres, septem numero esse invenies, sicque sen-

Variæ lectiones et notæ.

[80] ὁ δὲ Σὴθ τὴν δ. Ἄβελ? L, M, P[2], Vat[1]. [81] καὶ om. L, M[1] — προσαγαγὼν L, M[1], O, P[2]. [82] ὧν καὶ θυσίαν τῷ προσαγαγὼν Par. [83] αὐτοῦ om. L, M[1]? [84] Σταθμὰ Par. Leo. [85] Εἶτα κτ. ἐν τῇ Ναΐδ om. L, M[1], sed seqq. πόλιν καν. post I. 25 σημαντικόν legnatur — Nota Νάϊν P[2]. [86] αὐτὴν Ἐνὼχ εἰς P[2] Bulg. αὐτὴν om. L, M[1]. [87] Ἐνὼχ. Gen. IV, 16, 17. [88] τοὺς ὁ. ἀ. ἀν. om. L, M[1], αὐτοῦ om. P[2]. [89] ἀποσχολεῖσθαι Leo. ἀπίβαλε Par. — Κατὰ Mon. Aug.? [90] Μετὰ — ἀφηγούμενος, om. Bulg. — ἑπτὰ om. L, M [91] — Κατὰ δὲ O. [92] ἐτελεύτησε Leo. [93] Ἀδὰμ Leo, Ἀδὰ Gen. IV 19. Σελλὰν Leo, Σελλὰ Gen. [94] κατοικεῖν κτηνοφορεῖν τε O. [95] τῶν πρώτων ἀποκεκήρυκται Leo, μηδέ bis Leo. [96] Gen. IV, 15. [97] τῆς γραφῆς L, M[1] — ἐπὶ om O. [98] ὡς σημαντικὸν L, M[1]. [99] ἑπταπλάσια Ps. LXXVIII, 12; I Reg. II, 5, 28; Mat. XVIII. 22. [99] Τὸ μὲν — ἐννοίας om. O. [1] ἐν om. Leo. [2] ἐξῆς; αὐτοῦ ὁ. L, M[1] τὸν ἐξ αὐτοῦ ὁ. βίον τοῦτο μὴ Leo. [2] Ep. 260 III, 597 A.

Digitized by Google

tentiam ad effectum adductam habebis. Peccatorum enim, quæ commisit Cain, primum est quod fratri suo Abel, qui in magna laude erat, inviderit; secundum, quod cum fratre dolose egerit, dicendo : « Egrediamur in agrum; » tertium, quod homicidium, summum malum, patraverit; quartum, quod fratrem occiderit; quintum, quod omnium primus homicidium commiserit; sextum, quod parentibus magno dolori fuerit; septimum denique quod Domino mentitus fuerit; interrogatus enim « ubinam esset Abel frater, » respondit : « Nescio. » Hæc itaque sunt septem Cain peccata. Ultiones autem quas in criminum expiationem divina justitia ab eo expetivit, septem etiam numero sunt et his verbis exprimuntur : prima, « Maledicta tibi terra erit; » secunda, « Operaberis eam; » tertia, « Non dabit tibi fructus suos; » quarta et quinta conjunctim, « Gemens et tremens eris super terram; » sexta, quam his verbis, « Ecce, nunc me a te ejicis, et a facie tua abscondar, » ipse indicavit, maxima est omnium pœna his qui sui sunt compotes, scilicet separatio a Deo : septima pœna fuit, quod divina in eum ultio minime abscondita fuerit, sed omnibus signo manifesto, id est, gemitu et tremore, manifestata. Quicunque igitur, inquit, te occidere non dubitabit, a vita simul et ultione te liberabit. Ideo, inquit, « posuit Dominus Deus Cain signum, ut non occideret eum omnis qui invenisset eum. »

Adam, cum esset ducentorum et triginta annorum, genuit Seth. Seth ipse Hebraicas litteras et scientiam excogitavit, signa cœli, annuas commutationes, menses et hebdomadas primus agnovit; sideribus atque quinque planetis nomina dedit ut ab hominibus agnoscerentur. Primum planetam vocavit Saturnum; secundum, Jovem; tertium, Martem; quartum, Venerem; quintum denique, Mercurium. Duobus autem luminaribus, Soli et Lunæ, Deus nomina dedit. Seth, cum esset ducentorum et quinque annorum, genuit Enos, qui « effecit ut nomen Domini invocaretur. » Post diluvium Cainan filius Arphaxad de geometria, siderum nomenclatura, quam Seth ejusque filii in tabella lapidea conscripserant, reperta, librum scripsit. Nepotes enim Seth moniti a Domino fuerant hominum punitionem imminere : duas igitur columnas, unam

A τὰ παρὰ τοῦ Κάϊν ἡμαρτημένα λέγεις [4], εὑρήσεις ἑπτά, εἴτε παρὰ τοῦ δικαίου κριτοῦ ἐπ' αὐτῷ ὁρισθέντα [5], οὕτως οὐκ ἀποτεύξῃ τῆς ἐννοίας. Ἐν μὲν γὰρ τοῖς παρὰ τοῦ Κάϊν τετολμημένοις πρῶτον ἁμάρτημα φθόνος ἐπὶ τῇ προτιμήσει [6] Ἄβελ· δεύτερον δόλος, μεθ' οὗ διελέχθη τῷ ἀδελφῷ, εἰπών· « Διέλθωμεν εἰς τὸ πεδίον [7]· » τρίτον φόνος, ἡ προσθήκη τοῦ κακοῦ [8]· τέταρτον, ὅτι ἀδελφοῦ φόνος [9]· πέμπτον, ὅτι [10] πρῶτος φόνος; [11]· ὅτι γονεῦσι πένθος ἐποίησεν, τοῦτο τὸ ἕκτον [12]· ἕβδομον, ὅτι Θεῷ ἐψεύσατο. Ἐρωτηθεὶς γὰρ « Ποῦ Ἄβελ ὁ ἀδελφός σου; » εἶπεν· « Οὐκ οἶδα [13]. » Καὶ [14] ταῦτα μὲν τοῦ Κάϊν [15] τὰ ἑπτὰ ἁμαρτήματα. Αἱ δὲ εἰς κόλασιν αὐτοῦ παρὰ τῆς θείας δίκης ἐπενεχθεῖσαι τιμωρίαι εἰσὶν αὗται. Πρώτη· « Ἐπικατάρατος ἡ γῆ ἀπὸ σοῦ [16]. » Δευτέρα· « Ἐργᾷ

B τὴν γῆν. » Τρίτη· « Οὐ προσθήσει δοῦναί σοι τὴν ἰσχὺν αὐτῆς. » Τετάρτη μετὰ τῆς ε' συνεζευγμένη [17]· « Στένων καὶ τρέμων ἔσῃ ἐπὶ τῆς γῆς. » Ἕκτη, ἣν αὐτὸς ἀπεκάλυψεν ὁ Κάϊν εἰπών· « Εἰ ἐκβάλλεις με νῦν [18] ἀπὸ σοῦ καὶ προσώπου σου [19] κρυβήσομαι, » ἡ βαρυτάτη [20] κόλασις, ἤτοι ὁ ἀπὸ Θεοῦ χωρισμὸς τοῖς σωφρονοῦσιν. — Ἑβδόμη τὸ « μηδὲ κρύπτεσθαι τὴν τιμωρίαν, ἀλλὰ σημείῳ προδήλῳ πᾶσιν προκεκηρύχθαι [21] » διὰ τοῦ στεναγμοῦ καὶ τοῦ τρόμου. (10) Πᾶς οὖν, φησίν, ὁ τὸν κατὰ σοῦ φόνον ἀποτολμήσας κακώσει [22] τὰ κατὰ τὸν βίον ἀπαλλάξας, τὴν κατὰ σοῦ παραλύσει τιμωρίαν. Διό, φησίν, « ἔθετο Κύριος ὁ Θεὸς τῷ Καΐν σημεῖον τοῦ μὴ ἀνελεῖν

C αὐτὸν πάντα τὸν εὑρίσκοντα αὐτόν [23]. »

7 [24] (11) Ὁ δὲ [25] Ἀδὰμ σλ' ἐτῶν ὢν [26], ἐγέννησε τὸν Σήθ. Οὗτος ὁ Σὴθ [27] πρῶτος ἐξεῦρε γράμματα Ἑβραϊκὰ καὶ σοφίαν καὶ τὰ σημεῖα τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὰς τροπὰς τῶν ἐνιαυτῶν καὶ τοὺς μῆνας καὶ τὰς ἑβδομάδας, καὶ τοῖς ἄστροις ἐπέθηκεν ὀνόματα καὶ τοῖς πέντε πλανήταις, εἰς τὸ γνωρίζεσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων καὶ μόναν [28]· καὶ τὸν μὲν πρῶτον πλανήτην [29] ἀστέρα ἐκάλεσε Κρόνον, τὸν δὲ β' Δίαν [30], τὸν δὲ τρίτον Ἄρεα, τὸν δὲ δ' Ἀφροδίτην, τὸν δὲ ε' Ἑρμῆν. Τοὺς γὰρ δύο φωστῆρας, ἥλιον καὶ σελήνην ἐκάλεσεν ὁ Θεός [31]. (12) [32] Σὴθ δὲ ὢν ἐτῶν σε' ἐγέννησε τὸν Ἐνώς, ὃς [33] « ἤλπισεν ἐπικαλεῖσθαι τὸ ὄνομα Κυρίου [34]. » (13) Μετὰ δὲ τὸν κατακλυσμὸν Καϊνὰν ὁ υἱὸς Ἀρφαξὰδ συνέγραψε [35] τὴν ἀστρονομίαν, εὑρηκὼς τὴν [36] τοῦ Σὴθ καὶ τῶν αὐτοῦ τέκνων

D τὴν ὀνομασίαν καὶ τῶν ἀστέρων, ἐν πλακὶ λιθίνῃ γεγραμμένην [37]. Ἦσαν γὰρ τοῦ Σὴθ ἔγγονοι [38] προ-

Variæ lectiones et notæ.

[4] λέγοις εἴτε τὰ πρ. Bas. [5] καὶ Bas. [6] τοῦ Bas. ἐπὶ τῇ πρ. Ἀ. εἰ μεθ' — πεδίον om. O. [7] Gen. IV, 8. [8] ἡ πρ. τοῦ κ. εἰ φόνε; om. O. [9] ὅτι καὶ ἀδ. φ. μείζω ἡ ἐπίτασις Bas. [10] πέμπτον κακὸν ὅτι L, M¹. [11] ὅτι καὶ καὶ πρ. φονεὺς ὁ Κ. πονηρὸν ὑπόδειγμα τῷ βίῳ καταλιπών ς' ἀδίκημα ὅτι γ. π. ἐπ. Bas. [12] τοῦτο τὸ ἕκτον om. O. — Ἐρωτηθείς. [13] οὐ γινώσκω Gen. IV, 9. ζ' οὖν τὰ ἑκάκουμενα παρελύστο ἐν τῷ ἀναιρεθῆναι τὸν Κ. ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν ὁ Κύριος ὅτι ἐπικατάρατος ἡ γῆ, ἣ ἔχανε δέξασθαι τὸ αἷμα τοῦ ἀδελφοῦ σου καὶ στένων Bas. [14] Καί om. O. [15] Τὰ τοῦ Κ. O. [16] Gen. IV, 10, 11. γῆς ὁ Κ. φησίν. εἰ Bas. [17] μετὰ τῆς ε' σ. om. O. [18] νῦν om. L, M¹ — καὶ ἀπὸ πρ. σου L, M¹. [19] με σήμερον ἀπὸ πρ. τῆς γῆς, Gen. IV, 14 με σημ. ἀπὸ πρ. τῆς γῆς καὶ ἀπὸ τοῦ πρ. σου κρ. — προκ. Bas. [20] ἡ βαρ. — σωφρονοῦσιν om. O. [21] πᾶσι δηλοποιεῖσθαι. Ἔθετο γάρ φησιν Κύριος O. [22] κακόσει Mon. Aug.? [23] Gen. IV, 15. [24] 5641 (230). [25] Ὁ δέ γε P³. [26] γενόμενος ἐτῶν σλ' Leo. [27] Ὁ δέ γε Σὴθ Par. τὰ Ἑ. γ. ἐξευρὼν συνεγράψατο Leo cf Glycam 228.8 — 20 cum 213, 1 ὡς φησι Γεώργιος [28] μόνων? [29] πλάνητα P³. — 7 Ἀφροδύτην I. Ἀφροδίτην. [30] Δία Leo Par. [31] ὁ Θεὸς ἐκάλεσεν. Σὴθ O. [32] Ἐνὼς ἕνερον ὃς O. — ἐπ. τὸν Κύριον O. Κύριον om. Par. [33] 5436 (435). [34] Gen. IV, 26. [35] συνεγράψατο Par. [36] τὴν om. P³. [37] γεγλυμμένην Par. [38] Οἱ γὰρ τοῦ Σὴθ ἔγγονοι P³.

Digitized by Google

μυηθέντες ἄνωθεν τὴν μέλλουσαν ἔσεσθαι φθορὰν τῶν ἀνθρώπων. Καὶ ποιήσαντες δύο στήλας, μίαν μὲν λιθίνην, ἑτέραν δὲ πλινθίνην [ἐνεκόλαψαν αὐ] ταῖς τὰ ἐκ τοῦ πάππου αὐτῶν Σὴθ ἐκτεθέντα οὐράνια πάντα ταῦτα, λογισάμενοι, ὅτι, εἰ μὲν δι' ὕδατος ὁ κόσμος κατεφθάρη, ἡ λιθίνη στήλη μενεῖ καὶ τὰ ἐν αὐτῇ γεγραμμένα· εἰ δὲ διὰ πυρὸς, ἡ πλινθίνη σωθήσεται πυρουμένη πλεῖον, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ γεγραμμένα, ἤτις στήλη μετὰ τὸν κατακλυσμὸν εἰς τὸ Σίριδος ὄρος ἔμεινε, καὶ ἔστιν ἕως ἄρτι, ὡς φησιν Ἰώσηπος [88].

A ex lapide, alteram ex lateribus factam, erexerant, et in eis omnia sidera ab avo suo Seth explanata exsculpserant; hac ratione, ut, orbe diluvio perenute, columna lapidea cum omnibus in ea descriptis servaretur; aut, terra igne vastata, columna ex lateribus facta, utpotè flammæ patientior, intacta permaneret. Hæc reipsa post diluvium in monte Sirride inventa est, et usque ad præsens tempus, ut ait Josephus, servatur.

Β'. *Περὶ τοῦ Νεβρώδ.*

[89] Μετὰ δὲ ταῦτα γέγονέ [90] τις γίγας, τοὔνομα Νεβρὼδ, υἱὸς Χοῦς τοῦ Αἰθίοπος, ἐκ φυλῆς Χάμ· ὃς κτίσας τὴν Βαβυλῶνα πόλιν καὶ πρῶτος καταδείξας κυνηγίαν καὶ μαγείαν, Περσῶν ἐπρώτευσε, διδάξας αὐτοὺς ἀστρονομίαν καὶ ἀστρολογίαν, τῇ οὐρανίῳ κινήσει τὰ περὶ τοὺς τικτομένους πάντα δῆθεν σημαίνοντα. 8 (2) Ἀφ' ὧν Ἕλληνες τὴν γενεθλιαλογίαν μαθόντες ἤρξαντο τοὺς γενομένους ὑπὸ τὴν τῶν ἄστρων κίνησιν ἀναφέρειν [91]. (3) Οὐκοῦν ἀστρονομία καὶ ἀστρολογία τε καὶ μαντεία [92] ἀπὸ Μαγουσαίων ἤτοι Περσῶν ἤρξατο. Οἱ γὰρ Πέρσαι Μαγὼγ ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων προσαγορεύονται, οἳ γε τὸν Νεβρὼδ λέγουσιν ἀποθεωθέντα καὶ γενόμενον ἐν τοῖς ἄστροις τοῦ οὐρανοῦ, ὃν καλοῦσιν Ὡρίωνα· (4) περὶ οὗ φησι Μωυσῆς, ὅτι « γέγονεν ἡ ἀρχὴ τῆς βασιλείας αὐτοῦ Βαβυλὼν καὶ [93] Χαλὰν [94] ἐν γῇ Σεναάρ, » « ὅθεν ἐξῆλθον Φιλισταῖμ » ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Σὴμ, τοῦ « Ἀσσοὺρ [95], ἀφ' οὗ Ἀσσύριοι. » (5) Καὶ κρατήσας τὴν Συρίαν καὶ τὴν Περσίδα καὶ τὰ λοιπὰ μέρη τῆς ἀνατολῆς, ἀνεφάνη καὶ ἄλλος υἱός τινος, Οὐρανοῦ λεγομένου, καὶ Ἀφροδίτης γυναικὸς αὐτοῦ, γιγαντιαῖος [97], ὀνόματι Κρόνος, κατὰ τὸ ὄνομα τοῦ πλανήτου ἀστέρος [98]. Γενόμενος δὲ καὶ οὗτος δυνατὸς πάνυ, καὶ πολλοὺς ὑποτάξας καὶ κυριεύσας πρῶτος κατέδειξε τὸ βασιλεύειν καὶ κρατεῖν τῶν ἄλλων ἀνθρώπων [99], ὃς καὶ βασιλεύσας πρῶτος Συρίας ἔτη ϛ', ὑπέταξε πᾶσαν τὴν Περσίδα, ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς Συρίας. Ἔσχεν [100] δὲ γυναῖκα Σεμίραμιν, τὴν [101] Ῥέαν καλουμένην παρὰ Ἀσσυρίοις, ἔσχεν υἱοὺς [102] δύο καὶ θυγατέρα μίαν· καὶ τὸν μὲν προσηγόρευσεν Δίαν καὶ Ζεῦ [103] εἰς ὄνομα τοῦ πλανήτου ἀστέρος· τὸν δὲ ἐπωνόμασεν Νῖνον, καὶ τὴν θυγατέραν [104] Ἥραν, ἣν καὶ ἔλαβεν εἰς γυναῖκα Πῖκος, ὁ καὶ Ζεὺς, τὴν ἰδίαν ἀδελφήν. (6) Μετὰ δὲ Κρόνον ἐβασίλευσε Νῖνος, ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη νβ', ὃς καὶ τὴν [105] ἰδίαν μητέρα Σεμίραμιν λαβὼν εἰς γυναῖκα, νόμος ἐγένετο Πέρσαις λαμβάνειν τὰς ἑαυτῶν μητέρας καὶ ἀδελφὰς, διὰ τὸ καὶ [106] τὴν ἰδίαν λαβεῖν αὐτοῦ ἀδελφὴν Ἥραν [ἣν καὶ ἔλαβε γυναῖκα Πῖκος, ὁ καὶ Ζεὺς, τὴν ἰδίαν ἀδελφὴν Ἥραν.]

II. *De Nemrod.*

Post hæc gigas quidam, nomine Nembrod, filius Chus, ex genere Cain, natus est. Civitatem Babylonem condidit, venationem magicamque artem instituit. Persas docuit astronomiam et astrologiam, quæ ex motibus cœlestibus omnia quæ pueros spectant, certe indicat, et in hoc Persis præivit. Ab his horoscopicam scientiam accipientes, Græci pueros suos ad astrorum commutationes referre cœperunt. Astronomia igitur, astrologia et magia a Magusæis, id est, a Persis originem ducunt. Persæ supra omnes suos Magog extollunt, qui et cum diis adjunctum fabulantur et inter astra sub Orionis nomine relatum. De eo Moyses dicit: « Fuit autem principium regni ejus Babylon, et Chalan, in terra Sennaar. » De terra illa egressus est Assur ex familia Sem. Ex Assur originem ducunt Assyrii. Philisthiim de terra illa etiam egressi sunt. Cum Syria, Perside aliisque Asiæ Minoris partibus potitus esset, apparuit et alius gigas, filius cujusdam Urani et Veneris conjugis ejus, qui nomine planetæ, Saturnus vocatus est. Factus et ipse potentissimus, multisque victis ac superatis, regnum et dominationem in alios homines primus instituit; regnavit primus in Syriam quinquaginta sex annis, et totam Persidem sibi subjecit. Ex uxore Semiramide, quam Assyrii Rheam vocant, duos filios habuit et unam filiam: alium quidem vocavit Jovem ex nomine planetæ, alium vero Ninum appellavit: filiæ vero Junonis nomen dedit. Picus, qui et Jupiter, propriam sororem in uxorem duxit. Post Saturnum regnavit Ninus filius ejus quinquaginta duobus annis, qui propriam matrem Semiramidem matrimonio sibi junxit, sororemque propriam sibi copulavit. Inde orta est apud Persas consuetudo matrimonium cum matre et sorore ineundi. (Junonem enim, suam sororem in uxorem etiam duxit Picus, id est, Jupiter.)

Variæ lectiones et notæ.

[88] Μένει δὲ ἄχρι τοῦ δεῦρο κατὰ γῆν τὴν Σίριδα Jos. A. J. II. 3. [89] Gen. x, 8. [90] Ἐν δὲ τοῖς πρειρημένοις χρόνοις γεγ. O. [91] κίνησιν διαφέρειν B², O. [92] ἀστρονομία τε καὶ ἀστρολογία καὶ μ -άτο Μαγουσάλων ἤτοι Π. ἤρξαν το B². [93] Ὀρὲχ καὶ Ἀρχὰδ καὶ Gen. x, 10, 14. [94] Χαλάνη ἐξῆλθεν B¹ χαλάνη — ἐξῆλθον O [95] γιγαντιαῖος B¹ ανος γιγαντογενὴς, ὀνομασθεὶς ὑπὸ τοῦ πρ. Κρ. εἰς ἀπωνυμίαν τοῦ Leo. [96] τοῦ πλανήτου ἄστραν B¹. [97] κατ. ἄρχειν καὶ β. Ἀσσυρίων Leo. [98] Ἔσχε Leo. [99] Σεμίραμιν τὴν καὶ B², O. [100] ἐξ ἧς ἐ. υἱὸν ὃς ἐπεκλήθη Ζεὺς ὁ καὶ Π. γάμας τὴν ἑ. ἀ. Ἡ. Leo ἔσχε: B¹, ἔσχε καὶ O. [101] Δία εἰς, B², O. [102] θυγατέρα B¹. [103] ὃς γε τὴν B¹, O. [104] διὰ τὸ καὶ τὸν Δία λ. τὴν ἑ. ἀ. ἀδ. ὁ καὶ Π. λεγόμενος B², ι'. — λεγ. ὁ δὲ Νῖνος O. καὶ διὰ λ. τὴν ἑ. ἀ. Ἡ. Par. omissis seqq. e glossemate illatis

Digitized by Google

III. *De rege Nino.*

Ninus rex factus Syriæ, urbem condidit maximam, circuitus trium dierum, quam ex nomine suo Ninivem vocavit, primusque in ea regnavit. Ex ejus familia ortus est Zoroaster ille famosus Persarum astronomus, qui morti proximus, optavit ut ab igne cœlesti percuteretur, Persis dicens : « Si me ignis interemerit, sumite ex ossibus meis combustis servateque : regnum enim e regione vestra non exibit, quandiu ossa mea servaveritis. » Ab Orione exauditus, fulgure percussus est. Persæ autem ex ossibus ejus in pulverem redactis sumpserunt, eaque servant usque ad præsens tempus.

IV. *De rege Thura.*

Post Ninum in Assyrios regnavit triginta annis quidam nomine Thuras, quem ex nomine planetæ Martem vocaverunt. Marti primam statuam erexerunt Assyrii, eumque ut deum usque adhuc colunt, sub nomine Persico Baal : Baal deus est Mars bellicosus, cujus meminit Daniel, quemque honoratum et adoratum fuisse tradit.

V. *De rege Lame.*

Post Martem regnavit Lames annis viginti.

VI. *De rege Sardanapalo.*

Post Lamem regnavit Sardanapalus magnus triginta quinque annis, et a Perseo interfectus est. Sardanapali adulatores, ejusque voluptatum, gulæ et ebrietatis socii in ipsius tumulo hæc, quasi ab eo videlicet dictata, inscripserunt : « Nihil habeo moriens præter stupra, comessationes et potationes. Inter amores et delicias regnavi. Nunc ego, quibus semper fruitus sum, delicias omnes relinquo.

Etenim quamvis magnæ Ninivis rex fuerim, nunc nihil sum nisi cinis. »

At vero falsa inscripserunt scribæ ; nihil enim defuncto superest de comessationibus et potationibus ; sed hæc omnia in putridam corruptionem soluta sunt : nihilque habet nisi fœtidum vitæ perversæ odorem, qui animam inquietam miseramque semper cruciat, prave dissoluteque factorum consciam.

VII. *De rege Perseo.*

Post Sardanapalum autem regnavit Perseus, Pici, id est Jovis filius. Perseus Lycaoniam armis superavit : quo loco sibimet ipsi statuam erexit, urbemque condidit, quam ex sua effigie Iconium nominavit. Aliis regionibus subactis,

A

Γ'. *Περὶ Νίνου βασιλέως.*

[57] Ὁ δὲ Νῖνος ἐπικρατὴς γενόμενος τῆς Συρίας [58] καὶ κτίσας [59] πόλιν μεγίστην σφόδρα, πορείας ἡμερῶν γ' [60], ἣν καὶ ἐκάλεσεν εἰς [61] ὄνομα αὐτοῦ Νινευὴ [62], καὶ πρῶτος ἐν αὐτῇ βασιλεύει· (2) ἐξ οὗ γένους ἐγένετο καὶ ὁ Ζωροάστρας [63] ὁ περιβόητος καὶ Περσῶν ἀστρονόμος, ὃς μέλλων τελευτᾶν ηὔχετο ὑπ' οὐρανίου πυρὸς ἀναφθῆναι [64], εἰπὼν τοῖς Πέρσαις· « Ἐὰν καύσῃ με τὸ πῦρ, ἐκ τῶν καιομένων μου ὀστέων λάβετε καὶ φυλάξατε, καὶ οὐκ ἐκλείψει τὸ βασίλειον ἐκ τῆς χώρας ὑμῶν, ἕως οὗ [65] φυλάττητε [66] τὰ ὀστᾶ μου. » Καὶ εὐξάμενος τῷ Ὡρίωνι ὑπὸ [67] πυρὸς ἀνηλώθη. Καὶ λαβόντες οἱ Πέρσαι ἀπὸ τῶν [68] τεφρωθέντων ὀστέων αὐτοῦ [69] ἔχουσι φυλάτ-

B τοντες ἕως ἄρτι.

Δ'. *Περὶ Θούρα βασιλέως.*

Μετὰ δὲ Νῖνον ἐβασίλευσεν Ἀσσυρίων Θούρας [70] τις τοὔνομα, ἔτη λ', ὃν καὶ μετωνόμασαν [71] Ἄρεα εἰς ὄνομα τοῦ πλανήτου ἀστέρος, ᾧτινι Ἄρεϊ πρώτην [72] στήλην ἀναστήσαντες Ἀσσύριοι καὶ ὡς θεὸν μέχρι τοῦ νῦν προσκυνοῦντες καλοῦσι Περσιστὶ Βάαλ θεὸν, τουτέστι Ἄρης πολεμικὸς, οὗ καὶ Δανιὴλ μέμνηται, ὡς προσκυνουμένου καὶ λατρευομένου [73].

Ε'. *Περὶ Λάμου βασιλέως.*

Μετὰ δὲ Ἄρεα ἐβασίλευσεν Λάμης [74], ἔτη κ'

Ϛ'. *Περὶ Σαρδαναπάλου βασιλέως.*

Μετὰ δὲ Λάμην ἐβασίλευσεν Σαρδανάπαλος ὁ μέγας, ἔτη λε'· καὶ ἐσφάγη ὑπὸ τοῦ Περσέως. (2) Οἱ δὲ

C γε κόλακες καὶ μιμηταὶ τῆς ἐκείνου φιλοσαρκίας καὶ γαστριμαργίας καὶ οἰστρηλασίας ἐπέγραψαν, ὡς ἐξ αὐτοῦ δῆθεν, τῷ τάφῳ αὐτοῦ τοιάδε· « Τόσ' ἔχω, ὅσ' ἐφύβρισα καὶ ἔψαγόν τε καὶ ἔπιον.... καὶ μετ' ἔρωτος τερπνοῦ ἐπολιτευσάμην. Παθόντα καὶ πολλὰ [75] καὶ ὄλβια πάντα λέλειπται [76].

10 Καὶ γὰρ [76*] νῦν σποδός εἰμι, Νίνου μεγάλης [βασιλεύσας. »

Ἀλλ' οὖν γε ψευδῶς οἱ γεγραφότες ἐπέγραψαν. Οὐ γὰρ ἔχει ὁ τελευτήσας, ὅπερ ἔφαγε καὶ ἔπιεν, ἀλλ' εἰς τὴν δυώδην (δυσώδη) φθορὰν ἐκεῖ τὰ πάντα κεκύρηκεν· ἔχει δὲ τοῦ παρανόμου βίου τὴν δυσωδίαν, ἥτις διηνεκῶς τὴν ἐμπαθῆ [77] καὶ ἀθλίαν ψυχὴν ἀλγύνει καὶ ἀνιᾷ, ξυνειδυῖαν ἑαυτῇ τὰ κάκιστα καὶ μεμνημένη, ὧν παρανόμως καὶ ἀκολάστως εἰργά-

D σατο.

Ζ. *Περὶ τοῦ Περσέως βασιλέως.*

[78] Μετὰ δὲ Σαρδανάπαλον ἐβασίλευσε Περσεὺς ὁ υἱὸς Πίκου, τοῦ καὶ Διός· ὅς γε πολεμήσας καὶ νικήσας τοὺς Λυκάονας καὶ πόλιν κτίσας ἐκεῖ καὶ τὴν ἑαυτοῦ στήλην στήσας ἐκάλεσεν αὐτὴν Ἰκονίαν [79] ἐκ τοῦ [80] ἰδίου ἀπεικονίσματος· ὑποτάξας καὶ τὰς

Variæ lectiones et notæ.

[57] 2116. [58] τῆς Ἀσσυρίας P[2]. [59] ἐν αὐτῇ Par. [60] πορ. ὁδοῦ ἡμ. γ' ἐκάλεσεν αὐτὴν B[2], O. [61] καὶ καλέσας εἰς — N. πρ. Par. [62] Νινευῒ B[2] — ἐξ οὗ ἐγ. καὶ Z, B[2], O — καὶ om. O. [63] καὶ Z. Π. Par. [64] ἀνακλωθῆναι B[2] O. [65] οὗ om. Par. [66] φυλάττεται B[2] O. [67] ἀερίου B[2], O. [68] Π. ἐκ τῶν Par. [69] αὐτοῦ om. Par. [70] Θούῤῥας Leo Θοῦρος Ced. [71] Ἀ. ὡς πολεμικώτατον καὶ γενναῖον ὄντα, ὃν οἱ Α· Β. ὃν μετωνόμασαν Leo. [72] πρῶτον B[2]. [73] πρ. παρὰ Περσῶν καὶ λατρευομένου B[2]. [74] Ζάμις Ced. [75] Παθόντα δὲ πολλὰ B[2], O. [76] λέλυνται Ath. VIII, 14. [76*] Καὶ γὰρ ἐγὼ Ath. [77] ἐμπαθίαν Aug. Mon.? [78] 816 (3854) Eus. Chr. II, 119. [79] Ἰκόνιον Par. [80] οἰκείου Par.

Digitized by Google

ἄλλας [81] χώρας καὶ πρῶς τὴν Ἰσαύριαν καὶ Κιλικίαν ἐλθὼν καὶ ἀπὸ τοῦ ἵππου κατελθὼν καὶ πήξας τὸν ταρσὸν τοῦ ποδὸς ἐν τῇ γῇ, [82] ᾗ καὶ πόλιν κτίσας ἐπωνόμασεν αὐτὴν Ταρσὸν ἐκ τοῦ ἰδίου ποδός. (2) Καὶ ὁρμήσας κατ' Ἀσσυρίων καὶ Σαρδανάπαλον φονεύσας ὑπέταξε καὶ ἐβασίλευσεν [83] ἔτη νγ', ὃς καὶ [84] ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ Πέρσας ἐκάλεσεν αὐτούς, ἀφελόμενος ἀπὸ Ἀσσυρίων τήν τε βασιλείαν καὶ τὴν προσηγορίαν. (3) Ἐδίδαξε δὲ αὐτοὺς καὶ τὴν μυσαρὰν τελετὴν καὶ μαγείαν, τὴν λεγομένην Μηδοῦσαν [85], ἐξ ἧς καὶ τὴν χώραν αὐτων ἐπωνόμασεν Μηδείαν, ἀπὸ τοῦ μιαροῦ μαθήματος. Ἐφ' οὗ καὶ πῦρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατῆλθεν ἐν Περσίδι, καὶ θαυμάσας, ἐξ οὗ καὶ ἀνάψας καὶ κτίσας ἱερὸν [86] ἔθηκεν αὐτὸ ἐν αὐτῷ. Καταστήσας δὲ ἄνδρας εὐλαβεῖς διακονεῖν αὐτὸ καὶ φυλάττειν ἄσβεστον, ἐκέλευσε [87] τοὺς μάγους· ὅπερ ἕως ἄρτι ἐν πολλῇ τιμῇ ἔχοντες οἱ Πέρσαι πυρσολατροῦσι κατὰ τὴν παράδοσιν τοῦ βασιλέως αὐτῶν Περσέως.

(4) Οὐκοῦν πρώτη μέν ἐστιν ἡ βασιλεία ἡ τῶν Ἀσσυρίων ἤτοι Βαβυλωνίων· δευτέρα δὲ καὶ τῶν Περσῶν, ὁμωνύμως Βαβυλώνιοι καὶ Ἀσσύριοι οὗτοι κληθέντες [88].

11 Ι'. *Περὶ Σώστρου.*

[89] Μετὰ δὲ Περσέα καὶ τοὺς μετ' αὐτὸν [90] χρόνους καὶ βασιλεῖς ἐβασίλευσεν Αἰγυπτίων Σώστρης ἐκ [91] φυλῆς Χὰμ, ἄνθρωπός τις πανοῦργος, ὀνόματι Σέσωστρις, ἔτη κ'· (2) καὶ πολεμήσας [92] Ἀσσυρίους ὑπέταξεν αὐτοὺς καὶ τοὺς Χαλδαίους καὶ Πέρσας ἕως Βαβυλῶνος· ὡσαύτως καὶ τὴν Ἀσίαν καὶ Εὐρώπην καὶ τὴν Σκυθίαν ἐκπολεμήσας ὑπέταξεν. (3) Ἐφ' οὗ [93] ἦν Ἑρμῆς ὁ Τρισμέγιστος, ἀνὴρ Αἰγύπτιος, θαυμαστὸς παρ' Ἕλλησιν ἐν σοφίᾳ.

Θ'. *Περὶ τοῦ Φαραώ.*

[94] Μετὰ δὲ Σώστρην ἐβασίλευσε τῆς Αἰγύπτου Φαραὼ [95] ὁ καὶ Ναραὼν [96] καλούμενος, ἔτη ν', ἀφ' οὗ πάντες οἱ Αἰγύπτιοι βασιλεῖς Φαραωνῖται [97] προσηγορεύθησαν. (2) Ἐν δὲ [98] τοῖς προειρημένοις τοῦ Πίκου Διὸς χρόνοις ἀναφαίνεταί τις ἐπὶ τὰ δυτικὰ μέρη, ἐκ φυλῆς Ἰάφεθ, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἀργείων, τὸ ὄνομα [99] Ἴναχος, ὃς [1] πρῶτος ἐν ἐκείνῃ τῇ χώρᾳ ἐβασίλευσεν· ἐν ᾗ [2] πόλιν εἰς ὄνομα τῆς Σελήνης κτίσας ἐκάλεσεν [3] Ἡλιούπολιν [4]. (3) Λιβύη δὲ ἡ θυγάτηρ τοῦ Πίκου Διὸς συναφθεῖσα τινι ὀνόματι Σιδόνι ἔτεκε τὸν Βὴλ καὶ τὸν Ἀγήνωρά. Καὶ ὁ μὲν Βὴλ ἀπελθὼν εἰς Αἴγυπτον, καὶ λαβὼν τὴν γυναῖκα, ὀνόματι Σίδαν, καὶ γεννήσας υἱὸν ἐκάλεσεν αὐτὸν Αἴγυπτον, ἐξ οὗ καὶ ἡ Αἴγυπτος τὴν ἐπωνυμίαν εἴληφεν, ὃς καὶ ἐν αὐτῇ ἐβασίλευσεν. Ὁ δὲ Ἀγήνωρ ἐπὶ Φοινίκην ἐλθὼν καὶ γυναῖκα λαβὼν, τοὔνομα Τύρον [5], καὶ κτίσας πόλιν εἰς ὄνομα αὐτῆς, εἰς ἣν καὶ ἐβασίλευσεν, ἐγέννησε δὲ υἱοὺς τρεῖς καὶ θυγα-

venit in Isauriam et Ciliciam : cum ex equo in hac regione cecidisset, pedisque figuram in humo impressisset, urbem condidit, cui nomen Tarsum propterea dedit. Subactis Assyriis, Sardanapaloque interfecto, summum imperium apprehendit ac quinquaginta tribus annis regnavit. Assyrios nomine suo Persas appellavit : sicque ab eis regnum et nomen abstulit. Ritus obscenos, artemque magicam, quæ Medica dicitur, eos docuit : quorum regionem ob hanc turpem scientiam Mediam nominavit. Cum ignis e cœlo in eum in Perside descendisset, veneratus est ; et flammam ex eo accensam in templo propterea exstructo collocavit. Viros autem religiosos, nomine Magos, instituit, qui illum ignem colerent, inexstinctumque servarent. Quem ad hoc tempus magna veneratione habent Persæ, sicque, juxta doctrinam Persei regis, ignem adorant.

Primum igitur regnum fuit Assyriorum seu Babyloniorum ; secundum vero Persarum. Babylonii et Assyrii eodem nomine vocati sunt.

VIII. *De rege Sostro.*

Post Perseum, et post tempora et reges qui eum subsecuti sunt, super Ægyptios viginti annis regnavit Soster ex semine Cham, vir astutus, cognomine Sesostris : qui bello Assyrios, Chaldæos ac Persas usque ad Babylonem sibi subjecit ; Asiam, Europam et Scythiam armis item superavit. Sub eo erat Hermes Trismegistus, vir Ægyptius, sapientia apud Græcos celeber.

IX. *De rege Pharaone.*

Post Sostrum in Ægypto quinquaginta annis regnavit Pharao, qui et Naraon dicitur, a quo omnes Ægypti reges Pharaones cognominati sunt. In temporibus autem Jovis Pici prædictis, apparuit circa occidentales plagas, in Græcorum finibus, vir quidam ex familia Japhet, nomine Inachus, qui primus in hac regione regnavit : urbem ibidem condidit, quam, ex solis nomine, Heliopolim vocavit. Libya Pici Jovis filia cuidam nomine Sidoni nupta, genuit Bel et Agenor. Bel quidem, cum in Ægyptum venisset, et uxorem nomine Sidam duxisset, filium habuit, quem Ægyptum nominavit : inde illa regio Ægyptus vocata est. In Ægypto regnavit Bel. Agenor vero cum in Phœniciam venisset, et uxorem nomine Tyram duxisset, urbem condidit, quam ex nomine conjugis Tyrum vocavit, in eaque etiam regnavit. Tres filios, Phœnicem, Syrum et Cilicem, unam-

Variæ lectiones et notæ.

[81] ὑπ. δὲ καὶ ἄλλας B^3. [82] ἐν B^3. [83] ἐβ. αὐτῶν, P^2 — ἔτη λγ' B^3. [84] ὡς καί. [85] Μεδούσης B^3 [86] κτίσας καὶ ἱερὸν B^3. [87] ἐκάλεσε. [88] Βαβ. βασιλεία, δ. δὲ ἡ τῶν Π. οἱ καὶ ὁμ. Β. καὶ Ἀσσύριοι κλ. B^3. [89] 2584 Eus. Chr. I, 211. [90] Μετὰ τοῦτον B^3 αὐτοῦ Mon. 0' Eus. Chr. II, 77, 111. [91] Αἰγ. πρῶτον ἐκ B^3. [92] ὃς καὶ πολ. B^3. [93] Ὑφ' οὗ B^3. [94] 2183 (5345). [95] Μετὰ δὲ Σεσώστρον ἐβ. τῆς Ἀ. Ναραχὼ B^3. [96] Ναραχὼ — Αἰγυπτίων Par. [97] Φαραὼ Par. [98] γοι (τοι?) Par. [99] τοὔνομα B^3. [1] καὶ Par. bis. [2] τοῦ Ἡλίου B^3. [3] ἐκ. αὐτὴν Ἰόπολιν Par. κτίζει π. Ἰὼ καὶ Ἰώπολιν. ἐκ ταύτην Ced. [4] Ἰλιούπολις B^3. [5] Τηρῶν B^3.

Digitized by Google

que filiam, Europam habuit. Iisdem temporibus, Taurus, rex Cretensis, Europam, quæ virgo erat et pulchra facie, in bello captam, captivam in Scythiam, propriam regionem, duxit, ac ejus nomine has regiones Europam nominavit. Agenor autem, morti proximus, totam terram quam subegerat, tribus filiis suis dividendam statuit. Phœnix quidem sibi sumpsit Tyrum, ejusque fines, quos Phœniciam vocavit. Syrus vero regionem, quam sorte accepit, Syriam appellavit; unde Syri dicti sunt, qui prius Judæi et Palæstini dicebantur : et Judæa Syria dicta est : Cilix autem portionem sibi concessam Ciliciam nominavit; sicque unusquisque eorum proprium nomen suæ regioni indidit.

A τέρα μίαν, τὸν Φοίνικα, τὸν Σύρον καὶ τὸν Κίλικα καὶ τὴν Εὐρώπην. Ἐφ' ὧν χρόνων καὶ Ταῦρος, ὁ Κρήτης βασιλεὺς, δορυάλωτον εἰληφὼς καὶ πρὸς τὴν Θράκην, τὴν ἰδίαν χώραν, ἀπαγαγὼν τὴν Εὐρώπην παρθενεύουσαν καὶ εὐπρεπῆ, προσηγόρευσεν ἐκείνα τὰ μέρη εἰς ὄνομα αὐτῆς Εὐρώπην. Μέλλων δὲ τελευτᾷν Ἀγήνωρ διετάξατο πᾶσαν, ἣν ὑπέταξε, 12 γῆν μερίσασθαι τοὺς τρεῖς υἱοὺς αὐτοῦ. Καὶ ὁ μὲν Φοῖνιξ λαβὼν τὴν Τύρον καὶ τὴν αὐτῆς ἐπαρχίαν, ἐκάλεσεν αὐτὴν Φοίνικα [6]. Ὁ δὲ Σύρος τὴν ἐπιλαχοῦσαν αὐτῷ χώραν ἐκάλεσεν Συρίαν· ἀφ' οὗ Σύροι μετωνομάσθησαν, οἱ πρὶν Ἰουδαῖοι [7] καὶ Παλαιστῖνοι καλούμενοι· καὶ Συρία ἡ Ἰουδαία κέκληται. Ὁ δὲ Κίλιξ τὸ ἐπελθὸν αὐτῷ κτῆμα ἐκάλεσεν Κιλικίαν, εἰς τὸ ἴδιον ὄνομα ἕκαστος τὰς χώρας αὐτῶν προσαγορεύσαντες.

B

X. *De conchylii inventione.*

Sub temporibus regis Phœnicis fuit Hercules Tyrius, philosophus et conchylii inventor. Cum in ora maritima Tyri ascendisset, vidit canem pastoricium conchylium, de quo loquimur, devorantem. Quem ovium custos, ut conchylium evomeret, compressit. Hercules sumptum vellus ex ovibus, ea, quæ e canis stomacho exierat, materia intinxit; sicque non sanguinem, sed coloris causam esse reperit. Quod admiratus, velut magnum munus regi Phœnici obtulit. Phœnix magis adhuc mirans, jussit lanam in conchylio tingi et sibi ex ea vestimentum effici. Pallium igitur ex purpura confectum, omnibus hunc rarissimum habitum mirantibus, primus induit; prohibuitque ne quis subditus indui præsumeret veste purpurea, quam sibi et subsequentibus Phœniciæ regibus vindicavit, ut sic rex ab exercitu et ab omni plebe discerneretur. Antea enim noti non erant vestimentorum colores. Unde a subditis rex difficile discernebatur.

Ι'. *Περὶ τῆς κογχύλης εὑρέσεως.*

Ἐν δὲ τοῖς χρόνοις τῆς βασιλείας τοῦ Φοίνικος ἦν Ἡρακλῆς ὁ Τύριος καὶ φιλόσοφος [8], ὁ καὶ τῆς κογχύλης εὑρετής. Μετεωρισμένος γὰρ ἐπὶ τὸ παράλιον μέρος τῆς Τύρου, εἶδε ποιμενικὸν κύνα ἐσθίοντα τὴν λεγομένην κογχύλην. Καὶ τοῦ ποιμένος νομίζοντος ἐκμάσσειν [9] τὸν κύνα, λαβὼν πόκον ἐρίου ἀπὸ τῶν προβάτων καὶ ἐκμάξας [10] τὸ καταφερόμενον ἐκ τοῦ στόματος τοῦ κυνὸς, καὶ [11] βαφέντος [12] τοῦ πόκου, προσέσχεν ὁ Ἡρακλῆς, μὴ εἶναι αὐτὸ αἷμα, ἀλλὰ βαφῆς πρόξενον. (2) Ὃ καὶ θαυμάσας, ὡς μέγα δῶρον προσήγαγε τοῦτο τῷ [13] βασιλεῖ Φοίνικι, ὃς καὶ μᾶλλον ἐκπλαγεὶς ἐκέλευσεν ἀπὸ κογχύλης ἔριον βαφῆναι καὶ γενέσθαι αὐτῷ περιβόλαιον. (3) Καὶ οὗτος [14] πρῶτος φορέσας ἐκ πορφύρας ἱμάτιον, πάντες ἐθαύμασαν τὴν ξένην ταύτην ἐσθῆτα, ἣν καὶ ἐθέσπισεν ὁ Φοῖνιξ μηδένα τῶν ὑπὸ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ τολμᾷν φορεῖν [15], εἰ μὴ αὐτὸν [16] καὶ τοὺς μετ' αὐτὸν βασιλεύσαντας τῆς Φοινίκης. πρὸ τὸ γνωρίζεσθαι τὸν βασιλέα τῷ στρατῷ καὶ παντὶ τῷ πλήθει ἐκ τῆς τοιαύτης ἐσθῆτος. Πρὸ γὰρ οὐκ ἐγίνωσκον οἱ ἄνθρωποι [17] χροιὰς ἱματίων· ὅθεν οὐδὲ ῥᾳδίως [18] ὁ βασιλεὺς ὑπὸ τῶν ὑπηκόων ἐγνωρίζετο.

C

D

XI. *De Pelope.*

Post hæc tempora et regna, in Græcia regnavit Pelops Lydus, qui urbem condidit, eamque ex Pelope et insula Peloponnesum vocari jussit. Unde Græci vocati sunt Peloponnesii.

ΙΑ'. *Περὶ τοῦ Πέλοπος.*

[19] Μετὰ δὲ τοὺς χρόνους ἐκείνους καὶ βασιλείας ἐβασίλευσε τῆς Ἑλλάδος Πέλοψ ὁ Λυδὸς [20], ὃς κτίσας πόλιν ἐκεῖσε προσηγόρευσεν 13 αὐτὴν Πελοπόννησον, ἐκ τοῦ Πέλοπος καὶ τῆς νήσου, ἀφ' ἧς καὶ Πελοποννήσιοι κέκληνται οἱ Ἑλλαδικοί.

XII. *De Cyro.*

Regnaverunt itaque in Assyrios Saturnus, Sardanapalus et alii usque ad Ulemarodach : deinde imperium obtinuit Nabuchodonosor; post quem Balthasar et Darius, ejus filius. In Persas regnavit Cyrus Persa triginta duobus annis, et in Perside occisus est. Tempore Cyri regis, Crœsus, rex

ΙΒ'. *Περὶ Κύρου.*

[1] Ἐβασίλευσε τοίνυν Ἀσσυρίων Κρόνος καὶ Νῖνος καὶ Σαρδανάπαλος καὶ καθεξῆς ἕως Οὐλεμαροδὰχ [22]· εἶτα Ναβουχοδονόσωρ· μετὰ δὲ τούτους [23] καὶ Βαλτάσαρ καὶ Δαρεῖος, υἱὸς αὐτοῦ (2). Ἐβασίλευσε Περσῶν Κῦρος ὁ Πέρσης ἔτη λβ', καὶ ἐσφάγη ἐν Περσίδι. (3) Ἐφ' οὗ καὶ Κροῖσος ὁ Λυδῶν [24] βασι-

Variæ lectiones et notæ.

[6] Φοινίκην B[2]. [7] οἱπρ. οἱ Ἰ. B[2]. [8] καὶ φιλόσοφος καὶ Μετεωριζόμενος Par. [9] ἐκμάσει B[2] — νομίζοντος αἵμασι τὸν κ. βεβάφθαι, λαβών Par. [10] ἐκμάξαντος Mon. Aug.? [11] καί om. B[2]. p[2]. [12] βάμματος Par. [13] προσήνεγκατῷ Par. et Ced. [14] οὕτω: Par. [15] αὐτοῦ φορεῖν Par. [16] εἰ μήτε αὐτὸν Πρώην P[2] [17] βάφειν B[2] [18] ὅθεν ῥᾳδίως Par. [19] 5709 — Eus. Chr. II. 115. [20] Λύδδων B[2] ut infra. [21] 5182? (4654) — Eus. Chr. II, 199. [22] ἕως οὗ Μαροδάχ B[2]. [23] δὲ τούτου B. καὶ Δαρείων B[2]. [24] Λύδδων Mon. Aug.?

Digitized by Google

λεὺς ἐπαρθεὶς διὰ τὸ ὑποτάξαι τὰς πλησίον αὐτοῦ χώρας καὶ τὰς πόρρωθεν ἐπαρχίας, δηλοῖ Κύρῳ, ἢ παραχωρῆσαι αὐτῷ τὴν βασιλείαν Περσῶν ἢ δέξασθαι τὴν παρουσίαν αὐτοῦ ἐν πολέμῳ. (4) Ὁ δὲ Κῦρος ἀκούσας ταῦτα καὶ πάνυ φοβηθεὶς καὶ τοὺς ἀπεσταλμένους ἀποπεμψάμενος ἠβουλήθη φυγεῖν ἐπὶ τὴν Ἰνδικὴν χώραν. Ὅπερ μαθοῦσα ἡ γυνὴ [28] αὐτοῦ λέγει πρὸς αὐτόν· « Τί οὕτως ἀθυμεῖς καὶ ἀτονεῖς καὶ ἀβουλήτως τοῦτο πρᾶξαι βούλει; » ὁ δέ φησι· « Καὶ τίς μοι ὁ εἰς τοῦτο βουλευσάμενος ὠφελήσει ἑταῖρος; » ἡ δὲ λέγει αὐτῷ· « Ἐπὶ Δαρείου, τοῦ πρώτου μου ἀνδρός, ἦν τις Ἑβραῖος προφήτης, ὀνόματι Δανιήλ, ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, δυνατὸς ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ, ὃν καὶ ἐν πολλῇ τιμῇ Δαρεῖος ἔχων καὶ βουλευτὴν, μεγάλως ηὐδοκίμει, ὅστις γεγηρακὼς ἄρτι εἰς τὴν Ἰνδικὴν ἰδιάζει χώραν, οὗ καὶ αὐτὸς ὑπακούσας τῆς βουλῆς καλῶς ποιήσεις. » Τοῦτο Κῦρος ἀκούσας εὐθὺς ἔπεμψε τοὺς μεγιστάνους [29] αὐτοῦ πρὸς αὐτόν, ἵνα μετὰ τιμῆς αὐτὸν ἀγάγωσι. Φιλεῖ γὰρ ἐν ἀνάγκαις πολλάκις τὰ γύναια σπουδαιότερον κεχρῆσθαι τῶν ἀνδρῶν τοῖς μηχανήμασι, καὶ ταῖς πρὸς Θεὸν καταφυγαῖς σπουδαιότερον ἀποθέσθαι καὶ [27] θερμότερον.

(5) Ὁ δὲ Κροῖσος μετὰ τὴν ἐπάνοδον τῶν ὑπ' αὐτοῦ πρὸς Κῦρον ἀποσταλέντων ἔπεμψεν εἰς τὸ μαντεῖον ἄνδρα πιστὸν [30], ἐρωτῆσαι διὰ τοῦ ἱερέως [31] τὴν Πυθίαν, εἰ ἐξελθὼν κατὰ Κύρου νικήσει [32] τοῦτον· καὶ εἰσελθὼν ὁ ἱερεὺς [31] καὶ εὐξάμενος ἔλαβε χρησμὸν παρὰ τῆς Πυθίας· « Κροῖσος Ἅλυν ποταμὸν διαβὰς μεγάλην ἀρχὴν καταλύσει· » [14] ὅπερ καὶ γράψας ἐν χάρτῃ δέδωκε τοῖς ἀποσταλεῖσι πρὸς Κροῖσον [33]. (6) Τοῦ δὲ θείου Δανιὴλ ἐλθόντος πρὸς Κῦρον, εἶπεν αὐτῷ Κῦρος· « Λέγε μοι, σοφώτατε, εἰ νικήσω [33] Κροῖσον τὸν ἁρπαγα καὶ ὑπερήφανον; » Καί φησιν ὁ Δανιὴλ [34]· « Θάρσει, ὅτι νικήσεις τὸν Κροῖσον καὶ λαμβάνεις αὐτὸν αἰχμάλωτον. Περὶ σοῦ γὰρ εἶπεν Ἡσαΐας ὁ προφήτης· « Οὕτω λέγει Κύριος τῷ χριστῷ [35] Κύρῳ, οὗ ἐκράτησα τῆς δεξιᾶς, ἐπακοῦσαι ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἐθνη· καὶ ἰσχὺν βασιλέων διαῤῥήξω. » — « Αὐτὸς [36] οἰκοδομήσει τὴν πόλιν μου καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ λαοῦ μου ἐπιστρέψει, εἶπε Κύριος Σαβαώθ. » Ὁ δὲ Κῦρος ἀκούσας ταῦτα ἔπεσε πρὸς τοὺς πόδας Δανιὴλ, φάσκων· « Ζῇ Κύριος ὁ Θεός σου· ἐγὼ ἀπολύσω τὸν Ἰσραὴλ ἐκ τῆς γῆς μου, ἵνα λατρεύσωσι τῷ Θεῷ αὐτῶν ἐν Ἱερουσαλήμ [37]. (7) Καὶ ὁπλισάμενος παρετάξατο Κροίσῳ. Ὁ οὖν Κροῖσος ἀκούσας τοῦ χρησμοῦ τὴν ἀπόκρισιν, ὥρμησε κατὰ Κύρου μετὰ πολλῆς δυνάμεως· καὶ διαβὰς τὸν Ἅλυν ποταμὸν καὶ συμβαλὼν τῷ Κύρῳ, χειμῶνος ὄντος μεγάλου, ἡττήθη. Ἠβουλήθη οὖν φυγεῖν μετὰ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ· καὶ τοῦ ποταμοῦ πλημμυροῦντος,

A Lydorum, regiones Persidi proximas ac multas provincias armis obtinuerat, hisque victoriis elatus Cyro declaravit vel eum sibi Persarum regnum cessurum, vel se ipsum illud bello capturum. Quibus auditis, perterritus Cyrus, fugam ad Indicas gentes, remissis militibus, meditabatur. Quod cum audisset ejus uxor, dicit ei : Quare, fracto demissoque animo, inconsiderate sic agere velis ? Qui respondit : Quis enim amicus, omnia perpeti paratus, auxilio, in hac re, mihi succurret ? at illa : Regnante, inquit, Dario, priori marito meo, propheta quidam erat Hebræus, nomine Daniel, de captivitate filiorum Israel, fortis in opere et in verbo. Quem cum magnopere coleret, consiliariumque haberet Darius, B maximam adipiscebatur gloriam. Hebræus autem ille in ea ipsa regione Indica solitariam, jam senex, vitam ducit. Cujus si consilia audieris, bene facies. Quibus auditis, Cyrus principes suos, qui eum cum honore adducerent, statim misit. Solent enim persæpe mulieres in extremis majorem quam homines astutiam in excogitandis stratagematibus exhibere, et majori cum studio et fervore ad Deum recursus habere

Crœsus autem, cum ii quos ad Cyrum miserat, rediissent, ad oraculum virum fide dignum misit, qui Pythiam sacerdotem rogaret, utrum Cyrum aggressus, esset victor evasurus. Sacerdos cum venisset, atque preces effudisset, hoc a C Pythia oraculum accepit : « Crœsus flumen Halyn transgressus, magnum imperium evertet. » Quod in charta scriptum legatis Crœsi dedit. Divus igitur Daniel cum ad Cyrum venisset, rex ei dixit : « Putasne, vir sapientissime, Crœsum latronem arrogantem a me victum iri ? » Respondit Daniel : « Macte animo ; vinces enim, et captivum duces Crœsum. De te enim dixit Isaias propheta : « Sic locutus est Dominus Cyro uncto, cujus dextram prehendi, ut coram ipso sisterem gentes et vires regum frangerem. » — « Ipse civitatem meam ædificabit et captivitatem populi mei convertet, dicit Dominus Sabaoth. » Hæc ubi Cyrus audivisset, ad pedes Daniel cecidit, dicens : Vivit Dominus Deus tuus ; ego Israel e terra D mea educam, ut Deo suo Hierosolymæ sacra faciant. Et sumptis armis, ad Crœsum aggrediendum sese præparavit. Crœsus, postquam oraculi responsum accepisset, cum magno exercitu contra Cyrum profectus, trajecto Haly flumine, magna tempestate orta, prælio commisso victus est. Voluit igitur cum suis aufugere, sed propter exundantem fluvium trajicere non potuit. Hac ex causa captus est ipse, et quadraginta millia suorum

Variæ lectiones et notæ.

[28] μ. ἡ. γ. B^3. [29] μεγιστᾶνας B^3. [27] σπ. ἅπτεσθαι καί B^3. [30] εἰς μ. ἄνδρας πιστοὺς Par. [31] Μιερεύς B^3. [32] νικήσῃ B^3. — νικήσει αὐτὸν καὶ ἐδόθη χρησμός. Κροῖσος Par. [31] Μιερεύς B^3. [33] Κροῖσον B^3. [33] νικῶ Par. [34] φ. Δ. — νικᾷ; Par. [35] μου Isa. XLV, 1. [36] οὗτος Isa. XLV, 13. [37] Ἰσραὴλ Mon. Aug. ? e compendio Ἴλημ male l.cto.

Digitized by Google

perierunt ; reliquos Cyrus in captivitatem redegit : Crœsum vinculis ligatum exercitui suo in spectaculum dedit, et inde in Persidem abductum interfecit : qui scilicet alienas regiones subigere cupiens, regnum proprium ob pravam cupiditatem amisit. Postea cunctos filios Israel cum Zorobabel Hierosolymam Cyrus remisit. Hoc modo regnum Lydorum a Cyro est deletum post annos 252.

A οὐκ ἠδυνήθη περάσαι. Τούτου ἕνεκα ἐλήφθη αἰχμάλωτος, καὶ ἀπώλοντο [38] τὰ πλήθη αὐτοῦ, χιλιάδες υ'. Τοὺς δὲ περιλειφθέντας ἐξ αὐτῶν ἔλαβεν αἰχμαλώτους ὁ Κῦρος· τὸν δὲ Κροῖσον ἀναρτήσας ἐπὶ ξύλου δεδεμένον καὶ θριαμβεύσας αὐτὸν τῷ στρατῷ αὐτοῦ καταγαγών, καὶ ἀπαγαγὼν ἐν Περσίδι θανάτῳ παρέδωκε, τὸν τὰ ἀλλότρια καὶ ὑπὲρ δύναμιν ἐφιέμενον, καὶ αὐτὸν τὰ ἴδια [39] προσαπολέσαντα διὰ πολλὴν ἀπληστίαν. (8) Τοὺς δὲ υἱοὺς Ἰσραὴλ πάντας ἐλευθερώσας μετὰ Ζοροβάβελ ἀπέλυσεν ἐν Ἱερουσαλήμ. (9) Καὶ οὕτως τῶν Λυδῶν κατελύθη ἡ βασιλεία ἀπὸ Κύρου [40], διαρκέσασα ἔτη σλβ'.

XIII. *De Cambyse.*

Post Cyrum regnavit filius ejus Cambyses per 30 annos. Post hunc plurcsque alios Artaxerxes Mnemon annos 30 regno præfuit. Eodem tempore Palas quidam in Italia regnans domum eximiæ magnitudinis a se ædificatam Palatium nominavit ; hinc regia domus palatium appellatur.

ΙΓ'. *Περὶ Καμβύσου.*

[41] Μετὰ δὲ Κῦρον ἐβασίλευσεν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Καμβύσης, ἔτη κ'. (2) Μετὰ δὲ Καμβύσην καὶ ἕτερους ἐβασίλευσεν Ἀρταξέρξης [42], ὁ Μνήμων λεγόμενος, ἔτη λ'. (3) Ἐφ' οὗ ἦν τις [43] ἐν Ἰταλίᾳ Ἰόυνων ἐπαρχίαν, **15** ὀνόματι Πάλας, ὃς κτίσας οἶκον [44] μέγαν πάνυ, οἷον οὐκ εἶχεν ἡ περίχωρος ἐκείνη, ἐκάλεσεν αὐτὸν Παλάτιον· ἐξ οὗ τὸ βασιλικὸν κατοικητήριον Παλάτιον προσαγορεύεται.

XIV. *De Romo et Remo.*

Post hæc regnavit Romus, conditor Romæ, et Remus frater ejus, qui renovarunt et amplificarunt palatium dictum (scilicet regium palatii domum), et templo maximo Jovi exstructo, appellaverunt illud Capitolium Romæ, quod Romana lingua caput urbis significat. Inter regnandum vero orta dissensione, Romus Remum interfecit, ac solus imperium tenuit. Deinde urbe mœnibus munita ornataque Marti templum ædificavit, quod Marti consecratum, Martio quoque mensi nomen dedit, qui antea Primus vocabatur, id est Ares ; quod festum Romani celebrantes diem comitiorum Martium in Campo appellant.

ΙΔ'. *Περὶ Ῥώμου καὶ Ῥήμου.*

[45] Μετὰ δὲ ταῦτα ἐβασίλευσεν Ῥῶμος, ὁ κτίσας τὴν Ῥώμην, καὶ Ῥῆμος [46], ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, οἵτινες ἀνενέωσαν καὶ προσῳκοδόμησαν τὸ λεγόμενον Παλάτιον [ἤτοι τὸν βασιλικὸν τοῦ Παλατίου οἶκον] [47]· καὶ ναὸν μέγιστον τῷ Διὶ ἀνεγείραντες [48], ἐπωνόμασαν [49] αὐτὸ Καπετώλιον Ῥώμης, ὅ ἐστι Ῥωμαϊστὶ, κεφαλὴ τῆς πόλεως. (2) Ἐν δὲ τῷ βασιλεύειν εἰς ἔχθραν ἐλθόντες, καὶ φονεύσας Ῥῶμος τὸν Ῥῆμον [50] ἐβασίλευσε μόνος. (3) Εἶτα πληρώσας τὰ τείχη καὶ κοσμήσας τὴν πόλιν, καὶ τῷ Ἄρει ναὸν κτίσας, καὶ ἐν τῷ Μαρτίῳ μηνὶ τοῦτον ἐγκαινίσας, ἐκάλεσε καὶ τὸν μῆνα Μάρτιον, τὸν πρώην λεγόμενον [51] Πρίμον [51], ὅ ἐστιν Ἄρεως, ἥνπερ Ῥωμαῖοι ἑορτὴν [51] κατ' ἔτος ἐπιτελοῦντες ὀνομάζουσι τὴν ἡμέραν τῆς πανηγύρεως Μάρτιον [52] ἐν Κάμπῳ.

Ordinem deln equestrem instituit, ut multitudinem, qui ob fratrem ab ipso necatum agitabatur, disseminaret. Idem etiam ludos circenses Romæ soli et quatuor elementis, terræ, aeri, igni et aquæ consecravit, primum viridem, secundum album, tertium russeum, quartum cæruleum nuncupando, regum Persarum exemplum secutus, qui quatuor illa elementa per emblemata honorantes semper secundo Marte adversus hostes dimicant. Quo factum est ut urbis cives singulis istis coloribus addicti elementum aliquod tesseræ instar sequerentur. Tales videlicet curas et æmulationes exercens dissensionibus finem imponere satagebat. Sed urbs nihilominus discordiæ semina propagavit, ex quo princeps ipse fratricidii reus factus est. In hoc rerum discrimine oraculum adiit, qua de causa discor-

(4) Ἔκτισε δὲ καὶ Ἱππικὸν, θέλων διασκεδᾶσαι τὸ πλῆθος τοῦ δήμου τῶν Ῥωμαίων [53], ὅτι στασιάζοντες ἐπήρχοντο αὐτῷ διὰ τὸν φόνον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ· καὶ ἐπετέλεσε πρῶτος Ἱπποδρομίαν ἐν Ῥώμῃ εἰς ἑορτὴν (φησὶ) τοῦ ἡλίου καὶ εἰς τιμὴν τῶν τεσσάρων στοιχείων, γῆς, ἀέρος, πυρός τε καὶ ὕδατος· καὶ προσηγόρευσε, τὸ μὲν πράσινον, τὸ δὲ λευκὸν, [τὸ δὲ] ῥούσιον, τὸ δὲ βένετον, ὑποθέμενος αὐτοῖς, ὡς εὐτυχῶς οἱ τῶν Περσῶν βασιλεῖς φέροντες [54] πρὸς τοὺς πολέμους τιμῶντες τὰ τέσσαρα ταῦτα στοιχεῖα. Καὶ λοιπὸν οἱ [55] τὴν Ῥώμην οἰκοῦντες, εἰς τὰ μέρη ταῦτα διαμεριζθέντες καὶ ἀντιποιούμενοι [56] ἑκάστου στοιχείου. Καὶ ἐν τούτοις ἀσχολούμενος καὶ ἀμιλλώμενος ἐδόκει τὸν στασιασμὸν παῦσαι. Ἀλλ' ὁ μὲν [57], εἰ καὶ ταῦτα Ῥῶμος ἐπενόησεν, ἀλλ' οὐκ ἐπαύσατο πᾶσα ἡ πόλις Ῥω-

Variæ lectiones et notæ.

[38] οὗ ἕνεκα εἰλ. ἀ. καὶ ἀπώλοντο B¹. [39] καὶ ἀ. καὶ τὰ ἴ. B². [40] ὑπὸ Κ. B² — ἔτη ρ' B³ [41] 527 (4671). [42] 404 (4706). [43] Ἐφ' ὧν χρόνων ἦν τις B³. [44] Π. κτίσας οἶκον Π, καὶ ὁ μὲν Γεώργιος οὕτως Glyc 266,5. [45] 753 (4448) — Eus. H. 175. [46] Ῥώμυλος Mon. Aug. [47] ἤτοι —οἶκον om. Par. [48] Διὶ κτίσαντες Par. [49] ὠνόμασαν P³ — Καπ. τῆς Ῥ. ἤτοι τῆς π. B³. [50] Ῥώμυλον Mon. Aug. [51] τὸν πρὶν γεγ. P³ ἐκ. τὸν μ. τὸν πρὶν Par. [51] Πρίμνον Mon. Aug. [52] Μάρτις Par. [53] τῶν Ῥ. τοῦ ὁ B³ [54] φέρουσι? [55] Καὶ λ. οὖν οἱ B³. [56] ἀναποιούμενοι B³. [57] ἀλλ' ὅμως B³.

Digitized by Google

μαίων σειομένη καὶ οἱ δῆμοι αὐτῶν [58] καθ' ἑαυτοὺς στασιάζειν, ἐξ οὗ **16** τε τὸν ἴδιον ἀδελφὸν ἀνεῖλεν [59]. Ὅθεν ἀπορήσας καὶ εἰς τὸ μαντεῖον ἀπελθὼν καὶ ἐπερωτήσας, δι' ἣν αἰτίαν διηνεκὴς γίνεται σεισμός, ἐρρέθη αὐτῷ παρὰ τῆς Πυθίας [60] οὕτως· « Εἰ μὴ συγκαθήσει σοι ὁ ἀδελφός σου ἐν τῷ βασιλικῷ θρόνῳ, οὐ μὴ παύσῃ τοῦ σείεσθαι ἡ πόλις ἐν ταῖς ἡμέραις σου, οὐδὲ δῆμος [61] ἡσυχάσει τοῦ στασιάζειν. » Καὶ ποιήσας χρυσοῦν στηθάριον ἐκτύπωμα τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ καὶ θεὶς ὑπὸ τὸν θρόνον, ἔνθα ἐκάθητο πλησίον ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, ἔπαυσεν ὁ σεισμὸς παραυτίκα, καὶ ἡσύχασεν ἡ δημοτικὴ ταραχή. Καὶ οὕτως ἐβασίλευσε, συγκαθημένου αὐτῷ τοῦ χρυσοῦ ἐκτυπώματος τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ῥωμύλου [62]. Καὶ εἴ τι ἂν ἐκέλευσε, θεσπίζων ἔλεγεν ὡς ἀφ' ἑαυτοῦ· « Ἐκελεύσαμεν, ἐθεσπίσαμεν. »

A diæ nullus finis esset sciscitaturus; Pythia hæcce respondit: « Urbs, te vivo, factionibus agitari non cessabit, donec frater tuus solium regium tecum occupet. » Facta igitur ex auro fratris effigie et secundum oraculi sortem in throno posita, res turbatæ in pristinum ordinem redierunt. Sic igitur una cum fratre aureo regnavit, et quidquid mandavit, semper « Mandamus, sancimus » formula est usus.

ΙΕ'. *Περὶ τῶν Βρουμαλίων.*

XV. — *De Brumalibus.*

Ὁ αὐτὸς [63] Ῥῶμος καὶ τὰ λεγόμενα Βρουμάλια ἐπενόησε διὰ τοιαύτην αἰτίαν. Φασὶ γὰρ αὐτὸν καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ διδύμους ἐκ πορνείας τεχθῆναι καὶ ῥιφῆναι ἐν ἀλσώδει τόπῳ, καὶ ὑπό τινος ἀγροικικῆς γυναικὸς πρόβατα νεμούσης εὑρεθέντας [64] ἀνατραφῆναι. Ὄνειδος δὲ ὑπῆρχε παρὰ Ῥωμαίοις τὸ ἐξ ἀλλοτρίων ἐκτρέφεσθαί τινα· διὸ καὶ ἐν τοῖς συμποσίοις ἕκαστος τὸ ἴδιον βρῶμα καὶ πόμα κομίζων καὶ εἰς τὸ κοινὸν τὰ πάντα παρατιθέμενοι ἤσθιον, τὸ ὄνειδος ἐκφεύγοντες, μὴ ἀκούειν ἀλλοτριοφάγοι, οὗ δὲ [65] χάριν ἐπενόησε Ῥῶμος τὰ Βρουμάλια, εἰρηκὼς, ἀναγκαῖον εἶναι τρέφειν τὸν βασιλέα τὴν ἑαυτοῦ σύγκλητον ὡς ἐν [66] τῷ χειμῶνι, ὅταν ἠρεμοῦσιν ἐκ τοῦ πολέμου· καὶ ἤρξατο καλεῖν τοὺς ἀπὸ ἄλφα ἔχοντας ὄνομα, καὶ ἀκολούθως ἕως τοῦ ω· κελεύσας καὶ τὴν σύγκλητον καλεῖν τῷ αὐτῷ σχήματι, καὶ ἐκτρέφειν τὸν [67] στρατὸν ἅπαντα. Ὅθεν οἱ στρατιῶται εἰς τοὺς οἴκους ἀπιόντες τῶν καλεσάντων αὐτοὺς ἐπ' ἀρίστῳ, ἀφ' ἑσπέρας ἤδυον καὶ ἐχόρευον πρὸς τὸ γνῶναι πάντας, ὅτι παρ' αὐτῷ αὔριον τραφήσονται. Τοῦτο οὖν πεποίηκε Ῥῶμος, ὡς εἴρηται, πρὸς τὸ ἀπαλλαγῆναι τῆς ὕβρεως αὐτοῦ, καλέσας τὸ ὄνομα τοῦ ἀρίστου Βρωμαλιοῦμ, ὅ ἐστι Ῥωμαϊστὶ ἐκ τῶν ἀλλοτρίων τραφῆναι. (2) Ἡ δὲ θεία δίκη τοῦτον μετὰ ταῦτα διὰ τὴν **17** τοῦ ἀδελφοῦ ἀναίρεσιν μετῆλθε. Καὶ αὐτὸς ἀναιρεῖται μελλὼν κατατμηθεὶς ἐν τῷ τῆς Ῥώμης βουλευτηρίῳ, βασιλεύσας ἔτι λζ'.

Idem Romus Brumalia, ut vocant, excogitavit ob hancce causam. Ipse et frater ejus, uti inter omnes constat, a muliere lupa partu uno editi et loco quodam paludoso expositi, a femina rustica, ovium custode, inventi ac nutriti sunt. Sed cum apud Romanos pro infami haberetur quicunque ab alienis nutriebatur, unusquisque escam potumque ad convivia apportans cœnæ communione parasiti notam evitabat. Hujus igitur rei gratia Romus regis esse dixit senatores suos nutrire, præsertim hiemis tempore, quo arma silerent, ideoque omnes ad cœnam invitavit ab illo cujus nomen ab A ad illum cujus nomen ab Ω incipiebat, jussitque senatoribus ut vicissim eodem modo omnem exercitum invitarent. Unde milites ad domos eorum a quibus fuerant invitati, venientes, tibiis saltationibusque vespere ludebant, quo omnes scirent se apud hunc aut illum postero die cœnaturos. Id igitur, ut diximus, fecit Romus ut opprobrium istud averteret, Brumalium vocando quod apud Romanos alimentum ex aliis sumptum indicat. Sed tandem vindicta divina fratricidam attigit; siquidem in medio senatu trucidatus post 37 annorum regnum interiit.

(3) Μετὰ δὲ Ῥῶμον συνέδη τὴν Ῥώμην ὑπὸ ὑπάτων διοικεῖσθαι καὶ στρατηγῶν ἔτη υξς'· ἐξ ὧν γέγονέ τις στρατηγὸς, ὀνόματι Μάλιος· καὶ φθονηθεὶς διὰ τὴν ἀνδρείαν αὐτοῦ ὑπό τινος συγκλητικοῦ, ὀνόματι Φεβρουαρίου, παρεσκεύασε τοὺς συγκλητικοὺς ἐκδιῶξαι ἐκ τῆς πόλεως τὸν Μάλιον. Εἶτα ἀπελθόντες [68] οἱ Γάλλοι παρέλαβον νυκτὸς τὴν Ῥώμην, καὶ πολλοὺς κατέσφαξαν τῇ εἰκάδι τοῦ λεγομένου Σεξτιλίου μηνός. Οἱ δὲ συγκλητικοὶ γνόντες τὴν παράληψιν τῆς πόλεως καὶ φυγόντες προσκαλοῦσι πάλιν μετὰ παράκλησεως τὸν στρατηγὸν Μάλιον εἰς ἐπικουρίαν· καὶ συναγαγὼν [69] πλῆθος στρατοῦ, καὶ παραλαβὼν τοὺς ἄλλους [70] ἀνεῖλε πάντας. Καὶ κρατήσας αὖθις τὴν Ῥώμην Μάλιος καὶ λυπηθεὶς διὰ τὴν παράληψιν αὐτῆς ἐν τῷ Σεξτιλίῳ μηνὶ, ἐκολό-

Post Romum consules ac duces per 466 annos Urbi præfuere. Ex his fuit Manlius; cui senator, Februarius nomine, ob virtutem bellicam invidens, senatusconsulto Urbe eum expulit. Interjecto deinde tempore Galli Urbe per noctem capta magnam hominum cladem, vicesima mensis Sextilis die, ediderunt. Quo cognito, senatores fugientes, Manlium in auxilium revocarunt; qui, exercitu coacto, hostes omnes interemit. Sic Roma recuperata, mensem Sextilem quo illa fœde capta olim fuerat, mutavit, nefastum Urbi nomen ipsum declarando. Postquam deinde inimicum Februarium cepisset, bonis omnibus ac vestimentis ipsis exutum, querna storea circumdatum a lictoribus cædi jussit, « Apage sis, Februari, » clamantibus. Sic Urbe cum ignominia

Variæ lectiones et notæ,

[58] δ. αὐτοὶ —ἐξ ὅτε τόν B². [59] ἀδελφὸν ἀνεῖχε B². [60] τὴν Πυθίαν B². [61] οὔτε ὁ δῆμος B². [62] ἀδελφοῦ Ῥήμου B². [63] Ὁ αὐτὸς οὖν B². [64] εὑρεθέντος B². [65] οὗ δή B². [66] ὡς ἐντίμους ἐν B². [67] τόν om. B². [68] ἐπελθόντες B². [69] δ; καὶ συναγαγὼν B². [70] τοὺς Γάλλους B².

Digitized by Google

expulsus periit. Sextilem mensem Februarium, nomine ab infelici illo homine indito, vocari jussit.

μηκέτι λέγεσθαι οὕτως. Κατασχὼν δὲ τὸν ἐχθρὸν αὐτοῦ Φεβρουάριον, καὶ ἀφελόμενος αὐτοῦ τὰ ὑπάρχοντα καὶ γυμνὸν [72] ἀποδύσας καὶ περιελίξας ψιάθιον δρύϊνον [73] καὶ σχοινίῳ περιζώσας, ἐκέλευσε τοῖς ῥαβδούχοις τύπτειν αὐτὸν καὶ λέγειν· « Ἔξελθε, Φεβρουάριε. » Καὶ οὕτως ἀτίμως ἐκβληθεὶς τῆς πόλεως Ῥώμης ἀνηρέθη. Τὸν δὲ Σεξτίλιον μῆνα Φεβρουάριον ἐκάλεσεν, ὡς ἄξιον ὄντος τοῦ δυστυχοῦς μηνὸς τὸ ὄνομα αὐτοῦ Φεβρουάριον καλεῖσθαι.

A δωσε τὰς ἡμέρας τοῦ μηνὸς [71], ὡς δυστυχῆς λεγομένου [72] τῇ Ῥώμῃ, ἀποχαράξας τὸ ὄνομα αὐτοῦ,

XVI. — *De regno Philippi, patris Alexandri.*

Artaxerxi supra memorato successit Ochus filius, qui totam Ægyptum bello subactam devastavit, Nectanebo regnante, qui e pelvi divinabat, Ægypti sortem minime ignorans. Solus idem, veste regia deposita, in Macedoniam aufugit; et cum ibi phantasticarum ac magicarum, quas ex Ægypto apportaverat, artium specimina edidisset, a Philippo ejusque uxore Olympiade hospitio excipitur, qui incantamentis ejus copulati Alexandrum procrearunt.

Philippus 30 annis in Macedonia regnavit, urbem in Illyrico conditam Thessalonicen nominavit; postea Thessaliam quoque ditionis suæ factam rexit.

ΙϚ'. *Περὶ τῆς βασιλείας Φιλίππου, τοῦ πατρὸς Ἀλεξάνδρου.*

[74] Μετὰ δὲ τὸν προειρημένον Ἀρταξέρξην ἐβασίλευσεν Ὦχος [75], ὁ υἱὸς αὐτοῦ. Ὃς πολεμήσας Αἴγυπτον παρέλαβεν αὐτὴν πᾶσαν καὶ ἀπώλεσε, βασιλεύοντος τῶν Αἰγυπτίων τότε Νεκτεναβὼ, τοῦ ποιήσαντος λεκανομαντείαν, καὶ γνόντος τὴν παράληψιν τῆς Αἰγύπτου. (2) Ἔφυγε δὲ μόνος εἰς Μακεδονίαν [77] B ἀλλάξας τὴν βασιλικὴν ἐσθῆτα. Καὶ δὴ καὶ φαντασίας τινὰς καὶ μαγείας Αἰγυπτιακὰς ἐνδεικνύμενος **18** καὶ προαγορεύων τὰ μέλλοντα, γνώριμος ἐντεῦθεν Φιλίππῳ καὶ Ὀλυμπιάδι τῇ γυναικὶ αὐτοῦ γίνεται, καὶ εἰσοικίζεται. Καὶ οὕτω διὰ μαγγανείας Ὀλυμπιάδι μιγνύμενος ἔτεκε τὸν Ἀλέξανδρον. (3) Τῆς δὲ Μακεδονίας βασιλεύσαντος Φιλίππου ἔτη κ', καὶ ἐν τῷ [78] Ἰλλυρικῷ πόλιν κτίσας ἐκάλεσεν αὐτὴν Θεσσαλονίκην [79]· ἔπειτα καὶ Θετταλίαν ὑποτάξας κατεκράτησεν.

XVII. — *De regno Alexandri.*

Post Philippum Alexander filius in regno successit; quo regnante Darius, Arsami filius Ochi successor, summa rerum est potitus. Quarto deinde regni ipsius anno Deus Assyriis, Persis, Medis Parthisque Alexandrum Macedoniæ regem suscitavit. Qui arma contra Darium, Persarum regem, cepit, et Byzantium in Europa reversus locum e regione condidit, quem in honorem militum suorum Strategen nominavit. Ibi postquam multum auri multitudini distribuisset, profectus inde Chrysopolin urbem vocavit. Inde ut animal ferox cum magno exercitu Orientis regiones atque urbes, et Tyrum in potestatem suam redegit, et legatos ad Judæos misit, copias contra Persas auxiliares petituros. Qui cum metu Darii contra quem bellare ipsis ex pacto interdictum erat, recusarent, Alexander ira excitatus Judæam invasit. Hoc tempore Jaddus, summus pontifex veste sacerdotali cinctus, Deo inspirante, Alexandro obviam iit, ut ex venerabunda admiratione ad reconciliationem eum adduceret.

ΙΖ'. *Περὶ τῆς βασιλείας Ἀλεξάνδρου.*

[80] Μετὰ δὲ Φίλιππον ἐβασίλευσε τῆς Μακεδονίας Ἀλέξανδρος ὁ υἱὸς αὐτοῦ· ἐφ' οὗ καὶ Δαρεῖος ὁ Ἀρσάμου μετὰ Ὦχον [81] βασιλεύσας κατεκυρίευσε πάντων. [82] (2) Τῷ δὲ τετάρτῳ ἔτει τῆς βασιλείας C αὐτοῦ ἐξανέστησεν ὁ Θεὸς τοῖς Ἀσσυρίοις καὶ Πέρσαις καὶ Μήδοις καὶ Πάρθοις Ἀλέξανδρον τὸν Μακεδονίας βασιλέα· (3) ὃς καὶ καθοπλισάμενος κατὰ Δαρείου βασιλέως Περσῶν, καὶ ἐλθὼν εἰς Βυζαντίαν τῆς Εὐρώπης καὶ κτίσας ἐκεῖσε τόπον, ἐν ᾧ τὸν λαὸν αὐτοῦ στρατηγήσας ἐκάλεσεν αὐτὴν Στρατήγην. (4) Κἀκεῖθεν ἀπάρας ὀλίγον καὶ ἀντιπεράσας καὶ τῷ λαῷ αὐτοῦ διανείμας χρυσὸν πολὺν, καὶ τὸν τόπον Χρυσούπολιν ἐκάλεσεν. (5) Ὁρμήσας ὡς πάρδαλις μετὰ δυνάμεως πολλῆς ἐπὶ τὰς τῆς Ἀνατολῆς χώρας καὶ πόλεις καὶ τὴν Τύρον παραλαβὼν, πρέσβεις ἀπέστειλε πρὸς Ἰουδαίους αἰτούμενος κατὰ Περσῶν συμμαχίαν. Οἱ δὲ μὴ καταδεξάμενοι Δαρεῖον δεδοικότες [83], ὡς ὑποχείριοι καὶ συνθήκας ἔχοντες μὴ D πολεμεῖν αὐτὸν, θυμωθεὶς Ἀλέξανδρος ἐπὶ τῇ Ἰουδαίᾳ, ὥρμησεν κατ' αὐτῆς. (6) Ὁ δὲ ἀρχιερεὺς Ἰαδδοῦς τὴν ἱερατικὴν στολὴν ἐνδυσάμενος [84] κατὰ θείαν ἀποκάλυψιν πρὸς ἔκπληξιν καὶ πίστωσιν Ἀλεξάνδρου ἐξῆλθεν εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ.

XVIII. — *De veste summi sacerdotis.*

Vestis qua pontifex maximus antiquis temporibus induebatur, auro picta erat a capite usque ad pedes. Huic adde zonam e purpura, bysso, hyacintho et auro affabre confectam. Fimbriam ambiebant corymbi et tintinnabula aurea, itemque subuculæ.

ΙΗ'. *Περὶ τῆς στολῆς τοῦ ἀρχιερέως.*

Ἦν γὰρ ὁ ἀρχιερεὺς [85] ἐπὶ τοῦ παλαιοῦ τοιαύτῃ στολῇ κοσμούμενος. Ποδήρη μὲν ἡμφιέννυτο, ἥτις ἐστὶν, ἱμάτιον περιχρυσωμένον [86] ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν· καὶ ζώνην [87] περιεζώννυτο ἐκ πορφύρας καὶ βύσσου καὶ ὑακινθίνῳ καὶ χρυσῷ πεποικιλμένην

Variæ lectiones et notæ.

[71] ἡμέρας τῆς Ῥώμης ? B[3]. [72] δυστυχοῦς γενομένου B[3]. [73] καὶ Χιμενόν B[3]. [74] θρύϊνον καὶ σχοινία B[3]. [75] 563 (4839). [76] ἐδ. Χοὸς B[3]. [77] Μακεδονίων B[3]. [78] 354 (4844). [79] καὶ τὴν Θεσσ. B[3]. [80] 335 (4859). [81] μετὰ Χόν B[3]. [82] 352 (4842). [83] δεδ. καὶ B[3]. [84] ἱερ. ἐσθῆτα περιθ P. [85] ἱερεύς Par. [86] κεχρυσμένον P[2]. [87] ζώνη Par.

Digitized by Google

περικεκαλλωπισμένην [88]. **19** Περὶ δὲ τὰ κράσπεδα βεῖσκους εἶχεν ἐρραμμένους, καὶ ἀναμεταξὺ αὐτῶν χρυσοῦς κώδωνας ἐκ χρυσίου, καὶ [89] καθαροῦ· ἐπέθηκεν αὐτοὺς ἀναμέσον τῶν ῥοΐσκων ἐπὶ τὸ λῶμα τοῦ ὑποδύτου [89a] κύκλῳ. Ἐπενδύετο [90] δὲ καὶ ἄλλον χιτῶνα, ἐκ βύσσου καὶ ὑακίνθου καὶ πορφύρας καὶ κοκκίνου καὶ χρυσοῦ καὶ παντοίων χρωμάτων περιωραϊσμένον καὶ καθυφασμένον, μέχρι τῶν μηρῶν [91] κατερχόμενον καὶ ζώνην ὁμοίαν τῇ πρώτῃ κατασφιγγόμενον, ἥπερ [92] ἐπωμὶς καὶ ἐφοὺδ προσαγορεύεται. Διὸ καὶ Ἀκύλας ἐπένδυμα αὐτὸ κέκληκεν, ἐν ᾧ καὶ ἐπεπόρπουν [93] σαρδόνυχες καθ' ἑκατέρων τῶν ὤμων, χρυσίῳ δοκίμῳ περιεχόμενοι καὶ ἄλλοι ιβ' λίθοι, μεγέθει καὶ κάλλει διαφέροντες καὶ ἀνθρώπους δυσπρίστοι, οἵτινες ἐπὶ στίχων [94] δ' ἑκατέρωθεν προσκείμενοι καὶ ὡσαύτως χρυσῷ διακρατούμενοι, καὶ τριάδα λίθων τοὺς στίχους ἔχοντας, θαυμάσιόν τι χρῆμα [95] τοῖς ὁρῶσιν ἐξεφαίνοντο. Ὁ μὲν γὰρ πρῶτος στίχος εἶχε σάρδιον, τοπάζιον [96] καὶ σμάραγδον· ὁ δὲ β' ἄνθρακα, ἴασπιν, σάπφειρον· ὁ δὲ γ' λίγυρον, ἀμέθυστον, ἀχάτην [97]· ὁ δὲ δ' χρυσόλιθον, ὀνύχιον καὶ βηρύλλιον· καὶ ἐν πᾶσι τούτοις τῶν πατριαρχῶν ἐκεκόλαπτο τὰ ὀνόματα, ἑκάστου τοῦ λίθου ἴδιον ἔχοντος ὄνομα φυλάρχου. Συνῆν δὲ τὸ [98] ἐφοὺδ περίτμημα, σπιθαμῆς μὲν τὸ μῆκος καὶ τόσον τὸ εὖρος, τετράγωνον περὶ τὸ στῆθος, τοῖς αὐτοῖς δὲ κάλλεσι διηνθισμένον, ὥσπερ δὴ καὶ αὐτὸ Ἑβραϊστὶ μὲν ἐφοὺδ ὠνομάζετο, Ἑλληνιστὶ δὲ λόγιον· καὶ δήλωσις προηγορεύετο, δι' οὗ ὁ Θεὸς μέλλουσι πολεμεῖν νίκην πρόδηλον προεῖλεγε. Τοσαύτη γὰρ ἐκ τῶν αὐτῶν λίθων ἀπέστιλβεν αὐγή, ὡς, εἴποτε τῆς στρατιᾶς κεκινημένης, καὶ μάλιστα τοῦ ἀδαμαντίνου λίθου σημασίαν ποιοῦντος, τῷ πλήθει τοῦ λαοῦ τυγχάνειν γνώριμον, τὸ παρεῖναι τὸν Θεὸν εἰς ἐπικουρίαν αὐτῶν. Ἐν μέσῳ γὰρ εἶχεν ὥσπερ ἀστέρα ὁλόχρυσον, καὶ ἑκατέρωθεν αὐτοῦ σμαράγδους ἔχοντας ἀνὰ ἓξ γεγραμμένας τὰς ιβ' φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ· ἐν δὲ τῷ μεταξὺ τῶν ιβ' σμαράγδων λίθον ἀδαμάντινον [99]. Ἡνίκα οὖν ἔμελλεν ὁ ἱερεὺς ἐπερωτᾶν τὸν Θεὸν, ἐδέσμει [1] αὐτὸν ἐν τῇ ἐπωμίδι κατὰ μέσον τῶν **20** στέρνων καὶ ὑποτιθῶν τὰς χεῖρας ὑποκάτωθεν εὑρίσκετο ἐξηπλωμένον ταῖς παλάμαις αὐτοῦ, καθάπερ πυξίον. Ὅθεν φησὶν ὁ Σαοὺλ πρὸς τὸν ἱερέα, βουλόμενος θᾶττον εἰς τὸν πόλεμον παρατάξασθαι· « Συνάγαγε τὰς χεῖράς σου, καὶ ἔρον τὸν ἐφοὺδ [2]. » Καὶ οὕτω λαπὼν ἀφορᾷ εἰς τὸ ἐφοὺδ ἠρώτα τὸν Θεὸν, τὸ ἐρώτημα προσέχων ἀκριβῶς τε καὶ μᾶλλον τὸν ἀδάμαντα λίθον, ὡς ἐναλλάττων τὴν χροιὰν ἐκ θείας μεταβολῆς καὶ ἀλλοιώσεως ἐδήλου προφανῶς τὰ τῷ λαῷ ἐσόμενα. Μέλας μὲν γὰρ γενόμενος θάνατον, ἐρυθρὸς δὲ σφαγὰς, λευκὸς δὲ διαλλαγὴν τῷ Θεῷ προετήμαινε. Καὶ [3] πρὸς τούτοις ἦσαν καὶ γράμματα ἐκ χαλκοῦ καθαρωτάτου πεποιημένα καὶ ἐκτετυπωμένα [4] ἑκάστου στοιχείου τοῦ παρ' Ἑβραίοις ἀλφαβήτου, ἅπερ δὴ προσάγων ὁ ἱερεὺς τῷ Κυρίῳ

A Insuper alla indutus erat tunica e bysso, hyacintho, purpura, cocco, auro, opere polymito, texto usque ad femora descendente; item zonam portabat priori astrictam, quæ humerale vel ephod vocatur. Hanc ob causam Aquila superhumerale appellat, ex utroque humero lapidibus onychinis atque auro puro distinctum, et aliis quoque duodecim lapidibus eximiæ magnitudinis ac pulchritudinis, in ordinem quadrangularem dispositis. Primus versus habebat sardium, topazium et smaragdum. In secundo erat carbunculus, jaspis et sapphirus; in tertio ligurius, amethystus et achates; in quarto chrysolithus, onychinus et beryllus. In omnibus autem patriarcharum nomina insculpta erant, unoquoque lapide phylarchi alicujus nomen exhibente. Habebat autem

B ea vestis palmum in longum latumque, et pulchritudine excellebat; ephod Hebraice, Græce rationale appellata; per quam Deus belligerantibus victoriam annuntiabat. Tantus etenim splendor e lapidibus et præsertim ex adamante effulsit ut exercitus incedens Deum auxiliarem videre posset. In medio pectore sicut astrum aureum portabat et utrinque smaragdos sex, duodecim tribuum Israel nomina significantes; in medio autem lapidem adamantinum. Quando igitur pontifex sanctuarium in conspectu Domini ingrediebatur, humerali cingebatur in medio pectore, et submissis manibus in pyxidis formam componebat. Hinc quoque Saul velociter pugnam inchoaturus dixit pontifici: « Com-

C pactis manibus tolle ephod. » Et sic oculis in ephod conjectis Deum consulebat, et in adamante Dei præsentia mutato res populo futuras augurabatur. Factus enim niger, mortem; ruber, cædem; albus, pacem cum Deo prænotabat. Præterea signa e purissimo metallo fusa singulos Hebræorum alphabeti characteres in ephod positos indicantia Dei consulti voluntatem nunc positivam, nunc negativam notificabant. Verbi gratia, si rogatio et propositum ex sententia Dei essent, soli characteres affirmationem significantes erigebantur, contra vero negativi tantum, si res divinæ voluntati adversaretur; sicque in omnibus responsionibus quæ per

D ephod reddebantur, voluntatem Dei perspicue cognoscebant, si modo Domino placerent. Quando contra iis succensebat, nihil ipsis nec revelationibus, nec prophetiis communicabat. Unde dicit: « Vidit Saul castra allophylorum, et timuit, et turbatus est ejus animus; et adiit Deum consulturus, et Dominus nihil ei respondit. Et dixit Saul filiis suis: Quærite mihi feminam ventriloquam. » Texit quoque caput cidari pontifex, et super eam, contra frontem, posuit laminam auream, in qua nomen Dei inscriptum erat, quale sibi ipsi indidit, dicens Moysi: « Sum qui sum. » Ineffabile autem apud Hebræos nomen divinum ba-

Variæ lectiones et notæ.

[88] καὶ ὑακίνθου καὶ χρυσοῦ πεποικιλμένη καὶ περικεκαλλωπισμένη Par. [89] καὶ om. B^2. [89a] ὑποδὸς Mon. Aug. ? sed. cf. Ex. XXXVIII, 30. [90] ἐπένδυτο B^2. [91] μυρῶν B^2. [92] ἥνπερ B^2. [93] ἐπεπόρτουν B^2. [94] στοίχων B^2. [95] σχῆμα? [96] πάζιον B^2. [97] ἴασπιν καὶ σαπφ: ὁ δὲ γ' λίγηρον, ἀμέθυσον καὶ ἀχ. [98] τῷ? [99] ἀδάμαντα B^2. [1] Θεὸν, ἐδράγμει B^2. [2] I Sam. XIV, 18, 19. [3] Καὶ om. Par. [4] ἐκτυπώμενα B^2.

Digitized by Google

betur. Scribitur autem per quatuor litteras, unde etiam τετράγραμμον, a Samaritanis quidem IABE, a Judæis autem AEIA nuncupatur. Igitur vestis pontificalis quadricolor symbolum est quatuor elementorum, e quibus omnia consistunt; qua pontifex mystice et symbolice indutus in Sancta sanctorum universi conditorem et Dominum expiandi gratia introit. Byssus enim pro terra; hyacinthus pro aere; purpura pro aqua, et coccum pro igne erat, iis quæ videbantur intelligibilia significantibus. Tabernaculum fœderis intus et extra auro tectum erat, cujus laquear e multicoloribus, purpureis, roseis, coccineis, hyacinthinis constabat texturis; byssus albi coloris erat. Quæ omnia quatuor elementorum emblemata referebant, ut supra diximus. Et quidem hyacinthus aeri similis est; color roseus aut coccineus igni comparandus; cæruleus mare refert, quod cochleam gignit bombycinam; et byssus terram, a qua originem ducit. Superimpositæ sunt pelles e pilis factæ ad arcendum pluviam et æstum. Sic Deus ipsos sacerdotes ornatos esse voluit, ut multitudini verecundiam injigeret, illos autem admoneret, quantopere animam virtutibus exornare deberent.

A ἐπετίθει [5] ἐν τῷ Ἐφοὺδ, καὶ οὕτω διερωτῶν, εὐθὺς ἀνωρθοῦντο τὰ [6] στοιχεῖα δηλοῦντα σαφῶς τὴν ἐπίνευσιν τοῦ Θεοῦ ἢ τὴν ἀνάνευσιν. Οἷον, εἰ μὲν ἦν τὸ ἐρώτημα καὶ τὸ πρᾶγμα κατὰ γνώμην Θεοῦ, ἀνωρθοῦντο μόνα τὰ σημαίνοντα τὸ [7] οὗ. Ὡσαύτως γε ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀποκρίσεων τοῦ Κυρίου τῶν δι' αὐτῶν δήλων γινομένων, προδήλως καὶ διαφόρως συνέβαινεν, εἴ γε πάντως εὐδόκιμοι αὐτῷ ὑπῆρχον [8]· εἰ δὲ ὠργισμένος ἦν αὐτοῖς, οὐδὲν αὐτοῖς [9] διὰ τῶν δήλων τούτων ἀπεκρίνετο, οὔτε μὴν διὰ θείων ἀποκαλύψεων ἢ προφητειῶν [10]. Ὅθεν φησί· « Εἶδε Σαοὺλ τὴν παρεμβολὴν [11] τῶν ἀλλοφύλων καὶ ἐφοβήθη, καὶ ἐξέστη ἡ καρδία αὐτοῦ σφόδρα, καὶ ἐπηρώτησεν διὰ Κυρίου, καὶ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ [12] Κύριος καὶ τότε εἶπε Σαοὺλ τοῖς παισὶν αὐτοῦ· Ζητήσατέ μοι γυναῖκα ἐγγαστριμύθιον. » (4) Ἐπὶ δὲ τὴν κεφαλὴν ἐφόρει τελαμῶνα χρυσώνυμον ὁ ἀρχιερεὺς ἤτοι μίτραν καὶ κίδαριν λεγομένην, ἐν ᾗ πέταλον χρυσοῦν ἐπέκειτο πρὸς τὸ μέτωπον αὐτοῦ, ἐν ᾧ γράμμασιν ἱεροῖς τοῦ Θεοῦ τὸ ὄνομα ἐντετύπωτο, Μωϋσέα λέγων· « Ἐγώ εἰμι ὁ ὤν [13]. » (5) Τοῦτο δὲ καθὼς αὐτὸς ἐδήλου τὴν ὀνομασίαν ταύτην, πρὸς παρ' Ἑβραίοις ἄφραστον ὀνομάζεται· ἀπείρητον [14] γὰρ αὐτοῖς τοῦτο διὰ γλώττης προσφέρειν. Γράφεται δὲ διὰ τῶν τεσσάρων **21** στοιχείων, ὅθεν καὶ τετράγραμμον αὐτὸ λέγουσιν. Καλοῦσι δὲ αὐτὸ Σαμαρεῖται μὲν IABE, Ἰουδαῖοι δὲ AEIA. Τῆς οὖν ἱερατικῆς ἐσθῆτος ἡ τετράριθμος χροιὰ σύμβολον τῶν τεσσάρων [15] ἐτύγχανε στοιχείων, ἐξ ὧν τὰ πάντα συνέστηκεν, ἅπερ ὁ ἀρχιερεὺς μυστικῶς τε καὶ συμβολικῶς περιβαλλόμενος, καὶ εἰς τὰ ἅγια εἰσερχόμενος δι' αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ κόσμου τὸν τοῦ παντὸς Δημιουργόν τε καὶ Κύριον ἐξιλεοῦτο. Ἡ μὲν γὰρ βύσσος ἀντὶ τῆς γῆς, ἡ δὲ ὑάκινθος ἀντὶ τοῦ ἀέρος, ἡ δὲ πορφύρα ἀντὶ τοῦ ὕδατος, τὸ δὲ κόκκινον ἀντὶ τοῦ πυρός. Καὶ ἦσαν ἄλλα μὲν τὰ φαινόμενα, ἄλλα δὲ τὰ νοούμενα. Καὶ μέντοι ἡ [16] σκηνὴ τοῦ μαρτυρίου ἔνδοθεν καὶ ἔξωθεν χρυσίῳ περικεκαλυμμένη ὑπῆρχε, τὸν [17] δροφον ἔχουσα ἐξ ὑφασμάτων ποικίλων καὶ διαφόρων χρωμάτων κατεσκευασμένον. Τὸ μὲν γὰρ ἦν ἁλουργὸν, τὸ δὲ ῥοδοειδὲς ἢ κοκκοβαφὲς, τὸ δὲ ὑακινθίνῳ προσεοικὸς, ἥ τε βύσσος τὴν λευκὴν εἶχε [18] χροιάν· ἅπερ δὴ τῶν τεσσάρων ἦν στοιχείων, ὡς ἔφην, αἰνίγματα. Ὁ μὲν γὰρ ὑάκινθος τῷ ἀέρι προσέοικε, τὸ δὲ ῥοδοειδὲς ἢ κοκκοβαφὲς τῷ πυρὶ, τὸ δὲ ἁλουργὸν ἐδήλου τὴν θάλασσαν — ἐκείνη γὰρ τρέφει τὴν κόχλον, ἐξ ἧς τὸ τοιοῦτον γίνεται χρῶμα — ἡ δὲ βύσσος τὴν γῆν· ἐκ ταύτης γὰρ φύεσθαι λέγουσι. Καὶ δέρρεις δὲ εἶχε τριχίνας ἐπικειμένας καὶ διφθέρας ποικίλας, ὥστε καὶ τὸν ὑετὸν ἀπείργειν καὶ τὸν [19] φλογμόν. Ὁ μέντοι Θεὸς καὶ τοῖς ἱερεῦσι παντοδαπὸν περιέθηκε κόσμον, τὸν μὲν λαὸν καταπλήττοντα τῷ διαφόρῳ τοῦ σχήματος, αὐτοὺς δὲ τοὺς ἱερέας διδάσκοντα, ὅπως χρὴ τὴν ψυχὴν ὡραΐζειν, καὶ τὸν τῆς ἀρετῆς αὐτῇ κόσμον περιτιθέναι.

B

Sic ornatus, et inter cæteros sacerdotes ac multitudinem honore et gloria resplendescens, summus pontifex Alexandro obviam fit et in loco edito, unde templi majestas maxime tangeret oculos constitit. Alexander multitudinem e longinquo vestibus albis indutam, sacerdotes bysso tectos cum decore astantes, pontificem ipsum auro fulgentem et cydarin in capite cum lamina, cui Dei nomen inscriptum erat, gestantem conspicatus, miraculo attonitus e curru in terram desiliit, et sponte nomen divinum, ipsumque pontificem exosculatus est; hujus exemplum Judæi omnes et pontifex ipse imitati sunt.

C

(6) Οὕτω τοίνυν [20] μετὰ τῆς τοιαύτης στολῆς τε καὶ δόξης μετὰ τῶν λοιπῶν ἱερέων καὶ τοῦ πολιτικοῦ πλήθους ἱεροπρεπῆ [21] διαφέρουσαν τῶν ἄλλων ἐθνῶν ποιησάμενος ὁ ἀρχιερεὺς τὴν ὑπάντησιν Ἀλεξάνδρου [22], εἰς τόπον ἐπίσημον ἔστη, ἔνθα μάλιστα ἡ περικαλλὴς τοῦ ναοῦ πρόσωψις ἐξεφαίνετο. Καὶ τὸ μὲν πλῆθος πόρρωθεν ἰδὼν ὁ Ἀλέξανδρος ἐν λευκαῖς στολαῖς, καὶ τοὺς ἱερεῖς [23] πρεσβυτέρους ἐν βυσσίναις μετὰ πολλῆς εὐταξίας [24] καὶ σεμνότητος, τὸν δὲ ἀρχιερέα ἐν ὑακίνθῳ καὶ διαχρύσῳ κόσμῳ [25] καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τὴν κίδαριν **22** ἔχοντα καὶ τὸ χρυσοῦν ἐπ' αὐτῆς ἔλασμα, ᾧ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ ἐπεγέγρα-

Variæ lectiones et notæ.

[5] ἐπιτιθών B^2. καὶ ἐπιτιθεὶς Par. [6] ἀνωρθ. θεῖα κινήσει τὰ B^2. [7] ναὶ, εἰ δὲ παρὰ γνώμην αὐτὰ ἐτύγχανεν, ἀνωρθοῦντο μόνα τά Par. ex homoioteleuto omissa — Ὡ. δὲ καὶ ἐπὶ Par. — τοῦ θῦ Par. γε καὶ ἐπὶ τῶν α. ἀπ. τοῦ κῦ αὐτῶν τῶν δ. B^2. [8] γεν. πρ. καὶ δ. εἰ δὲ ὀργισμὸς ἦν Par. [9] οὐδὲ ἀ. Par. [10] προφητῶν Par. I Sam. XXVIII, 15. [11] παρεκβ. B^2. [12] ὁ om. B^2. [13] Ex. III, 14. [14] ἀπείρηται B^2. [15] τῶν τε τεσσ. B^2. [16] Καὶ μ. καὶ ἡ B^2. [17] ὑπῆρχε ἢ καὶ τὸν B^2. [18] δέρρεις γε εἶχε B^2. [19] ἀπῆργειν τὴν B^2. [20] καὶ B^2. [21] καὶ Par. [22] τῷ Ἀλεξάνδρῳ B^2 Ἀλ. om. Par. — τοῦ λαοῦ Mon. Aug. [23] τοὺς δὲ ἱ. Par [24] εὐδοξίας P^2. [25] κόσμῳ om. B^2.

Digitized by Google

πτὸ, καθὼς [25] εἴρηται καὶ ἐπὶ τῇ ξένῃ θέᾳ καταπλαγεὶς ὁ Ἀλέξανδρος ἀπὸ [27] τοῦ ἅρματος εὐθὺς κατα-πηδήσας [26] καὶ προσελθὼν μόνος προσεκύνησε [29] τὸ θεῖον ὄνομα καὶ τὸν ἀρχιερέα ἠσπάσατο, ὃν πάντες οἱ Ἰουδαῖοι μιᾷ φωνῇ σὺν τῷ ἀρχιερεῖ γνησίως ἠσπάσαντο [30].

Τῶν δέ γε τῆς Συρίας βασιλέων καὶ τῶν λοιπῶν καταπλαγέντων καὶ διεφθάρθαι τὴν διάνοιαν τοῦ βασιλέως Ἀλεξάνδρου ὑπειληφότων καὶ Παρμενίωνος τοῦ στρατηγοῦ μᾶλλον θαυμάσαντος καὶ ἀγανακτήσαντος, διότι καθάπερ εἷς τῶν ὑπηκόων προσεκύνησεν, εἶπεν ὁ Ἀλέξανδρος· « Οὐ τὸν ἀρχιερέα προσεκύνησα, ἀλλὰ τὸν ὑπ' αὐτοῦ τιμώμενον Θεὸν κάμοὶ τὴν βοήθειαν κατὰ τῶν ὑπεναντίων ὑποσχόμενον. Ἡνίκα γὰρ τὴν κατὰ Περσῶν διενοούμην στρατείαν, καὶ οὐκ ἐτόλμων διὰ τὸ μέγεθος τῆς δυναστείας αὐτῶν, ὤφθη μοι κατ' ὄναρ κατὰ τὸ σχῆμα τοῦδε τοῦ ἀρχιερέως ὁ Θεὸς, καὶ θαρρεῖν μοι παρεκελεύσατο καὶ τῆς προθυμίας σπουδαίως ἔχεσθαι λέγων [31]· « Εἰς σὲ καταλήξω τὴν Περσῶν βασιλείαν [32]. » Διὸ, τοῦτον θεασάμενος ἐν τοιαύτῃ στολῇ καὶ τῆς κατὰ [33] τοὺς ὕπνους ὑπομνησθείς ὄψεως, εἰκότως προσεκύνησα. » Καὶ ταῦτα εἰπὼν πρὸς τὸν οἰκειακὸν Παρμενίωνα καὶ τὸν ἀρχιερέα δεξάμενος [34], τῶν ἱερέων παρεπομένων, εἰς τὴν πόλιν Ἱερουσαλὴμ παρεγένετο, μετὰ πολλῆς τῆς ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων δεχθεὶς εὐφροσύνης. (7) Οἱ δὲ γραμματεῖς βιβλίον τοῦ Δανιὴλ προσκομίσαντες, τὴν προφητείαν αὐτοῦ [35] διερμήνευον, ἣν ὁ προφήτης περὶ αὐτοῦ προηγόρευσεν, ὡς δεῖν τινα τῶν Μακεδόνων τὴν Περσῶν χειρώσασθαι βασιλείαν. Ὃς ἐπὶ τοῦτο μᾶλλον ἡσθεὶς καὶ περιχαρὴς γενόμενος, καὶ ἐπὶ τὸ ἱερὸν ἀνελθὼν θύειν μὲν τῷ Θεῷ κατὰ τὴν τοῦ ἀρχιερέως ἀφήγησιν ἐκέλευσεν, αὐτὸν δὲ [36] τὸν ἀρχιερέα καὶ πάντας τοὺς ἱερεῖς ἀξιοπρεπῶς τιμήσας, καὶ λαμπροῖς καὶ μεγίστοις ἀναθήμασι τὸν ναὸν διακοσμήσας κατὰ Περσῶν ἐκίνησεν. (8) Ἰουδαίους δέ τινας πρὸς συμμαχίαν ἔλαβεν, ἐν οἷς ὑπερέχων ἦν τις ὀνόματι Μοσόμαχος, ἄριστος κατὰ ψυχὴν καὶ **23** τοξότης εὐστοχώτατος, ὃς βαδιζόντων αὐτῶν κατὰ τὴν Βαβυλῶνα ὁδὸν, καὶ μάντεώς τινος ὀρνιθευομένου καὶ πάντας ἐπέχοντος, ἠρώτησε τὴν αἰτίαν τῆς παραμονῆς τοῦ λαοῦ. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ μάντις δεικνύων τὸ ὄρνεον λέγων· Ἐὰν μὲν ἀσάλευτος μένῃ, προσμένειν συμφέρον [37] πᾶσιν· ἐὰν δὲ ἀναστὰς εἰς τὰ ἔμπροσθεν πέτηται, προσάγειν· εἰ δὲ ὀπισθεν, ἀναχωρεῖν αὖθις. Ταῦτα Μοσόμαχος [38] ἀκούσας παρὰ τοῦ μάντεως καὶ λάθρα τὸ τόξον ἑλκύσας βάλλει τὴν ὄρνιν, ἐφ' οἷς ὁ μάντις χαλεπήνας καὶ οἱ τῇ πλάνῃ ταύτῃ δεδουλευμένοι, λαβὼν εἰς χεῖρας τὴν ὄρνιν. Μοσόμαχος τοιάδε ἔφη· « Τί μοι μέμφεσθε, κακοδαίμονες; πῶς γὰρ οὗτος μὴ τὴν ἑαυτοῦ σωτηρίαν προγινώσκων, τὸ ὑμέτερον συμφέρον προανήγγειλεν; εἰ γὰρ ἠδύνατο προειδέναι τὸ μέλλον, οὐκ ἂν εἰς τὸν τόπον τοῦτον ἦλθε, φοβούμενος, μὴ τοξεύσας αὐτὸν ἀποκτείνει Μοσόμαχος. » Καὶ ταῦτα εἰπόντος αὐτοῦ κατησχύνθησαν σφόδρα. (9) Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἀντιπαραταξάμενος Δαρείῳ ἐν Ἰσσῷ τῇ πόλει Κιλικίας [39], καὶ τοῦτον χειρωσάμενος καὶ πολλοὺς σὺν αὐτῷ κατασφάξας [40] παρέλαβε πᾶσαν τὴν βασιλείαν αὐτοῦ [41] δίχα τῆς

A Interea Syriæ reges et multi alii Alexandrum mente captum credidere; Parmenione et exercitu ægre ferente quod pontificem servi instar adoravisset, Alexander : « Non pontificem, dixit, adoravi, sed Deum, quem ille colit, et qui mihi quoque auxilio contra hostes se fore pollicitus est. Cum enim de expeditione contra Persas cogitarem et tantum imperium adoriri hæsitarem, Deus mihi in somniis sub pontificis hujus specie apparuit, bonoque me esse animo jussit, hæc addens : In te volo Persarum regnum finire. Ibi, pontifice viso, in somniis visionis illius recordatio in mentem subiit, et jure adoravi eum. » Parmenione ac pontifice et sacerdotibus comitantibus, Jerusalem ingressus a Judæis perquam lætis excipitur. Scribæ B Danielis librum apportarunt prædicentis, Macedonem aliquando Persarum regno finem impositurum esse. Alexander gaudio plenus templum repetiit ac Deo secundum pontificis rituale sacra fieri jussit. Deinde pontificem et sacerdotes summis honoribus affecit, et postquam templum donis splendidissimis ornasset, contra Persas movit, assumptis in militiam aliquibus Judæis, e quibus unus, nomine Mosomachus, magni animi vir et optimus fuit sagittarius. Is, dum iter Babylonem versus facerent et augur aliquis euntes in via teneret, causam moræ sciscitatur. Respondit divinus, avem ostendens. Hæc si immota manet, bonum omnibus est manere; movere autem, si quæ ante sunt, volatu petit, sin quæ post, nos quoque retrocedere oportebit. C Quod cum audivisset Mosomachus a divino, sagitta feriit volucrem. Mosomachus hæc : « Quid me incusatis, male sani? quomodo avis quæ ne suam quidem salutem præsciverat, vestram annuntiare potuisset? Si enim sortem suam futuram præscivisset, huc non advolasset, timens ne a Mosomacho occideretur. » His auditis, omnes erubuerunt. Deinceps Alexander, prælio apud Issum in Cilicia inito, Darium ac multos cum eo occidit, rerumque summa potitur, excepta Candaces regione. Hæc vidua interiorem Indiæ partem gubernabat, eumque astu decepit, ut sequitur.

Variæ lectiones et notæ.

[25] τὸ τοῦ Θεοῦ ὁ. ἐγγεγ. ὡς Par. [27] ἐκπλ. ὁ Ἀλ. καὶ ἀπό Par. [26] καταποδήσας B^2. [29] ἠκούσατο Par. [30] ἀντη. αντο Par. (ἀντιάσαντο?) [31] ἔχεσθαι λέγων σπουδαίως B^2. [32] τὴν Π. δυναστείαν B^2. [33] τῆς κατά om. B^2. [34] δεξιωσάμενος B^2.—τῶν πρεσβευτῶν B^1. [35] προφητείαν αὐτῷ B^2. [36] αὐτόν τε B^2. [37] συμφέρειν B^2. [38] Μοσόμαχος B^2. [39] πόλει τῆς Κ, B^2. [40] σφάξας Par. [41] καὶ πᾶσαν τῶν Περσῶν καὶ Μήδων καὶ Πάρθων καὶ τὴν Βαβυλωνίαν χώραν καὶ μέντοι καὶ τὰ Ἰνδικὰ πάντα μέρη καὶ τὰ βασίλεια αὐτῆς Par.

Digitized by Google

βασιλείας Κανδάκης τῆς χήρας, βασιλευούσης τῶν ἐνδοτερων [42] Ἰνδῶν, ἥτις καὶ συνέλαβεν αὐτὸν οὕτως.

XIX. *De regina Candace.*

Consueverat Alexander iis quos ad reges adversarios delegabat, sese sub militis specie immiscere, ut singulos illos oculis metiretur. Quo cognito, Candace inquisivit quæ illius esset forma aut signum peculiare; et ubi audivisset eum exiguæ staturæ esse, et dentibus grandibus ac proeminentibus, item oculorum habere unum cæruleum, alterum nigrum, ipsa sibi notavit. Igitur cum Alexander cum delegatis suis intraret, regina quæ eum ex signis noscitabat, comprehenso manibus ei dixit: « Alexander rex, tu orbem terrarum cepisti, nunc a muliere captus. » Ad quæ Alexander: « Propter malitiam et astutiam tuam te filiosque incolumes cum regno servabo; imo te ipsam in matrimonium ducam. » Post nuptias igitur una cum ea in Ægyptum profectus, Alexandriam ibi conditam ex se nominavit. Rursus Babylonem reversus, ibi defunctus est, ætatis anno 32, regni 12.

κτίσας ὄνομα, πάλιν ὑπέστρεφεν [51] εἰς Βαβυλῶνα [52]· ἐν ᾗ καὶ τελευτᾷ, ὑπάρχων ἐτῶν λβ', βασιλεύσας ἔτη ιβ'.

Alexander innumera fidemque superantia tropæa sibi erexit. Quare propheta pardali eum comparat alatæ, quippe qui universam terram victor summo cum ardore percurrens, improvisis hostes armis aggreditur. Idem philosopho aliquo dicente, innumeros esse mundos, gemebundus: « Et quorum ego ne unum quidem subigi, » dixit. Adeo porro magnanimus ac generosus erat ut ubique propter prudentiam et ingenii acumen sapientiamque in omnium ore atque admiratione versaretur. Aristotele magistro usus, logicæ arti cum summo studio operam dabat. Idem bellum gerendi artis peritissimus cum adolescentem qui idem quod ipse, nomen gerebat, minus fortiter pugnantem vidisset: « Heus, inquit, aut mores aut nomen muta. » Animi generositatem ut alibi ita maxime ubi victor e pugna excesserat, manifestare solebat. Nam postquam Darii filias forma insignes cepisset, ne videre quidem eas voluit; turpe esse dicens a feminis subigi eum qui de viris iisque fortibus triumpharit.

μαστον, οὐδὲ προσιδεῖν ἠξίωσεν, αἰσχρὸν καὶ λίαν... ἀποφήνας, τὸν ἄνδρας [57] ἀνδρείως χειρωσάμενον ὑπὸ γυναικῶν ἀθλίως ἡττηθῆναι.

XX. *De Brachmanibus.*

Alexander, qui non solum ad Indos remotissimos, sed etiam ad Oceanum qui totam terram ambit, et insulam Brachmanum processerat ut hominum mores et verum falsumve cultum quo Deum omnipotentem prosequerentur, perdisceret,

ιθ'. *Περὶ τῆς βασιλίσσης Κανδάκης.*

Ἔθος εἶχεν Ἀλέξανδρος [43] μετὰ τῶν πεμπομένων ὑπ' αὐτοῦ πρέσβεων πρὸς τοὺς ἐναντίους βασιλεῖς συνεισέρχεσθαι [44] σχήματι στρατιώτου καὶ ὁρᾷν, ὁποῖός ἐστιν ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος. Ἡ οὖν Κανδάκη τοῦτο μαθοῦσα περιεργάσατο, ὁποίας ἐστὶ θέας, καὶ τί ἔχει σύσσημον. Καὶ μαθοῦσα [45], ὅτι χθαμαλός ἐστιν, ὀδόντας ἔχων μεγάλους καὶ φαινομένους καὶ τὸν ἕνα μὲν ὀφθαλμὸν γλαυκὸν, τὸν δὲ ἕτερον μέλανα, παρεσημειώσατο καθ' ἑαυτὴν ταῦτα. Καὶ δὴ [46] εἰσελθόντος [47] πρὸς αὐτὴν ἅμα τοῖς πεμφθεῖσι παρ αὐτοῦ [48] πρεσβευταῖς, καὶ γνωρίσασα αὐτὸν ἐκ τῶν συσσήμων, συνέσχεν αὐτὸν [49], λέγουσα· « Ἀλέξανδρε βασιλεῦ, τὸν κόσμον ἔλαβες, καὶ γυνή σε παρέλαβεν. » **24** Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ· « Διὰ τὸ πανοῦργον καὶ περίεργον τῆς φύσεώς σου [50] ἀδλαβῆ σε καὶ τοὺς υἱούς σου καὶ τὴν βασιλείαν σου διαφυλάξω, καὶ λήψομαί σε καὶ γυναῖκα. » Ἦν καὶ λαβὼν καὶ εἰς Αἴγυπτον ἐλθὼν καὶ τὴν μεγάλην Ἀλεξάνδρειαν εἰς τὸ ἴδιον

(2) Πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἄλλα μυρία τρόπαια δυσδιήγητα καὶ λόγον ὑπερβαίνοντα εἰργάσατο. Καὶ διὰ τοῦτο πτηνὴν πάρδαλιν ὁ προφήτης [53] αὐτὸν προβλέπει, τὸ ταχὺ καὶ σφοδρὸν καὶ τὸ πυρῶδες [54] καὶ τὸ ἄφνω διαπτῆναι τὴν οἰκουμένην μετὰ τροπαίων καὶ νίκης προϋπέφηνε. (3) Λέγεται δὲ, ὅτι [φιλοσόφου τινὸς εἰρηκότος ἤκουσεν, ὅτι] κόσμοι ἄπειροί εἰσι. [Ὅς καὶ ἀκούσας] καὶ μέγα στενάξας ἔφη· « Καὶ ἀπείρων [55] ὄντων, μηδενὸς ἐγὼ κεκράτηκα. » Οὕτως ἦν μεγαλόφρων, μεγαλόψυχος καὶ γενναῖος (ὅθεν καὶ πανταχοῦ ᾔδετο καὶ ἐθαυμάζετο μάλιστα διὰ σωφροσύνην αὐτοῦ καὶ σύνεσιν καὶ πολλὴν ἀγχίνοιάν τε καὶ σοφίαν). Ἀριστοτέλει γὰρ μαθητευθεὶς πᾶσαν λογικὴν ἐπιστήμην εἰς ἄκρον ἐξεπαιδεύθη [56]. (4) Πολεμικώτατος δὲ καὶ τολμηρότατος ὑπάρχων, ἰδὼν ὁμώνυμον αὐτῷ νεανίσκον τινὰ δειλῶς μαχόμενον εἶπε πρὸς αὐτόν· « Νεανίσκε, ἢ τὸν τρόπον ἄλλαξον ἢ τὸ ὄνομα. » (5) Ἐπεὶ οὖν καὶ σωφροσύνῃ πολλῇ διεκόσμητο, ἐκδηλοτέραν ταύτην ἐποίησε μετὰ τὴν νίκην. Καὶ γὰρ αἰχμαλώτους λαβὼν τὰς θυγατέρας Δαρείου μαρτυρουμένας ἔχειν κάλλος ἀξιοθαύ-

Κ'. *Περὶ τῶν Βραχμάνων.*

Ὅς γε καὶ μέχρι τῶν ἐνδοτάτων Ἰνδῶν καὶ τοῦ [58] κυκλοῦντος πᾶσαν τὴν γῆν Ὠκεανοῦ, μεγάλου ποταμοῦ, καὶ τῆς μεγίστης νήσου τῶν Βραχμάνων φθάσας καὶ ὑπὲρ [59] ἄνθρωπον βίον καὶ τὴν εἰς τὸν πάντων Θεὸν εὐσέβειάν τε καὶ λατρείαν μεμαθηκὼς

Variæ lectiones et notæ.

[42] ἐνδοτέρα B². [43] Ἔ. γὰρ ἐ. ὁ Ἀλ. Par. [44] συνέρχεσθαι P². [45] Καὶ ἀκούσασα Par. [46] Καὶ δέ B². [47] εἰσελθόντα Par. [48] στρατιώταις. [49] αὐτόν om. P². [50] πανοῦργον τῆς φρονήσεώς σου B². [51] ὑπέστρεψεν B². [52] 321 (4976). Dan. VII, 6. (3) Ced. 272,9-15. [53] ταχὺ δηλονότι καὶ σφοδρῷ καὶ πυρῶδες B². [54] εἰ ἀπείρων B². [55] εἰς ῥός ἐπ. Πολεμικώτερος B² ἐκπ. Mon. Aug.? [56] λίαν ἀπ' ἄνδρας B². [57] καὶ τήν B². [58] φθάσας ὢν καὶ τὸν θαυμάσιον καὶ ὑπέρ B².

Digitized by Google

ἐξεπλάγη πάνυ **25** καὶ ἠγάσθη [60] τῆς τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων ἀκροτάτης φιλοσοφίας. (2) Ἐν ᾧ καὶ τόπῳ [61] καὶ στήλην ἔστησεν, ἐπιγράψας· « Ἐγὼ μέγας Ἀλέξανδρος βασιλεὺς ἐφθασα μέχρι τούτου. » (3) Ἐν ἐκείνῃ γὰρ τῇ νήσῳ κατοικοῦσιν οἱ [62] Μακρόβιοι. Ζῶσι γὰρ οἱ πλείους αὐτῶν περὶ τὰ ρ' ἔτη διὰ τὴν πολλὴν αὐτῶν καθαρότητα καὶ ἐγκράτειαν καὶ εὐκρασίαν ἀέρος — ἀνεξερεύνητον τοῦ Θεοῦ κρίμα [63]. — ἐν ᾗ πάλιν οὐδέποτε ὀπώρα [64] λείπει τὸν ὅλον χρόνον· ἐπειδὴ γὰρ ἐν ταυτῷ ἡ μὲν ἀνθεῖ, ἡ δὲ ὁμφακίζει, ἡ δὲ τρυγᾶται· καί γε τὰ [65] μέγιστα Ἰνδικὰ κάρυα γίνονται, καὶ τὰ δυσπόριστα [66] ἡμῖν καὶ πανεπάρατα ἀρώματα, καὶ ὁ μαγνήτης λίθος (4).

A profundam Brachmanum philosophiam in admiratione habuit. Has porro regiones quod inviserit, columna ibi posita annuit ita inscripta : « Ego rex Alexander huc usque processi. » Illa in insula Macrobii habitant, quorum plerique circiter annos 150 vivunt propter magnam qua utuntur temperantiam, morum integritatem, nec minus propter naturam aeris, mirabile numinis divini donum ; neque enim ullo tempore ullus ibi fructus deest, sed alio florente alius jam maturescit, alius decerpitur. Nulla regio nuces gignit Indicis magnitudine pares ; ibi aromata quæ ad nos difficulter perveniunt ac maximo habentur in pretio, et magnes lapis.

Οἱ τοίνυν Βραχμᾶνες ἔθνος ἐστὶν εὐσεβέστατον καὶ βίον ἀκτήμονα σφόδρα κεκτημένοι καὶ τὸν κλῆρον τοῦτον ἐκ τῶν τοῦ Θεοῦ κριμάτων χρησάμενοι [67], καὶ τὴν τοῦ ποταμοῦ παροικίαν ἐν γυμνότητι φυσικῇ διαζῶσιν [68], ἀεὶ τὸν Θεὸν δοξάζουσι. Παρ' οἷς οὐδὲ τετράποδόν ἐστιν, οὐ γεωργία, οὐ σίδηρος, οὐκ οἰκοδομή, οὐ πύργος [69], οὐ χρυσὸς, οὐκ ἄργυρος, οὐκ ἄρτος, οὐκ ἄλλο τι τῶν εἰς ἐργασίαν τελούντων ἢ πρὸς ἀπόλαυσιν συντεινόντων [70]· ἀλλὰ τὸν ὑγρὸν καὶ γλυκὺν καὶ εὔκρατον ἀγαν καὶ κάλλιστον ἀέρα καὶ πάσης ἀῤῥωστίας τε καὶ φθορᾶς ἀπηλλαγμένον· μικράς τε ὀπώρας καὶ διειδέστατα ὕδατα ἀπολαύοντες [71] σέβονται γνησίως τὸν Θεὸν καὶ ἀδιαλείπτως προσεύχονται. (5) Καὶ οἱ μὲν ἄνδρες εἰς τὰ μέρη τοῦ ὠκεανοῦ ποταμοῦ παροικοῦσιν, αἱ δὲ γυναῖκες αὐτῶν ἔνθεν εἰσὶ τοῦ ποταμοῦ Γάγγου [72], τοῦ παραῤῥέοντος εἰς τὸν Ὠκεανὸν ἐπὶ τὸ μέρος τῆς Ἰνδίας. Οἱ οὖν ἄνδρες περῶσι πρὸς τὰς γυναῖκας Ἰούλιον καὶ Αὔγουστον μῆνα, παρ' αἷς ὑπάρχουσι ψυχρότερα [73], τοῦ ἡλίου πρὸς δυσμὰς καὶ πρὸς βοῤῥᾶν ὑψωθέντος, οἵ γε καὶ εὐκρατώτεροι γενόμενοι πρὸς οἶστρον αὐτοὺς κινεῖν λέγουσι. Ὅπερ δὲ καὶ τὸν Νεῖλόν [74] φασιν οὐ κατὰ τὸν αὐτὸν τοῖς πολλοῖς πλημμυρεῖν καιρὸν, ἀλλὰ μεσοῦντος τοῦ θέρους ἐπικλύζειν τὴν Αἴγυπτον, ὡς τοῦ γε παντὸς ἡλίου τὴν βοῤῥειοτέραν διαθέοντος ζώνην, καὶ τοῖς ἄλλοις μὲν παρενοχλοῦντος ποταμοῖς καὶ σμικρύνοντος, τούτου δὲ πλεῖστον ἀπέχοντος. Ποιοῦντες μετὰ τῶν γυναικῶν [75] ἡμέρας μ' πάλιν ἀντιπερῶσι. Τῆς δὲ γυναικὸς δύο παῖδας [76] τεκούσης **26** οὐκ ἔτι ὁ ἀνὴρ ἀντιπερᾷ πρὸς αὐτὴν, οὔτε μὴν ἐκείνη πλησιάζει πρὸς ἕτερον ἄνδρα παντελῶς διὰ πολλὴν εὐλάβειαν. Εἰ δὲ συμβῇ στεῖραν ἐν αὐταῖς εὑρεθῆναι μέχρι πενταετίας, διαπερᾷ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς· καὶ συγγινόμενος αὐτῇ, ἐὰν μὴ τέκῃ, οὐκέτι προσεγγίζει αὐτῇ. Καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ πολυάνθρωπός ἐστιν ἡ χώρα, διά γε [77] τὴν ὀλιγοδεΐαν καὶ τὴν φυσικὴν ἐγκράτειαν. Καὶ αὕτη μὲν ἡ τῶν Βραχμάνων πολιτεία (6).

Brachmanum gens religiosissima paupertatem ut Dei donum colit. Vitam prope fluvios lætam nudis corporibus degunt, numen hymnis indesinenter celebrantes. Apud eos nec quadrupes, nec agricultura, nec ferrum ; non ædificium, non turris, non aurum, non argentum, non panis, nec quidquam eorum quæ ad victum et cultum pertinent ; aere autem felicissime temperato gaudent, et qui corpori ac animo æque favet. Fructus simplices edentes et aquam limpidam bibentes, Deum omni tempore honorant. Et viri quidem Oceani ripas inhabitant ; mulieres cis Gangem qui Indiam permeans in Oceanum exit, vivere consuerunt. Viri ad uxores Julio et Augusto mensibus accedunt, ibique donec sol occidentem et septentrionem transcenderit, rei familiari studentes remanent. Eidem quoque Nilum non eodem quo cæteri fluvii tempore exundare, sed media æstate Ægyptum irrigare asserunt cum sol zonam borealem secat, aliorum quidem fluminum aquas imminuens, hujus autem augens. Post quadraginta dies uxoribus datos revertuntur. Uxor ubi duos in lucem edidit filios, maritus ab ea se abstinet ; nec ipsa mulier cum alio viro vivit propter nimiam religionem ac verecundiam. Ubi femina sterilitatis quinquennalis rea est, maritus nihilominus cum ea per tempus vivit. Quod si non concipit, nulla deinceps inter eos communio intercedit. Hanc ob rem ista regio hominum frequentia non gaudet. Pauca namque sobriis istis hominibus sufficiunt. Hoc igitur est vitæ apud Brachmanos institutum.

Τὸν δὲ ποταμὸν φασιν δυσπεραιότατον εἶναι, καὶ διὰ τὸν λεγόμενον ὀδοντοτύραννον. Ζῶον γάρ ἐστι τοῦτο ἀμφίβιον μέγιστον [78], ἐν τῷ ποταμῷ διαιτώμε-

Fluvium trajectu difficillimum dicunt ob odontotyrannum, amphibium prægrande quod ibi degit et elephantum deglutire potest integrum. Hoc animal,

Variæ lectiones et notæ.

[60] ἠράσθη Ced. 267,15. [61] Ἐν ᾧ τόπῳ B^2 ἐν ᾧ τ. καὶ στ. στήσας ἐπέγραψεν Par. [62] λεγόμενοι B^2. [63] εὐκρασίαν τοῦ ἀέρος — καὶ ἀν. τοῦ Θεοῦ. [64] παντοῖα Par. [65] καί γε καὶ τὰ B^2. [66] γ. κ. Par. πανοπόριστα Mon. Aug. [67] κληρωσάμενοι B^2. [68] φυτικῶς διαζῶν, ἀεὶ τὸν Θεὸν δοξάζει. Ἐν vel Ἡρ' οἷς B^2. [69] οὐ πῦρ B^2 — ἄρτος, οὐκ οἶνος, οὐχ ἱμάτιον, οὐ κρεωφαγία οὐκ ἄλλο B^2. Bulg. ? [70] συντελ. B^2. [71] μικρᾶς ὀπ. καὶ διηδ. ὑ. ἀπολαμβάνοντες B^2. [72] Γάλλου B^2. [73] ψυχρότεροι B^2? om. Bulgarus. [74] ὅπερ ἐὴ καὶ τοῦ Νείλου B^2. [75] ἐπεχ. Π. οὖν μ. τῶν γ. αὐτῶν B^2 Bulg. [76] παιδία B^2. [77] διά τε B^2. [78] ἐστιν ὁ. μ. λίαν Par.

Digitized by Google

Deo ita volente, per Quadragesimale tempus quod isti connubii ergo transigunt, non apparet. Dracones item in illis desertis maximi, septuaginta ulnas longi et maxime reformidandi occurrunt, Creatoris sapientiam et gloriam mirum in modum annuntiantes. Scorpii deinde unius ulnæ, et formicæ unius palmi ibidem vivunt. Hinc deserta illa loca ob animalia venenata inculta jacent. Elephanti in istis regionibus plurimi gregatim pascunt. Profecto etiam Cæsarius, Gregorii magni Theologi frater, ubi de gentibus, moribus, legibus mentionem facit, hocce dicit : « In qualibet regione, apud universos populos lex scripta aut consuetudo viget. Exlegibus enim consuetudo pro lege est. »

A νον καὶ δυνάμενον ἐλέφαντα καταπιεῖν ὁλόκληρον διὰ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ μεγέθους. Ὅστις ἐν ταῖς μ' ἡμέραις [79] τῆς περαιώσεως τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων ἀφανὴς γίνεται κατὰ θείαν πρόσταξιν. (7) Οὐ μὴν [80] ἀλλὰ καὶ δράκοντές εἰσιν ἐν τοῖς ἐρημοτέροις [81] τόποις ἐκείνοις μέγιστοι σφόδρα, ὡς πηχῶν ο' τὸ μῆκος [82], τὸ πᾶχος πολύ τε καὶ φρικωδέστατον· καὶ τὴν σοφίαν τοῦ Δημιουργοῦ καὶ δόξαν φαινομένην [83] προφανῶς ἐκδιηγοῦνται. Καὶ [84] σκορπίοι [85] εὑρίσκονται πηχυαῖοι, καὶ μύρμηκες [86] παλαιστιαῖοι. Διὸ καὶ δυσδιόδευτοί εἰσιν οἱ ἐρημικοὶ [87] τόποι ἐκεῖνοι καὶ ἀοίκητοι διὰ τὰ φοβερώτατα [88] θηρία καὶ ἰοβόλα. Ἐλέφαντες δὲ γίνονται κατὰ τὰς χώρας ἐκείνας πλεῖστοι, ὡς καὶ ἀγεληδὸν παραπορευόμενοι βόσκονται [89]. (8) Ἀμέλει γέ τοι καὶ ὁ μέγας Καισάρειος, ὁ ἀδελφὸς τοῦ μεγάλου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου [90], διαφόρων ἐθνῶν καὶ ἠθῶν καὶ τρόπων καὶ νόμων ἐξήγησιν ποιούμενος [91] σύντομον, τοιάδε φησίν· « Ἐν γὰρ ἑκάστῃ χώρᾳ καὶ ἔθνεσιν [92], ἐν τοῖς μὲν ἔγγραφος [νόμος] ἐστὶν, ἐν τοῖς δὲ [93] ἡ συνήθεια. Νόμος γὰρ ἀνόμοις [τὰ] πάτρια δοκεῖ. »

XXI. *De Seribus.*

« Seres, orbem extremum habitantes, consuetudines patrias pro legibus habent; istæ enim adulterium, fornicationem, furtum, calumniam, homicidium et omne maleficii genus interdicunt. »

XXII. *De Bactrianis.*

« Bactrianis vel Brachmanibus (et insularibus) lex a majoribus tradita non permittit carne vesci, vinum bibere, fornicari, injurias inferre. Magnopere enim Deum venerantur et colunt, et abhorrent a moribus sicariorum et omni genere maleficorum. Ast in interioribus partibus se invicem, canum instar, devorandi consuetudine laborant. »

XXIII. *De Chaldæis.*

« Lex est Chaldæis ac Babyloniis matrem in matrimonio habere, prolem fraternam occidere et omne scelus abominabile in virtutis loco ponere, idque domi forisque. Apud Gelæos usu receptum est ut feminæ architecturam atque agriculturam exerceant, id est faciant quæ alibi a viris fiunt. Sed pari ratione etiam corpora prostituunt, maritis nequaquam prohibentibus. Bellicosissimæ item sunt, et feras strenue venantur; quin in ipsarum maritos dominantur. »

B

ΚΑ'. *Περὶ Σηρῶν.*

« Ὥνπερ πρῶτοι [94] Σῆρες, οἵ, τὸ ἄκρον τῆς γῆς οἰκοῦντες, νόμον ἔχουσι τὸ πατρῷον ἔθος, μὴ πορνεύειν καὶ μοιχεύειν, ἢ κλέπτειν, ἢ λοιδορεῖν, ἢ φονεύειν καὶ κακουργεῖν [95] τὸ σύνολον. »

ΚΒ'. *Περὶ Βάκτρων.*

27 « Νόμος δὲ παρὰ Βακτριανοῖς ἤτοι Βραχμάναις [96] [καὶ νησιώταις] ἡ ἐκ προγόνων [97] παιδεία [τε καὶ εὐσέβεια], μὴ κρεωφαγεῖν καὶ οἰνοποτεῖν [98], ἢ λαγνεύειν, ἢ παντοίαν κακίαν διαπράττεσθαι, διὰ πολὺν φόβον Θεοῦ καὶ πίστιν, καί τοί γε τῶν παρακειμένων αὐτοῖς [99] μιαιφονούντων καὶ αἰσχροπραγούντων [1] ἐμμανῶς τε καὶ ὑπερφυῶς. (2) Ἐν δὲ τοῖς ἐσωτέροις [2] μέρεσι τούτων ἀνθρωποβοροῦντες

C μάλιστα καὶ κατεσθίοντες ἀλλήλους ὡς οἱ κύνες. »

ΚΓ'. *Περὶ Χαλδαίων.*

« Ἕτερος νόμος Χαλδαίοις [3] τε καὶ Βαβυλωνίοις, μητρογαμεῖν καὶ ἀδελφοτεκνοφθορεῖν καὶ μιαιφονεῖν [4] καὶ πᾶσαν θεομισῆ πρᾶξιν ὡς ἀρετὴν ἀποτελεῖν, κἂν πόῤῥω [5] τῆς χώρας αὐτῶν γένωνται. (2) Ἄλλος [6] παρὰ Γηλαίοις [7] νόμος, γυναῖκα οἰκοδομεῖν καὶ γεωργεῖν καὶ τὰ ἀνδρῶν ἔργα πράττειν, ἀλλὰ καὶ πορνεύειν, ὡς ἂν βούλωνται, μὴ κωλυόμεναι παντελῶς ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν ἢ ζηλούμεναι, αἳ [8] ὑπάρχουσαι [9] πολεμικώταται καὶ θηρῶσαι τὰ μὴ λίαν ἰσχυρότερα [10] τῶν θηρίων. Ἄρχουσι δὲ καὶ τῶν ἰδίων [11] ἀνδρῶν καὶ κυριεύουσιν. »

Variæ lectiones et notæ.

79
83 φο
88 φε
νος ἰ
Β[9] p.
κακο
97 ἡ
1 μ.
καὶ
4 μ.
Γήλο
ὑπὸ
Par.

Digitized by Google

ΚΔ'. *Περὶ Βρεταν῀ων.*

« Ἐν δὲ [12] Βρετανίᾳ πλεῖστοι ἄνδρες μιᾷ συγκαθεύδουσι γυναικὶ [13], καὶ πολλαὶ γυναῖκες [14] ἑταιρίζονται ἀνδρί· » καὶ τὸ παράνομον ὡς νόμον καλὸν καὶ πατρῷον πράττουσι, ἀζήλωτον καὶ ἀκώλυτον [15].

XXIV. *De Britannis.*

« In Britannia plures viri cum una femina coeunt, et plures feminæ cum uno eodemque viro rem habent. » Sic pro lege laudanda ac patria habentes quod facere nequaquam decet, ingenio ingenue indulgent.

ΚΕ'. *Περὶ Ἀμαζόν῀ων.*

28 Ἀμαζόνες δὲ ἄνδρας οὐκ ἔχουσιν, ἀλλ' ὡς τὰ ἄλογα ζῶα ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ [16] περὶ τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν ὑπερόριοι [17] γίνονται, καὶ μιγνύμεναι [18] τοῖς γειτνιῶσιν ἀνδράσιν ὡς πανήγυρίν τινα καὶ [μεγάλην] ἑορτὴν τὸν καιρὸν ἐκεῖνον ἡγοῦνται [19], ἐξ ὧν [καὶ] κατὰ γαστρὸς συλλαβοῦσαι πάλιν δρομοῦσιν οἴκαδε [20] πᾶσαι [21]. Τῷ δὲ καιρῷ τῆς ἀποκυήσεως τὸ μὲν ἄῤῥεν φονεύουσι [22], τὸ δὲ θῆλυ ζωογονοῦσι καὶ [23] ἐπιμελῶς ἐκτρέφουσι [24].

XXV. *De Amazonibus.*

Amazones viris quidem non nubunt, sed animalium ritu semel per annum, verno tempore, finibus egrediuntur, cum viris finitimis coituræ. Festivum id tempus inter gaudia peragitur. Gravidæ dein factæ domum omnes revertuntur. Mares quos pariunt, occidunt, femellas cum summa cura educant.

ΚϚ'. *Περὶ τῶν βασιλείων ἀρχῶν.*

(1) Μετὰ δὲ Ἀλεξάνδρου τελευτὴν [25] εἰς πολλὰς ἀρχὰς ἡ βασιλεία αὐτοῦ διῃρέθη. Καὶ Ἀριδαῖος [26] μὲν ὁ ἀδελφὸς, ὁ καὶ Φίλιππος, Μακεδονίας ἀφηγεῖτο. Ἀντίπατρος δὲ Εὐρώπης ἐβασίλευσεν, Αἰγύπτου δὲ Πτολεμαῖος ὁ Λάγου, Φοινίκης δὲ καὶ Κοιλοσυρίας [27] Σέλευκος, Κιλικίας δὲ Φιλώτας, Ἀσίας δὲ Ἀντίγονος, Καρίας δὲ Κάσανδρος, Ἑλλησπόντου δὲ Λεωνᾶς, Παφλαγονίας δὲ Εὐμένης, Θρᾴκης δὲ Λυσίμαχος. Καὶ [οὗτοι μὲν] οὐ διέλιπον ἀεὶ κατ' ἀλλήλων ἐπανιστάμενοι, ἕως ἡ Ῥωμαίων ἀρχὴ τὰς τοπαρχίας πάσας κατέλυσεν. (2) Τούτων δὲ [28] οὕτως καὶ ἐπὶ τοσοῦτον εἰρημένων, δεῖν ᾠήθημεν ἐπανάληψιν ποιήσασθαι· καὶ ἀπὸ Ἀδὰμ πάλιν ἀρξάμενοι, καὶ ἑκάστου τῶν ἐπισήμων [29] καὶ ἀναγκαίων ἀνδρῶν [30] τοὺς τῆς ζωῆς χρόνους διὰ βραχέων ἐπισημηνάμενοι, καὶ μέντοι καὶ τοὺς καθεξῆς ἄρχοντάς τε καὶ βασιλεῖς τοῦ Ἰσραὴλ ἐν ἐπιτομῇ ἀπομνημονεύσαντες, οὕτως αὖθις τὴν ἀκολουθίαν τῆς χρονικῆς πραγματείας ἐπισυνάψαι. (3) Τὴν δέ γε ἀπαρίθμησιν τῶν χρόνων κατὰ τὸν μέγαν Μωϋσῆν ποιησόμεθα, τὸν καὶ προγενέστερον [31] καὶ ἀληθέστερον καὶ σοφώτερον παρ' [32] Ἕλλησιν ἀρχαίων πάντων σοφῶν τε καὶ συγγραφέων εἰκότως ἀναφανέντα.

XXVI. *De initio regnorum.*

Post Alexandri mortem regnum ejus in plures principatus divisum est. Aridæus frater, alio nomine Philippus, Macedoniam gubernabat; Antipater Europam regebat; Ægyptum Ptolemæus Lagi, Phœnicen ac Cœle-Syriam Seleucus. Ciliciam sub potestate tenebat Philotas, Asiam Antigonus, Cariam Casander, Leonas Hellespontum, Paphlagoniam Eumenes, Thraciam Lysimachus. Qui omnes perpetuis se bellis persequebantur, donec arma Romanorum cunctis istis dominationibus finem imposuerint. Sed hoc loco opportunum erit res memorabiles altius repetere et inde ab Adamo singulos viros qui ætati suæ profuerunt eamve decorarunt, breviter memoriæ tradere. Simul vero Israelitarum judices at reges in medium producemus, sicut rerum gestarum ordo ac ratio postulabunt. In computo temporum Moysen sequemur, qui ut omnibus Græcorum iisque probatissimis scriptoribus longe anteponatur vere dignus est.

29 (4) Πρῶτος γὰρ σοφὸς Μωυσῆς ἀναδέδεικται, ὡς ἱστορεῖ Εὐπόλεμος, καὶ πρῶτος γράμματα [33] Ἑβραίοις παρέδωκεν, ἅπερ ὁ θεῖος Ἀβραὰμ ἀπὸ τῶν Χαλδαίων ἐκόμισε. Λέγει γὰρ Ἰώσηπος [34], ὅτι πρῶτος Ἀβραὰμ δημιουργὸν τὸν Θεὸν [35] ἀνεκήρυξε, καὶ πρῶτος κατελθὼν εἰς Αἴγυπτον ἀριθμητικὴν καὶ ἀστρονομίαν Αἰγυπτίους [36] ἐδίδαξε. Πρῶτοι γὰρ εὑρεταὶ τούτων οἱ Χαλδαῖοι γεγένηνται. (5) Παρὰ δὲ τῶν Ἑβραίων ἔλαβον Φοίνικες, ἀφ' ὧν ὁ μὲν Κάδμος ταῦτα μετήγαγεν εἰς τοὺς Ἕλληνας, ὁ δὲ Ἡσίοδος μάλα συντάξας εὐφυῶς Ἕλλησιν. (6) Ὁ δὲ Ἰώσηπος ἐν τῷ Ἰουδαϊσμῷ μείνας τυφλώττων,

Moyses primus sapientia innotuit, et Eupolemo teste primus litteras Hebræis tradidit ab Abrahamo a Chaldæis introductas. Josephus quidem dicit Abrahamum primum Dei mundi creatoris cultum professum Ægyptios arithmeticam et astronomiam edocuisse, a Chaldæis inventas. Litterarum formæ ab Hebræis ad Phœnices transiere, unde Cadmus eas Græcis tradidit, ubi Hesiodus easdem reformavit. Josephus qui fidei Judaicæ nunquam renuntiavit, Clemens, Africanus, Tatianus, una cum Justo Moyseu divinum Inachi temporibus floruisse asserunt, ex antiqua historia sua quilibet argumenta

Variæ lectiones et notæ.

[12] τῇ Par. [13] ὡσαύτως Cæs. [14] ἑνί B^2, om. καὶ π. γ. [15] ἀκ. καὶ ἀζ. Par. [16] τοῦ ἔτους Par. Cæs. [17] ὑπερβόριοι B^3. [18] γίνεται μιγ. Cæs. [19] κ. τῆς ἑταιρίας ἡγούμεναι Cæs. — φέρουσαι Cæs. [20] ἅμα Cæs. [21] πάσας B^3. [22] τὸν μὲν ἄῤῥε α φθείρουσι Par. Cæs. [23] τιθηνοῦσι Par. Cæs. [24] ἐπ. καὶ ἐκτ. Par. ἐπ. Cæs. [25] M. δὲ τὴν Ἀλ. τ. — ἔτη γὰρ ιβ' βασιλεύσας — εἰς B^2. [26] Ἀριν. Mon. Aug. ? [27] Κοίλης Συρίας B^3. [28] δὲ καὶ Par. [29] ἐπισήμων ἀναγκαίων B^2. [30] ἐπ. ἀν. Mon. Aug. ? — ἀνδρῶν τῶν τε κ. ἀρχόντων τε καὶ βασιλέων Par. [31] τὸν πρ. Par. [32] σοφ. τῶν παρ' Par. [33] τοῖς B^2. [34] Ἰ. γάρ φησιν B^3. [35] Ἀ. τὸν δ. Θεὸν Par. [36] ἀστρ. ἢ ἀρ. ἐδ. τοὺς Ἀ Par. cf. Jos. A. J. VII, 15 : Πρ. οὖν τολμᾷ Θεὸν ἀποφήνασθαι δ. τῶν ὄντων ἕνα · IX, 55. Τήνδε ἀρ. αὐτοὺς χαρίζεται καὶ τὰ π. ἀστρονομίας αὐτοὺς ἐδ.

Digitized by Google

promentes; e quibus Clemens Stromateus, Origenista, non Judæus, rem uti alicui Patrum revelata fuerat, narrat.

ἕκαστος ἐκ παλαιᾶς ἱστορίας παρασχὼν τὴν ἀπόδειξιν, Κλήμης δὲ ὁ Στρωματεὺς, Ὠριγενιαστὴς ὢν, ὡς τινι τῶν Πατέρων ἀπεκαλύφθη, μὴ ἐν κολάσει Ἰουδαῖος ὤν.

XXVII. *Scholion sanctorum Patrum.*

Nihil mirum Eusebium Pamphili in plurimis a A scriptis Arianismum professum esse, et ab aliquot ecclesiasticis auctoribus in admiratione ut doctissimum et polyhistorem habitum fuisse, ut et Origenes et alii plures qui extra Ecclesiam degebant. Hic ipse autem Eusebius qui opus chronologicum cum summa cura composuit, divum quidem Jacobum Inacho, Moysen autem Cecropi coætaneum fecit. In canone enim, quem condidit, historico quarumque ætatum reges e regione apposuit, B ut Chaldæorum, Lacedæmoniorum, Corinthiorum, Thessalorum, Macedonum (olim Citiensium), Latinorum, qui a Latino rege eorum oriundi postea Romanorum nomine a Romo et Remo appellati sunt. Horum igitur omnium tempora ordinavit regum semper ratione habita, singulos reges cum Assyriorum regibus, Semiramide, denique Abrahamo conglutinavit. Semiramidis enim temporibus Abraham innotuit, Inachi Jacob, Moyses Cecropis, quem Græci primum Atticæ regem fuisse scribunt. Hinc patet Moysen floruisse ante Græcorum antiquissimos sapientes, Homerum dico et Hesiodum; ante bellum Trojanum, Herculem et Musæum, Linum, Orpheum, Dioscuros; ante Asclepium, Bacchum ac C Mercurium, Apollinem; ante mysteria Græcorum, imo Jovis ipsius exsistentiam. Hinc quoque conjicere licet, plurimos eorum quos memoravimus ex Moysis scriptis sua mutuatos esse. Hi omnes quidem post Cecropem venere, Homero certe et Hesiodo longe ætate inferiores.

XXVIII. *Sancti Basilii.*

Moyses itaque, ut vidimus, omnium eruditorum præceptor mysteria revelavit, veritatem detexit. Ægyptiorum enim sapientia contempta, rerum universum exploravit, et facile persuadebis tibi eum D divino Spiritu Dei et omnium rerum Conditoris afflatum veritatem perspexisse. Dicit enim: « In principio creavit Deus cœlum et terram. » Multi certe gentiles qui his contraria asserere ausi sunt in profundum dementiæ et impietatis barathrum inciderunt, ut æquum est. Quæ e mente humana profecta sunt dogmata, confusa et inconcinna sunt et minime stabilia, siquidem doctrinæ doctrina succedebat, ita ut nos ne refellendi quidem eas necessi-

Κλήμης δὲ[37] καὶ Ἀφρικανὸς καὶ Τατιανός, τῶν δὲ ἐκ περιτομῆς Ἰώσηπος καὶ Ἰοῦστος κατὰ Ἴναχον ἀκμάσαι τὸν θεσπέσιον Μωϋσῆν ἱστόρησαν, ἰδίως

ΚΖ'. *Σχόλιον τῶν ἁγίων Πατέρων.*

Περὶ τοῦ Παμφίλου Εὐσεβίου, ὅτι ἐν πολλοῖς αὐτοῦ συγγράμμασι δείκνυται Ἀρειανὸς γνήσιος· εἰ δὲ καὶ παραινεῖται[38] παρά τινων ἐκκλησιαστικῶν ἀνδρῶν ὡς πολυμαθὴς καὶ πολυΐστωρ, καθάπερ καὶ Ὠριγένης[39] καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῶν ἔξω τῆς Ἐκκλησίας ὄντων, [οὐδὲν θαυμαστόν]. (2) Ὁ δὲ πολυμαθὴς καὶ πολυΐστωρ Εὐσέβιος, ἀκριβεστάτην[40] τῶν χρόνων ἀναγραφὴν ποιησάμενος, τοῖς χρόνοις μὲν Ἰναχοῦ ἱερὸν Ἰάκωβον[41] εὗρε συνακμάσαντα, Μωσέα δὲ Κέκροπος. (3) Χρονικοῦ γὰρ κανόνος σύνταξιν ἐπινοήσας, ἐκ παραλλήλου ἀντιπαρέθηκε τὸν παρ' ἑκάστῳ ἔτει δυναστεύοντα[42]. Συνήγαγε δὲ χρόνους[43] τῆς βασιλείας Χαλδαίων[44], Λακεδαιμονίων, Κορινθίων, Θετταλῶν, Μακεδόνων (τῶν πάλαι Κειτιέων λεγομένων), Λατίνων τῶν ἀπὸ Λατίνου βασιλέως αὐτῶν καὶ Ἰταλῶν ἐκ τινος ἡγεμονεύσαντος αὐτῶν προσαγορευθέντων καὶ ὕστερον ἐπικληθέντων Ῥωμαίων ἀπὸ Ῥώμου **30** καὶ Ῥήμου· καὶ τούτων τοὺς χρόνους ἐπὶ τὸ αὐτὸ συναρτήσας[45], ἑκάστου ἔθνους τῶν βασιλέων συνέκρινε τοὺς χρόνους, ἀντιπαραθεὶς τὰ ἔτη[46] τῆς βασιλείας τῇ Ἀσσυρίων βασιλείᾳ, τοῦτ' ἔστι τῆς Σεμιράμεως[47] τοῖς Ἀβραὰμ ἔτεσι. (4) Κατὰ γὰρ τὴν Σεμίραμιν Ἀβραὰμ ἐγνωρίζετο, καὶ Ἰακὼβ κατὰ Ἴναχον, καὶ Μωϋσῆς κατὰ Κέκροπα τὸν διφυῆ[48], ὃν πρῶτον βασιλέα τῆς Ἀττικῆς Ἕλληνες ἱστόρησαν· ὡς εἶναι τῶν παρ' Ἕλλησιν ἀρχαίων σοφῶν Μωϋσέα πρεσβύτερον, Ὁμήρου λέγω καὶ Ἡσιόδου, καὶ τῶν Τρωϊκῶν, Ἡρακλέους τε καὶ Μουσαίου, Λίνου τε καὶ Ὀρφέως καὶ Διοσκόρων, Ἀσκληπιοῦ καὶ Διονύσου καὶ Ἑρμοῦ, Ἀπόλλωνός τε καὶ τῶν Ἑλληνικῶν μυστηρίων καὶ τελετῶν, καὶ αὐτῶν τῶν τοῦ Διὸς[49] πράξεων· ὅθεν καί τινες τῶν παρὰ τῶν προκρίτων φαίνονται ἐκ τῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων σφετερισάμενοι. Πάντες μὲν οὗτοι[50] μετὰ τὸν Κέκροπα γεγόνασιν, ὧν πολὺ Ὅμηρος καὶ Ἡσίοδος τοῖς χρόνοις ὑποβεβήκασιν.

ΚΗ'. *Τοῦ ἁγίου Βασιλείου.*

Οὗτός γέ τοι Μωϋσῆς τῶν σοφῶν πάντων διδάσκαλος πέφηνε, τῶν ἀπορρήτων ἐξηγητὴς γενόμενος, καὶ τῆς ἀληθείας ὑφηγητὴς θειότατος. Τὴν γὰρ σοφίαν τῶν Αἰγυπτίων διαπτύσας ἅριστα, περὶ δὲ τῆς τοῦ κόσμου ἐξῆλθε συντάξεως, ὑπ' αὐτοῦ δῆλον ὅτι ἐπὶ πάντων Θεοῦ καὶ Δημιουργοῦ πάσης κτίσεως ἐμπνευσθεὶς τὴν ἀλήθειαν. (2) Λέγει γάρ· « Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. » Καὶ πολλοὶ τῶν παρ' Ἕλλησι τἀναντία τούτων τολμήσαντες διεξιέναι εἰς βυθὸν ἀγνωσίας καὶ ἀσεβείας κατηνέχθησαν· καὶ εἰκότως. Τὰ ἐξ ἀνθρωπίνης διανοίας προσφερόμενα δόγματα σαθρὰ τυγχάνει καὶ ἀνάρμοστα· διόπερ οὐδεὶς παρ' αὐτοῖς ἔστηκε λόγος

Variæ lectiones et notæ.

[37] Κλ. τε B^2. [38] ἐπαινεῖται B^2. [39] πολυΐστωρ ὡς Ὠρ. B^2. [40] Εὐσέβιος οὗτος ἀκρ. B^2. [41] Ἰνάχου τὸν Ἰάκωβον B^2. [42] δυναστεύων B^2. [43] χρόνοις Mon. Aug. [44] βασιλείας τῶν Χαλδαίων B^2. [45] συναντήσας B^2. [46] τὰ ἔθνη B^2. [47] ἦ? [48] τὸν διφυῆ om. B^2. [49] τὸν τοῦ Δ. Mon. Gen. I, 1. [50] Πάντες γὰρ οὗτοι B^2.

Digitized by Google

ἀκίνητος, ἀεὶ τοῦ δευτέρου τοῦ πρὸ αὐτοῦ καταβάλλοντος, ὥστε μηδὲν ἡμῖν ἔργον εἶναι τὰ ἐκείνων ἐλέγχειν. (4) « Ἀρκοῦσι [51] γὰρ ἀλλήλοις πρὸς τὴν οἰκείαν ἀνατροπήν. Οἱ γὰρ Θεὸν ἀγνοήσαντες αἰτίαν ἔμφρονα προεστάναι τῆς γενέσεως τῶν ὅλων οὐ συνεχώρησαν, ἀλλ' οἰκεῖα [52] τῆς ἐξ ἀρχῆς ἀγνοίᾳ τὰ ἐφεξῆς συνεπέραναν. Διὰ τοῦτο **31** οἱ μὲν εἰς τὰς [53] ὑλικὰς ὑποθέσεις κατέφυγον τοῖς τοῦ κόσμου στοιχείοις τὴν αἰτίαν τοῦ παντὸς ἀναθέντες· οἱ δὲ ἄτομα καὶ ἀμερῆ σώματα καὶ ὄγκους καὶ πόρους συνέχειν τὴν φύσιν τῶν ὁρατῶν ἐφαντάσθησαν. Νῦν μὲν γὰρ καὶ συνιόντων [54] ἀλλήλοις τῶν ἀμερῶν σωμάτων, νῦν δὲ μετασυγκρινομένων, τὰς γενέσεις καὶ τὰς φθορὰς ἐπιγίγνεσθαι, καὶ (ἐπὶ) τῶν [55] διαρκεστέρων σωμάτων τὴν ἰσχυροτέραν τῶν ἀτόμων ἀντεμπλοκὴν τῆς διαμονῆς τὴν αἰτίαν παρέχειν. Ἀλλ' ὄντως [56] ἰστὸν ἀράχνης ὑφαίνουσιν οἱ ταῦτα γράφοντες, οἱ οὕτω λεπτὰς καὶ ἀνυποστάτους ἀρχὰς οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ θαλάσσης ἀνοήτως ὑποτιθέμενοι. Οὐ γὰρ ᾔδεσαν εἰπεῖν· « Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. »

A tatem subeamus. « Ipsi enim seipsos refellunt. Quicunque enim Deum non norunt, mundi creationi causam intelligentem præfuisse negant, illumque de suorum dementia construunt, et ad hypotheses materiales confugientes mundi originem elementis attribuunt; illi naturam visibilem atomis ac poris contineri somniabant, ita ut corpora individua modo separata, modo mista nativitatem æque ac mortem subeant; fortiora autem solidiori atomorum complexu coadunari. Sed revera araneæ telam hi texunt qui cœli, terræ ac maris originem tam futilibus et inanibus causis attribuunt, dicere recusantes: « In principio Deus creavit cœlum et terram. »

Β'.

ΑΡΧΗ[57] ΧΡΟΝΙΚΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ [58].

INITIUM CHRONICI GEORGII MONACHI.

I. [59] *Περὶ γενεαλογίας Ἀδὰμ καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ.* B

[60] Ἀδὰμ τοίνυν, κατὰ τὸν [61] σοφώτατον καὶ θεῖον ὑποφήτην Μωϋσῆν, γενόμενος ἐτῶν σλ' ἐγέννησε [62] τὸν Σήθ, καὶ μετὰ [63] τοῦτο ἔζησεν [64] ἔτη ϡλ' καὶ ἀπέθανεν. Ὃς καὶ λέγεται [65] πρῶτος εἰς τὴν γῆν ἐξ ἧς ἐλήφθη, ταφῆναι· καὶ μνῆμα αὐτῷ κατὰ τὴν τῶν [66] Ἱεροσολύμων γεγονέναι γῆν, Ἑβραϊκή τις ἱστορεῖ παράδοσις, ὡς φησιν Ἰώσηπος [67]. Θνήσκει [68] δὲ κατὰ τὴν παραβάσεως ἡμέραν χιλιονταετίας τῆς τοῦ Θεοῦ ἡμέρας ἐχούσης τὸ διάστημα, ϡλ' ἔτη μόνον ζήσας τελευτᾷ. Τοῦτον λέγεται πρῶτον εἰς τὴν γῆν, ἐξ ἧς ἐλήφθη, ταφῆναι. Ἀφανὲς γάρ φασι τὸ τοῦ Ἄβελ σῶμα γενέσθαι, τοῖς μετέπειτα δικαίοις ἀγαθὰς ἀποφαίνων ἐλπίδας. [69] (2) Σὴθ δὲ γενόμενος ἐτῶν σε' ἐγέννησε Ἐνώς [69'], καὶ μετὰ τοῦτο ἔζησεν ἔτη ψζ' καὶ ἀπέθανε ζήσας τὰ πάντα ἔτη ϡιβ' Περὶ οὗ εἴρηται [70] · « Εἰσῆλθον οἱ υἱοὶ τοῦ **32** Θεοῦ πρὸς τὰς θυγατέρας τῶν ἀνθρώπων, » ἤτοι τὰς ἀπὸ τοῦ Καΐν [71]. Θεὸν γὰρ αὐτὸν οἱ τότε [72] ἄνθρωποι προσηγόρευον διὰ τὸ ἐξευρεῖν [73] τὰ Ἰουδαϊκὰ γράμματα καὶ τὰς τῶν [74] ἀστέρων ὀνομασίας, καὶ πρὸς τούτοις καὶ τὴν [75] πολλὴν αὐτοῦ εὐσέβειαν [76] θαυμάσαντες· ὃς γε C

I. *Adami et ejus filiorum genealogia.*

Adam, secundum Moysen, sapientissimum oraculorum divinorum interpretem, natus ducentos triginta annos genuit Seth et deinde vixit nongentos triginta annos et mortuus est. Is primus quoque in terra, unde formatus erat, depositus est, eique Hebraica traditio, teste Josepho, monumentum prope Jerusalem positum esse dicit. Defunctus est autem die prævaricationis paulo minus mille annos natus, scilicet nongentos triginta quos in terra degerat, ac primus inhumatus in terra e qua formatus erat. Abelis autem corpus evanuisse tradunt, justis sic bonas spes relinquendo. Seth annos natus centum quinque genuit Enos, et postquam octogentos septem annos vixerat, mortuus est annos natus nongentos duodecim. De eo dicunt: « Introierunt filii Dei ad filias hominum, » id est Caini. Deum enim qui tum vivebant, eum appellare consueverant quod litteras Judaicas invenisset, astra denominasset et insigni pietate excelluisset. Idem quoque primus speravit deus appellari, sicut Moysi dixit Dominus: « Deum te dedi Pharaoni. » De generosis autem, spi-

Variæ lectiones et notæ.

[51] **Hexaemeron** I, 5 B. [52] οἰκείως Bas. [53] ἐπὶ τὰς Bas. [54] γὰρ συν Bas. [55] καὶ τῶν Bas. [56] παρ. ὄντως **Bas.** [57] τοῦ Par. [58] καὶ συγκέλλου Mon. Aug.? [59] Βίος τοῦ προς ἡμῶν A. καὶ τῶν σὺν αὐτῷ **Sym. ms. Ven. 608.** [60] 5641 (230). [61] τὸν om. P[2]. [62] γεννᾷ. [63] Καὶ μετὰ — Ἰώσηπος 25 om. sed 27 λέγεται ταφῆναι κατὰ τὴν Ἱεροσολύμων γῆν, ὡς φησι Ἰώσηπος O. [64] καὶ ἐζ. ὁ αὐτὸς Ἀ. ἐ. ψ. Σὴθ δὲ λ. **Sym.** [65] ψ καὶ ἀπ. ζήσας τὰ πάντα ἐ. ϡλ' ὃς λ. Par. — ψ καὶ ἐγένοντο πᾶσαι αἱ ἡμέραι Ἀ. ἃς ἔζησεν ἔτη Gen. v, 4, 5. [66] τὴν Ἱερ. Par. [67] 4941 (535). [68] θνήσκει — ἐλπίδας om. Par. [69] 5436 (535). [69'] ἐγέννησε τὸν Ἐνώς O, P[2]. [70] καὶ Par. Gen IV, 26. [71] τὰς ἀπὸ K. Par. [72] οἱ Mon. Aug.? [73] ἐξευρηκέναι P[2]. [74] γρ. τάς τε τῶν Par. [75] τούτοις τὴν Par. [76] εὐσέβειαν αὐτοῦ P[2].

Digitized by Google

ritualibus ac judicibus dixit : « Deos non calumniaberis, et contra populi tui gubernatores non male dices. » Convenienter itaque Seth et Enos et Enoch filii Dei ac deorum nati secundum Symmachum habebuntur, qui malis cupiditatibus pellecti ad filias Cain introierunt, atque incestuose gigantes procreaverunt, ob Seth quidem justum fortes et magni, propter injustum autem Cain pravi et perversi. Enos natus centum et nonaginta annos genuit Cainan, post cujus ortum vixit septingentis quindecim annis et mortuus est annos natus nongentos quinque. Maleleel annos natus centum sexaginta quinque genuit Jared, et vixit postea septingentos triginta annos, et mortuus est annos natus octingentos nonaginta quinque. Jared annos natus centum sexaginta duos genuit Enoch, et postea octingentis annis vixit, ut moriens nongentos sexaginta duos annos haberet. Enoch centum sexaginta quinque annorum genuit Mathusalam ; postea vixit annos ducentos et obiit ad trecentesimum sexagesimum quintum annum. Mathusala autem annorum centum sexaginta quinque genuit Lamech, et vixit adhuc octingentos et duos annos, et facti sunt omnes dies Mathusalæ nongenti sexaginta novem, et mortuus est. Lamech centum octoginta octo annos natus genuit Noe, et post annos quingentos sexaginta quinque mortuus est ætatis anno septingentesimo quinquagesimo tertio. Duo Scriptura sacra Noe memorat, unum a Cain, alterum a Noe oriundum. Noe enim e Lamech oritur, non a Cain fratricida, sed a posteriori et qui idem cum Seth nomen habebat. Ille enim est qui dicit : « Virum occidi mihi in vulnus, et juvenem mihi in ulcerationem. » His itaque duobus occisis eorum uxores ducit, Eldan et Seldan, seipsum autem reprobum et qui septuagies septies puniatur dignum judicat, quod de Cain, ut dicit, septies, de Lamech autem septuagies vindicatur. Qua de causa autem gravius castigatur ? Quia prioris peccatoris exemplo non emendatus est. Viden' ut peccatum anterius punitionem nostram auget ? Videlicet iis qui non corriguntur vindicta durior redditur, qualem Lamech quoque expertus est. Justi namque Enoch fratres interfecerat ; qui ipse deprecatus ne pari morte interiret, exauditus est et fataliter mortuus. Enoch autem a justo Seth originem ducebat, a quo Christus secundum Lucam deducebatur ex Adam usque ad Seth : « Qui Adam, qui Dei, » partim secundum carnem, partim secundum spiritum. Deus enim spiritus. Impiorum enim semen

A καὶ πρῶτος [76] ἤλπισεν ἐπικαλεῖσθαι θεὸς καὶ ὀνομάζειν, καθὰ δὴ καὶ τῷ Μωϋσῇ λέγει Κύριος· « Θεὸν δέδωκά σε τῷ Φαραώ [77]. » Καὶ περὶ τῶν ἐναρέτων καὶ πνευματικῶν καὶ τῶν κριτῶν ἔφη· « Θεοὺς οὐ κακολογήσεις, καὶ ἄρχοντας τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἐρεῖς κακῶς [78]. » Εἰκότως οἱ τοῦ Σὴθ καὶ τοῦ Ἐνὼς καὶ Ἐνὼχ παῖδες υἱοὶ Θεοῦ καὶ υἱοὶ τῶν θεῶν κατὰ τὸν Σύμμαχον νοείσθωσαν, οἵ τινες ἁλόντες ἀκολασίᾳ πρὸς τὰς θυγατέρας Καῒν εἰσῆλθον, ἐξ ὧν οἱ τῆς [79] κατ' ἀλλήλου μιαιγαμίας γίνονται γίγαντες, διὰ μὲν τὸν δίκαιον Σὴθ ἰσχυροὶ καὶ μέγιστοι, διὰ δὲ τὸν ἄδικον καὶ βέβηλον Καῒν πονηροὶ καὶ κάκιστοι [80]. (3) Ἐνὼς δὲ γενόμενος ἐτῶν ρι' [81] ἐγέννησε τὸν Καϊνᾶν, καὶ μετὰ τοῦτο ἔζησεν ἔτη ψιε' καὶ ἀπέθανε [82], ζήσας τὰ πάντα ἔτη ϡε' [83]. [84] (4) [85] Μαλελεὴλ

B δὲ γενόμενος ἐτῶν ρξε' ἐγέννησε τὸν Ἰάρεδ, καὶ μετὰ τοῦτο ἔζησεν ἔτη ψλ', καὶ ἀπέθανε, ζήσας τὰ πάντα ἔτη ωιε' [86]. (5) Ἰάρεδ δὲ γενόμενος ἐτῶν ρξβ' ἐγέννησε τὸν Ἐνὼχ, καὶ μετὰ τοῦτο ἔζησεν ἔτη ω', καὶ ἀπέθανε [87], ζήσας τὰ πάντα ἔτη ϡξϐ' [88]. (6) Ἐνὼχ δὲ γενόμενος ἐτῶν ρξε', ἐγέννησε τὸν Μαθουσάλα, καὶ μετὰ τοῦτο ἔζησεν ἔτη σ', καὶ μετετέθη ζήσας τὰ πάντα ἔτη τξε' [89]. (7) Μαθουσάλα δὲ γενόμενος ἐτῶν ρξζ' ἐγέννησε τὸν Λαμὲχ καὶ μετὰ τοῦτο ἔζησεν ἔτη [90] ωϐ', καὶ ἀπέθανε, ζήσας τὰ πάντα ἔτη ϡξ0' [91]. (8) Λαμὲχ δὲ γενόμενος ἐτῶν [92] ρπη' ἐγέννησε τὸν Νῶε, καὶ μετὰ τοῦτο ἔζησεν ἔτη φξε', καὶ ἀπέθανε, ζήσας τὰ πάντα ἔτη ψνγ'. Δύο τοίνυν Λαμὲχ ἡ Γραφὴ μνημονεύει, ἕνα μὲν [93] τὸν ἀπὸ Καΐν, ἐκ δὲ τοῦ

C πατρὸς Νῶε. Γεγέννηται γὰρ Νῶε διὰ Λαμὲχ, οὐκ ἐκ τοῦ ἀπὸ [94] Καΐν καὶ πεφονευκότος ἄνδρα [95] καὶ νεανίσκον, ἀλλ' ἐκ μεταγενεστέρου καὶ ἐξ [96] ὁμωνύμου τοῦ ἀπὸ Σήθ. Ἐκεῖνος γὰρ λέγει· « Ἄνδρα **33** ἀπέκτεινα εἰς τραῦμα [97] ἐμοὶ καὶ νεανίσκον εἰς μώλωπα ἐμοί [98]. » Καὶ ὡς δύο φόνους πεποιηκὼς καὶ τῶν δύο τὰς γυναῖκας εἵληφεν [99], Ἐλδὰν καὶ Σελὰν, ἑαυτὸν καταμέμφεται ἑβδομηκοντάκις ἑπτὰ ἄξιον εἶναι κολάσεως, « ὅτι [1] ἐκ Καΐν μὲν, φησὶν, ἐκδικεῖται ἑπτάκις, ἐκ δὲ Λαμὲχ ἑβδομηκοντάκις ἑπτά [2]. » Καὶ διὰ [3] τί μειζόνως κολάζεται ; Διότι τῇ πτώσει τοῦ προημαρτηκότος οὐκ ἐσωφρονίσθη. Ὁρᾷς, πῶς τὸ πρὸ ἡμῶν ἁμαρτάνειν αὔξει καὶ τὴν κόλασιν ἡμῖν ; Τοῖς οὐδ' οὕτως σωφρονιζομένοις καὶ ἀσύγγνωστον ποιεῖ τὴν τιμωρίαν, ὥσπερ οὖν καὶ ὁ

D Λαμὲχ οὕτω πέπονθεν. Τοῦ δικαίου γὰρ Ἐνὼχ ἀδελφοὺς ἀνεῖλε, τοῦ πίστει διὰ τοῦτο προσευξαμένου, μὴ ἰδεῖν τοιοῦτον θάνατον, ἀκουσθεὶς μετετέθη. Ἦν δὲ Ἐνὼχ ἐκ τοῦ δικαίου Σὴθ, ἐξ οὗ Χριστὸς κατάγεται γενεαλογούμενος [4] ἀπὸ τοῦ Ἀδὰμ ὑπὸ τοῦ

Variæ lectiones et notæ.

[76] ὥστε καὶ πρῶτον ἐπ. Θεὸν καὶ ὀνομάζεσθαι καθὰ δὴ καὶ O, δὴ om. P[3]. πρ. Par. οὗτος ἡ. ἐπ. τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ Gen. IV, 26. [77] Ex. VII, 1. [78] Ex. XXII, 28. [79] οἱ ἐκ τῆς O. [80] 5246 (625). [81] ἐτῶν ρμ' O. [82] ψμ' καὶ ἐγέννησε τὸν Μαλελεὴλ καὶ ἀπ. O. [83] ἔτη ϡ O. [84] Καινᾶν δὲ γενόμενος ἐτῶν ρο' ἐγέννησε τὸν Μαλελεὴλ καὶ μετὰ τοῦτον ἔζησεν ἔτη ψμ' καὶ ἀπέθανε, ζήσας τὰ πάντα ἔτη ϡι' Eus. Chr. I, 122. [85] 5911 (960). [86] 4749 (1122). [87] ἀπέθανε, περὶ οὗ εἴρηται ἡ μετάθεσις, ζήσας O. [88] 4584 (1287). [89] 4255 ? (1454). [90] ἔτη om. O ex homoioteleuto. [91] 4047 (1642). [92] ἐτῶν om. O. [93] ἑνὸς μὲν τοῦ ἀπὸ K. ἑνὸς δὲ τοῦ π. Ἐνώχ. P[2] — ἕνα μὲν τὸν ἀπὸ τοῦ K. ἕτερον δὲ τὸν πατέρα Νῶε O. [94] ἀπό om. O. [95] τε Par. [96] ἐξ om. Par. [97] τρ. καί Par. [98] Gen. IX, 23. [99] εἰληφώς O. [1] ὅτι — ἑπτά 5 om. P[4]. [2] Gen. IV, 24. [3] ἑπτά. Διὰ τοῦτο μειζόνως κ. ὥσπερ καὶ ὁ Λάμεχ. Ὁρᾷς — διὰ τούτων O. [4] γεν. κατὰ τὴν τοῦ Θεοῦ καὶ εὐσεβοῦς Λ. ἀπόδοσιν ἑως.

Digitized by Google

Λουκᾶ ἕως τοῦ Σήθ, καὶ « τοῦ Ἀδὰμ καὶ τοῦ Θεοῦ [5],» τὸ μὲν [6] κατὰ σάρκα ἐξ αὐτῶν, τὸ δὲ κατὰ πνεῦμα ἐκ τοῦ Θεοῦ. Πνεῦμα γὰρ ὁ Θεός. Ἐσπούδαζε γὰρ τῶν ἀσεβῶν σπέρμα τῶν δικαίων ἐξᾶραι τὸ γένος, ἐπειδὴ γὰρ βδέλυγμα ἁμαρτωλῷ θεοσέβεια· καὶ γὰρ τὸ γένος καὶ σπέρμα τοῦ Καὶν κατηράθη, τοῦ δὲ Σὴθ εὐλογήθη· καὶ οὐκ ἐβούλετο ὁ Θεὸς ἐπιμιξίαν γενέσθαι τῶν δικαίων τὸ γένος πρὸς τῶν ἀσεβῶν, ἀλλ' ἐξαλειφθῆναι. Ἐπεὶ οὖν ἐφόνευον καὶ ἐλάμβανον τὰς γυναῖκας αὐτῶν, ἐξαίσια τέρατα ἐτίκτοντο οἱ γίγαντες, δι' οὓς καὶ ὁ κατακλυσμὸς ἐλθὼν πάντας ἄρδην ἀπώλεσεν. Καὶ μόνος εὑρίσκεται ὁ Νῶε δίκαιος ἐν τῇ γενεᾷ αὐτοῦ· διὸ καὶ ἐφυλάχθη. [7] (9) Νῶε δὲ γενόμενος ἐτῶν φ' ἐγέννησεν υἱοὺς γ', τὸν Σήμ, τὸν Χάμ, τὸν Ἰάφεθ. [8] Μετὰ δὲ ἔτη ρ' τοῦ τεχθῆναι τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ εἰσῆλθε τὴν [9] κιβωτὸν, ὑπάρχων ἐτῶν χ' καὶ γίνεται [10] ὁ κατακλυσμός. Καὶ ἐν τῷ ἑνὶ καὶ χ' ἔτει τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἐξῆλθεν ἐκ τῆς κιβωτοῦ. Καὶ μετὰ τὸν κατακλυσμὸν ἔζησεν ἔτη τν' [11], καὶ ἀπέθανε ζήσας τὰ πάντα ἔτη ϑν'. Τοῦ δὲ [12] κατακλυσμοῦ γενομένου ἐπὶ ἡμέρας μ', πᾶσα μὲν ἡ γῆ ἐκαλύφθη ἐπὶ ἡμέρας ρκ'. Παντὸς δὲ ὄρους ὑψηλοτάτου τὸ ὕδωρ ὑπὲρ ἄνω γέγονε πήχεων ιε'. Τῆς δὲ κιβωτοῦ τὰ λείψανα ἕως ἄρτι πρὸς ἀπόδειξιν τῶν γεγενημένων δείκνυται ἐν τῷ ὄρει Ἀραρὰτ ἀναμέσον τῆς Ἀρμενίας καὶ τῆς Παρθικῆς [13] χώρας καὶ 34 τῆς τῶν Διαβηνῶν χώρας [14]. Ἐκ γὰρ ξύλων ἀσήπτων ἢ κεδρίνων [15] ἐστὶ κατασκευασμένη. Φησὶ γάρ· « Καὶ εἶπεν Κύριος ὁ Θεός· Οὐ μὴ καταμείνῃ τὸ πνεῦμά μου ἐν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις διὰ τὸ εἶναι αὐτοὺς σάρκας. Ἔσονται αἱ ἡμέραι αὐτῶν ρκ' ἔτη.» Καὶ ἐπάγει ἡ Γραφὴ λέγουσα· « Καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς Νῶε· Καιρὸς παντὸς ἀνθρώπου ἥκει ἐναντίον μου, ὅτι ἐπλήσθη ἡ γῆ ἀδικίας ἀπ' αὐτῶν· καὶ ἰδοὺ ἐγὼ καταφθείρω αὐτοὺς καὶ τὴν γῆν [16]. » Πλὴν οὐ [17] εἶναι τὴν ζωὴν αὐτῶν περιώρισεν ρκ' ἔτη, ἀλλὰ πλημμυροῦσαν τὴν ἁμαρτίαν ἰδὼν καὶ αὔξουσαν οὐκ ἀνέμεινε τὴν κυρίαν, ἀλλὰ τὴν προσθεσμίαν συντεμὼν τῶν ρ' ἐτῶν, πᾶσιν ἐπήγαγε τὸν κατακλυσμόν. Ὅθεν φησί· « Ποίησον σεαυτῷ κιβωτὸν ἐκ ξύλων τετραγώνων ἀσήπτων [18]· νοσσιὰς ποιήσεις [19] καὶ ἀσφαλτώσεις αὐτὴν ἔσωθεν [20] τῇ ἀσφάλτῳ, καὶ οὕτως ποιήσεις αὐτὴν τ' πήχεων τὸ μῆκος καὶ ν' τὸ πλάτος καὶ λ' τὸ ὕψος. Ἐπισυναγαγὼν [21] ποιήσεις αὐτὴν [22], συντελέσεις αὐτὴν ἄνωθεν. Τὴν δὲ θύραν ἐκπλαγίου διώροφα, καὶ τριώροφα ποιήσεις [23] αὐτήν [24]. »

(10) Ἀλλ' οὖν γέ τινες τῶν Ἑλλήνων ἐπιλαμβανόμενοι τὸ ῥητὸν ἔφασαν, ὡς ἀδύνατον ἦν χωρῆσαι τοσαῦτα πολυειδῆ καὶ ἄπειρα γένη τῶν ζώων πήχεις τριακοσίας καὶ μόνον. Καὶ οὐκ ἴσασιν οἱ δῆθεν σοφοὶ καὶ ἀπερισκέπτως [25] καὶ ἀμαθῶς τὰ θεῖα λόγια πολυπραγμονοῦντες, ὅτι περ ὁ συγγραφεὺς, γεωμέτρης ὑπάρχων Αἰγύπτου — ἐπαιδεύθη γάρ, φησὶ, Μωυσῆς πάσῃ σοφίᾳ Αἰγυπτίων — ὅτι γεωμετρικὴν πῆχυν ἔφη, ἥτις ὀργυιὰν μείζονα ἔχει. Τὴν γάρ τοί γε γεωμετρίαν Αἰγύπτιοι, φασὶν, ἐφεῦρον, ἐκ τοῦ ἁπλέτου τῆς γῆς τὴν διαίρεσιν διδαχθέν-

justorum genus delere studebat; quia pietas peccatori abominatio. Caini enim semen ac genus maledictum, et Sethi benedictum promiscue haberi noluit Deus, imo illud delendum censuit. Postquam deinde occisorum uxores duxissent, gigantes portentosi procreati sunt, propter quos diluvium omnia perdidit. Noe solus in ista generatione justus reperiebatur, ob idque servatus est. Noe annos natus quingentos genuit tres filios, Sem, Cham et Japhet. Post centum deinceps annos, sexcentos natus annos, in arcam ingressus est tempore diluvii et egressus est post annum unum. Vixit autem post diluvium trecentos quinquaginta annos et mortuus est nongentos quinquaginta annos natus. Erat autem diluvium quadraginta dierum super terram quæ tota per centum viginti dies operta erat. Quindecim cubitis altior fuit aqua super montes altissimos. Arcæ rudera in facti documentum in monte Ararat Armeniæ et Parthiæ et Diabenes regionis ad hunc usque diem ostenduntur; cedri enim ligno imputrescibili confecta erat. « Et Dominus, inquit, Deus dixit: Non permanebit spiritus meus in homine in æternum, quia caro est; eruntque dies illius centum et viginti annorum. » Ad quod addit Scriptura: « Finis universæ carnis venit coram me: repleta est terra iniquitate a facie eorum, et ego disperdam eos cum terra. » Et quamvis ad centum viginti vindictam prolongasset, iniquitatem videns in diem augeri, rescissis centum annis, diluvium super terram misit. Dicit enim Noemo: « Fac tibi arcam, ex lignis quadrangularibus incorruptis; mansiculas facies, et bitumine linies intrinsecus. Et sic facies eam: trecentorum cubitorum erit longitudo, quinquaginta cubitorum latitudo, et triginta cubitorum altitudo arcæ. Fenestram in arca facies, et in cubito consummabis summitatem ejus. Ostium autem arcæ pones in latere, deorsum, cœnacula, et tristega facies in ea. » Hunc textum Græcorum quidam cribrantes fieri posse negarunt ut in trecentorum cubitorum spatio tot genera animalium contineantur. Sed hi scioli qui Deo creatori præcepta dare præsumunt nesciunt scriptorem nostrum geometram esse (eruditus enim est Moyses in omni sapientia Ægyptiorum) et cubitum geometricum indicare amplissimum. Geometriam etenim Ægyptii invenisse dicuntur eaque usi ad agrimensuram; cæteras deinde gentes mutuam accepisse. Ob hanc igitur scientiam egregiam eos laude cumulavit. Sed aliud quoque diluvii, si Jose-

Variæ lectiones et notæ.

[5] Luc. III, 28, om. καί. [6] τὸ μὲν — ἐφυλάχθη 22 om. O. [7] 3547 (2142). [8] 5447 (2242). [9] ρ' ταύς? ἑαυτοῦ τεχθῆναι υ. ἐ. εἰς τήν O. [10] καὶ οὕτω γίνεται O. [11] τ' Mon. [12] Τοῦ δὲ — δέκα 55,25 om. O. [13] Παρθενικῆς Mon. [14] Gen. VI, 3. [15] ἀσήπτων ἤτοι κεδρίνων P[2]. [16] Gen. VI, 13. [17] διὰ τοῦτο? [18] Gen. VI, 14, ἀσήπτων ἢ κεδρίνων in scholio. [19] τὴν κιβωτόν Gen. [20] καὶ ἔξωθεν Gen. [21] Ἐπισυνάγων Gen. VI, 16. [22] καὶ εἰς πῆχυν Gen. [23] O. τῆς κιβωτοῦ ποιήσεις ἐκ πλαγίων κατάγαια Gen. [24] αὐτῇ Aug. [25] ἀπερισπέπτως; l. ἀπερισκέπτως.

Digitized by Google

pho credimus, irrefragabile testimonium habemus. In altissimis siquidem montibus et locis inaccessis terræ non minus quam maris cochlearum et concharum reliquiæ reperiuntur, tremendum illud et universale testantes diluvium quod sub Noe justo evenit et quod tantæ miseriæ et ærumnarum causa fuit. Audi quæ divus Chrysostomus dicit : « In universali hominum perversitate, ille solus quæ Deo placebant, licet plurima mala expertus, fecit. Per totum enim annum carceri insueto, terribili inhæsit, eademque vitæ conditione usus quæ est ad metalla damnatorum. Ut enim de bestiis omnimodis taceam, quas per id tempus socias habebat angustissimo in loco vivens, quis a pluviis ac tempestatibus eum male habitum fuisse negaverit? Aquæ enim cœlestes cum terrestribus mistæ dum omnia perdituræ videbantur, ipse cum filiis intus se tenuit, metu mortis oppressus ob rerum discrimen ac periculum, quamvis postremo incolumis evaserit. Nos ipsi qui domos commodas et urbes incolimus, si, imbre insolito obstrepente, trepidamus ac solliciti sumus, quo magis ille qui, grassante tempestate, animantium omnis generis perniciem ob oculos habebat! Et revera quidem, si una domus, urbs una undis obruta animos tenet anxios, quo magis universa terra aquis undiquaque irruentibus! Hoc igitur timore per annum angebatur; ubi autem aquæ recesserant, animus eum reliquerat, illud expertus quod Amos propheta dixit : « Quomodo si fugiat vir a facie leonis et occurrat ei ursus, et ingrediatur domum, et innitatur manu sua super parietem, et mordeat eum coluber. » Ubi enim, relicto fœtido angustoque carcere, et arca egressus esset, animus non minus affligebatur locorum solitudine, cum mortem violentam, et cadavera hominum, asinorum et viliorum animalium una in luto contabescentia in uno quasi sepulcro conglobata et conjecta videret. Plurimum quidem illi peccaverant; sed et Noe, quamvis justus in commercio cum hominibus perversis et postea aquis diluvii, ac solitudine, quam expertus erat, maxime premebatur. Nec mirum; maximus enim erat deperditorum numerus, tristis finis, et terra perquam

τες καὶ γράψαντες, ἀφ' ὧν ἕτεροι μετέλαβον· Ὅθεν σοφοὺς ἄγαν καὶ φρονίμους αὐτοὺς ἀπεκάλεσε διὰ τὴν θαυμαστὴν ἐπιστήμην ταύτην καὶ σοφίαν. Καὶ πρὸς τούτοις ἔτι καὶ ἄλλη μαρτυρία εὐαπόδεκτος περὶ τοῦ κατακλυσμοῦ, ὡς φησιν Ἰώσηπος [86]. » Ἔσω γὰρ ἐφ' ὑψηλοτάτοις ὄρεσι καὶ δυσβάτοις γῆς καὶ θαλάσσης λείψανα εὑρίσκεται κοχλίαι καὶ ὀστρέων κελύφαι [87] καὶ τὰ 35 τούτοις ὅμοια, κηρύττοντα τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο καὶ παγκόσμιον ναυάγιον ἐπὶ τοῦ δικαίου τούτου γενόμενον, καὶ πολλῆς ἀθυμίας καὶ λύπης κόπου τε [88] περιστάσεως αἴτιον τοῦτο πεφηνότα. Περὶ οὗ [89] καὶ θεῖος Χρυσόστομός φησι· « Πάντων διεφθαρμένων μόνος εὑηρέστησε τῷ Θεῷ, τῶν ἄλλων πάντων προσκεκρουκότων. Καὶ ἄλλας μυρίας θλίψεις [90] ὑπέμενε πολλὰς καὶ κακάς. » — « Ἐνιαυτὸν γὰρ ὅλον δεσμωτήριον ξένον καὶ φοβερὸν ᾤκησεν [91] [οὐδὲν ἄμεινον τῶν ἐν μετάλλοις πιεζομένων διακείμενος]. Ἵνα γὰρ τὸ πλῆθος ἐάσω τῶν [92] θηρίων καὶ τῶν ἑρπετῶν, οἷς τοσοῦτον ἔζησε [93] χρόνον, εἰς τοιαύτην ἀπειλημμένος στενοχωρίαν· τί οἴει πάσχειν αὐτὸν ὑπὸ [94] τοῦ πατάγου τῶν βροντῶν καὶ ὑπὸ τοῦ ψόφου τῶν ὑετῶν; Ἄβυσσος γὰρ [95] ἡ μὲν κάτωθεν ἀνερρήγνυτο, ἡ δὲ ἄνωθεν κατεφέρετο· [96] ἔνδον ἐκάθητο [97] μετὰ τῶν υἱῶν αὐτοῦ [98]. Εἰ γὰρ καὶ ὑπὲρ τοῦ τέλους εἶχε θαρρεῖν, ἀλλὰ τῇ τῶν γινομένων [99] σφοδρότητι προαποτεθνήκει τῷ δέει. Ὅπου γὰρ ἡμεῖς, οἰκίας [100] ἔχοντες ἡδρασμένας ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ πόλεις οἰκοῦντες, ὅμως, ὅταν ἴδωμεν κατενεχθέντα σφοδρότερον ὀλίγον τοῦ συνήθους ὑετόν, καταπίπτομεν καὶ συστελλόμεθα· τί οὐκ ἂν [101] ἔπαθεν ἐκεῖνος, ἔνδον ὢν [102] καὶ τὴν φρικωδεστάτην ἐκείνην ἄβυσσον ἐννοῶν καὶ τῶν ἀποπνιγομένων [103] τὰ διάφορα γένη; Ἱκανὸν μὲν οὖν [104] καὶ τὴν πόλιν μίαν ἢ οἰκίαν [105] ἐπικλυσθεῖσαν καλυφθῆναι τοῖς κύμασιν, ἐκπλῆξαι τὴν ψυχήν. Τὸ [106] δὲ τὴν οἰκουμένην ἅπασαν τοῦτο παθεῖν, οὐδέ ἐστιν εἰπεῖν, πῶς [107] διέθηκε τὸν ἐν μέσῳ περιφερόμενον τῷ κλυδωνίῳ. »

(11) Τὸν μὲν οὖν ἐνιαυτὸν ἐκεῖνον τοσούτῳ συνείχετο δέει. Ἐπειδὴ δέ ποτε ὁ κατακλυσμὸς ἐπαύσατο, ὁ μὲν φόβος ἀνεδίδου λοιπόν, ἐπετείνατο δὲ τὰ τῆς ἀθυμίας αὐτῷ σφόδρα [108]. Καὶ τὸ προφητικὸν ἔπασχεν, ὃ περὶ τῆς ἡμέρας Κυρίου φησὶν Ἀμώς· « Ὃν τρόπον ἐὰν ἐκφύγῃ ἄνθρωπος ἀπὸ προσώπου λέοντος καὶ ἐμπέσῃ αὐτῷ ἄρκτος [109] καὶ 36 εἰσέλθοι εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ καὶ ἀπερείσῃ [110] τὰς χεῖρας αὐτοῦ εἰς τὸν τοῖχον, καὶ δάκῃ αὐτὸν ὄφις. »] Καὶ [111] γὰρ [112] τῆς κιβωτοῦ προκύψαντα [καὶ [113] τῆς δυσώδους καὶ ἐστενοχωρημένης εἱρκτῆς ἀπαλλαγέντα [114]] χειμῶν ἕτερος διεδέχετο τοῦ πρωτέρου οὐχ ἧττων [115] ὁρῶντα τὴν πολλὴν ἐρημίαν [116], τὸν βίαιον θάνατον ἐκεῖνον καὶ τῶν ἀναιρεθέντων τὰ σώματα τῇ ἰλύϊ πεφυρμένα καὶ τῷ πηλῷ καὶ πάντας ὁμοῦ ἀνθρώπους τε καὶ ὄνους καὶ τὰ τούτων ἀτιμότερα γένη μιᾷ τῇ ἐλεεινοτάτῃ ταφῇ κατασχέντας, μᾶλλον δὲ

Variæ lectiones et notæ.

[86] Εὐσέβιος? Chr. I 129, 30. [87] κάλυφα Mon. Aug.? [88] καί. [89] Π. οὖν Mon. Aug.? [90] π. τῶν ἀ. πρ. αὐτῷ, μ. οὖν θ. Chr. I, 186. A. [91] ἐν. ὁ. οὗτος δ. ᾧ. ξ. καὶ φ. Chr. [92] πλ. ἀφῶ τῶν Chr. [93] συνέζησεν Chr. ἔζη Par. [94] τὸν ὑπό P[a] [95] γάρ om. Chr. [96] ὁ δέ Chr. Par. [97] μόνος Chr. Par. [98] αὐτοῦ om. Chr. — θαρρῶν Par. [99] γεν. Par. — προαποτηθνήκει Chr. προαποτεθνήσκει Mon. Aug.? [100] οἰκείας Mon. Aug.? [101] τί οὖν ἄν Mon. Aug.? [102] ἐκ. ἐπ. μόνος ἔνδον ὢν Chr. [103] ἀποπνιγέντων Chr. [104] ἐκπλῆξαι ψυχήν Chr. [105] ἢ καὶ οἰκίαν μόνην Chr. [106] Καὶ τό Chr. [107] ἄν Chr. [108] σφ. — ὄφις om. Chr. [109] ἐκ πρ. τοῦ λ. — ἀ. ἡ ἄρκτος καὶ εἰσπηδήσῃ εἰς τὸν οἶκον — ἀπερείσηται — ἐπί Amos. v, 19. [110] καὶ ἀπερίσοι τάς O. [111] ὄφις· οὕτω συνέβαινε τότε καί O. [112] γάρ om. Chr. [113] καὶ — ἀπ. om. Chr. [114] εἱρκτῆς ἐκείνης ἀπαλλαγέντα O. [115] ἧττων τὴν ἀπορίαν καὶ ἀπώλιαν ἐννοήσας τοῦ γένους, omissis seqq. usque ad 25 ρβ' ἐτῶν? [116] καί Chr.

Digitized by Google

εἰπεῖν καταχωσθέντας [87]. Εἰ γὰρ [88] καὶ σφόδρα ὑπῆρχον ἁμαρτωλοὶ οἱ ταῦτα πεπονθότες, ἀλλ' ὅμως ἄνθρωπος ὁ Νῶε καὶ ἔπασχέ τι πρὸς τὸ ὁμόφυλον » « ἐπὶ μὲν τοῦ κατακλυσμοῦ τῷ πλήθει τῶν [89] ὑδάτων συνεχόμενος τῇ μονώσει καὶ τῇ πρὸς τὸ ὁμόφυλον συμπαθείᾳ, τὸ ἄπειρον τῶν ἀπολωλότων, τῷ τρόπῳ τῆς τελευτῆς, τῇ τῆς γῆς ἐρημίᾳ. » — « Πρὸ δὲ τούτων [90] κακίας ἀβύσσῳ πάντοθεν συνείχετο, καὶ τῶν κυμάτων αὐτῷ σφυδροτέρων [91] αἱ τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων ἐπιβουλαὶ προερρήγνυντο. Μόνος γὰρ εἰς τοσοῦτον πλῆθος ἀπολειφθεὶς [92] μοχθηρῶν ἀνθρώπων καὶ μιαρῶν, [93] πολὺν τὸν γέλωτα, πολλὰ σκώμματα [καὶ τὰς χλευασίας] ἔφερεν ὁ δίκαιος, μάλιστα ὅτε περὶ τῆς κιβωτοῦ καὶ τῆς μελλούσης αὐτοῖς διελέγετο συμφορᾶς [94] » καὶ πανωλεθρίας, ἐν ἔτεσιν ρ' τῆς κιβωτοῦ τεκταινομένης καὶ αὐτοῦ διαρρήδην καθ' ἑκάστην ἡμέραν βοῶντος, οὐδεὶς ἐπίστευεν.

A deserta. Antehac cum hominibus perversis vixerat, et ab iis insidias magis quam dira inundatio formidandas passus erat. Solus enim in facinorosorum societate positus vir justus irrisus, pro ludibrio habitus, in virtute perseveravit, præsertim ubi circa arcam et de imminenti calamitate eos monebat. Sic per centum annos, intra quos arca conficiebatur, in vanum, ac nemine credente, sermones serere non destitit.

Β'. *Περὶ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ Πύργου.*

B

II. *De constructione turris.*

[94*] Σὴμ δὲ μετὰ δύο ἔτη τοῦ κατακλυσμοῦ γενόμενος ἐτῶν ρβ' ἐγέννησε τὸν Ἀρφαξὰδ [95] καὶ μετὰ τοῦτο ἔζησεν ἔτη φ', καὶ ἀπέθανε, ζήσας τὰ πάντα ἔτη χβ' [95*]. (2) Ἀρφαξὰδ δὲ γενόμενος ἐτῶν [96] ρλβ' [97] ἐγέννησε τὸν Καϊνᾶν, καὶ μετὰ τοῦτο ἔζησεν ἔτη υ', καὶ ἀπέθανε ζήσας τὰ πάντα ἔτη φλβ' [98]. [98*] (3) Καϊνᾶν δὲ γενόμενος ἐτῶν ρλ' ἐγέννησε [99] τὸν Σαλά, καὶ μετὰ τοῦτο ἔζησεν ἔτη τλ' [100], καὶ ἀπέθανε, ζήσας τὰ πάντα ἔτη υξ'. Τὸν δὲ Σαλὰ ὁ πατὴρ αὐξηθέντα γράμματα [101] ἐξεπαίδευσεν. Καὶ δήποτε ὁ Σαλὰ [102] πορευθεὶς ἀποικίαν κατασκέψασθαι, ἐλθὼν κατὰ τὴν [103] γῆν Χαλδαίων, **37** γράμματα ἐπί τινων [104] διακεχαραγμένα πετρῶν, τὰ δὴ ἦν [105] ἄρα τῶν Ἐγρηγόρων παράδοσις· ταῦτα δὲ [106] ἐκγραψάμενος ὁ Σαλά, αὐτός τε [107] ἐν αὐτοῖς ἐξημάρτανε, καὶ τοῖς ἄλλοις [108] τὴν αὐτὴν ἀτοπίαν [109] ἐξεπαίδευσεν [109*]. (4) Σαλὰ δὲ [110] γενόμενος ἐτῶν ρλ' ἐγέννησε τὸν Ἔβερ, καὶ μετὰ τοῦτο ἔζησεν ἔτη υλ' [111], καὶ ἀπέθανε, ζήσας τὰ πάντα ἔτη φξ' [111*]. (5) Ἔβερ δὲ γενόμενος ἐτῶν [112] ρλᾶ', ἐγέννησε τὸν Ἰεκτὰν καὶ τὸν Φαλέκ. Ἐπὶ τοῦ [113] Ἔβερ πάλιν οἱ ἄνθρωποι εἰς ἄπειρον πληθυνθέντες [114] καὶ εἰς ἄκρον πονηρίας ἐλάσαντες πύργον [115] ἐννοοῦσι κατασκευάσαι ὑμανομήκη, πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ κατακλυσμοῦ [116], ὡς τοῦ Θεοῦ ἐπιβουλεύοντος αὐτοῖς. Ἦσαν δὲ πάντες μία φωνή. Νεβρὼδ γὰρ ὁ γίγας, Χουσὲ [117] τοῦ Αἰθίοπος υἱός, προσέτασσε, καὶ εἰς βρῶσιν ἀγρεύων ἐχορήγει ζῶα. Ὁ δὲ Ἔβερ, ὁ τοῦ Σαλὰ υἱός, ἐπείγειν ἐνεκειρίστο [118] τὴν οἰκοδομὴν τοῦ πύργου καὶ τῆς Βαβυλῶνος, ὅ ἐστι σύγχυσις· ὧν [119] τὸ ἔργον [120] κατέρριπτο, ματαίαν τὴν ἀνάβασιν [121] ἐπικειρηκότων. Οἵ γε καὶ τὴν [122] κατασκευὴν

[94*] Sem biennio postdiluvium, centum duos annos natus genuit Arphaxad, et postea quingentis vixit annis, et mortuus est duos et sexcentos annos natus. Arphaxad natus centum triginta duos annos genuit Cainan et vixit postea quadringentos annos, et mortuus est ætate quingentorum triginta duorum annorum. Cainan annos natus centum triginta genuit Sale, et vixit trecentos triginta, et mortuus est quadringentos sexaginta annos. Eum pater adultum litteras edocendum curavit. Profectus Sale, ut terras exteras viseret, in Chaldæam venit ibique litterarum formas rupibus insculptas, Egregorum traditionem, reperiit. Quas dum Sale scribendo imitaretur, et ipse in errorem incidit et alios in eumdem induxit. Sale annos natus centum triginta genuit Heber, et postea vixit quadringentis triginta annis, et mortuus est annorum quingentorum sexaginta. Heber annum agens centesimum tricesimum quartum genuit Jectan et Phalec. Quo tempore Heber vixit, homines supra modum aucti, extremum perversitatis fastigium attigerunt. Inde turrim cujus culmen ad cœlum pertingeret ædificare præsumunt, ut diluvio sese eriperent, quasi Deus ipsos infestaret. Erant autem omnes unius linguæ. Nemrod enim, gigas, Chouse Æthiopis filius, regnabat et animalia venando capta epulis destinabat. Heber, Sale filius, turris constructionem Babylonicæ curabat; sed, ut confusio adimpleretur, ædificio labante in vanum ascendere conabantur. Clarum est eos qui arcam affabre confecerant, primos navigia construxisse et navigasse in summo mari. Cum autem omnes ad

C

D

Variæ lectiones et notæ.

[87] καταχωσθέντα τ. Chr, [88] Οἱ γάρ Mon.? [89] Ἐπὶ δὲ τοῦ Νῶε—τοσούτοις συνεχομένῳ κακοῖς, τῇ μ. τῇ π. τὸ ὁ. σ. τῷ πλήθει τῶν Chr. [90] νούτου Chr. [91] αὐτῶν σφοδρότερον Chr. [92] ἀπολληφθεὶς Mon. Aug. ?—ἀνδρῶν παρανόμων Chr. [93] εἰ καὶ μηδὲν ἔπασχεν δεινόν, ἀλλ' ὅμως Chr.— 18. ἐφ' εἰ καὶ μὴ πρότερον ἀλλ' ὅτε Chr. [94] τῶν μελλουσῶν ἀ. δ. συμφορῶν Chr. [94*] 3444 (2244). [95] Ἐν δὲ τῷ β' ἔτει μ.—τὸν κ. Σὴμ γ. ρ' ἐ. ἐγ. τὸν Καινᾶν Leo. [95*] 3509 (2379). [96] ἐτῶν om. O. [97] ρλε' Gen. xi, 12. [98] φλκ' Mon. Aug. ? [98*] 3179 (2509). [99] ρθ' ἐγέννησε O. [100] ἔτη τξζ' O. [101] γράμμασι Leo. [102] ἑαυτῷ Leo. [103] τήν om. O. [104] εὑρίσκει Leo. [105] διακεχαραγμένων π. ἐντυχὼν, τὰ δ' ἦν O. [106] αἱ παραδόσεις τὰ δέ Leo. — ἐγγρ. Mon. Aug. ? [107] αὐτὸς δέ Mon. [108] τοὺς ἄλλους O. [109] ἀφ. om. Mon. [109*] 3049 (2509). [110] Ὁ δὲ Σάλα γενόμενος O. [111] υ' τρία — φγ' O, φλγ' Ghelmeadii conjectura. [111*] 2915 (2643). [112] ἐτῶν om. O. [113] Ἐπὶ δὲ τοῦ ἐννοοῦσιν οἱ ἀν. πύργον κατ. O. [114] πληθύνονται ἀριθμόν Leo. [115] αὐξηθέντες π. Leo. [116] ἀπ. τῶν ἐπομβρίων ὑδάτων Leo. [117] φ. δὲ αὐτοῖς πᾶσιν ἐνυπῆρχε N. δὲ αὐτοῖς ὁ γ. Χουσὲ Leo, Ἰχουσέ Mon. Χούς Aug. μιᾷ φωνῇ. N. δὲ ὁ γ. Χουσαί O. Χοὺς Ch. [118] ἐγκεχείριστο O. ἐκεχείριστο Leo. Εἶτα π. ἕως τοῦ οὖνου οἰκοδομεῖν ἐσε, νόουν καὶ περὶ αὐτὸν πόλιν τὴν Βαβυλῶνα, ὅ Par. [119] ὧν—ἐπενοήσατο 23 om. O. [120] ἀτελὲς Par. [121] μ. ἀν. Par. [122] κατὰ τήν Mon. Aug.?

Digitized by Google

turris et urbis ædificationem animum attenderent duces septuaginta duo habebant. Heber solus stolidi illorum conatus particeps non erat. Sic igitur omnium linguæ confusæ atque in septuaginta duo idiomata secundum ducum numerum abierunt. Hinc factum est ut, dum cæteri post linguarum confusionem in punitionem disseminarentur, huic uni Deus linguam peculiarem non eripuerit. Qui igitur primariam linguam conservabant ab Heber eam Hebræam nominaverunt, Hebræi et ipsi a generis auctore appellati.

A τῆς κιβωτοῦ σαφῶς εἰδότες, πρῶτοι [93] ναῦς [94] ποιεῖν ἐν τοῖς ὕδασι καὶ πλέειν ἐπενοήσαντο [95]. Τῶν δὲ πάντων ἐπὶ τὴν τοῦ πύργου καὶ τῆς πόλεως ὁρμησάντων οἰκοδομὴν, ἀρχηγοὺς εἶχον οβ' [96]. Μόνος δὲ ὁ Ἔβερ οὐ συνέθετο τῇ τούτων ἀλογίστῳ ἐργασίᾳ, Διὸ καὶ πάντων αἱ γλῶσσαι συνεχυθησαν, τῶν συντεθειμένων εἰς οβ' γλώσσας διαιρεθέντων κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀρχόντων αὐτῶν. Καὶ εἰς ἀλληλογλωσσίαν **38** ὑπὸ τοῦ πνεύματος καὶ τῆς δικαίας ὀργῆς ἐλαυνομένων καὶ διασπασθέντων, τοῦτο μόνῳ Θεὸς οὐκ ἐστήρισε τὴν ἀρχαίαν φωνήν. Ὅθεν οἱ ἀπομείναντες ἐν τῇ προτέρᾳ γλώσσῃ, Ἑβραῖς αὐτὴν ἐπωνόμασαν [97] κατὰ τὴν τοῦ κρατήσαντος αὐτὴν ἐπωνυμίαν, Ἔβερ εἰς τὸ γένος τῶν Ἑβραίων, οἵτινες πατρωνυμικῶς καὶ φερωνύμως Ἑβραῖοι καλοῦνται.

III. *Quænam prima lingua fuerit.*

Adami posteros lingua Hebraica æque ac coævi Abrahami ac Noemi usos fuisse jam patet. Sed secundum quoque Adam, i. e. Christum, Hebraice locutum esse, ex : Ephphata, Talitha cumi, et, Lama sabachthani, etc., clare patet. Huc firmum etiam argumentum accedunt antiquorum nomina qui linguam qua ante confusionem utebantur Hebræam fuisse attestantur. Sæpe enim solius Hebraicæ ope solutio aut interpretatio attingi potest. Sic Adam et alia multa nomina in Hebraico eoque solo idiomate positum est nomen. Quod si aliqui per ignorantiam prætenderint quod non Hebraica, sed Syriaca prima in hominum ore fuerit, Origenis eruditissimi et sapientissimi sententiam perpendant ita in librum Job commentantis : « qui, dicit, sic e C libro Syriaco elucidatur. » Syriacam porro Hebraicam dialectum nuncupat quod veteres quoque Syriam Judæam et Syros Palæstinos appellabant. Quadraginta annos in turri exstruenda insumpserunt, quæ tamen imperfecta post dispersionem mansit. Deus enim, vento violento misso, humi dejecit, ejusque vestigia inter Assur et Babylonem hodiedum visuntur. Thaleg deinde annos natus centum et viginti genuit Ragau, vixitque amplius ducentos ac novem annos et mortuus est annos natus trecentos viginti novem. Impleti sunt inde ab Adamo usque ad diluvium 2242 anni, a diluvio autem usque ad constructionem turris et ad mortem Phalec, i. e. *divisio*, 868; quam secuta est D divisio, imo dispersio filiorum Noe et inde progeni-

III. *Ὅτι ὁποία ἦν ἡ α' γλῶσσα.*

B

Ὅτι τῇ [98] τῶν Ἑβραίων γλώσσῃ ἐχρῶντο οἱ ἀπὸ τοῦ Ἀδὰμ, δῆλον μὲν, καὶ ἀπὸ τούτου [99] καὶ τοὺς ἀμφὶ τὸν Ἀβραὰμ καὶ τὸν Νῶε καταγομένους καὶ χρωμένους [1]· δῆλον δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ [2], τὸν δεύτερον Ἀδὰμ τὸν Χριστὸν τῇ τῶν Ἑβραίων φωνῇ κατὰ τὸν πρῶτον πάντως [3] Ἀδὰμ χρώμενον, ὡς τὸ « Ἐφφαθὰ, » καὶ « ταλιθὰ κοῦμι » καὶ « λαμὰ σαβαχθανὶ » καὶ τὰ ὅμοια. Καὶ μέντοι πρὸς [4] τούτοις καὶ τὰ τῶν παλαιῶν ὀνόματα ἐναργὲς τεκμήριον [5] τοῦ ταύτην εἶναι φωνὴν τὴν πρὸ τῆς συγχύσεως. Ἐφ' ὧν [6] γὰρ κατ' οὐδεμίαν ἐστὶ γλῶσσαν τὸ σημαινόμενον ἐπιλύσασθαι, καὶ ταύτῃ τὸ ζητούμενον ἑρμηνεύεται. Οἷον τοῦ Ἀδὰμ καὶ τῶν λοιπῶν αἱ προσηγορίαι, δι' ἑτέρας οὐδεμιᾶς ἑρμηνεύεται [7] εἰ μὴ διὰ τῆς Ἑβραϊκῆς καὶ μόνης. Εἰ δέ τινες ἀμαθῶς ἀντιλέγουσιν, οὐ τὴν Ἑβραϊκὴν, ἀλλὰ τὴν Συριακὴν πρώτην εἶναι γλῶσσαν, ἀκουέτωσαν τῆς ἑρμηνείας τοῦ σοφωτάτου καὶ πολυμαθοῦς Ὠριγένους εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἰὼβ « ἡ, φησὶν, οὕτως ἑρμηνεύεται ἐκ τῆς Συριακῆς βίβλου » καὶ ἑξῆς, Συριακὴν εἶπεν τὴν Ἑβραϊκὴν [8] διάλεκτον, ἐπειδὴ γὰρ Συρίαν τὴν Ἰουδαίαν καὶ Σύρους οἱ παλαιοὶ τοὺς Παλαιστινοὺς ὠνόμαζον. (2) Ὁ μὲν οὖν πύργος ᾠκοδομήθη ἐν ἔτεσι τεσσαράκοντα [9], ἔμεινεν ἡμιτελὴς μετὰ τὴν σύγχυσιν. Ὁ δέ γε Θεὸς ἀνέμῳ βιαίῳ τοῦτον ἀνατρέπει [10], καὶ ἔστιν [11] ἀναμέσον Ἀσσοὺρ καὶ Βαβυλῶνος εἰσέτι **39** φυλασσόμενα τὰ ἴχνη αὐτοῦ. [12] (3) Φαλὲκ δὲ γενόμενος ἐτῶν ρλ' ἐγέννησε τὸν Ῥαγαῦ, καὶ μετὰ τοῦτο ἔζησεν ἔτη σθ' καὶ ἀπέθανε, ζήσας τὰ πάντα ἔτη τλθ'. [13] (4) Γίνονται οὖν ἀπὸ τοῦ Ἀδὰμ ἕως τοῦ κατακλυσμοῦ ἔτη βσμβ' [14], καὶ ἀπὸ τοῦ

Variæ lectiones et notæ.

[93] πρῶτα Par. [94] ναῶς Mon. Aug.? [95] ἐπενόησαν Par. [96] οβ' et δ om. O — ἐχόντων οβ', μ. Ἑ. Par. φασὶ δὲ μόνον τὸν Ἑ. διατετηρηκέναι τὴν. ἀ. φ. Leo. [97] Ἑβραῖδα δὲ τὴν φωνὴν ἐκάλεσαν Leo, Ἑβαῖς Ἑβαίων Mon. et Aug. [98] Διὸ καὶ τῇ O. [99] δῆλον μὲν καὶ ἀπὸ τούτου om. O. [1] χρώμενους — τοῦ om. O. [2] τούς Aug. Mon. [3] Χριστὸν λέγω τῇ τῶν Ἑβρ. δῆλον κατὰ τὸν πρ. πάντων O. (πάντως B). [4] Καὶ μέντοι καὶ πρός O. [5] τεκμήρια Mon. Quod ostendit ipsa Scriptura Job dicens : Hoc interpretatus est ex Syrorum libro (Anonymus II. 851). [6] Ἐφ — ἐπελύσασθαι 15 om. O. [7] ἑρμηνεύεται — μόνης. Ταύτην γὰρ τὴν γλῶσσαν καὶ Σ. λέγουσι ὡς ὁ πολυμαθὴς οὕτω μαρτυρεῖ Ὠριγένης ἑρμηνεύων ἐκ O. [8] εἰπὼν τὴν Ἑβραίων O —26 ἀνατρέπει om. O. [9] ἐφ' ὅλα μγ' οἰκοδομηθεὶς ἔτη ὑπὸ τῆς κατὰ τὴν σύγχυσιν διαφωνίας ἑ. ἡ. Leo. [10] Ὑστέρωθι δὲ ὁ Θεὸς ἀ. τὸν πύργον ὅλον ἀν. Leo 25. [11] καί ἐστι κεχαλκαμένος ἴχνη (κεχαλαγμένος τὰ B?) αὐτοῦ φυλ. μόνον ἀν. Ἀ. καὶ B. ἦν δέ? O — Nota Ἑβραῖς, Ἑβραῖων. [12] 2785 (2778). [13] 2991 (2982). [14] ϡξϡ' Mon. Aug.?

Digitized by Google

κατακλυσμοῦ ἕως τῆς συγχύσεως τῆς πυργοποιΐας καὶ τῆς τελευτῆς Φαλὲκ, ὅ ἐστι μερισμὸς, ἔτη ωξγ', [15] καὶ γίνεται διαμερισμὸς ἤτοι διασπορὰ τῶν υἱῶν Νῶε καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν γεννηθέντων. Διὸ καὶ [16] μέροπες ἐκλήθησαν ἀπό τε τῆς μεμερισμένης φωνῆς, ἀπό τε τοῦ μερισμοῦ τῆς γῆς. (5) Ὁ μέντοι Σὴμ ἐγέννησε τὸν Ἐλὰμ καὶ τὸν Ἀσοὺρ καὶ τὸν Ἀρφαξὰδ καὶ τὸν Λουδί [17]· ὁ δὲ Χὰμ τὸν Χοῦς καὶ τὸν Μεσρὲμ καὶ τὸν Χαναάν [18]· ὁ δὲ Ἰάφεθ τὸν Χάμερ [19], τὸν Μαγὼγ καὶ τὸν Θήραν καὶ τὸν Ἰωνουΐαν [20] καὶ τὸν Ἐλισσὰν [21] καὶ τὸν Θόβελ καὶ τὸν Μοσὸχ καὶ τὸν Μαδαὶ, ἀφ' οὗ [22] Μῆδοι γενόμενοι καὶ τῶν Βαβυλωνίων κρατήσαντες, ἡ χώρα (6) Μετὰ γοῦν τὴν σύγχυσιν καὶ τὴν τοῦ πύργου διάλυσιν μεταστέλλονται οἱ γ' υἱοὶ τοῦ Νῶε πάντας τοὺς ἐξ αὐτῶν γενομένους, καὶ διδοάσιν αὐτοῖς ἔγγραφον τῶν τόπων τὴν κατανέμησιν, ὅπερ [23] ἐκ τοῦ πατρὸς Νῶε παρειλήφασι, καὶ λαγχάνουσιν ἑκάστῳ καὶ ταῖς ἑκάστου φυλαῖς καὶ πατριαῖς τόπον [24] καὶ κλίματα καὶ χώρας καὶ νήσους καὶ ποταμοὺς [24a] κατὰ τὴν ὑποκειμένην ἔκθεσιν.

torum. Igitur μέροπες a voce articulata et a terræ divisione appellabantur. Sem porro genuit Elam et Assur, et Arphaxad et Ludi; Cham genuit Chus et Mesrem et Chanaan; Japhet genuit Chamer, Magog et Theran et Junian et Elissan, et Thobel et Mosoch, et Madai, unde Medi Babyloniorum domini; Media vero regio ipsa proprie appellata est. Post confusionem et turris dejectionem tres Noe filii posteris omnibus convocatis descriptionem topicam quam a patre nacti erant, tradiderunt, et unicuique secundum tribum et patriam regiones, insulas et flumina, ex sortilegii canone, cesserunt.

Μηδία προσηγορεύθη κυρίως καὶ φερωνύμως.

Δ'. *Περὶ τοῦ τῆς γῆς διαμερισμοῦ.*

IV. *De distributione orbis terræ.*

Καὶ κατακληροῦται [25] τῷ μὲν πρωτοτόκῳ υἱῷ [26] Νῶε Σὴμ ἀπὸ Περσίδος καὶ Βάκτρων ἕως Ἰνδικῆς καὶ Ῥινοκουρούρων τὰ πρὸς ἀνατολήν· τῷ δὲ Χὰμ ἀπὸ Ῥινοκουρούρων ἕως Γαδείρων τὰ πρὸς νῶτον· τῷ δὲ Ἰάφεθ ἀπὸ Μηδίας ἕως Γαδείρων τὰ πρὸς βορρᾶν. (2) Αἱ δὲ λαχοῦσαι χῶραι τῷ μὲν Σὴμ εἰσὶν αὗται· Περσὶς, Βακτριανὴ, Ὑρκανία, Βαβυλωνία, Κόρδυνα [27], Ἀσσυρία, Μεσοποταμία, Ἀραβία ἡ ἀρχαία, 40 Ἐλυμαΐς, Ἰνδικὴ, Ἀραβία ἡ Εὐδαίμων, Κοιλησυρία, Κομμαγήνη καὶ Φοινίκη πᾶσα καὶ ποταμὸς Εὐφράτης.

Obtigerunt Sem, primogenito filio Noe, quæ sunt contra orientem regiones, a Persia et Bactris usque ad Indiam et Rhinocoruram; Cham autem a Rhinocorura usque ad Gades regiones quæ sunt meridiem versus. Japhet vero a Media usque ad Gades quæ Boream spectant. Porro istæ sunt regiones quas Sem sortitus est: Persia, Bactriana, Hyrcania, Babylonia, Cordyna, Assyria, Mesopotamia, Arabia antiqua, Elimais, India, Arabia Felix, Cœlesyria, Commagena et Phœnice tota, fluviusque Euphrates.

(3) Τῷ δὲ Χὰμ Αἴγυπτος, Αἰθιοπία ἡ βλέπουσα κατ' Ἰνδοὺς, ἑτέρα Αἰθιοπία [28], ὅθεν ἐκπορεύεται ὁ ποταμὸς τῶν Αἰθιόπων, Ἐρυθρὰ [29] βλέπουσα κατὰ ἀνατολὰς, Θηβαΐς, Λιβύη ἡ παρεκτείνουσα μέχρι Κυρήνης, Μαρμαρὶς, Σύρτις, Λιβύη [30] ἄλλη, Νουμιδία, Μασσυρὶς, Μαυριτανία ἡ κατέναντι Γαδείρων. Ἐν δὲ τοῖς [31] κατὰ βορρᾶν τὰ παραθαλάσσια [32] ἔχει, Κιλικίαν, Παμφυλίαν, Πισσιδίαν, Μυσίαν, Λυκαονίαν, Φρυγίαν [33], Καβαλίαν, Λυκίαν, Καρίαν, Λυδίαν [34], Βιθυνίαν, τὴν ἀρχαίαν Φρυγίαν· καὶ νήσους [35] πάλιν ἔχει, Σαρδινίαν, Κρήτην, Κύπρον καὶ ποταμὸν [36] τὸν καὶ Νεῖλον καλούμενον.

Cham autem Ægyptus, Æthiopia prospiciens contra Indos, altera Æthiopia, unde egreditur flumen Æthiopum, Erythra prospiciens versus Orientem, Thebais, Libya, pertinens usque Cyrenen, Marmaris, Syrtis, Libya altera, Numidia, Massyris, Mauritania quæ prospicit Gades. Contra vero septentrionem littora maris habet, Ciliciam, Pamphyliam, Pisidiam, Mysiam, Lycaoniam, Phrygiam, Cabaliam, Lyciam, Cariam, Lydiam, Bithyniam, antiquam Phrygiam; insuper insulas, Sardiniam, Cretam, Cyprum, et flumen qui vocatur Nilus.

(4) Τῷ δὲ Ἰάφεθ Μηδία, Ἀλβανία [37], Ἀρμενία μικρὰ [38] καὶ μεγάλη, Καππαδοκία, Παφλαγονία,

Japhet autem Media, Albania, Armenia minor et Armenia major, Cappadocia, Paphlagonia, Galatia,

Variæ lectiones et notæ.

[15] καὶ οὕτω γ. Ο. — ψμ' Eus. φλσ' Mon. Aug.; ἀπὸ Λ. ἐπὶ τὴν τοῦ φ. τελευτὴν ἔτη γ Leo. [16] διόπερ καὶ Μεσέμ Ο. [17] Δόδ Aug. om. Par. [18] καὶ τὸν Φοὺδ καὶ τὸν Χανάν. Ὁ. δὲ Ἰάφεθ τὸν Γάμερ καὶ τόν Μ. [19] Γάμερ καὶ Par. [20] Ἰωΐαν Par. [21] καὶ τὸν Ἐλ. om. Ο. [22] ὥνπερ Par. — Καὶ τυγχ. Par. [23] ἥνπερ Ο, ὁπῶς P[a]. [24] τόποι. [24a] χῶραι καὶ νῆσοι καὶ ποταμοὶ Leo. et Par. [25] κατακληροῦνται. [26] υἱὸν Par. et Iota subscr. [27] Κορδήνα Ο, Κορδυαία Chilmead. — Κ. δύνῃ Leo. [28] Ἀ. ἑτ. Par. [29] ἡ Leo et Par., θάλασσα? [30] ἡ Par., Λ. ἡ ἀπὸ ποταμέως παρεκτείνουσα μέχρις ἄκρας Σύρτεως, Νουμ. Μ. Μ. ἡ παρεκτείνουσα μέχρις Ἡρακλεωτικῶν στηλῶν κ. Γ. Ἔχει δὲ ἐν τοῖς κατέναντι β Leo. [31] ταῖς Mon. Aug. [32] παρὰ θάλασαν Ο—παρὰ θάλασσαν Leo, Par. [33] Φ. καὶ Μαλίαν Aug. Mon.? —Φρυγίαν καὶ Μαλίαν Ο. Φ. Καμαλίαν Chilmead. [34] Μυσίαν ἄλλην, Τρωάδα, Αἰωλίδα Leo, Par. [35] καὶ ν. ὁμοίως Σαρδανίαν Ο. [36] ποταμὸν Γειὼν τὸν Ο — π. Γηὼν τὸν κ. Ν. Leo, Par. [37] Ἀμαζονὶς Leo. [38] ἡ μ. Par. τε Leo.

Digitized by Google

Colchis, Bosphorus, Mæotis, Derbis, Sarmatia, Taurianis, Molossis, Thessalia, Locris, Bœotia, Ætolia, Attica, Achaia, Pellena, qui vocatur Peloponnesus, Arcadia, Epirus, Illyria, Lychnitis, Adriaca, ex qua Adriaticum mare. Habet quoque insulas Bretanniam, Siciliam, Euboeam, Rhodum, Chium, Lesbum, Cythera, Zacynthum, Cephalleniam, Ithacam, Corcyram, et partem Asiæ quamdam, dictam Ioniam, et flumen Tigrim, quod dividit Mediam a Babylonia. His ergo regionibus sorte divisis, videns Chanaan, filius Cham, regionem juxta Libanum, quod esset bona et fertilis et valde alia ac sui ipsius terra, vi occupavit eam et hæredes Sem ejecit ex illa, sicque universa terra nomine Chanaan appellata est, sed tandem postea justus Judex filiis Sem illam tradidit per Jesum filium Nave, sicut prænuntiaverat Abraham : justus enim Dominus, et justitias dilexit.

A Γαλατία, Κολχὶς, Βόσπορος [59], Μαιῶτις, Δερβὶς [60], Σαρματὶς, Ταυριανὶς [61], Μολοσσὴ [62], Θεσσαλία, Λοκρὶς, Βοιωτία, Αἰτωλία, Ἀττικὴ, Ἀχαΐα, Πελλήνη [63], ἡ καλουμένη Πελοπόννησος, Ἀρκαδία, Ἠπειρῶτις, Ἰλλυρὶς, Λυχνῖτις, Ἀδριακὴ, ἐξ ἧς [64] τὸ Ἀδριακὸν πέλαγος. Ἔχει [65] καὶ νήσους, Βρεταννίαν, Σικελίαν, Εὔβοιαν, Ῥόδον, Χῖον, Λέσβον, Κυθήρην, Ζάκυνθον, Κεφαλληνίαν, Ἰθάκην, Κόρκυραν [66] καὶ μέρος τι τῆς Ἀσίας, τὴν καλουμένην [67] Ἰωνίαν, καὶ ποταμὸν Τίγριν, τὸν διορίζοντα μεταξὺ Μηδίας καὶ Βαβυλωνίας [68]. (5) Τούτων οὖν [69] κληροδοτηθέντων, ὁ τοῦ Χὰμ υἱὸς Χαναὰν ἰδὼν τὴν πρὸς τῷ Λιβάνῳ γῆν, ὅτι ἀγαθή [70] τε [71] καὶ εὔφορος καὶ κατὰ πολὺ 41 τῆς ἑαυτοῦ διαλλάττουσα [72] γῆς, τυραννικῶς καθήρπασεν αὐτὴν καὶ τοὺς ἐκ τοῦ Σὴμ κληρονόμους [73] ἐξήλασεν, καὶ οὕτω πᾶσα ἡ γῆ [74] τῆς ἐπαγγελίας τοῦ Χαναὰν προσαγορεύεται [75]. Κἀντεῦθεν [76] τοίνυν ὁ δίκαιος κριτὴς μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, καθὼς καὶ τῷ Ἀβραὰμ προεπηγγείλατο. Δίκαιος γὰρ ὁ Κύριος καὶ δικαιοσύνας ἠγάπησεν.

B

Reu autem centum triginta duo annos natus genuit Sarug, et postea vixit annos ducentos et septem, et mortuus est, cum facti essent omnes dies ejus trecenti et triginta novem anni. Sarug autem cum vixisset annos centum et triginta, genuit Nachor, et postea vixit annos ducentos, et mortuus est, cum facti essent omnes dies ejus trecenti et triginta anni. Idem primus paganorum ritibus originem dedit propter veteres bellatores et duces et quicunque aliquid virtute præclarum et memoria dignum fecerant, quos statuis et columnis deceraverunt, utpote qui egregium aliquid fecerant. Sed posteri, majorum mentem ignorantes, qui illos ut progenitores et bonarum rerum inventores coluerant, memoriæ solius gratia, tanquam deos honoraverunt, et sacrificaverunt illis, non vero pro hominibus mortalibus habuerunt, quorum impietatem Salomon infamat dicens : « Qui paulo ante tanquam homo honoratus fuerat, nunc Deum æstimaverunt. » Clarius autem et fusius istorum amentiam et impietatem arguens magnus Athanasius sic loquitur : « Marcida igitur tali illorum cogitatione visa, necesse fuit veritatem splendescere ecclesiasticæ cognitionis. Non enim malum a Deo,

[75] Ῥαγαῦ δὲ γενόμενος ἐτῶν ρλβ' ἐγέννησε τὸν Σερούχ, καὶ μετὰ τοῦτο ἔζησεν ἔτη σζ', καὶ ἀπέθανε, ζήσας τὰ πάντα ἔτη τλθ'. [76] (7) Σερούχ δὲ [77] γενόμενος ἐτῶν ρλ', ἐγέννησε τὸν Ναχὼρ, καὶ μετὰ τοῦτο ἔζησε ἔτη σ', καὶ ἀπέθανε, ζήσας τὰ πάντα ἔτη τλ', ὃς πρῶτος ἦρξατο τοῦ Ἑλληνικοῦ δόγματος διὰ τοὺς πάλαι γενομένους πολεμιστὰς καὶ ἡγεμόνας καὶ πράξαντάς τι ἀνδρεῖον, ἀρετῆς καὶ μνήμης ἄξιον, οὓς καὶ ἀνδριάσι στηλῶν ἐτίμησαν [78], ὡς ἀγαθόν τι πεπραχότας. Οἱ δὲ μετὰ ταῦτα ἄνθρωποι ἀγνοοῦντες τὴν τῶν προγόνων γνώμην, ὅτι ὡς προπάτορας [79] καὶ ἀγαθῶν πραγμάτων ἐπινοητὰς ἐτίμησαν μνήμης μόνον χάριν, οὗτοι ὡς θεοὺς ἐτίμησαν, καὶ ἔθυον αὐτοῖς, καὶ οὐχ ὡς ἀνθρώπους θνητοὺς γενομένους [80]· ὧν τὴν ἀσέβειαν Σολομὼν στηλιτεύει, φάσκων· « Τὸν πρὸ ὀλίγου τιμηθέντα ἄνθρωπον νῦν [81] εἰς σέβασμα ἐλογίσαντο. » (8) Σαφέστερον δὲ καὶ διεξοδικώτερον τὴν παράνοιαν τούτων καὶ ἀθεΐαν ἐλέγχων ὁ μέγας Ἀθανάσιος τοιάδε φησί [82] · « Σαθρᾶς τοίνυν τῆς τοιαύτης αὐτῶν διανοίας φαινομένης, ἀνάγκη τὴν ἀλήθειαν διαλάμπειν τῆς ἐκκλησιαστικῆς διαγνώσεως. Οὔτε γὰρ τὸ κακὸν παρὰ Θεοῦ, οὔτε ἐν τῷ Θεῷ· οὔτε μὴ οὐσία τι; ἔστιν, ἀλλ' ἄνθρωποι [83] κατὰ στέρησιν τῆς τοῦ καλοῦ φαντασίας [84]

C

Variæ lectiones et notæ.

[59] Βοσπόρη Leo, Par. [60] Δέρβη O. [61] Βασταρνὶς, Σκυθία, Θρᾳκία, Μακεδονία Leo, Par. —Βασταρνὶς, Σκυθία, Θρᾴκη, Μακεδονία, Δαλματία O. [62] Μολοσσοὶ Par. Μολοσσὶς Leo. [63] Πελληνὶς δὲ καὶ Π. Par. [64] καὶ Par. [65] δέ Leo, Par. [66] Κέρκυραν H. [67] ἡ καλουμένη Ἰωνία Leo, τῆς καλουμένης Ἰωνίας Aug. Mon.? [68] Βαβυλῶνος Leo, Par. [69] T. οὖν τῶν (οὕτω) κλ. O, P². — T. οὕτω κληρωθέντων Par. [70] ὡς ἀγαθὴ O. [71] τέ ἐστι Par. Leo. [72] διαλλαττούσης Mon. Aug.? [73] κλήρου; O. [74] πᾶσα γῆ Par. [75] προσηγόρευται O. — προσηγορεύθη Leo, προσηγόρευτο. [76] Κ. τ. ὁ δ. κρ. μ. τ. τοί; P² — υἱὸς Γὴλ ἀπ. O. — Καντ. ὁ δ κρ. τοῖς P. r. [77] Ἐβραῖμ Par. — Ἐβραῖμ P², Ἰσραὴλ P². [78] 2653 (2905). [79] 2523 (3235). [80] Σ. γ. Par. Leo.— π. ἢ ἡγ. ἢ π. Par. ἢ π. ἢ ἡγ. καί τι πρ. Ced. 81,15 — τι ἀγαθὸν καὶ μν. Par. [81] ἐτίμησεν Par. [82] πρόπατρας Mon. Aug.? [83] γεγενομένους, γεγενημένους. [84] νῦν. σ. Sap. xiv, 20. [82] Oratio c.gentes l. A. δ. ὅτι τὸ κ. οὐ π. Θεοῦ οὐδὲ ἐν Θεῷ οὔτε ἐξ ἀρχῆς γέγονεν. ὁ. ὁ. τις ἐ. αὐτοῦ Ath· [84] τὴν Mon. Aug.? — στ. τοῦ κ. Mon. Aug. [67] ἑαυτοῖς Ath.

Digitized by Google

ἐπινοεῖν ἤρξαντο, καὶ ἅμα πράττειν [67a] τὰ οὐκ ὄντα καὶ ἅπερ ἐβούλοντο [68]. Ὥσπερ γὰρ [68a] ἄν τις [69], ἡλίου φαίνοντος [69a], καμμύων τοὺς ὀφθαλμοὺς σκότος [70] ἐπινοεῖ, καὶ λοιπὸν [71] ἐν σκότει πλανώμενος καὶ περιπατῶν προσκόπτει, 42 πολλάκις κατὰ μικρὸν ὑπάγει [72], νομίζων, μὴ εἶναι σκότος, ἀλλὰ φῶς, οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ τῶν ἀνθρώπων καμμύουσα [73] τὸν νοητὸν ὀφθαλμὸν, δι' οὗ τὸν Θεὸν ὁρᾷν δύναται, ἑαυτῇ τὰ κακὰ ἐπενόησε. » — « Γέγονε μὲν γὰρ εἰς τὸ ὁρᾷν τὸν Θεὸν καὶ ὑπ' αὐτοῦ φωτίζεσθαι· αὐτὴ δὲ ἀντὶ τοῦ ἀφθάρτου Θεοῦ [73a] φθαρτὰ τὰ τοῦ σκότους ἔργα ἐπεζήτησε, καθὼς γέγραπται, ὅτι [74] « Ὁ Θεὸς ἐποίησε τὸν ἄνθρωπον εὐθῆ· αὐτὸς δὲ ἐπεζήτησε λογισμοὺς πολλούς. »

A nec in Deo, neque essentia quædam est, sed homines, boni notione privati, comminisci cœperunt et facere simul quæ non sunt et quæcunque volebant. Veluti enim si quis, sole lucente, nictans, caliginem inquirat, et cæterum, in tenebris errans et obambulans, offendit, sæpe paulatim progreditur, putans non esse tenebras sed lucem, ita quoque hominum anima oculum intelligentiæ claudens, per quem Deum cernere potest, mala sibi inquisivit. » — « Facta est enim ad videndum Deum et ut illuminatur ab ipso; ipsa autem pro immortali Deo mortalia opera tenebrarum exquisivit, sicut scriptum est: « Deus fecit hominem rectum, ipse autem exquisivit quæstiones multas. »

(9) Ἐπεὶ οὖν ὥσπερ μανέντες οἱ ἄνθρωποι τὴν οὐκ οὖσαν κακίαν ἐπενόησαν, οὕτω καὶ τοὺς οὐκ ὄντας θεοὺς ἑαυτοῖς ἀνεπλάσαντο. Ὡς γὰρ πάλιν εἴ τις εἰς βυθὸν καταδὺς μηκέτι μὲν βλέπει τὸ φῶς μήτε τὰ ἐν τῷ φωτὶ φαινόμενα, διὰ τὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ πρὸς τὸ κάτω νεῦμα καὶ τὴν τοῦ ὕδατος ἐπίχυσιν, μόνα δὲ τὰ ἐν τῷ βυθῷ αἰσθόμενος, νομίζει μηδὲν εἶναι πλέον ἐκείνων· οὕτω δὴ καὶ οἱ πάλαι τῶν ἀνθρώπων καταδύντες εἰς τὰς τῆς σαρκὸς ἐπιθυμίας καὶ φαντασίας, κἀντεῦθεν ἐπιλαθόμενοι τῆς τοῦ Θεοῦ ἐννοίας τε καὶ δόξης, τὰ φαινόμενα θεοὺς ἀνετυπώσαντο, λατρεύοντες τῇ κτίσει παρὰ τὸν Κτίσαντα. Καὶ ὥσπερ, κατὰ τὸ λεχθὲν παράδειγμα, οἱ εἰς βυθὸν καταδυόμενοι, ὅσον ἐπικαταβαίνουσι, τοσούτῳ μᾶλλον τὰ σκοτεινότερα καὶ βαθύτατα βλέπουσιν, οὕτω καὶ τὸ τῶν ἀνθρώπων πέπονθε γένος. Οὐ γὰρ ἁπλῆν ἔσχε [75] τὴν πλάνην καὶ τὴν εἰδωλολατρίαν, οὐδὲ ἀφ' ὧν ἤρξαντο, ἐν τούτοις διέμειναν· ἀλλ' ὅσον τοῖς προτέροις ἐνεχείριζον, τοσοῦτον ἑαυτοῖς καινοτέρας ἐφεύρισκον τὰς δεισιδαιμονίας, μηδὲν ἄκορον τῶν πρώτων κακῶν λαμβάνοντες. (10) Ἐπικαταβαίνοντες γὰρ λοιπὸν ταῖς ἐννοίαις καὶ τοῖς λογισμοῖς οἱ ἄνθρωποι, ὡρανῷ καὶ ἡλίῳ καὶ σελήνῃ καὶ ἄστροις τὴν τοῦ Θεοῦ τιμήν τε καὶ δόξαν ἀνέθησαν. Εἶτα πάλιν τοῖς σκοτεινοῖς λογισμοῖς ἐπικαταβαίνοντες, αἰθέρα καὶ ἀέρα καὶ τὰ ἐν τῷ ἀέρι θεοὺς προσηγόρευσαν. Προβαίνοντες δὲ τοῖς κακοῖς, ἤδη καὶ τὰ στοιχεῖα καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ σώματος ἡμῶν συστάσεως, τὴν θερμὴν καὶ τὴν ὑγρὰν καὶ τὴν ξηρὰν οὐσίαν, θεοὺς ἀνύμνησαν. (11) Οἱ δέ γε τελειότεροι [76] τὴν ἀσέβειαν καὶ ἀνθρώπους τοὺς μὲν ἔτι 43 ζῶντας, τοὺς δὲ καὶ μετὰ θάνατον θεοὺς ἐκάλεσαν. (12) Καὶ οὐ μόνον εἰς ἀνθρώπους καὶ κτήνη καὶ ἑρπετά, χερσαῖά τε καὶ ἔνυδρα, τὴν τοῦ Θεοῦ προσηγορίαν μετήγαγον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ μηδ' ὅλως ὄντα ἡ φαι-

B Quoniam ergo, quasi amentes, homines malitiam, quæ non est, excogitaverunt, ita et deos qui non sunt sibimet effinxerunt; sicut enim etiam aliquis in profundum demersus, amplius non jam lumen videt, neque ea quæ in lumine apparent, propter nutum oculorum suorum ad ima et in aqua immersionem, sola autem quæ in gurgite sunt sentiens, reputat nihil esse præter ea; sic olim homines demersi in carnis concupiscentias et species, et ideo cogitatione et opinione de Deo ex illorum mente sublata, visibilia deos imaginati sunt creaturam adorantes loco Creatoris. Et quemadmodum, juxta citatum exemplum, qui in gurgitem demersi sunt, quo magis descendunt, eo magis tenebrosiora et C profundiora vident, sic etiam hominum genus expertum est non enim simplicem errorem habuerunt et idololatriam, neque a quibus inceperant in his perseveraverunt, sed quo pejores fiebant prioribus, eo magis novas inveniebant superstitiones, ex primis malis nihil integrum sumentes. Descendentes enim postea cogitationibus et quæstionibus, cœlo, soli, lunæ et astris Dei honorem et gloriam homines tribuerunt. Deinde rursus tenebrosis ratiocinationibus descendentes æthera et aera et quæ in aere sunt deos appellaverunt. Procedentes autem in malis, jam elementa et principia constitutionis corporis nostri, calorem et humorem et siccitatem deos celebraverunt. Quorum vero major impietas, homines quoque, vel vivos adhuc, vel post mortem D deos vocaverunt. Et non solum ad homines et jumenta et reptilia, terrestriaque et aquatica, Dei appellationem transtulerunt, sed etiam ad ea quæ non erant nec videbantur ipsam impietatem avertentes visi sunt; rationalia enim irrationabilibus permiscentes et natura dissimilia connectentes deos opinati sunt. Tales sunt apud Ægyptios cynocephali

Variæ lectiones et notæ.

[67a] καὶ ἀναπλάττειν. [68] βούλονται. [68a] Ὡς γάρ Ath. [69] ἡ τοῦ Mon. Aug.? τοῦ ἡ? [69a] καὶ πάσης τῆς γῆς τῷ φωτὶ τούτου καταλαμπομένης Ath. [70] ἑαυτῷ Ath. — ἐπινοῇ Ath. [71] ὡς Ath. [72] περιπατῇ πίπτων καὶ κατὰ χρημνῶν ὑπάγων v. οὐκ ἐ. φῶς ἀ. σκ. δοκῶν γὰρ βλέπειν, οὐδ' ὅλως ὁρᾷ, οὕτω Ath. [73] καμμύσασα τὸν ὁ. Ath. [73a] φθ. καὶ τὸ σκότος ἐζ. Ath. [74] ὡς που τὸ πνεῦμα ἐγγράφως φησίν Ath. Eccl. VII, 29. [75] ἔσχον? [76] τελεώτεροι Aug. Mon.?

Digitized by Google

et ophiocephali et onocephali, et apud Libes, criocephalus, et dicta in fabulis figmenta, Scylla et Charybdis et hippocentaurus et hirco cervus; longius provehentes impietatem, voluptatem quoque et cupidinem pro Deo coluerunt, et Veneris nomine adoraverunt.

A νόμενα τὴν αὐτὴν δυσσέβειαν ἐξωκείλαντες ἐπεδείξαντο· λογικὰ γὰρ ἀλόγοις ἐπιμίξαντες καὶ ἀνόμοια τῇ φύσει ἐνειράντες ὡς θεοὺς ἐδόξασαν. Οἷοί [77] εἰσιν οἱ παρ' Αἰγυπτίοις κυνοκέφαλοι καὶ ὀφιοκέφαλοι [καὶ ὀνοκέφαλοι, καὶ ὁ παρὰ Λίβυσι κριοκέφαλος], καὶ παρὰ τοῖς μυθίοις [78] τὰ λεγόμενα πλάσματα, ἧ Σκύλλα καὶ ἡ Χάρυβδις καὶ ἱπποκένταυρος [79], καὶ τραγέλαφος, ἐπιτείνοντες [80] τὴν ἀσέβειαν, καὶ τὴν ἡδονήν τε καὶ ἐπιθυμίαν [81] θεοποιήσαντες, ἣν δὴ καὶ Ἀφροδίτην καλέσαντες [82] προσεκύνησαν.

Præterea reges suos vel ad honorem antecedentium regum, vel ob imperii ipsorum formidinem tanquam deos honoraverunt, ut in Creta Jupiter cultus est, et in Arcadia Mercurius, et in India Bacchus, et in Egypto Isis et Osiris, et nunc Adriani, Romanorum imperatoris, puer Antinous. Cum enim Adrianus in Ægypto versaretur et defunctum vidisset, libidinis ministrum, Antinoum, jussit ut istum venerarentur, veluti scilicet etiam post mortem amore captus pueri, præ nimia impietate et furore. Etenim qui apud Græcos celebrati sunt dii, Jupiterque et Neptunus et Apollo et Vulcanus et Mercurius, et inter feminas Juno et Ceres et Minerva et Diana per decreta divinis affecti sunt honoribus. Ideo istas superstitiones et inventa convincit Scriptura sacra dicens: « Initium perversitatis exquisitio idolorum, et adinventio illorum corruptio vitæ. Neque enim erant ab initio, neque erunt in perpetuum. At vanitas hominum intravit in mundum; et ideo brevis illorum finis est factus, acerbo enim luctu dolens pater, sibi erepti filii fecit imaginem, et illum, qui mortuus fuerat, tanquam viventem coluit, et constituit inter servos suos sacra et sacrificia, deinde tempore convalescens iniqua consuetudo tanquam lex custodita est, et tyrannorum imperiis colebantur sculptilia. » — « Et hoc fuit vitæ tanquam insidiæ, quoniam aut calamitati aut regibus deservientes homines, singulare nomen lapidibus et lignis imposuerunt. »

(13) Καὶ μέντοι καὶ τοὺς παρ' αὐτῶν ἄρχοντας διὰ τιμὴν τῶν ἀρξάντων ἢ διὰ φόβον τῆς αὐτῶν τυραννίδος ὡς θεοὺς ἐτίμησαν· ὥσπερ ὁ ἐν Κρήτῃ Ζεὺς τετίμηται, καὶ ὁ ἐν Ἀρκαδίᾳ Ἑρμῆς, καὶ ὁ B ἐν Ἰνδίᾳ Διόνυσος, καὶ ἡ ἐν [83] Αἰγύπτῳ Ἶσις καὶ Ὄσιρις, καὶ ὁ νῦν Ἀδριανοῦ τοῦ Ῥωμαίων βασιλέως παῖς Ἀντίνοος. Ἐπιδημήσας γὰρ [Ἀδριανὸς] ἐν Αἰγύπτῳ καὶ τελευτήσαντα ἰδὼν τὸν τῆς ἡδονῆς [84] ὑπηρέτην Ἀντίνοον, ἐκέλευσε θρησκεύεσθαι τοῦτον, ἅτε δὴ καὶ μετὰ θάνατον ἐρῶν τοῦ παιδός, δι' ὑπερβάλλουσαν [85] ἀσέβειάν τε καὶ οἰστρηλασίαν. Καὶ γὰρ οἱ παρ' Ἕλλησι διαβεβοημένοι θεοί, Ζεύς τε καὶ Ποσειδῶν καὶ Ἀπόλλων καὶ Ἥφαιστος καὶ Ἑρμῆς, καὶ ἐν θηλείαις Ἥρη καὶ Δήμητρα καὶ Ἀθηνᾶ καὶ Ἄρτεμις [86] διαταγαῖς ἐκρίθησαν θεοποιεῖσθαι. (14) Διὸ δὴ ταύτας καὶ εἰδωλομανίας καὶ ἐφευρέσεις ἡ θεία Γραφὴ θριαμβεύουσα οὕτω φάσκει· « Ἀρχὴ πονηρίας [87] ἐπίνοια εἰδώλων· εὕρεσις δὲ αὐτῶν φθορὰ ζωῆς. Οὔτε γὰρ ἦν ἀπ' ἀρχῆς, οὔτε εἰς τὸν C αἰῶνα ἔσται. Κενοδοξίᾳ [88] δὲ ἀνθρώπων εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον. Διὰ [89] τοῦτο καὶ σύντομον αὐτῶν ἐπενοήθη τὸ τέλος. Ἀώρῳ γὰρ πένθει τρυχόμενος πατὴρ, τοῦ ταχέως ἁφαιρεθέντος τέκνου εἰκόνα ποιήσας τὸν ποτε νεκρὸν ἄνθρωπον νῦν ὡς ζῶντα ἐτίμησε καὶ παρέδωκε τοῖς ὑποχειρίοις μυστήρια καὶ τελετάς. Εἶτα κρόνῳ κρατηθὲν τὸ ἀσεβὲς ἔθος ὡς νόμος διεφυλάχθη καὶ 44 τυράννων ἐπιταγαῖς ἐθρησκεύετο τὰ γλυπτά. » — « Καὶ τοῦτο γέγονε [90] τῷ βίῳ ὡς ἔνεδρον, ὅτι ἢ συμφορᾷ ἢ τυραννίδι δουλεύσαντες ἄνθρωποι τὸ ἀκοινώνητον ὄνομα λίθοις καὶ ξύλοις περιέθηκαν. »

Deinde istorum falsorum deorum præcones et vates, poetæque et historici non simpliciter esse deos solummodo scripserunt, sed etiam facta eorum ad argumentum impietatis et obscœnæ agendi rationis prodiderunt. Enimvero impudicos amores et voluptates Jovis et puerorum stuprationes et aliorum invidiam circa feminas et timores et

(15) Εἶτα τοίνυν καὶ οἱ τῶν τοιούτων ψευδοθέων κήρυκες καὶ μάντεις ποιηταί τε καὶ συγγραφεῖς D οὐχ ἁπλῶς εἶναι θεοὺς μόνον ἔγραψαν, ἀλλὰ μὴν καὶ τὰς πράξεις αὐτῶν πρὸς ἔλεγχόν τε ἀθεότητος καὶ αἰσχροποιοῦ πολιτείας ἀνέγραψαν. Καὶ γὰρ τοὺς ἀκολάστους ἔρωτας καὶ ἀσελγείας τοῦ Διὸς καὶ παιδοφθορίας καὶ τῶν ἄλλων ζηλοτυπίας πρὸς ἡδο-

Variæ lectiones et notæ.

[77] οἷον Par. — om. καὶ ὀ. καὶ ὁ π. Λ. κρ. Par. — Οἷά εἰσι παρ' Αἰγυπτίων κ. καὶ ὀνοκ. καὶ ὁ π. Λίβυ κρ. B'. [78] μύθοις Par. — καὶ τὰ λ. πλ. π. τ. μύθοις B'. [79] οἱ ἱπποκένταυροι. Ἐπ. Par. — ἱππ. ὑποτείνοντες B'. [80] δέ Par. [81] θ. ἤδη καί Par. [82] καλοῦντες B'. [83] Αἰγ. ἱερὸς Ὑσύρης καὶ ὁ νῦν Ἀδριανὸς βασιλεὺς Ῥ. π. Ἀ. Ἐπ. γὰρ Ἀδ. B'. — e Justino M. Ap. I. 29. [84] ἡδονῆς αὐτοῦ ὑπηρέτην B'. [85] δι' ὑπ. ἀσελγειάν τε καὶ ο. Τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ οἱ B'. [86] Ἄρτεμις· ὅτι καὶ τὰς αἰσχρὰς πράξεις τῶν αὐτῶν θεῶν καὶ ἄκοντες πρὸς ἔλεγχον αὐτῶν ἀνεγράφοντο (Epitome 20 linearum usque ad 44,11 ἀνθρώπων) B'. [87] πορνεία; Sap. XIV, 12. [88] Κ. γάρ Sap. 14. [89] Καὶ διὰ τ. τέλος ἐπ. Sap. [90] ἐγένετο τῷ βίῳ εἰς ἐν. Sap. XIV, 21.

Digitized by Google

νην τῶν θηλειῶν, καὶ φόβους καὶ δειλίας καὶ τὰς ἄλλας κακίας οὐδέτερον, καὶ ἑαυτοὺς ἐλέγχουσιν, ὡς οὐ μόνον περὶ θεῶν διηγοῦνται, ἀλλ' οὐδὲ περὶ σεμνῶν ἀνθρώπων. Ἐκ μὲν γὰρ Διὸς [91] τὴν παιδοφθορίαν καὶ τὴν μοιχείαν, ἐκ δὲ Ἀφροδίτης τὴν πορνείαν [92]· καὶ [93] ἐκ μὲν Ῥέας τὴν ἀσέλγειαν· ἐκ [94] δὲ Ἄρεως τοὺς φόνους, ἐκ [95] Διονύσου τὴν οἰνοφλυγίαν καὶ ἐξ ἄλλων ἄλλα [96] τοιαῦτά φασι τὴν ἀρχὴν εἰληφέναι. Ἀλλ' οὐκ ἄδηλον [97] τοῖς νοῦν ἔχουσιν, ὅτι παρὰ γνώμην εἰρήκασι τὰ τούτων πάθη καὶ τὰς αἰσχίστας πράξεις [98]. Ἐπειδὴ γὰρ τὴν τοῦ Θεοῦ ἀκοινώνητον προσηγορίαν καὶ τιμὴν τοῖς οὐκ οὖσιν θεοῖς, ἀλλ' ἀνθρώποις θνητοῖς ἐσπούδαζον ἀναθεῖναι, τούτου χάριν καὶ ἄκοντες ἀπὸ τῆς ἀληθείας ἠναγκάσθησαν τὰ τούτων παθήματα πρὸς ἔλεγχον τοῦ μὴ θεοὺς αὐτοὺς εἶναι, ἀλλ' ἐμπαθεῖς ἀνθρώπους. Ἀλλὰ φασὶν οἱ τῇ πλάνῃ δεδουλωμένοι· «Διὰ τοῦτο θεοὺς αὐτοὺς ἡγούμεθα, ὅτι τοῖς ἀνθρώποις χρήσιμοι γεγόνασι. Ζεὺς μὲν γὰρ λέγεται πλαστικὴν τέχνην ἐξευρηκέναι, Ποσειδῶν δὲ κυβερνητικὴν [99], Ἥφαιστος [1] μὲν τὴν χαλκευτικὴν, Ἀσκληπιὸς δὲ τὴν ἰατρικὴν, καὶ Ἀπόλλων [2] τὴν μουσικὴν, καὶ Ἀθηνᾶ μὲν τὴν ὑφαντικὴν, Ἄρτεμις δὲ τὴν κυνηγετικὴν, καὶ Ἥρα μὲν στολισμὸν [3], Δημήτηρ δὲ γεωργίαν καὶ ἄλλοι ἄλλας.» (15) Οὐκοῦν εἰ διὰ τὰς τῶν τεχνῶν εὑρέσεις θεοὺς αὐτοὺς ἄξιον ἀναγορεύεσθαι, δέον καὶ τοὺς 45 τῶν ἄλλων τεχνῶν εὑρετὰς οὕτως ὀνομάζεσθαι; Γράμματα μὲν γὰρ Φοίνικες εὗρον, ποίησιν δὲ ἡρωϊκὴν Ὅμηρος, καὶ διαλεκτικὴν μὲν Ζήνων ὁ Ἐλεάτης [4], ῥητορικὴν δὲ Κόραξ ὁ Συρακούσιος, καὶ μελισσῶν μὲν καρπὸν ὁ Ἀριστοτέλης [5], σίτου δὲ σπόρον καὶ κριθῆς Τριπτόλεμος· καὶ νόμους μὲν Λυκοῦργος ὁ Σπαρτιάτης καὶ Σόλων ὁ Ἀθηναῖος, τῶν δὲ γραμμάτων τὴν σύνταξιν καὶ ἀριθμὸν [6] καὶ μέτρα καὶ σταθμία Παλαμήδης ἐφεῦρε, καὶ ἄλλοι ἄλλα καὶ διάφορα τῷ βίῳ τῶν ἀνθρώπων ἐπήγγειλαν χρήσιμα κατὰ τὴν τῶν ἱστορησάντων μαρτυρίαν.

A ignaviam et cætera malitiæ genera narrando seipsos tantum arguunt, quod non solum de diis ista narran., sed ne quidem de viris gravibus. A Jove enim puerorum stuprationes et adulterium, a Venere scortationem, a Rhea lasciviam, a Marte homicidia, a Baccho vinolentiam, et ab aliis alia similia originem cepisse dicunt. Sed haud prudentibus clarum est invitos illos istorum narrasse cupiditates et turpia facta. Quam enim incommunicabile Dei nomen et honorem divinum non vere quidem diis, sed hominibus mortalibus satagerent imponere, ideo et inviti a veritate coacti sunt istorum libidines exponere ad demonstrandum ipsos non esse deos, sed homines affectibus deditos. Sed dicunt qui errori addicti sunt : « Idcirco illos B deos putamus, quia hominibus utiles fuerunt. Jupiter enim artem plasticam, Neptunus gubernandi, Vulcanus artem ærariam, Asclepius medicinam, Apollo musicen, Minerva artem textoriam, Diana venatoriam, Juno ornamentariam, Ceres agriculturam, alii alias invenisse traduntur. » Igitur si ob artium inventiones deos ipsos decet vocari, oportetne etiam aliarum artium inventores ita nominari? Litteras enim Phœnices invenerunt, poesim heroicam Homerus, dialecticen Zeno Eleates, rhetoricen Corax Syracusanus, apium fructum Aristoteles, Triptolemus frumenti satienem et hordei, leges Lycurgus Spartanus et Solon Atheniensis; litterarum autem ordinationem et numerum, mensurasque et stateras Palamedes invenit, et alii C alia vitæ hominum varie utilia indicaverunt, juxta historicorum testimonium.

(16) Ἀλλ' εὔδηλος ἡ τούτων παράνοια, ὅτι περ οὐ μόνον ἀνθρώποις φθαρτοῖς προσῆψαν τὴν τοῦ Θεοῦ τιμὴν καὶ δόξαν, ἀλλὰ καὶ πετεινοῖς, καὶ τετραπόδοις, καὶ ἑρπετοῖς, καὶ τὴν ποικιλίαν τῶν παθῶν αὐτῶν καὶ μανιώδη λύσσαν. (17) Περὶ ὧν φησιν ὁ Ἀπόστολος· « Ἐματαιώθησαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν, καὶ ἐσκοτίσθη ἡ ἀσύνετος αὐτῶν καρδία· φάσκοντες εἶναι σοφοὶ ἐμωράνθησαν, καὶ ἠλλάξαντο τὴν δόξαν τοῦ ἀφθάρτου ἐν ὁμοιώματι εἰκόνος φθαρτοῦ ἀνθρώπου, καὶ πετεινῶν, καὶ τετραπόδων καὶ ἑρπετῶν· διὸ καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ

Sed evidens illorum amentia, quia non solum mortalibus hominibus Dei nomen et gloriam attribuerunt, sed etiam volucribus, quadrupedibus reptilibusque, et varios affectus suos et insanum furorem. De quibus Apostolus ait : « Evanuerunt in cogitationibus suis, et obscuratum est insipiens cor eorum : dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt, et mutaverunt gloriam incorruptibilis in si- D militudinem imaginis corruptibilis hominis et volucrum et quadrupedum et serpentium. Propterea tradidit illos Deus in passiones ignominiæ. » Uno

Variæ lectiones et notæ.

[91] γὰρ τοῦ Δ. B¹. [92] πορνείαν, ἐκ Ῥ. δὲ τὴν ἀσ. καὶ ἐκ τοῦ Ἀ. τ. φ. καὶ ἐκ B¹. [93] καὶ μὲν Ῥ [94] καὶ ἐξ Ἀ. [95] καὶ ἐκ Δ Par. [96] ἄλλα πρὸς ἔλεγχον B¹. [97] ἄδηλος Par. [98] προσκυνῆσαι διὰ τὸν πλοῦτον τῆς ἀσεβείας· καὶ τὸ μὲν ὕδωρ τοῦ Νείλου ἐσέβοντο ὡς τὴν χώραν αὐτῶν ἀρδεῦον, τὸν δὲ βοῦν ἐθεοποιοῦντο ὡς τὴν γεωργίαν ἐπιτελοῦντα καὶ τὴν τροφὴν πορίζοντα, τὸν δὲ τράγον καὶ τὰ πρόβατα διὰ τὴν ἐξ αὐτῶν χρῆσιν, κ. τ. λ. Par. [99] κυβερ. Hucusque e codd. Mon. et Aug. cum Par. 1705 collatis. Quæ sequuntur sunt e codice Mosquensi, qui incipit νιτικὴν Ἥφ., κ. τ. λ. cf. Glycam 244,22-245,21. [1] Ἥφαιστος δὲ τὴν χ. Ἀσκληπιὸς τὴν B². [2] καὶ Ἀπόλλων l. καὶ ὁ Ἀπόλλων cod. ut B². [3] μὲν τὸν στολισμόν B². [4] Ζ. ὁ Ἐλάτων cod. — Ἐλεάτης B². [5] ὁ Ἀριστεὺς B², sed p. 194 ὁ Ἀριστοτέλης — ἀριθμοὺς B² — ἀριθμ. cod. — ὅτι παρ' ἄλλοις B¹—ἄλλων θεῶν γενομένων γίνονται B¹. [6] τράγον, καὶ τούτους ἄλλοι B¹

Digitized by Google

verbo, omnium qui in idola insanierunt discrepans est opinio et cultus, nec eadem apud ipsos inveniuntur. Et jure quidem; illud enim non parvum argumentum est impietatis eorum. Cum enim varii et multi sint in quacumque regione dii, altero alterius deum tollente, tolluntur omnes. Etenim qui apud alios dii coluntur, iis qui apud alios dicuntur dii immolantur et sacrificantur. Ægyptii Apim vitulum venerantur et Mendesium hircum, quos quidem alii Jovi immolant; Libyi oves adorant, et ab aliis oves ad victimam jugulantur. Indi Bacchum colunt symbolice ipsum vinum appellantes, et alii istud libant; alii vero flumina et fontes, et præcipue Ægyptii aquam pluris fecerunt et deum declaraverunt. Apud eosdem tantum super omnes gentes superabundavit insanus idolorum cultus, ut non solum boves et hircos, canes et simias adorarent, sed et allia et cepas et multa vilia olera deos vocarent et adorarent præ nimia impietate. Et aquam quidem Nili venerabantur, utpote quæ regionem ipsorum irrigabat; bovem autem divinis afficiebant honoribus, ut agriculturam exsequentem et alimenta parantem; hircum vero et oves ob earum utilitatem; cæteras abominationes, canesque et simias, et marinas bestias et alia absurda animalia et olera colebant, eo quod salutem præbebant tempore exitii Pharaonis. Quando enim iste Israelem persequens submersus est, unusquisque illud propter quod impeditus fuerat ne Pharaonem sequeretur, et cujus occasione salvus evaserat, illud, inquam, divino affecit honore, dicens: « Deus meus factus es hodie præsertim, per quem salvus non perii cum Pharaone, impeditus ista providentia. »

A Θεὸς εἰς πάθος ἀτιμίας. » (18) Καὶ ὅλως τῶν ἐν εἰδώλοις μανέντων πάντων διάφορός ἐστιν ἡ δόξα καὶ ἡ θρησκεία, καὶ οὐ τὰ αὐτὰ παρὰ τοῖς αὐτοῖς εὑρίσκεται. Καὶ εἰκότως· τοῦτο γὰρ οὐ μικρὸς ἔλεγχός ἐστι τῆς αὐτῶν ἀθεότητος· διαφόρων γὰρ ὄντων καὶ πολλῶν κατὰ χώραν θεῶν, τοῦ ἑτέρου τὸν τοῦ ἑτέρου θεὸν [6] ἀναιροῦντος, οἱ πάντες ἀναιροῦνται· καὶ γὰρ οἱ παρ' ἄλλοις νομιζόμενοι θεοὶ τῶν παρ' ἄλλων λεγομένων θεῶν γίνονται σπονδαὶ καὶ θυσίαι. Αἰγύπτιοι μὲν τὸν Ἄπιν βοῦν μόσχον ὄντα σέβουσι καὶ τὸν Μενδήσιον τράγον, τούτους δὲ ἄλλοι τῷ Διΐ θύουσιν. Λίβυες [7] δὲ προβατοθεοποιοῦντες, καὶ τοῦτο παρ' ἑτέρων [8] εἰς θυσίαν σφάττεται [9]. Ἰνδοὶ δὲ τὸν Διόνυσον θρησκεύουσι, συμβολικῶς αὐτὸν οἶνον [10] ὀνομάζοντες. Καὶ ἄλλοι τοῦτον σπένδουσι, ἕτεροι δὲ B ποταμοὺς καὶ πηγάς [11]· καὶ πάντων μᾶλλον Αἰγύπτιοι τὸ ὕδωρ προτετιμήκασι καὶ θεὸν ἀνηγόρευσαν. (19) Ἐν οἷς καὶ τοσοῦτον ὑπερεπλεόνασεν ἡ εἰδωλομανία [12] παρὰ τὰ ἔθνη πάντα, ὡς οὐ μόνον βόας τε καὶ τράγους καὶ κύνας καὶ πιθήκους θεραπεῦσαι, ἀλλὰ 46 καὶ σκόροδα καὶ κρόμυα καὶ πολλὰ τῶν εὐτελῶν [13] λαχάνων θεοὺς ὀνομάσαι [14] καὶ προσκυνῆσαι διὰ τὸν πλοῦτον τῆς ἀσεβείας. Καὶ τὸ μὲν ὕδωρ τοῦ Νείλου ἐσέβοντο ὡς τὴν χώραν (1b) αὐτῶν ἀρδεῦον [15]· τὸν δὲ βοῦν ἐθεοποίουν [16] ὡς τὴν γεωργίαν ἐπιτελοῦντα καὶ τὴν τροφὴν πορίζοντα, τὸν δὲ τράγον καὶ τὰ πρόβατα διὰ τὴν ἐξ αὐτῶν χρῆσιν· τὰ δὲ λοιπὰ βδελύγματα, κύνας τε καὶ πιθήκους καὶ κνώδαλα καὶ τὴν λοιπὴν ἀπρέπειαν τῶν ζώων τε καὶ λαχάνων ἐθεράπευον [17], καθότι πρόφασις αὐτοῖς αἱ περὶ ταῦτα χρεῖαι γεγόνασι, δῆθεν αἰτία [18] σωτηρίας ἐν τῷ καιρῷ τῆς τοῦ Φαραὼ πανολεθρίας [19]. Ἡνίκα γὰρ ἐκεῖνος τὸν Ἰσραὴλ διώκων κατεποντίσθη, ἕκαστος περὶ ᾧ ἀπησχολίσθη, μὴ ἐξακολουθήσας τῷ Φαραὼ καὶ περισωθείς, τοῦτο ἐθεσπίσατε λέγων· «Θεός μου γέγονας σήμερον μάλιστα, δι' οὗ καὶ σωθεὶς οὐ συναπόλωμην τῷ Φαραώ, κωλυθεὶς διὰ τῆς τούτου προνοίας. »

C

Post tempus igitur, et juxta justam periodum, Ægyptiis nascebatur bos, habens signa quædam super lingua et in cauda, quibus dignoscebatur Apis sive deus esse; unde festum celebrabant, quasi deus inter eos mansurus advenisset, et bovi lautum in præsepi apponebant convivium, ita deum suum epulis celebrantes. Similiter et hircum venerabantur, quem Mendem vocabant, et juxta linguam suam tanquam consecratum aiebant genitali virtuti, cujus hirci templum exstabat, in quo statua erat hircinis cruribus, erecta verenda habens.

(20) Ὑπὲρ χρόνον δὲ τοίνυν καὶ κατὰ περίοδόν τινα τοῖς Αἰγυπτίοις ἐγεννᾶτο βοῦς ἔχων σημεῖά τινα περὶ τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν κέρκον, ἐξ ὧν ἐγνωρίζετο, ὅτι Ἄπις ἐστὶν [20], ἤγουν θεός, ὅθεν καὶ ἑορτὴν ἐποίουν, ὡς θεοῦ αὐτοῖς ἐνδημήσαντος, καὶ παρατιθέασι τῷ βοῒ πανδαισίαν [21] ἐν τῇ φάτνῃ πολλὴν, ὡς ἂν εἰ εὐωχοῦντες τὸν θεὸν αὐτῶν. Ὡσαύτως δὲ καὶ τὸν τράγον σεβόμενοι [22] Μένδην λεγόμενον καὶ [23] κατὰ τὴν ἑαυτῶν γλῶσσαν ὡς ἀνακείμενον ἔφασκον τῇ γονίμῳ δυνάμει, οὗτινος τράγου καὶ ἱερὸν ὑπῆρχεν ἐν ᾧ ἦν τραγοσκελὴς [24] ὄρθιον τὸ

D

Variæ lectiones et notæ.

[6] Λίβυες δὲ πρόβατον θεοποιοῦσι ὡς θεόν B¹. [8] ἑτέρους B¹. [9] σφάζεται B¹. [10] οἶον ἀ. ὀν. B¹. [11] π. καὶ κρήνας B¹. [12] εἰδωλομανίαὼ B¹. [13] εὐτελῶν om. B¹. [14] ὀνομάζουσιν B². [15] ἀρδεύων B¹ et cod. [16] ἐθεοποιοῦντο et om. τὴν B¹ — βδελλ. [17] ἐθεράπευον om. B¹. [18] αἴτιον. [19] πανολεθρίας διὰ τὸ ἐνασχολεῖσθαι εἰς αὐτὰ ὅτι κ. π. τ. τοῦ χρόνου ἐγείνατο τ. Ἀ. βοῦς B¹. [20] ἐστὶν om. B¹. [21] πανδεσίαν codex. [22] δεόμενοι M. λέγουσιν κ. τὴν ἑ. διάλεκτον ὡσανεὶ κειμ. B¹. [23] καὶ dele in codice deficiens. — πανδεσίαν B¹, ὡς ἂν εἰ om. B¹. [24] τραγοσκελὶς codex, sed cf. Herodotum II, 46 — τραγοσκελὴς B¹, τραγοσκελὲς, sed ἔχων cod.

Digitized by Google

αἰδοῖον ἔχων. Ἔτι μὴν καὶ τοὺς κροκοδείλους, καὶ τοὺς ὄφεις, καὶ τοὺς αἰλούρους, καὶ τοὺς ἰχθύας τιμῶντες, ἐξ ἀλόγου τιμῆς ἀτιμίαν ἑαυτοῖς περιποιοῦνται [20]. (21) Ἤδη δέ τινες εἰς τοσαύτην ἀσθένειαν καὶ παραφροσύνην ἐξήχθησαν, ὡς καὶ ἀνθρώπους τοῖς παρ' αὐτῶν ψευδοθέοις κατασφάττειν καὶ εἰς θυσίαν προσάγειν. (22) Ὅθεν προασφαλιζόμενος ἄνωθεν ὁ θεῖος λόγος τὸν ἐκ τοιαύτης [20-22] πλάνης ἀπαλλαγέντα λαὸν ἔφασκεν· «Οὐ ποιήσῃς σεαυτῷ εἴδωλον οὐδὲ πᾶν ὁμοίωμα ὅσα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω, καὶ ὅσα ἐπὶ τῆς γῆς κάτω, καὶ οὐ προσκυνήσῃς αὐτοῖς, οὐδὲ μὴ λατρεύσῃς αὐτοῖς.» Ὡς οὖν διαφορᾶς οὔσης μεταξὺ εἰδώλου καὶ ὁμοιώματος, εἰκότως 47 εἶπεν· «Οὐ ποιήσῃς σεαυτῷ εἴδωλον αὐδὲ ὁμοίωμα·» τὸ μὲν γὰρ εἴδωλον οὐδεμίαν ὑπόστασιν ἔχει, τὸ δὲ ὁμοίωμά τινός ἐστιν ἔνδαλμα καὶ ἀπείκασμα. Ἐπειδὴ τοίνυν Ἕλληνες ἀναπλάττουσι τὰς οὐχ ὑφεστώσας μορφάς, Σφίγγας, καὶ Τρίτωνας, καὶ Κενταύρους, καὶ Αἰγύπτιοι [20] Κυνοπρόσωπον καὶ Βουκέφαλον, εἴδωλα καλεῖ τὰ τῶν οὐχ ὑφεστώτων μιμήματα, ὁμοιώματα δὲ τὰ τῶν ὑφεστώτων εἰκάσματα, οἷον ἡλίου, σελήνης, ἄστρων, ἀνθρώπων, θηρίων, ἑρπετῶν καὶ τῶν τοιούτοις παραπλησίων· τούτοις δὲ κελεύων μὴ προσκυνεῖν μηδὲ [20] λατρεύειν, οὐχ ἁπλῶς ἀπαγορεύει (2) ἀμφότερα· ἀλλ' ἐπειδὴ σημαίνει τινὰς προσκυνῆσαι μὲν ἀμφότερα διὰ φόβον ἀνθρώπινον, οὐ μὴν δὲ λατρεῦσαι κατὰ ψυχήν, ἐδίδαξεν ὡς ἑκάτερον ἀσεβὲς καὶ θεοστυγὲς καὶ λίαν ἀπόβλητον.

A Crocodilos quoque et serpentes, et feles, et pisces colentes ex irrationabili honore dedecus sibi comparant. Jamque quidam ad tantam infirmitatem et amentiam] adducti sunt ut homines quoque falsis suis numinibus jugulatos sacrificarent. Idcirco præmuniens olim divinus sermo populum a tali errore liberatum, dicebat: «Non facies tibi idolum, neque omnem similitudinem quæ est in cœlo desuper, et quæ in terra deorsum, nec adoraveris ea, neque colueris ea.» Cum porro sit discrimen inter idolum et similitudinem, jure dixit: «Non facies tibi idolum, neque similitudinem;» idolum enim nullam personam habet, similitudo autem cujusdam est species et imago. Cum ergo Græci effingant formas quæ in natura non sunt, Sphinges et Tritones et Centauros, et Ægyptii canina facie deum, B et Bucephalum, idola vocat fictarum rerum imitamenta, similitudines autem imagines rerum vere existentium, ut solis, lunæ, stellarum, hominum, ferarum, serpentium et his similium. Hujusmodi prohibens ne adorarent aut colerent, non simpliciter utrumque prohibet; sed prævidens quosdam utraque adoraturos esse propter metum hominum, nec tamen intra cor esse culturos, docuit utrumque esse impium, et Deo odiosum, et omnino abominandum.

Ε'. *Περὶ τῶν τεσσάρων στοιχείων.*

V. *De quatuor principiis.*

C

Διὰ δὴ τοῦτο πάλιν, ἵνα μή τινες ὡς οὗτοι, τῷ κάλλει τῶν κτισμάτων ἀποβλέψαντες, οὐχ ὡς ἔργον Θεοῦ, ἀλλ' ὡς θεοὺς τιμήσωσιν, εἰσάγει [21] προσφόρως ἡ Γραφὴ λέγουσα· «[22] Καὶ μὴ ἀναβλέψῃς τοῖς ὀφθαλμοῖς ἰδεῖν τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην [20-24] καὶ πάντα τὸν κόσμον τοῦ οὐρανοῦ, (καὶ) πλανηθεὶς προσκυνήσῃς αὐτοῖς [20-22], ἃ ἀπένειμε Κύριος ὁ Θεός σου πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν,» ἀπένειμε δὲ οὐχὶ εἰς τὸ εἶναι θεοὺς αὐτοῖς ταῦτα, ἀλλ' ἵνα τῇ τούτων ἐνεργείᾳ [27] γινώσκωσιν οἱ ἀπὸ τῶν ἐθνῶν τὸν πάντων δημιουργὸν καὶ Κύριον· ἐκ γὰρ μεγέθους καὶ καλλονῆς κτισμάτων ἀναλόγως ὁ γενεσιουργὸς θεωρεῖται, καὶ «τὰ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθοράται [28]», καὶ «οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ, ποίησιν δὲ χειρῶν αὐτοῦ ἀναγγελεῖ τὸ στερέωμα [29],» καθὰ γέγραπται. (2) Ὁ μὲν οὖν κτίστης Θεὸς τέλειός ἐστι καὶ προτέλειος, ἀνενδεὴς κατὰ πάντα τρόπον· τὰ δὲ κτίσματα λαβών τις, οἷον ἥλιον καθ' ἑαυτὸν μόνον καὶ σελήνην, γῆν τε αὖ καὶ ἄστρα [30] καὶ τὴν θερμὴν καὶ

Idcirco rursus, ne quidam, ut illi, ad pulchritudinem creaturarum oculos convertentes, non ut Dei opus, sed tanquam deos venerarentur, convenienter addit Scriptura dicens: «Et ne eleves oculos ut videas solem et lunam et omnia astra cœli, et errore deceptus adores ea quæ tribuit Dominus Deus tuus cunctis gentibus;» tribuit autem non ut essent eis dii, sed ut istorum virtute cognoscant gentes universi Creatorem et Dominum, etenim ex magnitudine et pulchritudine creaturarum apte Creator dignoscitur, et «invisibilia ipsius a creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta, conspiciuntur,» et «cœli enarrant gloriam D Dei, et opera manuum ejus annuntiat firmamentum,» ut scriptum est. Creator ergo Deus perfectus est et æternus, nullius prorsus rei indigens; creaturas autem si quis sumat, ut solem in se solum, et lunam, terramque et stellas, et calorem et frigus, et siccitatem et humorem, seperans a connexione quam habent ad invicem, et unamquamque harum re-

Variæ lectiones et notæ.

[20] περιεποιοῦντο B[1]. [20-22] ἐκ τῆς τοιαύτης cod. [20] Αἰγύπτιοι l. Αἰγῶπτιοι cod. [20] μηδέ l. μήτε cod. [21] εἰσάγει l. ἐπάγει cod. [22] Deut. IV, 19. Καὶ μὴ ἀ. εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἰδών. [20-24] καὶ τοὺς ἀστέρας Deut. — καὶ λατρεύσῃς αὐτοῖς Deut. [20-22] αὐτά Deut. [27] ἐνεργείᾳ καὶ θεωρίᾳ γινώσκουσιν cod. [28] Rom. I, 20. [29] Ps. XIX, 1. [30] ἄστρα l. ἀέρα cod.

Digitized by Google

rum assumat in seipsa et singulatim spectet, prorsus videbit nihil sibi sufficere, sed cuncta aliis invicem indigere, et mutuis auxiliis subsistere. Sol enim toti cœlo circumvertitur et continetur in eo, et sine illius circuitu tenebræ nunquam essent; luna autem et stellæ testantur splendorem quem a sole accipiunt; terra vero sine pluviis fructus non edit, et pluviæ, nisi sint nubes, non descendunt super terram; nihil absque aere gignitur, sed aer non per seipsum, sed per æthera inflammatur, et per solem illustratus clarus efficitur. Fontes item et flumina non absque terra subsistent unquam, terra autem, non super seipsam firmata, sed super aquarum substantiam constabilita est; continetur et ipsa in medio orbis universi et una vincitur; mare, et qui extrinsecus universam terram circumfluit magnus oceanus, ventis agitatur et fertur, quocumque ipsum vis ventorum alliserit, venti autem non in seipsis, sed, juxta illos qui de talibus scripserunt, ex odore et colore quibus per æthera accenditur aer, in ipso aere formantur, et per ipsum spirant ubivis terrarum.

A τὴν ψυχρὰν καὶ ξηρὰν καὶ ὑγρὰν οὐσίαν, διαιρῶν ἀπὸ τῆς πρὸς 48 ἀλλήλας συναφείας, καὶ ἕκαστον ἐκλάδοι καθ' [51] ἑαυτὸν καὶ ἰδίᾳ θεωρήσειεν, εὑρήσει [52] πάντως μηδὲν ἱκανούμενον ἑαυτῷ, ἀλλὰ τῆς ἀλλήλων χρείας ἐπιδεόμενα καὶ ταῖς παρ' ἀλλήλων ἐπικουρίαις συνιστάμενα· ἥλιος μὲν γὰρ τῷ σύμπαντι οὐρανῷ περιστρέφεται καὶ ἐμπεριέχεται, καὶ σκότος ἄνευ τῆς ἐκείνου κυκλοφορίας [53] οὐκ ἄν ποτε γένοιτο· σελήνη δὲ καὶ ἄστρα μαρτυροῦσι τὴν παρὰ ἡλίου γενομένην αὐτοῖς φωταυγίαν· γῆ δὲ πάλιν οὐκ ἄνευ ὑετῶν τοὺς καρποὺς ἀποδιδοῦσα φαίνεται· οἱ δὲ ὑετοὶ χωρὶς τῆς τῶν νεφελῶν [54] χρείας οὐκ ἂν ἐπὶ τῆς γῆς καταβαίνουσιν [55]· ἀλλ' οὐδὲν ἔφυ [56] χωρὶς τοῦ ἀέρος, καὶ ὁ ἀὴρ οὐχ ὑφ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὑπὸ μὲν τοῦ αἰθέρος διακαίεται, ὑπὸ δὲ B ἡλίου καταλαμπόμενος λαμπρύνεται. Καὶ πηγαὶ μὲν καὶ ποταμοὶ οὐκ ἄνευ τῆς γῆς συστήσονταί ποτε· γῆ δὲ οὐχ ὑφ' ἑαυτῆς ἐρήρεισται [57]· ἀλλ' [58] ἐπὶ μὲν τῆς τῶν ὑδάτων οὐσίας συνέστηκεν, ἐμπεριέχεται δὲ καὶ αὐτὴ κατὰ τὸ μέσον τοῦ παντὸς συνδεθεῖσα, ἥ τε θάλασσα καὶ ὁ ἔξωθεν περιῤῥέων σύμπασαν τὴν γῆν μέγας Ὠκεανὸς ὑπὸ ἀνέμων κινεῖται καὶ φέρεται ὅπου δ' ἂν αὐτὸν ἡ τῶν ἀνέμων προσρήξη βία. Καὶ αὖ πάλιν οἱ ἄνεμοι οὐκ ἐν ἑαυτοῖς, ἀλλὰ κατὰ τοὺς περὶ τούτων εἰπόντας [59], ἐκ τῆς πρὸς τὸν ἀέρα τοῦ αἰθέρος διακαύσεως καὶ θερμότητος, ἐν αὐτῷ τῷ ἀέρι συνίστανται, καὶ δι' αὐτοῦ πανταχοῦ πνέουσιν.

De quatuor autem elementis, quibus consistit corporum natura, calorem dico et frigus et siccitatem et humorem, quis nesciat simul conjuncta ista consistere, divisa autem et in se resoluta se invicem abolere? Calor enim frigore tollitur, et frigus calore aboletur, et humor siccitate durescit. Quomodo igitur dii essent ista, quibus aliorum auxilio opus est, et qui sibi invicem bellum inferunt, et quomodo deos vocare par sit? Quomodo etiam qui creaturam divino donant numine non vident, dum sol sub terra versatur, lumen ejus, ab ipso concessum, non lucere mortalibus, lunamque per diem solis lumine et splendore abscondi; terræ fructus grandine sæpe lædi, et ignem inundante aqua exstingui? Si dii essent, oportebat ipsa non alia ab aliis superari et abscondi, sed semper concordia esse et communes simul operationes exsequi. Ideo nec sol, neque luna, neque alia quædam pars creationis, multoque minus lapidea vel aurea vel ex aliis materiis simulacra, neque apud poetas fabulose narrati Jupiter et Apollo et cæteri vere dii esse possunt, ut traditum est, sed ex iis quædam sunt pars creationis, alia anima carent, alia vero solummodo homines mortales fuerunt vel sunt.

(3) Περὶ γὰρ τῶν δ' στοιχείων, ἐξ ὧν καὶ συνέστηκεν ἡ τῶν σωμάτων φύσις, τὴν θερμὴν λέγω καὶ τὴν ψυχρὰν, ξηράν τε καὶ ὑγρὰν οὐσίαν, τίς ἂν [60] (2) οὐκ οἶδεν, ὡς ὁμοῦ μὲν συνημμένα ταῦτα συνίστανται, διαιρούμενα δὲ καθ' ἑαυτὰ γινόμενα λοιπὸν καὶ ἀλλήλων εἰσὶν ἀναιρετικά; Τὸ γὰρ θερμὸν ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ ἀναιρεῖται, καὶ τὸ ψυχρὸν ὑπὸ τοῦ θερμοῦ ἀφανίζεται, καὶ τὸ ὑγρὸν ὑπὸ τοῦ ξηροῦ ξηραίνεται· Πῶς οὖν ταῦτ' ἂν εἶεν θεοί, δεόμενα τῆς παρ' ἑτέρων ἐπικουρίας καὶ ἀλλήλοις μαχόμενα, καὶ θεοὺς ἀναγορεύειν ἄξιον; Πῶς δὲ πάλιν οἱ τὴν κτίσιν θεοποιοῦντες; οὐχ ὁρῶσιν ἥλιον μὲν ὑπὸ τὴν γῆν γινόμενον, καὶ τὸ φῶς αὐτοῦ μὴ ὁρᾶσθαι ὑπ' αὐτοῦ [61] συγχωρούμενον; σελήνην δὲ ἥλιος κρύπτει μεθ' ἡμέραν τῇ τοῦ φωτὸς λαμπηδόνι· καὶ γῆς μὲν τοὺς 49 καρποὺς χάλαζα πολλάκις βλάπτει, τὸ δὲ πῦρ, πλημμυροῦντος ὕδατος, σβέννυται; εἴπερ ἦσαν θεοί, ἔδει τούτους μηδ' ὑπ' ἀλλήλων ἡττᾶσθαι καὶ ἐπικρύπτεσθαι, ἀλλὰ πάντοτε ἀλλήλοις συνεῖναι καὶ κοινὰ, ἅμα τὰς ἐνεργείας ἐπιτελεῖν. Ὅθεν εἰκότως οὔτε ἥλιος, οὔτε σελήνη, οὔτε μὴν ἄλλο τι μέρος τῆς κτίσεως, πολλῷ δὲ πλέον οὔτε τὰ ἐν λίθοις καὶ χρυσῷ καὶ ταῖς ἄλλαις ὕλαις ἀγάλματα, οὐδ' οἱ παρὰ ποιηταῖς μυθολογούμενοι Ζεὺς καὶ Ἀπόλλων, καὶ οἱ λοιποὶ εἶεν ἀληθῶς θεοί, ὡς ὁ λόγος ἀπέδειξεν, ἀλλὰ τὰ μὲν αὐτῶν μέρη τῆς κτίσεώς εἰσι, τὰ δὲ ἄψυχα τυγχάνει, τὰ δὲ μόνον ἄνθρωποι θνητοὶ γεγόνασιν ἢ ὑπάρχουσιν.

Variæ lectiones et notæ.

[51] καθ' l. καὶ καθ' cod. [52] εὑρήσῃ codex. [53] κυκλοφορίας, διαμενούσης vel διασωζομένης? [54] νεφελῶν l. νεφῶν cod. [55] καταβαίνοιεν? [56] ἔφη codex. [57] ἐρείρισται codex. [58] ἀλλ' — ἀλλ'. [59] εἴπον codex. [60] ἄν om. cod. [61] ὑπ' αὐτοῦ l. ὑπ' αὐτῆς (αὐτ. cod.)

Digitized by Google

(4) Εἰ τοίνυν τοὺς παρὰ ποιηταῖς λεγομένους θεοὺς οὐκ εἶναι θεοὺς ἀποδέδεικται, ἀνάγκη πᾶσα, τούτων ἀναιρουμένων, παρ' ἡμῖν εἶναι λοιπὸν τὴν θεοσέβειαν καὶ τὸν παρ' ἡμῖν [προσκυνούμενον [52] καὶ κηρυττόμενον, τοῦτον μόνον εἶναι θεὸν ἀληθινὸν καὶ πάσης κτίσεως [53]] δημιουργὸν, τὸν ἐν Τριάδι προσκυνούμενόν τε καὶ λατρευόμενον, ὃς καὶ καθόλου τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τῆς περὶ τὰ εἴδωλα πλάνης καὶ ἀλόγου φαντασίας ἁπάγων, καὶ πρὸς τὴν ἑαυτοῦ θείαν γνῶσιν ἐπανάγων [54]. Αὖθίς φησι [55]· « Οὐκ ἔσονταί σοι θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ, » καὶ, « Ἄκουε, Ἰσραήλ· Κύριος ὁ Θεός σου, Κύριος εἷς ἐστιν· » καί, « [56] Κύριον τὸν Θεόν σου προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις [57]. » (5) Οὕτως οὖν τῇ ἑαυτοῦ σοφίᾳ καὶ δυνάμει πάντα συνέχων καὶ τὰς ἀρχὰς διαφυλάττων πάσης αἰσθητῆς οὐσίας, ἅπερ εἰσὶ θερμὰ, καὶ ψυχρὰ, καὶ ξηρὰ, καὶ ὑγρὰ, εἰς ἓν συγκεραννύων σύμφωνα, ἀποτελοῦσιν ἁρμονίαν· καὶ οὔτε τὸ πῦρ τῷ ψυχρῷ μάχεται, οὔτε τὸ ὑγρὸν τῷ ξηρῷ ἀντιτάσσεται, ἀλλ' ὡς φίλα καὶ ἀδελφὰ καθ' ἑαυτὰ ὄντα, τὰ ἐναντία συνελθόντα τε καὶ φαινόμενα ζωογονοῦσι καὶ τοῦ [58] εἶναι τοῖς σώμασιν ἀρχαὶ γίνονται, καὶ οὕτως αὐτῷ πάντα πειθόμενα, τὰ μὲν ἐπὶ γῆς ζωογονεῖται, τὰ δὲ ἐν οὐρανοῖς συνίσταται. Καὶ ἡ μὲν θάλασσα πᾶσα καὶ ὁ μέγας ὠκεανὸς ὅροις ἰδίοις ἔχουσι τὴν ἑαυτῶν κίνησιν· ἡ δὲ ξηρὰ πᾶσα χλοηφορεῖ καὶ κομᾷ παντοίοις καὶ διαφόροις φυτοῖς, ὑπείκουσα [59] τῷ θείῳ προστάγματι. (6) Τὴν δέ γε δημιουργίαν τοῦ κόσμου καὶ τὴν πᾶσαν κτίσιν πολλοὶ διαφόρως ἐξειλήφασι, καὶ 50 ὡς ἕκαστος αὐτῶν ἠθέλησεν, οὕτω καὶ ὡρίσατο. Οἱ μὲν γὰρ αὐτομάτως καὶ ὡς ἔτυχε τὰ πάντα γεγενῆσθαι λέγουσιν, ἐξ ὧν εἰσιν οἱ Ἐπικούρειοι καὶ τὴν τῶν ὅλων πρόνοιαν ἀ(3ª)ρὶ αὐτῶν οὐκ εἶναι μυθολογοῦσιν· οἱ δὲ, ἐν οἷς ἐστι καὶ ὁ περιβόητος οὗτος Πλάτων, ἐκ προϋποκειμένης καὶ ἀγενήτου ὕλης πεποιηκέναι τὸν Θεὸν τὰ πάντα διηγοῦνται.

A Si ergo illos qui apud poetas dii dicuntur, deos non esse demonstratum est, omnino necessarium, his sublatis, apud nos jam esse verum Dei cultum, et eum qui a nobis adoratur et prædicatur, solum esse Deum verum et universæ creationis auctorem, quem in Trinitate adoramus et colimus; qui etiam prorsus homines ab errore circa idola et ab irrationali superstitione revocavit et ad divinam sui ipsius cognitionem adduxit. Dicit iterum: «Non erunt tibi dii alii præter me;» et: «Audi, Israel, Dominus Deus tuus, Dominus unus est;» et: «Dominum Deum tuum adorabis, et ei soli servies.» Ita igitur sua ipsius sapientia et virtute cuncta continens, et principia conservans omnis sensibilis substantiæ, quæ sunt calidum et frigidum, siccum et B humidum, in unum concordia contemperat, ita ut harmoniam præseferant; nec ignis frigido adversatur principio, neque humidum sicco resistit; sed quasi fraterna juncta concordia, contraria convenientiaque et apparentia vivificant et exsistendi corporibus principia fiunt, sicque cunctis ipsi obedientibus, quæ sunt super terram vivificantur, et quæ in cœlis constabiliuntur. Mare autem totum et vastus occanus in suis ipsorum moventur limitibus, et arida tota virescit, variisque et omnimodis plantis luxuriat, divino obediens præcepto. Conditionem mundi et universam creationem multi varie interpretati sunt, et ut unusquisque voluit, sic definierunt. Quidam enim casu et temere cuncta facta esse dicunt, inter quos Epicurei, neque ullam circa res universas esse providentiam fabulantur; alii vero, inter quos celeberrimus Plato, ex præexsistente et æterna materia Deum cuncta fecisse affirmant.

ϛ'. Περὶ μαγείας καὶ γοητείας.

Οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ εἰς ἀδικίαν ἐκτραπέντες καὶ παρανομίαν πᾶσαν ὑπερβάντες, ἀκόρεστοι περὶ τὸ ἁμαρτάνειν γεγόνασιν. Πόλεις γὰρ κατὰ πόλεων ἐπολέμουν, ἔθνη κατὰ ἐθνῶν ἠγείροντο, καὶ διῄρητο πᾶσα ἡ οἰκουμένη εἰς μάχην, ἕκαστος φιλονεικοῦντες ἐν τῷ παρανομεῖν καὶ πράττειν ἄθεσμα πρὸς λύπην Θεοῦ καὶ θεραπείαν τοῦ διαβόλου. Τοσοῦτον γὰρ ἠσέβουν, ὅτι καὶ δαίμονας ἐθρήσκευον καὶ θεοὺς αὐτοὺς ἀνηγόρευον καὶ θυσίας αὐτοῖς διὰ ἀλόγων ζώων καὶ ἀνθρώπων σφαγὰς προσήγαγον, ὡς εἴρηται. (2) Διὸ καὶ μαγεῖαι παρ' αὐτοῖς ἐδιδάσκοντο [60], καὶ μαντεῖαι καὶ φαρμακεῖαι, καὶ μέντοι καὶ τὴν γένεσιν αὐτῶν καὶ τὴν αἰτίαν πάσης πολιτείας τε καὶ συμβάσεως τύχῃ καὶ ἄστροις ἀνε-

VI. *De magia et præstigiis.*

Interea ad injustitiam deflexi, et omni impietate contaminati, insatiabiles ad peccandum facti sunt. Urbes enim adversus urbes prœliabantur, gentes adversus gentes excitabantur, et ruebat in bella universa terra, dum in facienda injustitia et iniquitate, ad affligendum Deum et serviendum diabolo, cuncti æmularentur. Adeo enim impii erant, D ut etiam dæmones adorarent, et deos ipsos declararent, et sacrificia eis offerrent, bruta animalia et homines mactando, ut dictum est. Ideo magiam edocebantur et divinationes et veneficia; quin imo et nativitatem et causam omnis actionis et transactionis fortunæ et astris attribuebant, nihil nisi visibilia considerantes. Uno verbo,

Variæ lectiones et notæ.

[52] προσκ. [53] κτίσεως. [54] ἐπανάγων. Αὖθις l. πάλιν αὖθις. [55] Ex. xx, 3-18. Deut. vi. 4. [56] Matth. iv, 10. [57] προσκυνήσεις, λατρεύσεις l. προσκυνήσῃς, λατρεύσῃς cod. [58] τό cod. [59] ὑπηκ. cod. ὑπηκούουσα? — Ὑπακούουσα l. ὑπήκοος. [60] ἐδιδάσκοντο l. ἐδιδάσκοντο.

Digitized by Google

plena erant injustitia et impietate universa, et fraudes vatum ubique vigebant. Erant enim oracula Delphis, Dodonæ, in Bœotia, in Lycia, in Lybia, in Ægypto et Calâuria celebrata; Pythiamque mirabantur vana superstitione seducti homines. Nunc vero ex quo Christus, Dei Verbum, Dei sapientia et virtus prædicatur, cessaverunt ista, et hæc dæmoniaca quievit insania, nec jam est in medio ipsorum qui vaticinetur. Et olim quidem homines vanis percellebantur ludribriis dæmonum, fontes, flumina, ligna, lapides occupantium, sicque præstigiis male sanos terrentium; nunc vero, Dei manifestato Verbo, ablata est horum superstitio.

A τίθουν, μηδὲν τῶν φαινομένων πλέον λογιζόμενοι. Καὶ ὅλως ἦν πάντα παρανομίας καὶ ἀσεβείας ἔμπλεα, καὶ πανταχοῦ τῆς ἀπάτης τῶν μάντεων ἐπεπλήρωτο. (2) Καὶ γὰρ τὰ ἐν Δελφοῖς καὶ τὰ ἐν Δοδώνῃ, καὶ τὰ ἐν Βοιωτίᾳ καὶ Λυκίᾳ, καὶ Λιβύῃ καὶ Αἰγύπτῳ καὶ Καλαυρίοις μαντεύμασιν· ἡ [61-62] Πυθία ἐθαυμάζοντο μὲν τότε ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων τῇ φαντασίᾳ, Νῦν δὲ, ἀφ' οὗ Χριστὸς, ὁ Θεὸς Λόγος, ἡ τοῦ Θεοῦ σοφία καὶ δύναμις καταγγέλλεται, πέπαυται ταῦτα καὶ ἡ τούτων δαιμονιώδης μανία, καὶ οὐκ ἔστιν ἔτι λοιπὸν ἐν αὐτοῖς ὁ μαντευόμενος. Καὶ πάλαι μὲν ἐφαντασιοσκόπουν δαίμονες τοὺς ἀνθρώπους, προκαταλαμβάνοντες πηγὰς, ἢ ποταμοὺς, ἢ ξύλα ἢ λίθους, καὶ οὕτω ταῖς μαγείαις ἐπλήττον τοὺς ἄφρονας· νῦν δὲ, τῆς θείας ἐπιφανείας τοῦ Θεοῦ Λόγου γενομένης, ἠφάνισται τούτων ἡ φαντασία.

Et olim quidem dictos apud poetas deos Jovem et Saturnum et Apollinem et heroas, cum vere deos esse opinarentur colerentque homines, errabant vehementer. Imo quosdam ex illis allegorice interpretantes adorabant. Sic Neptunum aquam, Vulcanum ignem, Junonem aerem, Cererem terram et fructus, Jovem pluviam credebant: pro quo ipsi homines mortales agniti sunt. Solus Christus inter homines cognitus est Deus verus, veri Dei divinum Verbum. Poetæ quidem dixerunt Jovem esse imbrem; sed iidem illum adulterum, puerorum corruptorem, parricidam, et omnino scelestum dixerunt: at ne imber quidem est; si enim hoc crediderit, et illa concedere necesse est; si vero illud negaveris, hoc quoque tibi negandum erit. Si vero, omissis poetis, utpote mendacibus, ad allegorias confugeris, hoc te interrogabo, quid tandem sit Jupiter, fervens, inquam, substantia, et imber super aerem, dictus æther eo quod ferveat et urat. Ergo non est rationalis et discretiva essentia, sed irrationalis; naturam enim aeris esse irrationalem prorsus evidens est. Si enim aer sit Jupiter, irrationalis est et insensibilis, et tunc fabula nullius momenti erit. Non enim aer pater fuit alicujus, nec ullam peperit substantiam qualem fingunt mythologi et fabularum fictores, qui solem, quem etiam Apollinem vocant, filium ejus esse dicunt. Sol enim nec rationem, nec judicium, nec mentem habet, sed ipse est naturale opus, motum et circumlatum ea lege, quam ab initio ei Deus præscripsit. Itaque nec pluendi quidem causa est æther, sed nubes recipientes aquam ex mari, sive desuper fluentis, sive aquæ quæ sunt super cœlum, ut ipsa Veritas dixit per Prophetas.

B (3) Καὶ πάλαι μὲν τοὺς 51 παρὰ ποιηταῖς λεγομένους θεοὺς Δία, καὶ Κρόνον, καὶ Ἀπόλλωνα, καὶ ἥρωας, νομίζοντες οἱ ἄνθρωποι θεοὺς ὑπάρχειν, ἐπλανῶντο σέβοντες· καὶ μέντοι καὶ ἀλληγορικῶς τινας αὐτῶν ἐκλαμβάνοντες προσεκύνουν, οἷον τὸν Ποσειδῶνα ὕδωρ, καὶ τὸν Ἥφαιστον πῦρ, καὶ τὴν Ἥραν ἀέρα, καὶ τὴν Δήμητραν γῆν καὶ καρποὺς, καὶ Δία ὑετόν. Ἀντὶ μὲν ἐκείνοις [63] ἐγνώσθησαν ἄνθρωποι θνητοί· μόνος δὲ Χριστὸς ἐν ἀνθρώποις ἐπεγνώσθη Θεὸς ἀληθινὸς, ἀληθινοῦ Θεοῦ Θεὸς Λόγος. (4) Οἱ τοίνυν ποιηταὶ εἰρήκασιν, ὅτι Ζεύς ἐστιν ὁ ὗων· ἀλλ' οἱ αὐτοὶ πάλιν εἶπον, ὅτι μοιχός ἐστι, καὶ παιδοφθόρος, καὶ πατραλῴας καὶ ἕτερα τούτων οὐκ ἔλαττον ἐγκλήματα· ἀλλ' οὐκ ἔστι, φημὶ [64], ἀληθῶς, οὐκοῦν οὐδὲ τὸ ὗειν. Εἰ γὰρ ταῦτα δέχῃ, κἀκεῖνά σε ἀνάγκη δέξασθαι· εἰ δὲ ἐκεῖνα [65] ἐκβάλλεις, καὶ ταῦτα μετ' ἐκείνων. (5) Εἰ δὲ ἀφεὶς τοὺς ποιητὰς ὡς πλαστολόγους, καὶ ἐπὶ τὰς ἀλληγορίας δράμοις, ἐκεῖνό σε ἐρήσομαι, τί ποτέ ἐστιν ὁ Ζεὺς, ἡ ζέουσα, φημὶ, οὐσία καὶ τὸ ὑπὲρ τὸν ἀέρα ὄμβρος, ὁ αἰθὴρ λέγεται παρὰ τὸ ζέον καὶ καῖον. Οὐκοῦν οὐκ ἔστι λογικὴ τις καὶ διακριτικὴ, ἀλλὰ ἄλογος· ὅτι γὰρ ἡ τοῦ ἀέρος φύσις ἄλογός ἐστι παντί που δῆλον. Εἰ γὰρ ἀὴρ ἐστιν ὁ Ζεὺς [66], ἄλογός ἐστι καὶ ἀναίσθητος· κἀντεῦθεν ὁ μῦθος οἰχήσεται· ὁ γὰρ ἀὴρ οὔτε πατὴρ ἐγένετό τινος, οὔτε τινὰ ἔτεκεν οὐσίαν οἵαν ἀναπλάττουσιν οἱ μυθολόγοι καὶ μυθοπλάσται τὸν Ἥλιον, ὃν καὶ Ἀπόλλωνα καλοῦσιν [67], υἱὸν αὐτοῦ λέγουσιν [68] εἶναι· οὔτε γὰρ ὁ ἥλιος λογισμὸν ἔχει, οὔτε διάνοιαν ἢ νοῦν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ φυσικόν ἐστι τὸ ἔργον, ἀγόμενον καὶ περιφερόμενον τῷ νόμῳ, ᾧ πάλαι τὴν ἀρχὴν αὐτῷ ἔταξεν ὁ Θεός· ἀλλὰ ὥστε οὐδὲ τὸ ὗειν τοῦ αἰθέρος ἐστὶν, ἀλλὰ τῶν νεφελῶν δεχομένων τὸ ὕδωρ [69] ἢ ἀπὸ τῆς θαλάσσης, ἢ ἄνωθεν φερομένων τῶν ναμάτων, ἢ τῶν ὑπὲρ τὸν οὐρανὸν ὑδάτων, ὡς ἡ ὄντως Ἀλήθεια διὰ τῶν θείων προφητῶν ἔφη.

Variæ lectiones et notæ.

[61-62] Καλαυρίᾳ μαντεύματα ἢ τε? [63] ἐκείνων? [64] φη codex. [65] ἐκεῖνα l. κἀκεῖνα cod. [66] Ζεὺς, ἄλογος l. Ζεὺς (3b) ἄλογός. [67] καλοῦντες? [68] λέγοντες? [69] ὕδωρ l. ὕδωρι

Digitized by Google

(6) Καὶ ὥσπερ οὖν ἡλίου φαίνοντος ἀπελαύνεται σκότος, οὕτως τῆς θείας ἐπιφανείας γενομένης, ἀπελήλατο τῆς εἰδωλομανίας τὸ σκότος, καὶ πᾶσα ἡ τῶν φιλοσόφων πιθανολογία μωρία καὶ φλυαρία φανερῶς ἀπεδείχθη, καθὼς γέγραπται. Περὶ μὲν γὰρ τῆς τῶν εἰδώλων ἄρδην καταλύσεως, « [70] Καὶ ἔσται, φησὶν, ἐν **52** ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, λέγει Κύριος Σαβαὼθ, ἐξολοθρεύσω τὰ ὀνόματα τῶν εἰδώλων ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ οὐκ ἔσται αὐτῶν ἔτι μνεία. » Περὶ δὲ τῆς τῶν φιλοσόφων ματαιολογίας, « Ὁ δρασσόμενος τοὺς σοφοὺς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν[71.72], » καὶ, « Κύριος γινώσκει τοὺς διαλογισμοὺς τῶν σοφῶν, ὅτι εἰσὶ μάταιοι. » (7) Καὶ πάλαι μὲν εἰδωλολατροῦντες Ἕλληνες καὶ βάρβαροι κατ' ἀλλήλων ἐπολέμουν, ὡς εἴρηται, καὶ ὠμοὶ καὶ ἀπηνεῖς πρὸς τοὺς συγγενεῖς ἐτύγχανον· οὐκ ἦν γάρ τινα τὸ σύνολον οὔτε τὴν γῆν οὔτε τὴν θάλασσαν ὅπλον διαβῆναι διὰ τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀκατάλλακτον μάχην· καὶ ἁπλῶς πᾶσα ἡ τούτων ζωὴ καὶ διαγωγὴ δι' ὅπλων ἐγένετο, καὶ ξίφος ἦν αὐτοῖς διὰ βακτηρίας καὶ παντὸς βοηθήματος ἕρεισμα. Νῦν δὲ, ὅτε εἰς τὴν τοῦ εἰρηνοποιοῦ Χριστοῦ διδασκαλίαν καταδεδήκασι, τότε δὴ παραδόξως τῷ ὄντι κατὰ διάνοιαν κατανυγέντες τὴν ὠμότητα τῶν φόνων ἀπέθεντο, καὶ οὐκέτι πολέμια φρονοῦσιν, ἀλλὰ κατὰ δαιμόνων τὸν πόλεμον διὰ τῶν ἀρίστων τρόπων καὶ τῶν κατ' ἀρετὴν πράξεων ἐτρίψαντο καὶ προδήλως ἀντιπαρετάξαντο. Περὶ ὧν καὶ γέγραπται, ὅτι [73] « Συγκόψουσι τὰς μαχαίρας αὐτῶν εἰς ἄροτρα καὶ τὰς ζιβύνας αὐτῶν εἰς δρέπανα, καὶ οὐ λήψεται ἔθνος ἐπ' ἔθνος μάχαιραν, » καὶ τὰ ἑξῆς.

A Sicut igitur sole lucente fugantur tenebræ, sic divina manifestatione facta, dissipatæ sunt idololatricæ tenebræ, et omnis philosophorum sapientia insaniæ et garrulitatis convincitur, ut scriptum est. Etenim de idolis penitus destruendis : « Et erit in die illa, dicit Dominus Sabaoth, disperdam nomina idolorum de terra, et non memorabuntur ultra. » De philosophorum autem vaniloquentia : « Qui apprehendit sapientes in astutia eorum; » et : « Dominus scit cogitationes sapientium, quoniam vanæ sunt. » Et olim quidem idolis servientes Græci ac Barbari inter se bellabant, ut dictum est, et crudeles sævique erga consanguineos erant; nec quisquam prorsus terram aut mare inermis trajicere poterat, propter bella quæ sine spe reconciliationis inter B se agitabant; uno verbo, tota illorum vita et conversatio in armis consumebatur, gladius illis erat pro baculo et in omni contentione auxilium. Nunc vero, pacifici Christi doctrinam amplexi, mirum in modum mente compuncti, crudelitate in sanguine fundendo deposita, hostilia non meditantur, sed adversus dæmones bellum converterunt per artes optimas et virtutis opera, et perspicue dimicaverunt. De quibus etiam scriptum est : « Confabunt gladios suos in vomeres, et lanceas suas in falces, et non sumet gens contra gentem gladium, » etc.

(8) Περὶ τούτων μέν τοι καὶ Θεοδώρητος τάδε φησίν· [74] « Εἰ τοίνυν Ἕλληνες ἀνέγνωσαν ἀκριβῶς τὰς Ἑλληνικὰς ἱστορίας, ἔγνωσαν [75] δήπουθεν ὡς καὶ τὰς περιφανεῖς ἐπιστήμας καὶ τῶν τεχνῶν τὰς πλείστας παρ' Ἑβραίοις [76] ἐπαιδεύθησαν Ἕλληνες· γεωμετρίαν [76] γὰρ [77] Αἰγύπτιοι εὑρηκέναι φασὶν, ἀστρολογία δὲ καὶ γενεθλιαλογία Χαλδαίων εὕρημα λέγεται, Ἄραβες δὲ καὶ Φρύγες οἰωνοσκοπίαν [78] ἐπενόησαν εἶναι » · καὶ πρῶτοι θύειν θεοῖς, Χαλδαῖοι δὲ ἐξεῦρον ἤτοι Κύπριοι [79], διαφοροῦνται γὰρ ἔθνος Περσικὸν ὑπάρχοντες (4ª)· τὴν δὲ ἀστρονομίαν ἐφευρηκέναι πρῶτοι [80] Βαβυλώνιοι διὰ Ὡρωάστρου, ἐξ ὧν δεύτεροι παρειλήφασιν Αἰγύπτιοι, τὴν γεωμετρίαν ἐκ τοῦ ἀπλέτου τῆς γῆς καὶ τῆς διαιρέσεως τῶν χωρῶν προδιδαχθέντες· καὶ εἶθ' οὕτω γράψαντες, ἕτεροι μετέλαβον. (9) Τὴν δὲ **53** μαγείαν καὶ γοητείαν καὶ φαρμακείαν Μῆδοι μὲν ἐφεῦρον καὶ Πέρσαι, διαφέρουσι δὲ πρὸς ἀλλήλους· ἡ μὲν γὰρ μαγεία ἐπίκλησίς ἐστι δαιμόνων, ἀγαθοποιῶν δῆθεν πρὸς ἀγαθοῦσύστασίν τινος, ὥσπερ [80ª] τὰ τοῦ Ἀπολλωνίου

C De his Theodoretus quoque hæc dicit : « Si Græci Græcas historias studiose legissent, novissent sane et scientias et plerasque artes liberales ab Hebræis Græcos didicisse; geometriam enim ab Ægyptiis inventam esse dicunt; astrologia et ars horoscopica Chaldæorum inventum dicitur; Arabes et Phryges auguria excogitarunt; » primi diis sacrificaverunt Chaldæi sive Cyprii, qui quidem ex Persia originem ducunt; astronomiam invenisse primi dicuntur Babylonii per Zoroastrem, ex quibus postea exceperunt Ægyptii. Nam geometriam ob immensam terram in partes dividendam prius edocti, in scriptis suis posteris tradiderunt. Magiam et incantationem et veneficium Medi et Persæ, vario tamD men modo invenere. Magia est dæmonum invocatio beneficorum ad bonum aliquod effingendum : sic Apollonis Tyanensis oracula ad bonum effectum data sunt. Incantatio invocatio est dæmonum maleficorum circum sepulcra ad malum aliquod efficiendum; unde γοητεία nominatur ob gemitus

Variæ lectiones et notæ.

[70] Zach. XIII, 2. [71.72] I Cor. III, ex Job. V, 13, et Ps. XCIV, 11. [73] Isa II, 4. [74] ad Græcos 592 *f.* 6,45 ἀνεγινώσκεσαν τάς. [75] ἂν Th. 22. 8. τὰς δὲ π. cod. [76] παρὰ βαρβάρων Th. [77] μὲν Th. [77] καὶ ἀστρονομίαν Th. [78] οἰωνοσκοπικὴν ἐπ. πρῶτοι Th. [79] X. δὲ ἤτοι Κύπριοι ἐξ. τὸ μαγεύειν B[9]. [80] πρῶτοι λέγονται B. διὰ Ζωροάστρου ἐξ ὧν δεύτεροι παρείληφαν B[9]. [80ª] ὥσπερ — σύστασιν θ om. B[9] homoioteleuto.

Digitized by Google

et lamentationes quæ circa sepulcra fiunt ; venefícium autem est quando ad amoris illecebram datur alicui lethale poculum. Similiter auguralis scientia complectitur avium inspectionem, alia divinationem ex iis quæ domi, quæ in via, quæ in manibus observantur; augurium quod ducitur ex palpitatione. Fit augurium per avium inspectionem, quando hac vel illa avi volante et vergente coram vel retro, dextra vel læva, dicunt: « Hoc vel illud contingit. » Fit augurium ex palpitatione, quando indicium ex palpitatione ducitur, verbi gratia, quando palpitavit dexter aut sinister oculus, vel humerus, vel femur, vel crus, vel quando pruritus in pede sentitur, aut aures tinniunt, et dicunt : « Hoc vel illud accidit aut accidet. » Divinatio ex iis quæ domi spectantur locum habet, quando quæ domi contingunt indicans aliquis dicit : « Hoc accidit; » verbi gratia, in tecto apparet mustela aut serpens aut mus, vel exhaustum est oleum, aut mel, aut vinum, aut cinis, vel stridor fit ligni, vel quidpiam aliud, et additur : « Hoc significat. » Divinatio ex iis quæ in via spectantur fit, quando quæ in via occurrunt aliquis enarrat dicens : « Si tibi obviam occurrat is homo, aut id portans, hoc tibi accidet. » Per inspectionem manuum divinatio fit, quando per extensionem manuum affirmantes dicunt : « Hoc illi fiet. »

Litteras porro a Phœnicibus inventas Græci dicunt, et a Cadmo in Græciam allatas; medicinam autem exercere Ægyptium Apim incepisse et Asclepium hanc auxisse artem : quibus tamen omnibus Hebræi antiquiores sunt. Similiter alii aliter de dogmatibus disseruerunt. Enim vero alii visibilia creata, alii non creata, sed fortuita dixerunt esse ; alii mundum universum animam vivificari, alii mente carere. Anaxagoras enim et Protagoras cum in Ægyptum venissent, et cum sapientibus Ægyptiis et Hebræis ibidem conversati essent, de iis quæ sunt cognitionem nacti sunt, et postea ipse Plato rite initiatus est, ut in suis Parallelis dixit Plutarchus. Ægyptii ante alios soli et lunæ indiderunt nomina, solem Osirim vocantes, lunam Isim; quæ astra quod currentia viderent, deos a voce θέειν (quod est currere) appellaverunt, et iis sacrificaverunt. Ignem quoque Vulcanum, terram Cererem, humidam substantiam Oceanum, cupidinem Venerem et Amorem, iram Martem, ebrietatem

A τοῦ Τυανέως θεσπίσματα δι' ἀγαθῶν γεγόνασιν· ἡ δὲ γοητεία ἐπίκλησίς ἐστι δαιμόνων κακοποιῶν περὶ τοὺς τάφους τελουμένη ἐπὶ κακοῦ τινος σύστασιν· ὅθεν καὶ γοητεία κέκληται ἀπὸ τῶν γοῶν καὶ τῶν θρήνων τῶν περὶ τοὺς τάφους γινομένων· φαρμακεία δὲ ὅταν διά τινος σκευασίας θανατοφόρου πρὸς φίλτρον δοθῇ τινι διὰ στόματος [81]. (10) Ὁμοίως δὲ καὶ τῆς οἰωνικῆς τὸ μέν ἐστι ὀρνεοσκοπικόν, τὸ δὲ οἰκοσκοπικόν, τὸ δὲ ἐνόδιον, τὸ δὲ χειροσκοπικόν, τὸ δὲ παλματαῖον [81a]. Καὶ ὀρνεοσκοπικὸν μέν ἐστι, ὅταν, πετομένου [82] τοῦδε ἢ τοῦδε ὄρνιθος ἔμπροσθεν ἢ ὄπισθεν, ἢ δεξιὰ ἢ ἀριστερὰ νεύοντος, εἴπωσι· « Τόδε [83] ἢ τόδε συμβαίνει » · περὶ δὲ ἁλματικὸν [84] τὸ διὰ τῆς πάλσεως τοῦ σώματος γνωριζόμενον, οἷον ἐπάλθη ὁ δεξιὸς ἢ ὁ ἀριστερὸς ὀφθαλμός, ἢ ὁ B ὦμος, ἢ μηρός, ἢ κνημίς, ἢ κνισμὸς ἐν τῷ ποδὶ [85] γέγονεν, ἢ πρὸς τὸ οὖς ἦχος ἐγένετο, « Τόδε, φησὶ [86], συμβαίνει ἢ συμβήσεται · » οἰκοσκοπικὸν δὲ, ὅταν τὰ ἐν τῷ οἴκῳ συμβαίνοντα εἴπῃ [87] τις· « Τόδε συμβαίνει » · οἷον ἐν τῇ στέγῃ φανεῖ γαλῆ [88], ἢ ὄφις, ἢ μῦς, ἢ ἐκκενωθῇ ἔλαιον, ἢ μέλι, ἢ οἶνος, ἢ τέφρα, ἢ τρισμὸς [89] γένηται ξύλου ἢ ἄλλο τι· « Τόδε προμηνύει » · ἐνόδιον δὲ, ὅταν ἐξηγήσεταί τις τὰ ἐν τῇ ὁδῷ ὑπαντῶντα λέγων· « Ἐάν σοι ὑπαντήσει τοιοῦτος ἄνθρωπος [90] ἢ τόδε βαστάζων, τόδε σοι συμβήσεται· » χειροσκοπικὸν δὲ, ὅταν διὰ τῆς ἐκτάσεως τῶν χειρῶν διατεινόμενοι [91] εἴπωσι · « Τόδε αὐτῷ γενήσεται. »

C (11) Καὶ τὰ μὲν γράμματα Φοίνικας εὑρηκέναι φασὶν Ἕλληνες, καὶ τὸν [92] Κάδμον ταῦτα πρὸς τὴν Ἑλλάδα κομίσαι, ἰατρικῆς δὲ τὸν Αἰγύπτιον Ἄπιν ἤλεξαν ἄρξαι καὶ τὸν Ἀσκληπιὸν [93] αὐξῆσαι τὴν τέχνην, ὧν πάντων Ἑβραῖοι προγενέστεροι. (12) Οὕτω καὶ περὶ τῶν δογμάτων διαφερόμενοι [93.94] διαφόρως ἐδογμάτισαν. Οἱ μὲν γὰρ τὰ ὁρώμενα γενητὰ, οἱ δὲ ἀγένητα καὶ ἐκ ταὐτομάτων γενέσθαι· καὶ οἱ μὲν ἔμψυχον εἶναι τὸ πᾶν, οἱ δὲ ἄψυχον ἔφασαν. Ἀναξαγόρας γὰρ καὶ Πυθαγόρας, εἰς Αἴγυπτον ἀφικόμενοι καὶ τοῖς Αἰγυπτίων καὶ Ἑβραίων **54** αὐτόθι σοφοῖς προσομιλήσαντες, τὴν περὶ τῶν ὄντων γνῶσιν ἠκουτίσθησαν, ὥσπερ δὴ μετὰ ταῦτα καὶ Πλάτων ἐμυήθη μᾶλλον, καθὼς ἐν τοῖς Παραλλήλοις ἔφη Πλούταρχος. (12) Οὐ μὴν δὲ [95] ἀλλὰ καὶ θεοὺς Αἰγύπτιοι πρῶτοι τῶν ἄλλων τὸν ἥλιον καὶ D τὴν σελήνην ὠνόμασαν, καλέσαντες τὸν μὲν ἥλιον Ὄσιριν, τὴν δὲ σελήνην Ἶσιν· ἅτε οὖν ὁρῶντες αὐτοὺς ἰόντας δρόμῳ καὶ θέοντας, θεοὺς αὐτοὺς ἐκ τοῦ θέειν ἀνηγόρευσάν τε καὶ ἔθυσαν. Καὶ τὸ μὲν

Variæ lectiones et notæ.

[81] στόματος. Ὀρνεοσκοπικὸν δὲ λέγεται ἐξευρηκέναι τοῦτο πρῶτος Τηλέγονος (quod codex in margine habet). [81a] Ὁμοίως δὲ καὶ τῆς οἰωνιστικῆς B². [81b] τὸ δὲ παλματικόν B². [82] πετωμένου ὄρνιθος B². [83] τόδε συμβαίνει ἢ τόδε B². [84] τὸ δὲ παλματικόν? — ἁλματικὸν δὲ τό B². [85] ἐν τῷ ποδὶ κνησμός B². [86] φησὶ, συμβήσεται, B². [87] εἴπῃ l. εἴποι B², εἴπει cod. [88] φανῇ γαῖη B². [89] πρισμὸς ξύλων (ξυλ. cod.) ὑπαντήσῃ B². [90] βαστάζων ἢ τόδε συμβήσεταί σοι τόδε B². [91] διατεινόμενος B². [92] καὶ τὸν om. B², [93.94] προδιαφερόμενοι B². [95] Οὐ μὴν δέ l. Οὐ μὴν (4b) δέ.

Digitized by Google

πῦρ Ἥφαιστον, Δήμητραν δὲ τὴν γῆν, καὶ τὴν A Bacchum, furtum Mercurium, prudentiam Minervam et rursus Vulcanum artes nominaverunt, quippe qui igne uteretur. Adeo enim turpibus servierunt voluptatibus, ut hircum, ob effrenam voluptatem, deum profiterentur, eique sacrificarent. Hunc autem Mendesii præcipue coluerunt; nam aliæ urbes aliis animantibus cultum divinum exhibebant. Memphitæ quidem taurum, Lycopolitani lupum, Cynopolitani canem, alii felem, alii crocodilum venerabantur. Priores igitur deos nominaverunt Ægyptii et Phœnices, ex quibus Græci acceperunt solem, lunam, stellas, cœlum, terram cæteraque principia adorantes, et tanquam diis cultum iis exhibentes. Postea vero Græci et illos qui se beneficos, aut in præliis strenuos præbuerant, verbi gratia, validum et strenuum Herculem, divinis decoraverunt honoribus, et Asclepium, ob artis medicæ scientiam, post mortem deificaverunt. Et non solum illos qui aliquid boni egerant, sed etiam impudicitiæ et scelerum convictos viros et feminas venerati sunt et divino cultu prosecuti.

ὑγρὰν οὐσίαν Ὠκεανὸν ἐπέθεσαν· καὶ τὴν μὲν ἐπιθυμίαν Ἀφροδίτην καὶ Ἔρωτα κεκλήκασιν, Ἄρεα δὲ τὸν θυμὸν, καὶ τὴν μέθην Διόνυσον, τὴν δὲ κλοπὴν Ἑρμῆν, καὶ τὴν φρόνησιν Ἀθηνᾶν, καὶ πάλιν Ἥφαιστον τὰς τέχνας, ὡς πυρὶ συνεργὸν [93] κεχρημένον· τοσοῦτον γὰρ ταῖς αἰσχραῖς ἐδουλώθησαν ἡδοναῖς, ὡς καὶ τὸν τράγον διὰ τὴν εἰς τὰς μίξεις μανίαν θεὸν ὁμολογῆσαι καὶ θῦσαι. Μενδήσιοι δὲ τοῦτον διαφερόντως ἐτίμησαν, ὡς καὶ τοῖς ἄλλοις ζώοις αἱ ἄλλαι πόλεις θεολογίας τινὰς ἀνέφερον. Ἔσεβον δὲ καὶ Μεμφῖται τὸν ταῦρον, καὶ Λυκοπολῖται τὸν λύκον, καὶ Κυνοπολῖται τὸν κύνα, καὶ ἄλλοι τὸν αἴλουρον, καὶ ἕτεροι τὸν κροκόδειλον. (13) Οὐκοῦν πρῶτοι θεοὺς ὠνόμασαν [94] οἱ Αἰγύπτιοι καὶ Φοίνικες, ὑφ' ὧν Ἕλληνες παρειλήφασιν ἥλιον B καὶ σελήνην, ἀστέρας τε καὶ οὐρανὸν, καὶ γῆν, καὶ τὰ ἄλλα στοιχεῖα προσκυνήσαντες, ὡς θεοὺς ἐλάτρευσαν. Χρόνῳ δὲ ὕστερον καὶ τοὺς εὖ τι δεδρακότας ἢ ἐν πολέμοις ἀνδραγαθήσαντας ὡς τὸν Ἡρακλέα γενναῖον καὶ ἀνδρεῖον ἐθεοποίησαν Ἕλληνες, καὶ τὸν Ἀσκληπιὸν διὰ τὴν ἰατρικὴν ἐπιστήμην θεὸν τελευτήσαντα [95] προσηγόρευσαν· καὶ οὐ μόνον τοὺς ἀγαθόν τι δράσαντας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀσελγείαις καὶ μυσαραῖς πράξεσιν ἁλόντας ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας ἐσεβάσθησαν καὶ ἐλάτρευσαν.

Ζ'. *Περὶ τῶν θεοποιησάντων Ῥωμαίων.*

VII. *De apotheosi apud Romanos.*

Ἐξ ὧν Ῥωμαῖοι μεμαθηκότες τοὺς ἰδίους βασιλεῖς, μετὰ θάνατον ἐθεοποίησαν, καὶ οὐ μόνον τοὺς ἐννόμως βεβασιλευκότας [96] καὶ 55 τοῦ δικαίου C πεφροντικότας [97], ἀλλὰ καὶ τοὺς τυραννικῶς καὶ ἀδίκως [1] τε καὶ παρανόμως τὴν ἀρχὴν ἰθύναντας. Καὶ γὰρ Νέρωνα [2] πᾶσαν ἰδίαν ἀκολασίας καὶ παρανομίας κατὰ κόρον μετεληλυθότα, καὶ Δομιτιανὸν, καὶ Κόμοδον καί γε ἄλλους μιαιφόνους καὶ λαγνιστάτους ἄνδρας τῷ τῶν σφετέρων θεῶν καταλόγῳ συνέταξαν. (2) Οὐ μὴν δὲ, ἀλλὰ καὶ τοὺς παμπονήρους δαίμονας ἐθεοποίησαν, παρ' ὧν καὶ τὰς γοητείας καὶ μαγγανείας μεμαθηκότες, πονηραῖς κακοτεχνίαις, θυσίαις καὶ τελεταῖς αὐτοὺς ἐτίμησαν, οὓς ἡμεῖς ἐκ διαμέτρου βδελυττόμεθα δικαίως ἄγαν ὡς θεομισεῖς καὶ τῆς αἰωνίου κολάσεως προξένους.

Romani, a Græcis edocti, imperatores suos post mortem inter deos retulerunt, et non eos tantummodo qui legitime imperaverant et justitiam coluerant, sed illos quoque qui tyrannice et injuste impieque imperio præfuerant. Neronem enim, qui omnem incontinentiæ et impietatis modum insolenter excesserat, Domitianum, Commodum, et alios homicidas et libidinosissimos homines deorum suorum catalogo ascripserunt. Quin imo et scelestissimos dæmones pro diis habuerunt, a quibus incantationes et veneficia edocti, pessimis maleficiis, sacrificiis et mysteriis ipsos coluerunt, quos nos e contra tanquam Deo invisos et æternis suppliciis deputatos abominamur.

Ἐπειδὴ δὲ καὶ δαιμόνων ἐμνήσθην, προβρηου D οἶμαι καὶ περὶ τούτου, ἄγε δὴ δοξαζομένων παρὰ τῶν ἐλεεινῶν καὶ τοῦ ἀσβέστου πυρὸς ἀξίων διασαφῆσαι. Τὸν γὰρ τούτων ἄρχοντα Σατανᾶν τὰ θεῖα προσαγορεύουσι λόγια, δηλοῖ δὲ τοὔνομα τὸν ἀποστάτην κατὰ τὴν φωνὴν τῶν Ἑβραίων. ὀνομάζει δὲ αὐτὸν Διάβολον ὡς τὸν Θεὸν πρὸς τοὺς ἀνθρώπους συκοφαντοῦντα καὶ αὐτοῖς δὲ (5ª) τοῖς ἀνθρώποις

Quoniam dæmonum mentionem feci, non alienum puto de illis disserere, qui a miseris et æterno igne dignis glorificati sunt. Horum principem Satanam divina nominant oracula, cujus nomen *apostata* Hebraice interpretatur; diabolus etiam dicitur utpote qui Deum apud homines calumniatur, et inter homines ipsos lites et contentiones seminat. Hos non malos ab initio a Deo universorum creatos

Variæ lectiones et notæ.

[93] συνεργῷ? [94] ὠνόμασαν οἱ Ἀ. l. ὠνόμασαν Αἰγύπτιοι cod. [95] τελευτήσαντα l. τελευτήσαντα. [96] βεκουλευκότας B². [97] φρονήσαντας B¹. [1] καὶ ἀδ. τε καὶ π. om. B¹. [2] Νέρωνα καὶ Δομετιανὸν?

Digitized by Google

esse dicimus, nec talem sortitos esse statum, sed depravatione mentis a melioribus ad pejora cecidisse sponte et libere; et his non contenti bonis quæ a Creatore acceperant, imo majora appetentes, superbia intumuisse, et ab antiquitus data gloria decidisse: deinde adversus homines, ad imaginem Dei creatos, rabie actos esse, et contra eos bellum suscepisse. Porro Creator, ex una parte, bonorum angelorum custodia servavit hominum genus, ne vi et tyrannica potestate usus et impune invadens, quos præ invidia oderat, temere diabolus perderet; ex altera parte, certaminis discrimen non impedivit, ut optimos lucta ostenderet, et fortitudinis exemplaria fierent. Qua de causa violentum illius impetum tanquam exitialem per angelorum custodiam compescuit, cogitationum autem est assensus certamini, ut strenuos dignos coronis ostenderet, neque ipse istum ad æmuli conditionem sorte delegit, sed ad opus suum istius malitia usus est, quemadmodum medici viperis ad morbos pellendos.

A ἔριν πρὸς ἀλλήλους καὶ μάχην ἐμβάλλοντα. Τούτους ἡμεῖς οὐ πονηροὺς ἐξ ἀρχῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ τῶν ὅλων δημιουργηθῆναι φαμὲν, οὐδὲ τοιάνδε ἔξιν λαχεῖν, ἀλλὰ τῇ παρατροπῇ τῆς γνώμης ἀπὸ τῶν ἀμεινόνων εἰς τὰ χείρονα πεσεῖν αὐθαιρέτως καὶ αὐτεξουσίως, καὶ τοῖς παρὰ τοῦ πεποιηκότος παρασχεθεῖσι οὐκ ἀρκεσθέντες [a], ἀλλὰ μειζόνως ὀρεχθέντες, εἰσδέξασθαι μὲν τοῦ τύφου τὸ πάθος, ἐκπεσεῖν δὲ τῆς ἀρχῆθεν δοθείσης τιμῆς· εἶτα κατὰ τῶν ἀνθρώπων ὡς εἰκόνι θείᾳ τετιμημένων λυττῆσαι καὶ τὸν κατ' αὐτῶν ἀναδέξασθαι πόλεμον· τὸν δὲ ποιητὴν τῇ μὲν τῶν ἁγίων ἀγγέλων ἐπιστασίᾳ φρουρῆσαι τῶν ἀνθρώπων τὸ γένος, ὅπως μὴ βίᾳ καὶ τυραννίδι χρώμενος ἀοράτως ἐπιὼν, οὓς διὰ φθόνον ἐμίσησεν, ἀδεῶς διαφθείρῃ [b]· τὴν δὲ ἀγωνιστικὴν οὐκ ἐκώλυε B μάχην, ἵνα δείξῃ τοὺς ἀρίστους ἡ πάλη καὶ γένωνται ἀνδραγαθιῶν ἀρχέτυπα· οὗ δὴ εἵνεκα τὴν βιαίαν ἐκείνου προσβολὴν ὡς ὀλέθριον διακωλύσας τῇ τῶν ἀγγέλων φρουρᾷ, τῇ τῶν λογισμῶν συνεχώρησεν ἀγωνίᾳ, ὅπως τοὺς ἀξιονίκου; ἀποφήνῃ ἀξίους τῶν στεφάνων, οὐκ αὐτὸς ἐκεῖνον εἰς ἀντιπάλου τάξιν ἀποκληρώσας, ἀλλ' 56 εἰς δέον τῇ [c] ἐκείνου πονηρίᾳ [d] χρησάμενος, ὥσπερ οἱ ἰατροὶ ταῖς ἐχίδναις εἰς ἀπαλλαγὴν νοσημάτων.

Porro quoniam Græci apostolos et nos barbara lingua loqui aiunt, sciant nobismetipsis Græcos omnes Scythas videri: hoc enim Paulus demonstravit dicens: « Si ergo nesciero virtutem vocis, ero ei qui loquitur barbarus. » Revera quemadmodum Græcis Illyrii et Pæones et cæteri barbarice loqui videntur, sic his et similibus quicunque Græcorum artificiosam disputationem et garrulitatem percipere nequeunt, ipsi barbari videntur esse. Eumdem sensum omnis lingua habet; eadem enim omnium hominum natura, et experientia magistra. Enimvero invenire est etiam apud Barbaros artes et scientias et in bellis virtutem, et inter ipsos quidam acutiorem Græcorum disciplinam ac loquacitatem sermonis brevitate superant. Quod testificantur Persæ et veteres historici, et si quis nunc legatus, aut dux, aut mercaturam exercens cum eis conversaretur, peritiam eorum et malignitatem utique experiretur. Dicunt enim eos acute percipere sermonum versutias et dolos, et paucis verbis subigere eos qui ante disseruerunt. Magnam etiam ratiocinandi vim habere dicuntur et idonei esse ad facile solvendum ab aliis nexa, et proverbiis uti et ænigmatibus disertissimis; non enim philosophicis et rhetoricis imbuti sermonibus, naturam solam habebant magistram.

(3) Ἐπεὶ οὖν βαρβαροφώνους Ἕλληνες τοὺς ἀποστόλους καὶ ἡμᾶς ἀποκαλοῦσιν, ἴστωσαν ὡς καὶ ἡμῖν πάντες Ἕλληνες σκυθίζουσιν· τοῦτο γὰρ ὁ Παῦλος ἐδήλωσε φάσκων· « Ἐὰν μὴ γνῶ τὴν δύναμιν τῆς φωνῆς, ἔσομαι τῷ λαλοῦντι βάρβαρος [e]· » τῷ ὄντι γὰρ ὥσπερ τοῖς Ἕλλησιν Ἰλλύριοι, καὶ Παίονες, καὶ ἄλλοι βαρβαρίζειν δοκοῦσιν, οὕτως ἐκείνοις καὶ τοῖς τοιούτοις ὅσοι τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἑλληνικῆς τεχνολογίας καὶ στωμυλίας ἐπαΐειν οὐ δύνανται, βάρβαροι δοκοῦσιν εἶναι. Ὅτι δὲ τὴν αὐτὴν ἔχει πᾶσα γλῶσσα διάνοιαν, μία γὰρ ἡ πάντων ἀνθρώπων φύσις, καὶ ἡ πεῖρα διδάσκαλος. Ἔστι γὰρ εὑρεῖν καὶ παρὰ τοῖς βαρβάροις τέχνας καὶ ἐπιστήμας καὶ τὰς ἐν πολέμοις ἀνδραγαθίας ἐκ περιουσίας, ἔνιοι δὲ τούτων καὶ σοφωτέραν [f] τὴν Ἑλλήνων παιδείαν καὶ πολυλογίαν βραχυλογίᾳ νικῶντες. (4) Τοῦτο γὰρ δὴ καὶ [g] Πέρσαι μαρτυροῦσι καὶ οἱ παλαιοὶ συγγραφεῖς, καὶ εἴ τις νῦν πρεσβευτῶν ἢ στρατηγῶν ἢ ἐμπορίαν τινὰ μετιὼν συνεγένετο, καὶ πεπείρατο καλῶς τῆς ἐκείνων ἀγχινοίας καὶ πανουργίας. Φασὶ γὰρ αὐτοὺς ὀξέως νοεῖν τὰς τῶν λόγων πλοκάς τε καὶ κλοπὰς καὶ ἐπικρίψεις, καὶ ὀλίγα φθεγγομένους νικᾷν τοὺς προδιαλεγομένους· καί γε ξυλλογιστικοὺς ἄγαν εἶναι διαβεβαιοῦνται, καὶ διαλύειν ἱκανοὺς τὰ παρ' ἑτέρων πλεκόμενα ῥᾳδίως, καὶ παροιμίαις κεχρῆσθαι σοφωτάταις καὶ αἰνίγμασιν· οὐ γὰρ δήπου φιλοσοφικοῖς ἢ ῥητορικοῖς ἐνετρύφησαν λόγοις, ἀλλὰ τὴν φύσιν μόνην εἶχον διδάσκαλον.

Variæ lectiones et notæ.

[a] ἀρκεσθέντας — ὀρεχθέντας? [b] διαφθερεῖ et δείξει cod. [c] τήν. [d] πονηρίαν cod. e : subscr. [e] I Cor. xiv, 11. [f] σοφώτεροι? [g] περὶ Περσῶν vel. Πέρσαις?

Digitized by Google

(5) Τοὺς δὲ Γίνδεις καὶ τούτων πολλῷ σοφωτέρους λέγουσιν εἶναι καὶ ἐντρεχεστέρους. (6) Καὶ (5b) οἱ παρ' ἡμῖν δὲ νομάδες καὶ πρόχωροι, τοὺς Ἰσμαηλίτας φημί, τοὺς ἐν ταῖς ἐρήμοις βιοτεύοντας καὶ μηδὲν τῶν Ἑλληνικῶν ξυγγραμμάτων ἐπισταμένους, ἀγχινοίᾳ πολλῇ, συνέσει τε καὶ πολυπειρίᾳ κοσμοῦνται, καὶ διάνοιαν ἔχουσι καὶ πανουργίαν ὀξυτάτην, ὅτι μάλιστα ξυνιδεῖν τἀληθὲς δυνάμενοι [10] καὶ διελέγξαι τὸ ψεῦδος καὶ διακρῖναι τὸ κρεῖττον ἀπὸ τοῦ χείρονος. (7) Περὶ δὲ τῶν Αἰγυπτίων περιττὸν οἶμαι λέγειν· καὶ γὰρ αὐτοὶ τῶν φιλοσόφων οἱ πρῶτοι κρείττους εἶναι τούτους ἔφασαν **57** τῶν ὀνομαστοτάτων γεγενημένων παρ' Ἕλλησιν. (8) Ῥωμαῖοι δὲ καὶ ποιητὰς ἔσχον καὶ συγγραφέας καὶ ῥήτορας, ὡς φασὶν οἱ ταύτην κἀκείνην ἠσκημένοι τὴν γλῶτταν· καὶ πυκνότερα καὶ δεινότερα τῶν Ἑλληνικῶν εἶναι τὰ τούτων ἐνθυμήματα καὶ συντομωτέρας ἅμα καὶ βαθυτέρας τὰς γνώμας. (9) Ταῦτα λέγων [11], οὐ τὴν Ἑλλάδα σμικρύνων φωνήν, οὐδὲ ἐναντία γε αὐτῇ [12] παραδείγματα παρέχων, ἀλλὰ τῶν ἐπὶ ταύτῃ μεγαλαυχούντων συστέλλων τὴν γνάθον [13] καὶ τὴν ὀφρὺν κατασπῶν, καὶ διδάσκων μὴ κωμῳδεῖν γλῶσσαν ἀληθείᾳ [14] λαμπρυνομένην, μηδὲ βρενθύεσθαι ἀλλὰ τῇ ἀληθείᾳ γεγυμνασμένους.

A Gindes multo etiam sapientiores et solertiores illis esse dicuntur. Et apud nos nomades et rustici populi, Ismaelitas dico, qui in desertis vitam agitant, nihilque ex Græcorum scriptis legerunt, solertia magna et intelligentia et multa ornantur experientia, judicium tamen habent et calliditatem acutissimam, quippe qui maxime verum percipere et discernere mendacium, et bonum a malo dijudicare possunt. De Ægyptiis loqui superfluum duco; etenim præcipui inter philosophos dixerunt illos celebratissimis Græcorum anteire. Romani quoque poetas habuerunt et historicos et rhetores, ut dicunt ii qui in ipsorum exercitati sunt lingua. Plura et graviora esse horum argumenta quam Græcorum, et breviores magisque reconditas habere B sententias asserunt. Hæc dico non Græcam imminuens linguam, nec opposita ei documenta tradens, sed ut eorum qui de illa se jactant, buccas et supercilium contrahens, altos spiritus reprimam, docendo non deridendam esse linguam veritati inservientem, neque ornatis et variis sermonibus, sed veritati consentaneis gloriæ suæ consulentem. μὲν ἐπὶ λόγοις κομψοτικῇ τέχνῃ πεποικιλμένοις,

Η'. *Περὶ Πλάτωνος τοῦ φιλοσόφου.*

VIII. — *De Platone philosopho.*

Καὶ γὰρ ἐντεῦθεν οἱ μὲν ἄτομά τε καὶ ἀμερῆ σώματα προσηγόρευσαν διὰ τὸ ἀπαθὲς ἢ σμικρὸν ἄγαν, ἅτε μὴν νῦν [15] τομὴν καὶ διαίρεσιν δέξασθαι μὴ δυνάμενον. Οὕτω γὰρ καλοῦσιν ἐκεῖνοι τὰ λεπτότατα καὶ σμικρότατα σώματα, ἃ διὰ τῶν φωταγωγῶν εἰσβάλλων ὁ ἥλιος, δείκνυσιν ἑαυτὸν ἄνω καὶ κάτω παλλόμενον.

C Ideo quidam atomos et individua corpora cognominaverunt, quia minuta nimis sensibus non subjacent, utpote quæ sectionem et divisionem subire nequeunt. Sic enim vocant hi subtilissima et minutissima corpuscula quæ per fenestras sol immittit, sursum et deorsum agitata.

Οἱ δὲ τυχὴν καὶ εἱμαρμένην ἐδόξασαν· καὶ τὴν μὲν εἱμαρμένην ἀναγκαστικὴν δύναμιν εἶπον εἶναι καὶ τῆς ὕλης κινητικήν, τὴν δὲ τύχην ὁ Πλάτων αἰτίαν ἔφη κατὰ συμβεβηκὸς γινομένην ἢ ξύμπτωμα φύσεως ἢ προαιρέσεως. (2) Καὶ γοῦν Δημόκριτος περὶ τούτου οὕτως εἶπεν· [16] « Καὶ γὰρ τὰ μὲν ἐκ Θεοῦ πάντες ἔχομεν, τὰ δὲ ἐκ τῆς εἱμαρμένης καὶ τύχης καὶ τῶν σμικροτάτων ἐκείνων σωμάτων, καὶ προδήλως φερομένων, ἄνω καὶ κάτω παλλομένων καὶ περιπλεκομένων τε καὶ διισταμένων καὶ περιφερομένων ἐξ ἀνάγκης, » ἀφ' ὧν οὐ μόνον πλοῦτον καὶ πενίαν, καὶ ὑγίειαν, καὶ νόσον, καὶ δουλείαν, [καὶ] ἐλευθερίαν, καὶ πόλεμον, καὶ εἰρήνην διανέμειν, ἀλλὰ καὶ ἀρετὴν καὶ κακίαν ἀποκληροῦν ἔφη. (3) Καὶ πρὸς ἀλλήλους ἄλλας δοξάζονται ἀντιπαρατάξαντες [17] διὰ τὸ ἀσύμφωνον καὶ ἀκατάλληλον **58** τῶν τηνικαῦτα δογμάτων καὶ πρὸς τὰς ἀλλήλων

D Alii vero fortunæ et fato confusi sunt: fatum quidem necessitatis vim esse, materiam movendi facultate præditam dicentes, Plato autem fortunam causam fortuitam naturæ aut voluntatis dixit. Et vero Democritus de hoc sic loquitur: « Etenim quædam ex Deo omnes habemus, quædam vero ex fato et fortuna, et minutissimis illis corpusculis, perspicue, sursum et deorsum vibratis, circumplexisque et distinctis, et ex necessitate circumlatis, » quæ non solum divitias et paupertatem, sanitatem et morbum, servitutem et libertatem, bellum et pacem distribuere, sed etiam virtutem aut malitiam unicuique largiri dixit. Et quia alii adversus alios opiniones opposuerunt, et quasi instructa acie dimicaverunt, propter absonantiam et diversitatem doctrinarum, quæ tunc erat, glorificantur; jure vero alii aliorum falsas diremerunt

Variæ lectiones et notæ.

[10] δυναμένοις cod. [11] λέγω? [12] αὐτὴ cod. [13] γράθον cod. [14] ἀληθ. cod. [15] νῦν om. cod. [16] Diog. L. IX, 49. [17] ἀντεπαραταξ. cod.

Digitized by Google

sententias. Falsum enim non veritatis solius inimicum est, sed etiam sui ipsius ex natura sua; veritas autem sibimetipsi consona est, falsumque solum habet oppositum. Unde alii quidem mentem sui juris esse dixerunt, omninoque posse ex arbitrio malos sanare affectus; alii vero illam necessitati et fato servire declaraverunt, et ex cœli circumdante gravitate et astrorum conjunctione pendere.

A μαχεσάμενοι δόξας, εἰκότως καταλελύκασιν ὡς ψευδεπιπλάστους· ἐπειδὴ τὸ μὲν ψεῦδος οὐ μόνον τῇ ἀληθείᾳ πολέμιον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ αὑτοῦ πέφυκεν, ἡ δὲ ἀλήθεια ξύμφωνον ἑαυτῇ, καὶ μόνον ἔχουσα τὸ ψεῦδος ἀντικείμενον. Ὅθεν οἱ μὲν αὐτοκράτορα τὸν νοῦν εἶπον εἶναι καὶ ἄγαν δύνασθαι [18] (6ª) κατ' ἐξουσίαν τὰ πάθη θεραπεύειν, οἱ δὲ ἀνάγκης αὐτὸν καὶ εἱμαρμένης ἀπέφηναν δοῦλον· καὶ [ἐκ] [19] τῆς τοῦ οὐρανοῦ περιδινήσεως καὶ τῆς τῶν ἄστρων ξυνόδου τὰ; τούτου πράξεις καὶ ἐνεργεία; ἠρτῆσθαι.

Plato contra oppositam illi de anima docuit sententiam; dixit enim liberam illam esse et affectuum dominam, sicut ostendit in *Legibus*: « Vincere seipsum, omnium victoriarum præcipua est et optima; vinci autem a seipso, turpissimum est et pessimum. » — « Novimus enim affectiones illas, tanquam nervos aut funiculos in nobis insitos, nos trahere, obnixasque nos invicem retrahere ad contrarias oppositasque actiones: ubi invicem divulsæ distractæque virtus et vitiositas jacent. Sic enim ratio edicit, unam tractionum illarum semper esse sequendam, neque illam relinquendam unquam, sed hac omnibus nervis obnitendum esse: hunc enim esse illius rationis ductum. » Demonstratum est igitur voluntati animæ boni et mali divisionem a Creatore assignatam esse, et uno verbo rerum illarum quæ invicem pugnant. Hæc quidem ille. Hi vero qui illa in honore habuerant oppositam parturierunt sententiam; non enim veritatem discere cupiebant, sed vanæ gloriæ et æmulationi servientes, novarum opinionum inventores dici gestiebant, ideoque magnum substituerunt errorem, dum recentiores antiquorum doctrinam, omni pudore abjecto, pervertunt. Enimvero miser ille Aristoteles vivo adhuc Platoni propalam et impudenter obstitit, et contra Academiam bellum suscepit, neque doctrinam habuit in pretio, qua ambitiose fructum ceperat, neque celebratissimi viri gloriam veneratus est, nec robur in dicendo timuit, sed superbe et impudenter vesanus hic adversus illum stetit, non meliorem sed multo pejorem doctrinam proferens. Ille enim animam dixerat in tres partes divisam et immortalem formaque Deum referentem, hic autem mortalem dixit et temporaneam: ille Deum dixerat cuncta prospicere, hic terram, si traditioni fides, Dei cura privavit. Dixit enim quæ usque ad lunam sunt a Deo dirigi, cætera autem

B

C

D

[20] (4) Ὁ δέ γε Πλάτων τὴν ἐναντίαν τοῦτου [21] περὶ ψυχῆς ἐξεπαίδευσε δόξαν, ἐλευθέραν αὐτὴν καὶ δέσποιναν τῶν παθῶν εἶναι φήσας [22], ὥσπερ δηλῶν ἐν τοῖς *Νόμοις* ἔφη· « Τὸ μὲν νικᾶν αὐτὸν ἑαυτὸν πασῶν νικῶν πρώτη καὶ ἀρίστη, τὸ δὲ ἡττᾶσθαι αὐτὸν ὑφ' ἑαυτοῦ αἴσχιστόν τε καὶ κάκιστον. » « Ἴσμεν γὰρ [23], ὅτι τὰ πάθη ταῦτα [24] ἐν ἡμῖν, οἷον νεῦρα ἢ μήρινθοί τινες ἐνοῦσαι [25] σπῶσί τε ἡμᾶς καὶ ἀλλήλαις ἀνθέλκουσιν, ἐναντίαι γε οὖσαι ἐπ' ἐναντίας πράξεις, οὗ δὴ διωρισμένη ἀρετὴ καὶ κακία κεῖται· μιᾷ γὰρ φησιν ὁ λόγος δεῖν τῶν ἕλξεων ἑπομένων [27] ἀεὶ καὶ μηδαμῇ ἀπολειπόμενον [28] ἐκείνης ἀνθέλκειν τοῖς ἄλλοις νεύροις ἕκαστον, ταύτην δὲ εἶναι τὴν τοῦ λογισμοῦ ἀγωγήν. » Ἀποδέδεικται οὖν ὡς τῇ βουλῇ τῆς ψυχῆς ἀπένειμεν ὁ ποιητὴς τὴν τῶν κρειττόνων καὶ χειρόνων διαίρεσιν καὶ ἁπλῶς ἔριν καὶ μάχην ἐχόντες [29]. Καὶ ὁ μὲν ταῦτα [30]. (5) Οἱ δὲ ἐκεῖνα πρεσβεύοντες ἐναντίαν δόξαν [31] ὠδινον· οὐ γὰρ τἀληθὲς μαθεῖν ἐπεθύμησαν, ἀλλὰ κενοδοξίᾳ καὶ φιλοτιμίᾳ δουλεύσαντες καινῶν εὑρεταὶ κληθῆναι δογμάτων ἐπεπάθησαν, ὅθεν καὶ τὴν πολλὴν ὑπέστησαν πλάνην, τῶν ὕστερον ἐπιγενομένων ἀνατρεπόντων ἀναιδῶς [32] τῶν πρεσβυτέρων τὰς δόξας. Καὶ γὰρ Ἀριστοτέλης ὁ τάλας ἔτι ζῶντι Πλάτωνι προφανῶς τε καὶ ἀναισχύντως ἀντιπαρετάξατο καὶ τὸν τῆς Ἀκαδημίας ἀνεδέξατο πόλεμον· καὶ οὔτε τὴν διδασκαλίαν ἐτίμησεν, ἧς φιλοτίμως ἀπέλαυσεν, οὔτε τοῦ πολυθρυλλήτου ἀνδρὸς ἥδέσθη τὸ κλέος, οὔτε 59 τὸ ἐν λόγοις ἔδεισε [33] κράτος, ἀλλὰ ὑπερηφάνως καὶ ἀπηρυθριασμένως [34] ὁ ἐμβρόντιατος πρὸς αὐτὸν ἀντέστη, οὐκ ἀμείνοσιν ἐκείνῳ, ἀλλὰ πολλῷ [35] χείροσι χρησάμενος δόγμασιν. Καὶ γὰρ δὴ τὴν ψυχὴν ἐκείνου εἰπόντος τριμερῆ καὶ ἀθάνατόν τε καὶ [36] θεοειδῆ, αὐτὸς θνητὴν ἔφη καὶ ἐπίκαιρον· καὶ τὸν Θεὸν εἰρηκότος [37] ἐκείνου προμηθεῖσθαι τῶν πάντων, οὗτος τὴν γῆν, ὅσον ἧκεν εἰς λόγους, τῆς θείας κηδεμο-

Variæ lectiones et notæ.

[18] δύνασαι καὶ κατ' B². [19] ἐκ om. B². [20] ἠρτεῖσθαι cod. — ἠρτεῖσθαι B². [21] τούτοις B², τούτ· cod. [22] φήσας. [23] τόδε δὲ l. l. 644 E. [24] τ. τὰ π. Pl. [25] σμίρυνθοι cod. [26] ἐνούσαις cod. [27] ἑπομένην cod. συνεπομένων Pl. [28] ἀπολειπομένην ἐκείνοις — μέτροις cod. [29] ἐχόντων? [30] Καὶ ὁ μὲν οὕτως Ὁ δὲ οὕτως πρεσβεύων? B². [31] κενοδοξίαν καὶ φιλοτιμίαν cod. [32] ἀνσιδῶν cod. e compendio ἀναιδ — ἀναίδην B², ἀναίδειν cod. — ζῶν καὶ πλ. B². [33] ἔδησε cod. [34] ἀπηρυθριασμένως ὁ ἐμβρόντητος πρὸ οὐρανόν B². [35] πολλῷ μᾶλλον χείρονος δόγμασιν ὡς ἀπεφάνθη. Καὶ B². [36] τε καὶ φωτοειδῆ καὶ θεοειδῆ οὗτος θν. B². [37] ε ρη ότο: μὲν ἐκ. B².

Digitized by Google

νίας ἐστέρησε [58]· τὰ γὰρ δὴ μέχρι σελήνης ἰθυπλανῆ A fato et sorte regi, et ex cogente necessitate acci-
ἔφη τὸν Θεὸν, τὰ δέ γε ἄλλα ὑπὸ τὴν εἱμαρμένην dere cuncta unicuique; istoque errore generans
τετάχθαι καὶ τύχην καὶ κατὰ τὴν βιαίαν ἀνάγκην homicidas, effractores, scortatores, ad subver-
ἐφίστησιν ἑκάστῳ. Καὶ ταύτῃ παραγνώμῃ [59] ποιῶν tendum magistrum, impietatis species et alia per-
τοὺς ἀνδροφόνους καὶ τοιχωρύχους καὶ πόρνους [60], τὰ multa monstra improbus hic impie et audacter
τῆς παρανομίας εἴδη, καὶ ἄλλα δὲ πάμπολλα πρὸς effutiit.
ἀνατροπὴν [61] ὁ δεῖλαιος τοῦ διδασκάλου δυσσεβῶς τε καὶ τολμηρῶς ἐτερατολόγησεν.

(6) Ὁ τοίνυν σοφώτατος Πλάτων θεολογῶν ἔφη· Porro sapientissimus Plato, de Deo disserens,
« Τί τὸ ὂν (μὲν) [62] ἀεὶ, γένεσιν δὲ οὐκ ἔχον, καὶ [63] dicit : « Quid est id quod semper est, ortum autem
τὸ γιγνόμενον μὲν ἀεὶ, ὂν δὲ οὐδέποτε; Τὸ μὲν δὴ νοή- non habet, et quid est id quod semper renascitur,
σει [64] μετὰ λόγου περιληπτὸν ἀεὶ, κατὰ τὸ αὐτὸ ὄν, τὸ nunquam vero exsistit ? Unum, quod semper idem
δὲ αἰσθήσει ἀλόγῳ [65] δοξαστὸν [66], (6b) γιγνόμενον [67] μὲν est, cogitatione comprehenditur rationabiliter,
καὶ ἀπογιγνόμενον, ὄντως [68] δὲ οὐδέποτε ὄν. » Ταῦτα alterum quod, nunquam revera exsistens, nascitur-
δὲ πάντα μέρος χρόνου, τὸ ἦν καὶ ἔσται· ἃ δὴ φέ- que et moritur, irrationali sensu percipitur meram-
ροντες λανθάνομεν ἐπὶ τὴν ἀΐδιον οὐσίαν οὐκ ὀρθῶς· que opinionem gignit. » Hæc autem omnia, quod
λέγομεν γὰρ δή· ὃ ἦν, ἔστι [69] τε καὶ ἔσται, τί δὲ τὸ B erat et quod futurum est, pars temporis; erramus
ἔστι μόνον κατὰ τὸν ἀληθῆ λόγον προσήκει· τὸ δὲ autem nec bene dicimus cum hæc ad perpetuam
ἦν καὶ ἔσται περὶ τὴν ἐν χρόνῳ γένεσιν οὖσαν πρέ- exsistentiam transferimus; dicimus enim, quod
πει [70] λέγεσθαι, τὸ δὲ ἀεὶ καὶ καθ' αὐτὸν ὂν ἀνακι- erat et est et in futurum erit, sed si vera dicere ve-
νήτως [71], οὔτε νεώτερον οὔτε πρεσβύτερον προσ- limus dicere convenit : Erat et futurum est, de ea
ήκει λέγεσθαι· καὶ γὰρ τὸ ἀεὶ ὂν καὶ προὸν γενέ- re quæ in tempore ortum habet dici convenit : quod
σεώς ἐστιν ἁπάσης ὑπέρτερον, τὸ δὲ γενόμενον [72] autem semper et immutabiliter in se est, neque
καὶ ἀλλοιώσεις πολλὰς δεχόμενον, εἰκότως ἔφησεν recentius neque antiquius dici decet. Quod enim
οὐδέποτε εἶναι [73]. Καὶ πάλιν ὁ Πλάτων φησίν [74]· semper est et ante est, ultra omnem ortum est;
« Ἀγαθὸς μὲν ὁ Θεὸς τῷ ὄντι γε καὶ λεκτέον, αἴτιος quod autem factum est, et immutationes multas
τῶν ἀγαθῶν, τῶν δὲ κακῶν ἁπάντων ἀναίτιος. » recipit, jure dixit nunquam esse. Rursus dicit
Ταῦτα οὖν περὶ [75] τοῦ πεποιηκότος Θεοῦ καὶ περὶ Plato : « Bonus quidem Deus revera est dicendus
τῆς ἡμῶν αὐτεξουσιότητος ἐδίδαξε καλῶς ὁ Πλάτων causa bonorum, nullius autem mali auctor. » Hæc
φρονεῖν καὶ δοξάζειν· καὶ τοὺς κακῶν αἴτιον τὸν porro de Deo creatore et de nostro libero arbitrio
Θεὸν λέγοντας ἐξελαύνειν ἐκέλευσε, καὶ ἀνόσιον C docuit Plato sentienda et laudanda, et eos qui dicunt
εἶναι τόνδε τὸν λόγον φησὶ καὶ ἀξύμφορον ἡμῖν καὶ Deum mali auctorem expelli jubet, idque verbum
ἀσύμφωνον ἑαυτῷ. Οὐκοῦν εἰ ἀγαθὸς ὁ Θεὸς, ὥσπερ impium esse declarat et nobis noxium et sibi ipsi
60 δὴ καὶ ἀγαθὸς, οὐκ ἂν ἄρα κακῶν αἴτιος γένοιτ' contradictorium. Igitur si bonus Deus est (ut revera
ἄν. Εἰ δὲ ἀναίτιος τῶν γενομένων κακῶν, κακὰ δὲ bonus est), non mali causa esse potest; si vero
κυρίως ὀνομαζόμενα οὐ τὰ παρὰ πολλῶν ὀνομάζειν non auctor est malorum quæ accidunt, non mala
φίλον τισὶν, ἀλλὰ κακίαν, ἀκολασίαν καὶ τὰς ἄλλας proprie dicenda sunt quæ accidunt vulgoque mala
παρανομίας τὰς ὑφ' ἡμῶν αὐτεξουσίως τολμωμέ- dicuntur, sed malitia, incontinentia et alia peccata
νας· ἡμεῖς γὰρ τούτων ἄρα αἴτιοι, καὶ οὐχ ὁ τἀναν- quæ libere audemus committere; nos enim horum
τία νομοθετήσας Θεός· ὅπερ ὀρθοῖ αὖθις ὁ Πλάτων profecto causa sumus, non autem qui contraria
ἐν τοῖς *Νόμοις*, καὶ δεικνὺς ἡμῖν τὸν τῶν ὅλων πρύ- præscripsit Deus. Quod demonstrat iterum Plato
τανιν, τῶν τοῦ παντὸς οἰάκων ἐπειλημμένον, φησίν· in *Legibus*, ubi ostendens omnium rerum rectorem,
« Ὁ μὲν δὴ Θεὸς, ὡς καὶ ὁ παλαιὸς λόγος, ἀρχὴν universitatisque tenentem gubernacula, dicit :
καὶ τελευτὴν καὶ μεσότητα [76] τῶν ἁπάντων ἔχων, « Deus quidem, quemadmodum et antiquus sermo
εὐθείᾳ περαίνει κατὰ φύσιν περιπορευόμενος, τῷ testatur, omnium rerum et principium et medium
δὲ ἀεὶ ξυνέπεται δίκη τῶν ἀπολειπομένων τοῦ ὀρθίου D et finem in se habens, recta via procedit. Hunc
νόμου [77] τιμωρός· ἧς ὁ μὲν εὐδαιμονήσειν μέλλων semper sequitur justitia, eorum qui a divina lege
ἐχόμενος [78] ξυνέπεται ταπεινῶς [79] κεκοσμημένος· ὁ deficiunt ultrix atque vindex : cui quidem justitiæ

Variæ lectiones et notæ.

[58] ὑστέρησε B^2. [59] παρὰ γνώμην ποιεῖν B^2 — παραγνωμ. ποι. cod. [60] πόρνους καὶ ὅσα τὰ τῆς ἡδονῆς καὶ π. ἀ. B^2. [61] ἀν. τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ ἑτερ. B^2. [62] μέν om. Tim. 27 D. [63] τί Pl. [64] νοήσει καὶ τὸν τῷδε αἰσθήσει ἀλόγῳ δόξα τὸ γιγ. B^2. [65] τὸ δ' αὖ δόξῃ μετ' αἰσθήσεως ἀλόγου Pl. [66] δόξτ τόν cod. [67] γ. καὶ ἀπολλύμενον, ὄντως Pl. [68] ὄντως B^2. [69] ἔτι l. ἔστι cod. [70] πρέπει οὖσαν λ. τὸ δὲ ἀεὶ κατ' B^2. [71] ἀνακινήτως l. ἀκινήτως B^2 ut cod. [72] γενόμενον l. γινόμενον B^2, cod. [73] εἶναι, καὶ ταῦτα μὲν ὁ Πλ. B^2. [74] Resp. II. 380 B, C, Tim. 42 E? [75] οὖν περὶ l. οὖν καὶ περί cod. [76] μέσα τῶν ὄντων ἀπ. Pl. IV. 716. A. περιραίνει cod. [77] τοῦ θείου λόγου Pl. [78] ἐχομένῳ cod. [79] καί Pl. 13. χρημάτων cod.

Digitized by Google

is modesto et composito animo adhæret qui felix est futurus. Qui autem superbia elatus est, qui pecuniarum bonorumve confidentia tumet, vel corporis forma una cum juventute et dementia inflammatur animo ad petulantiam, quasi nec magistro, nec duce indigeat, sed aliorum dux ipse idoneus esse possit : ille profecto a Deo deseritur ejus vi et efficacia orbatus. Derelictus autem et hujusmodi alios duces nactus, exsultat, et omnia simul perturbat atque permiscet : vulgo tamen aliquis esse videtur, at post tempus divinæ illi justitiæ non culpabiles dat pœnas, et seipsum et familiam et civitatem denique ipsam extremo involvit exitio. » Sic philosophus et Deum ostendit universis rebus consulentem, et ejus longanimitatem erga quosdam, et quod hinc insensatis supervenit detrimentum, et tandem extremam, quam ipsis parat ruinam. In *Gorgia* pœnarum causas ostendit his verbis : « Convenit autem cuilibet qui supplicio addictus est, et recte ab alio punitur, vel ut melior evadat, et cæteris hominibus sit exemplo : ut alii suppliciuni ejus videntes, formidine earumdem pœnarum meliores fiant. Hi videlicet qui ex illis suppliciis utilitatem capiunt, et Deo et hominibus dant pœnas, hi sunt qui leviora peccata commiserant : ipsis autem, e doloribus et cruciatibus tum hic tum apud inferos utilitas exsistit : fieri enim non potest aliter ut a noxa liberentur. Ex illis autem qui gravissimis sceleribus contaminati fuerint, illisque adeo injustis facinoribus insanabiles exstiterint, exempla proponuntur : ipsi vero nullum inde capiunt adjumentum, quippe qui insanabiles sint ; alii vero utilitatem percipiunt, hosce propter sua peccata et maximas et horrendissimas et infinito dolore cumulatas, easque sempiternas pœnas pati videntes. » Hæc videtur sapientissimus Plato ex divinis hausisse Scripturis ; profecto enim audivit quæ per Moysen a Deo ad Pharaonem dicta sunt : « Ad hoc excitavi te, ut ostendam in te fortitudinem meam, et ut annuntietur nomen meum in omni terra. » Cum enim omnino improbus ille factus esset, omnis generis pœnas induxit super eum Dominus, non ut meliorem se exhiberet ille (noverat enim istius mentem contumacem et insanabilem malitiam), sed ut ea quæ de ipso circumferebantur omnibus utilia exempla fierent. Quemadmodum enim civitates carnifices alunt ad puniendos homicidas, effractores, et cæteros legum transgres-

δέ τις ἐξαρθείς, ὑπὸ μεγαλαυχίας ἢ χρήμασιν ἐπαιρόμενος ἢ τιμαῖς ἢ καὶ σώματος εὐμορφίᾳ ἅμα νεότητι καὶ[66] ἀνοίᾳ φλέγεται τὴν ψυχὴν μεθ' ὕβρεως, ὡς δὴ οὔτ'[61] ἄρχοντος οὔτ' αὖ ἡγεμόνος[66] δεόμενος, ἀλλὰ καὶ ἄλλοις ἱκανὸς ὢν ἡγεῖσθαι[63], καταλείπεται ἔρημος Θεοῦ, κταλειφθεὶς δὲ καὶ ἔτι ἄλλους τοιούτους προσλαβὼν[64] σκιρτᾷ ταράττων πάνθ' ἅμα· καὶ πολλοῖς τισιν ἔδοξεν εἶναί τι, μετὰ δὲ χρόνον[65] ὑποσχὼν τιμωρίαν οὐ μεμπτὴν τῇ δίκῃ, ἑαυτόν τε [καὶ] οἶκον καὶ πόλιν ἄρδην ἀνάστατον ἐποίησεν. » Διὰ τοῦτο ὁ φιλόσοφος καὶ τὸν τοῦ παντὸς ἔδειξε κηδεμόνα καὶ τὴν ἐπὶ τινῶν ἐσκόπει μακροθυμίαν καὶ τὴν ἐντεῦθεν τοῖς ἀνοήτοις προσγινομένην λώβην καὶ τὴν ἐσύστερον αὐτοῖς ἐπιφερομένην πανωλεθρίαν. Ἐν δὲ τῷ *Γοργίᾳ* καὶ τῆς τιμωρίας δηλοῖ τὰς αἰτίας λέγων ὧδί· « Προσήκει δὲ παντὶ τῷ ἐν τιμωρίᾳ ὄντι, ὅπ' ἄλλου ὀρθῶς τιμωρουμένῳ[66] ἢ βέλτιον[67] γίνεσθαι καὶ ὠνήσασθαι[68] ἢ παράδειγμα[69] ἄλλοις γίνεσθαι, ἵν' ἐκεῖνοι[70] ὁρῶντες πάσχοντα ἃ πάσχει[71], φοβούμενοι (7a) βελτίους γίγνωνται. Εἰσὶ δὲ οἱ ὠφελούμενοι μὲν[72] καὶ δίκην διδόντες ὑπὸ Θεοῦ καὶ[73] ἀνθρώπων οὗτοι οἱ ἂν ἰάσιμα ἁμαρτήματα ἁμαρτάνωσιν[74], ὅμως δὲ δι' ἀλγηδόνων καὶ ὀδυνῶν γίνεται αὐτοῖς ἡ 61 ὠφέλεια, κάνθάδε καὶ ἐν Ἅιδου· οὐ γὰρ οἷόντε ἄλλως[75] ἀπαλλάττεσθαι· οἱ δέ, ἐὰν τὰ ἔσχατα ἀδικήσωσι καὶ διὰ τὰ[76] τοιαῦτα ἀδικήματα ἀνίατοι[77] πάμπαν γένωνται, ἐνταῦθα τὰ παραδείγματα γίνονται[78], καὶ οὗτοι[79] μὲν οὐκέτι ὀνίνανται[80], ἅτε ἀνίατοι ὄντες[81]· ἄλλοι δὲ ὀνίνανται οἱ τούτους ὁρῶντες διὰ τὰς[82] μεγίστας ἁμαρτίας καὶ ὀδυνηρότερα καὶ φοβερώτερα πάθη πάσχοντας[83-85] τὸν ἀεὶ χρόνον ἀτεχνῶς[85] παραδείγματα[86]. » (7) Ταῦτα δὲ ἔοικεν ὁ σοφώτατος Πλάτων ἐκ τῶν θείων σεσυληκέναι λόγων· ἤκουσε γὰρ πάντως τὰ διὰ Μωϋσέως ἐπὶ Θεοῦ πρὸς τὸν Φαραὼ λεχθέντα· τό· « Εἰς αὐτὸ τοῦτο ἐξήγειρά σε, ὅπως ἐνδείξωμαι ἐν σοὶ τὴν δύναμίν μου, καὶ ὅπως διαγγελῇ τὸ ὄνομά μου ἐν πάσῃ τῇ γῇ[87]. » Παμποτήρῳ γάρ τοι γεγενημένῳ ἐκείνῳ παντοδαπὰς καὶ κολάστεις ἐπήγαγεν αὐτῷ ὁ Θεὸς, οὐχ ὥστε ἀποῆναι βελτίονα — ᾔδει γὰρ αὐτοῦ καὶ τὸν νοῦν ἀντίτυπον καὶ τὸ πάθος ἀνήκεστον — ἀλλ' ὅπως τὰ περὶ ἐκείνου διηγήματα πᾶσιν ὠφελείας γένωνται παραδείγματα. Καθάπερ γὰρ αἱ πόλεις τρέφουσι τοὺς δημίους, ὥστε τοὺς ἀνδροφόνους καὶ τειχωρύχους καὶ τοὺς ἄλλως παρανομοῦντας κολάζειν, οὐκ ἐπαινοῦσι μὲν αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ λίαν μισοῦσαι τὴν τοῦ βίου προαίρεσιν, ἀνεχόμεναι δὲ τῆς τούτων ὑπηρεσίας διὰ τὴν χρείαν, οὕτως ὁ τοῦ κόσμου πρύτανις, οἷα

A

B

C

D

Variæ lectiones et notæ.

[60] ἀγνοίᾳ μᾶλλον cod. gloss. [61] ὡς οὔτ' Pl. [62] ὁ. τινὸς ἡγ. Pl. [63] δ. ἡγ. cod. [64] λαλῶν σκ. cod. [65] οὐ πολὺν Pl. [66] τιμωρουμένου cod. [67] βελτίονι. [68] ὀνίνασθαι Pl. 525B. [69] τοῖς Pl. [70] ἵνα ἄλλοι Pl. [71] ἃ ἀν. πάσχῃ Pl. [72] μὲν ὡ· τε Pl. [73] θεῶν τε καί Pl. [74] ἁμαρτάνουσι cod. ἁμάρτωσι Π. [75] ἀδικίας Pl. [76] διὰ τ. Pl. [77] ἀν. γένωνται, ἐκ τούτων. [78] γίγνεται Pl. [79] αὐτοί Hl. [80] οὐδέν Pl. [81] ἀνίατα ὄντα cod. [82] διὰ τὰς ἀ. τὰ μέγιστα καὶ ὀδυνηρότατα καὶ φοβερώτατα Pl. [83-85] πάσχοντες καὶ τόν cod. [86] παραδείγματα cod. [87] Ex. IX, 16.

Digitized by Google

δημίου; τινὰς γενέσθαι συγχωρεῖ τοὺς τυράννους, ὥστε διὰ τούτων ποινὴν τοὺς παρανομοῦντας καὶ ἀσεβοῦντας εἰσπράττειν· ὕστερον δὲ καὶ αὐτοὶ παραδοθήσονται τιμωρίαις, ἐπειδήπερ οὐχ ὡς Θεῷ διακονοῦντες, ἀλλ' οἰκείᾳ πονηρίᾳ δουλεύοντες, τὰ δεινὰ δεδράκασιν ἐκεῖνα. Οὕτως ἡμαρτηκότα τὸν Ἰσραὴλ τῇ τῶν Ἀσσυρίων ὠμότητι παρέδωκε, καὶ ἐπειδὴ δὲ τὸν τοιοῦτον οὐκ ἔγνωσαν σκοπὸν, καὶ τούτων καταλύσας τὴν δυναστείαν, ἑτέροις δουλεύειν ἠνάγκασεν, ὡς διαῤῥήδην οἱ προφῆται διδάσκουσι, παρ' ὧν ὁ Πλάτων τὰς ἀφορμὰς κεκλοφὼς τοιάδε ἔφη τοὺς ἀνιάτως διακειμένους εἰς ὠφέλειαν ἑτέρων παιδεύεσθαι. (8) Καὶ μὲν τοί γε καὶ περὶ τῶν λήξεων καὶ ἀποκληρώσεως τῶν ψυχῶν ὁ σοφώτατος ἐν 62 τῷ *Φαίδωνι* πάλιν φησίν[88]· « Ὁ μὲν ἀτέλεστος καὶ ἀκάθαρτος εἰς Ἅιδην ἀφικόμενος ἐν βορβόρῳ κείσεται· ὁ δὲ τετελεσμένος καὶ κεκαθαρμένος ἐκεῖσε μεταχωρήσας μετὰ Θεοῦ οἰκειώσει· τὸν μὲν γὰρ δικαίως τὸν βίον μετεληλυθότα καὶ ὁσίως, ἐπειδὰν τελευτήσει, εἰς Μακάρων νήσους ἀπιόντα οἰκεῖν ἐν πάσῃ εὐδαιμονίᾳ κακῶν ἐκτὸς, τὸν δὲ ἀδίκως καὶ ἀθέως εἰς τὸ τῆς κρίσεώς τε καὶ δίκης δεσμωτήριον, ὃ δὴ Τάρταρον καλοῦσιν, ἰέναι καὶ οὕτω γυμνὸν, ἔπειτα κριτέον ἁπάντων τούτων· τεθνεῶτας γὰρ (7b) δὴ κρίνεσθαι, ἵνα δικαία ἡ κρίσις τοῦ κριτοῦ γένηται. » Οὕτως ὁ Πλάτων ἀκριβῶς ἐπίστευσεν εἶναι τὰ ἐν Ἅιδου κριτήρια. (9) Ἐντυχὼν γὰρ Ἑβραίοις ἐν Αἰγύπτῳ, τῶν προφητικῶν λογίων ἀσπασίως ἤκουσε καὶ τὸν τοῦ πυρὸς ποταμὸν ἔμαθεν, ὃν ὁ μέγας ἐθεάσατο Δανιὴλ, καὶ τοὺς Ἡσαΐου τοῦ θειοτάτου μεμύηται λόγους, ἐν οἷς φησι περὶ τῶν ἁμαρτωλῶν[89]· « Ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ, καὶ τὸ πῦρ οὐ σβεσθήσεται, » καὶ[90]· « Τίς ἀναγγελεῖ ὑμῖν τὸν αἰώνιον τόπον; » Ὥστε οὖν Πλάτων, ὁ τῶν Ἑλλήνων πάντων σοφώτερος καὶ ὑπέρτερός τε καὶ διαβόητος, ἐν Αἰγύπτῳ πρὸς τοὺς φρονίμους καὶ σοφοὺς τῶν Αἰγυπτίων ἀφίκετο, πολυπειρίαν καὶ φυσιολογίαν ἀκριβεστέραν μαθησόμενος, ὡς Ἕλληνες ἱστοροῦσιν· ἔμαθε δὲ παρ' Ἑβραίοις καὶ θεολογίαν, εἰ καὶ μὴ σαφεστάτην καὶ ἀκραιφνῆ, καθὼς παρειλήφει διὰ τὴν προκατέχουσαν αὐτὸν δεινὴν ἀθεΐαν καὶ χαλεπὴν ἔτι πλάνην ἀκμάζουσαν, ἀλλ' οὖν ἐξηγήσατο· καὶ γὰρ τὰ Μωσαϊκὰ σφετερισάμενος ἱερὰ πάμπολλα καὶ μεταφράσας λόγια, ταύτῃ τοι πειρᾶται λεληθότως αἰνιγματωδῶς ποιεῖσθαι τὴν ἀφήγησιν· ὅθεν καὶ πρός τινα τοῦτο δὴ παρυπεμφαίνων εὖ μάλα ἔφη· « Φραστέον δή σοι δι' αἰνιγμάτων[91], ἵν' ἄν τι ἡ δέλτος[92] ἢ πόντου ἢ γῆς ἐν πτυχαῖς πάθῃ[93], ὁ ἀναγνοὺς μὴ γνῷ· ὧδε γὰρ ἔχει· Περὶ τὸν πάντων βασιλέα πάντα ἐστὶ καὶ ἐκείνου[94] εἵνεκα πάντα, καὶ ἐκεῖνο πάντων τῶν καλῶν αἴτιον, δεύτερον δὲ περὶ τὰ δεύτερα, καὶ τρίτον

A sores, non probantes, sed econtra summo odio prosequentes carnificinam, illorum tamen adhibentes ministerium ob necessitatem, ita mundi Rector, carnificum loco, sinit esse tyrannos, ut per ipsos pœnam prævaricatores et impii persolvant; at postea tradentur ipsi quoque supplicio, quoniam non quasi Deo ministrantes, sed suæ ipsorum servientes malitiæ, ea scelera perpetrarunt. Sic cum peccasset Israel, ipsum crudelibus Assyriis tradidit, et cum hanc non agnovissent mentem, everso ipsorum regno, aliis servire coegit, ut aperte prophetæ docent; a quibus Plato opportune dixit eos qui insanabiles sunt ad utilitatem cæterorum castigari. Præterea de animarum sorte post mortem, sapientissimus ille vir in *Phædone* rursus B dicit: » Imperfectus et impurus cum ad inferos venerit, in cœno jacebit; perfectus autem et purificatus cum eodem migraverit, cum Deo habitabit. Is enim qui juste et sancte vitam exegit, post interitum ad Fortunatorum insulas transmittitur, ubi malorum immunis omninoque beatus commoratur; ille autem qui injuste et impie vixit, in judicii et justitiæ carcerem vadit, quem Tartarum vocant, ubi omni re nudatus, de omnibus operibus suis judicatur; oportet enim judicari mortuos omnes, ut justum judicis judicium fiat.» Sic Plato omnino credidit esse in inferis tribunalia. Cum enim cum Hebræis in Ægypto conversaretur, prophetica oracula libenter audivit, et igneum fluvium esse didicit, quem magnus spectavit Daniel, et C sapientissimi Isaiæ initiatus est sermonibus, in quibus dicit de peccatoribus: «Vermis eorum non moritur, et ignis non exstinguetur;» et: «Quis renuntiabit vobis sempiternum locum?» Plato igitur, Græcorum sapientissimus præstantissimusque et fama percelebris, in Ægyptum venit ad prudentes et sapientes inter Ægyptios, ut quam eruditissimus fieret, et perfectissimam de natura rerum scientiam acquireret, ut Græci narrant. Didicit autem ab Hebræis et theologiam, non certissimam sane et puram; susceperat enim eam, grassante adhuc fortiter atheismo, vigenteque in ipso pernicioso errore, male simulato. Cum enim sacra Moysis oracula sibi permulta ascivisset et interpre- D tatus esset, his furtim usus ænigmaticam tentat narrationem; unde ad quemdam, illud sane insinuans, scite dixit: « Loquendum est tibi per ænigmata, ut si pugillares aliquid sive maris sive terræ in flexibus patiantur, qui legerit non intelligat. Ita enim res se habet. Circa universi regem sunt ergo omnia, et illud omnium bonorum causa, secundum autem circa secunda, et tertium circa

Variæ lectiones et notæ.

[88] 108 A. — 144 C, contracta. [89] LXVI, 24. [90] XXXIII, 14. [91] αἰνιγμῶν Ep. II, 312 D. [92] τι δέλτου cod. [93] μάθη — π. τοῦ π. βασιλέως ὅτι cod. [94] ἐκ. δὲ σοί cod.

Digitized by Google

tertia.» Ut autem summatim et breviter de ipsis rursus dicam, multæ et omnimodæ fuerunt electorum impiorum turbæ, diversaque tela blasphemiæ; multifidoque et vario mendacio voluptati fabularum permixto, miscellaneaque tanquam potione condita, polytheismi errore homines quasi ebrii facti sunt. Sophistæ autem trita et alba veste, barba prolixa et coma capitis philosophiam definientes, poetarum theologiæ ridiculum videntes, alias excogitaverunt semitas erroris quæ ad ipsum deducebant poetarum barathrum. Hi quidem sermonis elegantia et vi sententiarum poetica fœda facinora deorum et turpiloquium absconderunt; illi autem perversis affectibus divinam imposuerunt appellationem, atque voluptatem, ut dixi, Venerem, iram Martem, ebrietatem Bacchum, furtum Mercurium, prudentiam Minervam appellaverunt, taliaque monstra superbo cum supercilio et Attica loquacitate fingentes, plerosque homines in aliam erroris formam adduxerunt; et qui se philosophos dictitabant, et propter habitum ab omnibus honorem carpebant, et a se affectus vinci jactabant, imprudenter suaserunt hominibus ut affectus pravos adorarent, et animum, qui affectus libera potestate dominari et tanquam auriga regere debet, immolarent concupiscentiæ, iræ, furto, ebrietati et cæteris pravis cupiditatibus. Alii quoque nihil præter visibilia cogitare valentes, sed intra sensibilia intelligentiam coercentes, quæ oculis videnda subjacent, deos declaraverunt, et venerabile nomen, sanctum audientibus incutiens horrorem, hi quidem elementis, alii vero horum partibus imposuerunt. Alii casu mundum factum esse dixerunt; fuerunt qui plures deos unius loco imaginarentur. Alii Deum prorsus negaverunt; alii Deum confessi sunt, sed nequaquam universo consulentem; alii Deum mundum quidem curare dixerunt, sed leviter hoc facere, et luna definire providentiam, cæterasque mundi partes temere ferri, fati necessitati haud libere servientes. His et similibus aperte agnovimus illos, non solum invicem, sed eosdem de iisdem rebus contrario scripsisse, maximamque discordiam, dum gloriæ studio et malitia se invicem premunt, effecisse, terram conturbavisse, et cum semetipsis perdidisse multos.

A περὶ τὰ τρίτα. » (10) Καὶ ἁπλῶς [95], ἵνα συλλήβδην περὶ τῶν αὐτῶν αὖθις κεφαλαιωδῶς εἴπω καὶ περιληπτικῶς, πολλὰ μὲν οὖν καὶ παντοδαπὰ 63 τῶν δυσσεβῶν αἱρουμένων τὰ στίφη [95a] καὶ διαφορα τῆς βλασφημίας τὰ βέλη, πολυσχιδὲς δὲ καὶ ποικίλον τὸ ψεῦδος; [96] τῷ τερπνῷ τοῦ μυθώδους κεράσασα καὶ οἷον κυκεῶνα κατασκευάσασα, τῆς πολυθέου πλάνης τὴν μέθην τοῖς ἀνθρώποις προσήνεγκεν· ἡ δὲ σοφιστικὴ ἐν τρίβωνι λευκῷ καὶ πώγωνι μακρῷ καὶ κόμῃ κεφαλῆς τὴν φιλοσοφίαν ὁριζομένη, τῆς ποιητικῆς θεολογίας τὸ καταγέλαστον ὁρῶσα, ἑτέρας πλάνης ἐνενόησεν ἀτραπούς, εἰς αὐτὸ τὸ ποιητικὸν ἐκεῖνο βάραθρον ἀπαγούσας. Οἱ μὲν γὰρ τῇ [97] κομψείᾳ τοῦ λόγου καὶ τῇ τῶν ἐνθυμημάτων δεινότητι τῇ ποιητικῇ τὴν περὶ τῶν θεῶν αἰσχρουργίαν καὶ B αἰσχρολογίαν [98] ἐκάλυψαν· οἱ δὲ τοῖς πάθεσι τὴν θείαν προσηγορίαν ἔθεσαν, καὶ τὴν μὲν ἡδονὴν, ὡς ἔφην, Ἀφροδίτην ὠνόμασαν, Ἄρεα δὲ τὸν θυμὸν, τὴν δὲ μέθην Διόνυσον, Ἑρμῆν δὲ τὴν κλοπὴν, τὴν δὲ φρόνησιν Ἀθηνᾶν, καὶ τοιαῦτά τινα μετὰ ἀλαζονικῆς ὀφρύος καὶ τῆς Ἀττικῆς στωμυλίας τερατευόμενοι, τοὺς πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων εἰς ἑτέραν εἴδους ἀπάτην μετήγαγον· καὶ οἱ φιλοσοφεῖν ὑπισχνούμενοι καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ σχήματος τιμὴν παρὰ πάντων δρεπόμενοι (8a) καὶ τῶν παθῶν κρατεῖν ἐπαγγελλόμενοι προσκυνεῖν τὰ πάθη τοὺς ἀνθρώπους ἀνέπεισαν, καὶ τὸν αὐτοκράτορα νοῦν τῶν παθῶν καὶ ἡνίοχον θύειν ἐπιθυμίᾳ, καὶ θυμῷ, καὶ κλοπῇ, καὶ μέθῃ, καὶ τοῖς ἄλλοις πάθεσιν, ἀνοήτως πεπείκασιν. (11) C Ἄλλοι δὲ πάλιν οὐδὲν ὑπὲρ τὰ ὁρώμενα νοῆσαι δυνηθέντες, ἀλλὰ τοῖς αἰσθητοῖς τὸν νοῦν ἐγκαθείρξαντες, τὰ τοῖς ὀφθαλμοῖς εἰς θέαν προκείμενα, θεοὺς προσηγόρευσαν, καὶ τὸ σεπτὸν ὄνομα καὶ φρίκην ἐμποιοῦν τοῖς ἀκούουσιν οἱ μὲν τοῖς στοιχείοις, οἱ δὲ τοῖς μέρεσι τούτων ἐπέθηκαν· καὶ οἱ μὲν ἀπὸ ταὐτομάτου γεγενῆσθαι τὸν κόσμον, οἱ δὲ πολλοὺς θεοὺς ἀνθ' ἑνὸς ἐφαντάσθησαν· καὶ οἱ μὲν μὴ εἶναι παντελῶς τὸ Θεῖον, οἱ δὲ εἶναι μὲν, οὐδενὸς δὲ τῶν ὄντων ἐπιμελεῖσθαι· οἱ δὲ ἐπιμελεῖσθαι μὲν ἔφασαν, σμικρῷ λόγῳ δὲ τοῦτο ποιεῖν καὶ τῇ σελήνῃ περιορίζειν τὴν πρόνοιαν, τὸ δὲ λοιπὸν τοῦ κόσμου μέρος, ὡς ἔτυχε, φέρεσθαι τῇ τῆς Εἱμαρμένης ἀνάγκῃ δουλεύειν βεβιασμένον. (12) Διὰ δὴ τούτων καὶ τῶν τοιούτων σαφῶς ἔγνωμεν, ὡς οὐ μόνον ἀλλήλους, D ἀλλὰ 64 γε καὶ σφίσιν αὐτοῖς περὶ τῶν αὐτῶν ἐναντία γεγράφασι καὶ μεγίστων [98a] διαφωνίαν φιλοδοξίᾳ τε καὶ κακουργίᾳ πιεζόμενοι πρὸς ἀλλήλους εἰργάσαντο καὶ τὴν οἰκουμένην ἐτάραξαν καὶ σὺν ἑαυτοῖς πολλοὺς ἀπώλεσαν.

Tantus igitur error olim mundum occupavit, quem omnino dissipavit et expulit palam a nobis adoratus Dominus. Et verbum testantur opera, terraque et mare priori ignorantia et impietate liberata, sublato

(13) Τοσαύτη γοῦν [99] πάλαι πλάνη κατεῖχε τὸν κόσμον· ἀλλὰ ταύτην ἄρδην ἠφάνισε καὶ πάμπαν ἐξήλασε προδήλως ὁ παρ' ἡμῶν προσκυνούμενος Κύριος. Καὶ μαρτυρεῖ τῷ λόγῳ τὰ πράγματα, γῆ τε

Variæ lectiones et notæ.

[95] ἁ. ἀπ. τῶν κ. Pl. [95a] στήφη cod. [96] ἡ φιλοσοφία? [97] τῇ. [98] αἰσχρουργίᾳ καὶ αἰσχολογίᾳ cod. [98a] μεγίστην? [99] Τοιαύτη οὖν Par. 2.

Digitized by Google

καὶ θάλασσα, τῆς προτέρας ἀγνοίας καὶ δυσσεβείας ἀπηλλαγμένα, πεπαυμένης [1] τῶν εἰδώλων τῆς πλάνης, τῆς ἀγνοίας ὁ ζόφος ἐληλαμένος, τοῦ φωτὸς τῆς γνώσεως αἱ ἀκτῖνες τὴν οἰκουμένην ἐμπλήσασαι, Ἕλληνές τε καὶ Ῥωμαῖοι καὶ Βάρβαροι τὸν ἐσταυρωμένον θεολογοῦντες καὶ ἀντὶ τῶν πολλῶν καὶ ψευδωνύμων θεῶν τῇ Τριάδι μόνῃ λατρεύοντες, τὰ δὲ τῶν δαιμόνων τεμένη ἅρδην ἀπολλύοντες [2]· οἱ βωμοὶ τῶν εἰδώλων ἐκ βάθρων ἀνεσπασμένοι, ἐκκλησίαι περιφανεῖς πανταχοῦ δεδομημέναι, ἐν πόλεσιν, ἐν κώμαις, ἐν ἐσχατιαῖς μαρτύρων καὶ ὁσίων σηκοὶ ἐξειργασμένοι, ἀσκητῶν καταγωγαὶ τὰς τῶν ὀρῶν κορυφὰς ἀγιάζουσιν. Ταῦτα καὶ τὰ τούτοις ὅμοια τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν οἰκονομίας τὸ θεοπρεπὲς ἐπιδεικνύει κατόρθωμα, κενὴν ἅπασαν τῶν φιλοσόφων ἐρεσχελίαν [3] καταλειπόντων τοῖς

idolorum errore; ignorantiæ discussa caligo, luminis sapientiæ radii terram universam implentes; Græci, Romani et Barbari crucifixum Deum profitentes, loco multorum et falsorum deorum Trinitatem solam adorantes, dæmonum templa funditus evertentes, idolorum altaria funditus eversa; ecclesiæ publice ubique ædificatæ; in urbibus, in vicis, in remotissimis locis, martyrum et sanctorum templa exstructa; ascetarum diversoria cacumina montium sanctificant. Hæc et similia Salvatoris nostri incarnationis divinos demonstrant successus; nam omnes philosophorum inanes discussiones iis relinquimus, qui ambubajarum studiis occupantur. Perduravit igitur antiquus idolorum error a Sarug usque ad tempora Thare patris Abraham.

τῶν ἁλιέων καὶ ἰδιωτῶν ἐντρυφῶσι μαθήμασι. [14] Διέμεινε τοίνυν ἡ παλαιὰ τῶν εἰδώλων πλάνη ἀπὸ Σερούχ ἕως τῶν χρόνων Θάρρα τοῦ πατρὸς Ἀβραάμ.

[4] Ναχὼρ [5] δὲ γενόμενος ἐτῶν οθ' [6], ἐγέννησε τὸν Θάρρα (καὶ μετὰ τοῦτο ἔζησεν (8[b]) ἔτη ρκβ' [7] καὶ ἀπέθανε, ζήσας τὰ πάντα ἔτη σβ' [8]).

Nachor autem septuaginta novem annos natus, genuit Thare, et postea vixit centum et viginti duo annos, et mortuus est, cum facti essent omnes dies ejus ducentorum duorum annorum.

Θ'. *Περὶ τῆς γεννήσεως Ἀβραάμ.*

[9] Θάρρα δὲ γενόμενος ἐτῶν ο' ἐγέννησε τὸν Ἄβραμ καὶ τὸν Ναχὼρ καὶ τὸν Ἄραν [10], τὸν πατέρα τοῦ Λὼτ, ὃς καὶ ἀπέθανε πρὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Θάρρα, καὶ μετὰ τοῦτο ἔζησεν ὁ Θάρρα [11] ἔτη ρλε' καὶ **65** ἀπέθανε, ζήσας τὰ πάντα ἔτη σε [12]· ἦν δὲ οὗτος ἀγαλματοποιὸς ἀπὸ λίθων καὶ ξύλων θεοὺς πλαστουργῶν καὶ πικράσκων. [13] Περιέστη μέντοι ὁ αἰὼν εἰς εἰκοστὴν γενεὰν ἕως τούτου ἐτῶν ,γτκβ' [14], καὶ οὐδεὶς πώποτε τῶν προγενεστέρων ἀνθρώπων φαίνεται υἱὸς πρὸ πατρὸς τελευτήσας, ἀλλὰ πατέρες πρὸ παίδων, τοὺς υἱοὺς διαδόχους τῶν πραγμάτων αὐτῶν καταλιμπάνοντες. Καὶ μή τις λεγέτω περὶ τοῦ Ἄβελ· οὐ γὰρ ἰδίῳ θανάτῳ τέθνηκεν, ἀλλὰ βιαίῳ· ἐξ ὅτε γὰρ Θάρρα ἀντίζηλον τῷ Θεῷ παρεστήσατο διὰ τῆς οἰκείας πλαστουργίας τεχνασάμενος εἴδωλα, τὰ ὅμοια οἷς ἔπραξεν ἐκ τῆς δίκης ἀπείληφεν καὶ αὐτὸς παραζηλωθεὶς ἀπὸ τοῦ ἰδίου τέκνου. Ἀπέθανε γὰρ ὁ Ἄραν ἐν τῷ ἐμπυρισμῷ, ᾧ ἐνεπύρησεν Ἄβραμ καῦσαι τὰ εἴδωλα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ· ἐν γὰρ τῷ εἰσελθεῖν Ἄραν ἐξελέσθαι αὐτὰ, συνεφλέχθη καὶ ἀπέθανεν· διὸ καὶ θαυμάσασα ἡ θεία Γραφὴ ἐπεσημήνατο λέγουσα· « Καὶ ἀπέθανεν Ἄραν ἐνώπιον Θάρρα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ [15]. » (4) Ὁ γὰρ Ἄβραμ, ὑπάρχων ἐτῶν ιδ' [16] καὶ [17] θεογνωσίας ὁξιω-

IX. *De nativitate Abraham.*

Thare cum septuaginta annos natus esset, genuit Abraham et Nachor, et Aran, patrem Lot, qui mortuus est ante Thare patrem suum, et postea vixit Thare centum triginti quinque annos, et mortuus est, cum facti essent omnes dies ejus ducentorum quinque annorum. Erat autem iste statuarius, ex lapidibus et lignis deos fingens et venditans. Mundi ætas usque ad vigesimam generationem et ad dies ejus fuit circiter trium millium trecentorum viginti duorum annorum, nec ullus unquam hominum ortu præcedentium videtur filius ante patrem mortuus esse, sed patres ante filios, quos hæredes rerum suarum relinquebant. Neque de Abel aliquis loquatur; non enim naturali morte defunctus est, sed violenta nece. Ex quo enim Thare æmulum se Deo constituit sua ipsius arte effingens idola, similia his quæ fecerat jure reportavit, ad æmulationem ipsa quoque provocatus a suo ipsius filio. Interiit enim Aran in igne quem incendit Abram ut combureret idola patris sui. Cum enim ingressus esset Aran ad auferendum ea, combustus cum iis interiit; ideoque mirans divina Scriptura indicavit dicens: « Et mortuus est Aran coram Thare patre suo. » Abram enim, cum quatuordecim esset an-

Variæ lectiones et notæ.

[1] πεπαυμένοις τ. ἐ. ὁ πλάνος Par. 2. [2] ἀπώλοντες cod. [3] ματαιολογίαν secunda manu. [4] 2144 (3144). [5] Ὁ δέ γε N. ὁ υἱὸς Σερούχ (quod indicium est excerptorum O. [6] οθ' l. ροθ' LXX. [7] ρκγ' O ut Chr. pasch. et Gen. xi, 25 Hebræus et Græcus, ρκγ'? [8] σβ' l. τκα' LXX, σα' cod. σε' O. [9] 2575 (3184). — Ced. 47,11. ἐκ γυναικὸς Ἔδνας θυγατρὸς Ἀβραὰμ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Leo, Ced. [10] Ἄφραν καὶ τὸν N. Leo, Ἀράμ καὶ τὸν N. Ced. [11] ἔτη ρλε' ὁ Θάρρα O. [12] 2238. [13] 3319. [14] γτιϛ' Georg. continuatus, γτιθ' Eus. Chr. l. 15ῥ. [15] Gen. xi, 28. [16] κδ' Ced. 48,4, sed Glyc. 246,12 e Georgio ιδ'. [17] τότε Par.

Digitized by Google

norum, et in sacra initiatus esset, increpat patrem suum dicens : « Cur homines errare facis ob lucrum noxium ? Non alius est Deus nisi qui in cœlis est, qui universum mundum creavit, » et sic dicitur Dei cognitione dignus esse habitus. Videns enim cunctos homines creaturis servientes, et visibilia sub variis deorum cognominibus adorantes, circumibat quotidie afflictus et Deum verum exquirens sincera mente. Et sic aspiciens cœlum modo splendidum, modo tenebrosum, apud se dicebat: « Non est hoc Deus » ; similiter et solem et lunam, unum quidem abscouditum et obscuratum sæpe, alteram deficientem et evanescentem, dicebat : « Nec ista quidem dii sunt » ; imo stellarum cursum et motum curiose perscrutans (erat enim astronomiam a patre edoctus), nec in illis nec in aliis visibilibus inveniens horum auctorem, gravabatur valde et despondebat animum. Cujus desiderium et votum videns qui finxit corda nostra et intelligit in omnibus operibus suis, apparuit ei, et invitavit ut in terram promissionis iret, dicens : « Egredere de terra tua, et de cognatione tua, et de domo patris tui, et veni in terram quam monstrabo tibi. » Confestim idola sua partim frangit, partim incendi seceditque cum patre suo de terra Chaldæorum, et cum venisset in Charan, mortuus est pater ejus. Et egressus illinc iterum, juxta verbum Domini, venit cum uxore sua Sara et Lot filio fratris sui et universa ipsorum substantia in terram Chanaan sibi debitam, quam Chananæi tyrannice tenebant ut terram hostilem. De quo Clemens Romanus, philosophus et magni Petri vere discipulus, ita loquitur: « Cum fames facta esset, relicta terra Chanaan, Abram abiit in Ægyptum . Cum autem uxorem ejus Sara rex Abimelech rapuisset, statim hunc Deus examinavit et terrore perculit ; simul et membrorum languorem induxit, dixitque ei : « Redde mulierem viro, quia propheta est, et orabit pro te, et vives: si vero non reddideris, scito quod morieris tu et quæcunque tibi sunt. » Et ita impollutam Sara recepit Abram, et precatus est, et sanatus est Abimelech a languore, et omnes domestici ejus a plaga quam Deus immiserat. Ideo postea tanquam justum et Dei servum coluit eum rex, et animum advertit iis quæ ab illo dicebantur, et magister pietatis et doctrinæ factus est (Abram) Ægyptiis. » Primus enim, ut ait Josephus, Abram creatorem Deum prædicavit, et primus cum in Ægyptum descendisset, arithmeticam et astronomiam docuit, amabilisque ita et honoratus factus est, et dignatus est rex ab illo discere astrologiam et magiam, utpote viro eruditissimo et Chaldæo; astrologia enim et magia a Magusæis

A θεὶς, ἐνουθέτει τὸν πατέρα αὐτοῦ λέγων· « Τί πλανᾷς τοὺς ἀνθρώπους διὰ κέρδος ἐπιζήμιον; Οὐκ ἔστιν ἄλλος Θεὸς εἰ μὴ ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὁ καὶ πάντα τὸν κόσμον ποιήσας· » οὕτως [18] λέγεται τῆς θεογνωσίας ἀξιωθῆναι [19]· ὁρῶν γὰρ τοὺς ἀνθρώπους πάντας κτισματολατροῦντας καὶ διαφόρους [20] θεοὺς τὰ φαινόμενα προσαγορεύοντας καὶ προσκυνοῦντας [21], περιήρχετο καθ' ἑκάστην ἡμέραν διαπονούμενος καὶ τὸν ὄντως ὄντα Θεὸν ἐκζητῶν ἐκ φιλοθέου καρδίας· καὶ οὕτω βλέπων οὐρανὸν ποτὲ μὲν λαμπρὸν, ποτὲ δὲ σκοτεινὸν, ἔλεγεν ἐν ἑαυτῷ· « Οὐκ ἔστιν οὗτος Θεός· » ὁμοίως δὲ καὶ ἥλιον καὶ σελήνην, τὸν μὲν ἀποκρυπτόμενον ἢ ἀμαυρούμενον πολλάκις, τὴν δὲ φθίνουσαν καὶ ἀπολήγουσαν, ἔφασκεν· « Οὐδ' οὗτοί εἰσι θεοί· » καὶ μέντοι τὴν τῶν ἄστρων φοράν τε B καὶ κίνησιν πολυπραγμονῶν — ἦν γὰρ ἀστρονόμος ἄκρος ἐκ τοῦ πατρὸς πεπαιδευμένος — καὶ μήτε διὰ τούτου μήτε μὴν δι' ἄλλων τινῶν ὁρωμένων εὑρίσκων τὸν τούτων δημιουργὸν, ἐδυσχέρηνε σφόδρα καὶ ἠθύμει, οὗ τὸν πόθον καὶ τὴν ἐπιθυμίαν ἰδὼν ὁ πλάστας καταμόνας **66** τὰς καρδίας ἡμῶν καὶ συνιείς εἰς πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ, ὥφθη αὐτῷ καὶ πρὸς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας πορείαν παρεκελεύσατο λέγων [22] « ἔξελθε ἐκ τῆς γῆς σου καὶ ἐκ τῆς συγγενείας σου καὶ ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός σου καὶ δεῦρο εἰς γῆν ἣν ἄν σοι δείξω. » (5) Καὶ δὴ παραχρῆμα λαβὼν τὰ εἴδωλα καὶ τὰ μὲν κλάσας, τὰ δὲ ἐμπυρήσας ἀνεχώρει μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐκ γῆς Χαλδαίων, καὶ (9ᵃ) ἐλθὼν εἰς Χαρρὰν ἐτελεύτησεν ὁ πατὴρ αὐτοῦ. Καὶ ἐξελθὼν ἐκεῖθεν πάλιν ἐν λόγῳ Κυρίου C ἦλθε σὺν τῇ γυναικὶ αὐτοῦ Σάρρᾳ καὶ τῷ ἀνεψιῷ αὐτοῦ Λὼτ μετὰ πάσης αὐτῶν τῆς ἀποσκευῆς εἰς τὴν ὀφειλομένην γῆν Χαναὰν, ἣν οἱ Χαναναῖοι τυραννικῶς ᾤκησαν, πολεμικῇ χρησάμενοι βίᾳ. (6) Περὶ οὗ μέντοι καὶ Κλήμης ὁ Ῥωμαῖος καὶ σοφώτατος καὶ μαθητὴς Πέτρου τοῦ μεγάλου γνήσιος οὕτως ἔφη [23]· « Λιμοῦ δὲ γενομένου καταλιπὼν Ἀβρὰμ τὴν Χαναναίαν γῆν, εἰς Αἴγυπτον ἀπῆρε, οὗ τὴν γυναῖκα Σάρραν Ἀβιμέλεχ ἁρπάσας ὁ βασιλεὺς, αὐτίκα τοῦτον ὁ Θεὸς, ἐτάσας καὶ λίαν ἐκδειματώσας, ἅμα καὶ πάρεσιν τῶν μελῶν ἐπάξας· « Ἀπόδος [24], ἔφη, τὴν γυναῖκα τῷ ἀνθρώπῳ, ὅτι προφήτης ἐστὶ, καὶ προσεύξεται περὶ σοῦ καὶ ζήσεις· εἰ δὲ μὴ ἀποδῷς, γνῶθι ὅτι ἀποθανῇ σὺ καὶ τὰ D σὰ πάντα. » Καὶ οὕτως ἀπολαβὼν ὁ Ἄβραμ τὴν Σάρραν ἀμίαντον καὶ προσευξάμενος, ἰάθη τῆς παρέσεως ὅ τε Ἀβιμέλεχ καὶ πάντες οἱ ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ ἐκ τῆς θεηλάτου πληγῆς. » (7) Ὅθεν δὴ λοιπὸν ὡς δίκαιον ἔκτοτε καὶ τοῦ Θεοῦ δοῦλον τιμῶν αὐτὸν ὁ βασιλεὺς καὶ προσέχων τοῖς ὑπ' αὐτοῦ λεγομένοις, διδάσκαλος εὐσεβείας καὶ πολυπειρίας Αἰγυπτίοις ἐγένετο. » Πρῶτος γὰρ, ὥς φησι Ἰώση-

Variæ lectiones et notæ.

[18] δέ Par. 2. [19] π. τ. ἀ. Par. 2. [20] διαφόρως κτίσματα λαμπροῦντας καὶ δια φόβον θ. Par. 2. [21] πρ. καὶ λατρεύοντας Par. [22] Gen. xii, 1. [23] Clemens, recog. I. 33,34 de his nihil habet nec alibi ubi de Abrahamo agitur. [24] Gen. xii, 10 ; xx, 2, Ced. 52,11, 53,19-56,8, Glyc. 246,19-22 e Josepho.

Digitized by Google

πος [15], Ἄβραμ δημιουργὸν τὸν Θεὸν ἀνεκήρυξεν, καὶ πρῶτος κατελθὼν εἰς Αἴγυπτον ἀριθμητικὴν καὶ ἀστρονομίαν αὐτοὺς ἐδίδαξε, κἀντεῦθεν ἐπέραστος καὶ παγγέραστος γενόμενος, ἠξίωσεν ὁ βασιλεὺς ὑπ' αὐτοῦ γυμνασθῆναι τὰ περὶ ἀστρολογίας καὶ μαγείας ἅτε πολυπείρῳ καὶ Χαλδαίῳ τυγχάνοντι· ἀστρολογία γὰρ καὶ μαγεία ἀπὸ Μαγουσαίων ἦτοι Περσῶν ἤρξατο· οἱ γάρ τοι Πέρσαι Μαγὼγ ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων ὠνομάζοντο. **67** Καὶ δὴ τῶν ἀστρολόγων καὶ μάγων συναθροισθέντων, ὁ βασιλεὺς ἅμα τῷ Ἄβραμ καὶ τοῖς συνήθεσι καθέσθη. Καὶ ἡσυχίας γενομένης, ὁ Ἄβραμ ἔφη· « Μαθεῖν βούλομαι παρ' ὑμῶν τῶν σοφῶν, εἰ δύναται γένεσις καὶ μαγεία βλάψαι τινὰ ἢ ὠφελῆσαι κατὰ τὴν ὑμετέραν δόξαν· » ἀφ' ὧν ἀποκριθεὶς Αἰγύπτιος ἀστρολόγος καὶ μάγος εἶπεν· « Μεγάλων ἡμῖν καὶ ἀναγκαίων ζητημάτων ἀγαθὴ πρόφασις, ὦ διδάσκαλε, γίνῃ· καὶ ἄξιόν ἐστι μηδὲν ἀποκρύψασθαί σε τῶν παρ' ἡμῖν ἀπορρήτων, πάντας οἴομεν ἀθρώπους γενέσει καὶ εἱμαρμένῃ δουλεύειν· ἀδύνατον γάρ ἐστιν ἄνθρωπον φονευθῆναι ἢ τελευτῆσαι παρὰ γένεσιν. » Ὁ δὲ Ἄβραμ ἔφη· « Ἠπατήθης ὄντως εἰπεῖν τοῦτο, μὴ εἰδὼς ὅτι ἐπὶ κριτοῦ βασιλέως ἔφης, ὃς ἀνθρώπων τὴν ἐξουσίαν ἔχει. » Καὶ ὁ βασιλεὺς ἀγανακτήσας ἔφη πρὸς τὸν ἀστρολόγον· Νῦν οὖν, ἐὰν μεταπέμψωμεν τῶν ὑπηκόων ἀνθρώπων ἕνα, καὶ σκεψάμενος ἐφ' ἡμῶν εἴπῃς, ζωῆς αὐτὸν χρόνον ἔχειν ἢ μὴ ἔχειν, ἐγὼ τοὐναντίον πρὸς τοῦτον ποιήσω γενέσθαι, οὐ σαφῶς ἐλήλεγξαι ψεύστης ὑπάρχειν; Καὶ γὰρ ἐὰν εἴπῃς αὐτὸν ἔτι χρόνον ἔχειν ζωῆς, εὐθὺς κελεύσω αὐτὸν ἀναιρεθῆναι· εἰ δὲ μὴ ἔχειν αὐτὸν χρόνους λειπομένους (9b) λέξῃς πλὴν τὴν συνεστῶσαν ὥραν, αὐτὸν μὲν τῆς καταδίκης ἀπολύσω, σὲ δὲ παρευθὺ ὡς ψευδολόγον τοῦ ζῆν προεκκόψω, ἵνα λοιπὸν ὁ θάνατός σου πείσῃ πάντας αὐτίκα μηδεμίαν ἀληθείας ἔμφασιν ἔχειν τὰ περὶ τῆς ἀστρολογίας σου μυθολογούμενα. » Ταῦτα δὲ τοῦ βασιλέως εἰπόντος, ὁ Αἰγύπτιος ἔντρομος γενόμενος ἔπεσε πρηνής, δεόμενος ἐλέους τυχεῖν, αὐτός τε καὶ οἱ ὁμόφρονες αὐτοῦ. Καὶ ὁ βασιλεὺς τῷ Ἄβραμ χαριζόμενος ὡς διδασκάλῳ καὶ τὴν πλάνην ἐναργῶς φανερώσαντι δι' ἐπινοίας καὶ ὑπὲρ τῶν ματαιολόγων συνικετεύσαντι συνεχώρησεν αὐτοὺς [16], ἐπὶ πλεῖον κωμῳδήσας τὴν ἄλογον αὐτῶν δόξαν ὡς ἀνίσχυρον καὶ λαοπλάνον. Καὶ δὴ κελεύσας ὡς ἐξ ὑποβολῆς Ἄβραμ ἀχθῆναί τινα προκαταδικασθέντα πυρίκαυστον γενέσθαι, προστέταξεν ἐπὶ πάντων εὑρεθῆναι τὴν γέννησιν αὐτοῦ καὶ τὸν θάνατον, καὶ διασκεψαμένους [17] εἰπεῖν τὸν τρόπον τοῦ θανάτου. Τῶν δὲ συνεχῶς ἐπὶ πολὺ διασκεψαμένων καὶ εἰπόντων, ὅτι **68** πυρποληθεὶς ἀποθανεῖται, τῆς γενέσεως ἐπαγούσης καὶ διαγορευούσης τοῦτο σαφῶς, ἀλλὰ νῦν ἔτι χρόνον ἔχει ζωῆς, καὶ οὕπω ἐλήλυθεν ὁ χρό-

A sive Persis incepit. Persæ Magog ab indigenis nominabantur. Tum astrologis et magis congregatis, rex cum Abram et familiaribus sedit, et, facto silentio, dixit Abram: « A vobis sapientibus discere cupio an nativitas et magia nocere vel prodesse possint alicui juxta vestram opinionem. » Respondens Ægyptius, astrologus et magus, dixit: « Magnarum nobis et necessariarum quæstionum bonæ fis occasio, o magister, et justum est nos nihil te celare ex arcanis nostris: putamus homines omnes nativitati et fato servire; impossibile est enim hominem occidi vel mori præter nativitatem. » Abram dixit: « Errasti vere dicens hoc, nesciens quod coram rege judice locutus es, vitæ hominum domino. Rex indignatus dixit astrologo: « Nunc vero
B si accersiverim unum ex subditis, et tu deliberans dixeris illum vitæ tempus habere vel non habere, per me vero illi contrarium evenerit, nonne evidenter impostor invenieris? Etenim si dixeris illum adhuc tempus vitæ habere, statim jubebo ipsum occidi; si vero ipsum jam non habere reliqua tempora dixeris præter præsentem horam, ipsum quidem pœna liberatum dimittam, te vero confestim ut mendacem morte multabo ut deinceps mors tua omnibus persuadeat actutum nullam fidem dare iis quæ de astrologia nugaris. » Quæ cum rex dixisset, tremens Ægyptius pronus cecidit, misericordiam rogans, ipse et socii ejus. Rex gratus esse cupiens Abram ut magistro, et quia errorem aperte demonstraverat prudentia, et pro vaniloquis simul roga-
C verat, condonavit illis vehementer reprehendens insanam eorum opinionem tanquam vanam et populo infestam. Porro jussit, tanquam Abram instigante adduci quemdam ad ignem damnatum, et præcepit ut in nativitatem ejus et interitum inquireretur, et postquam deliberaverunt, ut dicerent genus mortis. Cum vero isti cordate deliberavissent, et dixissent illum igne periturum esse, nativitate id aperte inducente et jubente, sed adhuc vivendi tempus habere, neque jam tempus mortis advenisse, dicit rex: « Ego hodie istum liberabo a crematione, jubens aqua ipsum occidi, ut vobis facto manifeste demonstrem aliquid præter horos-
D copum fieri posse »; et ita confutavit optime vaticinium ipsorum de vitæ tempore et genere mortis. Cum omnes conticuissent, Abram dicere incepit: « Rex maxime et veritatis summopere amans, quoniam te video propositæ quæstioni valde studentem, quod verius est ego tibi præbebo compendiose, in omnibus vera loquens; sum enim veritatis vere servus. » Cumque rex dixisset, « Valde mihi gratus eris, » sic locutus est Abram: « Non soli homines sed etiam animalia ratione carentia nativitati subjacent;

Variæ lectiones et notæ.

[15] A. 1. VII. 1 VIII. 2. [16] αὐτοῖς cod. [17] διασκεψάμενοι cod.

Digitized by Google

attamen homines aliquid in seipsis habent liberum nativitati non subjacens eo quod nativitate istud antiquius sit; et illud est in hominibus libera potestas, quæ a Deo nobis data est, qua brutis præstantiores ipsa interficiendi natura licentiam habemus. Nobis qui nostri juris sumus tu præstantior es, qui in nos licentiam habes. Quemadmodum igitur nos brutis, cum meliores simus, imperamus, ita nobis, tu rex, cum præstantior sis, juxta imperii rationem licentiam habes, non quasi te præstantior sit homo, sed Deus invisibilis omnium factor et Dominus a quo quid expediat petere convenit. » Cum multa similia dixisset Abram spectantia astrologiam, rege approbante, multos ex Ægyptiis attraxit ad religionem et falsam eorum scientiam de astrologia et magia emendavit dicens: « Magnum discrimen est, o viri, inter veritatem et consuetudinem; veritas enim, cum sincere quæritur, omnino invenitur; consuetudo vero sive secundum veritatem, sive secundum falsitatem, citra judicium per seipsam confirmatur, et qui illam suscepit ne veritate quidem gaudet, nec falso indignatur; non enim judicio, sed anticipata opinione, is assensus est sententiæ eorum qui ante se fuerunt, incertæ fortunæ sua ipsius spe commissa. Neque jam facile patrium deponere vestimentum, licet prorsus ei monstretur stultitiam hoc esse risu dignam. Equidem sine mora hanc paganorum disciplinam et nugacitatem mali dæmonis perniciosissimam suggestionem esse dico; quidam enim ex illis multos deos introduxerunt et hos viles et omnibus cupiditatibus deditos, ut volens aliquis similia agere non erubescat, quod hominis proprium est exemplar habens pessimam et inhonestam vitam falsorum illorum deorum, sublatoque pudore ne pœnitentiæ quidem spem ille omnino præbet. Alii vero fati ficto errore, aliud nativitatis nomine sine qua nihil pati aut facere aliquis possit absurde effingunt et hoc ipso errore et impietate offendunt; si putaverit enim aliquis præter nativitatem, sive fatum, nihil hominem pati aut facere posse, facile pecudibus similis ad peccata deflectet. Et post peccata non illum pœnitet impietatis, excusationem absurdam habentem, nativitate se ad ista facienda coactum. Cæterum qui nativitatem corrigere nequit, hunc non pudet peccasse. Alii vero inconsultum impulsum inducunt, dicentes omnia temere consistere et ferri nullo juvante domino et rectore. Idcirco haud facile, ne dicam nunquam, qui talia sentiunt emendantur et ad sapientiam reducuntur. » Rex magnopere laudavit eum, ab omnibus siquidem in admiratione haberi videns, et maximis

A νος τοῦ θανάτου, φησὶν ὁ βασιλεύς· « Ἐγὼ σήμερον τοῦτον ἀπαλλάξω τοῦ διὰ πυρὸς θανάτου, κελεύσας ὕδατι αὐτὸν ἀναιρεθῆναι, ἵνα ὑμῖν ἔργῳ παραστήσω προδήλως, ὅτι δύναταί τι παρὰ γένεσιν γενέσθαι· » καὶ οὕτως ἤλεγξεν αὐτῶν εὖ μάλα τὴν περὶ τῶν χρόνων περὶ τῆς ζωῆς πρόρρησιν καὶ τῆς τελευτῆς ἀπόφασιν. Ἡσυχασάντων οὖν πάντων, ὁ Ἄβραμ τοῦ λέγειν ἤρξατο· « Μέγιστε καὶ φιλαληθέστατε βασιλεῦ, ἐπειδὴ ὁρῶ σε φροντίζοντα σφόδρα τῆς προκειμένης ζητήσεως, τὸ ἀληθέστερον ἐγώ σοι παρέξω δι' ἐπιτομῆς, ἀληθεύων ἐν πᾶσιν, ὡς τῆς ἀληθείας ὄντως δοῦλος. » Τοῦ δὲ βασιλέως εἰπόντος· « Μεγάλην μοι ταύτην ποιήσεις χάριν, » φησὶν ὁ Ἄβραμ· « Οὐ μόνον οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ καὶ τὰ ἄλογα ζῶα γενέσει ὑπόκεινται· οἱ μέντοι ἄνθρωποι ἔχουσί B τι ἐν ἑαυτοῖς ἐλεύθερον, γενέσει μὴ ὑποκείμενον, καθότι τῆς γενέσεως ἐκεῖνο πρεσβύτερον, ὅπερ ἐστὶν ἐν ἀνθρώποις αὐτεξουσιότης, ἥτις ἐκ Θεοῦ δοθεῖσα ἡμῖν, ὅθεν τῶν ἀλόγων κρείττους ὄντες καὶ κατ' ἐξουσίαν ἀναιρεῖν μὲν ἡμεῖς αὐτὰ πεφύκαμεν· ἡμῶν δὲ τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν ἐχόντων, σὺ πάλιν κρειττων [28] ὑπάρχεις, ἡμῶν ἔχων τὴν ἐξουσίαν. Ὡς οὖν ἡμεῖς καταλογικώτερον τῶν ἀλόγων ζώων, ἄμεινον ὄντες, ἄρχομεν, οὕτως ἡμῶν σὺ, βασιλεῦ, κρειττων [29] ὑπάρχων, κατὰ τὸν τῆς ἀρχῆς λόγον τὴν ἐξουσίαν ἔχει, ὥσπερ δὴ καὶ σοῦ κρειττων [30] οὐκ ἄνθρωπος, ἀλλ' ὁ Θεὸς ὁ ἀόρατος καὶ ποιητὴς πάντων καὶ δεσπότης, παρ' οὗ καὶ τὸ συμφέρον αἰτεῖσθαι προσήκει. » Πολλὰ δέ γε τοιαῦτα λέξας ὁ Ἄβραμ εἰς τὸν τῆς ἀστρολογίας σκοπὸν τῷ βασιλεῖ C χαριζόμενος, πολλοὺς τῶν Αἰγυπτίων ἐπεσπάσατο εἰς θεοσέβειαν, καὶ τὴν ἐσφαλμένην (10°) αὐτῶν γνῶσιν καὶ παιδείαν περὶ ἀστρολογίας καὶ μαγείας διωρθώσατο φάσκων· « Πολλή τις, ὦ ἄνδρες, ἡ διαφορά ἐστιν ἀληθείας καὶ συνηθείας· ἡ μὲν γὰρ ἀλήθεια γνησίως ζητουμένη πάντως εὑρίσκεται, τὸ δὲ ἔθος ὁποῖον ἂν παραληφθῇ εἴτε ἀληθῶς, εἴτε ψευδῶς, ἀκρίτως ὑφ' ἑαυτοῦ κρατύνεται, καὶ οὔτε ἀληθεῖ αὐτῷ [31] ἥδεται ὁ παραλαβών, 69 οὔτε ὡς ψευδὲς [32] ἄχθεται· οὐ γὰρ κρίσει, ἀλλὰ προλήψει ὁ τοιοῦτος πεπίστευκε γνώμῃ τῶν πρὸ αὐτοῦ, ἐπ' ἀδήλῳ τύχῃ τὴν ἰδίαν ἐπιδεδωκὼς ἐλπίδα. Καὶ οὐκέτι ῥᾳδίως ἀποδύσασθαι τὴν πάτριον περιβολήν, κἂν πάνυ αὐτῷ δείκνυται μωρία καὶ καταγέλαστος οὖσα. Αὐτίκα D οὖν ἐγὼ τὴν παρ' Ἑλλήνων παιδείαν καὶ φληναφίαν κακοῦ δαίμονος χαλεπωτάτην ὑπόθεσιν εἶναι λέγω· οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν πολλοὺς θεοὺς εἰσηγήσαντο καὶ τούτους φαύλους καὶ παντοπαθεῖς, ἵνα ὁ τὰ ὅμοια πράττειν ἐθέλων μηδὲ αἰδῆται [33], ὅπερ ἴδιον ἀνθρώπου, παράδειγμα τῶν μυθολογουμένων θεων ἔχων τοὺς κακίστους καὶ ἀσέμνους βίους, τῷ [34] δὲ μὴ αἰδεῖσθαι οὐδὲ μετανοίας ἐλπίδα πάντως ὁ τοιοῦτος

Variæ lectiones et notæ.

[28] κρεῖττον cod. [29] κρειττον cod. [30] κρεῖττον cod. [31] ἀληθ. αὐτόν cod. [32] ψευδῆ cod. [33] αἰδεῖται cod. [34] τὸ cod.

Digitized by Google

ἐμφαίνει· οἱ δὲ, Εἱμαρμένης πλάσαντες [35] πλάνην, ἑτέραν τὴν λεγομένην γένεσιν, ἧς χωρὶς μηδὲν πάσχειν ἢ ποιεῖν τι δύνασθαί τινα τερατολογοῦσιν· καὶ τῇ αὐτῇ πλάνῃ καὶ δυσσεβείᾳ περιπίπτουσι· νομίσας γάρ τις, ὅτι παρὰ γένεσιν ἤγουν [36] Εἱμαρμένην οὐδεὶς οὔτε ποιεῖν τι οὔτε πάσχειν ἐξουσίαν ἔχει, ῥᾳδίως λοιπὸν ὡς κτηνώδης ἐπὶ τὸ ἁμαρτάνειν ἔρχεται. Καὶ ἁμαρτὼν οὐ μεταμελεῖται παντελῶς ἐφ' οἷς ἠσέβησεν, ἀπολογίαν ἄλογον φέρων, ὡς ὑπὸ γενέσεως αὐτὰ ποιεῖν ἐξηνάγκαστο. Καὶ ὁ τὴν γένεσιν ἄλλως κατορθῶσαι μὴ δυνάμενος οὐδὲ τὸ αἰδεῖσθαι ἔχει ἐφ' οἷς ἐξαμαρτάνει. Ἄλλοι δὲ ἀπρονόητον φορὰν εἰσηγοῦνται καὶ αὐτόματον τὸ πᾶν συνεστάναι τε καὶ φέρεσθαι, οὐδενὸς ἐφεστηκότος κυρίου καὶ δεσπότου. Διὸ δὴ τοίνυν οὐδὲ ῥᾳδίως ἢ τάχα οὐδ' ὅλως οἱ τὰ τοιαῦτα φοροῦντες παντελῶς βελτιοῦνται καὶ σωφρονίζονται. » Ἐφ' οἷς ὁ βασιλεὺς ἄγαν ἐπαινέσας αὐτὸν καὶ ὑπὸ πάντων ἰδὼν θαυμασθέντα πολλοῖς δώροις καὶ μεγάλοις αὐτὸν τιμήσας ἐπὶ πάντων καὶ τῆς διδασκαλίας τὴν ὠφέλειαν ὁμολογήσας, μετὰ παίδων καὶ παιδισκῶν ἐπανελθεῖν οἴκαδε σπεύδοντα προὔπεμψεν, ὑπερεκπληττόμενος τὴν ἄκραν σύνεσιν αὐτοῦ καὶ σοφίαν καὶ θεοσέβειαν εἰς πάντα τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἑρμηνευθέντα.

A donis ipsum decoravit, cumque disciplinæ utlitatem professus esset, cum pueris et puellis redire domum festinantem deduxit honoris causa, admomodum stupefactus ob summam intelligentiam ejus et sapientiam, et pietatem in omnibus quæ interpretatus fuerat.

Ι' *Περὶ Σίδου καὶ Μελχισεδέκ.*

B

Γίνονται οὖν ἀπὸ τοῦ διαμερισμοῦ τῆς συγχύσεως ἕως οὗ ἦλθεν Ἄβραμ ἐκ Μεσοποταμίας, ἐκ πόλεως Χαρὰν καὶ τοῦ **70** οἴκου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ κατὰ κέλευσιν Θεοῦ εἰς γῆν Χαναὰν ἢ ἐπὶ Παλαιστίνην, ἔτη αιζ' [37]· ὑπῆρχε δὲ (10b) ἐτῶν οε'. Διατρίψας [38] δὲ εἰς Χαναὰν ἔτη κε', ἐγέννησε τὸν Ἰσαὰκ, καὶ μετὰ τοῦτο ἔζησεν ἔτη ος' καὶ ἀπέθανε, ζήσας τὰ πάντα ἔτη ρος' [39]. (2) Ὃς καὶ τῆς εὐλογίας τοῦ θεσπεσίου Μελχισεδὲκ βασιλέως Σαλὴμ ἠξιώθη μετὰ τὸ ὑποστρέψαι αὐτὸν ἀπὸ τῆς κοπῆς τοῦ Χοδολαγομὼρ καὶ λυτρωσάμενος τὸν ἀδελφιδοῦν ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας. « [40] Καὶ Μελχισεδὲκ, φησὶν, βασιλεὺς Σαλὴμ, ἐξήνεγκεν ἄρτους καὶ οἶνον· ἦν δὲ ἱερεὺς τοῦ Ὑψίστου, καὶ εὐλόγησε τὸν Ἀβραὰμ, καὶ εἶπεν· « Εὐλογημένος Ἀβραὰμ τῷ Θεῷ τῷ ὑψίστῳ, ὃς ἔκτισε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, καὶ εὐλογημένος ὁ Θεὸς ὁ ὕψιστος, ὃς παρέδωκε τοὺς ἐχθρούς σου ὑποχειρίους σοι. Καὶ ἔδωκεν αὐτῷ δεκάτην Ἀβραὰμ ἀπὸ πάντων. » (3) Περὶ οὗ καὶ ὁ Ἀπόστολος ἔφη· « Οὗτος γὰρ ὁ Μελχισεδὲκ, βασιλεὺς Σαλὴμ, ἱερεὺς τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου, ὁ συναντήσας Ἀβραὰμ ὑποστρέφοντι ἀπὸ τῆς κοπῆς τῶν βασιλέων, καὶ εὐλογήσας αὐτὸν, ᾧ καὶ δεκάτην ἀπὸ πάντων ἐμέρισεν Ἀβραὰμ, πρῶτον μὲν ἑρμηνευόμενος βασιλεὺς δικαιοσύνης, ἔπειτα δὲ βασιλεὺς Σαλὴμ, ὅ ἐστι βασιλεὺς εἰρήνης, ἀπάτωρ, ἀμήτωρ, ἀγενεαλόγητος, μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν μήτε ζωῆς τέλος ἔχων, ἀφομοιωμένος τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ, μένει ἱερεὺς εἰς τὸ διηνεκές. Θεωρεῖτε δὲ πηλίκος οὗτος, ᾧ καὶ δεκάτην Ἀβραὰμ ἔδωκεν ἐκ τῶν ἀκροθινίων ὁ πατριάρχης. Καὶ οἱ μὲν τῶν υἱῶν Λευῒ τὴν ἱερατείαν λαμβάνοντες ἐντολὴν ἔχουσιν ἀποδεκατοῦν τὸν λαὸν κατὰ τὸν νόμον, τουτέστι τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν, καίπερ ἐξεληλυθότας ἐκ τῆς ὀσφύος Ἀβραάμ. Ὁ δὲ μὴ γενεαλογούμενος ἐξ αὐτῶν δεδε-

X. *De Sido et Melchisedech.*

Sunt igitur a dispersione gentium, usque ad tempus quo venit Abram ex Mesopotomia, ex urbe Charan et de domo patris sui, juxta Dei jussionem, in terram Chanaan, sive Palæstinam, anni mille et septemdecim; quintum autem et septuagesimum annum agebat. Et postquam commoratus esset in Chanaan annos quinque et viginti, genuit Isaac, et postea vixit septuaginta sex annos, et mortuus est, cum facti essent omnes anni ejus centum et septuaginta sex. Hic etiam benedictione magni Melchisedech, regis Salem, dignus est habitus postquam redisset a cæde Chodolagomor (Chodorlaomor) et liberasset filium fratris sui a captivitate. « Et Melchisedech, inquit, rex Salem, protulit panes et vinum; erat autem sacerdos Dei altissimi, et benedixit Abraham, et ait : Benedictus Abraham Deo altissimo, qui creavit cœlum et terram, et benedictus Deus altissimus qui dedit hostes tuos in manibus tuis. Et dedit ei Abraham decimas ex omnibus. » De quo Apostolus dixit : « Hic enim Melchisedech, rex Salem, sacerdos Dei summi, qui obviavit Abrahæ regresso a cæde regum, et benedixit ei : cui et decimas omnium divisit Abraham : primum quidem vocatur rex justitiæ : deinde rex Salem, quod est, rex pacis, sine patre, sine matre, sine genealogia, neque initium dierum, neque vitæ finem habens, assimilatus autem Filio Dei, manet sacerdos in æternum. Intuemini, quæso, quantus sit hic, cui et decimas dedit de præcipuis patriarcha. Et quidem de filiis Levi sacerdotium accipientes, mandatum habent decimas sumere a populo secundum legem, id est, a fratribus suis ; quanquam et ipsi exierint de lumbis Abrahæ. Cujus autem generatio non annumeratur in eis, decimas sumpsit ab Abraham, et hunc, qui habebat repromissiones benedixit.

C

D

Variæ lectiones et notæ.

[35] ἐπλ. cod. ἐκπλ.? [36] ἤτουν cod. [37] χιζ' cod. secunda manu, priori erasa, ,ασ' Leo. [38] 2273 (3284). [39] Glyc. 255,1 258,6. [40] Gen. xiv, 18 20; Hebr. vii. 1-7.

Digitized by Google

Sine ulla autem contradictione, quod minus est, a meliore benedicitur ». Vir enim erat justus et pius, a gentilibus oriundus, sic enim dicitur, et ex alia tribu oriundus fuit ; ex genere Sidi filii regis Ægypti, a quo Ægyptus nomen accepit, ut dictum est, qui Sidus cum ex Ægypto egressus esset, et regionem Chananæorum, quæ nunc Palæstina dicitur, habitasset, urbemque ædificasset, vocavit eam Sidonem ex suo ipsius nomine, et deinceps ex genere Sidi descendit Elchi, pater Sedec, qui Sedec, sacerdos factus et rex, vocatus est a paterno nomine Melchisedech.

A κάτωκε τὸν Ἀβραὰμ, καὶ τὸν ἔχοντα τὰς ἐπαγγελίας ηὐλόγησεν. Χωρὶς γὰρ πάσης ἀντιλογίας τὸ ἔλαττον ὑπὸ τοῦ κρείττονος εὐλογεῖται. » (4) Ἀνὴρ γὰρ ἦν δίκαιος καὶ θεοσεβὴς, ἐθνικῶς καταγόμενος · ἐφ' ὅσον γὰρ λέγεται, φυλῆς ἑτέρας μετέσχηκεν, ἐκ τοῦ γένους Σίδου, υἱοῦ [41] βασιλέως Αἰγύπτου, ἐξ οὗ Αἰγύπτιος ὠνόμασται, ὡς καὶ πρόσθεν εἴρηται, ὅστι; Σίδος ἐξελθὼν ἐξ Αἰγύπτου καὶ τὴν χώραν τῶν **71** Χαναναίων [42] παραλαβὼν, τὴν νῦν Παλαιστίνην καλουμένην, εἰς ἣν οἰκήσας καὶ πόλιν κτίσας, ἐκάλεσεν αὐτὴν Σιδόνα εἰς τὸ ἴδιον ὄνομα, καὶ λοιπὸν ἐκ τοῦ γένους Σίδου κατῆλθεν Μελχὶ ὁ πατὴρ τοῦ Σεδὲκ, ὅστις, Σεδὲκ γενόμενος ἱερεὺς καὶ βασιλεὺς, ἐπεκλήθη Μελχισεδὲκ πατρωνυμικῶς.

XI. *De urbe ædificata a Melchisedech.*

ΙΑ' *Περὶ τῆς κτίσεως τοῦ* [43] *Μελχισεδέκ.*

B

Hic cum esset sacerdos Dei et rex Chananæorum, et ædificasset urbem in monte dicto Sion, vocavit eam Salem, quod est, *civitas pacis*, in qua cum regnasset annos centum tredecim, mortuus est justus et virgo, ut ait Josephus, cui consonant Joannes et Cyrillus. Sine genealogia autem dictus est Melchisedech, eo quod prorsus non sit ex semine Abrahæ, et a Moyse minime annumeretur in prosapia aliqua, sit vero genere Chananæus et exsecrabili ex semine oriundus : ideo ne genealogia quidem dignum habuerunt, non enim decebat eum qui summæ justitiæ inventus erat, summæ injustitiæ generi una permiscere ; ideoque sine matre et sine patre dixit, non dignos judicans progenitores virtutis justi hujusce viri et sapientis ; hunc autem genere Chananæum fuisse, patet et quia tenebat et regebat regiones Chananæorum, et quia eum pessimis Sodomitis conversatus est.

Οὗτος ὑπάρχων ἱερεὺς τοῦ Θεοῦ καὶ βασιλεὺς τῶν Χαναναίων καὶ κτίσας πόλιν ἐν τῷ ὄρει τῷ λεγομένῳ Σιὼν, ἐπωνόμασεν αὐτὴν Σαλὴμ, ὅ ἐστι πόλις εἰρήνης, ἐν ᾗ καὶ βασιλεύσας ἔτη ριγ' ἐτελεύτησε δίκαιος καὶ παρθένος, ὡς φησιν Ἰώσηπος, ᾧ καὶ συνᾴδουσι Ἰωάννης καὶ Κύριλλος. (5) Ἀγενεαλόγητος δὲ εἴρηται Μελχισεδὲκ, παρὰ τὸ μὴ ὑπάρχειν μὲν ἐκ τοῦ σπέρματος Ἀβραὰμ ὅλως, μηδὲ ὑπὸ Μωσέως γενεαλογεῖσθαι τοπαράπαν, εἶναι δὲ Χαναναῖον τὸ γένος καὶ ἐκ τῆς ἐπ (11) αράτου σποράς ὁρμώμενον, ὅθεν οὐδὲ γενεαλογίας ἠξίωτο · οὐδὲ γὰρ πρεπωδέστερον ἦν, τὸν τῆς ἄκρας δικαιοσύνης ἐπειλημμένον συμπλέκειν τῷ τῆς ἄκρας ἀδικίας γένει· (3) διὸ καὶ ἀμήτορα καὶ ἀπάτορα τυγχάνειν, οὐκ ἀξίους ἡγούμενος τοὺς προγόνους τῆς ἀρετῆς τοῦ δικαίου ἀνδρὸς καὶ σώφρονος· (4) ὅτι γὰρ Χαναναῖος ἦν τὸ γένος, εὔδηλον καὶ ἀφ' ὧν ἐκράτει καὶ ἐβασίλευσε κλιμάτων τῶν Χαναναίων καὶ οἷς ἐπλησίαζε πονηροτάτοις Σοδόμοις·

C

XII. *De Salem.*

ΙΒ' *Περὶ τῆς* [44] *Σαλήμ.*

Præterea Salem cujus rex erat, multum celebrata Jerusalem, ex additamento post Salem syllabam ἱεροῦ percepit, et per conjunctionem, nomine congruo, nominata est Jerusalem : hanc autem accessionem syllabarum serius accepit, sive ob sacrificium (ἱερουργία) Melchisedech, sive ob sacri templi (ἱερὸν) exstructionem.

Καὶ μέντοι καὶ ἡ Σαλὴμ ἧς ὑπῆρχε βασιλεὺς, ἡ πολυθρύλλητος Ἱερουσαλὴμ, ἐκ προσθήκης δὲ τὴν τοῦ ἱεροῦ μετὰ τῆς [45] Σαλὴμ συλλαμβάνουσα συλλαβὴν καὶ κατὰ συνάφειαν ὀνομασθεῖσα φερωνύμως; Ἱερουσαλὴμ, πῇ μὲν διὰ τὴν ἱερουργίαν τοῦ Μελχισεδὲκ, πῇ δὲ διὰ τὴν τοῦ ἱεροῦ ναοῦ κατασκευὴν, εἴληφε τὴν προσθήκην **72** τῶν συλλαβῶν ὕστερον. (2)

D

De quo postea divus ipse Marcus, Chrysostomi discipulus : « Quoniam enim, ait, in geneleagia non exhibetur quisnam fuerit pater aut quænam mater ejus, aut quomodo mortuus sit, idcirco nec initium dierum nec vitæ finem habere dictus est ; non enim poterat in quadam prosapia annumerari, cum ex prætermissis gentilibus oriundus esset, sicut per

Περὶου μέντοι καὶ Μάρκος ὁ θεῖος ὕστερον, ὁ καὶ τοῦ Χρυσοστόμου φοιτητὴς, ἔφη. « Ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῇ γενεαλογίᾳ οὐκ ἐκφέρεται τίνος πατρὸς ἢ ποίας μητρός ἐστιν ἢ πότε ἀπέθανε, διὰ τοῦτο μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν μήτε ζωῆς τέλος ἔχειν εἴρηται· οὐ γὰρ ἠδύνατο γενεαλογηθῆναι ἐκ τῶν παραλειφθέντων ἐθνῶν καταγόμενος, καθὼς ἐκ τῆς κατοικίας αὐτὸν ἡ Γραφὴ παρεδήλωσε,

Variæ lectiones et notæ.

[41] υἱὸς Σ. β. υἱοῦ Leo. [42] Χαλδαίων cod. [43] ΚΑΙΣΕΩΣ Mon. Aug.? [44] ΤΟΥ Mon. Aug.? [45] μετὰ τὴν cod.

Digitized by Google

περὶ οὗ καὶ ὁ Ἀπόστολος εἶπεν· » Οὗτος γὰρ ὁ Μελχι εδὲκ πρῶτον μὲν ἑρμηνευόμενος βασιλεὺς δικαιοσύνης, ἔπειτα δὲ βασιλεὺς Σαλήμ, ὅ ἐστι βασιλεὺς εἰρήνης. »

A habitationem ejus Scriptura indicavit, de quo Apostolus dixit : « Hic enim Melchisedech primum quidem ex interpretatione dicitur rex justitiæ, deinde rex Salem, quod est, rex pacis. »

ΙΓ' *Περὶ τῆς κλήσεως* [46] *Ἱερουσαλήμ.*

XIII. *De nomine Jerusalem.*

Ἡ μὲν γὰρ νῦν Ἱερουσαλὴμ Ἰεβοὺς ἐκαλεῖτο πρώην, ὅθεν μανθάνομεν, ὅτι ἐκ τῶν καθαιρεθέντων ἑπτὰ ἐθνῶν ὁ Μελχισεδὲκ Ἰεβουσαῖος πρῶτον ἐτύγχανεν· (2) ὕστερον δὲ μετὰ τὴν ἐκβολὴν τῶν ἐθνῶν καὶ κατοίκησιν τοῦ λαοῦ, ἀπεκλήρωσεν αὐτὴν ὁ Θεὸς τοῖς ἱερεῦσι τοῦ ἐκεῖ ἀναφέρεσθαι τὰς θυσίας ἐκ παντὸς τόπου τῶν Ἰουδαίων. (3) Διὸ καὶ μετὰ τὸ καταπαῦσαι ἀπὸ τῶν πολέμων, μετωνόμασε τὴν πόλιν Σαλήμ, ὅ ἐστιν εἰρήνη· Ἱερουσαλὴμ γὰρ ἑρμηνεύσται, ὄρος εἰρήνης, οὗ δὴ χάριν ὁ Μελχισεδὲκ βασιλεὺς εἰρήνης ἑρμηνεύεται βασιλεύσας ἐν αὐτῇ πρότερον.

Quæ nunc Jerusalem, olim Jebus vocabatur ; unde discimus quod ex septem populis qui destructi sunt Melchisedech Jebusæus primus erat. Deinceps postquam ejectæ sunt gentes et sedem fixit populus, attribuit illam Deus sacerdotibus quo offerrentur etiam victimæ ex omni loco Judæorum. Idcirco postquam bella composita essent B vocavit urbem, mutato nomine, Salem, quod est, *pax* : Jerusalem enim interpretatur *mons pacis* ; qua de causa Melchisedech, qui in ipsa primum regnavit, interpretatur « rex pacis. »

(4) Τὸ δὲ « βασιλεὺς δικαιοσύνης » πάλιν τοῦ ἰδίου ἐστὶ νόνόματος ἑρμηνεία, τουτέστι Μελχισεδὲκ γλώσσῃ τῇ Χαναΐτιδι. (5) Ὅταν οὖν ἀναγινώσκῃς, ὦ οὗτος, καὶ εὕρῃς τι περὶ τοῦ Μελχισεδὲκ γεγραμμένον ὑπὲρ ἄνθρωπον, ἀναμνήσθητι παρ' αὐτίκα τοῦ Ἀποστόλου φάσκοντος [47]· « Ἐφ' ὅσον λέγεται ταῦτα, φυλῆς ἑτέρας μετεσχηκέναι », καὶ οὐδέποτε πλανηθήσῃ. (6) Ἐματαιώθησαν τοίνυν ἐκ διαμέτρου οἱ ἀπόπληκτοι καὶ δυσώδεις Μελχισεδεκιανοί, θεὸν φύσει τοῦτον πιστεύοντες εἶναι καὶ οὐ θνητὸν ἄνθρωπον· ὅθεν C δικαίως καταδικασθήσονται παρὰ τῆς ἀδεκάστου δίκης ὡς ἀνθρωπολάτραι « τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα λατρεύσαντες [48] » διὰ πολλὴν καὶ ἐσχάτην ἄνοιαν, μᾶλλον δὲ τἀληθέστερον εἰπεῖν, διὰ κτηνωδίαν τε καὶ δυσσέβειαν. (11) (7) Εἰκότως **73** οὖν περὶ τῶν τοιούτων ὁ μὲν Ἀπόστολος ἔλεγεν [49]· « Ἐματαιώθησαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν· καὶ ἐσκοτίσθη ἡ ἀσύνετος αὐτῶν καρδία. Φάσκοντες εἶναι σοφοὶ ἐμωράνθησαν. Καὶ ἠλλάξαντο τὴν δόξαν τοῦ ἀφθάρτου Θεοῦ ἐν ὁμοιώματι [εἰκόνος] φθαρτοῦ ἀνθρώπου. Διὸ καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῶν καρδιῶν αὐτῶν εἰς ἀδόκιμον [50] νοῦν — καὶ εἰς πάθη ἀτιμίας, οἵτινες μετήλλαξαν τὴν ἀλήθειαν τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ ψεύδει, καὶ ἐσεβάσθησαν καὶ ἐλάτρευσαν τῇ κτίσει παρὰ τὸν Κτίσαντα, ὅς ἐστιν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν. »

« Rex justitiæ » rursum est ejusdem nominis interpretatio, id est, Melchisedech, in lingua Chananæorum. Quando igitur legeris, quisquis es, et inveneris aliquid circa Melchisedech super hominem scriptum, memineris subito Apostoli dicentis : « in quo hæc dicuntur, de alia tribu fuisse, » et nunquam falleris. Erraverunt igitur plane stolidi et impuri Melchisedeciani qui illum Deum esse natura crediderunt, non vero mortalem hominem ; ideo jure condemnabuntur a suprema justitia ut anthropolatræ, « creaturæ potius quam Creatori servientes, » præ magna et ultima amentia, aut potius, ut verius loquar, præ stupiditate et impietate. Jure ergo de talibus Apostolus dicebat : » Evanuerunt in cogitationibus suis, et obscuratum est insipiens cor eorum. Dicentes esse sapientes, stulti facti sunt. Et mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudine imaginis corruptibilis hominis. Propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum, in reprobum sensum et in passiones ignominiæ ; qui commutaverunt veritatem Dei in mendacium, et coluerunt, et servierunt creaturæ potius quam Creatori, qui est benedictus in sæcula. Amen. D

(8) Ὁ δὲ Σολομὼν ὡσαύτως ἔφη· « Μάταιοι μὲν γὰρ πάντες ἄνθρωποι φύσει, οἷς πάρεστιν ἀγνωσία τοῦ Θεοῦ [51], » καὶ, « Σποδὸς ἡ καρδία αὐτῶν [52] καὶ γῆς εὐτελεστέρα ἡ ἐλπὶς αὐτῶν », « ὅτι ἠγνόησαν

Salomon similiter ait : « Vani sunt omnes homines natura, in quibus non est scientia Dei » et « Cinis cor ipsorum et terra vilior spes illorum, » « quoniam ignoraverunt suum Creatorem, et qui

Variæ lectiones et notæ.

[46] ΚΛΙΣ. Mon. Aug.? [47] ἐφ ὃν Heb. VII, 13. [48] Rom. I, 25. [49] Rom. I, 21-26. [50] ἀ. εἰς ἀκαθαρσίαν 24 — εἰς π. ἀτ. 26. [51] παρῆν Θεοῦ ἀγ. Sap. XIII, 1. [52] αὐτοῦ bis. XV, 10. — ἠγνόησε τὸν πλάσαντα αὐτὸν καὶ τὸν ἐ. αὐτῷ ψυχὴν ἐνεργοῦσαν καὶ ἐμφυσήσαντα π. ζ. 11.

Digitized by Google

insufflavit eis spiritum vitalem. » Illis temporibus pluit Dominus ignem super Pentapolis urbes, Sodomam et Gomorrham, et consumit omne genus hominum, præter Lot filium fratris Abrahæ et duas filias ejus ; subvertitque omnem substantiam terræ, et adjacentis maris aquas mortificat. Lot genuit filios duo ex duabus filiabus suis, Moab et Ammon, ex quibus Moabitæ et Ammonitæ. Abram autem genuit Ismaelem de Ægyptia ancilla Agar, et Isaac de Sara, ex quibus Ismaelitæ et Israelitæ. Porro cum Agar ex Abram concepisset et vexata a Sara, fugisset, « invenit, inquit, eam angelus Domini in solitudine, et dixit ad illam : Unde venis, et quo vadis ? Et dixit : A facie dominæ meæ Saræ ego fugio ; et dicit angelus Domini : Revertere ad dominam tuam, et humiliare sub manu illius, et multiplicans multiplicabo semen tuum, et non numerabitur præ multitudine. Ecce enim concepisti, et paries filium, vocabisque nomen ejus Ismael, eo quod audierit Dominus afflictionem tuam. Hic erit ferus homo ; manus ejus contra omnes, et manus omnium contra eum, et contra faciem fratrum omnium habitabit. Et vocavit Agar nomen Domini qui loquebatur cum ea : Tu Deus qui vidisti me. » Cum natus esset Ismael, dixit Abram ad Deum : » Ismael iste vivat coram te. « Et ait Deus ad Abram : Imo, ecce Sara, uxor tua, pariet tibi filium, vocabisque nomen ejus Isaac, et constituam pactum meum illi in fœdus sempiternum et semini ejus post eum. Super Ismael quoque ecce exaudivi te, et benedixi ei, et multiplicabo eum valde, et duodecim gentes generabit, et dabo eum in gentem magnam. Pactum vero meum statuam cum Isaac, quem pariet tibi Sara. » Tum rursus Scriptura de iis qui ab Ismaele geniti sunt : » Primogenitus Ismaelis Nabeoth, et Cedar, et Nabeel et Masisan et Masma et Massa et Chodad et Thema, et Jethur et Naphis et Cedma. Isti sunt filii Ismaelis, principes duo decim juxta gentem suam. » « Habitavit autem Ismael ab Helvila usque Sur, quæ respicit Ægyptum introeuntibus Assyrios : contra faciem fratrum suorum omnium habitavit. »

A τὸν ποιήσαντα αὐτοὺς καὶ τὸν ἐμπνεύσαντα αὐτοῖς πνεῦμα ζωτικόν. » (9) Ἐφ' ὧν χρόνων πῦρ κατὰ τῆς Πενταπόλεως Σοδόμων καὶ Γομόρρων ὁ Θεὸς ὑετίζει καὶ ἀναλίσκει μὲν ἅπαν τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων παρεκτὸς Λὼτ ἀνεψιοῦ Ἄβραμ καὶ τῶν δύο θυγατέρων αὐτοῦ, διαφθείρει δὲ καὶ ἅπαν [83] τῆς γῆς τὸ ἀνάστημα, καὶ τῆς παρακειμένης [84] θαλάσσης νεκροῦται τὰ ὕδατα. Ὁ μὲν οὖν Λὼτ ἐγέννησεν υἱοὺς δύο ἐκ τῶν δύο θυγατέρων αὐτοῦ, τὸν Μωὰβ καὶ τὸν Ἀμμανὸν, ἐξ ὧν Μωαβῖται καὶ Ἀμμανῖται. (10) Ὁ δὲ Ἄβραμ ἔτεκε τὸν Ἰσμαὴλ ἐκ τῆς Αἰγυπτίας αὐτοῦ παιδίσκης Ἄγαρ, καὶ τὸν Ἰσσὰκ ἐκ τῆς Σάρρας, ἀφ' ὧν Ἰσμαηλῖται καὶ Ἰσραηλῖται. Τῆς τοίνυν Ἄγαρ ἐκ τοῦ Ἄβραμ συλλαβούσης καὶ κακουμένης ὑπὸ τῆς Σάρρας καὶ ἀποδρασάσης, « Εὗρε, φησὶν [85], B αὐτὴν ἄγγελος Κυρίου ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ εἶπεν αὐτῇ· Πόθεν ἔρχῃ καὶ ποῦ πορεύῃ ; » καὶ εἶπεν· « Ἀπὸ προσώπου τῆς κυρίας μου Σάρρας ἀποδιδράσκω· » καί φησιν ὁ ἄγγελος Κυρίου· « Ἀποστράφηθι πρὸς τὴν κυρίαν σου, καὶ ταπεινώθητι ὑπὸ τὰς χεῖρας αὐτῆς, καὶ πληθύνων πληθυνῶ τὸ σπέρμα σου, καὶ οὐκ ἀριθμηθήσεται ὑπὸ τοῦ πλήθους· ἰδοὺ γὰρ ἐν γαστρὶ ἔχεις, καὶ τέξῃ υἱὸν, καὶ καλέσεις τὸ **74** ὄνομα αὐτοῦ Ἰσμαὴλ, ὅτι ἐπήκουσε Κύριος τῇ ταπεινώσει σου. Οὗτος ἔσται ἄγριος ἄνθρωπος· αἱ χεῖρες αὐτοῦ ἐπὶ πάντας, καὶ αἱ χεῖρες πάντων ἐπ' αὐτὸν, καὶ κατὰ πρόσωπον τῶν ἀδελφῶν πάντων κατοικήσει. » Καὶ ἐκάλεσεν Ἄγαρ τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ λαλοῦντος αὐτῇ [86] · « Σὺ ὁ Θεὸς ἐπιδών με. » Τεχθέντος τοῦ C Ἰσμαὴλ, φησὶν Ἄβραμ πρὸς τὸν Θεόν· « Ἰσμαὴλ οὗτος ζήτω ἐναντίον σου [87]. » Καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς τῷ Ἄβραμ· « Ναὶ, ἰδοὺ Σάρρα, ἡ γυνή σου, τέξεταί σοι υἱὸν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰσαάκ· καὶ στήσω τὴν διαθήκην μου πρὸς αὐτὸν εἰς διαθήκην αἰώνιον καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ μετ' αὐτόν. Περὶ δὲ Ἰσμαὴλ ἰδοὺ ὑπήκουσά σου καὶ εὐλόγησα αὐτὸν, καὶ πληθυνῶ αὐτὸν σφόδρα, καὶ ιβ' ἔθνη γεννήσει, καὶ δώσω αὐτὸν εἰς ἔθνος μέγα. Τὴν δὲ διαθήκην μου στήσω πρὸς Ἰσαάκ, ὃν τέξεταί σοι Σάρρα. » Εἶτα πάλιν ἡ (12ª) Γραφὴ περὶ τῶν ἐξ Ἰσμαὴλ τεχθέντων· « Πρωτότοκος υἱὸς Ἰσμαὴλ Ναβεὼθ καὶ Κεδὰρ καὶ Ναβεὴλ καὶ Μασισὰν καὶ Μασμὰ καὶ [88] Μασὴ καὶ Ὠδὰδ καὶ Θεμὰν καὶ Ἰετοὺρ [89] καὶ Ναφὲς καὶ Κεδμά. Οὗτοί εἰσιν υἱοὶ Ἰσμαὴλ, ἄρχοντες ιβ' κατὰ ἔθνος αὐτῶν. » — « [90] Κατῴκησε δὲ Ἰσμαὴλ ἀπὸ Ἑλὰτ ἕως Σοὺρ, ἥ ἐστι κατὰ πρόσωπον Αἰγύπτου ἕως ἐλθεῖν πρὸς τοὺς Ἀσσυρίους. Κατὰ πρόσωπον τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ πάντων κατῴκησεν. »

XIV. *Initium Abrahæ. De Isaac.*

IΔ' Ἀρχὴ Ἀβραάμ. Περὶ τοῦ Ἰσαακ.

D

Abraham autem cum septuaginta quinque annos haberet, genuit de Sara Isaac. Paulo post relinquit Abraham quercum Mambre et ad puteum juramenti habitat, sibi ipsi privatim et domesticis secundum

Ἀβραὰμ δὲ ὢν ἐτῶν οε' ἐγέννησεν ἐκ τῆς Σάρρας τὸν Ἰσαάκ. Ὀλίγῳ δὲ ὕστερον ἀπὸ τῆς κατὰ Μαμβρὴ δρυὸς μεταναστὰς ὁ Ἀβραὰμ, ἐπὶ τὸ φρέαρ κατασκηνοῖ τοῦ ὅρκου, ἑαυτῷ τε ἰδίᾳ καὶ τοῖς οἰκέ-

Variæ lectiones et notæ.

[83] καὶ ἀπὸ τῆς Leo. [84] προκ. Leo cf. Ced. 21,521 ? [85] Gen. xvi, 7-13. [86] πρὸς αὐτὴν Gen. xvi, 13. [87] Gen. xvii 18 21. [88] Δουμὰ καὶ Gen. xxv, 14. [89] Ἱερούρ. cod. [90] Gen. xxv, 18.

Digitized by Google

ται; κατὰ συγγένειαν πηξάμενος σκηνήν. Τότε πρῶτον Ἀβραὰμ τῆς σκηνοπηγίας ἐπὶ ζ' ἡμέρας ἐπιτελεῖ τὴν ἑορτὴν, ἣν εἰσέτι καὶ νῦν ὁ Ἰσραὴλ ἑορτάζει σκηνοπηγῶν. (2) Κε' δὲ, φασὶν, ἐτῶν ἦν ὁ Ἰσαὰκ, ὅτε πρὸς θυσίαν ἀνήχθη· εἰς ἐκεῖνον δὲ τὸν τόπον τὸ θυσιαστήριον **75** ᾠκοδόμησεν Ἀβραὰμ· ἔνθα ὕστερον Δαυὶδ τὸ ἱερὸν ἱδρύσατο.

A cognationem figens tabernacula. Tunc primum Abraham tabernaculorum per septem dies peragit festivitatem, quam etiam nunc Israel celebrat figens tentoria. Vicesimum quintum, ut tradunt, annum agebat Isaac cum ad sacrificium ductus est : in isto vero loco altare exstruxit Abraham, ubi postea David templum construxit.

ΙΕ'. *Περὶ τοῦ Ἡσαῦ καὶ Ἰακώβ.*

XV. *De Esau et Jacob.*

[61] Ὁ δὲ Ἰσαὰκ, γεννήσας τὸν Ἡσαῦ καὶ τὸν Ἰακὼβ ἐκ τῆς Ῥεβέκκας, τὸν μὲν Ἰακὼβ εὐλόγησεν κλέψαντα τὴν εὐλογίαν τοῦ ἀδελφοῦ, λέγων [62] · « Δώσει σοι ὁ Θεὸς ἀπὸ τῆς δρόσου τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἀπὸ τῆς πιότητος τῆς γῆς καὶ πλῆθος σίτου καὶ οἴνου, καὶ δουλευσάτωσάν σοι ἔθνη, καὶ προσκυνησάτωσάν σοι ἄρχοντες · καὶ γίνου κύριος τοῦ ἀδελφοῦ σου, καὶ προσκυνήσουσί σοι οἱ υἱοὶ τοῦ πατρός σου. Ὁ καταρώμενός σε ἐπικατάρατος, ὁ δὲ εὐλογῶν σε εὐλογημένος. » (2) Πρὸς δὲ τὸν Ἡσαῦ φησιν [63] · « Ἰδοὺ ἀπὸ τῆς πιότητος τῆς γῆς ἔσται ἡ κατοικία σου καὶ ἀπὸ τῆς δρόσου τοῦ οὐρανοῦ ἄνωθεν · ἐπὶ τῇ μαχαίρᾳ σου ζήσῃ, καὶ τῷ ἀδελφῷ σου δουλεύσεις · ἔσται δὲ ἡνίκα ἂν καθέλῃς ἑλκύσαι τὸν ζυγὸν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ τραχήλου σου, » πλημμελήσας πλημμέλειαν θανάτου. (3) Ἀλλ' αἱ μὲν εὐλογίαι πρὸς τὸν Ἰακὼβ ἐῤῥήθησαν, ἐφ' ἑτέρους δὲ ἐκεκλήρωντο, καθάπερ καὶ τὸ ἐπὶ τοῦ Συμεὼν καὶ Λευὶ παρὰ τοῦ Ἰακὼβ εἰρημένον ἔστιν ἰδεῖν · [64] « Διαμεριῶ γὰρ, φησὶν, αὐτοὺς ἐν Ἰακὼβ, καὶ διασπερῶ αὐτοὺς ἐν Ἰσραὴλ, » καίτοι γε οὐκ ἐπ' αὐτοῦ τοῦτο γέγονε, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἐγγόνων. Καὶ μέντοι οὐκ ἐπὶ τοῦ Χαναὰν τὰ ὑπὸ τοῦ Νῶε λεχθέντα εἰς τοὺς ἐγγόνους ἐξέβη Γαβαωνῖτας. Οὕτω δὴ κἀνταῦθα οὐκ ἐπὶ τοῦ Ἰακὼβ τέλος ἔσχεν— πῶς γὰρ τοῦ δεδοικότος καὶ τρέμοντος καὶ μυριάκις τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ προσκυνοῦντος ; — ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἐγγόνων αὐτοῦ. Τοιγαροῦν ἐκ μὲν τοῦ Ἰσμαὴλ ἀνεφύησαν οἱ Ἰσμαηλῖται, οἱ νῦν Ἀγαρηνοί τε καὶ Σαρακηνοὶ λεγόμενοι, διὰ μὲν τῆς Αἰγυπτίας Ἄγαρ, ὡς εἴρηται, Ἀγαρηνοὶ, διὰ δὲ τῆς Σάῤῥας Σαρακηνοί. Ἐκ δὲ Ἰσαὰκ Ἡσαῦ ὁ καὶ Ἐδὼμ καὶ Ἰακὼβ ἀνεβλάστησαν διὰ τῆς Ῥεβέκκας · (2[b]) καὶ ἐκ μὲν τοῦ Ἡσαῦ Ἐδὼμ ἐτέχθη υἱὸς ὁμώνυμος τῷ πατρὶ καὶ Ἀμαλὴκ, ἐξ ὧν Ἰδουμαῖοι καὶ Ἀμαληκῖται · ἐκ δὲ τοῦ Ἰακὼβ τοῦ **76** καὶ Ἰσραὴλ Ἰούδας, ἀφ' οὗ Ἰουδαῖοι πάντες καὶ οἱ ἐκ τῶν λοιπῶν γενόμενοι προσηγορεύθησαν· καὶ Ἰσραηλῖται μὲν ἐκ τοῦ πατρὸς Ἰακὼβ τε καὶ Ἰσραὴλ, Ἰουδαῖοι δὲ ἐκ τοῦ ἐπισημοτέρου αὐτῶν ἀδελφοῦ Ἰούδα φερωνύμως κέκληνται. [65] (4) Ὁ δέ γε θεῖος Ἀβραὰμ ἐγέννησε πάλιν υἱοὺς ἐκ τῆς ἐσχάτης αὐτοῦ γυναικὸς Χεττούρας ε', ἀφ' ὧν ἐστι Μαδιὰμ, ἐξ οὗ Μαδιανῖται, καὶ Ἄφαρ,

Isaac autem cum genuisset Esau et Jacob ex Rebecca, Jacob qui benedictionem fratris subripuerat, benedixit dicens : « Dabit tibi Deus de rore cœli et de pinguedine terræ, et abundantiam frumenti et vini, ut serviant tibi populi, et adorent te principes, et esto dominus fratris tui, et incurvabuntur ante te filii patris tui. Qui maledixerit tibi, maledictus, et qui benedixerit tibi, benedictus. » Ad Esau vero dixit : « Ecce de pinguedine terræ erit habitatio tua, et de rore cœli desuper. In gladio tuo vives, et fratri tuo servies : tempusque veniet, cum excutias jugum ejus de cervicibus tuis, » cum peccaveris peccatum mortis. Benedictiones autem dictæ sunt ad Jacob aliis vero attributæ sunt, ut videre est etiam in iis quæ ad Simeon et Levi a Jacob dicta sunt : « Dividam enim, inquit, eos in Jacob, et dispergam eos in Israel : » attamen non in ipso hoc factum est, sed in nepotibus. Similiter non Chanaan evenerunt quæ a Noe dicta sunt in nepotibus illius Gabaonitis ; hic quoque pariter non in Jacob adimpleta sunt — quomodo enim, quoniam ipse timuit et pavit et toties ante fratrem suum incurvatus est ? — sed in nepotibus ejus. Ex Israel igitur nati sunt Ismaelitæ, qui nunc Agareni et Saraceni dicuntur, ex Ægyptia Agar, ut dictum est, Agareni, ex Sara, Sarraceni. Ex Isaac, Esau, qui et Edom dicitur, et Jacob nati sunt de Rebecca ; ex Esau natus est Edom Idem ac pater nomen habens, et Amalec, ex quibus Idumæi et Amalecitæ. Ex Jacob, qui et Israel, natus est Judas, a quo Judæi omnes, etiam qui de cæteris nati sunt, nuncupati sunt, et Israelitæ quidem a patre Jacob sive Israel, Judæi autem a clarissimo fratre suo Juda, nomine congruo sunt vocati. Porro divus Abraham rursus genuit filios quinque ex ultima uxore sua Cethura, de quibus Madian, a quo Madianitæ, et Afar, a quo Africa, in qua habitavit, et regio cognominata est tanquam paterno nomine, sicut et Ausitis locus Esau, in quo natus est beatus et patiens et celeberrimus Job, quem laudans divus Chrysostomus, sic loquitur : « Vir quidam erat in regione Ausitide : celebrem, inquit, eum ob naturam tum ob regionem, ut cum audieris hominem esse

Variæ lectiones et notæ.

[61] 2213 (3344). [62] Gen. XXVII, 28,29. [63] 39,40. [64] XLIX, 7. [65] Ced. 76,19-80,7 ; Glyc. 276,10-278,7.

Digitized by Google

hunc, mireris quia supra hominem segessit, et cum noveris regionem in qua fructus hic tantus floruit, vere obstupescas videns qualis rosa in medio spinarum nata sit. Erat enim de regione Ausitide, de regione Esau, a quo Ausitis nuncupata est, a scortatore scilicet et profano, ut mireris ex qua patria et radice mala natus sit fructus speciosissimus. Nepos enim est famosi illius, et Scriptura quintum eum ab Abraham nominat : «Abraham, inquit, genuit Isaac, Isaac Esau, Esau Raguel et Zara, Zara Job. Habens igitur successionem ab Abraham ad illum per Esau discurrentem, ostendit radicem, ut fructum admireris; nam hic quidem scortator et profanus, ille vero sapiens et venerabilis, qui sic loquitur : «Si secutus est oculus meus mulierem alienam,» et : «Fœdus pepigi cum oculis meis.» Quin imo victimas pro suis filiis quotidie adducebat dicens : «Ne forte mala cogitaverint filii mei contra Deum.» Jure ergo dixit : «Et erat vir ille colens Deum et inculpabilis,» et sequentia. Externi philosophi definitionem hominis ostendentes, dicunt : Homo est animal rationale morti subjacens; divina autem Scriptura non sic, sed : Homo est «inculpatus, justus, colens Deum, abstinens ab omni pravo opere;» is enim de quo hæc non affirmantur jumentum est, nedum homo. Si enim naturæ typum habens contumelia afficiat eum ob malitiam voluntatis, audiatis Prophetam : «Homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est jumentis insipientibus, et similis factus est illis.» Quemadmodum igitur, ex communi consuetudine si quis mittat filium suum aut servum ad aliquod negotium, adhortatur dicens : «Ut vir, age quod agis,» et commune nomen proprium fit, ita quamvis omnes homines dicantur homines, solus vere is est homo qui imaginem servat, et primitivum pulchritudinis exemplum non aufert. Dixit igitur ipsum hominem, ut ob naturam propositum laudes; deinde quoque ab Ausitide regione dixit, ut ob regionem impietate famosam, fructum celebres, quem auctor malorum videns et invidia motus, petit a Deo ut tentetur justus, ut tu fiduciam sumas et discas dæmonem non habere potestatem adversus Christianum qui vere Deum colit et timet, nisi procuratio desursum veniat, sive propter castigationem, sive propter indulgentiam. Quando enim inducit Deus correctionem, aut pœnas poscit peccatorum, aut virtutem exercet ad divinos progressus, tunc tradit eum malo; non enim potuit bellare donec licentia data est, et ne mireris; non

ἐξ οὗ Ἀφρική, ἐν ᾗ παρώκησε, καὶ ἡ χώρα προσωνομάσθη πατρωνύμως, ὥσπερ [66] καὶ Αὐσῖτις ὁ τόπος [67] τοῦ Ἡσαῦ, ἐν ᾧ ἀνεβλάστησεν ὁ μακάριος καὶ πολύτλας καὶ διαβόητος Ἰὼβ, ὃν ἐγκωμιάζων ὁ θεῖος Χρυσόστομος λέγει [68] · « Ἄνθρωπός τις ἦν ἐν τῇ χώρᾳ τῇ Αὐσίτιδι · κηρύττει, φησὶν, αὐτὸν καὶ ἀπὸ [69] τῆς φύσεως καὶ ἀπὸ τῆς χώρας, ἵνα ὥσπερ ἀκούσας αὐτὸν ἄνθρωπον θαυμάζῃς [70], ὅτι ὑπὲρ ἄνθρωπον ἐπολιτεύσατο, οὕτω μαθὼν [71] καὶ τὴν χώραν, ἐξ ἧς ὁ τοσοῦτος καρπὸς ἤνθησεν, ἐκπλαγῇς ἀληθῶς ὁποῖον ῥόδον ἐν μέσῳ τῶν ἀκανθῶν ἐβλάστησεν · » Ἦν γὰρ τῆς Αὐσίτιδος χώρας τοῦ Ἡσαῦ, ἐξ οὗπερ Αὐσῖτις ὠνόμασται, ἐκ τοῦ πόρνου καὶ βεβήλου, ὅπως θαυμάζῃς ἐκ ποίας πατρίδος καὶ ῥίζης κακῆς ἐβλάστησε καρπὸς ὡραιότατος. Ἀπόγονος γάρ ἐστι τοῦ διαβαλλομένου, καθὼς ἡ Γραφὴ πέμπτον ἀπὸ τοῦ Ἀβραάμ · » Ἀβραὰμ γὰρ, φησὶν, ἐγέννησε τὸν Ἰσαὰκ, Ἰσαὰκ τὸν Ἡσαῦ, Ἡσαῦ τὸν Ῥαγουὴλ [72] καὶ τὸν Ζαρὰ, Ζαρὰ τὸν Ἰώβ. Ἔχων [73] οὖν τὴν διαδοχὴν ἀπὸ τοῦ Ἀβραὰμ εἰς αὐτὸν κατερχομένην διὰ τοῦ Ἡσαῦ, δείκνυσι [74] τὴν ῥίζαν, ἵνα τὸν καρπὸν θαυμάσῃς · ὅτι ὁ μὲν πόρνος ἦν [75] καὶ βέβηλος, ὁ δὲ σώφρων καὶ σεμνὸς, λέγων οὕτως [76] · « Εἰ δὲ ἐπηκολούθησεν ὁ ὀφθαλμός μου γυναικὶ ἀλλοτρίᾳ » — καὶ [77] · « Διαθήκην διεθέμην τοῖς ὀφθαλμοῖς μου. » Οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ θυσίας ὑπὲρ τῶν ἰδίων τέκνων προσήγαγε καθ' ἡμέραν φάσκων · « Μήποτε κακὰ ἐνενόησαν οἱ υἱοί μου πρὸς τὸν Θεόν. » Εἰκότως οὖν ἔφη [78] · « Καὶ ἦν ἄνθρωπος ἐκεῖνος θεοσεβὴς, ἄμεμπτος, » καὶ τὰ ἑξῆς. Οἱ μὲν γὰρ ἔξω [79] φιλόσοφοι τὸν ὅρον τοῦ ἀνθρώπου δηλοῦντές **77** φασιν· Ἄνθρωπός ἐστι ζῶον λογικὸν θνητόν · ἡ δὲ θεία Γραφὴ οὐχ οὕτως, ἀλλ' · Ἄνθρωπός ἐστιν « [80] ἄμεμπτος, δίκαιος, θεοσεβὴς, ἀπεχόμενος ἀπὸ παντὸς πονηροῦ πράγματος » — ὡς ὅ γε τούτοις [81] μὴ μεμαρτυρημένος οὐδὲ ἄνθρωπος, ἀλλὰ κτῆνος. Ἐὰν γὰρ ἔχῃ τὸν χαρακτῆρα τῆς φύσεως, ὑβρίζῃ δὲ αὐτὸν τῇ κακίᾳ τῆς προαιρέσεως, ἀκούσετε [82] παρὰ τοῦ προφήτου [83] · « Ἄνθρωπος ἐν τιμῇ ὢν οὐ συνῆκε, παρασυνεβλήθη τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις, καὶ ὡμοιώθη αὐτοῖς. » — Ὥσπερ τοίνυν ἐπὶ τῆς κοινῆς συνηθείας ἐπειδάν τις τὸν ἑαυτοῦ υἱὸν ἢ οἰκέτην ἀποστέλλῃ ἐπί τινα πρᾶξιν, παρακελεύεται λέγων · « ὡς ἄνθρωπος πρᾶξαι τὰ τῆς πράξεως, » καὶ τὸ κοινὸν ὄνομα ἰδιοποιεῖται· οὕτως, εἰ καὶ πάντες ἄνθρωποι λέγονται, μόνος ἀληθῆς ἐκεῖνός ἐστιν ὁ τὴν εἰκόνα σώζων καὶ τὸ πρωτότυπον (13ᵉ) κάλλος μὴ ἀφανίζων. Εἶπεν οὖν αὐτὸν ἄνθρωπον, ἵνα ἀπὸ τῆς φύσεως, τὴν πρόθεσιν ἐπαινέσῃς· εἶτα δὲ αὐτὸν καὶ ἀπὸ τῆς Αὐσίτιδος χώρας, ὅπως ἐκ τῆς κομώσης γῆς τῇ ἀσεβείᾳ τὸν καρπὸν

Variæ lectiones et notæ.

[66] ὥ. 'A. Par. 2. [67] ἐκ Par. 2. [68] Χρ. ἔφη Par. 2. [69] κ. ἀ. Chr. VI. 584 A. [70] Θαυμάσῃς Chr. [71] ἐὰν μάθῃς Chr. [72] Ῥ. τὸν Ζ. Chr. [73] Εἶχον l. Εἶχεν cod. [74] οὖν Chr. [75] τίς δὲ ἦν Ἡ. π καὶ β. ὁ δὲ σεμνὸς καὶ θαυμάσιος Chr. [76] Job xxxi, 7. Εἰ δὲ καὶ τῷ ὀφθαλμῷ ἐπ. ἡ καρδία μου [77] xxxi, 1. [78] l. 5-29. l. 1. [79] οἱ ἔξωθεν ὁ. ἔθεντο ἀ. Chr. [80] δικ. ἀληθινὸς, ἀπ. Chr. [81] τοῖς τοιούτοις Chr. [82] ἀκούει Chr. [83] Ps. xlix, 12.

Digitized by Google

ἀνυμνήσῃς, ὃν ὁ ἀρχέκακος ὁρῶν καὶ φθόνῳ βαλλόμενος, αἰτεῖται παρὰ τοῦ Θεοῦ τὸν κατὰ τοῦ δικαίου πειρασμὸν, ἵνα σὺ θάρσος λάβῃς καὶ μάθῃς, ὅτι οὐκ ἔχει δαίμων ἐξουσίαν κατὰ θεοσεβοῦς ὄντως Χριστιανοῦ καὶ φοβουμένου τὸν Θεὸν, ἐὰν μὴ ἐπιτροπὴ γένηται ἄνωθεν ἢ διὰ παιδείαν, ἢ διὰ συγχώρησιν. Ὅταν γὰρ ἐπάγει ὁ Θεὸς παιδευτήρια, ἢ δίκας ἀπαιτεῖ τῶν ἁμαρτημάτων, ἢ τὴν ἀρετὴν γυμνάζει τῶν θείων κατορθωμάτων, τότε παραδιδοῖ αὐτὸν τῷ πονηρῷ· οὐ γὰρ ἠδυνήθη πολεμῆσαι ἕως ἐπετράπη· καὶ μὴ θαυμάσῃς· οὐδὲ γὰρ κατὰ χοίρων ἐξουσίαν ἔχει, καθὼς ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις ἤκουσας. Οἱ μὲν οὖν θεῖοι ἄγγελοι διακονοῦσι ταῖς τῶν ἀγαθῶν ἀνθρώπων σωτηρίαις· « Πάντες γάρ, φησὶ, λειτουργικὰ πνεύματά εἰσιν εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν [84], » οἱ δὲ πονηροὶ δαίμονες εἰς τὰς κατὰ τῶν ἁμαρτωλῶν τιμωρίας· « Ἐξαπέστειλας γάρ, φησὶν, εἰς αὐτοὺς θυμὸν καὶ ὀργὴν καὶ θλῖψιν ἀποστολὴ δι' ἀγγέλων πονηρῶν [85]. » Οἱ τοίνυν δαίμονες, εἰ καὶ ἀφηνίασαν τῇ προθέσει, ἀλλ' ὑπὸ ζυγὸν κεῖνται τῆς δουλείας **78** καὶ κελεύονται πρᾶξαι ὡς οἱ δήμιοι τὰ προσταττόμενα παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἁγίων. Καὶ δηλοῖ Παῦλος περί τινων λέγων [86]· « Οὓς καὶ παρέδωκε τῷ Σατανᾷ, ἵνα παιδευθῶσι μὴ βλασφημῆσαι· » ἵνα γὰρ μὴ νομισθῶσιν οἱ δαίμονες, ὅτι πάντα κατ' αὐθεντίαν πράττουσιν, κελεύονται ἄκοντες ποιεῖν τὰ προσταττόμενα. Καὶ τοῖς μὲν ἁγίοις ἀποστέλλει ὁ Θεὸς διακόνους ἀγγέλους ἁγίους εἰς σωτηρίαν, τοῖς δὲ ἁμαρτωλοῖς ἐπιτρέπει δαίμονας εἰς τιμωρίαν· καὶ γὰρ ὅτε κατὰ τοῦ Ἀχαὰβ ὁ Θεὸς ἀπεφήνατο λέγων [87]· « Τίς πορεύσεται καὶ ἀπατήσει τὸν Ἀχαὰβ, καὶ πεσεῖται; » ἀπεκρίθη πνεῦμα πονηρόν· « Ἰδοὺ ἐγὼ, » πάντως γινῶσκον, ὅτι εἰς τοῦτο τέτακται. Καὶ ἀποστέλλονται μὲν ἰδικῶς εἰσπράξασθαι τιμωρίαν ἐπὶ τῶν πονηρῶν, ἀποστέλλονται δὲ καὶ πρὸς δικαίους, οὐχ ἵνα τιμωρήσωνται, ἀλλ' ἵνα πειράσωσιν· ἐπειδὴ γὰρ ἄγγελος ἅγιος ὑπουργῆσαι τῇ πείρᾳ οὐ κελεύεται· — οὐδὲ γὰρ ὁ Θεὸς κελεύει τὸ ἀπρεπὲς πρᾶγμα ἀγγέλῳ θείῳ — διὰ τοῦτο δαίμονες ταύτην ἐπιτρέπονται τὴν πεῖραν. Καὶ μὴ θαυμάσῃς εἰ πρὸς δικαίους δαίμονες ἀποστέλλονται· « Ἀνήχθη » γὰρ, φησὶν, ὁ πάντων Δεσπότης ἀπὸ τοῦ Ἰορδάνου « εἰς τὴν ἔρημον πειρασθῆναι ὑπὸ τοῦ διαβόλου [88]. » Εἰ τοίνυν τὸν τοῦ παντὸς Κύριον ὁ διάβολος ἐπείρασε, τί θαυμάζεις· εἰ καὶ ἐπὶ τοὺς δικαίους εἰς γυμνάσιον ὑπομονῆς δαίμων ἀποστέλλεται; Ἀποστέλλεται δὲ, οὐ Θεοῦ κελεύοντος αὐτὸν, ἀλλὰ παραχωροῦντος· σχηματίζει γὰρ τὸν λόγον ἡ Γραφὴ ὡς ἐν προσωποποιΐᾳ, ὡς ὅταν λέγῃ, « Τῷ δὲ ἁμαρτωλῷ εἶπεν ὁ Θεός [89]. »

A enim in porcos potestatem habet, sicut in Evangeliis audisti. Divini quidem angeli bonorum hominum saluti inserviunt: «Omnes enim, inquit, administratorii spiritus sunt in ministerium missi propter eos qui hæreditatem capient salutis;» sed mali dæmones contra adsupplicium peccatorum: «Misisti enim, inquit, in eos indignationem, et iram, et tribulationem, missione per angelos malos». Dæmones igitur, quamvis rebellaverunt volentes, nihilominus sub jugo jacent servitutis, et jubentur facere tanquam lictores quæ sibi imperantur a Deo et a sanctis. Et ostendit Paulus loquens de quibusdam «quos et tradidit Satanæ, ut discant non blasphemare.» Ut enim non existimentur dæmones cuncta ex potestate agere, jubentur inviti facere quæ mandantur. Et sanctis quidem mittit Deus angelos sanctos qui ministrant ad salutem, malos autem tradit dæmonibus ad supplicia. Etenim quando adversus Achab locutus est Deus, dicens: «Quis proficiscetur et decipiet Achab, et cadet?» respondit spiritus malus: «Ecce ego», apprime sciens se ad hoc constitutum esse. Mittuntur quidem singuli ad puniendos malos, sed mittuntur quoque ad justos, non ut puniant, sed ut tentent eos. Cum enim angelus sanctus inservire tentationi non jubeatur (non enim ipse quidem Deus præcipit indecorum negotium angelo divino), ideo hæc tentandi cura damonibus committitur. Et ne mireris quod ad justos dæmones mittantur: «Ductus est» enim, inquit, universorum Dominus a Jordane «in desertum, ut tentaretur a diabolo.» Atqui, si universorum Dominum diabolus tentavit, quid miraris ad justos quoque, exercitandæ patientiæ causa, dæmonem mitti? Mittitur autem, non jubente Deo, sed concedente. Figura enim sermonem exornat Scriptura tanquam in prosopopœia, quasi dicat: «Peccatori dixit Deus.»

ΙϚ'. *Περὶ τοῦ Ἰακώβ.*

Ἰσαὰκ δὲ γενόμενος ἐτῶν ξ' ἐγέννησε τὸν Ἰακὼβ, καὶ μετὰ τοῦτο ἔζησε (13b) ρκ' ἔτη, καὶ ἀπέθανε, ζήσας τὰ πάντα ρπ' ἔτη. (2) Ἰακὼβ δὲ, γενόμενος ἐτῶν πε', ἐγέννησε τὸν Λευΐ, καὶ μετὰ τοῦτο ἔζησεν ἔτη ξθ', καὶ ἀπέθανεν εἰς Αἴγυπτον, ποιήσας ἐκεῖ ἔτη

XVI. *De Jacob.*

Isaac, cum sexaginta annos natus esset, genuit Jacob, et postea vixit centum et viginti annos, et mortuus est, cum facti essent anni ejus centum octoginta. Jacob autem octoginta quinque annos natus, genuit Levi, et postea vixit annos sexaginta

Variæ lectiones et notæ.

[84] Heb. I, 14. [85] Ps. LXXVIII, 49. [86] I. Tim. I, 20. [87] III Reg. XXII, 20, [88] Matth. IX. 1. [89] Ps. L, 16.

Digitized by Google

novem, et mortuus est in Ægypto, cum annos septemdecim ibi commoratus esset, et facti essent omnes anni ejus centum quadraginta septem. Qui cum septuagesimum quintum annum ageret, et fugeret ab Esau fratre suo, pervenit Charan Mesopotamiæ ad Laban fratrem matris suæ Rebeccæ, cujus ovium cum custos factus esset annis viginti, et duas filias ejus Lian et Rachel uxores duxisset, habuit filios duodecim et filiam unam, sive de liberis, sive de ancillis Bala et Zelpha. Ex Lia enim, uxore sua, genuit Ruben, Simeon, Levi, Judam, Issachar, Zabulon et Dinam; ex Rachel, Joseph, posteaque Benjamin, post reditum; ex Bala, Dan et Nephthali; ex Zelpha, Gad et Aser. Post vero viginti annos, tempus fugæ et servitutis, et post regressum e Mesopotamia in terram B Chanaan et luctam cum Deo, in qua visione Israel nominatus est, visionem novam vidit Bethel, et cum decimas dedisset omnium rerum quas possidebat, ultimos subjicit filios, et incipiens a Benjamin, ordineque præpostero ad Levi veniens, decimum hunc inventum Deo offert; sicque omnia sua et filios quoque decimavit, sicut ante fugiens Deo promiserat dicens: « Cunctorum quæ dederis mihi, decimas offeram tibi ea. » Confestim cum induisset Levi stola sacerdotali, per ipsum victimas obtulit Deo Bethel, et exinde qui legali sacrificio et ministerio incumbunt, Levitæ vocati sunt, et ii qui divinæ gratiæ incumbunt sacrificio, clerici nominantur, eo quod scriptum sit: «Non jacet Levitis possessio in filiis Israel, Dominus enim pars C eorum et possessio.»

XVII. *De morte Esau.*

Isaac et Rebecca, post reditum Jacob, advocatos Jacob et Esau hortati sunt et jurejurando obstrinxerunt ut pacem inter se haberent, et fraternæ amicitiæ amplexarentur affectum; quo facto, defuncti sunt, prior quidem Rebecca, non multo vero post ipso Isaac, relictis Jacob primogenituræ præmiis. Post hæc instigatus est Esau ab Amalec, filio suo quem ex pellice habuerat, et collectis gentibus D irruit adversus Jacob, ut dicit Josephus. Hic vero, occlusis portis urbis in quam confugerat, de muro Esau hortabatur ut parentum præcepta recordaretur. Cum iste vero non assentiretur, imo magis insolesceret et conviciaretur, et mortem illi minaretur, Jacob, intenso arcu, dejecit Esau sub mamilla dextera vulneratum et percussum occidit.

A ιζ', ζήσας τὰ πάντα ἔτη ριζ'. (3) Ὃς, ὑπάρχων ἐτῶν οε', καὶ φυγὼν Ἡσαῦ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, κατήντησεν εἰς **79** Χαρρὰν τῆς Μεσοποταμίας πρὸς Λάβαν, τὸν ἀδελφὸν τῆς μητρὸς αὐτοῦ Ῥεβέκκας, οὗ καὶ τῶν προβάτων νομεὺς γενόμενος ἔτη κ', καὶ τὰς β' θυγατέρας αὐτοῦ Λέαν καὶ Ῥαχὴλ εἰς γυναῖκας λαβών, ἔσχεν υἱοὺς ιβ' καὶ θυγατέρα μίαν ἀπό τε τῶν θεραπαινίδων Βάλλας καὶ Ζελφᾶς· ἐκ μὲν γὰρ Λέας, τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, ἐγέννησε τὸν Ῥουβὴμ καὶ Συμεῶνα καὶ τὸν Λευῒ καὶ τὸν Ἰούδαν, τὸν Ἰσάχαρ καὶ τὸν Ζαβουλὼν καὶ τὴν Δεῖναν, ἐκ δὲ Ῥαχὴλ τὸν Ἰωσὴφ, ὕστερον δὲ καὶ τὸν Βενιαμὶν μετὰ τὴν ἐπάνοδον, ἐκ Βάλλας τὸν Δὰν καὶ τὸν Νεφθαλίμ, ἐκ δὲ Ζελφᾶς τὸν Γὰδ καὶ τὸν Ἀσήρ. (4) Μετὰ δὲ τὸν κ' χρόνον τῆς ἀποφυγῆς τε καὶ δουλείας, B [καὶ μετὰ] τὴν ἐκ Μεσοποταμίας καὶ πρὸς γῆν Χαναὰν ὑποστροφὴν καὶ τὴν παλαίστραν [90] μετὰ τοῦ Θεοῦ, δι' ἧς καὶ Ἰσραὴλ ὠνομάσθη δι' ὀπτασίας, εἶδε πάλιν ὅραμα ἐν Βεθὴλ καὶ πάντα ἀποδεκατώσας ἅπερ ἐκέκτητο, τελευταίους ὑποβάλλει τοὺς παῖδας, καὶ ἀριθμήσας αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ Βενιαμὶν ἀρξάμενος [91], ἀνάπαλιν καὶ ἐπὶ τὸν Λευῒ ἐλθών, ὃν δέκατον εὑρών, τῷ Θεῷ τοῦτον προσήγαγεν, ἀποδεκατώσας καὶ τέκνα καὶ πάντα ὅσα ἦν αὐτῷ, καθὼς καὶ προϋποσχόμενος εἶπε τῷ Θεῷ ἐν τῷ ἀποδιδράσκειν, ὅτι « Πάντων, ὅσα ἂν μοι δῷς, δεκάτην ἀποδεκατῶ σοι αὐτά [92]. » Καὶ εὐθὺς ἐνδύσας τὸν Λευῒ στολὴν ἱερατικήν, δι' αὐτοῦ θυσίας προσήνεγκε τῷ Θεῷ ἐν Βεθὴλ, κἀντεῦθεν οἱ μὴ [93] τῇ κατανόμῳ θυσίᾳ τε καὶ λειτουργίᾳ προσεδρεύοντες Λευῖται κέκληνται, οἱ δὲ τὴν κατὰ C τῆς θείας χάριτος ἱερουργίαν κληρικοὶ προσαγορεύονται, διὰ τὸ γεγράφθαι· « Οὐ κεῖται τοῖς Λευίταις κλῆρος ἐν υἱοῖς Ἰσραήλ· ὁ γὰρ Κύριος μερὶς αὐτῶν καὶ κλῆρος [94]. »

ΙΖ'. *Περὶ θανάτου Ἡσαῦ.*

Ὧδέ γε Ἰσαὰκ καὶ ἡ Ῥεβέκκα μετὰ τὴν τοῦ Ἰακὼβ ἐπάνοδον, προσκαλεσάμενοι τόν τε Ἰακὼβ καὶ τὸν Ἡσαῦ, καὶ παρακαλέσαντες **80** αὐτοὺς ἅμα καὶ ἐνορκισάμενοι εἰρήνην ἄγειν πρὸς ἀλλήλους καὶ τῆς ἀδελφικῆς οἰκειότητος ἀσπάζεσθαι τὴν διάθεσιν, τελευτῶσι, προτέρα μὲν ἡ Ῥεβέκκα, μετ' οὐ πολὺ δὲ καὶ Ἰσαάκ, τῷ Ἰακὼβ τῆς πρωτοτοκείας καταλιπόντες τὰ γέρα. (2) Μετὰ δὲ ταῦτα παρωξύνθη Ἡσαῦ ὑπὸ Ἀμαλὴκ, τοῦ ἐκ παλλακίδος υἱοῦ αὐτοῦ, καὶ συναγαγὼν ἔθνη ὥρμησε κατὰ τοῦ Ἰακὼβ, ὡς φησιν Ἰώσηπος [95]· ὁ δὲ, τὰς πύλας ἀποκλείσας τῆς πόλεως εἰς ἣν κατέφυγε, ἐκ τοῦ τείχους παρεκάλει τὸν Ἡσαῦ μνησθῆναι τῶν γονικῶν ἐντολῶν. Τοῦ δὲ μὴ ἀνασχομένου, ἀλλὰ μᾶλλον ὑβρίζοντος καὶ ὀνειδίζοντος (14) καὶ ὀλοθρεύσειν αὐτὸν ἀπειλοῦν-

Variæ lectiones et notæ.

[90] τῆς παλαίστρας cod. [91] ἀρξαμένου cod. [92] Gen. xxviii, 22. [93] οἱ μέν? [94] Deut. x, 9. [95] Jos. A. 2. l. 2. de his nihil hab t

Digitized by Google

τος, ἐντείνας ὁ Ἰακὼβ τὸ τόξον, κατέβαλεν Ἡσαῦ κατὰ τοῦ δεξιοῦ μαστοῦ, καὶ πλήξας ἀνεῖλεν. Οἱ δὲ υἱοὶ Ἰακὼβ, αὐτίκα ὑπεξελθόντες, σχεδὸν πάντας ἀνεῖλον. Καὶ τότε ἐπληρώθη τοῦ Ἰσαὰκ ἡ προῤῥησις ἡ λέγουσα πρὸς τὸν Ἡσαῦ· « Ἐὰν καθέλῃς τὸν ζυγὸν τοῦ ἀδελφοῦ σου ἀπὸ τοῦ τραχήλου σου, πλημμελήσεις πλημμέλειαν θανάτου ».

A Filii autem Jacob confestim manibus consertis pæne omnes interfecerunt. Tunc impleta est prophetia Isaac, qua dixerat ad Esau : « Si excutis jugum fratris tui de cervice tua, peccabis peccatum mortis. »

ΙΗ'. *Περὶ τῆς γεννήσεως Μωϋσέως.*

XVIII. *De nativitate Moysis.*

[96] Τῷ δὲ δευτέρῳ ἔτει τῆς τοῦ [97] Ἰσραὴλ ἐν Αἰγύπτῳ παροικίας ἱερογραμματέα δεινὸν προεῖπεν[98], ὅτι τὸ τικτόμενον παιδίον ἐν τῷδε τῷ χρόνῳ τοῖς Ἑβραίοις τὴν Αἰγυπτίων καταλύσει βασιλείαν, καὶ διὰ τοῦτο Φαραὼ προσέταξε φονεύειν τὰ τικτόμενα ἄῤῥενα τῶν Ἑβραίων παιδία.

Secundo anno cum esset Israel in Ægypto, vates socer prædixit natum hoc tempore parvulum ex Hebræis Ægyptiorum eversurum esse imperium, ideoque Pharao mandavit ut occiderentur recens nati parvuli Hebræorum masculini sexus.

[99] (2) Λευῒ δὲ, γενόμενος ἐτῶν με', ἐγέννησε τὸν Καάθ, καὶ μετὰ τοῦτο ἔζησεν ἔτη ιϛ', καὶ ἀπέθανε, ζήσας τὰ πάντα ἔτη ρλ'. Καὰθ δὲ, γενόμενος ἐτῶν ξγ', γεννᾷ τὸν Ἀμραμ. [1] (3) Ἀμραμ δὲ, γενόμενος ἐτῶν ο', γεννᾷ τὸν Μωϋσῆν καὶ τὸν Ἀαρών. [2] (4) Τὸν δὲ Ἀμραμ φασὶ τὸν πατέρα Μωϋσέως εὔξασθαι τῷ Θεῷ μὴ περιιδεῖν ἀπολλύμενον τὸ γένος τῶν Ἑβραίων· χρηματισθεὶς δὲ κατ' ὄναρ περὶ τῆς γεννήσεως καὶ δυνάμεως τοῦ **81** παιδίου Μωϋσέως, οὗ τεχθέντος καὶ ἐκθέτου γενομένου, Θερμοῦθις, ἡ τοῦ Φαραὼ θυγάτηρ, ἀνείλετο· τοσοῦτον δὲ ἦν ἀστεῖον τὸ παιδίον Μωϋσῆς, ὡς τοὺς ὁρῶντας αὐτὸ ἀμεταστρεπτὶ θαυμάζοντας ἐνορᾷν· ὃς καὶ ἐγενήθη εἰς υἱὸν τῇ θυγατρὶ τοῦ Φαραώ.

B Levi autem, cum annum quadragesimum quintum ageret, genuit Caath, et postea vixit annos nonaginta, et mortuus est, cum facti essent omnes anni ejus centum et triginta. Caath autem sexaginta tres annos natus, genuit Amram. Amram autem, septuaginta natus annos, genuit Moysen et Aaron. Dicitur Amram, pater Moysis, Dominum orasse ne perire pateretur genus Hebræorum. Divinitus autem in somnio admonitus est de nativitate et potestate parvuli Moysis, quem post nativitatem expositum, Thermutis, Pharaonis filia, sustulit. Porro adeo venustus erat puer Moyses, ut videntes eum cum admiratione contemplarentur : qui factus est tanquam filius filiæ Pharaonis.

(5) Λέγεται [3] δὲ ἔτι νήπιον ὄντα εἰσαχθῆναι πρὸς Φαραὼ τὸν πατέρα αὐτῆς, ἀστεῖον ὄντα τῇ ὄψει καὶ χαριέστατον, λαβέσθαι τῆς γενειάδος αὐτοῦ, καὶ διὰ τοῦτο προστάξαντος ἀναιρεθῆναι αὐτὸ, προνοίᾳ δὲ Θεοῦ ἐπισχεθῆναι τὸν Φαραὼ τοῦ μὴ ἀνελεῖν αὐτὸν τρόπῳ τοιῷδε· Ἀνθρακας ἀναφθέντας ἐν τῇ γῇ κατατεθῆναι καὶ χρυσίου [4] σωρὸν ὑποθήκῃ τινῶν τῶν ὑπ' αὐτῶν σοφῶν· καὶ εἰ μὲν ἅψαιτο ὁ παῖς, φησὶ, τοῦ χρυσοῦ καὶ τούτου λάβοι, κακοήθως ἐδράξατο τῆς γενειάδος αὐτοῦ, εἰ δὲ θίξοι τῶν καιομένων ἀνθράκων, ἀπανούργως καὶ ὡς ἀφελὴς παιδίον τοῦτο εἰργάσατο, καὶ οὐ χρὴ μάτην ἀναιρεθῆναι· ὅ καὶ γενόμενον, ἔστησε τὴν ἀπόφασιν· ἀφέμενος γὰρ τοῦ χρυσοῦ, προσέδραμε τοῖς ἄνθραξι, καὶ τούτων ἕνα λαβὼν, κατὰ τὸ ἠθισμένον ὡς τὰ πολλὰ τοῖς παισὶ, τῷ στόματι προσήνεγκε, καὶ ψαύσαντος αὐτοῦ τῇ γλώσσῃ, βραδύγλωσσος γέγονε καὶ δύσηχος τοῦ λαλεῖν.

C Cum infans adhuc esset, decorus visu et elegantissimus, adductus est, ut ferunt, ad Pharaonem, patrem Thermutis. Cum vero barbam illius arripuisset, jussit rex illum occidi; sed divina providentia Pharaonem cohibuit ne infantem isto modo occideret. Suaserunt ei sapientes quidam, ex subditis ut carbones accensi et auri acervus simul deponerentur humi, si puer, inquit, aurum tetigerit et sumpserit, tunc maligne barbam vellit, si vero tetigerit accensos carbones, absque malitia et ut simplex puerulus, hoc fecit, nec decet occidi sine causa; quod cum accidisset, argumento fuit. Neglecto enim auro, accurrit puer ad prunas, carbonemque sumptum, ut solent parvuli, ori admovit, tactaque lingua, tardiloquus factus est et horrisona voce.

ΙΘ'. *Ὅτι υἱοὶ Ἰσραὴλ ἐξῆλθον ἐκ τῆς Αἰγύπτου.*

XIX. *Filii Israe. egrediuntur ex Ægypto.*

[5] Ἐν δὲ τῷ ὀγδοηκοστῷ ἔτει τοῦ Μωϋσέως; ἐξῆλ-

D Octogesimo anno Moysis, egressi sunt filii Israel

Variæ lectiones et notæ.

[96] 2082 (3474). [97] τοῦ λογοθέτου. Nota codicis marginalis. [98] φησὶν Leo; Glyc. 278,8-280,15 e Josepho; Ced. 75,19. [99] 2082 (3474). [1] 2020 (3557). [2] 1930 (3607). [3] ἐξ ἄλλου βιβλίου cod. [4] χρυσίον cod.

Digitized by Google

ex Ægypto, in qua commorati sunt ducentis et quindecim annis. Quare igitur dixit Deus ad Abraham : « Peregrinum erit semen tuum annis quadringentis » ? At evidens est, ab ascensu Abrahæ in Chanaan incolatum populi æstimandum esse; non enim in Ægypto solummodo incolæ fuerunt, sed etiam in terra Chanaan, ut testatur Moyses dicens : « Habitatio autem filiorum Israel in terra Chanaan et in Ægypto quadringentorum triginta annorum. » Sunt porro Abraham ab ascensu in Charran usque ad nativitatem Isaac anni viginti quinque, ab Isaac ad Jacob anni sexaginta, a Jacob usque ad Levi anni octoginta septem, a Levi usque ad Caath anni quadraginta quinque, a Caath ad Amram anni sexaginta tres, ab Amram ad Moysen anni septuaginta, a Moyse usque ad exitum anni octoginta. Itaque, cum exisset Israel, ossa Joseph asportans, versatus est in deserto quadraginta annis; dicit enim : « Quinta generatione ascenderunt filli Israel de Ægypto, et sumpsit Moyses ossa Joseph secum ; conjuravit enim Joseph filios Israel dicens : Visitatione visitabit vos Deus, et una asportabitis ossa mea hinc vobiscum.» Qui septemdecim annos natus ob invidiam a fratribus venumdatus est, et triginta annorum factus, princeps universæ Ægypti constituitur, in qua cum duos genuisset filios, Ephraim et Manassem, mortuus est, centum et decem annos natus.

A θον υἱοὶ Ἰσραὴλ ἐξ Αἰγύπτου, ἐν ᾗ παρῴκησαν ἔτη σιε'. Πῶς οὖν φησιν ὁ Θεὸς τῷ Ἀβραάμ, « Ὅτι πάροικον ἔσται τὸ σπέρμα σου ἔτη υ' ; » Ἀλλὰ δῆλον, ὅτι ἀπὸ τῆς ἀναβάσεως Ἀβραὰμ ἐκ Χαρρὰν δεῖ τὴν τοῦ λαοῦ παροικίαν ἀριθμεῖν· οὐ γὰρ ἐν Αἰγύπτῳ μόνον γέγονεν ἡ παροικία, ἀλλὰ καὶ ἐν γῇ Χαναάν, καθὼς μαρτυρεῖ Μωϋσῆς λέγων[6]· (14)« Ἡ δὲ παροίκησις τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐν γῇ Χαναὰν καὶ ἐν Αἰγύπτῳ ἔτη υλ'.» Καί ἐστι τοῦ μὲν Ἀβραὰμ ἀπὸ τῆς ἐν [7] Χαρρὰν ἀναβάσεως μέχρι τοῦ Ἰσαὰκ γεννήσεως **82** ἔτη κε', τοῦ δὲ Ἰσαὰκ μέχρι Ἰακὼβ ξ' ἔτη, τοῦ δὲ Ἰακὼβ μέχρι Λευῖ ἔτη πζ', τοῦ δὲ Λευῖ μέχρι Καὰθ ἔτη με', τοῦ δὲ Καὰθ μέχρι Ἀμραμ ἔτη ξγ', τοῦ δὲ Ἀμραμ μέχρι Μωϋσέως ἔτη ο', τοῦ δὲ Μωϋσέως μέχρι τῆς ἐξόδου ἔτη π'. (2) Καὶ οὕτως ἐξελθὼν Ἰσραὴλ, ἐπιφερόμενος τὰ ὀστᾶ Ἰωσὴφ, ἐποίησεν ἐν τῇ ἐρήμῳ ἔτη μ'· φησὶ γάρ· « Πέμπτῃ γενεᾷ ἀνέβησαν υἱοὶ Ἰσραὴλ ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου, καὶ ἔλαβε Μωϋσῆς τὰ ὀστᾶ Ἰωσὴφ μετ' αὐτοῦ· ὁρκώσας γὰρ ὥρκισεν [8] Ἰωσὴφ τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ λέγων· » Ἐπισκοπῇ ἐπισκέψεται ὑμᾶς [9] ὁ Θεὸς, καὶ συνανοίσετε τὰ ὀστᾶ μου ἐντεῦθεν μεθ' ὑμῶν· » ὃς ὑπάρχων ἐτῶν ιζ' φθονηθεὶς ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν ἐπράθη, καὶ γενόμενος ἐτῶν λ', ἄρχων πάσης Αἰγύπτου καθίσταται, ἐν ᾗ γεννήσας υἱοὺς β', τὸν Ἐφραῒμ καὶ τὸν Μανασσῆ, ἀπέθανεν ἐτῶν ρι'.

B

Quoniam igitur octogesimum annum agebat Moyses cum adstitit coram Pharaone, mansitque præterea quadraginta annis in deserto, prorsus evidens est, per quadraginta dies integros accidisse plagas contra Ægyptum, quos dies numeramus post annos quadraginta commorationis in deserto; legentes enim cum diligentia notavimus quadraginta dies fieri ita : primo die collocutus est Moyses cum Pharaone; secundo, postridie discucurrit populus ad paleas colligendas» «et flagellati sunt scribæ eorum» eo quod non fecissent (Israelitæ) diei opus; tertio, die sequenti, vociferati sunt filii Israel eo quod denegaretur palea, et ingressus est ad Pharaonem; quarto, precatus in verbo Domini dixit ad Israel : « Educet vos ex Ægypto Deus,» et non acquieverunt propter multam negligentiam. Quinto, ingressus est ad Pharaonem, et virgam in draconem convertit; sexto, aquam vertit in sanguinem, deinde collegerunt usque ad tertium decimum diem, et ascendit rana. Quarto decimo, mortuæ sunt ranæ; quinto decimo, facti sunt sciniphes; sexto decimo, collocutus est Pharaoni, quia postero die debet fieri cynomyia; septimo decimo,

C

[10] (3) Ἐπεὶ οὖν, ὅτε παρέστη Μωϋσῆς τῷ Φαραὼ, ἦν ἐτῶν π', ἔμεινε δὲ ἄλλα μ' ἔτη ἐν τῇ ἐρήμῳ, δῆλον οὖν ἐστιν, ὅτι ἐν ὅλαις μ' ἡμέραις γεγόνασιν αἱ κατ' Αἴγυπτον πληγαὶ, ἃς ἡμέρας ἀριθμοῦμεν μετὰ τῶν μ' ἐτῶν τῆς ἐρήμου· ἀναγνοὺς γὰρ μετὰ ἀκριβείας ἐσημειωσάμην τὰς μ' ἡμέρας γενέσθαι οὕτως· α', ἀφ' ἧς ἡμέρας συνέτυχε τῷ Φαραώ· δευτέρᾳ δὲ, τῇ ἐπιούσῃ « διεσπάρη ὁ λαὸς ἄχυρα συλλέξαι [11] » «καὶ ἐμαστιγώθησαν [12] οἱ γραμματεῖς αὐτῶν», μὴ ποιησάντων [13] τὸ τῆς ἡμέρας ἔργον· τρίτῃ γὰρ, τῇ ἑξῆς καταβοῶντες υἱοὶ Ἰσραὴλ διὰ τὸ ἀπαιτεῖσθαι ἄχυρον, εἰσῆλθε πρὸς Φαραώ. Τετάρτῃ δὲ εὐξάμενος ἐν λόγῳ Κυρίου εἶπε τῷ Ἰσραὴλ, ὅτι » Ἐξάξει ὑμᾶς ἐξ Αἰγύπτου ὁ Θεός »· καὶ οὐ προσέσχον ἐκ πολλῆς ὀλιγωρίας [14]. Πέμπτῃ δὲ, εἰσῆλθε πρὸς Φαραὼ καὶ τὴν ῥάβδον ὄφιν ἐποίησεν· ἕκτῃ δὲ τὸ ὕδωρ εἰς αἷμα μετέβαλεν. Εἶτα ἀνελάβοντο μέχρι τῆς γ', καὶ ι' ἡμέρας, καὶ ἀνέβη ὁ βάτραχος. Τεσσαρεσκαιδεκάτῃ ἀπέθανον οἱ βάτραχοι· ιε' σκνίπες γεγόνασι· ις' συνέτυχε τῷ Φαραὼ, ὅτι αὔριον μέλλει γίγνεσθαι κυνόμυια, ιζ' ἦλθεν ἡ κυνόμυια· ιη' ἀπέστη ἡ κυνόμυια, ἐν ᾗ καὶ ἠπειλήθη τῶν κτηνῶν ὁ θάνατος· **83** ιθ' ἀπέθανον τὰ κτήνη· κ' δὲ «φλυκτίδες ἀναζέουσαι [15]» γεγόνα-

D

Variæ lectiones et notæ.

[6] 1867 (3689) — Γεώργιος cod. [6] Ex. XII, 40. [7] ἐκ X Leo; τῆς Ἰ. Leo. [8] Ὅρκῳ γὰρ ὠ. τού, Ex. XIII, 18,19; Gen. L, 25. [9] ἡμᾶς cod. ὑμᾶς κύριος Ex. ὁ Θεὸς ὑ. Gen. [10] Cod. 65, 6? [11] Ex. V, 12,14. [12] ἐμαστίγωθησαν cod. [13] ποιήσαντες cod. [14] ἀπὸ τῆς ὀλιγοψυχίας Ex. VI, 9. [15] IX, 9.

Digitized by Google

σιν· κα' δὲ ἀπειλὴ τῆς ἐσομένης τῇ ἐπαύριον χαλάζης ἐξηνέχθη· κδ' ἦλθεν ἡ χάλαζα· κγ' δὲ ἡ ἀκρὶς ἐπῆλθε, ἐν ᾗ καὶ διὰ προσευχῆς ἤρθη· κδ' δὲ μέχρι κε' τὸ τριήμερον« ἐγίνετο σκότος[17]»· καὶ μετὰ τὰς γ' ἡμέρας διελύθη. Εἶτα μεθ' ἡμέρας θ' εἶπε Κύριος πρὸς Μωσῆν καὶ Ἀαρὼν διαταξάμενος περὶ τοῦ Πάσχα· «Οὗτός ἐστιν ὁ πρῶτος μὴν[18]», ὁ παρ' Ἑβραίοις μὲν Νισὰν λεγόμενος, παρ' ἡμῖν δὲ Μάρτιος, ὡς φησιν ὁ Κύριος· « Ὁ μὴν οὗτος ἀρχὴ μηνῶν ὑμῖν ἐστι πρῶτος· λάλησον τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ λέγων· «Τῇ δεκάτῃ τοῦ μηνὸς τούτου λαβέτωσαν ἕκαστος πρόβατον», ἥτις ἐστὶ λς' ἡμέρα. Εἶτα μετὰ δ' ἡμέρας ἐσφάγη τὰ πρόβατα, καὶ πασχάσαντες ἐξῆλθον, ὡς εἶναι τὴν (15ª) μ' ἡμέραν, καθ' ἣν ἐθανατώθησαν τὰ πρωτότοκα Αἰγύπτου περὶ τὸ μεσονύκτιον, ὥστε καὶ τὰ ἄζυμα βαστάσαντες ἐξῆλθον διὰ τῆς μεσιτείας καὶ ὁδηγίας τοῦ ἀοιδίμου καὶ τερατουργοῦ Μωϋσέως.

A venit cynomyia; octavo decimo, recessit cynomyia, eodem die, minatus est Moyses mortem jumentorum; nono decimo, mortua sunt jumenta. Vicesimo, «postulæ ebullientes» factæ sunt; vicesimo primo, minatus est Moyses grandinem in crastinum diem; vicesimo secundo venit grando; vicesimo tertio, supervenit locusta, et eodem die, post precationem, ablata est; vicesimo quarto, usque ad vicesimum quintum, tribus diebus «factæ sunt tenebræ», et post tres dies dissipatæ sunt. Deinde post dies novem, dixit Dominus ad Moysen et Aaron, præcipiens circa Pascham : «Hic est primus mensis,» apud Hebræos dictus Nisan, apud nos autem Martius, sicut dicit Dominus : «Mensis iste principium mensium, vobis est primus : loquere ad B filios Israel, dicens : Decima die mensis hujus tollat unusquisque agnum,» quæ tricesima sexta dies est. Deinde post quatuor dies, occisi sunt agni et celebrata Pascha, egressi sunt, et hæc e t quadragesima dies, qua mortua sunt primogenita Ægypti circa mediam noctem, sicque cum azyma sustinuissent, egressi sunt per mediationem et ductu venerandi Moysis qui tot et tanta prodigia feci .

Κ'. *Περὶ τῆς δοθείσης πλακὸς Μωϋσεῖ.*

Οὗτος ἐκεῖνός ἐστιν ὁ μέγας θεοφάντωρ καὶ θεοφιλέστατος σημαντὴρ, πρὸς ὃν εἶπεν ὁ Θεός· « Ἰδοὺ δέδωκά σε θεὸν Φαραὼ, καὶ Ἀαρὼν ὁ ἀδελφός σου ἔσται προφήτης· σὺ δὲ λάλησον πάντα ὅσα ἐντέλλομαί σοι[19].» Οὗτος, πατάξας τοὺς Αἰγυπτίους διὰ τῆς δεκαπληγίας καὶ διὰ τῆς θαλάσσης ὀλοθρεύσας, ἐξήγαγε τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἐκ τῆς σιδηρᾶς καμίνου ἐν σημείοις καὶ τέρασι μεγάλοις, ἐν χειρὶ κραταιᾷ καὶ ἐν βραχίονι ὑψηλῷ, καθώς φησι καὶ 84 Δαυὶδ.« Τῷ καταδιελόντι τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν εἰς διαιρέσεις[20]» καὶ τὰ λοιπά.[21] (2) Οὐ γὰρ μία γέγονεν ὁδὸς, καθὼς ὁ Χρυσόστομος ὁ θεόσοφος λέγει, ἀλλὰ καθ' ἑκάστην φυλὴν τὸ ὕδωρ ἐσχίζετο, ὡς πολλὰς γενέσθαι τὰς διαβάσεις τοῦ λαοῦ, ἵνα μὴ φύσεως ἔργον τοῦτο νομισθῇ, ἀλλὰ Θεοῦ τοῦ πᾶσαν φύσιν δημιουργήσαντος καὶ κυριεύοντος. Ὅθεν ἐν βραχείᾳ καιροῦ ῥοπῇ τἀναντία εἰργάζετο· καὶ οὐ καθ' ἓν ἐτέμνετο μέρος τὸ ὕδωρ, κορυφουμένων τῶν ὑδάτων, ἀλλὰ κατὰ ἀριθμὸν τῶν φυλῶν ἁπάντων· καθ' ἕκαστον γὰρ τῶν σημείων τοῦτο μάλιστα ἦν περισπούδαστον τῷ Θεῷ, ἐπεὶ διὰ τῶν στοιχείων τὰ θαύματα ἐγίνετο, ὅπως μὴ φυσικῆς τινος ἀκολουθίας ἢ συντυχίας εἶναι τὰ γινόμενα νομισθῇ, ἀλλὰ τῆς ἄνωθεν ῥοπῆς τὰ συμβαίνοντα παραδοξοποιούσης διὰ Μωσέως εἰς τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ.

XX. *De tabula Moysi data.*

Hic est magnus Dei sacerdos et rector Deo carissimus, ad quem dixit Deus : « Ecce dedi te deum Pharaonis; et Aaron frater tuus erit propheta : tu vero loquere omnia quæ mando tibi. » Hic cum percussisset Ægyptios decem plagis, et in mare submersisset, eduxit filios Israel de camino ferreo in signis et prodigiis magnis, in manu forti et in brachio excelso, sicut dicit David, « qui divisit mare C Rubrum in portiones » et reliqua. Non enim unica facta est via, sicut dicit doctus in divinis Chrysostomus, sed uniquique tribui aqua scindebatur, ita ut plures fierent transitus populi, ut non naturæ opus hoc existimaretur, sed Dei qui naturam universam condidit et regit. Itaque brevi temporis momento hostes periere, neque in unam partem aqua secabatur, undis erigentibus se, sed secundum numerum tribuum universarum. Etenim in unoquoque signo, hoc præsertim erat studiose appetitum a Deo, ne, cum per elementa prodigia fierent, naturali quadam causa aut casu facta crederentur, sed cuncta quæ evenerant filiis Israel incredibilia, vi divina per Moysen facta judicarentur. Quos cum duxisset in deserto per columnam ignis et colum-

Variæ lectiones et notæ.

[17] x, 22. [18] xii, 23. Τὸν Νεῖλόν φασι μὴ ἀνελθεῖν ἐν ὅλοις ζ' ἔτεσι τοῦ λιμοῦ τῶν Αἰγυπτίων (cod. in m. et Leo 25,2). Ἐν τοῖς χρόνοις τούτοις διέπρεπον ἐν Αἰγύπτῳ πάντων ἐν σοφίᾳ Ἰαννῆς καὶ οἱ Ἰαμβρῆς οἱ ἐπαοιδοί (cod. in m. Glyc. 293, 5). [Κατὰ] τούτους τοὺς χρόνους Ἴναχος πρῶτος Ἄργους ἐβασίλευσεν· ἐπὶ τούτου ὁ λαὸς διέτριβεν ἐν τῇ ἐρήμῳ ἔτη μ'. Εἶτα Φορωνεύς· Ἀργείων ἐβασίλευσε, καθ' ὃν χρόνον ὁ ἐπὶ Γύγου κατακλυσμὸς ὑπὸ Ἑλλήνων ἱστόρηται καὶ Ἀτσυρίων μετὰ Πῖκον τὸν πρῶτον βασιλέα, ὃς ἐν Κρήτῃ ἀπέθανεν, ὃς καὶ τοῖς τότε καιροῖς Ζεὺς μετωνομάσθη· Σεμίραμις δὲ Νίνου ἐβασίλευσε (cod. in m. Leo 26,10-16). [19] Ex. vii, 1. [20] Ps. cxxxvi, 13. [21] In unico, qui de hoc miraculo Chrysostomi editus est loco (III, 459 B) nihil est hujus generis.

Digitized by Google

nam nubis, et pane cœlesti enutrisset, hostes eorum Amalecitas extensis manibus in fugam convertit. Hic audivit Dominum dicentem : « Ecce ego venio ad te in columna ignis et nubis, ut audiat me populus loquentem ad te, et credant tibi in æternum. » Et « tertia die, inquit, voces et fulgura et nubes caliginosa super montem Sinai apparuerunt, clangorque buccinæ sonabat fortiter et obstupefactus est populus. » — « Totus autem mons fumabat, eo quod descendisset Dominus super eum in igne, et ascendit vapor quasi fumus fornacis, et omnis populus turbatus est vehementer, et sonitus buccinæ prolixius tendebatur. »—« Et omnis populus stabat procul, audiens voces, et montem totum fumantem videntes, nec accedere audentes, sed jussi ut adorarent procul : « Et si fera, inquit, tetigerit, lapidibus opprimetur, » et terribile erat quod videbatur. Territus autem universus populus dixit Moysi : « Loquere nobis tu, et non loquatur nobis Dominus, ne forte moriamur. » — « Et vocavit Dominus Moyses in verticem montis, » — « cumque ascendisset operuit nubes montem, et descendit gloria Domini super montem, et operuit illum nubes diebus sex. Species autem gloriæ Domini quasi ignis ardens super vertice montis, in conspectu filiorum Israel. Ingressusque Moyses medium nebulæ super montem, erat ibi diebus quadraginta,» stans in conspectu Dei; « panem non comedit, aquam non bibit. » Et alias rursus : « Ascendit Moyses et Aaron et seniores septuaginta, et viderunt locum ubi stabat Deus et quæ erant sub pedibus ejus, quasi opus lapidis sapphirini, et quasi species firmamenti cœli puritate. » Et rursus dicit : « Et locutus est Dominus ad Moysen facie ad faciem quasi si quis loquatur ad amicum suum, et dimittebatur ad castra. Et dixit Moyses ad Dominum : « Si inveni gratiam in conspectu tuo, ostende te mihi ut te agnoscere possim, ut videam te, ut inveniam gratiam in conspectu tuo, et glorificemur ego et populus tuus. » Et dixit Dominus ad Moysen: « Et verbum istud, quod locutus es, faciam : invenisti enim coram me gratiam, et novi te supra omnes, et gratiam habes apud me, sed non poteris videre faciem meam : non enim videbit homo faciem meam et vivet, et ecce locus apud me, et stabis supra petram, et protegam te dextera mea, et tunc videbis posteriora mea; facies autem mea non videbitur tibi. » Deinceps cum deberet deuteronomium suscipere, rursus ait : « Et ascendit Moyses in montem Sinai, sicut præceperat ei Dominus. Et descendit Dominus in nube. » — « Et adstitit ei ibi quadraginta dies et quadraginta noctes;

(5) Οὓς περ καὶ ὁδηγήσας ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐν στύλῳ πυρὸς καὶ νεφέλης, καὶ ἄρτῳ διαθρέψας οὐρανίῳ, τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν Ἀμαληκίτας χειρῶν ἐκτάσει κατετροπώσατο. Οὗτος ἤκουσε παρὰ Κυρίου λέγοντος· «Ἰδοὺ ἐγὼ παραγίνομαι πρὸς σὲ ἐν στύλῳ πυρὸς καὶ νεφέλης, ἵνα ἀκούσῃ ὁ λαὸς λαλοῦντός μου πρὸς σὲ, καὶ πιστεύσωσί σοι εἰς τὸν αἰῶνα [32]». (4) Καὶ «τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, φησὶν, ἐγίνοντο φωναὶ καὶ ἀστραπαὶ καὶ νεφέλη γνοφώδης ἐπὶ ὄρους Σινᾶ, καὶ φωνὴ σάλπιγγος ἦχει μέγα. Καὶ ἐπτοήθη ὁ λαός [33]».—«Τὸ δὲ ὄρος ὅλον ἐκαπνίζετο διὰ τὸ καταβεβηκέναι τὸν Θεὸν ἐν αὐτῷ ἐν πυρὶ, καὶ ἀνέβαινεν ἡ ἀτμὶς ὡσεὶ καπνὸς καμίνου, καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἐξέστη σφόδρα· ἐγίνοντο δὲ αἱ φωναὶ τῆς σάλπιγγος προβαίνουσαι ἰσχυρῶς σφόδρα [34].» «Καὶ πᾶς ὁ λαὸς εἱστήκει μακρόθεν, ἀκούων τὰς φωνὰς, καὶ τὸ ὄρος ὅλον καπνιζόμενον ὁρῶντες [35]» καὶ πλησιάσαι μὴ τολμῶντες, ἀλλὰ προσκυνῆσαι πόρρωθεν κελευσθέντες· «Κἂν θηρίον, φησὶ, θίγῃ, λιθοβοληθήσεται, [36]» καὶ φοβερὸν ἦν τὸ φανταζόμενον. Φοβηθεὶς δὲ πᾶς ὁ λαὸς εἶπε πρὸς Μωσῆν [37]· « Λάλησον ἡμῖν σὺ, καὶ μὴ λαλείτω πρὸς ἡμᾶς ὁ Θεὸς, μήποτε ἀποθάνωμεν. »—« [38] Καὶ ἐκάλεσε Κύριος (15) τὸν Μωϋσῆν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους· » — [39] « Καὶ **85** ἀναβὰς ἐκάλυψεν ἡ νεφέλη τὸ ὄρος, καὶ κατέβη ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τὸ ὄρος, καὶ ἐκάλυψεν αὐτὸν ἡ νεφέλη ἡμέρας ς'· τὸ δὲ εἶδος τῆς δόξης Κυρίου ὡσεὶ πῦρ φλέγον, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους ἐναντίον τῶν υἱῶν Ἰσραήλ· εἰσελθὼν δὲ Μωϋσῆς εἰς τὸ μέσον τῆς νεφέλης ἐπὶ τοῦ ὄρους, ἦν ἐκεῖ ἡμέρας μ' ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἑστηκώς· « ἄρτον οὐκ ἔφαγεν, ὕδωρ οὐκ ἔπιεν [40]. » Καὶ ἄλλοτε πάλιν· « Ἀνέβη Μωϋσῆς καὶ Ἀαρὼν καὶ πρεσβύτεροι ο', καὶ εἶδον τὸν τόπον οὗ εἱστήκει ὁ Θεὸς καὶ τὰ ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ, ὡς ἔργον λίθου σαπφείρου καὶ ὡς εἶδος στερεώματος τοῦ οὐρανοῦ τῇ καθαρότητι. » (5) Καὶ αὖθίς φησιν [41]· « Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωϋσῆν ἐνώπιον ἐνωπίῳ ὡς εἴ τις λαλήσει πρὸς ἑαυτοῦ φίλον, καὶ ἀπελύετο εἰς τὴν παρεμβολήν. Καὶ εἶπε Μωϋσῆς πρὸς Κύριον· « Εἰ εὕρηκα χάριν ἐνώπιόν σου, ἐμφάνισόν μοι σαυτὸν γνωστὸς, ὡς ἴδω σε, ὅπως ἂν ὦ εὑρηκὼς χάριν ἐνώπιόν σου, καὶ ἐνδοξασθησώμεθα ἐγώ τε καὶ ὁ λαός σου. » Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωϋσῆν· « Καὶ τοῦτόν σου τὸν λόγον, ὃν εἴρηκας, ποιήσω· εὕρηκας γὰρ ἐνώπιόν μου χάριν· καὶ οἶδά σε παρὰ πάντας, καὶ χάριν ἔχεις παρ' ἐμοὶ, ἀλλ' οὐ δυνήσει ἰδεῖν τὸ πρόσωπόν μου· οὐ γὰρ μὴ ἴδῃ ἄνθρωπος· τὸ πρόσωπόν μου καὶ ζήσεται· καὶ ἰδοὺ τόπος παρ' ἐμοὶ, καὶ στήσῃ ἐπὶ τῆς πέτρας καὶ σκεπάσω σε τῇ χειρί μου, καὶ τότε ὄψει τὰ ὀπίσω μου· τὸ δὲ πρόσωπόν μου οὐκ ὀφθήσεταί σοι. » [42] (6) Εἶτα μέλλων τὸ Δευτερονόμιον δέχεσθαι,

Variæ lectiones et notæ.

[32] Ex. xix, 9. [33] xix, 16 [34] xix, 18,19. [35] xx, 18,21. [36] xix, 12,13. [37] xx, 19. [38] xx, 20. [39] xxiv, 15 18. [40] Deut. xix, 9; [41] xxxiii, 11-23. [42] Col. 89,20-91,14.

Digitized by Google

πάλιν φησίν [31]· « Καὶ ἀνέβη Μωϋσῆς εἰς τὸ ὄρος τὸ Σινᾶ, καθὼς συνέταξεν αὐτῷ Κύριος. Καὶ κατέβη Κύριος ἐν νεφέλῃ. » — « Καὶ παρέστη αὐτῷ ἐκεῖ ἡμέρας μ' καὶ νύκτας μ'· ἄρτον οὐκ ἔφαγε, καὶ ὕδωρ οὐκ ἔπιε, καὶ ἔγραψεν ἐπὶ τῶν πλακῶν τὰ ῥήματα τῆς διαθήκης, τοὺς ι' λόγους. Καὶ λαβὼν τὰς πλάκας καὶ καταβὰς ἀπὸ τοῦ ὄρους δεδοξασμένος, εἶδεν Ἀαρὼν καὶ πάντες οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ τὸ πρόσωπον Μωϋσέως, καὶ ἦν δεδοξασμένον, καὶ ἐφοβήθησαν αὐτῷ προσεγγίσαι. » Καὶ εἰκότως· νηστεύσας γὰρ ἡμέρας π' Κυρίῳ παρεστηκὼς καὶ τὰς θεογράφους πλάκας δεξάμενος καὶ τὸ θεόσδοτον Δευτερονόμιον εἰληφὼς, τοσοῦτον αὐτοῦ τὸ πρόσωπον **86** ἐκ τῆς θεοπτίας ἐδοξάσθη, ὥστε μὴ δύνασθαι τὸν λαὸν ἀτενίσαι πρὸς τὴν ἐκεῖθεν φερομένην θείαν αὐγήν [32] τε καὶ δόξαν. Καὶ διὰ τοῦτο « κάλυμμα ἐπετέθη ἡνίκα πρὸς αὐτοὺς ὡμίλει [33]· » ἀκτῖνας γὰρ ἐκπέμπων σελαφόρους καὶ ἀπαστράπτων σφόδρα, τὰς ὄψεις ἐπέστρεψε τῶν ὁρώντων, ὥσπερ τις ἡλιακὴ αὐγὴ τοῖς ὀφθαλμοῖς προσπίπτουσα. (7) Μετὰ γὰρ ἡμέρας μ' κατελθὼν καὶ διὰ τὴν μοσχοποιίαν θυμωθεὶς εὐθέως τὰς πλάκας συντρίψας, εἰς τὸ ὄρος πάλιν ἀνέδραμε, τοσαύτας ἄλλας ἐνδιατρίψας ἐν τῷ ὄρει ἡμέρας προσφιλοσοφῶν τῷ Θεῷ, πάσης (16ᵃ) ἀνθρωπίνης τροφῆς ὡς καὶ ἐν ταῖς προτέραις ἡμέραις γενόμενος ἄγευστος. Οὕτως τὰς δευτέρας πλάκας λαβὼν, πρὸς τὸν λαὸν κατῆλθε. (8) Ποῖος οὖν λογισμὸς ἀνθρώπινος τὸ ὑπέρογκον τοῦδε τοῦ θαύματος παραστῆσαι δυνήσεται, πῶς ἡ ῥοώδης τοῦ σώματος φύσις τοσοῦτον κινουμένη διήρκεσεν, οὐδενὸς ἀνεκπληροῦντος τὸ καθ' ἡμέραν διαπνέον καὶ ἐξωθούμενον τῇ δυνάμεως; Λύει δὲ τὸ ἄπορον τοῦτο πρᾶγμα καὶ θαυμάσιον ὁ θεῖος λόγος, ὡς ὅταν λέγῃ· « Οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένῳ ἐκ στόματος Θεοῦ. » Οὐκοῦν εὖδηλον πᾶσιν ἐντεῦθεν, ὡς μηδὲν τὸν ἄγγελον τοῦτον βεβρωκέναι παντελῶς ἐν ᾗ καὶ κατῆλθεν ἡμέρᾳ, σπεύδων ἐν λόγῳ Κυρίου, καὶ τῇ ἐπαύριον ἐν τῷ ὄρει ἀνῆλθεν, ὥστε δικαίως τῷ δικαίῳ θυμῷ χρησάμενον, τὰς ἐν λίθῳ σαπφείρῳ δακτύλοις Θεοῦ γραφείσας θείας ῥήσεις, μὴ φέρων τὴν ἐπάρατον ἐργασίαν τε καὶ θεοστυγῆ πρᾶξιν τῶν ἀνοσίων ἐκείνων καὶ βεβήλων, συνέτριψεν, τοῦτο μὲν ἀνάξιον πάμπαν εὖ μάλα κρίνας τοιαύτης θεουργίας καὶ εὐεργεσίας ἀπολαῦσαι τοὺς θεομισεῖς καὶ ἐμβροντήτους, τοῦτο δὲ μᾶλλον εἰδὼς τὴν κατ' αὐτῶν ἔνδικον τοῦ Θεοῦ ἀγανάκτησιν, καὶ διὰ τοῦτο παντί που δῆλον κελεύσας, εἰ καὶ μὴ πάντας, ἀλλὰ τοὺς παρατυγχάνοντας ἀναιρεθῆναι. Πῶς οὖν ὁ τοιαύτης καὶ τοσαύτης ἐγκρατείας καὶ νηστείας ἐργάτης καὶ χάριτος θείας ἔμπλεος ἐκ διαμέτρου καὶ θείῳ ζήλῳ πυρπολούμενος ἅμα καὶ ἰλιγγιῶν

panem non comedit, et aquam non bibit, et scripsit in tabulis verba fœderis, decem mandata. Et cum sumpsisset tabulas, et descendisset de monte glorificatus, vidit Aaron et omnes filii Israel faciem Moysis, et erat glorificata, et timuerunt ad eum accedere. » Et merito : cum enim jejunasset dies octoginta stans cum Domino, et tabulas a Deo scriptas accepisset, et deuteronomium a Deo datum sumpsisset, adeo ex divino afflatu facies ejus glorificata est, ut non posset populus prospicere divinum ad splendorem et gloriam quæ illinc egrediebantur. Quamobrem « velamen sibi imponebat dum ad eos colloqueretur ; » radios enim micantes emittens et fulgurans vehementer, oculos torqueba intuentium, quasi solis splendor in oculos incidens. Post quadraginta autem dies, cum descendisset, et ob vitulum conflatum indignatus esset, subito tabulas contrivit et ad montem rursus accurrit, in quo totidem alios dies commoratus est, philosophans apud Deum, et abstinens se, sicut diebus præcedentibus, ab omni humano cibo. Novis dein sumptis tabulis, descendit ad populum. Quanam ratione magnificum hoc miraculum repræsentare homo aliquis possit? Quomodo eximia corporis natura tantum agitata perduravit, cum nihil suppleret quidquid virium quotidie per transpirationem expellebatur? At solvit difficile illud et admirandum divina Scriptura dicens : « Non in solo pane vivet homo, sed in omni verbo quod egreditur de ore Dei. » Hinc igitur omnibus evidens est nihil prorsus angelum istum manducasse ipsa quoque die qua descendit obediens mandato Domini et postridie in montem rediit, utpote qui juste et ob justam iram egisset; nam contrivit verba divina Dei digitis inscripta in lapide sapphirino, non erens exsecrabilem et Deo invisam impiorum istorum et profanorum actionem; existimavit enim prorsus indignum esse impios et amentes istos tanto Dei beneficio ac auxilio frui, persuasum habens justam esse contra hos Dei iram, jussit, non omnes quidem, sed obvios quosque occidi. Quomodo igitur eximius temperantiæ et jejunii operator, et gratia Dei plenus, et divino zelo accensus, simulque anxius, fractusque animo, et extra modum afflictus, ob horrendum illud peccatum ingratorum et naturalis amoris expertium, infidorumque cibum aut potum attingere sustinuisset die una, amaritudine et ira plenus, angustiatus, inter populum improbum, pessimum, scelestissimum, prius quam pro ipso exorasset per præscriptum jejunium et compunctionem, quo nihil Deo gratius esse optime sane noverat? Enimvero una interfuit

Variæ lectiones et notæ.

[31] Ex. xxxiv, 4-26,28-30, Glyc. 294,14 Ὁ δὲ Γεώργιος λέγει, ὅτι ὁ Μωϋσῆς π. ἡμέρας νῆστις ἦν. [32] αἴγην cod. [33] Ex. xxxiv, 33-16; Deut. viii, 3.

Digitized by Google

dies inter descensum ejus de monte et ascensum, quo die tabulas confregit et vitulum destruxit triaque millia turpissimorum et pessimorum hominum perdidit, volens, ut existimant, placare paululum iram Dei et acerbum furorem, qua vix elapsa die postridiæ cito ascendit in montem ad Dominum exoraturus pro eis. Audi Scripturam expressis verbis dicentem : « Facto autem altero die, locutus est Moyses ad populum : Peccastis peccatum maximum, et nunc studebo Deum placare de peccato vestro. » Deinde statim addidit : « Reversusque est Moyses ad Dominum, et dixit : « Obsecro, peccavit populus iste vehementer, fecerunt que sibi deos, et nunc si quidem dimittis eorum peccatum, dimitte, si vero non, dele me quoque de libro quem scripsisti. » Et dixit Dominus ad Moysen : « Si quis peccaverit in conspectu meo, delebo eum de libro meo : nunc autem vade, et duc populum istum in locum quem dixi tibi. Et ecce angelus meus præcedet ante faciem meam ; qua autem die visitabo, adducam super eos peccatum eorum. » Et percussit Dominus populum pro reatu vituli quem fecerat Aaron. Vide benignitatem et severitatem Dei juxta Christophorum, et nosce perspicue horrendum vere esse incidere in manus Dei viventis, nec omnino posse qui lapsi sunt effugere vindictam divinam, cujus omnino justum et integrum Deum nunquam pœnitet, quamvis non subito hanc iram Deus adduxit, ut evidentissime et brevissime ostensum est. Citra igitur controversiam est admirabilem virum illum octoginta dies continuos jejunum perseverasse, divino actum Spiritu ; corroboratus est enim splendida illa Dei præsentia. Apud quem tandiu commoratus est, deus et Dei sacerdos jam factus, patientiam et firmitatem, humanam excedentia naturam ostendit, « sive in corpore, sive extra corpus nescio, Deus scit, » qui hunc ita ostentavit et eximie glorificavit. Deinde rursus dicit : « Cum ingrederetur Moyses ad tabernaculum, descendebat columna nubis et Deus, super tabernaculum. Populus autem videbat columnam nubis, et adorabant unusquisque de tabernaculo suo ; et ita locutus est Dominus cum Moyse » « in conspectu populi. Multifariam operam dando ut populum ab ira Dei liberare, adeo pro eis doluit, propriæ ipsius salutis oblitus, ut dictus sit a David stetisse in confractione coram Deo : « Si dimittis eis peccatum, dimitte, si vero non, dele me quoque de libro quem scripsisti ; » dixit enim, inquit, se dispersurum eos : si non Moyses electus ejus, stetisset in confractione in conspectu ejus, ne disperderet eos. Quicunque autem insurrexerunt in eum, alii quidem absorpti sunt ab inferno viventes, alii divini ignis facti sunt hæredes.

καὶ ἀδημονῶν καὶ ἀθυμῶν σφόδρα καὶ λυπούμενος καθ' ὑπερβολὴν ἐπὶ τῇ φοβερᾷ τῶν ἀχαρίστων ἁμαρτίᾳ, τῶν ἀστόργων καὶ **87** ἀσπόνδων, ἠνέσχετο βρύσεως ἢ πόσεως μετασχεῖν ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ, πικρίας καὶ θυμοῦ πεπληρωμένος καὶ στενοχωρίας ἐν λαῷ κακούργῳ καὶ πονηροτάτῳ καὶ μυσαροτάτῳ, μὴ πρότερον ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἐξιλεωσάμενος δι' ἐπιτεταγμένης ἐστὶ νηστείας καὶ κατανύξεως, ἢ οὐδὲν φίλον [36] Θεῷ πέφυκεν, εὖ εἰδὼς εἰ καί τις ἄλλος ; (9) Ὅτι γὰρ μία γέγονεν ἡμέρα μεταξὺ τῆς ἀπὸ τοῦ ὄρους καταβάσεως αὐτοῦ καὶ ἀναβάσεως, ἐν ᾗ τὰς τε πλάκας συντρίψας καὶ τὸν μόσχον ἐξαφανίσας καὶ τοὺς τρισχιλίους αἰσχίστους καὶ κακίστους ἄνδρας ὀλοθρεύσας, βουλόμενος, ὡς οἴονται, καταπαῦσαι τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ μικρὸν καὶ τὸν ἄκρατον θυμόν, αὐτίκα τῇ ἐπιούσῃ θᾶττον ἀνῆλθεν εἰς τὸ ὄρος πρὸς Κύριον, δυσωπήσων ὑπὲρ αὐτῶν, ἄκουσον τί φησιν ἡ Γραφὴ διαῤῥήδην [37] · « Καὶ ἐγένετο μετὰ τὴν αὔριον καὶ εἶπε Μωϋσῆς πρὸς τὸν λαόν · « Ὑμεῖς ἡμαρτήκατε ἁμαρτίαν μεγάλην, καὶ νῦν ἀναμνήσομαι πρὸς τὸν Θεὸν, ἵνα ἐξιλεώσωμαι περὶ τῆς ἁμαρτίας ὑμῶν. » Εἶτα ἐπήγαγεν εὐθέως· « Ἐπέστρεψε δὲ Μωσῆς πρὸς τὸν Κύριον καὶ εἶπε · « Δέομαι, ἡμάρτηκεν ὁλαὸς οὗτος ἁμαρτίαν μεγάλην καὶ ἐποίησαν (16b) ἑαυτοῖς θεοὺς, καὶ νῦν, εἰ μὲν ἀφῇς αὐτῶν τὴν ἁμαρτίαν, ἄφες, εἰ δὲ μὴ, ἐξάλειψον κἀμὲ ἐκ τῆς βίβλου ἧς ἔγραψας · » καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωϋσῆν · « Εἴ τις ἥμαρτεν ἐνώπιόν μου, ἐξαλείψω αὐτὸν ἐκ τῆς βίβλου μου · νῦν δὲ βάδιζε καὶ ὁδήγησον τὸν λαὸν τοῦτον εἰς τὸν τόπον, ὃν εἴρηκά σοι. Καὶ ἰδοὺ ὁ ἄγγελός μου προπορεύσεται πρὸ προσώπου μου, ᾗ δ' ἂν ἡμέρᾳ ἐπισκέψωμαι, ἐπάξω ἐπ' αὐτοὺς τὴν ἁμαρτίαν αὐτῶν. » Καὶ ἐπάταξε Κύριος τὸν λαὸν περὶ τῆς ποιήσεως τοῦ μόσχου οὗ ἐποίησεν Ἀαρών. » (10) Ἴδε τοίνυν χρηστότητος καὶ ἀποτομίας Θεοῦ κατὰ τὸν χριστοφόρον · καὶ γνῶθι σαφῶς, ὅτι φοβερὸν ὄντως τὸ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας Θεοῦ ζῶντος καὶ ἀμήχανον ἐκφυγεῖν τοὺς ἐπταικότας ἀμετανόητα δήπουθεν τὴν ἔνδικον καὶ ἀδέκαστον θείαν δίκην, εἰ καὶ παραχρῆμα ταύτην οὐκ ἐπήγαγε, καθὼς ἐναργεστάτως διὰ βραχυλογίας ἀποδέδεικται. (11) Ὥστε λοιπὸν ἀναμφήριστόν ἐστιν, ὡς π' ἡμέρας ἐφεξῆς ἀπόσιτος ἔμεινε θεοφορούμενος ὁ θεσπέσιος οὗτος ἀνὴρ καὶ ἐνισχυόμενος ἐν ἐκείνῃ τῇ πολλῇ προεδρίᾳ **88** καὶ παραστάσει Θεοῦ, Θεὸς καὶ θεοφάντωρ ἤδη γενόμενος καὶ ὑπὲρ φύσιν ἀνθρωπίνην καρτερίαν καὶ εὐτονίαν ἐπίδειξάμενος, « εἴτε ἐν σώματι πέλων, εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώματος, ὁ Θεὸς οἶδεν [38] » ὁ τοῦτον οὕτως ἀποφήνας καὶ ὑπερφυῶς δοξάσας. (12) Εἶτα πάλιν φησίν [39] · « Ἡνίκα δ' ἂν ἐπορεύετο Μωϋσῆς εἰς τὴν σκηνὴν, κατέβαινεν ὁ στῦλος τῆς νεφέλης καὶ ὁ Θεὸς ἐπὶ τὴν σκηνήν. Ὁ δὲ λαὸς ἐώρα τὸν στῦλον τῆς νεφέλης,

Variæ lectiones et notæ.

[36] φίλιον ? [37] Ex. xxxii, 30-16,31-35. [38] II Cor. xii, 2. [39] Ex. xxxiii, 9.

Digitized by Google

καὶ προσεκύνουν ἕκαστος ἐκ τῆς σκηνῆς αὐτοῦ· καὶ οὕτως ἐλάλει Κύριος μετὰ Μωϋσέως » ἐνώπιον τοῦ λαοῦ. (13) Καὶ τὸν μὲν λαὸν ἐκ τῆς ὀργῆς Κυρίου διαφόρως ἐπαγωνιζόμενος ἐξελέσθαι, τοσοῦτον ὑπὲρ αὐτῶν ἤλγησε τῇ; οἰκείας σωτηρίας [46], ὡς καὶ ἐν τῇ θραύσει τοῦ Θεοῦ κατὰ [47] τὸν Δαυὶδ στῆναι φάναι· « Εἰ μὲν ἀφῇς αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν, ἄφες· εἰ δὲ μή, ἐξάλειψον κἀμὲ ἐκ τῆς βίβλου ἧς ἐγράψας· » εἶπε γὰρ, φησὶ, τοῦ ἐξολοθρεῦσαι αὐτούς, εἰ μὴ Μωϋσῆς, ὁ ἐκλεκτὸς αὐτοῦ, ἔστη ἐν τῇ θραύσει ἐνώπιον αὐτοῦ τοῦ μὴ ἐξολοθρεῦσαι αὐτούς. Ὅσοι δὲ κατεξανέστησαν αὐτῷ, οἱ μὲν κατεπόθησαν εἰς ᾅδου ζῶντες, οἱ δὲ θείου πυρὸς γεγόνασι παράναλωμα· φησὶ γάρ [48]· « Καὶ ἐγένοντο οἱ τεθνηκότες ἐν τῇ θραύσει χιλιάδες ιδ' χωρὶς τῶν τεθνηκότων ἕνεκε Κορέ. » (14) Οὐ μὴν δὲ, ἀλλὰ καὶ Μαρία ἡ προφῆτις καὶ ἀδελφὴ αὐτοῦ, λαλήσασα κατ' αὐτοῦ, δίκην δέδωκε. [49] « Καὶ ἐλάλησαν, φησὶν, Μαρία καὶ Ἀαρὼν κατὰ Μωϋσέως ἕνεκεν τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Αἰθιοπίσσης, ὅτι γυναῖκα Αἰθιόπισσαν ἔλαβεν· καὶ εἶπαν· « Μὴ Μωϋσεῖ μόνῳ λελάληκεν ὁ Θεός; » Καὶ ἤκουσε Κύριος. Καὶ ὁ ἄνθρωπος Μωϋσῆς πραῢς σφόδρα παρὰ πάντας ἀνθρώπους ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ κατέβη Κύριος ἐν στύλῳ νεφέλης ἐπὶ τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου, καὶ εἶπε πρὸς Ἀαρὼν καὶ Μαρίαν. « Ἐὰν γένηται προφήτης ὑμῶν Κυρίῳ, ἐν ὁράματι αὐτῷ γνωσθήσομαι καὶ ἐν ὕπνῳ λαλήσω αὐτῷ· οὐχ οὕτως ὁ θεράπων μου Μωϋσῆς, ἐν ὅλῳ τῷ οἴκῳ μου (17*) πιστός ἐστιν· στόμα κατὰ στόμα λαλήσω αὐτῷ ἐν εἴδει, καὶ οὐ δι' αἰνιγμάτων, καὶ τὴν δόξαν μου εἶδε· καὶ διὰ τί οὐκ ἐφοβήθητε καταλαλῆσαι κατὰ τοῦ θεράποντός μου Μωϋσέως; » καὶ ὀργὴ θυμοῦ Κυρίου [50], καὶ ἀπῆλθεν. Καὶ ἰδοὺ Μαρία λεπρώσασα ὡσεὶ χιών. » — Ἀλλ' οὖν γε **89** δυσωπήσας Μωϋσῆς δι' αὐτὴν [51], καὶ ἀφορισθεῖσα ἐκ τοῦ λαοῦ ἡμέρας ζ', ἰάθη κατὰ τὸν λόγον Κυρίου. Καὶ μετὰ ταῦτα Μαρία ἐτελεύτησε. [52] (15) Καὶ οὐκ ἦν ὕδωρ ἐν τῇ συναγωγῇ, καὶ ἐλοιδόρει ὁ λαὸς τὸν Μωϋσῆν καὶ τὸν Ἀαρών. [53] « Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωϋσῆν· Λάβε τὴν ῥάβδον ταύτην, καὶ ἐκκλησίασον τὴν συναγωγὴν σὺ καὶ Ἀαρὼν ὁ ἀδελφός σου, καὶ λαλήσατε [54] πρὸς τὴν πέτραν ἐναντίον αὐτῶν, καὶ δώσει τὰ ὕδατα αὐτῆς. » Καὶ ἔλαβε Μωϋσῆς τὴν ἀπέναντι Κυρίου ῥάβδον, καὶ ἐκκλησίασε Μωϋσῆς καὶ Ἀαρὼν τὴν συναγωγὴν ἀπέναντι τῆς πέτρας· καὶ εἶπον [55] πρὸς αὐτούς· « Ἀκούσατε ἡμῶν, οἱ ἀπειθεῖς, μὴ ἐκ τῆς πέτρας ταύτης ἐξάξω ὑμῖν ὕδωρ; » Καὶ ἐπάρας Μωϋσῆς τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ πατάξας τὴν πέτραν τῇ ῥάβδῳ, εὐθὺς ἐξῆλθεν ὕδωρ πολὺ, καὶ ἔπιεν ὁ λαὸς τῆς συναγωγῆς καὶ τὰ κτήνη αὐτῶν. Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωϋσῆν καὶ Ἀαρών [56]· « Ἀνθ' ὧν οὐκ ἐπιστεύσατε ἁγιάσαί με ἐναντίον τοῦ λαοῦ, διὰ τοῦτο οὐκ εἰσάξετε ὑμεῖς τὴν συναγωγὴν ταύτην εἰς τὴν γῆν ἣν ἔδωκα αὐτοῖς. » Διὸ « προστεθήτω Ἀαρὼν πρὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ (καὶ ἀποθανεῖτω), ὅτι οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν γῆν ἐκείνην, διότι παρωξύνατέ με ἐπὶ τοῦ ὕδα-

A Dicit enim : « Et fuerunt qui perierunt in confractione quatuordecim millia, absque iis qui perierunt propter Core. » Præterea Maria prophetissa et soror ejus, cum adversus eum locuta esset, pœnam dedit. « Et locuti sunt; inquit, Maria et Aaron contra Moysen, propter uxorem ejus Æthiopissam, eo quod uxorem Æthiopissam sumpsisset, et dixerunt: « Num cum solo Moyse locutus est Dominus ? « Et audivit Dominus. Et erat vir Moyses mitis valde super omnes homines in terra. Et descendit Dominus in columna nubis ad tabernaculum fœderis, et dixit ad Aaron et Mariam : Si fuerit inter vos propheta Domino in visione ei apparebo et in somno loquar ad illum; non ita servus meus Moyses, in tota domo mea fidelis est. Ore adloquar ei in facie, B et non per ænigmata, et gloriam meam vidit; et quare non timuistis loqui contra servum meum Moysen? Et ira indignationis Domini, et abiit. Et ecce Maria leprosa facta quasi nix. » Sed cum exorasset Moyses propter illam, et separata fuisset a populo diebus septem, sanata est juxta verbum Domini. Et postea Maria mortua est. Et non erat aqua in multitudine, et maledicebat populus Moysi et Aaron. « Et dixit Dominus ad Moysen : Tolle virgam istam, et congrega multitudinem, tu et Aaron frater tuus, et loquimini ad Petram coram eis, et dabit aquas suas. » Et tulit Moyses virgam quæ erat in conspectu Domini, et congregavit Moyses et Aaron multitudinem ante petram, et C dixerunt eis : Audite nos, increduli : num de petra hac ejiciam vobis aquam? Cumque elevasset Moyses manum suam et percussisset petram virga, statim prodiit aqua multa, et bibit populus et jumenta ipsorum. Et dixit Dominus ad Moysen et Aaron : « Quia non credidistis mihi, ut sanctificaretis me coram filiis Israel, non introducetis vos multitudinem hanc in terram, quam dedi eis. » Quapropter « apponatur Aaron ad populum suum et moriatur, quia non intrabitis in terram istam, eo quod exacerbavistis me apud aquas contradictionis et convitii populi. « Et ascendere fecit Moyses Aaron in montem, ut præceperat Dominus, coram omni multitudine. Et exuit eum sacerdotalibus vestibus, et induit eis Eleazarum, filium ejus, et mortuus est D Aaron in vertice montis, » anno quadragesimo exitus filiorum Israel, postquam vixisset annos centum et viginti tres. « Et vidit omnis populus quia occubuit Aaron, et fleverunt eum diebus triginta. »

Variæ lectiones et notæ.

[46] ἀμελήσας? [47] τοῦ λαοῦ? [48] Num. xvi, 49. [49] xii, 1-3,5-16. [50] ἐπ' αὐτοῖς LXX. [51] αὐτῆς cod. Num. xx, 1,2. [52] Cod. 91,18-93,6. [53] Num. xx, 7. [54] λαλήσαντες cod. [55] εἶπε LXX. — Ἀκ. ἡμῖν cod. ἀ μου LXX. [56] Num. xx, 12-16, 24-20, 27-29.

Digitized by Google

ος τῆς ἀντιλογίας καὶ λοιδορίας τοῦ λαοῦ. Καὶ ἀνεβίβασε Μωϋσῆς τὸν Ἀαρὼν εἰς τὸ ὄρος, καθὰ συνέταξε Κύριος, ἐναντίον πάσης συναγωγῆς καὶ ἐξέδυσεν αὐτὸν τὰ ἱερατικὰ ἱμάτια, καὶ ἐνέδυσεν αὐτὰ Ἐλεάζαρ τὸν υἱὸν αὐτοῦ, καὶ ἀπέθανεν Ἀαρὼν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους » ἐν τῷ μ' ἔτει τῆς ἐξόδου τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, ζήσας ἔτη, ρκγ'. « Καὶ εἶδε πᾶσα ἡ συναγωγὴ, ὅτι ἀπελύθη Ἀαρὼν, καὶ ἔκλαυσαν αὐτὸν ἡμέρας λ'. »

XXI. — *De morte Moysis.*

Et post hæc locutus est Dominus ad Moysen : « Ascende in montem Nebo, et vide terram quam do filiis Israel, et morere illic, sicuti mortuus est Aaron frater tuus in monte, quia non paruistis verbo meo ad aquam contradictionis Cades, et non sanctificastis me in populo; quia oculis videbis terram illam, sed non ingredieris. » Cumque Moyses sæpe exoraret Deum de hac re et diceret : « Transmisso igitur, Domine, Jordane, videbo bonam terram hanc et sanctum montem et Antilibanum. » Et dixit Dominus ad illum : « Sufficiat tibi : vide ne iterum loquaris de hac re; sed ascende in cacumen montis, et vide ad mare, et aquilonem, et africum, et Orientem bonam terram hanc et sanctum montem, quia oculis tuis videbis eam, et illuc non transibis. » Cumque scripsisset, jussus a Deo, carmen egregium et testamentum, et imposuisset manus suas super Jesum filium Nave, ascendit in montem Abarim, qui est Nebo, et ostendit ei Dominus omnem terram promissionis dixitque ad eum : « Hæc est terra pro qua juravi Abraham et Isaac dicens : Semini tuo dabo eam; ostendi oculis tuis, illuc autem non ingredieris. » Et mortuus est Moyses ibi, juxta verbum Domini, postquam vixisset centum viginti annos. Et cum sepelivisset eum populus, et flevisset diebus quadraginta, nemo vidit sepulcrum ejus. » — « Et non surrexit ultra propheta in Israel sicut Moyses, qui nosset eum facie ad faciem in omnibus signis atque portentis. » Post hunc nemo ultra centum et viginti annos vixit.

Quadragesimo deinceps anno exitus filiorum Israel, neomenia, inquit Josephus, primi mensis Nisan, defuncta est Maria, et sepulta in monte Hor; et neomenia quinti mensis Ab ejusdem anni, defunctus est Aaron, et sepultus ipse quoque in eodem monte Hor. Neomeniaque duodecimi mensis Adar ejusdem anni, defunctus est Moyses in monte Abarim, in quo sepultus est, et referunt quamdam deinceps lucidam nubem factam esse in loco isto

ΚΑ'. *Περὶ τῆς τελευτῆς Μωϋσέως.*

Καὶ μετὰ ταῦτα εἶπε Κύριος πρὸς Μωϋσῆν [61] · « Ἀνάβηθι εἰς τὸ ὄρος — τὸ Ναβαὺ, καὶ ἴδε τὴν γῆν — ἣν δίδωμι τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, καὶ τελεύτα — ἐκεῖ — ὃν τρόπον ἀπέθανεν Ἀαρὼν ὁ ἀδελφός **90** σου ἐν [62] τῷ ὄρει — διότι ἠπειθήσατε τῷ ῥήματί μου ἐπὶ τοῦ ὕδατος (τῆς) ἀντιλογίας Κάδης, καὶ οὐχ ἡγιάσατέ με ἐν τῷ λαῷ · ὅτι ἀπέναντι ὄψει τὴν γῆν ἐκείνην, καὶ ἐκεῖ οὐκ εἰσελεύσῃ. » (2) Τοῦ δὲ Μωϋσέως πολλάκις δεηθέντος τοῦ Θεοῦ περὶ τούτου καὶ λέγοντος · « Διαβὰς [63] οὖν ὠδέποτε, Κύριε, τὸν Ἰορδάνην, ὄψομαι τὴν ἀγαθὴν γῆν ἐκείνην καὶ τὸ ἅγιον ὄρος καὶ τὸν Ἀντιλίβανον. » Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς αὐτόν · « Ἱκανούσθω [64] σοι · ὅρα μὴ προσέλθῃς μοι ἔτι λαλῆσαι περὶ τούτου, ἀλλ' ἀνάβηθι ἐπὶ τὴν κορυφὴν [65] τοῦ ὄρους, καὶ ἴδε κατὰ θάλασσαν καὶ βορρᾶν καὶ λίβα καὶ ἀνατολὰς τὴν ἀγαθὴν γῆν ἐκείνην καὶ τὸ ἅγιον ὄρος, ὅτι τοῖς ὀφθαλμοῖς σου ὄψει αὐτὴν (17[b]), καὶ ἐκεῖ οὐκ εἰσελεύσει. » (3) Καὶ γράψας ἐκ προστάγματος Κυρίου τὴν ᾠδὴν τὴν μεγάλην καὶ διαθήκην, καὶ ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἐπὶ [66] Ἰησοῦν τὸν τοῦ Ναυῆ ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος τὸ Ἀβαρὶμ, ὅ ἐστι Ναβαὺ, καὶ ἔδειξεν αὐτῷ Κύριος πᾶσαν τὴν γῆν [67] τῆς ἐπαγγελίας, » καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν [68] · « Αὕτη ἡ γῆ ἣν ὤμοσα πρὸς Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ λέγων · Τῷ σπέρματί σου δώσω αὐτήν · ἔδειξά τοι ὀφθαλμοῖς σου · ἐκεῖ δὲ οὐκ εἰσελεύσῃ. » [69] Καὶ ἐτελεύτησε Μωϋσῆς ἐκεῖ, διὰ ῥήματος, Κυρίου, ζήσας ἔτη ρκ'. Καὶ θάψας αὐτὸν ὁ λαὸς, καὶ κλαύσας ἡμέρας μ', οὐδεὶς εἶδε τὴν ταφὴν αὐτοῦ. » (4) [69'] « Καὶ οὐκ ἀνέστη ἔτι προφήτης ἐν Ἰσραὴλ ὡς Μωϋσῆς, ὃς ἔγνω αὐτὸν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον ἐν πᾶσι τέρασι καὶ σημείοις. » Μεθ' ὃν οὐδεὶς ὑπὲρ τὰ ρκ' ἔτη ἔζησεν.

(5) Καὶ τῷ μὲν μ' ἔτει τῆς ἐξόδου τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, τῇ νουμηνίᾳ, φησὶν Ἰώσηπος, τοῦ πρώτου μηνὸς Νισὰν, ἐτελεύτησε Μαρία.. καὶ ἐτάφη [69] ἐν Ὧρ τῷ ὄρει · καὶ τῇ νουμηνίᾳ τοῦ ε' μηνὸς Ἀὰβ τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ἐτελεύτησεν Ἀαρὼν, καὶ ἐτάφη καὶ αὐτὸς ἐν αὐτῷ τῷ ὄρει Ὧρ. Καὶ τῇ νουμηνίᾳ τοῦ ιβ' μηνὸς Ἀδὰρ τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ἐτελεύτησε Μωϋσῆς ἐν ὄρει τῷ Ἀβαρὶμ [61], ἐν ᾧ καὶ ἐτάφη, καί [62] τινα λοιπὸν φωτοειδῆ νεφέλην γεγεννῆσθαι **91** κατὰ

Variæ lectiones et notæ.

[61] Num. xxvii, 12; Deut. xxxii, 48-52. [62] Ὧρ Deut. [63] Δ. οὖν ὄψ. τὴν γῆν ἀγ. ταύτην, τὴν οὖσαν πέραν τοῦ Ἰορδάνου, τὸ ὀ. τοῦτο τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸν Ἀ. Deut. iii, 55. [64] l. σοι, μὴ προσθῇς ἔτι λ. τὸν λόγον τοῦτον, ἀν. ib. 26. [65] κορ. τοῦ λελαξευμένου καὶ ἀναβλέψας τοῖς ὀφθαλμοῖς σου κ. θ. ib. 27. [66] ἐπὶ Νῶ cod. — Βαρεὶμ cod. [67] γῆν Γαλαὰδ ἕως Δάν Deut. xxxii, 1. [68] Deut. xxxiv, 4 6. [69] 1827 (3729)—10,11. [69'] ὑπέρ τινος ὄρους ὃ καλοῦσι Σὶν Λ. 4. IV. 6. [61] Ἀβαρεῖ Jos. A. 4. viii. 48. [62] φασί? νέφους αἰφνίδιον ὑπὲρ αὐτὸν στάντος ἀφανίζεται κατά τινος φάραγγος Jos.

Digitized by Google

τὸν τόπον ἐκεῖνον ἀμαυροῦσαν καὶ ἀποτειχίζουσαν τὰς ὄψεις τῶν ὁρώντων, ἵνα μὴ γινώσκοιεν αὐτοῦ τὸν τάφον εἰς τὸν αἰῶνα. (6) Προσεκτέον οὖν ὅπως τὸν Νισὰν πρῶτον μῆνα λέγει, ὃνπερ ἡμεῖς ὀνομάζομεν Μάρτιον καὶ οὐχὶ Ἀπρίλιον, ὡς τινὲς οἴονται, ὅτι μὲν πρῶτος μήν ἐστι παρ' Ἑβραίοις ὁ Νισάν, ὡς καὶ αὐτὴ δηλοῖ τοῦ ὀνόματος ἡ προσηγορία καὶ ἡ ἑρμηνεία, Ἑβραϊστὶ λεγομένη Νισάν, ὅς ἐστι πρῶτος μὴν ὁ παρ' ἡμῖν λεγόμενος Μάρτιος. Καὶ μάρτυς μὲν οὗτος ὁ σοφώτατος καὶ νομοδιδάσκαλος Ἰώσηπος, τὸν Νισὰν πρῶτον εἰπὼν μῆνα καὶ τὸν Ἀβὶ πέμπτον καὶ τὸν Ἀδὰρ δωδέκατον· μάρτυς δὲ μᾶλλον θεῖος καὶ ἀξιόχρεως ὁ προφήτης Ζαχαρίας περὶ τοῦ θ' καὶ ι' μηνὸς λέγων· « Τῇ δ' καὶ ι' τοῦ θ' [62] μηνὸς, ὅς ἐστι Σαβάτ. » Καὶ γὰρ οὗτος καὶ παρ' ἡμῖν, εἰ πρῶτος ὁ Μάρτιος ἀπηριθμήθη [63], ὄγδοος ὁ Ὀκτώβριος εὑρίσκεται, καὶ δέκατος ὁ Δεκέμβριος. Καὶ μέντοι τὸ ἔαρ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ πρωτοκτίστου μηνὸς ἄρχεται Μαρτίου καὶ ἡ γῆ βλαστάνει, κατὰ τὴν θείαν πρόστασιν, βοτάνην χόρτον· καὶ οἱ τοῦ ἐνιαυτοῦ καιροὶ τέσσαρες, ἀνὰ τρεῖς [64] μῆνας ἔχοντες ἀριθμοῦνται. Καὶ λέγεται ὁ ψῆφος αὐτῶν· ἔαρ, θέρος, φθινόπωρον καὶ χειμών.

A obscurantem oculos intuentium, ut ignorarent sepulcrum ejus in æternum. Observandum porro est illum Nisan primum mensem dicere, quem nos nominamus Martium, non vero Aprilem, ut quidam opinantur, quia primus mensis est apud Hebræos Nisan, sicut ipsa declarat nominis appellatio et interpretatio, Hebraice dictus Nisan qui est primus apud nos dictus Martius. Testis quidem est hic sapiens et legis doctor Josephus, qui dicit Nisan primum mensem, Abi quintum et Adar duodecimum; testisque magis divus propheta Zacharias, omni fide dignus, de nono et decimo mense dicens : « Quarta decima die noni mensis qui est Sabath. » Etenim hic mensis etiam apud nos, si primus Martius recenseatur, octavus, October B invenitur, et decimus December. Ver enim ab illo primum condito, mense Martio incipit, et terra germinat, juxta Dei mandatum, herbam graminis, quatuorque anni tempora enumerantur, quorum unumquodque tribus constat mensibus, et hæc sunt nomina eorum, ver, æstas, autumnus, hiems.

(7) Οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ ὁ πολυμαθὴς καὶ πολυΐστωρ Εὐσέβιος ἐν τοῖς χρονικοῖς κανόσι φησί [66]· « Οἱ οὖν Ἰουδαῖοι τὴν τοῦ ἔτους νεομηνίαν [67] τοῦ παρ' αὐτοῖς λεγομένου Νισὰν, ἤτοι τῇ κε' τοῦ Μαρτίου μηνὸς ἔχουσι πάντοτε, ἥτις ἐστὶ πρωτόκτιστος ἡμέρα, ἐν ᾗ τόδε τὸ πᾶν ἐκ μὴ ὄντων εἰς τὸ εἶναι C παρήγαγεν ὁ Θεός. Κατὰ τὴν εὐδοκίαν τοῦ Πατρὸς καὶ συνεργίαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐνοικήσας ἐν τῇ ἁγίᾳ Παρθένῳ, τῷ αὐτῷ ἔτει ἐνηνθρώπησε· (18[a]) καὶ κατ' αὐτὴν ἐκ τάφου ἀνέστη καὶ γέγονε τὸ λεγόμενον κύριον Πάσχα. » Αὕτη τοίνυν ἡμῖν κατὰ τὴν τοῦ Θεοῦ ἁγίαν Ἐκκλησίαν ἀρχὴ ἔτους ἐστὶ πάντοτε καθὸ καὶ τὸ ἅγιον Πάσχα εὑρίσκοντες εἰς Κυριακὴν ἐμπίπτον μετὰ τὴν ιδ' τῆς σελήνης τοῦδε τοῦ μηνὸς Μαρτίου τοῦ καὶ Νισὰν προαγορευομένου, οὐκ Ἰουδαϊκῶς, ἀλλ' ἀποστολικῶς ἑκτελοῦμεν κατὰ φυσικὴν θεοπαράδοτον μέθοδον.

Præterea summe eruditus Eusebius in chronicis regulis dicit : « Porro Judæi anni neomeniam mensis apud eos dicti Nisan, sive vicesima quinta die mensis Martii, semper habent, qua die mundum hunc universum e nihilo ad esse Deus produxit. Eodem anni tempore Patre sic volente, cooperante Spiritu sancto, in sancto Virginis utero Verbum naturam humanam assumpsit; eademque voluntate e sepulcro surrexit, et dominicæ Paschalis nomen fecit. » Hoc igitur nobis, secundum sanctam Dei Ecclesiam, anni initium semper est, et cum repertum nobis sit sanctum Pascha incidere in Dominicam post quartam decimam diem lunæ hujusce mensis Martii, dicti quoque Nisan, non judaice, sed apostolice hanc diem consecramus, juxta naturalem rationem nobis a Deo traditam.

92 ΚΒ'. *Ἔτι περὶ τοῦ Μωϋσέως.*

XXII. — *De Moyse iterum.*

[68] Οὕτως οὖν ὁ θαυμάσιος οὗτος Μωϋσῆς διαπρέψας καὶ τερατουργὸς ἀναδειχθεὶς τοὐναντίον πάλιν μετὰ πολλῆς ὀδύνης καὶ θλίψεως διεπέρανε [69] τὸν βίον. Καὶ γὰρ ἀποδυρόμενος τὴν στέρησιν τῆς ἐπηγγελμένης ἁγίας γῆς ἔλεγε πρὸς τοὺς Ἰσραηλίτας· « Κύριος ὁ Θεὸς ἐθυμώθη μοι περὶ τῶν λεγομένων ὑφ' ὑμῶν, καὶ ὤμοσεν, ἵνα μὴ διαβῶ τὸν Ἰορδάνην [70], καὶ εἰσέλθω εἰς τὴν γῆν ἣν Κύριος ὁ Θεὸς δίδωσιν [71] ὑμῖν ἐν κλήρῳ. Ἐγὼ γὰρ ἀποθνήσκω ἐν τῇ γῇ ταύτῃ,

D Sic igitur admirabilis et egregius Moyses, qui tot miracula perpetravit, nihilominus non sine multo dolore et tribulatione vitam absolvit. Etenim graviter lamentans apud Israelitas quod promissa sancta terra excluderetur, dicebat eis : « Dominus Deus iratus est mihi propter sermones vestros, et juravit ut non transirem Jordanem, nec ingrederer terram quam Dominus Deus dat vobis in sortem. Ego enim morior in terra hac, et non transeo Jor-

Variæ lectiones et notæ.

[62] τῇ δ' καὶ κ' τοῦ ια' Zach. I, 7. [63] ἀπαριθμήθ. cod. [64] τριῶν cod. [66] Locus ineditus. [67] τῇ α'? [68] Hoc caput in margine codicis non indicatum. — διαπεράνας cod. [69] Deut. IV, 21. [70] l. τοῦτον καὶ ἵνα μὴ ἐ. Deut. [71] δ. σοι ἐν Deut.

Digitized by Google

danem ; vos vero transibitis et possidebitis terram illam. » Quodnam porro cor saxeum non contrivit justi ista tribulatio ? Quamnam duram et insensibilem animam non placarunt et ad commiserationem non adduxerunt illa verba dicta cum lacrymis ? Quem non fregerunt, quem non terruerunt, non ad lacrymas et ad solatii expertia lamenta moverunt ? Vere quidem multæ sunt tribulationes justorum : ecce enim hic vir ab infantia urbanus et Dei gratia plenus, celeber idem et excellentissimus justitia, cum a prima ætate affligi et cruciari et gravissime angi cœpisset, omni spe amissa vitam absolvit. Ut enim prætereamus tribulationes ejus multas et graves in Ægypto, quas in deserto passus est attente consideremus, ubi ægre ferens perfidiam, audaciam et crudelitatem populi qui sæpe illum contumelia affecerat, ducis dignitatem aversatus est, omnibus rebus desperatis mortem efflagitavit. Audi et nosce ex paucis verbis quantum turbata et quam vehementer agitata fuerit anima ejus; dicit enim : « Æger animi Moyses dixit ad Dominum : Cur afflixisti ita servum tuum, et quare non inveni gratiam coram te, et cur imposuisti mihi onus grave populi hujus ? Parum abest quin lapident me. Numquid ego utero concepi populum hunc ? num genui eos, ut dicas mihi : Porta eos in sinu tuo, sicut portat nutrix lactantem, in terram quam cum juramento promisisti patribus eorum ? Unde mihi carnes ut dem universo populo huic, qui cum fletu me persequitur dicens : Da nobis carnes ut manducemus : non possum ego sustinere solus populum hunc, quia molestum mihi est verbum istud. Si ita tu facis, interficias me, si inveni gratiam in oculis tuis, ut non videam ignominiam meam. » Quid tandem his verbis fuerit acerbius; quid hac conditione acerbius ?

A καὶ οὐ διαβαίνω τὸν Ἰορδάνην[73]· ὑμεῖς δὲ διαβαί-
νετε καὶ κληρονομεῖτε[73] τὴν ἀγαθὴν γῆν ταύτην. »
Ποίαν τοίνυν ἄρα λιθίνην καρδίαν οὐ συνέτριψεν ἡ
τοῦ δικαίου θλῖψις τότε ; Ποίαν ψυχὴν ἀμείλικτον
καὶ δυσπαράκλητον οὐ κατεμάλαξεν καὶ εἰς οἶκτον
ἤγαγεν ταῦτα μετὰ δακρύων φθεγγόμενα ; Τίνα οὐκ
ἔπληξε καὶ ἐφόβησε, καὶ πρὸς δάκρυα καὶ θρῆνον
ἀκατάσχετον οὐκ ἐκίνησεν ; (2) Ὄντως ἀληθῶς, πολλαὶ
αἱ θλίψεις τῶν δικαίων· ἰδοὺ γὰρ ὁ ἐκ βρέφους
ἀστεῖος, ὁρώμενος καὶ θείας χάριτος ἔμπλεος, οὗτος
ὁ ἀοίδιμος καὶ ἐξοχώτατος δίκαιος ἀπὸ τῆς πρώτης
ἡλικίας ἀρξάμενος θλίβεσθαι καὶ ὀδυνᾶσθαι καὶ
ἀδημονεῖν, μετὰ τῆς αὐτῆς ἀθυμίας τὸν βίον κατέ-
λυσε. Ἵνα γὰρ τὰς ἐν Αἰγύπτῳ θλίψεις αὐτοῦ πολλὰς
B καὶ κακὰς παρῶμεν, καὶ τὰς ἐν ἐρήμῳ διασκοπή-
σωμεν, ἔνθα μηκέτι φέρων τοῦ πολλάκις λιθοβολή-
σαντος λαοῦ τὴν ἀγνομωσύνην καὶ θρασύτητά τε καὶ
ἀγριότητα καὶ παραιτούμενος τὴν πρόστασιν ἐκ
πολλῆς ἀθυμίας καὶ θάνατον αἰτούμενος. Ἄκουσον καὶ
γνῶθι τὸν πολὺν θόρυβον καὶ φοβερὸν ῥιγγα τῆς
ψυχῆς αὐτοῦ δι' ὀλίγων ῥημάτων, φησὶ γάρ[74]· « Ἐβα-
ρυθύμησεν Μωϋσῆς σφόδρα καὶ εἶπε πρὸς Κύριον·
Ἵνα τί ἐκάκωσας τὸν θεράποντά σου, καὶ διὰ τί
οὐχ εὕρηκα χάριν ἐναντίον σου, ἐπιθεῖναί μοι τὴν
ὁρμὴν τοῦ λαοῦ τούτου ; μικρὸν λιθοβολήσουσί με. Μὴ
ἐγὼ ἐν γαστρὶ ἔλαβον[75] τὸν λαὸν τοῦτον ; ἢ ἐγὼ ἔτε-
κον αὐτούς ; ὅτι λέγεις μοι· ἆρον[76] **93** αὐτοὺς εἰς
τὸν κόλπον σου, ὡσεὶ[77] ἄραι τιθηνὸς τὸν θηλάζοντα,
εἰς τὴν γῆν ἣν ὤμοσας τοῖς πατράσιν αὐτῶν ; Πόθεν
C μοι κρέα δοῦναι παντὶ τῷ λαῷ τούτῳ, ὅτι κλαίουσιν
ἐπ' ἐμοὶ[77] λέγοντες· Δὸς ἡμῖν κρέα ἵνα φάγωμεν·
οὐ δυνήσομαι ἐγὼ μόνος φέρειν (18[b]) τὸν λαὸν τοῦ-
τον, ὅτι βαρύτερόν μοι ἐστὶ τὸ ῥῆμα τοῦτο. Εἰ δὲ
οὕτω σὺ ποιεῖς[78], ἀπόκτεινόν με ἀναιρέσει, εἰ εὕ-
ρηκα χάριν ἐν ὀφθαλμοῖς σου[79], ἵνα μὴ ἴδω τὴν
κάκωσίν μου. » — Τί οὖν λοιπὸν τῶν ῥημάτων τού-
των γένηται ὀδυνηρότερον, καὶ τί τῆς ζωῆς ταύτης
δυσαχθέστερον ;

Et ipse quidem benefaciens illis perseverabat, et periclitans pro eis. Postquam enim sæpius dixisset Deus ad eum se illos perditurum esse, dicens : « Dimitte me, et iratus consumam eos semel, et faciam te super gentem magnam. » Ad eum legatione fungens : « Si dimittis, inquit, peccatum D eorum, dimitte ; sin autem, dele me quoque de libro quem scripsisti. » Illi vero incontinenter ac temere insurgunt in eum, donec ad ultimum adducant periculum et promissione privatum vexent. Hoc etiam ostendens iis iterum, et sinistris verbis infortunium suum exponens, dixit : « Dominus mihi iratus

(3) Καὶ αὐτὸς μὲν εὐεργετῶν αὐτοὺς διετέλει
καὶ προκινδυνεύων αὐτῶν. Ἐπεὶ γὰρ διαφόρως
εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς αὐτὸν ἐξολοθρεῦσαι τούτους,
λέγων[80]· « Ἔασόν με, καὶ θυμωθεὶς ἐξαναλώσω
αὐτοὺς εἰς ἅπαξ, καὶ ποιήσω σε εἰς ἔθνος μέγα. »
D Καὶ τούτῳ πρεσβευόμενος ἔλεγεν[81]· « Εἰ μὲν
ἀφεῖς τὴν ἁμαρτίαν αὐτοῖς, ἄφες· εἰ δὲ μή, ἐξ-
άλειψον κἀμὲ ἐκ τῆς βίβλου ἧς ἔγραψας. » Ἐκεῖ-
νοι δὲ συνεχῶς καὶ ἐπανίσταντο κατ' αὐτοῦ
μέχρις ἂν καὶ εἰς ἔσχατον αὐτὸν κίνδυνον ἤγαγον,
καὶ τῆς ἐπαγγελίας ἀπεστέρησαν. Καὶ τοῦτο ὀ-
λίγων πρὸς αὐτοὺς πάλιν καὶ τραγῳδικώτερον τὴν

Variæ lectiones et notæ.

[73] τοῦτον Deut. [73] κληρονομήσετε Deut. — γῆν τὴν ἀγ. Deut. [74] ἔναντι Μωϋσῆ ἦν πονηρόν Num. xi, 10.11 sine μ. λ. με. [75] πάντα ib. 12. [76] λάβε αὐτοὺν, ibid. 12. [77] ὡς ἤτις ἄρῃ cod. — Nota ὡς ἤτις ἄρῃ τιθηνός cod. [77] Nota ἐπ' ἐμέ cod. [78] μοι Num. 15. [79] παρά σοι Num. [80] Deut. εἰ ἐ. ἔλεος IX, 14; Num. xiv, 21, 15. [81] Ex. xxxii, 32.

Digitized by Google

ἑαυτοῦ συμφορὰν διηγούμενος ἔφη[83]· « Καὶ ἐμοὶ Κύριος ἐθυμώθη δι' ὑμᾶς, καὶ ὑπερεῖδέ με ἕνεκεν ὑμῶν, καὶ οὐκ ἤκουσέ[84] μου τῆς δεήσεως, λέγων· Οὐδὲ σὺ οὐ μὴ εἰσέλθῃς ἐκεῖ. » Διό φησιν ὁ Δαυΐδ[85]· « Καὶ παρώργισαν αὐτὸν ἐφ' ὕδατος ἀντιλογίας, καὶ ἐκακώθη Μωϋσῆς δι' αὐτούς, ὅτι παρεπίκραναν[86], καὶ διέστειλεν ἐν τοῖς χείλεσιν αὐτοῦ· » ἀθυμοῦντι γὰρ διὰ τὴν τῆς ἀδελφῆς τελευτὴν, ἐπέκειντο δίψει πιεζόμενοι. (4) Δυσχεραίνων τοίνυν τὴν πολλὴν ἀκρασίαν τε καὶ αὐθάδειαν, ἀνθρώπινόν τι πέπονθε, καὶ ὥσπερ διὰ θεῖον ζῆλον ἐπὶ τῆς μοσχοποιΐας αὐτῶν ἐξ ὑπερβολῆς ἀθυμίας ὁ πραότατος πέπονθε, τοῦτο καὶ ἐπὶ τῆς ἀντιλογίας, ὃ δὴ καὶ ὁ πρᾶος Δαυΐδ πάσχων ἔλεγε[87]· « Ἀθυμία κατέσχε με ἀπὸ ἁμαρτωλῶν τῶν ἐγκαταλιμπανόντων τὸν νόμον σου, » καὶ, « Εἶδον ἀσυνετοῦντας καὶ ἐξετηκόμην, ὅτι τὸν νόμον σου[87] οὐκ ἐφυλάξαντο. » Οὐ γὰρ ἂν, εἰ μὴ **94** σφόδρα αὐτὸν ἐσκότωσαν[88] ἐκ βάθρων αὐτοῦ τὴν ψυχὴν, ἔστρεψεν ὁ τῆς ἀθυμίας ἐκείνης τάραχος, τὰς θεογράφους πλάκας ἔρριψεν ἀπὸ τῶν χειρῶν καὶ συνέτριψεν, ἐν αἷς ὑπῆρχε γεγραμμένα ταῦτα· α'[89]. « Ἐγώ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου, ὃς ἐξήγαγόν σε ἐκ τῆς Αἰγύπτου, οἴκου δουλείας· οὐκ ἔσται[90] σοι θεὸς ἕτερος πλὴν ἐμοῦ. » β'. « Οὐ ποιήσεις σεαυτῷ εἴδωλον παντὸς ὁμοιώματος[91], ὅσα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω καὶ ὅσα ἐπὶ τῆς γῆς[92] κάτω, καὶ ὅσα ἐν τοῖς ὕδασιν ὑποκάτω τῆς γῆς· οὐ προσκυνήσεις αὐτοῖς. » γ'. « Οὐ λήψῃ τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ἐπὶ ματαίῳ. » δ'. « Μνήσθητι τὴν ἡμέραν τῶν σαββάτων ἁγιάζειν αὐτήν. » ε'. « Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ἵνα[93] εὖ σοι γένηται, καὶ ἔσῃ μακροχρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς. » ς'. « Οὐ μοιχεύσεις[94]. » ζ'. « Οὐ κλέψεις. » η'. « Οὐ φονεύσεις. » θ'. « Οὐ ψευδομαρτυρήσεις κατὰ τοῦ πλησίον μαρτυρίαν ψευδῆ. » ι'. « Οὐκ ἐπιθυμήσεις τὴν γυναῖκα τοῦ πλησίον σου, οὐδὲ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, οὐδὲ τὸν ἀγρὸν αὐτοῦ, οὐδὲ[95] τὸν παῖδα αὐτοῦ (19 [b]), οὐδὲ τὴν παιδίσκην αὐτοῦ, οὐδὲ τὸν βοῦν αὐτοῦ, οὐδὲ τὸ ὑποζύγιον αὐτοῦ, οὐδ' ὅσα τῷ πλησίον σου εἰσὶν[96]. »

est propter vos, et aspernatus est me propter vos, nec exaudivit orationem meam, dicens : Non intrabis tu illuc. » Propterea dicit David : « Et irritaverunt eum ad aquam contradictionis, et male tractatus est Moyses propter eos, quia acerbaverunt, et distinxit in labiis suis ; » cum enim animum desponderet propter sororis interitum, urgebant siti laborantes. Indigne ferens igitur ipsorum intemperantiam et pertinaciam, humani aliquid passus est ; præ divino enim zelo mitissimus hic homo despondit animum, propter vitulum ab illis conflatum, sicut etiam propter contradictionem : quod idem passus mitis ipse David, dicebat : « Defectio tenuit me, pro peccatoribus derelinquentibus legem tuam, » et « Vidi prævaricantes et tabescebam, quia legem tuam non custodierunt. » Utique enim, nisi vehementer obcæcati ejus defecisset turbata anima, nec projecisset et contrivisset tabulas a Deo scriptas, in quibus hæc scripta erant : 1. « Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de Ægypto, de domo servitutis, non habebis deos alienos coram me. » 2. « Non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem quæ est in cœlo desuper, et quæ in terra deorsum, nec eorum quæ sunt in aquis sub terra : non adorabis ea. » 3. « Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum. » 4. « Memento ut diem sabbati sanctifices. » 5. « Honora patrem tuum et matrem tuam, ut bene tibi fiat, et sis longævus super terram. » 6. « Non mœchaberis. » 7. « Non furtum facies. » 8. « Non occides. » 9. « Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium. » 10. « Non concupisces uxorem proximi tui, neque domum ejus, neque agrum ejus, neque servum ejus, neque ancillam ejus, neque bovem ejus, neque jumentum ejus, neque omnia quæ proximo tuo sunt. »

(5) Ἐννόησον δέ γε πρὸς τούτοις οἷον πῦρ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀνῆψεν καὶ ἀκατάπαυστον φλόγα ἤγειρεν καὶ ἡ τοῦ ἀδελφοῦ τελευτὴ, οἷον καυστῆρα διηνεκῆ τε καὶ ἀθεράπευτον ὁ ταύτης ἐνέθηκε τρόπος, οἷον γὰρ εἰκὸς πάσχειν ὑπὸ τῆς φυσικῆς φιλοστοργίας. Πρῶτον μὲν γὰρ εἰς τὸ ὄρος αὐτὸν ἀγαγὼν, διὰ θείας ὀργῆς τελευτῆσαι· δεύτερον δὲ, ἡνίκα τὴν ἀρχιερατικὴν στολὴν ἀμφιάζων καὶ βλέπων αὐτὸν κατώδυνον σφόδρα καὶ συγκεχυμένον καὶ παρειμένον δάκρυσί τε καὶ συνεχόμενον καὶ ἀγωνιῶντα· τρίτον δὲ, τὸν ἀπ' ἀλλήλων αἰφνίδιον χωρισμὸν καὶ τὴν ἐπ' αὐτοῦ ἐκ τῆς ἀδελφικῆς γλυκυτάτης ὁμιλίας

Cogita autem quo igne anima ejus accensa sit, qua inexstinguibili flamma cruciata per mortem fratris sui ; quod vulnus continuum et insanabile hujus mortis genus inflixerit huic homini generi humani amanti. Primo quidem cum in montem duxit illum, ut per iram divinam moreretur ; secundo cum summi sacerdotis stolam induit, et vidit eum afflictum valde et confusum, languidum lacrymisque suffocatum et agonizantem ; tertio reputa subitam separationem, ac solitudinem carentis dulcissima sororis conversatione et consuetudine. Etenim si populus luxit eum diebus triginta, quanto

Variæ lectiones et notæ.

[83] Deut. III, 26. [84] εἰσήκουσέ μου Deut. sine reliquis. [85] Ps. CXI, 32. [86] τὸ πνεῦμα αὐτοῦ Ps. [87] Ps. CXVIII, 53. [87] ὅτι τὰ λόγιά σου. ib. 158. [88] ἐσκώτωσε cod. [89] Ex. XX, 2. [90] οὐκ ἔσονταί σοι θεοὶ ἕτεροι ib. 3. [91] ε. οὐδὲ ὁμοίωμα ib. 4. [92] ἐν τῇ γῇ ib. [93] καὶ ἵνα μ. γένῃ ib. 12. [94] μοιχεύσῃς, κ. τ. λ cod. [95] οὔτε ibid. 17. [96] ἐστί ibid.

Digitized by Google

magis Moyses non cessavit a lamentatione super populum usque ad vitæ suæ finem, natura ipsa ad gemitus et desiderium provocante. Terram autem dulcem, pro qua tot et tantos labores exantlaverat, vidisse tantum procul, et non obtinuisse quod appetebat, egregio huic et præstantissimo pastori, propter populi inobedientiam et duritiam, et ingenii asperitatem, res sane durissima fuit. Ubi sunt igitur boni pastores? Illi forsan qui populum pascentes incredulum, duræ cervicis, intractabilem et contradictionis amantem, nihil ex istorum improbitate se esse passuros præ cæcitate existimant. Si enim in mente semper haberent magnum hunc virum, et justum Heliam summum sacerdotem, et cogitarent unumquemque eorum, quamvis sancte viventem et gubernantem, malitia tamen illorum quorum curam susceperat, esse mortificatum, gemere et tremere merito non cessarent, atque aliorum curam vel deprecarentur, vel cum multo timore suscipientes, assidue lugerent et cogitarent de ratione reddenda super illis, juxta Apostolicam exhortationem, utrosque spectantem et dicentem: « Obedite præpositis vestris, et subjacete eis; ipsi enim pervigilant quasi rationem pro animabus vestris reddituri. »

Atqui si tales et tanti populorum rectores ob malitiam subditorum, ut dictum est, periclitati sunt, quis magnis et vanis sermonibus jactitabit se extra periculum alios regere, oblitus multos, dum ultra vires suas, multos inferiores et contumaces salvare tentarent, seipsos esse perditos, — hei mihi misero! — aliquando etiam turpissime et pessime viventes? Vir enim sanctus aliquis dixit: « Non ab omnibus nobis expetitur ut salvemus alios, sed ab omnibus ut nosmetipsos; unde discipulo suo Christophorus tam gravi opere et sermone præcipiens consolabundus dicebat: « Ne communicaveris peccatis alienis. Te ipsum castum custodi, » quia pro temetipso rationem Deo reddes. Optimo jure hæc locutus est et convenienter. Sciebat enim Scripturam illud ante testatam esse apertissime, dicentem: « Quantum potes, salva animam tuam, » unusquisque scilicet, nec aliter est. Vere igitur justum est nos valde mirari aut potius tremere, quod propheta et legislator, et Dei familiaris et cœlestibus mysteriis initiatus, et multis divinis charismatibus dignus habitus, et in diversis prodigiis Dei minister factus, electus præterea, ut dictum est, ad compstiendum populo Dei tot annos peccatorum fructus decerpsisse; deinde post multas ærumnas, labores, molestias, certamina, sudores, tentationes, tribulationes, cum leviter errasset,

τε καὶ συνουσίας ἐρημίαν καὶ μόνωσιν. Εἰ γὰρ ὁ λαὸς ἐπένθησεν αὐτὸν ἡμέρας λ', πόσῳ μᾶλλον οὗτος οὐ διέλιπε θρηνῶν αὐτὸν ἀκατασχέτως μέχρι τέλους ζωῆς αὐτοῦ, φλεγόμενος πάνυ καὶ σφαδάζων ὑπὸ τῆς φυσικῆς τυραννίδος (6)! Καὶ τὸ δὴ πάντων θαυμαστότερον, ὅτι καὶ τὴν περιπόθητον γῆν, ὑπὲρ ἧς τε πολλοὺς καὶ φοβεροὺς ἀνέτλη πόνους, ἰδὼν μακρόθεν καὶ μειζόνως τρωθείς, ἀπῆλθε μὴ τυχών, ὁ θαυμάσιος **95** καὶ πανάρετος ποιμὴν, τοῦ σπουδαζομένου διὰ τὴν ἀπείθειαν καὶ σκληροκαρδίαν καὶ δυστροπίαν τῶν σπουδαζομένων. Ποῦ οὖν εἰσιν οἱ ἐνάρετοι ποιμένες; Ἴσως καὶ λαὸν ἀπειθῆ καὶ σκληροτράχηλον καὶ δυσάγωγον ἅμα καὶ ἀντίλογον ποιμαίνοντες καὶ μηδὲν ἐκ τῆς ἐκείνων φαυλότητος οἰόμενοι κινδυνώδες πάσχειν ἐκ παγκάκου λήθης. Εἰ γὰρ εἰς ἔννοιαν εἶχον ἀεὶ τὸν ἀοίδιμον ἄνδρα τοῦτον καὶ τὸν δίκαιον ἀρχιερέα Ἠλὶ, καὶ ὅπως ἑκάτερος αὐτῶν ὁσίως καὶ ἀμέμπτως βιοῦντες καὶ προστατεύοντες ἐκ τῆς τῶν προστατευομένων ἐκινδύνευσαν κακίας, οὐκ ἂν ἐπαύσαντο θρηνοῦντες καὶ φρίττοντες εἰκότως καὶ τὴν ἑτέρων προστασίαν ἢ παραιτούμενοι, ἢ μετὰ πολλοῦ φόβου καὶ τρόμου καθηγεῖσθαι, καὶ διηνεκῶς πενθεῖν καὶ φροντίζειν περὶ τῆς ἐκείνων ἀπολογίας κατὰ τὴν περὶ τῶν ἀμφοτέρων ἀποστολικὴν παραίνεσιν τὴν λέγουσαν[97]· « Πείθεσθε τοῖς ἡγουμένοις ὑμῶν καὶ ὑπείκετε· αὐτοὶ γὰρ ἀγρυπνοῦσιν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν ὡς λόγον ἀποδώσοντες. »

(7) Εἰ τοίνυν οἱ τοιοῦτοι καὶ τηλικοῦτοι καθηγηταὶ διὰ τὴν τῶν καθηγουμένων ὑποχειρίων ἐκινδύνευσαν, ὡς προείρηται, μοχθηρίαν, τίς ὑπὲρ τούτου καυχήσηται φανταζόμενος ἢ ἀλαζονευόμενος καὶ ἀκινδύνως τὴν ἡγεμονίαν μεγαλαυχῶν καὶ ματαιολογήσει φανερῶς, ἀμνημονήσας, ὅτι πολλοὶ πολλοὺς ἀφελεστέρους καὶ δυσπειθεῖς διασῶσαι πειραθέντες ὑπὲρ τὴν ἰσχὺν αὐτῶν, καὶ ἑαυτοὺς πρασαπώλεσαν — οἴμοι τῷ ἐλεεινῷ! — ἔτθ' ὅτε καὶ αἴσχιστον καὶ κάκιστον βίον βιοῦντες; Ἄλλος μὲν γάρ ἐφη τῶν ὁσίων ἀνδρῶν· « οὐ πάντες ἀπαιτούμεθα σῶσαι ἑτέρους, ἑαυτοὺς δὲ πάντες, » ὅθεν οὖν λοιπὸν καὶ τῷ μαθητῇ αὐτοῦ ὁ Χριστοφόρος τῷ (19b) τοιούτῳ δυνατῷ ἔργῳ καὶ λόγῳ παραγγέλλων καὶ ἀσφαλιζόμενος ἔφασκε[98]· « Μὴ κοινώνει ἁμαρτίαις ἀλλοτρίαις· σεαυτὸν ἁγνὸν τήρει, » διότι ὑπὲρ ἑαυτοῦ λόγον δώσεις τῷ Θεῷ. Καὶ μάλα γε εἰκότως ἔφη τοῦτο καὶ λίαν προσφόρως· ᾔδει γὰρ, ὅτι ἡ Γραφὴ τουτὶ προμεμαρτύρηκε σαφέστατα λέγουσα[99]· « Σώζων σῶζε τὴν σεαυτοῦ ψυχὴν, » ἕκαστος δήπουθεν· καὶ ἀλλοίως οὐκ ἔστιν. (8) Ἄξιον τοίνυν ἀληθῶς, σφόδρα θαυμάσαι καὶ μᾶλλον φρίξαι, ὅτι καὶ προφήτης καὶ νομοθέτης καὶ θεόπτης **96** καὶ οὐρανομύστης καὶ πολλῶν θείων χαρισμάτων ἀξιωθεὶς καὶ διαφόρων τεραστείων ὑπηρέτης γενόμενος καὶ μέντοι καὶ τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸ εἰρημένον ἐλόμενος συγκακουχεῖσθαι τοσαῦτα ἔτη ἢ πρόσκαιρον ἔχειν ἁμαρτίας ἀπόλαυσιν, εἶτα μετὰ

Variæ lectiones et notæ.

[97] Hebr. XIII, 17. [98] I Tim. V, 22; cf. Heb. XIII, 17. [99] Gen. XIX, 17.

Digitized by Google

τοὺς πολλοὺς ἐκείνους διαύλους, καὶ πόνους, καὶ κόπους, καὶ ἀγῶνας, καὶ ἱδρῶτας, καὶ πειρασμοὺς καὶ θλίψεις, διὰ μικρὰν πλημμέλειαν διήμαρτε, ὁ πάσης ἀρετῆς ἐνθέου κεκοσμημένος καὶ λελαμπρυσμένος καὶ ἔργῳ καὶ λόγῳ, τῆς ἐπηγγελμένης ἐλπίδος, καὶ τῆς διὰ [1] τῶν τοσούτων χρόνων ἀποκαραδοκουμένης καὶ βλεπομένης ἐφέσεως καθέστησε ξένος. Βαβαὶ τοῦ θαύματος καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ τὰ περὶ τῆς τῶν ἁγίων πράξεις καὶ ῥήσεις ἀκριβολογίας καὶ ἐξετάσεως· ἀληθὲς γάρ, ὅτι « Ὀλίγοι οἱ σωζόμενοι [2] » καὶ « Βιαστῶν ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, « καὶ Βιασταὶ ἁρπάζουσιν αὐτήν· » — ἐπείπερ οὐδὲ ὄφελον [3] τῆς προειργασμένης δικαιοσύνης καὶ τῆς προλαβούσης πρὸς Θεὸν οἰκειώσεως τοῦ δικαίου παῤῥησίας, εἰ μὴ σύμφωνον τῆς ἀρετῆς καὶ κατάλληλον ἀπαντήσει τὸ τέλος ὡς ὁ μέγας οὗτος καὶ ἀξιάγαστος θεράπων καὶ ὑπὲρ ἄνθρωπον δίκαιος ἐναργῶς ἀπέδειξεν. Κἀντεῦθεν, ὡς ἔοικεν, ὁ δίκαιος κριτὴς εἰκότως ἔφη διὰ τοῦ προφήτου· « Ἐν τῷ ἀποστρέψαι [4] δίκαιον ἐκ τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ καὶ ποιήσει ἀδικίαν, πᾶσαι αἱ δικαιοσύναι αὐτοῦ, ἃς ἐποίησεν, οὐ μὴ μνησθῶσιν, ἀλλ' ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ [5] αὐτοῦ ἀποθανεῖται· » καὶ « δικαιοσύνη δικαίου οὐ μὴ ἐξελεῖται αὐτὸν ἐν ᾗ ἂν ἡμέρᾳ πλανηθῇ. » Ὅρα γὰρ ὅπως οὔτε τὰ ἐν τοσούτοις ἔτεσι τοῦ Μωϋσέως πλεῖστα καὶ διάφορα καὶ ὑπὲρ λόγον ἀριστεύματα καὶ αἱ συνεχεῖς μετὰ ταῦτα δεήσεις καὶ ἱκετηρίαι τὸν Θεὸν ἐδυσώπησαν· οὔτε μὴν ἡ προλαβοῦσα τηλικαύτη καὶ τοσαύτη δόξα τε καὶ οἰκείωσις καὶ προσεδρία εἰς οἶκτον καὶ συγγνώμην τοῦ σφάλματος ἐπισπάσασθαι τὸν Θεὸν τηνικαῦτα δεδύνηται διὰ τὸ μέγεθος τοῦ ἀξιώματος. Εὔδηλον ὅτι κατὰ τὸν Σολομῶντα « κρίσις ἀπότομος ἐν τοῖς ὑπερέχουσι γίνεται [6]. » καὶ « τοῖς κραταιοῖς ἰσχυρὰ ἐφίσταται ἔρευνα. » (9) Διδάσκει δέ γε διὰ τούτων ἡμᾶς ὁ Θεὸς ὡς τοὺς ἐν ἀρετῇ τελείους τὴν ἀκρίβειαν ἀπαιτεῖ, **97** καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις μεγάλα παρανομοῦσι μακροθυμῶν, τοῖς ἁγίοις (20ª) ταύτης οὐ μεταδίδωσι τῆς συγγνώμης [7]· Ὅθεν ὁ μὲν Σολομὼν αὖθίς φησιν· « Ὁ μὲν γὰρ ἐλάχιστος σύγγνωστός ἐστιν ἐλέους, δυνατοὶ δὲ δυνατῶς ἐτασθήσονται· » ὁ δὲ Κύριος [8]· « ὯΙ μὲν γὰρ ὀλίγον ἐδόθη, φησὶν, ὀλίγον ἀπαιτήσουσι παρ' αὐτοῦ· ᾧ δὲ πολὺ, πολὺ καὶ ἀπαιτήσουσι παρ' αὐτοῦ. » — Οὐκοῦν εὔκαιρον εἰπεῖν [9]· « Ὦ βάθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως Θεοῦ· ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ! » Καὶ [10], « Φοβερὸν τὸ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας Θεοῦ ζῶντος. » Καὶ « Φοβερὸν τὸ [11], πρόσωπον Κυρίου ἐπὶ ποιοῦντας κακά. » Διότι [12] « Κατὰ τὸ πολὺ ἔλεος αὐτοῦ, οὕτως καὶ πολὺς ὁ ἔλεγχος αὐτοῦ. » [13] « Ἔλεος γὰρ καὶ ὀργὴ παρ' αὐτοῦ [14], » καὶ « Ἐπὶ ἁμαρτωλοὺς καταπαύσει ὁ θυμὸς αὐτοῦ. » Καὶ διὰ τοῦτο πάντως, « Οὐδὲ ἀγγέλων ἁμαρτησάντων ἐφείσατο, » καθὼς γέγραπται [15].

A hic vir, omni divina virtute ornatus, clarusque effectus et opere et verbo, annuntiata spe et voto tamdiu attente exspectato caruit. Hoc mirum sane sicut et Dei severa et accurata inquisitio circa facta et dicta sanctorum! Vere enim « pauci qui salvantur » et « vim patitur regnum cœlorum et violenti rapiunt illud, » quoniam ne pristina quidem justitia, nec cum Deo familiaritas fiduciam justo dare possunt, nisi finis accesserit virtuti consonus et congruus, ut magnus hic et admirabilis Dei servus, et justior quam homini datur, perspicue demonstravit. Hinc, ut videtur, justus judex recte dixit per prophetam : « Si justus a justitia sua aversus fuerit, et fecerit iniquitatem, omnes justitiæ, quas fecit, non erunt in hominum B memoria, sed in peccato suo morietur ; » et « justitia justi non liberabit eum in quacunque die peccaverit. » Jam vide quomodo tam multa et tot annorum Moysis facta plus quam humana, et continuæ orationes et supplicationes Deum placare minime potuerunt, neque antecedens maxima gloria et familiaritas, et apud Deum commoratio ad misericordiam et veniam peccati attrahere Deum non valuerunt propter facti magnitudinem. Profecto igitur juxta Salomonem : « Judicium severum his qui dignitate eminent, adhibetur, et fortibus dura imminet inquisitio. » His quoque nos docet Deus se summam postulare diligentiam ab iis qui perfectam virtutem profitentur, et dum cæteros homines C graviter peccantes patienter ferat, non eamdem sanctis concedere indulgentiam. Ideo Salomon dicit iterum : « Humilibus enim conceditur misericordia, potentes autem severe examinabuntur. » Dominus ipse : « Omni cui paucum datum est, inquit, paucum petent ab eo; cui vero multum, multum petent ab eo. » Ergo opportune dicet aliquis : « O altitudo divitiarum et sapientiæ et scientiæ Dei : quam incomprehensibilia sunt judicia ejus, et investigabiles viæ ejus! » et « Horrendum est incidere in manus Dei viventis ; » et : « Horrendus vultus Domini super facientes mala. » Idcirco « Secundum magnam misericordiam ejus, sic et magna correptio ejus. » « Misericordia enim et ira apud illum, » et « Super peccatores re- D quiescit ira illius ; » idcirco etiam « Ne angelis quidem postquam peccaverunt pepercit, » sicut scriptum est.

Variæ lectiones et notæ.

διὰ τῆς τῶν col. [2] Matth. xx, 16. Ὀ. οἱ ἐκλεκτοί, xi, 12. [3] ὤφελον cod. [4] ἀποστρέφειν δ. ἀπὸ τῶν δικαιοσυνῶν κ. π. παράπτωμα Ez. iii, 20. [5] ταῖς ἁμαρτίαις Ez. xxxiii, 12. [6] Sap. vi, 6-9. [7] Vi. 6 — συγγνώμης ἐ. καὶ ἐ cod. [8] Luc. xii, 48. [9] Rom. xi, 33. [10] Hebr. x, 31. [11] I Pet. iii, 12. [12] Sir. xvi, 12, 11. [13] Sir v, 6, 7. [14] Nota, sic Siracides, αὐτῷ cod. [15] II Petri ii, 4.

Digitized by Google

Quid igitur nos jam dicemus qui innumeris scatentes malis, illi postponendi, quantum terra a cœlo distat, Deumque quotidie, singulisque diei horis, ad iracundiam provocamus? Nullus ergo virtutibus præditus, vel præditum se putans, glorietur aut securus maneat, quasi jam virtutum labores et mercedem in manibus habeat, aut absque ulla prorsus contradictione coronas sit recepturus; imo semper vigilet et stet humilis usque ad mortem, et seipsum reputet tanquam qui nullum Dei præceptum servaverit, etiamsi omnes virtutes possideat, et ad ipsum ascenderit apicem bonorum. Nam si Dei amicus ille, qui universum mundum meritis æquabat, imo superabat, quo « non est dignus mundus, » ut dictum est, quocum Deus facie ad faciem conversatus est, sicut solet amicus ad amicum loqui, cui dixit : « Novi te supra omnes » quorum facie ad faciem locutus est, non vero per obscura, aut somnia, aut ænigmata, post tot præclarorum molem facinorum, post tantam sapientiam et sobrietatem quod paululum dormitasset, non est assecutus veniam ; quomodo nos tandem, qui ne vestigium quidem et speciem tantæ virtutis possidemus, non continenter vigilaremus, lugeremus, lacrymaremur, nosque etiam servos inutiles æstimaremus? Idcirco præmuniens nos Dominus dixit : « Cum omnia quæ præcepta sunt vobis feceritis, tunc dicite, quia inutiles servi sumus : quod debebamus facere, fecimus. » Hoc sciens divus Isaias dicit : « Universa justitia nostra quasi pannus menstruatæ coram te, Domine. » Similiter et sacer psaltes David, virtute excellentissimus : « Dixi Domino : Dominus meus es tu, queniam bonorum meorum non eges. » Idcirco hortatur dicens : « Servite Domino in timore, et exsultate ei in tremore, apprehendite disciplinam, ne quando irascatur Dominus, » et reliqua psalmi.

Talia igitur præcipiens Paulus theologus dicit : « Cum metu et tremore vestram salutem operamini, » et « qui se existimat stare, videat ne cadat. » Illud igitur unusquisque eorum verbis suis significavit, neminem scilicet suæ ipsius sanctitati confidere debere, etiamsi inter laudatissimos numeretur, neque unquam cessandum a vigilando et humiliando se et timendo nimis usque ad silentium ultimum, quia de levissimo quoque verbo et de cogitatione « ratio a nobis exigitur, » et « ex verbis nostris justificamur et condemnamur, » sicut aperte commonstrat quoque parabola Pharisæi et Publicani, utrumque intra seipsum et in corde loquentem, et alterum quidem condemna-

(10) Τί οὖν ἂν λοιπὸν ἐροῦμεν ἡμεῖς, οἱ μυρίων γέμοντες κακῶν, καὶ τοσοῦτον ἀποδέοντες τῆς ἐκείνου ἀρετῆς ὅσον γῆ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τὸν Θεὸν καθ' ἑκάστην ἡμέραν καὶ ὥραν δι' ἔργων καὶ λόγων παροργίζοντες ; Μηδεὶς τοίνυν ἀρετάς τινας ἔχων ἢ δοκῶν ἔχειν, καυχάσθω ἢ ἀμερίμνως διακείσθω, ὡς ἤδη τοὺς τῶν ἀρετῶν αὐτοῦ πόνους καὶ τὰς ἐπικαρπίας ἐν χερσὶν ἔχων ἢ πάντως ἀναντιῤῥήτως τοὺς στεφάνους ἀπολῃψόμενος [15] · ἀλλὰ μᾶλλον ἀεὶ νηφέτω καὶ ταπεινούσθω μέχρι θανάτου, καὶ ἑαυτὸν ὡς μηδεμίαν ἐντολὴν Θεοῦ φυλάξαντα λογιζέσθω, κἂν πάσας τὰς ἀρετὰς συλλήβδην κέκτηται, κἂν εἰς αὐτὴν ἀναβέβηκε τὴν τῶν ἀγαθῶν κορωνίδα. Εἰ γὰρ ὁ θεοφιλὴς καὶ ἱεροφάντης ἐκεῖνος καὶ τῆς οἰκουμένης ἀντίῤῥοπος, μᾶλλον δὲ καὶ μείζων, οὗ [16] « οὐκ ἔστιν ἄξιος ὁ κόσμος, » κατὰ τὸ εἰρημένον, ᾧ ὁ Θεὸς ἐνώπιος ἐνωπίῳ ὡμίλει, ὡς εἴ τις λαλήσει [17] πρὸς τὸν ἑαυτοῦ φίλον· ᾧ εἶπεν [18] · « Οἶδά σε παρὰ πάντας », ᾧ κατὰ πρόσωπον ὡμίλει, καὶ οὐ δι' ἀδήλων ἢ ἐνυπνίων ἢ αἰνιγμάτων, μετὰ τοσούτων κατορθωμάτων ὄγκον καὶ τοιαύτης φιλοσοφίας καὶ νήψεως [19], 98 μικρὸν ἀπονυστάξας οὐκ ἔτυχε συγγνώμης, πῶς ἡμεῖς, οἱ μηδὲ [20] ἴχνος τοιαύτης ἀρετῆς ἔμφασιν κεκτημένοι, μὴ διηνεκῶς γρηγορήσωμεν καὶ πενθήσωμεν καὶ κλαύσωμεν ἑαυτοὺς διαπαντὸς καὶ δούλους ἀχρείους εἶναι ἀναλογισώμεθα ; (11) Διὰ δὴ τοῦτο προασφαλιζόμενος ἡμᾶς ὁ Κύριος ἔλεγεν [21] · « Ὅταν πάντα τὰ διατεταγμένα ὑμῖν πράξητε, τότε λέγετε, ὅτι Ἀχρεῖοι δοῦλοι ἐσμέν, ὃ ὠφείλομεν ποιῆσαι, πεποιήκαμεν. » Καὶ τοῦτο εἰδὼς ὁ θεῖος Ἡσαΐας φησίν [22] · « Πᾶσα ἡ δικαιοσύνη ἡμῶν ὡς ῥάκος ἀποκαθημένης ἐνώπιον σοῦ, Κύριε · » ὡσαύτως καὶ ὁ ἱεροφάντωρ καὶ πανάρετος Δαυὶδ [23] · « Εἶπα τῷ Κυρίῳ · Κύριός μου εἶ σὺ, ὅτι τῶν ἀγαθῶν μου οὐ χρείαν ἔχεις, » ὅθεν καὶ παραινεῖ λέγων [24] · « Δουλεύσατε τῷ Κυρίῳ ἐν φόβῳ, καὶ ἀγαλλιᾶσθε αὐτῷ ἐν τρόμῳ· δράξασθε παιδείας, μήποτε ὀργισθῇ Κύριος, » καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ ψαλμοῦ.

Τοιαῦτα (20b) γοῦν καὶ ὁ θεηγόρος Παῦλος παραγγέλλων φησί [25.18] · « Μετὰ φόβου καὶ τρόμου τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν κατεργάζεσθε · » καὶ [26] « ὁ δοκῶν ἑστάναι, βλεπέτω μὴ πέσῃ. » (12) Τοῦτο οὖν ἕκαστος ἠνίξατο δι' ὧν εἴρηκεν, ὡς μὴ πεποιθέναι τῇ οἰκείᾳ ὁσιότητι, κἂν πάνυ τῶν εὐδοκίμων ὑπάρχῃ, μήτε μὴν καθυφῆναι πάμπαν τοῦ [27] νήφειν καὶ ταπεινοῦσθαι καὶ δεδοικέναι λίαν ἄχρι σιωπῆς ὑστάτης, διότι καὶ μέχρι ψιλοῦ ῥήματος καὶ ἐνθυμήματος [28] « λόγον εἰσπραττόμεθα » καὶ « ἐκ τῶν λόγων ἡμῶν δικαιούμεθά τε καὶ κατακρινόμεθα, » καθὰ καὶ ἡ κατὰ τὸν Φαρισαῖον καὶ Τελώνην παραβολὴ σαφῶς διαδείκνυσιν, ἑκάτερον καθ' ἑαυτὸν καὶ ἐν καρδίᾳ φθεγγόμενον καὶ τὸν μὲν καταδεδικασμένον ἀποφαί-

Variæ lectiones et notæ.

[15] ἀπολειφ. cod. ex itacismo. [16] Heb. xi, 38. [17] λαλῆσαι cod. [18] Ex. xxxiii, 12. [19] νήψεως cod. [20] κατ'? [21] Luc. xvii, 10 [22] Is. lxiv. [23] Ps. xvi, 2. [24] Ps. ii, 11,12. [25.18] Ph. ii, 12. [26] I Cor. x, 13. [27] l. τὸ ν. [28] Matth. xii, 36,37.

Digitized by Google

νουσα, τὸν δὲ μᾶλλον δεδικαιωμένον. Ὅτι γὰρ τοὺς λογισμοὺς καὶ τὰς πονηρὰς ἐνθυμήσεις κρινεῖ Κύριος, ἄκουε τί φησιν ὁ Θεὸς διὰ Ἡσαΐου [19]· « Κἀγὼ τὰ ἔργα καὶ τοὺς λογισμοὺς αὐτῶν ἔρχομαι συναγαγεῖν. » Καὶ δὲ καὶ ὁ Δαυὶδ ἔλεγεν [20]· « Ἕνεκεν τίνος παρώργισεν ὁ ἀσεβὴς τὸν Θεόν; εἶπε γὰρ ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ· Οὐκ ἐκζητήσει, δήπουθεν τὰ πλημμελήματά μου· ὥστε πάντως ἀρεῖ πρὸς αὐτὸν εἰκότως [21]· « ἐλέγξω **99** σε καὶ παραστήσω κατὰ πρόσωπόν σου τὰς ἁμαρτίας σου. » (13) Καὶ γοῦν πρὸς τοῦτόν [22] φησιν ἡ Γραφή· « Ἰδὼν Κύριος ὁ Θεὸς, ὅτι ἐπληθύνθησαν αἱ κακίαι τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ πᾶς τις διανοεῖται ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ἐπιμελῶς ἐπὶ τὰ πονηρὰ πάσας τὰς ἡμέρας, καὶ εἶπεν· Ἀπαλείψω τὸν ἄνθρωπον, ὃν ἐποίησα, ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς, ὅτι ἐνεθυμήθην ποιήσας αὐτόν. » Εἶτα μετὰ τὸν κατακλυσμὸν σπλαγχνισθεὶς [23] ὁ φιλάνθρωπος Θεός, » ἐπήγαγεν ἡ Γραφὴ λέγουσα [24]· « Καὶ εἶπε Κύριος ὁ Θεός· Διανοηθεὶς ἔτι οὐ μὴ προσθήσω τοῦ καταρᾶσθαι τὴν γῆν διὰ τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων, ὅτι ἔγκειται ἡ διάνοια τοῦ ἀνθρώπου ἐπιμελῶς ἐπὶ τὰ πονηρὰ ἐκ νεότητος αὐτοῦ. » (14) Ὥσπερ οὖν αἱ γυναῖκες ἀπὸ συνουσίας τίκτουσιν, κἂν μὲν ὑγιηνὰ τὰ σώματα· τοιαῦτα καὶ τὰ τικτόμενα· εἰ δὲ διεφθαρμένα, μιμοῦνται τὴν τῶν γονέων φύσιν, οὕτω δὴ καὶ ἐπὶ τῶν λογισμῶν· ἂν μὲν ἀγαθοῖς συγγίνῃ, τοιαῦτα ἔσται καὶ τὰ ἔγγονα, ἂν δὲ πονηροῖς, πολλὴν ἐκεῖθεν λήψῃ τὴν λοίμην, ὦ οὗτος. Καὶ ἄκουσον τί φησιν ὁ προφήτης περὶ τῶν καλὰ διαλογιζομένων [25]· « Διὰ τὸν φόβον σου, Κύριε, ἐν γαστρὶ ἐλάβομεν, καὶ ὠδίνησαμεν καὶ ἐτέκομεν πνεῦμα σωτηρίας. » Περὶ δὲ τῶν φαύλων [26]· « Ὠὰ ἀσπίδων ἔρρηξαν, καὶ ἱστὸν ἀράχνης ὑφαίνουσιν. » Ταῦτ' οὖν ἐννοοῦντες, ἀγαπητοὶ, γνωσιμαχήσωμεν καὶ περὶ τοῦ τέλους ἡμῶν φροντίσωμεν ὅτι μάλιστα, καὶ μὴ παυσώμεθα τὰ περὶ τοῦ ἀοιδίμου ἐκείνου καὶ θεσπεσίου ἀνδρὸς νουνεχῶς ὑπομνημονεύοντες (15) Καὶ γὰρ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος τοῦτον μᾶλλον ὑπερεκπληττόμενος οὕτω φάσκει. « Ὅταν ἴδω Μωϋσέα, τὸν [27] τοῦ Θεοῦ θεράποντα τὸν μέγαν ἐκεῖνον, τὸν τοσαύτης μὲν καὶ τηλικαύτης ἀξιωθέντα παρὰ τοῦ Θεοῦ τιμῆς, οὕτω δὲ πολλάκις ὑπ' αὐτοῦ μαρτυρηθέντα ὡς ἀκοῦσαι [28] « Ἔγνων σε παρὰ πάντας; » καὶ, « Εὗρηκας χάριν ἐνώπιόν μου »· τοῦτον ὅταν ἴδω ἐπὶ τοῦ ὕδατος (21) τῆς ἀντιλογίας οὐδενὸς ἕνεκεν [29] ἄλλου ἵνα μόνον εἴπῃ τῷ λαῷ γογγύζοντι δι' ἀπορίαν ὕδατος· « μὴ ἐκ τῆς πέτρας ταύτης ἐξάξω [30] ὑμῖν ὕδωρ »; τούτου μόνου ἕνεκεν εὐθὺς ἀπειλὴν δεχόμενον, εἰς τὴν **100** γῆν τῆς ἐπαγγελίας μὴ [31] εἰσελεύσεσθαι, ἥτις ἦν τότε τῶν πρὸς Ἰουδαίους [32] ἐπαγγελιῶν τὸ κεφάλαιον· ὅταν ἴδω τοῦτον παρακαλοῦντα καὶ μὴ συν-

tum, alterum vero magis justificatum ostendens. Perversas enim cogitationes a Deo judicari testatur Isaias, dicens : « Ego autem opera et cogitationes eorum venio examinaturus. » David quoque dicebat : « Propter quid irritavit impius Deum ? Dixit enim in corde suo : « Non requiret, » scilicet peccata mea. Unde jure merito ad eum dicit : « Arguam te, et statuam contra faciem tuam peccata tua. Ideo ad hunc Scriptura dicit : « Videns Dominus Deus quod multiplicata est malitia hominum super terram, et unusquisque in corde suo sollicite mala cunctis diebus meditatur, et dixit : Delebo hominem, quem feci, a facie terræ, quia me pœnitet eum fecisse. » Quum vero post diluvium misericordia motus esset benignus Deus, hæc addit Scriptura : « Et dixit Dominus Deus : Nequaquam ultra maledicam terræ propter opera hominum, quia cogitatio hominis in malum prona est ab adolescentia sua. » Quemadmodum igitur mulieres ex concubitu pariunt, et si sana sint corpora, talis est et proles ; si vero morbida, naturam parentum proles imitatur ; ita etiam fit de cogitationibus ; si bonis quidem adhæreas, tales erunt quoque liberi, si vero malis, magnam hinc sumes perniciem. Audi quid dicat propheta de iis qui bona cogitant. « Per timorem tuum, Domine, concepimus, et parturivimus, et peperimus spiritum salutis. » De vitiosis autem : « Ova aspidum ruperunt, et telam aranæ texunt. » Id igitur meditantes, o amici, mutata sententia nostrarum virium fragilitatem agnoscamus, et finem nostrum ob oculos habentes quam maxime, semper celebrem illum et divinum virum in memoriam revocemus. Etenim magnus quoque Basilius, ejus admirator, sic loquitur : « Cum video Moysen, magnum Dei servum, qui tanto honore a Deo dignus habitus est, qui sæpe de illo loquens dicebat : « Novi te supra omnes, » et, « Invenisti gratiam coram me ; » hunc quum video apud aquas contradictionis, nulla alia commissa culpa, nisi quod dixerit populo murmuranti propter inopiam aquæ : « Num de petra hac ejiciam vobis aquam ? » Hujusce solius rei causa Deus minatus est in terram promissionis eum non ingressurum, quæ tunc erat inter promissiones factas Judæis præcipua ; cum hunc video rogantem nec accipientem veniam ; cum video nulla dignum venia judicatum esse post tot egregia facinora, ob illud breve verbum, agnosco « Dei severitatem » de qua Apostolus ; omnino vero illud verum esse persuasum habeo : « Si justus vix salvatur, impius et peccator ubi

Variæ lectiones et notæ.

[19] Is. LXVI, 18. [20] Ps. X, 13. παρώξυνεν — ζητήσει. [21] Ps. I, 21. [22] τοῦτον, Mosem. cf. lib. 21. Gen. VI, 5 7. [23] σπλαγχνισθέντα τὸν φιλάνθρωπον Θεόν? [24] Gen. VIII, 24,22. [25] Isa. XXVI, 18. [26] Isa. LIX, 5. [27] τὸν προφήτην Θεοῦ de judicio Dei. I. 263 D. [28] ἀκ. οἶδα Bas. [29] ἐν ἑτέρου ἢ Bas. [30] τ. τῆς π. ἐξάξουσιν Bas. [31] οὐκ Bas. [32] Ἰουδαίων cod.

Digitized by Google

apparebunt ? » De quo etiam divus Isidorus ad aliquem dicit : « Dic Judæo qui adversus te disputavit, nihilque validum nec juvenile quidem, locutus est, sed ventosa vomuit mendacia, contenditque de filio Nave dictum esse istud : « Prophetam vobis suscitabit Deus de fratribus vestris sicut me, » se in multis errare minus recte intelligentem quæ dicta sunt, neque id quod additur : « Ipsum audietis circa omnia quæ præceperit vobis. Et omnis anima quæ non audierit prophetam illum, funditus perdetur de populo suo. » Primum enim post electionem illius, hæc Moyses numine afflatus vaticinatus est ; secundo quia, si filius Nave præstiterit Moysi, probabile quidem quod dictum est, non verum autem ; si vero multo Moysi inferior fuerit, vana ipsa cogitatio videtur ; tertio nihil legi addidit, sed e ejus oraculis ipse se gessit ; quarto oportebat, si de ipso sermo, dicere non : « suscitabit, » sed « suscitavit ; » quinto oportuit dici : « Erit autem omnis anima quæ non audierit prophetam hunc ; « dicendo vero : « illum, » hunc summovit ; sexto, cur ad Joannem post multas generationes missi sunt qui interrogarent an esset ipse propheta ? Quibus dixit : « Non sum ego, » unus enim ex prophetis erat, vero propheta qui venturus erat ; septimo, quomodo postquam advenit Christus, miracula videntes dicebant : « Ilic est vere propheta. Eorum igitur quæ ipsum fastidiunt perspiciat et futuri præscium regem et creatorem adoret.

A χωρούμενον· ὅταν ἴδω μηδεμιᾶς συγγνώμης διὰ τοσαῦτα κατορθώματα ἐπὶ τῷ βραχεῖ ἐκείνῳ ῥήματι καταξιούμενον [33], ὁρῶ « Θεοῦ ἀποτομίαν [34] » κατὰ τὸν Ἀπόστολον, ὄντως δὲ ἐκεῖνο ἀληθὲς εἶναι πείθομαι, τὸ, [35] « εἰ ὁ δίκαιος μόλις σώζεται, ὁ ἀσεβὴς καὶ ἁμαρτωλὸς ποῦ φανεῖται ; » (16) Περὶ οὗ μέντοι καὶ ὁ θεῖος Ἰσίδωρος πρός τινά φησι [36] · « Εἰπὲ τῷ πρός σε διενεχθέντι Ἰουδαίῳ καὶ μηδὲν μὲν γενναῖον μηδὲ νεανικὸν φράσαντι, ἀγυρτικὰς δὲ λογοποιΐας [37] ἐμέσαντι καὶ φήσαντι περὶ τοῦ παιδὸς Ναυῆ εἰρῆσθαι τό, [38] · « Προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει ὁ Θεὸς ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν ὡς ἐμέ, » ὅτι κατὰ πολλὰ πλημμελεῖς [39], μὴ νοῶν τὰ λεγόμενα καλῶς, μήτε μὴν τὸ ἐπαγόμενον, « Αὐτοῦ ἀκούσεσθε κατὰ πάντα ὅσα ἂν ἐντέλληται ὑμῖν· ἔσται δὲ πᾶσα ψυχὴ, ἥτις ἂν B μὴ ἀκούσῃ τοῦ προφήτου ἐκείνου, ἐξολοθρευθήσεται ἐκ τοῦ λαοῦ αὐτῆς » · Πρῶτον μὲν γὰρ μετὰ τὴν χειροτονίαν ἐκείνου, ταῦτα Μωϋσῆς ἔνθους γενόμενος ἐθέσπισεν, β' δὲ, ὅτι [40] εἰ μὲν ὁ τοῦ Ναυῆ παῖς ὑπερέβη τὸν Μωϋσέα, πιθανὸν μὲν [41] λεγόμενον, οὐκ ἀληθὲς δέ· εἰ δὲ πολὺ αὐτοῦ καταδεέστερος ἦν, ἀδρανὴς αὕτη ἡ ἔννοια φαίνεται· γ' δὲ οὐδὲ [42] προσέθηκέ τι τῷ νόμῳ, ἀλλὰ τοῖς ἐκείνου ἐπολιτεύσατο [43] θεσμοῖς· δ' δὲ, ἐχρῆν, εἴγε περὶ αὐτοῦ [44] ὁ λόγος, εἰπεῖν οὐκ « Ἀναστήσει », ἀλλ' « ἀνέστησε » · ε' δὲ, ἔδει [45] φράσαι· « Ἔσται δὲ πᾶσα ψυχὴ, ἥτις ἂν μὴ ἀκούσῃ τοῦ προφήτου τούτου », τῷ [46] δὲ εἰπεῖν « ἐκείνου, » τοῦτον παρεγράψατο· ς' δὲ, πῶς πρὸς τὸν Ἰωάννην μετὰ γενεὰς πολλὰς τεχθέντα ἀπέστειλαν πευσόμε- C νοι [47], εἰ αὐτὸς εἴη ὁ προφήτης ; πρὸς οὓς ἔφη [48] · « Οὐκ εἰμὶ ἐγώ » · προφήτης [49] γὰρ ἦν, ὁ προφήτης δὲ [50], ὁ μέλλων ἔρχεσθαι· ζ' δὲ, πῶς τοῦ Χριστοῦ παραγενομένου [51], οἱ τὰ θαύματα θεώμενοι ἔλεγον [52] · « οὗτός ἐστιν ἀληθῶς **101** ὁ προφήτης; » Συνοράτω οὖν πόσα αὐτῷ ἐναντιοῦται καὶ τὸν ἀληθῆ προγνώτην τε καὶ βασιλέα (καὶ δημιουργὸν) προσκυνείτω [1].

XXIII. *De Josue filio Nave.*

ΚΓ'. *Περὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ.*

Post Moysen suscepit imperium Josue filius Nave, qui cum transisset Jordanem degissetque annos triginta duos in terra promissionis, ejus incolas debellans ipsamque sorte dividens filiis Israel, mortuus est anno vitæ suæ centesimo decimo. Et ipse Moyses cum percussisset Sehon regem Amorrhæorum et Og regem Basan, qui solus relictus erat de stirpe gigantum habitabatque in Rabbath in Astaroth, ex progenie Rabbath, cujusque lectus ferreus superest novem cubitos habens longitudinis et quatuor latitudinis, cepit totam terram eorum. Josue vero cum subjecisset Chananæos,

[1] Μετὰ δὲ Μωϋσέα διεδέξατο τὴν ἀρχὴν Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ καὶ περάσας τὸν Ἰορδάνην καὶ ποιήσας ἐν τῇ γῇ τῆς ἐπαγγελίας ἔτη λβ', πολεμῶν καὶ κατακληροδοτῶν αὐτὴν τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, ἀπέθανε ζήσας ἔτη ρι'. (7) Καὶ ὁ μὲν Μωσῆς, πατάξας τὸν Σηὼν βασιλέα τῶν Ἀμορβαίων καὶ τὸν Ὤγ [2] βασι- D λέα τῆς Βασὰν, ὃς ὑπελείφθη ἐκ τῶν γιγάντων, κατοικῶν ἐν τῇ Ῥαφαΐν ἐν Ἀσταρὼθ, ὄντα τοῦ Ῥαφαΐν ἀπόγονον, οὗ καὶ ἡ κλίνη σιδηρᾶ ὑπῆρχε, τὸ μῆκος ἔχουσα πήχεις θ', τὸ πλάτος δ', ἀφεῖλατο πᾶσαν τὴν γῆν αὐτῶν [3]. (3) Ὁ δὲ Ἰησοῦς χειρωσάμενος τοὺς Χαναναίους, καὶ Φερεζαίους, καὶ Γεργε-

Variæ lectiones et notæ.

[33] ὄντως μέν Bas. [34] Rom xi, 22. [35] I Petr. iv, 18. [36] III, 94. [37] ἐργοπ. cod. [38] Deut. xviii. 15, 19, 19. [39] πλ. καὶ v. οὐχ ὑγιῶς καὶ φεύγων τὸ μαθεῖν καὶ κρύπτων τὰ μείζονα ἢ κατὰ Μωϋσέα εἴρηται γὰρ αὐτου Is. [40] δεύτερον ὅτι Is. δεύτερον ὅτι Is. [41] ἦν Is. [42] γ', ὅτι οὐδὲ Is. [43] ἐπολιτεύετο Is. [44] ἦν Is. [45] ε' ὅτι ἔδει Is. [46] τό cod. [47] Jo. i, 21. [48] κἀκεῖνος ἔφη· οὐκ ἐ. Is. [49] μέν Is. [50] ὁ πρ. δὲ οὐκ ἦν Is. [51] τοῦ Σωτῆρος δεῦροφοτήσαντος Is. [52] Jo. vi, 14. [1] β πρ. Is. [2] Ced. 95,7. [3] Περὶ Ὤγ. Ced. 95,9-15. [4] Ced. 95; 15 95,11.

Digitized by Google

σαίους, καὶ Ἰεβουσαίους, καὶ Ἀμορραίους (21 b), καὶ Εὐαίους, καὶ πάντας αὐτῶν τοὺς βασιλεῖς, ὄντας τὸν ἀριθμὸν λβ', πᾶσαν τὴν γῆν αὐτῶν δέδωκεν, ὡς εἴρηται, τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ. « Ἐν γὰρ [8] τῷ φεύγειν αὐτοὺς, φησὶν, ἀπὸ προσώπου υἱῶν Ἰσραὴλ, καὶ Κύριος ἐπέρριψεν αὐτοῖς λίθους χαλάζης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐγένοντο πλείους οἱ ἀποθανόντες διὰ τοὺς λίθους χαλάζης [6] ἢ οὓς ἀπέκτειναν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ μαχαίρᾳ (ἐν πολέμῳ) ». (4) Στρατηγοῦντος οὖν Ἰησοῦ, ὃς γε μέγας, καὶ τερατουργὸς, καὶ θεοφιλὴς πάνυ καὶ οὗτος ἀναδειχθεὶς, οὐκ ἄμοιρος λύπης καὶ πειρασμῶν διαφόρων ἐγένετο, περὶ οὗ καὶ ὁ θεορρήμων Χρυσόστομος ἔφη· « Ἐννόησον [7] ὅσον ἐστὶ δίκαιος ἄνθρωπος· » εἶπεν Ἰησοῦς (τοῦ Ναυῆ) [8]· « Στήτω ὁ ἥλιος κατὰ Γαβαὼν καὶ ἡ σελήνη κατὰ φάραγγα Ἐλούμ » · καὶ ἐγένετο · φησὶ γάρ [9]· « Ἔστη ὁ ἥλιος κατὰ μέσον τοῦ οὐρανοῦ εἰς τέλος ἡμέρας μιᾶς, καὶ οὐκ ἐγένετο ἡμέρα τοιαύτη πρότερον καὶ ἔμπροσθεν, ὥστε ὑπακοῦσαι Θεὸν ἀνθρώπου, ὅτι συνεπολέμει τῷ Ἰσραήλ ». Τοῦτο τοῦ Μωϋσέως μεῖζον. (Τί δήποτε; οὐ γάρ ἐστιν **102** ἴσον θαλάττῃ ἐπιτάξαι καὶ τοῖς κατ' οὐρανόν· μέγα μὲν οὖν κἀκεῖνο καὶ σφόδρα μέγιστον, πλὴν ἀλλ' οὐδὲν ἴσον.) Εἰ τοίνυν ἐνταῦθα τοιαῦτα ἐργάζονται οἱ ἅγιοι, τί ἄρα ἐκεῖ; πόσην ἔχουσι μετ' ἀλλήλων λαμπρότητα καὶ παῤῥησίαν [10]! (5) « Ἀλλά γε καὶ οὗτος δὴ ὁ θαυμαστὸς καὶ τερατουργὸς διαδεξάμενος τὸν Μωϋσῆν, συναπέλαυσεν αὐτῷ πάντων, ὡς ἔπος εἰπεῖν, τῶν ἀνιαρῶν (εἰ δέ τι διὰ τὸ νέον τῆς ἡλικίας ἐξέφυγε, τοῦτο μετὰ τὴν ἐκείνου τελευτὴν ἐξεπλήρωσεν [11]· οὔτε γὰρ μόνον, ὅτε ἔζη Μωϋσῆ, τὰ ἱμάτια διέῤῥηξε καὶ σποδὸν κατεπάσατο, ἀλλὰ καὶ τελευτήσαντος (πάλιν) [12] εἰς (τὴν αὐτὴν πάλιν [13], μᾶλλον δὲ καὶ) χείρονα κατέστη ταύτης ἀνάγκην, δι' ὅλης ἡμέρας πρηνὴς κείμενος ἐπὶ τῆς γῆς » διὰ τὴν ἁμαρτίαν Ἄχαρ καὶ τὴν τοῦ λαοῦ ἥτταν (μετὰ τὸ στῆσαι τὸν Ἰορδάνην, καὶ τὸν λαὸν διαβιβάσαι, καὶ τὴν πόλιν Ἰεριχὼ καταστρέψαι. « Καὶ ἄκουσον αὐτοῦ καὶ τῶν [14] ῥημάτων καὶ τῶν ὀδυρμῶν)· φησὶ γάρ [15]· « Καὶ διέῤῥηξεν ὁ Ἰησοῦς τὰ ἱμάτια αὐτοῦ καὶ ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον ἐπὶ τὴν γῆν ἐνώπιον Κυρίου ἕως ἑσπέρας, αὐτὸς καὶ οἱ πρεσβύτεροι Ἰσραὴλ, καὶ ἐπέβαλον χοῦν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτῶν, καὶ εἶπεν Ἰησοῦς· « Δέομαι, Κύριε, ἵνα τί διεβίβασεν ὁ παῖς σου τὸν Ἰσραὴλ τὸν Ἰορδάνην, παραδοῦναι αὐτὸν τῷ Ἀμορραίῳ, ἀπολέσαι ἡμᾶς; Καὶ τί ἐρῶ, ἐπεὶ μετέβαλεν Ἰσραὴλ αὐχένα ἀπέναντι τοῦ ἐχθροῦ [16] αὐτοῦ; Καὶ ἀκούσας ὁ Χαναναῖος καὶ πάντες οἱ κατοικοῦντες τὴν γῆν, περικυκλώσουσιν ἡμᾶς καὶ ἐκτρίψουσιν ἀπὸ τῆς γῆς. » Ὁρᾷς ὅπως καὶ οὗτος οὐκ ἧττον Μωσέως ἀδημονεῖ καὶ θορυβεῖται δεδοικὼς τὴν τοῦ λαοῦ πανολεθρίαν;

A Pheresæos, Gergesæos, Jebusæos, Amorrhæos, Hevæos et omnes eorum reges numero triginta duos, omnem eorum terram dedit, ut dicitur, filiis Israel. « Cum enim fugerent a facie filiorum Israel, Dominus misit super eos lapides grandinis de cœlo, et mortui sunt multo plures lapidibus grandinis, quam quos gladio percusserant filii Israel. Cum exercitui præesset Josue, vir quidem prodigiorum, sane magnus et Deo amicus, statim post electionem suam afflictiones variasque tentationes expertus est. De quo divino sermone Chrysostomus ait : « Cogita quantus sit vir justus; » dixit Josue filius Nave : « Sol contra Gabaon ne movearis et luna contra vallem Ajalon; » et factum est ita; dicit enim Scriptura : « Stetit itaque sol in B medio, cœli nec festinavit occumbere spatio unius diei. Nec fuit antea nec postea tam longa dies, obediente Domino voci hominis et pugnante pro Israel. » Quod factum ex operibus Moysis maximum est. Quomodo ergo? Non videlicet idem est mari imperare ac cœli astris. Grande quidem et grande nimis quod fecit Moyses, sed non æquale est. Quod si tanta hic sancti operantur, quid ergo illic? Quantam habent nunc inter se claritatem et ad Deum confidentiam! Cum ergo successisset Moysi vir ille miraculorum et prodigiorum, particeps fuit (ut dici solet) omnium ejus dolorum; quos si ineunte sua ætate declinavit, mortuo Moyse, sustinuit. Non modo enim, vivente Moyse, vestimenta sua dilaceravit et sese pulC vere conspersit, sed illo vita functo, in priorem et in majorem etiam necessitatem devenit. Namque tota die humi prostratus jacuit ob peccatum Achar et cladem populi, postquam stare fecisset Jordanem et populum Israel traduxisset, et urbem Jericho evertisset. Ejus audi verba et gemitus; dicit enim : « Josue scidit vestimenta sua et pronus cecidit in terram coram Domino usque ad vesperam, tam ipse quam omnes senes Israel; sparseruntque pulverem super capita sua, et dixit Josue : « Quæso, Domine Deus, cur traduxit puer tuus populum Israel per Jordanem ut traderes eum Amorrhæo, et perderes nos? Et quid dicam videns Israelem hostibus suis terga vertentem? Audient Chananæi D et omnes habitatores terræ, et in unum coacti circumdabunt nos et e terra expellent. » Videsne quomodo non minus Moyse anxietur, conturbeturque timens ne totus populus dispereat? Et libenter vitam quoque ipse, ingravescente necessitate et adveniente periculo, dedisset. Varia bella, pugnas et ærumnas silentio præteribo et dolum

Variæ lectiones et notæ.

[5] Jos. x, 11. [6] ἐκ τοὺς λί. τῆς χ. cod. [7] Hic locus nullibi in opp. edd. invenitur. [8] Jos. x, 12. [9] Jos. x, 13, 14. [10] 1210 E-211 A. [11] ἀνεπλ. Chr. — οὐ γὰρ ὅτε ἔζη μ. M. Chr. [12] τ. μᾶλλον cod. [13] εἰς; τὴν ἀ. π. cod. τ. εἰς Ced. δὲ εἰς μείζονα. Chr. [14] Ἀχ. δὴ καὶ τῶν ῥ. ἀ. Chr. 211 A. [15] Jos. vii, 6, 9. [16] αὐχ. ἀ. ἀπ. τοῦ ἐ. Chr.

Digitized by Google

Gabaonitarum. Ipsa sortium distributio multum laborem, magnas anxietates, gravesque difficultates ei attulit. Et hoc norunt quicunque fratres et hæredes aliquam substantiam distribuere debuerunt, quam difficilis, quam ardua res sit ex omni parte. Sic utique quicunque Deo placere magnopere studuerunt, per tribulationes et tentationes probati, dilectionem et fiduciam apud Deum invenerunt. Uno verbo, qui omnia pensaret, multa esse tentationum lucra intelligeret. Et nullus est apud Deum auctoritate potens qui fuerit tribulationum expers, etsi hoc non agnoscamus, et divina de his judicia nos lateant.

A καί που τάχα καὶ αὐτὸς ὁμοίως τὴν ζωὴν (22ª) ἐξ ἀπορίας ἀπελέγετο καὶ περιστάσεως. Ἐὰν δὲ λέγειν τοὺς διαφόρους πολέμους καὶ μάχας καὶ φροντίδας καὶ τῶν Γαβαωντιῶν τὴν ἀπάτην. « Καὶ [17] μέντοι καὶ ἡ τῶν κλήρων διανομή, πολὺν μὲν τὸν πόνον, πολλὰς δὲ παρεῖχεν αὐτῷ τὰς δυσκολίας καὶ θλίψεις. (Καὶ τοῦτο ἴσασιν, ὅσοι [18] καὶ τὴν τυχοῦσαν διανεῖμαι προσετάχθησαν οὐσίαν ἀδελφοί τε καὶ κληρονόμοι,) **103** καὶ τὸ δυσπειθὲς ἑκατέρων καὶ δυσάρεστον.) Οὕτω τοίνυν ἅπαντες, ὅσοι τῷ Θεῷ εὐηρέστησαν μεγάλως, διὰ θλίψεων καὶ πειρασμῶν δοκιμασθέντες, τῆς πρὸς Θεὸν ἀγάπης καὶ παῤῥησίας ἐπέτυχον (καὶ ὅλως, εἰ βούλοιτό τις ἐξαριθμῆσαι ἅπαντα, πολλὰ ἂν εὕροι τὰ κέρδη τῶν πειρασμῶν. Καὶ οὐκ ἔστιν οὐδείς, ᾧ πολὺς παρὰ Θεῷ λόγος, θλίψεως ἐκτὸς, κἂν ἡμεῖς ἀγνοῶμεν τοῦτο καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ περὶ αὐτῶν κρίματα.

XXIV. *De Judicibus.*

Post Josue salvavit Deus per Judices populum a relictis Philistiim oppressum.

ΚΔ'. *Περὶ τῶν Κριτῶν.*

B [19] Μετὰ Ἰησοῦν διὰ τῶν Κριτῶν ἔσωζεν ὁ Θεὸς τὸν λαὸν θλιβόμενον ὑπὸ τῶν καταλειφθέντων ἀλλοφύλων.

XXV. *De Juda.*

Inter eos omnium primus fuit Judas, et judicavit populum annis septem et sibi subjecit Adonibesech, regem Philistæorum. Cui cum amputasset manuum et pedum summitates, dixit ei Adonibesech : « Septuaginta reges, amputatis manuum ac pedum summitatibus, colligebant sub mensa mea ciborum reliquias; sicut feci, ita reddidit mihi Deus. »

ΚΕ'. *Περὶ Ἰούδα* [20].

Ἐν οἷς ὑπῆρχε πρώτιστος Ἰούδας καλούμενος, καὶ ἔκρινε τὸν λαὸν ἔτη ζ', χειρωσάμενος καὶ τὸν Ἀδονιβεζὲκ βασιλέα τῶν ἀλλοφύλων, καὶ ἀκρωτηριάσας αὐτοῦ χεῖρας καὶ πόδας, εἶπεν Ἀδονιβεζέκ [21]· « Ἑβδομήκοντα βασιλεῖς ἦσαν, τὰ ἄκρα τῶν χειρῶν [22] καὶ τῶν ποδῶν ἀποκεκομμένα συλλέγοντες τὰ ὑποκάτω τῆς τραπέζης μου· καθὼς οὖν ἐποίησα, C οὕτως ἀνταπέδωκέ μοι ὁ Θεός. »

XXVI. *De Gothoniel.*

Post Judam judex factus est Gothoniel annis quinquaginta, percussitque Chusan Rasathaim regem Syriæ qui oppresserat populum octo annis.

ΚΖ'. *Περὶ Γοθονιήλ* [23].

[23] Μετὰ δὲ Ἰούδαν γέγονε κριτὴς Γοθονιὴλ (ἔτη ν', πατάξας καὶ τὸν Χουσαρσαθὲμ [24] βασιλέα Συρίας, θλίψαντα τὸν λαὸν ἔτη η'.

XXVII. *De Aod.*

Post Gothoniel judex factus est Aod utraque manu habilis, annis quinquaginta, percussitque in gladio ancipiti unius palmæ manus latitudinem habenti, Eglon regem Moab, cui Israel servierat decem et octo annis. Vocatus est autem Ἀμφοτεροδέξιος quia sinistra manu in omni re utebatur D velut dextra.

ΚΗ'. *Περὶ Ἀώδ* [25].

Μετὰ δὲ Γοθονιὴλ γέγονε κριτὴς Ἀὼδ ὁ ἀμφοτεροδέξιος ἔτη ν' [27], πατάξας [28] καὶ τὸν Ἐγλὼμ βασιλέα Μωὰβ ἐν μαχαίρᾳ **104** διστόμῳ, δρακὸς ἐχούσῃ τὸ πλάτος [29], θλίψαντα τὸν Ἰσραὴλ ἔτη ιη'· ἀμφοτεροδέξιος δὲ ἐκλήθη διὰ τὸ ὁμοίως ἐν παντὶ πράγματι καὶ τῇ εὐωνύμῳ χρῆσθαι χειρὶ ὥσπερ καὶ τῇ δεξιᾷ.

XXVIII. *De Samegar.*

Post Aod judex fuit Samegar annis septem,

ΚΘ'. *Περὶ Σαμεγάρ* [30].

[31] Μετὰ δὲ Ἀὼδ γέγονε κριτὴς Σαμεγὰρ ἔτη

Variæ lectiones et notæ.

[17] Chr. I, 211, C. [18] οἵοι cod. [19] 1802 (3756) Cod. 95, 11. [20] π. Ἰ. a secunda manu. [21] Jud. I, 7. [22] χειρῶν καὶ l. χ. αὐτῶν καὶ cod. [24] π. Γ. a sec. m. [25] 1671 (3757) Cod. 95,19. [29] Χουσαρσαθαὶ Jud. III, 8,11. [26] π. Ἀώδ a sec. m. [27] 1613 (3797) Cod. 95,11. [28] π. Jud. III, 30. [29] σπιθαμὴν τὸ μῆκος Jud. III, 16. [30] π. Σ. a sec. m. [31] 1552 (3876) Cod. 95,20.

Digitized by Google

ζ' [48], πατάξας ἐκ τῶν ἀλλοφύλων ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ, ἐν τῷ ἀροτρόποδι [49] τῶν βοῶν, ἄνδρας χ'.

A

ΚΖ'. *Περὶ Βαράκ* [50].

[50] Μετὰ δὲ Σαμεγὰρ γέγονε κριτὴς Βαράκ, μεθ' οὗ καὶ Δεβῶρα ἡ προφῆτις (καὶ γυνὴ Λαφφιδὼθ [51] ἔτη μ', πολεμήσας τὸν Ἰαβεὶμ καὶ τὸν Σισάρα, θλίψαντα τὸν Ἰσραὴλ ἔτη κ', ὅτε καὶ τὸν Σισάρα ἡ Ἰαὴλ ἀπέκτεινε πασσάλῳ, γυνὴ Χαβὲρ τοῦ Κινέου· διψήσαντος γὰρ τοῦ Σισάρα καὶ προσελθόντος τῇ Ἰαὴλ, πρόβατα νεμούσῃ, γάλα αὐτῷ ἐπιδοῦσα, καὶ εἰς κόρον πιὼν καὶ εἰς ὕπνον τραπείς, πασσάλου [52] τῆς σκηνῆς λαβομένη καὶ τοῖς ὠσὶν αὐτοῦ ἀνδρείως ἐμπήξασα, τῷ θανάτῳ παρέπεμψε, καὶ σωτηρίαν τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων εἰργάσατο). Ἐν ταύταις δὲ ταῖς ἡμέραις καὶ Προμηθεὺς, καὶ Ὀρφεὺς ὁ Θρᾷξ, οἱ σοφώτατοι παρ' Ἕλλησιν, καὶ Ἀσκληπιὸς ὁ ἰατρὸς, καὶ Λυκοῦργος ὁ Σπαρτιάτης καὶ νομοθέτης τῶν Ἑλλήνων, ἐγνωρίζοντο.

B

Λ'. *Περὶ Γεδεών* [53].

[53] Μετὰ δὲ Βαράκ γέγονε κριτὴς Γεδεὼν, ὁ καὶ Ἱεροβοὰμ [54], ἔτη μ', πατάξας (22b) καὶ τὴν Μαδιὰμ μετὰ τ' ὧν λαψάντων [55] (τῇ γλώττῃ ἐν τῷ πίνειν, καὶ τὸν Ὠρὴβ, καὶ Ζὴβ, καὶ Ζεβεὲ, τοὺς ἄρχοντας αὐτῶν, τὸν δὲ πύργον Φανουὴλ κατέστρεψε), καὶ τοὺς ἄρχοντας αὐτῶν ἠλόησεν ἐν ταῖς ἀκάνθαις, θλίψαντας τὸν Ἰσραὴλ ἔτη ζ'.

105 ΛΑ'. *Περὶ Ἀβιμέλεχ.*

[56] Μετὰ δὲ Γεδεὼν γέγονε κριτὴς Ἀβιμέλεχ, υἱὸς αὐτοῦ, ἔτη γ', πατάξας τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, ἐκ τῶν ἐλευθέρων, ἄνδρας ο' ἐπὶ λίθον ἕνα, ἐξ ὧν οὐ κατελείφθη πλὴν Ἰωάθαμ τοῦ νεωτέρου διαδράντος, ὃς καὶ (παραπορευομένου τοῦ Ἀβιμελὲχ μετὰ τοῦ λαοῦ) ἀνῆλθε Ἰωάθαμ ἐπὶ (τὴν κορυφὴν) τοῦ ὄρους (καὶ ἐπάρας τὴν φωνὴν αὐτοῦ) φησὶ (πρὸς αὐτὸν) παραβολὴν τοιαύτην· « (Ἀκούσατέ μου, ἄνδρες Σικίμων, καὶ ἀκούσει ὑμῶν ὁ Θεός· πορευόμενα ἐπορεύθη τὰ ξύλα τοῦ χρίσαι βασιλέα ἐφ' ἑαυτῶν [57]· καὶ εἶπον τῇ ἐλαίᾳ· Βασίλευε ἐφ' ἡμᾶς. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ἡ ἐλαία· Μὴ καταλείψασα τὴν πιότητά μου, ἣν ἐδόξασέ με ὁ Θεὸς καὶ οἱ ἄνθρωποι, πορεύσομαι ἄρχειν ξύλων [58]; Καὶ εἶπον τῇ συκῇ [59]· Βασίλευσον ἐφ' ἡμῶν [60]. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ἡ συκῆ· Μὴ παρεάσασα τὴν γλυκύτητά μου, πορεύσομαι ἄρχειν τῶν ξύλων; Καὶ εἶπον τῇ ἀμπέλῳ· Βασίλευσον ἐφ' ἡμῶν [61]. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ἡ ἄμπελος· Μὴ καταλείψασα [62] τὸν οἶνόν μου τὸν εὐφραίνοντα τοὺς ἀνθρώπους, πορεύσομαι ἄρχειν ξύλων; Καὶ εἶπον τὰ ξύλα τῇ ῥάμνῳ· Δεῦρο σὺ, βασίλευσον ἐφ' ἡμῶν. Καὶ εἶπεν ἡ ῥάμνος· Εἰ ἐν ἀληθείᾳ χρίετέ με ὑμεῖς βασιλέα ἐφ' ὑμᾶς,

C

D

percussitque una die de Philistiim sexcentos viros vomere aratri boum.

XXIX. *De Barac.*

Post Samegar judex factus est Barac et cum eo Debbora prophetissa et uxor Lapidoth annis quadraginta; et devicit Jabin et Sisaram, qui oppresserat Israel annis viginti. Occisus est autem Sisara clavo infixo a Jahel uxore Haber Cinei. Sitienti enim Sisaræ venientique ad Jahel pecora pascentem, ipsa lac dedit; qui cum ad saturitatem bibisset, somno oppressus est. Tunc Jahel clavum e tabernaculo sumptum vi in tempora ejus infixit, mortique eum tradens salutem populi Israel operata est. In illis autem temporibus Prometheus et Orpheus Thrax Græcorum sapientissimi, Asclepias medicus, et Lycurgus Spartiates Græcorumque legislator, innotescebant.

XXX. *De Gedeone.*

Post Barac judex fuit Gedeon, qui et vocatus est Jeroboam annis quadraginta, percussitque Madian cum trecentis viris, qui lingua sua aquas lambuerunt, et Oreb et Zeb et Zebei duces eorum, destruxitque turrim Phanuel, et spinis dilaceravit principes eorum qui Israel annis septem oppresserant.

XXXI. *De Abimelech.*

Post Gedeonem judex fuit Abimelech filius ejus annis tribus. Occidit super lapidem unum fratres suos liberos septuaginta viros, ex quibus nullus relictus est, præter Joatham juniorem qui aufugit in montis cacumen, et sequente populo Abimelech, elevata voce ad populum Joatham dixit parabolam hanc : « Audite me, viri Sichem : ita audiat vos Deus. Ierunt ligna ut ungerent super se regem, dixeruntque olivæ : Impera nobis. » Quæ respondit : « Numquid possum deserere pinguedinem meam, ex qua mihi gloria est apud Deum et homines, et venire ut inter ligna promovear ? » Dixeruntque ligna ad ficum : « Impera nobis. » Quæ respondit eis : « Numquid possum deserere dulcedinem meam et ire ut inter cætera ligna promovear? » Et dixerunt ligna viti : « Impera nobis. » Quæ respondit eis : « Numquid possum deserere vinum meum quod lætificat homines et venire ut inter ligna promovear? » Dixeruntque ligna ad rhamnum : « Veni, impera nobis, » et respondit rhamnus : « Si vere me regem constituistis, venite, et sub umbra mea requiescite, si autem non vultis, egrediatur ignis

Variæ lectiones et notæ.

[48] ζ' l. η' cod. a secunda manu. [49] Nota τῷ ἀρώτρῳ ποδί cod. — τῷ τοῦ ἀρότρου ποδί. [50] π. B. a sec. m. [51] 1466 (3877) Ced. 95, 22-96 2. [52] Nota Ἀφριαδὼκ cod. et Ἰαχεὶμ cod. [53] πασσάλῳ cod. [54] π. Γ. a sec. m. [55] 1419 (3917) Ced. 96, 2-5. [56] Ἱεροβάαλ Jud. vi, 32. Ced. [57] τοὺς λαμψάντας cod. [58] 1378 (3956) Ced. 96,5-12. Jud. ix, 5-24, 52-57. [59] ἑαυτά Jud. ix, 8. [60] ἐν ᾗ δοξάζουσι τὸν Θεὸν ἄνδρες π. κινεῖσθαι ἐπὶ τῶν ξ. 9 ut v. 11. [61] ἡμῶν l. ἡμῖν cod. [62] ἡμῖν cod. [63] ἀπολείψασα ἐγὼ 11.

Digitized by Google

de rhamano et devoret cedros Libani. » Nunc igitur, si recte constituistis super vos regem Abimelech filium concubinæ patris mei, egrediatur ignis de Abimelech et devoret viros Sichem, et egrediatur ignis de viris Sichem et devoret Abimelech. » Quæ cum dixisset Joatham, fugit. Misitque Deus spiritum pessimum inter Abimelech et habitatores Sichem, et cœperunt viri Sichem rejicientes Abimelech conferre injustitiam et sanguinem septuaginta filiorum Gedeonis in caput Abimelech. Profecto enim Abimelech ad debellandam urbem et jam appropinquante ad portam turris ut eam incenderet, « ecce una mulier fragmen molæ desuper jaciens super caput ejus, confregit cerebrum ejus. » Qui vocat cito armigerum suum, et ait ad eum : « Evagina gladium tuum et percute me, ne forte dicatur quod a femina interfectus sim. Et percussit eum armiger et interfecit. Et reddidit Deus malum quod fecerat Abimelech contra patrem suum, interfectis septuaginta filiis patris sui, fratribus suis; Sichimitis quoque, malum quod operati erant retribuit Deus, » et venit super caput eorum secundum verbum et parabolam Joatham filii Jerobaal.

δεῦτε, ὑπόστητε ἐν τῇ σκιᾷ μου, καὶ εἰ μὴ, ἐξέλθοι πῦρ ἀπ' ἐμοῦ καὶ καταφάγοι τὰς κέδρους τοῦ Λιβάνου. Καὶ νῦν εἰ ἐν ἀληθείᾳ ἐβασιλεύσατε τὸν Ἀβιμέλεχ υἱὸν τῆς παλλακῆς [48] τοῦ πατρός μου, ἐξέλθοι πῦρ ἀπὸ Ἀβιμέλεχ καὶ καταφάγοι τοὺς ἄνδρας Σικίμων, καὶ ἐξέλθῃ πῦρ ἀπὸ ἀνδρῶν Σικίμων καὶ καταφάγοι τὸν Ἀβιμέλεχ.» Καὶ ταῦτα εἰπὼν Ἰωάθαμ, εὐθὺς ἀπέδρα. Καὶ ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς πνεῦμα πονηρὸν ἀναμέσον Ἀβιμέλεχ καὶ ἀναμέσον ἀνδρῶν Σικίμων, καὶ ἠθέτησαν οἱ ἄνδρες Σικίμων ἐν τῷ οἴκῳ Ἀβιμέλεχ τοῦ ἐπαγαγεῖν τὴν ἀδικίαν καὶ τὸ αἷμα τῶν ο' υἱῶν Γεδεὼν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν Ἀβιμέλεχ. Καὶ γὰρ ἀπελθὼν πολεμῆσαι πόλιν [49] καὶ προσεγγίσας τῇ θύρᾳ τοῦ πύργου ἐμπρῆσαι αὐτὴν, ἔρριψε γυνὴ κλάσμα **106** μύλου ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ καὶ συνέτριψε τὸ κρανίον αὐτοῦ, καὶ ἐπιδοήσας ταχὺ εἶπε πρὸς τὸν αἴροντα τὰ σκεύη αὐτοῦ· « Σπάσαι τὴν ῥομφαίαν σου [50] καὶ θανάτωσόν με, μήποτε εἴπωσι· Γυνὴ αὐτὸν ἀπέκτεινε. » Καὶ ἐκέντησεν αὐτὸν τὸ παιδάριον αὐτοῦ καὶ ἀνεῖλε· καὶ ἐπέτρεψεν [51] ὁ Θεὸς τὴν πονηρίαν Ἀβιμέλεχ, ἣν ἐποίησε τῷ πατρὶ αὐτοῦ, ἀποκτείνας τοὺς ο' υἱοὺς τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἀδελφοὺς δὲ ἑαυτοῦ, καὶ πᾶσαν τὴν πονηρίαν τῶν ἀνδρῶν Σικιμιτῶν ἐπέτρεψεν ὁ Θεὸς ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτῶν κατὰ τὸν λόγον καὶ τὴν παραβολὴν Ἰωάθαν υἱοῦ Ἱεροβάαλ [52]).

« Sciendum nunc, ait divus Chrysostomus, quam multiplici sensu polleat hæc vox parabola. Est enim parabola sermo, exemplum et exprobratio, sicut cum dicit David : « Posuisti nos in parabolam in gentibus, commotionem capitis in populis. » Est quoque parabola ænigmaticus sermo, quod multi quæstionem vocant. Apparet quidem aliquid, non autem est sermo apertus ex omni parte in verbis, sed intus aliquid habet absconditum, sicut quando dixit Samson : « De ore forti egressa est dulcedo, » et Salomon dixit : « Tunc animadvertis parabolam et obscurum sermonem. » Dicitur etiam parabola similitudo : « Et aliam parabolam proposuit eis dicens : Simile factum est regnum cœlorum homini qui seminavit bonum semen in agro suo. » Dicitur quoque parabola figurata oratio, sicut ibi : « Fili hominis, dic eis parabolam hanc : Aquila grandis magnarum alarum. » Parabola dicitur etiam typus et imago, ut quando Paulus ait : « Fide obtulit Abraham Isaac, cum tentaretur, et unigenitum offerebat qui susceperat repromissiones, unde eum et in parabolam accepit, » id est in typo et imagine. Parabola est sermo comparans sensibilibus intellectualia et monstrans ex inferioribus et visibilibus rebus præsentibus superiora et invisibilia. Problema est sermo obscurus et ænigmaticus, sicut dictum est : « Inclinabo in parabolam aurem meam; aperiam in psalterio problema meum. »

[52] (2) « Ἰστέον οὖν, φησὶν ὁ ἀοίδιμος Χρυσόστομος, ὡς πολυσήμαντόν ἐστι τὸ ὄνομα τῆς παραβολῆς· (23ª) Ἔστι γὰρ παραβολὴ λάλημα, καὶ ὑπόδειγμα, καὶ ὀνειδισμὸς, ὡς ὅταν λέγῃ Δαυΐδ· « Ἔθου [53] ἡμᾶς εἰς παραβολὴν ἐν τοῖς ἔθνεσιν, κίνησιν κεφαλῆς ἐν τοῖς λαοῖς. » Ἔτι [54] γὰρ παραβολὴ αἰνιγματώδης λόγος, ὃ πολλοὶ λέγουσι ζήτημα, ἐμφαίνον τι [55], οὐκ αὐτόθεν δὲ δῆλον πάντως ἀπὸ τῶν ῥημάτων, ἀλλ' ἔχον [57] ἐντὸς ἐγκεκρυμμένην διάνοιαν, ὡς ὅταν ὁ Σαμψὼν ἔλεγεν [58] « Ἐξῆλθε ἀπὸ στόματος ἰσχυροῦ γλυκὺ, » καὶ ὁ Σολομὼν ἔφη· « Τότε νοήσεις παραβολὴν καὶ σκοτεινὸν λόγον [59].» Λέγεται δὲ παραβολὴ καὶ ὁμοίωσις· « Καὶ ἄλλην γὰρ παραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς λέγων. Ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ σπείροντι καλὸν σπόρον [60]. » Λέγεται δὲ παραβολὴ καὶ ἡ τροπολογία, οἷον ἐστὶ τό· « Υἱὲ ἀνθρώπου, εἶπον αὐτοῖς τὴν παραβολὴν ταύτην· Ὁ ἀετὸς ὁ μεγαλοπτέρυγος [61]. » Παραβολὴ λέγεται καὶ ὁ τύπος καὶ ἡ εἰκὼν ὡς ὁ Παῦλος ἔφη [62]. « Πίστει προσενήνοχεν Ἀβραὰμ τὸν Ἰσαὰκ πειραζόμενος, καὶ τὸν μονογενῆ προσέφερεν τὰς [63] ἐπαγγελίας ἀποδεξάμενος, ὅθεν καὶ ἐν παραβολῇ αὐτὸν ἐκομίσατο, » τουτέστιν ἐν τύπῳ καὶ εἰκόνι. » — Παραβολή ἐστι λόγος παραβάλλων τὰ νοητὰ πρὸς τὰ αἰσθητὰ καὶ παριστῶν ἐκ τῶν ἐγκοσμίων καὶ ὁρατῶν τὰ ὑπερκόσμια καὶ ἀόρατα. — [64] « Πρόβλημα δέ ἐστι λόγος συνεσκιασμένος **107** καὶ αἰνιγματώδης, κατὰ τὸ εἰρημένον, « Κλινῶ εἰς παραβολὴν τὸ οὖς μου,

Variæ lectiones et notæ.

[48] υἱὸν παιδίσκης 18. [49] πόλεσιν cod. [50] σπάσον τὴν ρ. μου 54. [51] ἐπετρ. l. ἐπεστρ. cod. [52] Ἱεροβάαλ l. Ἱεροβοάμ cod. [53] Ced. 96,13-97,17. Chrys. v, 206 D. [54] λ. ἔθου Chr. Ps. xliv, 14. [55] ἔστι π. Chr. [57] ἐμφαίνοντα Ced. ἐμφαίνον μέν τι Chr. πάντα Ced. [57] ὂν Chr. ἔχων cod. [58] οἷα τὰ τοῦ Σ. ἃ ἐλ. Chr. Jud. xiv, 14. [59] Prov. i, 6. [60] Matth. xiii, 24. [61] Ez. xvii, 2, 3. [62] Hebr. xi, 17, 19. [63] προσέφερεν τὰς l. προσέφερεν ὁ τάς cod. [64] Chr. 207 C.

Digitized by Google

ἀνοίξω ἐν ψαλτηρίῳ τὸ πρόβλημά μου[65]. » Πρόβλημά A
ἐστι θεώρημα συντεῖνον πρὸς θεωρίαν καὶ γνῶσιν. Παράδειγμα δέ ἐστι λόγος ἀπὸ τοῦ καθ' ἕκαστα ἄγων ἐπὶ τὸ καθόλου, ἡ δεῖξις πιστουμένη τὸ μερικὸν διὰ μερικοῦ καὶ ὁμοίου. Παροιμία δέ ἐστι λόγος ἀπόκρυφος δι' ἑτέρου προδήλου σημαινόμενος.

ΛΒ'. *Θωλᾶς.*

[66] Μετὰ δὲ Ἀβιμέλεχ γέγονε κριτὴς Θωλᾶ ἔτη κγ'.

ΛΓ'. *Περὶ Ἰαήρ*[67].

[68] Μετὰ τοῦτον γέγονε κριτὴς Ἰαὴρ ἔτη κβ'.

ΛΔ'. *Περὶ Ἰεφθάε*[69].

[70] Μετὰ Ἰαὴρ γέγονε κριτὴς Ἰεφθάε ὁ Γαλααδίτης ἔτη ζ', πατάξας τοὺς Ἀμμανίτας καὶ τοὺς B
Φιλιστιεὶμ, θλίψαντας τὸν Ἰσραὴλ ἔτη ιη'.

[71] (2) Μετὰ δὲ Ἰεφθάε γέγονε κριτὴς Σεβὼν ὁ Βηθλεεμίτης ἔτη κ'.

[72] (3) Μετὰ δὲ Σεβὼν γέγονε κριτὴς Ἐγλὼν Ζαροῦ ἔτη ιβ'.

[73] (4) Μετὰ τοῦτον γέγονε κριτὴς Ἀβδὼν Φαραθωνίτης ἔτη η'.

ΛΕ'. *Περὶ Σαμψῶνος.*

[74] Μετὰ δὲ Ἀβδὼν γέγονε κριτὴς Σαμψὼν ἔτη κ', πατάξας καὶ τοὺς Φιλιστιεὶμ ἐν σιαγόνι ὄνου, καὶ ἐν ῥάβδῳ, καὶ ἐν ἀλώπηξι, καὶ **108** ἐν συμπτώματι οἴκου, θλίψαντας τὸν Ἰσραὴλ ἔτη μ', οὗ τὴν ἰσχὺν καὶ ἀνδρείαν δεικνύουσι μὲν καὶ ταῦτα, δηλοῦσι δὲ καὶ τὰ διάφορα ἰσχυρώτατα δεσμὰ διαλυόμενα ῥᾳδίως ἀπὸ τῶν χειρῶν αὐτοῦ καὶ πύλαι πόλεως ἀναC
σπώμεναι· φησὶ γάρ[75]· « Εἰσῆλθε Σαμψὼν εἰς Γάζαν τὴν πόλιν πρός τινα πόρνην, καὶ γνόντες οἱ Γαζαῖοι ἐνήδρευσαν ἀφ' ἑσπέρας κλείσαντες τὴν πόλιν, βουλόμενοι αὐτὸν ἀνελεῖν τῇ ἐπαύριον. Ὁ δὲ μεσούσης τῆς νυκτὸς ἀναστὰς καὶ ἐπιλαβόμενος τὰς πύλας τῆς πόλεως σὺν τοῖς δυσὶ σταθμοῖς, καὶ ἀναβαστάσας αὐτὴν σὺν τοῖς μοχλοῖς, καὶ ἐπιθεὶς ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτοῦ ἐξῆλθε, ἔθηκε δὲ αὐτὰς ἐπὶ τὴν κορυφὴν τοῦ κατὰ πρόσωπου [76] ὄρους (23b) τῆς πόλεως [77]. » Ἐφ' οὗ καὶ Ἡρακλῆς ὁ παρ' Ἕλλησι διαD
βόητος ἐγνωρίζετο ὁ τοὺς ιβ' ἄθλους ἀνύσας. Οὗτός ἐστι καὶ ὁ τῆς κογχύλης εὑρέτης, καὶ οὐκ ἄλλος. (3) Περὶ δὲ Σαμψὼν καλῶς παραινεῖ ὁ προφήτης λέγων[78]· « Μὴ καταπιστεύετε ἐν φίλοις — καὶ ἀπὸ τῆς συγκοίτου σου φύλαξαι τοῦ ἀναθέσθαι αὐτῇ. » Παρενοχλήθη γὰρ ὁ δίκαιος οὗτος ὑπὸ τῆς πρώτης αὐτοῦ γυναικὸς, καὶ ἀναγγείλας αὐτῇ τὸ πρόβλημα, γέγονε αὐτῷ λύπης μεγίστης ὑπόθεσις· ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ δευτέρα Δαλιδὰ ἔργοις ἀπατηλοῖς δελεάσασα τὸν ὅσιον, ἐπίχαρμον τοῦτον ἐποίησε τοῖς ἐχθροῖς αὐτοῦ, καὶ ὁ ἐξ

Problema fit theorema quando ad visionem et cognitionem perducit. Paradigma est argumentum de eo quod cuique parti competit ad id quod toti. Demonstratio probat partem per partem et ejus simile. Proverbium est sermo obscurus per alium clarum significatus.

XXXII. *De Thola.*

Post Abimelech judex fuit Tholas annis viginti tribus.

XXXIII. *De Jair.*

Post Tholam judicavit Israel Jair annis viginti duobus.

XXXIV. *De Jephthe.*

Post Jair judex factus est Jephthe Galaadites annis septem, percussitque Ammonitas et Philistæos qui oppresserant Israel annis decem et octo.

Post Jephthe judex fuit Sebon Bethleemites annis viginti.

Huic successit Eglon Zari et judicavit annis duodecim.

Quo mortuo, judex fuit Abdon Pharathonites annis octo.

XXXV. *De Samsone.*

Abdoni successit Samson, judicavitque populum annis viginti, percussitque in asini maxilla, in virga, in vulpibus, in eversione domus, Philistæos qui Israel annis quadraginta oppresserant. Per hæc mira ejus vis et fortitudo innotescit; sed quanta fuerit ostendunt præcipue ista validissima vincula quæ facile a manibus suis disrupit, et ablati postes urbis; dicit enim Scriptura : « Ingressus est Samson Gazam ad quamdam mulierem meretricem. Quod cum audissent Gazæ habitatores, ei insidiati sunt et sub vespera clauserunt urbem, volentes eum, mane facto, occidere. Samson vero media nocte surgens apprehendit portæ fores cum duobus postibus et seris, impositasque humeris suis reposuit in vertice montis, qui respicit urbem. » In his temporibus innotescebat celebris apud Græcos Hercules, qui duodecim labores suos perfecit. Hic est qui purpuram invenit, et non alius. Optime ad Samson refertur quod dicit propheta: « Nolite credere amicis, et ab ea quæ dormit in sinu tuo custodi claustra oris tui. » Cum enim justus iste a priore muliere vexatus, ei denuntiasset ænigma, facta est ei causa maximæ ærumnæ. Posterior quoque Dalila cum seduxisset justum illum, tradidit eum opprobrium inimicis suis, et qui ex promissione conceptus fuerat et annis viginti judex Israel fuerat et, solis manibus ore leo-

Variæ lectiones et notæ.

[65] Ps. xlix, 4. [66] 1375 (3960) Ced. 105,8 Jud. x, 2. [67] π. Ἰ. a sec. m. [68] 1362 (3952) Ced. 105,9 Jud. x, 3,4. [69] ΚΤΑ. Mon. Aug. ? [70] 1315 (4004) Ced. 105,10-19. Jud. xii, 7. ἔτη ς'. [71] 1307 (4010) Ced. 105,20, ἔτη ζ' ut Leo et Jud. xii, 9. Εὐσεβὼν Leo, Ἀβαισάν LXX. [72] 1300 (414) Ced. 115,20 et Leo ἔτη ι' ut Jud. xii, 11. Αἰγλὼμ ὁ Ζαβουλωνίτης Leo, Ἐλγὼν ὁ Ζαβ. Ced. Αἰλὼμ ὁ Ζαβ. LXX. Nota Λαβδῷ Μαραθωνίτ. cod. [73] 1290 (4017) Ced. 105,21. Λαβδὼν Μαραθ. Ced. Λαθὼμ ὁ Μαραθ. Leo. [74] 1242 (4025) Ced. 106,1-107,9 ? [75] Jud. xvi, 1-3. [76] προσώπου l. πρόσωπον cod. [77] τοῦ δ. τοῦ ἐπὶ πρ. τοῦ Χεβρών 3. [78] Mich. vii, 5; καταπιστεύεσθε cod.

Digitized by Google

nis discisso, maxilla asini mille Philistæis trucidatis, aqua ex hac maxilla hausta prodigioso robore portas urbis abstulerat, qui, sicut dictum est, a ventre matris suæ sanctificatus fuerat, a vili muliere seductus, non modo hanc gratiam divinam tantamque vim perdidit, sed et oculis effossis factus est ludibrium pueris Philistæorum et cum ipsis ignobilissimo fato periit, sese tradens hostibus quidem causam gaudii, amicis vero tristitiæ et luctus.

Mortuo Samson, viguit anarchia annis quadraginta, et quisque quidquid volebat, id agebat. Unde Scriptura causam iniquitatis declarans ait : « In diebus illis non erat rex in Israel, sed unusquisque quod ipsi rectum videbatur, hoc faciebat. » Tanti fuit origo mali anarchia, ut contra invicem insurgentes sese invicem trucidarent, præsertim cum violata uxore viatoris a viris de tribu Benjamin et nefandissimo facinore interempta, decem aliæ tribus unam tribum Benjamin aggressæ sunt. At quando ipsæ decem tribus cum idolis fornicatæ fuerunt, victæ sunt ab una decem tribus semel et iterum. Deinde et ipsi Benjaminitæ destructi sunt, secundum quod dicitur : « Perdidisti omnes qui fornicantur abs te. » Justo enim furore incensi adversus viros Gabaa filiæ violatores, quadringenta millia hominum contra eos armaverunt. Deus igitur castigaturus eos quod dum similia domi patrarent, alios idem facientes reprehendebant sæpius, in hostium manus dedit et multis millibus eorum necem paravit. Cum autem vidit eos, disciplina suscepta, in justo furore permanere multasque profundere lacrymas, cooperatus est fini quem intendebant, perditoque totam infidelem tribum, exceptis paucis, duce Phinees Eleazaris filio. Dicit enim Scriptura : « Et interrogaverunt filii Israel Dominum. Eo tempore ibi erat arca fœderis Dei, et stans ante arcam Phinees filius Eleazaris, filii Aaron dixit : Præstatne exire ultra ad pugnam contra filios Benjamin fratris nostri, an quiescere? Et dixit Dominus : Ascende, cras enim tradam eos in manus tuas. » Quod ita factum est. Pugnantes enim contra filios Benjamin interfecerunt ex eis viginti quinque millia et omnem urbem eorum everterunt ferro et igne, stantibus in prima acie præcipuis facinoris auctoribus. Petentibus contribulibus sibi tradi sceleris auctores, non solum non obedivere Benjaminitæ, sed fortiter restitere, quamobrem communem necem obiere. Vocante divinæ justitiæ tempore meritas pœnas dederunt, sicut dicit Deus : « Cum tempus nactus ero, recte facta judicabo. » Tempus dicit ex pec-

Α ἐπαγγελίας συλληφθεὶς καὶ τὸν Ἰσραὴλ κρίνας ἔτη κ' καὶ ταῖς παλάμαις ἀνασχίσας τὸ στόμα τοῦ λέοντος, καὶ ἐν σιαγόνι ὄνου χιλίους ἀποκτείνας[79] ἄνδρας, καὶ ὕδωρ ἐκ σιαγόνος πιών, καὶ δι' ὑπερβολῆς ἰσχύος τὰς πύλας τῆς πόλεως ἀνασπάσας, ὡς εἴρηται, καὶ ἁπλῶς ὁ ἐκ κοιλίας μητρὸς ἁγιασθείς, ὑπὸ γυναικὸς, οἴμοι, δελεασθεὶς οὐ μόνον τὴν τοσαύτην θείαν χάριν καὶ τηλικαύτην ἰσχὺν ἀπώλεσε, ἀλλά γε καὶ τὰ ὄμματα ἐξορυχθείς, παίγνιον τοῖς παιδαρίοις τῶν ἀλλοφύλων γέγονεν καὶ σὺν αὐτοῖς τὸν βίον αἰσχίστῳ μόρῳ κατέστρεψε, ἑαυτὸν ἀποφήνας τοῖς ἐχθροῖς κωμῳδίαν, τοῖς δὲ φίλοις θρηνῳδίαν.

(4) Μετὰ δὲ Σαμψὼν ἐγένετο ἀναρχία ἔτη μ', καὶ ἕκαστος ἔπραττεν ὅπερ ἠβούλετο, ὅθεν[80] ἡ Γραφὴ τὴν αἰτίαν ἐμφαίνουσα **109** τῆς παρανομίας λέγει[81] · Β « Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις οὐκ ἦν βασιλεὺς ἐν Ἰσραὴλ, ἀλλ' ἕκαστος τὸ ἀρεστὸν ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ ἐποίει » — τοσαύτης πρόξενος βλάβης ἡ ἀναρχία — καὶ κατ'[82] ἀλλήλων συνανιστάμενοι συνωλοθρεύοντο, μάλιστα δὲ ὁπόταν εἰς τὴν παλλακίδα τοῦ ὁδοιπόρου οἱ τῆς φυλῆς Βενιαμὶν ἐκπορνεύσαντες καὶ ταύτην ἐξ ὑπερβολῆς ἀκολασίας ἀνελόντες, αἱ δέκα[83] φυλαὶ τὴν μίαν φυλὴν ἐπολέμησαν· ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ οὗτοι εἰς τὰ εἴδωλα ἐξεπόρνευσαν, ὑπὸ τῆς μιᾶς φυλῆς αἱ ἔνδεκα ἐνικήθησαν φυλαὶ καὶ ἅπαξ καὶ δίς· ἔπειτα κἀκεῖνοι ἐξωλοθρεύθησαν, κατὰ τὸ εἰρημένον[84] · C « Ἐξωλόθρευσας πάντα τὸν πορνεύοντα ἀπὸ σοῦ. » Δικαίῳ γὰρ χρησάμενοι κατὰ τῶν ἐν Γαβαᾷ[85] παρανενομηκότων εἰς τὴν κόρην θυμῷ, τετρακοσίας χιλιάδας ἐξώπλισαν. Παιδεῦσαι δὲ ὁ Θεὸς αὐτοὺς βουληθεὶς ὡς τὰ ὅμοια δρῶντας καὶ ἐν ἄλλοις μὲν τὸ κακὸν θεωροῦντας, ἐν ἑαυτοῖς δὲ τοῦτο ποιεῖν οὐκ ἐθέλοντας, καὶ ἅπαξ καὶ δὶς ἡττηθῆναι συνεχώρησε, καὶ πολλὰς αὐτῶν χιλιάδας ἀναιρεθῆναι. Ἐπειδὴ δὲ εἶδε καὶ τὴν παιδείαν ὀξαμένους καὶ τῷ δικαίῳ θυμῷ ἐπιμένοντας, ὀλοφυρομένους τε καὶ πολλὰ προχέοντας δάκρυα, συνήργησε τῷ σκοπῷ αὐτῶν, καὶ τὴν παράνομον φυλὴν ἀρδην ἀπώλεσεν πλὴν ὀλίγων εὐ D αριθμήτων, στρατηγοῦντος Φινεὲς υἱοῦ Ἐλεάζαρ· φησὶ γάρ[86] · « Καὶ ἐπερώτησαν υἱοὶ Ἰσραὴλ ἐν Κυρίῳ· καὶ ἐκεῖ ἡ κιβωτὸς τῆς διαθήκης[87] ἐν ταῖς ἡμέραις Κυρίου, καὶ Φινεὲς (24ª), υἱὸς Ἐλεάζαρ, υἱοῦ Ἀαρὼν, παρειστηκὼς ἐνώπιον τῆς κιβωτοῦ λέγει· Εἰ προσθῶ[88] ἔτι ἐξελθεῖν εἰς πόλεμον υἱῶν Βενιαμὶν τοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν ἢ κοπάσω; Καὶ εἶπεν Κύριος· Ἀνάβηθι, ὅτι αὔριον ἀποδώσω[89] αὐτοὺς ἐν τῇ χειρί σου. » ὅπερ δὴ καὶ γέγονεν. Πολεμήσαντες γὰρ αὐτοὺς, ἀνεῖλον ἐξ αὐτῶν χιλιάδας κε' καὶ πᾶσαν τὴν πόλιν αὐτῶν κατέσφαξαν ἐν στόματι μαχαίρας· καὶ γὰρ τῶν ἀκολάστων χείρους οἱ ἐκείνων προκινδυνεύοντες· ἐξαιτοῦντες γὰρ τῶν ὁμοφύλων τοὺς τὴν παρανομίαν τετολμηκότας, οὐ μόνον [οὐκ] ἐξέδωκαν, ἀλλὰ καὶ προθύμως ὑπερήσπισαν, οὗ δὲ[90] χάριν κοινὸν ὑπέστησαν ὄλεθρον· καὶ διὰ προφάσεως,

Variæ lectiones et notæ.

[79] ἀποκτείναντα. [80] ἠβούλετο ὅθεν l. ἠβ. φαῦλον ὅθεν cod. [81] Jud. xxi, 25. [82] καὶ κατ' l. καὶ γὰρ κατ' cod. [83] αἱ τα'? [84] Ps. lxxiii, 25. [85] Nota Γαβαᾷ et θυμῷ cod. [86] Jud. xx, 26-28. [87] κιβωτὸς τῆς διαθ. l. κ:6. διαθ. cod. [88] προσθῶμεν Jud. [89] ἀποδ. l. παραδ. cod. [90] δή?

Digitized by Google

καιροῦ καλοῦντος, **110** ὑπὸ τῆς θείας δίκης ἐνδίκως ἐπαιδεύθησαν, ᾗ φησιν [91]· « Ὅταν λάβω καιρὸν, ἐγὼ εὐθύτητας κρινῶ. » Καιρὸν δὲ λέγει τὸν ἐκ τοῦ πλήθους τῶν ἁμαρτημάτων συναγόμενόν τε καὶ συναριθμούμενον παρὰ Θεοῦ, καὶ προσκαλούμενον τὴν ἐκδίκησιν καὶ τὴν ἀνταπόδοσιν, καθὼς γέγραπται ἐν ᾠδῇ Μωυσέως [92]· (3) « Οὐκ ἰδοὺ ταῦτα συνῆκται παρ' ἐμοὶ καὶ ἐσφράγισται ἐν τοῖς θησαυροῖς μου, ἐν ἡμέρᾳ ἐκδικήσεως καὶ ἀνταποδώσεως ἐν [93] καιρῷ ὅταν σφάλῃ ὁ ποὺς αὐτῶν, » καὶ τὰ ἑξῆς. Οὕτως γε μὴν καὶ ὅτε ἔστη ἐν τῇ θραύσει αὐτοῦ πρεσβευόμενος τοῦ ἐξολοθρεῦσαι [94] τὸν ἀγνώμονα λαὸν καὶ φιλαμαρτήμονα, παρακληθεὶς τέως, ἔφη πρὸς αὐτόν [95]· « Νῦν βάδιζε πρὸς τὸ παρὸν διὰ τὴν παράκλησίν σου, καὶ ὁδήγησον τὸν λαόν· ᾗ δ' ἂν ἡμέρᾳ ἐπισκέπτωμαι, ἐπάξω εἰς αὐτοὺς τὴν ἁμαρτίαν αὐτῶν. » Καὶ ἐπάγει λέγουσα ἡ Γραφή [96]· « Καὶ ἐπάταξε Κύριος τὸν λαὸν περὶ τῆς ποιήσεως τοῦ μόσχου· » ὥστε οὖν ἀμήχανον ὄντως καὶ ἀνέφικτον διαδρᾶναι τὴν θεήλατον δίκην, εἰ καὶ παρὰ πόδας οὐκ ἐπάγει τοῖς ἁμαρτάνουσι ταύτην, μακροθυμῶν, ὡς ἀγαθὸς, καὶ φιλάνθρωπος, καὶ τὴν ἐπιστροφὴν ἐκδεχόμενος, ἢ τὴν ἐπὶ τὰ χείρω πρόδασίν τε καὶ δυστροπίαν, ὡς διὰ βραχέων σαφέως ἀποδέδεικται. (5) Καὶ γοῦν ὁ μέγας ἔφη Κύριλλος· [97] « Μετροῦνται δὲ τῶν ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν ἀνθρώπων τὰ κατὰ καιροὺς πλημμελήματα, ἃ καὶ μέχρι ποσότητός τινος ἐκδήλου τῆς ἁμαρτίας ἡμῶν οὐκ οὔσης· ἐπάγει δὲ τηνικαῦτα τὰς δίκας λελυμένῳ ὁ νομοθέτης Κύριος· διακαρτερεῖ δὲ ἐξ ἐμφύτου φιλανθρωπίας, ἔσθ' ὅτε καὶ πλημμελούντων ἀνέχεται, οὐκ εἰς ἅπαν ἀγαναχτῶν· καὶ γὰρ ἔφη πρὸς τὸν Ἀβραάμ [98]· Οὔπω ἀναπεπλήρωνται αἱ ἁμαρτίαι τῶν Ἀμορραίων ἕως τοῦ νῦν. Πρὸς δέ γε τοὺς Φαρισαίους ἀκαθέκτως λελυπηκότας φησίν [99]· « Ὑμεῖς ἀναπληρώσατε τὸ μέτρον τῶν πατέρων ὑμῶν. » Οὐκοῦν εἰ βούλοιτό τις διαβιῶναι μὲν ὀρθῶς, εὐβουλεστάτας δὲ καὶ ἐπιεικεστάτας ἐν τῷδε τῷ βίῳ ποιεῖσθαι τὰς διατριβὰς, ὀρθοποδήσει καὶ [1] διανύξεται τὰ δεινὰ, γνώμης ἐχόμενος ὀρθῆς καὶ ἀδιαστρόφου, τὸ μὴ ἐναλῶναι μὲν κακοῖς; Ἀτρεκὴς ὁ λόγος· ἐφ' ἡμῖν **111** γάρ ἐστι τὸ ἐπ' ἄμφω βλέπειν, πρός τε τἀγαθὰ, φημὶ, καὶ τοὐναντίον. (24[b]) Καὶ οἱ μὲν ἐν λόγῳ πεποιημένοι τὸ θαυμάζεσθαι πεφυκὼς, ἐν καλῷ γενήσονται τῆς ἀρετῆς, οἱ δ' ἀποκλίναντες εἰς τοὐναντίον καὶ τῶν ἀμεινόνων προθέντες [2] τὸ ἀδικοῦν, τὴν οἰκείαν καταφθείραντες ζωὴν, ἀλλοῖεν ἂν [3] αὐθένται, καὶ ὀλετῆρες δεινοὶ κατὰ τῆς σφῶν αὐτῶν κεφαλῆς ἐξελελεγμένοι [4].» (6) Ταύτῃ τοίνυν φησὶ καὶ ὁ ἱερὸς Ἰσίδωρος· « Ἡ τῶν ἁμαρτημάτων ἐπίτασις ἀναγκάζει, ὥσπερ τὴν θείαν καὶ ἄϋλον φύσιν ἐκ τῆς κατὰ φύσιν ἀγαθότητος εἰς τὴν παρὰ φύσιν χωρεῖν ὀργήν· ὅθεν καὶ Ἰουδαίοις ἔφη Χριστός [5]· « Πολλάκις ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν

catorum plenitudine inductum, apud Deum determinatum et vocatum vindictam et retributionem, sicut in cantico Moysis scriptum est : « Nonne hæc condita sunt apud me et signata in thesauris meis, in die justitiæ et retributionis, in tempore, quando labitur pes eorum » ? et reliqua. Pariter quando Moyses in contritione sua stetit deprecans Dominum, ne perderet populum peccatorem et scelestum, oratione devictus dixit Deus : « Tu autem vade quo locutus sum tibi secundum deprecationem tuam, et duc populum. Ego autem in die ultionis visitabo et hoc peccatum eorum. » Pergitque Scriptura dicens : « Percussit ergo Dominus populum pro reatu vituli quem fecerat Aaron. » Impossibile est, et vere supra vires cujusque positum divinam vindictam effugere, etsi Deus eam post peccatorum gressus statim non immittat, quia longanimis, bonus et hominum amicus, potius conversionem in melius, quam in pejus et deterius corruptionem, accipit, quod paucis verbis clare ostendi potest. Dicit enim magnus Cyrillus : « Mensuram habent iniquitates omnium hominum qui in terris degunt : quanta vero et quæ sit peccati plenitudo, non est nobis notum. Prævaricatori pœnas statim decernit legum conditor Dominus, differt vero eas ex innata erga homines misericordia, et aliquando iniquos sustinet absque ulla omnino indignatione ; dixit enim ipse ad Abraham : — Nondum completæ sunt iniquitates Amorrhæorum usque ad præsens tempus. — Et ad Pharisæos ultra modum mala operantes ait : « Vos quidem adimplestis mensuram patrum vestrorum. — Qui recte vivere vellet et semper in hac vita quidquid optimum et perfectissimum est agere, et mente recta firmiter statueret non declinare ad malum, possetne juste ambulare et fugere mala ? Equidem posset : penes nos est enim ad utrumlibet oculos conjicere, aut ad bona scilicet, aut ad mala. Et qui rectæ rationi obsequentes digna laude opera egerunt, virtutis præmiis fruentur ; qui vero in contrariam partem declinantes iniquitati justitiam postposuerunt, ipsi sibi necem inferent, semetipsorum homicidæ erunt, propriumque caput dira manu decident. » Unde et sacer Isidorus ait : « Ipsa peccatorum magnitudo divinam spiritalemque naturam a bonitate quæ ei competit, in iram quæ est contra naturam prorumpere cogit ; unde et Judæis dixit Christus : « Quoties volui congregare vos ; et noluistis ; ecce relinquetur vobis domus vestra deserta. » Quoniam, inquit, misericordiam respuistis, vindictæ potestatem experiemini. Videns Deus hominem in summum malum prorumpentem, aufert ab eo gratiam suam, qua destitutus

Variæ lectiones et notæ.

[91] Ps. LXXV, 2. [92] Deut. XXXII, 34,35. [93] ἐκδ. ἀνταποδώσω, ἐν 35. [94] ἐξολ. l. τοῦ μὴ ἐξολ. cod. [95] Exod. XXXII, 34. [96] Ex. XXXII, 35. [97] Ced. 80,7-81,18, 20 ἅτε? [98] Gen. XV, 16. [99] Matth. XXIII, 32. ἡμῶν cod. [1] ὀρθοποθῆσαι δὲ καὶ? διανήξηται cod. [2] προσθ. cod. [3] ἄλλοι ἐνάν cod. [4] ἐξεληλεγμ. cod. [5] Matth. XXIII, 37-38.

Digitized by Google

homo, ad pejora proruit, a diabolo semper incitante, non a Deo suadente ut a malo recedat, adjutus, iram Dei incurrit. Sic elucet judicium æquæ inviolabilisque justitiæ Dei paucis verbis expressum : « Videbunt recti, et lætabuntur et omnis iniquitas oppilabit os suum. » Et jure merito : « Dominus enim perversos in perversas vias inducet, » et : Non frustra enim jacitur rete ante volucres. »—« Pedes enim illorum ad malum currunt et festinant ut effundant sanguinem. » Quapropter dicit Apostolus : « Ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? secundum autem duritiam tuam et impœnitens cor thesaurizas tibi iram in die iræ et revelationis justi judicii Dei. »— « Universa enim, inquit, cum justitia operatus est Dominus, impium autem custodit ad diem malum. » Cum prævaricantibus et Deum irritantibus peccatis suis omnia sæpe prospere eveniant ex Dei longanimitate, cum nihil damni patiantur, sed fortuna favente et rebus feliciter succedentibus, longa beataque vita fruantur impii, dicunt insipientes : « Sic Deus dominatur et gaudet. » Quamobrem « Faciamus mala ut eveniant bona; »—« quorum damnatio justa est. » De quibus et David ait : « In labore hominum non sunt, et cum hominibus non flagellabuntur. Ideo tenuit eos superbia in finem, operti sunt iniquitate et impietate sua; » et, « Cogitaverunt et locuti sunt nequitiam; iniquitatem contra cœlum locuti sunt. Posuerunt in cœlum os suum, et lingua eorum transivit in terra, et dixerunt : Quomodo scit Deus; et : Est scientia in Excelso? »—« Verumtamen propter eorum dolos posuit eis Deus mala, dejecit eos dum elevarentur, et facti sunt in desolationem, subito defecerunt; perierunt propter iniquitatem suam. » Unde : « Dixi iniquis : Nolite inique agere, et delinquentibus : Nolite exaltare cornu, et nolite loqui adversus Deum iniquitatem, quoniam Deus judex est; » et : « Noli æmulari in eo qui prosperatur in via sua, in homine faciente injusta. Quoniam tanquam fenum velociter arescent, et quemadmodum herbarum olera cito decident. Justus enim Dominus et justitias dilexit. » Oportet nunc, si omnino servi sapientes et non hypocritæ sumus, virtutem prosequi, non ex regni cœlestis aut aliorum bonorum expectatione, sed propter universorum Dominum omnia facere. Multi tamen lapsi sunt, multi torpent, quia post mercedem virtutis non anhelant. Deus regnum promittit et non auditur; gehennam diabolus pollicetur et diligitur. Quid ista insania turpius, quid irrationabilius? Et quid dico gehennam? ante gehennam superaddit dolorem, opprobrium, irrisionem, sexcentasque pœnas multasque mortes iis qui ipsi crediderunt et obsecuti sunt.

ὑμᾶς, καὶ οὐκ ἠθελήσατε· ἰδοὺ ἀφίεται ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος. » Ἐπειδὴ γάρ, φησίν, οὐ δέχεσθε τὴν φιλανθρωπίαν, ἐπιγνώσεσθε τὴν ἐξουσίαν τῆς τιμωρίας. Ὅταν γὰρ ἴδῃ ὁ Θεὸς εἰς ἄκρον κακίας ἐκκλίναντα τὸν ἄνθρωπον, ἀπαίρει [6] τὴν ἑαυτοῦ χάριν ἐξ αὐτοῦ, ἧς ὁ ἄνθρωπος στερούμενος, ἐπὶ πλεῖον τραχύνεται, ἐκ τοῦ διαβόλου ἐρεθιζόμενος, καὶ μὴ ἔχων τὸν Θεὸν ἐν ἑαυτῷ συμβούλευτον ἀποσχέσθαι ἀπὸ κακοῦ, καὶ διὰ τοῦτο καταλαμβάνει αὐτὸν ἡ ὀργή. (7) Οὕτω τοίνυν προφανῶς ἡ ψῆφος τῆς ἀδεκάστου καὶ θείας κρίσεως, διαδεικθεῖσα ἐν ἐπιτόμῳ [7]· « Ὀψονται εὐθεῖς, καὶ εὐφρανθήσονται, καὶ πᾶσα ἀνομία ἐμφράξει στόμα αὐτῆς. » Καὶ μάλα εἰκότως· « Πρὸς γὰρ τοὺς σκολιοὺς, σκολιὰς ὁδοὺς ἀποστελεῖ Κύριος, » καὶ [8]· « Οὐκ ἀδίκως ἐκτείνονται δίκτυα πτερωτοῖς. »—« Οἱ γὰρ πόδες αὐτῶν εἰς κακίαν τρέχουσιν καὶ ταχινοί εἰσι τοῦ ἐκχέειν αἷμα. » Διό φησιν ὁ Ἀπόστολος [9]· « Ἢ ἀγνοεῖς, ὅτι τὸ χρηστὸν τοῦ Θεοῦ εἰς μετάνοιάν σε ἄγει; κατὰ δὲ τὴν σκληρότητα καὶ ἀμετανόητον καρδίαν θησαυρίζεις σεαυτῷ ὀργὴν ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς καὶ ἀποκαλύψεως καὶ δικαιοκρισίας Θεοῦ. »—« Καὶ γὰρ πάντα, φησὶ [10], τὰ ἔργα Κυρίου μετὰ δικαιοσύνης, φυλάσσεται δὲ ὁ ἀσεβὴς εἰς ἡμέραν κακήν. » (8) Οἱ τοίνυν παρανομοῦντες καὶ παραπικραίνοντες, εὐωδούμενοι πολλάκις τῇ μακροθυμίᾳ τοῦ Θεοῦ καὶ μηδὲν πάσχοντες δεινὸν, ἀλλ' εὐθηνοῦντες καὶ πάσης εὐπραγίας καὶ εὐημερίας καὶ εὐῤῥωστίας καὶ πολυζωΐας ἀπολαύοντες, **112** « Οὕτως, φασὶν [11] οἱ ἀγνώμονες, εὐαριστεῖται ὁ Θεὸς καὶ χαίρει. » Καὶ, διὰ τοῦτο [12] « Ποιήσωμεν τὰ κακὰ ἵνα πλεῖον ἔλθῃ τὰ ἀγαθὰ, »—« ὧν τὸ κρῖμα ἔνδικόν ἐστι. » Περὶ ὧν καὶ Δαυὶδ ἔλεγε [13]· « Ἐν κόποις ἀνθρώπων οὐκ εἰσὶ, καὶ μετὰ ἀνθρώπων οὐ μαστιγωθήσονται· διὰ τοῦτο ἐκράτησεν αὐτοὺς ἡ ὑπερηφανία εἰς τέλος, καὶ περιεβάλοντο ἀδικίαν καὶ ἀσέβειαν· » καί· « Διενοήθησαν καὶ ἐλάλησαν ἐν πονηρίᾳ, ἀδικίαν εἰς τὸ ὕψος ἐλάλησαν· ἔθεντο εἰς οὐρανὸν τὸ στόμα αὐτῶν, καὶ ἡ γλῶσσα αὐτῶν διῆλθεν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ εἶπαν· Πῶς ἔγνω ὁ Θεός; καί· Εἰ ἔστι γνῶσις ἐν τῷ Ὑψίστῳ; »—« Οἷς διὰ τὰς δολιότητας αὐτῶν ὁ Θεὸς ἔθετο αὐτοῖς κακὰ, κατέβαλεν αὐτοὺς ἐν τῷ ἐπαρθῆναι, καὶ ἐγένοντο εἰς ἐρήμωσιν, ἐξάπινα ἐξέλιπον, ἀπώλοντο διὰ τὴν ἀνομίαν αὐτῶν· » ὅθεν [14]· « Εἶπα τοῖς παρανομοῦσι· Μὴ παρανομεῖτε· καὶ τοῖς ἁμαρτάνουσιν (25ᵃ)· Μὴ ὑψοῦτε κέρας — καὶ μὴ λαλεῖτε κατὰ τοῦ Θεοῦ ἀδικίαν, ὅτι ὁ Θεὸς κριτής ἐστι· » καί [15]· « Μὴ παραζήλου ἐν τῷ κατευοδουμένῳ ἐν τῇ ὁδῷ αὐτοῦ, ἐν ἀνθρώπῳ ποιοῦντι παρανομίαν· » — « Ὅτι, ὡσεὶ χόρτος, ταχὺ ἀποξηρανθήσονται, καὶ ὡσεὶ λάχανα χλόης, ταχὺ ἀποπεσοῦνται· δίκαιος γὰρ Κύριος, καὶ δικαιοσύνας ἠγάπησεν [16]. » (9) Δεῖ τοίνυν, εἰ πάντως δοῦλοι εὐγνώμονες τυγχάνομεν καὶ ἀνυπόκριτοι, μὴ βασιλεία

Variæ lectiones et notæ.

[6] ἐπαίρει cod. [7] ἐν ἐπιτόμῳ cod. — Ps. cvii, 42. [8] Prov. i, 17. [9] Rom. ii, 4, εἰ cod. [10] Prov. xvi, 4. [11] φη. cod. [12] Rom. iii, 8. [13] Ps. lxxiii, 5, 6, 8, 9, 11, 19. [14] Ps. lxxv, 4 7. [15] Ps. xxxvii, 7,2. [16] Σιράχ· « Μὴ εἴπῃς· Τίς μου δυναστεύσει κατὰ τὰ ἔργα μου; ὁ γὰρ Κύριος ἐκδικῶν ἐκδικήσει σου τὴν ὕβριν· μηδὲ εἴπῃς· Ἡμάρτηκα, καὶ τί μοι ἐγένετο; ὁ γὰρ Κύριός ἐστι μακρόθυμος (καὶ οὐ μὴ σὲ ἀνεῖ). v, 5¾, με δ. ὁ γὰρ κύριος ἐ. ἐ. σε. μὴ ἐ. μακρ. ceteris omissis.

Digitized by Google

προσδοκίᾳ μηδ' ἄλλῃ τινὶ μελλόντων ἀγαθῶν ἐλπίδι τὴν ἀρετὴν πράττειν, ἀλλὰ δι' αὐτὸν τῶν ἁπάντων Δεσπότην Θεὸν πάντα ὑπομένειν. Ἀλλ' εἰσὶ ἀναπεπτωκότες πολλοὶ καὶ νωθροὶ, ὅτι οὐδὲ μετὰ μισθοῦ τῆς ἀρετῆς ἐφίενται. Καὶ ὁ μὲν Θεὸς βασιλείαν ἐπαγγελλόμενος οὐκ ἀκούεται, ὁ δὲ διάβολος γέενναν προξενῶν, φιλεῖται· καὶ τί τῆς μανίας ταύτης χαλεπώτερον καὶ λυσσωδέστερον; καὶ τί λέγω γέενναν, καὶ πρὸ τῆς γεέννης, ὀδύνην ἐνταῦθα, καὶ αἰσχύνην, καὶ γέλωτα προσεπανάγων, καὶ μυρίας κολάσεις, καὶ θανάτους πολλοὺς ἔχειν τοὺς πειθομένους καὶ προστρέχοντας αὐτῷ.

ΛΖ'. *Περὶ Ἠλεὶ τοῦ ἀρχιερέως.*

A

XXXVI. *De Heli summo pontifice.*

113 [17] Μετὰ δὲ τοὺς κριτὰς ἔκρινε τὸν λαὸν ὁ ἀρχιερεὺς Ἠλεὶ ἔτη κ'. Καὶ τῇ παροινίᾳ τε καὶ ἀταξίᾳ τῶν υἱῶν αὐτοῦ Ὀφνὶ καὶ Φινεὲς ἐπὶ τῶν θυσιῶν, ἑκατέρους μετῆλθε πάλιν ἡ θεία δίκη· οἱ μὲν γὰρ ἐν τῷ πολέμῳ δεινῶς ἀνῃρέθησαν· ὁ δὲ τῆς θείας ἀκούσας φωνῆς τῆς λεγούσης [18]· « Εἶπα· Ὁ οἶκός σου διελεύσεται ἐνώπιόν μου ἕως τοῦ αἰῶνος [19]· καὶ νῦν οὐχ οὕτως, ἀλλ' ἢ τοὺς δοξάζοντάς με δοξάσω, καὶ οἱ ἐξουθενοῦντές με ἀτιμασθήσονται, καὶ ἐξολοθρεύσω τὸ σπέρμα σου ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου μου· » καὶ πάλιν [20]· « Ἰδοὺ ἐγὼ, φησὶν, ἐκδικῶ τὸν οἶκον Ἠλεὶ ἕως αἰῶνος ἐν ἀδικίαις υἱῶν αὐτοῦ· » μεθ' ὧν καὶ τὴν παράληψιν τῆς κιβωτοῦ διαγνοὺς μετὰ ταῦτα, ἔπεσεν ἀπὸ τοῦ δίφρου ὀπίσθιος, καὶ συνετρίβη ὁ νῶτος αὐτοῦ, ἀπέθανεν ἐτῶν ϟ'. (2) Περὶ ὧν φησιν ὁ Χρυσόστομος· « Ἱερεύς τις ἦν παρὰ [21] Ἰουδαίοις, μέτριος ἄνθρωπος καὶ ἐπιεικὴς, Ἠλεὶ τοὔνομα, ὃς γενόμενος δύο παίδων πατὴρ, καὶ ὁρῶν αὐτοὺς ἐπὶ κακίαν [22] βαδίζοντας, οὐ κατεῖχε οὐδὲ διεκώλυε μετὰ σπουδῆς καὶ σφοδρότητος [23]· τὰ δὲ τῶν παίδων ἐγκλήματα, πορνεία τε ἦν καὶ γαστριμαργία· « Ἐκοιμῶντο γὰρ, φησὶ [24], μετὰ τῶν γυναικῶν τῶν παρεστηκότων παρὰ τὴν θύραν τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, » καὶ ἤσθιον πρὸ τοῦ ἡγιασθῆναι τὰ κρέα καὶ τὴν θυσίαν ἐνεχθῆναι· ἅπερ ἀκούων ὁ πατὴρ, τιμωρίαν μὲν οὐκ ἐπέθηκεν, λόγοις δὲ καὶ παραινέσεσιν [25] ἐπειρᾶτο τῆς πονηρίας ταύτης αὐτοὺς ἀπαγαγεῖν [26], λέγων· « Μὴ, τέκνα, μὴ ποιεῖτε οὕτως, ὅτι οὐκ ἀγαθὴ ἡ ἀκοὴ, ἣν ἐγὼ ἀκούω περὶ ὑμῶν τοῦ ποιεῖν τὸν λαὸν τοῦ [τον] μὴ [27] λατρεύειν τῷ Κυρίῳ. Ἐὰν γὰρ ἁμαρτὼν ἄνθρωπος ἁμάρτῃ, προσεύξεται περὶ αὐτοῦ πρὸς Κύριον· ἐὰν δὲ τῷ Κυρίῳ ἁμάρτῃ, τίς προσεύξεται περὶ αὐτοῦ; » Ἐπεὶ οὖν μὴ πᾶν [28], ὅσον ἐχρῆν, ἐπεδείξατο [29], καὶ αὐτὸς μετ' ἐκείνων ἀπώλετο· καὶ γὰρ ἀπειλὰς ἔδει προσθεῖναι [30] καὶ **114** μάστιγας ἐπιθεῖναι [31] καὶ τῆς ὄψεως αὐτοῦ ἐξελάσαι καὶ μὴ παντελῶς φείσασθαι· ἀλλ' ἐπειδὴ φεισάμενος αὐτοῦ τῶν παίδων ἀκαίρως, μετὰ τῶν παίδων καὶ τὴν ἑαυτοῦ σωτηρίαν ἀπώλεσε [32]. Ἄκουσον γὰρ τί φησιν πρὸς αὐτὸν ὁ Θεὸς, μᾶλλον δὲ

B

C

D

Post judices populum rexit summus sacerdos Heli annos viginti. Cujus filii Ophni et Phinees a divina vindicta ambo e vita sublati sunt, ob ebrietatem et nequitiam circa sacrificia. Uterque enim in bello misere occubuit. Sic ad aures patris vox Dei locuta erat : « Loquens locutus sum, ut domus tua ministraret in conspectu meo usque in sempiternum. Nunc autem, dicit Dominus, absit hoc a me : sed quicunque glorificaverit me, glorificabo eum ; qui autem contemnunt me, erunt ignobiles, et rejiciam semen tuum ut non ministret mihi. » Et rursum : « Ecce ego in domum Heli usque in sempiternum vindico iniquitates filiorum ejus. » Præterea audito quod capta esset arca, cecidit de sella retrorsum et fractis cervicibus mortuus est, anno vitæ suæ nonagesimo. De quibus Chrysostomus ait : « Erat apud Judæos sacerdos quidam, vir rectus et benignus, cujus nomen Heli, qui pater factus duorum puerorum, vidensque eos in viis malis ambulantes, non continuit, nec cum diligentia et severitate corripuit. Crimina autem adolescentium erant fornicatio et ebrietas. « Dormiebant enim, ait Scriptura, cum mulieribus quæ observabant ad ostium tabernaculi, » comedebantque carnes antequam sanctificarentur, et victimas priusquam offerrentur Domino. Quibus auditis, pater eos non castigavit, sed verbis et hortationibus enixus est eos ab illa nequitia retrahere, dixitque eis : « Nolite, filii mei, sic agere ; non enim est bona fama quam ego audio, quod populum a Dei cultu amoveatis. Si peccaverit vir in virum, orabunt pro eo Dominum ; si autem in Dominum peccaverit vir, quis orabit pro eo? » Quia vero non satis firmiter omnia eis exprobravit, cum ipsis periit. Minas enim addere debebat et minis verbera, et eos a conspectu suo expellere et non sic omnino parcere ; sed quia pepercit, et filios suos et seipsum perdidit. Audi quid dixerit Deus ad Heli, aut potius non ad Heli ; non enim eum dignum habuit cui responderet, ad Iram enim

Variæ lectiones et notæ.

[17] 1142 (4045). Ced. 107,12-108,3. [18] I Sam. II, 30, 31. [19] ἕως τοῦ αἰῶνος l. ἕως αἰῶνος cod. et LXX. [20] I Sam. III, 13. [21] τοῖς Chr. I, 79. [22] κακία codex. [23] διεκ. οὐ μ. σπ. cod. ἐκ. οὐ μ. πάσης δὲ τοῦτο ἐποίει σπ. Chr. [24] I Sam. II, 22. [25] λόγῳ δὲ καὶ παραινέσει Chr. [26] ἀπάγει αὐτούς Chr. — λέγειν codex I Sam. II, 2, 4, 23, καὶ ταῦτα συνεχῶς πρὸς αὐτοὺς ἔλεγε ῥήματα. Chr. [27] λαὸν μὴ Chr. [28] πάνυ cod. [29] τὴν ἀπειλὴν cod. [30] πρ. ἐχρῆν Chr. [31] ἐπ. καὶ βαρύτερον πολλῷ γενέσθαι καὶ χαλεπώτερον· ἐπειδὴ οὖν τούτων οὐδὲν ἐποίησε, κ. τ. λ., καὶ φεισ. Chr. [32] προσαπώλεσε τ. Ἀκ. γοῦν Chr.

Digitized by Google

provocabat Dominum; per alium ei nuntiat quæ eum apprehendent mala. Ideo per servum suum Samuel dicit : « Novit indigne agere filios suos, et non corripuit eos. » Corripuit quidem, sed ista correptio ei ad bonum non imputatur, cæcuit enim vehementia et minis. Dicto ergo crimine inducit pœnam Deus, valde iratus dicens : « Idcirco juravi domui Heli quod non expietur iniquitas domus ejus victimis et muneribus, usque in æternum. » Hic sane apparet ira vehemens pœnaque irremissibilis et absque venia in totum genus et universam domum Heli, pro cujus vita tamen nihil unquam exprobravit Deus, nec usquam conquestus est seni huic. Sed quod mirandus fuerit in cæteris et valde sapiens, tum ex aliis, tum etiam ex ipsis calamitatibus quas pertulit perspicuum est. Cognito enim infelix pater Deum ad extremas iræ et vindictæ metas devenisse, non rebellavit, nec indignatus est adversus Dominum, nec dixit sicut plurimi dicere solent : Numquid aliorum facta mihi imputari possunt? numquid istorum luere me peccata oportet? Ætatem habent, eos solos pœnas dare æquum est. Nihil simile nec dixit, nec cogitavit quidem, sed velut servus sapiens respondit dicens : « Dominus quod bonum est in oculis suis faciat. » Quod si summum sacerdotem, senem gloriosum Heli, qui viginti annos populo præfuerat servieratque absque crimine Deo, nihil ab ira vindictaque divina potuit eripere, sed propter aliorum peccata perilt vir ille, qui per tot annos tot bona fecerat opera, quæ Deum iratum flectere non potuerunt, quomodo nos obtinebimus veniam ab ejus virtute tantum remoti, » qui peccatores non redarguentes, eis ignoscimus, et cum valeamus eos coercere et a malo revocare, contra, eis cooperamur omissa omni objurgatione omnique punitione neglecta?—« Nec quis dicat : Multi magis quam Heli filios suos neglexerunt, et tamen nihil huic simile passi sunt. Passi sunt, et sæpe istis duriora, etsi non animadverteremus nos, quos sæpe nostra nostrorumque infortunia et calamitates non tangunt. Unde enim mortes improvisæ? unde morbi difficiles et diuturni nobis et ipsis pueris? Unde ista damna, res adversæ, calamitates? Unde ista sexcenta et multiplicia mala? Nonne, quia negliguntur pueri et sine disciplina relinquuntur? Cujus veritatis testis est et senex ille, testis est et sapiens qui dicit : « Ne jucunderis in filiis impiis; et, si non est timor Dei in illis, non credas vitæ illorum; » et : « Acerbo luctu dolebis; cito cognosces quia exinde evenient. » Multi ergo, ut dixi, talia passi sunt; quod si quidam effugerunt, non semper effu-

A (25b) οὐ πρὸς αὐτόν· οὐδὲ γὰρ[33] ἀποκρίσεως αὐτὸν ἄξιον ἔκρινεν εἶναι λοιπὸν ὡς προσκεκρουκότα, ἀλλὰ δι' ἑτέρου ποιεῖ μαθεῖν τὰ καταληψόμενα αὐτὸν κακά. — Διό φησιν διὰ τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ Σαμουήλ[34]· « Ἔγνω, ὅτι κακολογοῦνται οἱ υἱοὶ αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐνουθέτει αὐτούς. » — Καὶ μὴν ἐνουθέτησε, ἀλλ' οὐδὲν νουθεσία ἐκείνη λελόγισται, μὴ ἔχουσα τὸ σφοδρὸν καὶ ἐπιτεταμένον. — Εἰπὼν δὲ τὸ ἔγκλημα ἐπάγει καὶ τὴν κόλασιν μετὰ πολλῆς τῆς ὀργῆς φάσκων[35]· Ὤμοσα τῷ οἴκῳ Ἡλεὶ, εἰ ἐξιλασθήσεται[36] ἁμαρτία τῷ οἴκῳ αὐτοῦ ἢ ἐν θυμιάμασι ἢ ἐν θυσίᾳ ἕως τοῦ αἰῶνος. » Εἶδες ἀγανάκτησιν ἐπιτεταμένην καὶ ἀσύγγνωστον κόλασιν καὶ ἀσυγχώρητον εἰς ὅλον[37] αὐτοῦ τὸ γένος καὶ τὸν οἶκον, καίτοι τοῦ μὲν ἰδίου βίου ἕνεκα οὐδὲν ἠτιάθη

B ποτὲ, οὐδὲ κατεγκαλεῖν εἶχεν ὁ Θεὸς ἕτερόν τι τῷ πρεσβύτῃ, ἀλλ' ἦν τἄλλα πάντα θαυμαστὸς· καὶ τὴν φιλοσοφίαν, οὐκ ἐκ τῶν ἄλλων μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπ' αὐτῶν τῶν παρὰ τὴν συμφορὰν[38] συμβάντων ἔστιν ἰδεῖν. Ἐπειδὴ γὰρ ταῦτα πάντα ἤκουσε καὶ πρὸς ἔσχατον τιμωρίας εἶδεν αὐτὸν ἐλθόντα, οὐκ ἀπεδυσπέτησε, οὐκ ἐδυσχέρανεν, οὐκ εἶπέ τι οἷον εἰκὸς τοὺς πολλοὺς λέγειν· Μὴ γὰρ ἐγὼ τῆς ἑτέρων γνώμης κύριός εἰμι; καί· Τῶν ἐκείνων ἁμαρτημάτων ὀφλήσω δίκας; αὐτοὶ ἡλικίαν ἔχουσι, καὶ αὐτοὶ δίκαιόν[39] ἐστι κολάζεσθαι μόνον[40]· ἀλλ' οὐδὲν τοιοῦτον εἶπεν οὐδὲ ἐνόησεν, ἀλλ' ὥσπερ οἰκέτης εὐγνώμων ἀπεκρίθη λέγων[40]· « Κύριος τὸ ἀρεστὸν ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ ποιείτω. » Εἰ τοίνυν τὸν ἀρχιερέα τὸν πρεσβύτην, τὸν ἔνδοξον, τὸν

C ἔτη κ' προστάντα καὶ ἀμέμπτως τῷ Θεῷ δουλεύσαντα, οὐδὲν ἴσχυσε τοῦτον ἐξελέσθαι τῆς ὀργῆς τοῦ Θεοῦ καὶ ἀπειλῆς, ἀλλὰ διὰ τὰς ἑτέρων ἁμαρτίας **115** ἀπώλετο, καὶ[41] τὸν ἐν τοσούτοις ἔτεσι τοσαῦτα κατορθωκότα, ἃ τὸν Θεὸν οὐκ ἐδυσώπησαν, ποίαν ἡμεῖς ἕξομεν συγγνώμην, οἱ τῆς ἀρετῆς ἐκείνου τοσοῦτον ἀποδέοντες, » καὶ ἑτέροις ἁμαρτάνουσιν ἐφησυχάζοντες, καὶ παραχωροῦντες, καὶ προδυνάμενοι[42] κωλύειν αὐτοὺς καὶ ἀναστέλλειν, τοὐναντίον μᾶλλον μετερχόμεθα ἀνεγκλήτους αὐτοὺς ἐῶντες καὶ ἀτιμωρήτους; « Καὶ μηδεὶς λεγέτω[43], ὅτι πολλοὶ μειζόνως τοῦ Ἡλεὶ τῶν ἰδίων[44] ἀμελήσαντες παίδων, οὐδὲν ἔπαθον οἷον ἐκεῖνος. Ἔπαθον οὖν πολλοὶ[45] πολλάκις καὶ χαλεπώτερα τούτων[46], κἂν ἡμεῖς ἀγνοῶμεν,

D ἐκ πολλῆς ἀναισθησίας τῶν τε ἡμετέρων συμφορῶν καὶ συμβάσεων, καὶ τὰς τῶν πέλας. Πόθεν γὰρ ἄωροι θάνατοι; Πόθεν αἱ χαλεπαὶ καὶ συνεχεῖς νόσοι καὶ ἡμῖν καὶ τοῖς παισὶν αὐτοῖς; Πόθεν ζημίαι, καὶ περιστάσεις, καὶ ἐπήρειαι; Πόθεν τὰ μυρία κακὰ καὶ ποικίλα[47]; Οὐκ ἐκ τοῦ μοχθηροὺς ὄντας τοὺς παῖδας περιορᾷν; Καὶ ὅτι τοῦτο ἀληθές ἐστιν[48], μάρτυς μὲν καὶ ὁ πρεσβύτης οὗτος, μάρτυς δὲ καὶ

Variæ lectiones et notæ.

[33] μ. δὲ π. ἀ. οὐκ ἔτι Chr. [34] I Sam. III, 13. [35] I Sam. III, 14. [36] ἐξιλάσεται cod. Chr. [37] εἰ ὅλον cod. [38] συμφ. ταύτην ἐπισ. Chr. [39] ἂν εἶεν δίκαιοι Chr. [40] μόνον l. μόνοι cod. [40'] I Sam. III, 18. [41] ἁπ. καὶ τῆς ὀλιγωρίας ταύτης ἡ ἁμαρτία, καθάπερ κῦμα ἄγριον καὶ μέγα, πάντα ὑπερέσχεν ἐκεῖνα καὶ τὰ κατορθώματα ἔκρυψεν ἅπαντα, τίς ἡμᾶς λήψεται δίκη Chr. [42] καὶ προδ. l. καίπερ δ. cod. [43] Καὶ μή μοι λ. τις 81. [44] οἰκείων Chr. [45] ὁ Ἡλεί· Ἔ. μὲν γὰρ καὶ π. Chr. [46] τούτων καὶ διὰ ταύτην τὴν ἁμαρτίαν· πόθεν Chr. [47] καὶ π. om. Chr. [48] Καὶ ὅτι οὐ στοχασμὸς τ. ἐ. Chr.

Digitized by Google

ὁ σοφὸς λέγων [49]· « Μὴ εὐφραίνου ἐπὶ υἱοῖς ἀσεβέσιν, » καί· « Εἰ μή ἐστι μετ' αὐτῶν φόβος Θεοῦ, μὴ ἐμπιστεύσῃς τῇ ζωῇ αὐτῶν, » καί [50]· « Στενάξεις πένθει ἀώρῳ· καὶ ἐξάπινα τὴν ἐξ αὐτῶν συντέλειαν γνώσῃ. » Πολλοὶ μὲν οὖν, ὡς ἔφην [51], πολλὰ τοιαῦτα πεπόνθασιν· εἰ δέ τινες καὶ διέφυγον, ἀλλ' οὐκ (26a) εἰς τέλος ἐκφεύξονται, ἀλλ' ἐπὶ κακῷ τῆς ἑαυτῶν κεφαλῆς· ἀπελθόντες δὲ ἐκεῖ πικροτέραν τίσουσι δίκην. » Ὅπερ εἰδὼς ὁ Ἀπόστολος παραινεῖ φάσκων [52]· « Οἱ πατέρες, ἐκτρέφετε τὰ τέκνα ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ Κυρίου. » Καὶ μὴν ἐπισφαλὲς καὶ λίαν ἐπικίνδυνον ἐφησυχάζειν τοῖς ἁμαρτάνουσιν, καθὼς αἱ Γραφαὶ διαγορεύουσιν. Ἰδοὺ γὰρ ὁ μὲν Ἄχαρ ἡνίκα τὴν χρυσῆν γλῶτταν ἔκλεψε καὶ τὴν ψιλὴν ἐσθῆτα, ἐπὶ πάντα τὸν λαὸν γέγονεν ἡ ὀργὴ τοῦ Κυρίου [53], καίτοιγε μὴ εἰδότα τὸν ἡμαρτηκότα καὶ τὸ ἁμάρτημα μέχρις οὗ ἐφανερώθη ὁ κλέπτης καὶ τὸν φοβερὸν ἐκεῖνον ἅμα πᾶσι τοῖς **116** ἰδίοις ὑπέστη ὄλεθρον. Ὁ δὲ Ἠλεί, καίπερ οὐκ ἐφησυχάσας τοῖς ἑαυτοῦ υἱοῖς καὶ « λοιμοῖς », ὡς εἴρηται [54], ἀλλὰ καὶ λόγῳ πλείονα [55] κατασκευάσας, τῆς τε ἁμαρτίας τὸ ἄτοπον καὶ τῆς κρίσεως τὸ ἄφυκτον, ὅτι μὴ ὅλως ἐμβριθέστερον ἐξεδίκησε, τοσοῦτον παρώξυνε τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ, ὡς καὶ τὸν λαὸν σὺν τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ μαχαίρᾳ πεσεῖν καὶ τὴν κιβωτὸν ἐκείνην τὴν φοβερὰν καὶ ὀλίγοις ληπτὴν, ὑπὸ χειρῶν ἀλλοφύλων ἄγεσθαι, ὅπου ἂν βούλοιντο· καὶ αὐτὸν ἐκεῖνον, τὸν μέγαν ἱερέα λέγω, οἰκτρῷ τέλει τὸν βίον καταστρέψαι. Εἰ δέ τοι κατὰ τοῦ μὴ ἁμαρτήσαντος καὶ κωλύσαντος [56] καὶ διαμαρτυρομένου τοῖς ἁμαρτήσασι τοιαύτη ὀργὴ ἐξεκαύθη, τί ἂν τις εἴποι περὶ τῶν γινωσκόντων καὶ ἐφησυχαζόντων; οἵτινες ἐὰν μὴ δέξωνται τὸ ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου εἰρημένον [57]· « Διὰ τί οὐχὶ μᾶλλον ἐπενθήσατε, ἵνα ἐξαρθῇ ἐκ μέσου ὑμῶν ὁ τὸ ἔργον τοῦτο πράξας; » ἀνάγκη καὶ αὐτοὺς ἐκείνους ἀπόλλυσθαι· ὥστε κινδυνεύουσι πάντως καὶ νῦν ὁμοῦ πάντες, τὸν αὐτὸν ὄλεθρον ὑποστῆναι ἢ χείρονα [58]· « Ἑπτάκις μὲν γὰρ ἐκδικεῖται ἐκ Κάϊν, ἐκ δὲ Λάμεχ (τὰ ὅμοια ὁ ἁμαρτὼν) ἑβδομηκοντάκις ἑπτά. » Διὰ τί δὲ πάλιν οἱ μὲν τῶν ἀνθρώπων ἁμαρτάνοντες κολάζονται, οἱ δὲ οὐ κολάζονται; Πῶς γὰρ τῶν Ἰουδαίων μοσχοποιησάντων ἁπάντων, οἱ μὲν ἐκολάζοντο, αἱ δὲ οὐκ ἐκολάζοντο; Ἢ πάντως οἱ μὲν, εὔδηλον, ὅτι μετενόησαν καὶ τὴν φύσιν αὐτῶν ἠγνόησαν διὰ τὴν εὐλάβειαν, οἱ δὲ τῇ κακίᾳ ἐνέμειναν, ὡς τὸ μὲν ἁμάρτημα ἴσον ἦν, τὰ δὲ μετὰ ταῦτα οὐκ ἴσα; Τίνος δὲ ἕνεκεν καὶ ἐπὶ τοῦ Ἀδὰμ καὶ τῆς Εὔας οὐχὶ αὐτὴ τιμωρία, εἰ καὶ αὐτὴ ἡ ἁμαρτία; Ὅτι οὐκ ἦν ἴσον τὸ ὑπὸ γυναικὸς ἀπατηθῆναι καὶ ὑπὸ ὄφεως· διὸ οὐδὲ ἀπάτην ἐκεῖνο Παῦλος ἐκάλεσε, οὕτω λέγων· Ὁ μὲν Ἀδὰμ οὐκ ἠπατήθη, ἡ δὲ γυνὴ ἐξαπατηθεῖσα ἐν παραβάσει γέγονε. » Τίνος δὲ ἕνεκεν ὁ τὰ ξύλα συλλέξας οὐκ ἔτυχε φιλανθρωπίας [59]; Ὅτι πολλῆς παρανομίας ἦν τὸ γινόμενον ἀνάμεστον· ἐκ

A gient, sed gravius super caput eorum graviora revertentur. Postquam enim a vita migraverint, duriores pœnas dabunt. » Quod cognoscens Apostolus hortatur dicens : « Et vos, patres, educate filios in disciplina et correptione Domini. » Fallax enim et periculosum est valde, peccatores non redarguere, sicut in Scriptura narratur. Ecce enim statim ut Achar regulam auream coccineumque pallium abstulit, exarsit ira Domini super universum populum, nescientem tamen prævaricatorem, et ipsam prævaricationem, usque dum fur cognosceretur, et auferretur pestis illa cum omnibus contribulibus suis. Heli vero etsi non acquieverit filiis suis (pestibus dixerim), sed ostenderit eis quam turpe peccatum et quam ineluctabile judicium, quia tamen B eos non vehementius corripuit, in tantum iram Dei incendit, ut populus cum ejus filiis occubuerit gladio, et arcam metuendam paucisque tractabilem manus Philistæorum ducerent quo vellent, et ipse (summum pontificem dico) miserabili fato perierit. Quod si adversus non peccantem, imo impedientem et improbantem, sic ira cœlestis accensa est, quomodo ergo adversus eos qui peccata cognoscentes, peccatores silentio approbant? Qui nisi fecerint quod ab Apostolo dictum est : « Cur non magis luctum habuistis ut tollatur de medio vestrum qui hoc opus fecit? » necesse est ut et ipsi pereant. Mortem subire eis omnino timendum est, aut aliquid pejus. « Septuplum enim ultio dabitur de Cain, de Lamech vero qui idem peccavit septuagies C septies. » Cur vero de hominibus qui peccaverunt alii puniantur, alii autem non? Omnes utique Judæi peccaverunt in vitulo aureo : cur igitur alii perierunt, alii vero non? An quia alii pœnitentia moti peccatum pietate diluerunt, alii autem in iniquitate permanserunt? Attamen peccatum idem erat, exitus non idem. Quare non eadem pœna Adami et Evæ, siquidem eadem erat culpa? Quia non idem est seduci a muliere, et decipi a serpente. Unde Paulus hoc Adæ peccatum, seductionem non vocat; dicit enim : « Adam non est seductus, mulier autem seducta in prævaricatione fuit. » Quare qui collegit ligna nullam invenit misericordiam? Quia multæ nequitiæ erat factum istud, ab initio mandatum D Dei transgredi, et utilis erat talis pœna ut esset aliis in exemplum ne præcepta Dei violarent. Hoc etiam evenit in Anania et Saphira. Nos autem quando peccavimus, videamus an misericordiæ digni simus, an aliquid unde Deus nostri misereatur fecerimus, an veram egerimus pœnitentiam, an meliores effecti fuerimus, an ab operibus nostris malis nos averterimus : « Diverte enim a malo, ait Psalmista, et fac bonum. »

Variæ lectiones et notæ.

[49] Eccli. xvi, 1, 2. [50] Sap. xiv, 15. ὁ γὰρ π. τρυχόμενος πατὴρ τοῦ ταχέως ἀφαιρεθέντος τέκνου — Στ. γὰρ Chr. [51] ὅπερ ἔφην Chr. [52] Eph. vi, 4. [53] Jos. vii, 21 — ὀργὴ τοῦ Κυρίου l. ὀργὴ Κυρίου cod. [54] I Sam. ii, 12. [55] πλείονα l. πλείονι cod. [56] δὲ τὸν τῷ ἁμαρτήσαντι καὶ κατὰ τοῦ κωλ. cod. [57] I Cor. v, 2. [58] Gen. iv, 24-26. I Tim. ii, 14. [59] Num. xv, 32,36.

Digitized by Google

προοιμίων αὐτῶν παραδῆναι πρόσταγμα Θεοῦ, καὶ ὅπως τοῖς ἄλλοις γένηται παίδευμα μὴ καταφρονεῖν Θεοῦ ἐντολήν. Τοῦτο καὶ ἐπὶ Σαπφείρας καὶ Ἀνανίᾳ γέγονεν. Καὶ ἡμεῖς **117** οὖν ὅταν ἁμαρτήσωμεν, σκοπήσωμεν, εἰ ἄξιοι ἐλέους ἐσμὲν καὶ εἰ ἐποιήσαμέν τι ὥστε ἐλεηθῆναι, εἰ μετενοήσαμεν (26b) γνησίως, εἰ βελτίους ἐγενόμεθα, εἰ ἀπέστημεν ἐκ τῶν πονηρῶν ἡμῶν ἔργων · « Ἔκκλινον γάρ, φησὶν[66], ἀπὸ κακοῦ καὶ ποίησον ἀγαθόν. »

XXXVII. *De Samuele.*

Post Heli judicavit populum Samuel sacerdos et propheta, annis triginta. Cujus cum filii Joel et Abia non ambularent juxta vias et virtutem patris sui, sed judicium perverterent, congregatus est populus in Ramatha petens regem secundum consuetudinem gentium. De quo valde contristatus est Samuel. Ait autem ei Deus : « Audi vocem populi ; non enim te abjecerunt, sed me, ne regnarem super eos. »

XXXVIII. *Initium regni Saul.*

Et dedit illis Saul filium Cis e tribu Benjamin, quem unxerat regem, virum justum proceraque statura altiorem universo populo ab humero et sursum. Ab eo inceperunt reges esse in Israel.

Post Samuel regnavit Saul annis quadraginta ; qui cum ausus esset ante adventum prophetæ Deo offerre sacrificium, et postea transgressus esset mandatum Dei non interficiendo Amalecitas et regem eorum Agag, hæc audivit a propheta : « Stulte egisti nec custodisti mandata quæ præcepit tibi Dominus, qui præparavit tibi regnum tuum super Israel in sempiternum ; sed nequaquam regnum tuum ultra consurget. Quæsivit Dominus sibi virum secundum cor suum, ut esset dux super populum suum. »

Postea Samuel unxit David regem juxta verbum Domini ; Saul vero senescens et ad finem vitæ deveniens magis addidit ad iram Dominum provocare ; ideo reliquit eum spiritus Domini, et apprehendit eum spiritus malus. Ad eum tunc David adducitur leniendi doloris ejus causa. « Igitur, ait Scriptura, quandocunque spiritus malus arripiebat Saul, David citharam manu pulsabat, et recedebat ab illo spiritus malus. » Percussit David Goliath Philistæum virum, « cujus altitudo sex cubitorum et palmi, et cassis ærea super caput ejus, et lorica squamata induebatur, porro pondus loricæ ejus quinque millia sielorum æris erat et ferri ; ocreas æreas habebat in pedibus ; hastile autem hastæ ejus erat quasi liciatorium texentium ; ipsum autem ferrum hastæ ejus sexcentos siclos habebat ferri ; clypeus aureus tegebat humeros ejus. » Quamobrem fœdere conjunctus David cum Saul factus est ei in insidiam eo quod saltantes

ΑΖ'. *Περὶ Σαμουήλ.*

A

[61] Μετὰ δὲ Ἠλεὶ ἔκρινε τὸν λαὸν Σαμουὴλ ὁ ἱερεὺς καὶ προφήτης ἔτη λ' [62]. Καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ Ἰωὴλ καὶ Ἀβιά, μὴ πορευόμενοι κατὰ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ καὶ ἀρετήν, ἀλλὰ τὸ δίκαιον ἀπεμπολοῦντες, συναθροίζεται πρὸς αὐτὸν ὁ λαὸς εἰς Ἀρμαθὲμ αἰτούμενοι βασιλέα κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν ἐθνῶν. Ὁ δὲ σφόδρα λυπηθείς, εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς αὐτόν[63] · « Ἄκουσον τῆς φωνῆς τοῦ λαοῦ, ὅτι οὐ σὲ ἐξουθενώκασι, ἀλλ' ἐμέ, τοῦ μὴ βασιλεύειν ἐπ' αὐτούς. »

ΑΗ'. *Ἀρχὴ τῆς βασιλείας Σαούλ.*

B

[64] Καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς τὸν Σαοὺλ υἱὸν Κὶς ἐκ φυλῆς Βενιαμὶν, χρίσας αὐτὸν εἰς βασιλέα, ἀγαθὸν ἄνδρα καὶ εὐμεγέθη ὑπερωμίαν καὶ ἐπάνω ὑψηλότερον ὑπὲρ τὴν γῆν πᾶσαν. Καὶ γέγονε λοιπὸν ἐξ ἐκείνου ἐν τῷ Ἰσραὴλ ἀρχὴ βασιλέων. (2) Μετὰ δὲ Σαμουὴλ ἐβασίλευσε Σαοὺλ ἔτη μ', ὃς τολμήσας πρότερον μὲν θυμιάσαι τῷ Θεῷ, ἔπειτα δὲ παραβὰς τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ κατὰ τοὺς Ἀμαληκίτας, ζωογονήσας Ἀγὰγ τὸν βασιλέα αὐτῶν, ἤκουσε παρὰ τοῦ προφήτου [65] · « Μεματαίωταί σοι, ὅτι οὐκ ἐφύλαξας τὴν ἐντολὴν ἣν ἐνετείλατό σοι Κύριος, καὶ ἡτοίμασε τὴν βασιλείαν σου ἕως αἰῶνος ἐπὶ Ἰσραὴλ· καὶ νῦν οὐ στήσεται ἡ βασιλεία σου · ἀλλ' ἐζήτησε Κύριος ἄνθρωπον κατὰ τὴν καρδίαν αὐτοῦ εἰς ἄρχοντα ἐπὶ τὸν λαὸν αὐτοῦ. »

C

[66] (3) Μετὰ δὲ ταῦτα χρίσας τὸν Δαυὶδ ὁ Σαμουὴλ ἐν λόγῳ Κυρίου, **118** εἶτα γηράσας καὶ τελευτήσας, προσέθετο μᾶλλον ὁ Σαοὺλ παροργίζειν τὸν Κύριον, ὅθεν καὶ πνεῦμα Κυρίου ἀπέστη ἀπ' αὐτοῦ καὶ ἔπνιγεν αὐτὸν πνεῦμα πονηρὸν, οὗ δὴ ἕνεκα Δαυὶδ ἄγεται πρὸς αὐτὸν εἰς παρηγορίαν τοῦ πάθους. « Καὶ ἐγένετο, φησὶν [67], ἐν τῷ εἶναι πνεῦμα πονηρὸν ἐπὶ Σαοὺλ, καὶ λαμβάνων Δαυὶδ τὴν κινύραν, ἔψαλλεν, καὶ ἀφίστατο ἀπ' αὐτοῦ τὸ πονηρὸν πνεῦμα. » (4) Ἀλλ' οὖν γε πατάξας τὸν ἀλλόφυλον « Γολιάθ, ὃς ἦν τῇ ἡλικίᾳ πήχεων τὸ ὕψος ὅ' καὶ σπιθαμῆς [68], καὶ περικεφαλαία χαλκῆ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, καὶ ἁλυσιδωτὸν θώρακα περιβέβληται χιλιάδας ἔχοντα ε' σίκλων χαλκοῦ καὶ σιδήρου, κνημῖδες χαλκαῖ ἐπὶ τῶν σκελῶν αὐτοῦ, καὶ τὸ ξύλον τοῦ δόρατος αὐτοῦ ὡς ἀντίον ὑφαινόντων · καὶ ἡ ἐπ' αὐτῷ λόγχη, ἑξακοσίων σίκλων σιδήρου, καὶ ἀσπὶς χαλκῆ ἀναμέσον τῶν ὤμων αὐτοῦ · » καὶ διὰ τοῦτο ἐπιγαμβρευθεὶς τῷ Σαοὺλ ὁ Δαυὶδ, ἐφθονήθη

D

Variæ lectiones et notæ.

[60] Psal. xxxiv, 14. [61] 1090 (4085). Ced. 108,5. [62] λε ἔτη, cf. 110,8-20 ? 149, 67-1. [63] Sam. viii, 7. [64] 1070 (4085). Ced. 110-20-114, 14, 149, 16-150,5 Τῷ ι' ἔτει Σαοὺλ ἡ κάθοδος Ἡρακλειδῶν γέγονε, καὶ ἡ τῶν Μυκηνῶν κατελύθη βασιλεία π' ἔτει τῆς Ἰλίου ἁλώσεως, ἐφ' οὗ ἦν Ὅμηρος καὶ Ἡσίοδος οἱ σοφοὶ παρ' Ἕλλησι, καὶ Μένανδρος, καὶ Θουκυδίδης · σχόλιον 27a ; Ced.170,21 sub Salomone. [65] I Sam. xiii, 13, 14. [66] Ced. 113,18-114,7-150,5-151,14. Glyc. 327,3-328,8. [67] I Sam. xvi, 23. [68] I Sam. xvii, 4-7 ὁ αὐτοῦ δ. π. καὶ σπ. καὶ π. ἐπὶ τῆς κ. &.

Digitized by Google

προφάσει τῶν χορευτριῶν ἕνεκεν τῆς εὐφημίας ἧς ἐπῇδον [69] αὐτῷ λέγουσαι [70]· « Ἐνίκησε Σαοὺλ ἐν χιλιάσι, καὶ Δαυὶδ ἐν μυριάσιν. » (5) Καὶ ἀποδιδράσκει Δαυὶδ ἀπ' αὐτοῦ, ὅτε καὶ τοὺς ἄρτους ἔφαγε τῆς προθέσεως ἐκ χειρὸς Ἀβιμέλεχ τοῦ ἀρχιερέως, περὶ οὗ Σαοὺλ θυμωθεὶς καὶ ἀγανακτήσας ἀνεῖλε τὸν Ἀβιμέλεχ, διὰ χειρὸς Δοὴκ τοῦ Σύρου, καὶ πάντας τοὺς μετ' αὐτοῦ ἱερεῖς Κυρίου ἄνδρες υν' [71], οὐ μὴν δὲ [72] « καὶ πᾶσαν τὴν πόλιν τῶν ἱερέων Νομβὰν ἐπάταξεν ἐν στόματι ῥομφαίας ἀπὸ ἀνδρὸς ἕως γυναικὸς, καὶ νηπίου θηλάζοντος, καὶ μόσχου, καὶ ὄνου, καὶ προβάτων· » οὐ κατελείφθη αὐτῶν οὐδὲ εἷς [73], πλὴν Ἀβιάθαρ υἱὸς Ἀβιμέλεχ φυγὼν πρὸς τὸν Δαυίδ. (6) Αὕτη τοῦ Σαοὺλ ἡ μιαιφονία πάντων τῶν ἄλλων ἁμαρτημάτων δυσσεβεστέρα· τοῦ μὲν γὰρ Θεοῦ προστεταχότος (27ª) ἄρδην ἐξολοθρεῦσαι τὸν Ἀμαλὴκ, οὐ μόνον τὸν Ἄγαγ διέσωσεν, ἀλλὰ καὶ ὅσα ἦν αὐτοῦ ἀξιόκτητα· τοῦ δὲ θυμοῦ κεκινηκότος, οὐ μόνον τοὺς ἱερεῖς κατέκτεινεν, ἀλλὰ καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν διέφθειρεν αὐτανδρον [74]. (7) Καταδιώκων δὲ τὸν Δαυὶδ, καὶ ἅπαξ καὶ δὶς, ἐμπεσὼν εἰς χεῖρας τοῦ μακαρίου, καὶ μηδὲν ἀποδοὺς αὐτῷ κακὸν ἀντὶ κακοῦ, ἔφη Δαυὶδ **119** ὁ πραότατος πρὸς Σαοὺλ τὸν ἀπανθρωπότατον [75]· « Ἵνα τί καταδιώκεις, ὦ βασιλεῦ, λαβεῖν τὴν ψυχήν μου; Δικάσει Κύριος ἀναμέσον ἐμοῦ καὶ σοῦ, καὶ ἐκδικήσει με ἐκ χειρός σου· ἡ δὲ χείρ μου οὐκ ἔστιν ἐπὶ σὲ, καθὼς λέγεται ἐν τῇ ἀρχαίᾳ παραβολῇ, ὅτι ἐξ ἀνόμων ἐξελεύσεται πλημμέλεια [76]. »—« Καὶ ὁ μὲν οἶκος Δαυὶδ ἐπορεύετο καὶ ἐκραταιοῦτο, ὁ δὲ οἶκος Σαοὺλ ἐπορεύετο καὶ ἠσθένει [77]. » (8) Εἶτα τῶν ἀλλοφύλων πρὸς Σαοὺλ ἐστρατοπεδευκότων, τοῦ δὲ πρὸς τὴν ἐγγαστρίμυθον ἀπελθόντος καὶ τὴν ἀπόφασιν δεξαμένου, προθύμως εἰσῆλθεν εἰς τὸν πόλεμον, καὶ τοξευθεὶς εἰς τὰ ὑποχόνδρια, εἶπε πρὸς τὸν αἴροντα αὐτοῦ τὰ σκεύη [78]· « Σπάσαι τὴν ῥομφαίαν σου καὶ ἀποκέντησόν με, μήποτε παίξουσιν εἰς ἐμὲ οἱ ἀπερίτμητοι οὗτοι. » Τοῦ δὲ φοβηθέντος καὶ μὴ ὑπακούσαντος, ἔλαβε Σαοὺλ τὴν ῥομφαίαν αὐτοῦ καὶ ἔπεσεν ἐπ' αὐτὴν, ἐφ' ἣν καὶ ὁ σκευοφόρος ἐπιπεσὼν ἀναιρεῖται καὶ αὐτὸς διὰ τῆς αὐτῆς ῥομφαίας. Καὶ οὕτως ἀπέθανε Σαοὺλ ἐν ταῖς ἁμαρτίαις αὐτοῦ (αἷς ἠνόμησε τῷ Θεῷ, διότι οὐκ ἐφύλαξε τὸν λόγον Κυρίου· καὶ ὅτι ἐπεζήτησε τῇ ἐγγαστριμύθῳ, καὶ ἀπεκρίθη αὐτῷ Σαμουὴλ ὁ προφήτης, καὶ οὐκ ἐζήτησε Κύριον· καὶ ἀπέκτεινεν αὐτὸν, καὶ ἀφαιρεθεῖσα ἡ βασιλεία ἐκ τοῦ γένους αὐτοῦ, μετηνέχθη εἰς Δαυὶδ καὶ τὸ γένος αὐτοῦ). (9) Τί τοίνυν τὸν Σαοὺλ ὤνησε τὸ μέγεθος αὐτοῦ καὶ τὸ ὕψος τοῦ σώματος; ἢ τί τὸν Δαυὶδ ἔβλαψε τὸ σμικρὸν καὶ εὐτελὲς τῆς ἡλικίας; Ὁ μὲν γὰρ ὥσπερ τις δρῦς ὑψηλόκομος καρπὸν κακίας ἤνεγκε καὶ τροφὴν χοίρων· ὁ δὲ,

A mulieres hoc carmen ad Davidis laudem cecinere dicentes : « Percussit Saul mille, et David decem millia. » Aufugit itaque David a facie Saul et eo tempore comedit panes propositionis acceptos de manu Abimelech summi sacerdotis. Quod ægre ferens Saul, iratus occidit Abimelech per manus Doeg Syri cum omnibus sacerdotibus Domini, viris quingentis et quinquaginta ; præterea « omnem Nobe civitatem sacerdotum percussit in ore gladii, viros et mulieres, et parvulos et lactentes, bovemque et asinum et ovem in ore gladii ; » nemoque ex eis relictus est, præter Abiathar filium Abimelech qui ad David aufugit. — Hæc cædes impiissimum fuit Saulis peccatum. Etsi enim Deus vehementer mandasset Amalec interfici, non modo Agag

B illæsum custodivit, sed universa ejus pretiosa servavit, incitante vero ira, non modo sacerdotes gladio interfecit, sed urbem eorum disperdidit cum ejus incolis. Cum persequeretur Davidem, Saul semel et iterum fataliter incidit in manus David, qui nedum malum pro malo redderet, cum proximus esset factus immanissimo Sauli, ait : « Cur insidiaris animæ meæ ut auferas eam ? Judicet Dominus inter me et te, et ulciscatur me Dominus ex te ; manus autem mea non sit in te, sicut et in proverbio antiquo dicitur : Ab impiis egredietur impietas. » — « Domus autem David proficiscens (erat) et semper seipsa robustior, domus autem Saul decrescens quotidie. » Post-

C ea congregatis Philistæis contra Saulem, profectus est ipse ad pythonissam interrogandam, et responso accepto, forti animo prælium iniit, sed telo in hypochondriis recepto, dixit ad armigerum suum : « Evagina gladium tuum et percute me, ne forte illudant mihi incircumcisi isti. » Renuente armigero perterrito, arripuit Saul gladium et irruit super eum ; ipse quoque armiger irruens super gladium suum, mortuus est. Sic mortuus est Saul in peccatis suis (quibus offendit Deum), quia non custodivit verbum Domini, et quia consuluit pythonissam, et accepit responsum a Samuele propheta, et non quæsivit Dominum, et seipsum occidit ; ablatumque est regnum de domo Saul et in domum David translatum. Ad quid pro-

D fuit Sauli et magnitudo ejus et corporis proceritas, et quomodo obfuit Davidi corporis exiguitas et humilitas ? Ille velut quercus alta frondosaque fructus malos, porcorum alimenta protulit, hic vero velut luxurians vitis et fecunda, suis variis virtutibus dedit vinum quod lætificat cor hominis. « Deficiente enim virtute, ait magnus Isidorus, ad nihil utilis est constitutio corporis. » Unde ad Samuelem ait Deus : « Ne respicias vultum primi

Variæ lectiones et notæ.

[69] ἐπεῖδον cod. [70] I Sam. XVIII, 7-6. Glyc. 329,1-4, [71] I Sam. XXII, 18 πε'. [72] I Sam. XXII, 19 [73] I Sam. XXII, 20. [74] Glyc. 329,5-9. [75] I Sam. XXIV, 12-14. [76] II Sam. III, 1. [77] Glyc. 329,10-11. [78] I Sam XXXI, 4, 5.

Digitized by Google

filii Jesse, neque altitudinem staturæ ejus, quoniam abjeci eum, nec juxta intuitum hominis judicat Deus; homo enim videt ea quæ apparent, Dominus autem intuetur cor. » Non igitur gloriandum et superbiendum in corporis altitudine, sed in solis Dei mandatis : dum et Nemrod qui multos superabat, dum gigantibus Astaroth (et Og regi Basan qui solus remanserat de stirpe gigantum, habitabatque in Rabbath in Astaroth, ex progenie Rabbath, cujusque lectus ferreus novem cubitos habebat longitudinis et quatuor latitudinis), dum Goliath Philistæo, et Sauli, qui universum Israel ab humero et sursum superabat, nihil profuit corporis magnitudo multaque fortitudo, deficiente virtute, et majora cogitante et parante Dei justitia. Quod non vere suscitaverit Samuelem pythonissa, ut aliqui existimant ex eo quod sacra historia verbum *excitare* simpliciter usurpet, inde primo perspicuum fit, quod dæmon congressionem sancti minime sustinere valeat; quos enim adhuc in carne viventes pertimuit, quomodo posset eorum carne liberatorum aspectum sustinere? Secundo, non suscitavit prophetam ipsum, sed solum ejus umbram : persona enim Samuelis constat ex ejus corpore et anima, sicut et viventem vidit Saul. Tertio, falsa est prædictio dicens : « Cras tu et filii tui moriemini. » Post quatuor enim dies mortuus est Saul, redeunte Davide ex bello cum Amalecitis; dicit enim Scriptura : « Surrexit itaque de nocte David ipse et viri ejus ut proficiscerentur mane et custodirent terram Philistiim, Philistiim autem ascenderunt in Jesrael. » Ingresso ergo Davide in terram hanc tertia die, et profugatis Amalecitis redeunte pyria victoria quarta die, addit Scriptura sacra dicens : « Philistiim pugnabant adversus Israel, et fugerunt viri Israel ante faciem Philistiim, et ceciderunt interfecti in monte Gelboe, totumque pondus prælii versum est in Saul, et vulneratus est in hypochondriis. » Quod si verum dixit pythonissa, ut aliqui putant, non mirum est; Deus enim et ipsum dæmonem in visibili forma apparentem coegit ut verum diceret, sicut etiam Balaam renuentem impulit ad benedicendum Israel; dicit enim Scriptura : « Quandoquidem ad pseudoprophetam abieris, ego respondebo tibi. » Defuncto Saule, David relicto Anchus rege Philistiim venit in Judæam ad contribules suos et regnavit secundum Dei beneplacitum. At quomodo, ait magnus Basilius, in inscriptione psalmi trigesimi tertii nominatur Abimelech? Dicit enim Scriptura : « Davidi, cum immutavit vultum suum coram Abimelech et dimisit eum et abiit. » Historia

A εἴπερ ἄμπελος εὐκληματοῦσα καὶ καρποφοροῦσα ταῖς παντοδαπαῖς ἀρεταῖς, οἶνον εὐφραίνοντα καρδίαν ἀνθρώπων ἐβλάστανεν. « Ἀρετῆς γὰρ, φησὶν ὁ μέγας Ἰσίδωρος [78], ἀπούσης, οὐδὲν ὄφελος τῆς τοῦ σώματος κατασκευῆς· » ὅθεν φησὶν ὁ Θεὸς πρὸς τὸν Σαμουὴλ [80]· « Μὴ βλέψῃς ἐπὶ τὴν ὄψιν τοῦ α' υἱοῦ Ἰεσσαὶ, μηδὲ τὴν ἕξιν τοῦ μεγέθους αὐτοῦ καταπλαγῇς, διότι ἐξουδένωκα αὐτόν· διότι οὐχ ὡς βλέψῃ ἄνθρωπος, ὄψεται Θεός· ὁ μὲν γὰρ ἄνθρωπος ὄψεται εἰς πρόσωπον, ὁ δὲ Θεὸς εἰς καρδίαν. » Οὐ δεῖ τοίνυν οὐδὲ ἐν [81] « τῷ τοῦ σώματος ὕψει φαντάζεσθαι **120** καὶ μεγαλοφρονεῖν, ἀλλ' ἐν μόνῃ τῇ ἀρετῇ καὶ ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Θεοῦ σεμνύνεσθαι· » ἐπεὶ καὶ « Νεβρὼδ ὁ γίγας πολλοὺς ὑπεριπτατο [82], καὶ οἱ Ἀσταρὼθ γίγαντες (καὶ ὁ Ὢγ βασιλεὺς τῆς
B Βασὰν, ὃς ὑπελείφθη ἐκ τῶν γιγάντων καὶ κατοικῶν ἐν τῇ Ῥαφαῖν ἐν Ἀσταρὼθ [83], ὧν τε τῶν [84] Ῥαφαῖν ἀπόγονος, οὗ καὶ ἡ κλίνη σιδηρᾶ, τὸ μῆκος ἔχουσα πήχεων θ', καὶ τὸ πλάτος δ'), καὶ Γωλιὰδ ὁ ἀλλόφυλος· ὁμοίως [85] Σαοὺλ, ὁ παντὸς [86] Ἰσραὴλ ὑπερώμιος· ἀλλ' οὐδὲν αὐτὸν [87] ὤνησε τὸ μέγεθος [88] (τοῦ σώματος μετὰ τῆς πολλῆς ἐκείνης ἰσχύος, ἀρετῆς ἐρήμου [89] ὑπάρχοντος καὶ) τῆς θείας ἐπιεικείας φρονήσαντος ὑψηλότερα [90]. » (10) Ὅτι δὲ οὐκ ἀνήγαγεν ἀληθῶς τὸν Σαμουὴλ ἡ ἐγγαστρίμυθος, ὡς οἴονταί τινες, διὰ τὸ τὴν ἱστορίαν ἐν τούτῳ φάναι, (27b) οὕτως [91] ἀδιαφόρως ἀναγαγεῖν ὀνομάσαι· πρῶτον μὲν δῆλον, τὸ μὴ φέρειν δαίμονα προσβολὴν ἁγίου· εἰ γὰρ ἔτι ἐν σαρκὶ περιόντι δέδοικε [92], πῶς
C ἀσωμάτους ἰδεῖν καρτερήσειεν; β' δὲ ὅτι οὐκ αὐτὸν ἀνήγαγεν, ἀλλὰ φάσματος ἰδέαν· ὁ γὰρ ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος ἡρμοσμένος, οὗτός ἐστι Σαμουὴλ, ὡς καὶ ὁλοσώματον εἶδεν αὐτὸν [93] καὶ ὁ Σαούλ· γ' δὲ ἡ [94] πρόρρησις ψευδής ἐστιν ἡ λέγουσα [95], ὅτι [96] « Αὔριον σὺ καὶ υἱοί σου πεσοῦνται· » μετὰ γὰρ ἡμέρας δ' ἀπέθανε Σαοὺλ, ὑποστρέψαντος τοῦ Δαυὶδ ἐκ [τοῦ μετὰ] [97] τῶν Ἀμαληκιτῶν πολέμου· φησὶ γάρ [98]· « Καὶ ὥρθρισε Δαυὶδ τοῦ ἀπελθεῖν πρωΐ [99] καὶ φυλάσσειν τὴν γῆν τῶν ἀλλοφύλων· καὶ οἱ ἀλλόφυλοι ἀνέβησαν ἐπὶ Ἰσραήλ. » Καὶ ἐλθόντος τοῦ Δαυὶδ εἰς τὴν γῆν ἐκείνην τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ καταδιώξαντος τοὺς Ἀμαληκίτας, καὶ μετὰ νίκης ὑποστρέψαντος τῇ δ' ἡμέρᾳ, ἐπάγει λέγουσα ἡ θεία
D Γραφή [1]· « Καὶ οἱ ἀλλόφυλοι ἐπολέμουν ἐν Ἰσραήλ, καὶ ἔφυγον ἄνδρες Ἰσραὴλ ἐκ προσώπου τῶν ἀλλοφύλων, καὶ πίπτουσι τραυματίαι ἐν τῷ ὄρει Γελβούε. » — [2] « Καὶ βαρύνεται ὁ πόλεμος ἐπὶ Σαοὺλ καὶ τοξεύεται εἰς τὰ ὑποχόνδρια. » Εἰ δὲ καὶ ἦλθεν ἡ ἐγγαστρίμυθος, ὡς τινες νομίζουσιν, οὐ μέγα τοῦτο· ὁ γὰρ Θεὸς καὶ τὸν δαίμονα ἐν σχήματι φανέντα εἰπεῖν ἄκοντα τὴν ἀλήθειαν κατηνάγκασεν,
121 ὥσπερ καὶ τὸν Βαλαὰμ εὐλογῆσαι τὸν Ἰσραὴλ

Variæ lectiones et notæ.

[78] Locus nondum editus? [80] I Sam. xvi, 7. [81] Isidorus I, 265. [82] πολλῷ σε ὑπ. Is. [83] Ἀσταρὼθ l. Ἀσταρώθιοι cod. [84] ὃν τὰ τοῦ codex cf. Deut. III, 1-11. [85] ἀλλ' καὶ Σ. Is. [86] τοῦ Is. [87] αὐτούς Is. [88] τὸ μῆκος τῆς Is. [89] ἐρήμους codex. [90] Glyc. 322,18-330-14. [91] ἱστ. τὸ φανὲν οὕτω — ἐκ τοῦ μὴ φέρειν Vat? (Allatius, *Critici SS. Angl.* VIII, p. 354, Lugd. 1660. [92] δέδοικε l. δεδοίκασι Bulg. — πῶς ἂν ἀ. l. καρτερήσειαν Bulg. [93] αὐτὸν εἶδε Bulg. [94] δὲ καὶ ἡ Bulg. [95] ἡ λ. om. Bulg. [96] I Sam. xxviii, 19. [97] τοῦ κατὰ Bulg. [98] I Sam. xxix, 11. [99] πρωΐ l. τὸ πρωΐ cod. [1] I Sam. xxxi, 1. [2] I Sam. xxxi, 3.

Digitized by Google

ἄκοντα πεποίηκεν· ἔφη γάρ· « Κἂν ἀπέλθῃς [3] πρὸς τὸν ψευδοπροφήτην, ἐγὼ Κύριος ἀποκριθήσομαί σοι. » Τοῦ δέ γε Σαοὺλ ἀναιρεθέντος, καταλιπὼν Δαυὶδ Ἀγχοὺς τὸν βασιλέα τῶν ἀλλοφύλων, καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν Ἰουδαίαν πρὸς τὸν ὁμόφυλον Ἰσραήλ, βασιλεύει κατὰ θείαν εὐδοκίαν. « Πῶς οὖν, φησὶν ὁ μέγας Βασίλειος, ἐν μὲν τῇ ἐπιγραφῇ τοῦ λγ' ψαλμοῦ Ἀβιμέλεχ ὀνομάζεται [4]; » (Φησὶ γάρ [5]· « Ψαλμὸς τῷ Δαυὶδ, ὁπότε ἠλλοίωσε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐναντίον Ἀβιμέλεχ, καὶ ἀπέλυσιν [6] αὐτόν.) » Ἡ δὲ ἱστορία Ἀγχοὺς αὐτὸν προσηγόρευσεν. Καί φαμεν, ὡς τινα τοιοῦτον λόγον [7] φθάσαντα εἰς ἡμᾶς ἐκ παραδόσεως [8], ὅτι οἱ βασιλεῖς τῶν ἀλλοφύλων κοινὰ μὲν εἶχον ὀνόματα [9], τὸ Ἀβιμέλεχ, ἴδιον δὲ ἕκαστος ὁ προσηγορεύετο, ὡς καὶ ἐπὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἔστιν ἰδεῖν βασιλείας, Καίσαρας μὲν λεγομένους κοινῶς καὶ Αὐγούστους, ἄλλα δὲ τὰ κύρια αὐτῶν ὀνόματα [10], ὥσπερ καὶ παρ' Αἰγυπτίοις τὸ [11] Φαραώ ἐστιν. Φαίνεται γὰρ [12] καὶ [13] ἐπὶ Ἰωσὴφ καὶ ὁ ἐπὶ Μωϋσέως Φαραὼ μετὰ [14] γενεὰς δ' ἐγερθεὶς βασιλεὺς Αἰγύπτου καὶ ἐπὶ Σολομῶντος Φαραώ [15]. « Ἔλαβε γάρ, φησὶ [16], τὴν θυγατέρα Φαραώ. » Καὶ ὁ ἐπὶ Ἱερεμίου [17] πάλιν βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου Φαραὼ προσηγορεύετο. Οὕτω δὴ καὶ [18] Ἀβιμέλεχ καὶ κατὰ τοὺς χρόνους ἦν Ἀβραάμ, καὶ ὁ ἐν ταῖς ἡμέραις Ἰσαάκ [19]· καὶ ὁ νῦν λεγόμενος ἐπὶ τῶν χρόνων [20] Δαυίδ. « Ἀβιμέλεχ εἴρηται ἐν τῇ ἐπιγραφῇ, τὸ κοινὸν μὲν τῆς ἱστορίας [21] λέλεκται, ὅπερ ἰδίως ἦν αὐτῷ ἐκ γενετῆς ἐπικείμενον. »

A autem nominavit eum Anchus? Dicendum quod ex traditione didicimus reges Philistiim nomen habere commune Abimelech, unumquemque vero eorum habere proprium quo vocaretur; sicut videre quoque est in imperio Romano : omnes vocabantur Cæsares et Augusti, cuique autem erat proprium cognomen. Sic nomen commune regum apud Ægyptios est Pharao. Vocatur enim Pharao rex Ægypti tempore Josephi et etiam temporibus Moysis, post quatuor generationes; pariter quoque regnante Salomone, dicit enim Scriptura : « Accepit filiam Pharaonis in uxorem. » Et qui ætate Jeremiæ in Ægypto regnabat vocabatur etiam Pharao. Sic Abimelech appellabatur qui temporibus Abrahæ rex erat, et qui in diebus Isaac, et ille de quo B est sermo temporibus Davidis, Abimelech dictus est in inscriptione psalmi, quod nomen commune in historia sortitus est a nativitate sua.

ΛΘ'. Ἀρχὴ τῆς Βασιλείας Δαυίδ.

[22] Μετὰ δὲ Σαοὺλ ἐβασίλευσε Δαυὶδ ἐκ φυλῆς C Ἰούδα ἔτη μ', ὃς ἐποίησε τὰ θελήματα τοῦ Κυρίου [23] πάντα κατὰ τὸ εἰρημένον [24]· **122** « Εὗρον Δαυὶδ, τὸν τοῦ Ἰεσσαί, ἄνδρα κατὰ τὴν καρδίαν μου, ὃς ποιήσει πάντα τὰ θελήματά μου. » — « Εὗρον Δαυὶδ τὸν δοῦλόν μου [25], ἐν ἐλαίῳ ἁγίῳ μου (28ª) ἔχρισα αὐτόν· ἡ γὰρ χείρ μου συναντιλήψεται αὐτῷ, καὶ ὁ [26] βραχίων μου κατισχύσει αὐτόν· οὐκ ὠφελήσει ἐχθρὸς ἐν αὐτῷ, καὶ υἱὸς ἀνομίας οὐ προσθήσει τοῦ κακῶσαι αὐτόν· καὶ συγκόψω ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ καὶ τοὺς μισοῦντας αὐτὸν τροπώσομαι· καὶ ἡ ἀλήθειά μου καὶ ὁ ἔλεός μου μετ' αὐτοῦ, καὶ ἐν τῷ ὀνόματί μου ὑψωθήσεται τὸ κέρας αὐτοῦ. » Διὸ δὴ τὸ θεῖον περὶ αὐτοῦ καὶ θεὶ αὐτοῦ φησιν [27]· « Ἐξελέξατο Δαυὶδ D τὸν δοῦλον αὐτοῦ καὶ ἀνέλαβεν αὐτὸν ἐκ τῶν ποιμνίων τῶν προβάτων, — ποιμαίνειν Ἰακὼβ τὸν δοῦλον αὐτοῦ καὶ Ἰσραὴλ τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ, ὃς καὶ μετ' ἐπιστήμης θείας καὶ εὐσεβείας ἡτοίμασεν [28] αὐτοὺς, καὶ ἐν ταῖς συνέσεσι τῶν χειρῶν αὐτοῦ ὡδήγησεν αὐτούς. » Ὅθεν ἐπήγαγεν ἡ Γραφὴ

XXXIX. *Initium regni David.*

Post Saul regnavit David de tribu Juda annis quadraginta, fecitque in omnibus voluntatem Domini secundum quod dictum est : « Inveni David filium Jesse, virum secundum cor meum, qui faciet omnem voluntatem meam. » — « Inveni David servum meum, oleo sancto meo unxi eum; manus enim mea auxiliabitur ei, et brachium meum confortabit eum. Nihil proficiet inimicus in eo, et filius iniquitatis non apponet nocere ei, et concidam a facie ipsius inimicos ejus, et odientes eum in fugam convertam. Et veritas mea et misericordia mea cum ipso, et in nomine meo exaltabitur cornu ejus. » — Quamobrem de eo et per eum dicit Spiritus sanctus : « Elegit David servum suum, et sustulit eum de gregibus ovium, pascere Jacob servum suum, et Israel hæreditatem suam. Et pavit eos in innocentia sua, et in intellectu manuum suarum deduxit eos. » Unde addit Scriptura dicens : « Et regnavit David super omnem Israel, et faciebat usque judicium et justitiam omni populo suo. » — « Qui cum dimicasset Molchom regem Syro-

Variæ lectiones et notæ.

[3] Κἂν ἀπ. π. τ. Κυτιεῖς οὐδὲ ἐκεῖ ἔσται ἀνάπαυσίς σοι Isa. XXIII, 12? [4] l. 212 D. ἡ μὲν ἐπ. — ὀνόμα ζει. [5] Ps. XXXIV. [6] ἀπέλυσιν l. ἀπέλυσεν cod. [7] Ἀγ. παραδίδωσι τὸν βασιλέα τῶν Γετθαίων, τοιοῦτον λ. τ. Bas. [8] ἔχομεν Bas. [9] κοινὸν — ὄνομα Bas. [10] ἑαυτῶν κεκτημένους ὁ. Bas. [11] τῷ Ced. — τοιοῦτοι γὰρ π. Ἀ. ἐ. τὸ Φ. Bas. [12] Φαραὼ λεγόμενος Bas. [13] ὁ Bas. [14] M. μετά Bas. [15] Φ. καὶ ὁ κατὰ τοὺς χρόνους Σ. Bas. [16] l Reg. III, 1. [17] Καὶ ὁ κατὰ τοὺς χρόνους Ἱερεμίου Φ. Bas. [18] O. δὲ καί Bas. [19] καὶ κατὰ τοὺς χρόνους Ἰσ. Bas. [20] καιρῶν Bas. B, sed C. χρον. [21] μὲν τῆς ἱστορίας l. μὲν τῆς βασιλείας ὄνομα, Ἀγχοὺς δὲ ὑπὸ τῆς ἱστορίας cod. (ex homoioteleuto linea a typothetis omissa Ἀ. δὲ παραδίδοτας ὑπὸ τῆς l. Bas. [22] 1030 (4125) Ced. 151,15-18. [23] Κυρίου l. Θεοῦ cod. [24] Act. XIII, 22, ex I Sam. XIII, 14, 11, 35. [25] Ps. LXXXIX, 20-24. [26] καὶ ὁ l. καὶ τό cod. [27] Ps. LXXVIII, 70,72. [28] ἡτοίμασεν l. ἐποίμανεν cod. et Ps. (ἀκακίᾳ Nota καὶ ἐποίμανεν α. ἐν τῇ ἀκακίᾳ τῆς καρδίας αὐτοῦ καὶ ἐν τῇ συνέσει τ. χ. ἀ. ὡ. ἀ. Ps.

Digitized by Google

rum, tulissetque de capite regis eorum coronam auream magnam ornatam gemmis pretiosissimis, imposuit capiti suo, eratque ornatus pulcherrimus. » Ad quod alludens David dixit : « Domine, in virtute tua lætabitur rex ; et super salutare tuum exsultabit vehementer. Desiderium cordis ejus tribuisti ei, et voluntate labiorum ejus non fraudasti eum. Quoniam prævenisti eum in benedictionibus dulcedinis ; posuisti in capite ejus coronam de lapide pretioso. Vitam petiit a te, et tribuisti ei. Magna est gloria ejus in salutari tuo ; gloriam et magnum decorem impones super eum. »

A λέγουσα[29]· « Καὶ ἐβασίλευσε Δαυὶδ ἐπὶ Ἰσραὴλ καὶ ἦν ποιῶν κρῖμα καὶ δικαιοσύνην. » — (2) [30] « Οὗτος τοίνυν πατάξας· Μολχὸμ βασιλέα τῶν Σύρων καὶ λαβὼν ἀπὸ [31] τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ στέφανον χρυσοῦν μέγαν ἔχοντα λίθους τιμίους· καὶ φορέσας αὐτὸν ἦν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ κόσμος εὐπρεπής· » ὅπερ δηλῶν πάλιν ἔφη [32]· « Κύριε, ἐν τῇ δυνάμει σου εὐφρανθήσεται ὁ βασιλεὺς, καὶ ἐπὶ τῷ σωτηρίῳ σου ἀγαλλιασθήσεται σφόδρα· τὴν ἐπιθυμίαν τῆς καρδίας [33] αὐτοῦ ἔδωκας αὐτῷ, καὶ τὴν θέλησιν τῶν χειλέων αὐτοῦ οὐκ ἐστέρησας αὐτὸν, ὅτι προέφθασας αὐτὸν ἐν εὐλογίαις χρηστότητος, ἔθηκας ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ στέφανον ἐκ λίθου τιμίου· ζωὴν ἠτήσατό σε, καὶ ἔδωκας αὐτῷ· μεγάλη ἡ δόξα αὐτοῦ ἐν τῷ σωτηρίῳ σου· δόξαν καὶ μεγαλοπρέπειαν ἐπιθήσεις ἐπ' αὐτόν. »

Sic confortatus David factusque feliciter potens auxilio Omnipotentis, adimplevit prophetiam Isaac et datam Jacob benedictionem, sicut notat Theodoretus : « Esto dominus fratris tui, » Esau. Percussa Idumæa factisque omnibus Idumæis posteris Esau servis a David, effectum sortita est prædictio Davidis canentis : « In Idumæam extendam calcaneum meum ; mihi alienigenæ amici facti sunt. » Idumæi habent enim patrem Esau, ex quo et nomen acceperunt ; nam Edom cognominatus est, quia primogenita pro lentibus concessit. Ab eo non solum nomen, sed et malitiam hæreditarunt ; et sicut Esau tanto incensus est odio adversus Jacob, ut diceret : « Venient dies luctus patris mei, et occidam Jacob fratrem meum, » sic et ipsi Esau posteri filios Jacob indefesso persequentes odio sexcentis machinationibus eis insidiabantur. Et quando ab Ægyptiaca liberati servitute in terram promissionis venire voluerunt, ducente et præeunte Moyse, non modo non receperunt eos ut amicos, sed ne siverunt quidem eos propriam regionem transire, etsi divus Moyses eos deprecatus esset per legatos, promisissetque filios Israel nec ad dexteram nec ad sinistram declinaturos, sed via regia incessuros aquamque suam pecunia esse empturos. Hanc præterea domesticam inimicitiam continuo demonstravere, et quando soli adversus Israel decertabant, et quando eorum hostibus consociabantur. Assyriis et Babyloniis adversus filios Israel præliantibus, populo Dei multiplices plagas Idumæi imposuerunt, non modo cum ejus hostibus pugnando, sed insidias collocando, fugam tentantes retinendo eosque hostibus tradendo. Quod ipse sacer David futura prævidens prænuntiavit. Loquens enim in Spiritu prophetico de captivitate, personamque populi assumens : « Super flumina Babylonis, inquit, illic sedimus, et flevimus cum recordaremur Sion. » Dicit etiam de adversitate quæ obruet impugnantes Israel : « Memor esto, Domine, filiorum Edom in die Jerusalem ; qui dicunt : Exina-

B (3) Καὶ οὕτως ἐνισχύσας ὁ μακάριος καὶ κραταιωθεὶς τῆς συμμαχίας τοῦ κρείττονος πεπλήρωκε καὶ τοῦ Ἰσαὰκ τὴν προσηγορίαν καὶ τὴν πρὸς Ἰακὼβ δοθεῖσαν εὐλογίαν [34], ὡς φησιν Θεοδώρητος [35], ὅτι « Γίνου κύριος τοῦ ἀδελφοῦ σου » Ἡσαῦ, καὶ πατάξας **123** τὴν Ἰδουμαίαν, καὶ γενόμενοι πάντες οἱ ἐκ τοῦ Ἡσαῦ Ἰδουμαῖοι δοῦλοι τῷ Δαυὶδ, ἐπέθηκε τῇ προῤῥήσει [36] τὸ τέλος ψάλλων [37]· « Ἐπὶ Ἰδουμαίαν ἐπιβαλῶ ὑπόδημά [38] μου· ἐμοὶ ἀλλόφυλοι ὑπετάγησαν· » οἱ γάρ τοι Ἰδουμαῖοι πρόγονον ἔχοντες τὸν Ἡσαῦ ἐξ οὗ καὶ τὴν προσηγορίαν ἐσχήκασιν (Ἐδὼμ γὰρ ὠνομάσθη, ὅτι τῶν πρωτοτοκίων τὸν φακὸν προτιμήσας), οὐ τῆς προσηγορίας μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς μνησικακίας τοῦ προπάτορος ἐγένοντο κληρονόμοι· καὶ ὥσπερ ἐκεῖνος ἐπίμονον ἔσχε κατὰ τοῦ Ἰακὼβ C τὴν ὀργὴν ἐπὶ πλεῖστον, ὡς καὶ διαῤῥήδην εἰπεῖν [39]· « Ἠγγισάτωσαν αἱ ἡμέραι τοῦ πατρός μου, ἵνα ἀποκτείνω Ἰακὼβ τὸν ἀδελφόν μου, » οὕτω καὶ οὗτοι τοὺς ἐξ Ἰακὼβ διηνεκῶς φθονοῦντες ἐπιβουλαῖς κατ' αὐτῶν ἐχρῶντο μυρίαις, καὶ ἡνίκα μὲν τῆς Αἰγυπτιακῆς ἀπαλλαγέντες δουλείας καὶ ἐλθεῖν εἰς τὴν ἐπηγγελμένην ἠβουλήθησαν γῆν, τοῦ Μωϋσέως ἡγουμένου καὶ προστατοῦντος, οὐ μόνον οὐχ ὑπεδέξαντο φιλοφρόνως, ἀλλ' οὐδὲ διελθεῖν τὴν ἰδίαν συνεχώρησαν χώραν. Καὶ ταῦτα τοῦ θείου Μωϋσέως διὰ (28b) πρεσβευτῶν παρακαλοῦντος καὶ ὑποσχομένου, ὡς οὐκ ἐκκλίνουσι δεξιὰ ἢ ἀριστερὰ, ἀλλ' ὁδῷ βασιλικῇ βαδιοῦνται, καὶ αὐτοῦ τοῦ ὕδατος τὴν χρείαν ὠνούμενοι. Καὶ μετὰ ταῦτα δὲ συνεχῶς τὴν οἰκείαν δυσμένειαν ἐπεδείκνυντο, ποτὲ μὲν μόνοις D κατ' αὐτῶν στρατεύειν ἐπιχειροῦντες, ποτὲ δὲ τοῖς πολεμοῦσιν αὐτοὺς ἐπαμύνοντες προθύμως. Καὶ μέντοι καὶ ἡνίκα πάλιν Ἀσσύριοι καὶ Βαβυλώνιοι ταῖς κατ' αὐτῶν ἐχρήσαντο προσβολαῖς, μυρία ἔδρασαν εἰς αὐτοὺς δεινὰ, οὐ συμπαρατάττοντες μόνον τοῖς πολεμίοις, ἀλλὰ καὶ λόγους καθίζοντες, καὶ τοὺς φεύγειν πειρωμένους θηρεύοντες, τοὺς δὲ ταῖς ἐχθροῖς παραδιδόντες, ὅπερ δὴ καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ θεσπέσιος Δαυὶδ προθεωρῶν ἐναργῶς ὑπέφηνεν· εἰπὼν γὰρ προφητικῶς περὶ τῆς αἰχμαλωσίας ἐκ

Variæ lectiones et notæ.

[29] II Sam. VIII, 15. [30] II Sam. XII, 30. [31] λαβὼν ἀπὸ l. λαβὼν τὸν ἀπό cod. [32] Ps. XXI, 1-4. [33] Ψυχῆς 2 — δέησιν Ps. [34] δοθ. εὐλ. l. εὐλ. δοθ. cod. [35] Quæstiones in Gen. 81 ; commentarius vero in Ps. de hac origine nihil habet Gen. XXVII, 29. [36] τῇ προῤῥήσει Nota τὴν πρόῤῥησιν cod. [37] Ps. CVIII, 9. [38] ἐπὶ Ἰδ. ἐπιβαλῶ ὑπόδημα l. ἐπὶ τὴν Ἰδ. ἐπιβαλῶ τὸ ὑπόδημά cod. [39] Gen. XXVII, 41.

Digitized by Google

προσώπου τοῦ λαοῦ [40]· « Ἐπὶ τῶν ποταμῶν Βαβυλῶνος ἐκεῖ ἐκαθίσαμεν καὶ ἐκλαύσαμεν ἐν τῷ μνησθῆναι ἡμᾶς τῆς Σιών· » φάσκει καὶ περὶ τῆς καταληψομένης τοὺς πολεμήσαντας τὸν λαὸν συμφορᾶς· « Μνήσθητι, Κύριε, τῶν υἱῶν Ἐδὼμ τὴν ἡμέραν Ἰερουσαλὴμ τῶν λεγόντων· Ἐκκενοῦτε, ἐκκενοῦτε ἕως τῶν θεμελίων αὐτῆς· » περὶ ὧν καὶ Ἡσαΐας εἰπών· « Ὅρασις ἣν εἶδεν Ἡσαΐας, υἱὸς Ἀμὼς, κατὰ Βαβυλῶνος ἐπάγει τὰ ἐλεεινὰ πάθη **124** τῶν ἐξανδραποδιζομένων [41]. « Καὶ οἱτινες συνηγμένοι εἰσὶ, μαχαίρᾳ πεσοῦνται, καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν ῥάξουσιν [42] ἐνώπιον αὐτῶν. » Τίνες μετὰ ταῦτα [43] δράσουσι, πάλιν λέγει [44]· « Ἰδοὺ ἐγερῶ ὑμῖν τοὺς Μήδους, — καὶ τὰ τέκνα ὑμῶν οὐ μὴ ἐλεήσωσιν, οὐδὲ ἐπὶ τοῖς τέκνοις σου φείσονται οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν, καὶ ἔσται Βαβυλὼν ἡ καλεῖται ἔνδοξος [45] ἀπὸ βασιλέως Χαλδαίων, ὃν τρόπον κατέστρεψε Κύριος [46] Σόδομα καὶ Γόμορρα, λέγει Κύριος. » Ὡσαύτως δὲ καὶ περὶ τῆς ἐρημώσεως Βαβυλῶνος ἔφη σχετλιαστικῶς· « Πῶ; συνεκλάσθη, καὶ πῶς συνετρίβη (Βαβυλὼν) ἡ σφῦρα [47] πάσης τῆς γῆς; » Ἡ μὲν οὖν προφητεία αὕτη οὐ πρὸ πολλῶν γενεῶν ἔστι τῆς τοῦ Ἰσραὴλ αἰχμαλωσίας· πάλιν δὲ μετὰ πολλοῖς ὕστερον ἔτεσιν, φαίνονται οἱ Μῆδοι ἐπιστρατεύσοντες τοῖς Ἀσσυρίοις· παραμυθία οὖν τῶν αἰχμαλωτιζομένων ἡ προσδοκία τῆς ἐκδικήσεως τῆς μετὰ πολὺ καταληψομένης τὸν λαὸν τὸν κακώσαντα τὸν Ἰσραήλ. Ταύτην γάρ τοι προβλέπων τὴν ἡμέραν τῆς ἀνταποδόσεως ὁ Δαυὶδ, καθ' ἣν οἱ ἀπὸ τοῦ Μαδαὶ Μῆδοι κρατήσαντες τῶν Βαβυλωνίων καὶ μηδὲ τοῖς νηπίοις αὐτῶν φείσονται [48], εἰκότως ἔψαλλε [49]· « Μακάριος ὃς κρατήσει καὶ ἐδαφιεῖ τὰ νήπιά σου πρὸς τὴν πέτραν [50]. » [51] (4) Εἶτα πάλιν φησί· « Καὶ ἐπορεύθη ὁ Δαυὶδ [52] πορευόμενος καὶ μεγαλυνόμενος, καὶ Κύριος παντοκράτωρ μετ' αὐτοῦ, εἶχε δὲ καὶ δυνατοὺς ἄνδρας λζ' τοιούτους ὥστε τὸν μικρὸν αὐτῶν ποιεῖν πρὸς ρ', τὸν δὲ μέγαν πρὸς ,α, ἐξ ὧν αὐτῶν τὰ ὀνόματα ταῦτα [53]· Σεβοχᾶ· οὗτος ἐπάταξε τὸν Σὲφ, τὸν τοῦ Ῥαφᾶ ἀπόγονον τῶν γιγάντων. [54] — Ἐλεανᾶν· οὗτος (29ª) ἀνεῖλεν ἄνδρα δυνατὸν παμμεγέθη, οὗ ἦν τὸ ξύλον τοῦ δόρατος ὡς ἀντίον ὑφαίνοντος. — Ἰωάθαμ [55]· οὗτος ἀπέκτεινεν ἄνδρα δυνατὸν Χετταῖον, ἔχοντα ἐν ταῖς χερσὶ καὶ τοῖς ποσὶ δακτύλους ἀνὰ ἕξ, τοὺς πάντας κδ'. — Ἀδινών· οὗτος ἐσπάσατο τὴν ῥομφαίαν αὐτοῦ ἐπὶ ψ' στρατιώτας [56] εἰς μίαν παρεμβολήν. — Ἰσπεβαδὰ [57]· οὗτος ἐσπάσατο **125** τὴν μάχαιραν αὐτοῦ ἐν καιρῷ ἑνὶ ἐπὶ στρατιώτας τ'. — Μαρᾶ [58]· οὗτος τῶν ἀλλοφύλων ἐλθόντων καὶ βουλομένων ἁρπάσαι τὴν μερίδα τοῦ ἀγροῦ, πλήρη οὖσαν φακοῦ [59], καὶ

A nite, exinanite usque ad fundamentum in ea. » De quibus Isaias dicens : « Visio quam vidit Isaias, filius Amos contra Babylonem, » de miseria afflictionibusque captivorum ait : « Omnis qui inventus fuerit, occidetur gladio; infantes eorum allidentur in oculis eorum. » Quinam hæc facere debeant addit : « Ecce ego suscitabo super eos Medos, et lactantibus non miserebuntur, et super filios non parcet oculus eorum; et erit Babylon illa gloriosa in regnis, inclyta superbia Chaldæorum, sicut subvertit Dominus Sodomam et Gomorrham, dicit Dominus. » Pariter de vastatione Babylonis quasi dolens dicit : « Quomodo confractus est et contritus malleus universæ terræ, Babylon? » Non multæ ergo generationes a facta prophetia usque ad B captivitatem et a captivitate incepta pauci anni efflUxerunt donec apparerent Medi qui debellaturi erant Assyrios et cum ipsis Medis, solamen captivorum et exspectatio vindictæ quæ apprehensura erat eos qui mala populo Israel fecerant. Quam prævidens retributionis diem, David, in qua Medi, victis Babyloniis, eorum filiis non parcent, bene cecinit : « Beatus qui primas tenebit et allidet parvulos tuos ad petram. » Procedendo crevit David et magnificatus est, et Deus erat cum eo habuitque secum viros potentes triginta septem e quibus minimus centum milites sua fortitudine æquabat, maximus vero mille. Hæc sunt eorum nomina : « Sobochai, qui percussit Saph de stirpe Arapha, de genere gigantum; Eelana, qui occidit virum potentem insolitæque C magnitudinis, cujus hastilis lignum erat quasi liciatorium texentium. Joatham qui occidit virum potentem Cetæum, qui senos in manibus pedibusque digitos habebat, id est viginti quatuor. Adina qui lancea sua septingentos milites occidit uno ictu. Ispebada qui trecentos milites uno momento gladio suo interemit. Mara qui venientibus Philistæis tentantibusque partem agri occupare, quæ lentibus conserta erat, solus restitit, fugiente populo, persecutusque est Philistæos et agri partem custodivit. Eleazar qui invadentibus Philistæis partem agri hordeo consitam, fugientequeque populo, solus remansit haud secus ac columna, Philistæos fugavit et hordeum servavit, tantamque cædem inter Phi- D listiim fecit ut defessa manus ejus agglutinaretur gladio, et post eum reversus est populus ad diripiendum. Bananias qui multa fecit prodigia; percussit enim filios Ariel de Moab, et cum descendisset in foveam quadam die in hieme, occidit leonem. Interfecit quoque virum Ægyptium cujus

Variæ lectiones et notæ.

[40] Ps. cxxxvii, 1,7. τὸν ποταμόν cod. [41] Isa. xiii, 15, 16. [42] Nota ἕξουσιν cod. [43] μὲν ταῦτα? [44] Isa. xiii, 17-19 ἐπεγείρω. [45] καλὴ τς καὶ ἐνδ. cod. [46] ὁ Θεός Isa. [47] Jer. l, 23 ἐκλ. καὶ συν. ἡσῳ. [48] ἀνῃείσονσαι l. φείσονται (φείσοντ. cod.) — μακάριος ὃς κρατήσει l. μακάριος ὃς ἀνταποδώσει σοι τὸ ἀπόδομά σου, ὃ ἀνταπέδωκας ἡμῖν, μακάριος ὃς κρατήσει cod. [49] Ps. cxxxvii, 9. [50] τὴν πέτραν Nota τῇ πέτρᾳ cod. [51] Περὶ τῶν δυνατῶν ἀνδρῶν ὧν εἶχε Δαυὶδ I Chr. xi, 10-47? Glyc. 336,10-20. Ced. 115, 11-116,4; 151,18-153,9. [52] ἐπορεύθη ὁ Δ. l. ἐπορεύετο Δ. cod. [53] II Sam. xxi, 18. [54] II Sam. xxi, 19,20. [55] Ἰωνάθαν II Sam. xxi, 20 22. [56] ω' στρ. εἰσαπαξ. II Sam. xxiii, 8. [57] Ἰσπεβαδὰ l. Ἰεσεβααὰ cod. [58] Σαμαῖα 11,12. [59] Nota πλήρης οὔσης φακῆς cod.

Digitized by Google

celsitudo corporis septem cubitorum erat, descenditque ad eum cum virga pro lancea, arrepta autem hasta adversarii sui interfecit eum hasta propria. Abessa frater Joab percussit viros sexcentos et Zesbi volentem Davidi mortem inferre. Erat autem Zesbi nepos Arapha qui habebat hastam ponderis trecentorum siclorum. Quando currebat Abessa (Azael) erat quasi damula in montibus. Tres in cæteris potentes, circumdantibus Philistæis Bethleem, desideranteque David bibere de cisterna Bethleem profecti sunt, aciemque Philistæorum perrumpentes, aquam hauserunt de cisterna tuleruntque David, qui libavit eam Domino dicens : « Propitius sit mihi Dominus, num sanguinem hominum istorum qui profecti sunt et animarum periculum bibam ? » Omnes pariter cæteri milites erant viri robustissimi et invicti, adversariis valde terribiles, ingentes clypeos portantes, longasque hastas, leves tamen cursu velut damulæ in montibus. Terribilis armatura eorum et facies eorum quasi facies leonum. Alii bellatores quos habuit David erant numero duodecies centum millia, secundum numerum inventum a Joab duce militiæ; dicit enim Scriptura : « Et addidit furor Domini irasci contra Israel, commovitque David in eis dicens : Vade, numera Israel et Judam. Dixitque rex ad Joab principem exercitus sui : Perlustra omnes tribus Israel, et numera populum ut sciam numerum ejus. Dixitque Joab : Adaugeat Dominus Deus tuus ad populum tuum, sed quid sibi dominus meus rex vult in re hujuscemodi? Prævaluit autem sermo regis verbis Joab et principum exercitus, egressusque est Joab ut numeraret populum Israel. » Dedit ergo Joab numerum descriptionis populi regi. « Et inventus est omnis numerus Israel, mille millia et centum millia virorum evaginantium gladium. Nam Levi et Benjamin non numeravit eo quod Joab invitus exsequeretur regis imperium. Displicuit autem hoc coram Deo. » — « Percussit autem cor Davideum postquam numeratus est populus. « Misitque Dominus Gad prophetam ad David et dixit : « Hæc dicit Dominus : Elige quod volueris ut faciam tibi ; aut tribus annis veniet tibi fames in terra tua, aut tribus mensibus fugies adversarios tuos, aut tribus diebus erit pestilentia in terra tua. Dixit autem David ad Gad : Tria hæc mihi dura nimis, sed melius est ut incidam in manus Domini, multæ enim misericordiæ ejus sunt, quam in manus hominum. » — « Et elegit David pestilentiam, et facti sunt dies messis frumenti, immisitque Dominus pestem in Israel de mane usque ad tempus constitutum, et mortui sunt ex populo septuaginta millia virorum. Exten-

A τοῦ λαοῦ φυγόντος, μόνος ἔστη καὶ τοὺς μὲν ἀλλοφύλους ἐδίωξε, τὴν δὲ μερίδα τοῦ ἀγροῦ ἐφύλαξεν. — Ἐλεάζαρ[60] (οὗτος μερίδος οὔσης κριθῆς, τῶν ἀλλοφύλων ἐπελθόντων καὶ τοῦ λαοῦ φυγόντος, μόνος ἐστηλώθη καὶ τοὺς μὲν ἀλλοφύλους ἔτρεψε, τὴν δὲ κριθὴν διέσωσεν· τοσοῦτον γὰρ ἐπάταξε τοὺς ἀλλοφύλους, ἕως ἡ χεὶρ αὐτοῦ κοπιάσασα, προσεκολλήθη τῇ μαχαίρᾳ καὶ ὁ λαὸς ἐπέτρεψεν ὀπίσω αὐτοῦ εἰς τὸ σκυλεύειν[61]. — Βαναίας· οὗτος πολλὰ μὲν ἐποίησεν ἔργα, ἐπάταξε δὲ καὶ τοὺς υἱοὺς Ἀριὴλ τοῦ Μωάβ, καὶ καταβὰς ἐν ἡμέρᾳ χειμῶνος[62] εἰς λάκκον, ἀπέκτεινε λέοντα, ἀνεῖλε δὲ καὶ ἄνδρα Αἰγύπτιον, ἐπτὰ πήχεις ἔχοντα « δόρυ ὡς ξύλον διαβάθρας· ἁρπάσας γὰρ ἀπ' αὐτοῦ τὸ δόρυ, ἐν αὐτῷ ἀπέκτεινεν αὐτόν. — Ἀβεσσά, ὁ ἀδελφὸς B Ἰωὰβ, ἐπάταξεν ἄνδρας χ'[63] — καὶ τὸν Ἰεσβὶ θέλοντα φονεῦσαι τὸν Δαυΐδ· ἦν δὲ Ἰεσβὶ[64] ἔγγονος τοῦ Ῥαφᾶ δόρυ ἔχοντος σταθμῶν σίκλων τ'. Ἡνίκα δὲ ἔτρεχεν ὁ Ἀβεσσά, ἦν ὡς δορκὰς ἐν τοῖς ὄρεσιν. Τρεῖς δὲ ἀπὸ τῶν λοιπῶν δυνατοὶ, περικυκλωσάντων ποτὲ τῶν ἀλλοφύλων τὴν Βηθλεέμ, καὶ τοῦ Δαυΐδ ἐπιθυμήσαντος πιεῖν ἐκ τοῦ φρέατος τῆς Βηθλεέμ, διέβησαν οἱ γ' καὶ διαῤῥήξαντες τὴν παρεμβολὴν τῶν ἀλλοφύλων, ὑδρεύσαντο ἐκ τοῦ φρέατος καὶ ἤνεγκαν ὕδωρ τῷ Δαυΐδ· ὁ δὲ θαυμάσας αὐτῶν τὴν δύναμιν καὶ τὴν τόλμην, ἔλαβε τὸ ὕδωρ καὶ ἔσπεισεν αὐτὸ τῷ Κυρίῳ λέγων· « Ἵλεώς μοι, Κύριε, εἰ αἷμα ἀνθρώπων[65] τῶν πορευθέντων ἐν ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν πίομαι. » Ὁμοίως δὲ καὶ οἱ λοιποὶ στρατιῶται C ὑπῆρχον ἄνδρες δυνατώτατοι, καὶ ἀκαταγώνιστοι, καὶ πρὸς τοὺς ἐναντίους φοβερώτατοι, θυρεοὺς αἴροντες καὶ δόρατα μέγιστα, καὶ κοῦφοι τοῖς ποσὶν ὡς δορκάδες ἐπὶ τῶν ὀρέων ὑπάρχοντες, καὶ ἡ κατασκευὴ αὐτῶν πάνυ ἔκπληκτος, καὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν ὡς πρόσωπα λεόντων. **126**[66] (5) Τοὺς δέ γε πολεμιστὰς, οὓς εἶχε πάλιν ὁ Δαυΐδ, ἦν ὁ ἀριθμὸς μυριάδες σλδ', καθὼς ἠριθμήθησαν παρὰ Ἰωὰβ τοῦ ἀρχιστρατήγου· φησὶ γάρ[67] · « Καὶ προσέθετο ὀργῇ Κύριος ἐκκαῆναι ἐν Ἰσραὴλ, καὶ ἐπέσεισε τὸν Δαυΐδ ἐν αὐτοῖς λέγων· Πορεύθητι καὶ ἀρίθμησον τὸν Ἰσραὴλ καὶ τὸν Ἰούδα. Καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς πρὸς Ἰωὰβ τὸν ἄρχοντα τῆς ἰσχύος τῆς μετ' αὐτοῦ· Διέλθε τὰς φυλὰς πάσας Ἰσραὴλ, καὶ ἴδε, καὶ ἐπίσκεψαι τὸν λαὸν, καὶ γνώσομαι τὸν ἀριθμὸν τοῦ λαοῦ. Καὶ D εἶπεν Ἰωὰβ · Προσθείη Κύριος ὁ Θεὸς ἐπὶ τὸν λαόν σου. Καὶ ἵνα τί ὁ κύριός μου βούλεται ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ; Καὶ ὑπερίσχυσεν ὁ λόγος τοῦ βασιλέως πρὸς Ἰωὰβ καὶ πρὸς τοὺς ἄρχοντας τῆς δυνάμεως, καὶ ἀπῆλθε Ἰωὰβ ἐπισκέψασθαι τὸν λαόν. Καὶ δὴ ἐπισκεψάμενος δέδωκε (29[b]) τὸν ἀριθμὸν τῆς ἐπισκέψεως τοῦ λαοῦ τοῦ Δαυΐδ. Καὶ ἦν πᾶς Ἰσραὴλ χίλιαι[68] καὶ ρ' χιλιάδες ἀνδρῶν ἐσπασμένων βομ-

Variæ lectiones et notæ.

[60] Ἐλεανάν 9,10. [61] καὶ ὁ λ. ἐκάθησε ὁ ἀ. πλὴν ἐκδιδύσκειν 10. — B. ἀνὴρ αὐτὸς πολλοστὸς ἔργοις 20,21. [62] ἡ. τοῦ χιόνος 20. [63] αὐτὸς ἐξήγειρε τὸ δόρυ αὐτοῦ ἐπὶ τ' τραυματίας 18. [64] Ἰ. ὃς ἦν ἐν τοῖς ἐκγόνοις τοῦ Ῥ. καὶ ὁ σταθμὸς τοῦ δόρατος αὐτοῦ τ'. σ. xxi, 16. — II Sam. xxi, 15-17. [65] τῶν ἀνδρῶν 17. [66] Ced. 1153,9-154 19. [67] II Sam. xxiv, 1-4. [68] χιλιάδες I Par. xxi, 5, χιλιάδες ρ' καὶ χϐ' Leo, ω' χιλιάδες II Sam xxiv, 9.

Digitized by Google

φαίαν· καὶ Ἰούδας χιλιάδας υπ' [69] ἀνδρῶν ἐσπασμένων μάχαιραν· τὸν δὲ Λευὶ καὶ τὸν Βενιαμὶν οὐκ ἠρίθμησε, ὅτι προσώχθησεν ὁ λόγος τοῦ βασιλέως [70] τῷ Ἰωάβ. Καὶ πονηρὸν ἐφάνη ἐναντίον τοῦ Θεοῦ τοῦτο. [71]— Καὶ ἐπάταξε καρδία Δαυὶδ αὐτὸν ἐν τῷ ἀριθμῆσαι τὸν λαόν. — [72] (6) Καὶ ἀπέστειλε Κύριος Γὰδ τὸν προφήτην πρὸς Δαυὶδ καὶ εἶπε [73]· Τάδε λέγει Κύριος· Ἔκλεξαι σεαυτῷ γενέσθαι σοι, ἢ τρία ἔτη λιμὸν ἐν τῇ γῇ σου, ἢ τρεῖς μῆνας φεύγειν σε ἐκ προσώπου τῶν ἐχθρῶν σου, ἢ γ' ἡμέρας θάνατον ἐν τῇ γῇ σου. — Καὶ εἶπε Δαυὶδ πρὸς Γάδ· Στενά μοι πάντοθέν ἐστι καὶ τὰ τρία, πλὴν ἐμπεσοῦμαι δὴ εἰς χεῖρας Κυρίου, ὅτι πολλοὶ οἱ οἰκτιρμοὶ αὐτοῦ· εἰς δὲ χεῖρας ἀνθρώπων μὴ ἐμπέσω. Καὶ ἐξελέξατο Δαυὶδ τὸν θάνατον· καὶ ἡμέραι θέρους [74] πυρῶν, καὶ ἔδωκε Κύριος θάνατον ἐν Ἰσραὴλ ἀπὸ πρωΐθεν ἕως [75] ἀρίστου· καὶ ἀπέθανον ἐκ τοῦ λαοῦ χιλιάδες ο'. Καὶ ἐξέτεινε τὴν χεῖρα αὐτοῦ ὁ ἄγγελος Κυρίου ἐν Ἰερουσαλὴμ τοῦ διαφθεῖραι ἐν αὐτῇ. Καὶ εἶπε Δαυὶδ πρὸς τὸν Θεὸν ἐν τῷ ἰδεῖν αὐτὸν τὸν ἄγγελον τύπτοντα ἐν τῷ λαῷ· Ἰδοὺ, ἐγὼ ἡμάρτηκα, καὶ **127** ἐγὼ εἰμὶ ὁ ποιμὴν ὁ κακοποιήσας· καὶ οὗτοι τὰ πρόβατα τί ἐποίησαν; γενέσθω δὴ ἡ χείρ σου ἐν ἐμοὶ, Κύριε, καὶ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρός μου. » Καὶ παρακληθεὶς ὁ Κύριος εἶπε πρὸς τὸν ἄγγελον [76]· « Ἄνες τὴν χεῖρά σου. » — « Καὶ ᾠκοδόμησεν ἐκεῖ θυσιαστήριον Δαυὶδ καὶ ἀνήνεγκεν εὐθὺς ὁλοκαυτώσεις· καὶ ἐπήκουσεν αὐτοῦ ὁ Κύριος καὶ συνεσχέθη ἐπάνω Ἰσραὴλ ἡ θραῦσις. »

[77] (7) Ταῦτα δέ φησι πάλιν Θεοδώρητος οὐκ ἀπεικῶς συμβεβηκέναι, ἀλλ' οἰκείας παρανομίας ἔτισε δίκας ὁ λαὸς ἐπὶ προφάσει· καταλιπὼν γὰρ τὸν εὐσεβῆ καὶ θεῖον βασιλέα, τυράννῳ καὶ πατραλῴῃ [78] παιδὶ συνεστράτευσεν. Οὕτω δὲ καὶ διὰ τὴν τοῦ Σαοὺλ εἰς τοὺς Γαβαωνίτας ἀναίρεσιν ἐπαιδεύθη διὰ λιμοῦ μετὰ τὴν ἐκείνου τελευτήν· ὁ μὲν γὰρ λαὸς ἅπας καὶ Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ, πεποίηκε τὰς πρὸς ἐκείνους συνθήκας τοὺς Γαβαωνίτας· ἐκοινώνησε δὲ τῶν ὅρκων καὶ Ἐλεάζαρ ὁ ἀρχιερεύς. Ἔδει τοίνυν τοὺς ἀπογόνους τῶν ὠμωμοκότων μὴ παραβῆναι τὸν ὅρκον κα. τὰς σπονδὰς, ἀλλὰ πεῖσαι μᾶλλον τὸν παρανομοῦντα βασιλέα τὰς πρὸς αὐτοὺς φυλάξαι συνθήκας· πληροῦται δὲ εἰς αὐτοὺς τὸ παρὰ τοῦ Νῶε πρὸς τὸν προπάτορα αὐτῶν Χαναὰν εἰρημένον· « [79] Ἐπικατάρατος Χαναὰν παῖς, οἰκέτης ἔσται τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ. » Διό φησι πρὸς αὐτοὺς Ἰησοῦς μετὰ τὴν φανέρωσιν τῆς πανουργίας αὐτῶν [80]· « Καὶ νῦν ἐπικατάρατοί ἐστε· οὐ μὴ ἐκλείπῃ ἐξ ὑμῶν δοῦλος οὐδὲ ξυλοκόπος καὶ ὑδροφόρος ἐμοὶ καὶ τῷ Θεῷ μου, καὶ κατέστησεν αὐτοὺς Ἰησοῦς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ξυλοκόπους καὶ ὑδροφόρους πάσῃ τῇ συναγωγῇ καὶ τῷ θυσιαστηρίῳ τοῦ Θεοῦ. » — « Διὰ τοῦτο ἐγένοντο οἱ κατοικοῦντες Γαβαὼν ξυλοκόποι καὶ ὑδροφόροι τῷ θυσιαστηρίῳ τοῦ Θεοῦ καὶ πάλιν τῇ συναγωγῇ ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης καὶ εἰς (30a) τὸν τόπον οὗ ἂν ἐκλέξεται· [81] Κύριος. » [82] Ἐπεὶ οὖν ταῦτα παρελογίσαντο, καὶ μετὰ τὴν ἐκείνου τελευτὴν ὑπέστησαν τὴν διὰ τοῦ λιμοῦ παιδείαν, διδάσκει οὖν ἡμᾶς ὁ λόγος μὴ παραβαίνειν τὰς ἐπὶ Θεοῦ γενομένας μεθ' ὅρκων συνθήκας, κἂν εἰς ἄλλων ὠφέλειαν ἡ παράβασις γίνηται [83]. Ἀγνοῶν δὲ τὴν αἰτίαν **128** τῆς

A ditque manum suam angelus Domini super Jerusalem ut disperderet eam. « Tunc videns David angelum cædentem viros in populo, dixit ad Deum: « Ego sum qui peccavi, ego pastor inique gessi. Isti qui oves sunt quid fecerunt? vertatur, obsecro, manus tua contra me et contra domum patris mei. Et exoratus Dominus, dixit ad angelum: Cohibe manum tuam. « Et ædificavit ibi David altare Domino et obtulit holocausta et pacifica, et propitiatus est Dominus terræ, et cohibita est plaga ab Israel. »

B Hæc mala non incongrue acciderunt, ait Theodoretus: propriæ infidelitatis pœnas sane luit populus: dereliquerat enim regem pium et a Deo datum ad præliandum cum tyranno et parricida. Pariter ob cædem quam fecit Saul in Gabaonitis punitus est populus dira fame, vita functo Saule. Omnis etenim populus, et ipse Josue filius Nave, fœdera cum ipsis pepigerant. Et ipse Eleazar summus sacerdos sese illis juramentis consociatus fuerat. Oportebat itaque posteros non transgredi jusjurandum et promissiones, sed potius suadere regem prævaricatorem ut servaret pacta. Adimpletum est in eis quod dicitur a Noe ad protoparentem eorum Chanaan: « Maledictus Chanaan; servus servorum erit fratribus suis. » Unde ad eos, C cognito eorum scelere, dixit Josue: « Itaque sub maledictione eritis, et non deficiet de stirpe vestra ligna cædens, aquasque comportans mihi et Deo meo. » — « Decrevitque Josue in illo die eos esse in ministerio cuncti populi, et altaris Domini. » — « Ideo facti sunt habitantes Gabaa ligna cædentes et aquas comportantes in ministerio cuncti populi et altaris Domini usque in præsens tempus in loco quem Dominus elegerat. » Si ergo qui sic eos deceperunt fame puniti sunt post Saulis finem, discamus inde non transgredi pacta cum juramento fœdera cum Deo, etsi hæc violatio prodesse videatur aliis. Nesciens David causam iræ cœlestis et miserrimæ famis interrogavit Dominum, auditoque quod injustæ cædis Gabaonitarum pœnas darent, inique D læsos testes vocavit dicens: « Quid faciam vobis, et quod erit vestrum piaculum? » Dixeruntque ei Ga-

Variæ lectiones et notæ.

[69] τετρακόσια ἑβδομήκοντα I Par. φ' χ. II Sam. [70] I Par. xxi, 6 κατίσχυσε. [71] II Sam. xxiv, 40. [72] Ced. 160,6-19. [73] II Sam. xxiv, 12-17. [74] Θερισμοῦ 15. [75] ὥρας. [76] II Sam. xxiv, 25. [77] Ced. 150,19-156,3. [78] πατραλόα codex. [79] Theodoreti Quæst. in Gen. LVIII Ἡ δὲ τοῦ Χαναὰν δουλεία ἐν τοῖς Γαβαωνίταις τὸ τέλος ἐδέξατο, in Jos. 12. Gen. IX, 25. [80] Jos. IX, 25. [81] οὗ ἂν ἐξελ. cod. [82] Glyc. 334,14-335,1. [83] Nota γίνεται cod.

Digitized by Google

haonitæ : « Non est nobis super argento et auro quæstio cum Saule et domo ejus, neque volumus ut interficiatur homo de Israel, sed virum qui attrivit nos et oppressit inique, ita delere debemus ut ne unus quidem residuus sit de stirpe ejus in cunctis finibus Israel. Dentur nobis septem viri de filiis ejus ut crucifigamus eos Domino in monte Saul. » In ipso loco crucifixerunt traditos sibi viros, in quo injustam patraverat internecionem. Erant autem duo filii illegitimi Saul et quinque ex ejus cæteris filiis. Inflicta porro pœna, Dominus propitius factus est, et, ut solebat, terra fructum suum dedit. Nos inde discimus Deum nullum inter genera interponere discrimen, sed omnibus injuriam patientibus, etsi alienigenæ sint, reddere justitiam, quamvis non statim post peccatum. Sic sane cum annos quadraginta pœnam patienter distulisset, tempore Davidis illam inflixit. Gravior fit eorum culpa ex hoc quod Saul rejectum destitutumque gratia divina non deseruerunt, antequam moreretur, virum autem qui eis tam multa variaque bona attulerat, qui Philistæorum audaciam dissolverat, et Amalec internecioni tradiderat, qui Idumæos et Moabitas et Ammonitas et Assyrios sibi subdiderat, in servitutem redegerat, coegeratque tributa solvere, qui gratia Dei fruebatur, non modo dereliquerunt, sed repulerunt, impugnaverunt et filium prævaricatorem et homicidam secuti sunt. Unde juste castigavit eos justus judex sufficiendo Sauli Davidem. In ipsum Dominum peccaverunt Israelitæ ut indicat historia dicens : « Et addidit furor Domini irasci contra Israel. » Ipse præterea David graves dedit pœnas occisionis et adulterii per rebellionem filii sui, secundum prophetiam hanc : « Hæc dicit Dominus : Ecce ego suscitabo super te malum de domo tua, » et reliqua. Quantum prosint tribulatio, adversitas et sollicitudo ex hac historia novimus. Fugiens enim a facie Saulis et Absalom filii sui, divus ille vir, David, inquam, omnem virtutem exhibuit, menteque ejus rebus bellicis plena, secundum sacras leges decertabat, sed bello paululum quiescente in crimen lapsus est.

« Accidit ut surgeret David de strato suo post meridiem et deambularet in solario domus regiæ, viditque mulierem se lavantem ex adverso super solarium suum ; erat autem mulier pulchra valde. »

A θεηλάτου ὀργῆς ὁ Δαυὶδ καὶ τῆς πληγῆς τοῦ λ μοῦ τὸν Θεὸν ἠρώτησε, καὶ μαθὼν ὡς ἕνεκεν τῆς τῶν Γαβαωνιτῶν ἀδίκου ἀναιρέσεως εὐθύνας ἐπράττετο, καὶ τοῖς ἐκείνοις ἐχρήσατο κριταῖς τοῖς ἠδικημένοις λέγων[84-85] · « Τί ποιήσω ὑμῖν ; καὶ ἐν τίνι ἐξιλάσωμαι ; » Καί φασιν[86] · « Οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἀργύριον οὐδὲ χρυσίον μετὰ Σαοὺλ καὶ τοῦ[87] οἴκου αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἔστιν ἡμῖν θανατῶσαι ἄνδρα ἐκ παντὸς Ἰσραήλ · ἀλλ' ὁ ἀνὴρ ὁ διώξας ἡμᾶς καὶ συντελέσας, καὶ ὡς παρελογίσατο[88-89] ἡμᾶς ἐξολοθρεῦσαι, ἀφανίσαι ἀφανίσωμεν αὐτὸν, τοῦ μὴ ἀντικαθίστασθαι παντὶ ὁρίῳ Ἰσραήλ, καὶ δοθήτωσαν ἡμῖν ἄνδρες ζ' ἐκ τῶν υἱῶν αὐτοῦ, καὶ ἐξιλασόμεθα ἐν αὐτοῖς Κυρίῳ ἐν τῷ βουνῷ τοῦ Σαούλ[90]. » — Ἐν ἐκείνῳ οὖν τῷ χωρίῳ τοὺς ἐκδοθέντας αὐτοῖς ἀνεσκολόπισαν ἄνδρας, ἐν ᾧ τὰς B παρανομίας ἐκείνας ἐτόλμησε μιαιφονίας. Οὗτοι δὲ ἦσαν τοῦ Σαοὺλ δύο μὲν υἱοὶ νόθοι, πέντε δὲ υἱῶν αὐτοῦ ὑστέρων. Τῆς οὖν τιμωρίας γεγενημένης, πλεως ὁ Δεσπότης ἐγένετο, καὶ ἡ γῆ τὸν ἐξ ἔθους καρπὸν ἔδωκεν. (8) Ἡμεῖς δὲ μανθάνομεν διὰ τούτων, ὡς γένους ὁ Θεὸς οὐκ οἶδε διαφοράν, ἀλλὰ τοῖς ἠδικημένοις, κἂν ἀλλογενεῖς ὦσιν, ἐπαμύνει δικαίως, εἰ καὶ παρὰ πόδας οὐκ ἀπαιτεῖ δίκην. Ἀμέλει γὰρ καὶ τότε μακροθυμήσας ἔτη μ', οὕτω τὰς εὐθύνας εἰσπράττεται νῦν ἐπὶ τοῦ Δαυὶδ· αὔξει[91] δὲ αὐτῶν τὴν κατηγορίαν τὸ τὸν μὲν Σαοὺλ καταψηφισθέντα καὶ τῆς θείας χάριτος γυμνωθέντα μὴ καταλιπεῖν μέχρι τέλους ζωῆς αὐτοῦ· τὸν δὲ μυρίων αὐτοῖς ἀγαθῶν γενόμενον πρόξενον καὶ τὸ τῶν ἀλλοφύλων C καταλύσαντα θράσος καὶ τὸν Ἀμαλὴκ πανολεθρίᾳ μὲν παραδώσαντα· Ἰδουμαίους δὲ, καὶ Μωαβίτας, καὶ Ἀμμανίτας, καὶ Ἀσσυρίους ἑκατέρους χειρωσάμενον, καὶ δουλωσάμενον, καὶ φόρους ἀναγκάσαντα φέρειν, καὶ προφητικῆς χάριτος ἀπολαύσαντα, οὐ μόνον καταλιπεῖν[92], ἀλλὰ καὶ ἀντιπαρατάξασθαι καὶ δρᾶσαι τὰ πολεμίων καὶ συμπράξαι μιαιφόνῳ καὶ παρανόμῳ τέκνῳ[93]. Ὅθεν ὁ δίκαιος κριτὴς αὐτοὺς δίκας εἰσεπράξατο διὰ τῆς ὑποθέσεως Δαυίδ. Καὶ γὰρ αὐτὸν ἠδίκησαν, καθὼς δηλοῖ καὶ ἡ ἱστορία λέγουσα[94] · « Καὶ προσέθετο ὀργῇ Κύριος ἐκκαῆναι **129** τὸν Ἰσραήλ. » [95] (9) Οὐ μὴν δὲ, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς διὰ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ υἱοῦ δίκας ἐναργεῖς ἔτισε τοῦ φόνου[96] καὶ τῆς μοιχείας κατὰ τὴν θείαν πρόῤῥησιν · φησὶ γάρ[97] · « Τάδε λέγει Κύριος· Ἰδοὺ ἐγὼ ἐγερῶ κακὰ ἐπὶ σὲ ἐκ τοῦ οἴκου σου, » καὶ τὰ ἑξῆς. Ὅσον τοίνυν ὀνίνησι θλῖψις καὶ συμφορὰ καὶ μέριμνα, ἐκ ταύτης τῆς ἱστορίας μανθάνομεν. Διωκόμενος γὰρ ὑπὸ τοῦ Σαοὺλ καὶ Ἀβεσαλὼμ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ὁ θεῖος οὗτος ἀνὴρ (30b) — τὸν Δαυὶδ λέγω — πᾶσαν κατώρθου φιλοσοφίαν· καὶ ταῖς φροντίσι τῶν πολεμίων ἐνασχολῶν τὴν διάνοιαν, κατὰ τοὺς ἱεροὺς ἐπολιτεύετο νόμους · ἀνακωχῆς δὲ τυχὼν ὀλίγης, τὸν ὅλεθρον ἐκεῖνον ὑπέμεινεν.

D [98] (10) « [99] Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ καιρῷ τῆς δείλης, καὶ ἀνέστη Δαυὶδ ἀπὸ τῆς κοίτης αὐτοῦ, καὶ περιπάτει ἐπὶ τοῦ δώματος τοῦ οἴκου τῶν βασιλείων, καὶ εἶδε γυναῖκα λουομένην ἀπὸ τοῦ δώματος, καὶ ἡ γυνὴ

Variæ lectiones et notæ.

[84-85] II Sam. xxi, 5-6. [86] Nota φη' cod. [87] καὶ τοῦ l. καὶ μετὰ τοῦ cod. et LXX. [88-89] ὥσπερ ἐλ. cod. ὃς παρελ. LXX. [90] ἐξηλιάσωμεν αὐτοὺς τῷ Κυρίῳ ἐν τῷ Γαβαὼν Σαοὺλ LXX. II Sam. xxi, 9. [91] αὔξῃ cod. [92] κατέλειπον cod. [93] Nota τέκνῳ ἐτόλμησαν ? [94] II Sam. xxiv, 1 ὀργὴν ἐ. ἐν Ἰῆλ. [95] Glyc. 332,9-335,18. 335,2-7. [96] τοῦ φονοῦ l. τοῦ τὸ φόνου cod. [97] II Sam. xii, 11. [98] II Sam. xi, 2. [99] Ced. 156,4-7.

Digitized by Google

καλῇ τῇ ὄψει σφόδρα. » (Πολὺς ὁ πόλεμος καὶ σφοδρὸς, ἄνεσις, καὶ τρυφὴ, καὶ βασιλείας ἐξουσία, καὶ σώματος ὥρα [1], καὶ μετὰ κόρον τρυφῆς ἡ προσβολὴ, ὅτε καὶ τοῖς μὴ βουλομένοις ὁ σπινθὴρ ὑποτύφεται, οἷον εἰς συμμαχίαν καὶ ἀνδρείαν τὴν τρυφὴν δεχόμενος. Δῆλος δέ ἐστιν, ὅτι σφοδρότερον κατὰ φύσιν εἶχε τῆς ἐπιθυμίας τὸ πάθος· οὐ γὰρ ἂν πλείοσιν ἐχρήσατο γυναιξὶν, εἰ μὴ τῆς φύσεως τοῦτο δρᾶσαι βιασαμένης, ὅθεν φησὶν ὁ μέγας Ἀναστάσιος Θεουπόλεως [2]· « Ἰστέον, ὅτι πολλὰ καὶ διάφορά εἰσι παρὰ τῷ δικαιοκρίτῃ Θεῷ τὰ κρίματα καὶ αἱ ἀνταποδόσεις, ἃς μέλλει ποιεῖν ἐπὶ τῶν εἰς τὸ σῶμα ἁμαρτανόντων » καὶ ἀκρατῶς τε καὶ ἀφειδῶς ἐξοιστρωμένων καὶ λαγνευόντων· εἰσὶ γὰρ καὶ χῶραι θερμαί τινες, αἷς πεφύκασιν ἐκ θερμότητος ἀέριον, ἢ καὶ ὑδάτων καὶ τροφῶν, τὰ σώματα διεγείρειν πρὸς ἀκρατεῖς μίξεις, καθάπερ Αἴγυπτος, καὶ Αἰθιοπία, καὶ Ἰεριχὼ, Γομορρίτης ἐνορία, καὶ ἡ Περσικὴ χώρα. Εἰσὶ δὲ πάλιν καὶ γένη πρὸς ἀσέλγειαν καὶ ἀκολασίαν εὐρίπιστα μᾶλλον, ἃ καὶ ἐκ συνηθείας ἢ καὶ ἐξ ἑτέρας αἰτίας· ῥυπαρώτερα καὶ ἀκολαστότερα ὑπάρχουσιν, ὡς τὰ τῶν Περσῶν καὶ Ἀσσυρίων. **130** Ἀλλ' εἰ καὶ οὗτος [3] ὁ κατὰ Θεὸν ζῶν ἄνθρωπος ἐφέλκεται καὶ διὰ τοιαύτην αἰτίαν πρὸς ἁμαρτίαν, ἀλλὰ δεῖ τὴν φύσιν ἐκβιάζεσθαι κατὰ πάντα τρόπον· « Βιαστὴ γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν [4], καὶ βιασταὶ ἁρπάζουσιν αὐτὴν, » καὶ [5] χρὴ μέχρις αἵματος πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἀνταγωνίζεσθαι· « Οὐδεὶς γάρ, φησὶ [6], στεφανοῦται ἐὰν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ » [7]. (11) (Διακύψας τοίνυν ἁπλοϊκῶς, οὐ περιέργως) καὶ ἰδὼν τὸ γύναιον λουόμενον, οὐκ ἔφυγε τὴν θέαν ὡς ὀλεθρίαν, ἀλλὰ καθελχθεὶς τῷ τῆς ὥρας δελέατι, τῷ τῆς ἁμαρτίας περιέπεσεν ἀγκίστρῳ. Ὅμως οὐκ ἐκ πονηρᾶς γνώμης τε καὶ συνηθείας, ἀλλ' ἐκ περιστάσεως καὶ συναρπαγῆς τὴν ἄγραν τε καὶ πληγὴν ἐδέξατο. Καὶ ἑτέρου πάθους χείρονος ἴαμα τάχα γέγονεν, ἐπάρσεως, ὅπερ δὴ καὶ αὐτὸς ὑπεμφαίνων ἔλεγεν [8]· « Ὑψώθεις δὲ ἐταπεινώθην καὶ ἐξεπορήθην [9]. » Καὶ [10], « Ἐγὼ δὲ εἶπα ἐν τῇ εὐθηνίᾳ μου· Οὐ μὴ σαλευθῶ εἰς τὸν αἰῶνα· — ἀπέστρεψας δὲ τὸ πρόσωπόν σου, καὶ ἐγενήθην τεταραγμένος· » — « [11] ἀλλ' ἀγαθόν μοι, ὅτι ἐταπείνωσάς με, ὅπως ἂν μάθω τὰ δικαιώματά [12]. » (12) Τὰ γάρ τοι σφάλματα καὶ ἐλαττώματα τῶν εὐλαβῶν γίνονται πολλάκις κατ' οἰκονομίαν πρὸς τὸ συμφέρον, τοῦ Θεοῦ συγχωροῦντος ἐνίοτε ὀλισθῆσαι εἰς θεραπείαν ἐπάρσεως προλαβούσης· οἷόν ἐστι τὸ ὑπὸ τοῦ μεγάλου Πέτρου εἰρημένον καὶ ἐπ' αὐτοῦ γεγενημένον, καὶ ἁπλῆς [13] (31[a]) ῥᾳθυμίας ἦν, οὐ κακοηθείας ἡ ἁμαρτία, ἥτις αὐτὸν συγγνώμης μετασχεῖν παρεσκεύασεν. Οἱ μὲν γὰρ τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ κακίστης ἕξεως· καὶ συνηθείας ἁμαρτάνουσιν· οἱ δὲ κατὰ συναρπαγὴν καὶ παρὰ προαίρεσιν, ὡς φησιν ὁ Σοφός [14]· « Ἔστιν ὀλισθαίνων, καὶ

A Magnum vehemensque bellum, abundantia deliciæque regni, potestas, corporis pulchritudo, voluptatis incitatio ex qua incenditur etiam nolentibus flamma, in unum coadunabantur ad eum validius in scelus inclinandum. Patet autem vehementiorem ex parte naturæ cupidinem agitasse virum hunc; non enim multis usus esset mulieribus, nisi natura ad illud impulisset. Unde magnus ait Anastasius Diospolites : Sciendum quod multa et varia sint justi judicis Dei judicia et retributiones circa eos qui in corpus suum peccaverunt, quique immoderate, laxatis omnibus frenis, pudicitiam corruperunt. Sunt enim quædam regiones calidæ, quæ profecto ob aeris, aquæ, aut

B cibi dulcedinem solent corpora ad commercia inhonesta provocare; sic Ægyptus, Æthiopia, Jericho, Gomorrha et Persis. Sunt etiam genera ad libidinem voluptatemque magis prona, quæ ob consuetudinem aut aliam causam sordidiora atque lasciviora sunt, ut Persæ et Assyrii. Quod si ergo vir ille secundum Deum vivens, tali vocante causa, ad peccatum allicitur, oportebat eum omni modo naturæ suæ obluctari nec huic cedere; « Regnum enim cœlorum vim patitur, et violenti rapiunt illud. » Usque ad sanguinem peccato resistendum est, « Nemo, enim, ait Apostolus, coronatur, nisi legitime certaverit. » Cum igitur spectasset fortuito et non ex industria, vidissetque mulierem se lavantem, non effugit spectaculum quasi lethiferum, sed illectus formæ venustate

C in peccatum lapsus est. Equidem non ex mala mente aut ex consuetudine, sed ex occasione et ex quodam cordis raptu vulnus mortemque accepit. Illud autem peccatum pejoris vitii curatio fuit, superbiæ scilicet, quod ipse significans dicebat : « Exaltatus autem, humiliatus sum et conturbatus sum. » Et : « Ego autem dixi in abundantia mea : non movebor in æternum; avertisti faciem tuam a me, et factus sum conturbatus; » sed « bonum est mihi quia humiliasti me ut discam justificationes tuas. » Peccata sapientium et cumpræ vertunt sæpius secundum Dei providentiam in ipsorum utilitatem, Deo volente, nonnunquam eos delin-

D quere ad remedium superbiæ. Sic a magno Petro dictum est et in eo eventum; ejus enim peccatum negligentiæ, non vero malæ consuetudinis fuit, eique veniæ obtinendæ occasionem præbuit. Inter homines, alii e pessima licentia et consuetudine peccant, alii vero ex rapiente et præoccupante rationem cupidine; sicut dixit Sapiens : « Est delinquens non ex animo, et quis non peccat? » Itaque graves minatur pœnas animarum medicus easque immittit, quæ splen-

Variæ lectiones et notæ.

[1] ὥρα cod. [2] Χρὴ γινώσκειν ὅτι δύο εἰσὶν Ἀναστάσιοι συγγραμματοποιήσαντες, ὅ τε Σιναΐτης καὶ ὁ νυνὶ μνημονευόμενος Θεουπόλεως ἤτοι Ἀντιοχείας. Quæstio VIII. Maxima Bibliotheca IX, 968. B. [3] οὗτος? [4] Matth. xi, 12. [5] Heb. xii, 4. [6] II Tim. ii, 5. [7] Cod. 156,7-159,21. [8] Ps. lxxxviii, 15. [9] ἐξεπορ. l. ἐξηπορ. cod. et LXX. [10] Ps. xxx, 6. [11] Ps. cxviii, 71. [12] σου Ps. [13] ἁπλῶς? ἁπλ. cod. [14] Eccli. xix, 16.

Digitized by Google

diliorem ostendunt mirabilis Regis gloriam ; cœlestes enim plagæ morbum propulsant, primamque reddunt sanitatem. Omni namque modo ut sapiens medicus castigans leniter edocet, post peccati confessionem. Cum enim dixisset prophetа : « Non morieris » addidit : « Provocans provocasti in inimicis Dominum. » Et primum ex adultera muliere filium percussit Deus ; deinde contra Davidem filii Absalom rebellionem significans dixit : « Et nunc non recedet gladius de domo tua. » Merito igitur dicebat : « Castigans castigavit me Dominus, et morti non tradidit me. »

A οὐκ ἀπὸ ψυχῆς, καὶ τίς οὐχ ἥμαρτεν ; » (13) Διὸ τὰς χαλεπὰς ἀπειλεῖ τιμωρίας ὁ τῶν ψυχῶν ἰατρὸς καὶ ἐπάγει αὐτὰς, αἵτινες λαμπρότερον ἔδειξαν τοῦ θαυμαστοῦ Βασιλέως τὸ κλέος· αἱ γὰρ θεήλατοι πληγαὶ τὴν νόσον ἐκείνην ἐξήλασαν καὶ τὴν προτέραν ὑγίειαν ἀπέδωκαν. Καὶ γὰρ παντοδαπαῖς αὐτὸν, οἷα δὴ πάνσοφος ἰατρὸς, παιδείαις ἀπέδωκεν μετὰ τὴν ὁμολογίαν τῆς ἁμαρτίας· εἰρηκὼς γὰρ ὁ προφήτης[15]· «Οὐ μὴ ἀποθάνῃς, » ἐπήγαγε· «Πλὴν παροργίζων παρώργισας **131** ἐν τοῖς ὑπεναντίοις τὸν Κύριον. » Καὶ πρῶτον μέντοι τὸ μοιχαλίδος παιδίον ἐπάταξεν ὁ Θεὸς, ἔπειτα δὲ καὶ τὴν τοῦ υἱοῦ Ἀβεσαλὼμ κατ' αὐτοῦ ἐπανάστασιν παραδηλῶν φησι[16]· « Καὶ νῦν οὐκ ἐξαρθήσεται ῥομφαία ἐκ τοῦ οἴκου σου. » Εἰκότως οὖν ἔλεγε[17]· «Παιδεύων ἐπαίδευσέ με ὁ Κύριος καὶ τῷ θανάτῳ οὐ παρέδωκέ με. »

Cum igitur videris peccantem qui divitiis, felicitate, valetudine florens, nullam patitur adversitatem, dole cum lacrymis et luge eum quod hæc omnia et graviora adhuc ei in pœnam incumbant. Quemadmodum enim qui multa peccantes, nullam agunt pœnitentiam « thesaurizant sibi iræ thesaurum, » sic qui omnis ærumnæ expertes secunda fruuntur fortuna, graviori damnabuntur supplicio. Et hoc patet ex exemplis non modo a futura vita, sed et a præsenti sumptis. David enim post illud peccatum gravius reprehensus est eo quod tanta prosperitate fruens sic peccasset. Dicit namque Scriptura : Opprobrium ei inferens Deus per Nathan prophetam sic ait : « Ego unxi te in regem super Israel ; ego erui te de manu Saul et dedi tibi domum domini tui et domum Israel et Juda, et si parva sunt ista, adjiciam tibi omnia hæc. Et cur non custodisti mandatum meum ? » Audient igitur olim qui felicitate nunc florentes, mandata Domini non custodiunt : «Amen, dico vobis : Non novi vos. Discedite in ignem æternum qui præparatus est diabolo et angelis ejus. » Sed hæc satis digressionis causa dicta sunt.

B (14) Ὅταν τοίνυν ἴδῃς ἁμαρτωλόν τινα πλουτοῦντα καὶ εὐημεροῦντα, ὑγιαίνοντα καὶ μηδὲν κακὸν πάσχοντα, στέναξον, δάκρυσον, πένθησον αὐτὸν, ὡς προσθήκῃ[18] εἰς κόλασιν ταῦτα αὐτῷ συμβαίνοντα. Ὥσπερ γὰρ οἱ πολλὰ ἁμαρτάνοντες καὶ μὴ μετανοοῦντες[19] « θησαυρίζουσιν ἑαυτοῖς ὀργῆς » θησαυρὸν, οὕτως οἱ μετὰ τὸ μηδὲν κολάζεσθαι καὶ εὐπραγίας ἀπολαύοντες μείζονα τὴν τιμωρίαν ὑποστήσονται. Καὶ δῆλον, οὐκ ἀπὸ τῶν μελλόντων μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ παρόντος βίου τὸ ὑπόδειγμα. Ὁ γάρ τοι Δαυὶδ οὗτος μετὰ τὴν ἁμαρτίαν ἐκείνην ἐνεκαλεῖτο σφοδρότερον ὡς πολλῆς ἀπολαύσας ἀδείας καὶ τοιοῦτος γενόμενος· φησὶ γάρ, [20] Ὀνειδίζων αὐτὸν ὁ Θεὸς διὰ Νάθαν τοῦ προφήτου λέγει [21] οὕτως « Ἐγὼ ἔχρισά σε βασιλέα ἐπὶ Ἰσραὴλ, καὶ ἐῤῥυσάμην σε ἐκ χειρὸς Σαοὺλ, καὶ ἔδωκά σοι τὸν οἶκον τοῦ κυρίου σου, — καὶ τὸν οἶκον Ἰσραὴλ καὶ Ἰούδα, καὶ εἰ μικρόν ἐστι, προσθήσω σοι καὶ πάντα ταῦτα. Καὶ τί ὅτι οὐκ ἐφύλαξας τὴν ἐντολήν μου ; » Τότε γοῦν ἀκούσονται καὶ οἱ εὐημεροῦντες νῦν καὶ τὰς ἐντολὰς Κυρίου μὴ φυλάττοντες [22]· « Ἀμὴν, λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς, πορεύεσθε εἰς τὸ πῦρ τὸ ἐξώτερον τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. » (Καὶ ταῦτα μὲν εἰς τοσοῦτον παρεκβατικῶς εἴρηται.)

C

Beatus David cum ante mortem suam vocavisset filium suum Salomonem, dixit ei : « Salomon, fili mi, voluntatis meæ fuit ut ædificarem domum nomini Domini Dei nostri, sed factus est sermo Domini ad me dicens : « Multum sanguinem effudisti et plurima bella bellasti, et non poteris ædificare domum nomini meo. Ecce filius nascitur tibi et faciam eum requiescere ab omnibus inimicis suis per circuitum : et ob hanc causam Pacificus vocabitur. Ipse ædificabit domum nomini meo. Nunc ergo, fili mi, confortare et viriliter age. Et ecce ego in paupertate mea præparavi impensas domus Domini, auri talenta centum millia, et argenti mille millia talentorum, æs et ferrum cujus

(15) Ὁ δὲ μακάριος Δαυὶδ πρὸ τῆς τελευτῆς αὐτοῦ καλέσας τὸν υἱὸν αὐτοῦ Σολομῶντα, εἶπεν αὐτῷ [23]· « Σολομὼν, τέκνον μου, ἐμοὶ ἐγένετο ἐπὶ ψυχὴν τοῦ οἰκοδομῆσαι οἶκον Κυρίου τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐγένετο λόγος Κυρίου ἐπ' ἐμὲ λέγων· « Αἷμα εἰς πλῆθος ἐξέχεας καὶ πολέμους ἐποίησας μεγάλους καὶ οὐκ οἰκοδομήσεις οἶκον τῷ ὀνόματί μου. Ἰδοὺ, υἱὸς τίκτεταί σοι, καὶ ἀναπαύσω αὐτὸν ἐκ πάντων τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ τῶν ὄντων **132** κυκλόθεν, ὅτι Σολομὼν ὄνομα αὐτῷ. Καὶ οὗτος οἰκοδομήσει οἶκον τῷ ὀνόματί μου. » -- [24] « Καὶ νῦν ἀνδρίζου καὶ ἴσχυε. Καὶ ἰδοὺ ἐγὼ κατὰ πτωχείαν [25] μου ἡτοίμασα εἰς οἶκον Κυρίου (31b) χρυσίου τάλαντα [26] χιλιάδας ρ', καὶ ἀργυρίου τάλαντα χιλίας χιλιάδας, καὶ χαλκὸν καὶ σίδηρον, οὗ οὐκ

D

Variæ lectiones et notæ.

[15] II Sam. XII, 14 πλὴν ὅτι π. π. τοὺς ἐχθροὺς Κυρίου. [16] II Sam. XII. 10. [17] Ps. CXVIII, 18. [18] προσθήκη vel προσθήκην ? [19] Rom. II, 5. [20] II Sam. XII, 7. [21] λέγων codex. [22] Matth. XXV. [23] I Par. XVII, 7-10. [24] I Par. XXII, 13.

Digitized by Google

ἔστιν ἀριθμός. Καὶ πρὸς ταῦτα πρόσθες εἰς οἰκοδομὴν ναοῦ Κυρίου. » — [27] « Καὶ ὁ Δαυὶδ πρεσβύτης καὶ πλήρης ἡμερῶν. Καὶ βασιλεύσας τὸν υἱὸν αὐτοῦ Σολομῶντα » πάλιν εἶπε πρὸς αὐτὸν ἐνώπιον τοῦ λαοῦ [28] · « Ἰδοὺ ἡτοίμασα εἰς οἶκον τοῦ Θεοῦ χρυσίον [29], ἄργυρον, χαλκὸν, σίδηρον, λίθους πολυτελεῖς καὶ ποικίλους, καὶ πάντα λίθον τίμιον, καὶ πρὸς τούτοις δέδωκα ἐκτὸς ὧν ἡτοίμασα εἰς τὸν οἶκον τὸν ἅγιον τάλαντα τρισχίλια τοῦ ἐκ Σουφὴρ [30] καὶ ἑπτάκις χίλια τάλαντα ἀργύρου δοκίμου ἐξαλειφῆναι ἐν αὐτοῖς τοὺς τοίχους τοῦ ἱεροῦ. » Οἱ δὲ ἄρχοντες τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἔδωκαν εἰς τὰ ἔργα τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ χρυσίου τάλαντα ἑπτάκις χίλια, καὶ ἀργύριον, καὶ λίθους τιμίους, καὶ χαλκὸν ἄπειρον. [31] Καὶ εὐλογήσας τὸν λαὸν ὁ Δαυὶδ καὶ ἀποστείλας, αὖθις τὸν υἱὸν αὐτοῦ προσκαλεσάμενος λέγει [32] · « Καὶ νῦν, τέκνον Σολομὼν, γνῶθι τὸν Θεὸν τῶν πατέρων σου καὶ δούλευε αὐτῷ ἐν ὅλῃ καρδίᾳ καὶ ψυχῇ ζεούσῃ, ὅτι καρδίας πάσας ἐτάζει Κύριος καὶ πᾶν ἐνθύμημα γινώσκει· καὶ ἐὰν ζητήσῃς αὐτὸν, εὑρεθήσεταί σοι, καὶ ἐὰν καταλείψῃς αὐτὸν, εἰς τέλος καταλείψεταί σε. » — « Καὶ ἔδωκε Δαυὶδ Σολομὼν, τῷ υἱῷ αὐτοῦ, παράδειγμα τοῦ ναοῦ παντὸς καὶ τῶν Χερουβὶμ τῶν διαπετασμένων ταῖς πτέρυξιν [33] σκιαζόντων ἐπὶ τῆς κιβωτοῦ διαθήκης Κυρίου, πάντα ἐν γραφῇ [35] Κυρίου δέδωκε Δαυὶδ Σολομὼν, τῷ υἱῷ αὐτοῦ, λέγων [36] « Ἴσχυε καὶ ἀνδρίζου, ὅτι Κύριος ὁ Θεός μου μετὰ σοῦ. » — [37] « Καὶ μετὰ ταῦτα ἐτελεύτησε Δαυὶδ ἐν γήρει καλῷ καὶ πλήρης ἡμερῶν, πλούτῳ, καὶ δόξῃ, » καὶ εὐσεβείᾳ, ἐτῶν ο'. Φησὶ γάρ [38] · « Καὶ ἐγένετο μετὰ τὸ ἀποθανεῖν τὸν Σαοὺλ, καὶ ἔρχονται ἄνδρες τῆς Ἰουδαίας ἐν Χεβρὼν, καὶ χρίουσιν αὐτὸν εἰς βασιλέα ἐπὶ πάντα τὸν Ἰσραὴλ, » ὃς ἦν ἐτῶν λ' [39] ἐν τῷ βασιλεύειν αὐτὸν, καὶ ἐβασίλευσεν **133** ἔτη μ'. Ἀλλὰ τῆς μὲν βασιλικῆς χρίσεως διὰ Σαμουὴλ ἠξιώθη· τὰ δὲ τοῦ λαοῦ, ἀναγόρευσις, καθὼς ἡ ἱστορία χρίσεις διαφόρους ὠνόμασε [40]. (17) Τελευτήσας τοίνυν ἐτάφη ἐν τῇ πόλει Ἱερουσαλὴμ εἰς τὸ μέγιστον μνῆμα, ὃ κατεσκεύασεν ὁ σοφώτατος αὐτοῦ υἱὸς Σολομὼν [41] ἀντρῶδες ἔχον τὸ σχῆμα διὰ βάθους [42] μεμηχανημένον πρὸ; τὸ μὴ φαίνεσθαι, τὴν Σολομώντιον δηλοῦν σοφίαν καὶ πολυτέλειαν, ἐν ᾧ δὴ καὶ συγκατώρυξε τῷ πατρὶ πολλὰς μυριάδας ταλάντων χρυσίου, καθώς φησι Ἰώσηπος, ὃ καὶ δῆλον ἐκ τῶν εἰς ὕστερον γενομένων. Ὁ γάρ τοι ἀρχιερεὺς Ὑρκανὸς, πολιορκουμένης [43] τῆς πόλεως ὑπ' Ἀντιόχου τοῦ Δημητρίου παιδὸς, ἀνοίξας τὸ μνῆμα τάλαντα τρισχίλια ἐκεῖθεν ἐξεφόρησεν· μεθ' ὃν Ἡρώδης, γνοὺς ὡς Ὑρκανὸς τοῦτο πεποίηκεν, ἤνοιξε καὶ αὐτὸς τὸν τάφον καὶ χρήματα μὲν οὐχ εὗρεν, κόσμον δὲ χρύ-

non est numerus. Et super hæc addas ad ædificationem templi Domini. » David autem senex erat et plenus dierum. Cum constituisset regem filium suum Salomonem dixit iterum ei in conspectu populi : « Ecce præparavi impensas domus Dei, aurum, argentum, æs, ferrum, lapides pretiosos et varios, omnem lapidem pretiosum, et super hæc dedi in templum Domini mei, exceptis his quæ præparavi in ædem sanctam, tria millia talenta auri, de auro Ophir et septem millia talentorum argenti probatissimi, ad exornandos parietes templi. » Principes autem filiorum Israel dederunt in opera domus Dei auri talenta septem millia, et argentum et lapides pretiosos et æs immensum. Et cum benedixisset populo David et dimisisset eum ; iterum filium suum hortatur, dicens ad eum : « Et nunc, fili mi, Salomon, nosce Deum patrum tuorum et servito ei in toto corde et anima ferventi ; omnia enim corda scrutatur Dominus et universas mentium cogitationes intelligit. Si quæsieris eum, invenies ; si autem dereliqueris eum, projiciet te in æternum. » — « Et dedit David Salomoni filio suo exemplar omnis templi, et Cherubim extendentium alas et velantium arcam fœderis Domini. Omnia scripta manu Domini dedit David Salomoni filio suo dicens : « Confortare et viriliter age ; Dominus enim Deus meus tecum erit. » — « Post hæc autem, mortuus est David in senectute bona et plenus dierum, divitiis et gloria » et pietate, annos septuaginta natus. Dicit enim : « Et factum est post mortem Saul, venerunt viri Juda in Hebron et ungunt eum in regem super omnem Israel. » Qui annis erat triginta natus cum cœpisset regnare, et regnavit annos quadraginta. Regia unctione dignum esse eum æstimavit Samuel ; populus autem eum acclamavit unctioni prophetæ assensum præbens. Mortuus igitur sepultus est in urbe Jerusalem in maximo monumento quod præparavit ei filius ejus sapientissimus Salomon, in altitudine terræ excavatum ut lateret. Quod quidem ostentat Salomonis sapientiam et magnificentiam, in eodem monumento cum patre condidit plurima millia talentorum auri, sicut liquet ex iis quæ postea evenerunt, ut ait Josephus. Princeps enim sacerdotum Hyrcanus, obsidente urbem Antiocho Demetrii filio, cum aperuisset monumentum ex eo tria millia talenta abripuit. Post hunc autem cum Herodes novisset ab Hyrcano factum, aperuit et ipse tumulum, et divitias non invenit quidem, sed supellectilem aureum et vasa multa pretiosa eri-

Variæ lectiones et notæ.

[26] τάλαντόν ἐστι λίτραι ρκε', Glossa marg. [27] I Par. xxiv, 1. [28] I Par. xxx. 2-4. [31] I Par. xxx, 7. [32] I Par. xxix, 9. [33] I Par. xxviii, 1-20. [35] ταῖς cod. [35] χειρὸς I Par. [36] I Par. xvix, 20. [37] I Par. xxiix, 28. Ced. 158,22-159,7. [38] II Sam. ii, 4. [39] Ced. 116,6. [40] χρίσις διαφόρως ὀνόμα col. [41] Σολομὼν l. Σολομὼν παρὰ τῷ Σιλῶμα cod. [42] ἀ. διὰ β. π. τὸ ὁρᾶσθαι μ. Ced. 173,3-12 8. Jos. A. 7, XV, 3 πλοῦτον πολὺν καὶ ἄφθονον. [43] πολιορκούμενος ὑπ' Jos. 61. μετὰ δὲ τοῦτον ἐτῶν πολλῶν διαγενομένων πάλιν Ἡ. ὁ βασιλεὺς ἕτερον ἀνοίξας οἶκον ἀνεῖλε χ. πολλά. Ταῖς μέντοι γε θήκαις τῶν βασιλέων οὐδεὶς αὐτῶν ἐπέτυχε· ἦσαν γὰρ ὑπὸ τὴν γῆν μηχανικῶς κηδευμέναι πρὸς τὸ μὴ φανεραὶ εἶναι Jos.

Digitized by Google

puit. Cum ipse tentasset interiora penetrare et Davidis Salomonisque corpora attigisset, ignis exiens duos ejus armigeros combussit.

XL. *De regno Salomonis.*

Post Davidem regnavit Salomo filius ejus annos quadraginta, vir ille admirandus qui a Deo stupendam et supra vires humani ingenii sapientiam acceperat. Et in quadringentesimo quadragesimo anno exitus filiorum Israel, in anno quarto regni sui, in primo mense Nisan, anno vitæ suæ tricesimo tertio, congregavit operariorum octoginta millia, et septuaginta millia qui cæderent lapides, quadraginta millia in monte Libani, præpositosque eorum tria millia sexcentos: quo facto, cœpit Salomon ædificare in monte, qui demonstratus fuerat David patri ejus in area Ornan Jebusæi in qua primo Abraham aram ædificaverat. Lapides acutos rudesque durissimos et molis ingentis habentes decem cubitos crassitudinis, in fundamenta injecit et omnium totius templi murorum ædificationem incepit, ædificavitque urbem et templum Domini per annos septem. Ejus longitudo sexaginta cubitorum erat, latitudo viginti et altitudo centum viginti. Et erat domus duorum tabulatorum, ut ait Josephus, et notum est ex libro Paralipomenon. Nemo autem censeat discordare librum Regum cum libro Paralipomenon eo quod hic longitudo dicatur sexaginta cubitorum, illic vero quadraginta; his enim cubitis addendi sunt viginti cubiti loci dicti Dabir, id est Sancti sanctorum. Illic pariter altitudo dicitur viginti, et quinque cubitorum, hic autem centum viginti quod explicatur per Davidem sacrum exemplar templi tradentem filio suo, et dicentem: « Et tabulata sursum facies. » Docet enim nos Regum historia, non modo duo esse sursum tabulata sed tria; nam dicit Scriptura: « Per cochleam ascendebant in medium tabernaculum, et a medio in tertium. » Latissimus quippe murus habebat cochleam per quam ascenderent. Et deauravit omne tabulatum, et laquearia omnia. Fecit in muris laminas quinque cubitorum et affixit singulas clavis aureis et Cherubim per totum murum insculpsit. Cum ergo domum ornasset lapidibus pretiosis, et auro de Ophir eam deaurasset, ut dicitur, et muros et tegumenta et postes et ostia, operuit eam laminis æreis deauratis. « Oraculum autem in medio domus in interiore parte fecerat ut poneret ibi arcam fœderis Domini. Porro oraculum habebat viginti cubitos longitudinis, et viginti cubitos latitudinis, et viginti

Μ'. *Περὶ τῆς βασιλείας Σολομῶντος.*

[58] Μετὰ γοῦν Δαυὶδ ἐβασίλευσε Σολομών, ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ἔτη μ', [58] ὁ [59] τὴν πανθαύμαστον (52[a]) καὶ θεόσδοτον σοφίαν τὴν ὑπὲρ ἄνθρωπον ὁ θαυμάσιος οὗτος δεξάμενος. [57] (2) Καὶ ἐν τῷ τετρακοσιοστῷ καὶ μ' ἔτει τῆς ἐξόδου τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, ἐν τῷ δ' ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ, ἐν τῷ α' μηνὶ Νισάν, ὑπάρχων ἐτῶν λγ' συνήγαγεν [58] « ἐργάτας, χιλιάδας π', καὶ λατόμους, χιλιάδας υ' ἐν τῷ Λιβάνῳ ὄρει, καὶ ἐπιστάτας ςχ [59] » προστησάμενος, ἀπήρξατο τῆς οἰκοδομῆς [60] « ἐν ὄρει οὗ ὤφθη Κύριος Δαυὶδ, τῷ πατρὶ αὐτοῦ, ἐν ἅλῳ [61] Ὀρνᾶ τοῦ Ἰεβουσαίου, ἐν ᾧ καὶ πρότερον Ἀβραὰμ θυσιαστήριον ᾠκοδόμησεν. **134** Καὶ δὴ λίθους ἀκροτόμους καὶ ἀπελεκήτους ἤτοι ἀδαμαντίους καὶ παμμεγέθεις λίαν εἰς τὰ θεμέλια θέμενος, ἔχοντας πήχεις ι' τὸ πάχος, καὶ πάσης ὁμοῦ τῆς δομήσεως τοῦ τοίχου τοῦ ναοῦ [62], ᾠκοδόμησε τὴν πόλιν καὶ τὸν ναὸν Κυρίου ἐν ἔτεσιν ζ', μῆκος πήχεων ξ', εὖρος πήχεων κ', καὶ ὕψος πήχεων ρκ' · » διόροφον [63] γὰρ ἦν, ὡς φησιν Ἰώσηπος, ὅπερ οὖν καὶ ἡ τῶν Παραλειπομένων βίβλος δεδήλωκεν. (3) Μηδεὶς δὲ νομιζέτω τήνδε τὴν βίβλον πρὸς τὰς Βασιλείας διαφωνεῖν [64], ἐπειδὴ τοῦ ναοῦ τὸ μῆκος ἐνταῦθα μὲν εὑρίσκομεν πήχεων ξ', ἐκεῖ δὲ μ' · εὑρήσεις δὲ πρὸς τοῖς μ', ἄλλας κ' τοῦ καλουμένου Δαβὶρ, τούτεστι τοῦ Ἁγίου τῶν ἁγίων · οὕτω πάλιν ἐκεῖ μὲν τὸ ὕψος πήχεων κε', ἐνταῦθα δὲ ρκ', ἀμέλει γε καὶ ἐν τῷ παραδείγματι προϋπέφηνεν ὁ θεῖος Δαυὶδ πρὸς τὸν υἱὸν λέγων · « Καὶ τὰ ὑπερῷα ποιήσεις. » Καὶ γὰρ ἡ ἱστορία διδάσκει τῶν Βασιλειῶν, ὅτι οὐ μόνον διόροφα, ἀλλὰ καὶ τριόροφα εἶχεν ὁ οἶκος ὑπερῷα · Ἑλικτὴ γάρ, φησὶν [65], ἡ ἀνάβασις [66] ἦν εἰς τὴν μέσην καὶ ἐπὶ τῆς μέσης εἰς τὰ τριόροφα. Εὐρύτατος γὰρ ὑπάρχων ὁ τοῖχος, κοχλιοειδῆ τὴν ἀνάβασιν εἶχεν. (4) [67] « Καὶ κατεχρύσωσε τὸ ὑπερῷον ὅλον καὶ πᾶν τὸ ἔδαφος, καὶ [68] τοῖς τοίχοις ποιήσας πλίνθους [69] χρυσᾶς πενταπήχεις, ἐφ' ἑκάστης πλίνθου καθήλωσε τέσσαρας [70], καὶ Χερουβὶμ ἐπὶ τὸν τοῖχον ὅλον ἐγλυψεν. (5) Κατακοσμήσας οὖν λίθοις τιμίοις καὶ χρυσίῳ τῷ ἐκ Σουφὶρ καταχρυσώσας τὸν οἶκον, ὡς εἴρηται, καὶ τοὺς τοίχους, καὶ τὰ ὁροφώματα, καὶ τοὺς πυλῶνας, καὶ τὰ θυρώματα, κεραμίσι χαλκαῖς κεχρυσωμέναις τοῦτον ἐσκέπασε. (6) [60] Καὶ διαχωρίσας ἔνδοθεν τοῦ ναοῦ μέσον τοποτεθῆναι τὴν κιβωτὸν ἐκεῖ διαθήκης Κυρίου, πήχεων κ' τὸ μῆκος, καὶ τὸ πλάτος πήχεων κ', καὶ τὸ ὕψος αὐτοῦ πήχεων κ', περιέσχεν αὐτὸν καὶ τὴν θύραν αὐτοῦ χρυσίῳ συγκεκλεισμένῳ, ὃ καὶ Ἅγια ἁγίων καὶ Δαβὶρ ἐκαλεῖτο. (7) [61] Καὶ

Variæ lectiones et notæ.

[56] χρύσιον l. χρύσεον cod. [58] 990 (4165) Glyc. 339,1-340,19. [59] ὃς cod. [57] 987 (4168). [58] II Par. II, 2. [59] ςχ? ω' Par. [60] II Par. III, 1-40. [61] Nota ἐν ἅλωνι cod. [62] ἀρξάμενος; cf. II Par. III, 2 Καὶ ταῦτα ἤρξατο Σ. τοῦ οἰκοδομῆσαι τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ [63] δίορον cod. [64] I Reg. VI, 2. — δὲ ξ' Varr. — τὸ ὑ. π. λ', τὸ ἁπλοῦν. [65] I Reg. VI, 8. [66] ἡ ἀνάμεσις cod. [67] I Reg. VI, 21 31; I Par. III, 9. [68] ἐν? πλὴν cod. bis. [69] φοίνικας I Reg. VI, 29. [70] I Reg. VI, 19, 20. [61] I Reg. VI, 25-28.

Digitized by Google

δύο Χερουβὶμ κατασκευάσας ἐκ ξύλων ἀσήπτων, ἀνὰ πήχεων ι' τὸ μέγεθος καὶ ἀνὰ πήχεων ε' τὰ πτερύγια ἔχοντας, πτέρυγος πτέρυξ ἥπτετο· καὶ **135** ἀμφοτέρων αἱ λοιπαὶ δύο πτέρυγες, τοῦ τοίχου τοῦ οἴκου καὶ αἱ πτέρυγες αὐτῶν διαπετασμέναι πήχεων [62] κ', ἃ καὶ περιχρυσώσας ἔστησεν ἑκατέρωθεν, μέσον δὲ τοῦ ἐσωτάτου οἴκου πρὸς τὸ τὴν κιβωτὸν συγκαλύπτειν, οὗ καὶ κατὰ πρόσωπον ἐποίησε θυσιαστήριον χρυσοῦν ἐσώτερον τοῦ καταπετάσματος, ἐν ᾧ τῆς προθέσεως ἄρτοι ἔκειντο· τὸ δὲ καταπέτασμα ποιήσας ἐξ ὑακίνθου, καὶ κοκκίνου, καὶ βύσσου, καὶ πορφύρας, ἐξύφανεν αὐτὸ χερουβίμ. (8) [63] Τῷ δὲ ναῷ συνῳκοδόμησε πλευρὰς [64] κυκλόθεν ἔξω ἀπὸ [65] πήχεων, ἃς καὶ μέλαθρα κέκληκεν, ὥστε τὴν οἰκοδομίαν συνέχειν, καὶ μηδένα τῶν Λευιτῶν (32ᵇ) προσψαύειν τοῖς τοῦ ναοῦ τοίχοις· « Ὅτι διάστημα, φησὶν, δέδωκα τῷ οἴκῳ, ὅπως μὴ ἐπιλαμβάνωνται τῶν τοίχων τοῦ οἴκου · » μόνοις γὰρ ἱερεῦσιν εἰσιτὸς ἦν ὁ πρῶτος ναὸς ὁ καλούμενος Ἅγια· εἰς δὲ τὰ Ἅγια τῶν ἁγίων οὐδὲ τούτοις ἐμπεμβαίνειν ἐξῆν, ἀλλὰ μόνος ὁ ἀρχιερεὺς ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ. (9) Πάντα μὲν χρυσὸς συνεκάλυπτεν, καὶ τὰ χερουβὶμ [66] καὶ τοὺς τοίχους καὶ θύρας, ὥστε μηδεμίαν σχεδὸν ἑτέραν ὕλην ἔνδοθεν ὁρᾶσθαι· ὅτι δὲ καὶ μαρμάροις καλλίστοις ὁ ναὸς ἐπεποίκιλτο, δηλοῖ πάλιν ἡ ἱστορία λέγουσα [66]· « Ὄνυχος καὶ λίθου πληρώσας πολυτελοῦς, λίθους ποικίλους καὶ πάντα λίθον τίμιον εἰς πλῆθος. » (10) [67] Δύο δὲ στύλους [68] ποιήσας χαλκοῦς ἀνὰ πήχεων λε' τὸ ὕψος καὶ τὰς κεφαλὰς ἔχοντας ἀνὰ πήχεων ε' καὶ σπαρτίον δεκάπηχυν περικυκλῶν, ἑκάστῳ στύλῳ τὸ πάχος, καὶ χρυσοπετάλην, ἐκ δακτύλων [69] τὸ κάχος, περικαλύψας, ἔστησεν [70] αὐτοὺς κατὰ πρόσωπον τοῦ ναοῦ, ἕνα ἐκ δεξιῶν καὶ ἕνα ἐξ εὐωνύμων, καλέσας τὸ ὄνομα τοῦ μὲν Κατόρθωσις, τοῦ δὲ Ἰσχύς. Ἐπὶ δὲ τῶν κεφαλῶν ἐποίησεν [71] « ἔργον κρεμαστὸν δεδικτυωμένον » ἐκ χρυσοῦ « καὶ κώδωνας χρυσοῦς υ' εἰς τὰ β' δίκτυα καὶ δύο γένη ῥοΐσκων [72] ἐν τοῖς δικτύοις, ἃ ἐστιν ἐπάνω τοῦ στύλου. » Καὶ ποιήσας χαλκοῦν δίκτυον ἐκ δακτυλίων, καὶ κώδωνας ω' χαλκοῦς ταλαντιαίους ἐπ' αὐτοῦ ἐξαρτήσας, ἐπέθηκεν αὐτῷ ἐπὶ μηχανημάτων ὑψηλῶν, ἐξεχόντων τοῦ ναοῦ πήχεις κ', ὅπως ἐπισκιάζοι **136** τὸ ἔργον καὶ ἀποσοβοῖ τὰ ὄρνεα ἐφιζάνοντα καὶ ἐκκρίνοντα, μολύνειν μέλλοντα, τῷ κτύπῳ τῶν κωδώνων ἀεὶ κινουμένων καὶ ἀναριπιζομένων [73]. (11) [74] Καὶ ἐποίησε θυσιαστήριον χαλκοῦν, πήχεων κ' τὸ μῆκος, καὶ πήχεων κ' τὸ πλάτος, καὶ πήχεων ι' τὸ ὕψος [75], ὡσαύτως καὶ θάλασσαν ποιήσας χαλκῆν [76] χυτὴν στρογγύλην, καὶ τὰ ὑποστηρίγματα αὐτῆς, ἐχου-

cubitos altitudinis, et operuit illud cum ejus porta auro obriso, » et vocatum est Sanctum sanctorum et Dabir. Et fecit duos Cherubim de lignis imputrescibilibus decem cubitorum altitudinis, habebantque alas quinque cubitorum latitudinis et alæ duæ se invicem contingebant et utriusque alæ parietem tangebant. Extensarum alarum longitudo erat viginti cubitorum. Duos Cherubim auro operuit posuitque in utraque oraculi parte in medio domus interioris ad tegendam arcam. Ante eam et intra velum fecit altare aureum, in quo panes propositionis ponebantur; velum autem fecit ex hyacintho, cocco et bysso et purpura, et eo Cherubim obduxit. Cum templo ædificavit quoque latera in gyrum extrinsecus, quæ vocata sunt cubicula; quo factum est ut utrumque ædificium fuerit contingens, nullusque Levitarum tetigerit ipsos parietes templi. Dicitur enim : « Intervallum dedi domui, ut muros templi nemo tangeret. Solis sacerdotibus pervium erat primum templum vocatum Sanctum. Nefas autem erat eosdem intrare in Sanctum sanctorum, quod soli licebat summo pontifici, et semel tantum in anno. Omnia auro tegebantur, et Cherubim, et muri, et altaria, ita ut nulla fere alia materia interius videretur. Distinctum erat templum variis pulcherrimisque marmoribus quod ex historia patet dicente : « Onyx et lapides pretiosi multi erant; varios lapides et omnia marmora magni pretii innumera disposuit. » Finxit et duas columnas æreas triginta quinque cubitorum altitudinis et capitella quinque cubitorum altitudinis, Linea decem cubitorum ambiebat columnam utramque. Circa columnas ex ære solidas circumduxit laminam auream digiti unius crassitudinis, posuitque eas in vestibulo templi, unam a dextris, et unam a sinistris, vocavitque unam Rectitudinem (Jachin), alteram vero Fortitudinem (Booz). In capitellis fecit rete appensum ex auro, malogranata quoque quadringenta pro duobus retiaculis, et binos ordines malogranatorum in retiaculis quæ sunt super columnas. Fecit porro rete aureum ex maculis, suspenditque in eo malogranata octingenta appendentia singula talentum unum, extenditque illud super machinis excelsis e templo prominentibus cubitis viginti, ut a solis ardore opus inferius protegeretur, et sonitu campanularum semper agitatarum et motarum fugarentur aves ne supersederent, fœdarentque sordibus. Fecit quoque altare æneum viginti cubitorum longitudinis, et viginti cubitorum latitu-

Variæ lectiones et notæ.

[62] πηχ. cod.; sed mox habet πηχῶν totis litteris. [63] I Reg. VI, 5, 6. [64] Πλευρὰ — ἃ cod. [65ᵇ] ε', ς', ζ'? [66] συνεκάλυπτεν, καὶ τὰ χερ. l. συνεκάλυπτεν, καὶ τὰ ὁροφώματα καὶ τὸ ἔδαφος καὶ τὰ χερ. cod. [66] II Par. III, 6? [67] I Reg. VII, 15. [68] δύο δίκτυα I Reg. VII, 17. [69] δακτύλων l. δακτύλου? (δακτύλ. cod. cf. infra δακτυλίων. [70] ἐστ. τοὺς στύλους τοῦ αἰλὰμ τοῦ ναοῦ 21. [71] II Par. III, 17; I Reg. VII, 18. [72] II Par. IV, 13. ῥ. ἐν τῷ δικτύῳ τῷ ἑνὶ — τοῦ συγκαλύψαι τὰς δύο γωλὰθ τῶν χωθαρὲθ (στρεπτὰ κεφαλίδων), ἃ. [73] κινούμενα καὶ ἀναριπιζόμενα cod. [74] II Par. IV, 1-6. [75] εὖρος l. [76] θ. γ. ι' πήχεων τὴν διαμέτρησιν, στρ. κυκλόθεν καὶ ε' π. τὸ ὑ. καὶ τὸ κ. λ' π.

Digitized by Google

dinis, et decem cubitorum altitudinis. Præterea fecit mare æneum rotundum per circuitum, pariter et bases ejus. Ejus autem altitudo quinque cubitorum erat, circuitus triginta trium cubitorum, crassitudo unius palmæ manus, et capiebat tria millia metretas. Posuitque subter illud vitulos duodecim fusiles magnos ; porro sacerdotes lavabantur in ea. Fecit basin æneam, et posuit eam in medio basilicæ, habentem quinque cubitos longitudinis, et quinque cubitos latitudinis, et tres cubitos altitudinis. Fecit et mensas æneas decem, conchas decem, et candelabra aurea magna decem, et posuit ea in templo, quinque a dextris et quinque a sinistris. Fecit phialas aureas centum, thuribula, thymiasteria et vasa in ingenti multitudine, nec defecit copia auri. Cum ergo completum esset omne opus, intulerunt sacerdotes arcam fœderis Domini in Sancta sanctorum subter alas Cherubim, et incipientibus sacerdotibus confiteri Domino in tybis, cymbalis et organis, nebula impleta est domus Domini et gloria magna, et non poterant sacerdotes stare et ministrare propter nebulam. Rex vero Salomon cum ascendisset super basim æneam, Deumque adorasset, palmis ad cœlum extentis, ait : « Domine Deus Israel, non est similis tui Deus in cœlo et in terra ; » et reliqua orationis verba. « Cumque desiisset Salomon fundere preces, ignis descendit de cœlo et devoravit holocausta et victimas, et majestas Domini implevit domum. Et omnes filii Israel videbant descendentem ignem et gloriam Domini super domum, et corruentes proni in terram super pavimentum stratum lapide, adoraverunt et laudaverunt Dominum : Quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia ejus. Et tunc Salomon dedicavit templum et mactavit boum viginti duo millia, et arietum centum viginti millia, fecitque festivitatem magnam. Et omnis Israel cum eo erat in templo manducans et bibens coram Domino diebus septem, et in die octava benedicens Deum dimisit populum. » Postquam oravisset pro templo et pro populo, visus est ei Dominus dicens : « Exaudivi orationem tuam et deprecationem tuam ; sanctificavi domum hanc quam ædificasti, ut ponerem nomen meum ibi in sempiternum, et erunt oculi mei et cor meum ibi cunctis diebus. Tu quoque si ambulaveris coram me sicut ambulavit pater tuus, in simplicitate cordis et in æquitate, et feceris omnia quæ præcepi tibi, et legitima et judicia mea servaveris, ponam thronum regni tui super Israel in sempiternum, sicut locutus sum David patri tuo dicens : « Non au-

A σαν [77] τὸ μὲν ὕψος πήχεων ε', τὸ δὲ κύκλωμα πήχεων λγ', τὸ πάχος παλαιστῆς [78], χωροῦσαν [79] τρισχιλίους μετρητάς, ἔστησεν ὑποκάτω αὐτῆς [80] μόσχους ιβ' χυτοὺς μεγάλους, πρὸς τὸ νίπτεσθαι τοὺς ἱερεῖς ἐν αὐτῇ [81]. (12) [82] Ποιήσας βάσιν χαλκῆν πήχεων [83] ε' τὸ μῆκος, καὶ ε' τὸ πλάτος, καὶ γ' πήχεων τὸ ὕψος αὐτῆς, καὶ ἔθηκεν αὐτὴν ἐν μέσῳ τῆς αὐλῆς τοῦ ἱεροῦ. (13) [84] Καὶ ἐποίησε τραπέζας χαλκᾶς ι', καὶ λουτῆρας ι', καὶ λυχνίας χρυσᾶς ι' μεγάλας, καὶ ἔθηκεν ἀνὰ ε' ἐκ δεξιῶν τοῦ ναοῦ καὶ ἀνὰ ε' ἐξ ἀριστερῶν. (14) [85] Ἐποίησε δὲ φιάλας χρυσᾶς ρ', καὶ θυΐσκας, καὶ πυρεῖα, καὶ σκεύη εἰς πλῆθος, ὅτι οὐκ ἐξέλειπεν ἡ ὁλκὴ τοῦ χρυσίου [86]. » (15) [87] Ἐπεὶ οὖν συνετελέσθη πᾶν ἔργον, εἰσήγαγον οἱ ἱερεῖς τὴν κιβωτὸν τῆς διαθή-

B κης Κυρίου εἰς — τὰ Ἅγια τῶν ἁγίων ὑποκάτω τῶν πτερύγων τῶν χερουβίμ, καὶ ἀρξαμένων ἐξομολογῆσαι τῷ Κυρίῳ [88] ἐν σάλπιγξι, καὶ ἐν κυμβάλοις, καὶ ἐν ὀργάνοις, ἐπλήσθη νεφέλης ὁ οἶκος Κυρίου καὶ δόξης πολλῆς. Καὶ οὐκ ἠδύναντο οἱ ἱερεῖς στῆναι καὶ λειτουργεῖν ἀπὸ προσώπου τῆς νεφέλης [89]. Ὁ δὲ βασιλεὺς Σολομών, ἀναβὰς ἐπὶ τὴν χαλκῆν βάσιν καὶ τῷ Θεῷ προσκυνήσας, διεπέτασε τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανὸν λέγων· « Κύριε, ὁ Θεὸς Ἰσραήλ, οὐκ ἔστιν ὅμοιός σοι Θεὸς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς, » καὶ τὰ ἑξῆς τῆς εὐχῆς [90]. « Καὶ ὡς συνετέλεσεν εὐχόμενος, κατέβη πῦρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ κατέφαγε (33ª) τὰ ὁλοκαυτώματα καὶ τὰς θυσίας, καὶ δόξα Κυρίου ἐπλήρωσε τὸν οἶκον. »

C [91] Καὶ πάντες υἱοὶ Ἰσραὴλ ἐθεώρουν τὸ πῦρ· καὶ ἡ δόξα Κυρίου ἐπὶ **137** τὸν οἶκον, καὶ ἔπεσαν ἐπὶ πρόσωπον εἰς τὴν γῆν ἐπὶ τὸ λιθόστρωτον προσκυνοῦντες καὶ αἰνοῦντες Κυρίῳ, ὅτι ἀγαθὸς, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ [92]. (16) Καὶ τότε Σολομὼν ἐνεκαίνισε τὸν ναὸν, θύσας μόσχων χιλιάδας κβ' καὶ προβάτων χιλιάδας ρκ', ποιήσας ἑορτὴν μεγάλην. Καὶ πᾶς Ἰσραὴλ μετ' αὐτοῦ ἐν τῷ ναῷ ἐσθίων καὶ πίνων καὶ εὐφραινόμενος ἐνώπιον Κυρίου ἡμέρας ζ', τῇ δὲ η' ἡμέρᾳ, εὐλογήσας τὸν λαὸν ἀπέστειλε. » (17) [93] Καὶ μετὰ τὸ προσεύξασθαι αὐτὸν ὑπὲρ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ λαοῦ, ὤφθη αὐτῷ ὁ Κύριος λέγων· « Ἤκουσα τῆς φωνῆς τῆς προσευχῆς σου καὶ ἡγίακα τὸν οἶκον τοῦτον, ὃν ᾠκοδόμησας τοῦ θέσθαι τὸ ὄνομά μου ἐκεῖ εἰς τὸν αἰῶνα. Καὶ ἔσονται οἱ

D ὀφθαλμοί μου ἐκεῖ καὶ ἡ καρδία μου πάσας τὰς ἡμέρας. Καὶ σὺ, ἐὰν πορευθῇς ἐνώπιόν μου, καθὼς ἐπορεύθη Δαυὶδ ὁ πατήρ σου ἐν ὁσιότητι καρδίας αὐτοῦ καὶ εὐθύτητι, τοῦ ποιεῖν κατὰ πάντα, ἃ ἐνετειλάμην αὐτῷ, καὶ τὰ προστάγματά μου καὶ τὰς ἐντολάς μου φυλάξῃς [94], ἀναστήσω τὸν θρόνον τῆς βασιλείας σου ἐπὶ Ἰσραὴλ εἰς τὸν αἰῶνα, καθὼς ἐλάλησα τῷ πατρί σου λέγων· « Οὐκ ἐξαρθήσεταί

Variæ lectiones et notæ.

[77] ἔχουσα cod. [78] καὶ τὸ π. αὐτῆς π. 5 χωροῦσαν cod. μ. γ 5. [79] Nota χωροῦ cod. [80] καὶ ὁμοίωμα μόσχων ὑπ. ἀ. 3,4. [81] καὶ ἡ θάλασσα εἰς τόν. τ. l. ἐν. ἀ. 6. [82] II Par. vi, 13 [83] καὶ πήχ. cod. [84] II Par. iv, 8. [85] II Par. iv, 8,21,18. [86] χαλκοῦ 18. [87] I Reg. viii, 6. [88] I Reg. viii, 10 ; II Par. v, 12-14. [89] II Par. vi, 12-14. [90] III Par. vii, 1. [91] II Par. vii, 3-10. [92] Cod. 163,15-164,14 ; I Reg. viii, 65,66. [93] II Par. viii, 12 ; I Reg. ix, 3-9 ; Glyc. 338,17-19. [94] φυλάξῃς l. φυλάξᾳ LXX (φυλάξεις cod.)

Digitized by Google

ἀνὴρ ἡγούμενος ἐν Ἰσραήλ. » Ἐὰν δὲ ἀποστραφέντες ἀποστραφῆτε ὑμεῖς καὶ τὰ τέκνα ὑμῶν ἀπ' ἐμοῦ, καὶ μὴ φυλάξητε τὰς ἐντολάς μου, καὶ πορευθῆτε, καὶ δουλεύσητε θεοῖς ἑτέροις καὶ προσκυνήσητε αὐτοῖς, ἐξαρῶ τὸν Ἰσραὴλ ἀπὸ τῆς γῆς, ἧς ἔδωκα αὐτῷ, καὶ τὸν οἶκον τοῦτον, ὃν ἡγίασα ἐν ὀνόματί μου, ἀπορρίψω ἀπὸ προσώπου μου. Καὶ ἔσται Ἰσραὴλ εἰς ἀφανισμὸν καὶ εἰς λάλημα εἰς τὰ ἔθνη πάντα· καὶ ὁ οἶκος οὗτος ὁ ὑψηλὸς καὶ μέγας, ἔσται πᾶς ὁ διαπορευόμενος δι' αὐτοῦ, ἐκστήσεται καὶ συριεῖ, καὶ ἐροῦσιν· « Ἀνθ' ὧν ἐγκατέλιπον Κύριον τὸν Θεὸν αὐτῶν καὶ ἀντελάβοντο θεῶν ἀλλοτρίων, διὰ τοῦτο ἐπήγαγε Κύριος τὴν κακίαν ταύτην. »

(18) Τὸν μέντοι ναὸν ὁ Σολομὼν μέσον τῆς πόλεως δειμάμενος [95] κατὰ νῶτον τετραμμένον καὶ τὰ ὄπισθεν πρὸς βορρᾶν ἔχοντα, λιθίνῳ περιβόλῳ τοῦτον συνέκλεισε [96]. (19) Τὴν δὲ πόλιν μεγίστην καὶ περικαλλῆ καταρτίσας ἐκ λίθων λευκῶν καὶ ὅλην καταστρώσας **138** καὶ τὸ περίμετρον αὐτῆς ποιήσας ἀπὸ τείχους εἰς τεῖχος, μεταξὺ τὸ διάστημα ἔχουσαν στάδια μ', μίλια ἓξ ἥμισυ, δυσάλωτον ταύτην πάντοθεν κατεσκεύασε. Περιτειχίσας γὰρ αὐτὴν τρισὶ τείχεσι καὶ φάραγξιν ἀπερρογυίαις [97] κατάῤῥυτον ὕδασιν ὅλην ἐποίησεν, ὥστε ἐκ τῆς ἀπορρογίας τοὺς κήπους αὐτῶν καταρδεύεσθαι· (ἔκειτο γὰρ ἡ πόλις ἐπὶ μετεώρου καὶ τραχέως τόπου, ἐν ᾧ ὑπῆρχε πηγή τις πολύῤῥυτος ἀενάως ἐπιῤῥέουσα. Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα ὕδατα ἔβρυον ἐν αὐτῇ πότιμα [καὶ] ἀδιάλειπτα). (20) Ὁ δέ γε λαμπρὸς καὶ περιώνυμος ναὸς ἐκεῖνος, ἀξιάγαστος ὢν ἀληθῶς καὶ περίδοξος πάνυ καὶ τῆς Σολομῶντος σοφίας ἐνάρετος κήρυξ, μᾶλλον δὲ τοῦ προστεταχότος γενεσιουργοῦ πάντων Θεοῦ καὶ συνεργήσαντος. Οὐ γὰρ γέγονε τοιοῦτος ναὸς ἐπὶ τῆς γῆς, ὅθεν καὶ Ἰουδαῖοι ἐπὶ τῇ μεγαλουργίᾳ τούτου καὶ πολυολβίᾳ σεμνυνόμενοι ἔλεγον· « Ναὸς Κυρίου, ναὸς Κυρίου, ναὸς Κυρίου. » Καὶ γὰρ ὁ διαταξάμενος ἐκέλευσεν αὐτὸν μετὰ φιλοτιμίας γενέσθαι πολλῆς, ἐπειδὴ κἀκεῖνοι τοῖς σωματικοῖς μᾶλλον ἐφείλκοντο καὶ ἐφέροντο. Καὶ οὐκ ἐν τούτοις μόνον σεμνὸς ἦν, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ εἶναι καὶ μόνον ἐν τῷ κόσμῳ· οἱ γὰρ (33b) ἀπὸ τῶν περάτων τῆς γῆς ἐκεῖσε ἤρχοντο καὶ μάλιστα μετὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους· καὶ τοῦτο δηλῶν ὁ Λουκᾶς ἐν ταῖς Πράξεσιν ἔλεγεν [98]. « Ἦσαν ἐκεῖ Πάρθοι, καὶ Μῆδοι, καὶ Ἐλαμῖται, καὶ οἱ κατοικοῦντες Μεσοποταμίαν, Ἰουδαίαν τε καὶ Καππαδοκίαν, Πόντον καὶ τὴν Ἀσίαν, Φρυγίαν τε καὶ Παμφυλίαν, Αἴγυπτον καὶ τὰ μέρη τῆς Λιβύης τῆς κατὰ Κυρήνην. » Οἱ οὖν πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης ἐκεῖ συνήγοντο, καὶ πολυθρύλλητον ἄγαν καὶ διαβόητον ἐτύγχανε τοῦ ναοῦ τὸ ὄνομα. Κἂν διαφόρως κατελύθη, καὶ πάλιν

feretur vir de genere tuo de solio Israel. Si autem obstinate aversi fueritis vos et filii vestri, non custodientes, mandata mea, sed abieritis et colueritis deos alienos et adoraveritis eos, auferam Israel de superficie terræ quam dedi eis, et templum quod sanctificavi nomini meo, projiciam a conspectu meo eritque Israel in proverbium et in fabulam cunctis populis. Et domus hæc erit in exemplum ; omnis qui transierit per eam stupebit et sibilabit et dicet : « Quia dereliquerunt Dominum Deum suum, et secuti sunt deos alienos, idcirco induxit Dominus super eos omne malum hoc. »

Ædificatum est templum in medio urbis ; dorsum et posteriora ejus versus Aquilonem erant, cinxitque illud Salomon muro lapideo. Urbem maximam et pulcherrimam construxit lapidibus albis, totamque planam effecit. Perimetrum fecit a muro ad murum, spatiumque erat quadraginta stadiorum, et ex omni parte difficilis expugnatu omnino erat civitas. Triplici enim muro circumcinxit eam, profundisque foveis excavatis perviam aquis totam reddidit, ita ut et ipsi horti aquis fluentibus irrigarentur. Sedebat civitas in loco excelso adituque difficili, in quo erat fons abundans semper fluens. Multi alii fontes quorum aquæ potabiles et indeficientes erant, in urbe scatebant. Templum vero hoc clarum famosumque, mirabile et sane inclytum sapientiæ Salomonis eximius erat præco, præsertim vero sapientiæ illius, qui prior illud ordinaverat, universorum scilicet Creatoris qui ædificantes adjuverat. Non enim simile fuit templum super terram, unde Judæi de ejus magnificentia et majestate gloriantes dicebant : « Templum Domini, templum Domini, templum Domini ! » Jusserat Dominus templum hoc fieri cum magnificentia, quia Judæi plus æquo rebus temporalibus adhærebant. Non autem in ista sola magnificentia sita erat ejus gloria, sed inde proveniebat quod solum esset in mundo universo ; ad illud enim veniebant Judæi a finibus terræ, et præsertim in temporibus novissimis ; quod indicat Lucas in Actibus apostolorum dicens : « Erant ibi Parthi et Medi et Elamitæ, et qui habitant Mesopotamiam, Judæam et Cappadociam, Pontum et Asiam, Phrygiam et Pamphyliam, Ægyptum et partes Libyæ quæ est circa Cyrenem. » Viri igitur ex omni terra huc confluebant, unde celebre multum et famosum factum est nomen templi, etsi destructum fuerit reædificatum, usque ad extremam ejus ruinam. Omnia quæ collegit sapientia Salomonis visa sunt sacro Ezechiel post

Variæ lectiones et notæ.

[95] δημ. cod. [96] Ced. 161,15-20. [97] ἀπερογγύες cod. [98] Act. II, 9,10.

Digitized by Google

eversionem civitatis et templi et post abductionem populi captivi in Babylonem.

τῷ θεσπεσίῳ Ἰεζεκιὴλ ὥπται σαφῶς μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς πόλεως καὶ τοῦ ναοῦ, τὴν εἰς Βαβυλῶνα τοῦ λαοῦ αἰχμαλωσίαν.

Fecit sibi Salomon thronum quoque eburneum ex magnis elephantorum dentibus. Sex erant gradus, et a tergo erant capita boum hinc et inde et duo leones stabant juxta brachiola; alii duodecim leones stabant super sex gradus ex utraque parte. Quod solium vestivit ex omni parte auro purissimo, nec solium fuit tale in universis regiis, super quod sedens vestitus veste splendida et pretiosa vir ille mirabilis et sapientissimus Spiritus Dei dona canebat. Inde dicit Dominus : « Nec Salomon in omni gloria sua coopertus est sicut unum ex istis, » indicans eum quasi maximum et clarissimum regem in divitiis et gloria. « Præterea fecit clypeos ductiles aureos octingentos, lanceas quadringentas, aliaque arma aurea multa. Et omnia vasa domus ejus et piscina erant ex auro; non erat argentum, nec alicujus pretii putabatur in diebus Salomonis, quia classis regis ibat in Tharsis semel per tres annos, deferens inde aurum et argentum et dentes elephantorum et simias. Fecitque Salomon ut tanta esset abundantia argenti in Jerusalem quanta et lapidum et cedrorum collegit multitudinem quasi sycomoros. » (Cedros illas imputrescibiles esse dicit Theodoretus et sicut cypressos et abietes difficile corrumpi, et omnino albas esse, nec nostris similes.)

A φκοδομήθη μέχρι τῆς ἐσχάτης αὐτοῦ καταπτώσεως.

Καὶ ἁπλῶς ὅσα ἡ Σολομῶντος κατεσκεύασε σοφία,

(21) [99] Ὁ τοίνυν Σολομὼν ποιήσας ἐλεφάντινον θρόνον ἐκ μεγάλων ὀδόντων, ἔχοντα σταθμοὺς ς' καὶ προτομὰς μόσχων ἐκ τῶν **139** ὀπίσω αὐτοῦ ἔνθεν καὶ ἔνθεν καὶ λέοντας ιβ' παρὰ τὰς χεῖρας ἑστηκότας, καὶ ἄλλους ιβ' λέοντας ἑστῶτας ἐπὶ τῶν ἕξω ἀναβαθμῶν (ἐκατέρωθεν περιεχρύσωσεν αὐτοὺς χρυσίῳ δοκίμῳ, ὅπερ « οὐ γέγονεν οὕτω πάσῃ βασιλείᾳ » πώποτε, ἐφ' ᾧ καθεζόμενος μετὰ λαμπρᾶς καὶ πολυτελοῦς ἐσθῆτος ὁ θαυμάσιος καὶ πάνσοφος ἀνὴρ ἐκεῖνος, τὰς τοῦ θείου Πνεύματος χάριτας διηγόρευσεν. Διό

B φησιν ὁ Κύριος [1] · « Οὐδὲ Σολομὼν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἓν τούτων, » ὑπεμφαίνων ὡς ὑπέρτερος ἦν καὶ περιφανέστερος βασιλέων πάντων ἔν τε πλούτῳ καὶ δόξῃ). (22) [2] « Καὶ σὺν τούτοις ἐποίησε θυρεοὺς χρυσοῦς ἐλατοὺς ω' μεγάλους [3], καὶ δόρατα τ', καὶ ἕτερα ὅπλα χρυσᾶ πλεῖστα. Καὶ μέντοι καὶ τὰ σκεύη τοῦ οἴκου αὐτοῦ καὶ οἱ λουτῆρες χρυσᾶ πάντα ὑπῆρχον. Καὶ οὐκ ἦν ἀργύριον λογιζόμενον ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ [4], ὅτι ναῦς αὐτοῦ ἐπορεύετο εἰς Θαρσὶς καὶ διὰ χρόνων γ' ἤρχετο φέρουσα χρυσίον πολὺ, καὶ ἀργύριον, καὶ λίθους τορνευτοὺς, καὶ ὀδόντας ἐλεφάντων, καὶ πιθήκους. » Καὶ ἔδωκε Σολομὼν [5] τὸ χρυσίον καὶ τὸ ἀργύριον ἐν Ἰερουσαλὴμ ὡς λίθον, καὶ τὰς κέδρους ὡς συκομίνους εἰς πλῆθος. » (Τὰς γάρ τοι καθάπερ δὴ καὶ τὰς κυπαρίσσους τὰς [6] πεύκας κέδρους ἐκείνας ἀσήπτους ἔφη Θεοδώρητος εἶναι, δυσφθάρτους, καὶ λευκοτάτας, καὶ ταῖς παρ' ἡμῖν ἀνομοίας ὑπαρχούσας.)

XLI. *De cibis Salomonis.*

« Erat autem cibus Salomonis per dies singulos triginta cori similæ et sexaginta cori farinæ; decem boves pingues et viginti oves pascuales et centum arietes, excepta venatione cervorum, caprearum atque bubalorum et avium altilium. » Corus autem æquabat triginta modios; omnes vero cori bis mille septingentosque modios æquabant. Qui autem, ea omnia ex Ægypto unoquoque mense devehebant duodecim erant duces.

C

ΜΑ'. *Περὶ τοῦ ἀρίστου Σολομῶντος.*

« [7] Τὸ δέ γε ἄριστον αὐτοῦ ἦν καθ' ἡμέραν κόροι σεμιδάλεως λ', καὶ κόροι ἀλεύρου κεκοπανισμένου ξ', καὶ μόσχοι ἐκλεκτοὶ ι', καὶ πρόβατα ρ' ἐκτὸς ἐλάφων καὶ δορκάδων, ὀρνίθων ἐκλεκτῶν καὶ σιτευτῶν [8]. » (Καὶ ὁ μὲν κόρος ἐπῆτει [8] μοδίους λ', ὁμοῦ γενόμενα μοδίους ,ρψ'. Οἱ δὲ χορηγοῦντες αὐτὰ ἐξ Αἰγύπτου καθ' ἕκαστον μῆνα ἄρχοντες ἦσαν ιβ'.)

XLII. *De regno Salomonis.*

De multa scientia ac sapientia, quam dedit ei Dominus, audi iterum quid dicat Deus ad eum : « Ecce dedi tibi cor sapiens et intelligens in tantum ut nullus ante te similis tui fuerit, nec post te futurus sit; sed et divitias et gloriam tibi dabo, ut nemo fuerit tui similis in regibus cunctis in retro diebus. » Quod significans ait Scriptura : « Dedit quoque Deus sapientiam Salomoni et prudentiam multam nimis et latitudinem cordis, quasi arenam quæ est in littore maris, et præcedebat sapientia Sa-

D

MΒ'. *Περὶ τῆς βασιλείας* [10].

140 [11] Περὶ δὲ τῆς πολλῆς φρονήσεως αὐτοῦ καὶ σοφίας ἦ; ἔλαβε παρὰ τοῦ Θεοῦ, ἄκουσον πάλιν τί φησιν ὁ Θεὸς πρὸς αὐτόν · « Ἰδοὺ, δέδωκά σοι καρδίαν φρόνιμον καὶ σοφήν · ὡς σὺ οὐ γέγονεν ἔμπροσθεν [12], καὶ μετὰ σὲ οὐκ ἀναστήσεται ὅμοιός σοι · καὶ πλοῦτον, καὶ χρήματα καὶ δόξαν δώσω σοι · ὡς σὺ οὐκ ἐγεννήθη ὅμοιός σοι ἐν τοῖς βασιλεῦσιν, καὶ μετὰ σὲ οὐκ ἀναστήσεται. » Τοῦτο δηλοῦσα ἡ Γραφὴ ἐπάγει λέγουσα· [13] « Καὶ ἔδωκεν ὁ Θεὸς τῷ Σολομῶντι φρόνησιν καὶ σοφίαν πολλὴν σφόδρα, καὶ χύμα σο-

Variæ lectiones et notæ.

[99] Περὶ τοῦ θρόνου Σολομῶντος. Cod. 116,11-16; I Reg. x, 18-20. [1] Matth. vi, 29. [2] I Reg. x, 16,17 τ' τριακόσια Cod. 164,20-165,4. [3] Reg. x, 21,22. [4] ἀργόν cod. e glossemate. [5] ὁ βασιλεύς I Reg. x, 27. [6] κυπαρίσσους τὰς l. κυπ. καὶ τάς cod. [7] I Reg. iv, 22-23; Cod. 165,4 8. [8] δ. ἐκλ. σιτευτά 23. [10] Σολομῶντος? Hæc rubrica tota in codice evanuit, forsan π. τῆς σοφίας. [11] Cod. 155,8 166,7. 163,4 8-5. I Reg. iii, 12-13. [12] ἔμπροσθεν l. ἔμπροσθέν σου cod. [13] I Reg. iv, 29,30.

Digitized by Google

φίας ὡσεὶ ἄμμος ἡ παρὰ τὴν θάλασσαν, καὶ ἐπλη- A lomonis sapientiam omnium mortalium et Ægyθύνθη (34ᵃ) ἡ φρόνησις αὐτοῦ ὑπὲρ πᾶσαν φρόνησιν πάντων ἀνθρώπων καὶ ὑπὲρ πάντας φρονίμους Αἰγύπτου. » (2) Δεῖξαι γοῦν βουλόμενος τὴν σοφίαν αὐτοῦ εἰκότως ἐκ τῶν παραλλήλων, καὶ τῶν πάλαι γεγενημένην ἀρίστων σοφῶν ἐμνήσθη· καὶ τοὺς Αἰγυπτίους προσέθηκεν ὡς δοκοῦντας παρὰ πάντας εἶναι σοφωτέρους καὶ φρονιμωτέρους. Καὶ γάρ, ὡς Ἕλληνες ἱστοροῦσι, καὶ Φερεκύδης ὁ Σύριος, καὶ Πυθαγόρας ὁ Σάμιος, καὶ Ἀναξαγόρας ὁ Κλαζομένιος, καὶ Πλάτων ὁ Ἀθηναῖος πρὸς τούτους ἐξεδήμησαν, θεολογίαν καὶ φυσιολογίαν ἀκριβεστέραν μαθήσεσθαι παρ' αὐτῶν ἐλπίσαντες. Καὶ δὴ καὶ περὶ τοῦ Μωϋσέως διεξιὼν ὁ θεῖος λόγος ἔφη, ὅτι « Ἐπαιδεύθη ἐν πάσῃ σοφίᾳ Αἰγυπτίων. » (3) Τούτους, φησὶν, ἅπαντας ὁ Σολομὼν ἀπέκρυψεν, ἅτε θεόθεν τῆς σοφίας τὰ B δῶρα δεξάμενος, ὅθεν ἐπήγαγεν· « Καὶ ἐσοφίσθη [15] ὑπὲρ πάντα ἄνθρωπον, καὶ ἐλάλησε τρισχιλίας παραβολάς, καὶ ἦσαν αἱ ᾠδαὶ αὐτοῦ ε' [16], καὶ ἐλάλησε περὶ τῶν ξύλων, ἀπὸ τῆς κέδρου τῆς ἐν τῷ Λιβάνῳ καὶ ἕως τῆς ὑσσώπου τῆς ἐκπορευομένης διὰ τοῦ τοίχου. Καὶ ἐλάλησε περὶ τῶν κτηνῶν, καὶ περὶ τῶν ἑρπετῶν, καὶ περὶ τῶν πετεινῶν, καὶ περὶ τῶν ἰχθύων [16]. »

ptiorum. » Cum igitur voluisset ostendere sapientiam suam et aliis comparari, jure merito omnium antiquorum sapientium primus habitus est, superavitque Ægyptios qui apud omnes sapientissimi et prudentissimi habebantur. Pherecydes enim Syrius, ut Græci memorant, Pythagoras Samius, Anaxagoras Clazomenius, Platoque Atheniensis ad Ægyptios venerunt, theologiam cognitionemque naturæ ex iis melius se comperturos æstimantes. Et de Moyse ait divinus sermo : « Eruditus est Moyses omni sapientia Ægyptiorum. » Hos omnes, ait Scriptura, Salomon superavit, cum a Deo sapientiæ dona accepisset ; unde etiam dixit : « Et erat Salomon [sapientior cunctis hominibus, et vulgavit tria millia parabolas, et fuerunt carmina ejus quinque milla. Et disputavit super lignis a cedro quæ est in Libano usque ad hyssopum quæ egreditur de pariete. Et disseruit de jumentis et reptilibus et volucribus et piscibus. »

(4) (Τὴν δὲ τούτων ἀπόλαυσιν [17] ὁ πολυΐστωρ Εὐσέβιος οὕτως ἔφη· « Τὰς γάρ τοι βίβλους τοῦ Σολομῶντος τὰς περὶ τῶν Παραβολῶν **141** καὶ ὨΙδῶν, ἐν αἷς περὶ τῶν φυτῶν καὶ παντοίων ζώων φυσιολογήσας, χερσαίων, πετεινῶν, καὶ πνικτῶν [18] καὶ ἰαμάτων πάθους παντὸς γραφείσας αὐτῷ) ἀφ' ὧν οἱ τῶν Ἑλλήνων [19] ἰατροσοφισταὶ σφετερισάμενοι καὶ τὰς ἀφορμὰς εἰληφότες [20] [τὰς οἰκείας C συνεστήσαντο τέχνας· ταύτας], ἀφανεῖς ἐποίησεν Ἐζεκίας ὁ βασιλεύς, ἐπειδὴ τὰς θεραπείας τῶν νοσημάτων ἔνθεν κομιζόμενος ὁ λαὸς, περιώρα τὰς ἰάσεις αὐτῶν [21] παρὰ τοῦ Θεοῦ. » (Καὶ μέντοι καὶ Ἰώσηπος τούτων πολλῶν μέμνηται πονημάτων ἐγγράφως πεποιημένων, ὡς ὅτι καὶ ἐπῳδὰς κατὰ δαιμόνων καὶ ἐξορκισμοὺς ἐπενόησεν, αἷς φησιν διαχρώμενον Ἐλεάζαρον τὸν Ἰουδαῖον ἐπὶ Οὐεσπασιανοῦ καὶ Τίτου δακτύλιον τιθεῖς [22] ἐν τῇ ῥινὶ τοῦ πάσχοντος ἐν σφραγῖδι ῥίζαν ἔχοντα, ἐξ ὧν Σολομὼν ὑπέδειξε· καὶ [23] ὀσφραινόμενον τὸ δαιμόνιον εὐθὺς ἐξέλκεσθαι, σημείου ὑπὸ τοῦ Ἐλεαζάρου τιθεμένου ποτηρίου μεστοῦ ὕδατος ἢ ποδονιπτῆρος, ὃ καὶ συνέτριβε τὸ δαιμόνιον φεῦγον.)

Hanc multiplicem rerum cognitionem memorans Eusebius ait : « Libros Salomonis de Parabolis et Carminibus, in quibus de arbustorum omniumque animalium terrestrium ac volantium ac natantium disseruerat natura, omnique dolori medicamina assignaverat, quæ accipientes Græci medici sua esse dixerunt, delevit Ezechias rex, cum ex his libris morborum curatione excepta, sanitatem a Deo concessam contemneret populus. » Attamen Josephus hæc multa poemata scripta memorat tanquam incantationes exorcismosque factos a Salomone contra dæmones, quibus usum esse aiunt Eleazarum Judæum qui Vespasiano et Tito imperatoribus posuit in naso ægrotantis annulum, cujus umbilico inerat radix ex iis quas docuit Salomon. Cujus odorem cum hausisset, aufugit dæmon. Eleazaro jubente ut biberet vas aqua plenum aut pelluvium, quod dæmonem fugere coegit.

[23] (5) Καὶ ἐμεγαλύνθη Σολομὼν ὑπὲρ πάντας τοὺς βασιλεῖς τῆς γῆς πλούτῳ καὶ φρονήσει. Καὶ πάντες D ὡ βασιλεῖς τῆς γῆς ἐζήτουν ἰδεῖν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ καὶ ἀκοῦσαι τῆς φωνῆς αὐτοῦ. Καὶ παρεγένοντο φέροντες ἑκάστοτε [24] κατ' ἐνιαυτὸν τὰ δῶρα αὐτῶν, σκεύη χρυσᾶ, καὶ ἱματισμοὺς, καὶ ἡδύσματα καὶ ἵππους, καὶ ἡμιόνους· καὶ ἦσαν αὐτῷ ,ατ' ἅρματα καὶ ἵπποι ,α, τοχάδες δὲ χιλιάδες μ', καὶ ἵπποι εἰς ἅρματα χιλιάδες ιβ'. Καὶ ἦν ἡγούμενος τῶν βασιλέων πάντων τῶν ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Εὐφράτου ἕως γῆς ἀλλοφύλων καὶ ἕως τῶν ὁρίων Αἰγύπτου.

Et magnificatus est Salomon super omnes reges terræ divitiis et sapientia. Et omnes reges terræ quærebant videre faciem ejus, et audire vocem ejus, et veniebant quotannis undequaque afferentes ei dona, vasa aurea, vestes, aromata, equos, mulos ; et erant ei mille et trecenti currus et equi mille, equarum quadraginta millia, et equorum ad currus duodecim millia. Et erat princeps omnium regum terræ a flumine Euphrate usque ad fines Ægypti.

Variæ lectiones et notæ.

[15] ἐσοφίσατο I Reg. IV, 31. [16] ε' l. ,ε cod. [16] πετ. καὶ π. τῶν ἑ. 33. [17] ἀπωλ. cod. sed. cf. 141,10. [18] πνικτῶν l. νηκτῶν cod. [19] Ced. 166,8-12. [20] εἰληφότ. ἀφ. cod. linea tota omissa. [21] αὐτῶν l. αἰτεῖν cod. [22] τιθὼν cod. τιθέντα ? [23] καί om. Leo Nota Σημεῖον cod. [24] Ced. 167,12-21. [25] ἑκάστοτε l. ἕκαστος cod.

Digitized by Google

XLIII. *De regina Æthiopum Sibylla.*

Regina Saba, quæ dicebatur apud Græcos Sibylla, cum audisset nomen Salomonis, venit Jerusalem ut tentaret eum in ænigmate. Et cameli ejus apportabant aromata multa et eximia, et aurum, pretiososque lapides ingenti pondere. Et cum ingressa ad eum dixisset quidquid in suo corde latebat, cumque rex ipse ei omnia exprompsisset in sermone et lingua suavissima, cœpit cum per hoc tentare : Eximios liberos tam mares quam femellas eadem veste et coma ornatos obtulit ei quærens ab eo ut cujus essent generis judicaret. Erat autem illa Sibylla, ob mentis acumen, sapientiam experientiamque et ipsa late celebrata. Rex vero cum eos jussisset suum lavare vultum, eorum naturam novit, pueris acriter et viriliter suum detergentibus vultum, puellis contra seguiter et languide, ita ut regina obstupesceret. Cum autem novisset omnem ejus sapientiam, domumque quam ædificaverat et solium et vestes ejus, necnon ministrorum ejus, tunc mirata exclamavit : « Verus est sermo quem audiveram in regione mea de omnibus istis, et non credebam. Ecce non est dimidia pars eorum quæ mihi fuerunt nuntiata, namque plura vidi quam audivi. Beatæ mulieres, beati pueri tui qui adsunt coram te, quique audiunt sermones sapientiæ tuæ. » Cumque ei dedisset centum et viginti talenta auri et multa aromata, lapides pretiosos, et opobalsami radicem (ex hoc tempore Palæstina hanc fert plantam Josepho teste), reversa est in regionem suam maxime attonita. De qua dixit Dominus : « Regina Austri venit e finibus terræ audire sapientiam Salomonis. » Ad quem Sirach sermone graviore aibat : « Salomon, eruditus es in juventute tua, et impletus es quasi flumen sapientia, et terram retexit spiritus tuus et replesti parabolis ænigmata. Ad insulas longe divulgatum est nomen tuum, et dilectus es in pace tua per quam fecit te requiescere undique Deus; de cantilenis et proverbiis et parabolis te admirantur. Et collegisti quasi aurichalcum aurum, et ut plumbum complesti argentum; sed subjecisti femora tua mulieribus, et potestatem habuisti in corpore tuo, et dedisti maculam gloriæ tuæ, et profanasti semen tuum inducens iracundiam in liberos tuos. » Sed ipse optime de sua sapientia atque suis divitiis prædicat: « Det mihi Dominus ex sententia dicere et digna dictis sentire; quoniam ipse sapientiæ dux est et sapientium emendator. In manu enim illius et nos et sermones nostri; ipse enim dedit

ΜΓ'. *Περὶ τῆς βασιλίσσης Αἰθιόπων Σιβύλλης.*

[26] Καὶ βασίλισσα Σαβᾶ [27], ἥτις ἐλέγετο Σίβυλλα παρ' Ἑλλήνων, ἀκούσασα τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἦλθεν εἰς Ἱερουσαλὴμ, πειράσαι αὐτὸν ἐν αἰνίγματι [28]. Καὶ κάμηλοι αἴρουσαι ἡδύσματα πολλά τε καὶ ἐξαίρετα, (34b) καὶ χρυσὸν, καὶ [29] λίθους τιμίους, καὶ ἐν δυνάμει βαρείᾳ **142** σφόδρα. Καὶ εἰσελθοῦσα πρὸς αὐτὸν καὶ λαλήσασα πρὸς τοῦτον πάντα [30] ὅσα ἦν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς, καὶ πάντα διαλύσας αὐτῇ ἐν συντάξει λόγων καὶ ἑρμηνείᾳ γλυκυτάτῃ, προσέθετο αὐτὸν πειράσαι καὶ ἐν τούτῳ. Εὐόπτους γὰρ παῖδας ἄῤῥενάς τε καὶ θηλείας ὁμοτρόπῳ στολῇ καὶ κουρᾷ τῇ αὐτῇ περικαλλωπίσασα [31] παρέστησεν αὐτῷ, ζητοῦσα ἑκατέρου γένους αὐτῶν διάκρισιν ποιήσασθαι. Β Ἦν γὰρ καὶ αὐτὴ ἡ Σίβυλλα πάνυ ἐπ' ἀγχινοίᾳ τε καὶ σοφίᾳ καὶ πολυπειρίᾳ διαβόητος. Ὁ δὲ βασιλεὺς νίψασθαι τούτους προστάξας τὸ πρόσωπον, τὴν φύσιν ἑκατέρων διέγνωκεν, τῶν μὲν γὰρ ἀῤῥένων εὐτόνως καὶ ἀνδρικῶς τὰς ὄψεις καταψυχόντων, τῶν δὲ θηλειῶν ἁπαλῶς καὶ ἀπειρημένως, ὡς τὴν βασίλισσαν καταπλαγεῖσαν [32] πάνυ [33]· καὶ μέντοι καὶ πᾶσαν αὐτοῦ τήν τε φρόνησιν καὶ τὸν οἶκον, ὃν ᾠκοδόμησεν ἰδοῦσα, καὶ τὴν καθέδραν, καὶ τὴν στολὴν αὐτοῦ τε καὶ τῶν ὑπουργῶν αὐτοῦ [34], καὶ ἐξ ἑαυτῆς γενομένη εἶπεν· « Ἀληθινὸς ὁ λόγος, ὃν ἤκουσα ἐν τῇ γῇ μου περὶ τούτων πάντων, καὶ οὐκ ἐπίστευον. Ἰδοὺ οὐκ ἔστι τὸ ἥμισυ καθὼς ἀπηγγέλη μοι, ὅτι πλείονα ἑώρακα ὧν ἤκουσα. Μακάριαι γοῦν [35] αἱ γυναῖκες καὶ οἱ παῖδές σου οἱ παρεστηκότες οὗτοι ἐνώπιόν σου C καὶ ἀκούοντες τοὺς λόγους τῆς φρονήσεώς σου. » Καὶ δοῦσα [36] αὐτῷ τάλαντα χρυσίου ρκ', καὶ ἡδύσματα πολλὰ σφόδρα, καὶ λίθους τιμίους, καὶ τὴν τοῦ ὀποβαλσάμου ῥίζαν (ἀφ' οὗ ἡ Παλαιστίνη τοῦτο γεώργιον ἔσχε, ὡς φησὶν Ἰώσηπος) [37], ὑπέστρεψεν εἰς τὴν γῆν αὐτῆς ὑπερεκπληττομένη λίαν. Περὶ ἧς καὶ ὁ Κύριος ἔφη [38]· « Βασίλισσα Νότου ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς, ἵνα ἴδῃ τὴν σοφίαν Σολομῶντος. » [39] (2) Πρὸς ὃν μέντοι γε καὶ Σιρὰχ τραγικώτερον ἔλεγε [40]· « Σολομὼν, ἐσοφίσθης ἐν νεότητί σου καὶ ἐνεπλήσθης ὡς ποταμὸς συνέσεως· γῆν ἐπεκάλυψεν ἡ σοφία σου, καὶ ἐνέπλησας ἐν παραβολῇ αἰνίγματα· εἰς **143** νήσους πόῤῥω (καὶ μακρὰς χώρας) ἀφίκετό σου τὸ μνημόσυνον [41], καὶ ἠγαπήθης ἐν τῇ εἰρήνῃ σου, D ᾗ κατέπαυσεν ὁ Θεὸς κυκλόθεν· ἐν ᾠδαῖς, καὶ παροιμίαις καὶ παραβολαῖς ἐθαυμαστώθης [42], καὶ συνήγαγες ὡς κασίτηρον τὸ χρυσίον καὶ ὡς μόλιβδον ἐπλήθυνας ἄργυρον [43]. Ἀλλὰ παρέκλινας τὰς λαγόνας σου γυναιξὶ, καὶ ἐξουσιάσθης [44] ἐν τῷ σώματί σου· καὶ ἔδωκας μῶμον ἐν τῇ δόξῃ σου καὶ ἐβεβήλωσας τὸ σπέρμα σου, ἐπαγαγεῖν ὀργὴν ἐπὶ τὰ τέκνα

Variæ lectiones et notæ.

[26] Cod. 166,22-267,23. [27] Σαβᾶ l. Σαβά cod. [28] αἰνίγματι l αἰνίγμασι LXX — αἰνίγμα cod. [29] χρυσὸν καὶ l. χρυσὸν πολὺν καὶ cod. [30] πρὸς ταῦτα πάντα cod. [31] Nota περικαλλοπήσας cod. [32] καταπλαγῆναι? [33] πάνυ ἐκ τε τῶν αὐτοῦ καὶ τῶν περὶ αὐτὸν καὶ ἐξ ἑαυτῆς γενομένων εἰπεῖν Cod. [34] καὶ τὸν ἱματισμὸν καὶ τὰ βρώματα καὶ πᾶσαν τὴν κατάστασιν τοῦ οἴκου αὐτοῦ a secunda manu. [37] Jos. A. 6 εἴκοσι τ. χ. ἀρωμάτων τε πλῆθος ἀσυλλόγιστον καὶ λίθων πολυτελῆ· λέγουσι δὲ ὅτι καὶ τὴν τοῦ ὀποβαλσάμου ῥίζαν, ἣν ἔτι καὶ νῦν ἡμῶν ἡ χώρα φέρει, δούσης ταύτης τῆς γυναικὸς ἔχομεν — εἰς τὴν οἰκίαν ὑπ. [38] Matth. xii, 42. [39] Cod. 167-25 68,11. [40] Eccli. xlvii, 14-20. [41] τὸ ὄνομά σου Sir. om. ἡ — κυκλ. [42] ἀπεθαύμασάν σε χῶραι Sir. [43] ὀργύριον Sir. [44] ἐνεξ. Sir.

Digitized by Google

σου. » [58] (5) Οὐ μὴν δὲ, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ σαφέστατα περὶ τῆς ἰδίας σοφίας καὶ τοῦ πλούτου σαφηνίζει [59]· « Ἐμοὶ δόφη ὁ Θεὸς κατὰ γνώμην εἰπεῖν καὶ ἐνθυμηθῆναι ἀξίως τῶν λεγομένων [60], ὅτι αὐτὸς (ὁ Κύριος) [61] καὶ τῆς σοφίας ὁδηγός ἐστι καὶ τῶν σοφῶν διορθωτής· ἐν γὰρ χειρὶ αὐτοῦ καὶ ἡμεῖς καὶ οἱ λόγοι ἡμῶν· αὐτὸς γάρ μοι δέδωκε τῶν ὄντων τὴν γνῶσιν ἀψευδῆ, εἰδέναι σύστασιν κόσμου καὶ ἐνέργειαν στοιχείων, ἀρχὴν καὶ τέλος καὶ μεσότητα χρόνων (τροπῶν ἀλλαγὰς καὶ μεταβολὰς χρόνων), ἐνιαυτῶν κύκλους [62], ἀστέρων θέσεις, φύσεις ζώων καὶ θυμοὺς θηρίων, πνευμάτων βίας, καὶ διαλογισμοὺς ἀνθρώπων, καὶ (55[a]) διαφορὰς φυτῶν, δυνάμεις [63] ῥιζῶν, ὅσα τέ ἐστι κρυπτὰ ἐμφανῆ, ἔγνων. Ἡ γὰρ πάντων τεχνίτις [64] ἐδίδαξέ με [65], ἐκζητῆσαι καὶ τοῦ κατασκέψασθαι [66] ἐν τῇ σοφίᾳ περὶ τῶν γενομένων πάντων ὑπὸ τὸν οὐρανόν [67]. » (4) Καὶ « ἰδοὺ ἐγὼ ἐμεγαλύνθην καὶ προσέθηκα σοφίαν ἐπὶ πᾶσιν, οἳ ἐγένοντο ἔμπροσθέν μου ἐν Ἰερουσαλήμ » — « καὶ ἡ καρδία μου εἶδε πολλὴν σοφίαν καὶ γνῶσιν [68] (καὶ ἔγνων) παραβολὰς καὶ ἐπιστήμην· » καὶ « Ἐμεγάλυνα τὰ ποιήματά μου [69], ᾠκοδόμησά μοι οἴκους, ἐφύτευσά μοι ἀμπελῶνας· » καὶ « ἐποίησά μοι κήπους καὶ παραδείσους· ἐν αὐτοῖς ἐφύτευσα ξύλον πάγκαρπον [70], ἐποίησά μοι κολυμβήθρας ὑδάτων τοῦ ποτίσαι ἀπ' αὐτῶν δρυμὸν πλαστῶντα [71] ξύλα. Ἐκτησάμην δούλους καὶ παιδίσκας, καὶ οἰκογενεῖς **144** ἐγένοντό μοι· καίγε κτῆσις [72] βουκολίου καὶ ποιμνίου ἐγένετό μοι πολλὴ [73] ὑπὲρ πάντας τοὺς γενομένους ἔμπροσθέν μου ἐν Ἰερουσαλήμ. » Καὶ « συνήγαγον [74] καί γε ἀργύριον καί γε χρυσίον καίγε περιουσιασμοὺς βασιλέων καὶ τῶν χωρῶν. Ἐποίησά μοι ᾄδοντας καὶ ᾄδούσας καὶ ἐντρυφήματα υἱῶν (τῶν) [75] ἀνθρώπων, οἰνοχόους [76] καὶ οἰνοχόας. Καὶ ἐμεγαλύνθην καὶ προσέθηκα ὑπὲρ [77] πάντας τοὺς γενομένους [78] ἔμπροσθέν μου ἐν Ἰερουσαλήμ, καίγε σοφία μου ἐστάθη μοι. Καὶ πᾶν ὃ (ἂν) [79] ᾔτησαν οἱ ὀφθαλμοί μου, οὐκ ἀφεῖλον ἀπ' αὐτῶν· » καὶ « Οὐκ ἐκώλυσα τὴν καρδίαν μου ἀπὸ πάσης εὐφροσύνης· » καὶ γὰρ πολλῆς εἰρήνης καὶ πολυολβίας ἀπήλαυσεν [80], ἀδείας τε καὶ τρυφῆς. [81] (5) Ἀλλ' ὕστερον εἰς πικρίαν ἡ σπατάλη καὶ ἡ ἡδονὴ γέγονεν αὐτῷ καὶ ἀκολασίας ὑπόθεσις, ὅθεν φησίν [82]· « Ἐμίσησα σύμπασαν τὴν ζωὴν καὶ πάντα τὸν μόχθον, ὅτι πάντα ματαιότης. » (Ἐξ ἧς προφάσεως καὶ παρατροπῆς ὁ γενναῖος [83] οἷμοι πρὸς τὴν ἀσέβειαν ἐξώκειλεν, ὅπερ καὶ αὐτὸς δηλῶν αὖθις διὰ τοῦ πρὸς γυναῖκας ὀλίσθου, ἐπήγαγε φάσκων·) « Εὔοον [84] πικρότερον ὑπὲρ τὸν θάνατον [85]

A mihi horum quæ sunt scientiam veram, ut sciam ordinem orbis terrarum et virtutes elementorum, initium et consummationem et medietatem temporum, vicissitudinum permutationes et commutationes temporum, annorum cursus et stellarum positiones, naturas animalium et iras bestiarum, vim ventorum et cogitationes hominum et differentias plantarum et virtutes radicum, et quæcunque absconsa atque improvisa sunt didici. Omnium enim artifex docuit me sapientia, exquirere et considerare in sapientia omnia quæ facta sunt sub cœlis. Et ecce ego magnus effectus sum, et præcessi omnes sapientia, qui fuerunt ante me in Jerusalem et mens mea contemplata est

B multa sapienter, et didici parabolas et prudentiam; et magnificavi opera mea, ædificavi mihi domos et plantavi vineas; feci hortos et pomaria et consevi ea cuncti generis arboribus; et exstruxi mihi piscinas aquarum ut irrigarem silvam lignorum germinantium. Possedi servos et ancillas et multam familiam. Habui armenta quoque et magnos ovium greges ultra omnes qui fuerunt ante me in Jerusalem. Et coacervavi mihi argentum et aurum et substantias regum ac provinciarum. Feci mihi cantores et cantatrices et delicias filiorum hominum, scyphos et urceos. Et supergressus sum opibus omnes qui ante me fuerunt in Jerusalem, et sapientia mea quoque perseverat mecum. Et omnia quæ desideraverunt oculi mei, hæc non

C negavi eis; nec prohibui cor meum quin omni voluptate frueretur. » Nam multa pace et felicitate et securitate et voluptate fruitus sum. Sed ultimo in amaritudinem luxuries et voluptas versa est ei et ad miseriam ei viam aperuit; unde dicit: « Tædet me vitæ meæ et omnis laboris, quia omnia vanitas. » Ex illa parabola et similitudine nobilis ille rex eheu! in impietatem delapsus, quod peccatum ipse significans denuo ob inclinationem ad mulieres dicit: « Inveni amariorem morte mulierem, quæ laqueus venatorum est, et sagena cor ejus. » Itaque dicit Scriptura: « Et rex adamabat mulieres; erant ei dominæ septingentæ et concubinæ trecentæ; et accepit uxores Moabitidas et Ammonitas, Syrias, Idumæas, Amorrhæas et Ge-

D thæas de gentibus super quibus dixit Dominus filiis Israel. »—« Cum jam senex esset, non erat cor ejus perfectum cum Domino Deo suo, sicut cor David patris ejus, » averteruntque alienæ mulieres cor ejus a Deo longe. « Tunc ædificavit fanum Chamos,

Variæ lectiones et notæ.

[58] Ced. 168,11-21. [59] σαφῆ cod. — Sap. VII, 15-22. [60] λεγ. A. cæteri διδ. [61] ὁ Κύριος om. Sap. [62] καί Sap. VII, 3. [63] ἀνῶν διαφ. φ. καὶ δ. Sap. [64] Ὁ — τεχνίτης codex. Ced. Eccl. I, 13. [65] σοφίαν καὶ ἐκκλησιαστικός Ced. [66] τὴν σοφίαν καί cod. — Eccl. I, 16,17; II, 4-10, 17,18. — Ced. 169,2-15 [67] Nota τῶν οὐνῶν cod. ῥυνῶν pro οὐρανῶν. [68] πολλὰ σ. καὶ γ. Eccl. om. καὶ ἔγνων. [69] ἐμ. ποίημά μου Eccl. [70] καὶ ἐφ. ἐν ἀ. ξ. πᾶν καρποῦ Eccl. [71] πλαστ. i. βλαστ. Nota ὀρυμῶν cod. [72] κτίσις cod. — ἐγένοντο cod. [73] πολλὴ ἐγ. μοι Eccl. [74] μοι Eccl. καὶ π. Eccl. [75] τῶν om. Eccl. [76] οἰνοχόον Eccl. [77] παρά Eccl. [78] ἀπό Eccl. [79] ἂν om. Eccl. — ἀπεκ. Eccl. ἐπεκ. Ced. [80] ἀπήλαυσεν l. ἀπήλαυσα cod. — Nota εὑρ. — Eccl. σαγήνη καρδ. cod. [81] Ced. 169,15-170,22. [82] Eccl. II, 17,18. [83] γεννάδας cod. [84] Καὶ εὑρίσκω ἐγὼ αὐτὴν καὶ ἐρῶ Eccl. VII, 26. [85] σὺν Eccl.

Digitized by Google

idolo Moab et Astartæ abominationi Sidoniorum et in hunc modum fecit universis uxoribus suis alienigenis quæ adolebant thus et immolabant diis suis. » Et fecit Salomon malum in conspectu Domini, et non secutus est Dominum ut David pater ejus. « Et iratus est Dominus Salomoni quod avertisset mentem suam a Domino Deo Israel, qui apparuerat ei secundo et præceperat de verbo hoc ne sequeretur deos alienos. Dixit itaque Dominus Salomoni : « Quia non custodisti pactum meum et præcepta mea quæ mandavi tibi, disrumpens scindam regnum tuum et dabo illud servo tuo. Verumtamen in diebus tuis non faciam, propter David servum meum et patrem tuum, et propter Jerusalem quam elegi. » Suscitavit autem Dominus adversarium Salomoni Ader Idumæum et Adrazar regem Soba. Et erant Israel adversarii cunctis diebus Salomonis. Mortuusque est Salomon cum vixisset septuaginta et tres annos, et sepultus est cum patre suo. Unde Theodoretus dicit» : Didicimus quanti valeat avorum pietas, patitur enim malos amator hominum Deus, haud immemor virtutis eorum qui fuerunt et partim impietatis fructus collegit apud Dei justitiam.» Dum cœlesti frueretur sapientia Salomon, in pace et tranquillitate dies egebit omnes habens subjectos potissimumque tributum afferentes. Postquam vero ea fuisset spoliatus prudentia, ab hostibus percussus est; adeo verum est : « Horrendum est incidere in manus Dei viventis.» Quemadmodum enim misericordia ejus ineffabilis, sic correptio intolerabilis est. Quia autem idolis inservit, relicto, qui verus est, Deo patris ejus David, ideo punitus est, quod patet ex his quæ Achias prophetans dixit ad Jeroboam : « Hæc dicit Dominus : Ecce ego eripiam regnum de manu Salomonis et dabo tibi decem tribus; porro duas tribus dabo ei propter David servum meum et Jerusalem civitatem quam elegi ex omnibus tribubus Israel; eo quod dereliquerit me et adoraverit Astarten deam Sidoniorum et Chamos deum Moab, et Moloch deum filiorum Ammon. » Illa autem Astarte est eadem ac Aphrodite apud Græcos. (Ex astro hoc cognomen deæ huic impositum est, ejus enim filium Luciferum esse tradunt.) Chamos autem deus erat Tyriorum. Moloch « scandalum » idolum erat, et sic scandala, abominationes idola vocare solet Scriptura. Quod verbum significat sacrilegium et nefas. Jure quis miretur quod ut de divino Moyse, sic de sapientissimo Salomone evenerit, quomodo uterque primum tanta divina gloria pru-

A τὴν γυναῖκα, ἥτις ἐστὶ θήρευμα, καὶ σαγῆναι καρδίαν [73]. » Ταύτῃ [74] τοί φησιν [75]· « Καὶ ὁ βασιλεὺς ἦν [76] φιλογύναιος· καὶ ἦσαν αὐτῷ ἄρχουσαι ψ' καὶ παλλακαὶ τ', καὶ ἔλαβε γυναῖκας Μωαβίτιδας [77] καὶ Ἀμμωνίτιδας, Σύρας, Ἰδουμαίας, Χετταίας καὶ Ἀμορῥαίας ἐκ τῶν ἐθνῶν ὧν ἀπεῖπε Κύριος τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ. » — « Καὶ ἐγένετο [78] ἐν καιρῷ γήρως αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἦν ἡ καρδία αὐτοῦ [79] μετὰ Κυρίου τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ καθὼς ἡ καρδία Δαυὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. Καὶ ἐξέκλιναν αἱ ἀλλότριαι [80] γυναῖκες τὴν καρδίαν αὐτοῦ ὀπίσω θεῶν αὐτῶν. Καὶ τότε ᾠκοδόμησε Σολομὼν [81] τῷ Χαμὼς εἰδώλῳ Μωὰβ — καὶ τῇ Ἀστάρτῃ βδελύγματι Σιδωνίων, καὶ οὕτως ἐποίησε ταῖς ἀλλοτρίαις γυναιξὶν αὐτοῦ πάσαις [82], αἵ (τινες) ἐθυμίων καὶ ἔθυον τοῖς εἰδώλοις αὐτῶν. Καὶ ἐποίησε Σολομὼν τὸ πονηρὸν **145** ἐνώπιον Κυρίου (καὶ) οὐκ ἐπορεύθη ὀπίσω Κυρίου (καθ)ὼς Δαυὶδ ὁ πατὴρ αὐτοῦ. Καὶ ὠργίσθη Κύριος ἐπὶ Σολομὼν, ὅτι ἐξέκλινε καρδίαν αὐτοῦ ἀπὸ Κυρίου Θεοῦ Ἰσραὴλ τοῦ ὀφθέντος αὐτῷ δὶς καὶ ἐντειλαμένου αὐτῷ — μὴ πορεύεσθαι [83] ὀπίσω θεῶν ἑτέρων » παράπαν. Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς αὐτόν· « Ἀνθ' ὧν οὐκ ἐφύλαξας [84] τὰς ἐντολὰς [85] καὶ τὰ προστάγματα, ἃ ἐνετειλάμην σοι, διαῤῥήσσων διαῤῥήξω τὴν βασιλείαν σου ἐκ τῶν χειρῶν σου καὶ δώσω αὐτὴν τῷ δούλῳ σου. Πλὴν (35[b]) ἐν ταῖς ἡμέραις σου τοῦτο οὐ ποιήσω [86] διὰ Δαυὶδ τὸν δοῦλόν μου καὶ πατέρα σου [87], καὶ διὰ Ἰερουσαλὴμ τὴν πόλιν (μου) [88] ἣν ἐξελεξάμην. » Καὶ ἤγειρε Κύριος τῷ Σολομῶντι σατὰν Ἄδερ τὸν [89] Ἰδουμαῖον, καὶ τὸν Ἀδραζὰρ βασιλέα Σοβά, — « καὶ ἦσαν τῷ Ἰσραὴλ σατὰν [90] πάσας τὰς ἡμέρας Σολομῶντος. » Καὶ ἀπέθανε Σολομὼν ἐτῶν ογ', καὶ ἐτάφη μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. (6) Ἐντεῦθεν τοίνυν καὶ Θεοδώρητός φησιν [91]· « Ἐδιδάχθημεν ὅσον ὀνίνησιν ἡ τῶν προγόνων εὐσέβεια· ἀνέχεται γὰρ πονηρῶν ὁ φιλάνθρωπος Κύριος τῆς τῶν κατοιχομένων ἀρετῆς μεμνημένος, πλὴν οὖν ἐδρέψατο μερικῶς καὶ τοὺς τῆς ἀσεβείας καρποὺς ἐνδίκως παρὰ τῆς θείας δίκης. » [92] (7) Ἕως μὲν τῆς ἄνωθεν ἀπήλαυε προμηθείας, ἐν εἰρήνῃ καὶ γαλήνῃ διῆγε, πάντας ἔχων ὑποκειμένους καὶ δασμὸν κομίζοντας ὅτι μάλιστα. Ἐπειδὴ δὲ ταύτης ἐγυμνώθη, τοῖς δυσμενέσιν ἐπιχείρητος [93] γέγονε· ἀληθῶς ὄντως [94] « φοβερὸν τὸ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας Θεοῦ ζῶντος. » Ὥσπερ γὰρ ἔλεος αὐτοῦ ἄῤῥητος, οὕτω καὶ ἡ κόλασις ἀνυπόστατος. Ὅτι δὲ τοῖς εἰδώλοις ἐλάτρευσε καταλείψας τὸν ὄντως ὄντα Θεὸν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Δαυὶδ, [εὔδηλον] ἐξ ὧν καὶ Ἀχίας ὁ προφήτης φησὶ [95] πρὸς τὸν Ἱεροβοὰμ (οὕτως)· « Τάδε λέγει Κύριος· Ἰδοὺ ἐγὼ ῥήσσω τὴν βασιλείαν [97] Σολομῶντος, καὶ δώσω σοι

B

C

D

Variæ lectiones et notæ.

[73] αὐτῆς Eccl. [74] Ταῦτα Ced. [75] I Reg. xi, 1-14. [76] βασ. ἦν I. βασ. Σολομὼν ἦν cod. et LXX. [77] Μωαβίτιδας καὶ Ἀμμων. I. M. Ἀμμαν· cod. et LXX. [78] ἐγενήθη I Reg. [79] τελεία I Reg. [80] γ. αἱ ἀλλ. I Reg. [81] ὑψηλόν I Reg. ναόν Ced. [82] πάσαις τοῖς γ. ἀ. ταῖς ἀλ. I Reg. [83] πορευθῆναι I Reg. [84] ἐφύλαξας I. ἐφύλαξάς μου cod. [85] ἐντολάς μου καὶ τὰ προστάγματά μου I Reg. [86] οὐ π. αὐτά I Reg. [87] τὸν π. σου. ἐκ χειρὸς υἱοῦ σου λήψομαι αὐτὴν πλὴν ὅλην τὴν βασιλείαν οὐ μὴ λάβω. σκῆπτρον ἓν δώσω τῷ υἱῷ σου διὰ Δαυὶδ τὸν δ. μου καὶ διά I Reg.. [88] μου om. I Reg [89] σ. τῷ Σολομῶν τόν I Reg. — Ἔσρωμ υἱὸν Ἐλιαδὲ τὸν ἐν Ῥααμὰ Ἀδραδέζερ I Reg. [90] στ. τῷ Ἰ. I Reg. [91] Nec in q. 40 in Ex. nec 37 in Reg. hæc sententia invenitur. [92] Ced. 171,18-172,10. [93] εὐεπιχ. Ced. [94] Heb. x, 31. [95] γὰρ ὁ ἐ. ἀρ. Ced. [96] ἔχη Ced. [97] ἐκ χειρός I Reg. xi, 31 33 Ced.

Digitized by Google

τὰ ι' σκῆπτρα· καὶ δύο σκῆπτρα δώσω αὐτῷ διὰ Δαυὶδ τὸν δοῦλόν μου καὶ Ἰερουσαλὴμ τὴν **146** πόλιν μου, ἣν ἐξελεξάμην ἐκ πασῶν [88] φυλῶν Ἰσραήλ, ἀνθ' ὧν ἐγκατέλειπέ με καὶ ἐδούλευσε τῇ Ἀστάρτῃ, βδελύγματι Σιδωνίων, καὶ τῷ Χαμὼς, εἰδώλῳ Μωάβ, καὶ τῷ Μελχὼμ, προσοχθίσματι υἱῶν Ἀμών. » [89] (7) Ἡ μὲν οὖν Ἀστάρτη ἐστὶν ἡ παρ' Ἕλλησιν Ἀφροδίτη λεγομένη (ἐκ τοῦ ἄστρου τὴν ἐπωνυμίαν πεποιηκόσιν [1]· αὐτῆς γὰρ εἶναι τὸν Ἑωσφόρον μυθολογοῦσιν). Ὁ δὲ Χαμὼς θεὸς ἦν Τυρίων. (« Τῷ δὲ Μελχὼμ προσοχθίσματι » εἴδωλον ἦν καὶ τοῦτο· προσοχθίσματα γὰρ καὶ βδελύγματα τὰ εἴδωλα προσαγορεύειν εἰώθει [2] ἡ Γραφὴ, ὅπερ δηλοῖ τὸ μύσος καὶ τὸ ἀπόβλητον.) (8) Θαυμάσει μέν τις [3] μάλα εἰκότως, ὥσπερ ἐπὶ τοῦ θειοτάτου Μωϋσέως, οὕτω καὶ ἐπὶ [τοῦδε] τοῦ σοφωτάτου Σολομῶντος, πῶς ἑκάτερος αὐτῶν τοσαύτης πάλαι θείας δόξης; καὶ προμηθείας; ἀξιωθείς, ὕστερον ὁ μὲν εἰς ἀγανάκτησιν καὶ λύπην τὸν Θεὸν κινήσας, τῆς ἐπαγγελίας ἐξέπεσεν, ὁ δὲ εἰς ὀργὴν καὶ θυμὸν αὐτὸν διεγείρας [4], τούς τε προειργασμένους ἀρίστους πόνους ἄρδην ἐζημίωτο καὶ τὴν ψυχὴν προσαπώλεσεν. Ποῦ γὰρ ἡ τοιαύτη πρὸς Θεὸν οἰκείωσις καὶ παῤῥησία, [καὶ] οἱ τοσοῦτοι καὶ τηλικοῦτοι πόνοι, καὶ κόποι, καὶ ἀγῶνες τοῦ θεσπεσίου Μωϋσέως; οἵτινες [διὰ] τὴν ἀπὸ τοῦ ὕδατος τῆς ἀντιλογίας ἁμαρτίαν παροραθέντες [5], τὴν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας εἴσοδον ἀθρόως ὁ δίκαιος καὶ ἀσυγχωρήτως ἀπεστέρητο, καθὼς καὶ πρόσθεν [6] εἴρηται. Ποῦ δὲ καὶ ἡ πρὸς τὸν Σολομῶντα θεία φιλοστοργία καὶ ἡ τοσαύτη χάρις τε καὶ σοφία; καὶ τίς ἡ ὠφέλεια τῆς πολλῆς ἐκείνης φρονήσεως καὶ συνέσεως, καὶ ἡ προλαβοῦσα τοιαύτη νηφαλεωτάτη ἔννοια καὶ (σοφία), θεολογία (τε) καὶ φυσιολογία, ἔσχατον ἐκ γυναικομανίας εἰς εἰδωλομανίαν ἐκπεπτωκότος, ὡς σαφῶς δεδήλωται; Τῷ ὄντι γὰρ οὐδὲν ὄφελος « ἐναρξάμενον [7] πνεύματι, καὶ σαρκὶ ἐπιτελέσαι. » (9) Διὸ καὶ προασφαλιζόμενος Ἰωάννης φησί [8]· (36ª) « Βλέπετε ἑαυτούς, ἵνα μὴ ἀπολείπητε ἃ εἰργάσασθε, ἀλλὰ μισθὸν πλήρη ἀπολάβητε· » οὐ γὰρ ὁ καλῶς ἀρχόμενος καὶ κακῶς μετερχόμενος, οὗτος τέλειος, ἀλλ' ὁ καλῶς ἀποθέμενος καὶ θεαρέστως διαπεράνας, ἐπείπερ [9] « Ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται. » Κἀντεῦθεν, ὡς ἔοικεν, **147** εἰκότως διδασκόμεθα μὴ μακρίζειν ἄνθρωπον κυρίως πρὸ τελευτῆς αὐτοῦ, διὰ τὸ ἄδηλον τῆς ἐκβάσεως καὶ συμπληρώσεως· τοὺς γὰρ ἐκκλίνοντας εἰς τὰς στραγγαλιὰς ἀπάξει Κύριος μετὰ τῶν ἐργαζομένων τὴν ἀνομίαν· πολλοὶ γὰρ εὐδρομοῦντες ἐνάρετοι καὶ ἐπὶ μεγίστοις κατορθώμασι θαυμαζόμενοι, προσκόψαντες ἐξάπινα πεπτώκασι πτῶμα δεινὸν καὶ ἐξαίσιον. (10) Οἷος ἦν καὶ ὁ μοναχὸς ἐκεῖνος, πρὸς ὃν ὁ μέγας Βασίλειος [10] ἔγραφε λέγων· « Οἴμοι τί γράψω; ἢ τί λογίσομαι ἐν τριόδῳ ἀπειλημμένος; ἐὰν γὰρ [11] ἔλθω εἰς μνήμην τῆς προτέρας

A dentiaque dignus cœlesti æstimatus, postea ille cum in indignationem et iracundiam movisset, Dei promissionem non sit consecutus; hic vero cum in iram furoremque excitasset eum, non obstantibus quos primo sustinuerat magnis laboribus, damnatus fuerit suamque animam perdiderit! Ubi enim est apud Deum illa familiaritas et libertas, uli illi labores, sollicitudines et prælia divini Moysis? Propter peccatum quod apud aquas peccaverat ne in terram promissionis intraret prohibitus est, statim post peccatum sæva Dei vindicta. Ubi Dei in Salomonem amor, istaque gratia et sapientia? Quid prodest illa plurima sapientia, scientia, et acutissima cogitatio, theologia, physiologia, cum postremo per muliebrem cupidinem in idololatriam

B inciderit, sicut clare monstratum est? Verum enimvero nulla utilitas « si spiritu cœperitis, ut carne consummemini. » Itaque sese communiens Joannes dicit: « Respicite vosmetipsos ne relinquatis quæ operati estis, sed mercedem plenam recipiatis. » Nam non ille qui bene cœperit et male consummaverit perfectus est, sed qui bene incipiens, secundum legem Dei consummaverit. « Nam qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit. » Unde, ut par est, edocemur ne beatum dicamus hominem temere ante mortem ejus, eo quod exitus ejus et consummatio ejus ignota sunt. Qui enim ad viam iniquitatis proni sunt, avertet eos Dominus cum operantibus iniquitatem. Multi sunt qui cum primo ambulaverunt in

C virtutis via, maximisque virtutibus enituerunt, prima subito offensione cadunt ruina terribili lethalique. Talis erat monachus ille ad quem magnus Basilius hæc scribebat: « Eheu quid scribam, aut quid cogitabo in trivio receptus? Nam si in mentem venit meam tua prima vana conversio, cum tibi affluerent divitiæ vanaque gloria, exhorreo, cum te fovcrent multitudo assentantium voluptas, felicitasque periculosa; cum exercereris, ad mutationem sancti status respiciens, tuam abundantiam, recusansque familiæ servitutem parentumque familiaritatem, alienus et vagabundus videbaris; quippe qui agris patriaque commutatis, recesseris Jerusalem ubi te felicem existimabas, in athletarum laboribus tempus terens, tunc cum hebdomaticis circulis jejunium

D perficeres, Deo vacares, hominum colloquia effugeres, pacem et solitudinem tibi parares; cumque civiles tumultus aufugeres et sacco rudi corpus tuum affligeres, cingulo duro ventrem cingeres, viriliterque attereres ossa tua, latera jejuniis excavares, usque ad humidas partes tumefaciens, atque tibi sermonis mollis omnem usum denegares. Interioris corporis partem quæ inter costas est et latera, et melonis instar crescit, abstraxisti, totamque carnis

Variæ lectiones et notæ.

[88] τῶν Ced. [89] Ced. 70,6,7. [1] πεποιηκότ. cod. [2] εἰώθει l. εἴωθεν cod. [3] Θαυμάσειε δ' ἂν τις Ced. 171,1 18. [4] ἐγ. ἀ. Ced. [5] ὧν — παροραθέντων? οἵτινες — παρωραθέντων Ced. [6] ἐμπρ. Ced. [7] ἐναρξάμενοι cod cf. Gal. III, 3. [8] II Joan. VIII. [9] Matth. X, 22. [10] Τοῦ ἁγίου Βασιλείου ed. 1618 II 747 B-749 A. [11] γὰρ om. B.

Digitized by Google

abundantiam exhausisti, ventremque ipsum inedia consumpsisti, lateribus sicut domus eminentiis umbilici partes adumbrasti et totum corpus tuum oppressisti. Dum totas noctes colloquereris Deo, lacrymarumque fluminibus humidam irrigares barbam. Sed ad quid omnia dicere? Recordare quot ora sanctorum osculo osculatus es; quot sacra corpora amplexus es, quot tuas manus velut intactas foverunt. Quot servi Dei ad tua genua prociderunt. Sed quo omnia illa evanuere? Adulteræ vitæ fama calumniæ telo velocior prætervolans aures nostras et cor nostrum vulnerat. Ubi mihi narrationes tuorum laborum? Cessarunt. Fœdasti castitatis honorem; confudisti sapientiæ professionem; facti sumus hostibus ludibrium et amicis nostris luctus. Scidisti monachorum animos; dili- B gentioribus timorem et metum incussisti, mirantibus iterum dæmonis potentiam; indifferentiam in licentiæ amorem vertisti, denegasti quidquid in te inerat honoris Christi dicentis: « Confidite, ego vici mundum, » et hujus principem; calicem blasphemiæ patriæ miscuisti, et opere verum comprobasti proverbium: « Sicut cervus vulneratus usque ad cor. » Unde nos hortatur alibi dicens: « Oportet nos multas et varias et cœlestes divitias congerere nisi velimus erubescere in ratione reddenda operum nostrorum, et sicut ille qui talentum accepit audire: « Serve male et piger. » Depositis ergo omnibus alienis, hanc vitam intrare secure tentemus. Multi enim cum multa in juventute coegissent, mediamque attigissent vitam, reluctante C eis tentatione et flante iniquitatis vento, vim tempestatis non sustinuerunt eo quod ad gubernandum impares essent, unde « alii circa fidem naufragaverunt; » itaque omnium harum rerum damna passi sunt; alii autem sapientiam quam a juventute adepti erant, sicut tempestate instante cupidine amiserunt. Eheu miserandum spectaculum! Post jejunium, post vitæ rationem difficilem naturæ, post multas lacrymas, post annorum vigiliæ aut triginta temperantiam, per negligentiam, mollitiem incuriamve animæ nudum fieri omnibus, et iis similis qui ad mandata sequenda se præparant, huicve mercatori diviti, qui cum mercium multitudine copiosa profectus, pericula maris evasit, sed D prope portum ipsum, discissa nave, omnibus nudatus relinquitur! Quod si enim omnia quæ mille laboribus, multo sudore adeptus eras, uno discrimine, et parva dæmonum tentatione perdideris, ecce ejus qui totam circa virtutem naufragavit hæc

σου ματαίας ἀναστροφῆς, ὅτε [15] περιβρέει ὁ πλοῦτος καὶ τὸ χαμερπὲς δοξάριον, φρίττω, ἡνίκα ἥπτετό [16] σοι κολάκων πλῆθος [17] καὶ τρυφὴ καὶ ἀπόλαυσις πρόσκαιρος. — Ἡνίκα ἐγυμνάζου πρὸς μεταβολὴν [18] σεμνοῦ τρόπου, σκυβαλίζων μέν σου τὴν [19] περιουσίαν, οἴκου τε θεραπείαν καὶ συνοίκου ὁμιλίαν ἀπαρνούμενος, ὅλως δὲ μετάρσιος, ὥσπερ ξένος καὶ ἀλήτης, ἀγροὺς καὶ τόπους ἀμείβων, κατέδραμες ἐπὶ τὰ Ἱεροσόλυμα, ἔνθα σοι καὶ αὐτὸς συνδιατρίβων ἐμακάριζον τῶν ἀθλητικῶν πόνων, ὅτε ἑβδομαδικοῖς κύκλοις νῆστις διατελῶν, Θεῷ προσεφιλοσόφεις, ὁμοῦ καὶ τὰς τῶν ἀνθρώπων ἀποφεύγων συντυχίας [17], ἡσυχίαν δὲ καὶ μονοτροπίαν ἐφαρμόσας σεαυτῷ [18], τοὺς πολιτικοὺς θορύβους ἐξέκλινες [19], σάκκῳ τε τραχεῖ [20] τὸ σῶμά σου διανύττων καὶ ζώνῃ σκληρᾷ τὴν ὀσφὺν περισφίγγων, καρτερικῶς τὰ ὀστᾶ σου διέθλιβες, λαγόνας τε ταῖς ἐνδείαις κοιλαίνων μέχρι τῶν νοτιαίων μερῶν [21] ὑπεχαύνωσας καὶ φασκίας μὲν ἀπαλῆς τὴν χρῆσιν ἀπηρνήσω· ἔνδοθεν δὲ τὰς λαπάρας σικύου [22] δίκην ὑφελκύσας, τοῖς νεφριτικοῖς χωρίοις ἐδιάζου προσκολλᾶσθαι [23]· ὅλην δὲ τὴν τῆς σαρκὸς πιμελὴν [24] ἐκκενώσας, τοὺς τῶν ὑπογαστρίων ὀχετοὺς γενναίως ἐξήρανας, γαστέρα τε αὐτὴν ταῖς ἀσιτίαις τήξας, τὰ πλευριτικὰ μέρη ὥσπερ τινὰ στέγης ἐξοχὴν [25] τοῖς τοῦ ὁμφαλοῦ μέρεσιν ἐπεσκίαζες καὶ συνεσταλμένῳ ὅλῳ τῷ σώματι, τὰς [26] νυκτερινὰς ὥρας ἀνθομολογούμενος τῷ Θεῷ, τοῖς τῶν δακρύων ὀχετοῖς ἐμβρυχον τὴν **148** γενειάδα [27] καθωμάλιζες. Καὶ τί δεῖ [28] καταλέγειν ἕκαστα; Μνήσθητι ὅσα ἁγίων στόματα φιλήματι κατησπάσω· ὅσα ἱερὰ σώματα περιεπτύξω· ὅσοι σου [29] τὰς χεῖρας ὡς ἀχράντους [30] περιέθαλπον; ὅσοι δοῦλοι τοῦ [31] Θεοῦ τοῖς γόνασί σου περιεπλέκοντο. Καὶ τί τούτων τὸ τέλος [32]; Μοιχικῆς φήμης διαβολὴ [33] βέλους ὀξύτερον διιπταμένη τιτρώσκει ἡμῶν τὰς ἀκοὰς καὶ τὴν καρδίαν [34]. — Ποῦ μοι τὰ διηγήματα τῶν σῶν πόνων; Οἴχεται. Κατήσχυνας τὸ τῆς ἁγνείας καύχημα (36b)· ἐμωμήσω τῆς σωφροσύνης τὸ ἐπάγγελμα· ἐγενόμεθα ἐχθρῶν μὲν τραγῳδία, φίλων δὲ θρηνῳδία· — διέτεμες [35] φρόνημα μοναχῶν, τοὺς ἀκριβεστέρους εἰς φόβον καὶ δειλίαν ἐνέβαλες [36], θαυμάζοντας ἔτι [37] τοῦ διαβόλου τὴν δύναμιν· τοὺς ἀδιαφόρους εἰς ἀκολασίας ζῆλον μετέθηκας· ἠθέτησας ὅσον [38] ἐπὶ σοὶ τὸ τοῦ Χριστοῦ καύχημα, « Θαρσεῖτε, λέγοντος [39], ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον » καὶ τὸν τούτου ἄρχοντα [40]· ἐκέρασας τῇ πατρίδι κρατῆρα δυσφημίας [41]· ὄντως εἰς ἔργον ἦγες τὴν παροιμίαν [42] « ὡς ἔλαφος τοξευθεὶς εἰς τὸ ἧπαρ [43]. (41) Ὅθεν ἀλλαχοῦ κοινῶς παραινεῖ λέγων· « Δεῖ οὖν ἡμᾶς πολὺν καὶ ποικίλον τὸν οὐράνιον

Variæ lectiones et notæ.

[15] σε B. om ὁ. [16] εἵπετό B. [17] πλήθη B.—τρυφῆς ἀπ. B. [18] μεταβολήν l. μεταβολά; cod. [19] πολυκίνδυνον B. [17] σ. λόγῳ τροπῆς ὑποφ. B. [18] ἑαυτῷ ἐφ. B. [19] ἐξέκλινες cod. l. ἐξέκλινας. [20] ταχύ cod. [21] νοτιέων ὑέλων cod. [22] σικύας cod. [23] πρ. ἐδ. B. [24] πλημμελὴν cod. [25] στέγην εἰς ἐξ. cod. [26] τῷ ὀργάνῳ κατὰ τάς B. [27] τὴν γ. ἐ. B. [28] δὴ cod. με δεῖ B. [29] ἐπὶ σοῦ cod. [30] ἀχράντοις cod. [31] τοῦ om. B. [32] Θεοῦ ὥσπερ λάτρεις ὑπέδραμον τοῖς γ. σου περιπλεκόμενοι καὶ τ. τὸ τ. τί B. [33] φήμη διαβολῆς cod. [34] ἀκρὰς, ἀκμαιοτέρῳ τῷ κέντρῳ τὰ σπλάχνα ἡμῶν διανύττουσα κ. τ. λ. B. [35] ἐγ. αἱχμαλώτων τρ. Ἰουδαίοις καὶ Ἕλλησι δραματουργεῖται τὰ ἡμέτερα διετ. B. [36] ἤγαγες B [37] ἐπὶ cod.? [38] ἔλυσας ὅσον l. [39] Joan. xvi, 33. — Nota λέγων cod, [40] τοῦ κόσμου τούτου ἀ. B. [41] δυσθυμίας cod. [42] τὰς παροιμίας B. [43] I 473 C -474 B.

Digitized by Google

πλοῦτον συναγαγεῖν[64], εἰ μὴ μέλλοιμεν κατατσχύνεσθαι ἐν τῇ ἐπιδείξει τῶν ἔργων[65] [ὡς] οἱ λαβόντες τὸ τάλαντον[66], μηδὲ ἀκούειν[67]· « Δοῦλε πονηρὲ καὶ ὀκνηρὲ, » ἐνθεμένους δὲ τὰ ἀγώγιμα, ἀσφαλῶς πειρᾶσθαι τὴν ζωὴν ταύτην διαπερᾶν. Πολλοὶ γὰρ πολλὰ συναθροίσαντες ἐκ νεότητος καὶ[68] περὶ τὰ μέσα[69] τοῦ βίου γενόμενοι, ἐπαναστάντος αὐτοῖς πειρασμοῦ[60] ἐκ τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας, οὐκ ἤνεγκαν τοῦ χειμῶνος τὸ βάρος, διὰ τὸ τὴν[61] κυβέρνησιν αὐτοῖς μὴ παρεῖναι· διὸ καὶ πάντων[62] ἐκείνων ζημίαν[63] ὑπήνεγκαν[64], ὅθεν[65] οἱ μὲν[66] « περὶ τὴν πίστιν ἐναυάγησαν, » ἄλλοι δὲ σωφροσύνην, ἣν συνήγαγον ἐκ νεότητος, ὥσπερ καταιγίδος **149** τινὸς τῆς πονηρᾶς ἡδονῆς ἐπιδραμούσης, ἀπώλεσαν. Ἐλεεινότατον θέαμα! μετὰ νηστείαν, μετὰ σκληραγωγίαν, μετὰ δάκρυον δαψιλὲς, μετὰ ἐγκράτειαν ἐτῶν κ' που ἢ λ', διὰ ἀπροσεξίαν ψυχῆς καὶ χαύνωσιν[67] καὶ ἀμέλειαν, γυμνὸν ἁπάντων ἀποδειχθῆναι καὶ παραπλήσιον γενέσθαι τῶν τῇ ἐργασίᾳ τῶν ἐντολῶν εὐθηνουμένων, ἐμπόρῳ τινὶ μεγαλοπλούτῳ, ὃς τῷ πλήθει τῶν ἀγωγίμων ἐπαγαλλόμενος, ἐξουρίας αὐτῷ τῆς νηὸς φερομένης, τὰ φοβερὰ πελάγη διαδραμὼν, πρὸς τοῖς λιμέσιν αὐτοῖς[68] διαῤῥαγέντος τοῦ πλοίου, πάντων ἀθρόως ἔρημος ἀπεδείχθη[69]· ἐὰν γὰρ[61] καὶ οὗτος τὰ μυρίοις πόνοις καὶ ἱδρῶσι κτισθέντα[62] μιᾷ ῥοπῇ καὶ μικρᾷ[63] προσβολῇ δαιμόνων ἀπολέσῃ[64], καθάπερ[65] τινὶ ἀγρίᾳ λαίλαπι τῇ ἁμαρτίᾳ βυθισθεὶς, πρέπουσα φωνὴ τῷ πᾶσαν ὁμοῦ τὴν ἀρετὴν ναυαγήσαντι[67]· « Ἦλθον εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης, καὶ καταιγὶς κατεπόντισέ με. »[68] (12) Ὡσαύτως καὶ ὁ θεῖος Χρυσόστομός φησι· « Καὶ γὰρ ὅταν ὁ διάβολος ἴδῃ πολλὰ συναγηοχότας[69], νηστείαν, εὐχὰς[70], ἐλεημοσύνην[71], παρθενίαν, τὴν ἄλλην ἅπασαν ἀρετὴν, ὅταν ἴδῃ γέμον τὸ πλοῖον ἡμῶν τῶν πολυτελῶν[72] τῆς εὐσεβείας[73] ἀριστευμάτων, τότε προσβάλλει, πάντοθεν διορύττων καὶ ἐπιβουλεύων[74] τὸν θησαυρὸν, ὥστε παρ' αὐτὸ τοῦ λιμένος τὸ στόμα[75] καταδῦσαι τὸ σκάφος, καὶ γυμνοὺς[76] καὶ ἐρήμους ἀποφῆναι μηδὲ ῥᾳδίως ἀναστῆναι δυναμένους. Καὶ γὰρ, μετὰ[77] τοιαύτην πτῶσιν, δυσανάπλητος[78] ἡ ἀνάστασις[79] γίνεται· καταφρονεῖ[80] λοιπὸν ὡς εἰς κακῶν ἐλθὼν βάθος. Καὶ τῷ μὲν ἐν ἀρχῇ πεσόντι συγγινώσκομεν ἅπαντες διὰ τὴν ἀπειρίαν, τὸν δὲ μετὰ πολλοὺς διαύλους[81] ὑποσκελισθέντα, οὐκ ἂν[82] ῥᾳδίως ἀξιώσειεν συγγνώμης, ὡς ἐξ ἀμελείας τε καὶ ῥᾳθυμίας καταβληθέντα[83]. Καὶ οὐ τοῦτο μόνον ἐστὶ[84] (37ᵃ) τὸ δεινὸν ἀλλ' ὅτι καὶ πολλῶν σκανδαλισθέντων καὶ ῥᾳθυμωτέρων πολλάκις γινομένων, αὐτὸς ὑπεύθυνος **150** γίνεται καὶ ἀναπολόγητος. Ταῦτ'[85] οὖν εἰδότες[86] « εἰς τὸ τέλος μὴ διαφθείρωμεν » (ὡς παραγγέλλει Δαυὶδ φάσκων[87]· « Εἰς τὸ τέλος μὴ διαφθείρῃς »). [88] Ἐν τῷ ἀποστρέψαι, φησὶ, δίκαιον

vox est : « Veni in altitudinem maris, et tempestas demersit me. » Haud aliter divus ait Chrysostomus : Cum diabolus videt eos qui multa adepti sunt, jejunia tolerarunt, preces, eleemosynas fecerunt, virginitatem et omnes alias virtutes exhibuerunt; cum videt oneratam navim nostram omnibus pretiosis pietatis divitiis, tunc nihil antiquius ei est quam ut undique circa thesaurum quærens et ei insidians apud portus limen navem demergat, et nos nudos derelictosque efficiat et ad opes recuperandas impares. Post autem hunc casum difficillima est resurrectio; qui enim devenit in mali profundum, omnia contemnit. Si quis initio suæ conversationis labitur, facile ignoscimus propter inexperientiam; sed qui post multas experientias cadit, haud facile a nobis venia dignus judicatur eo quod ex negligentia aut ex pigritia deliquerit. Hoc peccatum non modo videtur grave, sed multis qui postquam scandalizati fuerunt pejores fiunt, inexcusabile et irremissibile videtur. Nos igitur qui hæc novimus, usque in finem ne corrumpamur; sicut dicit David : « In finem ne corrumpas. » — « Et si conversus justus ab justitia sua fuerit; non erunt in memoria ejus bona opera quæ fecit, in peccato suo morietur et justitia justi non liberabit eum in quacunque die peccaverit. » Quod cognoscens Apostolus dixit : « Nam et qui certat in agone non coronabitur, nisi legitime certaverit. » Oportet igitur nos primum studium atque ardorem usque ad mortem in fide Dei et patientia ostendere, ne omne bonum in fine amittamus. Nemo virtute præditus dormitet, eo quod non noverit commutationem. Quis Salomone beatior? attamen in senectute et in fine cum cecidisset perditus est. Quis Juda gloriosior? sed proditor laqueo sese suspendit. Quis Petro ardentior? sed subito casu cecidit exitioso. Quot commutationes licet spectare aut quæ olim acciderunt vel nunc quaque die accidunt! Itaque divina Scriptura per cœlum et infernum obtestatur, cohortatur atque excitat ad sobrietatem dicens : « Qui se existimat stare, videat ne cadat. » Hæc satis digressionis causa dicta sint.

Variæ lectiones et notæ.

[64] συναγεῖν cod.? [65] τὰ τάλαντα B. [67] Matth. xv, 26. [68] καὶ om. B. [69] μετὰ cod.? [60] ἐπαναστάντων ἀ. πειρασμῶν B. [61] πανουργίαν καὶ cod. [62] παρ. ἀλλὰ πάντων B. [63] ἐκείνων τὴν ζ. cod. [64] ὑπέμειναν B. [65] καὶ B. [66] I Tim. I, 19. [67] μετὰ προσευχὴν ἐκτενῆ B. [68] καὶ χ. om. B. [69] ἀ. τοῖς λ. B. [60] ἀνεδ. cod. [61] γὰρ om. B. [62] κτηθ. B. [63] ῥ. καὶ μ. om. B. [64] ἀπολείπει cod.? [65] ὥσπερ B. [67] Ps. LXIX, 2. [68] VI, 115 C. [69] συνειλιχοτ. κατορθώματα οἷον cod. συνηγειοχόνα; Savil. [70] εὐχὴν cod. [71] ἐλ. σωφροσύνην Chr. [72] ἡ τὸ π. Chr. [73] εὐσ. λίθων Chr. [74] καὶ ἐπ. om. Chr. [75] αὐτὰ — τὰ στόματα Chr. [76] γ. παραπέμψαι πρὸς ἐκεῖνον τὸν λιμένα λοιπόν Chr. [77] τὴν Chr. [78] δυσανάκλητος cod. [79] πάλιν ἡ ἀν. Chr. [80] Ὁ γὰρ ἐ. εἰς β. κ. κατ. Chr. — καταφρονῶν cod. [81] τοὺς δρόμους Chr. [82] τις Chr. [83] σ. ῥ. γὰρ τότε τὸ πτῶμα εἶναι δοκεῖ. [84] τ. μὲν ἐ. cod. [85] πολλοὶ οὐ σκανδαλιζόμενοι τοῖς τῶν τοιούτων πτώμασίν εἰσιν ὥστε καὶ ταύτῃ πάλιν ἀσύγγνωστον τὸ ἁμάρτημα γίνεται Chr. [86] ἀκούωμεν τοῦ προφήτου καί Chr. [87] Ps. LXII, 1 ὡς — διαφ. om. Chr. [88] Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ὁ Ἰεζεκιὴλ ἐβόα λέγων (Ezech. III, 20) om. seq. Chr.

Digitized by Google

ἐκ τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ, ἃς [89] ἐποίησεν, οὐ μὴ μνησθῶσι· ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ αὐτοῦ ἀποθανεῖται· » καὶ [90] « δικαιοσύνη δικαίου οὐ μὴ ἐξελεῖται αὐτὸν ἐν ᾗ ἂν ἡμέρᾳ πλανηθῇ. » (12) Ὅπερ οὖν εἶδώς ὁ Ἀπόστολος ἔλεγεν [91]· « Ἐὰν ἀθλῇ τις, οὐ στεφανοῦται, ἐὰν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ. » Διὸ τὴν ἀρχομένην σπουδήν τε καὶ προθυμίαν ἐν φόβῳ Θεοῦ καὶ πίστει μέχρι θανάτου δεῖ καθάπερ τὴν ὑπομονὴν ἐπιδείκνυσθαι, ἵνα μὴ τὸ πᾶν εἰς τὸ τέλος ἀπολέσωμεν. Μηδεὶς οὖν ἐνάρετος νυσταζέτω διὰ τὸ ἄδηλον τῆς μεταβολῆς. Τίς γὰρ τοῦ Δαυὶδ ὑψηλότερος; ἀλλὰ μικρὸν ἀπονυστάξας, ἔπεσε. Τίς δὲ τοῦ Σολομῶντος μακαριώτερος; ἀλλ' ἐν τῷ γήρει καὶ τῷ τέλει πεσών, ἀπωλετο. Τίς τοῦ Ἰούδα περιφανέστερο; ἀλλὰ προδότης γενόμενος ἀπήγξατο. Τίς τοῦ Πέτρου ζηλωτότερος; ἀλλ' ἐξάπινα πέπτωκε πτῶμα ἐξαίσιον. Πόσας τοιαύτας μεταβολὰς ἔστιν ἰδεῖν πάλαι γεγενημένας; καὶ νῦν γινομένας καθ' ἑκάστην ἡμέραν; Καὶ διὰ τοῦτο, φησὶν, ἄνω καὶ κάτω προδιαμαρτύρεται καὶ προασφαλίζεται καὶ διεγείρει πρὸς νῆψιν ἡ θεία Γραφὴ λέγουσα [92]· « Ὁ δοκῶν ἑστάναι, [βλεπέτω] μὴ πέσῃ. » Καὶ ταῦτα μὲν εἰς τοσοῦτον παρεκβατικῶς εἴρηται.

XLIV. *Regnum Roboam.*

Post Salomonem regnavit Roboam ex multis multarum ejus uxorum filiis, annos septemdecim. Quo regnante in duas partes divisum est regnum. Cum enim recusasset consilium seniorum, et juxta sententiam juniorum qui cum eo nutriti fuerant et prope cum stabant, dura populo locutus esset, recessit Israel ab eo et abivit. Duæ autem tribus Juda et Benjamin manserunt cum eo in Jerusalem, decem vero aliæ abierunt in Samariam, et sibi constituerunt regem Jeroboam, servum Salomonis. Inde duæ tribus appellatæ sunt Juda propter magnam regiam tribum Judæ, decem vero aliæ Israel et Ephraim eo quod plures essent et Jeroboam esset de tribu Ephraim filii Joseph.

Et fecit Roboam filius Salomonis malum in conspectu Domini sicut pater suus, et mortuus est in peccatis suis. Eodem tempore cum cepisset Susachim Ægypti rex Jerusalem, abstulit divitias quæ in templo et aula regia reconditæ erant, pariter et aureas lanceas, aureaque scuta, quorum loco facta sunt ærea.

XLV. *Regnum Abia.*

Post Roboam regnavit Abia, filius ejus, et fecit malum coram Domino, et mortuus est postquam regnavisset annos sex. Ipse cum bellavisset adversus Jeroboam et decem tribus Israel, occidit ex his quingenta millia virorum fortium una die propter iracundiam Dei.

XLVI. *Regnum Asaph.*

Mortuo Abia regnavit Asaph, filius ejus, et initio fecit bonum in conspectu Domini. Deinde cum a bono paululum recessisset, pedum morbo afflictus medicisque usus nec Deo optemperans sic mortuus est post regnum annorum septemdecim.

XLVII. *Regnum Josaphat.*

Post Asaph regnavit Josaphat, filius ejus, fecitque bonum coram Domino, et mortuus est cum regnas-

A

ΜΔ'. *Βασιλεία Ροβοάμ.*

[93] Μετὰ δὲ Σολομῶντα ἐβασίλευσε Ῥοβοὰμ ἐκ τοσούτων γυναικῶν υἱὸς αὐτοῦ ἔτη ιζ', ἐφ' οὗ διῃρέθη ἡ βασιλεία εἰς δύο. Καταλείψας γὰρ τὴν βουλὴν τῶν πρεσβυτέρων καὶ κατὰ τὴν συμβουλὴν τῶν συνεκτραφέντων καὶ παρεστηκότων αὐτῷ λαλήσας τῷ λαῷ σκληρὰ, ἀπέστη ὁ Ἰσραὴλ ἀπ' αὐτοῦ καὶ ἀπῆλθε. Καὶ αἱ μὲν β' φυλαὶ, Ἰούδα; καὶ Βενιαμὶν, ἔμειναν μετ' αὐτοῦ ἐν Ἱερουσαλὴμ, αἱ δὲ **151** λοιπαὶ δέκα ἀπῆλθον ἐν Σαμαρίᾳ καὶ ἐβασίλευσαν ἐπ' αὐτοὺς Ἱεροβοὰμ, τὸν δοῦλον Σολομῶντος. Κἀντεῦθεν αἱ δύο φυλαὶ προσηγορεύθησαν Ἰούδας διὰ τὴν μεγάλην βασιλικὴν φυλὴν Ἰούδα, αἱ δὲ λοιπαὶ ι' Ἰσραὴλ καὶ Ἐφραΐμ, διά τε τὸ πλῆθος καὶ διὰ τὸν Ἱεροβοὰμ ἐκ τῆς φυλῆς Ἐφραΐμ τυγχάνειν, υἱοῦ Ἰωσήφ.

B

(2) Καὶ ἐποίησε Ῥοβοὰμ, υἱὸς Σολομῶντος, τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου ὡς ὁ πατὴρ αὐτοῦ καὶ ἀπέθανεν ἐν ταῖς ἁμαρτίαις αὐτοῦ. (3) Ἐφ' οὗ Σουσακεὶμ ὁ Αἰγυπτίων βασιλεὺς τὴν Ἱερουσαλὴμ ἑλὼν, ἀφεῖλατο τὰ ἐν τῷ ναῷ καὶ ἐν τοῖς βασιλείοις χρήματα, καὶ χρυσᾶ [94] δόρατα, καὶ τοὺς χρυσοῦς θυρεοὺς, ἀνθ' ὧν ἐγένοντο χαλκοῖ.

ΜΕ'. *Βασιλεία Ἀβιά.*

[95] Μετὰ Ῥοβοὰμ ἐβασίλευσεν Ἀβιὰ, ὁ υἱὸς αὐτοῦ, καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν ἐναντι Κυρίου καὶ ἀπέθανε βασιλεύσας ἔτη ς' [96]. Ὃς [97] πολεμήσας Ἱεροβοὰμ [καὶ] τὰς ι' φυλὰς τοῦ Ἰσραὴλ, ἀνεῖλεν ἐξ αὐτῶν ἄνδρας δυνατοὺς ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ κατὰ θείαν ὀργὴν χιλιάδας φ'.

C

ΜϚ'. *Βασιλεία Ἀσάφ.*

[98] Μετὰ Ἀβιὰ ἐβασίλευσεν Ἀσὰφ, ὁ υἱὸς αὐτοῦ, καὶ ἐποίησε τὸ εὐθὲς ἐνώπιον Κυρίου πρότερον, εἶτα μικρὸν ἀπὸ τῆς εὐθείας ῥαθυμήσας, ἠρρώστησε τοὺς πόδας· καὶ τοῖς ἰατροῖς χρησάμενος, τῷ Θεῷ μὴ προσέχων, οὕτως ἀπέθανε, βασιλεύσας ἔτη ιζ' [99].

ΜΖ'. *Βασιλεία Ἰωσαφάτ.*

[1] Μετὰ Ἀσὰφ ἐβασίλευσεν Ἰωσαφὰτ, υἱὸς αὐτοῦ, (37b) καὶ ἐποίησε τὸ εὐθὲς ἐνώπιον Κυρίου καὶ

Variæ lectiones et notæ.

[89] Nota ἀφανίσαι deest in glossa ad ἐξολοθρεῦσαι. [90] Ezech. xxxiii, 12. [91] II Tim. ii, 5. [92] I Cor. x, 12. [93] 951 (4205). Ced. 173,13-174,16? [94] καὶ τὰ χρυσᾶ cod. [95] 934-932 (4220-4222)? [96] γ' Leo I Reg. xv, 2; II Par. xiii, 2-18. [97] ὡς cod. [98] 931-929 (4224-4226). [99] ις' cod. (μ' LXX) — μ' I Reg. xv, 10; μ' II Par. xvi, 13. [1] 889-888 (4265-4266) I Reg. xxii, 42; II Par. xxii, 31.

Digitized by Google

ἐτελεύτησε βασιλεύσας ἔτη κε'. (2) Ὃς διὰ τὴν πρὸς τὸν Ἀχαὰβ φιλοστοργίαν τε καὶ ἀγχιστείαν, ἔφη **152** πρὸς αὐτὸν ὁ προφήτης Ἰηοῦ ὁ τοῦ Ἀνανή[1]· « Βασιλεῦ Ἰωσαφάτ, εἰ ἁμαρτωλῷ σὺ εἶ βοηθός, εἰ μισουμένῳ ὑπὸ Κυρίου σὺ φιλιάζεις, διὰ τοῦτο ἐγένετο ἐπὶ σὲ ὀργὴ Κυρίου, εἰ μὴ λόγοι ἀγαθοὶ ηὑρέθησαν ἐν σοὶ καὶ ὅτι ἐξῆρας τὰ ἄλση ἀπὸ γῆς Ἰούδα καὶ κατεύθυνας τὴν καρδίαν σου ἐκζητῆσαι τὸν Κύριον, » καὶ εὑρέθη ἡ καρδία σου τελεία πρὸς Κύριον. Διὰ τοῦτο ἐφείσατό σου Κύριος, πλὴν ὅτι[2] « διεκόπη τὰ ἔργα σου, καὶ συνετρίβησαν τὰ πλοῖά σου. » (3) Κἀντεῦθεν διδασκόμεθα, ὡς ἐλαττοῖ τὰς ἐπὶ τοῖς ἁμαρτήμασιν ἐκείνοις ἀντιμετρῶν, οὕτως ἐκφέρει τὴν ψῆφον. Προσήκει τοίνυν ταῦτα μεμαθηκότες[3] φεύγειν τῶν θεοστυγῶν καὶ τὴν φιλίαν καὶ τὴν συγγένειαν· οὐδὲ γὰρ μία κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος, οὔτε μὴν ἀρετῇ καὶ κακίᾳ, καὶ οὔτε κλέπτῃ δεῖ συμμετέχειν οὔτε μετὰ μοιχῶν τὴν μερίδα τιθέναι· διό φησι[4]· « Οὐχὶ τοὺς μισοῦντάς σε, Κύριε, ἐμίσησα καὶ ἐπὶ τοῖς ἐχθροῖς σου ἐξετηκόμην; Τέλειον μῖσος ἐμίσουν αὐτούς· εἰς ἐχθροὺς ἐγένοντό μοι· » —[5] « καὶ παρανομίαν ἐμίσησα, καὶ οὐκ ἐκολλήθη μοι καρδία σκαμβή. » Καὶ μέντοι γε καὶ ὅτι πταίοντες ὡς ἄνθρωποι οἱ τοῦ Θεοῦ δοῦλοι, φιλανθρωπίας ἀξιοῦνται πολλάκις, διὰ τὰς προειργασμένας ἀρετάς, εἰς δὲ τὰ κτήματα καὶ τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῖς ἡ θεία δίκη ἀνταποδίδωσιν ὑπὲρ τῶν πταισμάτων αὐτῶν λεληθότως· οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ ἑτέρων ἁμαρτωλῶν συνόντων δικαίοις, τοῦτο διὰ τὴν τοῦ δικαίου δικαιοσύνην ὁ φιλάνθρωπος Κύριος ποιεῖν εἴωθε[6], ὅπερ ἤδη καὶ ἐπὶ Ἰωσαφὰτ καὶ Παύλου σαφῶς ἐδήλωσε καὶ τῆς[7] τοῦ πλοίου συντριβῆς τε καὶ ἀπωλείας· ὅθεν οὖν πρὸς τοὺς ἐν τῷ πλοίῳ χειμαζομένους μετ' αὐτοῦ Παῦλός φησι[8]· « Ἔδει μὲν οὖν, ὦ ἄνδρες, πειθαρχήσαντάς μοι μὴ ἀνάγεσθαι ἀπὸ τῆς Κρήτης, κερδῆσαί τε τὴν ὕβριν ταύτην καὶ τὴν ζημίαν. Καὶ τὰ νῦν παραινῶ ὑμᾶς εὐθυμεῖν· ἀποβολὴ γὰρ ψυχῆς οὐδεμιᾶς ἔσται ἐξ ὑμῶν πλὴν τοῦ πλοίου. »

A set annos quinque et viginti. Propter ejus amicitiam et fœdus cum Achab, ait ad eum propheta Jehu filius Hanani : « Rex Josaphat, si huic quem odit Dominus amicitia jungeris, idcirco veniet super te ira Domini; nisi bona opera inventa sunt in te eo quod abstuleris lucos de terra Juda, et præparaveris cor tuum ut requireres Dominum, et inventum est cor tuum perfectum apud Dominum. Itaque pepercit tibi Dominus etsi « percussit opera tua et contrivit naves tuas. » Eximde discimus Deum cum justitia pœnas commetiri peccatis et æquam ferre sententiam. Quæ cum noverimus, nos igitur decet fugere impiorum amicitiam ac familiaritatem, nullum enim commercium lucis cum tenebris, neque virtutem cum nequitia, B cum latrone, cum adultero virum justum partem habere oportet. Unde ait Scriptura : « Nonne qui oderunt te, Domine, oderam, et super inimicos tuos tabescebam? Perfecto odio oderam illos et inimici facti sunt mihi. Facientes prævaricationes odivi, non adhæsit mihi cor pravum. » Quia servi Dei peccantes, quæ est hominis natura, venia digni æstimantur propter virtutes quas primo coluerunt; in divitiis autem bonisque terrenis a divina justitia puniuntur ob peccata sua, sed pœna non tam manifesta est. Maxime autem cum alii peccatores justis cohabitant, propter justi justitiam misericors Dominus non facere solet quod in Josaphat et Paulo fecit per contritionem et amissionem navis. Unde ad eos qui cum ipso tempestate in mari perturbabantur, Paulus ait : « Oportebat quidem, o viri, audito me, non tollere a Creta, lucrique facere injuriam hanc et jacturam. Et nunc suadeo vobis bono animo esse; amissio enim nullius animæ erit ex vobis præterquam navis. »

C

ΜΗ'. *Βασιλεία Ἰωράμ.*

[10] Μετὰ Ἰωσαφὰτ ἐβασίλευσε Ἰωράμ, υἱὸς αὐτοῦ, καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου· πρὸς δὲ καὶ τοὺς ἐξ ἀδέλφους **153** αὐτοῦ ἀποκτείνας ἀπέθανε δυσεντερικὸς, βασιλεύσας ἔτη η'.

XLVIII. *Regnum Joram.*

Post Josaphat regnavit Joram filius ejus, fecitque malum in conspectu Domini; occidit autem fratres suos sex et mortuus est dysentericus cum regnasset annos octo.

ΜΘ'. *Βασιλεία Ὀχοζίου.*

[11] Μετὰ τοῦτον ἐβασίλευσεν Ὀχοζίας, υἱὸς αὐτοῦ, καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου, καὶ ἀνεῖλεν αὐτὸν Ἰηοῦ, βασιλεύσαντα ἔτος α'.

D

XLIX. *Regnum Ochosiæ.*

Post hunc regnavit Ochosias filius ejus et fecit malum in conspectu Domini, et occisus est a Jehu cum regnavisset annum unum.

Ν'. *Βασιλεία Γοθολίας.*

[12] Μετὰ δὲ Ὀχοζίαν ἐβασίλευσε Γοθολία, ἡ μήτηρ αὐτοῦ, καὶ ἀποκτείνασα πάντας τοὺς υἱοὺς Ὀχοζίου παρεκτὸς νηπίου ἑνὸς διασωθέντος παραδόξως ὑπὸ τῆς γυναικὸς Ἰωδαὲ τοῦ ἱερέως· αἰφνίδιον τὸ ἀποκεκρυμμένον παιδίον Ἰωὰς ἀναγορεύεται βασι-

L. *Regnum Gotholiæ.*

Post Ochosiam regnavit Gotholias, mater ejus, occiditque omnes filios Ochosiæ præter unum natu minimum qui contra spem salvatus est ab uxore Joiadæ magni pontificis. Qui puer Joas nomine diu absconditus rex acclamatus est a sacerdote Joiada omni-

Variæ lectiones et notæ.

[1] II Par. xix, 2, 3. [2] II Par. xx, 37. [3] μεμαθηκότας? [4] Ps. cxxxiv, 21,22. [5] Ps. ci, 3, 4. [6] εἰώθει? [7] ἐδ. διὰ τῆς ced. [8] Act. xxvii, 21-22. [10] 863 (4291) II Reg. viii, 17; II Par. xvi, 5, 6. [11] 856-855 (4299-4300) Ced. 179, 13. Reg. viii, 26; II Par. xxii, 2. [12] Ced. 186, 17-20? Glyc. 557, 18-358, 4; II Reg. xi, 3; II Par. xxii, 12,

Digitized by Google

que populo, annos natus septem. Omnisque populus gavisus est et urbs requievit. Occiderunt autem Gotholiam in domo regis cum regnasset annos sex.

LI. *Regnum Joas.*

Post Gotholiam regnavit Joas Ochosiæ filius annos septem natus et initio fecit bonum in conspectu Domini; postea vero conversus ad malum, occisus est in domo sua cum regnasset annos quadraginta. Quandiu enim edocebatur a Joiada sacerdote qui propter multam pietatem suam annos vitæ centum triginta complevit, bene et recte regnabat. Post autem obitum divini sacerdotis, cum ad impietatem declinasset, occidit Zachariam prophetam et filium magistri sui. Ait enim Scriptura : « Spiritus itaque Dei induit Zachariam filium Joiadæ sacerdotis et stetit in conspectu populi et dixit eis : Hæc dicit Dominus : Quare transgredimini præceptum Domini, quod vobis non proderit et dereliquistis Dominum ut dereliquerit vos? Qui congregati adversus eum miserunt lapides juxta regis imperium in atrio domus Domini. Et non est recordatus Joas rex misericordiæ quam fecerat Joiada pater illius secum, sed interfecit filium ejus. Qui cum moreretur ait : « Videat Dominus et requirat. » Et post hæc surrexerunt contra eum servi sui in ultionem sanguinis filii Joiadæ sacerdotis et occiderunt eum in lectulo suo.» Quo tempore Sibylla illa Cumana celebrabatur et Lycurgus leges Lacedæmonibus dabat, Iphitusque Olympicos constituebat ludos.

LII. *De Eleemosyna.*

Vir erat in Israel dives et misericors qui, cum adiisset quemdam e magistris et aperiisset Sapientiam Salomonis, subito invenit : « Feneratur Domino qui miseretur pauperis.» Itaque in se descendens et compunctus animum abiit et venditis omnibus suis divisit pretium pauperibus, præter duos nummos. Cum ergo factus esset omnino pauper nullusque ejus misereretur, Deo eum tentare cogitante, tandem in se dicit humiliatus : Ibo Jerusalem et causam meam agam coram Domino eo quod deluserit me, disperdens bona mea. Cum igitur iter faceret, vidit duos viros inter se certantes de possessione invenit lapidis pretiosi. Ad quos ait : Quare certatis, fratres? Date mihi lapidem hunc et duos nummos accipite. Illi autem libentissime lapidem concesserunt; quanti enim valeret lapis ignorabant. venit igitur Jerusalem lapidem secum gestans, cumque eum ostendisset aurifici, vix viso lapide aurifex surrexit et adoravit. Attonitus, ubi divinum et sanctum lapidem tanti pretii reperisset, interrogabat. Ecce

λεὺς ὑπὸ Ἰωδαὲ τοῦ ἱερέως καὶ τοῦ λαοῦ παντὸς, ὑπάρχον ἐτῶν ζ'. Καὶ ὁ μὲν λαὸς ἅπας ηὐφράνθη καὶ ἡ πόλις ἡσύχασεν· τὴν δὲ Γοθολίαν ἀπέκτειναν ἐν οἴκῳ τοῦ βασιλέως, βασιλεύσασαν ἔτη ς'.

NA'. *Βασιλεία Ἰωᾶ.*

[12] Μετὰ δὲ Γοθολίαν ἐβασίλευσεν Ἰωὰς Ὀχοζίου ἐπταετὴς καὶ ἐποίησε τὸ εὐθὲς ἐνώπιον Κυρίου πρότερον· εἶτα παρατραπεὶς, ἐσφάγη ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, βασιλεύσας ἔτη μ'. [14] (2) Ἕως μὲν γὰρ ἦν χωτιζόμενος ὑπὸ Ἰωδαὲ, τοῦ ἱερέως τοῦ καὶ βιώσαντος διὰ τὴν πολλὴν αὐτοῦ (38ᵉ) εὐσέβειαν ἔτη ρλ', καλῶς ἐπολιτεύετο. (3) Μετὰ δὲ τὴν τελευτὴν τοῦ θείου ἱερέως πρὸς ἀσέβειαν ἀποκλίνας, ἀπέκτεινε Ζαχαρίαν, τὸν προφήτην καὶ υἱὸν τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ, φησὶ γάρ· « Καὶ πνεῦμα [15] Κυρίου ἐνέδυσε Ζαχαρίαν τὸν τοῦ Ἰωδαὲ τοῦ ἱερέως, καὶ ἀνέστη κατὰ πρόσωπον τοῦ λαοῦ καὶ εἶπε· « Τάδε λέγει Κύριος· Ἵνα τί παραπορεύεσθε τὰς ἐντολὰς Κυρίου [16] καὶ οὐκ εὐοδωθήσεσθε; **154** Ὅτι ἐγκατελείπατε [17] τὸν Κύριον, καὶ ἐγκαταλείψει ὑμᾶς· » καὶ ἐπέθεντο αὐτῷ καὶ ἐλιθοβόλησαν αὐτὸν δι' ἐντολῆς Ἰωὰς τοῦ βασιλέως ἐν αὐλῇ οἴκου Κυρίου. Καὶ οὐκ ἐμνήσθη Ἰωὰς τοῦ ἐλέους οὗ ἐποίησεν Ἰωδαὲ, ὁ πατὴρ αὐτοῦ, μετ' αὐτοῦ, ἀλλ' ἐθανάτωσε τὸν υἱὸν αὐτοῦ. Καὶ ὡς ἀπέθνησκεν, εἶπεν· « Ἴδοι Κύριος καὶ κρινάτω. » Καὶ μετὰ ταῦτα ἐπέθεντο [18] οἱ παῖδες αὐτοῦ ἐν αἵματι Ἰωδαὲ τοῦ ἱερέως καὶ ἐθανάτωσαν αὐτὸν ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ. »

[19] (4) Ἐφ' οὗ καὶ Σίβυλλα ἡ Κυμαῖα ἐγνωρίζετο, καὶ Λυκοῦργος Λακεδαιμονίων ἐνομοθέτει, καὶ Ἶφιτος [20] τὰς Ὀλυμπιάδας συνέστησεν.

NB'. *Περὶ ἐλεημοσύνης.*

[21] Καὶ ἄνθρωπός τις ἦν ἐν τῷ Ἰσραὴλ πλούσιός τε καὶ ἐλεήμων, ὃς ἐλθὼν πρός τινα τῶν διδασκάλων καὶ ἀναπτύξας τὴν Σοφίαν Σολομῶντος εὗρεν εὐθύς [22]· « Ὁ ἐλεῶν πτωχοὺς δανείζει Θεῷ· » καὶ εἰς ἑαυτὸν γενόμενος καὶ κατανυγείς, ἀπελθὼν πέπρακε πάντα καὶ διένειμε πτωχοῖς μηδὲν ἑαυτῷ καταλείψας πλὴν νομισμάτων δύο· καὶ πτωχεύσας πάνυ καὶ ὑπὸ μηδενὸς ἐκ θείας δοκιμασίας ἐλεούμενος, ὕστερον ἐν ἑαυτῷ λέγει μικροψυχήσας· Ἀπελεύσομαι εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ διακρινοῦμαι τῷ Θεῷ, ὅτι ἐπλάνησέ με, διασκορπίσας [23] τὰ ὑπάρχοντά μου. Πορευομένου δὲ αὐτοῦ, εἶδεν ἄνδρας δύο μαχομένους πρὸς ἀλλήλους, εὑρόντας λίθον τίμιον. Καὶ φησι πρὸς αὐτούς· Ἵνα τί, ἀδελφοὶ, μάχεσθε; δότε μοι αὐτὸν καὶ λάβετε νομίσματα β'. Τῶν δὲ μετὰ χαρᾶς τοῦτον παρασχόντων — οὐ γὰρ ἤδεσαν τοῦ λίθου τὸ ὑπερτίμιον — ἀπῆλθεν οὖν εἰς Ἱερουσαλὴμ τὸν λίθον ἐπιφερόμενος καὶ δείξας αὐτὸν χρυσοχόῳ, παραχρῆμα τὸν λίθον ἐκεῖνος ἰδὼν, ἀναστὰς προσεκύνησεν. Καὶ ἐκθάμβος γενόμενος ἐπυνθάνετο παρ'

Variæ lectiones et notæ.

[12] 849 (4807) I Reg. XII, 1, 2; II Par. XXIV, 1. [14] II Par. XXIV, 2,15. [15] Καὶ πν. Θεοῦ ἐ. τὸν Ἀζαρίαν — τὸν ἱερέα καὶ ἀ. ἐπάνω τοῦ λ. — Κύριος· Τί π. II Par. XXIV, 20-22. [16] ἐντ. τοῦ Κυρίου cod. [17] ἐγκατελίπετε II Par. [18] ἀπέθεντο cod., sed cf. II Par. XXIX, 25. [19] Ced. 189,5,10,12. [20] Ἡφαίστος cod. [21] Περὶ τοῦ διαδώσαντος τὰ ἑαυτοῦ Ἰουδαίου in margine codicis. Ced. 193,3-194,11. [21] ἐπὶ τούτου (Ἐζεκίου) ἀ. τίς ἐγνωρίζετο Ced. [22] Prov. XIX, 17. [23] διασκορπίσαντα? διασκορπίσαι Ced.

Digitized by Google

τὸν θεῖον λίθον τοῦτον τὸν πολύτιμον **155** καὶ ἅγιον εὗρεν. Ἰδοὺ γὰρ ἔτη γ' σήμερον, Ἱερουσαλὴμ δονεῖται καὶ ἀκαταστατεῖ διὰ τὸν περιβόητον λίθον τοῦτον· ἀλλ' ἀπελθὼν δὸς αὐτὸν τῷ ἀρχιερεῖ καὶ σφόδρα πλουτήσεις. Τούτου δὲ ἀπερχομένου, ἄγγελος Κυρίου εἶπε πρὸς τὸν ἀρχιερέα· Νῦν ἐλεύσεται ἄνθρωπος πρὸς σὲ φέρων τὸν ἀπολεσθέντα πολυθρύλλητον λίθον ἐκ τῆς διπλοΐδος Ἀαρὼν τοῦ ἀρχιερέως ἔχων· λαβὼν αὐτὸν δὸς τῷ ἐνέγκαντι χρυσίον πολὺν καὶ ἀργύριον, ἅμα δὲ καὶ ῥαπίσας αὐτὸν μετρίως εἰπέ· Μὴ δίσταζε ἐν τῇ καρδίᾳ σου μηδὲ ἀπίστει τῷ Θεῷ σου διὰ τῆς Γραφῆς λέγοντι· Ὁ ἐλεῶν πτωχὸν δανείζει Θεῷ. Ἰδοὺ γὰρ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι ἐξεπλήρωσά σοι πολλαπλάσιονα ὑπὲρ ὧν ἐδάνεισάς μοι· καὶ εἰ πιστεύσεις, λήψῃ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι πλοῦτον ἀνυπέρβλητον. » Καὶ ὁ μὲν ἀρχιερεὺς πάντα τὰ διατεταγμένα πεποίηκεν πρὸς τὸν ἄνθρωπον καὶ ἐλάλησεν. Ὁ δὲ ἀκούσας καὶ ἔντρομος γενόμενος, πάντα ἐάσας ἐν τῷ ναῷ ἐξῆλθεν εὐχαριστῶν καὶ πιστεύων τῷ Κυρίῳ καὶ τὰ [a] ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ πάντα διηγορευμένα.

A jam tres anni sunt ex quo Jerusalem turbatur et commovetur super famosum hunc lapidem; abi et da eum sacerdotum principi et subito ditaberis. Dum iret, angelus Domini dixit ad principem sacerdotum : Nunc veniet homo ad te amissum celeberrimum lapidem e veste Aaron sacerdotum principis habens. Quo lapide accepto, ei qui attulerit da multum auri atque argenti et cum virga percusseris eum, pauca hæc adde : Noli dubitare in corde tuo et non confidere in Deo tuo, qui per Scripturam dicit : « Feneratur Domino qui miseretur pauperis. » Ecce enim in sæculo dedi tibi multo majora quam [quæ mihi feneratus es; et si mihi crediderit, accipies in futuro divitias multo majores. Et princeps sacerdotum omnia mandata B perfecit circa hominem et cuncta verba ei locutus est. Quibus auditis, obstupuit vir, omnibusque relictis exiit gratias agens et credens Domino quoad omnia quæ in divina Scriptura continentur.

ΝΓ'. *Βασιλεία Ἀμεσίου.*

[b] Μετὰ Ἰωὰς ἐβασίλευσεν Ἀμεσίας ὁ υἱὸς αὐτοῦ, καὶ ἐποίησε τὸ εὐθὲς ἐνώπιον Κυρίου, καὶ ἐπάταξε μὲν τοὺς φονεύσαντας τὸν πατέρα αὐτοῦ, τοὺς δὲ υἱοὺς αὐτῶν οὐκ ἐθανάτωσεν διὰ τὸ γεγράφθαι [c]· « Οὐκ ἀποθανοῦνται πατέρες ὑπὲρ υἱῶν, οὔτε υἱοὶ ὑπὲρ πατέρων, ἀλλ' ἕκαστος ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ αὐτοῦ ἀποθανεῖται. » Καὶ ἐσφάγη ἐν τῷ πολέμῳ, βασιλεύσας ἔτη κθ' [d]. (2) Διό φησιν ὁ θεῖος λόγος ἐν ταῖς C ἀποστολικαῖς διατάξεσιν [e]· « Ἕκαστος ὑπὲρ αὐτοῦ ἀπολογήσεται [f], καὶ οὐ μὴ συναπολέσῃ ὁ Θεὸς τὸν δίκαιον μετὰ [g] ἀδίκου· ἐπεί περ παρ' [h] αὐτῷ τὸ ἀναμάρτητον ἀτιμώρητον· οὔτε γὰρ τὸν Νῶε κατέκλυσεν, οὔτε τὸν Λὼτ κατέφλεξεν, οὔτε μὴν τὴν Ῥαὰβ συναπόλεσε. Εἰ δὲ βούλεσθε γνῶναι τὰ ἐφ' ἡμῶν γενόμενα, οὐκ ἀποκρύψομεν [i]. Ἰούδας σὺν ἡμῖν ὤν, ἔλαβε [j] τὸν κλῆρον τῆς διακονίας, ὃν καὶ ἡμεῖς ἐλάβομεν, καὶ Σίμων ὁ Μάγος τὴν ἐν Χριστῷ **156** σφραγίδα· ἀλλ' ἑκάτερος αὐτῶν ἀναφανὴς [k] φαῦλος, ὁ μὲν ἀπήγξατο, ὁ δὲ παρὰ φύσιν ἱπτάμενος συνετρίβη· καὶ ἐν τῇ κιβωτῷ Νῶε καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ὑπῆρχον· ἀλλὰ πονηρὸς ὁ Χὰμ εὑρεθείς, μόνος τὴν τιμωρίαν ἐδέξατο [l]. Εἰ δὲ [m] πατέρες ὑπὲρ παίδων οὐ τιμοροῦνται, οὔτε υἱοὶ ὑπὲρ D πατέρων, δῆλον ὡς οὐδὲ γυναῖκες ὑπὲρ ἀνδρῶν, οὐδὲ οἰκέται ὑπὲρ δεσποτῶν, οὔτε συγγενεῖς ὑπὲρ συγγενῶν, οὔτε φίλοι ὑπὲρ φίλων, οὔτε δίκαιοι ὑπὲρ ἀδίκων, ἀλλ' ἕκαστος ὑπὲρ τοῦ ἰδίου [n] ἔργου τὸν λόγον ἀπαιτηθήσεται. Οὔτε γὰρ Νῶε ὑπὲρ τοῦ κόσμου καὶ σὺν τῷ κόσμῳ κατεκλύσθη [o], οὔτε Λὼτ ὑπὲρ Σοδόμων ἐπυρπολήθη, οὔτε Ῥαὰβ ὑπὲρ Ἰεριχουντίων ἐσφάγη, οὔτε [p] Ἰσραὴλ ὑπὲρ Αἰγυπτίων

LIII. *Regnum Amesiæ.*

Post Joam regnavit Amesias filius ejus fecitque quod placitum erat in conspectu Domini, percussitque interfectores patris sui; filios autem eorum non occidit eo quod dictum fuerit : « Non morientur patres pro filiis, neque filii morientur pro patribus; sed unusquisque in peccato suo morietur. » Occisus est in bello cum regnasset annos quindecim. Dicit itaque divinus sermo in apostolicis Constitutionibus : Unusquisque de se ipso confitebitur ac respondebit, et non persequetur Deus justum cum iniquo, quandoquidem apud eum quidquid culpæ non est obnoxium, nec ultioni subjectum est. Neque enim Noe aquis submersit, neque Lot flammis combussit, neque Rahab perdidit. Et si libet nostra quæque cognosce : Judas, socius noster, sortem ministerii nobiscum communem accepit; et Simon ille Magus signaculum in Christo; sed cum uterque pravus exstitisset, unus laqueo se suspendit, alter autem, præter hominum naturam volitans, contritus est. Et in arca Noe erant filii ejus; sed Cham solus malus inventus est, solus pœnas dedit. Si ergo patres pro filiis pœnas non dant, neque pro patribus filii, patet non puniri mulieres pro viris, neque servos pro dominis, neque consanguineos pro consanguineis, neque amicos pro amicis, neque justos pro injustis, sed unusquisque pro suo facto rationem reddet. Neque enim Noe pro mundo, neque cum mundo submersus est, neque Lot pro Sodomis combustus est, neque Rahab pro Hierichuntinis occisa est, neque Israel pro Ægyptiis submersus est. Contubernium enim justos injustorum dam-

Variæ lectiones et notæ.

[a] τοῖς — πᾶσι διηγορευμένοις? [b-b] 269 (4547). [c] Deut. xxiv, 16. [d] κθ' II Par. xxv, 1. μ' II Reg. xiv, 17. [e] Η, 14. περὶ ἀπ. Anastasius. [f] ἐξομολογ. ed. [g] τοῦ ed. [h] ἐπεὶ γὰρ τῷ ἀ. cod. ? [i] οὐκ ἀπ. om. ed. [j] ἐλ. om. ed. κῷ ed. [k] ἀναδειχθεὶς ed. [l] μ. εἰς τὸν υἱὸν ἐδ. τ. ed. ex emendatione, μ. ἐδ. τ. Anastasius. [m] καὶ ed. [n] οἰκείου ed. [o] κόσμου δίκην εἰσεπράχθη ἅτε ed. [p] ὁ ed.

Digitized by Google

nationi non involvit, sed unanimitas. Non igitur alius pro alio morietur, sed « funibus peccatorum suorum quisque constringitur. » Et : « Ecce homo et opus ejus ante faciem illius » et « justitia justi super ipsum erit. » Et : « Unumquemque juxta vias suas judicabo, domus Israel, dicit Dominus Deus. » Et : « Quid vos dicitis parabolam hanc : « Patres comederunt uvam acerbam et dentes filiorum obstupuerunt? » Vivo ego, dicit Dominus Deus, si erit ultra vobis parabola hæc in proverbium in Israel. Ecce omnes animæ meæ sunt, ut anima patris ita et anima filii mea est, anima quæ peccavit ipsa morietur. »

A κατεποντώθη [39] — οὐ γὰρ ἡ συνοίκησις καταδικάζει [40], ἀλλ' ἡ τῆς γνώμης ὁμόνοια. — [41] Οὐ τοίνυν ἕτερος ὑπὲρ ἑτέρου ἀποθανεῖται, ἀλλὰ [42] « σειραῖς τῶν ἑαυτοῦ ἁμαρτιῶν [43] ἕκαστος σφίγγεται · » καί· [44] « Ἰδοὺ ἄνθρωπος καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ πρὸ προσώπου αὐτοῦ · »—καί [45] · « Δικαιοσύνη δικαίου ἐπ' αὐτὸν ἔσται. Ἕκαστον κατὰ τὴν ὁδὸν ὑμῶν κρινῶ ὑμᾶς, οἶκος Ἰσραήλ, λέγει Κύριος ὁ Θεός · »—καί · « Τί ὑμεῖς λέγετε [46] τὴν παραβολὴν ταύτην ; Οἱ πατέρες ἔφαγον τοὺς ὄμφακας [47] καὶ οἱ ὀδόντες τῶν τέκνων ἠμωδίασαν ; » — [48] « Ζῶ ἐγώ, λέγει Ἀδοναΐ [49] Κύριος, εἰ ἔστιν [50] ἐν ὑμῖν ἔτι λεγομένη ἡ παραβολὴ αὕτη ἐν Ἰσραήλ, ὅτι πᾶσαι αἱ ψυχαὶ ἐμαί εἰσιν· ὃν τρόπον ἡ ψυχὴ τοῦ πατρὸς, οὕτως ἡ ψυχὴ τοῦ υἱοῦ ἐμή ἐστιν· ἡ ψυχὴ ἡ ἁμαρτάνουσα, αὐτὴ καὶ ἀποθανεῖται.

LIV-LV. *Regnum Osiæ.*

Mortuo Amasia, regnavit Osias, qui et Azarias dicitur, filius ejus, et fecit quod placitum erat coram Domino; cum autem ei bene contigisset, superbiit, cupiitque offerre incensum Deo suo et ipse quoque, quod solis sacerdotibus licet. Cum igitur in templo incensum obtulisset, leprosus factus est et sic mortuus est; ejus regnum quinquaginta et duorum annorum fuit. De quo Chrysostomus ait : « Osias autem cum invaluit, non sustinuit potestatis magnitudinem, sed quemadmodum ex ingluvie nascitur tumor, e tumore calor ardens et inde sæpe sæpius mors; sic ex rerum magnificentia fit insania; quod in corporibus tumor, idem est in anima insania superbiaque. Deinde ex insania cupiditas rerum quæ non decent sequi solet. Cæterum elevatum est cor ejus et non remansit interius insania nec sanata est, sed ad mala opera eum incitavit omnemque virtutem corrupit; dicit enim Scriptura : « Sed cum roboratus esset, elevatum est cor ejus in interitum suum, et neglexit Dominum Deum, ingressusque templum Domini, adolere voluit incensum super altare thymiamatis. Statimque ingressus post eum Zacharias princeps sacerdotum et cum eo sacerdotes Domini octoginta dicentes : Non est tui officii, Osia, ut adoleas incensum Domino, sed sacerdotum, hoc est filiorum Aaron qui consecrati sunt ad ejusmodi ministerium; egredere de sanctuario, ne contempseris; quia non reputabitur tibi in gloriam hoc a Domino Deo Israel. » Dumque adoleret incensum coram sacerdotibus teneretque in manu thuribulum, orta est lepra in fronte ejus coram sacerdotibus in domo Domini et expulere eum et ipse perterritus acceleravit egredi eo quod sensisset illico plagam Domini; et leprosus

ΝΔ'-ΝΕ'. *Βασιλεία Ὀζίου.*

[51] Μετὰ δὲ Ἀμεσίαν ἐβασίλευσεν Ὀζίας ὁ καὶ Ἀζαρίας, ὁ υἱὸς αὐτοῦ, καὶ ἐποίησε τὸ εὐθὲς ἐνώπιον Κυρίου καὶ εὐωδούμενος ἐπήρθη καὶ ἠθέλησε θυμιάσαι τῷ Θεῷ αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ, ὅπερ μόνοις **157** ἔξεστι τοῖς ἱερεῦσιν· καὶ δὴ θυμιάσας ἐν τῷ ναῷ εὐθὺς ἐλεπρώθη καὶ οὕτως ἐτελεύτησε, βασιλεύσας ἔτη νβ' [52] · — [53] (2) Περὶ οὗ καὶ ὁ Χρυσόστομός φησιν · « Ὁ οὖν Ὀζίας ἡνίκα ἴσχυσεν, οὐκ ἤνεγκε τῆς δυναστείας τὸ μέγεθος, ἀλλ' ὥσπερ ἐξ ἀδηφαγίας [54] μὲν γίνεται φλεγμονή, ἐκ δὲ φλεγμονῆς [55] τίκτεται πυρετὸς, εἶτα θάνατος [56] ἐκεῖθεν πολλάκις · οὕτω κἀνταῦθα ἀπὸ τῆς τῶν (39a) πραγμάτων ὑπερβολῆς [57], ἀπόνοια γέγονεν · ὅπερ γὰρ ἐπὶ τῶν σωμάτων φλεγμονὴ, τοῦτο ἐπὶ τῆς ψυχῆς ἀπόνοια [58], εἶτα ἐξ ἀπονοίας ἐπιθυμία τῶν οὐ προσηκόντων [59] » ἐπακολουθεῖν εἴωθεν. — Οὕτως οὖν λοιπὸν « ὑψώθη ἡ καρδία αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἔμεινεν ἔνδον ἡ ἀπόνοια οὐδὲ ἀπεσβέσθη [60], ἀλλ' ἐξώκειλεν καὶ πρὸς ἔργον ἐλθοῦσα πονηρὸν, πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ἀρετὴν [61] διέφθειρεν · » — φησὶ γάρ [62] · « Καὶ ὡς κατίσχυσεν ὑψώθη ἡ καρδία αὐτοῦ καταφθεῖραι καὶ ἠδίκησεν ἐν Κυρίῳ Θεῷ αὐτοῦ, καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸν ναὸν Κυρίου θυμιάσαι ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τοῦ θυμιάματος · εἰσῆλθεν ὀπίσω αὐτοῦ Ζαχαρίας ὁ ἀρχιερεὺς καὶ μετ' αὐτοῦ ἱερεῖς Κυρίου π' λέγοντες · Οὐ σοί ἐστιν, Ὀζία [63], θυμιάσαι τῷ Θεῷ, ἀλλὰ τοῖς ἱερεῦσι τοῖς υἱοῖς Ἀαρὼν, τοῖς ἡγιασμένοις · ἔξελθε οὖν ἀπὸ τοῦ ἁγιάσματος, ὅτι ἀπέστης ἀπὸ Κυρίου, καὶ οὐκ ἔσται σοι τοῦτο εἰς δόξαν παρὰ Κυρίου Θεοῦ Ἰσραήλ. Καὶ ἐν τῷ θυμωθῆναι αὐτὸν πρὸς τοὺς ἱερεῖς, καὶ τὸ θυμιατήριον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ ἐξανέτειλεν ἡ λέπρα ἐν τῷ μετώπῳ αὐτοῦ ἐναντίον τῶν ἱερέων ἐν οἴκῳ Κυρίου · » — καὶ κατέσπασαν αὐτὸν ἐκεῖθεν, καὶ γὰρ αὐτὸς ἔσπευσεν

Variæ lectiones et notæ.

[39] κατ. om. ed. sed. habit Anastasius. [40] συν. καταχρίνει τοὺς δικαίους σὺν τοῖς ἀδίκοις, ἀλλ' ed. [41] Prov. v, 22. [42] Isa. LXXII, 11. [43] ἁμαρτῶν ed. [44] Ez. XVIII, 20, 30. [45] Jer. XXXI, 29. [46] αὐτοῖς ed. [47] ὄμφακα ed. [48] Ez. XVIII, 3, 4 om. Κύριος. [49] Ἀδωναΐ cod. [50] ἐὰν γένηται Ez. [51] 780 (4376). Ced. 189,6-10? II Reg. XV, 2; II Par. XXVI, 1,3. [52] Nota νβ' a secunda manu. [53] VI, 118. E, 119 B. [54] ἀδιαφ. cod. [55] φ. δέ ed; [56] ἐκ θ. ed. [57] περιθ. ed. adjuncto πολλῆς quod in 3 ms. deest. [58] τῶν ψυχῶν ἀπόνοια cd. [59] πρ. αὐτῷ πραγμάτων ed. [60] κατεσθ. ed. — ἐξεπήδησε ed. [61] δ. τὴν ἀρ. ed. [62] II Par. XXI, 16. [63] Οὐ σοί Ὀ. II Par.

Digitized by Google

ἐξελθεῖν, ὅτι ἥλεγξεν αὐτὸν ὁ Κύριος. « Καὶ ἦν λεπρὸς καθήμενος ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ μέχρι τελευτῆς, ὅτι ἀπεσχίσθη ἀπὸ οἴκου Κυρίου. »

3) Ἐφ' οὗ σεισμὸς μέγας ἐκεῖσε [65], καὶ διαῤῥαγέντος ὄρους μεγίστου, κατεκυλίσθη πρὸς τὴν πεδιάδα σταδίους μ'.

NϚ'. *Βασιλεία Ἰωάθαμ.*

158 [66] Μετὰ δὲ Ὀζίαν ἐβασίλευσεν Ἰωάθαμ, ὁ υἱὸς αὐτοῦ, καὶ ἐποίησε τὸ εὐθὲς ἐνώπιον Κυρίου, καὶ ἐτελεύτησε βασιλεύσας ἔτη ις' [66].

NZ'. *Βασιλεία Ἄχαζ.*

[67] Μετὰ δὲ Ἰωάθαμ ἐβασίλευσεν Ἄχαζ ὁ υἱὸς αὐτοῦ, καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου, καὶ ἐτελεύτησε βασιλεύσας ἔτη ις'. (2) Ὃν καὶ πολεμήσας Φακεὲ βασιλεὺς Ἰσραὴλ, ἀνεῖλεν ἄνδρας μὲν δυνατοὺς ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ χιλιάδας ρ' [68], γυναῖκας δὲ καὶ παῖδας ᾐχμαλώτευσε χιλιάδας τ'.

NH'. *Βασιλεία Ἐζεκίου.*

[69] Μετὰ δὲ Ἄχαζ ἐβασίλευσεν Ἐζεκίας ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη ν' [70], καὶ ἐποίησε τὸ εὐθὲς ἐνώπιον Κυρίου, καὶ ἐτελεύτησεν. (2) Ἐφ' οὗ ἦν ὁ Μωσαϊκὸς χαλκοῦς ὄφις· ἔτι γὰρ αὐτῷ [71] οἱ Ἰουδαῖοι μετὰ τῶν ἄλλων βδελυγμάτων ἐθυμίων, ὃν καὶ ἠφάνισεν Ἐζεκίας ὥσπερ δὴ καὶ τὰς βίβλους τοῦ Σολομῶντος περὶ τῶν παραβολῶν καὶ ᾠδῶν, ἐν αἷς περὶ φυτῶν καὶ παντοίων ζώων φυσιολογίας (ὡς προείρηται). (3) Ἐφ' ὧν χρόνων Ῥῶμος καὶ Ῥῆμος ἐβασίλευσαν ἐν Ῥώμῃ, καὶ Σίβυλλα ἡ Ἐρυθραία ἐγνωρίζετο, καὶ Σαλμανᾶς, ὁ τῶν Ἀσσυρίων βασιλεὺς, παραλαβὼν τὴν ἐν Σαμαρείᾳ βασιλείαν Ἰσραὴλ, τὰς ὑπ' αὐτὴν ι' φυλὰς ᾐχμαλώτευσεν [72]. (4) Κατὰ δὲ Ἐζεκίου ἀνέβη Σεναχειρὶμ, ὁ διάδοχος Σαλμανάσαρ, καὶ πλεῖστα μεγαλορῥημονήσας κατὰ τοῦ Κυρίου καὶ κατὰ τοῦ λαοῦ, παρεκλήθη ὁ διασκεδάζων **159** βουλὰς ἐθνῶν καὶ ἀθετῶν λογισμοὺς λαῶν καὶ βουλὰς ἀρχόντων (καὶ φρονήματα ἀποστρέφων εἰς τὰ ὀπίσω καὶ τὴν βουλὴν αὐτῶν μωραίνων)· καὶ ἀποστείλας ἄγγελον, ἀνεῖλεν ἐκ τῆς παρεμβολῆς τῶν Ἀσσυρίων ρπε' χιλιάδας· καὶ οὕτως μετ' αἰσχύνης καὶ λύπης ὁ Σεναχειρὶμ ἀναζεύξας εἰς Νινευῖ, δεινῶς ἀνῄρει [73] τοὺς αἰχμαλωτισθέντας ὑπὸ Σαλμανάσαρ ἀπὸ Σαμαρείας τοῦ Ἰσραὴλ, ὃν αὐτίκα (ἡ) θεία δίκη μετελθοῦσα [74]..... (39b) καὶ ὑπὸ τῶν ἰδίων τέκνων ἀναιρεθεὶς [75] ἐπαύθη τῆς αἰχμαλωσίας ἄδικος [76] σφαγὴ διὰ τῆς ἐνδίκου ἀναιρέσεως.

NΘ'. *Περὶ τοῦ Τωβὶτ καὶ Ἀγγέλου.*

[76a] Ἐξ ἧς αἰχμαλωσίας ὑπῆρχέ τις ἐλεήμων ἄνθρωπος τοὔνομα Τωβὶτ πολλὴν ἔχων σπουδὴν εἰς τὸ θάπτειν τοὺς ἀποθνήσκοντας τῶν Ἰουδαίων, περὶ ὧν

A jacuit in domo sua usque ad diem mortis suæ eo quod ejectus erat de domo Domini. »

Quo regnante terræ motus ingens factus est qui disrupto monte maximo, stadia quadraginta plano æquavit.

LVI. *Regnum Joatham.*

Post Osiam regnavit Joatham filius ejus et fecit quod rectum erat coram Domino, et mortuus est cum regnasset annos septemdecim.

LVII. *Regnum Achaz.*

Mortuo Joatham regnavit Achaz filius ejus et fecit malum in conspectu Domini et mortuus est cum regnasset annos sexdecim. Cum contra eum bellavisset Phaceus, rex Israel, viros fortes occidit B die una centum millia, mulieres autem et pueros duxit in captivitatem trecenta millia.

LVIII. *Regnum Ezechiæ.*

Post Achaz regnavit Ezechias filius ejus annos quinquaginta et fecit quod placitum erat in oculis Domini et mortuus est. Quo regnante, erat adhuc serpens æneus a Moyse fabricatus, cui Judæi cum aliis idolis incensum adolebant. Hunc sustulit Ezechias, sicut et libros Salomonis de parabolis et cantilenis, in quibus de arborum et omnium animalium natura, ut supra dictum est, sermo erat. Quo tempore Romulus et Remus Romæ regnaverunt et Sibylla Erythræa celebrabatur; et Salmanasar, rex Assyriorum, cum regnum Israel in Samaria cepisset, decem tribus quibus constabat in captivitatem abduxit. Adversus Ezechiam ascendit Sen- C nacherib, Salmanasaris successor, qui cum gloriose multa in Dominum et populum ejus deblaterasset, irritatus est qui consilia gentium dissipat et populorum cogitationes irritas facit ac consilia principum eludit; is, misso angelo, de exercitu Assyriorum centum et octoginta quinque millia hominum interfecit. Dedecore coopertus tristitiaque consumptus Sennacherib Niniven reversus in captivos a Salmanasare abductos Israeliticos magna cæde desæviit. Quem mox divina ultio insecuta, suorum filiorum manibus occidit, eaque justa nex injustam captivorum occisionem sedavit.

D

LIX. *De Tobit et Angelo.*

Inter captivos erat vir misericors nomine Tobit qui in sepeliendo interfectos Judæos multum operæ impendebat. Qua de causa apud regem delatus,

Variæ lectiones et notæ.

[65] ἐκεῖσαι cod. ἐκινήθη? [66] 748 (4428) Ced. 189,12? [66] ις' II Reg. xv, 32; II Par. xxvii, 1, Ced. [67] 732 (4444) — II Reg. xvi, 2; II Par. xxviii, 1 σχόλιον. Τῷ Ἄχαζ συνῆρχετο καὶ Ῥώμυλος ὁ κτίσας τὴν Ῥώμην ὑπ' αὐτοῦ τῷ ιγ' ἔτει, τῇ ια' Μαΐου ἰσταμένου, μεταξὺ δύο ὡρῶν Ced. 289,16-18. [68] ρ' II Par. xxviii, 6,8. [69] 726 (4460) — Ced. 189,20-190,21. [70] κθ' II Reg. xviii, 1 Ced. [71] αὐτόν cod. sed. cf. II Reg. xviii, 4, ubi de Salomonis libris nihil nec in Par., sed ex Eusebio petita sunt hæc. [72] Ced. 191, 4-14. [73] ἀνείρητ. cod. [74] ἐπάταξε προσκυνήσας γὰρ ἐν οἴκῳ τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ II Reg. xix, 37; 3 vel 4 vocabula erasa sunt h. l. [μαρτυ]ρίου ἕθου χάριν a secunda manu? [75] ἀναιρεθέντος Ced. [76] 191,15-193,2. [76a] αἰχμ. ἡ ἀδ. cod.

Digitized by Google

cum sibi fuga consuluisset, obdormivit juxta parietem. Et ut solet evenire, jacenti apertosque oculos habenti ex nido hirundinum calida stercora ejus in oculos delapsa sunt; ex quo cæcus factus est. Erat Ecbatanis puella ejus cognata, quæ, cum accepisset septem viros qui omnes a dæmone interempti fuerant priusquam eam cognovissent, orationi vacabat; ei Deus auxiliatorem angelum Raphael immisit. Cum igitur Tobit filio suo Tobiæ denuntiasset ne sibi uxorem acciperet, nisi in tribu generis sui juxta legem, tradidit ei chirographum decem talentorum aureorum quæ in Media deposuerat, ut abiret et ea reciperet. Cum quæreret filius ille itineris comitem et ducem, quod viam ignoraret, Deo providente, in Raphael incidit sub viri specie in foro stantem; cujus Azariam se nominantis et viæ se gnarum profitentis, opera conducta, iter eo comitatus ingreditur. Cum ad fluvium Tigrim pervenissent, adolescens lavandi causa aquam ingressus est atque ingens ibi piscis eum invasit. Eum jussus est ab angelo capere et, dissecto ventre, jecur, cor et fel eximere ac servare. Interroganti quid utilitatis hæc habeant: Jecur, respondit angelus, et cor incensa expellunt dæmones, fel autem albuginem sanat. Puer igitur accepit e genere suo prædictam puellam in uxorem, opera consilioque angeli dæmone expulso per hunc suffitum cordis et jecoris piscis. Angelus autem Azarias vocatus abiit in Mediam et, decem talentis acceptis, reversus est cum uxore et adolescente ad patrem Tobit. Cujus oculos cum filius unxisset felle, et Tobit visum recuperasset, declaravit angelus se non hominem sed angelum esse a Deo missum ut eis subveniret et virgini Saræ propter pietatem eorum, dixitque illis : « Sacramentum regis abscondere bonum est : opera autem Dei revelare et confiteri honorificum est. » Unde Chrysostomus ait : Ergo angelos laudare oportet, et ii Creatorem semper canentes misericordem et benignum in homines parant. Angelos autem dico vestros commilitones qui adversus eos qui contra nos consistunt, propugnant : inter quos est archangelus Michael qui contra diabolum de corpore Moysis altercatus est et contra Persarum principem propter populi Judaici libertatem pugnavit. Deo enim jubente, regendam omnem creationem angeli sunt sortiti et gentium reges conducunt. Gabrielem Deus Persis providere voluit, populum autem circumcisionis a Michaele custodiri jussit. Gabriel cum prædicaret oportere ut Judæi secundum divinam ineffabilemque sententiam Persis inservirent, Michael, libertatis pertinax propugnator, continuis precibus Deum deprecabatur dicens : « Domine exercituum, usquequo tu non miserebaris Jerusalem et urbium Juda quibus ira-

A διαβληθεὶς τῷ βασιλεῖ καὶ φυγὼν ἐκοιμήθη ἔξω τοῦ τείχους· καὶ, ὡς εἰωθεν πολλάκις γίνεσθαι, κοιμώμενος καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀνεωγμένους ἔχων, στρουθίον ἀφοδεῦσαν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ λευκόμματον πεποίηκεν. (2) Ἦν δὲ καὶ ἐν Ἐκβατάνοις κόρη συγγενὴς αὐτοῦ, ἥτις ἑπτὰ ἄνδρας λαβοῦσα καὶ πάντων ὑπὸ δαίμονος ἀναιρουμένων πρὸ τοῦ γνῶναι ταύτην, ηὔξατο· καὶ ἀπέστειλεν αὐτῇ βοηθὸν ὁ Θεὸς τὸν ἄγγελον Ῥαφαήλ. (3) Ὁ οὖν Τωβὶτ παραγγείλας τῷ υἱῷ αὐτοῦ Τωβίᾳ μὴ λαχεῖν ἀλλαχόθεν γυναῖκα εἰ μὴ ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ γένους αὐτοῦ, κατὰ τὸν νόμον, δίδωσιν αὐτῷ χειρόγραφον περὶ ταλάντων ι' χρυσίου, ἃ καὶ παρέθετο ἐν τῇ Μηδίᾳ, πρὸς τὸ ἀπελθεῖν καὶ λαβεῖν αὐτὰ διὰ τάχους. (4) Τοῦ δὲ παιδίου ζητοῦντος συνοδοιπόρον ὡς τὴν B ὁδὸν ἀγνοοῦντος [77], εὑρίσκει, Θεοῦ προνοίᾳ, τὸν ἄγγελον Ῥαφαὴλ ὡς ἄνθρωπον ἑστῶτα, ὃν μισθωσάμενος, εἰδέναι τὴν ὁδὸν λέγοντα καὶ Ἀζαρίαν ὀνομαζόμενον, συνοδεύει τούτῳ. (5) Καὶ δὴ ἐλθόντων αὐτῶν εἰς τὸν ποταμὸν Τίγριν καὶ τοῦ παιδὸς εἰσελθόντος λούσασθαι, ἰχθὺς αὐτῷ **160** μεγάλου ἐπιπηδήσαντος, εἶπεν αὐτῷ ὁ ἄγγελος ἐπιλαβέσθαι τοῦ ἰχθύος, καὶ τεμεῖν αὐτοῦ τὴν γαστέρα [78], καὶ λαβεῖν τό τε ἧπαρ, καὶ καρδίαν, καὶ τὴν χολήν, καὶ φυλάττειν. Τοῦ δὲ πυνθανομένου τὸ χρήσιμον αὐτῶν, [79] « Τὸ μὲν ἧπαρ, φησὶ, καὶ ἡ καρδία θυμιώμενα διώκει δαίμονας· ἡ δὲ χολὴ καθαρίζει λευκόμματον. (6) Εἶτα ὁ παῖς λαμβάνει τὴν ἐκ τοῦ γένους αὐτοῦ προλεχθεῖσαν κόρην εἰς γυναῖκα, τῇ συμβουλῇ καὶ C συνεργείᾳ τοῦ ἀγγέλου διωχθέντος τοῦ πονηροῦ δαίμονος ἐν τῷ θυμιάματι τούτῳ. (7) Ὁ δὲ ἄγγελος ὁ καὶ Ἀζαρίας ἀπελθὼν εἰς τὴν Μηδίαν καὶ τὰ ι' τάλαντα λαβὼν ὑποστρέφει μετὰ τῆς γυναικὸς καὶ τοῦ παιδὸς πρὸς τὸν πατέρα Τωβὶτ, οὗ τοὺς ὀφθαλμοὺς ὁ παῖς τῇ χολῇ τοῦ ἰχθύος ἐπιχρίσας, καὶ παρευθὺς ὁ Τωβὶτ ἀναβλέψας ἀφανέρωσεν ἑαυτὸν ὁ ἄγγελος, ὅτι οὐκ ἄνθρωπός ἐστιν, ἀλλὰ παρὰ Θεοῦ ἄγγελος ἀπεστάλη πρὸς βοήθειαν αὐτοῖς τε καὶ τῇ κόρῃ Σάρρᾳ, διὰ τὴν αὐτῶν εὐσέβειαν, λέγων πρὸς αὐτούς [80]· « Μυστήριον βασιλέως κρύπτειν καλὸν, τὰ δὲ ἔργα τοῦ Θεοῦ ἀνυμνεῖν ἐνδόξως ἀγαθόν. » [81] (8) Ὅθεν φησὶν ὁ Χρυσόστομος· — Οὐκοῦν « Ἀγγέλους ἐγκωμιάζειν χρὴ, καὶ γὰρ αὐτοὶ τὸν Δημιουργὸν ἀσίγητον [82] ὑμνοῦντες [83] πλέων αὐτὸν καὶ εὐμενῆ τοῖς D ἀνθρώποις παρασκευάζουσιν [84]· ἀγγέλους δέ φημι, τοὺς ὑμετέρους συμμάχους, τοὺς κατὰ τῶν ἀντικειμένων δυνάμεων [85] ἐκστρατεύοντας, ὧν [86] ἐστιν ὁ ἀρχάγγελος Μιχαὴλ, πρὸς μὲν τὸν διάβολον ὑπὲρ τοῦ Μωσέως σώματος ἀντιτασσόμενος, πρὸς δὲ τὸν ἄρχοντα [87] Περσῶν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τοῦ λαοῦ ἀνθιστάμενος [88]· » προστάγματι γὰρ Θεοῦ τὴν πᾶσαν κτίσιν διαλαχόντες καὶ τῶν ἐθνῶν τοῖς κρατίστοις ἐπιστατοῦντες (40ª), τὸν μὲν Γαβριὴλ τοὺς Πέρσας ἐφορᾷν ἐδικαίωσεν, τὸν δὲ Μιχαὴλ τὸν ἐκ περιτομῆς

Variæ lectiones et notæ.

[77] ἀγνοοῦντα cod. [78] καὶ τὴν καρδίαν cod. [79] Tob. VI, 7. [80] Tob. XII, 11. [81] VIII, 285 A — 286 D. [82] ἀσιγήτως cod. et Coisl. 305. [83] δ. ὁ. Chr. [84] παρέχουσιν Chr. [85] δυνάμεως cod.? [86] εἷς Chr. [87] τῶν Chr. [88] λ. ἐλ. ἀνθ. om. seq. Chr.

Digitized by Google

λαὸν φρουρεῖν ἐκέλευσεν [89], ἀλλὰ κατὰ θεῖον τινὰ καὶ ἀπόῤῥητον λόγον, τοῦ μὲν δουλεύειν Ἰουδαίους Πέρσαις ἀναγκάζοντος, τοῦ δὲ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἀνθέλκοντος καὶ συνεχῶς τὰς ἱκεσίας τῷ Θεῷ προσάγοντος καὶ λέγοντος· [90] « Κύριε παντοκράτωρ, ἕως τίνος οὐ μὴ ἐλεήσῃς τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ τὰς πόλεις Ἰούδα, ἃς παρεῖδες τοῦτο **161** ἑβδομηκοστὸν ἔτος; » Ὃν εἶδεν ἐν τῇ ὁράσει Δανιὴλ πετόμενον, « Καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὅρασις ἀστραπῆς, φησὶ, καὶ οἱ ἐφθαλμοὶ αὐτοῦ ὡσεὶ λαμπάδες πυρὸς, καὶ οἱ βραχίονες αὐτοῦ καὶ τὰ σκέλη ὡς ὅρασις χαλκοῦ στίλβοντος, καὶ ἡ φωνὴ αὐτοῦ ὡς φωνὴ ὄχλου. » Ὧν ἐστιν [91] ὁ τὴν ὄνον ἀποστρέφων [92] καὶ Βαλαὰμ τῆς ἀποτόμου μαντείας εἴργων· — ὧν ἐστιν ὁ τὴν μάχαιραν σπασάμενος καὶ τὸν Ἰησοῦν [93] τοῦ Ναυῆ συμπλέκεσθαι τοῖς πολεμίοις [94] διὰ τοῦ σχήματος προτρεπόμενος· ὧν ἐστιν ὁ τὰς ῥπε' χιλιάδας τῶν Ἀσσυρίων ἐν μιᾷ νυκτὶ πατάξας καὶ τῷ ὕπνῳ τῶν Βαρβάρων συνάψας τὸν θάνατον· ὧν ἐστιν ὁ τὸν προφήτην [95] Ἀμβακοὺμ ἀερίῳ μετακομίσας πηδήματι, ἵνα τὸν προφήτην Δανιὴλ μέσον [96] τῶν λεόντων διαθρέψῃ. Οὗτοι μὲν οὖν [97] οὗτοι καὶ οἱ τοιοῦτοι κατὰ ἐχθρῶν [98] ἀριστεύουσιν· ὁποῖος ἦν ὁ θεσπέσιος [99] Ῥαφαὴλ δι' ἑνὸς ἰχθύος ἀνατομῆς δαιμονιῶσαν κόρην ἰασάμενος [1] καὶ τυφλὸν γέροντα [2] τὸν ἥλιον βλέπειν τεχνησάμενος. » — « Ἆρ' οὖν [3] μεγίστης ἄξιοι τιμῆς οἱ τὴν ἡμετέραν ζωὴν διαφυλάττοντες [4]· οὐ γὰρ μόνον φρουροὶ [5] ἐτάχθησαν ἄγγελοι ἐθνῶν κατὰ τὸ εἰρημένον [6]· Ὅτε διεμέριζεν ἔθνη ὁ Ὕψιστος, ὡς διέσπειρεν υἱοὺς Ἀδὰμ, ἔστησεν ὅρια ἐθνῶν κατὰ ἀριθμὸν ἀγγέλων Θεοῦ, » ἀλλὰ καὶ τῶν πιστῶν ἀνθρώπων ἑκάστῳ [7] ἔλαχεν ἄγγελος. Τῆς γὰρ [8] παιδίσκης Ῥόδης ἀπαγγελλούσης τοῖς ἀποστόλοις πρὸ (τῶν) θυρῶν ἑστάναι Πέτρον [9] τὸ (τοῦ) Ἡρῴδου δεσμωτήριον διαδράντα [10], ἔλεγον ἀπιστοῦντες [11]· « Ὁ ἄγγελος αὐτοῦ ἐστιν. » Ἐπιμαρτυρεῖ δὲ τούτοις καὶ ὁ Κύριος [12] λέγων [13]· « Ὁρᾶτε μὴ καταφρονήσητε ἑνὸς τῶν μικρῶν τούτων, λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν διὰ παντὸς βλέπουσι τὸ πρόσωπον τοῦ Πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. » Καὶ μέντοι καὶ καθ' ἑκάστην [14] Ἐκκλησίαν φύλακας ἀγγέλους ἐπέστησεν ὁ Χριστὸς, καθὼς ἀποκαλύπτων Ἰωάννῃ φησί [15]· « Εἰπὲ τῷ ἀγγέλῳ τῆς Ἐκκλησίας **162** Σμύρνης· « Οἶδά σου τὴν πενίαν καὶ τὴν θλῖψιν· ἀλλὰ πλούσιος εἶ. » — « Καλὸν [16] οὖν ἡμᾶς θησαυρίζειν τὰ ἐπουράνια, πτωχοὺς τρέφοντας [17], ξένους ξενίζοντας, καὶ τῆς καλλίστης εὐχῆς μὴ ἀμελεῖν ποτε, » ἅπερ θεωροῦντες [18] ἄγγελοι ἐπὶ τὸν δίκαιον Κριτὴν καὶ Μισθαποδότην ἀναφέρουσιν ὡς καὶ προ-

A tus es? Iste jam septuagesimus annus est. » Quem archangelum vidit in visione Daniel volantem. « Facies ejus, ait, velut species fulguris, et oculi ejus ut lampas ardens, et brachia ejus et quæ deorsum sunt usque ad pedes, quasi species æris candentis, et vox sermonum ejus ut vox multitudinis. » Idem ille est qui asinum avertit, Balaamque ab audaci maledictione prohibuit; quique districto gladio, ne filius Nave ab hostibus cingeretur, impedivit; qui centum octoginta quinque millia Assyriorum una nocte percussit et a somno in mortem transtulit; qui prophetam Habacuc per aera volatu transmisit, ut prophetam Daniel mediis in leonibus nutriret. Illi ergo angeli aliique contra hostes nostros pugnant. Talis erat ille Raphael qui B a Deo missus dissecto pisce puellam a dæmone occupatam sanavit, cæcumque senem ad solis lumen videndum revocavit. Maxime igitur habendi sunt honore qui nostram vitam custodiunt. Non enim modo gentibus custodes præfecti sunt angeli, sicut dictum est : « Quando dividebat Altissimus gentes, quando separabat filios Adam, constituit terminos populorum juxta numerum angelorum Dei, » sed etiam fidelium hominum cuique præfectus est angelus. Cum puella quædam nuntiaret apostolis antefores stare Petrum, qui Herodis e carcere aufugisset, dixerunt non credentes : « Angelus ejus est. » Quod testatur quoque Dominus dicens : « Videte ne contemnatis unum de pusillis istis, qui in me credunt; quia angeli eorum in cœlis semper vident C faciem Patris mei qui in cœlis est. » Cuique etiam Ecclesiæ custodes angelos constituit Christus, sicut in Apocalypsi Joannes ait : « Dixit angelo Smyrnæ : Scio tribulationem tuam et paupertatem tuam, sed dives es. » Pulchrum igitur est nobis thesaurizare cœlestia, pauperes enutrire, peregrinis hospitium indulgere, et preces non negligere; quæ omnia videntes angeli apud justum Judicem et reddentem laboris mercedem offerunt, sicut constituit eis Dominus quod, indicans, ad eum qui benefecit, ait : « Orationes tuæ, Corneli, et eleemosynæ tuæ ascenderunt in memoriam in conspectu Domini. » Nos igitur jure veneremur amantes nos angelos, Dominum quippe pro nobis deprecantur. « Administratorii enim sunt spiritus, ut ait Apo- D stolus, in ministerium missi, propter eos qui hæreditatem capient salutis. » Nos propugnant et nobiscum certant sicut audisti Danielem, qui refert, archangelum Michaelem omnium custodem pro

Variæ lectiones et notæ.

[89] ἐκέλευσεν· συστῆναι δὲ τοῖς ἐφόροις ἄμφω διαπληκτισμὸν, οὐ κατὰ πάθη ὀργῆς, ἀλλά cod. [90] Zach. I, 12. [91] ἐκεῖνος Chr. [92] καταστ. Chr.—ἀτόπου Chr. [93] Ἰησοῦν. (ἵν pro ὧν) Chr. [94] πολέμοις πρ. Chr. [95] τῷ προφήτῃ cod. [96] ἐν μέσῳ τῶν ἀγεύστων λ. γεύσῃ τροφῆς Chr. [97] μέν cod. [98] τῶν ἐ. εἰσι οἱ καὶ κατὰ τῶν παθῶν ἀριστεύουσιν Chr. [99] ἦν καὶ ὁ θαυμάσιος καὶ θ. Chr. [1] ἱστάμενος Chr. [2] καὶ γέροντα τυφλῷ τὸ φῶς τεχνιασάμενος Chr. τεχνασ. cod. [3] οὐ Chr. [4] διαθύνοντες Chr. [5] ἐθνηφρουρεῖν ἐτ. ἀγ. καθῶς βοᾷ τὸ λόγιον Ch. [6] Deut. xxvii, 8. [7] ἕκαστον cod. [8] ἀ. γὰρ τῶν ἀνθρώπων Chr. [9] ἑστάναι τὸν Πέτρον cod. [10] διαδράσαντα cod. — δ δεσμ. ἀπ. ἐλ. Chr. [11] Act. xii, 15. [12] καὶ ὁ σωτὴρ τούτοις Chr. [13] Matth. xviii, 10. [14] Καθ' ἑκ. δὲ ἐ. ἐπ. ἀ. φ. ὁ χς Chr. [15] Apoc. ii, 8. [16] Καλῶν Chr. [17] τρέφειν, ἀσθενεῖς ἐπισκέπτεσθαι, κ. τ. λ. Chr. [18] Ταῦτα γὰρ ἀ. ἐπὶ τὸν κρ. τῶν ὅλων ἀν. ὁ δὲ προστάττει λέγω αὐτοῖς τῷ ἐ. τὸ ἀγ. Chr.

Digitized by Google

nostra libertate pugnavisse. Unus enim angelus, Gabriel scilicet, oportere ut Persis inserviat populus Dei dicebat, ut supra notatum est, alter autem captivitatem solvere enitebatur. Et vicit Michael adversarium suum; et Euphratem transierunt Judæi patriasque sedes receperunt, urbem et templum denuo ædificaverunt. Haud aliter magnus Epiphanius ait : Cuique genti angelum præfectum esse, divina dicit Scriptura. Angelus enim Danielem alloquens, vocat principem Persarum principemque Græcorum, et Michaelem Judæorum principem esse designat. Et Moyses : « Constituit terminos populorum juxta numerum angelorum Dei. » Qua de causa Joannes in Apocalypsi dicit : « Solve quatuor angelos qui alligati sunt in flumine magno Euphrate. » Ex quo patet angelos esse intentos ad subveniendum gentibus in bello, usque ad tempus longanimitatis Domini; et per eos ordinabit Dominus discrimen sanctorum suorum. Dominantur angeli a Spiritu divino ordinati, nec irruptionis tempus et causam habent, eo quod nondum illis liceat judicia exercere, omnes dissolvendo gentes ob sanctorum injuries. Solventur enim, ut ait Joannes, et super terram irruent, testantibus aliis etiam prophetiis, moti movebunt gentes in initium judicii.

στάτας λέγειν αὐτοὺς τῷ ἐργαζομένῳ τὸ ἀγαθὸν (ὡς λέγει πρὸς Κορνήλιον [19]) · « Αἱ προσευχαί σου καὶ αἱ ἐλεημοσύναι σου ἀνέβησαν εἰς μνημόσυνον ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ. » (9) Εἰκότως οὖν τοὺς ἀγαπῶντας ἡμᾶς ἀγγέλους γεραίρομεν ὡς ὑπὲρ ἡμῶν (40b) τῷ Δεσπότῃ πρεσβεύοντας. Καὶ γὰρ [20] « Λειτουργικὰ πνεύματά εἰσι, κατὰ τὸν Ἀπόστολον, εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομῆσαι σωτηρίαν, » οἷς καὶ ὑπερμαχοῦσι καὶ συμμαχοῦσι, καθὼς ἀρτίως ἠκουσας τοῦ Δανιὴλ, πῶς φέρει τὸν ἀρχάγγελον Μιχαὴλ, τῷ πασῶν [21] ἐφόρῳ διαπληκτιζόμενον ὑπὲρ τῆς ἡμῶν ἐλευθερίας. Ὁ μὲν γὰρ τὸν λαὸν δουλεύειν τοῖς Πέρσαις ἠνάγκαζεν, ὡς εἴρηται · ὁ δὲ λῦσαι τὴν αἰχμαλωσίαν ἐσπούδαζεν. Καὶ νικᾷ Μιχαὴλ τὸν ἀντίπαλον · καὶ τὸν Εὐφράτην Ἰουδαῖοι περάσαντες, τὴν πατρῴαν πάλιν ἐστίαν ἀπέλαβον καὶ τὴν πόλιν, καὶ τὸν ναὸν ᾠκοδόμησαν. (10) « Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ μέγας Ἐπιφάνιος ἔφη [22] · « Ἑκάστῳ ἔθνει ἄγγελον ἐφεστάναι φησὶν ἡ θεία Γραφή. Ὁ γὰρ τῷ Δανιὴλ προσλεγόμενος [23] ἄγγελος καὶ ἄρχοντα Περσῶν εἴρηκεν, καὶ ἄρχοντα Ἑλλήνων, καὶ τὸν Μιχαὴλ ἄρχοντα τῶν Ἰουδαίων λέγει. Καὶ Μωϋσῆς · « Ἔστησεν ὅρια ἐθνῶν κατὰ ἀριθμὸν ἀγγέλων Θεοῦ. » Διὸ καὶ Ἰωάννης ἐν τῇ Ἀποκαλύψει φάσκει [24] · « Λῦσον τοὺς [25] δ' ἀγγέλους τοὺς ἐπὶ τοῦ Εὐφράτου ἐφισταμένους · » δῆλον ὅτι καὶ ἐπιχομένους ἐπιτρέπειν ἔθνεσιν εἰς πόλεμον ἕως καιροῦ μακροθυμίας Κυρίου · καὶ προστάσσει [26] δι' αὐτῶν ἐκδικίαν γίνεσθαι τῶν ἁγίων αὐτῶν [27]. Κρατοῦντες [28] γὰρ οἱ ἐπιτεταγμένοι ἄγγελοι ὑπὸ τοῦ θείου Πνεύματος [29], μὴ ἔχοντες καιρὸν ἐπιδρομῆς, διὰ τὸ μηδέπω λύειν αὐτοῖς [30] τὴν δίκην, τοῦ τὰ λοιπὰ **163** ἔθνη λύεσθαι, τῆς εἰς τοὺς ἁγίους ὕβρεως ἕνεκα [31] · λύονται γὰρ οἱ τοιοῦτοι καὶ ἐπέρχονται τῇ γῇ, καθὼς φησιν Ἰωάννης [32] καὶ οἱ προφῆται, καὶ [33] κινούμενοι [34] κινοῦσιν εἰς ὁρμὴν ἐκδικίας τὰ ἔθνη [35]. »

Mirabilis Nicephorus Constantinopolitanus ait : Novimus credimusque laudes quas Deo emittimus, ei ab angelis offerri; si hoc vere dicitur : « Angeli eorum semper vident faciem Patris mei qui in cœlis est. » Quid revera aliud curant aut dicunt nisi preces nostras Domini auribus admoventes misericordem eum nobis super his quæ fecimus, efficiunt? Exinde nos haud immerito quidem in eorum honorem templa ædificamus, festaque celebrantes glorificamus Deum qui eos glorificat, et omnes sanctos. Horum ordines, statum, scientiam eminentem divina ex illuminatione nascentem, a Christophoro edoctus beatus Dionysius, vir ille apostolicus, sic ostendit : Omnes cœlestes potestates novem singularibus nominibus vocavit theologia, eosque in tres divisit hierarchias quarum singulæ tribus constant ordinibus. Primo in loco esse ait illos qui divinæ substantiæ semper astant et ante cæteros angelos Deum appropinquant, sanctissimos scilicet Thronos et multos habentes ocu-

[36] (11) Καὶ μέντοι γε ὁ θαυμάσιος Νικηφόρος Κωνσταντινουπόλεως ἔφη · « Ἴσμεν δὲ καὶ πιστεύομεν τὰς πρὸς Θεὸν [37] δοξολογίας ἡμῶν διὰ τῶν ἁγίων ἀγγέλων προσάγεσθαι, εἴπερ ἐστὶν ἀληθὲς τό · « Οἱ ἄγγελοι αὐτῶν διὰ παντὸς βλέπουσι τὸ πρόσωπον τοῦ Πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς, » τί πράττοντες ἢ τί λέγοντες ἢ πάντως γε τὰς αἰτήσεις ἡμῶν εἰς τὰ ὦτα Κυρίου Σαβαὼθ εἰσάγοντες, πλέον ἡμῖν αὐτὸν ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις παρασκευάζουσιν. (12) » Ὅθεν δὴ λοιπὸν εἰς [38] τιμὴν αὐτῶν καὶ ναοὺς ἐγείρομεν καὶ πνευματικῶς ἑορτάζοντες, δοξολογοῦμεν Θεὸν τὸν δοξάσαντα αὐτούς τε καὶ τοὺς ἁγίους πάντας, ὧν τὴν τάξιν γέ τοι καὶ στάσιν ἅμα καὶ τὴν ὑπεροχὴν τοῦ θείου φωτισμοῦ καὶ ὅπως ὑπερεχόντως μεταδιδόασιν τοῦ τε φωτισμοῦ καὶ τῆς γνώσεως, παρὰ τοῦ χριστοφόρου μυηθεὶς ὁ ἀποστολικὸς Διονύσιος οὕτως ἔφη [39] · « Πᾶσας ἡ θεολογία τὰς οὐρανίας δυνάμεις ἐννέα κέκληκεν ἐκφαντορικαῖς ἐπωνυμίαις — καὶ εἰς τρεῖς διαφορίζει [40] τριαδικὰς διακοσμήσεις. Καὶ πρώτην μὲν εἶναί φησι τὴν περὶ Θεὸν Οὐ-

Variæ lectiones et notæ.

[19] Act. x, 4. [20] Heb. i, 14. [21] πάντων? [22] Hær. II, 34, 22. Deut. XXXII, 8. [23] προσδιαλεγ. cod. [24] Apoc. IX, 14. [25] τοῖς Ep. [26] προστάξει Ep. [27] τῶν ἁ. ἀγ. Ep. [28] Κρατηθέντες? Ἐκρατοῦντο Ep. [29] ὑπὸ τοῦ Πνεύματος Ep. [30] αὐτοὺς cod. [31] ἐν τῇ π. τ. ἁ. ὑ. Ep. [32] ὡς Ἰωάννης προφητεύει καὶ οἱ λοιποὶ πρ. Ep. [33] γὰρ Ep. [34] οἱ ἄγγελοι Ep. [35] κ. τὰ ἐ. εἰς ὁ. ἐ. Ep. [36] In libro de Cherubinis Bibl. Max. XIV. 21 hæc inveniuntur. — Exstant in Antirrhetico II adv. Constantinum Copronymum, inter opp. Nicephori nostræ editionis, *Patrologiæ* tom. C, col. 353 B. Edit. Patr. [37] Θεοῦ cod. [38] λοιπὸν εἰκότως εἰς cod. [39] VI. 2 ὁ. οὐσίας θ'? [40] ἀφ' Dion.

Digitized by Google

σίαν ἀεὶ καὶ προσεχῶς αὐτῷ [61] καὶ πρὸ τῶν ἄλλων ὁμέσως ἡνῶσθαι [62] παραδεδομένην, [β'] τούς τε γὰρ ἁγιωτάτους Θρόνους, [γ'] καὶ τὰ πολυόμματα [63] καὶ τὰ πολύπτερα Χερουβὶμ, τῇ Ἑβραίων φωνῇ καὶ Σεραφὶμ ὠνομασμένα. — Καὶ ἀμέσως ἱδρύεσθαί φησι, παραδιδόναι τὴν τῶν ἱερῶν λογίων ἐκφαντορίαν. Τὸν τριαδικὸν οὖν τοῦτον διάκοσμον ὡς ἕνα, καὶ ὁμοταγῆ, καὶ ὄντως πρώτην ἱεραρχίαν, ὁ κλεινὸς ἡμῶν ἔφη καθηγεμὼν, ἧς οὐκ ἔστιν ἑτέρα θεοειδεστέρα καὶ [τελ]ς πρωτουργοῖς τῆς θεαρχίας (41a) ἐλλάμψεσιν ἀμέσως προσεχεστέρα. Δευτέραν δὲ εἶναι τὴν [ὑπὸ] τῶν Ἐξουσιῶν, καὶ Κυριοτήτων, καὶ Δυνάμεων συμπληρουμένην, καὶ τρίτην ἐπ' ἐσχάτων τῶν οὐρανίων ἱεραρχιῶν τὴν τῶν [64] Ἀρχῶν καὶ **164** ἀγγέλων διακόσμησιν. — (13) Ἰστέον οὖν ὡς οὐκ ἄλλου τινὸς ἀγγέλου προσηγορίαν ἐδήλωσεν ἡ Γραφὴ παντελῶς ἢ μόνον τῶν τριῶν τούτων, Μιχαὴλ, Γαβριὴλ καὶ Ῥαφαήλ. Οὐκοῦν ἐματαιώθησαν ἐκ διαμέτρου καὶ πεπλάνηνται λίαν οἱ πλαστουργοῦντες καὶ παρεισφέροντες ἑτέρας ὀνομασίας ἀγγέλων ἐπ' ὀλέθρῳ τῆς ἀνοσίου καὶ παναθλίου αὐτῶν ψυχῆς καὶ ἐπὶ καταστροφῇ τῶν ἀκουόντων καὶ πειθομένων τῇ θεοστυγεῖ πλάνῃ τῶν δυσωνύμων καὶ πλαστωνύμων αἱρετικῶν; Ἀμέλει γέ τοι καὶ τοιοῦτοί εἰσι καὶ τηλικαύτης δόξης ἐκ τῆς θείας προσεδρίας ἠξιώθησαν, ἀλλ' οὐδὲν τῶν μελλόντων ἴσασι πρὶν ἂν τύχωσι θείας ἀποκαλύψεως παρὰ τοῦ τὰ πάντα προγινώσκοντος φύσει καὶ προλέγοντος Θεοῦ καὶ διαῤῥήδην εὖ μάλα φάσκοντος [65]· « Οὐκ ἔστιν ὁ ἀναγγέλλων τὰ ἐπερχόμενα πλὴν ἐμοῦ. » Καὶ τοῦτο δηλῶν ὁ ἀρχάγγελος ἔφη [66]· « Κύριε παντοκράτωρ, ἕως τίνος οὐ μὴ ἐλεήσῃς τὴν Ἰερουσαλὴμ καὶ τὰς πόλεις Ἰουδαίας ἃς ὠπρεῖδες; » ὡς ἀγνοῶν δήπουθεν τῆς ἐλευθερίας τὸν χρόνον, ἔφασκε ταῦτα· καὶ ἀλλοίως οὐκ ἔστιν [67]. Καὶ δὴ περὶ τῆς ἐσχάτης ἡμέρας καὶ συντελείας ἐναργῶς ὑπεμφαίνων ὁ Κύριος τὴν τούτων ἄγνοιαν [68]. « Οὐδὲ οἱ ἄγγελοι γινώσκουσιν· » καντεῦθεν λοιπὸν οὐδὲ τὸ μυστήριον τῆς ἐνσάρκου θείας οἰκονομίας εἴδεσαν τὸ ἀποκεκρυμμένον, ἀλλ' ἢ ἐν τῷ [69] Θεῷ μόνῳ [70], « ἐν ᾧ οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως ἀπόκρυφοι [71]. » — « Τίς γὰρ ἔγνω νοῦν Κυρίου, φησὶ, ἢ τίς σύμβουλος αὐτοῦ ἐγένετο; » Μετὰ δὲ τῆς σωτηριώδους ἐνανθρωπήσεως [72] « ἐγνώσθη, κατὰ τὸν αὐτὸν Ἀπόστολον, ταῖς Ἀρχαῖς καὶ ταῖς Ἐξουσίαις διὰ τῆς Ἐκκλησίας ἡ πολυποίκιλος τοῦ Θεοῦ σοφία· » μόνος γάρ ἐστι τῇ φύσει σοφὸς, καὶ προγνώστης, καὶ προφήτης, ἅμα καὶ τὸν νοῦν τῶν ἀνθρώπων ἀκριβῶς ἐπιστάμενος ὡς καρδιογνώστης. Τὰ δὲ αὐτοῦ οὐδεὶς ἔγνω εἰ μὴ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ. Διό φησι [73]· « Σὺ συνῆκας τοὺς διαλογισμούς μου ἀπὸ μακρόθεν. » Παρακύψας γὰρ ὁ τὸν Χριστὸν ἔχων ἐν ἑαυτῷ λαλοῦντα Παῦλος εἰς τὸ ἀκατάληπτον καὶ ἀχανὲς πέλαγος τῶν ἀδήλων τοῦ Θεοῦ καὶ ἀποῤῥήτων κριμάτων, καὶ μυστηρίων καὶ ὑπερεκπλαγεὶς

los multasque alas et dicuntur lingua Hebraica Cherubim et Seraphim. Immediate, ait, prope Deum sedent ut preces offerant. Tres isti ordines hierarchiam primam constituunt inter se coaptati, ut ait doctor ille cujus vestigia sequimur, nec illa hierarchia est alia superior Deum videndo, ei serviendo, ejusque illustrationibus fruendo. Secunda Potestatibus, Dominationibus et Virtutibus constat; tertia vero, Principatibus, Archangelis et Angelis. Sciendum est, Scripturam nullum nominasse angelum, tribus exceptis, Michael scilicet, Raphael et Gabriel. Stulti igitur sunt et longe a veritate alieni, qui sua sponte proferunt alia angelorum nomina, in perniciem impiæ ac scelestissimæ eorum animæ, ad perdendos audientes et credentes errorem Deo odibilem, hostium et nefandorum hæreticorum. Equidem sunt tales angeli qui maximam sunt adepti gloriam eo quod prope Deum adsint; attamen nihil futurorum noverunt prius quam apud Deum divinam invenerint eorum apocalypsim; ipse enim natura sua omnes eventus novit et prædicere potest, sicut sermone simplici declarat: « Non est qui annuntiat eventus præter me. » Idem significant archangeli verba dicentis: « Domine exercituum, usquequo tu non misereberis Jerusalem et urbium Juda, quibus iratus es? » Ille quidem archangelus, temporis libertatis inscius, hæc dicebat. De ultima vero die et temporum plenitudine loquens Dominus, hanc angelorum inscientiam declarat dicens: « Neque angeli cœlorum noverunt. » Inde igitur concludendum est quod œconomiam et mysterium Incarnationis non cognoverunt, secretum illud quod inerat in Deo solo « in quo sunt omnes thesauri sapientiæ et scientiæ absconditi. » — « Quis enim cognovit sensum Domini, ait Apostolus, aut quis consiliarius ejus fuit? » Post autem salutarem Incarnationem, « innotuit, ut idem ait Apostolus Principatibus et Potestatibus in cœlestibus per Ecclesiam multiformis sapientia Dei. » Solus enim Deus natura sua sapiens, præsciens ac propheta est, qui sensum hominum bene cognoscat, cordisque eorum sit scrutator. Res autem ipsius nemo novit, nisi Spiritus ejus. Itaque dicit propheta: « Intellexisti cogitationes meas de longe. » Cum attigisset Paulus, qui in se Christum loquentem habebat, incomprehensibile secretum et absconditum mare Dei, infandorumque judiciorum et mysteriorum ejus, attonitus, stupefactusque vehementer, exclamavit dicens: « O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei, quam incomprehensibilia sunt judicia ejus et investigabiles viæ ejus! » Inenarrabilia et incomprehensibilia sunt omnia quæ a Deo sunt. Siquidem quæ ab homine ipso sunt nemo novit nisi spiritus hominis. Quod si solus Deus scrutatur

Variæ lectiones et notæ.

[61] αὐτῇ cod. [62] ἡνωθεντ. cod. [63] καὶ π. τάγματα X. Ἐ. Dion. [64] Ἀρχαγγέλων καὶ? inter ἀγγ. et ἀρχ. Dion. [65] Isa. LXI, 26? [66] Zach. I, 11. [67] οὐκ ἔστιν καὶ δὴ καὶ περὶ cod. [68] Matth. XXIV, 36. [69] ἀλλ' ἢν τῷ? [70] Col. II, 3. [71] Rom. XI, 34. [72] Eph. III, 10. [73] I Cor. II, 11; Ps. CXXXIX, 2.

Digitized by Google

cordia et « penetrat usque ad divisionem animæ et spiritus, compagum quoque ac medullarum, et discretor est cogitationum et intentionum cordis, » patet, sensum, voluntatem et desiderium absconditum hominis, notum non esse ab angelo, neque quodvis Dei mysterium certe, nisi sapienter et provide ipse Deus patefecerit ad utilitatem eorum qui cognoscere debent; ideo abscondit Incarnationem pluribus ob eorum insipientiam et ut diu lateret. Et quid dico plerosque fugisse hanc mysterii cognitionem? Ipsa enim prægnans Virgo secretum mysterii et ejus inenarrabile arcanum non cognovit ipseque diabolus ignoravit. Quod si prophetias de eo audierat, modum Incarnationis non noverat; si enim novisset, Jesum tanto post tempore non interrogavisset, dicens ei semel, iterum et ter : « Si Filius Dei es. »

σφύδρα καὶ λίαν ἰλιγγιάσας, ἐξεβόησε **165** τὴν ἀοίδιμον φωνὴν ἐκείνην λέγων [54] · « Ὦ βάθος πλούτου, καὶ σοφίας καὶ γνώσεως Θεοῦ, ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ. » Ἀνέκφραστα πάντα εἰσὶ καὶ ἀδιάγνωστα πᾶσι τὰ τοῦ Θεοῦ · οὐδὲ γὰρ τὰ τοῦ ἀνθρώπου » οἶδέ τις [55], εἰ μὴ τὸ Πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου · » εἰ γὰρ μόνος ὁ Θεὸς καρδιογνώστης [56] · « καὶ διικνούμενος μέχρι μερισμοῦ ψυχῆς καὶ σώματος, ἁρμῶν τε καὶ μυελῶν καὶ κριτικὸς ἐνθυμήσεων καὶ ἐννοιῶν καρδίας, » εὔδηλον ὡς οὐδὲ νοῦν ἀνθρώπου καὶ βούλημα καὶ ἐνθύμιον κεκρυμμένον ἄγγελος οἶδεν, μήτι γε Θεοῦ μυστήριον ἕτερον, εἰ [57] μὴ σαφῶς ὑπ' αὐτοῦ (41[b]) καὶ ἐξ αὐτοῦ δεδηλωμένον οἰκονομικῶς πρὸς τὸ συμφέρον, ὅθεν τοίνυν ἄδηλον ἐποίησε τὴν ἔνσαρκον οἰκονομίαν καὶ τοὺς πολλοὺς κρύπτων διὰ τὴν ἀσάφειαν καὶ λανθάνειν μέχρι πολλοῦ. Καὶ τί λέγω τοὺς πολλούς; Ὅπου γε οὐδὲ αὐτὴ ἡ κυοφοροῦσα Παρθένος ᾔδει τοῦ μυστηρίου τὸ ἀπόῤῥητον, οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν διάβολον ἐλάνθανεν · εἰ γὰρ καὶ τὰς προφητείας τὰς περὶ τούτου ἤκουεν, ἀλλὰ τὸν τρόπον ἠγνόει · οὐδὲ γὰρ, εἴπερ ᾔδει, ἠρώτα αὐτὸν μετὰ τοσοῦτον χρόνον λέγων αὐτῷ · « Ὁ Υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, » καὶ ἅπαξ, καὶ δίς, καὶ τρίτον.

Cum vero Marodach, successor Sennacherim, vidisset solis regressum, ob Ezechiæ valetudinem (omni enim terræ timotuit solis iste regressus) rex ipse Babyloniorum cum fuisset certior de morte illius qui antea rex fuerat, et de his quæ in sole facta fuerant ob Ezechiæ pietatem, legatos qui pacem icerent cum muneribus ad eum misit. Quod enim propter solis quindecim gradibus regressum ad eum miserit rex Babyloniorum legatos, ipsa rursus testatur historia : « Prospere fecit Ezechias in omnibus operibus suis. Attamen in legatione principum Babylonis qui missi fuerant ad eum, ut interrogarent de portento quod acciderat super terram, dereliquit eum Deus, ut tentaretur et nota fierent omnia quæ erant in corde ejus. » Cum enim ostendisset legatis omnem domum suam et thesauros suos, dixit Isaias ad eum, in nomine Domini : « Eo quod ostendisti iis omnia, ecce dies venient et auferentur omnia quæ sunt in domo tua, quæcunque majores tui in hanc usque diem congesserunt, in Babylonem; non remanebit quidquam, ait Dominus. Sed et de filiis tuis qui egredientur ex te, quos generabis, tollentur, et erunt eunuchi in palatio regis Babylonis. » Oportet igitur cordatum quemque gaudio luctuque superiorem esse et cum prudentia et æquitate animi utriusque sufferre invasionem. Cum enim ipse Ezechias, cognitis Persarum cladibus, a miraculo haud absimilibus, et omnem humanam vim atque spem exsuperantibus vehementer gaudio elatus esset, et magis quam hominem decet animos sustulisset, morbo afflictus est, ut animæ ejus impetus frenarentur, ne contra decorem illum peccare fa-

[58] (14) Ὁ δέ γε Μαροδὰχ, ὁ καὶ διάδοχος Σεναχειρὶμ, θεασάμενος τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ ἡλίου ἐπὶ τῇ ῥώσει Ἐζεκίου (πάσῃ γὰρ τῇ οἰκουμένῃ γέγονεν ἡ ἀναστροφὴ τοῦ ἡλίου γνώριμος), οὗ δὴ χάριν καὶ οὗτος ὁ τῶν Βαβυλωνίων βασιλεὺς καὶ τὸν ὅλεθρον τοῦ πρὸ αὐτοῦ βασιλέως ἐγνωκὼς καὶ τὰ κατὰ τὸν ἥλιον παραδόξως γεγενημένα μεμαθηκὼς διὰ τὴν τοῦ Ἐζεκίου εὐσέβειαν, πρέσβεις αὐτῷ εἰρήνης καὶ δῶρα ἀπέστειλεν · ὅτι γὰρ διὰ τὸ ἀναστρέψαι τὸν ἥλιον ἀναβαθμοὺς ιε' πρὸς αὐτὸν ἀπέστειλεν ὁ βασιλεὺς Βαβυλῶνος, φησὶ πάλιν ἡ ἱστορία [59] · « Καὶ εὐωδώθη Ἐζεκίας ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτοῦ. Καὶ οὕτως (ἐν) τοῖς πρεσβευταῖς — Βαβυλῶνος, τοῖς ἀποσταλεῖσιν πρὸς αὐτὸν πυθέσθαι παρ' αὐτοῦ τὸ πέρας, ὃ γέγονεν [60] ἐπὶ τῆς γῆς, » καὶ « ἐγκατέλειπεν αὐτὸν Κύριος τοῦ πειράσαι αὐτὸν, εἰδέναι τὰ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. » Δείξας γὰρ τοῖς πρεσβευταῖς ὅλον **166** τὸν οἶκον αὐτοῦ καὶ τοὺς θησαυροὺς, εἶπεν Ἡσαΐας πρὸς αὐτὸν ἐν λόγῳ Κυρίου [61] « Ἀνθ' ὧν ἔδειξας αὐτοῖς πάντα, ἰδοὺ ἡμέραι ἔρχονται καὶ ληφθήσονται τὰ ἐν τῷ οἴκῳ σου πάντα, καὶ ὅσα ἐθησαύρισαν οἱ πατέρες σου ἀπενεχθήσονται εἰς Βαβυλῶνα, καὶ ἐκ τῶν υἱῶν σου λήψονται, καὶ ἔσονται ἐπάδοντες εὐνοῦχοι τοῦ βασιλέως Βαβυλῶνος. » Δεῖ τοίνυν τὸν ἐχέφρονα καὶ χαρᾶς καὶ λύπης ὑψηλότερον εἶναι καὶ μετρίως καὶ ἐπιστημόνως τῶν ἑκατέρων φέρειν τὴν ἔφοδον. Καὶ γὰρ αὐτὸς Ἐζεκίας, ἡνίκα εἶδε τρόπαιον κατὰ τῶν Περσῶν ἐγειρόμενον καὶ θαύματος κρεῖττον [62] καὶ πάσης ἀνθρωπίνης ῥώμης καὶ ἐλπίδος ὑπέρτερον, καὶ λίαν ὑπὸ τῆς χαρᾶς φυσιωθεὶς, καὶ μεῖζον ἢ κατὰ ἄνθρωπον φρονήσας, τότε δὴ, τότε νόσῳ βάλλεται, ἵνα τὰ σκιρτήματα τῆς ψυχῆς χαλινοῦ ἀξιωθέντα, μὴ ἔξω τοῦ δέοντος αὐτὸν ἀναγκάσωσι περιπεσεῖν

Variæ lectiones et notæ.

[54] Rom. 11, 33. [55] I Cor. II, 11. [56] Heb. IV. 12. [57] μυστήριον ἀπόκρυφον ἐάν cod. [58] Cod. 189. 20 190, 17? II Reg. XX, 12. [59] II Par. XXII, 30,31. [60] ἐγένετο II Par. [61] II Reg. XX, 17, 18. [62] κρειττον?

Digitized by Google

καὶ τὴν τῆς νίκης ὑπόθεσιν ἀλαζονείας διαδέξηται [65] πόλεμος, ὅπερ καὶ πέπονθε μικρὸν ὕστερον. Περιχαρεὶς γὰρ μάλα γενόμενος ἐπὶ τῇ παρὰ προσδοκίαν εὐῤῥωστίᾳ καὶ ἐπὶ τῇ τῶν πρεσβευτῶν παρουσίᾳ, τοσοῦτον ὡς καὶ τοὺς θησαυροὺς Κυρίου ἐκ πολλῆς μεγαλοφροσύνης θριαμβεῦσαι, δέχεται τὸ ῥηθὲν εἰκότως ἐπιτίμιον, ὅθεν φησίν [66]· « Καὶ οὐ κατὰ τὸ ἀνταπόδομα, ὃ ἀνταπέδωκεν αὐτῷ Κύριος ὁ Θεὸς, ἀνταπέδωκεν (12ᵉ) Ἐζεκίας, ἀλλ' ὑψώθη ἡ καρδία αὐτοῦ, » ἐπιλαθόμενος τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Δαυὶδ φάσκοντος [68]· « Κύριε, οὐχ ὑψώθη [68] ἡ καρδία μου· » ὁηλαδὴ πρότερον, ἀλλ' ὕστερον [67] « ὑψωθεὶς ἐταπεινώθην καὶ ἐξηπορεύθην [68]· » καί· « Ἀγαθόν μοι, ὅτι ἐταπείνωσάς με, ὅπως ἂν μάθω τὰ δικαιώματά σου. » — Καὶ ἐγένετο ἐπ' αὐτὸν ὀργὴ καὶ ἐπὶ Ἰούδαν, καὶ ἐπὶ Ἱερουσαλὴμ, καὶ ἐταπεινώθη Ἐζεκίας ἀπὸ τοῦ ὕψους τῆς καρδίας αὐτοῦ καὶ οἱ κάτοικοι Ἱερουσαλήμ. Ἀμέλει γέ τοι καὶ Σεναχειρὶμ, ἐπειδὴ μείζονα δυνάμεως ἀνθρωπίνης ἠπείλησε τῷ Ἐζεκίᾳ, τούτου χάριν ἔγνω τῆς οἰκείας ἀσθενείας τὴν οὐθενότητα· ὁ γὰρ ἐπιδρομῆς [69] καὶ αὐτοβοῆς προσδοκήσας ὅλην τὴν Ἱερουσαλὴμ, πᾶσαν τὴν στρατιὰν σχεδὸν ἄνευ πολέμου καὶ μάχης ἀποβαλὼν, ἀγαθὸν ἡγήσατο διασωθῆναι μόνος καὶ διαφυγὼν οἴκαδε ὑπὸ τῶν **167** οἰκείων ἀνῃρέθη, ὅπως καὶ τὴν οἰκείαν ἀσθένειαν γνοίη καὶ μὴ διαδράσῃ τὴν δίκην.

A cerent et victoriæ jactantia bellum nuntlaret, quod paulo post expertus est. Multo repletus gaudio, ob receptam contra spem valetudinem, legatorumque præsentiam, ita ut thesauros Domini ingenti cum superbia jactaret, hanc reprehensionem a Deo meruit; unde ait Scriptura : « Non juxta beneficia quæ acceperat retribuit, quia elevatum est cor ejus; » immemor patris sui Davidis qui dicit : « Domine, non est exaltatum cor meum, » sic primo, sed postea addit : « Exaltatus, humiliatus sum et conturbatus; » et : « Bonum mihi quia humiliasti me ut discam justificationes tuas. » Et venit ira Domini super eum, et super Judam, et super Jerusalem et humiliatus est Ezechias ab elevatione cordis sui, et habitatores Jerusalem. Ipse vero B Sennacherim postquam humana potestate majora minatus esset Ezechiæ, suam agnoscere imbecillitatem coactus est. Cum enim uno impetu primaque aggressione totam diruturus Jerusalem videretur, omni exercitu sine bello pugnaque amisso, se salvum esse satis habuit, aufugitque domum, ubi a suis occisus est, ut suam agnosceret imbecillitatem judiciumque divinum subiret.

Οὕτω γε μὴν καὶ Ναβουχοδονόσωρ, ὁπότων ἐπέκεινα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ φρονήσας καὶ πράξας ἐφωράθη, τότε τῆς τῶν ἀνθρώπων μὲν ἐξηλάθη συνουσίας τε καὶ τιμῆς, τοῖς δὲ θηρίοις συνέστιος καὶ σύνοικος γέγονεν. Ἥνικα δὲ τὴν προσήκουσαν C ἔσχε περὶ Θεοῦ δόξαν, τότε τὴν οἰκείαν δόξαν ἀπέλαβεν καὶ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τὰ μέτρα διέγνωκεν· τῆς γὰρ συμφορᾶς ἦν ὅρος ἡ τοῦ κρείττονος ἐπίγνωσις. Ὅτι δὲ ἀπὸ χαρᾶς αἴρονται πάντως αἱ ψυχαὶ, ἔδειξαν οἱ Ἰουδαῖοι· ὅτε γὰρ ἀπηλλάγησαν τῶν Αἰγυπτίων καὶ εἶδον τὸν βυθὸν τάφον γεγενημένον, τότε εἰς εἰδωλολατρείαν ἐτράπησαν, καὶ τὴν θάλασσαν διαβάντες ἀκινδύνως, εἰς τὴν γὴν ἀνηύαγησαν, ὅθεν ὁ Θηβαίων στρατηγὸς Ἐπαμεινώνδας, ἄριστα τοῦτο εἰδὼς, Λακεδαιμονίους νικήσας, τῇ ἑξῆς ὤφθη τοῖς φίλοις κατηφὴς καὶ στυγνός· τῶν δὲ ἐρωτησάντων· « Μή τι λυπηρὸν συνέβη; » ἀπεκρίνατο· « Οὐχὶ, φησὶ, ἀλλὰ χθὲς ἡσθόμην ἑαυτὸν μεῖζον ἢ καλῶς ἔχειν φρονήσαντα· διὸ σήμερον τὴν ἀμετρίαν κολάζω [70] τῆς χαρᾶς καὶ νίκης ἑκουσίως, μήπως; ἐκ D ταύτης εἰς λύπην καὶ ἦτταν ἀκούσιον καταντήσω. » — « [71] Καὶ γὰρ πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται, ὁ δὲ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται. »

Eodem modo Nabuchodonosor, postquam supra humanam naturam infando facinore superbe elatus esset, tum hominum societate tum honoribus spoliatus est, bestiarumque consors atque comes factus est; debita autem Deo gloria reddita, suam propriam recepit gloriam, humanæque naturæ terminos agnovit. Nam calamitatis finis fuit potentioris se confessio. In felicitate animas efferri testes sunt Judæi; postquam enim e manibus Ægyptiorum liberati mare in tumulum mutatum vidissent, ad idololatriam declinaverunt et, pelago sine periculo trajecto, super terram naufragium passi sunt. Hoc Thebanorum dux Epaminondas optime noverat. Cum enim Lacedæmonios vicisset, postera die amicis suis tristis mœrensque visus est. Quibus percontantibus quid ei doloris evenerit, « Nihil, inquit, sed heri me magis quam decebat exsultasse intellexi; itaque hodie nimiam de parta victoria lætitiam sponte corrigo, ne ex ea in tristitiam, ingruente calamitate, invitus et repugnante animo, incidam. » — « Qui enim se exaltaverit humiliabitur, qui autem se humiliaverit exaltabitur. »

Ξ'. *Βασιλεία Μανασσῆ.*

[73] Μετὰ δὲ Ἐζεκίαν ἐβασίλευσε Μανασσῆς, (ὁ) υἱὸς αὐτοῦ, καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου, καὶ ἀπέθανε βασιλεύσας ἔτη νε'. (2) Ὃς παρανομώτατος ὑπὲρ πάντας τοὺς ἔμπροσθεν βασιλεῖς ὑπάρχων ἐπὶ εἰδωλομανίᾳ τε καὶ αἱματεκχυσίᾳ, καὶ τὸν

LX. *Regnum Manasses.*

Post Ezechiam regnavit Manasses filius ejus et fecit malum coram Domino et mortuus est anno regni sui quinquagesimo quinto. Is impietate omnes superiores reges superavit, simulacrorum cultu et homicidiis. Magnum illum Isaiam serra dissecuit

Variæ lectiones et notæ.

[65] ἀλαζωνίας διαδέξεται cod. [66] II Par. xxxii, 25. [68] Ps. cxxx, 1. [68] ἐξεπορήθην cod. LXX. [67] Ps. lxxxviii, 15. [68] Ps. cxviii, 71. [69] ἐπιδρομῇ καὶ αὐτοβοῇ π. λαβεῖν? [70] κωλάζων Cod. [71] Matth. xxii, 12. [73] 697 (4489) Ced. 194,12 195,3; II Reg. xxi, 1; II Par. xxxiii, 1.

Digitized by Google

et Hierosolymam cruore injuste fuso inundavit et A
colendis simulacris nihil Amorrhæis concessit.
Ædem Dei incestavit, constituens in ea quadrifrontem Jovis imaginem, neque ullam haruspices consulendi, veneficia tractandi, obscena agendi, omnem denique mali speciem tentandi, intercapedinem fecit. Itaque irato Deo Niniven urbem captivitatis captivus abductus est a Marodach, Assyriorum rege. De quo Josephus ait : Illum captum, æreisque catenis constrictum in captivitatem abduxit. Manasses autem intellexit in tormentis se justas dare pœnas et vera resipiscentia motus est, eumque statim Deus in gratiam recepit et Jerusalem reduxit. Ille autem reversus omnia idolorum fana evertit, templum Dei purificavit, legem custodivit et piam vitam duxit.

μέγαν Ἡσαΐαν πρίσας, καὶ τὴν Ἰερουσαλὴμ αἵματι ἀθώων πληρώσας, οὐχ ἧττον εἰδωλολάτρησε τῶν Ἀμορραίων. Καὶ (μέντοι καὶ) τὸν οἶκον Κυρίου καταμολύνας καὶ τετραπρόσωπον εἴδωλον τοῦ Διὸς ἐν αὐτῷ στήσας, οὐ διέλιπεν οἰωνιζόμενος καὶ φαρμακεύων καὶ **168** αἰσχρουργῶν (καὶ πᾶν εἶδος κακίας δι' ὑπερβολῆς μανίας (42b) διαπραττόμενος. (3) Διὸ καὶ κατὰ (τὴν) θείαν ὀργὴν συλληφθεὶς ὑπὸ Μαροδὸχ, βασιλέως (Ἀσσυρίων), δέσμιος εἰς Νινευὶ (τὴν πόλιν αἰχμάλωτος) ἀπήχθη [73]. (4) (Περὶ οὗ φησι καὶ Ἰώσηπος, ὅτι συλληφθεὶς ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ἀσσυρίων) καὶ χαλκοῖς δεσμοῖς αὐτὸν ὑποβαλὼν (αἰχμάλωτον ἀπήγαγεν· καὶ « συνεὶς » ἐπὶ [74] τοῖς πλημμελήμασιν ἀξίαν εἰληφέναι τὴν τιμωρίαν καὶ) δι' εἰλικρινοῦς μετανοίας δεηθεὶς τοῦ Θεοῦ, (παραχρῆμα) τὸν βασιλέα (ὁ Θεὸς) ἠγάθυνε [75], εἰς Ἰερουσαλὴμ αὐτὸν ἐξέπεμψεν· ὁ δὲ ἐπανελθὼν, πᾶσαν μὲν εἰδωλικὴν κατέστρεψε σκηνὴν, τὸ δὲ ἱερὸν [76] τοῦ Θεοῦ ἥγνισε, καὶ τὸν νόμον ἐφύλαξε, καὶ εὐσεβῶς ἐβίωσεν [77].

In Constitutionibus apostolicis pariter scribitur: «Manasses filius Ezechiæ fecit malum coram Domino supra omnes reges qui illum præcesserant, ut ait Scriptura : Idcirco superinduxit eis principes exercitus regis Assyriorum ; ceperuntque Manassen et vinctum catenis atque compedibus duxerunt in Babylonem. » Et erat catenis æreis constrictus in carcere et illi dabatur exiguus panis et aqua parce tantum ut vitam posset sustinere. Valide constrictus multaque patiens « quæsivit vultum Domini Dei et deprecatus est dicens : Domine omnipotens, Deus patrum nostrorum Abraham et Isaac et Jacob » et cætera, et audivit Deus vocem ejus et vincula dirupit et remisit illum in Jerusalem, in regnum ejus, et serviit Manasses Domino Deo soli, ex omni corde suo et computatus est inter justos. » O Dei benignitatem ! non est enim majus idololatria peccatum ; hæc siquidem est impietas adversus Deum, et tamen ob sinceram completamque pœnitentiam condonatur ! Miranda igitur Dei mansuetudo qui talia tantaque patratum, tot per dies, in puncto temporis venia dignum existimaverit. In omne genus iniquitatum ingressus erat ; audite enim quid dicat Scriptura : « Et instauravit Manasses excelsa quæ demolitus fuerat Ezechias pater ejus, construxitque aras Baalim et fecit lucos » ut fecit Achab rex Israel « et adoravit omnem militiam cœli et coluit eam. » — « Engastrimythos fovit, sectabatur auguria, maleficis artibus inserviebat. » Vocat militiam cœli solem, lunam astraque ; augurationem, per sermones inquisitiones ; engastrimythiam, e ventre pseudoprophetias extractas ; ominationem, ab avibus in-

B

C

D

[73] (5) Ὡσαύτως δὲ ἐν ταῖς Διατάξεσι τῶν ἁποστόλων οὕτως γέγραπται· « Μανασσῆς, υἱὸς Ἐζεκίου, ποιήσας τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου ὑπὲρ πάντας τοὺς ἔμπροσθεν αὐτοῦ, καθά φησιν ἡ Γραφή, [79] ἐπήγαγεν ἐπ' αὐτὸν Κύριος τοὺς ἄρχοντας τῆς δυνάμεως τοῦ βασιλέως, καὶ δήσαντες αὐτὸν ἐν πέδαις [80] χαλκαῖς, ἀπήγαγον εἰς Βαβυλῶνα. » Καὶ ἦν δεδεμένος καὶ σιδηρωμένος [81] ἐν οἴκῳ φυλακῆς, καὶ ἐδίδοτο αὐτῷ ἐκ πιτύρων ἄρτος [82] βραχὺς καὶ ὕδωρ ὀλίγον σὺν ὄξει ἐν μέτρῳ [83] πρὸς τὸ ζῆν αὐτὸν καὶ μόνον. Συνεχόμενος [84] δὲ σφόδρα καὶ ὀδυνώμενος [85] « ἐζήτησε τὸ πρόσωπον Κυρίου τοῦ Θεοῦ » — « [86] καὶ προσηύξατο » λέγων [87]· « Κύριε παντοκράτωρ, ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν τοῦ Ἀβραὰμ, καὶ Ἰσαὰκ, καὶ Ἰακὼβ, » καὶ τὰ ἑξῆς. « Καὶ ἐπακούσας [88] ὁ Θεὸς τῆς φωνῆς αὐτοῦ, » καὶ διαλύσας τὰ δεσμὰ αὐτοῦ, « ἀπέστρεψεν αὐτὸν εἰς Ἰερουσαλὴμ ἐπὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ. » — Καὶ λατρεύσας [89] Κυρίῳ τῷ Θεῷ μόνῳ ἐξ ὅλης καρδίας αὐτοῦ, ἐλογίσθη δίκαιος. » — (6) Ὦ φιλανθρωπίας Θεοῦ, ὅτι μεῖζον **169** εἰδωλολατρείας οὐκ ἔστιν ἁμαρτία· εἰς Θεὸν γὰρ ἐστιν ἡ δυσσέβεια, ἀλλ' ὅμως καὶ αὕτη διὰ γνησίας καὶ ὁλοψύχου μετανοίας συγκεχώρηται. Καὶ γὰρ ἄξιον θαυμάσαι τὴν τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν, πῶς τὸν τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα πλημμεληκότα χρόνοις τοσούτοις, ἐν μιᾷ καιροῦ ῥοπῇ συγγνώμης ἠξίωσεν. Ἔτι [90] γὰρ πᾶν εἶδος κακίας μετῆλθεν· ἄκουσον τί φησιν ἡ Γραφή [91]· « Καὶ ᾠκοδόμησε Μανασσῆς τὰ ὑψηλὰ, ἃ κατέστρεψεν Ἐζεκίας, ὁ πατὴρ αὐτοῦ, καὶ ἀνέστησε θυσιαστήριον τῇ Βάαλ, καὶ ἐποίησεν ἄλση, καθὼς ἐποίησεν Ἀχαάβ, ὁ βασιλεὺς Ἰσραὴλ, καὶ προσεκύνησε πάσῃ τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ καὶ

Variæ lectiones et notæ.

[73] ὑπὸ Μαροδὲχ βασιλέως Ced. [74] σ. ἐν οἷοις κακοῖς ἐστιν Jos. A. 10, III, 2. [75] ἀγαθῦναι cod. [76] καὶ τὸν ναὸν ἡγ. καὶ τὴν πόλιν ἐκάθηρε, κ. τ. λ. Jos. [77] Ἐν τοῖς χρόνοις Μανασσῆ ἡ βασιλεία τῶν Ἀθηναίων κατελύθη (Σχόλιον). [78] Const. II. 22,170 D. [79] II Par. xxxiii, 11. [80] π. καὶ ἡγ. εἰς Β. II Par. π. χ. καὶ ἡγ. αὐτὸν εἰς Β. Const. [81] σεσιδήρ. cod. — κατασεσιδ. ὅλος Const. [82] ἐν II σταθμῷ Const. [83] ὥστε ζῆν ἀ. καὶ ἦν σ. καὶ ὁδ. σ. καὶ ὡς βιαίως ἐθλίβη Const. [84] σὺν ὁ. ὁλ. Const. [85] II Par. xxxiii, 12. [86] II Par. xxxiii, 13. [87] Oratio Manassis. Σχόλιον· Ἱστόρηται παρὰ Ἀφρικανῷ, ὅτι ἐντῷ ᾄδειν τὴν ᾠδὴν τὸν Μανασσῆν, τὰ δεσμὰ διερράγησαν σιδηρᾶ ὄντα. [88] Καὶ ἐπήκουσε τῆς φ. ἀ. κ. καὶ ἐτάκησαν πάντα τὰ περὶ αὐτὸν σίδηρα καὶ ἐπεστρ. Const. [89] καὶ ἐλάτρευσε μ. κῷ τῷ Θεῷ ἐν ὅλῃ καρδίᾳ ἀ. καὶ ἐ. δ. Const. [90] Ἐπί ? II Par. [91] xxxviii, 3.

Digitized by Google

ἐδούλευσεν αὐτοῖς, » — [92] « καὶ ἐποίησεν ἐγγαστρι- A
μύθους, καὶ γνώστας ἐπλήθυνεν καὶ ἐκληδονίζετο· »
στρατιὰν μὲν λέγει τοῦ οὐρανοῦ τὸν ἥλιον καὶ τὴν
σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρας, κληδονισμὸν δὲ τὰς διὰ
τῶν λόγων παρατηρήσεις, γαστριμυθίαν δὲ τὰς διὰ
τῆς γαστρὸς ψευδομαντείας, οἰωνισμὸν δὲ τὰς διὰ
τῶν πτηνῶν περιεργείας, γνώστας δὲ τοὺς δι' ἥπατος
ἢ ἄλλως πῶς μαντευομένους καὶ προφητεύοντας
δαιμονίως, περὶ ὧν εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς Ἱερεμίαν [93]·
« Ὁράσεις ψευδεῖς, καὶ μαντείας, καὶ οἰωνίσματα,
καὶ προαιρέσεις καρδίας αὐτῶν (435) αὐτοὶ προφη-
τεύουσιν. » [94] (7) « Τῶν γὰρ προφητειῶν, ὡς φησιν
ὁ μέγας Χρυσόστομος, ἡ μέν ἐστι πνευματικὴ, ἡ δὲ
διαβολική· λέγονται γὰρ παρ' ἐκείνοις ὁμωνύμως
προφητεῖαι· ἡ δὲ μέση τούτων, φυσική τις ἢ τεχνική, B
ἡ δὲ κοινὴ καὶ δημώδης. Τῆς μὲν οὖν πνευματικῆς
προηγουμένως μὲν τοῖς ἁγίοις μέτεστιν, δι' οἰκονο-
μίας δὲ τοῖς μὴ τοιούτοις ὡς τῷ Φαραὼ, καὶ Βα-
λαὰμ, καὶ Ναβουχοδονόσωρ, καὶ Καϊάφα, τῆς δὲ
διαβολικῆς τοῖς τούτου μόνον θεραπευταῖς· αὐτοῦ
γὰρ οἱ ἀλευρομάντεις καὶ κριθομάντεις, καὶ ἡ διὰ
τῶν μωρίων τὰ θεῖα μαντευομένη Πυθία, καὶ ἡ διὰ
δρυὸς, καὶ ἡ Δοδώνης ἱέρεια· καὶ μέντοι καὶ ἡ διὰ
σπλάγχνων καὶ πτήσεων ὀρνέων καὶ κλαγγῶν, συμ-
βόλων τε καὶ πταρμῶν, κληδόνων καὶ βροντῆς, μυῶν
τε καὶ γαλῆς, καὶ τρισμῶν ξύλου, καὶ ὠτων ἦχου,
καὶ παλμῶν σώματος, καὶ δι' ὀνόματος νεκρῶν, καὶ
μυρίων τοιούτων· ἡ γὰρ δι' ὀνείρων καὶ παρ' ἡμῖν
διὰ κατοχῆς **170** μὲν καὶ αὐτὴ, ἡ δὲ πρόγνωσις
αὐτοῖς, οὐ δι' ἀρετῆς ὡς ἡμῖν, ἀλλὰ διά τινος κα- C
κοτεχνίας· καὶ ὁ μὲν Θεὸς προλέγων καὶ λύσιν [95]
ὑποτίθεται, καὶ τὸ πέρας μετὰ πάσης ἀκριβείας
γίνεται· ἐκεῖνοι δὲ κατὰ συμβεβηκὸς ἔν τισιν ἀλη-
θεύσαντες, ἐν τοῖς πλείοσι διήμαρτον. Καὶ τοιαύτη
μὲν ἡ τε θεία καὶ διαβολικὴ προφητεία. Φυσικὴ δὲ
ἡ τῶν ἀλόγων· χελιδόνες γὰρ καὶ γερανοὶ καὶ μύρ-
μηκες ἐπίοντος χειμῶνος αἰσθάνονται, ἔχινοί τε καὶ
ἀλκύονες, φύσει τοῦτο κτησάμενοι. Ἡ δὲ τεχνικὴ
προφητεία παρὰ ἰατροῖς καὶ συμβόλοις καὶ κυβερ-
νήταις· οἱ μὲν γὰρ ἀῤῥωστείας καὶ τὰς λύσεις τού-
των προλέγουσιν· οἱ δὲ πνευμάτων μεταβολὴν, οἱ δὲ
τοῦ μέλλοντος συνέπειν [96] καταστοχάζοντες [97]. Ἡ δὲ
κοινὴ καὶ δημώδης τοῦ μέλλοντος γνῶσις, οἷον ὅτι
μετὰ μῆνας γ' ὁ χειμὼν γίνεται· πάντες γὰρ ἔχουσι
τὰς περιόδων προτηρήσεις· οὐδὲν γὰρ, εἰ καὶ δαί- D
μονες πρόγνωσιν ἔχοιεν [98] ὅπου γε καὶ μύρμηκες
ἔχουσι· καὶ δεινοὶ ἄνθρωποι τοῦ μέλλοντος κατα-
στοχασταί εἰσιν, ἀλλ' οὐχ ὡς πάντως πάντα εἰδέναι,
ἐπεὶ καὶ ὁ διάβολος προεφήτευσεν εἰπών [99]· « Τοῦ
γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρὸν, » καὶ ἐγένετο. Καὶ
πάλιν ὁ Βαλαὰμ προεῖπεν, ὅτι [1] Πόρνους στῆσον, καὶ
προδοθήσεται δι' αὐτῶν Ἱερουσαλὴμ [2], καὶ ἐγένετο
καὶ οὐδὲν παράδοξον αἱ τοιαῦται προφητεῖαι ἔχουσιν.

vestigationes; incantatores, eos qui per viscerum inspectionem aut alio medio prophetant et diabolice ominantur. De quibus Deus ad Jeremiam ait : « Visionem mendacem et divinationem et fraudulentiam et seductionem cordis sui prophetant vobis. » Prophetiæ enim, ut dicit magnus Chrysostomus duplex genus est ; unum divinum, alterum diabolicum ; eodem autem nomine ab hominibus vocantur. Est autem et tertia prophetia quæ est inter duos media et est a natura vel ab arte et communis est hominibus. Divinum prophetiæ genus sanctis præsertim datur, et ordinatione divina aliquando viris non sanctis, ut Pharaoni, Balaam, Nabuchodonosor et Caiphæ ; diabolicum autem iis solis qui huic arti nefandæ sunt dediti. Huic vero arti student et vates, et augures, et per plantas divina portendens Pythia, et per quercum Dodonis sacerdos. Illa etiam est diabolica prophetia quæ visceribus auspiciis, symbolis, sternutationibus, præsagis clamoribus, tonitruum fragoribus, musculis, mustelis, acutis ligni sonis, aurium tinnitu, corporis fremitu, mortuorum evocatione, multisque ejusmodi artibus utitur. Ejusdem naturæ sunt nobis quoque somniorum interpretationes; præsagia autem ab iis non sicut apud nos ex virtute, sed e maleficio aliquo deducuntur. Deus quando futura denuntiat, solutionem promittit, resque denuntiata maxima cum diligentia fieri solet. Isti vero homines aliquando fortuito veritatem prænuntiant, sæpius autem mendacium. Ea est divina atque diabolica prophetia. Naturalis prophetia ad animalia ratione carentia pertinet. Hirundines, grues et formicæ præsentiunt, pariter et echini et alcyones quadam arte, peritia ab ipsa natura iis insita. Prophetia vero quæ ab arte fit ad medicos, duces et gubernatores pertinet ; quorum alii invalotudines mortesque prænuntiant, alii ventorum mutationes, alii futuri consequentiam vaticinantur. Communis autem ac vulgaris futuri scientia hæc est, verbi gratia, tribus mensibus elapsis hiems fieri solet; omnes enim quæ statuto tempore eveniunt, speculantur, quid mirum si ipsi dæmones præscientiam habeant quam et formicæ possident ? Periti homines futura vaticinantur, sed omnia non omnino certo noverunt. Diabolus de homine prophetavit dicens : « Scientiam boni et mali » habebit, et factum est ita. Iterum Balaam prædixit se malos concitaturum a quibus Jerusalem vastaretur, et factum est ita. Inde conjectura naturalis melior est tali prophetia, illæ tamen prophetiæ nihil incredibile habent.

οὕτως, ὅπερ στοχασμός ἐστι μᾶλλον ἢ πρόῤῥησις·

Variæ lectiones et notæ.

[92] II Par. xxxiii, 6. [93] Jer. xiv, 14. [94] vi, 511 A Ὥσπερ γὰρ τρία εἴδη προφητείας εἰρήκαμεν πάλαι ὅτι α' μὲν εἶδος προφητείας τὸ εἰπεῖν, β' δὲ τὸ δι' ἔργου, γ' τὸ δι' ἔργου καὶ λόγου? [95] καὶ τὴν λύσιν cod. [96] συνέσει cod. [97] καταστοχάζουσιν? [98] ἔχειν codex. [99] Gen. iii, 5. [1] Num. xxiv, 24? [2] Ἰσραὴλ (Marginalis.) A secunda manu leguntur erasa quædam ἐν τῷ ἀναγινώσκειν τί αὐτὸν εἰσδ..

Digitized by Google

LXI. *Regnum Amos.*

Post Manassem regnavit Amos filius ejus, et fecit malum in conspectu Domini et occisus est in domo sua, cum regnasset duos annos. Quo tempore Midas ille Phrygius innotescebat. Qui cum ascendisset in currum suum ut ad quemdam locum tenderet, curru subito stante cursui finem imposuit ibique urbem condidit quam Ancyram vocavit (ancyra enim est anchora ferrea, navis fluvialis). Hunc aures asininas habuisse dicunt. Non alienum mihi videtur inquirere qua de causa Deus, cum Nabuchodonosor et Manassem castigasset, eos in regnum denuo restituerit; Balthasar vero et Amos subito et regno et vita ut venia indignos inglorie spoliaverit. Sane quia hi, patrum suorum facinora et impietatem imitati, non autem eorum pœnitentiam et resipiscentiam, ideo justus Judex eos, dicto tempore, spoliavit, nullaque venia dignos æstimavit. Quia Deus omnia dicta prænovit et cognoscit cujusque mores et sententiam « scrutans corda et renes, et intelligens omnia facta nostra, et omnium pœnitentiam prævidens, sic eos habuit, vidensque eorum impietatem usque ad mortem perseveraturam, facinora ab iis perpetrata et cordis duritiam ultus est. Quod in Constitutionibus apostolicis significans, sermo divinus ait : « Si quis ex industria peccarit tentans Deum, quasi non sit vindictam a peccatore exacturus, hic veniam non accipiet etsi in corde suo dixerit : Me ipsum sanctificabo, et a perverso corde in conversionem redibo, et pœnitentiam agam. Talis fuit Amos Manassis filius; ait enim Scriptura: «Cogitavit Amos Manassis filius cogitationem transgressionis, et dixit : Pater meus a juventute sua multa fecit contra legem et in senectute pœnitentiam egit, et ego, nonne sequar desideria animæ meæ et postea ad Dominum redibo? Et cum fecisset malum coram Domino, percussit eum Dominus subito. Unde quam verum est dicere : «Horrendum est incidere in manus Dei viventis. » — « Quis fortis corde Domino restitit, » ait propheta. « Sapiens corde est et fortis robore; quis restitit ei et pacem habuit? » Unde multa cum sapientia exclamat David dicens : « Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra, sicut in exacerbatione. » Quod bene interpretans ait Apostolus : « Videte, fratres, ne forte sit in aliquo vestrum cor malum incredulitatis, discedendi a Deo vivo; sed adhortamini vosmetipsos per singulos dies, donec hodie cognominatur, ut non obduretur quis ex vobis fallacia peccati. »

ΛΑ'. *Βασιλεία Ἀμώς.*

[1] Μετὰ δὲ Μανασσῆν ἐβασίλευσεν Ἀμώς, (ὁ) υἱὸς αὐτοῦ, (καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου, καὶ ἐσφάγη ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, βασιλεύσας) ἔτη β' [b] (2). Κατὰ τούτους τοὺς χρόνους Μίδας ὁ Φρύγιος ἐγνωρίζετο (ὅστις διέλαβέ ποτε τὸ ἑαυτοῦ ἅρμα καὶ ἐλθὼν εἴς τινα τόπον, καὶ τὸ ἅρμα περαιτέρω μὴ προβαῖνον, ἔστη τοῦ δρόμου, καὶ κτίσας ἐκεῖσε πόλιν, ἐκάλεσεν αὐτὴν Ἄγκυραν [3], **171** ἄγκυρα γὰρ, σιδήριον πλοίου ποταμίου, ἐπισχὸν [4] (43[b]) τὸ ἅρμα, ἔστησε τὸν Μίδαν), ὄντινα ὦτα ἔχειν ὄνου ἔλεγον. (3) Ἄξιον τοίνυν ἐπαπορῆσαι τί δήποτε τὸν Ναβουχοδονόσωρ καὶ τὸν Μανασσῆν ὁ Θεὸς παιδεύσας, εἰς τὴν βασιλείαν πάλιν αὐτοὺς ἐπανήγαγε, τὸν δὲ Βαλτάσαρ καὶ τὸν Ἀμὼς αὐτίκα τῆς βασιλείας καὶ τῆς ζωῆς αἰσχίστως καὶ ἀσυγγνώστως ἀπεστέρησεν. Ἀλλ' εὔδηλον διὰ τὸ τὴν πατρικὴν ἀσέβειαν καὶ κακουργίαν αὐτοὺς μιμήσασθαι καὶ μὴ σωφρονισθέντας ἐκ τῆς ἐκείνων παιδείας καὶ τιμωρίας, τὴν δὲ μετάνοιαν αὐτῶν καὶ ἐπιστροφὴν μὴ ζηλώσαντας· εἰκότως οὖν ὁ δίκαιος Κριτὴς ἐπ' ἐκείνους μὲν ῥητῷ χρόνῳ τὴν βασιλείαν περιώρισεν, τούτους δὲ οὐδεμιᾶς ἠξίωσε συγγνώμης· ἀλλ' ὥστε δὲ καὶ πάντα προορῶν ὁ Θεὸς τὰ ἐπόμενα, γινώσκει ἑκάστου καὶ τὸν τρόπον καὶ τὴν γνώμην [7], « ἐτάζων καρδίας καὶ νεφροὺς, » καὶ συνιὼν εἰς πάντα τὰ ἔργα ἡμῶν, διὰ τοῦτο πάντων ἐκείνων μὲν προειδὼς τὴν μεταμέλειαν, οὕτως τὰ κατ' αὐτοὺς ᾠκονόμησεν, τούτων δὲ προβλέπων τὴν μέχρι τέλους ἀσέβειαν, τῷ θανάτῳ καταλύει τῆς κακουργίας καὶ σκληροκαρδίας καὶ δυστροπίας τὴν αὔξησιν. (4) Ὅπερ οὖν καὶ ἐν ταῖς ἀποστολικαῖς Διατάξεσιν ὑπεμφαίνων ὁ θεῖος λόγος, οὕτω πώς φησιν [8]· « Ἐὰν δέ τις ἐκ παρατάξεως ἁμαρτάνων πειράζει [9] τὸν Θεὸν, ὡς μὴ ἐπεξιόντα τοῖς πονηροῖς, ὁ τοιοῦτος ἄφεσιν οὐχ ἕξει· κἂν λέγῃ παρ' ἑαυτῷ· Ὅσιά μοι γένοντο, ὅτι πορεύσομαι ἐν τῇ ἀναστροφῇ τῆς πονηρᾶς μου καρδίας; [10] (καὶ τότε μετανόησω)· τοιοῦτος γὰρ [11] ἐγένετο [12] Ἀμὼς, ὁ τοῦ Μανασσῆ υἱός· φησὶ γὰρ ἡ Γραφὴ [13]· « Καὶ παρελογίσατο Ἀμὼς (ὁ τοῦ Μανασσῆ υἱὸς) λογισμὸν παραβάσεως καὶ εἶπεν· Ὁ πατήρ μου πολλὰ ἐκ νεότητος παρενόμησε καὶ ἐν γήρει μετενόησεν [14]· καὶ νῦν ἐγὼ πορεύσομαι καθὼς ἐπιθυμεῖ ἡ ψυχή μου, καὶ ὕστερον ἐπιστρέψω πρὸς Κύριον. Καὶ ποιήσας [15] τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου [16], ἐξωλόθρευσεν αὐτὸν [17] ἐν **172** τάχει » — (5) Διὸ δὴ λοιπὸν ὄντως ἀληθῶς εἰπεῖν [18]· « Φοβερὸν τὸ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας Θεοῦ ζῶντος. » — « [19] Τίς γάρ, φησὶν ὁ προφήτης, σκληρὸς γενόμενος, ἐναντίον Κυρίου ὑπέμεινεν; » Ὅθεν ἐκβοᾷ Δαυὶδ σαφέστατα λέγων [20]. « Σήμερον, ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ σκληρύνετε τὰς καρδίας ὑμῶν ὡς ἐν τῷ παρα-

Variæ lectiones et notæ.

[1] 642 (4556) Cod. 195.4; II Reg. XI, 18. 19; II Par. XXXIII, 21. [b] Περὶ Ἀγκύρας τῆς πόλεως. Cod. 195.5 ὁ Φρυγίας βασιλεὺς ἐτελεύτησε, ὄντινα ἐ. ἐν. ἐ. ὁ. [3] Ἄγκυραν ἥτις ἐστὶ καὶ λέγεται ἄχρι τῆς σήμερον Ἄγκυρα τῆς Φρυγίας Παχατιανῆς cod. [4] ἐπισχὼν cod. [7] Ps. VII, 9. [8] Τοῦτο εἴρηται ἐν τῇ β βίβλῳ τῶν Διαταγῶν ἐν κεφαλαίῳ κ' (κγ'). [9] ἁμαρτάνῃ πειράζων Const. [10] κ. μου τῆς π. Const. [11] τίς Const. [12] καὶ Const. [13] Καὶ οὐκ ἐταπεινώθη ἐναντίον Κυρίου ὡς ἐτ. Μ. ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ὅτι υἱὸς αὐτοῦ Ἀμὼν ἐπλήθυνε πλημμέλειαν II Par. XXXIII, 23. [14] ἐν γήρᾳ μετέγνω Const. — καθά Const. [15] ἐποίησε Const. [16] παρὰ πάντας τοὺς γενομένους ἔμπροσθεν αὐτοῦ καὶ Const. [17] κ; ὁ θ; Const. [18] Heb. X, 31. [19] Job. IX, 4. [20] Ps. XCV, 7,8.

Digitized by Google

πικρασμῷ, » ὅπερ εὐλόγως ἑρμηνεύων ὁ Ἀπόστολός φησιν [21]· « Βλέπετε, ἀδελφοί, μήποτε ἔσται ἔν τινι ὑμῶν καρδία πονηρὰ ἀπιστίας ἐν τῷ ἀποστῆναι ἀπὸ Θεοῦ ζῶντος, ἀλλὰ παρακαλεῖτε ἑαυτοὺς καθ' ἑκάστην ἡμέραν μέχρις ἂν τὸ σήμερον καλεῖται, ἵνα μὴ σκληρυνθῇ τις ἐξ ὑμῶν ἀπάτῃ τῆς ἁμαρτίας. »

ΣΒ'. *Βασιλεία Ἰωσίου.*

LXII. *Regnum Josiæ.*

A

[22] Μετὰ δὲ Ἀμὼς ἐβασίλευσεν Ἰωσίας, υἱὸς αὐτοῦ, ἐτῶν ὑπάρχων ὀκτώ, καὶ ἐποίησε τὸ εὐθὲς ἐνώπιον Κυρίου, καὶ ἐτελεύτησε τοξευθεὶς ἐν τῷ πολέμῳ, βασιλεύσας ἔτη λα'. (2) Ὁ γὰρ [23] Νεχαὼ, βασιλεὺς Αἰγύπτου, κατὰ τῶν Ἀσσυρίων στρατεύσας, ἐπικουρῆσαι τοῖς Ἀσσυρίοις οὗτος ἐσπούδαζεν [24], ὅθεν φησὶν Ἔσδρας· « Καὶ εἶπεν (44ᵉ) βασιλεὺς Αἰγύπτου πρὸς Ἰωσίαν· Τί ἐμοὶ καὶ σοὶ, βασιλεῦ τῆς Ἰουδαίας; Οὐχὶ [25] πρὸς [26] σὲ ἐξαπέσταλμαι τοῦ ποιῆσαι πόλεμον, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ Εὐφράτου. Καὶ νῦν Κύριος μετ' ἐμοῦ ἐστιν. Ἀπόστηθι καὶ μὴ ἐναντιοῦ τῷ Κυρίῳ. Καὶ οὐκ ἀπέστρεψεν ἀπ' αὐτοῦ Ἰωσίας, ἀλλὰ [27] (πολεμεῖν αὐτὸν ἐπεχείρησεν, οὐ προσέχων ῥήματι Ἱερεμίου τοῦ προφήτου λαλοῦντος ἐκ στόματος Κυρίου· καὶ) συνεστήσατο πρὸς αὐτὸν πόλεμον ἐν τῷ πεδίῳ παρὰ γνώμην Θεοῦ, καὶ τοξευθεὶς ὑπὸ τῶν πολεμίων εἶπε τοῖς παισὶν αὐτοῦ· « Ἐξαγάγετέ με, ὅτι ἐπόνεσα σφόδρα. » Καὶ εὐθέως ἀποστρέψαντος [28] αὐτοῦ εἰς Ἱερουσαλὴμ, καὶ τὸν βίον καταλλάξαντος, ἐγένετο πένθος **173** μέγα κατὰ πᾶσαν τὴν Ἰουδαίαν, καὶ μᾶλλον Ἱερεμίας ἐθρήνησεν ὑπὲρ Ἰωσίου. » (3) Ὃς καὶ δικαιότατος ὑπὲρ τοὺς ἔμπροσθεν αὐτοῦ βασιλέας γέγονεν. Καὶ τοῦ νόμου [29] Κυρίου ἀναγινωσκομένου ἀκριβῶς, ἀκούσας καὶ λίαν ἀθυμήσας, εἰδὼς τοῦτον ἐν τοσούτοις ἔτεσι καταπατούμενον [30] « τὰ ἱμάτια διαῤῥήξας » καὶ ἐμφοβος γενόμενος, ἀπέστειλε « πρὸς Ὁλδαν τὴν προφῆτιν » πυθανόμενος, τί βούλεται Κύριος περὶ αὐτοῦ καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ. Ἡ δέ φησι [31]· « Τάδε λέγει Κύριος· Ἀνθ' ὧν [ὅτι] ἠπαλύνθη ἡ καρδία [σου] καὶ ἐνετράπης ἀπὸ προσώπου μου [32], ὡς ἤκουσας ὅτι [33] ἐλάλησα ἐπὶ τὸν τόπον τοῦτον καὶ ἐπὶ τοὺς ἐνοικοῦντας αὐτὸν, τοῦ εἶναι εἰς ἀφανισμὸν καὶ [34] κατάραν, καὶ διέῤῥηξας τὰ ἱμάτιά σου καὶ ἔκλαυσας ἐνώπιόν μου, ἰδοὺ προστίθημί σε [35] πρὸς τοὺς πατέρας σου ἐν εἰρήνῃ, καὶ οὐκ ὄψει πᾶσι τοῖς κακοῖς οἷς ἐπάξω ἐπὶ τὸν τόπον τοῦτον. »

[22] Post Amos regnavit Josias, filius ejus, annos octo natus et fecit quod placitum erat in conspectu Domini et mortuus est sagitta transfixus in bello, cum annos triginta et unum regnavisset. Nechao enim Ægypti rex cum contra Assyrios bellum ageret, ipse Josias ejus hostibus auxilium præbere voluit; unde Esdras : « Et ait rex Ægypti ad Josiam : Quid mihi et tibi est, rex Juda? Non adversum te hodie venio, sed contra aliam pugno domum, ad quam me Deus festinato ire præcepit. Desine adversum Deum facere qui mecum est ne interficiat te. » Noluit Josias reverti, sed præparavit contra eum bellum, nec acquievit sermonibus Jeremiæ prophetæ loquentis ex ore Domini, verum instruxit contra eum aciem spreta Domini sententia, in campo (Mageddo), ibique vulneratus a sagittariis, dixit pueris suis : « Educite me de prælio quia graviter vulneratus sum. » Tuleruntque eum in Jerusalem, et mortuus est, ingensque factus est luctus per totam Judæam, et Jeremias maxime luxit super Josiam. Ille enim justissimus omnium regum qui antea fuerant, legemque Domini diligenter perlegens, cum audisset atque vehementer animo defecisset novissetque mala in his annis ingruentia, lacceratis vestimentis suis, et sui incompos misit ad Holdam prophetidem, interrogans, Quid velit Dominus super ipsum et omnem populum? Quæ ait : « Quandoquidem cor tuum emollitum est et humiliatus es coram Domino, auditis sermonibus contra locum istum et habitatores ejus, quod videlicet fierent in exsecrationem et in maledictum : et scidisti vestimenta tua et flevisti coram me; idcirco colligam te ad patres tuos in pace, ut non videant oculi tui omnia mala quæ inducturus sum super locum istum. »

B

C

Ἔξωθεν ζήλῳ θείῳ κινούμενος οὐ μόνον τὰ πανταχοῦ εἰδωλά τε καὶ σεβάσματα συνέτριψεν ἐκ βάθρων, ἀλλὰ καὶ τοὺς εἰδωλολάτρας, τοὺς μὲν ἔτι ζῶντας, ἐξωλόθρευσεν, τοὺς δὲ ἤδη τεθνηκότας ἐν τοῖς τάφοις κατέκαυσεν. Καὶ ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπὶ τὸν τάφον τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ εἶπε [36]· « Τί τὸ σκόπελον ἐκεῖνο, ὃ ἐγὼ βλέπω; » Καὶ φασιν οἱ ἄνδρες τῆς πόλεως [37]· Ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ ἐστιν ὁ προφητεύσας τοὺς λόγους τούτους ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον Βεθήλ. » Καὶ εἶπεν· « Ἄφετε αὐτὸν,

Exinde zelo divino accensus, non modo idola atque abominationes contrivit e sedibus, sed et cultores eorum alios vivos perdidit, alios mortuos in bustis cremavit. Cumque tumulum conspexisset sub quo vir Dei jacebat, ait : « Quis est titulus ille quem video? » Responderuntque ei cives urbis illius : « Sepulcrum est hominis Dei qui venit de Juda et prædixit verba hæc super altare Bethel. » Et ait : « Dimittite eum, nemo commoveat ossa ejus. » Sed et pythones et hariolos et pseudoprophetas et

D

Variæ lectiones et notæ.

[21] Heb. III, 12,13. [22] 652 (4556) Ced. 193,7-197, 10; II Reg. XXII, 1; II Par. XXXIV, 21. [23] Τοῦ γὰρ βασιλέως — στρατεύσαντος? [24] ἐσπούδασεν cod. [25] οὗτος cod. [26] οὐκ ἐπὶ II Par. [27] ἀλλ' ἢ π. α. ἐκραταιώθη καὶ οὐκ ἤκουσε τῶν λόγων Νεχαὼ διὰ στ. Θεοῦ καὶ ἦλθε τοῦ πολεμῆσαι ἐν τῷ π. Μαγεδδὼ καὶ ἐτόξευσαν οἱ τοξόται ἐπὶ βασιλέα Ἰωσίαν· καὶ ἐ. ὁ βασιλεὺς τ. π. α. II Par. [28] ὑποστρ. cod. [29] τὸν νόμον — ἀναγινωσκόμενος cod. [30] II Reg. XXII, 11,14. [31] II Reg. XXII. 18 20. [32] μου om. [33] ὅσα ἐλ. 19. [34] εἰς 19. [35] σου καὶ συναχθήσῃ εἰς τὸν τάφον σου ἐν εἰρήνῃ καὶ οὐκ ὀφθήσεται ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς σου ἐν π. τ. κ, οἷς ἐγὼ εἰμι ἐπάγω[ν]. [36] Reg. XXXIII, 16. [37] II Reg. XXXIII, 25.

Digitized by Google

omnem abominationem et immunditiam quæ in Jerusalem erant abstulit Josias; « et reversus est ad Dominum, in omni corde suo, et in tota anima sua et in universa virtute sua, juxta omnem legem Moysi. » Itaque festum Pascha celebravit quod simile in Israel non fuit a diebus Josue filii Nave et Samuelis prophetæ : in eo enim obtulit super altari pecora duo millia et sexcenta, bovesque trecentos. Et directa sunt opera Josiæ in conspectu Domini sui, in corde pietatis pleno, « et similis non fuit ante eum rex, neque post eum surrexit similis illi. »—« Verumtamen non est aversus Dominus ab ira furoris sui magni quo iratus est furor ejus contra Judam, propter irritationes quibus provocaverat eum Manasses. »

Hæc circa tempora Byzantium a Byzo Thraciæ rege conditum est et innotuit Samia Sibylla.

LXIII. *Regnum Joachaz.*

Post Josiam regnavit Joachaz, filius ejus, et fecit malum in conspectu Domini, et captus a Nechao Ægyptiorum rege ab eo in Ægyptum ductus est, ibique mortuus est cum regnasset mensibus tribus. Quo imperante, ut Josephus narrat, obtinuit ut Israeliticus populus a Juda tribu, quæ cæteris multo præstabat, et habitabat in urbe Jerusalem, Judæi diceretur. Urbs ipsa, quæ et Sion, vocata est Judæa, quæ prius appellabatur Jebus a Jebusæis qui hanc regionem incoluerant. David hanc urbem Jerusalem nomine appellavit ex eventu quodam hoc nomen ei imponens; summo enim in monte posita est in qua Dominus apparuit Davidi in area Ernæ Jebusæi, cum ob imprudenter factam populi recensionem populus peste affligeretur. Mons enim Hebraica lingua *Ar* dicitur, urbs vero Salem. David cum hunc locum ad regiam ædificandam elegisset, Arsalem appellavit, id est *pacis mons*; in Græcum autem sermonem ea vox traducta ob soni concinnitatem in Hierosolyma deflexit.

LXIV. *Regnum Joachim.*

Post Joachaz regnavit Joachim et fecit malum in oculis Domini. Cumque venisset Nabuchodonosor, Marodach successor, Judæamque in suam ditionem redegisset, ei tributum imposuerat; recusante autem vectigal Joachim, venit denuo in Jerusalem Nabuchodonosor, cepit regem et e muris projectum torqueri jussit, dinque insepultum reliquit; undecim annos regnaverat Joachim. De quo ait Jeremias : « Hæc dicit Dominus ad Joachim filium Josiæ regem Juda : Non plangent eum; væ homini isti : non concrepabunt ei : Væ Domine, et væ inclyte. Sepultura asini sepelietur putrefa-

μηδεὶς κινήσει αὐτοῦ τὰ ὀστᾶ. » Καὶ μέντοι καὶ τοὺς ἐγγαστριμύθους, καὶ τοὺς ψευδοπροφήτας, καὶ πᾶν βδέλυγμα καὶ προσόχθισμα ἐν Ἱερουσαλὴμ ἐξῆρεν· « καὶ ἐπέστρεψε πρὸς Κύριον ἐν ὅλῃ καρδίᾳ καὶ ἰσχύϊ καὶ ἐν ὅλῃ ψυχῇ αὐτοῦ κατὰ τὸν νόμον Μωυσέως· » διὸ δὴ καὶ τὸ Πάσχα τοιοῦτον ἐποίησε οἷον οὐ γέγονεν ἀπὸ χρόνου Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ καὶ Σαμουήλ· ἐν ᾧ βόας μὲν ἔθυσε χιλιάδας ιβ', πρόβατα χιλιάδας λη'[38]· « Καὶ κατωρθώθη, φησὶν, τὰ ἔργα Ἰωσίου ἐνώπιον Κυρίου ἐν καρδίᾳ πλήρει[39] εὐσεβείας. » — « [40] Καὶ γὰρ ὅμοιος αὐτῷ οὐκ ἐγενήθη ἔμπροσθεν αὐτοῦ **174** καὶ οὐκ ἀνέστη ὅμοιος αὐτῷ, πλὴν οὐκ ἀπεστράφη Κύριος ἀπὸ θυμοῦ ὀργῆς αὐτοῦ, οὗ ἐθυμώθη ἐν τῷ Ἰούδα ἐπὶ τοὺς παροργισμούς, οὓς παρώργισεν αὐτὸν Μανασσῆς.

(4) Ἐπὶ[41] τούτων τῶν χρόνων καὶ τὸ Βυζάντιον ὑπὸ Βύζου, βασιλέως τῆς Θρᾴκης, ἐκτίσθη καὶ τῶν Μεγαρέων, καὶ Σίβυλλα ἡ Σάμιος ἐγνωρίζετο (44ᵇ).

ΞΓ'. *Βασιλεία Ἰωάχαζ.*

[42] Μετὰ δὲ Ἰωσίαν ἐβασίλευσε Ἰωάχαζ, υἱὸς αὐτοῦ, καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου, καὶ ληφθεὶς ὑπὸ Νεχαὼ, βασιλέως Αἰγύπτου, ἀπήχθη εἰς Αἴγυπτον, ἐν ᾗ καὶ ἀπέθανεν βασιλεύσας μῆνας γ'[43]. (2) [44] Ἐφ' οὗ οἱ Ἰσραηλῖται, καθὼς φησιν Ἰώσηπος, ἐκ τοῦ περικρατῆσαι τὴν τοῦ Ἰούδα φυλὴν καὶ κατοικῆσαι τὴν πόλιν Ἱερουσαλὴμ, οὗτοι μὲν ἐκλήθησαν Ἰουδαῖοι, ἡ δὲ πόλις, ἡ καὶ Σιὼν, Ἰουδαία, ἥτις πάλαι μὲν Ἰεβοὺς ἐλέγετο, διὰ τὸ τὸν Ἰεβουσαῖ κατοικῆσαι τὸν τόπον ἐκεῖνον, Δαυὶδ δὲ Ἱερουσαλὴμ προσηγόρευσε διὰ τοῦ συμβεβηκότος ὀνόματος τεχνασάμενος· ἐν ὄρει γάρ ἐστιν ὑψηλοτάτῳ κατοικοδομουμένη, ἐν ᾧ Κύριος ὤφθη τῷ Δαυὶδ ἐν ἅλωνι Ἐρνὰ τοῦ Ἰεβουσαίου ἐν τῇ θραύσει τοῦ λαοῦ διὰ τὴν ἄλογον ἀπαρίθμησιν· καὶ τὸ μὲν ὄρος τῇ Ἑβραΐδι φωνῇ λεγέται Ἄρ, ἡ δὲ πόλις Σαλήμ. Ὁ οὖν Δαυὶδ νέον τόπον εἰς βασίλειον κατασκευάζων, Ἀρσαλὴμ ὠνόμασε, ὅ ἐστιν *ὄρος εἰρήνης*, Ἱερουσαλὴμ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν παρενενεγμένη διὰ [45] τὴν καλλιφωνίαν [46].

ΞΔ'. *Βασιλεία Ἰωακείμ.*

[47] Μετὰ Ἰωάχαζ ἐβασίλευσε Ἰωακεὶμ καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου· καὶ ἐλθὼν Ναβουχοδονόσωρ, ὁ διάδοχος Μαροδάχ, καὶ **175** πολιορκήσας τὴν Ἰουδαίαν, ὑπήφορον αὐτὴν ἐποίησεν. (2) Ἀθετήσαντος δὲ τὴν φορολογίαν Ἰωακεὶμ, ἦλθε πάλιν εἰς Ἱερουσαλὴμ Ναβουχοδονόσωρ καὶ τοῦτον χειρωσάμενός τε, καὶ ἀνελὼν, καὶ ἀπὸ τοῦ τείχους ῥιφῆναι κελεύσας, ἄταφον ἐπὶ πολὺν κατέλιπε χρόνον, βασιλεύσαντα ἔτη ια'. (3) Περὶ οὗ φησιν Ἱερεμίας· « Τάδε λέγει Κύριος ἐπὶ Ἰωακεὶμ, υἱὸν Ἄχαζ [47], βασιλέα Ἰούδα· Οὐαὶ ἐπὶ τὸν ἄνδρα τοῦτον· οὐ μὴ κόψονται αὐτὸν, ὦ ἀδελφὲ, οὐδὲ μὴ

Variæ lectiones et notæ.

[38] II Par. xxxv, 10,16; III Esdr. i, 21. [39] πλήρης cod. [40] II Reg. xxiii, 25,26. [41] Ὑπό cod. [42] 608 (4587) Ced. 197,10-198,3. [43] τρίμηνον II Reg. xxiii, 31; II Par. xxxvi, 2. [44] A. 11. V. 7. Ἐκλήθησαν δὲ τὸ ὄνομα ἐξ ἧς ἡμέρας ἀνέβησαν ἐκ Βαβυλῶνος ἀπὸ τῆς Ἰούδα φυλῆς, κ. τ. λ. [45] παρ. κέκληται διά cod. [46] Ἐπίδαμνος ἐκτίσθη καὶ μετωνομάσθη Δυῤῥάχιον (Σχόλιον). [47] 607 (4587) Ced. 198, 4-17; II Reg. xxiii, 36; II Par. xxxvi, 5. [47] υἱὸν Ἰωσία, Ies. xxii, 18,19.

Digitized by Google

κλαύσονται αὐτόν· οἴμοι, Κύριε, καὶ οἴμοι, ἀδελφὲ, ἀλλὰ ταφὴν ὄνου ταφήσεται καὶ συμψηφισθεὶς ῥιφήσεται ἐπέκεινα τῆς πόλεως Ἱερουσαλήμ. » (4) Τότε καὶ Δανιὴλ ἀπήχθη καὶ οἱ γ' παῖδες, καὶ ἄλλοι τοῦ λαοῦ πλεῖστοι, καὶ μέρος τῶν σκευῶν Κυρίου, εἰς Βαβυλῶνα.

ctus et projectus extra portas Jerusalem. » Tunc Babylonem abductus est Daniel ac tres pueri et de populo plurimi ac pars vasorum Domini.

ΞΕ'. *Βασιλεία Ἰεχονίου.*

[47***] Μετὰ Ἰωακεὶμ ἐβασίλευσε Ἰεχονίας, υἱὸς αὐτοῦ ὁ καὶ Ἰωακεὶμ, διὰ προστάγματος Ναβουχοδονόσωρ, καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου· καὶ περὶ τοὺς φόρους ἀγνομονήσαντος αὐτοῦ, ἦλθε Ναβουχοδονόσωρ εἰς τὴν πόλιν Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐπολιόρκει αὐτήν [48]. « Πρὸς ὃν Ἰεχονίας ἐξελθὼν σὺν μητρὶ, καὶ τέκνοις, καὶ τοῖς ἄρχουσιν αὐτοῦ, εἰσῆλθον οἱ μεγιστᾶνες Ναβουχοδονόσωρ εἰς τὴν πόλιν· καὶ ἐξήνεγκαν τοὺς θησαυροὺς Κυρίου καὶ τοῦ βασιλέως, τὰ χρυσᾶ σκεύη πάντα, ἃ ἐποίησε Σολομὼν ἐν ναῷ Κυρίου. Τὸν δὲ Σεδεκίαν ἀντὶ Ἰεχονίου καταστήσας, ἀπῴκισε Ἰεχονίαν εἰς Βαβυλῶνα, καὶ τὴν μητέρα, καὶ τοὺς ἄρχοντας αὐτοῦ, » βασιλεύσαντα μῆνας γ' [49]. (2) Περὶ οὗ πάλιν Ἱερεμίας ἔλεγεν [49]· « Ἠτιμώθη Ἰεχονίας ὡς σκεῦος, οὗ οὐκ ἔτι [50] χρεία αὐτοῦ, ὅτι ἀπερρίφη καὶ ἐξερρίφη εἰς γῆν, ἣν οὐκ ᾔδει, λέγει Κύριος. Γῆ, γῆ, ἄκουσον λόγον Κυρίου. Γράψον τὸν ἄνδρα τοῦτον ἐκκήρυκτον ἄνθρωπον, ὅτι οὐ μὴ αὐξηθῇ ἐκ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ ἀνὴρ καθήμενος ἐπὶ θρόνου Δαυὶδ, ἄρχων ἔτι ἐν τῷ Ἰούδᾳ. »

LXV. *Regnum Jechoniæ,*

Post Joachim regnavit Jechonias, filius ejus (cui nomen quoque Joachim fuit) ; jubente Nabuchodonosor regnum accepit et fecit malum in conspectu Domini. Eo vectigalia regi Babylonis negante, ad Jerusalem accessit Nabuchodonosor et eam obsidebat : « Egressusque est Joachim rex Juda ad regem Babylonis, ipse et mater ejus et principes ejus et servi ejus et eunuchi ejus. » Ingressique sunt duces Nabuchonosor in urbem « et sustulerunt thesauros domus Domini et domus regiæ et universa vasa aurea quæ fecerat Salomon rex Israel in templo Domini. Sedeciam regno Barbarus præfecit, Jechonia, cum is menses tres regnum gessisset, una cum matre et principibus Babylonem deportato. » De quo iterum Jeremias dicit : « humiliatus est Jechonias quasi vas cujus nulla est utilitas ; relegatus est enim et abjectus est in terram quam ignoraverunt. Terra, terra, audi sermonem Domini. Hæc dicit Dominus : Scribe exhæredatum virum istum ; non enim erit de semine ejus vir qui sedeat super solium David et potestatem habeat ultra in Juda. »

ΞϚ'. *Βασιλεία Σεδεκίου.*

176 [51] Μετὰ δὲ Ἰεχονίαν ἐβασίλευσε Σεδεκίας, πατράδελφος (45ª) αὐτοῦ, καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου· καὶ περὶ τὴν φορολογίαν ὡσαύτως παρασπονδήσαντος αὐτοῦ, ἦλθε πάλιν Ναβουχοδονόσωρ εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐπολιόρκει αὐτὴν ἔτη β'. (2) Καὶ προφητεύσας Ἱερεμίας τὴν ἅλωσιν τῆς πόλεως, δέσμιος ἐβλήθη ὑπὸ Σεδεκίου ἐν λάκκῳ. Μετὰ δὲ τὸ θυσιαστήριον [52] καὶ τὴν τράπεζαν, καὶ τὴν λυχνίαν τοῦ ναοῦ ἐν λόγῳ Κυρίου, μέλλουσαν τὴν πόλιν [53] ἤδη παραλαμβάνεσθαι, κατέκρυψεν ἐν ἀδήλῳ τόπῳ καὶ οὐχ εὑρέθη ἔτι. Φησὶ γὰρ ἡ [54] τῶν Μακκαβαίων βίβλος [55]· « Ἐξῆλθεν Ἱερεμίας, χρηματισμοῦ γενηθέντος αὐτῷ, εἰς τὸ ὄρος οὗ Μωϋσῆς ἐθεάσατο τὴν τοῦ Θεοῦ κληρονομίαν, καὶ ἐλθὼν εἰς τόπον, καὶ εὑρὼν οἶκον ἀντρώδη, εἰσήνεγκε τὴν κιβωτὸν καὶ τὸ θυσιαστήριον τοῦ θυμιάματος, καὶ τὴν θύραν ἀνέφραξε· καὶ προσελθόντες τινὲς τῶν συνακολουθούντων αὐτῷ ὥστε τὴν ὁδὸν ἐπισημήνασθαι, οὐκ ἠδυνήθησαν εὑρεῖν. Ὡς δὲ Ἱερεμίας ἔγνω, μεμψάμενος αὐτοὺς εἶπεν· « Ἄγνωστος ὁ τόπος ἔσται ἕως ἂν συναγάγῃ ὁ Θεὸς ἐπι-

LXVI. *Regnum Sedeciæ.*

Post Jechoniam regnavit Sedecias, patruus ejus, et fecit malum in conspectu Domini. Quo et tributum denegante venit iterum Nabuchodonosor contra Jerusalem et obsidebat eam annos duos. Cumque prophetasset Jeremias urbis excidium, catenis alligatus a Sedecia conjectus est in foveam. Postea vero thuribulum et mensam et candelabrum templi jussu Domini, urbe jamjam capienda, in secreto loco abscondit neque deinde reperta fuerunt ; dicit enim Machabæorum liber : « Exiit Jeremias responso ad eum facto in montem, in quo Moyses ascendit et vidit Dei hæreditatem. Et veniens ibi Jeremias invenit locum speluncæ, et tabernaculum et arcam et altare incensi intulit illuc, et ostium obstruxit. Et accesserunt quidam simul qui sequebantur ut notarent sibi locum et non potuerunt invenire. Ut autem cognovit Jeremias, culpans illos dixit : Ignotus erit locus, donec congreget Deus congregationem populi, et propitius fiat. Et tunc Dominus ostendet hæc, et apparebit majestas Domini et nubes erit sicut et Moysi ma-

Variæ lectiones et notæ.

[47***] 598 (4598) Ced. 200,7-22. [48] II Reg. xxiv, 12-14. [49] II Reg. xxiv, 8 ; II Par. xxxvi, 9. τρίμηνον καὶ ι' ἡμέρας. [49] Jer. xii, 28-30. [50] ἔστι cod. et LXX. [51] Ced. 200,22 201-24. [52] Μετὰ δὲ τὸ λυθῆναι αὐτὸν τοῦ δεσμοῦ λαβὼν τὴν κιβωτὸν καὶ τὸ θυσιαστήριον cod. [53] μελλούσης τῆς πόλεως? [54] γὰρ καὶ ἡ cod. [55] II Mach. II, 4-8.

Digitized by Google

nifestabatur. » Cum autem Nabuchodonosor cepisset urbem, eam omnino evertit, comprehensoque Sedecia, ipso vidente, uxorem et filios ejus occidit ; tum ipsi oculos eruit catenisque vinctum Babylonem abduxit, eum annos tres regnasset. De quo iterum ait Jeremias : « Ecce ego tradam eum in manus Nabuchodonosor regis, et percutiet eum, et assumetur ex eis maledictio omni transmigrationi Juda quæ est in Babylone dicentium : Ponat te Dominus sicut Sedeciam et sicut Achab quos frixit rex Babylonis in igne pro eo quod fecerint stultitiam in Israel et mœchati sunt in uxores amicorum suorum, et locuti sunt verbum in nomine meo mendaciter, quod non mandavi eis, dicit Dominus. »

A συναγωγὴν τοῦ λαοῦ καὶ ἔλεως γένηται· καὶ τότε ὁ Κύριος ἀναδείξει ταῦτα, καὶ ὀφθήσεται ἡ δόξα Κυρίου καὶ ἡ νεφέλη καθὼς ἐπὶ Μωϋσέως ἐδηλοῦτο. » (3) Ὁ δέ γε Ναβουχοδονόσωρ παραλαβὼν τὴν πόλιν, ἐνέπρησεν αὐτὴν πᾶσαν, τὸν δὲ Σεδεκίαν χειρωσάμενος, τὴν μὲν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ, ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ ἀνεῖλεν, αὐτὸν δὲ ἐκτυφλώσας καὶ δεσμοῖς καθείρξας, εἰς Βαβυλῶνα αἰχμάλωτον ἀπήγαγε, βασιλεύσαντα ἔτη γ' [56]. (4) Περὶ οὗ Ἱερεμίας αὖθίς φησιν· « Ἰδοὺ [57]. δίδωμι αὐτὸν εἰς χεῖρας βασιλέως Βαβυλῶνος, καὶ κατάξει αὐτόν. Καὶ λήψοντα [58] ἐπ' αὐτὸν κατάραν λέγοντες· Ποιήσαι σε Κύριος ὡς Σεδεκίαν ἐποίησε καὶ ὡς Ἀχιὰβ, οὓς ἀπετηγάνισε βασιλεὺς Βαβυλῶνος ἐν πυρὶ δι' ἣν ἐποίησαν ἀνομίαν ἐν Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐμοίχευον τὰς γυναῖκας τῶν πολιτῶν αὐτῶν καὶ λόγον ἐχρημάτισαν ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ὃν οὐ προσέταξα αὐτοῖς, φησὶν ὁ Κύριος [59]. »

LXVII. *De prima captivitate Jerusalem in Babylone, quæ est secunda post habitationem in Ægypto.*

ΞΖ'. *Περὶ τῆς α' αἰχμαλωσίας Ἱερουσαλὴμ τῆς ἐν Βαβυλῶνι, ἥτις ἐστὶ δευτέρα τῆς παροικίας Αἰγύπτου.*

Anno a capta urbe tertio Nabuchodonosor principem militiæ Nabuzardan Hierosolymam misit. Is ædem Domini, domum regis et reliquas domos evertit. Jam quadringenti quadraginta et duo anni ab ædificatione domus Dei effluxerant. Columnas æreas magnas, et mare æneum, et duodecim vitulos ei suppositos, bases et omne æs quod erat in templo Domini confregit et Babylonem transtulit et levitas et thuribula, et aureas phialas et argenteas et æreas ; et ad immensitatem crevit pondus æris vasorum omnium quibus potitus est princeps militiæ Nabuzardan. Reliquorum adhuc Judæorum præcipuos ad Nabuchodonosor adduxit, quorum alios occidit, alios autem ut servos ducibus suis tradidit. Sedeciam vero inclusum in carcere ad molam damnavit. Ejus tempore factum est primum et plenum excidium Hierosolymæ, quæ non Judæis postmodo, sed Chaldæis regibus subdita fuit.

177 [60] Ἐν δὲ τῷ γ' ἔτει τῆς αἰχμαλωσίας ἀπέστειλε Ναβουχοδονόσωρ τὸν Ναβουζαρδᾶν ἀρχιμάγειρον αὐτοῦ εἰς Ἱερουσαλὴμ, καὶ τὸν μὲν οἶκον Κυρίου, καὶ τὸν οἶκον τοῦ βασιλέως, καὶ τοὺς περιλειφθέντας ἐν τῇ πόλει ἐνέπρησε, διαρκέσαντα τὸν θεῖον οἶκον ἀπὸ τῆς α' οἰκοδομῆς ἔτη υμβ', τοὺς δὲ χαλκοῦς μεγάλους στύλους, καὶ τὴν χαλκῆν θάλασσαν καὶ τοὺς ὑποκάτω αὐτῆς ιβ' μόσχους, καὶ τὰ ὑποστηρίγματα, καὶ πάντα τὸν ἐν τῷ ναῷ τοῦ Κυρίου χαλκὸν συντρίψας ἀπήγαγεν εἰς Βαβυλῶνα· καὶ μέντοι καὶ τοὺς λευΐτας, καὶ τὰς θυΐσκας, καὶ τὰ πυρεῖα, καὶ τὰς χρυσᾶς φιάλας, καὶ τὰς ἀργυρᾶς καὶ τὰς χαλκᾶς· οὐκ ἦν γὰρ σταθμὸς τοῦ χαλκοῦ τῶν σκευῶν πάντων ὧν ἔλαβεν ὁ ἀρχιμάγειρος Ναβουζαρδᾶν. Τῶν δὲ ἐπιλοίπων Ἰουδαίων τοὺς ἐπισήμους ἀπαγαγὼν πρὸς Ναβουχοδονόσωρ, τοὺς μὲν ἐθανάτωσε, τοὺς δὲ δούλους παρέδωκε τοῖς ἄρχουσιν αὐτοῦ. Τὸν δὲ Σεδεκίαν ἐπὶ σκότει κατακλείσας μυλωθρεῖν κατεδίκασε (45b) ἐφ' οὗ γέγονεν ἡ παντελὴς καὶ πρώτη ἅλωσις Ἱερουσαλὴμ, οὐκέτι βασιλευθείσης ὑπὸ Ἰουδαίων, ἀλλ' ὑπὸ τῶν Χαλδαίων κρατηθείσης.

Ter igitur Hierosolymam oppugnavit Nabuchodonosor, sicut jam dictum est. Primum cum regnante Joachim ascendit, cum quo ducti sunt in captivitatem Daniel propheta et tres pueri. (Ejusdem regis tempore prophetabant Jeremias, Buzi et Urias filius Samei quem fugientem in Ægyptum Joackim comprehendit et occidit.) Secunda autem oppugnatio tempore Jechoniæ facta est ; tertia tempore Sedeciæ, cum templum diripuit Nabuchodonosor, Sedeciæ oculos eruit, filiosque ejus multis cum aliis occidit, et reliquam multitudinem in captivitatem abduxit.

(2) Τοιγαροῦν τρίτον Ναβουχοδονόσωρ ἐπόρθησε τὴν Ἱερουσαλὴμ, ὡς εἴρηται· πρῶτον μὲν ἐπὶ Ἰωακεὶμ, μεθ' οὗ ᾐχμαλωτίσθη καὶ Δανιὴλ ὁ προφήτης καὶ οἱ τρεῖς παῖδες (ὑφ' οὗ προεφήτευον Ἱερεμίας, καὶ Βουζῆ, καὶ Οὐρίας, ὁ τοῦ Σαμέου, ὃν καὶ φυγόντα εἰς Αἴγυπτον Ἰωακεὶμ συλλαβόμενος ἀναιρεῖ)· β' δὲ αἰχμαλωσία ἐπὶ Ἰεχονίου· τρίτον δὲ παραγενόμενος ἐπὶ Σεδεκίου, ὅτε καὶ τὸν ναὸν ἐνέπρησε, τὸν δὲ Σεδεκίαν ἐξετύφλωσε, τοὺς δὲ υἱοὺς αὐτοῦ σὺν ἑτέροις πολλοῖς κατέσφαξε καὶ τὸ λοιπὸν ᾐχμαλώτευσε πλῆθος.

De quibus magnus Gregorius meminit dicens : « Atque ut populos, et urbes, et imperia præter-

(3) Περὶ ὧν καὶ ὁ μέγας Γρηγόριος ὁ Θεολόγος μνημονεύσας τάδε φησίν· « Καὶ ἵνα παρῶ δήμους,

Variæ lectiones et notæ.

[56] ια' II Reg. xxiv, 18 ; II Par. xxxvi, 11. — Jer. xxix, 21-23. [57] φησὶν οὕτως εἶπε Κύριος ἐπὶ Σεδεκίαν. Ἰδοὺ cod. et LXX. [58] λήψονται cod. et LXX. [59] φησὶ Κύριος cod. et LXX. [60] 584 (4611) Ced. 202,1 ; II Reg. xxv, 8-21. — Oratio 12 (nunc 6) I, 189-190.

Digitized by Google

καὶ πόλεις, καὶ βασιλείας, **178** ἔτι δὲ καὶ χώρους [61] καὶ στρατοὺς, καὶ οἴκους, καὶ νηῶν πληρώματα, καὶ συζυγίας καὶ ἑταιρείας, ὑπὸ μὲν εἰρήνης συνεχομένας, ὑπὸ δὲ στάσεως καταλυομένας, ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ εἶμι τῷ λόγῳ καὶ τῶν ἐκείνου παθῶν ὑπομνήσας ὑμᾶς ἐρήσομαι τί [62] τῶν συμφορῶν τούτων αἴτιον, ἵνα παιδευθῶμεν τοῖς τῶν ἄλλων [63] κακοῖς τὴν ὁμόνοιαν· οὐχ ἕως μὲν εἰρήνην εἶχον [64] πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς τὸν Θεὸν [65], Αἰγύπτῳ, τῇ σιδηρᾷ [66] καμίνῳ, πιεζόμενοι καὶ ὑπὸ τῆς κοινῆς θλίψεως συναγόμενοι (Ἔστι γὰρ ὅτε καὶ τοῦτο φάρμακον ἀγαθὸν εἰς σωτηρίαν ἡ θλῖψις ;) «Λαὸς περιούσιος» ἦκουον [67] καὶ « Μερὶς Κυρίου, » καὶ « Βασίλειον ἱεράτευμα, » καὶ « Ἔθνος ἅγιον. » Καὶ οὐ τοῖς μὲν ὀνόμασιν οὕτω, τοῖς δὲ ἔργοις ἑτέρως, ἀλλὰ καὶ στρατηγοῖς ἤγοντο ἀγομένοις ὑπὸ Θεοῦ καὶ στύλῳ πυρὸς καὶ νεφέλης ὡδηγοῦντο νυκτὸς καὶ ἡμέρας. Καὶ θάλασσα μὲν αὐτοῖς διίστατο φεύγουσι, πετνῶσι δὲ οὐρανὸς ἐχορήγει τροφὴν [68], πολεμοῦσι δὲ χειρῶν ἔκτασις ἀντὶ μυριάδων ἦν, δι' εὐχῆς ἐγείρουσα τρόπαια καὶ ὁδοποιοῦσα τὰ ἔμπροσθεν· ποταμοὶ δὲ ὑπεχώρουν τὴν συγγενῆ μιμούμενοι θάλασσαν· καὶ στοιχεῖα ἵστατο· καὶ τείχη σάλπιγξι κατεσείετο. Καὶ τί δεῖ [69] λέγειν Αἰγυπτίων πληγὰς τούτοις χαριζομένας καὶ Θεοῦ φωνὰς ἐξ ὄρους κατακουομένας καὶ νομοθεσίαν διπλῆν, τὴν μὲν ἐν γράμματι, τὴν δὲ ἐν πνεύματι καὶ τἄλλα οἷς ἐτιμῶντο πάλαι παρὰ τὴν ἑαυτῶν ἀξίαν [70]; Ἐπεὶ δὲ νοσεῖν ἤρξαντο καὶ κατὰ τοῦ Θεοῦ [71] καὶ κατ' ἀλλήλων ἐμάνησαν καὶ διέστησαν εἰς μέρη πολλὰ — τί γίνεται καὶ τί πεπόνθασιν ; Θρηνεῖ μὲν τούτους [72] Ἱερεμίας εἰκότως [73] ἐπὶ τοῖς ἀνηκέστοις πάθεσι [74] καὶ τὴν ἐπὶ Βαβυλῶνα αἰχμαλωσίαν ὀδύρεται· καὶ γὰρ ἦν ὄντως θρήνων [75] ἄξια· πῶς δὲ οὔ ; Τῶν μεγίστων τείχη κατεσκαμμένα, πόλις ἠφανισμένη [76], ἁγίασμα καθῃρημένον, ἀναθήματα σεσυλημένα, πόδες βέβηλοι καὶ χεῖρες, οἱ μὲν τοῖς ἀβάτοις ἐμβατεύοντες, αἱ δὲ καὶ τῶν ἁψαύστων (46*) κατατρυφῶσαι, προφῆται σιγῶντες, ἱερεῖς ἀγόμενοι, πρεσβύτεροι μὴ ἐλεούμενοι, παρθένοι καθυβριζόμεναι, νεότης πίπτουσα, πῦρ ἀλλότριον **179** καὶ πολέμιον, αἵματος ποταμοὶ ἀντὶ τοῦ ὁσίου πυρὸς καὶ αἵματος, Ναζιραῖοι κατασυρόμενοι, — καὶ ἵνα ἐξ αὐτῶν εἴπω τι τῶν τοῦ Ἱερεμίου [77] θρήνων, υἱοὶ Σιὼν οἱ τίμιοι [78] καὶ ἀντιθέμενοι χρυσίῳ, οἱ τρυφεροὶ καὶ κακῶν ἀπαθεῖς, ξένην ἐδὼν ὁδεύοντες· καὶ ὁδοὶ Σιὼν πενθοῦσι [79] παρὰ τὸ μὴ εἶναι τοὺς ἑορτάζοντας. Καὶ μικρὸν πρὸ τούτων [80]· Χεῖρες γυναικῶν οἰκτιρμόνων, οὐ τροφὴν ὀρέγουσαι τέκνοις, τῆς πολιορκίας ἐπικρατούσης, ἀλλ' ἐπὶ τροφὴν ταῦτα σπαράττουσαι, καὶ λιμοῦ φάρμακον, τὰ ἐξ αὐτῶν ποιούμεναι προσφιλέστατα. Πῶς οὐ δεινὰ [81] ταῦτα καὶ πέρα δεινῶν, οὐ

A eam, terras, exercitus, naves vectoribus plenas, conjugia, sodalitia, quæ omnia ut pace conservantur, ita dissidio funditus evertuntur, ad Israelitas orationem convertam, et cum calamitates eorum exposuero, sciscitabor a vobis quænam sit harum calamitatum causa, ut aliorum malis ad concordiam erudiamur. « Quandiu igitur illi pacem, et inter se, et cum Deo habuerunt, Ægyptiaca videlicet tyrannide, hoc est, ferrea fornace oppressi, ac per communem afflictionem conjuncti atque collecti (nonnunquam enim afflictio quoque ipsa commodum est ad salutem pharmacum), plebs sancta vocabantur, et portio Domini, ac regale sacerdotium. Nec vero hoc dici potest, nomina quidem ampla et magnifica fuisse, cæterum nominibus res ipsas haudquaquam

B respondisse. Nam et ducibus a Deo ductis utebantur, et per columnam ignis et nubis diu noctuque deducebantur ; et fugientibus mare dividebatur, et fame laborantibus cœlum cibos subministrabat, et sitientibus petra usum fontis præbebat, et pugnantibus manuum extensio innumerabilium copiarum instar, erat orationis opera tropæa erigens, viamque ulterius aperiens ; fluvii etiam, cognatum mare imitantes, cædebant, et elementa consistebant, ac muri tubis quatiebantur. Quid enim Ægytiorum plagas in eorum gratiam inflictas commemorare attinet ? Quid Dei voces e monte auditas ? Quid duplicem legem, alteram litteralem, spiritualem alteram? Quid cæteros honores, quos Israel meritis suis longe am-

C pliores olim consecutus est ? At postquam ægrotare, et in seipsos mutuo furere, atque in multas partes dividi cœperunt, quid accidit? quidque perpessi sunt ? Jeremias quidem eos ob priores calamitates luget, atque captivitatem Babylonicam deplorat ; erant enim revera hæc lacrymis et gemitibus digna ; qui vero non maximis digna lamentis, excisa mœnia, urbs solo æquata, sacrarium eversum, votiva dona compilata, profani pedes et manus : pedes quidem in loca non adeunda irrumpentes, manus vero circa res eas, quas tangere nefas erat, luxuriantes, prophetæ silentes, sacerdotes abducti,

D senes absque misericordia habiti, constupratæ virgines, juventus cadens, flamma aliena et hostilis, sanguinis fluvii pro sancto igne ac cruore, Nazaræi raptati, atque, ut ex ipsis Jeremiæ Threnis aliquid producam, inclyti illi filii Sion et auro æquandi, illi, inquam, delicati atque a malis immunes, insuetam viam obeuntes : et viæ Sion lugentes, eo quod nulli sint qui festos dies celebrent. » Ac paulo ante. « Manus mulierum misericordium, invalescente obsidione, non victum

Variæ lectiones et notæ.

[61] δὲ χ. Gr. [62] τό Gr. [63] τοῖς ἄλλοις cod. [64] καί Gr. [65] πρ. Θεόν Gr. [66] τῇ κ. τῇ σ. Gr. [67] λ. τε ἅγιος ἦκ. Gr. om. καὶ ἑ. ἀγ. [68] πέτρα δὲ διψῶσιν ἐπήγαζε Gr. [69] δή cod. [70] ὁ Ἰσραὴλ Gr. [71] κατὰ τοῦ Θεοῦ om. Gr. [72] αὐτούς Gr. [73] εἰκ. om. Gr. [74] τ. προτέροις π. Gr. [75] καὶ ὀδυρμῶν Gr. [76] τειχέων κατεσκαμμένων, πόλεως ἠφανισμένης cod. [77] τῶν Ἰ. Gr. [78] οἱ ἐπῃρμένοι ἐν Thren. IV, 2. ἀντίθεοι cod. a prima, ἀντιθεμ. a sec. manu. [79] πενθοῦσαι cod. — ἐρχομένους ἐν ἑορτῇ I, 4. [80] μικρῷ τ. cod. IV, 10, γυναῖκες πενθοῦσαι cod. a prima manu. [81] φίλτατα τ. πῶς οὐδ. Gr.

Digitized by Google

filiis porrigentes, sed potius ad cibum sibi parandum eos lacerantes, atque ex charissimis suis pignoribus medicinam adversus grassantem famem quærentes ? Annon hæc gravia et plusquam gravia, non iis solum qui tum ea pertulerunt, sed iis quoque qui nunc audiunt ? » Et hæc quidem hactenus.

τοῖς πάσχουσι τότε μόνον, ἀλλὰ τοῖς νῦν ἀκούουσιν ; » Καὶ ταῦτα μὲν ὧδε.

LXVIII. *Numerus annorum regum Jerusalem.*

Ξιΐ'. *Ἀριθμὸς τῶν ἐτῶν τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις* [82] *βασιλέων.*

Sunt igitur eorum qui in Jerusalem regnaverunt a David usque ad Sedeciam, anni quadringenti et septem ; reges autem numero sunt viginti duo ; omnes e genere David orti. Eorum temporibus exstiterunt prophetæ quorum sequuntur nomina, scilicet : regnante Saul, David et Samuel ; regnante David, Gad, Nathan et Assaphat ; regnantibus Salomone et ejus successoribus, Achia filius Silonitæ, et Semei filius Addo ; regnantibus Josaphat et successoribus ejus, Micharas, Elias, Elisæus, Abdias, Jehu filius Zoel, Eleazar, Azarias ; regnantibus Ezechia et successoribus ejus, Osee, Amos, Isaias, Jonas ; regnantibus Josia et successoribus ejus, Jeremias Sophonias, Olda Baruch ; sub Sedecia, Jeremias iterum et Habacuc. Post captivitatem, duce Jesu sacerdotis Josedee filio, prophetant Aggeus et Zacharias, ultimi prophetæ. Daniel vero et Ezechiel prophetaverunt per captivitatem in Babylone.

Γίνονται οὖν ὁμοῦ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις βασιλευσάντων ἀπὸ Δαυὶδ ἕως Σεδεκίου ἔτη υζ' [83], οἱ δὲ βασιλεῖς ὑπῆρχον τὸν ἀριθμὸν κβ' · πάντες δὲ ἐξ ἑνὸς ἐγένοντο γένους τοῦ Δαυΐδ (2). Ἐφ' ὧν ὑπῆρχον καὶ προφῆται οἵδε · ἐπὶ μὲν Σαοὺλ, Δαυὶδ καὶ Σαμουήλ · ἐπὶ Δαυΐδ, Γὰδ, Ναθὰν, Ἀσσάφατ · ἐπὶ Σολομῶντος καὶ τῶν μετ' αὐτὸν, Ἀχιὰ ὁ Σηλωνίτης [84], Σαμαΐας ὁ Ἀδδώ · ἐπὶ δὲ Ἰωσαφὰτ καὶ τῶν μετ' αὐτὸν, Μιχαΐας, Ἠλίας, Ἐλισαῖος, Ἀβδίας, Ἰηοῦ ὁ Ζωὴλ, Ἐλεάζαρ, Ἀζαρίας · ἐπὶ Ἐζεκίου καὶ τῶν μετ' αὐτὸν [85] [Ὡσεὲ, Ἀμμὼς, Ἡσαΐας, Ἰωνᾶ · ἐπὶ δὲ Ἰωσίου καὶ τῶν μετ' αὐτὸν], Ἱερεμίας, Σοφωνίας, Ὄλδα, Βαρούχ · ἐπὶ Σεδεκίου πάλιν, Ἱερεμίας καὶ Ἀμβακούμ · μετὰ δὲ τὴν αἰχμαλωσίαν, ἐπὶ Ἰησοῦ τοῦ ἱερέως Ἰωσέδεκ, προφητεύουσιν Ἀγγαῖος, καὶ Ζαχαρίας, καὶ τελευταῖοι προφῆται. Δανιὴλ γὰρ καὶ Ἐζεκιὴλ προεφήτευσαν ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ ἐν Βαβυλῶνι.

Sunt autem a primo anno Achaz et a prima olympiade usque ad captivitatem Babylonicam tum cum Daniel et tres pueri abducti sunt, centum quadraginta et tres anni ; a Saule primo Hebræorum rege, quadringenti et septem anni ; a morte Josue filii Nave, mille et centum anni ; a Noe et a diluvio bis mille et decem anni, ab Adam quater mille octingenti et suptuaginta duo anni.

180 (3) Συνάγεται τοίνυν ἀπὸ πρώτου ἔτους Ἄχαζ καὶ πρώτης Ὀλυμπιάδος μέχρι τῆς [86] μετοικεσίας τῆς εἰς Βαβυλῶνα, ὅτε καὶ Δανιὴλ καὶ οἱ γ' παῖδες ἀπήχθησαν, ἔτη ρμδ' [87] · ἀπὸ δὲ Σαοὺλ, τοῦ πρώτου βασιλεύσαντος Ἑβραίων, ἔτη ιζ' · ἀπὸ δὲ τῆς τελευτῆς Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, ἔτη ,αρ' · ἀπὸ δὲ Νῶε καὶ τοῦ κατακλυσμοῦ, ἔτη ,βχι' · ἀπὸ δὲ Ἀδὰμ ἔτη δωοβ'.

Custodita nobis serie temporum per eos qui ab imperio David regnaverunt, non mihi alienum videtur regum Samaria tempora digressionis modo transcurrere. Mortuo igitur Salomone, Roboam filius ejus ascendit in Sichem ; ibi enim populus congregatus erat ut sibi constitueret regem. Cui jam ungendo occurrit populus deprecans ut multitudinem levaret tributis, quæ pater ejus Salomon a populo exigebat. Cum autem tres dies ut consilium caperet, judicaretque quid sibi esset faciendum, accepisset, senioribus ut populum levaret suadentibus, junioribus contra ut gravius exigeret tributum, his fidem adhibuit. Tertia igitur die, juxta juniorum consilium alloquitur populum et ii qui ejus imperio primo subdeban-

[88] (4) Φυλαττομένης δὲ ἡμῖν τῆς τῶν χρόνων ἀκολουθίας διὰ τῆς τῶν ἐκ Δαυὶδ ἡγεμονίας, οὐκ ἄτοπον οἶμαι τῶν ἐπὶ Σαμάρειαν ἡγησαμένων ἐν παρεξόδῳ τοὺς χρόνους παραδραμεῖν [89]. Τελευτήσαντος γὰρ τοῦ (βασιλέως) Σολομῶντος, Ῥοβοὰμ [90], ὁ τούτου παῖς, ἀνέρχεται εἰς Σίκιμα · ἐκεῖ γὰρ ὁ λαὸς συνηθροίστο, ὥστε καταστῆναι ὑπ' αὐτῶν βασιλέα. Μέλλοντι δὲ αὐτῷ χρίεσθαι προσῆλθεν ὁ λαὸς παρακαλῶν ἀπὸ τοῦ πλήθους κουφισθῆναι τῶν τελεσμάτων, ὧν ὁ πατὴρ αὐτοῦ Σολομὼν ἐφορολόγησε τὸν λαόν. Ὁ δὲ τρεῖς ἡμέρας πρὸς διάσκεψιν δοῦναι [91] καὶ τὴν τοῦ μέλλοντος ἀπόκρισιν λαβὼν [92], παρὰ μὲν τῶν πρεσβυτέρων ἀκούσας κουφίσαι [93] τὸν λαὸν, παρὰ δὲ τῶν ὁμηλίκων ἐπιφορτίσαι, μᾶλλον τούτοις πεισθεὶς (46b) κατὰ τὴν γ' ἡμέραν τὴν τῶν

Variæ lectiones et notæ.

[82] Ἱερουσαλήμ cod. [83] υηζ', codicis lectio a sec. manu, priori erasa, υπε', μῆνες ς' apud Eusebium in fragmentis chronici græcis, a Cramero editis, υε' μ. ς' in chr. armeno II, 21, at υλβ' a quarto Salomonis anno l. 183. [84] 1 Reg. xi, 29. Ἀχίας ὁ Σιλ. cod. [85] e margine a secunda manu. [86] δὲ τῆς Leo, Th. Pollux. [87] ρνδ' in margine. [88] Hæc desunt in versione bulgarica, cum sint ἐκ τοῦ ἄλλου βιβλίου in textum Georgii a continuatore, Leone antiquiore, illata. [89] ἐπιδρ. Leo, P. Th. Ced. 173,13-174,9. Ἀποθανόντος δέ. — γάρ om. Leo. P. Th. [90] Ῥ. τὴν βασιλείαν διαδέχεται καὶ αὐτὸς ἀπῆλθεν εἰς Σ. ὅτι ἐ. πᾶς Ἰσραὴλ ἀπῆσαν τοῦ βασιλεῦσαι αὐτὸν, κ. τ. λ. Ced. βασιλεύς P. Th. [91] δοῦναι om. Leo. P. Th. · · δίοντος Leo. P. Th. [92] λαβεῖν? (λαβ. cod.) —καί add Leo. P. Th. [93] κουφισθῆναι Leo.

Digitized by Google

νεωτέρων [95] συμβουλὴν πρὸς τὸν λαὸν ἀποκρίνεται· οἱ δὲ ἀναχωροῦσιν ἀποταξάμενοι τῇ αὐτοῦ ἀρχῇ [96]. Καὶ αἱ μὲν ι' φυλαὶ καθιστῶσιν ἐφ' ἑαυτῶν τὸν Ἱεροβοὰμ, τὸν τοῦ Ναβὰτ καὶ Σαρίρας, γυναικὸς ἑταίρας, υἱὸν, ἐκ φυλῆς ὁρμώμενον τῆς Ἐφραΐμ, βασιλέα, παραμένουσι δὲ τῷ Ῥοβοὰμ ἡ τοῦ Ἰούδα καὶ [96] Βενιαμὶν φυλή. Ἐξ ἐκείνου διαιρεῖς ὁ λαὸς, τῆς βασιλείας οἶκον ἐκέκτητο. καθὼς [98] καὶ ἀνωτέρω εἰρήκαμεν [99].

A tur aufugerunt, et decem tribus sibi constituerunt regem Jeroboam filium Nabath et Sariræ uxoris ejus filium e tribu Ephraim oriundum. Obedierunt vero Roboam tribus Judæ et Benjamin. Ex illo divisus populus propriam partem et nomen et regiam acquisivit sicut supra diximus.

181 [ἴδιον [97] ἕκαστον μέρος καὶ τὸ ὄνομα καὶ τὸν

ΞΘ'. Ἀρχὴ τῶν ἐν Σαμαρείᾳ βασιλέων.

[1] Ἀρχὴ τῆς βασιλείας Ἱεροβοάμ. Μετὰ δὲ τὴν διαίρεσιν τῶν ι' σκήπτρων, ἐβασίλευσεν Ἱεροβοὰμ, ὡς εἴρηται, υἱὸς Ναβὰτ, ἐκ φυλῆς Ἐφραΐμ, ὁ δοῦλος Σολομῶντος καὶ ἀποστάτης, ἀποστήσαντος τοῦ Ἰσραὴλ ἐν Σαμαρείᾳ· καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου, καὶ ἐπάταξεν αὐτὸν ὁ Θεὸς, καὶ ἀπέθανεν ἐν ταῖς ἁμαρτίαις αὐτοῦ, βασιλεύσας ἔτη μβ' [2]. (2) Ποιήσας γὰρ δαμάλεις χρυσᾶς β' καὶ τὴν μὲν στήσας ἐν Βαιθὴλ, τὴν δὲ ἐν Δὰν, ἔφη πρὸς τὸν λαόν [3]· « Ἱκανούσθω ὑμῖν ἀναβαίνειν εἰς Ἱερουσαλήμ· ἰδοὺ οἱ θεοί σου, Ἰσραὴλ, οἱ ἀναγαγόντες σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου· » καὶ ἐξήμαρτεν αὐτοῖς ἁμαρτίαν μεγάλην, καὶ ἐπορεύθησαν υἱοὶ Ἰσραὴλ ἐν πάσῃ ἁμαρτίᾳ Ἱεροβοὰμ, καὶ ἐλάτρευσαν καὶ προσεκύνησαν τοῖς ματαίοις ἕως οὗ μετέστησεν αὐτοὺς ὁ Κύριος ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ εἰς Ἀσσυρίους.

LXIX. *Initium regum Samariæ.*

Initium regni Jeroboam. Post electionem decem tribuum regnavit Jeroboam, sicut dictum est, filius Nabath, e tribu Ephraim, servus Salomonis et transfuga, cum Israel aufugisset in Samariam. Et fecit malum coram Domino et percussit eum Deus et mortuus est in peccatis suis, cum regnasset viginti et duos annos. Cum fecisset duos vitulos aureos et constituisset unum in Bethel, alterum in Dan, ait ad populum : « Nolite ultra ascendere in Jerusalem . Ecce dii tui, Israel, qui te eduxerunt de terra Ægypti ; » et peccavit illis peccatum grande. Et ambulaverunt filii Israel in omni peccato Jeroboam, vanisque inservierunt, atque ea adoraverunt donec avertit eos Dominus a facie sua in Assyrios.

B

Ο'. *Βασιλεία Ναβάτ.*

[4] Μετὰ δὲ Ἱεροβοὰμ ἐβασίλευσε Ναβὰτ, ὁ υἱὸς αὐτοῦ, καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου, καὶ ἐσφάγη ὑπὸ Βαασὰ [5], βασιλεύσας ἔτη β'.

LXX. *Regnum Nabath.*

Post Jeroboam regnavit Nabath filius ejus, fecitque malum in conspectu Domini et occisus est a Baaza , cum regnavisset annos duos.

ΟΑ'. *Βασιλεία Βαασά.*

[6] Μετὰ δὲ Ναβὰτ ἐβασίλευσε Βαασὰ, καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου, καὶ ἐσφάγη ἐν τῷ πολέμῳ, βασιλεύσας ἔτη κδ'.

C

LXXI. *Regnum Baaza.*

Post Nabath regnavit Baaza et fecit malum in conspectu Domini et occisus est in bello, post regnum viginti et quatuor annorum.

ΟΒ'. *Βασιλεία Ἠλά.*

182 [7] Μετὰ δὲ Βαασὰ ἐβασίλευσεν Ἠλὰ υἱὸς αὐτοῦ, καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου, καὶ ἐσφάγη ὑπὸ Ζαμβρὶ [8], βασιλεύσας ἔτη β'.

LXXII. *Regnum Ela.*

Post Baaza regnavit Ela filius ejus et fecit malum in conspectu Domini, et occisus est a Zambri, cum regnasset annos duos.

ΟΓ'. *Βασιλεία Ζαμβρί.*

[9] Μετὰ δὲ Ἠλὰ ἐβασίλευσε Ζαμβρὶ, καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου, καὶ ἐκαύθη ἐν οἴκῳ προσφυγὼν ὑπὸ τῶν πολεμίων, βασιλεύσας ἔτη ιβ'.

LXXIII. *Regnum Zambri.*

Post autem Ela regnavit Zambri et fecit malum coram Domino et succensus est in domo sua cum fugeret hostes ; annis viginti duobus regnaverat.

ΟΔ'. *Βασιλεία Ἀχαάβ.*

[10] Μετὰ δὲ Ζαμβρὶ ἐβασίλευσεν Ἀχαὰβ υἱὸς αὐτοῦ, καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου, καὶ ἀπέθανεν ἐν ταῖς ἁμαρτίαις αὐτοῦ, βασιλεύσας ἔτη κβ'.

D

LXXIV. *Regnum Achab.*

Post Zambri regnavit Achab filius ejus et fecit malum in conspectu Domini et mortuus est in peccatis suis, cum regnavisset annos viginti et duos

ΟΕ'. *Περὶ τῆς Ἰεζάβελ καὶ περὶ τοῦ Ἠλίου προφήτου.*

Τῆς γὰρ [11] γυναικὸς αὐτοῦ Ἰεζάβελ ἀποκτεινάσης

LXXV. *De Jezabel et Elia propheta.*

Ejus regis mulier Jezabel cum occidisset Na-

Variæ lectiones et notæ.

[95] νεολαίων Leo. [96] τῆς ἀ. ἀρχῆς cod. τῇ ὑπ' αὐτῷ ἀρχῇ Leo. [96] τοῦ add. Leo. P. Th. [97] ἴδια Leo. P. Th. [98] καθάπερ ἐν τοῖς Leo. P. Th. [99] εἴρηται Leo. P. Th. [1] 951 (4205) Ced. 174, 9-176,4 ? [2] κβ' Leo. P. Th. I Reg. xiv, 20 Hebræus et Eus. Chr. II, 21. [3] I Reg. xii, 28;29. [4] 928 (4227) I Reg. xv, 25. [5] Βασὰν cod. [6] 927 (4229) I Reg. xv, 33. [7] 903 (4253) I Reg. xvi, 8. [8] Ἀμβρὶ I Reg. xvi, 25. Leo. P. Th. Ζαμβρὶ βασιλεύει ἡμέρας ζ' ex I Reg. xvi, 15, sed et in sequenti capite pro זמרי legitur Z זכור. [9] 899 (4255). [10] 890 (4267) Ced. 176,5-179,12, I Reg. xvi, 29. [11] in codice non legitur hæc rubrica.

Digitized by Google

both ejusque vitem cepisset, audivit ab Elia propheta : « Hæc dicit Dominus : Occidisti, insuper et possedisti. In loco hoc in quo linxerunt canes sanguinem Naboth, lambent quoque sanguinem tuum et Jezabel comedent canes in propugnaculo ; et destruam Achab et omnem mingentem ad parietem. » Cum autem Achab condidisset urbes magnas et fortes, et domum eburneam ædificasset in Samaria, et mirandam valde, deindeque cum bellavisset adversus Syros, quorum percussit die una centum et viginti millia, regemque eorum nomine Ader comprehendit, eumque incolumem dimisit, contra sententiam Domini, vituperatur a Michæa propheta dicente : « Hæc dicit Dominus : Dimisisti virum dignum morte de manu tua ; erit anima tua pro anima ejus, et populus tuus pro populo ejus. » Quibus auditis, reversus est rex confusus et conturbatus omnino.

Tertio autem anno cum egressus esset bellatum contra ingratum fœderisque violatorem Syriæ regem, cumque Michæas eum reprehendisset, dixit iratus ad circumstantes : « Comprehendite et mittite virum istum in carcerem et sustentate eum pane tribulationis et aqua angustiæ donec revertar in pace. » Dixitque Michæas : Si reversus fueris in pace, non est locutus in me Dominus. » Et cum exivisset in bellum et sagitta percussus esset inter pulmonem et stomachum, cum curru reversus et mortuus est. Et linxerunt canes sanguinem ejus in loco in quo sanguinem Naboth, juxta verbum quod locutus est Dominus in manu Eliæ prophetæ.

De quo Theodoretus dicit : « Licet equidem quærere qua de causa divinus propheta zelator ardens, vir ille prodigiorum cum Achab tanta vocis libertate, tantaque audacia esset allocutus, mulieri ejus Jezabel nihil gravis sit minatus, et it nere dierum quadraginta aufugerit. Ratio sane est quia vir ille etsi miraculis quæ humanas vires exsuperant fuerit mirabilis, non exp rs tamen fuit humanæ infirmitatis, et præterea ex divinæ providentiæ nutu timebat. Nam ne potestatis prodigia operandi magnitudine superbiret spiritus, indidit gratia naturæ ut trepidaret, quo sentiret humanam infirmitatem. Quamobrem dixit ei Dominus : « Ne glorieris, Elia : septem millia sunt quæ non polluta sunt impietate. Præterea illum docuit Deus mansuete se et longanimiter regere homines,

A τὸν Ναβουθὲ, καὶ οὕτως αὐτοῦ τὸν ἀμπελῶνα λαβούσης [13], εἶπεν Ἠλίας ὁ προφήτης πρὸς αὐτόν [14] · « Τάδε λέγει Κύριος · Ἀνθ' ὧν ἐφόνευσας καὶ ἐκληρονόμησας — ἐν τῷ τόπῳ [15] ᾧ ἔλειξαν [16] κύνες τὸ αἷμα Ναβουθὲ, ἐκεῖ λείξουσι [16] κύνες τὸ αἷμά σου, καὶ τὴν Ἰεζάβελ καταφαγῶνται [17] κύνες ἐν τῷ προτειχίσματι. Καὶ ἐξολοθρεύσω τὸν Ἀχαὰβ [18] καὶ πάντα οὐροῦντα πρὸς τοῖχον. » (2) Ὁ τοίνυν Ἀχαὰβ κτίσας **183** πόλεις μεγάλας καὶ ἰσχυρὰς, καὶ οἶκον ἐλεφάντινον ἐν Σαμαρείᾳ θαυμάσιον σφόδρα καὶ μετὰ ταῦτα ποιήσας πόλεμον πρὸς τοὺς Σύρους, ἀφ' ὧν πατάξας ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ μυριάδας ιβ', ἤτοι χιλιάδας ρκ', καὶ τὸν βασιλέα τούτων Ἄδερ συλλαβών, ὃν καὶ περιποιησάμενος καὶ ἀποστείλας παρὰ γνώμην Θεοῦ, ἐλέγχεται σαφῶς ὑπὸ Μιχαίου τοῦ

B προφήτου λέγοντος [19] · « Τάδε λέγει Κύριος · Ἐξαπέστειλας ἄνδρα ὀλέθριον ἐκ χειρός σου · ἡ ψυχή σου ἀντὶ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ καὶ ὁ λαός (47ᵃ) σου ἀντὶ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. Τοῦτο [20] ἀκούσας ἀπῆλθε συγχεχυμένος καὶ λελυμένος πάνυ. »

(3) Ἐν τῷ γ' ἔτει πάλιν ἐξελθὼν εἰς πόλεμον κατὰ τοῦ ἀγνωμονήσαντος καὶ παρασπονδήσαντος βασιλέως Συρίας [21], καὶ τοῦ Μιχαίου διακωλύοντος αὐτὸν, εἶπε μετ' ὀργῆς πρὸς τοὺς περὶ αὐτὸν, συλλαβόντας [22] « ἀποθέσθαι τοῦτον εἰς οἶκον φυλακῆς, καὶ ἐσθιέτω ἄρτον ὀδύνης καὶ πινέτω ὕδωρ θλίψεως ἕως οὗ ἐπιστρέψωμαι μετ' εἰρήνης. » Καί φησι Μιχαΐας · « Ἐὰν [23] ἐπιστρέφων ἐπιστρέψῃς μετ' εἰρήνης, οὐ λελάληκε Κύριος ἐν ἐμοί. » Καὶ εἰσελθὼν ἐν τῷ πολέμῳ, καὶ τοξευθεὶς [24] ἀναμέσον τοῦ θώρακος

C καὶ τοῦ πνεύμονος καὶ ὑποστρέψας διὰ τοῦ ἅρματος, καὶ θανὼν, ἔλειξαν οἱ κύνες τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐκεῖ εἰς τὸν τόπον ὅπου καὶ Ναβοὺθ, κατὰ τὸ ῥῆμα ὃ ἐλάλησεν [25] ὁ Κύριος ἐν χειρὶ Ἠλιοῦ τοῦ προφήτου.

D [26] (4) Περὶ οὗ καὶ Θεοδώρητός φησιν · « Ἄξιον ὄντως διαπορῆσαι τίνος ἕνεκεν ὁ θεῖος προφήτης καὶ ζηλωτὴς διάπυρος καὶ τηλικοῦτος τερατουργὸς τὸν μὲν Ἀχαὰβ παῤῥησιαστικῶς καὶ ἀνενδοιάστως κατὰ πρόσωπον διήλεγχεν, τῆς δὲ γυναικὸς αὐτοῦ Ἰεζάβελ οὐδὲ ψιλὴν ἀπειλὴν ἐνεγκὼν, ὁδὸν ἀπέδρα μ' ἡμερῶν · ἀλλὰ δῆλον, ὅτι εἰ καὶ τοιοῦτος ἦν ὁ πανοίδιμος ἐν ταῖς ὑπὲρ ἄνθρωπον θαυματουργίαις, ἀλλ' ἄνθρωπος ὑπῆρχεν, οὐκ ἄμοιρος τῆς φυσικῆς ἀσθενείας, ἄλλως τε δὲ καὶ τῆς θείας οἰκονομίας ἦν τὸ δέος · ἵνα γὰρ μὴ τῆς θαυματουργίας τὸ μέγεθος ἐπάρῃ τὸ φρόνημα, ἐνδέδωκεν ἡ χάρις **184** τῇ φύσει τὴν δειλίαν ἐνδείξασθαι, πρὸς ἐπίγνωσιν τῆς ἀνθρωπίνης ἀσθενείας. Τούτου χάριν αὐτῷ καὶ δεδήλωκεν ὁ Δεσπότης · « Μὴ καυχῶ, Ἠλία · ἑπτὰ χιλιάδες εἰσὶν, αἳ οὐκ ἐμιάνθησαν τῇ ἀσεβείᾳ. » —

Variæ lectiones et notæ.

[13] λαβόντες τοῦ Ἀχαάβ? [13] I Reg. xxi, 19-23. Ὡς οὐ ἐφ. [15] ἐν παντί τ. [16] καὶ ὗες αἱ οἱ I Reg. [16] οἱ I Reg. [17] καταφάγωσι cod. [18] τοῦ Ἀχ. ὁ. π. τ. I Reg. Οὐροῦντας πρὸς τοῖχον εἰσὶ κύων καὶ κατά (Σχόλιον). [19] I Reg. xxi, 42,43. Οὗτός ἐστιν ὁ προφήτης ὁ τὸν τελαμῶνα περικαλυψάμενος (Σχόλιον). [20] Ταῦτα cod. [21] Ἀσυρίας cod. sed. cf. I Reg. xxii, 1. [22] I Reg. xii, 27,28. [23] Εἰ cod. [24] I Reg. xxii, 34,38. [25] ἐξέλειξαν αἱ ὗες καὶ οἱ κ. τὸ ἁ. καὶ αἱ πόρναι ἐλούσαντο ἐν τῷ αἵματι κ. τὸ ῥ. κῦ ὃ ἐλ. [26] In quæstiones in libros Regum de hac re nihil legitur nec alibi in editis.

Digitized by Google

Πρὸς δὲ τούτοις ἐδίδαξεν [37] ὡς ἡμερότητι καὶ μακροθυμίᾳ πρυτανεύειν εὐδόκησεν τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος, καὶ ὅτι ῥᾴδιον ἦν αὐτῷ καὶ κεραυνοὺς καὶ σκηπτοὺς ἐπιπέμψαι τοῖς δυσσεβέσι, καὶ κλονίσαι τὴν γῆν, καὶ τάφον αὐτοῖς αὐτοσχέδιον ἐπαφῆναι, καὶ βιαίοις ἀνέμοις ἅρδην πάντας διωλέσαι· διό φησιν [38]· « Καὶ πνεῦμα μέγα, κραταιὸν, διαλύον ὄρη καὶ συντρίβον πέτρας ἐνώπιον Κυρίου· οὐκ ἐν τῷ πνεύματι Κύριος. Καὶ μετ' αὐτὸ [39] πνεῦμα συσσεισμός· καὶ οὐκ ἐν τῷ συσσεισμῷ Κύριος. [Καὶ μετὰ [40] τὸν συσσεισμὸν πῦρ· οὐκ ἐν τῷ πυρὶ Κύριος]. Καὶ μετὰ τὸ πῦρ φωνὴ αὔρας λεπτῆς· καὶ ἐκεῖ Κύριος. » Διὰ γὰρ τούτων ἔδειξεν, ὅτι μακροθυμία καὶ φιλανθρωπία μόνη φίλη Θεῷ· ἕκαστον δὲ τῶν ἄλλων ἡ πονηρία [41] τὴν δικαίαν ὀργὴν ἐφέλκεται. Τίνος δὲ χάριν πάλιν διὰ κόρακος τρέφεται, ἄκουσον· ἐπειδὴ γὰρ ὁ Θεὸς τὴν δικαίαν τοῦ δικαίου ζηλωτοῦ κατὰ τῶν παρανόμων Ἰουδαίων ἀγανάκτησιν ἐκμαλάξαι βουλόμενος, παρεσκεύασεν αὐτὸν διὰ μισοτέκνου ὀρνέου τρέφεσθαι, καὶ τίκτοντος μὲν, οὐ τρέφοντος δέ. Ὁμοίως [42] καὶ Δαυΐδ, καίτοι πάσης τῆς κτίσεως φυσικῷ λόγῳ πρὸς τὸν Δημιουργὸν ἀποβλεπούσης· « Οἱ ὀφθαλμοὶ [43] γὰρ πάντων εἰς σὲ ἐλπίζουσι, καὶ σὺ δίδως τὴν τροφὴν αὐτῶν ἐν εὐκαιρίᾳ, » — (47b) καὶ κοράκων ἐμνήσθη κατ' ἐξοχὴν λέγων [44]· « Τῷ διδόντι τοῖς κτήνεσι τροφὴν αὐτῶν καὶ τοῖς νεοσσοῖς τῶν κοράκων τοῖς ἐπικαλουμένοις αὐτόν. » Μάλιστα μὲν γὰρ πάντα ἡ θεία Πρόνοια, φησὶ, τρέφει, διαφερόντως δὲ τοὺς νεοσσοὺς τῶν κοράκων τοὺς παρὰ τῶν τεκόντων ἀνελωμένους· ζωῦφια γὰρ μικρὰ ταῖς καλιαῖς [45] περιπτάμενα, τροφὴ αὐτοῖς γίνεται. Μόνον οὐχὶ τούτοις συνεβούλευσεν ὁ Θεὸς τῷ Ἠλίᾳ ἐπὶ τῆς δικαίας εὐδίας [46] τοῦ λαοῦ μὴ σφοδρωτάτῃ ἀγανακτήσει χρήσασθαι μηδὲ τῆς τοῦ μισοτέκνου πετεινοῦ φιλανθρωπίας καὶ ὑπηρεσίας ἀπάνθρωπον ὤφθη [47] καὶ ἀμείλικτον; Τὸ μὲν γὰρ διὰ τὴν ἐμὴν σε πρόστασιν **185** τρέφει, σὺ δὲ τῆς ἀγανακτήσεως ὅλως γενόμενος τιθήνιος, τὰ τῆς φιλανθρωπίας ὑπερεῖδες δίκαια. »

A quamvis in promptu habeat tonitrua et flagella immittere impiis, et conturbare terram, sepulcrum eis subito ostendere, vehementibusque ventis omnes perdere. Itaque dicit : « Et spiritus grandis et fortis subvertens montes et conterens petras ante Dominum : non in spiritu Dominus ; et post spiritum commotio : non in commotione Dominus. Et post commotionem ignis ; non in igne Dominus ; et post ignem sibilus auræ tenuis et illic Dominus. » Per hæc ostendit longanimitatem et mansuetudinem solam Deo acceptam esse ; cætera, utpote vitiosa, justam iram excitare. Et qua de causa per corvum nutritur audi iterum. Cum enim Deus justam zelatoris contra noxios Judæos iracundiam emollire vellet, curavit eum nutriendum per avem B qui suos fœtus aversatus haud alit. Sic David, quamvis omnis creatura ad Creatorem cum spe respiciat : « Oculi enim, inquit, omnium in te sperant, et tu das escam illorum in tempore opportuno : » de corvis tamen expresse loquitur dicens : « Qui dat jumentis escam ipsorum et pullis corvorum invocantibus eum. » Omnia, inquit, divina alit Providentia, maxime autem pullos corvorum a parentibus suis haud nutritos, parvulis enim aviculis nidos circumvolantibus esca non deficit. Iis persuasit Deus ne Elias ad serenitatem populo reddendam graviori iracundia uteretur, neque imitari videretur avem hanc immitem quæ suos pullos odisse solet. Illa enim aiebat avis, te nutrit de meo mandato et tu bene nutritus, iracundia moveris ad humanitatis jura lædenda ! C

ΟΖ'. *Βασιλεία Ὀχοζίου.*

[48] Μετὰ Ἀχαὰβ ἐβασίλευσεν Ὀχοζίας ὁ υἱὸς αὐτοῦ, καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου, καὶ πεσὼν ἐκ τοῦ ὑπερῴου τοῦ οἴκου αὐτοῦ, ἀῤῥωστήσας ἀπέθανε, βασιλεύσας ἔτη β'.

LXXVI. *Regnum Ochosiæ.*

Post Achab regnavit Ochosias filius ejus, fecitque malum coram Domino ; cumque e domus suæ specula decidisset, debilitato corpore mortuus est, post regnum annorum duorum.

ΟΖ'. *Βασιλεία Ἰωράμ.*

[49] Μετὰ δὲ Ὀχοζίαν ἐβασίλευσε Ἰωρὰμ ἀδελφὸς αὐτοῦ, καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου, καὶ ἐσφάγη ὑπὸ Ἰηοῦ, βασιλεύσας ἔτη ιβ', ὃς ὑποτάξας τὸν Βασὰ [50] βασιλέα Μωὰβ, ἦν λαμβάνων ἐξ αὐτοῦ φόρους κατ' ἐνιαυτὸν ἀρνῶν [51] χιλιάδας ρ' καὶ κριῶν χιλιάδας ρ'. (2) Ἐφ' οὗ Ἠλίας ὁ μέγας ἀνελήφθη, χρίσας τὸν Ἐλισσὲ ἀντ' αὐτοῦ εἰς προφήτην. (3) Ἄδερ, βασιλεὺς Συρίας, ἦλθε καὶ παρακαθίσας εἰς Σαμάρειαν, γέγονε λιμὸς μέγας, ὥστε πραθῆναι κεφαλὴν ὄνου ἀργυρίων λ'. [52] « Καὶ ἦν Ἰωρὰμ διαπορευόμενος ἐπὶ τοῦ τείχους, καὶ γυνή τις ἐβόησε

LXXVII. *Regnum Joram.*

Post Ochosiam regnavit Joram frater ejus, fecitque malum coram Domino et mactatus est a Jehu cum regnasset annos duodecim. Idem a subacto Basan rege Moab, singulis annis vectigalis instar agnorum et arietum centum millia accipiebat. Eo tempore Elias ille magnus in cœlum sublatus est cum oleo unxisset Elisæum loco sui in prophetam. Ader Syriæ rex veniens obsedit Samariam, tantaque fames ingruit ut caput asini triginta nummis argenteis venderetur. « Et Joram transibat per murum et mulier quædam ad illum clamavit dicens :

D

Variæ lectiones et notæ.

[37] I Reg. XIX, 18. [38] I Reg. XIX, 11,12. [39] μετὰ τό cod. [40] καὶ μετὰ — Κύριος cod. a sec. manu. [41] τῇ πονηρίᾳ? [42] ὅμως cod. [43] Ps. CXLIV, 15. [44] Ps. CXLVII. [45] καλλιαῖς cod. [46] εὐδείας cod. [47] ὀφθῆναι? [48] 868 (4289), Cod. 179,13-182,5? I Reg. XXII, 52. [49] 867 (4291) Cod. 182,41-184,10; II Reg. I, 18, III, 1. [50] Μωσὰ II Reg. III, 4. [51] ἀρνοὺς — κριοὺς cod. [52] II Reg. VI, 26-31.

Digitized by Google

« Salva me, domine mi rex. Qui ait : Non te salvat Dominus : unde te possum salvare ; de arca vel de torculari ? Et dixit mulier : Non, rex, sed mulier ista dixit mihi : Da filium tuum ut comedamus cum hodie, et filium meum concedemus cras. Coximus ergo filium meum et comedimus, et ipsa abscondit filium suum. Quod cum audisset rex, scidit vestimenta sua, viditque omnis populus cilicium quo vestitus erat ad carnem intrinsecus. Et ait rex : Hæc mihi faciat Deus et hæc addat si steterit caput Elisei filii Saphat super ipsum hodie. Cumque misisset ducem super cujus manum rex incumbebat ait ad illum propheta : Hæc dicit Dominus : In tempore hoc cras modius similæ uno statere erit et duo modii hordei, statere uno in porta Samariæ. Et dixit dux : Si Dominus fecerit etiam cataractas in cœlo, numquid poterit esse quod loqueris? Qui ait : Videbis oculis tuis et inde non comedes. Et viri leprosi juxta portam urbis sedentes famisque impatientes statuerunt ad hostes transfugere. Surrexerunt ergo vesperi ut venirent ad castra Syriæ, cumque venissent nullum ibidem repererunt. Etenim Dominus fecerat ut in iis castris sonitus curruum, equorum magnique exercitus audiretur, quo perterriti Syri, omnibus rebus relictis, in tenebris profugere. Quæ cum leprosi narravissent misit rex, qui cognoscerent an id indicium verum esset. Qui regis Syri vestigia usque ad Jordanem fluvium secuti, ecce omnis via plena erat vestimentis et vasis quæ trepidantes projecerant Syri. Reversisque iis quos rex miserat, egressus est populus ab urbe et diripuit castra Syriæ : factusque est modius similæ statere uno et duo modii hordei statere uno juxta verbum Domini. Ille autem a rege tertius, cum eum rex portæ præfecisset, obtritus a populo periit, non gustatis iis alimentis, sicuti et vates affirmaverat.» Idem precibus obtinuit ut aquæ Jerichuntinæ essent salubres cum natura essent amaræ, potui acerbæ et fecunditati adversæ. Quod in utilitatem hominum arborumque factum fertilitatis salutisque plurimæ isti regioni causa exstitit. Nam in hunc usque diem exundans fons iste campestrem maximam regionem impinguat, nutritque pomaria et palmaria mellifera quorum fructus calcati atque pressi magnam mellis vim effundunt. [Est enim apprime mellifera et aromatifera ista regio, citrum producens et myrobalanum et opobalsami plurimum, ut propter raros et hominibus desiderabiles fructus non absurde paradiso comparari posse videatur. De qua magnus Anastasius Theopolitanus ait : « Diligentes rerum scriptores referunt, paradisum esse regionem maxime orientalem et quasi terræ aram esse, cujus agri ad Indos exteros pertingunt, fructuum odoriferorum atque aromaticorum feraces. Namque ventorum

πρὸς αὐτόν· Σῶσον, κύριε βασιλεῦ. Καὶ ἀποκριθεὶς εἶπε· Μὴ σώσαι σε Κύριος; πόθεν σῶσαι; μὴ ἀπὸ τῆς ἅλωνος ἢ ἀπὸ τῆς ληνοῦ; Καί φησιν ἡ γυνή· Οὐχί, βασιλεῦ, ἀλλ' ἡ γυνὴ αὕτη εἶπέ μοι· Δὸς τὸν υἱόν σου, φαγώμεθα αὐτὸν σήμερον, καὶ τὸν υἱόν μου αὔριον, καὶ ἑψήσαντες αὐτὸν χθὲς ἐφάγομεν, καὶ σήμερον τὸν υἱὸν αὐτῆς ἔκρυψεν. Ὑπερ ἀκούσας ὁ βασιλεὺς διέῤῥηξε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ εἶδεν ὁ λαὸς τὸν σάκκον ἐπὶ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ ἔσωθεν καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν [48]· Τάδε ποιήσαι μοι ὁ Θεὸς καὶ τάδε προσθείη, εἰ στήσεται ἡ κεφαλὴ Ἐλισαίου σήμερον ἐπ' αὐτῷ. Καὶ ἀποστείλας τὸν τριστάτην ἐφ' ὃν ἐπανεπαύετο εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ προφήτης· Τάδε λέγει Κύριος· Αὔριον **186** ὡσεὶ ὥρα αὕτη σεμιδάλεως σίκλου καὶ δίμετρον κριθῆς σίκλου ἐν ταῖς πύλαις Σαμαρείας. Καὶ εἶπεν ὁ τριστάτης· Εἰ καταράκτας ποιήσαι Κύριος, οὐ μὴ ἔσται τοῦτο. Ὁ δὲ Ἐλισσαῖός φησι· Ἰδοὺ, ὄψῃ τοῖς ὀφθαλμοῖς σου καὶ ἐκεῖθεν οὐ μὴ φάγῃ. Καὶ ἄνδρες λεπροὶ δ' παρὰ τὴν πύλην τῆς πόλεως καθήμενοι καὶ τὸν λιμὸν οὐ φέροντες, ἐβουλεύσαντο πρὸς τοὺς ἐναντίους αὐτομολῆσαι. Καὶ δὴ ἀναστάντες ἐν τῷ σκότει ἦλθον εἰς τὴν παρεμβολὴν Συρίας, καὶ ἰδοὺ οὐκ ἦν ἀνὴρ ἐκεῖ. ὅτι Κύριος ἀκουστὴν ἐποίησε τὴν παρεμβολὴν Συρίας φωνὴν ἁρμάτων καὶ (48ᵃ) ἵππων καὶ δύναμιν μεγάλην [49], καὶ ἀπέδρασαν ἐν τῷ σκότει πάντες καταλείψαντες ἅπαντα· τῶν δὲ λεπρῶν πάντα διασαφησάντων ἐν τῇ πόλει, ἀπέστειλεν ὁ βασιλεὺς γνῶναι, εἰ ἀληθὴς ὁ λόγος, καὶ πορευθέντες ὀπίσω τοῦ βασιλέως Συρίας ἕως τοῦ Ἰορδάνου, ἰδοὺ πᾶσα ἡ ὁδὸς πλήρης ἱματίων καὶ σκευῶν, ὧν ἔῤῥιψε Συρία ἐν τῷ θαμβεῖσθαι αὐτούς. Καὶ ὑποστρεψάντων τῶν ἀπεσταλμένων, ἐξῆλθεν ὁ λαὸς τῆς πόλεως καὶ διῆρπασε τὴν παρεμβολὴν Συρίας, καὶ ἐγένετο μέτρον σεμιδάλεως σίκλου καὶ δίμετρον κριθῆς σίκλου κατὰ τὸ ῥῆμα Κυρίου. Τοῦ δὲ βασιλέως καταστήσαντος τὸν τριστάτην ἐπὶ τῆς πύλης, συνεπάτησεν αὐτὸν ὁ λαὸς, καὶ ἀπέθανε μὴ φαγὼν ἐκ τοῦ σίτου κατὰ τὸ ῥῆμα τοῦ προφήτου [50]. » (4) Καὶ μέντοι καὶ τὰ Ἱεριχούντια ὕδατα διὰ προσεύχῆς ἰάσατο, πικρὸν γὰρ ἦν φύσει, καὶ δύσποτον, καὶ πρὸς τεκνογονίαν ἐμπόδιόν τε καὶ θανατηφόρον, ἐσθ' ὅτε καὶ πρὸς ἀρδείαν [51] ἀνεπιτήδειον, ὅπερ εἰς εὐχρηστίαν ἀνθρώποις καὶ κτήνεσι μεταβαλὼν, εὐκαρπίας μάλιστα πολλῆς καὶ σωτηρίας ὑπῆρξε τῇ χώρᾳ πρόξενον· ἄχρι γὰρ δεῦρο πλημμυρῶν μεγίστην πιαίνει πεδιάδα καὶ τρέφει παραδείσους καὶ φοινίκων γένη διάφορα μελιτοφόρα, ὧν οἱ πλεῖστοι πατούμενοι καὶ ἀποθλιβόμενοι μέλι πολὺ ἐκχέουσιν· ἔστι γὰρ μελιτοφόρος καὶ ἀρωματοφόρος ἡ χώρα πάνυ, φέρουσα κίτρον, καὶ μυροβάλανον, καὶ ὀποβάλσαμον ὅτι πλεῖστον, ἥτις δι' ὀλίγων καρπῶν καὶ ἀνθρώποις ἐπιθυμητῶν εὖ μάλα τῷ παραδείσῳ ποσῶς παρεικάζεται [52]. (5) Περὶ οὗ φησιν ὁ μέγος Ἀναστάσιος Θεουπόλεως· « Καὶ οἱ ἀκριβεῖς τοῦ

Variæ lectiones et notæ.

[48] II Reg. VII, 1-17. [49] δυνάμεως μεγάλης X, δυναμ. μεγαλ. cod. [50] II Reg. II, 19. [51] ἄῤῥησιν? [52] cf. similia in quæstione 23.

Digitized by Google

κόσμου χρονογράφοι **187** ὅτι περ ἀνατολικώτερος A πάσης τῆς οἰκουμένης καὶ ὥσπερ θυσιαστήριον αὐτῆς ὑπάρχει ὁ παράδεισος, οὗ αἱ χῶραι τῶν ἐσωτέρων Ἰνδῶν πλησιάζουσαι, πάντες σχεδὸν οἱ καρποὶ εὐωδέστατοί εἰσι καὶ ἀρωματώδεις. Διὰ γὰρ τῆς αὔρας τῶν ἀνέμων καταγομένης καὶ ἀποδιδομένης αὐτοῖς τῆς εὐωδίας ἐκ τῶν τοῦ παραδείσου φυτῶν συλλαμβάνουσιν, καὶ ὥσπερ τὰ τῶν ἀλλήλοις πλησιαζόντων φοινίκων καὶ μεταδιδόντων διὰ τῶν ἀνέμων ἀλλήλοις ἐκ τῶν ἀῤῥένων τὸ σπερμολόγον ἄνθος. Πᾶσα τοίνυν εὐωδία καὶ μάλιστα ἡ τῶν Ἰνδικῶν ἀρωμάτων χωρίς τινος ὑγρᾶς ἐλαίου ἢ ἄλλων τινῶν σκευαζομένων, ὑγιοποιὸς [48] καὶ συγκρατικὴ τοῦ ἀνθρωπίνου σώματός ἐστιν ὥσπερ καὶ τὸ ἔμπαλιν φθοροποιὸς καὶ λοιμώδης ἡ δυσωδία [49], ὅθεν δὴ καί τις τῶν ἰατροσοφιστῶν ἀκριβὴς ἄγαν ἔφη, ὅτι εἰ καταλάβοι τὸν τελευτῶντα πρὸ τοῦ παρατραπῆναι τὸν νοῦν, δύνασθαι διά τινος αὐτὸν κατασκευῆς ἀρωμάτων ἐπὶ ὥραν ποιῆσαι νηφαλέον τὸν λογισμὸν αὐτοῦ ἔχειν καὶ τὸ καθ' ἑαυτὸν ἐκλαλῆσαι καὶ διαθέσθαι, ὅπερ οὖν καὶ ἡμεῖς εἰς πεῖραν τούτου παρειλήφαμεν καὶ αὐτόπται γεγόναμεν· μαρτυροῦσι δὲ (48b) καὶ ἄλλοι πλεῖστοι μέχρι τῆς δεῦρο τοῦτο γενόμενον [50] βλέποντες ὑπὸ τῶν ἀκριβῶς καὶ περιεσκεμμένως τὴν ἐπιστήμην ἐξησκημένων. »

flantium beneficio suavem odorem e plantis paradisiacis excipiunt; siquidem palmæ hac ratione florum semen per ventum propagant. Itaque omnis bonus odor, præsertim aromatum Indicorum, excepto oleo et aliis quibusdam, corpus hominis fovet et bene temperat; et econtra odor malus eidem perniciosus apparet. Unde medicus quidam philosophus recte dixit quod, si moribundum adhuc spirantem teneat, ægrotanti se spiritum, medicamento quodam, per horam prolongare posse ita ut et verborum prolatorum conscius sibi sit. Quod quidem nos ipsi oculis vidimus; attestantur etiam multi alii testes iique vivi artis medicæ peritissimi.

ΟΗ'. *Βασιλεία Ἰηοῦ.*

LXXVIII. *Regnum Jehu.*

B

[51] Μετὰ δὲ Ἰωρὰμ ἐβασίλευσεν Ἰηοῦ, υἱὸς Σαφὰτ τοῦ Ναμεσίου· αὐτὸν γὰρ τὸν βασιλέα Ἰωρὰμ εὑρὼν ἰατρευόμενον τὰ τραύματα, κατετόξευσεν Ἰηοῦ, καὶ εἰσερχομένου αὐτοῦ ἐν τῇ πόλει Σαμαρείας προέκυψε Ἰεζάβελ διὰ τῆς θυρίδος περικεκαλλωπισμένη· καὶ προσέταξε [52] τοῖς εὐνούχοις αὐτῆς κατακρημνίσαι αὐτὴν, καὶ κατεπατήθη ὑπὸ τῶν ἵππων καὶ ἐβρώθη ὑπὸ τῶν κυνῶν· πατάξας καὶ ο' υἱοὺς Ἀχαὰβ καὶ τοὺς περιλειφθέντας αὐτοῦ ἐν Σαμαρείᾳ, κατὰ τὸ ῥῆμα Ἠλιοῦ. (2) Συναθροίσας δὲ ἅπαν τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ ἔφη πρὸς αὐτοὺς μετὰ πανουργίας [53]· « Ἀχαὰβ μὲν ἐδούλευσε τῷ Βάαλ ὀλίγον, Ἰηοῦ δὲ πολλὰ δουλεύσει αὐτῷ. Καὶ νῦν πάντας καλέσατε **188** πρός με τοὺς προφήτας καὶ C ἱερεῖς τοῦ Βάαλ· πᾶς γὰρ ὃς ἂν ἀπολείψει, οὐ ζήσεται. » Συναθροισθέντες οὖν πάντες καὶ τοῦ εἰδωλίου πλησθέντος στόμα πρὸς στόμα, φησὶν ὁ βασιλεὺς τοῖς δούλοις τοῦ Βάαλ· « Ἐρευνήσατε ἀκριβῶς, εἴ ἐστι μεθ' ὑμῶν τῶν δούλων Κυρίου τις. » Καὶ μηδενὸς εὑρεθέντος, ἐκέλευσε τοῖς ὑπουργοῖς αὐτοῦ, καὶ ἐπάταξαν πάντας ἐν στόματι ῥομφαίας. Καὶ τὸν Βάαλ καὶ τὰ αὐτοῦ πάντα ἐνέπρησεν [54]. (3) Πλὴν οὐκ ἐφύλαξε πορεύεσθαι ἐν νόμῳ Κυρίου, καὶ ἐσφάγη ἐν τῷ πολέμῳ βασιλεύσας ἔτη κη'.

Post Joram regnavit Jehu, filius Saphat Namesii. Cum enim Jehu invenisset Joram sua vulnera curantem, eum sagitta percussit. Quo (Jehu) Samariam ingrediente per fenestram prospexit Jezabel splendido vestitu ornata. Deditque Jehu servis suis negotium ut eam præcipitarent et conculcata est ab equis et a canibus devorata. Percussisque septuaginta filiis Achab et iis qui relicti erant de domo ejus in Samaria, juxta verbum Eliæ, congregavit omnem multitudinem populi et dixit ad eos insidiose: « Achab coluit Baal parum, ego autem colam eum amplius. Nunc igitur omnes prophetas Baal et universos servos ejus vocate ad me, quicunque defuerit non vivet. » Congregatis igitur omnibus, temploque Baal ita repleto ut os cujusque os proximi contingeret, dixit rex servis Baal: « Perquirite et videte ne quis forte vobiscum sit de servis Domini. » Nulloque invento, mandavit ministris suis, et percusserunt omnes in ore gladii et Baal et ejus omnia direpta sunt. Porro Jehu non custodivit ut ambularet in lege Domini, et occisus est in bello cum regnavisset annos viginti et octo.

Π'. *Βασιλεία Ἰωάχας.*

LXXIX. *Regnum Joachaz.*

[55] Μετὰ δὲ Ἰηοῦ ἐβασίλευσε Ἰωάχας υἱὸς αὐτοῦ, καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου, καὶ ἀπέθανε βασιλεύσας ἔτη [ι]ζ'.

Post Jehu regnavit Joachaz, filius ejus, et fecit malum in conspectu Domini et mortuus est cum D regnavisset septemdecim annos.

Π'. *Βασιλεία Ἰωάς.*

LXXX. *Regnum Joas.*

[56] Μετὰ δὲ Ἰωάχας ἐβασίλευσε Ἰωὰς υἱὸς αὐτοῦ, καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου, καὶ ἀπέθανε, βασιλεύσας ἔτη τδ' [57]. (2) [58] Ἐφ' οὗ Ἐλισαῖος

Post Joachaz regnavit Joas, filius ejus, et fecit malum in conspectu Domini et mortuus est cum regnavisset annos tredecim. Eo tempore, Elisæus

Variæ lectiones et notæ.

[49] ὑγιοποιὸς cod. [49] τῇ δυσωδίᾳ? [50] γεν. cod. [51] 855 (4305) Ced. 184,7-185,6; II Reg. x, 36. [52] II Reg. x, 1-17. [53] II Reg. x, 18-26. [54] II Reg. x, 31. [55] 827 (4331) Ced. 185,7-9 χζ ? ιζ' II Reg. xiii, 10, Leo. P. Th. [56] Ced. 185,9-17. [57] ιε' II Reg. xiii, 10; Leo. P. Th. [58] II Reg. xiii, 14-19.

Digitized by Google

mortem obiit. Cum prophetasset regi Joas primam victoriam ab ejus sociis in Syros latam eique indixisset jaculo terram quinquies percutere tertium jaculum bene misit, quarto autem metam non attigit, tunc prædixit ei propheta ter Assyrios ab eo esse profligandos, ipsum postea fore vincendum; si terram autem quinquies percussisset, Syriam usque ad consummationem fuisse percussurum. Mirandus ille propheta mortuus est et sepultus in monumento, in quo cum prædones Moabitici mortuum quemdam hominem sepelissent, is ut ossibus beati prophetæ admotus fuit, redivivus in pedes suos constitit.

A ἐτελεύτησε, προφητεύσας τῷ Ἰωὰς τὴν προτέραν διὰ συμβούλων [59] κατὰ Σύρων νίκην, ἐπιτρέψας αὐτῷ ἐπὶ τὴν γῆν τοξεῦσαι πεντάκις· καὶ τὸ μὲν τρίτον, εὐστόχως ἐρρίψεν, τὸ δὲ τέταρτον ἠστόχησεν, καὶ προφητεύει αὐτῷ ἕως τρὶς συμβαλεῖν καὶ νικῆσαι τοὺς Ἀσσυρίους, τὰς δὲ ἑτέρας ἡττηθῆναι· εἰ γὰρ ἄχρις τῶν ε' εὐστόχως ἐπὶ τῆς γῆς ἐβεβλήκει, πεντάκις ἂν παραταξάμενος τὴν Σύρων ἀρχὴν κατέλυσεν [60]. (5) Ὅστις ἁξιάγαστος προφήτης τελευτήσας καὶ ταφεὶς ἐν τῷ μνήματι, « μονόζωνοι [61] Μωαβιτῶν » νεκρὸν θάψαντες, καὶ τοῖς ὀστέοις τοῦ μακαρίου προφήτου πλησιάσας, ἀνέστη.

LXXXI. *Regnum Jeroboam.*

Post Joam regnavit Jeroboam, filius ejus fecitque malum coram Domino et mortuus est cum regnasset annos septem et quadraginta.

ΠΑ'. *Βασιλεία Ἱεροβοάμ.*

B **189** [62] Μετὰ δὲ Ἰωὰς ἐβασίλευσεν Ἱεροβοάμ, υἱὸς αὐτοῦ, καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου, καὶ ἀπέθανε βασιλεύσας ἔτη λδ' [63].

LXXXII. *Regnum Azariæ.*

Post Jeroboam regnavit Azarias, filius ejus, fecitque malum in conspectu Domini, et occisus est a Sellum, cum menses sex regnavisset.

ΠΒ'. *Βασιλεία Ἀζαρίου.*

[64] Μετὰ δὲ Ἱεροβοάμ ἐβασίλευσεν Ἀζαρίας, υἱὸς αὐτοῦ, καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου, καὶ ἐσφάγη ὑπὸ Σελοὺμ, βασιλεύσας μῆνας ς'.

LXXXIII. *Regnum Sellum.*

Post Azariam regnavit Sellum fecitque malum coram Domino et occisus est a Manahem, cum regnavisset mensem unum.

ΠΓ'. *Βασιλεία Σελούμ.*

[65] Μετὰ δὲ Ἀζαρίαν ἐβασίλευσε Σελοὺμ, καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου, καὶ ἐσφάγη ὑπὸ Μαναεὶμ, βασιλεύσας μῆνα ἕνα.

LXXXIV. *Regnum Manahem.*

Post Sellum regnavit Manahem et fecit malum in conspectu Domini et occisus est a Phaceia, cum regnavisset decem annis.

ΠΔ'. *Βασιλεία Μαναεὶμ.*

[66] Μετὰ δὲ Σελοὺμ ἐβασίλευσε Μαναεὶμ, καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου, καὶ ἐσφάγη ὑπὸ C Φακεσίου βασιλεύσας ἔτη ι'.

LXXXV. *Regnum Phaceia.*

Post Manahem regnavit Phaceia, filius ejus, et fecit malum in conspectu Domini et occisus est a Phaceo, cum regnasset annis duobus.

ΠΕ'. *Βασιλεία Φακεσίου.*

[67] Μετὰ δὲ Μαναεὶμ ἐβασίλευσε Φακεσίας, υἱὸς αὐτοῦ, καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου, καὶ ἐσφάγη ὑπὸ Φακεὲ, βασιλεύσας ἔτη β'.

LXXXVI. *Regnum Phacei.*

Post Phaceia regnavit Phaceus, fecitque malum coram Domino et occisus est ab Osee cum regnasset annis viginti. Inde discimus Deum eos qui in malo vivunt solere per manus suorum percutere, pejorem malo tradens, et eis quasi quibusdam carnificibus utens.

ΠϚ'. *Βασιλεία Φακεέ.*

[68] Μετὰ δὲ Φακεσίαν ἐβασίλευσε Φακεὲ, (49a) καὶ ἐποίησε τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου, καὶ ἐσφάγη ὑπὸ Ὡσηὲ, βασιλεύσας ἔτη κ'.

190 (2) Ἐντεῦθεν διδασκόμεθα ὡς τοὺς ἐν πονηρίᾳ συζῶντας δι' ἀλλήλων ὁ Θεὸς κολάζειν εἴωθεν, καὶ τὸν πονηρότερον τῷ πονηρῷ παραδιδωσιν, οἷόν τισι δημίοις [69] αὐτοῖς κεχρημένος.

LXXXVII. *Regnum Osee.*

Post Phaceum regnavit Osee annos novem, cumque fecisset malum coram Domino, venit Salmanasar rex Assyriorum contra Samariam et transtulit eam ob gravia peccata eorum. « Fecerant enim sibi duos vitulos aureos adoraveruntque eos et servierunt Baal, et consecraverunt filios suos et filias suas per ignem, et divinationibus inserviebant et auguriis, et maleficiis, et repulit eos Dominus a conspectu suo et non remansit nisi

ΠΖ'. *Βασιλεία Ὡσηέ.*

D [70] Μετὰ δὲ Φακεὲ ἐβασίλευσεν Ὡσηὲ ἔτη θ', καὶ ποιήσας τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου, ἦλθε Σαλμανάσαρ, βασιλεὺς Ἀσσυρίων, ἐπὶ Σαμάρειαν καὶ ἀπῴκισεν αὐτὴν διὰ τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν τὰς μεγάλας [71]. « Καὶ γὰρ ἐποίησαν δύο χρυσᾶς δαμάλεις καὶ προσεκύνησαν, καὶ ἐλάτρευσαν αὐταῖς καὶ [72] τῷ Βάαλ, καὶ διῆγον τοὺς υἱοὺς αὐτῶν καὶ τὰς θυγατέρας τῷ πυρὶ [73] καὶ ἐμαντεύοντο, καὶ οἰωνίζοντο, καὶ ἐφαρμακεύοντο, καὶ ἀπώσατο [74] αὐτοὺς Κύριος

Variæ lectiones et notæ.

[59] συμβόλων cod. [60] Cod. 186,22-187,3; II Reg. xiii, 20-21. [61] μονόζωνον cod. [62] 795 (4564) Cod. 187,4,5? [63] μα' II Reg. xiv, 23; Leo. P. Th. [64] 765 (4405) Cod. 187, 5; II Reg. xv, 8. Zacharias Leo. P. Th. [65] 762 (4406) Cod. 187,6; II Reg. xv, 13. [66] 761 (4407) Cod. 187,6; II Reg. xv, 17. [67] 751 (5417) Cod. 187,9? II Reg. xv, 23. [68] 749 (4426) 187,10; II Reg. xv, 27. [69] αιδηρίοις? [70] 729 (4426) Cod. 187,15; II Reg. xvii, 1-6. [71] Reg. xvii, 16-20. [72] ἀ. καὶ om. II Reg. [73] τ. αὐτῶν ἐν π. II Reg. [74] καὶ ἀπέστησεν ἀ. ἀπό II Reg

Digitized by Google

ἀπὸ [75] προσώπου αὐτοῦ, καὶ οὐχ ὑπελείφθη πλὴν φυλὴ Ἰούδα μονωτάτη· καίγε Ἰούδας οὐκ ἐφύλαξε τὰς ὁδοὺς Κυρίου, ἀλλ' ἐπορεύθη ἐν ταῖς ἁμαρτίαις Ἰσραήλ. Καὶ ἔδωκεν αὐτοὺς Κύριος εἰς χεῖρας ἁρπαζόντων [76] αὐτούς [77]. » (2) Καὶ ἀπῳκίσθησαν εἰς Ἀσσυρίους· καὶ ἀπέστειλε βασιλεὺς Ἀσσυρίων ἔθνη δ', τοὺς Κουθαίους [78], καὶ Κουθαίους, καὶ Σεφαρουαίους [79] καὶ Ἀναγαβαίους, καὶ κατῳκίσθησαν ἐν ταῖς πόλεσι Σαμαρείας. (3) [80] « Καὶ πέμψας Κύριος ἐπ' αὐτοὺς λέοντας, ἀνήλισκον αὐτούς, καὶ ἀνήγγειλαν τῷ βασιλεῖ Ἀσσυρίων, ὅτι, Τὰ ἔθνη, ἃ ἐκάθισαν ἐν πόλεσι Σαμαρείας, οὐκ ἔγνωσαν τὸ κρῖμα τοῦ Θεοῦ τῆς γῆς ἐκείνης, καὶ ἀπέστειλεν ἐπ' αὐτοὺς λέοντας, καὶ ὠλοθρεύοντο· καὶ φησιν ὁ βασιλεύς· Ἀπαγάγετε ἐκεῖ [81] τινας καὶ φωτιοῦσιν αὐτοὺς τὸ κρῖμα τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἀποστείλας ἕνα τῶν ἱερέων ὧν ἀπῴκισαν ἀπὸ Σαμαρείας, καὶ ἐδίδαξεν αὐτοὺς ὁ ἱερεὺς φοβεῖσθαι τὸν Κύριον, καὶ ἐφοβοῦντο τὸν Κύριον, καὶ τοῖς θεοῖς αὐτῶν ἐλάτρευον, καὶ κατῴκησαν ἐκεῖ ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης. »

191 (1) Ἐπανελθόντες οὖν οἱ Ἰουδαῖοι ζηλοτύπως εἶχον πρὸς αὐτούς, ἅτε ἀλλοφύλους, καὶ οὐ συνεχρῶντο αὐτοῖς, ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ Σομὸρ, τοῦ ὄρους [82], ἐκάλουν αὐτοὺς Σαμαρείτας, οἵγε τὰ Μωϋσέως μόνον δεχόμενοι βιβλία, τῶν λοιπῶν Γραφῶν οὐ πολὺν ἐποιοῦντο λόγον· κἀντεῦθεν πρὸς τοὺς Ἰουδαίους φιλονείκως διακείμενοι, πατέρα τὸν Ἀβραὰμ ἐπεγράφοντο, ἅτε ἀπὸ τῆς Χαλδαίας ὁρμώμενον, ἀφ' ἧς καὶ αὐτοὶ γεγόνασι, διὸ δὴ καὶ ἡ Σαμαρεῖτις ἔφη τὸν Κύριον ἔλεγεν [83] · « Οἱ πατέρες ἡμῶν ἐν τῷ ὄρει τούτῳ προσεκύνησαν, » τοὺς περὶ τὸν Ἀβραὰμ ὑπεμφαίνουσα, ἕνθα τὸν υἱὸν εἰς ὁλοκάρπωσιν ἀνήνεγκεν. (3) Οἱ δὲ ἐν Σαμαρείᾳ βασιλεύσαντες ὑπῆρχον τὸν ἀριθμὸν ιη' ἀπὸ Ἱεροβοὰμ ἕως τοῦ εἰρημένου Ὡσηέ, ἐφ' οὗ πέπαυται καὶ ἀπώλετο Σαμάρεια, καὶ Ἀσσύριοι κατῴκισαν ἐκεῖ, ὡς εἴρηται, ἐξ ὧν οἱ αἱρετικοὶ Σαμαρεῖται καὶ Σαδδουκαῖοι πεφήνασι [84]. Γίνονται οὖν τὰ πάντα ἔτη συγ' · καὶ ἐκ διαφόρων μὲν ἐγένοντο γενεῶν· ἅπαντες δὲ τὸ πονηρὸν ἐποίησαν ἐνώπιον Κυρίου κατὰ τὴν ἁμαρτίαν Ἱεροβοάμ.

tribus Judas tantummodo. Sed nec ipse Juda custodivit mandata Domini Dei sui : verum ambulavit in erroribus Israel quos operatus fuerat. Et tradidit eos Dominus in manu diripientium eos. » Translatusque est Israel de terra sua in Assyrios usque in diem hanc. Adduxit autem rex Assyriorum tres gentes et de Cutha et de Avah et de Emath et de Sepharvaim et collocavit eos in civitatibus Samariæ. « Et immisit in eos Dominus leones qui interficiebant eos. Nuntiatumque est regi Assyriorum et dictum : Gentes quas transtulisti et habitare fecisti in civitatibus Samariæ ignorant legitima Dei terræ : et immisit in eos Dominus leones, et ecce interficiunt eos. Et ait rex : Adducite de terra hac quosdam viros et doceant eos legitima Dei. Igitur cum venisset unus de sacerdotibus his qui captivi ducti fuerant de Samaria, docebat eos quomodo colerent Dominum ; et colebant Dominum et diis suis serviebant, et habitaverunt illic usque ad præsentem diem. »

Reversi vero Judæi invidiose cum eis egerunt ut alienigenis, nullamque cum illis commercium habuerunt, sed a monte Somer appellabant eos Samaritanos. Hi autem, solis Moysis libris acceptis, cæteras Scripturas parvi faciebant. Exinde Judæis invidentes patrem Abraham sibi adscribebant, eo quod a Chaldæa esset oriundus, de qua et ipsi erant orti. Itaque Samaritana etiam mulier ad Dominum dicebat : « Patres nostri in monte hoc adoraverunt, » filios Abraham significans qui hic obtulerat in sacrificium Domino filium suum. Qui autem in Samaria regnaverunt, sunt numero octodecim a Jeroboam usque ad Osee, cujus tempore cessavit interiitque Samaria et Assyrii incoluerunt illam, ut dictum est ; de quibus hæretici Samaritani et Sadducæi orti sunt. Fuerunt igitur ducenti quinquaginta et tres anni, et e variis generibus orti sunt reges Samariæ. Omnes autem malum fecerunt in conspectu Domini juxta peccatum Jeroboam.

ΠΗ'. *Περὶ τῆς Βασιλείας Βαβυλῶνος.*

[85] Ἀρχὴ τῆς βασιλείας Ναβουχοδονόσωρ βασιλέως Βαβυλῶνος. Μετὰ δὲ τοὺς προειρημένους Ἀσσυρίων βασιλεῖς ἐβασίλευσε Ναβουχοδονόσωρ ἔτη κδ'. Ὃς καὶ τὴν Ἱερουσαλὴμ ἐκράτησεν ἔτη ζ', καὶ ἔδωκεν ὁ Θεὸς ἐν χειρὶ τὸν Ἰωακεὶμ βασιλέα Ἰούδα, καὶ πάντα τὰ σκεύη οἴκου Θεοῦ εἰσήνεγκεν εἰς τὸν οἶκον θησαυροῦ (49b) Θεοῦ αὐτοῦ [86]. (2) Οὗτος πόλιν μεγίστην εἰς Βαβυλῶνα κτίσας ἐξ ὀπτῆς πλίνθου καὶ

LXXXVIII. *De imperio Babylonis.*

Principium regni Nabuchodonosor, regis Babylonis. Post supradictos Assyriorum reges, regnavit Nabuchodonosor viginti et quatuor annis. Hic Jerusalem septem annos in sua potestate habuit ; et in manus ejus tradidit Deus Joachim regem Juda ; et omnia vasa domus Dei intulit in domum thesaurorum dei sui. Maximam urbem Babylonem ædificavit ex lateribus et lapidibus dolatis, quorum

Variæ lectiones et notæ.

[75] τοῦ II Reg. [76] τὰς ἐντολὰς Κυρίου τοῦ Θεοῦ αὐτῶν καὶ ἐπορεύθησαν ἐν τ. δικαιώμασιν Ἰσραὴλ II Reg. [77] ἐν χειρὶ διαρπ. II Reg. [78] τοὺς Χουθαίους II Reg. xvii. [79] ἐκ Χουθὰ, ἀπὸ Ἀΐὰ καὶ ἀπὸ Αἰμὰθ καὶ Σεπφαρουαΐμ II Reg. xvii, 24. [80] II Reg. xvii, 25-31. [81] ἀπ. ἐκεῖθεν καὶ πορευέσθωσαν καὶ κατοικάτωσαν ἐκεῖ καὶ φ. II Reg. [82] τὸ ὄρος cod. [83] Joan. iv, 20. [84] πεφύκασι ? [85] Cod. 203, 3-5. Ἐπὶ τούτου οἱ ἅγιοι γ' παῖδες ἐβλήθησαν ἐν τῇ καμίνῳ καὶ ὁ μέγας προφήτης Δανιὴλ ἐγνωρίζετο (Σχόλιον). [86] Cod. 203, 5-17.

Digitized by Google

singuli tres cubitos lati, sexque cubitos longi. Ambitus urbis fuit quadraginta stadia, id est milliaria sex : muri altitudo cubiti octoginta, latitudo triginta, et turres imposuit in portis centum cubitos in altitudine et sexaginta in latitudine habentes; portas fecit æreas quinquaginta cubitorum altitudinis, vigintique latitudinis in introitum exitumque populi ejus. Juxta urbem cisternam fodit, ædificavitque eam murisque mirabilibus circumdedit; cujus ambitus quadraginta stadia, altitudo autem ulnarum quadraginta. Aliud opus pariter ædificavit mirabile, exstruxit enim munimenta altissima, ex saxis variisque materiis, in quibus pomaria plantavit quæ monti densis arboribus obsito similia videbantur; hæc hortos pensiles vocavit. Quos circumambulans uxor ejus gaudebat eo quod ipsa nulli visa totam regionem hanc inspicere posset. Ibi obambulans arroganter ita est fatus : « Nonne hæc est magna urbs Babylon quam mihi regiam ædificavi in robore fortitudinis meæ et in gloria decoris mei ? — Cum adhuc in ore ei hæc verba hærerent, vox de cœlo edita est talis : Tibi hoc, o Nabuchodonosor rex, dicitur : Regnum tuum transibit a te et ab hominibus ejicient te, et cum bestiis et feris erit habitatio tua, et fenum quasi bos comedes; et septem tempora mutabuntur super te donec scias quod dominetur Excelsus in regno hominum, et cuicunque voluerit det illud. Eadem hora hic sermo completus est super Nabuchodonosor, et ex hominibus abjectus est et fenum ut bos comedit et rore cœli corpus ejus infectum est, donec capilli ejus in similitudinem aquilarum crescerent, et ungues ejus quasi avium.» Deinde idem de sua restitutione ait: « In illo tempore sensus meus reversus est ad me et ad honorem regni mei decoremque perveni, et figura mea reversa est ad me, et optimates mei et magistratus mei requisierunt me et in regno meo restitutus sum, et magnificentia amplior reddita est mihi. Nunc igitur ego Nabuchodonosor laudo et magnifico et glorifico Regem cœli : quia omnia opera ejus vera et viæ ejus judicia, et gradientes in superbia potest humiliare. » Hanc a Deo Nabuchodonosor datam abundantiam, robur, splendoremque quasi revelans, ait per os Jeremiæ sermo divinus : « Hæc dicit Dominus : Et nunc itaque ego dedi omnes terras istas in manu Nabuchodonosor regis Babylonis servi mei, insuper et bestias agri dedi ei ut serviant illi. Gens autem et regnum quod non curvaverit collum suum sub jugo Babylonis, in gladio, in fame visitabo eam, donec consumam eos in manu ejus ;— Et crudelis est et non miserebitur, vox ejus quasi mare sonabit et super

A λίθων λελαξευμένων, ἐχόντων ἀνὰ πήχεων γ' τὸ πλάτος, τὸ δὲ μῆκος ἀνὰ πήχεων ς', τὸ μὲν περίμετρον αὐτῆς ἐποίησε στάδια μ', γινόμενα μίλια ς', τὸ ὕψος τοῦ τείχους πήχεων π' καὶ τὸ πλάτος πήχεων λ', καὶ τοὺς πύργους ἔστησεν ἐπὶ ταῖς πύλαις ἀνὰ πήχεων ρ' τὸ ὕψος, τὸ δὲ πλάτος ἀνὰ πήχεων ξ', καὶ ἐποίησε τὰς **192** πύλας αὐτῆς χαλκᾶς καὶ διεγειρομένας εἰς ὕψος ἀνὰ πήχεων ν' καὶ τὸ πλάτος πήχεων κ', εἰς ἐξόδους καὶ εἰσόδους λαοῦ αὐτοῦ· πλησίον δὲ τῆς πόλεως ὤρυξε κινστέρναν [87] καὶ ὠκοδόμησε καὶ περιετείχισεν αὐτὴν ἀξιολόγως, τὸ περίμετρον αὐτῆς ἔχον στάδια μ', τὸ βάθος ὀργυιὰς μ'· ὡσαύτως κατεσκεύασε καὶ ἄλλο ἔργον ἀξιοθαύμαστον· ἐγείρας γὰρ ἀναλήμματα λίθινα ὑψηλότατα σφόδρα καὶ παντοδαπὰ, καταφυτεύσας ὑπερθεν

B δένδρα καρποφόρα ὡς ὅμοια δασυτάτοις ὄρεσιν, κρεμαστὸν παράδεισον αὐτὸν ἐπωνόμασεν, εἰς ὃν ἡ γυνὴ αὐτοῦ περιπολοῦσα καὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἐκείνην ἐποπτεύουσα κατετέρπετο ὑπ' οὐδενὸς ὁρωμένη. [88] (3) Αὕτη ἐστὶν ἡ πόλις, περὶ ἧς διαπορευόμενος ἔφη μετ' ἐπάρσεως πολλῆς καὶ ἀλαζωνείας [89]· « Οὐχ αὕτη ἐστὶ [90] Βαβυλὼν ἡ μεγάλη, ἣν ἐγὼ εἰς οἶκον βασιλείας ἐν τῷ κράτει τῆς ἰσχύος μου, εἰς τιμὴν τῆς δόξης μου, ὠκοδόμησα; Καὶ ἔτι τοῦ λόγου ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ ὄντος, φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐγένετο [91]· Σοὶ λέγεται, Ναβουχοδονόσωρ, ἡ βασιλεία σου παρῆλθεν ἀπὸ σοῦ, καὶ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων ἐκδιώξουσί σε, καὶ μετὰ θηρίων ἡ κατοίκησίς σου, καὶ χόρτον ὡς βοῦν ψωμιοῦσί σε,

C καὶ ζ' καιροὶ ἀλλαγήσονται ἐπὶ σὲ, ἕως οὗ γνῷς, ὅτι κυριεύει ὁ Ὕψιστος τῆς βασιλείας τῶν ἀνθρώπων, καὶ ᾧ ἐὰν δόξῃ, δώσει αὐτήν. Καὶ αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ὁ λόγος συνετελέσθη ἐπὶ Ναβουχοδονόσωρ, καὶ ἀπὸ [92] ἀνθρώπων ἐξεδιώχθη, καὶ [93] χόρτον ὡς βοῦς ἤσθιεν, καὶ ἀπὸ τῆς δρόσου τοῦ οὐρανοῦ τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐβάφη ἕως οὗ αἱ τρίχες αὐτοῦ ὡς λέοντος ἐμεγαλύνθησαν καὶ οἱ ὄνυχες αὐτοῦ ὡς ὀρνέου. » [94] (4) Μετὰ δὲ ταῦτα πάλιν φησὶν ὁ αὐτὸς περὶ τῆς αὐτοῦ [95] ἀποκαταστάσεως [96].— « Ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ αἱ φρένες μου ἐπεστράφησαν ἐπ' ἐμὲ, καὶ εἰς τιμὴν τῆς βασιλείας μου ἦλθον, καὶ ἡ μορφή ἐπέστρεψεν ἐπ' ἐμὲ, καὶ οἱ τύραννοί μου καὶ οἱ μεγιστᾶνές μου ἐζήτουν με, καὶ ἐπὶ τὴν βασιλείαν μου ἐκραταιώθην, καὶ (ἡ) μεγαλωσύνη μου προσετέθη μοι

D περισσοτέρα. Νῦν οὖν ἐγὼ Ναβουχοδονόσωρ αἰνῶ, **193** καὶ ὑπερυψῶ, καὶ δοξάζω τὸν Βασιλέα τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ ἀληθινὰ καὶ αἱ τρίβοι αὐτοῦ κρίσεις καὶ πάντας τοὺς πορευομένους ἐν ὑπερηφανίᾳ δύναται ταπεινοῦν [97].» (5) [98] Τὴν τοίνυν ἐκ Θεοῦ δοθεῖσαν (αὐτῷ) πολυολβίαν, ῥώμην τε καὶ περιφάνειαν ὁ θεῖος λόγος ὑπεμφαίνων διὰ Ἱερεμίου φάσκει [99]· « Τάδε λέγει Κύριος· Ἰδοὺ

Variæ lectiones et notæ.

[87] γνηστέρναν cod. [88] Ἐκεῖσε δ. στόματι ὑπερηφάνῳ εἶπεν Οὐχ. Ced. 203, 17-204,18. [89] Dan. IV, 30-33. [90] ἡ Ced. [91] γέγονε Ced. [92] Ced. Dan. [93] ἐξ. καὶ ἐν ἐρήμοις ηὐλίσθη καὶ δρεσιν· γέγονε γὰρ τὰ ἔμπροσθεν αὐτοῦ σὺν τῇ κεφαλῇ ὡς βοῦς καὶ αἱ πόδες σὺν τοῖς ὀπισθίοις ὡς λέων Ced. [94] Ced. 204, 18-205,9. [95] ἑαυτοῦ cod. εἰς ἑαυτὸν Ced. [96] Dan. IV, 56,37. [97] ταπεινοῦν cod. [98] Ced. 205,9-22. [99] Jer. XXVII, 6, 7.

Digitized by Google

δέδωκα πᾶσαν τὴν γῆν τῷ Ναβουχοδονόσωρ [βασιλεῖ] Βαβυλῶνος δουλεύειν αὐτῷ καὶ τὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ ἐργάζεσθαι αὐτῷ· καὶ τὸ ἔθνος καὶ ἡ βασιλεία, ὅσοι μὴ ἐμβάλωσι τὸν τράχηλον αὐτῶν ὑπὸ τὸν ζυγὸν αὐτοῦ, ἐν μαχαίρᾳ καὶ (50ª) ἐν λιμῷ ἐπισκέψομαι αὐτοὺς, ἕως ἂν ἐκλείπωσιν ἐν χειρὶ αὐτοῦ. — [5] Καὶ ἰταμός ἐστι, καὶ οὐκ ἐλεήσει· φωνὴ αὐτοῦ, ὡς θάλασσα κυμαίνουσα· ἐφ' ἵπποις πολλοῖς καὶ ὁρμασι παρατάξει [6] ὡς πῦρ εἰς πόλεμον ἐπὶ σὲ, θύγατερ Σιών.. — [8] Καὶ ἀπὸ φωνῆς ὁρμῆς αὐτοῦ καὶ ἀπὸ τῶν ὅπλων τῶν ποδῶν αὐτοῦ καὶ ἀπὸ σεισμοῦ τῶν ἁρμάτων καὶ ἦχου τροχῶν αὐτοῦ οὐκ ἐπιστραφήσονται πατέρες ἐπὶ υἱοὺς αὐτῶν ἀπὸ ἐκλύσεως [9] χειρῶν αὐτῶν· » καί [8] · « Ἐκ Δὰν ἀκουσθήσεται φωνὴ ὀξύτητος ἵππων αὐτοῦ (καὶ ἀπὸ φωνῆς χρεμετισμοῦ ἱππασίας αὐτοῦ σεισθήσεται πᾶσα ἡ γῆ ἐκείνη· καὶ ἥξει καὶ φάγεται τὴν γῆν καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς, πόλεις καὶ τοὺς ἐν αὐταῖς κατοικοῦντας. » [6] (6) Ὡσαύτως καὶ δι' Ἐζεκιὴλ οὕτω λέγει [7] · « Ἰδοὺ ἐπάγω ἐπὶ [8] Σὼρ τὸν Ναβουχοδονόσωρ, βασιλέα Βαβυλῶνος, ὃς ἐστι βασιλεὺς βασιλέων μεθ' ἵππων καὶ ἁρμάτων καὶ συναγωγῆς ἐθνῶν πολλῶν σφόδρα. — Καὶ περιβαλεῖ σοι τάφρον καὶ οἰκοδομήσει κύκλῳ χάρακα καὶ περιστάσεις ὅπλων· καὶ τὰς λόγχας αὐτῶν ἀπέναντί σου δώσει. Τὰ τείχη σου καὶ τοὺς πύργους καθελεῖ ἐν τοῖς ὅπλοις αὐτοῦ. Ἀπὸ δὲ τοῦ πλήθους τῶν ἵππων αὐτοῦ καλύψει σε κονιορτὸς αὐτῶν. » Καὶ πάλιν· « Τάδε λέγει Κύριος Ἀδοναΐ [9] · Ἰδοὺ, ἐγὼ δίδωμι τῷ Ναβουχοδονόσωρ τὴν γῆν Αἰγύπτου, καὶ λήψεται τὸ πλῆθος αὐτῆς, καὶ σκυλεύσει τὰ σκύβαλα αὐτῆς καὶ προνομεύσει τὴν προνομὴν αὐτῆς. Ἀντὶ τῆς λειτουργίας ἧς ἐδούλευσεν ἐπὶ (τὴν) Τύρον, **194** δέδωκα αὐτῷ τὴν γῆν Αἰγύπτου. — [10] Καὶ ἀπολῶ τὸ πλῆθος τῶν Αἰγυπτίων διὰ χειρὸς Ναβουχοδονόσωρ· [11] ἐν μαχαίραις γιγάντων αὐτοῦ, καταβαλῶ τὴν ἰσχὺν αὐτῶν. » Καὶ μετὰ ταῦτα [12] « Ἐξελεύσονται οἱ κατοικοῦντες τὰς πόλεις, καὶ ἐκκαύσουσι, καὶ ἀνάψουσιν ἐν τοῖς ὅπλοις, καὶ θυρεοῖς, καὶ πέλται:, καὶ δόρασι, καὶ τόξοις, καὶ βέλεσι, καὶ βακτηρίαις χειρῶν, καὶ λόγχαις, καὶ καύσουσιν ἐν αὐταῖς πῦρ ἐν ἔτεσι ζ'. Καὶ οὐ μὴ λήψονται ξύλα ἐκ τοῦ ἀγροῦ οὐδὲ μὴ κόψουσιν ἐκ τῶν θρυμῶν ἀλλ', ἢ τὰ ὅπλα καύσουσιν. » [13] (7) Εἰκότως οὖν ἔλεγε πρὸς αὐτὸν ὁ Δανιὴλ [15] · « Σὺ, βασιλεῦ, βασιλεὺς βασιλέων, ᾧ ὁ Θεὸς βασιλείαν ἰσχυράν τε καὶ κραταιὰν καὶ ἔντιμον ἔδωκεν ἐν παντὶ τόπῳ, ὅπου κατοικοῦσιν υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων, θηρία τε τοῦ ἀγροῦ καὶ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ ἔδωκεν ἐν τῇ χειρί σου καὶ κατέστησέ σε κύριον πάντων· σὺ εἶ ἡ χρυσῆ κεφαλὴ — τῆς εἰκόνος. » Καὶ [15] « Τὸ δένδρον, ὃ εἶδες τὸ μέγα, οὗ τὸ ὕψος ἔφθασεν εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ τὸ κῦτος αὐτοῦ εἰς πᾶσαν τὴν γῆν, καὶ τὰ φύλλα αὐτοῦ εὐθαλῆ, καὶ ὁ καρπὸς αὐτοῦ πολὺς, καὶ τροφὴ πᾶσα ἐπ' [16] αὐτῷ, καὶ ὑποκάτω αὐτοῦ κατῴκουν τὰ θηρία καὶ ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ κατεσκήνουν πετεινὰ, σὺ βασιλεῦ, ὅτι ἐμεγαλύνθης, καὶ ὑπερίσχυσας, καὶ ἡ μεγαλωσύνη σου ἔφθασεν εἰς τὸν οὐρανὸν (50ᵇ), καὶ ἡ κυρεία σου εἰς τὰ πέρατα τῆς γῆς. »

equos multos currusque instruet aciem quasi ignem in bellum adversus te, filia Sion. — A strepitu pompæ armorum ejus et bellatorum ejus, commotione quadrigarum ejus et multitudine rotarum ejus, non respexerunt patres filios manibus dissolutis. — A Dan auditus est fremitus equorum ejus ; a voce hinnituum equitatus ejus commota est omnis terra, et venerunt et devoraverunt terram et plenitudinem ejus, urbem et habitatores ejus. » Pariter ait quoque Ezechiel : « Ecce ego adducam ad Tyrum Nabuchodonosor regem Babylonis, cum equis et curribus et cœtu multorum populorum, et circumdabit te munitionibus et cinget te vallo et multitudine armatorum et levabit contra te lanceas suas, et turres tuas destruet in armatura sua. Inundatione equorum ejus operiet te pulvis eorum. » Et iterum : « Hæc dicit Dominus Deus : Ecce ego dabo Nabuchodonosor terram Ægypti, et accipiet multitudinem ejus et deprædabitur manubias ejus et diripiet spolia ejus. Pro servitudine qua servivit adversus Tyrum dedi ei terram Ægypti. — Et interficiam multitudinem Alexandriæ per manum Nabuchodonosor. In gladiis fortium dejiciam multitudinem tuam ; » et deinde « egredientur de civitatibus et succendent et comburent arma, clypeum, hastas, arcum et sagittas et baculos manuum et contos, et succendent ea igni septem annis. Et non portabunt ligna de regionibus, neque succident de saltibus, quoniam arma succendent igni. » Recte igitur dixit ei Daniel : « Tu rex magnus es, et Deus cœli regnum et fortitudinem et imperium et gloriam dedit tibi et omnia in quibus habitant filii hominum, et bestias agri et volucres quoque cœli, dedit in manu tua, et sub ditione tua omnia constituit; tu es ergo caput aureum imaginis ; » et : « Arbor quam vidisti sublimem » cujus altitudo pertingit ad cœlum et aspectus illius in omnem terram, et rami ejus pulcherrimi, et fructus ejus nimius, et esca omnium in ea et in ramis ejus commorantes aves cœli ; tu es rex qui magnificatus es et invaluisti ; et magnitudo tua crevit, et pervenit usque ad cœlum et potestas tua in terminos terræ. »

Πθ'. *Περὶ τῆς βασιλείας Οὐλεμαροδάχ.*

[17] Μετὰ δὲ Ναβουχοδονόσωρ ἐβασίλευσεν Οὐλε-

LXXXIX. *De regno Evilmerodach.*

Post Nabuchodonosor regnavit Evilmerodach, fi-

Variæ lectiones et notæ.

[1] Jer. vi, 23. [2] παρατάξεται LXX, Ced. [3] Jer. xlvii, 3. [4] ἐκλήσεως Ced. [5] Jer. viii, 16. [6] Ced. 205,22-206,11. [7] Ez. xvi, 7-10. [8] σὲ Ez. [9] Κύριος Κύριος Ez. xxix, 19,20. Ἀδ. Κύριος Ced. [10] Ez. xxx, 15. [11] xxxii, 12. [12] Ez. xxxix, 9,10. [13] Ced. 206,11 20. [14] Dan. ii, 37,38. [15] Dan. iv, 20-22. [16] πᾶσιν ἐν לכלא־בה Dan. iv, 18. [17] 561. (4629) Ced. 206,21-35.

Digitized by Google

lius ejus annos quinque. Is Jechoniam vinculis solutum convivio adhibuit. De illo in Regnorum historia scriptum est, et divus Jeremias sic ait : « Et factum est in tricesimo septimo anno transmigrationis Joachim regis Juda, duodecimo mense, vicesima quinta mensis, elevavit Evilmerodach rex Babylonis ipso anno regni sui, caput Joachin regis Juda et eduxit eum de domo carceris, et locutus est cum eo bona et posuit thronum ejus super thronos regum, qui erant post se in Babylone. Et mutavit vestimenta carceris ejus et comedebat panem coram eo semper cunctis diebus vitæ suæ. » Joachin idem est ac Jechonias. Patrem enim ejus Joachimum, sub quo in captivitatem abductus est Daniel, necatum Nabuchodonosor extra mœnia ejecerat.

A μαρωδὰχ, ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ἔτη ε', ὃς τὸν Ἰεχονίαν λύσας τῶν δεσμῶν ἐποίησε συνεστιάτορα αὐτοῦ.[18] (2) Περὶ οὗ καὶ ἡ τῶν Βασιλειῶν ἱστορία καὶ ὁ θεῖος Ἱερεμίας ἔφη[19] · « Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ τριακοστῷ καὶ ζ' ἔτει, ἀποικισθέντος τοῦ Ἰωακεὶμ βασιλέως Ἰούδα ἐν τῷ ε' μηνὶ, ἐν τῇ ιδ' τοῦ μηνὸς, ἔλαβεν Εὐίλαδ Οὐλεμαρωδὰχ, βασιλεὺς Βαβυλῶνος, ἐν τῷ ἐνιαυτῷ οὗ ἐβασίλευσε, τὴν κεφαλὴν Ἰωακεὶμ βασιλέως Ἰούδα καὶ **195** ἐξήγαγεν αὐτὸν ἐκ τοῦ οἴκου οὗ ἐφυλάσσετο καὶ ἐλάλησεν αὐτῷ χρηστὰ καὶ ἔδωκεν αὐτῷ τὸν[20] δίφρον ἐπάνω τῶν θρόνων τῶν βασιλέων τῶν μετ' αὐτοῦ[21] ἐν Βαβυλῶνι, καὶ ἤλλαξε τὴν στολὴν[22] τῆς φυλακῆς αὐτοῦ, καὶ ἤσθιε διὰ παντὸς ἄρτον κατὰ πρόσωπον αὐτοῦ πάσας τὰς ἡμέρας ἃς ἔζησεν[23]. » (3) Ἰωακεὶμ δὲ οὗτός ἐστιν (ὁ) καὶ Ἰεχονίας. Ἰωακεὶμ γὰρ τὸν τούτου πατέρα, ἐφ' οὗ καὶ B Δανιὴλ ᾐχμαλωτίσθη, Ναβουχοδονόσωρ ἀνεῖλεν ἐν Ἱερουσαλὴμ, ἔρριψεν ἔξω τοῦ τείχους.

XC. *De Baltasar.*

Post Evilmerodach regnavit Baltasar, frater ejus, tres annos. Is optimatibus suis cœna facta, polluit in convivio sacra Domini vasa, quæ Nabuchodonosor pater suus Hierosolymis avexerat; irati Dei jussu interfectus est. Sic enim cum Daniel allocutus est : « Deus altissimus regnum et magnificentiam et gloriam dedit Nabuchodonosor patri tuo. Et propter magnificentiam quam dederat ei, universi populi tribus et lingua tremebant et metuebant eum; quos volebat interficiebat, et quos volebat exaltabat. Quando autem elevatum est cor ejus et spiritus illius obfirmatus est ad superbiam, de- C positus est de solio regni sui. Fenum quoque ut bos comedit et rore cœli corpus ejus infectum est, donec cognosceret quod potestatem haberet Altissimus in regno hominum : et quemcunque voluerit suscitabit super illud. Tu quoque filius ejus, Baltasar, non humiliasti cor tuum cum scires hæc omnia; et optimates tui, et uxores tuæ, et concubinæ tuæ vinum bibistis in sacris vasis. Eam ob rem summa apparuit ei ex adverso manus quæ scripsit hoc quod exaratum est : MANE, THECEL, PHARES. *Mane :* Enumeravit Deus regnum tuum et complevit illud. *Thecel :* Appensus est in statera et inventus est minus habens. *Phares :* Divisum est regnum tuum et datum est Medis et Persis. Eadem nocte interfectus est Baltasar rex Chaldæus et D Darius successit in regnum. » Ne putes, ait, suis propriis viribus usum esse Nabuchodonosor, qui omnem terram debellavit. Deus enim peccatores castigando quibusdam instrumentis utitur utilibus, malisque ad plenitudinem iræ suæ adversus eos exercendam. Inde ait per Isaiam : « Numquid gloriabitur securis contra eum qui secat in ea, aut exaltabitur serra contra eum a quo trahitur? Quo-

ιγ'. *Περὶ Βαλτάσαρ.*

[24] Μετὰ δὲ Οὐλεμαρωδὰχ ἐβασίλευσε Βαλτάσαρ, ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, ἔτη γ', ὃς ἐποίησε δεῖπνον τοῖς μεγιστᾶσιν αὐτοῦ · (μιᾶνας τὰ ἱερὰ σκεύη τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ συμποσίῳ, ἅπερ ἤγαγεν ὁ πατὴρ αὐτοῦ Ναβουχοδονόσωρ ἐξ Ἱερουσαλὴμ ἀνηρέθη κατὰ θείαν ὀργήν[25]. (2) φησὶ γὰρ τηνικαῦτα Δανιὴλ πρὸς αὐτόν[26] · « Ὁ Θεὸς ὁ ὕψιστος τὴν βασιλείαν, καὶ τὴν μεγαλωσύνην, καὶ τὴν δόξαν ἔδωκε Ναβουχοδονόσωρ, τῷ πατρί σου · ἀπὸ τῆς μεγαλωσύνης αὐτοῦ πάντες οἱ λαοὶ καὶ γλῶσσαι[27] ἦσαν τρέμοντες καὶ φοβούμενοι ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ, καὶ οὓς ἐβούλετο ἀνῄρει, καὶ οὓς ἤθελεν ἔσωσεν· καὶ ὅτε ὑψώθη ἡ καρδία αὐτοῦ καὶ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἐκραταιώθη τοῦ ὑπερηφανεύεσθαι, κατήχθη ἀπὸ τοῦ θρόνου αὐτοῦ, καὶ χόρτον ὡς βοῦν ἐψώμιζον αὐτὸν, καὶ ἀπὸ τῆς δρόσου τοῦ οὐρανοῦ τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐβάφη ἕως οὗ ἔγνωσεν, ὅτι κυριεύει ὁ Ὕψιστος τῆς βασιλείας τῶν ἀνθρώπων, καὶ ᾧ ἐὰν δόξῃ, δώσει αὐτήν · καὶ σὺ οὖν, ὁ υἱὸς αὐτοῦ, Βαλτάσαρ, οὐκ ἐταπείνωσας τὴν καρδίαν σου · καὶ οἱ μεγιστᾶνες, καὶ οἱ παράκοιτοι, καὶ αἱ παλλακαί σου, οἶνον ἐπίνετε ἐν τοῖς ἁγίοις σκεύεσι· διὰ τοῦτο ἀπεστάλη ἀστράγαλος χειρὸς ἐκ προσώπου αὐτοῦ, καὶ τὴν γραφὴν ταύτην[28] ἐνέδειξε ὅτως · ΜΑΝΗ, ΘΕΚΕΛ, ΦΑΡΕΣ. Τοῦτο *Μανῆ* · ἐμέτρησεν ὁ Θεὸς τὴν βασιλείαν σου, καὶ ἐπλήρωσεν αὐτήν. *Θεκέλ* · ἐστάθη ἐν ζυγῷ καὶ εὑρέθη ὑστεροῦσα. *Φαρὲς* δὲ · διῄρηται **196** ἡ βασιλεία σου Μήδοις καὶ Πέρσαις. Καὶ ἐν αὐτῇ τῇ νυκτὶ ἀνῃρέθη Βαλτάσαρ ὁ Χαλδαῖος, καὶ Δαρεῖος παρέλαβε τὴν βασιλείαν. (2) Μὴ νομίσῃ, φησὶν, [ὅτι] οἰκείᾳ ῥώμῃ χρησάμενος Ναβουχοδονόσωρ πᾶσαν ὑπέταξε τὴν γῆν· ὁ γὰρ Θεὸς ἐπιφέρων ἀνθρώποις ἁμαρτωλοῖς τιμωρίαν, ὥσπερ τισὶν ὀργάνοις κέχρηται, προδήλως ἐπιτηδείοις καὶ πονηροῖς εἰς πονηρίαν[29] τῆς κατ' αὐτῶν θείας ὀργῆς· ὅθεν φησὶν διὰ Ἡσαΐου[30] · « Μὴ δοξασθήσεται

Variæ lectiones et notæ.

[18] Ced. 206,23-207,8, Ἱστοριῶν βασιλείαν cod. [19] Jer. lii, 31-33. [20] τὸ cod. [21] αὐτῶν cod. [22] φωνὴν cod. [23] Ced. 207,8-11. [24] 557 (4634) Ced. 207,12-15. [25] Ced. 208,15-209,11. [26] Dan. v, 18,31. [27] λαοὶ, φυλαὶ, γλ. cod. et LXX. [28] τοῦτον codex. [29] εἰς ἐπίδειξιν? [30] Isa. x, 15.

Digitized by Google

ἀξίνη ἄνευ τοῦ κόπτοντος ἐν αὐτῇ ; ἢ ὑψωθήσεται πρίων ἄνευ τοῦ ἕλκοντος αὐτόν ; Οὕτως ἐάν τις ἄρῃ ῥάβδον ἢ ξύλον. » Ὥσπερ γὰρ, φησὶν, ἀδύνατον ἀξίνην αὐτομάτως ἢ πρίονα, ἢ ῥάβδον κινηθῆναι, τότε γὰρ τούτων ἕκαστον ἐνεργεῖ, ἡνίκα (51[a]) ἄν τις τῇ χειρὶ χρησάμενος κινῆσαι θελήσειεν, οὕτω δὴ κἀγὼ τοῖς πονηροῖς κατὰ τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων κέχρημαι. Ταύτῃ τοίνυν καὶ Ἱερεμίας φησίν[31] · « Οὕτως εἶπε Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραήλ · Ἐγὼ ἐποίησα τὴν γῆν τῇ μεγάλῃ ἰσχύι μου καὶ τῷ βραχίονί μου τῷ ὑψηλῷ, καὶ δώσω αὐτὴν ᾧ ἐὰν δόξῃ ἐν ὀφθαλμοῖς μου. Καὶ ἰδοὺ δέδωκα πᾶσαν τὴν γῆν Ναβουχοδονόσωρ, βασιλεῖ Βαβυλῶνος, τῷ δούλῳ μου, δουλεύειν αὐτῷ πάντα τὰ ἔθνη, » καὶ τὰ ἑξῆς[32] · [καὶ τοῦ θείου κρίματος καὶ τῆς ἀῤῥήτου δικαιοκρισίας καὶ μακροθυμίας καταφρονήσας] ἐπειράθη λοιπὸν ἐνδίκως παρὰ θείας ὀργῆς τὸ ἀδέκαστόν τε καὶ ἀναπόδραστον.

A modo si elevetur virga contra elevantem se? » Sicut enim, inquit, non potest securis vel serra vel baculus a seipso moveri ut operetur, sed si quis vult illis uti, ita ego malis contra malos utor. Talia quoque Jeremias ait : « Hæc dicit Dominus Deus Israel : Ego feci terram et homines et jumenta, in fortitudine mea magna et brachio meo excelso et dedi eam ei qui placuit in oculis meis. Et nunc itaque, ego dedi omnes terras istas in manu Nabuchodonosor regis Babylonis servi mei ; et servient ei omnes gentes, » et reliqua. Et postquam Dei justitiam ineffabilemque judicium et mansuetudinem despexit, expertus est inflexibilem et ineluctabilem iram Dei.

ΚΑ'. *Βασιλεία Δαρείου.*

B

XCI. *Regnum Darii.*

[33] Μετὰ δὲ Βαλτάσαρ ἐβασίλευσε Δαρεῖος ὁ Μῆδος, ὁ καὶ Ἀστυάγης, ὁ Ἀρταξέρξης λεγόμενος, ἔτη ιβ', ὃς εἶχε γυναῖκα τοῦ [33] Μαρδοχαίου Ἐσθήρ, ἐπιλεχθεῖσαν διὰ κάλλος [ἐκ τῶν] Ἑβραϊκῶν νεανίδων, ἥτις καὶ τὸν ἴδιον λαὸν Ἰουδαϊκὸν ἀναιρεῖσθαι μέλλοντα ἐξ ἐπιβουλῆς Ἀμὰν τοῦ ἀρχιστρατήγου λυτρωσαμένη, παρεσκεύασεν ἐκεῖνον ἀνασκολοπισθῆναι εἰς ὅπερ ξύλον ἐβουλεύσατο Μαρδοχέον τὸν ἑαυτῆς ἀνασκολοπίσαι θεῖον, μὴ τιμῶντα αὐτὸν καὶ προσκυνοῦντα · [34] (2) ἐν οἷς εἰκότως πεπλήρωται ἡ Γραφὴ ἡ λέγουσα · « Ὃς **197** δ' ἂν ἐκκαύσῃ κακίαν, ἀπολεῖται ὑπ' αὐτῆς · » καί [35] · « Ὃς παρασκευάζεται δίκτυον ἐπὶ πρόσωπον τοῦ πλησίον, περιβαλεῖ αὐτὸ τοῖς ἑαυτοῦ ποσί. » Καί [36] · « Ὁ ποιῶν πονηρὸν, εἰς αὐτὸ ἐγκυλισθήσεται καὶ οὐ μὴ ἐπιγνῷ πόθεν ἥξει αὐτῷ. » Καί [37] · « Ὁ ὀρύσσων βόθρον τῷ πλησίον, εἰς αὐτὸν ἐμπεσεῖται. » Καί [38] · « Δι' ὧν τις ἁμαρτάνει, διὰ τούτων καὶ κολάζεται. » [39] (3) Φησὶ γάρ τις τῶν μεγιστάνων [40] · « Ἰδοὺ ξύλον ἑστηκεν Ἀμὰν τῷ Μαρδοχαίῳ πηχῶν ν'. » Καὶ ἐγένετο [41] οὕτως κατὰ τὴν κέλευσιν βασιλέως Ἀρταξέρξου. [42] (4) Ἐφ' οὗ καὶ τῷ Δανιὴλ ὡράθησαν καὶ διὰ [43] τοῦ ἀρχαγγέλου Γαβριὴλ ὀπτασίαι, καὶ ὁ χρόνος ἐδηλώθη τῆς Χριστοῦ παρουσίας, ὅστις καὶ φθονηθεὶς ὑπὸ τῶν μεγιστάνων διὰ τὸ μεγάλως τιμᾶσθαι ὑπὸ τοῦ βασιλέως, ἐβλήθη ἐν τῷ λάκκῳ τῶν λεόντων καὶ διεφυλάχθη ἀσινής.

Post Baltasar regnavit Darius Medus, Astyages Artaxerxesque etiam dictus, septemdecim annos. Uxorem habuit Esther inter virgines Juda ob pulchritudinem electam, quæ populum Judaicum, cui Aman, copiarum regiarum præfectus summus, internecionem erat machinatus, eripuit effecitque ut is Amam in crucem istam tolleretur quam ipse paraverat Mardochæo, Esther avunculo, Aman adorare venerarique recusanti. In quibus recte adimplentur Scripturæ dicentes : « Qui loquitur mendacia peribit, » et : « Qui blandis fictisque sermonibus loquitur, rete expandit gressibus suis, » et : « Facienti nequissimum consilium super ipsum devolvetur et non agnoscet unde adveniat illi ; » et : C « Qui fodit foveam incidet in ipsam, » et : « Per quæ peccat quis, per hæc et torquetur ; » nam dixit unus ex optimatibus : « En lignum quod paraverat Mardochæo habens altitudinis quinquaginta cubitos. » Et sic factum est jussu Artaxerxis. Quo regnante Danieli visæ sunt visiones mediante archangelo Gabriel, et tempus adventus Christi indicatum est. Idem invidia principum, quod in magno esset apud regem honore, in leonum foveam projectus, incolumis est servatus.

ΚΒ'. *Βασιλεία Κύρου.*

XCII. *Regnum Cyri.*

[44] Μετὰ δὲ Δαρεῖον ἐβασίλευσε Κῦρος ὁ Πέρσης ἔτη λβ', ὃς ἀνελὼν Κροῖσον, πάσης ἐκράτησε τῆς γῆς (τῆς τε τῶν Χαλδαίων, καὶ Ἀσσυρίων, καὶ Περσῶν, Παλαιστίνην τε καὶ πᾶσαν τὴν Ἀσίαν, καὶ τὴν Λυδῶν βασιλείαν ὑπέταξε, ἀνελὼν Κροῖσον ὡς προείρηται). (2) Ἐφ' οὗ Κύρου Δανιὴλ ἐπιφανέστερος ὑπάρχων, ἔτι καὶ τὸν Βὴλ συντρίψας, καὶ δράκοντα [45] φονεύσας, καὶ τὰ σεβάσματα Περ-

Post Darium regnavit Cyrus Persa, triginta et duobus annis, qui devicto ante Crœso dominatus est universum orbem (nam Chaldæorum et Assyriorum et Persarum regna et Palæstinam et totam Asiam Lydiorumque imperium sub ditione sua fecit, devicto antea Crœso, ut supra dictum est). Hujus sub regno illustrior adhuc Daniel, Bel confregit draconemque occidit, et sacra Persarum ani-

D

Variæ lectiones et notæ.

[31] Jer. xxvii, 4-6. [32] in margine, a secunda manu, a slavonico omissum. [33] 555 (4636) 208,10-17. [34] γ. τὴν τοῦ cod. [35] Ced. 208,02-209,2 — Prov. xix, 9. [36] Prov. xxix, 5. [37] Eccli. xxvii, 27. [38] Eccl. x, 8. [39] Sap. xi, 17. [40] Ced. 208,17-20. [41] Esther. vii, 9. [42] ν· καὶ εἶπεν ὁ βασιλεύς· Σταυρωθήτω Ἀμὰν ἐκεῖ καὶ ἐγένετο cod. [43] Ced. 269,2-7. [44] ὡράθησαν αἱ διὰ cod. [45] 559 (4641) Ced. 209,8,9. Δαρεῖον Ced. [45] καὶ τὸν δράκοντα cod. — Bel et Draco 27.

Digitized by Google

malia ; et rursus præcipitatus in foveam leonum , ibi mansit sex diebus , erantque septem leones. Præbebantur autem eis singulis diebus duo corpora ovesque totidem, et tunc nihil datum est eis ut Danielem devorarent. Et erat Habacuc propheta in Israel et coquebat alimenta et frangebat panes in vase ut ferret ea in agro messoribus. Et angelus Domini dixit illi : « Fer prandium quod habes in Babylonem Danieli, qui est in lacu leonum. Et dixit Habacuc : Domine, Babylonem non vidi et lacum nescio. Et apprehendit eum angelus Domini in vertice ejus et portavit illum capillo capitis sui, posuitque illum in Babylonem supra lacum in impetu spiritus sui. Et clamavit Habacuc dicens : Daniel, Daniel, tolle prandium quod misit tibi Deus. Et ait Daniel : Recordatus es mei, Deus, et non dereliquisti diligentes te. Surgensque Daniel comedit. Porro angelus Domini restituit Habacuc confestim in loco suo. Venit ergo rex die septimo ut lugeret Danielem : et venit ad lacum, et introspexit, et ecce Daniel sedens in medio leonum. Et exclamavit voce magna rex dicens : Magnus es, Domine Deus Danielis, et extraxit eum de lacu leonum. Porro illos qui perditionis ejus causa fuerant, intromisit in lacum et devorati sunt in momento coram eo. » Primo illius regni anno, remissi sunt Judæi ; ipse illis exitum indixit et reditum in Jerusalem concessit; sic completum est tempus septuaginta annorum transmigrationis eorum secundum terminos a Deo statutos. Cum autem Salathiel filius Zorobabel et Jesus Josedec filius in Jerusalem reversi templum juvante et pecuniam ministrante Cyro ædificare cœpissent, impediti sunt ab illis qui in Babylone remanserant et eos calumniati erant apud regem.

σῶν, ἐβλήθη πάλιν ἐν τῷ λάκκῳ [47] τῶν λεόντων, καὶ ἦν ἐκεῖ ἡμέρας ς', ἐν ᾧ λέοντες ἦσαν ζ' [48]. Ἐδίδοτο αὐτοῖς τὸ καθ' ἡμέραν σώματα β' καὶ πρόβατα β'. Τότε δὲ οὐκ ἐδόθη αὐτοῖς οὐδὲν, ἵνα τὸν Δανιὴλ καταφάγωσι. Καὶ ἦν Ἀμβακοὺμ ὁ προφήτης ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ, καὶ ἥψησεν ἐψήματα, καὶ ἐνέθρυψεν ἄρτους εἰς σκάφην, καὶ ἐπορεύετο εἰς τὸ πεδίον ἀπενέγκαι τοῖς θερισταῖς. Καὶ εἶπεν ὁ ἄγγελος Κυρίου πρὸς αὐτόν· « Ἀπένεγκε τὸ ἄριστον τοῦτο εἰς Βαβυλῶνα τῷ Δανιὴλ ἐν τῷ λάκκῳ τῶν λεόντων. Ὁ δέ φησι· Βαβυλὼν οὐχ ἑώρακα καὶ τὸν λάκκον οὐ γινώσκω ποῦ ἐστιν [49]. **198** Καὶ ἐπιλαβόμενος ὁ ἄγγελος τῆς κορυφῆς αὐτοῦ καὶ βαστάσας ἔθηκεν αὐτὸν εἰς Βαβυλῶνα ἐπάνω τοῦ λάκκου ἐν τῷ ῥοίζῳ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ. Καὶ ἐβόησεν Ἀμβακοὺμ λέγων· Δανιὴλ, Δανιὴλ, λάβε τὸ ἄριστον ὃ ἀπέστειλέ σοι Κύριος. Καὶ εἶπε Δανιήλ· Ἐμνήσθης γάρ μου, ὁ Θεὸς, καὶ οὐκ ἐγκατέλιπες τοὺς ἀγαπῶντάς σε, Κύριε. Καὶ ἀναστὰς Δανιὴλ ἔφαγε, καὶ πάλιν εὐθὺς ὁ ἄγγελος ἀπεκατέστησε τὸν Ἀμβακοὺμ ἐπὶ τὸν τόπον αὐτοῦ. Ὁ δὲ βασιλεὺς τῇ ζ' ἡμέρᾳ ἐλθὼν ἐπὶ τὸν λάκκον καὶ εὑρὼν αὐτὸν μηδὲν ὑπὸ τῶν λεόντων ἀδικηθέντα, καὶ τὸν σεσωκότα Θεὸν δοξάσας, τὸν μὲν Δανιὴλ εὐθὺς ἀνήγαγεν ἐκ τοῦ λάκκου, τοὺς δὲ αἰτίους τῆς ἀπωλείας αὐτοῦ κατήγαγον [50] εἰς τὸν λάκκον, καὶ παραχρῆμα κατεβρώθησαν ὑπὸ τῶν λεόντων ἐνώπιον αὐτοῦ. » (3) Ὑφ' οὗ τῷ πρώτῳ ἔτει τῆς βασιλείας ἀνεκλήθησαν οἱ Ἰουδαῖοι, ἄφεσιν αὐτοῖς προσφωνήσαντος αὐτοῦ καὶ τὴν πρὸς Ἱερουσαλὴμ (51b) ἐπάνοδον ἐπιτρέψαντος, ἐπληρώθη ὁ ἑβδομηκονταετὴς χρόνος τῆς αἰχμαλωσίας αὐτῶν κατὰ τὸν θεῖον ὅρον. Τοῦ δὲ Υἱοῦ Ζοροβάβελ Σαλαθιὴλ καὶ Ἰησοῦ τοῦ Ἰωσεδὲκ ἐλθόντων εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ τὸν ναὸν οἰκοδομεῖν ὡς ἐξ ἐπιτροπῆς Κυρίου [51] καὶ φιλοτιμίας ἀρξαμένων, ἐκωλύθησαν ὑπὸ τῶν περιοίκων διαβεβληκότων αὐτοὺς πρὸς τὸν βασιλέα.

XCIII. *Regnum Cambysis.*

Post Cyrum Cambyses filius ejus, dictus quoque Nabuchodonosor, sex annis regnavit. In bello adversus Arphaxad Medorum regem auxilium petiit ab omnibus gentibus usque ad Ægyptum, quæ non modo negavere sed etiam adversus eum conversæ sunt. Ideo bellum, victo subactoque Arphaxad, gessit adversus eas quæ auxilium negaverant. Reversus igitur, parta victoria, misit imperatorem exercitus sui Holophernum cum ingentibus copiis adversus eas. Holophernes, omni gente devicta, illiusque confractis simulacris, ad Bethuliam urbem cum viginti et centum millibus militum advenit. Et ad bellum filiis Israel in hac urbe gerendum se accinxit. Cui dux Achior suasit ut bellum non gereret adversus Hebræos, quia a Deo suo protege-

ιγ'. *Βασιλεία Καμβύσου* [52].

[53] Μετὰ δὲ Κῦρον ἐβασίλευσε Καμβύσης, ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ὁ καὶ Ναβουχοδονόσωρ κληθεὶς, ἔτη ς' [54]. (2) Ὃς πόλεμον ἔχων πρὸς Ἀρφαξὰδ, βασιλέα Μήδων, καὶ συμμαχίαν αἰτήσας παρὰ τῶν ἐθνῶν πάντων ἕως Αἰγύπτου, καὶ μὴ δεδωκότων αὐτῷ, ἀλλὰ καὶ ἀντιῤῥηκότων, πόλεμον ἔθετο μετὰ τὸ νικῆσαι καὶ περιγενέσθαι τοῦ Ἀρφαξὰδ κατὰ τῶν μὴ δεδωκότων. Καὶ δὴ ὑποστρέψας μετὰ νίκης, ἀπέστειλε τὸν αὐτοῦ ἀρχιστράτηγον Ὀλοφέρνην μετὰ δυνάμεως πολλῆς κατ' αὐτῶν. Καὶ παντὸς ἔθνους κυριεύσας ὁ Ὀλοφέρνης **199** καὶ τὰ εἴδωλα τούτων συντρίψας, πρὸς Βετιλούαν τὴν πόλιν ἦλθεν ἐν χιλιάσιν ὁπλιτῶν ρκ'. [55] Καὶ ὁ μὲν Ὀλοφέρνης εἰς πόλεμον παρετάσσετο, κατεσφαλισμένων ἐν τῇ πόλει τῶν υἱῶν Ἰσραήλ. Ὁ δὲ στρατηγὸς αὐτοῦ Ἀχιὼρ συνεβούλευσεν αὐτῷ

Variæ lectiones et notæ.

[47] εἰς τὸν λάκκον Bel. 31. [48] ἦσαν δὲ ἐν τῷ λ. ζ' λ. καὶ ἐδ. ἀ. τὴν ἡμ. δύο σ. καὶ δύο πρ. Bel 32-42. [49] ποῦ ἐ. om. Bel 35. [50] ἐνέβαλεν Bel 42. [51] Κύρου cod. [52] Ἀρτασάσθα καὶ Ναβουχοδονόσωρ ὀνομαζομένου a secunda manu. [53] 227 (4671) Ced. 473,7? [54] Περὶ Ἰουδὶθ Ced. 243,16-244,11? [55] Jud. II, 13.

Digitized by Google

μὴ πολεμεῖν τὸ ἔθνος τῶν Ἑβραίων διὰ τὸ ὑπερασπίζειν αὐτῶν τὸν Θεόν. Καὶ ὀργισθεὶς ὁ Ὀλοφέρνης ἀπέστειλεν αὐτὸν ἐν τῇ πόλει ἀπειλήσας ἀναιρεῖν [56] αὐτὸν εἰ ταύτης περιγένοιτο. Καὶ ὁ μὲν Ἀχιὼρ ἦν ἐν τῇ πόλει Βετιλούᾳ· ὁ δὲ Ὀλοφέρνης ἐπολιόρκει τὴν πόλιν, προκαταλαβὼν τὰ ὕδατα. Τοῦ δὲ λαοῦ ἐκλυθέντος διὰ τὸ δίψος καὶ μέλλοντος ἐκδοῦναι τὴν πόλιν, Ἰουδὶθ ἀποβαλοῦσα τὰ τῆς χηρεύσεως ἱμάτια—ἐπένθει γὰρ τὸν ἄνδρα καὶ δι' ὅλου ἔμενε νηστεύουσα, — ἐκόσμησεν ἑαυτὴν ὡς νύμφην καὶ πολλὰ τοὺς ἄρχοντας καὶ ὀλιγωψύχους ἐλέγξασα καὶ νουθετήσασα καὶ παραγγείλασα μὴ ἐκδοῦναι τὴν πόλιν μέχρι ἡμερῶν ε', ὑπεξῆλθε πρὸς τὸν Ὀλοφέρνην, καὶ τῇ τοῦ Θεοῦ βοηθείᾳ καὶ τῇ ἑαυτῆς σοφίᾳ τοῦτον ἀπατήσασα, ἀποκεφαλίσασα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, πρὸς τὴν πόλιν ὑποστρέψασα νυκτὸς, τὴν κεφαλὴν ἔδειξεν Ὀλοφέρνου. Καὶ μὲν Ἰουδαῖοι ἐφοβήθησαν, καὶ σφόδρα θαυμάσαντες, καὶ τῷ συνεργήσαντι καὶ (52[a]) σοφίσαντι Θεῷ τὴν δόξαν ἀναπέμψαντες, προθυμίαν πολλὴν ἔλαβον. Ὁ δὲ στρατηγὸς Ἀχιὼρ μᾶλλον ὑπερεκπλαγεὶς τὴν μεγάλην καὶ ἰσχυρῶς κραταιὰν βοήθειαν τοῦ Κυρίου, αὐτίκα περιτμηθεὶς ἐπίστευσε Κυρίῳ τῷ Θεῷ Ἰσραὴλ, καὶ οὕτω λοιπὸν οἱ μὲν Ἀσσύριοι πρωΐας γενομένης, ἐωρακότες τὴν κεφαλὴν Ὀλοφέρνου κονταυθεῖσαν, δεινῶς κατησχύνθησαν φυγόντες. Οἱ δὲ υἱοὶ Ἰσραὴλ πανταχόθεν συνδραμόντες καὶ τοὺς πολεμίους συγκόψαντες, καὶ λαφυραγωγήσαντες, δέδωκαν τῇ Ἰουδὶθ τὰ τοῦ Ὀλοφέρνου πάντα· ἡ δὲ ἀπελθοῦσα εἰς Ἱερουσαλὴμ πάντα τῷ Κυρίῳ ἀναθεμένη, ὑπέστρεψεν ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῆς, καὶ τὴν αὐτὴν ἀρετήν τε καὶ ἄσκησιν ἔχουσα, ἐτελεύτησε χήρα ἐτῶν ρε'. (ϑ) Ταύτην οὖν τὴν ἱστορίαν ᾠήθησάν τινες ἐπὶ τοῦ Ναβουχοδονόσωρ συμβῆναι, πεπλάνηνται δὲ διὰ τὴν ὁμωνυμίαν, ἀγνοοῦντες ὡς μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦτο γέγονεν. Ὁ γὰρ πρῶτος Ναβουχοδονόσωρ ἐν τῷ τῆς αἰχμαλωσίας χρόνῳ προτετελεύκει. [57] (ι) Καθ' ὃν καιρὸν **200** Ἀναξαγόραν καὶ Πυθαγόραν τὸν Σάμιον φιλόσοφον ἀκμάσαι λόγος.

A bantur. De quo iratus Holophernes illum in urbem misit, minans illi mortem si Bethuliam expugnaret. Achior autem erat in Bethulia, Holophernes vero oppugnabat urbem et ab illa aquam avertebat. Cum populus siti vexaretur et jam urbs reddenda esset, Judith viduitatis vestimenta exuens (nam lugebat maritum, totumque diem jejunans ducebat), sese exornavit quasi sponsam et multis verbis principes ignavosque exhortata, eos de suo consilio admonuit, impulitque ne urbem redderent antè quintum diem; deinde egressa ad Holophernem, illum Dei auxilio suaque prudentia fefellit, tertia die jugulavit, et nocte ad urbem reversa, caput Holopherni ostendit. Summopere attoniti territique Judæi Deo gloriam retulere ob auxilium prudentiamque quibus feminam hanc donaverat, multumque exinde B animi recepere. Dux autem Achior quam maxime miratus hoc maximum potensque Dei auxilium, statim circumcisus est crediditque Domino Deo Israel; et mane facto cum succisum caput Holopherni viderent Assyrii, pudore perfusi aufugerunt. Filii autem Israel undique discurrere, hostes jugulare, spolia detrahere et omnia Holopherni bona Judith tradere. Hæc autem Jerusalem ingressa omnia Domino obtulit, et reversa in domum suam exornata sua virtute pietateque, mortua est vidua, centesimo quinto vitæ suæ anno. Nonnulli hæc evenisse sub Nabuchodonosor regno putavere; erraverunt autem, nominis similitudine decepti, nescii hæc post transmigrationem contigisse. Prior enim Nabuchodonosor transmigrationis tempore mortuus est. Fama est tunc Anaxagoram et Pythagoram philosophum Samium floruisse.

ιΔ'. *Βασιλεία Σμερδίου.*

[58] Μετὰ δὲ Καμβύσην βασιλεύει Σμέρδις ὁ μάγος (ἔτος ἓν καὶ) [59] μῆνας ζ'.

XCIV. *Regnum Smerdis.*

Post Cambysem regnavit Smerdis, Magus, anno uno mensibusque septem.

ιΕ'. *Βασιλεία Δαρείου.*

[60] Μετὰ δὲ Σμέρδιον ἐβασίλευσε Δαρεῖος Ὑστάσπου ἔτη μβ' [61], ἐφ' οὗ πάλιν Ζοροβάβελ καὶ Ἰησοῦς ἐπιτραπέντες ἐτελείωσαν τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ πρότερον ἀμεληθεῖσαν ἔτη μ'· ὅθεν Ἰουδαῖοι κατὰ τοῦτον πρὸς τὸν Κύριον ἔλεγον [62]· « Τεσσαράκοντα καὶ ς' ἔτεσιν ὁ ναὸς ᾠκοδομήθη, καὶ σὺ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερεῖς αὐτόν; » Κῦρος μὲν γὰρ τοῖς Ἰουδαίοις ἐλευθερίαν ἔδωκεν καὶ συγχωρίαν [63] τῆς οἰκοδομῆς [64] τοῦ ναοῦ καὶ τῆς πόλεως, ὡς εἴρηται. Ὑπὸ δὲ τῶν Σαμαριτῶν κωλυθέντες, ὡς εἴρηται, ἔτη μ', καὶ μετὰ τοῦτο ἄλλοθεν εἰς τὸ ς' ἔτος τῆς Δαρείου βασιλείας; περιούσης, οὐκοῦν ἡ ἐπάνοδος

XCV. *Regnum Darii.*

Post Smerdim quadraginta duobusque annis regnavit Darius Hystaspis filius, sub cujus regno Zorobabel et Jesus quibus hæc facultas iterum fuerat concessa, templi perfecere ædificationem quæ quadraginta per annos neglecta fuerat. Unde Judæi adversus Jesum dixerunt: « Quadraginta et sex annis ædificatum est templum hoc, et tu in tribus diebus excitabis illud? » (In illo tempore Pythagoras philosophus mortuus est, et inclarescere cœpit medicus Hippocrates.) Cyrus Judæis libertatem dedit concessitque licentiam templum et urbem ædificandi, ut supra dictum est; a Samaritanis autem,

Variæ lectiones et notæ.

[56] ἀναιρήσειν cod. [57] Ced. 243,9 ἐφιλοσόφει παρ' Ἕλλησιν Ἀναξίμανδρος — καὶ Πυθαγόρας. [58] 521 (4679). [59] ἔτος ἓν καὶ deest in Leone ut in Eusebio et videtur a secunda manu in Ge. esse, cf. Herodotum III, 68. [60] 520 (4689) Ced. 253,16-254,9 κόσμου ἔτει ,δ,ϟβ' (4992). [61] a sec. m., a prima λς', ut apud Leonem cum Eusebio et Herodoto (VI, 4) consentientem. [62] Joan. II, 20. Κατὰ τούτους τοὺς χρόνους Πυθαγόρας ὁ φιλόσοφος ἐτελεύτησε καὶ Ἱπποκράτης ὁ ἰατρὸς ἐγνωρίζετο (Σχόλιον). [63] συγχωρὴ cod. συγχώρησιν? [64] περεούσης cod.

Digitized by Google

ut quoque notatum est, impediti sunt quadraginta annis, et jam erat sextus regni Darii annus. Rediere igitur filii Israel e Perside in Jesusalem, primum jubente Cyro, deinde Dario, in manu Jesu Josedech filii et Zorobabel et Nemesii eunuchi Judæi. Occasio autem reditus hæc fuit : Tribus militibus regem custodientibus, quos inter erat Zorebabel, propositum est ænigma, promissione facta victorem quæcunque voluerit a rege petiturum. Ad solvendum ænigma primus ait : Vinum præstat; Rex, ait secundus; Mulieres et imprimis veritas, ait Zorobabel; quibus dictis victoriam retulit et illi quæcunque voluerit petere, est concessum. Petiit autem ut remitterentur in Jerusalem captivi et Jerusalem ædificaretur, et sic factum est; et tunc finem acceperunt et transmigratio et septuaginta anni iræ. Princeps sacerdotum et scriba Esdras docebat populum legem et illam interpretabatur quasi nobilissimus et recollegit sacras Scripturas bellis corruptas. Chaldæi enim post dirutam Jerusalem illas omnes combusserant, et Esdræ Deus in mentem immisit eas relegere.

A prima igitur ædificatione templi usque ad secundam effluxere undecim et quingenti anni. Forma autem et species ædificationis posterioris templi et urbis Jerusalem hæc erant : Urbs munita triplici muro inexpugnabilis erat, muri turresque quadrata erant, quinquaginta cubitos latitudinis totidemque latitudinis turres habebant, et omnis lapis constructionis viginti cubitorum longus erat. Erant autem magnificæ domus, altissimæque et paratæ ad aquam recipiendam. Erant turres octogonæ, quarum altitudo ducentorum cubitorum; ex illis oriente sole Arabia prospici poterat, tanta earum erat elevatio. Murus externus et cingens urbem erat quinquaginta stadia longus, altusque quadraginta cubitorum; cuncti autem lapides quibus ædificabantur viginti cubitos in latitudine, decem vero in altitudine totidemque in crassitudine, et ita inter se in opere conglutinati erant, ut unius rupis speciem præberent, minimeque appareret ars qua cohærerent. Templum in colle firmiter exstructum quatuorque ædibus cinctum ædificatum erat albis politisque lapidibus, quorum longitudo pedes quadraginta. In templum media in urbe situm per gradus duodecim ascendebatur. Frontis templi altitudo erat centum cubitorum, partis vero adversæ quadraginta cubitorum; pars enim prior inclinata erat in urbe, posterior vero exstructa in colle. Prima templi porta septuaginta cubitos altitudinis habebat, latitudinis autem sex et viginti. Corinthio ære erat vestita ita ut portis auro argentoque ornatis pulchritudine præstaret quadraginta cubitos altitudinis habentibus et in crassitudine auro et argento

A τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐκ Περσίδος εἰς Ἱερουσαλὴμ γέγονεν ἐκ προστάγματος Κύρου πρότερον, ἔπειτα Δαρείου κελεύσαντος· ἐν χειρὶ Ἰησοῦ [66] τοῦ Ἰωσεδὲκ καὶ Ζοροβάβελ, καὶ Νεμεσίου εὐνούχου Ἰουδαίου. (2) Ἡ πρόφασις τῆς ἐπανόδου οὕτω γέγονε. Στρατιωτῶν γ' τὸν βασιλέα φυλαττόντων, ἐν οἷς ἦν Ζοροβάβελ, εἶρησαν ἐν προβλήματι, τεθείσης ἐπαγγελίας αἰτῆσαι τὸν νικῶντα ὅπερ ἂν θελήσειε παρὰ τοῦ βασιλέως. Τοῦ οὖν ἑνὸς εἰπόντος νικᾷν τὸν οἶνον, τοῦ ἑτέρου φήσαντος νικᾷν τὸν βασιλέα· ὁ Ζοροβάβελ ἔφη νικᾷν τὰς γυναῖκας καὶ ὑπὲρ πάντων τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἐπειδὴ ταῦτα εἰρηκὼς ἐνίκησε καὶ ἐπέτραπτο αἰτήσασθαι ὃ βούλεται, **201** ἠξίωσεν ἀφεθῆναι τὴν αἰχμαλωσίαν καὶ οἰκοδομηθῆναι τὴν Ἱερουσαλήμ· ὅπερ καὶ γέγονεν. Καὶ τότε πεB πλήρωται εἰς τέλος τὸ τῆς αἰχμαλωσίας καὶ ὀργῆς ἔτει ο' .[66] (3) Ὁ δὲ ἀρχιερεὺς καὶ γραμματεὺς Ἔσδρας ἦν διδάσκων τὸν λαὸν τὸν νόμον καὶ διερμηνεύων, ὡς εὐφυέστατος πάντων, ὃς καὶ τὰς ἱερὰς βίβλους ἀποκατέστησε διαφθαρείσας ὑπὸ τῶν πολέμων. Οἱ γάρ τοι Χαλδαῖοι μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐμπρήσαντες πάσας, ἐνέπνευσεν ὁ Θεὸς τούτῳ ὥστε αὐτὰς ἐκθέσθαι.

(4) [67] Γίνονται οὖν ἀπὸ τῆς α' οἰκοδομῆς (52b) τοῦ ναοῦ ἕως τῆς β' ἔτη φια'. (5) Τὸ τοίνυν σχῆμα καὶ εἶδος τῆς β' οἰκοδομῆς καὶ τοῦ ναοῦ καὶ τῆς πόλεως Ἱερουσαλὴμ ἦν οὕτως. Ἡ μὲν οὖν πόλις τρισὶ τείχεσιν ὀχυρωμένη καὶ δυσάλωτος ὑπῆρχε· τοῦ δὲ τείχους οἱ πύργοι τετράC γωνοι ὄντες, εἶχον τὸ πλάτος καὶ τὸ ὕψος ἀνὰ πήχεων ν', ἕκαστος λίθος τῆς δομήσεως ἦν εἰκοσάπηχυς· ἐφ' ὃν ἦσαν οἶκοι πολυτελεῖς, καὶ ὑπερῷα, καὶ δεξαμεναὶ πρὸς ὑποδοχὴν ὀμβριμαίων ὑδάτων. Εἶχε δὲ παράπυργα ὀκτάγωνα καὶ παμμεγέθη ἀνὰ πήχεων σ' τὸ ὕψος ἔχοντα, ὡς τὴν Ἀραβίαν ἐκεῖθεν ἡλίου ἀνίσχοντος ὁρᾶσθαι. Καὶ τὸ μὲν μέτρον τῆς πόλεως καὶ περίμετρον ἀπ' ἄκρων εἰς ἄκρον εἶχε στάδια ν' καὶ τὸ ὕψος πήχεις μ'· οἱ δὲ λίθοι τῆς οἰκοδομῆς εἶχον ἀνὰ πήχεων κ' τὸ μῆκος, τὸ δὲ πλάτος ἀνὰ ι' ποδῶν, ὡς κάτω, καὶ τὸ πάχος. Καὶ οὕτως ἐν τῇ δομήσει οἱ λίθοι ἀλλήλοις ἥνωνται ὡς δοκεῖν μίαν εἶναι πέτραν, μηδαμοῦ τῆς συναφείας τῆς ἁρμονίας διαφαινομένης. Τὸ δὲ ἱερὸν ἐπὶ λόφου καρτερῶς δεδομημένον καὶ τετράσι περιβόλοις κυκλούμενον, Dεἶχε λίθους ἡ οἰκοδομὴ αὐτοῦ λευκοὺς καὶ ξεστοὺς ἀνὰ ποδῶν μ' τὸ μέγεθος ἑκάστου λίθου. Μέσον δὲ τῆς πόλεως ἦν ὁ ναός· δωδεκάβαθμος ὁ ἀναβάτης ὑπῆρχε. Καὶ τὸ μὲν κατὰ πρόσωπον αὐτοῦ ὕψος ἦν πήχεων ρ', τὸ δὲ κατόπισθεν μ'· κατάρροπον γὰρ ἐτύγχανεν τὸ ἓν μέρος τῆς πόλεως, τὸ δὲ ἕτερον ὑπόλοφον κατὰ τὸ ὄρος· ἡ δὲ πρώτη πύλη τοῦ ναοῦ, τὸ μὲν ὕψος, εἶχε πήχεων σ', τὸ δὲ εὖρος κς' Κορινθίῳ χαλκῷ κεκαλυμμένη ὡς ὑπεράγειν τῇ καλλονῇ τὰς διαχρύσους καὶ περιαργύρους πύλας, ἀνὰ πήχεων μ' τὸ μέγεθος, ἐπὶ πάχος πολὺ τοῦ χρυσοῦ καὶ

Variæ lectiones et notæ.

[66] Josephus A. 11. III. 2-7. Ced. 254,10 Ἡ δὲ τοῦ Ζοροβάβελ ὑπόμνησις τοιαύτη ἦν τρεῖς σωματοφύλακες, κ. τ. λ. [66] Ced. 244,22-245,21? [67] Jos. b. I. V. 5 Γιν.— φια' om. in versione Bulgar.

Digitized by Google

τοῦ ἀργύρου κακοσμημένας, **202** ὥστε καταστράπτεσθαι [68] τὰ πάντα. Ὁ οὖν πρῶτος οἶκος εἶχεν ἐντὸς ὑπερῷα, τὸ μὲν ὕψος ἔχοντα πήχεων ι', τὸ δὲ μῆκος ν'. Ἡ δὲ πύλη τοῦ οἴκου κεχρυσωμένη οὖσα καὶ χρυσᾶς ὑπὲρ αὐτῆς ἀμπέλους ἔχουσα, κατεκρέμαντο βότρυες ἀνδρομήκεις. Μετὰ δὲ τὸ εἰσελθεῖν τὸ ἐπίπεδον [69] τοῦ ναοῦ, ἄλλος ἦν οἶκος τοῦ ἐνδοτάτου, οὗπερ τὸ μὲν ὕψος ἦν πήχεων ξ', τὸ δὲ πλάτος κ', ἐν ᾧ λυχνία, τράπεζα καὶ θυμιατήριον ἔκειντο. Διείργετο δὲ καταπετάσματι πρὸς τὸ [70] ἔξωθεν, ἐν ᾧ οὐδὲν ἔκειτο, ἀλλ' ἦν ἄβατόν τε καὶ ἄχραντον, ὅθεν ἁγίων Ἅγια ἐλέγετο· τὸ δὲ ἄνω καὶ ἔξωθεν τοῦ ἀχράντου ναοῦ τούτου μεγίστην παρεῖχε τοῖς ὁρῶσιν ἔκπληξιν, πλαξὶ γὰρ χρυσαῖς στιβαρωτάταις κεκαλλωπισμένα ὑπὸ τὰς πρώτας ἀνατολὰς τοῦ ἡλίου πυροειδεστάτην αὐγὴν ἀνέπεμψεν καὶ τὰς ὄψεις τῶν ὁρώντων ἀπέστρεφεν [71], ὥσπερ τις ἡλιακὴ αὐγὴ τοῖς ὀφθαλμοῖς προσπίπτουσα. Διὸ τοῖς ἀφικνουμένοις ξένοις πόρρωθεν ὁ ναὸς ὁρώμενος, ὄμβρος χιόνος ἐπ' ὄρους ὑψηλοῦ κειμένη ἐξεφαίνετο διὰ τὸ ἐκ λευκοτάτου [72] μαρμάρου συνεστηκέναι καὶ ἐπὶ λόφου δεδομεῖσθαι. Ἐπὶ δὲ τῆς κορυφῆς εἶχεν ἑστῶτας χρυσοῦς καὶ τεθηγμένας ὀβελοὺς, ἀνὰ πήχεων μ' τὸ ὕψος καὶ ἀνὰ ἓξ τὸ πλάτος, πρὸς τὸ κωλύειν ἐφιζάνειν τὰ πετεινὰ καὶ ἐκρεύσει τὸν ναὸν μολύνειν. Τῶν δὲ κυκλούντων περιβόλων τεσσάρων τὸ ἱερὸν ἰδίας ἕκαστον παρατηρήσεως κατὰ τὸν νόμον ἠξίωτο. Εἰς μὲν γὰρ τὸ πρῶτον (53ª) καὶ ἐξώτατον πᾶσιν ἐγχωρίοις τε καὶ ἀλλοφύλοις εἰσελθεῖν ἐπετέτραπτο, εἰς δὲ τὸ δεύτερον Ἰουδαίοις [73] ἠφίετο εἰσιέναι, εἰς δὲ τὸ τρίτον μόνοις τοῖς ἀρχιερεῦσι τῶν Ἰουδαίων καθαροῖς καὶ ἁγνοῖς ὑπάρχουσιν, εἰς δὲ τὸ δ' ἱερεῦσι μόνον ἁγνεύουσιν, εἰς δὲ μετὰ τὸν ναὸν, τοῖς ἀμώμοις ἱερεῦσιν, στολὰς ἱερατικὰς ἠμφιεσμένοις, εἰς δὲ τὰ ἄδυτα, ἔνθα ἦν ὁ βωμὸς, ἡ τράπεζα καὶ τὸ θυμιαστήριον καὶ ἡ ἄσβεστος λυχνία, μόνῳ τῷ ἀρχιερεῖ συγχεχώρηται ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ. Εἰκότως ἔλεγεν ὁ προφήτης [74]· « Καὶ ἔσται ἡ δόξα τοῦ οἴκου τούτου ἡ ἐσχάτη ὑπὲρ τὴν πρώτην, λέγει Κύριος ». Καὶ γὰρ ἡ β' οἰκοδομὴ αὕτη τοῦ ναοῦ λαμπροτέρα γέγονε τῆς πρώτης εἴς τε κάλλος καὶ μέγεθος καὶ τὰ λοιπὰ πάντα. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως.

multo refertis ita ut collucerent splendore magno. Prima domus tabulatum habebat intrinsecus, cujus altitudo cubiti nonaginta, longitudo autem quinquaginta. Supra portam domus auratam erant vites aureæ, pendebantque uvæ humanæ magnitudinis. Ingressis in pavimentum templi obvia erat ædes interior sexaginta cubitos alta, lata autem viginti, in qua candelabra, mensam et thuribulum videre erat; separabatur velo a sanctuario quod nihil continebat, sacratum autem erat et mundum et inde Sancta sanctorum dicebatur. Pars superior et exterior hujus sacrati templi videntibus maximum stuporem injiciebat; laminæ enim aureæ densissimæ radiis solis orientis illuminatæ splendidissimum lumen emittebant, oculorumque aciem perstringebant non secus ac solis radius qui oculos obcæcat. Accedentibus extraneis, templum a procul visum, quasi nix alto in monte stans collucebat, quia exstructum erat prorsus albo marmore et in colle situm. In culmine autem templi erant obelisci aurei et acuti quorum altitudo quadraginta cubitos, basis autem sex habebat, ne aves supersederent in templo illudque sordibus fœdarent. Quædam erant in lege de quatuor ædibus templum circumdantibus præscripta; in primam enim, externam scilicet, Judæis et extraneis ingredi licebat; in secundam Judæis; in tertiam sacerdotum principibus purificatis nitidisque; in quartam sacerdotibus mundis; in templum ipsum solummodo sacerdotibus immaculatis sacrisque vestibus indutis; et in penetralia ubi erant altare, mensa, thuribulum, lampasque inextinguibilis, soli summo pontifici semel in anno. Recte igitur ait propheta : « Magna erit gloria domus istius novissimæ plus quam primæ, dicit Dominus. » Nam secunda ædificatio templi primæ præstitit et pulchritudine et magnitudine et cæteris omnibus. Hæc hactenus.

203 (6) Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ βασιλεὺς Δαρεῖος ἐπιστρατεύσας μετὰ διαφόρων ἐθνῶν, Συρίαν μὲν καὶ Φοινίκην καὶ τὴν παραλίαν πᾶσαν ἐσκύλευσε. Τῇ δὲ Ἱερουσαλὴμ ἐπανελθὼν κατεβλήθη καὶ διόλωλε πλημπληθεὶ, τοῦ Θεοῦ θεηλάτοις αὐτὸν πληγαῖς καὶ σκηπτοῖς πατάξαντος καὶ τὰς σὺν αὐτῷ μυριάδας. Κἀντεῦθεν μὲν νίκην παράδοξον ἔδωκεν ὁ Θεὸς τὴν ἐν Ἱερουσαλὴμ, ὅπλων καὶ μάχης ἐκτὸς, πλούτου δὲ καὶ λαφύρων ἀπείρων ἔπλησεν, ἄρχοντος τοῦ Ζοροβάβελ τότε, μεθ' ὧν [75] οὐκέτι ἕτερος ἐκ τοῦ Ἰούδα ἦρξεν, ἀλλ' οἱ ἀρχιερεῖς ἡγεμόνευον. Μετὰ γὰρ τὴν ἀπὸ Βαβυλῶνος ἐπάνοδον οὐκέτι βασιλεῖς, ἀλλ' ἀρχιερεῖς αὐτῶν ἦρχον. (7) Διό φησιν ὁ μέγας Βασίλειος [76]· « Καθαιρεθείσης γὰρ τῆς Ἱερουσαλὴμ ὑπὸ τοῦ Ναβουχοδονόσωρ, λέλυτο μὲν τὰ βασίλεια, οὐκέτι

Deinde rex Darius variis cum gentibus bella gessit, et Syriam, Phœniciam omnesque maritimas regiones sub ditione sua redegit. Adversus autem Jerusalem reversus dejectus est et periit, cœlitus emissis plagis et fulminibus percussus cum militum multitudine ingenti. Tunc Deus dedit hanc mirabilem victoriam Jerusalem sine armis et absque pugna, et illam divitiis ingentibusque spoliis implevit, duce Zorobabel, post quem nullus e Juda imperavit, duces autem fuere principes sacerdotum. Post enim reditum a Babylone non a regibus, sed a principibus sacerdotum Judæi regebantur. Unde ait magnus Basilius : « Eversa Jerusalem a Nabuchodonosor, periit regia potestas, nec jam imperium translatum hæreditate, ut antea, fuit. A

Variæ lectiones et notæ.

[68] κατ. τὰ π. καὶ τῷ ὁρῶντι νομίζεσθαι κεχρυσῶσθαι τὰ πάντα. Ὁ cod. [69] ἐπίπεδ. cod. [70] τοῦ ἐξ cod. [71] ἀπέστρεψεν? [72] λευκοτάτοις cod. [73] ἀνδράσι? [74] Agg. II, 10. [75] ὃν? [76] Ep. 236. ὑπό Basilius ed. Par. 1730. III. 362 E—363 C.

Digitized by Google

principio enim usque ad transmigrationem regnaverunt filii David; Judæi cum Zorobabel Salathielque reversi populare imperium habuere; potestatem deinde tenuere sacerdotes, quia regia sacerdotalisque tribus commistæ erant, inde dominus et rex et pontifex maximus fuit ad sacra Dei. Non defecit regia tribus usque ad adventum Christi, sed in throno David sedit semen Jechoniæ: per thronum intelligitur regia potestas integra. Historia enim teste, David dominatus est in omni Judæa et Idumæa et Moabitarum regione et Syria usque ad Chorum, et longius usque ad Mesopotamiam et in utraque parte usque ad flumen Ægypti. Quoniam post Davidem nullus tantum habuit imperium, recte sic loquitur Jeremias propheta: « Numquid vas fictile atque contritum vir iste Jechonias? » et: « Quare abjectus est ipse et semen ejus: qui sedeat super solium David et potestatem habeat ultra in Juda. » Nullus revera illorum qui nati sunt ex illo tantam dignitatem potestatemque habuit. Non defecit tamen tribus Juda « donec veniat qui mittendus est, » qui ipse non sedit in throno materiali; venerat enim regia potestas in manus Herodis ex patre Ascalonite nati, et in manus filiorum ejus qui Judæam in quatuor provincias distribuere sub imperio Pilati, cum omnem Romanam potestatem teneret Tiberius Cæsar. Propheta enim vocat thronum David in quo sedit Christus, imperium regium, quod nunquam auferetur, sed æternum erit: est enim ipse expectatio gentium, sed omnium gentium, non vero solum exiguæ partis terræ; unde ait Scriptura: « Erit radix Jesse, et qui stat in gubernium populorum, in ipsum gentes sperant. » Et, « Dedi te in fœdus populi, in lucem gentium: » et, « Ponam in sæculum sæculi semen ejus et thronum ejus sicut dies cœli. » Sic rex mansit et accepit sceptrum Judææ, et Deus est rex totius terræ, et benedictio Jacob comprobata est: « Benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ. » Omnes enim gentes benedicunt Christum. Ut autem apertius videas quomodo mista sit regia tribus cum sacra, sic dicam: Judas genuit Phares, Phares autem genuit Esron, Esron autem genuit Aram, Aram autem genuit Aminadab; Aminadab autem genuit Naasson, Naasson autem genuit Salmon e Booz; Booz autem genuit Obed, Obed autem Jessai, Jessai genuit David regem. Cum igitur Naasson filius esset Aminabab, hujus sororem duxit pontifex maximus Aaron frater Moysis e tribu Levi. Et quoque sa-

A δὲ πατρικαὶ διαδοχαὶ τῶν ἡγεμονιῶν ἦσαν, ὥσπερ τὸ πρότερον [77], ἀλλὰ τότε [78] μὲν ἐξ ἀρχῆς ἐπὶ τῆς αἰχμαλωσίας διῆγον οἱ ἀπόγονοι τοῦ Δαυΐδ. Ἐπανελθόντες δὲ οἱ περὶ τὸν Ζοροβάβελ καὶ τὸν Σαλαθιὴλ [79] δημοτικώτερον καθηγοῦντο τοῦ λαοῦ, τῆς ἀρχῆς λοιπὸν ἐπὶ τὴν ἱερωσύνην μεταπεσούσης, διὰ τὸ ἀναμιγῆναι τὴν ἱερατικὴν καὶ τὴν [80] βασιλικὴν φυλήν, ὅθεν ὁ κύριος καὶ βασιλεὺς [81] καὶ ἀρχιερεὺς εἰς τὰ πρὸς [82] Θεόν. Καὶ οὐκ ἐξέλιπεν [83] ἡ βασιλικὴ φυλὴ μέχρι τῆς [84] Χριστοῦ παρουσίας, οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ καθῆκεν ἔτι ἐπὶ [85] θρόνου Δαυΐδ τὸ σπέρμα [86] Ἰεχονίου· θρόνος [87] γὰρ δηλονότι τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα λέγεται [88]· πάντως γὰρ [89] τῆς ἱστορίας μέμνησθε [90], ὅτι ὑπόφορος μὲν ἦν τῷ Δαυΐδ πᾶσα Ἰουδαία καὶ [91] Ἰδουμαία χώρα, καὶ ἡ Μωαβῖτις,

B καὶ τῆς Συρίας ὅσα τε πρὸς Χωρὸν [92] καὶ πορρωτέρω μέχρι τῆς μέσης τῶν ποταμῶν, καὶ καθ' ἕτερον μέρος ἕως ποταμοῦ Αἰγύπτου. Εἰ [93] οὐδεὶς ἐφάνη ἐπὶ τοσούτου ἀξιώματος [94] τῶν μετ' αὐτὸν [95], πῶς οὐκ ἀληθὴς ὁ τοῦ προφήτου Ἱερεμίου [96] λόγος, ὅτι· « Ἠτιμώθη Ἰεχονίας ὡς σκεῦος οὗ οὐκ ἔστι χρεία », καὶ « Ὅτι ἀπερρίφη αὐτὸς καὶ τὸ σπέρμα αὐτοῦ — καθήμενος [97] ἐπὶ θρόνου Δαυΐδ, ἄρχων ἐν τῷ **204** Ἰούδα; » Οὐδεὶς [98] γὰρ φαίνεται τῆς ἀξίας ταύτης καὶ τῆς δυναστείας [99] ἐπειλημμένος τῶν ἐξ αὐτοῦ [1]. Οὐ μέντοι ἐξέλιπεν ἡ [2] Ἰούδα φυλὴ « ἕως οὗ ἦλθεν ᾧ ἀπέκειτο [3] », ὃς οὐδὲ αὐτὸς ἐκάθισεν [4] ἐπὶ τοῦ σωματικοῦ θρόνου· μεταπεσούσης γὰρ τῆς [5]

Ἰουδαϊκῆς (533) βασιλείας ἐπὶ τὸν [6] τοῦ Ἀσκαλωνίτου Ἀντιπάτρου Ἡρῴδην, καὶ τοὺς ἐκείνου παῖδας,

C οἳ εἰς ἀρχὰς δ' κατενείμαντο τὴν Ἰουδαίαν, ἡγεμονεύοντος μὲν Πιλάτου, τὸ [7] σύμπαν τῆς Ῥωμαϊκῆς [8] κράτος ἔχοντος Τιβερίου Καίσαρος. [9] Ἀλλὰ θρόνον Δαυΐδ λέγει [10] ἐφ' ὃν ὁ Κύριος ἐκάθισεν, τὴν ἀκαθαίρετον καὶ αἰώνιον [11] βασιλείαν· αὐτὸς γάρ ἐστι προσδοκία ἐθνῶν, οὐχὶ τοῦ ἐλαχίστου μέρους τῆς οἰκουμένης. « Ἔσται γάρ, φησὶν [12], ἡ ῥίζα τοῦ Ἰεσσαί, καὶ ὁ ἀνιστάμενος ἄρχειν ἐθνῶν· ἐπ' αὐτῷ ἔθνη ἐλπιοῦσι [13]. » Καί [14]· « Τέθεικά σε εἰς διαθήκην γένους, εἰς φῶς ἐθνῶν. » Καί [15]· « Θήσομαι εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος τὸ σπέρμα αὐτοῦ καὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ ὡς τὰς ἡμέρας τοῦ οὐρανοῦ. » Οὕτως [16] οὖν καὶ βασιλεὺς διέμεινε, [εἰ] καὶ [μὴ] τὰ σκῆπτρα τῆς Ἰουδαίας παρέλαβε, καὶ βασιλεὺς [17] πάσης τῆς γῆς

D ἐστιν ὁ [18] Θεὸς, καὶ ἡ εὐλογία τοῦ Ἰακὼβ ἐβεβαιώθη [19]· « Καὶ ἐνευλογηθήσονται ἐν τῷ σπέρματι αὐτοῦ πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς. » — [20] « Καὶ πάντα τὰ ἔθνη μακαριοῦσι τὸν Χριστόν. » (8) Ἵνα δὲ σαφέστερον γένηται πῶς ἱερατεία ἐμίγη τῇ βασιλείᾳ [21], λέ-

Variæ lectiones et notæ.

[77] ὦ. καὶ πρ. B. [78] τό cod. [79] δὲ ὑπέρ Z. καὶ Σ. cod. [80] καὶ βασιλικήν cod. [81] ἐστι add. B. [82] τόν add. B. [83] μέν add. B. [84] τοῦ add. B. [85] δὲ ἐκάθισεν ἐπί B. [86] τοῦ add. B. [87] σπέρμα Ἰεχονίου θρόνος (θρόνον cod.) δηλονότι τό. [88] λ. τὸ β. ἀ. B. [89] π. δέ B. [90] μέμνησαι B. [91] ἡ add. B. [92] πρόσχωρα B — καὶ τὰ πορρ. B. [93] εἰ οὖν B. [94] τοσούτων ἀξιωμάτων αὐτοῦ cod. [95] μετὰ ταῦτα B. [96] Ἱερ. om. B — Jer. XXII, 28-30. [97] καθημένου cod. [98] ὅτι οὐκέτι καθιεῖται ἐπὶ τοῦ θ. Δ. ἐκ τοῦ σπέρματος Ἰεχονίου οὐδείς B. [99] καὶ τῆς δ. om. B. [1] ἐπ. ἐξ ἀ. B. [2] τοῦ add. B. [3] ἕως ἐὰν ἔλθῃ τὰ ἀποκείμενα αὐτῷ Gen. XLIX, 10. [4] ἐκαθέσθη B. [5] μ. λοιπὸν τῆς B. [6] υἱόν add. B. [7] δέ add. B. [8] ἀρχῆς add. B., om. κρ. [9] Ced. 316,18-317,24. [10] λ. Δ. B. [11] καὶ αἰώνιον om. B. [12] Isa. IX, 10. [13] ἐλπ. τ. γάρ σε B. [14] Isa. XLII, 6. [15] Ps. LXXXVIII, 29. [16] ἕως τὰς ἡ. τῶν ὁ. Οὕτος cod. [17] βασ. ut conjecit Combefis. pro ἱερεύς B. [18] γῆς ὁ B. [19] Gen. XXVI, 14; XXXIII, 14. [20] Ps. LXXVIII, 18. [21] ἡ ἱερατικὴ φυλὴ ἐ. τῇ βασιλικῇ Ced. 317,8-24.

Digitized by Google

ξυμεν οὕτως· Ὁ μὲν Ἰούδας ἐγέννησε τὸν Φαρὲς, ὁ δὲ Φαρὲς Ἐσρὼμ, [ὁ δὲ Ἐσρὼμ] τὸν Ἀρὰμ, ὁ δὲ Ἀρὰμ τὸν Ἀμιναδὰμ, ὁ δὲ Ἀμιναδὰμ τὸν Ναασσὼν, ὁ δὲ Ναασσὼν τὸν Σαλμὼν, ὁ δὲ Σαλμὼν τὸν Βοὸζ, ὁ δὲ Βοὸζ τὸν Ὼβὴδ, ὁ δὲ Ὼβὴδ τὸν Ἰεσσαὶ, ὁ δὲ Ἰεσσαὶ Δαυὶδ τὸν βασιλέα. Ἐπεὶ οὖν ὁ Ναασσὼν υἱὸς ἦν τοῦ Ἀμιναδὰμ, τούτου τὴν ἀδελφὴν [22] γυναῖκα ἠγάγετο ὁ μέγας ἀρχιερεὺς Ἀαρὼν, ἀδελφὸς ὑπάρχων Μωυσέως ἐκ φυλῆς Λευί· καὶ μέντοι καὶ ὁ θεσπέσιος ἱεράρχης Ἰωδαὲ, φυλῆς ὢν τῆς Λευϊτικῆς, **205** ἠγάγετο γυναῖκα τὴν ἀδελφὴν Ὀχοζίου, φυλῆς οὖσαν τοῦ Ἰούδα. Κἀντεῦθεν λοιπὸν ἡ βασιλικὴ φυλὴ συνεμίγη μετὰ τῆς Λευϊτικῆς [23]. Μάλα γε εἰκότως ὁ Κύριος ἐκ Μαρίας, τῆς Παρθένου καὶ κατὰ σάρκα μητρὸς αὐτοῦ, γενεαλογούμενος, οὕτω βασιλεὺς καὶ ἱερεὺς εἰς τὰ πρὸς τὸν Θεὸν, ὡς ἔφην, ἀνθρώποις ἀναδέδεικται καὶ προδήλως κηρύττεται βασιλεὺς αἰώνιος καὶ ἀδιάφθορος [24] (καὶ [25] « τὴν γενεὰν αὐτοῦ, » δηλαδὴ τὴν ἀκατάληπτον καὶ ὑπερούσιον καὶ ἄναρχον τῇ θεότητι, « τίς διηγήσεται ; »)

cer pontifex Joiada e tribu Levi duxit uxorem sororem Ochosiæ e tribu Juda, et exhinc tribus regia commista fuit cum tribu Levi. Recte igitur Dominus e Maria Virgine et secundum carnem matre natus, rex et pontifex, in sacra Dei, ut dixi, hominibus ostenditur et prædicatur rex æternus et immortalis. « Generationem ejus (incomprehensibilem ineffabilemque et Deo coæternam) quis enarrabit? »)

ΙϚ'. *Βασιλεία Ἀρταξέρξου τοῦ Μακρόχειρος.*

[26.27] Εἶτα ἐβασίλευσε Ξέρξης, ὁ Δαρείου υἱὸς ὁ μέγας, ἔτος ἓν [28] καὶ μῆνας ζ'. (2) Μετὰ δὲ τοῦτον ἐβασίλευσε Ἀρταξέρξης ὁ Μακρόχειρ, ἔτη μ'. Εἰκοστῷ δὲ ἔτει τῆς αὐτοῦ βασιλείας Νεεμίας [29] ἀνελθὼν τὴν πόλιν Ἱερουσαλὴμ ἀνίστησι, καθὼς φησιν Ἔσδρας. (3) Ἐφ' οὗ Σοφοκλῆς, καὶ Ἡράκλειτος, καὶ Διονύσιος, καὶ Εὐσέβιος, καὶ Θουκυδίδης, καὶ Εὐριπίδης, καὶ Ἀρίσταρχος, καὶ Ἱπποκράτης ὁ ἰατρὸς, καὶ Παρμενίδης, καὶ Δημοσθένης ἐγνωρίζοντο, καὶ Δημόκριτος ὁ Ἀβδηρίτης, καὶ Σωκράτης ὁ Ἀθηναῖος ἀμφὼ φιλόσοφοι. Οὗτος δὲ ὁ σφαλήσας τοὺς νόμους τῶν Ἑλλήνων θανατοῦται, κώνιον πιὼν ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ.

XCVI. *Regnum Artaxerxis Longimani.*

Deinde regnavit Xerxes Darii magnus filius uno anno et mensibus septem. Post illum regnavit Artaxerxes Longimanus annos quadraginta. Vicesimo anno regni ejus, Nehemias reversus urbem Jerusalem reædificavit, ut ait Esdras. Sub ejusdem regno Sophocles, Heraclitus, Dionysius, et Eusebius, et Thucydides, Euripides, Aristarchus, Hippocrates medicus, Parmenides, et Demosthenes, et Democritus Abderita, et Socrates Atheniensis, ambo philosophi, innotescere cum gloria cœperunt; hic cum Græcorum leges falsi arguisset, ad mortem est damnatus, cicutamque bibit in carcere.

ΙΖ'. *Βασιλεία ἑτέρου Ἀρταξέρξου.*

[30] Μετὰ δὲ Ἀρταξέρξην ἐβασίλευσεν Ἀρταξέρξης ἄλλος καὶ οἱ καθεξῆς ἕως Δαρείου Ἀρσάμου, ὃν ἀνεῖλεν Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδὼν, καὶ τὴν Περσῶν βασιλείαν κατελύσας καὶ πάσης τῆς γῆς κρατήσας, διαιροῦνται τὴν βασιλείαν οἱ παῖδες (54ᵃ) αὐτοῦ, ὡς καὶ πρόσθεν εἴρηται.

XCVII. *Regnum alterius Artaxerxis.*

Post Artaxerxem, de quo supra, regnavit alter Artaxerxes et postea alii usque ad Darium Arsamum, quem dejecit Alexander Macedo, qui destructo Persarum regno, omnis terræ potitus est; et inter pueros ejus divisum est regnum ejus, ut supra dictum est,

[31] (2) Οἱ τοίνυν Περσῶν βασιλεῖς μετὰ Ναβουχοδονόσωρ καὶ τοὺς υἱοὺς [32] αὐτοῦ εἰσιν οἵδε· Δαρεῖος ὁ Ἀστυάγης, ὁ καὶ Ἀρταξέρξης, **206** ἐβασίλευσεν ἔτη ιζ', Κῦρος λβ', Καμβύσης ς', Σμέρδις ὁ μάγος β' [33], Δαρεῖος Ὑστάσπου ἔτη μβ', Ξέρξης, ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ἔτη κα' [34], Ἀρτάβανος μῆνας ζ', Ἀρταξέρξης ὁ Μακρόχειρ μα', Ἀρταξέρξης ὁ Β', ι', Σόγδάνης ιγ' [35], Δαρεῖος ὁ Νόθος ἔτη ιθ', Ἀρταξέρξης ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ Μήμνων, ἔτη μ' — ἐπὶ τούτου κατελύθη ἡ βασιλεία τῶν Ῥωμαίων [36] καὶ διῳκεῖτο ὑπὸ ὑπάτων ἕως Ἰουλλίου — Ἀρταξέρξης, ὁ καὶ Ὦχος, ἔτη κζ', Ἄρσης Ὤχου [37] ἔτη δ', Δαρεῖος ὁ Ἀρσάμου ἔτη ς' [38], ὃν Ἀλέξανδρος ἀνελὼν, ὡς ἔφην, καθεῖλε [39] τὴν βασιλείαν Περσῶν, διαρκέσασαν ἔτεσιν σμζ' [40]. (3) Ἐφ'

Reges Persarum post Nabuchodonosor et filios ejus hi sunt: Darius Astyages, Artaxerxes etiam dictus, regnavit decem et septem annis; Cyrus viginti duobus; Cambyses sex; Smerdes magus, duobus; Darius Hystaspis, quadraginta et duobus; Xerxes filius ejus uno et viginti annis; Artabanus septem mensibus; Artaxerxes Longimanus, quadraginta et uno; Artaxerxes Secundus annis decem: Sogdanes, tredecim; Darius Nothus, undeviginti annis; Artaxerxes Memno, filius ejus, quadraginta. Quo regnante desiit regia potestas apud Romanos et respublica a consulibus administrata est usque ad Julium; Artaxerxes Ochus regnavit septem et viginti annos; Arses Ochi filius, quatuor; Darius

Variæ lectiones et notæ.

[22] ἀδ. Ἐλισάβετ cod. [23] μετὰ τῆ Λευϊτικῆ cod. [24] βασιλεὺς αἰώνιος καὶ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ· ἡ βασιλεία γὰρ αὐτοῦ βασιλεία αἰώνιος καὶ ἀδ. cod. [25] Isa. LIII, 8. [26.27] 488 (4716) [28] ἔτη κ'. Ἀρτάβανος μῆνα, ζ' Ced. 244,12-253,4, sed Eus.: Ἀρταβ. μ. ζ'. Ἀρταξ. ὁ μ'. ἔτη μ'. [29] 469 (4737) Ced. 253,5-20. Deest rubrica in codice; βασιλεία Ἀλεξάνδρου? [30] 409 (4795) Ced. 256,19-24. [31] Ced. 251,18: 252,7; 256, 19. [32] τῶν υἱῶν cod. [33] β' a secunda manu cod. [34] ἔτος ογ' μ'. ϛα' cod. a sec. m. priori erasa, sed ἔτη κ' Ἀρταβάνος μῆνας ζ' Eusebius II, 209, Lco 47,17 et Ced. [35] Σογδιανὸς μῆνας ζ' Eus. Sync. [36] βασ. Ῥωμ. cod. [37] ὁ καὶ Ὀχοὸς, ἔτη κζ', Ἀρσιοχοῦ cod. — κϛ, Ced. Eus. κβ' Leo. — β' Ced. — Ναρσῆς ἔτη δ' Leo, Ἀρσιοχοῦ ἔτη δ' Eus. [38] ις' ὃν cod. [39] καθελὼν Eus. [40] σ secunda manu; τ' Ced. Leo, σλε' Eus.

Digitized by Google

filius Arsami sex annis, quem devicit Alexander, ut dixi. Idem rex Macedo evertit regnum Persarum quod ducentis septem et quadraginta annis steterat. Alexandro regnante, Plato Aristotelesque philosophi, et Speusippus et Xenocrates et Philistio (Eusebius) florebant. Hæc de regno Persarum. Quæ prius aggressi eramus, nunc jam sermone persequimur.

A οὗ καὶ Πλάτων καὶ Ἀριστοτέλης οἱ φιλόσοφοι ἠκμαζον, καὶ Σπεύσιππος, καὶ Ξενοκράτης, καὶ Φιλιστίων (Εὐσέβειος) [41]. Καὶ ταῦτα μὲν ἐπὶ τοσοῦτον, τῆς δὲ προτέρας ἀκολουθίας, ὡς ὑπεσχόμεθα, πάλιν ἀψώμεθα.

Imperium divisum est inter filios et optimates Alexandri : Ptolemæus Lagi senior in Ægypto regnavit, et deinde decem Ptolemæi usque ad Cleopatram, Dionysii filiam. Totius Asiæ Antigonus potitus est. In Syria vero et Babylonia et Palæstina regnavit Seleucus Nicanor, qui duas ædificavit urbes in partibus Ciliciæ et in Syria, unam Seleuciam, alteram Antiochiam, tertiamque Laodiceam ex nomine suo, nomineque filii ac filiæ suæ. Eo imperante Rhodii maris domini in insula exstruxere æream statuam Solis, quæ magnitudinis causa Colossus vocata est, ex quo ipsi Colossenses appellati fuerunt.

[42] (4) Οἱ οὖν παῖδες καὶ οἱ μεγιστᾶνες Ἀλεξάνδρου τὴν βασιλείαν αὐτοῦ διελόμενοι, τῆς μὲν Αἰγύπτου Πτολεμαῖος ἐβασίλευσε, ὁ Λάγου ὁ πρεσβύτης, καὶ οἱ καθ' ἑξῆς Πτολεμαῖοι δέκα ἕως Κλεωπάτρας, θυγατρὸς Διονυσίου. [43] (5) Τῆς δὲ Ἀσίας πάσης Ἀντίγονος ἐκράτησε, τῆς δὲ Συρίας καὶ Βαβυλωνίας καὶ Παλαιστίνης Σέλευκος ἐβασίλευσεν ὁ Νικάνωρ, ὃς πόλεις β' [44] κτίσας, εἰς τὰ μέρη Κιλικίας καὶ ἄλλην ἐν Συρίᾳ, τὴν μὲν Σελεύκειαν ἐκάλεσε, τὴν δὲ Ἀντιόχειαν, τὴν δὲ Λαοδίκειαν, εἰς τὸ ἑαυτοῦ ὄνομα καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ Λαοδικείας. [45] Ἐφ' οὗ Ῥόδιοι θαλασσοκρατήσαντες ἀνέστησαν ἐν τῇ νήσῳ χαλκοῦν ἀνδριάντα τοῦ Ἡλίου, ὃν διὰ τὸ μέγεθος ἐκάλεσαν Κολοσσὸν, ἀφ' οὗ καὶ αὐτοὶ Κολοσσεῖς ὠνομάσθησαν.

Post Seleucum regnavit Antiochus filius ejus et quinque alii. Deinde regnum suscepit Antiochus Epiphanes, Seleuci Philopatoris filius; cujus sub imperio iterum capta est Jerusalem, Machabæi cruciati sunt et templum pollutum est. De urbe iterum expugnata sic scribitur : « Et factum est postquam percussit Alexander Philippi Macedo Darium regem Persarum et Medorum : regnavit ejus loco, et fecit prælia multa, et expugnavit loca fortissima, et interfecit reges multos, toparchas, duces exercituum, satrapas, tyrannos : et pertransiit usque ad fines terræ : et accepit spolia innumera, nemine resistente. Et congregavit virtutem et exercitum fortem nimis, et exaltatum est cor ejus : et subegit regiones gentium et tyrannos ; et facti sunt illi in tributum. Et post hæc decidit in lectum et cognovit quia morereturⁱ. Et vocavit pueros nobiles qui secum erant nutriti a juventute et distribuit illis regnum suum. Et regnavit Alexander annis duodecim, et mortuus est. Et obtinuerunt filii ejus regnum unusquisque in loco suo : et imposuerunt filii sibi diademata et multiplicata sunt mala in terra. Et exiit ex eis radix peccatrix. »

[46] (6) Μετὰ δὲ Σέλευκον ἐβασίλευσεν Ἀντίοχος ὁ υἱὸς αὐτοῦ, καὶ ἄλλοι ε' · εἶτα ἐβασίλευσεν Ἀντίοχος ὁ Ἐπιφανὴς, υἱὸς Σελεύκου τοῦ Φιλοπάτορος, ὑφ' οὗ γέγονεν ἡ β' ἅλωσις τῆς Ἱερουσαλήμ · καὶ τὰ κατὰ τῶν Μακκαβαίων ἐπράχθη καὶ τὸ ἱερὸν ἐμολύνθη. **207** (7) Περὶ ἧς ἁλώσεως οὕτω πως γέγραπται [47] · « Καὶ ἐγένετο μετὰ τὸ ὑποτάξαι Ἀλέξανδρον τὸν Φιλίππου τὸν Μακεδόνα, Δαρεῖον [48] βασιλέα τῶν Περσῶν καὶ Μήδων, καὶ βασιλεῦσαι ἀντ' αὐτοῦ, καὶ πολλοὺς ποιῆσαι πολέμους, καὶ κρατῆσαι ὀχυρώματα μεγάλα, καὶ σφάξαι βασιλεῖς πολλοὺς, τοπάρχας τε καὶ στρατηγοὺς, καὶ σατράπας, καὶ τυράννους, καὶ φθάσαι ἕως ἄκρων τῆς γῆς, καὶ πλοῦτον ἄπειρον συλλέξαι, μηδενὸς ἀνθεστηκότος, ὑψώθη ἡ καρδία αὐτοῦ σφόδρα, καὶ ἦρξε χωρῶν, ἐθνῶν καὶ τυράννων, καὶ ἐγένοντο αὐτῷ εἰς φόρον. Καὶ μετὰ ταῦτα πεσὼν ἐπὶ τὴν κλίνην αὐτοῦ καὶ γνοὺς ὅτι ἀποθνήσκει, προσεκαλέσατο τοὺς ἐνδόξους καὶ συνεκτρόφους αὐτοῦ · καὶ διελὼν αὐτοῖς τὴν βασιλείαν ἀπέθανε, βασιλεύσας ἔτη ιβ'. Καὶ ἐπεκράτησαν οἱ παῖδες αὐτοῦ ἕκαστος ἐν τῷ τόπῳ αὐτοῦ. Καὶ περιθέμενοι οἱ παῖδες αὐτοῦ ἕκαστος διαδήματα καὶ βασιλεύσαντες ἐπλήθυναν τὰ κακὰ, ἀφ' ὧν (54b) ἐξῆλθε ῥίζα ἁμαρτωλός. »

XCVIII. *Regnum Antiochi Philometoris filii.*

Antiochus Epiphanes filius Seleuci Philometoris princeps fuit terribilis, prædo, et multis latrociniis rapinisque celebratus, et congessit auri argentique copiam immensam. Præterea vero licentia insolenti, libidinisque impetu raptus, mimis sese miscebat impudenter coram omni populo et in mulieres insaniebat. Cum ruens imperium videret,

ιΗ'. *Βασιλεία Ἀντιόχου τοῦ Φιλομήτορος.*

[49] Ἀντίοχος [50] ὁ Ἐπιφανὴς, υἱὸς Σελεύκου τοῦ Φιλομήτορος, ὃς ὑπάρχων δεινὸς ἀνὴρ, καὶ πλεονέκτης, καὶ πολλὰς ἁρπαγὰς καὶ ληλασίας ποιήσας, συνήγαγεν ἀργύριον καὶ χρυσίον, πλῆθος ἀμύθητον · καὶ πρὸς τούτῳ ἐκ πολλῆς ἀκολασίας καὶ οἰστρηλασίας εἰς τοὺς μίμους ἑαυτὸν καθεὶς ἐν ὄψει πάντων ἀναιδῶς ταῖς γυναιξὶν ἐπεμαίνετο, ᾧ καὶ κατὰ [51]

Variæ lectiones et notæ.

[41] Ἐφ' — Εὐσέβιος om. Slav.; de Philistione apud Eus. nihil est. [42] 321 (4876) — Ced. 272, 21, 284,19 285,1. [43] 312 (4889). [44] γ' ? Ced. 38.1 ; 292,11 ; 339,6-9 ex Eusebio. [45] Ced. 755.10-16. [46] Ced. 285,1-7. [47] I Macc. 1, 1-10. [48] Δ. τὸν β. Π. cod. [49] 174 (5026) I Macc. 1, 10-24. Ced. 285, 7-13. [50] Ἀντιόχου I Macc. 1, 10. [51] ὃς κατὰ Ced.

Digitized by Google

πρόσωπον τῆς βασιλείας χωρούσης, κρατῆσαι τῆς Αἰγύπτου προσώρμησεν, ὅπως μίαν βασιλείαν ποιῇ [52], τήν τε Ἀντιόχειαν καὶ τὴν Αἴγυπτον [53]. (2) Καὶ δὴ καταλαβὼν τὴν Αἴγυπτον ἐν ὄχλῳ βαρεῖ, καὶ [54] ἅρμασι, καὶ ἐλέφασι, καὶ στόλῳ μεγάλῳ, συνάπτει μάχην πρὸς Πτολεμαῖον, βασιλέα Αἰγύπτου, καὶ, τρέψας [55] αὐτὸν, κατεκράτησε τὰς Αἰγύπτου πόλεις καὶ πάσας ἐσκύλευσε.

A Ægyptum sibi ditione eam subjiciendi causa invasit, ut unum imperium ex Antiochia et Ægypto componeret. Ægyptum igitur magnis cum copiis, curribus, elephantis peditibusque innumeris et magna classe invasit pugnamque adversus Ptolemæum regem Ægypti committit; quo devicto fugatoque, Ægypto potitus est et cunctas urbes vastavit.

ϙθ'. *Περὶ τῆς β' ἁλώσεως τῆς Ἱερουσαλήμ.*

208 [56] Τῆς δὲ ἁγίας πόλεως κατοικουμένης μετὰ πάσης εἰρήνης, διὰ τὴν τοῦ ἀρχιερέως Ὀνίου μισοπονηρίαν τε καὶ εὐσέβειαν, [57] « συνέβη καθ' ὅλην [58] τὴν πόλιν σχεδὸν ἐφ' ἡμέραις μ' φαίνεσθαι διὰ τοῦ ἀέρος [59] ἱππεῖς τρέχοντας ἐν ὅπλοις [60], (καὶ) διαχρύσους στολὰς ἔχοντας, καὶ προσβολὰς (ἐξ) ἑκατέρων B γινομένας, καὶ ὅπλων κινήσεις, καὶ χρυσέων κόσμων ἐκλάμψεις, παντοίοις εἴδεσιν ἀμφιάσεων τεθωρακισμένους· διὸ πάντες ἠξίουν ἐπ' ἀγαθῷ γενέσθαι τὴν ἐπιφάνειαν, » ἥτις καὶ προεδήλου τὴν πονηρὰν ἔφοδον Ἀντιόχου. (2) Τέλος δὲ [61] « ἀναζεύξας μετὰ νίκης πολλῆς καὶ τεθηριωμένος τὴν ψυχὴν (ἐξ ἄκρας ἀπονοίας τε καὶ ἀλαζονείας) παρέλαβε τὴν πόλιν δορυάλωτον. Εἶτα προστάξας [62] τοὺς στρατιώτας ἀφειδῶς τύπτειν [63] τοὺς παρατυγχάνοντας, ἀνῃρέθησαν μυριάδες ιη' [64]. Κατατολμήσας οὖν καὶ εἰς τὸν ἁγιασμὸν [65] εἰσελθὼν ἐν ὑπερηφανίᾳ πολλῇ, καὶ στήσας βωμὸν καὶ [66] « εἴδωλον, βδέλυγμα ἐρημώσεως, » καὶ τὸν ναὸν μιάνας δι' ἀκαθάρτων θυσιῶν, ἱερὸν Διὸς Ὀλυμπίου προσηγόρευσεν [67].

XCIX. *De secundo excidio Jerusalem.*

Postquam urbs sancta multa pace gavisa esset propter odium mali et pietatem Oniæ sacerdotum principis, « contigit per universam Jerosolymarum civitatem videri diebus quadraginta per aera equites discurrentes, auratas stolas habentes et hastis quasi cohortes armatos, et scutorum motus, et aureorum armorum splendorem, omnisque generis loricarum. Quapropter omnes rogabant in bonum monstra converti. » Quæ omnia miseram Antiochi invasionem præmonstrabant. Postremo, multis exsultans victoriis, animo iratus ob superbiam jactantiamque civitatem expugnavit. Deinde jussit militibus interficere, nec parcere occursantibus. Erant autem octodecim millia interfecti. Ausus est etiam intrare templum magna cum superbia et posuit altare et simulacrum « abominationem desolationis, » templumque impuris sacrificiis pollutum Jovi Olympio sacravit.

C

Γ'. *Περὶ Ἐλεάζαρ καὶ τῶν ζ' παίδων τῶν Μακκαβαίων καὶ τῆς αὐτῶν μητρός* [68].

Οὗτος ἐφ' ὑψηλοῦ τόπου καθίσας (τῶν στρατευμάτων αὐτῷ παρεστηκότων κύκλοθεν ἐνόπλων) ἐκέλευσε τοῖς δορυφόροις ἕνα ἕκαστον Ἑβραῖον ἐπισπᾶσθαι καὶ κρεῶν χοιρείων καὶ εἰδωλοθύτων ἀναγκάζειν ἀπογεύεσθαι· εἰ δέ τινες μὴ θέλοιεν (μιαροφαγῆσαι), τούτους (τροχισθέντας) [69] ἀναιρεῖσθαι. [70] (2) Πολλῶν δὲ συναρπασθέντων, ἐξ ὧν « Ἐλεάζαρ τις, τῶν πρωτευόντων Γραμματέων, ἀνὴρ ἤδη προβεβηκὼς τὴν ἡλικίαν, ἠναγκάζετο μιαροφαγῆσαι. Ὁ δὲ τὸν μετ' **209** εὐκλείας θάνατον μᾶλλον ἢ τὸν κατὰ τοῦ μύσους βίον ἀναδεξάμενος, αὐθαιρέτως πρὸς τύμπανον ἤγετο [71]· καὶ οὕτως μετὰ πολλῶν πρῶτον [72] αἰκισμῶν καὶ μαστίγων ὑπαλλάξας τὸν βίον, οὐ μόνον D τοῖς νέοις, ἀλλὰ καὶ τοῖς προβεβηκόσι τὸν ἑαυτοῦ θάνατον ὑπόδειγμα γενναιότητος, μνημόσυνον ἀρετῆς κατέλιπε [73] ταῦτα. »

[74] (3) Μεθ' ὃν καὶ ἄλλοι τινὲς ζ' ἀδελφοὶ σὺν τῇ μητρὶ ἑαυτῶν διαφόρως [75] βασανισθέντες τὸν τοῦ

C. *De Eleazaro septemque pueris Machabæis et eorum matre.*

Rex excelso in loco sedens (circumstantibus armatis militibus) jussit lancea armatos custodes comprehendere unumquemque Hebræorum et cogere ad carnem porcinam idolis oblatam manducandam, et si qui impura hæc edere negarent, hos rotæ supplicio interficere. Multi sunt comprehensi, quos inter erat « Eleazarus unus de primoribus scribarum, vir ætate provectus.... compellebatur carnem porcinam manducare. Sed ille gloriosam mortem magis quam odibilem vitam complectens, læto animo ad supplicium processit. Et quidem post multos cruciatus plagasque vita discessit, non solum juvenibus, sed et universæ genti memoriam mortis suæ ad exemplum fortitudinis et virtutis derelinquens. »

Post illum quidam alii septem fratres cum matre sua, variis affecti suppliciis, martyrii pariter

Variæ lectiones et notæ.

[52] ἐβουλήθη μ. β. ποιῆσαι Ced. [53] Ced. 285,13-17 καὶ δὴ τὴν Ἀ. κ. [54] ἐν add. Ced. 26. σ. πόλεμον Ced. [55] Ἀ. ὃν καὶ τρ. Ced. — ἐν Αἰγύπτῳ Ced. [56] 166 (5034) Ced. 285,18 286,2. [57] II Macc. v, 2-4. [58] καθ' ὅλην cod. II Macc. [59] δι' αὐτοῦ μέρος codex. [60] ἐνόπλους Ced. [61] III Macc. v, 11-15, Ced. 286,2-7. Ἀν. γὰρ μ. ν. [62] προστάξαντος Ced. [63] κόπτειν Ced. [64] η' μ. II Macc. v, 14, χιλιάδες ρπ' Ced. [65] τὸ ἁγίασμα Ced. [66] I Macc. i, 51. [67] προσαγορεύσας καὶ ἐφ' Ced. 286,8-10. [68] Hæc rubrica in codice deest, sed legitur ad § 3 : τὰ κατὰ τῶν Μ. — 23 ἀπ. ἀν. Ced. [69] τυμπανισθέντας ? [70] Cod. 286,11-17, 25; II Macc. vi, 18-31. [71] προσηγ. Ced. [72] πρότερον Ced. [73] γ. καὶ ἀ. κατ. Ced. [74] II Macc. vii, Ced. 286,18. μετὰ μητρὸς διαφ. βασ. τὸν τοῦ μ. στ. ἐνδόξως ἀν. [75] γάρ add. cod.

Digitized by Google

coronam sunt assecuti. De quibus loquitur sanctus Gregorius. Sic conclusit sacerdotium suum divus Eleazarus qui doctus erat et docuerat cœlestia, nec externa aliena aspersione, sed suo sanguine Israel sanctificavit, et morte ultimum mysterium confecit. Ita pueri nedum voluptatibus servirent, libidinibus domitis, corpus purificavere et ad vitam nullo dolori obnoxiam transiere. Sic pereuntes filios multos vidit mater, quæ, ut dixit quidam, illis viventibus gloriabatur, moriens secum in mortem illos induxit et, quos mundo genuerat, Deo obtulit. Attonitus ipse Antiochus in admirationem minas commutavit. Probe sciunt enim mirari virtutem et bellatores quando recedente ira statum rerum examinant ac deinde ab agendo desistunt. His omnibus rex pudore affectus et majore incensus ira sacra vasa cepit, auri argentique vim immensam congessit, et urbe vastata pecudibusque occisis, omnia cæde complevit et multa minatus Antiochiam reversus est, magno dolore affectos filios Israel relinquens. Duobus annis elapsis, cum Persis bella gessit, præfectumque misit in urbes Judææ, qui vectigalia exigeret. Hic magna cum hominum copia advenit pacemque simulans civitatem Jerusalem dolo ingressus est; et magna clade Judæos affecit, mœnia evertit, urbemque totam dejecit, diruitque; templum impuris nefandisque sacrificiis implevit, et negantes simulacra gentium edire prohibitasque carnes edere Judæos indiscriminatim occidit. Innumeros igitur viros, mulieres puerosque magnis sævisque cruciatibus affectos interfecit, et multos captivos secum abduxit, relicto principe qui cæteros Judæos vexaret.

μαρτυρίου στέφανον ὡσαύτως ἀνεδήσαντο (δ). Περὶ ὧν ὁ μέγας Γρηγόριός φησιν· « Οὕτως ἀπέλαυσε τῆς ἱερωσύνης ὁ θεῖος Ἐλεάζαρ μυηθεὶς καὶ μυήσας τὰ ἐπουράνια καὶ οὐ τοῖς ἔξωθεν ραντισμοῖς τὸν Ἰσραὴλ ἁγιάσας, ἀλλ' οἰκείοις αἵμασι, καὶ ποιήσας τὴν τελευτὴν τελευταῖον μυστήριον. Οὕτω καὶ οἱ νέοι παῖδες οὐχ ἡδοναῖς δουλεύσαντες, ἀλλὰ τῶν παθῶν κυριεύσαντες καὶ τὸ σῶμα (55ª) καθαγνίσαντες, πρὸς τὴν ἀπαθῆ ζωὴν μετέστησαν. » — « Οὕτως ἀπέλαυσε τῆς πολυτεκνίας ἡ μήτηρ, ὥς φησί τις, οὕτως καὶ ζῶσιν ἐκαλλωπίσατο, καὶ ἀπελθοῦσα συνανεπαύσατο καὶ οὓς ἐγέννησε κόσμῳ, θεῷ παραστήσασα. Ἠγάσθη δὲ καὶ Ἀντίοχος οὕτω μεταβαλὼν εἰς θαῦμα τὴν ἀπειλήν. Ἴσασι γὰρ θαυμάζειν ἀρετὴν ἀνδρῶν καὶ πολέμιοι, ὅταν, τοῦ θυμοῦ λήξαντος, ἐφ' ἑαυτῆς ἡ πρᾶξις δοκιμάζηται, ὥστε καὶ ἀπῆλθεν ἄπρακτος καὶ ἀπληροφόρητος. » [76] (5) Ὑφ' ὧν (τοίνυν) ὁ τύραννος καταισχυνθεὶς καὶ μᾶλλον ἐκμανεὶς (καὶ) τὰ ἱερὰ σκεύη πάντα [77] λαβών, χρυσόν τε καὶ ἄργυρον ἄπειρον καὶ πᾶσαν τὴν πόλιν λαφυραγωγήσας καὶ τὰ κτήνη κρεουργήσας καὶ πολλὴν φονοκτονίαν ποιήσας καὶ μεγαλορρημονήσας, ἀνεχώρησεν εἰς Ἀντιόχειαν (μέγα πένθος καταλείψας τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ). — Καὶ μετὰ β' ἔτη κατὰ Περσῶν ἐπιστρατεύσας, ἀπέστειλεν ἄρχοντα [78] φορολογῆσαι τὰς πόλεις Ἱερουσαλήμ, ὃς παραγενόμενος μετὰ πολλῆς δυνάμεως καὶ λαλήσας εἰρηνικοὺς λόγους, μετὰ δόλου πρὸς τὴν πόλιν Ἱερουσαλὴμ [79] εἰσελθὼν ἐπάταξεν αὐτοὺς [80] πληγῇ μεγάλῃ, καὶ καθελὼν τὰ τείχη, πᾶσαν (αὐτὴν) ἐνέπρησε **210** (καὶ κατέστρεψε), καὶ τὸ μὲν ἱερὸν (ἀσωτίαις καὶ) μιαραῖς θυσίαις ἀνεπλήρωσεν [81], τοὺς δὲ μὴ προσαιρουμένους τῶν Ἰουδαίων μεταβαίνειν εἰς τὰ Ἑλληνικὰ [82] καὶ τῶν ἀθεμίτων ἀπογεύεσθαι, ἀφειδῶς κατέκτεινεν. Πολλοὺς οὖν (ἄνδρας καὶ γυναῖκας καὶ παῖδας μετὰ πολλῶν καὶ χαλεπῶν κολάσεων) ἀνελὼν (καὶ ἄλλους αἰχμαλωτεύσας) ἀπῆλθε, ἄρχοντα καταλιπὼν εἰς τὸ βασανίζειν τοὺς Ἰουδαίους.

CI. *De sacerdote Mathathia.*

Mathathias quidam sacerdos cui quinque erant filii, inter quos Judas Maccabæus, zelo raptus adoritur præfectum; quo interfecto, congregat omnes suos et dejicit omnia impura gentium altaria, occiditque legum paternarum desertores. Cum tumultuatim e Persarum regno victus rediret Antiochus, defecit animo atque proceribus dixit: « Recessit somnus ab oculis meis, et concidi, et ægroto præ sollicitudine. Nunc vero reminiscor malorum quæ feci in Jerusalem... cognovi quia propterea invenerunt me mala ista: et ecce pereo in terra aliena. » Et jussit suum aurigam nulla interposita mora cursum accelerare; nam vehementer judicii cœlestis pœnam sen-

PA'. *Περὶ τοῦ Ματθαθίου ἱερέως* [83].

[84] Ματθίας δέ τις ἱερεύς, ἔχων υἱοὺς ε', ἀφ' ὧν Ἰούδας ὁ Μακκαβαῖος ἐτύγχανεν, ζήλου πλησθεὶς καὶ ὁρμήσας κατὰ τοῦ ἄρχοντος, ἀνεῖλεν αὐτὸν καὶ συναγαγὼν ἅπαντας τοὺς περὶ αὐτὸν, ἐπέρχεται καὶ κατασκάπτει τοὺς ἀκαθάρτους βωμοὺς τῶν Ἑλλήνων, καὶ τοὺς ἀποστατοῦντας [85] τοῦ νόμου ἀναιρεῖ [86]. (2) Ὁ δέ γε Ἀντίοχος ἀκόσμως τε καὶ ἠττημένος ἐκ τῶν [87] κατὰ Περσίδος τόπων τὴν ἀνάζευξιν ποιούμενος, (καὶ) ἐκ πολλῆς ἀθυμίας ἀρρωστήσας ἔφη πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ [88] μεγιστᾶνας· « Ἀφίσταται [ὁ] ὕπνος ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου, καὶ συμπέπτωκα [89] ἀπὸ τῆς μερίμνης. — νῦν οὖν μνήσκομαι [90] τῶν κακῶν ὧν ἐποίησα ἐν Ἱερουσαλήμ· — ἔγνων [91], ὅτι χάριν τούτων εὗρον [92] τὰ κακὰ ταῦτα. Ἰδοὺ ἀπόλ-

Variæ lectiones et notæ.

[76] Ced. 286 20-287,8. [77] π. σκ. Ced. [78] ἄρχοντας cod. a prima m., sed cf. I Macc. I, 29. τὰς πόλεις cod. [79] καὶ add. Ced. [80] αὐτοῖς πλὴγ. μεγαλ. cod. αὐτὴν πλ. μ. Ced. ut I Macc. I, 30. [81] μιαρῶν θυσιῶν ἐνέπλησε Ced. [82] Ἑλληνίσαι ἀφ'. Ced. [83] Rubrica in codice deest. [84] 162 (5035) — Ced. 287,9-13; I Macc. II, V. [85] ἀποστάντες Ced. [86] I Macc. VI, 10-13; Ced. 287, 13-19. [87] ἐκ τῆς Π. τὴν ὑποστροφήν. [88] οἰκείους ἑαυτοῦ Ced. [89] τῇ καρδίᾳ I Macc. [90] νῦν δὲ μιμνήσκομαι I Macc. [91] οὖν add. Macc. [92] με add. I Macch.

Digitized by Google

λομαι ἐν γῇ ἀλλοτρίᾳ. › [94] (3) Καὶ [95] συνεταξε τὸν ἁρματηλάτην αὐτοῦ ἀνενδότως ἐλαύνοντα κατανύειν τὴν πορείαν, ἐπαισθανόμενος ἐναργῶς τῆς ἄνωθεν κρίσεως τὴν τιμωρίαν· συνέσχε γὰρ αὐτὸν ἀνήκεστος ἀλγηδὼν τὰ σπλάγχνα καὶ πικραὶ τῶν ἔνδον βάσανοι. Συνέβη δὲ καὶ πεσεῖν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ἅρματος ῥοίζῳ φερόμενον καὶ δυσχερεῖ πτώματι περιπεσόντα, παντὸς τοῦ σώματος ἀποστρεβλοῦσθαι τὰ μέλη. Ἡ δὲ νόσος τοσοῦτον ἐπέτεινεν, ὥστε καὶ σκώληκας ἐκβρύσαι, καὶ ἐν ὀδύναις μεγίσταις καταπίπτειν αὐτοῦ τὰς σάρκας, καὶ μέντοι καὶ ὑπὸ τῆς δυσωδίας τοῦ ἀθλίου αὐτοῦ καὶ δυστήνου σώματος πᾶν τὸ στράτευμα **211** βαρύνεσθαι μεγάλως, καὶ ὁ πολλὰ μεγαλαυχήσας καὶ πάνδεινα πράξας, οὕτως αἰσχίστῳ μόρῳ τὸν [95] βίον ἐπὶ ξένης καταστρέφειν. (Καὶ ἐνταῦθα μὲν ἐνδίκως ὁ ἄδικος κατε[τε]τιμώρητο, θανὼν δὲ οἰκτρῶς ἐκεῖθεν (55[b]) μᾶλλον αἰωνίως κολάζεται.)

A tiebat, et tenebatur acerbis viscerum doloribus et interius amaris cruciatibus torquebatur. Factum est autem ut e curru velociter ruenti caderet et hoc infelici casu omnia ejus membra contunderentur. Adeo autem invaluit morbus, ut ex ejus interioribus vermes prodirent, et cum maximis doloribus frustatim deciderent carnes ejus. Præterea odore fœtido quem hujus infelicis corpus ægrum emittebat, omnis exercitus multa incommoda patiebatur. Sic qui se tam superbum et adeo formidandum ostentaverat, ignominiosissima morte in terra aliena periit. Sic princeps injustus justas pœnas solvit et post indecoram mortem majores etiam in æternum dat.

PB'. *Βασιλεία Ἀντιόχου τοῦ Εὐπάτορος.*

B

CII. *Regnum Antiochi Eupatoris.*

[96] Μετὰ δὲ Ἀντίοχον ἐβασίλευσεν Ἀντίοχος ὁ Εὐπάτωρ, υἱὸς αὐτοῦ, ἐφ' οὗ Ἰούδας [97] ὁ Μακκαβαῖος τοὺς φρουράρχους Ἀντιοχείας τροπωσάμενος, ἐπέρχεται [98] αὐτῷ Ἀντίοχος μετὰ χιλιάδων ἱππέων κ' καὶ πεζῶν χιλιάδων ρ', ἁρμάτων τ', ἐλεφάντων νε' γεγυμνασμένων [99] πρὸς πόλεμον· καὶ διελὼν τοὺς ἐλέφαντας εἰς φάλαγγας, παρέστησε ἑκάστῳ ἐλέφαντι χιλίους ἄνδρας τεθωρακισμένους ἐν ἁλυσιδωτοῖς, καὶ περικεφαλαῖαι χαλκαῖ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ ἱππεῖς ἐκλεκτοὶ φ' διατεταγμένοι [1] ἑκάστῳ θηρίῳ διὰ μηχανῆς, καὶ ἐφ' ἑκάστῳ ἄνδρες δυνάμεως ἔνοπλοι λβ'. Ὡς δὲ κατέλαμπεν ὁ ἥλιος ἐπὶ τὰς χρυσᾶς ἀσπίδας καὶ ἅρματα, ἔστιλβε τὰ ὄρη ἀπ' [2] αὐτῶν (καὶ κατηύγαζον ὡς λαμπάδες πυρός. Κάντεῦθεν ἐσαλεύοντο πάντες οἱ ὁρῶντες καὶ ἀκούοντες τὴν φωνὴν τοῦ πλήθους καὶ τὸν συγκρουσμὸν τῶν ἁρμάτων)· ἦν γὰρ ἡ παρεμβολὴ μεγάλη, ἰσχυρὰ λίαν (καὶ ὁ λαὸς ἐπίμικτος, ἄπειρος, ἔνοπλος). [3] (2) Καὶ ὡς ἐπέτεινεν ἡ μάχη, θεασάμενος Ἐλεάζαρ, ὁ ἀδελφὸς Ἰούδα, πεπυρωμένους τοὺς ἐλέφαντας καὶ τοξότας ἐπ' αὐτῶν φερομένους, ἕνα δὲ ἰδὼν ὑψηλότερον τῶν ἄλλων, βασιλικοῖς θώραξι καθωπλισμένον, καὶ νομίσας ἐπ' αὐτὸν φέρεσθαι τὸν βασιλέα, ἐκπηδήσας τῆς παρατάξεως, ἐπιπλέκεται τῷ τῶν πολεμίων ἀθροίσματι, καὶ πολλοὺς ἀποκτείνας τῶν περὶ τὸν ἐλέφαντα, ὑποκάτωθεν αὐτοῦ ὑπέδυ· καὶ πατάξας εἰς τὴν γαστέρα τὸν ἐλέφαντα, πέπτωκεν εὐθὺς τὸ θηρίον ἐπάνω αὐτοῦ καὶ τοῦτον συνέτριψεν, ὅπερ Ἰούδας θεασάμενος καὶ κραταιότερον τὸν πόλεμον αἰσθόμενος, εἰς Ἱερουσαλὴμ ἔφυγε.

C

Antiocho mortuo, regnavit Antiochus Eupator, filius ejus, sub cujus imperio Judas Maccabæus duces Antiochenos fudit. Tunc adversus eum processit Antiochus cum viginti equitum millibus, centum millibus peditum, trecentis curribus et elephantis quinquaginta quinque doctis ad prælia. « Et per legiones elephantos divisit, et astiterunt singulis elephantis mille viri in loricis squamatis, et galeæ æreæ in capitibus eorum, et quingenti equites, instructi unicuique bestiæ electi erant, et super singulas fortes viri triginta duo. Et ut refulsit sol in clypeos aureos et currus, resplenduerunt montes ab eis et refulserunt sicut lampades ignis; omnesque, visa copiarum multitudine et curruum audito sonitu obstupuerunt. Erat enim exercitus magnus valde et fortis, » et populus commistus, innumerus, armatus. Inito prælio vidit Eleazar, frater Judæ Machabæi, excitatos elephantos sagittariosque ipsis insidentes, unum autem majorem aliis, « loricatum loricis regis, et visum est ei quod super eo esset rex; » tunc ordine exsiliit, audacter ad eam cucurrit in medio legionis, multisque elephantum circumdantibus occisis, ivit sub pedes ejus et in ventre illum percussit; et cecidit in terram super ipsum bellua, et mortuus est illic. Quo viso Judas animadvertens cruentius fieri prælium in Jerusalem aufugit.

212 [4] (3) Καὶ ἐπιδιώξας Ἀντίοχος ἐπολιόρκει ταύτην· εἶτα λόγους εἰρηνικοὺς μεθ' ὅρκων ποιησάμενος, δέχεται αὐτὸν Ἰούδας ἔνδον τῆς πόλεως. Ὁ δὲ εἰσελθών, καὶ τῶν ὅρκων παρασπονδήσας καὶ τὸ τεῖχος τέλειον καταστρέψας, καὶ τοὺς οἰκήτορας σκυλεύσας, εἰς Ἀντιόχειαν ὑπέστρεψε.

D

Illum Antiochus persecutus, urbem oppugnavit, et cum pacem pollicitus esset cum juramento, a Juda in urbe receptus est. Ingressus autem, fide fracta, diruit mœnia, incolas spoliavit et Antiochiam reversus est.

Variæ lectiones et notæ.

[94] Cod. 287,19-288,3. [95] καὶ ι. ἀ. λύπῃ μεγάλῃ ἐν γῇ ἀ. I Macc. [96] τὸν — μεγαλαυχήσαντα — πράξαντα? [97] 163 (5036) — Cod. 288,1-16, I Macc. VI, 17-41. [98] Ἰούδα — τροπωσαμένου? [99] ἐπελθεῖν καθ' αὐτοῦ Ἀντίοχον παρεσκεύασε Cod. [99] ἐλέφαντας νε' γεγυμνασμένους cod. λβ' εἰδότες π. I Macc. [1] διατεταγμένοις cod. [2] ἐπ' cod. [3] Cod. 288,16-25; I Macc. VI, 32-47. [4] 161 (5037) Cod. 289, 1-5; I Macc. VI, 48 62.

Digitized by Google

CIII. *De Juda Machabæo.*

Postea Judas intra tres annos religionem paternam, neglectam, instauravit et pluribus sociis acceptis e Judæorum regione omnes Antiochi ministros expulit, templumque purificavit ; quo facto, ab omni populo Jerusalem ad sacerdotium supremum promotus est. Ipso regnante Jesus filius Sirach sapiens doctusque, qui sapientiam cum virtute conjunctam edocuit, apud Hebræos florebat.

CIV. *De Romanis. Quid sit Cæsar.*

Gesta est res Romana a consulibus, post Romulum et Remum (regesque) trecentis sexaginta et quatuor annis usque ad Julium Cæsarem. Mortuæ ejus matris in nono mense venter excisus est, infansque extractus, et ab ea incisione cognomen Cæsaris habuit, a quo Cæsares Romanorum imperatores nomen habuere, quod Latina lingua *excisio* sonat.

Explicatis lectisque divinis Scripturis tempore Ptolemæi, obstupuit rex et omnes magistratus super pulchritudine verborum Scripturæ. Præsentibus Menedemo philosopho et Demetrio Phalereo mirantibusque vim Scripturæ, ab eis sciscitatus est rex : Cur scripturæ adeo egregiæ nemo historicorum poetarumve mentionem fecit ? Respondit Demetrius : Nullus illas tangere ausus est, quia cum eas scrutari Theopemptus voluisset, mens illi subito alienata est et per somnium didicit istud illi accidisse quod rebus sacris manum admovisset. Præterea Theodectus tragicus poeta cum in quadam fabula libros sacros memorasset, excæcatus est ; uterque autem, ab incepto desistens, Deoque placato, sanitati restitutus est.

Huic Julio natus est equus cui pro ungulis pedes bisulci et neminem nisi Cæsarem pro sessore patiebatur, sicut Bucephalus Alexandrum.

Cum e vestibulo egrederetur ut in senatum prodiret, statua ejus præ janua stans sponte cecidit ; præterea aliquis illi dedit chartam qua patefiebat tota conjuratio adversus eum inchoata. Aliud esse putans Cæsar, chartam non legit, alterique ut servaretur tradita, a Bruto Cassioque in senatu interfectus est.

Julius Cæsar maxima certamina commisit. Ab eo Germani, Galli Britannique domiti cum urbibus quingentis ditionis Romanæ facti sunt.

ΡΓ'. *Περὶ Ἰούδα τοῦ Μακκαβαίου* [8].

[8] Μετὰ δὲ ταῦτα Ἰούδας τρισὶν ἔτεσι τὴν θρησκείαν ὀλιγωρηθεῖσαν τὴν πάτριον ἀνεκτήσατο, καὶ πολλοὺς ἐπιδειξάμενος καὶ [7] τοὺς τῆς χώρας ἅπαντας ἀπελάσας τοῦ Ἀντιόχου καὶ τὸν ναὸν ἐκκαθάρας, αὐτῷ πᾶς ὁ [8] τῶν Ἰουδαίων λαὸς τὴν ἀρχιερωσύνην παρέδωκεν [9]. (2) Ἐφ' οὗ Ἰησοῦς ὁ τοῦ Σιράχ, ὁ σοφὸς καὶ πολυμαθής, καὶ τὴν πανάρετον σοφίαν συντάξας, παρ' Ἑβραίοις ἐγνωρίζετο.

ΡΔ'. *Περὶ Ῥωμαίων* [10]. *Τί ἐστι Καῖσαρ.*

[11] Τὰ δὲ Ῥωμαίων πράγματα ἐδιῳκεῖτο πρώην ὑπὸ ὑπάτων ἀπὸ Ῥώμου καὶ Ῥήμου ἐπὶ ἔτη τξδ' ἕως Ἰουλίου Καίσαρος [12]. Τῆς γὰρ μητρὸς αὐτοῦ θανούσης ἐν τῷ θ' μηνὶ, ταύτην ἀνασχίσαντες ἐξέβαλον αὐτὸν, ὅθεν καὶ λέγεται Καῖσαρ, ἀφ' οὗ Καίσαρες οἱ Ῥωμαίων βασιλεῖς προσηγορεύθησαν, ὅ ἐστιν ἀνατομὴ κατὰ τὴν Ῥωμαίων γλῶσσαν.

[13] (2) Τῆς θείας Γραφῆς ἑρμηνευθείσης ἐν τοῖς χρόνοις Πτολεμαίου καὶ ἀναγνωσθείσης, ἐκπλαγῆναί τε τὸν βασιλέα ἐπὶ τῷ κάλλει τῶν θείων λογίων καὶ πάντας (56ᵃ) τοὺς ἐν τέλει· παρόντος οὖν Μενεδήμου φιλοσόφου καὶ Δημητρίου Φαληρέως καὶ θαυμαζόντων τὴν δύναμιν τῶν λόγων, ἠρώτα ὁ βασιλεὺς, « ὅτι τοιούτων ὄντων τῶν θείων λόγων [14], **213** πῶς οὐδεὶς ἱστορικῶν ἢ ποιητῶν ἐμνήσθη αὐτῶν; » καὶ ἀπεκρίθη Δημήτριος, ὅτι « Οὐδείς ποτε ἐτόλμησε τούτων ἅψασθαι, διὰ τὸ καὶ Θεόπεμπτον [15] θελήσαντα ἱστορῆσαι περὶ αὐτῶν παραφρονῆσαι κρατηθῆναι καὶ ὄναρ ἰδεῖν, ὅτι τοῦτο αὐτῷ συμβέβηκε περιεργασμένῳ τὰ θεῖα. Καὶ Θεόδεκτον τὸν τῶν τραγῳδιῶν ποιητὴν ἐν ἑνὶ δράματι μνησθέντα [16] τῶν ἱερῶν τούτων βιβλίων τυφλωθῆναι· ἑκατέρους [17] δὲ ἀποσχομένους τοῦ τολμήματος καὶ τὸ θεῖον ἐξευμενιζομένους ὑγιεῖς γενέσθαι.

[18] (3) Τούτῳ τῷ Ἰουλίῳ ἐτέχθη ἵππος ἀντὶ ὁπλῆς χηλὰς ἔχων καὶ μηδένα ἕτερον ἀναβάτην δεχόμενος ἢ αὐτὸν, ὡς ὁ Βουκέφαλος τὸν Ἀλέξανδρον.

[19] (4) Τούτῳ μέλλοντί (ποτε) τὴν αὔλειον ἐξιέναι [20] θύραν ἀπερχομένῳ [21] ἐπὶ τὸ βουλευτήριον, εἰκὼν αὐτοῦ πρὸ τῶν θυρῶν ἑστῶσα [22], αὐτομάτως κατέπεσεν· καὶ πρὸς τούτῳ [23] χάρτην αὐτῷ τις ἐπιδέδωκεν ἔχοντα [24] πᾶσαν τὴν κατ' αὐτοῦ μελετωμένην ἐπιβουλήν. Καὶ νομίσας ἄλλο τι εἶναι, μὴ ἐντυχὼν, ἀλλὰ δεδωκὼς [25] ἑτέρῳ φυλάττειν, ἐσφάγη ὑπὸ Βρούτου καὶ Κασσίου ἐν τῷ βουλευτηρίῳ.

[26] (5) Αὐτὸς Ἰούλιος μγίστους ἀγῶνας ἐνεδείξατο, Γερμανοὺς, καὶ Γάλλους [27], καὶ Βρεττανοὺς χειρωσάμενος, ὑποφόρους τοῖς Ῥωμαίοις φ' πόλεις οἰκουμένας κατεστήσατο.

Variæ lectiones et notæ.

[8] Rubrica in codice deest. [8] Ced. 289,5-10. [7] ἐπιδειξάμενος πολέμους καὶ τρόπαια μεγάλα στησάμενος καὶ cod. [8] γνώμῃ παντὸς τοῦ λαοῦ τὴν ἀ. παρέλαβε Ced. [9] Ced. 298,13-14. [10] Π. Ῥ. in tabula cod. Mon. et Aug. τί ἐ. K. in cod. Mosq. [11] Ced. 289,10-16. [12] μνησθῆναι cod. [13] σχόλιον, rubrica in m. adscripta Ced. 289,17-290,11, deest in Serb. ut et 3 et 4. [14] λογίων cod. [15] Θεόπομπον Ced. Leo, P. Th. [16] μνησθῆναι cod. [17] ἑκάτεροι—ἀποσχόμενοι—ἐξευμενιζομένοις cod. [18] Ced. 300,2-4. [19] Ced. 300,13 18. [20] ἐξελθεῖν Ced. [21] ἀπερχομένου cod. [22] τοῦ Καίσαρος ἐφεστῶσα τῷ προθύμῳ Ced. [23] τούτ. codex, τούτοις Ced. [24] ἔχοντα post ἐπιδ. Ced. [25] δέδωκεν cod. [26] Ced. 300,6-9, ὡς φησι Πλούταρχος. [27] Γάλους cod.

Digitized by Google

ΒΙΒΛΙΟΝ Γ'.

LIBER TERTIUS

ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΡΩΜΑΙΩΝ. ΡΕ'. *Βασιλεία Ἰουλίου Καίσαρος.*

INITIUM IMPERII ROMANORUM CV. *Regnum Julii Cæsaris.*

[59] Μετὰ δὲ ταῦτα βασιλεύσας Ἰούλιος Καῖσαρ πρῶτος καὶ μόνος ἐκράτησε τῶν Ῥωμαϊκῶν σκήπτρων μετὰ πολλῆς ὑπερηφανίας καὶ **214** ἀλαζονείας, ὅθεν καὶ δικτάτωρ ἐκαλεῖτο, ὅ ἐστι μονάρχης· δικτατωρία δέ ἐστιν ἀρχὴ ἀνυπέρθετος.

(2) Πάντων δὲ κρατήσας, ἐν ἰταμότητι καὶ τυραννίδι ἐπὶ ἔτη ιη', ἀνῃρέθη ἐπὶ συγκλήτου [60]. (3) Ὅς καὶ νόμους Ῥωμαίων ἔδωκεν καὶ τὰς ἰνδίκτους, [καὶ] τὸν βίσεξτον [61] ἐξευρὼν, καὶ τὸν μῆνα Ἰούλιον [62] ὀνομάσας, πρότερον Κυιντίλιον καλούμενον, ὡς ἐν τούτῳ αὐτοῦ μοναρχήσαντος. [63] (4) Ἐφ' οὗ ἦν καὶ Ἰούδας ὁ Γαλιλαῖος, ὁ ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν ἀποστόλων μνημονευόμενος, καὶ Ἀντίπατρος, ὁ Ἡρώδου πατὴρ, βασιλεὺς τῆς Ἰουδαίας κατέστη.

Postea regnavit Julius Cæsar, qui primus solusque imperio Romanorum magna cum superbia et jactatione potitus est; unde dictus est dictator, id est, monarcha; dictatura enim est summa potestas.

Is postquam rerum summæ potitus crudeliter regnasset octo et decem annis, in senatu occisus est. Romanis Cæsar leges dedit, indictionem bissextumque invenit, et nominavit Julium mensem, antea Quintilem dictum, eo quod hoc mense regnare cœperat. Eo imperante vixit Judas Galilæus, quem Actus apostolorum memorant, et Antipater, Herodis pater, rex super Judæam constitutus est.

ΡϚ'. *Βασιλεία Αὐγούστου.*

CVI. *Regnum Augusti.*

[64] Μετὰ δὲ Ἰούλιον Καίσαρα ἐβασίλευσεν Αὔγουστος Καῖσαρ, ἀνεψιὸς αὐτοῦ [65], Ὀκταβίου υἱὸς, ὁ καὶ Σεβαστὸς, ἔτη νζ' [66], ὀφ' οὗ Σεβαστοὶ καὶ Αὔγουστοι προσηγορεύθησαν οἱ Ῥωμαίων βασιλεῖς [67]. (2) Καὶ ὁ μὴν Αὔγουστος ἐκλήθη, ὅ ἐστι Σεβαστὸς, πρότερον Σεξτίλιος ὀνομαζόμενος.

(3) Οὗτος οὖν Αὔγουστος Κλεοπάτραν τῷ [ι] δ' ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ χειρωσάμενος καὶ πᾶσαν τὴν Αἴγυπτον ὑποτάξας, καθελὼν τὴν βασιλείαν τῶν Πτολεμαίων διαρκέσασαν ἔτη σ' [68] καὶ πάσης τῆς γῆς κυριεύσας καὶ τὰς τοπαρχίας καταλύσας, ἀνεῖλε τοὺς φονεύσαντας αὐτοῦ τὸν θεῖον Ἰούλιον. (4) Κτίσας δὲ καὶ πόλεις γ', μίαν ἐν τῷ Πόντῳ καὶ ἄλλην ἐν τῇ Ἀραβίᾳ καὶ ἑτέραν **215** ἐν Κύπρῳ Συρίας, καταπεσούσης ὑπὸ θεομηνίας ὀνόματι (56 b)

Post Julium Cæsarem imperavit Augustus Cæsar, nepos ejus, Octavii filius, et Sebastus dictus, annis quinquaginta septem. Ab eo Sebasti Augustique dicti sunt imperatores Romani. Vocatus est mens Augustus, id est Sebastus, cui Sextilis primo nomen erat.

Augustus anno decimo quarto regni sui, devicta Cleopatra, tota Ægypto potitus est, diruitque regnum Ptolemæorum quod ducentis steterat annis. Universæ terræ dominus, regna omnia evertit interfecitque viros a quibus avunculus ipsius Cæsar occisus fuerat. Tres condidit urbes, unam in Ponto, in Arabia aliam, tertiamque in Cypro quæ ira divina eversa, ab eo Salamina vocata est. Unam Ancyram vocavit quia duo inter maria, Ponticum

Variæ lectiones et notæ.

[59] 46 (5153) Ced. 300,1,2. [60] Ced. 303,21-23. [61] δίσεκτον cod. [62] Αὐγούστου cod., διὰ τὸ αὐτὸν ἐν αὐτῷ γεγενῆσθαι Chr. pasch. [63] Ced. 303,23-304,3. [64] 42 (5147) Ced. 300,21. [65] ἀν. Ἰουλίας Ced. [66] νς' Ced. L. Th., sed annus, quo Augustus mortuus est, 57ᵘᵉ est a Cæsare occiso. [67] Ced. 300,22. [68] σϟ' a prima manu codicis. — (Σχόλιον) Ced. 302,15-303,21. Ἠγαπᾶτο δὲ ὑπ' αὐτοῦ Ἀθηνόδωρος ὁ Ἀλεξανδρεὺς ὁ σοφώτατος, ὃς ἐν τοῖς αἰσχίστοις ἔργοις τοῦ Καίσαρος ἐλέγχων αὐτὸν ὑπὲρ ἁμαρτιῶν [ἐπηνώρθου]. Ὁ γοῦν Ἀθηνόδωρος καταγηράσας, ᾔτησεν εἰς τὴν ἰδίαν χώραν πεμφθῆναι· ἔλεγε γὰρ ὡς τέλειος εἴη ὁ Καῖσαρ κατὰ πᾶσαν φιλοσοφίαν καὶ γνῶσιν· ὡς δὲ μέλλων ἀπαίρειν, ἠσπάζετο αὐτὸν καὶ ἐπικύψας πρὸς τὸ οὖς, παρεκάλει, εἰ ὁσάκις ὀργισθῇ, μὴ πρότερον κελεύσῃ (κέλευον cod.), τί πρακτέον πρὶν ἂν καθ' ἑαυτὸν ἀριθμήσῃ τὰ κδ' στοιχεῖα. Ἤδει γὰρ αὐτὸν ὀξύθυμον καὶ ἀμετάθλητον (εὐμ. Leo) ὄντα. Ὁ δὲ Καῖσαρ αἰσθόμενος ἔφη· Εὖ γε ὑπέμνησάς με ὡς ἀτελής εἰμι. Διὰ τοῦτο οὐ συγχωρήσω σοι τῆς ἐνεγκαμένης ἐπιθῆναι (συνεχώρησάς μοι τῆς αὐτῆς ἐνακαίρως ἐπιθῦσαι, codex.) « Diligebatur a Cæsare Athenodorus Alexandrinus ille sapientissimus qui de peccatis Cæsarem reprehendebat. Cum igitur senex factus esset, petivit ab eo ut in suam patriam dimitteretur; dicebat enim, Cæsarem perfectum esse juxta omnem philosophiam sapientiamque. Jamjam profecturus complexus est Cæsarem, et ad ejus aurem inclinatus, eum hortatus est ne, si forte irasceretur, prius aliquid faciendum, mandaret quam intra se viginti quatuor litteras numeravisset; sciebat enim eum ad iram propensum esse et in iracundia pertinacem. Quo audito, « Bene, inquit Cæsar, exprobrasti mihi vitium, ideo in patriam redeundi licentiam tibi non tribuam. »

Digitized by Google

Asiaticumque sita erat, hæc est Ancyra Galatiæ, alteram Diospolim appellavit.

Σαλαμίνην ἀνεγείρας ἐκάλεσε καὶ τὴν μὲν Ἄγκυραν ὠνόμασε διὰ τὸ μέσην εἶναι αὐτὴν τῶν β' θαλασσῶν, τῆς τε Ποντικῆς καὶ τῆς Ἀσιανῆς, ἥτις ἐστὶν Ἄγκυρα Γαλατίας, τὴν δὲ Διόσπολιν.

CVII. *De quarto imperio quod vidit Daniel.*

ΡΖ'. *Περὶ τῆς δ' βασιλείας, ἣν ὁ Δανιὴλ ἐθεάσατο* [58].

Tunc incipit quartum imperium, quod Daniel in visione quatuor bestiarum, figura usus, quartam bestiam ab aliis diversam vocat; sub quo, qui quatuor prima elementa creavit mundique quatuor partes conjunxit, Jesus Christus, incarnatus est propter nostram salutem. Bene igitur magnus et omnibus superior factus est Augustus subjecitque sibi cætera regna, eo quod in diebus suis rex dominusque universorum nasci debebat secundum verba Isaiæ prophetæ.

[59] Ἐντεῦθεν τοίνυν ἄρχεται ἡ τετάρτη βασιλεία, ἣν ὁ Δανιὴλ ἐν τῇ τῶν δ' θηρίων ὀπτασίᾳ τέταρτον θηρίον διαφέρον τῶν ἄλλων τροπικῶς ὀνομάζει· ἐφ' οὗ καὶ ὁ τῶν πρώτων δ' στοιχείων δημιουργὸς καὶ τὸν τετραπέρατον κόσμον συνδήσας, ἐν τούτοις Ἰησοῦς Χριστὸς ἐσαρκώθη διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν· ὅθεν εἰκότως μέγας βασιλεὺς καὶ ἐπίσημος ἐπὶ πάντων ὁ Αὔγουστος καὶ δυνατὸς γενόμενος, ὑπέταξε τὰς μερικὰς βασιλείας πάσας διὰ τὸν ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ βασιλέα τοῦ παντὸς καὶ κύριον τεχθέντα κατὰ τὴν Ἡσαΐου προφητείαν.

Ait enim : « Et erit in novissimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium, et elevabitur super colles, et fluent ad eum omnes gentes. Et ibunt populi multi et dicent : Venite et ascendamus ad montem Domini, et ad domum Dei Jacob, et docebit nos vias suas, et ambulabimus in semitis ejus; quia de Sion exibit lex et verbum Domini de Jerusalem. Et judicabit gentes, et arguet populos multos : et conflabunt gladios suos in vomeres, et lanceas suas in falces : non levabit gens contra gentem gladium, nec exercebuntur ultra ad prælium. »

[60] (2) Φησὶ γάρ [61]· « Καὶ ἔσται ἐν ταῖς ἐσχάταις [62] ἐμφανὲς τὸ ὄρος Κυρίου καὶ ὁ οἶκος τοῦ Θεοῦ ἐπ' ἄκρων τῶν ὀρέων, καὶ ὑψωθήσεται ἐπὶ [63] νῶτον βουνῶν, καὶ ἥξουσιν ἐπ' αὐτὸν πάντα τὰ ἔθνη· καὶ πορεύσονται λαοὶ πολλοὶ καὶ ἐροῦσι· Δεῦτε, ἀναβῶμεν εἰς τὸ ὄρος τοῦ Κυρίου καὶ εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ Ἰακώβ, καὶ ἀναγγελεῖ ἡμῖν τὴν ὁδὸν αὐτοῦ, καὶ πορευσόμεθα ἐν αὐτῇ. Ἐκ γὰρ Σιὼν ἐξελεύσεται νόμος, καὶ λόγος Κυρίου ἐξ Ἰερουσαλήμ. Καὶ κρινεῖ ἀναμέσον ἐθνῶν πολλῶν καὶ ἐλέγξει λαὸν πολύν. Καὶ συγκόψουσι τὰς μαχαίρας αὐτῶν εἰς ἄροτρα, καὶ τὰς ζιβύνας αὐτῶν εἰς δρέπανα, καὶ οὐ λήψεται [64] ἔθνος [65] μάχαιραν καὶ οὐ μὴ μάθωσιν ἔτι πολεμεῖν. »

Contendunt Judæi cum Theodotione errantes hæc dici de reditu Babylonis. Nec mirum; ut enim falluntur in aliis prophetiis, sic etiam in ista.

(3) Ἰουδαῖοι δέ φασι, Θεοδωτίωνι [66] πλανώμενοι, περὶ τῆς ἐκ Βαβυλῶνος ἐπανόδου ἐρρῆσθαι τοῦτο. Καὶ οὐ θαῦμα· ὡς γὰρ ἐν ταῖς λοιπαῖς διασφάλλονται προφητείαις, οὕτω κἀνταῦθα.

Quinam enim populi et viciniores et longinquiores legem verbumque a Judæis allatum receperunt et non potius eis restiterunt? Post reditum ex Babylone, confluxere quidem gentes ad templum Judæorum, sed illos impugnaverunt; omnes vicini perpetua bella contra eos moverunt: ex una parte Idumæi et Ammonitæ et Moabitæ; ex altera Philistæi et Samaritani. Nec multo post, irruere bella Macedonica quæ in Machabæorum libris referuntur, attamen tunc prophetica verba altam pacem pollicebantur. Si autem nuntient verba hæc tempus post adventum Christi, optime facta concordant. Ante enim Romanum imperium, multæ erant gentium inter se congressiones, quia divisum erat inter singulas gentes imperium, universo autem imperio ad Romanos translato, et singularum nationum ad adventum Christi regno destructo, pax alta floruit in mundo, ita ut jam nulla gens adversus gentem aliam bella moveret ad potestatem eri-

(4) Ποῖα γὰρ ἔθνη πελάζοντα καὶ πόῤῥωθεν ἀπωκισμένα νόμον καὶ τὸν ἐκεῖθεν ἐκπορευόμενον ἠγαπήσαντο λόγον καὶ οὐχὶ μᾶλλον **216** αὐτοὺς ἐναντιοῦντο; Μετὰ γὰρ τὴν ἐκ Βαβυλῶνος ἐπάνοδον συνέδραμον εἰς τὸν Ἰουδαῖον ναὸν [67] τῶν ἐκείνων ἀσπασάμενα πλεῖστα τῶν ἐθνῶν, [68] ἐπεστράτευσαν Ἰουδαίοις· οἱ περίοικοι δὲ πάντες αὐτοὺς πολεμοῦντες διετέλεσαν· ἔνθεν μὲν Ἰδουμαῖοι, καὶ Ἀμανῖται, καὶ Μωαβῖται, ἐκεῖθεν δὲ ἀλλόφυλοι καὶ Σαμαρεῖται· καὶ ὀλίγου δὲ χρόνου διελθόντος, τὰ Μακεδονικὰ αὐτοὺς ἐπέστη κακά, ἃ τῶν Μακκαβαίων αἱ συγγραφαὶ περιέχουσιν· ἐνταῦθα δὲ ὁ προφητικὸς λόγος εἰρήνην ὑπέσχετο βαθεῖαν. (5) Ὅτι δὲ τὸν μετὰ τὴν τοῦ Κυρίου παρουσίαν προσημαίνει [69] ταῦτα καιρὸν, πάλιν τὰ πράγματα σαφῶς μαρτυροῦσι· πρὸ μὲν γὰρ τῆς Ῥωμαίων βασιλείας συχναὶ τῶν ἐθνῶν κατ' ἀλλήλων ἐπαναστάσεις ἐγίνοντο, ἅτε δὴ καθ' ἕκαστον ἔθνος τῆς βασιλείας μεμερισμένης· πάσης δὲ ἡγεμονίας εἰς Ῥωμαίους μετατεθείσης (καὶ τῆς καθ'

Variæ lectiones et notæ.

[58] Hæc rubrica in codice evanuit. [59] Ced. 318,1-9. [60] Ced. 318,9 19. [61] Isa. II, 2-4. [62] ἐσχάταις ἡμέραις cod. et LXX. [63] ὑπεράνω Isa. Ced. [64] Nota λήψει cod. [65] ἔθνος ἐπ' ἔθνος cod. et LXX. [66] ὑπὸ Θεοδωτίωνος, ? [67] τά? — πλείστων ἐθνῶν cod. [68] καὶ? — Ced. 318,20-319,3. [69] προσημαίνονται Ced.

Digitized by Google

ἕκαστον ἐθνῶν βασιλείας ἐπὶ τῆς Χριστοῦ παρουσίας καταλυθείσης), εἰρήνη βαθεῖα κατέσχε τὴν οἰκουμένην, ὡς μηκέτι ἔθνος κατ' ἔθνους ἐπιστρατεύειν (καὶ μερικὰς βασιλείας καθαρπάζειν), ἀλλὰ τῇ γεωργίᾳ προσέχειν. Οὐκοῦν μάλα δείκνυται σαφῶς τὸ τῆς προρρήσεως τέλος. (6) Ἢ οὐχ ὁρᾶτε τῆς Ἐκκλησίας τὸ ὕψος καὶ πάντας ὑποκύπτοντας καὶ ταύτῃ [50] τὸ σέβας προσφέροντας [51] (57ᵃ), καὶ τοὺς μὲν πλείστους ἑκόντως καὶ εὐγνωμόνως, τοὺς δὲ παραγνώμως δουλεύοντας καὶ μάτην ἀντιλέγοντας ἐξοστρακιζομένους κακῶς; Οὐχ ὁρᾶτε τῶν ὀρέων τὰς κορυφάς, ὦ Ἰουδαῖοι καὶ Ἕλληνες, τοῦ ὑμετέρου μύσους ἀπηλλαγμένας καὶ ταῖς τῶν ἀσκητῶν καταγωγαῖς κοσμουμένας, πάντας συῤῥέοντας καὶ τὸν ἐν τῇ σιγῇ ἐπιφανέντα λόγον θεολογοῦντας καὶ τὸν ἐκεῖθεν προελθόντα νόμον ἀσπαζομένους, τοὺς μὲν πολέμους πεπαυμένους ἀντὶ [52] τῶν πολεμικῶν ὅπλων; Ἢ οὐκ ἴστε, ὡς ὁπηνίκα ταῦτα ὁ προφήτης ἐθέσπιζεν, ἄλλος μὲν τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐβασίλευεν, ἕτερος Μωαβιτῶν, καὶ αὖ πάλιν ἄλλος Ἀμμανιτῶν, ἄλλος δὲ τῆς Σαμαρείας, καὶ ἄλλος Ἰδουμαίων, καὶ ἄλλος Ἀράβων; καὶ Μαδιναῖοι μὲν καὶ Ἀμαληκῖται ὑπ' ἄλλοις ἡγεμόσιν ἐτέλουν, Γάζα δὲ καὶ Ἀσκαλὼν, καὶ Ἄζωτος. Καὶ μέντοι καὶ Σιδὼν, καὶ Τύρος, καὶ Δαμασκὸς ὑπὸ διαφόρων ἀρχόντων ἐδύνοντο.

A piendam, sed agrorum culturæ omnes incumberent. Hæc igitur a prophetia significantur. Nonne eminentem videtis Ecclesiam, omnesque illam venerantes adorantesque, plerosque hanc amantes, eique servientes, aliosque hanc nescientes et ei servire negantes misere expulsos? Nonne videtis summos montes, o Judæi et gentes, vestris abominationibus purgatos, hospitiisque ascetarum ornatos? Videtis exquo omnes illuc confluentes verbum divinum quod cum silentio prodiit addiscunt, et legem quæ inde venit amplectuntur, bella quievisse et pro armorum strepitu altam pacem stare? Num vos fugit quod cum hæc nuntiasset propheta, alius in Jerusalem, alius in Samaria, in Idumæa et in Moabitide alius regnaverit, alius in Ammonitide, aliusque in Arabia? Et alii B principes dominabantur Madianitas et Amalecitas, Gazam, Ascalonem et Azotum. Præterea Sidon, Tyrus et Damascus a variis regibus regebantur.

217 ΡΗ'. *Περὶ τῆς ἐν σαρκὶ οἰκονομίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ* [53].

CVIII. *De Incarnatione Domini nostri Jesu Christi.*

[54] Τοῦ δὲ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ κατὰ σάρκα γεννηθέντος [55], εὐθὺς Αὔγουστος Καῖσαρ ἐκράτησε πάντων καὶ τὰς τοπαρχίας [56] πάσας καὶ μερικὰς βασιλείας καταλύσας (ὡς ἔφην) τοῖς Ῥωμαίοις [57] οἷαῖς πάντας ὑπέταξεν. (2) Ὥσπερ καὶ Δαυὶδ προθεωρῶν καὶ προαναφωνῶν ἔψαλλε [58]· « Δεῦτε καὶ ἴδετε τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ, ἃ ἔθετο τέρατα ἐπὶ τῆς γῆς, ἀνταναιρῶν πολέμους μέχρι τῶν περάτων τῆς γῆς, τόξον συντρίψει καὶ συνθλάσει ὅπλον καὶ θυρεοὺς κατακαύσει ἐν πυρί. » (3) Ναὶ μὴν αἱ τοπαρχίαι καὶ αἱ μερικαὶ βασιλεῖαι κατελύθησαν, δι' ἃς οὐδὲ βραχείας εἰρήνης ἀπέλαβον οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ πᾶσα χώρα καὶ πόλις ἔνοπλος τὰς ἐξαπίνης γενομένας ἐφόδους δειμαίνουσα.

Cum Jesus Christus Dominus noster secundum carnem natus esset, statim Augustus Cæsar cuncta occupavit, dissolutisque, ut dixi, omnibus regionum præfectis et privatis regnis, Romanorum imperio universa subegit. Sicut et David prævidens et prædicens canebat: « Venite et videte opera Domini, quæ posuit prodigia super terram, auferens bella usque ad finem terræ; arcum conteret, et confringet arma, et scuta comburet igni. » Revera regionum principatus et privata regna soluta sunt, per quæ ne brevem quidem pacem suscipiebant homines, sed omnis regio et civitas armata impetus subitos formidabat. C

(4) Ἐπὶ δὲ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ Δαυὶδ πάλιν λέγει [59]· « Ἀνατελεῖ ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ δικαιοσύνη καὶ πλῆθος εἰρήνης. »

De Jesu Christo Domino nostro David iterum loquitur: « Orietur in diebus ejus justitia et abundantia pacis. »

[60] (5) Τοιγαροῦν ἡ Ῥωμαίων βασιλεία τὰς μερικὰς βασιλείας, ὡς καὶ πολλάκις ἔφην, καταλύσασα καὶ μάχας) εἰρήνη βαθεῖα πανταχοῦ γέγονε (καὶ τὰς τῶν ἀνθρώπων ἀκοὰς εὐτρεπίσας τοῖς κηρύττουσι τὸν τῆς εἰρήνης πρύτανιν, ἀδεῶς λοιπὸν, ὡς ἐν μιᾷ βασιλείᾳ, διέδραμον καὶ τὴν σωτήριον διδασκαλίαν τοῖς ἀνθρώποις προσήνεγκαν). D

Romanorum igitur imperium cum privatis regnis, ut sæpe dixi, et prælliis finem fecisset, pax summa ubique fuit, paratisque hominibus ad audiendos proclamantes pacis principem, secure jam, utpote in unico regno, isti discurrerunt, et salutis disciplinam hominibus attulerunt.

(6) Κατὰ μὲν οὖν τὴν ἱστορίαν οὕτως ἐκβέβηκε τὸ « ἀνταναιρῶν πολέμους » καὶ τὰ ἑξῆς· τροπικώτερον δὲ εἴ τις θέλει νοῆσαι, ὄψεται τοῦ κατὰ τῆς Ἐκκλησίας πολέμου τὴν παῦλαν. Φησὶ γάρ [61]· « Ἐταράχθησαν ἔθνη, ἔκλιναν βασιλεῖαι· ἔδωκεν φωνὴν αὐτοῦ ὁ Ὕψιστος, ἐσαλεύθη ἡ γῆ. »

Secundum igitur historiam sic adimpletum est istud: « Auferens bella » et sequentia, magis autem figurative si quis intelligere voluerit, videbit belli adversus Ecclesiam cessationem. Dixit enim: « Conturbatæ sunt gentes, inclinata sunt regna; dedit vocem suam Altissimus, mota est terra. »

Variæ lectiones et notæ.

[50] ταύτην cod. [51] προσφέροντα cod. [52] περ. τὰ δὲ εἰς γεωργίας ὄργανα μεταχειριζομένους; ἀντὶ cod. [53] Et hæc rubrica in codice evanuit. [54] Ced. 315,4-7. [55] τεχθ. Ced. [56] ἐναρχίας Ced. — πάντων cod. [57] Ῥωμαίων Ced. [58] Ps. xlvi, 8,9. [59] Ps. lxxii, 7. [60] Ced. 315,7. [61] Ps. xlvi, 6.

Digitized by Google

Cum enim divinum manifestatum esset auxilium, terga dederunt hostes, et regna olim adversa et inimica collum demiserunt, et salutis verbum acceperunt. Usus enim veritate, et rerum testimonio, et omnimodis prodigiis, veluti voce quadam, propriam sublimitatem Deus demonstravit, et illorum mentes timore replevit.

Prospiciens igitur propheticus sermo Judæorum circa divinas Scripturas falsam interpretationem, amentiamque et transgressionem, dixit, quasi ex persona illius qui prædicebatur, veluti præmuniens illos : « Vacate et videte quoniam ego sum Deus; exaltabor in gentibus, exaltabor in terra. » Nobis autem indicans quis sit iste, et quasi congaudens, addit : « Dominus virtutum nobiscum, susceptor noster Deus Jacob. » Jacob autem mentionem non absque consilio fecit, sed quoniam primus ille gentium vaticinatus est vocationem. « Non deficiet, inquit, princeps de Juda, donec veniat cui repositum est, et ipse exspectatio gentium. » Conversionem gentium hic etiam prædicens sermo propheticus, convenienter Deum Jacob, qui hæc prædixerat, dixit eadem perfecisse. Sic etiam Chrysostomus dixit : Nihil igitur humana feritate pejus erat ante Christi adventum. Omnes, sicut hostes et inimici, alii adversus alios constituti, proprios liberos mactabant; patres et matres in natos insaniebant. Nihil jam stabat, nec naturalis, nec scripta lex, sed omnia subversa fuerant. Adulteria enim continua, et cædes, et furta, et omne malitiæ genus peragebatur, et pro virtute putabatur. Hostes continuo inter se per loca, regionem, vicum, domum depugnabant, et ista pro fortitudine et gloria celebrabantur. Interim filios et filias dæmoniis immolantes, et oracula consulentes, et præstigiis utentes, et idolis servientes, Deum se venerari putabant. Cum autem advenisset Dominus noster, hæc omnia desierunt, quippe quæ manifestissime Deo invisa erant, et pax summa et virtus lata in mundo versantur. »

A

B

C

[65] (7) Τῆς θείας γὰρ βοηθείας ἐπιφανείσης [65], νῶτα δέδωκαν [66] οἱ πολέμιοι, καὶ αἱ πάλαι τἀναντία φρονοῦσαι βασιλεῖαι ὑπέκλιναν τὸν **218** αὐχένα καὶ τὸν σωτήριον λόγον [68] ὑπεδέξαντο. Τῇ γὰρ ἀληθείᾳ καὶ τῇ τῶν πραγμάτων μαρτυρίᾳ (καὶ ταῖς παντοδαπαῖς θαυματουργίαις), οἷόν τινι φωνῇ χρησάμενος ὁ Θεὸς, τὸ οἰκεῖον ὕψος ὑπέδειξε (καὶ δέους αὐτῶν τὰς ψυχὰς ἐπλήρωσεν).

[67] (8) Προειδὼς τοίνυν ὁ προφητικὸς λόγος τὴν Ἰουδαίαν περὶ τὰς θείας Γραφὰς παρερμηνείαν, ἀπόνοιάν τε καὶ ἀθέτησιν, ἔφη ὡς ἐκ προσώπου τοῦ προφητευομένου, ὥσπερ προασφαλιζόμενος αὐτοὺς καὶ λέγων [67]· « Σχολάσατε καὶ γνῶτε ὅτι ἐγώ εἰμι ὁ Θεός· ὑψωθήσομαι ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ὑψωθήσομαι ἐν τῇ γῇ. » Ἡμῖν δὲ παραδηλῶν τίς οὗτός ἐστιν, καὶ ὥσπερ συνευφραινόμενος, ἐπάγει [68]· « Κύριος τῶν δυνάμεων μεθ' ἡμῶν, ἀντιλήπτωρ (57b) ἡμῶν ὁ Θεὸς Ἰακώβ. » Τοῦ δὲ Ἰακὼβ τὴν μνήμην οὐχ ἁπλῶς ἐποιήσατο, ἀλλ' ἐπειδὴ πρῶτος ἐκεῖνος τὴν τῶν ἐθνῶν προεθέσπισε κλῆσιν. « Οὐκ ἐκλείψει γάρ, φησὶν [69], ἄρχων ἐξ Ἰούδα ἕως ἂν ἔλθῃ ᾧ ἀπόκειται, καὶ αὐτὸς προσδοκία ἐθνῶν, » μεταβολὴν [70] κἀνταῦθα τῶν ἐθνῶν προθεσπίζων, εἰκότως τὸν [τοῦ] Ἰακὼβ Θεὸν, τοῦ ταῦτα προειρηκότος, ἔφη ταῦτα κατορθωκέναι. [71] Ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομός φησιν· « Οὐδὲν [72] οὖν τῆς ἀνθρωπίνης θηριωδείας χεῖρον [73] ἦν πρὸ τῆς Χριστοῦ παρουσίας. Ὥσπερ γὰρ ἐχθροὶ καὶ πολέμιοι πάντες πρὸς ἀλλήλους διακείμενοι, τοὺς ἑαυτῶν παῖδας ἔσφαζον, πατέρες καὶ μητέρες παισὶν ἐπεμαίνοντο· οὐδὲν ἦν ἐστηκὼς, οὐ φυσικὸς, οὐ γραπτὸς νόμος, ἀλλ' ἀνατέτραπτο πάντα· μοιχεῖαι γὰρ διηνεκεῖς καὶ φόνοι καὶ κλοπαὶ καὶ πᾶν εἶδος κακίας διεπράττετο καὶ εἰς ἀρετὴν ἐλογίζετο, πόλεμοι δὲ συνεχεῖς ἐπάλληλοι κατὰ τόπους [74] καὶ χώραν, καὶ κώμην, καὶ οἰκίαν ἐγίνοντο, καὶ εἰς ἀνδρείαν καὶ κλέος ἀνεκηρύττοντο. Καὶ μέντοι καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτῶν καὶ τὰς θυγατέρας αὐτῶν τοῖς δαιμονίοις θύοντες καὶ μαντευόμενοι, φαρμακεύοντες καὶ εἰδωλολατρεύοντες θεοσεβεῖν ἐνόμιζον. Τοῦ δὲ Κυρίου ἡμῶν ἐλεηλυθότος, ἀπηλέγχθησαν ταῦτα πάντα, ὡς θεοστυγῆ σαφέστατα, καὶ εἰρήνη βαθεῖα καὶ ἀρετὴ πλατεῖα ἐν τῷ κόσμῳ ἐμπολιτεύεται. »

CIX. *De cessatione legitime sacerdotio fungentium ex tribu Juda.*

Anno igitur XLI imperii Augusti, anno vero 5500 a creatione mundi, incepit numerus annorum juxta computationem Antiochenam. Cumque Herodes ex gentilibus jam declaratus esset rex Judææ, et Dominus noster Jesus Christus secundum carnem natus esset, et Herodes misere vitam finiisset, adimpletum est istud : « Non deficiet princeps de Juda, donec veniat cui repositum est, et ipse exspectatio

219 ΡΘ'. *Περὶ τῆς καταπαύσεως τῶν ἐνθέσμως ἱερατευσάντων τοῦ Ἰούδα φυλῆς.*

D [75] Τοιγαροῦν ἐν τῷ μα' ἔτει τῆς Αὐγούστου βασιλείας, ἐν τῷ εφ' [76] ἔτει ἀπὸ κτίσεως κόσμου, ἤρχθη ὁ κατὰ Ἀντιόχειαν [77] τῶν ἐτῶν ἀριθμός· καὶ Ἡρώδου [78] μὲν ἐξ ἐθνῶν ἤδη βασιλέως τῆς Ἰουδαίας ἀνηγορευμένου, καὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ κατὰ σάρκα γεννηθέντος, καὶ τοῦ Ἡρώδου κακῶς τὸν βίον μεταλλάξαντος [79], πεπλήρωται τό· « Οὐκ ἐκλείψει ἄρχων ἐξ Ἰούδα ἕως ἂν ἔλθῃ ᾧ ἀπό-

Variæ lectiones et notæ.

[65] Ced. 315,7-12 Τῆς γὰρ θ. [66] ἐπιφανείας cod. [66] δεδώκασιν Ced. [68] ζυγόν Ced. [69] Ced. 315,12—ὁ Θς τὴν Ced. — Ἰουδαίων ἀπ. ἔφη διὰ τοῦ πρ. Σχ. Ced. [67] Ps. XLVI, 10. [68] Ps. XLVI, 13. [69] Gen. XLIX, 16. [70] τὴν μ. τῶν ἐ. κ. πρ. Ced. [71] Locus ineditus? [72] Οὐδείς cod.? [73] χείρων codex. [74] τόπον? [75] Ced. 315,22 316,17. [76] ς' Cod. [77] κατὰ χριστιανούς? [78] Ἡρώδ. — βασιλ. — ἀνηγορευμ. cod. Ἡρώδης — βασιλεὺς — ἀνηγορευμένος; Ced. [79] διαλλ. Ced.

Digitized by Google

κειται (καὶ αὐτὸς προσδοκία ἐθνῶν), » ὅς ἐστιν ὁ Χριστός. Ἐπειδὴ γὰρ αὐτὸς ὁ Ἡρώδης, ἀλλόφυλος ὢν (καὶ) περιτμηθεὶς [86], ἦρξε τῶν Ἰουδαίων καὶ ἀρχιερέα κατέστησεν ἀλλογενῆ τὸν Ἀνάνιλον, εὐθὺς ἐπαύθη, κατὰ τὴν θείαν πρόῤῥησιν, ἡ ἐξ Ἰούδα ἀρχὴ μέχρι τότε κρατήσασα· οἱ γὰρ ἱερεῖς προεστήκασι [87] τῶν πραγμάτων ἄχρις οὗ Πομπήϊος, ὁ Ῥωμαίων στρατηγὸς, ἐπιστὰς, τὴν μὲν Ἱερουσαλὴμ κατὰ κράτος πολιορκεῖ [88], μιαίνει δὲ τὰ ἅγια (ἄχρι τῶν ἀδύτων εἰσελθὼν τοῦ ἱεροῦ). Τῶν δὲ [89] ἐκ τῆς προγόνων διαδοχῆς μέχρις ἐκείνου καιροῦ διαρκεσάντων, βασιλέα τε ὁμοῦ καὶ ἀρχιερέα Ἀριστόβουλον, δέσμιον εἰς [90] Ῥώμην ἐκπέμψας [91], Ὑρκανὸν, τὸν Ἀριστοβούλου ἀδελφὸν, ἀνέδειξεν ἀρχιερέα [92]. (2) Οὗτος δὲ φιλίαν εἶχε πρὸς Ἀντίπατρόν τινα Ἀσκαλωνίτην, τὸν πατέρα Ἡρώδου, ὃν κατέστησεν ἐπίτροπον τῆς χώρας. Ἦν δὲ Ἡρώδης, ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ἱκανὸς πρὸς πράγματα, καὶ πολλοὺς λῃστάρχας κατέστειλε [93]. (3) Τοῦ δὲ Ὑρκανοῦ ὑπὸ Πάρθων αἰχμαλωτισθέντος, καὶ Ἀντιπάτρου δολοφονηθέντος, καὶ μηδενὸς ὄντος τοῦ ἀντεχομένου τῶν πραγμάτων, ἐπεπήδησε τῇ ἀρχῇ ὁ Ἡρώδης παῖς, πολλὰ χρήματα δοὺς τοῖς Ῥωμαίοις ὑπὸ σπονδῶν αὐτῶν [94] γενόμενος.

gentium, » qui est Christus. Ex quo enim Herodes, alienigena et circumcisus, super Judæos regnavit, et Ananilum alienigenam summum sacerdotem constituit, statim cessavit, secundum divinam prædictionem, dominatus ex Juda qui usque ad id temporis prævaluerat. Sacerdotes enim rerum potiti sunt, donec Pompeius, Romanorum dux, superveniens, Jerusalem vi expugnat, et sancta polluit usque in sanctuarium templi ingressus. Cum ergo sacerdotes avita successione ad id tempus perseverassent, Pompeius, Aristobulo rege simul et summo sacerdote in vincula conjecto, et Romam misso, Hyrcanum, Aristobuli fratrem, summum sacerdotem declaravit. Hic autem amicitiam habuit cum Antipatro Ascalonite, Herodis patre, quem regionis posuit procuratorem. Herodes autem, filius ejus, rebus gerendis idoneus erat, et multos duces prædonum repressit. Cum vero Hyrcanus a Parthis captus esset, et Antipater occisus, nullusque adesset qui res publicas contineret, Herodes filius invasit imperium, multam dans Romanis pecuniam, subjacens conditionibus ab illis propositis.

220 ΡΙ'. Αὔγουστος ὁ βασιλεὺς ἀπάρας εἰς Αἴγυπτον [95].

CX. *Augustus imperator in Ægyptum profectus.*

[95a] Αὐγούστου γὰρ Καίσαρος ἀπάραντος εἰς Αἴγυπτον μετὰ στρατιᾶς ὅτι μάλιστα πλείστης εἰς τὸν κατὰ Κλεοπάτρας (53a) πόλεμον, εἰς ἣν περιέστη τὰ τῆς ἀρχῆς Αἰγύπτου, γένους μὲν οὖσαν τῶν Πτολεμαίων, ὑπήντησεν αὐτῷ Ἡρώδης παρέχων αὐτῷ οὗ τὴν τυχοῦσαν λειτουργίαν ἐν τοῖς [96] στρατεύμασι καὶ ἀναλώμασι. Χειρωσάμενος δὲ τὴν [97] Κλεοπάτραν τῷ ιδ' ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ, ἐπανερχόμενος ἐπὶ τὴν Ῥώμην ὡς εὐνοήσαντα τὸν Ἡρώδην μετὰ τῆς ὅλης συγκλήτου ἀναδείκνυσι βασιλέα τῆς Ἰουδαίας, περιθεὶς αὐτῷ τὸ διάδημα. Οὕτως ἐπιβὰς τοῖς Ἱεροσολύμοις, καὶ τῶν Ἰουδαίων μὴ βουλομένων δέξασθαι αὐτὸν ὡς ἀλλόφυλον, πολλοὺς ἐξ αὐτῶν κατέσφαξε, λαφυραγωγήσας τὴν πόλιν καὶ τὸ ἱερὸν, πονηρῶς δὲ χρησάμενος τῇ ἐξουσίᾳ, πάσας τῶν φυλῶν καὶ τῶν γενεῶν ἀναγραφὰς τὰς ἀπὸ τοῦ Ἔσδρα ἀποκειμένας, πυρὶ κατέκαυσε πρὸς τὸ μηκέτι γνωσθῆναι τοὺς Ἰουδαίους ἐκ ποίας πατρίδος εἰσὶν οἱ αὐτόχθονες καὶ τίνες οἱ λεγόμενοι γηῶρες [98]· καὶ τὴν ἱερατικὴν δὲ στολὴν ὑπὸ τὴν ἰδίαν σφραγῖδα ἀπέθετο. Καὶ λοιπὸν ἀδεῶς ἀσήμοις τισὶν ἐπὶ χρήμασιν ἱκανοῖς τὴν ἀρχιερωσύνην ἐπίπρατο.

Augustus enim Cæsar, cum profectus esset in Ægyptum cum exercitu quam maximo, Cleopatram debellaturus, cui Ægypti obtigerat imperium, eo quod ex genere esset Ptolemæorum, Herodes illi obviam occurrit, præbens, copiis et impensis, quod non sibi obtigerat ministerium. Augustus autem, anno XIV regni sui, subacta Cleopatra, Romam reversus, Herodem, quia se benevolum præbuerat, Judææ regem cum toto senatu declarat, illi imponens diadema. Ita Herodes, cum ascendisset Jerosolymam, et Judæi nollent illum recipere, quia alienigena erat, multos ex illis occidit, spoliatis civitate et templo, improbeque potestate utens, omnes tribuum et familiarum historias, ab Esdra repositas, igne combussit, ut non jam amplius noscere possent Judæi quænam esset unicuique patria, et quinam advenæ vocati. Sacerdotalem etiam vestem sub proprio sigillo reservavit. Deinceps ignobilibus quibusdam, congrua accepta pecunia, summum sacerdotium impune vendidit.

[98] (2) Ἔτους δὲ μβ' Καίσαρος Αὐγούστου ἐξῆλθε παρ' αὐτοῦ δόγμα ἀπογράφεσθαι πᾶσαν τὴν οἰκουμένην (αὐτὴν [99] δὲ τὴν φορολογίαν, ὡς εὐνούστα-

Anno autem XLII Cæsaris Augusti, exiit ab illo edictum ut describeretur universus orbis. Ipsam autem tributi exactionem Cyreno commisit, quia

Variæ lectiones et notæ.

[86] ἀπερίτμητος? [87] προεστήκα cod. προειστήκεισαν Ced. [88] πολιορκή. cod. [89] τὸν δὲ — διαρκέσαντα Ced. [90] ἐπί Ced. [91] ἐκπ. τὸ πᾶν ἔθνος Ῥωμαῖος ὑπάφορον κατέστησε ex CXI, 2, Ced. [92] Versio Serb. hæc habet usque ad CXI, 3, sed desunt in Bulg. [93] Ced. 319,8-10? [94] ὑπόσπονδος? αὐτῷ codex. [95] Hæc rubrica in codice evanuit. [95a] 28 (2573). [96] ἔν τε τοῖς cod. [97] δὲ Κλ. cod. [98] cf. Ez. XLII, 22, Οἱ προσήλυτοι ἔσονται ὑμῖν ὡς αὐτόχθονες — cf. Isa. XIV, 1 καὶ ὁ γηώρας (גר) προστεθήσεται πρὸς αὐτούς. [99] δ. a. Ch. n. (5195) — Ced. 521,1-2. [99] Ταύτην cod.

Digitized by Google

maxime benevolus erat et princeps senatus, quem etiam præsidem Syriæ et proinde Judææ præfecit. Hic omnem Judæorum populum tributarium Romanis constituit. Sic primus alienigena Herodes, ut dixi, Judæorum populum commissum in manus suscipit tempore quo evidenter, Christi instante adventu, Judæorum similiter defecerant et summi sacerdotes et duces. Etenim sacerdotes ex Juda oriundi erant per matrem, quoniam magnus Aaron Aminadab filiam uxorem duxerat; atque adeo vere cognati erant ex Juda et ex Levi oriundi, ut Elisabeth, ex Aaron orta, cognata Dei Genitricis Mariæ dicta sit.

Cum ergo defecissent apud Judæos summi sacerdotes, Herodes, alienigena, rex, ut dictum est, Judæorum constituitur, ubi, Christi nativitate appropinquante, avita in summo sacerdotio soluta est successio, et prædictus apud Daniel princeps finem suscipit. Uncti enim principes sive sacerdotes erant usque ad Herodem, incipientes a templi renovatione sub Dario, Hyrcani autem temporibus cessantes, per annos 483. Sicut et Daniel vaticinatur dicens: « Nosces et intelliges ab exitu sermonis ad respondendum et ædificandum Jerusalem usque ad Christum ducem, hebdomades septem et hebdomades sexaginta duæ. » Tantum enim septuaginta hebdomades efficiunt tempus, singulo die in annum sumpto. « Et convertet, et ædificabitur platea et ambitus muri, et evacuabuntur tempora. » Hebdomades enim complent annos 483, tandiu quamdiu subsistit dominatus unctorum principum, quorum ultimo Hyrcano a Parthis in servitutem redacto, Herodes ab Augusto regnum accipit, et post illum filii ejus usque ad ultimam Jerosolymæ obsidionem. « Non jam enim amplius ex successione pontificii generis Judæorum et Assamonæorum sive Machabæorum, ut dicit Josephus, consecrantur Deo ne rursus quidem annui, sed ad breve tempus a Romanis sacerdotium ementes. » Idcirco Daniel vaticinatur dicens. « Et post septem et sexaginta duas dies: exterminabitur unctio, et judicium non erit, » et reliqua.

Sic autem divisit septuaginta hebdomadas: septem post reditum a captivitate usque ad ædificationem templi, sexaginta duæ, cum septem conjunctæ, tempus affirmantes per quod obtinuere uncti principes (et ideo « exterminabitur unctio »); una vero hebdomada, per quam Dominus novum

το;[96], καὶ μεγίστῳ τῆς συγκλήτου ἐνεχείρισε Κυρήνῳ, ὃν καὶ κατέστησεν ἡγούμενον Συρίας ἤτοι τῆς Ἰουδαίας, τὸ πᾶν Ἰουδαίων ἔθνος Ῥωμαίοις ὑπόφορον κατέστησεν). [96] (3) (Καὶ οὕτω[97] πρῶτος ἀλλόφυλος Ἡρώδης, ὡς ἔφη, τὸ τῶν Ἰουδαίων[98] ἔθνος ἐγχειρίζεται καθ' [ὃν καιρὸν] ἐναργῶς, τῆς Χριστοῦ παρουσίας ἐνστάσης, ἐξέλιπον (εἰκότως) οἱ τῶν Ἰουδαίων[99] ἀρχιερεῖς (τε) καὶ ἡγούμενοι (κατὰ τὴν ἱερὰν χρησμολογίαν). (4) Καὶ γὰρ οἱ ἱερεῖς ἐξ Ἰουδαίων[99a] ἦσαν κατὰ μητέρα, ἐπείπερ ὁ μέγας Ἀαρὼν **221** τὴν τοῦ Ἀμιναδὰμ θυγατέρα ἠγάγετο γυναῖκα. Καὶ κατὰ τοσοῦτον συγγενεῖς ὑπῆρχον οἱ ἐξ Ἰούδα καὶ Λευΐ (ἔθεν ἐκ τοῦ Ἀαρὼν Ἐλισάβετ συγγενὴς εἴρηται, τῆς Θεοτόκου Μαρίας).

(5) Ἐκλειπόντων οὖν τῶν παρὰ Ἰουδαίοις ἀρχιερέων, Ἡρώδης ἀλλόφυλος τυγχάνων, βασιλεὺς, ὡς εἴρηται τῶν Ἰουδαίων καθίσταται, καθὼς, τῆς Χριστοῦ γεννήσεως πλησιαζούσης, ἡ ἐκ προγόνων τῆς ἀρχιερωσύνης κατελύθη διαδοχὴ, καὶ ὁ προφητευόμενος παρὰ τῷ Δανιὴλ ἡγούμενος λαμβάνει τέλος. Χριστοὶ γὰρ ἡγούμενοι ἤτοι ἀρχιερεῖς ἦσαν μέχρις Ἡρώδου, ἀρξάμενοι μὲν ἀπὸ τῆς κατὰ Δαρεῖον ἀνανεώσεως τοῦ ἱεροῦ, λήξαντες δὲ ἐπὶ Ὑρκανὸν ἔτεσι υπγ'. [1] (6) Ὡς καὶ Δανιὴλ θεσπίζει λέγων· « Καὶ γνώσῃ[2] καὶ συνήσεις ἀπὸ ἐξόδου λόγου[3] τοῦ ἀποκριθῆναι καὶ τοῦ οἰκοδομῆσαι τὴν Ἱερουσαλὴμ ἕως Χριστοῦ ἡγουμένου, ἑβδομάδες ζ' καὶ ἑβδομάδες ξβ'. »[4] (7) Τοσοῦτον γὰρ αἱ ο' ἑβδομάδες ποιοῦσι χρόνον, ἡμέρας ἑκάστης εἰς ἐνιαυτὸν λαμβανομένης. — [5] « Καὶ ἐπιστρέψει καὶ οἰκοδομηθήσεται πλατεῖα καὶ περίτειχος[6], καὶ ἐκκενωθήσονται οἱ καιροί[7]. » (8) Αἱ (γὰρ ἑβδομάδες) συμπληροῦσιν ἔτη υπγ', ὅσα τὰ τῆς ἀρχῆς ὑπάρχει τῶν χριστῶν[8] ἡγουμένων, ὧν τελευταίου[9] Ὑρκανοῦ ὑπὸ Πάρθων αἰχμαλωτισθέντος, Ἡρώδης ἀπ' Αὐγούστου παραλαμβάνει τὴν βασιλείαν, μεθ' ὃν οἱ τούτου παῖδες μέχρι τῆς ὑστάτης Ἱεροσολύμων πολιορκίας.[10] « Οὐκέτι γὰρ ἐκ διαδοχῆς (58 b) τοῦ ἀρχιερατικοῦ γένους τῶν Ἰουδαίων καὶ Ἀσαμωναίων ἤτοι Μακκαβαίων, ὡς φησιν Ἰώσηπος, ἱερῶνται τῷ Θεῷ[11] οὐδ' αὖ πάλιν οἱ διὰ[12] ἐνιαύσιοι, οἱ δὲ ἐπ' ὀλίγῳ[13] παρὰ τῶν Ῥωμαίων τὴν ἱερωσύνην ὠνούμενοι. Διὸ καὶ Δανιὴλ προφητεύει λέγων· « Καὶ μετὰ τὰς ζ' καὶ τὰς ξβ' ἡμέρας[14] ἐξολοθρευθήσεται χρίσμα, καὶ κρῖμα οὐκ ἔσται, » καὶ τὰ ἑξῆς.

[15] (9) Διέλυσε δὲ τὰς ο' ἑβδομάδας οὕτως· τὰς μὲν ζ' μετὰ τὴν ἐπάνοδον τῆς αἰχμαλωσίας ἕως τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ναοῦ, τὰς δὲ **222** ξβ' συναπτομένας ταῖς ζ' εἰς τὸν χρόνον, ὃν κατέσχον οἱ χριστοὶ ἡγούμενοι· (διὸ καὶ « ἐξολοθρευθήσεται χρίσμα »). Τὴν δὲ μίαν ἑβδομάδα, καθ' ἣν ὁ Κύριος ἐκήρυξε

Variæ lectiones et notæ.

[96] εὐνούστατον codex, εὐνουστατῳ vel ἐνουσιώτατον? [96] Ced. 316,14-17. [97] οὗτος codex. [98] Ἰουδαίων Ced. [99.99a] ἐκ τοῦ Ἰούδα? [1] Ced. 519,3-7 Διὸ καὶ Δ. προφητεύει, Can. IX, 25. [2] γνώσεις cod. [3] λόγων Ced., sed דבר Dan. 12 ὁ Ἰ. Dan. Ced. [4] om. versio Bulg. et Serb. [5] Dan. IX, 25. [6] τεῖχος Dan. [7] Ced. 319,9-17. [8] Χριστιανῶν cod. [9] τελευταῖον cod. [10] Jos. A. XX, 10 οὐκέτι τοῖς ἐκγόνοις τῶν Ἀσαμωναίου παίδων τὴν ἀρχιερωσύνην ἐπίστευσεν cf. 11 — ἀλλ' ἄσημοί τινες οἱ μὲν ἐν Ced. [11] Θεῷ. [12] παντός? [13] ἐπὶ λόγῳ Ced. [14] δομάδας cod. —Dan. IX, 26 Καὶ μετὰ τὰς ἑβδομάδας τὰς ξβ'. [15] Ced. 319, 16 Διέλῃς δὲ τὰς ξθ' — 22 (534 485 et 485. 51?)

Digitized by Google

τὴν Καινὴν Διαθήκην, ἧς ἑβδομάδος ἐν τῷ ἡμίσει ἦλθεν ἐπὶ τὸ σωτήριον πάθος καὶ ἦρθη ἐκ μέσου ἡ διὰ Μωϋσέως παραδεδομένη διαθήκη. (10) Καὶ [16] ταῦτα μὲν Εὐσέβιος. Ὁ δὲ Θεοδώρητος αὖθις ἔφη ἐν τῇ αὐτοῦ ἑρμηνείᾳ τῇ περὶ τοῦ Δανιήλ· Αὕτη δυναμώσει διαθήκην πολλοῖς ἑβδομὰς μία. [17] Καὶ ἐν τῷ ἡμίσει τῆς ἑβδομάδος ἀρθήσεται θυσία καὶ σπονδή, καὶ ἐπὶ τὸ ἱερὸν βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως [18] ἐστιν. » [19] (11) Ἐν γὰρ ταύτῃ ἡ Καινὴ Διαθήκη δέδοται τοῖς πιστεύουσιν, καὶ δυνάμεως πάσης αὐτοὺς ἐπλήρωσε, ἐπείπερ, μεσούσης τῆς ἑβδομάδος ταύτης, ἡ κατὰ νόμον ἦρθη θυσία τῆς [20] ἀληθινῆς προσφερομένης (καὶ οὐ μόνον ἡ θυσία ἐκείνη παυθήσεται) σημεῖον [21] τῆς ἐρημώσεως ὑπέφηνε (γενέσθαι, εἰκόνες τινὲς ἀπηγορευμέναι τῷ νόμῳ εἰς τοῦτο εἰσκομιζόμεναι. Καὶ γὰρ τοῦτο πεποίηκε Πιλάτος, νύκτωρ εἰς τὸν ναὸν τὰς βασιλικὰς εἰσκομίσας εἰκόνας; παρὰ τὸν νόμον, ὅπερ δὴ καὶ) ὁ Κύριος εἶπεν· « Ὅταν ἴδητε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ προφήτου Δανιήλ [22] » γινώσκετε [23] ὅτι ἤγγικεν ἡ ἐρήμωσις αὐτῆς. » (Ταῦτα δὲ λέγων ἐσήμαινε τὸ τέλος τῆς καταλειφομένης αὐτοῖς ἐρημώσεώς τε καὶ πανολεθρίας.) Καὶ ἵνα μὴ νομίσωσιν τοὶ Ἰουδαῖοι πάλιν ἀπολήψεσθαι τὸν ναὸν καὶ τὴν πόλιν (καὶ τὴν προτέραν εὐπρέπειάν τε καὶ δόξαν), ἐπήγαγε [24]· « Καὶ ἕως συντελείας καιροῦ, συντέλεια δοθήσεται ἐπὶ τὴν ἐρήμωσιν. » Ἕως γάρ, φησὶ, τῆς τοῦ κόσμου συντελείας, ἡ τῆς ἐρημώσεως συντέλεια μένει, μεταβολὴν οὐ δεχομένη. Τοῦτο καὶ Δαυὶδ ἔφη [25]· « Ἐν ὀργῇ συντελείας, καὶ οὐ μὴ ὑπάρξουσιν καὶ γνώσονται, ὅτι (ὁ Θεὸς) δεσπόζει τοῦ Ἰακὼβ καὶ τῶν περάτων τῆς γῆς. » Οἵ γε μᾶλλον [26] γνώσονται, ὅταν ἴδωσι [27] « τὸ σημεῖον τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ οὐρανῷ. » (Τότε γὰρ ὄψονται: **223** κατὰ φυλὰς φυλὰς, τότε « ὄψονται εἰς ὃν ἐκέντησαν »). [28] (12) Ἰστέον δὲ ὡς Ἑβραῖοι κατὰ τὸν τῆς σελήνης δρόμον ἀριθμοῦντες τὸν ἐνιαυτὸν, ἡμέρας ια' περισσοτέρας ἀποφαίνουσιν, ἃς ἡμεῖς ἐμβολίμους καλοῦμεν· ὁ γὰρ τῆς σελήνης δρόμος ἐν ἡμέραις κθ' καὶ ὥραις ς' συμπληροῦται· οὕτω δὲ καὶ οἱ ἀριθμοῦντες ἡμερῶν τνδ' ποιοῦσι τὸν ἐνιαυτόν. (Ἐπεὶ οὖν ὁ ἀρχάγγελος Γαβριὴλ πρὸς τῷ μακαρίῳ Δανιὴλ διαλεγόμενος ἀνδρὶ Ἑβραίῳ καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐτῶν διδάσκων, τὸν συνήθη πάντως ἀριθμὸν ἔλεγεν, ἀναγκαίως οὖν δεῖ προσθεῖναι τὰ ἀπὸ τῶν ἐμβολίμων ἔτη συναγόμενα. Τούτων γὰρ προστιθεμένων, υπγ' ἔτη εὑρεθήσονται κατὰ τὸν Ἰουδαϊκὸν ἀριθμόν.) [29] (13) Τοσαῦτα δὲ συνάγουσιν αἱ ζ' καὶ ξϐ' ἑβδομάδες· διεῖλε δὲ αὐτὰς οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ πραγμάτων τινῶν προσημαίνων μεταβολήν· οὐκοῦν ἀπὸ μὲν τῆς οἰκοδομῆς Ἱερουσαλὴμ, (59ª) ἥτις ἐγένετο ἐπὶ Νεεμίου (59ᵇ) καὶ Ἔσδρου, μέχρις

promulgavit Testamentum, in cujus dimidio hebdomadæ venit ad salutarem passionem, et e medio sublatum est testamentum per Moysen traditum. Ita Eusebius. Theodoretus autem, in sua Danielis interpretatione, hæc dicit : Ipsa « hebdomada una confirmabit fœdus multis. Et in dimidio hebdomadæ auferetur sacrificium et libamen, et in templo abominatio desolationis est. » In hac enim Novum Testamentum datum est credentibus, et omni virtute ipsos replevit, quandoquidem in dimidio hujus hebdomadæ legale sublatum est sacrificium, vero allato. Et non solum cessabit istud sacrificium. Signum desolationis subsorsum est fieri, imagines quædam a lege prohibitæ in templum illatæ; hoc enim fecit Pilatus, in templum noctu ferens imperatoris imagines, lege repugnante, quod ipse Dominus dixit : « Cum videritis abominationem desolationis quæ dicta est a Daniele propheta, — scitote quia appropinquavit desolatio ejus. » Hæc autem dicens significavit consummationem desolationis et destructionis qua derelinquendi erant. Et ut non crederent Judæi se olim recuperaturos esse templum et civitatem pristinumque decorem et gloriam, addidit : « Et usque ad consummationem temporis, consummatio dabitur desolationis. » Usque enim, inquit, mundi consummationem, desolationis perseverat consummatio, mutationem non recipiens. Hoc ipse David dixit : « In ira consummationis, et non erunt, et scient quia Deus dominatur Jacob et finium terræ. » Vel potius isti scient, cum videbunt « signum Filii hominis in cœlo. » Tunc enim videbunt tribus et tribus, tunc « videbunt in quem pupugerunt. » Scire autem opus est Hebræos secundum lunæ cursum annum supputantes, undecim dies superfluos declarare, quos intercalares ipsi vocamus; lunæ enim cursus diebus novem et viginti et sex horis completur. Itaque supputantes dierum trecentorum et quinquaginta quatuor annum faciunt. Cum igitur archangelus Gabriel cum beato Daniele, viro Hebræo, colloquens, et illum annorum numerum docens, consuetum prorsus numerum dixerit, necessario addere oportet annos sub intercalarium nomine collectos. His enim additis, quadringenti et octoginta tres anni reperientur, juxta Judæorum computationem. Tot porro annos efficiunt septem et sexaginta duæ hebdomades. Divisit autem illas non simpliciter, sed rerum quorumdam prænuntians mutationem. Nempe ab ædificatione Jerusalem, quæ facta est sub Nehemia et Esdra, usque ad Hyrcanum, ultimum summum sacerdotem ex genere Assamonæorum, sive Machabæorum, quem occidit Herodes, sexaginta duarum hebdomadarum com-

Variæ lectiones et notæ.

[16] Καὶ τ. μὲν Ἐ. om. Ced. [17] Ced. 319,22-320,3. — Καὶ αὖθις καὶ ὄν. cf. Theodoreti p. 588ª Dan. IX, 27. [18] βδ. τῶν ἐρημώσεων Dan. βδ. ἐρημώσεως δοθήσεται καὶ ἐπὶ τὴν ἐρήμωσιν Ἱερουσαλὴμ Ced. [19] Ced. 331,9-24. Ἐν γὰρ τ. τῇ ἑβδομάδι διαθ. δ. κ. [20] τε add. Ced. [21] σημεῖα δέ Ced. — προϋπέφηνε λέγων ὁ κς. Ced. [22] Matth. XXIV, 15. [23] Luc. XXI, 20 — ἐγγύς Ced. [24] ἐπάγει Ced. Dan. IX, 27. [25] Ps. LIX, 13. [26] καὶ τότε μ. Ced. [27] Matth. XXIV, 50; Joan. XX, 37; Zach. XII, 10. [28] Ced. 343, 18-24 e Theodoreto ed. Col. 1573, p. 587. [29] Theodoretus l. c.

Digitized by Google

pletur numerus; ex Judæ autem mactatione usque ad Salvatoris nostri manifestationem, et profectionem Magorum ad Herodem, septem reliquæ hebdomadæ finem suscipiunt, quo tempore, post interfectionem Hyrcani dico usque ad Christi adventum, contra legem summi sacerdotes jam facti sunt. Lege enim jubente per totam vitam summos sacerdotes sacerdotio fungi, et post mortem successorum successores, occupat Herodes (summorum electionem sacerdotum) et post illum Romani, quorum qui penes se summa fecerant sacerdotia frequentes in illis successiones efficiebant, et aliquot ne Hebraico quidem ex genere oriundos sacerdotes deligebant. Et hoc ostendens Josephus dixit : « Cum autem Herodes traditum a Romanis regnum accepisset, non jam ex Assamonæorum genere (ipsi autem erant vocati Machabæi) summos sacerdotes constituit, sed ignotis quibusdam, et de genere tantum sacerdotali, summum sacerdotium tribuit.—Et post sexaginta duas hebdomadas, inquit, exterminabitur unctio, et judicium non est in ea. » Perspicuum itaque est, eum sexaginta duas hebdomadas priores posuisse, et postea septem, in quibus « exterminatum iri unctionem » dixit, id est florentem in sacerdotum principibus gratiam. Et cum illi etiam qui contra legem creabantur sacerdotum principes appellarentur, jure addidit : « Et judicium non est in ea. » Licet enim ungerentur, inquit, at contra legem et immerito. Et superius manifestum fecit, quod septem hebdomadas postremas ordinavit : « Usque enim, inquit, Christum ducem hebdomadæ septem et hebdomadæ sexaginta duæ. » Christo enim duci et Salvatori septem hebdomadas proximas posuit, ut intelligamus quod si a Christo ad superiora tempora numerare volemus, primo septem hebdomadas inveniemus, et deinde sexaginta duas. Postea dicit, et de futura urbis vastatione, et de summo sacerdotio contra legem loquens : « Et civitatem et sanctuarium dissipabit cum duce veniente. » Ducem enim venientem alienigenum dixit regnum, et summum sacerdotium contra legem habitum. Ita etiam quidem divus Cyrillus Hierosolymitanus dixit: « Non deficiet princeps de Juda, inquit, nec dux de femoribus ejus, donec veniat cui repositum est. » Signum igitur dedit Christi adventus cessationem dominatus Judæorum. Si enim nunc non sunt sub potestate Romanorum, nondum venit Christus; si quem habent ex genere Juda et Davidis principem, nondum venit qui exspectatur « ligans ad vineam pullum suum, » secundum divum Zachariam. Deficientibus igitur ex Juda principibus, alienigena Herodes imperat. Dicit enim colloquens angelus cum Daniele : « Et nosces et intelliges ab exitu sermonis

A Ὑρκανοῦ τοῦ τελευταίου ἀρχιερέως ἐκ τῶν Ἀσαμωναίων ἦγουν Μακκαβαίων, ὃν Ἡρώδης ἀνεῖλεν, ὁ τῶν ξβ' ἑβδομάδων ἀριθμὸς συμπληροῦται· ἀπὸ δὲ τῆς Ἰούδα σφαγῆς μέχρι τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπιφανείας καὶ τῆς πρὸς Ἡρώδην τῶν Μάγων ἀφίξεως αἱ λοπαὶ ζ' ἑβδομάδες τὸ τέλος λαμβάνουσιν, ἐν ᾧ χρόνῳ, μετὰ τὴν ἀναίρεσιν Ὑρκανοῦ φημι, μέχρι τῆς τοῦ Χριστοῦ παρουσίας παρανόμως λοιπὸν οἱ ἀρχιερεῖς ἐγίνοντο· τοῦ γὰρ νόμου κελεύοντος διὰ βίου παντὸς τοὺς ἀρχιερεῖς ἱερατεύειν καὶ μετὰ τελευτὴν διαδόχων τοὺς διαδόχους, λαμβάνει Ἡρώδης καὶ οἱ μετ' ἐκεῖνον Ῥωμαῖοι[30], ὧν οἱ τὰς ἀρχιερωσύνας ποιησάμενοι συχνὰς αὐτῶν ἐποίουν τὰς διαδοχάς, ἐνίους δὲ οὐδὲ ἐκ τοῦ Ἑβραϊκοῦ γένους καταγομένους[31] ἀρχιερεῖς προεχειρίζοντο. (14) Καὶ

B τοῦτο δηλῶν Ἰώσηπος ἔφη[32]· « Τὴν δὲ βασιλείαν Ἡρώδης παρὰ Ῥωμαίων ἐγχειρισθείς, οὐκέτι τοὺς ἐκ τῶν Ἀσαμωναίου γένους — οὗτοι δὲ ἦσαν οἱ καλούμενοι Μακκαβαῖοι — καθίστησιν ἀρχιερεῖς, ἀλλὰ τισιν ἀσήμοις[33] καὶ μόνον ἐξ ἱερέων οὖσι τὴν ἀρχιερωσύνην ἀπένειμε. » (15)[34] « Καὶ μετὰ τὰς ξβ' ἑβδομάδας, φησίν, ἐξολοθρευθήσεται χρῖσμα, καὶ κρῖμα οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ. » Ὡς δῆλον εἶναι ὅτι τὰς ξβ' ἑβδομάδας πρότερον **224** τέταχε, καὶ μετὰ ταῦτα τὰς ζ', ἐν αἷς ἔφησαν· « Ἐξολοθρευθήσεται χρῖσμα, » τουτέστι τὴν ἐπανθοῦσαν χάριν τοῖς ἀρχιερεῦσι· καὶ ἐπειδὴ καὶ οἱ παρανόμως χριόμενοι ἀρχιερεῖς ὀνομάζονται, εἰκότως ἐπήγαγε· « Καὶ κρῖμα

C οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ. » Εἰ γὰρ καὶ ἐχρίοντο, φησίν, ἀλλὰ παρανόμως καὶ παρ' ἀξίαν·[35] (καὶ ἀνωτέρως δὲ δῆλον πεποίηκε, ὡς τὰς ζ' ἑβδομάδας τελευταίας τέταχεν·[36] « Ἕως γάρ, φησί, Χριστοῦ ἡγουμένου ἑβδομάδες ζ' καὶ ἑβδομάδες ξβ'. ») Τῷ γὰρ ἡγουμένῳ Χριστῷ καὶ Σωτῆρι τὰς ζ' πολλαπλησιαζούσας ἑβδομάδας τέθεικε, ἵνα γνῶμεν ὡς ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐπὶ τὰ ἄνω ἀριθμεῖν βουλόμενοι, τὰς ζ' πρότερον ἑβδομάδας εὑρήσωμεν καὶ τότε τὰς ξβ'. Εἶτα λέγει καὶ τὴν μέλλουσαν ἐρήμωσιν τῆς πόλεως καὶ τὴν παράνομον ἀρχιερωσύνην φάσκων[37]· « Καὶ

D τὴν πόλιν καὶ τὸ ἅγιον διαφθερεῖ σὺν τῷ ἡγουμένῳ τῷ ἐρχομένῳ· » ἡγούμενον γὰρ ἐρχόμενον τὴν ἀλλόφυλον ἔφη βασιλείαν καὶ τὴν παράνομον ἀρχιερωσύνην. » (16) Οὕτω γε μὴν καὶ ὁ θεῖος Κύριλλος Ἱεροσολύμων ἔφη[38]· « Οὐκ ἐκλείψει ἄρχων ἐξ Ἰούδα, φησίν, οὐδὲ ἡγούμενος ἐκ τῶν μηρῶν αὐτοῦ, ἕως ἂν ἔλθῃ ᾧ ἀπόκειται. » — Σημεῖον οὖν ἔδωκε τῆς Χριστοῦ παρουσίας τὸ παύσασθαι τὴν ἀρχὴν τῶν Ἰουδαίων· εἰ γὰρ μὴ[39] νῦν ὑπὸ Ῥωμαίους εἰσίν, οὔπω ἦλθεν ὁ Χριστός· εἰ ἔχουσι τὴν ἐκ[40] γένους Ἰούδα καὶ Δαυὶδ εἰς ἄρχοντα, οὔπω[41] ἦλθεν ὁ προσδοκώμενος[42], « ὁ δεσμεύων πρὸς ἄμπελον τὸν πῶλον αὐτοῦ » κατὰ τὸν θεῖον Ζαχαρίαν. Ἐκλειπόντων τοίνυν τῶν[43] ἐξ Ἰούδα — ὁ ἀλλόφυλος Ἡρώ-

Variæ lectiones et notæ.

[30] ἀλλοτρίους? [31] καταγομένοις cod. [32] Jos. A. XX, 10, Theodoretus. [33] Ἑβραίοις cod.? τὴν ἐνὸς Ἀριστοβούλου τὴν τιμὴν ἀπ. Jos. [34] Dan. IX, 26; Theodoretus. [35] καὶ. — ξβ om. Bulg. [36] Dan. IX, 25. [37] Dan. IX, 26. [38] XII, 171 B. [39] εἰ μή Cyr. [40] ἐ. τινὰ ἐκ? [41] καὶ τοῦ Δαυὶδ οὕπω Cyr. [42] Gen. XLIX, 11. [43] ἐκλείποντα — τὸν cod.

Digitized by Google

δης βασιλεύει· λέγει γὰρ καὶ ὁ προσδιαλεγόμενος ἄγγελος τῷ Δανιήλ[44]· « Καὶ γνώσῃ καὶ συνήσεις ἀπὸ ἐξόδου λόγου τοῦ ἀποκριθῆναι καὶ τοῦ οἰκοδομῆσαι τὴν Ἱερουσαλὴμ ἕως Χριστοῦ ἡγουμένου ἑβδομάδες ζ' καὶ ἑβδομάδες ξβ'· » [45] ἑξήκοντα τοίνυν καὶ θ' ἑβδομάδες[46] ἐτῶν συνάγουσιν ἔτη υπγ'. Εἶπεν[47] οὖν[48], μετὰ τὸ οἰκοδομηθῆναι[49] Ἱερουσαλὴμ υπγ' ἔτη διῆλθον[50], καὶ τῶν ἀρχόντων ἐκλιπόντων[51], ἄρχεταί τις ἀλλόφυλος βασιλεύ-, (59b) ἐφ' οὗ γεννᾶται Χριστός. Δαρεῖος γοῦν ὁ Μῆδος **225** (59b) ἐκέλευσε τὴν Ἱερουσαλὴμ οἰκοδομηθῆναι ἕκτῳ ἔτει τῆς ἑαυτοῦ βασιλείας[52] καὶ α' ἔτει τῆς καθ' Ἕλληνας ξς'[53] Ὀλυμπιάδος. Ὀλυμπιὰς δὲ παρ' Ἕλλησι καλεῖται ὁ κατὰ δ' ἔτη συντελούμενος ἀγὼν διὰ τὴν κατὰ τετραετίαν τῶν τοῦ Ἡλίου δρόμων[54] ἐκ τῶν κατ' ἔτος τριῶν ὡρῶν συμπληρουμένην[55] ἡμέραν. Ἡρώδης δὲ βασιλεύει ἐν τῇ ρπγ' Ὀλυμπιάδι[56], τετάρτῳ ἔτει ταύτης. Ἀπὸ οὖν τῆς[57] ξς' εἰς τὴν ρπγ'[58] γίνονται μεταξὺ ρκ' Ὀλυμπιάδες καὶ ὀλίγον τι. Συνάγονται τοίνυν τῶν ρκ' Ὀλυμπιάδων ἔτη υπ'· τὰ γὰρ[59] γ' ἔτη λοιπὸν, ἴσως ἐν τοῖς μεταξὺ τοῦ πρώτου καὶ τοῦ δ' ἀναλαμβάνεται. Αἱ τοίνυν ο' ἑβδομάδες εἰς τὸν ἐπὶ Χριστοῦ συντελοῦνται χρόνον κατὰ τοὺς Ἰουδαίων ἀριθμούς. [60] (27) Ἐκεῖνοι γὰρ κατὰ τὸν σεληνιακὸν δρόμον τοὺς ἐνιαυτοὺς ἀριθμοῦσιν, ὡς ἔτι πρόχειρον εἰπεῖν τὸν τελευταῖον μῆνα εἶναι παρ' αὐτοῖς ἡμερῶν κθ' καὶ τοῦ μὲν ἡλιακοῦ κύκλου ὑπάρχοντος τξε', τοῦ δὲ σεληνιακοῦ τνδ', ὡς τῷ[61] ἡλιακῷ παραλλάσσειν ἐνιαυτῷ ἡμέρας ια', τὸν δὲ σεληνιακὸν ἐνιαυτὸν, ὅθεν Ἕλληνες καὶ Ἰουδαῖοι μῆνας γ' ἐμβολιμαίους ἔτεσιν ὀκτὼ παραβάλλουσιν.

ad respondendum et ædificandum Jerusalem usque ad Christum ducem hebdomades septem, et hebdomades sexaginta duæ. » Sexaginta vero novem hebdomades annorum continent annos 483. Dixit ergo: Post ædificatam Jerusalem anni 483 effluxere, et cum defecerint principes, imperat rex quidam alienigena, sub quo natus est Christus. Darius enim Medus jussit Jerusalem ædificari anno sexto regni sui, et primo anno sexagesimæ secundæ Olympiadis secundum Græcos. Olympias vero apud Græcos vocatur quarto quoque anno celebratum certamen per diem quæ coalescit tribus horis unicuique anno superfluis per quatuor annos solares. Porro Herodes regnat in quarto anno 183 Olympiadis. A sexagesima igitur ad centesimam octogesimam tertiam intersunt centum et viginti Olympiades, et aliquid insuper. Atqui 120 Olympiades efficiunt annos 480. Nam tres anni qui desunt, forte inter primum et quartum excipiuntur. Septuaginta igitur hebdomades ad Christi tempus perficiuntur, secundum computationem Judæorum. Isti enim secundum lunæ cursum annos computant, ita ut ultimus apud illos mensis diebus novem et viginti constet. Cum vero sol orbem suum diebus trecentis sexaginta quinque absolvat, luna vero trecentis quinquaginta quatuor, inter solarem annum et lunarem undecim dierum discrimen est. Unde Græci et Judæi tres menses intercalares annis octo adjiciunt.

[62] (18) Καὶ πάλιν ἔφη ὁ μακάριος Κύριλλος· « Εἰ τοίνυν ζητεῖς τὸ αἴτιον τῆς Χριστοῦ[63] παρουσίας, ἀνάδραμε ἐπὶ τὸ πρῶτον τῶν Γραφῶν βιβλίον[64]· Ἐν ἓξ ἡμέραις ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ἀλλ' ὁ κόσμος διὰ τὸν ἄνθρωπον· τῇ ς' ἡμέρᾳ τὸν ἄνθρωπον· εἶτα ἔθηκεν αὐτὸν ἐν παραδείσῳ· εἶτα τοῦτον ἐξέβαλε φθόνῳ διαβολικῷ. Μὴ τολμήσας αὐτῷ διὰ τὸ[65] ἰσχυρὸν προσελθεῖν, προσῆλθε τῇ γυναικὶ, ὡς ἀσθενεστέρᾳ, ἔτι παρθένῳ οὔσῃ. Μετὰ γὰρ τὴν ἐκ παραδείσου ἀπόπτωσιν[66], ἔγνω Ἀδὰμ Εὔαν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ δεύτεροι γεγόνασι διάδοχοι τῆς ἀνθρώπων γενεᾶς Κάϊν καὶ Ἄβελ· καὶ Κάϊν ἀνθρωποκτόνος πρῶτος. Καὶ κατακλυσμὸς ἐπεχύθη ὕστερον **226** διὰ τὴν πολλὴν τῶν ἀνθρώπων πονηρίαν, καὶ πῦρ[67] οὐρανόθεν κατῆλθεν ἐπὶ[68] Σοδομιτῶν αἰσχρουργίᾳ[69]. Ἐξελέξατο μετὰ χρόνους ὁ Θεὸς τὸν Ἰσραὴλ, ἀλλὰ καὶ οὗτος διεστράφη καὶ ἐτραυματίσθη. » — « Ἀπεστάλησαν προφῆται μετὰ

Et rursus dixit beatus Cyrillus: « Si ergo quæris causam Christi adventus, recurre ad primum Scripturarum librum: Sex diebus fecit Deus mundum, sed mundus propter hominem, sexto die hominem; deinde posuit illum in paradiso; postea ejecit illum invidia diabolica; non ausus (diabolus) ad illum, propter fortitudinem, venire, venit ad mulierem, utpote ad infirmiorem. Ipsa autem adhuc virgo erat. Post enim lapsum et ejectionem e paradiso, cognovit Adam Evam uxorem suam, et secundi nati sunt successores hominum generationis Cain et Abel; et Cain homicida primus. Et diluvium effusum est postea ob magnam hominum malitiam, et ignis de cœlo descendit super Sodomitarum fœda facinora. Selegit postea Deus Israelem, sed hic quoque perversus atque vulneratus est. » — « Missi sunt prophetæ post Moysen ad sanandum istud; sed cum ut mederentur tentassent,

Variæ lectiones et notæ.

[44] λ. τοίνυν ὁ πρὸς τὸν Δ. ὁμιλῶν ἀγγ. Cyr. Dan. IX, 25. [45] ἑξ. τ. καὶ θ' ἑβδ. om. Slav. [46] τῶν Cyr. [47] Ἐπεὶ οὖν cod. [48] ὅτι add. Cyr. [49] οἰκοδομῆσαι cod. [50] ἐτῶν διελθόντων Cyr. [51] τότε Cyr. [52] Δ. τοίνυν ὁ Μ. ᾠκοδόμησεν ἐ. μὲν ἐ. τῆς ἐ. β. πρ. δέ Cyr. [53] κς'cod., hic et paulo infra; sed sextus Darii annus (516?) Eusebio cadit in Ol. 65,2. In margine: τί Ὀλυμπιάς; [54] τὸν τοῦ ἡλίου δρόμ. cod. [55] συντελουμένην Cyr. [56] ἐν τῇ ρπς' Ὀ. Cyr. ἐν ἔτει ρπγ' τῇ cod. Eusebii est 186,4. [57] Ἀπὸ τοίνυν τῆς Cyr. [58] ρπς'? [59] ἑτέρα add. Cyr. [60] Cod. 343,18-24? [61] ὡς τὸν σ. ἐν. π. ἡμ. ια' δ'? cf. Ced. τὴν κατὰ σελήνην δωδεκάμηνον π. ἡμ. ια' δ'. [62] XII, p. 165 C. [63] τῆς Χριστοῦ π. τὸ ἀ. Cyr. Sequentia usque ad οὔσῃ om. Slav. quamvis ad integritatem locutionis necessaria. [64] Ex XX, 11, Gen. II, 2. — 25. διὰ τὸ ἰ. πρ. τῷ ἀνδρί Cyr. [65] ὡς ἀ. τῇ γ. Cyr. [66] ἀπ. ἐκ π. τότε Cyr. [67] διὰ τὴν τῶν ἀ. π. πον. πῦο Cyr. [68] ἐπὶ τῇ cod. [69] Σ. διὰ τὴν παρανομίαν Cyr.

Digitized by Google

deflebant, non vincentes malum, ita ut diceret aliquis ex illis : « Eheu ! periit sanctus de terra, et rectus in hominibus non est. » Et rursus : « Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt; non est qui faciat bonum, non est usque ad unum. » Et iterum : « Exsecratio et furtum, et adulterium, et homicidium effusa sunt super terram. »—« Et immolaverunt filios suos et filias suas dæmoniis. » « Sectabantur auguria, maleficis artibus inserviebant. » — « Et prorsus maximum erat vulnus generis humani a pedibus usque ad verticem; non erat quod superponeretur medicamen, nec oleum, nec ligamenta. Tum prophetæ vehementer lugentes, et omnis consilii inopes dicebant : « Quis dabit ex Sion salutare Israel ? » Et iterum : « Domine, inclina cœlos, et descende; » excedunt enim curationem nostram humanitatis vulnera. »—« Prophetas tuos occiderunt, et altaria tua diruerunt; » insanabile nobis malum; jam te opus est correctore et salvatore. Audita igitur prece prophetarum, descendit Dominus dicens : « Ecce venio, et habitabo in medio vestrum. »—« Et ero omnium Deus, et ipsi erunt mihi in populum. Et non docebit ultra vir proximum suum, et vir fratrem suum : Cognosce Dominum : omnes enim cognoscent me a minimo eorum usque ad maximum, quia propitiabor peccatis eorum et injustitiis eorum. »

A Μωυσέα θεραπεῦσαι τοῦτο, ἀλλ' ἰατρεύσαντες ἀπεθρήνουν [70], μὴ περιγενόμενοι τοῦ πάθους, ὥστε [71] λέγειν αὐτῶν τινα [72] · « Οἴμοι, ἀπόλωλεν εὐλαβὴς ἀπὸ τῆς γῆς καὶ ὁ κατορθῶν ἐν ἀνθρώποις οὐκέτι. » Καὶ πάλιν [73] · « Πάντες ἐξέκλιναν, ἅμα ἠχρειώθησαν, οὐκ ἔστι ποιῶν χρηστότητα, οὐκ ἔστιν ἕως ἑνός. » Καὶ πάλιν [74] · « Ἀρὰ καὶ κλοπὴ, καὶ μοιχεία, καὶ φόνος ἐκκέχυται ἐπὶ τῆς γῆς. » — « [75] Τοὺς υἱοὺς αὐτῶν καὶ τὰς θυγατέρας ἔθυσαν τοῖς δαιμονίοις. » — [76] « Ὠνίζοντο καὶ ἐφαρμακεύοντο [77]. » — « Καὶ ἁπλῶς μέγιστον ἦν τὸ θραῦμα τῆς ἀνθρωπότητος ἀπὸ ποδῶν ἕως κεφαλῆς · — οὐκ ἦν μάλαγμα ἐπιθεῖναι, οὔτε ἔλαιον οὔτε καταδέσμους. » Εἶτα οἱ προφῆται δεινῶς ἀποκλαιόμενοι [78] καὶ ἀποροῦντες ἔλεγον [79] · « Τίς δώσει ἐκ Σιὼν τὸ σωτήριον B τοῦ Ἰσραήλ; » — Καὶ πάλιν · « Κύριε, κλῖνον οὐρανοὺς καὶ κατάβηθι · » — « ὑπερβαίνει γὰρ τὴν ἡμετέραν ἰατρείαν τὰ τῆς ἀνθρωπότητος τραύματα. — « Τοὺς προφήτας σου (60ᵃ) ἀπέκτειναν καὶ τὰ θυσιαστήριά σου κατέσκαψαν · » ἀδιόρθωτον ἡμῖν τὸ κακόν. Σοῦ λοιπὸν δεῖται τοῦ διορθωτοῦ [80] καὶ σωτῆρος. Ἐπακούσας οὖν τῆς δεήσεως τῶν προφητῶν ὁ Κύριος κατῆλθε [81] φάσκων · « Ἰδοὺ ἔρχομαι καὶ κατασκηνώσω ἐν μέσῳ ὑμῶν [82]. » — (19) « Καὶ ἔσομαι πάντων Θεὸς, καὶ αὐτοὶ ἔσονταί μοι λαός. Καὶ οὐ μὴ διδάξωσιν ἕκαστος τὸν πλησίον αὐτοῦ, καὶ ἕκαστος τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ · Γνῶθι τὸν Κύριον, ὅτι πάντες εἰδήσουσί με ἀπὸ μικροῦ αὐτῶν ἕως μεγάλου, ὅτι ἵλεως ἔσομαι ταῖς ἁμαρτίαις καὶ ἀδικίαις αὐτῶν. »

Primus autem Herodes, Antipatri filius, quatuor filios habuit, Archelaum et Herodem et Philippum et Lysaniam, qui tetrarchæ dicti sunt, eo quod unusquisque illorum propriam regni partem haberet. Herodes autem, tunc temporis, propriam dimiserat uxorem, filiam Aretæ regis Arabiæ, de quo Paulus mentionem fecit in Epistola ad Corinthios, et duxerat Herodiadem, uxorem Philippi fratris sui, propter quam et Præcursorem occidit, sed non multo post scelestorum facinorum pœnam dedit. Nam uxor ejus, ignobiliter expulsa, profecta est ad Aretam, patrem suum, et ob violentiam conquesta est. Ipse vero continuo, contumelia affecta filia sua, congregans universum populum suum, irruit ad illum in prælium, et omnes exercitus ejus concidit, et regionem ejus, igni datam, in servitutem redegit. At non ideo Herodes malitiam suam deposuit, sed postremo vinctus, et Romam ductus, cum adultera sua exsul missus est a Tiberio in partes Hispaniæ, ibique vitam misere finivit.

C [83] (20) Ὁ δέ γε πρῶτος Ἡρώδης, ὁ υἱὸς Ἀντιπάτρου, ἔσχεν υἱοὺς δ', Ἀρχέλαον, καὶ Ἡρώδην, καὶ Φίλιππον, καὶ Λυσανίαν, οἱ τετράρχαι, διὰ τὸ ἕκαστον αὐτῶν ἔχειν τὸ οἰκεῖον μέρος τῆς βασιλείας. [84] (21) Ἦν δὲ Ἡρώδης κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἐκβαλὼν τὴν ἰδίαν **227** γυναῖκα, θυγατέραν οὖσαν Ἀρέτα τοῦ βασιλέως Ἀραβίας, περὶ οὗ ὁ Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους Ἐπιστολῇ [85] μνήμην ἐποιήσατο, καὶ λαβὼν Ἡρωδιάδα, τὴν γυναῖκα Φιλίππου, τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, δι' ἣν καὶ τὸν Πρόδρομον ἀνεῖλεν, ἀλλ' οὐκ εἰς μακρὰν, τὴν δίκην εἰσεπράξατο τῶν τολμηθέντων [86]. Ἡ γὰρ γυνὴ αὐτοῦ ἀτίμως διωχθεῖσα [1] ἐπορεύθη πρὸς Ἀρέταν τὸν πατέρα αὐτῆς, καὶ τὴν βίαν ἀπεδύρατο. Ὁ δὲ ἑαυτῆς, ὡς ὑβρισμένης τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ, συναγαγὼν ἅπαντα τὸν D λαὸν αὐτοῦ, ἐπῆλθε πρὸς αὐτὸν εἰς πόλεμον καὶ κατέκοψε πάντα τὰ στρατεύματα αὐτοῦ, καὶ τὴν χώραν αὐτοῦ πυρὶ παραδοὺς ᾐχμαλώτευσεν. Ἀλλ' οὐδὲ οὕτως ἐπαύσατο Ἡρώδης τῆς πονηρίας αὐτοῦ, ἀλλ' ὕστερον δέσμιος εἰς Ῥώμην ἀχθεὶς μετὰ τῆς μοιχαλίδος αὐτοῦ ἐξόριστος ἐπέμφθη ὑπὸ Τιβερίου ἐν τοῖς μέρεσι τῆς Ἱσπανίας κἀκεῖσε τὸν βίον χαλεπῶς κατέστρεψεν.

Variæ lectiones et notæ.

[70] ἀπεκλαίοντο Cyr. [71] ὡς Cyr. [72] Mich. VII, 2. [73] Ps. LIII, 3. [74] Os. IV, 2. [75] Ps. CVI, 37. [76] II Par. XXXIII, 6. [77] ἐφαρμακοῦντο cod. [78] πρ. ἀπ. καὶ κάμνοντες ἐλ. Cyr. Ps. XXXII, 8. [79] Ps. CXLIV, I Reg. XIX, 10. [80] σοῦ δ. δ. Ἐπήκουσε τῆς Cyr. [81] ὁ Κύριος εἴρηκε Ἰ. ἐγὼ ἔ. Cyr. Zach. II, 10. [82] σου Cyr. Jer. XXXI, 33-36. Hæc jam non Cyrillo sunt, sed a Gregorio laudata. [83] Slavonicus hæc omisit inde ab ἔσχεν, verbis similibus c. 22 prosecutus. [84] Ἐπὶ τούτου ὁ Πρόδρομος ἀπεκεφαλίσθη Glossa Codicis. Ced. 323,3-21. Totum caput om. Slav. [85] Cor. XI, 32. — Ced. 321,10 22, 322,5-14. [86] In margine : Ἐπὶ τούτου ὁ Πρόδρομος ἀπεκεφαλίσθη.

Digitized by Google

(22) Ὁ δέ γε μέγας Ἡρώδης ὁ τὰ νήπια ἀνελών, ἔσχεν υἱοὺς ὁμωνύμους αὐτοῦ καὶ διωνύμους τρεῖς, Ἡρώδην Ἀρχέλαον καὶ Ἡρώδην Φίλιππον, τὸν καὶ τὸν Πρόδρομον ἀνελόντα, ἐφ' οὗ καὶ ὁ Κύριος ἐσταυρώθη [87], καὶ Ἡρώδην Ἀγρίππαν, τὸν καὶ Ἰάκωβον ἀνελόντα τοῦ Ζεβεδαίου, (καὶ Λυσανίαν, πρὸς ὃν Ἡρώδην τοῦ δήμου ἐπιφωνοῦντος τότε [88]· « Φωνὴν Θεοῦ καὶ οὐκ ἀνθρώπου διέδωκεν αὐτίκα· » — στολὴν γὰρ ἐξ ἀργύρου πεποιημένην περιθέμενος καὶ εἰς τὸ θέατρον ἐλθὼν καὶ ἐφ' ὑψηλοῦ βήματος καθίσας ἐδημογήρει· τῆς δὲ ἡλιακῆς ἀκτῖνος προσπεσούσης τῷ ἐνδύματι καὶ λαμπηδόν τῇ αὐγῇ τῆς ἐσθῆτος ἀναβρασθείς [89], τὰς ὄψεις τῶν περιεστώτων κατήστραπτε. Καὶ ἀωρηθέντων [90] ἐπὶ τοῦτο [91] καὶ ὡς θεὸν αὐτὸν εὐφημησάντων [92], ἐπαίρεται πλέον ὁ δείλαιος, ὃν εὐθὺς ἄγγελος Κυρίου ἐπάταξεν εὐθέως, καὶ ἀνεπήδησε τῆς καθέδρας ἐκ τοῦ σπαράττεσθαι δεινῶς τὴν γαστέρα αὐτοῦ.

(23) Τὸν δὲ θεῖον Ἰάκωβον ἰδὼν ἀπαγόμενον τὴν ὁδὸν τὴν ἐπὶ θάνατον ὁ κατήγορος αὐτοῦ καὶ μεταμεληθεὶς προσέπεσε τοῖς ποσὶ τοῦ ἀποστόλου λέγων· Συγχώρησόν μοι, ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, ὅτι **228** μεταμέλημαι ἐφ' οἷς ἐλάλησα κατὰ σοῦ. » Ὁ δὲ μακάριος παραυτίκα τοῦτον καταφιλήσας εἶπεν αὐτῷ· « Εἰρήνη σοι, τέκνον, εἰρήνη σοι, εἰρήνη σοι καὶ συγχώρησις τοῦ πταίσματος. » Ὁ δὲ μετὰ φωνῆς μεγάλης εὐθέως ἑαυτὸν Χριστιανὸν ἐπὶ πάντων ἀνηγόρευσεν, καὶ οὕτω συγκαταριθμηθεὶς τῷ ὑπ' αὐτοῦ (60ᵇ) κατηγορηθέντι, σὺν αὐτῷ καὶ τὸ βραβεῖον τοῦ μαρτυρίου ἀπηνέγκατο).

(24) Ὁ δὲ ἄθλιος Ἡρώδης ἐπὶ ἡμέρας φθειρόμενος καὶ σκώληκας ἐκβράζων, ἐλεεινῶς τὸν βίον κατέλυσε, ὥσπερ καὶ ὁ δυσσεβέστατος αὐτοῦ πατήρ. Καὶ γὰρ κἀκεῖνος τὰ ἐπίχειρα τῆς κατὰ Χριστοῦ καὶ τῶν ὁμηλίκων αὐτοῦ τολμήσας [93], ἔτι περιὼν τῷ βίῳ κομισάμενος, αἰσχίστῳ μόρῳ τὸν βίον κατέστρεψε, ὅνπερ ἐνδίκως ὡς ἄδικον ἡ δίκη μετελθοῦσα, τὰ μετὰ τὴν ἐνθένδε ἀπαλλαγὴν διαδεξόμενα τὸν ταλαίπωρον κολαστήρια διεδείκνυ φανερῶς προοίμια· εὐθὺς γὰρ καταλαβοῦσα τοῦτον θεήλατος καὶ ὀλέθριος μάστιξ, εἰς θάνατον ἀργαλέως συνέλασεν. (25) Ἔνθεν γάρ, φησὶν Ἰώσηπος [94], αὐτοῦ τὸ σῶμα ἡ νόσος διαλαβοῦσα ποικίλῳ πάθει ἐμέριζεν· πυρετὸς μὲν γὰρ λάβρος ἦν, κνισμὸς δὲ ἀφόρητος τῆς ἐπιφανείας ὅλης, καὶ σκώληκες, συνεχεῖς ἀλγηδόνες καὶ περὶ τοὺς πόδας οἰδήματα δυσωδίας, τοῦ τε ἤτρου φλεγμονὴ καὶ αἰδοίου σῆψις [95] σκώληκας γεννῶσα· καὶ πρὸς τοῦτο ὀρθόπνοια καὶ διάπνοια καὶ σπασμοὶ τῶν μελῶν ἁπάντων αὐτοῦ καθεστήκασιν· ἀειδὴς δὲ ἀποφορὰ ἐκ τοῦ συνεχοῦς ἄσθματος ἐξεπορεύετο, ὡς τοὺς ἐπιθειάζοντας ποινὴν θεήλατον εἶναι λέγειν. Τούτοις δὴ οὖν καὶ τοῖς τοιούτοις πάθεσι ἐπὶ πλείονα χρόνον περιαντλούμενος τοσοῦτο-

A At quidem magnus Herodes, qui infantes occiderat, tres filios habuit idem ac ipse nomen simul et diversum habentes, Herodem Archelaum, et Herodem Philippum, qui et Præcursorem occidit, et sub quo Dominus crucifixus est, et Herodem Agrippam, qui etiam Jacobum Zebedæi occidit, et Lysaniam; ad quem Herodem populus tunc acclamavit : « Voces Dei, et non hominis, dedit actutum. » Stola enim argentea indutus ad spectaculum venerat, et sublimi sedens tribunali, concionabatur. Cum autem solis radius in vestem incidisset, et vestitus splendore, scintillæ instar, ferveſactus esset, oculos circumstantium fulgetra illustravit. Illis autem causam negligentibus, et ut deum illum acclamantibus, majori superbia tumet miser, quem subito B percussit angelus Domini, et exsilivit e sede, violentis torminibus ventre ejus affecto.

Divum autem Jacobum, ad necem raptum, videns accusator ejus, et pœnitentia motus, cecidit ad pedes apostoli, dicens : « Ignosce mihi, homo Dei, quia me pœnitet ob ea quæ contra te locutus sum. » Beatus autem confestim osculans eum, dixit illi : « Pax tibi, fili, pax tibi, pax tibi, et pro offensione indulgentia. » Ille vero voce magna subito se Christianum coram omnibus professus est, atque ita cum illo simul annumeratus quem ipse accusaverat, cum illo etiam bravium martyrii tulit.

C

At infelix Herodes in dies consumptus et vermibus scatens misere vitam finivit, sicut et impius pater ejus. Etenim iste quoque præmium audaciæ suæ adversus Christum et æquales huic ætate infantes, adhuc vivens, recipiens, turpissima sorte periit : quem juste, ut injustum, justitia insectans, suppliciorum quæ, post exinde discessum, miserum manerent, commonstrabat manifeste præludia. Nam subito invadens eum morbus, a Deo immissus et exitialis, ad mortem moleste agitabat. Ex hoc enim, inquit Josephus, corpus ejus occupans morbus variis distrahebat doloribus; violenta febris erat, pruritusque intolerabilis in tota corporis superficie; vermes insuper, continui dolores, tumentes et male olentes D pedes; imi ventris inflammatio, et inguinis putrefactio vermes generans; ad hoc, nonnisi erecta cervice meabilis spiritus, et transpiratio, et omnium membrorum convulsiones; intolerabilis ex continuo anhelitu exibat exhalatio, ita ut contemplantes omnes divinam ultionem esse dicerent. His igitur et similibus malis diu circumdatus, tantum et adeo intolerabilem dolorem habuit, ut conaretur sibi ipse necem inferre. Cum enim po-

Variæ lectiones et notæ.

[87] ᾧ πρῶτον Ἡρωδιὰς συναφθεῖσα [α], θυγατέρα Σαλώμην ἔσχε τὴν καὶ ὀρχησαμένην. Glossa codicis. [88] Act. XII, 22; Jos. A. 19. VIII, 35. [89] καταυγασθείς Jos. [90] ἀωρισθέντες cod. ἀτενιζόντων? cf. Jos. [91] τοῦτῳ? [92] εὐφημήσαντες cod. [93] Erasa sunt 3 vel 4 verba in codice; cf. Ced. 352,22. — Ἡρ. ὕδρωπι δεινῷ πιεσθεὶς σκ. τε ἐκβράσας ἀπὸ τοῦ σώματος; καταστρέφει τὸν β. [94] A. 17. VI, 5. [95] αἰδοίου σιπαδεῖ codex.

Digitized by Google

stulasset malum simul et cultrum, quasi videlicet cupiens illud gustare per seipsum, cumque accepisset, cultrum in guttur convertit ferire volens, percussissetque, nisi cernens quidam idque difficulter, confestim ex manibus ejus cultrum, vix quidem, evulsisset. Magis autem ac magis doloribus cruciatus, istius sororem Salomen et virum ejus Alexandrum vocatos admonuit ut Judæorum principes in hippodromo concluderent, et, se mortuo, statim hos ab exercitu necari curarent, ut mortis suæ dies non gaudium Judæis, sed luctus causa esset. His ordinatis, cum, valde hydropisi laborans, post magnos cruciatus animam exhalasset, confestim Salome, cuncta peragens, Judæos in magnum luctum et planctum adduxit. Quam multis autem, præter cætera istius scelera, domesticis et congeminatis calamitatibus, conjugum, filiorum, et aliorum, præsertim genere maxime necessariorum et amicissimorum, homicidiis, prosperitates et liberam in regno potestatem offuscaverit, impossibile est recensere; omnem enim tragici operis contextum superat circa istum materia, quam copiose in suis de illo Historiis Josephus tractavit.

A τον εἶχε τὸν πόνον ἀνύποιστον ὡς καὶ αὐτόχειρα αὐτοῦ γενέσθαι κατατολμήσαντα [96]. (26) Αἰτήσας γὰρ μῆλον ὁμοῦ καὶ μάχαιραν, ὡς δῆθεν ἐπιθυμῶν αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ ἀπογεύσασθαι, καὶ λαβὼν, ἀνέτεινε τὴν μάχαιραν κατὰ τοῦ λαιμοῦ πλῆξαι βουλόμενος· καὶ ἔπληξεν ἄν, εἰ μή τις τῶν θεραπόντων θεασάμενος, ταχέως τὴν μάχαιραν ἐκ τῶν χειρῶν αὐτοῦ μόλις ἀπέσπασεν [97]. (27) Ἐπὶ πλεῖον δὲ ταῖς ὀδύναις βασανιζόμενος καὶ τὴν ἀδελφὴν Σαλώμην καὶ τὸν ἄνδρα αὐτῆς Ἀλέξανδρον προσκαλεσάμενος, ὑπέθετο **229** αὐτοῖς, ὥστε τοὺς τῶν Ἰουδαίων ἐξάρχους καθεῖρξαι εἰς τὸν Ἱππόδρομον· καὶ τελευτήσαντος αὐτοῦ, παραχρῆμα τούτους ὑπὸ τοῦ στρατοῦ κακῶς ἀναιρεῖσθαι, ἵνα μὴ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἡ ἡμέρα χαρὰ τοῖς Ἰουδαίοις, ἀλλὰ πένθους πρόξενος γένηται. (28) Καὶ ταῦτα διαταξάμενος, καὶ λίαν ὑδεριάσας, καὶ μετὰ πολλῶν ἀλγηδόνων τὴν ψυχὴν ἀποῤῥήξας, εὐθὺς ἡ Σαλώμη πάντα διαπραξαμένη τοὺς Ἰουδαίους εἰς μέγα πένθος καὶ θρῆνον ἐνέβαλεν. (29) Ὅσαις [98] μὲν οὖν, πρὸς ταῖς λοιπαῖς αὐτοῦ κακουργίαις, τὰς κατὰ τὴν βασιλείαν αὐτονομισθείσας εὐπραγίας [99], ταῖς κατὰ τὸν οἶκον ἐπαλλήλοις ἠμαύρωσε συμφοραῖς γυναικῶν καὶ τέκνων, καὶ

B τῶν λοιπῶν τῶν μάλιστα πρὸς γένους ἀναγκαιοτάτων τε καὶ φιλτάτων μιαιφονίαις, οὐδὲν οἷόν τε νῦν καταλέγειν, τραγικὴν ἅπασαν δραματουργίαν ἐπισκιαζούσης τῆς περὶ τούτου ὑποθέσεως, ἣν πλάτος [1] ἐν ταῖς κατ' αὐτὸν Ἱστορίαις Ἰώσηπος διελήλυθεν.

CXII. *Tiberius imperator.*

ΡΙΒ'. *Βασιλεία Τιβερίου.*

Post Augustum autem imperavit Tiberius Cæsar, filius ejus, qui urbem ædificavit in regione Judæorum, propter paludem, vocavitque eam ex suo nomine Tiberiadem. Quo imperante, magnus terræmotus factus est, tredecimque evertit civitates usque ad fundamenta, Ephesum, Magnesiam, Sardes, Mostinam, Ligaam, Hierocæsaream, Philadelphiam, Tmolum, Cumam, Myrinam, Apolloniam, Diam, Hyrcaniam.

C Μετὰ δὲ Αὔγουστον ἐβασίλευσε Τιβέριος Καῖσαρ, ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ὁ κτίσας πόλιν ἐν τῇ Ἰουδαίων χώρᾳ (παρὰ τὴν λίμνην, ἐκάλεσε δὲ αὐτὴν εἰς ἑαυτοῦ ὄνομα) Τιβεριάδα. [2] (2) Ἐφ' οὗ μέγας σεισμὸς γενόμενος, κατήνεγκε πόλεις ἕως ἐδάφους ιγ', Ἔφεσον, Μαγνησίαν, Σάρδην, Μοστίνην, Λιγάην, Ἱεροκαισάρειαν, Φιλαδελφίαν, Τμόλον, Κύμην, Μύριναν, Ἀπολλωνίαν, Δίαν, Ὑρκανείαν [3].

Atque quinto decimo anno imperii ejus, Dominus noster, cum baptizatus esset, Evangelii promulgationem incepit.

[4] (2) Καὶ ἐν μὲν τῷ ιε' ἔτει τῆς αὐτοῦ βασιλείας ὁ Κύριος ἡμῶν βαπτισθείς, τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος ἀπήρξατο.

Et octavo decimo anno imperii ejus, cum crucifixus esset Dominus, resurgit die vigesima nona mensis Phamenot, sive vigesima quinta mensis Martii, qui primus creatus apud Hebræos Nisan dicitur, illucescente Dominica cœna Sabbatorum, die prima et principio et solemnissima dierum, de qua dixit Moyses: « In principio fecit Deus cœlum et terram; » et: « Hic est liber generationis cœlorum et terræ, quo die fecit ea Deus. » Idcirco dicit David: « Hæc dies quam fecit Dominus,

D [5] (4) Ἐν δὲ τῷ ιη' [7] ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ σταυρωθεὶς ὁ Κύριος (61ª) ἀνίσταται (τῇ κθ' [8] τοῦ Φαμενὼθ μηνὸς ἤτοι) Μαρτίου **230** (τοῦ πρωτοκτίστου μηνός, Νισὰν παρ' Ἑβραίοις λεγομένου) κε', ἐπιφωσκούσης Κυριακῆς μιᾶς Σαββάτων, τῆς πρώτης καὶ ἀρχῆς καὶ τιμιωτάτης τῶν ἡμερῶν ἡμέρας, περὶ ἧς ἔφη Μωυσῆς [9]· « Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν· » καί [10]· « Αὕτη ἡ βίβλος γενέσεως οὐρανῶν [11] τε καὶ γῆς, ἧ ἡμέρᾳ ἐποίησεν ὁ Θεός. » Διό φησιν ὁ Δαυίδ [12]· « Αὕτη ἡ ἡμέρα

Variæ lectiones et notæ.

[96] A. VII. 15. [97] A. 17. VI, 10. [98] Ὅσας cod. [99] εὐπραγίαις cod. [1] ἦν εἰς πλάτος cod. [2] 16 p. Chr. (5213). [3] 20 (5217) Ced. 333, 23,24. Οὗτος ἔσχε Γάϊον ἀνεψιὸν ἀστρολόγον καὶ τοῦ Θρασύλλου γενόμενον φοιτητήν, ὃς τοσοῦτος ἦν τὴν τέχνην ὡς ἀγανακτήσαντά ποτε Τιβέριον κατ' αὐτοῦ καὶ βουληθέντα διὰ τοῦ τείχους αἴφνης αὐτὸν ῥῖψαι, ἐσκυθρώπασε. Ἐρωτήσαντος δὲ Τιβερίου τὴν αἰτίαν, ἀπεκρίθη αἰσθάνεσθαι κλιμακτῆρα ἐγγὺς αὐτοῦ, καὶ τὸν Τιβέριον θαυμάσαντα ἐᾶσαι αὐτόν (Ced. 3441-8). [4] ex Eus. Chr. II ad a. Tiberii quartum. [5] 31 (5228) Ced. 333.25-334,2. [6] 34 (5231) Ced. 334.2. [7] ιθ' Eus. Chr. II 265, Ol. 203,4. [8] κε' M. ἐπιφωσκούσῃ Κυριακῇ ἥτις ἐστὶ μία καὶ πρώτη ἡ αὐτὴ καὶ Πάσχα Κυριακόν· ἐν ταύτῃ γὰρ ὁ Θεὸς τὸ φῶς ἐδημιούργησε Ced. [9] Gen. I, 1. [10] Gen. II, 4. [11] οὐρανοῦ cod. [12] Ps. CXVII, 23.

Digitized by Google

ἣν ἐποίησεν ὁ Κύριος, ἀγαλλιασώμεθα καὶ εὐφρανθῶμεν ἐν αὐτῇ, » ἥτις ἐστὶ τὸ Κυριακὸν Πάσχα, Μαρτίου κε', ὡς εἴρηται.

A exsultemus et lætemur in ea, » quæ est Dominicum Pascha vigesimæ quintæ Martii, ut dictum est.

ΡΙΓ'. *Διὰ τί ἡ τοῦ Χριστοῦ ἀνάστασις ὀγδόη ὠνόμασται* [12].

CXIII. *Quare Christi resurrectio octava nominata sit.*

Περὶ ἧς γέ τοι ὁ μέγας ἔφη Χρυσόστομος· « Εἰ οὖν ἐν τῇ γ' ἡμέρᾳ ἀνέστη ὁ Χριστὸς, ὡς αὐτὸς ἔλεγε [13], « Δεῖ τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν, καὶ ἀποδοκιμασθῆναι, καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ τῇ γ' ἡμέρᾳ ἀναστῆναι, » διὰ τί ἡ ὀγδόη ἀνάστασις λέγεται τοῦ Κυρίου; Καὶ τρίτη μὲν εἴρηται ὡς ἀπὸ τοῦ πάθους καὶ τοῦ σταυροῦ, ὀγδόη δὲ ὡς ἀπὸ τῆς δημιουργίας καὶ τῆς ἀναστάσεως. Ἐπεὶ οὖν τῇ Κυριακῇ ἀνέστη ὁ Χριστὸς, ἐν ᾗ ἡ ἀρχὴ τοῦ φαινομένου κόσμου γέγονε, ἥτις ὑπάρχει τὸ φῶς ἀπὸ τοῦ κόσμου λάμψαν ἐν αὐτῇ, καὶ τὸ νοητὸν φῶς καὶ ἀληθινὸν ὁ Χριστὸς ἐκ τάφου ἀνέτειλεν [14]· διὸ καὶ ἀπὸ τοῦ τάφου καὶ θανάτου ὁ κόσμος ἐγήγερτο. Ἀπὸ Κυριακῆς οὖν εἰς Κυριακὴν ἡ ὀγδόη ἁπαντᾷ· καὶ δὲ τρίτη καὶ ἡ αὕτη, τρίτη ἀφ' οὗ ἔπαθε, ὀγδόη ἀφ' οὗ ὁ κόσμος ἐγένετο. (2) Ἔστι δὲ καὶ ἄλλη αἰτία τῆς ἡ καὶ τῆς γ' [15], διὰ τί ἀνάστασις ἑκάστη ὠνόμασται· ἐν γὰρ τῇ ζ' ἡμέρᾳ κατέπαυσεν ὁ Θεὸς ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ· καὶ ἔστιν ἡ κατάπαυσις τέλος, συντέλεια ἔργων ἀπηρτισμένων [16]· τέλος δὲ καὶ κατάπαυσις [17] λέγεται καὶ ἡ τοῦ λόγου συντέλεια, ὅτε μέλλει παράγειν τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου ὁ Θεός. Ἐπειδὴ οὖν ἁμαρτιῶν ὁ κόσμος ἔγεμεν καὶ ἠπείλει τῷ κόσμῳ συντέλειαν, ὁ δὲ Χριστὸς ἐπὶ συντελείας τῶν αἰώνων εἰς ἀθέτησιν ἁμαρτίας ἦλθε, καὶ ἔπαθε, καὶ ἐτάφη, καὶ **231** ἀνέστη, καὶ τὸν κόσμον ἀνέστησε, καὶ ἡ πρώτη ἐνδημιούργησις ὀγδόῃ ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ γέγονεν. Τῇ ς' ἐπὶ ξύλου σταυροῦται διὰ τὸν ἐν τῇ ς' γενόμενον ἄνθρωπον· διὰ τοῦτο οὖν ἐν τῇ ς' ἐσταύρωται ἡμέρᾳ, ἵνα πάντες μάθωμεν ὅτι ἐν τῇ ς' δημιουργήσας τὸν ἄνθρωπον, αὐτὸς ἐκεῖνος ἐν τῇ ς' ἐσταυρώθη διὰ τὸν ἄνθρωπον. (3) Καὶ οὐ μόνον ἐν ἡμέρᾳ ς', ἀλλὰ καὶ ἐν ὥρᾳ ς' ἐπὶ ξύλου ἐκρέμαται, ἐπειδὴ ἀρχὴ ἁμαρτίας ὥρᾳ ς' ἀπὸ τοῦ ξύλου γέγονεν, ὅτε Ἀδὰμ τὸν θάνατον ἠρίστησε, ὅθεν λοιπὸν τότε καὶ λογχευθεὶς ἐξέβλυσεν αἷμα καὶ ὕδωρ, οἱ δύο μάρτυρες [19] τῶν κυριοκτόνων, τὸ μὲν αἷμα ἵνα Ἰουδαίους ἐλέγξῃ εἰπόντας [20]· « Τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν· » τὸ δὲ ὕδωρ, ἵνα τοῦ Πιλάτου κατηγορήσῃ, ὅτι λαβὼν ὕδωρ καὶ νιψάμενος ὡς ἀθῷος, τὸν ἀθῷον καὶ δίκαιον φραγγελώσας ἐσταύρωσεν. (4) Ἐπεὶ οὖν, ὡς πολλάκις ἔφην, ἡ ὀγδόη καὶ ἡ τῶν νεκρῶν ἔγερσις βοᾷ τὴν τοῦ κόσμου συντέλειαν, ἰστέον, ὅτε πάντως ἡ τοῦ κόσμου γένηται συντέλεια, τότε οἱ ὅσιοι καὶ εὐσεβεῖς ἐκλείψουσιν ἀπὸ τῆς γῆς. Καὶ τούτου μάρτυς ὁ Χριστὸς εἰπών [21]· « Ἆρα ἐλθὼν ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου εὑρήσει τὴν πίστιν ἐπὶ τῆς γῆς; » Καὶ ὁ Ἀπόστολός φησιν [22]·

De illa quidem magnus Chrysostomus dixit: « Si ergo tertia die resurrexit Christus, sicut ipse dixit: « Oportet Filium hominis multa pati, et reprobari, et occidi, et tertia die resurgere, » cur octava resurrectio Domini dicitur? Tertia quidem dicta est a passione et cruce, octava autem propter creationem et resurrectionem. Quoniam igitur Dominica die surrexit Christus, qua die surgentis mundi principium exstitit, qua lux ex mundo illuxit, et lumen intellectuale et verum, Christus, ex sepulcro B exorsum est, idcirco ex sepulcro et morte mundus fuerat excitatus. A Dominica ergo ad Dominicam octava occurrit; atque tertia et ista, tertia ex quo passus est, octava ex quo mundus factus est. Est autem et alia ratio octavæ et tertiæ, cur resurrectio utraque dicta sit. Etenim septima die requievit Deus ab omnibus operibus suis; atque est requies finis, consummatio operum perfectorum; finis autem et requies dicitur etiam verbi consummatio, quando debet deducere figuram hujus mundi Deus. Postquam ergo peccatis mundus plenus erat, et minabatur mundo consummationem, Christus vero in consummatione sæculorum ad abolitionem peccati venit, et passus est, et sepultus est et re- C surrexit, et mundum excitavit, et prima conditio octava in regeneratione facta est. Sexta die ligno suspenditur ab homine sexta die facto; idcirco igitur sexta crucifixus est die, ut omnes noverimus illum qui sexta die creaverat hominem, ipsum sexta die crucifixum fuisse ob hominem. Et non solum die sexta, sed etiam hora sexta ligno suspensus est, quia principium peccati hora sexta ex ligno factum est, quando Adam mortem prandit, unde deinceps tunc etiam lancea perforatus effudit sanguinem et aquam, quæ duo sunt testes Domini interfectorum; sanguinem quidem ut Judæos convinceret qui dixerant: « Sanguis ejus super nos, et super filios nostros; » aquam vero ut Pilatum ar- D gueret, quia, sumpta aqua, cum se lavisset ut innocens, innocentem et justum flagellatum crucifixit. Cum igitur, ut sæpe dixi, octava et mortuorum resurrectio clamet mundi consummationem, scire expedit, cum omnino mundi advenerit consummatio, tunc sanctos et pios defecturos esse de terra. Atque hujus rei testis Christus dicens: « Numquid veniens Filius hominis inveniet fidem super terram? » Et Apostolus dicit: « Nisi venerit discessio primum, »—« quando discedent a fide, attendentes spiritibus erroris et doctrinis dæmoniorum, »—« et

Variæ lectiones et notæ.

[12] Hæc rubrica in cod. evanuit. [13] Luc. IX, 22. [14] καὶ ἐν ταύτῃ τὸ ἀλ. φῶς ὁ Χριστὸς ἐκ τ. ἀν. Ced. [15] καὶ τῆς α'? [16] ἀπηρτισμένη cod. [17] I Cor. VII, 31. [19] τοὺς δύο μάρτυρας? [20] Matth. XXVII, 25. [21] Luc. XVIII, 18. [22] II Thess. II, 3.

Digitized by Google

a veritate enim avertent, ad fabulas autem convertentur; » et sicut gubernatorum interitus navigiorum est naufragium, et pastorum absentia ovium exitium, et agricolarum incuria agrorum perditio, ita etiam sanctorum defectus mundi destructio, sanctitas vero est Deo consecratio, et hic sanctus est qui se per fidem et bona opera consecrat et Deo dedicat, unde ad derelinquentes Deum, et pacta cum illo fœdera abnegantes, dicebat Moyses : « Ne dixeris in corde tuo : Sanctitas mihi erit in discedendo a Domino. » Sicut defector a Deo et maleficus impius dicitur, ita Deo per fidem et bona opera inhærens, sanctus et justus jure nominatur. Μωϋσῆς [28]· Μὴ εἴπῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου· Ὅσιά μοι γένηται ἐν τῷ ἀποστῆναι ἀπὸ Κυρίου. Καθάπερ ὁ τοῦ Θεοῦ ἀποστάτης καὶ κακοῦργος ἀνόσιος λέγεται, οὕτως ὁ τῷ Θεῷ διὰ πίστεως καὶ ἀγαθοεργίας οἰκειωθεὶς, ὅσιος καὶ δίκαιος εἰκότως ὀνομάζεται.

A « Ἐὰν μὴ ἔλθῃ πρῶτον ἡ ἀπόστασις, — [28] ὅτε ἀποστήσονται τῆς πίστεως, προσέχοντες πνεύμασι πλάνης καὶ διδασκαλίαις δαιμονίων, — [29] καὶ ἀπὸ μὲν τῆς ἀληθείας τὴν ἀκοὴν ἀποστρέψουσιν, ἐπὶ δὲ τοὺς μύθους ἐκτραπήσονται » · καὶ ὥσπερ (61b) κυβερνητῶν ἀπώλεια τῶν πλοίων ἐστὶ ναυαγία, καὶ ποιμένων ἀπουσία προβάτων ὄλεθρος, καὶ γεωργῶν ἀμέλεια χωρίων ἀφανισμὸς, οὕτω καὶ τῶν ὁσίων ἡ ἔκλειψις τοῦ κόσμου κατάλυσις· ὁσιότης δέ ἐστιν ἡ πρὸς Θεὸν καθοσίωσις. Καὶ ἐκεῖνος ὅσιος ὁ ἑαυτὸν διὰ πίστεως καὶ ἔργων ἀγαθῶν καθοσιώσας καὶ τῷ Θεῷ ἀφιερώσας, ὅθεν τοὺς Θεὸν καταλιμπάνοντας καὶ ἀρνουμένους τὰς πρὸς αὐτὸν συνθήκας ἔλεγεν ὁ

Per lignum igitur mors et per lignum vita. Die septimo requievit ab operibus; die septimo in sepulcro corpus requievit. Integrum enim diem septimum exspectavit, octavo surrexit, et mundum excitavit. Et est dies Domini tertia et octava; tertia quidem propter resurrectionem Domini, octava vero non solum propter Domini, sed etiam propter mundi resurrectionem. Ergo, dilecte, audias mirabile et grande mysterium: Quare Domini resurrectio octava nominatur? Quoniam septies mortuorum resurrectionem invenimus in divina Scriptura, et post septem octavus ex mortuis surrexit Dominus, qui septem excitaverat. Ante enim Christi resurrectionem, septem singulares resurrectiones mortuorum evenerant. Et prima quidem in antiqua Scriptura, filii viduæ quem Elias Sareptæ suscitavit; secunda filii Sunamitidis, quem Elisæus excitavit; tertia vero militis, quem cum juxta Elisæum sepelissent, et ossa prophetæ mortuus contigisset, veluti ab igne exilivit; quarta autem in nova, resurrectio filii antistitis Synagogæ; quinta vero, filii viduæ: sexta, Lazari; septima, cum multa corpora sanctorum, qui dormierant, surrexerunt; octava vero Domini resurrectio, post salutarem passionem: quo tempore Passionis et terræmotus qui factus est, in multis inventum est Græcis monumentis motum terræ magnum accidisse et tenebras, ita ut astra apparerent. Narrat etiam Josephus temporibus istis, die Pentecostes, motum et strepitum sensisse primum sacerdotes, deinde multorum vocem, angelorum scilicet, ab interiore sanctuario audivisse : « Descendamus hinc. » Quin etiam aliud admirabile magis enarratur, oraculum quoddam in scriptis sacris repertum esse sic habens : Tempore isto ab eadem regione aliquem virum terræ universæ imperaturum, quod ipse quidem sub Vespa-

B **232** [26] (5) Διὰ ξύλου τοίνυν θάνατος καὶ διὰ ξύλου ἡ ζωή. Τῇ ἑβδόμῃ κατέπαυσεν ἀπὸ τῶν ἔργων· τῇ ζ' ἐν τῷ τάφῳ τὸ σῶμα ἀνέπαυσεν. — Τελείαν γὰρ ἡμέραν τὴν ἑβδόμην ἔμεινεν· — τῇ η' ἀνέστη καὶ τὸν κόσμον ἤγειρεν. Καὶ ἔστιν ἡ Κυρίου καὶ τρίτη καὶ η'· τρίτη μὲν διὰ τὴν τοῦ Κυρίου ἀνάστασιν, ὀγδόη δὲ, οὐ μόνον διὰ τὴν τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν τοῦ κόσμου ἔγερσιν. Οὐκοῦν, ἀγαπητὲ, ἄκουσον, θαυμαστὸν καὶ μέγα μυστήριον· Διὰ τί ἡ τοῦ Κυρίου ἀνάστασις ὀγδόη ὠνόμασται; Ἐπειδὴ ἑπτάκις νεκρῶν ἀνάστασιν εὕρομεν ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ, καὶ μετὰ τοὺς ζ' ὄγδοος ἐκ νεκρῶν ἀνέστη ὁ Κύριος ὁ ἐγείρας τοὺς ζ'. Πρὸ γὰρ τῆς Χριστοῦ ἀναστάσεως ἑπτὰ μόναι ἀναστάσεις νεκρῶν ἐγένοντο [27]· (Καὶ) α' μὲν ἐν τῇ Παλαιᾷ· ἡ τοῦ υἱοῦ C τῆς χήρας [28], ὃν Ἠλίας ἐν Σαράφθοις ἀνέστησε· β' ἡ τοῦ υἱοῦ τῆς Συναμίτιδος, ὃν Ἐλισσαῖος ἤγειρε· γ' (δὲ) ἡ τοῦ στρατιώτου, ὃν ἐγγὺς Ἐλισσαίου θάψαντες (καὶ τῶν ὀστέων τοῦ προφήτου ὁ νεκρὸς ἁψάμενος) ὡς ἀπὸ πυρὸς ἐξεπήδησεν· δ' δὲ (ὃ) ἐν τῇ Καινῇ, ἡ τοῦ ἀρχισυναγώγου τῆς θυγατρός· ε' (δὲ) ἡ τοῦ υἱοῦ τῆς χήρας· ς' (δὲ) ἡ τοῦ Λαζάρου, ζ' (δὲ) ὅτε πολλὰ σώματα τῶν κεκοιμημένων ἁγίων ἀνέστη· η' δὲ [29] ἡ τοῦ Κυρίου Ἀνάστασις μετὰ τὸ σωτήριον πάθος, καθ' ὃν [30] καιρὸν τοῦ πάθους (καὶ τοῦ) γενομένου σεισμοῦ ἐν πολλοῖς (μὲν) εὑρέθη Ἑλληνικοῖς ὑπομνήμασιν, ὅτι σεισμὸς ἐγένετο μέγας καὶ σκότος, ὥστε καὶ ἀστέρας φανῆναι. (6) Κατὰ δὲ τοὺς [31] χρόνους τούτους καὶ Ἰώσηπος [32] ἱστορεῖ ἐν D ἡμέρᾳ τῆς ν' κινήσεως καὶ κτύπου τοὺς ἱερεῖς [33] ἀντιλαμβάνεσθαι πρότερον [34], ἔπειτα φωνῆς ἀθρόας, ἀγγελικῆς δηλονότι [35], ἔνδοθεν ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ [36] ἀκούειν [37]· « Καταβαίνωμεν ἐντεῦθεν. » [38] (7) Καὶ μέντοι καὶ ἕτερον παραδοξώτερον ἐξηγεῖται, χρησμόν τινα ἐν (τοῖς) ἱεροῖς γράμμασιν εὑρεθῆναι περιέχοντα (οὕτως)· ὡς κατὰ (τὸν) καιρὸν ἐκεῖνον

Variæ lectiones et notæ.

[28] I Tim. IV, 1. [29] II Tim. IV, 4. [30] Deut. XXIX, 19. [31] Ced. 33424-335,14. [27] ἐγίνοντο cod. [28] χ. τῆς Σαραφθίας ὃν ἤγειρον Ἠ. Ced. [29] καὶ η' Ced. [30] καθ' ὃν κ. ἐν ἄλλοις μὲν Ἐ. ὑπ. εὕρομεν ἱστορούμενον ὡ. καὶ ἀ. ἐν ὁ. φ. ex Sync. Eus. Chr. II. 265. [31] Κ. τοὺς αὐτοὺς δέ Eus. [32] B. J. 6. V, 3. [33] οἱ ἱερεῖ. Eus. [34] πρῶτον Eus. [35] ἀγ. δ. om. Eus. [36] τοῦ ἐσωτάτου ἱεροῦ cod. [37] ἀκοῦσαι ἀπὸ τοῦ ἐσωτάτου ἱεροῦ αὐτοῖς ῥήμασιν εἰπούσης μεταβ. ἐντ. Eus. [38] Ced. 335,14-336,9. Ἱστορεῖ δὲ καὶ Ἰώσηπος χ.

Digitized by Google

ἀπὸ τῆς αὐτῆς χώρας ἄρξῃ [59] τις ἄνθρωπος τῆς οἰκουμένης ἁπάσης, ὃν αὐτὸς μὲν ἐπὶ Οὐεσπασιανοῦ ἐξείληφε [60] **233** πεπληρῶσθαι, διήμαρτε δὲ τῆς ἑρμηνείας ἐκ διαμέτρου [61]· οὐ γὰρ πάσης οὗτος ἦρξεν (ἦ μόνης τῆς Ῥώμης). Λείπεται δὴ [62] οὖν ἐπὶ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τοῦτο πληροῦσθαι, πρὸς ὃν φησιν ὁ Πατήρ [63]· « Αἴτησαι παρ' ἐμοῦ, καὶ δώσω σοι ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου, καὶ τὴν κατάσχεσίν σου τὰ πέρατα τῆς γῆς. » Ὅθεν [64] « εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος τῶν ἱερῶν ἀποστόλων, καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ῥήματα αὐτῶν » (διαῤῥήδην κηρύττων αὐτοῦ τὴν ἀΐδιον ἀρχήν τε καὶ βασιλείαν (62ª) αἰώνιον). [65] (8) Ἐπεὶ [66] κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ὁ Θεὸς τὴν κτίσιν ἐδημιούργησεν, καὶ μαρτυρεῖ τῶν δένδρων ἡ βλάστησις (κατὰ τὴν θείαν ἀπόφασιν, μέχρι νῦν ἀρχομένου τοῦ ἔαρος [67]· « Ἡ γῆ βλαστάνει βοτάνην χόρτου, » καὶ οἱ λειμῶνες ἀνθοῦσι, καὶ τὰ δένδρα φύει καρπόν)· διὰ τοῦτο καὶ τὸν Ἰσραὴλ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἠλευθέρωσε τῆς Αἰγυπτιακῆς δουλείας καὶ τὴν Παρθένον [68] Γαβριὴλ ὁ ἀρχάγγελος εὐηγγελίσατο· εἰκότως οὖν κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν καὶ ὁ Χριστὸς ὑπέμεινε τὸ σωτήριον πάθος [69].

A siano adimpletum fuisse interpretatus est. Peccavit in interpretatione diametro; non enim terræ universæ ille imperavit, sed soli Romæ. Superest igitur ut istud in Domino nostro Jesu Christo adimpletum sit ad quem dixit Pater : « Postula a me, et dabo tibi gentes hæreditatem tuam, et possessionem tuam terminos terræ. » Unde, « in universum terram exivit sonus sanctorum apostolorum, et in fines terræ verba eorum, » palam promulgando perpetuum ejus imperium et regnum æternum. Quoniam tempore illo Deus creaturam condidit, et testatur fructuum germinatio in arboribus, cum juxta divinam sententiam usque nunc ver regnaverit : « Terra germinat herbam graminis, » et prata florent, et arbores gignunt fructum; idcirco etiam tempore illo Israelem B ab Ægyptiaca servitute liberavit, et Virgini Gabriel archangelus evangelizavit; recte ergo eodem tempore Christus quoque salutarem subiit passionem.

[69] Ὁ τοίνυν Πιλάτος μετὰ τὴν (τοῦ) Χριστοῦ σταύρωσιν εἰκόνας τοῦ Καίσαρος (προτομὰς;) εἰς τὸ ἱερὸν νύκτωρ ἀνέθηκεν. Ὄρθρου δὲ γενομένου, οἱ Ἰουδαῖοι θεασάμενοι τοσοῦτον ἐταράχθησαν, ὥστε Πιλάτος ἐκδειματωθείς, ἀλλαχοῦ ταῦτα [81] (10) μετέθηκεν. Καὶ δὴ καὶ τὸν ἱερὸν θησαυρὸν τὸν καλούμενον Κορβανᾶν διαφθείρας [82], αἴτιος ἀναιρέσεως πολλῆς καὶ συγχύσεως καὶ τοῖς Ἰουδαίοις μισητός **234** γέγονε· τὴν γὰρ ἐπανάστασιν αὐτῶν ὑφορώμενος, πρὸ τοῦ βήματος αὐτοῦ στρατιώτας παρέστησεν, ἔνδοθεν μὲν ὅπλα φοροῦντας αὐτούς, ἔξωθεν δὲ ἰδιωτῶν ἐσθῆτας πρὸς τὸ ἀνυπονόητον. Ὡς οὖν ὥρμησαν πρὸς αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι στασιάζοντες, ἐπαφῆκε τοὺς στρατιώτας ἐπ' αὐτῶν, οἵ γε ξύλοις καὶ λίθοις αὐτοὺς παίοντες [83], τραυματίσαντες ἀπέλυσαν, τινὰς δὲ αὐτῶν καὶ ἀπέκτειναν. Πολλοὶ δὲ τῶν Ἰουδαίων ὑπ' ἀλλήλων ὠθούμενοι, συμπατηθέντες ἀπώλοντο, οὓς καὶ ἀριθμήσαντες εὗρον λαὸν ἄπειρον.

Pilatus igitur, post Christi crucifixionem, Cæsaris imagines in templo noctu reposuit. Mane autem facto, cernentes Judæi adeo conturbati sunt ut Pilatus timore perculsus illas alio transferret. Cum etiam sacrum thesaurum Corbonam dictum destruxisset, interitus multorum et confusionis causa fuit, et Judæis invisus factus est. Horum enim rebellionem reformidans, pro tribunali suo C milites disposuit, et hos quidem arma celantes, extrinsecus autem privatorum vestitum habentes, ne suspecti essent. Ubi igitur irruerunt in eum rebellantes Judæi, adversus illos immisit milites. Illi vero fustibus et lapidibus ferientes, vulneratos dimiserunt, quosdam autem illorum occiderunt. Multi autem ex Judæis, alii ab aliis impulsi, conculcati periere; quos qui numeraverunt populum invenere infinitum.

ΡΙΔ'. *Περὶ Ἰούδα τοῦ Γαλιλαίου.*

[84] Ἔμιξε δὲ καί τινων [85] αὐτῶν μετὰ τῶν θυσιῶν [86] τὸ αἷμα τρόπῳ τοιούτῳ. Οἱ Γαλιλαῖοι τοῖς δόγμασιν ἐξακολουθήσαντες Ἰούδα τοῦ Γαλιλαίου, οὗ καὶ Λουκᾶς ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν ἀποστόλων μέμνηται, κενοφωνίαν καὶ πλάνην ἐμαθον ἐξ αὐτοῦ, D καθὼς φησιν Ἰώσηπος· προφάσει γὰρ εὐσεβείας ᾔθεν Κύριον μηδὲ μέχρι στόματος ἔφασκε δεῖν τινα

CXIV. *De Juda Galilæo.*

Miscuit etiam horum quorumdam cruorem cum victimis hoc modo. Galilæi instituta Judæ Galilæi sequentes, de quo Lucas in Actibus apostolorum memorat, clamorem de rebus inanibus et errorem ab illo discebant, sicut dicit Josephus. Videlicet sub pietatis specie neminem dicebat Dominum vocari oportere, ne extremis quidem labiis, nec hono-

Variæ lectiones et notæ.

[59] αὐτῶν et ἄρξει Ced. [60] B. J. 6, V. 4. [61] B. J. 3. III, 9. [62] δέ Ced. [63] Ps. II', 8 ἐμοί cod. [64] Ps. XIX, 4. [65] Ced. 336,2-7. [66] οὖν add. Ced. [67] Gen. I, 11. [68] τῇ Παρθένῳ Ced. [69] Ἐπὶ Τιβερίου, μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν ἐκλέγεται ὑπὸ τῶν ἀποστόλων Ματθίας ἀντὶ Ἰούδα τοῦ προδότου, καὶ Ἰάκωβος ὁ ἀδελφὸς τοῦ Κυρίου πρῶτος Ἱεροσολύμων ἐπίσκοπος γέγονεν, καὶ διάκονοι ἀριθμὸν ζ', Στέφανος ὁ α' μάρτυς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ· Φίλιππος δὲ ὁ εἷς ἐξ αὐτῶν ποιεῖ εἰς Σαμάρειαν τεράστια. Ἀρθεὶς ὑπὸ τοῦ πνεύματος ἐπέστη [εὐνούχῳ] Κανδάκη[ς]· οὗτος πρῶτος ἐβαπτίσθη διὰ Φιλίππου ἐξ ἐθνῶν, τῆς προφητείας πληρωθείσης ἔργῳ· « Αἰθιοπία προφθάσει χεῖρα αὐτῆς τῷ » Θεῷ (Ps. LXVIII, 31). Ἀλλὰ καὶ Μάγοι Χριστῷ προσκυνήσαντες πρότερον, τὴν τῶν ἐθνῶν κλῆσιν ἠνίξαντο· καὶ Κορνήλιος πρῶτος ἐξ ἐθνῶν Πέτρῳ διὰ τῆς πίστεως προσῆλθε (Leo. 59,20-60,8). [70] Ced. 336,8 11, Jos. 18. III, 1; B. J. 2. XIV, 2,3. [71] ταῦτα Ced.— Ced. 337,3-5; Jos. 15. III. 2; B. I, 2. XIV, 4. [72] K. διέφθειρε καὶ πολλοὺς ἐξ αὐτῶν cæteris Ced. omissis. [73] 28? (5225) Ced. 237,5-21, Jos. B. J. 2. VIII, 1, Act. v, 57.) a. 11. p.Chr.); Luc. XIII, 1. [74] καί? [75] ἀ. ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ Καίσαρος τὸ ἀ. τῶν θ. Ced.

Digitized by Google

ris causa, nec benevolentiæ, neque Deo soli competentem honorem et gloriam hominibus tribui. Itaque multi eorum, quia non dicerent Cæsarem Dominum, dura sustinuerunt verba; qui iidem postea docebant nihil aliud præter jussas in Moysis lege victimas offerre Deo, ideoque prohibebant ne victimæ a senatu populi concessæ offerrentur pro imperatoris et Romani populi salute. Jure super his iratus in Galilæos Pilatus, jussit illos occidi prope victimas quas opinabantur juxta legem offerre, ita ut misceretur oblatis victimis cruor afferentium.

A λέγειν, μήτε κατὰ τιμὴν, μήτε (κατὰ) φιλοφροσύνην, καὶ τὴν Θεῷ μόνῳ πρέπουσαν τιμὴν [56] καὶ δόξαν ἀνθρώποις ἀπονέμειν, ὅθεν καὶ πολλοὶ αὐτῶν περὶ τοῦ μὴ εἰπεῖν (τὸν) Καίσαρα κύριον καὶ δεσπότην, χαλεπὰς αἰκίας ὑπέστησαν, οἵτινες λοιπὸν ἐδίδασκον μηδὲν παρὰ τὰς διατεταγμένας ἐν τῷ Μωϋσέως νόμῳ θυσίας ἀναφέρεσθαι τῷ Θεῷ, κἀντεῦθεν τοίνυν κωλύοντες τὰς ὑπὸ τῆς γερουσίας τοῦ λαοῦ παραδιδομένας γίνεσθαι περὶ τῆς σωτηρίας τοῦ βασιλέως [57] καὶ τοῦ Ῥωμαίων ἔθνους θυσίας· εἰκότως ἐπὶ τούτοις ἀγανακτοῦντα [58] πρὸς Γαλιλαίους [59] Πιλάτον [60] κελεῦσαι παρὰ ταῖς θυσίαις, ἃς ἐδόκουν κατὰ τὸν νόμον προσφέρειν, ἀναιρεθῆναι, ὥστε ἀναμιχθῆναι ταῖς προσφερομέναις θυσίαις τὸ αἷμα τῶν προσφερόντων.

At Tiberius, præter [61] cæteros ipsius successus, illum etiam obtinuit: illos qui in ejus favorem B adducti erant celerius non mutabat, sed operam dabat ut vel diu, vel usque ad vitæ terminum imperium servarent. Quondam, cum causam amici ejus ab eo sciscitarentur, dixit: « Qui aliquod munus gerunt, hos semper majora appetere natura insitum est, et si magis ac magis illis imperare datum est, remissius meliori conditione utuntur; si vero ad breve tempus, ad furta magis excitantur, in incerto gubernationem habentes; dicamque vobis clarum exemplum hocce: Vulneratus quidam jacebat, et muscarum multitudo ulcera ejus vellebant; superveniens vero aliquis, cum putaret illum muscas abigere non posse, accedens fugabat; dixit autem qui saucius erat: Obsecro, abigere desine, magis enim mihi noces, istæ enim cruore saturæ non C intolerabilem mihi morsu dolorem afferunt; si vero expuleris, supervenientes aliæ, ob famem majores mihi dolores afferent, ita ut vitam etiam tollant. Idcirco ego quoque multis furtis duces licet corruptos videam, frequenter non muto. » Admodum quidem de justitia sollicitus, civitatibus sibi subditi semper scripsit: « Si aliquid contra leges fieri præscripsero, nihil curate, ignorantiæ me accusantes. » Qua de causa Pilatus illum sciens veritatis et justitiæ amantem, de omnibus Christi miraculis et religionis ejus dogmatibus illum certiorem fecit, sicut narrat Tertullianus, qui in sua *Christianorum Apologia* de Romanis legibus perite disseruit. Dicebat Christum post mortem resurrexisse, et jam ab omnibus Deum reputari. Tiberius attonitus cuncta nuntiavit senatui; hic vero non acquievit, dicens se veteri legi parere, jubenti neminem prius inter deos referri quam ipsorum suffragiis et decreto judicatum.

[61] (2) Ὁ δέ γε Τιβέριος πρὸς τοῖς λοιποῖς αὐτοῦ πλεονεκτήμασι καὶ τοῦτο ἐκέκτητο· τοὺς εἰς ἀξίαν αὐτοῦ προσαγομένους θᾶττον οὐκ **235** ἠμείβεν, ἀλλ' ἢ πολὺν χρόνον ἢ ἕως τέλους τοῦ βίου κατέχειν αὐτοὺς τὴν ἀρχὴν παρεσκεύαζεν. Ἐρωτηθείς οὖν ποτε τὴν αἰτίαν ὑπὸ τῶν φίλων αὐτοῦ ἔφη· « Ἀεὶ πᾶσα ἡγεμονία τοῦ πλεονεκτεῖν ἐφίεται φύσει, καὶ εἰ ἐπὶ πλέον κρατοῖεν, ἀμβλυτέρως τῇ πλεονεξίᾳ κέχρηνται· (62b) εἰ δὲ ἐπ' ὀλίγῳ, μειζόνως ἐπικλοπαὶ παροξύνονται, ἐν ἀδήλῳ τὴν διαδοχὴν ἔχοντες· λέξω [62] δὲ ὑμῖν καὶ ἐναργὲς [63] παράδειγμα τοῦτο· Τραυματίας τις ἔκειτο, καὶ πλῆθος μυιῶν ὄντων, τὰ ἕλκη αὐτοῦ ἐνέμοντο· παριὼν δέ τις, νομίσας αὐτὸν μὴ δύνασθαι τὰς μυίας ἀποσοβεῖν, προσελθὼν ἀπεδίωκεν· ὁ δὲ τραυματίας φησίν· « Δέομαι, παῦσον καὶ μὴ ἀποσόβει· μειζόνως γάρ με βλάπτεις· αἱ γὰρ κορεσθεῖσαι τοῦ αἵματος οὐ πάνυ μοι τὴν δῆξιν ὀδυνηρὰν παρέχουσιν· εἰ δὲ ἀποδιώκονται, ἕτεραι προσελθοῦσαι, λιμῷ τὰς ὀδύνας μοι παρέξωσι μειζοτέρας ὥστε καὶ τοῦ ζῆν ἀποστερῆσαι. » Διὰ δὴ τοῦτο καὶ αὐτὸς ὑπὸ πολλῶν κλοπῶν τοὺς ἡγεμόνας διεφθαρμένους ἰδὼν, συνεχῶς οὐκ ἀμείβω. » [64] (3) Φροντίζων γέ τοι λίαν τοῦ δικαίου ἔγραψεν [65] ἀεὶ ταῖς ὑπ' αὐτὸν πόλεσι λέγων· « Ἐάν τι γράψω παρὰ τοὺς νόμους προστάσσων γίνεσθαι, μὴ προσέχειν ὡς ἠγνοηκότι. » [66] (4) Διὸ καὶ Πιλάτος εἰδὼς αὐτοῦ τὸ φιλάληθες καὶ φιλοδίκαιον, τὰ τεραστεῖα [67] Χριστοῦ πάντα καὶ τὰ τῆς εὐσεβείας (αὐτοῦ) δόγματα δι' ἐπιτομῆς διεκοινώσατο [68] αὐτῷ, καθὼς ἱστορεῖ Τερτυλιανὸς (ὁ τῶν Ῥωμαϊκῶν νόμων ἐπιστήμων) ἐν τῇ ὑπὲρ [69] Χριστιανῶν Ἀπολογίᾳ (δειξιὼν) καὶ ὅτι D μετὰ θάνατον ἀνεδίωσε καὶ ἤδη παρὰ πᾶσι Θεὸς εἶναι πιστεύεται· καὶ ὅτι Τιβέριος καταπλαγεὶς ἀνήγγειλε πάντα ἐπὶ τῆς συγκλήτου [70]· ἡ δὲ οὐ προσήκατο, πειθαρχεῖν νόμῳ παλαιῷ λέγουσα [71], μὴ

Variæ lectiones et notæ.

[56] τε add. Ced. [57] τοῦ β. σ. Ced. [58] ἀγανακτεῖ Ced. ἀγανακτοῦντες cod. [59] Γαλιλαίας cod. [60] Πιλάτος καὶ κελεύει Ced. — αἷς cod. [61] Ced. 344,9-15 epitomen exhibet, ut et Leo 59,3-8, πλεονεκτήματα hæc quia justitiæ in seqq. laudatæ repugnant, alium in locum transferentes. [62] δείξῳ? λέγῳ cod. [63] ἐναργαῖς cod. [64] Ced. 336,11-14. [65] ἐγ. τοῖς ἄρχουσι τῶν πόλεων Ced. — γράφῃ Ced. [66] Eus. Chr. II. 267; Tib. 22, Pilatus de Christianorum religione Tiberium certiorem facit. Ced. 336,14-337,2, cf. 345,10-13, Leo 58,20-23. [67] τεράστια Ced. [68] ἀνεκοινώσατο Coisl. [69] κατά cod. — ὑπὲρ τῶν χρ. Coisl. [70] ὅτι ὁ Τίβ. cod. τὴν σύγκλητον Coisl. — τῇ συγκλήτῳ Ced. [71] λέγοντι. cod. — Ap. 5: Tiberius ergo annuntiatum sibi ex Syria Palæstina quæ illic veritatem ipsius divinitatis revelarat, detulit ad senatum cum prærogativa suffragii sui. Senatus quia non in se probaverat, respuit. Cæsar in sententia mansit, comminatus periculum accusatoribus Christianorum 21: Ea omnia super Christo Pilatus, et ipse jam pro sua conscientia Christianus, Cæsari tunc Tiberio nuntiavit (Cod. Petrop.)

Digitized by Google

πρότερον θεοποιεῖσθαι[73] τινα, εἰ μὴ ψήφῳ καὶ δόγματι παρ' **236** αὐτοῖς κριθείη[74]. Ὃ δὲ τὸν νόμον τοῦτον ἐδέξατο· ἐκέλευσε δὲ μηδένα ἐμποδίζειν[75] τοῦ[76] Χριστοῦ τῷ κηρύγματι, καὶ μέν γε θάνατον προσηπείλησε τοῖς κατηγορεῖν τολμῶσι τοῦ κηρύγματος.

A Ille legem hanc recepit; sed jussit nullum Christo prædicando impedimento esse, atque mortem minatus est audentibus hanc prædicationem insimulare.

PIE'. *Περὶ Αὐγάρου.*

[73] Οὕτω γοῦν τῇ θείᾳ τοῦ [77] Χριστοῦ δυνάμει ἀθρόως ἡ σύμπασα οἰκουμένη τῆς ἱερᾶς τοῦ κηρύγματος διὰ τῆς τῶν ἀποστόλων διδασκαλίας πεπλήρωται[78], ἐξ ὧν, Θαδδαίου ἐν Ἐδέσῃ τῇ πόλει κηρύξαντος[79] λόγον, καὶ ὁ ἐκεῖσε τοπάρχης Αὔγαρος[80] τὸ σῶμα δεινῷ πάθει κατεχόμενος καὶ φθειρόμενος, ἀκούσας τὸ ὄνομα Χριστοῦ καὶ τὰς δυνάμεις συμφώνως ὑπὸ πάντων μαρτυρουμένας, ἱκέτης Χριστοῦ διὰ γραμματηφόρου γίνεται, ἀξιῶν τῆς νόσου λύσιν εὕρασθαι, γράψας διά τινος Ἀνανίου ταχυδρόμου τάδε[81]· « Αὔγαρος τοπάρχης[82] Ἰησοῦ Σωτῆρι ἀγαθῷ, ἀναφανέντι ἐν Ἱερουσαλὴμ, [83] χαίρειν. Ἠκουσταί μοι τὰ [84] περί σου καὶ τῶν σῶν ἰαμάτων, ὡς ἄνευ φαρμάκων καὶ βοτανῶν ὑπὸ σοῦ γενομένων [85], ὡς γὰρ λόγῳ τυφλοὺς ἀναβλέπειν ποιεῖς [86], χωλοὺς περιπατεῖν, (καὶ) λεπροὺς καθαρίζεις, καὶ ἀκάθαρτα πνεύματα ἐκβάλλεις [87], καὶ τοὺς ἐν μακρονοσίᾳ βασανιζομένους θεραπεύεις, καὶ νεκροὺς ἐγείρεις· ἅπερ [88] ἀκούσας, κατὰ νοῦν ἐθέμην (τῶν δύο τὸ ἕτερον, ἢ) ὅτι σὺ εἶ ὁ Θεὸς [89] ὁ ἀπ' οὐρανοῦ καταβάς, ἢ Υἱὸς ὑπάρχεις τοῦ Θεοῦ, ποιῶν ταῦτα. Διὰ τοῦτο νῦν [90] γράφας, ἀξιῶ ἐλθεῖν σε πρός με καὶ τὸ συνεχόμενον [91] πάθος θεραπεῦσαι· καὶ γὰρ ἤκουσα, ὅτι καταγογγύζουσιν οἱ [92] Ἰουδαῖοι καὶ βούλονταί σε κακῶσαι· πόλις δέ μοι σμικροτάτη ἐστὶν, ἥτις ἐξαρκέσει **237** ἀμφοτέροις [93]. » [94] (2) Ὁ δὲ Κύριος ἀναγνοὺς ταῦτα ἀντιγράφει πρὸς αὐτὸν οὕτως· « Μακάριος εἶ [95] πιστεύσας [96] ἐπ' ἐμὲ, μὴ ἑωρακώς με. (63ª) Περὶ δὲ οὗ ἔγραψας [97], ἐλθεῖν (με) πρός σε, δέον ἐστὶ πληρῶσαι πάντα [98] δι' ἃ ἀπεστάλην (ἐνταῦθα), καὶ [99] ἀναληφθῆναι πρὸς τὸν ἀποστείλαντά με [1]. Καὶ οὕτως ἀποστελῶ [2] σοί τινα τῶν μαθητῶν μου, καὶ ἰάσεταί σου τὸ πάθος καὶ ζωήν σοι καὶ τοῖς ἐν σοὶ παρέξει [3]. » (3) Ταύταις οὖν ταῖς ἐπιστολαῖς ἔτι καὶ ταῦτα συνῆπτο τῇ τῶν Σύρων φωνῇ, Θαδδαίου πράξαντος μετὰ τὴν ἀνά-

CXV. *De Abgaro.*

Ita igitur, divina Christi potestate, repente universa terra sacra prædicatione repleta est, docentibus apostolis, ex quibus Thaddæus in urbe Edessa verbum annuntiavit. Præfectus loci hujus Abgarus, crudeli morbo detentus et consumptus, audito Christi nomine, et virtutibus ejus una voce ab omnibus confirmatis, Christum per tabellarium B precatur orans ut a morbo sanetur, hæc per Ananiam quemdam cursorem scribens : « Abgarus præfectus Jesu Salvatori bono, qui apparuit in Jerusalem, salutem. Audita sunt a me quæ facis et quomodo sanas nullis adhibitis medicaminibus aut herbis, quippe qui verbo cæcos videre facias, claudos obambulare, leprosos mundes et impuros spiritus ejicias et longo morbo excruciatos cures et mortuos excites; quibus auditis, e duobus alterutrum in mente reputavi, vel te Deum cœlo descendisse, vel esse Dei Filium, qui talia facis. Idcirco nunc scribens, peto ut venias ad me, et quæ me detinet infirmitatem sanes; audivi enim jam obmurmurare Judæos, et nocere tibi velle; urbs quidem mihi parvula est, sed ambobus nobis C sufficiet. » Porro Dominus, his lectis, talia ad illum rescribit : « Beatus es qui credidisti in me, cum me non videris. Quod scripsisti ut veniam ad te, oportet me implere omnia pro quibus huc missus sum, et recipi apud eum qui me misit. Igitur mittam tibi aliquem ex meis discipulis, et morbum tuum sanabit, et vitam tibi, et his qui tecum sunt, præstabit. » Illis porro epistolis hæc quoque connexa erant Syrio sermone, cum scripsisset Thaddæus post Ascensionem Domini. « Abgarus igitur, comperta epistola Domini, fide et desiderio magis accensus est Christum, in effigie saltem contemplandi, et pictorem misit qui, descripta D divina illa facie, ad se ferret quam ocius. » Cum iste

Variæ lectiones et notæ.

[73] θεοποιῆσαι Ced. [74] αὐτ. ἐκρηθείη cod. αὐτῆς ἐγκριθείη Coisl. [75] ἔμποδον γίνεσθαι Coisl. — γε καὶ θάνατον cod. et Coisl. [76] τῷ Χριστοῦ κ. Ced. — μέντοι Cod. [77] Ced. 308,9-309,7. Eus. Chr. II, 297. [77] τοῦ om. Coisl. [78] ἐπεπλήρωτο cod. [79] κηρύσσοντος τὸν λόγον Coisl. [80] Ἄβγαρος τοὔνομα, δεινῷ Coisl. [81] ταχ. εἰς Ἱερουσαλὴμ τάδε Coisl. — Ἐπιστολὴ cod. in margine. [82] πόλεως Ἐδέσσης Ced. Ἐδ. Eus. H. E. I, 13. [83] πόλει Ἱεροσολύμων Ced. τόπῳ Ἱερ. Eus. [84] τά om. Coisl. [85] γιν. Cod. Eus. — λόγος Ced. Eus. [86] καὶ χωλοὺς cod. et Coisl. [87] λόγῳ ἀπελαύνεις Ced. π. καὶ δαίμονας ἐκβάλλεις Eus. [88] Ταῦτα πάντα ἀκ. περί σου Ced. Καὶ τ. π. ἀκ. π. σου Eus. (τὸ ἐ. τῶν δύο Eus.) [89] Ὅτι Θεὸς εἶ καὶ κ. ἐξ ὁ. ταῦτα ποιεῖς ἢ υἱὸς εἶ Ced. ὅτι σὺ εἶ ὁ Θεὸς καὶ κ. ἀ. τοῦ ὁ. π. τ. ἢ Υἱὸς εἶ Eus. [90] διὰ τ. οὖν Coisl. — Δ. ταῦτα τοίνυν γρ. ἐδεήθην τῆς σῆς ἰσχύος καὶ ἀγαθότητος σκυλῆναι καὶ ἐ. π με ἵνα τὸ πάθος ὃ ἔχω θεραπεύσῃ; Ced. Δ. τοῦτο. ἐδ.. σου σκ. πρός με καὶ τὸ π. ὃ ἐ. θεραπεῦσαι Eus. — Ὅτι καὶ (οἱ) Ἰ. κ. σου καὶ β. κ. σὲ Ced.Eus. — ἐ. σμ. Ced. σμ. με καὶ σεμνή Eus. ἐξαρκεῖ Eus. [91] συνέχον με cod. [92] οἱ om. Coisl. Deest σου in utroque. [93] ἡμῖν ἐρρωσο Ced. [94] Ced. 309, 22-310,6 prolixius cum Eusebio [95] Αὔγαρε add. Ced. Eus. [96] Μακ. ὁ πιστεύτας ἐν ἐμοὶ κἂν μὴ ἑώρακέν με Coisl. [97] μοι Ced. Eus. [98] π. πλ. με Ced. π. δι' ἃ ἀπ. ἐ. πλ. με Eus. [99] μετὰ τὸ πληρῶσαι add. Ced. μετὰ τὸ π. οὕτως Eus. [1] ἀν. (με) π. (τὸν) ἀπ. με (πατέρα)· ἐπειδὸν δὲ ἀναληφθῶ, ἀποστείλω σοι ἕνα τῶν Ced. καὶ ἐπ. Eus. [2] μου ὀνόματι Θαδδαῖον ὅστις καὶ τό π. σου θεραπεύσει καὶ ζ. αἰώνιον καὶ εἰρήνην σοι παρασχῇ, κ. τ. λ. Ced. μου ἵνα ἰασ. Eus. [3] σύν σοι παράσχηται: Eus. — T. δέ Eus.

Digitized by Google

frustra tentasset, ob nimiam vultus gratiam et splendorem, Christus ipse proprio vultui linteum imponens, sui ipsius imaginem exprimit, et quod desiderabat, mittit appetenti. Atque etiam ante istum rursus, ut idem narrat, cum Bethleem Judæ natus esset Dominus, Persarum rex pictorem quemdam habilem misit, qui nati infantis et puerperæ faciem descriptam sibi attulit. Si vero non omnia in evangelica narratione recensentur, non ideo et falsa; dicendum enim esset nec « alia signa, quæ fecit Jesus » facta esse, quæ multa sunt, ita ut nec « mundus capere possit, si scribantur per singula » quoniam « non sunt scripta, » ut dicit magnus evangelista Joannes. Porro Tiberius cum ita valde bonus esset in juventute, et sermonibus philosophicis et rhetoricis et optimis factis ingenuus gloriaretur, repente in pejorem mutatus est mentem, ita ut demens factus reputaretur etiam a dæmone impelli ad omnem impietatem et homicidium et furorem; et non solum vitiis secundum naturam et contra naturam semetipsum supra modum contaminavit, sed etiam omni injustitia et tyrannide. Ita igitur potestate usus, atque ex beneficentia in improbitatem devolutus, cum metuenda crudelitate, tum scelesta avaritia et turpitudine ad vitæ finem pervenit, occisus a Caio. Ægrotantem enim illum, pluribus superpositis vestibus, iste suffocavit. Nihil Tiberio profuit pristina probitas et fortitudo, sed magis etiam omnibus odio habitus est, quippe qui in fine omnino insolenter se extulerat et omnia violaverat et ad æternum supplicium cum similibus impiis præcipitatus erat: « Declinantes enim in laqueos adducet Dominus cum operantibus iniquitatem. » Merito igitur Apostolus dicebat: « Qui cœpit in vobis opus bonum, perficiet. » Dominus autem dicit: « Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit. »

ληψιν [4] τοῦ Κυρίου· « Ὁ τοίνυν Αὔγαρος ἀκούσας τὴν ἐπιστολὴν τοῦ [5] Κυρίου, μᾶλλον εἰς πόθον καὶ πίστιν ἐξήφθη μείζονα, κἂν ἐν εἰκόνι τὸν Χριστὸν μόνον θεάσασθαι [6]· καὶ ἀποστέλλει ζωγράφον, ὥστε τὸ θεῖον εἶδος ἐκεῖνο [7] διαχαράξαντα πρὸς αὐτὸν κομίζειν ὡς τάχιστα. Τοῦ δὲ διαμαρτῶντος τοῦ σκοποῦ διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν τοῦ προσώπου χάριν τε καὶ λαμπρότητα, αὐτὸς τῷ οἰκείῳ προσώπῳ ὀθόνην ἐπιθεὶς ἐναπομάττει τὸ ἑαυτοῦ ὁμοίωμα καὶ πέμπει [8] τῷ ἐρῶντι τὸ ποθούμενον. » [9] (4) Καὶ μέντοι καὶ πρὸ τούτου πάλιν, ὡς αὐτὸς ἱστορεῖται, ὅτι περ, Κυρίου τεχθέντος ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας, ὁ τῶν Περσῶν βασιλεὺς εὐφυῆ τινα ζωγράφον ἐξέπεμψεν, ὃς τὴν τοῦ [10] τεχθέντος καὶ τῆς τεκούσης εἰκόνα διαγράψας πρὸς αὐτὸν ἤγαγεν. Εἰ δὲ οὐ πάντα κατὰ τὴν εὐαγγελικὴν ἱστορίαν ἀναγέγραπται, οὐ παρὰ τοῦτο καὶ ἄπιστα· οὐδὲ γὰρ τὰ [11] « ἄλλα σημεῖα, ἃ ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, » ἀπετετέλεστο [12], πολλά γε ὄντα, « ὡς μηδὲ χωρεῖν τὸν κόσμον καθ' ἓν γραφόμενα [13], » ἐπειδὴ « οὐκ ἀναγέγραπται, » φησὶν ὁ μέγας εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης. [14] (5) Ὁ οὖν Τιβέριος τοιοῦτος ὑπάρχων ἄριστος ἐν νεότητι [15] καὶ λόγοις φιλοσόφοις καὶ ῥητορικοῖς **238** καὶ βελτίστοις [16] ἔργοις κομῶν ὁ γεννάδας [17], αἰφνίδιον [18] εἰς τὴν χείρονα μετεβλήθη γνώμην, ὥστε καὶ παραφρονεῖν αὐτὸν νομισθῆναι καὶ [19] ὑπὸ δαίμονος ἐλαύνεσθαι πρὸς πᾶσαν ἀνοσιουργίαν καὶ μιαφονίαν τε καὶ οἰστρηλασίαν· καὶ οὐ μόνον ἐν τοῖς κατὰ φύσιν καὶ παρὰ φύσιν ἑαυτὸν ἐβεβήλωσε καθ' ὑπερβολήν, ἀλλὰ καὶ ἐν πάσῃ ἀδικίᾳ καὶ τυραννίδι. Οὕτως οὖν τὴν ἀρχὴν διοικήσας καὶ ἐξ ἀγαθοεργίας εἰς κακουργίαν κατενεχθείς, φοβερᾷ μὲν ὠμότητι, μυσαρᾷ [δὲ] πλεονεξίᾳ καὶ αἰσχρουργίᾳ καταστρέφει τὸν βίον, ἀναιρεθεὶς ὑπὸ Γαΐου. Νοσοῦντος γὰρ αὐτοῦ, ἱμάτια πολλὰ ἐπιθείς, αὐτὸν ἀπέπνιξεν, μηδὲ ἐκ τῆς προλαβούσης καλοκἀγαθίας καὶ ἀριστείας ὠφεληθείς, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ὑπὸ πάντων μισηθεὶς ὡς ἐν [20] τέλει τὸ πᾶν ἐξυβρίσας καὶ διαφθείρας καὶ εἰς αἰώνιον κόλασιν μετὰ τῶν [21] ὁμοίων ἀσεβῶν κατενεχθείς [22]· τοὺς γὰρ ἐκκλίνοντας εἰς τὰς στραγγαλιὰς ἀπάξει Κύριος μετὰ τῶν ἐργαζομένων τὴν ἀνομίαν. Εἰκότως οὖν ὁ μὲν Ἀπόστολος ἔλεγεν [23]· « Ὁ ἐναρξάμενος ἐν ὑμῖν ἔργον ἀγαθὸν, καὶ ἐπιτελέσει. » Ὁ δὲ Κύριός φησιν [24]· « Ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται [25]. »

CXVI. *Regnum Claudii.*

Περὶ *Βασιλείας Γαΐου.*

Post Tiberium autem, imperavit Caius Cæsar, illius consobrinus, Caligula dictus, annos quatuor, qui primum cum magnanimitate imperii res administrans, cum omnibus subditis convenienter se

[26] Μετὰ δὲ Τιβέριον ἐβασίλευσε Γάϊος Καῖσαρ, ἀνεψιὸς αὐταῦ, ὁ Καλλιγουλᾶς, ἔτη δ', ὃς τὸ μὲν πρῶτον μεγαλοφρόνως διέπων τῆς βασιλείας τὰ πράγματα, πᾶσι τοῖς ὑπηκόοις καθηκόντως ἐκέχρητο [27]. (2)

Variæ lectiones et notæ.

[4] Μετὰ δὲ τὸ ἀναληφθῆναι τὸν Ἰησοῦν, ἀπέστειλεν αὐτῷ Ἰούδας, ὁ καὶ Θωμᾶς, Θαδδαῖον τὸν ἀπόστολον, κ. τ. λ. — ἃ καὶ οὐκ εἰς ἄχρηστον πρὸς λέξιν ἐκ τῶν Σύρων μεταβληθέντα φωνῆς ἐνταῦθά μοι κατὰ καιρὸν κείσθω Eus. [5] τοῦ om. Coisl. — καὶ κἂν Coisl. [6] θεάσασθαι λίαν ἐφιέμενος ἀπ. Coisl. [7] ἐκείνου Coisl. [8] ἐκπέμπει Coisl. [9] πάλιν ἱστόρηται ὡσαύτως Coisl. ὅτιπερ τοῦ Κυρίου cod. et Coisl. τ. ἐν B. ὁ Coisl. [10] τήν τε τοῦ Coisl. [11] Jo. xx, 30; xxi, 25. [12] ἀθετητέον cod. [13] οὐκ ἔστι γεγραμμένα Jo. [14] Ced. 337,22-338,16 Ὅρα μεταβολὴν σατανικὴν Τιβερίου καὶ φρίξον, glossa in margine codicis. [15] ὁ γοῦν — ἐν ν. ἀρ. Ced. [16] τρόποις καί Ced. [17] πρὸς γῆρας ἐλθὼν Ced. in quod codice ante λόγοις legitur. [18] αἰφνιδίως cod. [19] ὡς add. Ced. [20] τῷ ad l. Ced. [21] αὐτοῦ add. Ced. [22] ἀπεν. Ced. — ἐγκρίνοντας Ced. [23] Phil. I, 6. [24] Matth. xxiv, 13. [25] βίον μηδὲν ἐκσωθήσεται Ced. Τοῦτον Γάϊος ὁ ἀδελφιδοῦς ἐν τῇ νόσῳ ἀ. ἰ. π. περιθεὶς; ἀπ. 346. 1, 2. [26] 37 (5557). [27] Οὗτός ποτε προϊὼν κατὰ τὴν ἀγορὰν καὶ πηλὸν ἐν τῇ ἀγορᾷ ἰδὼν, ἤγαγε Φλάβιον Οὐεσπασιανοῦ ἀγορανόμων ὄντα, καὶ, ὡς ἀμελήσαντα, εἰς τὴν ἐσθῆτα βοηθῆναι ἐκέλευσε, ὅπερ ἐσήμανε τὰ κοινὰ τεταραγμένα αὐτὸν παραλήψεσθαι. Οὗτος ἐσφάγη ὑπὸ Κλαυδίου.

Digitized by Google

Ὕστερον δὲ μετὰ β' χρόνους ἐκστὰς τῆς ἀνθρωπίνης φρονήσεως, κατὰ μίμησιν τοῦ θείου ἑαυτὸν ἀπεθέωσεν καὶ ἀνδριάντα ἑαυτοῦ κατὰ πόλιν ἐν τοῖς ναοῖς, ναὸν θεσπίσας νέου (63b) **239** Γαΐου ἱερὸν, προσέταξεν ὀνομάζεσθαι. (3) Καὶ οὐ μόνον Ἰουδαίους ἐτυράννησε [28], ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς ἐν Ῥώμῃ ἐπισήμους ἀναιρῶν, ἐλάμβανεν αὐτῶν τὰς οὐσίας· πρὸς τοῦτον δουλοκρατίαν νομοθετήσας ἐπέτρεψε κατηγορεῖν τῶν δεσποτῶν, εἴ τις συνίδῃ ἐν αὐτοῖς πλημμέλημα [29]· κἀντεῦθεν δεινὴ συμφορὰ κατεῖληφε τὴν οἰκουμένην πᾶσαν, τῶν οἰκετῶν [30] μεγάλαις τιμωρίαις ὑποβαλλόντων τοὺς δεσπότας· ἕκαστος γὰρ αὐτῶν ἀμύνασθαι τὸν ἴδιον δεσπότην ἐσπούδαζεν ὑπὲρ ὧν πρὸς αὐτοῦ βασάνων προέπασχεν. (4) Οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ εἰς μανίαν ἐκτραπεὶς ἄθεσμον, στολὰς γυναικείας ἠμφιέννυτο καὶ τὴν κόμην πλοκάμοις [31] καὶ πλοκί τινι περιστέλλων, καὶ γυναικιζόμενος καὶ πᾶσαν αἰσχρουργίαν διαπραττόμενος, τελετὰς ἐπενόει καὶ ξένα μυστήρια ἐπετέλει. (5) Καὶ δή ποτε τὴν οἰκείαν θυγατέρα καὶ εἰς τοὺς κόλπους τοῦ ἀγάλματος αὐτὴν θέμενος οὕτως ἔφη· « Σὺ ταύτην γεγέννηκας καὶ πατὴρ αὐτῆς ἔννομος ὑπάρχεις. » (6) Ταῦτα τοίνυν στρατιῶται θεωροῦντες αὐτὸν ποιοῦντα καὶ μὴ ὑποφέροντες, διεχειρίσαντο αὐτὸν ἐν τῷ βαλανείῳ λουόμενον [32].

habuit. Deinde duos post annos a sensu communi deflexus, ad imitationem divinitatis se coli jussit, et statuam suam per civitates in templis adorari, templo novo Caio dedicato. Et non solum in Judæos tyrannice sæviit, sed cum Romæ illustres quosque occidisset, bona eorum diripuit. Præterea servorum dominatu lege sancito permisit iis ut dominos insimularent, si quis in illis peccatum deprehenderat; atque hinc dira calamitas orbem invasit universum, servis magnis suppliciis dominos subjicientibus; unusquisque enim illorum proprium ulcisci dominum contendebat, ob illa quæ per inquisitionem tormenta ab eo antea passus fuerat. Interea in nefariam conversus insaniam, vestes muliebres induebat, comamque cincinnis et cirris circumornans, et mulierem cultu habituque effingens, et omne fœdum facinus peragens, initiationes et inaudita exsequebatur mysteria. Et vero apprehensa olim propria filia, et in gremium statuæ posita, sic locutus est : « Tu hanc generasti, et legitimus ejus pater es. » Hæc illum porro milites cum cernerent facientem, nec jam tolerarent, lavantem in balneo occiderunt.

[32] (7) Ἐφ' οὗ Θευδᾶς ὁ ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν ἀποστόλων μνημονευόμενος πλάνος, ἀναπείσας πολλοὺς, ἐπηγγείλατο τεμεῖν τὸν Ἰορδάνην καὶ ὁδὸν ποιῆσαι τῷ λαῷ. Καὶ διαμαρτήσας ἀνῃρέθη καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ πάντες. [34] (8) Καὶ ὁ πύργος ἔπεσε, τοῦ Σιλωὰμ ἐπὶ τοὺς ιη' ἄνδρας. [35] (9) Καὶ Στέφανος ὁ πρωτομάρτυς ἐμαρτυρήθη. **240** (10) Καὶ Παῦλος ἐπίστευσε. [36] (11) Καὶ Φίλων καὶ Ἰώσηπος, οἱ ἐξ Ἑβραίων σοφοὶ, ἐγνωρίζοντο, ὅστις Ἰώσηπος, φιλαληθὴς ὑπάρχων, μέμνηται Ἰωάννην τὸν πρόδρομον καὶ τὸν Χριστόν. Καὶ περὶ μὲν Ἰωάννου λέγει τάδε· « Τισὶ δὲ τῶν Ἰουδαίων ἐδόκει διολωλέναι τὸν Ἡρώδου στρατὸν ὑπὸ [37] Θεοῦ, καὶ μάλα δικαίως τιννυμένους [38] δίκην διὰ [39] ποινὴν Ἰωάννου τοῦ καλουμένου [40] Βαπτιστοῦ. Τοῦτον γὰρ Ἡρώδης κτείνει [41], ἀγαθὸν ἄνδρα, τοῖς Ἰουδαίοις [42] κελεύοντα ἀρετὴν ἐπασκεῖν καὶ τὰ πρὸς ἀλλήλους δικαιοσύνην, καὶ πρὸς τὸν Θεὸν εὐσεβείᾳ χρωμένους, βαπτισμῷ συνιέναι. » — Περὶ δὲ τοῦ Χριστοῦ πάλιν ἔφη [43]. « Γίνεται δὲ κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον [44] Ἰησοῦς, ἀνὴρ σοφὸς, εἴγε ἄνδρα λέγειν αὐτὸν χρή· ἦν γὰρ παραδόξων ἔργων ποιητὴς καὶ διδάσκαλος [45] ἀνθρώπων τῶν ἐν ἡδονῇ [46] τἀληθῆ δεχομένων, καὶ πολλοὺς μὲν τῶν

Sub eodem Theodas impostor, in Actibus apostolorum memoratus, cum multos seduxisset, pollicitus est se Jordanem esse divisurum et transitum facturum populo; et cum rem efficere nequisset, occisus est, et omnes qui cum illo erant. Turris quoque Siloe cecidit super duodevigenti viros. Et Stephanus protomartyr martyrio affectus est. Et Paulus credidit. Et Philon et Josephus, inter Hebræos sapientes, celebrabantur; qui Josephus, cum veritatis sit amans, mentionem de Joanne præcursore et de Christo facit. De Joanne talia dicit : « Quibusdam Judæorum videbatur a Deo Herodis exercitum periisse, justissimam pœnam dantes pro pœna Joannis vocati Baptistæ. Istum enim Herodes occidit, bonum virum, Judæos jubentem virtutem colere et justitiam inter se, et reverentia erga Deum utentes, baptismo convenire. » Circa Christum autem rursus dixit : « Eodem tempore fuit Jesus, vir sapiens, si hominem dicere illum liceat; mirabilia enim opera faciebat, et homines docebat illos qui quæ sunt vera cum gaudio accipiunt, et multos cum ex Judæis, tum ex gentibus abduxit. Christus erat iste; quem, a principibus gentis

Variæ lectiones et notæ.

[28] Ἐπὶ Γαΐου Ἀγρίππας βασιλεύει τῆς Ἰουδαίας καὶ Σίμων ὁ μάγος παρὰ Φιλίππου βαπτίζεται, Ced. 346,4-10). [29] πλημμελήματα cod. [30] ἱκετῶν cod. [31] πλοκῇ cod. [32] Σχόλιον. Ἐπὶ Γαΐου κατέπαυσαν οἱ τῶν Ἰουδαίων ἡγεμονεύοντες τετράρχαι. Τούτῳ διαβληθεὶς ὁ Πιλάτος παραστάσιμος ἀνηνέχθη εἰς Ῥώμην καὶ εἰς τοσαύτην περιπέπτωκε περίστασιν, ὥστε αὐτοφονήτην |νεύτην cod.| αὐτοῦ γενέσθαι. Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι εἰς μείζονας ἀταξίας ἐτράπησαν, ὥστε πολλοὺς αὐτῶν ὑπὸ Ῥωμαίων ἀναιρεθῆναι. Ὁ δὲ Καῖσαρ Γάϊος Ἡρώδην ἄλλον Ἀριστόβουλον, ὃν καὶ Ἀγρίππαν ἔλεγον, βασιλέα τῆς Ἰουδαίας ἀνέδειξεν, παραδοὺς αὐτῷ πάσας τὰς τετραρχίας. Οὗτος δεινῶς ἐκακοποίει τοὺς μαθητὰς τοῦ Χριστοῦ, ἀνεῖλε δὲ Ἰάκωβον, τὸν ἀδελφὸν Ἰωάννου, μαχαίρᾳ· οὐκ ἐπαύσατο δὲ ὁ προειρημένος Ἡρώδης ἕως οὗ τῆς θείας δίκης πεῖραν ἔλαβε καὶ γενόμενος σκωληκόβρωτος ἐξέψυξε. a. 38 (5238). [33] a. 45-47. Act. v, 36; Jos. A. 20, IV, I. [34] Luc. XIII, 4, a. 32? [35] Act. VII, 60, a. 40? [36] Jos. A. 18. V, 2. ὠλωλέναι; Ced. 344,18-345,2. [37] τοῦ Jos. [38] δ. τινυμένου Jos. δικαίαν τινυμένου Ced. [39] κατὰ π. Jos. [40] ἐπικαλ. Jos. [41] Κτ. γαρ τ. Ἡ Jos. [42] καὶ τοὺς Ἰουδαίου; Jos. [43] φησὶν cod. — III 3 Ced. 345,2. [44] τοῦτον τὸν χ. Jos. [45] π. ὁ. Jos. [46] τῶν ἡδ. Jos.

Digitized by Google

nostræ insimulatum, cruci affixit Pilatus, nec tamen amare destiterunt qui, antequam occideretur, illum amaverant. Apparuit enim illis tertia die rursus vivens, et hoc divini prophetæ et multa alia miraculosa de illo prædixerunt. Nunc etiam Christianorum, ab illo nomen habentium, non defecit genus.» τῶν ταῦτά τε καὶ ἄλλα μυρία περὶ αὐτοῦ θαυμάσια ἀπὸ τοῦδε ὠνομασμένων οὐκ ἐπέλιπε τὸ φῦλον. »

Cum ex Judæis scriptor talia dixerit, quam defensionem aut veniam habent desipientes et vesani Judæi? Ideo Chrysostomus dicit: « Multo majorem Christo Joannem existimabant eo quod in solitudine semper vixisset, et filius summi sacerdotis esset, et ejusmodi veste indueretur, et omnes ad baptisma vocaret, et a sterili ortum habuisset; Christum autem et quod ex humili puella natus erat (nam ex Virgine ortus nequaquam omnibus erat manifestus) et quod domi educatus erat, et cum omnibus conversabatur, et communi illa veste induebatur, inferiorem esse ei conjectabant, nihil omnino de mysteriis istis scientes. Accidit autem ut a Joanne baptizaretur, quod magis opinionem istam confirmabat. Considera ergo qualem hic se aspectui præbuerit: vir post triginta annos horrificus de deserto descendens, densam habens barbam atque etiam prolixiorem comam, cameli pilis circumdatus, et cui rerum humanarum nequaquam opus esset. » — « Etenim admirabile nimis et incredibile erat tantam in humano corpore esse patientiam; atque sane illud magis Judæos alliciebat, magnum Eliam in ipso cernentes et ad illius memoriam ex his quæ tunc videbant revocatos, imo etiam ad majorem stuporem. Iste quidem enim in civitatibus et domibus communem hunc sæpe comedebat cibum. Hic vero ab ipsis incunabulis desertum habitavit, omni prorsus cibo et potu humano privatus, unde Dominus ait: « Venit Joannes in via justitiæ, neque manducans, neque bibens. »

CXVII. *De Claudio imperatore.*

Post Caium, imperavit Claudius annos quatuordecim, et cum interfectores Caii occidisset, periit ipse per venenum a propria conjuge.

Quo tempore Jacobus Zebedæi fidem confessus est. Simon quoque Magus resistens Petro, solertia sermonis et magicæ artis fallacia utens, repugnabat validus verbis apostoli simplicibus. Sed resistebat impio Simoni etiam Clemens Romanus, Petri

Ἰουδαίων [47], πολλοὺς δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ [48] Ἑλληνισμοῦ ἀπηγάγετο [49]. Ὁ Χριστὸς οὗτος ἦν· καὶ αὐτὸν [50], ἐνδείξει τῶν πρώτων ἀνδρῶν παρ' ἡμῖν, σταυρῷ ἐπιτετιμηκότος Πιλάτου, οὐκ ἐπαύσαντο οἱ [51] πρὸ τοῦ κτείνειν ἀγαπήσαντες. Ἐφάνη γὰρ αὐτοῖς τρίτην ἔχων ἡμέραν [52] πάλιν ζῶν, τῶν θείων προφητῶν προειρηκάτων [53]. Εἰσέτι καὶ νῦν τῶν Χριστιανῶν

(12) Ταῦτα τοῦ ἐξ Ἑβραίων συγγραφέως διεξελθόντος, ποίαν ἀπολογίαν ἢ συγγνώμην ἔχουσιν ἀνοηταίνοντες οἱ ἐμβρόντητοι Ἰουδαῖοι; Τοιγαροῦν ὁ Χρυσόστομός φησι [54]· « Πολλῷ μείζονα τοῦ Χριστοῦ τὸν Ἰωάννην ἐνόμιζον εἶναι, διὰ τὸ τὸν μὲν ἐν ἐρημίᾳ τραφῆναι τὸν ἅπαντα χρόνον, καὶ υἱὸν ἀρχιερέως, καὶ τοιαύτην στολὴν περικεῖσθαι, καὶ πάντας ἐπὶ τὸ βάπτισμα καλεῖν, καὶ ἀπὸ στείρας **241** τεχθῆναι, τὸν δὲ Χριστὸν καὶ διὰ τὸ ἐξ εὐτελοῦς (64ᵃ) κόρης εἶναι — ὁ γὰρ ἐκ Παρθένου τόκος οὐδέπω κατάδηλος ἦν πᾶσιν — καὶ διὰ τὸ ἐν οἰκίᾳ τραφῆναι, καὶ μετὰ πάντων ἀναστρέφεσθαι, καὶ τὴν κοινὴν ταύτην ἐσθῆτα περιβάλλεσθαι, ἔλαττον αὐτοῦ ὑπώπτευον εἶναι, οὐδὲν οὐδέπω τῶν ἀπορρήτων εἰδότες ἐκείνων. Συνέβη δὲ καὶ βαπτισθῆναι αὐτὸν παρὰ Ἰωάννου, ὅπερ μᾶλλον ἐβεβαίου τὴν ὑπόνοιαν ταύτην. Ἐννόησον οὖν ἡλίκον ἦν ἰδεῖν· ἄνθρωπον μετὰ ἔτη λ' φοβερὸν ἀπὸ τῆς ἐρήμου καταβαίνοντα, βαθεῖαν μὲν τὴν ὑπήνην ἔχοντα, μειζοτέραν δὲ τὴν κόμην καὶ τρίχας καμήλου ἠμφιεσμένον καὶ τῶν ἀνθρωπίνων μηδέποτε δεηθέντα [55].» (13) « Καὶ γὰρ ἦν θαυμαστὸν ἄγαν καὶ παράδοξον, ἐν ἀνθρωπίνῳ σώματι καρτερίαν τοσαύτην [56] ἰδεῖν, ὃ δὴ καὶ τοὺς Ἰουδαίους ἐφείλκετο μᾶλλον [57], τὸν μέγαν Ἠλίαν ἐν αὐτῷ βλέποντας καὶ πρὸς τὴν ἐκείνου μνήμην [58] παραπεμπομένους ἐκ τῶν ὁρωμένων τότε, μᾶλλον δὲ καὶ πρὸς ἔκπληξιν μείζονα [59]. Ἐκεῖνος μὲν γὰρ [60] ἐν πόλεσι καὶ ἐν οἰκείαις ἐτρέφετο πολλάκις τὴν κοινὴν τροφὴν ταύτην. Οὗτος δὲ [61] τὴν ἔρημον ᾤκησεν ἐκ σπαργάνων αὐτῶν, δι' ὅλου τῶν ἀνθρωπίνων βρωμάτων τε καὶ ποτῶν ἀπηλλαγμένος, ὅθεν φησὶν ὁ Κύριος [62]· « Ἦλθεν Ἰωάννης ἐν ὁδῷ δικαιοσύνης, μήτε ἐσθίων, μήτε πίνων. »

PIZ'. *Περὶ τῆς βασιλείας Κλαυδίου.*

Μετὰ δὲ Γάϊον ἐβασίλευσε Κλαύδιος ἔτη ιδ'· καὶ φονεύσας τοὺς φονεῖς Γαΐου, ἀνῃρέθη ὑπὸ τῆς ἰδίας γυναικὸς φαρμάκῳ.

(2) Ἐφ' ᾧ χρόνῳ Ἰάκωβος ὁ Ζεβεδαίου ἐμαρτύρησε, καὶ Σίμων ὁ μάγος ἀντιτασσόμενος Πέτρῳ δεινότητι λόγου καὶ μαγείας ἀπάτῃ χρώμενος ἀντεφέρετο γενναῖος τοῖς ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου λεγομένοις λόγοις [63]. Ἀντετάσσετο δὲ τῷ ἀσεβεῖ Σίμωνι καὶ

Variæ lectiones et notæ.

[47] μὲν Ἰουδαίου; Jos. [48] καὶ τοῦ Jos. [49] ἐπηγ. Jos. — ἑλληνικοῦ Jos. — καὶ πολλοὺς γὰρ καὶ ἀπὸ Ἑλλήνων ἠγάγετο Χριστὸς, ὃν Πιλάτου σταυρώσαντος Ced. [50] αὐτός cod. [51] οἵγε πρῶτον αὐτὸν ἀγ. Jos. οἱ πρῶτον κτείνειν οἱ πρῶτον ἀγ. cod. οἱ τὸ πρῶτον αὐτὸν ἀγ. Leo, κηρύσσοντες περὶ αὐτοῦ οἱ τὸ πρ. ἀ. ἀγ. Ced. [52] ἡμ. ἔχ. Ced. [53] καὶ εἰρηκότων Ced. θ. π. ἀ. εἰρ. ἐ. τε νῦν Jos. [54] VIII 90 C—91 A. [55] VII 145 E. [56] τ. κ. Chr. [57] μ. ἐφ. Chr. [58] τοῦ μακαρίου μν. ἐκ. Chr. [59] πλείονα ἐκπ. Chr. [60] καὶ add. Chr. [61] δι' ὅλου add. Chr. [62] Matth. xi, 18. — Ced. 546,14? ιγ' μῆνας θ'. [63] 41 (5240). Ced. 547,21,362,12-364,3. Ἐπὶ τούτου, κ.τ.λ. [64] λεγ. θείοις λ. cod.— δὲ καὶ τῷ cod.

Digitized by Google

Κλήμης ὁ Ῥωμαῖος, Πέτρου μαθητής, λόγῳ πεπαι- A discipulus, Græco Romanoque pariter sermone apδευμένῳ ἄκρῳ [65] Ἑλληνικῷ τε καὶ Ῥωμαϊκῷ. prime instructus.

242 [66] (3) Περιῆν δὲ ἐπὶ Κλαυδίου καὶ ὁ ἐν ταῖς Πράξεσιν ἐμφερόμενος Αἰγύπτιος λῃστής, ὁ ἐξαγαγὼν τοὺς σικαρίους εἰς τὴν ἔρημον, οὓς καὶ μετῆλθε Φῆλιξ· σικαρίους δὲ αὐτοὺς ἐκάλουν διὰ τῶν μαχαιρῶν ὧν ἔφερον· μακρὰς γὰρ μαχαίρας ἐπιφερόμενοι, σικάρια ταῦτα προσαγορεύσαντες, λαθραίως τοὺς παρατυγχάνοντας ἔπληττον.

[67] (4) Καθ' ὃν χρόνον μεταξὺ Θήρας καὶ Θηρασίας νῆσος ἀνεφυσήθη ἀπὸ σταδίων λ' [68]. (8) Καὶ λιμὸς ἐνέσκηψε μέγας τε καὶ παγκόσμιος κατὰ τὴν [69] προφητείαν Ἀγάβου [70].

Vivebat quoque sub Claudio Ægyptius latro, de quo in Actibus agitur, qui sicarios in desertum abduxerat, quos consectatus est Felix. Sicarios autem ipsos vocabant ob gladios quos gestabant; prælongos enim gladios præferentes, quos sicas cognominaverant, clam obvios quosque percutiebant.

Eo tempore inter Theram et Therasiam insula emersit triginta ab his stadia. Et fames ingruit valida in universo orbe, juxta prophetiam Agabi.

ΡΙΗ'. *Περὶ ἀσκητῶν βίου.*

CXVIII. *De ratione vivendi ascetarum.*

[71] Καὶ Μάρκος ὁ εὐαγγελιστὴς ἐν Αἰγύπτῳ πρῶτος Ἐκκλησίαν πηξάμενος [72], πολλὰ μοναστήρια συνεστήσατο, ἅπερ σεμνεῖα τότε προσηγορεύθησαν. (Τὰ γὰρ μέχρι δεῦρο ἐν ἐκείνῃ τῇ χώρᾳ μέγιστα μοναστήρια τυγχάνοντα, οὗτος καὶ πρῶτος ἐξ ἀρχῆς συνεστήσατο), καθὼς καὶ Εὐσέβιος ὁ Παμφίλου δηλῶν οὕτω φάσκει [73] (2)· « Μάρκον πρῶτον [74] ἴσμεν ἐν Αἰγύπτῳ τὸ Εὐαγγέλιον συγγεγραφέναι καὶ Ἐκκλησίαν πρῶτον ἐπ' αὐτῆς Ἀλεξανδρείας συνίστασθαι. Τοσαύτη δὲ (καὶ) τῶν [75] αὐτόθι πεπιστευκότων πλῆθος ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν ἐκ πρώτης ἐπιβολῆς συνέστη δι' ἀσκήσεως φιλοσοφωτάτης τε καὶ σφοδροτάτης, ὡς καὶ συγγραφῆς (αὐτὸν) [76] ἀξιῶσαι, τὰς διατριβάς τε καὶ [77] συνελεύσεις [78] καὶ πᾶσαν [79] ἄλλην τοῦ ἀρίστου βίου **243** διαγωγήν, Φίλωνα [80], τὸν σοφώτατον καὶ αὐτόπτην Πέτρου τοῦ ἀποστόλου, καὶ αὐτήκοον, καὶ συνόμιλον ἐν Ῥώμῃ γενόμενον. — Τῶν γὰρ (64[b]) παρ' ἡμῖν ἀσκητῶν [81] ἀποδεχόμενος τὸν βίον, ἐκθειάζει σφόδρα καὶ σεμνύνει τοὺς κατ' αὐτὸν ἀποστολικοὺς ἄνδρας, ἐξ Ἑβραίων, ὡς ἔοικε, γεγονότας, καὶ τῶν Ἐσσαίων τὴν ἄσκησιν καὶ πολιτείαν εὖ μάλα προακουσθέντων [82], ἥτις γε τῶν Φαρισαίων καὶ [83] Γραμματέων τὴν δικαιοσύνην ἐξ ἐπιμέτρου διηνέστηκε· [84] ἀπόγονοι [85] γὰρ ἦσαν Ἰωναδὰβ υἱοῦ Ῥηχάβ, καθώς φησιν· « Ὁ πατὴρ ἡμῶν ἐνετείλατο ἡμῖν λέγων· Οὐ μὴ πίητε οἶνον ὑμεῖς καὶ οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἕως τοῦ αἰῶνος· καὶ οἰκίας οὐ μὴ οἰκοδομήσητε καὶ σπέρμα οὐ μὴ σπείρητε, καὶ ἀμπελῶν οὐκ ἔσται ὑμῖν, ἀλλ' ἐν σκηναῖς κατασκηνώσετε [86] πάσας τὰς ἡμέρας ὑμῶν, ὅπως ἂν ζήσητε πολλὰς ἡμέρας ἐπὶ τῆς γῆς ἐφ' ἧς διατρίβετε. Καὶ εἰσηκούσαμεν τῆς φωνῆς Ἰωναδὰβ, τοῦ πατρὸς

[71] Marcus quidem evangelista, cum primus in Ægypto Ecclesiam ad vitam vocasset, plura monasteria constituit, quæ sanctuaria tunc cognominabantur. Maxima enim monasteria quæ in regione illa usque adhuc inveniuntur, hic primus quidem ab initio constituit, sicut et Eusebius Pamphili demonstrat, ita dicens: « Scimus Marcum primum in Ægypto Evangelium conscripsisse, et Ecclesiam primum Alexandriæ constituisse. Tanta porro multitudo virorum et mulierum, quæ ibidem fidem acceperant, primo impetu convenit ad exercitandum se, vehementissimo studio, in altissima sapientia, ut dignaretur ipse Philo sapientissimus, et Petri apostoli testis oculatus atque auditor et ejus consors Romæ factus horum vitæ instituta conventusque, et reliquam omnem optimæ vitæ rationem conscribere. Ascetarum enim, qui apud nos sunt, vitam approbans, summopere exaltat et extollit viros apostolicos juxta normam istam viventes, et ex Hebræis, ut apparet, oriundos, atque Essæorum exercitationem et regimen, quorum fama longe præcesserat, et quorum quidem norma vivendi justitiam Pharisæorum et Scribarum longe superavit. Posteri enim erant Jonadab, filii Rechab, sicut ait: — Pater noster præcepit nobis, dicens: Non bibetis vinum vos, et filii vestri, usque in sempiternum: et domos non ædificabitis, et sementem non seretis, et vinetum non erit vobis: sed in tabernaculis habitabitis cunctis diebus vestris, ut vivatis diebus multis super terram, in qua vos peregrinamini. Et obedivimus voci Jonadab, patris nostri, custodientes hæc omnia;

Variæ lectiones et notæ.

[65] πεπαιδευμένος ἄκρως? [66] Περὶ σικαρίων Ced. 347,3-6; Act xxi, 38; Jos. A. 20. VIII, 6; B. J. 2. VIII, 5; Eus. Chr. II, 271 : a. Cl. 5. [67] 42 (5245) Ced. 347,6-8; Eus. Chr. II, 211. [68] 15 (5248) Act. xi, 28, Eus. Chr. II, 271. Cl. 8. [69] κ. τὴν πρ. Ἀγ. om. versio Bulg. [70] Οὗτος δειλὸς ὢν Κλαύδιος, πάντας τοὺς προσιόντας αὐτῷ ἐποίησεν ἐρευνᾶσθαι μήτι ξιφίδιον ἔχουσι καὶ [ἐν] τοῖς συμποσίοις ὡπλισμένοι εἰς φυλακὴν παρεστήκασιν αὐτῷ, ἐξ οὗ καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς εἴθιστο γενέσθαι. Καὶ τοὺς κατηγορήσαντας τῶν ἰδίων δεσποτῶν δούλους καὶ ἀπελευθέρους μονομαχεῖν ἠνάγκαζε καὶ διαφθείρεσθαι· τινὰς δὲ καὶ τοῖς ἰδίοις παρέδωκε δεσπόταις. Μύκητα δὲ πεφαρμαγμένον φαγὼν ἐτελεύτησε. Ced. 346,14-18, et Leo. [71] Ced. 347,21-348,3. [72] πηξαμένου cod. [73] κ. φησιν Ἐ. ὁ Π. ὅτι Ced. — Ced. 348,3-15. [74] M. πρ. φασὶ ἐπὶ τῆς Αἰγύπτου στειλάμενον τὸ ε. ὃ δὴ καὶ συνεγράψατο κηρύξαι, Ἐκκλησίας τε πρ. ἐπ. ἀ. Ἀ. συστήσασθαι Eus. II, 16. [75] Τ. δ' ἄρα τῶν Eus. [76] γρ. αὐτῶν Eus. [77] δ. καὶ τὰς συνηλύσεις Eus. [78] τότε συμπόσια add. Eus. [79] τὴν add. Eus. [80] τοῦ β. ἀγωγὴν τὸν Φ. Eus. [81] Ἀλλὰ καὶ τὸν βίον τῶν παρ' ἡ. ἀ.—ἀπ. ἐκθειάζων τε καὶ σμνύνων Eus. II, 17. [82] προακουτισθ. Ced. [83] γ. καὶ φ. Ced. [84] διηνέστηκεν. [85] προγ. codex. [86] οἰκήσετε Jer. xxxv, 6-8, 18,19.

Digitized by Google

— Idcirco dicit Deus : « Pro eo quod obedierunt filii Jonadab, filii Rechab, præcepto patris sui, et fecerunt omnia quæ præcepit eis, non deficiet vir e filiis Rechab, stans in conspectu meo cunctis diebus terræ. »

Ab istis ergo justis originem ducentes, hi Essæi majore etiam digni admiratione, adauxerunt et amplificaverunt atque altius provexerunt omnino mirandam et amandam paupertatem, pianique et quasi divinam vivendi austeritatem atque summam sanctimoniam, ut ex Josepho, vitam illorum narrante, clare audire fas est : Essæi, inquit, genere Judæi sunt. Invicem se diligentes, et cæteris religiosiores, voluptatem ut vitium aversantur, temperantiam vero et continentiam, et adversus cupiditates fortitudinem, virtutem reputant. Nuptiæ quidem ab illis negliguntur, sed aliorum filios, ætate parvos adhuc, excipientes et docentes, ut consanguineos educunt et ipsorum moribus informant. Legitimas autem et temperantes nuptias, et ab illis successionem, probant, sed illegitimos et Deo invisos concubitus et lascivias omnino aversantur et rejiciunt. Spernuntur apud illos divitiæ et multarum rerum possessio; paupertatem autem amplectuntur, quia nihil supervacaneum habet, et fortis est. Et ante quidem quam sol oriatur, nihil otiosum loquuntur, sed preces et psalmorum cantationes Deo a media nocte usque ad lucem offerunt cum reverentia et gravitate. Deinde ad eam quam unusquisque eorum exercet artem a præside mittitur, et cum usque ad sex horas acriter laboraverint, intenti et de Deo conversantes, ita in cœnaculum conveniunt cum reverentia et silentio magno. Pistor ordine panes proponit, et coquus vas unum unius cibi unicuique affert; benedicit autem cibo, qui mundus et purus est, sacerdos; nefas enim reputant aliquid gustare nisi præcedat oratio; et rursus post prandium sacerdos orat; nam, uno verbo, et initio et fine alicujus rei Deum collaudant semper. Et rursus in opere usque ad vesperam perdurantes, assueto silentio et gravi habitu ad preces iterum in eumdem locum ingrediuntur, et ut brevissimum et levissimum somnum capiant, cujus causa est perpetua eorum sobrietas, certusque apud eos modus cibi et potus simplicium, vilium, parcorumque.

ἡμῶν[87], τοῦ φυλάξαι ταῦτα πάντα· — διό[88] φησιν ὁ Θεός· « Ἐπειδὴ ἤκουσαν οἱ υἱοὶ Ἰωναδὰβ, υἱοῦ Ῥηχάβ, τὴν ἐντολὴν τοῦ πατρὸς αὐτῶν, ποιεῖν ὅσα ἐνετείλατο αὐτοῖς, οὐ μὴ ἐκλείπῃ ἀνὴρ τῶν υἱῶν [89] Ῥηχὰβ παρεστηκὼς κατὰ πρόσωπόν μου πάσας τὰς ἡμέρας τῆς γῆς. »

[90] (3) Ἐκ τῶν δικαίων οὖν τούτων καταχθέντες (οἱ Ἐσσαῖοι) οὗτοι (καὶ θαυμάσιοι μᾶλλον ἐπηύξησαν καὶ προσέθεσάν τε καὶ) ἐπέτειναν τὴν [91] (τε πανόγαστον καὶ) πανάρεστον ἀκτημοσύνην καὶ τὴν θεοφιλῆ καὶ θεοπρεπῆ σκληραγωγίαν καὶ ἀνυπέρβλητον ἁγιωσύνην, ὡς ἔστιν ἀκοῦσαι τὰ περὶ αὐτῶν ἐναργῶς ὧδε·[92] (4) Ἐσσαῖοι (ὡς φησιν Ἰώσηπος; [93]) Ἰουδαῖοι μέν εἰσι τὸ γένος, φιλάλληλοι δὲ καὶ τῶν ἄλλων εὐλαβεῖς πλέον· οἳ τὴν μὲν ἡδονὴν [94] ὡς κακίαν ἀποστρέφονται, τὴν δὲ σωφροσύνην καὶ [95] ἐγκράτειαν καὶ τὸ **244** μὴ τοῖς πάθεσιν ὑποπίπτειν, ἀρετὴν ὑπολαμβάνουσιν. Καὶ γάμος μὲν [96] παρ' αὐτοῖς ὑπερορᾶται, τοὺς δὲ ἀλλοτρίους παῖδας νέους ἔτι [97] προσλαμβανόμενοι [98] καὶ διδάσκοντες ὡς [99] συγγενεῖς [1] ἡγοῦνται καὶ τοῖς ἤθεσιν ἑαυτῶν ἐντυποῦσιν [2]. Καὶ τὸν μὲν [3] ἔννομον καὶ σώφρονα γάμον καὶ τὴν ἐξ αὐτοῦ διαδοχὴν [4] ἀποδέχονται, τὰς δὲ παρανόμους καὶ θεοστυγεῖς μίξεις καὶ ἀσελγείας τέλειον ἀποστρέφονται καὶ ἀποβάλλονται. Καταφρονεῖται δὲ [5] καὶ παρ' αὐτοῖς πλοῦτος καὶ πολυκτησία, καὶ τὴν ἀκτημοσύνην ὡς ἀπέριττον καὶ ἐνάρετον ἀσπάζονται. — Καὶ πρὶν [6] μὲν ἀνίσχειν τὸν ἥλιον οὐδὲν ἀργὸν φθέγγονται, προσευχὰς δὲ καὶ ψαλμῳδίας πρὸς τὸν Θεὸν ἐκ μέσης νυκτὸς μέχρις αὐγῆς ἀναφέρουσιν μετ' εὐλαβείας καὶ σεμνότητος· καὶ οὕτω [7] πρὸς ἣν ἔχει ἕκαστος τέχνην ὑπὸ τοῦ προεστῶτος ἀποστέλλεται· καὶ μέχρι ς' [8] ὥρας ἐργασάμενοι συντόνως, μετὰ νήψεως καὶ θεολογίας, οὕτως ἐπὶ τὸ δειπνητήριον συναθροίζονται [9] μετὰ εὐλαβείας καὶ ἡσυχίας πολλῆς. Καὶ ὁ μὲν σιτοποιὸς ἐν τάξει παρατίθησιν ἄρτους, ὁ δὲ μάγειρος ἓν ἀγγεῖον ἑξ ἑνὸς ἐδέσματος [10] πάντοτε προσάγει· προκατεύχεται δὲ τῆς τροφῆς ἁγνῆς οὔσης καὶ καθαρᾶς ὁ ἱερεύς [11]· ἀθέμιτον γὰρ πρὸ τῆς εὐχῆς ἡγοῦνται γεύσασθαί τι. Καὶ πάλιν ἀριστησάντων ὁ ἱερεὺς ἐπεύχεται καὶ ἁπλῶς ἀρχόμενοί τε καὶ παυόμενοι γεραίρουσι τὸν Θεὸν ἀδιαλείπτως. Καὶ αὖθις ἐπ' ἔργα μέχρις ἑσπέρας διακαρτερήσαντες, μετὰ τῆς συνήθους σιωπῆς καὶ (65ª) σεμνοπρεποῦς καταστάσεως, ἐπὶ τὰς εὐχὰς πάλιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ εἰσέρχονται, καὶ τοὺς βραχυτάτους

Variæ lectiones et notæ.

[87] ἡμῶν πρὸς τὸ μὴ πιεῖν, κ. τ. λ. Jer. [88] Διὰ τοῦτο οὕτως εἶπε Κύριος Jer. [89] Ἰωναδὰβ υἱοῦ Jer. [90] Ced. 348,15-18 ἀπὸ γὰρ Ἰωναδὰμ υἱοῦ Ῥηχὰβ καταγόμενοι οὗτοι. [91] τὴν πανάρεστον ἀκτ. καὶ δικαιοσύνην καὶ σωφροσύνην καὶ σκληραγωγίαν ἐπ, καθὼς φησι καὶ Ἰώσηπος περὶ αὐτῶν ὅτι Ced. [92] Ced. 348,17-350,31. [93] Jos. B. J. 2. VIII, 2. Ἐσσηνοὶ μὲν γ. ὄντες om. εὐλ. [94] Οὗτοι τὰς μὲν ἡδονάς Jos. [95] σ. καί om. Jos. [96] Καὶ γάμου μὲν ὑπεροψία παρ' ἀ. Jos. [97] νέους ἐπεί cod. [98] π. ἐκλαμβάνοντες ἀπαλοὺς ἔτι πρὸς τὰ μαθήματα σ. Jos. [99] τοῖς add. Jos. [1] ἀγεν. εἰς cod. [2] ἐπιτ. cod. [3] Τὸν μὲν γ. Jos. [4] δ. οὐκ ἀναιροῦντες, τὰς δὲ τῶν γ. ασ. φυλασσόμενοι Jos. [5] Καταφρονηταὶ δὲ πλούτου, καὶ θαυμάσιον παρ' αὐτοῖς τὸ κοινωνικὸν, κ. τ. λ. Jos. 5. [6] Πρὶν γὰρ ἀνασχεῖν τὸν ἡ ὁ. φ. τῶν βεβήλων, πατρίους δέ τινας εἰς αὐτὸν εὐχὰς ὥσπερ ἱκετεύοντας ἀνατείλαι Jos. 5. [7] Μετὰ ταῦτα π. ἃς ἕκαστοι τέχνας ὑπὸ τῶν ἐπιμελητῶν διαφίενται Jos. [8] ε' Jos. [9] σ. ἔπειτα πάλιν εἰς ἓν ἀθροίζονται χωρίον — καθαροὶ καθάπερ εἰς ἁγίου τι τέμενος παραγίνονται τὸ δ. Jos. Καὶ οὕτω — πολλῆς om. Slav. [10] ἑδ. ἑκάστῳ παρατίθησιν Jos. [11] ἐ. τῆς τρ. καὶ γ. τινὰ πρὶν τῆς ἐ. ἀθ. Ἀριστοποιησάμενος δὲ ἐπ. π. ἀρχ. Jos.

Digitized by Google

ὕπνους καὶ κουφοτάτους, οὗπερ [12] ἐστιν αἴτιον ἡ διηνεκὴς νῆψις καὶ τὸ μετρεῖσθαι **245** παρ' αὐτοῖς τροφὴν καὶ πόσιν [13], λιτὴν καὶ ἀπερίεργον καὶ σπανίζουσαν. — Οὐδεὶς γὰρ παρ' αὐτοῖς κόρος καὶ χορτασία κοιλίας, ἀλλ' ἔνδεια πολλὴ καὶ ὀλιγοδεΐα. Τὸν δὲ προσερχόμενον [14] ζηλῶσαι [15] τὸν βίον οὐκ εὐθὺς ἀδοκιμάστως καὶ ἀγυμνάστως παραδέχονται, ἀλλ' [16] ἐνιαυτὸν ἔξω μένοντι, τὴν αὐτὴν ὑποτίθενται δίαιταν καὶ κατάστασιν, ἀξινάριόν τε [17] καὶ [18] περίζωμα [19] δόντες καὶ πενιχρὸν ἱμάτιον, γυμνάζουσιν ἐπ' ἔργοις ἀρίστοις καὶ λόγοις. Εἶτα μετὰ τὴν τῆς καρτερίας ἐπίδειξιν, δυσὶν ἄλλοις ἔτεσι τὸ ἦθος καὶ τὸ ἐν πᾶσι ὑπήκοον δοκιμάζεται [20], καὶ φανεὶς ἄξιος [21] καὶ δόκιμος, οὕτως εἰς τὸν ἱερὸν ὅμιλον ἐγκρίνεται, καὶ πρό γε πάντων [22] ὅρκους φρικώδεις καὶ ἀπαιτοῦσιν, πρῶτος [23] μὲν εὐσεβεῖν [24] καὶ θεραπεύειν ἐξ ὅλης ψυχῆς [25], καθαρᾶς καρδίας καὶ σώματος τὸ Θεῖον, ἔπειτα δὲ καὶ πρὸς ἀνθρώπους δίκαια φυλάττειν ἅπαντα καὶ ἀπροσωπόληπτον, μήτε κατὰ γνώμην βλάψειν [26] τινὰ μήτε μὴν συγκοινωνεῖν ἀδίκοις, ἀλλὰ κατὰ δύναμιν τοῦ δικαίου φροντίζειν — καὶ βιάζεσθαι [27] πάντοτε — καὶ τὸν ἐνήδονον καὶ περιττὸν καὶ ὑγρὸν ἀποστρέφεσθαι βίον μέχρι θανάτου. Πρὸς δὲ τούτοις ὀμνύουσι πάλιν μηδενὶ μηδὲν [28] τὸ παράπαν μεταδοῦναι τῶν δογμάτων καὶ (τὰ) τῶν ἁγιοπρεπῶν τούτων ἐπιτηδευμάτων ἢ ὡς αὐτὸς [29] ἀκριβῶς παρέλαβεν, ἀπέχεσθαι δὲ πάσης ἐναντίας δόξης καὶ λατρείας καὶ ταύτῃ μόνῃ προσανέχειν τῇ θείᾳ μέχρις αἵματος θρησκείᾳ καὶ καταστάσει.

[30] (5) Τοσαύτη δὲ ἐστιν ἡ περὶ τὴν δίαιταν λιτότης καὶ ὀλιγότης τῶν θαυμαστῶν ἀνδρῶν ἐκείνων, ὡς ὅλῃ τῇ ἑβδομάδι μὴ δεῖσθαι κενώσεως, ἐξ ἧς ἀσκήσεως τοσαύτης [31] πεποίηνται σφοδρὰν [32] τὴν καρτερίαν, ὥστε καὶ πόῃ φαγεῖν ὀλίγα, καὶ μόνον [33] ἀρκεῖσθαι **246** πολλάκις, κἀντεῦθεν εἰκότως ἐν αὐτοῖς πολλοὺς [34] τὰ μέλλοντα προγινώσκειν ἐκ θείας ἐπιπνοίας καὶ χάριτος καὶ ἀκαταπαύστου μελέτης [35] προφητῶν καὶ [λοιπῶν] ἱερῶν λογίων καὶ προσευχῆς ἐμπαιδοτριβουμένους [36].

[37] (6) Ταύτην οὖν [38] Ἰώσηφος ἄκρως ἀσκήσας τὴν φιλοσοφίαν ἐπὶ μεῖζόν τι προκόπτειν [39] ἔσπευσεν. Ἀκούσας γάρ τινα διαφερόντως ἀσκοῦντα κατὰ τὴν ἔρημον Ἀββᾶν ὀνομαζόμενον [40], — ἐσθῆτι μὲν ἀπὸ δένδρων ἀποκαλυπτόμενον, τροφῇ δὲ [41] αὐτομάτως

A Nulla enim apud eos ventris saturatio, sed frequens inedia et frugalitas. Si quis autem ad vitam illorum imitandam sese offerat, non statim inexpertum et inexercitatum suscipiunt, sed annum integrum foris exspectanti idem proponunt vivendi institutum et regimen, dolabellaque et lumbari et paupercula veste datis, in optimis operibus et sermonibus illum exercent. Deinde postquam patientiam suam demonstraverit, duobus annis præterea et mores ejus et in omni re obedientia probantur, et si dignus et probus visus sit, tunc sacro cœtui adjungitur, et coram omnibus quidem horrenda juramenta profert, primo se Deum veneraturum, et illi ex tota anima, pura cum mente et mundo corB pore, serviturum, deinde etiam erga homines quæ sunt justa servaturum, absque ullo personarum respectu, neque cuiquam ex consulto noxæ futurum, neque cum injustis communicaturum, sed pro viribus justitiæ consulturum, atque omnimodis conatibus vitam cum voluptate conjunctam et redundantem, mollemque usque ad mortem vitaturum. Insuper jurat iterum se nemini doctrinæ hujus harumque sacrarum institutionum quidquam revelaturum, nisi quemadmodum ipse apprime acceperit: verum abstenturum ab omni contraria opinione et alieno cultu, atque huic unicæ adhæsurum divinæ religioni et institutis usque ad sanguinem.

C Adeo vero tenui et frugali cibo utuntur admirandi isti viri, ut tota hebdomada ventrem levare illis non sit opus. Eo porro temperantiæ veniunt per hanc exercitationem, ut plerumque paucis herbis contenti sint. Ex quo fit, opinor, ut multi ex eis futura prænoscant divino afflatu et gratia, assiduo prophetarum et cæterorum sacrorum scriptorum studio, atque oratione edocti.

Cum hanc igitur Josephus philosophiam coluisset summo cum studio, ad aliquid majus procedere affectavit. Audiens enim quod in deserto quidam Abbas nomine diverso se exerceret modo, ab arboribus vestem sumens, alimentisque ultro a terra

Variæ lectiones et notæ.

[12] Ὅπερ cod. Θεὸν ὡς χορηγὸν τῆς τροφῆς ἔπειτα — πάλιν ἐπ' ἐ. μ. δείλης τρέπονται — οὐδὲ κραυγή ποτε τὸν οἶκον οὐδὲ θόρυβος; μολύνει — καὶ τοῖς ἔξωθεν ὡς μυστήριόν τι φρικτὸν ἡ τῶν ἔνδον σιωπὴ καταφαίνεται. Τούτου δὲ ἀ. Jos. [13] ποτὸν μέχρι κόρου Jos. [14] Τῷ δὲ προσερχομένῳ cod. [15] Τῷ δὲ ζηλοῦντι τὴν αἵρεσιν αὐτῶν οὐκ εὐθὺς ἡ πάροδος, ἀλλ' Jos. [16] ἐπ. add. Jos. [17] δ. ἀξ. Jos. [18] Τὸ προειρημένον add. Jos. [19] π. καὶ λευκὴν ἐσθῆτα δόντες — παραλαμβάνεται δὲ εἰς τὰς συμβιώσεις οὐδέπω μ. γὰρ τὴν Jos. [20] ἡ. δοκ. Jos. [21] ἀξ. οὕτως εἰς τὸν ὅμ. Jos. [22] Πρὶν δὲ τῆς κοινῆς ἅψασθαι τροφῆς ὁ. αὐτοῖς ὀμνυσι φ. Jos. [23] ἀπαιτοῦντι πρῶτον cod. [24] εὐσεβήσειν τὸ θεῖον, ἐπ. τὰ π. ἀ. δ. φυλάξειν καὶ μ. κ. γ. β. τ. μ. ἐξ ἐπιτάγματος, μισήσειν δὲ ἀεὶ τοὺς ἀδίκους καὶ συναγωνιεῖσθαι τοῖς δικαίοις Jos. [25] ψυχῆς καὶ cod. [26] βλάψαι cod. [27] Καὶ μήτε κρύψειν τι τοὺς αἱρετιστὰς μήτε ἑτέροις αὐτῶν τι μηνύσειν κἂν μέχρι θανάτου τις βιάζηται πρ. τ. ὁμ. Jos. [28] μηδὲν μετ. τῶν δ. ἑτέρως ἢ ὡς ἀ. μετελ. ἀφέξεσθαι δὲ ληστείας καὶ συντηρήσειν ὁμοίως Jos. [29] ὡς αὐτάς? [30] Cod. 350,21-352,2. [31] τοσαύτην? [32] σφοδροί? [33] μόνοις? — ἀρκοῦνται cod. Εἰσὶ δὲ ἐν αὐτοῖς οἳ καὶ τὰ μ. πρ. ὑπισχνοῦνται βίβλοις Ἑβραΐς καὶ διαφόροις ἁγνείαις καὶ πρ. ἐμπ. Jos. 12. [34] πολλοί cod. Εἰσὶ δέ. [35] ἐκ τῆς πολλῆς δὲ ἀσκήσεως καὶ καθαρότητος π. καὶ τὰ μ. προγινώσκουσιν ἐκ θ. ἐπ. καὶ χ. ἀκαταπαύστῳ μελέτῃ cod. [36] προσευχῇ ἐμπαιδοτριβούμενοι Ced. [37] Ced. 351,3-9. Jos. vita 2. [38] ὁ add. Ced. [39] ἐπὶ μείζονι πρ. Ced. εἰς μεγάλην παιδείας προύκοπτον ἐπίδοσιν Jos. [40] Βανοῦν ὄνομα Jos. [41] δ. χρώμενον, τροφὴν δὲ τὴν

Digitized by Google

detis utens, hujus perfectam vivendi normam æmulatus, profectus est ad illum, et cum tribus annis apud eum sapientiæ studuisset, in civitatem regressus est, et Pharisæorum adhærebat justitiæ.

At Philon quidem, ut dictum est, ascetas nostros, ex Hebræis ortos memoravit manifeste in tractatu quem inscripsit *De vita contemplativa*, hos therapeutas et mulieres eorum, habitu et moribus ipsis similes, θεραπευτρίδας nominans : « Et therapeutæ quidem, inquit, vocati sunt, sive quod, medicorum instar, curent animas venientium ad se, illas a malitia libidinum liberantes, sive ob purum et sincerum erga Numen famulatum. » Hanc autem appellationem vel ipse a se inventam scripsit, vel a principio ita nominabantur qui primi tale vivendi genus sectati sunt : « Postea, inquit, cum sapientiæ studere incipiunt, facultatibus et quæcunque possident derelictis, omnibus vitæ curis valedicentes, et extra muros egredientes, desertis in agris et hortis, aut in montibus commorantur scientes periculosa atque nociva esse iniquitatum consortia : prophetarum æmulantur, colunique vitam. » Sic in multis terrarum locis versatur genus (oportebat enim et Græcos et Barbaros perfecti boni esse participes). At maxime in Ægypto frequens est, præsertim circa Alexandriam. Ubicunque hujusmodi tribus adest, sacrum videre est habitaculum, quod sanctuarium et monasterium vocant, in quo solitarii degentes, gravis vitæ mysteria perficiunt; ex eis nemo quidquam curat, nec potum, nec cibum, neque aliud quidquam ex rebus quæ ad corporis necessitatem attinent, sed sermones et leges a prophetis sancitos hymnosque et cætera : in scientiam et pietatem ita simul crescunt et perficiuntur. Totum autem intervallum a Matutino ad Vesperam exercitationi datur; sacris enim incumbentes Scripturis, a Patribus traditam excolunt philosophiam. Temperantia quidem, ut fundamento quodam in anima jacto, cæteras virtutes superædificant; nam cibum et potum nullus ex illis sumeret ante solem occasum, quoniam studere sapientiæ luce dignum judicant, tenebris autem corporis indulgere necessitatibus. Quidam etiam per tres dies esca abstinent, quibus majus inest scientiæ desiderium. Aliqui autem tantum oblectantur, tantisque replentur deliciis sapientia saginati, copiose et largiter corpori suppeditante ut etiam per duplo majus tempus resistant, vix sexto quoque die degu-

A φυομένῃ χρώμενον, καὶ τὴν ἄκραν ἄσκησιν αὐτοῦ ζηλώσας, πρὸς αὐτὸν ἀφίκετο, καὶ τρεῖς παρ' αὐτῷ φιλοσοφήσας ἐνιαυτοὺς εἰς τὴν πόλιν ὑπέστρεψε καὶ τῇ τῶν Φαρισαίων ἐπολιτεύετο δικαιοσύνῃ.

[65] (7) Ὁ δέ γε Φίλων, ὡς εἴρηται, περὶ τῶν ἐξ Ἑβραίων ἡμετέρων ἀσκητῶν ἀναφανέντων μέμνηται σαφῶς « ἐν τῷ λόγῳ, ἐν ᾧ ἐπέγραψε *περὶ θεωρητικοῦ βίου*, οὓς θεραπευτὰς, καὶ τὰς ὁμοιοσχήμους καὶ ὁμοτρόπους γυναῖκας καὶ θεραπευτρίδας ὠνόμασε. » Καὶ θεραπευταὶ μὲν, φησὶ, κέκληνται « ἢ [66] παρὰ τὸ [τὰς ψυχὰς] τῶν προσιόντων αὐτοῖς ἀπὸ κακίας παθῶν, ἰατρῶν δίκην ἀπαλλάττοντας [67] θεραπεύειν, ἢ [68] τῆς περὶ τὸ Θεῖον καθαρᾶς καὶ εἰλικρινοῦς θεραπείας ἕνεκα. » Ταύτην γοῦν [69] τὴν προσηγορίαν εἴτε αὐτὸς (65[b]) ἐξευρὼν ἔγραψεν, εἴτε κατ' ἀρχὰς οἱ πρῶτοι τῶν οὕτω βιούντων ἐκαλοῦντο. « Εἶτα, φησὶ, [67] ἀρχόμενοι φιλοσοφεῖν ἐξίστανται [68] τῶν προσηκόντων καὶ τῶν ὑπαρχόντων, ἔπειτα δὲ πᾶσιν ἀποταξάμενοι ταῖς τοῦ βίου φροντίσι καὶ ἔξω τειχῶν προελθόντες [69] ἐν μοναγρίοις καὶ κήποις ἢ ἐν ὄρεσι [69] τὰς διατριβὰς ποιοῦνται, τὰς ἐκ τῶν ἀνομιῶν [81] **247** ἀναμιξίας ἀλυσιτελεῖς τε καὶ βλαβερὰς [82] εἰδότες, τὸν προφητικὸν ζηλοῦσι καὶ ἀσκοῦσι βίον. Οὕτω πολλαχοῦ μὲν τῆς οἰκουμένης ἐστὶ τὸ γένος — ἔδει γὰρ ἀγαθοῦ τελείου μετασχεῖν καὶ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν βάρβαρον — ἐν Αἰγύπτῳ δὲ πλεονάζει [83], καὶ μάλιστα περὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν — καὶ ἐν ἑκάστῃ συμμορίᾳ [84] οἴκημά ἐστιν ἱερὸν, ὃ καλοῦσι [85] σεμνεῖον καὶ μοναστήριον, ἐν ᾧ μονούμενοι, τὰ τοῦ σεμνοῦ βίου μυστήρια τελοῦνται, μηδεὶς μηδὲν κομίζων [86], μὴ πότον, μὴ σῖτον, μηδέ τι τῶν ἄλλων, ὅσα πρὸς τὰς τοῦ σώματος χρείας ἀναγκαῖα, ἀλλὰ λόγους καὶ νόμους θεσπισθέντας [87] διὰ προφητῶν καὶ ὕμνους καὶ τἄλλα εἰς ἐπιστήμην καὶ εὐσέβειαν [88] συναύξονται καὶ τελειοῦνται. Τὸ δὲ ἐξ ἑωθινοῦ μέχρις ἑσπέρας διάστημα σύμπαν αὐτοῖς ἐστιν ἄσκησις· ἐντυγχάνοντες γὰρ τοῖς ἱεροῖς γράμμασι, φιλοσοφοῦσι τὴν πάτριον φιλοσοφίαν. — Ἐγκράτειαν δὲ ὥσπερ τινὰ θεμέλιον προκαταβαλλόμενοι τῇ ψυχῇ, τὰς ἄλλας ἐποικοδομοῦσιν ἀρετάς· σιτίον γὰρ ἢ ποτὸν οὐδεὶς ἂν αὐτῶν [89] προσενέγκοιτο πρὸ ἡλίου δύσεως [90], ἐπειδήπερ τὸ μὲν φιλοσοφεῖν ἄξιον φωτὸς εἶναι κρίνουσιν [91], σκότους δὲ τὰς τοῦ σώματος ἀνάγκας. — Ἔνιοι δὲ καὶ δι' ἡμερῶν [92] τριῶν [93] ὑπομιμνήσκονται τροφῆς, οἷς πλείων [94] ὁ πόθος τῆς ἐπιστήμης ἐνίδρυται. Τινὲς δὲ οὕτως ἐνευφραίνονται [95] καὶ τρυφῶσιν ὑπὸ σοφίας ἐστιώμενοι [96], πλουσίως καὶ ἀφθόνως τῷ σώματι χορηγού-

Variæ lectiones et notæ.

ἀ. φυομένην προσφερόμενον — ζηλωτὴς ἐγενόμην αὐτοῦ καὶ διατρίψας παρ' ἀ. ἐν. γ'— εἰς τὴν π. ὑπέστρεφον — ἠρξάμην δὲ πολιτεύεσθαι τῇ φ. αἱρέσει Jos. [65] Ced. 351,10-353,6 —18. ἐν ᾧ ἐπ. λ. π. β. θ. ἢ ἱκετῶν, θ. αὐτοὺς καὶ τὰς σὺν αὐτοῖς γ. θ. ἀποκαλεῖσθαι φησί Eus. II, 17. [66] ἤτοι Eus. [67] ἀκεῖσθαι καί add. Eus. [68] παρὰ τό add. cod. [69] Εἶτ' οὖν ἐξ ἑαυτοῦ τ. αὐτοῖς ἐπιτέθειται τὴν πρ. — εἴτε καὶ ὄντως τοῦτ' αὐτοὺς ἐκάλουν κατ' ἀ. οἱ πρ. Eus. [67] πρῶτα μέν add. Ced. [68] ἐξίστασθαι τοῖς προσήκουσι τῶν ὑπ' Eus. [69] προσελ. cod. — μονάγροις Ced. [80] κ. καὶ ὀ. Ced. κ. Eus. [81] ἀνομοίων cod. Eus. [82] εὖ add. Eus. [83] πλεονάζειν cod. πλεονάζει δ' ἐν Α Eus. [84] ἐν ἑκ. δὲ οἰκία Eus. [85] καλεῖται Eus. [86] τελ. μηδὲν εἰσκομίζοντες Eus. — σιτίον Eus. [87] ν. καὶ λόγια θεσπισθέντα Eus. [88] τ. οἷς ἐπιστήμη καὶ εὐσέβεια Ced. Eus. [89] αὐτῷ cod. [90] δυσμαῖς cod.—ἐπεὶ τό Eus. [91] φ. ἀ. κρ. ἐ. Eus. — σκότος cod. [92] διὰ γ' ἡ. Eus. [93] οὐχ add. Eus. [94] πλέον Ced. π. ἐπ. Eus. [95] εὐφρονοῦντες καί cod. [96] ἑστιώμενα cod.

Digitized by Google

σης, ὡς [67] καὶ πρὸς διπλασίονα χρόνον ἀντέχειν [68], μόγις δι' ἡμερῶν ἓξ ἀπογεύεσθαι τροφῆς (ἀναγκαίας) ἐθισθέντας [69]. — Αἱ δὲ ἐξηγήσεις τῶν ἱερῶν λογίων γίνονται αὐτοῖς δι' ὑπονοιῶν ἐν ἀλληγορίαις· πᾶσα γὰρ ἡ νομοθεσία δοκεῖ τοῖς ἀνδράσι τούτοις ζώῳ ἐοικέναι καὶ σῶμα μὲν ἔχειν τὰς ῥητὰς διαλέξεις, ψυχὴν δὲ τὸν ἐναποκείμενον [70] ταῖς λέξεσιν ἀόρατον νοῦν. — Ὡσαύτως δὲ τῆς αὐτῆς εἰσιν ἱερᾶς πολιτείας καὶ καταστάσεως καὶ γυναῖκες, **248** « ὧν αἱ πλεῖσται γηραλέαι τυγχάνουσι καὶ παρθένοι καὶ τὴν [71] ἁγνείαν οὐκ ἀνάγκῃ, καθάπερ ἔνιαι τῶν παρ' Ἕλλησιν ἱερειῶν [72], φυλάξασαι [73] διὰ πρόσκαιρον ἔπαινον, ἀλλ' ἑκουσίως καὶ ἐκ προαιρέσεως ἀγαθῆς ὀρεχθεῖσαι τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ καὶ αἰώνια.

A stando cibo necessario assuefacti. Sacra autem oracula interpretantur per allegorias; lex enim tota videtur viris his quasi quiddam vita præditum, cujus corpus quidem sunt prolata verba, anima autem sensus invisibilis verbis subjacens. Eamdem vitæ normam idemque regimen sectantur et mulieres, « quarum plurimæ vetulæ sunt et virgines, castitatem non coacte, sicut quædam apud Græcos sacerdotes, ob temporalem laudem servantes, sed libenter et ex bono proposito futura et æterna bona appetentes. »

[74] (8) Ὅτι δὲ τοὺς πρώτους κήρυκας [75] τῆς κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον διδασκαλίας, τά τε ἀρχῆθεν πρὸς τῶν ἀποστόλων ἔθη παραδεδομένα [76] καταλαβὼν ὁ Φίλων ἔγραψε ταῦτα [77], παντί που δῆλον. (Ὁλούς γε μὴν τῷ λόγῳ καὶ πλατὺς ταῖς διανοίαις, ὑψηλός τε [78] ὢν καὶ μετέωρος ἐν ταῖς θεωρίαις τῆς θείας [79] Γραφῆς [80], ποικίλος [81] καὶ πολύτροπος τῶν ἱερῶν λογίων τὴν ὑφήγησιν πεποίηται. ») Καὶ ταῦτα μὲν Εὐσέβιος ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ διεξῆλθε, ἐν δὲ τοῖς πρὸς Μαρῖνον τοιάδε πάλιν φησίν [82].

B Omnino porro evidens est Philonem hæc scripsisse, quia primos evangelicæ disciplinæ præcones moresque ab initio ab apostolis traditos deprehenderat. Sermone quidem grandis, egregiis creber sententiis, in Scripturæ divinæ meditationibus sublimis et varius, sacra enarravit oracula: Hæc Eusebius in *ecclesiastica Historia* disseruit, et in iis quæ ad Marinum scripsit, talia rursum dicit.

ΡΙΘ'. *Περὶ μοναδικῆς πολιτείας.*

« Καὶ γὰρ ἡ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία δύο βίους νομοθετεῖ καὶ τρόπους, τὸν μὲν ὑπερφυῆ καὶ τῆς κοινῆς (66ª) καὶ ἀνθρωπίνης οὐσίας ἐπέκεινα, οὐ γάμους, οὐ παιδοποιίας, οὐ περιουσίας ὕπαρξιν παραδεχόμενον, ἀλλ' ὅλον δι' ὅλου τῆς κοινῆς καὶ συνήθους τῶν βιωτικῶν ἀνθρώπων ἀγωγῆς παρηλλαγμένον καὶ μόνον τῇ τοῦ Θεοῦ θεραπείᾳ προσοικειωμένον καθ' ὑπερβολὴν ἔρωτος οὐρανίου· οἱ γὰρ τόνδε μετριῶντες τὸν τρόπον, τεθνᾶναι δοκοῦντες τὸν θνητὸν βίον καὶ αὐτὸ μόνον τὸ [83] σῶμα περιφέροντες ἐπὶ γῆς, φρονήματι δὲ τὴν ψυχὴν εἰς οὐρανοὺς μετενηνεγμένοι, οἷά τινες οὐράνιοι, τὸν τῶν ἀνθρώπων ὑφορῶσι βίον, ὑπὲρ τοῦ παντὸς γένους ἀφιερωμένοι τῷ ἐπὶ πάντων Θεῷ, οὐ βοοθυσίαις καὶ αἵμασιν οὐδὲ σπονδαῖς καὶ κνίσσαις, ἀλλὰ δόγμασιν ὀρθοῖς ἀληθοῦς εὐσεβείας, καὶ ψυχῆς διάθεσιν κεκαθαρμένοι· καὶ προσέτι τοῖς κατ' ἀρετὴν ἔργοις τε καὶ λόγοις, οἷς τὸ Θεῖον ἐξιλεούμενοι **249** τὴν ὑπὲρ αὐτῶν καὶ τῶν ὁμογενῶν ἀποτελοῦσιν ἱερουργίαν. Καὶ ὁ μὲν ἀτελὴς καὶ πρῶτος τῆς κατὰ Χριστιανισμὸν πολιτείας τρόπος τοιόσδε καθέστηκεν. Ὁ δὲ δεύτερος καὶ ὑποβεβηκὼς ἀνθρωπινώτερος καὶ τοῦ πρώτου λίαν ἀσύγκριτος, ὃς καὶ γάμοις συγκατιέναι σώφροσι καὶ παιδοποιίαις, οἰκονομίᾳ τε τοῖς κατὰ τὸ δίκαιον ἐπιμελεῖσθαι, στρατευόμενοί τε καὶ τὰ πρακτέα ὑποτίθεσθαι, ἀγρῶν τε καὶ ἐμπορίας καὶ τῆς ἄλλης πολιτικοτέρας ἀγωγῆς μετὰ τοῦ θεοσεβοῦς φροντί-

CXIX. *De solitariæ vitæ statu.*

« Etenim Christi Ecclesia duplicem vitæ disciplinam sancit; unam quidem insignem, communem humanamque transcendentem naturam, nec nuptias, neque liberorum procreationes, neque divitiarum abundantiam recipientem, sed omnino a communi et consueta sæcularium hominum conversatione discrepantem, et unice Dei inhærentem servitio propter excessum cœlestis desiderii. Qui talem servant vivendi normam, mortem reputantes vitam mortalem istam, et solo corpore in terra versantes, cogitatione autem et quoad animam in cœlum translati, cœlicolarum instar humanas res despiciunt, pro communi salute Deo se consecrantes, nec boum mactationibus et cruore, neque libaminibus et victimarum adipe, sed legitimis veræ religionis ritibus et quoad mentis affectus purificati, atque insuper actibus verbisque piis, quibus Numen placantes, pro seipsis et propinquis persolvunt sacrificium. Talis est perfectus primariusque modus regiminis in Christianismo. Posterior autem et inferior humanior est et a priore valde dissimilis, quippe qui modestis se submittit nuptiis et liberorum procreationi, quæ sunt juxta justitiam curat et dispensat, militatque et agenda sibi proponit, agrisque et mercaturæ et reliquæ civili magis consuetudini dat operam cum religione. Ili cæteroquin homines

C

D

Variæ lectiones et notæ.

[67] ἀ. τῷ σώματι χ. ἅς cod. [68] ἀνάρχειν cod.—καὶ μ. δι' ἓξ ἡ. Eus. [69] ἐθισθέντες Ced. Eus. [70] ἀποκ. C [71] τυγχάνουσι π. τὴν Eus. [72] ἱερισσῶν cod. [73] φ. μᾶλλον ἢ καθ' ἑκούσιον γνώμην — οὐ θνητῶν ἐκγόνων ἀλλ' ἀθανάτων ὀρ. Eus. [74] Ced. 557,7-11. [75] καὶ add. cod. [76] π. ἔθη Eus. H. E. II 17. [77] τ. ἐγ. Eus. — π. τῷ δ. Eus. — [78] ὑψ. τε καὶ Eus. [79] εἰς τὰς θείας Γραφὰς Eus. [80] γεγενημένος, add. Eus. [81] ποικίλην καὶ πολύτροπον τῶν ἱ. λόγων π. τὴν ὑφ' Eus. [82] ὡς καὶ Ἐ. ἐν τῇ ἐ. ἱ. ταῦτα λέγει· ὁ αὐτὸς δὲ καὶ ἐν τοῖς π. Μ. ταῦτα φ. Ced.— Hunc Eusebii locum edidit card. Mai Bibl. Nov. tom. IV, « *ex Chronicis ineditis Georgii Hamartuli* » Vide Patrologiæ tom. XXII, col. 1007. [83] αὐτῷ μόνῳ τῷ σῶμα.

Digitized by Google

certa habent religiosi cultus et eruditionis tempora, et divinorum eloquiorum auditioni vacant; atque his secundus attributus est pietatis gradus, qui congruam huic vitæ utilitatem præbet. »

Similiter et divus Athanasius dixit: « Cum duplex sit via, duplex et regimen in vita; unum quidem moderatius et sæculare, nuptias dico; aliud vero angelicum, apostolicum et summum, virginitas scilicet seu solitaria vita. Si quis mundanum, id est nuptias eligat, reprehensionem quidem non habet, sed tanta non accipiet dona: accipiet autem, quoniam et ipse fert tricesimum fructum. Si quis vero puram et cœlestem vitam amplectatur, quamvis aspera, in principio præsertim et difficilis videatur, habet autem, post legitimum certamen et tolerantiam, dona mirabiliora et gloriosa; perfectum enim et plenissimum fructum, centesimum dico, lætum et sanctum manifeste prorsus germinavit. Quemadmodum igitur lex vetus in duas vitas dividebatur, in Pharisaicam et sublimem atque in humiliorem et mundanam, ita quoque nova et Christiana lex in solitariam et excellentem atque in sæcularem dividitur. »

Pharisæi igitur, qui interpretantur *separati* et *divisi*, dicebantur ex eo quod a cæteris omnibus seipsos separarent et dividerent ad purissimam et perfectissimam vitam et ad legis documenta sectanda. Eamdem autem vitam consectabantur et Scribæ, apud quos et regimen idem continentiaque et virginitas, et jejunium bis in Sabbato, sextariorum et paropsidum et calicum purificationes, decimarum exactiones et primitiæ, continuæ orationes et reliqua omnia, rejectis videlicet mirandis Essæis, utpote valde sublimioribus nimisque præstantibus. Quam Pharisaicam, utpote optimam disciplinam, cum Paulus æmulatus esset, summopere extollit dicens: « Israelita sum, de tribu Benjamin, Hebræus ex Hebræis, secundum legem Pharisæus. » Unde merito quoque Dominus noster perfectionem et evangelicam proponens aperte vitam, dicebat amatoribus cœlestis hæreditatis: « Nisi abundaverit justitia vestra plusquam Scribarum et Pharisæorum, non intrabitis in regnum cœlorum. » Unde sane etiam apostolicus Dionysius (ut videtur) extollens sacrum monachorum ordinem, ita dicit: « At omnibus initiatis sublimior ordo monachorum, est sacrum vitæ regimen in quo, prorsus quidem purificati omni virtute et plena propriarum actionum puritate, totaque, quantum illam contemplari licet, divinæ rei peractione, in intellectuali contemplatione et communione versantur, et sacerdotium aptis ad perficiendum vir-

ζειν, οἷς καὶ ἀσκήσεων καιροὶ, μαθητείας τε καὶ τῶν θείων λογίων ἀκροάσεως ἡμέραι ἀφορίσθησαν· καὶ δεύτερος εὐσεβείας ἀπενεμήθη βαθμὸς κατάλληλον τῷ τοιῷδε βίῳ παρέχων τὴν ὠφέλειαν. »

[84] (2) Ὡσαύτως καὶ ὁ θεῖος Ἀθανάσιος ἔφη· « Δύο γὰρ ὁδῶν καὶ πολιτειῶν οὐσῶν ἐν τῷ βίῳ, μιᾶς μὲν μετριωτέρας καὶ βιωτικῆς, τοῦ γάμου λέγω, ἑτέρας δὲ ἀγγελικῆς, ἀποστολικῆς τε καὶ [85] ἀνυπερβλήτου, τῆς παρθενίας ἤτοι τῆς μοναδικῆς πολιτείας, εἰ μέν τις τὴν κοσμικὴν, τουτέστι τὸν γάμον ἕλοιτο, μέμψιν μὲν οὐκ ἔχει, τοσαῦτα δὲ χαρίσματα οὐ λήψεται—λήψεται γὰρ—ἐπειδὴ φέρει καὶ αὐτὸς [καρπὸν] τὸν τριάκοντα [86]· εἰ δὲ τὴν ἁγνὴν καὶ ὑπερκόσμιον ἀσπάσοιτό τις, εἰ καὶ τραχεῖα περὶ [87] τὴν ἀρχὴν μάλιστα καὶ δυσκατόρθωτος φαίνεται, ἀλλ' ἔχει, μετὰ τὴν ἔννομον ἄθλησιν καὶ καρτερίαν, χαρίσματα θαυμασιώτερα καὶ ἔνδοξα [88]· τὸν γὰρ τέλειον καὶ πληρέστατον καρπὸν, τὴν ἑκατοντάδα λέγω, φαιδρὸν καὶ ἁγιοπρεπῆ φανερῶς πάντως ἐβλάστησε [89]. Οὐκοῦν ὥσπερ ὁ παλαιὸς νόμος εἰς δύο βίους ἦν διῃρημένος, εἴς τε τὸν Φαρισαϊκὸν καὶ ὑψηλὸν, καὶ εἰς τὸν ἐπιδεέστερον [90] κοσμικὸν, οὕτω δὴ καὶ ὁ κατὰ Χριστιανισμὸν νέος θεσμὸς εἰς μοναδικὸν ὑπερφερῆ καὶ βιωτικόν. »

(3) Φαρισαῖοι τοίνυν οἱ ἑρμηνευόμενοι ἀφωρισμένοι καὶ μεμερισμένοι [91], παρὰ τὸ μερίζειν καὶ ἀφορίζειν ἑαυτοὺς τῶν ἄλλων ἁπάντων, ἐλέγοντο εἴς τε τὸ καθαρώτατον τοῦ βίου καὶ ἀκριβέστατον, **250** καὶ εἰς τὰ τοῦ νόμου [92] ἐντάλματα. Τὸν δ' αὐτὸν βίον μετήρχοντο [93] καὶ οἱ Γραμματεῖς, παρ' οἷς καὶ πολιτεία ἡ αὐτὴ, ἐγκράτειά τε καὶ παρθενία, καὶ νηστεία [94] δὶς τοῦ Σαββάτου, ξεστῶν καὶ πινάκων. καὶ ποτηρίων καθαρισμοὶ, ἀποδεκατώσεις τε καὶ ἀπαρχαὶ καὶ ἐνδελεχεῖς εὐχαὶ καὶ τὰ λοιπὰ πάντα, ὑπεξαιρουμένων (66[b]) δηλονότι τῶν θαυμασίων Ἐσσαίων ὡς ὑπερτέρων σφόδρα καὶ λίαν ὑπερκειμένων. Ἦν δὴ Φαρισαϊκὴν, ὡς ἄριστον πολιτείαν, ὁ Παῦλος ζηλώσας, εὖ μάλα σεμνύνεται φάσκων [95]· « Ἰσραηλίτης εἰμὶ, φυλῆς Βενιαμὶν, Ἑβραῖος ἐξ Ἑβραίων, κατὰ νόμον Φαρισαῖος. » Ὅθεν εἰκότως καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν τὸν τελειότερον καὶ εὐαγγελικὸν [96] ὑποτιθέμενος ἐναργῶς βίον, ἔφασκε πρὸς τοὺς ἐραστὰς τῆς οὐρανίου κληρουχίας· [97] « Ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν πλέον τῶν Φαρισαίων καὶ Γραμματέων [98], οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. » [99] (4) Ἔνθεν γέ τοι καὶ ὁ ἀποστολικὸς Διονύσιος, (ὡς ἔοικεν) ἀποσεμνύνων τὴν ἱερὰν τῶν μοναχῶν τάξιν, οὕτω φάσκει [1]· « Ἡ δὲ [a] τῶν τελουμένων ἁπασῶν ὑψηλοτέρα τάξις, ἡ τῶν μοναχῶν, ἐστὶν ἱερὰ διακόσμησις, πᾶσαν μὲν ἀποκεκαθαρμένη [2] κάθαρσιν ὁλικῇ δυνάμει καὶ παντελεῖ τῶν οἰκείων ἐνεργειῶν ἀγνότητι (πάσης δὲ ὅσης θεμιτὸν [b] θεωρεῖν αὐτὴν ἱερουργίαν [3], ἐν νοερᾷ θεωρίᾳ

Variæ lectiones et notæ.

[84] Ced. 356,11-354,19. — μέγας Ἀθ. Ced. — Locus, ut videtur, ineditus. [85] ἀγ. καὶ ἀπ. καὶ Ced. [86] τὴν τριακοντάδα. Conj. Bekkeri ad Ced. e seq. ἑκατοντάδα. [87] περὶ. Sic jam conjecerat Bekker ad Ced. pro παρά ed. [88] θ. καὶ ἀξιάγαστα Ced. [89] ἀγ. π. ἐγκατέστησε Ced. [90] ὑποδ. καὶ κ. Ced. [91] Ced. 354,4-19— τ. ἑρμ. Ced. [92] εἰς τὸν ν. cod. [93] μετέρχονται Ced. [94] π. ν. Ced. [95] Phil. III, 5. [96] ἀγγελ. Ced. [97] Matth. V, 20. [98] Γ. καὶ Φ. Ced. [99] Ced. 354,19-355,2. [1] οὕτω φησὶ Ced. Dionysius *Hier.* VI, 3. pe. Paris. 1615, p. 133 C. [2] Μηδέ cod. [3] κεκαθαρμένην cod. [a] δὲ οὐ θεμιτόν cod. [b] θεμ. αὐτῇ θ. ἱερουργίας.

Digitized by Google

καὶ κοινωνίᾳ γεγενημένη [6] καὶ ταῖς τῶν ἱεραρχῶν τελειωτικαῖς δυνάμεσιν ἐγχειριζομένη [7] καὶ ταῖς ἐνθέοις αὐτῶν ἐλλάμψεσι καὶ ἱερουργικαῖς παραδόσεσιν ἐκδιδασκομένη [8] καὶ τὰς ἐποπτευθείσας τῶν κατ' αὐτὴν ἱερῶν τελετῶν ἱερουργίας, καὶ πρὸς τῆς ἱερᾶς αὐτῶν ἐπιστήμης, ἀναλόγως εἰς τελειοτάτην ἀναγομένη τελείωσιν). Ἔνθεν οἱ θεῖοι καθηγεμόνες ἡμῶν ἐπωνυμιῶν αὐτοὺς [9] ἱερῶν ἠξίωσαν (καὶ) οἱ μὲν θεραπευτάς, οἱ δὲ μοναχοὺς ὀνομάσαντες [10] ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ καθαρᾶς ὑπηρεσίας καὶ θεραπείας (καὶ) τῆς ἀμερίστου καὶ ἑνιαίας [11] ζωῆς ὡς ἑνοποιούσης αὐτοὺς ἐν ταῖς τῶν ἀρετῶν [12] ἱεραῖς συμπτύξεσιν εἰς θεοειδῆ μονάδα καὶ φιλόθεον τελείωσιν· δι' ὃν [13] καὶ τελεστικὴν **251** αὐτὴν ἱερᾷ θεσμοθεσίᾳ [14] χάριν ἐκάλεσε καί τινος αὐτοὺς ἠξίωσεν ἀφιερωτικῆς ἐπικλήσεως, οὐχὶ θεραπευτικῆς [15]· ἐκείνη γὰρ ἐπὶ μόναις ἐκείναις γίνεται ταῖς ἱερατικαῖς τάξεσιν, ἀλλ' ἱερουργικῆς ὑπὸ τῶν ὁσίων ἀρχιερέων [16] τῇ ἱεραρχικῇ τελειουργίᾳ [17] δευτέρως ἱερουργουμένης.» [18] (5) Ταῦτα (δὲ) ἐκ πολλῶν ἐρευνησάμενος [19] ὀλίγα, ἀναγκαίως, οἶμαι, συντέθεικα διὰ τοὺς ἐκπορουῦντας πῶς καὶ ποῦ καὶ πόθεν [20] ἡ τῶν μοναχῶν ἤρξατο διαγωγή τε καὶ ἄσκησις, καὶ τάξις, ποῦ τοίνυν εἰσὶν οἱ τὴν μοναδικὴν πολιτείαν μετὰ τῶν ἄλλων τῆς ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας θείων παραδόσεών τε καὶ θεσμῶν, εἰκονομάχοι δυσσεβῶς καὶ ἀνοήτως ἀποβαλλόμενοι καὶ διαπτύοντες, ἀρτιφανεῖς Ἰουδαῖοι καὶ κατὰ τὸν ἀσεβῆ καὶ θεοστυγῆ μυσταγωγὸν αὐτῶν Κοπρώνυμον, νέον [21] καὶ πρόσφατον [22] δογματίζοντες ἐξ ἄκρας [23] ἀπονοίας τε καὶ ἀμελείας, καὶ ἀδελτηρίας [24], «μὴ νοοῦντες ἃ λέγουσι, μήτε περὶ τίνων διαβεβαιοῦνται.» Ἡμεῖς δὲ ταῖς διδασκαλίαις τῶν ἁγίων Πατέρων ἑπόμενοι καὶ ἀρχαίαν ταύτην καὶ παλαιὰν πιστεύομεν ὑπάρχειν. (6) Καὶ οὐ θαυμαστὸν περὶ τῆς μοναδικῆς οὐσίας, ὅτι λέγουσιν πολλῷ μᾶλλον περὶ τῶν λοιπῶν ἁπάντων· δυσωπείτω οὖν αὐτοὺς, εἰ καὶ μὴ ὁ θεσπέσιος καὶ ἀποστολικὸς Διονύσιος, ἀλλά γε κἂν οὗτος ὁ μέγας καὶ ἀποστολικὸς Εὐσέβιος μάλα περὶ αὐτῆς δι' ἀκριβείας ἐξηγούμενος· καὶ παυσάσθωσαν οἱ ἀνοηταίνοντες, οἱ ἅμα καὶ ἀλόγιστοι. Ἰδοὺ γὰρ προφανῶς ἐκ περιουσίας διαβεβαιοῦται καὶ Φίλωνα προάγει μάρτυρα φιλαληθῆ τε καὶ ἀξιόχρεον, ὡς ἀποστολικὴ (67ª) τάξις ὑπάρχει καὶ παράδοσις ἀρχαιοτάτη καὶ θεοφιλεστάτη· ἰσχυραὶ γὰρ αἱ παρὰ τῶν ἐχθρῶν μαρτυρίαι πεφύκασι, βεβαιοῦσαι τὴν παρ' ἡμῶν ἀλήθειαν, μηδαμῶς τε ἀμφήριστον [25] ὑποδέχεσθαι· ἀκουέτωσαν δέ γε, πρὸς τοῖς παλαιοῖς τούτοις ἐξηγηταῖς, οἱ πανάθλιοι καὶ παλαιοὶ τὴν κακίαν, καὶ ἄλλων μεταγενεστέρων θείων Πατέρων περὶ τῶν αὐτῶν ἐν ἐπιτόμῳ διεξιόντων καὶ συμφωνούντων ἐκείνοις, ἵνα κἂν οὕτως δυνηθῶσι τάχα μικρὸν ἀνεθῆναι τῆς πολλῆς μανίας καὶ λύσεως.

tutibus instruuntur, et divinis eorum illustrationibus sacrisque communicationibus edocentur, sacrarum quoque cæremoniarum inspicientes mysteria, et sancta eorum arte ad summam perfectionem evehuntur. Hinc divini præceptores nostri sacris cognominibus eos dignati sunt, et hi quidem *therapeutas*, illi vero *monachos* vocaverunt ob purum Dei servitium et famulatum, et ob indivisam et communem vitam quæ eos quasi in unum cogit in sacris virtutum complicationibus ad deiformem unitatem et gratam Deo perfectionem. Adeoque mysticam ipsam sacro instituto gratiam vocavit, et eos consecrata dignatus est appellatione, non vero servili (hæc enim solis illis sacerdotalibus fit ordinibus), imo sacerdotali, a sanctis et summis sacerdotibus per hierarchiam initiationem iterum consecrata. » His ergo inter multa paucis indagatis, necessario, ut opinor, exposui ob eos qui nesciunt quomodo et ubi et unde monachorum inceperit vitæ genus et exercitatio et ordo. Ubinam sunt igitur qui solitariorum vitæ regimen cum cæteris apostolicæ Ecclesiæ traditionibus et legibus, imaginum adversarii impie et insane rejicientes et despuentes recentes Judæi, et juxta impium et Dei inimicum initiatorem suum Copronymum, novum et recens dogma introducentes ex summa amentia et negligentia et stoliditate, « non intelligentes neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant? » Nos vero instituta sanctorum Patrum sequentes, illam vivendi normam et antiquam et pristinam esse credimus. Nec mirandum de solitario statu vitæ, quoniam multo magis de omnibus cæteris loquuntur; pudore eos afficiat, si non divinus et apostolicus Dionysius, at saltem ipse quoque magnus et apostolicus Eusebius multa de illa, accurata cum diligentia enarrans, et sileant desipientes simul et rationis expertes. Ecce enim aperte ex abundantia confirmat, et Philonem producit testem veritatis amantem et fide dignum, apostolicum esse ordinem et traditionem antiquissimam et Deo maxime placentem; fortia enim sunt ex parte adversariorum testimonia, confirmantia eam, quæ apud nos est, veritatem, ita ut prorsus non sit ambigendum; audiant saltem, præter antiquos illos interpretes, miserrimi isti antiquæ malitiæ homines, et alios posteriores et venerandos Patres de iisdem compendiose tractantes et illis consentientes, ut sic possint forte paululum exuere multam insaniam et dissolutionem.

Variæ lectiones et notæ.

[6] γεγενημένοις, etc. cod. [7] ἐγχειριζομένην cod. [8] ἐκδιδασκομένοις ὑποπτευθείσας τῶν κατ' αὐτῶν — ἀναγομένοις cod. [9] ἐπωνύμων ἑαυτούς Ced. ἐπ. ὀ. ἰ. ἡ. οἱ D. [10] ὀνομάζοντες D. [11] αἰωνίου cod. [12] διαιρετῶν D. [13] δι' οὗ cod., δι' ὃ D. [14] αὐτοῖς ἐδωρήσατο χ. ἡ ἱερὰ θεσμοθεσία D. [15] οὐχ ἱερατικῆς D. [16] ἱερέων D. [17] τὴν ἱεραρχικὴν τελειουργίαν cod. [18] Ced. 355,3-14. [19] ἐρανισάμενος Ced. [20] ἐπ. πότε καὶ πόθεν Ced. [21] νέαν Ced. [22] ταύτην add. Ced. [23] ἀκ. μανίας τε καὶ ἀπ. καὶ ἀδ. Ced [24] I Tim. I, 7. [25] ἀφίριστον cod.

Digitized by Google

Magnus enim Basilius de renuntiatione et solitariæ vitæ regimine disserens, ita loquitur : « Idcirco misericors Dominus, nostræ salutis curam habens, in duplicem vitam divisit humana, connubium et virginitatem, ut qui sufferre nequit virginitatis et asceticæ vitæ certamen, veniat in consortium mulieris, id sciens quia repetetur ratio temperantiæ et sanctificationis et similitudinis cum sanctis qui in conjugiis et liberorum educatione versati sunt; qualis erat in Veteri Testamento Abraham, qui, cum pluris Deum faceret, unigenitum placida immolans mente, gloriabatur et tabernaculi sui fores apertas habebat, paratus ad excipiendum eos qui hospitari debebant. Si enim audisset : « Vende quæ habes et da pauperibus, » majora illis ostendisset Abraham, et Job, et Samuel, et David et alii multi ; in Novo autem Testamento Petrus et cæteri apostoli. Ab unoquoque enim repetentur fructus charitatis erga Deum et proximum, et reddetur ratio desertionis a mandatis istis. Ait enim Dominus : « Qui amat patrem aut matrem plus quam me, non est me dignus. » Et : « Qui non odit patrem suum, et matrem, et uxorem, et filios, adhuc autem et animam suam, non potest meus esse discipulus. » Nonne tibi videtur etiam pro conjugatis posita esse Evangelia? En manifestum tibi est quod omnes homines reddere rationem debebimus obedientiæ erga Evangelium, monachi et conjugati; sufficiet enim ei qui ad nuptias ingressus est indulgentia incontinentiæ et erga feminam concupiscentiæ et concubitus. Cætera autem præcepta omnibus similiter statuta non extra periculum sunt transgredientibus. Etenim annuntians Christus Patris sui mandata iis qui in mundo erant loquebatur. Si quando autem accidit ipsum privatim interrogatum discipulis suis respondere, etiam atque etiam obtestabatur dicens: « Quod autem vobis dico, omnibus dico, » Ne ergo decideris, o tu qui consortium mulieris præoptasti, quasi licentiam habens mundum amplectendi ; majoribus enim laboribus et vigilantia opus tibi est ad felicem salutis tuæ successum, quippe qui mediis in laqueis et imperio apostolicarum virtutum habitare elegisti, et incitamenta peccatorum sub oculis habes, et ad illorum concupiscentiam nocte dieque omnes sensus tuos adaperuisti. Scito ergo quod adversus apostatam luctam non effugies, nec in istum victoriam reportabis nisi cum tribulationibus

A **252** [26] (7) Ὁ γάρ τοι μέγας Βασίλειος περὶ τῆς ἀποταγῆς καὶ μοναδικῆς πολιτείας διεξιὼν [27], οὕτως ἔφη· « Διὰ τοῦτο [28] ὁ φιλάνθρωπος Κύριος [29], κηδόμενος ἡμῶν τῆς σωτηρίας, εἰς δύο βίους διεῖλε τὰ τῶν ἀνθρώπων, συζυγίαν [30] καὶ παρθενίαν, ἵνα ὁ μὴ δυνάμενος ὑπενεγκεῖν τὸν τῆς παρθενίας καὶ ἀσκήσεως ἄθλον [31] ἔλθῃ εἰς συνοίκησιν γυναικὸς, ἐκεῖνο εἰδὼς ὡς ἀπαιτηθήσεται λόγον σωφροσύνης καὶ ἁγιασμοῦ καὶ τῆς πρὸς [32] [τοὺς] ἐν συζυγίαις καὶ τεκνοτροφίαις ἁγίους ὁμοιώσεως· (οἷος ἦν ἐν μὲν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ Ἀβραὰμ, ὃς τῇ τοῦ Θεοῦ προτιμήσει τὸν μονογενῆ θυσιάζων ἀπαθῶς [33], ἐμεγαλαύχει καὶ τὰς τῆς σκηνῆς αὐτοῦ θύρας διαπεπετασμένας εἶχε πρὸς ὑποδοχὴν τῶν ἐπιξενοῦσθαι μελλόντων ἑτοιμαζόμενος. Εἰ γάρ [34] ἤκουσεν· [35] « Πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα καὶ δὸς τοῖς πτωχοῖς, » καὶ τὰ μείζονα τούτων ἐπεδείξατο Ἀβραὰμ, καὶ Ἰὼβ [36], καὶ Σαμουὴλ, καὶ Δαυὶδ, καὶ ἕτεροι πλεῖστοι· ἐν δὲ τῇ νέᾳ Διαθήκῃ [37]· Πέτρος καὶ οἱ λοιποὶ τῶν ἀποστόλων. Ἀπαιτηθήσεται γὰρ πᾶς τοὺς καρποὺς τῆς πρὸς Θεὸν ἀγάπης καὶ τὸν πλησίον καὶ τῆς παρατροπῆς τῶν ἐντολῶν τούτων· — φησὶ γὰρ ὁ Κύριος [37]· « Ὁ ἀγαπῶν πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμὲ, οὐκ ἔστι μου ἄξιος.» Καί [38]· « Ὃς οὐ μισεῖ τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ τὴν γυναῖκα, καὶ τὰ τέκνα, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, οὐ δύναταί μου εἶναι μαθητής. » Ἆρά σοι οὐ δοκεῖ καὶ [39] ὑπογυναίοις τεθῆναι [40] τὰ Εὐαγγέλια ; ἰδοὺ σεσαφηνισταί σοι ὡς) ἅπαντες [41] ἄνθρωποι ἀπαιτηθησόμεθα

B

τὴν πρὸς τὸ Εὐαγγέλιον ὑπακοὴν, μοναχοί τε καὶ οἱ ἐν συζυγίᾳ [42]· ἀρκέσει γὰρ τῷ ἐπὶ γάμον ἐλθόντι ἡ συγγνώμη [43] τῆς ἀκρασίας καὶ τῆς πρὸς τὸ θῆλυ ἐπιθυμίας τε καὶ συνουσίας· τὰ δὲ λοιπὰ τῶν ἐντολῶν πᾶσιν ὁμοίως νενομοθετημένα οὐκ ἀκίνδυνα τοῖς παραβαίνουσιν [44]. (Καὶ γὰρ εὐαγγελιζόμενος ὁ Χριστὸς τὰ τοῦ Πατρὸς ἐντάλματα, τοῖς ἐν τῷ κόσμῳ διελέγετο·) εἰ δέ που συνέβη αὐτὸν **253** καὶ κατ' ἰδίαν ἐπερωτηθέντα τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς ἀποκρίνεσθαι [45], διεμαρτύρετο λέγων [46]· « Ὃ δὲ ὑμῖν λέγω, πᾶσι λέγω » (Μὴ τοίνυν ἀποπέσῃς [47], ὦ οὗτος, ὁ πρὸς κοινωνίαν γυναικὸς προῃρημένος, ὡς ὑπ' ἐξουσίας [48] ἔχων τὸν κόσμον περιβάλλεσθαι [49]· πλειόνων γὰρ σοι πόνων καὶ φυλακῆς χρεία πρὸς τὴν τῆς σωτηρίας ἐπιτυχίαν, ἅτε δὴ καὶ ἐν μέσῳ [50] παγίδων καὶ τοῦ κράτους τῶν ἀποστατικῶν δυνάμεων οἰκεῖν ἐκλεξαμένῳ καὶ τοὺς ἐρεθισμοὺς τῶν ἁμαρτιῶν ἐπ' ὄψιν [51] ἔχοντι καὶ πρὸς τὴν αὐτῶν ἐπιθυμίαν νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν ἐκμεμοχλευμένῳ πάσας σου τὰς αἰσθήσεις. Γίνωσκε οὖν ὡς [52] οὐκ ἀποδρά-

C

D

Variæ lectiones et notæ.

[26] Βασιλείου τοῦ Μεγάλου de abdicatione rerum II, 253. D, Ced. 555,15-556,4. Ἀλλὰ καὶ ὁ μ. Β. π. ὑποτ. [27] ἐξιών Ced. [28] καί add. Ced. [29] φ. Θεός Β. — κ. τῆς ἡ. σ. Β. — δύο δ. β. Β. [30] λέγω add. Β. [31] π. ἄθλον ἔλθοι ἐπὶ σ. Β. [32] καὶ τὴν— ὁμοίωσιν Ced. [33] ἀσυμπ. Β. [34] Οὐ γάρ Β. [35] Matth. xix, 21. [36] ἐπ. Ἰὼβ καὶ ἑ. π. τε καὶ Σ. Β. [36a] δ. οἷος Π. ἦν καί Β. [37] Matth. x, 37. [38] Luc. xiv, 26. [39] τοῖς add. Β. [40] τεθεῖσθαι Β. [41] πάντες γὰρ ἄνθρωποι Ced. [42] συζυγίαις Β Ced. [43] εἰς συγγνώμην τὸ τῆς Ced. [44] παρ. καθὼς φησιν ὁ Κύριος πρὸς τοὺς ἑ. μαθητάς Ced. [45] σ. καὶ κατ' ἰ. ἐπ. ἀ. ἀπ. τ. ἀ. μ. Β. [46] Matth. xiii, 27. [47] ἀναπ. Β. [48] ἐπ ἐξ. Β. [49] περιβαλέσθαι Β. [50] τῶν add. Β. [51] ἐν ὄψεσιν Β, [52] Γ. τοίνυν ὡς Β.

Digitized by Google

σεις τὴν πρὸς τὸν ἀποστάτην παλαίστραν οὐδὲ τῆς τούτου νίκης καθάψῃ ἄνευ πόνων πολλῶν τῶν ἐπὶ φυλακῇ τῶν εὐαγγελικῶν διδαγμάτων [53]. »

(8) Καὶ ταῦτα μὲν ἐν παραδρόμῳ πρὸς τοὺς ἐν συζυγίᾳ ἀκινδύνως τὴν τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ φυλακὴν καταμελοῦντας εἰρήσθω. Σὺ δὲ (67b) ὁ τῶν οὐρανίων πολιτευμάτων ἐραστὴς, καὶ τῆς ἀγγελικῆς διαγωγῆς πραγματευτὴς, καὶ τῶν ἁγίων μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ συστρατιώτης γενέσθαι ἐπιθυμῶν, τόνωσον σεαυτὸν πρὸς ὑπομονὴν θλίψεων, κἂν ἀνδρείως προσέλθῃς τῇ συγκλήτῳ τῶν μοναχῶν, ἰδοὺ τοίνυν, καὶ ὁ θεῖος διδάσκαλος εἰς δύο βίους τὸν Χριστὸν διελέσθαι τὰ τῶν ἀνθρώπων φάσκει · καὶ τὸν μὲν κόσμιον καὶ γεώδη, τὸν δὲ οὐράνιον, ἀγγελικόν τε καὶ ἀποστολικόν · ὡς καὶ ἑτέρωθεν πάλιν φησί · Μάθε, διδάχθητι ἀποστολικὴν πολιτείαν, τοὐτέστιν ὀφθαλμῶν ἀκρίβειαν, γλώσσης ἐγκράτειαν, σώματος δουλαγωγίαν, φρόνημα ταπεινὸν, ἔννοιας καθαρότητα, ὀργῆς ἀφανισμόν · ἀγγαρευόμενος πρόσστηθι, ἀποστερούμενος μὴ δικάζου, μισούμενος ἀγάπησον, διωκόμενος ἀνέχου, βλασφημούμενος παρακάλει, νεκρώθητι τῇ ἁμαρτίᾳ, συσταυρώθητι τῷ Χριστῷ, ὅλην τὴν ἀγάπην μετάθες ἐπὶ τὸν Κύριον. Ἀλλὰ χαλεπὰ ταῦτα · τί τῶν ἀγαθῶν εὐκολώτερον; τίς καθεύδων τρόπαιον ἔστηκεν; τίς τρυφῶν καὶ καταυλούμενος τοῖς τῆς καρτερίας κατεκοσμήθη στεφάνοις; Οὐδεὶς **254** μὴ δραμὼν ἀνεῖλε τὸ βραβεῖον · [54] πόνοι γεννῶσι δόξαν · κάματοι προξενοῦσι στέφανον. [55] « Διὰ πολλῶν θλίψεων δεῖ ὑμᾶς [56] εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. » φημὶ κἀγὼ, ἀλλὰ τὰς μὲν θλίψεις ταύτας ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν καὶ μακαριότης ἐκδέχεται, τοὺς δὲ τῆς ἁμαρτίας καμάτους τὸ τῆς γεέννης ἐπίπονον καὶ σκυθρωπὸν πῦρ ἄσβεστον ἀναμένει.

Ταύτῃ τοι καὶ ὁ θεηγόρος Νεῖλος ἔφη [57] · « Φιλοσοφεῖν ἐπετήδευσαν μὲν Ἑλλήνων καὶ Ἰουδαίων οὐκ ὀλίγοι, μόνοι δὲ τὴν ἀληθινὴν σοφίαν ἐζήλωσαν οἱ Χριστοῦ μαθηταὶ, ἐπεὶ καὶ μόνοι τὴν ὄντως σοφίαν ἔσχον διδάσκαλον. Οἱ μὲν γὰρ πρότεροι καθάπερ ἐν σκηνῇ δρᾶμα ὑποκρινόμενοι, ἀλλοτρίῳ ἑαυτοὺς κατεκόσμησαν προσωπείῳ, ὄνομα κενὸν ὑποδύντες, ἀληθοῦς φιλοσοφίας ἐστερημένοι · ἐν μὲν τῷ τρίβωνι, καὶ τῇ ὑπήνῃ, καὶ τῇ βακτηρίᾳ τὸν φιλόσοφον ἐνδεικνύμενοι, περιέποντες καὶ τὸ σῶμα, καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις ὡς δεσποίναις ὑπηρετούμενοι, γαστρὸς ὄντες δοῦλοι, καὶ τὰς ὑπογαστρίους ἡδονὰς ὡς φύσεως ἔργον ἀποδεχόμενοι, ταῖς [58] λαμπραῖς τραπέζαις κυνιδίων δίκην λίχνων ἐφαλλόμενοι, οὐκ εἰδότες ὅτι πρὸ πάντων ἐλεύθερον δεῖ εἶναι τὸν φιλόσοφον καὶ μᾶλλον φεύγειν τὸ δοῦλον εἶναι παθῶν ἢ ἀργυρώνητον καὶ οἰκότριβα [59] · τὸ γὰρ ἀνθρώπων εἶναι δοῦλον οὐδὲν ἴσως ἔβλαψε τὸν ὀρθῶς βεβιωκότα [60], τὸ δὲ πάθεσιν ὡς δεσπόταις χρώμενον ὑπηρετεῖν ταῖς ἡδοναῖς, αἰσχύνην ἤνεγκεν καὶ γέλωτα πολύν. Εἰσὶ μὲν οὖν παρ' αὐτοῖς καθόλου τῆς πράξεως ἠμεληκότες, λογικὴν

A multis quæ evangelicorum præceptorum inhærent custodiæ.

Et hæc quidem transcurrendo illis qui in conjugio secure præceptorum Christi observantiam negligunt dicta sint. Tu vero cœlestis civitatis amator et angelicæ negotiator conversationis et sanctorum discipulorum Christi commilito fieri cupiens, firma teipsum ad tolerantiam tribulationum, et si generose ingressus es in cœtum monachorum, en igitur sanctus ipse præceptor in duplicem vitam Christum humana divisisse asserit, et unam quidem mundanam et terrestrem, alteram vero cœlestem, angelicam et apostolicam ; nam et alibi rursus dicit : Disce, ut docearis apostolicam vitæ B normam, id est oculorum circumspectionem, linguæ temperamentum, corpus in servitudinem redactum, animi humilitatem, cogitationis puritatem, iræ exstinctionem; angariatus assentire, læsus non litiga, odio habitus ama, insectatores sustine, si male tibi dixerint ora ; mortuus peccato, crucifixus cum Christo, omnem charitatem repone in Dominum. Sed dura sunt hæc : Quodnam facilius bonum est ? Quis dormiens tropæum erexit ? Quis in deliciis vivens et tibia sonora delectatus patientiæ coronis redimitus est ? Nemo nisi currens reportavit bravium ; labores gloriam gignunt ; molestiæ coronam conciliant : « Per multas tribulationes oportet vos intrare in regnum cœlorum. » Dico C ego quoque, et tribulationes istas regnum cœlorum et beatitudo excipit, iniquitatis autem labores gehennæ labor et horror et ignis inexstinguibilis manet.

Similiter et theologus Nilus loquitur : « Philosophiæ quidem operam dederunt Græcorum et Judæorum non pauci, veram autem sapientiam æmulati sunt soli Christi discipuli, quoniam soli veram sapientiam habuerunt magistram. Priores enim quasi in scena fabulem agentes, aliena seipsos exornaverunt larva, nomine inani induti, vera philosophia carentes ; trito quidem pallio et barba et baculo philosophum ostentantes, et corpus colentes et cupiditatibus ut dominabus famulantes, ventris exstitere D servi, et comites ventris voluptates velut opus naturæ admiserunt, splendidas mensas gulosorum canum instar invadentes, nescientes imprimis liberum esse debere philosophum, multoque magis illi fugiendum ne serviat passionibus, quam ne sit argento venale mancipium et vernarum verna; hominum enim servum esse nihil forte nocuit ei qui recte vixit, cupiditatibus autem ut dominis uti et servire voluptatibus pudorem attulit et risum multum. Sunt ergo apud eos prorsus in agendo negligentes, at rationalem philosophiam, ut videntur, suscipientes, de

Variæ lectiones et notæ.

[53] δογμ. B. [54] II Tim. II, 5? [55] Act. XIV, 22. [56] ἡμᾶς cod. [57] Νείλου, liber asceticus (Bibl. Maxima VII, 1156. [58] ἀποδεχόμενοι, ὀργῆς ὑπήκοοι καὶ πρὸς δόξαν ἐπτοημένοι ταῖς cod. [59] οἰκότριβον cod. [60] τῶν βεβιωκότ. cod.

Digitized by Google

sublimibus sermonem habentes et eorum quæ demonstrari non possunt interpretes, magnitudinis cœli et solis mensuras et astrorum vim scire se jactantes, aliquandoque etiam de sacris disserere aggredientes ubi et veritas inaccessa et conjectura periculosa, vita autem in cœno volutantibus se porcis ignominiosiores. Si quando quidam ad agendum se convertebant, istis pejores fiebant, pro fama et laudibus molestias tolerantes; nullius enim rei gratia nisi ostentationis et cupiditatis gloriæ plerique operam dabant miseri; mercedem parvam et vilem pro tali sibi conciliantes miseria; etenim prorsus siluisse, juxta Pythagoricum institutum, et gramine vesci, cilicinis vilibusque et detritis panniculis tegi et in dolio inclusum habitasse, et pro tolerata vita nullam post mortem exspectare mercedem, et vita ista definire virtutis præmia, ultra omnem amentiam est. Judæorum autem quicunque istam amplexi sunt vitam, sunt quidam Jonadab posteri; omnesque similiter vivere volentes excipiendo ad suum traducunt institutum; qui in tabernaculis semper habitant, vinoque et omnibus rebus quæ ad mollitiem spectant abstinentes et victus parcam rationem habentes et moderatas corporis necessitates; et valde sane curantes moralem habitum, in contemplatione plerumque perseverant; hinc enimvero Essæi vocantur, istud ostendente nomine; et prorsus est illis undequaque rectus philosophiæ finis, factis nequaquam professioni repugnantibus. At quæ his molestiarum utilitas et laboriosi certaminis, qui certaminis designatorem et instructorem Christum occiderunt? Etenim istis similiter laborum merces periit, qui præmiorum certaminis abnegaverunt dispensatorem; et a vera vita ideoque a philosophia exerrant. Philosophia enim est morum correctio cum opinione veræ de illo qui est cognitionis; hac vero destituti sunt simul et Judæi et Græci, qui sapientiam quæ e cœlo descenderat aversati sunt, et sine Christo sapientes esse tentaverunt, qui solus opere et verbo demonstravit philosophiam. Hic enim primus et solus vitæ viam aperuit; hujus regimen demonstrans purum, et sublimiorem semper corporis cupiditatibus attollens animam, ultimo autem et ipsam despiciens, quando a se dispensanda salus hominum mortem postulabat, hinc docens oportere philosophum recte eligentem repudiare quidem quæcunque in vita jucunda sunt, laboribus autem et affectibus prævalere fortiter, corpus despicientem, et ne animam quidem habere in pretio, sed et ipsam alacri animo profundere, cum ad ostendendam virtutem illam deponere oportet. Et hanc acceptam apostoli ejus et discipuli vere vitæ normam imitati sunt. Simul ac enim vocati sunt, renuntiantes quidem vitæ, et negligentes patriam, et genus, et facultates, ad duram et laboriosam vitam transierunt, per omnes incedentes molestias

A δὲ φιλοσοφίαν, ὡς δοκοῦσιν, ἐπανῃρημένοι, μετεωρολέσχαι τινὲς ὄντες καὶ τῶν ἀναποδείκτων ἐξηγηταί, μέγεθος οὐρανοῦ καὶ ἡλίου μέτρα καὶ ἀστέρων ἐνέργειαν εἰδέναι κατεπαγγελλόμενοι, ἔστι δ' ὅτε καὶ θεολογεῖν μὲν ἐπιχειροῦντες, ὅπου καὶ ἡ ἀλήθεια ἀνέφικτος καὶ ὁ στοχασμὸς ἐπικίνδυνος, ζῶντες δὲ τῶν ἐν βορβόρῳ κυλινδουμένων χοίρων ἀτιμότεροι. Εἰ δὲ καί τινες ἐγένοντο πρακτικοί, τούτων ἐγένοντο χείρους, δόξαις τε καὶ ἐπαίνοις τοὺς (68ª) πόνους πεπραχότες· οὐδενὸς γὰρ ἑτέρου χάριν ἢ ἐπιδείξεως καὶ φιλοδοξίας ἐπετήδευον οἱ δείλαιοι τὰ πολλά· μισθὸν εὐτελῆ καὶ **255** εὔωνον τῆς τοιαύτης καταλλαττόμενοι ταλαιπωρίας· τὸ γὰρ σιωπῆσαι διὰ παντὸς κατὰ τὴν Πυθαγορικὴν νομοθεσίαν καὶ χόρτῳ τρέφεσθαι, τριχίνοις ῥακίοις σκεπάζεσθαι καὶ ἐν πίθῳ κατακεκλεῖσθαι καὶ διαβιῶναι μηδεμίαν ἀμοιβὴν μετὰ θάνατον προσδοκᾷν, πάσης ἀνοίας ἐστὶν ἐπέκεινα, τῷ βίῳ τούτῳ συγκαταλύειν τῆς ἀρετῆς τὰ ἔπαθλα. — (10) Ἰουδαῖοι δὲ ὅσοι τοῦτον ἐτίμησαν τὸν βίον, εἰσὶ μὲν τοῦ Ἰωναδὰβ ἀπόγονοι· πάντας δὲ τοὺς ὡσαύτως βιοῦν ἐθέλοντας προλεμὲν εἰς τὴν αὐτὴν ἀνάγουσαν πολιτείαν, οἵτινες ἐν σκηναῖς κατοικοῦσι διαπαντὸς, οἴνου τε καὶ τῶν πρὸς [61] τὸ ἀφροδίαιτον πάντων ἀπεχόμενοι καὶ δίαιταν ἔχοντες εὐτελῆ καὶ τὴν χρείαν συμμετρημένην τοῦ σώματος· καὶ σφόδρα μὲν οὖν ἐπιμελοῦντες τῆς ἠθικῆς ἕξεως, θεωρίᾳ δὲ τὰ πολλὰ προσμένουσιν· ἔνθεν γὰρ καὶ Ἐσσαῖοι καλοῦνται, τοῦτο δηλοῦντος τοῦ ὀνόματος, καὶ ἁπλῶς ἐστιν αὐτοῖς πάντοθεν κατορθούμενος ὁ τῆς φιλοσοφίας σκοπὸς, οὐδαμοῦ τῶν πραγμάτων διαμαχομένων τῷ ἐπαγγέλματι. Ἀλλά τί τῶν ἀγώνων ὄφελος αὐτοῖς καὶ τῆς ἐπιπόνου ἀθλήσεως τὸν ἀγωνοθέτην Χριστὸν ἀνῃρηκόσι [62]; καὶ τούτων γὰρ ὁμοίως ὁ τῶν πόνων οἴχεται μισθὸς, ἀρνησαμένων τὸν τῶν ἐπάθλων διανομέα· καὶ τῆς ἀληθοῦς ζωῆς καὶ φιλοσοφίας ἀπεσφάλησαν [63]. (11) Φιλοσοφία γάρ ἐστιν ἠθῶν κατόρθωσις μετὰ δόξης τῆς περὶ τοῦ ὄντος γνώσεως ἀληθοῦς· ταύτης δὲ ἀπεσφάλησαν ἄμφω καὶ Ἰουδαῖοι καὶ Ἕλληνες, τὴν ἀπ' οὐρανοῦ παραγενομένην σοφίαν παραιτησάμενοι καὶ χωρὶς Χριστοῦ φιλοσοφεῖν ἐπιχειρήσαντες, τοῦ μόνου παραδείξαντος ἔργῳ καὶ λόγῳ τὴν ἀληθῆ φιλοσοφίαν. Οὗτος γὰρ πρῶτος καὶ μόνος [64] ἔτεμε τῷ βίῳ, τὴν ταύτης πολιτείαν ἐπιδειξάμενος καθαράν, ἀνωτέραν ἀεὶ φέρων τὴν ψυχὴν τῶν παθῶν τοῦ σώματος· ἔσχατον δὲ καὶ αὐτῆς καταφρονήσας [65], ὅτε ἡ παρ' αὐτοῦ οἰκονομουμένη σωτηρία τῶν ἀνθρώπων ἀπῄτει θάνατον, διδόσκων διὰ τούτου, ὅτι δεῖ τὸν φιλόσοφον ὀρθῶς προαιρούμενον ἀρνήσασθαι μὲν τὰ ἡδέα πάντα τοῦ βίου, πόνων δὲ καὶ παθῶν εὖ μάλα ἐπικρατεῖν, καταφρονοῦντα τοῦ σώματος, ἔχειν δὲ μηδὲ τὴν ψυχὴν τιμίαν, ἀλλὰ καὶ ταύτην προθύμως προέσθαι, ὅταν δι' ἀρετῆς ἀπόδειξιν ἀποθέσθαι **256** δέοι. Καὶ ταύτην παραλαβόντες οἱ ἀπόστολοι αὐτοῦ καὶ μαθηταὶ γνησίως τὴν διαγωγὴν ἐμιμήσαντο· ἅμα γὰρ τῷ κληθῆναι ἀποταξάμενοι μὲν τῷ βίῳ καὶ ὑπεριδόντες πατρίδος [66]

Variæ lectiones et notæ

[61] τὴν πρός cod. [62] ἀπῃρνημένοις? [63] ἀποσφαλίσεσθαι cod. [64] ὁδόν? [65] τῆς ζωῆς vel ψυχῆς? [66] πατρίδα cod.

Digitized by Google

καὶ γένους καὶ ὑπάρξεως πρὸς τὸν σκληρὸν καὶ ἐπίπονον εὐθὺς μετετάξαντο βίον, διὰ πάντων χωρήσαντες τῶν δυσχερῶν καὶ τεθλιμμένων, διωκόμενοι, κακουχούμενοι, ὑστερούμενοι, ἐλαυνόμενοι, γυμνητεύοντες, ὑβριζόμενοι, ἐμπτυόμενοι, αὐτῶν τῶν ἀναγκαίων ἐνδεεῖς· ὕστερον δὲ καὶ θανάτου κατεφρόνησαν καλῶς διὰ πάντων μιμησάμενοι τὸν διδάσκαλον, τῷ βίῳ καταλιπόντες πολιτείας ἀρίστης εἰκόνα. Ἀλλὰ ἐπειδὴ γράφειν ἀπὸ (68b) τῆς εἰκόνος ταύτης πάντες Χριστιανοὶ τὸν ἑαυτῶν βίον ὀφείλονται, ἢ οὐκ ἠβουλήθησαν, ἢ ἠτόνησαν πρὸς τὴν μίμησιν· ὀλίγοι δέ τινες ἠδυνήθησαν τὰς κοσμικὰς ὑπερκύψαι ταραχὰς καὶ φυγεῖν τὴν ἐν ταῖς πόλεσι ζάλην καὶ τὴν τοῦ ματαίου βίου φροντίδα τε καὶ προσπάθειαν· καὶ οὕτως ἔξω γενόμενοι τῶν κοσμικῶν θορύβων, τὸν μοναδικὸν [66] ἀσπασάμενοι [67] βίον, ἐκμαγεῖον τῆς ἀποστολικῆς ἀρετῆς ἐποιήσαντο, τοῦ μὲν κεκτῆσθαι τὴν ἀκτημοσύνην προκρίναντες διὰ τὸ ἀπερίσπαστον, τροφῆς δὲ κεκαρυκευμένης τὴν ἐσχεδιασμένην προτιμήσαντες, διὰ τὰς τῶν παθῶν ἐπαναστάσεις τῇ παρατυχούσῃ τροφῇ τὴν χρείαν τοῦ σώματος ἐκπληροῦντες, ἐνδυμάτων τε μαλακῶν καὶ τῆς χρείας ἔξω, ὡς ἀνθρωπίνης χλιδῆς [68] ἐπίνοιαν ἀλογήσαντες [69], λιτῇ καὶ ἀπεριέργῳ στολῇ διὰ τὴν τοῦ σώματος ἀνάγκην ἐχρήσαντο. (12) Καὶ γὰρ ὁ Κύριος τῷ πλουσίῳ τὴν τελειοτάτην τοῦ κατὰ Θεὸν ἀκροτάτου βίου τούτου σαφέστατα ὑποτιθέμενος [70] « πωλῆσαι [71] τὰ ὑπάρχοντα καὶ διαδοῦναι πτωχοῖς, » καὶ οὕτως ἀμερίμνως καὶ ἀπερισπάστως ἀκολουθεῖν [72] « τὸν σταυρὸν ἄραντα » προσέταξε, καὶ τὸν τοῦτο μὴ ποιοῦντα ἀνάξιον ἑαυτοῦ ἔκρινεν· « Ὅστις γὰρ, φησὶν [73], οὐκ ἀφήσει πατέρα ἢ μητέρα, ἢ ἀδελφοὺς ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγροὺς ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός μου καὶ ἀρεῖ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθήσει μοι, οὐκ ἔστι μου ἄξιος. » Τοιγαροῦν οὐκ ἔστιν ἄλλως τῆς ἀξίας ταύτης καὶ τῆς τελειότητος ἐπιτυχεῖν εἰ μὴ καθ' ὃν τρόπον ὁ ὑπερτελὴς καὶ προτέλειος ἐδίδαξε **257** Κύριος. Θαυμαστέον τοιγαροῦν ἡμῖν καὶ σφόδρα τιμητέον, τοὺς ἀπαρνησαμένους πᾶσαν πρόσκαιρον ἡδονήν τε καὶ προσπάθειαν κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου καὶ πρὸς τὴν μοναδικὴν πολιτείαν μεταχωρήσαντας καὶ πᾶσαν τὴν γῆν πληρώσαντας — καὶ γὰρ μεμέστωται τούτων Αἴγυπτος, καὶ Λιβύη, καὶ Αἰθιόπεια, καὶ Ἰνδία, Μαυριτανία τε καὶ αἱ Θηβαΐδες· τούτων Συρία πλήρης, καὶ Κιλικία, καὶ Γαλατία, Πόντος τε καὶ Ἀρμενία, Μεσοποταμία, καὶ ἡ Περσὶς ἅπασα τούτων ἀνάπλεως, Παλαιστίνη καὶ Ἀραβία καὶ Κύπρος, Ἀσία τε καὶ αἱ Κυκλάδες νῆσοι, καὶ ἡ Ἑλλὰς πᾶσα, καὶ μὴν καὶ Ῥώμη, καὶ Ἱσπανία, καὶ Γαλατία [74] μέχρι τοῦ πέρατος τῆς γῆς πέπληνται μοναστηρίων καὶ ἀσκητῶν, καὶ πᾶσα ἡ γῆ κατευλόγηται καὶ ἁγιάζεται προδήλως ταῖς τούτων χοροστασίαις τε καὶ ψαλμῳδίαις.

et afflictiones, insectati, male vexati, destituti, agitati, denudati, contumeliis affecti, consputi, ipsis rebus necessariis indigentes; tandem mortem ipsam contempserunt recte per omnia imitantes Magistrum, vita sua relinquentes optimæ vivendi rationis imaginem. Sed postea quam Christiani omnes, qui vitam suam ad exemplum hoc delineare debebant, vel noluerunt vel defecerunt imitantes, quidam autem pauci mundanas sollicitudines valuerunt despicere, et urbium fugere turbinem et insanæ vitæ curam et affectionem; itaque a mundanis exempti tumultibus, et solitariam amplectentes vitam, formam expresserunt apostolicæ virtutis, possidere inopiam anteponentes ob animi libertatem, escæ exquisitæ conditæ extempore et sine arte paratam præferentes, ob cupiditatum rebelliones obvio cibo corporis necessitati satisfacientes; vestitus molles et extra necessitatem ut hominum luxus inventionem aspernantes, vili et sine arte elaborata veste, ob corporis necessitatem, utebantur. Etenim Dominus diviti summa vitæ hujus secundum Deum perfectione præposita, « ut venderet substantiam et daret pauperibus, » et ita sine cura et libera mente serviret « crucem tollens » mandavit, et non sic facientem seipso indignum judicavit: « Quicunque enim non reliquerit patrem, aut matrem, aut fratres, aut uxorem, aut filios, aut agros, propter nomen meum, et non acceperit crucem suam et secutus me fuerit, non est me dignus. » Ideo non aliter meritum hoc et perfectionem assequi fas est nisi juxta modum quem summe et ante sæcula perfectus edocuit Dominus. Mirandi nobis ergo et valde honorandi sunt qui abnegantes omnem temporariam jucunditatem et terrestrem affectum, juxta præceptum Domini ad solitariam vitam accesserunt et universam terram impleverunt: his enim impleta est Ægyptus et Libya, Æthiopia et India, Mauritaniaque et Thebais; Syria et Cilicia et Galatia, Pontus et Armenia; Mesopotamia et Persis; Palæstina et Arabia et Cyprus, Asiaque et Cyclades insulæ et Græcia tota, imo etiam Roma et Hispania et Gallia usque ad terminos terræ donatæ sunt monasteriis et asceteriis, et universa terra resonat et sanctificatur eorum choris et psalmodiis.

[75] (13) Καὶ δὴ Γρηγόριος ὁ πάνσοφος καὶ τῆς Θεολόγου ἐπωνυμίας [76] ἀποσεμνύνων αὐτὸς λέγει « Οἱ ψάλλοντες, οἱ δοξάζοντες, οἱ μελετῶντες τὸν νόμον Κυρίου ἡμέρας καὶ νυκτὸς, οἱ τὰς ὑψώσεις τοῦ

Et Gregorius quidem omni sapientia præditus, Theologi nomen magnificans, ipse dicit: « Qui psallunt, qui glorificant, qui meditantur legem Domini die ac nocte, qui exaltationes Dei ferunt

Variæ lectiones et notæ.

[66] νομαδικὸν cod. ut infra. [67] ἀσπάσασθαι cod. [68] ἀτροφῆς Scholion. [69] ἀναλογίσαντες cod. [70] ἐντολήν? [71] Matth. XIX, 21. [72] Matth. X, 21. [73] Matth. XIX, 29; X, 38. [74] Γαλλία cod. [75] Τοῦ Θεολόγου, orat. XII, 1, 91. A—D. [76] τῆς θεολογίας ἐπώνυμος ἀπ. αὐτούς cod.

Digitized by Google

in gutturibus; et hæc profecto pulchra vitæ secundum Deum signa et indicia, silentes præcones, incompta et squalida coma, pedes nudi et apostolicas vias sequentes, nihil mortuum ferentes, tonsura congruens, amictus fastum reprimens, zona inornato decens, paululum et vix tunicam inhibens, incessus gravis, oculus non vagus, risus benignus, aut potius subrisionis motus quidam cachinni cohibens intemperantiam, sermo a ratione profectus, præstantioris deductio, increpatio magis quam laus optata, inter mœstitiam et relaxationem medium et justum temperamentum. » — « Et majora his et sublimiora, in paupertate divitiæ, in transitoria commoratione possessio, in ignobilitate gloria, in infirmitate virtus, in cœlibatu pulchræ prolis educatio, si tamen præstantior sit ea quæ secundum Deum fit progenies illa quæ a carne oritur; in deliciis viventes et delicias contemnentes, humiles, mundo sublimiores, extra carnem et in carne viventes, quorum pars Dominus, pauperes per regnum et per paupertatem regnantes: hi, divitiæ meæ et deliciæ meæ, præsentes me lætum faciunt, absentes affligunt. » Quinam autem sunt isti? « Qui mundum dereliquerunt, et Deo se consecraverunt, atque solitariam amplectentes vitam Deo vivunt magis quam omnes qui versantur in corpore; » dico sane qui inter nos sunt Nazaræos, « quorum quidem alii omnino solitariam et secretam vitam transigentes, cum semetipsis solis et Deo conversantur, alii vero in agapis solummodo communione gaudentes, solitarii simul et misti sunt; et mundum istum quantum ex eremo noscitur solummodo cognoscunt. Cæteri autem et hominibus et negotiis mortui, quæ quasi in turbine simul versata, in medio pereunt, nobis ludum volubilibus vicissitudinibus præbentes: ipsi autem sibi invicem mundus sunt et æmulatione virtutem acuunt. » Et hæc quidem Gregorius. Divina autem loquens Chrysostomus in interpretatione Matthæi sic de monachis Ægypti loquitur: « Non tam splendidum est cœlum multifario astrorum choro, quam eremus Ægypti tabernacula monachorum nobis undequaque ostendens, qui, igne Christi suscepto, in cœlum conferti irruerunt, cæteris quippe ardentiores effecti, incorporales virtutes affectuum carentia per philosophiam imitantur. Et si quis in regione versatus fuerit, bene scit quæ dico; si quis autem non ascendit ad illa sancta tabernacula, recogitet illum qui usque ad id temporis omnium ore celebratur, quem post apostolos tulit Ægyptus,

A Θεοῦ ἐν ταῖς λάρυγξι φέροντες· καὶ ταῦτα δὴ τὰ καλὰ τοῦ κατὰ Θεὸν βίου προγράμματα καὶ μηνύματα, οἱ σιωπῶντες κήρυκες, αὐχμῶσα καὶ πιναρὰ κόμη, πόδες γυμνοὶ καὶ τοῖς ἀποστολικοῖς ἑπόμενοι, μηδὲν νεκρὸν φέροντες, κουρὰ σύμμετρος, περιβολὴ τύφον κολάζουσα, ζώνη τῷ ἀκόσμῳ κοσμία, μικρόν τι τοῦ χιτῶνος ἀναστέλλουσα καὶ ὅσον μὴ ἀναστέλλειν[77], βάδισμα εὐσταθὲς, ὀφθαλμὸς οὐ πλανώμενος, μειδίαμα προσηνὲς, μᾶλλον δὲ ὁρμὴ μειδιάματος, ἀκρασίαν γέλωτος σωφρονίζουσα, λόγος τῷ λόγῳ κινούμενος[78], ὁδηγίαν[79] τοῦ κρείττονος, ἐπίπληξις εὐφημίας ποθεινοτέρα, μέτρα κατηφείας (69a) καὶ ἀνέσεως καὶ ἡ δι' ἀμφοτέρων μίξις καὶ κράσις. » — « Καὶ ἃ μείζω τούτων ἔτι καὶ ὑψηλότερα[80], ὁ ἐν πενίᾳ πλοῦτος, ἡ ἐν παροικίᾳ κατάσχεσις, ἡ ἐν ἀτιμίᾳ δόξα, ἡ ἐν ἀσθενείᾳ δύναμις, ἡ ἐν ἀγαμίᾳ καλ-
B λιτεκνία, εἴπερ κρείττονα τῶν ἀπὸ σαρκὸς ἐρχομένων[81] τὰ κατὰ Θεὸν γεννήματα[82], οἱ τρυφῶντες τὸ[83] μὴ τρυφᾷν, οἱ ταπεινοὶ ὑπὲρ τὸν κόσμον[84], οἱ σαρκὸς ἔξω καὶ ἐν σαρκὶ, **258** ὧν μερὶς Κύριος, οἱ πτωχοὶ[85] διὰ βασιλείαν καὶ διὰ πτωχείαν βασιλεύοντες· οὗτοί με καὶ παρόντες[86] λαμπρὸν ποιοῦσιν, ἡ ἐμὴ περιουσία, τὸ ἐμὸν[87] ἐντρύφημα, καὶ ἀπόντες συστέλλουσι[88]. » Τίνες δέ εἰσιν οὗτοι[89]; « Οἱ κόσμῳ χωρήσαντες ἑαυτοὺς καὶ τῷ Θεῷ τὸν βίον καθιερώσαντες· καὶ τὴν[90] ἔρημον ἀσπαζόμενοι ζῶσι Θεῷ πάντων μᾶλλον τῶν στρεφομένων ἐν σώματι· » λέγω δὴ τοὺς καθ' ἡμᾶς Ναζηραίους « οἱ
C μὲν τὸν πάντη μοναδικὸν[91] καὶ ἄμικτον διαθλοῦντες βίον, ἑαυτοῖς μόνοις προσλαλοῦντες καὶ τῷ Θεῷ — οἱ δὲ ἀγάπαις μόνον τῇ κοινωνίᾳ στέργοντες, ἐρημικοί[92] τε ὁμοῦ καὶ μιγάδες· καὶ τοῦτον μόνον[93] κόσμον εἰδότες ὡς τῇ ἐρήμῳ γνωρίζουσιν, τοῖς μὲν ἄλλοις τεθνηκότες ἀνθρώποις καὶ πράγμασιν, ὅσα ἐν μέσῳ περιφθείρεται[94], στροβοῦντά τε καὶ στροβούμενοι καὶ παίζοντα ἡμᾶς ταῖς ἀγχιστρόφοις μεταβολαῖς, ἀλλήλοις τε[95] κόσμος ὄντες καὶ τῇ παραθέσει τὴν ἀρετὴν θήγοντες. » Καὶ ταῦτα
D μὲν Γρηγόριος. Ὁ δὲ θεορρήμων Χρυσόστομος[96] ἐν τῇ κατὰ Ματθαῖον ἑρμηνείᾳ περὶ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ μοναχῶν φησιν· « Οὐχ οὕτως ἐστὶ λαμπρὸς ὁ οὐρανὸς τῷ ποικίλῳ τῶν ἄστρων χορῷ, ὡς ἡ ἔρημος Αἰγύπτου τὰς σκηνὰς πάντοθεν[97] ἡμῖν τῶν μοναχῶν δεικνύουσα[98], οἵτινες τὸ πῦρ τοῦ Χριστοῦ δεξάμενοι, πρὸς[99] οὐρανὸν ἀθρόοι[1] μεθωρμήσαντο καὶ θερμότεροι τῶν ἄλλων ὄντες[2] πρὸς εὐσέβειαν, τὰς ἀσωμάτους δυνάμεις τῇ — τῆς φιλοσοφίας ἀπαθείᾳ μιμοῦνται[3]. Καὶ εἴ τις ἐν τῇ χώρᾳ γέγονεν, οἶδεν ἃ λέγω· εἰ δέ τις οὐκ ἐπέβη[4] τῶν ἁγίων σκηνῶν[5] ἐκείνων, ἐννοείτω τὸν μέχρι νῦν ἐν τοῖς ἁπάντων στόμασιν ᾀδόμενον, ὃν[6] μετὰ τοὺς ἀποστόλους ἡ

Variæ lectiones et notæ.

[77] ἀναστέλλει cod. [78] σιωπὴ λόγου τιμιωτέρα. ἔπαινος ἄλατι ἠρτυμένος, οὐ πρὸς θωπείαν, ἀλλ' Gr. [79] ὁδηγία cod. [80] ὃ μεῖζον—ὑψηλότερον cod. [81] ἀρχ. Gr. [82] γενήματα cod. [83] τῷ Gr. [84] τὸν οὐρανὸν, οἱ μηδὲν ἐν κόσμῳ καὶ ὑπὲρ τὸν κόσμον cod. [85] cod. πτωχείας? [86] οὐ τιμαὶ καὶ παρόντες cod. παρόντων? — λαμπρὸν ἐποίουν Gr. [87] ἀγαθὸν Gr. [88] συνέστελλον Gr. [89] Or. XXI 584 B, C. κόσμου χωρίζοντας Gr. [90] ἐ. καὶ τὴν Gr. [91] τε add. Gr. [92] ἐρημικοῖς codex. [93] καὶ τοῦτο μ. κ. ἐ. ὅσον ἐν τῇ ἐ. γνωρ. Gr. post Θεῷ. [94] περιφέρεται Gr. [95] ἀλλ. δέ Gr. [96] Τοῦ Χρυσοστόμου VII, 127 a. [97] πανταχόθεν Chr. [98] δ. τῶν μ. Chr. [99] τόν Chr. [1] ἀθροόν Chr. [2] ὄντες καὶ πρὸς ὀργὴν καὶ πρὸς ἡδονὴν σωμάτων προπετέστεροι, τάς Chr. [3] μιμοῦντ. cod. [4] οὐδέποτε ἐπ. Chr. [5] τῶν σκ. Chr. [6] στ. ὄντα ὃν Chr.

Digitized by Google

Αἴγυπτος ἤνεγκεν, τὸν μέγαν καὶ μακάριον [7] Ἀντώνιον, καὶ οἷων [8] ὄψεων θείων ἠξιώθη καὶ βίον θεοπρεπῆ τε καὶ ἀγγελικὸν ἐπεδείξατο. Καὶ τοῦτο [9-16] εἴσεται τις [17] ἀναγνοὺς **259** αὐτοῦ τὸν βίον μετὰ ἀκριβείας, ἐν ᾧ καὶ πολλὴν ὄψεται τὴν προφητείαν. Καὶ γὰρ τῶν περὶ [18] τὰ Ἀρείου νοσούντων, προανεφώνησέ τε καὶ εἶπεν τὴν ἐκείνοις [19] μέλλουσαν γίνεσθαι βλάβην, τοῦ Θεοῦ δείξαντος αὐτῷ [20] καὶ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τὰ μέλλοντα. » — Ἀληθείας ἐστὶν ἀπόδειξις, τὸ μηδένα τῶν αἱρετικῶν [21] ἄνδρα τοιοῦτον ἔχειν. (15) « Διὸ δὴ [22] καὶ θαυμάζω σφόδρα καὶ τελείαν ἐπαινῶ τοὺς τὰς ἐρήμους κατειληφότας μοναχοὺς τῶν τε ἄλλων ἀρετῶν ἕνεκα καὶ τὴν μεταβολὴν τῆς ἐσθῆτος· βούλει γάρ, σοὶ δείξω τοὺς ὄντας ἐστολισμένους καὶ [23] τὸ ἔνδυμα τοῦ γάμου ἔχοντες, τοῦ γάμου ἐκείνου, καὶ ὡς ἐν οὐρανῷ ἐν γῇ διατρίβοντας· οὐδὲν γὰρ αὐτῶν τὰ καταγώγια χεῖρον τῶν οὐρανῶν διάκεινται· καὶ γὰρ ἄγγελοι κατάγονται πρὸς αὐτοὺς καὶ ὁ τῶν ἀγγέλων Δεσπότης· εἰ γὰρ πρὸς τὸν Ἀβραὰμ ἦλθον, ἄνδρα γυναῖκα ἔχοντα καὶ παιδία διατρέφοντα, ἐπειδὴ φιλόξενον εἶδον, ὅταν πολλῷ πλείονα εὕρωσιν ἀρετὴν καὶ ἄνθρωπον σώματος καταφρονοῦντα [24] καὶ σαρκὶ σαρκὸς ὑπερορῶντα, πολλῷ μᾶλλον ἐνταῦθα διατρίβουσι καὶ χορεύουσι τὴν αὐτὴν πρέπουσαν χορείαν· καὶ γὰρ τράπεζα (69b) παρ' ἐκείνοις πόσης πλεονεξίας καθαρὰ καὶ φιλοσοφίας μεστή· οὐχ αἵματος χείμαρροι παρ' αὐτοῖς, οὐδὲ κρεῶν κατακοπαί, οὐδὲ καρυκεῖαι καὶ κνίσεις [25] ἀηδεῖς [26], οὐδὲ καπνὸς ἀτερπής, καὶ δρόμοι καὶ θόρυβοι, καὶ ταραχαί, καὶ κραυγαὶ ἐπαχθεῖς, ἀλλ' ἄρτος καὶ ὕδωρ, τὸ μὲν ἐκ πηγῆς καθαρᾶς, τὸ δὲ ἀπὸ δικαίων πόνων. Εἰ δέ που καὶ φιλοτιμώτερον ἐστιᾶσθαι βουληθεῖεν, ἀκρόδρυα ἡ φιλοτιμία γίνεται, καὶ μείζων ἐνταῦθα ἡ ἡδονὴ ἢ ἐν ταῖς βασιλικαῖς τραπέζαις. Ταύτην καὶ ἄγγελοι τὴν τράπεζαν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ θεωροῦντες κατατρέπονται [27] καὶ ἥδονται· εἰ γὰρ [28] ἐπὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι χαίρουσιν, ἐπὶ δικαίοις τοσούτοις μιμουμένοις αὐτοὺς τί οὐκ ἐργάσονται; Καὶ ἡμεῖς μὲν τῶν θηρίων χείρους ἐσμὲν καὶ τῶν ἀλόγων, ἐκεῖνοι δὲ τῶν ἀγγέλων ἴσοι, ξένοι καὶ παρεπίδημοι τῶν ἐνταῦθα ὄντες· καὶ πάντα αὐτοῖς ἐνήλλακται τὰ πρὸς ἡμᾶς, καὶ ἔνδυμα, καὶ τρόπος, καὶ σχῆμα, καὶ ὑπόδημα, καὶ ὁμιλία· καὶ εἴ τις ἐκείνων ἤκουσε διαλεγομένων **260** καὶ ἡμῶν, τότε ἂν ἔγνω καλῶς πῶς οἱ μὲν οὐρανοπολῖται, ἡμεῖς δὲ οὐδὲ τῆς γῆς ἄξιοι· Ἴδωμεν δὲ καὶ τὰς ἐκ τῆς τρυφῆς ἡμῶν ἐπιθυμίας, τὰς ἐκ τῶν ὀψοποιῶν, τῶν μαγείρων, τῶν τραπεζοποιῶν, τῶν πλακουντοποιῶν καὶ τὴν περὶ τῶν τοιούτων ἅμιλλαν· καὶ ὑπὲρ ποιότητος καὶ ὑπὲρ τάξεως καὶ ὑπὲρ πλήθους, ὅπερ οὐδὲν τοιοῦτον παρὰ τοῖς ἀγγέλοις ἐκείνοις· οὐ γὰρ εἰς πλησμονὴν καὶ τρυφήν, ἀλλ' εἰς χρείαν αὐτοῖς ἡ τροφὴ καὶ μέτρῳ καὶ

A magnum et beatum Antonium, et quibus Deus visionibus eum dignatus sit, et quam cœlestem et angelicam ostendit vitam. Et hoc sciet quicunque vitam ejus cum accurata legerit diligentia, in qua multas videbit prophetias. Etenim quodnam damnum futurum esset iis qui Arii doctrinis insaniebant dixit et præmonstravit, cum Deus ei ostendisset et ante oculos ventura posuisset. » Veritatis demonstratio est, nullum inter hæreticos talem inveniri virum. « Ideoque valde miror et summopere laudo qui deserta occupaverunt monachos tum ob alias virtutes, tum ob vestis mutationem. Si vis enim, ostendam stola inductos et « vestem nuptiarum » habentes, nuptiarum harum dico, et quasi in cœlo versantes in terra; B ea sunt enim horum diversoria ut nihil cœlo invidere debeant. Etenim angeli diversantur apud illos et angelorum Dominus; si enim ad Abraham venerunt, uxorem habentem, et filios educantem, quoniam hospitalem noverunt, cum multo majorem virtutem inveniunt, et hominem corpus despicientem et in carne carnem aspernantem, multo magis ibi commorantur et choream suam decentem celebrant. Enimvero mensa illis omni superfluitate vacua et philosophia plena; non cruoris torrentes apud eos, nec carnium concisiones, nec cibi exquisitius conditi, nec nidores injucundi, nec fumus ingratus, nec cursus, nec tumultus, nec turbationes, nec clamores graves, sed panis et aqua, hæc quidem de fonte puro, ille vero ex æquis laboribus. Si quando C autem lautius vesci velint, ex arboreis fructibus desumitur sumptuositas, et major ibi voluptas quam regales ad mensas. Hanc et angeli mensam e cœlo spectantes delectantur. Si enim « super peccatore pœnitentiam agente » gaudent, quid non facient justis istis qui se imitantur? Et nos quidem feris et brutis pejores sumus, illi vero angelis pares, in terra hospites et advenæ; et his omnia a nostris diversa sunt, et indumentum, et mores, et habitaculum et calceamentum et conversatio; et si quis eos audierit colloquentes et nos, iste apprime noverit quod illi quidem cœlorum omnino sunt cives, nos vero ne terra quidem digni. Videamus quoque quas nobis luxus gignat cupiditates, cupediariorum, coquorum, mensas instruentium, D dulciariorum, et de similibus certamen; et circa qualitatem, dispositionem, numerum, ex quibus nihil apud angelos illos. Non enim ad satietatem et delicias, sed ad necessitatem cibus, et ad quantitatis temporis regulam exactus; unica enim prorsus comestio apud eos; nec prandii nomen norunt, sed cœnam tantum modo, quoniam luctus est vita præsens jejuniis et certamini dedita; in hoc adim-

Variæ lectiones et notæ.

[7] μακ. καὶ μ. Chr. καὶ λογιζέσθω ὅτι — θείας ὄψεως κατεξ. καὶ τοιοῦτον ἐπ. β. οἷον οἱ τοῦ Χριστοῦ νόμοι ζητοῦσι Chr. [9-16] τοῦτον cod. [17] τις μ. ἀ. ἐντυχὼν τῷ βιβλίῳ τῷ τὴν ἱστορίαν ἔχοντι τῆς ἐκείνου ζωῆς Chr. [18] C π. τῶν Chr. [19] τὴν ἐξ ἐκείνων Chr.—β. γ. Chr. [20] τότε add. Chr. [21] τῶν ἔξωθεν αἱρέσεων Chr. [22] Locus in edd. non inveniendus. [23] Matth. xxii, 11. [24] ἐν? [25] κνήσεις? [26] ἀειδεῖς cod. [27] κατατερ.? [28] Luc. xxii, 7.

Digitized by Google

plent quod ad Ezechielem prophetam a Deo dictum est : « Fili hominis, panem tuum in dolore comede, et aquam tuam in tribulatione et mœrore bibe. Cibum tuum in pondere comedes a tempore usque ad tempus; et potum tuum in verecundia bibes die. » Atqui verbo disrumpe ventrem illorum qui illis multis pascuntur cibis, et videbis onus grave et impuram cloacam, et dealbatum ac putre sepulcrum; quæ post ista vel dicere erubesco, turpes et fœtidos ructus, vomitus, procellam, obscurationem animæ, pondus corporis, et a summo et ab imo eruptiones, et insuper vehementiores venerearum voluptatum amores. Et illa quidem mensa ad cœlos angelos mittit; ista vero ad gehennam ignis ventris servos attrahit sicut divitem illum. Illi somnus morti similis succedit; huic distracta vigilia; uni cruciatus, alteri regnum cœlorum. Etenim post unicam refectionem et gratiarum actiones, compunctio et ferventes lacrymas copiose effundentes, sic ad somnum progrediuntur, sed ad somnum brevem quo vix requiescant, rursumque noctes dies faciunt, in gratiarum actione et psalmodia tempus omne terentes. Abi ergo ad sanctos istos et disce ab illis aliquid utile, et illuminare; lampades enim vere sunt et lumina, verbum vitæ exspectantes, et ubique terrarum versantes, et omnem mundum illustrantes. Ergo perge continenter ad illos, ut eas quæ sunt in te maculas purificans horum orationibus et adhortationibus, meliorem jam ostendas vitam et futura bona obtineas. »

A καιρῷ κανονισμένη· μονοσιτία γὰρ παρ' αὐτοῖς ἐστι πάντοτε, καὶ ἄριστον οὐδέποτε εἴ ἐστιν ἴσασιν, ἀλλὰ δεῖπνον [39] γινώσκοντες, ὅτι πένθος ὁ παρὼν βίος καὶ νηστείας καὶ ἀγῶνος [40], πληροῦντες ἐν τούτῳ καὶ τὸ πρὸς τὸν προφήτην Ἰεζεκιὴλ εἰρημένον ἀπὸ τοῦ Θεοῦ [41]· Υἱὲ ἀνθρώπου, τὸν ἄρτον σου μετ' ὀδύνης φάγει καὶ τὸ ὕδωρ σου μετὰ βασάνου καὶ θλίψεως πίει· καὶ τὸ βρῶμά σου ἐν σταθμῷ φάγεσαι [42] ἀπὸ καιροῦ ἕως καιροῦ [43]· καὶ τὸ πόμα σου μετὰ ἐντροπῆς [44] πίεσαι [45] τῆς ἡμέρας. » Ἀνάῤῥηξον οὖν τῷ λόγῳ τὴν γαστέρα τῶν ἐκεῖνα τὰ πολλὰ σιτουμένων καὶ ὄψει τὸν πολὺν φόρτον καὶ τὸν ἀκάθαρτον ὀχετὸν καὶ τὸν κεκονιαμένον καὶ σαπρὸν τάφον· τὰ δὲ μετὰ ταῦτα αἰσχύνομαι καὶ εἰπεῖν, τὰς ἀειδεῖς καὶ δυσώδεις ἐρυγὰς, τοὺς ἐμετοὺς, τὴν ζάλην, τὴν σκότωσιν τῆς ψυχῆς καὶ τὸ βάρος τοῦ σώματος, τὰς κάτωθέν τε καὶ ἄνωθεν ἐκρήσεις [46], καὶ τοὺς ἐπὶ τούτοις σφοδροτέρους τῶν ἀφροδισίων ἔρωτας. Κἀκείνη μὲν ἡ τράπεζα, εἰς οὐρανοὺς τοὺς ἀγγέλους παραπέμπει· αὕτη δὲ εἰς γέενναν πυρὸς ἕλκει τοὺς κοιλιοδούλους, ὥσπερ καὶ τὸν πλούσιον ἐκεῖνον· καὶ τὴν μὲν [47] ὕπνος θανάτῳ προσεοικυῖα [48] διαδέχεται, τὴν δὲ νῆψις καὶ ἀγρυπνία, καὶ τὴν μὲν κόλασις, τὴν [δὲ] οὐρανῶν βασιλεία [49]· μετὰ γὰρ τὴν ἅπαξ ἑστίασιν καὶ τὴν εὐχαριστίαν πολλῆς ἐμπλησθέντες [50] κατανύξεως καὶ θερμῶν δακρύων, οὕτω πρὸς ὕπνον βαδίζουσιν, τοσοῦτον αὐτοῦ μεταλαγχάνονται ὅσον μικρὸν ἀναπαύσασθαι· καὶ πάλιν τὰς νύκτας ἡμέρας ποιοῦσιν, ἐν εὐχαριστίᾳ καὶ ψαλμῳδίᾳ ἀεὶ διάγοντες. Ἄπελθε τοίνυν πρὸς τοὺς ἁγίους τούτους καὶ μάθε τι παρ' αὐτῶν χρήσιμον καὶ φωτίσθητι· λύχνοι γάρ εἰσιν ὄντως καὶ φωστῆρες, λόγον ζωῆς ἐπέχοντες, καὶ πανταχοῦ **261** τῆς οἰκουμένης ὄντες καὶ πᾶσιν τὴν γῆν καταλαμπρύνοντες. Οὐκοῦν βάδιζε συνεχῶς πρὸς αὐτοὺς, ἵνα τὰς ἐν σοὶ κηλίδας (70ᵃ) ἐκκαθάρας ταῖς ἐκείνων εὐχαῖς καὶ παραινέσεσιν, ἄριστον ἀναδείξῃ [51] τοῦ λοιποῦ βίον καὶ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἐπιτύχῃς. »

Similiter et Theodoretus ita loquitur : « Angelorum vere imitantur conversationem, quicunque Dei servitium amplexati sunt, qui corporis fugerunt requiem et legitimam societatem, utpote a divinis abstrahentem rebus, et a cœlestibus et invisibilibus deliciis avocantem, et qui reliquerunt patriam et genus simul et divitias, ut omnem in divinis curam reponant, nullumque vinculum prohibeat quin ad cœlum mens evolet. His plena sunt et urbes et vici et montium vertices et præcipitia. » Ex quo enim Christus virginitatem honore affecit, ex Virgine natus, virginitatis prata natura germinavit, et suaves ac immarcescibiles monachorum flores offert Creatori et Domino. Ubique enim monasteria condita sunt, non solum apud nos, sed etiam in Syria tota et Palæstina, et Cilicia et in Mesopotamia; in Ægypto dicuntur quinque etiam millia virorum habere quædam scholæ simul

C [52] (15) Οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ Θεοδώρητος οὕτως ἔφη· « Τὴν γὰρ δὴ τῶν ἀγγέλων ἐκμιμοῦντες [53] προδήλως πολιτείαν ὅσοι τῶν ἀνθρώπων τὴν τοῦ Θεοῦ θεραπείαν ἠσπάσαντο, οἵτινες ἔφυγον [54] μὲν τὴν τοῦ σώματος ἀνάπαυσιν καὶ τὴν [55] ἔννομον κοινωνίαν ὡς τῶν θείων ἀφέλκουσαν [56] καὶ τῶν ἐπουρανίων ἀοράτων τρυφημάτων, κατέλιπον δὲ καὶ πατρίδα καὶ γένος ἅμα [57] καὶ πλοῦτον, ἵνα πᾶσαν εἰς τὰ θεῖα μεταθῶσιν τὴν μέριμναν, καὶ μηδεὶς τὸν νοῦν ἐπέχῃ δεσμὸς [58] εἰς οὐρανὸν ἀναπτῆναι. Τούτων πλήρεις καὶ πόλεις, καὶ κῶμαι, καὶ αἱ τῶν ὀρέων ἀκρωρίαι [59] καὶ φάραγγες. » (16) Ἀφ' οὗ γὰρ ὁ Χριστὸς τὴν παρθενίαν ἐτίμησεν, ὑπὸ παρθένου τεχθεὶς, τοὺς τῆς παρθενίας λειμῶνας ἡ φύσις ἐβλάστησε καὶ τὰ εὐώδη τῶν μοναχῶν ἄνθη καὶ D ἀμάραντα προσφέρει τῷ Ποιητῇ καὶ Δεσπότῃ. Καὶ γὰρ πανταχοῦ μοναστήρια γεγόνασιν, οὐ παρ' ἡμῖν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν Συρίᾳ πάσῃ, καὶ Παλαιστίνῃ [60]

Variæ lectiones et notæ.

[39] περὶ δείπνων? [40] ἀνάπλεως? [41] Ez. XII, 18. φάγεσαι — πίεσαι. [42] φ. ἐν στ. κ' σίκλους τὴν ἡμέραν Ez. IV, 2. [43] ἕως καιροῦ τῆς ἡμέρας cod. [44] ἀπὸ καιροῦ ἕως καιροῦ in margine. [45] καὶ ὕδωρ ἐν μέτρῳ π. Ez. IV, 12. [46] ἐκρεύσεις vel ἐκρήξεις? [47] καὶ τῇ μέν cod. [48] προσεοικώς cod. [49] βασιλείαν cod. [50] ἐμπληροῦνται? [51] ἐπιδ. cod. [52] Θεοδωρήτου, sermo III, pag. 53. [53] μιμούμενοι Th. — ἐκμιμοῦνται cod. [54] ἠσπ. ἐφ. Th. [55] τὴν σωμάτων καὶ τὴν Th. [56] ἀφ. κατ. Th. [57] γέννος ἵνα Th. [58] δεσμόν cod. [59] ἀκρωνυχίαι Th. [60] καὶ ἐν Π. cod.

Digitized by Google

καὶ ἐν Κιλικίᾳ, καὶ ἐν Μεσοποταμίᾳ· ἐν Αἰγύπτῳ δέ φασι καὶ ἀνὰ ε' χιλιάδας ἀνδρῶν ἔχειν ἕνια φροντιστήρια, μεταξὺ τὸν Θεὸν ὑμνούντων ἐν προσευχαῖς καὶ ψαλμῳδίαις ἀγρυπνοῦντες, καὶ μετὰ σκληραγωγίας πολλῆς ζώντων [61], καὶ τὴν ὄντως Χριστοῦ φιλοσοφίαν εἰς ἄκρον ἀναδεικνυμένων [62]. Καὶ οἱ μὲν κατὰ συμμορίαν, ὡς ἔφην, οἰκοῦντες, δημιουργοῦσιν ἐν ταῖς ψυχαῖς τὰ τῆς φιλοσοφίας ἀγάλματα, οἱ δὲ καὶ δύο καὶ τρεῖς διάγοντες, οἱ δὲ καὶ μόνοι καθειργμένοι καὶ ἡσυχάζοντες καὶ τὸν ὀφθαλμὸν [63] τῷ κάλλει τῶν ὁρωμένων ἐπιτέρπεσθαι κωλύοντες, σχολὴν τῷ νῷ παρέχουσιν ἐπεντρυφᾶν τῇ θεωρίᾳ τῶν νοητῶν μετὰ φρονήσεως καὶ γνώσεως· μέγιστον μὲν γὰρ ἀληθῶς καὶ παμμέγεθες ἀγαθὸν τῶν θείων ἡ γνῶσις· οὐκ ἀπόχρη δὲ τέλειον ἀποφῆναι τὸν ταύτης ἠξιωμένον· δεῖ γάρ που τὴν ἀγαθὴν πρᾶξιν συναφθῆναι τῇ γνώσει· **262** ὅπερ γάρ ἐστι δένδρων ῥίζα καὶ ὀφθαλμὸς σώματος, τοῦτο ταῖς ψυχαῖς τῆς ἀληθείας ἡ γνῶσις, ἐξ ἧς ἡ βεβαία καὶ ὀρθόδοξος γίνεται πίστις. Χρὴ τοίνυν οὐ μόνον εἰδέναι τί προσήκει περὶ Θεοῦ δοξάζειν, ἀλλά γε καὶ κατὰ τοὺς ἐκείνου καλῶς καὶ ἁπλῶς πολιτεύεσθαι νόμους· δεῖ γὰρ τοὺς τῆς εὐσεβείας ἐραστὰς μὴ μόνον θεολογίαν καὶ φυσιολογίαν ἐκπαιδεύεσθαι, ἀλλὰ καὶ τοὺς τῆς πρακτικῆς ἀρετῆς ἐκμανθάνειν ἀκριβεῖς νόμους· ὥστε οὖν ἡ γνῶσις δεῖται τῆς πρακτικῆς, ὡς καὶ ἡ πρακτικὴ τῆς γνώσεως. Ὅθεν φησὶν ὁ Κύριος [64]· « Ὃς ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν· » οὐκ εἶπεν· « Ὃς ἂν ποιήσῃ » μόνον, ἀλλὰ καὶ « διδάξῃ· » εἰ γὰρ ἦρκει πρὸς τελειότητα τὸ [65] ποιῆσαι μόνον καὶ χωρὶς τοῦ διδάξαι, ἢ τὸ διδάξαι μόνον ἄνευ τοῦ ποιῆσαι [66] μέγαν, οὐκ ἂν ἄμφω συνέζευξε λέγων· « Ὃς ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ· » ἅπερ δὴ κατορθώσας αὐτὸς ἀραρότως κἀν τούτῳ προσφόρως ἡμῖν ὑπογραμμὸς καὶ τύπος ἄριστος γενόμενος, ἐμαρτύρησεν ὁ μαθητὴς αὐτοῦ λέγων ἐναργῶς [67]· « Ὧν ἤρξατο Ἰησοῦς [68] ποιεῖν τε καὶ διδάσκειν. » Ὁ γὰρ δὴ οὕτω ῥυθμίζων καὶ διαμορφῶν τὴν ψυχὴν οὐ μόνον τῶν θείων νόμων τοὺς χαρακτῆρας (70b) ἐκμάττει, ἀλλὰ καὶ τοῦ νομοθέτου ζῶσά τις εἰκὼν γίνεται. Κἀντεῦθέν φησιν ὁ μὲν Ἀπόστολος [69]· « Γίνεσθε μιμηταὶ τοῦ Θεοῦ, » ὁ δὲ Κύριος [70]· « Γίνεσθε μιμηταὶ τοῦ Πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς· » καὶ [71]· « Ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν πλεῖον τῶν Φαρισαίων καὶ Γραμματέων, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. »

A Deum celebrantium orationibus et psalmodiis vigilantium et asperam nimis vitam agentium, et veram Christi philosophiam apprime ostendentium. Et alii quidem per cœtum, ut dixi, habitantes, in animabus philosophiæ ornamenta fabricantur; isti vero duo vel tres simul degentes; hi vero et soli inclusi, et quiescentes, et oculos cohibentes ne pulchritudine visibilium delectentur, menti otium præbent ut delicias sibi faciat in contemplatione intellectualium rerum cum intelligentia et sapientia. Vere enim maximum et summum bonum est divinarum rerum cognitio; sed non statim perfectus censendus est ille qui ipsam suscipit; oportet enim profecto bona agendi ratione cognitionem coalescere. Quod enim est arboribus B radix et oculus corpori, illud animabus veritatis cognitio, ex qua firma et orthodoxa fit fides. Scire igitur opus est non solum quid de Deo sentire conveniat, sed etiam juxta leges ejus bene et simpliciter actus dirigere. Oportet enim pietatis amatores non solum de Deo et natura erudiri, sed etiam practicæ virtutis perfectas discere leges; itaque cognitioni practica opus est, sicut et practicæ cognitione. Unde dicit Dominus: « Qui fecerit et docuerit, hic magnus vocabitur in regno cœlorum; » non dixit qui fecerit » solummodo, sed et « qui docuerit » si satis enim esset ad perfectionem solummodo facere non docentem, vel docere solum non facientem non utrumque conjunxisset dicens: « Qui fecerit et docuerit, quæ sane ipse firmiter et constanter egit, C in hoc quoque factus nobis exemplar et typus optimus, sicut testatur discipulus ejus aperte dicens: « Quæ cœpit Jesus facere et docere. » Ille enim qui animam sic concinnat et deformat, non solum divinarum legum characteres exprimit, sed legislatoris quoque vivens quædam imago efficitur. Hinc Apostolus dicit: « Estote imitatores Dei; » et Dominus: « Estote imitatores Patris vestri qui in cœlis est »; et: « Nisi abundaverit justitia vestra plus quam Pharisæorum et Scribarum, non intrabitis in regnum cœlorum.

[72] (17) Εἰκότως οὖν [73] Πλάτων ὑπεμφαίνων τῶν τελείων τὸ σπάνιον ἔφασκεν· « Οὔ μοι δοκεῖ δυνατὸν [74] ἀνθρώποις μακαρίοις τε καὶ εὐδαίμοσι γενέσθαι πλὴν ὀλίγων· μέχρι περ ἂν ζῶμεν, τοῦτο διορίζομαι· » — « ναρθηκοφόροι [75] μὲν γὰρ πολλοί, φιλόσοφοι δὲ σπάνιοι καὶ ὀλίγοι. » Κάλλιον [76] δὲ πίστις καὶ πρᾶξις τελευτήσαντος; [77] τυχεῖν **263** πάντων· ὅθεν ἐπήγαγεν [78] « ἄνδρα ἁπλοῦν καὶ γενναῖον

D Jure ergo Plato perfectorum paucitatem subindicans dicebat: « Haud possibile mihi videtur homines, nisi paucos, felicesque et beatos esse: Donec vivimus, hoc definio. » — « Enimvero feruligeri quidem multi sunt, philosophi vero rarissimi. » — « Fides autem et actus defuncto magis prosunt quam si cuncta lucrifecisset. » Unde adjunxit, « virum simplicem et ingenuum, juxta

Variæ lectiones et notæ.

[61] ζῶντες cod. [62] ἀναδεικνύμενοι cod. — ἐπιδ. cod. [63] τῷ ὀφθαλμῷ cod. c. i subscripto. [64] Matth. v, 19. [65] τοῦ cod. [66] πρὸς τὸ κληθῆναι? [67] Act. i, 1. [68] ὁ Ἰησοῦς cod. [69] Eph. v. 1. [70] Matth. v, 48. [71] v, 20. [72] Ced. 356,9-358,10. [73] ὁ add. Ced. [74] Οὔ φημι εἶναι δ. Epinomis 973, C.— et statim, μακαρίους τε καὶ εὐδαίμονας γίνεσθαι cod. paulo post. διορίζομεν Ced. [75] ναρθ. μὲν π. βάκχοι δέ τε παῦροι Plato, *Phædon*, 69 C. [76] καλὴ δὲ πρ. καὶ π. Ced. — καλὴ δὲ ἐλπὶς Epinomis. [77] τελευτήσαντι Pl. τελευτησαντα Ced. [78] ὧν ἐπ. cod. — Resp. II, 361 B.

Digitized by Google

Æschylum, non videri velle sed velle reipsa, videri vero tollendum esse; si enim justus esse aliquis videbitur, erunt ei honores et munera quia videtur esse talis. Atqui in incerto est an ob justitiam, vel munerum et honorum gratia talis sit. Nudandus igitur omnibus est, itaque redigendus ut sit ejus quem prius descripsimus contrarius. Nulla enim re præditus opinionem habeat summæ injustitiæ, ut ita exploratum sit eum esse justum, cum non cedat sinistræ famæ, neque ambitione aut iis quæ inde oriuntur agatur, sed sit mutabilis, toto vitæ spatio cum putetur esse injustus. Quin etiam Socrates, magister ejus, ad ipsum dicit: Numquid vulgi opinioni nos cedere oportet et hanc reformidare, vel potius, spretis omnibus aliis, ejus judicium revereri qui ei quod rectum est obtemperet, cui nisi pareamus ingens simus damnum percepturi? Non sane, o bone, curandum nobis est quid de nobis plebs dicat, sed quid veritas probet quæ justum ab injusto discernit, quod veritatis est. »

Hæc autem perspicue magis conveniunt nostris sacris et apostolicis sermonibus, in quibus dicit Christophorus: « Per arma justitiæ a dextris et a sinistris; per gloriam et ignobilitatem; per infamiam et bonam famam; ut impostores, et veraces; tanquam ignoti, cum simus noti; quasi morientes, et ecce vivimus: ut castigati, et non mortificati; ut tristes, semper autem gaudentes; sicut egentes, multos autem locupletantes; tanquam nihil habentes, et omnia possidentes. » Talem igitur de justitia et Deo grata norma vivendi omnino Socrates et Plato doctrinam docuerunt vere mirandam, et dignam laudibus, et naturæ rationali hominum consentientem; morales enim disciplinas omnes natura edocuit. Cum enim genus hominum creasset Deus, naturæ indidit bonorum et contrariorum discretionem, qui erudit populos et docet hominem scientiam. Idcirco non solum Socrates et Plato et quidam alii inter Græcos injustam abominati sunt vitam, sed etiam multi alii inter Barbaros: enimvero narrant Hyperboreos, super Riphæi cacuminibus habitantes, seipsos ad justitiam exercere, non vescentes carnibus, sed fructibus arboreis et aqua utentes, et Brachmanas in silvis vitam degere, foliis corpus velantes, et super hominum naturam se exercentes. Anacharsin quoque Scytham philosophum factum esse dicunt; et ita hunc philosophiæ accendit amor, ut per magnum studium et temperantiam celeberrimus evaserit; non solum enim vigilans adversus animæ luctaba-

κατ' Αἰσχύλον [79] (οὐ δοκεῖν ἀλλ' εἶναι ἀγαθὸν ἐθέλοντα· ἀφαιρετέον δὲ [80] τὸ δοκεῖν. Εἰ γὰρ δόξει δίκαιος εἶναι) ἔσονται [81] τιμαὶ αὐτῷ καὶ [82] δωρεαὶ δοκοῦντι τοιοῦτον [83] εἶναι· ἄδηλον οὖν, εἴτε τοῦ δικαίου, εἴτε [τῶν] δωρεῶν καὶ τιμῶν εἵνεκα τοιοῦτος εἴη [84]· γυμνωτέος δὴ πάντων πλὴν δικαιοσύνης καὶ ποιητέος ἐναντίως διακείμενος [85] τῷ προτέρῳ· μηδὲν γὰρ ἔχων δόξαν [86] ἐχέτω μεγίστης ἀδικίας, ἵνα βεβασανισμένος ᾖ εἰς δικαιοσύνην, τὸ μὴ τέγγεσθαι [87] ὑπὸ κακοδοξίας ἢ φιλοδοξίας καὶ ὑπ' αὐτῆς γεγονόμενον, ἀλλ' ἔστω [88] ἀμετάστατος μέχρι θανάτου δοκῶν ἄδικος εἶναι διὰ βίου. » Καὶ δὴ καὶ Σωκράτης, ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ, πρὸς αὐτὸν [89] ἔφη· « Πότερον τῇ τῶν πολλῶν δόξῃ [90] δεῖ ἡμᾶς πείθεσθαι καὶ φοβεῖσθαι ταύτην ἢ [91] τὴν τοῦ ἑνός, εἴ τις [92] ἔστιν ἐπαΐων ὃν [93] δεῖ [94] καὶ φοβεῖσθαι καὶ αἰσχύνεσθαι μᾶλλον ἢ ξύμπαντας τοὺς ἄλλους; ᾧ εἰ μὴ ἀκολουθήσομεν, δεινῶς λωβησόμεθα· οὐκ ἄραγε, ὦ βέλτιστε, φροντιστέον ἡμῖν τί ἐροῦσιν ἡμᾶς οἱ πολλοί, ἀλλὰ τί τὸ ἐπαΐον τῷ δικαίῳ καὶ ἀδίκῳ, ἥτις ἐστὶν ἡ ἀλήθεια. »

Ταῦτα δὲ φανερῶς [95] ἐοίκασιν τοῖς ἡμετέροις μᾶλλον ἱεροῖς καὶ ἀποστολικοῖς λόγοις, ἐν οἷς φησιν ὁ Χριστοφόρος [96]· « Διὰ τῶν ὅπλων τῆς δικαιοσύνης τῶν δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν, διὰ δόξης καὶ ἀτιμίας, διὰ δυσφημίας καὶ εὐφημίας, ὡς πλάνοι καὶ ἀληθεῖς, ὡς ἀγνοούμενοι καὶ ἐπιγινωσκόμενοι, ὡς ἀποθνήσκοντες καὶ ἰδοὺ ζῶμεν, ὡς παιδευόμενοι καὶ μὴ θανατούμενοι, ὡς λυπούμενοι, ἀεὶ δὲ χαίροντες, ὡς πτωχοί, πολλοὺς δὲ πλουτίζοντες, ὡς μηδὲν ἔχοντες καὶ πάντα κατέχοντες. » — Τοιαύτην μὲν οὖν περὶ δικαιοσύνης καὶ θεαρέστου πολιτείας πάνυ Σωκράτης καὶ Πλάτων διδασκαλίαν ἐποιήσαντο, θαυμαστὴν ὄντως καὶ ἀξιέπαινον τῇ φύσει τῇ λογικῇ τῶν ἀνθρώπων συμβαίνουσαν· τὰ γὰρ ἠθικὰ μαθήματα πάντας ἀνθρώπους ἡ φύσις ἐπαίδευσεν· διαπλάσας γὰρ [97] ἀνθρώπων [98] γένος **264** ὁ Θεὸς ἐνέθηκε [99] τῇ φύσει τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν ἐναντίων τὴν διάγνωσιν, ὁ καὶ παιδεύων ἔθνη καὶ διδάσκων ἄνθρωπον γνῶσιν. Διόπερ οὐ μόνον Σωκράτης καὶ Πλάτων καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν Ἑλλήνων τὸν ἄδικον ἐδδελύξαντο βίον, ἀλλὰ καὶ (ἄλλοι) πολλοὶ τῶν βαρβάρων· καὶ γὰρ τοὺς Ὑπερβορέους οἰκεῖν μὲν ἐπὶ τὰ [1] Ῥίπαια δρη φασὶν, ἀσκεῖν δὲ δικαιοσύνην μὴ κρεωφαγοῦντας, ἀλλὰ ἀκροδρύοις καὶ ὕδατι [2] χρωμένους, καὶ τοὺς Βραχμᾶνας ἐν ταῖς ὕλαις διάγειν, φύλλοις τὸ σῶμα καλύπτοντας καὶ ὑπὲρ ἄνθρωπον ἀσκοῦντας. Καὶ Ἀνάχαρσιν δὲ τὸν Σκύθην, φιλόσοφον (71ª) γεγενῆσθαι λέγουσιν, καὶ οὕτως αὐτὸν ὁ τῆς φιλοσοφίας ἐνεπύρωσεν ἔρως [3], ὡς ὀνομαστότερον [4] διὰ πολλὴν ἄσκησιν καὶ σωφροσύνην γενέσθαι· οὐ γὰρ μόνον

Variæ lectiones et notæ.

[79] κατ' Αἰσχύλου οὐ δοκεῖ cod. [80] ἀφ. δή Plato. [81] ἔσται cod. [82] ἀ. τ. Ced. [83] τοιούτῳ Plato Ced. [84] τ. ἐστι Ced. τοιοῦτον εἶναι cod. — γυμνητεος cod. [85] διακειμένου codex. [86] γὰρ ἀδικῶν δ. Plato. [87] τίτεσθαι Ced. τί0. codex. [88] ἴτω Plato.— μετ. Ced. [89] οὕτως add. Ced. [90] τὴν — δόξαν Ced. Locus Platonis? [91] φ. ἢ Ced. [92] ἥτις cod. [93] οὗ Ced. [94] δή cod. [95] Ταῦτα δὲ ταῦτα φ. cod. cf. 267 post med. Ταῦτα φ. cod., qui δέ post μᾶλλον habet. Locus Platonis? [96] Cor. VI, 7-10. [97] τοι τῶν add. Ced. [98] τό, add. Ced. et cod. [99] ἐντέθεικε Ced. [1] μὲν ὁ. ὑπὲρ τὰ Ced. [2] ὕδασι Ced [3] ἐ. ἐπύρωσεν Ced. [4] ὀνομαστότατον Ced.

Digitized by Google

γρηγορῶν πρὸς τὰ τῆς ψυχῆς ἠγωνίζετο πάθη σιωπῶν καὶ ἡσυχάζων, ἀλλὰ καὶ καθεύδων τὰ τῆς ἐγκρατείας καὶ σωφροσύνης [5] ἐδήλου σημεῖα· εἰώθει γὰρ τῇ μὲν λαιᾷ χειρὶ τὰ αἰδοῖα κατέχειν, τῇ δεξιᾷ δὲ τὰ χείλη συνέχειν, ὑπεμφαίνων ὡς πολλῷ μείζων [6] ἐστὶν ἡ ἀγωνία τῆς γλώττης καὶ πλείονος [7] ἐπικουρίας εἰς ἀσφάλειαν δεῖται. [8] (18) Καὶ τὸν Χείρωνα [9] δὲ κένταυρον ἱστοροῦσιν Ἕλληνες δικαιοσύνης καὶ ἁγνείας γενέσθαι διδάσκαλον, ὡς καὶ Ὅμηρος μαρτυρεῖ τοῦτον δικαιότατον πεφηνέναι κενταύρων, διὰ πολλὴν δήπουθεν καρτερίαν καὶ ἐγκράτειαν, καὶ σώματος δουλαγωγίαν, καὶ σύμμετρον ἐπιμέλειαν· ὅθεν δὴ Πλάτων αὖθις ἐναργῶς, [10] διδάσκων φησίν· « Ἐπιμελεῖσθαι σῶμα δεῖ [11] ψυχῆς εἕνεκεν ἁρμονίας, » δι' οὗ βιοῦν τε [12] ἔστιν καὶ ὀρθῶς βιοῦν καὶ καταγγέλλειν τῆς ἀληθείας τὸ κήρυγμα. Τοῦτο δὲ [13] ὁ θεῖος ἔφη Παῦλος [14]· « Ὑπωπιάζω μου τὸ σῶμα καὶ δουλαγωγῶ· » τουτέστι πρὸς ἄσκησιν καὶ σύστασιν αὐτὸ μετ' ἐπιστήμης καὶ φρονήσεως γυμνάζω [15] πρὸς τὴν τῶν κρειττόνων συνεργίαν, οὐ πρὸς ἀσέλγειαν προνοοῦμαι [16]. (Ταύτῃ τοίνυν καὶ παραινεῖ φάσκων [17]· « Ἐνδύσασθε τὸν Κύριον Ἰησοῦν καὶ τῆς σαρκὸς πρόνοιαν μὴ ποιεῖτε εἰς ἐπιθυμίαν· » οὐ τὴν σύμμετρον καὶ ἀναγκαίαν **265** ἐπιμέλειαν τὴν πρὸς σύστασιν ἀπηγόρευσεν, ἀλλὰ τὴν ἀκολασίας μητέρα γαστριμαργίαν [18], ἐπήγαγεν εἰς ἐπιθυμίας δηλαδὴ βλαβερὰς καὶ ἀνοήτους· οὐ γὰρ τοσαύτην αὐτῷ προσφέρει [19] θεραπείαν ὡς κατασκιρτᾷν τῆς ψυχῆς, ἀλλ' ἵνα συνεργῇ καὶ καθυπουργῇ τοῖς ἐκείνοις ἀρίστοις ἐπιτηδεύμασιν.)

Συμπεφώνηκε τοίνυν κἀν [20] τούτοις ὁ Πλάτων εὖ μάλα τοῖς ἡμετέροις, τὴν ἀναγκαίαν καὶ δίουσαν ἐπιμέλειαν ποιεῖσθαι παρεγγυήσας τοῦ σώματος· ὑπέδειξε [21] πάλιν καὶ διεσάφησεν (καὶ) ὅπως ἄρχεται καὶ αὔξεται τῆς φαύλης ἐπιθυμίας καὶ κακίστης συνηθείας τὸ πάθος, φάσκων οὕτως· « Ἀρχὴ μὲν ἔρωτος ὅρασις, αὔξει δὲ τὸ πάθος ἐλπίς, τρέφει δὲ μνήμη, τηρεῖ δὲ συνήθεια· » διὸ καὶ Σωκράτης τὰ βλέμματα καὶ τὰ φιλήματα τῶν εὐμόρφων ὡς χαλεπώτερον σκορπίων [καὶ ὄφεων [22]] ἰὸν ἐνιέναι [23] ἀποφεύγειν ἐδίδασκεν. Ὅθεν ἰδών τινα φιλήσαντα νέον εὔοπτον· « Οὗτος [24], ἔφη, ῥᾳδίως ἂν καὶ εἰς μαχαίρας [25] κυδιστήσειεν καὶ εἰς πῦρ ἐμπέσειεν, » ὁ τοσαύτην δηλονότι πυρὰν ἐν αὑτῷ κατατολμήσας ἀνάψαι. Διογένης δὲ θεασάμενος μειράκιον ἀσελγέστερον ἢ κατὰ ἄνδρα κεκοσμημένον, εἶπεν· « Εἰ μὲν πρὸς ἄνδρας, ἀτυχεῖς, εἰ δὲ πρὸς γυναῖκας, ἀδικεῖς. » Θηρῶσι [26] διὰ τοῦ καλλωπισμοῦ οἱ μὲν ἄνδρες τὰς γυναῖκας καὶ οἱ ἀνδρόγυνοι τοὺς ἄνδρας· καὶ μέντοι καὶ Ἀρκεσίλαος [27] εὐμόρφου ἥρα παιδὸς καὶ βουλόμενος αὐτὸν [28] φιλῆσαι, διεκώλυεν ἑαυτὸν φεύγων τὴν βλάβην. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος οὐδὲ ἰδεῖν

tur affectus, tacens et quiescens, sed etiam dormiens continentiæ et temperantiæ signa ostendebat; solebat enim sinistra quidem manu pudenda continere, dextra autem constringere labia, subindicans multo majus esse adversus linguam certamen et majori auxilio ad securitatem ei opus esse. Centaurum autem Chironem narrant Græci justitiæ et castitatis fuisse præceptorem, et hunc Homerus justissimum centaurorum visum fuisse testatur, ob magnam scilicet patientiam et continentiam, et corporis servitium et moderatam curam; unde Plato rursus aperte docens dicit: « Curare corpus oportet propter harmoniam animæ, » quo vivimus et recte vivimus et veritatem prædicamus. Hoc autem divus Paulus dixit: « Castigo corpus meum et in servitutem redigo, » id est ad disciplinam et tolerantiam illud cum arte et prudentia exerceo, ad meliorum operum societatem, non ad lasciviam, ejus curam ago. Ideo similiter adhortatur dicens: « Induimini Dominum Jesum, et carnis curam non feceritis in desideriis, » non moderatam et necessariam curam, quæ fit ad sustentationem, prohibuit, sed incontinentiæ matrem ingluviem; addidit in desideriis, nocivis scilicet et irrationabilibus; non enim tantum ei affert famula tum ut insultet animæ, sed ut cooperetur et subserviat illis optimis studiis.

His nostris valde consonat Plato, adhortans ut necessaria et ea qua eget corpori cura præbeatur; rursus ostendit et planum fecit quomodo incipiat et augeatur pravorum desideriorum et pessimæ consuetudinis affectus, dicens ita: « Initium quidem amoris aspectus, auget autem affectum spes, alit memoria, servat consuetudo. Ideo Socrates docebat in formosos aspectus et oscula, ut terribiliorem scorpionibus et serpentibus sagittam, cavere ne collaberentur. Unde videns aliquem formoso juveni dantem oscula: « Hic, inquit, facile super gladios capite demisso se conjiceret, et in ignem præcipitaret se, » qui scilicet tantum in se ignem ausus est accendere. Diogenes, conspecto adolescente luxuriosius quam viro decet ornato, dixit: « Si viris quidem, infelix es; si vero mulieribus, injustus es. » Cultu viri mulieres venantur, et semiviri viros. Arcesilaus formosum amabat puerum; quem cum cuperet osculari, obnixe prohibebat se ab hoc, noxam fugiens. Alexander ne videre quidem voluit Darii filias, speciosas nimis et virgines, turpe esse dicens et valde incongruum eum qui

Variæ lectiones et notæ.

[5] σ. καὶ ἐ. Ced. [6] μεῖζον Ced. [7] πλεῖον cod. [8] Περὶ τοῦ Χείρωνος κενταύρου Ced. 358,10 360,7. [9] Χειρώνιος cod. [10] ἐν ἀ. Ced. Resp. IX. 591 D. [11] σῶμα δή cod., δὲ σώματος Ced. ? [12] δεῖ οὖν βιοῦντα cod. [13] T. καὶ Ced. [14] I Cor. IX, 17. [15] καὶ add. Ced. [16] προνοούμενος Ced. [17] Rom. XIII, 14. [18] δέον τι ? [19] προσφέρει a secunda manu, διά a prima. [20] καὶ τ. Ced. [21] τε add. Ced. [22] καὶ ὀ. a sec. m [23] πεφυκότα add. Ced. [24] Οὗτος cod. sed cf. Xen. Mem. I. III., 9. οὗτος κἂν εἰς πῦρ ἅλοιτο. [25] μάχαιραν cod.— κυδιστήσῃ — ἐμπέσῃ Ced. sed cf. Xen. [26] θηρῶσι γάρ cod. [27] Ἀγησίλαος Ced. [28] αὐτὸ cod.

Digitized by Google

viros ceperat a feminis vinci. Et Cyrus, Persarum rex, ne commisit quidem ut contemplaretur puellam quamdam eximiam, destinatam sibi et cujus pulchritudini resisti non posse testarentur, nedum recepit; quin etiam hanc assidue videntem et dicentem nihil ex hoc se experiri mali, hortabatur ut illud nec diceret, nec ageret : « Ignis enim, inquit, urit eos qui prope sunt, pulchritudo vero remotos quoque. « Quoniam igitur ex aspectu amor gignitur, et ex amore consensio fit, et ex consensione actus consummatur, propterea Christus intemperanter pascentem oculos adulterum judicavit, non actum solummodo, sed ipsam cogitationem inhibens, quod Habacuc obscure significabat, dicens : « Mundus est oculus tuus ne videat malum et respiciat ad labores doloris. » Rursusque Socrates, fortiter et diligenter vitandam esse docens intemperantiam, dixit : « Ne esurientes nimis comedant, nec sitientes multum bibant. » Enimvero Dominus tales beatos prædicavit dicens : « Beati pauperes, quia vestrum est regnum Dei ; beati qui nunc esuritis et sititis, quia saturabimini, et beati qui nunc fletis, quia ridebitis. »

A τὰς Δαρείου θυγατέρας ἠνέσχετο [29] εὐειδεῖς ἄγαν καὶ παρθένους οὔσας, αἰσχρὸν εἰπὼν εἶναι καὶ λίαν ἄτοπον τὸν ἄνδρας ἑλόντα ὑπὸ γυναικῶν ἡττηθῆναι. [30] Καὶ Κῦρος, ὁ Περσῶν βασιλεὺς, οὐδὲ θεάσασθαι κόρην τινὰ θαυμασίαν ἀφορισθεῖσαν αὐτῷ καὶ ἀμήχανον κάλλος (71b) ἔχειν μαρτυρουμένην κατεδέξατο, ἀλλά γε καὶ τῷ ὁρῶντι συνεχῶς καὶ μηδὲν ἐκ τούτου πάσχειν δεινὸν [31] λέγοντι παρῄνει μήτε λέγειν τοῦτο μήτε πράττειν. « Τὸ μὲν γὰρ πῦρ φησιν τοὺς πλησίον [32] ὄντας καίειν, τὸ **266** δὲ κάλλος καὶ τοὺς πόῤῥωθεν ἑστῶτας. Ἐπεὶ οὖν ἐκ τοῦ ὁρᾶν τὸ ἐρᾶν τίκτεται, καὶ ἐκ τοῦ ἐρᾶν [33] ἡ συγκατάθεσις γίνεται, καὶ ἐκ τῆς συγκαταθέσεως ἡ πρᾶξις τελεῖται [34], διὰ τοῦτο [35] ὁ Χριστὸς τὸν ἀκολάστως ἑστιῶντα τὰς ὄψεις μοιχὸν ἔκρινεν, οὐ τὴν πρᾶξιν μόνον, ἀλλὰ καὶ [36] ἔννοιαν ἀναστέλλων [37]. (Ὅπερ οὖν Ἀμβακοὺμ αἰνιττόμενος ἔλεγε [38]· « Καθαρὸς ὁ ὀφθαλμός σου τοῦ μὴ ὁρᾶν πονηρὰ καὶ ἐπιβλέπειν ἐπὶ πόνους ὀδύνης [39]. ») Ἔτι δὲ πάλιν Σωκράτης [40] φυλάττεσθαι σφόδρα καὶ παρατηρεῖσθαι τὴν ἀκρασίαν διδάσκων ἔφη, μὴ πεινῶντας λίαν [41] ἐσθίειν καὶ μὴ [42] διψῶντας πολλὰ πίνειν. Καὶ γὰρ ὁ Κύριος ἐμακάρισε τοὺς τοιούτους (φάσκων [43]· « Μακάριοι οἱ πτωχοὶ, ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν· μακάριοι οἱ πεινῶντες νῦν καὶ διψῶντες, ὅτι χορτασθήσεσθε· καὶ μακάριοι οἱ κλαίοντες νῦν, ὅτι γελάσετε »).

B

Ubinam ergo sunt qui mollem et delicatam et voluptuariam vitam sectantur, et qui, quasi cum licentia et securitate totum mundum habeant, eo ad saturitatem utuntur cum voluptate et risu et turpiloquio et effusa lætitia, et absque ullo Dei timore; quibus omnis dies in deliciis teritur? appetitu enim tempus definiunt. Si enim summo mane fames invadat, confestim cibum apponunt; nam non hæc ad comestionem, illa ad orationem definita sunt eis tempora, sed omnibus intemperanter et indistincte et inconsiderate fruuntur, ut mensæ adoratores et ventris servi, quæ quidem mensa jure ac proprie vocaretur cathedra pestilentiæ et præsepe brutorum. Nisi enim ex multa insania et bestialitate obliti fuissent eum qui cuncta nostra perspicit opera, et de levissimo verbo quoque et de cogitatione pœnas exacturus est, num sane cum vaniloquio et malevolentia et risu et blasphemia a Deo datum cibum sumerent, non recordantes dicentis : Utique et « de otioso verbo rationem reddemus in die judicii et justificationis, et ex verbis nostris pravis condemnabimur » et « de ore tuo te judico, serve nequam. »

(19) Ποῦ τοίνυν εἰσὶν οἱ τὸν ἁβροδίαιτον καὶ τρυφηλόν τε καὶ ἀνειμένον μεταδιώκοντες βίον, καὶ ὥσπερ ἐπ' ἐξουσίας τὸν κόσμον ἔχοντες ἀδεῶς πάντα, λοιπὸν μεθ' ἡδονῆς, καὶ γέλωτος, καὶ αἰσχρολογίας, καὶ διαχύσεως, καὶ ἀφοβίας Θεοῦ χρῶνται πρὸς κόρον, καὶ τρυφῆς αὐτοῖς καιρὸς ἅπας, τῇ γὰρ ὀρέξει τὸν καιρὸν ὁρίζονται· κἂν ἕωθεν ἡ πείνα προσβάλλῃ, παραυτίκα τὴν τροφὴν προσφέρουσιν· οὐ γὰρ ὥρισται τοῦτο μὲν ἐσθίειν, ἐκεῖνο δὲ παραιτεῖσθαι, ἀλλὰ πάντων ἀκρατῶς καὶ ἀδιαφόρως καὶ ἀπερισκέπτως ἀπολαύουσιν ὡς τραπεζολάτραι καὶ κοιλιόδουλοι, ἥτις γε τράπεζα εἰκότως ἂν κληθείη κυρίως καθέδρα λοιμῶν καὶ ἀλόγων φάτνη. Εἰ γὰρ μὴ ἐκ πολλῆς ἀλογίας καὶ ἀπροσεξίας ἀπεκτηνώθησαν, ἐπιλαθόμενοι τὸν συνιόντα εἰς πάντα τὰ ἔργα ἡμῶν καὶ μέχρι ψιλοῦ ῥήματος καὶ ἐνθυμήματος δίκας εἰσπράττειν, οὐκ ἂν δήπουθεν μετὰ φλυαριῶν, καὶ κακονοίας, καὶ γέλωτος, καὶ βλασφημίας τὴν θεόσδοτον τροφὴν μετελάμβανον, ἀμνημονήσαντες τοῦ λέγοντος [44], ὅτι καὶ « ὑπὲρ ἀργοῦ λόγου λόγον δώσομεν ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως καὶ ἀπολογίας, καὶ ἐκ τῶν λόγων ἡμῶν τῶν φαύλων κατακριθησόμεθα· » καί [45]· « Ἐκ τοῦ στόματός σου κρινῶ σε, πονηρὲ δοῦλε. »

C

D

Ergo summopere insaniverunt quidam ex simplicioribus sæcularibus dicentes, ad ruinam audientium et sibi fidem adhibentium, quoniam inquiunt, Solis monachis molestius et gravius jugum impositum

267 (20) Οὐκοῦν ἐματαιώθησαν ἐξ ἐπιμέτρου σφόδρα τινὲς τῶν ἀφελεστέρων κοσμικῶν, φάσκοντες ἐπὶ καταστροφῇ τῶν ἀκουόντων καὶ πειθομένων αὐτοῖς, ὅτι φησὶ [46], Μοναχοῖς μόνοις ὁ ἀπεχθέστερος

Variæ lectiones et notæ.

[29] 0. ἐ. ἀ. καὶ π. ὁ. ἦν. παντελῶς ἀ. νομίσας τόν Ced. [30] Οὕτω δέ add. Ced. [31] δ. π. Ced. [32] πλ. κάντῃ ἑστῶτας καίει Ced. Cyrop. 5. 1. 10 τὸ πῦρ πάντας ὁμοίως καίει. [33] τὸ ἐρᾶν ἐκ τοῦ ὁ. Ced. [34] ἐπιτ. Ced. [35] καὶ add. Ced. [36] τὴν add. Ced. et cod. [37] προαν. Ced. [38] Hab. I, 13. [39] ὀδυνήσει cod. [40] Καὶ ὁ Σ. δὲ π. Ced. [41] μὴ Ced. bis. [42] μηδέ Ced. [43] Luc. VI, 20. [44] Matth. XII, 36,37. [45] Luc. XIX, 22. [46] φασί ?

Digitized by Google

καὶ βαρύτερος μὲν δέδοται ζυγὸς, κοσμικοῖς δὲ ὁ ἐλαφρότατος καὶ ἀνειμένος· ἔδει γὰρ τοὺς ἀσυνέτους συνιδεῖν ὅπερ καὶ ὁ παλαιὸς νόμος τοῖς πάλαι Ἰουδαίοις ἀδιαστόλως ἐνομοθέτησεν, μικροῖς τε καὶ μείζοσιν, καὶ ἡ παράβασις ἐπικίνδυνος ἄγαν καὶ ὀλέθριος· διό φησιν ὁ Δαυὶδ [47]· « Ἐπικατάρατοι οἱ ἐκκλίνοντες ἀπὸ τῶν ἐντολῶν σου, Κύριε. » Καὶ ὁ τῆς χάριτος ὁμοίως ἐξ ἴσου τεθέσπισται καὶ ἄρχουσι καὶ ἰδιώταις, πλουσίοις καὶ πένησι, καὶ ἁπλῶς κοσμικοῖς τε πᾶσι καὶ μοναχοῖς, τοῦ οὖν Κυρίου καὶ Θεοῦ ἡμῶν λέγοντος [48]· « Μακάριοι οἱ πεινῶντες, ὅτι χορτασθήσεσθε, » καί· « Μακάριοι οἱ κλαίοντες, ὅτι γελάσονται, » καὶ [49]· « Οὐαὶ ὑμῖν τοῖς πλουσίοις, ὅτι ἀπέχετε τὴν παράκλησιν (72[a]) ὑμῶν, » καί [50]. « Οὐαὶ οἱ ἐμπεπλησμένοι, ὅτι πεινάσετε, » καὶ [51]· « Εἴ τις ἔρχεται πρός με, καὶ οὐ μισεῖ τὸν πατέρα αὐτοῦ, καὶ τὴν μητέρα, καὶ τὴν γυναῖκα, καὶ τὰ τέκνα, καὶ τοὺς ἀδελφοὺς, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, οὐκ ἔστι μου ἄξιος· » καί· « Πᾶς ὃς [52] οὐκ ἀποτάσσεται πᾶσι ταῖς ὑπάρχουσιν [53] αὐτοῦ, οὐ δύναταί μου εἶναι μαθητής· » καὶ [54]· « Σπουδάσατε εἰσελθεῖν διὰ τῆς στενῆς πύλης, ὅτι πλατεῖα ἡ πύλη καὶ εὐρύχωρος ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν, καὶ πολλοί εἰσιν οἱ διερχόμενοι δι' αὐτῆς· » καί· « Τί στενὴ ἡ [55] ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν, καὶ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εὑρίσκοντες αὐτήν. » Ταῦτα δὴ, ταῦτα καὶ τὰ τούτοις παραπλήσια πάντα οὐ πρὸς μοναχοὺς εἴρηται, ἀλλὰ καὶ πρὸς κοσμικοὺς, καὶ βιωτικοὺς, καὶ τὸν πρόσυλον καὶ γεώδη βίον ἐπανῃρημένους· ἐπεὶ ἂν ἄρα πρὸς μοναχοὺς καὶ μόνον ἐῤῥέθη, ἐλεεινότεροι πάντων ἀνθρώπων εἰσὶν οἱ κοσμικοὶ, τοιούτων μακαρισμῶν καὶ θείων ἐντολῶν ἀπεστερημένοι· εἰ δέ γε κοινὸς ὁ νόμος καὶ ὁ ζυγὸς, κοινὸς καὶ ὁ μακαρισμὸς, καὶ ὁ ταλανισμὸς, καὶ ὁ βασανισμὸς, εὔδηλον ὅτι οἱ καὶ ἀναγινώσκοντες οὐκ ἐπιγινώσκουσιν τὸ παράπαν, ἐπεὶ οὐκ ἂν τοὺς **268** ἀναιτίους καὶ θεοφιλεῖς μοναχοὺς κατεδίκαζον ἐπ' ὀλέθρῳ τῆς καὶ γνώμης ἀγνώμονος [56].

[57] (21) Ἐπὶ Κλαυδίου Ἀγρίππας ὁ καὶ [58] « Ἡρῴδης ἀνεῖλε Ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν Ἰωάννου μαχαίρᾳ, » καὶ Πέτρον « ἔθετο ἐν φυλακῇ [59] » ὡς ἀναιρήσων αὐτόν.

[60] (22) Σίμων δὲ ὁ μάγος τὸν Χριστιανισμὸν ἀποβαλλόμενος καὶ μάγοις προσομιλήσας, ἐν Ῥώμῃ κατελθὼν ὡς θεὸς ἐτιμᾶτο καὶ ἐσέβετο διὰ τὰς ὑπ' αὐτοῦ γοητείας. [61] (23) Πέτρου δὲ διὰ ταῦτα ἐπιδημήσαντος τῇ Ῥώμῃ, ἡ μὲν τοῦ Σίμωνος κατελύθη καὶ ἀπέσβη καὶ παραχρῆμα σὺν αὐτῷ καταλέλυται δύναμις· παρακλήσει δὲ ἁπάντων Μάρκον προετρέψατο Πέτρος [ἐκ] τῆς διὰ λόγου διδαχῆς [62] Ῥωμαίοις τὸ Εὐαγγέλιον γράψαι· ὁ δὴ Μάρκος καὶ ἐν τῇ Αἰγύπτῳ στείλας, πρῶτος ἐπίσκοπος καὶ κήρυξ Ἀλεξανδρείας καθίσταται.

est, sæcularibus vero levius et remissum; oportebat enim desipientes hos intelligere quod ipsa lex vetus antiquis Judæis indistincte sancivit, parvisque et majoribus; et transgressio periculosa nimis erat et perniciosa; ideo dicit David: « Maledicti qui declinant a mandatis tuis, Domine. » Lex gratiæ pariter et ex æquo instituta est et principibus et privatis, divitibus et pauperibus, et uno verbo sæcularibus quibuscunque et monachis, Domino nempe et Deo nostro dicente: « Beati qui esuritis, quia saturabimini; » et, « Beati qui lugent, quia ridebunt; » et: « Væ vobis divitibus quia habetis consolationem vestram; » et: « Væ qui saturati estis, quia esurietis; » et: « Si quis venit ad me, et non odit patrem suum, et matrem suam, et uxorem, et filios, et fratres, adhuc autem et animam suam, non est me dignus; » et: « Omnis qui non renuntiat omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus; » et: « Contendite intrare per angustam portam, quia lata porta et spatiosa via quæ ducit ad perditionem, et multi sunt qui pertranseunt per eam; » et: « Quam angusta via quæ ducit ad vitam, et pauci sunt qui inveniunt eam! » Hæc et omnia his similia non ad monachos dicta sunt, sed etiam ad sæculares et mundanos et omnes qui materialem et terrestrem vitam elegerunt. Nam si ad monachos et solos dicta sint, miserrimi inter omnes homines sunt sæculares, talibus beatitudinibus et divinis mandatis defraudati; si vero communis lex est et jugum, communis quoque beatitudo et miseria et tentatio, prorsus evidens est quod et legentes minime intelligunt; non enim insontes et Deo gratos monachos condemnassent, ad ruinam indiscretæ ipsorum animæ, et intemperantis linguæ, et imprudentis sententiæ.

ἑαυτῶν ἀδιακρίτου ψυχῆς καὶ γλώσσης ἀκολάστου

Sub Claudio, Agrippa, qui etiam « Herodes, dicitur occidit Jacobum, fratrem Joannis gladio, » et Petrum « custodiendum tradidit, » postea illum occisurus.

Simon autem Magus, cum Christianismum abjurasset, et cum magis communicasset, et Romam venisset, ut deus honorabatur et colebatur propter præstigias suas. Sed cum Petrus propterea Romam advenisset, Simonis quidem dissoluta est et extincta virtus, et subito cum illo defecit. Ab omnibus provocatus Marcum adhortatus est Petrus ut, præterdoctrinam ore traditam, Romanis Evangelium scriberet. Porro Marcus in Ægyptum missus, primus episcopus et præco Alexandriæ constituitur.

Variæ lectiones et notæ.

[47] Ps. CXVIII, 21. [48] Luc. VI, 21. [49] Ibid., 24. [50] Ibid., 25. [51] Luc. XIV, 33. [52] ἂν add. cod. [53] πάντα τὰ ὑπάρχοντα cod. [54] Matth. VII, 13. Εἰσέλθατε cf. Luc. XIII, 24. Ἀγωνίζεσθε εἰσελθεῖν. [55] Matth. VI, 14, πύλη καὶ τεθλιμμένη ἡ. [56] Τέλος τὰ περὶ τῶν μοναχῶν. [57] 45 (5243). [58] Act. XII, 1, 2. [59] εἰς φυλακὴν Act. XII, 6. [60] Ced. 62,12-371,16? [61] Ced. 513,22? [62] γραφῆς cod. e seq. γράψαι.

Digitized by Google

Agrippa autem, splendida auroque intexta veste circumdatus, et ad Judæos orationem habens, cum hi dixissent : « Dei vox et non hominis, » gravisus de hoc, statim ab angelo rhomphæa percussus, ad finem perducitur.

A

[63] (21) Ἀγρίππας δὲ λαμπρὰν καὶ χρυσοῦφῆ ἐσθῆτα περιβαλλόμενος καὶ δημηγορήσας Ἰουδαίοις, τῶν δὲ φησάντων· « Θεοῦ φωνὴ καὶ οὐκ ἀνθρώπου, » ἡσθεὶς ἐπὶ τούτῳ, αὐτίκα παρ' ἀγγέλου ῥομφαίᾳ πληγεὶς τελειοῦται.

CXX. *Regnum Neronis.*

Post Claudium autem imperavit Nero, filius ejus, annos quatuordecim, qui, interfectis matre et uxore, eunuchum pro uxore duxit. Hic occidit sanctos apostolos Petrum et Paulum, pluresque ex genere, multosque alios, qui principes erant in senatu, perdidit.

ΡΚ'. *Βασιλεία Νέρωνος.*

[64] (1) Μετὰ δὲ Κλαύδιον ἐβασίλευσε Νέρων, υἱὸς αὐτοῦ, ἔτη ιδ', ὃς τὴν μητέρα καὶ τὴν μνηστὴν ἀνελὼν, εὐνοῦχον ἔγημεν. Οὗτος [65] ἀνεῖλε τοὺς ἁγίους ἀποστόλους Πέτρον καὶ Παῦλον, πολλοὺς δὲ τῶν πρὸς γένους καὶ ἑτέρους πολλοὺς τῶν **269** πρώτων τῆς συγκλήτου ἀπώλεσε.

CXXI. *De Simonis cane.*

Sub eo Simon Magus multa signa per incantationem et vanam speciem faciebat, et se deum dicebat. Cum vero magnus apostolus Petrus Romam descendisset, invenit canem immanem catenis vinctum in atrio, quem Simon alligaverat, ut prohiberet eos quibus minus favebat, ne ad se ingrederentur. Et hoc primum fuit Petri miraculum, antequam ad Simonem ingrederetur. Nam videns Petrus canem tantum tamque efferatum, audiensque illum multos interemisse qui ingredi tentaverant, non obtenta prius a Simone licentia, permulsum illum solvit, dicens : « Ingredere ad Simonem et dic ei humana voce : Petrus, servus Christi ingredi vult ad te. » Cum canis velociter intrasset, et sic locutus esset, obstupefacti sunt qui cum Simone erant, dicentes : « Quis est Petrus, et quæ est tanta virtus ejus? » Ad quos dicit Simon : « Istud animos vestros ne turbet, siquidem, et ego idem faciam. » Et advocato cane jussit ut diceret humana voce Petro ut ingrederetur, et cum rursus hoc fecisset canis, ingressus est Petrus ad Simonem. Et certante cum illo Simone præstigiis, vicit Petrus, sanationes faciens, et multi crediderunt et baptizati sunt. Et erat Romæ turbatio multa et confusio Petri et Simonis gratia, eo quod certarint inter se, facientes miracula. Quæ cum audiisset Agrippa proprætor, rem significavit imperatori Neroni, dicens : « Duo quidam sunt viri in urbe prodigia facientes ex adverso alter contra alterum. Et hic quidem dicit se esse Christum, ille autem alium esse Jesum crucifixum, cujus etiam se discipulum esse asseverat. » Quos cum jussisset Nero adduci coram se, dicit Simoni : « Tune es quem Christum dicunt? » Hic autem dicit : « Ego

B

C

D

ΡΚΑ'. *Περὶ τοῦ κυνὸς Σίμωνος.*

(2) Ἐφ' οὗ Σίμων ὁ μάγος ἐν Ῥώμῃ [66] πολλὰ σημεῖα διὰ γοητείας (καὶ φαντασίας τινὸς [67]) ἐκτελῶν καὶ ἑαυτὸν [68] θεὸν ὀνομάζων, καὶ τοῦ μεγάλου ἀποστόλου [69] Πέτρου [70] τὴν Ῥώμην [71] καταλαβόντος, εὗρε κύνα παμμεγέθη δεδεμένον ἁλύσεσιν [72] ἐν τῷ πυλῶνι, ὃν ὁ Σίμων δεσμεύσας, ἐκώλυε [73] πάντας οὓς οὐκ ἤθελε, πρὸς αὐτὸν εἰσιέναι. Καὶ τοῦτο ἦν πρῶτον θαῦμα [74] Πέτρου ἐν τῷ μέλλειν πρὸς Σίμωνα εἰσέρχεσθαι. Ὁ γὰρ Πέτρος ἰδὼν τὸν κύνα οὕτω μέγαν καὶ ἀπηγριωμένον, καὶ μαθὼν ὅτι πολλοὺς ἀνεῖλεν ἐπιχειρήσαντας εἰσελθεῖν πρὸ τῆς ἐπιτροπῆς Σίμωνος, κρατήσας ἔλυσεν αὐτὸν λέγων· « Εἴσελθε πρὸς Σίμωνα καὶ εἰπὲ αὐτῷ ἀνθρωπίνῃ φωνῇ· Πέτρος, ὁ δοῦλος Χριστοῦ, εἰσελθεῖν πρὸς σὲ [75] θέλει. » Καὶ τοῦ κυνὸς δρομαίως (72b) [76] εἰσελθόντος καὶ οὕτως λαλήσαντος κατεπλάγησαν οἱ μετὰ Σίμωνος λέγοντες [77]· « Τίς ἐστι Πέτρος, καὶ τίς ἡ τοσαύτη δύναμις αὐτοῦ; » Πρὸς οὓς φησιν ὁ Σίμων· « Τοῦτο ὑμᾶς μὴ ξενιζέτω, ὅπερ κἀγὼ ποιήσω. » Καὶ προσκαλεσάμενος τὸν κύνα [78] καὶ ὡσαύτως προστάξας εἰπεῖν ἀνθρωπίνῃ φωνῇ τῷ Πέτρῳ εἰσελθεῖν, καὶ τοῦτο ποιήσας πάλιν ὁ κύων [79], εἰσῆλθε Πέτρος πρὸς Σίμωνα. Καὶ συμβαλὼν μετ' αὐτοῦ Σίμων [80] εἰς θαυματουργίαν, ἐνίκησε Πέτρος ἰάσεις ποιῶν· καὶ πολλοὶ πιστεύσαντες ἐβαπτίσθησαν. Καὶ ἦν ἐν τῇ Ῥώμῃ ταραχὴ πολλὴ [81] καὶ σύγχυσις ἕνεκα Πέτρου [82] καὶ Σίμωνος, ὅτι κατέναντι ἀλλήλων ἐποίουν θαῦμα [83]. Ἅπερ [84] (μαθὼν Ἀγρίππας;) ὁ ὕπαρχος [85] ἀνήγαγε τῷ βασιλεῖ Νέρωνι λέγων· « Δύο τινές εἰσιν ἄνδρες ἐν τῇ πόλει θαυματοποιοῦντες [86] ἀπέναντι ἀλλήλων. Καὶ [87] ὁ μὲν λέγει ἑαυτὸν εἶναι τὸν Χριστὸν, ὁ δὲ ἄλλον εἶναι, τὸν [88] ἐσταυρωμένον Ἰησοῦν, οὗ καὶ μαθητὴν εἶναι ἑαυτὸν διισχυρίζεται. » Οὓς κελεύσας ὁ Νέρων ἀχθῆναι κατενώπιον [89] αὐτοῦ,

Variæ lectiones et notæ.

[63] 46 (5246) Act. xii, 23. [64] 54 (5254) 22. Ced. 360,12-20-25. Ced. 360,20-22. Ὁ ἀν. τ. κορυφαίους ἀπ. Π. καὶ Π. καὶ π. ἐ. μάρτυρας, 18 καὶ ἄλλους τῷ γένει προσήκοντας; cf. Eus. Chr. II, 273. [65] 67 (5267) Ced. 362,12-364,2 ὃς πονηρότατος καὶ λάγνος ὢν τὴν μητέρα P³, — ὃς — ἀπώλεσε om. C³. [67] μάγος ἐλθὼν Ῥ καί C², P³. [67] τινάς cod. C² P³. [68] ἐπιτελῶν ἑ. θεὸν ὠνόμαζε, τοῦ μ. δέ Ced. [69] ἀπ. om. C², P³. [70] τότε add. Ced. [71] Ῥώμην τότε κ. καὶ πρὸς τὸν μάγον ἀπελθόντος Coisl. et Par. — καὶ πρὸς τὸν μάγον ἀπελθόντος Ced. [72] ἁλύσει Ced. — δεσμήσας Ced. [73] ἐκώλυσεν C. [74] θαῦμα τῷ μέλλοντι πρὸς C. — δ. τῷ Πέτρῳ τῷ μ. π. P. — ὁ δέ C. P. [75] εἰσελθεῖν σε C. P. [76] κ. εὐθὺς δρόμῳ ε. Ced. [77] Matth. I, 27; Luc. v, 21. [78] Καὶ προσέταξε τῷ κυνὶ ἀ. φ. ἐ. τῷ Ced. [79] ποιήσαντος π. τοῦ κυνός Ced. [80] μετὰ τοῦ Σίμωνος Ced. [81] ταραχὴ μεγάλη P³. [82] ἐναντι Π. Ced. [83] θαύματα C. cod. (τὰ θ. P.) [84] ἅπερ ἀνήνεγκεν ὁ ἔπαρχος τῷ N. [85] ἔπαρχος C. P. [86] θαύματα ποιοῦντες C. P. [87] Καί om. C. P. [88] τὸν καί C. — om. P³. — ἑαυτὸν εἶναι C. P. [89] ἐνώπιον Ced.

Digitized by Google

λέγει πρὸς Σίμωνα· « Σὺ εἶ ὃν λέγουσι Χριστόν; » Ὁ δὲ φησιν· « Ἐγώ εἰμι. » Ὁμοίως δὲ καὶ τὸν Πέτρον ἐπερωτήσαντος, εἰ **270** ἀληθῶς [90] ἐστιν ὁ Χριστός· « Οὐκ ἔστιν [91] οὗτος· μὴ γένοιτο, » ἀπεκρίθη Πέτρος· « ἐγὼ [92] γὰρ εἰμι ἐκείνου μαθητὴς τοῦ σταυρωθέντος καὶ ἀναστάντος, καὶ εἰς [93] οὐρανοὺς [94] ἀναληφθέντος. » Ὁ δὲ Νέρων ὡς τερατολόγους [95] ἀμφοτέρους εὐθὺς ἀτίμως αὐτοὺς [96] ἐκ προσώπου αὐτοῦ θᾶττον ἐξήλασεν, οἳ καὶ διάγοντες ἐν [97] Ῥώμῃ ἐποίουν θαύματα κατέναντι ἀλλήλων. Μιᾷ γοῦν [98] τῶν ἡμερῶν προστάξαντος τοῦ Σίμωνος ἀχθῆναι αὐτῷ ταῦρον παμμεγέθη, ἐλάλησεν εἰς τὸ οὖς αὐτοῦ, καὶ παρευθὺ [99] τέθνηκεν ὁ ταῦρος. Ὁ δὲ Πέτρος εὐξάμενος ἀνέστησεν [1] αὐτόν. Οἱ δὲ λαοὶ ἰδόντες ἐθαύμασαν λέγοντες· « Ἀληθῶς τὸ ζωογονῆσαι ὑπὲρ τὸ θανατῶσαι μεῖζόν ἐστι θαῦμα [2]. » Καὶ μέντοι καὶ ἄλλα σημεῖα πολλὰ ἐποίησαν [3] (καὶ λόγους δογματικοὺς ἐλάλησαν ἀπέναντι ἀλλήλων) οὐ μόνον ἐν Ῥώμῃ, ἀλλὰ καὶ ἐν Συρίᾳ πρότερον, ἅτινα Κλήμης ὁ Ῥωμαῖος καὶ πάνσοφος [4] μαθητὴς Πέτρου καὶ συνέκδημος (ἐπεξεργαστικοτέρως) [5] διηγήσατο [6] οὕτως λέγων· [7] (3) « Τοῦ μακαρίου [8] Πέτρου τοῦ ἀποστόλου διδάσκοντος τὸν λαὸν σέβεσθαι καὶ προσκυνεῖν τὸν ἐπὶ πάντων μόνον Θεὸν ἀληθινὸν [9], » ὁ Σίμων ἔξω τοῦ ὄχλου ἑστὼς ἐξεβόησεν [10]· « Τί ψευδόμενος ἀπατᾷν θέλεις (τοὺς ἀνθρώπους καὶ) [11] τὸν παρεστῶτά σοι ἰδιώτην ὄχλον, πείθων αὐτὸν [12], θεοὺς μήτε νομίζειν μήτε εἶναι, καίπερ τῶν παρ' Ἑβραίοις βίβλων λεγουσῶν [13] πολλοὺς θεοὺς εἶναι; Πλὴν οὖν περὶ οὗ [14] ἔφης Θεοῦ δείξας ἐγὼ μὴ [15] αὐτὸν εἶναι τὸν ἀνωτάτω καὶ παντοδύναμιν [16] Θεὸν, καθὸ ἀπρόγνωστός ἐστι, καὶ ἀτελὴς καὶ ἐνδεὴς [17], καὶ οὐκ ἀγαθὸς καὶ πολλοῖς — ὑποκείμενος πάθεσι [18], κατὰ τὴν ὑμετέραν Γραφὴν, ἕτερος πάντως περιλείπεται προγνωστικὸς, τέλειος, ἀνενδεὴς, ἀγαθὸς καὶ παντὸς πάθους ἀπηλλαγμένος [19], ὃν δὲ σὺ φῂς **271** δημιουργὸν καὶ ὑπέρθεον, τοῖς [20] ἐναντίοις ἀντικείμενος εὑρίσκεται. [21] Αὐτίκα γοῦν ὁ καθ' ὁμοίωσιν αὐτοῦ γενόμενος [22] Ἀδὰμ καὶ τυφλὸς κτίζεται, καὶ γνῶσιν ἀγαθοῦ ἢ κακοῦ μὴ ἔχων, παραβάτης εὑρίσκεται, καὶ [23] τοῦ παραδείσου ἐκβάλλεται, καὶ θανάτῳ καταδικάζεται [24], ὁμοίως τε [25] ὁ πλάσας αὐτὸν ἐπεὶ μὴ πανταχοῦ παρῇ [26], ἐπὶ τῇ τῶν Σοδόμων καταστροφῇ λέγει [27]· « Καταβὰς ὄψομαι εἰ κατὰ τὴν κραυγὴν αὐτῶν τὴν

sum. » Cum similiter et Petrum interrogasset utrum vere Christus esset : « Non est iste : absit ! » respondit Petrus, « ego enim sum discipulus illius qui crucifixus est, et resurrexit, et in cœlos assumptus est. » At Nero utrumque, veluti de monstris loquentem, cito a conspectu suo ignominiose removit, qui Romæ versantes prodigia ex adverso unus contra alterum faciebant. Quadam porro die cum jussisset Simon adduci sibi taurum immanem, locutus est ad aurem ejus, et confestim taurus interiit. Sed Petrus, oratione facta, eum suscitavit. Populi autem cum viderent mirati sunt, dicentes : « Revera vivificare majus est miraculum quam occidere. » Et multa quidem alia signa fecerunt, et sermones dogmaticos habuere ex adverso certantes, non solum Romæ, sed etiam in Syria primum, quæ Clemens Romanus et discipulus Petri, omni sapientia imbutus, et consocius peregrinationum ejus, modo politiore exposuit, ita dicens : « Cum beatus Petrus apostolus doceret populum ut revererentur et adorarent unicum inter omnes Deum verum, » Simon extra turbam stans exclamavit : « Cur mentiens fallere vis homines et assistentem tibi imperitam turbam, persuadens illis deos nec cogitare nec esse, quamvis dicant libri Hebræorum plures deos esse? Attamen quoad illum quem Deum dixisti, si ego monstravero ipsum non esse excelsissimum et omnipotentem Deum, quippe qui sit futuri improvidus, et imperfectus, et indigens, et bonitate carens, et multis subjacens malis, secundum vestram Scripturam, alius prorsus superest futura sciens, perfectus, non indigus, bonus, et omnis expers mali; quem vero dicis mundi artificem et supra omnes deos excelsum, contrariis adversarius invenitur. Principio igitur ad similitudinem ejus factus Adam, et cæcus creatur, et cognitionem boni aut mali non habens, transgressor invenitur, et paradiso expellitur et morte condemnatur; similiterque plasmator ejus quoniam non ubique adest, ad subversionem Sodomæ dicit : « Descendam et videbo utrum clamorem qui venit ad me opere compleverint : si minus est ita, ut sciam, » et seipsum ignorantem ostendit : et quod dicit de Adam : « Ejiciamus eum, ne forte extendens

Variæ lectiones et notæ.

[90] οὗτος add. Ced. et C. P. [91] ἀπ. Π. οὐκ ἐ. ὁ. Ced. — ἔφη Π. μὴ γ. ἐγὼ γὰρ ἐκ. μ. ἐ. C. P. [92] ἐκ. ἐ. Ced. [93] τοὺς Ced. [94] οὐρανόν C. P. [95] τ. καὶ ἀ. ἐκ Ced. [96] αὐτοὺς om. C. P. [97] θᾶττον — οἳ δὲ διαγ. ἐν Ῥ. ἐπ. ἔτι C. P. [98] Μιᾶς οὖν cod. — ἀλλ. Καὶ ὁ μὲν Σίμων προστάξας καὶ ἀχθέντος μεγάλου ταύρου, εἶπεν λόγον εἰς τὸ ὠτίον αὐτοῦ C. — οὖν P³. [99] παραχρῆμα C. — εὐξ. καὶ ἀναστήσας ἀ. πάντες μᾶλλον ἐθαύμαζον λέγοντες τό C. P. [1] ἤγειρεν Ced. [2] θ. ἐ. Ced. — τὸ θαῦμα P³. [3] ἐπ. π. Ced. [4] πάνσοφός τε καί C. [5] ἐξεργαστικώτερον cod. C, ἐπεργαστικώτερον P³. [6] διηγησάμενος C. διηγούμενος P. οὕτως ἔφη C. P. [7] Περὶ τῆς διαλέξεως Πέτρου καὶ Σίμωνος Hom. III, 38,39,42-45,53-57. Ced. 361,3-369,12. [8] Τοῦ γὰρ Π. ποτὲ δ. ἐπὶ λαοῦ περὶ τοῦ μόνου Θεοῦ ὁ Σίμων C. [9] ἀληθινὸν Θεὸν P³. [10] ὁ. βοῇ μεγάλῃ ἔφη Hom. — ὄχλου βοῇ μεγάλῃ χρησάμενος πρὸς τὸν Πέτρον εἶπε C³, ἐβόησε P³. [11] τοὺς ἀ. καί om. C. P. [12] αὐτούς Ced. [13] λεγόντων Ced. — μ. λέγειν ἐξὸν εἶναι, τῶν π. Ἰουδαίος δημοσίων β. π. Θ. ἐ. λ. Hom. [14] Πρότερον π. οὗ Hom. [15] δ. μὴ Hom. εἰ δείξω ἐγὼ μὴ Ced. — πάντα δυναμένην Hom. [16] ἀνώτατον καὶ παντοδύναμον cod. C. P. [17] ἀπ. ἀτ. ἐνδ. Hom. [18] πάθεσι ὅθεν τούτου δειχθέντος ἀπὸ τῶν Γραφῶν, ὡς ἐγὼ λέγω, ἐτ. ἀγράφως π. εἶναι πρ. Hom. [19] πάντων χαλεπῶν ἀπ. Hom. [20] δ. τοῖς Hom. [21] ἀ. τυγχάνει Hom., ἀ. ὑπάρχει Ced. [22] γεγονὼς Hom. Ced. [23] κ. οὐκ ἐ. παραδέδοται καὶ π. Hom. [24] θ. τιμωρεῖται Hom. [25] καί Hom. statim, ἐπειδὴ μὴ π. βλέπει, ἐπί Ced. ἐπεὶ μὴ πανταχόθεν β' ἐπί Hom. [26] πανταχοῦ βλέπει P. C. [27] Gen. XVIII, 21 τῇ Σ. Hom. — Δεῦτε καὶ καταβάντες ἴωμεν Hom.

Digitized by Google

manum suam, tangat lignum vitæ, et comedat, et vivat in æternum, » ignorantis et invidentis indicium est; sicut et istud : « Mente agitavit Deus quod fecisset hominem, » pœnitentiæ et futurorum inscientiæ signum est. Et hoc : « Odoratus est Dominus odorem suavitatis, » indigi nota est, sicut et tentare Abraham et alios malitiæ argumentum est, et finem tentationis non præscientis. » At Petrus dixit Simoni : « Si cæcus formatus est Adam, ut dicis, quomodo mandans ei Deus, ostendit ei dicens : « De ligno autem scientiæ boni et mali ne comedatis. » At Simon dicit : « Cæca erat mens ejus. » Et Petrus : « Quomodo mente cæcus erat qui, priusquam gustasset de arbore, convenienter omnibus animalibus imposuerat nomina? » Quod enim et animæ et corporis oculos apertos haberent, et videntes essent et Adam et Eva, manifestum est. « Cum vidisset igitur, inquit, mulier quod bonum esset lignum ad vescendum, et pulchrum oculis, aspectuque delectabile, tulit de fructu illius, comedit, deditque etiam viro suo. » Ergo si, speciosam contemplati arborem, fructum quoque comederunt, manifestum est quod, etiam antequam fructu vescerentur, boni et mali notitiam habuerint, et visum acutissimum cuncta videre valentem. Non igitur quasi post cibum et transgressionem visum receperint, dictum est : « Aperti sunt eorum oculi; » ostenduntur enim etiam ante cibum videntes, ut dixi; sed quod malorum inexperientiam deposuissent per transgressionem, quod etiam scientiam indifferentem eis præbuit, dictum est : « Aperti sunt eorum oculi; » sua enim natura habet oculus ut per cogitationem excitetur ad ea quæ considerat, quoniam intelligentiam ipse per seipsum non habet. Unde fit ut sæpe, dum ad alia cogitatio occupatur, cæci instar etiam apprime nota prætereamus, et quando arguimur, in mentis occupationem causam transferentes, nosmetipsos excusemus : ita quoque Adam et Eva sensu mentis ad visum excitati sunt. Hæc enim : « Aperti sunt eorum oculi, et cognoverunt se esse nudos, » revelationem ostendunt intus cogitatione factam, non visus oculorum recuperationem; sed sensum post peccatum expertum sic appellavit Scriptura; statim enim post peccatum conscientia percellitur. Et Simon dicit : « Si præscientiam habuit Adam, cur non prævidit fraudem per serpentem et per mulierem inferendam? » Et Petrus : Si præscientiam non habuit, quomodo filiis suis secundum sequentes actiones, simul ac parerentur, imposuerit nomina? Primogenitum

A

B

C

D

ἐρχομένην πρός με συντελοῦνται, εἰ δὲ μή, ἵνα γνῶ· » καὶ ἑαυτὸν ἀγνοοῦντα [28] δείκνυσιν. Καὶ τὸ εἰπεῖν περὶ τοῦ Ἀδάμ· « Ἐκβάλωμεν αὐτὸν, μήπως ἐκτείνας (73a) τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἅψηται τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς καὶ φαγὼν ζήσεται [29] εἰς τὸν αἰῶνα· » ἀγνοοῦντος καὶ φθονοῦντός ἐστι σύμβολον, ὥσπερ καὶ τό [30]· « Ἐνεθυμήθη ὁ Θεὸς, ὅτι ἐποίησε τὸν ἄνθρωπον, » μεταμελείας ἐστὶ καὶ ἀγνοίας τεκμήριον τῶν μελλόντων. Καὶ τό [31]· « Ὠσφράνθη Κύριος ὀσμὴν εὐωδίας, » ἐνδεοῦς ἐστι σημεῖον, ὡς καὶ τὸ πειράζειν τὸν Ἀβραὰμ καὶ ἄλλους, οὐκ ἀγαθοῦ ἐστιν ἀπόδειξις καὶ τὸ τέλος τῆς ὑπομονῆς (μὴ) προειδότος. » — Ὁ δὲ Πέτρος ἔφη πρὸς τὸν [32] Σίμωνα· « Εἰ τυφλὸς ἐπλάσθη ὁ Ἀδὰμ, ὡς λέγεις, πῶς ἐντελλόμενος αὐτῷ [33] ὁ Θεὸς ἐδείκνυεν αὐτῷ λέγων [34]· Ἀπὸ δὲ τοῦ [ξύλου τοῦ] γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρὸν οὐ φάγεσθε. » — Καὶ ὁ Σίμων φησί· « Τυφλὸς ἦν ὁ νοῦς αὐτοῦ. » Καὶ ὁ Πέτρος [35]· « Πῶς τὸν νοῦν τυφλὸς ἦν ὁ, πρὸ τοῦ γεύσασθαι τοῦ φυτοῦ, προσφόρως πᾶσι τοῖς ζώοις ἐπιθεὶς ὀνόματα; » — ὅτι γὰρ καὶ τοὺς τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος ὀφθαλμοὺς εἶχεν ἀνεῳγμένους [36], καὶ βλέποντες ἦσαν ὅ τε Ἀδὰμ καὶ ἡ Εὔα, δῆλον [37]. « Ἰδοῦσα γὰρ [38], φησὶν, ἡ γυνὴ, ὅτι καλὸν τὸ ξύλον εἰς βρῶσιν καὶ ἀρεστὸν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἰδεῖν καὶ ὡραῖον [39] (ἐστὶ) τοῦ κατανοῆσαι [40], λαβοῦσα τοῦ καρποῦ αὐτοῦ ἔφαγε καὶ ἔδωκε καὶ τῷ [41] ἀνδρὶ αὐτῆς (μετ' αὐτῆς) [42]. » Εἰ οὖν [43] καλὸν θεασάμενοι τὸ δένδρον καὶ τὸν **272** καρπὸν ἔφαγον, εὔδηλον ὅτι καὶ πρὸ τῆς τοῦ καρποῦ βρώσεως, γνῶσιν [44] μὲν εἶχον καλοῦ τε καὶ κακοῦ, καὶ ὄψιν ὀξυδερκεστάτην [45] ὁρᾷν ἕκαστα [46] δυναμένην. Οὐκοῦν [47] ὡς μετὰ τὴν βρῶσιν καὶ τὴν παράβασιν ἀναβλεψάντων, εἴρηται τό [48]· « Διηνοίχθησαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί· » δείκνυται γὰρ καὶ πρὸ τῆς βρώσεως ὁρῶντες, ὡς ἔφην· ἀλλ', ὡς τὸ ἀπειρόκακον ἀποθεμένων διὰ τῆς παραβάσεως, ὃ καὶ τὴν γνῶσιν ἀδιάφορον [49] παρέσχεν, ἐῤῥέθη, ὅτι « Διηνοίχθησαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί· » πέφυκε γὰρ ὁ ὀφθαλμὸς ὑπὸ τοῦ λογισμοῦ διεγείρεσθαι πρὸς ἃ βλέπει, διότι σύνεσιν αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν οὐκ ἔχει· κἀντεῦθεν πολλάκις πρὸς ἕτερα, τῆς διανοίας ἀσχολουμένης, τυφλοῦ δίκην [50] ἐσθ' ὅτε παρερχόμεθα καὶ τὰ πάνυ γνώριμα [51], καὶ ἐπειδὰν ἐγκληθῶμεν, τῇ ἀσχολίᾳ τοῦ λογισμοῦ τὸ αἴτιον ἀνατιθέντες ἀπολογούμεθα· οὕτω [52] καὶ ὁ Ἀδὰμ καὶ ἡ Εὔα τῇ αἰσθήσει τοῦ νοῦ πρὸς τὴν ὄψιν διηγέρθησαν· τὸ γὰρ, « Διηνοίχθησαν (αὐτῶν) οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ ἔγνωσαν ὅτι γυμνοὶ ἦσαν », ἀποκάλυψιν δηλοῖ τὴν ἐγγενομένην [53] τῷ λογισμῷ, οὐκ ἀνάβλεψιν ὀφθαλμοῦ, ὥστε τὴν μετὰ τὴν ἁμαρτίαν αἴσθησιν οὕτω κέκληκεν ἡ Γραφή· παρευθὺ γὰρ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν τὸ συνειδὸς πλήττεται. —Καὶ ὁ Σίμων φησίν· « Εἰ πρόγνωσιν εἶχεν ὁ Ἀδὰμ,

Variæ lectiones et notæ·

[28] καὶ ἀγ. ἀ. Hom. — Τὸ δὲ ἐ. Hom. [29] Gen. III, 22, φάγῃ καὶ ζ. Hom. [30] Gen. VII, 6. [31] Gen. VIII, 21. [32] πρὸς αὐτόν C. [33] αὐτῷ om. C. P. [34] ἔλεγε δεικνύων ἀπό Ced. Gen. II, 17. [35] εἶπε Ced. [36] ἀνεῳγότα; P. C. [37] δῆλον ἐντεῦθεν C. [38] Εἶδε γάρ Ced. Gen. III, 6. [39] ἰδεῖν ὡραῖον P[2]. [40] καί add. Ced. [41] ἔδωκε τῷ C. [42] μετ' αὐτῆς om. P[2]. [43] γοῦν Ced. [44] μέν om. C. P. — κακοῦ, ὄψιν δέ C. καὶ ὅτι ὄψιν P[2]. [45] κ. ὀ. τε ὀξ. Ced. [46] ἕκαστον C. [47] οὐχ Ced [48] Gen. III, 7. [49] ἀδιάφθορον C. P. [50] δίκην τυφλοῦ P[2]. [51] τὸν π. γνώριμον Ced. [52] οὕτως οὖν καί C. P. [53] ἐγγιν. P[2].

Digitized by Google

διὰ τί οὐ προέγνω [54] τὴν διὰ τοῦ ὄφεως καὶ τῆς γυναικὸς ἀπάτην; » — Καὶ ὁ Πέτρος [55]· « Εἰ πρόγνωσιν οὐκ εἶχεν, πῶς τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ πρὸς τὰς ἑπομένας πράξεις, ἅμα τῷ γεννηθῆναι [56], ἐπέθηκεν ὀνόματα; Τὸν γὰρ πρωτότοκον ὠνόμασε Κάϊν, ὅ ἐστι ζῆλος, ὃς [καὶ] ζηλώσας ἀνεῖλε τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἄβελ, ὃ ἑρμηνεύεται πένθος· ἐπ' αὐτῷ γὰρ πρώτῳ φονευθέντι ἐπένθησαν οἱ γονεῖς. Εἰ δὲ Ἀδάμ, ἔργον Θεοῦ [57] καὶ ποίημα, πρόγνωσιν εἶχεν, πολλῷ μᾶλλον ὁ δημιουργήσας αὐτὸν Θεός· — ὅτι γὰρ ὄντως προγινώσκει ὁ Θεὸς, φησὶ πρὸς [58] τὸν Ἀβραάμ· « Γινώσκων γίνωσκε, ὅτι [59] πάροικον ἔσται τὸ σπέρμα σου ἐν γῇ [60] ἀλλοτρίᾳ, καὶ δουλώσουσιν αὐτὸ [61] ἔτη υ', τὸ δὲ ἔθνος, ᾧ ἐὰν (73b) δουλεύσωσι, κρινῶ ἐγώ. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐξελεύσονται ὧδε μετὰ **273** ἀποσκευῆς πολλῆς· σὺ δὲ ἀπελεύσῃ πρὸς τοὺς πατέρας σου μετ' εἰρήνης, ταφεὶς ἐν γήρει καλῷ· τετάρτῃ δὲ γενεᾷ ἀποστραφήσονται ὧδε· οὔπω [61] γὰρ ἀναπεπλήρωνται αἱ ἁμαρτίαι τῶν Ἀμορραίων ἕως τοῦ νῦν [62]. » Τί δέ [63]; οὐχὶ Μωϋσῆς καὶ οἱ λοιποὶ προφῆται τὰ ἁμαρτήματα τοῦ Ἰσραὴλ καὶ τὴν ἀπείθειαν αὐτοῦ (τὴν) πρὸς τὸν Χριστὸν καὶ εἰς τὰ ἔθνη πάντα διασπορὰν αὐτοῦ προεδήλωσαν; Εἰ δὲ Μωϋσῆς καὶ οἱ [64] ἄλλοι προφῆται ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος τὰ μέλλοντα προεγίνωσκον [65], πῶς αὐτὸς ὁ ἐν αὐτοῖς λαλήσας Θεὸς οὐ προγινώσκει τὰ μέλλοντα [66]; Ὥστε οὖν οἰκονομικῶς εἴρηται τὸ, « Ἐνεθυμήθη, » τουτέστιν μετεμελήθη, καὶ τὸ, « Καταβὰς ὄψομαι, » καὶ μέν γε [67] καὶ τὸ, « Ἐπείραζε τὸν Ἀβραάμ, » καὶ, « Ὠσφράνθη [68], » καὶ ὅσα τοιαῦτα, συγκαταβατικῶς [69] διὰ τὴν ἀσθένειαν ἡμῶν [70] λέλεκται, ἐπεὶ ὅτι γε θυσιῶν οὐκ ὀρέγεται, διὰ τοῦ προφήτου Δαυὶδ ὑπεμφαίνει λέγων [71]· « Μὴ φάγομαι κρέατα ταύρων, ἢ αἷμα τράγων πίομαι; » Ὅθεν ὁ ἐξ αὐτοῦ [72] πρὸ τῶν αἰώνων γεννηθεὶς καὶ ἐπ' ἐσχάτων ἐκ τῆς Παρθένου διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν τεχθεὶς ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ὥσπερ διερμηνεύων τοῖς. ἀγνοοῦσιν ὅτι ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ πάντων προγινώσκει, ἔλεγεν [73]· « Οἶδε γὰρ ὁ Πατὴρ ὑμῶν [74] ὁ οὐράνιος, ὅτι χρῄζετε τούτων ἁπάντων [75], πρὶν αὐτὸν αἰτήσασθαι. » Καὶ τοῖς νομίζουσιν [76] ὅτι μὴ πάντα βλέπει, ἔφασκε· « Προσεύχεσθε ἐν τῷ κρυπτῷ, καὶ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, ἀποδώσει ἐν τῷ φανερῷ. » Καὶ τοῖς [77] οἰομένοις αὐτὸν μὴ ἀγαθὸν εἶναι, ἐπέ-

enim vocavit Cain, quod est *zelus*, qui etiam invidia motus occidit fratrem suum Abel, quod interpretantur *luctum;* super hunc enim primo occisum luxerunt parentes. Si autem Adam, a Deo factus et plasmatus, præscientiam habuit, multo magis Deus qui illum creaverat. Ita vere prænoscit Deus, ut dicat ad Abraham : « Scito prænoscens quod peregrinum futurum sit semen tuum in terra aliena, et subjicient eos servituti quadringentis annis. Verumtamen gentem, cui servituri sunt, ego judicabo. Et post hæc egredientur huc cum magna substantia. Tu autem ibis ad patres tuos in pace, sepultus in senectute bona. Generatione autem quarta revertentur huc; necdum enim completæ sunt iniquitates Amorrhæorum usque ad præsens tempus. » Quid autem ? Nonne Moyses et cæteri prophetæ peccata Israel et contumaciam ejus erga Christum, et in cunctas gentes dispersionem ejus præmonstrarunt ? Si autem Moyses et alii prophetæ Dei beneficio futura prænoscebant, quomodo ipse, qui per illos locutus est, Deus futura non prænoscat ? Providenter igitur dictum est : « Mente agitavit, » id est, illum pœnituit, et, « Descendam et videbo; » atque hæc quoque, « Tentavit Abraham, » et, « Odoratus est » et omnia similia, a demittente se ex sua dignitate ob infirmitatem nostram dicta sunt; quippe se victimas non appetere, per prophetam David subostendit, dicens : « Numquid manducabo carnes taurorum, aut sanguinem hircorum potabo ? » Unde ille qui ex ipso ante sæcula genitus est, et ultimis hisce temporibus ex Virgine, propter salutem nostram natus est, hæc et similia veluti interpretans nescientibus quod Deus et Pater omnium cuncta prænoscat, dicebat : « Scit enim Pater vester cœlestis, quia his omnibus indigetis, priusquam illum rogaveritis. » Et putantibus illum non omnia videre, dicebat : « Orate in abscondito; et Pater vester qui videt in abscondito, reddet in aperto. » Et opinantes illum non esse bonum increpabat, dicens : « Si ergo vos, cum sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris, quanto magis Pater vester, qui in cœlis est, dabit bona petentibus se? » Et his qui existimabant illum victimas appetere, publicavit Deus : « Misericordiam volo, et

Variæ lectiones et notæ.

[54] πρ. τὸ τὴν γυναῖκα ἀ. ἀπατᾷν ὄφιν Hom. [55] Καὶ ὁ Π. εἶπεν P³. [56] γ. τὰ ὀν. τὸν μὲν πρῶτον καλέσας Κ. ὃ ἑρμηνεύεται ζ. ὃς καὶ ζ. Hom. [57] Θεοῦ ὑπάρχων πρ. Hom. [58] φησὶ τῷ Ἀβ. P³. [59] ὅτι δὲ ὁ. πρ. λέγει τῷ Ἀ. Hom. — Gen. xv, 13-16 — γνώσῃ Hom. [60] γῇ οὐκ ἰδίᾳ Hom. [61] αὐτῷ pro αὐτό cod. C. P. — Ἔτη γ' C, ἔτη τγ' P. [62] νῦν. Οὕτω δὴ καὶ πρὸς Μωυσέα φησίν· « Ἰδοὺ σὺ κοιμᾶσαι μετὰ τῶν πατέρων σου καὶ ἀναστὰς ὁ λαὸς οὗτος ἐκπορνεύσει ὀπίσω θεῶν ἀλλοτρίων τῆς γῆς εἰς ἣν εἰσπορεύεται ἐκεῖ, καὶ ἐγκαταλείψουσί με, καὶ διασκεδάσουσι τὴν διαθήκην μου ἣν διεθέμην αὐτοῖς, καὶ ὀργισθήσομαι θυμῷ καὶ καταλείψω αὐτούς, καὶ ἀποστρέψω τὸ πρόσωπόν μου ἀπ' αὐτῶν, καὶ ἔσται κατάβρωμα· καὶ εὑρήσουσιν αὐτὸν κατὰ πολλά· οἶδα γὰρ τὴν πονηρίαν αὐτῶν ὅσα ποιοῦσιν ὧδε σήμερον πρὸ τοῦ εἰσαγαγεῖν με αὐτοὺς εἰς τὴν γῆν ἣν ὤμοσα τοῖς πατράσιν αὐτῶν δοῦναι, γῆν ῥέουσαν γάλα καὶ μέλι. Καὶ φαγόντες καὶ ἐμπλησθέντες ἐγκαταλείψουσί με C. [63] Τί δὲ ὁ. καὶ Μ. τὰ ἁμ. τοῦ λαοῦ προσημαίνει καὶ τὴν δ. τὴν εἰς τὰ ἐ. προδηλοῖ Hom. [64] οἱ om. P³. [65] προῄδεισαν Ced. [66] τὰ ἐσόμενα Ced. — περισσόν ἐστι τὸ γεγραμμένον Ἐ. καὶ μετ' Hom. [67] μέντοι P³. [68] Κύριος add. Ced. — καὶ τὸ ὠσφρ. C. P. — καὶ ὀσφρ. cod. [69] σωματικῶς P³. [70] ἡμετέραν ἀ. Ced. [71] Ps. L, 30 φαγόμενοι — πίωμαι. [72] ἐξ αὐτοῦ ὁ P³. — Τοῖς δὲ ὑπολαμβάνουσιν ὅτι ὁ Θεὸς οὐ πρ. ἔφη Hom. 55. [73] Matth. VI, 32. [74] ἡμῶν Ced. — ἀ. αἰτῆσαι ὑμᾶς Ced. [75] πάντων — αἰτήσεσθε C. [76] Τοῖς δὲ πιστεύουσι ὡς καὶ αἱ Γραφαὶ λέγουσιν, ὅτι μὴ π. Hom. καὶ τοῖς μὴ ν. ὅτι οὐ π. cod. Matth. VI, 6. [77] Τοῖς δέ Hom. 56.

Digitized by Google

non sacrificium. » Et his qui autumabant illum malum esse, suadens clamabat : « Estote misericordes, sicut Pater vester cœlestis. » Ob autem errantes et opinantes plures deos esse, dixit : « Ut cognoscant te solum Deum verum, et quem misisti Jesum Christum ; » et, « Confiteor tibi, Pater, Domine cœli et terræ. » Et scribæ quidem qui illum interrogaverat, « Quodnam est primum omnium mandatorum ? » respondit : « Audi, Israel, Dominus Deus tuus, Dominus unus est. » Simon autem cum vidisset se a Petro coarctari in Scripturis, et de Deo sermonem et inquisitionem amplius fieri noluisset, recessit victus multoque pudore suffusus ; erat enim iste scelestissimus magnopere versatus in spiritalibus doctrinis ; etenim ita exercitatus erat in arte magica et in fraudibus Satanæ, sicut nullus ante ipsum, fere celebratus ob diabolicas excogitationes et improbitates ; « statuas enim obambulare jubebat, et in igne volutatus non urebatur, per aerem volabat, et ex lapidibus panes effecit ; draco fiebat, aliarum bestiarum formas induebat ; bifrons apparebat et in aurum convertebat se ; occlusas et oppessulatas fores aperiebat, et ferreas compedes solvebat ; in cœnis idola omnimodis formis apponebat ; vasa quæ in domo erant sponte moveri efficiebat ad ministerium, iis qui ferebant non videntibus, » et multas species ante se cedere, quas defunctorum animas esse dicebat. Multos autem impostorem et seductorem illum convincere conantes, reconciliabat sibi, deinde convivii nomine bovem mactatum apponebat eis, et diversis et vix sanabilibus morbis dæmonibusque subjiciebat ; aliaque multa operatus est, adjuvantibus illum dæmonibus ; et ab his quidem adjutus, non solum seipsum in alias hominum et irrationabilium formas transfiguravit, ut dixi, sed quibus volebat, ita faciebat. Ab imperatore quondam indagatus ut impostor, aufugiebat, specie sua Fausto Petri discipulo circumdata. Hic cum ad Petrum venisset, expellebatur ab omnibus propter scelestam, quam præferebat, speciem. Intuens autem illum Petrus, et afflictum videns et jam lacrymantem, dixit : « A Simone Mago, Fauste, immutatio vultus tui facta est ; » ab imperatore enim indagatus pavens aufugit, forma sua tibi circumdata, ut

πληττε λέγων [78] · « Εἰ οὖν ὑμεῖς, πονηροὶ ὄντες, οἴδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν ; » — « Καὶ τοῖς δοκοῦσιν αὐτὸν θυσιῶν ὀρέγεσθαι [79], διηγόρευσεν ὁ Θεός [80] · [81] Ἔλεον θέλω καὶ οὐ θυσίαν. Καὶ τοῖς [82] ὑπολαμβάνουσι κακὸν αὐτὸν εἶναι παραινῶν ἐβόα · **274** « Γίνεσθε οἰκτίρμονες [83], ὡς ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ [84] οὐράνιος. » — Διὰ δὲ τοὺς ἀπατωμένους καὶ ὑπολαμβάνοντας [85] πολλοὺς θεοὺς ὑπάρχειν ἔφη · « Ἵνα γινώσκωσί [86] σε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεὸν καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν · καὶ [87] · « Ἐξομολογοῦμαί σοι, Πάτερ, Κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς. » Καὶ μέντοι πρὸς τὸν ἐρωτήσαντα [88] Γραμματέα · [89] « Ποία ἐστὶ πρώτη πάντων ἐντολῶν [90] ; » ἀπεκρίθη · « Ἄκουε, Ἰσραὴλ, Κύριος ὁ Θεός σου, Κύριος εἷς ἐστιν. » [91] (4) Ὁ δὲ Σίμων συνιδὼν, ὅτι Πέτρος αὐτὸν [92] συνάγει (ἐν) ταῖς Γραφαῖς — εἰς τὸν περὶ Θεοῦ λόγον ἐξετασμὸν [93] γενέσθαι μὴ θελήσας, ἀνεχώρησε μετὰ πολλῆς αἰσχύνης καὶ ἥττης · ἦν γὰρ ὁ ἐξάγιστος [94] πολύπειρος μὲν ἐν ταῖς πνευματικαῖς διδασκαλίαις [95], καὶ γὰρ οὕτως ἦν ἐξησκημένος ἐν ταῖς μαγείαις καὶ μεθοδείαις τοῦ Σατᾶν, ὡς οὐκ ἄλλος τις τῶν πρὸ αὐτοῦ, σχεδὸν ἐπὶ [96] ταῖς διαβολικαῖς ἐπινοίαις καὶ κακουργίαις διαβεβοημένος [97] — « ἀνδριάντας γὰρ ἐποίει περιπατεῖν, (καὶ) εἰς πῦρ κυλιόμενος οὐκ ἐκαίετο, εἰς ἀέρα ἵπτατο, καὶ ἐκ λίθων ἄρτους ἐποίησε [98] · δράκων ἐγίνετο, καὶ εἰς ἕτερα ζῶα μετεμορφοῦτο, διπρόσωπος ἐγίνετο, (καὶ) εἰς χρυσὸν μετεβάλετο [99], θύρας κεκλεισμένας καὶ μεμοχλευμένας ἤνοιγε [1] (καὶ) σιδηρᾶ [2] δεσμὰ διέλυεν · ἐν δείπνοις εἴδωλα παντοδαπῶν εἰδεῶν [3] παρίστα · τὰ ἐν οἰκίᾳ σκεύη αὐτομάτως [4] φέρεσθαι πρὸς ὑπηρεσίαν [5], τῶν φερόντων [6] μὴ ὁρωμένων · » σκιὰς πολλὰς προηγεῖσθαι (74ᵃ) αὐτοῦ παρεσκεύαζεν, ἅσπερ ψυχὰς τῶν τεθνεώτων [7] ἔφασκεν [8] εἶναι. Πολλοὺς δὲ γόητα καὶ πλάνον αὐτὸν ἐλέγχειν πειρωμένους [9], διαλλάξας πρὸς ἑαυτὸν, ἔπειτα προφάσει [10] εὐωχίας βοῦν θύσας καὶ ἑστιάσας αὐτοὺς, διαφόροις [11] καὶ δυσιάτοις νόσοις καὶ δαίμοσιν ὑπέβαλεν [12] · καὶ ἄλλα πλεῖστα εἰργάσατο [13], καθυπουργούντων αὐτῷ [14] τῶν δαιμόνων. (Κάντεῦθεν οὐ μόνον ἑαυτὸν εἰς ἑτέρας μορφὰς ἀνθρώπων [15] καὶ ἀλόγων, ὡς **275** ἔφην, μετεσχημάτιζεν, ἀλλὰ καὶ οὓς ἤθελεν οὕτως ἐποίει.) Καὶ γοῦν ποτε ζητούμενος ὑπὸ τοῦ Καίσαρος ὡς πλάνος, ἀπέδρα, τὴν

Variæ lectiones et notæ.

[78] εἶναι ὡς αἱ Γραφαὶ λέγουσιν, ἔφη Luc. XI. 13 ; Matth. VII, 11. [79] Τοῖς δὲ προλαβοῦσιν ὅτι θ. ὀρέγεται Hom. [80] διηγόρευσεν ὁ Θεός · Ἔλεος θέλει καὶ οὐ θυσίας C² — θέλων P². [81] Matth. IX, 13. [82] Τοῖς δὲ πειθομένοις κ. Hom. 57. [83] τέλειοι Matth. V, 48 ?—Τοῖς δὲ ἠπατημένοις π. θ. ὑπονοεῖν, ὡς αἱ Γραφαὶ λέγουσιν, ἔφη Jo. XVII, 3 Hom. [84] ὑμῶν οὐράνιος C. P. [85] καὶ ὑπ. om. [86] γινώσκουσι P¹. [87] Matth. XI, 25. [88] ἐπερωτήσαντα C. [89] Matth. XII, 28. [90] ἐντολή C. P. — Πρώτη πάντων ἐντολή ἐστιν. Ἄκουε C² P, Πρ. ἐ. ἔφη Ἀκ. P³. [91] Ced. 368,12-369,19. — Ὅμως ὁ Σ. Hom. 58. [92] αὐτῷ cod. — ἑαυτόν P³. — ἐν om. C³. [93] ἐξέτασιν γ. οὐκ ἠθέλησεν Hom. [94] ἐξ. ἦν Ced. [95] ταῖς πνευματικαῖς C. P. l. ταῖς διαβολικαῖς ἐνεργείαις, ἄπειρος δὲ ἐν ταῖς πνευματικαῖς cod. cf. P. qui ἐν τ. δ. ἐν. καὶ μαγ. ante καὶ μεθ. ponit. [96] σχ. περί Ced. [97] διαβεβοημένων Ced. Hom. II 32 — ἐπί Hom. [98] ἐποίει Ced. [99] καὶ εἰς ὄφεις καὶ ἕτερα ζῶα add. Ced. [1] θ. κ. ἀνοίγει Hom. [2] σιδήρων P¹. [3] ἰδεῶν Ced. — παρίστησιν Hom. [4] ὡς αὐτόματα φερόμενα Hom. [5] ἐποίει Ced. — ἐποίει βλέπεσθαι. [6] φ. οὐ βλεπομένων Hom. φ. οὐχ ὁρ. Ced. [7] τεθνηκότων C. P. [8] ἐ. λέγει Hom. IV, 4. [9] Πολλῶν — πειρωμένων Ced. [10] εὐθύστερον πρ. Hom. [11] διαφ. ν. περιέβαλε καὶ δ. Hom. διαφόρως δ. καὶ δ. Ced. [12] ὑπέβαλλεν cod. [13] εἰργάσατο om. sed εἰργάζετο post δαιμόνων C. — αὐτ. cod. αὐτῷ C αὐτων P. [14] κ. αὐτῶν δ. cod. [15] ἀνθρώπων τε καὶ C P.

Digitized by Google

μορφὴν αὐτοῦ περιθεὶς Φαύστῳ μαθητῇ [16] Πέτρου. [17]Οὗτος ἐπανελθὼν πρὸς [18] Πέτρον [19] ἐδιώκετο ὑπὸ πάντων διὰ τὴν ἀνόσιον εἰδέαν [20], ἣν περιέκειτο. Ἐμβλέψας δὲ ὁ Πέτρος εἰς αὐτὸν καὶ ἰδὼν λυπούμενον καὶ δάκρυσι [21] συνεχόμενον ἔφη· « Ὑπὸ Σίμωνος τοῦ μάγου, Φαῦστε, ἡ παραλλαγὴ [22] τῆς μορφῆς σου γέγονεν· ὑπὸ γὰρ Καίσαρος [23] ζητούμενος καὶ φοβηθεὶς ἔφυγε, τὴν ἑαυτοῦ μορφήν σοι [24] περιθεὶς, ἵνα, σοῦ [25] συσχεθέντος καὶ ἀναιρεθέντος, λύπην μεγάλην ἡμῖν προξενήσῃ καὶ θλῖψιν [26]· ἀλλ' ὁ Θεὸς τῆς τοῦ λαοπλάνου καὶ ἐχθροῦ τῆς ἀληθείας Σίμωνος ἀπαλλάξας σε μορφῆς [27] τὴν προτέραν ἰδέαν [28] παρέξει τάχιον, » ὅπερ δὴ καὶ σὺν τῷ λόγῳ [29] γέγονε, πάντων ἡμῶν θεωρούντων. [30] (Ὃ) Ταῦτα [31] μέντοι καὶ ἕτερα τοιαῦτα γεγράφηκεν, ὡς ἔφην, Κλήμης [32] λεχθῆναι καὶ πραχθῆναι [33] ἐν Συρίᾳ. Ἐν δὲ τῇ Ῥώμῃ μετὰ τὸ ἐκβληθῆναι [34] ἀπὸ προσώπου Νέρωνος, ὡς εἴρηται [35], εἶπε Σίμων τῷ Πέτρῳ· « Ἔφης [36] ὅτι (ὁ) Χριστὸς καὶ Θεός [37] σου ἀνελήφθη· ἰδοὺ κἀγὼ ἀναλαμβάνομαι. » Καὶ ἰδὼν αὐτὸν (ὁ) [38] Πέτρος κουφιζόμενον διὰ τῆς μαγείας εἰς τὸν ἀέρα ἐν μέσῳ τῆς πόλεως Ῥώμης, ηὔξατο· καὶ εὐθὺς πεσὼν ὁ Σίμων καὶ συντριβεὶς ἀπέθανεν [39]. Ὁ δὲ τόπος ἔκτοτε ὁ δεξάμενος αὐτοῦ τὸ παμβέβηλον [40] καὶ παμμίαρον σῶμα ἐκλήθη Σιμώνιον· περὶ οὗ ἐν [41] ταῖς ἀποστολικαῖς διατάξεσιν ὁ [42] μέγας ἀπόστολος Πέτρος οὕτως φάσκει [43]· « Ἡ δὲ καταρχὴ τῶν αἱρέσεων τῶν νέων γέγονεν ἀπὸ [44] Σίμωνος τοῦ μάγου, ὃς καὶ ἐν Συρίᾳ πολλὰ διαπραξάμενος ἄτοπα καὶ ἐν Ῥώμῃ γενόμενος [45], πολὺ τὴν Ἐκκλησίαν ἐσάλευσε [46] διὰ μαγείας καὶ διαβολικῆς ἐνεργείας καὶ ἐμπειρίας. Ἐν [47] μὲν γὰρ Καισαρείᾳ τῇ [48] Στράτωνος ἐμοὶ Πέτρῳ συντυχὼν ἐπειρᾶτο διαστρέφειν τὸν λόγον [49] τοῦ Θεοῦ, συμπαρόντων μοι τῶν ἱερῶν τέκνων, Ζακχαίου τοῦ ποτε τελώνου, **276** καὶ Βαρνάβα (καὶ Νικήτου), [50] καὶ Ἀκύλα, ἀδελφοῦ [51] Κλήμεντος τοῦ Ῥωμαίων [52] ἐπισκόπου τε καὶ πολίτου, μαθητευθέντος [δὲ] καὶ Παύλῳ τῷ συναποστόλῳ ἡμῶν καὶ συνεργῷ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ· καὶ τρίτον ἐπ' αὐτῶν διαλεχθεὶς αὐτῷ [53] ἐκ τῶν περὶ τῶν προφητῶν λόγων καὶ περὶ Θεοῦ μοναρχίας, ἠτησα [54] αὐτὸν δυνάμει τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ εἰς ἀφωνίαν καταβαλὼν [55], φυγάδα τε [56] αὐτὸν εἰς τὴν Ἰταλίαν κατέστησα. Γενόμενος δὲ, ὡς ἔφην [57], ἐν Ῥώμῃ, πολὺ τὴν Ἐκκλησίαν ἐτάραξε [58],

te apprehenso et sublato, afflictionis magnæ et anxietatis nobis auctor esset; at Deus auferens a te formam seductoris populorum et inimici veritatis Simonis, tuam priorem speciem cito citius restituet,» quod quidem, dum adhuc loqueretur, factum est, nobis omnibus spectantibus. Hæc porro et alia similia scripsit, ut dixi, Clemens dicta et facta esse in Syria. Romæ autem, postquam illos, ut dictum est, a conspectu suo Nero ejecisset, dixit Simon Petro : « Dixisti Christum et Deum tuum in cœlum ascendisse; en ego quoque ascendo. » Et videns illum Petrus sublevatum per magicam artem in aera, media in urbe Roma, oravit, et subito delapsus Simon, et contritus, mortuus est. Ex hoc autem locus qui receperat omnino profanum et impurum corpus ejus, vocatus est Σιμώνιον. De Simone in apostolicis Constitutionibus magnus apostolus Petrus sic loquitur : « Principium quidem hæreseon recentium a Simone Mago orsum est, qui et in Syria multa improba fecit, et « Romæ versans, multum Ecclesiam agitavit per artem magicam, et diabolicam operationem atque peritiam. Cum enim simul ac ego Petrus Cæsareæ Stratonis versaretur, conabatur pervertere verbum Dei; mecum una erant sancti filii, Zacchæus olim publicanus, et Barnabas, et Nicetas, et Aquila, frater Clementis episcopi et concivis Romanorum, et a Paulo coapostolo nostro et cooperante nobis in Evangelio institutus. Cum tertio coram eis cum illo disseruissem sermonibus de prophetis et de unius Dei dominatu, vici illum virtute Domini nostri Jesu Christi et ad silentium redegi, et in Italiam fugavi. Degens autem Romæ, ut dixi, valde conturbavit Ecclesiam, multos seducens et sibi concilians, turbasque obstupefaciens arte magica et dæmonum operatione. Quadam die, media diei parte, ingressus ad spectaculum » — « nuntiavit se in aera ascensurum. Cum autem omnes mirarentur super hoc, ego Petrus adversus illum oravi. Porro sublatus a dæmonibus, sublimis volabat in aera, dicens se in cœlos ascendere, et exinde populis bona subministraturum. Turbis autem illum Deum acclamantibus, extendens ego manus in cœlum, Deum obsecravi ut perditorem præcipitem daret, et potentiam dæmonum immi-

Variæ lectiones et notæ.

[16] τῷ μ. Π. Φ. C.E [17] καὶ add. Ced. [18] τόν add. Ced. [19] Πέτρον ἐνώπιον ἡμῶν ἔχων τὴν μορφὴν Σίμωνος καὶ ὑπὸ π. ἀποσειούμενος καὶ μισούμενος διὰ τὴν ἀ. ἐ. τοῦ Σίμωνος· ἐμὲ ὁ Π. C. [20] ἰδέαν Ced. [21] δακρύοντα ἔφη. ὑπὸ Σ. ὦ. φ. τοῦ μ. Ced. [22] ὑπαλλαγὴ P³. — γέγονε διὰ κακομηχανίας καὶ σατανικῆς ἐπινοίας τοῦ γόητος ὑπό C. [23] ζ. γὰρ ὑ. Κ. φ. Ced. [24] σοι μ. Ced. [25] σου post ἀναιρ. C ἵνα τοῦ σ. C³. [26] κ. θ. ἡ πρ. Ced. — καὶ ἐ. τῆς ἀλ. om. C. — καὶ ἐ. τῆς ἀλ. om. C. [27] μορφήν cod. [28] καὶ ἰδίαν cod. P. καὶ ἰδίαν σου C. — παρέξει σοι P³. [29] σὺν τῷ λ. et π. ἡ θ. om. Ced. [30] Ced. 369,20-371,12. [31] Καὶ ταῦτα C. P. [32] ἐν Συρίᾳ post Κλήμης C. [33] διαπραχθῆναι C. P. [34] αὐτούς add. Ced. [35] προειρ. Ced. [36] Σὺ ἔφης C. H. [37] Χριστὸς ὁ Θεός Ced. [38] ὁ om. C. P. [39] ἀπέθανεν· τοῦ δὲ μιαροῦ αὐτοῦ σώματος τεθέντος ἔνθα καὶ πέπτωκεν, ἐκλ. ὁ τ. ἐκτ. Σιμώνιον C. [40] βεβ. Ced. [41] οὗ καὶ ἐν C. P. [42] ὁ αὐτός H. C. [43] ἐκ τοῦ ϛ' βιβλίου τῶν ἀποστολικῶν διατάξεων cod. in margine scl. c. 7. [44] τῶν ν. ἀ. Const. Ced. [45] γ. δὲ ἐν Ρ. Const. VI, 9 — ἔτυχε Const. Ced. [46] ἐσκύλευσε C. P. [47] ἐμπ. καὶ ἐν C. P. [48] Κ. τῆς cod. sed. Const. VI. 8. Ὁ μέντοι Σ. ἐμοὶ Π. ἐν Κ. τῇ Στ. [49] τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ P³ — μοι om. C. [50] καὶ Νικήτ. cod. καὶ Νικήτα P. om. C. [51] ἀδελφῶν Const. [52] Κλ τοῦ Ῥωμαίου, μαθητεύσαντος Ced. μαθητεύσαντι cod. [53] εἰς τῷ cod. — διὰ τῶν πρ. Ced. π. προφήτου Const. [54] ἠττήσας Const. δ. Κυρίου Const. [55] κατέβαλον Ced. [56] φ. κ. εἰς τὴν Ἰ. Const. [57] ὡς ἔ. om. Const. [58] ἔσκυλε Const. — πολλὰ Ced.

Digitized by Google

nueret. » — « Intuens ergo Simonem, dixi : « Si apostolus Jesu Christi sum ego, non vero impostor sicut tu, impero malis virtutibus ut tibi succurrere desistant. » — « Et cum hæc dixissem, continuo delapsus est cum magno strepitu et contritus est, turba exclamante : « Unus Deus, quem Petrus prædicat. » Sic prima soluta est Simoniorum hæresis Romæ, et postremo exstincta est : idcirco diem hujus Sabbati insignem agunt Romani. In Sabbato enim observabatur oratio et jejunium a fidelibus. Mos enim erat Ecclesiam orare pro docentibus, ut in Actibus apostolorum scriptum est : « Oratio fiebat sine intermissione ab Ecclesia ad Deum pro Petro. » Quoniam autem hac die Sabbati evenerat Christi victoria et casus Antichristi Simonis propalam, Sabbati memoriam observantes Romani jejunant et conventus solemnes agunt, usque ad hanc diem traditionem istam servantes. Etenim aliæ quædam Ecclesiæ diversas observant consuetudines, sicut tradunt qui historias texuerunt. Enimvero apud Scythas, inquit, civitates episcopum habent unum et solum; apud Cyprios autem et Arabes etiam in vicis sunt episcopi, sicut in Phrygia apud Novatianos et Montanistas. Et in Romana quidem Ecclesia septem solummodo sunt diaconi, dum ubivis alibi indifferens est numerus eorum. Romæ rursus semel tantum in anno Alleluia dicitur, prima tantum die Paschæ; et nullus Ecclesiam unquam docet, ne episcopus quidem ; Alexandriæ vero episcopus coram Ecclesia prædicat; » — et dum Evangelia recitantur, non assurgit solio. Et quoad Quadragesimam jejuniorum, alii quidem sex hebdomades jejunant, ut in Illyria et Libya, et Ægypto et in omnibus Occidentis partibus et in Palæstina; Constantinopoli vero, et circumcirca usque ad Phœnicem, hebdomadis septem jejunant; alii quidem tres solum dies per sex aut septem hebdomadas passim jejunant; alii econtra tres hebdomadas ex ordine conjungunt, alii vero duas ut qui Montanum sectantur. In quibusdam autem Ægypti urbibus, postquam sub vesperam pranderunt, mysteria recipiunt. » Hæc quidem Socrates narravit, sicut decebat servari omnia. Nunc vero plurimum et paulatim prædictæ consuetudines immutatæ sunt.

πολλοὺς ἀνατρέπων καὶ ἑαυτῷ περιποιούμενος, τὰ δὲ [59] ἔθνη ἐξιστάνων [60], μαγικῇ τέχνῃ καὶ δαιμόνων ἐνεργείᾳ [61]· ὃς [62] ποτε, μεσούσης ἡμέρας, προσελθὼν [63] εἰς τὸ θέατρον ἐπηγγείλατο [64] δι' ἀέρος ἀναπτῆναι. Πάντων δὲ θαυμαζόντων ἐπὶ τούτῳ [65], ἐγὼ Πέτρος καθ' ἑαυτὸν ηὐχόμην [66]. Καὶ δὴ μετεωρισθεὶς ὑπὸ δαιμόνων ἵπτατο μετάρσιος (74b) εἰς τὸν [67] ἀέρα, λέγων, εἰς τοὺς [68] οὐρανοὺς [69] ἀνιέναι, κἀκεῖθεν τοῖς λαοῖς τὰ ἀγαθὰ ἐπιχορηγεῖν [70]. Τῶν δὲ δήμων ἐπευφημούντων αὐτὸν ὡς [71] Θεὸν, ἐκτείνας ἐγὼ τὰς χεῖρας εἰς ὕψος, ἱκέτευσα [72] τὸν Θεὸν καταρράξαι τὸν λυμεῶνα (καὶ τὴν ἰσχὺν τῶν δαιμόνων περικόψαι). « Ἀτενίσας [73] οὖν εἶπον τῷ Σίμωνι· Εἰ [74] ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰμι [75] καὶ οὐχὶ πλάνος ὥσπερ σὺ, Σίμων, προστάσσω ταῖς πονηραῖς δυνάμεσιν — ἀφεῖναί σε τῆς [76] κρατήσεως. » — « Καὶ ταῦτα εἰπόντος [77] μου, (παραχρῆμα) κατηνέχθη μετὰ ἦχου πολλοῦ καὶ συνετρίβη, τοῦ [78] ὄχλου βοήσαντος· « Εἷς Θεὸς [79], ὃν (ὁ) Πέτρος [80] καταγγέλλει. » Οὕτως ἡ πρώτη κατελύθη τῶν Σιμωνιανῶν αἵρεσις ἐν Ῥώμῃ καὶ τέλειον ἀπεσβέσθη [81]. (6) Διὸ **277** δὴ καὶ τὴν ἡμέραν ἐκείνου [82] τοῦ Σαββάτου, ἐπίσημον ἄγουσιν οἱ Ῥωμαῖοι. Σάββατον γὰρ ἦν ἐν ᾧ ἐτελεῖτο προσευχὴ καὶ νηστεία τοῖς πιστοῖς· ἔθος γὰρ τὸ προσεύχεσθαι τὴν Ἐκκλησίαν ὑπὲρ τῶν διδασκάλων [83], ὡς καὶ ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν ἀποστόλων γέγραπται· ὅτι [84] « Προσευχὴ ἦν ἐκτενὴς γινομένη ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὸν Θεὸν [85] ὑπὲρ τοῦ Πέτρου. » Ὡς οὖν ἐν [86] ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Σαββάτου γενομένης τῆς Χριστοῦ νίκης καὶ τῆς πτώσεως τοῦ ἀντιχρίστου Σίμωνος ἐπὶ φανεροῖς [87], Σάββασι τὸ μνημόσυνον ἐκτελοῦντες Ῥωμαῖοι νηστεύουσι καὶ συνάξεις φαιδρὰς ποιοῦσι, μέχρι νῦν τὴν παράδοσιν ἐκείνην φυλάττοντες· καὶ γὰρ καὶ ἄλλαι τινὲς Ἐκκλησίαι διάφορα παραφυλάττουσιν ἔθη, καθὼς οἱ τὰς ἱστορίας [88] ἀνεγράψαντο [89]. Παρὰ Σκύθαις μὲν γάρ, φησὶν, αἱ πόλεις [90] ἐπίσκοπον ἔχουσιν ἕνα καὶ μόνον [91]· παρὰ δὲ Κυπρίοις καὶ Ἄραψι, καὶ ἐν ταῖς κώμαις εἰσὶν ἐπίσκοποι, ὥσπερ οὖν καὶ παρὰ τοῖς ἐν Φρυγίαις [92] Ναυατιανοῖς καὶ Μοντανισταῖς. Καὶ παρὰ μὲν τῇ Ἐκκλησίᾳ Ῥώμης ἑπτὰ μόνοι [93] διάκονοι γίνονται, παρὰ δὲ πᾶσι τοῖς ἄλλοις ἀδιάφορος ὁ τούτων ἀριθμός ἐστιν. Καὶ [94] ἐν Ῥώμῃ πάλιν ἅπαξ τοῦ [95] ἐνιαυτοῦ λέγεται τὸ Ἀλληλούϊα ἐν τῇ α' ἡμέρᾳ τοῦ Πάσχα [96] μόνον· καὶ οὐδεὶς εἰς ἐκκλησίαν

Variæ lectiones et notæ.

[59] τά τε C. P. [60] ἐκστάνων C. — ἐξιστῶν Const. [61] ἐνεργείᾳ C. ἐνεργείαις P. [62] καί Ced. — μ. ἐμπειρίᾳ ὡς καὶ π. μέσης Const. [63] προελθών Ced. [64] ἐπηγγέλλετο πτῆναι δι' ἀέρος Const. — δέ post Πέτρος Ced. [65] τούτῳ l. τοῦτο cod. [66] Π. δὲ ἐπὶ τ. μετεώρων τυγχανόντων, ἐγὼ προσηυχόμην κ. ἐ. Const. [67] εἰς ἀ. Const. [68] τούς om. P[2]. [69] εἰς ὁ. Const. [70] ἐπιχορηγήσειν Const. Ced. τῶν δὲ δαιμόνων Ced. [71] ἐπ. ὡς Const. — εἰς οὐρανὸν σὺν αὐτῇ τῇ Ced. [72] διανοίᾳ Const. — ἱκέτευον Const. — τὸν Θεὸν διὰ Ἰησοῦ τοῦ Κυρίου ῥῆξαι Const. [73] Καὶ ἀτενίσας τῷ Σ. ἐ. C. Ἀτ. οὖν τῷ Σ. ἐ. P[2]. [74] Εἰ Θεοῦ ἄνθρωπος ἐγὼ, ἀπ. δὲ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀληθὴς καὶ διδάσκαλος εὐσεβείας, ἀλλ' οὐ πλάνης οἷος σύ Const. [75] ἐγώ Ced. [76] ἀφ. τῆς Const. [77] Καὶ εἰπ. μου τ. περικοπεὶς τῶν δυνάμεων ὁ Σ. κατ. μ. μεγάλου ἠ καὶ ῥαγεὶς ἐξαίσιον συντρίβεται — καὶ φωνὴ τῶν ὄχλων λέγουσα Const. [78] καὶ τοῦ C. [79] Εἷς ὁ Θεὸς; ὃν Π. κ. Const. [80] ὁ Πέτρος om. C. [81] ἀπέσβη Ced. [82] ἐκείνην C. P. — ἐν ᾧ καὶ πρ. καὶ ν. τοῖς π. ἐ. γὰρ ἦν τὸ C. P. [83] διδασκάλων ἀγωνιζομένων ἢ θλιβομένων ὡ; ἐν ταῖς C. P. paulo post γεν. C. [84] Act. xii, 5. [85] πρὸς τὸν Θεόν om. C. P. [86] ἐν om. P[2]. [87] ἐπιφανῶς? — ἐπιφανερῶς P[2]. [88] τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἱστορίας C. P. [89] ἀναγράψαντες μαρτυροῦσι? Sozom. vii, 19. [90] αἱ πόλεις πᾶσαι cod. ut C. P. [91] καὶ μ. om. Soz. [92] Φρυῤ. cod. Φρυγίᾳ C. P. [93] μόνοι C. P. [94] ἀρ. Π. οὖν ἑκάστου ἔτους ἀ. ἐν Ῥ. τὸ Ἀ. ψάλλεται κατὰ τὴν α' ἡμέραν τῆς πασχαλίου ἑορτῆς Soz. [95] ἅπαξ μὲν τοῦ C. [96] τοῦ π. ἡμ. καὶ ὁ. C. P. ἐπ. ἐκκλησίας δ. cod. ut C. P. ut et l. 20.

Digitized by Google

διδάσκει ποτέ, οὐδ' αὐτὸς [97] ὁ ἐπίσκοπος, ἐν δὲ Ἀλεξανδρείᾳ διδάσκει μὲν ὁ ἐπίσκοπος ἐπ' ἐκκλησίας· τῶν δὲ [98] Εὐαγγελίων ἀναγινωσκομένων, οὐκ ἀνίσταται τοῦ θρόνου. Καὶ τὴν μ' [99] τῶν νηστειῶν οἱ μὲν ἑβδομάδας ς' νηστεύουσιν ὡς ἐν [1] τῷ Ἰλλυρικῷ, καὶ Λιβύῃ καὶ Αἰγύπτῳ, καὶ πάσῃ τῇ Δύσει, καὶ Παλαιστίνῃ, ἐν δὲ [2] ΚΠ. καὶ πέριξ ἄχρι Φοινίκης, ἑβδομάδας ζ' νηστεύουσι, ἄλλοι δὲ τρεῖς μόνας ἡμέρας ἐν ταῖς ἐξ ἡ ἑπτὰ σποράδην νηστεύουσι· ἕτεροι δὲ [3] τρεῖς ἑβδομάδας ἐφεξῆς πρὸ τοῦ Πάσχα συνάπτουσι, ἄλλοι [4] δὲ δύο ὡς οἱ **278** τὰ [5] Μοντανοῦ φρονοῦντες. Ἔν τισι δὲ πόλεσι τῆς Αἰγύπτου [6], πρὸς ἑσπέραν ἡριστηκότες, τῶν μυστηρίων καταλαμβάνουσι. » Ταῦτα [7] μὲν Σωκράτης ἱστόρησεν ὡς εἰκὸς φυλαττόμενα πάντα· νῦν δὲ πλείστως [8] καὶ κατὰ μέρος ἐναλλαγὴ γέγονεν ἐν [9] τοῖς εἰρημένοις ἤθεσιν [10].

ΡΚΒ'. *Περὶ τοῦ ἁγίου Πέτρου* [11].

A

[12] Ὁ μέντοι Νέρων, ἀκούσας ὅτι πεφόνευται ὑπὸ Πέτρου καὶ ἀγανακτήσας, ἐκέλευσεν αὐτὸν σταυρωθῆναι. Ὁ δὲ Πέτρος παρακαλέσας τὸν ὕπαρχον [13], ἵνα μὴ ὀρθιος σταυρωθῇ ὡς ὁ Κύριος (αὐτοῦ) [14], κατὰ κεφαλῆς ἐσταυρώθη (καθὼς ἠξίωσεν ἐκ πολλῆς μετριοφροσύνης). Μετὰ δέ γε τὴν Πέτρου τελευτὴν, ὥς [15] φησιν Εὐσέβιος, Παῦλος ὁ ἀπόστολος κατὰ μὲν τὴν α' ἀπολογίαν ἐλθὼν ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας δέσμιος (καὶ) ἀπολογησάμενος Νέρωνι, ἐπὶ τὴν διακονίαν τοῦ κηρύγματος ἐστάλη [16]. (75ª) Κἀντεῦθεν, ὡς ἔοικε, τὰς [17] τῶν ἀποστόλων Πράξεις ἐπ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον Λουκᾶς [18] περιέγραψε μέχρις ὅτε [19] συνῆν τῷ Παύλῳ· καθ' ὃν δὲ καιρὸν ἐμαρτύρησεν, οὐ συμπαρῆν αὐτῷ, τοῦ Ἀποστόλου σαφῶς B τοῦτο [20] λέγοντος, ὅτι [21] « Οὐδείς μοι ἐν τῇ πρώτῃ ἀπολογίᾳ συμπαρεγένετο, ἀλλὰ πάντες με ἐγκατέλιπον [22]· μὴ αὐτοῖς λογισθείη· » ἣν δὴ [23] πρὸς Τιμόθεον δευτέραν ἐπιστολὴν (δεσμοῖς) κατεχόμενος ἔγραψεν « ὁμοῦ σημαίνων τήν τε προτέραν [24] αὐτῷ γενομένην ἀπολογίαν » πρὸς Νέρωνα, ὃν καὶ λέοντα διὰ τὸ ἀπάνθρωπον καὶ θηριῶδες τοῦ τρόπου καλῶς ὠνόμασε, « καὶ τὴν παρὰ πόδας τελείωσιν, » ἐπάγει φάσκων [25]· « Ἐρρύσθην ἐκ στόματος λέοντος, ἀλλὰ καὶ (ἔτι) [26] ῥύσεται [27] Κύριος ἀπὸ παντὸς ἔργου πονηροῦ, καὶ σώσει εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ τὴν ἐπουράνιον, » ὑπεμφαίνων [28] τὸ παραυτίκα μαρτύριον, ὃ καὶ σαφέστερον ἐν τῇ αὐτῇ προσαγορεύει Γραφῇ [29] λέγων· « Ἐγὼ γὰρ ἤδη σπένδομαι, καὶ ὁ καιρὸς **279** τῆς [30] ἀναλύσεως μου ἐφέστηκεν. » C Ἀπολογησάμενος [31] τοίνυν τὴν πρώτην [32] ἀπολογίαν καὶ αὖθις ἐπὶ τὴν τοῦ κηρύγματος διακονίαν στειλάμενος, εἶτα πάλιν τὸ δεύτερον ἐπιβὰς τῇ Ῥώμῃ » δέσμιος [33] καὶ ὡσαύτως Νέρωνι παραδοθεὶς τὸν διὰ ξίφους τοῦ μαρτυρίου στέφανον ἀνεδή-

CXXII. *De sancto Petro.*

Interea Nero audiens illum per Petrum periisse, indignatus est, et jussit hunc cruciligi. Petrus autem, cum rogasset proprætorem ne in altum tendens ut Dominus suus, crucifigeretur, demisso capite crucifixus est, sicut ex magna humilitate rogavit. Post Petri autem exitum, ut dicit Eusebius, Paulus apostolus cum quidem ob primam defensionem vinctus e Judæa venisset, et coram Nerone se defendisset, ad ministerium prædicationis profectus est. Atque hinc, ut videtur, Actus apostolorum sub hoc tempus Lucas descripsit, donec cum Paulo erat; sed tempore quo fidem confessus est, non erat cum eo, Apostolo aperte dicente : « In prima mea defensione nemo mihi affuit, sed omnes me dereliquerunt : non illis imputetur : » quam quidem ad Timotheum secundam epistolam in vinculis retentus scripsit, « simul indicans primam defensionem quam dixerat » apud Neronem, quem etiam leonem, ob inhumanum et ferum ingenium, recte vocavit, in qua « et jam appropinquantem consummationem » addit dicens : « Liberatus sum de ore leonis, sed etiam liberabit Dominus ab omni opere malo, et salvum introducet in regnum suum cœleste, » subostendens jamjam futurum martyrium, quod et apertius in eadem salutat Scriptura, dicens: « Ego enim jam delibor, et tempus liberationis meæ instat. » Facta igitur prima defensione, iterum ad ministerium prædicationis profectus est; deinceps cum iterum venisset Romam, vinctus ita atque Neroni traditus, gladio corona martyrii redimitus est, die vicesima nona Junii, qua die et Petrus crucifixus est, sicut et Marcus et Lucas evangelistæ, et Jacobus, frater Domini. Lucas quidem frugiferæ oleæ affixus est, quia non inveniretur li-

Variæ lectiones et notæ.

[97] Οὔτε δὲ ὁ ἐπ. οὔτε ἄλλος τις ἐνθάδε ἐπ' ἐ. δ. παρὰ δὲ Ἀλεξανδρεῦσι μόνος ὁ τῆς πόλεως ἐπ. Soz. [98] ἀν. γὰρ τῶν ἐ. οὐκ ἐπαν. ὁ ἐπίσκοπος Soz. om. τοῦ θ. [99] Καὶ τὴν — μ' ἐν ᾗ νηστεύει τὸ πλῆθος, οἱ μὲν εἰς ἓξ ἑ. ἡμερῶν λογίζονται ὡς Ἰλλυριοὶ καὶ οἱ πρὸς δύσιν, Λ. τε πᾶσα καὶ Α. σὺν τοῖς Παλαιστίνοις, οἱ δὲ ζ', ὡς ἐν ΚΠ. καὶ τοῖς π. ἔθνεσι μέχρι Φοινίκων, ἀλ. δὲ γ' σπ. ἐν ταῖς ς' ἢ ζ' Soz. [1] ὡς οἱ ἐν C. [2] ἐν δὲ τῇ ΚΠ. P³. [3] οἱ δὲ ἅμα γ' πρὸ τῆς ἑορτῆς σ. Soz. [4] ἄλλοι — φρονοῦντες om. C. ὡς οἱ P. ὅσοι cod. [5] οἱ δὲ δ' ὅσοι τὰ cod. [6] Παρὰ δὲ Αἰγυπτίοις ἐν πολλοῖς π. — πρ. ἑ. τῷ Σάββατῳ συνιοντες ἡ. ἤδη μ. μετέχουσι Soz. [7] Καὶ ταῦτα μὲν ὁ Σ. C. P. [8] πλείστ. cod. [9] ἐν om. P³. [10] ἔθεσιν C. P. [11] περὶ τοῦ ἁγίου Πέτρου Σίμων ὑπό cod. ut C. P. Ced. [12] 67 (5267). — Ced. 371.13-373,8. [13] ἔπαρχον C. P. [14] αὐτοῦ om. C. P. [15] τελευτὴν ἐν τῷ δευτέρῳ ἔτσι ὡς C. — καθὼς C. P. [16] ἀπεστάλη P³. [17] ὅθεν εἰκότως τὰς Eus. II, 22. [18] ἐκ ὁ Λ. π. τὸν χ. τὸν μ. Eus. [19] ὅτου P³. [20] σαφῶς καὶ τοῦτο C. καὶ τῷ σ. P. — α' μου ἀπολογίᾳ cod. ut C. P. [21] II Tim. IV, 16. [22] ἐγκατέλειπ. cod. ἐγκατέλειπον C. ἐγκατάλιπον P. [23] τὴν δὲ Ced. [24] πρ. αὐτοῦ ἀπ. Ced.; Eus. om. προσωνόμασε. [25] II Tim. IV, 17, 18. [26] ἔτι om. C. P. ut II Tim. IV, 18. [27] με ὁ add. Ced. [28] σημαίνων Eus. [29] ἐπιστολῇ πρ. λ. Ced. προλέγει γρ. φάσκων Eus. II Tim. IV, 6. [30] τῆς ἐμῆς ἀν. ἐφ. C. P. [31] Τότε μὲν οὖν ἀπολογησάμενον αὖθις Eus. [32] δικ. λόγος ἔχει στείλασθαι τὸν ἀπόστολον, δεύτ. ἐπιβάντα τῇ αὐτῇ πόλει τῷ κατ' αὐτὸν τελειωθῆναι μαρτυρίῳ Eus. [33] δέσμιος cod. a. sec. m.

Digitized by Google

gnum aridum ad crucem faciendam, in loco illo. Cujus quidam corpus tollens, et inter multa monumenta sepeliens, sepulcrum ejus incertum effecit. Discipulis autem requirentibus postea, et non reperientibus ejus sepulcrum propter multitudinem monumentorum, dum nocte ista orarent, collyria medicabilia pluit Deus supra sepulcrum, symbola artis illius ; et hoc signo revelatum est sepulcrum, cujus pretiosas et sanctas reliquias deinceps cum eruisset Constantius, Constantini Magni filius, in templo Sanctorum Apostolorum reposuit.

A σατο μηνὶ Ἰουνίῳ κθ', καθ' ἣν ἡμέραν καὶ Πέτρος ἐσταυρώθη [34], καθάπερ καὶ Μάρκος καὶ Λουκᾶς οἱ εὐαγγελισταὶ, καὶ Ἰάκωβος ὁ ἀδελφόθεος [35]. Ὁ οὖν [36] Λουκᾶς ἐπὶ ἐλαίας καρποφόρου σταυρωθεὶς [37], μὴ εὑρισκομένου ξύλου ξηροῦ πρὸς τὸ γενέσθαι σταυρὸν ἐν [38] τῷ τόπῳ, λαβών τις τὸ σῶμα [39] καὶ μεταξὺ πολλῶν μνημείων θάψας, ἄδηλον ἐποίησε τὸν τάφον. Τῶν δὲ μαθητῶν ἀναζητούντων μετέπειτα καὶ μὴ εὑρισκόντων αὐτοῦ τὸν τάφον διὰ τὸ πλῆθος τῶν μνημάτων, προσευξαμένων [40] αὐτῶν τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ [41], κολλούρια [42] ἔβρεξεν ὁ Θεὸς ἰατρικὰ ἐπάνω τοῦ τάφου [43], σύμβολα τῆς ἐπιστήμης αὐτοῦ [44]· καὶ ἐκ τούτου τοῦ σημείου ἐγένετο γνώριμος ὁ τάφος, οὗ τὸ τίμιον καὶ ἅγιον λείψανον [45] (ὕστερον) ἀνακομίσας [46] Κωνστάντιος, ὁ υἱὸς τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, κατέθηκεν ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων [47].

CXXIII. *De Jacobo, fratre Domini.*

Magnus autem Jacobus, frater Domini, cum sanctus esset ex utero matris suæ, vinum et siceram non bibit, nec animatum quidquam comedit, nec unquam balneo usus est ; genua autem obdurata, camelorum instar, fuerunt, eo quod semper genua flecteret, ut Deum adoraret ; unde, ob magnam justitiam suam et admirandam vitæ rationem, vocabatur Justus et ὠβλίας, quod est *præsidium populi et justitia*. Cum igitur venerandus et valde celebris esset angelicus Jacobus, die festi Paschæ, pluribus myriadibus hominum in templum Judæorum ingressis, hunc assumpserunt Scribæ, et statuerunt super pinnaculum templi, dissipare cupientes prædicationem Christi, et illi voce magna dixerunt : « Oramus te, vir juste, ut dicas populo ne vagentur post vestigia illius qui dicitur Christus ; tibi enim omnes paremus, agnoscentes te esse justum et nullius personam accipientem. » Ille vero respondens dixit : « Cur me interrogatis de Christo, dum

ΡΚΓ'. *Περὶ Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου.*

B [48] Ὁ δὲ μέγας Ἰάκωβος [49] ὁ ἀδελφόθεος [50], ἁγνὸς ὑπάρχων ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ, οἶνον καὶ [51] σίκερα οὐκ ἔπιεν, οὐδὲ ἔμψυχον ἔφαγεν, οὔτε [52] βαλανείῳ ἐχρήσατο· τὰ δὲ γόνατα ἀπεσκληκότα δίκην καμήλων [53] γεγόνασιν ἐκ τοῦ ἀεὶ κάμπτειν ἐπὶ γονάτων [54] καὶ τῷ Θεῷ προσκυνεῖν, **280** ὅθεν διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ καὶ θαυμαστῆς πολιτείας ἐκαλεῖτο δίκαιος καὶ ὠβλιας [55], ὅ ἐστι περιοχὴ τοῦ λαοῦ καὶ δικαιοσύνη [56]. [57] (2) Ἐπεὶ οὖν αἰδέσιμος καὶ σεβάσμιος [58] ἦν, καὶ σφόδρα περιβόητος ὁ ἰσάγγελος Ἰάκωβος, ἑορτῆς γενομένης τοῦ Πάσχα καὶ πολλῶν μυριάδων συνελθόντων (ἐν τῷ ναῷ) τῶν Ἰουδαίων, (καὶ) τοῦτον ἀνενέγκαντες οἱ C Γραμματεῖς [59] ἐπὶ τὸ πτέρυγιον τοῦ ἱεροῦ, διασκεδάσαι βουλόμενοι τὸ κήρυγμα τοῦ Χριστοῦ, εἶπον μεγάλῃ τῇ φωνῇ· « Ἀξιοῦμέν σε, δίκαιε, εἰπεῖν τῷ λαῷ, ἵνα μὴ πλανῶνται ὀπίσω τοῦ λεγομένου Χριστοῦ· σοὶ γὰρ πάντες πειθόμεθα γινώσκοντές σε (εἶναι) δίκαιον [60] καὶ ἀπροσωπόληπτον [61]. » Ὁ δὲ

Variæ lectiones et notæ.

[34] μετὰ περίοδον χρόνου ἑνός Ced. [35] ὡς ἔμπροσθεν εἴρηται Ced. [36] μακάριος Ced. [37] ἐσταυρώθη Ced. [38] στ. καὶ λ. Ced. [39] αὐτοῦ Ced. [40] προσευξαμ. cod. προσευξάμενοι C. om. αὐτῶν, προσευξαμένων P. [41] ἐκείνῃ om. C. [42] κουλλούρια cod. P. κολούρια C. l. κολλύρια βρέξας C. [43] τοῦ ἀποστόλου add. Ced. [44] αὐτοῦ, δῆλον ἐποίησε τὸν τάφον οὗ C. [45] τὸ λ. Κ. υἱὸς Κ. ἀνακ. ἐν Κ. Π. κατ' ἐν τῷ ν. τῶν ἀπ. ὃ περ ᾠκοδόμησεν ὁ πατὴρ αὐτοῦ Μέγας Κωνσταντῖνος C. P. [46] ἀνακομισθὲν ἐπὶ Κωνσταντίου, τοῦ υἱοῦ τοῦ μ. Κ. διὰ τοῦ ἁγίου Ἀρτεμίου ἐτέθη Ced. [47] ὑποκάτω τῆς τραπέζης, μετ' Ἀνδρέου καὶ Τιμοθέου τῶν ἁγίων ἀποστόλων Ced. a. (550). [48] Ced.360,22 361, 7. Ἐπὶ Νέρωνος Ἀγρίππα τελευτήσαντος, Φῆστος καθίσταται διάδοχος αὐτοῦ ὑπὸ Νέρωνος, καὶ Παῦλος κηρύσσων τὸ Εὐαγγέλιον δικαιολογησάμενος ἐπὶ Φήστου, πέμπεται πρὸς τὸν Νέρωνα. Καὶ τότε μὲν ἀπολογεῖται, δεύτερον δὲ ἐν Ῥώμῃ ἐλθών, τὴν κεφαλὴν ἀποτέμνεται παρὰ Νέρωνος, ὡσαύτως καὶ Πέτρος ὁ κορυφαῖος ἀνασκολοπίζεται. [49] Ὁ δέ γε Ἰάκωβος C. [50] ὁ ἀδελφόθεος om. C. P. [51] οἶνον μὲν καὶ C. P. οἶνον καὶ Hegesippus. [52] ἔφαγεν οὐδὲ C. P. — καὶ β. οὐκ Hegesippus. [53] καμήλ. cod. καμήλου C. P. ut Hegesippus. [54] γόνυ C. P. Hegesippus. [55] ὀβλ. cod. ὀβλ. P. ὀβλίας C, ὠβλίας Hegesippus. [56] δικαιοσύνη· ὃς γε μεγάλων καὶ θείων ὁράσεων ἀξιούμενος ἐώρακέν ποτε προφανῶς τὸν διάβολον τὴν κατ' αὐτοῦ γενησομένην μανίαν καὶ μιαιφονίαν τῶν Ἰουδαίων ἀπειλοῦντα (cod. ἀπειλῶν) [ἐν ἐξαισίῳ καὶ φοβερωτάτῳ σχήματι, περὶ οὗ φησιν πρὸς τὸν Ἰὼβ ὁ Θεός· « Ἰδοὺ (LX, 16 — πλευραὶ αὐτοῦ χάλκειαι — σιδηρόχυτος. Τοῦτό ἐστι — 19,23 πέπονθεν δὲ ὅτι προσκρούσει Ἰ. — ἐν δὲ τῷ — αὐτόν 24 πᾶν δέ XLI, 7, 13, πύλας δὲ 14 τὰ δέ 15 — χαλκαῖ, 18,19, om. ὡς, 20 καιομένης καὶ πυρὶ ἀ. 21 ἡ ψ. ἀ. φλὸξ — ἐξέρχεται. 22 ἐν δὲ τῷ τρ. αὐλ. — ἀπώλεια ἔστηκε [δὲ ὠ. ὁ. ἀν. 24 ἐὰν 26 — οὐδὲν οὐ μὴ π. 27, ἥγηται — ἄχυρον, χ. — 28 καὶ οὐ — 29 λογισθείησαν — καταγελᾷ μὲν σ. π. 30 ἡ δὲ — ὀξεῖς. 31 Ἥγηται. μὲν — αἱχμάλωτον 32. Οὐκ 33 — αὐτῷ. Οἱ γὰρ δοῦλοι τοῦ Θεοῦ ἄγγελοι πολλάκις ὀνομάζονται ὑπὸ τῆς θείας Γραφῆς διὰ τὸ ἀκούειν αὐτοὺς λόγους παρὰ Θεοῦ καὶ ἀπαγγέλλειν τοῖς λοιποῖς ἀνθρώποις· φησὶ γὰρ Ἔσδρας· Ἀπέστειλεν ὁ Θεὸς πρὸς αὐτοὺς τοὺς δούλους αὐτοῦ τοὺς προφήτας· αὐτοὶ δὲ ἐξεμυκτήριζον τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ » (III E. I, 50, 51). Ὡσαύτως καὶ περὶ τοῦ Προδρόμου λέγει Κύριος· « Οὗτός ἐστιν [περὶ οὗ γέγραπται· Ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου μου » (Matth. I, 2). Καὶ οὐ μόνον ἄγγελοι λέγονται οἱ δίκαιοι, ἀλλὰ καὶ θεοὶ κατὰ τὸν λέγοντα· « Ἐγὼ εἶπα· Θεοί ἐστε καὶ υἱοὶ Ὑψίστου πάντες (Ps. LXXX, 6) propter vocem ἰσάγγελος adjuncta in C. [57] Ced. 361,8-362,7, Eus. H. E. II, 23 ex Hegesippo. [58] σεβ. καὶ σφ. π. ὑπῆρχεν C. P. [59] καὶ ἱερεῖς add. Ced. — οἱ ἱερεῖς ἐπὶ C. P.; sed in margine Γραμματεῖς, ex Hegesippo scilicet. [60] δίκαιον ὄντα C. P. ὅτι δίκαιος εἶ Hegesippus. [61] εἰπὲ ἡμῖν, τίς ἐστιν ἡ θύρα τοῦ Ἰησοῦ ; Ced.

Digitized by Google

ἀποκριθεὶς εἶπεν [63]· « Τί με ἐπερωτᾶτε περὶ τοῦ Χριστοῦ, καὶ αὐτὸς καθέζεται [64] ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ [65]; » Οἱ [66] δὲ παράνομοι [66-67] ἀρχιερεῖς καὶ Φαρισαῖοι ἔκραξαν· « Ὢ! ὤ! καὶ δίκαιος [68] πεπλάνηται [69]. » Καὶ (εἶπον πρὸς ἀλλήλους· « Κακῶς ἐποιήσαμεν τοῖς αὐτοῦ μαρτυρίοις [70] καθ' ἑαυτῶν ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ [71] παρασχόντες, πολλοὺς ποιήσαντες πιστεῦσαι εἰς αὐτόν· » καὶ δὴ) μανέντες [72] οἱ ἐξάγιστοι (75b) καὶ τοῦτον κατακρημνίσαντες, κλίνας τὰ γόνατα ὑπὲρ αὐτῶν προσηύχετο· καὶ προσεγγίσας τις τῶν υἱῶν Ῥηχὰβ καὶ ἀκούσας αὐτοῦ, λέγει [73] αὐτοῖς· « Τί ποιεῖτε; ὁ δίκαιος μᾶλλον ὑπὲρ ἡμῶν [74] εὔχεται· » καὶ δραμών τις γναφεὺς ἔδωκεν εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ μετὰ τοῦ ξύλου [75] ἐν ᾧ τὰ ἱμάτια ἐκπιέζειν [76] εἰώθασιν· καὶ παραχρῆμα ἐτελεύτησεν ὁ δίκαιος. Θάψαντες δὲ αὐτὸν ἐν [77] τῷ ναῷ, ἀνήγειραν αὐτοῦ στήλην [78] [79] (3) Μετὰ δὲ (τὸ) μαρτύριον [80] αὐτοῦ παρὰ πόδας Ἱερουσαλὴμ πολιορκεῖται [81]· φησὶ γὰρ Ἰώσηπος [82] ταῦτα [83] συμβεβηκέναι τοῖς Ἰουδαίοις κατ' ἐκδίκησιν Ἰακώβου τοῦ δικαίου, « ὃς ἐστιν [84] ἀδελφὸς (τοῦ) Ἰησοῦ, τοῦ λεγομένου Χριστοῦ, » ἐπειδήπερ δικαιότατον **281** (αὐτὸν) ὄντα Ἰουδαῖοι ἀπέκτειναν. [85] (4) Οἱ τοίνυν Ἰουδαῖοι μετὰ τὴν τοῦ Κυρίου [86] ἀνάληψιν ἀπολέμητοι ἔτη μ' [87] διέμειναν (τοῦ Χριστοῦ μακροθυμοῦντος ἐπὶ τῇ παρανομίᾳ καὶ θεομαχίᾳ αὐτῶν), ὅπως γνωσιμαχήσαντες [88] ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ αὐτῶν πλημμελείᾳ ἰσχυρὰν ποιήσωνται τὴν μετάνοιαν, ὅθεν αὐτοῖς φοβερὰ σημεῖα [89] ἐπεδείκνυντο [90], τὴν μέλλουσαν καταλαμβάνειν αὐτοὺς ἄλωσιν προμηνύοντα. Ἐν γὰρ τῇ τῶν Ἀζύμων ἑορτῇ περὶ ὥραν θ' τῆς νυκτὸς τοσοῦτον φῶς τὸν ναὸν [91] καὶ τὸν βωμὸν περιέλαμψεν ἐπὶ ὥραν μίαν, ὡς δοκεῖν ἡμέραν γενέσθαι. Μετὰ [92] τοῦτο ἐφάνη ἄστρον ὑπὲρ τὴν πόλιν, ῥομφαίᾳ παραπλήσιον· καὶ ἄλλοτε ἡ ἀνατολικὴ χαλκῆ πύλη τῆς πόλεως, σιδηροδέτοις κλειομένη μοχλοῖς καὶ μόλις ὑπὸ ἀνδρῶν λ' ἀνοιγομένη, ὤφθη περὶ ὥραν η' τῆς νυκτὸς ἀνεῳγμένη· (καὶ) πάλιν (ἄλλοτε) ὡράθησαν πρὸ ἡλίου δύσεως ὡσεὶ ἅρματα μετέωρα καὶ στρατόπεδα ἔνοπλα διατρέχοντα περὶ τὸν ἀέρα [93] καὶ τὰς πόλεις [94] περιστοιχίζοντα. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς Σκηνοπηγίας ἑορτῆς πρὸ δ' ἐτῶν [95] τοῦ πολέμου, εἰρηνευούσης καὶ εὐνομούσης τῆς πόλεως, ἄνθρωπός τις Ἰησοῦς τοὔνομα, ἐλθὼν [96] ἐν τῇ ἑορτῇ,

A ille sedet ad dexteram Dei in cœlo? » At impii summi sacerdotes et Pharisæi exclamaverunt : Oh, oh! justus ipse aberravit. » Et dixerunt intra se : « Male egimus præbentes illi occasionem pro Christo testimonium reddendi; multos enim adduximus ut in eum credant; » ac insanientes scelestissimi ipsum præcipitarunt; at ille flexis genibus pro eis orabat; et cum accessisset unus filiorum Rechab, et audiisset illum, dicit eis : « Quid facitis? Justus amplius pro nobis orat, » et accurrens fullo quidam percussit caput ejus ligno in quo vestes deprimere solent, et statim mortuus est justus. Cum autem illum in templo sepelissent, erexerunt ibi columnam. Post vero martyrium ejus cito Jerusalem obsidetur; ait enim Josephus ista

B evenisse Judæis in ultionem Jacobi justi « qui est frater Jesu, qui vocatur Christus, » quoniam justissimum Judæi occiderunt. Porro Judæi, post Ascensionem Domini, in pace quadraginta annis permanserunt, Christo iram differente contra impietatem eorum et hostilitatem erga Deum, ut super tantum ipsorum peccatum resipiscentes, vehementer pœnitentiam agerent; ideo horrenda signa demonstrabantur eis, jamjam casuram super ipsos prænuntiantes ruinam. Festo enim Azymorum, circa nonam noctis horam, lux tanta templum collustravit et altare per horam integram, ut dies illuxisse videretur. Post hoc apparuit astrum super civitatem romphææ simile, et alias ærea porta orientalis civitatis, fer-

C reis clausa pessulis, et quæ vix a triginta viris aperiri posset, circa octavam noctis horam aperta visa est. Atque iterum alias ante solis occasum visi sunt quasi currus sublimes et armati exercitus discursantes per aera et civitates undequaque cingentes. Post hæc etiam, diebus festi Tabernaculorum, quarto ante bellum anno, in pace composita et bene morata civitate, vir quidam nomine Jesus, cum ad festivitatem venisset, repente exclamavit in templo dicens : « Vox ab occidente, vox ab oriente, vox a quatuor ventis, vox super Jerusalem et universum populum. » Atque hæc pluribus diebus noctibusque animose et indesinenter in civitate clamabat, ideoque quidam ex popularibus indignantes flagris il-

D lum verberabant; at ille magis clamabat lacrymans,

Variæ lectiones et notæ.

[63] ἔφη Ced. [64] κάθηται Hegesippus. [65] καὶ αὐτὸς μέλλει ἔρχεσθαι κ. τ. λ. Ced. [66] Ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ Ced. [66-67] παρανόμως cod. [68] καὶ ὁ δίκαιος cod. C. P. Hegesippus. [69] πεπλάνηται Ced. [70] τοῖς αὐτοῦ μαρτυρίοις I. τοιαύτην μαρτυρίαν cod. C. P. Hesegippus. [71] Ἰησοῦ cod. C. P. Hesegippus — παρασχ. καὶ πολλοὶ ἐκ τοῦ λαοῦ ἀκούσαντες ἐπίστευσαν· καὶ δή C. P. deest in Hegesippo. [72] μ. ἔρριψαν αὐτὸν κάτω· πεσὼν δὲ οὐκ ἀπέθανε· καὶ ἤρξατο λιθάζειν αὐτόν. Ὁ δὲ θεὶς τὰ γόνατα πρ. παρακαλῶ σε, Θεὲ Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς· οὐ γὰρ οἴδασι τί ποιοῦσι. Εἷς δὲ τῶν υ. Ced. [73] Ῥ. ἔκραξε λέγων, παύσασθε τί Ced. [74] ὑμῶν C. deest in Hegesippo. [75] μ. ξ. γναφικοῦ καὶ ἐθανάτωσεν αὐτόν Ced. [76] ἐκπιέζει C. ἐκπιέζειν εἰῶθε P. ἀπεπίεζε Hegesippus. [77] παρὰ τῷ ναῷ C. P. Hegesippus. [78] αὐτοῦ τὴν στήλην C. C. Deest in Hegesippo totum. [79] Ced. 362,7-11. [80] τὴν μαρτυρίαν C. P. [81] π. Ἱερ. Ced. [82] Arch. xx, 9. [83] Ταῦτα δὲ συμβέβηκεν Ἰ. C. P. [84] ὃς ἦν C. P. [85] Ced. 373,8-374,12. [86] Κυρίου ἡμῶν C. P. [87] δ. ἔτη μ' Ced. [88] ἵνα γν. τὴν ἰδίαν ἀναλαλέσωνται πλημμέλειαν· οἱ δὲ μᾶλλον εἰς τὰ χεῖρον νεύσαντες τῷ φθόνῳ καὶ τοὺς ἁγίους ἀνῄρουν, Στέφανον, Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου, Ἰάκωβον τὸν ἀδελφόθεον καὶ λοιποὺς· διὸ καὶ ἀξίως ἐφ' ἑαυτοὺς τὴν θεήλατον ἐπεσπάσαντο πανωλεθρίαν, ὅθεν Ced. [89] καὶ ἐναργῆ add. Ced. [90] ἐπεδείκνυ cod. ἐπεδείκνυε. C P. [91] ν. π. καὶ τὸν β. περί Ced. [92] Μετὰ δὲ τοῦτο C. P. — Ἔπειτα ἀστὴρ ὑπέρθεν τῆς πόλεως ῥομφαίᾳ παρόμοιος ὠπτάνετο ἀλ. ἡ. ἀν. π. χ. Ced. [93] π. τ. ἀ. δ. Ced. [94] τῆς Ἰουδαίας φοβερῶς add. Ced. [95] Πρὸ ἐ. δ' τῆς ἁλώσεως, ἐν τῇ ἑορτῇ τῆς σκ. ἔτι τῆς π. ἐ. Ced. [96] ὀνόματι ἐξ. ἐν μέσῳ τοῦ λαοῦ παρελθὼν ἐβόα φ. ἀπὸ ἀ. φ. ἀπὸ δ. Ced.

Digitized by Google

et ad singulas plagas dicebat : « Væ, væ, Jerusalem. » Eodem festo, bos ad immolationem adducta, præter opinionem agnum medio in templo peperit, quæ, ut opinor, per partum contra naturam manifestavit miram magnitudinem et potentiam civitatis, per agnum autem, negationem Judæorum erga Agnum Dei Christum aperte subostendit, et eventuram ipsis funditus gravissimam ruinam et desolationem,

A ἐξαίφνης ἀνέκραξεν ἐν τῷ ἱερῷ λέγων· « Φωνὴ ἀπὸ δυσμῶν, φωνὴ ἀπὸ ἀνατολῶν, φωνὴ ἀπὸ τῶν δ' ἀνέμων, φωνὴ ἐπὶ Ἱεροσόλυμα καὶ πάντα τὸν λαόν. » Καὶ ταῦτα ἐπὶ πολλαῖς ἡμέραις (καὶ νυξὶ [97]) περιερχόμενος ἐν τῇ πόλει [98] ἀνενδότως ἐβόα, διὸ καί τινες τῶν δημωτῶν ἀγανακτήσαντες μάστιξιν αὐτὸν ἤκιζον, ἐπὶ πλεῖον κράζοντα μετὰ δακρύων καὶ λέγοντα πρὸς ἑκάστην πληγήν [98a] « Οὐαὶ, οὐαὶ [a], Ἱεροσόλυμα! » Κατὰ δὲ τὴν αὐτὴν [b] ἑορτὴν βοῦς πρὸς θυσίαν ἀχθεῖσα [c], παραδόξως ἔτεκεν ἄρνα ἐν μέσῳ τοῦ ἱεροῦ, ἥτις, οἶμαι (παρὰ **282** μὲν τοῦ παρὰ φύσιν τοκετοῦ, προεδήλωσε τήν τε ὑπερφυῆ καὶ βοὴν τῆς πόλεως, διὰ δὲ τοῦ ἀρνοῦ τὴν πρὸς τὸν ἀμνὸν τοῦ Θεοῦ τὸν Χριστὸν ἄρνησιν τῶν Ἰουδαίων), ἐναργῶς ὑπέφηνεν καὶ τὴν [d] γενησομένην αὐτοῖς [e] ἄρδην (καὶ ἀργαλεωτάτην ἀναίρεσίν τε καὶ) πανολεθρίαν.

Judæi ergo cum Romanis subjici et eis tributum solvere noluissent, et Agrippa Romam fugisset, iratus et indignatus Nero scripsit præfecto Orientis (is erat tunc Vespasianus), jubens ei ut omnem cui præerat, moveret exercitum, et obtineret terram Judæorum, et omnino perderet eam. Porro diebus solemnitatis Paschæ, cum omnes ex Judæa Hierosolymam advenissent, a Romanis in metropoli conclusi sunt soli, egressis antea per divinam revelationem qui in Christum credebant, et remanentibus ut in custodia impiis et scelestis, sicuti olim acciderat nefandissimis Sodomitis, istorum similibus. Etenim pro Sodomis olim quasi legatione fungens sanctus Abraham dicit : « Num perdes justum cum impio, et erit justus sicut impius? » ideoque benignus erga homines Deus pollicitus est : « Si inventi fuerint Sodomis decem justi. » Non inventi sunt, idcirco omnino perierunt. Pro Jerusalem autem cum exoraret divinus Jeremias, ipsi quoque Dominus dixit : « Circuite vias Jerusalem, aspicite et videte, et quærite in plateis ejus, an inveniatis virum, et sit faciens judicium, quærens fidem; propitius ero ei, dicit Dominus . » Sed age ipsa quoque illis carens, divini furoris fructum adepta est, nec alio tempore, sed diebus solemnitatis, et justissime quidem : oportebat enim eos quibus diebus in Dominum peccaverunt, ipsis quoque præmium occisi Christi subire.

B [76] (5) Τῶν Ἰουδαίων τοίνυν τὴν πρὸς Ῥωμαίους ὑποταγήν τε καὶ φορολογίαν ἀθετησάντων (καὶ τοῦ Ἀγρίππα φυγόντος ἐν Ῥώμῃ, ἐν θυμῷ καὶ ὀργῇ) ἔγραψε Νέρων (τῷ τῆς ἑῴας στρατηγῷ — Οὐεσπασιανὸς δὲ τῷ τηνικαῦτα ἦν — κελεύων αὐτῷ συνεγεῖραι πᾶσαν τὴν ὑπ' αὐτὸν στρατιὰν καὶ καταλαμβάνειν τὴν Ἰουδαίων γῆν καὶ ἄρδην) ἀπολέσαι αὐτήν. Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα πάντες ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας εἰς Ἱεροσόλυμα παρεγένοντο καὶ ὑπὸ Ῥωμαίων ἐν τῇ μητροπόλει κατειρχθησαν μόνοι, προϋπεξελθόντων (76[a]) διὰ θείας ἀποκαλύψεως τῶν εἰς Χριστὸν πιστευόντων, καὶ ἀπομεινάντων ὥσπερ ἐν εἱρκτῇ (τῶν δυσσεβῶν καὶ ἀλιτηρίων [f] κατὰ τοὺς πάλαι ὁμοτρόπους αὐτῶν τρισκαταράτους Σοδομίτας. Καὶ γὰρ περὶ τῶν πάλαι Σοδόμων πρεσβεύων ὁ θεῖος Ἀβραὰμ φησι [g]· « Μὴ ἀπολέσῃς

C δίκαιον μετὰ ἀσεβοῦς, καὶ ἔσται ὁ δίκαιος ὡς ὁ ἀσεβής; » διὸ καὶ ὁ φιλάνθρωπος Θεὸς ἐπηγγείλατο· « Εἰ εὑρεθῶσιν ἐν Σοδόμοις δέκα δίκαιοι, » τὴν ἐπ' αὐτοῖς ὀργὴν καταλήγειν, ἀλλ' οὐχ εὑρηνται, ὅθεν καὶ ἄρδην ἀπώλοντο. (6) Περὶ δὲ τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐκλιπαρῶν ὁ θεσπέσιος Ἱερεμίας, ἔφη πρὸς αὐτὸν πάλιν ὁ Θεός [h]· « Περιδράμετε ἐν ταῖς ὁδοῖς Ἱερουσαλὴμ, ἴδετε, καὶ γνῶτε, καὶ ζητήσατε ἐν ταῖς πλατείαις αὐτῆς· ἐὰν εὕρητε ἄνδρα καὶ ἔστι ποιῶν κρῖμα, ζητῶν πίστιν, ἵλεως ἔσομαι αὐτῇ, λέγει Κύριος. » Ἀλλ' ἄγε καὶ αὕτη τούτων σπανίζουσα, τῆς θεομηνίας ἀπήλαυσε, καὶ οὐκ ἐν ἄλλῳ χρόνῳ, ἀλλ' ἐν **283** ταῖς τῆς ἑορτῆς ἡμέραις· καὶ μάλα γε δικαίως· ἐχρῆν γὰρ αὐτοὺς ἐν αἷς ἡμέραις εἰς τὸν Κύριον ἐξήμαρτον, ἐν αὐταῖς καὶ τὰ ἐπίχειρα τῆς χριστοκτονίας ὑποστῆναι).

Nero autem cum sibi confirmasset imperium, in impuras impegit actiones, et extrancis imperio rebus dedit operam, cithara ludens, tragœdias agens et saltans in theatris, et præter ista et omnia sua iniqua facta, odium insuper et luctam adversus Deum addidit, primus persecutor verbi Dei factus. Post hæc, cum insidiæ adversus eum significatæ essent,

D (7) Ὁ δέ γε Νέρων κραταιουμένης αὐτῷ τῆς ἀρχῆς, εἰς ἀνοσίους πράξεις ἐξώκειλε καὶ ἀλλότρια τῆς βασιλείας ἐπετήδευσε πράγματα, κιθαρίζων, καὶ τραγῳδῶν, καὶ ὀρχούμενος ἐπὶ τῶν θεάτρων· καὶ πρὸς τούτοις καὶ πάσαις αὐτοῦ ταῖς ἀθεμιτουργίαις καὶ τὸ τῆς θεομαχίας μῖσος προσέθηκε, διώκτης πρῶτος γενόμενος τοῦ θείου λόγου. [10] (8) Μετὰ δὲ

Variæ lectiones et notæ.

[97] νύκταις codex. [98] π. ὅλην τὴν πόλιν ἀν. Ced. [98a] ἤκιζοντο ὁ δὲ πρ. ἐ. τῶν πλ. ἔκραξεν Ced. [a] οὐαί Ced. [b] Κατ' ἀ. δὲ τήν Ced. [c] ἀ. π. θ. Ced. [d] σαφῶς ἐνέφαινε τήν Ced. [e] αὐτῷ cod. [f] Ced. 374,12-22. Τῶν οὖν Ἰ. τὴν. π. τοὺς Ῥ. ὑπ. ἠθετηκότων, ἀπέστειλε N. Οὐεσπασιανὸν, τὸν υἱὸν αὐτοῦ, καὶ Τίτον τὸν ἔκγονον αὐτοῦ, οἱ καὶ ἐπόρθησαν αὐτὴν, πάντων τῶν Χριστιανῶν δι' ἀ. τῶν Ἱεροσολύμων ἐξ. μόνον δὲ τῶν Ἰουδαίων ἐκ πάσης τῆς χώρας ἐν τῇ τοῦ π. ἑορτῇ ὡσ. ἐν εἰ. τοῖς Ἱεροσολύμοις συγκλεισθέντων, ὡς ἀμφὶ τὰς τ' μυριάδας τὸ πλῆθος ἀριθμεῖσθαι· καὶ πάντες τὸν ἐπηρτημένον αὐτοῖς ὄλεθρον πρὸς Θεοῦ διὰ τὴν εἰς Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν τολμηθεῖσαν αὐτοῖς θεομαχίαν καὶ μιαιφονίαν ἐνδίκως κατεδέξαντο. [g] ἐρήμου φίλων καὶ ἁγίων καὶ δούλων Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ cod. ponendum post πιστευόντων. [g] Gen. xviii, 23. [h] Jer. v, 1. [10] Ced. 377,19-378,6 Οὗτος ὁ Νέρων μανίας ἀλόγου πλησθεὶς ἀν. μὲν τὴν αὐτοῦ μ. 10. ἀνεῖλατο a sec. manu cod.

Digitized by Google

ταῦτα ἐπιβουλῆς κατ' αὐτοῦ μηνυθείσης αὐτῷ καὶ εἰς ἄκρον μανίας ἐλθών, [ἀνεῖλε μὲν] τὴν ἰδίαν μητέρα, καὶ τὴν ἀδελφήν, καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἄλλους [11] μυρίους τῶν γένει αὐτῷ προσηκόντων, καὶ μέντοι καὶ τοὺς ἐν Ῥώμῃ ἐπισήμους (τὴν ἐξ αὐτῶν ἐπανάστασιν ὑφορώμενος· καὶ οὕτως ἐκ τῆς ἄγαν μανίας ἀποκτηνωθείς, εἰς προάστειον ἐξελθών, ἑαυτὸν διεχειρίσατο· ἄλλοι δέ φασιν, ὅτι) ἐπέθεντο αὐτῷ τινες [12] ἀναιρήσοντες· ὁ δὲ παρεκάλει τοὺς συνόντας αὐτῷ ἀνελεῖν αὐτόν· ὡς δὲ οὐδεὶς τοῦτο ἠνέσχετο [13] πρᾶξαι· « Ἐγὼ μόνος, ἔφη, οὔτε φίλον ἔχω τὸν σώζοντα, οὔτε ἐχθρὸν τὸν ἀναιροῦντά με· ἀποθανεῖν θέλει ἡ ψυχή, καὶ ἡ χεὶρ οὐχ ὑπηρετεῖ. » Τελευταῖον δὲ εἰπών [14]· Ὦ Ζεῦ, οἷος τεχνίτης κιθαρῳδὸς ἀπόλλυται, ἑαυτὸν ἀνεῖλεν [15]. (9) Ἄλλοι φασὶν, ὅτι ἐν τῇ Ῥώμῃ ἀνῃρέθη ὑπὸ τοῦ λαοῦ. Ἱστοροῦσι δὲ ταῦτα Ἕλληνες οἱ τὰς Ὀλυμπιάδας ἅμα τοῖς κατὰ χρόνους πεπραγμένοις ἀναγράψαντες.

A ille, ad extremum furorem adductus, suam ipsius matrem occidit, et sororem uxoremque, et sexcentos alios ex necessariis suis, et eos qui Romæ insignes erant, ab illis rebellionem reformidans; atque ita maximo furore percitus, in suburbium egressus, seipsum violentis manibus interfecit; alii autem dicunt quosdam illum occidendum aggressos fuisse; at ille rogabat eos qui cum ipso erant ut se interficerent, cum vero nullus agere id auderet: « Ego solus, inquit, nec amicum qui me salvet, nec inimicum qui occidat habeo; mori vult anima, et manus non ministrat. Tandem, cum dixisset: O Jupiter, qualis artifex citharædus pereo! » seipsum interemit. Alii dicunt Romæ a populo illum interemptum esse. B Narrant ista Græci qui Olympiadas simul cum rebus per tempora gestis recensuerunt.

284 ΡΚΔ'. *Βασιλεία Γάλβα.*

[16] Μετὰ δὲ Νέρωνα ἐβασίλευσε Γάλβας [17] τῶν εὐπατριδῶν γεγονὼς μῆνας θ', εἶχε δὲ παραδυναστεύοντα τὸν Ὄθωνα, ὃς [18] ἰδὼν τὸν Γάλβαν Λούκιον εἰς υἱοθεσίαν παραλαβόντα, φθονήσας καὶ τὸ στράτευμα κατ' αὐτοῦ κινήσας, ἀπέκτεινεν αὐτόν· ἀπαιτούμενος δὲ [19] Ὄθων χρήματα παρὰ τῶν στρατιωτῶν [20], ἔφη· « Οὐ δεῖ αὐτοκράτορα ἀναγκάζεσθαι. »

CXXIV. *Regnum Galbæ.*

Post Neronem deinde imperavit Galba, nobilibus avis ortus, novem menses, simulque regnantem habuit Othonem, qui videns a Galba Lucium in adoptionem acceptum, invidia motus, exercitum adversus eum excitavit et occidit. Cum vero milites pecunias Othonem rogarent, dixit: « Non oportet cogi imperatorem. »

ΡΚΕ'. *Βασιλεία Ὄθωνος.*

[21] Ὄθων ἐβασίλευσε μῆνας γ', ἡμέρας η' (εἶτα Λουκίου αὐτῷ ἐπαναστάντος, μανεὶς, ἑαυτὸν ἀπέκτεινεν). [22] (2) Ἦν δὲ γένους ἀσήμου· θύων δέ ποτε C ἐν τῷ ἱερῷ, τὰ τῆς Ἀφροδίτιδος ᾄσματα τοῖς ἱεροῖς παρέμιξε· καὶ διὰ τοῦτο Βιτελίου αὐτῷ ἐπαναστάντος, ξιφιδίῳ ἑαυτὸν διεχειρίσατο εἰπών· « Τί γάρ με ἔδει μακροῖς αὐλοῖς [23] αὐλεῖν; » (3) Γάλβας δὲ, (76[b]) καὶ Ὄθων, καὶ Βιτέλιος, ἐν πολέμοις ὄντες, ὑπὸ στρατιωτῶν ἀνῃρέθησαν, Οὐεσπασιανὸν δὲ τὰ Ἱεροσόλυμα ἐκπορθοῦντα ἡ τῶν Ῥωμαίων σύγκλητος ἀνηγόρευσε βασιλέα.

CXXV. *Regnum Othonis.*

Imperavit Otho menses tres, dies octo. Deinde cum Lucius adversus eum insurrexisset, insaniens seipsum interfecit. Erat porro obscuro genere. Quadam die cum sacrificaret in templo, Veneris cantilenas sacris hymnis permiscuit, et Vitellio adversus illum insurgente, pugione se ipsum interemit dicens: « Quid tandem oportebat me longis tibiis canere? » Galba autem et Otho et Vitellius, bella gerentes, a militibus interfecti sunt, et Vespasianum Hierosolymam depopulatum senatus Romanus imperatorem declaravit.

ΡΚϚ'. *Βασιλεία Βιτελλίου.*

[24] Βιτέλιος ἐβασίλευσεν ἔτος α', γένους περιφανοῦς [25] ὤν. Οὗτος ἀστρολόγους καὶ ἀστρονόμους καὶ γόητας [26] (ἀθροίσας, προεῖπον αὐτοῦ τὴν σφαγήν· καὶ) πάντας ἀναχωρῆσαι τῆς Ἰταλίας προσέταξε, οἳ καὶ [27] προγράμματα ἔῤῥιψαν [28] ἐντὸς ἡμέρας ῥητῆς ἀπαλλαγήσεσθαι αὐτὸν [29] τοῦ βίου, ὃ δὴ καὶ γέγονε, καὶ ἐσφάγη [30] ὑπὸ στρατιωτῶν. D

CXXVI. *Regnum Vitelii.*

Vitellius dein regnavit anno uno, illustri genere ortus. Huic astrologi et astronomi et incantatores ab illo congregati necem prædixerunt, quos omnes ex Italia cedere jussit; at hi scripta emiserunt intra dictam diem illum vita orbandum esse, quod revera accidit; a militibus enim interfectus est.

Variæ lectiones et notæ.

[11] καὶ τοὺς ἐκ γένους ἀ. προσήκοντας πάντας καὶ τῶν ἐπισημοτάτων Ῥωμαίων πλείστους· τῷ καὶ διὰ τὸν αἰσχρὸν καὶ ἀσελγῆ βίον αὐτοῦ τῇ τραπέζῃ κεραυνὸς ἐπιπίπτει καὶ εὐθὺς ἐπιτίθενται αὐτῷ Ced. [12] τῶν ἐντέλει add. Ced. [13] ἠν. τ. Ced. [14] Καὶ τ. ἐπειπών Ced. [15] Ἀποθανόντος Νέρωνος τινὲς πάλιτα ὡς ἐλευθερούμενοι ἐφόρεσαν, παρ' οὗ καὶ Εὐλάβιος περὶ τῆς κατ' αὐτοῦ ἐπιθέσεως, ὡς οἰκεῖος αὐτοῦ ὢν ἐρωτηθεὶς ἔφη· « Ἐφίλησά σε πάντων μᾶλλον καὶ ἐμίσησα· ἐφίλησα ἐλπίσας ἀγαθὸν αὐτοκράτορά σε ἔσεσθαι, μισῶ (μαθὼν cod. perperam) δὲ ὅτι ταῦτα ποιεῖς· οὔτε γὰρ ἁρματηλάτῃ, οὔτε κυνηγῷ, οὔτε κιθαρῳδῷ δουλεύειν δύναμαι. (Ced. 398,6-12 Βλάβιος, Leo Ἀβλάβιος). [16] 69 (5268) Ced. 379,10-15, om. Bulg. 183, b. [17] Γ. ἐβ. μ. θ' ἡμέρας ιγ' ἦν δὲ τῶν ἐ. ὃς εἶχε παρ. Ced. [18] καὶ add. Ced. [19] ὁ add. Ced. [20] ὑπέσχετο αὐτοῖς Ced. [21] Ced. 379,16. om. Bulg. — μ. ιγ' cod. [22] 70 (5268) Ced. 379,17-20. [23] ᾄδειν καὶ add. Ced. [24] Ced. 379,21-380,3 om. Bulg. [25] ἐπιφ. Ced. Leo. [26] γ. ἐντὸς ῥητῆς ἡμέρας π. ἐκχ. Ced. Leo. [27] ᾧ καὶ Leo — πρόγραμμα Ced. Leo. — ἔῤῥιψεν cod. [28] προαγορεύοντες add. Ced. Leo. [29] αὐτοῦ τὸν βίον cod. [30] ἐσφ. γάρ Ced. ἐ. δέ Leo.

Digitized by Google

CXXVII. *Regnum Vespasiani.*

Post Vitellium autem imperavit Vespasianus annos decem, dies octo; erat autem ignotis editus parentibus, et imperator factus est in Palæstina, dum adhuc urbes Judæorum obsideret; ipse Josephum quoque historicum mancipavit. Reversus est autem Romam, ab exercitu imperator renuntiatus, reliquitque Titum, filium suum, Palæstinam obsidentem.

Reversus autem Romam, filios suos Titum et Domitianum Cæsaris nomine decorans, Titum quidem obsidentem Hierosolymam reliquit, Domitianum vero misit in expeditionem adversus Barbaros. Cum autem Romam appropinquaret, exercitus qui hic degebat simul et senatus, occiso ejus adversario, illi obviam processerunt, convivia multa agentes et plausibus illum excipientes.

CXXVIII. *De expugnatione Jerusalem.*

Titus autem, constructa Jerusalem quinquaginta cubitos sublimi turri, cum et jacta machinas multas et varias expugnatrices posuisset, et duplici ex parte ut concuterentur mœnia parasset, Judæos catapultis et cæteris bellorum tormentis e primo muro propulit, qui e secundo quoque, quo confugerant, detrusi ad tertium, hinc forti animo dimicaverunt. Atque facto congressu fortiter, ex utraque acie multi ceciderunt. Pessimi autem inter Judæos, seditiosi quoque vocati, formidandi per totam currere civitatem; si quas clausas invenissent januas, his confractis irrumpere, et ex faucibus buccellam extorquentes rapere; seniores cibi tenaces tormentis tradere, mulieres trahere crinibus, infantes ad terram allidere. Pudendorum vias ervis illis obturantes, virgis acutis anum miserorum trajicientes, cogebant ut absconditum farinæ pugillum indicarent. Tanta enim fames omnes invasit, ut alii quidem nondum confectum panem manducarent, alii vero paululum ad ignem admotum fermentum statim inde retraherent: alii autem, majori premente inopia, fenum minutatim concisum manducabant; mulieres autem infantulis in sinu tabescentibus non parcebant, propter nimiam vim et necessitatem famis. Senes et adolescentes et infantes tanquam spectra progredientes, fame absumente, in humum cadebant; quorum alios conculcantes seditiosi interimebant, alios respirantes et prostratos ense trucidabant. Interea Titus, cum circa fossas deprehendisset Judæos qui agrestes herbas in cibum colligebant, alios

285 ΡΚΖ'. *Βασιλεία Οὐεσπασιανοῦ.*

[31] Μετὰ δὲ Βιτέλλιον ἐβασίλευσεν Οὐεσπασιανὸς ἔτη ι', ἡμέρας η' (ἦν δὲ γονέων ἀσήμων)· αὐτοκράτωρ τε γεγονὼς [32] ἐν Παλαιστίνῃ, ἔτι (τε) τὰς πόλεις τῶν Ἰουδαίων πολιορκῶν, ὅστις καὶ Ἰώσηπον τὸν συγγραφέα ὑποχείριον ἐποίησεν· ἀνῄχθη δὲ ἐν Ῥώμῃ ἀναγορευθεὶς ὑπὸ τοῦ στρατοῦ βασιλεὺς, καταλιπὼν Τίτον, τὸν υἱὸν αὐτοῦ, πολιορκεῖν τὴν Παλαιστίνην [33].

(2) Ἐπανελθὼν δὲ εἰς Ῥώμην τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ Τίτον καὶ Δομετιανὸν Καίσαρας ἀναδείξας, τὸν μὲν Τίτον πολιορκεῖν τὰ Ἱεροσόλυμα κατέλιπεν, Δομετιανὸν δὲ ἀπέστειλεν εἰς ἐκστρατείαν ἐπὶ τοὺς Βαρβάρους. Ἐγγίζοντος δὲ αὐτοῦ ἐν τῇ Ῥώμῃ, ὁ ἐκεῖσε στρατὸς μετὰ τῆς συγκλήτου ἀνελὼν τὸν ἀντάρτην, σὺν εὐωχίᾳ πολλῇ καὶ κρότοις ὑπήντησεν αὐτῷ.

ΡΚΗ'. *Περὶ τῆς ἁλώσεως Ἱερουσαλήμ.*

[34] Ὁ δὲ Τίτος πύργον κατασκευάσας ἀνὰ πήχεων ν' τὸ ὕψος ἐν Ἱερουσαλὴμ καὶ πολλοὺς καὶ διαφόρους ἑλεπόλεις [35] παραστήσας καὶ διχόθεν τύπτεσθαι τὸ τεῖχος παρασκευάσας, τοὺς Ἰουδαίους ἐκ τοῦ α' τείχους τοῖς λιθοβόλοις καὶ τοῖς λοιποῖς ἐξήλασε μηχανήμασιν. Καὶ πρὸς τὸ δεύτερον τεῖχος καταφυγόντες κἀκεῖθεν πάλιν ὁμοίως ἐξελασθέντες μέχρι τοῦ γ' τείχους, ἐπολέμησαν ἰσχυρῶς ἐκεῖθεν. Καὶ γενομένης καρτερᾶς μάχης ἔπιπτεν ἐξ ἑκατέρας παρατάξεως πλῆθος ἄπειρον. [36] (2) Οἱ δὲ πονηρότεροι τῶν Ἰουδαίων, οἱ καὶ στασιασταὶ κληθέντες, δεινῶς τὴν πόλιν ἅπασαν κατέτρεχον· εἴ που γὰρ κεκλεισμένας θύρας [37] εὗρον, ταύτας συντρίψαντες εἰσεπήδων καὶ ἐκ τῶν φαρύγγων τὸν ψωμὸν ἀναθλίβοντες ἥρπαζον· καὶ γέροντας μὲν **286** ἐβασάνιζον (ἀντεχομένους τροφῆς), γυναῖκας δὲ (ἀπὸ τῆς κόμης) ἐσπάραττον, τὰ νήπια ἐπὶ γῆς ἤρασσον [38], ὀρόβοις [39] δὲ τοὺς πόρους τῶν αἰδοίων (αὐτῶν) ἐμφράττοντες, [40] ῥάβδοις ὀξείαις τὰς ἕδρας τῶν ἀθλίων διαπερῶντες [41], ἠνάγκαζον, (πρὸς τὸ) δράκα μίαν ἀλφίτου [42] καταμηνῦσαι κεκρυμμένην [43]. (Οὕτω γὰρ δεινὸς πάντων κατεκράτησε λιμὸς, ὥστε οἱ μὲν ἀκατέργαστον ἤσθιον τὸν ἄρτον, οἱ δὲ ζύμην ἐπιφλέγοντες ὀλίγῳ τῷ πυρὶ, θᾶττον ἀνήρπαζον.) Οἱ δὲ ἀπορώτεροι χόρτου σπαράγματα διεμασσῶντο, αἱ δὲ γυναῖκες ἐν χερσὶ μαραινόμενα αὐτῶν τὰ βρέφη παρελογίζοντο αὐτὰ διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν βίαν τε καὶ ἀνάγκην τοῦ λιμοῦ. (3) Γέροντες δὲ, καὶ νέοι, καὶ νήπιοι, ὥσπερ εἴδωλα παρερχόμενοι, καὶ λιμῷ τηκόμενοι, καὶ καταπίπτοντες, τοὺς μὲν καταπατοῦντες [44] οἱ στασιασταὶ ἐφόνευον, τοὺς δὲ ἔτι

Variæ lectiones et notæ.

[31] Ced. 380,3-9 om. Bulg. — Ὁ. υἱὸς Νέρωνος ἐβ. Ced. [32] ἀ. δὲ γέγονεν Cod. Leo. [33] τὴν Π. π. Ced. Leo. [34] Ced. 375,1-7. [35] ἐλαιπόλεις codex. [36] Ced. 375,7-18. Λιμοῦ δὲ τότε τὴν πόλιν ἀφορήτου καταχρατοῦντος, ἦν ἰδεῖν πολλῷ χείρω τῶν πολεμίων τοὺς ἔνδον δρῶντας στασιαστάς Ced. [37] θύραν εἶδον κεκλεισμένην, κατακλῶντες ἐ. Ced. [38] φ. διηρπάζοντο τὸν ψ. τούτου δὲ ἕνεκα καὶ γ. ἐβ. καὶ γυναῖκα ἐσπ. καὶ ν. ἡ. (ἔρασσον cod.) εἰς γῆν Ced. [39] ὀρόβους codex. [40] καί add. Ced. [41] διαπερονῶντες οὕτως Ced. — ἀλφήτων cod. [42] ἀλφίτων cod. [43] μηνῦσαι κεκρ. καὶ χ. μὲν σπ. διεμασῶντο· μητέρες δὲ τῶν νηπίων ταῖς ἑαυτῶν χ. τῷ λιμῷ μαραινομένων ὑπερεώρων καὶ τῶν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν θνησκόντων καὶ τῇ ἐνδείᾳ καταφθειρομένων παρ. Ced. [44] καταπατοῦντας codex.

Digitized by Google

ἐμπνέοντας καὶ ἐῤῥιμμένους διὰ ξίφους ἀπέκτεινον. Ὁ δὲ Τίτος περὶ τὰς φάραγγας τοὺς Ἰουδαίους ἀγρίαν πόαν εἰς τροφὴν συλλέγοντας συλλαβόμενος, τοὺς μὲν πλησίον τοῦ τείχους ἐκρέμασεν, τοὺς δὲ χειροκοπήσας εἰς τὴν πόλιν ἀπέστειλε, καταπλῆξαι τοὺς στασιαστὰς βουλόμενος. [45] (4) Πᾶσα δὲ οἰκία (ἐκ τῆς ἐνδείας) νεκρῶν ἐπληροῦτο [46] ἀπόζουσα, καὶ λοιμὸς [47] τῇ πόλει χαλεπὸς ἐπεκράτησε (ὅθεν οἱ στασιασταὶ τὴν δυσωδίαν μὴ φέροντες, ἔῤῥιπτον ἀπὸ τοῦ τείχους αὐτοὺς ἐπὶ τὰς φάραγγας, ἔτι πολλοὺς αὐτῶν ἐμπνέοντας) (77*). (5) Οἱ τοίνυν στασιασταὶ ὑπὸ λιμοῦ πιεζόμενοι λάθρα πρὸς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν ἐξώρμησαν, οὓς οἱ Ῥωμαῖοι καταδιώξαντες εἰς φυγὴν ἔτρεψαν. Ῥωμαῖος δέ τις τῶν ἱππέων ὁ δοκιμώτατος τοὺς Ἰουδαίους ὠθουμένους κατὰ τῆς φάραγγος θεασάμενος, ἐκ πλαγίου παρελαύνων τὸν ἵππον, ἁρπάζει τινὰ νεανίαν, τῶν στασιαστῶν φευγόντων, στιβαρὸν κατὰ τὸ σῶμα καὶ ὡπλισμένον, ἐκ τοῦ σφυροῦ δραξάμενος, ἑαυτὸν ἐπικλίνει, τοῦ ἵππου τρέχοντος καὶ τὸν Ἰουδαῖον ἔφιππον **287** καταδιώκοντος· καὶ τοσοῦτον τῆς δεξιᾶς τόνον καὶ τοῦ λοιποῦ σώματος ἐπιδειξάμενος, καὶ τῆς ἱππικῆς τέχνης τὴν ἀρετήν, ὥσπερ τι κειμήλιον ἧκε τῷ Καίσαρι κομίζων τὸν αἰχμάλωτον. Ὁ δὲ Τίτος ὑπερθαυμάσας τούτου τὴν ἰσχὺν καὶ τῆς δυνάμεως τὸ ἀήττητον, δώροις αὐτὸν ἀμείβει, τὸν δὲ ληφθέντα προσέταξεν ἀναιρεθῆναι. (6) Τῆς δέ γε πόλεως ὑπὸ Ῥωμαίων σφοδρῶς πορθουμένης, ὁ λιμὸς τοὺς κατὰ τὴν πόλιν πλείους τοῦ πολέμου διέφθειρεν, διὸ δὴ καὶ ἀδελφοὶ κατὰ ἀδελφῶν, καὶ συγγενεῖς κατὰ συγγενῶν, ξιφήρεις εἰς τοὺς οἴκους ἐχώρουν, τὰς ἀλλήλων τροφὰς ἁρπάζοντες· καὶ μέν γε γυναῖκες ἀνδρῶν καὶ παῖδες πατέρων· καὶ — τὸ ἐλεεινότερον — μητέρες νηπίων ἥρπαζον ἐξ αὐτῶν τῶν στομάτων τὰς τροφάς. Καὶ παντελῶς τῶν φιλτάτων οὐκ ἐφείδοντο. Καὶ ἄλλοι μὲν ὑπ' ἐνδείας κεχηνότες ὥσπερ κύνες λυττῶντες ἐφάλλοντο καὶ περιεφέροντο μεθυόντων δίκην, ὡς [48] διὰ σπλάγχνων καὶ μυελῶν τοῦ λιμοῦ χωροῦντος καὶ πρὸς θάνατον βίαιον τὴν ψυχὴν ἐλαύνοντος· ἄλλοι δὲ τῶν ἀθεμίτων ἐφήπτοντο, ὡς οὐδὲ τὰ ῥυπαρὰ τῶν ἀλόγων ἐφείδοντο· τελευταῖον δὲ ζωστῆρας διεμασσῶντο, καὶ ὑποδήματα, καὶ δέρματα τῶν θυρεῶν ἤσθιον ἀπεκδέροντες.

A quidem prope murum suspendi jussit, alios vero manibus abscisis in urbem dimisit, ut metu seditiosos concuteret. Omnis porro domus ob inediam cadaveribus referta pessime olebat, et dura pestis urbem invasit; seditiosi, fœtorem non ferentes, illos e muro in fossas, spiritu multis superstite, ejiciebant. Ipsi autem, fame male vexati, clam ad montem Olivarum cucurrerunt, et a Romanis persequentibus in fugam versi sunt. Romanus autem quidam, inter equites probatissimus, ut Judæos in fossas præcipites actos vidit, ex obliquo agitans equum, adolescentem quemdam, robusto corpore et armatum, seditiosis fugientibus, apprehendit; cumque malleolo pedis eum teneret, seipsum inclinat, equo currente et Judæum equitem persequente; et cum B tantam dexteræ firmitatem et totius corporis robur ostendisset et artis equestris virtutem, ad Cæsarem perrexit, captivum suum, ut pretiosum quiddam, afferens. Quem valde ob robur et invictum animum demiratus Titus cumulavit donis, captivum vero jussit necari. Vehementer autem Romanis vastantibus civitatem, fames in urbe degentes plures quam bellum consumpsit; idcirco fratres adversus fratres, et cognati adversus cognatos, sicis armati, cibos vi rapturi domos petebant. Quin imo conjuges virorum, nati patrum, et quod mirabilius est, matres infantium ex ore cibos extorquebant, nec ullo modo parcebant charissimis. Et alii quidem inhiantes ut canes rabidi insiliebant, et circumibant C ebriorum instar, quasi per viscera et medullas fame penetrante et ad mortem violentam rapiente. Alii vero ad inusitata ita ruebant, ut ne a excrementis quidem brutorum abstinerent. Postremo cingula manducabant, et calceamenta et coria scutorum edebant detracta.

[49] (7) Γυνὴ δέ [50] τις Μαρία τοὔνομα, γένει καὶ πλούτῳ περιφανὴς καὶ περίβλεπτος, ἐκ τῆς χώρας πρὸς τὴν πόλιν καταφυγοῦσα, πᾶσαν αὐτῆς τὴν ὕπαρξιν καὶ τὰς διατροφὰς οἱ στασιασταὶ καθ' ἡμέραν εἰσπηδῶντες διήρπαζον καὶ λοιπὸν τροφῆς ἀποροῦσα καὶ παιδίον ὑπομάζιον ἔχουσα, τοῦτο καταθύει καὶ ὀπτήσασα τὸ μὲν ἥμισυ [51] βέβρωκεν, τὸ δὲ λοιπὸν καλύψασα διετήρει. Οἱ δὲ (στασιασταί, καθὼς εἰώθασιν, εἰσελθόντες καὶ) τῆς κνίσσης αἰσθόμενοι [52] ἠπείλουν ἀναιρήσειν [53] αὐτήν, εἰ μὴ ὅπερ ἔκρυψεν, ἐπιδείξειε [54]· ἡ δὲ τὰ λείψανα τοῦ παιδαρίου προαγα-

Mulier autem quædam, Maria nomine, genere et divitiis insignis et conspicua, ab agris in urbem confugerat; quæ, ubi substantiam ipsius rapuerunt D irruentes seditiosi, annonamque eadem die cibariam, omni alimento destituta, lactentem filium jugulavit, dimidiamque partem assi corpusculi comedit, reliquamque servabat. At seditiosi de more introgressi et adipem odorantes, ei mortem minabantur, nisi quod absconderat retegeret; hæc autem reliquias exhibens infantuli: « Ex hoc, inquit, vere olim filio meo, nunc vero omnino mi-

Variæ lectiones et notæ.

[45] Ced. 375,18-20. [46] πληρουμένη καὶ ἐπόζουσα ἀργαλέον ἐνέσκηψε λοιμόν. Καὶ πλείους ὁ λιμὸς ἢ ὁ πόλεμος ἀνάλωσε· τί γὰρ παρελείφθη μὴ βρωθέν; Ced. [47] λιμός; cod. [48] ὧν cod. [49] Ced. 375,21-376,9. [50] Τότε καὶ γυνή τις εὐγενὴς καὶ πλουσία τοὔνομα Μαρία ἐκ τῆς χ. κ. πρ. τὴν π. ἐπειδὴ π. ἁ. ὑπὸ τῶν στασιαστῶν ἀφῃρέθη τὴν περιουσίαν, ὑπ. ἐ. τέκνον. [51] τὸ ἡ. μὲν ἔφαγε, τὸ ἥμισυ δὲ καταλείψασα ἐτήρει Ced. [52] καὶ εἰσπηδήσαντες add. Ced. [53] ἀνελεῖν ἠπ. εἰ μὴ ἐπ. τὸ μέρος Ced. — τοῦ π. τὰ λ. Ced. [54] ἐπίδειξε cod.

Digitized by Google

serabili, comedite et vos, siquidem et ipsa manducavi, at si vos tædeat, et reliquum mihi dimittite. » Isti autem cum sufficienter oculos visu satiassent attonitos, tremorem inter et stuporem abierunt. Sic quæ ex ventre bene exierat progenies, rursus miserum in ventrem male introivit. Quo audito, omnes in civitate ut cito morerentur precabantur. Hæc quidem in civitate, et similia, et graviora, et exsecranda tunc temporis acciderunt. Insuper subito et vehementer in circuitu per bellum exortus est ventorum turbo, qui in Judæos quidem a Romanis immissa tela directe ferebat, et ea quæ ipsi in illos mittebant statim transversa trahebat. Romani interea Judæorum oculos turbine cernentes offuscatos, impetu facto, improvisos crudeliter trucidabant. Hinc multi senserunt esse a Domino plagam, et se ob Dei iram talia pati. Sic biennio Jerusalem captam Titus evertit funditus, et una cum templo, juxta Domini prædictum et prophetiam, igne consumpsit. Dicentibus enim discipulis de templo : quod « bonis lapidibus et donis ornatum esset, » dixit : « Hæc quæ videtis omnia, venient dies in quibus non relinquetur lapis super lapidem, qui non destruatur. » — « Cum autem videritis circumdari civitatem ab exercitu, tunc scitote quia appropinquavit desolatio ejus. » — « Væ autem in ventre habentibus et nutrientibus in illis diebus. Erit enim tribulatio magna et ira populo huic, et cadent in ore gladii, et captivi ducentur in omnes gentes, et Jerusalem conculcabitur a gentibus, donec impleantur tempora nationum, » et : « Erit pressura talis qualis non fuit unquam neque erit. »

γοῦσα [55]. « Τοῦτο δή [56], φησίν, τὸ ἐμόν ποτε γνήσιον τέκνον καὶ νῦν πανάθλιον, φάγετε καὶ ὑμεῖς, καὶ γὰρ κἀγὼ βέβρωκα [57], εἰ δὲ ἀποστρέφεσθε, (καὶ) τὸ λοιπὸν ἐμοὶ καταλείψατε. » Οἱ δὲ [58] τὰς ὄψεις **288** ἑαυτῶν ἱκανῶς τύψαντες ὑπεξῆλθον τοῦ δοματίου καταπεπληγμένοι καὶ τρέμοντες [59]. Καὶ οὕτως τὸ καλῶς ἐκ κοιλίας ἐξελθὸν βρέφος εἰς τὴν αὐτὴν πάλιν κακῶς ὑπέστρεψε (ἀθλίαν) γαστέραν (ὅπερ ἀκούσαντες οἱ ἐν τῇ πόλει πάντες ἀποθανεῖν ἐν τάχει προσηύχοντο). [61] (8) Μενοῦνγε καὶ ἄλλα τοιαῦτα, καὶ χείρονα, καὶ δυσδιήγητα γεγόνασιν ἐν τῇ πόλει τότε· ἐν δὲ τῇ περιχώρῳ καὶ τῷ πολέμῳ γίνεται τοῖς Ἰουδαίοις θύελλα ἐξαίφνης σφοδροτάτη, ἥτις τὰ μὲν εἰς αὐτοὺς παρὰ τῶν Ῥωμαίων πεμπόμενα βέλη εὐστόχως ἔφερεν, τὰ δὲ παρ' αὐτῶν εἰς ἐκείνους πλάγια παρεχρῆμα συνέσυρεν. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι θεασάμενοι τὰς ὄψεις τῶν Ἰουδαίων ἐκ τῆς θυέλλης ἀμαυρωθείσας, λαθραίως αὐτοῖς ἐπαναβαίνοντες εὐτόνως αὐτοὺς κατέκτεινον· κἀντεῦθεν (77[b]) ἤσθοντο πολλοί, ὅτι θεήλατός ἐστιν ἡ πληγή, καὶ κατὰ θεομηνίαν ταῦτα πάσχουσιν. [69] (9) Καὶ οὕτως ἐν δυσὶν [63] ἔτεσιν παραλαβὼν ὁ Τίτος τὴν Ἱερουσαλήμ, πᾶσαν [64] κατέλυσε καὶ ἐνέπρησε μετὰ τοῦ αὐτῆς ναοῦ, κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου προαγόρευσιν (καὶ προφητείαν) [65]. Εἰπόντων γὰρ τῶν μαθητῶν περὶ τοῦ ἱεροῦ, ὅτι [66] « Λίθοις καλοῖς καὶ ἀναθήμασιν κεκόσμηται· », ἔφη· « Ταῦτα, ἃ θεωρεῖτε πάντα [67], ἐλεύσονται ἡμέραι, ἐν αἷς οὐκ ἀφεθήσεται λίθος ἐπὶ λίθῳ [68], ὃς οὐ καταλυθήσεται. » — « Ὅταν δὲ ἴδητε κυκλουμένην τὴν πόλιν ὑπὸ τῶν στρατοπέδων [69], τότε γνῶτε ὅτι ἤγγικεν ἡ ἐρήμωσις αὐτῆς. » — [70] « Οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις καὶ ταῖς θηλαζούσαις ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις· ἔσται γὰρ ἀνάγκη μεγάλη καὶ ὀργὴ τῷ λαῷ τούτῳ, καὶ πεσοῦνται ἐν στόματι ῥομφαίας καὶ αἰχμαλωτισθήσονται εἰς πάντα τὰ ἔθνη· καὶ ἔσται Ἱερουσαλὴμ [72] **289** πατουμένη ὑπὸ ἐθνῶν ἄχρι πληρωθῶσι καιροὶ ἐθνῶν. » Καὶ [73] « Ἔσται θλῖψις τοιαύτη, οἵα οὐ γέγονε πώποτε οὐδὲ μὴ [75] γενήσεται [76]. »

Hæc omnia passi sunt Judæi suæ ipsorum vitæ inimici, et in servitutem a Romanis reducti sunt, quia Christum universorum Regem abjecerunt, et Romanorum imperatorem sibi impie attraxere, clamantes : « Non habemus regem nisi Cæsarem ; » et : « Sanguis ejus super nos et super filios nostros, » propter quod usque in finem per omnes gentes dispergentur et miseriam patientur eorum filii, tanquam fugitivi, et mastigiæ et vecordes, qui nihil ex legalibus implere queant. Illos enim sub

Ταῦτα δὲ πάντα πεπόνθασιν οἱ ἐχθροὶ τῆς ζωῆς αὐτῶν Ἰουδαῖοι, κυριευθέντες ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ὡς ἀπωσάμενοι Χριστὸν, τὸν Βασιλέα τοῦ παντὸς, καὶ τὸν τῶν Ῥωμαίων βασιλέα [75] δυσσεβῶς ἐπισπασάμενοι, κράζοντες [76]· « Οὐκ ἔχομεν βασιλέα εἰ μὴ Καίσαρα, » καὶ [77]· « Τὸ αἷμα αὐτοῦ [78] ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν, » διὸ [79] μέχρι τῆς συντελείας τὴν εἰς τὰ ἔθνη πάντα διασπορὰν καὶ ταλαιπωρίαν ἔξουσιν αὐτῶν τὰ τέκνα, καθάπερ τινὲς δραπέται (καὶ) μαστιγίαι (τε καὶ παράπληγες) μηδὲν τῶν νομίμων

Variæ lectiones et notæ.

[55] προσαγ. cod. [56] T. ἔφη Ced. [57] τ. νῦν δέ Ced. [58] καὶ μὴ γένησθε ἐμοῦ τῆς αὐτὸ γεννησαμένης συμπαθέστεροι add. Ced. [59] οὕτως ἰδόντες καὶ ἀκούσαντες add. Ced. [60] τὰς ἀ. ὁ. τ. τρ. ἐξῆλθον οὕτω Ced. [61] Ced. 376,9-16. Καὶ τοῦτο δὲ τῆς θεηλάτου ὀργῆς σημεῖον ἱστόρηται. Καὶ γὰρ πολέμου ἐπὶ τῇ περιοχῇ σφοδρῶς συῤῥηγνυμένου ἐξάπινα θ. σφόδρα μεταξὺ τῶν δύο μερῶν παρεμπεσοῦσα, τὰ π. τῶν Ῥ. μὲν ἀφιόμενα β. ἐ. ἴθυνεν ἐπ' αὐτοὺς, τὰ π. Ἰουδαίων δὲ πρὸς αὐτοὺς πεμπ. πλ. παρεσ. ὅθεν τὰς ὀ. αὐτῶν οἱ Ῥ. ἐκ τῆς θ. ἀμαυρουμένας θ. λ. τε ἐπανέβαινον καὶ ἐκτ. ἀπ. ἀ. [62] Ced. 376,16, 17, 381,22-383,11. [63] Ἐπὶ δ. δὲ ἐ. ὁ Τ. τὴν Ἰ. π. sed et Οὗτος ὁ Τ. ἐν δ. ἐ. π. τὴν Ἰ. Ced. [64] πᾶσαν αὐτὴν καὶ τὸν ἐν αὐτῇ ναὸν κατῃθάλωσεν ἐν πυρὶ, κ. τ. λ. vel π. ἐν. καὶ ἠφάνισε, καθὼς εἴρηται καὶ τὸν ναὸν ἐν. Ced. [65] Χρὴ γινώσκειν ὅτι ὅτε ᾐχμαλώτευσε Τίτος τὴν Ἱερουσαλὴμ, ἀπέκτεινε μυριάδας ρ' καὶ ἦρεν αἰχμαλώτους μυριάδας οε'. [66] Luc. xxi, 5, 6. [67] πάντα ? om. Lucas, ante ἃ Ced. [68] λίθον Ced. Luc. 20. [69] τὴν Ἱερουσαλὴμ ὑ. στρ. Ced. [70] Luc. 23, 24. [71] Ἰ. ἐ. Ced. [72] Matth. xxiv, 21. [73] οὐδ' οὐ μὴ Matth. Ced. [75] γένηται Matth., ἔσται Ced. [75] τὴν τῶν Ῥ. βασιλείαν Ced. [76] Joan. xix, 15. [77] Matth. xxvii, 25. [78] Χριστοῦ Ced. (sic). [79] καὶ Ced.

Digitized by Google

ἐπιτελεῖν δυνάμενοι· ὑποφόρους γὰρ ἔχοντες αὐτοὺς (οἱ Ῥωμαῖοι οὐκ ἐῶσι τοῖς ἰδίοις χρᾶσθαι[80] δικαιώμασιν, ἐπειδήπερ ἑκουσίως ἐπεσπάσαντο τὴν δουλείαν εἰπόντες[81]· « Οὐκ ἔχομεν βασιλέα εἰ μὴ Καίσαρα· » καί· « Ἐὰν μὴ ἀποκτείνωμεν τὸν Χριστὸν, πάντες εἰς αὐτὸν πιστεύσουσι, καὶ ἐλεύσονται οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ ἀροῦσι τὸν τόπον ἡμῶν[82] καὶ τὸ ἔθνος, » οἵ γε καὶ ἄκοντες προεφήτευσαν· καὶ γὰρ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν τὰ ἔθνη, καὶ αὐτοὶ τὴν ἐξουσίαν[83] ὑπὸ Ῥωμαίων ἀφῃρέθησαν, καὶ τῆς νομικῆς λατρείας[84] κεκωλυμένοι εἰσὶ καὶ ἀναιρεῖν οὐ συγχωροῦνται καὶ θύειν ὅτε βούλονται· διὸ καὶ ἐπικατάρατοί εἰσι, μὴ δυνάμενοι ποιεῖν τὰ διατεταγμένα[85]· « Ἐπικατάρατος γάρ, φησὶν, πᾶς ὃς οὐκ ἐμμένει πᾶσι τοῖς γεγραμμένοις ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ νόμου τοῦ ποιῆσαι αὐτά. » Ἀδύνατον δέ ἐστιν, ἐν διασπορᾷ μεταξὺ τῶν ἐθνῶν ὄντας, πάντα[86] αὐτοὺς ἐπιτελεῖν[87] τὰ τοῦ νόμου καὶ τὴν λατρείαν ἐν ἑνὶ τόπῳ περιγεγραμμένην, ὡς ἐν λόγῳ Κυρίου Μωϋσῆς διετάξατο.[88] (10) Τί οὖν πρὸς ταῦτά φατε, ὦ Ἰουδαῖοι; καὶ τί τὸ αἴτιον τῶν τοσούτων καὶ τηλικούτων ὑμᾶς κατειληφότων κακῶν; Ἆρά γε συνήκατε, ὅτι οὐκ εἰς ὁμόδουλον, ἀλλ' εἰς Θεὸν προσκεκρουκότες [εἰκότως ταῦτα πεπόνθατε καὶ ἀσύγνωστα πάσχετε; εἰς αὐτὸν γὰρ ὄντως; ἐκεῖνον] **290** τὸν ποιητὴν καὶ εὐεργέτην ἐξημάρτετε, ὦ ἐμβρόντητοι[89] καὶ παράνομοι, καθὼς αὐτὸς διὰ Ἡσαΐου[90] ἀναφωνῶν λέγει· « Υἱοὺς ἐγέννησα καὶ ὕψωσα, αὐτοὶ δέ με ἠθέτησαν, » καί[91]· « Τί ἔδει ποιῆσαι τῷ ἀμπελῶνί μου καὶ οὐκ ἐποίησα αὐτῷ; διότι ἔμεινα, ἵνα ποιήσῃ σταφυλήν, ἐποίησε δὲ ἀκάνθας· » καί[92]· « Ἔμεινα τοῦ ποιῆσαι[93] κρίσιν, ἐποίησε δὲ ἀνομίαν, καὶ οὐ δικαιοσύνην, ἀλλὰ κραυγήν. » Ποίας δὲ ἀκάνθας λέγει καὶ ποίαν ἀνομίαν καὶ κραυγήν; ἢ δῆλον, ὅτι αἵσπερ[94] ἐστεφανώσατε αὐτὸν ἐπὶ τοῦ πάθους[95] ἀνόμως κράζοντες· (78a)[96] « Ἆρον, ἆρον, σταύρωσον αὐτὸν, » ὡς καὶ διὰ Ἱερεμίου (περὶ τῆς θεομαχίας καὶ μιαρᾶς ὑμῶν συναγωγῆς πάλιν φησίν)· [97] « Ἐγένετό ἡ κληρονομία μου ἐμοὶ ὡς λέων ἐν δρυμῷ· ἔδωκεν ἐπ' ἐμὲ τὴν φωνὴν αὐτῆς, καὶ διὰ τοῦτο ἐμίσησα αὐτήν. » (Ἣν δὴ βέβηλον συναγωγὴν καὶ θεήλατον ὡς τοῦτο δράσασαν) καὶ Σολομὼν (θριαμβεύων) φάσκει[98]· « Ἐξέλθετε, θυγατέρες Σιὼν, καὶ ἴδετε ἐν τῷ στεφάνῳ, ᾧ ἐστεφάνωσεν αὐτὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἐν ἡμέρᾳ νυμφεύσεως αὐτοῦ. » Μητέρα μὲν οὖν λέγει κατὰ σάρκα[99] τὴν τῶν Ἰουδαίων συναγωγήν·[1] « Σάρξ μου γάρ, φησὶν, ἐξ αὐτῶν· » ἡμέραν δὲ νυμφεύσεως αὐτοῦ (δηλοῖ) καθ' ἣν (ὁ μὲν) τὴν ἐξ ἐθνῶν Ἐκκλησίαν ἐνυμφεύσατο[2]· ἡ δὲ (πεφενακισμένη καὶ) μεταιόφρων ἐκείνη συναγωγὴ στέφανον ἐξ ἀκανθῶν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ θεῖσα (καὶ ὡς ἐπευφραινο-

A tributo habentes Romani non sinunt suis cæremoniis uti, quandoquidem voluntarie asciverunt sibi servitutem, dicentes : « Non habemus regem nisi Cæsarem ; » et : « Si non occidimus Christum, omnes credent in eum, et venient Romani, et tollent nostrum locum et gentem, » qui sponte non sua prophetaverunt, si quidem crediderunt in eum gentes, et ipsi a Romanis libertate spoliati, et a cultu legali prohibiti, nec sacrificandi et immolandi licentiam habent cum volunt ; et ideo maledicti sunt, cum præcepta legis implere nequeant : « Maledictus enim, inquit, omnis qui non permanet in omnibus quæ scripta sunt in libro legis facere ea. » Nec enim valent, inter gentes dispersi,
B omnia legalia adimplere, nec cultum in uno loco circumscriptum, ut in lege Domini Moyses præscripsit. Quid ad hæc, o Judæi? Unde talia et tanta vos comprehenderunt mala? Non intelligitis quod in Deum, non in consimilem vobis, offenderitis, vos ideo jure ac merito illa passos fuisse et inaudita pati? In illum enim, o vesani et impii, qui et vere Creator et benefactor est, peccastis, sicut ipse per Isaiam extollens vocem dicit : « Filios genui et exaltavi, ipsi autem spreverunt me. » Et : « Quid debui facere vineæ meæ et non feci ei? quia exspectavi ut faceret uvam, fecit autem spinas. » — Et : « Exspectavi ut faceret judicium, fecit autem iniquitatem, et non justitiam, sed clamorem. » De quibus autem spinis est sermo? de qua iniquitate, de quo clamore? Patet : De quibus
C spinis eum coronavistis in Passione, inique clamantes : « Tolle, tolle, crucifige eum. » Sicut et per Jeremiam de lucta impia vestra et de iniqua Synagoga loquitur : « Facta est hæreditas mea mihi, quasi leo in silva : dedit super me vocem, et propter hoc odivi eam. » Quam Synagogam, inquinatam et sacram, utpote quæ hæc fecerit, et Salomon triumphans dicit : « Egredimini, filiæ Sion, et videte in diademate quo coronavit eum mater sua in die desponsationis illius. » Matrem igitur dicit secundum carnem Judæorum Synagogam : « Caro mea, inquit enim, ex illis. » Diem autem desponsationis ostendit, in qua ipse quidem sibi
D gentium Ecclesiam desponsavit, illa vero decepta et insana Synagoga coronam e spinis in caput ejus posuit, et quasi lætabunda et illudens ei dicebat : « Ave, rex Judæorum. » Quos intendens, Isaias fortius verberat dicens : « De quo lusistis? super quem ejecistis linguam vestram, filii perditionis, semen mendax? » Unde Dominus ipse per Osee lamentabiliter dixit : « Væ illis quia recesse-

Variæ lectiones et notæ.

[80] κεχρῆσθαι Ced. [81] Joan. xi, 48. [82] ἡ. τὸν τ. Ced. ἡ καὶ τὸν τ. Jo. [83] τῆς ἐξουσίας cod. [84] κ. τὴν λατρείαν, κ. δὲ ἐ. Ced. — ἀν. οὓς θέλουσι καί Ced. [85] Deut. xxvii, 26. [86] πάντ. cod. πάντως Ced. [87] ἐπ. ἀ. Ced. [88] Ἔλεγχος τῶν παρανόμων Ἰουδαίων, Ced. 383,12-386,20. — εἰκ. — ἐκεῖνον a prima manu omissa, a secunda in margine posita sunt. [89] ἐμβρόντιστοι cod. [90] πάσχετε. Ἡσαΐας γὰρ περὶ ὑμῶν ἐκ προσώπου Θεοῦ φησιν Ced. Isa. i, 2. [91] v, 4 : τί ποιήσω ἔτι ; τί π. τῷ Ced. [92] v, 7. [93] ἵνα ποιήσῃ Ced. [94] ἅσπερ cod. [95] ἀν. ἐπὶ τοῦ π. Ced. [96] Joan. xix, 6. [97] Jer. xii, 8. [98] λέγει Ced. — Cant. iii, 11. [99] μὲν αὐτοῦ κ. σ. λ. Ced. [1] Gen. xxxvii, 26 ? [2] ἐν. ἐκ. Ced.

Digitized by Google

runt a me ; miserabiles sunt quia impie egerunt in me, et mala in me cogitaverunt. » — « Quare devoratus est Israel, et ad nihilum redactus, et tanquam vas inutile in nationibus. » Similiter et per Jeremiam ait : « Instruet te aversio tua, et malitia tua increpabit te, et scies quia amarum tibi dereliquisse te me, et non placuit mihi in te. » Divus et David quasi frendens super vos, pro Domino ludibriis affecto sic imprecatur dicens : « Obscurentur oculi eorum ne videant, et dorsum eorum semper incurva : effunde super eos iram tuam, et zelus iræ tuæ comprehendat eos : et pone iniquitatem super iniquitatem eorum, et non intrent in justitiam tuam : deleantur de libro viventium, et cum justis non scribantur. » Et, « Disperge eos in justitia tua, et depone eos, protector meus, Domine. « Et comprehendantur in superbia sua, in ira consummationis, et non erunt, et scient quia Deus dominator Jacob et finium terræ. » In quibus scilicet merito dispersi plane cognoscent quia Deus est Christus patris eorum Jacob et dominatur in omnes et dat unicuique secundum opera sua. Sic Dei manifestator Moyses, ante perstringens et notans vos ut abominabiles et insipientes et ingratos, dixit : « Filii nequam, generatio prava et perversa, hæccine Domino reddunt? Iste populus stultus et insipiens ; non ipse hic Pater tuus possedit te et fecit et plasmavit te? » Unde juste loquitur Deus : « Dixi, Dispergam eos, cessare faciam ab hominibus memoriam eorum. » Verumtamen inclytus Jeremias clarius indicans quis a vobis hæc passus sit, exclamat dicens : « Spiritus ante faciem vestram, Christus Dominus captus est in peccatis vestris, de quo diximus : In umbra ejus vivemus. » Talia quidem Salomon rursus personam vestram, qui in Deum luctamini, assumens distincte vaticinatur, dicens : « Insidiemur justo, quoniam molestus est nobis, et contradicit operibus nostris, et improperat nobis peccata legis : promittit se scientiam Dei habere, et filium Dei se nominat : factus est nobis in vituperationem cogitationum nostrarum : gravis est nobis etiam ad videndum, quoniam dissimilis est aliis vita illius : et immutatæ viæ ejus ; in fallaciam æstimati sumus ab illo, et abstinet se a viis nostris tanquam ab immunditiis : beatificat autem novissima justorum, et gloriatur Patrem se habere Deum ; videamus si sermones illius veri sint, et tentemus quæ ventura sunt illi. Si enim est justus et Filius Dei, suscipiet illum, et liberabit eum de manu adversariorum. Contumelia et tormento interrogemus eum, ut sciamus reverentiam ejus, et probemus patientiam

A μένη καὶ) ἐμπαίζουσα αὐτῷ [3] ἔλεγεν [4] · « Χαῖρε, ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων, » πρὸς οὓς ἀποτεινόμενος Ἡσαΐας πληκτικώτερον [5] ἔφη [6] · « Ἐν τίνι ἐτρυφήσατε καὶ ἐπὶ τίνα ἐχαλάσατε τὴν γλῶσσαν ὑμῶν, τέκνα ἀπωλείας καὶ σπέρμα ἄνομον ; » Ὅθεν αὐτὸς ὁ Κύριος δι' Ὡσηὲ τοῦ προφήτου σχετλιαστικῶς εἶπεν [7] · « Οὐαὶ αὐτοῖς, ὅτι ἀπεπήδησαν ἀπ' ἐμοῦ, δείλαιοί εἰσιν, ὅτι ἠσέβησαν εἰς ἐμέ — καὶ πονηρὰ εἰς ἐμὲ ἐλογίσαντο. » [8] « Διὰ τοῦτο κατεπόθη Ἰσραὴλ, [9] καὶ εἰς οὐδὲν ἐγένετο, καὶ ἔστιν ὥσπερ [10] σκεῦος ἄχρηστον ἐν **291** τοῖς ἔθνεσιν. » (Ὁμοίως δὲ) καὶ διὰ Ἱερεμίου [11] φησίν [12] · « Παιδεύσει σε ἡ ἀποστασία σου, καὶ ἡ κακία σου ἐλέγξει σε, καὶ γνώσῃ, ὅτι πικρόν σοι [τὸ ἐγ] καταλιπεῖν σε ἐμὲ (καὶ οὐκ ἠὐδόκησα ἐν σοί). » Ὁ δέ γε θεῖος Δαυὶδ, ὥσπερ διαB πριόμενος καθ' ὑμῶν, ἐπαρᾶται πρὸς τὸν παροινηθέντα Κύριον λέγων [13] · « Σκοτισθήτωσαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν τοῦ μὴ βλέπειν, καὶ τὸν νῶτον αὐτῶν διὰ παντὸς σύγκαμψον · ἔκχεον ἐπ' αὐτοὺς τὴν ὀργήν σου, καὶ ὁ θυμὸς τῆς ὀργῆς σου καταλάβοι [14] αὐτούς · (καὶ) πρόσθες ἀνομίαν ἐπὶ τὴν ἀνομίαν [15] αὐτῶν, καὶ μὴ εἰσελθέτωσαν ἐν δικαιοσύνῃ σου · ἐξαλειφθήτωσαν ἐκ βίβλου ζώντων, καὶ μετὰ δικαίων μὴ γραφήτωσαν · » καί [16] · « Διασκόρπισον αὐτοὺς ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου καὶ κατάβαλε αὐτούς, ὁ ὑπερασπιστής μου, Κύριε. » — « Καὶ συλληφθήτωσαν ἐν τῇ ὑπερηφανίᾳ αὐτῶν — ἐν ὀργῇ συντελείας, καὶ οὐ μὴ ὑπάρξουσι, καὶ γνώσονται, ὅτι ὁ Θεὸς δεσπόζει τοῦ Ἰακὼβ καὶ τῶν περάτων τῆς γῆς · » ἐφ' ᾗ δήπουθεν C (καὶ) διασπαρέντες ἐνδίκως ἐπιγνώσονται πάντως, ὅτι (ὁ) Θεός ἐστι Χριστὸς τοῦ πατρὸς αὐτῶν Ἰακὼβ (καὶ κυριεύει τὰ σύμπαντα, καὶ ἀποδίδωσιν ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ). Οὕτω γε μὴν καὶ ὁ θεοφάντωρ [17] Μωϋσῆς (προκαθαπτόμενος καὶ) στηλιτεύων ὑμᾶς ὡς βδελυροὺς καὶ ἄφρονας καὶ ἀγνώμονας ἔφη [18] · « Τέκνα μωμητά, γενεὰ σκολιὰ καὶ διεστραμμένη, ταῦτα Κυρίῳ ἀνταποδίδωσιν [19] ; οὗτος λαὸς μωρὸς καὶ οὐχὶ σοφός · οὐκ αὐτὸς οὗτός σου Πατὴρ ἐκτήD σατό σε καὶ ἐποίησε καὶ ἔπλασέ σε ; » Κἀντεῦθεν εἰκότως φησὶν ὁ Θεός [20] · « Εἶπον, Διασπερῶ αὐτούς, παύσω δὴ ἐξ ἀνθρώπων τὸ μνημόσυνον αὐτῶν. » Καὶ μέντοι καὶ ὁ κλεινὸς Ἱερεμίας μᾶλλον [21] σαφηνίζων τίς οὗτός ἐστιν ὁ ταῦτα πεπονθὼς ἀφ' ὑμῶν, ἐκβοᾷ λέγων [22] · « Πνεῦμα πρὸ προσώπου ὑμῶν, Χριστὸς (ὁ) Κύριος, συνελήφθη ἐν ταῖς διαφθοραῖς ὑμῶν, περὶ οὗ εἴπαμεν [23] · Ἐν τῇ σκιᾷ αὐτοῦ ζησόμεθα. » Τοιαῦτα γοῦν καὶ [24] Σολομὼν αὖθις ἐκ (78 b) προσώπου ὑμῶν τῶν θεομάχων διαῤῥήδην προαγορεύει, φάσκων [25] · « Ἐνεδρεύσωμεν **292** τὸν δίκαιον ὅτι δύσχρηστος ἡμῖν ἐστι καὶ ἐναντιοῦται τοῖς ἔργοις ἡμῶν καὶ ὀνειδίζει ἡμῖν [26] ἁμαρτήματα νόμου καὶ ἐπαγγέλλεται γνῶσιν ἔχειν Θεοῦ καὶ παῖδιον Κυρίου ἑαυτὸν

Variæ lectiones et notæ.

[3] αὐτόν cod. [4] Joan. XIX, 3. [5] ἐπιπλ. Ced. [6] Isa. LVII, 4. [7] Os. VII, 13,15 [8] καί add. Ced. Ἰλήμ Slav. sed ישראל. [9] Os. VIII, 8. [10] καὶ ὅτι ὡ. Ced. [11] πάλιν add. Ced. [12] Jer. II, 19. [13] Ps. LXIX, 23,24,27,28. [14] καταλάβῃ Ced. [15] τῇ ἀνομίᾳ cod. [16] Ps. LIX, 11-13. [17] θεόπτης Ced. [18] Deut. XXXII, 5, 6. [19] ἀνταποδέδοτε Deut. Ced. [20] Deut. XXXII, 26. [21] μάλα σαφ. Ced. [22] ὃ. λέγει Ced. Thr. IV, 20 Πνεῦμα προσώπου ἡμῶν Χριστὸς Κύριος — αὐτῶν. [23] οὐκ εἴπωμεν cod. [24] ὁ add. Ced. [25] Sap. II, 12-20. [26] ἡμᾶς Ced. — ἁμαρτί cod. ἁμαρτίας Ced. — νόμῳ Ced.

Digitized by Google

ὀνομάζει· ἐγένετο ἡμῖν εἰς ἔλεγχον ἐννοιῶν [ἡμῶν] καὶ βαρύς ἐστιν ἡμῖν καὶ βλεπόμενος, ὅτι ἀνόμοιος τοῖς ἄλλοις ἐστὶν [27] ὁ βίος αὐτοῦ καὶ ἐξηλλαγμέναι αἱ τρίβοι αὐτοῦ· εἰς κίβδηλον [28] ἐλογίσθημεν αὐτῷ, καὶ ἀπέχεται τῶν ὁδῶν ἡμῶν ὡς ἀπὸ ἀκαθαρσιῶν· μακαρίζει δὲ ἔσχατα δικαίων καὶ ἀλαζονεύεται Πατέρα Θεόν. Ἴδωμεν εἰ οἱ λόγοι αὐτοῦ εἰσιν ἀληθεῖς καὶ πειράσωμεν τὰ ἐκβάσια [29] αὐτοῦ. Εἰ γάρ ἐστι δίκαιος καὶ Υἱὸς Θεοῦ, ἀντιλήψεται αὐτοῦ καὶ ῥύσεται αὐτὸν ἐκ χειρὸς ἀνθεστηκότων. Ὕβρει καὶ βασάνῳ ἐτάσωμεν [30] αὐτὸν, ἵνα γνῶμεν τὴν ἐπιείκειαν αὐτοῦ καὶ δοκιμάσωμεν τὴν ἀνεξικακίαν αὐτοῦ· θανάτῳ ἀσχήμονι καταδικάσωμεν αὐτὸν καὶ ἴδωμεν εἰ ἔσται αὐτῷ ἐπισκοπὴ ἐκ λόγων αὐτοῦ. » — Ὧν τὴν παράνοιαν [31] καὶ δυσμένειαν εὖ μάλα κατακερτομῶν ἐπήγαγε [32]· « Ταῦτα ἐλογίσαντο καὶ ἐπλανήθησαν, ἀπετύφλωσε γὰρ αὐτοὺς ἡ κακία αὐτῶν· καὶ οὐκ ἔγνωσαν μυστήρια Θεοῦ. » Οὓς δὴ καὶ ὁ θεσπέσιος Ἡσαΐας θρηνῶν συναδόντως λέγει [33]· « Οὐαὶ τῇ ψυχῇ αὐτῶν, διότι ἐβουλεύσαντο βουλὴν πονηρὰν καθ' ἑαυτῶν, εἰπόντες· Δήσωμεν τὸν δίκαιον, ὅτι δύσχρηστος ἡμῖν ἐστιν. » Δέδεικται τοίνυν ἐναργέστατα (ὦ θεομάχοι), ἡ αἰτία τῆς ὑμῶν ἀπὸ Θεοῦ ἀλλοτριώσεως καὶ ἐγκαταλείψεως καὶ τῆς διηνεκοῦς καὶ ἀπεράντου ταλαιπωρίας, εἴπερ βούλεσθε [34] ἀκούοντες ἐπιγνῶναι. [35] (11) Καὶ περὶ μὲν τῆς ἐν Βαβυλῶνι αἰχμαλωσίας ὑμῶν ὡρισμένους χρόνους εἶπον οἱ προφῆται, καὶ μέν γε [36] τὴν ἐπάνοδον καὶ τὴν οἰκοδομὴν τῆς πόλεως κατήγγειλαν. Ἀκούσατε γὰρ Ἱερεμίου πρὸς ὑμᾶς λέγοντος [37]· « Διὰ τὰς ἁμαρτίας, ἃς ἡμαρτήκατε ἐναντίον [38] τοῦ Θεοῦ, ἀχθήσεσθε εἰς Βαβυλῶνα αἰχμάλωτοι ὑπὸ Ναβουχοδονόσορ βασιλέως Βαβυλῶνος. Εἰσελθόντες οὖν εἰς Βαβυλῶνα, ἔσεσθε ἐκεῖ ἔτη ο'. Μετὰ δὲ τοῦτο ἐξάξω ὑμᾶς ἐκεῖθεν μετ' εἰρήνης, λέγει Κύριος. » Καὶ πάλιν [39]· « Δουλεύσουσιν ἐν τοῖς **293** ἔθνεσιν ἔτη ο' καὶ ἐν τῷ πληρωθῆναι τὰ ο' ἔτη [40], ἀποκαταστήσω τὸν Ἰσραὴλ εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ, λέγει Κύριος. » Καὶ περὶ τῆς οἰκοδομῆς τῆς πόλεως Ἡσαΐας ἔφη [41]· « Οὕτω λέγει Κύριος τῷ χριστῷ μου Κύρῳ, οὗ ἐκράτησα τῆς δεξιᾶς ἐπακοῦσαι ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἐθνη· [42] Αὐτὸς οἰκοδομήσει τὴν πόλιν μου καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ λαοῦ ἐπιστρέψει. » Περὶ ἧς οἰκοδομῆς καὶ Ἀγγαῖος φάσκει [43]· « Τῷ δευτέρῳ ἔτει ἐπὶ Δαρείου—ἐλάλησε Κύριος—πρός με λέγων· Εἰπὸν δὴ πρὸς Ζοροβάβελ [44], καὶ πρὸς Ἰησοῦν τὸν [45] ἱερέα [46], καὶ πρὸς πάντας τοὺς καταλοίπους τοῦ λαοῦ λέγων· Τίς ἐξ ὑμῶν, ὃς εἶδε τὸν οἶκον τοῦτον ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ τῇ ἔμπροσθεν; καὶ πῶς νῦν βλέπετε [47] αὐτὸν ὡς οὐχ ὑπάρχοντα [48] ἐνώπιον ὑμῶν; Καὶ νῦν κατίσχυε, Ζοροβάβελ, καὶ Ἰησοῦ, καὶ πᾶς ὁ λαὸς, καὶ

illius : morte turpi condemnemus cum, et videamus si erit ei respectus ex sermonibus illius. » Quorum stultitiam et odium valde deridens adjungit : « Hæc cogitaverunt et erraverunt : excæcavit enim illos malitia eorum, et nescierunt mysteria Dei. » Quos et sanctus Isaias lamentans similiter dicit : « Væ animæ eorum, quoniam conceperunt consilium pravum in semeptisos, dicentes : « Ligemus justum, quia inutilis nobis est. » Manifesta est ergo, o qui Deo resististis, causa abalienationis vestræ a Deo et desertionis, necnon et absque fine et intermissione miseriæ, si volueritis audientes intelligere. Et de vestra Babylonica captivitate præfinitum tempus dixerunt prophetæ, et regressum et reædificandam civitatem annuntiaverunt. Audite enim Jeremiam vobis dicentem : « Propter peccata quæ peccastis coram Deo, ducemini Babylonem captivi a Nabuchodonosor, rege Babylonis ; ingressi ergo Babylonem, eritis ibi septuaginta annis. Post hoc reducam vos inde in pace, dicit Dominus. » Et iterum : « Servient in gentibus septuaginta annis, et cum impleti fuerint septuaginta anni, reponam Israel in loco suo, dicit Dominus. » Et de iterum ædificanda urbe Isaias dixit : « Sic dicit Dominus christo meo Cyro, cujus apprehendi dexteram ut subjiciam ante faciem ejus gentes : Ipse ædificabit urbem meam, et captivitatem populi dimittet. » De qua ædificatione Aggæus quoque loquitur : « In anno secundo sub Dario, locutus est Dominus ad me dicens : « Loquere ad Zorobabel et ad Jesum sacerdotem et ad omnes reliquos populi dicens : « Quis ex vobis qui vidit domum istam in gloria sua prima, et quomodo nunc videtis eam quasi non sit in oculis vestris? Et nunc confortare, Zorobabel et Jesu, et omnis populus, et ædificate domum, et placebit mihi in illa : et erit gloria domus istius novissima super primam, dicit Dominus. » Sicut igitur Salomon prioris templi ædificationis fuit auctor, ita et « Zorobabel fundavit domum istam, et manus illius perficient illam. » Si ergo destructa domus iterum ædificanda esset, dixisset propheta : « Erit gloria domus istius novissima super domum quæ ante fuit. » Quia dixit super primam, et non super domum quæ ante fuit, secundam novissimam esse ostendit et ultimam. Sicut enim non est magis prima quam prima, sic et non magis nova quam novissima. Unde igitur, si dixisset : secunda super primam, rationabile esset tertiam ædificationem exspectare. Cum vero secundam nuncupaverit novissimam, hanc ultimam

Variæ lectiones et notæ.

[27] ἐστὶν ante τοῖς ἀ. Ced. om. Sap. [28] ὡς κιβδ. Ced. [29] τὰ ἐνἐκβάσει Ced. Sap. [30] ἑτοιμάσωμεν cod. [31] τε add. Ced. [32] S p. II, 21,22. [33] Isa. III, 8, 9. [34] βούλονται cod. [35] Ced. 386,2C-388,6. [36] μέντοι γε καὶ τήν Ced. [37] Jer. XXIX, 10,11, ad sensum, non verbotenus. [38] κατεν. Ced. [39] XXV, 11, 12 ἐκδικήσω τὸ ἔθνος ἐκεῖνο. [40] τῷ ο' ἔτη cod. [41] Isa. XLV, 1. [42] οὗτος Isa. XLV, 1. [43] Agg. I, 15; II, 4. [44] τὸν τοῦ Σαλαθιὴλ ἐκ φυλῆς Ἰούδα Agg. [45] Ἰωσεδὲκ τόν Agg. [46] μέγαν. [47] πῶς ὑμεῖς β. ἀ. νῦν καθὼς Agg. [48] αὐτόν cod.

Digitized by Google

esse ædificationem urbis et templi manifeste significavit.

Et frustra erratis, o Judæi, horum restaurationem post Vespasiani et Titi destructionem sollicite exspectantes; sed et sacer psaltes David ante hæc captivorum personam præferens dixit : « Super flumina Babylonis illic sedimus, et flevimus cum recordaremur Sion : quia illic interrogaverunt nos qui captivos duxerunt nos, verba cantionum, et qui abduxerunt nos, hymnos. » Et alibi adjungit de civitate loquens : « Ædificans Jerusalem Dominus, dispersiones Israel congregabit. » Et rursus populi nomine dicit : « Cum averterit Dominus captivitatem plebis suæ, exsultabit Jacob et lætabitur Israel. » Ergo « vos multum erratis, nescientes Scripturas » neque mysteria, neque inspiratam a Deo doctrinam et vaticinia quæ reposita sunt in eis.

De illa autem novissima captivitate neque tempus præfinivit Deus, neque restitutionem ostenderunt prophetæ, sed tantum captivitatem et regni vestri cessationem et civitatis desolationem prænuntiaverunt omnes, regressum autem et novam urbis restaurationem minime, nec quidquam præter illius plenam destructionem, et exterminationem vestram et perpetuam pœnam et dispersionem in omnes gentes. Dicit enim archangelus ad Danielem : « Exterminabitur chrisma, et judicium non erit, et civitatem et sanctuarium dissipabit cum duce venturo, et exscindentur ut in cataclysmo, » — « Et auferetur hostia et libatio, et in templo abominatio desolationum, et usque ad consummationem temporis consummatio dabitur super desolationem. » Enimvero chrismate ostendit sacerdotium, judicio autem regnum publicamque constitutionem et cæterarum rerum abolitionem subindicavit, per cataclysmum autem, et excisionem, et consummationem, significavit quæ funditus futura erat ruinam et desolationem.

Cum ergo audieris, o Judæe obcæcate, consummationem, quid præterea exspectas? Si vero legendo non intelligis, sicut revera non intelligis,

A οἰκοδομήσατε τὸν οἶκον, καὶ εὐδοκήσω ἐν αὐτῷ » — « [49] καὶ ἔσται ἡ δόξα τοῦ οἴκου τούτου ἡ ἐσχάτη ὑπὲρ τὴν πρώτην, λέγει Κύριος. » Ὥσπερ τοίνυν Σολομὼν τῆς πρώτης τοῦ ναοῦ οἰκοδομῆς [50] γέγονε δομήτωρ, οὕτω καὶ « Ζοροβάβελ [51] ἐθεμελίωσε τὸν οἶκον τοῦτον· καὶ αἱ χεῖρες αὐτοῦ ἐπιτελέσουσιν αὐτόν. » Εἰ μὲν οὖν ἔμελλε πάλιν ἀναστήσεσθαι, εἶπεν ἂν ὁ προφήτης· « Καὶ ἔσται ἡ δόξα τοῦ οἴκου τούτου (79ᵃ) ἡ ἐσχάτη ὑπὲρ τὴν ἔμπροσθεν [52]. » Τῷ δὲ εἰπεῖν « ὑπὲρ τὴν πρώτην, » τὴν δευτέραν ἐσχάτην ὑπέφηνε καὶ τελευταίαν. Ὡς γὰρ οὐκ ἔστι τῆς πρώτης προτέρα, οὕτως οὐδὲ τῆς ἐσχάτης ἐσχατωτέρα· ὥστε οὖν, εἰ μὲν εἶπεν· « Ἡ δευτέρα ὑπὲρ τὴν πρώτην, εἰκὸς ἦν [53] » τρίτην οἰκοδομὴν προσδοκᾶν· εἰ δὲ τὴν δευτέραν ἐσχάτην ἐκάλεσε, (τὴν) τελευταίαν ἐκείνην οἰκοδομὴν προφανῶς τῆς [54] πόλεως καὶ τοῦ ναοῦ παρεδήλωσε.

B [55] (12) Καὶ μάτην ἀπατᾶσθε, ὦ Ἰουδαῖοι, τὴν παλιγγενεσίαν τούτων, μετὰ τὴν Οὐεσπασιανοῦ καὶ Τίτου καθαίρεσιν, ἀποχαραδοκοῦντες· ἀλλὰ μὴν καὶ ὁ ἱεροψάλτης Δαυὶδ πρὸ τούτων ἐκ προσώπου τῆς αἰχμαλωσίας φησίν [56]· « Ἐπὶ τῶν ποταμῶν [57] 294 Βαβυλῶνος, ἐκεῖ ἐκαθίσαμεν καὶ ἐκλαύσαμεν ἐν τῷ μνησθῆναι ἡμᾶς τὴν Σιών [58], » — « ὅτι ἐκεῖ ἐπρώτησαν ἡμᾶς οἱ αἰχμαλωτίσαντες ἡμᾶς (λόγους ᾠδῶν καὶ οἱ ἀπαγαγόντες ἡμᾶς) ὕμνους [59]. » Καὶ ἐπάγει ἑτέρωθι περὶ τῆς [60] πόλεως λέγων [61]· « Οἰκοδομῶν Ἱερουσαλὴμ ὁ Κύριος, τὰς διασπορὰς τοῦ Ἰσραὴλ ἐπισυνάξει. » Καὶ πάλιν ἐκ προσώπου τοῦ λαοῦ φάσκει [62]· « Ἐν τῷ ἐπιστρέψαι Κύριον τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, ἀγαλλιάσεται Ἰακὼβ καὶ εὐφρανθήσεται Ἰσραήλ. » — Οὐκοῦν ὑμεῖς πολὺ [63] « πλανᾶσθε, μὴ εἰδότες τὰς Γραφὰς » μηδὲ [64] τὴν ἀποκειμένην καὶ θεόπνευστον (διδασκαλίαν καὶ) προφρόρησιν ἐν αὐταῖς.

C [65] (13) Περὶ δὲ τῆς ἐσχάτης αἰχμαλωσίας ταύτης οὔτε χρόνον ὥρισεν ὁ Θεὸς, οὔτε ἀποκατάστασιν ἐδήλωσαν [66] οἱ προφῆται, ἀλλὰ τὴν μὲν αἰχμαλωσίαν, καὶ [67] τῆς βασιλείας ὑμῶν κατάπαυσιν, καὶ [67] τῆς πόλεως ἐρήμωσιν πάντες οἱ προφῆται προανήγγειλαν, τὴν δὲ ἐπάνοδον καὶ τὴν τῆς πόλεως ἀνόρθωσιν οὐδαμῶς, πλὴν μόνον τὸν παντελῆ ταύτης ἀφανισμὸν καὶ τὸν ὄλεθρον ὑμῶν, καὶ τὴν διηνεκῆ τιμωρίαν καὶ διασποράν εἰς τὰ ἔθνη πάντα [68]. Φησὶ γὰρ ὁ ἀρχάγγελος πρὸς τὸν Δανιήλ [69]· « Ἐξολοθρευθήσεται χρῖσμα, καὶ κρῖμα οὐκ ἔσται, καὶ τὴν πόλιν καὶ τὸ Ἅγιον διαφθερεῖ σὺν τῷ ἡγουμένῳ τῷ ἐρχομένῳ [70], καὶ ἐκκοπήσονται ὡς ἐν κατακλυσμῷ. » — [71] « Καὶ ἀρθήσεται [72] θυσία καὶ σπονδὴ, ἐπὶ τὸ ἱερὸν βδέλυγμα ἐρημώσεων [73], καὶ ἕως [74] συντελείας καιροῦ συντέλεια δοθήσεται ἐπὶ τὴν ἐρήμωσιν. » Διὰ μὲν γὰρ τοῦ χρίσματος [τὴν ἱερωσύνην ἐδήλωσε, διὰ δὲ τοῦ κρίματος] τὴν βασιλικὴν καὶ (τὴν) πολιτικὴν κατάστασιν καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων τὴν ἀναίρεσιν ὑπέφηνε, διὰ δὲ τοῦ κατακλυσμοῦ καὶ τῆς ἐκκοπῆς καὶ τῆς συντελείας τὴν ἄρδην ἔκπτωσιν καὶ πανωλεθρίαν ἐσήμανεν.

D (14) Ὅταν οὖν ἀκούσῃς [75], ὦ Ἰουδαῖε τυφλὲ, συντέλειαν, τί λοιπὸν ἕτερον προσδοκᾷς; Εἰ δὲ ἀναγινώσκων οὐκ ἐπιγινώσκεις, ὥσπερ οὖν οὐδὲ ἐπιγι-

Variæ lectiones et notæ.

[49] Agg. II, 9. [50] ὁ. τοῦ ν. Ced. [51] ὁ Zor. τῆς β′ καὶ ἐσχάτης· φησὶ γὰρ Ζαχαρίας (IV, 9) · αἱ χεῖρες Ζ. ἐθεμελίωσαν Ced. [52] ὁ. τὰ ἐ. Ced. [53] καί add. Ced. [54] τε add. Ced. [55] Ced. 388,6-18-26. τούτ. cod. [56] Ps. CXXXVII, 13. [57] τὸν ποταμόν cod. [58] καί add. Ced. [59] ὕμνον Ps. [60] ἐπ. τῆς Ced. [61] P. CXLVII, 2. [62] Ps. XIV, 7. [63] Matth. XXII, 29. [64] μήτε τὴν ἐν αὐταῖς μ. Ced. [65] Ced. 388,18-389,20. [66] ἐδήλωσεν ὁ προφήτης Ced. [67] τήν Ced. bis. [68] π. τὰ ἐ. Ced. [69] Dan. IX, 26. [70] ἐπερχ. Ced. [71] Dan. IX, 27. [72] μου. [73] β. δ. ἐρημώσεως σ. δ. Ced. [74] τῆς Dan. [75] ἀκούεις Ced. 389,10-390,12.

Digitized by Google

νώσκεις ὄντως, περὶ τῆς ἀπροσδοκήτου σου **295** A ἀνακλήσεως καὶ διὰ τοῦτο πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἀπομαχόμενος, οὐ νοεῖς· — ἄκουσον (οὖν) ἐν παρεκβάσει τὰς φωνὰς τῶν προφητῶν, καὶ παῦσαι τοῦ λοιποῦ φιλονεικῶν καὶ ἀνοηταίνων. Ὁ προφήτης Ὡσηὲ οὕτως λέγει[76]· « Καὶ καταπαύσω βασιλείαν οἴκου[77] Ἰσραήλ· καὶ συντρίψω τόξον Ἰσραήλ· » καί· « Οὐ μὴ προσθῶ ἔτι[78] ἐλεῆσαι τὸν οἶκον Ἰσραήλ, ἀλλ' ἢ ἀντιτασσόμενος ἀντιτάξομαι[79] αὐτοῖς[80], λέγει Κύριος· » καί[81]· « Ἐμίσησα αὐτοὺς διὰ τὰς κακίας τῶν ἐπιτηδευμάτων αὐτῶν καὶ ἐκ τοῦ οἴκου μου ἐκβαλῶ αὐτούς, καὶ οὐ προσθήσω τοῦ ἀγαπῆσαι αὐτούς, λέγει Κύριος· ἐπόνεσεν Ἐφραὶμ τὰς[82] ῥίζας αὐτοῦ καὶ ἐξηράνθη καὶ καρπὸν οὐκέτι οὐ μὴ ἐνέγκῃ· καὶ ἀπώσεται αὐτοὺς ὁ Θεός, ὅτι οὐκ (79b) εἰσήκουσαν αὐτοῦ, καὶ ἔσονται πλανῆται ἐν τοῖς ἔθνεσιν. » Εἶπε γοῦν καὶ Μαλαχίας[83]· « Οὐκ ἔστι μοι θέλημα ἐν ὑμῖν[84], λέγει Κύριος παντοκράτωρ, καὶ θυσίαν οὐ προσδέξομαι ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν, διότι ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου ἕως δυσμῶν τὸ ὄνομά [μου] δεδόξισται ἐν τοῖς ἔθνεσιν· καὶ ἐν παντὶ τόπῳ θυμίαμα προσάγεται τῷ ὀνόματί μου καὶ θυσία καθαρὰ, διότι μέγα τὸ ὄνομά [μου] ἐν τοῖς ἔθνεσιν, λέγει Κύριος παντοκράτωρ· ὑμεῖς δὲ βεβηλοῦτε αὐτό. » — [85] « Διὰ τοῦτο δώσω ὑμᾶς ἐξουθενημένους[86] εἰς πάντα τὰ ἔθνη, ἀνθ' ὧν οὐκ ἐφυλάξατε τὰς ἐντολάς μου. » Διό φησι (καὶ) Ἱερεμίας[87]· « Τάδε λέγει Κύριος παντοκράτωρ· Ἰδοὺ ὥμοσα τῷ ὀνόματί μου τῷ μεγάλῳ· εἰ ἔσται τοῦ λοιποῦ ὀνομαζόμενον [τὸ ὄνομά μου] ἐν παντὶ στόματι Ἰούδα[88]. » Εἰ δὲ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἔφη περιαιρήσειν ἀπὸ Ἰουδαίων, εὔδηλον, ὅτι καὶ τὸν νόμον καὶ τὰς θυσίας. — [89] (15) Οὐ τοίνυν προηγουμένως κατὰ (τὴν) θείαν γνώμην ἡ περὶ τῶν θυσιῶν ἐδόθη νομοθεσία; Κἀντεῦθεν μετὰ[90] ταῦτα διὰ τῶν προφητῶν ἔφη[91]· « Τίς γὰρ ἐξεζήτησε ταῦτα ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν[92]; » καί[93]· « Μὴ εὐχαὶ καὶ κρέα[94] ἀφαιροῦσι τὰς ἁμαρτίας σου; » καί[95]· « Μὴ σφάγια[96] καὶ θυσίας προσηνέγκατέ μοι ἐν τῇ ἐρήμῳ ἔτη μ'; » καί[97]· « Ἵνα τί μοι λίβανον **296** ἐκ Σαβὰ φέρετε[98] καὶ κινάμωμον ἐκ γῆς μακρόθεν; » Διό φησιν[99]· « Θυσίαν καὶ προσφορὰν οὐκ ἐθέλησας· » καί[1]· « Μὴ ὁλοκαυτώματα καὶ θυσίας θέλει ὁ Θεὸς[2], ἢ τὸ ὑπακούειν αὐτοῦ; » καί· « Ἀκοὴ ἀγαθὴ ὑπὲρ θυσίαν· » καί[3]· « Εἰ ἠθέλησας θυσίαν, ἔδωκα ἄν. » Καὶ δὴ καὶ τὰς ἑορτὰς ἐκβάλλων[4] ἐπάγει λέγων[5]· « Μεμίσηκα[6], ἀπῶσμαι τὰς ἑορτὰς ὑμῶν, ἀπόστησον ἀπ' ἐμοῦ ἦχον ᾠδῶν σου, καὶ ψαλμὸν ὀργάνων (σου) οὐκ εἰσακούσομαι· » καί[7]· « Ἡμέραν μεγάλην οὐκ ἀνέχομαι[8], νηστείαν καὶ ἀργίαν — μισεῖ ἡ ψυχή μου· » καί[9]· « Οὐ τοι αὐτὴν νηστείαν (ἐγὼ) ἐξελεξάμην· καί·[10] « Δώσω ὑμῖν προστάγματα οὐ καλά, ἐν οἷς οὐ ζήσεσθε δι·

de inexspectata tui revocatione, et propter hoc adversus veritatem repugnans non sanus es; audi ergo ex digressione voces prophetarum, et jam contendere et insanire desinas. Propheta Osee sic loquitur : « Et quiescere faciam regnum domus Israel; » et : « Conteram arcum Israel; » et : « Non addam ultra misereri domui Israel, sed luctans luctabor adversus eos; » dicit Dominus; » et : « Odiosos habui eos propter malitiam adinventionum eorum, et de domo mea ejiciam eos, et non addam ut diligam eos, dicit Dominus. Percussus Ephraim, radix eorum, et fructum nequaquam facient : et abjiciet eos Deus, quia non audierunt eum, et erunt vagi in nationibus. » Dixit quidem et Malachias : « Non est voluntas mea in vobis, dicit Dominus B omnipotens, et sacrificium non suscipiam de manibus vestris, quoniam ab ortu solis usque ad occasum nomen meum glorificatur in gentibus, et in omni loco incensum offertur nomini meo, et hostia munda, quia magnum est nomen meum in gentibus, dicit Dominus omnipotens. Et vos polluistis illud : propter quod dabo vos contemptibiles in omnes nationes, quia non servastis leges meas. » Ideo dicit et Jeremias : «Hæc dicit Dominus omnipotens : Ecce juravi in nomine meo magno : si ultra vocabitur nomen meum ex ore omnis Juda. » Quoniam dixit se nomen suum ablaturum esse de Juda, manifeste et legem quoque et sacrificia. Non igitur præcipue secundum Dei mentem de sacrificiis lex data est; unde post hæc per prophetas dixit : «Quis C enim hoc exquisivit de manibus vestris?» et : «Numquid preces et carnes auferent malitias tuas?» et : « Numquid victimas et sacrificia obtulistis mihi in deserto quadraginta annis? » et : « Ut quid mihi thus de Saba affertis et cinnamomum de terra longinqua? » Ideo dicit : « Victimam et oblationes noluisti. » Et : « Numquid holocaustomata et victimas vult Deus, potius quam ut obediatur ei? » Et : « Obedientia melior est super victimam. » Et : « Si voluisses, sacrificium dedissem utique. » Et dies festos rejiciens addit dicens : « Odivi, projeci festivitates vestras; carminum et hymnorum tuorum sonus ab auribus meis absit » Et : « Diem magnam non sustineo, jejunia et Sabbata odit anima D mea. » Et : « Non tale jejunium elegi. » Et : « Dabo vobis præcepta non bona, in quibus non vivetis per ea. » Unde ergo propter duritiam cordis vestri, non propter bonitatem suam dedit vobis præcepta omnia hæc, nec immutatio est.

Variæ lectiones et notæ.

[76] Os. I, 4, 6. [77] οἴκους βασίλ. cod. [78] τοῦ add. Ced. [79] ἀντιτάξεται cod. [80] αὐτῷ Ced. [81] Os. IX, 15-17. [82] Ἐφ. τὰς ῥ. ἀ. ἐξ. Os. [83] Mal. I. 10-12. [84] ἐν ἐμοί cod. [85] Mal. II, 9. Κἀγὼ δέδωκα ὑ. [86] καὶ ἀπερριμένους Mal. καὶ παρειμένου; Ced. [87] Jer. XLIV, 26. [88] μεγ. εἶπε Κύριος ἐὰν γένηται ἔτι ὄ.ομά μου ἐν τῷ στ. παντὸς Ἰ. Jer. μεγ. εἰ ἐ. τοίνυν τοῦ λ. ὁ. τὸ ὀ. μου ἐν π. στ. Ἰ. Ced. [89] Ced. 390, 12-391,8. [90] μὲν τ. Ced. [91] Jer. I. 12. [92] σου Ced. [93] Jer. XI, 15. [94] κρέατα Ced. [95] Amos. V, 25. [96] σφάγιον Ced. [97] Jer. VI, 20. [98] φέρεις Ced. [99] Ps. XL, 6. [1] I Sam. XV, 22. [2] ὁ μετὰ θ. cod. [3] Ps. LI, 16. [4] ἐκβαλών Ced. [5] Amos. V, 21. [6] καί add. Ced. [7] Isa. I, 13,14. [8] καί add. Ced. [9] Isa. LVIII, 5. Οὐ ταύτην τὴν ν. ἐξ. [10] Ez. XX, 25.

Digitized by Google

αὐτῶν. » Ὥστε οὖν κατὰ τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν, καὶ οὐ κατὰ τὴν ἀγαθότητα (αὐτοῦ), ἔδωκεν [11] ὑμῖν τὰ προστάγματα αὐτοῦ ἐκεῖνα πάντως, καὶ ἀλλοίωσις οὐκ ἔστιν.

Postquam jamdudum insipienti valde et ingratissimo corde factus esset Israel, et dereliquisset illum qui vere est et fuit eorum Deus, qui plasmavit eos, et « multifarie multisque modis » benefecit eis, et omnino a Deo Salvatore suo deficiens, « immolasset filios suos et filias suas dæmoniis, » et creaturæ serviisset eum adorans præter Creatorem « dicens ligno et lapidi : Deus meus es, et tu me generasti, » non horruit miser et stupidus abnegare qui eum genuerat Deum vivum et verum, et oblivisci nutrientem se Deum. Idcirco in posterum ut inutili et insanabili iratus est illi Deus et aversus est omnino ab eo, per magnum Davidem dicens : « Et non audivit populus meus vocem meam, et Israel non intendit mihi, et dimisi eos secundum adinventiones cordis eorum ambulare. » Similiter et Zacharias ait : « Dixi, Non pascam eos; sed quod moritur, moriatur, et quod perit, pereat, et reliqui devorent unusquisque carnes proximi sui. » Et cum ita se invisum et corruptum et prorsus pollutum per turpissimas et impias adinventiones præbuisset, jure prorsus ac merito derelictus est et abjectus, sicut et divus ipse Malachias ait ; « Cecidit Israel, et non adjiciet ut resurgat. » Sic et Isaias : « Quis parcet tibi? Jerusalem, aut quis reflectet te in pacem tibi, dicit Dominus. Retrorsum ambulabis, et extendam manum meam, et interficiam te, et non amplius dimittam te. » — « Ecce ego tollo et frango vos, et civitatem quam dedi vobis, et dabo vos opprobrium sempiternum et ignominiam sempiternam, quæ nunquam oblivione delebitur. » Istius novissimæ et ultimæ destructionis terribilia quæque narrantes et formidanda divini eloquii scientissimus Moyses, et post eum cœlestium vates Jeremias et Ezechiel hæc omnibus, idiotis quoque, clara admodumque manifesta effecerunt. Moyses nempe in Deuteronomio dicit : « Et adducet Dominus gentem super te a longinquo de extremis terræ, ut impetum aquilæ, gentem facie procacissimam ; et conteret te in omnibus urbibus tuis, donec destruantur muri tui sublimes atque firmi, in quibus habebas fiduciam in eis. » — « Et comedes fructus uteri tui, carnes filiorum tuorum et filiarum tuarum » — « eo quod non sit quod relictum fuerit vobis in obsidione et angustia, qua premet te inimicus tuus in omnibus urbibus tuis. Et tenera in vobis et delicata mulier quod egressum est ex femoribus suis, et

A [12] (16) Ἐπεὶ οὖν ἀγνώμων (σφόδρα) καὶ λίαν ἀχάριστος ὁ Ἰσραὴλ ἔκπαλαι γενόμενος καὶ καταλείψας τὸν ὄντως ὄντα καὶ προόντα Θεὸν, τὸν ποιήσαντα καὶ « εὐεργετήσαντα αὐτὸν [13] » πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως, « καὶ τέλειον [14] ἀποστὰς ἀπὸ Θεοῦ Σωτῆρος αὐτοῦ, « ἔθυσε [15] τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ καὶ τὰς θυγατέρας [αὐτοῦ] τοῖς δαιμονίοις· « καὶ ἐλάτρευσαν προσκυνήσαντες [16] τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα [17], « λέγων τῷ ξύλῳ καὶ τῷ λίθῳ· Θεός μου εἶ, καὶ σύ με ἐγέννησας· » οὐκ ἔφριξεν ὁ τάλας καὶ ἀπόπληκτος ἀρνήσασθαι [18] τὸν γεννήσαντα αὐτὸν Θεὸν ζῶντα καὶ ἀληθινὸν, καὶ ἐπιλαθέσθαι τοῦ τρέφοντος αὐτὸν Θεοῦ. Διὸ δὴ λοιπὸν ὡς ἀχρήστῳ (καὶ ἀνηκέστῳ) προσώχθισεν [19] αὐτῷ ὁ Θεὸς καὶ ἀπεστράφη (αὐτὸν) παντελῶς, διὰ τοῦ μεγάλου [20] Δαυῒδ φάσκων [21]· « Καὶ
B οὐκ ἤκουσεν ὁ λαός μου τῆς φωνῆς μου, καὶ Ἰσραὴλ οὐ προσέσχε μοι, [καὶ] ἐξαπέστειλα αὐτοὺς κατὰ τὰ ἐπιτηδεύματα τῶν καρδιῶν αὐτῶν πορεύεσθαι. » Ὡσαύτως καὶ Ζαχαρίας [22] φησίν· « Εἶπον· Οὐ ποιμανῶ αὐτοὺς, ἀλλὰ τὸ ἀποθνῆσκον **297** ἀποθνησκέτω, καὶ τὸ απολλύμενον ἀπολλυέσθω, καὶ τὰ κατάλοιπα [23] κατεσθιέσθω [24] ἕκαστος τὰς σάρκας τοῦ πλησίον αὐτοῦ. » Καὶ οὕτω μισητὸν καὶ διαφθαρμένον καὶ (80ᵃ) εἰς ἅπαν ἐβδελλυγμένον διὰ τῶν αἰσχίστων καὶ θεοστυγῶν ἐπιτηδευμάτων ἑαυτὸν ἀποφήνας, εἰκότως εὖ μάλα (καὶ πάνυ δικαίως) εἰς τέλος κατελείφθη καὶ ἀπεβλήθη [25], καθὼς πάλιν ὁ θεῖος Μαλαχίας φησίν [26]· « Ἔπεσεν Ἰσραὴλ καὶ (οὐκέτι) οὐ μὴ προσθήσει τοῦ ἀναστῆναι. » Οὕτω καὶ [27]
C Ἡσαΐας φησίν [28]· « Τίς φείσεται ἐπὶ σοὶ [29], Ἱερουσαλὴμ, ἢ τίς ἀνακάμψει [30] σε εἰς εἰρήνην σοι; λέγει Κύριος. Ὀπίσω πορεύσῃ· [καὶ] ἐκτενῶ τὴν χεῖρά μου, καὶ διαφθερῶ σε, καὶ διασπερῶ σε, καὶ οὐκέτι ἀνήσω σε [31]. » — [32] « Ἰδοὺ, ἐγὼ λαμβάνω καὶ ῥάσσω ὑμᾶς καὶ τὴν πόλιν; ἣν ἔδωκα [33] ὑμῖν, καὶ δώσω ὑμᾶς ὀνειδισμὸν αἰώνιον καὶ ἀτιμίαν αἰώνιον, ἥτις οὐκ ἐπιλησθήσεται. » [34] (17) Τῆς τοίνυν ἐσχάτης ἁλώσεως ταύτης καὶ τελευταίας τὰ δεινὰ καὶ φοβερὰ διαγορεύοντες, ὅ τε μέγας [35] θεοῤῥήμων πάλιν Μωϋσῆς καὶ οἱ μετ' αὐτὸν θεηγόροι Ἰεζεκιὴλ [καὶ] Ἱερεμίας, εὐκρινῆ λίαν καὶ σφόδρα δῆλα τοῖς πᾶσι καὶ τοῖς ἄγαν ἰδιώταις αὐτὰ πεποίηνται [36]. Ὁ μὲν γὰρ Μωϋσῆς ἐν τῷ Δευτερονομίῳ φησί [37]· « Καὶ ἐπάξει Κύριος ἔθνος [38] ἐπὶ σὲ μακρόθεν [39] ἀπ' ἐσχάτου
D τῆς γῆς, ὡσεὶ ὅρμημα ἀετοῦ, ἔθνος ἀναιδὲς προσώπῳ. » — « Καὶ [40] ἐκθλίψει [41] σε ἐν πάσαις ταῖς πόλεσί σου ἕως ἂν καθαιρεθῶσι τὰ τείχη σου τὰ ὑψηλὰ καὶ

Variæ lectiones et notæ.

[11] δεδ. ὑ. ἐκεῖ. τὰ πρ. π. Ced. [12] Ced. 391,8-392,11. [13] Hebr. I, 1. [14] τέλαιον cod. τέλεον Ced. [15] ἔθυσαν — αὐτῶν Ps. CVI, 37. [16] καὶ λατρεύσας καὶ προσκυνήσας Ced. [17] Jer. II, 27. [18] ἀπαρν. Ced. [19] ἄχρηστον καὶ ἀνήκεστον πρ. αὐτόν cod. ἄχρηστον πρ. αὐτοῦ Ced. [20] τοῦ μὲν Δ. Ced. [21] Ps. LXXXI, 11,12. [22] διὰ Ζαχαρίου φ. Καὶ εἶπον Ced. Zach. XI, 9. Καὶ εἶπα. [23] λοιπά Ced. [24] κατεσθιέσθωσαν Zach. [25] κατεβλ. καὶ ἀπελ. Ced. [26] Amos. V, 2. ἐπ. ὁ. οὐ μή. [27] ὁ Ced. [28] φάσκει Ced. Jer. XV, 5, 6. [29] σε Ἰσραὴλ cod. σοι Ἰσραὴλ Ced. σοι Ἱερουσαλὴμ Jer. [30] ἀν. εἰς ἐ. σοι Jer. ἀν. σε εἰς ἐ. Ced. [31] ἀν. αὐτούς Jer. [32] Jer. XXIII, 39, 40. [33] δεδ. cod. — δ. ὑμῖν Ced. δ. ἐφ. ὑμᾶς Jer. [34] Ced. 392,11-394 12. [35] καί Ced. [36] πεποίηται Ced. [37] Deut. XXVIII, 49, 50,52,53,56,57. [38] ἔθνη Ced. [39] καί add. Ced. [40] ὅρμημα ἀετοῦ cod. [41] ἐκτρίψῃ LXX, ἐκτρίψει Ced.

Digitized by Google

ὀχυρὰ, ἐν οἷς σὺ πέποιθας ἐν αὐτοῖς. » — « Καὶ φαγῇ τὰ ἔκγονα [42] τῆς κοιλίας σου, κρέα υἱῶν καὶ θυγατέρων σου, » — « διὰ τὸ μὴ καταλελεῖφθαι [43] ὑμῖν μηδὲν ἐν τῇ στενοχωρίᾳ καὶ θλίψει, ᾗ θλίψει σε ὁ ἐχθρός σου ἐν πάσαις ταῖς πόλεσί σου· καὶ ἡ ἀπαλὴ ἐν ὑμῖν καὶ [ἡ] τρυφερὰ » — « γυνὴ τὸ ἐξελθὸν ἐκ τῶν μηρῶν αὐτῆς, καὶ τὸ τέκνον, ὃ ἐὰν τέκῃ, καταφάγεται » — « κρυφῇ διὰ τὴν ἔνδειαν πάντων ἐν τῇ στενοχωρίᾳ [44] καὶ θλίψει. » — [45] « Καὶ ἔσῃ ἐν αἰνίγματι, καὶ ἐν **298** παραβολῇ, καὶ ἐν διηγήματι πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν εἰς οὓς ἂν ἀπαγάγῃ [46] σε Κύριος ἐκεῖ » — [47] « ἕως ἂν ἐξολοθρεύσῃ σε » — [48] « καὶ καταλειφθήσεσθε ἐν ἀριθμῷ βραχεῖ ἀνθ' ὧν, ὅτι [49] ἦτε ὡσεὶ τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ τῷ πλήθει, καὶ οὐκ εἰσηκούσατε τῆς φωνῆς Κυρίου τοῦ Θεοῦ ὑμῶν. Καὶ ἔσται ὃν τρόπον εὐφράνθη Κύριος ἐφ' ὑμῖν εὖ ποιῆσαι καὶ πληθῦναι ὑμᾶς, οὕτως εὐφρανθήσεται Κύριος ἐφ' ὑμῖν ἐξολοθρεῦσαι ὑμᾶς. Καὶ ἐξαρθήσεσθε ἐκ τῆς ἀγαθῆς γῆς ἐκείνης, καὶ διασπερεῖ σε Κύριος ὁ Θεός σου εἰς πάντα τὰ ἔθνη ἀπ' ἄκρου τῆς γῆς ἕως ἄκρων αὐτῆς » — « ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἔθνεσιν ἐκείνοις οὐκ ἀναπαύσεται [50], οὐδὲ μὴ γένηται στάσις τῷ ἴχνει τῶν ποδῶν ὑμῶν· καὶ δώσει σοι Κύριος [51] ἐκεῖ καρδίαν ἀθυμοῦσαν [52], καὶ ἐκλείποντας ὀφθαλμοὺς, καὶ τηκομένην ψυχὴν — καὶ φοβηθήσῃ ἡμέρας καὶ νυκτός. » — « Καὶ ἐρεῖς τὸ πρωῒ ἀπὸ τοῦ φόβου τῆς καρδίας σου· Πῶς ἂν γένοιτο [53] ἑσπέρα; καὶ τὸ ἑσπέρας ἐρεῖς· Πῶς ἂν γένοιτο [54] πρωΐ; » Ὁ δέ γε Ἐζεκιὴλ ἔφη [55]· « Τάδε λέγει Ἀδωναῒ Κύριος· Ἰδοὺ ἐγὼ ἐπὶ σὲ, Ἰερουσαλὴμ, [καὶ] ποιήσω ἐν μέσῳ σου κρῖμα ἐνώπιον τῶν ἐθνῶν, καὶ ποιήσω ἐν σοὶ ἃ οὐ πεποίηκα καὶ οὐ μὴ ποιήσω αὐτοῖς ὅμοια [56] ἔτι διὰ τὰ βδελύγματά [σου] πάντα [57]. Διὰ τοῦτο πατέρες φάγονται τέκνα αὐτῶν ἐν [58] μέσῳ σου, καὶ τέκνα φάγονται πατέρας [59] αὐτῶν· καὶ ποιήσω ἐν σοὶ κρίματα, καὶ διασπερῶ [60] πάντας τοὺς καταλοίπους (σου) εἰς πάντα ἄνεμον, » —« ἀνθ' ὧν τὰ ἁγιά μου ἐμίανας ἐν πᾶσι τοῖς προσοχθίσμασί σου· κἀγὼ ἀπώσομαί σε καὶ οὐ (80b) μὴ ἐλεήσω ἔτι· τὸ τέταρτόν σου ἐν θανάτῳ ἀναλωθήσεται, καὶ τὸ τέταρτόν σου ἐν λιμῷ συντελεσθήσεται [61] ἐν μέσῳ σου, καὶ τὸ τέταρτόν σου ἐν ῥομφαίᾳ πεσοῦνται [62] κύκλῳ σου, καὶ τὸ τέταρτόν σου εἰς πάντα ἄνεμον διασκορπιῶ. » — [63] « Καὶ ὁ μὲν πόλεμος καὶ ἡ ῥομφαία ἔξωθεν, ὁ δὲ λιμὸς καὶ ὁ θάνατος ἔσωθεν ὀλοθρεύσει (καὶ ὁ μὲν ἐν [64] τῷ πεδίῳ [65] ῥομφαίᾳ τελευτήσει, τοὺς δὲ ἐν τῇ πόλει λιμὸς καὶ **299** θάνατος συντελέσει)· οἱ δὲ ἐξ αὐτῶν ἀνασωζόμενοι ἀναλωθήσονται. » — « Καὶ ὑπολείψομαι ἐξ αὐτῶν ἐκ ῥομφαίας καὶ λιμοῦ καὶ θανάτου, ὅπως ἂν ἐκδιηγῶνται τὰς ἀνομίας αὐτῶν πάσας ἐν τοῖς ἔθνεσι· καὶ γνώσονται, ὅτι ἐγὼ Κύριος ὁ τύπτων. » — Διὰ δὴ τοῦτό φησιν [66] ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος· « Οὐκ ἀναιρεῖ πάντας ἄρδην, ἀλλὰ σκορπίζει· τοῦτο γὰρ προϋπεμφαίνων ὁ θεῖος Δαυῒδ ἔφη πρὸς αὐτόν [67]· « Μήπως ἀποκτείνῃς; αὐτοὺς ἤτοι πάντας, ἀλλὰ διασκόρπισον ἐξ αὐτῶν δήπουθεν ἐν τῇ δυνάμει σου. »

filium quem peperit, comedet clam propter rerum omnium penuriam in ærumna et angustia. » — « Et eris in proverbium et in parabolam et in fabulam omnibus populis, ad quos te introduxerit Dominus illuc. » — « Donec exterminet te, » et remanebitis pauci numero, qui prius eratis sicut astra cœli præ multitudine, quoniam non audistis vocem Domini Dei vestri, et erit : Sicut lætatus est Dominus super vos benefaciens et multiplicans vos, sic lætabitur Dominus super vos exterminans vos : et auferemini de terra ista bona, et disperget te Dominus Deus tuus in omnes populos a summitate terræ usque ad terminos ejus : sed et in gentibus requies non dabitur tibi, nec erit requies vestigio pedum vestrorum, et dabit tibi Dominus cor pavidum ibi, et deficientes oculos, et consumptam animam ; et timebis nocte ac die ; et mane dices formidine cordis tui : Quomodo fiat vespere? Et vespere dices : Quomodo fiat mane? » Ezechiel autem dicit : « Hæc dicit Adonai Dominus, Ecce ego super te, Jerusalem, et faciam in medio tui judicium in oculis gentium, et faciam in te quæ non feci, et non faciam illis similia ultra propter omnes abominationes tuas. Propter hoc patres comedent filios suos in medio tui, et filii comedent patres suos : et faciam in te judicia, et dispergam universas reliquias tuas in omnem ventum : » quia sancta mea violasti in omnibus offensionibus tuis ; ego quoque projiciam te, et non miserebor tui ultra. Quarta pars tui in morte disperibit, et quarta pars tui in fame consumetur in medio tui, et quarta pars tui in gladio cadet in circuitu tuo, et quartam partem tui in omnem ventum dissipabo. » « Et quidem bellum in gladiis extrinsecus, fames et pestis intrinsecus exterminabit ; et quidem qui in agro, gladio consumetur, et qui in civitate, pestis et fames consumet ; et qui salvati fuerint ex ipsis, peribunt. Et relinquam ex eis a gladio et a peste et a morte, ut narrent prævaricationes suas omnes in gentibus et sciant quia ego Dominus percutiens. » Propter quod dicit divus Chrysostomus : Non omnes omnino tollit, sed dispergit ; illud enim prænuntians vates David dicit ad illum : « Ne igitur occidas eos omnes, sed disperge ex eis utique in virtute tua. »

Variæ lectiones et notæ.

[42] ἐγγ. Ced. et cod. [43] καταλειφθῆναι αὐτῷ μ. LXX. [44] ἐκείνῃ Ced. [45] Deut. xxviii, 37. [46] ἐπαγ. cod. [47] Deut. xxviii, 45. [48] Deut. xxviii, 62 67. [49] βραχεῖς ἀνθ' ὧν ὅτε cod. [50] ἀναπαύσει σε Deut. ἀναπαύσητ. cod. (ἀναπαύσητε ? יַנִּיחַ ἀναπαύσῃς. [51] ὁ Θεός Ced. [52] θυμοῦσαι codex, ἀπειθοῦσαν LXX, sed alii legunt ἀθυμοῦσαν ut Ced. [53] γένηται cod. [54] τό add. Ced. [55] Ez. v, 8-12. [56] ὁ. ἁ. Ez. ὁ. αὐτῶν Ced. [57] κατὰ π. τ. β. σου Ez. [58] τε ἐν Ez. [59] καὶ π. φ. τ. Ced. [60] διασκορπιῶ Ez. [61] ἐνώπιόν σου Ced. [62] πεσεῖται Ced. [63] Ez. vii, 15.16. [64] ὁ ἐν Ez. καὶ τοὺς μὲν ἐν cod. [65] ἐν add. Ez. [66] καί add. Ced. [67] Ps. lix, 11 ; cf. Chr. VIII. 172 A? secundum indices, quibus textus non respondet.

Digitized by Google

De secundo adventu et manifestatione illius, de magna et inconsolabili contritione eorum, dicit Zacharias : « Tunc veniet Dominus Deus noster, et erit planctus magnus in Jerusalem; »—« aspicient enim in quem transfixerunt, » hoc est, in quibus clavis perforarunt. Non dixit : quem confixerunt, sed : in quem confixerunt. Quid sibi vult, in quem ? Crux erat, in quam confixerunt. Ante enim terrificum adventum Domini, quasi vexillum regium de more præfulget illud supradictum signum adventus Christi, ab angelis glorificatum et prænuntiatum; et apparebit signum crucis super terram, solem obscurans et lunam obnubilans, ut dicit Dominus : « Tunc parebit signum Filii hominis in cœlo. » Et ut impleretur verbum Zachariæ, dictum idem assumens Christus, traduxit ad veritatem, dicens : « Videbunt in quem transfixerunt. » Item dicit Jeremias : « Hæc dicit Dominus Deus Israel : Ecce ego adduco super locum istum mala, ita ut omnis audientis hæc tinniant ambæ aures ejus, eo quod dereliquerint me, et alienum fecerint locum istum. Destruam consilium Jerusalem in loco isto, et subvertam cor in gladio in conspectu inimicorum suorum, et dabo mortuos eorum in escam volatilibus cœli et bestiis terræ; et ponam civitatem hanc in exterminationem et in sibilum sempiternum, ut omnes prætereuntes per eam obstupescant, et animo afflicti moveant capita sua super universa plaga ejus. » Et : « Sicut ventum et æstum dispergam eos ante faciem inimicorum, et ostendam eis diem perditionis. « Et edent carnes filiorum suorum et filiarum suarum, et unusquisque comedet carnes proximi sui in castris et obsidione, qua arcebunt eos inimici eorum; et conteram populum istum et civitatem istam, sicut conteritur vas testaceum, quod non potest ultra instaurari : sic faciam, dicit Dominus, loco huic, et habitantibus in eo, ut detur civitas ista tanquam corruens, et dabo eos in vastationem omnibus regibus terræ, et erunt in opprobrium, et in parabolam, et in maledictionem, et in odium in omni loco, quo ejiciam illos ibi.

A [68] (8) Περὶ δὲ [69] τῆς β' ἐλεύσεως αὐτοῦ, καὶ φανερώσεως, καὶ πολλῆς καὶ ἀπαραμυθήτου θλίψεως αὐτῶν εἶπε Ζαχαρίας [70] · « Τότε ἥξει Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ ἔσται κοπετὸς μέγας ἐν Ἰερουσαλήμ. » — [71] « Ὄψονται γὰρ εἰς ὃν ἐξεκέντησαν » (τουτέστιν ἐν οἷς ἥλοις προσήλωσαν · οὐκ εἶπεν, ὃν ἐξεκέντησαν, ἀλλ', εἰς ὃν ἐξεκέντησαν). Τί δέ ἐστιν τὸ « εἰς ὃν ; » Σταυρὸς ἦν εἰς ὃν ἐξεκέντησαν · πρὸ γὰρ τῆς φοβερᾶς παρουσίας τοῦ Κυρίου καθάπερ βασιλικὸν σημεῖον τὸ λεγόμενον σίγνον κατὰ κοινὴν συνήθειαν προτρέχει τῆς Χριστοῦ παρουσίας ὑπὸ τῶν ἀγγέλων δοξαζόμενον καὶ προευαγγελιζόμενον · καὶ φανήσεται ὁ σταυρὸς ἐπὶ τῆς [72] γῆς ἀποκρύπτων τὸν ἥλιον καὶ ἀμβλύνων [τὴν] σελήνην, ὡς φησιν ὁ Κύριος [73] · « Τότε φανήσεται τὸ σημεῖον τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου [74] ἐν τῷ οὐρανῷ. » Καὶ ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥῆμα Ζαχαρίου, τὴν λέξιν αὐτὴν λαβὼν ὁ Χριστὸς [75] μετήγαγεν εἰς ἀληθῆ [76] λέγων · « Ὄψονται εἰς ὃν ἐξεκέντησαν. » [77] (9) Ὁ δέ γε Ἱερεμίας ὁμοίως φάσκει · « Τάδε λέγει Κύριος, ὁ Θεὸς Ἰσραήλ · Ἰδοὺ ἐγὼ ἐπάγω [78] ἐπὶ τὸν τόπον τοῦτον κακὰ, ὥστε παντὸς ἀκούοντος αὐτὰ ἠχήσει ἀμφότερα τὰ ὦτα αὐτοῦ, ἀνθ' ὧν ἐγκατέλειπόν με καὶ ἀπηλλοτρίωσαν τὸν τόπον τοῦτον · καὶ σφάξω τὴν φυλὴν [79] Ἰερουσαλὴμ [80] ἐν **300** τῷ τόπῳ τούτῳ, καὶ καταβαλῶ αὐτοὺς ἐν [81] μαχαίρᾳ ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν, καὶ δώσω τοὺς νεκροὺς αὐτῶν εἰς βρῶσιν τοῖς πετεινοῖς τοῦ οὐρανοῦ καὶ τοῖς θηρίοις τῆς γῆς· καὶ τάξω [82] τὴν πόλιν ταύτην εἰς ἀφανισμὸν καὶ εἰς συρισμὸν [83] αἰώνιον, ἵνα πάντες οἱ διαπορευόμενοι δι' αὐτῆς ἐκστήσωνται, καὶ σκυθρωπάσωσι [84], καὶ κινήσωσι τὰς κεφαλὰς αὐτῶν ἐπὶ πάσῃ τῇ πληγῇ αὐτῆς · » καί [85] · « Ὡς ἄνεμον καὶ καύσωνα διασπερῶ αὐτοὺς κατὰ πρόσωπον τῶν ἐχθρῶν, καὶ δείξω αὐτοῖς ἡμέραν ἀπωλείας. » — [86] « Καὶ ἔδονται τὰς σάρκας τῶν υἱῶν [αὐτῶν] καὶ [87] τῶν θυγατέρων (αὐτῶν), [καὶ] ἕκαστος τὰς σάρκας τοῦ πλησίον αὐτοῦ ἔδεται [88] ἐν τῇ περιοχῇ καὶ ἐν τῇ πολιορκίᾳ, ᾗ πολιορκήσουσιν αὐτοὺς οἱ ἐχθροὶ αὐτῶν · » καί [89] · « Συντρίψω τὸν λαὸν τοῦτον καὶ τὴν πόλιν ταύτην καθὼς συντρίβεται ἄγγος ὀστράκινον, ὃ οὐ δύναται [90] ἰαθῆναι ἔτι · οὕτω ποιήσω, λέγει Κύριος, τῷ δοθῆναι τὴν πόλιν ταύτην ὡς τὴν διαπίπτουσαν. »

B

C

Quid aliud in divino eloquio et clarius esse potest et sensu graviori? Videas, o stulte Judæe et insipiens, impletum fuerit annon, et adamussim, quid-

D [91] (20) Τί οὖν λοιπὸν τῶν θείων τούτων ῥημάτων [92] ἐμφαντικώτερον ἢ ἀληθέστερον γένοιτ' ἄν; Ὅρα [93] γάρ, ὦ ἀνόητε καὶ ἀλάγιστε Ἰουδαῖε, εἰ

Variæ lectiones et notæ

[68] Τί τὸ εἰς ὃν ἐξεκέντησαν ; Ced. 394,12 395,1. [69] γε Ced. [70] Zach. xii, 11. [71] Zach. xii, 10 γὰρ ἀνθ' ὧν κατωρχήσαντο, metonymia verbi דקר in plerisque cod.; sed 10 habent cum Jo. xix, 37, Justino Ap. I. 52, c. Tryph. 14,32 et Hieronymo (de optimo genere interpretandi) interpretationem propriam a Judæis rejectam. [72] ἀπὸ τῆς Ced. [73] Matth. xxiv, 30. [74] Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ Ced. [75] μ. Χριστὸς λ. Ced. [76] ἀλήθειαν Ced, [77] Ἱερεμίου, Jer. xix, 3-8. Ced. 395,1 23. [78] ἐπ. ἐγὼ Ced. [79] βουλὴν bis Jer. Ced. [80] Ἰσραὴλ cod. Ced. pro Ἰερουσαλὴμ Jer. [81] τῇ Ced. [82] τάξω codd. nonnulli LXX, cæteri : πατάξω. [83] συριγμὸν Ced. [84] σκ. καὶ συρίσει ὑπὲρ π. LXX. [85] Jer. xviii. 17. [86] Jer. xix, 9. [87] τὰς σάρκας add. Jer. [88] ἐ. ἔδονται LXX. [89] Jer. xix, 11, 12. [90] δυνήσεται Jer. Ced. [91] αὐτῇ Ced. [92] Jer. xxiv, 9. [93] αὐτὴν Ced. [91] Ced. 395,23 396,22. [92] ῥ. τ. Ced. [93] Ὁ. οὖν ἀν. Ced.

Digitized by Google

οὐ [97] πεπλήρωται ταῦτα [98] ἀπαραλείπτως κατὰ τὰς ἱερὰς προῤῥήσεις εἰς ὑμᾶς· καὶ μέντοι καὶ τὰ ὑπὸ Χριστοῦ προκατηγγελμένα καὶ προηπειλημένα· φησὶ γὰρ περὶ τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ τοῦ ἐν αὐτῇ ναοῦ, ὅτι [99] « Οὐ μὴ μείνῃ λίθος ἐπὶ λίθον. » Ἆρα μεμένηκεν; Οὐδαμῶς. — Καί [1]· « Ἰδοὺ, ἀφίεται ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος. » Ἆρα οὐκ ἐρήμωται; Καὶ σφόδρα γε. — Καί [2]· « Ἔσται θλῖψις οἵα οὐ γέγονεν. » Ἆρα οὐκ ἐγένετο; Ἀνάγνωθι τὴν ἱστορίαν Ἰωσήπου ἀνδρὸς (ὑμετέρου) Ἰουδαίου καὶ φιλαλήθους· καὶ οὐδὲ ἀναπνεῦσαι λοιπὸν δυνήσῃ, **301** μόνον ἀκούων οἷα [3] ἔπαθον οἱ ἄθλιοι τὸ τότε Ἰουδαῖοι διὰ τὴν [κατὰ] τοῦ Κυρίου [4] μανίαν καὶ λύσσαν. Ἵνα γὰρ μηδεὶς τῶν Ἰουδαίων ἀπιστήσῃ, οὐκ ἀλλόφυλόν τινα, ἀλλ' ὁμόφυλον, καὶ ὁμόπιστον, καὶ ζηλωτὴν παρεσκεύασεν ἡ ἀλήθεια τὰ ἐλεεινὰ ἐκεῖνα καὶ δυσεξήγητα ἐκτραγῳδῆσαι πάθη· τοιαύτην γὰρ θεήλατον ὑπέστησαν ἅλωσιν, οἵαν οὐδὲ ὁ σύμπας οἶδε χρόνος, ἀφ' οὗ γέγονεν ἐπὶ τῆς γῆς ἄνθρωπος, καὶ εἰκότως· ἕως μὲν γὰρ εἰς τοὺς ὁμοδούλους ἡμάρτανον, συγγνώμης ἐτύγχανον· ἡνίκα δὲ εἰς τὸν κοινὸν Δεσπότην ἐξήμαρτον, ἀσυγγνώστως ἐκολάσθησαν. Ὅτι δὲ ὁ Χριστὸς πεποίηκεν αὐτοῖς [5] ταῦτα, ἄκουσον αὐτοῦ πάλιν καὶ διὰ παραβολῆς φάσκοντος [6]· « Τοὺς δὲ μὴ βουληθέντας με βασιλεῦσαι ἐπ' αὐτοὺς, ἀγάγετε ὧδε καὶ κατασφάξατε. » Διὸ καὶ πρὸς αὐτοὺς ἔλεγεν [7]· « Ἀρθήσεται ἀφ' ὑμῶν ἡ βασιλεία καὶ δοθήσεται ἔθνει ποιοῦντι τοὺς καρποὺς αὐτῆς. » Καὶ πρὸς μὲν τὴν Ἱερουσαλὴμ φησιν [8]· « Ἥξουσιν ἐπὶ σε ἡμέραι, καὶ περιβαλοῦσί σοι οἱ ἐχθροί σου χάρακα, καὶ κυκλώσουσί σε, καὶ συνέξουσί [σε] πάντοθεν, καὶ ἐδαφιοῦσι τὰ τέκνα σου ἐν σοί. » Πρὸς δὲ τοὺς ἀπειθεῖς Ἰουδαίους ἐπάγει λέγων [9]· « Ἰδοὺ ἀφίεται ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος, » ὅπερ οὖν καὶ ὁ θεῖος Δανιὴλ προδηλῶν ἔφη [10]· « Τὴν πόλιν καὶ τὸ ἅγιον διαφθερεῖ σὺν τῷ ἡγουμένῳ τῷ ἐρχομένῳ, » τουτέστιν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ πάντων Ἰουδαίων τὰ σεμνὰ καὶ περίβλεπτα ἀνατρέψει, ἀλλὰ καὶ ὁ Υἱὸς καὶ Χριστὸς [11], ὁ παρ' αὐτῶν ὡς λυτρωτὴς προσδοκώμενος καὶ σωτήρ. Οὐ γὰρ εἶπε, Διαφθαρήσεται ἡ πόλις καὶ ὁ ναὸς σὺν τῷ ἡγουμένῳ, καθὼς ἀλόγως οἴονταί τινες, ἀλλὰ [12], « Διαφθερεῖ ὁ Πατὴρ τὸν ναὸν καὶ τὴν πόλιν, » συμπράττοντος δηλονότι καὶ τοῦ παροιηνθέντος ὑπ' αὐτῶν ἡγουμένου, περὶ οὗ φησιν [13] Ἰακὼβ πρὸς τὴν Βηθλεέμ [14]· « Ἐκ σοῦ ἐξελεύσεται ἡγούμενος, » καὶ τὰ ἑξῆς. Καὶ μέντοι καὶ πρὸς τοὺς ἀποστόλους (ὁ Κύριος) οὕτως διηγόρευσεν [15]· « Ὅταν ἴδητε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως (τὸ ῥηθὲν διὰ Δανιὴλ τοῦ προφήτου) ἑστὼς ἐν τόπῳ ἁγίῳ — ὁ ἀναγινώσκων νοείτω, » — ὃ δὴ καὶ πεπλήρωτο, πρῶτον μὲν κατὰ (τὸν) καιρὸν τῆς ἁλώσεως καὶ ἐρημώσεως, εἴς τε τὸ Ῥωμαϊκὸν **302** στρατόπεδον ἐπεισελθὸν ἐν τῷ ναῷ [16] καὶ τὴν πόλιν ἐλὸν κατὰ τὴν ἐρήμωσιν, ὡς τινες τὸ ῥηθὲν βδέλυγμα

A quid prænuntiaverunt in vos sermones prophetarum, et quæ ipse prophetavit Christus et minatus est. Dixit enim de Jerusalem et de templo ejus, quia « non remanebit lapis super lapidem. » Remansitne? Neutiquam. Et : « Relinquetur domus vestra deserta. » Nonne deserta est? Et quidem prorsus. Et : « Erit pressura qualis non fuit. » Fuitne pressura? Lege historiam Josephi qui fuit ex vobis et veritatis amans, et non jam respirare poteris audiens quanta tunc miseri passi sint Judæi ob furorem et rabiem adversus Dominum. Ne enim quisquam Judæorum diffideret, non alienum veritas sibi comparavit præconem, sed ejusdem gentis et fidei virum, necnon et zelo accensum, qui miseranda hæc et infanda narrando lamentaretur. B Eam enim a Deo Judæi subiere expugnationem quam nulli unquam viderunt ex quo homo vivit in terra, et quidem merito. Dum in servos sibi consimiles peccaverunt, condonatum est illis; cum vero in universorum Dominum, pœnas tulerunt irremissibiles. Quod Christus hæc illis fecerit, audias per parabolam loquentem : « Illos qui noluerunt me regnare super se, adducite huc et jugulate. » Propterea illis dicebat : « Auferetur a vobis regnum et dabitur genti facienti fructus ejus. » Et quidem ad Jerusalem dicit : « Venient in te dies, et circumdabunt te inimici tui vallo, et circumstabunt te undique, et prosternent ad terram filios tuos in te. » Et ad infidos Judæos loquens addit : « Ecce C relinquetur domus vestra deserta. » Quod et divus Daniel prænuntians dixit : « Urbem et sanctuarium destruet cum duce venturo; » id est, Deus et Pater omnium solemnia et illustria quoque Judæorum destruet, sed et Christus Filius una, quem redemptorem exspectaverunt et salvatorem. Non enim dixit : Destruetur civitas et templum cum duce, sicut existimant nonnulli errantes, sed, Destruet Pater templum et civitatem comparticipante nimirum, quem contumeliis saturaverunt duce, de quo Jacob ad Bethlèem : « Ex te egredietur dux, » et reliqua. Quinimo apostolis Dominus dixit : « Cum videritis abominationem desolationis, dictam a Daniele propheta, stantem in loco sancto, qui legit, intelligat. » Quod certe adimpletum est, primum, D in tempore expugnationis et vastitatis, cum Romani milites in templum ingressi sunt, et urbem dejecerunt ad desolationem, quam quidam esse arbitrantur desolationem prædictam, quandoquidem abalienati et secundum legem coinquinati, juste dicti sunt abominatio desolationis; deinde, cum et postea Adrianus statuam suam erexit, et reliquias civitatis penitus vastavit.

Variæ lectiones et notæ.

[97] εἰ μὴ Ced. [98] πάντα cod. [99] Matth. XXIV, 2, λίθου Ced. [1] Matth. XXVIII, 38. [2] Matth. XXIV, 20. [3] ἃ. μ. ἅπερ Ced. — ἃ. τηνικαῦτα Ἰ. Ced. [4] κατὰ Χριστοῦ Ced. [5] ἃ. π. Ced. [6] Luc. XIX, 27. [7] Matth. XXI, 43. [8] Luc. XIX, 43, 44. [9] Luc. XIII, 35. [10] λέγει καὶ Ced. Dan. IX, 26. [11] Υἱὸς ὁ Χριστὸς Ced. [12] ὁ add. Ced. [13] Gen. XLIX, 10. [14] διηγόρευεν Ced. — Matth. XXIV, 15. [15] εἰς. ἐν τῷ ἱερῷ. — καὶ εἰς τὸν τὴν π. ἑλόντα cod.

Digitized by Google

οὕτως ἐξειλήφασιν· ἀποτρόπαιοι γὰρ καὶ βδελυκτοὶ κατὰ τὸν νόμον ὑπάρχοντες, εἰκότως προείρηται βδέλυγμα ἐρημώσεως· ἔπειτα δὲ καὶ εἰς ὅπερ (ὕστερον) ἔστησεν Ἀδριανὸς ὁ βασιλεὺς εἴδωλον ἑαυτοῦ καὶ τὴν πόλιν τέλειον ἠρήμωσεν.

De illa igitur novissima captivitate miserandorum Judæorum disserit theologica lingua, irremediabilem desolationem eorum ob Christum crudeliter tractatum. Dicit enim : Cruce eos ad ultima impellente amentiæ consilia quæ in Deum et Salvatorem nostrum meditati sunt, Deum in homine non agnoscentes, virgam ferream a longe sibi impendentem, in semetipsos attraxere, dominatum dico et imperium quibus subjacent. »—« Et ultimam eorum abductionem, et migrationem, et jugum servitutis nunc impositum, et famosam sub ditione Romana servitutem, et dispersionem quam patiuntur, quamque magis ac magis patientur. Namque convincor de populo isto vaticiniis : Quis digne lamentabitur ex illis qui valent ad scribendum lamentationes et sermones doloribus adæquandum? Qui libri capient? Una illis columna cladis, universa terra per quam dispersi sunt et cultus qui cessavit, et solum Jerusalem quod vix agnoscitur, in qua tantum incedere possunt, et ejus antiqua frui gloria, quantum una dies sinit ad illam visitandam et ad lugendam desolationem concessa.

Scripsit ergo Josephus qui fuerat Jerusalem belli tempore, trecentas virorum myriades interiisse, alios fame consumptos, alios ab aliis per obsidionem necatos, alios a Romanis interemptos, aut devoratos igne; illos autem ad pugnam bestiarum servatos, quos flos ætatis et venustas corporis et statura eminens commendabat, efficiebatque triumpho idoneos; de reliqua vero multitudine, alios qui decimam septimam ætatem superaverant, in Ægyptum constrictis manibus abductos esse, plures autem in provincias dimissos qui in theatris gladio aut a bestiis mortem accepturi essent; at alios, infra supra dictam ætatem, captivos abductos esse et venundatos, quorum numerus ad novem myriades. Hæc de subversione Jerusalem enarravit. Excidium autem templi et urbis juxta prophetiam Danielis ab annis quadringentis et octo factam, accidit, et ita alioquin tertia expugnatio facta est et expleta strages sub Vespasiano et Tito, quadraginta annis post Domini Ascensionem. Quæ divus Chrysostomus luculentius explicans, sic loquitur et redarguit : « Si de fine contendas, Judæe, a præteritis disce præsentia, scrutare : descendisti in Ægyptum, et ubi expleti sunt anni quadringenti, ecce a servitute te li-

A [16] (21) Περὶ ἧς οὖν αἰχμαλωτίας ἐσχάτης τῶν ταλαιπώρων Ἰουδαίων καὶ ἡ θεολόγος ἔφη γλῶττα (στηλιτεύουσα τὴν ἀνήκεστον ἐρήμωσον αὐτῶν διὰ τὴν κατὰ τοῦ (81b) Χριστοῦ τόλμαν)· φησὶ γάρ [17]· « Τοῦ σταυροῦ πρὸς τὴν ἐσχάτην αὐτοὺς συνελαύνοντος ἀπόνοιαν, ἣν κατὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος [18] ἡμῶν ὑπενοήθησαν, τὸν ἐν ἀνθρώπῳ Θεὸν ἀγνοήσαντες καὶ τὴν ῥάβδον τὴν σιδηρᾶν πόρρωθεν ἀπειλουμένην αὐτοῖς, ἐφ' ἑαυτοὺς εἵλκυσαν, τὴν νῦν ἐπικρατοῦσαν ἀρχὴν λέγω καὶ βασιλείαν » — « καὶ τὴν τελευταίαν αὐτῶν ἀπαγωγὴν [19] καὶ μετανάστασιν καὶ τὸν νῦν ἐπικείμενον αὐτοῖς τῆς δουλείας ζυγὸν καὶ τὴν περιβόητον ὑπὸ Ῥωμαίοις ταπείνωσιν [20] » καὶ διασπορὰν, ἣν τε νῦν ἔχουσι καὶ ἣν ἐπὶ πλεῖστον ἕξουσι· πείθομαι γὰρ ταῖς περὶ αὐτῶν προῤῥήσεσιν·

B « Τίς θρηνήσει πρὸς ἀξίαν τῶν θρήνους γράφειν εἰδότων καὶ λόγον [21] ἐξισοῦν πάθεσι [22]; ποῖαι βίβλοι ταῦτα χωροῦσι [23]; Μία στήλη τούτοις τῆς συμφορᾶς ἡ οἰκουμένη πᾶσα, καθ' ἣν διεσπάρησαν [24], καὶ ἡ λατρεία πεπαυμένη καὶ αὐτῆς τῆς Ἱερουσαλὴμ τὸ ἔδαφος μόλις [25] γινωσκόμενον (ἧς τοσοῦτον αὐτοῖς ἐπίβατόν ἐστι μόνον, καὶ τοσοῦτον ἀπολαύουσι τῆς ποτε δόξης αὐτῶν [26], ὅσον ἐν ἡμέρᾳ φανέντες θρηνῆσαι τὴν ἐρημίαν). »

[27] (22) Ὁ οὖν Ἰώσηπος ἐν Ἱερουσαλὴμ παρὼν τῷ πολέμῳ συνέγραψε μυριάδας τ' ἀνδρῶν ἀπολέσθαι τότε [28] (τοὺς μὲν λιμῷ διαφθαρέντας, τοὺς δὲ ὑπ' ἀλλήλων ἐν τῷ συγκλεισμῷ ἀποσφαγέντας καὶ τοὺς μὲν ὑπὸ Ῥωμαίων ἀναιρεθέντας, τοὺς δὲ ὑπὸ πυρὸς τεφρωθέντας, τοὺς δὲ ἐν ἀκμῇ τῆς ἡλικίας

C **303** ὑψηλοτάτους καὶ κάλλει σώματος διαφέροντας τῷ θριάμβῳ ἐν Ῥώμῃ πεμφθῆναι πρὸς θηριομαχίαν· τοῦ δὲ λοιποῦ πλήθους τοὺς ὑπὲρ ιζ' ἔτη, τοὺς μὲν δεσμίους εἰς τὰ κατ' Αἴγυπτον ἔργα παραπεμφθῆναι, τοὺς δὲ πλείους εἰς τὰς ἐπαρχίας διανεμηθῆναι διαφθαρησομένους ἐν τοῖς θεάτροις σιδήροις καὶ θηρίοις, τοὺς δὲ ἐντὸς τῶν ιζ' ἐτῶν, αἰχμαλώτους ἀχθέντας διαπιπράσκεσθαι· τούτων δὲ μόνον τὸν ἀριθμὸν εἰς μυριάδας ἀνδρῶν θ' συναχθῆναι. Καὶ δὴ καὶ περὶ τῆς καταστροφῆς Ἱερουσαλὴμ ἔφη. Τὴν δὲ ἐρήμωσιν τῆς τε πόλεως καὶ τοῦ ναοῦ σύνεδη γενέσθαι κατὰ τὴν Δανιὴλ προφητείαν πρὸ υη' γενομένην ἐτῶν. Καὶ οὕτω λοιπὸν ἡ γ' ἅλωσις γέγονε τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ παντελὴς ἐρήμωσις ἐπὶ Οὐεσ-

D πασιανοῦ καὶ Τίτου μετὰ μ' ἔτη τῆς τοῦ Κυρίου ἡμῶν ἀναλήψεως). [29] (23) Ἅπερ δὴ καὶ ὁ θεῖος Χρυσόστομος ἐπεξεργαστικώτερον ἀναπτύσσων, διελέγχων τούτους εὖ μάλα φάσκει· « Εἰ δὲ φιλονεικεῖς, ὦ

Variæ lectiones et notæ.

[16] Γρηγορίου —Π. ταύτης γὰρ τῆς ἐ. ἀ. Ced. 398,10-24. [17] 201 C. ed. Colon. 1690.—ἐλ. Ced.— συν. καὶ τῆς ἀπονοίας Gr. [18] Σ. καὶ Θεοῦ ὑμῶν Ced. — ἐπεν. Ced. ἀπεν. Gr. [19] πληγήν τε Gr. 202 B. [20] ταπ. ἧς οὐδὲν οὕτως ὡς ἡ στάσις αἴτιον Gr. [21] λόγων codex, λόγους Ced. [22] πάθει Gr. [23] χωρήσουσι Gr. [24] ἧς ἐσπ. Gr. ἣν? ἐσπ. Ced. [25] μόγις Gr. — ἐπ. ἀ. Gr. [26] ἀ. δ. Gr. [27] Ced. 379,1-3, 6. l. 6 IX. 3 μυριάδας ρι'. [28] τ. ἀπολεσθῆναι Ἰουδαίων, περὶ δὲ τούτων ἐν τῇ τοῦ Νέρωνος βασιλείᾳ ἐξηγησάμεθα Ced. [29] Τοῦ Χρυσοστόμου. — Ced. 391,4-400,9. Ὁ δέ γε Θ. Χρ. τὴν τούτων ἄνοιαν δ. πρὸς πλείοσιν ἄλλοις καὶ τοῦτο φ. (I 525?)

Digitized by Google

Ἰουδαῖε, περὶ τοῦ τέλους, ἀπὸ τῶν φθασάντων μάνθανε καὶ τὰ παρόντα. Σκόπει γάρ· Κατέβης εἰς Αἴγυπτον, ἀλλ' ἐγένοντο ἔτη υ', καὶ ταχέως ὁ Θεὸς τῆς δουλείας [30] ἐκείνης ἀπήλλαξε, καίπερ ἀσεβοῦντα καὶ πορνεύοντα πορνείαν τὴν χαλεπωτάτην. Ἀπηλλάγης Αἰγύπτου καὶ προσεκύνησας μόσχῳ, ἔθυσας τοὺς υἱούς σου καὶ τὰς θυγατέρας σου [31] τοῖς δαιμονίοις, τὸν ναὸν ἐμόλυνας, τὴν φύσιν ἠγνόησας, τὰ ὄρη, τὰς νάπας, τοὺς βουνούς, τὰς πηγάς, τοὺς ποταμούς, τοὺς κήπους τῶν μυσαρῶν θυσιῶν ἐπλήρωσας, προφήτας ἔσφαξας, θυσιαστήρια κατέστρεψας [32], πᾶν εἶδος κακίας ἐπῆλθες καὶ πᾶσαν ὑπερβολὴν ἐπεδείξω πονηρίας καὶ ἀσεβείας· ἀλλ' ὅμως, ὁ ἔτη σε παραδοὺς (τοῖς) Βαβυλωνίοις, πάλιν ἐπὶ τὴν προτέραν ἐπανήγαγεν ἐλευθερίαν, καὶ τὴν πατρίδα καὶ τὸν ναὸν (82ª) ἀπέδωκε, καὶ τὸ παλαιὸν [33] τῆς προφητείας χάρισμα, καὶ πάλιν προφῆται καὶ Πνεύματος ἁγίου χάρις· μᾶλλον δὲ [34] ἐν τῷ καιρῷ τῆς αἰχμαλωσίας οὐκ ἐγκατελείφθης, ἀλλὰ καὶ Δανιὴλ ἐκεῖ [35] καὶ Ἰεζεκιὴλ, καὶ ἐν Αἰγύπτῳ Ἱερεμίας, καὶ μέντοι καὶ πρὸ τούτων Μωϋσῆς καὶ Ἀαρὼν ἐν τῇ ἐρήμῳ. Καὶ μετ' ἐκεῖνα πάλιν ἐπὶ τὴν προτέραν ἐπανῆλθες κακίαν **304** καὶ ἐξεβακχεύθης, καὶ πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν μετετάξω πολιτείαν ἐπὶ τοῦ ἀτεβοῦς Ἀντιόχου· ἀλλά γε [36] τότε παραδοθέντες Ἀντιόχῳ ἔτη γ' [37], τὰ λαμπρὰ διὰ τῶν Μακκαβαίων αὖθις ἐστήσατε τρόπαια. Ἀλλὰ [38] καὶ τοιοῦτον οὐδὲν, ἀλλὰ τοὐναντίον ἅπαν γέγονεν, ὃ καὶ μάλιστα ἔστι θαυμάσαι, ὅτι τὰ μὲν τῆς κακίας ἔληξε, τὰ δὲ τῆς τιμωρίας ἐπιτέτατται καὶ οὐδὲ ἐλπίδα τινὰ μεταβολῆς ἔχει· οὐ γὰρ σ' ἔτη μόνον παρῆλθε [39], ἀλλὰ καὶ πολλῷ πλείονα· καὶ οὐδὲ σκιὰν ἐλπίδος ἔστιν εὑρεῖν, καὶ ταῦτα οὐδὲ εἰδωλολατρούντων [40] ὑμῶν (νῦν ὡς τότε) οὔτε [41] ἄλλο τι ποιούντων, ἅπερ ἔμπροσθεν ἐτολμᾶτε. »

A beravit Dominus, quamvis impius valde ad fornicationem declinasses pessimam. De Ægypto egressus ante vitulum procubuisti, immolasti filios tuos et filias tuas dæmoniis, templum polluisti, naturam violasti; montes et saltus, colles et fontes, flumina et hortos ignominiis sacrificiorum replesti; prophetas occidisti, altaria evertisti, omnem malitiæ speciem et omnis pravitatis et impietatis excessum ostendisti. Attamen septuaginta annis Babyloniis traditum, in pristinam denuo revocavit libertatem, et patriam templumque reddidit, et antiquum prophetiarum donum, et prophetas iterum et Spiritus sancti gratiam. Quin etiam et in tempore captivitatis non derelictus es, sed una tecum ibi Daniel et Ezechiel, et in Ægypto Jeremias, et antea Moyses et Aaron in deserto; et postea ad pristinam reversus es malitiam, et bacchatus es, et ad paganorum mores sub Antiocho impio conversus; tribus annis Antiocho servientes, per Macchabæos iterum inclytas obtinuistis victorias. Sed tale non factum est ultra, imo contrarium prorsus, et, quod est mirabilius, cessavit iniquitas et increverunt amaritudines pœnæ, nec spes immutationis ulla : non enim septuaginta efluxerunt anni, sed multo plures, nec licet umbram spei minimæ invenire, et tamen idola non colitis, ut ante, nec aliud nefas audetis ut prius.

B

[43] (24) Ἵνα δὲ σαφέστερον καὶ διεξοδικώτερον [τὰ] περὶ τούτων εἴπωμεν, ἄνωθεν πάλιν ἀρξώμεθα. Τρεῖς οὖν δουλείας ὑπέστησαν οἱ Ἰουδαῖοι χαλεπωτάτας καὶ οὐδεμίαν χωρὶς προρρήσεως αὐτοῖς ἐπήγαγεν ἡ θεία δίκη, ἀλλὰ προλεχθῆναι παρεσκεύασεν αὐτοῖς καὶ τόπον, καὶ χρόνον, καὶ κάκωσιν, καὶ τὴν ἐπάνοδον, καὶ τἆλλα πάντα μετὰ πολλῆς (τῆς) ἀκριβείας. Καὶ περὶ μὲν τῆς ἐν Αἰγύπτῳ α' διαλεγόμενος ὁ Θεὸς οὕτως ἔφη πρὸς τὸν Ἀβραάμ [44]· « Γινώσκων γνῶθι, ὅτι πάροικον ἔσται τὸ σπέρμα σου ἐν γῇ ἀλλοτρίᾳ, καὶ δουλώσουσιν αὐτοὺς [45] καὶ κακώσουσιν ἔτη υ' (τὸ δὲ ἔθνος, ᾧ ἐὰν δουλεύσωσι, κρινῶ ἐγὼ » εἶπεν ὁ Θεός)· τετάρτῃ δὲ γενεᾷ « ἐλεύσονται ὧδε (μετὰ ἀποσκευῆς πολλῆς). » [45] (25) Περὶ δὲ τῆς β' εἶπεν Ἱερεμίας [46]· « Οὕτως εἶπε Κύριος· Ὅταν μέλλῃ πληροῦσθαι τῇ Βαβυλῶνι ο' ἔτη, ἐπισκέψομαι ὑμᾶς καὶ ἐπιστήσω ἐφ' ὑμᾶς τοὺς ἀγαθοὺς λόγους μου τοῦ ἀποστρέψαι εἰς τὸν τόπον τοῦτον. » — [47] « Καὶ ἐπιστρέψω τὴν αἰχμαλωσίαν ὑμῶν· [καὶ] ἀθροίσω ὑμᾶς ἐκ τῶν ἐθνῶν πάντων καὶ ἐκ τῶν τόπων πάντων [48] ὧν διέσπειρα ὑμᾶς ἐκεῖ, φησὶ Κύριος· καὶ ἐπιστρέψω ὑμᾶς εἰς τὸν τόπον ὅθεν ἀπῴκισα ὑμᾶς ἐκεῖθεν. »

C

D

Ut tamen clarius et evidentius de iis disseramus, altius nobis repetendum. Tres servitutes subierunt Judæi pessimas, quorum nullam immisit ira divina, quin prævia fuerit monitio, quin et prænuntiandum curaverit locum, et tempus, et acerbitatem, et reversionem, et omnia ejusmodi diligenter. De prima in Ægypto, cum Abraham colloquens, sic dixit Deus : « Sciens scito quod peregrinum erit semen tuum in terra aliena, et subjicient eos, et affligent quadringentis annis : verumtamen gentem cui servierint, ego judicabo, dicit Dominus. Quarta generatione huc venient cum multa substantia. » De secunda sic Jeremias : « Hæc dicit Dominus : Cum cœperint impleri in Babylone septuaginta anni, visitabo vos et suscitabo super vos verba mea bona, ut reducam vos in locum istum. » « Et reducam captivitatem vestram, et congregabo vos de universis gentibus, et de cunctis locis, in quæ expuli vos, dicit Dominus : et reducam vos in locum a quo vos transmigrare feci. »

Variæ lectiones et notæ.

[30] σε δ. ἐ. ὁ Θεός Ced. [31] τῷ Βεελφεγὼρ καὶ Ced. [32] κατέσκαψας Ced. [33] πάλαι Ced. [34] μ. δὲ οὐδ' ἐν τῷ κ. τῆς ἀ. ἐγκ. Ced. [35] ἐ. Δ. Ced. [36] καί Ced. [37] ἔτη υ' cod. [38] ἀλλὰ νῦν Ced. [39] π. μ. Ced. [40] ἐ. σκιάν Ced. [41] οὐδέ cod. [43] Ced. 400,10 401,4. [44] Ἀβραάμ Ced. Gen. xv, 13. [45] αὐτό Ced. [46] Ced. 400,19-401,7. [47] Jer. xxix, 10. [48] τ. ὑμῶν Ced. — Jer. xxix, 14; in LXX deest. [48] τῶν ὑμῶν π. cod. τῶν τ. ὑ. π. Ced. — οὗ Ced. אֲשֶׁר.

Digitized by Google

Hasce duas servitutes sermo breviter demonstravit evenisse illis post prophetias, nec simpliciter et ex improviso. Restat ut de tertia dicamus; deinde et de quarta quæ illos nunc tenet disseramus aperteque ostendamus nullum prophetam finem malorum quæ supervenerunt illis annuntiasse, aut cujuslibet modi liberationem.

Quæ est ergo tertia? Quæ sub Antiocho Epiphane accidit. Cum enim Alexander, rex Macedonum, regno evertisset Darium Persarum regem, et sibi ascivisset imperium, et mortuus esset, quatuor facti sunt reges, quorum ex uno ortus Antiochus longo post tempore templum combussit, Sancta sanctorum spoliavit, sacrificium abstulit, subjecit Judæos, eorumque civilem statum omnino dissolvit. Hæc omnia et adamussim, et ad diem a Daniele prænuntiata sunt, et quando futura essent, et quomodo, et ubi, et quis terminus, et quæ immutatio tandem. Scietis clarius audientes quam nobis propheta per parabolam tradiderit visionem, Arietem vocans Persarum regem Darium, Hircum vero Græcorum regem Alexandrum Macedonem; post quem qui surrexerunt quatuor cornua nominat, ex quibus cornu postea ipse fuit Antiochus. Dicit enim: « Vidi in visione, et ecce aries unus stans, et illi cornua excelsa, et unum excelsius altero; et excelsius ascendit super ultima; et vidi arietem cornibus ventilantem contra mare, et aquilonem et notum, et omnes bestiæ non stabunt coram eo; et non erat qui erueret de manu ejus, et fecit juxta voluntatem suam, et magnificatus est. » Potentiam dicit Persicam, quæ per omnem terram percrebuit. Deinde de Macedone Alexandro disserens, ait: « Et ecce hircus caprarum veniebat ab occidente super faciem totius terræ, et non tangebat terram, et hirco huic videbantur cornua in medio oculorum ejus. » Et de ejus in Darium impetu et de potenti victoria: « Venit, inquit, hicus usque ad arietem, cornua habentem; et efferatus est et percussit arietem et comminuit duo cornua ejus, et non erat qui erueret de manus ejus. » Inde de fine Alexandri loquens, et de quatuor regum successione, addit hæcce: « Cumque crevisset, fractum est cornu magnum, et orta sunt quatuor cornua subter eum per quatuor ventos cœli. » Deinde ad Antiochi regnum veniens, et ostendens quod ex uno quatuor illorum sit, iterum dicit: « Et egressum est ex uno forte, et magnificatum est valde contra meridiem et contra orientem. » Et indicans quia Judæorum regnum subvertet, sic fatur: « Et per ipsum sacrificium

A [59] (26) Δύο μὲν τοιαύτας δουλεία; ὁ λόγος ἀπέδειξεν συντόμως [60] μετὰ προφητείας ἐπελθούσας αὐτοῖς, καὶ οὐχ ἁπλῶς οὐδὲ ἀπροσδοκήτως· **304** λείπεται οὖν [61] τὴν γ' ἐπαγαγεῖν· εἶτα καὶ περὶ τῆς νῦν τετάρτης κατεχούσης αὐτοὺς εἰπεῖν [62], καὶ δεῖξαι σαφῶς, ὅπως οὐδὲ εἷς προφήτης ἐπηγγείλατο λύσιν ἔσεσθαι [63] τῶν κατεχόντων αὐτοὺς κακῶν οὔτε μὴν ἀπαλλαγὴν τὸ σύνολον.

[64] (27) Τίς οὖν ἐστιν ἡ τρίτη; Ἡ ἐπὶ Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανοῦς. Ἐπειδὴ γὰρ Ἀλέξανδρος, ὁ [65] Μακεδόνων βασιλεὺς, Δαρεῖον, τὸν βασιλέα Περσῶν, καθελὼν, εἰς ἑαυτὸν περιέστησε τὴν ἀρχὴν, τελευτήσαντος τούτου [66], δ' μετ' ἐκεῖνον ἐγένοντο βασιλεῖς, εἶτα ἐξ ἑνὸς τῶν δ' τούτων γενόμενος ὁ Ἀντίοχος μετὰ πολὺν ὕστερον χρόνον τό τε ἱερὸν ἐνέπρησε, τά τε Ἅγια τῶν ἁγίων ἠρήμωσε, τάς τε θυσίας καθεῖλε, τούς τε Ἰουδαίους ὑπέταξε καὶ τὴν πολιτείαν αὐτῶν κατέλυσε πᾶσαν. Καὶ ταῦτα πάντα μετὰ ἀκριβείας ἁπάσης καὶ μέχρι μιᾶς ἡμέρας προηγορεύετο παρὰ τοῦ Δανιὴλ, καὶ πότε ἔσται, καὶ πῶς, καὶ παρὰ τίνι, καὶ τίνι τρόπῳ, καὶ ποῦ τελευτήσει, καὶ τίνα λήψεται μεταβολήν. Εἴσεσθε [67] σαφέστερον (82b) ἀκούσαντες αὐτῆς [68] τῆς ὁράσεως, ἣν διὰ παραβολῆς ἡμῖν [69] ὁ προφήτης ἀνήγγειλε, κριὸν μὲν καλῶν [70] τὸν τῶν Περσῶν βασιλέα Δαρεῖον, τράγον τε [τὸν] τῶν Ἑλλήνων [71] Ἀλέξανδρον βασιλέα, τὸν Μακεδόνα· τέσσαρα δὲ [72] κέρατα λέγει τοὺς μετ' ἐκεῖνον ἀναστάντας, ἀφ' ὧν ὕστερον κέρας αὐτὸς [73] ἔφυ· φησὶ γάρ [74]· « Εἶδον ἐν ὁράματι, καὶ ἰδοὺ κριὸς (εἷς) ἑστηκὼς καὶ αὐτῷ κέρατα [75] ὑψηλά [76] καὶ τὸ ἓν ὑψηλότερον τοῦ ἑτέρου· καὶ τὸ ὑψηλότερον [77] ἀνέβαινεν ἐπ' ἐσχάτων· καὶ εἶδον τὸν κριὸν κερατίζοντα κατὰ θάλασσαν, καὶ βορρᾶν, καὶ νότον, καὶ τὰ θηρία πάντα οὐ στήσεται ἐνώπιον αὐτοῦ· καὶ οὐκ ἦν ὁ ἐξαιρούμενος ἐκ χειρὸς αὐτοῦ· καὶ ἐποίησε κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ καὶ ἐμεγαλύνθη· » τὴν δύναμιν λέγει τὴν Περσικὴν, ἣ πᾶσαν ἐπέδραμε τὴν γῆν. Εἶτα περὶ τοῦ Μακεδόνος [78] Ἀλεξάνδρου διαλεγόμενός φησιν [79]· « [Καὶ] ἰδοὺ τράγος αἰγῶν ἤρχετο ἀπὸ λιβὸς [80] ἐπὶ **305** πρόσωπον πάσης τῆς γῆς, καὶ οὐκ ἦν ἁπτόμενος τῆς γῆς, καὶ τῷ τράγῳ ἐκείνῳ κέρατα [81] ἐθεωρεῖτο ἀναμέσον τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ. » Εἶτα λέγων τὴν πρὸς Δαρεῖον [82] συμβολὴν αὐτοῦ γεγενημένην [83] καὶ τὴν κατὰ κράτος νίκην· « Ἦλθε, φησὶν [84], ὁ τράγος ἕως τοῦ κριοῦ τοῦ τὰ κέρατα ἔχοντος. » — « Καὶ ἠγριώθη [85] καὶ ἔπαισε τὸν κριὸν, καὶ συνέτριψεν ἀμφότερα τὰ κέρατα αὐτοῦ· καὶ οὐκ ἦν ὁ ἐξαιρούμενος ἐκ χειρὸς αὐτοῦ. » Ἔπειτα διηγούμενος τὴν Ἀλεξάνδρου τελευτὴν καὶ τὴν τῶν δ' βασιλέων διαδοχὴν ἐπάγει λέγων [86]· « Καὶ ἐν τῷ ἰσχῦσαι αὐτὸν, συνετρίβη τὸ κέρας τὸ

B

C

D

Variæ lectiones et notæ.

[59] Ced. 401,1-8. [60] ἀπέδειξεν διὰ συντόμου cod. — ὁτὰ συντόμου ἀπ. Ced. [61] δὴ λοιπὸν add. Ced. [62] δεῖ add. Ced. [63] τινα add. Ced. [64] Ced. 401,8-404-8. [65] τῶν add. Ced. [66] τούτου πολλοὶ μετ' ἐκ. ἐγ. β. ἀφ' ὧν εἷς καὶ οὗτος ὁ Ἀ. Ced. [67] Ἴσεσθε cod. [68] ἀ. ἀκ. τῆς ὁ. ἃ διά Ced. [69] ὑμῖν Ced. [70] καλεῖ Ced. [71] τῶν Μακεδόνων Ced. [72] δὴ Ced. [73] ὁ Ἀντίοχος add. Ced. [74] Dan. VIII, 3, 4, om. ἐν ὁρ. [75] καὶ τὰ κέρατα codex. [76] πρὸ τοῦ οὐδάλ, Dan. κατὰ ἀνατολάς Eudoxius. [77] ὑψηλόν Dan. Ced. [78] Μακεδόνων cod. [79] Dan. VIII, 5. [80] καὶ add. Ced. [81] τρ. κέρας μ. LXX, sed : והצפיר קרן חזות בין τρ. ἐκ. κέρας ἐθ. ἀνὰ μέσον Ced. [82] πταραβολὴν καὶ Ced. [83] γενομένην Ced. [84] Dan. VIII, 6, 7. [85] ἐξηγριώθη Dan. [86] Dan. VIII, 8.

Digitized by Google

μέγα· καὶ ἀνέδη κέρατα ὃ ὑποκάτωθεν αὐτοῦ εἰς τοὺς δ' ἀνέμους τοῦ οὐρανοῦ. » Ἐντεῦθεν λοιπὸν ἐπὶ τὴν Ἀντιόχου βασιλείαν ἐλθὼν, καὶ δεικνὺς, ὅτι ἐξ ἑνὸς ἐκείνων τῶν δ' ἐστὶν, πάλιν φησί [77]· « Καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ἑνὸς ἰσχυρὸν, καὶ ἐμεγαλύνθη περισσῶς πρὸς νότον καὶ [πρὸς] [78] ἀνατολήν. » Καὶ σημαίνων, ὅτι τὴν Ἰουδαϊκὴν πολιτείαν καθελεῖ, φάσκει [79]· « Καὶ δι' αὐτὸν θυσία ἐταράχθη παραπτώματι καὶ [80] ἐγενήθη καὶ κατευωδώθη αὐτῷ, καὶ τὸ ἅγιον ἐρημωθήσεται, καὶ δοθήσεται ἐπὶ τὴν θυσίαν ἁμαρτία. » Τοῦ γὰρ βωμοῦ καθαιρεθέντος καὶ τῶν ἁγίων καταπατηθέντων, εἴδωλον ἔστησεν ἔνδον καὶ θυσίας [81] ἐπετέλει τοῖς δαίμοσι παρανόμως· ὅθεν φησίν [82]· « (Καὶ) ἐρρίφη χαμαὶ ἡ δικαιοσύνη, καὶ ἐποίησε, καὶ εὐωδώθη. » Εἶτα πάλιν ἐκ δευτέρου τὴν αὐτὴν βασιλείαν Ἀντιόχου (τοῦ) Ἐπιφανοῦς λέγων καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν, καὶ τὴν ἅλωσιν, καὶ τὴν ἐρήμωσιν τοῦ ἱεροῦ, προστίθησι καὶ τὸν χρόνον. Ἀρξάμενος [83] γὰρ ἀπὸ τῆς Ἀλεξάνδρου τελευτῆς, αὖθις πρὸς τῷ τέλει τοῦ βιβλίου καὶ [τὰ] μεταξὺ πάντα διηγησάμενος ὅσα οἱ Πτολεμαῖοι καὶ οἱ Σέλευκοι συρραγέντες ἀλλήλοις ἐποίησαν, καὶ οἱ στρατηγοὶ τούτων εἰργάσαντο, τοὺς δόλους, τὰς 306 νίκας, τὰς στρατείας [84], τὰς ναυμαχίας, τὰς πεζομαχίας προῶν, εἰς Ἀντίοχον τελευτᾷ πάλιν καί φησιν· « Βραχίονες ἐξ [85] αὐτοῦ στήσονται καὶ βεβηλώσουσι τὸ ἁγίασμα καὶ μεταστήσουσι τὸν ἐνδελεχισμὸν, » τὰς συνήθεις λέγων θυσίας καὶ καθημερινὰς, « καὶ δώσουσιν εἰς αὐτὸν [86] βδέλυγμα (ἠφανισμένον)· καὶ τοὺς ἀνομοῦντας [87] διαθήκην, » τουτέστι τοὺς παραβαίνοντας τῶν Ἰουδαίων [88], « ἀπάξουσιν ἐν ὀλισθήμασι » μεθ' ἑαυτῶν καὶ μεταστήσουσι· « καὶ λαὸς γινώσκων [89] τὸν Θεὸν αὐτοῦ κατισχύσουσι, » τὰ ἐπὶ τῶν Μακκαβαίων λέγων καὶ τὰ ἐπὶ Ἰούδα καὶ Σίμωνος καὶ Ἰωάννου. [90] « Καὶ οἱ συνετοὶ (τοῦ) λαοῦ συνήσουσιν εἰς πολλά· καὶ ἀσθενήσουσιν ἐν ῥομφαίᾳ καὶ ἐν φλογὶ, » (83ᵃ) τὸν ἐμπρησμὸν τῆς πόλεως ἡγούμενος πάλιν. « Καὶ ἐν αἰχμαλωσίᾳ καὶ ἐν ἁρπαγῇ [91] ἡμερῶν, καὶ ἐν τῷ ἀσθενῆσαι αὐτοὺς, βοηθήσονται βοήθειαν μικρὰν, » ἐμφαίνων, ὅτι μεταξὺ τῶν κακῶν ἐκείνων δυνήσονται ἀναπνεῦσαι καὶ ἀνενεγκεῖν ἐκ τῶν κατειληφότων αὐτοὺς κακῶν [92]. « Καὶ προστεθήσονται πρὸς αὐτοὺς πολλοὶ ἐν ὀλισθήμασι. Καὶ ἀπὸ τῶν συνιέντων [93] ἀσθενήσουσι, » δεικνὺς ὅτι πολλοὶ καὶ τῶν ἐστώτων πεσοῦνται. Εἶτα καὶ τὴν αἰτίαν, δι' ἣν συνεχώρησεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς ἐν τοσούτοις κακοῖς γενέσθαι [94]. Τίς δὲ αὕτη; « Τοῦ πυρῶσαι, φησὶν, ἐν αὐτοῖς, καὶ τοῦ ἐκλέξασθαι, καὶ τοῦ λευκᾶναι [95] ἕως καιροῦ πέρας. » Ταῦτα γὰρ, φησὶν, ὁ Θεὸς συνεχώρησεν ὥστε αὐτοὺς ἐκκαθᾶραι

dissipatum est clade, et factum est, et prosperatum est ei; et sanctum vastabitur, et dabitur super sacrificium peccatum. » Etenim, cum altare sublatum fuisset, et sancta conculcata, statua intus posita, dæmoniis sacrificari nefarie imperavit. Unde dicit: « Prostrata est in terram justitia, et fecit et prosperatus est. » Deinde rursus idem Antiochi Epiphanis regnum referens, et servitutem, et excidium et desolationem templi, adjicit et tempus. Ab Alexandri enim morte incipiens, et ad finem libri omnia quæque intermedia enarrans, quæ Ptolemidæ et Seleucidæ, se invicem confringentes, gesserunt, et operati sunt eorum duces, fraudes et victorias, et agmina, et terra marique pugnas, in Antiocho tandem desinit et dicit: « Brachia ex eo stabunt, et polluent sanctuarium, et auferent juge sacrificium, et dabunt in illud abominationem in desolationem, et impios in testamentum, » hoc est prævaricatores Judæorum. « In lubrica abducent, » cum semetipsis, et transferent; « populus autem sciens Dominum suum, roborabitur, » indicans quæ facta sunt per Macchabæum et Judam, et Simonem, et Joannem. « Et docti in populo intelligent in multa, et infirmabuntur in gladio et in flamma, » incendium civitatis iterum significans. « Et in captivitate et in rapina dierum, et in infirmitate cum fuerint, sublevabuntur auxilio parvulo, » ostendens quia in medio contritionum illarum respirare fas erit, et ex malis surgere quæ eos apprehenderunt. « Et applicabuntur eis plurimi in fraudibus; et de intelligentibus infirmabuntur, » subindicans scilicet, quia multi ex eis stantes corruent. Deinde ad causam, quare Deus eos permisit in deteriora cadere: quæ est ista? « Ut purificentur, ait, et eligantur, et dealbentur usque ad temporum finem. » Hæc enim permisit Deus, inquit, ut et purificaret eos et ostenderet qui justi essent inter eos. Illius deinde virtutem narrans, dicit: « Et faciet secundum voluntatem suam, et elevabitur, et magnificabitur, » addidit et illius mentem blasphemam, quia « Et adversus Deum deorum loquetur magnifica, et diriget, donec compleatur iracundia, » ostendens quia non ex sui ipsius animo, sed ex Dei in Judæos ira dominans confortatus est. Ubi igitur per plura docuit, quanta facturus sit mala in Ægypto, et in Palæstina, et qua de re rediturus, et quomodo, et quo vocante, de omnium denique rerum istarum mutatione loquitur, et de auxilio quod Judæi, angelo misso, probati satis accipient: « In tempore hoc, dicit enim, consurget Michael, prin-

Variæ lectiones et notæ.

[77] Dan. VIII, 9. [78] καὶ πρὸς τὴν δύναμιν LXX. ed. contra orientem et contra fortitudinem Hebr. et Vulg. [79] Dan. VIII, 11. התמיד pro העלה — הרים vel הרים et השלך (Hitzig). [80] π. καὶ ἐγ. καὶ ἀ. om. Dan. π. καὶ ἐγ. om. LXX. αὐτό Ced.— Καὶ ἐδόθη LXX ורצא תנתן. Καὶ θλῖψις ἐδ.? Καὶ γενήσεται Ced. — περὶ Ced. על. [81] θυσίαν Ced. [82] Dan. VIII, 12. [83] Ἀ.βασιλείας Ced. [84] τὰς μάχας Ced. [85] Καὶ σπέρματα ἐξ Dan. ed. XI 31, sed in aliis codd. Καὶ β. וזרעים. [86] εἰς ἀ. om. Dan. [87] καὶ οἱ ἀνομοῦντες Dan. [88] τ. τ π. τ. Ἰ. om. Dan. [89] γινώσκοντες Dan. [90] Dan. XI, 33-35. [91] διαρπαγῇ Dan. Ced. [92] δεινῶν Ced. [93] συνιόντων Ced. [94] γίνεσθαι Ced. [95] ἐκλευκᾶναι Ced. et codd. LXX, ἀποκαλυφθῆναι cæteri. ולבן.

Digitized by Google

ceps magnus, qui stat pro filiis populi sui, et erit tempus pressuræ, quale non fuit, ex quo gens fuit in terra usque ad tempus illud. Et in tempore illo salvabitur omnis scriptus in libro, » id est qui sunt salvatione digni.

A καὶ δεῖξαι τοὺς ἐν αὐτοῖς δοκίμους. (28) Εἶτα [96] διηγούμενος αὐτοῦ ἐκείνου τὴν δύναμιν ἔφη [97]· « Καὶ ποιήσει κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ, καὶ ὑψωθήσεται, καὶ μεγαλυνθήσεται. » Καὶ μέντοι καὶ τὴν βλάσφημον αὐτοῦ γνώμην [98] προσέθηκεν, ὅτι « Ἐπὶ τὸν Θεὸν τῶν θεῶν λαλήσει ὑπέρογκα καὶ κατευθυνεῖ μέχρι συντελεσθῆναι τὴν ὀργήν, » δεικνὺς, ὅτι οὐκ ἀπὸ τῆς οἰκείας γνώμης, ἀλλὰ διὰ τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ τὴν κατὰ τῶν Ἰουδαίων οὕτως ἐκεῖνο; ἐκράτει καὶ ἴσχυεν. Εἰπὼν οὖν διὰ ἑτέρων **307** πλειόνων, ὅσα κακὰ ἐργάσεται τὴν Αἴγυπτον [καὶ] τὴν Παλαιστίνην, καὶ πῶς ἐπανήξει καὶ τίνος καλοῦντος καὶ ποίας αἰτίας καταναγκαζούσης, λέγει λοιπὸν καὶ τὴν μεταβολὴν τῶν πραγμάτων τούτων, καὶ ὅτι δίκην δόντες οἱ Ἰουδαῖοι διὰ τούτων ἁπάντων, τεύξονταί τινος ἀντιλήψεως, ἀγγέλου πεμφθέντος εἰς τὴν ἐκείνων βοήθειαν [99]· « Ἐν τῷ καιρῷ γάρ, φησὶν, ἐκείνῳ ἀναστήσεται Μιχαὴλ, ὁ μέγας ἄρχων, ὁ ἑφεστηκὼς ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τοῦ λαοῦ σου· καὶ ἔσται καιρὸς θλίψεως; οἷος οὐ γέγονεν ἀφ' οὗ γεγένηται ἔθνος ἐπὶ τῆς γῆς [1] ἕως [2] τοῦ καιροῦ ἐκείνου· καὶ ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ σωθήσεται πᾶς [3] ὁ [4] γεγραμμένος ἐν τῇ βίβλῳ, » τουτέστιν οἱ (τῆς) σωτηρίας ὄντες ἄξιοι [5].

Verumtamen quod quæritur non adhuc est inventum. Quid hoc? quia tempora præfinivit in malis istis, ut illic quadragentos annos, et postea septuaginta. Videamus ergo an etiam nunc tempus præsignaverit. Sed ubi est invenire? In his quæ dicenda sunt; cum enim magna et multa mala audiit, incendium civitatis, legis subversionem, servitutem, optat finem illorum discere, et, si qua futura sit ex calamitatibus liberatio. Et interrogans, sic dicebat: « Domine, quis finis eorum? et ait: Vade, Daniel, quia clausi sunt signatique sermones usque ad temporis finem. » Sic obscuritate sermonis responsum obnubilans, et etiam causam permissionis malorum, « donec eligantur et dealbentur, et impie agent impii, neque intelligent omnes impii, et docti intelligent. » Deinde prænuntians per quale tempus malis vexandi sint, declarat: « A tempore immutationis perpetuo. » Perpetuum vero illud est quod frequens et continuum. Judæis enim mos est et mane et vespere et omni die Deo immolare, et ideo hostia illa dicitur perpetuum. Cum veniens Antiochus abstulisset gentem istam et immutasset, idcirco dicit angelus: « A tempore immutationis perpetui » hoc est a destructione sacrificii, « sunt dies mille ducenti nonaginta, » qui sunt anni tres et dimidium (hoc est sub Antichristo). Deinde indicans quod futura sit solutio malorum et liberatio, addidit (et hæc similiter de Antichristo intelligendum, siquidem mille ducentos nonaginta dies non contigit sub Antiocho concordare, optime vero bis mille trecentos dies, quos dixit idem propheta Daniel in nona visione, qui supputati de more Hebræorum sex annos et sex menses efficiunt): « Beatus exspectans et præveniens usque ad dies mille trecentas triginta quinque, » dictis nempe mille ducentis nonaginta diebus dies quadraginta quinque adjiciens quia in mense et

B (29) Ἀλλὰ τὸ ζητούμενον οὔπω καὶ νῦν ἀποδέδεικται· τί δὲ [6] τοῦτό ἐστιν; Ὅτι καὶ χρόνους ὥρισεν ἐν τοῖς κακοῖς τούτοις ὥσπερ ἐκεῖ [7] υ' καὶ μετὰ ταῦτα ο'. Ἴδωμεν τοίνυν καὶ ἐνταῦθα, εἴ τινα χρόνον ὁρίζει. (Καὶ) ποῦ δὴ τοῦτο ἔστιν εὑρεῖν; Ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα λεχθησομένοις· ἐπειδὴ γὰρ τὰ πολλὰ καὶ μεγάλα ἤκουσε κακὰ, τὸν ἐμπρησμὸν τῆς πόλεως, τὴν ἀνατροπὴν τοῦ νόμου, τὴν αἰχμαλωσίαν, ἐπιθυμεῖ γὰρ καὶ τὸ [7] τέλος αὐτῶν μαθεῖν καὶ εἴ τις ἔσται τῶν συμφορῶν τούτων μεταβολή· καὶ διερωτῶν ἔλεγεν οὕτως· « Κύριε, τί τὰ ἔσχατα τούτων; Καὶ εἶπε· Δεῦρο, Δανιὴλ, ὅτι ἐμπεφραγμένοι (καὶ ἐσφραγισμένοι) εἰσὶν οἱ λόγοι ἕως καιροῦ πέρας, [8] » τὸ ἀσαφὲς τῶν εἰρημένων αἰνιττόμενος, εἶτα καὶ τὴν αἰτίαν τῆς συγχωρήσεως τῶν κακῶν, ἕως; ἂν [9]

C « ἐκλεγῶσι καὶ ἐκλευκανθῶσι καὶ πυρωθῶσι πολλοὶ, καὶ ἀνομήσουσιν ἄνομοι, καὶ [οὐ] συνήσουσι πάντες (οἱ) ἀσεβεῖς καὶ (οἱ) νοήμονες συνήσουσιν [10]. » Εἶτα τὸν καιρὸν προλέγων, ὅσον μέλλει κατέχειν αὐτοὺς τὰ δεινὰ, φησίν· « Ἀπὸ καιροῦ παραλλάξεως; ἐνδελεχές [11]· » τὸ δὲ ἐνδελεχὲς [12] τὸ πυκνὸν καὶ συνεχές ἐστιν. Τοῖς γὰρ Ἰουδαίοις [13] ἔθος ἐστὶν καὶ ἐν πρωῒ καὶ ἐν ἑσπέρᾳ καὶ καθ' ἑκάστην **308** ἡμέραν τῷ Θεῷ θύειν· καὶ διὰ τοῦτο ἡ θυσία ἐκείνη ἐνδελεχισμὸς ἐλέγετο. (Ἐπεὶ οὖν ἐλθὼν ὁ Ἀντίοχος κατέλυσε τὸ ἔθος τοῦτο) καὶ ἤλλαξε, διὰ τοῦτό φησιν ὁ ἄγγελος, ὅτι « Ἀπὸ καιροῦ [14] ἀλλάξεως [15] τοῦ ἐνδελεχισμοῦ, » (83[b]) τουτέστιν ἀπὸ τῆς καταλύσεως τῆς θυσίας, εἰσὶ δὲ ἡμέραι ᾳ καὶ σιδ', ὅπερ ἐστὶν ἐτη

D γ' ἥμισυ (τοῦτο ἐπὶ τοῦ [16] Ἀντιχρίστου). Εἶτα δηλῶν ὅτι [16] λύσις τῶν κακῶν τούτων ἔσται καὶ ἀπαλλαγὴ, ἐπήγαγεν (ὁμοίως καὶ τοῦτο ἐπὶ τοῦ ὑπὸ Ἀντιχρίστου ληπτέον· τὰς γὰρ ᾳ σιδ' ἡμέρας οὐχ ἁρμόττει τάττειν ἐπὶ τοῦ Ἀντιόχου, ἀλλ' ἢ τὰς δισχιλίους τ', ἃς εἴρηκεν ὁ αὐτὸς προφήτης Δανιὴλ ἐν τῇ θ' ὁράσει, αἵτινες ψηφιζόμεναι ποιοῦσιν ἔξ ἐτῶν ἀριθμὸν καὶ

Variæ lectiones et notæ.

[96] Ἔνθεν — ἀντίχριστον codicis rubrica. — Ἔνθεν μεταβαίνει ἀπὸ τοῦ Ἀντίοχου εἰς τὸν Ἀντίχριστον Ced. 404,8-405,1. [97] Dan. xi, 36. [98] λέγων add. Ced. [99] Dan. xii, 1. Καὶ τοῦτό τινες τῶν ἑρμηνευτῶν εἰς τὸν Ἀντιχρίστου καιρὸν ἐξειλήφασι τοῦ ἀγγέλου τὴν παράστασιν. [1] ἐν τῇ γῇ Dan. non est in Hebr. [2] καὶ ἕως Ced. [3] ὁ λαός σου πᾶς Dan. λ. πολύς Ced. [4] Ced. 405,1-406,11. [5] τί δή Ced. [6] ἔτη add. Ced. Bulg. [7] ἐπ. λοιπὸν τό Ced. [8] Dan. xii, 8. 9. [9] Dan. xii, 10. [10] νοήσωσι Ced. [11] ἐνδελεχισμὸς δὲ ἐκαλεῖτο ἡ καθημερινὴ θυσία. — τὸ γὰρ ἐνδ. Ced. [12] ἐνδελεχισμοῦ Dan. xii, 11. Ced. et cod. a prima manu הַתָּמִיד. [13] Ἐ. γὰρ ἦν τ. Ἰ. Ced. [14] τῆς add. Ced. [15] παρελλ. Dan. [16] τ ἐ. τοῦ ἀ. et ὁμοίως — ψῆφ ν deest in Bulg. ut in Cedreno [16] καὶ Ced.

Digitized by Google

ἓξ μηνῶν κατὰ τὴν τῶν Ἑβραίων ψῆφον· [17] « Μακάριος [18] ὁ ὑπομείνας [19] καὶ φθάσας εἰς ἡμέρας ᾳτλε' [20], » ταῖς χιλίαις σὺ μέ' προσθεὶς, ἐπειδὴ [21] ἐν μηνὶ καὶ ἡμισυ μηνὸς τὴν συμβολὴν συνέβη γενέσθαι, ἐν ᾗ γέγονε καθαρὰ ἡ νίκη καὶ [22] παντελὴς τῶν ἐπικειμένων κακῶν ἀπαλλαγή. — Εἰπὼν γάρ· « Μακάριος ὁ ὑπομείνας καὶ φθάσας εἰς ἡμέρας ᾳτλε', » τὴν ἀπαλλαγὴν ἐδήλωσε· — καὶ οὐχ ἁπλῶς εἶπεν, « ὁ φθάσας· » ἐπεὶ [23] γὰρ πολλοὶ τῶν ἀσεβησάντων εἶδον τὴν μεταβολήν· (ἀλλ') οὐκ ἐκείνους μακαρίζει, ἀλλὰ τοὺς ἐν [24] καιροῖς τῶν κακῶν ὑπομείναντας καὶ μὴ προδόντας τὴν εὐσέβειαν καὶ τῆς ἀνέσεως τυχόντας· Ἆρα τί τούτων σαφέστερον γένοιτ' ἄν;

[25] (30) Ὥρα [26] δὴ λοιπὸν ἐπὶ τὸ ζητούμενον ἐλθεῖν καὶ τὴν παροῦσαν αἰχμαλωσίαν καὶ δουλείαν, δι' ἣν καὶ πάντα κεκινήκαμεν, ἀπαντᾷν. Ὅτι [27] μὲν οὖν αἱ τρεῖς προανηγορεύθησαν αἰχμαλωσίαι, ἡ μὲν ἔτη ἔχουσα υ', ἡ δὲ ο', ἡ δὲ ἓξ ἡμισυ [28], ἱκανῶς ἐντεῦθεν ἡμῖν ὡς οἷόν τε ἀποδέδεκται· φέρε δὴ λοιπὸν καὶ περὶ ταύτης εἴπωμεν. Ὅτι δὲ [29] καὶ περὶ τῆς δ' αἰχμαλωσίας τῆς ἐσχάτης [30] καὶ τελευταίας προανεφώνησεν ὁ προφήτης οὗτος, αὐτὸν παρέξομεν μάρτυρα Ἰώσηπον [31], τὸν τὰ ἐκείνων φρονοῦντα. Ἐπειδὴ γὰρ εἶπε τὰ περὶ τῆς Ἀντιόχου αἰχμαλωσίας καὶ μάρτυρα τὸν προφήτην παρήγαγεν, **309** ἐπάγει καὶ περὶ ταύτης καί φησι· « Τὸν αὐτόν γε [32] τρόπον Δανιὴλ καὶ περὶ τῆς Ῥωμαίων ἡγεμονίας ἀνέγραψε, καὶ ὅτι ὑπ' αὐτῶν ἐρημωθήσεται » τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ ὁ ναὸς καταλυθήσεται. Σὺ δέ μοι σκόπει τὸ φιλάληθες τοῦ ἀνδρὸς, ὃς, εἰ καὶ Ἰουδαῖός [33] ἐστι, ἀλλ' οὐκ ἠνέσχετο ζηλῶσαι τὴν Ἰουδαϊκὴν φιλονεικίαν τε καὶ ψευδηγορίαν· εἰπὼν γάρ, ὅτι ἐρημωθήσεται τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ ὁ ναὸς [34], ἔγραψεν· ὅτι δὲ στήσεταί που τὰ τῆς ἐρημώσεως, οὐκέτι προσέθηκεν, ἐπειδὴ οὐδὲ [35] τὸν προφήτην εὗρε τοιοῦτόν τι προστεθέντα [36]. Ποῦ τοίνυν εἶπεν (ὁ) Δανιὴλ, ὅτι ὁ ναὸς ἐρημωθήσεται, ἄκουσον. Ἐπειδὴ [37] τὴν προσευχὴν ἐκείνην [38] τὴν ἐν σάκκῳ καὶ σποδῷ ἐποιήσατο, ἦλθε Γαβριὴλ πρὸς αὐτὸν καί φησιν [39]· « Ο' ἑβδομάδες συνετμήθησαν ἐπὶ τὸν λαόν σου καὶ ἐπὶ τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν. » Ἰδοὺ καὶ ἐνταῦθα χρόνος εἴρηται, οὐ τῆς αἰχμαλωσίας, ἀλλὰ μεθ' ὅσον χρόνον ἤμελλεν ἡ αἰχμαλωσία ἀπαντήσεσθαι. Εἶτα πάλιν φησὶν ἀκριβέστερον [40]· « Καὶ γνώσῃ καὶ συνήσεις, ἀπὸ ἐξόδου λόγων τοῦ ἀποκριθῆναι καὶ τοῦ οἰκοδομῆσαι Ἱερουσαλὴμ ἕως Χριστοῦ ἡγουμένου ἑβδομάδες ζ' καὶ ἑβδομάδες ξβ'. » Ἐνταῦθά μοι νουνεχῶς πρόσεχε· τὸ γὰρ πᾶν ἐνταῦθά ἐστι τὸ ζητούμενον· ἑβδομάδες οὖν ζ' καὶ ἑβδομάδες ξβ' υπγ' ἔτη εἰσίν. Ἑβδομάδας γὰρ οὐχ ἡμερῶν ἐνταῦθα λέγει οὐδὲ μηνῶν, ἀλλ' ἑβδομάδας ἐνιαυτῶν· ἀπὸ δὲ (84a) Κύρου ἐπὶ Ἀντίοχον τὸν Ἐπιφανῆ καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν ἐκείνου [41] ἔτη εἰσὶν τιδ'. Εἶτα διδάσκει [42] ἡμᾶς πόθεν ἀριθμεῖν δεῖ, ὅτι οὐκ ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἐπανόδου, ἀλλ' « ἀπὸ ἐξόδου λόγων τοῦ ἀποκριθῆναι

A dimidio contigit impetum fieri, quo clara facta est victoria, et omnium prementium malorum immutatio. Dicens enim : Beatus exspectans et præveniens ad dies 1335, » liberationem significavit, et non absque ratione dixit : « præveniens, » siquidem multi impiorum viderunt mutationem; hos vero non beatificat, sed illos qui in temporibus malorum exspectabant, et qui, nec pietate derelicta, remissionis compotes effecti sunt. Quid his esse possit evidentius?

Tempus jam ad quæsitum venisse, et ipsam præsentem captivitatem et servitutem propter quam omnia agitavimus citare. Prænuntiatas fuisse tres captivitates, unam 400 annorum, secundam 70, et tertiam sex annorum et dimidii, quantum B fieri potuit, jam demonstratum est. De hac igitur ultima nunc disputemus. Quod eam novissimam et ultimam captivitatem præcecinerit idem propheta, testem adhibebimus Josephum, pro rebus Judaicis sollicitissimum. Dictis enim quæ dicenda de captivitate sub Antiocho, et adducto in testimonium propheta, adjicit et de novissima : « Tali modo Daniel scripsit de Romanorum imperio, prædixitque quod ab eis Jerusalem vastabitur et templum destruetur. Quam veritatis amans sit iste vir perspicias, qui Judæus licet Judaicam tamen contentionem et mendacitatem æmulari non sustinet. Fore ut vastaretur Jerusalem et templum scripsit, non autem ut repararentur ruinæ, siquidem nullum C reperivit prophetam qui hoc diceret. Ubi porro dixerit Daniel, quia templum vastabitur, audi. Cum orasset propheta in sacco et cinere, venit Gabriel ad eum et dixit : « Septuaginta hebdomades abbreviatæ sunt super populum tuum, et super urbem sanctam. » Ecce hic de tempore dictum est, non vero quandiu sit oppressura captivitas, sed post quod tempus sit adventura. Deinde diligentius dicit : « Et scies et animadvertes, ab exitu sermonum ad respondendum et ædificandum Jerusalem usque ad Christum ducem hebdomades septem, et hebdomades sexaginta duæ. » Aurem, sodes, præbe attentam; quæstio qua de agitur gravis est. Hebdomades igitur septem et sexaginta duæ sunt quadringenti octoginta tres anni. Non dicit enim D ibi hebdomades dierum nec mensium, sed annorum : a Cyro ad Antiochum Epiphanem et captivitatem sub isto trecenti nonaginta quatuor. Docet nos præterea unde supputandum, quia non a die reditus, sed ab exitu sermonum ad respondendum et ædificandum Jerusalem. Non autem reædificata est sub Cyro, sed sub Artaxerxe Longimano dicto. Post enim reditum Cyro successit Cambyses, cui Magi; deinde

Variæ lectiones et notæ.

[17] Dan. XII, 12. [18] οὖν add. cod. [19] ὁ ὑπομένων Dan. [20] ᾳσλ' Ced.? [21] γὰρ add. cod. [22] ἡ add. Ced. [23] δὴ add. Ced. [24] τοῖς add. Ced. [25] Ced. 406,11-408,8. [26] Ὅρα cod. [27] κεκ. ταῦτα ὅτι Ced. [28] τρία ἡμισυ Ced. [29] ὅτι γάρ Ced. [30] π. τῆς ἐ. δ' καὶ τ. Ced. [31] τὸν Ἰ. μ. Ced. [32] γέτοι Ced. δέ Jos. A. 10, XI, 7. [33] Ἰ. ἦν Ced. [34] καταλυθήσεται Ced. [35] μηδέ Ced. [36] προσθέντα Ced. [37] ἡνίκα codex, glossema. [38] ἐκ ἣν codex. [39] Dan. IX, 24. [40] Dan. IX, 25. [41] ἐκείνην Ced. [42] διδάσκ. cod. διδάσκων Ced.

Digitized by Google

Darius Hystaspis, post quem regnavit Xerxes Darii filius, qui et Artabanes, et tandem dictus Artaxerxes. Anno vicesimo hujus regni, reversus Nehemias, civitatem reædificavit, sicut nobis Esdras diligentissime enarravit. Si hinc quadringentos octoginta tres annos ponamus, ad destructionem ipsam deveniemus, ut testificatur Josephus iterum dicens : Civitatis vastationem et templi factam esse juxta prophetiam Danielis a sexcentis octo annis editam. Ileo dicit : « Ædificabitur platea et murus. » A tempore ergo, quo iterum ædificata est et propriam sui ipsius figuram recuperavit, supputa 70 hebdomades, et videbis captivitatem nullum finem habentem ; quod claro ostendens, quia non auferetur pressura malorum, sic dicit : « Post 70 hebdomades exterminabitur chrisma, et judicium non erit in eo : et civitatem et sanctuarium destruet cum duce venturo, et allidentur quasi in cataclysmo, et usque ad finem belli concisi ordine desolationibus. » Et iterum de eadem captivitate loquens, dicit : « Auferetur victima et libamen, et super templum abominatio desolationis, plenitudo dabitur super vastitatem. » Abominationem desolationis dicit statuam quam erexit Adrianus imperator in templo, qui et urbem solo æquavit. Post excidium enim sub Vespasiano et Tito, Adriano imperante, surrexerunt Judæi, et ad pristinum statum redire conati sunt, incassum Deo resistentes, nec prophetam audientes, cum dicit : « Quæ Deus sanctus decrevit, quis infirmabit, et manum ejus sublimem quis evertet? » Rebellantes igitur iterum ad finem desolationis sua sponte venerunt ; deinceps, his subjectis, et funditus eversa civitate, et reliquiis exterminatis, ut non sine opprobrio forent statuam suam propriam posuit. Deinde cum intelligeret hanc olim ruituram esse, ut illis plagam irremediabilem inureret, opprobrii cladisque notam suum nomen civitati imposuit. Cum enim Ælius Adrianus nominaretur, sic decrevit de suo nomine urbem nuncupari; quæ reipsa hodieque Ælia vocatur de illius nomine, qui potitus diruit. Unde Christus, qui post Antiochum Epiphanem venit, cum futuram captivitatem proclamaret ostenderetque quod de ea Daniel locutus est, dicit : « Cum videritis abominationem desolationis stantem in loco sancto, qui legit intelligat. » Cum statua quæque aut sculptura hominis abominatio Judæis haberetur, subobscure statuam ostendens illam, quando simul futura sit captivitas et a quo prænuntiavit. Quod de Romanis hæc dicta sunt Josephus testificatur, ut jam diximus.

A Ἱερουσαλήμ· οὐκ ἐπὶ Κύρου [43] δὲ ᾠκοδομήθη, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ Ἀρταξέρξου τοῦ Μακρόχειρος. Μετὰ γὰρ τὴν κάθοδον ἐπανῆλθε Καμβύσης, εἶτα οἱ Μάγοι καὶ μετ' ἐκείνους Δαρεῖος Ὑστάσπου, μεθ' ὃν Ξέρξης ὁ Δαρείου καὶ Ἀρταβάνης· εἶτα Ἀρταξέρξης ὁ Μακρόχειρ ἐβασίλευσε τῆς Περσίδος. Ἐν (δὲ) τῷ κ' ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ Νεεμίας ἀνελθὼν, τὴν πόλιν ἀνέστησεν, ἅπερ ὁ Ἔσδρας ἀκριβῶς ἡμῖν διηγήσατο. Ἀν τοίνυν ἐντεῦθεν υπ[γ']ἔτη **310** θῶμεν [44], ἥξομεν πάντως ἐπὶ τὴν κατασκαφὴν ταύτην [45], ὡς καὶ Ἰώσηπος αὖθις μαρτυρεῖ λέγων· « Τὴν δὲ τῆς πόλεως ἐρήμωσιν καὶ τοῦ ναοῦ [46] συνέδη γενέσθαι κατὰ τὴν Δανιὴλ προφητείαν πρὸ υ' [καὶ] ὀκτὼ γενομένην ἐτῶν. Διὰ τοῦτό φησιν· « Οἰκοδομηθήσεται πλατεῖα καὶ περίτειχος [47]. » [48] (31) Ἐπειδὰν οὖν ἀναστῇ

B καὶ τὸ οἰκεῖον ἀπολάβῃ σχῆμα, ἀπ' ἐκείνου τὰς ο' ἑβδομάδας ἀρίθμει (καὶ ὄψῃ τὴν αἰχμαλωσίαν τὴν οὐκέτι τέλος ἔχουσαν, ὅπερ δηλῶν σαφέστερον, ὅτι οὐχ ἕξει τινὰ λύσιν τὰ κατέχοντα αὐτοὺς κακὰ, οὕτω φησίν)· « Μετὰ δὲ τὰς ο' [49] ἑβδομάδας ἐξολοθρευθήσεται χρίσμα, καὶ κρῖμα οὐκ ἔσται ἐν αὐτῷ [50] (καὶ τὴν πόλιν καὶ τὸ ἅγιον διαφθερεῖ σὺν τῷ ἡγουμένῳ τῷ ἐρχομένῳ, καὶ συγκοπήσονται ὡς ἐν κατακλυσμῷ, καὶ ἕως τέλους πολέμου συντετμημένοι τάξει ἀφανισμοῖς. » Καὶ πάλιν τὴν αἰχμαλωσίαν ταύτην λέγων φησί [51]· « Ἀρθήσεται θυσία καὶ σπονδὴ, καὶ ἐπὶ τὸ ἱερὸν βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως συντέλεια δοθήσεται ἐπὶ τὴν ἐρήμωσιν. » Βδέλυγμα δὲ λέγει ἐρημώσεως τὸν ἀνδριάντα, ὃν ἔστησεν

C Ἀδριανὸς ὁ βασιλεὺς ἐν τῷ ναῷ, ὃς καὶ τὴν πόλιν καθεῖλεν ἅρδην). Μετὰ γὰρ τὴν Οὐεσπασιανοῦ καὶ Τίτου γενομένην ἐρήμωσιν ἐπὶ Ἀδριανοῦ συστήσαντες [52] οἱ Ἰουδαῖοι, ἐσπούδαζον ἐπὶ τὴν προτέραν πολιτείαν ἐπανελθεῖν οἱ μάταιοι θεομαχοῦντες (καὶ μὴ ἀκούοντες τοῦ προφήτου λέγοντος [53]· « Ἃ ὁ Θεὸς ὁ ἅγιος βεβούλευται, τίς διασκεδάσει, καὶ τὴν χεῖρα αὐτοῦ τὴν ὑψηλὴν τίς ἀποστρέψει ; » Στασιάσαντες οὖν πάλιν ἑαυτοὺς εἰς τέλος ἐρημώσεως κατέστησαν)· χειρωσάμενος γὰρ [54] αὐτοὺς ὁ βασιλεὺς καὶ τὴν πόλιν πᾶσαν καταστρέψας καὶ τὰ λείψανα ἀφανίσας

D πάντα (ἵνα μηδὲ ἀναισχύντως ἔχωσι λοιπὸν, ἔστησε τὸν ἑαυτοῦ ἀνδριάντα. Εἶτα συνιδὼν, ὅτι συμβαίνει χρόνον ποτὲ καταπεσεῖν τοῦτον, ὥστε αὐτοῖς ἐνθεῖναι καυτῆρα καὶ πληγὴν ἀνίατον τῆς ἀναισχυντίας ἐκείνης· καὶ ἥττης ἔλεγχον) τὸ ἑαυτοῦ ὄνομα τῇ πόλει ἐπέθηκεν. Ἐπειδὴ γὰρ Αἴλιος Ἀδριανὸς ἐχρημάτιζε, οὕτω καὶ τὴν **311** πόλιν ἐνομοθέτησε καλεῖσθαι, διὸ καὶ μέχρι νῦν Αἰλία προσαγορεύεται [55] κατὰ τὴν ἐπωνυμίαν (τοῦ κρατήσαντος αὐτὴν καὶ καθελόντος)· ὅθεν ὁ Χριστὸς μετὰ Ἀντίοχον τὸν Ἐπιφανῆ παραγενόμενος καὶ προαναφωνῶν τὴν μέλλουσαν ἔσεσθαι αἰχμαλωσίαν καὶ δεικνὺς, ὅτι περὶ αὐτῆς ὁ Δανιὴλ προεῖπεν, φησίν· « Ὅταν ἴδητε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως [56] ἑστὼς ἐν τόπῳ ἁγίῳ — ὁ ἀναγινώσκων νοείτω. » — Ἐπεὶ [57] γὰρ ἅπαν εἴδωλον καὶ πᾶν ἐκτύπωμα ἀνθρώπου βδέλυγμα παρὰ

Variæ lectiones et notæ.

[43] Κύρῳ Ced. [44] Θῶμεν ἔτη Ced. [45] ταύτης Ced. ταύτ. cod. [46] καὶ τοῦ ν. ἐ. Ced. Apud Josephum hæc verba non invenimus. [47] τεῖχος Dan. IX, 25. [48] Ced. 408,8-409,22. [49] ξβ' Dan. IX, 26. om. Ced. [50] καθὼς προείρηται Ced. seqq. omissis. [51] Dan. IX, 27. [51a] μου Dan. græcus. [52] συστάντες Ced. [53] Isa. XIV, 27. [54] χ. δή Ced. [55] πρ. καὶ μετὰ ταῦτα αὐτὴν ἀνεγείρας, Αἰλίαν αὐτὴν προσηγόρευσε κ. τὴν αὐτοῦ ἐπ. Ced. [56] τὸ ῥηθὲν διὰ Δανιὴλ τοῦ προφήτου Ced. ut Matth. XXIV, 15. [57] δὴ add. Ced.

Digitized by Google

τοῖς Ἰουδαίοις ἐκάλειτο, αἰνιγματωδῶς ἐμφαίνων τὸν ἀνδριάντα ἐκεῖνον, ὁμοῦ [καὶ] (8[b]) πότε καὶ ὑπὸ τίνος ἡ αἰχμαλωσία ἔσται [58], προανήγγειλεν. Ὅτι δὲ περὶ τῶν Ῥωμαίων εἴρηται ταῦτα, καὶ Ἰώσηπος μαρτυρεῖ, καθὼς προέφημεν.

[59] (32) Τίς οὖν αὐτοῖς ὑπολείπεται λοιπὸν λόγος; Ὅταν τὰς μὲν (ἄλλας) αἰχμαλωσίας οἱ προφῆται φαίνωνται μετὰ διωρισμένων χρόνων εἰπόντες [60], ὅτι [61] « Μέχρι συντελείας ἔσται ἡ ἐρήμωσις. »

Ὅτι μὲν (οὖν), εἰ τέλος ἔμελλεν ἡ παροῦσα δουλεία λήψεσθαι, καὶ ταύτην ἂν προεῖπον οἱ προφῆται καὶ οὐκ ἐσίγησαν, ἱκανῶς ἀπεδείξαμεν, τὰς αἰχμαλωσίας πάσας μετὰ προρρήσεως δείξαντες αὐτοῖς ἐπενεχθείσας [62] (τὴν ἐν Αἰγύπτῳ, τὴν ἐν Βαβυλῶνι, τὴν ἐπ' Ἀντιόχου)· ἑκάστης γὰρ τούτων καὶ τόπους καὶ χρόνους προαναληφυχθέντας διὰ τῶν θείων Γραφῶν ἀπεδείξαμεν· τῇ παρούσῃ δὲ οὐδεὶς προφήτης ὥρισε χρόνον, ἀλλ' ὅτι μὲν ἥξει καὶ ἐρημώσει πάντα καὶ μεταστήσει τὴν πολιτείαν καὶ μετὰ πολὺν χρόνον, τῆς ἐκ Βαβυλῶνος ἐπανόδου συμβήσεται, προεῖπεν ὁ Δανιήλ· ὅτι δὲ τέλος ἕξει καὶ στήσεταί που τὰ κακὰ ταῦτα, οὔτε ἐκεῖνος ἐδήλωσε, οὔτε ἄλλος τις προφήτης, ἀλλὰ καὶ τοὐναντίον, ὡς εἴρηται, προεῖπεν [63]· « ἕως συντελείας » καθέξει [64] αὐτοὺς ἡ ταλαιπωρία αὕτη. Καὶ μάλα εἰκότως. Καὶ γὰρ μαρτυρεῖ τοῖς εἰρημένοις ὁ τοσοῦτος γενόμενος [65] χρόνος· καὶ οὔτε ἴχνος, οὔτε προοίμιον χρηστῆς ἐπαγγελίας ἐνδειξάμενος [66], καὶ ταῦτα πολλάκις ἐπιχειρησάντων αὐτῶν ἀναστῆναι **312** τὸν ναὸν ἐπὶ Ἀδριανοῦ, καὶ Κωνσταντίου, καὶ Ἰουλιανοῦ [67], καὶ κωλυθέντων [68], πρῶτον μὲν ὑπὸ στρατιωτῶν, ὕστερον δὲ ἐπὶ τοῦ παραβάτου, πυρὸς τῶν θεμελίων ἐκπηδήσαντος καὶ κατασχόντος αὐτοὺς τῆς ἀκαίρου φιλονεικίας [69] καὶ παραβάσεως.

Ὅθεν τοίνυν λεγέτωσαν ἡμῖν· Τίνος ἕνεκα ἐν Αἰγύπτῳ μὲν τοσοῦτον διατρίψαντες χρόνον ἐν κακουχίᾳ, ἐλέους ἐτύχετε [70], καὶ εἰς Βαβυλῶνα πάλιν ἀπενεχθέντες [71], αὖθις πρὸς τὸ πρότερον ἐπανήλθετε (σχῆμά τε καὶ) ἀξίωμα [72], νῦν δὲ οὐδὲν τοιοῦτον γεγένηται, ἀλλὰ φ' ἑτῶν [73] ἐξ ἐκείνου διελθόντων, οὐδὲ αἴνιγμα τοιαύτης μεταβολῆς ὁρῶμεν οἷον τὸ πρότερον; [74] (33) Εἰ δὲ τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν προβάλλοιντο [75] καὶ λέγοιεν, ὅτι, Ἐπεὶ ἡμάρτομεν τῷ Θεῷ (καὶ) διὰ τοῦτο οὐκ ἀπολαμβάνομεν τὴν ἰδίαν χώραν [76], πάλιν δ' ἂν εἰκότως αὐτοὺς [77] εἰρήσομαι [78]. Διὰ τὰς ἁμαρτίας ὑμῶν, ὦ Ἰουδαῖοι, τῆς Ἱερουσαλὴμ ἔξω [79] διατρίβετε χρόνον τοσοῦτον; καὶ τί τὸ καινὸν καὶ πάράδοξον; Μὴ γὰρ νῦν ἐν ἁμαρτίαις ζῆτε μόνον, παρὰ δὲ τὴν ἀρχὴν ἐν δικαιοσύνῃ καὶ κατορθώμασιν; οὐκ ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς (μυρίαις) συνετράφητε [80] παρανομίαις; Οὐχὶ, τῆς θαλάσσης σχιζομένης καὶ τῶν πετρῶν ῥηγνυμένων, καὶ τοσούτων θαυμάτων γενομένων [81], ἐπὶ τῆς ἐρήμου προσ-

A Quæ igitur iis relinquitur responsio? Cum prophetæ, temporibus circa alias captivitates definitis, dicant, quod « Usque ad finem perseverabit desolatio. »

Si quis servituti præsenti finis dandus esset, utique, sicut monstravimus, prædixissent prophetæ, nec tacuissent, siquidem omnes servitutes, quibus gemuere, prædixerunt, seu in Ægypto, seu in Babylone, seu regnante Antiocho. Uniuscujusque loca et tempora in Scripturis præsignata esse monstravimus; præsenti vero nullus propheta ullum tempus assignavit; quod veniet, et quod vastabit omnia, et immutabit constituta, et post tale tempus a reditu ex Babylone sæviet, prophetavit Daniel; quod vero finem sint habitura mala hæc, B nec dictus propheta, nec ullus alius ostendit; e contra, ut dictum est, prædicit quia « usque ad finem » eos opprimet ista calamitas; et juste quidem. Dictis enim testimonium perhibent qui lapsi sunt anni, quique nec vestigium, nec initium spei bonæ referunt, cum tamen sæpius templum sub Adriano et Constantio et Juliano instaurare tentaverint, inhibiti primum a militibus, et deinde, sub Apostata flammis e fundamento erumpentibus, et contentionem intempestivam eorum transgressionemque reprimentibus.

Respondeant igitur nobis: Quare in Ægypto tam C diu dure habiti, misericordiam tandem consecuti estis, et postea Babylonem translati, iterum ad pristinam dignitatis speciem reversi estis, et nunc nihil tale factum est, sed, cum ab illo tempore quingenti efluxere anni, ne ænigma quidem talis commutationis, ut antea perspicimus? Si peccata prætendant et dicant: Quia Deo peccavimus, ideo propriam non recipimus regionem, rursus eos merito interrogabo: Extra Jerusalem tam longum tempus vivitis, quia peccatores; sed quid ita novum et mirabile? Nunc temporis solummodo in peccatis vivitis, et antea in justitia et recto corde? Nonne longe prius et a principio in præmultis obvoluti estis prævaricationibus? Nonne, cum mare divideretur, petræ scinderentur, et mirabilia ejusmodi fierent, in deserto coram vitulo procubuistis? Nonne Moysem lapidibus obruere, aliisque modis occidere tentastis et iram Dei excitastis blasphemantes?

Variæ lectiones et notæ.

[58] ἔσται ἡ ἀ. Ced. [59] Ced. 409,2-440,7. [60] ταύτῃ δὲ μηδένα χρόνον ὁρίσαντες, ἀλλὰ τοὐναντίον εἰπόντες Ced. a Ge. propter homoioteleuton omissa. [61] Dan. IX, 27. [62] ἐπ. ἀ. Ced. [63] πρεῖπον ὅτι ἕως Ced. [64] καθέξειν cod. [65] διαγ. Ced. [66] χ. μεταβολῆς ἐνδ. Ced. [67] ἐπὶ Ἀδριανοῦ τοῦ καὶ κατασκάψαντος τὴν πόλιν αὐτῶν, ἐπὶ Ἰουλιανοῦ ἦτοι ἐπὶ Κωνσταντίου? a secunda manu. Κωνσταντίνου Ced. [68] διακωλ. Ced. [69] τε Ced. [70] ἔτυχον Ced. [71] ἐπανῆλθον εἰς τὰ ἴδια καὶ ὑπὸ Ἀντιόχου τοσαῦτα κακὰ παθόντες; Ced. [72] ἐπ. ἀνῆλθον ἀξίωμα Ced. [73] νῦν δὲ χιλίων add. Ced. [74] Ced. 410,7-413,4. [75] προβάλοιντο καὶ εἴποιεν [76] οἰκείαν χ. Ced. [77] αὐτοῖς cod. [78] ἐρήσωμ. cod. [79] ἔξω τῆς Ἱ. δ. Ced. [80] συνανετράφητε Ced. [81] γὲν περὶ τῆς Ced. Slav.?

Digitized by Google

Nonne Beelphegor sacrificastis? Nonne filios vestros et filias vestras dæmoniis immolastis, et diis serviistis alienorum? Nonne omne peccati et iniquitatis genus ostendistis? Quare igitur vos non tunc destruxit Dominus? Quare vobis, inter filiorum neces, et numinum cultus et insanias, misit Dominus plures prophetas, signaque mirabilia et incredibilia operatus est? Cujus rei gratia tum per impietatem et nefanda multa viventes, tanta a Deo obtinuistis auxilia et providentiam, hodie vero, qui nec numina colitis, nec interficitis filios, in servitute perpetua et in miseriis versamini? Nunc alius erat Deus, nunc alius est? Nonne idem Deus qui illa olim disposuit, hæc hodie operatur? Quare, cum majora essent peccata, major vobis fuit ex Deo gloria, et cum minora, vos penitus evertit, et sine honore in perpetuum derelinquit? Sed etsi tacueritis, lapides clamabunt. Quia in Dominum manus extendistis, non est vobis emendatio, neque venia deinceps, neque justificatio; quæ enim tunc temporis in servos audebatis, nunc in Deum, et antiqua facinora furore in Dominum superastis, unde a vobis duriores pœnæ expetuntur. Et a patria clementia et rabie ne ita quidem recessistis, eum seductorem vocantes et impium. Si impostor Christus, ut dicitis, vos magis exaltari oportebat, cum nunc interfeceritis; si enim Phinees, uno peccatore sublato, omnem in gentem iracundiam compescuit: « Stetit enim (dicit) Phinees et deprecatus est et plaga cessavit, et imputatum est illi in justitiam: » multo magis et vobis imputandum, si tamen impius qui a vobis crucifixus est. ¡Et unde manifestum, inquit, novissima ruina nos a Deo destructos esse? Ab omnibus rebus vestris quæ clamant et tuba clariorem vocem edunt per civitatis ruinam, per templi desolationem, per cætera. Sed homines, inquit, non Deus hæc nobis immisit. Si ergo fuerint opera hominum hæc, non iræ Dei, oportuit usque ad captam civitatem stare tamen vestra, nec ultra vobis produci opprobrium et vexationem. Esto tamen, juxta sententiam vestram, homines eruerint muros, et civitatem demoliti fuerint, et altare ejecerint, numquid etiam prophetis silentium imposuerunt? Numquid et gratiam Spiritus et reverenda quæque abstulerunt? voces in propitiatorio latas, et chrismatis virtutem, et in lapillis sacerdotis significationem? Non enim Judaicæ rei constituta deorsum erant, sed plura et venerabiliora desursum. Quid in exemplum? si victimas adduxeris immolandas, altare quidem de terris, et ligna, et gladius, et ipse sacerdos, ignis autem qui in penetralibus, victimas consumpturus erat, originem e cœlo ducebat. Non

A εκυνήσατε μόσχῳ; Οὐ τὸν Μωϋσέα λίθοις βαλόντες καὶ ἑτέροις μυρίοις τρόποις ἀνελεῖν ἐπεχειρήσατε πολλάκις, καὶ τὸν Θεὸν παρωργίζετε βλασφημοῦντες; Οὐ τῷ Βεελφεγὼρ ἐτελέσθητε; Οὐ τοὺς υἱοὺς ὑμῶν καὶ τὰς θυγατέρας ἐθύσατε δαιμονίοις, καὶ τοὺς ἀλλοτρίους θεοὺς ἐθεραπεύσατε; Θὺ πᾶν εἶδος ἁμαρτίας καὶ κακίας ἐπεδείξασθε; Πῶς οὖν ὑμᾶς οὐκ ἀπεστράφη τότε ὁ Θεὸς, ἀλλὰ μετὰ τὰς παιδοκτονίας, μετὰ τὰς [82] εἰδωλολατρίας, μετὰ τὴν πολλὴν ἀγνωμοσύνην [83] προφήτας ἀφῆκεν ἐν ὑμῖν [84] εἶναι διαφόρους, σημεῖα εἰργάσατο [85] καὶ θαύματα παράδοξα; Τίνος οὖν ἕνεκεν τότε μὲν [86] ἀσεβοῦντες; [87]

313 καὶ (85a) δεινὰ μυρία διαπραττόμενοι τοσαύτης εὐνοίας; ἀπηλαύετε παρὰ (τοῦ) Θεοῦ καὶ προστασίας καὶ προμηθείας, νῦν δὲ οὔτε εἰδωλολατροῦντες; οὔτε

B παιδοκτονοῦντες, ἐν αἰχμαλωσίᾳ (διηνεκεῖ) καὶ ταλαιπωρίᾳ τυγχάνετε [88]; Μὴ γὰρ ἕτερος ὁ Θεὸς [89] ἦν τότε καὶ ἕτερος νῦν; Οὐκ αὐτός ἐστιν ὁ καὶ [90] ἐκεῖνα οἰκονομῶν καὶ τὰ νῦν [91] ἐργαζόμενος; Διατί [92], ὅτε μείζονα [93] μὲν ἦν τὰ ἁμαρτήματα, πολλὴ δόξα ὑμῖν ἦν παρὰ Θεοῦ, ὅτε δὲ ἐλάττονα πλημμελεῖτε νῦν, παντελῶς ὑμᾶς ἀπεστράφη καὶ ἀτιμίᾳ παρέδωκεν ἀπεράντῳ; Ἀλλὰ [94] « κἂν ὑμεῖς σιγήσητε, οἱ λίθοι κεκράξονται. » Ἐπειδὴ γὰρ κατὰ τοῦ Δεσπότου τὰς χεῖρας ἐξετείνατε, διὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν [95] ὑμῖν διόρθωσις οὐδὲ συγγνώμη λοιπὸν οὐδὲ ἀπολογία· τότε μὲν γὰρ εἰς δούλους ἦν τὸ τολμώμενον [96], νῦν δὲ πάντα ἐκεῖνα τὰ παλαιὰ σαφῶς ἀπεκρύψατε διὰ τῆς

C εἰς τὸν κοινὸν Δεσπότην [97] μανίας, ὅθεν καὶ μειζόνως κολάζεσθε. Καὶ οὐδὲ οὕτως ἀπέχεσθε τῆς πατρικῆς ἐμβροντησίας; τε καὶ λύσσης, πλάνον αὐτὸν καὶ παράνομον ἀποκαλοῦντες. Εἰ οὖν [98] πλάνος ἦν ὁ Χριστὸς, ὡς φατε, καὶ παράνομος, ἐχρῆν μᾶλλον ὑμᾶς εὐδοκιμῆσαι, ὅτι αὐτὸν ἀπεκτείνατε· εἰ γὰρ (ὁ) Φινεὲς ἕνα τινὰ παρανομοῦντα ἀνελὼν, ὁλόκληρον τὴν κατὰ τοῦ ἔθνους ὀργὴν ἔπαυσεν [99] — [1] « ἔστη γὰρ (φησὶν) Φινεὲς καὶ ἐξιλάσατο, καὶ ἐκόπασεν ἡ θραῦσις καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην· » —

D πολλῷ μᾶλλον ἐφ' ὑμῶν ἔδει τοῦτο γενέσθαι, εἴ γε παράνομος ἦν ὁ ὑφ' ὑμῶν σταυρωθείς. Καὶ πόθεν δῆλον, φησὶν [2], ὅτι τέλειον [3] ἀπεστράφη ὑμᾶς ὁ Θεός; (Ἀπὸ) τῶν πραγμάτων ὑμῶν βοώντων [4] καὶ σάλπιγγος λαμπροτέραν ἀφιέντων φωνὴν, διὰ τῆς καταστροφῆς τῆς πόλεως, διὰ τῆς ἐρημώσεως τοῦ ναοῦ, διὰ τῶν ἄλλων ἁπάντων. Ἀλλ' ἄνθρωποι, φησὶν, ἐπήγαγον (ἡμῖν ταῦτα καὶ) οὐχ ὁ Θεός. Εἰ οὖν [5] ἀνθρώπων (ἦν ἔργα ταῦτα καὶ οὐ [6] τῆς ὀργῆς τοῦ Θεοῦ, ἔδει μέχρι τῆς ἁλώσεως τὰ ὑμέτερα στῆναι καὶ μὴ πορρωτέρω [7] προελθεῖν ὑμῖν τὴν ἀτιμίαν τε καὶ (τὴν) κάκωσιν· πλὴν, ἔστω κατὰ τὸν ὑμέτερον λόγον,

314 ὅτι τὰ τείχη κατέστρεψαν (οἱ) ἄνθρωποι [8], καὶ τὴν πόλιν καθεῖλον, καὶ τὸν βωμὸν

Variæ lectiones et notæ.

[82] π. καὶ τὰς Ced. Slav.? [83] καὶ add. Ced. bis. [84] παρ' ὑμῖν Ced. Slav. [85] εἰργάζοντο Ced. [86] πάλαι μέν Ced. Slav. [87] ἀσεβοῦντες cod. [88] τ. διάγετε Ced. Slav.? [89] ἦν Θεός Ced. Slav.? [90] καὶ ὁ Ced. Slav.? [91] καὶ ταῦτα νῦν Ced. [92] διότι cod. Slav. [93] μείζω Ced. Slav.? [94] Luc. xix, 40. [95] ἔσται Ced. Slav.? [96] τὰ τολμώμενα Ced. Slav.? [97] Χριστόν add. Ced. [98] γοῦν Ced. Slav.? [99] κατέπαυσεν Ced. [1] Num. xv, 8, 13. [2] φα. cod. [3] τέλειον Ced [4] πρ. αὐτῶν β. Ced. [5] γοῦν Ced. [6] οὐχί Ced. [7] περαιτέρω Ced. Slav.? [8] τ. ἀνθρώπους Ced., sed cf. 50 Slav.?

Digitized by Google

ἀνέστρεψαν, μὴ καὶ τοὺς προφήτας ἄνθρωποι κατέπαυσαν; μὴ τὴν τοῦ Πνεύματος χάριν καὶ τἆλλα τὰ σεμνὰ αὐτοὶ κατέλυσαν [9], τὸ φωνὴν ἐκ τοῦ ἱλαστηρίου φέρεσθαι, τὴν ἐπὶ τῷ χρίσματι γενομένην ἐνέργειαν, τὴν ἐπὶ τῶν λίθων [10] τοῦ ἱερέως δήλωσιν; καὶ γὰρ ἡ Ἰουδαϊκὴ πολιτεία οὐχὶ κάτωθεν εἶχε τὰς ἀρχὰς ἁπάσας, ἀλλὰ τὰς πλείους καὶ σεμνοτέρας οὐρανόθεν· οἷον [11] τί λέγω; θυσίας γενέσθαι συγχωρήσας, ὁ μὲν βωμὸς ἦν κάτω, καὶ τὰ ξύλα, καὶ ἡ μάχαιρα, καὶ ὁ ἱερεὺς, τὸ δὲ πῦρ τὸ μέλλον ἐν τοῖς ἀδύτοις [12] ἐκείνοις εἶναι καὶ δαπανᾷν τὰς θυσίας, ἄνωθεν τὴν ἀρχὴν εἶχεν. Οὐ γὰρ ἄνθρωπος εἰς τὸν ναὸν εἰσήγαγε [13] πῦρ, ἀλλὰ φλὸξ ἄνωθεν κατενεχθεῖσα τὴν ἐπὶ τῆς διακονίας ἐπλήρου θυσίαν. Πάλιν εἴ ποτε ἔδει τι μαθεῖν, ἀναμέσον τῶν Χερουβὶμ ἐκ τοῦ [14] ἱλαστηρίου φωνή τις ἐφέρετο καὶ τὰ μέλλοντα προὔλεγε. Ὡσαύτως ἐπὶ τῶν λίθων [15] τῶν ἐπὶ τοῦ στήθους τοῦ ἀρχιερέως, ὅπερ ἐκάλουν δήλωσιν, ἐγίνετό τις ἔλλαμψις, καὶ τὰ μέλλοντα προεσήμαινεν. Ὁμοίως (καὶ) ἡνίκα χρίεσθαι ἔδει τινὰ, Πνεύματος ἐφίπτατο χάρις καὶ τὸ ἔλαιον ἀνεπήδα, καὶ προφῆται διηκόνουν τοῖς πράγμασι τούτοις, καὶ νεφέλη πολλάκις καὶ καπνὸς τὰ ἄδυτα κατελάμβανεν.

A homo ignem in templum portabat, sed flamma e cœlo delapsa in vicem ministerii sacrificium peragebat. Si quid olim esset consultandum, de medio Cherubim in propitiatorio vox audiebatur, quæ ventura prædicebat. Similiter de lapillis qui nitebant in pectore summi sacerdotis, quod rationale vocabant, egrediebatur illuminatio quæ futura præindicabat. Similiter, si quis inungendus, Spiritus gratia desuper volitabat, et ebulliebat oleum, et rebus his ministerium præbebant prophetæ, et nebulæ et fumus replebant sæpe penetralia.

[16] (85b) (34) Ἵνα τοίνυν μὴ ἀναισχυνθῆτε μηδὲ ἀνθρώποις λογίζησθε τὴν ἐρήμωσιν αὐτῶν [17], οὐχὶ τὴν πόλιν μόνον [18] ἀφῆκε πεσεῖν καὶ τὸν ναὸν ἐρημωθῆναι, ἀλλὰ καὶ τὰ πράγματα ἐκεῖνα (ἅπαντα), ἅπερ ἐκ τῶν οὐρανῶν εἶχον τὰς ἀρχὰς [19], ἐκποδὼν γενέσθαι πεποίηκε. Τίνος οὖν ἕνεκεν οὐκ ἔχετε νῦν προφήτας, οὐδέ τι τῶν λοιπῶν ἐκείνων (καὶ) θείων; οὐκ εὔδηλον, ὅτι τοῦ Θεοῦ τὰ καθ' ὑμᾶς ἀποστραφέντος; Καὶ πόθεν [20] τοῦτο δῆλον; Ἀφ' ὧν πρὸ τούτου μὲν ἀσεβοῦντες ἐπετυγχάνετε [21] πάντως [22], νῦν δὲ δοκοῦντες ἐπιεικέστερον ζῆν μετὰ τὸν σταυρὸν, μείζονα τιμωρίαν ὑπομένετε, καὶ οὐδενὸς ἀπολαύετε τῶν προτέρων, οὔτε μὴν ἀπολήψεσθε, καθὼς αἱ θεῖαι προῤῥήσεις **315** ἐναργῶς δηλοῦσιν. Εἰ δὲ βούλεσθε, καὶ ἑτέρους προφήτας ἐφοπλίσομεν λέγοντας φανερῶς, ὅτι τὰ μὲν ὑμέτερα τέλος λήψεται, τὰ δὲ ἡμέτερα ἀνθήσει, καὶ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης ἐκταθήσεται τὸ κήρυγμα, καὶ θυσίας ἑτέρας εἰσενεχθήσεται [23] τρόπος, ἐκείνων, τῶν παρ' ὑμῖν [24], καταλυθεισῶν· οὐδὲ γὰρ Ἡσαΐαν παράγω τέως μάρτυρα, οὔτε Ἱερεμίαν, οὔτε τοὺς ἄλλους (τοὺς) πρὸ τῆς αἰχμαλωσίας, ἵνα μὴ λέγητε, ὅτι τὰ δεινὰ ἐκεῖνα, ἃ ἔλεγον, περὶ [25] τῆς αἰχμαλωσίας ἐξέβη, ἀλλὰ Μαλαχίαν, τὸν μετὰ τὴν ἐκ Βαβυλῶνος ἐπάνοδον καὶ τὴν τῆς πόλεως ἀποκατάστασιν σαφῶς περὶ των πραγμάτων ὑμῶν προφητεύσαντα. Ἐπειδὴ γὰρ ἐπανῆλθον, καὶ τὴν πόλιν ἀπέλαβον, καὶ τὸν ναὸν ᾠκοδόμουν, καὶ τὰς θυσίας ἐπετέλουν, τὴν μέλλουσαν παντελῆ ταύτην καὶ τελευταίαν ἐρήμωσιν καὶ τὴν ἀναίρεσιν τῶν θυσιῶν προλέγων φησίν· « Εἰ λήψομαι ἐκ τῶν θυσιῶν ὑμῶν [26]; λέγει Κύριος παντοκράτωρ· » — « ὅτι ἀπὸ ἀνατολῶν [27] μέχρι δυσμῶν τὸ ὄνομά μου δεδόξασται ἐν τοῖς ἔθνεσι; καὶ ἐν παντὶ τόπῳ θυμίαμα [28] προσάγεται τῷ ὀνόματί μου καὶ θυσία

B Ne igitur hominibus impudenter vastitatem tribuatis; non solum permisit Deus urbem cadere et templum desolari, sed etiam illa omnia quæ de cœlis originem habebant, ex oculis evanescere fecit. Qua de causa nec prophetas nunc habetis, nec quidquam cæterarum et divinarum illarum rerum? Nonne patet Deum omnia vestra destruxisse? Et unde patet? Ex eo quod, qui antea prorsus impii eratis, et post crucem vitam æquiorem videmini agentes, vindictam tamen majorem sustinetis, et nihil ex antiquis amplius habetis, nec habebitis, sicut divina evidenter monstraverunt testimonia. Si volueritis, et alios prophetas exhibebimus dicentes, quia rebus vestris afflictis finis non erit, nostra vero florebunt, et quocunque C terrarum extendetur prædicatio, et alius hostiæ proferetur ritus, sacrificiis vestris sublatis. Non jam amplius adduco Isaiam huc usque testem, neque Jeremiam neque alios ante captivitatem, ne dicatis dura ista accidisse in captivitate, at Malachiam qui post reditum e Babylone et restitutionem civitatis aperte de rebus vestris prophetavit. Cum enim revertissent, et recepissent urbem, et templum ædificarent, et sacrificia peragerent, futuram hanc plenam novissimamque desolationem, et sacrificiorum destructionem prædicens ait: « Si suscipiam de sacrificiis vestris, dicit Dominus, quia ab ortu solis ad occasum nomen meum glorificatum est in gentibus, et in omni loco incensum offertur nomini meo, et hostia munda, vos autem D polluistis illud. » Quando hæc, o Judæe, impleta sunt? Quando in omni loco oblatum est incensum Deo et hostia munda? Non habes aliud tempus dicendum a tempus post Christi adventum. Si non prædicat tempus

Variæ lectiones et notæ.

[9] σ. τὰ παρ' ὑμῖν αὐτὰ κατ. οἷον Ced. Slav.? [10] τὸν λίθον Ced. Slav.? [11] ἄνωθεν ἐκ τῶν οὐρανῶν οἷον Ced. Slav.? [12] ἀδ. τοῖς ἐκ. ἰέναι Ced. [13] εἰσῆγε Ced. Slav.? [14] Χ. καὶ τοῦ Ced. Slav. [15] τὸν λίθον τόν Ced. Slav.? [16] Ced. 513,4-415,5. [17] τούτων cod. Slav.? [18] μόνην Ced. [19] τὰς ἀ. εἶχε Ced. [20] φησί add. Ced. [21] ἐτ. Ced. Slav.? [22] πάντων cod. [23] προσεν. Ced. Slav.? [24] ὑμῶν cod. [25] πρό cod. [26] ἐκ τῶν χειρῶν ὑ. θυσία Ced. θ. ἐκ τῶν χ. ὑ. Malach. I, 9, 10, Slav.? [27] ἡλίου καί add. Malach. I, 11, Ced. [28] θυσία cod. Slav.

Digitized by Google

hoc prophetia, nec hostiam nostram, sed Judaicam, vana est. Si enim, jubente Moyse, nullum in locum afferri hostiam, nisi in quem sibi elegerit Dominus Deus, et in unum locum Jerusalem victimas concludente, propheta dicit : « In omni loco debet incensum offerri et hostia munda, » contradicit Moysi et repugnat. Sed absit; de alia enim hostia hic, de alia ille loquitur. Audiatis et Sophoniam eadem conclamantem et dicentem : « Illustrabitur Dominus super omnes nationes, et exterminabit omnes deos gentium, et adorabunt eum unusquisque de loco suo. » Verumtamen hoc non est licitum, et in uno loco præscripsit adorare Moyses. Cum audieritis ergo prophetas, proclamantes et prædicentes quia minime in urbem unam aut in unum locum homines undequaque congregari cogentur, sed domi sedentes unusquisque Deum adorabunt : quod aliud tempus ac nostrum dicere potestis, quo nostra per universam terram splendent, dum vestra exstincta sunt et vos in tenebris pertransitis?

A καθαρὰ, ὑμεῖς δὲ βεβηλοῦτε αὐτό [30]. ὦ Πότε οὖν ταῦτα πεπλήρωται, ὦ Ἰουδαῖε [30], καὶ πότε ἐν παντὶ τόπῳ θυμίαμα προσηνέχθη τῷ Θεῷ καὶ θυσία καθαρά; Οὐκ ἂν ἔχεις [31] εἰπεῖν ἕτερον καιρὸν ἀλλ' ἢ τοῦτον (δὴ) τὸν μετὰ τὴν [32] Χριστοῦ παρουσίαν· ὡς εἰ μὴ τοῦτον προλέγει τὸν καιρὸν, μηδὲ τὴν ἡμετέραν θυσίαν, ἀλλὰ τὴν Ἰουδαϊκὴν, παράνομος [33] ἡ προφητεία. Εἰ γὰρ, τοῦ Μωϋσέως κελεύοντος εἰς μηδένα τόπον ἀνάγεσθαι [34] θυσίαν, ἀλλ' ἢ εἰς τὸν τόπον, ὃν ἂν ἐκλέξηται [35] Κύριος ὁ Θεὸς, καὶ εἰς ἓν χωρίον ἐν Ἱερουσαλὴμ συγκλείοντος τὰς θυσίας ἐκείνας, ὁ προφήτης λέγων [36]· « Ἐν παντὶ τόπῳ θυμίαμα μέλλει προσάγεσθαι καὶ θυσία [37] καθαρὰ, » ἐναντιοῦται καὶ μάχεται τῷ Μωϋσεῖ. Ἀλλὰ μὴ γένοιτο· περὶ γὰρ ἑτέρας ἐκεῖνος εἶπε θυσίας, καὶ περὶ ἑτέρας οὗτος. Ἀκούσατε δὴ (καὶ) Σοφωνίου (συμ)φωνοῦντος· τὰ αὐτὰ καὶ λέγοντος· « Ἐπιφανήσεται Κύριος ἐπὶ πάντα τὰ ἔθνη **316** καὶ ἐξολοθρεύσει πάντας τοὺς θεοὺς τῶν ἐθνῶν, καὶ προσκυνήσουσιν αὐτῷ ἕκαστος ἐκ τοῦ τόπου αὐτῶν [38]. »

B

Καίτοι γε τοῦτο οὐκ ἐφείτο, ἀλλ' εἰς ἕνα τόπον ἐθέσπισε Μωϋσῆς λατρεύειν. Ὅταν οὖν ἀκούσητε τῶν προφητῶν προλεγόντων καὶ προαναφωνούντων, ὅτι οὐκέτι εἰς μίαν πόλιν οὐδὲ εἰς ἕνα τόπον ἀναγκασθήσονται (οἱ) ἄνθρωποι πάντοθεν [39] συνάγεσθαι, ἀλλ' οἶκοι καθήμενοι [40] ἕκαστος θεραπεύσει τὸ Θεῖον, τίνα ἂν ἔχοιτε εἰπεῖν ἕτερον καιρὸν ἀλλ' ἢ τὸν παρόντα τοῦτον, καθ' ὃν τὰ μὲν ἡμέτερα διαλάμπουσιν εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, τὰ δὲ ὑμέτερα κατεσβέσθησαν [41], καὶ ἐν σκότει διαπορεύεσθε;

Præterea re principio quidem tales vobis victimas concedere volebat; audite enim quod dicit Isaias : « Quo mihi multitudinem victimarum vestrarum? dicit Dominus. » Et : « Quis exquisivit hæc de manibus vestris? » Si hoc enim a principio quæsiisset, illos sane qui inter vos enituere antiquissimi, ad hæc instituta adduxisset. Sed qua de re permisit? inquit. Vestræ indulgendo infirmitati. Quemadmodum medicus, ubi ardentem febri hominem videt, qui impotens animi et omnibus gravis, ni detur, quam postulat, aqua frigida, ipse sibi mortem illaturum minatur, minus concedit, ultimæ vitandæ violentiæ causa, ut majus impediat malum; sic et Deus cum Hebræos impetu quodam et furore, et sacrificorum desiderio incensos minari desertionem ad idola et jam re deserentes vidisset, sacra facere iis permisit. Hæc est causa, et exinde patet : post enim detestandum festum quod, vitulo sibi conflato, dæmoniis peregerunt, permisit victimas, quasi dixisset : Bacchamini, vultis sacrificare? ergo mihi sacrificiate. Attamen permissa non ad finem concessit, sed sapientissimam per viam rursus illos adduxit. Ut medicus ille ægrotanti indulgens, permittit, sed de sola frigidorum phiala quam de ipsius domo attulit, mandat hauriendum, sedatoque ægro, clam jubet a necessariis phialam con-

C

D

[42] (55) Ὅτι δὲ πάλιν οὐδὲ [43] παρὰ τὴν ἀρχὴν ὑμῖν (86ª) δοῦναι τὰς τοιαύτας ἠβούλετο θυσίας, ἀκούσατε τί φησιν Ἡσαΐας [44]· « Τί μοι πλῆθος τῶν θυσιῶν ὑμῶν; λέγει Κύριος· » καί [45]· « Τίς ἐξεζήτησε ταῦτα ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν; » Εἰ γὰρ [46] ταῦτα παρὰ τὴν ἀρχὴν ἐζήτει, καὶ τοὺς παλαιοὺς πάντας, τοὺς παρ' ὑμῖν λάμψαντας, πρώτους ἂν εἰς τὴν πολιτείαν [47] εἰσήγαγε ταύτην. Πῶς [48] οὖν ταῦτα ἐπέτρεψε; φησί [49]. Τῇ ὑμετέρᾳ συγκαταβαίνων ἀσθενείᾳ· καὶ καθάπερ ἰατρὸς πυρέττοντα ὀρῶν [50] ἄνθρωπον, δυσάρρωστον καὶ ἀκαρτέρητον, ἐπιθυμοῦντα ψυχροποσίας καὶ ἀπειλοῦντα, εἰ μὴ λάβοι, ἑαυτὸν ἀναιρήσειν, βουλόμενος [51] μεῖζον κωλῦσαι κακὸν, τὸ ἔλαττον δίδωσι πρὸς ἀπαλλαγὴν τελευταίας βίας [52], οὕτω δὴ καὶ ὁ Θεὸς ἐποίησε. Ἐπειδὴ γὰρ εἶδε μαινομένους, ἀγχομένους, ἐπιθυμοῦντας θυσιῶν καὶ παρεσκευασμένους, εἰ μὴ λάβοιεν, αὐτομολήσειν πρὸς τὰ εἴδωλα, μᾶλλον δὲ οὐ παρεσκευασμένους, ἀλλὰ καὶ αὐτομολήσαντας ἤδη, ἐπέτρεψε τὰς θυσίας. Καὶ ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ αἰτία, δῆλον ἐντεῦθεν· μετὰ γὰρ τὴν μυσαρὰν ἑορτὴν, ἣν ἐπετέλεσαν τοῖς δαιμονίοις μοσχοποιήσαντες, τότε τὰς θυσίας ἐπέτρεψε, μόνον οὐχὶ λέγων· « Μαίνεσθε [53], βούλεσθε θύειν; οὐκοῦν ἐμοὶ θύετε [54]. » Ἀλλ' ὅμως καὶ τοῦτο ἐπιτρέψας, οὐ μέχρι τέλους ἀφῆκεν, ἀλλὰ διὰ σοφωτάτης **317** μεθόδου πάλιν ἐπήγαγεν [55].

Variæ lectiones et notæ.

[30] αὐτὴν Ced., sed cf. Malach. I, 12 Slav.? [30] Ἰουδαῖοι Ced. Slav.? [31] ἔχοις? ἔχοιτε Ced. Slav.? [32] τοῦ add. Ced. [33] ἐστιν add. Ced. [34] ἀνάγεσθε Ced. Slav.? [35] ὃν ἐξελέξατο Ced. Slav.? [36] λέγει cod. Slav.? [37] μέλλειν πρ. καὶ θυσίαν καθαράν Ced. Slav.? [38] αὐτοῦ Soph. II, 11, Ced. [39] πάντοτε Ced. [40] καθήμενος Ced. Slav.? [41] κατεσβέσθη Ced. Slav.? [42] Ced. 415,5-417,5. [43] οὐ Ced. [44] Isa. I, 11. [45] Isa. I, 12. [46] Εἰ δέ Ced. [47] θρησκείαν? [48] ὅπως cod. Slav.? [49] φησὶν, ἐπέτρεψε; Ced. [50] ἰδὼν Ced Slav.?—δυσάρεστόν τε Ced. e sequenti ὁ δυσάρεστος δῆμος. [51] τὸ add. Ced. [52] ἀλλ. τελευτῆς βιαίας Ced. Slav.? [53] καὶ add. Ced. [54] κἂν ἐ. θύεται cod. Slav.? [55] ἀνήγαγε Ced. ἀπήγαγε? cf. infra ἀπαγάγη.

Digitized by Google

καὶ, ὥσπερ ὁ ἰατρὸς ἐκεῖνος, συγχωρήσας τῇ ἐπιθυμίᾳ τοῦ κάμνοντος, εἶτα φιάλην οἴκοθεν κομίσας κελεύσειεν [56] (ἐν) ταύτῃ μόνῃ τῆς ψυχροποσίας μεταλαμβάνειν [57] καὶ τοῦ κάμνοντος πεισθέντος, λάθρα τοῖς ἐπιτηδείοις ἐπιτάξειε συντρῖψαι τὴν φιάλην αὐτὴν, ἵνα λανθανόντως καὶ ἀνυπόπτως αὐτὸν ἀπαγάγῃ τῆς ἐπιθυμίας [58] ἐκείνης, οὕτω καὶ ὁ Θεὸς ἐποίησε· θύειν ἐπιτρέψας, ἐν οὐδενὶ τόπῳ τῆς οἰκουμένης εἴασε τοῦτο γενέσθαι, ἀλλ' ἢ ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις [59] μόνον. Ὅθεν φησὶν ὁ Δαυίδ· « Σοὶ πρέπει, ὁ Θεὸς, ὕμνος ἐν Σιὼν, καὶ σοὶ ἀποδοθήσεται εὐχὴ ἐν Ἱερουσαλήμ. » Εἶτα ἐπειδὴ χρόνους τινὰς ἔθυσαν, καθεῖλε τὴν πόλιν, καὶ ὥσπερ διὰ [60] τῆς τρῦ σκεύους συντριβῆς, οὕτω καὶ ὁ Θεὸς διὰ τῆς κατὰ τὴν πόλιν καταστροφῆς [61] καὶ ἄκοντας αὐτοὺς ἀπήγαγε τοῦ πράγματος· ἐπειδὴ [62] γὰρ, εἰ φανερῶς εἶπεν· Ἀπόστητε, οὐκ ἂν ἠνέσχοντο ῥᾳδίως, διὰ τῆς κατὰ τὸν τόπον ἀνάγκης λανθανόντως αὐτοὺς ἀπήγαγεν τῆς περὶ τὸ πρᾶγμα μανίας. Ἔστω τοίνυν ὁ μὲν ἰατρὸς ὁ Θεὸς, ἡ δὲ φιάλη ἡ πόλις, ὁ δὲ νοσῶν ὁ δυσάρεστος δῆμος τῶν Ἰουδαίων, ἡ δὲ ψυχροποσία, ἡ τῶν θυσιῶν ἐπιτροπὴ καὶ ἐξουσία· εἰ γὰρ μὴ τοῦτο ἠβούλετο κατασκευάσαι, τίνος ἕνεκεν εἰς τόπον ἕνα συνέκλεισε τὴν τοιαύτην θυσίαν ὁ πανταχοῦ παρὼν καὶ τὰ πάντα πληρῶν; τίνος χάριν τὴν μὲν λατρείαν εἰς θυσίας, τὰς δὲ θυσίας εἰς τόπον, τὸν δὲ τόπον εἰς καιρὸν, τὸν δὲ καιρὸν εἰς μίαν πόλιν συναγαγὼν, αὐτὴν πάλιν κατέστρεψε τὴν πόλιν; Καὶ τὸ δὴ θαυμαστὸν καὶ παράδοξον, ὅτι πᾶσα μὲν ἡ οἰκουμένη τοῖς Ἰουδαίοις ἀνεῖται, ἔνθα οὐκ ἔστι [63] θύειν, μόνη δὲ [64] Ἱερουσαλὴμ, ἐν ᾗ καὶ μόνῃ (θύειν) ἐξῆν, ἄβατος καὶ ἔρημος (αὐτοῖς μόνοις [65]) γέγονεν. [66] (36) Περὶ ὧν μέντοι γε ἐν ταῖς [67] ἀποστολικαῖς Διατάξεσί φησιν ὁ θεῖος λόγος· « Ἤδη δὲ καὶ πρὸ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας ἐναργῶς ὁ Θεὸς εὖ μάλα παρῃτεῖτο τὰς τῶν Ἰουδαίων θυσίας [68] ἐξαμαρτούντων [69] εἰς **318** αὐτὸν πολλάκις καὶ οἰομένων [70] διὰ θυσίας [71] καὶ οὐ [72] διὰ (86b) μετανοίας αὐτὸν ἐξευμενίζεσθαι· φησὶ γὰρ διὰ τῶν προφητῶν [73]. « Ἵνα τί μοι φέρετε λίβανον ἐκ Σαβὰ [74] καὶ κιννάμωνον ἐκ γῆς μακρόθεν; τὰ ὁλοκαυτώματα ὑμῶν οὐκ εἰσὶ [75] δεκτὰ, καὶ αἱ θυσίαι ὑμῶν οὐχ ἡδυνάν μοι. » —[76] « Συναγάγετε τὰ ὁλοκαυτώματα ὑμῶν μετὰ τῶν θυσιῶν ὑμῶν καὶ φάγετε [77] κρέα, ὅτι οὐκ ἐνετειλάμην ὑμῖν, ἡνίκα ἐξήγαγον ὑμᾶς ἐκ γῆς Αἰγύπτου, περὶ θυσιῶν καὶ ὁλοκαυτομάτων· » καί [78]· « Τί μοι πλῆθος τῶν θυσιῶν ὑμῶν [79]; πλήρης εἰμὶ ὁλοκαυτωμάτων κριῶν, καὶ στέαρ ἀρνῶν καὶ αἷμα ταύρων καὶ τράγων οὐ βούλομαι· οὐδ' ἂν ἔρχησθε [80] ὀφθῆναί μοι· τίς γὰρ ἐξεζήτησε ταῦτα

fringi ut sensim et tacite illum a cupidine deterreat, sic et Deus fecit. Permisit sacrificia, sed nullo alio loco terrarum orbis ac Jerusalem modo. Unde dicit David : « Te decet, Deus, hymnus in Sion, et tibi preces dedicantur in Jerusalem. » Deinde, cum per tempora sacrificassent, destruxit civitatem, et sicut per destructionem vasis, ita per urbis exitium invitos a re deterruit. Si dixisset aperte, Abstineatis, non facile sustinuissent; at per loci necessitatem deterruit tacite eos ab insana rei cupidine. Sit igitur medicus, Deus; phiala, civitas; ægrotus, impatiens populus Judæorum; gelida potio, victimarum permissio et facultas. Quare enim, si non reipsa illud voluisset obtinere, in uno loco sacrificium circumscripsisset, qui ubique et omnia replet? Quare cultum in victimas, victimas in locum, locum in tempus, tempus in unam civitatem resumens, civitatem ipsam diruit? Hoc mirandum et stupendum nimis, quod omnis terra, ubi non licet sacrificare, permittitur Judæis; Jerusalem vero sola, in qua sola fas erat sacrificare, illis solis invia et deserta facta est. De quibus in Constitutionibus apostolicis sic loquitur divinus sermo : Jam ante incarnationis œconomiam valde abhorrebat Dominus a Judæorum victimis, quibus, sæpe sæpius in eum peccantes, non vera conversione, existimabant propitium fieri. Dicit enim per prophetas : « Utquid mihi affertis thus de Saba, et cinnamomum de terra longinqua? holocautomata vestra non sunt accepta, et victimæ vestræ non placuerunt mihi. Addite holocautomata vestra victimis vestris et comedite carnes, quia non præcepi vobis, cum eduxi vos de terra Ægypti, de victimis et holocautomatibus. » Et : « Quo mihi multitudinem victimarum vestrarum? plenus sum holocautomatibus arietum; et adipem agnorum, et sanguinem taurorum et hircorum non volo; ne si veniatis quidem ut videamini mihi; quia enim exquisivit hæc de manibus vestris? non concultabitis aulam meam post hoc; si afferatis similam, vanum. Incensum abominatio est mihi; neomenias vestras et Sabbata et diem magnam non fero; jejunium et solemnitatem et festivitates vestras odivit anima mea; facti estis mihi in satietatem. » Et alibi : « Aufer a me tumultum carminum tuorum, et psalmum organorum tuorum non audiam. » Et iterum : « Non suscipiam de domo tua vitulos, nec de ovilibus tuis hircos : mea est enim terra, et plenitudo ejus. Numquid manducabo carnem taurorum, aut sanguinem hircorum potabo?

Variæ lectiones et notæ.

[56] κελεύσει Ced. [57] μεταλαβεῖν Ced. Slav.? [58] ἐπ. αὐτῆς Ced. [59] καὶ add. Ced. — ὁ. ὁ Θεός Ps. LXV, 1 Ced. Slav. [60] π. ὡ. ὁ ἰατρὸς διά Ced. Slav.? [61] τῆς κ. τῆς πόλεως Ced. Slav.? [62] ἐπεὶ Ced. Slav.? [63] ἔξεστι Ced. Slav.? [64] ἡ add. Ced. [65] μόνον Ced. Slav.? [66] Ced. 417,3-418,17. [67] μ. κὰν ταῖς Ced. [68] Const. VI, 21,2 τῆς παρουσίας αὐτοῦ π. τοῦ λαοῦ θ. Slav.? [69] ἐξαμαρτῶντας cod. ἐξαμαρτανόντων Ced. Slav.? πολλάκις εἰς ἀ. ἐξαμαρτόντος καὶ οἰομένου Const. [70] οἰομένους cod. [71] θ. - σιῶν Const. [72] ἀλλ' οὐ Const. Ced. [73] λέγει γὰρ οὕτως Const. Jer. VI, 20. [74] λ. ἐκ. Σ. φέρεις Const Ced. [75] ἔστι Const. Ced. [76] Jer. VII, 21,22. καὶ ἑξῆς. Τὰ ὁ. ὑ. σ. Const. καὶ Σ. τὰ ὁ. ὑ. Ced. Slav.? [77] τὰ add. Ced. — ὁλ. καὶ θ. Const. [78] διὰ Ἡσαΐου λέγει Const. Isa. I, 11-14. [79] λέγει Κύριος add Const. [80] ἔρχεσθε Ced. Slav.?

Digitized by Google

Sacrifica Deo sacrificium laudis, et redde Altissimo vota tua. » Et : « Sacrificium Deo spiritus contribulatus. » Et similiter in omnibus Scripturis victimas abnuit, quia ex nequitia longa, et inobedientia, et duritia cordis in eum peccaverunt : « Hostiæ enim impiorum, abominatio Deo, quia scelerate offerunt illas. » Et : « Victimæ eorum tanquam panis afflictionis illis. » Et : « Omnes comedentes illas inquinabuntur. » Propterea Sauli divus Samuel dicebat ; « Bonum obedientia super sacrificium, et auscultatio super adipem arietum. Ecce minus vult Dominus victimas quam obedientiam. » Si ergo etiam ante adventum suum victimis cor purum et spiritum contritum præponit, quanto magis adventu suo cruentas victimas cessare fecit ! Quibus non indigebat, ut dictum est, sed cum vellent, concedebat de corde recte afferri. Unde dicit : « Si sacrificare vis, non indigenti mihi sacrifica » Cum vere hujusce rei immemores, vitulum deum pro Deo appellaverunt, et illi exitum de Ægypto tribuerunt protegenti, et dixerunt : « Isti sunt dii tui, Israel, qui te eduxerunt de terra Ægypti, » eum Deum negantes, qui per Moysem illos visitaverat in tribulatione eorum, qui signa in manu et virga operatus erat, qui decemplici plaga percusserat Ægyptum, qui mare Rubrum diviserat, et eos inter aquas transvexerat quasi per siccum ; qui hostes eorum demerserat, qui in Mara fontem amarum effecerat dulcem, qui de petra dura aquam ad satietatem scaturire fecerat, qui columna nubis et columna ignis eos, per quas vias transirent nescientes, duxerat, ab æstu immoderato defendens et illuminans ; qui dederat eis de cœlo manna, et de mari carnes coturnicum, qui in monte legem proclamaverat ; cujus vocem de cœlo tonantem audire dignati sunt ; huncce Deum ausi sunt abnuere, dicentes Aaron : « Fac nobis deos, qui nos præcedant, » et vitulum conflarunt, et idolo sacrificarunt. Idcirco iratus longanimis Deus, utpote sane ab iis debitam gratiam non accipiens, indissolubilibus eos vinculis ligavit et durissimo freno colla eorum constrinxit ; et non jam dixit : « Si feceris, » ut ante conflatum vitulum, sed : « Fac altare, et immola assidue (oblivious enim es et ingratus), ut semper mei memoriam habeas. »

A ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν ; πατεῖν τὴν αὐλήν μου οὐ προσθήσεσθε ἔτι · ἐὰν [81] φέρητε [82] σεμίδαλιν, μάταιον· θυμίαμα βδέλυγμά μοί ἐστι · τὰς νεομηνίας ὑμῶν καὶ τὰ Σάββατα [83], καὶ ἡμέραν μεγάλην οὐκ ἀνέχομαι· νηστείαν, καὶ ἀργίαν, καὶ τὰς ἑορτὰς ὑμῶν μισεῖ ἡ ψυχή μου · ἐγενήθητέ μοι εἰς πλησμονήν· » καὶ (ἀλλαχοῦ) [84] · « Ἀπόστησον ἀπ' ἐμοῦ ἦχον ᾠδῶν σου, καὶ ψαλμὸν [85] ὀργάνων σου οὐκ εἰσακούσομαι [86] · » — καὶ [87] (πάλιν) · « Οὐ δέξομαι ἐκ τοῦ οἴκου σου μόσχους οὐδὲ ἐκ τῶν ποιμνίων σου χιμάρους· » — [88] « Ἐμὴ γάρ ἐστιν ἡ οἰκουμένη καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς· μὴ φάγομαι κρέα [89] ταύρων ἢ αἷμα τράγων πίομαι [90] ; θῦσον τῷ Θεῷ θυσίαν αἰνέσεως (καὶ ἀπόδος τῷ Ὑψίστῳ τὰς εὐχάς σου). » Καί · [91]

B « Θυσία τῷ Θεῷ πνεῦμα συντετριμμένον. » Καὶ ἁπλῶς ἐν πάσαις [92] ταῖς Γραφαῖς ὁμοίως [93] τὰς θυσίας ἀπαναίνεται διὰ τὸ ἐξαμαρτάνειν [94] αὐτοὺς εἰς αὐτὸν ἐξ ἄκρας κακίας, ἀπειθείας τε καὶ [95] σκληροκαρδίας· « Θυσίαι γὰρ ἀσεβῶν βδέλυγμα τῷ **319** Θεῷ [96] · καὶ γὰρ παρανόμως προσφέρουσιν αὐτάς · » καί [97]. « Θυσίαι αὐτῶν ὡς ἄρτος πένθους αὐτοῖς · » καί · [98] « Πάντες οἱ ἐσθίοντες αὐτὰς μολυνθήσονται [99]. » Διὸ δὴ καὶ τῷ Σαοὺλ ὁ θεῖος Σαμουὴλ ἔλεγεν [1] · « Ἀγαθὸν ἀκοὴ [2] ὑπὲρ θυσίας [3], καὶ ἀκρόαμα [4] ὑπὲρ στέαρ κριῶν. » — « Ἰδοὺ γὰρ οὐ θέλει Κύριος θυσίας ὡς τὸ ἀκούειν [5] αὐτοῦ [6]. » — Εἰ [7] τοίνυν [8] καὶ πρὸ τῆς παρουσίας αὐτοῦ ὑπὲρ θυσίας [9] καρδίαν καθαρὰν ἐπεζήτει [10] καὶ πνεῦμα συντετριμμένον, πολλῷ μᾶλλον ἐλθὼν ἔπαυσε τὰς [11] δι' αἱμάτων

C θυσίας· οὐδὲ πάλιν [12] δεόμενος αὐτῶν, ὡς εἴρηται, ἀλλ' εἰ βουληθῶσι συγχωρῶν καὶ εἰ ἀπὸ γνώμης ὀρθῆς προσοίσουσιν (ὅθεν φησί)· « Εἰ θύειν ἐπιθυμεῖς, οὐ δεομένῳ μοι θύε. » [13] (57) Ὁπότε δὲ τούτου ἀμνήμονες ἐγένοντο καὶ μόσχον ἀντὶ Θεοῦ θεὸν ἐπεκαλέσαντο καὶ τούτῳ τὴν αἰτίαν τῆς ἐξ Αἰγύπτου πορείας ἐπεγράψαντο λέγοντες · « Οὗτοι οἱ θεοί σου, Ἰσραήλ, οἱ ἐξαγαγόντες σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου, » καὶ ἀπαρνησάμενοι Θεὸν, τὸν διὰ Μωϋσέως [14] ἐπισκεψάμενον αὐτοὺς ἐν τῇ θλίψει αὐτῶν, τὸν τὰ σημεῖα ἐπὶ χειρὸς [15] καὶ ῥάβδου ποιησάμενον, τὸν Αἰγυπτίους δεκαπλήγῳ πατάξαντα, τὸν [16] Ἐρυθρὰν θάλασσαν εἰς διαιρέσεις διελόντα καὶ διαγαγόντα αὐτοὺς ἐν μέσῳ τοῦ ὕδατος ὡς διὰ ξηρᾶς, τὸν τοὺς

D ἐχθροὺς αὐτῶν βυθίσαντα, τὸν (εἰς) Μερρὰν τὴν πικρὰν πηγὴν [17] γλυκάναντα, τὸν ἐκ πέτρας ἀκροτόμου ὕδωρ εἰς πλησμονὴν ἀναβλύσαντα, τὸν στύλῳ νεφέλης καὶ στύλῳ πυρὸς σκιάζοντα αὐτοὺς διὰ θάλπος ξμετρον καὶ φωτίζοντα καὶ ὁδηγοῦντα τοὺς

Variæ lectiones et notæ

[81] πρ. ἐὰν Jes. προσθήσετε ἔτι. ἐὰν Ced. Slav. ? [82] μοι add. Const. Ced. [83] ὑμῶν add. Const. [84] Καὶ δι' ἑτέρου λέγει Const. Καί Ced. Slav. ? [85] ψαλμόν Ced. Slav. ? [86] ὀκ. Amos v, 23, Ced. Slav. ? [87] Καὶ διὰ τοῦ Δαυὶδ λέγει Const. post I Reg. xv, 12 Slav. ? Ps. L, 9. [88] Ps. XLIX, 12-14. [89] φάγωμαι κρέατα Ced. Slav. ? [90] πίωμαι Ced. Slav. ? [91] Ps. LI, 17 om. Const. [92] Καὶ ἐν π. δὲ ταῖς Const. Slav. ? [93] αὐτῶν add. Const. [94] ἐξαμαρτεῖν Const., om. ἐξ — σκλ. Slav. ? [95] κ. τε καὶ ἀπ. καί Ced. Slav. ? [96] β. παρὰ Κυρίῳ Const. β. Κυρίῳ Ced. Prov. XXI, 27. [97] πάλιν Ai Const. Os. IX. [98] καί om. Const. [99] αὐτὰ μιανθ. — om. Const. quæ hunc locum inter Amos v, 25 et Psal. I, 9 ponunt. Slav. ? [1] ὁ θ. Σ. λέγει Const. Slav. ? [2] Ἀκ. ἀγαθή Ced. Ἀκ. ὁ. θ. ἀγαθήν I Sam. XV, 22. [3] θυσίαν Const. Slav. ? et Ced. bis. [4] καὶ ἡ ἐπακρόασις I Sam. [5] εἰσακ. Const. Ced. [6] θ. ὡς τὸ ἀκοῦσαι φωνῆς Κυρίου. I Sam. [7] Εἰ θελητὸν τῷ Κυρίῳ. [8] Εἰοὖν Const. Slav. ? [9] θυσίαν Ced. Slav. ? θυσί. cod. [10] ἐπιζητεῖ cod. [11] ἐπ. ταύτης φαμὲν τὰς Const. Slav. ? [12] πάλαι Ced. [13] Ced. 418,17-419, 16. [14] Ex. XXXII, 9. [15] περὶ χ. Ced. [16] τὴν add. Ced. [17] π. τὴν πικρὰν Ced.

Digitized by Google

οὐκ εἰδότας ὅθεν [18] πορευθῶσι, τὸν ἐξ οὐρανοῦ μαννοδοτήσαντα αὐτοὺς [19] καὶ ἐκ θαλάσσης κρεωδοτήσαντα ὀρτυγομήτραν, τὸν ἐν τῷ ὄρει νομοθετήσαντα αὐτοῖς, οὗ τῆς θείας καὶ βροντοφόρου [20] φωνῆς ἠξιώθησαν ἀκοῦσαι· τοῦτον ἀπηρνήσαντο εἰπόντες τῷ Ἀαρών [21]· « Ποίησον ἡμῖν θεούς, οἳ **320-321** προπορεύσονται ἡμῶν· » καὶ ἐμοσχοποίησαν [22] χωνευτὸν, καὶ ἔθυσαν τῷ εἰδώλῳ· κἀντεῦθεν οὖν (87ᵃ) ὀργισθεὶς ὁ μακρόθυμος Κύριος [23], ὅτε δὴ ἀχαριστηθεὶς ὑπ' αὐτῶν, ἔδησεν αὐτοὺς δεσμοῖς ἀλύτοις, στιβάσι [24] φορτισμοῦ καὶ σκληρότητι κλοιοῦ· καὶ οὐκέτι εἶπεν· « Ἐὰν (δὲ) ποιήσῃς, » ὡς πρὸ τῆς μοσχοποιίας [25], ἀλλά· « Ποίησον θυσιαστήριον καὶ θῦε διηνεκῶς· ἐπιλήσμων γὰρ ὑπάρχεις καὶ ἀχάριστος, ἵνα συνεχῶς ὑπομιμνήσκῃ μου. »

[26] (38) Ἐπεὶ οὖν τῇ ἐξουσίᾳ κακῶς ὑπεχρήσαντο [27] οἱ τάλανες καὶ ἀγνώμονες, ἀνάγκην ἐπέθηκε λοιπὸν θύειν καὶ βρωμάτων ἀπέχεσθαί τινων, καὶ ζώων διαφορὰς, καθαρῶν καὶ ἀκαθάρτων, διέστειλε, καίτοι παντὸς ξύου καθαροῦ τυγχάνοντες· πάντα γὰρ ὅσα ἐποίησεν ὁ Θεὸς καθαρὰ [28] λίαν. Καὶ δὴ [29] ἀφορισμοὺς προσέταξε, καὶ καθαρμοὺς [30] καὶ ῥαντισμοὺς, καὶ ἀγνείας, καὶ ἀργίας διαφόρους, ὧν παρακούοντι [31] τιμωρίαν ὡρίσατο, ἵνα πιεζόμενοι ὑπὸ τοῦ κλοιοῦ καὶ ἀγχόμενοι [32], τῆς πολυθέου πλάνης ἐκστήσωνται. Οὐκοῦν διὰ τὴν σκληροκαρδίαν αὐτῶν ἐπέδησεν αὐτοὺς, ὅπως διὰ τοῦ θύειν, καὶ ἀργεῖν, καὶ ἀγνίζεσθαι, [καὶ] τὰ τοιάδε πρατηρεῖσθαι, εἰς ἔννοιαν ἔρχωνται Θεοῦ τοῦ ταῦτα διαταξαμένου αὐτοῖς καὶ νομοθετήσαντος, οἵγε μοχθηρίᾳ τρόπου καὶ γνώμης ἀγνώμονος οὐ διελίμπανον ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς μέχρι τέλους ἐπιλαθόμενοι [33] τοῦ Θεοῦ, καὶ παρατρεπόμενοι προσεκύνουν ἀντὶ τοῦ Κτίστου τὴν κτίσιν, καὶ ποτὲ μὲν, ὡς εἴρηται, μοσχοποιήσαντες, ποτὲ δὲ τῷ Βεελφεγὼρ προσκυνήσαντες, ἄλλοτε δὲ τὸν [34] Βαὰλ, καὶ τὸν Θαμοὺζ, καὶ τὴν Σιδωνίαν Ἀστάρτην, καὶ τὸν Μολὸχ, καὶ τὸν [35] Χαμὼς, ποτὲ μὲν τὸν ἥλιον, καὶ τὴν σελήνην, καὶ τοὺς ἀστέρας, ἃ ὁ Θεὸς εἰς φαῦσιν ἀνθρώπων πεποίηκεν [36] καὶ οὐκ εἰς προσκύνησιν, ποτὲ δὲ καὶ τὰ ἄλογα ζῶα [37], ὡς παρ' Αἰγυπτίοις τὸν Ἄπιν βοῦν, καὶ τὸν Μενδήσιον τράγον, καὶ **322** θεοὺς ἀργυροῦς καὶ χρυσοῦς [38] ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ. Ταύτῃ τοι προδήλως ἀπειλῶν αὐτοῖς ὁ Θεὸς ἔλεγε διὰ τοῦ προφήτου [39]· « Μὴ μικρὸν τοῦτο τῷ οἴκῳ Ἰούδα, ποιεῖν τὰ βδελύγματα ταῦτα, ἃ ἐποίησαν; » — [40] Ὅτι ἐνέπλησαν [41] τὴν γῆν ἀνομίας τοῦ παροργίσαι με. » Διὸ τοίνυν εἰκότως ἐξωλοθρεύθησαν ὡς τὸν Θεὸν παροργίσαντες [42] καὶ τὴν ἁγίαν γῆν ἐκείνην καταμιάναντες [43] ἀπ' ἀρχῆς ἕως τῆς ἐσχάτης καὶ καὶ Τίτου.

[44] (39) Καὶ γὰρ διαφόρων ταύτην ἐλόντων [45], φησὶν Θεοδώρητος, πάλιν εἰς τὸ ἀρχαῖον ὁ Θεὸς ἀπεκατέστησεν [46] ἄξίωμα [47] καὶ σχῆμα· ἀλλὰ νῦν οὐκέτι. Πρῶτος μὲν γὰρ Θειγλαφαλάσαρ [48] δορυάλωτον

A Cum igitur licentia male abuterentur miseri et ingrati, necessitatem imposuit deinceps sacrificandi et alimentis quibusdam abstinendi, differentiasque animalium purorum et impurorum constituit, quamvis purum sit quodlibet animal; quæcunque enim fecit Deus erant valde pura. Separationes præscripsit, et purificationes, et aspersiones, et continentiæ tempora, et cessationes ab operibus, quarum rerum omnium transgressoribus pœnas instituit, ut vinculo quodam constricti et domiti, ab idololatriæ semitis longe incederent. Quapropter ob duritiam cordis eorum eos alligavit, ut sacrificia faciendo et ab operibus cessando et se purificando et alia similia observando revocarentur ad memoriam Dei talia ipsis instituentis et imperantis: hi vero malitia cordis et mente ingrata, non desinebant a principio ad finem Deum suum oblivisci, et a recta via recedentes, pro Creatore creaturam adorabant, et modo, ut dictum est, vitulum conflantes, modo Beelphegor adorantes, nunc Baal et Thamium, et Sidoniam Astarten, et Moloch, et Cham, nunc solem, et lunam, et stellas, quæ a Deo ad lucem hominum facta sunt, non vero ad eorum adorationem, aliquando etiam muta animalia, ut apud Ægyptios bovem Apim et Mendesium hircum, et deos argenteos aureosque in Judæa. Idcirco aperte illis minitans Deus dicebat per prophetam: « Numquid parvum istud domui Judæ abominationes illas facere quas fecerunt; » « Cum terram impleverint iniquitatibus quæ me ad iracundiam provocant? » Merito igitur funditus interemti sunt, utpote qui Deum ad iracundiam provocaverant, et terram sanctam hanc polluerant ab initio usque ad ultimam destructionem sub Vespasiano et Tito.

Etenim non semel expugnatam civitatem, inquit Theodoretus, rursus in pristinam dignitatem et formam Deus restituit; sed nunc aliter actum est. Nam Teglatphalasar in captivitatem primus redegit

Variæ lectiones et notæ.

[18] ὅπου Ced. Slav.? [19] αὐτοῖς Ced. Slav.? [20] βροντοφώνου Ced. [21] Ex. xxxii, 1. [22] ἐμοσχοποίη, cod. καὶ ἐποίησεν αὐτὰ μόσχον Ex. [23] μ. Θεός Ced. Slav.? [24] στυβῶσι cod. Slav.? [25] εἴρηκεν add. Ced. [26] Ced. 419,16-420, 21. [27] ἐχρ. Ced. [28] καλά Ced. Slav. [29] καί add. Ced. [30] καθαρμ. cod. καθαρισμοὺς καὶ βαπτισμοὺς καὶ δεκατισμοὺς καὶ ἀγ. Ced Slav.? [31] παρακούοντες cod. [32] π. καὶ ὑπὸ τοῦ κ. ἀ. Ced. Slav.? [33] ἐπιλανθανόμενοι Ced. [34] τῷ, etc. Ced. sed cf. τὰ ἄλογα ζῶα propter ἐτίμων quod in codice deest. [35] τῷ Χαμὼς καὶ τῇ Σιδωνίᾳ Ἀστάρτῃ, καὶ τῷ Μολχὼμ, καὶ ποτε τῷ ἡλίῳ, καὶ τῇ σελήνῃ, καὶ τοῖς ἄστροις Ced. [36] ἀνθρώποις ἐποίησε Ced. Slav.? [37] ἐτίμων add. Ced. [38] ὡς Ced. [39] Isa. xxii, 17? [40] Isa. ii, 8? [41] ἐπλ. Ced. [42] παροργίζοντες Ced. [43] καταμιαίνοντες Ced. [44] ταύτης ἁλ. ἐπί Ced. [45] Ced. 420, 21-422,22. — διάφοροι — ἑλόντες codex. [45*] καὶ καθελόντων add. Ced. [46] ἀ. ἀποκατέστησαν Ced. [47] τε add. Ced. [48] Θελαφαλάσαρ Ced.

Digitized by Google

decem tribuum majorem partem. Post illum vero Salmanazar Samariam et urbes circa illam positas mancipavit. Tertius Sennacherib cæteras Judææ civitates expugnavit, et plurimos captivos migrare fecit, expeditioneque contra Hierosolymam suscepta, insolenter et impie, impietatis suæ præmium merito recepit, plaga divina destructo exercitu ipsius, et turpiter regressus, a filiis suis interfectus est. Postea Nabuchodonosor tertio regis Joachim, Josue filii, anno, cum in Judæam venisset, multaque aurea et argentea talenta cepisset, et multos regii generis captivos fecisset, atque partem sacrorum vasorum abstulisset, regressus est, tributo imposito. Paulo post, Joachim tributum abolevit, Nabuchodonosor vero, decimo illius et octavo sui ipsius dominatus anno, novam expeditionem adversus Hierosolymam suscipit, et cum captum Joachim e summo muro dejici imperasset, insepultum per multum tempus relinquit. Quapropter dicit Jeremias : « Hæc dicit Dominus de Joachim, filio Josiæ, regis Judæ : Væ huic viro ! Non plangent eum, o frater, nec lugebunt eum. Væ ! domine, væ ! frater, sed in sepulcro non sepelietur et dijudicatus projicietur extra portam Jerusalem. » Denique cunctos captivos ducens, atque civibus qui relicti erant rege imposito Jechonia, filio Eliacim, Babylonem regressus est. Deinde cum hunc quoque rebellare audivisset, post tres menses rursus supervenit, atque eum pedicis vinctum et multos simul juvenes captivos abducit, regem super eos qui relinquebantur constituens pro eo Sedeciam, ejus patruum, quem jurejurando per Deum nunquam se rebellem fore perstrinxit. Sed cum hic quoque jusjurandum quod juraverat transgressus esset, et tributum solvere nollet, neque benevolentiam servaret, atque ad Ægyptios confugeret, rursus advenit. Captum Sedeciam oculis orbat, et urbe cum omnibus simul civibus occupata, fundamentis et sacro templo cunctisque domibus combustis, eos abducit captivos quibus pepercerat fames et bellum, atque pretiosissima vasa templi Domini aufert. Multas igitur illorum calamitates commemorans Joel dicit : Primam superventuram esse erucam ; quæ vero ab hac non consumpta fuerint a locusta esse comedenda, quæ autem istam effugerint, bruchum esurum esse, ultimamque rubiginem inductam nihil omnino residui relicturam. Dicit enim : « Residuum locustæ comedit bruchus, et residuum bruchi comedit rubigo. » Hæc enim figurate Assyriam et Babyloniam indicabant ; erucam nominat Theglatphalasar, locustam Salmanazar, bruchum Sennacherib, rubiginem vero Nabuchodonosor, qui ultimus aggressus

ἔλαβε τῶν ι' φυλῶν τὸ πλεῖστον. Δεύτερος δὲ Σαλμανασὰρ (καὶ) τὴν Σαμάρειαν καὶ τὰς περὶ αὐτὴν ἐξηνδραπόδισε πόλεις. Τρίτος δὲ ὁ Σεναχηρεὶμ τὰς μὲν ἄλλας τῆς Ἰουδαίας ἐπολιόρκησε πόλεις καὶ πολλοὺς μετῴκισεν αἰχμαλώτους· ἐπιστρατεύσας δὲ τοῖς Ἱεροσολύμοις ἀλαζονικῶς τε καὶ δυσσεβῶς, ἐκομίσατο δικαίως τῆς βλασφημίας τὰ ἐπίχειρα, θεηλάτου [59] πληγῆς τὴν στρατιὰν ἀπολεσάσης [60]· καὶ μετ' αἰσχύνης ἀναζεύξας ὑπὸ τῶν ἰδίων τέκνων ἀναιρεῖται. Μετὰ δὲ τοῦτον Ναβουχοδονόσορ ἐν τῷ γ' ἔτει τῆς βασιλείας Ἰωακεὶμ [61] υἱοῦ Ἰωσίου, μετὰ δυνάμεως εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἀφικόμενος, καὶ πολλὰ τάλαντα χρυσίου καὶ ἀργυρίου [62] λαβών, καὶ ἐκ τοῦ βασιλικοῦ γένους αἰχμαλώτους πολλοὺς καὶ μέρος ἐκ τῶν ἱερῶν σκευῶν, ὑπέστρεψε δασμὸν [63] ἐπιθεὶς (τῷ λαῷ)· καὶ μετ' ὀλίγον χρόνον ὁ μὲν Ἰωακεὶμ τὸν φόρον ἠθέτησεν (87[b]), ὁ δὲ Ναβουχοδονόσορ τῷ ι' [64] ἔτει τῆς αὐτοῦ [65] βασιλείας, ὀγδόῳ δὲ τῆς οἰκείας ἡγεμονίας, πάλιν ἐπιστρατεύει [66] τοῖς Ἱεροσολύμοις καὶ τὸν μὲν Ἰωακεὶμ ἀνελὼν καὶ ἀπὸ τοῦ τείχους ῥιφῆναι κελεύσας, ἄταφον ἐπὶ πολὺν κατέλιπε χρόνον [67] περὶ οὗ φησιν Ἱερεμίας [68]· « Τάδε λέγει Κύριος ἐπὶ Ἰωακεὶμ, **323** υἱὸν Ἰωσίου, βασιλέως Ἰούδα· Οὐαὶ ἐπὶ τὸν ἄνδρα τοῦτον ! οὐ μὴ κόψονται αὐτὸν, ὦ ἀδελφὲ, οὐδὲ μὴ [69] κλαύσονται αὐτόν· οἴμοι, Κύριε [70], οἴμοι, ἀδελφέ [71]· ἀλλὰ τάφον οὐ [72] ταφήσεται καὶ συμψηφισθεὶς ῥιφήσεται ἐπέκεινα τῆς πύλης Ἱερουσαλήμ. » Τοὺς δὲ ἐν τέλει πάντας αἰχμαλώτους λαβὼν καὶ τοῖς ὑπολειφθεῖσι χειροτονήσας βασιλέα Ἰεχωνίαν, υἱὸν Ἐλιακεὶμ, ἀπῆρεν εἰς Βαβυλῶνα. Εἶτα καὶ τοῦτον μαθὼν στασιάσαντα, μετὰ μῆνας γ' πάλιν ἐπέρχεται [73], καὶ τοῦτον πεδήσας μετὰ πολλῶν [74] νεωτέρων δορυάλωτον ἀπάγει [75], καταστήσας ἀντ' αὐτοῦ βασιλεύειν τῶν ὑπολοίπων Σεδεκίαν πατράδελφον αὐτοῦ, ὅρκοις κατὰ [76] Θεοῦ περὶ τοῦ μὴ ἀναστῆναι [77] καταδεσμήσας. Ἀλλὰ καὶ τούτου παραβάντος τοὺς ὅρκους καὶ μήτε τὸν δασμὸν ἀποδοῦναι θελήσαντος μήτε μὴν εὔνοιαν φυλάξαντος, ἀλλ' Αἰγυπτίοις προφυγόντος, αὖθις παρεγένετο· καὶ τὸν [78] Σεδεκίαν χειρωσάμενος [79] ἐκτυφλοῖ καὶ τὴν πόλιν αὐτανδρον εἰληφὼς, τά τε θεμέλια [80] καὶ τὸν θεῖον ναὸν καὶ πᾶσαν ἐμπρήσας οἰκίαν, αἰχμαλώτους ἀπήγαγε τοὺς διασωθέντας· ἔκ (τε) τοῦ λιμοῦ καὶ τοῦ πολέμου, καὶ τὰ διαφέροντα σκεύη τοῦ ναοῦ Κυρίου. Τὸ πλῆθος τοίνυν τῶν συμφορῶν αὐτῶν καὶ Ἰωὴλ [81] διηγούμενος πρώτην [82] μὲν ἐπελεύσεσθαι κάμπην λέγει, τὰ δὲ ὑπ' αὐτῆς μὴ διαφθαρέντα ὑπὸ ἀκρίδος ἀναλωθήσεσθαι [83], ὅσα δὲ ταύτην διαφεύξεται, δαπανήσειν τὸν βροῦχον, ἐσχάτην [84] δὲ τὴν ἐρυσίβην ἐπαχθεῖσαν μηδὲν παντελῶς καταλείψειν ἀλώβητον. Φησὶ γάρ [85]· « Τὰ κατάλοιπα

Variæ lectiones et notæ.

[59] θεηλάτῳ πληγῇ. [60] ἀπολέσας Ced. [61] τοῦ add. Ced. [62] ἀργύρου Ced. [63] φόρους, τέλος Scholion, ceteris ejusdem Scholii verbis erasis. [64] ια' Ced. [65] τούτου Ced. [66] ἐκστρ. Ced. [67] ἐπί τινα χ. κ. Ced. [68] οὗ καὶ Ἰ. φ. Ced. Jer. XVII, 18, 19. [69] οὐδ' οὐ μὴ Ced. [70] καί add. Ced. [71] add. om. Jer. [72] ταφὴν ὄψου. Jer. Ced. [73] ἐρχ. Ced. Slav.? [74] πολλοὺς ἑτέρους codex Ced. Slav.? [75] ἄγει Ced. [76] τοῦ add. Ced. [77] ἀποστ. Ced. Slav.? [78] μέν add. Ced. [79] χ. καὶ ἐκτυφλώσας καί Ced. [80] βασίλεια Ced. [81] Joel I, 4. [82] πρῶτον Ced. [83] ἀναλωθέντα Ced. [84] ἔσχατον Ced. [85] Theodoretus quæst. in Joel.

Digitized by Google

τῆς κάμπης καταφάγεται ἀκρὶς, καὶ τὰ κατάλοιπα τῆς ἀκρίδος καταφάγεται ὁ βροῦχος, καὶ τὰ κατάλοιπα τοῦ βρούχου [76] καταφάγεται ἡ ἐρυσίβη. » Ταῦτα γὰρ τροπικῶς εἷς (τε) τὸν Ἀσσύριον καὶ Βαβυλώνιον ἐκληπτέον· κάμπην μὲν τὸν Θειγλαφαλάσαρ ὀνομάζων [77], ἀκρίδα δὲ τὸν Σαλμανασάρ, βροῦχον δὲ τὸν Σεναχηρεὶμ, ἐρυσίβην δὲ τὸν Ναβουχοδονόσορ τελευταῖον ἐπιστρατεύσαντα καὶ τὴν Ἰουδαίαν ἄρδην δῃώσαντα καὶ τοὺς τὸν θάνατον διαφυγόντας αἰχμαλωτεύσαντα, καθὼς εἴρηται. »

A est et funditus vastavit Judæam, atque eos qui mortem effugerant captivos fecit, ut dictum est.

324 [78] (40) Πλειστάκις μὲν οὖν [79] συμβέβηκεν ἁλῶναι τὴν Ἰουδαίαν, ὥς φησι πάλιν ὁ μέγας Κύριλλος [80], ὑπό τε Ἀσσυρίων καὶ Αἰγυπτίων, Σύρων τε καὶ Μωαβιτῶν, Ἰδουμαίων [81] (δὲ) καὶ τῶν λεγομένων Φυλιστεὶμ, » τουτέστι Παλαιστινῶν· ἀλλ' ὀλίγα παθοῦσαν καὶ συμμέτροις [82] ἔσθ' ὅτε περιπεσοῦσαν συμφοραῖς, πάλιν ἀνῆκεν, ἐπαμύναντος Θεοῦ τοῦ καὶ παιδεύσαντος. Ἀπόλωλε δὲ νῦν ὁλοσχερῶς μετὰ τὴν τοῦ Κυρίου σταύρωσιν. [83] (41) Ὥσπερ τοίνυν ἡ μὲν τῶν Ἀσσυρίων βασιλεία κατελύθη ὑπὸ Βαβυλωνίων, ἡ δὲ τῶν Βαβυλωνίων ὑπὸ Περσῶν, ἡ δὲ τῶν Περσῶν ὑπὸ Μακεδόνων, ἡ δὲ Μακεδόνων ὑπὸ Ῥωμαίων, οὕτως ἡ [84] Ῥωμαίων ὑπὸ [85] Ἀντιχρίστου καταλυθήσεται καὶ ἡ τοῦ Ἀντιχρίστου ὑπὸ Χριστοῦ διαφθαρήσεται: διὰ μὲν οὖν τῶν δ' ἀνέμων τὰς μεγάλας δ' βασιλείας ὁ μέγας διδάσκει Ζαχαρίας [86], τῶν Χαλδαίων [87], καὶ τὴν Περσῶν καὶ τὴν Μακεδόνων καὶ τὴν Ῥωμαίων, [88] τὰ δὲ δύο ὄρη τὰ β' κλίματα τῆς οἰκουμένης (88a) φησίν· εἰς δύο γὰρ τέμνεται, εἰς Ἀσίαν [89] τε καὶ Εὐρώπην· καὶ οἱ μὲν πυῤῥοὶ ἵπποι τὸ μιαιφόνον τῶν Χαλδαίων δηλοῦσι [90], οἱ δὲ μέλανες τὸν ἐπενεχθέντα παρὰ Περσῶν καὶ Μήδων τοῖς Βαβυλωνίοις θάνατον, οἱ δὲ λευκοὶ τὸ σαφὲς τῆς δόξης τῶν Μακεδόνων. Οὐ γὰρ ὥσπερ αἱ ἄλλαι [91] βασιλεῖαι, καὶ αὕτη· οἱ δὲ ψαροὶ καὶ ποικίλοι τὸ ἰσχυρὸν καὶ εὔτονον τῆς Ῥωμαίων βασιλείας δηλοῦσιν, Ἐπειδὴ δὲ κατεστρατεύοντο Πέρσαι καὶ Μῆδοι [92] κατὰ Βαβυλωνίων, τούτου χάριν πορευόμενοι καὶ διαναπαῦσαι [93] λέγονται [94] τὸν θυμὸν Κυρίου· ἐπεὶ [95] γὰρ σκληροὶ γεγόνασι κατὰ τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦτο παρεδόθησαν εἰς χεῖρας Κύρου τοῦ Πέρσου. Τὸ δὲ καὶ τοὺς λευκοὺς ἵππους, τουτέστι τοὺς Μακεδόνας [96] « κατόπισθεν τῶν μελάνων πορεύεσθαι » σημαίνει, ὡς καὶ οἱ Μακεδόνες τὴν Περσῶν βασιλείαν χειρώσονται· τὸ δὲ τοὺς ψαροὺς ἐπὶ νότον ἔρχεσθαι, δῆλοι ὡς ἔμελλον οἱ Ῥωμαῖοι στρατεύειν κατὰ τῆς Ἱερουσαλήμ· ἐν γὰρ τῷ νότῳ ἡ πόλις [96a] κεῖται, τὸ δὲ προσταχθέντας **325** αὐτοὺς [97] « περιοδεῦσαι τὴν γῆν, » διδάσκει πάλιν ὡς διὰ τοῦ Θεοῦ πᾶσα βασιλεία συνίσταται.

Sæpissime ergo accidit ut expugnaretur Judæa, ut dicit iterum magnus Cyrillus, ab Assyriis et Ægyptiis, a Syris et Moabitis, ab Idumæis et qui Philistiim dicuntur, i. e. Palæstinis; sed pauca passam et moderatas expertam aliquando calamitates, necnon et morigeratam, iterum Deus, post ultionem, liberavit. Prorsus vero nunc periit post Christi crucifixionem. Quemadmodum ergo imperium Assyriorum a B Babyloniis, Babyloniorum vero a Persis, Persarum vero a Macedonibus, Macedonum autem a Romanis eversum est, sic Romanorum ab Antichristo evertetur, et Antichristi a Christo deturbabitur. Per ventos igitur quatuor, magna quatuor imperia magnus docet Zacharias, Chaldæorum nempe, et Persarum, et Macedonum et Romanorum; duos vero montes, duas dicit inclinationes terrarum orbis, quibus in Asiam et Europam scinditur: rufi autem equi sanguinariam Chaldæorum indolem ostendunt, nigri autem mortem Babyloniis a Persis et Medis illatam, albi autem manifestam Macedonum gloriam (hoc enim imperium non sicut cætera); fortes iterum et varii fortitudinem virtutemque Romanorum ostendunt. Cum Persæ et Medi in Babylonios processerunt, C iram Dei propter quam venerant compescuisse dicuntur. Quia enim populum Dei dure habuerunt, ideo in manus Cyri Persæ traditi sunt. Albos equos, hoc est Macedones, post nigros venire, significat Macedones Persarum regnum occupaturos esse; varios autem in notum venire, ostendit Romanos esse contra Jerusalem dimicaturos: in noto enim stat civitas; eos autem qui acie instructi sunt omnem percurrisse terram, docet quod per Deum omne regnum consistit.

D

ΡΚΘ'. *Περὶ ἀριθμῶν χρόνων ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν καθεξῆς βασιλευσάντων* [98].

CXXIX. *De chronologia ab Adam ad Alexandrum, et de successione regum.*

[99] Γίνονται οὖν ἀπὸ (μὲν) τοῦ Ἀδὰμ ἕως τῆς ἐσχάτης ἁλώσεως Ἱερουσαλὴμ ἔτη ,εφοε' [1], ἀπὸ δὲ τῆς α' οἰκοδομῆς τοῦ Σολομοντίου ναοῦ καὶ τῆς πόλεως ἔτη ,απη' [2], ἀπὸ δὲ τῆς β' οἰκοδομῆς ἔτη

Sunt ergo ab Adam ad ultimam expugnationem Jerusalem quinque millia quingenti septuaginta quinque anni; a prima vero ædificatione templi Salomonis et civitatis, mille octoginta octo; a se-

Variæ lectiones et notæ

[76] β. καὶ ἑξῆς. T. Ced. [77] ὀνομαζοντας Ced. [78] Ced. 422,22-428,5. [79] πάλιν add. Ced. [80] Cyrill. Al. in Isa. II, 2. C. 13. [81] Ἰουδαίων codex. [82] συμμετρίοις cod. [83] Ced. 423,6-424,6. [84] τῶν add. Ced. [85] τοῦ add. Ced. [86] Zach. VI, 5. [87] τὴν X. Ced. [88] Zach. I, 10, VI, 1. [89] εἷς τε Ἀ. Ced. — Zach. I, 8. [90] σημαίνουσι Ced. [91] αὗται Ced. [92] M. καὶ Π. Ced. [93] καὶ δὴ καὶ ἀναπ. Ced. [94] λέγοντες cod. [95] δὴ add. Ced. [96] Zach. VI, 6. [96a] κ. ἡ π. Ced. [97] Zach. VI, 7. [98] Rubrica in cod. evanuit. [99] Ced. 424,7 12. [1] εσξβ' Ced. ,εσο' Eus. Slav.? [2] αργ' Eus. Slav.?

Digitized by Google

cunda autem ædificatione quingenti nonaginta duo; a vi obsidente Antiocho, ducenti quadraginta octo; ab ascensione Christi, quadraginta duo.

Doctissimus ergo Eusebius in Chronicis canonibus, de Antiochis et de Seleucis et de Ptolemæis discurrens, necnon et de summis sacerdotibus, qui post regressum Babylone ministrarunt, sic dicit resumens: « Alexander vero, Macedonum rex, sexto regni sui anno, Dario Arsami devicto et capto imperium Persarum abstulit, quod a Cyro ad Darium ducentis quinquaginta duobus annis steterat. Macedonum imperii, quod a Carano duravit ad Alexandrum, anni sunt quingenti decem et octo, quo mortuo Babylone, summam occupavit in Macedonia Philippus, in Asia Antigonus, in Ægypto Ptolemæus Lagi, in Syria Seleucus. » Qui in Syria post Alexandrum regnaverunt, hi sunt: Seleucus Nicanor, Antiochus cognomine Soter, Antiochus Nothus, Seleucus Callinicus, Seleucus Alexander, Antiochus Epiphanes, Ceraunus, Antiochus Magnus, Seleucus Philopator, Antiochus qui, Onia summo sacerdote Judæorum a sacris remoto, omnem gentem a cultu patrio deterrere aggressus est, et sanctuario polluto, templum Olympii nomine nuncupavit, populumque pœnis acerbissimis affectum a gentilium cogebat cultum migrare; sub quo et Macchabæi fidem confessi sunt; templum vero tribus annis profanatum Judas, qui et Macchabæus dicitur, expurgata impiis regione, instauravit. Deinde regnaverunt Antiochus Eupator, Demetrius Seleucus, Alexander a Bala, Demetrius Nicanor, Antiochus Tryphon, Ptolemæus, Antiochus Sidetes, Antiochus Grypus, Antiochus Cyzicenus, Seleucus Grypi, sub quo, Antiochia a Romanis subacta, Syriæ destructum est imperium, quod ducentorum quinquaginta annorum fuit.

Hi vero, qui in Ægypto post Alexandrum rerum potiti sunt: Ptolemæus Lagi, quo regnante Menander comicus celebrabatur et Theophrastes philosophus; deinde Ptolemæus Philadelphus, sub quo Hebræorum sapientes legem interpretati sunt; Ptolemæus Evergetes, sub quo illustrabatur Jesus Siracides, qui Hebræis plenam virtute Sophiam composuit; post autem Ptolemæus Philopater, filius ejus, sub quo Hebræorum populo in Ægyptum per captivitatem ducto hæc evenerunt; suis namque rex armigeris mandaverat, ut paratos quingentos elephantes vino cum incenso medicato adaquarent, qui inebriati Judæos interficerent; sed cum orassent hi, in ipsius e contra milites et populos elec-

A φιβ' [3], ἀπὸ δὲ τῆς κατὰ Ἀντίοχον πολιορκίας σμη' [4], ἀπὸ δὲ τῆς ἀναλήψεως τοῦ Χριστοῦ μβ'.

[5] (2) Ὁ τοίνυν πολυμαθὴς [6] Εὐσέβιος ἐν τοῖς χρονικοῖς κανόσι περὶ τῶν Ἀντιόχων καὶ Σελεύκων καὶ Πτολεμαίων καὶ τῶν μετὰ τὴν ἐκ [7] Βαβυλῶνος ἐπάνοδον καθηγησαμένων ἀρχιερέων διεξιὼν ἐν ἐπιτομῇ τοιάδε φησίν· « Ὁ οὖν [8] Ἀλέξανδρος ὁ τῶν Μακεδόνων βασιλεύς, ἕκτον ἄγων ἔτος [9] τῆς βασιλείας [10], Δαρεῖον τὸν Ἀρσάμου χειρωσάμενος, καθεῖλε τὴν Περσῶν βασιλείαν διαρκέσασαν ἀπὸ Κύρου μέχρι Δαρείου ἔτη σνβ' [11]. Τῆς δὲ τῶν Μακεδόνων βασιλείας κατασχούσης ἀπὸ Κρανανοῦ [12] ἕως Ἀλεξάνδρου ἔτη φιη' [13] καὶ τούτου τελευτήσαντος ἐν Βαβυλῶνι, διαδέχεται τὴν ἀρχὴν τῆς [14] Μακεδονίας B Φίλιππος, τῆς δὲ Ἀσίας Ἀντίγονος, τῆς δὲ Αἰγύπτου Πτολεμαῖος ὁ Λάγου, τῆς δὲ Συρίας Σέλευκος [15]. » [16] (3) Καὶ οἱ μὲν τῆς Συρίας βασιλεύσαντες μετὰ Ἀλέξανδρόν εἰσιν οὗτοι· Σέλευκος ὁ Νικάνωρ, Ἀντίοχος ὁ ἐπικληθεὶς Σωτὴρ, Ἀντίοχος ὁ Νόθος [17], Σέλευκος ὁ Καλλίνικος, Σέλευκος Ἀλέξανδρος, Ἀντίοχος ὁ Ἐπιφανής, ὁ Κεραυνὸς, Ἀντίοχος ὁ Μέγας, Σέλευκος [18] ὁ Φιλοπάτωρ, Ἀντίοχος, ὃς Ὀνίαν τὸν ἀρχιερέα τῶν Ἰουδαίων **326** παύσας τῆς ἱερωσύνης ὡρμήθη μεταστῆσαι τὸ πᾶν ἔθνος τῆς πατρῴου θρησκείας, καὶ τὸ μὲν ἱερὸν μιάνας, Ὀλυμπίου [19-20] ναὸν προσηγόρευσε, τῷ δὲ ἔθνει κολάσεις ἀνηκέστους ἐπαγαγὼν [21], ἑλληνίζειν ἠνάγκαζεν· ἐφ' οὗ καὶ οἱ Μακκαβαῖοι ἐμαρτύρησαν· τὸ δὲ C ἱερὸν ἔτεσι τρισὶ μολυνθὲν Ἰούδας ὁ ἐπικληθεὶς Μακκαβαῖος, καθάρας τῶν ἀσεβειῶν τὴν χώραν, ἀνενεώσατο. Εἶτα ἐβασίλευσεν Ἀντίοχος ὁ Εὐπάτωρ, Δημήτριος Σέλευκος [22], Ἀλέξανδρος ὁ τοῦ Βαλᾶ [23], Δημήτριος ὁ Νικάνωρ, Ἀντίοχος [24] καὶ Τρύφων, Πτολεμαῖος, Ἀντίοχος ὁ Σιδήτης [25], Ἀντίοχος ὁ Γρυπὸς, Ἀντίοχος ὁ Κυζικηνὸς, Σέλευκος [26] ὁ τοῦ Γρυποῦ, ἐφ' οὗ Ἀντιόχεια ὑπὸ Ῥωμαίων ἥλω καὶ ἡ Συρίας ἀρχὴ κατελύθη διαρκέσασα ἔτη σν'. [27-28] (4) Οἱ δὲ τῆς Αἰγύπτου βασιλεύσαντες μετὰ Ἀλέξανδρόν εἰσιν οἵδε· Πτολεμαῖος ὁ Λάγου, ἐφ' οὗ Μένανδρος ὁ κωμῳδοποιὸς ἐγνωρίζετο καὶ Θεόφραστος ὁ φιλόσοφος (88[b]), Πτολεμαῖος ὁ Φιλάδελφος, ἐφ' οὗ οἱ Ἑβραίων σοφοὶ τὸν νόμον ἡρμήνευσαν [29], Πτολεμαῖος ὁ Εὐεργέτης, ἐφ' οὗ ὁ τὴν παν- D ἄρετον Σοφίαν συντάξας Ἑβραίοις Ἰησοῦς ὁ τοῦ Σιρὰχ ἐγνωρίζετο, Πτολεμαῖος ὁ Φιλοπάτωρ (ὁ υἱὸς αὐτοῦ), ἐφ' οὗ ὁ τῶν Ἑβραίων λαὸς αἰχμάλωτος ἀχθεὶς ἐν Αἰγύπτῳ τοιοῦτόν τι πέπονθε· προστάξας [30] γὰρ οὗτος τοῖς ἑαυτοῦ ὑπασπισταῖς ἐλέφαντας φ

Variæ lectiones et notæ.

[3] φιβ' Eus. Slav.? [4] σλη' Eus. Slav.? [5] Ced. 338,17-339,5. [6] καὶ πολυΐστωρ add. Ced. [7] τῆς add. Ced. [8] γοῦν Ced. Slav.? [9] ς' ἐ. ἀ. Ced. ζ'. ἀ. ἐ. Eus. II, 33, Slav.? [10] δυναστείαν cod. Slav.? [11] ση' Eus. I, 105. σλε' II, 33, σλ' Ced. Slav.? — Nota σνβ' a secunda manu codicis. [12] Καράνου Eus. I, 324. [13] υνγ' Eus. Slav.? [14] μέν add. Ced. [15] ὁ Νικάνωρ, κ. τ. λ. Ced. [16] Περὶ τῶν βασιλέων Συρίας Eus. I, 344,357, Ced. 399,9-24. [17] Α. ὁ Θεός Eus. [18] Σ. ὁ καὶ Ἀλέξανδρος? Slav.? — καλλ. Ἀλέξανδρος Ἀντ. Σελ. ὁ Φιλοπ. Ἀντ. ὁ Ἐπιφανὴς ὃς Ced. Slav.? [19-20] Διὸς add. Ced. [21] ἐπάγων Ced. [22] Δ. Σελεύκου? σωτὴρ Eus. Slav. [23] Βαλῆ Ced. — Δ. ὁ Δημητρίου Eus. I, 358, οὗλος Eus. II, 35, Slav.? [24] ὁ Ced. — Α. Ἀντιόχου Eus. I, 358, Slav.? [25] Δημήτριος Ced. Δ. αὖθις Eus. I, 358, οὗλος, II, 35. [26] Φίλιππος Eus. I, 358; II, 35. [27-28] Περὶ τῶν βασιλέων Αἰγύπτου. Ced. 340,1. [29] ἡρ. καὶ ὁ cod. Slav.? [30] προσέταξε Ced.

Digitized by Google

εὐτρεπίσαι, καὶ τούτου ποτίσαι οἶνον λιβανωτόν, ἵνα μεθυσθέντες [31] τοὺς Ἰουδαίους ἀποκτείνωσιν, τῶν δὲ προσευξαμένων, οἱ ἐλέφαντες εἰς τοὺς ἑαυτοῦ στρατιώτας [32] καὶ δήμους ἐξορμήσαντες, πολὺν [33] ὄχλον ἐν τῇ περιεχούσῃ μανίᾳ διέφθειραν· καὶ οὕτω παραδόξως οἱ Ἰουδαῖοι περισωθέντες, ἀβλαβεῖς ἀπελύθησαν εἰς τὰ ἴδια, τῷ εὐεργέτῃ Θεῷ εὐχαριστοῦντες. Εἶτα βασιλεύει Πτολεμαῖος ὁ Ἐπιφανής, υἱὸς αὐτοῦ, Πτολεμαῖος ὁ Φιλομήτωρ, υἱὸς αὐτοῦ, Πτολεμαῖος ὁ β' Εὐεργέτης, ἀδελφὸς αὐτοῦ [34], Πτολεμαῖος [35] ὁ Φύσκων, Πτολεμαῖος ὁ (καὶ) Ἀλέξανδρος, Πτολεμαῖος ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, Πτολεμαῖος **327** ὁ Διονύσιος, Κλεοπάτρα, ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ [36], ἣν Αὔγουστος ἀνελὼν ἐν ἔτει ιδ' [37] ἑαυτοῦ βασιλείας, ἐκράτησε τῆς Αἰγύπτου, καθελὼν τὴν βασιλείαν τῶν Πτολεμαίων, διαρκέσασαν ἔτη [38] σιγ'.

A phantes irruerunt, immensamque multitudinem, furore abripiente, destruxerunt; unde mirabiliter salvati Judæi, incolumes in propria remissi sunt, benefactori Deo gratias exsolventes. Deinde regnavit Ptolemæus Epiphanes illius filius, et Ptolemæus Philometor ejus filius, et Ptolemæus Secundus Evergetes frater ejus, et Ptolemæus Dionysius, et Cleopatra soror ejus, quam anno sui imperii decimo quarto Augustus auferens in Ægypto dominatus est, et regnum Ptolemæorum evertit, quod ducentis et nonaginta annis perstiterat.

[39] (ε') Οἱ δὲ μετὰ τὴν ἐκ Βαβυλῶνος ἐπάνοδον καθηγησάμενοι ἀρχιερεῖς εἰσιν οὗτοι· Ἰησοῦς (ὁ υἱὸς) Ἰωσεδὲκ ἅμα Ζοροβάβελ, Ἰάκιμος [40] υἱὸς Ἰησοῦ, Ἐλιάσιμος [41] Ἰακίμου, Ἰωδαὲ Ἰασίμου [42], Ἰωάννης ὁ τοῦ Ἰωδαὲ, Ἰαδδοῦς ἐφ' οὗ Ἀλέξανδρος εἰς [43] Ἱερουσαλὴμ τῷ Θεῷ προσεκύνησε [44] (καὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἔκτισε), Ἰωνίας Ἰαδδοῦ [45], Ἐλεάζαρος, Ἰωνίας, Σίμων, Ἰωναὲ, Σίμων, Ἰαννῆς ὁ καὶ Ὑρκανὸς, Ἀριστόβουλος, ὃς [46] πρῶτος ἐπέθετο διάδημα βασιλικὸν πρὸς τῇ ἀρχιερωσύνῃ. Ἰαννῆς [47] ὁ καὶ Ἀλέξανδρος, βασιλεὺς ἅμα καὶ ἀρχιερεύς· μέχρι τούτου οἱ ἀπὸ Κύρου χριστοὶ ἡγούμενοι, διαρκέσαντες ἔτη υπγ', ἃ εἰσιν ἑβδομάδες ἐτῶν ξθ', καθὼς ἔφη Δανιήλ· « Καὶ [48] γνώσῃ καὶ συνήσεις ἀπὸ ἐξόδου λόγων τοῦ ἀποκριθῆναι καὶ τοῦ οἰκοδομῆσαι Ἱερουσαλὴμ ἕως Χριστοῦ ἡγουμένου ἑβδομάδες ζ' καὶ ἑβδομάδες ξβ'. »

B Qui post reditum e Babylone administrarunt summi sacerdotes, hi sunt : Jesus filius Josedech simul cum Zorobabel, Joacim filius Jesu, Eliacim filius Joacim, Joiada Sasim, Joannes Joiadæ, Jaddus, sub quo Alexander Jerusalem Deum adoravit et Alexandriam ædificavit, Jonias Jaddi, Eleazarus, Jonias, Simon, Jonathas, Simon, Joannes qui et Hyrcanus, Aristobulus, qui primus diadema regium sacerdotali dignitati conjunxit, Joannes qui et Alexander, rex simul et summus sacerdos : qui a Cyro usque huc uncti principes per quadringentos octoginta tres annos, quæ sunt hebdomades annorum sexaginta novem, sicut dixit Daniel : « Et scies et intelliges ab exitu sermonum ad respondendum et ædificandum Jerusalem usque ad Christum ducem hebdomades septem, hebdomades et sexaginta duæ. C

ΡΛ'. Ἀρχὴ τῆς βασιλείας Τίτου.

[49] Μετὰ (δὲ) Οὐεσπασιανὸν ἐβασίλευσε Τίτος, υἱὸς αὐτοῦ [50], ἔτη γ'. [51] (ε') Καὶ ὥρᾳ θερινῇ [52] πανήμερον ὁδοιπορήσας καὶ αἱμορραγήσας διὰ τῶν μυκτήρων, ὑπὸ (τοῦ) ἡλίου συμφλεχθεὶς [53] καὶ πάνυ λειποθυμήσας, ἔτι ἐμπνέοντα [54] αὐτὸν ἐνέβαλεν [55] εἰς τὸν τάφον Δομετιανὸς, ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ (κατ' ἐπιτροπὴν τῆς γυναικὸς αὐτοῦ). [56] (ε') Ὁ οὖν [57] θαυμάσιος (οὗτος) Τίτος φιλοσοφώτατος καὶ εὐγλωττότατός (τε) καὶ πολεμικώτατος (ἅμα) καὶ μέτριος ἄγαν ὑπάρχων καὶ ἀγαθουργίᾳ πολλῇ καὶ σωφροσύνῃ καὶ δικαιοσύνῃ καὶ φρονήσει κοσμούμενος, **328** ἐκδηλωτέραν ἅπασι πεποίηκε τὴν ἑαυτοῦ συμπάθειαν ἐν τῇ ἁλώσει τῆς Ἱερουσαλήμ· σφόδρα γὰρ ἐπένθησε τοὺς θεηλάτους Ἰουδαίους τότε, καὶ μᾶλλον τὸν θεῖον ναὸν ὁρῶν [58] πυρπολούμενον ἐδάκρυσε καὶ τὸν Θεὸν ἐδυσώπησε τυχεῖν ἐλέους καὶ συγγνώμης, ὡς οὐ [59] κατὰ τὴν ἑαυτοῦ προαίρεσιν

CXXX. *Initium regni Titi.*

Post Vespasianum imperavit Titus ejus filius tres annos. Ille, cum æstate totam diem olim in via egisset, et sanguis e naribus profluisset, et sole exustus omnino exanimatus esset, in sepulcro a Domitiano, fratre suo, sua ipsius uxore mandante, adhuc spirans conditus est. Mirabilis ergo Titus ille, prudentia et dimicandi dicendique simul virtute perillustris, qui et clementia multa, et sapientia, et justitia, et consilio ornatissimus, evidentius compatientis animi sensum manifestavit in expugnatione Jerusalem : valde etenim super Judæos a Deo maledictos gemuit, et præsertim templum videns igne consumptum deflevit, a Deo misericordiam precatus et veniam, quasi præter voluntatem ipsius acciderint ista, sed propter abominabilem Deo ipsorum duritiam; unde cum, expugnata urbe, victorem illum et triumphatorem D

Variæ lectiones et notæ.

[31] μεθύσαι οἴνῳ λιβανωτῷ ἵνα ἀπ. τ. Ἰ. δὲ εὐξ. Ced. Slav.? [32] τε add. Ced. [33] αὐτῶν add. Ced. [34] π. ὁ. β. ἐ. in codice repetitum sicut ὁ σωτὴρ quod sequitur. [35] ὁ ἐπικληθεὶς Σωτὴρ Πτ. Πτ. Ced. sed Cf. Eus. I, 251. [36] ἡ τούτου θ. Ced. [37] ἐν τῷ ιδ' ἔτει Ced. [38] ἐν ἔτεσι Ced. [39] περὶ τῶν ἀρχιερέων Ἱερουσαλήμ. Ced. 340,20-341,1 ; 342,3-11. [40] Ἰάκωβος Ced. [41] Ἰλιάσ. Ced. Slav.? [42] Ἰωστήβου Ced. [43] ἐν Ced. [44] καταπλαγεὶς γάρ, κ. τ. λ. J. xviii, 6. [45] Ἰαδοῦν Ced. [46] καὶ add. Ced. [47] Ἰανέας Ced. [48] ἔφη καὶ Δ. τό· Καί Ced. Dan. ix, 25. [49] Ced. 380,22. [50] Τ. ὁ υἱὸς ἀ. ἐθ. Ced. [51] Ced. 380, 22 361,2. [52] θέρους Ced. [53] ἡ. τε φλ. Ced. [54] ἐμπνέοντος αὐτοῦ Ced. [55] ἐν. ὁ ἀδ. ἀ. Δ. εἰς λόρναχα ξυλίνην χιόνος γέμουσαν ὡς δῆθεν θεραπεύσων καὶ ἀπέκτεινε Ced. [56] Ced. 381, 2 14. [57] γοῦν Ced. [58] π. ὁ. Ced. [59] σ. δ' οὗ οὐ Ced.

Digitized by Google

prædicarent, ipse laudes abnuebat; sese talia operatum esse manifeste negans, dicensque fatali iræ Dei inserviisse et manus suppeditasse. Ob virtutem igitur et modestiam valde commendatus et omnino spectatus obiit. Tanta in hujus fine Romæ lamentatio, ut diu cum commemorantes, et virtutes ejus publice et privatim celebrantes, illacrymarent, quasi domestico luctu unusquisque teneretur.

A ταῦτα γεγόνασιν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐκείνων θεοστυγῆ δυστροπίαν, ὅθεν δὴ μετὰ τὴν ἅλωσιν πρὸς τοὺς ἀναχηρύττοντας αὐτὸν νικητὴν καὶ τροπαιοῦχον διωθεῖτο τὰς ἀναῤῥήσεις, ὡς οὐκ αὐτὸς εἴργασθαι [60] τοῦτο σαφήσας [61], ἀλλὰ θεηλάτῳ καὶ θείᾳ ὀργῇ καθυπουργῆσαι [62] καὶ τὰς χεῖρας ἐπιδεδωκέναι. [63] (4) Κἀντεῦθεν τοίνυν διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ καὶ ταπεινοφροσύνην παγγέραστος καὶ πανεπέραστος γενόμενος, οὕτως ἐτελεύτησε. (89a) Τοσοῦτον [64] δὲ θρῆνος ἐν τῇ τελευτῇ αὐτοῦ κατέσχε τὴν Ῥώμην, ὡς ἐν χρόνῳ πολλῷ τοῦτον ἀπομνημονεύοντες καὶ τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ διαλογιζόμενοι [65] δημοσίᾳ καὶ κατ' οἴκους κατέκλαιον [66] ὥσπερ οἰκείῳ πάθει κατεχόμενοι ἕκαστος [67].

Juxta finem dominatus illius, Vesuvius mons ad occidentem, rupto cacumine, tantum flammarum evomuit exæstuans, ut omnis circa regio una cum urbibus igne consumeretur. Quo viso, gentiles summopere perculsi quosdam ex præclaris Christianis interrogaverunt, quomodo et qua de causa ex inferioribus terræ ignis eruperit. Qui dixerunt eum, ex illa quæ diabolo parata est et angelis ejus, et cunctis peccatoribus et impiis gehenna, exiisse, ad correctionem et manifestationem prævaricantium; et hoc (inquiebant) apparet ex iis quæ dicit pereclebris præceptor vester Plato disserens in Phædone de quiete et perfectione animarum, eos nempe qui male vixerunt in Cocyto castigari, et in Phlegetonte, et in Tartaro, quæ sunt in imis visceribus terræ; et hæc illi ad gentiles tunc temporis sollicitos dixerunt.

B [68] (5) Ἐφ' οὗ τὸ Βέσβιον ὄρος ἐν τῇ δύσει, κατὰ κορυφῆς ῥαγὲν, πῦρ ἀνέβλυσεν [69] τοσοῦτον, ὡς καταφλέξαι τὴν παρακειμένην χώραν σὺν [70] ταῖς πόλεσιν· ὅπερ θεασάμενοι οἱ Ἕλληνες καὶ σφόδρα καταπλαγέντες ἠρώτησάν τινας [τῶν] ἐλλογίμων Χριστιανῶν πῶς καὶ πόθεν ἐξῆλθε τὸ πῦρ ἐκ τῶν μυχαιτάτων [71] τῆς γῆς. Οἱ δέ φασιν· Ἐξ ἑτοιμασμένης τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ, καὶ πᾶσι τοῖς ἁμαρτωλοῖς καὶ ἀσεβέσιν ἀνθρώποις (ἐκ) τῆς γεέννης ἀνεδόθη πρὸς σωφρονισμὸν καὶ ἐπίγνωσιν τῶν ἁμαρτανόντων· καὶ δῆλον ἐξ ὧν [72] ὁ περιβόητος ὑμῶν διδάσκαλος Πλάτων ἔφη, διεξερχόμενος ἐν τῷ Φαίδωνι [73] περὶ τῶν λήξεων καὶ ἀποπληρώσεων τῶν ψυχῶν, ὅτι οἱ **329** κακῶς βεβιωκότες κολάζονται ἐν τῷ Κωκυτῷ, καὶ ἐν Πυριφλεγέθοντι, καὶ ἐν τῷ Ταρτάρῳ, ἅτινά εἰσιν ἐν τῷ τῆς γῆς βάθει [74]· καὶ ταῦτα μὲν ἐκεῖνοι πρὸς τοὺς κατ' ἐκεῖνο καιροῦ [75] διαπορουῦντας Ἕλληνας.

D. autem Patricius, Prusiæ urbis episcopus et martyr, cum apud judicem proconsulem coram populo et plebe interrogatus fuisset de calidis et sponte scaturientibus aquis, unde assurgant, ita respondit: « Qui ex iis quæ non erant creavit Deus ignem et aquam, ex igne uno verbo fecit comparavitque solem et alia luminaria, præcepitque ut noctes et dies lucerent: ea enim illius potestas, quæ voluntas. Ex aqua vero firmamento cœli fundato, et terra supra aquas stabilita, omnia quæque ibi providenti virtute perfecit, ut, quem plasmaturus erat, homini nullius necessariorum et ad usum utilium indigentia foret; in quibus item duo loca paravit æterna, quorum unum lumine perfundi et bonis infinitis cumulari voluit, alterum autem caligine igneque castigante simul et sempiterno, ut hi qui bene vixerunt, nec ad diaboli mendacia declinaverunt, in locum splendentium bonorum post resurrectionem introducti, in æternum secum con-

C [76] (6) Ὁ δέ (γε) θεῖος Πατρίκιος, ὁ Προύσης [77] τῆς πόλεως ἐπίσκοπος καὶ μάρτυς, πρὸς τὸν δικαστὴν ἀνθύπατον ἐρωτηθεὶς ἐπὶ δήμου καὶ λαοῦ [78] περὶ τῶν αὐτοφυῶν (θερμῶν ὑδάτων) πόθεν ἀνάγονται [79], οὕτως ἀπεκρίθη· « Ὁ κτίσας Θεὸς πῦρ καὶ ὕδωρ ἐξ οὐκ ὄντων οὐσιῶν [80], ἐκ μὲν τοῦ πυρὸς φῶς, ἥλιον καὶ λοιποὺς φωστῆρας [81] ἐποίησε καὶ κατεσκεύασε λόγῳ (μόνῳ καὶ) προσέταξεν αὐτοὺς ἡμέρας καὶ νύκτας [82] διαδουχεῖν· τοσαύτη γὰρ αὐτοῦ ἡ δύναμις ὅσον καὶ τὸ θέλημα. Ἐκ δὲ τοῦ ὕδατος τὸ στερέωμα τοῦ οὐρανοῦ συμπήξας καὶ (τὴν) γῆν ἐπάνω τῶν ὑδάτων ἑδράσας ἐποίησε τὰ ἐν αὐτοῖς πάντα προγνωστικῇ ἐνεργείᾳ, ἵνα ὁ μέλλων δι' αὐτοῦ ἀναπλάττεσθαι [83] ἄνθρωπος μηδενὸς τῶν ἀναγκαίων καὶ συμφερόντων εἰς χρῆσιν ἐπιδέηται [84]· ἐν οἷς δύο τόπους εὐτρεπίσας πάλιν [85] ἀϊδίους, τὸν μὲν φωτὶ καταλάμπεσθαι καὶ ἀπεράντων ἀγαθῶν ἔμπλεον [86] κατεσκεύασε, τὸ δὲ σκότους καὶ κολαστικοῦ [87] πυρὸς αἰωνίου πεποίηκεν, ὅπως οἱ μὲν εὐαρεστήσαντες

D

Variæ lectiones et notæ.

[60] εἴργασται cod. [61] ταῦτα φήσας Ced. [62] καθυπούργησεν cod. [63] Ced. 381,14. [64] Τοσοῦτος δὲ θ. ἐπί Ced. [65] ἀναλ. Ced. [66] κλαίειν Ced. [67] Τίτος ἀπειλαῖς ἐφόβει μόνον τοὺς ὑπευθύνους καὶ οὐ τιμωρίαις. Βασιλεύοντος οὖν αὐτοῦ οὐ παρῆλθεν ἡμέρα ἐν ᾗ δῶρόν (τι τῶν ὑπηκόων Ced.) τινὶ ἢ εὐεργεσίαν παρέσχε· βασιλεύειν γάρ ἐστιν (ἔλεγε γὰρ βασιλέως εἶναι γνώμην Ced.) τὸ εὐεργετεῖν καὶ ἀληθεύειν (καὶ ἐν ταῖς αἰτήσεσιν εὐεπίκοον εἶναι Ced. 380,14-22 omissis reliquis ἔλεγε δὲ ὅτι τὸν βλέποντα βασιλέα οὐ δεῖ ἐξέρχεσθαι λυπούμενον. [68] Ced., 424,15-425,2. — τῷ γ' ἔτει τῆς βασιλείας Τίτου Ced. τῷ α' Eus. II, 277 [69] ἐξεφύσησε πῦρ τ. Ced. [70] χ. καὶ τὰς πόλεις Ced. [71] μυχάτων Ced. [72] καί add. Ced. [73] 111 C—120 C. [74] β. τῆς γῆς Ced. [75] ἐκείνῳ καιρῷ cod. [76] Περὶ τῶν θερμῶν ὑδάτων Ced. 425,3-429,12. [77] Π. καὶ τῆς Πρ. ἐπ. Ced. [78] λ. καὶ δ. Ced. [79] ἐξέρχεται Ced. [80] καί add. Ced. [81] φῶς καὶ ἡ. καὶ τοὺς λ. ἀστέρας κατασκευάσας λόγῳ πο.Ced. [82] αὐτοῖς ἡμέραν καὶ νύκτα Ced. [83] παρ' ἀ. πλασθήσεσθαι Ced. [84] ἐνδεῖται Ced. [85] πάλ ced. πάλαι? [86] ἐμπλέων Ced. [87] κολαστηρίου Ced.

Digitized by Google

αὐτῷ καὶ πρὸς τὴν τοῦ διαβόλου μὴ κατολισθήσαντες ἀπάτην τὸν τῶν φωσφόρων ἀγαθῶν μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἀπολαύοντες[88] τόπον, αἰωνίως[89] συμβασιλεύσωσιν, οἱ δὲ παροργίσαντες αὐτὸν καὶ τῷ κοινῷ ἐχθρῷ ἐξακολουθήσαντες, σὺν αὐτῷ[90] τὸν σκοτεινοφόρον κολαστηρίου χῶρον ἀπειληφότες (αἰωνίως καὶ) ἀτελευτήτως ἀπολαύσωσι[91]. Διαχωρίσας δέ (γε) τὸ πῦρ καὶ τὸ ὕδωρ ὡσπερ τὸ φῶς καὶ τὸ σκότος, κατεκερμάτισε ταῦτα κατὰ πάσης αὐτοῦ τῆς κτίσεως· καὶ ἔστιν ὕδωρ (καὶ πῦρ) ὑπεράνω τοῦ στερεώματος, ὃ ἐστιν αἰθήρ· καὶ ἔστιν ὕδωρ καὶ πῦρ ὑποκάτω τῆς γῆς· καὶ τὸ μὲν ἐπάνω τῆς γῆς ὕδωρ συναχθὲν εἰς συναγωγὴν μίαν **330** θάλασσα προσηγορεύθη· τὸ δὲ ὑποκάτω τῆς γῆς ἀπομεῖναν ἄβυσσος ἐκλήθη, ἐξ οὗ καθάπερ σίφωνές τινες ἀναπέμπονται πρὸς ζωὴν ἡμῶν αἱ πηγαὶ[92] καὶ παντὸς ζώου, ἀφ' οὗ καὶ τὰ θερμὰ (ὕδατα) ἀνάγονται· καὶ τὰ μὲν πορρώτερον τοῦ κάτω πυρὸς ἀπέχοντα, προσοίᾳ Θεοῦ ἐκεῖθεν ἐκπουρούμενα, (89b) ζέοντα λίαν ἀναφέρονται· ἀρὰ[93] ἐν τισι τόποις ἐξάλλονται.

Καὶ τὸ μὲν ὑποκάτω τῆς γῆς πῦρ κολαστήριόν ἐστι δαιμόνων καὶ ἁμαρτωλῶν ἀνθρώπων· τὸ δὲ κατώτατον[94] ὕδωρ, ψυχρότατον[95] ὂν καὶ εἰς βώλους κρυστάλλου πεπηγὸς, ὃ καὶ Τάρταρος λέγεται, βασανιστήριόν ἐστιν ὡσαύτως καὶ τοῦτο τῶν μὴ φυλαξάντων τὰς ἐντολὰς Κυρίου. Ὅτι δὲ πῦρ ἔστιν ὑποκάτω τῆς γῆς, πειθέτω σε τὸ ἐν Σικελίᾳ πῦρ, καὶ ἐν Λυκίᾳ προφανῶς ἀναδιδόμενον, καὶ μέντοι καὶ ἄλλοι τόποι διάφοροι[97] ὁμοίως παραδεικνύμενοι πῦρ, εἰς τὴν φοβερὰν γέενναν προδήλως πάντας κατακαῖον ὅσοι τὰ τοῦ πυρὸς ἔργα πεπράχασιν, περὶ οὗ καὶ ὁ μέγας Μωϋσῆς ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ φησιν ὅτι, « Πῦρ ἐκπέκαυται ἐκ τοῦ θυμοῦ μου καὶ καυθήσεται[98] ἕως ᾅδου κατωτάτου· καταφάγεται γῆν καὶ τὰ γεννήματα αὐτῆς· φλέξει θεμέλια ὀρέων. » Οὕτω δὲ καὶ Ἡσαΐας προφαίνων διαῤῥήδην[99] τοῖς ἁμαρτωλοῖς τὴν ἐσομένην καὶ ἡτοιμασμένην αὐτοῖς δι' αὐτοῦ[1] πυρὸς κόλασιν ἐκβοᾷ· « Τίς ἀναγγελεῖ ὑμῖν, ὅτι πῦρ καίεται, καὶ τίς ἀναγγελεῖ ὑμῖν τόπον[2] αἰώνιον; [3] » — « Πορεύεσθε τῷ φωτὶ τοῦ πυρὸς ὑμῶν καὶ τῇ φλογὶ ᾗ ἐξεκαύσατε[4]. » Καὶ ἐξελεύσονται καὶ ὄψονται τὰ κῶλα τῶν ἀνθρώπων τῶν παραβεβηκότων ἐν ἐμοί, λέγει Κύριος· ὁ γὰρ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτήσει, καὶ τὸ πῦρ[5] οὐ σβεσθήσεται, καὶ ἔσονται εἰς ὅρασιν πάσῃ σαρκί. » Καὶ δὴ καὶ ὁ θεηγόρος Χρυσόστομός φησιν· « Ὅρα παράδοξον ἕτερον αὖθις[6], ἐναντίας φύσεις συνιούσας· οὔτε γὰρ ἀστραπῆς τι πυριώδέστερον οὔτε ὕδατος[7] ψυχρότερον, ἀλλ' ὅμως ἀναμίγνυται, καὶ οὐ συγχεῖται οὐδὲ κεράννυται[8-9], **331** ἀλλὰ τοὺς οἰκείους ἕκαστον[10] διατηρεῖ ὅρους, τὸ πῦρ ἐν τῷ ὕδατι καὶ τὸ ὕδωρ ἐν τῷ πυρί· καὶ οὔτε[11]

regnent; qui vero ipsum irritaverunt, et hostem communem secuti sunt, una cum isto in tenebrosam pœnarum regionem rejecti, in æternum et absque fine lugeant. Ignem et aquam separans, sicut lumen et tenebras, in singulas partes suæ creationis minutatim distribuit: et aqua est et ignis supra cœli firmamentum; quod est æther; et aqua est et ignis infra terram deorsum; aqua autem super terram in unum congregata, vocata est mare; quæ vero subtus terram remansit, dicta est abyssus, unde quasi canales ad vitam nostram et animantis cujuslibet scaturiunt fontes, undejetiam calentes aquæ. Quæ longius ab igne qui infra, providentia Dei aquæ suppeditantur frigidiores; quæ vero proximiores igni, exinde fervent et prosiliunt exæstuantes; quæ autem remotiores sunt ab igne in quibusdam locis egrediuntur tepidæ.

Et qui est infra terram ignis, ad supplicium est dæmonum et peccatorum; quæ quam maxime in imis est aqua, frigidissima quidem et in crystalli formas concreta, quod dicitur Tartarus similiter est ad eorum cruciatum qui mandata Domini non servaverunt. Illud te certum faciat ignis qui in Sicilia, et in Lycia manifestatur, imo et in multis aliis locis, esse scilicet subtus terram ignem, in tremenda gehenna omnes quotquot opera ignis operati sunt comburentem, de quo magnus Moyses ex persona Dei dicit quia « Ignis succensus est in furore meo, et ardebit usque ad inferni fundamenta; devorabit terram et germina illius; comburet fundamenta montium. » Sic Isaias præcise manifestans quæ futura sit peccatoribus et præparata per ignem pœna, exclamat: « Quis annuntiabit vobis quia ignis ardet? et quis annuntiabit vobis locum sempiternum? » — « Ambulate in lumine ignis vestri, et in flammis quas succendistis. » — « Et egredientur, et videbunt membra virorum qui prævaricati sunt in me, dicit Dominus. Vermis enim eorum non morietur, et ignis non exstinguetur, et erunt in visionem omni carni. » Et etiam divino eloquio Chrysostomus dicit: « Vide aliud mirabile rursus, uniri nempe naturas sibi invicem pugnantes; nihil enim fulgure ferventius, nihil aqua frigidius, et tamen copulantur, nec ideo miscentur et confunduntur, sed unaquæque res proprios servat limites, ignis in aqua, et aqua in igne; nec ignis aquam exsiccavit, nec aqua ignem exstinxit; et tamen est fulgur igne solari acrius, et

Variæ lectiones et notæ.

[88] ἀπολαβ. Ced. [89] αὐτῷ add. Ced. [90] ἀ. καὶ τὸν τῶν σκοτεινοφόρων, κ. τ. λ. ἀπ χ. Ced. [91] ἀπολάυσουσιν cod. [92] καὶ π. ζ. αἱ π. Ced. [93] πολὺ add. Ced. [94] χ. ἀναδίδονται Ced. [95] κατωτάτω Ced. [96] ψυχρότερον Ced. [97] ἐν ἄλλοις διαφόροις τόποις ὁμ. παραδεικνύμενον πῦρ Ced. [98] μου. καυθ. Deut. XXXII, 22; Jer. XV, 14, Ced. [99] δ. πρ. Ced. [1] ἀσβέστου add. [2] τὸν τ. τόν Ced. Isa. XXXIII, 14. [3] Isa. L, 11. [4] Isa. LXVI, 24. [5] αὐτῶν Ced. Isa. [6] ἀ. ἑτ. Ced. — V. 586 587 E. ἑτ. πάλιν καὶ ἐν. [7] ὑδάτων Chr. [8-9] ἀναμίγνυνται αὗται καὶ συγχέονται· ὁ. κεράννυνται Chr. [10] ἑκάστῃ Chr. [11] π. οὔτε Chr.

Digitized by Google

splendidius et penetrabilius. Et testificantur oculi, assidue radiis solis illuminati, fulguris autem vim nec ferre nec sustinere valentes. Sol equidem per diem totam cœlum percurrit, fulgur autem mollimento universam terram, ut et Christus testificatur, dicens: « Sicut fulgur ab oriente surgit et apparet usque ad occidentem. » Deinde dicit: « Qui producit ventos de thesauris suis, » et hæc est alia natura, quæ nobis non parvæ utilitati est, sed tantæ, ut in multis vitæ nostræ inserviat, deficientia reparet corpora. Ventis enim nobis opus est et ad excitandum aera, ne immotus corrumpatur, et ad maturandos fructus, et ad nutriendæ corpora. Quis dicat in navigando utilitates eorum et opportunitates, prout ordine exsurgunt et cedunt alii aliis, per mare volantes, et navigatores transferentes? deluxit ille, hic recepit, et contrarias vias currunt, et deserviunt, et eorum pugna iterum vitæ valde utilis. Et sexcenta alia dicat quis ventorum opera. Hæc vero omnia pertransiens propheta, relictaque audienti colligendi cura, ipse solam operationis facilitatem exhibuit. Dicere enim « de suis thesauris » non est ostendentis nonnullos esse thesauros ventorum, sed quam facile imperet Deus et quam omnia volenti parata et in promptu sint. Sicut enim qui habet thesaurum, cuncta liberè profert, et, ubi vult, denuo recondit, sic universorum Conditor facile cuncta fecit et naturæ tradidit. Vidisti quæ in aere discrimina, sicut et in aqua, et in igne quam multæ commutationes. Etenim pars aquæ aqua fontium, pars aqua marium, pars alia aeris, alia in nubibus, alia super cœlos, alia infra terras, unde et aquæ calentes in quibusdam locis scaturiunt, quas infernus ignis mirabiliter calefacit. Ignis autem pars in sole, pars in luna, alia in fulguribus, alia in aere, alia ex lignis, alia circa nos ex lampadibus, alia e terra, siquidem sæpe sæpius e terris erumpit, sicut et aquarum fontes; alia in lapidibus confricatis, alia in cæsarie arborum si forte rami confricentur, alia ex fulminibus, alia ex aere, alia ex aquis et ex vitris pellucidissimis et purissimis emicat. Et de aere rursus, alius crassior est qui circa nos et lethalis et variorum morborum causa; alius subtilior, virtutem corporibus adducens et sanitatem; alius sublimior et calidior. Sunt et ventorum multa discrimina: alius est enim subtilior, alius crassior, alius frigidior, alius fervidior, alius madidior, alius aridior. Unde propheta in abyssum lapsus talium

A τοῦτο ἐκεῖνο ἀνεξήρανεν[13], οὔτε ἐκεῖνο τοῦτο κατέσβεσεν[14], καίτοι ἡ ἀστραπὴ τοῦ ἡλιακοῦ πυρὸς ὀξύτερον καὶ φανότερον[15] (καὶ τομώτερον). Καὶ μαρτυροῦσιν αἱ ὄψεις αἱ ταῖς ἀκτῖσι[16] διηνεκῶς καταλαμπόμεναι, ἐκείνης δὲ τὴν φορὰν οὐδὲ πρὸς βραχὺ δυνάμεναι ὑπομεῖναι ἢ ὑπενεγκεῖν[17]. Καὶ ὁ μὲν ἥλιος διὰ πάσης ἡμέρας διατρέχει τὸν οὐρανόν, αὕτη δὲ[18] μιᾷ καιροῦ ῥοπῇ τὴν οἰκουμένην ἅπασαν, ὡς καὶ (ὁ) Χριστὸς μαρτυρεῖ λέγων· « Ὥσπερ ἡ ἀστραπὴ ἐξ ἀνατολῶν πορεύεται[19] καὶ φαίνεται ἕως δυσμῶν. » Εἶτά φησιν· « Ὁ ἐξάγων[20] ἀνέμους ἐκ θησαυρῶν αὐτοῦ[21]. » Αὕτη πάλιν ἑτέρα φύσις, οὐ μικρὰν ἡμῖν παρέχουσα χρείαν[22], ἀλλὰ τοσαύτην ὥστε εἰς τὸ πολὺ τῆς ζωῆς ἡμῶν[23] συντελεῖν[24] κεκμηκότας ἀνακτᾶσθαι τὰ σώματα[25]· τοῦτο γὰρ B ἔργον ἀνέμων, ἀναῤῥιπίζειν τὸν ἀέρα, ὥστε μὴ ἀκίνητον ὄντα φθείρεσθαι[26], πεπαίνειν τε τοὺς[27] καρποὺς καὶ τρέφειν[28] τὰ σώματα. Τί ἂν τις εἴποι τὰς ἐν ναυτιλίᾳ χρείας αὐτῶν καὶ τοὺς[29] καιροὺς, κατὰ τάξιν[30] τεταγμένως ἐφίστανται καὶ παραχωροῦσιν ἀλλήλοις, χορεύοντες ἐν τῷ πελάγει καὶ τοὺς πλωτῆρας διαβιβάζοντες; [καὶ] ὁ μὲν παρέπεμψεν, ὁ δὲ διεδέξατο, καὶ ἐναντίας ὁδεύουσιν[31] ὁδοὺς, καὶ διακονοῦνται, καὶ ἡ μάχη αὐτῶν πάλιν τῷ βίῳ[32] γίνεται χρήσιμος. Καὶ μυρία (ἕτερα) ἄν τις εἴποι τῶν (90ª) ἀνέμων ἔργα. Ἀλλ' ὅμως ταῦτα πάντα[33] παραδράμων ὁ προφήτης καὶ καταλιπὼν (τὸν ἀκροατὴν[34]) ἀναλέγεσθαι, αὐτὸς[35] μόνον τὴν εὐκολίαν τῆς δημιουργίας παρέστησεν· τὸ γὰρ εἰπεῖν, « ἐκ θησαυρῶν αὐτοῦ[36], » οὐ τοῦτο δηλοῦντός ἐστιν, ὅτι θησαυροί τινές εἰσιν ἀνέμων, ἀλλὰ τὸ εὔκολον[36] τοῦ C ἐπιτάττοντος καὶ **332** ἕτοιμον τῆς βουλῆς καὶ παρεσκευασμένον[37]. Ὥσπερ γὰρ ὁ ἔχων θησαυρὸν μετὰ ἀδείας ἐξάγει[38] πάντα καὶ, ὅτε βούλεται[39], πάλιν εἰσάγει, οὕτω (καὶ) ὁ τοῦ πάντος Δημιουργὸς πάντα εὐκόλως ἐποίησε καὶ [τῇ] φύσει παρέδωκε. Εἴδες πόση καὶ[40] ἐν ἀέρι διαφορὰ, καθάπερ καὶ ἐν ὕδατι[41], καὶ ἐν πυρὶ πολλαὶ[42] (αἱ) ἐναλλαγαί. Καὶ γὰρ τοῦ ὕδατος τὸ μέν ἐστι πηγαῖον, τὸ δὲ θαλάττιον, τὸ δὲ ἀέριον, τὸ δὲ ἐν νεφέλαις, τὸ δὲ ὑπερουράνιον[43], τὸ δὲ ὑπόγειον, ἀφ' οὗ καὶ τὰ θερμὰ ὕδατα [ἐν] διαφόροις τόποις ἀνάγονται, διὰ τοῦ ὑπογείου πυρὸς θερμανθέντα παραδόξως. Καὶ τοῦ πυρὸς τὸ μέν ἐστιν ἐν ἡλίῳ, τὸ δὲ[44] ἐν σελήνῃ, τὸ δὲ ἐν ἀστραπαῖς, τὸ D δὲ ἐν ἀέρι[45], τὸ δὲ ἀπὸ ξύλων, τὸ περὶ ἡμᾶς[46] τὸ λυχνιαῖον[47], τὸ δὲ ἀπὸ γῆς — καὶ γὰρ ἔστι πολλαχοῦ[48] τοιοῦτο ἀπὸ γῆς ἀναδιδόμενον ὥσπερ αἱ πηγαὶ τῶν ὑδάτων[49] — καὶ τὸ μὲν ἐν λίθοις παρατριβο-

Variæ lectiones et notæ.

[13] τ. ἐξ. ἐκ. Ced. [14] κατ. τ. Ced. [15] ὀξ. φ. τ. Chr. [16] αὐταῖς ἀ. Chr. [17] δ. ἐνεγκεῖν Chr Ced. — αὐτὴ Ced. [18] ἐν add. Ced. Chr. [19] ἐξέρχεται ἀπὸ ἀν. Matth. xxiv 27. ἐξ. ἐξ. ἀν Ced. πι ἐξ ἀν. Chr. [20] δ. ὁ ἐξ. Chr. Ps. cxxxv, 7. [21] αὐτῶν Ced. al cf. מֵאֹצְרוֹתָיו. [22] χ. οὐ μ. ἡ. π. Chr. [23] ἡμῖν Chr. [24] καί add. Chr. [25] καὶ καταψύχειν καὶ τὸν ἀέρα κουφότερον ποιεῖν Chr. [26] διαφθ. Ced. [27] π. δὲ τοὺς Ced. [28] κ. τρ. Chr. [29] ἀ. τούς Chr. [30] κ. οἷς Ced. καθ' οὓς Chr. [31] ὁδεύοντος ὁ. καὶ διακονούντες καὶ ἡ cod. ὁδευόντων ὁ. καὶ διακονούντων, ἡ Ced. [32] τῷ β. π. Chr. [33] π. τ. Ced. Slav.? [34] τῷ ἀκροατῇ Chr. [35] αὐτό Ced. [36] αὐτῶν Ced. [36] τὴν εὐκολίαν Ced. [37] ἐπισταοῦντος τὸ ἑτ. τῆς κτίσεως, τὸ π. Chr. Slav.? [38] ἐ. ἐν θησαυρῷ Ced. ἐν θ. ἐ. Chr. [39] β. οὕτω καί Chr. [40] Ἐ. καὶ πόση Ced. [41] π. καὶ ἐν ὑ. Ced. [42] π. ἐν. Ced. Chr. [43] ὑπερ. τὸ δὲ ὑπεράνω τῶν ἀνθρώπων ἀφ' Ced. e compendio male lecto, οὐρ. τὸ ὑ. τῶν οὐρανῶν, τὸ δὲ ὑπόγειον. Καὶ ἐν τῷ πυρὶ τὸ μέν Chr. Slav.? [44] ἐστιν add. Chr. [45] ἐναέριον Ced. [46] καί add. Ced. Chr. [47] λυχναῖον Ced. [48] τό add. Ced. [49] ὑ. τὸ ὑ. ἐν Ced. Chr.

Digitized by Google

μένοις, τὸ δὲ ἐν κόμαις δένδρων καὶ αὐτῶν παρατρι- A beneficiorum, quibus et potentia Dei manifestatur
βομένων, τὸ δὲ ἐν κεραυνοῖς, (τὸ δὲ) ἐκ τοῦ ἀέρος [60], et sapientia, prospectaque pelagi immensitate, exsultavit exclamans : « Quam magnificata sunt opera tua, Domine! omnia in sapientia fecisti, » et omnia sapientia replesti, sive quæ vivunt, sive quæ non vivunt.
τὸ δὲ ἐξ ὑδάτων καὶ ὑέλων [61] διαυγεστάτων καὶ καθαρωτάτων ἐξάλλεσθαι πέφυκεν [62]. Καὶ ἐν ἀέρι πάλιν· ὁ μέν ἐστι παχύτερος ὁ περὶ ἡμᾶς [63] καὶ φθορποιὸς καὶ νοσημάτων ποικίλων γενητικός, [ὁ δὲ λεπτότερος] καὶ σωμάτων εὐκρασίας καὶ εὐρωστίας πρόξενος, ὁ δὲ ἀνώτερος, πυρωδέστερος [64]· ὥσπερ καὶ τῶν ἀνέμων πολλαὶ [65] διαφοραί. Ὁ μὲν γάρ ἐστι λεπτότερος [66], ὁ δὲ παχύτερος, (καὶ) ὁ μὲν ψυχρότερος [67], ὁ δὲ θερμότερος, ὁ μὲν ὑγρότερος, ὁ δὲ ξηρότερος [68]. » — Ὅθεν οὖν ὁ προφήτης ἐμπεσὼν εἰς τὴν ἄβυσσον τῶν τοιούτων [69] εὐεργετημάτων, ἐν οἷς ἡ τοῦ Θεοῦ δύναμις καὶ σοφία δείκνυται, καὶ ἰδὼν τὸ ἀχανὲς [69] πέλαγος, ἀπεπήδησε μέγα βοήσας [69]· « Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, Κύριε; πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας » καὶ ἐνέπλησας σοφίας τὰ ὄψυχα καὶ τὰ ἔμψυχα.

ΡΛΑ'. *Περὶ τῆς βασιλείας Δομετιανοῦ.*

CXXXI. *De Domitiano imperatore.*

333 [69] Μετὰ δὲ Τίτον ἐβασίλευσε Δομετιανὸς ὁ B Post Titum imperavit Domitianus ipsius frater quindecim annos, et in templo Romæ, uxore insidias struente, necatus est. Hic enim, cum fratri successisset, nec patris nec fratris optimam æmulavit vivendirationem, sed Tiberii Neronisque nequitiam ex diametro. Omnem sectatus malitiæ speciem, plenus homicidiis, ac insana in feminas et masculos quoque libidine, scipsum tandem scelestus iste deum proclamavit, et ideo summo omnibus odio miserabiliter effectus et contemptui, quia mente fera et cædem spirante, merito nimis suæ ipsius malitiæ præmio recepto, turpissima sorte vitam pollutam et infamem finivit, ut dictum est.
ἀδελφὸς αὐτοῦ ἔτη ιε' [70]; καὶ ἐσφάγη ἐν τῷ ναῷ Ῥώμης, κατ' ἐπιβουλὴν τῆς ἑαυτοῦ γυναικός. Οὗτος γὰρ [71] διάδοχος τοῦ ἰδίου ἀδελφοῦ γενόμενος, οὐ τὴν πατρικὴν [72] καὶ ἀδελφικὴν ἐζήλωσεν ἀρίστην πολιτείαν [73], ἀλλὰ τὴν τοῦ Τιβερίου καὶ Νέρωνος ἀνοσιουργίαν ἐκ διαμέτρου. Καὶ δὴ πᾶν εἶδος κακίας ἐπελθών, μιαιφονίας τε καὶ γυναικομανίας ἅμα καὶ ἀνδρομανίας ἀνάπλεως γενόμενος, ἑαυτὸν ὁ ἄθλιος [74] τελευταῖον ἀπεθέωσεν· κἀντεῦθεν (οὖν) ἔχθιστον ἅπασι καὶ ἀπόβλητον, διὰ τὸ φονικόν τε καὶ θηριῶδες τῆς μιαρᾶς γνώμης, ἑαυτὸν ὁ τάλας ἀποφήνας, εἰκότως μάλα τὰ ἐπίχειρα τῆς οἰκείας δυσμενείας κομισάμενος, αἰσχίστῳ μόρῳ τὸν μυσαρὸν καὶ βέβηλον κατέστρεφε [75] βίον, ὡς εἴρηται [76].

[76] (2) Ἐφ' οὗ Τιμόθεος ὁ ἀπόστολος καὶ Ὀνήσιμος ἐμαρτύρησαν, καὶ [77-78] Ἰωάννης ὁ (Θεολόγος καὶ) εὐαγγελιστὴς ἐν Πάτμῳ τῇ νήσῳ [79] ἐξορίζεται. C Eo tenente imperium, Timotheus apostolus et Onesimus martyrium consummarunt, et Joannes (Theologus et) evangelista in insulam Patmum relegatus est.

ΡΛΒ'. *Περὶ Ἀπολλωνίου τοῦ Τυανέως.*

CXXXII. *De Apollonio Tyanensi.*

[80] Καὶ Ἀπολλώνιος ὁ Τυανεὺς (ἐγνωρίζετο περιπολῶν (90ᵇ) καὶ πανταχοῦ ποιῶν εἰς τὰς πόλεις καὶ χώρας δαιμονικὰ ἀποτελέσματα)· ἀπὸ Ῥώμης (δὲ) ἐλθὼν πρὸς τὸ Βυζάντιον [80] καὶ παρακληθεὶς ὑπὸ τῶν ἐντοπίων, ἐποίησε ταῦτα, φυγαδεύσας τὸ πλῆθος τῶν **334** ὄφεων καὶ σκορπίων ἐκ τῆς πόλεως, ὥστε μὴ ἀδικεῖσθαι ὑπ' αὐτῶν τοὺς ἀνθρώπους, καὶ τῶν ἵππων τὴν ἀταξίαν χαλινώσας [81] ἐν ταῖς συνελεύσεσι τῶν ἀρχόντων. [82] (2) Ὡσαύτως (δὲ) καὶ εἰς Ἀντιόχειαν παραγενόμενος [83] ἐποίησε· — τυραννουμένοι γὰρ οἱ Ἀντιοχεῖς [84] ὑπὸ τῶν σκορπίων D Apollonius Tyanensis celebrabatur circumiens et ubique per urbes et regiones diabolicas artes exercens. Qui cum Roma Byzantium venisset, et ab incolis sollicitatus esset, eadem operatus est multitudinem serpentium fugans et scorpionum civitate, ne ultra nocerent hominibus, et furorem equorum frenans in conventu magistratuum. Similiter, cum venisset Antiochiam, fecit, cujus incolæ scorpionibus et culicibus vexabantur. Scorpione ergo ex ære facto, et terra super eum congesta, parvoque super columnam posito, mandavit

Variæ lectiones et notæ.

[60] ἐκ τοῦ αἰθέρος Ced. κ. οὕτω δὴ καὶ ἐν ἀέρι Chr. [61] ὑελῶν codex, ab ὑέλη ? [62] π. Οὕτω δὲ καὶ Ced. [63] ἡμ. ὁ δὲ λ. ὁ δὲ ἀν. Chr. ἡμ. καὶ φθ. καὶ ν. π. ἐπικινδύνων αἴτιος, ὁ δὲ λ. καὶ σωμ. ε. καὶ ε. πρ. ὁ δὲ αὐότερος καί Ced. [64] π. καί Chr. [65] αἱ add. Chr. [66] γὰρ λ. Chr. [67] π. ὁ μὲν ψ. Chr. [68] ὁ δὲ ξ. ὁ μὲν ὑ. ὁ δὲ θ. Ced. Chr. [69] τῶν ε. τούτων Ced. [69] τὸ π. ἀχ. Ced. [69] Ps. xciii, 5. [69] 81 (5279) Ced. 429,13-430,1. [69] μῆνας ια' Ced. [70] Διαδ. γὰρ γ. τοῦ ἀδ. οὐ Ced. [71] τε add. Ced. [72] ἀριστοπολιτείαν Ced. [73] ἄθεος Ced. [74] καταστρέφει Ced. [75] Οὗτος ὁ Δομετιανὸς Νερούαν ἐκέλευσε ζῶντα βληθῆναι εἰς πῦρ, τῶν ἀστρονόμων εἰπόντων ὑπὸ κυνῶν τοῦτον ἀναλωθήσεσθαι· ὑετὸς δὲ κατενεχθεὶς πολὺς τὴν πυρὰν κατέσβεσε καὶ δεδεμένου ἔτι τῷ χεῖρε ἀφε[θέ]ντες κύνες κατέφαγον. Λάργιος δὲ ἀστρονόμος εἶπεν εἰς ὄψιν τῷ Δομετιανῷ τεθνήξεσθαι ἡμέρᾳ τῇ νό' (τῇδὲ Ced.) Ὁ δὲ κελεύσας αὐτὸν φυλάττεσθαι ἐν δεσμοῖς, ὡς ἂν, τῆς ἡμέρας διελθούσης τῇ ἐπαύριον ἀναιρήσειν αὐτόν· ἀλλὰ θανόντος Δομετιανοῦ ἀπελύθη ἀβλαβής (Ced. 430,16-431,2). [76] Ced. 431,10-13. [77-78] Κλήμης ὑπὲρ Χριστοῦ ἀναιρεῖται καί Ced. [79] ὡς ὑπεύθυνος add. Ced. [79] Ced. 431,2. Οὗτος Ἀπολλώνιον τὸν Τυανέα ἀπέκειρε καὶ εἰς δικαστήριον ἤγαγεν. Ὁ δὲ Ἀπ. ἀπὸ Ῥ. Ced. [80] εἰς τὸ Β. Ced. ἐν τῷ Β. Leo. [81] γαληνώσας cod. [82] Ced. 431,18-432,5. [83] δυσωπηθεὶς add. cod. [84] τυραννουμένων γὰρ τῶν Ἀντιοχέων Ced.

Digitized by Google

populo, ut calamos portans columnam circuirent, eosdemque agitans clamaret, Ne culices urbi; et sic evanuerunt e civitate scorpiones et culices. Interrogatus quoque de motibus civitati imminentibus, ingemuit et in diptychis scripsit hæc : Væ tibi, civitas infelix, quæ motibus multis et facibus corrues ; lugebit super te et qui te alluit Orontes. De quo quidem magnus Anastasius Theopolitanus dicit : Apollonii usque nunc, in quibusdam locis, pollent adhibitæ artes, aliæ ad expulsionem animalium quadrupedum atque volantium, quæ lædere possint homines, aliæ ad coercendos impetus fluminum exspatiantium ; aliæ autem quasi tutela adversus damna et flagella hominibus inserviens adhibentur. Et non solummodo quidem in vita ejus hæc et similia operati sunt dæmones per ipsum, sed ad defuncti monumentum perseverantes, signa quædam in nomine ejus perfecerunt ad decipiendos miseros homines, quippe qui a diabolo in talibus facile falluntur.

καὶ (τῶν) κωνώπων -- ποιήσας χαλκοῦν σκορπίον καὶ χώσας αὐτὸν ἐν τῇ γῇ καὶ μικρὸν ἐπιστήσας ἐπάνω κίονα, προσέταξε καλάμους βαστάζειν [81] τὸν λαὸν καὶ περιερχομένους [82] κράζειν τοὺς καλάμους ἐπισείοντας· « Ἀκώνωπα τῇ πόλει· » καὶ οὕτως ἐξηφανίσθησαν ἐκ τῆς πόλεως οἵ τε σκορπίοι καὶ οἱ κώνωπες. Αἰτηθεὶς δὲ καὶ περὶ τῶν σεισμῶν τῶν ἐπικειμένων [83] τῇ πόλει καὶ στενάξας ἔγραψεν ἐν διπτύχῳ ταῦτα· « Οὐαί σοι, τάλαινα πόλις, ὅτι σεισμοῖς πολλοῖς καὶ πυρσοῖς κατενεχθείης [84]· κλαύσεταί σε καὶ ὁ παρ' αἰγιαλοῖς Ὀρόντης. » (3) [85] Περὶ οὗ μέντοι καὶ ὁ μέγας Ἀναστάσιος Θεουπόλεώς φησιν· « Ἀπολλωνίου [86] μέχρι νῦν ἔν τισι τόποις ἐνεργοῦσι τὰ ἀποτελέσματα ἱστάμενα, τὰ μὲν εἰς ἀποτροπὴν ζώων τετραπόδων καὶ πετεινῶν βλάπτειν δυναμένων ἀνθρώπους, τὰ δὲ εἰς ἐποχὴν ῥευμάτων ποταμῶν ἀτάκτως φερομένων [87], καὶ ἄλλα εἰς ἕτερά (τινα) ἐπὶ φθορᾷ καὶ βλάβῃ ἀνθρώπων ὑπάρχοντα ἀποτρόπαια ἵστανται. Καὶ (γοῦν) οὐ μόνον ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ ταῦτα καὶ τὰ ὅμοια εἰργάσαντο [88] οἱ δαίμονες δι' αὐτοῦ, ἀλλά γε καὶ μετὰ τὴν τελευτὴν αὐτοῦ παραμένοντες τῷ μνήματι αὐτοῦ, σημεῖά τινα ἐπετέλεσαν ἐξ ὀνόματος [89] αὐτοῦ πρὸς ἀπάτην τῶν ἐλεεινῶν ἀνθρώπων τῶν εὐκόλως ὑποκλεπτομένων [90] εἰς τὰ τοιαῦτα ὑπὸ τοῦ διαβόλου.

CXXXIII. *De Manethone Mago, et magicis ejus operibus.*

ΡΛΓ'. *Περὶ τοῦ Μανέθωνος Μάγου καὶ τῶν μαγικῶν αὐτοῦ ἔργων.*

Quid quis dicat circa magica Neronis opera ? qui huc usque magici mendacii processerat, ut semper Apollonium palam irrideret, quasi perfecte ipsorum philosophicam non habuisset peritiam. Oportuit enim, inquit, illum, quemadmodum egomet, verbo solo operari, quæcunque vellet, non autem facienda artibus committere. Hæc omnia permittente Deo et dæmonum virtute fiunt, ut per talia probetur nostra orthodoxa fides, si firma in Christo et stabilis permaneat, nec ab inimico subducta per inania signa et Satanica opera quæ a servis et ministris iniquitatis producuntur. Verumtamen nomen Domini prophetaverunt quidam, ut Balaam, Saul et Caiphas, et dæmonia quidam ejecerunt, ut Judas et filii Scevæ. Ergo et in indignos sæpe viget gratia, ut aliis benefaciat : siquidem Balaam alienus ab utroque, et optima vita et fide, sed nihilominus gratia in ipsum viguit propter aliorum utilitatem. Talis erat quoque Pharao, et ei ventura Deus manifestavit. Nabuchodonosor etiam pejor, et rursus ipsi revelavit quæ multo post futura essent et post multas generationes. Unde manifestum est multos, cum mente contraria sint, specie Christi tamen prodigia facere, sed reipsa arte aliena quadam, ad ineptorum deceptionem. Talis fuit Simon et Menander post ipsum, et alii hujusmodi,

Τί ἂν τις εἴποι περὶ τῶν κατὰ Νέρωνα μαγικῶν ἔργων ; ὃ τοιοῦτος ἄκρος γέγονε τῇ μαγικῇ ἀπάτῃ, ὅτι ἀεὶ [92] ἔσκωπτε προδήλως **335** τὸν Ἀπολλώνιον ὡς μὴ ἀκριβῆ τὴν κατ' αὐτοῦ φιλοσοφικὴν ἐμπειρίαν ἐσχηκότα· ἔδει γὰρ αὐτόν, φησίν, ὥσπερ ἐγὼ [93], λόγῳ μόνῳ ποιεῖν ἅπερ ἐβούλετο, καὶ μὴ ἀποτελέσμασιν ἐπιτρέπειν τὰ παρ' αὐτοῦ πραττόμενα. [94] (2) Ταῦτα δὲ πάντα συγχωρήσει τοῦ Θεοῦ καὶ ἐνεργείᾳ (τῶν) δαιμόνων γίνονται πρὸς τὸ διὰ τῶν τοιούτων πραγμάτων δοκιμάζεσθαι τὴν ἡμετέραν ὀρθόδοξον πίστιν, εἰ ἑδραία ἐστὶ καὶ παγία προσμένουσα τῷ Κυρίῳ [95], μὴ ὑποσυρομένη διὰ τοῦ ἐχθροῦ ὑπὸ τῶν [96] φαντασιωδῶν τεράτων καὶ σατανικῶν ἔργων τῶν πραττομένων ὑπὸ τῶν δούλων καὶ ὑπηρετῶν τῆς κακίας. Οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ τὸ ὄνομα [97] Κυρίου προεφήτευσάν τινες, ὡς Βαλαάμ, Σαοὺλ [98] καὶ Καϊάφας, καὶ δαιμόνια πάλιν ἐξέβαλον [99]· ὡς ὁ Ἰούδας καὶ οἱ υἱοὶ Σκευᾶ. [1] (3) Οὐκοῦν καὶ εἰς ἀναξίους ἡ χάρις ἐνεργεῖ πολλάκις, ἵνα ἑτέρους εὐεργετήσῃ· καὶ γὰρ Βαλαὰμ ἀμφοτέρων ἀλλότριος ἦν, βίου ἀρίστου καὶ πίστεως· ἀλλ' ὅμως ἐνήργησεν εἰς αὐτὸν ἡ χάρις διὰ τὴν ἑτέρων οἰκονομίαν. Καὶ Φαραὼ τοιοῦτος ἦν· ἀλλὰ κἀκείνῳ τὰ μέλλοντα προέδειξε. Καὶ ὁ Ναβουχοδονόσορ παρανομώτερος [2]· ἀλλά γε καὶ τούτῳ (πάλιν) τὰ (μέλλοντα πολλῷ) ὕστερον μετὰ πολλὰς [3] γενεὰς γενήσεσθαι;

Variæ lectiones et notæ.

[81] κίσνα β. πρ. κ. τῷ λαῷ Ced. [82] ἐν τῇ πόλει add. Ced. [83] ἐπ. αὐτῇ σεισμῶν, στ. Ced. [84] κατενεχθήσῃ Ced. ; apud Philostratum 275 de his nihil neque apud Anastasium editum. [85] Ced. 432,5-16. [86] δέ add. Ced. [87] ποταμοῦ ἀ. φερομένου Ced. [88] τ. καὶ τὰ τοιαῦτα εἰ. οἱ Ced. δ. ἑαυτοῦ cod. [89] ἐξ ὀ. ἀ. ἐπ. Ced. [90] τῶν ῥᾳδίως ὑ. Ced. [91] Ced. 432,16 21 — κατὰ Μανέθωνα Ced. et ms. synodale Slavonicum ; cæteri codices Slavonici nomen omittunt, ut et Nestoris cod. Laur. [92] ὥστε ἀεί. [93] ὡ. ἔργω cod. [94] Ced. 432 ; 21-433,4. [95] καὶ add. Ced. [96] ὑπὸ τοῦ ἐ. διά Ced. [97] τῷ ὀνόματι Ced. [98] Β. Σαυλὸς Ced. [99] ἐξέβαλον cod. [1] Ced. 333,4 18. [2] παρανομώτατος Ced. [3] τούτῳ τὰ μ. π. ὑ. ἐσόμενα γενεὰς ἀπ. Ced.

Digitized by Google

ἀπεκάλυψεν · ὅθεν δῆλον, ὅτι πολλοὶ [4] τῶν ἐναντίον ἐχόντων φρόνημα, ἐπὶ τῷ προσχήματι τοῦ Χριστοῦ τεράστια (91[a]) ποιοῦσιν ἑτέρᾳ τέχνῃ τινὶ πρὸς ἀπάτην ἀνθρώπων ἀπειροκάλων · οἷος ἐγένετο Σίμων ὁ Μάγος, καὶ Μένανδρος μετ' ἐκεῖνον, καὶ ἄλλοι τοιοῦτοι, δι' οὓς εἰκότως ἔφη μὴ θαύμασιν ἀπατᾶσθαι προσήκειν [5], μήτε μὴν ἐπαγγελίᾳ ψιλῇ, δοκιμάζειν δὲ τῶν λεγομένων τὴν ἀλήθειαν [6].

A quorum progidiis captari nos non debere jure dixit nec afflrmatione vacua, sed explorare dictorum veritatem.

ΡΛΔ'. *Βασιλεία Νερβᾶ.*

[7] Μετὰ Δομετιανὸν ἐβασίλευσε Νερβᾶς ἔτος ἕν. Σώφρων (δὲ) ὢν καὶ ἐπιεικὴς ἀνακαλεσάμενος Ἰωάννην τὸν Θεολόγον **336** ἐκ τῆς νήσου ἧς ἦν ἐξόριστος, ἀπέλυσεν αὐτὸν ἐν Ἐφέσῳ · μόνος περιὼν ἐν τῷ βίῳ ἐκ τῶν ιβ' μαθητῶν καὶ συγγραψάμενος τὸ κατ' αὐτὸν Εὐαγγέλιον, ἐν εἰρήνῃ ἀνεπαύσατο [8]. (2) Περὶ οὗ [9], ὁ πολυΐστωρ Εὐσέβιος [10] ἐν τῇ *Ἐκκλησιαστικῇ Ἱστορίᾳ* φησί · « Θωμᾶς [11] μὲν [12] τὴν Παρθίαν εἴληχεν [13], Ἰωάννης δὲ τὴν [14] Ἀσίαν, πρὸς ἣν καὶ διατρίψας ἐτελεύτησεν ἐν Ἐφέσῳ [15]. » (3) [16] Πάλιν · « Ἐπὶ τούτοις ὢν [17] καὶ Ἰωάννης ὁ εὐαγγελιστὴς ἐν Ἐφέσῳ τῆς Ἀσίας τελευτᾷ καὶ θάπτεται πρὸς τῶν αὐτόθι πιστῶν. » Ὁμοίως δὲ καὶ Φίλιππος, ὁ ἐκ τῶν ζ' διακόνων, ἐν Ἱεραπόλει τελειοῦται καὶ θάπτεται μετὰ τῶν θυγατέρων αὐτοῦ. Περὶ ὧν καὶ Πολύκαρπος [18], ὁ τῆς ἐν Σμύρνῃ [19] Ἐκκλησίας ἐπίσκοπος, Οὐίκτορι [20], τῷ ἐπισκόπῳ Ῥώμης, γράφων οὕτως φάσκει [21] · « Καὶ γὰρ [22] κατὰ τὴν Ἀσίαν μεγάλα στοιχεῖα κεκοίμηνται, ἅτινα ἀναστήσονται τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ [23] τῆς παρουσίας [24] Κυρίου · » — « Ἰωάννης ὁ ἐπιστήθιος [25] Χριστοῦ, ὃς καὶ τὸ πέταλον πεφορηκὼς καὶ [26] διδάσκαλος ἐν Ἐφέσῳ γενόμενος κεκοίμηται · » — « καὶ Φίλιππος [27], ὁ ἐκ τῶν ζ' διακόνων, ἐν Ἱεραπόλει τελειοῦται · » οὗτός ἐστιν ὁ καὶ τὸν εὐνοῦχον βαπτίσας καὶ τὸν Σίμωνα κατηχήσας [28]. (4) Οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ ὁ θεῖος Ἱππόλυτος Ῥώμης περὶ τοῦ [29] κηρύγματος καὶ τῆς τελειώσεως τῶν ἀποστόλων διεξιὼν ἔφη · « Ἰωάννης [30] (δὲ), ὁ ἀδελφὸς Ἰακώβου, κηρύσσων ἐν τῇ Ἀσίᾳ τὸν λόγον (τοῦ Εὐαγγελίου), ἐξωρίσθη ἐν Πάτμῳ τῇ νήσῳ ὑπὸ Δομετιανοῦ βασιλέως [31] Ῥώμης, κἀκεῖθεν πάλιν εἰς Ἔφεσον ἐκ τῆς ἐξορίας ἀνακληθεὶς ὑπὸ Νερβᾶ, καὶ τὸ κατ' αὐτὸν Εὐαγγέλιον συγγραψάμενος, ἔνθα καὶ τὴν Ἀποκάλυψιν θεασάμενος, ἐτελεύτησε [32], οὗ τὸ λείψανον ζητηθὲν οὐχ εὑρέθη [33]. » (5) Ὁ δὲ τοῦ μεγάλου Γρηγορίου ἀδελφὸς **337** Καισάρειος ἐπὶ σεκρέτου ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐρωτηθεὶς περὶ τούτου [34] ἀπεκρίνατο λέγων [35] · « Αὐτὸς Ἰωάννης ἐν τῷ κατ' αὐτὸν Εὐαγγελίῳ πρὸς τῷ τέ-

CXXXIV. *Regnum Nervæ.*

Post Domitianum Nerva imperavit annum unum. Sapiens et æquus, Joannem Theologum ab insula in qua exsulabat, dimisit Ephesum ; qui solus superstes ex duodecim discipulis, scripto a suo nomine Evangelio, in pace quievit. De quo doctissimus Eusebius in *Ecclesiastica Historia* dicit : « Thomas B quidem Parthiam sortitus est, Joannes vero Asiam in qua cum degisset, mortuus est Ephesi. » Iterum : « Interea cum esset Joannes evangelista Ephesi in Asia, moritur et a fidelibus ibidem sepelitur. » Item et Philippus unus e septem diaconis, Hierapoli e vita decedit, et una cum filiabus inhumatur. De quibus et Polycarpus, Smyrnensis Ecclesiæ episcopus, Victori Romæ episcopo scribens sic loquitur : Etenim in Asia magna fundamenta dormierunt, quæ surgent in ultima die adventus Domini : Joannes, qui et in sinu recubuit Christi, et laminam auream gestavit et magister Ephesi factus est, dormivit ; et Philippus, unus e septem diaconis, Hierapoli vita fungitur. Hic eunuchum C baptizavit et Simeonem docuit. Attamen divus Hippolytus Romanus, de prædicatione et de fine apostolorum disserens, dicit : « Joannes, frater Jacobi, prædicans in Asia verbum Evangelii, in exsilium Patmon a Domitiano imperatore missus est, et inde rursus Ephesum revocatur a Nerva ; scripto secundum ipsum Evangelio, visa quoque ibi Apocalypsi, obiit, cujus reliquiæ quæsitæ, non repertæ. » Magni Gregorii frater Cæsarius in secreto Constantinopoli interrogatus de illo, respondit dicens : « Joannes ipse in suo Evangelio de fine sic illustrat, dicens : « Et hoc cum dixisset, dicit ei » id est Petro, « Sequere me. Conversus Petrus videt discipulum quem diligebat Jesus, sequentem — et dicit : Domine, hic autem quid ? Dicit ei Jesus : D Si eum volo manere, donec veniam, quid ad te ? — exiit ergo sermo iste inter fratres, quia discipulus ille non moritur ... sed, si eum volo manere, donec veniam, quid ad te ? » Cum ergo piscantes eos

Variæ lectiones et notæ.

[4] καὶ add. Ced. [5] προσήκει cod. [6] ἐκ τῶν καρπῶν γὰρ, φησὶν ὁ Κύριος, αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς Ced. [7] 96 (5297) Ced. 433,19,20. N. ἐδ. ἐ. ἐν, μῆνας δ', ἡμέρας 0', κ. τ. λ.— 434,3 οὗτος ὁ N. ἀνεκαλέσατο τὸν θ. Ἰω. ἐκ τῆς ἐξορίας καὶ ἀπ. οἰκεῖν ἐν Ἐ. μόνον τότε περιόντα τῷ β. ἐκ τῶν ιβ' μ. ὃς σ. κ. τ. λ. [8] Ced. 434,6 9. [9] καὶ Ced. [10] Eus. III, 1. [11] Θ. δέ Ced. [12] ὡς ἡ παράδοσις περιέχει. [13] Ἀνδρέας δὲ τὴν Σκυθίαν Eus. [14] Ἰω. τὴν Ἀ. πρ. οὗ; καὶ δὲ ἐν Ἐ. τελευτᾷ. [15] Ced. 434,9-20. [16] καὶ add. Ced. [17] τ. οὖν Ced. [18] Πολυκράτης Eus. III, 24 Ced. [19] Ἐφέσῳ Ced. [20] Ἰουκτορίνῳ cod. [21] φησὶ Ced. [22] καὶ Pol. [23] τῇ ἡμ. Pol. [24] τοῦ add. Pol. Ced. [25] ὁ ἐπὶ τὸ στῆθος τοῦ Κυρίου ἀναπεσὼν, ὃς ἐγεννήθη ἱερεὺς τό Pol. [26] π. καὶ μάρτυς καὶ δ. οὗτος ἐν Ἐ. κ. Pol. τελευτᾷ Ced. [27] Φίλιππον τὸν τῶν ιβ' ἀποστόλων ὃς κεκοίμηται ἐν Ἱ. Pol. [28] Ced. 434,21-435,4. [29] θείου add. Ced. [30] Ἰω. δὲ ἐν Ἀ. ὑπὸ Δ. τοῦ β. ἐξορισθεὶς ἐν ᾗ καὶ τὸ Εὐαγγέλιον συνεγράψατο καὶ τὴν Ἀποκάλυψιν ἐθεάσατο ἐπὶ Τραϊανοῦ ἐκοιμήθη ἐν Ἐφέσῳ, οὗ, κ. τ. λ. Hipp. apud Combefisium, Auct. p. 851. [31] Δ. τοῦ β. Ῥωμαίων Ced. [32] ἐτῶν ρς' add. Ced. [33] Ced. 435,4-435,16, ubi jam Goar conjecit ἐπὶ σεκρέτου pro ἐπὶ σενάτου. [34] οὕτως add. Ced. [35] in fine dialogi III.

Digitized by Google

invenisset, Petro soli præcepit ut ipsum sequeretur; qui volens ut et Joannes simul sequeretur, dixit: Domine, hic autem quid? quem prædicens Jesus ad piscationem permansurum, dicit: Si volo eum manere ibi et piscari, donec reversus veniam iterum, hoc quid ad te? Unde optime errantem illorum mentem ad rectum reflectens, jure dixit: « Et non dixit ei Jesus, quia non moritur. » In multis enim sæpius errabant circa quæsita Christi, et responsa, quasi ad audiendum « stulti, et tardi corde » donec veniens Spiritus sanctus docuit eos, et « introduxit in omnem veritatem, » juxta verbum Domini. Si vero quidam contentiose et temerarie sacras has voces refellentes et testimonia, intempestive sane computantes dicant: Ad annuntiandum posteriorem Christi adventum relictus est vivens in carne cum Enoch et Helia, audiant ipsum ex persona Dei loquentem, duosque solummodo, ex revelatione, duos dicentem testes futuros esse Enoch et Heliam; hæc verba sunt: « Et dabo duobus testibus meis, et prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta, amicti saccis. Hi sunt duæ olivæ, et duo candelabra in conspectu Domini universæ terræ stantes. Et si quis voluerit eos lædere, ignis exit de ore eorum et devorat inimicos eorum... Et cum finierint testimonium suum, faciet ascendens bestia de abysso bellum adversus eos, et vincet et occidet illos. Et corpora eorum in plateis magnæ civitatis erunt insepulta per tres dies, ubi Dominus eorum crucifixus est. » Ergo frustra quidam delirant dicentes illum adhuc in carne vivere « non intelligentes neque quæ loquuntur revera, neque de quibus affirmant, » de semetipsis, non de sacris ullis interpretibus audacius omnino et temere illud hallucinantes.

A λει διεσάφησε τοῦτο φάσκων· Καὶ τοῦτο εἰπὼν ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτῷ, τουτέστι τῷ Πέτρῳ [36]· « Ἀκολούθει μοι. Ἐπιστραφεὶς δὲ ὁ Πέτρος βλέπει τὸν μαθητὴν, ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς, ἀκολουθοῦντα — καί φησι· Κύριε, οὗτος δὲ τί [37]; Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχωμαι, τί πρὸς σέ; — (ἐξῆλθεν οὖν ὁ λόγος οὗτος εἰς τοὺς ἀδελφοὺς, ὅτι ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος οὐκ ἀποθνήσκει — ἀλλ' ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχωμαι, τί πρός σε;) [38] Ἐπεὶ οὖν ἁλιεύοντας αὐτοὺς κατείληφε, τῷ Πέτρῳ μόνῳ προσέταξεν ἕπεσθαι αὐτῷ· ὁ δὲ καὶ τὸν Ἰωάννην συμπορεύεσθαι βουλόμενος ἔφη· Κύριε, οὗτος δὲ τί; Ὃν θεσπίσας ὁ Ἰησοῦς προσμένειν ἐπὶ τῆς ἀλείας φησίν· Ἐὰν θέλω αὐτὸν [39] μένειν ἐνταῦθα καὶ ἁλιεύειν ἕως ἂν ὑποστρέψας ἔρχωμαι πάλιν ὧδε, τί πρὸς
B σέ [40]; (6) Ὥστε οὖν ἄριστα διορθούμενος τὴν ἐσφαλμένην αὐτῶν ὑπόνοιαν, εἰκότως ἔφη· Καὶ οὐκ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ὅτι οὐκ ἀποθνήσκει. Καὶ γὰρ ἐν πολλοῖς πολλάκις διεσφάλλοντο [41] πρὸς τὰς πεύσεις Χριστοῦ καὶ [42] ἀποκρίσεις [43], ὡς καὶ (91b) ἀκούειν « ἀσυνέτους καὶ βραδεῖς τῇ καρδίᾳ, » ἕως ἐλθὸν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐδίδαξεν [44] αὐτοὺς καὶ [45] « ὡδήγησεν εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν, » κατὰ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου [46]. Εἰ δέ τινες ἐριστικῶς (τε) καὶ προπετῶς ἀποκρουόμενοι [47] τὰς ἱερὰς ταύτας φωνὰς καὶ μαρτυρίας ἀκαίρως δῆθεν συλλογιζόμενοι εἴπωσι πρὸς τὸ καταγγεῖλαι τὴν δευτέραν Χριστοῦ παρουσίαν· Κατελείφθη ζῶν ἐν σαρκὶ μετὰ Ἐνὼχ καὶ Ἠλία, ἀκουέτωσαν, ὅτιπερ μόνους (τοὺς δύο) διὰ
C τῆς ἀποκαλύψεως αὐτὸς οὕτως [48] φησὶν, ἐκ προσώπου Κυρίου λέγων, τοὺς δύο μάρτυρας γενήσεσθαι Ἐνὼχ καὶ Ἠλίαν, τοιάδε φάσκων [49]· « Καὶ δώσω τοῖς δυσὶ μάρτυσί μου, καὶ προφητεύσουσιν ἡμέρας ᾳσξ', περιβεβλημένους [50] **338** σάκκους. Οὗτοί εἰσιν αἱ δύο ἐλαῖαι, καὶ αἱ δύο λυχνίαι (αἱ ἐνώπιον Κυρίου πάσης τῆς γῆς ἑστῶτες. Καὶ εἴ τις θέλει αὐτοὺς ἀδικῆσαι), πῦρ ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ στόματος αὐτῶν καὶ κατεσθίει τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν. — Καὶ ὅταν τελέσωσι τὴν μαρτυρίαν αὐτῶν, ποιήσει τὸ ἀναβαῖνον θηρίον [51] ἐκ τῆς ἀβύσσου πόλεμον μετ' αὐτῶν, καὶ νικήσει [52], καὶ ἀποκτενεῖ αὐτούς. Καὶ τὰ πτώματα αὐτῶν ἐπὶ τῆς πλατείας τῆς μεγάλης πόλεως ἔσονται ἄταφα γ' [53] ἡμέρας [54] ὅπου [55] ὁ Κύριος αὐτῶν ἐσταυρώθη. » Μάτην οὖν παραληροῦσί τινες φασκοντες αὐτὸν ἔτι ζῆν [56] ἐν σαρκὶ, « [57] μὴ νοοῦντες μήτε ἃ λέγουσι τῷ ὄντι μήτε περὶ τίνων διαβεβαιοῦνται, » οἴκοθεν τοῦτο καὶ οὐκ ἔκ τινων ἱερῶν ἐξηγητῶν ῥιψοκινδύνως τε καὶ τολμηρῶς ὄντως τερατευόμενοι.

Nerva ille, cum a Trajano ex Pæonia celebratas victorias audiisset, ascendit Capitolium, thus adolevit, deinde stans in suggestu, alta voce clamans, senatu populoque Romano astantibus, dixit: Bonæ fortunæ! Marcus ego Nerva Trajanum adopto.

D [58] (7) Οὗτος ὁ Νερβᾶς ἐκ Παιονίας [59] ἀγγελίας ἐπινικίων ἀκούσας παρὰ Τραϊανοῦ, ἀνελθὼν ἐν τῷ Καπετωλίῳ καὶ λιβανωτὸν θύσας [60], στὰς ἐπὶ βήματος, μεγάλα βοῶν, τῆς τε βουλῆς καὶ τοῦ δήμου [61] Ῥωμαίων παρόντων ἔφη· « Ἀγαθῇ τυχῇ· (Μάρκος) Νερβᾶς Τραϊανὸν υἱοποιοῦμαι. »

Variæ lectiones et notæ.

[36] Joan. xxi, 19-23. [37] καί add. Ced. [38] Hæc propter homœoteleuton omisit Ced. [39] ἀ. θ. Ced. At piscatio jam finita erat cum CLIII pisces maximos cepissent. [40] Ced. 435,16-436,16 — περὶ Ἐνὼχ καὶ Ἠλία. [41] ἐσφ. Ced. [42] τάς add. Ced. [43] ἀπ. καὶ ἤκουον ἀσύνετοι καί Ced. Luc. xxiv, 25. [44] ἀγ. ὡ. ἀ. εἰς Ced. [45] Joan. xvi, 13. [46] τοῦ Κυρίου λ. Ced. [47] τις — ἀποκρινόμενος — εἴπῃ. [48] οὗτος ἐκείνους ἐκ πρ. λέγει Κυρίου. [49] Apoc. xi, 3-5. [50] περιβεβλημένοι Ced. [51] τὸ θ. τὸ ἀν. ἐκ τῆς ἀβ. ποιήσει π. Ap. 7. [52] αὐτούς add. Ap. [53] ἡ γ' ἥμισυ ἀτ. Ced. ex Ap. 9. [54] π. τῆς ἡ. ἥτις καλεῖται πνευματικῶς Σόδομα καὶ Αἴγυπτος ὅπου καί Ap. 8. [55] καί add. Ced. Ap. 8. [56] ζῆν ἔτι Ced. [57] καί add. Ced. — I Tim. i, 7. [58] Ced. 433,20-434,2. [59] ἐκ Π. δὲ ἀγγελία ἐπ. ἐλθοῦσα π. T. Ced. Leo. [60] ἐπιθ. Ced. Leo. [61] τῶν add. Ced. Leo

Digitized by Google

[68] (8) Οὗτος ἀπηγόρευσε τοῦ ἐκτέμνειν [τινῶν] A τὰ αἰδοῖα ἐν Ῥώμῃ, καὶ νόσῳ τελευτᾷ [68a].

Prohibuit ille ne pudenda ullius Romani secarentur, et morbo interiit.

ΡΑΕ'. *Βασιλεία Τραϊανοῦ*

[69] Μετὰ δὲ Νερβᾶν ἐβασίλευσε Τραϊανὸς ἔτη κ', καὶ ὑδεριάσας ἀπέθανεν. (Οὗτος διωγμὸν ἐπὶ πολὺ κατὰ Χριστιανῶν κινήσας μάρτυρας πολλοὺς ἐφόνευσε, ἀλλ' ὕστερον ἔπαυσε τὸν διωγμόν. [64] (2) Ὅστις ἀγαθὸς, καὶ μισοπόνηρος, καὶ φιλοδίκαιος τοσοῦτος ὑπῆρχε, ὥστε γυμνώσας ποτὲ [65] ῥομφαίαν ἐνώπιον [66] τῶν μεγιστάνων ἐπέδωκε τῷ ἐπάρχῳ **339** λέγων [67]· Δέξαι τὸ ξίφος τοῦτο, καὶ εἰ μὲν καλῶς πράττω [68], ὑπὲρ ἐμοῦ, εἰ δὲ μὴ καλῶς [69], κατ' ἐμοῦ αὐτῷ χρῆσαι.

CXXXV. *Regnum Trajani.*

Post Nervam, imperavit Trajanus annos viginti, et hydropisi mortuus est. Hic, persecutione diu contra Christianos agitata, martyres multos occidit, sed tandem a persequendo destitit. Hic ita bonus fuit, et mali inimicus, et ita justitiæ amans, ut evaginatum gladium coram proceribus olim præfecto traderet, dicens : Accipe gladium hunc, et si bene quidem egero, pro me, si vero male, contra me eo utere.

[70] (3) Προσχειρίσθη δὲ ὑπὸ Νερβᾶ διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ ὡς πολεμικώτατος, καὶ πολλὰ κατορθώματα B ἔν τε Ῥώμῃ καὶ πανταχοῦ [71] πεποιηκώς.

Delectus est a Nerva propter virtutem suam, quia bellicosissimus erat, et multa præclara facinora Romæ et ubique fecerat.

[72] (4) Φίλου δέ τινος αὐτῷ [73] ποτε διαβληθέντος ὡς ἐπιβούλου καὶ τούς τε ὀφθαλμοὺς (αὐτοῦ) ἐκκεντηθέντος [74] καὶ τὸ γένειον ἀποκειραμένου, ἐπεὶ τυφλὸς πρὸς Τραϊανὸν εἰσήχθη, πολλὰ λυπηθεὶς ἐπὶ τούτῳ [75] Τραϊανὸς, πόλιν [76] κτίσας [77] ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ τὴν νῦν Τραϊανούπολιν (ὀνομαζομένην καὶ) τοῦτον [78] κατοικίσας ἐν αὐτῇ ὡς δεσπότην ταύτης [79], ἐκεῖσε ἀπέστειλεν [80] ἕως τῆς τελευτῆς αὐτοῦ [81].

Cum unus ex amicis suis ut insidiator apud ipsum olim falso crimine accusatus esset, et oculis effossis, et detonsa barba, cæcus ad Trajanum adductus esset, valde mœrens super hoc Trajanus, ædificata urbe nomine suo etiam nunc Trajanopoli appellata, illum huc missum usque ad terminum vitæ ejus in hac veluti dominum constituit.

(5) Θνήσκει δὲ [82] Ἀδριανὸν [83] προχειρισάμενος [84] βασιλέα.

Moritur tandem, designato in imperium successore Adriano.

[85] (6) Ἐπὶ αὐτοῦ Συμεὼν ὁ τοῦ Κλεόπα ὁ ἐν Ἱεροσολύμοις ἐπίσκοπος καὶ Ἰγνάτιος ὁ θεοφόρος ἐμαρτύρησαν [86]. (7) Καὶ Βασιλείδης, καὶ Μένανδρος, καὶ Κήρινθος, καὶ [87] (92ª) Νικόλαος [88], εἷς τῶν ζ' διακόνων, οἱ αἱρεσιάρχαι [89], ἐχθροὶ [90] τῆς ἀληθείας ἐγνωρίζοντο. (Ὁ ῥηθεὶς Νικόλαος ὁ εἷς τῶν ζ' διακόνων καὶ Ἐβιωναῖος.)

Illo regente imperium, Simeon Cleophæ, Hierosolymorum episcopus, et sanctus Ignatius fidem confessi sunt. Tunc quoque Basilides, Menander, Cerinthus et Nicolaus, unus ex septem diaconis, hæresiarchæ, adversarii veritatis innotuerunt. Dictus Nicolaus unus ex septem diaconis et Ebionæus.

ΡΑϚ'. *Βασιλεία Ἀδριανοῦ.*

[91] Μετὰ δὲ Τραϊανὸν ἐβασίλευσεν Ἀδριανὸς (γαμβρὸς αὐτοῦ) ἔτη κ'· ἦν δὲ [Ἄφρος τῷ γένει] φιλόλογος, ἐπιτήδειος ἔν [τε] **340** τῷ πεζῷ λόγῳ καὶ τῷ συμμέτρῳ [92], συγγενὴς καὶ υἱοποιηθεὶς [93] Τραϊανῷ (καὶ ὑδεριάσας ἀπέθανεν) [94].

CXXXVI. *Regnum Adriani.*

Post Trajanum imperavit Adrianus, gener ejus, annos viginti. Erat autem hic genere Afer, litterarum studiosus, soluto pariter sermoni et versibus idoneus, Trajano consanguineus et ab illo adoptatus; hydropisi mortuus est.

[94a] (2) Οὗτος ἐν Μυσίᾳ, ἔνθα ἐθήρασεν, ᾠκοδόμησε πόλιν καὶ ἐκάλεσεν αὐτὴν Ἀδριανούπολιν [95], καὶ ἑτέραν ἐν (τῇ) Θρᾴκῃ καὶ ἐπώνομασε καὶ αὐτὴν Ἀδριανούπολιν [96].

Hic in Mysia, ubi venabatur, ædificavit urbem quam Adrianopolim appellavit, aliamque in Thracia, quam Adrianopolim pariter appellavit.

D

Variæ lectiones et notæ.

[68] Ced. 434,2,3. [68a] Ἡ νόσῳ δὲ τ. Ced. τελευτᾷν cod paulo post τῷ', μῆνας ϛ, ἡμέρας ιε' Ced. 436,17, ιθ', μ. ϛ' Leo. [69] 98 (5298). [64] Ced. 436,18. [65] Οὗτος ἦν μ. καὶ φ. γ. γάρ ποτε; ὃς ἦν μ. καὶ φ. γ. γάρ π. Leo. [66] ἐνώπιον τῶν ἐν τέλει πάντων ἐδ. Ced. τῶν ἐν τ. π. ἐπεδ. Leo. [67] εἰπών· δ. τοῦτο Ced. eo. [68] ἄρχω Ced. Leo. [69] καλῶς om. Ced. Leo. [70] Ced. 436,21-23. [71] γῆς add. Ced. [72] Ced. 436,23-437,6. [73] αὐτοῦ Ced. [74] ὑπὸ τῶν ἰδίων χειρῶν add. Ced. [75] τοῦτο cod. [76] ἐπὶ τῷ αὐτοῦ φίλῳ, π. Ced. ἐπὶ τ. π. τε Leo. [77] ἔκτισεν Ced. [78] τ. κατοικτείρας ὡς Ced. Leo. [79] τῆς πόλεως Ced. Leo. [80] εἶναι add. Ced. [81] ἀ. τ. Leo. ἀ. τ. θεραπείαν αὐτοῦ πᾶσαν ποιησάμενος Ced. — Ced. 437,12,13. [82] Τραϊανός. [83] τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ Ced. [84] ὡς Leo. [85] Ced. 437,11,12. [86] ἐμαρτύρη cod. Ἐπὶ τούτου ἐ. ὁ ἅγιος Ἰ. θ. καὶ Σ. ὁ τοῦ Κλ. Leo, Ced. [87] Ced. 437,7 11. [88] Ἐπὶ ἀ. Σίμωνα τὸν μάγον Μ. διεδέξατο, γόης καὶ ἀπατεών. Σαμαρεὺς τὸ γένος ἑαυτὸν ὀνομάζων· ἦν δὲ καὶ Κ. αἱρεσιάρχης τότε καὶ Ν. Ced. Leo. [89] καὶ αἱρ. cod. [90] ἀ. καὶ ἐ. Ced. [91] 116 (5316) Ced. 437,14 16. Ἀδ. Ἄλλιος; ἐδ. ἐ. κδ'· κ', μῆνας ια' Leo. [92] ἀμέτρῳ cod. ἐμμ. Ced. [93] τῷ add. Ced. [94] Ἐπὶ Ἀδριανοῦ ἐμαρτύρησεν ὁ ἅγιος Ἀλεξάνδριος καὶ Ἀντίοχος καὶ Παυσολύπων καὶ ἅγιος Εὐστάθιος μετὰ τῆς συμβίου καὶ τῶν τέκνων αὐτοῦ. [94a] Ced. 437,17 Ὁ. ἐν Μ. θηράσας ὡ. π. καὶ μετωνόμασεν ἀ. Ἀδριανοῦ θῆρας ἐν τοῖς μιτάτοις Leo, Ced. [95] ὡσαύτως Ced. 5. Θ. προσαγορεύσας ἀ. Ἀ. Ced. Θ. ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ Leo. [96] καὶ ναὸν ἐν Κυζύκῳ Ced.

Digitized by Google

Quo regente imperium, rebellati sunt Judæi, et Hierosolymis templum reædificare voluerunt : adversus illo valde irascitur Trajanus. (Hoc mirum signum apparuit ante captivitatem eorum : sepulcrum Salomonis sponte apertum est.) Interea vero bello agitato, una die centum et octoginta millia ex eis occidit, captosque acriter, omnes qui supererant, deduxit ad solemnitatem Hebron celebratam, et vendidit eos quaternos modio hordei. Eversis autem quod antiquæ supererat civitatis et templo, sanctam iterum ædificat civitatem, quam, mutato nomine, Æliam vocavit) ex proprio nomine, quia leprosus erat, ut commiserationem inveniret), et posita imagine sua in templo, Græcos in civitate habitare jussit.

Ædificavitque templum Cyzici, et urbem in Thracia, quam vocavit Adrianopolim.

Eo imperante, Cerdon et Valentinus et Marcion et Montanus, et Saturnilus et Carpocrates, hæresiarchæ, et Aquila innotuerunt.

Sub illo Plutarchus Chæronensis et Phlegon annalium scriptor noti erant.

Moritur Adrianus, designato successore Antonino.

Hic Adrianus virum quemdam habuit nomine Similum, prudentia, fortitudine, æquitate multisque virtutibus ornatum, et hunc plane colebat, et in magna dignitate constituit; at iste non diu potestatem habuit; rogatus ab illa discessit, et in agro septem annos degit; postea defunctus est, hanc ædem cum jussisset tumulo imponi inscriptionem : « Similus hic jacet, qui multos quidem annos egit, septem autem annos vixit. »

Adrianus violento interiit morbo, clamans : « O Jupiter, quantum malum est optare mortem et non invenire! »

CXXXVII. *Regnum Antonini.*

Post Adrianum, Antoninus Pius imperavit, annos duo et viginti; adoptatus fuerat ab Adriano, primusque imperatorum Pius cognominatus est.

Moritur designato ad imperium Marco Antonino, proprio genero.

A [97] (3) Ἐφ' οὗ στασιάσαντες [98] Ἰουδαῖοι καὶ τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ναὸν οἰκοδομῆσαι βουληθέντες, ὀργίζεται κατ' αὐτῶν σφόδρα (σημεῖον δὲ γέγονε πρὸ τῆς ἁλώσεως αὐτῶν ὡς τὸ τοῦ Σολομῶντος μνημεῖον αὐτόματον [99] διανοιχθῆναι [1]) · πολέμου δὲ γενομένου [2] μεταξὺ, ἀνεῖλεν ἐξ αὐτῶν ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ μυριάδας ιη' [3] (καὶ παραλαβὼν αὐτοὺς μετὰ θυμοῦ τοὺς ὑπολειφθέντας πάντας, καὶ καταγαγὼν αὐτοὺς ἐν τῇ πανηγύρει τῇ ἐν Χεβρῶν γενομένῃ, ἐπώλησεν αὐτοὺς ἀνὰ δ' εἰς μόδιον κριθῆς). Καὶ τὰ μὲν παλαιὰ λείψανα τῆς πόλεως καὶ τὸν ναὸν [4] κατερειπώσας [5], κτίζει τὸ δεύτερον τὴν ἁγίαν πόλιν [6], ἣν δὴ καὶ μετωνόμασεν Αἰλίαν (εἰς τὸ ἴδιον ὄνομα διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν καὶ λωβὸν [7], ὅπως εὕρῃ ἔλεον) · καὶ στήσας τὸ ἑαυτοῦ εἴδωλον ἐν τῷ ναῷ, οἰκεῖν Ἕλληνας ἐν τῇ πόλει προσέταξε.

B [8] (4) Κτίσας δὲ ναὸν ἐν Κυζίκῳ καὶ πόλιν ἐν τῇ Θράκῃ προσηγόρευσεν αὐτὴν Ἀδριανούπολιν.

[9] (5) Ἐφ' οὗ (Κέρδων, καὶ Οὐαλεντῖνος, καὶ Μαρκίων, καὶ Μοντανὸς, καὶ) Σατορνῖλος [10], καὶ Καρποκράτης, οἱ αἱρεσιάρχαι (καὶ Ἀκύλας [11]) ἐγνωρίζοντο.

341 [12] (6) Ἐπὶ τούτου Πλούταρχος ὁ Χαιρονεὺς καὶ Φλέγων ὁ χρονογράφος ἐγνωρίζοντο.

[13] (7) Θνήσκει δὲ Ἀδριανὸς Ἀντωνῖνον προχειρισάμενος.

C [14] (8) Οὗτος Ἀδριανὸς εἶχεν ἄνδρα τινὰ ὀνόματι Σίμιλον [15], ἔν τε φρονήσει, καὶ (ἀνδρείᾳ, καὶ) ἐπιεικείᾳ, καὶ ἀρεταῖς πολλαῖς κεκοσμημένον, καὶ πάνυ αὐτὸν ἐτίμα καὶ ἐν μεγάλῃ ἀρχῇ κατέστησεν [16] · ἀλλ' ἐπ' ὀλίγον τῆς ἀρχῆς κρατήσας [17], δεηθεὶς ἐξέστη αὐτῆς καὶ ἐν ἀγρῷ ἐπτὰ ἔτη διατρίψας, ἐτελεύτησεν, ἐπιγραφὴν [18] προστάξας ἐν τῷ μνήματι [19] αὐτοῦ περιέχουσαν οὕτως · « Σίμιλος [20] ἐνταῦθα κατάκειται, βιώσας μὲν ἔτη πολλὰ [21], ζήσας δὲ ἔτη ἑπτά.

[22] (9) Ὁ δὲ Ἀδριανὸς [23] βίᾳ ἀπέθανεν (ὑπὸ) τῆς νόσου κράζων · « Ὦ Ζεῦ, πόσον κακόν ἐστιν ἐπιθυμοῦντά τινα ἀποθανεῖν καὶ μὴ τυγχάνοντα [24]. »

ΡΛΖ'. *Βασιλεία Ἀντωνίνου.*

[25] Μετὰ Ἀδριανὸν ἐβασίλευσεν Ἀντωνῖνος ὁ Εὐσεβὴς ἔτη κβ' [26], υἱοποιηθεὶς τῷ Ἀδριανῷ, καὶ πρῶτος τῶν αὐτοκρατόρων [27] Εὐσεβὴς ἐπεκλήθη [28].

D [29] (2) Θνήσκει δὲ [30] προβαλὼν [31] εἰς βασιλέα Μάρκον Ἀντωνῖνον, τὸν ἴδιον γαμβρόν.

Variæ lectiones et notæ.

[97] Ced. 437,19-438,3. [98] στασιασάντων τῶν Ἰουδαίων — βουληθέντων Ced. [99] αὐτομάτη cod. [1] διαλυθῆναι Leo. [2] σφ. καὶ π. γ. Ced. [3] νη' Leo, Ced. Glycas; de captivis divendidis cf. eadem apud Glycam 448,13-15. [4] καὶ τοῦ ναοῦ Ced. [5] καταρυπώσας cod. [6] κτ. νέαν Ἱερουσαλὴμ ἣν δὴ καὶ Α. προσηγόρευσε Ced. [7] κέλεφον cod., λωβόν Leo. [8] Ced. 437,18,19 Adrianopolim ante templum nominat. [9] Ced. 438,13-15. [10] Σατορνῖνος Leo, Ced. Valentinus, Cerdo et Marcio sub Antonino secundum Scholion Leonis et Cedrenum 438,1,2 et ipsum Georgium. [11] De Aquila confer Glycam 448,16. [12] Adr. a. 3° Pl. Chæronæus Eus. II, 233. De XIV libris Phlegontis libertini Cæsaris (Adriani) quibus in compendium reduxit Olympiadas CCXXIX (usque ad a. 140 p. Chr.) cf. Eus. I, 559. [13] 438, 17 : Τελευτῶν δὲ προχειρίζεται Ἀντωνῖνον. [14] Ced. 438,4-9. [15] Σίμηλον δέ τινα ἔν τε — κεκ. π. ἐτ. Ced. [16] αὐτὸν add. Ced. [17] κρ. ἀπέστη Ced. [18] ἐπιγραφῆναι Ced. Leo. [19] μνημείῳ Ced. [20] ἀ. Σ. Leo, ἀ. περιέχουσαν Σ. Ced. [21] ἔτη τόσα Leo, e Xiphilino, deest in Cedreno, sed jam Xylander conjecit πολλά. [22] Ced. 438,15-17. [23] Θνήσκει δὲ Ἀ. βίᾳ τῆς ν. Ced. [24] τυγχάνει Leo, Ced. [25] 138 (5338) Ced. 438,21,22. [26] κδ' Leo, Ced. [27] αὐτοκράτωρ Ced. [28] πᾶσαν γὰρ ἀρετὴν ἐπεκτήσατο Leo, Ced. [29] Ced. 439,10,11. [30] Ἀντωνῖνος Ced. [31] προβαλ. cod. προβαλόμενος Ced., Leo.

Digitized by Google

[89] (3) Ἐφ' οὗ Πολύκαρπος, ὁ μαθητὴς Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου [90] καὶ Ἰουστῖνος [91] ὁ φιλόσοφος, καὶ Διονύσιος [ὁ] ἐπίσκοπος Κορίνθου, ἐμαρτύρησαν. A

342 [92] (4) Καὶ Τατιανὸς καὶ Βαρδισάνης [93] (οἱ αἱρετικοί), καὶ Πρισκίλλα καὶ Μαξιμῖνα [94] αἱ ψευδοπροφήτιδες τῶν κατὰ Φρύγας ἐγνωρίζοντο.

[95] (5) Ἐπὶ τούτου Γαληνὸς ὁ ἰατρὸς ἐθαυμάζετο καὶ Βαρδισάνης τις Σύρος διαλεκτικώτατος καὶ σοφὸς ἦν [96].

(6) [97] Ἐπὶ αὐτοῦ Οὐαλεντῖνος, καὶ Κέρδων, καὶ Μαρκίων ἐπὶ τῆς Ῥώμης [98] αἱρεσιάρχαι ἐγνωρίζοντο.

[99] (7) Πολύκαρπος δὲ, (ὁ) ἐπίσκοπος Σμύρνης, εἰς ὄψιν ἐλθὼν Μαρκίωνι, πρὸς αὐτόν φησιν ὁ (92[b]) Μαρκίων [100]· « Ἐπιγινώσκεις ἡμᾶς, ὦ καλὲ Πολύκαρπε; » Ὁ δέ· « Ἐπιγινώσκω σὲ, ἔφη, τὸν πρωτότοκον υἱὸν τοῦ Σατανᾶ. » B

Sub eo Polycarpus, discipulus Joannis Theologi, et Justinus philosophus, et Dionysius, episcopus Corinthi, fidem confessi sunt.

Tunc Tatianus et Bardisanes hæretici, et Priscilla et Maximina pseudoprophetissæ inter Phryges innotuerunt.

Sub illo Galenum medicum mirabantur, et Bardisanes Syrus quidam, peritissimus dialecticus et philosophus vigebat.

Sub illo Valentinus et Cerdon et Marcion Romæ hæresiarchæ reputabantur.

Polycarpo autem, Smyrnæ episcopo, cum in Marcionem incidisset, dicit Marcion : « Anne cognoscis nos, optime Polycarpe? » Hic autem : « Agnosco te, inquit, primogenitum filium Satanæ. »

ΡΛΗ'. *Βασιλεία Μάρκου.*

[101] Μετὰ δὲ Ἀντωνῖνον ἐβασίλευσε Μάρκος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη ιθ'.

(2) Διωγμοῦ δὲ κινηθέντος πολλοὶ γεγόνασι μάρτυρες.

[102] (3) Αὐρηλιανὸς ὁ Βῆρος ὁ καὶ Ἀντωνῖνος, ὁ υἱὸς αὐτοῦ, σὺν καὶ Λουκίῳ ἀδελφῷ αὐτοῦ.

[103] (4) Ἐφ' ὧν πῦρ ἀπ' οὐρανοῦ ἀπὸ δυσμῶν ἐπὶ ἀνατολὰς φερόμενον ὤφθη.

[104] (5) Ἐπὶ τούτου [105] Ὀππιανὸς [106] ὁ τὴν Ἁλιευτικὴν συγγεγραφὼς (καὶ Σέκστος ἤκμαζον).

343 [107] (6) Τοῦτόν φασι πεφονευκέναι λέοντας ιβ' ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ. C

[108] (7) Οὗτος ὁ Μάρκος σοφὸς ἦν καὶ ἐνάρετος, καὶ τὴν Ῥώμην ἐκ πολλῶν πολέμων διασωσάμενος [109] καὶ ἀγαπηθεὶς ὑπὸ τῶν πολιτῶν σφόδρα, ἀπέθανε [110] φαρμακευθεὶς ὑπὸ Κομόδου τοῦ ἰδίου υἱοῦ [111]. Τὴν δὲ μνήμην τῆς ἀρετῆς αὐτοῦ ἡ βουλὴ ἔχουσα μετὰ τὴν αὐτοῦ τελευτὴν χρυσῷ ἀνδριάντι αὐτὸν ἐτίμησεν.

[112] (8) Πολεμοῦντος (αὐτοῦ ποτε) Γερμανοὺς καὶ Σαυρομάτας, δίψει τῆς στρατιᾶς πιεζομένης καὶ διὰ τοῦτο κινδυνευούσης, τοὺς ἐπὶ [τῆς] Μελιτινῆς οὕτω καλουμένης λεγεῶνος Χριστιανοὺς ὄντας, δι' εὐχῆς ἐκτενοῦς πρὸς [113] Θεὸν γενομένης [114], τοὺς μὲν πολεμίους κεραυνῷ βαλεῖν [115], ὄμβρῳ δὲ τοὺς Ῥωμαίους D

CXXXVIII. *Regnum Marci.*

Post Antoninum deinde imperavit Marcus, filius ejus, annos undeviginti.

Et persecutione mota, multi fuerunt martyres.

Aurelianus Verus et Antoninus, filius ejus, cum Lucio quoque fratre ejus.

Sub iis ignis ire visus est de cœlo ab occidente ad orientem.

Sub eo Opianus, qui *De arte piscatoria* scripsit, et Sextus florebant.

Eum occidisse dicunt leones duodecim uno die.

Marcus iste sapiens erat et virtute præditus; Romam multis bellis liberaverat, et charus civibus valde, a Commodo, proprio filio, per venenum sublatus est. Memoriam autem virtutis ejus conservavit senatus, et post mortem ejus illum statua aurea decoravit.

Is cum adversus Germanos et Sarmatas bellum gereret exercitusque siti pressus periclitaretur, Melitenæ legionis milites, qui Christiani erant, a Deo contentis precibus impetraverunt ut fulmine hostium exercitus feriretur, imberque Romanas copias recrearet. Quod, ut ferunt, valde admiratus

Variæ lectiones et notæ.

[89] Ced. 439,11-13. [90] τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ced. M. Aurelii a. 7° (168) Eus. II, 289. [91] Justinus † Antonini a. 14 (152) II. 287,389. [92] Ced. 439,3,4. [93] Βαρδησιάνης cod. cf. Eus. V, 16. [94] Μαξιμίλλα Ced. [95] Ced. 439,4-6. Καὶ Γ. ὁ ἰ. τότε ἐθ. καὶ Β. δέ τις. [96] ὥστε θαυμάζεσθαι αὐτοῦ πρὸς τοῦ Ἀντωνίνου τὸν κατὰ εἱμαρμένης λόγον Leo. Ced. [97] ὡς φησὶ δὲ Κλήμης ὅτι Ced. 439,1,2. [98] ἐν Ῥώμῃ Ced. [99] Ced. 549,7-10. [100] M. ἤκουσεν Ced. Antonini a. 15 Anicetus Romanæ Ecclesiæ episcopatum suscepit, annis 11 (153-163), sub quo Polycarpus Romam veniens, multos ex hæreticis convertit Eus. II, 289. [101] 161 (5360) Ced. 439,14. M. Ἀντωνῖνος ἐθ. ἔτη ιθ'· μ. μὲν Σεβήρου (Οὐήρου Leo) τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ ἔτη ι' καὶ μῆνας θ'. [102] 3 ad. c. 1 pertinet, 2 videtur transponendum inter 4 et 5; nam c. 4 apud Glycam quoque mentionem Marci Antonini cum genero Severo imperantis sequitur. Ἀ. ὁ ἥρως cod. [103] M. Aurelianus qui et Verus. Lucius Aurelius Commodus an. XIX a. 1 Lucio Cæsare Athenis templum ædificante ignis de cœlo ab Occidente in Orientem ferri visus Eus. II. 289. [104] Ced. 440,19,20. [105] καὶ add. Ced. [106] Ὁ. τὴν ἁ. συνεγράψατο Ced. M. Aurelii a. 10 Eus. II, 291. [107] de Commodo Ced. 441,5, Leo et ipse Georgius CXL, 7. [108] Ced. 440,20-441,2. — πανσ. Ced. [109] δ. ἠγαπήθη σφ. ὑπὸ τῶν π. Ced. [110] δέ add. Ced. [111] M. Aur. 18°. Antoninus cum filiis — triumphum peregit, dona distribuerunt — pecuniam indulserunt — Antoninus febri laborans decessit Eus. II, 291. [112] Ced. 459,15-22. Π. δὲ Γ. καὶ Σαρμάτας. M. Aur. 8° Bellum contra Germanos, Dacos, Sarmatas et Quados Eus. II, 291. [113] τόν Ced. [114] ἱστορεῖται add. Leo. [115] βληθῆναι Ced.

Digitized by Google

Marcus, edicto Christianis honores detulit legionique Fulminatricis cognomentum indidit.

CXXXIX. *Regnum Veri.*

Post Marcum deinde imperavit Verus, filius ejus, annos octo, et occisus est in processione.

CXL. *Regnum Commodi.*

Post Verum imperavit Commodus, frater ejus, annos duodecim.

Factusque est podagricus, et aggravatus, et ejectione sanguinis et bilis misere interiit.

Nareissus autem, unus ex domesticis ejus, eum in balneo suffocavit.

Sub eo Theodotus, qui primus principia posuit erroris Pauli Samosateni et Nestorii, et Theodotion, hæresiarchæ, claruerunt.

Et Clemens, *Stromatéων* auctor, Alexandriæ vivebat.

Clementis discipulus Origenes fuit.

Montanus quoque, hæresiarcha, id temporis erat, qui seipsum Paraclitum esse dicebat.

Erat porro Commodus promptus et alacer; quem dicunt (non vero Marcum, ut jam scriptum est) una die duodecim interemisse leones.

CXLI. *Regnum Pertinacis.*

Post Commodum imperavit Pertinax Helvidius mensibus sex; non uxorem neque filios adduxit in palatium, sed apud avum vitam degentes reliquit. Et occisus est a militibus.

Sub illo vigebant Symmachus, Hebræus, unus ex interpretibus, et Porphyrius philosophus qui adversus Christianos scripsit.

CXLII. *Regnum Didii.*

Post Pertinacem imperavit Didius menses quatuor. Et interfectus est a cubiculariis ad fontem palatii, decreto senatus, dum pisces contemplaretur, et alta voce exclamaret: « Quidnam mali feci? » Iste erat vilissimus operibus et moribus, et scelestus, et divitiarum amator.

Sub illo fidem confessi sunt Eugenius et Maca-

παραμυθήσασθαι. Ὅπερ (ὡς φασι) σφοδρῶς κατα-
πλῆξαν [59] τὸν Μάρκον, γράφει τιμᾶσθαι [60] Χριστια-
νοὺς, τὴν δὲ λεγεῶνα Κεραυνοβόλον προσαγορεῦσαι [61].

ΡΛΘ'. *Βασιλεία Βήρου.*

[62] Μετὰ δὲ Μάρκον ἐβασίλευσε Βῆρος, ὁ υἱὸς αὐ-
τοῦ, ἔτη η' [63], καὶ ἐσφάγη ἐν προκένσῳ.

ΡΜ'. *Βασιλεία Κομόδου.*

[64] Μετὰ Βῆρον ἐβασίλευσε Κόμοδος (ὁ ἀδελφὸς
αὐτοῦ) ἔτη [ι]β' [65].

(2) Γέγονε δὲ [66] ποδαλγὸς καὶ καταβαρὴς [67] (καὶ
ὑπὸ ἀναγωγῆς αἵματος καὶ χολῆς ἀθρόως [68] ἀπ-
έθνησκε).

344 [69] (3) Νάρκισσος δέ τις τῶν οἰκείων αὐτοῦ
ἀπέπνιξεν αὐτὸν ἐν τῷ λουτρῷ.

[70] (4) Ἐφ' οὗ Θεόδοτος, ὁ καὶ πρῶτος τῆς κατὰ
Παῦλον τὸν Σαμοσατέα καὶ Νεστόριον πλάνης ἀρξά-
μενος, καὶ Θεοδοτίων, οἱ αἱρεσιάρχαι, ἐγνωρίζοντο [71].

[72] (5) Καὶ Κλήμης ὁ *Στρωματεὺς* ἐν Ἀλεξαν-
δρείᾳ ἦν.

(6) Κλήμεντος δὲ φοιτητὴς Ὠριγένης ἐγένετο.

[73] (7) Ἀλλὰ καὶ Μοντανὸς αἱρεσιάρχης τότε ἦν,
ὃς ἑαυτὸν Παράκλητον ἔλεγεν εἶναι.

[74] (8) Ἦν δὲ (Κόμοδος) φιλοκύνηγος [75]· τοῦτόν [76]
φασιν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ (τοὺς) ιβ' λέοντας πεφονευκέ-
ναι [77] (καὶ οὐχὶ Μάρκον, ὡς προεγράφη).

ΡΜΑ'. *Βασιλεία Περτίναχος.*

[78] Μετὰ Κόμοδον ἐβασίλευσε Περτίναξ (Ἑλώϊος)
μῆνας ς', μήτε τὴν γυναῖκα μήτε τὰ τέκνα εἰσαγα-
γὼν εἰς τὸ [79] παλάτιον, ἀλλ' ἐάσας παρὰ τῷ πάππῳ
διαιτᾶσθαι. [80] (2) Καὶ ἐσφάγη ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν.

[81] (3) Ἐπὶ αὐτοῦ Σύμμαχος, εἷς τῶν ἑρμηνευ-
τῶν [82], ἦν Ἑβραῖος [83], καὶ Πορφύριος [84] φιλόσοφος,
ὁ κατὰ Χριστιανῶν γράψας.

ΡΜΒ'. *Βασιλεία Διδίου.*

Μετὰ δὲ Περτίναχα ἐβασίλευσε [85] Δίδιος μῆνας [86]
δ'. (2) Καὶ ἐσφάγη ὑπὸ κουβικουλαρίων εἰς τὴν πη-
γὴν τοῦ παλατίου, **345** θεωρῶν τοὺς ἰχθύας, ψήφῳ
τῆς βουλῆς, μεγάλα ἐπιβοώμενος· « Τί γὰρ δεινὸν
ἐποίησα; » (3) Οὗτος ἦν φαυλότατος [87] τοῖς ἔργοις
καὶ τρόποις, καὶ ἀνοσιουργὸς, καὶ χρημάτων ἐρα-
στής.

[88] (4) Ἐπὶ τούτου ἐμαρτύρησαν Εὐγένιος καὶ

Variæ lectiones et notæ.

[59] καταπλῆξαι cod. [60] τιμᾶν Leo, Ced. [61] Cum vero Pertinax — apud Quados siti laborarent — litteræ exstant Marci — exercitum Christianorum precibus servatum esse Eus. II, 291. [62] Leo et Ced. cum M. Aurelio. [63] δ' M. Aur. 10°. Eus. [64] 180 (5580). [65] μῆνας ε' Leo, μῆνας θ' Ced. 441,3. [66] καὶ Ced. 441,6. [67] κατωβ. Ced. [68] ἀθρόας? [69] Ced. 441,13. Τοῦτον Ν. τις τῶν ὁ. ἀ. ἀπ. ἐν λ. Strangulatus in ædibus Vestiliani Eus. [70] Ced. 441,8-10. Ἀφρικανὸς δέ φησιν ὁ χρονογράφος ὅτι ἐπὶ τούτου Κλ. Ced. ἐπὶ Κομόδου Leo. [71] ἐγνωρίζετο Leo, Ced.; Severi 1° et 11° Eus. [72] Ced. 441,10; a. Severi 12° Origenes mirabilis Alexandriæ puerili ætate agnoscebatur Eus. [73] Ced. 441,11,12. — Severi 11° Musianus (?) noster scriptor gnoscebatur Eus. [74] Ced. 441,4,5. [75] καὶ μαχικώτατος πάνυ Ced.; μ. π. καὶ φ. Leo. [76] ὃν καὶ φ. Ced. ὃν φ. Leo. [77] φονεῦσαι Leo, Ced. cf. Eus. Commodi a. 12°. [78] 195 (5393) μ. β' Gl. c. Chr. Pasc. ἡμέρας πζ' (Jan. I—Mart. 28) Leo, Ced. 431,15-17. Capitolinus 15: m. II. d. XXV; Hier. et Cassiodorus: menses VI. [79] εἰς τὸ π. ἐ. Ced. εἰς τὸ π. ἀγαγὼν Leo. [80] Ced. 441,21 οὗτος Περτίναξ Ced. ὁ Leo. [81] Ced. 441,17-20. Ἐπὶ τούτου, ὡς φησιν Εὐσέβιος, ἦν ὁ Σ. Ced. ἐπὶ Περτίναχος Leo. [82] τῆς τῶν Ἑβραίων γραφῆς Ced. [83] Ἐβιωναῖος τὴν αἵρεσιν (ἦν) ἀλλὰ καὶ Leo Ced. [84] ὁ add. Ced. [85] Ἰουλιανός add. Leo, Ced. 442,1 ἡμέρας ξς' Leo, Ced. (Mart. 28 — Junii 1). [86] Ced. 442,4,5 ὃς διὰ τὸ αἰσχρῶς ζιοῦν καὶ ἀπανθρώπως ὑπὸ τῆς βουλῆς θανάτῳ καταψηφισθεὶς ἐ. Ced. Οὗτος; διὰ ταῦτα ἐ. ψ. τῆς β. κ. τ. λ. Leo. [87] φ. δὲ ἦν τ. τρόποις καὶ τ. ἐ. ἀν. κ. τ. λ. Ced. 442,2 — φ. τ. τρ. καὶ τ. ἐ. ἀν. κ. τ. λ. Leo. [88] Ὁμοίως δὲ καὶ δύο πρεσβύτεροι Ε. καὶ M. Ced. 537,7 sub Juliano passi.

Digitized by Google

Μακάριος. (5) Καὶ Σαβέλλιος ὁ Λιβυκὸς [89] καὶ ἀθεώτατος αἱρετικὸς ἦν. A

rius. Et Sabellius Libyus, et valde impius hæreticus exstabat.

ΡΜΓ'. *Βασιλεία Σεβήρου.*

[90] Μετὰ τοῦτον ἐβασίλευσε Σευῆρος (ὁ Σεπτίμιος) ἔτη ιζ' [91]. [92] (2) Ὃς τὸν ἐν Βρεττανν[ί]ᾳ νικήσας πόλεμον, ἀπὸ θαλάσσης ἕως θαλάσσης [93] περιετείχισε τὴν νῆσον σταδίοις ,α· καὶ τὸ [94] Βυζάντιον παραλαβών, τὰ τείχη αὐτοῦ καθεῖλεν· εἶχε δὲ [95] πύργους ζ', ἐκ τῶν Θρᾳκικῶν πυλῶν ἀρχομένους καὶ ἐπὶ τὴν ἀρκτῴαν θάλασσαν καθήκοντας, ὧν [96] (93ª) εἴ τις ἐν ἑνὶ τῶν πύργων [97] προσῆλθεν, οὐδεμία αἴσθησις τοῖς ἄλλοις ἐγίνετο· εἰ δὲ ἐν τῷ πρώτῳ πύργῳ ἐνεβόησεν ἢ λίθον ἐσάλευσεν, αὐτός τε ἦχει καὶ [98] τοῖς λοιποῖς ἅπασι μετεδίδου τῆς ἠχῆς.

CXLIII. *Regnum Severi.*

Post illum imperavit Severus Septimius annos septemdecim. Hic cum in Britannia victor fuisset, a mari usque ad mare circumvallavit insulam ad mille stadia; capti deinde Byzantii muros delevit. Habebat autem turres septem ex pylis Thraciis incipientes et ad septentrionale mare pertinentes. Quarum turrium si quis in unam intraret, nemo in aliis sentiebat; si vero in prima turri clamaret, vel lapidem jaceret, et ipsa sonabat, et reliquis omnibus communicabat sonum.

[99] (3) Οὗτος καὶ τὸ Ζεύξιππον λουτρὸν ἔκτισε Βυ- B ζαντίοις, καὶ τὸ πρῶτον κτίσμα τῷ ἱπποδρόμῳ παρέδωκε, καὶ κυνήγιον καὶ θέατρον αὐτοῖς κατεσκεύασεν.

Hic et Zeuxippum balneum ædificavit Byzantiis, et primam structuram hippodromo concessit, et locum venationi et theatrum eis ædificavit.

[1] (4) Ἐπὶ τούτου Λεωνίδης, ὁ πατὴρ Ὠριγένους, ἐμαρτύρησεν (ἐπίσκοπος ὤν). [2] (5) Καὶ Ὠριγένης ἐγνωρίζετο, ὅστις **346** (Ὠριγένης) [3] εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἀκμάζων μεγίστην εἰς τὸν θεῖον λόγον σπουδὴν καταβαλλόμενος [4], οὐ μόνον [5] τοῖς πιστοῖς [6] πρόξενος ὠφελείας ἐγίνετο μεγάλης [7], ἀλλὰ καὶ τῶν αἱρετικῶν οὐκ ὀλίγοις· ὑπ' αὐτοῦ γὰρ τὰ ὑγιῆ τῆς πίστεως παραλαβόντες [8] δόγματα, ζηλωταὶ τῆς ἀληθείας ἐγίνοντο· ἐξ ὧν ὑπῆρχε διαφερόντως Ἀμβρώσιος, ἀνὴρ ἐπισήμων καὶ φιλόλογος, ὃς εἰς γνῶσιν τοῦ ἀνδρὸς ἀφικέσθαι σπουδάσας, ἀπέστη τῆς Οὐαλεντίνου καὶ Μαρκίωνος αἱρέσεως, πεῖραν τῆς ἐνθέου C παιδείας αὐτοῦ [9] ἀρκοῦσαν κτησάμενος. Πλεῖστοι δὲ [10] τῶν ἔξωθεν φιλοσόφων πρὸς αὐτὸν φοιτῶντες, μεγίστην καὶ αὐτοὶ πρὸς τὰ οἰκεῖα μαθήματα τὴν ὠφέλειαν ἐκαρπώσαντο [11], — μέγας γὰρ παρ' αὐτοῖς ἐγνωρίζετο — παραδιδοὺς γεωμετρίαν καὶ ἀριθμητικὴν, καὶ τἄλλα προπαιδεύματα· διόπερ οὐκ ὀλίγοι τῶν παρ' Ἕλλησι σοφῶν [12] μαρτυροῦσιν αὐτῷ [13], μνήμην ἐν τοῖς ἰδίοις ποιούμενοι συγγράμμασιν ὡς διδασκάλου· καὶ γὰρ εὐφυὴς παιδόθεν ὑπῆρχε σφόδρα καὶ ζητητικὸς ἄγαν, οὗ ἐν [14] τῇ παιδικῇ ἡλικίᾳ τὸ τῆς θείας Γραφῆς βούλημα πυνθανομένου [15], ὡς βαθύτερα [16] διανοουμένου, ἐπέπληττεν ὁ πατὴρ (αὐτοῦ), μηδὲν ὑπὲρ [17] ἡλικίαν παρ' ἑτέρων [18] ζητεῖν· (νύκτωρ δὲ ἐπιστὰς, εὗδοντος [19] τὰ στέρνα ὡς θείου Πνεύματος ἔνδον ἐν αὐτοῖς ἱερωμένου, κατεφίλει) [20] D καὶ τῆς εὐτεκνίας ἑαυτὸν ἐμακάριζεν. Ἀγνείαν δὲ

Sub eo Leonides, pater Origenis, episcopus, confessus est fidem. Et Origenes ipse celebrabatur, qui Alexandriæ vigens, sanctissimum divini verbi cultum instituens, non solum fidelibus magnam utilitatem præbebat, sed etiam hæreticis non paucis: ab illo enim sanis fidei apprehensis dogmatibus zelo veritatis accendebantur. Inter quos eminuit Ambrosius, vir insignis et litterarum studiosus, qui cupidus talem virum cognoscendi profectus est, et defecit ab hæresi Valentini et Marcionis, experientia divinæ institutionis illius parta sufficienter. Plerique etiam extraneorum philosophorum ad illum ventitantes, maximam et ipsi in propriis scientiis perceperunt utilitatem; magnus enim apud illos habebatur, docens geometriam, arithmeticam cæterasque prævias scientias; idcirco non pauci apud Græcos sapientes testimonium dant ei, mentionem ejus in scriptis suis, ut magistri, facientes. Enimvero valde ingeniosus ab infantia fuit, et nimio ingenio valens ad inquirendum. Eum, cum in puerili ætate divinæ Scripturæ quæreret sensum, veluti nimis profunda mente agitantem, increpavit pater ejus, monens ne nihil supra ætatem ab aliis inquireret; at noctu surgens, dormientis pectus, quasi illud divinus Spiritus intus sacraret, osculabatur, et sibi ipsi sobolem felix congratulabatur. Castitatem et a voluptatibus abstinentiam tantam a puero

Variæ lectiones et notæ.

[89] λοιμικός? sub Gordiano apud Ced. 451,14 ἐφ' οὗ Σ. ὁ αἱρεσιάρχης ἐγνωρίζετο. [90] 193 (5593). [91] μῆνας ἡ'. Σέβ. δὲ ὁ αἱρετικὸς λέγεται Ced. 442,6,7; μ. η' Leo. [92] Ced. 442,7-15. — Οὗτος; Ced. Leo. [93] εἰς θάλασσαν Leo, Ced. [94] οὗτος τὸ B. Leo, Ced. [95] τὸ Βυζάντιον add. Ced. [96] καὶ τούτων Leo, Ced. [97] ἐν ἑτέρῳ πύργῳ Leo, Ced. [98] ἡ. καὶ σιωπήσας τῷ δευτέρῳ μ. τῆς ἡ. καὶ οὗτος τῷ τρίτῳ καὶ ἑξῆς ὁμοίως Ced. ἡ. καὶ τῷ δ. καὶ τ. λ. πᾶσιν ἐφεξῆς μ. τῆς ἠ. Leo. [99] Ced. 442,15-17. [1] Περὶ Ὠριγένους, CXLIII tabulæ codicis Monacensis 2, quæ Pertinacem prætermiserat. Sev. a. 7 (200) Eus. H, 295 Ced. 441,20,21 ὁ τοῦ κακόφρονος Ὠ. π. ἐμ. sub Pertinace; ἐμ. δὲ κ. καὶ Λ. ὁ π. Ὠ. Leo. [2] Ced. 442,21-445,7. [3] Ἐπὶ τούτου ἤκμαζεν Ὠ. ὃς τις εἰς Α. ὧν Ced. ἐπὶ τ. ἡ. καὶ Ὠ. ὃς ἐνέσπειρεν ἐπὶ τῆς [4] γῆς πονηρὰ ζιζάνια καὶ πᾶσαν ἀκαθαρσίαν ἐπεδείξατο Leo. [5] κατεβάλλετο Ced. [6] γάρ add. Ced. τῆς πίστεως cod. e seqq. [7] μ. ἐγέν. Ced. [8] παραλαμβάνοντες Ced. [9] ἀ. π. Ced. [10] καὶ add. Ced. [11] ἐκαρποῦντο Ced. — καὶ γὰρ παρ' ἀ. μ. ἐνομίζετο Ced. [12] φιλοσοφῶν Ced. [13] αὐτόν Ced. [14] ἄγαν ὡς ἐν cod. [15] ὡς cod., ὃν — πυνθανόμενον Ced. [16] βαθύτερον ἢ δ. Ced [17] τὴν add. Ced. [18] ἡ. περαιτέρω ζ. Ced. [19] καθεύδοντες Glycas 451,5-8. [20] ὃς add. Ced.

Digitized by Google

coluit, ut quatuor tantum obolis ad victum quotidie contentus esset : et licet etiam provectus annis perseveranter ita vivebat, et super pavimento et storeola dormiebat, et cum parumper requievisset, noctis partem maximam semper in meditatione sacrorum oraculorum transigebat. In his contendens, et seipsum inedia et vigiliis et nuditate domans, ita contrivit rigorem corporis, ut omnino osseus videretur. Vino enim et oleo et cæteris talibus abstinens, maxime frangi pectus tolerabat; idcirco valde celebris factus est, utpote eximius opere et verbo, et qui multos Græcos ad insani idolorum cultus odium adduxisset. Magna igitur fama de eo vulgata, multisque ad eum procul convenientibus, non solum Græcos philosophos et hæreticos celebres ad religionem attraxit, sed etiam Christianos confirmavit, strenue eos clementa docens religionis. Quem prædictus Ambrosius cum multum rogasset et ei vim attulisset Cæsareæ, et septem quidem apud eum constituisset qui celeriter, plures vero qui eleganter scriberent, adduxit eum ut divinas interpretaretur Scripturas. Et hic quidem convenienter subministrabat necessitatibus ejus, ille vero, otia ducens, dictabat celeriter scribentibus, et eleganter scribentes cum mulieribus scribebant, ad calligraphiam exercitati, sicque totam divinam Scripturam intra duodeviginti annos interpretatus est. Dicitur autem sex millia librorum composuisse. Tantum enim zelum ad exponenda sacra oracula Ambrosius ostendebat, ut magnam ejus diligentiam testatus Origenes ad aliquem scribat dicens : « Sanctus Ambrosius, vir Deo vere consecratus, multum te salutat, qui existimans me industrium esse, et divinum sitire verbum, arguit propria industria et sacrarum Litterarum amore; unde tantum me præteriit, ut in periculo sim ad ejus quæstiones deficiendi; non enim cœnare licet, nisi simul conferamus, nec postquam cœnavero, deambulare et corpusculum recreare fas est; sed in his etiam momentis disserere et exemplaria inquirere cogimur; nec sane totam noctem ad reficiendum corpus dormire nobis licet, magnam vesperæ partem in disserendo perdurantes. Mitto dicere quid agamus a prima luce usque ad nonam, aliquando usque ad decimam horam. Quicunque enim studiis incumbere cupiunt, hæc enarrationi divinorum oraculorum et lectionibus tribuunt tempora. » Postquam igitur totam interpretatus esset Scripturam, mortuus est sexaginta novem annos natus.

A καὶ ἐγκράτειαν τοσαύτην ἤσκησεν ἐκ νέου [21] τοῦ σώματος, ὡς ὀβολοῖς δ' μόνον [22.23] πρὸς διατροφὴν [24] καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀρκούμενος· καὶ μέντοι καὶ ἐν πολλοῖς ἔτεσι τοῦτο ποιῶν διετέλει· καὶ ἐπὶ ἐδάφους καὶ ψιαθίου [25] ἐκάθευδεν, καὶ ὀλίγον καιρὸν τῆς νυκτὸς ἀναπαυόμενος, τὸ πλεῖον [26] ἀεὶ μελέτην τῶν ἱερῶν λογίων διήνυεν· (καὶ) ἐν τούτοις ἐπεκτεινόμενος, ἐπί τε ἀσιτίᾳ, καὶ ἀγρυπνίᾳ, καὶ γυμνότητι ἑαυτὸν ὑπωπιάζων [27] τοσοῦτον **347** κατεδάμασε τὴν ἀκμὴν τοῦ σώματος ὡς ὁρᾶσθαι παντελῶς αὐτὸν ἀπεσκληκότα [28]. Οἴνου γὰρ καὶ ἐλαίου καὶ τῶν λοιπῶν ἀπεχόμενος, ἀνατροπὴν τοῦ θώρακος μεγίστην ὑπέμεινεν· ἔνθεν τοί γε [29] διαβόητος γενόμενος ὡς διαπρέπων ἔργῳ καὶ λόγῳ, (καὶ) πολλοὺς Ἕλληνας τὴν εἰδωλομανίαν βδελύττεσθαι [30] παρασκευάσας.

B Πολλῆς οὖν φήμης περὶ αὐτοῦ τρεχούσης καὶ πολλῶν μακρόθεν πρὸς αὐτὸν συῤῥεόντων [31], οὐ μόνον Ἕλληνας φιλοσόφους καὶ αἱρετικοὺς ἐλλογίμους πρὸς (τὴν) εὐσέβειαν εἵλκυσεν [32], ἀλλὰ καὶ τοὺς ὄντας Χριστιανοὺς μᾶλλον στοιχειώσας ἐπεβεβαίωσεν. Ὃν ὁ προλεχθεὶς Ἀμβρόσιος ἱκετεύσας πολλὰ καὶ παραβιασάμενος ἐν Καισαρείᾳ, καὶ ταχυγράφους μὲν παραστήσας αὐτῷ [33] ζ', πλείους δὲ καλλιγράφους, ἑρμηνεῦσαι τὰς θείας Γραφὰς αὐτὸν πεποίηκε· καὶ ὁ μὲν τὴν δέουσαν χρείαν [34] παρεῖχεν· ὁ δὲ ἐπὶ σχολῆς γενόμενος, ὑπηγόρευε [35] τοῖς ταχυγράφοις· καὶ οἱ καλλιγράφοι [36] σὺν γυναιξὶν ἔγραφον, (οἱ ἐπὶ τῷ) καλλιγραφεῖν ἐξησκημένοι, πᾶσάν τε θείαν (95b) Γραφὴν ἑρμήνευσεν ἐπὶ ἔτη ιη'. Λέγεται δὲ ὅτι ἑξάκις χιλίας βίβλους συνέταξεν. Τοσοῦτον γὰρ ζῆλον

C εἰς τὴν ἐξήγησιν τῶν θείων Βιβλίων [37] ὁ Ἀμβρόσιος ἐπεδείκνυτο, ὥστε τὴν πολλὴν αὐτοῦ σπουδὴν Ὠριγένης μαρτυρῶν γράφει πρός τινα λέγων· « Ὁ ἱερὸς Ἀμβρόσιος ὁ τῷ Θεῷ [38] γνησίως ἀνακείμενος πολλά προσαγορεύει σε, ὅστις νομίζων [39] με φιλόπονον εἶναι καὶ πάνυ διψᾷν τοῦ θείου λόγου, ἤλεγξε τῇ ἰδίᾳ φιλοπονίᾳ τῷ πρὸς τὰ ἅγια μαθήματα ἔρωτι, ὅθεν ἐπὶ τοσοῦτόν με παρελήλυθεν, ὥστε κινδυνεύειν ἀπαυδᾷν [40] πρὸς τὰς αὐτοῦ προτάσεις· οὔτε γὰρ δειπνῆσαι ἔστιν εἰ μὴ ἀντιβάλλοντας [41], οὔτε δειπνήσαντι [42] ἔξεστι περιπατῆσαι καὶ διαναπαῦσαι τὸ σωμάτιον [43]· ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς καιροῖς ἐκείνοις φιλολογεῖν καὶ ἀκριβοῦν τὰ ἀντίγραφα ἀναγκαζόμεθα· οὔτε μὴν ὅλην ἐπὶ θεραπείᾳ τοῦ σώματος τὴν νύκτα

D ἔξεστιν ἡμῖν κοιμᾶσθαι, ἐπὶ πολὺ τῆς ἐσπέρας φιλολογίαις [44] παρατείνοντες. Ἐῶ δὲ λέγειν καὶ τὰ ἔωθεν μέχρι τῆς θ', ἔσθ' ὅτε **348** καὶ δεκάτης ὥρας· πάντες γὰρ οἱ θέλοντες φιλοπονεῖν τοὺς καιροὺς ἐκείνους τῇ ἐξετάσει τῶν θείων λογίων καὶ ταῖς ἀναγνώσεσιν ἀνατιθέασιν. » Πᾶσαν τοίνυν ἑρμηνεύσας τὴν θείαν Γραφήν, ἐτελεύτησεν ἐτῶν ξθ'.

Variæ lectiones et notæ.

[21] ἐκ ν. τοῦ σ. ἡ. Ced. [22.23] δ' καὶ μόνοις Ced. scl. ne sexta quidem pars thaleri vel rubli argentei. [24] δ. ἑκάστης ἡμέρας ἀρκεῖσθαι Ced. [25] ψιάθῳ καθεύδων καὶ Ced. [26] τὸν πλείονα εἰς τὴν μ. Ced. [27] πιέζων Ced. [28] ἀπεσκληκέναι Ced. [29] γέ τοι Ced. [30] βδ. παραπείσας καὶ μαρτυρίου στέφανον, ἀνέδειξε nota marginalis a secunda manu β. πείσας μ. στ. ἀναδήσασθαι παρεσκεύασεν Ced. [31] συῤῥυέντων Ced. [32] ἑλκύσας cod. [33] ἀ. π. Ced. [34] αὐτῷ Ced. [35] ὑπηγόρευσε Ced. [36] βιβλιογράφοι Ced. [37] λόγων Ced. [38] ἰ. καὶ Θεῷ γν. ἀν. ἀν. Ἀ. Ced. [39] νομίζοντα cod. [40] κινδ. ἅπαν cod. [41] ἐ. ἡμῖν ἀντιβάλλουσιν Ced. [42] δειπνῆσασι Ced. [43] τὰ σώματα Ced. [44] φιλολόγοις π. cod. φιλολογίας παρατεινούσης Ced.

Digitized by Google

[45](6) Περὶ οὗ καὶ ὁ μέγας Ἐπιφάνιος ἐν τοῖς *Παναρίοις* λέγει· « Τοῦ μὲν Ἀμβρωσίου τὰ πρὸς τροφὰς [46] αὐτῷ τε καὶ τοῖς ὀξυγράφοις καὶ τοῖς ὑπηρετοῦσιν ἐπαρκοῦντος [47], χάρτας [48] τε καὶ τἄλλα ἀναλώματα [49], τοῦ δὲ Ὠριγένους ἔν τε ἀγρυπνίαις καὶ πολιτείᾳ ὑπερβαλλούσῃ [50] καὶ σχολῇ μεγίστῃ τὸν περὶ τῆς Γραφῆς διανύοντος [51] κάματον, » καὶ « πᾶσαν τὴν καλουμένην τῶν *Ἑξαπλῶν* πραγματείαν [52] καὶ τῶν λοιπῶν ὁ ἀνὴρ μετὰ καμάτου πεφιλοτίμητο. » Οὐ μόνον γὰρ τὰς ἐπισήμους (ὀ') ἐκδόσεις κατ' αὐτὸν [53] συνήγαγεν, ἀλλὰ ε' καὶ ἕξ, κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἐν Ἰεριχὼ περιτυχὼν [54] ἔν τινι πίθῳ, ταῦτα [55] συνέταξεν. Ἐπὶ ταὐτὸ οὖν πᾶσαν [56] συναγαγὼν, διελὼν δὲ καὶ ἀντιπαραθεὶς ἀλλήλαις [57] μετὰ (καὶ) αὐτῆς τῆς Ἑβραίων σημειώσεως, τὰ τῶν λεγομένων *Ἑξαπλῶν* ἀντίγραφα [58], εὐφυῶς μάλα καὶ ἐπιστημόνως ἐκ πολυπειρίας κατεσκεύασεν.

A

B

« Ἀλλ' οὐκ εἰς τέλος ἄσβεστον αὐτοῦ τὸ κλέος; [59] διέμεινεν· συμβέβηκε γὰρ αὐτῷ τὸ τῆς πολυπειρίας ὁραστήριον [60]· καὶ μέντοι σκάνδαλον πολλοῖς καὶ ἀπωλείας πρόξενος γέγονεν. Βουλόμενος γὰρ μηδὲν [61] τῆς θείας Γραφῆς ἐᾶσαι ἀνερμήνευτον [62], εἰς ἐπαγωγὴν ἑαυτὸν περιέβαλεν ἁμαρτίας, καὶ θανάσιμα ῥήματα ἐξηγήσατο [63]. » — Ἐξ αὐτοῦ γὰρ Ἄρειος τὰς ἀφορμὰς εἵληχεν καὶ οἱ καθ' ἑξῆς ἀνόμοιοί [64] τε καὶ ἀνόσιοι, καὶ οἱ λοιποὶ πάντες. « Φάσκει γὰρ οὗτος τολμήσας [65] κατὰ τὴν ἀρχὴν [66], ὅτι ὁ μονογενὴς Υἱὸς [67] ὁρᾶν τὸν Πατέρα οὐ δύναται [68], **349** οὔτε τὸ Πνεῦμα [69] τὸ ἅγιον (τὸν Υἱὸν) [70], οὔτε οἱ ἄγγελοι τὸ Πνεῦμα, οὔτε οἱ ἄνθρωποι [71] τοὺς ἀγγέλους. » — « Καὶ ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς οὐ θέλει εἶναι τὸν Υἱὸν, ἀλλὰ κτίσμα, καὶ κατὰ χάριν λέγεσθαι Υἱὸν [72], τὴν δὲ ἀνθρωπίνην ψυχὴν προϋπάρχειν, » [73] καὶ τὰ ἑξῆς τῶν βλασφημιῶν αὐτοῦ.

C

Πολλὴν γοῦν πεποίηκε σύνταξιν εἰς ἑκάστην Γραφὴν καὶ ὅσα μὲν ἐν προσομιλίαις καὶ διὰ προοιμίων εἰς ἦθη τε [74] καὶ φύσεις ζώων τε καὶ ἀλόγων εἰρηκε μέσος [75] φερόμενος, πολλάκις χαρίεντα τὰ (94[a]) διηγήματα [76]· ὅσα δὲ περὶ πίστεως ἐδογμάτισε, τῶν πάντων ἀτοπώτερος εὑρίσκεται.

« Ἔδοξε δὲ [77] (αὐτῷ) ἀσκητικὸν βίον ἐπανηρῆσθαι (τοιοῦτον, διὸ [78]) τὸν θώρακα αὐτοῦ δι' ὑπερβολὴν [79] ἀσιτίας τε καὶ σκληραγωγίας ἀνατραπῆ-

D

De quo etiam magnus Epiphanius in *Panario* dicit : « Ambrosio quæ ad victum ei et actuariis et famulis necessaria erant subministrante, chartasque et alias impensas, Origene autem in vigiliis et excellenti vivendi norma et vacatione maxima laborem suum circa Scripturas perficiente, et totum quod dicitur *Hexaplorum* opus et cæterorum vir iste cum defatigatione et sudore absolverat. Non enim quatuor insignes editiones solum uno collegit opere, sed quintam et sextam, quas his temporibus Jericho forte repererat in quodam dolio, simul ordinavit. In unum igitur omnes editiones colligens, dividensque et unam ad aliam conferens cum ipsa Hebræorum notatione, operis quod dicitur *Hexapla* exemplaria ingeniose et perite cum magna eruditione construxit.

« At non usque ad finem incontaminata laus ejus perseveravit; sed ut summæ doctrinæ viris accidit, promptissimus fuit, et scandalum quidem multis et ruinæ auctor factus est. Nihil enim in sacra Scriptura relinquere volens non interpretatum, seipsum in peccati laqueis involvit et mortifera verba enarravit. » Ex illo enim occasiones Arius obtinuit, et deinceps *dissimiles* et *non sancti* et reliqui omnes. « Ausus est enim hic dicere de principio Patrem ab unigenito Filio videri non posse, neque Filium a Spiritu sancto, neque Spiritum sanctum ab angelis, neque angelos ab hominibus, » — « Et ex substantia Patris non vult esse Filium, sed creaturam, et secundum gratiam dici Filium; animam autem humanam ante exsistere, » et reliquas blasphemias ejus.

Multum ergo ordini ad singulas Scripturas consuluit, et quæcunque quidem sive in homeliis, sive in procemiis circa mores et naturas animaliumque et irrationabilium, in medium adductus, enarravit, sæpe jucunda sunt; ubi vero de fide aliquod dogma introduxit, omnium absurdissimus inventus est.

« Visum est illi tam exercitatam eligere vitam, ut pectus ejus per excessum inediæ et duræ tractationis frangeretur; » — « et aliquid amplius contra

Variæ lectiones et notæ.

[45] Ced. 445,7-447,16; Hær. II, 1,64. [46] τροφὴν cod. [47] ἐξαρκ. Ced. [48] χάρτην Ep. [49] τῶν ἀναλωμάτων καὶ τοῦ Ὠ. Ep. Ced. [50] καὶ πολειτείαις ὑπερβαλλούσαις Ced. om., Ep. [51] τὸν κ. τὸν π. τῆς γ. δ. Ep. [52] Ταύτην ὁμοῦ π. τὴν πρ. ὁ ἀ. μ. κ. π. Ep. πεφιλοτίμητ. cod. πεφιλοτίμηται Ced. [53] κατὰ ταὐτόν Ced. — ἀ. καὶ πέμπτην καὶ ἕκτην Ced. [54] παρατυχὼν Ced. [55] ταύτα; Ced. — ταὐτόν Ced. [56] πάσας Ced. [57] ἀλλήλων Ced. [58] ἀντίγρα cod. ἀντιγράφων Ced. [59] τ. τὸ κλ. ἀσ. διήνυσε Ep. [60] π. δρ. πτῶμα ἐξαίσιον καὶ μέντοι κ. τ. λ. Ced. π. εἰς μέγα πτῶμα ἐξ αὐτοῦ γὰρ τοῦ σκοποῦ β. μ. Ep. [61] μ. ἐ. Ced. τῶν θείων Γραφῶν Ep. Ced. [62] ἀνεξήγητον Ced. [63] ἐξ. ῥ. Ep. Ced. [64] Glyc. 451,18; ἀνομοούσιοι Xylander. [65] δῆθεν add. Ep. [66] λέγειν πρῶτον μέν add. Ep. [67] ὁ υἱὸς ὁ μ. Ep. [68] ἀλλ' Ep. [69] Πνεῦμα τὸν Υἱὸν Ep. ὁ. τὸν Υἱὸν τὸ Πνεῦμα τὸ ἁγ. Ced. [70] δύναται θεάτασθαι Ep. [71] ὁ. μὴν ἀ. Ep. [72] πρὸς τοῦτον εἰσηγεῖται, κτιστὸν δὲ ἅμα βούλεται δὲ ὡς κ. χ. τὸν υἱὸν αὐτὸν καλεῖσθαι λέγειν Ep. Υἱὸν λ. Ced. [73] καὶ τῶν δαιμόνων τὴν εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀποκατάστασιν καὶ τέλος τῆς κολάσεως Ced., Glyc, ἀγγέλους δὲ ταύτας εἶναι, κ. τ. λ. Ep. [74] εἰς add. Ced. [75] μέσης codex. [76] χαριέντως διηγήσατο Ced. [77] Ἐδ. δ. καὶ ἀ. Ced. Ἐδ. γὰρ καὶ ἀσκητῶν Ep. [78] διό a prima manu codicis pro ὥστε cf. ἐπ. διὸ καὶ τόν Ep. [79] ἀ. φασί τινες ἀπὸ ὑπ. πολιτείας, ἀσ. τε καὶ ἀποχῆς ἐμψύχων πεπτωκέναι Ep.

Digitized by Google

corpusculum meditatus est; alii enim dicunt nervum abscidisse, ut non jam voluptate obturbaretur; alii vero veneno virilia infecisse et ea exsiccasse: alii autem alia de eo narrant; sic ferunt medicalem cum herbam reperisse memoriæ causa. » Hic « multa dicitur passus fuisse pro Christo: » cum valde facundus esset, et in Ecclesia educatus. « Invidia autem, persecutionis tempore, calumniatus apud eos qui potestatem habebant, mala arte diabolicæ cogitationis in vilissimum hominem, in hunc, inquit, excogitatum est ab iniquitatis operariis. Æthiopem enim ad illum adduxerunt, qui corpore ejus abuteretur. Ille autem tam impuram non ferens machinationem, clamores edidit, utraque sibi re proposita. » — « Postquam vero adolere annuisset, injecerunt thus in manus ejus, quod in altaris focum posuit; sicque martyrio privatus dimissus est et ex Ecclesia expulsus. » Relicta autem Alexandria propter dedecus in Judæam abiit. « Cum porro Hierosolymam ascendisset, facundus interpres sacerdotale munus coram Ecclesia loquendi (nam sacerdos erat) refugiebat, sed valde oppressus est a sacerdotibus. Surgens itaque et aperiens librum, hoc solum invenit: « Peccatori autem dixit Deus: Quare tu enarras justitias meas, et assumis testamentum meum per os tuum? » Plicatum librum e manibus amisit cum gemitu et lacrymis, cunctis pariter cum eo flentibus.

Sunt quoque multa alia de illo dicta et celebrata ob summam ejus scientiam et librorum compositionem. At non audivit, ut videtur, sapientissimum Salomonem dicentem: « Fili, parce a faciendis libris multis. » Et, « Ne temere quid loquaris, neque cor tuum sit velox ad proferendum sermonem a conspectu Dei, quia Deus in cœlo sursum, et tu super terram deorsum: idcirco sint sermones tui pauci. » — « Sermones enim multi multiplicant stultitiam; » et « ne fias justus multum. » — « Justus perit in justitia sua. » — « Ne plus sapias quam necesse est, nequando impie agas. » Has ergo rejiciens et repudians sacras admonitiones, ne Christophori quidem cavit intelligentiam et prudentiam

A ναι), » — « ἐπινενοηκέναι δὲ καὶ κατὰ [80] τὸ σῶμάτιον, οἱ μὲν [81] ὅτι νεῦρον ἀποτετμηκέναι διὰ τὸ μὴ τῇ ἡδονῇ παρενοχλεῖσθαι [82], οἱ δὲ φάρμακον ἐπιτεθῆναι [83] τοῖς μορίοις εἶπον [84] καὶ ἀποξηρᾶναι· ἄλλοι δὲ ἄλλα [85] εἰς αὐτὸν ἀναφέρουσιν, ὡς ὅτι [καὶ [86]] βοτάνην [87.88] ἰατρικὴν εὗρε μνήμης ἕνεκα. » Οὗτος « πολλὰ λέγεται πεπονθέναι ὑπὲρ (τοῦ) Χριστοῦ, » λόγιος ὢν σφόδρα καὶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀνατεθραμμένος. « Φθόνῳ δὲ διαβληθεὶς (ὑπὸ τοῦ διωγμοῦ) πρὸς τοὺς τῆς ἐξουσίας ἄρχοντας, κακομηχανίᾳ διαβολικῇ [89] ἐπινοίας [90] εἰς αἰσχρότατον [91] ἄνδρα, φησὶν, ἐπινοηθῆναι παρὰ τῶν τῆς κακίας ἐργατῶν [92]. Αἰθίοπα γὰρ αὐτῷ παρεσκεύασαν εἰς παράχρησιν τοῦ σώματος αὐτοῦ. Ὁ **350** δὲ μὴ φέρων τὴν τοιαύτην [93] τολμηρὰν ἐπίνοιαν [94], ἐρρήξε φωνὴν [95], ἀμφοτέρων προτεθέντων [96] αὐτῷ πραγμάτων. » — « Ἐπεὶ δὲ [97] τοῦτο καθωμολόγησε [98] θῦσαι, βαλόντες [99] ἐπὶ χεῖρας [1] αὐτοῦ λιβανωτὸν [2], εἰς τὴν τοῦ βωμοῦ πυρὰν καθῆκε [3]· καὶ οὕτω τοῦ μαρτυρίου ἀποχριθεὶς ἀπελύθη [4] καὶ [5] τῆς Ἐκκλησίας ἐξεώσθη [6]. » — Τὴν δὲ Ἀλεξάνδρειαν καταλιπὼν διὰ τὸ ὄνειδος, τὴν Ἰουδαίαν κατέλαβεν. « Ἀνελθὼν δὲ [7] εἰς [8] Ἱεροσόλυμα, ὡς [9] ἐξηγητὴς καὶ λόγιος προετρέπετο ἀπὸ τῆς ἱερατείας [10] »—« ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας εἰπεῖν· πρεσβύτερος γὰρ ἦν [11]· καὶ πολλὰ καταναγκασθεὶς ὑπὸ τῶν ἱερέων, ἀναστὰς (καὶ ἀναπτύξας τὸ βιβλίον) καὶ μόνον [12] τοῦτο εὑρών· « Τῷ δὲ ἁμαρτωλῷ εἶπεν ὁ Θεός· Ἵνα τί σὺ ἐκδιηγῇ τὰ δικαιώματά μου καὶ ἀναλαμβάνεις τὴν διαθήκην μου διὰ στόματός σου [13]; » πτύξας τὸ βιβλίον [14] ἐκάθισε μετὰ κλαυθμοῦ καὶ δακρύων, πάντων ὁμοῦ συγκλαιόντων αὐτῷ [15].

B

C

[16] (7) Εἰσὶ δὲ [17] πολλὰ καὶ ἕτερα περὶ αὐτοῦ λεγόμενά τε καὶ ᾀδόμενα διὰ τὸ πλῆθος τῆς γνώσεως αὐτοῦ καὶ συντάξεως τῶν βιβλίων, [18] μὴ ἀκούων, ὡς ἔοικε, τοῦ σοφωτάτου Σολομῶντος φάσκοντος [19]· « Υἱὲ, φύλαξον [20] τοῦ ποιῆσαι βιβλία πολλά, » καὶ, « Μὴ σπεῦδε ἐπὶ στόματί σου, καὶ (ἡ) [21] καρδία σου μὴ ταχυνάτω τοῦ [22] ἐξενέγκαι [23] λόγον ἀπὸ [24] προσώπου τοῦ Θεοῦ, ὅτι ὁ Θεὸς ἐν (τῷ) οὐρανῷ ἄνω καὶ σὺ ἐπὶ [τῆς] γῆς κάτω· διὰ τοῦτο ἔστωσαν οἱ λόγοι σου ὀλίγοι. » — [25] « Εἰσὶ γὰρ λόγοι πολλοὶ πληθύνοντες ματαιότητα [26]· » καὶ [27]· « Μὴ γίνου δίκαιος πολύ. » — « Ἔστι δίκαιος ἀπολλύμενος ἐν δικαίῳ [28] αὐτοῦ· » καὶ· « Μὴ σοφίζου περισσά, μήποτε ἀσεβήσῃς. » Ταύτας **351** τοίνυν παραγρα-

D

Variæ lectiones et notæ.

[80] ἐπ. ἑαυτῷ κατά Ep. καὶ κ. τὸ σ. ἐπ. τι Ced. [81] λέγουσι add. Ep. [82] μὴ ἡ. ὀχλ. Ep. [83] ἐπιθεῖναι Ep. [84] παρ' ἑαυτοῦ add. Ced. [85] ἕτεροι δὲ καὶ ἀ. Ep. ἀναφέρειν τολμῶσιν Ep. [86] καί Ep. Ced. [87.88] τινὰ εὕρηκεν l. Ep. [89] Ἐπὶ πλεῖστον φθόνον διεβέβλητο, καὶ μᾶλλον τοῦτο παρώξυνε τοὺς κατὰ καιρὸν τότε τὴν ἐξουσιαστικὴν διέποντας χ. δὲ διαβολικῇ Ep. [90] ἐπενόησαν οἱ τῆς κακίας ἐργάται αἰσχρότητα τῷ ἀνδρὶ ἐπινοῆσαι εἰς π. δὴ τοῦ ἀ. σ. Ἀ. ἀ. παρασκευάσαι Ep. [91] αἰσχρότερον ἄνδρα φασὶν Ced. [92] τοῦτον ὑπολαβεῖν add. Ced. [93] τοσ. Ced. [94] τῆς διαβολικῆς ἐνεργείας ἐπ. Ep. [95] τῶν add. Ep. [96] ἀ. πρ. Ced. [97] ἀλλ' ἐπειδὴ ὅλος. [98] τοῦτο πρᾶξαι Ep. [99] βαλών τε cod. [1] χεῖρα Ced. Ep. [2] λίβανον Ced. Ep. [3] καθῆκαν Ep. [4] μ. ἀπὸ τῶν κρινάντων ἀπεβλήθη Ced. μ. ἀπὸ τ. κρ. ὁμολογητῶν τε καὶ μαρτύρων ἀπεβλήθη τότε Ep. [5] ἀπό add. Ep. [6] ἐξώθ. cod. — τοιοῦτος ἐξ. Ep. [7] Ἀ. δὲ λιπὼν Ced. — Ἀν. γοῦν Ep. [8] τά add. Ep. [9] καὶ ὡς. [10] τοῦ ἱερατίου Ced. Ep. [11] προϋπῆρχε Ced.; φασὶ γὰρ αὐτὸν καὶ πρεσβυτερίου καταξιωθῆναι Ep. sed cf. Eus. H. E. VI, 19. [12] ἀναστὰς ἐπὶ πόδας τὸ ῥ. μ. Ep. ἀν. καὶ τ. μ. τὸ ῥήτον εἰπών Ced. Ps. L, 16. [13] καί add. cod. [14] ἐπέδωκε καί add. Ep. [15] σὺν ἀ. κλ. Ep. [16] Ced. 447,16-19. [17] Ἐ. δὲ καὶ ἑ. τὰ. π. Ced. [18] ὅθεν καὶ συντακτικὸς ὠνομάσθη διὰ τὰ πολλὰ πεποιηκέναι βιβλία Ced. [19] λέγοντος Ced. Ecclesiastes XII, 12. [20] φύλαξαι cod. — φύλαστε τοῦ μὴ ποιεῖν Ced. [21] V. 2 ἡ. om. ut Ced. [22] μή add. cod. [23] ἐξενεγκεῖν Ced. [24] πρὸ πρ. LXX. [25] Eccl. VI, 11. [26] ματαιότητ. cod. ματαιότητος Ced [27] Eccl. VII, 15 17. [28] δικαιοσύνῃ Ced.

Digitized by Google

ψάμενος τὰς ἱερὰς παραινέσεις καὶ παραγκωνισάμενος οὐδὲ τοῦ χριστοφόρου [29] προσέσχε τῇ ἐννοίᾳ [30] τε καὶ συνέσει ἐν τοῖς συντάγμασιν· ὁ γὰρ θεσπέσιος [31] Παῦλος ἐν παρασκευῇ λόγων παντοίων (δυνατώτατος ὤν, νοήμασί τε ἱκανώτατος γεγονὼς, ὃς) οὐ πλεῖον τῶν βραχυτάτων [32] ἐπιστολῶν γραφῇ παραδέδωκεν, καίτοι μυρία ἀπόῤῥητα λέγειν ἔχων, ἄχρις τῶν μέχρις οὐρανοῦ [33] τρίτου φθάσας θεωρήματα, ἐπ' αὐτὸν δὲ τὸν θεοπρεπῆ παράδεισον ἁρπασθεὶς [34] καὶ τῶν ἐκεῖσε ῥημάτων ἀνεκφράστων [35] ἀξιωθεὶς ἀκοῦσαι [36]. Καὶ μέντοι οὐδ' οἱ λοιποὶ τοῦ Χριστοῦ φοιτηταὶ, ιβ' μὲν ἀπόστολοι, ο' δὲ [37] μαθηταὶ, καὶ ἄλλοι πρὸ τούτων [38] μυρίοι, οὐκ ἄπειροι (94b) λόγων ἐτύγχανον· καὶ ὅμως οὖν ἐξ ἁπάντων τούτων [39] τοῦ Κυρίου διατριβῶν [40] ὑπομνήματα Ματθαῖος ἡμῖν καὶ Ἰωάννης μόνοι καταλελοίπασιν, οὓς καὶ ἐπάναγκες ἐπὶ τὸ γράφειν ἐλθεῖν ἔχει [41] λόγος, ὥσπερ (δὴ) καὶ Μάρκον καὶ Λουκᾶν ὕστερον. Διό [42] φησιν ὁμέγας Μάξιμος· « Ὁ λόγους συγγραφόμενος ἢ πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ὑπόμνησιν συγγράφεται, ἢ πρὸς ὠφέλειαν ἑτέρων, ἢ καὶ ἄμφω, ἢ (καὶ) πρὸς βλάβην τινῶν, ἢ [43] ἐπίδειξιν, ἢ ἐξ ἀνάγκης. »

A in libris componendis; divus enim Paulus cum sermones omnimodos componere potuisset, valdeque huic operi intelligentia sua par esset, brevissimas tantum epistolas litteris mandavit; attamen arcana sexcenta dicenda habebat, quippe qui ante tempus usque ad tertium cœlum contemplandum ascenderat, et in ipsum magnificum raptus paradisum, ibi verba ineffabilia audire meruerat. Enimvero nec cæteri Christi discipuli, duodecim scilicet apostoli, septuaginta discipuli, et præter eos sexcenti alii, imperiti non erant ad dicendum; attamen ex omnibus his Domini conversationis Matthæus et Joannes soli monumenta nobis reliquerunt, quos quidem necessitas coegit ut ad scribendum accingerentur, sicut etiam Marcum et Lucam deinceps. Idcirco magnus B Maximus ait: « Qui scribit aliquid, vel ad sui ipsius memoriam scribit, vel ad utilitatem aliorum, vel ad utrumque, vel etiam ut quibusdam noceat, vel ad ostentationem, vel ex necessitate. »

[44] (8) Νοσηλευθεὶς δὲ Σευῆρος ἐτελεύτησεν [45].

Cum autem in morbum incidisset Severus mortuus est.

[46] (9) Ἐπὶ Σευήρου Παῦλος ὁ Σαμοσατεὺς τὴν Ἀρτέμωνος αἵρεσιν ἀνενεώσατο.

Sub Severo Paulus Samosatensis Artemonis renovavit hæresim.

ΡΜΔ'. *Βασιλεία Καρακαλλᾶ.*

CXLIV. *Regnum Caracallæ.*

[47] Μετὰ [48] Σευῆρον (τὸν Σεπτίμιον) ἐβασίλευσεν Ἀντωνῖνος, ὁ υἱὸς [49] αὐτοῦ, ὁ Καρακαλλᾶς, καὶ Γέτας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ [50].

Post Severum Septimium imperavit Antoninus, filius ejus, dictus Caracalla, et Geta frater ejus.

C

[51] (2) Καὶ σφάξας (τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ τὴν μητρυιὰν λαβὼν εἰς γυναῖκα, καὶ κρατήσας ἔτη ζ', ἀνταναιρεῖται ὑπὸ τῶν ἰδίων, **352** αὐτὸς) τὸν ἴδιον ἀδελφὸν ἐν τῷ κόλπῳ τῆς μητρὸς [52] κατέσφαξεν.

Et cum occidisset fratrem suum, et novercam uxorem duxisset, et imperasset annos septem, vicissim a suis occisus est. Ipse proprium ipsius fratrem in sinu matris jugulavit.

[53] (3) Σαραπίων δέ τις μαθηματικὸς ἔλεγεν, ὡς τεθνήξαντα [54] Ἀντωνῖνον καὶ Μακρῖνον αὐτὸν διαδέξεσθαι, καὶ ἔδειξεν αὐτὸν [55] δακτύλῳ παρεστῶτα μετὰ τῆς συγκλήτου. Ὁ δὲ ὑπὸ θυμοῦ, μᾶλλον δὲ ὑπὸ τῆς τύχης, οὐ συνῆκε τῷ προσώπῳ [56] Μακρίνου, ἀλλ' ἕτερον τὸν πλησίον ἐκέλευσεν ἀποκτανθῆναι. Ὁ δὲ Μακρῖνος ἐσπούδαζε [57] τὸν Ἀντωνῖνον προκαταλαβεῖν, καὶ τοῦ Ἀντωνίνου ἀπὸ τοῦ ἵππου [58] κατελθόντος ἐν κυνηγίῳ εἰς ἀπόπατον, ἑκατόνταρχον ἀποστείλας, τοῦτον τῷ ξίφει ἀνεῖλεν, εἰπὼν πρὸς αὐτόν· « Ὡς σὺ τὸν ἀδελφὸν ἀπέσφαξας, οὕτως κἀγώ σε. »

Quidam Sarapion mathematicus dicebat mortuo Antonino Macrinum ipsum illi successurum, et ostendit illum digito astantem cum senatu. Antoninus vero ob iram, vel potius fortuito in faciem Macrini non incidit, sed alium qui proximus erat jussit interfici. At Macrinus sedulo egit ut Antoninum præverteret, et cum in venatione Antoninus ex equo desiliisset, ad secessum, ventris levandi causa, petendum, centurionem mittens, illum gladio occidit Macrinus dicens: « Sicut tu fratrem D jugulasti, ita et ego te. »

(4) Ἐπὶ αὐτοῦ Ὠριγένης διάφορα συγγράμματα καταλέλοιπε μετὰ καὶ τῆς τῶν Ἑβραίων σημειώσεως, τὰ λεγόμενα *Ἑξαπλᾶ*.

Sub eo Origenes varia scripta reliquit signis Hebræorum instructa et dicta *Hexapla*.

Variæ lectiones et notæ.

[29] θεσπεσίου πρ. Παύλου τῇ Ced. [30] τὴν ἔννοιάν τε καὶ σύνεσιν cod. [31] τρισμακάριος Π. Ced. [32] παντοδαπῶν βραχυτάτας ἐπιστολὰς τῇ γ. Ced. [33] ἐ. ἅτε τὰ μ. ὁ τ. θεωρήματα ἐπιφθ. Ced. [34] ἀναρπ. Ced. [35] ἀν. ῥ. Ced. [36] ἀκ. ἀξ. Ced. [37] οἱ δέ Ced. [38] πρὸς τούτοις Ced. [39] ἀπ. τῶν τοῦ Ced. [40] τά add. Ced. [41] κατέχει Ced. · [42] δή add. Ced. [43] πρός add. Ced. [44] Ced. 442,18-20. [45] ἐν πολέμῳ Leo. Οὗτος ὁ Σ. ἐν πολέμοις σχολάζων νόσῳ τελευτᾷ καταλιπὼν παῖδας τρεῖς. Ced. [46] Ced. 442,17. [47] 210 (5412) Ced. 448,20. [48] δὲ add. Ced. [49] Ἀ. υἱὸς Σεβήρου καὶ Ced. [50] μῆνας β' Ced. ἔτη ς', μ. β' Leo. cf. Spart. 9 : imperavit a. VI. [51] Ced. 448,21,22. [52] μητρὸς ἐμονάρχησεν ἔτη ς' Ced. Οὗτος τὸν ἴδιον ἀδ. ἐν τῷ κ. τῆς μ. ἀπεσφ. Leo. [53] Ced. 448,22-449,8 Σερ. [54] τεθνήξεται οὐκ εἰς μακρὰν Ἀντωνῖνος καὶ Μακρῖνος ἀ. διαδέξεται Leo, Ced. [55] αὐτῷ Leo. – τῷ add. Ced. [56] τὸ πρόσωπον Ced. [57] ἐσπούδασε Ced. [58] ὃν ἀπὸ τοῦ ἵ. κατελθόντα Ced.

Digitized by Google

CXLV. *Regnum Macrini.*

Post Antoninum imperavit Macrinus anno uno, mensibus duobus.

Assumpto Avito, ut Antonini adulterino filio, coronam imposuit et eum imperatorem renuntiavit, datoque militibus auro, cum Macrino bellum iniit; victusque Macrinus fugiit, et cum filio suo jugulatus est.

CXLVI. *Regnum Aviti.*

Post Macrinum imperavit Avitus, dictus Heliogabalus, annos tres, menses novem.

Hic ita effeminatus erat, ut Hieroclem legitimum sui ipsius virum faceret.

Jugulatus tandem est propter facinora, et regnum suscepit Alexander, consobrinus ejus.

Avitus medicum rogavit ut eum, per anteriorem incisionem, duplicis sexus participem efficeret.

CXLVII. *Regnum Alexandri.*

Post vero Antoninum Avitum, imperavit Alexander Mammæus annos tredecim, menses octo, et occisus est cum Mammæa matre sua per insidias Maximi ducis.

Sub eo fames Romæ facta est, ita ut humanam comederent carnem.

Hic cum adversus Persas movisset exercitum, victus est affatim, et ignominiose jugulatus, et milites Maximinum designaverunt.

Mammæa Alexandri mater, religiosa erat; et cum Antiochiæ versaretur, vocavit ad se Origenem, ut mysterium Christi edoceretur; idcirco pace profunda usæ sunt sanctæ Ecclesiæ per ipsam.

Sub eo Narcissus Hierosolymarum episcopus, cum baptizaret, et oleum chrismatis deficeret, jussit aquam in craterem fundi, quod orans in oleum convertit.

CXLVIII. *Regnum Maximini.*

Post Alexandrum imperavit Maximinus annos sex. Hic cum, primo pastor, postea factus esset miles, a populo et senatu imperator creatus est.

Post hæc dolose necatus est a Pupieno Maximo et Balbino.

Hic crudeliter adversus Alexandri familiam sæviit,

A

PME'. *Βασιλεία Μακρίνου.*

[59] Μετὰ Ἀντωνῖνον ἐβασίλευσε Μακρῖνος [60] ἔτος α', μῆνας β'.

[61] (2) Εὐτυχιανὸς δέ τις προλαβὼν [62] τὸν Ἀβῖτον ὡς Ἀντωνίνου υἱὸν [63] μοίχειον, περιέθηκε διάδημα καὶ αὐτοκράτορα ἀνηγόρευσεν· καὶ δοὺς χρυσίον τοῖς στρατιώταις συνέβαλε [64] πόλεμον μετὰ Μακρίνου· καὶ ἡττηθεὶς [65] Μακρῖνος ἔφυγε καὶ ἀπεσφάγη μετὰ τοῦ υἱοῦ [66] αὐτοῦ.

353 PMϚ'. *Βασιλεία Ἀβίτου.*

[67] Μετὰ Μακρῖνον ἐβασίλευσεν Ἀβῖτος ὁ Ἡλιογάβαλος [67*] ἔτη γ', μῆνας θ' [68].

[69] (2) Οὗτος γυναικώδης ἦν, ὥστε Ἱεροκλέα ἔννομον αὐτοῦ ἄνδρα ποιῆσαι.

[70] (3) Ἐσφάγη δὲ διὰ τὰς ἀκαθαρσίας αὐτοῦ,

B καὶ ἐβασίλευσεν Ἀλέξανδρος ἐξάδελφος αὐτοῦ.

[71] (4) Ἀβῖτος τὸν ἰατρὸν παρεκάλεσε [72] διφυῆ αὐτὸν δι' ἀνατομῆς [73] ποιεῖν ἐμπροσθίου [74].

PMZ'. *Βασιλεία Ἀλεξάνδρου.*

[75] Μετὰ δὲ Ἀντωνῖνον τὸν καὶ Ἀβῖτον ἐβασίλευσεν Ἀλέξανδρος ὁ Μαμαίας [76] ἔτη [ι]γ', μῆνας η', καὶ ἐσφάγη σὺν τῇ μητρὶ αὐτοῦ (Μαμαίᾳ ἐξ ἐπιβουλῆς Μαξίμου στρατηγοῦ).

[77] (2) Ἐπὶ αὐτοῦ γέγονε λιμὸς ἐν Ῥώμῃ, ὥστε [78] κρεῶν ἀνθρωπίνων αὐτοὺς [79] ἅψασθαι.

[80] (3) Οὗτος στρατεύσας [81] κατὰ Περσῶν ἡττήθη κατὰ κράτος καὶ καταφρονηθεὶς ἐσφάγη [82] (καὶ προεβάλοντο οἱ στρατιῶται Μαξιμῖνον).

[83] (4) Μαμμαία, ἡ Ἀλεξάνδρου μήτηρ, θεοσεβὴς

C ἐτύγχανε, καὶ τὸν Ὀριγένην ἐν Ἀντιοχείᾳ διατρίβουσα [84] μετεπέμψατο πρὸς ἑαυτὴν [85], τοῦ διδαχθῆναι τὸ κατὰ Χριστὸν μυστήριον. (Διὸ καὶ εἰρήνη πολλὴ ὑπῆρχε ταῖς ἁγίαις Ἐκκλησίαις δι' αὐτῆς.)

354 [86] (5) Ἐφ' οὗ Νάρκισσος, ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων, ἐν τῷ βαπτίζειν, ἐλαίου τοῦ χρίσματος λείψαντος, ἐκέλευσε ὕδωρ ἐν τῷ κρατῆρι βληθῆναι, καὶ εὐξάμενος [87] ἔλαιον πεποίηκεν.

PMH'. *Βασιλεία Μαξιμίνου.*

[88] Μετὰ Ἀλέξανδρον ἐβασίλευσε Μαξιμῖνος ἔτη ϛ'. Οὗτος ποιμὴν ὢν [89] καὶ μετὰ ταῦτα στρατιώτης γεγονὼς [90], ὑπὸ τοῦ δήμου καὶ τῆς βουλῆς (95ᵃ) προεβλήθη [90*] βασιλεύς.

[91] (2) Μετὰ δὲ ταῦτα ἐσφάγη δολίως παρὰ (Πουπίνου) Μαξίμου καὶ Βαλβίνου.

D (3) Οὗτος [92] κακῶς τῷ Ἀλεξάνδρου οἴκῳ χρησά-

Variæ lectiones et notæ.

[59] 217 (5419) Ced. 449,11. [60] ὃς ἦν τὸ γένος Μαῦρος Καππαδόκης ἔτη η' Ced. sed cf. Victorem, Eutropium, Lampridium : xiv menses (217 Ap. 11—218 Junii 8). [61] Ced. 449,12. [62] παραλ. Leo Ced. [63] ὄντα add. Ced. [64] συνέβαλλε cod. [65] ἡττηθ. (ἡττήθη) M. καί γε καὶ ἀπ. cod. [66] υἱῶν Leo. [67] 218 (5420) Ced. 449,17-19. [67*] Ἀβίτων ὁ Γαλβαλός cod. [68] ἡμέρας δ', sed potius subtrahendi sunt dies iv ab 8° Junii 218 ad quartum Martii 222. [69] Ced. 449,20-22 γ. δὲ ὢν τοσοῦτος ἦν πρὸς τὸ τῆς ἀσελγείας πάθος διακείμενος ὥστε καὶ τὸν Ἱερ. [70] Ced. 450,1. [71] Ced. 449,22 e Dione 79 XXIV. 16. [72] ἠντιβόλτι Leo, Ced. [73] ἐντομῆς Ced. τομῆς Leo, sed Dio : ἀνατομῆς. [74] ἐμπροσθίας Ced. om. Dio. [75] 222 (5424) Ced. 450,3, 6,7? [76] υἱός add. Ced. [77] Ced. 450,4,5. [78] καί add. Ced. [79] ἀ. ἀν. Ced. Leo. [80] Ced. 450,5-7. [81] ἐκστρ. Ced. Leo. [82] καὶ σφάττεται μετὰ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Ced. [83] Ced. 450,7-9 ἥτις καὶ χριστιανὴ ἐτ. Ced. [84] διατρίβοντα Ced. Leo. [85] ἐ. δ. τὸ. κ. χν μ. θέλουσα Ced. [86] Ced. 450,9-12. [87] καὶ οὕτως προσευξάμενος εἰς ἐ. μετέβαλε Ced. [88] 237 (5437) Ced. 450,13-16. M. ἐβ. ἔτη ϛ' ut Leo. [89] ὢν πρότερον εἶθ' οὕτως στ. Ced. [90] καὶ μετὰ ταῦτα στρατηγὸς Ἀλεξάνδρου δι' ἀνδρίαν σώματος καὶ σύνεσιν καὶ φρόνησιν Ced. Leo. [90*] προεχειρίσθη Ced. [91] Ced. 450,18-20 ἐπάξιον δὲ τῆς αὐτοῦ ἀνοσιούργου γνώμης τὸ τέλος εὕρατο σφαγεὶς π. M. καὶ B. [92] ὃς ἔχθει τῷ πρὸς Ἀλέξανδρον πολλοὺς Χριστιανοὺς ἔχοντα καὶ τιμῶντα δ. ἡ. μ. κ. χ. Ced. 450,16-18.

Digitized by Google

μενος, διὰ τὸ τοὺς Χριστιανοὺς τιμᾶν ὁ Ἀλέξανδρος, διωγμὸν μέγαν κατὰ τῶν Χριστιανῶν ἤγειρεν.

[93] (4) Ἐφ' οὗ Λαυρέντιος καὶ Κυπριανὸς, Βαλβῖνος, Εὐλάμπιος καὶ Εὐλαμπία, καὶ ὁ ἅγιος Σώζων, ἐμαρτύρησαν.

A eo quod Christianis Alexander favisset, et persecutionem magnam contra Christianos excitavit.

Sub eo Laurentius et Cyprianus, Balbinus, Eulampius et Eulampia et sanctus Sozon fidem confessi sunt.

ΡΜΘ'. *Βασιλεία Πουπίνου.*

Μετὰ Μαξιμῖνον [94-95] ἐβασίλευσε Πουπῖνος Πουπλιανὸς μῆνας γ'.

[96] (2) Τῷ αὐτῷ δὲ τρόπῳ ἀπεσφάγησαν καὶ οὗτοι ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν.

[97] (3) Ὁμοίως καὶ Γορδιανὸς, ὁ γεγονὼς Καῖσαρ παρὰ Μαξιμίνου, καὶ αὐτὸς βασιλεύσας ἀνῃρέθη, ὡς κωλύσαντος Φιλίππου τοῦ ἐπάρχου [98] τὸν σῖτον διακομισθῆναι τῷ στρατῷ. **355** Οὗτος δὲ (ὁ Φίλιππος) ἦν (ὁ) πατὴρ τῆς ἁγίας [99] Εὐγενίας.

[1] (4) Ἐπὶ Μαξίμου καὶ Γορδιανοῦ Ἀφρικανὸς ὁ συγγραφεὺς ἐγνωρίζετο.

PN'. *Βασιλεία Βαλβίνου.*

[2] Μετὰ δὲ Πούπλιον [3] ἐβασίλευσε Βαλβῖνος Ἰουνίωρ [4] μῆνας γ', ὃς πρῶτος ἐποίησε κανδιδάτους καὶ προτήκτορας· καὶ τὸ τάγμα τῶν σχολαρίων συστησάμενος ἐκάλεσεν αὐτὸ Ἰουνιώρων [5] εἰς τὸ ἴδιον ὄνομα.

Post Maximinum imperavit Pupienus Publianus tribus mensibus.

Eodem autem modo et isti a militibus interfecti sunt.

Similiter et Gordianus, qui a Maximino Cæsar factus est et imperavit ipse, occisus est, quia Philippus præfectus prohibuerat ne frumentum transveheretur ad milites. Philippus vero iste pater erat sanctæ Eugeniæ. B

Sub Maximo et Gordiano Africanus scriptor clarus evasit.

CXLIX. *Regnum Pupieni.*

Post Maximinum imperavit Pupienus Publianus tribus mensibus.

CL. *Regnum Balbini.*

Post Publium imperavit Balbinus Junior menses tres, qui primus fecit candidatos et protectores; cum ordinem scholasticorum constituisset, vocavit eum Juniorem a proprio suo nomine.

PN'A. *Βασιλεία Γορδιανοῦ.*

[6] Μετὰ δὲ Βαλβῖνον ἐβασίλευσε Γορδιανὸς [6], υἱὸς αὐτοῦ, ἔτη ς' [7], καὶ ἐν (τῷ) πολέμῳ συμπεσὼν τῷ ἵππῳ καὶ μηροκλασθεὶς [8] ἀπέθανεν.

(2) Μετὰ Γορδιανὸν ἐβασίλευσε Ἰουνίωρ [9], ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ἔτη β', καὶ ὑδεριάσας ἀπέθανε.

[10] (3) Ἐφ' οὗ Ἑβραῖός τις Χριστιανοῖς συνοδοιπορῶν [11] ἐν ἐρήμῳ [12] τόπῳ (ἐν Συρίᾳ) καὶ ἀῤῥωστήσας, ὥστε μὴ δύνασθαι αὐτὸν κινεῖσθαι παντελῶς, συνεβουλεύσαντο οἱ σὺν αὐτῷ Χριστιανοὶ μετὰ πολλῶν δακρύων καταλεῖψαι αὐτὸν, ὑφορώμενοι μὴ καὶ αὐτοὶ συνδιαφθαρῶσιν ἐκ τῆς ἀνυδρίας τοῦ τόπου καὶ ἐρημίας. Οὓς ἰδὼν ἀπιέναι μέλλοντας ὁ Ἰουδαῖος ἤρξατο μετὰ κλαυθμοῦ πρὸς αὐτοὺς λέγειν· « Ὁρκίζω ὑμᾶς τὸν ποιήσαντα τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, καὶ κατελθόντα ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν ἀνθρώπων, καὶ μέλλοντα κρῖναι ζῶντας καὶ νεκροὺς, μὴ ἐάσητέ με ἀποθανεῖν Ἑβραῖον, ἀλλὰ βαπτίσατέ με, **356** καὶ οὕτως ἀπέλθατε. » Οἱ δέ φασιν· « Οὐκ ἔξεστιν ἡμῖν τοῦτο ποιῆσαι κοσμικοῖς οὖσι καὶ χειροτονίαν μὴ ἔχουσιν [13], ἀλλ' οὐδὲ πάλιν ὕδωρ ἔστιν ἐνταῦθα, καθὼς ὁρᾷς. » Ὁ δὲ μᾶλλον ἐπέμενε τοῖς αὐτοῖς ὅρκοις ἐκβιαζόμενος αὐτοὺς καὶ καταχρίνων. Ἐν

CLI. *Regnum Gordiani.*

Post Balbinum imperavit Gordianus, filius ejus, annos sex; cum in bello una cum equo corruisset femore fracto, interiit.

Post Gordianum, imperavit Junior, filius ejus, annis duobus, et hydropicus mortuus est. C

Sub illo Hebræus quidam cum Christianis una iter faciens per desertum locum in Syria, infirmatus est, ita ut omnino moveri non posset; Christiani qui cum eo erant simul statuerunt multis cum lacrymis ut illum derelinquerent, reformidantes ne ipsi quoque perirent ob ariditatem loci et solitudinem. Quos videns Judæus mox discessuros, incepit cum gemitibus illis dicere : « Adjuro vos per illum qui fecit cœlum et terram, et qui descendit ad salvandos homines, et judicaturus est vivos et mortuos, ne sinatis me mori Hebræum, sed baptizate me, et postea discedite. » Hi vero dicunt : « Nobis non licet hoc facere, cum simus sæculares et impositionem manuum non habeamus, et insuper non est hic aqua, ut vides. » Ille autem magis perseverabat iisdem juramentis compellens eos et condemnans. Cum ergo valde inopes essent consilii, dixit D

Variæ lectiones et notæ.

[93] Ced. 451,2,3. sub Gordiano : Βαβύλας, Α. Κ. καὶ Εὐγένιος γέγονεν ἐπίσκοπος Βυζαντίου ἔτη κε'. [94-95] M. Βαλβῖνον ἐϛ. Πουπλιανὸς μ. β' καὶ ἐσφάγη ἐν πολέμῳ Ced. 451,5,6. [96] De Balbino et Gordiano Leo, Ced. [97] Ced. 450,22-451,2 ὁ δὲ Γ. προεγεγόνει Κ. π. Μ. Φίλιππος δὲ ὁ ἔπαρχος τὸν σ. δ. τῷ στ. ἐκώλυσεν. [98] ὑπάρχου cod. [99] μάρτυρος Ced. Leo. [1] Μάξιμος Β. καὶ Γορδιανὸς μῆνας β' καὶ ἀπεσφάγη ὑπὸ στρατιωτῶν Ced. 450,21-22. [2] 238. Mart. [3] Ποπλίου? — M. δὲ τοῦτον (Βαλβῖνον) ἐϛ. Ced. 451,7-10. [4] Ἰόνωρος et Ἰουνώρων cod. [5] 238 Mart. (5440) Ced. 451,11,12. [6] ὁ add. Ced. [7] δ' Ced. sed A. Victor. XXVIII, 1. Gordianus nepos Gordiani annos sex. [8] θλασθεὶς τὸν μηρόν Ced. [9] βασιλεία Ἰουνίωρος Ced. 451,13,14. — Βαλβῖνον cod. — Ἰουνωρ. cod. Οὐνίωρος Ced. [10] Περὶ τοῦ βαπτισθέντος Ἰουδαίου μετὰ τῆς ψάμμου, rubrica cod. Ced. 439,21-440,19 de Veri tempore, in quod propter distinctionem inter laicos et ordinibus sacris insignitos hæc minus quadrant ; accedit, quod ep. Alexandriæ Dionysius nonnisi in annos 249-265 cadit; Glyc. sub Philippo refert. [11] σ. χρ. Ced. [12] κατὰ τὴν ἔρημον καὶ ἀῤῥωστίᾳ συσχεθείς Ced. cætera breviora exhibens. [13] ἔχοντας cod.

Digitized by Google

unus ex eis cæteris : « Excitate illum et exuite, » et cum illum ægre erexissent.et exuissent, iste manus suas sabulo implens effundebat super caput Judæi, ter dicens : « Baptizatur Theodorus in nomine Patris et Filii et sancti Spiritus, » respondentibus cunctis ad singulum nomen Amen. Et confestim ita corroboratus est, ut magno cum animo et firmitate cum eis incederet. Cum autem venissent Alexandriam, et hæc enarrassent archiepiscopo Dionysio, et ipsius admirationem movissent, statim omnem clerum congregat et rem eis proponit, an scilicet reputata sit Judæo in baptisma arenæ infusio an non? Et alii quidem dicebant : « Reputata est, testante repentina ejus sanitate. » Alii vero non admittebant, eo quod Ecclesia istam traditionem non haberet, præsertim cum Dominus Nicodemo dixisset : « Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu, non intrabit in regnum cœlorum. » His ergo et aliis dictis, visum est sancto Dionysio illum baptizandum esse, et missum eum ad flumen Jordanem baptizavit; illum autem qui ipsum sabulo ante baptizaverat, cum dignus esset, diaconum impositione manuum consecravit. Jure ergo magnus Gregorius enumerans omnia baptismata dicit : « Baptizavit Moyses, sed in aqua, et antea in nebula et in mari. » — « Baptizavit et Joannes, non jam quidem Judaice; non enim in aqua sola, sed etiam ad pœnitentiam. » — « Baptizat et Jesus, sed in Spiritu : hæc est perfectio. » — « Scio etiam quartum baptisma, quod fit per martyrium et sanguinem. » — « Scio quintum etiam, lacrymarum. » Merito igitur et convenientissime hoc baptisma non admittebant. Quis enim tunc baptizavit, ut firmum et divinum baptisma sanciretur? Ubinam sunt nunc dicentes sæculares quosdam et mulieres aliquando baptizasse, necessitate cogente, nullo præsente sacerdote, et de baptismo divino et perfecto cum presbyteris ipsis contendentes, aut potius insanientes et blasphemantes ob magnam ignorantiam et pertinaciam, sacram apostolorum disciplinam et præceptum non audientes dicentia : « Non permittimus laico aliquod sacerdotale munus exercere, ut sacrificia, aut baptisma, aut manuum impositionem, aut benedictionem sive parvam, sive magnam; » et, « Nemo assumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo; etenim per impositionem manuum episcopi datur hæc dignitas. Is autem cui ipsa non commissa fuerit, sed qui rapuerit et sibi eam subjecerit, peccatum et pœnam Saulis et Oziæ incurret. » Nequaquam sane, « sed ne cæteris quidem clericis baptizare permittimus, diaconis scilicet aut lectoribus, aut cantoribus, aut ministris, sed solis episcopis et presbyteris, ministrantibus eis diaconis.

A πολλῇ οὖν ἀπορίᾳ γενόμενοι [16], εἶπεν εἷς ἐξ αὐτῶν πρὸς τοὺς λοιποὺς · « Ἐγείρατε αὐτὸν καὶ ἐκδύσατε. » Καὶ μετὰ πολλοῦ κόπου τοῦτον ὀρθώσαντες καὶ ἀποδύσαντες, ἐκεῖνος τὰς χεῖρας αὐτοῦ ψάμμου πλήσας, κατέχεεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ Ἰουδαίου λέγων ἐκ τρίτου [18] · « Βαπτίζεται Θεόδωρος εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος » (ἀποκρινομένων τῶν ἄλλων καθ' ἕκαστον ὄνομα τὸ Ἀμήν). Καὶ παραχρῆμα τοσοῦτον ἐνίσχυσεν ὥστε [18] σὺν πολλῇ προθυμίᾳ καὶ εὐρρωστίᾳ βαδίζειν μετ' αὐτῶν. Ἐλθόντων δὲ αὐτῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, καὶ ταῦτα διηγησάντων τῷ ἀρχιεπισκόπῳ Διονυσίῳ [17] καὶ τοῦτον ἐκθαμβησάντων, εὐθὺς πάντα τὸν κλῆρον συναθροίζει καὶ ἀνατίθεται αὐτοῖς τὸ πρᾶγμα, εἴτε ἄρα ἐλογίσθη τῷ Ἰουδαίῳ

B εἰς βάπτισμα ἡ τῆς ψάμμου ἐπίχυσις, εἴτε οὔ. Καὶ οἱ μὲν ἔλεγον · « Ἐλογίσθη, μαρτυρούσης τῆς ἀθρόας αὐτοῦ ὑγιείας. » Οἱ δὲ οὐ παρεδέχοντο διὰ τὸ μὴ τοιαύτην ἔχειν τὴν Ἐκκλησίαν παράδοσιν, καὶ μάλιστά γε τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν Νικόδημον εἰρηκότος [18] « Ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ Πνεύματος, (95b) οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. » Τούτων τοίνυν καὶ ἑτέρων λαληθέντων, ἔδοξε τῷ ἁγίῳ Διονυσίῳ βαπτισθῆναι αὐτὸν, καὶ ἀποστείλας αὐτὸν εἰς τὸν Ἰορδάνην ποταμὸν ἐβάπτισεν · τὸν δὲ προβαπτίσαντα αὐτὸν διὰ τῆς ψάμμου, ἄξιον αὐτὸν ὑπάρχοντα, διάκονον ἐχειροτόνησεν. Εἰκότως οὖν καὶ ὁ μέγας Γρηγόριος ἀπαριθμήσας τὰ βαπτίσματα πάντα φησίν [19] · « Ἐβάπτισε Μωϋσῆς

C (ἀλλ') ἐν ὕδατι, καὶ πρὸ τούτου ἐν νεφέλῃ καὶ (ἐν) [20] θαλάσσῃ. » — « Ἐβάπτισε καὶ Ἰωάννης, οὐκέτι μὲν Ἰουδαϊκῶς · οὐ γὰρ ἐν ὕδατι μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς μετάνοιαν. » — « Βαπτίζει καὶ Ἰησοῦς, ἀλλ' ἐν Πνεύματι · τοῦτο ἡ τελειότης. » — « Οἶδα δὲ καὶ τέταρτον βάπτισμα, τὸ διὰ μαρτυρίου καὶ αἵματος · » — « οἶδα καὶ ε' (ἕτι), τὸ διὰ δακρύων [21]. »

—Οὐκοῦν **357** δικαίως οὐ παρεδέξαντο καὶ λίαν ἁρμοδίως ἐκεῖνο τὸ βάπτισμα. (Ποῖον γὰρ ἐνταῦθα ἐβαπτίσατο, ἵνα ὡς βέβαιον καὶ θεῖον κυρωθῇ; Ποῦ νῦν εἰσιν οἱ κοσμικούς τινας καὶ γυναῖκας λέγοντες βαπτίσαι ποτὲ κατὰ περίστασιν, μὴ παρόντος ἱερέως, καὶ εἰς βάπτισμα θεῖον καὶ τέλειον αὐτοῖς φιλονεικοῦντες, μᾶλλον δὲ τερατολογοῦντες καὶ

D βλασφημοῦντες ἐκ πολλῆς ἀγνωσίας καὶ αὐθαδείας, μηδὲ τῆς ἱερᾶς τῶν ἀποστόλων διδασκαλίας καὶ παραγγελίας ἀκούοντες τῆς λέγουσης [22] · « Οὐκ ἐπιτρέπομεν λαϊκόν ποιεῖν τι τῶν ἱερατικῶν, οἷον θυσίας, ἢ βάπτισμα, ἢ χειροθεσίαν, ἢ εὐλογίαν μικρὰν ἢ μεγάλην · » καί · « Οὐχ ἑαυτῷ τις λαμβάνει τὴν τιμὴν, ἀλλὰ καλούμενος ὑπὸ Θεοῦ · διὰ γὰρ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ ἐπισκόπου δίδοται ἡ τοιαύτη ἀξία. Ὁ δὲ μὴ ἐγχειρισθεὶς ταύτην, ἀλλ' ἁρπάσας καὶ τυραννήσας αὐτὴν ἑαυτῷ,

Variæ lectiones et notæ.

[16] γενομένων? [17] ἐπέχεεν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τρίτον λέγων Ced. [18] αὖ? [17] συζητήσεως παρὰ τοῦ πάπα Διονυσίου γενομένης περὶ τούτου Ced. — διηγησάμενοι — ἐκθαμβήσαντες cod. [18] Joan. III, 5. [19] Or. 39, 634 C. [20] τῇ add. cod. [21] Ὁ. καὶ Gr. Ὁ. δὲ cod. ε' ἔτι τῶν ὃ. Gr. ε' τὸ τῶν δ. Ced. [22] Τοῦτο εἴρηται ἐν τῷ γ' βιβλίῳ τῶν ἀποστολικῶν Διατάξεων. C. 10 et 11.

Digitized by Google

τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὴν τιμωριαν τοῦ Σαοὺλ καὶ Ὀζίου [23] ὑποστήσεται. » Οὐ μὴν δὲ, « ἀλλ' οὐδὲ τοῖς λοιποῖς κληρικοῖς ἐπιτρέπομεν βαπτίζειν, οἷον διακόνοις, ἢ ἀναγνώσταις [24], ἢ ψάλταις, ἢ ὑπηρέταις, ἀλλ' ἢ μόνοις ἐπισκόποις καὶ πρεσβυτέροις, ἐξυπηρετουμένων[25] αὐτοῖς[26] τῶν διακόνων·—οἱ δὲ τολμῶντες τοῦτο, τῶν Κορητῶν ὑποίσουσι τὴν δίκην· — καὶ μέντοι οὐδὲ πρεσβυτέροις χειροτονεῖν διάκονον, ἢ διακόνισσαν, ἢ ἀναγνώστας, ἢ ὑπηρέτας[27], ἢ πυλωροὺς, ἀλλ' ἢ μόνοις [28] τοῖς ἐπισκόποις. Αὕτη γάρ ἐστιν ἡ τάξις ἡ ἔννομος ἐκκλησιαστικὴ καὶ θεάρεστος ἁρμονία καὶ κατάστασις. » Μάτην οὖν ἐρεσχελοῦσιν ἤ, τόγε ἀληθέστερον εἰπεῖν, θεομαχοῦσιν[29] οἱ τὰ τῆς ἱερωσύνης χαρίσματα καὶ ἐνεργήματα κοσμικοῖς ἀνδράσι καὶ γυναιξὶν ἀπονέμοντες ἐπὶ καταστροφῇ τῶν ἀκουόντων καὶ πειθόμενοι τῇ ματαιολογίᾳ καὶ φλυαρίᾳ τῶν μηδὲ ὅτι ποτέ ἐστιν ἱερωσύνη καὶ διαφορὰ κοσμικοῦ τε καὶ ἱερέως πάμπαν εἰδότες.)

A Qui vero id ausi fuerint, Core et sociorum ejus pœnam sustinebunt, et sane nec presbyteris quidem permittimus consecrare diaconum, aut diaconissam, aut lectores, aut ministros, aut janitores, sed solis episcopis. Hic enim est ordo, hæc est legitima, ecclesiastica et Deo placens dispositio et institutio. Frustra igitur cavillantur, aut, quod dictu quidem verius est, adversus Deum luctantur, qui sacerdotii dona et facultates sæcularibus viris et mulieribus tribuunt ad subversionem audientium, persuasi vaniloquentia et garrulitate eorum qui omnino nesciunt esse revera sacerdotium et inter sæcularem sacerdotemque discrimen.

PNB'. *Βασιλεία Ἰουστιλλιανοῦ.*

[30] Μετὰ Ἰούνωρον ἐβασίλευσε Ἰουστιλλιανὸς ἔτη β', καὶ φλεβοτομηθεὶς ἐξεχύθη τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐν τῷ [31] καθεύδειν καὶ λειποθυμήσας ἀπέθανε.

B

CLII. *Regnum Justilliani.*

Post Juniorem imperavit Justillianus annos duo, et rupta vena effusus est, dum dormiret, sanguis ejus, et exanimatus mortuus est.

PNΓ'. *Βασιλεία Φιλίππου.*

358 [32] Μετὰ Ἰουστιλλιανὸν ἐβασίλευσε Φίλιππος (σὺν υἱῷ αὐτοῦ) ἔτη ε' [33]. Οὗτος [34] γνησίως ἐπίστευσεν εἰς τὸν Χριστὸν, συνέσει καὶ ἐπιεικείᾳ κεκοσμημένος· ὡρμᾶτο δὲ ἀπὸ Βόστρων [35].

[36] (2) Κτίσας δὲ πόλιν ἐν τῇ Εὐρώπῃ ἐκάλεσεν αὐτὴν ἐπὶ τῷ ἰδίῳ ὀνόματι Φιλιππούπολιν.

[37] (3) Οὗτος σπονδὰς εἰρηνικὰς (96[a]) ἐποίησε [38] μετὰ Σαπώρου, τοῦ Περσῶν βασιλέως [39], [ὃς ἐθαυμάζετο ἐπὶ] μεγέθει σώματος· μέχρι γὰρ ἐκείνου [40] οὐκ ἦν ἄνθρωπος τοιοῦτος [41] φ[ανερωθείς] [42].

[43] (4) Ἀνῃρέθη δὲ ἅμα] τῷ υἱῷ [44] (ὁ Φίλιππος) ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ Χριστιανῶν ὑπὸ Δε[κίου], (ὃς καὶ κατέσχε τὴν βασιλείαν ἔτη β'.

(5) Ἐπὶ τούτου διωγμοῦ μεγάλου [γεγονότος], πολλοὶ ἐμαρτύρησαν.

[45] (6) Τοῦτον διαδέχεται Γάλλος καὶ Βολοσιανὸς ἔτη β'.

C

Hic inducias fecit cum Sapore, rege Persarum, quem demirabantur ob magnitudinem corporis; ante enim hunc nunquam visus erat vir hujus staturæ.

Et occisus est, simul cum filio suo, Philippus, certans pro Christianis, a Decio, qui tenuit quoque imperium annis duobus.

Sub eo, valida persecutione facta, multi fidem confessi sunt.

Succedunt ei Gallus et Volusianus annos duo.

PNΔ'. *Βασιλεία Οὐαλεριανοῦ.*

[46] Τούτους Οὐαλεριανὸς καὶ Γαλλιανὸς διαδέχονται ἔτη ιε'.

[47] Μετὰ δὲ Φίλιππον ἐβασίλευσε [48] Οὐαλεριανὸς ἔτος α' καὶ ἐσφάγη ὑπὸ τοῦ λαοῦ [49].

CLIV. *Regnum Valeriani.*

His succedunt Valerianus et Gallianus annos quindecim.

Post Philippum vero imperavit Valerianus anno uno, et occisus est a populo.

PNE'. *Περὶ τῆς λοιμικῆς νόσου.*

[50] Ἐφ' οὗ ἐπὶ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην τοῦ Θεοῦ ὀργὴν μεγάλην ἐκπέμψαντος, λοιμώδης νόσος τὸ ἀνθρώπινον γένος διέφθειρεν (εἰς **359** ἐξάλειψιν)· ἀπὸ γὰρ τῆς γῆς καὶ τῆς θαλάσσης ἀτμοί τινες

D

Sub eo super universam terram Deo iram magnam immittente, pestilens morbus hominum genus ad internecionem delevit; a terra enim et mari vapores peculiares ascendebant, et insuper venti et

Variæ lectiones et notæ.

[23] 2 Chr. XXVI. [24] ὁ. ἀν. ἢ ψ. ἢ πυλωροῖς ἢ ὑπ. C. [25] ἐξυπηρετουμ. ἀ. τοῖς διακόναις cod. [26] ἑαυτὴν cod. [27] ἢ ᾠδοὺς add. C. [28] ἀλλὰ μ. C. [29] αἱρεσιολογοῦσι? [30] Ced. 451,17-19. Marci (Philippi) annos III huic Hostiliano præmittens. [31] ἐν τῷ κ. ἐξ. τὸ ἀ. Ced. [32] 244 (5445) Ced. 451,20-22. [33] ζ' Eus. Ced. [34] ὃς ὑπῆρχε τῆς τῶν Χριστιανῶν πίστεως σπουδαστής cod. Ced. [35] Βόστραν cod. — Βόστρας Leo, Ced. cum seqq. conjungentes, sed Βόστρων Zon. [36] Ced. 451,22,23 τῆς Εὐρώπης ἔνθα καὶ π. ὠ. ὀνομάσας ἀ. Φ. [37] Ced. 451,25-452,2. [38] ἐποίει Ced. [39] Σ. β. Π. Ced. [40] τοῦ χρόνου add. Ced. Leo. [41] τηλικοῦτος ἀν. οὐκ ὤφθη Ced., Leo Glyc. [42] φ. codex mutilus in angulo hujus folii superiori. [43] 251 (5452) Ced 452,2,3. [44] υἱῷ ὑ. χ. κατὰ Δ. ἀγ. Ced. [45] 253 (5454). [46] 255 (5456). [47] Ced. 452,4-12. [48] Δέκιος add. cod. [49] αὐτοῦ add. Ced. [50] Ced. 452,4-12 cum pestis fuerit sub Gallo et Volusiano a. 253 (Ced. 452,19-25), sub Decio (Eus. II, 209).

Digitized by Google

auræ fluviorum et paludum evaporationes effla- A bant, ita ut credidisses mortuorum saniem pro rore stillare. Confestim igitur per hanc pestem graves et insanabiles morbi terram obtinuerunt, ita ut infinita et innumerabilis fieret multitudo intereuntium; lamentationesque et gemitus, propter numerum pereuntium, ubique exaudiebantur, nihilque desolationis in nece primogenitorum Ægypti relictum; nulla enim erat domus in qua male olens non esset cadaver. Equidem crudeles ex gentibus homines, morbi noxam declinantes et mortis communicationem, insepultos et semineces projiciebant homines, nec consanguinei, neque amici neque aliis quibusdam affinioribus parcentes, nec tamen iram et interitum effugiebant. E contra maxima pars timentium Domi- B num, sine cautela ægrotos curantes et mali participes facti, vita privabantur; alii vero postquam ægros curavissent et a morbo relevassent, ad se ipsos mortem illorum attrahebant.

ἀνῆεσαν· καὶ πρὸς τούτοις ἄνεμοι καὶ αὖραι τῶν ποταμῶν καὶ λιμνῶν ἀνιμήσεις [81] ἀνέπνεον [82], ὡς νομίζειν νεκρῶν ἰχῶρας εἶναι τὰς δρόσους. Συνεχῶς [83] οὖν ἐκ τοῦ τοιούτου λοιμοῦ [84] τὴν γῆν συνεῖχε [85] βαρέα καὶ ἀνίατα νοσήματα [86], ὡς ἄπειρον καὶ ἀναρίθμητον γενέσθαι τῶν ἀνθρώπων τὸν ὄλεθρον [87]· θρῆνοί τε καὶ οἰμωγαὶ διὰ τὸ πλῆθος τῶν ὀλλυμένων ἐγίνετο πανταχοῦ καὶ, οὐδὲν τῶν ἐπὶ θανάτου τῶν πρωτοτόκων Αἰγύπτου ἀπολειπόμενον· οὐ γὰρ ἦν [88] οἰκία, ἐν ᾗ οὐκ ἦν τεθνηκὼς ἀπώζων· καὶ οἱ μὲν [89] τῶν ἐθνῶν ἀπηνεῖς ἄνθρωποι τὴν τοῦ νοσήματος ἐκτρεπόμενοι βλάβην καὶ τὴν τοῦ θανάτου μετάδοσιν, ἀτάφους καὶ ἡμιθανεῖς ἔῤῥιπτον τοὺς ἀνθρώπους, οὐ συγγενῶν, οὐ φίλων, οὐκ ἄλλων τινῶν ἐγγυτέρων φειδόμενοι, εἰ καὶ τὴν ὀργὴν καὶ τὸν ὄλεθρον οὐκ ἐξέφυγον. Οἱ δὲ πλεῖστοι τῶν φοβουμένων τὸν Κύριον, ἀπαραφυλάκτως τοὺς νοσοῦντας θεραπεύοντες (καὶ τοῦ πάθους μεταλαμβάνοντες, τοῦ βίου ἀπηλλάττοντο· ἄλλοι δὲ ἑτέρους νοσοκομίσαντες καὶ ἀνεθῆναι τῆς νόσου ποιήσαντες, ἀπεγένοντο) εἰς αὐτοὺς τὸν ἐκείνων θάνατον ἐπισπασάμενοι [90].

CLVI. *Regnum Galli.*

Post Valerianum autem imperavit Gallus, filius ejus, mensem unum, et dormiens a propria ipsius conjuge jugulatus est.

PNζ'. *Βασιλεία Γάλλου.*

[91] Μετὰ δὲ Οὐαλεριανὸν ἐβασίλευσε Γάλλος [92] υἱὸς αὐτοῦ, μῆνα ἕνα [93]· (2) καὶ ἐσφάγη καθεύδων ὑπὸ τῆς ἰδίας γυναικός.

CLVII. *Regnum Decii.*

Post Gallum autem imperavit Decius annos duo, et periit in bello cum filiis suis: a Scythis, consiliantibus Gallo et Volusiano, in palude suffocati, C justam crudelitatis suæ pœnam invenerunt, ita ut ne pars quidem corporum eorum reperta sit.

PNZ'. *Βασιλεία Δεκίου.*

[94] Μετὰ δὲ Γάλλον ἐβασίλευσε Δέκιος ἔτη β', καὶ ἐσφάγη [95] (ἐν τῷ πολέμῳ σὺν τοῖς αὐτοῦ παισὶν) ὑπὸ Σκυθῶν ὑποθήκαις **360** Γάλλου (καὶ Βολοσιανοῦ) ἐν τέλματι [96] ἀποπνιγέντες [97], ἀξίαν τιμωρίαν τῆς ἑαυτῶν θηριωδίας εὑρόντες, ὡς μηδὲ μέρος τι τῶν σωμάτων αὐτῶν εὑρεθῆναι.

Sub illo degebant Clemens, *Stromatum* auctor, Africanus, et Gregorius Thaumaturgus, et Novatus, presbyter, qui non recipiebat eos qui postquam idolis sacrificassent ad pœnitentiam redibant.

[98] (2) Ἐπὶ τούτου ἦν Κλήμης ὁ *Στρωματεύς*, Ἀφρικανός, καὶ Γρηγόριος ὁ Θαυματουργὸς καὶ Ναυάτος πρεσβύτερος, ὃς τοὺς ἐπιθύσαντας [99] καὶ μετανοοῦντας οὐκ ἐδέχετο.

Sub Decio sanctus Cyprianus fidem confessus est, et septem pueri Ephesi, et quatuor in Creta, Babylas Antiochiæ, et Flavianus Romæ, et Alexander Hierosolymæ, et Dionysius Alexandriæ, et aliorum prope infinitus numerus martyrio coronati sunt; et Elcesæus hæresiarcha innotuit.

[100] (3) Ἐπὶ Δεκίου ὁ ἅγιος Κυπριανὸς [101] ἐμαρτύρησε, καὶ οἱ ζ' παῖδες οἱ ἐν Ἐφέσῳ, καὶ (οἱ δ' ἐν Κρήτῃ), Βαβύλας Ἀντιοχείας, καὶ Φλαυιανὸς Ῥώμης, καὶ Ἀλέξανδρος Ἱεροσολύμων, καὶ Διονύσιος Ἀλεξανδρείας, ἐμαρτύρησαν (καὶ ἄλλοι ἀναρίθμητοι)· καὶ Ἑλκεσαῖος [102] ὁ αἱρεσιάρχης ἐγνωρίζετο.

Decius prohibuit ne Romæ Christianæ mulieres caput velarent, putans eas, ut vitarent quod D æstimabat infamiam, ad idololatriam esse transituras; at istæ potius alacri animo non velatæ procedebant; unde usque ad id temporis perfectæ quidem Chri-

[103] (4) Οὗτος (ὁ Δέκιος) ἐθέσπισεν ἐν Ῥώμῃ τὰς Χριστιανὰς γυναῖκας μὴ ἐξεῖναι κατακαλύπτεσθαι τὴν κεφαλήν, οἰόμενος διὰ τῆς νομιζομένης αἰσχύνης ταύτης εἰς εἰδωλολατρείαν (αὐτὰς) ἑλκύσαι [104]· αἱ δὲ μᾶλλον (προθύμως) ἀκατακάλυπτοι προῆε-

Variæ lectiones et notæ.

[81] ἀνημείσεις cod. [82] ἀπέπνεον Ced. [83] συνεχεῖς Ced. [84] ἐκ τούτου λοιμοῦ Ced. [85] συνεῖχον καὶ Ced. [86] ν. καὶ ἀπ. Ced. [87] ὁλ. ὥστε τοὺς πλείονας τῶν τεθνεώτων ἀτάφους ὑπολιμπάνεσθαι — μετεδίδοτο δὲ ἡ νόσος αὕτη ἀπό τε εἱμάτων καὶ ψιλῆς θέας· οὐ γάρ Ced. [88] τ. οὐκ ἦν Ced. [89] καὶ οἱ μὲν φόβῳ τοῦ μὴ μεταλαβεῖν τῆς νόσου, ἀτάφους εἴων τοὺς τεθνηκότας, οἱ εὐσεβέστεροι δὲ ἀπ. Ced. [90] τὴν νόσον ἐπεσπῶντο καὶ σὺν ἐκείνοις ἡ μετ' ἐκείνοις τὸν βίον μετήλλαττον Ced. [91] 253 (5454) Ced. 452,13. [92] Γ. καὶ Βουλουσιανὸς ἔτη β', μ. η'. Ced. Eus. [93] Ced. 453,3. [94] 251 (5452) Ced. 453,6,20-24, A Slav. [95] ἀνῃρέθη δὲ Δ. ὑπό Ced. [96] ἐν πάλματι cod. [97] ἀποπνιγεὶς μετὰ τοῦ ἰδίου υἱοῦ ὡς μ. τὰ σώματα ἀ. ἐ. ἄξιον τῆς θ. ἀ. θάνατον εὑράμενοι Ced. [98] Ced. 453,17-19. [99] ἐπ. ἐν διωγμῷ μ. οὐκ ἐδ. Ced. [100] Ced. 453,7,15-20. [101] Κ. καὶ ἡ ἁγία Ἰουστῖνα ἐμαρτύρησαν καὶ οἱ ἐν Ἐ. ζ' π. καὶ πλῆθος ἁγίων πολύ. [102] Κελσαῖος cod. [103] Ced. 453,9-15. [104] ἑλκύσειν cod.

Digitized by Google

σαν [75] (96[b]) ὅθεν [76] ἄχρι τοῦ νῦν αἱ [μὲν ἀκριβεῖς Χριστιανῶν γυναῖκες ἀκατάλυπτοι προέρχονται, αἱ δὲ] Ἰουδαῖαι καὶ ἄπιστοι κατακαλύπτονται.

A stianorum mulieres non operto procedunt capite; Judææ vero et infideles velantur.

PNH'. *Βασιλεία Αἰμιλιανοῦ.*

CLVIII. *Regnum Æmiliani.*

[77] Μετὰ δὲ Δέκιον ἐβασίλευσεν [Αἰμιλιανὸς ἔτος α' [78]], καὶ ἐσφάγη ἐν τῷ πολέμῳ [79].

Post Decium autem imperavit Æmilianus anno uno, et in bello occisus est.

PNΘ'. *Βασιλεία Γαλλιηνοῦ καὶ Οὐαλεριανοῦ.*

CLIX. *Regnum Gallieni et Valeriani.*

[80] Μετὰ Αἰμιλιανὸν ἐβασίλευσε [Γαλλιηνὸς ἔτη ιε'], καὶ ἐσφάγη ἐν τῷ πολέμῳ [81].

Post Æmilianum imperavit Gallienus annos quindecim, et in bello occisus est.

361 [82] (2) Ἐφ' οὗ Ἀρτέμων καὶ Συνέπων οἱ αἱρεσι[άρχαι ἐγνωρίζ]οντο, καὶ Γρηγόριος ὁ Θαυματουργὸς (καὶ μαθητὴς Ὠριγένους) διέπρεπεν [83].

Sub eo Artemon et Synepon hæresiarchæ famosi erant, et Gregorius Thaumaturgus, discipulus Origenis, clarus erat.

PΞ'. *Βασιλεία Κλαυδίου.*

CLX. *Regnum Claudii.*

[84] [Μετὰ Οὐαλερια]νὸν ἐβασίλευσε Κλαύδιος ἔτη β'. Οὗτος πάππος γέγονε Κωνσταντίου, [τοῦ] πατρὸς Κωνσταντίνου τοῦ [85] Μεγάλου.

B Post Valerianum imperavit Claudius annos duo. Hic avus fuit Constantii, patris Constantini Magni.

[86] (2) Ἐπὶ αὐτοῦ οἱ Σκύθαι περάσαντες καὶ τὰς πόλεις πορθήσαντες, [ἀ]πελθόντες εἰς Ἀθήνας παρέλαβον [87] αὐτὰς, καὶ συναγαγόντες πάντα τὰ βιβλία ἐβούλοντο καῦσαι· ὡς φρονῶν δέ τις ἐξ αὐτῶν ἐκώλυσεν αὐτοὺς, εἰπὼν, ὅτι περὶ ταῦτα οἱ Ῥωμαῖοι σχολάζοντες τῶν πολέμων ἀμελοῦσιν.

Sub eo irruentes Scythæ, depopulatis urbibus, invaserunt Athenas et ceperunt eas, collectosque libros omnes igni dare volebant; sapienter autem quidam ex illis prohibuit eos dicens, his rebus occupatos Romanos bella non curaturos.

[88] (3) Οὗτος Αὐρηλιανὸν εἰς τὴν βασιλείαν προαγαγὼν (νόσῳ) τελευτᾷ.

Hic, cum Aurelianum ad imperium provexisset, morbo interiit.

(4) Ἐπὶ Κλαυδίου ἐμαρτύρησαν οἱ ἅγιοι [89] Μάμας, Ἀειθαλεὺς, καὶ Ἰουλία, καὶ Φίλιππος.

Sub Claudio martyrio coronati sunt sancti Mamas, Vitalis et Julia et Philippus.

ΣΑ'. *Βασιλεία Κυντιλιανοῦ.*

CLXI. *Regnum Quintiliani.*

[90] Μετὰ Κλαύδιον ἐβασίλευσε Κυντιλιανὸς [91] ἡμέρας ζ'.

C Post Claudium imperavit Quintilianus dies septem.

PΣΒ'. *Βασιλεία Αὐρηλιανοῦ.*

CLXII. *Regnum Aureliani.*

[92] (Μετὰ τοῦτον) ἐβασίλευσεν Αὐρηλιανὸς ἔτη ς', ἀνῃρέθη δὲ ὑπὸ στρατιωτῶν μεταξὺ Ἡρακλείας καὶ Βυζαντίου ἐν τῷ καλουμένῳ Καινῷ Φρουρίῳ, καὶ ἐκεῖ ἐτάφη. [93] Αὐρηλιανὸς. **362** γὰρ ὠτακουστὴν ἴσχεν ἀναφέροντα αὐτῷ πάντα τὰ γενόμενα [94] καὶ λεγόμενα, ὃς ἀπειληθεὶς [95] ποτε παρ' αὐτοῦ διά τινα αἰτίαν καὶ φοβηθεὶς, ἐμιμήσατο τὴν χεῖρα τοῦ βασιλέως καὶ ἐν γραφῇ ποιησάμενος [96] ὀνομασίας δυναστῶν ὡς ἐπὶ θάνατον ἀχθησομένων [97], οἳ φοβηθέντες [98] ἀνεῖλον αὐτόν.

Post illum imperavit Aurelianus annos sex, occisusque est a militibus inter Heracleam et Byzantium, in loco vocato Novo Præsidio, et hic sepultus est. Aurelianus enim delatorem habuit quæcunque fiebant et dicebantur ad se afferentem; isti cum ob quamdam causam Aurelianus olim minitatus esset, et ille timuisset, manum imperatoris imitatus est, et scripsit nomina potentium videlicet ad mortem ducendorum; qui timentes ipsum occiderunt imperatorem.

[99] (2) Ἐπὶ τούτου ὁ ἅγιος Χαρίτων ὡμολόγησε [1], καὶ Μάνης ὁ μιαρὸς καὶ τρισκατάρατος ἀνεφύη, Χριστὸν ἑαυτὸν καὶ Πνεῦμα ἅγιον (ὁ δαιμονιώδης) μορφαζόμενος, (διὸ καὶ μαθητὰς ιβ' ὡς ὁ Χριστὸς ἐπαγόμενος), καὶ ἐκ πάσης αἱρέσεως εἴ τι κακὸν

D Sub isto sanctus Chariton fidem confessus est, et Manes, impurus et scelestissimus homo, surrexit; qui Christum seipsum et Spiritum sanctum, homo dæmoniacus esse dixit; quare discipulos duodecim, ad exemplum Christi, adductos, et ex omnis

Variæ lectiones et notæ.

[75] προῆσιν cod. [76] δόξαν ἡγούμεναι τὴν ὑπὲρ Χριστοῦ δοκοῦσαν ἀτιμίαν παρὰ τοῖς ἀνθρώποις cum verbis ὅθεν ἄχρι τοῦ νῦν αἱ Ἰ. καὶ ἄ. solis locus sit in angulo folii decerpto. [77] 253 (5476) [Αἰβ' Slav.] Ἀ. ἐβ. Ced. 454, 1. [78] Μηνᾶς δ' Leo cum Victore. [79] ἐν τῷ παλατίῳ ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν Ced. [80] 25, (5476) Ced. 454,9. Οὐαλεριανὸς καὶ Γαλλιηνός Leo, Ced. [81] ὑπὸ στρατιωτῶν πλησίον Μεδιολάνων Ced. [82] Ced. 454,9.10. [83] ἤκμαζε Ced. [84] 269 (5471) Ced. 454,11,12. [85] ἁγίου add. Leo. ἁγ. καὶ μ. Ced. [86] Ced. 434,12-17 Ε. τούτου. [87] π. παραλαβόντες καὶ τὰς Ἀ. συνήγαγον π. τὰ β. καὶ ἠβ. κ. εἰ μή τις ἐξ ἀ. κρεῖττον τῶν ἄλλων κατὰ πολὺ φ. ἐκ Ced. [88] Ced. 455,17,18. [89] ἀχθησομένους cod. [90] 271 (5472) Ced. 454,19. [91] ἀδελφὸς Κλαυδίου add. Ced. AE Slav. [92] Ced. 455,1-8. Λϛ' Slav. — 22. φρ. ὅπερ ἐγχωρίως κενοφθώριον λέγεται· εἶχε γὰρ ὠ. Ἀ. τινα, ὃς ἀνέφερεν ἀ. Ced. [93] Ἐπὶ Αὐρηλιανοῦ ψεχά δας φασὶ κατενεχθῆναι ἀργυρᾶς (Scholion.) [94] γιν. Ced. [95] λ. ἀπ. οὖν π. Ced. [96] ποιησαμένου Ced. [97] ἀχθησάμενος cod. [98] οὗτοι φ. Ced. [99] Περὶ τοῦ Μανέντος. Taciti a° 6°. Eus. Ced. 455,8-457,1. [1] καὶ Πχύλος ὁ Σαμοσατεὺς τοῦ θρόνου Ἀντιοχείας καθαιρεῖται, ἐφ' οὗ Ced. ἐπὶ Αὐρηλιανοῦ Leo.

Digitized by Google

hæres iquidquid malum erat collectum, ex Perside in Romanorum terram, Deo permittente, introduxit.

Iste igitur insaniens Manes, qui et Scythianus dicitur, ex Brachmanarum genere, magistrum habuit Budan, antehac dictum Terebinthum, qui ipse instructus a Scythiano, Græcorum opiniones celebrante, Empedoclis adhæsit errori, dicentis duo esse principia invicem opposita. Ingressus autem in Persidem, se natum ex virgine aiebat et in montibus nutritum fuisse; et quatuor cum scripsisset libros, unum cognominavit *Mysterium*, alterum, *Evangelium*, tertium *Thesaurum*, quartum vero *Caput*.

Et Budas iste quidem, qui et Terebinthus, ab immundo spiritu contritus periit; at mulier quædam, apud quam diversatus erat et mortuus, cum divitias et profanos scelestissimosque libros illius hæreditate obtinuisset, puerulum septem annorum emit, nomine Curbicon, quem litteras docens et libertate donans, hæredem omnium bonorum suorum constituit. Iste autem sumptis libris Budæ et divitiis, peragrabat Persiden, Manen seipsum nominans, juxta linguam Persarum, id est dialecticum; et erroris Budæ particeps factus, libros quoque ejus propria sui ipsius dicebat esse opera.

Hunc rex Persarum vivum excoriavit, veluti auctorem mortis filii sui. Cum enim regius infirmaretur puer, et medicorum cura multa vana esset, nuntiavit Manes se absque medicamentis illum sanaturum esse; itaque, medicos amovens, occidit puerum negligentia et præstigiis, propterque hoc mercedem dignam merito reportavit excoriationem miserrimi corporis sui.

Illius discipuli tres fuerunt, Thomas et Buddas et Hermas, ex quibus Thomas iste librum edidit dictum Evangelium secundum Thomam; nullus ergo legat secundum Thomam Evangelium; non enim est alicujus ex duodecim, sed alicujus ex tribus perversis Manis discipulis.

Iste igitur vesanus Manes rejicit Vetus Testamentum et omnem creationem et hominis conditionem, impie dicens ab aliquo Deo bono eam non procedere, quippe quæ sit corruptioni et mutationi obnoxia, novam ut a bono videlicet Deo procedentem admittit, et per speciem et visum Christum apparuisse contendit. Insuper his, exsecrabilibus turpibusque recessibus et nocturnis orgiis et impiis famosus concubitibus, nefanda facinora, et fatum, et ex corporibus aliis in alia corpora animarum migrationes, et plura alia garriens et faciens et docens, impius iste et sceleratus

A ἐρανισάμενος [9], ἐκ Περσίδος εἰς τὴν Ῥωμαίων γῆν κατὰ Θεοῦ συγχώρησιν εἰσέφρησεν.

Οὗτος οὖν ὁ μεμηνὼς [1] Μάντις, ὁ καὶ Σκυθιανὸς λεγόμενος, Βραχμάνης ὢν τὸ γένος, διδάσκαλον δὲ ἔσχε Βουδᾶν τὸν πρώην καλούμενον Τερέβινθον, ὃς (καὶ) παιδευθεὶς ὑπὸ Σκυθιανοῦ τὰ Ἑλλήνων δοξάζοντος, τὴν Ἐμπεδοκλέους ἠγάπησεν αἵρεσιν, δύο ἀρχὰς λέγοντος ἀντικειμένας ἀλλήλοις. Εἰσελθὼν δὲ ἐν Περσίδι ἐκ παρθένου ἑαυτὸν ἔφασκε γεγεννῆσθαι καὶ ἐν τοῖς ὄρεσιν ἀνατραφῆναι· καὶ συγγραψάμενος βιβλία δ', τὸ μὲν ἓν ἐπωνόμασε *Μυστήριον* [4], τὸ δὲ [5] *Εὐαγγέλιον*, τὸ δὲ Θησαυρὸν, [6] τὸ δὲ *Κεφαλήν* [7].

Καὶ ὁ μὲν Βουδᾶν οὗτος ὁ [8] καὶ Τερέβινθος ὑπὸ πνεύματος ἀκαθάρτου συντριβεὶς ἀπώλετο· γυνή δέ B τις, παρ' ᾗ (καὶ) κατέλυσε καὶ κατελύθη [9], τὰ χρήματα καὶ τὰς βεβήλους βίβλους (αὐτοῦ ἐξαγίστους) κληρονομήσασα, ὠνεῖται παιδάριον ἐτῶν ζ', τοὔνομα Κούρβικον [10], ὃν καὶ διδάξασα γράμματα καὶ ἐλευθερώσασα κληρονόμον τῶν ἑαυτῆς πάντων καθίστησιν. Ὁ δὲ λαβὼν τὰ βιβλία τοῦ Βουδᾶ καὶ τὰ χρήματα, διήρχετο τὴν Περσίδα Μάνην ἑαυτὸν ὀνομάζων (κατὰ τὴν τῶν Περσῶν γλῶσσαν, οἱονεί τινα διαλεκτικόν)· καὶ τῆς πλάνης τοῦ Βουδᾶ συνίστωρ γενόμενος [11], καὶ τὰ βίβλια πονήματα ἴδια ἔλεγεν εἶναι.

363 Ὃν ὁ βασιλεὺς Περσῶν ἐξέδειρε ζῶντα ὡς θανάτου γενόμενον [12] αἴτιον τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. Τοῦ γὰρ βασιλικοῦ παιδὸς νοσοῦντος καὶ πολλῆς ἰατρικῆς ἐπιμελείας ἀπολαύοντος, ἐπηγγείλατο Μάνης χωρὶς ἰα (97ª) τρείας ἀναστῆσαι τοῦτον [13]· καὶ οὕτω τοὺς ἰατροὺς ἀποστήσας ἐθανάτωσε τὸ παιδίον [14] (τῇ) ἀμελείᾳ καὶ [15] τερατολογίᾳ· ὑπὲρ δὲ τούτου μισθὸν ἐπάξιον εἰκότως κομίζεται τὴν ἐκδορὰν τοῦ παναθλίου αὐτοῦ σώματος.

(Τούτου δὲ μαθηταὶ γεγόνασι τρεῖς· Θωμᾶς, καὶ Βουδδᾶς, καὶ Ἑρμᾶς, ἐξ ὧν οὗτος ὁ Θωμᾶς βίβλον ἐξέδωκε λεγομένην Εὐαγγέλιον κατὰ Θωμᾶν· μηδεὶς τοίνυν ἀναγινωσκέτω τὸ κατὰ Θωμᾶν Εὐαγγέλιον. Οὐ γάρ ἐστιν ἑνὸς τῶν ιβ', ἀλλ' ἑνὸς τῶν τριῶν κακῶν τοῦ Μάνη μαθητῶν).

Ὁ τοίνυν ἐμβρόντητος [16] οὗτος Μάνης ἀποβαλλόμενος τὴν Παλαιὰν Διαθήκην καὶ τὴν κτίσιν πᾶσαν καὶ τὴν τοῦ ἀνθρώπου κατασκευήν, οὐκ ἀγαθοῦ D τινος γεγονέ[ναι Θεοῦ [17]] βλασφημῶν ὑπὸ φθορὰν καὶ ἀλλοίωσιν οὖσαν, τὴν νέαν ὡς ἀγαθοῦ δῆθεν προσίεται [18] Θεοῦ, καὶ κατὰ φαντασίαν καὶ δόκησιν τὸν Χριστὸν πεφηνέναι [19] τερατεύεται· καὶ πρὸς τούτοις καταδύσεις τινὰς ἐναγεῖς, καὶ νυκτερινὰς τελευτὰς, καὶ παρανόμους ἐπιτηδεύσας μίξεις, καὶ ἀῤῥητοποιίας, καὶ εἱμαρμένην [20], καὶ μετενσωματώσεις, καὶ ἄλλα πλεῖστα [21] φλυαρήσας (καὶ δράσας,) καὶ διδάξας, τὰ τῶν Ἑλλήνων πονηρὰ [22] καὶ

Variæ lectiones et notæ.

[1] ἐρανιζόμενος Ced. [2] μαιμηνός cod. [4] τῶν μυστηρίων Ced. [5] τό add. Ced. [6] τῶν θησαυρῶν Ced. [7] τῶν κεφαλῶν Ced. [8] Βούδας ὁ Ced. [9] καὶ κατετέθη Ced. [10] Κουάρικον Ced. [11] γενόμενον cod. [12] γ. τῷ υἱῷ ἀ. πρόξενον Ced. [13] ἀν. τοῦτο cod. [14] τὸν παῖδα Ced. [15] καὶ ὁ. τ. Ced. [16] ἐμβρόντιστος cod. [17] γ. Θεοῦ Ced. [18] προσιέναι cod. [19] πεφυκέναι Ced. [20] εἱμαρμένας Ced. [21] πλείονα Ced. [22] π. καὶ μάταια δ. Ced.

Digitized by Google

δθεα δόγματα κρατύνειν ἐσπούδαζεν [23] ὁ θεομισὴς καὶ θεήλατος.

(3) Περὶ οὗ φησι καὶ Θεόδωρος πρεσβύτερος ὁ τῆς Ῥαϊθοῦ · « Μάνης ὁ τοῦ ἀντιθέτου σκότους ἐφευρέτης, μᾶλλον δὲ τῆς ἐξουσίας τοῦ σκότους ἀνάπλασμα, φαντασίᾳ [24] ψιλῇ καὶ σχήματι διακένῳ σώματος ἀνθρωπείου πεφανερῶσθαι τὸν Κύριον ἐφαντάσθη καὶ ὠνείρωξεν · ὥστε, φησὶ [25], πάσχειν μὲν δοκεῖν αὐτὸν καὶ πράττειν ἅπερ ἔδρα καὶ πέπονθε καθ' ἡμᾶς, μηδὲν [26] δὲ τούτων ἀληθείᾳ καὶ πράγματι **364** ὑπάρξαι, ἀλλὰ δοκήσει μόνον καὶ [27] ἀπάτῃ ἀποδουκολεῖν τοὺς ἀνθρώπους, οἷς καὶ συνανετράφθαι [28] νενόμισται. Διὰ τοῦτο καὶ φύσεις δύο παραιτεῖται λέγειν περὶ τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ μίαν [29] τῆς θεάτητος. »

A malas et impias Græcorum doctrinas confirmare satagebat.

De eo loquitur et Theodorus presbyter Rhæti : « Manes, oppositarum tenebrarum inventor, quinimo potestatis tenebrarum plasma, forma tenui et specie inani humani corporis apparuisse Christum finxit et somniavit. Ita dicit pati quidem videri illum et agere quæ fecit et passus est juxta nos, nihil vero horum revera factum esse, sed opinione solum et fallacia seduxisse homines quibuscum conversatus esse credebatur; ideoque duas de Christo naturas dicere renuit, sed solam divinam agnoscit. »

[30] (4) « Παῦλος δέ τις τῷ Μάνεντι τούτῳ σύγχρονος γεγονὼς, τὸ γένος μὲν Σαμοσατεὺς, Ἀντιοχείας δὲ τῆς μεγάλης πρόεδρος, ψιλὸν εἶναι ἄνθρωπον τὸν Κύριον [31] ἐδυσφήμησεν· ὥσπερ δὲ εἰς ἕκαστον τῶν προφητῶν, οὕτω καὶ ἐν αὐτῷ γεγενῆσθαι τοῦ Θεοῦ Λόγου τὴν οἴκησιν· ἔνθεν [32] καὶ δύο φύσεις διῃρημένως ἐχούσας καὶ ἀκοινωνήτους πρὸς ἑαυτὰς εἶναι παντάπασιν ἐν Χριστῷ, ὡς ἄλλου ὄντος [33] αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἄλλου τοῦ ἐν αὐτῷ [34] κατοικοῦντος Θεοῦ Λόγου. Αὗται μὲν οὖν αἱ πρῶται φωναὶ [35] τοῦ μίαν φύσιν καὶ τὰς δύο κακῶς καὶ δυσφήμως ἐπὶ Χριστοῦ [36] λέγεσθαι, τὸ μὲν ἐπ' ἀναιρέσει τῆς θεότητος, τὸ δὲ [37] ἀνθρωπότητος. »

B « Paulus autem quidam, isti contemporaneus Mani, genere quidem Samosatensis, Antiochiæ autem magnæ antistes, Dominum merum esse hominem impie asseruit; sicuti autem in quolibet prophetarum, ita et in illo Verbum Dei habitasse; inde duas naturas distinctas et incommunicabiles inter se esse omnino in Christo, quasi unus esset ipse Christus, alter in ipso habitans Dei Verbum. Hæ igitur primæ voces vel unicam naturam, vel duas, sed sensu malo et impio, de Christo dixerunt, aliud quidem ad tollendam divinitatem, aliud vero ad tollendam humanitatem. »

ΡΞΓ'. *Περὶ Ἀπολλιναρίου.*

[38] « Ἐν δὲ τοῖς ἑξῆς χρόνοις Ἀπολλινάριός τις ἀνεφύη [39], πρόεδρος Λαοδικείας τῆς Συρίας, ματαιοφροσύνης ἑτέρας ἡγησάμενος [40] · τῶν γὰρ Ἀρειανῶν ἄψυχον πάντη λεγόντων τὴν τοῦ Κυρίου σάρκα, αὐτὸς ἔφη, ὅτι σάρκα μὲν ἐμψυχωμένην [41] ψυχῇ ζωτικῇ ἀνέλαβεν ὁ Κύριος, νοῦν δὲ τὸν ἡμέτερον οὐ προσήκατο, μηδὲ γὰρ δεηθῆναί [41'] φησιν [42] ἐκείνην ἀνθρωπείου νοὸς, ἡγεμονευομένην ὑπὸ τοῦ αὐτὴν ἐνδεδυκότος Θεοῦ Λόγου, ἀλλὰ μηδὲ χωρεῖν αὐτὴν ἄλλην νοερὰν δύναμιν παρὰ τὴν θείαν. Ταῦτα ὑποθέμενος διατείνεται μίαν φύσιν [43] εἶναι τοῦ Λόγου [καὶ] τῆς σαρκὸς [44], ὡς ἂτε τῆς σαρκὸς ἀτελοῦς οὔσης εἰς τὸν ἄνθρωπον [45], καὶ διὰ τοῦτο μὴ ἀξίαν [46] φύσιν ὀνομάζεσθαι. »

C « In sequentibus autem temporibus, Apollinarius quidam surrexit, antistes Laodiceæ Syriæ, qui aliam excogitavit insaniam. Arianis enim dicentibus sine anima Christi carnem prorsus esse, dixit iste Dominum assumpsisse quidem animatam vitali carnem anima, mentem vero nostram non recepisse. Huic enim, inquit, animæ Christi humana intelligentia nequaquam opus est, quippe quæ dirigatur Dei Verbo ipsam penetrante, nec aliam intellectualem vim recipit nisi divinam. His positis, affirmat unam esse naturam Verbi et carnis, quippe cum caro imperfecta sit ad constituendum hominem, et ideo non digna reputetur naturæ nomine. »

ΡΞΔ'. *Περὶ Θεοδώρου Μοψουεστίας.*

D

365 [47] « Μεθ' ὃν ἀναφαίνεταί τις Θεόδωρος, τῆς Μόμψου [48] εστίας, πόλεως ἐν τῇ Κιλικίᾳ, τὴν ἡγεμονίαν λαχών · (97[b]) καὶ ἐκ διαμέτρου τῷ Ἀπολλιναρίῳ φερόμενος ὕβρεις οὐ τὰς τυχούσας τολμηρᾷ ψυχῇ καὶ ἀφόβῳ καρδίᾳ καταχέει τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ, ἀν-

CLXIV. *De Theodoro Mopsuestiæ.*

Post illum apparet quidam Theodorus Mopsuestiam, Ciliciæ civitatem, regendam sortitus. Hic ex diametro cum Apollinario se habens, injurias quæ non congruunt cum confidenti anima et corde impavido, effundit in Christum Dominum, hominem

Variæ lectiones et notæ.

[23] ἐσπούδαχεν Ced. 457, 1-10 cf. Bibliothecam Maximam VIII, 335 D, E. [24] φαντασίαν ψιλήν cod. ι adscriptum pro ν legens. [25] καὶ add. Ced. [26] μηδὲν τὸν ἀληθείᾳ π. cod. [27] δὲ μᾶλλον καὶ Ced. [28] συνεστράφθαι Ced. — λέγων ἐπὶ τοῦ Ced. [29] Τὴν add. Ced. [30] 261 (5462) — Περὶ Παύλου τοῦ Σαμοσατέως Ced. 457,11-20 e Theodoro 335 F, Valeriani et Gallinei a. 7°. [31] ἄνθρωπον ἐ. τὸν Χριστόν Ced. [32] δὲ add. Ced. [33] αὐτοῦ ὁ. Ced. [34] κ. ἐν ἀ. Ced. [35] φυαι Ced. cf. infra ἀνεφύη et p. 362,7. [36] Χριστῷ Ced. [37] τῆς add. Ced. [38] 370 Ced. 457, 21-458,8 e Theodoro 335 F. G. [39] ἐφύη Ced. [40] εἰσηγ. Ced. [41'] ἐψυχ. Ced. [42] τὴν σάρκα add. Ced. [43] φα. cod. [44] ἐ. τὴν φ. Ced. [45] σαρκώσεως Ced. [46] εἰς τὸ εἶναι ἄνθρωπον Ced. [46] ἄξιον φύ. cod. ἄξιον φησίν Ced. [47] 393. — e Theodoro 335 H. Μεθ' ὧν Ced. 458,9-23. [48] Μόψου Ced.

Digitized by Google

unum ex nobis et communem appellans, qui dum ex profectu gratiam Dei consecutus est, Deus nominatur, qui ex baptismate in Jordani Spiritus sancti dono dignatus est, inter primos in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti baptizatus, cui Verbum Dei, ob excellentem ipsius virtutem benevolenter in eo habitans, divinam largitus est dignitatem et adorationem in posterum usque ad consummationem. Ista et alia multa similia impie locutus, duas naturas restrictiori sensu de Christo prædicavit, relatione quadam solum inter se conciliatas. Hæc est posterior origo unicam naturam et duas naturas in Christo non secundum rectum sensum confitendi. »

A Θρωπον ἕνα τῶν καθ' ἡμᾶς καὶ κοινὸν ἀποκαλῶν [65], ἐκ προκοπῆς λαβόντα τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, Θεὸν ὀνομάζεσθαι, καὶ ἐκ τοῦ ἐν Ἰορδάνῃ βαπτίσματος ἀξιωθῆναι τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος δωρεᾶς, ἐν πρώτοις εἰς ὄνομα Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος βαπτισθέντα, τὸν δὲ Θεὸν Λόγον διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν ἀρετὴν αὐτοῦ κατ' εὐδοκίαν [ἑαυτοῦ κατοικήσαντα μεταδοῦναι τῆς θεϊκῆς ἀξίας] αὐτῷ καὶ προσκυνήσεως εἰς ὕστερον μετὰ τὴν τελείωσιν. Ταῦτα καὶ ἕτερα [66] πολλὰ τοιαῦτα δυσφημήσας, δύο φύσεις ἰδιοπεριορίστως [67] ἐδογμάτισεν ἐπὶ Χριστοῦ, σχέσει τινὶ καὶ μόνον [68] ἀλλήλαις οἰκειωμένας [69]· δευτέρα καὶ αὕτη βλάστησις τοῦ μίαν φύσιν καὶ δύο φύσεις ἐν Χριστῷ μὴ κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον ὁμολογεῖσθαι. »

Post hos autem fuit quidam Nestorius nomine, e Germanicia Syriæ, qui sedem Constantinopolitanam occupaverat. Iste similiter voce duarum in Christo naturarum perverso sensu usus est, Paulum et Theodorum, majores suos, sectatus; filius enim erat Cilicis, et nepos Samosatensis; ideoque implacabile adversus sanctam Virginem inchoabat bellum, abnegans suum ipsius Dominum et contumelia afficiens suam Dominam, servus malus et impudens. Iste igitur improbus Nestorius tertius auctor fuit Judaicæ istius hæreseos; alium enim esse apud eumdem, Christum, alium vero Verbum Deum juxta patrium errorem prædicavit.

B [70] (2) Μετὰ δὲ τούτους γέγονέ τις Νεστόριος ὀνόματι [71], ἀπὸ Γερμαν[ικ]είας τῆς Συρίας, τοῦ θρόνου [72] Κωνσταντινουπόλεως δραξάμενος· ὁμοίως τῇ φωνῇ τῶν ἐν Χριστῷ δύο φύσεων κακοφρόνως ἀπεχρήσατο, Παύλῳ καὶ Θεοδώρῳ, τοῖς ἑαυτοῦ προγόνοις, ἑπόμενος· υἱὸς μὲν γὰρ ἦν τοῦ Κίλικος, ἀπόγονος δὲ τοῦ Σαμοσατέως· καὶ διὰ τοῦτο πρὸς τὴν ἁγίαν Παρθένον ἄσπονδον ἤρατο πόλεμον, ἐξαρνούμενος τὸν ἑαυτοῦ Κύριον καὶ ἀτιμάζων τὴν ἑαυτοῦ Δέσποιναν, ὁ δεῖλαιος δοῦλος καὶ ἀναίσχυντος. Οὗτος οὖν ὁ δεινὸς Νεστόριος, [73] (τρίτος) πρωτοστάτης γέγονε τῆς Ἰουδαϊκῆς ταύτης αἱρέσεως, ἄλλον εἶναι παρ' ἑαυτῷ τὸν Χριστὸν καὶ ἄλλον τὸν Θεὸν [74] Λόγον κατὰ τὴν πατρικὴν αὐτοῦ πλάνην ἐδογμάτισε. »

CLXV. *De Eutyche.*

Fati oppositi, juxta Manen et Apollinarium, rursus tertius propugnator visus est Eutyches, Constantinopolitani monasterii præses, qui confiteri nolens consimilem nobis et ejusdem naturæ carnem Domini, negabat, subsistere dicens in Christo duas naturas cum ipsarum unione et conjunctione; quinimo aliam quoque insaniam et monstrum excogitavit, de cœlo dicens descendisse corpus Domini, et quasi per canalem Virginis Verbum Deum transcurrisse, in eum de cœlo penetrans, ut videretur ex muliere natum esse, quamvis ex ea non natus sit. Manichæus iste sermo et multo magis illo unicam excogitans naturam, et ipse perversa mente Christum honoravit. »

ΡΞΕ'. *Περὶ Εὐτυχοῦς.*

C **366** [75] « Τῆς δὲ κατὰ Μάνην [76] καὶ Ἀπολλινάριον ἀντιθέτου μοίρας τρίτος πάλιν ὑπασπιστὴς Εὐτυχὴς, ἡγούμενος μοναστηρίου Κωνσταντινουπόλεως, ἀνεδείχθη, ὃς μὴ ἀνεχόμενος ὁμοούσιον ἡμῖν καὶ ὁμοφυῆ τὴν σάρκα τοῦ Κυρίου διομολογεῖν, ἀπηρνήσατο, σώζεσθαι λέγων [77] ἐν τῷ Χριστῷ δύο φύσεις μετὰ τῆς τούτων ἑνώσεως [78] καὶ συμφυΐας· οὐ μὴν δὲ, ἀλλὰ καὶ τερατώδη τινὰ καὶ ἀλλόκοτα παρέπλαττεν, ἐξ οὐρανοῦ λέγων κατιέναι [79] τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου, καὶ, ὡς διὰ σωλῆνος τῆς Παρθένου, παραδραμεῖν τὸν Θεὸν Λόγον, οὐρανόθεν τοῦτο ἐνδεδυμένον, ἵνα δόξῃ γεγενῆσθαι ἐκ γυναικὸς, καίπερ μὴ γεγενημένος. Μανιχαῖος οὗτος ὁ λόγος καὶ πεφαντασμένος πολλῷ μᾶλλον ἐκείνου μίαν φύσιν

D καὶ οὗτος διεστραμμένῃ καρδίᾳ τὸν Χριστὸν ἐπρέσβευσεν. »

Deinde Severus quidam nomine, sede Antiochensi vi occupata, hæresim Manis, Apollinarii et Eutychis rursus tueri tentavit, perturbans, quantum in se erat, Ecclesiæ pacem. Expulsus autem Antiochia ut seditiosus et turbulentus, in Alexandrinorum mobilitatem, ut turbo et procella irruit; ibi alia

[80] (2) Εἶτα Σευῆρός τις λεγόμενος, ἁρπάσας τὸν θρόνον Ἀντιοχείας, τὴν κατὰ Μάνην [81] αὖθις, Ἀπολλινάριόν τε καὶ Εὐτυχέα διεκδικεῖν αἱρεσιν ἐπειρᾶτο, κυκῶν, ὅση δύναμις αὐτῷ, τὴν τῆς Ἐκκλησίας εἰρήνην. Ἐξελαθεὶς δὲ τῆς Ἀντιοχέων ὡς στασιώδης [82] καὶ ταραξίας [83], τὴν Ἀλεξανδρέων κουφοτά-

Variæ lectiones et notæ.

[65] καὶ add. Ced. [66] ἄττα add. Ced. [67] ἰδιοπεριωριστ. cod. [68] καὶ add. cod. [69] ὠκειωμ. Ced. [70] 428 — Περὶ Νεστορίου e Theodoro 355 H — 336 B, Ced. 459,1-11. [71] ὀνόματι N. Ced. [72] τὸν θρόνον cod. [73] Νεστόριος προστατης γεγονὼς Ced. [74] Θεοῦ Ced. [75] 447. — e Theodoro 336 BC, Ced. 459, 12-24. [76] Μάνεντα Ced. [77] λέγειν codex. [78] τε add. Ced. [79] κατενεχθῆναι Ced. [80] 510-512 — Περὶ Σευήρου, e Theodoro 338 C? Ced. 460,1-7. [81] Μάνεντα Ced. [82] Ἀντιοχείας ὁ στ. Ced. [83] ταραξία, τῇ Ἀλεξανδρέων κουφότητι

Digitized by Google

τὴν, λαίλαπος καὶ θυέλλης δίκην, ἐνέσκηψεν· ἔνθα καὶ ἑτέρας καταιγίδος ἀντιπνευσάσης αὐτῷ τε καὶ τῷ λαῷ, συνέχεε πάντας καὶ ἐθορύβησε.

A quoque adversus illum et populum spirans procella, omnes miscuit et turbavit.

[67a] (3) Διεσκέδασε γὰρ αὐτοὺς Ἰουλιανός τις καλούμενος, Ἁλικαρνασσοῦ μὲν τῆς Ἀσίας ἐπίσκοπος, τῆς δὲ Εὐτυχιανῆς κακοδοξίας προστάτης εὐθυμότατος. Σευήρου γὰρ μίαν φύσιν λέγοντος εἶναι τὸν Χριστὸν καὶ τὴν ἐν Χριστῷ διαφορὰν δεχομένου, Ἰουλιανοῦ δὲ μίαν μὲν κατὰ [68] Σευῆρον φάσκοντος φύσιν, ἀναιροῦντος δὲ τὴν διαφοράν, αἴτιοι πάσης ταραχῆς (98a) καὶ ζάλης γεγόνασιν οἱ ἀνόσιοι, [69] « μὴ νοοῦντες, κατὰ τὸ δὴ λεγόμενον, μήτε ἃ λέγουσι, μήτε περὶ τίνων διαβεβαιοῦνται, » [οἵτινες πρὸς ἡμᾶς διαμάχονται] **367** λαμβάνοντας [70] εἰς παράδειγμα τῆς θείας ἑνώσεως τὸν ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος ἄνθρωπον, καί φασιν· « Οὐκοῦν τρεῖς ὁμολογεῖτε φύσεις; » [71] (ἡ) Ἀλλ' ἴστωσαν οἱ ἀμαθεῖς καὶ ἀπαίδευτοι, ὅτι δύο [72] φύσεις ἡμεῖς λέγομεν, οὐ Θεοῦ καὶ σαρκὸς, οὔτε μὴν Θεοῦ καὶ ψυχῆς, ἀλλὰ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου· οὐδὲ γάρ ἐστι κυρίως ἀνθρώπου φύσις ἡ τοῦ μέρους φύσις· μέρη μὲν γὰρ ἀνθρώπου, ψυχὴ καὶ σῶμα, μέρη δὲ τῶν μερῶν αἱ περὶ αὐτῶν [73] διαιρέσεις τε καὶ ὑποδιαιρέσεις· καὶ μέρη μὲν Χριστοῦ ἀσύγχυτα θεότης καὶ ἀνθρωπότης [74], ψυχὴ δὲ καὶ σῶμα (οὐ μέρη Χριστοῦ), ἀλλὰ μέρη τοῦ μέρους· μέρη μὲν τῶν μερῶν τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ μὲν ψυχῆς, οὐσία λογικὴ καὶ ποιότης ἀσώματος, ὧν τὸ μὲν ἡγεμονικὸν, τὸ δὲ θυμικὸν, τὸ δὲ ἐπιθυμητικόν· (καὶ) τούτων τὸ μὲν ἐννοηματικὸν (καὶ) διανοητικὸν, μνημονευτικόν τε καὶ βουλευτικὸν, τὸ δὲ ὀρεκτικὸν καὶ ἑλκτικὸν, τὸ δὲ ἀμυντικόν· καὶ πολλὰ ἕτερα τούτοις ὑποδιαιροῦνται. Ἀφείσθω (δὲ) τὰ νῦν ζητεῖν πότερον ὡς μέρη ταῦτά εἰσιν ἐν τῇ ψυχῇ ἢ ὡσ(εὶ) δυνάμεις· ἐπὶ δὲ [75] τοῦ σώματος πάλιν διαιρέσεις [76] γίνονται ἰσομοιρῆ, καὶ τούτων ἔτι εἰς κεφαλὴν καὶ χεῖρα, καὶ πόδας καὶ ταῦτα εἰς ὀστέα καὶ σάρκα καὶ νεῦρα [77], καὶ ταῦτα εἰς δ' στοιχεῖα, καὶ ταῦτα εἰς ὕλην καὶ εἶδος. Πολλὰ δὲ [καὶ] ἕτερα φιλοσοφοῦσιν [78] ἰατρῶν παῖδες περὶ δυνάμεων φυσικῶν, ὧν τὴν μὲν ἑλκτικὴν (τὴν δὲ καθεκτικὴν), τὴν δὲ ἀλλοιωτικὴν, τὴν δὲ ἀποκριτικὴν ὀνομάζουσιν, πολλὰ δὲ [79] περὶ αἰσθήσεως καὶ φαντασίας καὶ τοῦ συνέχοντος τὸ ζῶον ζωτικοῦ καὶ ὀργανικοῦ πνεύματος ἑτέρου παρὰ τὸ λογικὸν, ὥς φασιν, ὑπάρχοντος. Ὥσπερ [80] τοίνυν ἀπόχρη πρὸς τὸ παραστῆσαι ταῦτα πάντα διὰ τὸ [81] σάρκα εἰπεῖν ἢ σῶμα ἀνθρώπου· καὶ ἀπόχρη πάλιν διὰ τῆς λογικῆς ψυχῆς τὸ, εἰς ἃ διαιρεῖται μέρη, δηλῶσαι· (οὕτως ἀπόχρη ἄνθρωπον ἢ φύσιν ἀνθρώπου εἰρηκότα, πάντα δηλῶσαί) τε καὶ παραστῆσαι τὰ ἐξ ὧν συνέστηκε (καὶ) ἐν οἷς γνωρίζεται. Οἱ δὲ οὐχ ἵνα τὸν ἄνθρωπον τέλειον ἀποφήνωσιν, ἀλλ' ἵνα τὸν Κύριον συκοφαντήσωσι καὶ τῆς ἡμετέρας αὐτὸν ἀλλοτριώσωσι φύσεως, καὶ ἡ **368**

Dissipavit enim eos Julianus quidam nominatus, Halicarnassi civitatis Asiæ episcopus, et Eutychianæ impietatis propugnator acerrimus. Severo enim unicam de Christo asserente naturam, et in Christo differentiam accipiente, Juliano autem unicam quidem juxta Severum asserente naturam, differentiam vero tollente, causa omnis tumultus et procellæ fuerunt impii isti « non intelligentes, sicut dictum est, neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant, » qui contra nos dimicant, sumentes in exemplum divinæ unionis hominem ex anima et corpore constantem, et dicunt: « Numquid tres confitemini naturas? » At sciant indocti et imperiti nos duas naturas dicere, non Dei et carnis, neque sane Dei et animæ, sed Dei et hominis; non enim est proprie hominis natura partis natura. Enimvero partes hominis anima et corpus, et partes partium sunt circa illas divisiones et subdivisiones; et Christi quidem partes distinctæ divinitas, humanitas; anima autem et corpus non partes Christi, sed partes partis; partes quidem partium hominis, quoad animam, essentia rationalis et qualitas incorporea, quarum alia vis directiva, alia irascibilis, alia concupiscibilis, et ex his facultas concipiendi et facultas percipiendi, memoria et voluntas, facultas appetendi, vis attractiva, visque repulsiva; et multæ aliæ facultates his subjacent. Nec nunc inquiras an istæ partes sint in anima, vel facultates. Quoad corpus autem rursus divisiones fiunt æquales, et hæ in caput, in manus, in pedes, et ista in ossa et carnem et nervos, et hæc in quatuor elementa, et hæc demum in materiam et formam dividuntur. Multa quoque alia disserunt medicorum filii de facultatibus physicis, quarum unam attractivam, aliam continentem, aliam mutandi vim habentem, aliam vero excretivam nominant, multa quoque de sensu et phantasia, ac vitali et organico spiritu alio, præter animam rationalem, ut aiunt, existente, et animal conservante. Quemadmodum igitur sufficit, ut omnia hæc designentur, nominare carnem aut corpus hominis, et sufficit iterum per rationalem animam, in quas partes ipsa dividatur, ostendisse; ita sufficit ut quis dixerit hominem aut naturam hominis, ut cuncta ostenderit, et designaverit quibus constat et in quibus cognoscitur. Illi vero non ut integrum hominem ostenderent, sed ut Dominum calumnientur et eum nostræ naturæ alienum reputent, qui vel quod nostrum erat ab initio non ceperit, vel non integrum servaverit quod habuit

B

C

D

Variæ lectiones et notæ.

[67a] Περὶ Ἰουλιανοῦ, e Theodoro 338 A? Ced. 460,7. [68] τόν add. Ced. [69] I Tim. 1, 7. [70] λαμβάνοντες cod. [71] Ced. 460,17-562,3. [72] ὅταν δύο φ. λ. ἡ. Ced. [73] π. αὐτά Ced. [74] θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος cod. [75] ἡ δὲ Ced. [76] διαίρεσις γίνεται εἰς ὁμοιομερῆ cod. [77] καὶ ν. καὶ σ. Ced. [78] φ. δ. Ced. [79] καὶ add. Ced. [80] ὥστε Ced. [81] τοῦ σάρκα cod.

Digitized by Google

ex nobis. Ista et alia similia subtilius disserentes, et præter exemplum male agentes, in inevitabiles et inextricabiles lapsi sunt labyrinthos.

Sane quidem et Theodoretus de istis et talibus impiis ita loquitur : « Sunt quidem aliqui Christianorum appellationem habentes, aperte autem veritatis doctrinæ adversantes; 1° hi enim increatum in tria secant, et hoc quidem vocant bonum, illud vero malum, aliud autem justum; 2° alii duo principia ingenita sermone depingunt ex diametro invicem opposita; 3° alii impiis istis se ipsos bellum indicere doctrinis profitentes, alteram impietatis excogitant viam; Dei enim unigenitum Verbum confitentes Filium, ut creaturam creationi adscribunt, et 4° Creatorem collocant cum creatione, et 5° Spiritum sanctum blasphemantes ex natura divina exterminant. Alii autem diverso modo viam divinam corrumpentes, a veritate sane longe abierunt; 6° alii nostri gratia factam incarnationem omnino abnegaverunt; 7° alii concedunt Verbum Deum hominem factum esse, sed solum corpus sumpsisse; 8° alii animatam quidem vocant assumptam carnem, non vero concedunt rationalem et intellectualem animam in illa fuisse, propriam forte amentiam hujus rei argumentum habentes : at nostram humanam animam non aliam esse scimus ac rationalem et immortalem. 9° Et alii rursus in duo Christum unicum dividunt, alium esse contendentes ex Virgine partum hominem integrum, aliud vero ex Deo Patre Verbum, et alium quidem ut hominem, privatim ponentes et vicissim, alium vero ut Deum natura et veritate Filium nominant. 10° Alii vero dicunt Dei Patris Verbum in ossium et nervorum et carnis naturam deflexisse. »

A μὴ εἰληφότα [83] τὴν ἀρχὴν τὸ ἡμέτερον ἢ μὴ σῶον φυλάξαντα [84] ὅπερ ἔσχε παρ' ἡμῶν. Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα σοφιζόμενοι καὶ παρὰ [85] τὸ παράδειγμα κακουργοῦντες, εἰς ἀφύκτους καὶ ἀδιεξοδεύτους καταπεπτώκασι λαβυρίνθους.

[85] Ἀμέλει γέ τοι καὶ Θεοδώρητος ἔφη περὶ τούτων καὶ τῶν τοιούτων ἀνοσίων οὕτως· « Εἰσὶ μέντοι γέ τινες οἱ καὶ Χριστιανῶν μὲν προσηγορίαν ἔχοντες [86], ἀντίκρυς δὲ τοῖς τῆς ἀληθείας δόγμασι πολεμοῦσιν· (α') οἱ μὲν γὰρ τὸ ἀγέννητον εἰς τρία τέμνουσι, καὶ τὸ μὲν καλοῦσιν ἀγαθὸν, τὸ δὲ κακὸν, τὸ δὲ δίκαιον· (β') οἱ δὲ δύο ἀρχὰς ἀγεννήτους ζωγραφοῦσι τῷ λόγῳ ἀλλήλαις ἐναντίας ἐκ διαμέτρου· (γ') ἄλλοι μὲν τοῖς [87] ἀσεβέσι τούτοις πολεμεῖν ἐπαγγέλλονται δόγμασιν, ἑτέραν [88] (98b) δὲ δυσσεβείας ἐπινοοῦσιν ὁδόν· τὸν γὰρ τοῦ Θεοῦ Μονογενῆ, Λόγον ὁμολογοῦντες Υἱὸν, ὡς ποίημα τῇ κτίσει συναριθμοῦσι, καὶ (δ') τὸν Κτίστην ἰστῶσι μετὰ τῆς κτίσεως, καὶ (ε') τὸ ἅγιον Πνεῦμα τῷ δυσσεβεῖ λόγῳ τῆς θείας ἐξορίζουσι φύσεως. — Ἄλλοι δὲ ἄλλως τὴν θείαν [89] ὁδὸν ἀπολέσαντες [90], πόῤῥω που τῆς ἀληθείας ἐγένοντο· (ς') καὶ οἱ μὲν τὴν ὑπὲρ ἡμῶν [91] γεγενημένην οἰκονομίαν παντελῶς ἀπηρνήσαντο· (ζ') οἱ δὲ ὁμολογοῦσι μὲν ἐνανθρωπῆσαι τὸν Θεὸν Λόγον, σῶμα δὲ μόνον ἀνειληφέναι. (η') Οἱ δὲ ἔμψυχον μὲν καλοῦσι τὴν ληφθεῖσαν σάρκα, οὐ τὴν λογικήν τε καὶ [92] νοεράν ἐν ταύτῃ γεγενῆσθαι ψυχὴν, ἴσως τὴν οἰκείαν ἄνοιαν τούτου τεκμήριον ἔχοντες· ἡμετέραν [93] δὲ ἀνθρώπου ψυχὴν οὐδεμίαν ἴσμεν ἑτέραν ἢ τὴν λογικὴν καὶ ἀθάνατον. (θ') Καὶ ἄλλοι δὲ [94] πάλιν εἰς δύο τὸν ἕνα Χριστὸν διατέμνουσιν, [95] ἕτερον [96] εἶναι διατεινόμενοι τὸν ἐκ Παρθένου τεχθέντα τέλειον ἄνθρωπον, ἕτερον δὲ τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγον· καὶ τὸν μὲν ὡς ἄνθρωπον, ἰδίᾳ τιθέντες καὶ ἀνὰ μέρος, τὸν δὲ ὡς Θεὸν φύσει τε καὶ ἀληθείᾳ Υἱὸν [97] ὀνομάζουσιν. (ι') **369** Ἄλλοι δὲ παρατετράφθαι φασὶν τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγον εἰς ὀστέων καὶ νεύρων καὶ σαρκὸς φύσιν [98]. »

CLXVI. *Regnum Taciti.*

Post Aurelianum imperavit Tacitus annos duo. Hic Maximinum, cognatum suum, præfecit Assyriis; quem ob injustitias suas cum occidissent milites, reformidantes ne vindictam de eo sumeret Tacitus, ipsum quoque interemerunt, et duo fuerunt imperatores, Probus et Florianus.

CLXVII. *Regnum Floriani.*

Post Tacitum imperaverunt Probus et Florianus annis duobus, mensibus duobus.

Hic igitur Probus, demens factus, occidit Florianum.

ΡΞϚ'. *Βασιλεία Ταχίτου.*

[99] Μετὰ Αὐρηλιανὸν ἐβασίλευσε Τάκιτος ἔτη β' [1].

Οὗτος Μαξιμῖνον συγγενῆ αὐτοῦ (ὄντα) ἐπέστησε τῇ Ἀσσυρίων [2]· (3) ὃν διὰ τὰς ὑπ' αὐτοῦ γενομένας [3] ἀδικίας ἀνελόντες οἱ στρατιῶται [4], φοβηθέντες μὴ ἐκδικήσῃ αὐτὸν ὁ Τάκιτος, ἀπέκτειναν [5] αὐτόν· καὶ γεγόνασι δύο βασιλεῖς, Πρόβος καὶ Φλωριανός.

ΡΞΖ'. *Βασιλεία Φλωριανοῦ.*

[6] Μετὰ Τάκιτον ἐβασίλευσαν [7] Πρόβος καὶ Φλωριανὸς ἔτη β', μῆνας β'.

(2) Οὗτος (οὖν) ὁ Πρόβος παράφρονα ἑαυτὸν ποιήσας ἀνεῖλε τὸν Φλωριανόν.

Variæ lectiones et notæ.

[83] προσειλ. Ced. [84] φ. σῶον Ced. [85] περὶ Ced. [86] Ced. 462,3-463,6. Nec in tribus libris Eranistæ nec in quinque Epitomes inveniuntur hæc apud Theodoretum. [86] ἔχουσιν Ced. [87] μέν Ced. [88] ἕτεροι cod. [89] εὐθεῖαν Ced. [90] καὶ τοῖς τῶν προωδευκότων ἴχνεσιν παρακολουθήσαντες in margine a secunda manu, παρακολουθῆσαι μὴ βουληθέντες Ced. [91] ὑμῶν Ced. [92] οὐ μὴν λ. δὲ καὶ Ced. [93] ἡμεῖς δέ Ced. [94] Καὶ ἀ. μὲν π. [95] καὶ add. Ced. [96] μέν add. Ced. [97] Θεόν pro Υἱόν Ced. [98] ταῦτα πάντα δυσσεβῶς δογματίζοντες Ced. [99] 277 (5478) Ced. 463,7-10 (AH Slav.) [1] μῆνας ϛ' Eus. Eutrop. [2] Ἀσσυρία Leo, Ced. [3] τῆς ὑπ' αὐτοῦ γενομένης Ced. [4] εἶτα add. Ced. Leo. [5] καὶ add. Ced. Leo. [6] 277 (5478) Ced. 463,11,12 (AH Slav.) [7] ἐ. β', μ. δ' Leo, Ced., sed dies LX Eus. Vict., LXXX Eutr., Florianus Probus annos sex, menses IV regnavit secundum Eus. Eutr. Hist. misc.; a. VI, Victor.

Digitized by Google

ΡΞΗ'. *Βασιλεία Πρόβου.*

A [8] Ἐπὶ αὐτοῦ βροχῆς γεγονυίας, σῖτος [9] κατηνέχθη πολὺς [10], ὃν (καὶ) συναγαγόντες σωροὺς μεγάλους ἐποίησαν· ὡσαύτως καὶ (ἐπὶ Αὐρηλιανοῦ, ὡς εἴρηται, ἄνωθεν) ψεκάδας ἀργυρᾶς [11] κατενεχθῆναί φασι.

[12] (2) Βικτωρῖνος δὲ φίλος τοῦ Πρόβου ἤτησε φίλον αὐτοῦ γενέσθαι ἄρχοντα [13] εἰς Βρεττανίαν· ὁ δὲ ἀπελθὼν ἀντῆρεν. **370** Ὀνειδιζόμενος οὖν [14] ὁ Βικτωρῖνος ἀπεστάλη παῦσαι [15] τὴν ἀνταρσίαν. Προσποιησάμενος οὖν [16] (ὡς) ἀπὸ προσώπου φεύγειν τοῦ βασιλέως (ὁ Βικτωρῖνος), φίλος ὢν [17] τοῦ ἀντάρτου [18], ἀπεδέχθη (ὑπ' αὐτοῦ, ὃς) καὶ ἀνεῖλεν αὐτόν. Ὑποστρέψας δὲ, ὡς ἐξῆει τοῦ πλοίου, λύσας τὴν [19] ζώνην ἔῤῥιψεν εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ εἰσῆλθε λυσίζωνος πρὸς [20] τὸν βασιλέα. Ὁ δὲ ὠργίσθη [21], νομίζων [22] ὑφ' ἑτέρου αὐτὸν τοῦτο πεπονθέναι. Βικτωρῖνος δὲ ἔφη, ὑφ' ἑαυτοῦ τοῦτο γενέσθαι, δεηθεὶς [23] μηκέτι ἄρξαι πράγματος· ἀρχὴ γὰρ [24] πᾶσα μετὰ κινδύνων καὶ κλιμακτήρων. Ὁ δὲ καὶ ἡσυχίαν αὐτῷ ἐχαρίσατο καὶ δωρεὰς πολλὰς παρέσχεν.

[25] (3) Ἀπέκτεινε δὲ πάντας τοὺς ἀποκτείναντας Τάκιτον καὶ Αὐρηλιανὸν, ἐν τῇ Περίνθῳ [26] ἐπὶ ἄριστον [27] αὐτοὺς [28] καλέσας.

[29] (4) Ἀνῃρέθη δὲ καὶ αὐτὸς (ὑπὸ τῶν περὶ αὐτὸν, καὶ βασιλεύει Κάρος, Καρῖνος καὶ Νουμεριανός).

ΡΞΘ'. *Βασιλεία Κάρου.*

[30] Μετὰ δὲ τούτους ἐβασίλευσαν Κάρος, καὶ Καρῖνος, καὶ Νουμεριανὸς ἔτη β'.

C [31] (2) Οὗτος ὁ Κάρος τὴν Περσίδος [32] Κτησιφῶντα παρέλαβε, τούτων [33] ἤδη τέταρτον [34] ἁλωθέντων ὑπὸ Τραϊανοῦ (καὶ) ὑπὸ [Οὐήρου] [35], Σευήρου καὶ Κάρου.

[36] (3) Τελευτήσαντος δὲ Κάρου ὑπὸ λοιμικῆς καὶ Νουμεριανοῦ τυφλωθέντος, ἀνεῖλεν αὐτὸν Ἄπρος [37]· καὶ ἐβασίλευσε [38] Καρῖνος.

371 Ρ Ο'. *Βασιλεία Κυρίνου.*

[39] Ἐπὶ Καρίνου (99ᵃ) ἐμαρτύρησαν Χρύσανθος καὶ Δαρεῖα, Θαλλέλαιος, Ἰουλιανὸς καὶ οἱ ἐν Ῥώμῃ ἅγιοι ἀνάργυροι.

ΡΟΑ'. *Βασιλεία Νουμεριανοῦ.*

Μετὰ τοῦτον ἐβασίλευσε Νουμεριανὸς, ἀδελφὸς Καρίνου, ἔτος α', καὶ πολεμήσας Πέρσας καὶ ἡττηθεὶς, τοῦτον χειρωσάμενοι ἐξέδειραν ζῶντα.

ΡΟΒ'. *Βασιλεία Διοκλητιανοῦ.*

Μετὰ δὲ Νουμεριανὸν ἐβασίλευσεν (ὁ υἱὸς τοῦ Σατανᾶ) Διοκλητιανὸς ἔτη [40] κ' [41].

CLXVIII. *Regnum Probi.*

Sub Probo cum vehementes decidissent pluviæ, frumentum abundans factum est, quo collecto, ingentes acervos fecerunt. Similiter et sub Aureliano, ut dictum est supra, particulas argenteas delapsas esse ferunt.

Victorinus autem, Probi amicus, petiit ut amicus suus dux iret in Britanniam; iste vero profectus rebellavit. Conviciis igitur lacessitus Victorinus, missus est ad protinus sedandam seditionem. Porro simulans se a facie imperatoris fugientem, cum rebellis amicus esset, acceptus est ab eo, ita ut occideret eum. Regressus autem, cum exiret de navi, solvit zonam, et projecit in mare, ingressusque est ita absque zona ad imperatorem. Ille B vero iratus est, putans ab alio ipsum hoc passum esse. Victorinus autem dixit a seipso hoc factum esse, deprecans ne jam unquam ulli præficeretur rei; omne enim imperium cum periculo et tentationibus esse. Ille vero quietis ei beneficium contulit, et dona multa præbuit.

Occidit autem omnes qui Tacitum et Aurelianum interemerant, in Perintho ad prandium invitatos.

Occisus est ipse a familiaribus suis, et imperaverunt Carus, Carinus et Numerianus.

CLXIX. *Regnum Cari.*

Post illos imperaverunt Carus et Carinus et Numerianus annos duo.

C Carus hic Persidis Ctesiphonta urbem cepit, jam antea captam quater a Trajano, et a Vero, Severo et Caro.

Defuncto autem peste Caro, Numerianum luminibus orbatum occidit Aper; et imperavit Carinus.

CLXX. *Regnum Carini*

Sub Carino, Chrysanthus et Daria, Thallelæus, Julianus, et Romæ sancti Anargyri martyrio coronati sunt.

CLXXI. *Regnum Numeriani.*

Post illum imperavit Numerianus, frater Carini, anno uno, et dum contra Persas bellum gereret, D victus est. Et captum eum vivum excoriaverunt.

CLXXII. *Regnum Diocletiani.*

Post Numerianum autem imperavit filius Satanæ Diocletianus annos viginti.

Variæ lectiones et notæ.

[8] Ced. 463,13-15. [9] μεμιγμένος τῷ ὕδατι Leo Ced. [10] π. κ. Ced. [11] ἀργύρου Ced. [12] Ced. 463,15-464,3. [13] ἄρχ. γ. Ced.Leo. [14] Ὀν. δέ Ced. δι' αὐτόν Ced. Leo. [15] παύσων Leo, Ced. [16] πρ. δέ Ced. πρ. Leo. [17] ὡς φ. τοῦ Leo, Ced. [18] ἀντάρανεος Ced. [19] ἑαυτοῦ add. Ced. [20] εἰς Leo, Ced. [21] ὀργισθείς codex. [22] δοκῶν Leo. Ced. [23] γ. αἰτησάμενος μ. Leo, Ced. [24] ἔφη add. Ced. [25] Ced. 264,3 5. [26] καὶ add. Leo. [27] ἑστίασιν Leo, Ced. [28] αὐτόν Ced. [29] Ced. Ced. 464,5. [30] 284 (5485). — Ced. 464,6. K. καὶ K. καὶ N. ἐ6. ΛΘ. Slav. [31] Ced. 464,7-9. Περσίδ. eod. [32] Περσίδα καί Leo, Ced. [33] τοῦτο cod. Leo, Ced. [34] τ. τ. πεπονθυίας cod. Ced. Leo; ἀναλωθέντων cod. [35] καὶ add. Ced. [36] Ced. 464,9-11. [37] ὁ αὐτοῦ πενθερός add. Ced. [38] ἐ6. Νουμεριανός cod. add. Leo, ἐ6. N. δοὺξ τυγχάνων Μυσίας, κ. τ. λ. Ced. sed verba καὶ Νουμ. — Ἄπρος glossema esse videntur capitis CLXXI. [39] 285 (3586) — Ced. 464,14. M. Slav. [40] κβ' Ced. [41] τῷ γένει Δαλμάτης Leo, Ced.

Digitized by Google

Rebus autem impar, creat imperatorem Maximianum Herculium, generum et amicum suum.

Sub his magna et horridissima persecutio contra Christianos mota est. Jusserunt enim in omni civitate et regione ecclesias Christianorum subverti, et divinas eorum Scripturas comburi, Christianos autem cogi ut dæmonibus sacrificarent.

Hoc edicto in publicum promulgato, Diocletianus quidem ab Italia in Ægyptum profectus est; vocabat enim eum factio quæ tunc vigebat in urbe Alexandriæ Ægypti; Maximianum autem ad transalpinos populos mittit, tumultus illic sedaturum.

Majori etiam cura res indigere judicans, Cæsares duo proclamat, Maximianum cognomento Galerium, et Constantium, Magni Constantini patrem, qui a Claudii filia natus erat.

Despondet Constantio quidem Theodoram, Herculis Maximiani uxoris filiam, Maximiano autem, Galerio quoque dicto, Valeriam filiam suam, dimissis propriis ipsorum uxoribus.

Et his compositis, adversus Persas mittit Maximianum Galerium; ipse autem, viribus suis collectis, in Ægyptum pervenit, et Achille rebelli devicto, omnes qui cum eo erant occidit, et abolevit tyrannidem.

Ideo multi quoque certaminis corona redimiti sunt, ex quibus sunt Petrus Alexandrinus, et Anthimus Nicomediensis, Procopius et Georgius celebres martyres.

Et tria millia Nicomediæ, Sabianus et Alexander, Dionysius et Artemius, Athenodorus et Diodorus, Rhodianus, Aquilinus, Febronia, Onesimus, Athenognotus, Marinus senex, Photius, Aniectus, Diomedes, Philonides, Clemens et Agathangelus, Menas, Callistratus, Gregorius ex Armenia, Rhipsimia, Gaianes sub rege Armeniæ Tiridate.

Mulier quædam et genere et divitiis et corporis pulchritudine insignis, cum duabus filiis suis virginibus post multa refugia deprehensæ, metu ne violaretur ipsarum virginitas, in fluentum fluminis

A [68] (2) (Μὴ) περιγενόμενος δὲ τῶν πραγμάτων προβάλλεται (βασιλέα) Μαξιμιανὸν Ἐρκούλιον, γαμβρὸν καὶ φίλον αὐτοῦ ὄντα.

[69] (3) Ὑφ' ὧν μέγας διωγμὸς κατὰ Χριστιανῶν ἐκινήθη (καὶ φρικωδέστατος) [70]· προσέταξαν γὰρ κατὰ πόλιν καὶ [71] χώραν τὰς μὲν ἐκκλησίας [72] τῶν Χριστιανῶν καταστρέφεσθαι καὶ τὰς θείας αὐτῶν Γραφὰς κατακαίεσθαι, τοὺς δὲ Χριστιανοὺς [73] ἀναγκάζεσθαι θύειν τοῖς δαίμοσι.

(4) Τὸ τοιοῦτον συνιδόντες διάταγμα Διοκλητιανὸς μὲν ἀπὸ τῆς Ἰταλίας τὴν ἐπ' Αἴγυπτον πορείαν ἐποιήσατο· ἐκάλει γὰρ αὐτὸν ἡ τότε συμβᾶσα ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῇ πρὸς Αἴγυπτον στάσις· Μαξιμιανὸν δὲ εἰς τὰ ἐπέκεινα τῶν Ἄλπεων ἔθνη ἐκπέμπει παύσοντα τοὺς ἐκεῖσε θορύβους.

B **372** [74] (5) Δεῖσθαι ἐπὶ [75] μείζονος προνοίας τὰ πράγματα κρίνας, Καίσαρας ἀναδείκνυσι β', Μαξιμιανὸν τὸν ἐπίκλην Γαλέριον [76] καὶ Κωνστάντιον, τὸν τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου πατέρα, ὃς ἀπὸ τῆς Κλαυδίου θυγατρὸς ἐτύγχανεν.

[77] (6) Κατεγγυᾶται Κωνσταντίῳ μὲν Θεοδώραν τῆς τοῦ Ἐρκουλίου Μαξιμιανοῦ γαμετῆς θυγατέρα, Μαξιμιανῷ δὲ, τῷ καὶ Γαλερίῳ καλουμένῳ, Βαλερίαν τὴν αὐτοῦ θυγατέρα, ἀπωσαμένους τὰς προτέρας αὐτῶν γαμετάς.

[78] (7) Καὶ ταῦτα διαθεὶς κατὰ Περσῶν μὲν ἐκπέμπει Μαξιμιανὸν τὸν Γαλέριον, αὐτὸς δὲ τὰς δυνάμεις αὐτοῦ ἀναλαβὼν πρὸς Αἴγυπτον παραγίνεται καὶ Ἀχιλλέα τροπωσάμενος τὸν ἀντάρτην καὶ τοὺς αὐτοῦ πάντας ἀπέκτεινε καὶ τὴν τυραννίδα διέλυσεν.

C [79] (8) Διὸ καὶ πολλοὶ τὸν τῆς ἀθλήσεως ἀνεδήσαντο στέφανον, ἐξ ὧν εἰσι Πέτρος Ἀλεξανδρείας καὶ Ἄνθιμος Νικομηδείας [80], Προκόπιος καὶ Γεώργιος οἱ ἀοίδιμοι μάρτυρες [81].

(9) Καὶ οἱ τρεῖς χίλιοι ἐν Νικομηδείᾳ, Σαβιανὸς καὶ Ἀλέξανδρος, Διονύσιος καὶ Ἀρτέμιος, Ἀθηνόδωρος, Διόδωρος, Ῥωδιανὸς, Ἀκυλῖνος, Φεβρωνία, Ὀνήσιμος, Ἀθηνόγνωτος, Μαρῖνος ὁ γέρων, Φώτιος, Ἀνίκητος, Διομήδης, Φιλονίδης, Κλήμης καὶ Ἀγαθάγγελος, Μηνᾶς, Καλλίστρατος, Γρηγόριος Ἀρμενίας, Ῥιψιμία, Γαϊάνης ὑπὸ τοῦ βασιλέως Τιριδάτου τοῦ Ἀρμηνίας [82].

(10) Καὶ γυνή τις γένει, καὶ πλούτῳ, καὶ κάλλει σώματος, σὺν δυσὶ θυγατράσι παρθένοις μετὰ πολλὰς καταφυγὰς κατασχεθεῖσαι, φόβῳ τοῦ μὴ διαφθαρῆναι τὴν παρθενίαν αὐτῶν, εἰς ῥεῖθρον **373** τοῦ

D

Variæ lectiones et notæ.

[68] Ced. 454,15. [69] Ced. 464,16-20. [70] Ἐπὶ Μαξιμιανοῦ ἐμαρτύρησαν ὁ ἅγιος Δημήτριος, Παντελεήμων, Προκόπιος, Ἑρμογένης, Ἄνθιμος, Πλάκιδος, Ῥωμανὸς, Κλήμης Ῥωμαῖος (sic) pro Ἀγκύρας (Jan. 23), Θεόδωρος ὁ Τήρων, ἡ ἁγία Βαρβάρα. Εὐτρόπιος, Κλεόνικος, Βασιλίσκος, Ἀγαπητὸς, Εἰρήναρχος, Χιωνία, Σολοχάνης, Πρίσκος, Μάρκος καὶ Μουκιανός. [71] κατὰ X. Ced. [72] τὰς μὲν Χριστοῦ ἐ. Ced. [73] εὑρισκομένους Ced. [74] Δ. ἔτι? [75] Γάλλον cod. [76] Ced. 469,20-470,2 τῷ δὲ θ' καὶ ι' ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ Κωνστάντιον τὸν λεγόμενον Χλωρὸν — καὶ Μαξιμιανὸν Γαλέριον Καίσαρας ἐποίησε, κ. τ. λ. [77] 271 (5496-5498) — Ced. 470,3-5 τῷ ι' αὐτοῦ ἔτει τῆς Ἀλεξανδρείας — ὑπὸ Ἀχιλλέως ἀποστατησάσης, τῇ προσβολῇ τῶν Ῥωμαίων πλεῖστοι ἀνῃρέθησαν. [78] Ced. 464,20-25. [79] καὶ Ced. [80] μ. καὶ Σαββάτιος ὁ τὴν αἵρεσιν τῶν Τεσσαρεσκαιδεκάτων κρατύνας ἐγνωρίζετο Ced. [81] Ἐπὶ Διοκλητιανοῦ ἦν ὁ ἅγιος Βαβύλας ἐν Ἀντιοχείᾳ· τοῦτον ἀνεῖλε Διοκλητιανὸς (δοὺξ τυγχάνων Μυσίας. Ἐπὶ τούτου καὶ ὁ ἅγιος Εὐστράτιος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἐμαρτύρησαν καὶ Κήρυκος καὶ Ἰουλίττα (?), Αὐτονόμος, Ἐπίχαρις, Ἀλέξανδρος, Ζώσιμος, Ἀλφίων, Νίκων, Ἡλιόδωρος, [Μάρκος, Πελαγία ἡ μάρτυρ, Τάραχος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, Στέφανος, Ἀγαπητὸς, Μάρκος, Εἰρήναρχος, Ἀχάκιος σὺν ζ γυναιξί), Scholion. cf. Ced. 464,11-13.

Digitized by Google

ποταμοῦ ἑαυτὰς ἔρριψαν, περὶ ὧν ζητητέον εἰ ἀριθμοῦνται εἰς μάρτυρας. A seipsas injecerunt ; de quibus quærendum est an martyribus annumerentur.

ΡΟΓ'. *Περὶ τῆς σώφρονος γυναικός.*

[87] Καὶ ἑτέρα δὲ πάλιν ἱερά τις γυνὴ καὶ θαυμασία τὸν βίον ἀεὶ παρθένος καὶ ὡραία πάνυ, κατασχεθεῖσα [88], καὶ πολλαῖς μηχαναῖς θῦσαι τῶν τυράννων [89] ἀναγκαζόντων, μὴ ἠττηθεῖσα, προσέταξαν δοθῆναι [90] στρατιώτῃ πρὸς αἰσχρὰν μῖξιν, καὶ μηδ' οὕτως πειθομένην ὑποβαλέσθαι κεφαλικῇ τιμωρίᾳ, (ἡ) καὶ περιστατηθεῖσα λίαν, ἐδεῖτο τοῦ (ἁγίου) Ἀνθίμου Νικομηδείας μήπω τελειωθέντος διὰ μαρτυρίου, συμβουλεῦσαι αὐτῇ τί ἂν αἱρήσοιτο. Ὁ δὲ χρηστὸς ὄντως [91] ἀνὴρ καὶ οἰκονόμος πιστὸς ἐν κρίσει τὰ λόγια Κυρίου ταμιευόμενός φησι· « Καλὸν μέν, ὦ τέκνον, καὶ θεοπρεπὲς τὸ [92] κατόρθωμα τῆς ἁγνείας, μεῖζον δὲ ἡ τῆς (99b) πίστεως ἐντολή, κρηπὶς ὑπάρχουσα [93] τῶν καλῶν τῆς εὐσεβείας. Μὴ οὖν προ(99b)κρίνῃς τῶν κρειττόνων τὰ δεύτερα· ὥσπερ γὰρ ἐν περιστάσει τινὰ γενόμενον αἱρετώτερόν ἐστιν ὑπὲρ τοῦ σώματος διαρπαγῆναι τὸ ἱμάτιον, οὕτως ἐστὶ μᾶλλον ἐν [94] τοῖς πειρασμοῖς ἄσπιλον τηρήσαντα τὴν ψυχὴν, προδοῦναι τὴν σάρκα τοῖς παντοίως ἐνυβρίσαι [95] ἐθέλουσιν ἢ ἀπολέσαι τῆς ψυχῆς τὴν εὐγένειαν. » Ἡ δὲ τοῦτο ἀκούσασα ἀπῆει ταλαντευομένη τὸν νοῦν, ὡς δύο καλῶν ἀντιποιουμένη· ἀλλ' ἡ θεία χάρις [96] (ἡ ἐν τοῖς ἀμηχάνοις πρόφασιν ἐπικουρίας παρέχουσα ἐφεῦρεν αὐτῇ σωτηρίαν· καὶ πῶς, ἄκουε διὰ ποίας ἐπινοίας σοφώτατον ἄσυλον) τὴν σωφροσύνην ἐφύλαξε. Ὡς γὰρ ὑφ' ἑνὸς οἴκου συνεκλείσθη [97], κατασοφίζεται τὸν στρατιώτην λέγουσα· « Μηδὲν ἄτοπον εἰς ἐμὲ πράξῃς [98], ἄνθρωπε, καὶ παρέξω σοι μισθὸν (τῆς εὐεργεσίας ταύτης) ἐπάξιον· δώσω γάρ σοι φάρμακον, οὗσα φαρμακὶς, ἀθανασίας **374** πρόξενον [99], ὅπερ ὅλον τὸ σῶμα χριόμενος ἐν τοῖς πολεμίοις ὑπάρξεις ἄτρωτος. Εἰ δὲ θέλεις ἄρτι πεῖραν λαβεῖν, ἐπίτρεψόν με τοῦτο κατασκευάσαι. Τοῦ δὲ μετὰ πολλῆς χαρᾶς ἐπιτρέψαντος, λαβοῦσα [100] ἡ γυνὴ κηρὸν καὶ ἔλαίῳ συμμίξασα καὶ ἐπὶ πολὺ ταῖς χερσὶ διαμαλάξασα καὶ τὸν ἑαυτῆς αὐχένα περιχρίσασα [101]· « Πάταξον, ὡς δύνῃ (καὶ ὄψει τὴν δύναμιν τῆς ἀλοιφῆς, » φησὶ τῷ στρατιώτῃ, « καὶ ὅτι οὔτε πλήξεις οὔτε θανατώσεις με. » Ὁ δὲ [102] εἰς ὕψος ἐπάρας τὸ ξίφος καὶ κατ' αὐτῆς ἐπενεγκὼν ἀπέτεμεν εὐθέως τὴν τιμίαν αὐτῆς κεφαλήν· καὶ οὕτω νικήσασα τῶν δυσμενῶν τὴν κακουργίαν διπλοῦν τὸν στέφανο [103] τοῦ (τε) μαρτυρίου καὶ τῆς ἁγνείας ἀνεδήσατο.

CLXXIII. *De casta muliere.*

Rursus alia quædam sacra mulier, moribus castis, quæ, perquam speciosa, semper virgo permanserat, deprehensa, mille modis a tyrannis ut sacrificaret cogebatur. Cum vinci non posset, jusserunt ut militi traderetur ad turpem concubitum, et si ne sic quidem corrupta esset, capitali pœna plecteretur. Quæ circumventa nimis, rogabat sanctum Anthimum, qui nondum martyrio perierat, ut suaderet sibi quid eligeret. Hic autem vere bonus vir et dispensator fidelis, in judicio oracula Domini conservans, dicit : « Bonum quidem, o filia, et Deo gratum officium castitatis, majus autem fidei præceptum, quod fundamentum est bonorum religionis. Non igitur anteponas melioribus inferiora ; sicut enim cum quis in vitæ discrimine versatur magis eligendum est diripi vestimentum quam occidi corpus, ita melius est in tentationibus, sine macula servata anima, carnem tradere iis qui eam omnino contumelia afficere volunt, quam animæ perdere nobilitatem. » Illa autem, his auditis, abiit mente dubia, quippe quæ duo bona affectabat ; at divina gratia, quæ in difficilibus occasionibus auxilia præbet, invenit ei salutis viam, et quomodo ? Audi quibus artibus tutissimum castitatis asylum servavit. Ubi enim in una domo conclusa est, militem decipit dicens : « Nihil insolenter in me facias, o vir, et præbebo tibi mercedem bono opere dignam ; dabo enim tibi venenum (nam venefica sum) immortalitatis causam ; quo si totum corpus unxeris, inter hostes invulneratus versaberis. Si vero nunc velis experiri, permitte mihi illud præparare ; isto autem cum magno gaudio permittente, sumens mulier ceram, et oleo immiscens, et in manibus multum emolliens, et collum suum circumungens : « Feri, quantum poteris, et videbis virtutem unguenti, inquit militi, et quod neque lædies neque occides me. » Iste vero in altum erectum gladium in ipsam inferens, statim pretiosum caput amputavit ; itaque, devicta infestorum inimicorum malitia, duplici corona martyrii et castitatis redimita est.

ΡΟΔ'. *Περὶ ἑτέρας παρθένου.*

[104] Ὡσαύτως δὲ καὶ ἄλλη τις εὐπρεπεστάτη κόρη [105] παρθενίαν ἀσκοῦσα, διεβλήθη ὡς [106] βλασφημοῦσα τοὺς βασιλεῖς καὶ τὰ εἴδωλα, ἣν (καὶ) συλλαβόμενοι καὶ (πολλὰ) μαστιγώσαντες, μὴ ὑπακούσασαν [107] τῇ

CLXXIV. *De alia virgine.*

Similiter et alia, decore eximia, puella, virginitatem servans, falso crimine accusata est ut blasphemans imperatores et idola ; quam comprehensam et diu flagellatam, nec tamen impietati

Variæ lectiones et notæ.

[87] Ced. 465,1-466,6. Καὶ γ. τις ἱ. καὶ θ. [88] συσχ. Ced. [89] αὐτὴν Ced. [90] ἐκδ. Ced. [91] δ. καὶ πιστῶς Ced. [92] τὸ κ. τῆς ἁ. καὶ θ. Ced. [93] οὖσα Ced. [94] μ. ἱ. ἐν Ced. [95] ἐνυβρίζειν Ced. [96] χ. ταύτης διεφυλάξατο τὴν παρθενίαν τρόπῳ τοιῷδε Ced. [97] συν. λέγει τῷ στρατιώτῃ M. Ced. [98] πρ. ρ. εἰς ἱ. Ced. [99] πρ. ὅπερ χρ. ἅτρ. μενεῖς ἐν τ. πολ. καὶ εἰ βούλει τούτου λ. π. ἐπ. με σκευάσαι αὐτό Ced. [100] λ. κ. ἡ μακαρία καὶ Ced. [101] λέγει αὐτῷ add. Ced. [102] Ὁ δὲ μετὰ δυνάμεως κατενέγκας τὸ ξ. ἀπ. Ced. [103] στ. τὸν τοῦ μ. Ced. [104] Ced. 466,7-24. Ὡ. δέ τις καὶ ἁ. γυνὴ ἱ. [105] οὖσα καί add. Ced. [106] ὡς τοὺς θεοὺς ἐνυβρίζουσα Ced. [107] ὑπείκουσαν Ced.

Digitized by Google

istorum consentientem, protruderunt in lupanar, præcipientes ei qui illi præesset, ut reciperet eam, et tres nummos quotidie pro ea referret. Iste autem, quia nummi a se exigebantur ipsam exposuit volentibus; quod scientes viri mulierum amore insani assidui erant ad officinam iniquitatis, in virginem erumpentes et pecuniam retribuentes; quos prorogans dicebat : « Ulcus habeo fœtidum in secreto loco, et timeo ne vobis quoque morbum communicem ; at exspectate paucos dies donec sana sim et mei copiam integram habetote. » Cum sic igitur eos fefellisset, orans Deum supplicabat ut a tali liberaretur scelere, et immaculatam virginitatem suam servaret. Audita autem a Deo precatione ejus, venit juvenis quidam conspicuus et valde pius ad prostibuli curatorem, B cadente jam die, et dat ei nummos quinque dicens : « Concede mihi hanc puellam usque ad mane. » Et ingressus in absconditum locum, dicit virgini : « Exsurge et vade in pace ; » et seipsam induens vestimentis ejus, et obvolvens caput suum, egressa est impolluta et intacta mulier, et salva remansit a turpi scelere. Die autem facta, et cognito dramate, judicatus est adolescens, et capite damnatus; et hoc peracto, adimplevit Dominicum sermonem dicentem : « Majorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis. »

τούτων δυσσεβείᾳ, παρέδωκαν εἰς πορνεῖον, ἐντειλάμενοι τῷ ταύτην νέμοντι (δέξασθαι αὐτὴν καὶ) κομίζειν ὑπὲρ αὐτῆς [78] καθ' ἡμέραν νομίσματα γ'. Ὁ δὲ (ὡς μέλλων εἰσπράττεσθαι τὸ χρυσίον) ἔκδοτον αὐτὴν ἔστησε τοῖς βουλομένοις [79]· (ὅπερ γνόντες οἱ γυναικομανεῖς παρήδρευον τῷ ἐργαστηρίῳ τῆς ἀνομίας) πρὸς αὐτὴν εἰσπηδῶντες (καὶ τὸ ἀργύριον ἀποδιδόντες)· οὓς παρακαλοῦσα ἔλεγεν· « Ἕλκος ἔχω (δυσῶδες) εἰς τὸν κεκρυμμένον τόπον καὶ δέδοικα μὴ καὶ ὑμᾶς τῆς νόσου μεταδώσω· ἀλλὰ ἀναμείνατε ὀλίγας ἡμέρας ἕως ὑγιάνω καὶ ἐξουσίαν μου ἔχετε πάντοτε. » — Οὕτως οὖν τούτους ἀποβουκολήσασα [80], δεήσει τὸν Θεὸν ἱκέτευεν (ἀπαλλαγῆναι τοῦ τοιούτου μύσους καὶ) ἄσπιλον τὴν παρθενίαν αὐτῆς φυλάξαι [81]. Καὶ **375** δὴ ὑπακούσας [82] ὁ θεὸς τῆς δεήσεως αὐτῆς, ἔρχεται νεανίσκος τις περιφανὴς καὶ λίαν εὐσεβὴς πρὸς τὸν πορνοβοσκὸν ἐσπέρας βαθείας [83] καὶ δίδωσιν αὐτῷ νομίσματα ε' λέγων· « Ἔασόν μοι ταύτην τὴν κόρην (ἕως πρωΐ. » Καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸν ἀπόκρυφον τόπον λέγει πρὸς αὐτήν· « Ἀνάστα καὶ πορεύου εἰς εἰρήνην. » Καὶ ἐνδύσας αὐτὴν) τὰ ἱμάτια αὐτοῦ καὶ περικαλύψας τὴν κεφαλὴν αὐτῆς, ἐξῆλθεν ἄφθορος καὶ ἀνέπαφος [84] ἡ γυνὴ καὶ διεσώθη ἐκ τοῦ αἰσχροῦ μύσους. Ἡμέρας δὲ γενομένης (100ᵉ) καὶ τοῦ δράματος γνωσθέντος, ἐκρίθη ὁ νεανίας ἀναιρεθῆναι· καὶ τούτου γενομένου ἐπλήρωσε τὸ Κυριακὸν λόγιον τὸ φάσκον [85]· « Μείζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῇ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ. »

CLXXV. *De solitario.*

Similiter et alius quidam solitariam vitam agens, comprehensus ab impiis istis et scelestis, multas pœnas et flagella sustinuit. Tandem improbam excogitaverunt machinationem ut perderent castitatem justi hujus. Cum enim lectum in horto quodam stravissent, et sanctum intra ipsum ligavissent, immiserunt in eum inhonestam mulierculam, ut sive loci jucunditate et solitudine, sive ex impotentia vitandi aggressionem impudicæ mulierculæ, undique et invitus ad nefandam detraheretur actionem. At divinus hic vir, muliercula jam blanditiis et turpibus verbis et gestibus eum circumligante, et sceleratis manibus verenda ejus tractante et voluptates accendente, non habens unde retruderet scelestam et impudentem mulierem istam, lingua sua dentibus præcisa, inspuit in faciem illius, et sibi quidem dolores et cruciatus pro voluptatibus contulit, ipsam vero vehementer perculit, et molestia implevit per cruoris fluxum.

ΡΟΕ'. *Περὶ τοῦ μονάζοντος.*

C

[86] Ὁμοίως [87] καὶ ἄλλος τις μονάζων κατασχεθεὶς ὑπὸ τῶν (ἀνοσίων ἐκείνων καὶ) ἀσεβῶν, μετὰ πολλῶν ποινῶν [88] καὶ μαστίγων, τελευταῖον ἐπενόησαν πονηρὰν [89] ἐπίνοιαν εἰς φθορὰν τῆς σωφροσύνης τοῦ δικαίου (τοιάνδε)· Κλίνην γάρ ἔν τινι [90] κήπῳ στρώσαντες καὶ τὸν ἅγιον ἐν αὐτῇ δεσμήσαντες ἐπαφῆκαν αὐτῷ γύναιον ἄσεμνον, ὡς ἂν [91] (ἐκ τῆς [91] τοῦ τόπου ἡδύτητος καὶ μονότητος) ἐκ τοῦ μὴ δύνασθαι τὴν ἐπιχείρησιν (τοῦ ἀκολάστου γυναίου) διαφυγεῖν (πανταχόθεν) καὶ ἄκων πρὸς [92] τὴν παράνομον καθελκυσθείη πρᾶξιν. (Ἀλλ' ὅγε θεῖος ἀνὴρ) τοῦ γυναίου διά φιλημάτων (ἤδη καὶ ῥημάτων αἰσχρῶν καὶ ἐπιτηδευμάτων) περιπλεκομένου [93] (καὶ τὴν αἰδῶ τοῦ ἁγίου μιαραῖς χερσὶν ἁπτομένου καὶ τὰς ἡδονὰς ἀναφλέγον [94], μὴ ἔχων ὁ ἅγιος πῶς ἀμύνηται τὸ κατάρατον καὶ ἀναιδὲς ἐκεῖνο γύναιον), τὴν ἑαυτοῦ γλῶσσαν τοῖς ὀδοῦσιν [95] ἀποτεμὼν, πρωσέπτυσεν εἰς τὸ πρόσωπον **376** αὐτῆς, καὶ [97] ἑαυτῷ μὲν πόνους καὶ ἀλγηδόνας ἀντὶ ἡδονῶν ἐπεισήγαγεν, ἐκείνῃ

D

Variæ lectiones et notæ.

[78] ἄ. ἡμερήσιον ν. γ', ὃς ἐκδ. Ced. [79] βουλ. καὶ πολλῶν πρὸς αὐτὴν εἰσπηδώντων, πάντας ἀπεκρούετο προφασιζομένη ἕλκος ἔχειν ἐπὶ κρυπτοῦ τόπου καὶ τούτου τὴν ἀπαλλαγὴν ἐκδέξασθαι οὕτως Ced. [80] ἀποβουκολοῦσα Ced. [81] διαφ. Ced. [82] ὑπήκουσεν ἀ. ὁ Θεὸς καὶ ἐ. τις ν. Ced. [83] ἐ. β. πρὸς τὸν π. Ced. [84] ἐξέπεμψεν αὐτὴν ἄφθορον καὶ ἀνέπαφον Ced. [85] Joan. xv, 13. [86] Τοῦτο ἐκ τοῦ βίου τοῦ ἁγίου Παύλου τοῦ Θηβαίου. Ced. 467,1-14, Ὁμ. καὶ ἑτέρου μονάζοντος κατασχεθέντος. [87] Ὁμοίως δέ A. [88] ποιῶν om. A. — πολλὰς ποινὰς καὶ μάστιγας Ced. [89] πονηρὰν om. A. — π. ἐπ. ἐπίνοιαν Ced. [90] ἔν τινι γὰρ κ. κλ. στρ. Ced. [91] ἂν μὴ δυνάμενος τὰς ἐκ ταύτης μηχανὰς δ. καὶ ἀ. εἰς τὴν πονηρὰν καθελκυσθῆναι πρ. Τῆς δὲ τούτῳ περιπλεκομένης καὶ καταφιλούσης αὐτὸν, τήν Ced. [92] ἐκ τῆς τ. ἡ. καὶ μονίας A. [93] καὶ ἄκων εἰς τὴν A. [94] π. καὶ τὰς ἡδονὰς ἀνάπτοντος τὴν ἑαυτοῦ γλ. ἀποτεμὼν δήγματι πρ. A. [95] ἀναφλέγουσα Ced. [96] ἀ. τοῖς ὁ. Ced. [97] ἐκ τούτου add. Ced.

Digitized by Google

δὲ [98] σφόδρα κατέπληξεν καὶ ἀηδίας ἐνέπλησε τῷ ῥεύματι τοῦ αἵματος. Οἱ δὲ [99] Ἕλληνες ταῦτα μεμαθηκότες ἐθαύμασαν τῶν μοναζόντων τὴν σωφροσύνην [1].

Gentiles porro, his auditis, castitatem solitariorum mirati sunt.

ΡΟϚ'. *Βασιλεία Κωνσταντίου.*

CLXXVI. *Regnum Constantii.*

[2] Ἡττηθέντες οὖν οἱ δυσσεβεῖς τύραννοι Διοκλητιανὸς καὶ Μαξιμιανὸς τῷ πλήθει τῶν ἀναιρουμένων (Χριστιανῶν), ἐξέθεντο δόγμα [3], ὥστε τοὺς εὑρισκομένους Χριστιανοὺς ἐξορύττεσθαι τὸν δεξιὸν ὀφθαλμὸν [4], οὐ μόνον διὰ τὸ ὀδυνηρὸν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ ἄτιμόν (τε) καὶ πρόδηλον καὶ τῆς τῶν Ῥωμαίων πολιτείας ἀλλότριον.

Victi igitur impii tyranni Diocletianus et Maximianus numero occisorum Christianorum, decretum emiserunt, ut omnes qui inventi forent Christiani effossum dexterum haberent oculum, non solum ob cruciatum, sed etiam ut ita dehonestati tanquam populo Romano indigni conspuerentur.

[5] (2) Οὓς ἡ θεία δίκη ἐνδίκως μετελθοῦσα δικαίως ἐξέκοψε. Καὶ ὁ μὲν ὑπὸ [6] νόσῳ δεινῇ περιπεσὼν καὶ ὀγκωθεὶς ἀπέθανεν· ὁ δὲ ἀπήγξατο [7]. Τὸν γὰρ Διοκλητιανὸν, φασὶν, ἐν Δαλματίᾳ διάγοντα κατέλαβε θεήλατος ὀργὴ, καὶ ὀγκωθεὶς τὸ σῶμα εἰς πολλὰ διερρήγνυτο· τῆς δὲ βλασφήμου αὐτοῦ γλώσσης σαπείσης ἐν τῷ λάρυγγι αὐτοῦ καὶ πλῆθος σκωλήκων ἀναβρασάσης, (οὕτως) ἀπέῤῥηξε τὸ πνεῦμα. Ὁ δὲ Ἡρκούλιος Μαξιμιανὸς ἐν Ταρσῷ τῆς Κιλικίας κατέστρεψε τὸν βίον.

Hos divina justitia merito consectata juste castigavit. Unus enim cum in morbum dirum incidisset, membrorum tumore interiit; alter vero se laqueo suspendit. Diocletianum deinde, inquiunt, in Dalmatia versantem cepit furor a Deo immissus, et tumefactum corpus ejus multis in partibus dirumpebatur; lingua autem ejus sacrilega in gutture ejus putrefacta multitudinem vermium emisit et sic vir misere exstinctus est. Herculius autem Maximianus Tarsi Ciliciæ vitam deposuit.

[8] (3) Ὁ δὲ Κωνσταντῖνος, ὁ υἱὸς Κωνσταντίου, ἔτι παῖς ὑπάρχων παρὰ τῷ τῆς Ἑῴας τυράννῳ ἐτρέφετο τῷ Διοκλητιανῷ (ἀποστελλαντι [9] παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ διάγειν αὐτόθι, διὰ τὸ μὴ δολοφονηθῆναι παρὰ τῆς μητρυιᾶς, παιδευομένῳ [10] τὴν Ἑλληνικὴν σοφίαν· ὅθεν αὐτῷ ἐν Παλαιστίνῃ ὄντι καὶ ὁρῶντι [11] ὅσα πάσχουσιν οἱ τοῦ Χριστοῦ δοῦλοι, ἐδάκνετο τὴν ψυχήν· ἦν γὰρ μισοπόνηρος ἐκ παιδόθεν). **377** Βλέπων δὲ [12] τὸν παῖδα Κωνσταντῖνον ὁ Διοκλητιανὸς εἰς μέγεθος ἡλικίας καὶ συνέσει κεκοσμημένον καὶ ὑποπτεύσας, μᾶλλον δὲ μαντευσάμενος καταλύτην (μέλλειν) ἔσεσθαι τῆς τυραννίδος [13] αὐτοῦ, δόλῳ αὐτὸν θανατῶσαι [14] διενοεῖτο· ἀλλὰ θείᾳ προμηθείᾳ (μαθὼν ὁ νέος τὸν δόλον, ὡς ὁ Δαυὶδ) φυγῇ τὴν σωτηρίαν ἐπορίσατο, διασωθεὶς πρὸς τὸν ἑαυτοῦ πατέρα.

Constantinus autem, Constantii filius, cum adhuc puer esset, apud Orientis imperatorem Diocletianum educabatur, qui præceperat ei nomine patris sui ut ibidem degeret, ne per dolum et insidias a noverca occideretur; Græcam ibi ediscebat sapientiam. Unde ipsi in Palæstina versanti et videnti quanta Christi servi paterentur, affligebatur anima. Injustitiam enim a puero oderat. Considerans autem juvenem Constantinum Diocletianus in vigore ætatis et prudentia ornatum, et reformidans, imo augurans quod tyrannidis suæ futurus esset eversor, dolo illum interficere meditabatur; at divina Providentia adjutus cum dolum adolescens cognovisset, sicut David fuga salutem invenit, ad patremque suum pervenit incolumis.

[15] (4) Ὁ γὰρ πατὴρ αὐτοῦ ἐστάλη πρὸς Πέρσας πολεμήσων αὐτοὺς, οὓς καὶ νικήσας [16] πρὸς Διοκλητιανὸν εἰσῆλθε, βαλάντια (100b) πεπληρωμένα φέρων λίθων τιμίων καὶ μαργαριτῶν, ἀφ' ὧν πρῶτος Διοκλητιανὸς ἐσθῆτι καὶ ὑποδήμασι λίθοις τιμίοις καὶ χρυσῷ κεκοσμημένοις ἐχρήσατο, προσκυνεῖσθαί τε αὐτὸν παρὰ τὸ [17] ἔθος ἐκέλευσε καὶ

Pater enim illius missus est adversus Persas eos debellaturus; quos cum vicisset, ad Diocletianum reversus est, sacculos ferens plenos pretiosis lapillis et margaritis; unde Diocletianus vestem et calceamenta pretiosis lapillis et auro ornata primus induit, adorarique se præter morem jussit, et triumphum celebravit; nominatus

Variæ lectiones et notæ.

[98] ἐκείνων τε A. [99] ἅπερ ἀκούσαντες οἱ Ἑ. ἐθαύμαζον τὴν τῶν μ.σ. καὶ ἀκρίβειαν Ced. [1] τὴν τῆς σωφροσύνης ἀκρίβειαν A. [2] Ced. 467,14-18. [3] δ. ἐξ. Ced. [4] τῶν ὀφθαλμῶν Ced. [5] 304 (5507)—Ced. 472,1-9. Τῷ κ' ἔτει τῆς αὐτοῦ βασιλείας Δ. καὶ Μ. τὴν βασιλείαν ἀπέθεντο — καὶ ὁ μὲν Δ. ἰδιωτεύσας ἔτη ιβ' τῆς γλ. ἀ. σ. μετὰ τοῦ φάρυγγος καὶ πλ. σκ. ἀν. τὸ πνεῦμα ἀ. Ὁ δὲ Ἑ. Μ. τὴν βασιλείαν ἀναλαβέσθαι βουληθεὶς καὶ μὴ ἐπιτυχὼν ἀπήγξατο· ὃ γε Γαλλέριος σκωληκόβρωτος ἐξέψυξεν cf. § 5. [6] ὑπό om. A. [7] ἀπήγξατο· ἐκ συμφώνου γὰρ παρεθήκαντο τὴν βασιλείαν αὐτῶν ὅ τε Διοκλητιανὸς καὶ Μαξιμιανὸς πρὸς θεοποιίας mediis omissis A. [8] Ced. 741,5-12. — μετὰ τοῦ Γαλερίου Ced. [9] ἀποσταλέντι? ἀποσταλέντος? [10] παιδευομένου? [11] ὁρῶν codex. [12] ὡς αὐτὸν ὁ Γαλέριος ἐώρα τὰ χριστιανῶν φρονοῦντα, σ. τε ψυχῆς καὶ ῥώμῃ σώματος καὶ τῇ περὶ τὴν παίδευσιν εὐφυΐᾳ προκόπτοντα. μ. τ. τοῦτον κ. ἐ. τῆς τ. Ced. [13] καὶ τῶν δογμάτων add. Ced. [14] θ. τοῦτον ἐσκέψατο θ. δὲ πρ. φ. τὴν σ. πορίζεται καὶ πρὸς τὸν ἴδιον π. διασώζεται, πολλὰ σὺν αὐτῷ τῷ σώσαντι εὐχαριστῶν τῷ Ced. [15] de Galerio Leo et Ced. 470,18-471 : τῷ ιζ' (ἔτει) ὁ Γαλέριος Μαξιμιανὸς κατὰ Ναρσέως, τοῦ τῶν Περσῶν βασιλέως, ἐκδραμὼν τοῦτον μὲν ἐδίωξε — ὑπέστρεψε π. Δ. καὶ β. π. ἔχων Ced. [16] νικήσας καὶ παραλαβὼν τὰ βασίλεια καὶ τὴν γυναῖκα Σαπώρου μετὰ μεγάλης νίκης cod [17] ἐξ ἀρχῆς add. Ced.

Digitized by Google

est autem triumphus ob dictam a poetis θρίαμβον, id est *furorem divinum*, vel eo quod fici folia θρία nominantur.

Vicesimo autem anno regni sui, Diocletianus et Maximianus eadem die deposuerunt imperium, quasi inter deos referendi; ut vero narrat Eusebius, Diocletianus, amens factus, et Herculius cum illo, imperio deposito, privatam resumpserunt vitam, et hic quidem laqueo vitam terminavit, Diocletianus vero, immissum a Deo furorem expertus, et ipse vitam sibi abstulit.

Gelasius Cæsariensis dicit eos, pœnitentia motos, et rursus imperium capere conatos, decreto senatus interfectos esse.

Theotecnus autem quidam, instigante Maximiano, cuncta quæ in Christum videlicet a Pilato facta erant, blasphemiis plena simulate comminiscens, per civitates et vicos circumtulit, Maximiano jubente litterarum magistros ista pueros edocere, ut nostrum riderent mysterium.

Post Diocletianum et Maximianum Herculium, imperavit iisdem temporibus Romanis et Græcis Constantius Chlorus, Magni Constantini pater, qui ex Helena ei natus est juxta Daciæ civitatem.

Imperaverunt autem cum eo Severus et Maximianus, dictus Galerius, cum Maximino filio, et Maxentius, Herculii filius, frater autem Theodoræ, uxoris Constantii, patris Constantini Magni, et istius avunculus.

Constantinus et Severus Galliam et Britanniam tenuerunt, Maxentius autem et Maximinus Romam, Maximianus Galerius vero Orientem, qui multa scelerata et improba fecit extra modum. Cum mulierum insano amore captus esset, qui imperio ejus subditi erant certatim quærebant ubi absconderent proprias ipsorum uxores et filias suas a facie tyranni, non solum ob impietatem ejus, sed etiam eo quod bona ipsorum raperet; et præterea persecutionem sævam et inhumanam

A θρίαμβον ἀπετέλεσεν· ὠνομάσθη δὲ θρίαμβος διὰ [18] τὴν (παρὰ) τῶν ποιητῶν λεγομένην θρίασιν [19], ἤγουν μανίαν, ἢ ἀπὸ τοῦ θρία [20] τὰ φύλλα τῆς συκῆς ὀνομάζεσθαι.

[21] (5) Τῷ δὲ κ' ἔτει τῆς αὐτοῦ [22] βασιλείας Διοκλητιανὸς καὶ Μαξιμιανὸς [23] ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ τὴν βασιλείαν ἀπέθεντο [24], προφάσει θεοποιίας· ὡς δὲ ἱστορεῖ ὁ Εὐσέβιος [25], Διοκλητιανὸς [26] παράφρων γενόμενος καὶ σὺν αὐτῷ [27] Ἐρκούλιος τὴν βασιλείαν ἀποθέμενοι, ἰδιωτικὸν [28] ἀνέλαβον βίον· καὶ ὁ μὲν ἀγχόνῃ τὸν βίον κατέστρεψε, Διοκλητιανὸς δὲ θεηλάτου ὀργῆς πειραθεὶς [29] καὶ αὐτὸς τὸν βίον κατέλυσε.

378 [30] (6) Γελάσιος δὲ ὁ Καισαρείας [31] φησὶ, ὅτι μεταμεληθέντες καὶ πάλιν λαβεῖν τὴν βασιλείαν
B βουληθέντες ψήφῳ τῆς συγκλήτου ἀναιροῦνται.

[32] (7) Θεότεκνος δέ τις ὑποθήκῃ Μαξιμιανοῦ τὰ ἐπὶ Χριστοῦ δῆθεν παρὰ Πιλάτου πραχθέντα πλασάμενος ὑπομνήματα πάσης βλασφημίας ἀνάπλεα, κατὰ πόλιν καὶ κώμην ἐσταλκεν, Μαξιμιανοῦ προστάξαντος τοῖς γραμματοδιδασκάλοις ταῦτα τοὺς παῖδας ἐκδιδάσκειν, ὡς ἂν διαγελῶσι τὸ καθ' ἡμᾶς μυστήριον.

[33] (8) Μετὰ δὲ [34] Διοκλητιανὸν καὶ Μαξιμιανὸν τὸν Ἐρκούλιον ἐβασίλευσε κατὰ τοὺς αὐτοὺς [35] χρόνους Ῥωμαίων καὶ Ἑλλήνων Κωνστάντιος ὁ Χλωρὸς [36] ὁ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου πατὴρ, ὃς ἐξ Ἑλένης αὐτῷ ἐγεννήθη περὶ τὴν τῆς Δακίας [37] πόλιν.

[38] (9) Συνεβασίλευον δὲ [39] αὐτῷ Σευῆρος καὶ Μ-
ξιμιανὸς ὁ λεγόμενος Γαλέριος σὺν τῷ υἱῷ [40] Μαξι-
C μίνῳ καὶ Μαξέντιος, ὁ υἱὸς Ἐρκουλίου, ἀδελφὸς δὲ Θεοδώρας γαμετῆς Κωνσταντίου [41] τοῦ πατρὸς Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου [42], τούτου δὲ θεῖος [43].

[44] (10) Καὶ ὁ μὲν Κωνσταντῖνος [45] καὶ Σευῆρος τὴν Γαλλίαν καὶ Βρεττανίαν ἐκράτησαν, ὁ δὲ Μαξέντιος καὶ Μαξιμῖνος τὴν Ῥώμην, ὁ δὲ Μαξιμιανὸς ὁ Γαλέριος τὴν Ἑῴαν, ὃς πολλὰ μιαρά τε καὶ ἄτοπα καθ' ὑπερβολὴν διαπραξάμενος, γυναικομανοῦς [46] γενομένου [47] αὐτοῦ, ἀγῶνα ἔσχον οἱ ὑπ' αὐτὸν τελοῦντες ποῦ κρύψωσι τὰς ἰδίας γαμετὰς καὶ τὰς θυγατέρας αὐτῶν ἀπὸ προσώπου τοῦ τυράννου, οὐ μόνον διὰ τὴν ἀσέβειαν αὐτοῦ [48], ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ ἁρπάζειν τὰ ὑπάρχοντα αὐτῶν· καὶ πρὸς τούτοις

Variæ lectiones et notæ.

[18] διὰ τὸ — μαρίαν cod. [19] Ὁρ. ἀπὸ τῶν ἐπῶν τῶν εἰς τον Διόνυσον, θρ. γὰρ τὴν τῶν π. μ. λέγουσιν Ced. [20] τρία ? — συκῆς ἀνακειμένης τῷ Διονύσῳ Ced. [21] Ced. 74,1,2. [22] αὐτοῦ αὐτῶν cod. [23] ὁ Ἐρκούλιος ἐξ ἀπονοίας add. Ced. [24] ἀπ. καταστήσαντες ἀντ' · αὐτῶν βασιλεῖς τῆς μὲν ἑῴας Γαλέριον Μαξιμιανὸν τὸν Διοκλητιανοῦ γαμβρὸν τῶν ἑσπερίων δὲ Κωνστάντιον τὸν Ἐρκουλίου γαμβρὸν Ced. — Reliqua vide § 2. [25] Eus. H. E. VIII, 13. [26] δέ post Διοκλητιανὸς A. [27] καὶ σὺν τῷ Ἐρ. A. [28] καὶ ἰδ. ἀναλαβόμενοι β — κατέλυσε A. [29] πειρασθεὶς ἀπεπνίγη A. [30] Galesius 381-394, cujus fragmenta consulas in Theodoreti Opp. ed. Schulz. T. IV, p. 46,251, Hal. 172, 8°. [31] ὁ Καισάρειος καὶ βασιλεῦσαι θελήσαντες; ψήφῳ, om. A. [32] Περὶ τῶν λεγομένων ὑπομνημάτων τοῦ Χριστοῦ. Ced. 471,14-19. Τῷ ιη' ἔτει Διοκλητιανοῦ Θεοτέκνῳ γόητι πειθόμενος ὁ Γαλέριος διωγμὸν κατὰ τῶν Χριστιανῶν ἤγειρεν οὗτος ὁ Θ· ὑπ. Ced. [33] βασιλεία Κωνσταντίου καὶ Σευήρου. Ced.1472,14. Ὁ δὲ Κωνστάντιος; — τελευτᾷ ἐν Βρεττανίαις βασιλεύσας ἔτη β', Καῖσαρ δὲ ἦν ἔτη ιγ'. ὃς ἐγέννησεν ἐξ. Ἑλ. τῆς πρώτης αὐτοῦ γυναικὸς Κωνσταντῖνον τὸν μέγαν καὶ ἅγιον περὶ τὴν τῆς Δ. π. Ced. [34] Μετὰ δέ γε Δ. καὶ Μ. τὸν καλούμενον Ἐρ. A. [35] τ. αὐτοῦ χ. A. [36] ὁ λεγόμενος χλ. A. om. ὃς — πόλιν. [37] Δεικάς cod. [38] Ced. 473,15-21 ? [39] Σ. δὲ ἀ. καὶ Σ. Καῖσαρ καὶ A. [40] υἱῷ αὐτοῦ M. A. [41] Κώνσταντος A. [42] τοῦ μεγάλου om. A. [43] θείου codex. [44] Ced. 473,15,16 cf. de Maxentio 474,6 9. [45] Κωνστάντιος A. [46] γυν — αὐτῶν om. Slav. Μαξέντιος — τὰς οὐσίας αὐτῶν καὶ γυναῖκας καὶ θ. ἥρπαζε καὶ αὐτοὺς πολυτρόπως ἀνῄρει καὶ ἄμετρα τοῖς δαίμοσιν ἐξακολουθῶν ἐπετέλει Ced. Μαξιμίνου ἐν τῇ ἀνατολῇ πολλὰ ἐργασαμένου κατὰ τῶν Χριστιανῶν, ὡσαύτως καὶ Μαξεντίου ἐν Ῥώμῃ Sym. ms. 29b. [47] γ. διαγενομένου A. [48] αὐτοῦ om. A. οὐ. — αὐτῶν post ἐναρξάμενος A.

Digitized by Google

διωγμὸν ἀπηνῆ [49] καὶ ἀπάνθρωπον **379** κατὰ πᾶσαν τὴν ἀνατολὴν εἰς τοὺς Χριστιανοὺς ἐνδειξάμενος [50], καθ' ὃν [51] καὶ πλεῖστοι τῶν εὐδοκίμων ἐμαρτύρησαν.

[52] (11) Ἄξια δὲ τῆς δυσσεβείας [53] αὐτοῦ καὶ προοίμια τῆς μελλούσης αὐτὸν διαδέχεσθαι κολάσεως εἰκότως πέπονθε [54]· νόσῳ γὰρ δεινοτάτῃ [55] περιπεσὼν [56], (καὶ ἕλκος αὐτῷ χαλεπὸν κατὰ τῶν τῆς ἀκολασίας αὐτοῦ κρυπτῶν μορίων ἀναφυὲν, κρεῖττονα [57] πάσης τέχνης σῆψιν [58] ἐπήγαγε· σκωλήκων γὰρ πλῆθος ἀναδιδόμενον — ἦν γὰρ καὶ πολύσαρκος ὁ δείλαιος) — ἀλγηδόνας ἰσχυρὰς [59] τὴν σάρκα πᾶσαν ἐλυμαίνοντο [60]. Καὶ τὰ μὲν ἔγκατα διεφθείροντο ὑπὸ τῆς (ἐνδομυχούσης) σφοδροτάτης φλογός [61]· ἡ δὲ σὰρξ πᾶσα κηροῦ δίκην ἐξετήκετο· λαβροτέρως δὲ φλογιζόμενος καὶ τηγανιζόμενος, καὶ αὐτὰ συνεφρύγη [62] τὰ ὀστᾶ, ὥστε ἐξαλεῖφῆναι τὸν χαρακτῆρα τῆς ἀνθρωπίνης μορφῆς· κἀντεῦθεν ἐλεεινῶς διαφθειρόμενος καὶ δεινῶς κατασηπόμενος [63] τοσαύτην [64] δυσωδίαν ἐξέπεμπεν ὡς οὐδὲν τῶν ἐν (τοῖς) τάφοις διακλυθέντων [65] νεκρῶν διαφέρειν. (101[a]) Ὁ δὲ [66] ἐν τούτοις ἐμπνέων [67], βαθὺ στενάξας [68] θάνατον ἐπεκαλεῖτο· καὶ πρὸς τῷ τέλει ἐγγίζοντα αὐτὸν ὁ ἀλιτήριος γνοὺς τοιάδε φησί· « Οἴμοι τῷ ἐλεεινῷ καὶ θρήνων ἀξίῳ, ὁποίαν εἰς τοὺς Χριστιανούς [69] μοι τετολμημένων ἀσεβειῶν ἀξίαν ὑπέχω [70] τὴν τιμωρίαν! »

(12) Καὶ ταῦτα [71] μετὰ πολλῆς ὀδύνης εἰπὼν, εὐθέως κατέπεμψε προστάγματα κατὰ πᾶσαν πόλιν ἀπολύεσθαι τοὺς Χριστιανοὺς, παρακαλεῖν τε αὐτοὺς εὔχεσθαι ὑπὲρ τοῦ αὐτοκράτορος. Καὶ εὐθέως [72] ἡ θεία φιλανθρωπία ἐδείκνυτο, καὶ ὁ ἐν ἐσχάταις ἀναπνοαῖς γεγονὼς αὖθις ὑγιὴς καὶ ῥωμαλέος [73] ὑπῆρχε, τοῦ χαλεπωτάτου ἐκείνου ἕλκους [74] τῇ εὐχῇ τῶν Χριστιανῶν παραδόξως ὑγιασθέντος. Ἀλλὰ μήπω τοῦ τραύματος καλῶς συνουλώσαντος, εἰς μειζοτέραν μανίαν **380** κινηθεὶς, προστάγματα ἔγραψεν ἀπάνθρωπα, ἐν οἷς ἐκέλευσε μὴ ζῆν Χριστιανοὺς μήτε οἰκεῖν ἐν πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ. Ἀλλ' ὁ ἀγαθὸς [75] Θεὸς οὐδέπω ἐπελάθετο τῶν δούλων αὐτοῦ· ἦν γὰρ ἰδεῖν ἀγεληδὸν συρομένους Χριστιανοὺς πάντας πανδημεὶ σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις ἐπὶ τὸν θάνατον· ἀλλ' ἡ θεία δίκη ἐπελθοῦσα τὰς βουλὰς τῶν ἀνόμων διεσκέδασεν [76].

[77] (13) Διὰ γὰρ τὴν ἄπειρον κακουργίαν [78] αὐτοῦ,

A in toto Oriente adversus Christianos excitavit in qua multi illustres fide palmam reportarunt.

Digna autem impietate sua, et præludia illius, quæ ipsum manebant, pœnæ, merito passus est; in morbum enim valde dirum incidit, et ulcus ei grave in secretis incontinentiæ suæ partibus natum, insanabilem omni arte induxit putredinem; nam magnus scatens numerus vermium (erat enim corpulentus perditus iste homo) diros cruciatus in tota carne exacuebat. Et intestina quidem corrumpebantur miseri vehementissimo æstu intus latente; caro autem tota, ceræ instar, liquefacta exprimebatur, ardentiusque exusta ea et fricta ipsa

B quoque ossa simul torrefiebant, ita ut deleretur signum humanæ formæ, et exinde misere consumptus, et atrociter putrefactus, talem emittebat fœtorem, ut nihil a dissolutis in sepulcris cadaveribus differret. Inter hos tamen cruciatus respirans, alte gemens mortem invocabat, atque se fini proximum intelligens, talia scelestus homo loquitur: « Væ mihi misero et lamentationibus digno, quam dignam impiorum adversus Christianos ausorum meorum sustineo pœnam! »

Et cum hæc magno cum dolore dixisset, statim edictum misit in omnes civitates, ut Chri-

C stiani vinculis solverentur, et invitarentur ad orandum pro imperatore. Et celeriter divina se ostendit misericordia; etenim imperator ultimos jam trahens spiritus, subito sanus et robustus factus est, gravissimo illo ulcere erastione Christianorum, præter opinionem, sanato. Sed nondum omnino conglutinato vulnere, in majorem furorem motus, mandata scripsit inhumana, quibus præcipiebat ut Christiani per universam terram internecioni darentur. At bonus Deus servorum suorum non est oblitus; videre enim erat gregatim tractos Christianos omnes cum omni gentis totius frequentia, cum mulieribus et liberis, ad necem; sed divina superveniens justitia impiorum consilia destruxit.

D Propter enim immensam improbitatem ejus,

Variæ lectiones et notæ.

[49] ἀπηνῆ καὶ ἀπεικῆ καὶ ἀπανθρωπότατον A. [50] χρ. ἐναρξάμενος, οὐ — αὐτῶν καθ' ὧν πλεῖστοι A. [51] καθὼς καί cod. [52] Ced. 469, 5-19 de Diocletiano cf. 'A. τῆς δ. αὐτῶν τὰ ἐπίχειρα ἐκομίσαντο οἱονεὶ ἀρραβῶνα τῶν μελλόντων αὐτοὺς μετὰ θάνατον διαδέξασθαι τιμωριῶν ἐντεῦθεν κομιζόμενοι. [53] ἀσεβεία; A. [54] πεπονθὼς; A. [55] ὁ Διοκλητιανὸς μετὰ τὴν ἀπόθεσιν της βασιλείας Ced. — δεινοτάτῳ (sic) π. ἐ. γὰρ χ. καὶ αὐτὸ τὸ τῆς A. [56] περιπ. — ἰσχυρὰς om. Bulg. [57] κρειττον. A. κρεῖττον cod. [58] σῆψιν εἰργάσατο σκ. δὲ πλήθους ἀναδιδομένων A. [59] ἀλγηδόσιν ἰσχυραῖς Ced. — ἀλγηδόνας ἰσχυρὰς A. [60] διελυμαίνοντο A. — διελυμαίνετο Ced., λυμαιν.? [61] φλογώσεως; Ced. — διετ. καὶ σὺν τούτοις ἐκτυφλοῦται καὶ πυρὸς ὁ δείλαιος ἀποκαθίσταται κάντ. Ced. — φλογώσεως — ἐξετήκετο καὶ σὺν τούτοις ἐκτυφλοῦται λαβρ. A. [62] συνεφρύγη πάντα τὰ ὀστᾶ, ὡ. ἀφανισθῆναι τόν A. [63] σκωλήκων πλῆθος ἐκ τοῦ φάρυγγος ἀνέφερε σὺν τῇ γλώσσῃ Ced. [64] οὖν add. Ced. [65] διακλυθέντων om. A. [66] τύραννος add. Ced. [67] ἐμπνέων βραχύ A. [68] ἐ. στεναξας θ. Ced. — καὶ τὰ τελευταῖα πνέων ἔφη Ced. [69] ὁπ. τῶν εἰς χ. Ced. [70] ὑπέσχον A. [71-72] Καὶ τ. μὲν ὕστερον συμβέβηκε τῷ ἀλιτηρίῳ Ced. 469,19. [73] ῥωμαλέιτης A. [74] ἕλκους ἐκείνου—ἁγιασθέντος A. [75] Ὁ δὲ ἀγ. Θεὸς οὐδὲ τότε ἐπελάθετο A. [76] διεκώλυσεν. [77] Ced. 468,1-469,4. Διὸ καὶ λ. καὶ λ. καὶ αὐχμὸς καὶ πᾶν ὁτιοῦν οὖν ἔστι κακὸν εἰπεῖν τοὺς ἀνθρώπους μετῆλθε καί τινος — προσεπ. Ced. [78] κακουργίαν λ μὲν αὐτοῦ τὴν χώραν δ. ἐπισκήπτει A.

Digitized by Google

fames dira ingruit in regnum ejus, et pestis, et alterius morbi labes ; ulcus porro erat nomine fervidi carbonis dictum, per totum corpus serpens et gravia iis qui experti erant pericula suscitabat. Quin imo in oculos præcipue et sæpissime veniens, infinitum numerum virorum et mulierum et puerorum cœcos effecit. Ad hæc excitatur tyranno bellum adversus Armenios ; quæ cuncta, confertim in unum et idem tempus confluentia, audaciam impii hujus et adversus Deum jactantiam redarguerunt. Etenim gloriabundus jactabat, propter zelum suum erga idola necnon et adversus nos persecutionem, neque bellum unquam, se vivente imperium afflictura. Ista igitur simul in illum irruerunt, et ruinæ ejus complexa erant præludia ; cæteros autem qui civitates et regiones dominationis ejus habitabant, crudelissima fames simul et pestis exhauriebat ; et magnus quidem erat numerus per urbes morientium, et major adhuc per agros et vicos, omnibus fere alimentorum indigentia et pestilenti morbo pereuntibus. Etenim alii quidem gramen commanducantes et corporis habitum corrumpentes, peribant ; alii vero exsiccati ut simulacra mortua, hic et illic animam agentes, trementesque et circumquaque prolabentes, procumbebant in plateis, unde mortua et nuda corpora per plures dies insepulta passim jacentia spectaculum triste et miserabile præbebant spectantibus, jamque canum aliqui esca fiebant. Non minus autem pestis omnes domos vastabat.

Hæc igitur Maximiani superbiæ merces, et talis ejus finis miserabilis ; verbis enim contumeliosis usus contra nos scripsit, Christianis omnibus interemptis (ut opinabatur), omni successu prospero et felicitate Romanorum rempublicam plenam futuram esse.

Idcirco ista contigerunt, fames et pestis et siccitates ; et cætera mala deprehenderunt homines, fulmina enim et terriculamenta mittebantur, ita ut unusquisque de suis solum sollicitus esset ; et ita infecta remanserunt mandata tyranni.

Constantius autem, Chlorus vocatus ob vultus palliditatem (erat autem religiosus et filium suum Constantinum religiose educavit, et persecutionis contra nos agitatæ minime particeps fuit,

A λιμὸς αὐτοῦ τῇ χώρᾳ δεινῶς ἐνέσκηπτε καὶ λοιμὸς, καί τινος ἑτέρου [νο]σήματος μοῖρα · ἕλκος δὲ ἦν φερωνύμως τοῦ πυρώδους ἄνθρακος λεγόμενον, καθ' ὅλον μὲν ἕρπον [79] τὸ σῶμα, σφαλεροὺς δὲ τοῖς πεπονθόσι ἐπόνει κινδύνους · οὐ μὴν δὲ, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν ὀφθαλμῶν ἐξαιρέτως ἐπὶ πλεῖστον γενόμενον [80] μυρίους ὅσους ἄνδρας ἅμα γυναιξὶ καὶ παισὶ πηροὺς ἀπειργάσατο · καὶ σὺν τούτοις ἐπανίσταται [81] τῷ τυράννῳ ὁ πρὸς Ἀρμενίους πόλεμος · [82] ἀθρόως ὑφ' ἕνα [83] καὶ τὸν αὐτὸν συρρεύσαντα καιρὸν [84], τῆς [85] τοῦ δυσσεβοῦς θρασύτητος τὴν κατὰ τοῦ Θεοῦ μεγαλαυχίαν (διήλεγξεν), ὅτι δὴ τῆς περὶ τὰ εἴδωλα σπουδῆς αὐτοῦ καὶ τῆς καθ' ἡμῶν ἕνεκα πολιορκίας, μὴ λιμὸν μηδὲ λοιμὸν, μήτε μὴν πόλεμον ἐπὶ τῶν [86] αὐτοῦ συμβῆναι καιρῶν ἐναμβρύνετο. Ταῦτα δ' [87] οὖν
B ἅμα [88] κατ' αὐτὸν ἐπῆλθε [89] καὶ τῆς κατ' αὐτὸν καταστροφῆς περιειλήφει τὰ προοίμια [90] · τοὺς δὲ λοιποὺς τῶν τας ὑπ' αὐτὸν πόλεις καὶ χώρας οἰκούντων δεινῶς ὁ λιμός (τε) ἅμα καὶ ὁ λοιμὸς κατέτρυχε · καὶ μυρίοι μὲν ὑπῆρχον [91] οἱ κατὰ πόλεις θνήσκοντες, πλεῖστοι [92] δὲ οἱ κατὰ ἀγροὺς καὶ κώμας, ἁπάντων σχεδὸν τροφῆς ἐνδείᾳ καὶ λοιμώδει νόσῳ διεφθαρμένων. Καὶ γὰρ οἱ μὲν χόρτον διαμασσώμενοι καὶ τὴν ἕξιν λυμαινόμενοι διώλλυντο · οἱ δὲ ἀπεσκληκότες ὥσπερ εἴδωλα νεκρὰ, ὧδε κἀκεῖσε ψυχορραγοῦντες, ἐνσειόμενοί [93] τε καὶ περιολισθαίνοντες κατέπιπτον ἐν ταῖς πλατείαις, ὅθεν νεκρὰ καὶ γυμνὰ [94] σώματα ἐφ' ἡμέρας πλείονας [95] ἄταφα διερριμμένα, **381** θέαν οἰκτράν (τε) καὶ
C ἐλεεινὴν τοῖς ὁρῶσι παρεῖχεν [96] · ἤδη δέ [97] τοι καὶ κυνῶν τινες ἐγένοντο βρῶμα [98]. Οὐχ ἥκιστα δὲ [99] ὁ λοιμὸς πάντας οἴκους ἐπενέμετο [1].

[2] (14) Τοιαῦτα τοίνυν τῆς Μαξιμιανοῦ μεγαλαυχίας τὰ ἐπίχειρα, καὶ τοιοῦτον αὐτοῦ τὸ δύσμορον τέλος · ἐν στήλῃ γὰρ καθ' ἡμῶν ἀνέγραψεν, ὡς Χριστιανῶν πάντων ἀναιρεθέντων (ὡς ᾤετο), πάσης εὐθηνίας (τε) καὶ εὐκρασίας ἡ Ῥωμαίων πολιτεία πλησθήσεται [3].

[4] (15) Διὸ καὶ (ταῦτα συνέβη, ὅ τε) [5] λιμὸς καὶ λοιμὸς καὶ αὐχμοί [6] · καὶ τὰ λοιπὰ [7] κακὰ κατεῖληφε τοὺς ἀνθρώπους, (κεραυνοί τε καὶ φόβητρα ἐπέμποντο, ὥστε ἕκαστον τὰ ἑαυτοῦ μόνον μεριμνᾷν · (101b) καὶ οὕτως ἄπρακτα ἔμειναν τὰ προστάγματα τοῦ τυράννου).

D [8] (16) Κωνστάντιος δὲ [9] ὁ ἐπικληθεὶς Χλωρὸς διὰ τὴν ὠχρότητα τοῦ προσώπου — ἦν γὰρ εὐσεβὴς καὶ τὸν υἱὸν Κωνσταντῖνον ὁμοίως ἐπαίδευσε καὶ τῷ καθ' ἡμῶν διωγμῷ οὐδαμῶς ἐκοινώνει [10], ἀλλὰ καὶ τοὺς

Variæ lectiones et notæ

[79] κατὰ ἕρπον—ἐνεποίει A. [80] γινόμενον μυρίοις (sic) ὁ. ἀ. καὶ γυναιξί A. [81] προσεπανίστανται A. [82] ᾗ? [83] ὑφ' ἓν κατὰ τόν cod. [84] κ. σ. Ced. [85] τῆς δὲ δ. cod. τῆς τε τοῦ A., τῆς δὲ τοῦ cod. κατὰ Θεοῦ A. [86] ἐπὶ τὸν (sic) αὐτοῦ A.— τὸν ἀ. σ. καιρὸν ἐνηβρύνετο Ced. [87] T. δὴ Ced. [88] ἅμα καὶ κατὰ ταὐτόν Ced. [89] ἐπῆλθον Ced. [90] αὐτὸς μὲν οὖν τὸν πρὸς Ἀρμενίους πόλεμον ἅμα τοῖς αὐτοῦ στρατοπέδοις κατεπονεῖτο Ced. [91] ἐτύγχανον Ced. [92] πλείους Ced. [93] ἐνσημειούμενοί A. [94] ν. σ. καὶ γ. Ced. [95] ἐφ' ἡμέρας πλείοσι Ced. [96] παρεῖχον τοῖς ὁ. Ced. [97] ἤδη γέ τοι Ced. [98] ἐγίνοντο βορά A. [99] καί add. Ced. [1] ἐπενέμετο οἴκους A. [2] Ced. 467,21—468,1 de Diocletiano et Herculio · Τῷ θ' ἔτει ὡς ἐν στ. ἐνέγραψαν οἱ δυσσεβεῖς καθ' ἡ. ὡς π. ἀν. χρ. π. [3] καθὼς ὑπελάμβανον οἱ ἀλάστορες Ced. [4] Διὸ καὶ λιμὸς καὶ αὐχμὸς Ced. 468,1 cf. § 13. [5] τ. σ. ὅτε om. A. [6] αὐχμός A. [7] καὶ πᾶν ὅτι οὖν ἔστι κακὸν εἰπεῖν, τοὺς ἀνθρώπους μετῆλθεν ὡς εἴρηται A. [8] Ced. 469,21;472,10. [9] Κωνσταντίου δὲ τοῦ ἐπικληθέντος Χλωροῦ cod. [10] ἐκοινώνησε Ced.

Digitized by Google

ὑπ' αὐτὸν χριστιανίζειν (βουλομένους) ἀδεῶς καὶ ἀκωλύτως ἐπέτρεπεν, — (Κωνσταντῖνον τὸν υἱὸν αὐτοῦ Σεβαστὸν καὶ βασιλέα ζῶν ἀνέδειξεν, ὃν ἐκ πορνείας γεγενῆσθαί τινες τοῦτον εἶπον, οἱ καὶ ἐλέγχονται [11] σαφῶς ὑπὸ διαφόρων ἐξηγητῶν ὡς ψευδολόγοι καὶ ματαιόφρονες).

A sed eos qui sub illo Christiano more vivere volebant, tute et sine obstaculo id agere permisit), Constantinum filium suum Augustum et imperatorem vivens creavit, quem ex meretrice natum esse quidam dixerunt; sed hi manifeste redarguuntur a variis interpretibus ut falsiloqui et temeritati indulgentes.

[12] (17) Ὡσαύτως οὖν καὶ Σευήρου τεθνηκότος Λικίννιος ὁ γαμβρὸς Κωνσταντίνου [13] ἀντεισάγεται, μήπω λαβὼν αὐτὴν, καὶ στέφεται Καῖσαρ ὑπὸ τῆς σηγκλήτου, οἷα δὴ μέλλοντος [14] γενέσθαι γαμβροῦ, τῷ μεγάλῳ Κωνσταντίνῳ, ὑποκρινόμενος δόλῳ [15] τὴν καθ' ἡμᾶς εὐσέβειαν.

Severo quoque similiter mortuo, Licinius, sororis Constantini maritus substituitur, nondum ducta ipsa, et coronatur Cæsar a senatu, utpote qui sororem magni Constantini ductarus esset dolo simulans se nostræ religioni addictum.

382 ΡΟΖ'. *Περὶ τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου.*

CLXXVII. *De sancto Constantino.*

[16] Τὸν δὲ [17] Κωνσταντῖνον μετὰ τὴν τοῦ πατρὸς τελευτὴν καὶ κατάλυσιν [18] Μαξεντίου καὶ εἰσέλευσιν τῆς πόλεως Ῥώμης συνέβη νοσῆσαι, ὥστε μήτε μάγων πρόγνωσις καὶ μυθολογία μήτε ἰατρῶν ἐπιστῆμαι ἢ [19] σκευασίαι βοηθημάτων δύνασθαι τὸ πάθος αὐτοῦ θεραπεῦσαι· πρὸς ὃν οἱ τῶν εἰδώλων ἱερεῖς ἐλθόντες, ὑπέθεντο κολυμβήθραν τινὰ πλησθεῖσαν αἵματος παιδίων ἀφθόρων καὶ θερμῷ τῷ αἵματι καὶ ἀφρίζοντι βαπτισθέντα αὐτὸν ὑγιᾶναι. Συναχθέντων οὖν τῶν [20] παιδίων ἐκ πάσης ἐπαρχίας διὰ βασιλικῶν [21] προσταγμάτων καὶ τοῦ βασιλέως ἔξω παραπορευομένου, προσυπήντησαν αὐτῷ πᾶσαι τῶν πόλεων [22] ἐκείνων τῶν παιδίων αἱ [23] μητέρες διαλελυμένων τῶν πλοκάμων καὶ τῶν μαζῶν γεγυμνωμένων [24] μετὰ πολλῶν ὀδυρμῶν καὶ δακρύων, περὶ ὧν ὁ βασιλεὺς [25] διερωτήσας καὶ μαθὼν, ὅτι αἱ μητέρες εἰσὶ τῶν μελλόντων ἀναιρεῖσθαι παιδίων, δακρύσας εἶπε· « Καλόν μοι μᾶλλόν ἐστιν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν ἀναιτίων ἀποθανεῖν παιδίων ἢ ἐκ τῆς ἐκείνων ὠμοτάτης [26] σφαγῆς ὠμοτάτην καὶ ἀπάνθρωπον ζωὴν ἐπιλέξασθαι, καὶ μάλιστα τῆς ἐκ τούτων ὑγιείας ἀμφιβαλλομένης.» Καὶ ταῦτα πρὸς τὴν σύγκλητον εἰρηκὼς [27] εἰσῆλθεν εἰς τὸ παλάτιον, καὶ οὐ μόνον τοὺς παῖδας ταῖς οἰκείαις [28] μητράσι ἐκέλευσεν ἀποδοῦναι [29], ἀλλὰ καὶ ὀχήματα καὶ ἀναλώματα προσέταξε δοθῆναι αὐταῖς ἐν τῷ ὑποστρέφειν.

Constantinus ipse post patris interitum, et destructionem Maxentii, et ingressum in urbem Romam, morbo correptus est, ita ut nec magorum præscientia et formulæ, nec medicorum artes et medicamentorum apparatus malum ejus plane sanare possent. Ad quem idolorum sacerdotes ingressi, proposuerunt ut piscina quædam cruore puerulorum impubium implerctur, et in calido et spumanti sanguine lotus convalesceret. Collectis igitur per mandata imperialia parvulis ex tota provincia, et imperatore foras transeunte, obvenerunt ei omnes urbium istarum parvulorum matres, solutis crinibus, mammisque nudatis, multis cum ejulatibus et lacrymis; de quibus imperator cum sciscitatus diligenter, audiisset matres esse parvulorum qui occidendi essent, lacrymans dixit: « Pulchrum mihi magis est pro salute innocentium mori infantium, quam ex tali crudelissima mactatione crudelem et inhumanam vitam elegisse, cum maxime de sanitate ex istis recuperanda dubitetur. » Hisque ad senatum pronuntiatis, ingressus est in palatium, et non solum filios suis matribus reddi jussit, sed etiam currus et sumptus dari mandavit ipsis ut regrederentur.

[30] (2) Τούτου δὲ [31] γενομένου, ἐν αὐτῇ τῇ νυκτὶ ὄναρ ἐθεάσατο ὁ βασιλεὺς, ἐν ᾧ [32] ὤφθησαν αὐτῷ οἱ τοῦ Χριστοῦ ἀπόστολοι λέγοντες· « Ἡμεῖς ἐσμεν Πέτρος καὶ Παῦλος ἀποσταλέντες παρὰ [33] Θεοῦ

His ista gestis, eadem nocte somnium vidit imperator, in quo apparuerunt ipsi Christi apostoli dicentes: « Nos sumus Petrus et Paulus, missi a Deo ad præbendam tibi sanitatem, et sa-

Variæ lectiones et notæ.

[11] εἰπόντες; ἐλεγχ. A [12] Ced. 474,3.— 6. Τοῦ δὲ Σ. τελευτήσαντος Δικίνιον οἱ Ῥωμαῖοι Καίσαρα ἀνηγόρευσαν, Κωνσταντίνῳ χαριζόμενοι Ced. [13] Κωνσταντίου A. [14] μέλλοντι (?) γεν. τῷ γαμβρῷ A. — 23. γαμβρῷ cod. propter τῷ μεγάλῳ Κωνσταντίνῳ μέλλον — γαμβρός? γαμβρῷ αὐτοῦ ὄντι εἰς ἀδελφὴν Κωνσταντίαν καὶ ὑποκρινόμενον ψευδῶς τὴν Ced. Δικίννιον δὲ γαμβρὸν ἐπ' ἀδελφῇ ποιησάμενος, βασιλέα κατέστησεν Sym. Ms. 29ᵃ. [15] ὑποκρινόμενον ψευδῶς τὴν A. [16] 512 (5514) ἐκ τοῦ βίου τοῦ ἁγίου Σιλβέστρου cod. Ced. 475,5-17 : Εἰς Ῥώμην εἰσελθὼν μετὰ τὴν κατὰ Μ. νίκην ζητεῖ ἰατροὺς θεραπευθῆναι τῆς νόσου, καὶ δὲ Ἰουδαῖοί τινες ἔρχονται λέγοντες, ὅτι κ. χρὴ ποιῆσαι ἀφ' ἁ. ὑπομαζίων βρεφῶν καὶ ἐν αὐτῇ λουσάμενον καθαρισθῆναι. Συνάγονται οὖν τὰ βρέφη μετὰ τῶν μητέρων· καὶ τί δεῖ λέγειν τοὺς τῶν μητέρων ὀδυρμοὺς καὶ τὰς τῶν τριχῶν ἐκκοπάς, κτλ. Ced. [17] Τὸν δέ γε Κ. A. [18] καὶ κατ.— Ῥώμης om. Bulg. [19] ἐπιστῆμαι καὶ σκευασίαι A. [20] τῶν om. A. [21] βασιλικοῦ προστάγματος A. [22] τῶν πολλῶν ἐκείνων A. [23] αἱ om. A. [24] ἐγγεγυμνώμ. A. [25] Ταῦτα ἰδὼν ἐκεῖνος; καὶ σύνδακρυς γενόμενος εἶπε. Κ. ἐ. μ. ἐμὲ μόνον κακῷ μόρῳ ἀπ. ἢ ταῦτα τὰ βρέφη, ἀλλὰ καὶ τίς οἶδε τὸ τέλος ὁποῖον; Ταῦτα εἰπὼν καὶ τὰς μητέρας δώροις φιλοφρονησάμενος ἀπέλυσεν ἐν εἰρήνῃ Ced. [26] ὠμοτάτης om A. [27] εἰρηκότος A. [28] ταῖς ἰδίαις μ. [29] ἀποδοθῆναι A. [30] Ced. 475,17-476,2. Ταύτῃ τοι καὶ κατ' ὁ. ὁρᾷ τοὺς δύο μεγάλους ἀποστόλους Πέτρον καὶ Παῦλον προτρεπομένους αὐτὸν Σίλβεστρον ζητῆσαι τὸν ἐπίσκοπον τῆς πόλεως· καὶ αὐτὸς ὑπ. [31] Καὶ τ. γεν. ἐν ἀ. τῇ ν. ὁρᾶσιν ἐθ. A. [32] ἐν ᾗ A. [33] παρὰ τοῦ Θεοῦ A.

Digitized by Google

lutem ob misericordiam et commiserationem erga parvulos. Mittens ergo, voca Silvestrum ex monte Serapio, et ostendet tibi vere divinum et salutarem fontem in quo lotus non solum corporis habebis sanitatem, sed animæ præsertim. » Die autem facto, cum misisset ad divinum Silvestrum, cum multo honore introduxit eum in palatium, et assurgens imperator adoravit eum dicens : « Bene venisti, Silveste. » Et episcopus dixit : « Pax tibi et sanitas præstetur tibi a Deo. » Et dixit imperator : « Rogo te ut dicas an habeatis quosdam deos Petrum et Paulum vocatos. » Et episcopus dixit : « Nos unum Deum habemus conditorem cœli et terræ, cujus Petrus et Paulus servi veri sunt. » Imperator autem dixit : « Potesne, o episcope, ostendere mihi facies eorum per aliquam picturam, ut agnoscam clarius an ipsi sint qui missi sunt a Deo ad me? » Et statim cum jussisset episcopus suo diacono afferre imagines in tabulis, allatæ sunt, et cum contemplatus esset imperator, exclamavit voce magna dicens : « Illi vere sunt per somnium visi mihi et hortati ut te advocarem, o Silveste. Et nunc ostende mihi fontem quem dixerunt, per quem quoad animam et corpus salvus evadam. » Et episcopus statim jubens piscinam aquæ fieri baptizavit imperatorem. Et statim exivit e piscina totus sanus, relictis corporis ulceribus in aqua tanquam squamis piscium.

A παρασχεῖν **383** σοι ὑγείαν καὶ σωτηρίαν διὰ τὴν πρὸς τοὺς παῖδας ἐλεημοσύνην τε καὶ συμπάθειαν. Πέμψον οὖν [34], μεταπέμψασαι Σίλβεστρον ἐκ τοῦ Σεραπείου [35] ὄρους, καὶ ὑποδείξει σοι [36] τὴν ὄντως θείαν καὶ σωτήριον πηγήν, ἐν ᾗ λουσάμενος οὐ μόνον σωματικὴν ἕξεις ὑγείαν, ἀλλὰ [37] ψυχικὴν ὅτι μάλιστα. » Ἡμέρας δὲ [38] γενομένης ἀποστείλας πρὸς τὸν θεῖον Σίλβεστρον, μετὰ πολλῆς τιμῆς ἤγαγεν αὐτὸν ἐν τῷ παλατίῳ [39]· καὶ ἀναστὰς ὁ βασιλεὺς προσεκύνησεν αὐτὸν λέγων· « Καλῶς ἦλθες [40], Σίλβεστρε. » Καὶ ὁ ἐπίσκοπος εἶπε· « Εἰρήνη σοι καὶ σωτηρία παρασχεθείη ὑπὸ Θεοῦ. » Καί φησιν ὁ βασιλεύς· « Παρακαλῶ σε εἰπεῖν μοι εἰ ἔχετέ τινας, θεοὺς [41] Πέτρον καὶ Παῦλον καλουμένους. » Καὶ ὁ ἐπίσκοπος ἔφη· « Ἡμεῖς ἕνα Θεὸν ἔχομεν ποιητὴν

B οὐρανοῦ καὶ γῆς, οὗ Πέτρος καὶ Παῦλος δοῦλοι γνήσιοι τυγχάνουσιν. » Ὁ δὲ βασιλεὺς ἔφη· « Δύνασαι, ὦ ἐπίσκοπε, φανερῶσαί μοι τὰς ὄψεις αὐτῶν διά τινος ζωγραφίας (102ª), ὅπως ἐπιγνῶ σαφέστερον εἰ αὐτοί εἰσιν οἱ ἀποσταλέντες ἀπὸ Θεοῦ πρός με; » Καὶ παραχρῆμα κελεύσας ὁ ἐπίσκοπος τῷ ἰδίῳ διακόνῳ ἐπενεγκεῖν τὰ στηθάρια τῶν ὁμοιωμάτων ἐν σανίσιν [42], ἠνέχθη· καὶ θεασάμενος ὁ βασιλεὺς ἀνέκραξε φωνῇ μεγάλῃ λέγων· « Οὗτοί εἰσιν ἀληθῶς οἱ κατ' ὄναρ ὀφθέντες μοι καὶ παρακελευσάμενοί με ἀνακαλέσασθαί [43] σε, ὦ Σίλβεστρε. Καὶ νῦν δεῖξόν μοι τὴν πηγήν, ἣν ἔφησαν, δι' ἧς ψυχῇ καὶ σώματι σωθήσομαι. » Καὶ ὁ ἐπίσκοπος αὐτίκα προστάξας κολυμβήθραν ὕδατος γενέσθαι, ἐβάπτισε τὸν βασιλέα. Καὶ αὐτίκα [44] ἐξῆλθεν ἐκ τῆς κολυμβήθρας ὅλος [45] ὑγιής, καταλιπὼν τὰ τοῦ σώματος ἕλκη ἐν τῷ ὕδατι καθάπερ λεπίδας ἰχθύων.

Quem cum vidissent senatus et omnis populus recuperasse sanitatem, certatim exclamaverunt dicentes : « Unus Deus Christianorum, magnus et terribilis; et omnes jam nunc credimus et baptizamur, quia vidimus hodie magna miracula. » Quibus dixit imperator : « Humana quidem coacta, divina vero eligenda sunt. Deus sane bona voluntate et affectu colitur; ideo non ex necessitate, sed libero judicio volumus Christianos fieri qui petunt, non vero humano timore ad Dei cultum adduci. » Et hæc cum omnes audissent, fidei amplectendæ desiderio accensi sunt, satis jam experti imperatoris moderationem et doctrinæ puritatem. Extemplo ergo cum illo baptizatus est et Crispus, primogenitus ejus filius, quem dicunt, postea falso crimine accusatum a noverca, interfectum esse a patre,

C [46] (3) Ὃν ἡ σύγκλητος ἰδοῦσα καὶ πᾶς ὁ δῆμος (ἀπολαβόντα τὴν ὑγείαν) ἐξεβόησαν (λέγοντες)· « Εἷς Θεὸς, ὁ τῶν Χριστιανῶν, μέγας καὶ φοβερός· καὶ πάντες ἀπὸ τοῦ νῦν πιστεύομεν [47] καὶ βαπτιζόμεθα, **384** ὅτι εἴδομεν σήμερον μεγάλα θαυμάσια. » Πρὸς οὓς φησιν ὁ βασιλεύς· « Τὰ μὲν ἀνθρώπινα ἀναγκαστά, τὰ δὲ θεῖα προαιρετικὰ τυγχάνει. Ὁ μέντοι Θεὸς ἀγαθῇ προαιρέσει καὶ διαθέσει θρησκεύεται· ὅθεν οὐκ ἐξ ἀνάγκης, ἀλλὰ κρίσει ἐλευθερίας βουλόμεθα γίνεσθαι Χριστιανοὺς τοὺς θέλοντας καὶ μὴ φόβῳ ἀνθρωπίνῳ προσάγεσθαι τῇ τοῦ Θεοῦ λατρείᾳ. » Καὶ ταῦτα πάντες [48] ἀκούσαντες πρὸς τὴν πίστιν πόθῳ [49] ἐξήφθησαν, μᾶλλον [50] ἀποδεξάμενοι τὴν τοῦ βασιλέως [51] ἐπιείκειαν καὶ τὴν τοῦ δόγματος καθαρότητα. Αὐτίκα γοῦν σὺν

D αὐτῷ ἐβαπτίσθη καὶ Κρίσπος ὁ (πρῶτος) αὐτοῦ

Variæ lectiones et notæ.

[34] οὖν καὶ μεταπέμψασον A. [35] Σωρακτείου? [36] σοι κολυμβήθραν δι' ἧς τῆς τε ψυχῆς τὰς νόσους καὶ τοῦ σώματος θεραπευθήσῃ. Ἔρχεται οὖν ὁ Σίλβεστρος διὰ τοὺς ἐπικειμένους διωγμοὺς ἐν φυγαδείᾳ τελῶν καὶ βαπτίζει κατηχήσας αὐτόν Ced. [37] ἀλλὰ καὶ ψ. A. [38] ἡμ. οὖν γεν. A. [39] παλατίῳ ὃν ἰδὼν ὁ A. [40] εἰσῆλθες Σ. καὶ ὁ ἐ. Ἐ. καὶ ὑγίεια ἀπὸ Θεοῦ καὶ σ. παρασχεθῇ A. [41] θεούς τινας A. [42] ἐκ τούτων? σανίσιν, ἠνέχθησαν A. [43] διακαλέσασθαι A. [44] Εὐθὺς οὖν ἀπὸ τῆς θείας κ. ἀνερχομένου τοῦ Κ. ἐξέπεσον ἀπὸ τοῦ σώματος αὐτοῦ ὡσεὶ λεπίδες καὶ ἐκαθαρίσθη καὶ γέγονεν ὅλον ὑγιὴς ὡς παιδαρίου μικροῦ Ced. [45] ὅλος om. A. [46] Ced. 476,3,4? Georgii verba magis biblica quam Romana omisit, sed et historiam de Crispo Hippolyteam; de donatione apud Græcos altum silentium. Τοῦτο ἰδόντες οἱ λαοὶ ἐβαπτίσθησαν ἄπειροι, καὶ Κρίσπος ὁ υἱὸς Κωνσταντίνου Ced. [47] π. εἰς αὐτὸν καὶ β. A. [48] πάντα A. [49] τῶν πόθων A pro τῷ πόθῳ, ν pro ι subscr. πόθῳ cod. a secunda manu, πόθων a prima? [50] μ. δὲ ἀποδ. A. [51] βασιλέως καὶ τοῦ θαύματος ἐπιείκειαν. Αὐτίκα δὲ καὶ ἡ μήτηρ Ἑλένη βαπτίζεται καὶ οἱ τούτου συγγενεῖς τε καὶ φίλοι· ἐβ. δὲ ὡσαύτως καὶ Κρίσκητος ὁ πρ. ἀ. υἱὸς ὃς (ὡς?) φ. ὑ. A.

Digitized by Google

υἱὸς (ὃν καί φασι ὕστερον κατηγορηθέντα ψευδῶς ὑπὸ [58] τῆς μητρυιᾶς, ἀποκτανθῆναι [59] παρὰ τοῦ πατρὸς ὡς βουλευσάμενον [60] κοιμηθῆναι μετ' αὐτῆς· ὕστερον δὲ μαθὼν [61] ὁ βασιλεὺς ψεῦδος [62] εἶναι τοῦτο, καὶ αὐτὴν ἀπέκτεινεν ὡς συκοφαντήσασαν τὸν ἀναίτιον. Ἐβαπτίσθη δὲ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ Ἑλένη καὶ οἱ τοῦ βασιλέως συγγενεῖς τε καὶ φίλοι).

A utpote qui voluisset dormire cum illa; deinceps vero cum mendacium illud esse rex comperisset, ipsam quoque interemit ut insontis calumniatricem. Baptizata quoque est mater ejus Helena, et imperatoris cognati et amici.

[63] (4) Ἐν [64] τῷ Καπετωλίῳ Ῥώμης [65] ἐφάνη δράκων παμμεγέθης· εἶτα Σίλβεστρος τοῦτον ἀπέκτεινεν [66].

In Capitolio Romæ visus est draco immani magnitudine, quem postea Silvester interemit.

[67] (5) Συνήθροισε δὲ ὁ βασιλεὺς ἱερεῖς καὶ Γραμματεῖς τῶν Ἰουδαίων διαλεχθῆναι τῷ ἁγίῳ Σιλβέστρῳ περὶ τοῦ Χριστοῦ, οὓς καὶ εἰς τέλος ἐνίκησεν ὁ ἅγιος, δυνάμει Χριστοῦ ἀπελέγξας αὐτοὺς, ἔτι τε [68] τῶν προφητῶν καὶ λοιπῶν ἀποδείξεων τῆς B ἑαυτῶν Γραφῆς.

Congregavit autem imperator sacerdotes et scribas Judæorum ut dissererent cum sancto Silvestro de Christo, quos tandem vicit sanctus, virtute Christi redarguens illos prophetis ipsis et aliis demonstrationibus ex Scriptura ipsorum.

[69] (6) Ὁ δὲ Μαξέντιος, πονηρότατος [70] πάντων τῶν πρὸ αὐτοῦ, γεγονὼς τοὺς τὴν Ῥώμην οἰκοῦντας ἐπέτριβε καὶ μάλιστα τοὺς Χριστιανούς· πολλοὺς γοῦν τῶν πρώτων ἐφόνευσε καὶ ἄλλους [71] ἐξορίσας τὰς οὐσίας αὐτῶν διήρπαζεν· τῇ δὲ τοῦ Γαλερίου χρώμενος ἀκολασίᾳ πολλὰς τῶν ἐλευθέρων γυναικῶν ἐμίανεν, ἑτέρας τε μυρίας ἀνοσιουργίας καὶ ἀῤῥητοποιίας ἐπιτηδεύων, ἀφόρητος τοῖς [72] πᾶσιν ὑπῆρχε γοητικαῖς [73] κακομαγγανείαις χρώμενος.

Maxentius autem, pessimus omnium factus qui ante se fuerant, Romæ incolas conterebat et præsertim Christianos; quorum multos quidem eosque primarios occidit et aliorum in exsilium missorum bona rapiebat; et Galerii sectatus incontinentiam, multas mulieres liberas polluit, sexcentasque cum stuprasset alias, et obscenitatibus operam daret, intolerabilis omnibus effectus est, incantatoriis dolis utens.

[74] (7) Τοῦ δὲ Μεγάλου Κωνσταντίνου τὰ βόρεια καὶ δυτικὰ μέρη ἕως [75] τοῦ Ὠκεανοῦ ὑποτάξαντος ἐν εἰρήνῃ πολλῇ καὶ εὐμενίᾳ [76] καὶ καταστάσει ἐν ὅλῃ τῇ κατ' αὐτὸν οἰκουμένῃ), οἱ δὲ [77] Ῥωμαῖοι οἰκήτορες **385** δέησιν πρὸς αὐτὸν ἐστείλαντο μὴ C παριδεῖν τὴν μητέρα τῶν βασιλειῶν ὑπὸ ἀπεινοῦς τυράννου, μᾶλλον δὲ σαρκοβόρου θηρίου ἀπολλυμένην. Ταῦτα ἀκούσας [78] ὁ μέγιστος Κωνσταντῖνος ἐφρόντιζε [79] τοῦ ἐλευθερῶσαι αὐτοὺς ἐκ τῆς τούτου δουλείας· ἐδεδίει δὲ τοῦτο [80] διὰ τὰς γοητικὰς αὐτοῦ κακογνωμίας· ἤδη γὰρ πολλοὺς ἀνέτεμε παῖδας προφάσει τῆς ἀθεμίτου [81] γοητείας. Ἐν πολλῇ οὖν σκέψει καὶ φροντίδι ὑπάρχοντι ὤφθη αὐτῷ (102b) ἐν Κάμπῳ διάγοντι μετὰ τῶν στρατιωτῶν περὶ μεσημβρίαν στυλοειδὴς σταυρὸς ἐκ φωτὸς κατεσκευασμένος [82], ἐν ᾧ ἐπεγέγραπτο· « Ἐν τούτῳ νίκα [83]. » (Ἔμφοβος δὲ γενόμενος ὁ βασιλεὺς ἠρώτησεν τοὺς σὺν αὐτῷ, εἰ καὶ αὐτοί τι ἐθεάσαντο. Οἱ δὲ ὡμολόγησαν τὴν αὐτὴν αὐτῷ [84] ἑωρακέναι ὀπτασίαν. Τότε ὁ βασιλεὺς ἀναῤῥωσθεὶς τῷ D φρονήματι καὶ θάρσους καὶ προθυμίας ἀνάπλεως

Magnus autem Constantinus boreales et occidentales partes usque ad Oceanum subjecerat in pace profunda, et benevolentia et quiete, in universis quæ illi parebant mundi partibus. Romæ autem incolæ delegatos ad illum miserunt ne negligeret matrem imperatorum ab immiti tyranno, aut potius a carnivora bellua perditam rogantes. Cum hæc audisset maximus Constantinus, ipsos a servitute istius liberare cogitabat: at istud reformidabat ob incantatorias artes ejus: jam enim multos pueros dissecaverat prætextu nefariæ incantationis. Cum ergo in magna anxietate et sollicitudine esset, visa est ei, in campo cum militibus versanti, circa meridiem, crux, columnæ speciem habens, luce efformata, in qua inscriptum erat: « In hoc vince. » Perterritus autem imperator interrogat illos qui secum sunt num et ipsi aliquid viderent. Qui omnes confessi sunt eamdem ac ipsum vidisse visionem. Tunc imperator animo recreatus, fiducia et alacritate plenus erat. Nocte autem sequenti, superveniens Domi-

Variæ lectiones et notæ.

[58] ὑπὸ I. πρός cod., παρά A. [59] Nota ἀπεκτάνθη cod. [60] βουλευόμενον A. [61] μαθὼν — φίλοι om. A. [62] ψευδεῖς cod. [63] Ced. 476,18-477,2. [64] Ἐν δὲ τῷ A. [65] βαθμοὺς ἔχοντι τξ', κτλ. Ced. [66] ἀποκτείνας καὶ συναθροίσας Κωνσταντῖνος ἱερεῖς καὶ γρ. πρὸς τὴν τῶν Ἰ. διάλεξιν, καὶ τούτους κατὰ κράτος Σίλβεστρος νικήσας διά τε γραφῶν προφητικῶν καὶ διὰ θαύματος ὡς νεκρώσαντος τὸν ταῦρον Ἑβραϊς μάγος (Ἑβραίου μάγου) καὶ μὴ δυνάμενος (δυναμένου) τοῦτον ἀναστῆναι, ὃς (ὃν) Σίλβεστρος προσευξάμενος ἤγειρε. Καὶ οὕτως τὰ περὶ Μαξιμιανοῦ· τοῦ γὰρ Σβρίου (?) παρόδου ἐποιήσατο. Ὁ δὲ Μαξέντιος πάντων A. [67] Ced. 478,15-495,11. Τῷ δ' ἔτει τῆς βασιλείας—διάλεξις γέγονεν ἐν Ῥώμῃ Χριστιανῶν καὶ Ἰ., κτλ. Ced. [68] ἔτι τε I. ἔκ τε cod. [69] Ced. 475,6-9? [70] αὐτοῦ πονηρότατος γεγονὼς A. [71] φονεύσας καὶ πολλοὺς ἐξορίσας A. [72] τοῖς οιπ. A. [73] γοητ. καὶ κακ. A. [74] Ced. 474,9-475,2. [75] ἕως αὐτοῦ τοῦ A. [76] καὶ εὐμυθία καὶ καταστάσεις ὁ. τῇ ὑπ' αὐτὸν ὁ. A. [77] Ὅθεν καὶ πρεσβείαν οἱ Ῥ. π. Κωνσταντῖνον ποιησάμενοι κατὰ τοῦ δυσσεβοῦς Μαξεντίου, τοῦτον διήγειραν Ced. 474,9-11. [78] Ὁ δὲ δεδιὼς τὰς τοῦ Μαξεντίου γοητείας ἐν π. ἀγωνίᾳ ἦν· φαίνεται οὖν αὐτῷ ἐν ἕκτῃ ὥρᾳ τῆς ἡμέρας ὁ τίμιος στ. Ced. 474,13,14. [79] ἐφρόντισε A. [80] τοῦτον A. [81] τῆς ἀσιγινίτου? γ. A. [82] κατ. ἔχων ἐπιγραφὴν δι' ἀστέρων ἐν Ced. [83] νίκα. Καὶ ὁ β. A. [84] τὴν αὐτῶν? ἑωρακέναι A.

Digitized by Google

nus dixit ei : « Utere ostenso tibi signo ad auxilium, et vinces omnes inimicos tuos. » Die autem facta, ineleganter et propere crucem fabricatam quæ usque ad hunc diem in regiis aulis asservatur, jussit præferri in bellum. Impius autem tyrannus in diis suis confidens, in præterfluentem fluvium pluribus navibus ponte imposito, egressus est ad instruendam aciem. Congressione autem facta, contriti sunt Christi ab exercitu adversarii, et plerisque concisis, cæteri cum tyranno ad urbem fugiebant. At ponte iniquo pondere disrupto, submersus est in flumen cum toto exercitu, ut Pharao tyrannus. Et videre erat fluvium plenum omnino equis cum ascensoribus. Cives autem urbis, coronis urbe ornata, introduxerunt illum cum lætitia magna et laudibus, et victoriæ auctorem crucem et victorem imperatorem salutem suam vocabant.

A ἦν.) Τῇ δὲ ἐπιούσῃ νυκτὶ [79] ἐπιστὰς ὁ Κύριος εἶπεν αὐτῷ· « Χρῆσαι τῷ δειχθέντι [80] σοι σημείῳ εἰς βοήθειαν, καὶ ἔσῃ νικῶν πάντας τοὺς ἐχθρούς σου. » Ἡμέρας δὲ γενομένης, (ἀμελλητὶ) σχεδιάσας σταυρὸν, ὅστις μέχρι τῆς σήμερον ἐν τοῖς βασιλείοις φυλάττεται, ἐκέλευσε προάγεσθαι αὐτὸν εἰς τὸν πόλεμον. Ὁ δὲ [81] δυσσεβὴς τύραννος, θαρρήσας τοῖς δαίμοσιν [82] αὐτοῦ καὶ γεφυρώσας τὸν παραρρέοντα ποταμὸν, (πολλαῖς) ναυσὶν ἐξῆλθεν εἰς παράταξιν τοῦ πολέμου. Συμβολῆς δὲ [83] γενομένης, συνετρίβησαν ὑπὸ τῆς [84] τοῦ σταυροῦ δυνάμεως οἱ ὑπεναντίοι καὶ κατακοπέντες οἱ πλεῖστοι, οἱ λοιποὶ σὺν τῷ τυράννῳ ἐπὶ τὴν πόλιν ἔφευγον. Τῆς δὲ γεφύρας κρείττονι δυνάμει διαῤῥαγείσης, κατεποντίσθη ἐν τῷ ποταμῷ (κατὰ τὸν Φαραὼ [85], πανστρατεὶ [86] ὁ τύραννος. Καὶ

B ἦν ἰδεῖν τὸν ποταμὸν ὅλον [87] πεπληρωμένον ἵππων σὺν ἀναβάταις). Οἱ δὲ πολῖται [88] τῆς πόλεως **386** στεφανώσαντες τὴν πόλιν εἰσεδέξαντο αὐτὸν [89] μετὰ χαρᾶς μεγάλης καὶ εὐφημιῶν, τόν τε νικοποιὸν σταυρὸν καὶ τὸν νικηφόρον βασιλέα σωτῆρα ἐπεκαλοῦντο [90].

Tunc imperator mandavit ut colligerentur reliquiæ sanctorum martyrum, et sancto committerentur sepulcro, et iis qui injustitias passi erant substantia sua redderetur. Et per septem dies pro victoria festum celebrabant, Christi crucem venerantes. Hic septimus annus erat imperii Constantini ; tumque etiam leprosus factus, baptizatus est a Silvestro Romæ.

Quibus auditis, Galerius Maximianus egressus fuerat (exspectabat enim et ipse eamdem sortem), et paulum continuit adversus Christianos minas.

C

Maximus autem Constantinus, confidens in invicto crucis instrumento, prorupit in illum, babebatque Licinium quoque Cæsarem tum secum commilitantem contra tyrannos, qui Christianorum doctrinis se gaudentem simulabat. Tyrannus autem incantationibus et divinationibus et fraudibus nitens, exivit ut adversus religiosum imperium acie dimicaret, infinito copiarum in castris numero sese ostentans. Congressione autem facta, et pretiosa cruce antelata, tyranni satellites impetum non

[91] (8) Τότε ὁ βασιλεὺς ἐκέλευσε συναχθῆναι τὰ λείψανα τῶν ἁγίων μαρτύρων καὶ ὁσίᾳ [92] ταφῇ παραδοθῆναι, καὶ τὰς οὐσίας τοῖς ἀδικηθεῖσι ἀποδοθῆναι. (Καὶ ἦσαν ἀγῶνες ἐπινίκιον [93] ἑορτὴν ζ' ἡμέρας, γεραίροντες τὸν σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ.) Τοῦτο ἦν ἑβδομος ἐνιαυτὸς τῆς [94] βασιλείας Κωνσταντίνου· τότε δὲ καὶ λεπρωθεὶς ἐβαπτίσθη ὑπὸ Σιλβέστρου ἐν Ῥώμῃ.

[95] (9) Ταῦτα [96] ἀκούσας ὁ Γαλέριος Μαξιμιανὸς ἐξελήλυθει — ἐξεδέχετο γὰρ καὶ αὐτὸς τὸν αὐτὸν μόρον — καὶ μικρὸν [97] ἀπέστη τῆς κατὰ Χριστιανῶν ἀπειλῆς.

[98] (10) Ὁ δὲ μέγιστος Κωνσταντῖνος [99] θαῤῥῶν τῷ ἀνικήτῳ ὅπλῳ τοῦ στσυροῦ ὥρμησεν [1] ἐπ' αὐτὸν, εἶχε δὲ καὶ Λικίνιον Καίσαρα τηνικαῦτα συμπολεμοῦντα αὐτῷ (κατὰ τῶν τυράννων [2]), προσποιούμενον χαίρεσθαι τοῖς Χριστιανῶν δόγμασιν. Ὁ δὲ τύραννος [3] ταῖς γοητείαις καὶ μαντείαις [4] καὶ ἀπάταις ἐπερειδόμενος παρατάξασθαι τὴν εὐσεβῆ [5] βασιλείαν ἐξελήλυθεν, τῷ ἀνηριθμήτῳ πλήθει τῶν στρατοπέδων φανταζόμενος. Γενομένης δὲ συμβολῆς, καὶ τοῦ τιμίου σταυροῦ φανέντος, οἱ τοῦ τυράννου

Variæ lectiones et notæ.

[79] Ἐν ὁράματι δὲ τῆς νυκτὸς ἐφίσταται ἀ. ὁ Κύριος λέγων· Χρ. Ced. 474, 16. [80] τῷ δειχθέν σοι σημεῖον διὰ χρυσοῦ ποιῆσαι καὶ ἐπινικῶν π. τ. νεκρούς (sic) σου. ἡμ. δὲ γεναμένης A. σημ. καὶ νίκα. Τότε στ. χρυσοῦν σχ. ὃς ἐστι μ. καὶ νῦν, ἐκ. προάγειν ἐν Ced. 474,17. [81] Ὁ δὲ Μαξέντιος τὸν παρ. τῇ πόλει π. ν. γ. κατὰ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου ἀντιπαρετάξατο Ced. 474,11,12. [82] τοῖς συνδαίμοσιν A. [83] Καὶ σ. γ. ἠττήθησαν οἱ περὶ Μαξέντιον καὶ τοῦ πλήθους ἀναιρουμένου, Μαξέντιος σὺν τοῖς λοιποῖς τῇ γεφύρᾳ ἐπέδη φεύγων, ἧτις θείᾳ δυνάμει διαῤῥαγεῖσα ἐν τῷ π. πάντας κατεπόντισεν Ced. 474,19-22. [84] τῆς δ. τοῦ στ. A. [85] Ex. xv, 1. ἵππον καὶ ἀναβάτην ἔῤῥιψεν εἰς θάλασσαν, κατεπόντισεν. [86] πανστρατιᾷ A. [87] ὅλον om. A. σὺν ἀναβάτων πεπηγμένων A. [88] Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι λυτρωθέντες τῆς τοῦ πονηροῦ Μαξεντίου τυραννίδος, τὴν πόλιν στ. ἐ. μ. χ. τὸν νικητὴν Κωνσταντῖνον σὺν τῷ νικοποιῷ σταυρῷ σ. αὐτὸν ἀνευφημοῦντες Ced. τὸν Μαξέντιον πολέμῳ τροπωσάμενος ἀναιρεῖ Sym. 30ᵃ. [89] αὐτὸν om. A. [90] ἀποκαλοῦντες. [91] 312 (5514) Ced. 475,2—7 : Τῷ ζ' ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος τῆς Ῥώμης κρατήσας πρὸ πάντων τὰ λ. τῶν ἁγ. μ. τῇ ὁ. τ. παρέδωκε καὶ τοὺς ἐν ἐξορίαις ἀνεκαλέσατο· καὶ ὑπὸ Σ. τοῦ ὁσιωτάτου πάπα Ῥώμης βαπτίζεται καὶ τῆς λώβης ἐξελευθεροῦται τρόπῳ τοιῷδε. [92] ὁσιωτάτῃ τ. δοθῆναι A. [93] ἐπινίκιον ἑορτάζοντες ζ' A. [94] τῆς et καὶ om. A. [95] 314 (5516) Ced. 477,3. Τῷ θ' ἔτει τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου — τ. τοίνυν ὁ τῆς ἑῴας Μ. ὁ Γ. ἀκ. τὸν κ. Χρ. ἀνῆκε πόλεμον. [96] Τοῦτο A. [97] μικρὸν ὑποχωρήσας τῆς A. [98] 315 (5517) Ced. 477,6 — 11 Ἐν τῷ ι' ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος σὺν Λικινίῳ Καίσαρι κατὰ τοῦ Γαλερίου ἀθροίζει πόλεμον. [99] Κωνσταντῖνος om. A. [1] ἐξώρμησεν A. [2] τυράννων καὶ πρ. A. [3] τύραννος οπι. A. [4] μανειαῖς ἀπάταις A. [5] τῷ εὐσεβεῖ βασιλεῖ A.

Digitized by Google

ὑπασπισταὶ τὴν προσβολὴν μὴ ὑπενεγκόντες [6] ἐτράπησαν (εἰς φυγήν· καὶ οἱ μὲν ἔφυγον [7] κατὰ τάχος, οἱ δὲ ἀκρατῶς ἐδίωκον)· πολλῶν δὲ χιλιάδων καταπεσόντων (οἱ λοιποὶ καταλιπόντες τὸν τύραννον προσεχώρησαν τῷ αὐτοκράτορι). Ὁ δὲ (δυσσεβὴς) ῥίψας τὸ βασίλειον (ὡς [8] ἂν μὴ ἐπιγνωσθῇ, εἷς ἦν τοῦ στρατοῦ), περιερχόμενος δὲ ἀπὸ κώμης εἰς χώραν [9] (καὶ κρυπταζόμενος) μετὰ ὀλίγων τῶν εὐνουστάτων διεσώθη (γυμνός). (Συναγαγὼν **387** δὲ) τοὺς ἱερεῖς τῶν λεγομένων θεῶν [10], καὶ προφήτας, καὶ τοὺς μάντεις (καὶ τοὺς ἐπὶ μαντείᾳ βεβοημένους [11], οὓς πρώην ἀγαπῶν ἐτίμα), ὡς ἀπατεῶνας (καὶ πλάνους καὶ ἐπιβούλους τῆς αὐτοῦ βασιλείας) κατέσφαξε.

A sustinentes, in fugam versi sunt; et hi quidem fugiebant celeriter, illi vero persequebantur acriter; multisque millibus occisis, cæteri, derelicto tyranno, transierunt ad imperatorem. Impius autem, projecto diademate, ne agnosceretur, unus erat militum, et circumiens de vico in regionem et abscondens se, cum paucis benevolentissimis nudus evasit. Congregatos autem sacerdotes laudatorum deorum et prophetas et vates et hos qui pro arte divinatoria celebrabantur, quos prius diligens in honore habebat, ut impostores et seductores et imperii sui insidiatores jugulavit.

[12] (11) Μέλλων δὲ εἰς τὰς χεῖρας τῶν τοῦ αὐτοκράτορος ἐμπεσεῖν (ἐπέκειτο γὰρ αὐτῷ ἔτι ὁ πόλεμος), προλαβοῦσα θεήλατος ὀργὴ (οὕτως) αὐτὸν διέθηκεν (ὡς κεῖσθαι αὐτὸν πρηνῆ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους δεόμενον ἐπικουρίας καὶ μὴ τυγχάνοντα)· φλὸξ [13] δὲ ἐκ βάθους σπλάγχνων καὶ μυελῶν αὐτοῦ ἀναφθεῖσα [14] (ἀνυποίστους αὐτῷ τὰς ὀδύνας ἀσθμαίνοντι, καὶ ὧδε κἀκεῖσε περιστρεφο(103a)μένῳ [15], ὥστε καὶ) ἀμφότερα τὰ ὄμματα αὐτοῦ ἐκπηδῆσαι (ἐπὶ τὴν γῆν καὶ καταλιπεῖν αὐτὸν τυφλόν· τῇ [17] δὲ ἔνδον φλογὶ εἰς ἄπειρον [18] ἐξαπτόμεναι) αἱ σάρκες αὐτοῦ συνεσάπησαν καὶ τῶν ὀστέων [19] διεχωρίζοντο (ὥστε αὐτὸν ἐφ' ἑαυτὸν ἐπικαλεῖσθαι τὸν θάνατον)· οὕτως δὲ κατασαπείσης [20] δι' ὅλου, ἐπέρρηξε τὴν ψυχήν.

B Cum autem in eo esset ut in manus imperatoris vivens incideret (urgebat enim bellum), furor a Deo immissus ita illum vexavit ut pronus super pavimento orans auxilium non inveniret. Flamma autem ex intimis visceribus et medullis accensa intolerabiles illi dolores præbebat anhelanti et huc atque illuc circumversanti, ita ut ambo oculi ejus in terram exsilirent et cæcum illum relinquerent; interiore autem flamma mirum in modum exustæ carnes ejus maceratæ ab ossibus disjungebantur, ita ut ipse mortem invocaret. Cum sic autem tota caro emarcuisset, animam efflavit.

[21] (12) Ταῦτα ἀκούσας καὶ τὰ περὶ Μαξεντίου γενόμενα ἐν Ῥώμῃ χαλεπά τε καὶ ἄτοπα, περὶ οὗ καὶ πρεσβείαν δεξάμενος ἐστράτευσε κατ' αὐτοῦ C καὶ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ἐν οὐρανῷ φωτοειδὲς [22] θεασάμενος ἐπιγράφοντος· « Ἐν τούτῳ νίκα, » παρευθὺ χρυσοκολλήτοις ἐκτυπώσας λίθοις καὶ ἐπὶ δόρατος ἀναρτήσας καθηγεῖσθαι τῇ ἑαυτοῦ στρατιᾷ προσέταξεν, δι' οὗ καὶ τροπωσάμενος Μαξέντιον ἐν τῷ ποταμῷ, οὕτως εἰσῆλθε καὶ τῆς Ῥώμης ἐκράτησεν, ἀποπνιγέντος Μαξεντίου ἐν τῷ ποταμῷ, περὶ οὗ καὶ ὁ πολυΐστωρ Εὐσέβιος [23] ἔφη [24]· « Εὐθὺς αὖθις καὶ πεπλήρωται σαφῶς τὸ ῥητόν· « Ἅρματα Φαραὼ καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῦ ἔῤῥιψεν εἰς θάλασσαν· ἐπιλέκτους ἀναβάτας, τριστάτας κατεπόντισεν ἐν Ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ, πόντῳ ἐκάλυψεν αὐτούς. » Οὕτως [25] γὰρ καὶ Μαξέντιος καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ὁπλῖται **388** καὶ δορυφόροι κατέδυσαν [26] εἰς βυθὸν ὡσεὶ λίθος, ὁπηνίκα, δοὺς νῶτα [27] τῇ ἐκ Θεοῦ μετὰ Κωνσταντίνου δυνάμει [28] καὶ πρὸς τὸν ποταμὸν, ὃν

Iis auditis, et iis quæ a Maxentio Romæ facta erant gravibus et incongruis, de quo etiam deputationem acceperat, militavit adversus eum, et cum signum crucis in cœlo lucidum vidisset cum inscriptione: « In hoc vince, » confestim auro agglutinatis effictum lapillis, et ad lanceam suspensum, protinus agmen suum præcedere jussit, per quod Maxentio in fugam converso et in flumen demerso, sic ingressus est et Romam occupavit, Maxentio in flumine suffocato, de quo etiam Eusebius, qui multa novit et memorat, dixit: « Subito iterum quoque egregie adimpletum est verbum: « Currus Pharaonis et exercitum ejus projecit in mare, electos ascensores, principes demersit in Rubrum mare, abysso operuit eos. » Sic enim et Maxentius et circa ipsum armati et satellites descenderunt in profundum quasi lapis, tum cum terga dedit exercitui cui præerat Deus cum Constantino, et ad flumen, quod solerter

Variæ lectiones et notæ.

[6] ὑπενέγκαντες — κατὰ τὸ τάχος, οἱ δὲ κατὰ κράτος ἐδ. A. [7] καὶ τοῦτον τρεφάμενος πάντας κατασφάττει. Αὐτὸς δὲ ὁ Γαλέριος τὸ διάδημα ῥίψας καὶ μετ' ὀλ. ἐ. διαδρὰς ἀπὸ κ. εἰς κώμην ἦλθε καὶ τοὺς Ced. Μαξιμῖνος — ἐν τῇ ἀνατολῇ ἡττηθεὶς φεύγει Sym. 30a. [8] ὡς οὖν μὴ ἐπιγνωσθείη φεύγων εἷς A. [9] εἰς κώμην καὶ κρ. πόλις μ. ὁ. αὐτῶν (αὐτῷ) εὖν. A. [10] τῶν εἰδώλων καὶ μύστας καὶ πρ. καὶ μ. Ced. [11] μαγεῖᾳ διαβεβοημένους A. [12] 316 (5518) Ced. 477,11-17 · Ἐν δὲ τῷ ιϛ' ἔτει μέλλοντος κρατηθῆναι τοῦ Μαξιμιανοῦ ὑπὸ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου πρ. θεία ὁ. κατέλαβεν ἀ. [13] πρηνὴς — δεόμενος — τυγχάνων cod.? [14] φλ. γὰρ ἀπὸ τῶν σπλ. ἀ. καὶ μελῶν Ced. [15] ἀν. ἀμφοτέρους τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀ. ἐ. πεποίηκεν, αἱ δὲ σ. Ced. [16] περιστρεφομένη οὕτως A. om. καί. [17] τῆς δὲ ἔνδον φλογὸς εἰς ἀπ. ἐξαφθείσης. [18] εἰς ἀ. σαπεῖσαι τῶν ὀ. ἐξέπεσον καὶ ὁ. διατεθεὶς τὴν θεομάχον αὐτοῦ ἀπ. ψ. Ced. [19] ὀστέων ἀπεχωρίζοντο ὑπ' ἀλλήλων ἐπικαλεῖσθαι A. [20] κ. τῆς σαρκὸς vel κατασαπείς? νόσῳ τελευτᾷ Sym. 30a. [21] Varians § 7. [22] φωτοειδὴ cod. [23] Εὐσέβιος ἐφ' οἷς αὖθις ἔφη περὶ. σαφῶς Ἀρμ. C2. [24] Eus. H. E. IX. 9 ὥσπερ οὖν ἐπ' αὐτοῦ Μωυσέως καὶ τοῦ πάλαι θεοσεβοῦς Ἑβραίων γένους ἄρμ. Ex. xv, 4. [25] Κατὰ τὰ αὐτὰ δὴ M. οἵ τε ἀμφ' ἀ. Eus. [26] ἐδ. Eus. [27] ν. δ. Eus. [28] δυν. τὸν πρὸ τῆς πορείας διῆει π. Eus.

Digitized by Google

ponte junxerat, exitialem machinam sibi paravit, et in foveam quam fodit incidit, et « conversus est dolor ejus in caput ejus, et in verticem ipsius iniquitas ejus descendit. » — « Et ita quidem impius et similes ejus submersi sunt quasi plumbum in aquis vehementer. » Divus autem Constantinus, Deo pro factis celebrato, in hymnis triumphalibus Romam ingreditur, omnibus confertim ipsum, cum mulieribus et liberis plurimis, et cum omni populo Romanorum, radiantibus oculis, ut redemptorem et salvatorem et bene meritum, cum laudibus et inexplebili lætitia excipientibus. Ille autem, quasi insitam erga Deum pietatem possidens, nec prorsus clamoribus motus, neque laudibus erectus, affatim auxilii divini conscius, statim mandat ut salutaris passionis tropæum manu sua in columnam erigeretur, et Parasceven et Dominicam honorari præcipit, illam quidem ob crucem, hanc vero ob resurrectionem, et vetat ne quis in posterum ad crucem condemnetur homo.

αὐτὸς [20] μηχανικῶς ζεύξας καὶ [20] γεφυρώσας, μηχανὴν ὀλέθριον [21] ἑαυτοῦ συνεστήσατο [22], καὶ εἰς λάκκον [23], ὃν ὤρυξεν εἰσπίπτωκεν, καὶ « Ἐπιστρέψεν ὁ πόνος αὐτοῦ εἰς κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ κορυφὴν αὐτοῦ ἡ ἀδικία αὐτοῦ κατῆλθε [24]. » — « Καὶ οὕτως [25] μὲν ὁ δυσσεβὴς καὶ οἱ ὅμοιοι αὐτοῦ ἔδυσαν ὡσεὶ μόλυβδος ἐν ὕδατι σφοδρῶς [25*]. » — [26] Ὁ δὲ θεῖος Κωνσταντῖνος Θεὸν τοῖς ἔργοις ἀνυμνήσας, ἐπὶ Ῥώμην μετ' ἐπινικίων εἰσελαύνει [27], πάντων ἀθρόως αὐτὸν ἅμα [28] γυναιξὶ καὶ κομιδῇ νηπίων καὶ σὺν παντὶ δήμῳ Ῥωμαίων φαιδροῖς ὄμμασιν [29] οἷα λυτρωτὴν καὶ σωτῆρά τε καὶ εὐεργέτην μετ' εὐφημιῶν καὶ ἀπλήστου χαρᾶς ὑποδεχομένων [30]. Ὁ δὲ ὥσπερ ἔμφυτον τὴν εἰς Θεὸν εὐσέβειαν κεκτημένος μηδ' ὅλως [31] ἐπὶ ταῖς βοαῖς ὑποσαλευόμενος μηδὲ τοῖς ἐπαίνοις ἐπαιρόμενος, εὖ μάλα τῆς ἐκ Θεοῦ συναισθόμενος βοηθείας, αὐτίκα τοῦ σωτηρίου [32] πάθους τὸ τρόπαιον ὑπὸ χειρὸς ἰδίας ἐπὶ κίονος ἀνατεθῆναι προστάττει, « καὶ τὴν Παρασκευὴν καὶ τὴν Κυριακὴν τιμᾶσθαι προσέταξεν, τὴν μὲν διὰ τὸν σταυρὸν, τὴν δὲ διὰ τὴν ἀνάστασιν καὶ σταυρῷ μηκέτι καταδικάζεσθαι ἄνθρωπον.

ΒΙΒΛΟΣ Δ'.

ΑΡΧΗ ΣΥΝ ΘΕΩ ΤΗΣ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ.

LIBER QUARTUS.

INITIUM CUM DEO CHRISTIANORUM REGNI ET DE CONSTANTINO MAGNO.

CLXXVIII. *Regnum Constantini Magni.*

Post Maxentium regnavit Constantinus Magnus unum et triginta annos; qui prompte per universum orbem edicta misit ut degentes in exsilio Christiani cum honore in propria regrederentur, idolorum templa everterentur, ædificarentur eccle-

C 389 ΡΟΗ'. *Βασιλεία Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου.*

Μετὰ [33] Μαξέντιον ἐβασίλευσε Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας ἔτη [34] λα' [35], ὃς εὐθέως διατάγματα [37] εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἐξέπεμψε τοὺς ἐν ἐξορίᾳ [38] Χριστιανοὺς μετὰ τιμῆς ἐπανέρχεσθαι εἰς [39] τὰ ἴδια (καὶ) τοὺς μὲν ναοὺς τῶν εἰδώλων καταστρέ-

Variæ lectiones et notæ.

[20] ὃν ἀ. σκάφεσι ζ. Eus. [20] εὖ μάλα add. Eus. [21] ὀλέθρου καθ' ἑαυτοῦ Eus. [22] συν. ἐφ' ᾧ ἦν ἂν εἰπεῖν λ. ὦ. καὶ ἀνέσκαψεν ἀ. καὶ ἐμπεσεῖται Eus. e Ps. VII, 15. [23] λάκκον εἰς cod. cf. Eccl. x, 8, Prov. XXVI, 27: Ὁ ὀρύσσων βόθρον εἰς αὐτὸν ἐμπεσεῖται. — ἐμπ. εἰς βόθρον ὃν εἰργάσατο ἐπιστρέψει Eus. ut Ps. VII, 15,16. [24] καταβήσεται Ps. Eus. [25] Ταύτῃ δὴ — αὐτός γε πρῶτος ὁ δυσσεβέστατος, εἶτα δὲ καὶ οἱ ἀμφ' αὐτὸν ὑπασπισταί [25*] ἐδ. ὡ. μ. ἐν. ὑ. σφοδρῷ Eus. [26] Ταῦτά γε καὶ ὅσα τούτοις ὁδελφά τε καὶ ἐμφερῆ Κ. τῷ καθηγεμόνι καὶ τῆς νίκης Θεῷ αὐτοῖς ἐ. ἀν. Eus. [27] εἰσήλαυνε Eus. [28] ἀ. ἅμα κ. ν. καὶ γ. τῆς δὲ ἀπὸ τῆς συγκλήτου βουλῆς καὶ τῶν ἄλλων διασημοτάτων σὺν Eus. [29] αὐταῖς ψυχαῖς add. Eus. [30] ὑποδεχόμενοι Cod. [31] μηδ' ἐπ. τοῖς ἐπ. Eus. [32] σωτηρίου τρόπαιον π. ὑ. χεῖρα ἰδίας εἰκόνος. Eus. Ὁ δὲ θεῖος οὗτος Κωνσταντῖνος εἰς τὴν τῶν τυράννων τούτων διαφθορὰν κατάλυσιν καὶ τὸν Μαξ. — ἀναιρεῖ, ὥστε καὶ τὸ τοῦ σταυροῦ σημεῖον Θεὸς εἰς συμμαχίαν αὐτῷ παρέσχετο. Sym. 30ª. [33] 319 (5321) Ced. 478,3—6. Τῷ ιϑ' ἔτει, κτλ. [34] Μετὰ δὲ M. A. [35] ἔτη λγ' Leo, sed λα' P, ἔτη λβ' V. 2, M. 1,2, om. V. 1. [37] ζήσας ἔτη ξε' L. P. [37] δ. πανταχοῦ ἐξ. V. [38] ἐξορίαις V. 1. [39] πρὸς V. 1.

Digitized by Google

φεσθαι [50], τὰς δὲ τοῦ [51] Χριστοῦ ἐκκλησίας οἰκοδομεῖσθαι καὶ [52] τοὺς ἔτι εἰδωλολατροῦντας κεφαλικαῖς ὑποκεῖσθαι τιμωρίαις.

(2) (Καὶ πρὸς τούτοις ἐξέθετο [καὶ] νόμους καθολικοὺς, ὥστε) ἀποδίδοσθαι τοὺς τῶν εἰδώλων ναοὺς καὶ τὰς [53] τούτων προσόδους τοῖς [54] τῷ Χριστῷ ἱερωμένοις [55], καὶ Χριστιανοὺς μόνους ἄρχειν καὶ στρατεύεσθαι (καὶ τετράδα καὶ παρασκευὴν πάντας νηστεύειν καὶ τὴν Κυριακὴν [56] ἀργεῖν καὶ τιμᾶν, τὰς μὲν διὰ τὸ πάθος, τὴν δὲ διὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου) καὶ [57] ἀπράκτους εἶναι [58] τὰς δύο (τῆς) πασχαλίας ἑβδομάδας, μίαν πρὸ τῆς ἑορτῆς καὶ ἄλλην μετὰ τὴν ἑορτὴν, (103b) τὴν μὲν διὰ τοῦ Κυρίου [59] τὸ πάθος καὶ τὸν σταυρὸν [60], τὴν δὲ διὰ τὴν ἀνάστασιν [61], **390** καὶ Ἰουδαίους οἰκέτας μὴ ὠνᾶσθαι [62] μήτε θυσίας προδήλους ποιεῖσθαι, καὶ σταυρῷ μηκέτι καταδικάζεσθαί τινα [63] διὰ τὸν [64] σταυρὸν τοῦ Κυρίου, τοῖς τε νομίσμασιν αὐτοῦ συνεκτυποῦσθαι [65] πάντοτε.

(3) Γυναῖκα δὲ [66] εἶχε Μαξιμιάνην θυγατέρα Διοκλητιανοῦ, ἐξ ἧς ἐγέννησεν υἱοὺς γ', Κωνσταντῖνον, καὶ Κώνσταντα [67], καὶ Κωνστάντιον [ἀδελφοὺς δὲ [68] δύο, Δαλμάτιον καὶ Κωνστάντιον [69]], καὶ μίαν [70] ἀδελφὴν Κωνσταντίαν, τὴν γυναῖκα Λικινίου, γεννηθέντας [71] ἐκ (τῆς πρώτης γαμετῆς τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Κωνσταντίου, τῆς) Θεοδώρας, θυγατρὸς (γεγονυίας Μαξιμιανοῦ [72] τοῦ) Ἐρκουλίου.

[73] (4) Ὁ δὲ Κωνσταντῖνος μόνος γεννᾶται ἐξ Ἑλένης, οἱ [74] δὲ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἔσχον υἱοὺς, Δαλμάτιος μὲν ἄλλον Δαλμάτιον, Κῶνστας δὲ Γάλλον καὶ Ἰουλιανόν.

A siæ Christi, et idola colentes pœnæ capitali subjicerentur.

Insuper idolorum templa eorumque reditus hominibus Christo dicatis tradi sancivit legibus promulgatis; Christianis solis imperia militiamque tenenda; cunctis quartam sextamque jejunio, et Dominicam otio cultu honorifico, illas quidem propter Passionem, hanc autem propter Resurrectionem Christi colendam; duas Paschæ hebdomades, unam ante festum, et alteram post festivitatem, idque propter Passionem et crucem, tum propter resurrectionem, pro feriatis esse habendas; Judæos servos non esse emendos, nec sacrificia manifesta facienda; propter crucem Christi, crucis supplicium nulli amplius B infligendum, numismatibusque suis imaginem Christi ac crucis typum ubique esse imprimenda.

[64a] τὴν τοῦ Χριστοῦ εἰκόνα καὶ τὸν τοῦ σταυροῦ τύπον

Uxorem autem habuit Maximinam, Diocletiani filiam, ex qua tres suscepit filios, Constantinum, Constantem et Constantium, duos vero fratres Dalmatium et Constantium, atque unam sororem Constantiam, Licinii uxorem, ex prima patris sui Constantii genitos uxore, Theodora, Maximiani Herculis filia.

Constantinus autem solus ex Helena genitus erat, ipsiusque fratres habebant filios, Dalmatius quidem alterum Dalmatium, Constans autem Gallum et Julianum.

ΡΟΘ'. *Ἐκ τοῦ βίου τοῦ ἁγίου Σιλβέστρου* [75]. C

CLXXIX. *E vita sancti Silvestri.*

[76] Ἐν δὲ [77] τῷ Καπετωλίῳ Ῥώμης ἔν τινι καταδύσει βαθμοὺς ἐχούσῃ τξε' δράκων ἦν παμμεγέθης, ὃς ἐξαίφνης πολλάκις (παρακύπτων [78] **391** τῆς καταδύσεως) ἐλυμαίνετο [79] σφόδρα τοὺς ἐν τῇ πόλει (τῷ φυσήματι καὶ μάλιστα τοὺς παῖδας, περὶ οὗ τινες τῶν ἑλληνιζόντων ἀξιώσαντες τὸν θεῖον Σιλβεστρον εἶπον· « Κάτελθε, ὦ ἐπίσκοπε, πρὸς τὸν δράκοντα καὶ ποίησον εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ σου

In Capitolio Romano, in quodam secessu trecentis sexaginta quinque gradibus alto, immanis erat draco, qui sæpe subito ex latibulo prospiciens, inhabitantes urbem maximeque pueros flamine multum lædebat; et idcirco quidam ex Græcis veneranter aduentes sanctum Silvestrum, dixerunt: « Egredere, o episcope, contra draconem, et in nomine Dei tui illum a pernicie hominum cessare

Variæ lectiones et notæ.

[50] ἀποδίδοσθαι, κτλ. Ced. ἀπ. τοῖς Χριστιανῶν ἱερεῦσι καὶ μ. χρ. Leo, P. καταστράψεσθαι V. 1, καταστρά. cod. [51] τοῦ om. V. 1,2 [52] καὶ — ὑπ. om. V. 1,2 ex homoioteleuto. [53] καὶ τὰς τ. πρ. om. Ced. V. 1. [54] τοῖς ἐν Χριστῷ A. [55] ἱερ. ναοῖς, δεύτερον Χρ. μ. στρ. ἐθνῶν τε καὶ στρατοπέδων ἀ. τοὺς δὲ ἐπιμένοντας τῇ εἰδωλολατρείᾳ κεφαλικῶς τιμωρεῖσθαι, τρίτον τὰς π. δύο ἑ. ἀπρ. τελεῖν, τήν τε πρὸ τοῦ Πάσχα καὶ τὴν μετ' αὐτὴν, κτλ. Ced. 478, 6-11. [56] πάντας V. 2, M. 1,2 [57] καὶ ἀπρ. κτλ. om. V. 1. [58] ἑ. τῆς π. δύο ἑ. V. 2, M. 1,2? [59] τοῦ Κυρίου om. A. [60] διὰ τὸν στ. τοῦ χῦ M. 2. cf. Sym. 31a, b. [61] Φασὶ (δὲ om. V. 2.) αὐτὸν πρῶτον πάντων τῶν βασιλέων διαδήματι χρήσασθαι καὶ μαργαρίταις καὶ ἄλλοις λίθοις περιεργοτέρως (περιεργοτέρῳ cod. περιεργοτέροις V. 2) κοσμηθῆναι· ἀλλὰ καὶ πτύχας Εὐαγγελίων χρυσᾶς διὰ μαργαριτῶν καὶ λίθων κατασκευάσας ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ προήγαγε θαύματος ἄξια (ἄξιον V. 2) Σχόλιον nigro colore in margine codicis V. 2, non in textu ut in cod. Mosq. [62] ὠνεῖσθαι V. 1. [63] τινὰ om. M. 2. [64] διὰ τὸ πρὸς τὸν σταυρὸν τοῦ Χῦ] σέβας V. 1,2 διὰ τὸ π. τ. σ. τοῦ Χῦ M. 1,2. [64a] ἀ. καὶ εἰκόσι σ. π. V. 1. [65] τ. ἐγχαράττεσθαι L. P. [66] Καὶ γ. μὲν ἐ. V. 1,2, (M. 1,2?) — Γ. μὲν εἶχε A. [67] Κώνσταν cod. et A. [68] Ἔσχεν οὖν καὶ ὁ μέγας Κωνσταντῖνος ἀδ. δύο Δ. καὶ Κώνσταντα cod. Ἔ. οὖν ὁ μ. Κ. καὶ ἀδ. δύο Δ. καὶ Κ. A. [69] οἵτινες ἔσχον υἱοὺς, Δαλμάτιος μὲν ἄλλον Δαλμάτιον, Κωνστάντιος δὲ Γάλλον καὶ Ἰουλιανόν V. 1, omissis reliquis hujus capitis. [70] Καὶ θ. ἐ. Κ. τὴν Λ. γαμετὴν, ἐκ Θ. τῆς θυγατρὸς Ἐ γενν. Ced. 472, 19-21. [71] γεννηθέντες A. [72] M. καὶ E. V. 2. [73] Ὃς (Κωνστάντιος) ἐγέννησεν ἐξ Ἑ. τῆς πρώτης αὐτοῦ γυναικὸς Κωνσταντῖνον τὸν Μέγαν καὶ ἅγιον περὶ τὴν τῆς Δακίας πόλιν — περιόντων τῶν λοιπῶν αὐτοῦ παίδων, Κωνσταντίου τοῦ πατρὸς Ἰουλιανοῦ καὶ Γάλλου τοῦ καὶ Δαλματίου Ced. 472,14. [74] οἵτινες ἀδ. ἀ. ἔσχον A. [75] α'. Περὶ τοῦ ἐν Καπετωλίῳ οἰκοῦντος δράκοντος V. 1. [76] Ced. 476,18-477,2: Ἐν τῷ Κ. Ῥ. β. ἔχοντι τξε', ἐν τῇ κ. τῶν βαθμῶν καὶ τῶν θεμελίων ἐλ. δ. ᾧκει π. ᾧ ἐθυσίαζον καθ' ἡμέρας Ἕλληνες· εἰ δ' οὔ, ἀλλὰ ἐξ. ἐπιπίπτων π. ἐλ. Ἐκεῖσε Σ. καταβὰς καὶ ὁ μ. ἐ. πύλας χαλκᾶς ἐ. οὗ ἦν ὁ δρ. κλ. τὰς θύρας τῇ ἐπικλήσει Ἰῦ Χῦ τοῦτον ἀπέκτεινε. [77] γε V. 1. (2?). [78] προκ. V. 1,2. [79] ἐλυμπ. V. 1.

Digitized by Google

compelle ad unum annum ; et credimus omnes et baptizamur. » Silvester autem egressus parvum cum ærea janua habitaculum, ubi erat draco, invenit, et postquam, in nomine Christi clausa janua, rediisset, non amplius draco exivit. Labentibus autem duobus annis, omnes qui pridie sacrificiis draconem colebant et alii multi ad sanctum Silvestrum accedentes baptizabantur.

Cum autem divinus Constantinus convocasset Judæos, sacerdotesque et scribas numero centum et viginti, ut disputarent cum Silvestro, ad perfectam veritatis demonstrationem et Judaicæ impudentiæ ac ineptiarum repulsionem, tota fere civitas ante regem convenit ad audiendam utriusque partis collationem circa Christi fidem. Judæi sic ad Silvestrum dicere cœperunt : « Quænam Scriptura de Filio Mariæ vaticinata est, et quisnam propheta ipsum Deum ex Maria nascendum prænuntiavit? » Silvester autem respondens : « Plane erratis, ait, nescientes Scripturas, nec mysticam in eis jacentem doctrinam. De quo enim ait magnus Isaias : « Ecce Virgo concipiet et pariet filium, et vocabunt nomen ejus Emmanuel, quod est interpretatum *nobiscum Deus* ; » et : « Antequam sciat puer vocare patrem aut matrem, accipiet Damasci potentiam et Samariæ spolia coram rege Assyriorum? » Et alius : « Orietur stella ex Jacob et surget homo ex Israel, et conteret principes Moab. » Et : « Exsurget homo ex semine ejus et dominabitur gentibus multis. » Quod quidem homo videbitur, ab his prænuntiatur ; quod autem omnium erit Dominus, rursus significant dicentes : « Ecce Dominus ascendet super nubem levem et ingredietur Ægyptum, et commovebuntur simulacra Ægypti. » Et : « Ecce Deus noster veniet et salvabit nos, et tunc aperientur oculi cæcorum, et aures surdorum audient, et saliet sicut cervus claudus, et soluta erit lingua balborum. » Prophetia ergo Deum adfuturum prædicit; signa autem et tempus adventus significat. Tunc enim hæc impleta sunt quæ nunquam prius evenerant sub aliquo in Israel. Circa autem Passionem ejus rursum ait : « Vir dolorum sciens infirmitatem ferre; despectus est nec reputatus. Ipse iniquitates nostras portat et pro nobis patitur. Et nos reputavimus eum esse in labore,

A σχολάσαι αὐτὸν [80] ἐπὶ χρόνον ἵνα τῆς φθορᾶς τῶν ἀνθρώπων, καὶ πιστεύομεν πάντες καὶ βαπτιζόμεθα). » Ὁ δὲ [81] Σιλβέστρος κατελθὼν καὶ οἰκίσκον μικρὸν εὑρὼν ἔχοντα θύραν χαλκῆν, ἔνθα ὁ δράκων ὑπῆρχε, καὶ ταύτην [82] ἐπὶ τῷ ὀνόματι [83] Χριστοῦ κλείσας καὶ ἀπελθὼν [84], οὐκέτι ἐξῆλθεν ὁ δράκων. Διελθόντων δὲ χρόνων β', πάντες οἱ πρώην διὰ θυσιῶν [85] τὸν δράκοντα θεραπεύοντες καὶ ἄλλοι πολλοὶ προσελθόντες τῷ ἁγίῳ Σιλβέστρῳ ἐβαπτίζοντο.

B [86] (2) Τοῦ δὲ θείου Κωνσταντίνου συναθροίσαντος Ἰουδαίους, ἱερεῖς τε καὶ γραμματεῖς ρκ' πρὸς τὸ διαλεχθῆναι μετὰ Σιλβέστρου εἰς τελείαν φανέρωσιν τῆς ἀληθείας καὶ ἀνατροπὴν τῆς Ἰουδαϊκῆς ἀναισχυντίας καὶ φλυαρίας, συνῆλθε πᾶσα σχεδὸν ἡ πόλις ἔμπροσθεν τοῦ βασιλέως, ἀκοῦσαι τῆς διαλέξεως ἀμφοτέρων περὶ τῆς [87] Χριστοῦ πίστεως. Καὶ οἱ [88] μὲν Ἰουδαῖοι ἀπήρξαντο πρὸς Σιλβέστρον λέγειν οὕτως· « Ποία Γραφὴ περὶ τοῦ Υἱοῦ τῆς Μαρίας προεῖπε, καὶ ποῖος αὐτὸν προφήτης [89] Θεὸν ἐκ Μαρίας γεννησόμενον προανήγγειλε; » Ὁ δὲ [90] Σιλβέστρος ἀποκριθεὶς εἶπε· (« Πάνυ πλανᾶσθε μὴ εἰδότες ἀληθῶς τὰς Γραφὰς μήτε τὴν ἐν αὐταῖς [91] ἐγκειμένην μυστικὴν διδασκαλίαν.) περὶ γὰρ τίνος εἶπεν ὁ μέγας [92] Ἡσαΐας· « Ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἕξει καὶ τέξεται υἱόν, καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ » — ὃ ἐστι μεθερμηνευόμενον [94] Μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός· » — καί [95] · « Πρὶν ἢ γνῶναι τὸ παιδίον καλεῖν πατέρα ἢ μητέρα, λήψεται

392 δύναμιν Δαμασκοῦ καὶ τὰ σκῦλα Σαμαρείας

C ἐναντι βασιλέως Ἀσσυρίων; » Καὶ ἄλλος [96] · « Ἀνατελεῖ ἄστρον ἐξ Ἰακὼβ [97], καὶ ἀναστήσεται ἄνθρωπος ἐξ Ἰσραὴλ [98] καὶ συντρίψει [99] τοὺς ἄρχοντας Μωάβ· » καί [1] · « Ἐξελεύσεται ἄνθρωπος ἐκ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ καὶ κυριεύσει ἐθνῶν πολλῶν. » (104ᵃ) Ὅτι μὲν οὖν ἄνθρωπος φανήσεται, διὰ τούτων προκαταγγέλλεται, ὅτι δὲ Κύριος πάντων, προσημαίνουσι πάλιν [2] φάσκοντες [3] · « Ἰδοὺ Κύριος κάθηται [4] ἐπὶ νεφέλης κούφης καὶ ἥξει εἰς Αἴγυπτον· [καὶ σεισθήσονται τὰ χειροποίητα Αἰγύπτου·] καί [5] · « Ἰδοὺ Κύριος, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἥξει καὶ σώσει ἡμᾶς, καὶ τότε ἀνοιχθήσονται [6] ὀφθαλμοὶ τυφλῶν, καὶ ὦτα κωφῶν ἀκούσονται, καὶ ἁλεῖται ὡς ἔλαφος ὁ χωλὸς, καὶ τρανὴ ἔσται γλῶσσα μογιλάλων. » Ἡ μὲν οὖν προφητεία Θεὸν ἐπιδημεῖν (προ)λέγει· τὰ δὲ σημεῖα καὶ τὸν χρόνον τῆς παρουσίας γνωρίζει. Τότε γὰρ ταῦτα πεπλήρωνται, ἅπερ οὐδέποτε γεγό-

D

Variæ lectiones et notæ.

[80] κἂν add. V. 1. [81] γε add. V. 1. [82] ταῦτα V. 1. [83] ἐπὶ ὀν. Χριστοῦ V. 1. [84] ἀνελθὼν V. 1. (2, M. 1,2?). [85] θυσίαν V. 1. [86] β' περὶ τῆς διαλέξεως Σιλβέστρου καὶ τῶν Ἰουδαίων V. 1, Ced. 478, 15-488,10. Τῷ δ' (ιδ') ἔτει τῆς βασιλείας τοῦ εὐσεβεστάτου καὶ μεγάλου Κ. διάλεξις γέγονεν ἐν Ῥώμῃ Χριστιανῶν καὶ Ἰουδαίων καὶ τῶν μὲν Χρ. ὁ μέγας ἡγεῖτο Σ. πάπας ὢν τῆς Ῥώμης, κτλ. [87] τοῦ add. V. 1. [88] Καὶ ὁ Ἰουδαῖος εἶπεν· Οὐ μόνον περὶ τῆς γεννήσεως τοῦ ὑμετέρου Χῦ — ἐρωτηθεὶς περὶ μόνης τῆς γεννήσεως ἐδίδαξας ὀλίγα τινά, κτλ. Ced. — ὁ. λ. V. 1,2 M. 1,2? [89] πρ. ἐκ. M. γεννηθῆναι V. 1, ἐκ M. om. M. 1,2. [90] Ὁ ἅγιος Σ. ἔφη π. τ. ὁ μ. Ἡ. ἔφη Ced. [91] τὴν ἁ. M. 1,2. [92] π. τ. ὁ μέγας Ἡ. ἐ. Ced. π. τ. γὰρ ὁ μ. Ἡ. ἐ. V. 1. π. γὰρ τ. Ἡ. ἐ. V. 2, M. 1,2. [93] Isa. VII, 14; Matth. I, 23. [94] καθερμ. V. 2, om. Ced. V. 1. [95] Isa VIII, 4. [96] Ὁ δὲ θεόπτης Μωυσῆς V. 1, ὁ δὲ Βαλαὰμ V. 2, Καὶ ὁ Βαλαὰμ Ced. Num. XXIV, 17. [97] φησίν add. V. 1, post Ἰακώβ M. 2. [98] Ἰλημ V. 1,2. pro Ἰηλ. [99] καὶ θραύσει τοὺς ἀρχηγοὺς M. καὶ προνομεύσει τοὺς υἱοὺς Σηθ καὶ κατακυριεύσε ἐ. π. Ced. [1] Μωάβ καὶ om. Slav. ἀναστ. om. V. 1,2, M 1,2?. [2] οἱ προφῆται add. Ced. [3] Isa. XIX, 1. [4] καθήσεται V. 1. [5] Isa. XXXV, 4 6. [6] ἀνοιγησ. V. 2, M. 1,2.

Digitized by Google

νασι πρότερον (ὑπό τινος) ἐν τῷ Ἰσραήλ [7]. Περὶ δὲ τοῦ πάθους αὐτοῦ πάλιν φησίν [8]· « Ἄνθρωπος ἐν πληγῇ ὢν καὶ εἰδὼς φέρειν μαλακίαν — ἠτιμάσθη καὶ οὐκ ἐλογίσθη. Οὗτος τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν φέρει καὶ περὶ ἡμῶν ὀδυνᾶται· καὶ ἡμεῖς ἐλογισάμεθα αὐτὸν εἶναι ἐν πόνῳ, καὶ ἐν πληγῇ, καὶ ἐν κακώσει· αὐτὸς δὲ ἐτραυματίσθη διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν [9]· παιδεία εἰρήνης ἡμῶν ἐπ' αὐτῷ· τῷ μώλωπι αὐτοῦ ἡμεῖς [10] ἰάθημεν· » καί [11]· « Ὅτι αἴρεται ἀπὸ τῆς γῆς ἡ ζωὴ αὐτοῦ· τὴν δὲ γενεὰν αὐτοῦ τίς διηγήσεται; » Καὶ Μωσῆς [12]· « Ὄψεσθε [13] τὴν ζωὴν ὑμῶν κρεμαμένην ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν ὑμῶν, καὶ οὐ μὴ πιστεύσητε. » Καὶ Δαυὶδ λέγει ἐκ προσώπου [14] τοῦ Χριστοῦ· « Ὤρυξαν χεῖράς μου καὶ πόδας μου· » καί [15]. « Διεμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς, » καὶ τὰ ἐξῆς. — **393** Ὅτι δὲ καὶ τῶν ἐθνῶν ἐλπὶς ἦν, ὁ μὲν Ἰακὼβ (προ)εῖπεν [16]· « Οὐκ ἐκλείψει ἄρχων ἐξ Ἰούδα καὶ [17] ἡγούμενος ἐκ τῶν μηρῶν αὐτοῦ ἕως ἂν ἔλθῃ ὃ [18] ἀπόκειται, καὶ αὐτὸς προσδοκία ἐθνῶν· » [ὁ δὲ Ἡσαΐας ἔφη [19]· « Καὶ ἔσται [20] ἡ ῥίζα τοῦ Ἰεσσαὶ καὶ ὁ ἀνιστάμενος ἄρχειν ἐθνῶν.] ἐπ' αὐτῷ ἔθνη ἐλπιοῦσιν. » Καὶ ταῦτα μὲν [21] ὀλίγα πρὸς ἀπόδειξιν τῶν γενομένων· πᾶσα δὲ Γραφὴ πέπλησται διελέγχουσα τὴν ὑμετέραν ἀπιστίαν. Τίς γὰρ (πώ)ποτε τῶν ἐν ταῖς θείαις Γραφαῖς ἱστορηθέντων [22] δικαίων καὶ προφητῶν ἁγίων ἐκ παρθένου μόνης ἔσχε τὴν τοῦ σώματος σύστασιν; Τίνος δὲ τῆς γεννήσεως [23] προέδραμεν ἀστὴρ ἐν οὐρανοῖς καὶ τὸν γεννηθέντα διεσήμανε τῇ οἰκουμένῃ; Τίς πάλιν [24] βασιλεὺς πρὶν ἰσχῦσαι [25] καλεῖν πατέρα ἢ μητέρα [26], ἐβασίλευσε καὶ τρόπαια κατὰ τῶν ἐχθρῶν εἵληφε [27]; Τίς [28] ἄρα γέγονε βασιλεὺς [29] Ἰσραὴλ [30], ἐφ' ὃν τὰ ἔθνη πάντα τὴν ἐλπίδα [31] τέθεινται καὶ οὐχὶ μᾶλλον αὐτοῖς [32] ἠναντιοῦντο πανταχόθεν; ἕως γὰρ συνίστατο Ἱερουσαλὴμ, πόλεμος ἄσπονδος ἦν [33] αὐτοῖς, καὶ διεμάχοντο πρὸς τὸν Ἰσραὴλ [34], Ἀσσύριοι [35] μὲν θλίβοντες, Αἰγύπτιοι δὲ διώκοντες, (Βαβυλώνιοι [36] κατατρύχοντες, Σύροι δὲ ἀντι)πολεμοῦντες. Ἢ οὐχ ὁ μὲν Δαυὶδ τοὺς [37] Μωαβίτας (καὶ τοὺς Σύρους [38]) ἐπολέμει καὶ ἐπολεμεῖτο, ὁ δὲ Ἰωσίας τοὺς πλησίον παρεφυλάττετο; Καὶ μέντοι καὶ Ἐζεκίας ἐδειλία [39] τὴν ἀλαζονείαν τοῦ Σεναχειρίμ· καὶ τῷ μὲν Ἰησοῦ οἱ Χαναναῖοι [40] ἠναντιοῦντο, τῷ δὲ Μωσεῖ [41] Ἀμαλὴκ κατεστρατεύετο [42]. Καὶ ὅλως [43] ἄσπονδον ἦν τοῖς ἔθνεσι πρὸς τὸν Ἰσραὴλ τὰ [44] τῆς φιλίας, ὡς μέχρι [45] νῦν μαρτυροῦσι τὰ πράγματα [46].

in plaga, et in tormentis. Ipse autem vulneratus est propter delicta nostra : disciplina pacis nostræ super eum : livore ejus nos sanati sumus. » Et : « Aufertur e terra vita ejus : generationem autem illius quis enarrabit ? » Et Moyses : « Videbitis vitam vestram suspensam ante oculos vestros et non credetis. » David quoque dicit in persona Christi : « Foderunt manus meas et pedes meos ; » et : « Diviserunt sibi vestimenta mea » et reliqua. Quod autem et gentium spes esset, Jacob quidem prædixit : « Non deficiet dux e Juda, nec princeps femoribus ejus, donec veniat qui exspectatur, et ipse erit exspectatio gentium. » Isaias autem ait : « Et erit radix Jesse et exsurgens regere gentes : in ipso gentes sperabunt. » Hæc quidem pauca sint ad demonstrationem eorum quæ facta sunt : omnis autem Scriptura repletur verbis infidelitatem vestram confutantibus. Quis enim unquam ex justis in sacris Scripturis memoratis et sanctis prophetis de Virgine sola corporis substantiam tenuit ? Cujus nativitatem præcedebat stella in cœlo, et natum mundo annuntiavit. Quisnam rex antequam posset vocare patrem aut matrem regnavit, et tropæa inimicis eripuit ? Quis autem rex Israel fuit, in quo cunctæ gentes speraverint et non potius occasionem sibi undique colluctandi reperierint ? Dum enim staret Jerusalem, ipsis erat implacabile bellum, et pugnabant contra Israel Assyrii quidem opprimentes, Ægyptii vero persequentes, Babylonii conterentes, Syrii autem reluctantes. Nonne David Moabitas et Syros oppugnabat et oppugnabatur ab eis, et Josias vicinos observabat ? Ezechias autem jactantiam Sennacherib pertimescebat ; Josue Chananæi reluctabantur et Moysi Amalec prælabatur. Prorsus implacabiles erant gentes contra Israel in iis quæ respiciunt amicitiam, ut usque nunc acta testantur. » Tunc respondentes Scribæ dixerunt : « Non negamus hæc esse scripta : exspectamus autem qui nondum advenit, Deum Verbum. » Silvester ait : « Quomodo non audistis Daniel aperte prædicentem et tempus et adventum Salvatoris ? Dicit enim angelus conferens cum illo : « Septuaginta hebdomades concisæ sunt super populum tuum et super civitatem sanctam, ut finem accipiat peccatum, et expietur iniquitas, et expungatur delictum, et deleatur injustitia, et adducatur justitia

Variæ lectiones et notæ.

[7] Ἰλημ V. 2. [8] Isa. LIII, 3 5. [9] καὶ μεμαλάκηται διὰ τὰς ἀνομίας ἡμῶν Ced. V. 1, ex Isa. Zachariæ verba XII, 10 : Ὄψονται εἰς ὃν ἐξεκέντησαν e glossemate in textum codicis M. irrepserunt. [10] πάντες add. V. 2, M. 1,2. [11] Isa. LIII, 8. [12] Deut. XXVIII, 66. [13] φησί add. V. 1 (2, M. 1,2?) [14] ἐκ πρ. τοῦ Χῦ λ. V. 1. [15] Ps. XXII, 6,18. [16] Gen. XLIX, 10. [17] οὔτε ἡγ. V. 1,2. [18] ᾧ ἀπ. V. 1,2, M. 1,2, τὰ ἀποκείμενα αὐτῷ Gen. [19] Isa. XI, 10. [20] φησίν add. V. 1,2, M. 1,2. [21] οὖν add. V. 1,2, M. 1,2. [22] ἱστορουμένων Ced. [23] τὴν γέννησιν Ced. [24] τίς δὲ β. Ced. τίς π. βασιλ. cod. τίς π. βασιλέων V. 1,2, M. 1,2. [25] ἰσχυσε M. 1,2. [26] καί add. M. 1,2. [27] εἰληφέναι M. 1,2. [28] οὖν add. Ced. V. 1,2, M. 1,2. [29] ἐν add. Ced. V. 1. [30] Ἰλημ V. 1,2. [31] τῇ ἐλπίδι τέθηνται cod. [32] αὐτῷ Ced. [33] ἐν add. M. 2. [34] Ἰλημ V. 1,2, M. 1,2. [35] ὡς Σύριοι V. 1. [36] δέ V. 1,2, M. 1,2. [37] τοῖς, κτλ. Ced. [38] Ἀσσυρίους cod. [39] ἐδειλίασε M. 1,2. [40] Ἀμμορραῖοι Ced. V. 1. [41] M. ὁ Ἀμ. Ced. V. 1. M. τῷ Α. V. 2, M. 1,2. [42] ἀντεστρ. Ced. V. 1,2, M. 1,2. [43] Καὶ ὄντως ἀ. ἦν τῷ Ἰ. πρ. τὰ ἔθνη Ced. Καὶ ὅλως ἀ. ἦν τοῖς ἐ. π. τὸν Ἰλημ V. 1. καὶ ὁ λαὸς ἄσπονδος ἦν ἐν τ. ἐ. π. τὸν Ἰσραὴλ V. 2, M. 1, 2. [44] τό? [45] καί add. cod. [46] γράμματα Ced.

Digitized by Google

sempiterna, et compleatur visio, et ungatur Sanctus sanctorum. Scies igitur et intelliges : ab exitu responsi ut ædificetur Jerusalem usque ad Christum ducem, hebdomades septem et sexaginta duæ erunt. » De cæteris forsan vana prætexentes ad futurum tempus scripta removetis. Quid autem adversus ista dicere vel opponere potestis, ubi monstratur ungens et unctus non homo, sed Sanctus sanctorum esse nuntiatur, et usque ad præsentiam ejus Jerusalem stetit, post præsentiam autem ejus eversa est, et aliunde omnis propheta omnisque visio cessavit in Israel ? Equidem olim David et Salomon et Ezechias uncti sunt ; sed Jerusalem et locus stabant et prophetæ prophetizabant : aliunde vero hi uncti sancti homines, non autem sancti sanctorum vocati sunt. Quando etiam propheta et visio ex Israel cessaverunt, nisi nunc cum prophetatus et Sanctus sanctorum Christus advenerit ? Signum igitur vere magnum et manifestum Dei Verbi et illius adventus est quod Jerusalem jam non amplius exsistat, nec propheta suscitetur, nec illis visio reveletur. Et quidem merito : postquam enim advenit qui significatus et prophetatus erat, quid opus significantibus atque prophetantibus? Ad hoc enim prophetabant, usquedum veniret prophetatus a quo peccata nostra diluenda erant. Quis ergo dux « e Bethleem exivit, » et « Israel pavit, » cujus « exortus a principio ex diebus æternitatis. » Et : « Ante solem permanet nomen ejus. « Et : « Ineffabilis generatio, » sicut scriptum est? « Omnium enim sanctorum scimus generationem ex historiis, quæ ducum Israel et originem et mortem ostendunt. » **395** καὶ Ἅγιος [78] τῶν ἁγίων Χριστὸς παρεγένετο; Σημεῖον οὖν ὄντως μέγα πρόδηλον [74] τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ τῆς αὐτοῦ παρουσίας τὸ μηκέτι τὴν Ἱερουσαλὴμ ἑστάναι μήτε προφήτην ἐγερθῆναι [77] μήτε ὅρασιν [76] ἀποκαλύπτεσθαι τούτοις· εἰκότως. Ἐλθόντος γὰρ τοῦ σημαινομένου [79] καὶ προφητευομένου, τίς ἡ χρεία τῶν σημαινόντων καὶ προφητευόντων [80]; Διὰ γὰρ τοῦτο προεφήτευον ἕως [81] οὗ ἔλθῃ ὁ προφητευόμενος [82] καὶ λυτρούμενος τὰς ἁμαρτίας πάντων. Ποῖος τοίνυν ἡγούμενος » — « [83] ἐξῆλθεν ἐκ Βηθλεέμ » — « καὶ τὸν Ἰσραὴλ [84] ἐποίμανεν, » — « οὗ [85] ἡ ἔξοδος ἀπ' ἀρχῆς ἐξ ἡμερῶν αἰῶνος· » καί· « Πρὸ τοῦ ἡλίου διαμενεῖ τὸ ὄνομα αὐτοῦ [86]· » καί [87]· « Ἀνεκδιήγητος ἡ γενεά, » καθὼς γέγραπται; Τῶν γὰρ [88] ἁγίων πάντων ἴσμεν τὴν γενεὰν ἱστορουμένην καὶ τῶν ἀρξάντων τοῦ Ἰσραὴλ [89] παριστῶσαν τὴν γένεσιν [90] καὶ τὸν θάνατον. »

A Τότε ἀποκριθέντες οἱ [67] Γραμματεῖς εἶπον· « Οὐκ ἀρνούμεθα ὡς **394** ταῦτα [68] γέγραπται· προσδοκῶμεν δὲ τὸν μηδέπω παραγενόμενον Θεὸν Λόγον. » Ὁ δὲ Σίλβεστρος ἔφη· « Καὶ πῶς οὐκ [69] ἠκούσατε τοῦ Δανιὴλ προλέγοντος φανερῶς καὶ τὸν καιρὸν καὶ τὴν θείαν τοῦ Σωτῆρος [70] ἐπιδημίαν; φησὶ γὰρ ὁ προσδιαλεγόμενος αὐτῷ ἄγγελος [71]· « Ο' ἑβδομάδες συνετμήθησαν ἐπὶ [72] τὸν λαόν σου καὶ ἐπὶ τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν τοῦ συντελεσθῆναι ἁμαρτίαν, » — « καὶ τοῦ [73] ἐξιλάσασθαι ἀδικίαν [74], καὶ τοῦ σφραγῖσαι [ἁμαρτίας [75] καὶ [76] ἀπαλεῖψαι [77] ἀδικίας, καὶ τοῦ ἀγαγεῖν δικαιοσύνην αἰώνιον καὶ τοῦ σφραγῖσαι] ὅρασιν καὶ τοῦ χρῖσαι [Ἅγιον] ἁγίων. (104b) Καὶ γνώσῃ καὶ συνήσεις, ἀπὸ ἐξόδου λόγων [78] τοῦ ἀποκριθῆναι καὶ τοῦ οἰκοδομῆσαι [79] Ἱερουσαλὴμ ἕως Χριστοῦ ἡγουμένου ἑβδομάδες ζ' καὶ ἑβδομάδες ξβ'. » Καὶ πρὸς μὲν τοῖς ἄλλοις ἴσως προφασιζόμενοι εἰς μέλλοντα χρόνον ἀναβάλλεσθε τὰ γεγραμμένα. Τί δὲ πρὸς ταῦτα λέγειν ἢ ὄντως [80] ἀντωπῆσαι [81] δύνασθε, ὅπου γε καὶ ὁ χρίων δηλοῦται καὶ ὁ χριόμενος [82] οὐκ ἄνθρωπος, ἀλλὰ Ἅγιος ἁγίων εἶναι [83] καταγγέλλεται, καὶ ἕως [84] τῆς παρουσίας αὐτοῦ Ἱερουσαλὴμ [85] συνίστατο [86], (ἀπὸ δὲ τῆς παρουσίας Χριστοῦ κατελύθη) καὶ λοιπὸν ἅπας προφήτης πέπαυται [87] καὶ ὁράσις ἐν τῷ Ἰσραὴλ [88]; Ἐχρίσθησαν μέντοι πάλαι [89] Δαυὶδ, καὶ Σολομῶν, καὶ Ἐζεκίας· ἀλλ' Ἱερουσαλὴμ καὶ ὁ τόπος συνεστήκει, καὶ οἱ [90] προφῆται προεφήτευον· ἄλλως δὲ καὶ αὐτοὶ οἱ χρισθέντες [91] ἅγιοι ἄνθρωποι, καὶ οὐχ ἅγιοι ἁγίων ἐκλήθησαν. Πότε [92] δὲ καὶ προφήτης ἐπαύσατο καὶ ὅρασις ἀπὸ τοῦ Ἰσραὴλ [93], εἰ μὴ νῦν, ὅτε [94] ὁ προφητευόμενος

B

C

Cum igitur per plures horas collatio facta est et Silvester cum multa sedulitate ex divinis Scripturis

(3) Διαλεχθέντες οὖν ἐπὶ πολλὰς ὥρας, καὶ τοῦ Σιλβέστρου μετὰ πολλῆς ἀκριβείας ἐκ τῶν θείων

Variæ lectiones et notæ.

[67] Καὶ οἱ Γρ. ἀπ. ἐ. Ced. V. 1,2, M. 1,2. [68] ταῦτα — ταῦτα πάντα παραγενάμενος cod. [69] οὐκ om. V. 1,2, M. 1,2. [70] σταυροῦ V. 1. [71] Dan. IX, 24,25. [72] ἐπὶ—ἁμ. om. V. 2. [73] καὶ ἐξ. V. 1. [74] ἀδικίας Dan. LXX, sed in textu originali deest καὶ τοῦ ἐξ. ἀδ. [75] ἁμαρτίαν Ced. sed cf. חטאות [76] τοῦ add. Ced. [77] τὰς ἀδ. LXX. V. 2, M. 1,2. ἀδικίαν Ced. עון. [78] λόγου LXX. דבר V. 2, M. 1, 2. [79] οἰκοδομεῖσθαι V. 1. [80] ὅλως Ced. V. 1,2. [81] ἀντειπᾶσθαι? cod. ἀντειπεῖσθαι V. 2, M. 1,2. [82] χριστός cod. V. 1,2, M. 1,2. [83] εἶναι om. V. 1, 2. [84] ἕως π. M. 1,2. [85] συνίσταται καὶ V. 1, ἐπίστατο ἡ τῆς π. κατ. καὶ ἅπας M. 2. συνιστ. [86] Ἰλημ om. M. 1, ex homoioteleuto. [87] παύεται V. 1,2, M. 1,2. [88] Ἰλημ V. 1,2, (M. 2 ὁρ. Ἰηλ ἕχρι μ. π. καὶ Σ.). [89] καί add. cod. [90] οἱ om. V. 1,2. [91] χρ. ὅτι ἀνθ. M. 1,2? [92] Καὶ πότε δὲ πρ. M. 2. [93] Ἰλημ V. 1,2. [94] ὅτι ὁ πρ. V. 1,2. ὅτε πρ. M. 1. [95] καὶ ὁ Ἁ. ἀ. ὁ Χς Ced. ἅ. τῶν ἁ. Χριστός V. 1,2, M. 1,2. [96] πρ. μ. καὶ γνώρισμα τοῦ Ced. μ. καὶ πρ. καὶ γ. τῆς τοῦ V. 1, M. 1. καὶ πρ. καὶ πρώρισμα τῆς τοῦ V. 2, καὶ πρ. καὶ γ. τῆς τοῦ M. 2. [97] ἐνεγ. Ced. [98] ὁρ. ἀποκαλεῖσθαι. Καὶ V. 2, M. 1,2. [99] σημαινομένων cod. V. 1. [100] προφητευομένων cod. [101] ἕως ἐ. V. 1. [102] πρ. λ. M. 1. [103] Mich. v, 2,4. [104] Ἰλημ V. 1,2. [105] οὗ ἁ. ἐξ M. 2. — οὗ ἁ. ἀφ' V. 1,2. — Ps. LXXII, 17, V. 1,2, M. 1,2, sed. [106] αὐτοῦ om. V. 1,2, M. 1,2, sed ינון שמו. [107] Isa. LIII, 8. [108] Τῶν γὰρ ἁ π. om. V. 1. γάρ om. V. 2, M. 1,2, γεγ. om. M. 1,2. [109] Ἰλημ V. 1,2. [110] τὴν ἡγεμονίαν καὶ M. 1,2. [111] γ'. Περὶ Ζαμβρῆ τοῦ μάγου καὶ τοῦ ταύρου V. 1, M. 1,2. Rubrica in cod. cum margine periit; Ced. 491,6-493,6 : Ἐπὶ πολὺ οὖν διαλεχθέντος τοῦ ἁγίου Σ. καὶ σὺν πολλῇ ἀκριβείᾳ ἀποδεικνύντος ἐκ τῶν θ. γρ. τὰ.

Digitized by Google

Γραιῶν ἀποδείξαντος τὰ περὶ [95] Χριστοῦ, καὶ τῶν Ἰουδαίων μεγάλως ἡττηθέντων, ἔφη τις ἐξ αὐτῶν ὀνόματι Ζαμβρῆς [96] πρὸς τοὺς λοιποὺς Ἰουδαίους· « Εἰ Σιλβέστρου λόγοις προσέχετε [97], ἀνάγκη τοὺς πατρῴους νόμους καταλιπεῖν καὶ ἀκολουθεῖν ἀνθρώπῳ ματαίῳ, ὃν οἱ πατέρες ἡμῶν κατεδίκασαν. Ἀλλ' ἀκουσάτω μου ὁ βασιλεὺς καὶ ἐνεχθήτω ταῦρος ἄγριος, ὥστε με [98] δεῖξαι σήμερον ἐνώπιον αὐτοῦ τὴν δύναμιν τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ ἡμῶν· οὐ θέλω γὰρ [99] διὰ ῥημάτων, ἀλλὰ διὰ πραγμάτων **396** δεῖξαι τὴν ἀλήθειαν. » Ὁ δὲ Σίλβεστρος παρακαλέσας (τὸν βασιλέα) τοιοῦτον ἐνεχθῆναι ταῦρον, ἠρώτησε μεταξὺ τὸν Ζαμβρῆ· « Τίνος ἕνεκεν ἐπιζητεῖς [97] τὸν ταῦρον; » Καί φησιν· « Ἐπειδὴ τὸ ὄνομα τοῦ ἡμετέρου Θεοῦ οὐδεμία κτιστὴ φύσις ἀκούσασα ζήσεται, βούλομαι διὰ τοῦ ταύρου τὴν ἰσχὺν (τούτου) σαφῶς; [96] ἀποδεῖξαι. » Πρὸς ὃν ὁ Σίλβεστρος ἔφη· « Καὶ σὺ ποίῳ τρόπῳ τὸ ὄνομα τοῦτο [99] μεμάθηκας; ἆρα παρά τινος ἀκούσας ἢ ἀναγνούς; » Ὁ δὲ εἶπεν· « Οὔτε χάρτης, οὔτε ξύλον [1], οὔτε λίθος ὑποδέξασθαι τὸ ὄνομα [2] τοῦτο δύναται· ἐγὼ γὰρ [3] νηστεύσας καὶ εἰς [4] λεκάνην [5] ὕδωρ βαλὼν [6], ἐκεῖ τοῦτο μεμάθηκα. » Καὶ τούτων [7] λεγομένων, ἰδοὺ καὶ ὁ ταῦρος ἦλθεν [8] ὑπὸ πολλῶν ἀνδρῶν [9] ἑλκόμενος, σχοινίοις πάντοθεν [10] δεδεμένος καὶ ἀγριώτατος καὶ μέγας ὑπάρχων. Καὶ ὁ Ζαμβρῆς ἐπιγαυρῶν [11] τῷ Σιλβέστρῳ εἶπε [12]· « Νῦν τὰ ῥήματα [13] καὶ αἱ ὑποθέσεις [14] τῶν λόγων σου πέρας ἕξουσιν· εἰ μὲν οὖν θαῤῥεῖς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ σου, εἰπὲ τοῦτο κατὰ τὴν ἀκοὴν τοῦ ταύρου καὶ δειχθήσῃ Παντοκράτορι πιστεύων [15]· εἰ δὲ μήγε [16], λέξω ἐγώ, καὶ πάντες τῇ ἐμῇ πίστει συνδραμοῦσιν [17]. » Τῶν δὲ Ἰουδαίων (105ᵉ) καὶ τῶν ἄλλων παρορμησάντων εἰπεῖν τὸν Ζαμβρῆ [18] τὸ ὄνομα ὑπὸ τὴν ἀκοὴν τοῦ ταύρου, καὶ τούτου εἰπόντος, εὐθὺς ὁ ταῦρος μυκηθμὸν [19] ἀποτελέσας μέγαν [20] καὶ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ἐξελθόντων [21] ἀπέθανεν. Ἀνασκιρτώντων οὖν τῶν Ἰουδαίων καὶ μεγαλαυχούντων [22] κατὰ Σιλβέστρου, καὶ τῶν Χριστιανῶν λυπουμένων σφόδρα [23], παρακαλεῖ τὸν βασιλέα ὁ Σίλβεστρος κελεῦσαι [24] τῷ λαῷ ἡσυχάσαι. Καὶ τούτου γενομένου [25], ἐφ' ὑψηλοῦ τόπου ἀνελθόντος **397** τοῦ Σιλβέστρου [26], εἶπε φωνῇ μεγάλῃ·

A quæ Christum spectant demonstravit, et Judæi egregie devicti sunt, unus ex illis nomine Zambres ad cæteros Judæos : « Si, inquit, Silvestri sermonibus adhæretis, necesse erit paternas leges derelinquere hominemque vanum sequi, quem patres nostri condemnaverunt. Sed audiat me rex : Adducatur silvestris taurus, ut ego coram illo nominis Dei nostri potentiam hodie manifestem : non enim verbis, sed factis veritatem ostendere volo. » Silvester autem, regem exhortatus ad taurum adducendum, inter ea Zambrem interrogavit : « Ad quid taurum requiris ? » Et ait : « Cum Dei nostri nomen nulla creatura, postquam audiverit, vivet, volo per hunc taurum illius virtutem manifeste demonstrare. » Ad quem Silvester : « Tu vero, inquit, B quomodo nomen istud didicisti ? Numquid ab aliquo audisti vel legisti ? » Ille vero dixit : « Neque charta, neque lignum, neque lapis nomen istud suscipere valet. Ego enim cum jejunassem et in pelvim aquam misissem, ibi illud didici. » Dum hæc dicerent, ecce taurus venit a multis hominibus adductus, funibus undique vinctus, feritate magnitudineque valde conspicuus. Et Zambres insultans Silvestro dixit : « Nunc verba sermonumque tuorum hypotheses finem habebunt : si ergo confidis in nomine Dei tui, dic illud ut audiat taurus, et Omnipotenti credere demonstraberis : si non, ego dicam, et omnes fidei meæ accedent. » Cum autem Judæi cæterique Zambren ut ad aures tauri C diceret nomen urgerent, ille dixit, et subito taurus, edito magno mugitu, oculis ejus egredientibus, interiit. Exsultantibus ergo Judæis et contra Silvestrum superbientibus, et Christianis valde lugentibus, hortatur regem Silvester ut populum silere jubeat. Et hoc facto, locum in excelsum ascendens Silvester, magna voce dixit : « Audite me, magnates, et vos omnes, Christiani, qui nunc interitum tauri miramini. Ego Dominum meum Christum, quem vobis evangelizatus sum, fecisse cæcos videre, surdos audire, mutos loqui, mortuos in ipsius nomine resurgere, novi : exinde ergo omnibus manifestum est diaboli nomen hunc occidisse taurum, quem

Variæ lectiones et notæ.

[95] τοῦ add. Ced. V. 1. Διαλεχθέντας V. 2. Διαλεχθεντ. cod. Διαλεχθέντων ? [96] Ζαμβρῆ V. 1,2, M. 1,2. [97] προσέχεται cod. [98] μοι M. 1,2, μή V. 2, [99] οὐδὲ γὰρ διὰ ῥ. ἀ. διὰ πρ. βούλομαι δείκνυσθαι τὴν ἀλ. Ced. [97] ἐπιζητεῖ V. 1. [96] ἀπ. σ. Ced. [99] τούτου V. 1, τὸ M. 1. [1] λ. ὁ. ξ. Ced. [2] τὸ ὁ. τ. ὀ. δ. V. 2 M. 1,2. [3] ἐγὼ δέ Ced. V. 1, ἐγὼ V. 2, (M. 1, 2?). [4] ἀργυρᾶν add. Cedd. [5] καινήν add. Ced. [6] ἐμβ. Ced. [7] Τ. οὖν λ. ἦχθη καὶ ὁ τ. Ced. [8] ἠνέχθη V. 1. [9] ἀνδρῶν om. V. 2, M. 1,2. [10] δ. π. σχ. ἀργ. Ced. σχ. πανταχόθεν δ. ἀγρ. V. 1, M. 2. [11] ἐπιτωθάζων. Ced. [12] ἔφη Ced. V. 1. [13] τῶν ῥημάτων σου Ced, τῶν λ. M. 1,2. [14] ἡ ὑπόθεσις V. 1,2, M. 1,2. [15] θρησκεύων Ced. V. 1. [16] εἰ δ' οὖν (?) λ. Ced. εἰ δὲ καὶ μὴ λ, V. 1, εἰ δὲ μὴ λ. V. 2, M. 1,2. [17] προσδ. [18] τῷ Ζαμβρῆ cod. [19] μυκησάμενος μέγα τῶν ὀ. ἀ. ἐ. ἐξέψυξεν Ced. μυκησμόν V 1, μικιθμόν cod. M. 2. [20] μέγα V. 1,2. 1, μγ. cod. [21] ἐξεληλυθότων V. 1. [22] μεγαλαυχοῦντο V. 2. [23] σφ. κελ. τῷ λ. ἡ. π. ὁ Σ. τὸν β. Ced. [24] κέλευσον τὸν λαὸν M. 1,2. [25] γεν. καὶ ἐφ' ὑ. τ. στὰς ὁ μακάριος Σίλβεστρος ἔφη. Ἀκ. μου, ἄρχοντες καὶ δυνάσται καὶ ἐνωτίσασθε λαοὶ ἅπαντες τὰ ῥήματά μου. Ἐγὼ τὸν δ. καὶ Κν παντὸς τοῦ κόσμου Ἰν Χν κηρύττω, τὸν παρασχόντα τυφλοῖς ἀνάβλεψιν καὶ κωφοῖς ἀκούειν, ἀλάλοις χαρισάμενον λαλεῖν, χεῖρας ξηρὰς ἰασάμενον, κωλοῖς ἴασιν δωρησάμενον, λεπροὺς καθαρίσαντα, παραλύτους σφίγξαντα καὶ ν. ἐγείραντα, ὅθεν φανερῶς ἀποδείκνυται, ὅτι τοῦτο τὸ ὄνομα, ὃ ἐπεκαλέσατο ὁ Ζ. τοῦ ἀποκτεῖναι τὸν ταῦρον τοῦ διαβόλου ἐστίν· εἰ γὰρ θανόντα ἀ. οὐ δ. ἔστιν ἄρα ζωῆς καὶ σωτηρίας ἐχθρὸς, κτλ. Τότε ὁ Ζ. δ. τὸν ἑαυτοῦ χιτῶνα ἔφη· Δ. ἐπιεικέστατε, βασιλεῦ αἰώνιε, Σίλβεστρον ὃν λέγεις νικῆσαι οὐδεὶς ἐδυνήθη, ἐγὼ ἐν τῷ παντοκράτορι Θεῷ ἐνίκησα. Ced. [26] Σιλβέστρου ἀνελθόντος V. 1,2, M. 1,2. μεγάλῃ τῇ φωνῇ M. 1,2.

Digitized by Google

suscitare non valet. » Hæc audiens Zambres A scidit vestimenta sua dixitque regi : « Ego, domine, in nomine Dei omnipotentis taurum occidi, et iste blasphemans solis gloriatur sermonibus : ideo convenit ut non amplius ipsi concedatur dicendi facultas. » Silvester autem ait : « Audi, Judæe, Scripturas tuas, et ex illis os tibi rursum obseretur. Scriptum est : « Dominus mortificat et vivificat. » Et : « Ego occidam et vivere faciam. » Rursus igitur nomen istud ad aures bovis invoca, et si revixerit, in hoc nomine confidendum sciemus : si non, ego Dominum meum Christum invocabo et illum suscitabo. » Et Zambres dixit : « Hoc si feceris, per caput regis, omnes Judæi legem derelinquentes, Christianorum religioni adhærebimus. » Tunc Silvester, manibus in cœlum expansis precequе cum lacrymis facta, ad taurum abiit dixitque magna voce : « Ego nomen tuum, Domine Christe, cum clamore præsertim invoco, ut discat omnis populus iste diaboli nomine taurum fuisse trucidatum, et sancti illustrissimique nominis tui invocatione vivificandum fore. » Et cum tauro propinquasset, magna voce dixit : « In nomine Jesu Christi quem Judæi scelesti crucifixerunt, surge cum gravitate. » Et statim taurum se moventem et evigilantem vinculis solvit ac liberum dimisit Silvester, dicens : « Vade unde venisti, et in via neminem lædas. » Hoc insigne miraculum Judæi mirati valdeque stupefacti, extemplo ceciderunt omnes ad pedes divini Silvestri, sanctum baptisma poscentes. Et factum est gaudium C magnum regi et omni populo; duas que per horas clamaverunt : « Magnus Christianorum Deus. »

« Ἀκούσατέ μου, οἱ μεγιστᾶνες καὶ πάντες οἱ νῦν θαυμάσαντες Χριστιανοὶ τὸν θάνατον τοῦ ταύρου. Ἐγὼ [87] τὸν Δεσπότην μου [88] Χριστὸν, ὃν ὑμῖν εὐηγγελισάμην, ἔγνων τυφλοὺς ἀναβλέψαι ποιήσαντα, κωφοὺς ἀκοῦσαι, ἀλάλους λαλῆσαι, νεκροὺς ἐγεῖραι ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ· κἀντεῦθεν [89] οὖν φανερόν ἐστι πᾶσιν ὡς διαβόλου ἐστὶν ὄνομα τὸ [90] θανατῶσαι [91] τὸν ταῦρον [92], ὅπερ ἀναστῆσαι οὐ δύναται. » Καὶ τοῦτο ἀκούσας ὁ Ζαμβρῆς καὶ τὰ ἱμάτια διαῤῥήξας [93], ἔφη πρὸς τὸν βασιλέα· « Ἐγὼ, δέσποτα, ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ παντοκράτορος Θεοῦ ταῦρον ἐθανάτωσα, καὶ οὗτος βλασφημῶν ἐν λόγοις μόνον κομπάζει [94]· διὸ δὴ πρέπον [95] ἐστὶ μηκέτι δίδοσθαι αὐτῷ χώραν [96] τοῦ λέγειν. » [97] Ὁ δὲ Σίλβεστρος εἶπεν· « Ἄκουσον, ὦ Ἰουδαῖε, τῶν σῶν Γραφῶν (καὶ ἐξ αὐτῶν [98] ἐπιστομίζου πάλιν) [99]· γέγραπται [100]· « Κύριος θανατοῖ καὶ ζωογονεῖ· » καί [101]· « Ἐγὼ ἀποκτενῶ καὶ ζῆν ποιήσω. » Τοίνυν ἐπικάλεσαι [102] πάλιν εἰς τὴν ἀκοὴν τοῦ βοὸς ἐκεῖνο τὸ [103] ὄνομα, καὶ εἰ ζήσεται, γνωσόμεθα πάντες εἰς τὸ ὄνομα τοῦτο πιστεύειν· εἰ δὲ μὴ, ἐγὼ τὸν Δεσπότην μου [104] Χριστὸν ἐπικαλέσομαι [105], καὶ ἀναστήσω αὐτόν. » [106] Καὶ ὁ Ζαμβρῆς φησιν· « Εἰ τοῦτο ποιήσεις, μὰ τὴν [107] κεφαλὴν τοῦ βασιλέως, **398** ἅπαντες οἱ Ἰουδαῖοι καταλείψαντες τὸν νόμον τῇ τῶν Χριστιανῶν θρησκείᾳ προσδραμούμεθα. » [108] Τότε δὴ ὁ Σίλβεστρος ἐκτείνας [109] εἰς τὸν οὐρανὸν τὰς χεῖρας [110] καὶ μετὰ δακρύων εὐχὴν ποιήσας καὶ πρὸς τὸν ταῦρον ἀπελθὼν, εἶπε μετὰ φωνῆς μεγάλης [111]· « Ἐγὼ τὸ ὄνομά σου ἐπὶ πάντων [112] ἐπικαλοῦμαι, Δέσποτα Χριστὲ, (μετὰ κραυγῆς) ἵνα μάθῃ (πᾶς) ὁ λαὸς οὗτος, ὅτι διαβόλου μὲν ὄνομα ἐφώνευσε τὸν ταῦρον, τῇ δὲ τοῦ [113] ἁγίου καὶ φανερωτάτου σου ὀνόματος [114] ἐπικλήσει ἐζωοποιήθη [115]. » Καὶ πλησιάσας τῷ ταύρῳ λέγει μετὰ κραυγῆς μεγάλης· « Ἐν [116] ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃν οἱ [παράνομοι] Ἰουδαῖοι ἐσταύρωσαν [117], ἀνάστηθι [118] μετὰ σεμνότητος. » Καὶ εὐθὺς [119] ἑαυτὸν ὁ ταῦρος κινήσας καὶ ἐγερθεὶς, ἔλυσεν [120] αὐτοῦ τὰ δεσμὰ Σίλβεστρος καὶ ἀπέλυσε λέγων· « Πορεύου ὅθεν ἐξῆλθες, καὶ μηδένα κατὰ τὴν ὁδὸν ἀδικήσῃς. » Ὅπερ μέγα θαῦμα οἱ Ἰουδαῖοι θεασάμενοι [121] καὶ σφόδρα καταπλαγέντες, αὐτίκα προσέπεσον εἰς τοὺς πόδας τοῦ θείου [122] Σιλβέστρου πάντες, αἰτούμενοι τὸ ἅγιον βάπτισμα. [123] Καὶ γέγονε χαρὰ μεγάλη τῷ βασιλεῖ [124] καὶ παντὶ τῷ λαῷ [125], ἐπὶ ὥρας β' [126] κραζόντων· « Μέγας [127] ὁ Θεὸς τῶν Χριστιανῶν [128]. »

Variæ lectiones et notæ.

[87] δὲ add. M. 2. [88] δ. Χν V. 1, θάνατον τοῦ Χῦ V. 2, M. 1,2. [89] κ. ὑμῖν φ. M. 1,2. [90] δ. τοῦ θανατῶσαι V. 2, M. 1,2. [91] θανατῶσαν cod. [92] βοῦν V. 1,2. [93] δ. τὸ ὄνομα V. 2. [94] κομπάζειν V. 2. [95] Δίκαιον οὖν ἐστι μὴ ἐπὶ πολὺ δοθῆναι ἀ. ἐξουσίαν τοῦ λαλεῖν, κτλ. Ced. [96] δ. χ. M. 1,2. [97] Ced. 493,11 — 18 : Πρὸς ὃν καὶ ὁ ἅγιος Σ. ἔφη. Ἄκουε, ὦ Ἰ. ἀπὸ τῶν σῶν Γρ. τὴν ἀλήθειαν· ἐν τῷ Δευτερονομίῳ αὐτὸς ὁ Θεὸς λέγει· Ἴδετε, ἴδετε ὅτι ἐγώ εἰμι καὶ οὐκ ἔστι Θεὸς πλὴν ἐμοῦ· ἐγὼ ἀπ., κτλ. [98] ἑαυτοῦ M. 2. [99] ὡς add. M. 1,2. [100] I Reg. II, 6. [101] Deut. XXXII, 39, κἀγὼ V. 2, M. 1,2. [102] Ἐπ. οὖν αὐτὸν ἐπὶ τὴν ἄλλην ἀ. τοῦ ταύρου καὶ ἐὰν αὐτὸν ἐγείρῃς, πιστεύσομεν π. καθὼς σὺ φῄς Ced. [103] τὸ om. V. 2, εἰ ζ. om. πάντως — μήγε τὸν M. 1,2. [104] μου om. V. 1,2, M. 1,2, τὸν ἐμὸν Θεὸν ἐπ, M. 1,2. [105] ἐπικαλοῦμαι V. 2. [106] Ced. 493,18—22. Τότε ὁ Ζ. λέγει, οὐκ εἰπόν σοι, ἐπιεικέστατε βασιλεῦ κτλ. ἐὰν Σίλβεστρος τὸν νεκρὸν ταῦρον ἀναστήσῃ, πάντες τὸν Ἰουδαϊκὸν κ. ν. πρὸς τὴν τῶν Χ. αὐτομολήσομεν πίστιν. Ὁ δὲ μάκαριος Σ. ἐκτ. ἐπὶ πολὺ τὰς χ. εἰς τὸν ὁ. [107] μὰ τὴν κ. τοῦ β. om. V. 1. [108] Καὶ V. 1, M. 1,2. [109] τείνας V. 2. [110] χ. καὶ προσευξάμενος ἅμα τὴν M. 1,2. [111] φωνῇ μεγάλῃ ἐ. δ. Ἰῦ Χὲ, τὸ πανάγιον ὄ, σου ἐπ. ἐπὶ π. ἵνα μ. ὁ. λ. ὁ. Ced. μεγ. πρὸς τὸν Θεὸν Σὲ ἐπ. M. 1,2. [112] σου ἐπὶ π. om. V. 2, ὅτι διάβολος ἐφ. M. 1,2. [113] τ. τοῦ δὲ ζωοποιοῦ καὶ φ. Ced. [114] ὄν σου V. 2. [115] ζωοποιηθείη V. 2, ἀναζωοποιήθη M. 1,2. [116] τῷ add. Ced. ὀν τοῦ Κυ Ἰῦ Χῦ M. 1,2. [117] ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου add. Ced. ἐστ. Ἰ. M. 1,2. [118] καὶ στῆθι add. V. 1. [119] παρευθὺς ὁ τ. ὅλον ἐ. κ. Ced. V. 1,2. [120] ἀνέστη καὶ λύσας ἀ. τὰ δ. ὁ ἅγιος Σ. ἀπ. αὐτὸν λ. Ced. [121] θ. θαῦμαι οἱ Ἰ. V. 2. [122] τοῦ ἁγίου Σ. Ced. τοῦ Σ. V. 2, τὸ θ. β. M. 2. [123] Ced. 495,1—4 : Καὶ τούτου γενομένου ἐχάρη μεγάλως ὁ τε φιλόχριστος βασιλεὺς καὶ ἡ μακαριωτάτη Αὐγούστα καὶ πᾶν τὸ πλῆθος ὥστε ἐπὶ ὡ. β' κράζειν ἅπαντας· Μ. Θεὸς τῶν Χ. [124] τοῦ τε βασιλέως καὶ τοῦ λαοῦ πανὸς V. 1, τοῦ β. καὶ τοῦ λ. π. V. 2. [125] ὡς add. M. 1,2. [126] δύο ὥ. V. 2. [127] ὄντως add. cod. V. 1, post χρ. M. 1, 2, om. Ced. V. 2. [128] καὶ ἡ τούτων πίστις cod. V. 2, M. 1,2, καὶ μεγάλη ἡ δύναμις αὐτοῦ V. 1, om. Ced.

Digitized by Google

ΡΠ'. *Περὶ Κωνσταντινουπόλεως* [69]. A CLXXX. *De Constantinopoli.*

[70] Μετὰ ταῦτα βουλόμενος ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος κτίσαι [71] εἰς ἴδιον ὄνομα ἐν τῷ πρὸ τοῦ Ἰλίου πεδίῳ ὑπὲρ τὸν Αἴαντος **399** τάφον, ἔνθα φασὶ τὸν ναύσταθμον [72] τοὺς ἐπὶ Τροίαν στρατεύσαντας Ἕλληνας, κατ' ὄναρ ὁ Θεὸς [αὐτῷ] ἐπέτρεψεν ἐν τῷ Βυζαντίῳ [73] κτίσαι. Καὶ [74] τῷ ιβ' ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἐν Ῥώμῃ ποιήσας Κωνστάντιον [75] καὶ Κῶνσταν [76], τοὺς [77] υἱοὺς [78] αὐτοῦ, Καίσαρας [79], Κωνσταντῖνον μὲν τὸν πρεσβύτατον [80] ἄρχειν ἐθέσπισε [81] πρὸς δυόμενον ἥλιον, τὸν δὲ Κῶνσταν ἐν Ῥώμῃ, καὶ Δαλμάτιον, ἀνεψιὸν αὐτοῦ, ἐν Βρεττανίᾳ, καταλείψας αὐτοῖς τὰ δυτικὰ μέρη, ἀνῆλθεν [82] εἰς Βυζάντιον σὺν τῇ [83] μητρὶ Ἑλένῃ, καὶ υἱῷ Κωνσταντίῳ, καὶ Λικινίῳ, γαμβρῷ [84], ἐπὶ ἀδελφῇ αὐτοῦ. (105b) Καὶ ἀνανεώσας τὸ πρώην ὑπὸ [85] Βυζαντίου, B τοῦ βασιλέως τῆς Θρᾴκης, τεῖχος κτισθὲν καὶ προσθεὶς ἄλλο [86] διάστημα, προσηγόρευσεν αὐτὴν [87] εἰς τὸ ἴδιον ὄνομα Κωνσταντινούπολιν [88]. [89] Ὀλίγους δὲ τοὺς οἰκήτορας πρὸς τὸ μέγεθος πόλεως ὁρῶν [90], ἀπό τε Ῥώμης τοὺς ἀξιολογωτέρους [91] ἐκλεξάμενος, ἀπό τε τόπων ἑτέρων συναθροίσας καὶ οἴκους μεγίστους οἰκοδομήσας αὐτοῖς καὶ χαρισάμενος οἰκεῖν τὴν πόλιν ἐποίησεν [92].

Postea cum vellet Magnus Constantinus sui nominis urbem fundare in agro qui respicit Ilion, ad Ajacis tumulum, ubi dicunt esse portum, quem tenuerunt Græci contra Trojam certantes, in somno Deus ipsi in Byzantio fundare suasit. Anno duodecimo ex quo Romæ regnabat, Constantio et Constanti, filiis suis, creatis Cæsaribus, Constantinum natu maximum statuit imperare ad solis occasum, Constantem vero Romæ, et Dalmatium, consobrinum suum, Britannia, et relinquens illis occidentales partes, Byzantium cum matre Helena, filioque Constantio, et Licinio, suæ sororis conjuge, abiit. Tum renovato, quem ante Byzantius, Thraciæ rex, ædificaverat, muro, adjectoque novo intervallo, eam suo nomine Constantinopolim appellavit. Cum autem videret paucos esse pro magnitudine urbis habitatores, cives Romæ illustriores elegit atque ex aliis locis advocavit; domosque maximas ipsis ædificans nihilominus in urbe habitandi facultatem concessit.

400 [93] (2) Κτίσας δὲ [94] παλάτιον καὶ ἱππικὸν [95] καὶ τοὺς β' μεγάλους ἐμβόλους καὶ τὸν φόρον ἐν ᾧ τόπῳ [96] τὴν κόρτην αὐτοῦ ἵστησιν [97] ἐπανελθὼν ἀπὸ Ῥώμης, ἐν ᾧ καὶ [98] κίονα μονόλιθον καὶ ὁλοπόρφυρον [99] στήσας, ὃν ἀπὸ Ῥώμης ἐκόμιζε ἀξιάγαστον σφόδρα, ἵδρυσεν [1] ἐπάνω αὐτοῦ ἀνδριάντα, ὃν ἤγαγεν ἀπὸ Ἡλιουπόλεως τῆς Φρυγίας ἑπτὰ [2] ἀκτῖνας ἔχοντα ἐπὶ τὴν

Exstruxit autem palatium et hippodromum et duo magna rostra, et forum, ubi Roma deveniens tabernaculum suum posuit: ibidemque monolitham et omnino porphyreticam columnam, quam valde mirabiliter e Roma deportaverat, statuit, atque super illa imposuit statuam, quam adduxit ex Heliopoli Phrygiæ, septem in capite radios habentem.

Variæ lectiones et notæ.

[69] Ipsa rubrica in codice evanuit, sed cf. rubricam § 3; ϛ'. ὅπως ᾠκησε τὸ Βυζάντιον ὁ μέγας βασιλεὺς Κωνσταντῖνος, καὶ ἀνῳκοδόμησε, καὶ εἰρηνεύσας ἐκάλεσεν αὐτὸ Κ. Π. ἀξιολόγους ἄνδρας πολλαχόθεν ἐπισυναγαγὼν καὶ κατασκηνώσας ἐν αὐτῇ V. 1, ac si hæc quoque Silvestrianis ex Actis petita essent, quamvis de hoc papa nihil h. l. referatur. [70] Ced. 496,7 — 21. Τῷ ιη, ἔτει, Leo, P. κε', ϛωλζ', Glyc. 462,4-463,10. Καὶ μ. V. 1,2, M. δ. τ. M. 2. [71] πόλιν add. V. 1,2, M. 1,2. —20. ὀν. ἐπὶ τὰ ἑσπέρια κατ' V. 1. [72] ἰσχηκέναι add. V. 2, M. 1,2. [73] ἐν B. V. 2. [74] κτίσαι καὶ om. A. [75] Κωνσταντῖνον cod. et A. [76] Κώνσταν καὶ Κωνστάντιον V. 1. [77] τοὺς om. V. 1,2, ἀ. om. M. 2, καὶ Κωνσταντῖνον—Ῥώμῃ om. V. 1. [78] αὐτοῦ υἱούς A. [79] καὶ add. V. 2, M. 1,2. [80] πρεσβύτερον V. 2. [81] θεσπίσας V. 2, π. δύο μέρη ἡλίου V. 2, M. 2. [82] ἦλθεν εἰς τὸ B. V. 1,2. [83] σὺν μ. V. 1. [84] γαμβρῷ αὐτοῦ ἀδελφῇ αὐτοῦ A. [85] ὑπὸ τοῦ B. β. M. 1,2, ὑπὸ Βύζου τινὸς β. V. 1, Βυζάντιον β. V. 2. [86] ἐν add. V. 1. [87] ἀ. Κ. Π. V. 1. [88] Κωνσταντίνου πρὸς Ῥώμης A. [89] Glyc. 463,11—16; M. 1. om. usque ad Ῥώμης § 2. [90] τί ποιεῖ; add. V. 1. [91] ἐξολίγους V. 2, ἀξιολόγους V. 1, M. 1,2. [92] Περὶ τῶν εὐαγῶν οἴκων cod. (cf. ε' · περὶ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ παλατίου καὶ τῶν μεγάλων ἐμβόλων καὶ τοῦ πορφυροκίονος V. 1 ad § 2, et Ced. 496,21-497,1 cum Glyca 456,16-464,4). Φασὶ δὲ αὐτὸν καὶ τοιοῦτόν τι δρᾶσαι ἀξιοθαύμαστον. Ἀποστείλας γὰρ τοὺς μεγάλους αὐτοῦ ἄρχοντας ἐν Περσίδι, οἳ καὶ διὰ μηνῶν ις' μεγάλην νίκην ποιήσαντες καὶ πάκτα τξ' κεντενάρια ἀναλαβόμενοι, ὑπέστρεψαν. Ὁ δὲ βασιλεὺς πρὸ τοῦ ὑποστρέφειν αὐτοὺς ἀποστείλας εἰς Ῥώμην, ἀνελογίσατο (ἀνελατ. cod. ἀνελάβετο?) τὰς φαμιλίας αὐτῶν, ὥρισε δὲ καὶ κτίστας μηχανικοὺς, ἵνα θεάσωνται τοὺς οἴκους αὐτῶν καὶ τοὺς τόπους ἑνὸς ἑκάστου ποῦ κεῖται καὶ ὅπως ἰδεῖν αὐτὰς, ἑτέρας ἐπὶ τοὺς αἰγιαλοὺς τῆς θαλάσσης, ἄλλας δὲ ἐπὶ τὰς ἠπείρους, καὶ τὰ σχήματα τῶν κτισμάτων καὶ τὰς ἀνόδους, οἷαι ἦσαν κοχλεώδεις. Καὶ λαβόντες τὰς φαμιλίας τῶν συγκλητικῶν ἀνῆλθον ἐπὶ τὸ Βυζάντιον καὶ ἀνθόμοια ἔκτισαν ἅπαντα. Καὶ ἐκάθισεν ἐκεῖ τὰς φαμιλίας αὐτῶν. Ἐλθόντας οὖν μετὰ νίκης ἐκ τῆς Περσικῆς, ὡς εἴρηται, ἐδέξατο αὐτοὺς ὁ βασιλεὺς μετὰ χαρᾶς μεγάλης καὶ ποιήσας εὐωχίαν εἶπεν αὐτοῖς· « Θέλετε ἀπελθεῖν εἰς Ῥώμην; » δοκιμάζων αὐτούς. Οἱ δὲ ἔφησαν μὴ κατελθεῖν ἄχρι μηνῶν ιβ'. « Ἀπ' ὄψεως (ἀπόψε cod.) ἔχω ὑμῖν δοῦναι τοὺς οἴκους ὑμῶν. » Προστάξας δὲ τὸν παρακοιμώμενον αὐτοῦ ἑνὶ ἑκάστῳ (ἕνα ἕκαστον cod.) ἀποδοῦναι τὸν ἑαυτοῦ οἶκον· οὗτοι δὲ ὡς εἶδον τοὺς πυλεῶνας καὶ τὰς αὐλὰς καὶ τὰς ἀνόδους καὶ πάντα ὅμοια τῶν ἐν τῇ Ῥώμῃ, μέτρα τε καὶ σχήματα καὶ τὰ ὕψη καὶ τὴν ἀπόβλεψιν τῶν θυρίδων, ἔδοξαν εἶναι ἐν φαντασίᾳ εἰς τὴν Ῥώμην. Εὑρόντες δὲ καὶ τὰς φαμιλίας αὐτῶν ἐξεπλάγησαν· ἐρωτήσαντες δὲ αὐτοὺς καὶ μαθόντες ἀκριβῶς τότε ἐπίστευσαν ὡς οὐκέτι φάντασμα, ἀλλὰ φρόνησις τοῦ βασιλέως, ὅτι ἄκοντας καὶ μὴ βουλομένους αὐτοὺς ἀνῴκισεν ἐνταῦθα. Ἐκ δὲ τῶν ὀνομάτων αὐτῶν εἰλήφασι καὶ οἱ τόποι τὰς προσηγορίας. [93] Glyc. 464,9 — 13. Ἦν δὲ οἰκοδομήσας Leo et Sym. 31b. [94] καὶ τὸ V. 1, καὶ V. 2, M. 1,2. — τερπνοὺς ἀ. Sym. [95] ἱππικὸν καὶ παλάτιαν A. [96] ἐν ᾧ τόπῳ — Ῥώμης om. V. 1,2, Sym. propter homoioteleuton. [97] ἵστησε. [98] ἐν ᾧ κ. V. 1,2, M. 1,2. Sym. (τερπνὸν καὶ ὁλ. μ. ἔστησεν ἐκ Ῥ. ἀγαγὼν, ἀδρίσας ἐπάνω αὐτοῦ ἀ. ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ, κτλ.) [99] ὁλόφυρον V. 2. [1] ἵδρυσεν codice ἱδρύσατο Leo. [2] τὴν om. A.

Digitized by Google

Columnam autem ob magnitudinem et pondus per tres annos in mari devexit, et a mari usque ad forum illa per annum venit, licet rex continuo hinc illuc vagaretur et aurum inusitatum multitudini distribueret. Deinde postquam in fundamenta pro fulcimento custodiaque duodecim cophinos, quibus Christus benedixit, lignaque pretiosa, ac sacras reliquias, posuit, vir ille mirabilis prorsus mirabilem hanc ipsam monolithum columnam eum multa arte industriaque ac intelligentia defixit. Quosdam autem inscios et ignaros vel, ut melius dicam, stolidos, in errorem adduxerunt, ut non esse monolithum crederent, æneæ zonæ lorique multi ad ornatum convenienter aptati.

Præterea ædificavit templa Sanctorum Apostolorum, Sanctæ Irenes, Sancti Mocii, ac in Anaplo archangeli Michaelis. Insuper construit Sanctam Sophiam (prope Sanctam Irenen), ecclesiam perpulchram, sed non juxta formam pulchritudinemque ac magnitudinem, quæ nunc in usu. Hujus dedicationem facit sub Eudoxio patriarcha Eunomii discipulo, mensis Maii die undecima, celebratam a prima synodo, ubi sedebant trecenti decem et octo sancti Patres.

Postea creatis Cæsaribus Constantio, filio suo, Constantinopoli, et Licinio, ejus genero, Nicomediæ Bithyniæ, contra Persas arma tulit, et ab ipsis rogatus, illos tributarios fecit, et reversus est.

Et cum Nicomediæ cognovisset, quod Licinius vindictam exercens Christianos morti tradebat, mœrore perfusus ad illum scripsit ut a furore contra Christi ecclesias abstineret exhortans. Sed ille

A κεφαλὴν ἀκτῖνας ζ' · τὸν δὲ κίονα τρισὶν ἔτεσι πλωϊζόμενον ἤγαγε διὰ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ μεγέθους καὶ τοῦ βάρους · ἀπὸ δὲ τῆς θαλάσσης μέχρι τοῦ φόρου δι' ἐνιαυτοῦ ἦλθε, καίπερ τοῦ βασιλέως συνεχῶς φοιτῶντος [8] καὶ χρυσίον ἄπειρον τῷ πλήθει διανέμοντος. Εἶτα θέμενος εἰς τὰ θεμέλια τοὺς ιβ' κοφίνους, οὓς ὁ Χριστὸς ηὐλόγησε, καὶ ξύλα τίμια καὶ ἅγια λείψανα πρὸς στηριγμὸν καὶ φυλακήν, ἔστησεν [9] αὐτὸν [9] διὰ [6] πολλῆς τέχνης, δυνάμεώς τε καὶ σοφίας ὁ θαυμάσιος [7] ἐκεῖνος ἀνὴρ τὸν πανθαύμαστον μονόλιθον κίονα · ἐξεπάτησαν [8] δέ τινας τῶν ἀφελεστέρων καὶ ἰδιωτῶν ἢ μᾶλλον [9] εἰπεῖν τῶν ἀλογωτέρων, μὴ εἶναι τοῦτον μονόλιθον αἱ πρὸς διακόσμησιν καὶ εὐπρέπειαν αὐτοῦ χαλκαῖ ζῶναι καὶ οἱ [10] πλεῖστοι λῶροι [11].

B [12] Καὶ πρὸς τούτοις ἔκτισε ναοὺς τῶν τε Ἁγίων Ἀποστόλων, **401** καὶ τῆς ἁγίας Εἰρήνης [13], καὶ τοῦ ἁγίου Μωκίου [14], καὶ τοῦ ἀρχαγγέλου [15] Μιχαὴλ ἐν τῷ Ἀνάπλῳ [16]. Πρὸς [17] τούτοις κτίζει καὶ τὴν Ἁγίαν Σοφίαν (106[a]) (πλησίον [18] τῆς Ἁγίας Εἰρήνης, ἐκκλησίαν περικαλλῆ, ἀλλ' οὐ κατὰ τὸ νῦν ὁρώμενον σχῆμα, καὶ κάλλος, καὶ μέγεθος. Καὶ ταύτης τὰ ἐγκαίνια ποιεῖ ἐπὶ Εὐδοξίου πατριάρχου, μαθητοῦ Εὐνομίου, μηνὶ Μαΐῳ ια' ἐγκαινισθεῖσα παρὰ τῆς α' συνόδου τῶν τιη' ἁγίων θεοφόρων [19] Πατέρων.

[20] Εἶτα ποιήσας Καίσαρα Κωνστάντιον [21], υἱὸν αὐτοῦ, ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ Λικίνιον [22], [τὸν] γαμβρὸν αὐτοῦ, ἐν Νικομηδείᾳ τῆς Βιθυνίας, κατὰ C Περσῶν ἐστράτευσε [23], ὑφ' ὧν παρακληθεὶς [24] ὑποφόρους αὐτοὺς ἐποίησεν [25] καὶ ὑπέστρεψε.

[26] Καὶ μαθὼν ἐν Νικομηδείᾳ, ὅτι Λικίνιος τιμωρῶν ἐφόνευσε τοὺς Χριστιανούς, συγχυθεὶς [27] τῇ λύπῃ ἔγραφεν αὐτῷ παρακελεύων **402** ἀποστῆναι αὐτὸν τῆς κατὰ τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Χριστοῦ μανίας.

Variæ lectiones et notæ.

[6] προσφ. V. 1,2, M. 1,2. [7] ἐστ. — πανθ. om. Slav. [8] αὐτὸν μετὰ πολλῆς τ. ἁγίων δ. καὶ ὁ θαυμαστός A. [9] μετὰ π. V. 1. M. 1,2. [7] θαυμαστός M. 1,2. [8] ἐξεπατηθ. δέ τινες cod. V. 2, M. 1,2. [9] καὶ ἰδ. ἢ μ. ἐ. τῶν ἀλ. om. V. 2, M. 1,2, ex homoioteleuto. [10] καὶ πλ. M. 1,2. [11] Εὐσεβίῳ τῷ Ἁμφίλου βίβλους Ἱερὰς Κωνσταντῖνος κατασκευάσαι προσέταξε λόγῳ τῶν ἐκκλησιῶν Κωνσταντινουπόλεως, παρασχόμενος αὐτῷ δημόσια χρήματα, ὃς ἄτερ τῶν λοιπῶν βίβλων, ξ' βίβλους ἐκ δορκάδων μεμβράνων ἔγραψε (Scholion cod. Leo. 88,22-89,2, Sym. 32[a]). [12] Ced. 493,2—6. ναόν Leo, Ced. [13] Ἐ. τοῦ V. 1,2. [14] καὶ τοῦ ἁγίου Ἀγαθονίκου Leo, Ced. [15] ἀρχιστρατήγου Ced. [16] καὶ Σωσθενίῳ add. Leo, Ced. [17] Πρὸς — πρν. om. V. 1, M. 1,2. [18] πλ. Ἐ. V. 2. μηνί om. M. 1,2. [19] θεοφ. om. V. 2. [20] Ced. 497, 1. Ὁ δὲ βασιλεὺς πάλιν ἐπὶ Πέρσας ἐκστρατεύει καὶ τούτους τροπωσάμενος πάλιν ὑπέστρεψε. [21] μὲν τόν add. V. 1. [22] Κ. Π. Λ. δέ V, 1. [23] ἐπεστρ. V. 1,2, ὑφ. ὧν om. M. 1,2. [24] καὶ add. M. 1,2. [25] ποιήσας ὑπ. V. 1,2, M. 1,2. [26] Sic V. 1,2. Καὶ μ. ὅτι Λ. ἐν N. τ. ἐφ. M. 1,2, sed et : Ταῦτα μ. Κωνσταντῖνος ὁ εὐσεβέστατος post CLXXXIII, 6 ; T. μ. Κ. ὁ ἐ. ὅτι ἐν N. Λ. τιμωρεῖ τοὺς χριστιανοὺς ὀργίζεται κατ' αὐτοῦ μεγάλως cod. — Τῷ δὲ Λικινίῳ ὡς (Λ. καὶ M. 1,2) συμμαχήσαντι αὐτῷ εἰς τὴν τῶν τυράννων κατάλυσιν ἐξέδοτο Κωνσταντίαν αὐτῷ τὴν ἰδίαν (Κ. τὴν ἑαυτοῦ M. 1,2) ἀδελφὴν εἰς γυναῖκα. Καὶ ἀφορίσας αὐτῷ μοῖραν ἱκανὴν τῶν (ἱκ. τῆς M. 1,2) Ῥωμαίων γῆς, ἀνέδειξε βασιλέα, ἀπαιτήσας αὐτῷ συνθήκας μηδὲν παρὰ τῶν Χριστιανῶν δογμάτων (κατὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ δόγματος M. 1,2) πράττειν. Ὁ δὲ Λικίνιος κρατήσας τὴν ἀρχὴν (οὐκ ἤνεγκε τὴν εὐτυχίαν, ἀλλ' ὥσπερ) λήθην λαβὼν τῶν συμβεβηκότων τοῖς πρὸ αὐτοῦ τυράννοις, εἰς εἰδωλομανίαν ἐξώκειλεν καὶ ὧν τῆς πικρᾶς καταστροφῆς θεατὴς γεγένηται, τούτων τὸν βίον ἐζηλώκει (καὶ M. 2) γυναικομανῶν (καὶ M. 1,2), ἀδικῶν καὶ φονεύων τοὺς Χριστιανούς (cod. in textu M. 1,2 post CLXXXIII, 6). Ced. 477,21-25 τῷ ιβ' ἔτει (=517 ; 495,12-15 τῷ ιδ' καὶ ιε' ἔτει ἤρξατο - - διωγμὸν κινεῖν. Ἐπὶ Λικινίου ἐμαρτύρησαν ἡ ἁγία Εὐφημία, Γουρίας, Σαμωνᾶς καὶ Ἄβιδος, Μακρόβιος, Γορδιανός, Οὐαλεριανός, Ζωτικός, βασιλεὺς Ἀμασίας, Ἄβιδος διάκονος καὶ οἱ ἐν Νικομηδείᾳ με', καὶ οἱ ἐν Σεβαστείᾳ μ' ἐπὶ Λυσίου ἡγεμόνος καὶ Βλάσιος, καὶ ὁ ἅγιος Θεόδωρος ὁ στρατηλάτης (Σχόλιον cod.) —In Nota codex legit παρὰ τὰ τῶν—γυναικομανῶν καὶ ἀδίκων — Γόρδιος et Νικομήδειαν. [27] μᾶλλον δὲ συγχ. cod. καὶ συγχ. M. 1,2, ὧν (καὶ V. 2, M. 1,2) μεταξὺ πολέμου γινομένου, συνεσχέθη Λ. (ζῶν om. M. 2), ἐν Χρυσοπόλει καὶ τοῦτον ἐν Θ. περιώρισε V. 1,2, (περιωρίσας M 1,2). Ὁ δὲ Λ. κατὰ Χριστιανῶν μανείς, πολλὰ δεινὰ εἰργάζετο, κ. τ. λ. Sym. 30[a].

Digitized by Google

[96] Ὁ δὲ καταφρονήσας μανικωτέρῳ τῷ διωγμῷ A ἐχρήσατο καὶ (λοιπὸν [99] κρυπτῶς) κατὰ τοῦ εὐεργέτου ἐπιβουλὰς ἐπενόει· ὕστερον [100] δὲ καὶ δημόσιον πόλεμον ἐπεκρότει κατὰ τοῦ ὑπὸ θείας δυνάμεως φρουρουμένου [101]. Καὶ συμβολῆς γενομένης κατὰ τὰ μέρη τῆς Βιθυνίας (καὶ τοῦ ἐνδόξου σταυροῦ προάγοντος), Κωνσταντίνῳ ὑποχείριος γέγονεν ὁ δείλαιος; ζῶν [102] συλληφθείς. (Φιλανθρωπίᾳ δὲ χρησάμενος ὁ κατὰ πάντας πρῶτος [103] βασιλεὺς τῷ [104] δυσμενεῖ), ἐκέλευσεν αὐτὸν ἐν Θεσσαλονίκῃ [105] διάγειν ἡσυχάζοντα. Ὁ δὲ μικρὸν ἐφησυχάσας [106], ἐφωράθη βαρβάρους τινὰς μισθωσάμενος πρὸς τὸ αὖθις ἀναμαχήσασθαι. Καὶ μαθὼν τοῦτο ὁ Κωνσταντῖνος ἐκέλευσε κεφαλικὴν αὐτὸν ὑποστῆναι [107] τιμωρίαν.

monitum contemnens, majori etiam cum crudelitate in illos sæviebat, et licet occulte, contra benefactorem insidiabatur. Postremo publicum bellum contra quem divina potestas tuebatur, conclamat. Congressuque facto ad partes Bithyniæ illustrique cruce prælata, vivens ac tremens captus in potestatem Constantini venit. Clementia vero erga inimicum usus rex erga omnes mitissimus, ipsum Thessalonicæ pacifice degere jussit. Postquam autem paulisper quieverat, barbaros aliquot mercede conductos ad denuo præliandum ascivit. Hoc vero audito Constantinus jussit illum capitali pœna plecti.

[108] (3) Ἡ δὲ μακαρία Ἑλένη εἰς [109] Ἱερουσαλὴμ ἀπελθοῦσα πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ τιμίου σταυροῦ, καὶ B τοῦτον εὑροῦσα, ἔκτισεν [110] ἐκκλησίας θαυμασίας, καταλύσασα τὸν ἐπὶ τῷ Δεσποτικῷ τάφῳ κτισθέντα ναὸν [111] ὑπὸ [112] τῶν ἀθέων [113] τῇ [114] Ἀφροδίτῃ. Καὶ [115] ὑποστρέψασα καὶ πολλὰ τῷ υἱῷ περὶ [116] τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως ἐντειλαμένη, ἐτελεύτησεν ἐτῶν **403** π', ἣν ἔθαψαν [117] ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων [118]. Πάσαις τοίνυν ἀρεταῖς [119] ἡ μακαρία [120] κεκοσμημένη εἶχε [121] καὶ τὴν χριστομίμητον ταπεινοφροσύνην πρὸς πάντας μὲν, διαφερόντως δὲ [122] πρὸς τὸ ἱερὸν τῶν μοναχῶν σχῆμα. Τὰς γάρ τοι διὰ βίου [123] τὴν παρθενίαν ἀσκούσας [124] συναγείρουσα πολλάκις [125] καὶ ἐπὶ στιβάδων κατακλίνουσα, αὐτὴ δι' ἑαυτῆς καθυποῦργει, ὄψα παρατιθεῖσα, καὶ κύλικας ὀρέγουσα καὶ ὕδωρ ταῖς χερσὶν αὐτῶν ἐπιχέουσα, θεραπαίνης [126] ἔργον ἐπλήρου. Οὕτω δὲ καὶ τὸν ἀείμνηστον υἱὸν [127] αὐτῆς ἐξεπαίδευσεν [128], ἄτυφον ἔχειν [129] φρόνημα, ἀρετῆς [130] καὶ [131] πολιτείας ἀκριβοῦς ἐπιμελεῖσθαι, δουλεύειν [132] τῷ Θεῷ, κατὰ τὴν Γραφὴν, « μετὰ φόβου καὶ τρόμου, » (106b) ὃς [133] (καὶ αὐτὸς) φυλάττων ἀκριβῶς τὰς αὐτῆς ἐντολὰς ἐκαρποφόρει [134] ἑκατονταπλασίως.

Cum interim beata Helena, Jerusalem ad inveniendam pretiosam crucem profecta, eam reperiisset, egregias ecclesias, templo quod impii Aphroditæ super Dominico tumulo construxerant destructo, ædificavit. Deinde postquam reversa est multaque de fide Christi filio suo mandavit, octoginta annos nata mortua est et in Sanctorum Apostolorum templo sepulta. Omnibus exornata virtutibus, ad omnes quidem, præcipue vero ad sacrum monacharum habitum, humilitatem imitatione Christi servabat. Illas enim quæ vivæ virginitatem colebant, sæpe congregans, et super lectulos accumbere jubens, ipsa per se ministrabat, cibos enim apponens, pocula porrigens, et manibus earum aquam infundens, opus famulæ præstabat. Sic et suum memorabilem filium edocuit, non alte sapere, virtutem justamque agendi rationem curare, Deo juxta Scripturam cum metu ac tremore servire; qui etiam ipse fideliter ejus mandata servans omnimode fructus faciebat. C

[135] Ἐπὶ τούτου γὰρ τοῦ μακαρίου [136] οἱ ἐνδότεροι Sub hoc namque beato interiores Indi et Iberi ad

Variæ lectiones et notæ.

[96] Ced. 497,1-13. Τῷ ιθ' ἔτει ὁ Μέγας Κ. θεωρῶν Λικίνιον μανικώτερον κατὰ τῶν Χριστιανῶν τῷ δ. χρώμενον καὶ ἐπιβουλὴν κ. τοῦ ἐ. μελετῶντα ὁπλίζεται, κ. τ. λ. [99] λ. ὁ κρυπτός cod. λ. κρυπτάς? [100] ὕστερον M. 1,2. [101] αὐτοκράτορος add. M. 1,2-5. ια' δὲ καὶ η' μησὶ τοῦ πολέμου μεταξὺ Κ. καὶ λ. ἱσταμένου, ὡς πόλεμος κατὰ τὴν Β. ἐκροτήθη Ced. — κ. τοῖς μέρεσι τῆς Β. cod. ἐν τοῖς τῆς Β. μ. M. 1, 2 [102] ζῶν ὁ ἀλιτήριος συλλαμβάνεται ἐν Χρυσοπόλει καὶ εἰς Θεσσαλονίκην ἐκπέμπεται φρουρεῖσθαι Ced. [103] δ. τῷ αὐτοκράτορι σ. M. 1,2. [104] ὁ καταπραότατος M. 1,2. [105] Ὡς δὲ ἐν Θ. ἐπέμφθη καὶ πάλιν ἐκεῖσε νεωτερίζειν ἔμελλε β. μισθούμενος, τοῦτον διὰ ξίφους ἀποτμηθῆναι ὁ βασιλεὺς κελεύει Ced. Πάλιν δὲ νεωτερίζοντος (νεωτερίσαντος κατ' M. 2) αὐτοῦ καὶ ὅπλων ἀπτομένου (ἁπτόμενος M. 1, 2), προστάξαντος (τοῦ M. 1,2) Κωνσταντίνου ἀνῃρέθη V. 1,2, M. 1,2 (ὁ δείλαιος V. 1). [106] ἐφησύχασεν· ἐφ. δὲ β. M. 1,2. [107] κ. ὑπ. M. 1,2. [108] 325 (5527) — ς'. Ὅπως ἡ μακαρία Ἑλένη εἰς Ἱερουσαλὴμ ἀνῆλθε καὶ τὸν βίον καλῶς ἀμείψασα μακαρίως τελευτᾷ V. 1. Rubrica in codice evanuit; Ced. 497,23-499,20. Καὶ Ἑ. ἡ μήτηρ τοῦ βασιλέως στεφθεῖσα δι' ὀπτασίας εἰς τὰ Ἱ. ἀπέρχεται καὶ τοὺς ἁγίους τόπους φανερώσασα καὶ τὸν τίμιον σταυρὸν εὑροῦσα πάντα ἀνέστησε καὶ ναοὺς οἰκοδομήσασα ἐν αὐτοῖς, περιφανῶς τούτους ἐκαλλώπισε (τῷ κ' ἔτει). [109] ἐν Ἱ. M. 1,2. [110] ἐ. θ. ἐκτ. V. 2, ἐ. θαυμαστὰς ἐκτ. M. 1,2. [111] βωμὸν M. 1,2. [112] ἀπὸ V. 2, M. 2. [113] Ἑλλήνων add. cod. [114] τῆς Ἀφροδίτης M. 1. [115] Ἡ δὲ μακαρία Ἑ. ἐξ Ἱεροσολύμων ἐπανελθοῦσα καὶ π. τῷ ὑ. αὐτῆς καὶ β. — π'. καὶ ἐτάφη ἐν Ced. [116] ὑπὲρ τῆς M. 1,2. [117] καὶ ἐθάψεν ὁ υἱὸς αὐτῆς V. 1. — ἐν Κ. Π. ἐν τῷ V. 2, M. 1,2. — Πάσης τ. ἀρετῆς V. 2, M. 1,2, cod. πάσῃ τ. ἀρετῇ V. 1. [118] ἀπ. ἐν Κ. Π. cod. [119] ἡ μ. ἀρ. Ced. [120] αὐτη add. V. 1. [121] γάρ add. V. 1. [122] ἐξαιρέτως δὲ π. τοὺς μονάζοντας· συνάγουσα γὰρ παρθένους καὶ Ced. [123] παντοίου add. M. 1,2. [124] ἀκούσασα συνεγείρουσα πολλῷ π. V. 2, M. 1,2. [125] δὲ add. V. 1. [126] θεραπαινίδος V. 1. [127] τὸν υἱὸν M. 1,2. [128] ἐξεπαίδευε V. 1. [129] τὸ add. cod. [130] τε add. V. 1. [131] πάσης add. M. 1,2. [132] δὲ τῷ Κῳ μ. Ced. cf. Philipp. II, 1,2. [133] ὡς καὶ V. 2. [134] ἐκαρποφόρησεν M. 1,2. [135] Ced. 498,9-17. Ἐπὶ τ. τοῦ βασιλέως πολλὰ τῶν ἐθνῶν τὸν Χριστιανισμὸν προσεδέξαντο ἀπό τε Κελτῶν καὶ Γαλατῶν τῶν ἑσπερίων ἀλλὰ καὶ Ἱ. οἱ ἐνδοτέρω, Ἰβ. τ. καὶ Ἀ. ἀρχὴν ἐκ Τ. λαβόντες· τότε γὰρ ὁ μέγας Γρηγόριος ὁ τῆς μεγάλης Ἀρμενίας ἐκ τοῦ φοβεροῦ λάκκου ἐκείνου ἐκβέβληται — καὶ Πέρσαι ὁμοίως ἐπὶ Σιμεὼν ἐπισκόπου· ἀλλὰ καὶ Οὐαδαξὰδ εὐνοῦχος παιδαγωγὸς Σαπώρου ἐμαρτύρησεν. [136] καὶ add. V. 1,

Digitized by Google

sacrum baptisma accesserunt; et Armenii cum suo rege Tiridate per beatissimum martyrem et magnum Gregorium, suum archiepiscopum, perfecte crediderunt.

Ἰνδοὶ καὶ Ἴβηρες προσῆλθον τῷ ἁγίῳ βαπτίσματι· καὶ οἱ Ἀρμένιοι ἐπίστευσαν τελείως [67] μετὰ τοῦ βασιλέως αὐτῶν Τηριδάτου διὰ τοῦ πολυάθλου μάρτυρος καὶ μεγάλου Γρηγορίου ἀρχιεπισκόπου [68] αὐτῶν.

Accidit autem in Campania terræ motus, ceciderunteque tredecim urbes : et solis defectus hora diei tertia factus est ut stellæ cœlo parerent.

[69] (4) Ἐγένετο δὲ καὶ σεισμὸς ἐν Καμπανίᾳ, καὶ κατέπεσαν πόλεις ιγ'· καὶ ἔκλειψις ἡλίου γέγονεν ὥρᾳ [70] γ' τῆς ἡμέρας, ὥστε καὶ ἀστέρας ἐν οὐρανῷ φανῆναι.

Prope Melitensem regionem fuit omnimodum serpentium genus, internodiis quinque separatorum; certamenque ingressi alii alios occiderunt, ita ut regio corporibus eorum feteret.

404 [71] (5) Καὶ περὶ τὴν Μελιτινὴν χώραν [72] ὄφεων παντοῖον [73] γένος, ἐκτείναντες [74] ἐπὶ διαστήματα ε'· καὶ μαχεσάμενοι [75] κατέκτειναν ἀλλήλους ὡς καὶ τὴν χώραν (ἐκ τῶν σωμάτων αὐτῶν) ἀποζέσαι [76].

Judæi quoque turmatim proficiscebantur ad templum in Jerusalem ædificandum : multos divinus Constantinus punitos dispersit, et quorumdam auribus amputatis, et turbamenti signo eorum corpori impresso, quocunque circumduxit, ad instruendum alios omnes, ne iisdem inceptis manum admoverent.

[77] (6) Καὶ οἱ Ἰουδαῖοι στασιάσαντες πρὸς τὸ οἰκοδομῆσαι τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ναὸν [78], πολλοὺς ὁ θεῖος [79] Κωνσταντῖνος τιμωρησάμενος διεσκόρπισεν (ἐν οἷς καὶ τὰ ὦτα αὐτῶν ἀποτεμὼν καὶ τὸ τῆς [80] προπετείας ἐνθεὶς αὐτοῖς τῷ σώματι [81] σύμβολον, περιῆγε πανταχοῦ σωφρονίζων καὶ τοὺς ἄλλους πάντας μηκέτι τοῖς αὐτοῖς ἐπιχειρεῖν πράγμασιν).

CLXXXI. *De prima synodo.*

ΡΠΑ'. *Περὶ τῆς α' συνόδου* [82].

Nicæna synodus trecentorum decem et octo sanctorum Patrum, hac de causa acta est. Cum videret magnus ille rex Constantinus Ecclesiam ab Ario conturbatam, synodum œcumenicam indixit.

[83] Καὶ ἡ ἐν Νικαίᾳ [84] σύνοδος [τῶν τιη' ἁγίων Πατέρων] ἐγένετο διὰ προφάσεως τοιᾶσδε. Ὁρῶν ὁ μέγας οὗτος βασιλεὺς [Κωνσταντῖνος] τὴν Ἐκκλησίαν ὑπὸ Ἀρείου ταραττομένην, σύνοδον οἰκουμενικὴν συνεκρότησε [85].

Episcopos ubique publicis equis et mulis ad synodum proficiscentes uti jussit, ipseque Nicæam adiit, videndi cupidus pontificum multitudinem et unanimitatem eorum promovendi.

[86] (2) Καὶ τοὺς μὲν ἐπισκόπους πανταχόθεν δημοσίοις ἵπποις καὶ ἡμιόνοις εἰς τὴν ἔλευσιν [87] τῆς συνόδου χρήσασθαι ἐκέλευσεν, αὐτὸς δὲ εἰς τὴν Νίκαιαν ἀφίκετο, ἰδεῖν [88] ἐφιέμενος τὴν πληθὺν τῶν ἀρχιερέων (καὶ τὴν ὁμόνοιαν αὐτοῖς [89] πρυτανεῦσαι).

Cum igitur omnes advenissent, ædem maximam in regia parari jussit et thronos in ea poni; et sic illos ingredi permisit. Ipse vero postremus omnium cum paucis ingressus et stans in medio, cunctos ut sederent invitavit. Deinde, parvo throno posito, ab ipsis jussus, sedit et ipse postremus omnium : tanta pietas et veneratio virorum illorum regem occupabat! Illi quidem floribus laudum caput ejus coronantes, ipsius zelum erga divina benedictionibus cumulabant. Ipse vero circa concordiam una-

405 (3) Συνεληλυθότων οὖν πάντων, οἶκον μέγιστον [90] ἐν τοῖς βασιλείοις ἐκέλευσεν [91] εὐτρεπισθῆναι, καὶ θρόνους ἐν αὐτῷ τεθῆναι, καὶ οὕτως εἰσελθεῖν αὐτοὺς ἐπέτρεψεν· εἰσελθόντος δὲ [92] αὐτοῦ ἔσχατον σὺν ὀλίγοις καὶ ἑστῶτος ἐν τῷ μέσῳ, προετρέψατο πάντας καθίσαι. Εἶτα θρόνου μικροῦ τεθέντος, κελευσθεὶς ὑπ' αὐτῶν ἐκάθισε (καὶ αὐτὸς) ἔσχατον [93] πάντων· τοσαύτη [94] τις [95] εὐλάβεια καὶ αἰδὼς τῶν ἀνδρῶν κατεῖχε τὸν βασιλέα. Καὶ οἱ μὲν [96] τοῖς ἄνθεσι τῶν ἐγκωμίων τὴν κεφαλὴν αὐ-

Variæ lectiones et notæ.

[67] τ. ἐπ. V. 1,2, M. 1,2. [68] ἀρχ. τῆς μεγάλης Ἀρμενίας ἐφ' οὗ γέγονε σεισμός M. 2. [69] 324 Aug. 6 — ζ'. Ὅτι ἐν Καμπανίᾳ κατέπεσαν ἄρδην ὑπὸ τοῦ σεισμοῦ V. 1, in codice evanuit. Ced. 499,2-5. Τότε (τῷ κ' ἔτει) γέγονε σ. τηλικοῦτος; ἐν Κ. ὡς ιγ' π. πεσεῖν καὶ ἡ. ἐ. τοιαύτη ὡς ἀ. φ. ἐν ἡμέρᾳ· τότε καὶ ὁ. π. γ. ἐπὶ τὴν M. φ. οἱ καὶ μ. κ. ἑαυτοὺς ὡς καὶ τὴν χ. ἐποζ. Ἐγ. δὲ σ. V. 1. [70] ὥραν γ. V. 2, περὶ γ' ὥρας. M. 2. [71] η'. Ὅτι περὶ τὴν Μελιτηνῶν χώραν παντοῖον γένος ὄφεων ἀθροισθὲν ἐπὶ διαστήματα ε' καὶ μαχησάμενον κατέκτειναν ἀλλήλους, ὥστε καὶ πᾶσαν χώραν ἐποζέσαι V. 1 evanuit in cod. [72] χ. ἐφάνη M. 2, ἐφ. χ. M. [73] πσντοίων V. 2. [74] ἐκτ. ἑαυτούς V. 1,2, εἰστείναντες M. 1,2. [75] ἐν οἷς μ. M. 1,2. καὶ μαχησάμενος V. 2. [76] ἐποζέσαι V. 1,2, M. 1,2. [77] Videtur esse c. θ' V. 1. Καὶ Ἰ. V. 1,2, Ced. 489,6-7. Καὶ Ἰουδαίους περὶ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ πάλιν στασιάζοντας Κ. ὁ μέγας τ. δ. [78] V. βουλόμενοι M. 2, β. M. 1. [79] βασιλεύς add. V. 1,2, M. 1,2. [80] παρακοῆς καί add. V. 1,2. [81] τό add. cod. [82] ε'. Σύνοδος κατὰ Ἀρείου τῶν τιη' ἁγίων Πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ V. 1, sed M. 1,2, ut cod. deest rubrica in V. 2. [83] Ced. 499,21-500,7. Τῷ κ' ἔτει γέγονεν ἡ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ α' συν. ἐν Ν. συνελθόντων ἁ. τιη' π. ἧς ἡγοῦντο Σιλβέστρου πάπα τοποτηρηταί, κ. τ. λ. [84] δέ V. 2, M. 1. [85] τῶν τιγ' ἁγ. πρν cod. [86] Μετὰ γοῦν τὸ συναθροισθῆναι πάντας τοὺς ῥηθέντας τιη' Π. ἐν Ν. δ. ὀχήμασιν, ἀφ. καὶ ὁ β. ἐφ. ἑ. τὴν πλ. τῶν ἁ. Καὶ δὴ ὁ. μ. ἐν τ. β. κατασκευάσας θρ. πολλοὺς ἐν ἁ. τ. προσέταξεν καὶ ὁ ἑ. τοὺς ἀρχιερεῖς ἐπ. ἔσχατος δὲ σὺν ὀ. εἰσελθὼν καὶ αὐτὸς καὶ στὰς ἐν τῷ μ. Ced. 500,8-22. [87] εἰσελ. V. 1. [88] ἰδ. — πρυτ. om. Slav. [89] αὐτῶν M. 1,2. Τῷ κ' ἐ. τῆς αὐτοῦ βασιλείας γέγονεν ἡ ἐν Ν. σ. κατὰ Α. Sym. 31[b]. [90] μέγαν M. 1,2. [91] ἐ. κελεύσαντος V. 1,2 M. 1,2 om. καί ante ὁ. [92] καὶ add. V. 1. [93] ἔσχατος Ced. [94] τοιαύτη V. 1. [95] Τοσαύτη τῆς εὐλαβείας καὶ αἰδὼ cod. [96] Καὶ οἱ μὲν — ἀπαθῶς deest in V. 2, folio integro deperdito.

Digitized by Google

τοῦ στεφανώσαντες, τὴν περὶ τὰ θεῖα σπουδὴν εὐλογίαις ἠμείψαντο [97]. Ὁ δὲ τοὺς περὶ τὴν ὁμόνοιαν [98] καὶ συμφωνίαν προσαγαγὼν λόγους, πολλοὺς μὲν ἐσωφρονήσατο [99] καὶ λόγοις καὶ δώροις· πολλὰς [δὲ] στιβάδας εὐτρεπισθῆναι [1] προστάξας, ἐπὶ τὸ αὐτὸ πάντας ἑστίασε [2]· τοὺς μὲν ἀξιωτέρους [3] ὁμοτραπέζους λαβών, τοὺς δὲ λοιποὺς εἰς τὰς ἄλλας τραπέζας διεῖλεν.

A nimitatemque sermones habens, multos et verbis et donis ad sapientiæ normam. Multosque lectulos cum sterni præscripsisset, ibidem omnes epulo recreavit : digniores quidem suæ participes mensæ sumpsit; ceteros autem ad alias mensas dispertitus est.

(4) Θεασάμενος δέ τινας τοὺς δεξιοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκκεκομμένους [4] καὶ μαθὼν ὡς ὑπὸ [5] Μαξιμιανοῦ καὶ Διοκλητιανοῦ [6] διὰ τὴν εἰς Χριστὸν [7] πίστιν καὶ ὁμολογίαν τοῦτο πεπόνθασι, τὰ χείλη τοῖς τραύμασι προσενήνοχε κατασπαζόμενος, ἑλκύσειν ἐκεῖθεν εὐλογίαν τῷ φιλήματι πιστεύων. Οὕτως [8] ἦν ὁ θαυμάσιος ἐκεῖνος ἀνὴρ εὐλαβείᾳ καὶ πίστει καὶ μετριοφροσύνῃ λελαμπρυσμένος.

Videns autem quosdam dexteris oculis orbatos et cognito illos a Maximiano et Diocletiano propter fidem in Christum et confessionem hoc esse passos, ex animo complectens labia cicatricibus admovit, exinde benedictionem osculo elicere credens. Sic ille mirabilis vir pietate, fide ac modestia mire præ-lucebat.

B

(5) Τῇ δὲ ἐπαύριον οἱ ἐπίσκοποι καὶ ὁ βασιλεὺς εἰς ἕνα τόπον συνελθόντες καλοῦσι τὸν Ἄρειον σὺν τοῖς ὁμόφροσιν αὐτοῦ εἰς τὴν σύνοδον, ἐπιτρέποντες αὐτῷ συστῆναι τοῖς οἰκείοις δόγμασιν. Ἦν δὲ τὰ δόγματα τοῦ ἀσεβοῦς [10] καὶ τρισκαταράτου [11] τοιαῦτα· « Οὐκ ἀεὶ ὁ Θεὸς Πατὴρ ἦν, ἀλλ' ἦν ὅτε ὁ Θεὸς Πατὴρ οὐκ ἦν· οὐκ ἀεὶ δὲ [12] ἦν ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, ἀλλ' ἐξ οὐκ (107a) ὄντων γέγονεν· ὁ γὰρ ὢν Θεὸς τὸν μὴ ὄντα ἐκ τοῦ μὴ ὄντος πεποίηκε· διὸ ἦν ποτὲ, ὅτε οὐκ **406** ἦν· κτίσμα γάρ ἐστι καὶ ποίημα ὁ Υἱός· οὔτε δὲ ὁμοιός ἐστιν ὁ Υἱὸς κατ' οὐσίαν τῷ [13] Πατρὶ, οὔτε δή [14] [ἀληθινὸς καὶ φύσει τοῦ Πατρὸς Λόγος ἐστὶν, οὔτε] [15] ἀληθινή σοφία αὐτοῦ ἐστιν· ἀλλ' εἷς μὲν τῶν ποιημάτων καὶ γεννητός [16] ἐστι, καταχρηστικῶς δὲ λέγεται Λόγος καὶ Σοφία [γενόμενος καὶ αὐτὸς τῷ ἰδίῳ τοῦ Θεοῦ Λόγῳ καὶ ἐν τῷ Θεῷ σοφίᾳ], ἐν ᾗ καὶ τὰ πάντα καὶ αὐτὸν πεποίηκεν ὁ Θεός· διὸ καὶ τρεπτός ἐστι καὶ ἀλλοιωτὸς τὴν φύσιν [17], ὡς καὶ πάντα τὰ λογικά· ξένος τε καὶ ἀλλότριος καὶ ἀπεσχοινισμένος ἐστὶν ὁ Λόγος τῆς (τοῦ) Θεοῦ οὐσίας, καὶ ἀόρατός (ἐστιν) ὁ Πατὴρ τῷ Υἱῷ· οὔτε γὰρ τελείως καὶ ἀκριβῶς γινώσκει ὁ Λόγος τὸν Πατέρα, οὔτε τελείως ὁρᾷν [18] αὐτὸν δύναται· καὶ γὰρ ἑαυτοῦ τὴν οὐσίαν οὐκ εἶδε [19]· δι' ἡμᾶς γὰρ πεποίηται, ἵνα [20] ἡμᾶς δι' αὐτοῦ ὡς δι' ὀργάνου κτίσῃ ὁ Θεός· καὶ οὐκ ἂν ὑπέστη, εἰ μὴ ἡμᾶς ἠθέλησεν ὁ Θεὸς ποιῆσαι. Ἠρώτησεν οὖν τις αὐτοὺς, εἰ δύναται ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος τραπῆναι ὡς ἐτράπη ὁ διάβολος; καὶ οὐκ ἐφοβήθησαν εἰπεῖν, ὅτι Ναὶ, δύναται τραπῆναι· τρεπτῆς γάρ ἐστι φύσεως, γεννητὸς [21] καὶ κτιστὸς [22] ὑπάρχων.

Postridie episcopi cum rege in unum convenientes, Arium cum sequacibus ejus in synodum vocant, ei facultatem tribuentes sua producendi dogmata. Erant autem hujus impii terque exsecrandi talia dogmata : « Deus haud semper fuit Pater, sed tempus fuit, cum Deus non esset Pater. Verbum autem Dei non semper fuit, sed ex nihilo factum est. Deus enim qui erat, illum qui non erat ex eo quod non erat fecit. Ideo fuit tempus, quo non erat : creatura namque resque facta Filius est. Nec similis in substantia Patri Filius, nec verum Patris natura Verbum, nec vera illius Sapientia est. Est autem rerum creatarum una resque facta : per catachresin vero dicitur Verbum et Sapientia, siquidem et ipse factus est proprio Dei verbo sapientiaque divina, in qua cuncta illumque ipsum Deus fecit. Ideo variabilis est et mutabilis natura, sicut omnia logica : extraneus alienusque ac differens est Verbum a substantia Dei, et Filio Pater invisibilis est : non enim perfecte nec exacte Verbum cognovit Patrem, neque perfecte eum videre potest : neque enim sui ipsius substantiam cognovit. Propter nos autem est factus; ut nos per ipsum velut per instrumentum crearet Deus; et non subsisteret, nisi nos Deus creare voluisset. » Interrogavit igitur quis eos an perverti possit Dei Verbum, sicut perversus est diabolus; et non dicere hæsitarunt illud certe posse perverti; siquidem, ut-pote genitum et creatum, est naturæ variabilis.

C

D

(6) Ἀλλὰ τὸ κατὰ τὴν σύνοδον γεγονὸς θαῦμα οὐ δίκαιον [24] σιωπῇ παραπέμψασθαι [25]· πρὸς γὰρ

Attamen quod in synodo factum est miraculum non æquum est silentio prætermittere : præter enim ex-

Variæ lectiones et notæ.

[97] εὐλογίας ἐμίμψατο cod. [98] τῆς ὁμονοίας καὶ συμφωνίας Ced. V. 1, M. 1,2. [99] ἐφιλοφρονήσατο Ced. V. 1, M. 1,2. [1] πρ. εὐτρ. Ced. [2] ἑστιᾶσθαι cod. [3] ἀξιολογωτέρους Ced. [4] ἐγκεκομμένας cod. — ἐκκοπέντας M. 1,2. [5] ἐπί M. 1,2. [6] Δ. καί M. Ced. 500,22-501,5, V. 1, M. 1,2. [7] Χν ὁμ. Ced. V. 1. Χν π. καὶ τὴν ὁμ. M. 1,2. [8] οὗτος V. 1, (M. 1,2?) [9] περὶ τῆς αἱρέσεως Ἀρείου Ced 501,5-502,5. Τῇ δὲ ἑπ. ἑπ. πάντες καί; τῇ δὲ ἑπ. οἱ ἑπ. π. καί V. 1, M. 1,2. [10] δυσσ. V. 1. [11] τρ. Ἀρείου ταῦτα Ced. [12] δέ om. Ced. V. 1. [13] τῷ π. κατ' ὁ. Ced. [14] οὔτε δέ M. 1,2, οὔτε V. 1. [15] δέ add. V. 1. [16] γεννητικός M. 2. [17] φ. καὶ τὰ π. λ. V. 1, φ. ὡς καὶ τὰ π. λ. M. 1,2. [18] ἀ. ὁ. Ced. 1,2. [19] οἶδε ὡς υἱός ἐστιν Ced. V. 1. [20] δι' add. M. 1,2. [21] τε add. V. 1. [22] ἀκτ. M. 1,2? [23] Ced. 502,6-505,22. [24] ἐστι add. V. 1. [25] παραπέμψαι Ced. V. 1.

Digitized by Google

spectationem regiæ dispositionis aderant in synodo philosophi rhetoresque dialecticæ periti, quibuscum erat quidam Græcus et ipse apud omnes venerandus, ita ut ex conventione concurrente multitudine, magna audientia fieret. Porro sufficientes non erant episcopi ad philosophum rhetoremque semper disputantem prohibendum, quia cunctis controversiis facillime resistebat belle subjecta explicans, et labilis ut anguilla nec capi nec ullo sermone reprimi poterat : in his enim quibus videbatur comprimendus, elabens, cogitationum vigore sermonumque facilitate et garrulitate potentior apparebat. Sed ut Deus ostenderet non in verbis stare regnum cœlorum, sed in potentia, homo quidam ex sanctis, genere Cyprius et urbis Trimithontis episcopus, nomine Spyridion, natura simplicissimus, et sermone valde rudis, disputandi cum philosopho sibi veniam dari quæsivit. Patres autem hujus viri simplicitatem ac rusticitatem notam habentes, illum retinebant, ne apud perversos derisui essent. Ille vero non contentus hominem alloquitur et dicit : « In nomine Jesu Christi, audi, philosophe, veritatis dogmata. » Hic autem ad eum : « Quidquid dicturus es, inquit, audio. » Et ille ait : « Nosce Deum unum esse qui cœlum et terram creavit; hominemque de terra plasmavit, et omnia visibilia atque invisibilia Verbo et Spiritu suo disposuit. Illum igitur nos Dei Filium scientes adoramus, credentes propter nostram salutem novissimis temporibus ex Virgine natum esse, ipsiusque cruce, morte ac resurrectione genus hominum esse liberatum. Hunc etiam speramus venturum ad omnes in justitia judicandos. Credis hoc, philosophe? » Ille vero tanquam qui nunquam dicendi peritiam ad respondendum habuisset, obstupuit, et velut cæcus et mutus silens, hoc solum pronuntiavit : « Hæc et mihi sic esse videntur. » Et senior addit : « Igitur surgens in ecclesiam sequere me, et istius fidei signaculum recipies. » Philosophus autem conversus discipulis suis ait : « Audite me, viri : quandiu eloquentiæ studui sermones sermonibus opponebam et prolata dicendi arte refutabam; cum autem pro sermonibus potentia quædam ex ore senioris illius exivit, non jam adversus hanc potentiam opponi sermones valebant : non potest enim homo resistere Deo. Propterea, si quis ex vobis comprehendere valet sicut et ego intellexi, in Christum fidem habebit; et tunc mecum comitetur seniorem hunc per quem Deus locutus est. » Hoc igitur modo Christianus factus

A τὸ παράδοξον τοῦ βασιλικοῦ διατάγματος καὶ φιλόσοφοι καὶ ῥήτορες ἐν τῇ συνόδῳ παρῆσαν διαλεκτικῆς ἐμπειρότατοι, ἐν οἷς ὑπῆρχέ [36] τις Ἕλλην [37], καὶ αὐτὸς παρὰ πάντων θαυμαζόμενος [38], ὥστε μεγάλην ἀκρόασιν ἐκ τῆς συμβολῆς [39] γενέσθαι, πλήθους ἐπισυντρέχοντος [40]. Οὐδὲ γὰρ οἷοί τε ἦσαν οἱ ἐπίσκοποι τὸν φιλόσοφόν τε καὶ ῥήτορα περιτρέψαι [41] τέως διαλεγόμενον, ὅτι πᾶσι τοῖς ἐπαγομένοις ῥᾷστα προσεφέρετο ἐπιλύων εὐφυῶς· τὰ προτεινόμενα καὶ δίκην ἐγχέλυος ἀκατάσχετος εὑρισκόμενος (καὶ μηδενὶ λόγῳ κρατούμενος)· ἐν οἷς γὰρ ἐδόκει συνέχεσθαι, διολισθαίνων **407** ἐπικρατέστερος [42] ἀνεφαίνετο τῇ τῶν νοημάτων δεινότητι καὶ ῥημάτων εὐγλωττίᾳ τε καὶ στωμυλίᾳ. [43] Ἀλλ' ἵνα δείξῃ ὁ Θεὸς, ὅτι οὐκ ἐν λόγοις [44] ἡ βασιλεία [45] τῶν B οὐρανῶν, ἀλλ' ἐν δυνάμει, ἄνθρωπός τις ἐκ τῶν ἁγίων (Κύπριος μὲν τῷ γένει καὶ τῆς πόλεως Τριμιθούντων [46] ἐπίσκοπος) ὀνόματι Σπυριδίων [47], ἁπλούστατος [48] δὲ τὴν φύσιν καὶ ἰδιώτης τὸν λόγον [49] (σφόδρα), αἰτεῖται χώραν αὐτῷ διαλέξεως ἐπιδοθῆναι [50] πρὸς τὸν φιλόσοφον. Οἱ δὲ Πατέρες τὸ ἁπλοῦν τε καὶ ἰδιωτικὸν τοῦ ἀνδρὸς εἰδότες ἐκώλυον [51] αὐτὸν (μήποτε παρὰ τοῖς μοχθηροῖς καταγελασθῶσι). Τοῦ δὲ μὴ ἀνεχομένου, πρόσεισι τῷ ἀνδρὶ καὶ φησιν· « Ἐν ὀνόματι [52] Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἄκουσον, ὦ φιλόσοφε, τὰ τῆς ἀληθείας δόγματα. » (Ὁ δὲ πρὸς αὐτὸν ἔφη· « Ὃ ἐὰν εἴπῃς ἀκούω. » Κἀκεῖνος εἶπε· « Γίνωσκε ὅτι) [53] Θεὸς εἷς ἐστιν ὁ [54] τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν δημιουργήσας ὁ [54a]· καὶ (τὸν) ἄνθρω- C πον ἐκ γῆς διαπλάσας καὶ τὰ ὁρατὰ πάντα καὶ [55] ἀόρατα τῷ Λόγῳ αὐτοῦ καὶ τῷ Πνεύματι συστησάμενος. Τοῦτον (οὖν) τὸν Λόγον ἡμεῖς Υἱὸν [56] Θεοῦ εἰδότες προσκυνοῦμεν [57], πιστεύοντες διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ἐπ' ἐσχάτων ἐκ τῆς Παρθένου τεχθῆναι καὶ διὰ σταυροῦ, καὶ θανάτου, καὶ ἀναστάσεως (αὐτοῦ) ἐλευθερωκέναι τὸ γένος τῶν [58] ἀνθρώπων, ὃν καὶ [59] ἐλπίζομεν ἐλθόντα [60] κρῖναι πάντας ἐν δικαιοσύνῃ. Πιστεύεις τοῦτο [61], φιλόσοφε; » Ὁ δὲ ὡς ἂν τις πεῖραν [62] λόγων μηδέποτε ἔχων εἰς ἀντίθεσιν [63], ἀπηνεύθη καὶ ὡς κωφὸς καὶ ἄλαλος ἀποσιωπήσας, τοῦτο μόνον ἐφθέγξατο, ὅτι Ταῦτα κἀμοὶ [64] οὕτως ἔχειν δοκεῖ. Καὶ ὁ γέρων (107b) φησίν [65]· « Οὐκοῦν ἀναστὰς ἀκολούθει μοι πρὸς τὴν ἐκκλησίαν καὶ λήψῃ τὸ σημεῖον [τῆς πί- D στεως] ταύτης. » Ὁ δὲ φιλόσοφος ἐπιστραφεὶς λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· « Ἀκούσατέ μου, ὦ ἄνδρες· ἕως ὅτε λόγων ἐποιησάμην [66] σπουδὴν, λόγους **408** λόγοις ἀντετίθουν καὶ τὰ προσφερόμενα [67] τέχνῃ τοῦ λέγειν ἀνέτρεπον. Ὅτε δὲ ἀντὶ λόγων δύναμίς

Variæ lectiones et notæ.

[36] καὶ add. cod. [37] Ἕ. π. π. ἀ. Ced. [38] καὶ τοῖς ἐπισκόποις ὑπὲρ Ἀρείου πάμπολλα διαπληκτιζόμενος V. 1, M. 1,2. [39] συμβουλ. V. 1, (M. 1, 2?) [40] ἐπιτρ. V. 1. [41] φ. διαστρέψαι M. 1,2. [42] ἐπικρατεστέρως ἀντεφέρετο Ced. V. 1, M. 1,2. [43] ια' περὶ τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος V. 1, (M. 1,2 ?) [44] λόγῳ Ced. V. 1, M. 1,2. [45] β. τοῦ Θεοῦ M. 1,2. [46] Τριμυθοῦντος M. 1,2, Τριμηθόντων V. 1,2, sed τριμιθος = τέρμινθος, τερέβινθος. [47] Σπυρίδων Ced. V. 1, M. 1,2. [48] ἁπλ. μέν M. 1,2. [49] τῷ λόγῳ V. 1 M. 1,2. [50] δοθῆναι Ced. [51] διεκ. V. 1, M. 1,2. [52] τοῦ add. Ced. [53] ὁ add. V. 1, M. 1,2. [54] καὶ V. 1. [54a] ποιήσας add. Ced. [55] τὰ add. V. 1. [56] Θεὸν Υἱόν M. 2. [57] προσκυνοῦντες πιστεύομεν M. 1,2. [58] ἁλ. τὸν ἄνθρωπον M. 1,2. [59] ὃν ἐλπ. M. 1,2. [60] πάλιν. [61] τούτοις Ced. V. 1. [62] μ. π. λ. Ced. [63] ἀντίδοσιν M. 1,2. [64] κ. τ. ὁ. ἐ. Ced. V. 1, τ. ὁ ἐ. κ. M. 1,2. [65] ἔφη V. 1. [66] ἐποιούμην Ced. V. 1, M. 1, 2. [67] τὰ πρ. καὶ cod. V. 1, M. 1,2, καὶ τὰ προτεινόμενα Ced.

Digitized by Google

τις ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ στόματος τοῦδε τοῦ γέροντος, οὐκ ἴσχυσαν οἱ λόγοι [58] τὴν δύναμιν [59] ἀντιτάξασθαι· οὐδὲ γὰρ οἷός τε ἐστὶν ἄνθρωπος ἀντιστῆναι Θεῷ. Διά τοι τοῦτο, εἴ τις ὑμῶν δύναται συνιέναι ὡς κἀγὼ γενόηκα, πιστεύσει [60] εἰς τὸν Χριστὸν καὶ ἀκολουθείτω σὺν ἐμοὶ τῷ γέροντι τούτῳ, [ἐν] ᾧ ἐλάλησεν ὁ Θεός. » Τούτῳ οὖν τῷ τρόπῳ γενόμενος ὁ φιλόσοφος Χριστιανὸς, ἔχαιρεν ἡττηθεὶς ὑπὸ τοῦ γέροντος.

A iste philosophus, quod ab isto seniore devictus fuisset, lætatus est.

[61] (7) Παρῆν δὲ τηνικαῦτα καὶ ὁ θεῖος Παφνούτιος (ἀνὴρ Αἰγύπτιος) καὶ θαυματουργὸς [62] καὶ ὁμολογητής, οὗ τὸν δεξιὸν ὀφθαλμὸν Μαξιμιανὸς ἐξώρυξεν, ὃς [63] (καὶ), τῆς συνόδου κανονίσαι θελούσης, ὥστε κληρικὸν μὴ συνέρχεσθαι [64] (τῇ) πρὸς γάμον (αὐτοῦ) γυναικὶ, ὡς βαρὺν τὸν λόγον ἀνέτρεψε [καὶ μόνοις [65] ἐπισκόποις ἐτύπωσε τοῦτο παραφυλάττεσθαι].

Tum etiam aderat divinus Paphnutius, Ægyptius, thaumaturgus et confessor, cujus dexterum oculum Maximianus effoderat : hic, cum synodus canone statuere vellet, ut clericus cum uxore sua non conveniret, tanquam onerosum propositum avertit, et solis episcopis hoc custodiendum repræsentavit.

[66] (8) Μετὰ γοῦν πολλὴν (τὴν) τῆς σκέψεως ἀκρίβειαν, ἔδοξε πᾶσιν ὁμοῦ δεῖν ὁρίσασθαι τὸ ὁμοούσιον ἐπὶ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, τουτέστι τῆς αὐτῆς [οὐσίας καὶ [67]] φύσεως, τῷ Πατρὶ καὶ τὸν Υἱὸν ὁμολογεῖν, ἣν δὴ [68] καὶ κατὰ κράτος καὶ συμφώνως ἐβεβαίωσαν παρεκτὸς [69] Ἀρείου τοῦ ἀσεβοῦς καὶ ἄλλων [70] ἓξ ὁμοφρόνων αὐτῷ [71], οὓς ἀναθεματίσαντες [72] οἱ θεῖοι [73] Πατέρες οἱ τιη', ὁ Βασιλεὺς ἐξώρισεν.

Post multam igitur et sedulam disquisitionem, omnibus simul visum est oportere consubstantialitatem in recta fide definire, id est, unius substantiæ ac naturæ cum Patre Filium confiteri; hanc orthodoxam fidem potenter unanimiterque stabiliverunt præter impium Arium et alios sex qui doctrinæ ipsi consentiebant. Hos autem, cum anathematizassent trecenti decem et octo divini Patres, rex exsulare jussit.

B

ΡΠΒ'. *Περὶ τοῦ μὴ κατακρίνειν ἱερέα* [74].

CLXXXII. *Quod sacerdotem condemnare non oportet.*

[75] Μετὰ δὲ ταῦτα φιλαπεχθήμονες ἄνδρες κατά τινων [76] ἐπισκόπων ἐγγράφους ἐπέδωκαν τῷ βασιλεῖ κατηγορίας. Ὁ δὲ ταύτας **409** δεξάμενος καὶ δεσμήσας καὶ τῷ δακτυλίῳ σημηνάμενος [77], ἐκέλευσε φυλάττεσθαι. Εἶτα πρὸς εἰρήνην αὐτοὺς καὶ ὁμόνοιαν συμβιβάσας [78], ταύτας (κομίσας), ἐνώπιον πάντων κατέκαυσεν, ὅρκῳ πληροφορήσας αὐτοὺς [79] μηδὲν ἀναγνῶναι τῶν ἐν αὐτοῖς γεγραμμένων· οὐδὲ γὰρ ἔφη χρῆναι τὰ πλημμελήματα τῶν ἱερέων δῆλα γενέσθαι τοῖς πολλοῖς, ἵνα μὴ σκανδάλου πρόφασιν ἐντεῦθεν [80] λαμβάνοντες, ἀδεῶς ἁμαρτάνωσιν· ἐγὼ δὲ [81], εἰ αὐτόπτης ἐγενόμην ἐπισκόπου γάμον ἀλλότριον διορύττοντος, συνεκάλυψα [82] ἂν τῇ πορφυρίδι μου ταύτῃ [83] τὸ παρανόμως γινόμενον, ὡς ἂν μὴ βλάψειε [84] τοὺς θεωμένους τῶν ὁρωμένων ἡ ὄψις. Οὕτω τοίνυν τοὺς μὲν εὖ [85] λέγοντα; ἀνακηρύττων, τοὺς δὲ ἀντιλέγοντας παρακλητικῶς εἰς ὁμόνοιαν ἑλαύνων, τοὺς [86] πάντας ὁμογνώμονας [87] ἐποίησε καὶ ὁμοδόξους (ἐπὶ) τιῖς ἀμφισβητουμένοις ἅπασι [88]. Καὶ οὕτω παραινέσας ἅπαντας καὶ πολλῆς τιμῆς τε καὶ δωρεᾶς [89] ἀξιώσας, ἕκαστον παοηγγύησε καταλαβεῖν τὴν ἰδίαν ποίμνην [90]

C

Postea malevoli homines de quibusdam episcopis scriptas regi tradiderunt criminationes. Qui postquam eas accepisset, colligasset et annulo signasset, asservari jussit. Deinde cum ad pacem et concordiam ipsos adduxisset, allatas illas coram omnibus combussit, illosque jurejurando astrinxit ut nihil in eis scriptorum proderent. Non enim oportet, inquit, delicta sacerdotum multis aperta fieri, ne scandali occasionem exinde sumentes liberius peccent. Ego vero, si testis oculatus fierem episcopi ad alienas nuptias pervadentis, illegitime factum purpura mea occultarem, ne visus factorum spectatores læderet. Sic bene loquentes laudans, male vero dicentes exhortatione ad concordiam adducens, omnes unanimes consentientesque de cunctis quæ litigium movebant, fecit. Et ita cunctos exhortatus multoque honore ac largitate dignatus, unumquemque proprium gregem repetere jussit.

Variæ lectiones et notæ.

[58] μου add. cod. [59] τῇ δυνάμει Ced. V. 1, M. 1,2. [60] πιστευσάτω M. 1,2. [61] ιβ'. Περὶ τοῦ ἁγίου Παφνουτίου V. 1, M. 1,2, Ced. 503,23-504,3. [62] καὶ τερατ. Ced. V. 1, M. 1,2. [63] σ. γ. πρ. γ. Ced. V. 1, σ. τῇ πρ. γ. ἀ. γ. M. 2, (in M. 1. lacuna). [64] τοῖς add. Ced. [65] Ced. 504,4-9. [67] οὐσίας καὶ forsan etiam legebatur in scholio marginali, sed simul cum toto margine rescissum est. [68] δέ cod. [69] πάρεξ Ced. [70] ἑτέρων Ced. [71] αὐτοῖ; V. 1, αὐτοῦ M. 1,2. [72] ἀναθεμισθέντας ὑπὸ τῶν θείων Πατέρων Ced. [73] οἵ θ. τιη' π. V. 1, οἱ θεοφόροι π. M. 1,2. [74] Hæc rubrica M. 2 cum margine codicis periit, deest in V. 1, M. 1. [75] Ced. 504,1005,52 — τινὲς ἀ. V, 1, ἄνθρωποι M. 1,2. [76] τῶν add. V. 1, M. 1,2. [77] σημηναμένου M. 1,2. [78] καὶ V. 1. [79] αὐτοῖ; V. 1. [80] ἐνταῦθα M. 1,2. [81] φησὶν add. V. 1. [82] συνεσκέπασα M. 1,2. [83] ταῦτα M. 1,2. [84] βλάψαιεν cod. V. 1, M. 1,2. [85] μὲν λ. M. 1,2. [86] δέ add. V. 1, M. 1,2. [87] ὁμογ. καὶ ὁμ. τ. ἀ. ἀ. κατέστησε Ced. ὁμογ. καὶ ὁμ. ἐπὶ τ. ἀ. ἀ. κ. V. 1, M. 1,2. [88] πᾶσι V. 1. [89] τοὺς ἱερεῖς add. V. 1, M. 1,2. [90] Ἐπισκόπους καὶ πρεσβυτέρους, διακόνους τε καὶ ὑποδιακόνους ἔδοξεν ὁρίσαι τῇ συνόδῳ (τὴν σύνοδον cod.) μὴ συγκαθεύδειν ταῖς ἰδίαις γαμεταῖς, ἃς πρὶν ἱερᾶσθαι ἠγάγοντο. Στὰς δὲ ἐν μέσῳ αὐτῶν ὁ ἅγιος Παφνούτιός φησι· « Τίμιον τὸν γάμον » ἀποκαλῶν (ἀποκαλεῖ ἡ Γραφὴ Heb. XIII, 4?) σωφροσύνην δὲ τὴν πρὸς τὰς ἰδίας γαμετὰς συνουσίαν· κατὰ δὲ τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν τοὺς μὲν ἀγάμους τοῦ ἱεροῦ τάγματος κοινωνήσαντας μηκέτι γαμεῖν, τοὺς δὲ μετὰ γάμον ὧν ἔχουσι γαμετῶν μὴ χωρίζεσθαι (δεῖ vel βουλεύομαι). Καὶ ταῦτα μὲν ὁ

Digitized by Google

CLXXXIII. *De crucis inventione*

A (108ª) ΡΠΓ'. *Περὶ τῆς εὑρέσεως τοῦ σταυροῦ* [91].

Postquam igitur synodus Nicææ congregata fuisset, et, omnibus sanctis episcopis in unum congressis, res contra Arium definitæ sunt, jussit rex Æliæ episcopum, Macarium, in synodo præsentem et apostolicorum dogmatum propugnatorem, salutiferam crucem sepulcrumque Domini et alia sacra loca perquirere. Erat autem nonus et decimus annus ipsius regni, cum Nicææ synodus facta est.

Μετὰ γοῦν [92] τὸ συναθροισθῆναι τὴν ἐν Νικαίᾳ σύνοδον καὶ πάντων τῶν ἁγίων ἐπισκόπων εἰς ἓν δεδραμηκότων [93] καὶ τὰ κατὰ Ἄρειον **410** ἐπράχθη, παρεκελεύσατο ὁ βασιλεὺς τῷ [94] τῆς Αἰλίας ἐπισκόπῳ Μακαρίῳ παρόντι ἐν τῇ συνόδῳ καὶ τῶν ἀποστολικῶν δογμάτων ὑπερμαχοῦντι ἀναζητῆσαι καὶ τὸν [95] ζωοποιὸν σταυρὸν καὶ τὸ θεοδόχον μνῆμα καὶ πάντας τοὺς ἁγίους τόπους· ἦν δὲ ἔννατος [96] καὶ δέκατος ἐνιαυτὸς τῆς βασιλείας αὐτοῦ, ὅτε ἐγένετο ἡ ἐν Νικαίᾳ σύνοδος.

Postea rex misit suam matrem Helenam in Jerusalem cum litteris pecuniisque multis ad legitime vocatum Macarium, Æliæ episcopum, ut quæreret salutiferum illustris crucis lignum et loca sancta ædificaret. Hoc ipsa regina poposcerat, dicens visionem divinam apparuisse sibi jubentem adire Jerusalem et ad lucem producere loca sancta quæ, ab impiis recondita, tamdiu latentia manebant. Cum autem reginam venientem audiisset episcopus, episcopis provinciæ convocatis, ei cum honore debito obviam ivit. Continuo vero jussit episcopos pretiosi ligni perquisitionem facere. De hoc hærentibus omnibus et aliud alio temere narrante, civitatis episcopus omnes otium agere ferventioresque preces super hoc ad Deum offerre invitat. Hoc facto, statim episcopo divinitus monstratus est locus, quo ædificatum erat impuræ deitatis Aphroditæ templum et statua. Tunc regina regia auctoritate utens, magna multitudine artificum operariorumque convocata, funditus everti immundum ædificium, et terræ congeriem longe quopiam projici mandavit. Hoc autem facto, apparuit divinum monumentum et Calvariæ locus, et non procul tres cruces infossæ. Sedulo confodientes et clavos invenerunt. Exinde cæterum molestia multa tristitiaque corripuit reginam quænam tandem esset crux Dominica quærentem. Episcopus autem cum fide quæstionem solvit. Mulieri namque nobili ægrotanti et ab omnibus desperatæ, ac ultima spiranti unamquamque crucem admovens, quæsitam invenit. Vix enim infirmæ Salvatoris crucis umbra propinquavit, cum illa quæ sine flatu sineque motu videbatur, divina potentia confestim exsultavit, magna voce clamans et Deum glorificans. Regina vero Helena cum lætitia multa ac timore crucem assumens, par-

(2) Μετὰ δὲ ταῦτα ἀπέστειλεν ὁ βασιλεὺς τὴν ἑαυτοῦ μητέρα Ἑλένην εἰς Ἱεροσόλυμα μετὰ [98] γραμμάτων καὶ χρημάτων ἀφθονίας [99] πρὸς τὸν φερώνυμον Μακάριον, τὸν τῆς Αἰλίας ἐπίσκοπον, ἐπὶ ἀναζητήσει τοῦ ζωοποιοῦ ξύλου τοῦ ἐνδόξου σταυροῦ καὶ οἰκοδομῇ τῶν ἁγίων τόπων αὐτῆς, τοῦτο αἰτησαμένης [1] τῆς βασιλίδος, φασκούσης [2] ὀπτασίαν τινὰ θείαν ἑωρακέναι, κελεύουσαν αὐτὴν τὰ Ἱεροσόλυμα καταλαβεῖν καὶ τοὺς ἁγίους τόπους εἰς φῶς ἀγαγεῖν χωσθέντας [3] ὑπὸ τῶν ἀνόμων καὶ ἀφανεῖς [4] γενομένους ἐπὶ τοσούτου χρόνου. Μαθὼν δὲ ὁ ἐπίσκοπος ἀφικομένην τὴν βασιλίδα, συναγαγὼν τοὺς τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπους, μετὰ τῆς δεούσης τιμῆς ὑπήντησεν αὐτῇ. Εὐθέως δὲ παρεκέλευσε [5] τοὺς ἐπισκόπους τὴν ζήτησιν τοῦ ποθεινοῦ ξύλου ποιήσασθαι. Ἀπορούντων [6] δὲ πάντων περὶ τούτου καὶ ἄλλου ἄλλα ἐξ ὑποψίας διηγουμένου, ὁ τῆς πόλεως ἐπίσκοπος πάντας παρεκάλει [7] ἡσυχίαν ἄγειν καὶ σπουδαιοτέραν εὐχὴν ὑπὲρ τούτου τῷ Θεῷ προσφέρειν. Τούτου δὲ γενομένου [8], εὐθέως ἐδείχθη ὁ τόπος θεόθεν τῷ ἐπισκόπῳ, ἐν ᾧ ἵδρυτο τῆς ἀκαθάρτου δαίμονος Ἀφροδίτης [9] ὁ ναὸς καὶ τὸ ἄγαλμα. Τότε ἡ βασίλισσα τῇ βασιλικῇ αὐθεντίᾳ χρωμένη, συναγαγοῦσα πλῆθος πολὺ τεχνιτῶν καὶ ἐργατῶν, ἐκέλευσεν ἐκ [10] βάθρων ἀνατραπῆναι τὸ μυσαρὸν οἰκοδόμημα καὶ τὸν χοῦν πόρρω που ἀποῤῥιφῆναι. Τούτου δὲ γενομένου [11], ἀνεφάνη τὸ θεῖον μνῆμα καὶ ὁ τόπος τοῦ κρανίου καὶ οὐ μηκόθεν **411** τρεῖς σταυροὶ ἐχωσμένοι. Ἐπιμελῶς δὲ [12] διερευνήσαντες, εὗρον καὶ τοὺς ἥλους. Ἐκεῖθεν λοιπὸν ἀμηχανία πολλὴ καὶ θλῖψις κατέλαβε τὴν βασίλισσαν ἐπιζητοῦσαν πόθῳ ἄρα εἰη ὁ Δεσποτικὸς σταυρός. Ὁ δὲ ἐπίσκοπος μετὰ [13] πίστεως τὴν διάκρισιν ἔλυσεν· γυναικὶ γὰρ ἀῤῥωστούσῃ [14] τῶν ἐπιφανῶν καὶ ἀπεγνωσμένῃ ὑπὸ πάντων, καὶ τὰ [15] τελευταῖα

Variæ lectiones et notæ.

ἅγιος Παφνούτιος· ἐπῆνεσε δὲ (108ª) ἡ σύνοδος τὴν βουλὴν καὶ περὶ τούτου οὐδὲν ἐνομοθέτησε, ἀλλὰ τῇ ἑκάστου γνώμῃ τὸ πρᾶγμα ἔθεντο· τοὺς δὲ ἐπισκόπους ὥρισαν μόνους τοῦτο παραφυλάττεσθαι. Hæc varians capitis CXC 7 deest in Ced. V. 1, M. 1, 2). [91] Et hæc rubrica M. 2, in codice cum margine est abscissa. Totum c. deest in V. 1. [92] οὖν M 1,2. [93] συνδ. M. 1,2. [94] τὸν — ἐπίσκοπον Μακάριον ἐν τῇ συνοδίᾳ καὶ — ὑπερμαχοῦντι M. 1,2. [95] καὶ ζ. M. 1. [96] ἦν δὲ ἐτῶν θ' καὶ δ. ἐν. M. 1,2. [97] Varians capitis CLXXX, 2. [98] καί M. 1,2. [99] ἀφθονίαν codex, ἀφθόνων? [1] ἐντειλαμένης M. 1, 2. [2] φάσκουσα M. 1,2. [3] χωσθέν cod. χωσθέντος οὖν αὐτοῦ ὑπό M. 1,2. [4] ἀφανοῦς γενομένου ἐπὶ τοσούτους χρόνους M. 1,2, ἀφανεῖς γενομέν. ἐπὶ τοσούτ. χρό. cod. [5] παρεκελεύσατο τὴν ζ. τοῦ ποθουμένου ξ. M[1] — δὲ — ξύλου om. M. 1,2. [6] Ἀπ. οὖν π. π. τοῦ τόπου καὶ ἄλλως ἄλλου ἐξ M. 1,2. [7] ἐπίσκοπος παρακαλεῖ M[1], ἐπ. π. παρεκάλει cod. [8] Τούτων δὲ γινομένων M[1]. [9] Ἀφ. ν. M. 1,2. [10] ἀπὸ β. M. 2, ἀπὸ βαράθρων M. 1. [11] γενομ. 1,2, τὴν δὲ μητέρα αὐτοῦ πρὸς τὰ Ἱεροσόλυμα ἀπέστειλε Sym. 31ª. [12] ἐ. τ. M. 1,2. [13] ἀλλὰ π. M. 1,2. [14] ἀῤῥωστοῦσα — ἀπεγνωσμένης M. 1,2 [15] τά om. M[1].

Digitized by Google

πνεούσῃ [16] προσαγαγὼν ἑκάτερον [17] τῶν σταυρῶν, τὸ ζητούμενον εὗρε· μόνον γὰρ [18] ἤγγισεν ἡ σκιὰ τοῦ σωτηρίου σταυροῦ τῇ ἀσθενούσῃ, εὐθὺς ἡ ἄπνους καὶ ἀκίνητος θείᾳ δυνάμει παραχρῆμα ἀνεπήδησε μεγάλῃ φωνῇ βοῶσα καὶ δοξάζουσα τὸν Θεόν. Ἡ δὲ βασίλισσα Ἑλένη μετὰ χαρᾶς μεγάλης καὶ φόβου ἀνελομένη τὸν [19] σταυρὸν, μέρος μέντοι σὺν τοῖς ἥλοις, ἀνεκομίσατο [20] πρὸς τὸν παῖδα· τὸ [21] δὲ λοιπὸν, γλωσσόκομον ἀργυροῦν ποιήσασα, παρέδωκε τῷ [22] ἐπισκόπῳ τῆς πόλεως [23] εἰς μνημόσυνον πάσαις γενεαῖς καὶ θεσπίσασα [24] ἐκκλησίας γενέσθαι ἐν τῷ ζωοποιῷ μνήματι καὶ ἐν τῷ ἁγίῳ Γολγοθᾷ καὶ ἐν τῇ Βηθλεὲμ [25] ἐν τῷ σπηλαίῳ, ἔνθα ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν ὑπέμεινε, καὶ ἐν τῷ ὄρει τῶν ἐλαιῶν, (1083b) ἔνθα [26] εὐλογήσας τοὺς μαθητὰς ἀνελήφθη. Καὶ ἄλλα καλὰ καὶ ἀξιέπαινα ποιήσασα [27] ἐν Ἱεροσολύμοις ἀνέστρεψε πρὸς τὸν παῖδα.

A tem cum clavis ad filium asportandam reservavit, deinde, facta argentea capsa, episcopo civitatis in memoriam omnibus generationibus tradidit. Præcepit etiam ecclesias fieri in vivifico monumento, in sacro Golgotha, in Bethleem spelunca in qua Dominus noster Jesus Christus secundum carnem nasci dignatus est, et in monte Olivarum, ubi, benedictis discipulis, assumptus est. Alia deinde pulchra laudeque dignissima cum in Jerusalem fecisset, ad filium reversa est.

(3) Ὁ δὲ μετὰ χαρᾶς αὐτὴν ὑποδεξάμενος τὴν μὲν τοῦ τιμίου σταυροῦ μερίδα [28] χρυσῇ θήκῃ ἀποθέμενος, παρέδωκε τῷ ἐπισκόπῳ εἰς τήρησιν, ἐνιαυσιαίαις [29] μνήμαις ἑορτάζειν τὴν ἀνάδειξιν τοῦ σταυροῦ προστάξας. Τῶν δὲ ἥλων τοὺς μὲν εἰς τὴν ἰδίαν περικεφαλαίαν [30] ἐχάλκευσε, τοὺς δὲ ἀνέμιξε τῷ σαλβαρίῳ [31] τοῦ ἵππου αὐτοῦ [32], ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ [33] τοῦ προφήτου [34] Ζαχαρίου διὰ τοῦ Κυρίου λέγοντος [35]· « Ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἔσται τὸ [36] ἐπὶ τῷ χαλινῷ τοῦ ἵππου [37] τοῦ βασιλέως ἅγιον τῷ Κυρίῳ παντοκράτορι. »

B Ille vero cum gaudio eam suscipiens, pretiosæ crucis portionem in aurea theca deposuit et episcopo custodiendam tradidit; annuaque memoria crucis receptionem statuit celebrandam. Ex clavis autem alios suæ galeæ ornamentum fecit, aliosque ipsius equi freno destinavit, ut impleretur quod dictum est a Zacharia propheta de Domino dicente: « In die illa erit super frenum equi regis omnipotenti Domino sacrum. »

412 [38] (4) Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐκέλευσε τῷ ἐπισκόπῳ Κωνσταντινουπόλεως καταλαβεῖν τὴν Αἰλίαν καὶ συγκροτῆσαι σύνοδον πλειόνων ἐπισκόπων καὶ ἐγκαινίσαι τοὺς ἁγίους τόπους. Οὗτος δὲ ἦν [39] Εὐσέβιος ὁ Νικομηδείας ὁ τῶν Ἀρειανικῶν δογμάτων γενόμενος πρόμαχος· οὗτος ἀναθεματισθεὶς ἐν τῇ Νικαέων μετὰ τῶν συμφρόνων αὐτοῦ καὶ ἐξορισθεὶς [40], μετὰ χρόνον τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ βασιλέως εἰς ἔφοδον ἐξ ἀπάτης λαβόντες, χαρτίον δεητικὸν [41] ἀνήνεγκαν τῷ βασιλεῖ ὁμνύοντες, ὅτι περ « Ὑπογράφομεν τῇ ἐκθέσει τῆς πίστεως καὶ ἐν πᾶσιν ἀκολουθοῦμεν τοῖς ἁγίοις Πατράσι. » Πεισθεὶς δὲ [42] τούτοις ὁ βασιλεὺς ἀνεκαλέσατο αὐτοὺς ἐκ τῆς ἐξορίας καὶ τιμῆς μάλιστα πλείστης [43] ἠξίωσε. Σχολάζοντος δὲ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως θρόνου, ταῖς οἰκείαις κακομηχανίαις χρώμενος τυραννικῶς κατέσχε τὸν θρόνον τῆς βασιλευούσης [44] πόλεως ὁ Εὐσέβιος. Ἐπιλαβόμενος δὲ τῆς μείζονος ἐξουσίας τοὺς σύμφρονας αὐτοῦ κατέστησε ταῖς οἰκείαις παροικίαις, ἐξώσας τοὺς χειροτονηθέντας ἀντ' αὐτῶν.

C Rex autem Constantinopolitano jussit episcopo Æliam petere ac plurimorum episcoporum synodum congregare locaque sancta dedicare. Hic erat Nicomediensis Eusebius, qui dogmatum Arianorum factus erat propugnator. Anathematizatus in Nicæna synodo cum assentientibus sibi ac in exsilium missus, ipse sibique concordes, post tempus, regis clementiam pro ratione callide sumentes, supplicem epistolam ad regem detulerunt juramento spondentes « se fidei expositioni subscribere, et in omnibus sanctis Patribus adhærere. » Iis persuasus rex illos ex exsilio revocavit et honore maximo dignatus est. Vacante vero Constantinopolitana sede, suis machinationibus usus urbis regiæ sedem Eusebius tyrannice occupavit. Potitus autem majore potestate, sibi consentientes, illis qui eorum loco suffecti erant expulsis, propriis parochiis restituit.

D Hoc autem facto, adversus Athanasium Alexandriæ egerunt, multa prava consilia contra illum meditantes. Rex autem justum existimavit ad sacrorum locorum dedicationem ipsum Athanasium

(5) Τούτου δὲ γεναμένου [45], κατὰ Ἀθανασίου λοιπὸν τοῦ Ἀλεξανδρείας ἐσχόλαζον πολλὰς κατ' αὐτοῦ σκαιωρίας ἐπινοοῦντες. Ὁ δὲ βασιλεὺς δίκαιον ἡγήσατο καὶ Ἀθανάσιον καλέσαι εἰς τὰ ἐγκαίνια

Variæ lectiones et notæ.

[16] πνέουσαν cod. [17] ἑκάτερα τὸν σταυρὸν τὸν ζ. M. 1,2. [18] ὡς add. M. 1,2. [19] ζωοποιὸν add. M. 1,2. [20] ἀνεκόμισε M. 1,2. μ. τοῦ τιμίου ξύλου καὶ τοὺς ἥλους τῷ υἱῷ ἀπέστειλε Sym. 51a. [21] τὸν M. 1,2. [22] τοῖς ἐπισκόποις M. 1,2. [23] τῆς π. ταῖς γ. M. 2. τῆς π. π. τ. γενναίαις. [24] θ. καλῶς γ. M. 1, θ. ἐκκλησίαν γ. M. 2, θ. ἐκκλη. γ. cod. [25] καὶ add. M. 1,2. [26] ὁ Κύριος add. M. 1,2. [27] ποιήσας M. 1,2. [28] ἐν χρυσῇ cod. M1. [29] ἐναυσιαίας μνημ. cod. ἐναυσιαίου μνημοσύνου? [30] κεφαλαίαν cod. [31] σαλίβ. cod. [32] σ. ἀ. M. 1,2. [33] ὑπὸ τοῦ Κυρίου διὰ τοῦ πρ. λέγοντος M1. [34] πρ. διά M. 1,2. [35] Zach. xiv, 20. [36] ἔσται τῷ χ. M. 9, ἐ. τῷ ἐπὶ χ. M. 1. [37] ἱ. ἀγ. M. 1,2, καὶ τὸν μὲν ἕνα π. σωτηρίου, τὸν δὲ ἕτερον ἐν τῷ ἱπποχαλίνῳ κεκόσμηκεν Sym. 31a. [38] 340-342 (Theodoret. I, 18), Ced. 523,1-9 anno Const 9o (544); sed synodus Tyri habita est a. 336. (Epp. Athanasii) et h. l. ut § 6. Eusebius Nicomediæ non C.P. episcopus nominatur. [39] ὁ add. M. 2. [40] ἀ. ἐξ. M. 1,2. [41] δεκτ. M. 1,2. [42] Π. τοῦτο ὁ M. 1,2. [43] πλεῖστος M. 1. [44] τῆς βασιλεία; ὁ M. 1,2. [45] Ced. 523,9-12? [46] γενομ. M, 1,2.

Digitized by Google

vocare. Jubet igitur primum in Tyro convenire synodum, ut ea quæ contra Athanasium erant allegata, examini subjicerentur, et sic omni controversia remota, cuncti ad festum accurrerent. Misit autem nepotem suum Dalmatium ad inspectandam congregatæ synodi stationem.

Congregatis autem in urbe Tyri episcopis, aderat etiam cum eis episcopus Æliæ Maximus, quæ contra Athanasium struebantur prorsus ignorans. Cum vero Athanasius in cœtum ingressus est, obsederunt eum criminatores, graves ac magnas adversus eum accusationes deferentes, quas suggerebant eis astantes judices, Eusebius Nicomediæ, et qui circumdabant eum; sed nihil potuerunt demonstrare, Athanasio se justificante et delationes eorum sicut araneas dilacerante. In furorem vero conversi accusatores, omnem miscuerunt cœtum, clamantes : « Tollite præstigiatorem : quadam enim incantatione cunctos ad silentium coegit. » Et interfectus esset Athanasius, nisi regis nepos cum militibus ex illorum manibus eum eripuisset.

Constans autem est sermo, quod Athanasius exinde fugiens in sanctam civitatem se contulit, et facta prece, inunctisque sancto oleo ante cæterorum episcoporum adventum, precatoriis locis, adiit regem, quem omnia contra se allegata docuit. Hic autem postquam eum audivit, adversariorum ejus malitiam admirans, ipsum honore maximo dignatus est et cum benevolis litteris in Alexandriam remisit. Erat autem tricesimus annus regni Constantini.

Venerandam igitur diem dedicationis sacrorum locorum et exaltationis pretiosæ crucis, post regiam dispositionem, statuerunt Patres celebrari quotannis decima quarta die mensis Septembris.

Prima vero synodus trecentorum decem et octo sanctorum ac inspiratorum Patrum in metropoli Nicæna congregatorum, anno regni Constantini vicesimo facta est. Huic præfuerunt Silvestri, senioris Romæ episcopi, legati, Biton et Bicentius, presbyteri, Metrophanes Byzanticus, Alexander Alexandriensis, Eustathius Antiochensis, Macarius Jeroso-

A τῶν ἁγίων τόπων. Κελεύει οὖν πρῶτον ἐν Τύρῳ συνελθεῖν τὴν σύνοδον καὶ τὰ κατὰ Ἀθανάσιον διασκέψασθαι[47] καὶ οὕτως[48] δίχα πάσης διχονοίας ὁρμήσασθαι πάντας εἰς τὴν ἑορτήν. Ἀπέστειλε δὲ καὶ τὸν ἀδελφιδοῦν αὐτοῦ[49] Δαλμάτιον ἐπόπτην γενέσθαι τῆς συναθροιζομένης συνόδου τὴν κατάστασιν.

[50] (6) Συνελθόντων δὲ[51] τῶν ἐπισκόπων ἐν Τύρῳ, παρῆν σὺν αὐτοῖς καὶ ὁ[52] Αἰλίας ἐπίσκοπος Μαξιμονᾶς[53] ἀγνοῶν παντάπασι τὰ κατὰ Ἀθανασίου τυρευόμενα. Ὡς δὲ εἰσῆλθεν[54] Ἀθανάσιος εἰς τὸ συνέδριον, περιέστησαν αὐτῷ[55] οἱ κατήγοροι, μ γάλα καὶ βαρέα ἐγκλήματα **413** φέροντες κατ' αὐτοῦ[56], ἅπερ[57] ὑπέθεντο αὐτοῖς οἱ παρόντες δικασταί, Εὐσέβιος[58] Νικομηδείας, καὶ οἱ περὶ αὐτὸν, ἀλλ' οὐκ ἴσχυσαν ἀποδεῖξαι, Ἀθανασίου ἀπολογουμένου κα.

B ἀράχνης δίκην διασπῶντος τὰς συκοφαντίας αὐτῶν[59]. Εἰς μανίαν δὲ τραπέντες οἱ κατήγοροι, συνέχεον[60] ἅπαν τὸ συνέδριον βοῶντες· « Ἄρατε τὸν γόητα· γοητείᾳ γάρ τινι χρησάμενος πάντας ἐφίμωσε. » Καὶ ἐφονεύθη ἂν Ἀθανάσιος, εἰ μὴ ὁ ἀνεψιὸς τοῦ βασιλέως ἐξήγαγεν αὐτὸν διὰ στρατιωτῶν[61] ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῶν.

(7) Λόγος δὲ κρατεῖ, ὅτι[62] Ἀθανάσιος ἐκεῖθεν φυγὼν[63] ἀνῆλθεν εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν καὶ ποιήσας εὐχὴν καὶ τῷ ἁγίῳ μύρῳ χρίσας τοὺς εὐκτηρίους τόπους[64] πρὸ τῆς τῶν λοιπῶν[65] ἐπισκόπων παρουσίας, οὕτω κατέλαβε[66] τὸν βασιλέα[67] καὶ πάντα τὰ κατ' αὐτὸν ἀνεδίδαξεν αὐτόν. Ὁ δὲ ἀκούσας καὶ θαυμάσας τῶν ἀντιδίκων αὐτοῦ τὴν πονηρίαν καὶ

C μεγίστης[68] (109ᵉ) τιμῆς ἀξιώσας αὐτὸν, μετὰ γραμμάτων εὐμενῶν ἀπέστειλεν ἐπὶ[69] τὴν Ἀλεξάνδρειαν· ἦν δὲ τριακοστὸν ἔτος τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου[70].

(6) Τὴν γοῦν[71] σεβάσμιον ἡμέραν τῶν ἐγκαινίων τῶν ἁγίων τόπων καὶ τῆς ὑψώσεως τοῦ τιμίου[72] σταυροῦ ὡρίσαντο οἱ Πατέρες μετὰ βασιλικοῦ προστάγματος γίνεσθαι ἀνὰ ἕκαστον ἔτος τῇ ιδ' τοῦ Σεπτεμβρίου μηνός.

[73] (7) Ἡ δὲ α' σύνοδος γέγονεν ἐν Νικαίᾳ[74] τῇ μητροπόλει συνελθόντων[75] τιη' ἁγίων (θεοφόρων) Πατέρων, ἔτει[76] τῆς[77] βασιλείας Κωνσταντίνου **414** κ'. Ταύτης ἡγοῦντο Σιλβέστρου τοῦ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης τοποτηρηταὶ Βίτων[78] καὶ Βικέντιος[79] πρεσβύτεροι, Μητροφάνης τοῦ Βυζαντίου, Ἀλέξανδρος

D Ἀλεξανδρείας, Εὐστάθιος Ἀντιοχείας, Μακάριος

Variæ lectiones et notæ.

[47] ἐπισκ. M. 2. [48] καὶ ὡς οὖ δ. M. 1,2. [49] ἀδ. Δ. M. 2. [50] Σ. οὖν M. 1. 2. [51] τῆς ad.l. M. 1,2. [52] Μάξιμος 336-348? [53] ὁ add. M. 1,2. [54] αὐτῷ sic cod. cf. Schæfer. app. in Demosth. 1, p. 859. αὐτόν M. 1,2. [55] ἐγκλ. κ. ἀ. M. 2. [56] ἅπαν ὑπ. M. 1,2. [57] ὁ add. M. 1,2. [58] αὐτῶν om. M. 1,2. [59] δέ add. M. 1,2. [60] στρατευμάτων ἐκ χειρὸς ἀ. M. 1,2. [61] ὁ add. M. 1,2. [62] ἐκφ. M. 1,2. [63] ἐ. οἴκους πρό M. 1,2. [64] λ. π. 1,2. [65] κατέλα. cod. κατέλαβον M. 1,2. [66] ἀν. τὸν βασιλέα M. 1,2. [67] μεγίστῃ τιμῇ cod. et M. 1,2, h. l. sed paulo supra § 4 genitivo usi sunt. [68] ἀπ. εἰς M. 1,2. [69] Indicatione IX, coss. Nepotiano et Facundo, Athanasius Tyro C. P. pervenit unde a Constantino expulsus ad Constantem Cæsarem perrexit (Ep. festivalis VIII. ἦν δὲ τοῦτο ἐν τῷ λ' ἔτει τῆς β. K. M 1,2. [70] Τὴν δέ M. 1,2. [71] προσκυνητοῦ στ. M. 1,2; M. 1, h. l. habet lemma π. τῆς ὑψώσεως τοῦ σταυροῦ καὶ Αἰκινίου cf. CLXXX, 2. [72] 325 — [ιγ'.] Σύνοδος; α'. Ἀπὸ γοῦν τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ Κυρίου (M. 1,2) ἕως τῆς α' συνόδου γίνονται ἔτη τιη', lemma V. 1, a codd. Mosq. et M. 1,2 in textum receptum, deest in Ced. 499,21-507,7, qui τιη' Patres hujus synodi, non annos post Chr. n. h. l. habet : Τῷ κ' ἔτει γ. ἡ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ α' ο. ἐν N. σ. τῶν ἁ. τιη' π. ἧς ἡγ. Σ. πάπα Ῥ. τ. Β. καὶ Βικεντίου πρεσβύτερο: Μητρ. Περὶ τῆς α' συνόδου M. 1, Σύνοδος α' M. 2. [73] N. μ. εὐθυνία; M. 1,2, τὸ πρῶτον N V. Ced. [74] σ. τιη' π. V. [75] ἔτος cod. [76] τῆς K. τοῦ μεγάλου β. κ' V. [77] Βίτος M. 1,2. [78] Βικεντιων V.

Digitized by Google

Ἱεροσολύμων, κατὰ Ἀρείου πρεσβυτέρου γεγονότος[80] Ἀλεξανδρείας, βλασφημοῦντος (δὲ) τὸν Θεὸν Λόγον κτίσμα καὶ ἑτεροούσιον[81] τοῦ Πατρὸς[82], [καὶ] ὅτι ἦν ποτε, ὅτε οὐκ ἦν, δοξάζοντος. Ὃν καθελοῦσα[83] ἀνεθεμάτισε σὺν τοῖς ὁμόφροσιν αὐτοῦ, τὸν δὲ Υἱὸν ὁμοούσιον[84] καὶ συνάναρχον τῷ Πατρὶ καὶ Θεὸν ἀληθινὸν καὶ κτίστην πάντων (ὀρθοδόξως) ἐδογμάτισε (κατὰ τὸν Προφήτην τὸν λέγοντα[85]· « Ἐκ γαστρὸς πρὸ ἑωσφόρου ἐγέννησά σε »).

[80] (8) Ἐτύπωσε δὲ καὶ τὸ ἅγιον Πάσχα ἑορτάζειν ἡμᾶς κατὰ τὴν[87] κρατοῦσαν συνήθειαν· τινὲς γὰρ τῶν πρώην κατὰ τὴν ιδ' τῆς σελήνης ἐώρταζον[88].

[89] (9) Μετὰ δέ τινα χρόνον παρακληθεὶς ὁ Κωνσταντῖνος ὑπὸ[90] τῆς ἀδελφῆς Κωνσταντίας, ἀνῆκε τὸν Ἄρειον ἐκ[91] τῆς ἐξορίας, ὡς δῆθεν μετανοήσαντα· οὗ παραγενομένου καὶ ἐρωτηθέντος ὑπὸ τοῦ βασιλέως εἰ στοιχεῖ τοῖς ὅροις[92] καὶ τῇ ἐκθέσει τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, παρευθὺ κατέθετο πιστεύειν οὕτως. Ὁ δὲ θαυμάσας[93] καὶ ὅρκον ἀπῄτησε[94]. Καὶ ὁ Ἄρειος τοῦτον[95] σοφιζόμενος, ὡς ἐνόμιζε, καὶ τὸν ὅρκον ἀποκρουόμενος[96] ἔφη· « Οὕτω φρονῶ ὡς καὶ ἐγγράφως[97] ». Ἦν γὰρ ὁ ἀθλιος καταγράψας τὴν[98] ἑαυτοῦ αἵρεσιν ἐν χάρτῃ, καὶ **415** ἐν κόλπῳ φέρων[99] ὤμνυεν ἀληθῶς οὕτω φρονεῖν ὡς καὶ ἐγγράφως εἴη δηλαδὴ πεποιηκώς. Ὁμόσαντα δὲ μὴ φρονεῖν ἐναντία τῇ συνόδῳ ἀπέλυσεν αὐτὸν[1] ὁ βασιλεὺς εἰρηκώς· « Εἰ μὲν ὀρθή σού ἐστιν ἡ πίστις, καλῶς ὤμοσας, εἰ δὲ ἀσεβὴς καὶ διεστραμμένη, κρινεῖ[2] Κύριος ὁ Θεὸς τὰ κατὰ σὲ θᾶττον.[3] »

ΡΠΔ'. *Περὶ πάντων τῶν κριτῶν.*

[4] (Ὁ δὲ μέγας Κωνσταντῖνος, ὡς εἴρηται, πεισθεὶς τῇ ὑποκρίσει αὐτοῦ καὶ τῷ ὅρκῳ προσέταξε δεχθῆναι αὐτὸν, ἀλλὰ) καὶ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον δέξασθαι αὐτὸν εἰς κοινωνίαν ἐκέλευσεν ὡς ἂν μετανοήσαντα. Τοῦ δὲ μὴ καταδεχομένου, γινώσκοντος ἀκριβῶς τὴν Ἀρείου δυστροπίαν, ἐξορίζει (τοῦ θρόνου) τὸν ἅγιον[5], πιστεύσας καὶ τὰς κατ' αὐτοῦ γενομένας ὑπὸ τῶν Ἀρειανῶν λοιδορίας.

Ilymitanus, adversus Arium, qui fuit presbyter Alexandriæ, sed Deum Verbum blasphemavit, docens illum esse creaturam, Patri non consubstantialem, et fuisse tempus quo non erat. Quem reprimens sancta synodus anathematizavit cum suis concordibus, Filium autem consubstantialem et coæternum Patri, Deum verum et omnium creatorem, orthodoxe prædicavit juxta Prophetam dicentem : « Ex utero ante luciferum genui te. »

Ordinavit etiam sacrum Pascha a nobis juxta morem qui prævaluerat celebrandum : quidam enim recenter decima quarta lunæ illud celebrabant.

Post aliquod tempus rogatus a sorore sua Constantia Constantinus ex exsilio tanquam rite conversum Arium revocavit. Cum advenisset et a rege fuisset interrogatus an regulis et expositioni Nicænæ synodi adhæreret, statim se ita credere testatus est. Ille vero miratus et jusjurandum requisivit. Arius autem illum sicut existimabat deludens et jusjurandum declinans, ait : Sic opinor sicut et scripsi. Scripserat enim ille miser in charta suam hæresim, et in sinu ferens juravit vere sic credere sicut et scripto sane fecerat. Cum autem juravisset se contraria synodo non tenere, dimisit eum rex dicens : Si quidem orthodoxa tua fides est, recte jurasti, si vero impia et detorta, brevi judicabit Dominus ea quæ sunt in te.

CLXXXIV. *De cunctis judicibus.*

Magnus autem Constantinus, credens, ut dixit, ejus responsioni ac juramento, illum statuit recipiendum, atque etiam magnum Athanasium in communionem utpote conversum illum recipere jussit. Cum autem, Arii perversitate bene cognita, eum non reciperet, a sede dejecit sanctum, ratas quoque tenens ab Arianis allatas adversus eum calumnias.

Variæ lectiones et notæ.

[80] γεγ. κτίσμα M. 1,2. [81] ἑτερούσιον V. [82] λέγοντος add. V. ὁ Θεὸς Λόγος M. 1,2. [83] ἡ ἁγία σύνοδος add. cod. [84] ὁμούσιον V. [85] Ps. cix, 4. [86] Cod. 505,2-4. [87] νῦν add. Cod. [88] Ἐκανόνισαν δὲ καὶ ἕτερα πολλὰ καὶ διάφορα καὶ ψυχωφελῆ κεφάλαια· καὶ ὑπέγραψαν ἅπαντες οἵ τε πατριάρχαι, μητροπολῖται καὶ ἐπίσκοποι καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεύς. Δύο δὲ ἐπισκόπων τελειωθέντων, μήπω φθασάντων ὑπογράψαι καὶ ἐν τοῖς τάφοις αὐτῶν τὸν τόμον ἀποτεθέντες ἀφ' ἑσπέρας, τῷ πρωῒ εὗρον τὰς ἑκάστου ἰδιοχείρους ὑπογραφὰς, ὅπερ καὶ πάντας ἐξέπληξε cod. in textu. Desunt hæc in V. (M. 1,2?) Bulg. et Cod. atque tempora posteriora redolent. [89] Cod. 505,5-13. [90] ὁ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ K. π Cod. π. τῆς ἀδ. ἀ. K. V. (M. 1,2?). [91] ἀπὸ τῆς Cod. V. (M. 1,2?) [92] τὸν ὅρον M. 1,2. [93] Ὁ. ὁ. ἐπήνεγκε Cod. V. M. 1,2). [94] μὴ φρονεῖν ἐναντία τῇ συνόδῳ καὶ τοῦτο ποιήσας ἀπέλυσεν αὐτὸν εἰρηκὼς αὐτῷ εἰ μέν Cod. [95] τοῦτο ψηφιζ. M. 1,2. [96] ἀνακρ. V. [97] ὡς καὶ ἔγραψα M. 1,2. [98] τὴν ἑ. δόξαν V. (M. 1,2?) [99] καί add. cod. [1] ἀπ. ὁ β. M. 2. [2] κρίναι Cod. V. (M. 1,2). [3] Ἡμέρας γὰρ τυπωθείσης ἐν ᾗ ἔμελλε δεχθῆναι εἰς κοινωνίαν ἐν τῇ ἁγίᾳ Ἐκκλησίᾳ καί τινος ἁγίου, Ἀλεξάνδρου τῷ ὀνόματι τοῦ Νισιβῆς, δέησιν ὑπὲρ τούτου πρὸς τὸν Θεὸν ποιουμένου, εἰ ἄξιός ἐστιν ἀξιωθῆναι τῆς κοινωνίας, κληθέντος δὲ τοῦ Ἀρείου καὶ τοῦ οἰκείσκου ἐν ᾧ ἔμενεν ἐξελθόντος καὶ πρὸς τὴν ἐκκλησίαν ἀπιόντος, ὁ τῶν ἐκδικήσεων Κύριος καὶ τῶν θαυμασίων Θεὸς θαυματουργεῖ τι καὶ περὶ αὐτὸν τοιοῦτον· ἔν τινι γὰρ τόπῳ ἀποκρύφῳ νυχθεὶς τὴν γαστέρα εἰσελθὼν καὶ τῶν ἐγκάτων αὐτοῦ κάτωθεν ἐκκενωθέντων τῇ αἰωνίᾳ κολάσει παρεπέμφθη cf. Cod. 518,15-519,7 anno Const. 28° (333). Ἐν ᾧ δὲ τόπῳ τοῦτο γέγονεν ἐν Κωνσταντινουπόλει κθ' παλαιστὰς ἀπέχων τοῦ φόρου, Θεοδόσιος, ὁ ὀρθόδοξος βασιλεὺς προσέταξεν ἐν μαρμάρῳ γλυφῆναι τὸ ὁμοίωμα Ἀρείου, Μακεδονίου τε καὶ Σαβελλίου, καὶ (109b) Εὐνομίου, καὶ τεθῆναι ἐν τῇ γῇ πρὸς αἰσχύνην αὐτῶν, ὡς ἂν οἱ παερχόμενοι κόπρον καὶ οὖρον καὶ πτύσματα ἐπιρρίπτωσιν αὐτοῖς. Omnia hæc desunt in V. (et M. 1,2?) [4] Cod. 505,13-17 (ut M. 1,2). Ταύτῃ τοι καὶ τὸν μ. Ἀ. εἰς κ. ἀ. δ. παρεκελεύσατο ὡς [ἰδ']. Περὶ τοῦ μὴ ὡς ἔτυχε ταῖς διαβολαῖς πιστεύειν. Ταὐτό τοι καὶ τὸν μ. Ἀ. Ἀλεξανδρείας εἰς κ. ἀ. δ. π. V. M. 1,2 Rubrica in codice deest, in M. 2 ad Ὄθων. [5] ὁ βασιλεὺς εἰς Τρίβεριν add. cod. καὶ εἰς Τρ. M. 1,2, ὁ β. Slav. Cod. om., V. Inde a 2 ad 10 Athyr C.P. fuerat Athanasius et exinde Treveros relegatus est (Summarium epistolarum festivalium VIII et IX).

Digitized by Google

Nec mirum : sæpe enim divini viri contra quosdam pios absque judicio calumnias admittentes, a veritate declinaverunt, sanctosque vexaverunt ac contristaverunt, sicut divinus David a domestico Siba deceptus adversus dominum Misphiboset, quasi eum Absalom rebelli consensisset, hunc vexavit, et bonis propriis eum exspolians, ista servo tradidit.

Oportet igitur cum multa diligentia et attentione accusationes inquirere, neque temerario delatoribus, etiamsi multa fide fruantur, credere. Ideoque Nicodemus injustis Judæis cum magna vi ad eorum confusionem dixit : « Numquid lex nostra non judicat hominem, postquam eum audivit, et quid fecerit, cognovit? »

Certe et ipsi extranei philosophi istud manifeste significantes, aiunt : « Omnis ambiguitas judicia suspendat; judicium argumenta examinet; examen quod justum est definiat; definitio scribatur; scripta sanciantur; sancita confirmentur operibus; omnis contentio exstinguatur, et amicitia denuo reviviscat. »

CLXXXV. *Judex qualis esse debeat.*

Non igitur debet inconsulte et inconsiderate loqui vel judicare, nec temerarie contra reos proferre sententias, sed post plurimam scrutationem et inquisitionem diligentissimam.

Sic in Constitutionibus apostolicis legitur : « Sit autem judex non acceptionem personarum faciens, nec divitem attendens aut blandiens propter id quod convenit, nec pauperem despiciens. « Non enim, inquit, accipies potentis vultum, et egenum non misereberis in judicio; » nam Domini est judicium; et : « Juste quod justum est persequetur, » et : « Non probabitur justo quod injustum est. » Non igitur oportet accusatoribus absque judicio et examine, ut accidit, credere; fieri namque potest ut quidam odio vel invidia contra quemdam fratrem calumniam dirigant, sicut duo senes contra Susannam, et Ægyptia contra Joseph. Ea ergo, sicut homo Dei, talia non temere admittas, ne condemnes innocentem occidasque justum. « Nam innocentem et justum non interficies, » neque permittas dona

(100b) [6] (2) Καὶ οὐ θαῦμα [7], πολλάκις γὰρ καὶ θεῖοι ἄνδρες κατά τινων εὐσεβῶν διαβολὰς ἀκρίτως παραδεξάμενοι παρετράπησαν τῆς ἀληθείας καὶ τοὺς εὐσεβεῖς παρέβλαψάν τε καὶ [παρ] ελύπησαν, ὥσπερ [οὖν] καὶ ὁ θεσπέσιος Δαυὶδ [8] ἐξαπατηθεὶς ὑπὸ τοῦ οἰκέτου Σιβᾶ **416** κατὰ τοῦ δεσπότου Μεμφιβοσθὲ [9] ὡς συμφωνήσαντος [10] μετὰ τοῦ Ἀβεσαλὼμ τοῦ ἀντάρτου, τοῦτον παρέβλαψε καὶ τῶν ἰδίων ἀποστερήσας τῷ οἰκέτῃ [11] προσεκλήρωσεν [12].

[13] (3) Ὅθεν χρὴ μετὰ πολλῆς ἀκριβείας [14] καὶ σκέψεως ἐρευνᾶν τὰς κατηγορίας καὶ μὴ ὡς ἔτυχε τοῖς [15] κατηγοροῦσι πιστεύειν, κἂν ἅγαν ὦσιν ἀξιόχρεοι [16]· διὸ δὴ καὶ Νικόδημος πρὸς τοὺς παρανόμους [17] Ἰουδαίους καταφορικῶς [18] τε καὶ ἐντρεπτικῶς ἔφη [19]· « Μὴ ὁ νόμος ἡμῶν κρίνει τὸν ἄνθρωπον, ἐὰν μὴ ἀκούσῃ [20] παρ' αὐτοῦ [21] καὶ γνῷ τί ποιεῖ; »

[22] (4) Ἀμέλει γέ τοι καὶ οἱ τῶν ἔξω σοφοὶ τοῦτο [23] προδήλως ὑπεμφαίνοντες οὕτω φασίν· « Ἡ [24] μὲν ἀμφισβήτησις κρίσεις [25] ἀναρτάσθω· ἡ [26] δὲ κρίσις τοὺς ἐλέγχους βασανιζέτω· ἡ δὲ βάσανος τὸ δέον ὁριζέτω· ὁ δὲ ὅρος γεγράφθω· τὰ δὲ γεγραμμένα [27] κυροῦσθω· τὰ δὲ κυρωθέντα βεβαιούσθω τοῖς ἔργοις, καὶ πᾶσα ἀψιμαχία [28] οἰχέσθω, καὶ πάλιν φιλία χορευέτω. »

ΡΠΕ'. *Περὶ τοῦ πῶς ὀφείλει εἶναι τὸν κριτήν* [29].

Οὐκοῦν οὐ δεῖ ἀπερισκέπτως καὶ ἀβασανίστως λέγειν ἢ καταψηφίζεσθαι καὶ ῥιψοκινδύνως ἐκφέρειν τὰς ἀποφάσεις κατὰ τῶν κατηγορουμένων, ἀλλὰ μετὰ πλείστης [30] ἐρεύνης [31] καὶ ζητήσεως [32] ἀκριβεστάτης.

[33] (2) Ὡς ἐν ταῖς ἀποστολικαῖς Διατάξεσί φησιν ὁ λόγος· « Ἔστω δὲ ὁ [34] κριτὴς ἀπροσωπόληπτος, μήτε [35] πλούσιον ἐντρεπόμενος ἢ κολακεύων **417** παρὰ τὸ προσῆκον, μήτε πένητος [36] φειδόμενος [37]· « Οὐ λήψῃ γάρ, φησί, πρόσωπον δυνάστου, » — [38] « καὶ πένητα οὐκ ἐλεήσεις ἐν κρίσει· » — ὅτι τοῦ Κυρίου ἡ κρίσις, καὶ [39] « δικαίως τὸ δίκαιον διώξεται, » καί [40]· « Οὐκ ἀρέσει τῷ δικαίῳ οὐδὲν ἄδικον. » Ὅθεν οὐ δεῖ πιστεύειν, ὡς ἔτυχε, τοῖς κατηγοροῦσιν ἀκρίτως καὶ ἀβασανίστως· ἐγχωρεῖ [41] γάρ τινας καὶ διὰ ζῆλον ἢ φθόνον κατά τινος ἀδελφοῦ ἐνστήσασθαι κατηγορίαν [42], ὡς οἱ δύο πρεσβύτεροι [43] κατὰ Σωσάννης καὶ ἡ Αἰγυπτία ἐπὶ τοῦ Ἰωσήφ. Σὺ οὖν, ὡς Θεοῦ ἄνθρωπος, τὰ [44] τοιαῦτα μὴ προχείρως παραδέχου, ἵνα [45] μὴ ἀνέλῃς τὸν ἀθῶον καὶ [46] ἀποκτείνῃς τὸν δίκαιον. ([47] « Ἀθῶον γὰρ καὶ [48] δίκαιον

Variæ lectiones et notæ.

[6] Ced. 505,17-24. [7] θαυμαστόν M. 1,2. [8] καὶ προφήτης ὤν, cod. [9] υἱοῦ Ἰωνάθαν add. cod. υἱοῦ Σαοὺλ M. 1,2. [10] M. ψευδηγοροῦντος ὡς ὅτι τὰ τοῦ τυράννου Ἀ. φρονεῖν τοῦτον Ced. M. ψ. ὅτι τὰ τοῦ τ. Ἀ. καὶ ἀ. φ. ut M. 1,2 2. τοῦτον V. [11] τὸν οἰκέτην M. 1,2. [12] προσαπεκλ. V. [13] Ced. 505, 24-506,5. [14] τε Ced. V. [15] π. τοῖς κ. Cod. [16] ἀξιόλογοι V. ἀξιόπιστοι Ced. [17] παρανομοῦντας M. 1,2. [18] καταφορικῶς V. [19] Joan. VII, 51. [20] τι add. cod. M. 1,2. [21] πρῶτον add. V. Ced. e Joan. [22] Ced. 506,5 11. [23] τοῦτο M. 1,2. [24] Εἰ μέν Ced. V. M. 1,2. [25] κρίνει cod. Ced. M. 1,2, κρίσει V. [26] εἰ δέ Ced. bis sed cf. ὁ δὲ, τὰ δέ. [27] ἐγγεγ. V. [28] ἀργομαγία M. 1,2. [29] Rubrica nonnisi in M. 2 invenitur. [30] πολλῆς τῆς ἐ. M. 1,2. [31] τε add. V. 1. [32] ἐκζ. V. 1. [33] Ced. 506,11-507,10. καὶ ἐν ταῖς ἀπ. δ. ὁ θεῖος λ. οὕτως φ. — ὁ λ. om. M 1,2. Τοῦτο εἴρηται ἐν τῷ β' βιβλίῳ τῶν Διατάξεων (cod. M. 2), c. 41. [34] ὁ δέ V. 1. [35] μήτε κ. M. 1,2. [36] πενήτων M. 1,2. [37] Lev. XIX, 15; Sir. IV, 30. [38] Ex. XXIII, 3. [39] Dent XVI, 20, δίκα ος cod. [40] Prov. XII, 22. [41] ἐκχ. V. 1. [42] ψευδηγ. Ced. [43] οἱ V.1, M. 1,2. [44] μὴ προ. τὰ τ. V. 1. [45] π. καὶ μή Ced. [46] μή add. Ced. [47] Ex. XXIII, 7,8. Const. II, 42. [48] γάρ φησι δ. V. 1.

Digitized by Google

οὐκ ἀποκτενεῖ;) οὐδὲ λήψῃ δῶρα ψυχὴν πατάξαι· τὰ γὰρ δῶρα ἐκτυφλοῦσιν ὀφθαλμοὺς σοφῶν καὶ λυμαίνονται ῥήματα δίκαια. » Εἰ οὖν ἀπροσωπολήπτως κρίνετε, ἐπιγνώσεσθε [59] τὸν κατηγοροῦντα κατὰ τοῦ πλησίον αὐτοῦ μαρτυρίαν ψευδῆ· καὶ ἀποδείξαντες αὐτὸν συκοφάντην (καὶ ψευδολόγον) ποιήσατε [60] αὐτῷ καθ' ὃν τρόπον ἐπονηρεύσατο [61] τῷ πλησίον, καὶ [62] « Ἐξαρεῖτε τὸν [63] πονηρὸν ἐξ [64] ὑμῶν αὐτῶν » (κατὰ (110ᵃ) τὸν θεῖον νόμον Κυρίου)· ὅσον γὰρ ἐπ' αὐτῷ, ἐφονεύσατο [65] τὸν ἀδελφὸν προλαβὼν τὰ ὦτα τοῦ κριτοῦ· γέγραπται γάρ [66]· « Ὁ ἐκχέων αἷμα ἀνθρώπου, ἀντὶ τοῦ αἵματος ἐκείνου ἐκχυθήσεται [67] τὸ αἷμα αὐτοῦ » (καὶ [68]· « Ἐξαρεῖς τὸ ἀναίτιον ἀπὸ σοῦ αἷμα. » — « Οὐκοῦν ἐρευνᾶτε μετὰ πολλῆς ἀκριβείας περὶ τῶν ἐνεχομένων [69], καὶ πρῶτον περὶ τοῦ κατηγοροῦντος ὁποία τίς ἐστιν ἡ ἀναστροφὴ αὐτοῦ), καὶ ἐὰν εὐσυνείδητος καὶ ἀξιόπιστος εὑρεθῇ, μὴ πιστευέσθω [70] μόνος· (παράνομον γὰρ τὸ τοιοῦτον· ἀλλ' ἐχέτω καὶ ἑτέρους μάρτυρας εὐλαβεῖς καὶ ὁμοτρόπους, ἵνα) [71] « ἐπὶ στόματος δύο καὶ τριῶν μαρτύρων » ἀξιοχρέων [72] σταθήσεται [73] πᾶν ῥῆμα. »

418 (3) Διὰ τί δὲ εἴπομεν τὸν τρόπον αὐτῶν ζητεῖσθαι [74]; Διότι πολλάκις ἐγχωρεῖ [75] καὶ τοὺς δύο καὶ τοὺς πλείονας ἐπὶ κακῷ μαρτυρῆσαι καὶ [76] συμφόνως ψευδηγορῆσαι ὡς τοὺς δύο πρεσβυτέρους κατὰ Σωσάννης ἐν Βαβυλῶνι, καὶ τοὺς υἱοὺς τῶν παρανόμων κατὰ Ναβουθὲ ἐν Σαμαρείᾳ, καὶ τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων κατὰ τοῦ Κυρίου ἐν Ἱερουσαλὴμ καὶ κατὰ Στεφάνου τοῦ πρωτομάρτυρος αὐτοῦ. Ἔστωσαν οὖν οἱ μάρτυρες πραεῖς, ἀόργητοι, ἐπιεικεῖς, ἀγαπητικοί, σώφρονες, ἐγκρατεῖς, ἀπερίεργοι, θεοσεβεῖς· ἡ γὰρ τῶν τοιούτων μαρτυρία βεβαία πάντως ὑπάρχει· τῶν δὲ μὴ τοιούτων μὴ παραδέχεσθε τὰς μαρτυρίας [77], κἂν συμφωνεῖν δοκῶσιν ἐπὶ τῇ μαρτυρίᾳ· προστέτακται γὰρ ἐν τοῖς νόμοις [78]· « Οὐκ ἔσῃ μετὰ πολλῶν [79] ἐν [70] κακίᾳ· οὐ παραδέξῃ ἀκοὴν ματαίαν· οὐ συγκαταθήσῃ [71] μετὰ πλήθους ἐκκλῖναι [72] τὸ δίκαιον. » Ἐν μέρει δὲ καὶ τὸν κρινόμενον εἰδέναι ὀφείλετε ὁποῖός ἐστι τῇ τοῦ βίου [73] συνηθείᾳ καὶ ἀναστροφῇ, εἰ μεμαρτυρημένος τὸν βίον, εἰ ἀνέγκλητος καὶ ἀδιάβλητος [74], εἰ ὅσιος καὶ φιλόξενος καὶ φιλόπτωχος, εἰ σώφρων καὶ ψεύδους καθαρός, εἰ ἀπεχόμενος παντὸς πονηροῦ πράγματος. » — Μακάριος γὰρ ὁ τοιοῦτος ἐὰν πειρασθῇ, καὶ δόκιμος φανῇ [75]· Ἀνὴρ γάρ, φησίν, ἀπείραστος, ἀδόκιμος παρὰ [76] Θεῷ· καὶ οὕτω δοκιμασθεὶς ἐπὶ ψεύσματι λέγει [77] καὶ αὐτὸς εἰκότως [78]· « Εἶδες, Κύριε, μὴ παρασιωπήσῃς, » — [79] « ὅτι ἐπανέστησάν μοι μάρτυρες ἄδικοι, καὶ ἐψεύσατο ἡ ἀδικία ἑαυτῇ [80]. »

A corrumpere animam : namque « dona sapientum oculos excæcant, et verba justa lædunt. » Si ergo absque personarum acceptione judicatis, ferentem adversus proximum suum falsum testimonium dignoscetis ; et cum demonstraveritis illum mendacem et calumniatorem, facite illi sicut et ipse maligne voluerat facere proximo, et « auferetis malum ex vobis ipsis, » juxta divinam legem Domini. Quantum enim erat in illo, interfecit fratrem, aures judicis præcipiens. Scriptum est enim : « Qui sanguinem hominis fuderit, ipsius sanguis pro sanguine illius fundetur ; » et : « Avertes a te sanguinem innoxium. » Inquirite ergo cum multa sedulitate de iis qui accusantur, et primo de accusatore qualis sit ejus conditio, et etiamsi bonæ conscientiæ fideque dignus inveniatur, ipsi soli ne credatur ; hoc enim illegitimum est : sed habeat secum alios testes pios et bene moratos, ut « in ore duorum vel trium testium fide dignorum stet omne verbum. »

B

Cur autem dicimus eorum mores esse requirendos ? Quia sæpe fit ut duo vel plures maligne testentur et falsa criminari consentiant, sicut duo senes contra Susannam in Babylone, et filii iniquorum contra Naboth in Samaria, et turba Judæorum contra Dominum in Jerusalem et contra Stephanum ipsius protomartyrem. Sint igitur testes mites, pacifici, justi, amici, prudentes, modesti, simplices, timentes Deum. Talium enim testimonium omnino firmum est. Eorum autem qui tales non sunt, ne testimonia accipiatis, etiamsi testimonio consentire videantur : hoc enim in legibus præscribitur : « Non eris cum multis in malitia : non admittes auditionem vanam : non assentes cum multitudine ut a justo declines. » Ex alia parte vero eum qui judicatur noscere debetis, qualis sit vitæ consuetudine et habitu, an victus habeat testimonium, an irreprehensibilis et inculpabilis, an religiosus, hospes et misericors, an prudens et a mendacio purus, an ab omni re mala abstineat : Beatus enim est hujusmodi si tentetur et probatus appareat : « Vir enim, inquit, intentatus, inglorius apud Deum : » et a mendacio tentatus ipse merito dicit : « Vidisti, Domine, ne sileas, quoniam insurrexerunt in me testes iniqui, et mentita est iniquitas sibi. »

C

D

Variæ lectiones et notæ.

[59] ἐπιννώσεσθαι V. 1. ἐπονηρεύσατε αὐτὸ πονηρόν M. 1. [60] ποιῆσαι add. M. 1. [61] Deut. XVII, 7. [62] τὸ π. M. 2. [63] ἐκμέσου ὑ. ὅσον Ged. [64] ἐφόνευσε V. 1. M. 1, 2. [65] Gen. IX, 6. [66] αὐτοῦ ἐκχ. Gen. [67] Deut. XXI, 9 ἐξάρῃς cod. — Const. II, 49. Ἀλλὰ μηδὲ εἷς παραδεχέσθω μαρτυρῶν κατά τινος, κἂν λίαν ᾖ ἀξ. ἐπί Ced. [68] ἀνεχ. M. 1, 2. [69] πιστεύεσθαι M. 1, 2. [70] Deut. XIX, 15 ; στόματος γὰρ δ. ἢ τρ. Ced. — μ. στήσεται πᾶν ῥ. Deut. μ. πᾶν ῥ. βεβαιωθήσεται· εἶπεν ὁ Κύριος Ced. [71] δηλονότι add. V. 1, M. 1, 2. [72] στ. τὸ ῥ. M. 2. [73] ἐπιζ. V. 1. [74] ἐκχ. V. 1. [75] καὶ σ. ψ. om. M. 1, 2. [76] καταμ. V. [77] ἐν νόμῳ cod. [78] πλείονων Ex. XXIII, 1, 2. [79] ἐπί Ex. et Const. II, 47. [80] συγκαθεσθήσῃ V. 1, συγκαθίσῃ M. 1, 2. [81] ἐκκλίνοντες M. 1, 2. — ἐκλίνον cod. [82] ἀν. μ. τῷ βίῳ V. 1. [83] ἀδιάκλητος V. 1. [84] φανεῖ M. 1, cod. ἀναφανῇ V. 1. [85] τῷ add. M. 2. [86] λέξει V. 1, M. 1, 2. [87] Ps. XXV, 22. [88] Ps. XXVII, 12. [89] ἑαυτήν cod.

Digitized by Google

Videte ipsa mundana tribunalia, quorum jurisdictioni videmus subjectos homicidas, adulteros, veneficos, tumulorum violatores, raptores; interrogationesque eorum a ducentibus factas; præsides dicunt malefactori : « An ista se sic habeant? Hoc acquiescente ac confitente, non statim eum ad pœnam ducunt, sed examen ejus per plures dies instituunt cum deliberatione et attentione ac multa inquisitione. Et sic finale decretum et mortis sententiam ille qui proferre debet, manibus ad solem elevatis, coram omnibus testatur se purum a sanguine hominis. Isti tamen erant infideles et impii, solamque naturam magistram habebant.

A [81] (4) Ἴδετε καὶ τὰ κοσμικὰ δικαστήρια, ὧν τῇ ἐξουσίᾳ ὁρῶμεν [82] ἀγομένους φονεῖς, μοιχούς, φαρμακοὺς, τυμβωρύχους, λῃστὰς καὶ τὰς ἀνακρίσεις αὐτῶν λαμβάνοντας [83] ὑπὸ τῶν προσαγόντων [84]· οἱ ἡγούμενοι λέγουσι τῷ κακούργῳ · « Εἰ ταῦτα οὕτως ἔχει [85]; » Κἀκείνου συγκατατιθεμένου [86] καὶ ὁμολογοῦντος, οὐκ εὐθέως ἐπὶ τὴν κόλασιν αὐτὸν [87] ἐκπέμπουσιν, ἀλλὰ πλείοσιν ἡμέραις τὴν ἐξέτασιν αὐτοῦ **419** ποιοῦνται μετὰ συμβουλίας καὶ σκέψεως καὶ [88] πολλῆς ζητήσεως. Καὶ οὕτω τελευταῖον ὅρον καὶ ψῆφον θανάτου ὁ μέλλων ἐκφέρειν κατ' αὐτοῦ, πρὸς τὸν ἥλιον ἐπάρας τὰς χεῖρας ἐπὶ πάντων διαμαρτύρεται, ἀθῶος ὑπάρχειν τοῦ αἵματος τοῦ ἀνθρώπου [89]· καίτοι ὄντες ἐθνικοὶ » καὶ ἄθεοι, καὶ μόνην ἔχοντες τὴν [90] φύσιν διδάσκαλον

Vos autem cognoscentes Deum qui renes et corda scrutatur et cuncta opera nostra pernoscit, quanto magis cum multa inquisitione justum judicium judicare debetis? Domini enim est judicium, qui redditurus est unicuique secundum opera ejus. » Ideoque præclare monet et contestatur Salomon dicens : « Audite et intelligite, qui multitudinem gubernatis; »—« quoniam a Domino vobis data est potestas, et potentia venit ab Altissimo, qui discutiet opera vestra vestraque consilia perquiret; quoniam cum essetis ministri regni illius, non recte judicastis, nec custodistis legem, neque secundum voluntatem Dei ambulastis, horrende et cito imminebit vobis » examen, « quoniam judicium durissimum his qui præsunt, fiet. Exiguo enim conceditur misericordia; potentes autem potenter tormenta patientur. » Et Dominus dicit : « Cui parum datum est, parum requiretur ab eo; cui vero multum, multum etiam ab eo requiretur. »

B [91] (5) « Ὑμεῖς δὲ γινώσκοντες Θεὸν [92] τὸν ἐτάζοντα καρδίας καὶ νεφροὺς καὶ συνιόντα εἰς πάντα τὰ ἔργα ἡμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὀφείλετε μετὰ πολλῆς ἐρεύνης τὴν δικαίαν κρίσιν [93] κρίνειν; ὅτι τοῦ Κυρίου ἡ κρίσις τοῦ μέλλοντος ἀποδοῦναι ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. » — Διὰ δὴ τοῦτο (110b) παραινεῖ καὶ promartύρεται διαῤῥήδην Σολομὼν λέγων [94]· « Ἀκούσατε καὶ ἐνωτίσασθε [95], οἱ κρατοῦντες πλήθους, » — « ὅτι παρὰ τοῦ [96] Κυρίου ἐδόθη [97] ἡ κράτησις ὑμῶν [98], καὶ ἡ δύναμις [99] παρὰ Ὑψίστου [1], ὃς ἐξετάσει ὑμῶν τὰ ἔργα καὶ τὰς βουλὰς διερευνήσει· ὅτι ὑπηρέται ὄντες τῆς αὐτοῦ βασιλείας, οὐκ ἐκρίνατε ὀρθῶς, οὐδὲ ἐφυλάξατε νόμον, οὐδὲ κατὰ τὴν βουλὴν τοῦ Θεοῦ ἐπορεύθητε, φρικτῶς καὶ ταχέως ἐπιστήσεται ὑμῖν [2] » ἔρευνα, « ὅτι κρίσις ἀπότομος [3] ἐν τοῖς ὑπερέχουσι γίνεται. Ὁ γὰρ ἐλάχιστος [4], σύγγνωστός ἐστι [5] ἐλέους· δυνατοὶ δὲ δυνατῶς ἐτασθήσονται. » Καὶ ὁ Κύριός φησιν [6]· ὯΙ μὲν γὰρ ὀλίγον δοθήσεται, ὀλίγον ἀπαιτήσουσι [7] παρ' αὐτοῦ, ᾧ δὲ πολὺ, πολὺ καὶ ἀπαιτήσουσι παρ' αὐτοῦ. »

Magnus etiam Isidorus ait : « Oportet negotiorum judices acutissimos et circumspectissimos esse ad intelligendum, examinandum et discernendum; « Domini enim est judicium, » ut oratorum peritiam et orationum persuasionem prætermittentes, in ipsam consiliorum altitudinem penetrare valeant, exindeque cum multa inquisitione multoque circuitu, non impetu præcipiti, sed et cum multa longanimitate et patientia venantes, exhaurire veritatem. »

C [8] (6) Καὶ μέντοι [9] ὁ μέγας Ἰσίδωρος ἔφη· « Χρὴ τοὺς τῶν πραγμάτων κριτὰς ὀξυτάτους εἶναι [10] καὶ περιεσκεμμένους [ἄγαν περὶ τὸ νοεῖν καὶ ἀνακρίνειν καὶ διακρίνειν ἀπαθῶς καὶ ἀπροσωπολήπτως [11]· — τοῦ γὰρ Κυρίου [12] ἡ κρίσις · — ἵνα καὶ τὴν [13] τῶν λεγόντων δεινότητα καὶ τὴν τῶν λόγων [14] πιθανότητα **420** παρέντες, εἰς αὐτὸ τὸ βάθος τῶν νοημάτων χωρῆσαι [15] δυνηθεῖεν κἀκεῖθεν μετὰ πολλῆς ἐξετάσεως καὶ περιόδου καὶ μὴ θᾶττον κατὰ συναρπαγὴν, ἀλλὰ μετὰ πλείστης μακροθυμίας καὶ ἀνεξικακίας θηρεύσαντες [16] ἀνιμήσασθαι [17] τὴν ἀλήθειαν. »

D

Variæ lectiones et notæ.

[81] Const. II, 52. [82] ἀγ. ὁρ. M. 1,2. [83] λαμβάνοντας? [84] προαγ. M. 1,2. [85] ἔχοι V. 1. [86] συγκαταθεμένου M. 1,2. [87] κ. ἐκπ. M. 1,2. [88] σκ. π. καὶ ζ. V. 1, M. 1,2. [89] ἀν. ἀλλ' οὗτοι ὁ. V. 1. — ἐ. ἀ. M. 1, ἐ. M. 2. [90] τὴν φ. ἐ. V. 1, M. 1,2. [91] Const. II, 53 : Ὑμεῖς δὲ γ. τίς ὁ Θεὸς ἡμῶν καὶ ὁποῖα τὰ κρίματα αὐτοῦ πῶς ἂν κατ' ἐπήρειαν δυσήσεσθέ τινι ἀπόφασιν δοῦναι. [92] τὸν Θεόν V. 1, τόν M. 1,2. [93] κρίνειν κρίσιν M. 1,2. [94] Sap. VI, 2 6. [95] πάντες add. V. 1, M. 1,2. [96] π. Κυρίου V. 1. [97] ἐδ. κρ. M. 1,2. [98] ὑμῖν Sap. V, 1, M. 1,2. [99] δυναστεία Sap. V, M. 1,2. [1] π. Ὑψίστου M. 1,2. [2] ὑ. ἔλεγχος V. 1, ὁ Sap. — ἡμῖν cod. [3] ἀπ. ἔσται καὶ τοῖς V. 1. [4] Ὁ γὰρ ἀδύνατος V. 1. [5] καί add. cod. [6] Luc. XII, 48. ὯΙ μὲν ὁλ. V. 1. [7] ἀπαιτηθήσεται M. 1,2? [8] III. 9. [9] καὶ add. cod. [10] εἶναι περὶ τὸ νοεῖν ἵνα καὶ Is. [11] καὶ διακ. Hic iterum incidit V. 2. [12] τοῦ γὰρ κρίσις M. 1,2. [13] τῇ τῶν λ. πιθανότητι παρέστι V. 2. (M. 1?) καὶ — πιθ. om. M. 2. [14] λεγομένων Is. [15] χωρῆσθαι V. 1. [16] κ. θηρ. ἀν. τὴν ἀλ. Is. κ. μ. πλείστης V. 2, propter simile initium omittens quæ intercedunt, Isidori verbis Georgio adjuncta. [17] ἀνιμήσησθε V. 1.

Digitized by Google

[18] (7) Ο. μὲν γὰρ τῶν ἀνθρώπων διὰ βραδύτητα A
νοῦ τοῦ [19] δικαίου καλῶς οὐκ ἐφικνοῦνται· οἱ δὲ [20]
δι' ὀξύτητα μὲν ἐφικνοῦνται, διὰ δὲ φιλοχρηματίαν
κατηλεύουσι χρυσῷ προπίνοντες [21] τὴν ψῆφον καὶ
τὸν τῆς δικαιοσύνης ζυγὸν λήμματι παρασαλεύον-
τες. Εἰσὶ δὲ [22] ἕτεροι [23], οἱ καὶ αἰδοῖ καὶ κολακείᾳ
καὶ φόβῳ [24] καὶ φιλίᾳ ἢ ἔχθρᾳ διαφθείροντες
τοῦτο [25]. Διὰ δὴ [26] ταῦτα χρὴ [27] τὸν κριτὴν συνετὸν
εἶναι καὶ ἀδέκαστον καὶ χρημάτων καὶ αἰδοῦς καὶ
κολακείας καὶ φόβου καὶ φιλίας καὶ ἔχθρας κρείτ-
τονα· εἰ γὰρ ὁποτέρῳ [28] τῶν τοιούτων παθῶν χει-
ρωθείη, τὰ πάντα [29] διαφθείρει καὶ ἀπόλυσιν. [30] —
Εἰ τοίνυν τὸ μὲν εὑρεῖν τὸ δίκαιον, ἔργον, τὸ δὲ μὴ
διαφθεῖραι τοῦτο εὑρόντας [32] ἐργωδέστερον, οὐ δεῖ [33]
ἐπιῤῥίπτειν τινὰ ἑαυτὸν τῷ κρίνειν [34]. »

(8) Τότε γοῦν ὁ [35] ὁρθὸς ὅρος τῆς δικαιοσύνης B
σώζεται, ὅταν τῇ μὲν αἰτίᾳ ἡ κρίσις, τῇ δὲ κρίσει
ὁ ἔλεγχος, τῷ δὲ ἐλέγχῳ ἡ ψῆφος ἡ πρὸς (τὴν)
ποιότητα τοῦ ἁμαρτήματος [τὴν] τιμωρίαν ὁρί-
ζουσα [36].

ΡΠϚ'. *Περὶ τοῦ ἁγίου Ἀθαναsίου* [37].

[38] Ὁ τοίνυν μέγας Ἀθανάσιος οὐ μόνον ὑπὸ τοῦ
βασιλέως Κωνσταντίνου διὰ τὰς τῶν [39] Ἀρειανῶν
κακουργίας ἐξωρίσθη, ἀλλά γε **421** καὶ ὑπὸ τοῦ
υἱοῦ αὐτοῦ Κωνσταντίου [40] καὶ διαδόχου τῆς βασι-
λείας αὐτοῦ· φησὶ γὰρ ὁ μέγας [41] Ἀθανάσιος, γνοὺς
πάλιν καὶ τὸν βασιλέα Κωνστάντιον τὰ τῶν Ἀρεια-
νῶν κρατύνειν βουλόμενον, καὶ τοὺς Ἀρειανοὺς
συσκευαζομένους ἐθέμιτα αὐτοῦ [42] κατηγορεῖν ἐπὶ C
διεφθαρμένου δικαστηρίου, μηδενὶ θαῤῥήσας, αἰφνί-
διον ἐν μεσαιτάτῃ [43] [νυκτὶ] ζητούμενος [44], κατέφυγε
πρός τινα παρθένον ἁγίαν, ἥτις ἐπὶ τῷ πράγματι
ξενισθεῖσα δ ἠπόρει τὴν ἄφιξιν. Ὁ δὲ μακάριος [45]
λέγει πρὸς αὐτήν· « Ἐπιζητοῦμαι [46] παρὰ τῶν
Ἀρειανῶν καὶ ἀθέμιτα λοιδοροῦμαι· ἵνα δὲ μὴ
κἀγὼ δόξαν [47] ἀπενεγκόμενος [48] εἰς τιμωρίαν ἐμ-
βάλω τοὺς τιμωρήσασθαί με βουλομένους, φυγεῖν
ἐνεθυμήθην [49]· ἀπεκάλυψεν οὖν μοι ὁ Θεὸς ταύτῃ τῇ
νυκτὶ λέγων· « Παρ' οὐδενὶ σωθῆναι μέλλεις εἰ μὴ
παρ' ἐκείνῃ [50] τῇ παρθένῳ. » Καὶ γὰρ ἀεὶ τὰς κατ'
αὐτοῦ γινώσκων ἐπιβουλὰς ἐκ θείας ἀποκαλύψεως ὁ
θεοφόρος οὗτος ἀπεδίδρασκεν, ὅθεν ὡς γόητα καὶ
φαρμακὸν αὐτὸν οἱ τῆς ἀληθείας ἐχθροὶ διέβαλλον [51].
Ἡ [52] οὖν παρθένος ἀπωσαμένη πάντα (111a) λογισμὸν D
ὡς ἐκ Θεοῦ πεμφθέντα κατέκρυψεν αὐτὸν ἔτη ϛ'·

« Nam ex hominibus alii propter tarditatem mentis justum non attingunt; alii vero per acumen attingunt, sed per cupiditatem negotiantur auro prodentes et justitiæ libram munere inflectentes. Sunt alii qui verecundia, blandimento, metu, amicitia vel inimicitia illud corrumpunt. Propterea judicem oportet esse prudentem, integrum, thesaurisque, reverentia, blandimento, timore, amicitia et inimicitia superiorem : si enim illarum passionum alicui submittatur, omnia corrumpit et perdit. Si ergo justum invenire difficile est, non autem corrumpi ab his qui invenerunt difficilius, non oportet aliquem ad judicandum velocius sese accingere.

Tunc igitur recta justitiæ regula servabitur, cum fiet causa judicium, judicio vero demonstratio, demonstratione autem sententia pœnam adversus auctorem delicti determinans.

CLXXXVI. *De sancto Athanasio.*

Magnus autem Athanasius, non tantum sub rege Constantino, sed et sub ipsius filio et successore in regno, Constantio, propter Arianorum calumnias exsulavit. Sciens enim iterum magnus Athanasius, Constantium regem res Arianorum confirmare velle, et Arianos ad tribunal corruptum inique contra ipsum calumniaturos, nemini confidens, subito media nocte conquisitus, ad quamdam virginem sanctam confugit, quæ de re conturbata adventus ipsius causam ignorabat. Beatus autem ait illi : Ab Arianis quæror, et inique vexor : ne vero gloriam ferens ex supplicio in manus volentium me perdere curram, fugere mente concepi. Revelavit autem mihi Deus hac nocte dicens : A nemine salvandus es nisi ab ista virgine. Et enim continuas adversus semetipsum noscens insidias, ex divina revelatione, sanctus noster fugit, unde tanquam incantatorem et venificum veritatis hostes eum calumniabantur. Hæc igitur virgo, nullius rei ratione habita, tanquam ex Deo missum illum abscondit sex annis quandiu vixit Constantius. Ipsa sola pedes ejus lavare, diligenter ministrare, necessaria procurare, libros commodare ac præstare perseverabat. Et totius

Variæ lectiones et notæ.

[18] Is. III, 175 : Τῶν ἀ. οἱ μὲν διὰ β. νοῦ οὐκ ἐφικνοῦνται τοῦ δ. οἱ δὲ δι ὀξύτητα μὲν ἐφ. διά. [19] τοῦ δ. οὐκ M. 2. [20] οἱ δὲ — ἐφ. om. V. 2, M. 1,2 cod. [21] προσπ. cod. προτείνοντες M. 1,2. [22] καὶ add. cod. [23] ἑτ. om. Is. [24] καὶ φ. ἢ ἐ. om. Is. bis, καὶ κολ. καὶ φόβῳ om. V. 1. [25] τοῦτον (τὸν ζυγόν?) [26] τοι cod. [27] Χρὴ τοιγαροῦν τὸν κρ. καὶ Is. Διά τοι τ. χρὴ τὸν κρ. καὶ V. 1,2. M. 1,2. [28] ὁπ. τῶν π. τούτων χ. Is. [29] τὸ πᾶν διαφθερεῖ· εἰ Is. [30] Ced. 597,10-15 qui inde a § 5 priora omiserat. [31] διαφθεῖραι Is. [32] εὑρόντες cod. εὑρόντα Is. V. 1,2, M. 1,2 ἐπειδὰν εὑρεθῇ Ced. [33] οὐ χρὴ Is. [34] ἐ. τὸ κτ. V. 1,2, ἐ. κρ. M. 1,2. [35] γοῦν ὁ. M. 1,2. [36] ἔπηται? [37] Lemma M. 2, quod in codice cum margine periit. [38] 556 Gl. c. 466,4-6 cf. summarium epp. festivalium XXVIII. et historiam acephalam, februarii 8 vel 9. [39] τὰς Ἀρ. M. 1,2. [40] Κ. καὶ διαδ. V. 1, Κ. δ. V. 2, Κ. δ. γεγονότος ἀ. M. 1,2. [41] ὁ δὲ ἅγιος Ἀθ. V. 1,2 (M. 1,2?) [42] αὐτῷ V. 1,2. [43] μεσωτ. V. 1,2, M. 1,2. [44] ζητούμενον V. 1. [45] πατριάρχης a Id. V. 1,2, M. 1,2. [46] Ἐπὶ ζ. cod. [47] ἄλογον V. 1, ἀλόγου V. 2. M. 1,2. [48] ἀπενέγκαμ. εἰς τιμωρ. ἐμβάλω cod. ἀπενέγκωμαι καὶ εἰς τ. ἐμβαλῶ V. 2, M. 1,2, ἀπ. καὶ εἰς ἁμαρτίαν ἐμβάλω V. 1. [49] ἀνέθ. V. 2. [50] παρ' ἐκείνῳ καὶ V. 2. [51] διέβαλον V. 2. [52] ἡ om. V. 1.

Digitized by Google

Alexandriæ nullus homo per sex annos novit ubi A patriarcha degeret.

Cum autem Julianus potestatem induisset, et ea quæ Constantius egerat, evertere conaretur, cunctos exsules revocavit. Hoc cognito, magnus Athanasius et ipse de domo virginis egrediens, rursum nocte venit ad ecclesiam, ubi Alexandrini mirantes et Deum laudantes, tanquam ex mortuis vivum eum receperunt. Et apud veros amicos sese excusavit dicens : Ideo ad vos non confugi, ut firmiter et jurejurando meum discessum affirmare possetis. Itaque ad illam abii, de qua nemo suspicionis locum haberet, duo recordatus, illius salutem, — B ipsi namque fui utilis valde, — et meam famam.

Julianus vero lætatus idolis, denuo conturbavit Ecclesiam, idolorum templa reserans, et incensum Fortunæ, Constantinopoli, publice offerri præscribens in basilica, ubi ejusdem malæ Fortunæ simulacrum stabat. Exhinc qui idolorum errore captivabantur, consilium Juliano suggesserunt, quasi non aliter possent Christiani superari, nisi liberarentur Athanasio, utpote illorum Ecclesiæ fundamento. Hinc ergo rursum judicum agitationes, rursum populi, rursum milites, rursum consilia et multitudines cum furore ac tumultu Athanasium requirentes. Propterea denuo nocte fugiens, ad C Nilum venit; jamque navem conscendere paratum astantes veri amici cum lacrymis eum sic alloquebantur : « Quo rursum discedis, o bone pastor, et cui relinquis nos, sicut oves non habentes pastorem? » Quibus ait ille magnus : « Nolite flere, filii, nolite flere : nubes autumnalis est hæc turba : paulisper apparet; cito vero dissipabitur. Ne torpeatis, filii; breviter, Deo valente, ad vos redibo. » Quod etiam advenit. Post modicum enim tempus, cum Græci vidissent cornices super templum Serapidis Alexandriæ circumvolitantes crocitantesque valde, dixerunt ironice ad sanctum : « Dic nobis, nequam senex, quid crocitant illæ cornices? » Sanctus autem ad eos : « Cornices clamant *cra, cra;* hoc autem verbum (cras) in Ausonica lingua D diem posterum significat : unde cras videbitis Dei providentiam et nostram gloriam. » Et postero nuntiatus est Apostatæ Juliani decessus. Rediit

μάτα διακονοῦσα καὶ τὰς χρείας αὐτῷ πάσας οἰκονομοῦσα καὶ βιβλία κιχρωμένη [55] καὶ παρέχουτα διετέλεσε. Καὶ οὐδεὶς ἀνθρώπων Ἀλεξανδρείας πάσης ἐν τοῖς ἓξ ἔτεσιν ἔγνω ποῦ ἐστιν ὁ πατριάρχης.

(2) Ἰουλιανοῦ δὲ τὸ κράτος περιθεμένου καὶ σπουδάζοντος τὰ παρὰ Κωνσταντίου διαπραχθέντα ἀνατρέπειν, τοὺς ἐξορισθέντας ἅπαντας ἀνεκαλέσατο, ὅπερ γνοὺς ὁ μέγας [56] Ἀθανάσιος καὶ ἐξελθὼν ἐκ τοῦ οἴκου τῆς παρθένου πάλιν ἐν [57] νυκτὶ πρὸς τὴν ἐκκλησίαν παρεγένετο [58], ὃν οἱ Ἀλεξανδρεῖς θεασάμενοι καὶ τὸν Θεὸν δοξάσαντες, ὡς ἐκ νεκρῶν ἐδέξαντο ζῶντα. Καὶ δὴ τοῖς γνησίοις αὐτοῦ φίλοις **422** ἀπελογήσατο [59] λέγων · « Τούτου χάριν πρὸς ὑμᾶς οὐ κατέφυγον, ὅπως εὔορκον [60] ὑμῶν [61] καὶ ἀτάραχον ποιήσω τὴν ὑποχώρησίν μου· διὸ πρὸς ἐκείνην ἀπῆλθον, πρὸς ἣν ὑποψίας ἀφορμὴν οὐδεὶς ἐλάμβανε, δύο [62] μνηστευσάμενος, τὴν σωτηρίαν ἐκείνης, — ὠφέλησα γὰρ αὐτὴν σφόδρα, — καὶ τὴν ἐμὴν δόξαν. »

[63] (3) Ὁ δέ γε Ἰουλιανὸς ἐπιτερπόμενος τοῖς εἰδώλοις αὖθις τὴν Ἐκκλησίαν ἐτάραττε, τὰ τῶν εἰδώλων ἀνοίγων ἱερὰ καὶ θυσίας ἐπιτελῶν τῇ ἐν [64] Κωνσταντινουπόλει Τύχῃ δημοσίᾳ ἐν τῇ βασιλικῇ, ἔνθα τῆς αὐτῆς κακῆς Τύχης τὸ ἄγαλμα ἵστατο [65]· κἀντεῦθεν οἱ τῇ πλάνῃ τῶν εἰδώλων δεδουλωμένοι βουλὴν εἰσηγήσαντο πρὸς τὸν Ἰουλιανὸν ὡς οὐκ [66] ἄλλως περιέσεσθαι τῶν Χριστιανῶν, εἰ μὴ Ἀθανασίου ἀπαλλαγεῖεν [67], ἅτε δὴ θεμελίου ὄντος τῆς κατ' αὐτῶν [68] Ἐκκλησίας. Διὰ τοῦτο γοῦν πάλιν δικαστῶν κινήσεις, πάλιν λαοί, πάλιν στρατιῶται, πάλιν βουλαὶ καὶ δῆμοι ἐκμανόμενοι καὶ ταρασσόμενοι [69] Ἀθανάσιον ἀπαιτούμενοι. Διὸ δὴ πάλιν νύκτωρ ἀποδράτας [70] καὶ περὶ τὸν Νεῖλον γενόμενος, μέλλοντα [71] εἰς πλοῖον εἰσέρχεσθαι παραστάντες [72] οἱ γνήσιοι φίλοι μετὰ δακρύων πρὸς αὐτὸν ἔλεγον· « Ποῦ πάλιν ἀναχωρεῖς [73], ὁ ποιμὴν ὁ καλός, καὶ [τίνι] καταλιμπάνεις ἡμᾶς, ὡς πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα [74]; » Πρὸς οὓς φησιν ὁ μέγας · « Μὴ κλαίετε, τέκνα, μὴ κλαίετε · νεφίδιόν [75] ἐστι φθινοπωρινὸν οὗτος ὁ τάραχος, πρὸς ὀλίγον μὲν φαινόμενος, ὀξέως δὲ διαλυόμενος· μὴ ῥαθυμεῖτε, τέκνα· τάχιον ἐλεύσομαι πρὸς ὑμᾶς, Θεοῦ θέλοντος [76]. »

Ὅπερ δὴ καὶ γέγονε. Μετὰ γὰρ ὀλίγον χρόνον, τῶν Ἑλλήνων ὁρώντων κορώνας [77] περιπταμένας ἐπὶ τὸν ναὸν τοῦ Σεράπιδος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ κρωζούσας [78] σφοδρῶς, ἔλεγον [79] οἱ Ἕλληνες ἐμπαικτικῶς πρὸς τὸν ἅγιον· « Εἰπὲ ἡμῖν, κακόγηρε, τί κρώζουσιν αἱ κορῶναι; » **423** Ὁ δὲ ἅγιος πρὸς αὐτούς· « Αἱ κορῶναι φωνοῦσι κρὰ, κρά· τὸ δὲ κρὰ τῇ « Αὐ-

Variæ lectiones et notæ.

[55] τελευτῆς? 561. [56] περιενίπτουσα V. 1. περὶ αὐτὸν νίπτουσα? [57] κεχρ. V. 1,2, M. 1,2. [58] ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος V. 1. [57] τῇ add. V. 1,2, M. 1,2. [58] παραγίνεται M. 1,2. [59] ἀπελογεῖτο V. 1,2, M. 1,2. [60] ἄορκον V. 1,2. [61] ὑμῖν? [62] διό cod. [63] 362 Cod. 436, 4-8? Glyc. 466.6-12. Expulsus est Athanasius a philosopho Pythiodoro octo menses ante Juliani mortem (26 Junii 363) cf. summarium XXXV et historiam acephalam. [64] τῇ K. π. V. 1, τῇ Κωνσταντινουπόλεως V. 2, M. 1,2. [65] καθίδρυται V. 1,2, καθίδρυτο M. 1,2. [66] ὡς καλῶς V. 2, M. 1,2. [67] ἀπαλλαγοῖεν V. 2, M. 1,2. [68] κατ' αὐτόν V. 1, κατ' αὐτῷ V. 2, κατ' αὐτοῦ M. 1,2 sed subjectum sunt οἱ — δεδουλωμένοι. [69] καὶ add. V. 1,2. [70] ἀποδράντος αὐτοῦ — γενομένου V 1,2 (γενόμενον M. 1,2.) [71] μέλλοντ. cod. μέλλοντες V. 1,2, M. 1,2. [72] περιστάντες V. 1. [73] ἀναχωρεῖ — καταλιμπάνει V. 2. [74] ὁ καλὸς ποιμὴν V. 1, ὁ π. ὁ κ. V. 2, M. 1,2. [75] νεφύδριον? cf. νεφίδριον V. 1, νέφειδον V. 2. [76] κελεύοντος V. 1,2, M. 1,2. [77] π. κ. V. 1,2, M. 1,2. [78] κραζ. V. 1,2, M. 1,2 bis. [79] ἐλ. π. αὐτὸν ἐμπ. V. 1,2, M. 1,2.

Digitized by Google

σνίων [80] φωνῇ αὔριον ἐστίν, ζῶεν αὔριον δύσεσθε τὴν τοῦ Θεοῦ πρόνοιαν καὶ τὴν ἡμετέραν δόξαν. » Καὶ τῇ ἐπαύριον ἠγγέλθη ὁ θάνατος τοῦ ἀποστάτου Ἰουλιανοῦ· ἐπανῆλθε γὰρ ἐκ Περσίδος νεκρὸς ἐδδελυγμένος [81], μήτε ἐλεούμενος, μήτε οἰκτειρόμενος, ὡς ἐκ πολλοῦ διαῤῥήδην ἡ φήμη, μήτε τῷ τάφῳ προσδεχόμενος [82], καὶ πολλῆς [83] ταραχῆς καὶ θορύβου ἐπλήρωσε τοὺς Ἕλληνας.

A enim ex Perside mortuus, horrorem, non autem miserationem nec questum excitans, et, sicut apud multos clara fama est, absque sepulcro manens. Hoc magno timore multaque confusione gentiles replevit.

[84] (4) Τὸν μέντοι μέγαν Ἀθανάσιον οὐκ ἔλιπε ἐξορία, καὶ φυγὴ [85] καὶ βάσανος· μικρὸν γοῦν [86] ἀναπνεύσας ἐκ τούτου (111b) πάλιν [87] ὁ τοῦ Οὐάλεντος ἐπέστη αὐτῷ πόλεμος, ὅθεν καὶ τοῦτον τροπωσάμενος; διὰ τῆς καλῆς φυγῆς, ὡς πληρωθῆναι [88] μῆνας δ' τὴν φυγὴν αὐτῷ [89], τοῦ βίου ὑπεξέρχεται, διαρκέσας ἐπὶ τῆς ἱερωτύνης ἔτη μς' [90], πολλὰ πρὸ [91] θανάτου [92] εἰρηκὼς [93], μᾶλλον δὲ προγνωστικῶς προαγορεύσας Παύλῳ [94], τῷ μετ' αὐτὸν ἐπισκόπῳ, οἷα καὶ ὅσα παρὰ τῶν Ἀρειανῶν ὑποστήσεται.

Magnum tamen Athanasium non defecit exsilium, nec fuga, nec persecutio. Vix enim ex illo respiravit, cum denuo Valentis bellum ipsi exsurrexit. Exinde coactus ad illustrem fugam, quæ non minus quatuor mensibus duravit, e vita migravit, postquam in sacerdotio sex et quadraginta vixisset annos. Multa dixit ante mortem, aut potius prophetizans prædixit Paulo, episcopo successori, B quæ et quanta ab Arianis passurus esset.

(5) Περὶ δὲ τῶν ἑαυτοῦ ποικίλων καὶ διαφόρων ἀγώνων [95], φυγῶν τε καὶ ἀποκρύψεων ἀναριθμήτων ἀπολογούμενος, ἄκουσον οἷα γράφει [96] ὁ μακάριος [97]· « Εἰ γὰρ λοιδοροῦσι τοὺς κρυπτομένους ἀπὸ [98] τῶν ζητούντων ἀνελεῖν καὶ διαβάλλουσι τοὺς φεύγοντας ἀπὸ τῶν διωκόντων, τί ποιήσωσιν ὁρῶντες τὸν μὲν Ἰακὼβ φεύγοντα τὸν ἀδελφὸν, τὸν δὲ Μωϋσῆν ἐν Μαδιὰμ ὑποχωρήσαντα [99] διὰ τὸν Φαραώ; Τί δὲ τοιαῦτα φλυαροῦντες ἀπολογήσονται τῷ Δαυὶδ ἀποδιδράσκοντι τῷ [99] Σαοὺλ καὶ κρυπτομένῳ τοῦτον ἐν τῷ [1] σπηλαίῳ, ἀλλοιοῦντι δὲ τὸ πρόσωπον ἑαυτοῦ ἕως ἂν παρέλθῃ τὸν Ἀγχοῦς [2] καὶ τὴν **424** ἐπιβουλὴν ἐκκλίνῃ; Τί δ' ἂν εἴποιεν οἱ πάντα [3] λέγοντες εὐχερῶς καὶ πάντα λίθον, κατὰ τὸ δὴ λεγόμενον, κινοῦντες, τὸν Ἠλίαν [4] τὸν μέγαν κρυπτόμενον [5] τὸν Ἀχαὰβ καὶ φεύγοντα διὰ τὰς ἀπειλὰς τῆς Ἰεζάβελ; Καὶ μέντοι καὶ οἱ [6] υἱοὶ τῶν προφητῶν ζητούμενοι τότε ἐκρύπτοντο [7] λανθάνοντες ἐν τῷ σπηλαίῳ παρὰ τῷ Ἀβδίου [8]. » — Ποίαν οὖν καὶ πρὸς Ἡσαΐαν ἐπινοοῦσιν [9] ἀντίθεσιν παρακελευόμενοι ἕκαστον ὑπὲρ εὐσεβείας διωκόμενον κατὰ Θεοῦ συγχώρησιν λέγοντα [10]· [11] « Ἀποκρύβηθι μικρὸν ὅσον ὅσον ἕως ἂν παρέλθῃ ἡ ὀργὴ [12] Κυρίου. » Καὶ γὰρ οἱ μὲν εὐσεβῶς ζῶντες ἐν Χριστῷ, διωχθήσονται, ἀδίκως δηλονότι· οἱ δὲ ἄνομοι, δικαίως [13] ἐκ προσώπου Κυρίου ἐκδιωχθήσονται [14], « [15] καὶ σπέρμα ἀσεβῶν ἐξολοθρευθήσεται. » — Οὕτω δὲ καὶ οἱ τῆς χάριτος τρόφιμοι διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων ὑπανεχώρουν κρυπτόμενοι· καὶ ὁ μὲν Πέτρος ἐκ τῆς φυλακῆς ἀπο-

De variis autem ipsius et diversis certaminibus, de fugis et latitationibus innumeris se justificans, audi quæ beatus scripsit : « Si enim infamant eos qui se abscondunt a quærentibus ipsos ad perdendum, calumniantur que eos qui persecutores fugiunt, quid agent videntes Jacob fugientem fratrem, et Moysen propter Pharaonem in Madian secedentem? Quid talia delirantes excusationis invenient David fugienti Saul, et illum in spelunca latenti, ac mutanti suum vultum, usque dum Achis præterivisset et insidias evasisset? Quid dicent illi qui cuncta facile loquuntur et omnem lapidem, uti dicitur, movent, cum magnus Elias propter Achab latuerit et ob minas Jesabel fugerit? Intereaque filii prophetarum conquisiti apud Abdiam in spelunca latitabant. Qualem porro responsionem excogitabunt adversus Isaiam, quemque propter pietatem afflictum ante Deum recedere sic monentem : « Abscondere modicum ad momentum donec pertranseat indignatio Domini. » Etenim qui pie vivunt in Christo, persecutionem et ipsi, sane immerito, patiuntur; injusti autem merito a facie Domini expellentur, et semen impiorum exterminabitur. Similiter et gratiæ discipuli propter metum Judæorum secedebant absconsi. Ipse Petrus e custodia fugiens manus Herodis et exspectationem Judæorum evasit. Paulus autem ab ethnarcha quæsitus, e muro in sporta demissus est et aufugit quærentis furorem. Cum ergo Scriptura

Variæ lectiones et notæ.

[80] Σύρων Glyc. Ἀσσυρίων V. 1. [81] ἐκδελ. V. 1, ἐκβελ. V. 2. [82] διό add. V. 1. [83] καί add. V. 1. [84] 365 cf. summarium XXXVII et historiam acephalam. Τῷ ἁγίῳ καὶ μακαρίῳ Ἀθανασίῳ V. 2, M. 1,2. Ὅτι οὖν τὸν μακάριον καὶ ἅγιον Ἀθ. οὐδ' οὕτως V. 1. [85] καὶ φήμη V. 1. [86] μ. γὰρ V. 1, μ. οὖν V. 2, M. 1,2, θεραπεύσας M. 2? [87] π. om. V. 2, M. 1,2. [88] πληροθείσης μησὶ δ' τῆς φυγῆς? a 5. Oct. ad 31 Jan. 366 (Historia acephala); defunctus est 2 Maii 373 (summarium XLV). [89] φ. αὐτοῦ V. 1,2, M. 1,2. — τὸν βίον M. 2. — ὑπεξέρχεσθαι V. 1. [90] μη' V. 1, M. 1,2. [91] τοῦ add. V. 1,2, M. 1,2. [92] αὐτοῦ add. V. 1,2, M. 1,2. [93] προφητεύσας V. 1,2, M. 1,2. [94] Πέτρῳ V. 1,2, M. 1. [95] καὶ διωγμῶν add. V. 1. [96] φάσκει V. 1,2, M. 1,2. [97] Apologia ad Const. I. 707 B ed. Col. 1686. [98] ὑπὸ V. 2, M. 1,2. [99] μεταχ. V. 2, M. 1,2. [99] τὸν Σ. V. 1,2, M. 1,2. κρυπτόμενον V. 1, M. 1,2. [1] ἐν σπ. V. 1. [2] τὸν Ἀβιμέλεχ Ath. sed cf. I Sam. XXVII, 2. [3] πάντες V. 2, M. 1,2. [4] κ. Ἠ. V. 1. [5] ἀκούοντες διά add. V. 1. [6] Καὶ υἱοί V. 2, M. 1,2. [7] κατεκρ. V. 1. [8] Ἀβδία V. 1,2, M. 1,2. [9] ἐπινοήσουσιν V. 1,2, M. 1,2. [10] λέγοντ. cod. καὶ λέγοντι M. 1,2, λέγοντι V, 2, καὶ λέγοντες V. 1. [11] Isa. xxvi, 20. [12] ἡ ὀ. Κυρίου παρέλθῃ V. 1, παρέλθοι V. 2, M. 1,2. [13] ἐκ πρ. Κυρίου δ. V. 1, M. 1,2. [14] ἐκδικηθήσονται. [15] Ps. XXXVII, 28.

Digitized by Google

de sanctis talia loquitur, qualem excusationem A suæ temeritatis et Scripturarum ignorantiæ cavillatores isti reperire poterunt? In lege enim præscriptum fuerat reservari refugii civitates in gratiam eorum qui requirebantur ad mortem, ut ibi salutem invenire valerent. Novissime vero veniens qui olim hæc Moysi dictitarat Deus Verbum rursus præscriptum dedit dicens : « Cum persequentur vos in una civitate, fugite in aliam. » Et : « Tunc qui in Judæa, fugiant ad montes, et qui super domum, non descendat tollere aliquid de domo sua ; et qui in agro, non revertatur tollere vestimenta sua. » Ideoque Deus Verbum, homo factus, circumspexit quæsitus, ut nos, latebras ; et rursus persecutionem passus, fugiendum et insidias devitandum sibi esse inimicorum existimavit, monens nos ne in B pericula temere nos conjiciamus. Propterea divini martyres in persecutionibus quæsiti fugiebant, sed reperti martyrium patiebantur. »

δράσας [16] ἐξέφυγε τὰς χεῖρας Ἡρώδου καὶ τὰς [17] προσδοκίας τῶν Ἰουδαίων. Ὁ δὲ [18] Παῦλος ἐν Δαμασκῷ παρὰ τοῦ ἐθνάρχου ζητούμενος, ἀπὸ τοῦ τείχους ἐν σαργάνῃ [19] κεχάλασται [20] καὶ διέφυγε [21] τοῦ ζητοῦντος τὴν μανίαν. Τῆς τοίνυν Γραφῆς [22] τοιαῦτα λεγούσης περὶ τῶν ἁγίων, ποίαν ἄρα πρόφασιν τῆς ἑαυτῶν προπετείας [23] καὶ περὶ τῆς [24] Γραφῶν ἀγνοίας ἐξευρεῖν οἱ φιλοσκῶπται δυνήσονται ; — « Ἐν μὲν γὰρ τῷ νόμῳ πρόσταξις ἦν ἀφορίσθηναι [25] πόλεις φυγαδευτηρίους [26] ὑπὲρ τοὺς ζητουμένους εἰς θάνατον [27], ὅπως δήποτε δύνασθαι διασώζεσθαι· ἐπ' ἐσχάτων δὲ παραγενόμενος ὁ πάλαι τῷ Μωσεῖ χρηματίσας ἐκεῖνα [28] Θεὸς Λόγος αὖθις ἐντολὴν δίδωσι λέγων [29] · « Ὅταν διώκωσιν ὑμᾶς ἐκ τῆς πόλεως ταύτης, φεύγετε εἰς [30] ἑτέραν· » καί [31] · — « Τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν εἰς [32] τὰ ὄρη, καὶ [33] ὁ ἐπὶ [34] τοῦ δώματος, μὴ καταβήτω [35] **425** ἄραί τι ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ [36], καὶ ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ μὴ ἐπιστραφέτω [37] ἄραι τὰ ἱμάτια αὐτοῦ. » — « Διὰ τοῦτο καὶ [38] ὁ Θεὸς Λόγος ἄνθρωπος γενόμενος κατηξίωσε ζητούμενος, ὡς ἡμεῖς, κρυβῆναι [39] καὶ πάλιν διωκόμενος [φεύγειν] καὶ τὴν ἐπιβουλὴν ἐκκλίναι [40] » τῶν ἐναντίων, ἡμᾶς διδάσκων μὴ ἐπιρρίπτειν ἑαυτοὺς εἰς κινδύνους. « Διὰ δὴ τοῦτο καὶ οἱ θεῖοι μάρτυρες ἐν τοῖς διωγμοῖς διωκόμενοι μὲν ἔφευγον, εὑρι(112ᵃ)σκόμενοι δὲ ἐμαρτύρουν. »

Verum aliquis dicat : Magnus et apostolicus Dionysius ait : « Non æquum est sanctos homines auxilio destitutos ab iniquis opprimi. » Ad quem dicendum : Quicunque, ex eis qui sancti dicuntur, diligunt ea quæ super terram a carnalibus quæruntur, ex amore divino prorsus defecerunt. Nescio quomodo sancti dicerentur qui injuste se C habent ad ea quæ vere amabilia et divina sunt, cum hæc ab ipsis non viriliter rebus abjectis et contemptis præponuntur. Si vero quæ substantialia sunt amant, lætandum est ipsis quærentibus, si res desideratas obtineant : nisi in hoc magis propinquant evangelicis virtutibus, cum, quantum possibile, divinorum desiderio, carnalium amore liberantur, ad hoc valde viriliter in omnibus quæ bonum respiciunt, sese exercentes. Unde verum est dicere, quod illud divinæ justitiæ magis proprium est, nec mulcere nec remittere optimorum virtutem carnalium donis, neque, quis hoc facere tentet, relinquere destitutos auxilio, sed eos in D

[41] (6) Ἀλλ' εἴποι [42] δ' ἄν τις [43] · Ὁ μέγας καὶ ἀποστολικὸς Διονύσιος φησίν · « Οὐκ ἔστι δίκαιον [44], ὁσίους ἄνδρας [45] ἐᾶν ἀβοηθήτους ὑπὸ τῶν φαύλων ἐκτρυχομένους· » πρὸς ὃν [46] ῥητέον· Ὅσοι μὲν ἀγαπῶσιν, οὓς φησιν ἁγίους, τὰ ἐπὶ γῆς ὑπὸ τῶν προσύλων [47] ζηλούμενα, τοῦ θείου πάντως ἐκπεπτώκασιν ἔρωτος [48] · οὐκ οἶδ' ὅπως ὅτιοι [49] κληθήσονται ἀδικοῦντες τὰ ὄντως ἐραστὰ καὶ θεῖα τοῖς ἀζηλώτοις καὶ ἀνεράστοις ὑπ' αὐτῶν οὐκ εὐαγῶς [παρευδοκιμούμενα · εἰ δὲ τῶν ὄντως ὄντων ἐρῶσιν, εὐφραίνεσθαι χρὴ τοὺς τινων] ἐφιεμένους, ἡνίκα τῶν ἐφετῶν τυγχάνουσιν · ἢ [50] οὐκ ἐν τούτῳ μᾶλλον πλησιάζουσι ταῖς εὐαγγελικαῖς ἀρεταῖς, ὅταν, ὡς δυνατὸν, ἀφέσει τῶν θείων ἀναχωροῦσι τῆς [51] τῶν ὑλικῶν προπαθείας, ἐγυμνασμένοι [52] πρὸς τοῦτο λίαν ἀνδρικῶς ἐν ταῖς ὑπὲρ τοῦ καλοῦ περιστάσεσιν · ὥστε οὖν ἀληθὲς [53] εἰπεῖν, ὅτι τοῦτο μᾶλλόν ἐστι τῆς θείας δικαιοσύνης ἴδιον τὸ μὴ θέλγειν καὶ ἀπολύειν [54] τῶν ἀρίστων τὴν ἀριστότητα ταῖς τῶν ὑλικῶν δόσεσι, μηδὲ, εἴ τις [55] ἐπιχειροίη τοῦτο ποιεῖν [56], ἐᾶν ἀβοη-

Variæ lectiones et notæ.

[16] ἀποδράς V. 1,2, M. 1,2. [17] τῆς cod. [18] καὶ ὁ Π. Ath. 717 D. [19] σκαργάνῳ V. 1. [20] κεχάλασθ. cod. [21] ἐξεφ. τοῦ ζ. τὰς χεῖρας Ath. [22] γρ. τοῖς πᾶσι καταλ. V. 2, M. 1,2. [23] προπ. ἐξ. δυν. Ath. [24] τῶν add. V. 1,2, M. 1,2. [25] καὶ add. V. 1. [26] ἦν ἐκταγῆναι καὶ π. φυγαδευτηρίων Ath. τοῦ ὑ. τ. ζ. Ath. ὑ. τῶν ζητουμένων V. 1. M. 1,2? ὑ. τοῖς ζητουμένοις V. 2. [27] ἐπὶ δὲ συντελείᾳ τῶν αἰώνων παρ. αὐτὸς ὁ τῷ M. λαλήσας λ. τοῦ πατρὸς πάλιν ἐ. ταύτην δ. λ.ό. δὲ δ. Ath. ὑ. ἐν τῇ πόλει ταύτῃ Ath. [28] ἐκεῖνος V. 2, ἐκεῖνα post λ. V. 1, M. 1,2. [29] Matth. x, 23. [30] τὴν add. Ath. V. 1. [31] Matth. xxiv, 16 18. [32] ἐπί Ath. [33] καί om. Ath. [34] ἐκ cod. V. 1,2, M. 1,2. [35] καταβάτω V. 1,2, M. 1,2. [36] ἀ. τὰ Ath. [37] ἐπιστρεψάτω Ath. V. 1,2, M. 1,2. — ὀπίσω add. Ath. [38] αὐτός add. Ath. V. 1, ὁ Θεῖος? cod. ὁ λ. δι' ἡμᾶς γ. ἀ. κατ. Ath. [39] ἐκρύβη V. 2, M. 1,2 cod. [40] ἐκκλῖναι Ath. ἐκκλίνων cod. [41] 716 A : Ταῦτα καὶ οἱ μακάριοι μ. ἐν τ. κατὰ καιροὺς ὁ. ἐφύλαττον καὶ ὁ. μὲν ἐφ. κτλ. — δή om. V. 1. [42] εἴπῃ V. 2. [43] φησὶν add. cod. a prima manu. V. 1,2, M. 1,2, e quibus V. 2, φ. post Διον. repetit. [44] οὐκ ἐ. δικαιοσύνη M. 1,2. [45] ἀ. ὁ V. 1,2, M. 1,2. [46] ὁ. ὡς εἰ μέν V. 1,2, M. 1,2. [47] προσήλων V. 2, M. 1,2. [48] ἐρ. καὶ οὐκ οἶδ' V. 1, ἐρ. καὶ οἶδ' V. 2. [49] ὁσιώτατα M. 1,2, κληθεῖεν ἄν V. 1,2, M. 1,2. [50] εἰ cod., οἱ M. 1,2. [51] ἀναχωροῦσι τοῖς τῶν ὑ. δόσεσι V. 2, sed. cf. Odyss. XXII, 270. [52] ἐγγυμναζόμενοι V. 2, M. 1,2. [53] ἀληθῶς V. 1, ἀληθ. cod. [54] ἀπολύειν V. 2, M. 1,2. [55] μὴ τοίνυν δὲ εἴ τι; M. 1,2. [56] ποιεῖν ἀναβοηθήτους M. 1,2.

Digitized by Google

θήτους, ἀλλ' ἐνιδρύειν αὐτοὺς [87] ἐν τῇ καλῇ καὶ ἀμειλίκτῳ στάσει καὶ ἀπονέμειν αὐτοῖς τοιούτοις οὖσι τὰ κατ' ἀξίαν.

pulchro solidoque statu stabilire, ipsisque sic se habentibus ea quæ justa sunt tribuere.

426 [88] (7) Κωνσταντίνου δὲ τοῦ Μεγάλου ὑπὸ Ἑλλήνων φιλοσόφων ὀνειδισθέντος εἰς τὸ Βυζάντιον, ὡς οὐ πράττοι [89] καλῶς παρὰ τὰ ἔθη [90] τῶν παρὰ Ῥωμαίοις βασιλευσάντων διαγενόμενος [91], ἀλλὰ νεωτερίζων [92] τὴν θρησκείαν μεταθέμενος, ἔδοξεν [93] ἵνα τῶν φιλοσόφων διαλεχθῆναι Ἀλεξάνδρῳ τῷ [94] Βυζαντίου περὶ τῆς πίστεως [95]. Λόγων δὲ ἄπειρος ὢν ὁ Ἀλέξανδρος, ἀλλὰ θεῖος ὤν [96], ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς διαλέξεως; εἶπε τῷ διαλεκτικῷ φιλοσόφῳ· « Ἐν ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ μου ἐπιτάττω σοι σιωπᾷν καὶ μὴ φθέγγεσθαι. » Ἅμα δὲ τῷ λόγῳ ἐφιμώθη καὶ διέμεινεν ἄλαλος [97].

Cum autem Magnus Constantinus a Græcis philosophis apud Byzantium exprobraretur, quod mores patrios more Romano vivendo spreverit et novam religionem asportaret, expedire credidit unum ex philosophis cum Alexandro, Byzantii episcopo, disputationem habere de fide. Alexander autem dialecticæ expers, sed divinus, in die disputationis dialectico philosopho ait : « In nomine Jesu Christi, Dei mei, impero tibi ut sileas nullamque vocem emittas. » Simul autem ac dixit, loquela ille amissa, mutus remansit.

ΡΠΖ'. *Περὶ τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου* [98].

CLXXXVII. *De sancto Antonio.*

Ἐν [99] τοῖς χρόνοις αὐτοῦ Ἀντώνιος ὁ μέγας ἦν ἐν πολλαῖς [100] ἀρεταῖς καὶ [101] μεγάλαις διαπρέπων [102]. καὶ ἀκουστὸς [103] ἐγένετο τῷ βασιλεῖ, καὶ γράφει αὐτῷ παρακλητικὴν ἐπιστολήν, [τοῦ] σκυλῆναι [104] **427** αὐτὸν [105] ἕως Κωνσταντινουπόλεως, ὅπως τῶν εὐχῶν αὐτοῦ ἀπολαύσῃ. Ὁ δὲ ἅγιος [106] γενόμενος ἐν πολλῇ φροντίδι λέγει τῷ μαθητῇ αὐτοῦ Παύλῳ· « Τί λέγεις, τέκνον, ἀπέρχομαι πρὸς τὸν βασιλέα κατὰ τὴν παράκλησιν αὐτοῦ; » Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· « Ἐὰν ἀπέλθῃς, Ἀντώνιος ὑπάρχεις· ἐὰν δὲ μὴ ἀπέλθῃς, ἀββᾶς Ἀντώνιος. » Καὶ ὁ ἅγιος ἔφη· « Οὐκοῦν διὰ τῆς δόξης ταύτης, ἐὰν μὴ λέγωμαι ἀββᾶς [107], ὄντως οὐκ ἀπέρχομαι. » Καὶ [108] τοῦτο μαθὼν ὁ διακριτικώτατος βασιλεὺς, ὠφελήθη μᾶλλον εἰς τὸ μέτριον καὶ ἀφιλόδοξον [109].

Regnante Constantino Antonius magnus multis magnisque virtutibus elucebat. Ejus fama pervenit ad regem, qui scripsit ei litteras, quibus ipsum exhortaretur ut Constantinopolim veniret ubi precibus ejus frui cupiebat. Sanctus autem multa cura sollicitus discipulo suo Paulo ait : « Quid dicis, fili, numquid adibo regem cum obsequio? » Ille vero respondens : « Si abeas, inquit, Antonius es; si autem non abeas, abbas Antonius. » Dixitque sanctus : « Ergo si propter hanc gloriam non dicerer abbas, vere non egrediar. » Cum hoc audiisset rex sagacissimus, modestior ac moderatior evasit.

[110] (2) Περὶ οὗ καὶ ὁ μέγας Ἀθανάσιος ἔφη· « Ἔφθασε καὶ μέχρι βασιλέων ἡ ἐνάρετος [111] πολιτεία Ἀντωνίου· καὶ [112] μαθόντες Κωνσταντῖνος ὁ μέγας, καὶ Κωνστάντιος καὶ Κώνστας οἱ Αὔγουστοι, ἔγραφον αὐτῷ ὡς πατρὶ καὶ ἠξίουν ἀντιγραφὰς [113] (112b) παρ' αὐτοῦ δέχεσθαι [114]· ἀλλ' οὔτε γράμματα δεχόμενος [115] λόγον τινὸς ἢ φροντίδα ἐποιεῖτο· οὔτε μὴν, ὡς οἱ πολλοὶ, ἐπὶ ταῖς ἐπιστολαῖς ἐγεγήθει. Ὅτε

De eo quoque magnus Athanasius ait : « Pervenit ad reges usque præstantissima Antonii conversatio. Cum audivissent enim Constantinus Magnus, et Constantius et Constans Augusti, scripserunt ad eum et ab eo responsa expostularunt. Sed litterarum ita acceptarum minimam rationem aut curam habebat : neque, sicut multi, de talibus epistolis gaudebat. Cum igitur litteras acciperet,

Variæ lectiones et notæ.

[87] αὐτούς V. 2, M. 1,2. [88] Cod. 498,18-499,1 : Οὗτος ὁ μέγας βασιλεὺς ὑπὸ φ. Ἑ. ὀνειδιζόμενος ὡς νεοτερίζων (ut cod.) τὴν θ. ἕνα τῶν φ. αὐτῶν παρέστησε δ. Ἀ. τῷ ἐπισκόπῳ. Ὁ δὲ Ἀ. θεῖος μὲν ἦν ἀνὴρ, λ. δὲ ἀπ. ὡς οὖν εἶδε τὸν φιλόσοφον γλωσσαλγοῦντα ἔφη· ἐπ. σοι ἐν ὀ. Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ θ. ἡμῶν σ. καὶ μὴ φ. καὶ ἅμα τῷ λ. ἐφ. καὶ γέγονεν ἀλ. [89] πράττει cod. et V. 2, M. 1,2. [90] ἔθνη V. 1, M. 1. [91] διαγιν. V. 1,2, διάγων? [92] νεωτερίζοι? [93] ἔδοξαν V. 1. [94] ἐπισκόπῳ add. V. 1. [95] Οὗτος ὁ Ἀλέξανδρος πατριάρχης ἦν πρὸς τὸ τέλος τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου Leo : 326-340. cf. Sym. Ms. Ven. 53b. Ἐφ' οὗ ἦν ἐπίσκοπος Ἀ. ὃς πειρασθείς τινι τῶν φιλοσόφων εἰπὼν ἐν ὀ. Ἰησοῦ Χριστοῦ φιμώθητι καὶ ἅμα τῷ λόγῳ διεμ. ἀλ. [96] τὰ δὲ ἄλλα θ. ἐν Leo P. V. 1. [97] Λέγεται δὲ καὶ τοῦτο περὶ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, ὅτι μέλλων κτίσαι τὴν πόλιν καὶ ὀφείλων (ὀφείλ. cod.) πῆξαι τὰ θεμέλια καὶ καταμετρῆσαι, πεζὸς ἐξῆλθε μετὰ τῶν μεγιστάνων αὐτοῦ· καὶ ἐλθὼν εἰς τὸν φόρον, εἶπον αὐτῷ οἱ ἄρχοντες· « Ποίησον τέλος τοῦ τείχους. » Ἐκεῖνος δὲ ἔφη· « Οὔκ, ἕως οὗ στῇ ὁ προαγωγός μου ἐκεῖσε πληρώσω. » Ἄγγελον γὰρ ἑώρα προαγαγόντα. Ἀπελθὼν δὲ μέχρι τοῦ ἑξακιονίου πεζὸς μετὰ πάσης τῆς συγκλήτου, ἐκεῖσε ὁρᾷ τὸν ἄγγελον τὴν ῥομφαίαν αὐτοῦ πήξαντα, δηλοῦντα (δηλοῦντος cod.) ἕως; ἐκεῖσε στῆσαι αὐτόν. Καὶ δὴ τοῦτο πεποίηκεν. Hæc in textu codicis sunt, sed cum in nullo alio inveniantur, e margine irrepsisse videntur. [98] Rubrica hæc M. 2, in codice evanuit. [99] Ἐφ' ὧν χρόνων καὶ ὁ ἅγιος Ἀ. ἐν V. 1. Ἐφ' ὃν χρόνον καὶ Ἀ. ἐν V. 2, M. 1,2. [100] π. καὶ μ. δ. V. 2, M. 1,2, μεγάλ. cod. [101] καὶ om. V. 1,2, M. 1,2. [102] κατορθώμασιν add. cod. [103] ἀκουστόν? (ἀκουστο. cod.) [104] σκυλῆναι cod. V. 1. cf. Luc. VII, 6 μὴ σκύλλου. [105] ἑαυτὸν V. 2. [106] Ὁ δὲ μακάριος V. 1. [107] ἀββᾶ V. 2, M. 1,2. [108] διά add. V. 2, M. 1,2. [109] τοῦ ἁγίου γέροντος add. V. 1,2, M. 1,2. [110] Vita 497, A : Ἑ. δὲ μ. V. 2, Ἑ. δὲ καὶ μ. M. 1,2. [111] ἡ τ. Ἀ. φήμη Ath. [112] γάρ add. V. 1. [113] ἀντιγραφ. cod. ἀντίγραφα V. 1,2, M. 1,2. [114] δέξασθαι M. 1,2. [115] δ. περὶ πολλοῦ τ. λόγου ἐπ. V. 1,2, M. 1,2, ὡς π. M. 2.

Digitized by Google

vocabat monachos et dicebat : « Ne miremini si rex ad nos scribit : homo enim et ipse est ; miremini autem quod Deus legem scripsit, et per proprium Filium nobis locutus est. » Cum igitur nollet epistolas recipere, impeditus est a monachis qui dixerunt ei reges esse Christianos et recusatione non esse scandalizandos. Permisit ergo prælegi litteras, et in rescripto laudabat eos quod Christum adorarent ; hortabatur autem ut quæ salutem spectant et non præsentia magni facerent, semperque mortis, futuri judicii et remunerationis meminissent, atque unum esse Deum verum Regem æternum, bene scirent. Monebat autem illos ut essent clementes et justi pauperumque curam haberent, quasi de sua gubernatione Deo rationem reddituri. Quæ cum Augusti acciperent, de exhortatione viri justi valde lætabantur.

Postquam igitur divinus Constantinus regnavisset Romæ duodecim annos, et Constantinopoli viginti annos, et in quodam regio Nicomediæ suburbio aliquod tempus ægrotavisset, mortuus est, relinquens sui regni hæredes tres filios, Constantem, Constantium et Constantinum ; relinquebat etiam unam filiam nomine Helenam, Juliani Apostatæ uxorem, quam habuerat ex consobrina Fausta, Herculi filia.

οὖν ἐκομίζετο αὐτῷ [86] γράμματα, ἐκάλει [87] τοὺς μοναχοὺς καὶ ἔλεγε· « Μὴ θαυμάζετε, εἰ βασιλεὺς γράφει πρὸς ἡμᾶς· ἄνθρωπος γάρ ἐστι καὶ αὐτός, ἀλλὰ θαυμάζετε, ὅτι ὁ Θεὸς [88] τὸν νόμον ἔγραψε καὶ διὰ τοῦ ἰδίου [89] Υἱοῦ ἐλάλησεν ἡμῖν. » Βουλομένου οὖν αὐτοῦ μὴ δέχεσθαι [90] τὰς ἐπιστολάς, ἐκωλύθη [91] παρὰ τῶν μοναχῶν λεγόντων αὐτῷ, ὅτι Χριστιανοί εἰσιν οἱ βασιλεῖς, καὶ μὴ ὡς ἀπορριφέντες [92] σκανδαλισθῶσιν. Ἐπέτρεπεν οὖν ἀναγινώσκεσθαι τὰς ἐπιστολὰς καὶ ἀντέγραφεν ἀποδεχόμενος αὐτούς, ὅτι τὸν Χριστὸν προσκυνοῦσι, συνεβούλευε δὲ τὰ πρὸς [93] σωτηρίαν καὶ μὴ μεγάλα [94] τὰ παρόντα ἡγεῖσθαι, ἀλλὰ μνημονεύειν ἀεὶ τοῦ θανάτου καὶ τῆς μελλούσης κρίσεως καὶ ἀνταποδόσεως καὶ εἰδέναι μόνον [95] Θεὸν ἀληθινὸν, βασιλέα αἰώνιον· φιλανθρώπους τε εἶναι [αὐτοὺς] ἠξίου καὶ τοῦ δικαίου φροντίζειν καὶ τῶν πτωχῶν ὡς μέλλοντας περὶ τῆς ἀρχῆς αὐτῶν **428** δοῦναι λόγον τῷ Θεῷ· ἅπερ οἱ βασιλεῖς δεχόμενοι λίαν ἔχαιρον » ἐπὶ τῇ παραινέσει τοῦ δικαίου.

[95] (3) Τοῦ οὖν θείου Κωνσταντίνου βασιλεύσαντος ἐν Ῥώμῃ ἔτη ιβ' καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἔτη κ' καὶ ἐν [97] προαστείῳ τινὶ βασιλικῷ Νικομηδείας ὀλίγον χρόνον ἀῤῥωστήσας [98] ἐτελεύτησε, καταλιπὼν κληρονόμους τῆς βασιλείας αὐτοῦ τοὺς γ' παῖδας αὐτοῦ, Κώνσταν [99], Κωνστάντιον καὶ Κωνσταντῖνον τὸν νεώτερον [1], καταλείψας καὶ μίαν θυγατέρα ὀνόματι Ἑλένην [2], γαμετὴν γεναμένην [3] Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου, ἣν ἔσχεν ἐκ Φαύστης; ἀνεψιᾶς θυγατρὸς [4] Ἡρκουλίου [5].

Variæ lectiones et notæ.

[86] τά Ath. [87] ἐκάλ. cod. ἐκάλεσε Ath. [88] ὅτι Θεός V. 1,2. [89] ἰδ. αὐτοῦ Υἱοῦ M. 1,2. [90] παραδ. V. 1. [91] ἐκωλύθησαν M. 1,2? [92] ἀποριφθέντες V. 2. ἀπορηθέντες V. 1. [93] δέ π. V. 2. [94] μεγάλως? μεγάλ. cod. [95] μ. τὸν Θεὸν ἀλ. V. 1, μ. ἀλ. Θεόν V. 2, M. 1,2. [96] Glyc. 466,13 : Ὁ μοναχὸς Ἀλέξανδρος ἐν τῇ διὰ τὴν τοῦ τιμίου σταυροῦ εὕρεσιν ἱστορίᾳ λέγει μὲν ἐν Νικομηδείᾳ τελευτῆσαι· — τηνικαῦτα δὲ καὶ βαπτισθῆναι. [97] καὶ ἐν Νικομηδείᾳ τελευτήσαντος ξε', οἱ τρεῖς υἱοὶ αὐτοῦ ἐκράτησαν τῶν Ῥωμαίων V. 1. [98] ἀῤῥωστήσαντος? (ἀῤῥωστή cod.) [99] καί add. V. M. 1,2. Κωνσταντ. καὶ Κωνσταντιον cod. [1] καί add. M. 1,2 [2] τὴν καὶ Κωνσταντίαν add. V. 2. [3] γενομ. M. 1,2. [4] ἀν. Ἐ. V. 2, M. 1,2. [5] Ἡρώδης καὶ Ἱππόλυτος χρονογράφοι ἱστοροῦσιν, ὅτι αὐτὴ ἡ Φαῦστα ἔτεκεν υἱὸν ὀνόματι Κρισκέντιον (Κρίσπον Glyc. 461,12-15), ὃν αὐτὴ ἡ μήτηρ διέβαλεν ὡς ἐρασθέντα αὐτῆς, ὃ καὶ μαθὼν ὁ μέγας Κωνσταντῖνος ἀπεκεφάλισεν αὐτόν· ὕστερον δὲ μαθὼν συκοφαντίσασαν τὸν παῖδα αὐτῆς, βαλανείου ἐκπυρώσας, ἔσωθεν αὐτὴν κατέκαυσεν. Τὸν δὲ υἱὸν αὐτῆς ἀκριτῶς ἀποτμηθέντα διὰ τὴν ὑποψίαν ἣν εἴπαμεν, ἡ μήτηρ τοῦ μεγάλου βασιλέως, Ἑλένη, μὴ φέρουσα τὴν τοῦ νέου ἀναίρεσιν ἤδη τῇ τοῦ Καίσαρος ἀξιωθέντα (ἀξιωσέντος cod.) τιμῆς, ἠδολέσχει ἐπὶ τῇ ἀκρίτῳ ἀποφάσει. Ὁ δὲ μέγας Κωνσταντῖνος μεγάλως λυπηθεὶς καὶ μετανοήσας ἐκλαυσεν ἐπ' αὐτὸν ἡμέρας μ' καὶ νύκτας, μὴ λουσαμενος τῷ σώματι μηδὲ ἀνακλιθεὶς ἐπὶ κοίτης· ἐποίησε δὲ στήλην αὐτοῦ ἐξ ἀργύρου καθαροῦ, βαψας αὐτὴν ἐκ χρυσίου πλείστου, τὴν δὲ κεφαλὴν μόνην ἐκ χρυσίου, γράφουσαν ἐν τῷ μετώπῳ· « Ἠδικημένος υἱός μου ταύτην στήλην μετανοίας λαβεῖν (λαβὼν cod.) ἐλιπάρει τὸν Θεὸν ὑπὲρ ὧν ἐπλημμέλησα. » (Herodes et Hippolytus, exempla similis lacinoris, in scriptores mutati? In Parastasibus p. 5, 4, notantur Herodotus et Hippolytus chronographi in eodem regno ; cf. Ced. 497,22 : Τούτῳ τῷ ἔτει (κ') καὶ Κρίσπος ὁ υἱὸς Κωνσταντίνου Χριστιανὸς ἐκοιμήθη et 519,22 : ἡ μήτηρ αὐτοῦ Ἑ. πρὸ ιβ' ἐτῶν τῆς αὐτοῦ τελευτῆς ἀποθανουσα καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ Φ.) Ἐτελεύτησε δὲ ἐν Νικομηδείᾳ ἐτῶν ξε', καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐν λάρνακι χρυσῇ (πορφυρᾷ Leo, Ced. 519,16-520,4) οἱ στρατιῶται ἐνθέντες ἐποίησαν κοπετὸν μέγαν. Καταλαβὼν δὲ Κωνσταντιος ὁ τῆς Ἑῴας βασιλεὺς καὶ ἀνακομίσας τὸ τίμιον λείψανον καὶ βασιλικῶς κηδεύσας τὸν πατέρα, ἐφ' ὑψηλῆ ἀπέθετο τῇ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ἐκκλησίᾳ, ἔνθα ἀπετέυη καὶ ἡ μητηρ αὐτοῦ Ἑλένη. Ἐπὶ τοῦτο γαρ καὶ Κωνστάντιος ᾠκοδόμησεν ἐκεῖ τὴν ἐκκλησίαν εἰς τὸ θαπτεσθαι τους βασιλεῖς καὶ ἱερεῖ., ὅπως μὴ ἔσωνται μακρὰν τῶν ἀποστολικῶν λειψάνων. Ἐγένετο δὲ ἡ ἡμέρα τῆς κοιμήσεως αὐτοῦ Μαΐου κα' (cf. Syn. Ms. Ven. 3 : Οὗτος καὶ τὰ λείψανα τῶν ἁγίων ἀποστόλων κατέθηκεν. Εἶτα κατὰ Περσῶν κινησας ἀπὸ Νικομηδείας, πεδίοις θερμοῖς παραγίνεται καὶ κακωθεὶς ἐκεῖθέν τε ὁι' Ἑλενοπόλεως ἐν τῷ λ. ἐλαύν, πυρετοῦ λαβρου κατασχόντος αὐτὸν, ἐτ. οὗ τὸ λείψανον ἀπεκομίσθη εἰς τοὺς Ἁγίους Ἀποστόλους καὶ ἐτεθη εἰς τὸ παρ' αὐτοῦ κτισθὲν ἡρίον). Λέγουσι δὲ τὸν μέγαν Κωνσταντῖνον δολοφονηθηναι ὑπὸ Δαλματίου ἀδελφοῦ αὐτοῦ, τοῦ καὶ Ἀναβαλλιανοῦ ἐκ Θεοδώρας γεννηθέντος, φάρμακον αὐτῷ δηλητήρ ον ἐγκαμένου, διὰ τὸ κρατῆσαι αὐτὸν τῆς βασιλειας, ἀλλὰ τῆς ἐπίδο; [ε]στερήθη, κτλ. Deest h. l. integra plagula excisa, cum quaternio sequens septem tantum plagulas et quidem tres in prima medietate contineat ; in hac plagula inveniebatur disquisitio de Trinitate, quæ Ced. 507,16-510,16 διάφορον legitur. Caput vero 3 abruptum vix mediam sequentis paginæ partem implebat ; cf. Ced. 520,4 : Δόξα δὲ κατέσχε τελευτῆσαι μὲν τὸν μέγαν Κ. φαρμάκῳ δηλητηρίῳ ἐπιβουλῇ τῶν ἀδελφῶν, διὸ καὶ αὐτὸν ὀι' αὐτογράφου ἐπισκῆψαι τῷ παιδὶ ἐνδικῆσαί τε καὶ φυλάξασθαι τοὺς ἀνελόντας αὐτὸν θείους.

Digitized by Google

429 ⁶ (4) [Οὗτοι οἱ τρεῖς υἱοὶ αὐτοῦ ἐκράτησαν τῶν βασιλικῶν σκήπτρων], τῆς μὲν ἀνατολῆς Κωνστάντιος, τῆς δὲ δύσεως Κωνσταντῖνος καὶ Κώνστας, ὃς ⁷ καὶ φονεύσας τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Κωνστάντιον ⁸ καὶ βασιλεύσας μόνος ⁹ ἔτη κʹ ¹⁰ ἐσφάγη καὶ αὐτὸς ὑπὸ τοῦ δήμου.

Hi tres ipsius filii regiis sceptris potiti sunt: Orientem habuit Constantius; Occidentem vero Constantinus et Constans, qui, cum interfecisset fratrem suum Constantium et solus regnavisset viginti annos, a populo et ipse jugulatus est.

¹¹ (5) Ἐματαιώθησαν τοίνυν οἱ καταψευδόμενοι τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου καὶ ¹² φάσκοντες, ὅτι ἐν τῇ τελευτῇ ἐβαπτίσθη καὶ μέχρι τότε ἀβάπτιστος ὑπῆρχε. Πῶς γὰρ ἂν ὁ τοιοῦτος ἀνήρ, θεοσεβής, καὶ φιλόχριστος, καὶ περὶ τὴν πίστιν θερμότατος, ἠνέσχετο χρόνους τοσούτους κεχωρίσθαι ¹³ τῆς θείας μεταλήψεως τῶν μυστηρίων, καὶ μάλιστά γε τοιούτοις ¹⁴ Πατράσιν ἁγίοις συνδιαιτώμενος καὶ τῆς ἱερᾶς αὐτῶν διδασκαλίας καὶ νουθεσίας ἑπόμενος ¹⁵ ἀσπασίως καὶ γνησίως; Πῶς δὲ καὶ τοῖς ἀπίστοις ἐφαίνετο Χριστιανὸς τέλειος μήπω τελειωθεὶς διὰ τοῦ βαπτίσματος; Πῶς δὲ καὶ ὁ κατεπείγων καὶ ἀναγκάζων τοὺς ἄλλους ἅπαντας ἀπίστους δηλονότι πιστεῦσαι, καὶ βαπτισθῆναι, καὶ τὴν ἁγίαν Τριάδα ὁμολογῆσαι καθαρότερόν τε καὶ τηλαυγέστερον, αὐτὸς ἐν τοσούτῳ σκότῳ ἐτύγχανεν ¹⁶; Ἀληθῶς ψεῦδος ¹⁷ τοῦτο ὑπάρχει καὶ ἀνάπλασμα τῆς Ἀρειανικῆς καὶ ἀθέου αἱρέσεως καὶ τῆς αὐτῶν ἀπιστίας καὶ ἀσεβείας κακούργημα βουλομένων 430 τῆς οἰκείας αἱρέσεως ὑπασπιστὴν ἀποδεῖξαι ¹⁸ τὸν μέγαν Κωνσταντῖνον καὶ ὑπὸ Ἀρειανῶν δῆθεν αὐτὸν βαπτισθῆναι ἀναπλαττόντων ¹⁹.

Frustra mentiti sunt adversus Magnum Constantinum, qui dicunt eum prope mortem fuisse baptizatum et hucusque sine baptismate mansisse. Quomodo enim hujusmodi vir, timens Deum, Christum amans, ferventerque credens, sustinuisset tamdiu participatione divinorum mysteriorum arceri, præsertim cum hujusmodi sanctis Patribus conviveret et sacris ipsorum doctrinis et monitis prompte sincereque pareret? Quomodo infidelibus videbatur Christianus perfectus, si nondum baptismate perficeretur? Quomodo qui compellebat urgebatque cunctos alios infideles ut crederent et baptizarentur, sinceriusque ac manifestius sanctam Trinitatem confiterentur, ipse tantis in tenebris esse potuerit? Hoc vere mendacium est et Arianæ impiæque hæresis figmentum: hoc est ipsorum infidelitatis et impietatis flagitium, ut suæ hæresis famulum ostenderent Magnum Constantinum et ab Arianis baptizatum esse sane fingerent.

(6) Καὶ γάρ τοι ²⁰ καὶ ὁ μέγας Ἰσίδωρος τοιάδε φησί· « Δεῖ τοίνυν ἀκολουθεῖν καὶ πειθαρχεῖν τῇ συγκροτηθείσῃ μεγάλῃ καὶ ἁγίᾳ συνόδῳ ἐν Νικαίᾳ κατὰ Ἀρείου τοῦ ²¹ δυσσεβοῦς τῶν τιηʹ ἁγίων Πατέρων· ἐκείνη γὰρ θεόθεν ἐμπνευσθεῖσα τἀληθὲς ἐδογμάτισεν. »

Porro magnus Isidorus hæc quoque dicit: « Oportet ergo parere et obedire magnæ et sanctæ trecentorum decem et octo sanctorum Patrum synodo, adversus impium Arium in Nicæa congregatæ: hæc enim divinitus inspirata verum definivit. »

²² (7) Ἰστέον τοίνυν ὡς ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ περὶ τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου ²³ Τριάδος μυστικῶς ἡ διδασκαλία ἐγκατέσπαρται, ὡς καὶ Φίλωνα, καίτοι ²⁴ Ἰουδαῖον ἄνδρα ὑπάρχοντα καὶ ζηλωτήν, δι' ὧν καταλέλοιπε ²⁵ συγγραμμάτων, ἀπομάχεσθαι τῇ οἰκείᾳ θρησκείᾳ ²⁶. Βασανίζων γὰρ τὸ εἰρημένον ²⁷· ²⁸ « Ἐν εἰκόνι Θεοῦ ἐποίησα τὸν ἄνθρωπον, » ἠναγκάσθη ὑπὸ τῆς ἀληθείας, καὶ ἐξεβιάσθη καὶ τὸν ²⁹ τοῦ Θεοῦ Λόγον θεολογῆσαι. Τί γάρ; Εἰ καὶ δεύτερον τὸν συναΐδιον ³⁰ τῷ Πατρὶ καὶ ἀριθμοῦ καὶ χρό-

Sciendum est quod in Veteri Testamento de sancta et consubstantiali Trinitate mystice doctrina sparsa est, ita ut Philo, licet Judæus et zelator propriæ religioni pugnet. Examinans enim dictum: « Ad imaginem Dei feci hominem, ut Verbum Dei confiteatur Deum veritate, » cogitur et compellitur. Quid enim? si nempe secundum qui coæternus est Patri, numeroque et temporibus superiorem vocat, etsi veritatem non consecutus, secundæ tamen personæ ideam habuit. Non hic au-

Variæ lectiones et notæ.

⁶ Περὶ τῶν παίδων τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου (M. 2.) Οὗτοι — σκήπτρων Desunt hæc in cod. et V. 1, sed et sequentia in codice perierunt. V. 2 adjungit in margine: Ὁ μὲν Κωνσταντῖνος ἦν ὁ πρῶτος υἱὸς τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου κατὰ γέννησιν, ὁ δὲ Κωνστάντιος ὁ δεύτερος, ὁ δὲ τρίτος Κώνστας ὁ φονεύσας τὸν ἴδιον ἀδελφόν· cf. Sym. Ms. Ven. 32ᵃ: καταλείψας γʹ υἱούς, Κωνστάντιον, Κωνσταντῖνον καὶ Κώνσταντα, διορισάμενος δὲ Κωνστάντιον τὰ τῆς Θρᾴκης καὶ Ἑῴας κρατεῖν μέρη, Κωνσταντῖνον μὲν τὰ πρὸς Ὠκεανὸν ἑσπέρια, Κώνσταντα δὲ Κρήτην, Ἀφρικὴν καὶ τὸ Ἰλλυρικόν. ⁷ ὡς V. 1. ⁸ Κωνσταντῖνον V. 1. ⁹ β. ἐ. M. 1. ¹⁰ ιςʹ V. 1. ¹¹ Ced. 476,5—11. ¹² K. φ. V. 2. ¹³ κεχωρεῖσθαι V. 1. χωρὶς V. 2, M. 1,2. ¹⁴ γέ τοι ὁ τοῖς π. καὶ ἁγίοις V. 2, M. 1,2. ¹⁵ δόγματι add. V. 2, M. 1,2. ¹⁶ τυγχάνων M. 1,2. ¹⁷ τοῦτο ψ. V. 2, M. 1,2. ¹⁸ ὑποδ. M. 1,2. ¹⁹ ὅθεν δέδεικται ὑπὸ τοῦ μακαρίου Σιλβέστρου βαπτισθεὶς ἐν Ῥώμῃ· λέγεται γὰρ καὶ τοῦτο, ὅτι περ ὅσοι κατὰ τὴν πρεσβυτέραν Ῥώμην οἰκοῦσι μέχρι τῆς σήμερον τὴν βαπτιστῆρα (τὸ βαπτιστήριον?) ἔχουσιν εἰς μαρτυρίαν V. 2. ²⁰ Τοιγάρτοι M. 2. ²¹ τοῦτον δ. V. 2? ²² ιεʹ. Περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος V. 1, quod ad § 6 potius pertinet quam ad § 7, sed locus Isidori laudatus II, 143 inde a § 7 incipit οὐ καὶ ἐν τῇ π. δ. ἐγκ. ἡ. δ. ²³ καὶ ζωοποιοῦ add. Ced. ²⁴ γε add. Ced. Ἰ. ὄντα καὶ ζ. Is. ²⁵ καταλέλοιπται V. 2, καταλέλειπται M. 1,2, ἀπολέλοιπε Is. ²⁶ καὶ add. V. 2, M. 1,2. ²⁷ παρὰ τοῦ Θεοῦ Is. ²⁸ Gen. IX, 6. cf. Κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν Gen. I, 27 cum Is. M 1,2 ἐποίησε. ²⁹ τῇ τοῦ Θεοῦ θ. M. 1, τῇ τοῦ Θεοῦ θεολογίᾳ θ. M. 2, τὸν Θεοῦ λ. θ. Is. (cod. B.) ³⁰ λόγον add. Ced.

Digitized by Google

tem solum hoc sensit : sed adhuc Verbum « Deus » et Verbum « Dominus » interpretari tentans, regalissimæ Trinitatis ideam tenuit. Dicens enim unum esse Deum, non ad unitatis numerum recurrit, sed ad sanctæ Trinitatis mysterium, quod omnino discrepantibus singularius est, et vere unicis amplius est. Et ita vi suam animam adducit ad necessario confitendum et in scriptis relinquendum istud effatum : « Duæ namque, ait, ipsius qui vere est potentiæ quarum una, agens et beneficа natura, vocatur Deus ; alia vero regalis et honorabilis Dominus ; » fere quasi diceret : Christus Dei potentia et sapientia; potentia non sine substantia, sed subsistens et omnipotens, et substantiæ creatrix et æqualis illi, cujus est potentia. Rursus idem Philo, de visione quam tuitus est Moyses scribens, ait : « Tremendam visionem aspicit ; deinde paulo post, mediam inter flammam, formam quamdam pulcherrimam, nulli visibilium similem, imaginem Numini parissimam, lumen igne superius emittentem, quam si quis, illius qui est, imaginem putaret, recte opinaretur. » Si quis autem de hac imagine justam cognitionem acquirere velit, audiat Paulum loquentem de Filio, « Qui est imago Dei invisibilis. » Nonne orthodoxam theologiam tangit? Sed non perfectionem quærit ab Omnipotente per conscientiam puram ad videndam veritatem et propriæ religioni obsistendum. Hoc tamen significat, quod non, velut ignari Judæorum præceptores quodam præjudicio impediti, dogmatizant, ad unam personam reducat theologiam. Non autem solum ex illis valde conspicuis, in hoc cogitatum ut mihi videtur, adductus est, sed etiam ex illo : « Facianus hominem ad imaginem et similitudinem nostram ; » et ex isto : « Pluit Dominus ignem a Domino ; » et ex hoc : « Vocavit Dominus in nomine Domini ; » et ex eo : « Dixit Dominus Domino meo : Sede a dextris meis; » et ex hoc : « In te Deus, et tu es Deus. » Hos porro dicentes, quod millies est sanctus Deus ; et hoc : Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Sabaoth, interpretari audentes, clare convincit : Exquisivi vultum tuum, Domine, requiram ; ne avertas faciem a me. Nisi enim sanctam Trinitatem prædicasset, de redundantia verborum suorum me-

νων [31] ἀνώτερον ὄντα καλεῖ, τῆς ἀληθείας μὴ [32] ἐφικνούμενος, ὅμως ἔννοιαν ἔσχε καὶ ἑτέρου προσώπου. Οὐκ [33] ἐνταῦθα δὲ μόνον ἔπαθε τοῦτο, ἀλλὰ καὶ τό· « Θεὸς » καὶ [34] τό· « Κύριος, » ἑρμηνεῦσαι πειρώμενος, τῆς βασιλικωτάτης Τριάδος ἔννοιαν ἔσχε. Φάσκων [35] γὰρ, ὅτι εἷς ἐστιν ὁ Θεὸς, οὐ πρὸς τὸν ἀριθμὸν κατέδραμε τῆς μονάδος, ἀλλὰ πρὸς τὸ μυστήριον τῆς ἁγίας Τριάδος, τὸ [36] τῶν μὲν πάντη διαιρετῶν ἐνικώτερον, τῶν δὲ ὄντως μονοδικῶν ἀφθονώτερον· καὶ οὕτω κατὰ κράτος εἶλεν [37] αὐτοῦ τὴν ψυχὴν, ὡς ἀναγκασθῆναι διαῤῥήδην τοῦτο (καὶ) φάναι καὶ ἐν γράμμασι **431** καταλεῖψαι. Δύο μέν γὰρ (εἶπεν [38]) εἶναι τὰς τοῦ ὄντως [39] ὄντος δυνάμεις, ὧν ἡ μὲν ποιητικὴ καὶ εὐεργητικὴ φύσει [40] καλεῖται Θεὸς, ἡ δὲ βασιλικὴ καὶ τιμωρητικὴ [41] Κύριος, οὐ πόῤῥω βαίνων τοῦ φήσαντος [42]· « Χριστὸς Θεοῦ δύναμις καὶ Θεοῦ [43] σοφία, δύναμις οὐκ ἀνυπόστατος, ἀλλ' ἐνυπόστατος, καὶ παντοδύναμος, καὶ ὑποστάσεως [44] δημιουργὸς, καὶ ἰσοσθενὴς ἐκείνου, οὗ δύναμίς ἐστι. Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς [45] Φίλων περὶ τοῦ θεάματος [46], οὗ εἶδε Μωϋσῆς [47], ἐκράζων [48] ἔφη· « Θέαμα ἐκπληκτικώτατον [49] ὁρᾷ· εἶτα μετ' ὀλίγον [50] κατὰ μέσην [51] τὴν φλόγα μορφήν τινα περικαλλεστάτην ἐμφερῆ οὐδενὶ [52] τῶν ὁρατῶν, θεοειδέστατον ἄγαλμα, φῶς αὐγοειδέστερον τοῦ πυρὸς ἀπαστράπτουσαν, ἣν ἐάν τις ὑπετόπησεν [53] εἰκόνα τοῦ ὄντως [54] εἶναι, καλῶς ὑπέληφεν. » Εἰ δέ τις περὶ τῆς εἰκόνος ἀκριβῶς μαθεῖν βούλεται [55], ἀκουέτω Παύλου φράζοντος [56] περὶ τοῦ Υἱοῦ [57]· « Ὅς ἐστιν εἰκὼν τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀοράτου. » Οὐκοῦν κἀκεῖνος θεολογίας ὀρθοδόξου ἅπτεται; μὴ γὰρ [58] τὴν ἀκρίβειαν ζήτει παρὰ [59] τοῦ δυνηθέντος ὅλως διὰ σύνεσιν εἰλικρινῆ [60] κατοπτεῦσαι τὴν ἀλήθειαν καὶ τῇ οἰκείᾳ θρησκείᾳ ἀπομάχεσθαι· ἀλλ' ἐκεῖνο ἐννόει [61], ὅτι εἰς ἓν πρόσωπον οὐ συνέκλεισε τὴν θεολογίαν ὡς οἱ ἀπαίδευτοι [62] τῶν Ἰουδαίων καθηγηταὶ, προλήψει τινὶ κατεχόμενοι, δογματίζουσιν. Οὐκ ἐκ τούτων δὲ [μόνον πληκτικωτάτων] ὄντων, εἰς τοσαύτην [63] προήχθη [64], ὥς γε ἡγοῦμαι, τὴν ἔννοιαν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ [65]· « Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν· » καὶ ἐκ [66] τοῦ· « Ἔβρεξε Κύριος [πῦρ] παρὰ Κυρίου [67]· » καὶ ἐκ τοῦ· « Ἐκάλεσε Κύριος ἐν ὀνόματι Κυρίου· » καὶ **432** ἐκ τοῦ [68]· « Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου· Κάθου ἐκ δεξιῶν μου· » καὶ ἐκ τοῦ [69]· « Ἐν σοὶ

Variæ lectiones et notæ.

[31] χρόνον V. 2. χ. ὄντα ἀν. Is. χρόνου Is. B. [32] ἀλ. καὶ ἐφ. V. 1. [33] Καὶ οὐκ ἐντ. μ. τ. ἐπ. [34] καὶ τὸ Κύριος om. V. 2, Is. — καὶ Κύριος Is. [35] λέγων γάρ Is. [36] Τρ. τῶν M. 1. — ἁγ. om. Is. [37] εἶδεν ἀ. V. 1, ἐ V. 2, ἀ. ἐ. M. 1,2, δ. καὶ εἰπεῖν καὶ ἐν συγγ. Is. (δ. τ. καὶ ἐ. κ. ἐν σ. Is. B.) [38] ἔφη Is. ἔφησε B, om. Ced. [39] τοῦ ὄντως δ. V. 1,2, M. 1,2, Is. τοῦ ὄντος δ. B, Ced. sed cf. l. 11. [40] ἐ. φησίν V. 1,2, M. 1,2, Is. [41] καὶ τ. om. V. 2. [42] εἰπόντος Is. [43] καὶ Θεοῦ σ. δ. om. V. 1. propter homoioteleuton, sed cf. I Cor. I. 24. [44] ὑποστάσει V. 2, M. 1,2. ὑποστάσεων Is. [45] Καὶ π. ὁ ἐίλων π. V. 1,2, M. 1,2. Is. Ced. [46] τοῦ θ. om. V. 2, M. 1,2, Θεοῦ θ. Ced. [47] ἐν τῇ βάτῳ add. Ced. [48] ἐκφράται V. 1, φησί Is. [49] πληκτ. V. 1,2, M. 1,2, Is. ; ἐ. ὁ. Ced., V. 1,2, M. 1,2. [50] ὀλίγα V. 1, Is. [51] δὲ add. Is. μορφή τις ἦν περικαλλεστάτη τῶν ὁ. ἐμφερὴς ὁ. ἀπαστράπτουσα Is. [52] οὐδέν V. 1,2, M. 1,2. [53] ὑπετόπησεν V. 1,2, M. 1,2, Ced., ὑπετόπασεν Is. B. [54] ὄντως κ. ὑπ. om. Is. [55] β. μ. ἀ. φρ. Π. π. τοῦ Χριστοῦ Is., sed Π. φρ. B. [56] λέγοντος Ced. [57] Colos. I, 15. [58] δή add. Is. [59] V. 2, ζητεῖ ἡ παρά M. 1,2? [60] καὶ Is. καὶ τῇ οἰκείᾳ Ced. [61] ἐννοείτω V, 2, M. 1,2. [62] καὶ κακόσχολοι V. 1,2, M. 1,2, Ced. — 19. μόνον V. 1,2, M. 1,2, πλειοτάτων M. 1,2. [63] ταύτην V. 1,2, M. 1,2, Ced. [64] προήχθην V. 1,2. [65] Gen. I, 26. [66] καὶ τοῦ M. 1, 2, Gen. XIX, 24. [67] θεῖον καὶ Gen. πῦρ om. codd. Is. [68] καὶ — Κυρίου om. propter homœoteleuton V. 1,2, M. 1,2, Ced Ex. XXXIV. 5 ἐκ. (Μωυσῆς), τῷ ὁ. Κυρίου. [69] Ps. CX, 1. [70] ὅτι add. V. 1,2, M. 1,2. Ced.

Digitized by Google

[ὁ] Θεὸς, καὶ σὺ εἶ [70] [ὁ] Θεός. » Τοὺς γὰρ λέγοντας, ὅτι μυριάκις ἐστὶν ἅγιος ὁ Θεὸς, καὶ τό [71] · « Ἅγιος, Ἅγιος, Ἅγιος, Κύριος Σαβαὼθ [72], » παρερμηνεῦσαι τολμῶντας λαμπρῶς ἐλέγχει τό· « Ἐξεζήτησα τὸ πρόσωπόν σου [73], Κύριε, ζητήσω· μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπον [74] ἀπ' ἐμοῦ. » Εἰ μὴ γὰρ τὴν ἁγίαν Τριάδα ἀνεκήρυττεν, ὁ φράσας περιττολογίας δίκαιος ἂν εἴη ἀπαιτηθῆναι δίκας· οὐ μόνον δὲ ἐν τούτῳ, — χρῆναι γὰρ οἶμαι ἐπὶ σαφέστερον ὁρμῆσαι ῥητόν· — ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ [75]· « Θῦσον τῷ Θεῷ θυσίαν αἰνέσεως, καὶ ἀπόδος τῷ Ὑψίστῳ τὰς εὐχάς σου· καὶ ἐπικάλεσαί με ἐν ἡμέρᾳ θλίψεως, καὶ ἐξελοῦμαί [76] σε, καὶ δοξάσεις [77] με. » Εἰ μὴ γὰρ ἡ Τριὰς ἐνταῦθα σαφῶς ἐκηρύττετο, ἐχρῆν ῥηθῆναι· Θῦσον τῷ Θεῷ θυσίαν αἰνέσεως καὶ ἀπόδος αὐτῷ [78] τὰς εὐχάς σου, καὶ ἐπικάλεσαι αὐτὸν ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς σου, [καὶ] ἐξελεῖταί [79] σε, καὶ δοξάσεις αὐτόν. Ἀλλ' [80] οὕτω μὲν οὐκ ἐῤῥέθη· εἴρηται δὲ ὡς εἴρηται. Σαφῶς [81] διὰ τούτων καὶ δι' ἄλλων [82] πολλῶν (ἅπερ, ἵνα μὴ μακρὸν ποιήσω τὸν λόγον, νῦν παραλείψω τοῖς ἀκούειν δυναμένοις) κηρύττει ἡ Παλαιὰ Διαθήκη, ὅτι οὐχ ἑνὸς προσώπου σημαίνει [83] δεσποτείαν, ἀλλὰ τριῶν μὲν ὑποστάσεων, μιᾶς δὲ [84] οὐσίας, ἵνα καὶ Ἰουδαίων [85] στηλιτεύσῃ τὴν ὡς [86] ἐφ' ἑνὸς προσώπου οὐχ ὑγιῆ ἔννοιαν, οἷς καὶ Σαβέλλιος ἠκολούθησεν [87], ἴσως ἐκ τῆς ἄγαν τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὸν Πατέρα ἰσότητος [88], εἰς τὸ μίαν ὑπόστασιν δογματίσαι νευρωθεὶς [89] καὶ Ἑλλήνων ἐξοστρακίσαι τὴν πολυθεΐαν, ὧν [90] Ἄρειος καὶ Εὐνόμιος ἐάλωσαν εἶναι φοιτηταὶ, τὴν τῶν ὑποστάσεων διαφορὰν εἰς τὴν οὐσίαν παραλόγως ἐλκύσαντες. Εἰ δέ τις φαίη· Διὰ τί γὰρ [91] μὴ σαφῶς καὶ διαῤῥήδην **433** ἐξ ἀρχῆς ταῦτα κεκήρυκται; φαίην [92] ὅτι μάλιστα μὲν [93] τοῖς συνετῶς ἀκούουσιν λαμπρά ἐστιν αὕτη καὶ [94] ἀπόδειξις καὶ διδασκαλία, ὡς καὶ τῷ σοφῷ ἔδοξε Φίλωνι. Εἰ δὲ καὶ συνεσκιασμένως ἐῤῥέθη, ἐκεῖνο λογίζεσθαι χρὴ, ὅτι Ἰουδαίοις τοῖς εἰς πολυθεΐαν ῥέπουσι νομοθετῶν [95] οὐκ ἐδοκίμασε διαφορὰν προσώπων εἰσαγαγεῖν, ἵνα καὶ μὴ διάφορον (113ᵃ) φύσιν ἐν ταῖς ὑποστάσεσιν εἶναι δογματίσαντες, εἰς εἰδωλολατρίαν ἑλκυσθῶσιν [97], ἀλλὰ [98] τῆς μοναρχίας ἐξ ἀρχῆς μαθόντες μάθημα, κατὰ μικρὸν [τὸ τῶν ὑποστάσεων ἀναδιδαχθῶσι [99] δόγμα [1], τὸ πάλιν εἰς ἑνότητα φύσεως ἀνατρέχον, ὡς εἶναι τὰ μὲν ἐνικῶς λεγόμενα τῆς ταυτότητος [2] τῆς φύσεως παραστατικὰ, τὰ δὲ ὑπερβαίνοντα τὸν ἑνικὸν ἀριθμὸν], τῆς [3] τῶν

A rito ratio requireretur. Non autem tantum in hoc, oportet enim, ut puto, ad clarius aliquod venire verbum; sed in hoc : « Immola Deo sacrificium laudis, et redde Altissimo vota tua; et invoca me in die afflictionis tuæ; et eruam te, et honorificabis eum. » Si enim Trinitas hic non manifeste prædicaretur, oportebat dicere : Immola Deo sacrificium laudis, et redde illi vota tua, et invoca eum in die tribulationis tuæ, et eruet te, et honorificabis eum. Sed ita non est dictum : dictum autem est sicut dictum est. Evidenter ex his et aliis multis (quæ, ne longius sermonem producat, nunc relinquo valentibus audire), prædicat Vetus Testamentum non unius personæ dominatum significare, sed trium personarum uniusque substantiæ, ut stigmata imponat de una persona Judæorum non sanæ B opinioni, quibus et Sabellius adhæsit, ex nimia Filii cum Patre æqualitate, unam personam sustinere, nitens et Græcorum proscribere polytheismum, quorum Arius et Eunomius convicti sunt esse sequaces, eo quod personarum differentiam ad substantiam irrationaliter traduxerunt. Si quis autem dicat: Cur non evidenter et aperte hæc ab initio prædicata sunt? responderem hanc expositionem et doctrinam maxime eis, qui intelligenter audiunt, claram esse : sicut et sapienti Philoni visa est. Si verum etiam subobscure declarata est, hoc quoque notandum, quod Judæis ad polytheismum inclinantibus, legislator non judicavit distinctionem C personarum inducendam, ne quod in personis differebat natura differre opinantes, in idololatriam adducerentur; maluit autem Judæos, doctrina monarchiæ ex initio accepta, paulatim personarum dogmati initiandos, quod denuo ad unitatem naturæ revertitur, ita ut secundum unitatem dicta ejusdem uniusque naturæ demonstrativa essent, et super unitatem arithmeticam excellentia, personarum proprietatem, in unam substantiam coactam, ostenderent. Distinctas enim supponere substantias, Græcum est; unam personam existimare unam substantiam, Judaicum; extendere autem ad sanctam et consubstantialem Trinitatem personas et D eas in unam substantiam colligere, rectissimum est et verum dogma.

Variæ lectiones et notæ.

[70] εἶ om. Ced. [71] Isa. VI, 3. [72] Σαβ. om. Ced. [73] τὸ πρόσωπόν σου Ps. XXVII, 8,9, V. 1,2, M. 1,2, Ced. [74] σου add. iidem. [75] Ps. L, 14,15. [76] ἐξελοῦ, καί σε Is. ἐξελεύσεταί σε V. 2. [77] καὶ δ. αὐτόν V. 2, omissis seqq. usq. ad. αὐτόν· καὶ δ. σε M. 1,2. [78] ἀπ. τῷ Ὑψίστῳ V. 1, M. 1,2, Ced. [79] ἐξελοῦμαί σε M. 1,2. σ. τρ. ἐκ. V. 2, M. 1,2, ὧν. μυστικῶς τρ. Ced. Paulo ante ὁμνῆσαι V. 1, ἐρωηνεῦσαι τό M. 1,2. [80] Καὶ οὕτω V 1,2, M. 1,4. [81] καί add. Is. γὰρ καί. [82] ἄλλων om. V. 1,2, M. 1,2, Ced. qui adjungit ἑτέρων. — π. ἡ π. κ. V. 1,2, M. 1,2, π. ἡ π. δ. κ. Ced. [83] κηρύττει Is. [84] οὐ add. V. 2, M. 1,2, ex οὐσίας. [85] Ἰούδαν V. 2, M. 1,2. [86] ὡς om. V. 2, M. 1,2. [87] ἠκ. ὃς ἐκ V. 2, M, 1,2. ἠκ. ἴσως δὲ ἐκ. V. 1, Ced. [88] ἰσότατος V. 2. [89] ν. τὴν π. τῶν Ἑ. ἐξωστράκισαν V. 1,2, ν. τὴν π. Ἑ. ἐξωστράκισεν M. 1,2, Ced. [90] οὗ οἱ φοιτηταὶ Ἀ. καὶ Ἑ. ἐ. τὴν ὑπόστασιν δ. V. 2, M. 1,2. [91] διὰ τί γάρ om. Ced. [92] ἂν add. V. 2, M. 1,2. [93] μαλ. τ. σ. Ced. μαλ. μὲν τ. συνεστῶς V. 2, M. 1,2, μαλ. μέντοι συνεστῶς V. 1. [94] ἀ. ἡ. ἀπ. V. 2, M. 1,2. [95] νομοθετοῦντες οὐκ ἐδοκίμασαν V. 1, Ced. νομοθετοῦσα ἡ θεία Γραφὴ οὐκ εὐδοκίμασε M. 1,2, sed subintelligendus est Deus vel Moses. [96] διαφόρων Is. sed cf. infra διαφόρους φύσεις. — φύσιν, καλ, iterum incipit cod. [97] ἐκκυλισθῶσιν Is. [98] τό add. Is. V. 1,2, M. 1,2, [99] ἀναδεχθῶσι V. 2, M. 1,2. [1] δι. διὸ π. V. 1, δ. π. M. 1,2. [2] τῆς ταυτότητα V. 2. [3] τὰς τῶν ὑπ. Ἰδιότ. codex post omissionem ex simili initio natam; sed genitivus a

Digitized by Google

ὑποστάσεων ἰδιότητος τῆς εἰς μίαν [οὐσίαν] συναγομένης· τὸ μὲν γὰρ διαφόρους [4] φύσεις ὑποτίθεσθαι, Ἑλληνικόν· τὸ δὲ ἓν πρόσωπον ἥγουν μίαν ὑπόστασιν, Ἰουδαϊκόν· τὸ δὲ πλατύνοντας [5] εἰς τὴν ἁγίαν [6] καὶ ὁμοούσιον Τριάδα [7] ὑποστάσεις εἰς μίαν οὐσίαν συνάγειν, ὀρθότατόν ἐστι καὶ ἀληθινὸν [8] τὸ δόγμα. »

Capitulum super ea quæ dicta sunt, quod naturali demonstratione non in omnibus utendum est ad declarandum ea quæ sunt supra naturam. Si enim vera caro Verbum factum est, at non purus homo factus est Christus homo factus, sed potius Deus ex utraque natura unus Filius Dei, Deus substantialis, licet falsi arguantur qui majus et minus de Patre et Filio dijudicant, Filiumque non consubstantialem Patri nec similem docent : non enim sciunt, ut patet, quod majus et minus de substantiis similigenis quæritur et æstimatur, sicut homo dicitur homine major, bos bove, equus equo ; denique discretio similigenis convenit. Qui ergo quæ Dei sunt temere perscrutatur et majorem Filio dicit Patrem, discretionem ut consubstantialem admittit, etsi non velit : quæ enim natura diversa sunt non conferri possunt, nec dicitur homo bove major, aut equus major camelo, aut pisce major asinus. Quæ ergo unitatem arithmeticam excedunt in Scriptura divina, distinctionem personarum demonstrant : quæ autem generatim, naturæ identitatem. Hæc porro dicuntur ut Sabellio et Judæis os obstruatur ; illa vero ut Arius et Eunomius et Græci stigmate notentur. Qui enim ad sanctam Trinitatem proprietatum numerum extendunt, sed in unam restringunt substantiam, recta docent, cœlestiumque oraculorum documenta sequuntur, nec in polytheismum naturæ discretione cadentes, nec in Judaismum unius personæ coactione labentes. Quomodo vero non erubescunt qui creaturas adorant et propriis sententiis pugnant? Prohibentes enim, ut gentilem actum, creaturæ adorationem, hoc ipsi facientes, sese obliviscuntur. Scire autem etiam oportet eadem nomina non easdem res omnino significare, nec homonymia synonymiam ex omni modo exhiberi ; quoad Filium enim generatio proprie dicitur, quoad creaturas autem per catachresim : erga illum quidem, ob veritatem et consubstantialitatem, erga istas autem ob gratiam et adoptionem : « Voluntarie enim genuit nos Verbo veritatis. » Non igitur homonymia similitudinem tunc pariat honoris, nec per catachresim dicta proprie dici reputentur, siquidem et animum et iram et alia cuncta, quæ divinæ naturæ non competunt, per catachresim dicta, nemo sapiens proprie adhiberi

A (8) Κεφάλαιον δὲ ἐπὶ [9] τοῖς λεγομένοις, ὅτι [10] οὐκ ἔστι φυσικῇ [11] ἀποδείξει κατὰ πάντα παραστῆσαι τῶν ὑπὲρ φύσιν πραγμάτων. Εἰ γὰρ καὶ σὰρξ ἀληθὴς ὁ Λόγος ἐγένετο, ἀλλ' οὐ ψιλὸς ἄνθρωπος Χριστὸς ὁ [12] ἐνανθρωπήσας, μᾶλλον δὲ [13] Θεὸς ἐξ ἑκατέρων τῶν φύσεων εἷς ὑπάρχων Υἱὸς Θεοῦ, Θεὸς ὑπερούσιος, εἰ καὶ διαβρήγνυνται [14] οἱ τὸ μεῖζον καὶ ἔλαττον ἐπὶ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ [15] Υἱοῦ συγκρίνοντες, ἑτερούσιον [16] τοῦ Πατρὸς τὸν Υἱὸν [17] καὶ ἀνόμοιον δογματίζοντες· **434** οὐ γὰρ ἴσασιν, ὡς ἔοικεν, ὅτι [18] μεῖζον καὶ ἔλαττον ἐπὶ τῶν ὁμογενῶν [19] ζητεῖται καὶ κρίνεται, ὡς ἄνθρωπος ἀνθρώπου μείζων, καὶ βοῦς βοὸς, καὶ ἵππος ἵππου, καὶ ἅπαξ [20] ἁπλῶς ὁ κανὼν τῆς συγκρίσεως [21] τοῖς ὁμογενέσιν ἁρμόζει. Ὁ τοίνυν τὰ τοῦ Θεοῦ τολμηρῶς B περιεργαζόμενος καὶ μείζονα λέγων τοῦ Υἱοῦ τὸν Πατέρα, τὴν σύγκρισιν ὡς ὁμοούσιον [22] προσίεται, κἂν μὴ βούληται· ἑτερούσια γὰρ ἀλλήλοις συγκρίνεσθαι οὐ δύνανται, οὔτε λέγεται μείζων ἄνθρωπος βοῦς, ἢ μείζων ἵππος καμήλου, ἢ μείζων ὄνος ἰχθύος. Τὰ μέντοι γε τὸν ἑνικὸν ἀριθμὸν ὑπερβαίνοντα ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ τῆς τῶν ὑποστάσεών εἰσι [23] διαφορᾶς παραστατικά· τὰ δὲ γενικῶς [24] ἐξενηνεγμένα [25], τῆς ταυτότητος τῆς φύσεως. Τὰ μὲν γὰρ [26] εἴρηται, ἵνα Σαβέλλιος καὶ Ἰουδαῖοι ἐπιστομισθῶσι, τὰ δὲ, ἵνα Ἄρειος καὶ Εὐνόμιος καὶ Ἕλληνες στηλιτευθῶσιν. Οἱ γὰρ πλατύνοντες μὲν εἰς τὴν ἁγίαν Τριάδα τὸν τῶν ἰδιοτήτων ἀριθμὸν, συστέλλοντες [27] δὲ εἰς μίαν οὐσίαν, ὀρθότητα [28] δογματίζουσιν καὶ ταῖς τῶν οὐρανίων χρησμῶν ἔπονται διδασκαλίαις [29], C μήτε εἰς πολυθεΐαν διὰ τὴν τῆς φύσεως διαφορὰν ἐκπίπτοντες, μήτε εἰς Ἰουδαϊσμὸν διὰ τὴν τοῦ ἑνὸς προσώπου σύστασιν ὀλισθαίνοντες. Πῶς δὲ οὐκ [30] ἐρυθριῶσιν οἱ κτίσμασι προσκυνοῦντες καὶ ταῖς ἑαυτῶν μαχόμενοι ψήφοις; Ἀπαγορεύοντες γὰρ τὸ [31] μὴ τῇ κτίσει προσκυνεῖν ὡς Ἑλληνικὸν, αὐτοὶ τοῦτο δρῶντες ἑαυτοὺς λανθάνουσι. Χρὴ δὲ καὶ τοῦτο εἰδέναι, ὡς οὐ τὰ αὐτὰ ὀνόματα πάντως καὶ τὰ αὐτὰ μηνύει [32] πράγματα, οὔτε ἡ ὁμωνυμία [33] συνωνυμίαν ἐκ παντὸς τρόπου ἐμφαίνει· ἐπὶ μὲν γὰρ τοῦ Υἱοῦ κυρίως λέγεται ἡ γέννησις, ἐπὶ δὲ τῶν κτισμάτων καταχρηστικῶς· ἐπ' ἐκείνου μὲν, τῆς ἀληθείας ἕνεκεν καὶ τῆς ὁμοουσιότητος, ἐπὶ δὲ τούτων, τιμῆς χάριν [34] καὶ υἱοθεσίας [35]· « Βουληθεὶς D γὰρ ἀπεκύησεν ἡμᾶς λόγῳ ἀληθείας. » Μὴ τοίνυν [36]

Variæ lectiones et notæ.

vocabulo παραστατικά subintelligendo pendet. [4] δ. ὑπ. V. 2, διαφερούσας ὑπ. M. 1,2. [5] πλατύνοντα Is., sed πλατύνειν τάς B. [6] ἁγ. Τρ. Is. [7] εἰς add. cod., καὶ Is. B, τάς V. 2, M. 1,2, Ced. Is. [8] ἀληθέστατον δ. Is. [9] K. δὲ ἐστι V. 1,2, M. 1,2 [10] ὅτι om. V. 2, Ced. [11] φυσικῆς ἀποδείξει, Ced. V. 1,2, M. 1,2. [12] Χριστὸς ἐν. V. 1,2, M. 1,2. [13] ὁ add. V. 2, M. 2,2. [14] τῶν φ. εἷς ὑπ. Υἱός, V. 2, M. 1,2 e præcedentibus repetunt. [15] καὶ Υἱοῦ V. 2. [16] ἑτερουσίων M. 1,2, Ced. [17] τὸν Υἱὸν τοῦ Πατρός V. 1,2, M. 1,2, Ced. [18] τό add. V. 1. [19] ὁμοουσίων V. 1, Ced. [20] ἁπλῶς ἅπαξ V. 2, ἁπλῶς, ἅπερ M. 1,2. [21] συγκλήσεως V. 2, M. 1,2. [22] ὁμοούσιον V. 1. [23] δ. ἐ. V. 1,2, M. 1,2, Ced. [24] γενικώς cod, ἑνικῶς Ced. M. 2. [25] ἐνεν. V. 1. [26] ὡς add. M. 1,2? [27] συστέλλοντ. cod συστέλλοντα V. 1, M. 1,2. [28] ὀρθότατα V. 1,2, Ced. [29] μ. εἰς π. διὰ τὴν τοῦ ἑ. πρ. σ. ὁλ. τῆς φ. δ. ἐκπ. V. 2. repetitum. [30] Πῶς δὲ καὶ ἐρ. οἱ κτίσ. α π. V, 2, M. 1,2. [31] γὰρ τῷ V. 2. [32] μηκύνει cod. et V. 1,2, M. 1,2. [33] συνωνυμία V. 2, M. 1,2. [34] χάριτος M. 1,2. [35] Jac. 1, 18. [36] Μήτοι ἡ M. 1,2.

Digitized by Google

[ἡ] ὁμωνυμία τὴν ὁμοτιμίαν ἐνταῦθα τικτέτω, μηδὲ τὰ καταχρηστικῶς εἰρημένα κυρίως λελέχθαι **435** νομιζέσθω, ἐπεὶ καὶ τὸν θυμὸν καὶ τὴν ὀργὴν καὶ τὰ ἄλλα πάντα τὰ τῇ θείᾳ μὴ πρέποντα φύσει καταχρηστικῶς λελεγμένα, οὐκ ἄν τις εὖ φρονῶν κυρίως περιπεφράσθαι [37] φαίη· δῆλον γάρ ἐστιν, ὅτι ἑκάστῳ (213b) χωρίῳ καὶ [38] ἑκάστῃ λέξει ἡ πρέ ἠκουσα καὶ ἁρμόζουσα διασάφησις προσαγομένη τὴν ἀλήθειαν ὠδίνει [39].

A pronuntiaret; manifestum est enim quod unicuique loco et unicuique dictioni conveniens et accommodata expositio veritatem edit.

[40] (9) Εἰπάτωσαν δέ γε καὶ οἱ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα βλασφημοῦντες καὶ τῆς θείας οὐσίας αὐτὸ χωρίζοντες, πῶς ὁ Θεὸς καὶ Σωτὴρ ἡμῶν ἐνανθρωπήσας παρέδωκε συμπληρωτικὸν εἶναι τῆς ἁγίας Τριάδος τὸ πανάγιον Πνεῦμα, καὶ [ἐν] τῇ ἐπικλήσει τοῦ θείου βαπτίσματος σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ ὡς ἐλευθεροῦν [41] τῶν ἁμαρτημάτων τοὺς ἀνθρώπους ἀριθμούμενον, καὶ ἐπὶ τῆς μυστικῆς τραπέζης τὸ σῶμα ἰδικὸν τῆς τοῦ Υἱοῦ σαρκώσεως ἀποφαῖνον [42], πῶς [43] ἂν εἴη ποιητὸν ἢ κτιστὸν ἢ τῆς δουλικῆς φύσεως, ἀλλ' οὐ τῆς Δεσποτικῆς καὶ δημιουργοῦ καὶ βασιλίδος οὐσίας συγγενὲς καὶ ὁμοούσιον τὸ ἅγιον Πνεῦμα; Εἰ γὰρ δοῦλον, μὴ συναριθμείσθω (μετὰ τοῦ Δεσπότου [44]· εἰ δὲ κτίσμα, μὴ συναριθμείσθω) τῷ Κτίστῃ· ἥνωται γὰρ καὶ συνηρίθμηται, ἐπειδὴ [45] τῷ ἀκριβεῖ τῶν τοιούτων δογματιστῇ Χριστῷ πείθεσθαι προσήκει βεβαίως καὶ ἀσφαλῶς τὰ περὶ τῆς οἰκείας οὐσίας διδάσκοντι [46]· εἰ καὶ τοῖς πνευματομάχοις δοκεῖ σοφωτέροις εἶναι, καὶ τὰ οὐράνια πλέον εἰδέναι Θεοῦ, κομπάζοντας ἢ μᾶλλον τολμηρῶς τε καὶ δυσσεβῶς ῥητορεύοντας. Εἰ οὖν ὁ θεῖος Δανιὴλ ἄγγελον θεασάμενος καὶ θαυμάσας τὸ κάλλος καὶ τὸ μέγεθος τοῦ ὀφθέντος πρηνὴς ἔπεσεν, ἐκπλαγεὶς τὸ παράδοξον τῆς θέας, ποίαν ἕξουσιν ἀπολογίαν οἱ Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι μεσιτεύειν τολμῶντες καὶ τὴν ἄῤῥητον φύσιν λόγοις ζυγοστατεῖν [47] ἐπιχειροῦντες καὶ φυσιολογοῦντες; Τὴν τοίνυν ἄχρονον καὶ ἀΐδιον καὶ ἀμεσίτευτον καὶ παντὸς λόγου καὶ νοῦ κρείττονα πρόοδον τοῦ Υἱοῦ ἀπὸ τοῦ Πατρὸς γέννησιν καλοῦσιν [48] αἱ Γραφαί, οὐχ ἵνα πάθος ὑπογράψωσιν, ἀλλ' ἵνα τὸ ὁμοούσιον ὑποδείξωσιν· ὁμοούσια γὰρ [49] τῷ ὄντι τὰ τικτόμενα **436** τοῖς τίκτουσιν. Ἵνα δὲ μὴ φαντασίαν πάθους ἐπικομίσῃ, Λόγον προσαγορεύουσιν, καὶ ἵνα μὴ νεώτερος ἐπινοηθῇ· « Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, » φησί· εἶτα καὶ τὴν πρὸς τὸν Πατέρα σχέσιν κηρύττουσαι [50]· « Καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν· » εἶτα καὶ τὴν ἀξίαν· « [Καὶ] Θεὸς ἦν ὁ Λόγος· » ἐκ μὲν τοῦ Υἱοῦ τὸ ὁμοούσιον, ἐκ δὲ τοῦ Λόγου τὸ ἀπαθές, καὶ ἐκ μὲν τοῦ ἐν ἀρχῇ εἶναι τὸ συναΐδιον, ἐκ δὲ τοῦ πρὸς τὸν Πατέρα εἶναι τὴν πρὸς αὐτὸν οἰκειότητα, διὰ δὲ τοῦ Θεοῦ εἶναι τὴν ἀξίαν αὐτοῦ καταμαθόντες, καὶ ἐξ ἑκάστου ὀνόματος τὸ μὴ ἐφορμοῦν καὶ ἁρπεπὲς ἀποπεμψάμενοι [51], οἷον ἀπὸ μὲν τοῦ Υἱοῦ τὸ [52] νεώτερον, ἀπὸ δὲ τοῦ Λόγου τὸ [53] ἀνυπόστατον [54] Θεὸν [55] ἀΐδιον, ὁμοούσιον ἀπαθῶς καὶ ἀχρόνως ἐκ τοῦ Πατρὸς προελθόντα, εἰδείημέν [56] τε καὶ προσκυνήσαιμεν [57].

Dicant autem etiam qui contra Spiritum sanctum blasphemant et illum a divina substantia distrahunt, quomodo Deus et Salvator noster homo factus tradidit Spiritum sanctum sanctæ Trinitatis esse complementum, et in invocatione divini baptismatis cum Patre et Filio ut a peccatis homines liberantem, connumerari, et in mystica mensa corpus speciale Incarnationis Filii producere; quomodo ergo factus aut creatus aut naturæ servilis, et non Dominicæ, creatricis, ac regalis substantiæ comparticeps et consubstantialis esset Spiritus sanctus? Si enim servus, cum Domino non connumeretur; si creatura, non connumeretur Creatori; unitur enim et annumeratur, quia perfecto talium præceptori, Christo, quæ propriam naturam spectant docenti, firme tuteque credendum est; et si contra Spiritum pugnantes sibi videntur esse sapientiores meliusque Deo cœlestia scire, vaniloqui sunt, seu potius temerarii impiique rhetores. Si ergo divinus Daniel postquam angelum vidit et visi pulchritudinem magnitudinemque miratus est, pronus cecidit miraculo visionis perculsus, qualem excusationem habebunt qui medios inter Patrem et Filium et Spiritum sanctum se projiciunt, ineffabilemque naturam verbis ponderare temere tentant ac principiis naturalibus subjiciunt? Attamen æternum ac sempiternum et inenarrabilem, ac omni verbo et cogitatione præstantiorem processum Filii a Patre generationem vocant Scripturæ, non ut passibilitatem conscribant, sed ut consubstantialitatem demonstrent; nam generata generantibus reipsa consubstantialia sunt. Ne vero passibilitatis ideam afferant, Verbum præfantur, et ne recentior excogitetur: « In principio erat Verbum, » inquiunt; deinde statum ejus apud Patrem prædicantes: « Et Verbum erat apud Deum; » postea ejus dignitatem: « Et Deus erat Verbum. » Ex Filio consubstantialitatem, ex Verbo impassibilitatem, ex exsistentia principio coæternitatem, ex statu apud Patrem ad ipsum propinquitatem, et ex eo quod Deus sit, ipsius dignitatem edocti, atque ex quoque nomine, quod incongruum et incompetens est, eliminare moniti, quale a Filio quod sit junior et a Verbo quod substantia careat, Deum æternum, consubstantialem, impassibilem et ante ævum ex Patre procedentem scire et adorare docemur.

Variæ lectiones et notæ.

[37] περφράσθαι Ced. περιφ. cod. M. 1,2. [38] χ. ἑκάστη λέξις cod. [39] ὁδηγεῖ cod. [40] Ced. 513,3-514,16, Ἐ. δέ τε M. 1,2. [41] ἐλευθερούντων V. 2, M. 1,2. [42] ἀποφαίνων V. 2, M. 1,2. [43] δ' add. V. 1. [44] δ. καὶ εἰ V. 2, δ. εἰ δέ V. 2, M. 1,2. [45] ἐπεὶ δέ V. 1, ἐπί M. 1. [46] διδάσκων M. 1,2. [47] ζευγ. V. 1,2. [48] καλοῦσαι V. 2, M. 1,2. [49] ὁμ. καὶ τῷ M. 1,2. [50] κηρύττοντες Ced. V. 1, κηρύττουσα V. 2. [51] ἀποπεμπόμενοι M. 1,2. [52] τόν V. 2. [53] τὸ ἐνυπ. M. 1, καὶ τὸ ἐν. M. 2. [54] ἀπὸ δὲ τοῦ add. cod. [55] Θεὸν τὸ ἀ. τὸ ὁμ. cod. ὁμ. ἀΐδιον ἀπ. V. 1, Θεὸν ἀΐδ. ὁμ. καὶ ἀγαθὸν ἀπ. Ced. [56] ἰδοίη μὲν M. 1,2. [57] τέλος τὰ περὶ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου Scholion codicis.

Digitized by Google

CLXXXVIII. — *De regno Constantii Magni Constantini filii.*

Post Constantinum Magnum, Constantius, ejus filius Constantinopoli, unum et viginti annos regnavit : qui, mortuo patre, cum ab Eusebio Pamphili edoctus, ad Arianam doctrinam illectus esset, divinum Alexandrum, Constantinopolitanum episcopum, ut Arium in communionem reciperet, adigebat. Cum autem minime reciperet hic diceretque : « Ego, rex, eum quem trecenti decem et octo Patres condemnaverunt et anathemate perculerunt recipere non possum : » rex ait : « Vide, episcope, ne etiam invitus recipias eum : ecce enim synodum fieri præcepi, ut uniuscujusque vestrum vita et doctrina ad amussim examinentur. » Sanctus autem Alexander episcopus cito surrexit et a facie regis exiit B dicens : « Voluntas Domini fiat. » Et cum in ecclesiam venisset et ante sacrum altare procubuisset, tota nocte clamavit ad Dominum cum multis lacrymis dicens : « Domine Deus, ne permittas impudentem rapacemque lupum in Ecclesiam tuam ingredi, sed illico injustum juste judica. » Postera autem die, synodo in ecclesiam congregata, Arius cum medius inter omnes sibi consentientes venisset, quasi propter ventris necessitatem in domum cujusdam post forum egressus est, ubi cum juxta famam sese incurvavisset, rupto corpore diffusa sunt omnia viscera ejus, et ab utraque communione et vita præsenti, frustratus est. Et quidem Arius sic vitam finivit : consocii autem ejus valde erubuerunt et dispersi sunt. Bonus vero pastor, beatus Alexan C der, Ecclesia lætante, sacram synaxim celebravit. οἱ δὲ ὁμόφρονες αὐτοῦ μεγάλως ἠσχύνθησαν καὶ διεσκορπίσθησαν. Ὁ δὲ ποιμὴν ὁ καλὸς, ὁ μακαρίτης Ἀλέξανδρος, τῆς Ἐκκλησίας χαιρούσης, τὴν ἁγίαν σύναξιν ἐπετέλεσεν.

Magni Constantini nepotes, Gallus et Julianus facti sunt Antiochiæ lectores. Cum autem ecclesiam sancto martyri Mamæ cupiebant ædificare, in ea parte qua Juliano contigerat ædificatio, hoc terra non ferebat : nam diurna constructio, postera die violenter eversa reperiebatur, et miseri sententiæ ruinam inanimum elementum præmonstrabat.

Idem cum abscisæ fuissent comæ, ubi monasticam vitam finxisset, Athenas venit regni cupiens et Græciam pererrans, vates et astrologos an voti potiturus esset consulebat. Incidit autem in hominem impium hæc ipsi prædicere pollicentem ; qui, cum in

ΑΡΠΗ'. *Περὶ τῆς βασιλείας Κωνσταντίου υἱοῦ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου* [65].

[65] Μετὰ δὲ [66] Κωνσταντῖνον [67] τὸν Μέγαν ἐβασίλευσε Κωνστάντιος [68], ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ἐν Κωνσταντινουπόλει ἔτη κα', ὃς μετὰ τὴν τοῦ πατρὸς τελευτὴν εἰς τὸ Ἀρειανικὸν φρόνημα παρασυρεὶς [69], ὑπὸ Εὐσεβίου [70] τοῦ Παμφίλου διδαχθεὶς, κατεδιάζετο τὸν θεῖον Ἀλέξανδρον Κωνσταντινουπόλεως δέξασθαι τὸν Ἄρειον εἰς κοινωνίαν. Τοῦ δὲ μηδὲ ὅλως [71] ἀνεχομένου, ἀλλὰ φάσκοντος· « Ἐγὼ, βασιλεῦ, τὸν ὑπὸ [72] τῶν τιη' Πατέρων κατακριθέντα καὶ ἀναθεματισθέντα δέξασθαι οὐ δύναμαι, » ἔφη ὁ βασιλεύς· « Ὅρα, ὦ ἐπίσκοπε, μὴ [καὶ] ἄκων δέξῃ αὐτόν· (114[a]) ἰδοὺ γὰρ καὶ σύνοδον ἐκέλευσα γενέσθαι πρὸς τὸ γυμνασθῆναι τὰ παρ' ἑκατέρων ὑμῶν ἀκριβέστερον [73]. » Ὁ δὲ ἅγιος [74] **437** Ἀλέξανδρος ὁ ἐπίσκοπος ἀνέστη εὐθὺς καὶ ἐξῆλθεν ἀπὸ προσώπου τοῦ βασιλέως, λέγων· « Τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου γενέσθω. » Καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἐπιπεσὼν [75] τῷ ἁγίῳ θυσιαστηρίῳ δι' ὅλης τῆς [76] νυκτὸς ἐβόα πρὸς τὸν Θεὸν μετὰ δακρύων [77] λέγων· « Κύριε ὁ Θεὸς, μὴ συγχωρήσῃς τῷ ἀναιδεῖ λύκῳ καὶ ἁρπαγι εἰσελθεῖν εἰς τὴν ἁγίαν Ἐκκλησίαν σου, ἀλλὰ δίκασον ἐνδίκως τὸν ἄδικον ἐν τάχει. » Τῇ δὲ ἐπαύριον τῆς συνόδου συγκροτηθείσης ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ὁ Ἄρειος ἐρχόμενος μετὰ πάντων τῶν [78] ὁμοφρόνων αὐτοῦ, εἰσῆλθεν ὡς διὰ χρείαν τῆς γαστρὸς εἰς οἰκόν τινος ὄπισθεν τοῦ φόρου, ἐν ᾧ δὴ [79] τόπῳ, κατὰ τὸ ᾀδόμενον [80], πρηνὴς γενόμενος [81], ἐξελάκησε καὶ ἐξεχύθη πάντα τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ, καὶ ἀμφοτέρων διήμαρτεν ὁ δείλαιος, τῆς τε κοινωνίας καὶ τῆς παρούσης ζωῆς. Καὶ ὁ μὲν Ἄρειος οὕτω κατέστρεψε τὸν βίον·

[76] (2) Οἱ δὲ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου ἀνεψιοὶ, Γάλλος καὶ Ἰουλιανὸς, ἀναγνῶσται γεγόνασιν ἐν Ἀντιοχείᾳ· ἐκκλησίαν δὲ τῷ μάρτυρι Μάμαντι κτίσαι προθυμηθέντων, ἐν ᾧ μέρει κτίζειν Ἰουλιανὸς ἔλαχεν [77], ἡ γῆ τοῦτο [78] οὐκ ἐδέχετο· πανημέριος [79] γὰρ οἰκοδομὴ ἐδαφισμένη [80] τῇ ἐπιούσῃ ηὑρίσκετο, καὶ τὴν διαστροφὴν τῆς γνώμης τοῦ ταλαιπώρου ἡ ἄψυχος ὕλη προεδήλου.

[81] (3) Ὃς καὶ τὴν κόμην ἀποκειράμενος καὶ μοναδικὴν ἄσκησιν ὑποκρινάμενος εἰς Ἀθήνας κατῆλθε, τῆς βασιλείας ἐφιέμενος καὶ τὴν Ἑλλάδα περιερχόμενος, μάντεις ἐπεζήτει καὶ χρησμολόγους εἰ τεύξεται [82] τοῦ ποθουμένου [83]. Καὶ δὴ περιτυγχάνει ἀν-

Variæ lectiones et notæ.

[65] ΜΓ'. Ἀρχὴ τῆς βασιλείας Κωνσταντίου V. 1, βασιλεία Κ. V. 2, π. τῆς β. Κ. M. 1, Ἀρχὴ τῆς — Κωνσταντίνου M. 1. [66] 338. Glyc. 468,16—20. [67] γε add. V. 1. [68] Κ. ἐβ. Κ. V. 1,2. [69] Κ. υἱὸς ἀ. ἐ. τα' V. 1. ἔτος cod. [70] παρ. κατεδ. V. 1, Slav. [71] [ὑπὸ Ε. τοῦ Π. δ.] l. ὑπὸ Ἐ. τοῦ Π, δ. cod. [72] δὲ μὴ ἀν. παντελῶς V. 1,2, M. 1.2. [73] ὑπὸ τιη' V. 1,2, M. 1,2. [74] ἀκριβέστερα M. 2. [75] ἁγ. ἐπ. Ἀλ. V. 1,2, M. 1,2. [76] προσπεσὼν V. 1. [77] ὅλ. ν. V. 1. [78] λ. μ. δ V. 1. [79] τῶν—γαστρὸς om. V. 2, M. 1,2. [80] ᾧ τ. V. 1. [81] κ. τὸ λεγόμενον V. 1,2, M. 1,2. [82] γ. ἐξαίφνης ἐλ. μέσος καὶ ἐξ. V. 1,2. [83] 339. Ced. 521,12-522,2 τῷ β' ἔτει, Glyc. 469,1—4, Greg. III 48 D. [77] ἔλεγχεν M. 2, ἔλαγχεν M. 1. [78] τοῦτον M. 1.2. [79] πανημέρι. γὰρ οἰκοδομ. cod. πανημέριον γὰρ οἰκοδομῶν V. 1,2. M. 1.2. [80] ἐδαφισμένον V. 2, M. 1,2, ἠδαφισμένων V. 1, ἐδαφισ. cod. [8] Ced. 524,19-525,10 : Τὸν δὲ τούτου ἀδελφὸν Ἰουλιανὸν ἐν φρουρᾷ κατεσχεν (τῷ ιη' ἔτει). Εὐσεβία δὲ ἡ γαμετὴ τοῦ βασιλέως τοῦτον ἐξαιτησαμένη ἐν Ἀθήναις πέμπει· τὴν Ἑλ. δ. π.; cf. Greg. III, 71, C. [82] εἰ τεύξασθαι M. 2 (ἐντευξ.), ἐντεύξεται M. 1. [83] ἐπιπ. V. 2, M. 1,2.

Digitized by Google

θρώπῳ δυσεβεῖ **438** ταῦτα προλέγειν ὑπισχνουμένῳ, ὃς τοῦτον [84] εἰς τινα τῶν εἰδωλικῶν καταδύσεων καταγαγών, τοὺς ἀπατεῶνας ἐκάλεσε δαίμονας· ἐκείνων δὲ μετὰ τῆς συνήθους φαντασίας ἐπιφανέντων, ἠνάγκασε τοῦτον ὁ φόβος ἐπιθεῖναι τῷ μετώπῳ [85] τὸ τοῦ σταυροῦ [86] σημεῖον, ὅπερ ἰδόντες [87] ἀφανεῖς [88] ἐγένοντο. Συνεὶς οὖν ὁ γόης [89] ἐκεῖνος τῆς φυγῆς αὐτῶν τὴν αἰτίαν ἐπεμέμψατο [90] τούτῳ [91] λέγων· « Οὐ φοβηθέντες, ὡς σὺ νομίζεις, ἀλλὰ βδελυξάμενοι τὸ παρὰ σοῦ γενόμενον ἀνεχώρησαν. » Οὕτω βουκολήσας τὸν αἰχμάλωτον ἐμύησέ τε καὶ τοῦ μύσους ἐνέπλησε [92]· αἵμασι γὰρ μυσαροῖς ἀπολουσάμενον [93] τὸ θεῖον βάπτισμα καὶ [94] ἡ τῆς βασιλείας ἐπιθυμία τῆς εὐσεβείας ἐγύμνωσε τὸν ἄθλιον.

A unum ex idolicis antris eum duxisset, fallaces invocavit dæmones. Illis autem sub assueta figura comparentibus, compulit eum metus imprimere fronti crucis signum, quod videntes invisibiles facti sunt. Ille ergo vates, intellecta fugæ illorum causa exprobravit illi dicens : « Non perterriti, sicut tu putas, sed quod a te factum est detestantes, loco cesserunt. » Sic illusione captivatum initiavit et abominatione replevit : sanguinibus enim abominandis expurgatum divinum baptisma, regnique desiderium religione miserum denudaverunt.

[95] (4) Εἶτα Κωνστάντιος τοῦτον μεταστειλάμενος καὶ ἀναγορεύσας τοῦτον [96] Καίσαρα σὺν αὐτῷ κατὰ Περσῶν ἐξώρμησε· ὑποστρέφων [97] τοῦτον αὐτοκράτορα καταλείψας, ἀπέθανεν ἐν Κιλικίᾳ.

Postea Constantius eum accersitum proclamavit Cæsarem, et cum ipso contra Persas irrupit : regrediens, illo rerum omnium domino relicto, in Cilicia mortuus est.

B

(5) Ἐφ' οὗ Εὐνόμιος καὶ Φωτεινὸς καὶ Μακεδόνιος καὶ Ἀπολλινάριος, οἱ αἱρεσιάρχαι, ἐγνωρίζοντο.

Sub illo Eunomius, Photinus, Macedonius, et Apollinarius hæresiarchæ nomen habuerunt.

[98] (6) Καὶ τὰ λείψανα τῶν ἁγίων ἀποστόλων Ἀνδρέου, καὶ Λουκᾶ, καὶ Τιμοθέου ἀνεκομίσθησαν [99] ἐν Κωνσταντινουπόλει.

Et reliquiæ sanctorum apostolorum Andreæ et Lucæ ac Timothei Constantinopolim translatæ sunt.

[1] (7) Καὶ Φλαβιανὸς Ἀντιοχείας διχῇ τοὺς τῶν ψαλλόντων χοροὺς διελών, ἐκ διαδοχῆς τὴν Δαυϊδικὴν ᾐδὴν ἐδίδαξε πρῶτος ᾄδειν μελῳδίαν (ὅπερ ἐν Ἀντιοχείᾳ πρῶτον ἀρξάμενον [2] παντόσε [3] διέδραμε τῆς οἰκουμένης τὰ πέρατα [4]).

Et Flavianus Antiochensis, duobus psallentium choris seorsum distinctis, Davidicam melodiam primus canere docuit ; quod Antiochiæ primum inceptum usquequaque terrarum fines attigit.

[5] (8) Καὶ ἡ ἐν Σαρδικῇ καὶ ἡ ἐν Γάγγραις ἐγένοντο σύνοδοι [6], ἡ μὲν κατὰ Μαρκέλλου καὶ Φωτεινοῦ, ψιλὸν ἄνθρωπον τὸν Χριστὸν βλασφημοῦντος, C ἡ δὲ κατὰ τῶν μαθητῶν Εὐστα θίου τοῦ Σεβαστείας, οἱ καὶ Μα (114b) σαλιανοὶ [7] λεγόμενοι.

Sardicæ et Gangris habitæ sunt synodi, quarum una contra Marcellum et Photinum, merum hominem Christum blasphemando prædicantem, et altera contra Eustathii Sebastensis discipulos, qui et Massaliani dicuntur.

439 [8] (9) Καὶ ὁ μέγας Ἐφραὶμ ἔργῳ καὶ λόγῳ διέπρεπε [9], ὃς καὶ πολλὰ συγγράμματα καταλέλοιπε, ἐνοῖς, φασι, καὶ τριακοσίας μυριάδας ἐκδέδωκε στίχων [10] εἰς τὸ ψάλλειν Συριστὶ [11] καὶ τοὺς ἐκ τῆς πλάνης τοῦ Βαρδησιανοῦ προσεπισπάσασθαι διὰ τοῦ μέλους καὶ τῆς ἡδυτάτης συμφωνίας· ἐκθιασθεὶς δὲ [καὶ] πρεσβύτερος ἐχειροτονήθη ὑπὸ τοῦ μεγάλου Βασιλείου, ὃς καὶ ἐποίησεν αὐτὸν δι' αἰτήσεως λαλῆσαι τὴν Ἑλληνίδα γλῶτταν ἀκωλύτως.

Magnus etiam Ephraim verbo et opere floruit, qui multa scripta reliquit, ubi dicitur trecenties decem millia versuum ad Syriace canendum dedisse, ut symphoniæ melodiæque suavitate ex errore Bardesiani Syri revocarentur. Coactus autem presbyter ordinatus est a magno Basilio, qui etiam ex rogatu linguæ Græcæ cognitionem ei suppeditavit.

[12] (10) Καὶ τὸ σημεῖον τοῦ [13] σταυροῦ ἐφάνη ἐν τῷ οὐρανῷ, ἀπὸ τοῦ τόπου τοῦ ἁγίου Κρανίου μέχρι τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν διῆκον, περὶ οὗ καὶ φέρεται πρὸς Κωνστάντιον ὑπὸ Κυρίλλου Ἱεροσολύμων ἀναφορά.

Apparuitque in cœlo crucis signum a loco sacri Calvarii usque ad montem Olivarum decurrens : de quo relatio ad Constantium a Cyrillo Jerosolymitano fertur.

D

ΡΠΘ'. *Περὶ τῆς τῶν Μασσαλιανῶν αἱρέσεως* [14].

CLXXXIX. — *De Massalianorum hæresi.*

[15] Οἱ τοίνυν Μασσαλιανοί, τουτέστιν Εὐχῖται καὶ

Porro Massaliani, id est, Euchytæ et Enthusiastæ

Variæ lectiones et notæ.

[84] τούτων V. 1. [85] τόπῳ a prima, μετώπῳ a secunda manu codicis. [86] τοῦ στ. τὸ σ. V. 1,2. M. 1,2. Ced. [87] οἱ δαίμονες add. cod. [88] ἀφ. αὐτίκα γεγόνασι V. 1,2 Ced. M. 1, ἀφ. γ. ἀ. M. 2. [89] γ. τῆς V. 2. M. 1,2. [90] ἐπέμψατο V. 2, ἐμέμψ. M. 2, ἐμέμψω ὁ M. 1. [91] τοῦτον V. 1,2, M. 1,2, cod. [92] ἀνεπλ. V. 2, M. 1 2. [93] ἀπολουσάμ. cod. ἀπολουσάμενον V. 1,2, M. 1,2. [94] β. ἡ τῆς Ced. β. τῇ τῆς V. 1. β. καὶ τῆς V. 2, M. 1,2. [95] 336. [96] ἀν. K. V. 1,2, M 1,2, cf. CXC. 1. quatuor annos et sex menses ante Constantii mortem. [97] δέ add. V. 1.2, M. 1.2. [98] Ced. 518,8 — 10 in Constantino. [99] εἰσῆλθον V. 1,2, M. 1,2; εἰσήγαγε Ced. [1] Ced. 530.20—22, Glyc. 469.4—7. [2] ἀρξαμ. cod. ἀρξάμενοι M. 1,2. [3] πανταχόσε V. 1, παντός V. 1,2. [4] τέρματα 1,2 [5] 343. Ced. 514.19 ? 547,28 ? [6] σύνεδροι V. 2 [7] Μασ. cod. V. 1,2, M. 1,2, h. l. sed c. seq. Μασ. [8] περὶ τοῦ ἁγίου Ἐφραὶμ· Ced. 530.18,19. [9] διέτρεψεν V. 1, ἐπρ. M. 1,2. [10] στοίχων V. 2, M. 1, στοιχείων M. 2. [11] Σύροι cod. Σύρους V. 1,2, M. 1,2. [12] Ced. 528,4-10; Glyc. 469,14-22. [13] ἀπὸ τοῦ ἁγ. κρ. τ. Υ 1. [14] Lemma V. 1; Λόγη ἐστὶν ἡ τῶν Βογομίλων αἵρεσις cod. in margine; Π. τῶν Μασ. αἱρέσεων V. 2; Π. Μασ. (M. 1,2?) [15] Ced. 511,18 516,?

Digitized by Google

(Orantes et Enthei) ab Adelphio, Dadoe, Saba, Symeone et Herma hæresiarchis perversam mortiferamque suam acceperunt hæresim. Ex quibus magnus Flavianus, Antiochensis episcopus, multos monachos suam negantes hæresim, in unum congregatos, sic convicit. Conspicuum enim apud illos seniorem, nomine Adelphium, seorsum assumens, illi cum sagacitate dixit : « Nos quidem, senior, qui longius vivimus, melius etiam humanam didicimus naturam, et inimicorum dæmonum stratagemata perfecte novimus; sed et experientia gratiæ dispensationem edocti sumus. Isti vero juvenes, qui nec illis rebus exacte sunt initiati, spiritualiorem audire sermonem non patiuntur. Dic ergo mihi, quomodo dicitis per vestram precationem et vivendi genus, adversarium spiritum discedere sanctique Spiritus gratiam communicari? » Ille vero talibus dictis demulsus, absconditum mortiferumque venenum prorsus eructavit et dixit : « Nullam quidem ex baptismate scimus utilitatem baptizatis conferri, sed solam orationem assiduam domesticum familiaremque dæmonem ejicere. Trahit enim unusquisque natorum ex protoparente, ait, sicut naturam, sic et dæmonum servitutem, quibus oratione sedula pulsis, tandem Spiritus sanctus visibiliter et sensibiliter supervenit ac suam præsentiam clarissimis signis manifestat. Corpus quidem a passionum motu statim liberatur; anima vero ab omni inclinatione ad malum fit immunis, ita ut jam non opus sit nec jejunio corpus affligente, nec doctrina animam et mentem refrenante cauteque fugere omnem operationem pravam malamque cogitationem erudiente. Non solum autem ille qui hujuscemodi est, corporis et animæ passionibus probrosisque motibus liberatur, sed etiam futura clare prævidet et sanctam Trinitatem nitidis oculis tuetur, theologiaque ac divinis mysteriis imbuitur. » Cum divinus Flavianus sic turpissimam ac diabolicam hæresim detexisset ac denudasset, ad impiissimum seniorem ait : « Inveterate dierum malorum, convicit te tuum os impurissimum, et non ego; tuaque corrupta ac immunda labia adversum te testificantur. » Manifestata autem illa diabolica et abominabili fallacia et hæresi, ex Syria expulsi, in Pamphyliam cesserunt eamque hac labe impleverunt.

A Ἐνθουσιασταὶ λεγόμενοι ἀπὸ Ἀδελφίου, καὶ Δαδόη[16] καὶ Σάβα[17] καὶ Συμεῶνος[18] καὶ Ἕρμᾶ, τῶν αἱρεσιαρχῶν (τὴν πονηρὰν καὶ ψυχώλεθρον αἵρεσιν ταύτην μετέλαβον)· ἀφ' ὧν ὁ μέγας Φλαβιανὸς Ἀντιοχείας ἐπίσκοπος (ἐπὶ τὸ αὐτὸ) μοναχοὺς συναθροίσας[19] πολλοὺς[20] τὴν αἵρεσιν ἐξαρνουμένους[21], τόνδε τρόπον διήλεγξε. Ἐπίσημον γάρ τινα παρ' αὐτοῖς γέροντα[22], ὀνόματι Ἀδέλφιον παραλαβὼν κατ' ἰδίαν, ἔφη πρὸς αὐτὸν μετὰ πανουργίας· « Ἡμεῖς μέν, ὦ πρεσβῦται[23], τὸν[24] πλεῖον βεβιωκότες βίον, ἀκριβέστερον[25] καὶ τὴν ἀνθρωπείαν ἐμάθομεν φύσιν, καὶ τὰ τῶν ἀντιπάλων δαιμόνων ἔγνωμεν εὖ μάλα μηχανήματα· πεῖρα δὲ καὶ τὴν τῆς χάριτος ἐδιδάχθημεν χορηγίαν· οὗτοι δὲ νέοι 440 ὄντες καὶ τούτων[26] ἀκριβῶς οὐδὲν ἐπιστάμενοι πνευματικώτερον ἐπακοῦσαι[27] λόγον οὐ φέρουσιν· οὐκοῦν εἰπέ μοι, πῶς[28] φατε καὶ τὸ ἐναντίον πνεῦμα ὑποχωρεῖν καὶ τοῦ παναγίου Πνεύματος τὴν χάριν ἐπιφοιτᾷν διὰ τῆς ὑμετέρας[24] εὐχῆς καὶ ἐπιτηδεύσεως; » Ὁ δὲ τοῖς λόγοις τούτοις καταθελχθεὶς ἐξήμεσεν ἅπαντα τὸν κεκρυμμένον ἰὸν καὶ ψυχοφθόρον, καί φησιν· « Οὐδεμίαν μὲν ἐκ τοῦ βαπτίσματος ἴσμεν ὠφέλειαν τοῖς ἀξιουμένοις ἐγγίνεσθαι, μόνην δὲ τὴν σπουδαίαν εὐχὴν τὸν ἔνοικον καὶ συνουσιωμένον δαίμονα ἐξελαύνειν· ἕλκει[30] γὰρ ἕκαστος[31] τῶν τικτομένων ἐκ τοῦ πρωπάτορος (ἔλεγεν)[32], ὥσπερ τὴν φύσιν, οὕτω δὴ καὶ τὴν τῶν δαιμόνων δουλείαν, ὧν ὑπὸ τῆς σπουδαίας εὐχῆς ἐλαυνομένων[33] ἐπιφοιτᾷ λοιπὸν τὸ ἅγιον Πνεῦμα ὁρατῶς καὶ αἰσθητῶς καὶ τὴν οἰκείαν παρουσίαν φανερώτατα σημαῖνον. Καὶ τὸ μὲν σῶμα τῆς ἐμπαθοῦς κινήσεως εὐθὺς ἐλευθεροῦται παντελῶς· ἡ δὲ ψυχὴ τῆς ἐπὶ τὸ[34] χεῖρον τροπῆς τέλειον ἀπαλλάττεται, ὡς μηκέτι δεῖσθαι λοιπὸν μήτε νηστείας πιεζούσης τὸ σῶμα μήτε διδασκαλίας χαλινούσης τὴν ψυχὴν καὶ τὸν νοῦν (καὶ βαίνειν εὔτακτα παιδευούσης[35] ἀπὸ πάσης ἐνεργείας πονηρᾶς καὶ ἐνθυμήσεως· οὐ μόνον[36] δὲ ὁ τῶν τοιούτων τετυχηκὼς[37], τῶν τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς [ὁ τοιοῦτος] ἀπαλλάττεται παθῶν καὶ αἰσχίστων[38] σκιρτημάτων, ἀλλὰ καὶ τὰ μέλλοντα σαφῶς προβλέπει καὶ τὴν[39] ἁγίαν Τριάδα ὀφθαλμοφανῶς θεωρεῖ καὶ θεολογίας καὶ θείων μυστηρίων ἀξιοῦται[40]. » Οὕτως ὁ θεῖος Φλαβιανὸς τὴν (μυσαροτάτην καὶ) δαιμονιώδη αἵρεσιν ἀνορύξας (καὶ γυμνώσας) ἔφη πρὸς τὸν δυσσεβέστατον γέροντα· « Πεπαλαιωμένε (115ᵃ) κακῶν ἡμερῶν, ἤλεγξέ σε τὸ σὸν[41] μιαρώτατον στόμα, καὶ οὐκ ἐγώ, καὶ τὰ σὰ διεφθαρμένα καὶ ἀκάθαρτα χείλη καταμαρτυροῦσί σου. » Φανερωθείσης δὲ τῆς σατανικῆς καὶ βδελυρᾶς ἀπάτης καὶ αἱρέσεως[42] ταύτης, τῆς μὲν Συρίας[43] ἐξηλάθησαν[44]· εἰς δὲ τὴν Παμφυλίαν ἐχώρησαν, καὶ ταύτην[45] τῆς λώβης ἐπλήρωσαν[46]

B

C

D

Variæ lectiones et notæ.

[16] Δαδόη V. 1, Δαδῶν V 2. [17] Σάββα V. 1. [18] καὶ Συμεὼν τῶν V. 1, Ced. [19] ὅθεν add, V. 1. [20] καὶ add. V. 1. ἐξαρνούμενος V. 1, ἐξαρνούμενοι V. 2, M. 1,2. [21] ἐξαιρουμ. eod. in m. ὅρα πῶς σοφώτατα ὁ μέγας Φλαβιανὸς τὸν αἱρετικὸν ἐμηχανήσατο ἐξειπεῖν τὴν αἵρεσιν αὐτοῦ· ὅρα αἱρετικόν. [22] γερ. πιρ. V. 1 Ced. Slav. [23] πρεσβύτ. cod. πρεσβύτατε M. 1,2. [24] τόν om. V. 1. [25] ἀ ριβέστατον V. 2, M. 1,2. [26] ὁ. ἀκρ. V. 1. [27] ἀκ. V. 1. [28] ὅπως V. 2, M. 1,2. [29] ἡμετ. V. 1,2, M. 1. [30] ἕλκειν V. 2. M. 1,2. [31] ἕκαστον V. 1,2, M. 1,2, cod. Ced. [32] ἔλεγεν om. V. 1 Ced. [33] ἐλαυνόμενον M. 1,2. [34] τά V. 1,2, M. 1,2, Ced. [35] καὶ β. ἐ. π. om. V. 1, Ced. [36] μόνοις M. 1,2. [37] ὁ τῶν τ. τ. om. T. 1, Ced. ὁ τούτων τετ. V. 2, M. 1,2. [38] ἀ. π. καὶ σκ. Ced π. ἀ. καὶ σκ. V. 1,2, M. 1,2. [39] καὶ τὴν om. V. 2. [40] ἀξιοῦνται. οὗτος V. 2. [41] σόν om. V. 2, M. 1,2. [42] καὶ νόσου τ. cod. et V. 1,2. M. 1,2. [43] Συρίας om. V. 2, M. 1,2. [44] ἐξηλάθη — ἐχώρη ἐπλήρω cod. [45] ταύτης V. 2, M. 1,2. [46] νῦν δὲ σχεδὸν εἰπεῖν καὶ τὴν πλείονα ζύσιν cod.

Digitized by Google

441 (2) Ἐν δὲ [67] ταῖς ἡμέραις Κωνσταντίου ἦν ταραχὴ οὐκ ὀλίγος ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ διὰ τὸ βουληθῆναι περιαιρεῖν [68] τὸ Ὁμοούσιον ἐκ τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως. Κατ' ἐκεῖνον δὲ [69] τὸν καιρὸν θαῦμα γέγονεν ἐν Ἱεροσολύμοις πάντα λόγον ὑπερβαῖνον. Ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῇ τῶν δογμάτων διαφωνίᾳ ἐκκοπὴ γέγονε τῶν προσερχομένων τῇ πίστει σκανδαλιζομένων ἐπὶ τῇ τῶν ἱερέων [70] διαφωνίᾳ καὶ φιλονεικίᾳ, οὐρανόθεν ἔδειξεν ὁ τῶν θαυμασίων Θεὸς, ὅτι οὐχ ὁ λόγος τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως αἴτιος τῶν σκανδάλων, ἀλλὰ τῶν ἀδοκίμων ἱερέων ἡ σκαιότης καὶ [71] τῆς κακίας τῆς αὐτῶν γνώμης ἡ ἀδιακρισία· τοιγαροῦν φαίνεται [72] ἐπάνω τοῦ ἁγίου Γολγοθᾶ, ἡμέρας [73] μὲν οὔσης [καὶ τῆς Πεντηκοστῆς περὶ τρίτην ὥραν], παμμεγέστατος σταυρὸς ἐκ φωτὸς κατεσκευασμένος, καλύπτων τὴν τοῦ ἡλίου λαμπρότητα τῇ ὑπερβολῇ τοῦ φωτὸς, ἐν ὀφθαλμοῖς πάντων τῶν τὴν πόλιν οἰκούντων, μικρῶν τε καὶ μεγάλων, πιστῶν τε καὶ ἀπίστων. Κύριλλος δὲ ἦν ὁ σοφώτατος τηνικαῦτα τῆς Αἰλίας ἐπίσκοπος, τὸν ὁμολογητὴν Μάξιμον διαδεξάμενος [74]. Τούτου σώζονται κατηχήσεις ιη' εὐδοκίμως συγγεγραμμέναι, ἐν αἷς τὸ σύμβολον τῶν ἁγίων Πατέρων κατὰ λέξιν συνετῶς ἑρμηνεύσας, μνήμην [75] τῆς τοῦ ὁμουσίου λέξεως οὐκ ἐποιήσατο, τῶν παραδυναστευόντων τότε τὰς ἀφορμὰς [76] ὑφορώμενος· ἔμεινε δὲ ὅμως ἐκ τῶν ἀγράφων συνηγορῶν τῇ ὀρθοδοξίᾳ. Οὗτος ἔγραψε τῷ βασιλεῖ Κωνσταντίῳ περὶ τοῦ γενομένου σημείου. Ἄμεινον δὲ τὰ περὶ τούτου διδάξει αὐτὰ τοῦ ἐπισκόπου τὰ γράμματα ἔχοντα τάδε [77]· « Ἐπὶ μὲν γὰρ τοῦ θεοφιλεστάτου — Κωνσταντίνου, τοῦ σοῦ πατρὸς, τὸ σωτήριον τοῦ σταυροῦ ξύλον ἐν Ἱεροσολύμοις ηὕρηται [78] — ἐπὶ δὲ σοῦ, δέσποτα πανευσεβέστατε, — οὐκ ἐκ [79] γῆς λοιπὸν, ἀλλ' ἐξ οὐρανοῦ τὰ θαυματουργήματα καὶ τοῦ Κυρίου [80] ἡμῶν Ἰησοῦ [81] Χριστοῦ, τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ [82], τὸ [83] **442** κατὰ τοῦ θανάτου [84] τρόπαιον, ὁ μακάριος, λέγω, σταυρὸς, φωτὸς μαρμαρυγαῖς [85] ἀπαστράπτων ἐν Ἱεροσολύμοις ὤφθη [86]. Ἐν γὰρ ταῖς ἁγίαις ἡμέραις ταύταις [87] τῆς ἁγίας Πεντηκοστῆς [88], νώναις Μαΐαις, περὶ τρίτην ὥραν παμμεγέστατος [89] σταυρὸς ἐκ φωτὸς κατεσκευασμένος ἐν οὐρανῷ ὑπεράνω τοῦ ἁγίου Γολγοθᾶ [90] μέχρι τοῦ ἁγίου ὄρους τῶν [91] ἐλαιῶν ἐκτεινόμενος ἐφαίνετο, οὐχ ἑνὶ καὶ δευτέρῳ μόνῳ [92] φανείς, ἀλλὰ παντὶ τῷ τῆς πόλεως πλήθει φανερώτατος [93] δειχθείς, οὐδ' ὡς ἄν τις νομίσειεν [94], ὀξέως, κατὰ φαντασίαν παραδραμών, ἀλλ' ἐπὶ πλείοσιν ὥραις ὑπὲρ γῆν ὀφθαλμοφανῶς θεωρούμενος καὶ ταῖς ἀπαστραπτούσαις μαρμα-

In diebus autem Constantii tumultus magnus fuit in universa terra eo quod ex symbolo fidei vocem Consubstantialem auferri volebant. In eodem tempore prodigium omnem sermonem superans in Hierosolymis evenit. Postquam enim in hac dogmatum discrepantia, abscisio facta est, accedentibus ad fidem de sacerdotum dissonantia ac æmulatione scandalizatis, de cœlo miraculorum Deus ostendit non sermonem de fide in ipsum scandalorum esse causam, sed falsorum sacerdotum imperitiam et pravæ eorum doctrinæ confusionem. Apparet ergo super sacrum Golgotham', in die Pentecostes, ad tertiam horam, grandissima crux lumine formata, solis claritatem luminis visu recondens, in oculis omnium civitatem habitantium, parvorum ac magnorum, fidelium atque infidelium. Cyrillus autem erat tunc sapientissimus Æliæ episcopus, qui confessori Maximo successerat. Illius servantur catecheses decem egregie scriptæ, quibus sanctorum Patrum symbolum ad verbum interpretatus, consubstantialis Verbi non meminit, tunc temporis regnantium devitans repugnantiam. Remansit tamen præter scripta orthodoxiæ defensor. Hic regi Constantio de viso prodigio scripsit. Melius autem quæ de illo sunt, docebunt ipsæ episcopi litteræ quæ sic habent : « Sub religiosissimo Constantino, patri tuo, salutiferum crucis lignum in Hierosolymis inventum est : sub te autem, piissime domine, non jam de terra, sed de cœlo prodigia videntur; et Domini nostri Jesu Christi, unigeniti Filii Dei de morte victa tropæum, id est, beata crux, lucis splendoribus irradians apparuit. In his enim sacris diebus sanctæ Pentecostes, nonis Maiis, ad tertiam horam, amplissima crux, ex lumine efformata, in cœlo desuper monte Golgotha usque ad sacrum montem Olivarum extensa apparuit, non uni, nec duobus tantum visa, sed omni civitatis multitudini clarissima monstrata, nec, ut quis opinari posset, cito per imaginationem transiens, sed pluribus horis super terram aspecta, cum micantibus radiis radios solis vincentibus. Non enim ab illa vinceretur sol, nisi valentiores sole spectantibus præberet fulgores, ita ut omnes urbem inhabitantes, visionis metu, confestim in sacram ecclesiam concurrerent, juvenes cum senioribus, viri ac mulieres omnis ætatis, usque ad puellas remotissimas, indigenæ ac extranei, Christiani et Græci, et undique congregati gentiles, cuncti unanimiter quasi ex uno ore Jesum Chri-

Variæ lectiones et notæ

[67] Ἐν ταῖς V. 2, qui hanc variantem relationem c. LXXXVIII, 10 eidem subjungit f° 88, M. 1,2? [68] Κωνστάντιον περιελεῖν V. 2, M. 1,2. [69] ἐκ τόν V. 2. [70] ἱερέων φ. V. 2, M. 1,2. [71] καὶ ἐκ τῆς κακίστης γν. αὐτῶν ἡ V. 2, M. 1,2. [72] φαίνει V. 2, M. 1,2. [73] ἡ μεσούσης cod. ἡ. ὁ. V. 2, M. 1,2. [74] ἀναδεξ. M. 1,2. [75] μνήμης V. 2. [76] συσκευάς cod. et V. 2, M. 1,2. [77] Epistola ad C. 3,1. Ἐπὶ μὲν τοῦ V. 2. [78] εὑρηται V. 2. [79] ἀπὸ τῆς Cyr. [80] καὶ Σωτῆρος Cyr. [81] Ἰησοῦ τοῦ V. 2. [82] τοῦ Θεοῦ om. V. 2, M. 1,2. [83] τῆς Cyr. [84] νίκης add. Cyr. [85] μαρμαρυγ. cod. μαρμαρυγάς V. 2, M. 1,2. [86] ὠ. ἐν Ἱ. V. 2, M. 1,2. [87] τ. ἡ. Cyr. ἡ. ταύτης V. 2, M. 1,2. [88] 7° Maii, in quem festum Pentecostes nunquam cadere potuit, cum inter X Maii et XIII Junii tantum locum habeat. Anno vero 351 vel sub initium episcopatus Cyrilli, quo hæc epistola scripta est, Pentecoste fuit 10° Maii ; notatur igitur quinquaginta dierum inter Pascha et Pentecosten unus. [89] παμμεγέθης Cyr. [90] καὶ V. 2, M. 1,2 Cyr. [91] ὁ. ἐλ. M. 1,2. [92] μόνον Cyr. [93] φανερώτατα Cyr. [94] νοήσειεν Cyr.

Digitized by Google

stum Dominum confitentes, Filium Dei unigenitum, miraculorum auctorem, opere et experientia comprehendentes, quod Christianorum dogma, non est in persuasibilibus sapientiæ verbis, sed in ostensione virtutis et potentiæ, non ab hominibus solis prædicatum, sed cœlo divinitus attestatione confirmatum. » Hæc dicit episcopus. Ex illo autem prodigio plura millia hominum verbo fidei adjuncti sunt.

A ρυγαῖς τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας νικήσας [78]· οὐ γὰρ [76] ἂν ὑπ' αὐτοῦ [77] νικώμενος ἐκαλύπτετο, εἰ μὴ δυνατωτέρας ἡλίου [78] τοῖς ὁρῶσιν παρεῖχε τὰς λαμπηδόνας, ὡς ἅπαντας [79] μὲν [80] ἐξαυτῆς εἰς τὴν ἁγίαν ἐκκλησίαν συνδραμεῖν τὴν πόλιν τῷ τῆς θεοπτίας [81] φόβῳ [82], νέων τε ἅμα καὶ πρεσβυτέρων, ἀνδρῶν (115b) τε καὶ γυναικῶν ἐκ πάσης ἡλικίας καὶ μέχρις αὐτῶν [83] ἤδη τῶν θαλαμευομένων νεανίδων [84], ἐντοπίων τε καὶ ξένων, Χριστιανῶν τε [85] καὶ Ἑλλήνων καὶ ἀλλαχόθεν ἐπιδημούντων ἐθνικῶν, ὁμοθυμαδόν τε [86] πάντων ὡς ἐξ ἑνὸς στόματος Ἰησοῦν Χριστὸν [87] τὸν Κύριον [88] ἀνυμνούντων [89], τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν μονογενῆ, τὸν θαυματοποιόν, ἔργῳ τε καὶ πείρᾳ παραλαβόντες [90], ὅτι τὸ Χριστιανῶν ζόγμα [91] « οὐκ ἐν πειθοῖς σοφίας ἐστὶ λόγοις, ἀλλ' ἐν ἀποδείξει [92] Πνεύματος καὶ δυνάμεως », οὐχ ὑπ' ἀνθρώπων 443 μόνον καταγγελλόμενον, ἀλλ' ἐξ οὐρανοῦ [93] θεόθεν μαρτυρούμενον. » — Καὶ [94] ταῦτα μὲν ὁ ἐπίσκοπος· ἐκ δὲ ταύτης τῆς παραδοξοποιΐας πολλαὶ χιλιάδες προστέθησαν τῷ λόγῳ τῆς πίστεως.

Post Constantium autem Julianus regnavit annos duo, Cæsar vero fuit annos quatuor et menses sex; consobrinus Constantii, ab episcopo Nicomediensi Eusebio educatus erat. Statura brevis, somno, alimentis et voluptatibus erat quam maxime continens; cæteris autem moribus ambiguis et plane impiis. Etenim Christianorum mysteriis initiatus, mox ea despexit, gentiliumque ritus prætalit, et sacrum baptisma victimarum sanguine diluit. Ex permissione Dei regnum adeptus, quæcunque faciebat ad dæmonum cultum spectabat. Unde idolorum satellites, recepta fiducia, aperuerunt idolorum templa, ritus abominandos celebraverunt, divina diruerunt templa, et Christianos terribiliter flagellaverunt.

CXC. *Regnum Juliani Apostatæ.*

Ρι'. *Βασιλεία Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου* [95].

B [96] Μετὰ δὲ Κωνστάντιον ἐβασίλευσεν Ἰουλιανὸς [97] ἔτη β' [98], Καῖσαρ [99] δὲ γέγονεν [1] ἔτη δ' καὶ μῆνας ς', ἐξάδελφος ὢν Κωνσταντίου, ὃς ἐτράφη ὑπὸ Εὐσεβίου τοῦ Νικομηδείας ἐπισκόπου. Ἦν [2] δὲ [3] βραχὺς [4] τὸ σῶμα [5], καὶ ὕπνου μὲν, καὶ τροφῆς, καὶ ἀφροδισίων ὅτι μάλιστα ἐγκρατὴς [7], τῷ δὲ ἄλλῳ τρόπῳ [σκαιὸς] καὶ πρὸς εὐσέβειαν πονηρός· (τοῖς γὰρ Χριστιανῶν [8] μυηθεὶς μυστηρίοις, ὕστερον αὐτὰ [9] παριδὼν) τὸ τῶν Ἑλλήνων προεῖλετο καὶ τὸ ἅγιον βάπτισμα αἵματι θυσιῶν ἀπεπλύνατο (ὃς κατὰ συγχώρησιν [10] Θεοῦ παραλαβὼν τὴν βασιλείαν) ἐποίει καὶ [11] τὰ λοιπὰ ὅσα οἱ (τοῦτον [12] κινοῦντες) δαίμονες ἐθεραπεύοντο [13] (ὅθεν οἱ τῶν εἰδώλων ὑπασπισταὶ ἀναθαῤῥήσαντες [14], ἀνέῳξαν μὲν τοὺς εἰδώλων ναοὺς [15] C καὶ τὰς μυσαρὰς ἐπετέλεσαν [16] τελετὰς, τοὺς δὲ θείους ναοὺς κατέστρεψαν [17] καὶ τοὺς Χριστιανοὺς δεινῶς ἐμάστιζον [18]).

Sub his temporibus Porphyrius, Tyri gubernator, multum contra fidem nostram furens debacchatus est. Christianus enim factus et a quodam Christiano in Palæstina pugno cæsus, vindicabundus ad gentilitatem rediit, et contra fidem dogmatizavit.

(2) Ἐφ' ὧν χρόνων καὶ Πορφύριος ὁ Τύριος ὑπάρχων πολλὰ κατὰ τῆς πίστεως ἡμῶν ἐμμανεὶς [19], ἐλύττησε [20]· Χριστιανὸς γὰρ γενόμενος 444 καὶ τυφθεὶς [21] ὑπό τινος Χριστιανοῦ ἐν Παλαιστίνῃ [22], θυμωθεὶς ἀπῆλθε [23] πάλιν εἰς τὸν Ἑλληνισμὸν, ὁ τάλας [24], καὶ κατὰ τῆς [25] πίστεως ἐδογμάτισεν.

Qualia quantaque tunc temporis ausi sint et fecerint hujus impii satellites et doctrinæ socii,

(3) Ὁποῖα τοίνυν καὶ ὅσα κατ' ἐκεῖνον ἐτολμήθη [26] τὸν καιρὸν καὶ ἐπράχθη ὑπὸ τῶν τοῦ ἀσεβοῦς ὑπη-

Variæ lectiones et notæ.

[78] κινήσας V. 2. [76] ἢ πῶς γάρ V. 2, M. 1,2. [77] αὐτῶν Cyr. [78] δ. τοῖς V. 2, M. 1,2. [79] ἅπαν cod. Cyr. qui vero habet ἐπιδραμεῖν τὸ τῆς πόλεως πλῆθος; ἅπαντας ὁμοῦ M. 1,2; ἅπασαν? nisi τὴν π. in τῆς πόλεως cum V. 2, M. 1,2. mutare vis. [80] ἀθρόως add. Cyr. [81] θεοπιστίας V. 2. M. 1,2. [82] μετ' εὐφροσύνης κατασχεθὲν νέων ἅμα γ. καὶ π. Cyr. [83] αὐτῆς M. 1. [84] θ. κορῶν V. 2, M. 1,2, κατ' οἴκους θ. κ. Cyr. [85] χ. τε ἅμα καὶ ἀλ V. 2, M. 1,2. χ. τε ἅμα καὶ τῶν ἀλ. Cyr. [86] ὁμ. δέ V. 2. M. 1,2 Cyr. [87] Χριστόν om. M. 1,2, ante Ἰησοῦν Cyr. [88] ἡμῶν add. Cyr. [89] ὑμν. M. 1,2, ἀνυμν. post θαυμ. [90] παραλαβόντων ὅτι χ. τὸ δ. τὸ πανευσεβές Cyr. [91] I Cor. II, 13. [92] ἀπ. λόγων καί V. 2. M. 1,2. [93] οὐρανῶν Cyr. [94] καὶ διά τ. V. 2, M. 1,2. [95] Sic lemma V. 2, MΔ. Ἀρχὴ τῆς βασιλείας Ἰ. τοῦ π. V. 1, M 2, περὶ τῆς β. Ἰ. M. 1, evanuit in codice. [96] 361. [97] ὁ παραβάτης add. V. 1. [98] ἡμισυ, sed a 3 Nov. ad 26 Junii a. 363 sunt anni duo demptο dimidio, non addito. [99] Καῖσ. — ἀνεπλ. om. V. 1, Slav. [1] ἐγεγόνει V. 2, M. 1,2. [2] ἐξ. δὲ Κ. ὃς V. 2. [3] ἦν γάρ V. 2, M. 1,2. [4] Ἰουλιανός add. Ced. 531,22. [5] τὸ σ. βρ. Ced. [6] εὐπώγων, τετανόθριξ l.eo. ἐ. μελανόθριξ Ced. [7] ἐγ. φιλοδοξότατός τε καὶ τῷ κατ' ἐ. π. Ced. [8] Χρ στιανοῖς V. 2, M. 1,2. [9] αὐτὸν cod. [10] τοῦ add. V. 2. [11] καὶ πάντα ποιῶν οἷς οἱ δ. Ced. [12] τοιοῦτον M. 1,2. [13] ἐθ. δ. V. 1,2, M. 1,2. [14] ἀναθαρσισ. cod. [15] σηκοὺς V. 1,2, M. 1,2. [16] ἐπετέλε· cod. ἐπετέλουν V. 1,2, M. 1,2. [17] κατέστρε. cod. κατέστρεφον V. 1,2, M. 1,2. [18] ἐμάστιξαν? Ἐπὶ τούτου ἐμαρτύρησεν ὁ ἅγιος Εὐσίγνιος καὶ Ἰω. ὁ στρατιώτης, Ἀντίγονος καὶ Μελάσιππος ὁ πατὴρ αὐτοῦ, καὶ Κλαυσίνα ἡ μήτηρ αὐτοῦ, καὶ Ἀρτέμιος ὁ μέγας, καὶ ἄλλοι πολλοί. Σχόλιον. [19] ἐκμ. V. 1,2, M. 1,2. [20] ἐξωλίσθησε V. 2, M. 1,2. [21] τυπτηθείς codices. [22] καί add. V. 2. [23] ἐπανῆλθε V. 1. [24] ταλαίπωρος, V. 1,2, M. 1,2. [25] καὶ τὰ τῆς V. 2. [26] ἐτόλμησαν τὸν κ. οἱ τοῦ δυσσεβοῦς ὁμόφρονες, παμπ. V. 1, M. 1,2.

Digitized by Google

ρετῶν καὶ ὁμοφρόνων, πάμπολλά μέν ἐστι [56] καὶ συγγραφῆς [57] ἰδίας ἐπιδεόμενα · ἡμεῖς δὲ ἐκ πολλῶν ὀλίγα διηγησόμεθα. [58] Ἐν Ἀσκαλῶνι μὲν καὶ Γαζῇ ἀνδρῶν ἱερῶν καὶ γυναικῶν ἁγίων [59] διὰ βίου τὴν παρθενίαν [60] ἐπειλημμένων [61] ἀναῤῥήξαντες τὰς γαστέρας καὶ κριθῶν ἐμπλήσαντες προεβάλλοντο χοίροις βορὰν (ὡς [62] καὶ τῶν ἡπάτων καὶ τῶν αἱμάτων ἀπεγεύσαντο [63] παράνομοι).

[64] (4) Ἐν δὲ τῇ Σεβαστείᾳ [65] πόλει τοῦ Προδρόμου τὴν [66] θήκην ἀνοίξαντες πυρὶ [67] παρέδωκαν [68] τὰ [69] λείψανα, καὶ τὴν κόνιν [70] εἰς ἀέρα ἐλίκμησαν.

A multa quidem sunt et peculiarem librum requirerent : nos vero ex multis pauca narrabimus. Ascalone et Gazæ, sacrorum hominum sanctarumque mulierum virginitatem amplexatorum ventres dissectos et hordeo repletos prædam offerebant porcis, postquam de sanguinibus et hepatibus gustaverant infideles.

In urbe vero Sebasteia Præcursoris sepulcrum aperientes igni tradiderunt reliquias, et cineres in aera ventilaverunt.

ΡΛΑ'. *Περὶ τῆς αἱμορῥοούσης* [71].

CXCI. *De hæmorrhoissa.*

[72] Ἐν δὲ Καισαρείᾳ τῆς Φιλίππου τῇ νῦν Πανεάδι ἀνδριὰς ἦν τοῦ Κυρίου, ὃν ἡ αἱμόῤῥους εὐχαριστήριον πρὸ τοῦ οἴκου αὐτῆς ἔστησεν · βοτάνη δέ τις ἐφύετο ἐν [73] τῇ βάσει, ἐν ᾗ πρότερον ὁ χαλκοῦς ἀνδριὰς ἵστατο τοῦ Χριστοῦ, πᾶσι μὲν ἀνθρώποις ἄγνωστος πέλουσα, παντὸς δὲ πάθους ἀλεξητήριος τυγχάνουσα, ὅνπερ ἀνδριάντα Ἰουλιανὸς ὁ ἀσεβὴς [74] καταγαγεῖν [75] πρὸς ἐμπαιγμὸν δῆθεν καὶ συρῆναι προστάξας, ἴδιον ἀντ' ἐκείνου ξόανον ἵδρυσε · πῦρ δὲ **445** κατελθὸν οὐρανόθεν τοῦτο κατέκαυσε. (Τὸν δὲ [76] τοῦ Κυρίου ἀνδριάντα ὑφ' Ἑλλήνων τότε συντριβέντα οἱ Χριστιανοὶ συλλέξαντες ἐπιμελῶς εἰς ἐκκλησίαν ἀπέθεντο.)

Cæsareæ Philippi, quæ nunc Paneas est, Domini erat statua, quam hæmorrhoissa eucharisticon ante domum suam posuit. Herba autem creverat in basi, qua primum ænea Christi statua consisteba', cunctis hominibus ignota, et cujuslibet passionis antidotum. Sed Julianus impius, cum statuam per irrisionem demoliri dejicereque præcepisset, ejus loco proprium ex ligno simulacrum substituit. Ignis autem de cœlo prolapsus illud combussit; statuam vero Domini quam tunc Græci contriverant, Christiani sedulo colligentes in ecclesia reposuerunt.

[77] (2) Ὁ δὲ ἐμβρόντητος [78] Ἰουλιανὸς προφανῶς λοιπὸν καὶ ἀναιδῶς κατὰ (116ᵉ) τῆς εὐσεβείας ὡπλίζετο · καὶ πρῶτον μὲν τὰς ἐν [79] τῇ πόλει καὶ τὰς ἐν Δάφνῃ [80] πηγὰς ταῖς μυσαραῖς θυσίαις ἐμόλυνεν, ὅπως ἕκαστος μεταλαμβάνων τοῦ νάματος, μεταλαγχάνῃ [81] καὶ τοῦ μύσους · ἔπειτα δὲ [82] τὰ [83] κατὰ τὴν ἀγορὰν προκείμενα τοῦ μιάσματος ἐμπίπλησι [84]· περιερραίνοντο γὰρ ἄρτοι, καὶ κρέα, καὶ ὀπῶραι, καὶ λάχανα, καὶ τὰ ἄλλα ὅσα ἐδώδιμα. Ταῦτ' οὖν ὁρῶντες οἱ Χριστιανοὶ ἔστενον μὲν καὶ ὠλόλυζον ἐπὶ τοῖς γενομένοις [85], μετελάμβανον δ' ὅμως, ἀποστολικῷ νόμῳ πειθόμενοι τῷ φάσκοντι [86]· « Πᾶν τὸ ἐν μακέλλῃ πωλούμενον ἐσθίετε, μηδὲν ἀνακρίνοντες διὰ τὴν συνείδησιν. »

Interea insaniens Julianus, jam aperte et impudenter contra religionem arma acuebat : et primum urbis et Daphnæ fontes abominandis fœdavit victimis, ut unusquisque fluento communicans abominationem quoque participaret; postea vero quæcunque macello exponebantur, inquinamento replevit. Circumspergebantur enim panes, et carnes, et fructus, et legumina, et alia quæcunque comedenda. Hæc ergo videntes Christiani gemuerunt et ululaverunt super his quæ flebant; sed tamen participaverunt res illas, apostolicæ legi parentes quæ dicit : « Omne quod in macello venit, manducate, nihil interrogantes propter conscientiam. »

[87] (3) Ἔτι μὴν καὶ ἕτερον ἐξεῦρε [88] κατὰ τῆς εὐσεβείας μηχάνημα [89] · τοῖς γὰρ στρατιωτικοῖς καταλόγοις χρυσίον διανέμων κατὰ τὸ παλαιὸν ἔθος καθιστάμενος [90] αὐτὸς ἐπὶ θρόνου βασιλικοῦ, προὔθηκε δὲ [91] παρὰ [92] τὸ ἔθος βωμὸν ἀνθράκων πλήρη [93] καὶ λιβανωτὸν ἐπὶ τῆς κατὰ πρόσωπον αὐτοῦ τρα-

Aliud etiam contra religionem adinvenit stratagema : militaribus enim censibus aurum distribuens juxta veterem consuetudinem, ipse sedens in regio solio, proposuit præter consuetudinem in mensa coram se posita incensum et aram prunis cooperta, et præscripsit unumquemque aurum acceptu-

Variæ lectiones et notæ.

[56] εἰσι V. 2, M 1,2. [57] καὶ γραφῆς M. 1,2. [58] Ced. 533,6-16. Καὶ γὰρ ἐν Γ. καὶ Ἀ. πρεσβυτέρους, κ. τ. λ. [59] γ. διά V. 1,2, M. 1,2. [60] ἀειπαρθ. Ced. [61] ἐπιλημμ. cod. V. 2, ἐπηγγελμένων V. 1. [62] ὧν V. 1,2, M. 1,2. [63] ἀπ. οἱ δυσώνυμοι V. 1,2, M. 1,2. [64] Ced. 535,1,2. Οὗτος ὁ μικρὸς τὴν τοῦ πρ. θ. ἀνοίξας π. τὰ λ. παραδέδωκε καὶ τὴν κ. διελίκμησε. [65] Σεβάστῃ V. 1,2. [66] πρ. θ. V. 1,2, Ced. [67] τε add. V. 1,2, M. 1,2. [68] παρέδωσαν V. V. 1,2, M. 1,2. [69] δέ add. V. 1,2, M. 1,2. [70] διεσκέδασαν V. 1,2, M. 1,2. [71] Lemma M. 2, in codice evanuit. [72] Ced. 531,8-15. [73] ἐφ. τῇ V. 1, ἐφ. ὑπὸ τὴν βάσιν τοῦ ἀνδριάντος Ced. [74] δυσσ. V. 1, δείλαιος Ced. [75] καταεαγῆναι Leo, καταγῆν M. 2, καταγῆν ὧν M. 1, κατάγει Ced. [76] γε add. V. 1,2, M. 1,2. [77] Ced. 535,11-21. [78] ἐμβρόντιστος cod. [79] ἐκ τῆς πόλεως V. 1. [80] καὶ τὰς ἔξωθεν π. Ced. [81] μεταλαγχάνει cod. μεταλαμβάνῃ V. 1. [82] καὶ add. V. 1. Ced. [83] τά om. V. 1,2, M. 1,2. [84] ἐνεπίμπλει V. 1,2, M. 1,2, ἐνεπίμπλη Ced. [85] γεν. V. 2, M. 1,2. [86] I Cor. x, 25. [87] Ced. 534,6. Greg. III, 75 A. [88] ἐξευρών V. 1, M. 1,2, ἀνεξευρών V. 2. [89] μ. καὶ τοῖς V. 1. [90] καθῆστο μὲν ἀ. V. 1, ἐκάθητο μὲν ἀ. V. 2, M. 1,2. [91] καὶ add. M. 2. [92] παρὰ om. V. 2, M. 1,2. [93] πλήρης λ. cod. — τῇ — τραπέζῃ cod.

Digitized by Google

rum, prius in aram incensum projicere, deinde A accedere et aurum de manu sua suscipere.

Posthæc quoque mandavit ut abominandis ejus simulacris adjicerentur Jovis et Martis effigies, et sic ille scelestus cunctos contaminare conabatur.

Prohibuit etiam ne Christiani obirent militiam, aut poeticas aut rhetoricas sive philosophicas ediscere scientias permitterentur : « Nam, inquit, nostris litteris instructi, bellum adversum nos suscipiunt. »

Quem Gregorius cognomento Theologus pulcherrime notans ait : « Numquid tua græcitas? dic mihi. Nonne Phœnicum sunt litteræ? aut ut tenent quidam Ægyptiorum aut sapientiorum ipsis Hebræorum, qui tabulis digito Dei scriptis inscriptam a Deo fuisse legem credunt. Numquid tuum est atticissare, numerare vel digitis supputare mensuras ac ponderà? Nonne Euboeorum est, siquidem Euboeus Palamedes, multorum inventor, propterea quoque invidiam sensit? Numquid tua poemata? Annon potius illius anus, quæ contente humerum a quodam excussa, ut sermo est, deinde valde convicians, impetu verbum pronuntiabat, et hoc multum juveni placens, et laboriose mensum, admirabilem hanc tuam effecit poesim? Item unde tibi initiari et initiare et more Thracum religiose agere (thracissare)? Nomen ipsum te persuasum habeat. Sacrificare vero nonne a Chaldæis et Cypriis? C Geometria nonne ab Ægyptiis? Magia nonne Persica? Somniorum autem divinationem a quibus nisi Telmecibus audis? augurium vero a quibus? Non ab aliis ac Phrygibus, qui primum avium volatum ac motus observaverunt. Et ne sermonem longius producam, unde tibi singula? Nonne ex quoque unum, quibus omnibus in unum coalescentibus, unum superstitionis mysterium efformatur? Quid ergo? obtinebimus, cunctis ad primos inventores abeuntibus, nihil aliud habere quam malitiam et circa divina novitatem? Nam verbi potentia bonis scutum est, perversis autem malitiæ munimentum.

Attamen Judæos adversus Christianos armis instruens interrogabat eos : « Quare, cum lex sacrificare jubet, non sacrificatis? » Illis autem in Hie- D

πέζης [64], προσέταξε δὲ τὸν τὸ χρυσίον κομιζόμενον [65] ἕκαστον πρότερον ἐπιβάλλειν [66] τῷ βωμῷ τὸν [67] λιβανωτὸν, εἶτα προσέρχεσθαι καὶ τὸ χρυσίον παρὰ τῆς χειρὸς αὐτοῦ δέχεσθαι.

[68] (4) Καὶ πρὸς τούτοις ἐκέλευσε καὶ ταῖς μυσαραῖς εἰκόσιν αὐτοῦ συγγράφεσθαι Δία καὶ Ἄρεα (καὶ οὕτως ὁ ἀνόσιος ἔσπευδε κατημιαίνειν πάντας).

[69] (5) Ἐξέθετο δὲ [70] κανόνα, ὥστε Χριστιανοὺς μὴ στρατεύεσθαι μήτε ποιητικῶν, ἢ ῥητορικῶν, ἢ φιλοσοφικῶν [71] ἅπτεσθαι μαθημάτων· **446** « Ἐκ γὰρ τῶν ἡμετέρων, φησὶν, ὁπλιζόμενοι γραμμάτων, τὸν καθ' ἡμῶν ἀναδίχονται πόλεμον [72]. »

(6) Ὃν Γρηγόριος ὁ τῆς θεολογίας ἐπώνυμος εὖ μάλα στηλιτεύων φάσκει [73]· « Σὸν τὸ ἑλληνίζειν; εἰπέ μοι· τί δέ [74]; οὐ Φοινίκων τὰ γράμματα; ὡς δέ τινες [75], Αἰγυπτίων ἢ τῶν ἐπὶ τούτων σοφωτέρων B Ἑβραίων, οἳ καὶ πλαξὶ θεοχαράκτοις ἐγγραφῆναι τὸν νόμον παρὰ Θεοῦ πιστεύουσιν. Σὸν τὸ ἀττικίζειν, τὸ [76] ἀριθμεῖν ἢ [77] καὶ λογίζεσθαι δακτύλοις, μέτρα τε καὶ στάθμα [78]; οὐκ Εὐβοϊέων, εἴπερ Εὔβοιεὺς ὁ Παλαμήδης ὁ πολλῶν εὑρετὴς [καὶ] διὰ τοῦτο ἐπίφθονος; » — « Σὰ τὰ ποιήματα; τί δέ; οὐ τῆς γραὸς μᾶλλον ἐκείνης, ἢ τὸν ὦμον σεισθεῖσα παρά τινος συντόνως. ὡς [79] λόγος, εἶτά ἐνυβρίζουσα τῷ [80] σφοδρῷ τῆς ὁρμῆς ἔπος ἐφθέγξατο, καὶ τοῦτό ἀρέσαν τῷ νεανίᾳ λίαν [81] καὶ φιλοπονώτερόν μετρηθὲν τὴν θαυμασίαν σου ταύτην ἐδημιούργησε ποίησιν; » — « Αὐτὸ δὲ πόθεν σοι [82] τὸ μυεῖσθαι, καὶ μυεῖν, καὶ [83] θρησκεύειν; οὐ παρὰ Θρᾳκῶν [84]; [καὶ] ἡ κλῆσις πειθέτω σε. Τὸ δὲ θύειν [85] οὐ παρὰ Χαλδαίων ἢ τῶν [86] Κυπρίων [87]; τὸ δὲ γεωμετρεῖν οὐκ Αἰγυπτίων; τὸ δὲ μαγεύειν οὐ Περσικόν [88]; Τὴν δὲ ὀνείρων [89] μαντικὴν τίνων ἢ Τελμησέων ἀκούεις; τὴν οἰωνιστικὴν δὲ ποίων; οὐκ ἄλλων ἢ Φρυγῶν τῶν πρώτων [91] περιεργασαμένων ὀρνίθων πτήσεις τε καὶ κινήματα. Καὶ ἵνα μὴ μακρολογῶ, πόθεν σοι τὸ καθ' ἕκαστον; οὐχ [92] ἓν ἐξ ἑκάστου, ὧν ἁπάντων εἰς αὐτὸ [93] συνελθόντων ἓν ζεισιδαιμονίας μυστήριον συνέστη; Τί οὖν; δεξόμεθα, πάντων ἀποχωρησάντων εἰς τοὺς πρώτους εὑραμένους, μηδὲν ἕτερον [94] ἔχειν πλὴν **447** τῆς κακίας καὶ τῆς περὶ τὸ θεῖον ταύτης καινοτομίας; » ἡ γὰρ τοῦ λόγου δύναμις τοῖς μὲν ἐπιεικέσιν ὅπλον, τοῖς δὲ μοχθηροῖς πέντρον [95] κακίας γίνεται. »

[96] (7) Καὶ μέντοι καὶ τοὺς Ἰουδαίους κατὰ τῶν Χριστιανῶν ἐξοπλίζων ἤρετο τούτους· « Διά τί, θύειν τοῦ νόμου κελεύοντος, οὐ θύετε; » Τῶν δὲ τὸν

Variæ lectiones et notæ.

[64] τρ. καὶ πρ. V. 1. [65] περὶ τῶν — κομιζομένων V. 1,2. [66] ἐπιβαλεῖν cod. [67] p. λ. v. 1. [68] Cod. 534,3-6. [69] Cod. 533,20,21. τῷ β' ἔτει. [70] δὲ καὶ νόμων ὡ. V. 1,2, M. 1,2. [71] ἢ φιλοσόφων μ. ἐκπαιδεύεσθαι V. 1,2, M. 1,2. [72] Ἀπολινάριος δὲ τῇ μὲν θείᾳ Γραφῇ ὕλῃ χρησάμενος, πάντων δὲ ποιητῶν τοὺς χαρακτῆρας μιμησάμενος, ἔγραψε [τοῦ δ:' αὐτῶν] παιδεύεσθαι Χριστιανούς· Οὗτος δὲ ὁ Ἀπολινάριος ὀρθόδοξος καὶ ἑλλόγιμος ἦν (Scholion codicis). [73] Κατὰ Ἰουλιανοῦ στηλιτευτικός ed. Paris. 1531, 4° p. 62. [74] δαί cod. [75] φασὶ τῶν add. cod. τῶν V, 1,2, M. 1,2. [76] πεττευεῖν δὲ καὶ add. Gr. [77] ἢ om. Gr., — τὸ ἀ, δὲ καί V. 1,2, M. 1,2. [78] καὶ ἔτι πρὸ τούτων τὰ τακτικὰ καὶ πολιμικὰ τέχος; Gr. [79] ἀντιπαριόντος ὡς Gr. [80] τὰ σφοδρὰ V. 2. [81] λίαν om. Gr. [82] σοι om. V. 2. [83] τό add. Gr. [84] οὐ π. Θρ. om. V. 2. [85] τὸ θ. δέ V. 1,2, M. 1,2. [86] εἴτ' οὖν K. Gr. V. 1,2, M. 1,2. [87] τὸ ἀστρονομεῖν οὐ Βαβυλωνίων Gr. [88] Περσῶν V. 2, M. 1,2. [89] ὀνειρομαντικὴν οὐ T. M. 2. [90] τὴν δὲ ὁ. π. E. 5. M. 1,2. — τίνων Gr. [91] πρῶτον cod. πρώτω V. 1. [92] ἐξ ἑκάστων; cod. ἑνὸς; ἐξ V. 2. [93] εἰς ταὐτόν Gr. [94] ἡμέτερον Gr. ὑμᾶς ἔτ. vel ὑμετ.? [95] κέντρον? V. 2. [96] Cod. 525,21-526,11,337,9-14 τῷ γ' ἔτει.

Digitized by Google

ἐν Ἱεροσολύμοις ναὸν καὶ τὴν ἐκεῖσε περιγεγραμμένην αὐτῶν λατρείαν προβαλλομένων, αὐτίκα προσ(116b)έταξεν ὁ θεομάχος ἀνεγεῖραι τὸν κατ' ὀργὴν καὶ γνώμην Θεοῦ ναὸν καταλυθέντα· καὶ τοῦτο μετὰ πολλῆς χαρᾶς ἀκούσαντες ἅπασι [97] τὰ προστεταγμένα τοῖς κατὰ τὴν οἰκουμένην ὁμοφύλοις ἐδήλωσαν. Καὶ οἱ μὲν πανταχόθεν συνέτρεχον καὶ χρήματα καὶ προθυμίαν εἰς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ προεισφέροντες [98]· ὁ δὲ Παραβάτης [99] συναπέστειλεν αὐτοῖς καὶ ἄρχοντα; [1] καὶ πολλὴν παρ[2]ρησίαν [3] καὶ συνοδομήν· σκαπάνας γὰρ καὶ ἄμμας ἀργυρᾶς κατασκευάσας συνέπεμψε τοῖς ἀθέοις [3] Ἰουδαίοις [4]. Καὶ ἐπεὶ ὀρύττειν κατήρξαντο [5] (καὶ τὸν χοῦν ἐκφορεῖν [6] πολλαὶ μυριάδες), ἐξαπίνης ἄνεμοι (δαγδαῖοι) βίαιοί (τε καὶ στρόβιλοι) πνεύσαντες ἀθρόως ἅπαντας διεσκέδασαν [7]. (Ἐκείνων δὲ μεμηνότων ἔτι [8] καὶ τῇ θείᾳ μακροθυμίᾳ μὴ σωφρονιζομένων, ἀλλὰ τοῦ ἔργου πάλιν ἁπτομένων, πρῶτον μὲν σεισμὸς γέγονε [9] μέγιστος καὶ φοβερώτατος; ἔπειτα δὲ) πῦρ ἐκ τῶν ὀρυττομένων θεμελίων ἀναδραμὸν κατέκαυσε [10] πλείστους.

[11] Κατὰ δὲ τὴν αὐτὴν νύκτα (καὶ τὴν μετ' αὐτὴν) ὤφθη ἐν τῷ οὐρανῷ τοῦ σταυροῦ [12] τὸ σχῆμα πᾶσαν φωτοειδῶς καταυγάζον τὴν γῆν ἐκείνην· (ὅπερ [13] οἱ ματαιόφρονες θεασάμενοι καὶ τὴν κατ' αὐτῶν θεομηνίαν ἐναργέστερον ἐπαισθόμενοι, πρὸς τὰ ἴδια μετ' αἰσχύνης ἀπέδρασαν.)

448 [14] (8) Ὁ δὲ βαρυκάρδιος Ἰουλιανὸς ταῦτα μεμαθηκὼς παραπλησίως καὶ αὐτὸς τῷ Φαραὼ τὴν καρδίαν ἐσκλήρυνε [15]. Μετὰ δὲ ταῦτα Πέρσαι [16] κατὰ τὴν Ῥωμαίων ἐξελθόντες γῆν, ἔδοξεν αὐτῷ τούτοις παρατάξασθαι· καὶ [18] τοὺς μάντεις ἐπερωτήσας [19], ἐκέλευον [20] αὐτῷ καὶ ὑπισχνοῦντο τὴν νίκην, ὡς παρὰ τῶν δαιμόνων εἰληφότες, ὅθεν καὶ χρησμὸν τῷ δυσσεβεῖ ἐπανεγίνωσκον ἔχοντα [21] τάδε· « Νῦν [22] πάντες ὁρμώμεθα [23] θεοὶ νίκης τρόπαια κομίσασθαι παρὰ [24] θηρὶ ποταμῷ. Τῶν δ' ἐγὼ ἡγεμονεὺς [25] θοῦρος [26] πολεμόκλονος Ἄρης. »

Τούτοις πεισθεὶς ὁ πεφενακισμένος, καὶ πολλὰ, καὶ μεγάλα, καὶ δυσδιήγητα κατὰ Χριστιανῶν ποιήσας, καὶ ἄλλα πλείονα ποιεῖν μετὰ τὸν πόλεμον καὶ τὴν νίκην ἐπα[γγει]λάμενος, κατὰ Περσῶν ἐκίνησε, καὶ διαβὰς τὸν ὁρίζοντα ποταμὸν ἀπὸ τῆς Περσῶν τὴν [27] Ῥωμαίων χώραν, καὶ ὑπό τινος ἀπατηθεὶς Περσικοῦ λέγοντος ὡς ἐν τρισὶν ἡμέραις παραδώσειν αὐτῷ τὴν Βαβυλῶνα καὶ μὴ χρῄζειν πολλῶν ἀναλωμάτων, εὐθὺς τὰς μὲν τὴν τροφὴν [28] κομιζούσας ναῦς ἐνέπρησεν [29], αὐτὸς δὲ διὰ γῆς ἀπῆει δυσβάτου ποδη-

A rosolymis templum et ibi præscriptam ipsis adorationem, allegantibus, statim præcepit impius ut resuscitarent templum, secundum iram et voluntatem Dei destructum; quod hi cum multa lætitia audientes, omnibus contribulibus per universam terram præscripta denuntiarunt. Hi quidem undique concurrerunt opes et zelum ad ædificationem templi asportantes; apostata vero misit ad eos duces cum magna libertate multoque auxilio: fossoria enim et instrumenta, argentumque simul ad atheos Judæos misit. Ubi vero fodere terramque deferre cœpissent illi sexcenti, extemplo venti vehementes ac violenti necnon turbines fortiter flantes cunctos disperserunt. Illis autem adhuc conantibus et divina longanimitate non resipiscentibus, et opus denuo repetentibus, primum terræ motus factus est magnus et horrificus; deinde ignis ex fundaminibus effossis exsurgens, plurimos combussit.

B

Per noctem autem hujus diei diemque sequentem apparuit in cœlo crucis signum totum refulgens et regionem illuminans; quod cum stulti vidissent; iramque Dei contra se manifestam intellexissent, in propria cum rubore refugerunt.

Sed propositi tenax Julianus, his auditis, non secus ac Pharao cor suum induravit. Postea vero, cum C Persæ in terram Romanorum essent egressi, sibi dimicandum adversus eos existimavit. Vates ab eo consulti, exhortati sunt eum, et, quasi a dæmonibus hoc tenentes, polliciti sunt ei victoriam; unde quoque responsum impio denuntiaverunt hæc habens: « Nunc omnes dii properamus victoriæ tropæa mereri prope ferum fluvium. Ego autem ductor eorum ad bella movens terribilis Mars. »

Illis dictis illusus, multa magnoque ac narratu difficilia contra Christianos postquam egisset, et alia majora se post bellum ac victoriam reservare nuntiasset, adversus Persas profectus est. Cum transiisset fluvium, Romanorum terram a terra Persarum separantem, a quodam Persa dicente se post D tres dies traditurum esse regi Babylonem, nec magnis sumptibus opus esse, deceptus, cito naves quæ alimenta detulerant, exussit, et ipse per semitas accessu difficiles a deceptore Persa pedibus

Variæ lectiones et notæ.

[97] ἅπαντα τὰ π. V. 2, M. 1,2. [98] συνεισφέροντες Ced. [99] ὁ δὲ συν. N. 1,2, M. 1,2. Ced. [1] ἄρχοντα V. 1,2, M. 1,2. [2] π. ὑπηρεσίαν Ced. V. 1,2, M. 1,2. [3] ἀντιθέοις Ced. V. 1,2, M. 1,2. [4] Ἰουδ. om. V. 2. [5] ἠρξ. V. 1, Ced. [6] ἐκφέρειν V. 1,2, M. 1,2. [7] ἅπαντα διεσκόρπισαν Ced. [8] μ. καί σ. V. 1. [9] ἐγένετο σ. V. 1, σ. ἐγ. V. 2, M. 1,2. [10] τούς add. V. 1. [11] Ced. 537,20-538,5? [12] τοῦ Χριστοῦ τὸ σχ. V. 2, M. 1,2. [13] ἅπερ V. 1,2, M. 1,2. [14] Ced. 538,6-23 ὥς φησιν Ἀγαθίας, qui de hac re nihil habet. [15] ἐσκληρύνετο cod. [16] Περσῶν ἐξελθόντων? τῆς Ῥ. ἐξήλασαν γῆς· διὸ καὶ ἐδ. V. 1, [17] ἀντιπαρ. V. 1,2. [18] δή add. V. 1. [19] ἐπερωτήσαντι? [20] ἐκ. καὶ ὑπ. V. 1, sed αὐτῷ post νίκην V. 1,2. [21] ἐχ. οὕτως V. 1,2, M. 1,2. [22] δέ add. V. 1. [23] ὁρμήθημεν, Leo, P. Th. Ced. V. 1,2, M. 1,2. [24] περί Leo. [25] ἡγεμονεύσω cod., Leo, P. Th. Ced. V. 1,2, M. 1,2, cod.; ἡγεμονεύς conjectura nostra metro requiritur. [26] θουρός cod. κουθοῦρος M. 1,2, κοθοῦρος V. 2. [27] τῇ Ῥ. χώρᾳ V. 1, ι subscr. pro ν. [28] τοῦ λαοῦ V. 1. [29] ἐνέπρησ. cod. ἐνεπύρισεν V. 1,2, M. 1,2, cf. Greg. IV. 115 D.

Digitized by Google

ductus, abiit. Hic autem subito fugiens inconstantem levissimumque regem dereliquit cum populo errantem, atque solitudine victusque penuria viribus exhaustum. Talem enim egestatem persenserunt ut equos et mulos edere coacti sint. Cum igitur populus erravisset et valde consumptus esset, invenerunt subito mortuum flagellum a Deo missum; nam ex improviso jaculum fertur in ipsum, et per brachium ad latus decurrens intus penetrat. Ex hoc vulnere vitam finivit manu incogniti ipsius occisoris. Hunc quidem qui justam illam intulerat plagam nemo usque ad hodiernam diem scivit: verumtamen, sive homo, sive angelus hoc fecit, divini numinis minister fuit. Illum autem ferunt, cum plagam accepisset, cruore manum implevisse, et ad cœlum projecisse, dicentem: « Vicisti, Galilæe; contentus esto, Nazaræne. »

Ablatum ipsius impurum corpus et Tarsi sepultum rejecit et evomuit terra, sicut ait denuo Gregorius cognomine Theologus: « Parum est quod in medio. Sed cum Persis justitiæ scelestum dederit, adhuc ibi jus urget, et mortuum absque misericordia prosequitur: a quodam enim audivi non illum tumulo recipi, sed terra propter illum agitata projici, et eructari, præludium, puto, supplicii quod illic manet. » Post hæc autem deprehensæ sunt illius magiæ, fraudes et artes.

Cum enim esset in Perside, miserat ad occasum dæmona, qui exinde sibi responsum citissime referret: hic autem a quodam monacho prohibitus a progressu, per dies decem iter prosequi non valuit. Regressus ad Apostatam et interrogatus de mora respondit: « Moratus sum et absque opere redivi: exspectabam enim Puplium monachum, an forte cessaret a precatione; sed cum per dies decem non cessavit, ne jussum tuum exsequerer impedivit. » Cum autem istud Julianus audlisset, violenterque iratus esset, minatus est sese post reditum monachorum genus exterminaturum esse. Quod cum audivisset et demiratus esset unus ex magnatibus ejus, post reditum, distribuit omnem substantiam suam pauperibus, et ad seniorem se contulit. Illustris monachus factus, monachorum virtutem, quam adversus tenebrosos spiritus acceperunt, omnibus enarrabat.

A γούμενος; [30] ὑπὸ τοῦ ἀπατεῶνος Πέρσου, ὃς ἐξαίφνης ἀποδράσας κατέλιπε τὸν εὐρίπιστον καὶ κουφότατον, πλανώμενον μετὰ τοῦ λαοῦ καὶ τρυχόμενον ὑπό τε τῆς ἐρημίας καὶ τῆς τῶν τροφῶν ἀπορίας· τοσαύτη γὰρ ἔνδεια περιέσχεν αὐτοὺς ὡς καὶ ἵππων καὶ ἡμιόνων ἀπογεύσασθαι. Πλανώμενος οὖν ὁ λαὸς καὶ σφόδρα διαφθειρόμενος εὗρον ἐξάπινα κείμενον τὸν θεῖλατον [31]· ἐξ ἀφανοῦς γὰρ ἀκόντιον φέρεται κατ' αὐτοῦ, καὶ διὰ [32] τοῦ βραχίονος εἰς τὴν πλευρὰν διαδραμὸν εἰσέδυ, ἐξ ἧς πληγῆς τὸν βίον κατέστρεψεν, ἀδήλου τοῦ ἀνελόντος αὐτὸν γενομένου. Καὶ τὸν μὲν τὴν δικαίαν ἐκείνην ἐπενεγκόντα πληγὴν οὐδεὶς **449** ἔγνω μέχρι καὶ τήμερον· ὅμως δέ, εἴτε ἀνθρωπος, εἴτε ἄγγελος [33] τοῦτο δέδρακε, τοῦ θείου νεύματος ὑπηρέτης γέγονεν· ἐκεῖνον [34] δέ φασι δεξάμενον τὴν πληγὴν, εὐθὺς πλῆσαι τὴν χεῖρα τοῦ αἵματος καὶ ῥίψαι εἰς τὸν ἀ((117a))έρα καὶ φάναι· « Ἐνίκησας [35], Γαλιλαῖε· ἀρκέσθητι, Ναζαρηνέ. »

B [36] (9) [37] Καὶ ἀνακομισθὲν [38] τὸ μιαρὸν αὐτοῦ σῶμα ἐν Ταρσῷ καὶ ταφὲν ἀνεβράσθη ἀπὸ [39] τῆς γῆς καὶ ἀπερρίφη, καθὼς [40] ἔφη πάλιν Γρηγόριος ὁ τῆς θεολογίας ἐπώνυμος; [41]· « Μικρὸν [42] τὸ ἐν μέσῳ· καὶ Πέρσαις μὲν ἡ δίκη δοῦσα [43] τὸν ἀλιτήριον, ἐκεῖ δικάζει καὶ — νεκρὸν ἐπανάγει μὴ ἐλεούμενον, ὡς δέ ἐγώ τινος [44] ἤκουσα, μηδὲ [45] τῷ τάφῳ προσδεχόμενον [46], ἀλλ' ὑπὸ τῆς σεισθείσης δι' αὐτὸν γῆς ἀποσειόμενον [47] καὶ ἀναβρασσόμενον, προοίμιον οἶμαι τῆς ἐκεῖσε κολάσεως. » Μετὰ δὲ ταῦτα ἀφωράθησαν αἱ τῆς ἐκείνου γοητείας [48] μαγγανεῖαι.

C [49] (10) Ἐν μὲν γὰρ τῇ Περσίδι τυγχάνων, πέμψας δαίμονα πρὸς τὴν δύσιν πρὸς τὸ ἐνεγκεῖν [50] ἐκεῖθεν ἀπόκρισιν διὰ τάχους, ἐκωλύθη τῆς πρόσω πορείας ὑπό τινος μονάζοντος, ἐπὶ ἡμέρας ι' [51] μὴ δυνάμενος προβῆναι· ὑποστρέψας δὲ [52] πρὸς τὸν ἀποστάτην καὶ τὴν αἰτίαν τῆς βραδύτητος ἐρωτηθεὶς ἀπεκρίνατο· « Καὶ ἐβράδυνα καὶ ἄπρακτος ἐπανῆλθον· ἐκδεχόμενος [53] γὰρ Πούπλιον μονάζοντα, εἴπως παύσηται τῆς προσευχῆς, καὶ μὴ παυσαμένου αὐτοῦ [54] ἡμέρας ι', διεκώλυσέ με ποιῆσαι τὸ θέλημά σου. » Καὶ τοῦτο ἀκούσας Ἰουλιανὸς **450** καὶ ἀγανακτήσας σφόδρα, προσηπείλησε μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν [55] ἐξολοθρεῦσαι τὸ τῶν μοναχῶν [56] γένος, ὅπερ μαθών τις τῶν μεγιστάνων αὐτοῦ καὶ θαυμάσας, ἐπανελθών, διένειμε τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ [57] πένησι καὶ ἀπῆλθε D πρὸς τὸν γέροντα, καὶ γενόμενος δόκιμος μοναχὸς πᾶσιν ἔλεγε τὴν ἰσχὺν τῶν μοναζόντων, ἣν ἔλαβον κατὰ τῶν σκοτεινομόρφων δαιμόνων.

Variæ lectiones et notæ.

[30] διηγ. M. 2. [31] νεκρόν add. cod. [32] καὶ τοῦ βρ. V. 1,2. [33] εἴτε ανος V. 2. [34] ἐκεῖ δέ V. 2, M. 1,2. [35] Ἐν. Γ. ἐν. V. 1 2, M. 1,2, νενίκηκας Χριστὲ, κορέσθητι, Ναζωραῖε Leo, Ced. x. N. [36] Glyc. 472,6-9. [37] Εἶτα add. V 1,2. [38] φησί V. 1. [39] ὑπό M. 2. [40] καί ad l. V. 2, M. 1.2. [41] Greg. XXV. 393 D. [42] μὲν γάρ add. V. 1,2, γάρ M. 1,2. cod. [43] Ἐπὶ τούτου ἐν Ἀθήναις Βασίλειος καὶ Γρηγόριος ἤκμαζον παιδευόμενοι παρὰ Ἱμερίῳ καὶ Προαιρεσίῳ εὐδοκίμοις σοφισταῖς· ἐμαθήτευον δὲ καὶ παρὰ Λιβανίῳ τῷ ἐν Ἀντιοχείᾳ σοφιστῇ (Scholion; Leo. in Valentiniano). [44] δικάσας M. 2. [45] μηδ' Gr. ὡς. [46] προσ. om. V. 2, M. 1.2. — προσλαμβανόμενον V. 1, Gr. [47] ἀποσειόμ. καὶ ἀναβρασσομ. cod. ἀποσειόμενος καὶ ἀναβρασσόμενος V. 2, M. 1.2. [48] κακίας γοητείαι καὶ μαγγανίαι V. 2, κ. αἱ γ. καὶ μ. M. 1,2. [49] Ced. 526.12-527,2 Glyc. 472.9-15. [50] αὐτῷ add. V. 1, Ced. [51] ι', καὶ μὴ δ. ὁ δ. πρ. πάλιν πρ. τὸν Ἰουλιανὸν ὑπέστρεψε V. 1,2 (M. 1,2 ἐπεστρ.) [52] Ὁ δὲ τὴν ἀ. τῆς β. ἐρωτήσας ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ δαίμων V. 1,2, (M. 1.2 om.. αὐτῷ). [53] ἐκδ. Π. V. 2. M. 1,2. [54] ἐπί add. V. 1,2, M. 1,2. [55] ὑποστρ. V. 1,2. [56] τῶν μ. τὸ γ. V. 1,2, M, 1,2. [57] πάντα add. V. 1, π. τοῖς V. 2, M. 1,2.

Digitized by Google

[66] (11) Ἐν δὲ Κάραις, τῇ παρὰ [69] Κάρου [68] βασιλέως κτισθείσῃ πόλει, τὴν πρὸς Πέρσας ποιούμενος πορείαν, ἐξελθὼν [61] καὶ ἔν τινι καταδύσει θυσίας ἀκαθάρτους ποιῶν [62], κλεῖθρα καὶ σήμαντρα ταῖς θύραις ἐπέθηκε καὶ φύλακας ἐπέστησε, μηδένα [63] ἔσω τῶν θυρῶν κελεύσας γενέσθαι μέχρι τῆς αὐτοῦ [64] ἐπανόδου, ἡνίκα ἀνοίξαντες μετὰ τὴν ἐκείνου πτῶσιν, εὗρον γύναιον ἐκ τῶν τριχῶν κρεμάμενον καὶ ἐκτετμένας ἔχον τὰς χεῖρας, ἧς ἀνασχίσας ὁ ἀσπλαγχνος τὴν γαστέρα τὴν κατὰ Περσῶν δήπουθεν [65] ἔγνω διὰ τοῦ ἥπατος· νίκην.

A Caris, in urbe a Caro rege ædificata, iter adversus Persas faciens, cum egressus esset et in quodam antro sacrificationes impuras egisset, seras ac sigilla januis appposuit et custodes constituit, ne quisquam intus fores ante suum reditum ingrederetur prohibens. Hanc autem domum, postquam, illo mortuo, reclusissent, mulierculam invenerunt crinibus suspensam resectisque manibus; illi ventrem immitis aliquis aperuerat, et sane illius hepate victoriam de Persis cognoverat.

[66] (12) Ἐν δὲ Ἀντιοχείᾳ πολλὰς μὲν κιβωτοὺς ἐν τοῖς βατιλείοις κεφαλῶν ἀνθρώπων πεπληρωμένας, πολλὰ δὲ φρέατα νεκρῶν σωμάτων εὗρον πεπληρωμένα [67]· καὶ γὰρ [68] μυρίας [μὲν] γυναῖκας ἐν γαστρὶ ἐχούσας ἀνατεμὼν καὶ ἐν τοῖς ἐμβρύοις ἡπατοσκοπῶν [69] καὶ πολλοὺς παῖδας [70] κατασφάξας ὑπὸ τὰ εἴδωλα κατώρυξεν ὁ φιλείδωλος [71] εἰδωλιανός. Πολλὴν δὲ καὶ ἄλλην λογικὴν ἀγέλην ἐκ ποικίλων ἡλικιῶν διαφόροις ὑπέβαλε θανάτοις ἐπ' ὀνόματι Ποσειδῶνος καὶ τῶν λοιπῶν δαιμόνων ὁ δαιμονιώδης καὶ θεομίσητος [72]· οὐ μὴν δὲ, ἀλλὰ καὶ ἵππους λευκούς τε καὶ πυρρούς ἔθυε, τοὺς μὲν τῷ ἡλίῳ, τοὺς δὲ τῷ πυρὶ καὶ τοῖς ἀνέμοις· καὶ πρὸς τούτοις κύνας, καὶ πιθήκους, καὶ κόρακας, καὶ πᾶν σχεδὸν ἑρπετῶν [73] εἶδος καὶ τετραπόδων, θηρίων τε καὶ τῶν ἄλλων πτηνῶν καὶ νηκτῶν οὐ διέλειπε κατασφάττων καὶ τελετὰς παντοίας ἐπινοῶν, πλείους καὶ χείρους τῶν **451** παρ' Ἕλλησι [74] νενομισμένων, πρὸς τὸ πάντας τοὺς πρὸ αὐτοῦ (117[b]) Ἕλληνας ὑπερακοντίσαι, διὰ τῶν τοιούτων οἰόμενος ὁ ἄθεος ἀποθεωθῆναι καὶ θεὸς νομισθῆναι.

B Antiochiæ vero multas capsas, in regiis ædibus, capitibus hominum plenas, multosque puteos cadaveribus refertos invenerunt. Mille enim mulieres uterum gestantes dissecans, et in fœtibus earum aruspicia quærens, multosque infantes sub idola jugulatos infodit idolorum amans idolicola. Plurimum autem et alium gregem rationabilem ex diversis ætatibus in nomine Neptuni cæterorumque dæmonum dæmoniacus et Deo odiosus variis lethi generibus subjecit. Quinimo equos albos et rufos immolabat, illos quidem soli, hos autem igni et ventis. Insuper canes et simios et corvos et omne fere genus reptilium, quadrupedum, ferarum, volucrium et natantium, non cessabat immolans et omnimoda excogitans sacrificia, plura pejoraque sacrificiis apud Græcos usitatis, ad omnes Græcos ante se degentes superandos, talibus atheus speraus se apotheosi donandum et deum esse reputandum.

(13) Τοιαῦτα τῶν δυσωνύμων θεῶν καὶ ἀκαθάρτων δαιμόνων [75] τὰ ἐπιτάγματα καὶ μαντεύματα, καὶ τοιαῦτα τοῦ ματαιόφρονος καὶ ἀποστάτου καὶ θεηλάτου [76] τὰ ἀποτελέσματα. Καὶ τούτων μὲν ἡ ψευδομαντεία τε καὶ ἀπάτη πεφώραται· ἐκεῖνος δὲ τῇ τούτων πλάνῃ δεδουλωμένος ἀπώλετο [77] ψυχῇ καὶ σώματι, ἐτῶν ὑπάρχων λ', καὶ ἐξέλιπον ἐν ματαιότητι αἱ ἡμέραι αὐτοῦ καὶ τὰ ἔτη αὐτοῦ μετὰ σπουδῆς, καὶ ἀπώλετο διὰ τὴν ἀνομίαν αὐτοῦ· πολλὴν γὰρ [78] « ἀδικίαν εἰς τὸ ὕψος [79] ἐλάλησεν καὶ ἔθετο εἰς οὐρανὸν τὸ στόμα αὐτοῦ, καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ διῆλθεν ἐπὶ τῆς γῆς, » ὡς γέγραπται. Καὶ πάνδεινα καὶ δυσεξήγητα πράξας, καὶ μεγάλα [80] μεγαλαυχήσας, τὴν ἑαυτοῦ προτέραν πίστιν [81] καὶ τάξιν μὴ τηρήσας, πέπτωκε πτῶμα ἐξαίσιον καὶ δυσεξήγητον, [82], ὥσπερ καὶ ὁ τοῦτον ἀπατήσας καὶ ἀπολέσας παγκάκιστος διάβολος.

Qualia sunt male nominatorum deorum impurorumque dæmonum præcepta et oracula, talia quoque fuerunt miseri Apostatæ flagellique divinitus missi opera. Illorum vana oracula fallaciaque deteguntur: hic vero postquam illorum errori deditus fuisset, anima et corpore periit, annos triginta natus, atque in vanitate dies ejus et cum festinatione anni ejus evanuerunt, consumptusque est perversitate ejus; multam enim « injustitiam locutus est in auram, et posuit cœlum contra os suum, et lingua ejus transivit in terra, » sicut scriptum est. Et postquam horrenda narratuque difficilia fecit, multumque superbivit, priore fide et ordine non servatis, cecidit infanda mirandaque ruina, sicut ille qui deceperat eum ac perdiderat pessimus diabolus.

Variæ lectiones et notæ.

[66] Ced. 527,3-10, Glyc. 472,15,16. [69] τοῦ V. 1,2, M. 1,2. [68] τοῦ add. Ced. [61] εἰσελθὼν V. 1, Ced. [62] ἐπιτελέσας V. 1,2, M. 1,2. [63] μηδ. — ἐπανόδου om. Slav. [64] αὐτοῦ om. V. 2. [65] ἐ. δ. M. 1,2. [66] Ced. 527,10 528,2,540,4-15. [67] πεπλησμένα V. 1. [68] καὶ μυρίας V. 1,2. [69] ἡπατοσκοπούμενος V. 1,2, M. 1,2, Ced. [70] πολλὰ παιδία V. 1,2, M. 1,2, Cod. [71] φιλήδονος V. 2, M. 1,2 [72] Ἰουλιανός, prætermisso lusu verborum Ced. V. 1. [73] ἑ. γένος καὶ V. 1. [74] ἑλληνίσαντας V. 1,2, M. 1,2, Ced. [75] δ. ἀκ. V. 2,M. M, 1,2. [76] θ. καὶ ἀπ. M. 1,2. 0. ἀπ. V. 2. [77] τέθνηκε ψ. V. 1,2. [78] Ps. LXXIII, 8,9. ἀδ. καὶ ἀνομίαν cod. καὶ ἀδ. V. 1,2, M. 1,2. [79] ὄντως add. V. 1, [80] καὶ πάνυ μεγαλαυχ. V. 1. [81] τ. καὶ π. τ. V. 1, π. καὶ τ. μυκτηρίτας V. 2. [82] δυσδιήγητον V. 1,2, M. 1,2.

Digitized by Google

CXCII. *Regnum Joviani.*

Post illum regnavit Jovianus mensibus octo. Post Juliani trucidationem vix tunc facile nobis regnum Joviani instauratum est. Hic enim uno eodemque tempore rex et confessor et erroris perverse propagati propulsator apparuit. Cum miles in armis esset et Barbarus instaret, duces nostri, de rebus summis concilio facto, suffraginm Joviano dederunt : sed ille impeditus ne regni insignia acciperet, ad exercitum sacrilegis Juliani spoliationibus fœdatum dixisse fertur se non posse super illos regnare, quia Christianus esset. Tunc omnes unanimi voce responderunt : «Nos quoque Christiani sumus.» Prius autem quam hanc vocem audivisset, læsa conscientia regnum accipere non sustinebat.

Idcirco adfuit illi quædam divina benignitas : nam, præter omnem spem, nostrorum phalange undique ab hostibus circumventa, nulla exspectatione aufugiendi remanente, subito legati a Barbaris missi superveniunt, et pacem rogant, et exercitui jam fame exhausto victus necessariaque ac cætera se vicissim ministraturos promittunt, et omni benignitate nostram præcipitationem relevant.

Inita autem novem et viginti annorum pace, in Romanorum terram redit cum exercitibus : sed coactus est Nisibem, urbem maximam, Persis cedere.

Hic multam curam multumque studium Ecclesiarum exercens, cunctos episcopos in exilio degentes revocavit. Ad magnum autem Athanasium misit, ipsi scribens, ut irreprehensibilis fidei excellentiam significaret. Quod fecit Athanasius in litteris orthodoxia plenis, quas Joviano scripsit.

Sed iste tam pius et mirabilis post octo menses a quo regnare cœpisset, in Cilicia cum venenosum agaricum comedisset, in loco Galatiæ nomine Dadastane interiit, multum relinquens mœrorem Ecclesiæ necnon omnibus populis.

Hic enim Juliano cum notus esset, in exercitu se Christianum confitebatur : quadam autem die, cum post Julianum ingrederetur, ipsius chlamydem

ΡΛΒ'. *Βασιλεία Ἰοβιανοῦ* [85].

[86] Μετὰ δὲ τοῦτον [87] ἐβασίλευσε Ἰοβιανὸς μῆνας η' [88]. (Μετὰ τὴν Ἰουλιανοῦ σφαγὴν μόλις ποτὲ πρᾶον ἡμῖν τὸ βασίλειον τὸ Ἰοβιανοῦ ἀνενεώθη· οὔτε γὰρ ἐν ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ καιρῷ βασιλεὺς καὶ ὁμολογητὴς καὶ τῆς κακῶς ἐπενεχθείσης πλάνης ὠθητὴς ἀπεφάνθη· ἐπειδὴ γὰρ ἐν τοῖς ὅπλοις ὁ στρατὸς ἐτύγχανε καὶ ὁ βάρβαρος ἐπέκειτο, οἱ ἡμέτεροι στρατηγοὶ περὶ τῶν ἄκρων βουλευόμενοι πραγμάτων, Ἰοβιανῷ τὴν ψῆφον δεδώκασιν)· ἐκεῖνος δὲ (κατασχεθεὶς εἰς τὸ ὑποδέξασθαι τὰ τῆς βασιλείας σύμβολα, πρὸς τὸ στρατόπεδον τὸ μολυνθὲν ταῖς Ἰουλιανοῦ ἱεροσυλίαις) λέγεται εἰρηκέναι, μὴ δύνασθαι αὐτὸν βασιλεύειν τούτων, ἐπειδὴ Χριστιανὸς αὐτὸς ἦν· **452** τότε πάντας [89] ὁμοῦ τῇ αὐτῇ φωνῇ ἀποκριθῆναι λέγοντας (ὅτι «Καὶ ἡμεῖς) Χριστιανοί ἐσμεν [90]·» (πρὶν δὲ ἀκοῦσαι τὴν φωνὴν ταύτην, οὐκ ἠνέσχετο ἐφησυχάσαι τοῦ δέξασθαι τὴν βασιλείαν).

(2) Τοιγαροῦν αὐτῷ θεῖά τις φιλανθρωπία παρεγένετο, καὶ, παρ' ἐλπίδα πᾶσαν, συγκειμένης [91] τῶν ἡμετέρων πανταχόθεν παρὰ τῶν πολεμίων τῆς φάλαγγος, καὶ μηδεμιᾶς προσδοκίας οὔσης τοῦ διαφυγεῖν, ἄφνω πρεσβευταὶ πεμφθέντες παρὰ τῶν βαρβάρων παραγίνονται καὶ ἐξαιτοῦσιν εἰρήνην, καὶ τῷ στρατοπέδῳ ἤδη ὑπὸ τοῦ λιμοῦ καταναλωθέντι τροφὰς [92] καὶ τὰ ἀναγκαῖα καὶ τὰ λοιπὰ συναλλάττειν ἐπαγγέλλονται, καὶ πάσῃ φιλανθρωπίᾳ τὴν ἡμετέραν διορθοῦσι προπέτειαν.

(3) Κθ' δὲ ἔτη συνθέμενος εἰρήνην εἰς τὴν Ῥωμαίων ἐπανῆλθε γῆν σὺν τοῖς στρατεύμασιν· ἠναγκάσθη δὲ καὶ τὴν Νίσιβιν πόλιν μεγίστην οὖσαν Πέρσαις παραχωρῆσαι.

[93] (4) Οὗτος πολλὴν φροντίδα καὶ ἐπιμέλειαν τῶν ἐκκλησιῶν ποιούμενος τοὺς ἐν ἐξορίαις ἐπισκόπους πάντας ἀνεκαλέσατο· τῷ δὲ μεγάλῳ Ἀθανασίῳ ἀπέστειλε τῆς ἀμωμήτου [94] πίστεως αὐτῷ ἐγγράφως σημᾶναι τὴν ἀκρίβειαν, ὅπερ καὶ πέπραχεν Ἀθανάσιος — καὶ γέγραφεν Ἰοβιανῷ ἐπιστολὴν πλήρη [95] ὀρθοδοξίας.

[96] (5) Ἀλλ' ὁ οὕτως εὐσεβὴς καὶ θαυμάσιος μετὰ η' μῆνας τῆς αὐτοῦ βασιλείας (ἐν τῇ Κιλικίᾳ) μύκητα πεφορμαγμένον φαγών, ἐτελεύτησεν ἐν χωρίῳ Δαδαστα[νᾷ] τῆς Γαλατίας, μέγα πένθος καταλείψας τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ λαοῖς πᾶσιν.

[97] (6) Οὗτος γὰρ γνωστὸς ὢν τῷ Ἰουλιανῷ καὶ ἐν τῷ στρατῷ Χριστιανὸν ἑαυτὸν ὡμολόγει· ποτὲ δὲ ὄπισθεν Ἰουλιανοῦ **453** περιπατῶν, τὴν χλαμύδα

Variæ lectiones et notæ.

[85] Ἰουδ. a prima manu codicis propter Ἰουλ. — Rubrica codicis et V. 2. [86] 363. [87] Μετὰ δὲ Ἰουλιανόν A. [88] ἔτος ἓν Leo, μ. θ', ἡμέρας τε' Ced. 539,15-24, cum sint 7 menses, 22 dies usque ad 17 Febr. 364. [89] πάντες ὁμοίᾳ τῇ — λεγοντ. cod. [90] αὐτοκράτωρ τρισαύγουστε Ced. [91] συγκειμ. τὴν φάλαγγα cod. [92] παρέχουσι l. 12. λ' Ced. 539,21. [93] Ced. 539,24-540,4 : Ὅθεν νόμους ἐξέπεμψεν εἰς πᾶσαν τὴν ὑπὸ Ῥωμαίων γῆν εἰς περιποίησιν τῶν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν καὶ τοὺς ἐν ἐξορίᾳ Χριστιανοὺς ἀν. γράψας καὶ τῷ ἱερῷ Ἀθ. [94] σ. ἀ. ἐ. τῆς ἀμ. π. τὴν ἀ. οὗ γενομένου, βεβαιότερος εἰς ὀρθοδοξίαν γέγονε Ced. [95] πλήρη, cod. [96] Ced. 540,10-21. Ἐπὶ Κ. Η. ὁρμώμενος ἐλθὼν ἐν Ἀγκύρᾳ τῆς Γ. ὑπατος προῆλθε· φθάσας δὲ ἐν προαστείῳ Δ. ἐκοιμήθη ἐν οἰκίσκῳ νεωστὶ κεκονιαμένῳ· τῆς δὲ ἀσβέστου βαρὺν ἀτμὸν ἀναδιδούσης, αἰφνιδίων ἐτ. ἀποπνιγεὶς ἀπὸ τῆς καύσεως, ὡς δέ τινες γράφουσι, μ. π. φ. ἀπέθανεν. [97] Ced. 539,10-14 : Τοῦ δὲ μετ' αὐτὸν βασιλεύσαντος Ἰοβιανοῦ τὴν ἀνουργίδα ἀ. περιπατοῦντος ἀκ. πατήσαντος ἐν τῷ ἐπικλινῆ τινὰ κατίσνι τόπον, ἐπ. Ἰ. καὶ τὸ συμβὰν κρίνας αὐτὸν μετ' ἐκεῖνον τῆς βασιλείας κρατῆσειν, ἔφη· εἶθε κἂν γ. ἀ.

Digitized by Google

αὐτοῦ πεπάτηκε, πρὸς ὀνπερ ἐπιστραφεὶς Ἰουλιανὸς καὶ ἰδὼν οὐκ ἄλλον, ἀλλὰ αὐτὸν, εἶπε τὴν βασιλείαν διαδέξασθαι, « Εἴθε γοῦν ἄνθρωπος · » ἦν δὲ (418) εὐσεβὴς, καὶ πραῦς, καὶ ἐπιεικής.

A pede tetigit : ad quem conversus Julianus et nullum alium nisi illum videns, ait sibi in regnum hunc successurum : « Utinam igitur homo ! » Erat autem pius ac mitis et clemens.

ΡΛΓ. *Βασιλεία Οὐαλεντινιανοῦ καὶ Οὐάλεντος.*

CXCIII. *Regnum Valentiniani Valentisque.*

[96] Μετὰ δὲ Ἰοβιανὸν ἐβασίλευσεν Οὐαλεντινιανὸς ἔτη ις', ἀναγορευθεὶς ἐν Νικαίᾳ τῆς Βιθυνίας, ὅστις ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας πίστεως παρὰ Ἰουλιανοῦ ἐτύγχανε τῆς στρατιᾶς ἐκβληθείς · (ἀλλ' ἐπλήρωσεν ἐν αὐτῷ ὁ Θεὸς, ὅπερ ὑπέσχετο, ὑπὲρ τὰ « ἑκατονταπλασίονα ἐν τῷ παρόντι αἰῶνι » ἀποδεδωκὼς αὐτῷ · ἐπειδὴ γὰρ ὑπὲρ τῆς πίστεως τὴν στρατιὰν καταλέλοιπε, καὶ τὴν βασιλείαν ἐδέξατο).

Post Jovianum regnavit Valentinianus sex et decem annos ; qui pronuntiatus est Nicææ Bithyniæ. Ille pro fide nostra a Juliano de exercitu ejectus erat : sed Deus adimplevit in eo quod promiserat, ultra « centuplum in hoc sæculo » reddens ei. Postquam enim pro fide militiam dereliquisset, regnum etiam accepit.

[97] (2) Οὗτος εἰς τὴν βασιλείαν κοινωνὸν προσεβάλετο μετὰ λ' ἡμέρας [98] τῆς ἑαυτοῦ ἀναγορεύσεως τὸν ἑαυτοῦ ἀδελφὸν Οὐάλεντα · εἰσελθὼν γὰρ ἐν Κωνσταντινουπόλει, μεταπεμψάμενος αὐτὸν ἐκ Παιωνίας [99] πόλεως Κιβαλῆς — ἐκεῖθεν γὰρ ὥρμητο — κοινωνὸν αὐτὸν τῆς βασιλείας προσελάβετο, καὶ ἑαυτῷ μὲν τὰ τῆς δύσεως ἐπελέξατο μέρη, ἐκείνῳ δὲ τὰ τῆς ἀνατολῆς κατέλιπε.

Hic in participationem regni triginta dies post suam electionem, fratrem suum Valentem designavit. Et vero cum Constantinopolim venisset, accersitum eum ex urbe Paoniæ, Cibale (exinde enim ortus erat), in regni participationem admisit. Sibi quidem reservavit Orientis partes, illi vero partes Occidentis reliquit.

[1] Οὐάλης δὲ συγχροτῶν τοὺς αἱρετικοὺς εἰς τὴν ὁδὸν τῶν ἰδίων πατέρων ἐπορεύετο · καὶ γὰρ ἐπισκόπους εἰς ἐξορίαν ἐπεμψεν, καὶ πρεσβυτέρους, καὶ μοναχοὺς, Τατιανοῦ τότε ἄρχοντος τῆς Ἀλεξανδρείας, ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε καί τινας εἰς βασάνους ἀγαγεῖν καὶ τῷ πυρὶ παραδοῦναι καὶ πλεῖστα ἀθέμιτα καὶ ὠμότατα κατὰ τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας μηχανήσασθαι. Ταῦτα πάντα μετὰ τελευτὴν Ἀθανασίου διεπράττετο · ὥσπερ γὰρ θείᾳ τῇ αὐτοῦ **454** C κωλυθεὶς ἀρετῇ, καίτοι κατὰ τῶν ἄλλων βακχεύων, οὐδὲν κατ' ἐκείνου λυπηρὸν ἐτόλμησεν.

Valens autem hæreticorum fautor in via patrum suorum ambulabat. Etenim in exsilium misit episcopos, presbyteros, diaconos et monachos, Tatiano tunc Alexandriam gubernante, unde fiebat ut aliquot in supplicia conjiceret et igni traderet, pluraque alia nefanda et crudelissima adversus Dei Ecclesias moliretur. Hæc omnia post mortem Athanasii fecit : quasi enim ipsius divina virtute retentus, licet adversus alios debaccharetur, nihil tamen iniqui contra illum ausus est.

[2] (4) Οἱ δὲ (ἐν Κωνσταντινουπόλει) ὀρθόδοξοι (ἐλεεῖσθαι νομίσαντες ὑπὸ Οὐάλεντος) πρεσβείαν ἔστειλαν πρὸς αὐτὸν (ἐν Νικομηδείᾳ πέμψαντες) ὀγδοήκοντα ἱερατικοὺς ἄνδρας (ὧν ἡγοῦντο Θεόδωρος καὶ Οὐρβανὸς καὶ Βενέδημος), οὓς ἅπαντας σὺν αὐτῷ τῷ πλοίῳ ὑφαφθῆναι προστάξας, πάντες σὺν τῇ νηῒ κατεφλέχθησαν, μέχρι Δακιβύζων [3] πλοίου διαρκέσαντος κἀκεῖσε διαλυθέντος.)

Qui autem Constantinopoli erant orthodoxi sperantes a Valente misericordiam obtinere, miserunt ad illum Nicomediam octoginta clericorum legationem, cui præerant Theodorus, Urbanus et Benedemus ; hos omnes cum ipsorum navi jussit incendi ; reipsaque cum sua navi consumpti sunt, navigio usque Dacibisum perdurante.

[4] (5) Οὐάλης δὲ πᾶσαν [5] Ἐκκλησίαν πορθήσας καὶ εἰς Καισάρειαν ἀπὸ ἀνατολῆς κατὰ Βασιλείου τοῦ μεγάλου κινούμενος [6], τότε καὶ τὰ κατὰ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐγένετο, καθὼς φησιν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος.

Valens autem omnem Ecclesiam deprædabatur, et Cæsaream ab Oriente contra Basilium Magnum ferebatur, cum ea quæ spectant ejus filium evenerunt, sicut ait Gregorius Theologus.

D

[7] (8) Δημοσθένους, ἑνὸς τῶν ὀψοποιῶν τοῦ Οὐάλεντος, ἐν τῇ πρὸς [8] Οὐάλεντα συντυχίᾳ καταδρα-

Demosthenes quidam, unus ex coquis Valentis in comitatu regis ad eum Basilium criminans, bar-

Variæ lectiones et notæ.

[96] 362 Ced. 540,23-541,3 : O. ἀνηγορεύθη ἐν N. τῆς B. παρὰ τοῦ στρατοῦ ὃς ἐβ. ἔτη ιγ' ut Leo P. Th. sed 547,1, ις'; nam. a 24 febr. 364 ad 17 Nov. 375 sunt anni XI, menses VIII et dies XXIV. — 9. M. X, 30. [97] Ced. 541,11-17. [98] Kal. Martiis. [99] Παιώνες ἔθνος, τινές, φασι τοὺς νῦν καλουμένους Πανονίους, ἕτεροι δὲ Μακεδονίους (Scholion). [1] ἑαυτόν cod. [2] 373, Mai 2 (Summarium epistolarum Athanasii festivalium). [3] Ced. 544,16-19 : Καὶ τ. ς' ἔτει πρ. ἀπ. οἱ ὀρθ. π. Ὀ. α. ἰ. π', οὓς π. σὺν τῷ π. ὑ. Ὀ. ἐκέλευσε κ. πάντες. [4] Δακίζων cod [5] Ced. 547,22-548,3. [6] πάσας τὰς ἐκκλησίας, πορθῶν ἦκεν εἰς Κ. κ. τοῦ μ. Β. μαινόμενος Ced. [7] ἔπραξε δὲ οἷα καὶ ὁ μέγας Γρ. εἰς τὸν ἐπιτάφιον τοῦ μεγάλου Βασιλείου ἔλεξε ὅτι καὶ Γαλάτης υἱὸς Οὐάλεντος καὶ ἡ σύμβιος Δομνίκα νόαφ χαλεπῇ ἐχειμάσθη Ced. [8] Oratio 20,35 A — D. [9] Πρὸς τοῦτον; Δ. τινὸς τῶν ὀψ. Ὀ. ἐν τῇ ἀμηλίᾳ τῇ π. ἰ. μεμφομένου Βασίλειον καὶ β. εἰπεῖν τὸν διδάσκαλον Ἰ. ἐθ. καὶ Δ. ἀγ. Ced. 548,3 b 17. Ced. 546, 20-23 τῷ ι' ἔτει.

Digitized by Google

barismum fecit; subridens sanctus : «Vidimus inquit, et Demosthenem ignarum.»

Tunc temporis Gothi male Valentem habebant. Hic divinum Valentinianum, fratrem suum rogat, ut mittat sibi exercitum in auxilium : ipse vero non dedit ei, sed exprobravit illi tanquam hæretico et malevolo, dicens, Auxilium homini contra Deum pugnanti, non esse præstandum.

In hoc autem tempore, post sex et quadraginta sacerdotii annos, post multos agones multasque patientiæ coronas, magnus Athanasius obdormivit, prædicto quod Petrus ille, qui suas persecutiones participaverat, sibi succederet. Lucius autem Arianæ sectæ episcopus extemplo sicut lupus in oves proruit. Petrus confestim Romam fugit; sed Lucius in cruorem hominum sic ferebatur, ut nullam religionis formam servasse videretur.

CXCIV. *De monachis deserti.*

In principio dominatus ejus, tot et talia fecit ille probrosa contra virgines Ecclesiæ continentiamque servantes, qualia non in paganorum persecutionibus facta memorantur.

Quinimo prædatus eremum illis qui tranquille vivebant, intulit bellum. Tria namque millia simul in eremum contra monachos pugnatura misit. Qui autem venerant, novum belli genus videbant : ubi enim inimici procederent, sancti colla ferro præbebant, et nihil aliud audiebant illi præter id : «Amice, ad quid venisti.»

In eodem tempore monachorum Patres vivendi genere et antiquitatis dignitate, Macarius, Isidorus, alter Macarius, Heraclides, et Pammos, Antonii discipuli, in Ægypto florebant. Præsertim autem in desertis Nitriæ locis vivebant homines, qui vitæ et laborum communionem tenebant, et in cæterorum hominum more non confisi, cum cœlestibus angelis conversabantur. Hæc ego jam præsens vidi; has actiones memoro; illorum etiam passionum esse particeps promerui.

Hi privatis ædibus jacentes et orantes, suos occisores excipiebant. Allatus est autem eis homo jam a multo tempore totius corporis artus et præsertim pedes habens aridos. Ungentes autem eum oleo dixerunt : « In nomine Jesu Christi, quem Lucius persequitur, surge, pedibusque ambula.»

(7) Οἱ δὲ Γότθοι τότε κακῶς ἐχρῶντο Οὐάλεντι· ὁ δὲ αἰτεῖ τὸν θεῖον Οὐαλεντινιανὸν, τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, πέμψαι αὐτῷ στρατιὰν εἰς βοήθειαν· αὐτὸς δὲ οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ, ἀλλὰ καὶ ἐπωνείδισεν [10] ὡς αἱρετικὸν καὶ κακόφρονα, εἰπὼν, ὅτι οὐ χρὴ ἐπαμύνειν ἀνδρὶ πολεμοῦντι Θεῷ.

[11] (8) Ἐν ἐκείνῳ δὲ τῷ χρόνῳ μετὰ μς' ἔτη τῆς ἱερωσύνης Ἀθανασίου τοῦ μεγάλου, μετὰ πολλοὺς ἀγῶνας καὶ πολλοὺς τῆς ἐγκρατείας στεφάνους Ἀθανάσιος ἐκοιμήθη, Πέτρον αὐτὸν διαδέξασθαι προειπὼν τὸν κοινωνήσαντα αὐτῷ τῶν θλίψεων. (Δούκιος δὲ ἐπίσκοπος ὢν τῆς τῶν Ἀρειανῶν αἱρέσεως παραχῆμα ὡς λύκος **455** ἐπὶ πρόβατα ὥρμησε. Καὶ ὁ μὲν Πέτρος εὐθέως εἰς τὴν Ῥώμην ἀπέφυγε, Δούκιος δὲ οὕτως εἰς τὸ αἷμα τῶν ἀνθρώπων ἐπορεύετο, ὡς μηδὲ σχῆμα τῆς θρησκείας δοκεῖν φυλάττειν.)

Ρλδ'. *Περὶ μοναχῶν τῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ* [12].

[12] Ἐν τῇ ἀρχῇ δὲ τῆς ἐπιβάσεως αὐτοῦ, τοσαῦτα καὶ οὗτος αἰσχρὰ κατὰ τῶν παρθένων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν ἐγκρατευομένων ἐποίησεν, οἷα οὐδὲ ἐν τοῖς διωγμοῖς τῶν Ἑλλήνων γενέσθαι μνημονεύεται [13].

(2) Οὐ μόνον δὲ (118[b]), ἀλλὰ καὶ τὴν ἔρημον ἐπόρθει καὶ πόλεμον τοῖς ἡσυχάζουσιν ἐπήγαγεν· τρεῖς γὰρ χιλιάδας ὁμοῦ κατὰ τὴν ἔρημον ἀπέστειλε τοὺς μοναχοὺς πολεμεῖν. Οἱ δὲ [14] ἐρχόμενοι καινὸν εἶδος πολέμου ἐώρων· οἱ γὰρ ἀντίπαλοι καθὼς ἐπέβαινον, οἱ ἅγιοι τοὺς αὐχένας αὐτῶν τοῖς ξίφεσι προέτεινον καὶ οὐδὲν ἄλλο ἤκουον εἰ μὴ τοῦτο [15]· « Ὦ φίλε, δι' ὃ παρεγένου; »

(3) Κατ' αὐτὸν γὰρ τὸν καιρὸν οἱ τῶν μοναχῶν Πατέρες τῷ βίῳ καὶ τῇ ἀξίᾳ τῆς ἀρχαιότητος Μακάριος, καὶ Ἰσίδωρος, καὶ Μακάριος ἕτερος, καὶ Ἡρακλείδης, καὶ Παμμῶ, Ἀντωνίου μαθηταὶ, κατὰ τὴν Αἴγυπτον ἠκμαζον· καὶ μάλιστα ἐν τοῖς ἐρήμοις τόποις τῆς Νιτρίας ὑπῆρχον ἄνδρες, οἵτινες τὴν κοινωνίαν εἶχον [17] τῆς ζωῆς καὶ τῆς πράξεως [18], οὐδ' εἰς τῶν ἄλλων ἀνθρώπων [τὸν τρόπον], ἀλλὰ μετὰ τῶν οὐρανίων ἀγγέλων πιστεύοντες, ἅπερ παρὼν ἐώρακα ἤδη ἐγὼ, καὶ ταύτας τὰς πράξεις ἀναφέρω, ὧν καὶ τοῖς πάθεσι κοινωνὸς εἶναι κατηξιώθην.

(4) Οὗτοι ἐν τοῖς ἰδίοις οἰκήμασι κείμενοι καὶ εὐχόμενοι ἐξεδέχοντο τοὺς ἑαυτῶν φονευτάς. Ἐπηνέχθη δὲ αὐτοῖς ἄνθρωπος ἐκ πολλοῦ τὰ μέλη παντὸς τοῦ σώματος καὶ μάλιστα τοὺς πόδας ξηροὺς ἔχων· ἔλαίῳ δὲ χρίσαντες αὐτὸν εἶπον· « Ἐν ὀνόματι Ἰησοῦ **456** Χριστοῦ, ὃν διώκει Λούκιος.

Variæ lectiones et notæ.

[10] οὐ θέμεις ἐπ. ἀ. θεομάχῳ Ced. ἄνδρα πολεμοῦντ. cod. [11] Κοίμησις Ἀθανασίου τοῦ μεγάλου. Ced. 345,14-17 τῷ θ' ἔτει. [12] Rubrica in codice deest ut in Par. 1706. [13] Ced. 544,13-15 de Valente τῷ ε' ἔτει. [14] Πολλοὺς Οὐάλης ἀνεῖλεν ὑπονοηθέντας βασιλεύειν ἀπὸ τοῦ θήτα γράμματος (Scholion) cl. Ced. 548,13-23 τῷ γ' ἔτει Valentis = 378. [15] οἱ δὲ ἐπεδ. om. Slav. [16] Matth. xxvi, 50. Ἑταῖρε, ἐφ' ὃ πάρει; [17] ἔχει cod. [18] τῶν πράξεων cod.

Digitized by Google

ἀνάστα καὶ περιπάτει τοῖς ποσὶν, » ὃς παραχρῆμα ἀναστὰς, εὐχαριστῶν τῷ Θεῷ ἀπῆλθε εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ.

A Qui statim consurgens et gratias agens Deo, re[illegible] in domum suam.

(5) Πρὸ ὀλίγου δὲ χρόνου τυφλὸς ἠξίωσεν ἀπενεχθῆναι εἰς τὸ οἰκίδιον Μακαρίου, ὅπερ ἦν ἐν τῇ ἐρήμῳ ἀπὸ ἡμερῶν τριῶν. Ἐλθὼν δὲ ἐκεῖσε ὁ τυφλὸς πολλῷ καμάτῳ τῶν ἀγόντων αὐτὸν, καὶ τὸν Μακάριον μὴ εὑρὼν ἐν τῇ οἰκίᾳ, πάνυ ἀθυμήσας ἐλυπεῖτο· τῆς πίστεως δὲ τῇ ὑπερβολῇ ἐκθερμανθεὶς ἔφη τοῖς ἄγουσιν· « Παρακαλῶ ὑμᾶς, ἀγάγετέ με ἐν τῷ μέρει τῆς κέλλης τοῦ τοίχου ἐν ᾧ εἰώθει καθεύδειν ὁ γέρων. » Ὅτε δὲ προσηνέχθη, μικρὸν ἐκ τοῦ ξηροῦ πηλοῦ λαβὼν, ὅθεν ὁ τοῖχος ἐκέχριστο, ταῖς ἰδίαις ἐπέθηκε χερσὶ, καὶ παρεκάλεσε ὥστε καὶ ὕδωρ ἀντληθῆναι ἐκ τοῦ φρέατος, ἀφ' οὗπερ ἔπιεν ὁ πρεσβύτης. Ἐκείνῳ δὲ τῷ ὕδατι τὸν πηλὸν ἀναλύσας καὶ τούτῳ ἐπιχρίσας τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἀποπλύνων ἐκ τοῦ ἀντληθέντος ὕδατος, ἐξαίφνης τὴν θέαν ἀπέλαβεν οὕτως, ὥστε μηδενὸς χρῄζειν ὑπηρέτου, καὶ εἰς τὰ ἴδια ἐπανῆλθε χαίρων, ὃς μετὰ ταῦτα σὺν πάσῃ τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ ἐπανελθὼν πρὸς τὸν γέροντα καὶ τῷ Θεῷ χάριν ὡμολόγει καὶ τὸ πρᾶγμα ὡς ἐγένετο ἀπεμνημόνευεν.

B

Paulo ante cæcus expostulavit ut duceretur in Macarii domunculam, quæ trium dierum itinere in eremo sita erat. Cum huc cæcus multo ductorum labore venisset, et Macarium in domo non invenisset, plane desolatus lugebat : sed fidei magnitudine fervens, ait ductoribus : « Ducite me, precor, ad partem cellæ muri, ubi dormire solet senior. » Quo cum adductus esset, parum ex arido luto, quo murus liniebatur, assumens, manibus suis tenuit rogavitque aquam afferri ex puteo, unde biberet senior. Hac igitur aqua lutum dissolvens, et suos oculos liniens, et ex hausta aqua lavans, subito sic visum recepit, ut nullo egeret ductore, et in propria rediret exsultans. Qui postea cum omni familia rediens ad senem, Deo gratias agebat et rem, ut evenerat, memorabat.

[19] (6) Ὁ αὐτὸς δὲ οὗτος Μακάριος σπήλαιον εἶχε πλησίον ὑαίνης. Ἔν τινι δὲ ἡμέρᾳ τοὺς σκύλακας αὐτῆς τυφλοὺς ὑπάρχοντας ἀπήνεγκε τὸ θηρίον καὶ πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ ἔθηκε. Νοήσας δὲ ἐκεῖνος, ὅτι περὶ τῆς τυφλώσεως τῶν σκυλάκων τὸ θηρίον παρεκάλει, ἠξίωσε τὸν Δεσπότην Θεὸν, ἵνα τὸ βλέπειν αὐτοῖς ἀποδῷ· ἀποδοθείσης δὲ αὐτοῖς [20], ἐπανῆλθον ἀκολουθοῦντες ἐπὶ τὸ σπήλαιον τῇ μητρί· καὶ μετ' ὀλίγον αὕτη μετὰ τῶν ἰδίων σκυλάκων ὑποστρέφουσα δορὰς προβάτων τὸ ἔριον ἐχούσας ὡσανεὶ δῶρα ὑπὲρ τῆς εἰς αὐτοὺς χάριτος ἀπήγαγε τῷ γέροντι, τοῖς ὀδοῦσι τὰς δορὰς βαστάζουσα καὶ ταύτας πρὸ τῶν θυρῶν θεμένη ἀνεχώρησεν.

C

Idem hic Macarius speluncam hyænæ proximam habebat. Quadam vero die catulos suos cæcos attulit fera, et ante pedes ejus posuit. Reputans autem ille, quod propter cæcitatem catulorum fera deprecaretur, Dominum Deum rogavit ut visum iis donaret. Qui cum eis fuisset redditus, in speluncam subsequentes matrem redierunt. Paulo post, cum suis catulis rediens, ovium pelles lanam habentes veluti dona propter beneficium in ipsos collatum, ad senem asportavit; dentibus autem pelles sustentans et ante januas deponens, regressa est.

(7) Τούτους τοὺς θείους Πατέρας Λούκιος εἰς νῆσον τῶν τῆς Αἰγύπτου λιμνῶν ἐξώρισεν, ἔνθα οὐδεὶς Χριστιανῶν κατοικεῖ. Τοῦ δὲ πλοίου τῇ νήσῳ μετὰ τῶν μοναχῶν (119ᵃ) προσεγγίσαντος, ἡ θυγάτηρ τοῦ ἱερέως τῶν εἰδώλων τῆς χώρας ἐκείνης ὑπὸ δαίμονος **457** ἐλαυνομένη, δι' ἀνέμων ἁρπαζομένη ἔρχεται ἕως τοῦ πλοίου κράζουσα βοαῖς ἀτάκτοις οἷα δαιμονῶσα. Ἐπιτιμήσαντες δὲ τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ τὴν μὲν παῖδα ὑγιῆ τοῖς γονεῦσιν ἀπέδωκαν, τοὺς δὲ τὸν τόπον οἰκοῦντας Χριστιανοὺς πάντας θερμοὺς καὶ διαπύρους ἐποίησαν. Τοῦτο μαθὼν Λούκιος καὶ φοβηθεὶς μὴ πάντας ὀρθοδόξους ποιήσωσιν, λάθρα αὐτοὺς ἐπανελθεῖν πρὸς τὰ οἰκεῖα ἐν ταῖς ἰδίαις σκηναῖς ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐποίησεν.

D

Illos divinos Patres Lucius exsules misit in insulam paludosam Ægypti, ubi nullus Christianus habitabat. Cum autem navis cum monachis insulæ propinquasset, sacerdotis idolorum hujus regionis filia, a dæmone impulsa, ventis attracta usque ad navim venit, inordinatos edens clamores, sicut dæmoniaca. Illi pœnas impuro spiritu infligentes, puellam sanam parentibus reddiderunt, omnesque insulam inhabitantes ferventes ardentesque Christianos fecerunt. Hoc cum audisset Lucius, veritus ne cunctos orthodoxos facerent, clam eos in propria redire suasque domunculas in eremo repetere suasit.

ΡΛΕ'. *Περὶ τοῦ Μαβία καὶ τῶν ὀρθοδόξων* [21].

CXCV. *De Mavia et orthodoxis.*

(1) Μετὰ ταῦτα Μαυΐας [22], ὁ τῶν Σαρακηνῶν βασιλεὺς, Χριστιανὸς ἦν ἐκ γένους Ῥωμαίων, καὶ ληφθεὶς αἰχμάλωτος ἤρεσε διὰ κάλλος τῷ βασιλεῖ τῶν

Postea Mavias, Saracenorum rex, ex genere Romanorum Christianus erat. Captivus relictus, propter formam Saracenorum regi placuerat,

Variæ lectiones et notæ.

[19] Glyc. 473,16-19. [20] τῆς θέας? [21] Π. τῆς Μαυΐας καὶ ἀποστόλου Θωμᾶ M. 2, quæ rubrica in codice non legitur, nec in Par. 1706. [22] Moavia filius Thaur filii Morti Cenditæ cujus abnepos Hareth Al Macsur regnavit a. 488-531; ipse igitur Moavia c. a. 360. (Hamza IX de Cenditis Hiræ principibus.)

Digitized by Google

et decursu temporis rex factus est. Tunc multa mala Romanis fecit, exercitum fervent'ssimo bello contrivit et multas urbes Palæstinæ et Arabiæ expugnavit. Rogatus igitur ut iniret pacem, « Non aliter, inquit, hoc fiet, nisi quidam nomine Moyses, ex familia monachorum, gentis suæ ordinetur episcopus. » Hic Romæ, vicinis in partibus, degens, virtutibus et miraculis innotuerat. Illius petitio denuntiata est Romanorum regi, qui ducibus id cum multa celeritate facere præcepit. Cum autem illum Alexandriam duxissent, ut ei manus a Lucio imponerentur, ipse non assensus est, dicens : « Lucius manus suas in me non imponet : sunt enim sanctorum cruore fœdatæ. » Licet pudore suffunderetur impius Lucius, urgente voto publico, coactus est invite consentire ut ab episcopis, quos in exsilium miserat, Moyses impositionem manuum acciperet : quod etiam factum est. Sic ille, manuum impositione recepta, Maviæ datus est, et multos in ejus tribu Christianos fecit. Multa de gente narrat, unde originem haberet, unde nomen accepisset, et quomodo tres et decem annos circumcidantur Edessæ in Mesopotamia, ubi Thomas apostolus docuit.

Postquam autem venisset Valens imperator et vidisset turbas orthodoxorum proscriptas in agro synaxim agere, in tantam iram efferbuit, ut propriis manibus præfectum in vultum percusserit, eo quod non exinde depulsæ sint multitudines, sicut ipse jusserat. Ille vero, licet gentilis et ab imperatore probro coopertus, humanitate tamen motus, cum postera die deberet ad perniciem Christianorum incumbere, hoc ipse manifestum fecit civibus per occulta indicia, ut non in synaxim abirent. Ex aurora, maximum metum incussit super gentem ex illius jussione astantem, et omnia sic faciebat ut nullus ex populo pericitaretur. Videbat tamen populi turbam quam ex more numerosiorem ad locum illum incedere ac concurrere et multos festinare quasi timentes ne quis ex mortis metu derelinqueretur. In medio autem concursu, quamdam conspicit mulierem tanta celeritate e domo exeuntem, ut omitteret januas obserare, imo vestimento, quod honestam mulierem decet, neglecto in publicum prodiret. Portabat autem secum illa mulier infantem et cursu citatissimo consulis ordinem rumpens contendebat. Ille tandem non ferens : « Retinete mulierem hanc, inquit, et huc adducite. » Quæ cum comprehensa ad præfectum ducta esset, « Quo, mulier infelix, inquit, festinanter contendis? » Illa vero : « Ad agrum, inquit, quo catholicorum cœtus congregatur. » — « Nonne audis, inquit, quod legatus huc venit, ut omnes quotquot invenerit perdat? » Illa respondit : « Audivi, et

Σαρακηνῶν· καὶ τῷ χρόνῳ εἰς βασιλέα προκύψας, πολλὰ κακὰ τοῖς Ῥωμαίοις ἔδρασε, ὥστε καὶ τὸν στρατὸν ἐκτρῖψαι σφοδροτάτῳ πολέμῳ, καὶ πόλεις πολλὰς ἐν Παλαιστίνῃ καὶ Ἀραβίᾳ πορθῆσαι. Παρακληθεὶς οὖν εἰρήνην ποιήσασθαι· « Οὐκ ἄλλως, ἔφη, τοῦτο γενήσεται εἰ μὴ Μωϋσῆς τις τῷ ὀνόματι μοναχὸς τῷ ἔθνει αὐτοῦ χειροτονηθῇ ἐπίσκοπος, » ὃς ἐν τῇ Ῥώμῃ [33] τοῖς [34] γειτνιάζουσιν τοῖς μέρεσιν αὐτῆς διάγων, ταῖς ἀρεταῖς καὶ τοῖς θαύμασιν ἐξήστραψεν. Τούτου ἡ αἴτησις ἐμηνύθη τῷ βασιλεῖ τῶν Ῥωμαίων, ὃς κελεύει τοῖς στρατηγοῖς μετὰ πολλοῦ τοῦ τάχους τοῦτο ποιῆσαι. Ἀγαγόντες δὲ αὐτὸν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ χειροτονῆσαι [35] ὑπὸ Λουκίου, αὐτὸς οὐ κατεδέξατο εἰπών, ὅτι « Λούκιος τὰς χεῖρας αὐτοῦ οὐκ ἐπιβαλεῖ μοι· πεφυρμέναι γάρ εἰσι τοῖς τῶν ἁγίων αἵμασι. » Καταισχυνθέντος δὲ τοῦ ἀσεβοῦς Λουκίου, τῆς δημοσίας χρείας ἐπικειμένης, ἠναγκάσθη ἡσυχάσαι, ἵνα παρὰ τῶν ἐπισκόπων τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐξορισθέντων Μωϋσῆς τὴν χειροτονίαν δέξηται, ὅπερ καὶ γέγονε· καὶ οὕτως χειροτονηθεὶς ἐλθὼν Μαυΐᾳ καὶ πολλοὺς τοῦ φύλου Χριστιανοὺς πεποίηκε· ἱστορεῖ δὲ πολλὰ περὶ τοῦ **458** ἔθνους ὅθεν τε ἤρξατο καὶ ὅθεν ἐπονομάζεται καὶ ὅτι ιγ' ἐτῶν περιτέμνονται ἐν Ἐδέσσῃ τῆς Μεσοποταμίας, ἔνθα Θωμᾶς ὁ ἀπόστολος ἐδίδαξεν.

(2) Ἐλθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς Οὐάλης καὶ ἰδὼν τοὺς ὄχλους τῶν ὀρθοδόξων τοὺς ἐκβληθέντας καὶ ἐν τῷ πεδίῳ ποιουμένους τὴν σύναξιν, εἰς τοσαύτην ὀργὴν ἀνήφθη, ὥστε οἰκείαις χερσὶ τυπτῆσαι τὸν ἔπαρχον κατὰ τοῦ προσώπου, ἐπειδήπερ οὐκ ἐδιώχθησαν κἀκεῖθεν οἱ ὄχλοι, καθάπερ αὐτὸς προσέταξεν. Ἐκεῖνος δὲ, καίπερ Ἕλλην ὢν καὶ παρὰ τοῦ βασιλέως ὑβρισθείς, ὅμως σκοπῷ φιλανθρωπίας τῇ ἐξῆς μέλλων ἐπὶ πόρθησιν τῶν Χριστιανῶν ἐξιέναι, τοῦτο αὐτὸς δῆλον τοῖς πολίταις πεποίηκε διὰ λαθραίων μηνυμάτων, ὥστε μὴ ἀπελθεῖν εἰς τὴν σύναξιν. Ἑωθεν δὲ πρωΐων μεγίστῳ φόβῳ ὑπὲρ τοῦ ἔθνους [36] διὰ τῆς αὐτοῦ τάξεως ἑστῶτος [37], καὶ πάντα ἐποίει ὥστε μηδένα κινδυνεῦσαι τοῦ λαοῦ· ἐώρα δὲ ὅμως τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ πλεῖον [38] τῆς συνηθείας ἐπὶ τὸν τόπον ἐκεῖνον πορεύεσθαι καὶ συντρέχειν καὶ πολλοὺς ἐπιταχύνειν ὡσανεὶ φοβουμένους μήτις ἐκ τῆς ἀπειλῆς τοῦ θανάτου ἀπολειφθείη· ἐν δὲ τῷ μεταξὺ καί τι γύναιον ὁρᾷ οὕτως ἐπιταχύνον καὶ σπεῦδον ὡς μηδὲ, ἐξιὸν τῆς οἰκίας, προσκλεῖσαι τὰς θύρας μήτε περιμεῖναι εὐπρεπῶς τὸ σχῆμα τῶν γυναικῶν περιβαλέσθαι, καθάπερ ἐχρῆν (119ʰ) ἐπιμελῶς. Ἔφερε [38*] καὶ μεθ' ἑαυτῆς ἡ γυνὴ καὶ παιδίον νήπιον [39] σφοδροτάτῳ δρόμῳ τὴν τάξιν τοῦ ὑπάτου διαῤῥήξασα ἔσπευδεν. Ἐκεῖνος δὲ λοιπὸν οὐ φέρων· « Κατάσχετε, ἔφη, τὸ γύναιον καὶ ἐνταῦθα ἀγάγετε. » Ὡς δὲ κατασχεθεῖσα ἠνέχθη πρὸς τὸν ἔπαρχον· « Ποῦ, φησὶν, ὦ δυστυχὲς γύναιον, ἐπιταχύνουσα σπεύδεις; » Ἡ δέ· « Εἰς τὸ πεδίον, ἔφη, ἔνθα ὁ τῶν καθολικῶν ὄχλος συνάγεται. » — « Οὐκ ἀκού-

Variæ lectiones et notæ.

[33] καί? [34] αὐτοῖς cod. [35] χειροτονηθῆναι? [36] τὸ ἔθος — ἑστῶτι cod. [37] συνείχετο? [38] πλείονα cod. [38*] ἐφ. δέ? [39] καί?

Digitized by Google

εις, ἔφη, ὅτι ὁ ὕπαρχος [30] ἐκεῖσε πορεύεται, ἵνα A πάντας ἀνελεῖ, οὓς ἂν εὕρῃ; » Ἡ δὲ εἶπεν· « Ἀκήκοα καὶ διὰ τοῦτο σπεύδω, ἵνα ἐκεῖ εὑρεθῶ. » — « Τοῦτί δὲ τὸ παιδίον ποῦ ἕλκεις; » ἐκεῖνος ἔφη. Ἡ δὲ ἀπεκρίνατο· « Ἵνα καὶ αὐτὸ μαρτυρίου ἀξιωθῇ. » Ταῦτα δὲ οὕτως ἀκούσας ἐπανελθεῖν ἐκέλευσε τὴν τάξιν καὶ τὸ ὄχημα εἰς τὸ παλάτιον [31] ὑποστρέψαι· **459** εἰσελθὼν δὲ πρὸς τὸν βασιλέα εἶπεν· « Ὦ βασιλεῦ, ἀποθανεῖν μὲν, εἰ προστάττεις, ἕτοιμός εἰμι· τὸ δὲ ἔργον ὅπερ ἐκέλευσας, οὐ δύναμαι ἐκπληρῶσαι. » Διεδέξας δὲ πάντα καὶ τὰ περὶ τῆς γυναικὸς κατέσχε τὴν τοῦ βασιλέως ὁρμήν.

ideirco propero, ut ibi inveniar. » — « Istum autem puerulum quo trahis? » ait. Illa vero retulit: « Ut et ipse martyrii gloriam adipiscatur. » His auditis, cohortem jussit et plaustrum ad palatium reverti. Adiens autem regem ait: « O rex, si me mori jubes, sum paratus: opus autem quod jussisti adimplere non valeo. » Et sic loquendo imperatoris contra mulierem odium compescuit.

[32] (3) Κατ' ἐκεῖνον δὲ τὸν καιρὸν οἱ πόλεμοι τοῦ ἀσεβοῦς βασιλέως Οὐάλεντος, οὓς κατὰ τῶν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν ἐπήγαγε, κατὰ τῶν πολεμίων ἐστράφησαν. Τῶν γὰρ Γότθων ἐκ τῶν ἰδίων τόπων ἐξελθόντων, διὰ πάσης ὁμοῦ τῆς Θρᾴκης ἐξέχεαν ἑαυτοὺς καὶ τῷ ὅπλῳ τὰς πόλεις καὶ τοὺς ἀγροὺς πορθεῖν ἀγρίως ἤρξαντο.

Isto tempore bella quæ impius rex Valens adversus Dei Ecclesias direxerat, adversus inimicos conversa sunt. Tunc enim Gothi finibus suis egressi per totam Thraciam diffundebantur et armis urbes agrosque deprædari crudeliter cœperant. B

[33] (4) Τότε κατὰ τοῦ Οὐάλεντος ῥήμασιν αἰσχροῖς οἱ πολῖται ἐχρῶντο καὶ ὕβρεσι χαλεπαῖς μὴ ἐξιόντος [34] εἰς πόλεμον.

Tum Valentem probrosis verbis malevolisque conviciis lacessebant cives, eo quod ad bellum non proficisceretur.

[35] (5) Ἐξερχομένου δὲ αὐτοῦ [36], Ἰσαάκιος [37] ὁ ἱερὸς κρατήσας τοῦ χαλινοῦ τοῦ ἵππου [38] αὐτοῦ ἔφη πρὸς αὐτόν· « Ποῦ [39] βαδίζεις, ὦ βασιλεῦ, κατὰ Θεοῦ στρατευόμενος καὶ Θεὸν ἔχων ἀντίπαλον; » Ὀργισθεὶς δὲ Οὐάλης [40] φρουρεῖσθαι προσέταξεν ἀπειλήσας (αὐτῷ) θάνατον, εἰ ἐπανέλθοι (καθάπερ Ἀχαὰβ τῷ Μιχαίᾳ. Ὁ δὲ τῆς αὐτῆς προφητικῆς χάριτος πλησθεὶς ὁμοίως ἐκείνῳ τὴν ἀντίφρασιν ἐπὶ παντὸς τοῦ λαοῦ δέδωκεν εἰπών· « Ὅτι ἐπιστρέφων [41] ἐπιστρέψεις, οὐ λελάληκεν ἐν ἐμοὶ ὁ Θεός »).

Cum autem egrederetur, Isaacius venerabilis apprehendens ejus equi frenum, ait: « Quo vadis, rex, qui contra Deum pugnasti et Deum habes adversarium? » Tum valde iratus Valens eum custodiri jussit, minitans ei mortem, si reverteretur, velut Achab Michææ. Hic autem eadem prophetica gratia repletus similiter illi coram omni populo dedit hanc responsionem: « Quod revertens reverteris, in me Deus non locutus est. » C

[42] (6) Εἶτα συμβολῆς γενομένης ἐν Ἀδριανουπόλει καὶ ἡττηθεὶς κατὰ κράτος φεύγει [43] σὺν ὀλίγοις εἰς οἴκημα, ὅπερ αἰσθόμενοι οἱ πολέμιοι κατέκαυσαν αὐτὸν σὺν τοῖς συνοῦσιν αὐτῷ σὺν αὐτῷ τῷ οἰκήματι (βασιλεύσαντος ἀνοσίως ἔτη ιδ').

Deinde Adrianopoli congressione facta, victus, cum paucis in urbem pedes cito refert. Hoc autem cognito, inimici eum et omnes qui cum ipso erant in domo concremaverunt, postquam quatuor et decem annos impie regnaverat.

[44] (7) Οὐαλεντινιανὸς δὲ ὁ μέγας τῇ πίστει καὶ τῇ εὐσεβείᾳ τέλειος καὶ ἀκέραιος τῇ παλαιᾷ τῆς τῶν Ῥωμαίων βασιλείας αὐθεντίᾳ τὴν πολιτείαν ἐκυβέρνα καλῶς· σύνοδον γὰρ ἐν τῷ Ἰλλυρικῷ **460** ἐκέλευσε γενέσθαι, ἥτις τὴν ἐν Νικαίᾳ πίστιν ἐβεβαίωσεν· ἔνδικτον δὲ γράψας [45] τοῖ; ἐν Ἀσίᾳ καὶ Καρίᾳ ἐπισκόποις ἐμμένειν τοῖς ὅρ̣ασι παρεγγύησε, κοινωνὸν ἐν τῷ ἐνδίκτῳ [46] προσλαβόμενος τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Οὐάλεντα καὶ Γρατιανὸν τὸν υἱὸν αὐτοῦ.

Valentinianus autem magnus fide pietateque excellens pravis Romanorum in regnando exemplis valedicens, rerum summæ cum laude præfuit. Synodum in Illyrico jussit haberi, quæ Nicænam fidem confirmavit: edictumautem mittens Asiæ et Cariæ episcopis, definitis dogmatibus stare hortabatur, sibi adjungens in eodem edicto fratrem suum Valentem et filium ejus Gratianum.

[47] (8) Ἔγραψε δὲ καὶ τὰ ὅμοια καὶ ἐν τῷ Ἰλλυρικῷ. Συνελθόντων οὖν ἐπισκόπων ἐν Ἰταλίᾳ, ἀπο- D

Similia quoque scripsit in Illyricum. Cum igitur in Italiam convenissent episcopi, mortuo Mediolani

Variæ lectiones et notæ.

[30] Ἔπαρχο; ? [31] ἐκέλευσε coll. repetit. [32] Ced. 547,12-548,9? ἐπὶ αὐτοῦ. [33] 10. Ced. 548,1-549,5 τῷ γ' ἔτει. Μαῦοι δὲ ἐν Ἀντιοχείᾳ Οὐάλητ περὶ τῶν Γότθων ἦλθεν εἰς ΚΠ. Ὕβριζον δὲ αὐτὸν οἱ Βυζάντιοι ὡς ἀνανδρον καὶ φυγοπόλεμον. [34] ἐξιόντι cod. [35] Ced. 549,5-7. [36] πρὸς τὸν τῶν Γότθων πόλεμον Ced. [37] l. τις μοναχὸς τῶν μεγάλων κρ. Ced. [38] l. Οὐάλεντος Ced. [39] Ποῦ ἐξέρχῃ β. Ced. [40] Τοῦτον ὁ Ὀ. φρουρᾷ παρέδωκεν ἀπ. θ. Ced. [41] Ἐὰν ἐπ. ἐν εἰρήνῃ οὐ λ. ἐν ἐ. I Reg. xxii, 28, om. Slav. [42] Ced. 549,17 — 22. καὶ συμβολῶν αὐτοῖς καὶ ἡτ. [43] φ. ἐν τινι χωρίῳ καὶ εἰσελθὼν ἐν ἀχυρῶνι μετὰ τῶν συνόντων ἐκρύπτετο, κ. τ. λ. Ced. [44] Ced. 546,6 13. (τῷ ι' ἔτει) τῆς δὲ ὁδσεως πάσης τριαδα ὁμοούσιον πρεσβευούσης ἠτήσαντο Οὐαλεντινιανὸν καὶ ἐποίησε σ. ἐν τῷ Ἰ. καὶ τὴν ἐν Ν. π. ἐκύρωσε. [45] ἔγραψεν Οὐαλεντινιανός Ced. — καὶ Φρυγίᾳ καὶ πᾶσι τοῖς ἐν τῇ ἀνατολῇ ἐπ. Ced. — τ. ὡρισμένας πρὰ τῆς συνόδου παρεγγυώμενος, κοινωνὸς αὐτοῦ καὶ Ὀ. τὸν ἀδ. καὶ Γρ. τὸν ὖν πρ. ἐν τῷ ἰ. Ced. [46] ἔνδικτον cod. eraso ν. [47] Ced. 545,21-546,2: Τῷ ι' ἔτει Ἀμβρόσιος μετὰ Εὐδόξιον τῆς ἐκκλησίας Μεδιολανῶν ἡγήσατο, Οὐαλεντινιανοῦ τοῦ βασιλέως ἐκπέμψαντος διάγοντος· καὶ γὰρ τὸν Ἀμβ. ἐπὶ τῷ διαλῦσαι τῶν ἀμφισβητουμένων αἱρετικῶν τὰς ἔριδας ἀποσταλέντα, ἔτι κ. ὁ. ἐξαιρησάμενο, ὁ λαὸς ἐβάπτισε καὶ ἐπίσκοπον Μ. ἐποιησεν.

Digitized by Google

Auxentio, hæreticorum episcopo, utriusque partis A
turbæ dissensu studium agebat. Erat autem eis
maxima dissensio periculosusque status : utraque
pars aliquid funesti suæ parabat urbi, nisi præ-
valeret ejus opinio et ad opus duceretur consilium,
in diversis eorum sententiis. Tunc autem hujus
præfecturæ regimen tenebat quidam Ambrosius,
vir laudabilis qui plurimis virtutibus in senatu
Romano fulserat cuique concredita fuerat totius
Italiæ moderatio, non solum ab impiis imperatori-
bus Constantio et Constante, magni Constantini
filiis, sed et ab imperatore pio Valentiniano : qui
statim in ecclesiam ad comprimendam seditionem
intravit. Populus autem, deposita mutua conten-
tione, Ambrosium una voce postulaverunt, licet
adhuc catechumenus esset : alta voce se dicebant B
audiendos esse unamque fidem utrique parti futu-
ram, si Ambrosius ipsis daretur episcopus.

θανόντος ἐν Μεδιολάνῳ Αὐξεντίου, τοῦ τῶν αἱρετι-
κῶν ἐπισκόπου, οἱ ἑκατέρου μέρους ὄχλοι ὑπὲ[ρ]
διαφόρου σπουδὴν ἐποιοῦντο· καὶ ἦν τις αὐτοῖς
μεγίστη διχόνοια καὶ ἐπικίνδυνος στάσις· καὶ ἑκάτ-
ρον μέρος ὄλεθρον τῇ ἰδίᾳ παρεσκεύαζε πόλει, [ε]
μή γε ἡ αὐτοῦ κρατήσειε γνώμη καὶ εἰς ἔργον ἀγ-
γοι τὸ βούλημα, καίτοι ἐναντίων τῶν προθέσεων
αὐτοῖς οὐσῶν. Τότε δὲ τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης Ἀμ-
βρόσιός τις τὴν ἀρχὴν διέθυνεν, ἀνὴρ ἀξιέπαινος ἐν
τῇ τῶν Ῥωμαίων (120ᵃ) συγκλήτῳ ἐν πλείστοις
ἀξιώμασι διαπρέψας, ὃς καὶ τὴν ἡγεμονίαν ἐπεπί-
στευτο πάσης τῆς Ἰταλίας παρὰ τῶν ἀσεβῶν βασιλέων
Κωνσταντίου καὶ Κώνσταντος, υἱῶν τοῦ μεγάλου
Κωνσταντίνου, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῦ εὐσεβοῦς
βασιλέως Οὐαλεντινιανοῦ, ὃς καὶ παραχρῆμα εἰς τὴν
ἐκκλησίαν εἰσῆλθε κωλύων τὴν στάσιν. Ὁ δὲ δῆμος
τῆς πρὸς ἀλλήλους ἀφέμενος ἔριδος μιᾷ φωνῇ τὸν
Ἀμβρόσιον ἐπεζήτησαν, κατηχούμενον ὄντα, μεγά-
λως λέγοντες ἑνωθήσεσθαι καὶ μίαν ἀμφοτέροις τοῖς μέρεσι τὴν πίστιν ἔσεσθαι, εἰ Ἀμβρόσιος ἐπίσκο-
πος αὐτοῖς δοθείη

Hoc cognito, pius Valentinianus, multa de ejus virtute attestans, Ambrosium initiari consecrari-
que manuum impositione jussit. Cum autem ma-
nuum impositionem accepisset, hunc hymnum im-
perator Deo protulit : «Gratias tibi, Dominator
omnipotens et Salvator noster, quod illi viro, cui
corpora ego credideram, tu animas tradidisti, mea-
que suffragia justa manifestasti. »

[69] (9) Ὅπερ γνοὺς ὁ θεοσεβὴς Οὐαλεντινιανὸς
ἐκέλευσε μυηθῆναι καὶ χειροτονηθῆναι Ἀμβρόσιον,
πολλὰ περὶ ἀρετῆς μαρτυρήσας αὐτόν. Χειροτονη-
θέντος [69] δὲ αὐτοῦ, τοῦτον τὸν ὕμνον ὁ βασιλεὺς τῷ
Θεῷ ἀναπέμψαι· « Χάρις σοι, Δέσποτα παντοκρά-
τορ καὶ Σῶτερ ἡμέτερε, **461** ὅτι τῷδε τῷ ἀνδρὶ
ἐγὼ μὲν σώματα, σὺ δὲ ψυχὰς [51] ἐνεχείρισας καὶ [52]
τὰς ἐμὰς ψήφους δικαίας ἀπέφηνας. »

Ferunt etiam Ambrosium, cum magistratus in-
justitiam agerent, eos ante regem fortiter redar-
guisse. C

(10) Φασὶ δὲ, ὅτι τοὺς ἄρχοντας ἀδικοῦντας γεν-
ναίως Ἀμβρόσιος ἐπὶ τοῦ βασιλέως διήλεγχεν.

Interea vero, cum ad bella Sarmatica Valenti-
nianus magnus ex Galliæ finibus in Illyricum venire
et belli ductum assumere vellet, subito morbo cor-
reptus mortuus est. Legatos enim miserant Sauro-
matæ pacem rogantes : quos cum Valentinianus
vidisset, interrogavit an omnes Sauromatæ corpore
tales essent. His respondentibus optimos ex illis
esse missos, magna voce clamavit terribilia Roma-
norum regnum manere, si tales Sauromatarum
optimi bellum adversus Romanos gerere tentarent.
Verum ex animi contentione disrupta vena et san-
guine multum defluente, in quodam castro Galliæ
vitam finivit.

[53] (11) Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ, ἐπὶ τῶν πολέμων τῶν
Σαυρομάτων, Οὐαλεντινιανὸς ὁ μέγας ἐκ τῶν μερῶν
τῆς Γαλλίας εἰς τὸ Ἰλλυρικὸν ἐλθεῖν βουλόμενος καὶ
τοῦ πολέμου ἀρχὴν λαβόντος, ἀῤῥωστίᾳ αἰφνιδίῳ
συσχεθεὶς ἐτελεύτησε. Πρέσβεις γὰρ Σαυρομάται
ἐξαπέστειλαν ἐξαιτούμενοι εἰρήνην· οὓς Οὐαλεντι-
νιανὸς θεασάμενος ἤρετο εἰ πάντες [54] Σαυρομάται
τοιοῦτοι τυγχάνουσιν ὄντες [55] τὰ σώματα· τῶν δὲ
εἰπόντων, ὅτι τοὺς παρ' αὐτοῖς ἀρίστους ἀπέστειλαν,
ἀνακράξας μέγα, δεινὰ τὴν βασιλείαν Ῥωμαίων
ὑπομένειν, εἰ Σαυρομάτων οἱ ἄριστοι τοιοῦτοι Ῥω-
μαίους τολμῶσθαι πολεμεῖν. Ἐκ δὲ τῆς διατάσεως [56]
τοῦ θυμοῦ φλεβὸς ῥαγείσης καὶ αἵματος πολλοῦ
ἐκχυθέντος, τελευτῆσαι αὐτὸν ἔν τινι φρουρίῳ
Γαλλίας.

Hic princeps orthodoxissimus et Dei servus,
sui regni reliquit hæredes Gratianum, filium suum,
qui Augustus erat, et Valentinianum, qui valde ju-

CXCVI. *Regnum Gratiani et Valentiniani, Magni Valentiniani filiorum.*

ΡΚϚ'. *Βασιλεία Γρατιανοῦ καὶ Οὐαλεντινιανοῦ τῶν υἱῶν τοῦ Μεγάλου Οὐαλεντινιανοῦ* [57].

[58] (1) Ὀρθοδοξότατος ὢν καὶ δοῦλος Κυρίου κληρο-
νόμους καταλείπει [59] τῆς βασιλείας αὐτοῦ Γρατιανὸν,
τὸν υἱὸν αὐτοῦ, Αὔγουστον ὄντα, καὶ Οὐαλεντινιανὸν,

Variæ lectiones et notæ.

[51] ἐπὶ δ. vel δ.? [52] Ced. 456,3-6. Ὁ ἀκούσας Ο. ὁ βασιλεὺς χ. σοι, ἔφη, ὦ δ. [53] χειροτονηθῆναι — ἀναπέμψαι cod. [54] ἀνθρώπων add. Ced. [55] ταύτῃ add. Ced. [56] 374-373. — Ced. 547,1-10. Τῷ ια' ἔτει Ο. ὁ μ. ἐτ. βασιλεύσας ἔτη ια' τρόπῳ τοιῷδε· οἱ Σ. ὑπ' αὐτοῦ ἡττηθέντες πρ. πρὸς αὐτὸν διεμψαν αἰτοῦντες ἐ. αὐτοῦ δὲ τούτους ἐρωτῶντος, εἰ. [57] οἱ add. Ced. [58] τ. εἰσιν ἀκρότατοι καὶ αὐτῶν ἐ. ὅτι τ. κρείττονας πάντων ὧδε ἔχεις καὶ ὁρᾷς, ἀν. βιαίως ἔφη δ. Ῥ. ἡ βασιλεία ὑπομένει εἰς Οὐαλεντι-νιανὸν λήξασα, εἰ Σαυρομάται τ. ὄντες οἰκτρότατοι Ῥωμαίοις κατεξανίσταντο Ced. [59] τάσεως καὶ τοῦ κρότου τῶν χειρῶν φ. ῥ. καὶ πλείστου ἀναδοθέντος ἀ. ἐν τ. φ. Γ. θνήσκει Ced. [57] Deest rubrica in M. 2 et Par. 1706. [58] 375. [59] κατέλιπε?

Digitized by Google

νέον κομιδῇ τυγχάνοντα καὶ μήπω τῶν βασιλικῶν συμβόλων καταξιωθέντα, ὃν ἡ ἀνάγκη τῶν ἐπιχειρούντων τὸν τόπον τῆς βασιλείας ἁφαρπάζειν, ὡς σχολάζοντα, παρεσκεύασεν αὐτὸν καὶ, ἀπόντος τοῦ ἀδελφοῦ, τὴν πορφύραν ἐνδύσασθαι, Πρόβου τῷ τηνικαῦτα πιστῶς τὸ πρᾶγμα μεταχειρισαμένου [60].

462 [61] (2) Ὅστις ἐβασίλευσεν ἔτη γ' καὶ μετὰ Θεοδοσίου ἔτη γ'· οὗτος γὰρ τὸν μέγαν Θεοδόσιον προεχειρίσατο βασιλέα ἐν Βυζαντίῳ, ἀγαγὼν ἐξ Ἱσπανίας πρὸς τὸ πολεμεῖν τοὺς Σκύθας· αὐτὸς δὲ ἐν Ῥώμῃ διέτριβεν.

[62] (3) Μάξιμος δέ τις Βρετανὸς δυσανασχετῶν, ὅτι Θεοδόσιος ὑπὸ Γρατιανοῦ βασιλείας ἠξίωται, ὡς [63] μηδεμιᾶς τυχὼν [64] τιμῆς, διήγειρε τοὺς ἐν Βρεταννίᾳ ἀντᾶραι Γρατιανῷ, ὄντινα καὶ ἀνεῖλε. Μετετέθη δὲ ὑπὸ Θεοδοσίου Γρατιανὸς εἰς τοὺς βασιλικοὺς τάφους, ὅστις [65] τοσοῦτον εὐστόχως ἐπὶ πολὺ ἐτόξευεν, ὡς λέγειν τινὰς τὰ Γρατιανοῦ βέλη φρένας ἔχειν.

[66] (4) Κατ' ἐκείνους δὲ τοὺς καιροὺς σεισμὸς (μέγας καὶ φοβερώτατος) γέγονεν, ὡς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὑποχωρῆσαι (μὲν) τὴν θάλασσαν ἐπὶ πολὺ, τὰ δὲ πλοῖα ὡς ἐπὶ ξηρᾶς εὑρεθῆναι κείμενα. Πλήθους [67] δὲ λαοῦ συνδραμόντος εἰς θέαν τοῦ παραδόξου θαύματος καὶ τοῦ ὕδατος πάλιν ὑποστρέψαντος (120b) καὶ ἐκβεβληκότος μακρότερον τοῦ συνήθους τόπου, κατεποντίσθησαν ἀνθρώπων μυριάδες ε'· (καὶ τὰς μὲν ἐκεῖθεν προσορμιζούσας ναῦς τὸ ὕδωρ κατεκάλυψεν, τὰς δὲ ἐν τῷ ποταμῷ Νείλῳ εὑρεθείσας ἀπέῤῥιψεν ὁ ποταμὸς εἰς ξηρὰν μετὰ πολλῆς τῆς ῥύμης μέχρι σταδίων ρπ'· ἀλλὰ μὴν) καὶ τῆς Κρήτης [68] καὶ τῆς Ἀχαΐας καὶ τῆς Βοιωτίας καὶ τῆς Ἠπείρου καὶ Σικελίας τὰ πλεῖστα μέρη (συνέβη τότε) ἀπολεσθῆναι, τῆς θαλάσσης ἀνελθούσης· καὶ πολλὰ πλοῖα [69], ὑψωθέντος τοῦ ὕδατος, ἐπὶ ὀρέων ἐῤῥίφη ἄχρι σταδίων ρ' (τάς τε Βρετανικὰς νήσους καὶ τῆς Ἀφρικῆς τὰ αὐτὰ καὶ χείρονα ὑποστῆναι· καὶ σχεδὸν πάσης **463** τῆς οἰκουμένης τὰ πρὸς τῇ Θαλάττῃ τὰ μὲν ὑπὸ τῶν σεισμῶν, τὰ δὲ ὑπὸ τῆς Θαλάσσης κατεποντίσθη· καὶ μέντοι ἐν τοῖς βυθοῖς καὶ ἐν τοῖς μεγάλοις πελάγεσι τὰ ἀμφὶ τὸ Ἀδρίαν [70] καὶ Αἰγαῖον πέλαγος καὶ ἄλλα πλεῖστα ὑπεχώρησε καὶ διέστη ὡσεὶ τεῖχος ἔνθεν καὶ ἔνθεν τὰ ὕδατα, καὶ ἐφάνη ἡ ξηρά· καὶ πολλὰ τότε πλοῖα εὑρέθησαν τλέοντα καὶ εἰς τὸν πυθμένα καθίσαντα καὶ πάλιν ἀνήχθησαν τῇ τοῦ ὕδατος καταστάσει. Συνεχῶν δὲ καὶ ἐπαλλήλων τῶν σεισμῶν γενομένων, ἡ μὲν Νίκαια τῆς Βιθυνίας πόλις πᾶσα συνέπεσε καὶ τὰ κύκλῳ [71] τῶν προαστείων ἀγροὶ καὶ ἔργα πλεῖστα. Ἡ δὲ Γέρμη καλουμένη πόλις τοῦ Ἑλλησπόντου πᾶσα ἐκ θεμελίων κατεποντίσθη· καὶ πρὸς τούτοις

A venis nondum regiis insignibus condecoratus esset, et necessitate eorum qui regni locum, ut vacantem, occupare tentabant, adductus est, ut ipse, absente fratre suo, purpura indueretur, Probo tunc strenue rem administrante.

Qui regnavit tres annos et cum Theodosio tres annos. Hic enim magnum Theodosium, ex Hispania accersitum ut contra Scythas pugnaret, in regem advocavit, et Byzantii constituit : ipse vero Romæ degebat.

Maximus autem quidam Britannus ægre ferens Theodosium, utpote nulla dignitate donatum, a Gratiano regnum obtinuisse, Britones excitavit ad rebellandum contra Gratianum, et eum occidit. Gra- B tianus in regia sepulcra translatus est a Theodosio, qui tam dextere diu sagittavit, ut quidam dicerent, Gratiani tela mentem habere.

Iisdem temporibus terræ motus factus est magnus et terribilis, adeo ut Alexandriæ longe recesserit mare et navigia reapse in sicco reperta sint jacentia. Cum autem multus populus ad hoc inauditum prodigium concurrisset videndum, et aqua regrediens consueto loco longius projiceretur, quinquaginta millia hominum submersi sunt. Naves autem hic appulsas aqua contexit, et quæ super Nilum inveniebantur, fluvius in siccum cum multa vi ad centum octoginta stadia eas projecit. Imo Cretes, et Achaiæ, et Bœotiæ, et Epiri et Siciliæ C pleræque partes accidit ut, aqua redeunte, perderentur. Multa navigia, superantibus aquis, in montes ad centum stadia ejecta sunt; insulæ Britannicæ et Africæ plagæ magna ex parte substratæ sunt. Totius fere terræ partes, quæ ad mare erant, aliæ terræ motu, aliæ maris excessu submersæ sunt. In profundis et altis, quæ circumdant Adriacum et Ægeum mare et alia plurima superaverunt æquæ steteruntque velut murus, et apparuit arida. Tum etiam plures inventæ sunt naves quæ per æquora latæ ad imum abyssi devenerunt et iterum aquæ furore relevatæ sunt. Continuo sibi succedentibus istis motibus, Nicæa Bithyniæ tota subversa est cum suburbiis in circuitu, agrisque et ædificiis multis. Urbs Hellesponti, nomine Germe, tota ex D fundamentis submersa est. Insuper in diversis locis hiatus multi facti sunt, ita ut metu super montes remanerent homines. Ex inopia vero multa animalia multique homines perierunt.

Variæ lectiones et notæ.

[60] Ἐπὶ Γρατιανοῦ Μελέτιος Ἀντιοχείας ἐν Κωνσταντινουπόλει γενόμενος καὶ Δημόφιλον εὑρὼν τὰς ἐκκλησίας κατέχοντα, Γρηγόριον τὸν θεολ. ἐκ Ναζιανζοῦ ἦγαγε πρὸς τὴν τῆς Ἀρειανικῆς πλάνης καθαίρεσιν καὶ κατάλυσιν (Scholion). [61] 379 Jan. 19 — Ced. 550,12-17? de Gratiano ut Leo. [62] 383, Jul. 25 — Ced. 551,1-13 : Μαξιμιανὸς δέ τις Βρ. ὅτι τὸν Θεοδόσιον ὁ Γρ. βασιλέα ἐποίησεν. [63] ὥστε cod. αὐτοῦ. [64] τυχόντος Leo, Ced. [65] ὃ; ἐπὶ τ. εὐστ. ἐτ. Ced. [66] Περὶ τῶν σεισμῶν Glyc. 473,21-474,10; Ced. 550,17-551,10 : Ἐπὶ Γρατιανοῦ σ. ἐν Ἀλ. γ. ἐπὶ τοσοῦτον ὡς ἐπὶ π. ὑπ. τὴν θ. καὶ τὰ πλ. ἐπὶ ξ. ἑστάναι. [67] Π. δὲ πολλοῦ ἐπὶ τῷ παραδόξῳ θεάματι συνδεδραμηκότος, τῶν ὑδάτων ἀθρόως ἐνδραμόντων ε' μ. ἀνθρ. κ Ced. [68] Κρ. δὲ καὶ Ἀχ. καὶ Β. Ἠ. τ. καὶ Σ. πλ. Ced. [69] καὶ ἐπικλυσάσης αὐτὰ ὡ καὶ ἐπὶ ὀ. ἀποῤῥιφῆναι πλοῖα ἀ. στ. ρ' Ced. [70] τὸν Ἀνδρίαν cod. [71] κύκλῳ cod ,κυκλόθεν προαστεῖα]

Digitized by Google

γεσματα πολλὰ κατὰ διαφόρους τόπους ἐγένοντο, ὡς ἐκ τοῦ φόβου [71] ἐν τοῖς ὄρεσι μένειν τοὺς ἀνθρώπους· ἐκ δὲ τῆς ἀδροχίας πολλὰ ζῶά τε καὶ ἄνθρωποι διεφθάρησαν).

Præfatus autem Gratianus sex annos regnavit : A Valentinianus vero regnavit annos tres, et mortuus est. -

(5) Ὁ δὲ προειρημένος Γρατιανὸς ἐβασίλευσεν ἔτη ς'· ὁ δὲ Οὐαλεντινιανὸς ἐβασίλευσεν ἔτη γ' καὶ ἀπέθανε.

CXCVII. *Regnum Theodosii Magni.*

Post hunc regnavit Theodosius Magnus sex et decem annos. Tunc Theodosii pater, et ipse Theodosius dictus, magnorum tropæa circumducens, expulsione barbararum gentium, fines Romanorum aditu faciliores fecit. Valens autem filium suum spe magnum, ætate autem parvum — vix enim limina adolescentiæ erat ingressus — senatori cuidam curuli, doctrina laborumque suorum socio, eum tradidit educandum : qui curulis adolescentem sibi creditum dulcissima disciplina severioreque blanditie ad illustrem vitæ exercitationem firmavit. Porro dum B hic moraretur Theodosius, seipsum regia chlamyde purpuraque exornatum in somno vidisse dicitur. Valentiniano autem veteri mortuo, plebeius Maximus Galliarum præfecturam ad insaniam in mente volvit, et, quadam conjuratione facta, Theodosium veterem tropæis onustum jugulari præcepit ; qui, p insquam moreretur, divino baptismate susceptο, ad immortalitatem renatus decessit. In eodem tempore junior Theodosius ad ducis favorem pervenerat : sed inde eodem invidiæ telo, quo pater, per Maximum similiter injuste decidit. Attamen Deus servavit eum et remanente dignitate redditaque substantia, in patriam Hispaniarum terram, in qua natus erat, iter dispositione regia fecit, ibi tranquillam et facilem vitam agens. Placillam autem, Augustam factam, tunc uxorem duxit, et reges ex ea procreavit : hæc vero naturam ratione famamque laudibus vincebat.

ΡΙΖ'. *Βασιλεία Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου.*

(1) Μετὰ δὲ τοῦτον ἐβασίλευσε Θεοδόσιος ὁ Μέγας ἔτη ις'. Τότε ὁ πατὴρ Θεοδοσίου, καὶ αὐτὸς Θεοδόσιος καλούμενος, τοῖς τῶν μεγάλων [72] τροπαίοις [73] περιπνέων, τῇ ἐκκοπῇ τῶν βαρβαρικῶν ἐθνῶν, τοὺς Ῥωμαίων ὅρους εὐπορωτέρους ἐποίησεν. Ὑρῶν δὲ τὸν ἑαυτοῦ υἱὸν τῇ μὲν ἐλπίδι μέγαν, τῷ δὲ χρόνῳ μικρὸν, — μόλις γὰρ ἦν τοῦ βαθμοῦ τῆς νεότητος ἐπιβεβηκώς, — συγκλητικῷ τινι ἀμαξοβίῳ [74], κοινωνῷ αὐτοῦ τυγχάνοντι τῆς γνώμης καὶ τῶν πόνων, παρέδωκεν ἐκπαιδεύειν, ὅστις ἀμαξόβιος [75] ἐγχειρισθέντα αὐτῷ τὸν νέον πραϋτάτῃ διδασκαλίᾳ καὶ αὐστηροτέρᾳ [76] κολακείᾳ εἰς λαμπρὰν ἄσκησιν τῆς ζωῆς ἐστερέωσεν [77]. Ἐκεῖσε τοίνυν ὄντος Θεοδοσίου, καθ' ὕπνους ἑαυτὸν εἰδέναι λέγεται βασιλικῇ χλαμύδι καὶ πορφύρᾳ κεκοσμημένον. **464** Οὐαλεντινιανοῦ δὲ τοῦ γέροντος τελευτήσαντος, Μάξιμος ὁ δήμιος [78] τὴν ὑπαρχότητα τῶν Γαλλιῶν εἰς μανίαν ἔτρεψε καί τινα συσκευὴν πεποιηκὼς Θεοδόσιον τὸν πρεσβύτερον τροπαίοις κεχορεσμένον σφαγῆναι προσέταξε, ὃς πρὶν τελευτῆσαι τὸ θεῖον βάπτισμα δεξάμενος καὶ εἰς τὴν ἀθανασίαν ἀναγεννηθεὶς ἐτελεύτησε. Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν καιρὸν ὁ νεώτερος Θεοδόσιος ἐν τῇ τοῦ δουκὸς ἀξίᾳ ἐτύγχανε· τῷ δὲ αὐτῷ βέλει τοῦ φθόνου, ὅπερ [79] καὶ ὁ πατὴρ, διὰ Μάξιμον [80] ὁμοίως ἀδίκως ὑπέπιπτεν· (121ª) ἀλλ' ὁ Θεὸς αὐτὸν διεσώσατο, C μετνάσης παρ' αὐτῷ τῆς ἀξίας καὶ τῆς οὐσίας ἀναδοθείσης, εἰς τὴν πατρῴαν γῆν τῶν Σπανίων, ἐν ᾗ ἐγεννήθη, ἐφοίτησε προστάγματι βασιλικῷ, ἐκεῖσε ἡσύχως καὶ πράως τὸν βίον διάγων. Πλακίλλαν δὲ τὴν γενομένην Αὐγούσταν ἠγάγετο τότε, καὶ βασιλέας ἐξ αὐτῆς ποιήσας, ἥτις τὴν φύσιν τῷ λογισμῷ καὶ τὴν φήμην τοῖς ἐγκωμίοις ἐνίκα.

Interea Valens ad regem Gratianum scripsit litteras, præscribens Theodosium ad se mitti. Theodosius autem, itinere incepto, cognitaque Valentis morte, ad urbem Sirmium dictam venit. Gothis autem cunctam urbem et regionem crudeliter vastantibus, et Romanis exercitibus ab illius facie fugientibus, tum Theodosium Sirmii degentem consilio senatus Romanorum ei invidentis advocat Gratianus. Suadebant regi Theodosium, ducis munere D decoratum ad hanc periculosam expeditionem, cum paucis militibus in hoc immane bellum mittere : rex paruit. Hic quidem consilium et invidiam

[71] (2) Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ Οὐάλης γράμματα ἐκπέμπει πρὸς τὸν βασιλέα Γρατιανὸν προστάξας Θεοδόσιον ἀποσταλῆναι πρὸς αὐτόν. Ἀρξάμενος δὲ τῆς ὁδοιπορίας Θεοδόσιος, καὶ γνοὺς τὴν Οὐάλεντος τελευτὴν ἔρχεται εἰς πόλιν καλουμένην Σέρμιον. Τῶν δὲ Γότθων πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν ἀφειδῶς λυμαινομένων καὶ τῶν Ῥωμαϊκῶν στρατοπέδων φευγόντων ἀπὸ προσώπου αὐτῶν, τότε Θεοδόσιον ἐν τῷ Σερμίῳ διάγοντα Γρατιανὸς προσκαλεῖται βουλῇ τῆς συγκλήτου Ῥωμαίων φθονούσης αὐτῷ, ἢ [81] σὺν ὀλίγοις στρατιώταις εἰς τοσοῦτον ὠμὸν πόλεμον ἀποσταλῆναι Θεοδόσιον πείθει, ἐπικινδύνῳ ἀξιώματι

Variæ lectiones et notæ.

[71] τὸν *φόβον* cod. [72] Ῥωμαίων? [73] τρόπαι cod. [74-75] Ἀμαξ.? [76] καὶ οὐ? sed cf. Historiam miscellam : *Theodosius—in Hispania morabatur, ubi et ortus fuerat et nutritus.* [77] Hist. misc. *Inter hæc* (victoriam de Alanis, Hunnis, Gothis repo tatam) *divinam visionem vidit — Gratianus Theodosium purpura induit—consulatu Ausonii et Olybrii* (379). [78] ὁ δεῖλαιος? *tyrannus* (Marcellinus Hist. misc.)? [79] ᾧπερ? [80] Μαξίμου? cf. Hist. misc. · *Ea tempestate Theodosius tam propter parentum nobilitatem quam pro fortitudine propria nominatissimus habebatur et ob hanc causam invidia similium judicium fatigatus.* [81] Glyc. 474.28—21 cf. Historiam miscellam. *Cumque imperator quid faceret hæsitaret, quippe cum barbari et ei victoria inexpugnabiles esse viderentur — ascivit ex Hispania Theodosium et — magistrum militum esse denuntians, cum exercitu ad barbaros destinavit.* [81] καὶ σὺν cod.

Digitized by Google

τιμηθέντα στρατηλάτου ἀξίᾳ, τὸν βασιλέα παρέπεισε. A Καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς τῶν ἐπιβουλῶν[83] καὶ τοῦ φθόνου οὐδὲν ἔγνω· κατὰ κράτος δὲ τοὺς νομιζομένους ἀηττήτους εἶναι Γότθους νικήσας Θεοδόσιος σὺν τάχει πολλῷ, τῷ βασιλεῖ τροπαιοφόρος παραστὰς θείᾳ ψήφῳ **465** τὸ βασιλικὸν διάδημα περιβάλλεται. Γρατιανοῦ χειροτονοῦντος αὐτὸν, καινῇ τινι καὶ θαυμαστῇ περιεβλήθη πορφύρᾳ ὡς ἀρχαῖος βασιλεύς· καὶ ἐπειδὴ τοὺς ὤμους αὐτοῦ ὑπὲρ ἄνθρωπον ὑψηλοὺς ὄντας διαφόροις[84] βασιλικοῖς χλαμύσιν ἐνδύειν οὐκ ἠδύνατο, — πάντας γὰρ ὑπερεῖχε τῷ μεγέθει· πᾶσαν ἐσθῆτα διὰ τὸ ὕψος μικρὰν[85] ἀπέφηνεν, — τέλος Κωνσταντίνου τοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως τῇ πορφύρᾳ κοσμηθεὶς ἐξέλαμψεν, ἐκ τετραγώνου ἁρμοσάσης αὐτῷ.

ignorabat. Sed cum Theodosius brevi vicisset Gothos qui armis credebantur invincibiles, tropæis onustus, regem adiens, divino suffragio, regium diadema circum tempora induit. A Gratiano electus, nova quadam et mirabili purpura, sicut rex antiquus, indutus est. Cum autem, qua erat plus quam virili statura, humeri ipsius plurium purpurarum proportionibus haud se accommodarent, omnes enim magnitudine superabat, et propter altitudinem quilibet habitus brevis apparebat, tandem Constantini, piissimi imperatoris purpura exornatus refulsit, ex qua lrato ipsi adaptata.

[86] (3) Οὗτος Γρατιανὸς τὰ τῆς Δύσεως μέρη ἐπ' B αὐτῷ καὶ τῷ ἀδελφῷ διεφύλαξεν, Θεοδοσίῳ δὲ τὴν τῆς Ἀνατολῆς φροντίδα ἐπέτρεψεν. Πολλὰ δὲ εὐσεβῶς καὶ γενναίως κατορθώσας ὁ Γρατιανὸς παρὰ Μαξίμου τοῦ τυράννου [ἐν] ταῖς Βρεττανίαις ἐπαναστάντος, δι' Ἀνδραγαθίου τοῦ δουκὸς ἐν Λουγδούνῳ παρὰ τῶν ἰδίων προδοθεὶς, μᾶλλον δὲ βίᾳ τῶν πολεμίων συσχεθεὶς, ἀνῃρέθη.

Hic Gratianus Occidentis partes sibi fratrique suo reservavit, Theodosio autem Orientis curam credidit. Multis autem pie nobiliterque gestis adversus Maximum tyrannum apud Britannos insurgentem, Gratianus per Andragathium Lugduni ducem a suis proditus, vel potius inimicorum vi oppressus, occisus est.

[87] (4) Οὐαλεντινιανὸς δὲ ὁ νεώτερος[88] τούτου ἀδελφὸς ἐν Ἰταλίᾳ διάγων ὑπὸ τῆς σφαγῆς τοῦ ἀδελφοῦ καὶ τοῦ φόβου πολέμου πτοηθεὶς, εἰρήνης αὐτῷ καθ' ὑπόκρισιν προταθείσης παρὰ Μαξίμου, καὶ αὐτὸς ὑποκρινάμενος ἡδέως ἐδέξατο.

Valentinianus autem junior, illius frater, in Italia degebat. Fratris occisione bellique metu stupefactus, pacem sibi simulanter a Maximo oblatam et ipse simulate libenter accepit.

(5) Ἰουστῖνα δὲ τότε ἡ μήτηρ αὐτοῦ τῆς Ἀρειανῶν αἱρέσεως τὰ φάρμακα τῆς ἀσεβείας, ἃ περιόντος τοῦ ἀνδρὸς ἔκρυπτεν, εὐμαρῶς ἀπατηθέντι τῷ C υἱῷ μετὰ θάρσους ἀπεκάλυψε καὶ πείθει αὐτὸν διὰ στρατιωτικῆς χειρὸς τὸν μὲν Ἀμβρόσιον ἀνθιστάμενον αὐτῷ τῷ ὀρθῷ λόγῳ τῆς ἐκκλησίας Μεδιολάνων ἐξῶσαι καὶ εἰς ἐξορίαν πέμψαι, τὴν ἐκκλησίαν δὲ διαῤῥῆξαι καὶ πολεμεῖν τὰ ἅγια. Βενίβολος δὲ τότε ἐν ἀξιώματι ταῖς ὑποσχέσεσι τῆς βασιλίδος μὴ εἴξας, τῆς στρατιωτικῆς ζώνης καὶ τῶν ἀξιωμάτων τὴν ὀρθόδοξον πίστιν προκρίνας τοῖς ποσὶ τῶν βασιλέων τὴν (121b) ἑαυτοῦ ζώνην ἀπέῤῥιψεν.

Tum autem Justina, mater ejus, hæresis Arianorum impia venena, quæ vivente viro absconderat, filio facile deluso fidenter revelavit, et ei persuasit, ut per militarem manum Ambrosium, ipsi orthodoxo sermone resistentem, ex Mediolani Ecclesia pelleret mitteretque in exsilium, ac Ecclesia posthabita in sancta pugnaret. Benevolus autem qui tunc in dignitate erat, reginæ promissis non annuens, militari balteo dignitatibusque orthodoxam fidem præponens, ante pedes regum proprium balteum projecit.

(6) Μάξιμος δὲ ὁ τύραννος θέλων τὸ τοῦ τυράννου ἄτιμον ὄνομα ἐκδύσασθαι καὶ νόμιμον ἐπιδείξασθαι ἑαυτὸν βασιλέα, γράμματα **466** ἐκπέμψας τὸ ἀσεβὲς ἐπὶ τῆς Ἰουστίνης ἀπεφαύλιζε καὶ τὸ πολεμεῖ- D σθαι τὴν πίστιν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν κατάστασιν τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας ἀνατρέπεσθαι ἀπηγόρευσεν· καὶ οὕτω πλησιάζειν τῆς Ἰταλίας ἤρξατο.

Maximus vero tyrannus odiosum tyranni nomen exuere volens, legitimumque se præstare regem, litteras misit, quibus Justinæ impietatem despiciebat, et quod Dei fidem persequeretur constitutionemque catholicæ Ecclesiæ everteret, redarguebat, et sic Italiæ appropinquare cœpit.

(7) Τοῦτο δὲ Ἰουστῖνα μαθοῦσα, τοῦ τε πολεμίου ἅμα καὶ τῆς συνειδήσεως τῆς ἀσεβοῦς ἐπικειμένων αὐτῇ, εἰς φυγὴν τραπεῖσα, πρώτη τὴν ἐξορίαν ἐκληρώσατο, ἣν τοῖς ἱερεῦσιν αὐτὴ ἡτοίμασεν. Τοι-

Hoc audito, Justina, inimico simul et impia conscientia vexata, in fugam conversa, prima exsilium sorte obtinuit, quod sacerdotibus ipsa paraverat. Igitur cum impia matre fugiens rex

Variæ lectiones et notæ.

[83] τὸν τῶν ἐπιβουλ. καὶ τοῦ φ. τοῦ κα[illegible] ἐσπτ[illegible] cod. sed Hist. misc. *Gratianus — cunctis faventibus* etc. [84] παφορ. βᾶ. [illegible] μικ[illegible] [86] Ced. 551,5 — 10: Καὶ ἀποστέλλει Ἀνδραγάθιον, ὃν παραυτὰ δι[illegible] [illegible]των ἐπὶ τούτου, Γρατιανὸν διεχειρίσατο. Marcellinus: *Ind. XI, Merob*[illegible] *imp. Maximi tyranni dolo apud Lugdunum occisus VIII, K. Sept.* [illegible] ὁμώνυμος τῷ πατρὶ Οὐαλεντινιανῷ, [illegible] περιὼν τοὺς ἐν ἐ[illegible] ἐκκλησίας ἀπέδωκεν αὐτοῖς, ἐνδιώξας τοὺς Ἀρειανοὺς Δ[illegible] νεώτερος om. cod.

Digitized by Google

Valentinianus junior Italia et proprio regno dejectus est.

Cum igitur in Orientem venisset, sic a pio rege Theodosio receptus est, ut in his regionibus regnare potius quam in exsilio degere videretur. Confestim autem per Theodosium a vitiis mundatus, impuræ sectæ venenum evomuit, quod imprudens mater ipsi infuderat, et fidelissimo Theodosii hortatu Christum recepit. Sæpe enim a Theodosio in spem fidei educatus, regios exercitus non armis sed justis causis stare didicit. Sermo autem Theodosii ad Valentinianum talis erat : « Scio, inquit, Valentiniane, sæpe piissimos reges, exercitu quiescente, victoriam obtinuisse, subjectosque inimicos, periculi metu, factos esse tributarios : sic divinus Constantinus, cœlestibus auxiliis fretus, Licinium, Dei inimicum, in navali pugna perdidit; sic illustris Valentinianus, pater tuus, facilius regnum ab hostibus integrum gubernans mortuus est, postquam, Deo vindicante, multa prælia multasque victorias, innumeris diversisque barbaris devictis, reportaverat. Tuus autem avunculus Valens, cum Deo pugnans, Ecclesiam occisione sanctorum et exsilio sacerdotum pollui profanus, qui Dei voluntate a Gothis expugnatus et devictus crematus est. Tunc ergo ad bellum exiens hæretici nomen sumere sustinebis? Re vera Christum veneratur qui te injuste expulit. Infidelitas tua opportunitatem Maximo contulit. Ille tantummodo regnando tyrannus est; tu vero Dei inimicus esse primo cœpisti. Tibi dabo exercitum, et auxilium tibi præbebo : sed, si Christum lædimus, quem pugnantes invocabimus? » Hæc et his plura monendo Theodosius Valentinianum ad orthodoxam fidem conduxit.

Interea vero, mortua illius matre, propter fidem bonitatemque regis Gratiani, cujus beneficia meminerat, Theodosius, in auxilium cunctas Orientis vires educens, vindicavit sanguinem justum, et, ejecto tyranno, Valentinianum in regnum restituit.

Ipse vero postea Romam veniens de victoria triumphavit et ad reginam urbium reversus est.

CXCVIII. *De sancto Arsenio.*

In his diebus, quibus optimus Deus suscitavit Theodosium regem magnum thronumque Romanorum regni ipsi concredidit, prædecessoris sui

Α γαροῦν μετὰ τῆς ἀθεμίτου μητρὸς πεφευγὼς ὁ βασιλεὺς Οὐαλεντινιανὸς ὁ νέος τῆς Ἰταλίας ἐστερήθη καὶ τῆς οἰκείας ἐξεβλήθη βασιλείας.

(8) Ἐλθὼν οὖν ἐν τῇ Ἀνατολῇ οὕτως ἐπεδέχθη παρὰ τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως Θεοδοσίου, ὥστε δοκεῖν αὐτὸν μᾶλλον τῶν μερῶν ἐκείνων βασιλεύειν ἢ ἐν ἐξορίᾳ διάγειν. Παραχρῆμα δὲ διὰ Θεοδοσίου καθαρθεὶς ἀπὸ τῆς φαυλότητος τῆς αἱρέσεως τῆς ἀκαθάρτου τὸν ἰὸν ἐξέχεεν, ἐν ᾧπερ [89] αὐτὸν ἡ ἀνόητος ἔβλαψε μήτηρ, καὶ τὸν Χριστὸν ἀνεδέξατο πιστοτάτῃ προτροπῇ Θεοδοσίου. Πολλάκις γὰρ εἰς τὴν ἐλπίδα τῆς πίστεως διὰ Θεοδοσίου ἐκπαιδευθεὶς, ἔμαθε τὴν βασιλικὴν παράταξιν οὐ δι' ὅπλων ἑστάναι, ἀλλ' ἐξ ἀγαθῶν προφάσεων. Τοιοῦτος δὲ ἦν ὁ λόγος ὁ παρὰ Θεοδοσίου πρὸς τὸν Οὐαλεντινιανόν· « Οἶδα, φησίν, Β πολλάκις, Οὐαλεντινιανὲ, παρὰ τῶν εὐσεβεστάτων βασιλέων, ἡσυχάζοντος τοῦ στρατοπέδου, τὴν νίκην κατορθωθεῖσαν καὶ τοὺς πολεμίους ὑποταγέντας ὑποτελεῖς γενέσθαι τοῦ προλαβόντος κινδύνου· οὕτως ὁ ἔνδοξος Κωνσταντῖνος, ταῖς βοηθείαις τοῦ Θεοῦ ἀνορθωθεὶς καὶ Λικίνιον τὸν τοῦ Θεοῦ τύραννον ἐν ναυαγίῳ διέφθειρεν· οὕτως ὁ ἔνδοξος Οὐαλεντινιανὸς ὁ σὸς πατὴρ εὐτυχέστερον τὴν βασιλείαν ἀβλαβῆ παρὰ τῶν πολεμίων ἰθύνων ἐτελεύτησε, τοῦ Θεοῦ ἐκδικοῦντος αὐτὸν καὶ μάχας ἀναριθμήτους καὶ νίκας ἀνεδείξατο, πολλοὺς βαρβάρους καὶ διαφόρους ἀνελών. Οὐάλης δὲ ὁ θεῖος ὁ σὸς τῷ Θεῷ ἀντιπαρατάττων ἐμίανε τὴν Ἐκκλησίαν ὁ βέβηλος διὰ τῆς σφαγῆς τῶν ἁγίων καὶ τῆς ἐξορίας τῶν ἱερέων, ὃς τῇ τοῦ Θεοῦ βουλήσει ὑπὸ τῶν Γότθων πολιορκηθεὶς C καὶ ἡττηθεὶς ἐκαύθη. Σὺ οὖν αἱρετικοῦ ὄνομα λαβεῖν ἀνέξῃ ἀπιὼν εἰς πόλεμον; ὀρθῶς τὸν Χριστὸν σέβεται ὁ ἀδίκως σε ἐκβαλών· ἡ δὴ ἀπιστία εὐκαιρίαν Μαξίμῳ συνεσήνεγκεν· ἐκεῖνος μόνον 467 τοῦ βασιλεύειν [90] ἐστὶ τύραννος, σὺ δὲ πολέμιος ἦρξω τοῦ Θεοῦ καθεστάναι· δώσω σοι στρατὸν καὶ παρέξω σοι βοήθειαν· ἀλλ' εἰ τὸν Χριστὸν βλάπτομεν, τίνα παρακαλέσωμεν μαχόμενοι; » Ταῦτα καὶ τὰ τούτων πλείονα νουθετήσας Θεοδόσιος Οὐαλεντινιανὸν εἰς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν μετήγαγεν.

[91] (9) Ἐν δὲ τῷ μέσῳ τῆς μητρὸς αὐτοῦ τελευτησάσης, Θεοδόσιος διὰ τὴν πίστιν καὶ τὴν χρηστότητα τοῦ βασιλέως Γρατιανοῦ, καὶ τῶν εὐεργεσιῶν αὐτοῦ μεμνημένος εἰς ἄμυναν πάσας τὰς τῆς Ἀνατολικῆς δυνάμεις ἐξάξας, ἐξεδίκησε τὸ δίκαιον αἷμα καὶ τὸν Οὐαλεντινιανὸν κατέστησεν ἐπὶ τὴν βασιλείαν, ἐκD βαλὼν τὴν τυραννίδα (122ᵃ).

[92] (10) Αὐτὸς δὲ μετὰ ταῦτα εἰσελθὼν εἰς τὴν Ῥώμην καὶ θριαμβεύσας τὴν νίκην εἰς τὴν βασιλίδα ἐπανῆλθε τῶν πόλεων.

ΡΛΗ'. *Περὶ τοῦ ἁγίου Ἀρσενίου* [93].

[93] (1) Ἐν ταῖς ἡμέραις οὖν, ἐν αἷς ὁ ἀγαθὸς Θεὸς ἐξήγειρε Θεοδόσιον βασιλέα τὸν Μέγαν καὶ ἐνεπίστευσεν αὐτῷ τὸν θρόνον τῆς βασιλείας Ῥωμαίων,

Variæ lectiones et notæ.

[89] ἐν ὅπερ cod. [90] βασιλ. cod. [91] *Ind. I. Theodosio A. II. et Cynegio coss. Valentinianus — et Theodosius Maximum — apud Aquilejam rebellantem vicerunt* (Marcellinus). [92] *Ind. II Timasio et Promoto coss. Theodosius Imp — Romam mense Junio intravit — urbeque egressus est K. Sept.* (Marc.) [93] καὶ μενσχοῦ M. 2. [94] Glyc. 475,1-476,9, Ced. 373,11—17.

Digitized by Google

ἠγάγετο εἰς γυναῖκα τὴν θυγατέρα τοῦ πρὸ αὐτοῦ [95] βασιλέως, Πλακίλλαν ὀνόματι, καὶ ἔτεκεν ἐξ αὐτῆς δύο υἱοὺς Ἀρκάδιον καὶ Ὀνώριον.

(2) Αὐξησάντων δὲ τῶν παίδων, ἦλθον εἰς ἡλικίαν τοῦ ἐκμανθάνειν γράμματα· καὶ ἐξαπέστειλεν εἰς πᾶσαν τὴν ὑπ' αὐτὸν βασιλείαν ζητῆσαι ἄνδρα ἐλλόγιμον καὶ ἀσκητήν, κεκοσμημένον ἐν ἀληθείᾳ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, ἔχοντα θεογνωσίαν εἰς ἄκρον, ὡς ὀφείλων παραδοῦναι αὐ τῷ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ. Οὐκ ἠβούλετο γὰρ εἰς σχολεῖον αὐτοὺς ἐμβαλεῖν ἢ ὑπὸ ἀτάκτων διδασκάλων παιδευθῆναι, ἵνα μὴ μάθωσιν ὑπὸ ἄλλων παιδίων, ἃ ὁ Θεὸς οὐ θέλει, καὶ τυπωθῶσιν ἐν λόγοις ἀνωφελέσιν. Ταῦτα ὁ βασιλεὺς λογισάμενος σπουδὴν πᾶσαν **468** ἐποιεῖτο τοῦ εὑρεῖν ἄνδρα τοιοῦτον· καὶ τῶν διαταγμάτων ἐκπεμφθέντων κατὰ πᾶσαν τὴν ὑπ' αὐτὸν βασιλείαν οὐκ ἠδυνήθησαν εὑρεῖν τινα τοιοῦτον κατὰ τὸν ἐνιστάμενον αὐτῷ λογισμόν, ἀλλὰ ποτὲ μὲν ἄνδρα φιλόσοφον, ἀλλ' οὐ φιλόθεον, ποτὲ δὲ πάλιν φιλόθεον, ἀλλ' οὐ φιλόσοφον· ἠῦξησαν δὲ οἱ παῖδες· καὶ οὐκ ἠνέσχετο εἰς σχολεῖον ἐκδοῦναι αὐτοὺς δι' ὃν εἴρηται τρόπον.

(3) Καὶ μὴ εὑρὼν καθὼς ἐζήτει, ἀπέστειλεν ἐν τῇ Ῥώμῃ πρὸς τὸν ἐν αὐτῇ βασιλέα τοῦ εὑρεῖν παρ' αὐτοῦ τοιοῦτον ἄνδρα, γράψας αὐτῷ, ὅτι « Μεγάλως μοι χαρίζῃ τοῦτο ποιῶν. » Ὁ οὖν βασιλεὺς προσκαλεσάμενος τὸν πάπαν δείκνυσιν αὐτῷ τὰ γράμματα Θεοδοσίου τοῦ βασιλέως εἰπών, ὅτι « Ἀνένδεκτόν ἐστι μὴ ποιῆσαι τῷ συμβασιλεύοντι ἡμῖν τὴν αἰτησιν ταύτην· αἰσχύνη γάρ ἐστι τοῦ ἡμετέρου κράτους μὴ εὑρεθῆναι ἐν τῇ μεγίστῃ Ῥώμῃ ἄνθρωπον τοιοῦτον. « Καὶ ἐρευνήσαντες καὶ ἐπιζητήσαντες οὐχ εὗρον. Ἐπὶ πολὺ οὖν διερευνώντων αὐτῶν, καὶ διαλογιζομένων, καὶ ἀδολεσχούντων περὶ τούτου, εἶπεν ὁ πάπας τῷ βασιλεῖ· « Ἔστι παρ' ἡμῖν διάκονός τις παρθένος μετὰ τῆς ἰδίας ἀδελφῆς ὀνόματι Ἀρσένιος· ὅμοιος γὰρ αὐτῷ ἄλλος οὐκ ἔστιν ὁ ὀφείλων [96], καθὼς ἐπιθυμεῖ ὁ βασιλεὺς Θεοδόσιος, παιδεῦσαί τε τὰ τέκνα αὐτοῦ πίστει γνώσει θείᾳ τε καὶ ἀνθρωπίνῃ· ἀλλ' οὐκ οἶδα εἰ καταδέξηται, διότι ἔχει χεῖρον ἀποταξάμενος τῆς ἐγκυκλίου παιδεύσεως· ἀλλ' ἴσως, ἐὰν κελεύσῃ τὸ ὑμέτερον κράτος, καλέσομεν αὐτὸν καὶ πληροφορῶμεν αὐτὸν περὶ τούτου. » Ταῦτα ἀκούσας ὁ βασιλεὺς ἐχάρη λίαν· καὶ πέμψαντες μετεστείλαντο τὸν Ἀρσένιον. Ἐλθόντος δὲ αὐτοῦ λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ βασιλεύς· « Οὐ λέληθε τὸ ἡμέτερον κράτος ἡ κατὰ Θεὸν σου πολιτεία καὶ ὁ ἐνάρετός σου βίος· ἀλλὰ διηνεκῶς ἀκούοντες τὴν καλήν σου ἀναστροφήν, πάνυ εὐφραινόμεθα ἐπὶ τούτοις [97]· ἐπεὶ δὲ ὁ συμβασιλεὺς ἡμῶν Θεοδόσιος ἀπέστειλεν ἡμῖν πρεσβείαν αἰτούμενος στεῖλαι αὐτῷ ἄνθρωπον τοιοῦτον δυνάμενον παιδεῦσαι τὰ τέκνα αὐτοῦ ἐν πάσῃ θεοσεβείᾳ καὶ φιλοσοφίᾳ, τούτου χάριν μετεστειλάμεθά σε ὡς κατὰ Θεὸν ὄντα, ἵνα ἀπέλθῃς πρὸς αὐτὸν καὶ τὴν χάριν τὴν δοθεῖσάν σοι ἐκ Θεοῦ παιδεύσῃς αὐτούς· » (122b) οὐ

A regis filiam duxit uxorem, et ex ea duos filios Arcadium et Honorium suscepit.

Crescentes autem pueri, ad ætatem ediscendi litteras venerunt. Tunc misit in omne sub ditione sua regnum ad quærendum hominem doctum et religiosum, timore Dei vere exornatum, divinam scientiam subactam habentem, ut ipsi filios suos traderet. Non enim volebat eos in scholam mittere vel ab indisciplinatis magistris educari, ne ab aliis pueris discerent quæ Deus non vult, et nocivis sermonibus informarentur. Hæc reputans imperator, omnem diligentiam ad talem virum inveniendum adhibuit. Missis autem in omne sub ipsius ditione imperium mandatis, hominem cum characteribus B requisitis invenire non poterant: sed modo virum inveniebant philosophum at non philotheum, modo philotheum, at non philosophum. Creverunt autem pueri; et eos in scholam, propter prædictam rationem tradere hæsitabat.

Non inveniens id quod quærebat, Romam ad regem misit, ut ab ipso talem acciperet virum, illi scribens: « Hoc agens mihi valde gratus eris. » Rex ergo papam advocans ostendit ei Theodosii litteras, dicens: « Impossibile est hanc petitionem illi qui conregnat nobiscum non adimplere: opprobrium enim nostræ potestatis est in maxima Roma talem hominem non inveniri. » Et quærentes et perserutantes non invenerunt. Cum igitur diu perquisivissent, confabulati sunt et garrierunt, papa regi dixit: « Est apud nos quidam diaconus cælebs cum sua sorore, nomine Arsenius. Similis illi non est alius qui sit juxta Theodosii regis placitum et qui filios ejus omni scientia divina et humana instruat. Sed nescio an assensurus sit, quia tempus educationis normalis sibi præfinivit. Nihilominus si jusserit vestra potestas, cum advocabimus et de re ista disseremus. » Iis auditis, rex valde lætatus est. Et mittentes Arsenium arcessiverunt. Cum advenisset, rex ei dixit: « Haud potestatem nostram latet tua ad Deum conversatio tuaque virtute dives vita. Imo sæpe pulchram tuam agendi rationem audientes, valde lætati sumus. Cum autem qui nobiscum regnat Theodosius, nobis legationem miserit rogans talem sibi hominem mitti qui possit filios ipsius in omni pietate et philosophia educare, propterea te qui secundum Deum es arcessivimus, ut et filios illius secundum gratiam quæ tibi a Deo data est, edoceas. Non enim hanc rem cuiquam incaute et temere credendam, nisi tuæ religioni decrevimus. » Arsenius autem regi dixit: « Non ignorat, religiosissime rex, sanctissimus pater noster Papa vilitatem meam, siquidem non adhuc inveni tempus exteriori philosophiæ studendi, præsertim cum ab ista sacra manuum impo-

Variæ lectiones et notæ.

[95] αὐτοῦ codex, sed infra αὐτόν. [96] ὀφείλ. cod. [97] τοῦτο cod.

Digitized by Google

sitione quam indignus accepi, non in harum scientiarum librum oculos demisi. » Interpellans autem Papa dixit ad eum : « Vera quidem sunt ea quæ a te dicuntur; scimus res ita se habere : multum etenim in hoc tuam honestam vitam laudavimus. Sed quia divina regiaque jussio est, et placitum Dei in eo quod factum est relucet, obsecramus te ut in hujusmodi bonum inceptum teipsum impendas. Potes enim per gratiam Dei quæ tibi data est pie Deoque gratiose illos edocere, quinimo de philosophia multum eis prodesse, ostendens eis turpes impiorum idolorum apparatus, quæ deos infandi Græci vocant, non credendum eis qui apud ipsos initiati sunt, sed vocandum eos dæmones, nec eorum abominationes et monstra colendum. »

A γὰρ ἐκρίναμεν ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν ἐγχειρίσαι τοῦτο τὸ πρᾶγμά τινι εἰ 469 μὴ τῇ σῇ εὐλαβείᾳ. » Ὁ δὲ Ἀρσένιος εἶπε τῷ βασιλεῖ· « Οὐκ ἀγνοεῖ, Θεοσεβέστατε βασιλεῦ, ὁ ἁγιώτατος Πατὴρ ἡμῶν πάπας τὴν ἐμὴν εὐτέλειαν, ὅτι ἔχω καιρὸν μὴ παρελθὼν διὰ τῆς ἔξω φιλοσοφίας, ἐξαιρέτως δὲ ἀφ' οὗ τὴν χειροτονίαν ταύτην ὁ ἀνάξιος ἐδεξάμην, οὔτε [a] εἰς βιβλίον ἐνέκυψα τῶν τοιούτων ἐπιστημῶν. » Ὑπολαβὼν δὲ ὁ πάπας εἶπε πρὸς αὐτὸν, ὅτι μὲν « Ἀληθῆ εἰσι τὰ παρὰ σοῦ λεγόμενα, ἐπιστάμεθα ταῦτα οὕτως ἔχειν· πάνυ γὰρ ἐπῃνέσαμεν τὴν ἐνάρετόν σου πολιτείαν ἐν τούτῳ· ἀλλ' ἐπειδὴ θεία καὶ βασιλικὴ κέλευσίς ἐστι, καὶ θεάρετόν ἐστι τὸ πραγματευόμενον, ἐκλιπαροῦμέν σε ἐπιδοῦναι ἑαυτὸν εἰς τὸ τοιοῦτον ἀγαθὸν ἐπιχείρημα. Δύνῃ γὰρ

B διὰ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ τῆς δοθείσης σοι εὐσεβῶς καὶ θεαρέτως αὐτοὺς παιδεῦσαι· οὐ μὴν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῇ φιλοσοφίᾳ μεγάλως αὐτοὺς ὠφελῆσαι δεικνύων αὐτοῖς τὰς πομπὰς καὶ αἰσχρότητα τῶν δυσσεβῶν εἰδώλων, οὓς θεοὺς ἀποκαλοῦσιν οἱ ἀλιτήριοι Ἕλληνες, καὶ τοῦ μὴ πιστεύειν, τοῖς παρ' αὐτῶν μυθευομένοις, ἀλλὰ δαίμονας αὐτοὺς ἀποκαλεῖν, καὶ [b] θρησκεύειν τὰ μιάσματα αὐτῶν καὶ φαντάσματα. »

Iis talibusque verbis monentes Arsenium, illum ad regem cum omni laude et honore miserunt; cum rex, tum Papa scribebant ei : « Juxta placitum vestrum misimus vobis hominem, qui cum gratia Dei valebit charissimos serenitatis vestræ filios in omni sapientia et virtute educare. » Arsenius igitur, sorore in virginum ædem immissa, Constantinopolim adiit. Theodosius autem rex, litteris acceptis et lectis, Arsenium ad se vocavit. Mirabatur eum habitu moribusque spectabilem, venerabilem habitu, colore flavum, aspectu facilem, sensu humilem, sermone moderatum, in divinis et humanis sapientissimum, uno verbo, omni secundum Deum virtute exornatum, gavisus est gaudio magno, dixitque ad eum rex : « Ostendis quidem habitu, moribus et loquela, te virtute præditum esse Deumque timere; et sicut scripserunt nobis rex collega noster et sanctissimus Romanorum Papa, sic vidimus : vera enim scripserunt. Nunc non omnino causam ignoras, propter quam ad nos te miserunt. Sed et ipsa nostra potestas tibi declarabit hoc esse factum propter filios nostros, ut omni pietate timoreque Dei illos instruas, et omnem philosophiam ad amussim eos doceas. Ne timeas neque dubites apud eos conjiciens eos nostros esse filios; neque iterum ipsis tanquam regibus attendas aut revereare, sed tanquam filios et discipulos eos habeto, et cum deliquerint, corrige eos. » Postquam imperator Theodosius hæc dixisset, adductos Arcadium et Honorium in manus ejus commendavit, dicens : « Ecce, ab hac die iste est meus ac vester pater et magister. Aurem illi sicut patri docilem præbete, nec leves sitis auditores nec inobsequentes : illi enim denuntiavi quod si quis ex vobis non audiat eum aut delinquat, hunc velut discipulum habeat corrigendum. »

(4) Τούτοις καὶ τοῖς τοιούτοις λόγοις πείσαντες Ἀρσένιον ἀπέστειλαν πρὸς τὸν βασιλέα μετὰ πάσης δόξης καὶ τιμῆς, γράψαντες αὐτῷ, ὅ τε βασιλεὺς καὶ ὁ πάπας, ὅτι « Κατὰ τὴν κέλευσιν ὑμῶν ἀπεστείλαμεν ὑμῖν ἄνθρωπον, ὃς δυνήσεται μετὰ τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος ἀνάξαι τὰ φίλτατα τέκνα τῆς ὑμῶν γαληνότητος ἐν πάσῃ σοφίᾳ καὶ ἀρετῇ. » Ὁ οὖν Ἀρσένιος, παραδοὺς τὴν ἀδελφὴν εἰς παρθενῶνα, ἀπῆλθεν ἐν Κωνσταντινουπόλει. Δεξάμενος δὲ ὁ βασιλεὺς Θεοδόσιος τὰ γράμματα καὶ ἀναγνοὺς, προσκαλεσάμενός τε τὸν Ἀρσένιον, σχῆμά τε καὶ ἦθος εὐλαβὲς θεασάμενος ἐν αὐτῷ, σεμνὸν μὲν ἔχοντα τὸ σχῆμα, ὠχρὸν τὸ χρῶμα, εὔτακτον τὸ βλέμμα, ταπεινὸν τὸ φρόνημα, τὴν λαλιὰν σύμμετρον καὶ περὶ τὰ θεῖα καὶ ἀνθρώπινα σοφώτατον καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν πάσῃ τῇ κατὰ Θεὸν ἀρετῇ κεκοσμημένον, ἐχάρη χαρὰν μεγάλην καὶ δὴ πρὸς αὐτὸν ὁ βασιλεύς [c] « Δηλοῖς » μὲν διὰ τοῦ σχήματος, ἤθους τε καὶ ἀπολογίας, ἐνάρετόν σε καὶ θεοσεβῆ εἶναι, καὶ, καθὼς γεγραφήκασιν ἡμῖν ὅ τε 470 συμβασιλεὺς ἡμῶν καὶ ὁ τῆς Ῥωμαίων ἁγιώτατος πάπας, οὕτω καὶ εἴδομεν· ἀληθῆ γὰρ ἔγραψαν. Νῦν οὖν πάντως οὐκ ἀγνοεῖς δι' ἣν αἰτίαν ἐστειλάν σε πρὸς ἡμᾶς· ἀλλὰ καὶ τὸ ἡμέτερον κράτος αὐτοφὶ διαλεχθήσεταί σοι, ὅτι χάριν τῶν ἡμετέρων τέκνων, ἵνα πάσῃ θεοσεβείᾳ καὶ φόβῳ Θεοῦ τούτους ἐκπαιδεύσῃς, ἔτι μὴν καὶ τὴν φιλοσοφίαν πᾶσαν εἰς ἄκρον αὐτοὺς διδάξῃς. Ἀλλὰ μὴ ὑποστολῇς μηδὲ διακριθῇς πρὸς αὐτοὺς ὑπονοῶν, ὅτι τέκνα ἡμῶν ὑπάρχουσιν, μήτε πάλιν ὡς βασιλεῦσιν αὐτοῖς προσχῇς ἢ τιμήσεις. ἀλλ' ὡς τέκνα καὶ μαθητὰς ἔχε αὐτοὺς καὶ ὅτε παραπέσωσιν, ἔπ

C ἐξελθε αὐτοῖς. » Καὶ ταῦτα εἰπὼν ὁ βασιλεὺς Θεοδόσιος καὶ ἐνέγκας τόν τε Ἀρκάδιον καὶ Ὀνώριον παραδίδωσιν αὐτοὺς εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ, (120ᵃ) λέγων· « Ἰδοὺ, ἀπὸ τῆς σήμερον, οὗτός ἐστιν ἐμοῦ τε καὶ ὑμῶν πατὴρ καὶ διδάσκαλος. Ὑπακούσατε

D

Variæ lectiones et notæ.

[a] οὐδέ? [b] μή? [c] εἶπε? [d] Δηλοῖ cod.

Digitized by Google

αὐτῷ ὡς πατρὶ καὶ μὴ παρακούσητε αὐτοῦ μήτε ἀντιτάξησθε· παρήγγειλα γὰρ αὐτῷ, ἵνα ἐὰν παρακούσητε αὐτῷ ἢ παραπέσειέ τι ἐξ ὑμῶν, ἐπεξέλθῃ αὐτῷ ὡς μαθητῇ. »

(5) Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἀφορίζει αὐτοῖς πλησίον τοῦ βασιλικοῦ κοιτῶνος τρικλίνιον μέγα καὶ ἐν αὐτῷ διάγειν παρακελεύεται. Τοῦτο δὲ ἐπενόησεν ὁ βασιλεὺς, ἵνα συχνότερον ἐπισκέπτηται αὐτούς· μεγάλως δὲ τιμήσας τὸν Ἀρσένιον ἐποίησεν αὐτὸν μεῖζον πάντων τῶν ἐν τῷ παλατίῳ, ὥστε μὴ εἶναί τινα τῶν ἐκεῖσε λαμπροτέραν αὐτοῦ ἐσθῆτα περικείμενον· καὶ, ἁπλῶς εἰπεῖν, ἦν πατὴρ τοῦ βασιλέως καὶ τῶν τέκνων αὐτοῦ.

(6) Ὁ οὖν Ἀρσένιος παραλαβὼν τοὺς υἱοὺς τοῦ βασιλέως τόν τε Ὀνώριον καὶ Ἀρκάδιον ἀνῆγεν αὐτοὺς θεοσεβῶς, διδάσκων πᾶσαν σοφίαν θείαν τε καὶ ἀνθρωπίνην. Ταπεινόφρων δὲ ὑπάρχων ὁ ἐν ἁγίοις Ἀρσένιος οὐκ ἐχρᾶτο αὐτοῖς [a]ὡς μαθηταῖς, ἀλλ' ὡς βασιλεῦσι· καθίζων γὰρ αὐτοὺς ἐπὶ δύο θρόνων, αὐτὸς παριστάμενος ἐδίδασκεν αὐτούς. Ἐν μιᾷ οὖν τῶν ἡμερῶν εἰσελθόντος τοῦ βασιλέως ἄφνω πρὸς αὐτοὺς, ὁρᾷ Ἀρσένιον μὲν ἱστάμενον, τὰ δὲ τέκνα αὐτοῦ καθεζόμενα· καὶ ἐλυπήθη σφόδρα κατὰ Ἀρσενίου καὶ λέγει πρὸς αὐτόν· « Οὕτως παρήγγειλα ὑμῖν, ἵνα βασιλικῶς καὶ μὴ μᾶλλον ὡς μαθηταῖς χρήσῃ τοῖς παιδίοις; καὶ τί τοῦτο πεποίηκας; πάνυ γὰρ **471** ἐλύπησας τὸ ἡμέτερον κράτος ἐν τούτῳ. » Ὁ δὲ Ἀρσένιος πρὸς τὸν βασιλέα φησίν· « Οὐχ ἡγησάμην πρέπον εἶναι, θεοστήρικτε βασιλεῦ, ἐμὲ καθέζεσθαι, βασιλεῖς δὲ παραστήκειν μοι. » Ὁ δὲ βασιλεὺς ὀργισθεὶς ἐπὶ τῷ λόγῳ τούτῳ ἀπεκρίθη βλοσυρῷ τῷ βλέμματι πρὸς Ἀρσένιον λέγων· « Σὺ καθιστᾷς αὐτοὺς βασιλεῖς· οὐχ ὡς δούλους παρέδωκά σοι αὐτούς; ἵνα τί ταῦτα φθέγγῃ; » Καὶ ταῦτα εἰπὼν ὁ βασιλεὺς παραχρῆμα ἐπάρας [b]τὰ διαδήματα, ἅπερ εἶχον ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ ῥίψας αὐτὰ εἰς τὴν γῆν, ποιεῖ αὐτοὺς εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ προσκυνῆσαι, καὶ καθίσας τὸν Ἀρσένιον ἐπὶ θρόνου, ἐκείνους παρίστασθαι αὐτῷ ἐκέλευσεν, εἰπὼν, ὅτι Εἰ μὲν φοβηθῶσι τὸν Θεὸν καὶ ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ θελήσωσι πορεύεσθαι καὶ φυλάσσειν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, δύνατός ἐστιν ὁ παμβασιλεὺς τῶν αἰώνων, εἴπερ θέλημα αὐτοῦ ἐστιν, παρασχεῖν αὐτοῖς τὴν ἀξίαν ταύτην· εἰ δὲ μὴ ἔγωσι τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, εὔχομαι αὐτῷ, μᾶλλον ἐκριζωθῆναι αὐτοὺς νηπιόθεν· κρεῖσσόν ἡγοῦμαι τεθνάναι αὐτοὺς εὐσεβῶς ἢ βασιλεύειν ἀσεβῶς. » Ταῦτα εἰπὼν ὁ βασιλεὺς εἰσῆλθεν εἰς τὸν κοιτῶνα αὐτοῦ.

(7) Ἐκ τότε οὖν ὁ Ἀρσένιος δεδιὼς τὸν βασιλέα οὐκέτι ἐποίει αὐτοὺς καθεσθῆναι, ἀλλὰ μᾶλλον παρίστασθαι αὐτῷ καὶ ἐκμανθάνειν. Ἐν τούτοις οὖν διάγων ὁ ἡγιασμένος Ἀρσένιος πάνυ ἐδυσφόρει καὶ ἐλυπεῖτο· — ἦν γὰρ μισόδοξος καὶ φιλόθεος — καὶ ἐπεθύμησε μᾶλλον τὸν μονήρη βίον καὶ ἡσύχιον μετελθεῖν, ὥστε παρακαλεῖν τὸν Θεὸν συχνῶς ὑπὲρ τούτου μετὰ δακρύων, ποιῆσαι τρόπον τοῦ ἰδιάσαι αὐτὸν ἐκ τοῦ κόσμου.

(8) Ἐν μιᾷ οὖν τῶν ἡμερῶν εὑρὼν ὁ ἅγιος Ἀρσένιος τὸν Ἀρκάδιον περιπεσόντα εἰς παι (1235) δικὸν πταῖσμα, ἐνέγκας καὶ ἐμβριμησάμενος ἐπι-

A His dictis, assignavit eis prope cubiculum regium, ingens triclinium, et in hoc degere jussit. Hoc excogitavit rex, ut frequentius eos inspiceret. Valde autem honorans Arsenium majorem omnibus qui in palatio erant, constituit, et nemo ex habitantibus illic splendidiorem ac ille veste induebatur. Ut uno verbo dicam, regis et filiorum ejus erat pater.

Arsenius igitur susceptos filios regis Honorium et Arcadium in timore Dei educavit, docens omnem sapientiam, divinam atque humanam. Humilitate vero plenus sanctus Arsenius eos non quasi discipulos, sed quasi reges habebat; super duobus siquidem thronis eos positos stans ipse docebat. Quadam B ergo die, rex ad eos subito intrans, aspexit Arsenium stantem et filios suos sedentes; ægro animo valde ad Arsenium conversus: « Siccine, inquit, denuntiavi vobis, ut regios potius quam discipulos habeas pueros? Cur hoc fecisti? Valde enim potestatem nostram in hoc contristasti. » Arsenius autem ad regem: « Non ducebam esse decens, religiosissime imperator, me sedere, dum reges apud me starent. » Ad hoc autem verbum rex iratus et terribiles ad Arsenium oculos volvens, respondit: « Tu constituis eos reges: nonne ut servos eos tradidi tibi? Ad quid ista loqueris? » His dictis, rex statim eripiens diademata quæ super caput habebant, et in terram ea projiciens, eos ad pedes ejus procumbere jussit, et Arsenium in thronum sistens, eos apud illum C stare præcepit, dicens: « Si Deum timeant, et in lege ejus ambulare, et ipsius mandata custodire velint, potens est summus Rex sæculorum, si talis est ipsius voluntas, ipsis dignitatem hanc præstare: si autem Dei timorem non habent, illum precor ut potius a pueritia eos eradicet: malleni eos pie mori quam impie regnare. » His dictis, rex in cubiculum suum reversus est.

Ex hoc ergo tempore regem veritus Arsenius eos jam non sedere, sed potius apud semetipsum stare D et audire curabat. In his igitur vexatus Arsenius multum dolebat et contristabatur. Erat enim gloriæ inimicus et amore Dei captus; malluisset monasticam et tranquillam agere vitam. Itaque Deum super hoc præsertim cum lacrymis orabat, ut ipsi e mundo discedere et solitarie vivere concederet.

Igitur in una dierum istarum, sanctus Arsenius, cum Arcadium in puerile delictum cecidisse reperisset, ægre ferens et fremens inflixit ei terribilem

Variæ lectiones et notæ.

[a] αὐτοὺς — βασιλεῖς codex, sed infra dativum habet ipse. [b] ἀπείρας?

Digitized by Google

plagam, ita ut vulnerum stigmata fere usque ad mortem in corpore ferret. Ab hac ergo die Arcadius, maximopere læsus, adversus Arsenium multam malignitatem nutrivit, et advocato scutario suo confidens secreto dixit : « Quocunque modo poteris, occide mihi Arsenium, nemine conscio. » Scutarius autem, cum hanc lugendam audivisset propositionem et in corde timorem Dei haberet, homicidam Arcadii sententiam Arsenio aperuit. Arsenius autem mœrore metuque correptus Deum invocabat dicens : « Domine, viam salutis indica mihi. » Et illum pœnituit plagæ quam intulerat Arcadio. Deinde cum aliquot dies præteriissent, et Arsenius urgeret scutarium quocunque modo ipsum servare, et ipse indesinenter oraret, venit vox ei dicens : « Arseni, homines fuge, et salvus eris. »

Hac igitur audita voce, nihil cuiquam dixit, sed vilem induens vestem ad portum se contulit : ibi per divinam providentiam navigium invenit, et in illud ascendens Alexandriam venit : statimque currens advenit in desertum Scetis, et ibi multis virtutibus refulsit. Rursum autem audivit vocem dicentem ipsi : « Arseni, fuge, sile, pacifice vive : illæ enim sunt innocentiæ radices. »

Rex autem Theodosius valde contristatus de Arsenii absentia, omnibus et undiquaque scripsit ut illum quærerent; nec potuerunt illum invenire usque ad obitum ejus. Regnantibus autem Arcadio et Honorio notum factum est Arsenium in Ægypto monasticam ducere vitam mireque conversari; tunc illi plurimas scripserunt epistolas, eum adhortantes ut pro suis discipulis et filiis deprecaretur. Scripsit autem ei rursum Arcadius, suppliciter rogans ut ignosceret ipsi delictum quod in Arsenium admiserat, eum occidere volens, et, ad persuadendum cum, in rescripto mandavit ei ut ab Alexandriæ præfecto reditus Ægypti acciperet et juxta placitum distribueret, modo ipsi ignosceret, oraretque pro regno ipsius et Honorii fratris, et ipsis semel saltem scriberet. Sanctus autem Pater noster Arsenius ipsis scribere recusavit et hanc ipsis declarationem fecit : « Deus, filii, omnibus vobis ignoscet et sua divina placita perficere dignabitur. De quibus autem muneribus mihi scripsistis, ego jam mundo mortuus sum : nolite prorsus inter vivos me reputare. »

In his autem diebus Theodosius Magnus imperator Demophilo significavit vel ut ab Ariano errore recederet, vel ab ecclesiis exiret. Exiit igitur postquam Ariani quadraginta annos ecclesias tenuissent. Synodus igitur et imperator Gregorio

τίθησιν αὐτῷ δεινὴν πληγήν, ὥστε σχεδὸν ἕως θανάτου τοὺς τύπους τῶν πληγῶν φέρειν ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ. Ὁ οὖν Ἀρκάδιος ἀφ' ἧς ἡμέρας ἐδάρη, ἔμεινεν ἔχων κατὰ Ἀρσενίου κακίαν πολλὴν καὶ προσκαλεσάμενος τὸν σπαθάριον αὐτοῦ ἐπιτρέπει αὐτῷ κατ' ἰδίαν λέγων· « Ὁποίῳ τρόπῳ δυνηθῇς ἀπόκτεινόν μοι τὸν Ἀρσένιον, μηδενὸς γινώσκοντος. » Ὁ δὲ σπαθάριος ἀκούσας τὴν ἐλεεινὴν **472** ἀπόφασιν ταύτην καὶ φόβον τοῦ Θεοῦ ἐν καρδίᾳ ἔχων, θαῤῥεῖ τῷ Ἀρσενίῳ τὴν μιαιφόνον τοῦ Ἀρκαδίου ἐπιτροπήν. Ὁ δὲ Ἀρσένιος λύπῃ τε καὶ φόβῳ συσχεθεὶς παρεκάλει τὸν Θεὸν λέγων· « Κύριε, ὁδήγησόν με πῶς σωθῶ· » καὶ μετεμελήσατο[5] ἐπὶ τῇ πληγῇ ᾗ ἦν τύψας τὸν Ἀρκάδιον. Εἶτα ὀλίγων ἡμερῶν διελθουσῶν καὶ τοῦ Ἀρσενίου κατεπείγοντος τὸν σπαθάριον τοῦ δι' οἵου δήποτε τρόπου σῶσαι αὐτὸν καὶ τούτου ἀδιαλείπτως εὐχομένου, ἦλθεν αὐτῷ φωνὴ λέγουσα· « Ἀρσένιε, φεῦγε τοὺς ἀνθρώπους, καὶ σώζῃ. »

(9) Ταύτης οὖν τῆς φωνῆς ἀκούσας μηδενὶ μηδὲν εἰρηκὼς, ἀλλ' ἐσθῆτα εὐτελῆ ἐνδυσάμενος[6] κατῆλθεν εἰς τὸν λιμένα καὶ κατ' οἰκονομίαν Θεοῦ, εὑρὼν ἐκεῖσε πλοῖον, ἐμβὰς ἐν αὐτῷ ἦλθεν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ ἀποθρηξάμενος[7] ὥρμησεν εἰς τὴν ἔρημον τῆς Σκήτεως καὶ ἐκεῖ διέπρεπεν ἐν διαφόροις κατορθώμασιν· ἤκουσε δὲ πάλιν φωνὴν λέγουσαν αὐτῷ· « Ἀρσένιε, φεῦγε, σιώπα, ἡσύχαζε, αὗται γάρ εἰσιν αἱ ῥίζαι τῆς ἀναμαρτησίας. »

(10) Ὁ δὲ βασιλεὺς Θεοδόσιος πάνυ λυπηθεὶς ἐπὶ τῇ ἀναχωρήσει Ἀρσενίου ἔγραψε παντὶ καὶ παντεχοῦ ἀναζητῆσαι αὐτὸν, καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν αὐτὸν εὑρεῖν ἄχρι τῆς τελευτῆς αὐτοῦ. Βασιλευσάντων δὲ Ἀρκαδίου καὶ Ὀνωρίου, ἐγνώσθη αὐτοῖς, ὅτι Ἀρσένιος ἐν Αἰγύπτῳ διάγει τὸν μονήρη βίον καλῶς πολιτευόμενος· καὶ ἔγραψαν αὐτῷ πλείστας ἐπιστολὰς παρακαλοῦντες αὐτὸν ὥστε εὔχεσθαι ὑπὲρ τῶν ἰδίων μαθητῶν καὶ τέκνων. Ἔγραψε δὲ αὐτῷ πάλιν Ἀρκάδιος δυσωπῶν αὐτὸν ὥστε συγχωρῆσαι αὐτῷ τὸ πταῖσμα, ὃ ἥμαρτεν εἰς Ἀρσένιον ἀνελεῖν αὐτὸν βουληθείς, ὡς τε θέλων αὐτὸν πληροφορῆσαι γράφει αὐτῷ ἐν ὠμότητι[8] λαβεῖν παρὰ τοῦ ὑπάρχου Ἀλεξανδρείας αὐγουσταλίου τὰ δημόσια τῆς Αἰγύπτου καὶ ταῦτα διανεῖμαι ὅπου ἂν κελεύῃ, καὶ μόνον συγχωρήσῃ αὐτῷ καὶ εὐξηταὶ ὑπὲρ τῆς βασιλείας αὐτοῦ τε καὶ Ὀνωρίου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, καὶ ἀντιγράψαι αὐτοῖς κἂν ἅπαξ. Ὁ δὲ ἐν ἁγίοις Πατὴρ ἡμῶν Ἀρσένιος γράψαι αὐτοῖς οὐκ ἠνέσχετο. δηλοῖ δὲ αὐτοῖς οὕτως· « Ὁ Θεὸς, τέκνα, πᾶσιν ὑμῖν συγχωρήσει καὶ ἀξιώσει ποιεῖν τὰ θεῖα αὐτοῦ **473** θελήματα· περὶ δὲ ὧν γεγραφήκατε χρημά-

των, ἐγὼ ἤδη τῷ κόσμῳ ἀπέθανον· μηδὲν λογίσητέ με ὅλως εἶναι εἰς τοὺς ζῶντας. »

(11) Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις Θεοδόσιος μέγας βασιλεὺς ἐδήλωσε Δημοφίλῳ ἢ τῆς Ἀρείου πλάνης ἀποστῆναι ἢ τῶν ἐκκλησιῶν ἐκστῆναι· ἐξῆλθεν οὖν, μ' ἔτη τῶν Ἀρειανῶν κατασχόντων τὰς ἐκκλησίας. Ἡ σύνοδος οὖν καὶ ὁ βασιλεὺς Γρηγορίῳ

Variæ lectiones et notæ.

[5] μετεμελήτ. codex. [6] ἐκδ.? [7] ἀποθρωξ.? [8] ἐν ὠμότ. codex, ἔννομα? [9] Cod. 552,18-553,3. Ἐλθὼν δὲ καὶ αὐτὸς ἐν ΚΠ Δ. ἐδ. ἢ απ. τῆς Α. πλ. ἢ τάχέως τῆς ἐκκλησίας ἐξελθεῖν, κτλ.

Digitized by Google

τῷ Θεολόγῳ τὴν ἐπισκοπὴν ἐκύρωσαν Κωνσταντινουπόλεως καὶ μὴ θέλοντα τοῦτον τῷ θρόνῳ ἐνίδρυσαν βιασάμενοι· ὡς πολλὰ καμόντα καὶ τῆς πλάνης τῶν αἱρέσεων τὴν πόλιν ἐλευθερώσαντα.

[10] (12) Εὑρὼν γὰρ μόνην τὴν ἁγίαν Ἀναστασίαν σμικροτάτην οὖσαν καὶ ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων κρατουμένην, (124[a]) ἐκεῖσε τὰς συνάξεις ποιῶν καὶ τὴν ὀρθόδοξον πίστιν διδάσκων, πάντας μετέστρεψεν ἀπὸ τῆς αἱρέσεως· ὕστερον δὲ ὑπὸ Μαρκιανοῦ οἰκονόμου τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας εἰς ὃ νῦν ὁρᾶται μέγεθος ἀνεδομήθη καὶ Ἁγία Ἀναστασία μετωνομάσθη ἢ διὰ τὸ γυναῖκα (ἔγγονον) [11] ἐκ τῶν ἄνωθεν καταπεσοῦσαν καὶ ἀποθανεῖν, κοινῆς δὲ γενομένης ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων εὐχῆς (καὶ) ταύτην ἀναστῆναι, μήτε τοῦ ἐμβρύου θανέντος — ἢ καὶ διὰ τῆς ὀρθοδοξίας τὴν ἀνάστασιν ἐν αὐτῇ γενέσθαι.

[12] (13) Μετὰ δὲ τὸ ἐνιδρυθῆναι τὸν Θεολόγον ἐπὶ τοῦ θρόνου, ὡς εἴρηται, Κωνσταντινουπόλεως, μαθὼν παρ' Αἰγυπτίων [13] τῷ λόγῳ φθονηθῆναι, τὸν συντακτήριον [14] λόγον σχεδιάσας καὶ ἀναγνούς, ἑκουσίως τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ θρόνου ἀποταξάμενος, ὑπεχώρησε.

474 (14) Νεκτάριον δὲ ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ σύνοδος προχειρίζεται πατριάρχην, Ταρσέα μὲν τῷ γένει, τὴν τοῦ πραίτορος ἀρχὴν τότε διέποντα [15], ἀβάπτιστον δὲ μέχρι τότε ὑπάρχοντα, σεμνὸς [16] δὲ καὶ εὐλαβὴς καὶ περὶ τὸν βίον θαυμάσιος.

(15) Ὁ δὲ μέγας Γρηγόριος πρὸς Ναζιανζὸν [17] τὸ χωρίον Καππαδοκίας ἐπανελθών, ὅπερ ἐκέκτητο ἐκ πατρικοῦ κλήρου, ἠρεμήσας ἐν αὐτῷ καὶ ἡσυχάσας τινὰ χρόνον καὶ ἐν θεωρίᾳ μειζόνων γενόμενος τὸν βίον μεταλλάττει πρεσβύτης καὶ πλήρης ἡμερῶν καὶ πάσης ἀρετῆς ἔμπλεως γενόμενος.

A Theologo Constantinopolis episcopatum decreverunt, et cum in throno sedere recusaret ipsum coegerunt, utpote qui multum laboraverat et urbem hæreticis erroribus liberaverat.

Enimvero cum solam sanctam Anastasiam, quæ valde parvula erat, ab orthodoxis occupatam invenisset, ibi synaxes faciens et orthodoxam fidem docens, omnes ab hæresi revocavi. Postmodum autem a Marciano Magnæ ecclesiæ œconomo ad magnitudinem quam nunc habet exstructa est et sanctæ Anastasiæ cognomen accepit, vel quia mulier gravida, ex alto lapsa, mortua erat et facta communi orthodoxorum oratione, salvo fœtu, surrexerat, vel quia in ea orthodoxiæ resurrectio facta fuerat.

B

Postquam autem in Constantinopolitanam sedem, ut dictum est, Theologus evectus esset, audito quod Ægyptii verbo inviderent, valedictorium sermonem festinanter compositum pronuntiavit, et voluntarie ecclesiæ et sedi renuntians, secessit.

Nectarium autem rex et synodus elegerunt patriarcham. Tarsensis genere, prætoris officium tunc exercebat et hucusque non erat baptizatus. Erat autem venerabilis et pius et integer vitæ.

Magnus autem Gregorius in vicum Cappadociæ Nazianzum rediens, de substantia quam hæreditate paterna obtinuerat, aliquandiu tranquillus et quietus vixit. Spe melioris vitæ fretus vitam finivit senior, plenus dierum, omnique virtute cumulatus.

C

ΡΙΘ'. *Περὶ τῆς β' συνόδου* [18].

[19] (1) Ἡ δὲ δευτέρα σύνοδος γέγονεν ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ α' τῶν ρν' ἁγίων Πατέρων (ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου), ἐπὶ Δαμάσου πάπα Ῥώμης, ἧς ἡγοῦντο Τιμόθεος Ἀλεξανδρείας, Μελέτιος Ἀντιοχείας, Κύριλλος Ἱεροσολύμων [19*], Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, κατὰ Μακεδονίου γεγονότος ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, ὃς ἔτι περιὼν ὡσαύτως [20] τῷ Ἀρείῳ ἐβλασφήμει, ὁμοίως δὲ [21] τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, μὴ εἶναι Θεὸν ἀληθινόν, ἀλλὰ κτίσμα καὶ αὐτὸ ὑπελάμβανεν.

CXCIX. *De secunda synodo.*

Secunda synodus centum quinquaginta Patrum Constantinopoli, anno trecentesimo septuagesimo primo, sub Theodosio Magno, et Damaso Romæ Papa facta est: cui præfuerunt Timotheus Alexandriæ, Meletius Antiochiæ, Cyrillus Hierosolymæ, Gregorius Theologus. Habita est adversus Macedonium, Constantinopolis episcopum, qui adhuc vivens non secus ac Arius blasphemabat, similiterque Spiritum sanctum non esse Deum verum, sed meram creaturam affirmabat.

[22] (2) Αὕτη συνελθοῦσα χειροτονεῖ μὲν ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸν συγκλητικὸν Νεκτάριον, Μακεδόνιον δὲ ἀναθεματίζει καὶ σὺν αὐτῷ Σαβέλλιον τὸν Λίβυν, ἓν πρόσωπον ἐπὶ τῆς ἁγίας Τριάδος δοξάζοντα,

D Hæc synodus Constantinopoli senatorium consecrat Nectarium, Macedonium autem anathematizat cum Sabellio Libyco, unam in sancta Trinitate personam docente, et Apollinario Laodiceno, di-

Variæ lectiones et notæ.

[10] Ced. 551,17-558,6. Τότε καὶ ὁ θεολόγος Γρ. παῤῥησιαστικώτερον τὸν λόγον τῆς ἀληθείας ἐδίδασκεν ἐν ΚΠ. εἰς τὸ εὐκτήριον τῆς ἁγίας Ἀναστασίας· ἔτι μικρὸν τυγχάνον, α' χρόνους καὶ μικρόν τι πρὸς ἐκεῖσε πεποιηκώς — ὑ. ἐπὶ τοῦ ὁσίου M. ἀνοικοδομηθῆναι καθὼς ὁρ. [11] ἐγκύμονα Leo. cf. Ced. ἀνάστασις μὲν διὰ τὸ τὸν τῆς ὁ. λόγον ἐν ταύτῃ ἀναστῆναι, Ἀν. δὲ διὰ τὸ συμβὰν ἐν αὐτῇ θαυματούργημα· λέγεται γὰρ γ. τινα ἀν. πεσ. ἀπ. γ. δὲ κ. ἐ. ὑ. τ. ὁ. τ. ἀν. [12] Ced. 555,1—7 τῷ ς' ἔτει — μ. ὁ θεῖος Γρ. τινὰς τῶν ἐξ Αἰγύπτου τῷ λόγῳ αὐτοῦ φθονήσαντας. [13] Ἀ. τοῦτο φθονήσαντας cod. τοὺς Αἰγυπτίους μ. ὁ Γρ. τῷ λ. τούτου φθ. Leo. [14] τὸν σ. ἐπιδειξάμενος λ. τῆς ἐπισκοπικῆς διοικήσεως ὑπανεχ. Ced. τὸν σ. λ. ἐπ. ἐκ. τῆς ἐπ. ὑπεχ. Leo. [15] διέποντος cod. [16] σεμνὸν — εὐλαβῆ — θαυμάσιον? [17] Ἀριαζόν cod. [18] Rubrica M. 2, in codice cum margine est abscissa. [19] Ced. 554,16—25: Τῷ ς' ἔτει τῆς βασιλείας τοῦ μ. Θ. γ. ἡ ἐν ΚΠ. ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ β' σ. τῶν ρν' ἁγ. π. κτλ. [19*] καὶ add. Ced. [20] ὡς αὐτῷ τῷ cod. [21] καὶ add. Ced. [22] Ced. 555,7—14: Ἡ δὲ ἁγία σύνοδος M. ἀν. σὺν ἀ. καὶ Σ.

Digitized by Google

cente Verbum incarnatum absque mente esse, Verbum autem in anima pro mente stare, Spiritum sanctum esse Deum vivificantem et Filio consubstantialem proclamavit, addens Symbolo a Nicænis Patribus declarato verba Dominum, et vivificantem, et sequentia.

A ἔτι δὲ [23] καὶ Ἀπολινάριον τὸν Λαοδικείας [24], λέγοντα τὸν ἐνανθρωπήσαντα Λόγον ἄνουν [25] εἶναι, ἀντὶ δὲ νοῦ τὸν λόγον [26] ἐν τῇ ψυχῇ γεγενῆσθαι. Τὸ δὲ Πνεῦμα τὸ ἅγιον Θεὸν εἶναι ζωοποιὸν καὶ ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ ἐκήρυξε προστεθηκυῖα [εἰς] τὸ **475** ἐκτεθὲν παρὰ τῶν ἐν Νικαίᾳ ἁγίων Πατέρων Σύμβολον τὸ Κύριον καὶ τὸ ζωοποιὸν καὶ τὰ ἑξῆς.

Tunc magnus Amphilochius regem hortatur ut ex omnibus urbibus arceantur Ariani. Hic vero severiorem æstimans petitionem, non exaudivit eum: et tunc quidem Amphilochius prudenter tacuit; sed postea propositionem memorabilem adinvenit. Cum enim in palatium ingressus esset et prope regem filium ejus Arcadium sedentem conspexisset, patrem studiose salutavit et filium præteriit insalutatum. Imperator putans oblivisci Amphilochium de salutando filio monuit. Sed ille dixit honorem ipsi exhibitum sufficere, nec alium pro filio separatim requirendum. Contra quem rex iratur propriam vocabat injuriam filii despectum. Tunc Amphilochius clamavit ad regem dicens: « Vides, imperator, quomodo filii injuriam non feras: crede ergo Deum ipsum eos qui Filium ipsius blasphemant respuere et detestari. » Id cum audisset rex et valde miratus esset, statim legem hæreticorum cœtus prohibentem decrevit.

B [27] (3) Τότε (δὲ) ὁ μέγας Ἀμφιλόχιος παρακαλεῖ τὸν βασιλέα τοὺς Ἀρειανοὺς ἐκ πασῶν τῶν πόλεων ἐξελθεῖν [28]· ὁ δὲ ἀπηνεστέραν ὑπολαβὼν τὴν αἴτησιν οὐχ ὑπήκουσεν [29] αὐτῷ· καὶ ὁ σοφώτατος Ἀμφιλόχιος τότε μὲν ἐσίγησε, ἐξεῦρε δὲ ὕστερον ὑπόθεσιν ἀξιομνημόνευτον. Ἐντὸς γὰρ πάλιν τῶν βασιλείων γενόμενος (καὶ τῷ βασιλεῖ συγκαθήμενον τὸν υἱὸν Ἀρκάδιον θεασάμενος) τὸν μὲν πατέρα [30] ἠσπάσατο [31], τὸν δὲ υἱὸν [32] κατέλιπεν ἀπροσκύνητον· καὶ ὁ βασιλεὺς νομίσας ἐπιλησθῆναι τὸν Ἀμφιλόχιον ἀσπάσασθαι [33] τὸν υἱὸν [34] προσέταξεν. Ὁ δὲ ἀποχρῆν ἔφη τὴν [35] αὐτῷ προσενεχθεῖσαν τιμὴν (καὶ μὴ ἐπιζητεῖν καὶ τοῦ υἱοῦ ὡς ἓν διαιρέσει· πρὸς) ὃν ὁ βασιλεὺς χαλεπήνας οἰκείαν [36] ἐκάλει προπετείαν τὴν τοῦ υἱοῦ ἀτιμίαν. Καὶ ὁ Ἀμφιλόχιος ἐξεβόησε (πρὸς τὸν βασιλέα λέγων)· « Ὁρᾷς, ὦ βασιλεῦ, πῶς οὐ φέρεις τὴν τοῦ παιδὸς ἀτιμίαν· πίστευσον (δὴ) οὖν καὶ τὸν Θεὸν τοὺς τὸν Υἱὸν αὐτοῦ βλασφημοῦντας βδελύττεσθαι καὶ ἀποστρέφεσθαι. » Τοῦτο ἀκούσας (124b) ὁ βασιλεὺς καὶ σφόδρα θαυμάσας νόμον εὐθέως ἔγραψε [37] τοὺς τῶν αἱρετικῶν συλλόγους κωλύοντα.

Huic bono inimicus boni invidens diabolus sævum quid et inhumanum fieri parabat. Egressus enim Constantinopoli rex iter Romam faciebat. Cum autem Thessalonicam per transgrederetur, et milites ejus civitatem lascivia turbassent, moti sunt Thessalonicenses, et regem contumelia affecerunt, et quosdam duces lapidibus trucidarunt. Ille vero nuntiatis exasperatus et iræ motum non continens, ejus urbis præfecto sententiam ultionis sumendæ protulit: qui tali utens facultate, sicut dominator et tyrannus, iniquos enses adversus omnes denudavit et innocentes cum reis septem millia trucidavit.

C [38.39] (4) Τούτῳ [40] τῷ ἀγαθῷ φθονήσας ὁ μισόκαλος δαίμων ὠμόν τι καὶ ἀπάνθρωπον [41] παρεσκεύασε γενέσθαι· ἀπὸ γὰρ Κωνσταντινουπόλεως [42] ἐξελθὼν ὁ βασιλεὺς ἐπὶ Ῥώμην τὴν ὁδοιπορίαν ἐποιεῖτο· ἐν δὲ τῇ [43] Θεσσαλονίκῃ γενόμενος κατὰ πάροδον καὶ τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ παραταξάντων [44] τῇ πόλει διὰ μιτάτα [45], ἐστασίασαν οἱ Θεσσαλονικεῖς **476** καὶ τὸν βασιλέα [46] μὲν ὕβρισαν, τινὰς δὲ τῶν ἀρχόντων αὐτοῦ [47] ἐλιθοβόλησαν. Ὁ δὲ [48] ὑπὸ τῶν ἀγγελθέντων ἐξαφθεὶς καὶ μὴ ἐνεγκὼν τοῦ θυμοῦ τὴν ῥύμην, τῷ ὑπάρχῳ [49] τῆς πόλεως ἐκείνης τὴν ψῆφον τῆς τιμωρίας (ἐξενεγκεῖν) ἐπέτρεψεν, ὃς [50] τοιαύτην ἐξουσίαν λαβὼν [51], οἷα δὴ αὐτόνομος (καὶ) τύραννος, ἄδικα ξίφη κατὰ πάντων ἐγύμνωσε καὶ τοὺς ἀθῴους μετὰ τῶν ὑπευθύνων κατέκτεινε χιλιάδας ζ'.

Hunc calamitatem cum audivisset Ambrosius

D [52] (5) Ταύτην (οὖν) τὴν συμφορὰν μαθὼν [53] Ἀμ-

Variæ lectiones et notæ.

[23] ἔτι δὴ Ced. [24] Λαοδικέα Ced. [25] ἄνθρωπον Ced. [26] λ. ἀρκεῖν τῇ ψυχῇ ἐκ. δὲ τὸ Πνεῦμα τὸ ἁ. ἐ. ζ. καὶ ὁμ. τῷ π. καὶ τῷ Υἱῷ, πρ. εἰς τὸ ἁ. σ. περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος τὸ ζ. καὶ τὰ ἑ. Ced. [27] Ced. 555,15-556,6 — ἐδυσώπει Ced. [28] ἐξελαθῆναι τοὺς Ἀ. ἐκ π. τῶν π. Ced. [29] ὑπ. καὶ τότε μὲν ὁ σ. Ἀ. ἐδ. μετ' οὐ πολὺ δὲ ἐντὸς τῶν β. Ced. [30] βασιλέα Ced. [31] ὡς εἰκός add. Ced. [32] υἱὸν αὐτοῦ σὺν αὐτῷ ἑστῶτα βασιλικῶς ἀγέραστον κ. Ced. [33] καὶ add. Ced. [34] βασιλικῶς add. Ced. [35] τὴν παρ' αὐτοῦ πρ. ἁ. ἰδιωτικῶς τ. ὂν Ced. [36] ὁ. ἔλεγεν εἶναι τήν Ced. [37] ἐγ. ἐ. τὰς τῶν ἁ. συνάξεις κ. Ced. [38] Ced. 556,6-17,571,2 — 7 : τῷ ιε' καὶ ις' ἔτει. Thessalonicæ fuit Theodosius, XV K. Julii 379, XVIII — IV Non. Febr. XVI K. Apr. — XVI K. Dec. 380 et III. Idus Mart. 388 — pridie K. Maii 388; sed Mediolani natalem diem non transegit nisi a. 386, 387, 388, 389 et 390, lex vero est a. 380 Dat. III K. Jan. (Cod. Theod. IX. T. II. 3). [39] Τοῦτο τὸ ἀγαθὸν φθονήσας cod. et A. [41] ἀπάνθρωπον αὐτῷ παρεσκεύασε A. [42] KII. ἐπὶ Ῥ. ὁ β. τὴν ὁδ. ποιούμενος ἐν Θ. κατὰ π. γέγονε, τῶν δὲ στ. ἁ. ταραξάντων τὴν πόλιν Ced. [43] τῇ om. A. [44] ταραξάντων τὴν πόλιν A. [45] μιτάτ. cod.—δι' αἰτίας τινός; Zonaras. [46] μὲν β. Ced. [47] αὐτοῦ om. A. [48] Ὁ δὲ βασιλεὺς ταῦτα μαθὼν καὶ τὴν ῥ. τοῦ θ. μὴ ἐν τῷ ἐπ. Ced. [49] ἐπάρχῳ A. [50] τήν add. Ced.· [51] τοῦ θυμοῦ e linea superiori repetit cod. [52] Ced. 556,17-557,14. [53] ὁ μέγας Ἀ. ἀκηκοὼς; M. ἐπ. π. δὲ Ἰ. ἁ. Ced.

Digitized by Google

Ὁρόσιος ὁ ἐπίσκοπος Μεδιολάνων· — πόλις δὲ αὕτη A τῆς Ἰταλίας· — εἰς ἣν ἀφικομένου τοῦ βασιλέως καὶ συνήθως εἰς τὸν ναὸν βουληθέντος εἰσελθεῖν, ὑπαντήσας ἔξω[54] τῶν θυρῶν διεκώλυσεν αὐτὸν μετὰ παῤῥησίας βοῶν· « Οὐκ οἶσθα, ὡς ἔοικεν, ὦ βασιλεῦ, τῆς γενομένης μιαιφονίας τὸ[55] μέγεθος· οὐκ ἐᾷ γάρ σε τῆς βασιλείας[56] ἡ δυναστεία τὴν ἁμαρτίαν ἐπιγινώσκειν[57]· ὑπὸ τῆς ἀλουργίδος ἀπατώμενος ἀγνοεῖς τοῦ καλυπτομένου σώματος τὴν ἀσθένειαν· ἀλλ' ἴσθι, ὡς φθαρτὸς ὢν καὶ ῥευστὸς[58], φθαρτόν σου καὶ ῥευστὸν ὑπάρχει τὸ κράτος καὶ ἡ δυναστεία, περὶ ἧς μικρὸν ὕστερον λόγον ἀποδώσεις τῷ βασιλεῖ τῶν βασιλευόντων. Ποίοις[59] τοίνυν ὀφθαλμοῖς ὄψῃ τὸν τοῦ κτίσαντος Δεσπότου ναόν; ποίοις δὲ ποσὶ τὸ δάπεδον ἐκεῖνο πατήσεις τὸ ἅγιον; πῶς δὲ τὰς χεῖρας ἐκτενεῖς ἀποσταζούσας ἔτι τοῦ ἀδίκου[60] φόνου τὸ αἷμα; [πῶς δὲ καὶ τοιαύτας ὑποδέξῃ χερσὶ τὸ ἄχραντον[61] τοῦ Δεσπότου σῶμα; πῶς δὲ καὶ τῷ στόματι παροίσεις[62] τὸ τίμιον αἷμα] τοσοῦτον διὰ[63] τοῦ θυμοῦ[64] ἐκχέαντι παράνομον αἷμα; λοιπὸν ἄπιθι καὶ μὴ[65] πειρῶ τοῖς δευτέροις τὴν προτέραν[66] αὔξειν παρανομίαν[66], καὶ δέχου τὸν δεσμὸν[67], οὗ ὁ Θεὸς ἄνωθεν γίνεται σύμψηφος. » Τούτοις οὖν εἴξας ὁ **477** βασιλεὺς[68] τοῖς λόγοις ὑπέστρεψεν[69] εἰς τὰ[70] βασίλεια δακρύων[71] καὶ στένων.

B

[72] (6) Διελθόντων δὲ μηνῶν η' καὶ τοῦ βασιλέως μὴ ἐξελθόντος, ἀλλὰ σφοδρῶς μετανοοῦντος, κατέλαβεν ἡ τοῦ Κυρίου[73] γενέθλιος ἑορτή· καὶ θεασάμενος Ῥουφῖνος ὁ μάγιστρος, ὅτι οὐδὲ τὴν συνήθη προέλευσιν ποιῆσαι βούλεται[74] ὁ βασιλεύς, λέγει πρὸς[75] αὐτόν· « Δραμοῦμαι, δέσποτα, καὶ τὸν ἀρχιεπίσκοπον[76] πείσω λῦσαί σε τοῦ δεσμοῦ, εἰ κελεύεις. » Ὁ δέ φησιν[77]· « Οἶδα ἐγὼ τὴν Ἀμβροσίου ἀκρίβειαν (ὅτι οὐ πειθήσεται). » Ἐπεὶ δὲ πλείοσι λόγοις χρησάμενος ὁ Ῥουφῖνος πείθειν ὑπέσχετο (τὸν Ἀμβρόσιον), ἀπελθεῖν (αὐτὸν) ἐκέλευσεν· ὑπὸ δὲ τῆς ἐλπίδος[78] θαῤῥήσας ἠκολούθησεν αὐτὸς μετ' ὀλίγον. Αὐτίκα δὲ[79] τὸν Ῥουφῖνον ἰδὼν ὁ Ἀμβρόσιος· « Τὴν κυνῶν, εἶπεν, ἀναίδειαν, ὦ Ῥουφῖνε, ζηλοῖς, τοσαύτης μιαιφονίας γενόμενος μέτοχός τε καὶ σύμβουλος[80]· ἀλλ' ἐγὼ οὐκ ἐάσω αὐτὸν τῶν ἱερῶν ἐπιβῆναι προθύρων. » Ταῦτα ἀκούσας (ὁ) Ῥουφῖνος ἐμήνυσε[81] διὰ ταχυδρόμου τῷ βασιλεῖ· ὁ δὲ βασιλεὺς κατὰ μέσην[82] ταύτην τὴν ὁδόν· « Ἀπέλθω, » φησὶ, « καὶ τὰς δικαίας[83] δέξομαι παροινίας. » Εἶτα παραγενόμενος εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἐδυσώπει τὸν ἀρχιερέα τοῦ δεσμοῦ[84] λυθῆναι. Καὶ ὁ μὲν τυραννικὴν ἀπεκάλει τὴν παρουσίαν (ἐκείνην) καὶ κατὰ Θεοῦ[85] μεμηνέναι[86].

C

D

Mediolani episcopus, quæ urbs est Italiæ, regem pro more templum intrare parantem, a limine repulit, exclamans, Non sentis, ut videtur, rex, factæ cædis enormitatem : non te sinit regalis superbia culpam agnoscere. Sub purpura deceptus, ignoras latentis corporis infirmitatem : veruntamen scito, tu fragilis cum sis et corruptibilis, labilis et corruptibilis est potestas et ditio tua, de qua brevi dominantium Dominatori rationem reddes. Quibus igitur oculis communis Domini templum aspicies? quibus autem pedibus solum id sacrum calcabis? quomodo manus extendes iniquæ cædis adhuc cruore stillantes? quomodo quoque manibus istis immaculatum Domini corpus accipies? quomodo similiter hoc ore venerandum sanguinem trajicies, qui iratus tantum sanguinis insontis fudisti? Tandem abi: ne tentes alteris priorem culpam aggravare; recipe vinculum, quod Deus ex alto ratum habet. » Talibus ergo rex parens sermonibus in regiam flens et gemens reversus est.

Elapsis autem octo mensibus, quibus rex non egrediebatur, sed valde de culpa dolebat, Natalis Domini festivitas advenit. Videns igitur Rufinus, palatii magister, regem assuetum egressum facere non parare, dicit ad eum : « Properabo, domine, si jusseris, et archiepiscopum permovebo ut vinculo te solvat. » Ille vero : « Ego scio, inquit Ambrosii justitiam : precibus tuis non obtemperabit. » Cum autem multis sermonibus usus Ambrosium ad suasionem adducere polliceretur Rufinus, eum egredi jussit. In spem autem adductus, paulo post ipse secutus est. Statim vero ac Rufinum vidisset Ambrosius, « Canum, inquit, impudentiam imitaris, Rufine, tu tantæ cædis particeps et consiliarius : ast ego non sinam eum in atria sacra pedem ferre. » His auditis, festinavit Rufinus regi nuntiare ; rex autem media discens via : « Ibo, inquit, et justas accipiam contumelias. » Deinde, cum ad ecclesiam venisset, pontificem rogabat ut vinculo solveretur. Ille vero tyrannicam esse præsentiam hanc et contra Deum insaniam pronuntiabat. Hic autem cum tristitia et contritione multa : « Nihil ausurus, inquit, contra sacros canones, sed a vinculo me solvi rogaturus veni. » — « Et quamnam, inquit, pœni-

Variæ lectiones et notæ.

[54] ἔξωθεν τῶν προθύρων διεκώλυεν A.— ἔξωθεν τῶν προθύρων συν. ὁ ἅγιος ἐκωλ. τὴν εἴσοδον λέγων αὐτῷ μ. π. Οὐκ οἶδας, ὡς ἐ. β. τῆς εἰργασμένης παρανομίας τὸ μ. οὐδὲ γάρ σε Ced. [55] τῆς εἰργασμένης μιαιφονίας A. [56] ἴσως add. Ced. [57] ἐπιγνῶναι Ced.—ἐπιγνῶναι καὶ ὑπό A. [58] ῥευστὸς τοιοῦτόν σοι ὑπ. καὶ τὸ τῆς δυναστείας κρ. δέ. ὑ. Ced. [59] Π. οὖν Ced. [60] τῶν ἀδίκων Ced. [61] τοῦ δεσπότου ἄχραντον A. [62] περιοίσεις? προσοίσεις A. [63] τόν add. Ced. [64] λόγον add. Ced. [65] πρώτην Ced. [66] μὴ om. A? [66] παρανομίαν om. A. [67] δεσμὸν ὡς (ᾧ?) ὁ A. [68] ἀπῆλθεν εἰς τὰ ἐκεῖσε β. A. [69] ἐπανῆλθεν εἰς Ced. [70] ἐκεῖσε add. Ced. [71] στ. καὶ δ. Ced. [72] Ced. 557,14-559,11, M. δὲ δ. η'. [73] ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ Ced. ἡ. Hist. m. [74] β. π. Ced. [75] λ. αὐτῷ εἰ κελεύεις ὁ δρ. *Rufinus, curro, inquit si, tibi placet* Hist. misc. [76] ἀρχιερέα A. [77] Ὁ δὲ Ὀ. ἐ. φ. Ced. [78] τῇ ἐλπίδι δὲ βουκοληθεὶς ἡ. καὶ ἀ. Ced. [79] Ἀ. τοίνυν ἐ. τὸν Ῥ. Ἀ. ἔφη· Τὴν κ. ἀν. [80] συνόμιλος, ἀλλ' ἐγὼ προλέγω ὡς καὶ πάλιν αὐτὸν κωλύσω τῶν A. [81] ἐδήλωσε τῷ β. ταχέως Ced. [82] κ. μ. τοῦτο μ. ἀπ. Ced. [83] δικαίους A. [84] λ. τοῦ δ. Ced. [85] Θεόν A. [86] μεμήμανε cod.

Digitized by Google

tentiam post tantum delictum ostendisti? vel quibus remediis digne lethalia vulnera curasti? » Et rex respondit : « Tuum est quidem ostendere præstareque remedia : meum autem oblata recipere. » Tunc Ambrosius ait : « Siquidem justum iræ remedium recipis, subscribe legem, qua iræ suffragia nulla sint et per dies triginta capitales sententiæ scripto maneant, sanæ rationis judicium exspectantes. » Hanc legem statim rex scribi jussit et propria manu obfirmavit; et tum Ambrosius vinculum solvit, et ipsi in ecclesiam ingressum permisit. Ingressus autem nondum stans neque genua flectens Deum orabat, sed pronus in limine jacens, cum gemitu clamabat : « Adhæsit pavimento anima mea; vivifica me, Domine, secundum verbum tuum. » Et manibus vellens comæ barbæque crines vultumque percutiens, ac lacrymis terram irrigans ita ut spectantes multum ædificarentur et ipsi compaterentur, non cessavit ita suppliciter deprecari Deum usque ad communionis horam. Et tunc surgens et ad claustra propinquans, cum intrare vellet, ab Ambrosio prohibitus est monente : « Scito, rex, solis sacerdotibus intus intrandi jus competere, penetraliaque aliis omnibus esse invia atque inaccessa. Egredere igitur et sta velut cæteri : purpura namque reges, non sacerdotes facere consuevit. » Hic autem et istud lubenter accipiens, retulit : « Non hoc præsumptione feci, sed id Constantinopoli moris esse didici : gratias et de hoc remedio debeo. » Talibus ergo tantaque virtute et rex et pontifex refulserunt.

(12) Ὁ δὲ μετὰ σκυθρωπότητος καὶ πολλῆς κατανύξεως· « Οὐ θρασυνόμενος, » ἔφη, « κατὰ τῶν ἁγίων κανόνων, ἀλλὰ λῦσαί με τῶν δεσμῶν [87] δεηθῆναι ἐλήλυθα. » — « Καὶ ποίαν, » φησί, « μετάνοιαν [88] ἀνέδειξας μετὰ παρανομίαν τοσαύτην; ἢ ποίοις ἀξίως φαρμάκοις [89] ἐθεράπευσας τὰ δυσίατα τραύματα; » Καὶ ὁ βασιλεὺς (ἀπεκρίνατο) [90]· « Σὸν ἔργον [91] τὸ δεῖξαι μὲν καὶ κεράσαι τὰ φάρμακα· ἐμὸν δὲ τὸ δέξασθαι (προσφερόμενα). » Τότε [92] Ἀμβρόσιος λέγει· « Ἐπειδὴ τῷ θυμῷ [93] δικάζειν ἐπιτρέπεις, **478** γράψον νόμον τοῦ δεσμοῦ τὰς ψήφους ἀργὰς [94] εἶναι, καὶ ἐν ἡμέραις λ' αἱ φονικαί τε καὶ δημευτικαὶ μενέτωσαν γνώσεις ἐν γράμματι [95], τὴν τοῦ ὀρθοῦ λογισμοῦ προσδεχόμεναι [96] κρίσιν. » Ὡς [97] εὐθὺς ὁ βασιλεὺς γραφῆναι κελεύσας καὶ διὰ τῆς οἰκείας χειρὸς βεβαιώσας, διέλυσε τὸν δεσμὸν Ἀμβρόσιος καὶ εἰσελθεῖν αὐτὸν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐπέτρεψεν [98]. Ὁ δὲ εἰσελθὼν (οὐκέτι ἐστὼς ἐδέετο [99] τοῦ Θεοῦ οὐδὲ τὰ γόνατα κλίνας, ἀλλὰ) πρηνὴς ἐπ' ἐδάφους κείμενος ἐβόα μετὰ [1] κραυγῆς [2]· « Ἐκολλήθη τῷ ἐδάφει ἡ ψυχή μου, ζῆσόν με κατὰ τὸν λόγον σου, Κύριε· » καὶ ταῖς [3] χερσὶ τίλλων τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς (καὶ τοῦ πώγωνος), καὶ τὸ μέτωπον τύπτων, καὶ δάκρυσι τὴν γῆν βρέχων (ὡς τοὺς ἐρῶντας μεγάλως ὠφελεῖσθαι καὶ συμπενθεῖν [4] αὐτῷ), καὶ οὐ διέλιπεν οὕτως δυσωπεῖν [5] τὸν Θεὸν μέχρις ὥρας τῆς κοινωνίας. Καὶ τότε διαναστὰς καὶ πλησίον τῶν κιγκλίδων ἐλθών, βουλόμενος εἰσελθεῖν ἐκωλύθη [6] παρὰ [7] Ἀμβροσίου δηλώσαντος αὐτῷ· « Ἴσθι, [8] βασιλεῦ, ὡς μόνοις τοῖς ἱερεῦσιν ὑπάρχουσι τὰ ἔνδον [εἰσιτητά], τοῖς δ' ἄλλοις ἅπασιν [9] ἀθιγτά τε καὶ ἄψαυστα· ἔξιθι τοίνυν καὶ τοῖς ἄλλοις κοινώνει τῆς στάσεως· ἀλουργὶς γὰρ βασιλεῖς, οὐχ ἱερεῖς ποιεῖν εἴωθεν. » Ὁ δὲ [10] καὶ τοῦτο δεξάμενος ἀσμένως ἀντεδήλωσεν [11]· « Οὐκ αὐθαδείᾳ χρώμενος τοῦτο πεποίηκα, ἀλλ' ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ ἔθος εἶναι τοῦτο μεμάθηκα· χάριν δὲ [12] ὀφείλω καὶ τῇδε τῇς ἰατρείας. » Τοσαύτῃ γοῦν [13] καὶ τηλικαύτῃ διέλαμπον ἀρετῇ ὅ τε βασιλεὺς [14] καὶ ὁ ἀρχιερεύς.

A

B

C

Cum autem rex Constantinopolim fuisset reversus et festivitas celebraretur, ipse autem in sanctuarium non intraret, Nectarius patriarcha causam ediscere rogavit. « Modo, dixit rex, regis et sacerdotis differentiam edoctus sum : Ambrosium enim solum scio vocari episcopum. » Mos sic ab eo Constantinopolim regresso venit, ut, cum antea reges in sanctuario haterent sedem, jam non huc ingrederentur.

(7) Ἀπελθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἑορτῆς γενομένης καὶ εἰς τὸ θυσιαστήριον μὴ εἰσελθόντος αὐτοῦ [15], Νεκταρίου **479** τοῦ πατριάρχου δεδηλωκότος μαθεῖν τὴν αἰτίαν· « Μόγις » ἔφη, « βασιλέως καὶ ἱερέως διαφορὰν ἐδιδάχθην· Ἀμβρόσιον γὰρ μόνον οἶδα [17] ἐπίσκοπον καλούμενον. » (Ἐν [18] Κωνσταντινουπόλει ἐλθὼν ἐτύπωσε τοῦτο [19], πρὸ τούτου τῶν βασιλέων ἔνδοθεν τοῦ θυσιαστηρίου ἱσταμένων, μὴ ἵστασθαι.)

Variæ lectiones et notæ.

[87] δ. ἀξιώσων ἐλ. Ced. [88] μ. ἐδ. Ced. [89] φ. ἀξ. Ced. [90] Καὶ ὁ β. εἶπε A. [91] ἐστί add. Ced. [92] λοιπόν Ced. [93] τό Ced. — τοῦ A. [94] ἀ. ποιοῦντα καὶ ἡμ. Ced. [95] γράμμασι Ced. [96] ἐκδ. Ced. [97] ὃν ἐ. τοῦ βασιλέως κελεύσαντος γ. καὶ διὰ τῆς ὁ. χ. βεβαιώσαντος Ced. *Imppp. Gratianus, Valentinianus et Theodosius A. A. A. Eutropio Pr. P. Nullus in carcerem prius quam convincatur — spatium coram loci judice — dierum XXX tribuatur*, etc. — infra ἐδ. πεσὼν ἐδόα Ced. [98] ἐκέλευσεν. [99] ἑστὼς ἱκέτευε τὸν Θεόν A. [1] δακρύων καὶ κραυγῆς A. [2] Ps. cxix, 25. [3] χ. τὰς τρ. τῆς κ. ἔτιλλε, τὰς ὄψεις ἔτυπτε καὶ τὴν γῆν τοῖς ὁ. ἔβρεχε καὶ τὸν θ. ἐδυσώπει ὄχρι τῆς ὡ. τῆς μεταλήψεως. τ. δὲ ὁ. Ced. [4] συμπαθεῖν A. [5] δυσωπῶν A. [6] ἐκώλυσεν αὐτὸν Ἀμβρόσιος δηλώσας A. [7] τοῦ add. Ced. [8] ὦ add. Ced. [9] πᾶσιν ἄβατά τε Ced. — ἅπασιν ἄθυτά τε A. [10] Ὁ δὲ om. A. [11] ὡς add. Ced. [12] σοι add. Ced. [13] Τ. δὴ καὶ τ. Ced. [14] ἀ. καὶ ὁ β. Ced. [15] Ced. 559,11-17 : Ἐπανελθὼν—καὶ ἐν τῇ ἱερᾷ τραπέζῃ τὰ δῶρα προσενεγκὼν εὐθὺς ἐξελήλυθε. N. δὲ τοῦ τηνικαῦτα π.—ὁ. μ. ἀξίως ἐπ. κ. τοσοῦτον ὀνίνησιν ἔλεγχος πιρα ἀνδρὸς ἀρετῇ λάμποντος προσφερόμενος. [16] αὐτοῦ καὶ Νεκταρίου A. [17] οἶδα μόνον ἐπ. ἀξίως κ. ὃς εν A. [18] ὃς εν ΚΠ. [19] τοῦτο, τῶν βασιλέων πρὸ τ. ἐνδ. A. 4.

Digitized by Google

Σ'. *Περὶ τῶν ἀνδριάντων καταστραφέντων ἐν Ἀντιοχείᾳ* [10].

CC. *De statuis Antiochiæ destructis.*

[11] Ἐν ταύταις δὲ ταῖς ἡμέραις ἐν Ἀντιοχείᾳ κατεσύρη ἡ τῆς γυναικὸς τοῦ βασιλέως Θεοδοσίου Πλακίλλης εἰκὼν φόρων ἕνεκα πλείστων· δι' ἣν ὀργισθεὶς ὁ βασιλεὺς ὅλεθρον ἄρδην ἠπείλησε τῇ πόλει· ἐκεκώλυτο δὲ διὰ τὸν τοῦ θυμοῦ νόμον, ὃν Ἀμβρόσιος γράψαι πεποίηκε τοῦτον.

In his diebus uxoris Theodosii regis imago, propter nimia tributa, Antiochiæ eversa est: contra quam iratus imperator integram urbi minatus est ruinam. Sed impeditus est hac de ira lege, quam Ambrosius ipsum scribere jusserat.

[12] (2) Τότε καὶ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος πρεσβύτερος [13] ἐν Ἀντιοχείᾳ ὧν τοὺς ἀνδριάντας ἔγραψε.

Tunc et Joannes Chrysostomus qui presbyter erat Antiochiæ de statuis homilias habuit.

[14] (3) Ἐν δὲ ταύταις ταῖς ἡμέραις παράνομοί τινες ἄνδρες ἐν Ἀντιοχείᾳ τοὺς βασιλικοὺς ἀνδριάντας καταστρεψάμενοι εἰς μεγάλην ὀργὴν ἐκίνησαν τὸν βασιλέα· καὶ θυμωθεὶς ἀπέστειλεν ἄρχοντας πρὸς τὸ τιμωρήσασθαι τοὺς ἐν τῇ πόλει, ὧν τὴν ἔφοδον οἱ [15] τῆς πόλεως αἰσθόμενοι καὶ φυγῇ χρησάμενοι, κατῆλθον ἐκ τῶν (125b) ὀρέων οἱ μοναχοὶ καὶ τὸν θυμὸν εἰς οἶκτον μετέβαλον.

In his diebus quidam homines iniqui, regalibus statuis Antiochiæ eversis, in maximam iram provocaverunt imperatorem. Iratus, magistratus misit ad puniendos urbis habitatores. Istorum adventum urbem inhabitantes cum timescerent et fugæ se darent, ex montibus monachi descenderunt et iram in misericordiam mutaverunt.

[16] (4) Περὶ ὧν καὶ ὁ Χρυσόστομος ταῦτα φάσκει· « Ἐπειδή τινες μιαροὶ καὶ παμμίαροι τοὺς νόμους κατεπατήσαντο, τὸ ἔσχατον καθεῖλον τοὺς ἀνδριάντας καὶ πᾶσαν πόλιν ἐπεκρότησαν κινδύνου. »— « Ὅτε (καὶ) οἱ παρὰ τοῦ βασιλέως ἀποσταλέντες ἐπὶ τῇ [17] τῶν γεγενημένων ἐξετάσει τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο συνεκρότησαν δικαστήριον καὶ πάντας ἐπὶ τὰς εὐθύνας τῶν τετολμημένων ἐκάλουν, καὶ θανάτων διαφόρων προσδοκία πᾶσιν ἦν, τότε οἱ τὰς ἀκρωρείας τῶν ὀρέων κατοικοῦντες **480** μοναχοὶ τὴν οἰκείαν (ἑαυτῶν) ἐπεδείξαντο φιλοσοφίαν. Τοσούτοις γὰρ ἔτεσιν ἐν ταῖς ἑαυτῶν συγκεκλεισμένοι καλύβαις, οὐδενὸς παρακελεύσαντος ἢ συμβουλεύσαντος, ἐπειδὴ τοσοῦτον νέφος εἶδον τὴν πόλιν περιιστάμενον, καὶ λοιπὸν λιπόντες [18] αὐτῶν τὰ σπήλαια καὶ τὰς σκηνάς, πάντοθεν συνέῤῥυσαν, ὡς ἐξ οὐρανοῦ τινες ἄγγελοι παραγενόμενοι· καὶ ἦν ἰδεῖν τὴν πόλιν ἐοικυῖαν οὐρανῷ, τότε πανταχοῦ τῶν ἁγίων φαινομένων ἐκείνων καὶ ἀπὸ τῆς ὄψεως μόνον [19] παρακαλοῦντας [20] τοὺς ὀδυνωμένους, καὶ πρὸς πᾶσαν ὑπεροψίαν συμφορᾶς ἀγόντων. Τίς γὰρ ἰδὼν ἐκείνους οὐκ ἂν εὐθὺς κατεφρόνησε θανάτου καὶ τῆς ζωῆς ὑπερεῖδεν; » — « Οἳ καὶ τοῖς ἄρχουσι μετὰ παῤῥησίας διελέχθησαν ὑπὲρ τῶν ὑπευθύνων τὸ ἑαυτῶν αἷμα παρασκευασθέντες ἐκχέειν, ὥστε τοὺς ἁλόντας ἁρπάσαι τῶν προσδοκωμένων δεινῶν, » ὅπερ καὶ γέγονε. « Ποῦ (τοί) νυν εἰσὶν οἱ τοὺς τρίβωνας ἀναβεβλημένοι καὶ (τὸ) βαθὺ γένειον δεικνύντες καὶ ῥόπαλον τῇ δεξιᾷ φέροντες ψευδώνυμοι φιλόσοφοι [21], τὰ κυνικὰ καθάρματα, οἱ τῶν ἐπιτραπεζίων κυνῶν ἀθλιώτερον διακείμενοι καὶ γαστρὸς ἕνεκα πάντα ποιοῦντες; » Οἱ [22] γὰρ τῆς πόλεως ἅπαντες εἰς τὰς ἐρήμους ἀποφυγόντες καὶ καταχρυβέντες, « οὗτοι μόνοι διὰ

In his diebus autem Chrysostomus hæc habet: « Cum quidam homines scelesti nefariique leges conculcavissent, postremo statuas everterunt et urbem impleverunt periculo. » — « Cum autem venissent a rege judices ad ea quæ facta fuerant inquirenda, et hoc tremendum tribunal instituissent, omnes ut de ausis rationem redderent vocantes, et variarum mortium esset omnibus exspectatio, tunc qui montium cacumina inhabitabant monachi suam ostenderunt philosophiam. A tot enim annis in suis inclusi casulis, nemine hortante nec consulente, postquam tanta nube viderunt urbem circumdatam, duas speluncas suaque tabernacula relinquentes, hinc illinc accurrerunt, veluet cœlo quidam supervenientes angeli. Et videndum erat urbem cœlo similem dum hi sancti passim apparerent, et aspectu solo lugentes adhortarentur et juxta calamitatis despectum fortiter agerent. Quis enim illos videns non brevi contempserit mortem et vitam despexerit? » — « Qui et magistratus quoque cum magna libertate pro reis alloquebantur, proprium sanguinem fundere parati, ut captos abexspectatis suppliciis eriperent; » quod etiam factum est. « Ubi nunc sunt illi pallio circumamicti, gravem barbam ostentantes, et baculum dextera ferentes, mentiti philosophi, cynica peripsemata, parasitis canibus miserabiliores, cuncta propter ventrem facientes? » Cum enim urbis habitatores in deserta fugerent et absconderentur, « isti soli vere philosophiam operibus ostenderunt, et cunctis paventibus et perterritis, in medio stantes non multis diebus periculum solverunt; » — « sed uno die descendentes et defendentes et periculum solventes, rursum in proprios ascenderunt secessus. Ecce

Variæ lectiones et notæ.

[10] Rubrica M. 2, in codice cum margine periit. [11] 393-394. Ced. 570,18 571,1.: τῷ ιε' καὶ ις' ἔτει. [12] Ced 570,22. [13] πρ. ὢν Ἀντιοχείας λόγους περὶ τούτου θαυμαστοὺς ἐξέθετο οὗς ἀ. ἐπεγ. Ced. [14] Varians § 1, Ced. 559,18-562,15 : Εἶχε δὲ καὶ ἄλλην ἀφορμὴν ὁ βασιλεὺς ὠφελείας, κτλ. [15] τῶν τῆς — αἰσθομένων καὶ φ. χρησαμένων? [16] Varians ex homilia ad populum Ant. XVII T. II. 172 A, C, et 175 B, D, E. [17] ἐπὶ τὴν—ἐξέτασιν Chr. [18] καταλιπόντες Chr. [19] μόνης cod. [20] παρακαλούντων? παρακαλοῦντα cod. [21] φ. οἱ τῶν ἔξωθεν Chr. [22] Τῶν γὰρ τῆς π. ἁπάντων — ἀποφυγόντων καὶ καταχρυβέντων? Πάντες κατέλιπον, κτλ. μόνοι δὲ οἱ διὰ — ἐπιδεικνύμενοι Chr.

Digitized by Google

quantum est a Christo philosophiæ hominibus concessum. »

στάντες τὸ δεινὸν ἔλυσαν οὐκ ἐν πολλαῖς ἡμέραις · » — « ἀλλ' ἐν μιᾷ καταβάντες καὶ διαλεχθέντες καὶ τὴν συμφορὰν λύσαντες πρὸς τὰ ἴδια (πάλιν) ἀνέβησαν καταγώγια. Τοσοῦτόν ἐστιν ἡ παρὰ τοῦ Χριστοῦ τοῖς ἀνθρώποις δειχθεῖσα [32] φιλοσοφία. »

Sub Theodosio Pauli confessoris corpus in urbem allatum est et in ecclesia Pauli nomine designata repositum : hanc infestus Paulo Macedonius ædificaverat.

Sub illo Heliodorus, qui res Æthiopicas scripsit, Tricces erat episcopus : scripsit etiam versibus iambicis aureum poema de eodem Theodosio.

Reliquiæ quoque sanctorum martyrum Terentii et Africani translatæ et in Sanctam Euphemiam delatæ, in petra repositæ sunt.

Venerabile Joannis Baptistæ caput Constantinopoli depositum est. Hoc prius invenerant quidam Macedonii sectæ monachi, qui de Jerusalem in Ciliciam appulsi vixerunt. Cum autem Mardonius eunuchus hoc scivisset et Valenti nuntiasset, ex ipsius jussu Constantinopolim hoc transferebat. Qui vero ad hoc missi fuerant, cum curru delati venissent ad diversorium, et nondum transiissent locum quæ currum trahebant mulæ, hæ, licet multum flagellatæ, steterunt. Tunc sacrum caput in Kosilai vico, Deo non judicante Arianum Valentem tanto munere dignum, repositum est. Theodosii vero pietatem Deus remunerans illud regi permisit transferre; et hoc in Hebdomo, perpulchrum et maximum Præcursori cum ædificasset templum, reposuit.

Quod autem Alexandriæ surgebat gentilium templum Theophilus archiepiscopus Theodosium deprecatus expiavit et in ecclesiam transmutavit. Gentilium etiam orgia, phallos, et si quid istis impurius et immundius, divulgavit : quo stupentes Græcorum multitudines mille cædes fecerunt. Hoc audito, Theodosius beatos declaravit Christianos qui occisi fuerant, utpote pro religione mortui; Græcis autem ignoscere promisit, si Christiani fierent. Sacra tamen gentilia destrui præcepit, deosque fundi et in eleemosynam pauperibus dari.

Templo Serapidis soluto, hieroglyphicæ figuræ formam crucis habentes inventæ sunt; quas mirati

τῶν ἔργων ἀληθῶς τὴν φιλοσοφίαν ἀπεδείξαντο καὶ πάντων δεδεικότων καὶ κατεπτηχότων, εἰς τὸ μέσον

τῶν Ἑλλήνων ἐδημοσίευσεν ὄργια, φαλλοὺς καὶ εἴ τι τούτων ἀσελγέστερόν τε καὶ βέβηλον, ὅπερ καταπλαγέντες τὸ πλῆθος τῶν Ἑλλήνων μυρίους φόνους εἰργάσαντο. Τοῦτο δὲ μαθὼν ὁ Θεοδόσιος τοὺς μὲν ἀναιρεθέντας Χριστιανοὺς ἐμακάρισεν ὡς ὑπὲρ εὐσεβείας ἀναιρεθέντας, τοῖς δὲ Ἕλλησι [43] παραχωρεῖν ἐπηγγείλατο, εἰ Χριστιανοὶ γένωνται)· τὰ μέντοι ἱερὰ τὰ Ἑλληνικὰ καθαιρεθῆναι **482** προσ-

D ἔταξε καὶ τοὺς θεοὺς χωνευθῆναι καὶ εἰς δαπάνην δοθῆναι πένησιν.

[1] (10) Καὶ τοῦ ναοῦ τοῦ Σεράπιδος [44] λυομένου, γράμματα ἱερογλυφικὰ [45] εὑρέθη σταυροῦ [46] ἔχοντα

[31] (5) Ἐπὶ Θεοδοσίου τὸ σῶμα Παύλου τοῦ ὁμολογητοῦ εἰς τὴν πόλιν εἰσήχθη καὶ ἐν τῇ Παύλου ὀνομαζομένῃ ἐκκλησίᾳ ἀπετέθη, ἣν ᾠκοδόμησε Μακεδόνιος Παύλῳ ἐπιβουλεύων.

(6) Ἐπὶ τούτου Ἡλιόδωρος ὁ γράψας τὰ Αἰθιοπικὰ **481** ἐπίσκοπος ἦν Τρίκκης · γράφει δὲ καὶ διὰ στίχων ἰάμβων τὴν τοῦ χρυσοῦ ποίησιν πρὸς τὸν αὐτὸν Θεοδόσιον.

(7) Καὶ τὰ λείψανα τῶν ἁγίων μαρτύρων Τερεντίου [καὶ] Ἀφρικανοῦ διεκομίσθησαν καὶ ἀπετέθη-

B σαν εἰς τὴν ἁγίαν Εὐφημίαν ἐν τῇ πέτρᾳ.

[33] (8) Καὶ ἡ τιμία κεφαλὴ τοῦ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου ἐν Κωνσταντινουπόλει διεκομίσθη, εὑρεθεῖσα μὲν πρότερον παρά τινι μοναχοῖς τῆς Μακεδονίου αἱρέσεως, οἵτινες ἐξ Ἱεροσολύμων ἐλθόντες εἰς Κιλικίαν [34] διέτριψαν. Μαρδονίου δὲ τοῦ εὐνούχου τοῦτο μαθόντος καὶ μηνύσαντος Οὐάλεντι, μετεκομίζετο ἐκ προστάξεως αὐτοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ὡς δὲ [37] οἱ εἰς τοῦτο σταλέντες ἐπιθέντες ὀχήματι ἦλθον εἰς πανδοχεῖον, καὶ οὐκ ἔτι μετῆλθον τὸν τόπον αἱ τὸ ὄχημα ἕλκουσαι ἡμίονοι, καίπερ πολλὰ μαστιγούμεναι (126ª). Καὶ τότε μὲν οὖν ἀπετέθη ἡ ἁγία κεφαλὴ ἐν Κοσιλάου κώμῃ, μὴ κρίναντος [38] τοῦ Θεοῦ τοιούτου δώρου ἀξιωθῆναι τὸν Ἀρειανὸν

C Οὐάλεντα · Θεοδόσιον δὲ τῆς εὐσεβείας ὁ Θεὸς [39] ἀμειβόμενος μεταγαγεῖν αὐτὴν τῷ βασιλεῖ συνεχώρησεν [40] · καὶ ἐν τῷ Ἑβδόμῳ αὐτὴν ἀπέθετο, ναὸν περικαλλῆ καὶ μέγιστον τῷ Προδρόμῳ οἰκοδομήσας.

[41] (9) Τὸ δὲ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἱερὸν τῶν Ἑλλήνων Θεόφιλος ὁ ἀρχιεπίσκοπος αἰτήσας Θεοδόσιον ἐξεκάθηρε (καὶ εἰς ἐκκλησίαν μετεσκεύασε καὶ τὰ τῶν

Variæ lectiones et notæ.

[32] εἰσενενεχθεῖσα Chr. [34] 384. Ced. 554,3,4 : Τότε (τῷ ς' ἔτει) ἤχθη καὶ τὸ σ. τοῦ ἁγίου Π. ποῦ. ὁμ. [33] Ced. 554,2 : Τότε καὶ ἡ κ. τοῦ Προδρόμου ἐν ΚΠ. ἤχθη. 562,16-563,4. Ἐπὶ τούτου τοῦ μεγάλου Θεοδοσίου καὶ ἡ τ. κ. τοῦ τιμίου πρ. καὶ β. Ἰω. ἡ ἐν ΚΠ. [36] εἰς Κ. ἐ. διέτριβον Ced. [37] ὡς δὲ κατέλαβον ἐν κώμῃ Κοσιλαοῦ οὐκέτι μ. τὸν τ. κ. πολλὰς μαστιγουμένων· τότε Ced. [38] ἐν τῇ προῤῥηθείσῃ κ. κρίνοντος τοῦ θ. μὴ τ. δ. Ced. [39] ἀμ. ὁ Θεός Ced. [40] συν. ἣν καὶ ἐν τῷ τοῦ πρ. ἁ. ναῷ Ced. [41] 391. Ced. 669,2—4 : Τῷ ια' ἔτει sed cf. legem XV. K. Jul. 391 de paganis Romano com. Ægypti, Th. 13. [43] Καὶ τοῦ Ἀλεξανδρείας Θεοφίλου αἰτησαμένου τὰ ἱ. πάντα τῶν Ἑλλήνων καθῃρέθησαν καὶ τὰ εἴδωλα ἐχωνεύθησαν καὶ εἰς χρείας πενήτων ἐδόθη Ced. [44] Τοῦ δὲ ν. Ced. 569,6—10. [45] ἐν Ἀλεξανδρείᾳ add. Ced. [46] ἱ. γρ. Ced. [46] στ. τύπον ἐπεχ. Ced. οἱ ἐξ Ἑ. θ. ἐπίστευσαν λέγοντες σ. τ. στ. κατὰ τὴν τῶν ἱερογλυφικῶν γραμμάτων ἔννοιαν, ζ. ἐπ. Ced.

Digitized by Google

τύπους, ἅπερ θεασάμενοι οἱ ἐξ Ἑλλήνων χριστιανήσαντες ἔφασαν σημαίνειν τὸν σταυρὸν παρὰ τοῖς ἱερογλυφικὰ γινώσκουσιν γράμματα ζωὴν ἐπερχομένην.

qui de gentilibus erant, Christiani dixerunt crucem apud eos qui hieroglyphica signa cognoscunt vitam futuram significare.

[47] (11) Περὶ δὲ τοῦ ναοῦ Σεράπιδος (οὗ καθεῖλε Θεόφιλος ὁ ἀρχιεπίσκοπος σὺν τῷ ξοάνῳ αὐτοῦ) τοῦτο οἱ μὲν [48] Δία ἔφασκον εἶναι [49], οἱ δὲ τὸν Νεῖλον διὰ τὸ [50] μόδιον ἔχειν ἐν τῇ κεφαλῇ καὶ [51] πῆχυν [52] (ἐν τῇ χειρὶ ἤτοι τὸ τοῦ ὕδατος μέτρον, ἄλλοι δὲ τὸν ἡμέτερον Ἰωσὴφ), ἕτεροι δὲ Ἄπίν τινα γεγονέναι ἀνθρώπων ἔμπορον [53] ἤγουν βασιλέα ἐν Μεμφίτιδι πόλει τῆς Αἰγύπτου. Λιμοῦ γὰρ γενομένου τοῖς Ἀλεξανδρεῦσι πολίταις ἐκ τῶν ἰδίων τροφὴν παρεῖχε· τελευτηκότι δὲ αὐτῷ ναὸν ἀνέστησαν, ἐν ᾧ ναῷ βοῦς· ἐτρέφετο σύμβολον φέρων τοῦ γεωργοῦ [54] (καί τινα ἔχων ἐν τῇ χροιᾷ ἐπίσημα)· ὅστις ἐκ τῆς προσηγορίας αὐτοῦ καὶ αὐτὸς Ἄπις ἐκαλεῖτο. (Τὴν δὲ σωρὸν τούτου τοῦ Ἄπιδος, ἐν ᾗ τὸ σῶμα ἔκειτο αὐτοῦ, ἐν Ἀλεξανδρείᾳ μετήνεγκαν καὶ ἀπὸ τῆς σωροῦ καὶ τοῦ Ἄπιδος σύνθετον ὄνομα πεποιηκότες) ἐκάλουν αὐτὸν (Σώραπιν, οἱ δὲ μετὰ ταῦτα) Σέραπιν.

De templo Serapidis, quod Theophilus archiepiscopus evertit cum illius idolo, hoc alii dicunt esse Jovem, alii vero Nilum, ob modium quem in capite et cubitum quem in manu, velut aquæ mensuram, gerebat; alii nostrum Joseph; alii tandem Apim quemdam qui mercator sive rex Memphi, in Ægypto, fuerat. Fame enim grassante civibus Alexandriæ de suis alimenta præbuit: huic autem mortuo templum exstruxerunt, in quo bos agricolæ symbolum ferens et in pelle certa habens indicia, nutriebatur: qui ex illius nomine et ipse Apis vocabatur. sepulcrum autem Apidis, in quo jacebat illius corpus, Alexandriæ vocabulo metaphorico designaverunt, et ex urna et Apide compositum efformaverunt nomen, appellaveruntque illum Sorapim, et qui postea venerunt, Serapim.

[55] (12) (Τούτου ναὸς ἦν ὑπὸ Ἀλεξανδρέων κτισθεὶς παμμεγέθης καὶ ὑπὸ κιόνων πολυτιμήτων καὶ μαρμάρου [56] ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν πάνυ λαμπρῶς κεκαλλωπισμένος). Ἐν τῷ μέσῳ δὲ τοῦ ναοῦ τὸ **483** ἄγαλμα αὐτοῦ ὑπῆρχε μέγα καὶ φοβερόν, ὥστε τῇ μὲν δεξιᾷ χειρὶ τὸν ἕνα τοῖχον, τῇ δὲ ἀριστερᾷ τὸν ἕτερον συνέχειν, ὅπερ τέρας ἀπὸ παντὸς γένους καὶ ὕλης, ἀπὸ χρυσῶν πετάλων καὶ ἀργυρῶν ὑπῆρχεν [57] ἐνδεδυμένον, ἐν ᾧ [58] (πλάνης ἕτερον εἶδος ἐτύγχανεν κακουργηθὲν [59] τοιοῦτον· λίθος τίς ἐστι μαγνήτης λεγόμενος, ὃς ἔχει φυσικὴν ἐνέργειαν ἕλκειν πρὸς ἑαυτὸν τὸν σίδηρον)· ξόανον (δὲ) κατασκευάσαντες ἐκ χαλκοῦ [οὐ] μέγα καὶ ἐν τῇ [60] κεφαλῇ σίδηρον ἔνδοθεν καθηλώσαντες τὸν λίθον τοῦτον ἐν τοῖς φατνώμασιν ἄνωθεν τῆς στέγης ἔπηξαν ἀπὸ διαμέτρου· τὸ δὲ ὑπὸ τῆς φυσικῆς βίας ἀνελκόμενον τοῦ λίθου — μετέωρον γὰρ ἐκρέματο διὰ πολλὴν τέχνην — καὶ ἐκρατεῖτο μέσον ἐδάφους καὶ ὀρόφου θαυμαζόμενον καὶ μὴ παντελῶς κατασπώμενον.

Hujus templum ab Alexandrinis exstructum amplissimum erat, et pretiosissimis columnis et marmore intus et extrinsecus magnificentissime exornatum. In medio templi statua illius exsurgebat magna ac tremenda, quippe quæ dextera unum parietem et sinistra alium simul tangeret: quod signum omni elementorum genere, aureis et argenteis laminis, erat indutum; in quo etiam aliud fraudis genus sic maligne construebatur: est quidam lapis magnes dictus, qui naturalem attrahendi ferrum virtutem habet. Cum ergo statuam ex ære non magnam paravissent et intus in capite ferrum infixissent, istum lapidem ad tugurii laquearia ex diametro applicuerunt. Hæc autem naturali lapidis virtute attracta, visibilis namque multa arte suspendebatur, inter solum et fastigium retinebatur miranda et semper incolumis.

[61] (13) Τούτου καταλυθέντος (120b) καὶ ἐδαφισθέντος καὶ τοῦ Νείλου κατὰ τὸ εἰωθὸς μὴ ἀνελθόντος, ἔχαιρον Ἕλληνες λέγοντες διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν μὴ ἀναβαίνειν τὸν ποταμόν. Ὅπερ μαθὼν ὁ βα-

Postquam autem hoc templum solutum et eversum fuisset, Nilo contra morem non assurgente, lætabantur Græci dicentes illa de causa fluvium non ascendere. Quod cum audisset rex religiose

Variæ lectiones et notæ.

[47] Ced. 569,10—18 : Τοῦτον τὸν Σάραπιν οἱ. [48] τόν add. Ced. [49] ἐ. λέγουσιν Ced. [50] τόν add. Ced. [51] τόν add. Ced. [52] π. οἱ δὲ Ἄπιν Ced. [53] ἀ. εὔπορον ἐν Αἰγύπτῳ γ. ὃς ἐν καιρῷ λ. ἐκ τῶν ἰ. ἐπήρχεσεν Ἀλ. ᾧ καὶ τελευτῶντι ν. καὶ στήλην ἄν· καὶ β. αὐτοῦ ἐτ. ὃν καὶ Ἄπιν ἐκάλουν ὁμωνύμως τῷ δεσπότῃ· σ. οὗτος ἦν τοῦ γ. Ced. [54] γεωργ. cod. γεωργεῖν?—Μετωνόμασαν δὲ τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον καὶ Γόρασιν καὶ Σαρ. τὴν στήλην Ced. [55] Περὶ τοῦ μαγνήτου. Ced. 569,18-570,2 : ἐν τῷ ναῷ γοῦν τούτου ἀγ. μ. καὶ φ. οἷον ἐκ διαφόρου κατεσκευασμένον ὕλης ἵστατο ὡς ἑκατέραις χερσὶν ἑκατέρων ἔχεσθαι τῶν τοίχων Ced. [56] μαρμάρων? μαρμαρ. cod. Cedrenus imaginem minorem magnete tractam intra majorem perhibet fuisse, ut a magnete tecti in laquearibus fixo illa tum trahi non potuisset, ἐν ᾧ igitur ad templum referendum est. [57] ὑπῆρχον ἐνδεδυμένοι cod. [58] ἔνδον δὲ τούτου τοῦ μεγίστου ἀγάλματος ἄλλος ναὸς καὶ εἴδωλον καὶ ξόανον ἀπηωρήρητο χ. οὐ μ. δέ Ced. [59] κακουργ. cod. [60] τούτου τῇ κ. σ. ἐνείραντες, τ. φ. δὲ τῆς στ. ἀν. μαγνῆτιν λ. κατὰ κάθετον ἐνθέμενοι μετ. τοῦτον τοῦ ἀέρος ἀφῆκαν ὁρᾶσθαι κρεμάμενον καὶ οὔτε γῆς οὔτε αὐτῆς τῆς στέγης ἐφαπτόμενον Ced. [61] 393-394. Ced 571,8—15 : Τῷ δὲ αὐτῷ ἔτει (ιε' καὶ ις') τοῦ ποταμοῦ Ν. κ. τὸ ἔθος; μὴ ἀνεβάντος ἐχ. οἱ Ἑλ. αἴτιον εἶναι τούτου τὸ κωλυθῆναι θύειν τοῖς θεοῖς αὐτῶν.

Digitized by Google

sit : « Absit ut fluvius dæmonum templis et sacrificiis gaudeat et in terram tum aquam infundat ! » Deus autem illius fidei testimonium redditurus, supra quod erat necesse jussit illum inundare ; quod in metum conjecit haud levem Ægyptum, ne ipsam Alexandriam aqua submergeret.

Quod et de Artemide ad quosdam ait magnus Isidorus : « Quoniam hoc ediscere voluisti : « Quis nescit Ephesiorum urbem cultricem esse Artemidis ac Jovis prolis? » Scito, hoc non esse Scripturæ verbum, sed Ephesiorum dictorum relationem. Superfluum igitur existimo fabulas inanes interpretari : de quibus etiam puto psalmistam Davidem esse locutum : « Narraverunt mihi iniqui fabulationes, sed non ut lex tua, Domine. »

« Quoniam igitur, studiosus cum sis, eruditus esse vis, hoc tibi dicam : qui apud Græcos simulacrorum inventores erant, timorem videntibus incutere volentes aiebant, statuam cœlitus a Jove fuisse dimissam atque delapsam esse, superiorem omni humanæ manu ac intactam ; unde idolum a Jove missum et cœleste vocarent ; et simulacrum propter mortalis simulamen. Quod vere non ita erat, sicut de simulacris ferebat inanis fama, delusorum fama. Sed, simulacrorum factoribus occisis vel in exsilium jactis, ne quis diceret opus manuum esse simulacrum, hanc fugientes famam ad aures delusorum hominum dicebant, et sic erravit Ephesiorum civitas. » — « Quod verum sit occisos esse simulacrorum fabricatores, testatur quod heri et nudiustertius Alexandriæ in Ægypto factum est. Ptolemæus, artificibus ad Artemidis statuam efficiendam congregatis, postquam opus perfectum est magna effossa fovea et occultato dolo, jussit ibi artifices cœnare ; qui cum cœnarent, ibi tumulati, mortui sunt, digna nefandi operis mercede accepta : cæterum, si voluit evanescere artifices, nonnisi ut non manufactus crederetur qui vocabatur Deus, quemque non manu tactum appellabat, hoc fecit. Sed Dominus ac Deus noster scelestissimum ejus homicidium brevi declaravit : fulmine enim ac magno terræ motu facto, templum simul eversum est ac fossa retecta ; et sic apparuerunt fraudis adinventiones. »

Canopi vero magis quam tota Ægyptus repleti

σιλεὺς [62] Θεοδόσιος εὐσεβῶς ἀπεκρίνατο · « Μὴ γένοιτο ποταμὸν (ναοῖς δαιμόνων καὶ) θυσίαις χαίροντα καὶ ἐπὶ τὴν γῆν ποτε ὕδωρ ἀνάγειν. » Θεὸς δὲ τούτου τὴν πίστιν ἀποδεξάμενος ὑπὲρ τὸ δέον ἐκέλευσε πλημμυρῆσαι, ὅπερ εἰς φόβον ἦγαγε οὐ τὸν τυχόντα τὴν Αἴγυπτον, μὴ καὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν αὐτὴν κατακλύσῃ τὸ ὕδωρ.

[63] (14) Ὅπερ δὴ καὶ περὶ τῆς Ἀρτέμιδος πρός τινάς φησιν ὁ μέγας Ἰσίδωρος · « Ἐπειδήπερ ἠθέλησας μαθεῖν τό [64] · « Τίς οὐκ οἶδε τὴν Ἐφεσίων πόλιν νεωκόρον οὖσαν τῆς μεγάλης Ἀρτέμιδος καὶ τοῦ Διοπετοῦς ; » ἴσθι, ὅτι οὐκ ἔστι τῆς Γραφῆς ὁ λόγος, ἀλλὰ τοῦ γραμματέως τῆς Ἐφεσίων · περιττὸν οὖν ἡγοῦμαι λογοποιίας ἀγυρτικὰς **484** ἑρμηνεύειν · περὶ ὧν οἶμαι καὶ τὸν ἱεροψάλτην [65] Δαυὶδ εἰρηκέναι [66] · « Διεγήσαντό μοι παράνομοι ἀδολεσχίας, ἀλλ' οὐχ ὡς ὁ νόμος σου, Κύριε. »

[67] (15) « Ἐπεὶ οὖν φιλομαθὴς ὢν, πολυμαθὴς ἐθέλεις εἶναι, καὶ τοῦτο [68] φράσω σοι · οἱ παρ' Ἕλλησι τὰ ξόανα κατασκευάσαντες (καὶ) φόβον βουλόμενοι ποιῆσαι τοῖς ὁρῶσιν ἔφασκον, ὅτι (τὸ ἄγαλμα) ἐξ οὐρανοῦ παρὰ τοῦ Διὸς ἐπέμφθη καὶ [69] κατέπτη κρεῖττον [70] ὑπάρχον πάσης ἀνθρωπίνης χειρὸς καὶ ἀνάλωτον, ὅθεν καὶ Διοπετὲς καὶ οὐράνιον βρέτας ἐκάλουν · βρέτας δὲ παρὰ τὸ [71] βροτῷ ἐοικέναι · ὅπερ οὐκ οὕτως ἦν [ὡς] ἡ [72] περὶ τῶν ἀγαλμάτων ματαίως δόξα πεπλανημένων δόξα · ἀλλὰ τοὺς ἀγαλματοποιοὺς ἢ ἀποκτείνοντες ἢ φυγαδεύοντες, ἵνα μηδεὶς εἰπεῖν ἔχοι [73], ὅτι χειροποιητόν ἐστι τὸ ξόανον [74] ἦν δὴ φήμην πλάσαντες ἐν ταῖς ἀκοαῖς τῶν (πεφενακισμένων) ἀνθρώπων ἠφίεσαν, ἥτις καὶ τὴν Ἐφεσίων ἐπλάνα πόλιν. » — « Ὅτι ἀληθές ἐστιν, ὅτι ἀπέκτεινον τοὺς ἀγαλματοποιούς, μαρτυρεῖ τὸ χθὲς καὶ πρώην ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῇ πρὸς Αἴγυπτον γεγενημένον. Πτολεμαῖος γὰρ συναγαγὼν τεχνίτας ὥστε τὸν τῆς Ἀρτέμιδος ἀνδριάντα ποιῆσαι, μετὰ τὸ ἔργον βόθρον μέγαν ὀρύξας καὶ τὸν δόλον κρύψας ἐκέλευσε τοὺς τεχνίτας ἐν αὐτῷ δειπνῆσαι, οἵτινες δειπνοῦντες ἐκεῖσε κατεχώσθησαν καὶ ἀπέθανον, ἄξιον μισθὸν τῆς κακουργίας κομισάμενοι · πλὴν οὗς ἐκεῖνος βουλόμενος ἀφανίσαι τεχνίτας, ἵνα δόξῃ ἀχειροποίητος [ὀνομαζόμενος Θεὸς, ὃν καὶ ἀχειρομίαντον] κέκληκε, τοῦτο δέδρακεν. Ἀλλ' ὁ [75] ἡμέτερος Δεσπότης καὶ Θεὸς ἐν τάχει ἐφανέρωσε τὴν παμβέβηλον αὐτοῦ μιαιφονίαν · σκηπτοῦ γὰρ καὶ σεισμοῦ γεγονότος μεγάλου, καὶ τοῦ ναοῦ καταπεσόντος ἅμα καὶ τοῦ βόθρου ἀναβοθρευθέντος, ἐφοράθη τὰ τῆς ἀπάτης κατασκευάσματα.

485 [76] (16) Ἐν δὲ τῷ Κανώπῳ μᾶλλον τῆς ὅλης

Variæ lectiones et notæ.

[62] ὁ εὐσεβὴς β. Θ. εἶπε · Μὴ γ. ποτὲ π. 0. χ. ἐπὶ τὴν γῆν πλημμυρῆσαι. Ὁ δὲ Θεὸς τοῦτο ἀπ. εὐλόγησε τὴν ἀνάβασιν τοῦ ποταμοῦ, ὥστε ἅπαν τὰς τοὺς κατ' Ἀ. φοβηθῆναι μὴ καὶ αὐτὴν Ἀ. κ. ἡ πλημμύρα τοῦ ὕδατος Ced. [63] Isidorus Pelusiota, ep. IV, 206. [64] ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν Ἀποστόλων κείμενον Act. XIX, 35 τί ; οὐ γινώσκει, κτλ. [65] μελῳδὸν εἰρ. Is. [66] Ps. CXIX, 85. [67] Isidorus IV, 207 [68] τ. φράσας ἵνα μὴ δόξαιμί σε λυπεῖν · οἱ Is. [69] ἐπ. ἢ κ. Is. [70] κρ. π. ἀ. χ. ὅθεν Is. [71] π. τῷ Ced. [72] τὸ δὲ οὐ τοιοῦτον ἦν ed. omissis ἡ — δόξα, quæ a chronographo adjuncta sunt, et conjunctione aliqua, ὡς vel καθώς, jungenda. [73] ἔχοιεν cod. [74] ξ. ταύτην τὴν φ. πλανᾶσθαι Is. [75] ἀλλ' οὐκ ἔλαθε προὔπτου γὰρ γενομένου τοῦ δράματος κατ' ἐνιαυτὸν ὑρήνοις τοὺς οὕτω τεθνεῶτας ἠμείβετο Is. [76] Ced. 5:0,9—16 : Ἰστέον ὅτι Χ. τὸ πῦρ ὡς π. ἀναιρετικὸν σέβονται καὶ πάντας τοὺς Ἑλλήνων θεοὺς κατέδραμεν · προσῆλθον δὲ καὶ τῷ Κ. ἱερεῖ καὶ αὐτὸς μηχανᾶταί τι τ.

Digitized by Google

Αἰγύπτου κατειδώλῳ ὄντι φασὶ τεράστειόν τι εἶναι τοιοῦτον· Ποτὲ Χαλδαῖοι τὸν ἴδιον θεὸν, ὅπερ ἐστὶ τὸ πῦρ ἀποσεμνύνοντες, πανταχοῦ περιέφερον, ὥστε τοῖς θεοῖς πασῶν τῶν ἐπαρχιῶν συμβεβληκέναι καὶ τὸν νικῶντα ἐκεῖνον παρὰ πάντων νομίζεσθαι θεόν. Τῶν οὖν ἄλλων ἐπαρχιῶν οἱ θεοὶ, ἢ ἀπὸ χαλκοῦ, ἢ ἀπὸ χρυσοῦ, ἢ ἀργύρου, ἢ ξύλου, ἢ λίθου, ἢ ἄλλης τοιαύτης ὕλης [ἀν]αμφιβόλως εὐχερῶς διὰ τοῦ πυρὸς ἐφθείρετο, ὥστε πανταχοῦ τὸ πῦρ ἀναγκαίως νικᾷν. Τοῦτο ἀκηκοὼς ὁ τοῦ Κανώπου ἱερεὺς (127a) πανοῦργόν [77] τι τοιοῦτον ἐνεθυμήθη· Ὑδρίαι ἐν τοῖς μέρεσιν Αἰγύπτου εἰώθασι γίνεσθαι ὀστράκιναι, τρήσεις ἔχουσαι λεπτὰς καὶ συνεχεῖς, ὥστε διὰ τῶν τρήσεων ἐκείνων τὸ τεθολωμένον ὕδωρ διυλιζόμενον ἀποδίδοσθαι καθαρώτερον. Ἐκ τούτων τῶν ὑδριῶν μίαν λαβὼν ὁ ἱερεὺς τοῦ Κάνωπος καὶ τὰς τρήσεις ἐκείνας ἀναφράξας κηρῷ καὶ διαφόροις ζωγραφήσας χρώμασι, πληρώσας τε ὕδατος, ἔστησεν ὡς θεόν· καὶ ἀποτεμὼν παλαιοῦ ἀγάλματος τὴν κεφαλὴν, ὅπερ ἐλέγετο Ἐλάου τινὸς κυβερνήτου γεγενῆσθαι, ἐπιμελῶς ἐπιθεὶς εἵρμωσεν αὐτὴν τῷ ἀγάλματι. Παρεγένοντο δὲ μετὰ ταῦτα οἱ Χαλδαῖοι, καὶ ἀνήφθη παρὰ τὴν ὑδρίαν τὸ πῦρ, καὶ ὁ κηρὸς, δι' οὗ αἱ τρήσεις ἐτύγχανον πεφραγμέναι, διελύετο· τῆς δὲ ὑδρίας ἰδρούσης καὶ τὸ ὕδωρ διὰ τῶν τρήσεων ἐκβαλλούσης, ἐσβέννυτο τὸ πῦρ· οὕτω τε τῇ πανουργίᾳ τοῦ ἱερέως ὁ Κάνωπος τῶν Χαλδαίων νικητὴς ἀνεδείχθη καὶ ἀπὸ τότε λοιπὸν ἐτιμᾶτο ὡς θεὸς πάντων νικητὴς ὁ Κάνωπος.

idolis, aliquid prodigiosum sic esse ferunt : Olim Chaldæi proprium deum, qui ignis est, celebrantes, passim circumtulerunt, ut cum cæterarum provinciarum diis concertaret, et qui victor evaderet, illi ab omnibus haberetur deus. Aliarum igitur provinciarum dii ex ære, vel auro, vel argento, vel ligno, vel lapide, vel alia tali materia facti, facile sane igne consumebantur. Hoc cum audivisset Canopi sacerdos, artificiosum quid tale mente concepit : In partibus Ægypti solent hydriæ haberi testaceæ, tenuissima continuaque habentes foramina, ita ut aqua turbida, per hæc foramina stillans, limpidior reddatur. Unam ex his hydriis accipiens Canopi sacerdos et foramina illa cera obstruens, hanc variis coloribus depictam, replevit aqua et sicut deum constituit : et abcidens veteris idoli caput, quod cujusdam Elai rectoris esse dicebatur, sedulo apposuit et adaptavit illud novo simulacro. Postea vero supervenerunt Chaldæi, et ad aquam ignis accensus est, et cera, qua foramina obstruebantur, soluta est. Hydria autem desudante, et aqua per foramina diffluente, ignis extinctus est. Sic astutia sacerdotis Canopæus deus, Chaldaicorum victor habitus est, et amodo tanquam omnium victor deus Canopæus æstimatus est.

(17). Νῦν δὲ παραγενομένου Θεοφίλου τοῦ ἀρχιερέως τοῦ πάντων Θεοῦ, οὐδὲ εἷς ὠφέλησεν ἱδρὼς, οὐδὲ ἡ ἀπὸ κηροῦ κατασκευασθεῖσα πανουργία συνεβάλετό τι αὐτῷ· ἀλλὰ πάντα τὰ αὐτῶν ἐπορθήθη καὶ εἰς ἔδαφος κατηνέχθη. Ὅτε δὲ ταῦτα οὕτως γενέσθαι ἀπηγγέλη τῷ εὐσεβεστάτῳ βασιλεῖ, ὅτι τὰ εἴδωλα τῆς Αἰγύπτου κατηνέχθη **486** καὶ ἐκκλησίαι ἀντ' αὐτῶν ᾠκοδομήθησαν, ἐκτείνας τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανὸν εἶπεν· « Εὐχαριστῶ, Δέσποτα Χριστὲ, ὁ Θεός μου, ὅτι, χωρὶς ἀπωλείας τῆς πόλεως ἐκείνης τῆς μεγάλης, ἡ οὕτως παλαιὰ κατεσβέσθη πλάνη. »

Nunc autem cum Theophilus esset summus Dei sacerdos, nec ullus sudor auxiliabatur, nec astutia cera præparata ei proderat : immo ipsorum simulacra cuncta peribant et in terram dejiciebantur. Cum vero sic fieri nuntiatum est piissimo regi, nempe Ægypti idola destructa esse atque ecclesias illorum loco ædificatas, manus ad cœlum extendens ait : « Gratias tibi, Domine Christe, Deus meus, quod absque illius magnæ urbis destructione, tam inveteratus error exstinctus est. »

[78] (18) Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ Οὐαλεντινιανὸς ἐν τοῖς τῆς Δύσεως μέρεσι τὴν πολιτείαν διοικῶν, βρόχῳ [79] χρησάμενος τὸ τέλος ἐπλήρωσε τοῦ βίου, δι' ἣν αἰτίαν, μέχρι τοῦ παρόντος οὐκ ἴσμεν. Τινὲς μὲν γὰρ ἔλεγον ἐπιβουλῇ τοῦ στρατηγοῦ Ἀρβογάστου γεγενῆσθαι τοῦτο· καὶ τοιαύτη παρὰ πᾶσιν ἐκράτει ὑπόληψις· ἄλλοι μέν[τοι] ἀθῶον εἶναι τὸν στρατηγὸν ἀπὸ τοῦ τοιούτου μύσους ἔλεγον, αἰτίαν δὲ παρεσχηκέναι τούτου νεανίαν ἀγαναχτήσαντα εἰς τοῦτο πραχθῆναι, ἐπείπερ, φασὶν, οὐ συνεχωρεῖτο παρ' αὐτοῦ ὡς νεώτερος, εἰ μηδέπω βεβηκὼς κατ' ἐξουσίαν διὰ πάντων τὴν βασιλείαν διοικεῖν.

Interea vero Valentinianus, in Occidentis partibus gubernaculum tenens, laqueo vitæ finem fecit, quam ob causam usque ad hanc diem nescimus. Quidam etenim dicebant hoc ducis Arbogasti dolo esse factum; et apud omnes ista conjectura invaluit. Alii tamen a tanto scelere ducem esse purum dicebat, et causam hujus fuisse juvenis indignationem ; siquidem, aiunt, non sui regimen habere permittebatur velut junior, utpote qui nondum obtinuerat libertatem in omnibus regnum administrandi.

Variæ lectiones et notæ.

[77] Εἰς τύπον ἀγάλματος ὑδρίαν ὀστρακίνην κατασκευάσας. tr. ὑπέθηκε λ. ἀ; κ. φραξάμενος καὶ χρώματι καλλύνας π. ἀγ. ἀπ. κ. καὶ ἐφαρμόσας τῷ σκεύει εὐφυῶς καὶ τῷ πυρὶ προσαγαγὼν ἤλεγξεν αὐτοῦ τὴν ἰσχὺν, κατὰ μικρὸν διὰ τοῦ ὕδατος ἀποσβεσθέντος. [78] 292. Ced. 568,8—11. [79] ἀγχόνῃ Ced. *laqueo* (Prosper.) *Arcadio II et Rufino coss. Th.* 14, conf. Orosium VII. 35 : *dolo A. comitis sui, ut ferunt strangulatus, atque ut voluntariam sibi conscivisse mortem putaretur, laqueo suspensus*, cf. Theophanem et Miscell.

Digitized by Google

Theodosius nihilominus indignatione succensus adversus Eugenium in illius locum constitutum in vindictam arma corripuit, hac sententia a Joanne monacho Ægypti solitario accepta. Iste enim divinus vir nonagenarius ad tantam pervenerat ætatem solus permanens, neque de cellula egrediens, neque alium intus recipiens; per fenestrellam enim tantum benedicebat et accipiebat eos qui apud ipsum deveniebant; non autem omni die, sed bis in hebdomada, Sabbato et Dominica : cæteris autem diebus non se videri sinebat ulli homini, sed jejuniis, vigiliis ac orationibus vacabat. Et videre erat beatum totum corpore propter severam disciplinam extenuatum : nihil enim aliud quam legumina pancosque fructus post solis occasum manducabat : nam de pane, vino, oleo, et cæteris quæ in foco ardente coquuntur loqui supersedemus. Illis et talibus divinis exercitiis noctem diesque consumens sanctus celeber evadebat et prophetiæ dono replebatur, prænuntians tum futura, tum unicuique abscondite facta vel cogitata. De Nilo vero et de fertilitatis ejus aut sterilitatis tempore minas aut aliam a Deo superventuram punitionem prædicebat et peccatores libere redarguebat Sed quid multa ? impossibile enim est os aut mentem hominum numerare mirabilium ejus ac virtutum oceanum. Ad hunc igitur misit rex Theodosius ad adducendum eum, deprecans et obsecrans, ut orationibus ejus munitus pugnam cum adversariis inciperet. Ille vero præsentiam ob religionem recusavit, sed prece facta, super baculo quo nitebatur et amictu quo collum circumdabat, hæc ad ipsum misit, denuntians, ut amictum pro galea super caput indueret, et baculo pro lancea dextera manu uteretur et primus ante exercitum procederet. Rex autem Theodosius, his a sancto missis pie fideliterque acceptis, ad bellum se parabat, non tam armorum, jaculorum et militum multitudine, quam sancti jejuniis ac orationibus confisus. Iste enim novam ipsi prænuntiabat victoriam, non cruentum pro ipso fore certamen, sed ex utraque parte multum cruorem esse fundendum. Circulbat autem cum episcopis et populis omnes orationis locos, prosternebatque se in cilicio ante januas martyrum et sanctorum apostolorum, sese aperte demonstrans sanctorum intercessione fidelissimum sibi a Deo auxilium quærebat. Græci vero Romæ sacrificare studebant et victimarum viscera scrutari, victoriam imprudenti promittentes Eugenio, Flaviano tum præfecto ardentius aliis hæc agente; hic, multum prudentiæ suæ fidens, omnibus suadebat Eugenium victorem fore fulgendum. Cum autem Theodosius pietatis

A [80] (19) Θεοδόσιος δὲ οὐδὲν ἧττον ἀναφθεὶς ὅπλα κατὰ Εὐγενίου τοῦ εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ καταστάντος εἰς ἐκδίκησιν ἥρπασε, τὴν τούτου γνώμην διὰ Ἰωάννου μοναχοῦ ἡσυχαστοῦ Αἰγυπτίου μεμαθηκώς. Ὁ γάρ τοι θεῖος οὗτος ἀνὴρ ἐνενηκονταετὴς πέλων τὴν ἡλικίαν ἐν σπηλαίῳ κατέμενε μόνος, μήτε αὐτὸς ἐξερχόμενος τῆς κέλλης, μήτε ἄλλον εἰσδεχόμενος· ἔνδον· ηὐλόγει γὰρ μόνον διὰ θυρίδος καὶ ἠσπάζετο τοὺς πρὸς αὐτὸν παραβάλλοντας· καὶ τούτους οὐ διαπαντὸς, ἀλλὰ δὶς [81] τῆς ἑβδομάδος, Σαββάτῳ καὶ Κυριακῇ· τὰς δὲ λοιπὰς ἡμέρας ἀπρόϊτος ὑπῆρχε παντὶ ἀνθρώπῳ, νηστείαις καὶ ἀγρυπνίαις καὶ προσευχαῖς σχολάζων. Καὶ ἦν ἰδεῖν τὸν μακάριον ὅλον εἶναι ἐκτετηγμένον τῷ σώματι δι' ἄκραν σκληραγωγίαν· καὶ γὰρ ἤσθιεν οὐδὲν ἕτερον ἢ λάχανα καὶ

B ὀλίγας ὀπώρας (127b) μετὰ δύσιν ἡλίου· περὶ γὰρ ἄρτου οἴνου τε καὶ ἐλαίου καὶ τῶν λοιπῶν ὅσα διὰ πυρὸς ἔχει τὴν χρῆσιν, περιττόν ἐστι καὶ λέγειν. Τούτοις καὶ τοῖς τοιούτοις θείοις κατορθώμασι διανυκτερεύων καὶ διημερεύων **487** ὁ ὅσιος ἐκδηλος ἐγένετο καὶ προφητικῶν χαρισμάτων ἔμπλεως, προσημαίνων ἑσθ' ὅτε τὰ μέλλοντα· καὶ τὰ κρυφίως ἑκάστῳ πεπραγμένα καὶ διανοούμενα. Καὶ μέντοι καὶ περὶ τοῦ Νείλου καὶ τῆς εὐφορίας αὐτοῦ, ἢ καὶ ἀφορίας τοῦ χρόνου, ἢ ἀπειλὴν, ἢ ἑτέραν ἐπέρχεσθαι μέλλουσαν παρὰ Θεοῦ [82] προηγόρευε καὶ τοὺς ἁμαρτάνοντας παῤῥησίᾳ διήλεγχεν. Καὶ τί δὴ [83] πολλὰ λέγειν; ἀδυνατεῖ γὰρ στόμα καὶ νοῦς ἀνθρώπων ἀριθμεῖν τῶν θαυμάτων αὐτοῦ ἢ τῶν ἀρετῶν τὸ πέλαγος. Πρὸς τοῦτον οὖν τὸν θεοφόρον ἀπέστειλεν ὁ

C βασιλεὺς Θεοδόσιος σκυλῆναι αὐτὸν παρακαλῶν καὶ ἐκδυσωπῶν ἕως αὐτοῦ, ὅπως ταῖς ἐκείνου προσευχαῖς ἐφοδιαζόμενος τῆς πρὸς τοὺς ἀντιπάλους κατάρξειε μάχης. Ὁ δὲ τὴν παρουσίαν μὲν ὑπὲρ εὐλαβείας ἀνεβάλετο, εὐχὴν δὲ ἐπὶ τῇ βακτηρίᾳ ἐφ' ᾗ ἐπεστήρικτο καὶ τῷ περιβολαίῳ, ὃ περιαυχένιον ἔφερε, ποιησάμενος, ταῦτα πρὸς αὐτὸν ἐκπέμπει, παραγγείλας, ἵνα τὸ μὲν περιβόλαιον ἀντὶ κόρυθος ἐπὶ τὴν κεφαλὴν περιβαλεῖται, τῇ δὲ βακτηρίᾳ ἀντὶ δόρατος τῇ δεξιᾷ χειρὶ χρήσηται [84] καὶ πρῶτος τοῦ στρατιωτικοῦ αὐτοῦ προπορεύσηται. Ὁ δὲ βασιλεὺς Θεοδόσιος πιστῶς καὶ εὐλαβῶς τὰ παρὰ τοῦ ἁγίου σταλέντα δεξάμενος εἰς τὸν πόλεμον παρασκευάζεται, οὐχ οὕτως τῇ τῶν ὅπλων καὶ τῶν βελῶν καὶ τοῦ

D λαοῦ τῷ πλήθει ὅσον τῇ τῶν νηστειῶν καὶ τῇ τῶν εὐχῶν τοῦ ἁγίου πεποιθώς [85]· οὗτος γὰρ καινὴν ἐπηγγείλατο αὐτῷ τὴν νίκην, ἀναίμακτον προβήσεσθαι εἰς τὸ κατ' αὐτὸν, καὶ ἀπὸ ἑκατέρου μέρους πλεῖστον ἐκχεῖσθαι μέλλειν [86] αἷμα. Περιήρχετο δὲ μετὰ ἐπισκόπων [87] καὶ μετὰ πλήθους πάντας τοὺς τῶν εὐχῶν τόπους καὶ ἐῤῥιπτεν ἑαυτὸν πρὸ τῶν θυρῶν τῶν Μαρτύρων καὶ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ἐπὶ κιλικίου, ἐξαπλῶν ἑαυτὸν, καὶ τῇ πρεσβείᾳ τῶν

Variæ lectiones et notæ.

[80] Περὶ Ἰωάννου μοναχοῦ. Cod. 568,11—20 : Ἔσπευσε δὲ ὁ μέγας Θ. εἰς ἐκδ. αὐτοῦ· ἐξιὼν δὲ κατὰ τοῦ τυράννου Εὐγενίου οὐκ ἰδίᾳ ἰσχύϊ ἐθάῤῥησεν Ἰ. δὲ τ. Ἀ. μ. μεγάλου τὴν ῥάβδον ἀ. δ. τὴν ἐπωμίδα δὲ ἀντὶ κράνους ὁπλισάμενος. [81] δεύτερον codex e compendio β' male soluto. [82] τιμίαν? [83] δεῖ? [84] χρήσασθαι cod. [85] βοηθείᾳ? cf. infra. [86] ἐμελλεν cod. [87] ἐπισκόπ. cod.

Digitized by Google

ἁγίων πιστοτάτην αὐτῷ παρὰ Θεοῦ βοήθειαν ἐζήτει. Οἱ δὲ Ἕλληνες κατὰ τὴν Ῥώμην θύειν ἤρξαντο καὶ σπλαγχνοκοπίας ἀπὸ θρεμμάτων ποιεῖσθαι, νίκην ἀφροντὶ ἀπαγγέλοντες Εὐγενίῳ, Φλαβιανοῦ τότε τοῦ ὑπάρχου σπουδαιότερον τῶν ἄλλων ταῦτα πράττοντος, καὶ πάντας ἔπειθεν Εὐγένιον νικητὴν ἀποφανεῖσθαι, πολλὴν ἔχων φρονήσεως **488** οἴησιν. Ὅτε δὲ Θεοδόσιος ὁ ἀληθῶς τῇ ἀληθείᾳ τῆς εὐσεβείας πεποιθὼς τὰ στόμια τῶν Ἄλπεων κατέλαβεν, πρῶτοι ἐκεῖνοι οἱ δαίμονες εἰς φυγὴν ἐτράπησαν ὑπὸ φαύλου συνειδότος πτοηθέντες· στὰς γὰρ ἐφ' ὑψηλῆς[88] πέτρας Θεοδόσιος, ὅθεν καὶ ὁρᾶν καὶ ὁρᾶσθαι παρ' ἑκατέρου στρατοπέδου ἠδύνατο, ἐπὶ τὴν ἐξ ἕθους[89] ἐπέτρεψεν ἑαυτὸν βοήθειαν καὶ ἁπλώσας ἑαυτὸν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ· « Θεὲ παντοκράτωρ, ἔφη, σὺ οἶδας, ὅτι ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ καὶ Υἱοῦ σου ἐκδικήσεώς[90] μου ἕνεκα δικαίας[91] τὸν πόλεμον τοῦτον ἀνεδεξάμην· καὶ εἰ μὲν ψεύδομαι, τιμώρησόν με· εἰ δὲ μετὰ δικαίας αἰτίας καὶ σοὶ πεποιθὼς ἦλθον ἐνταῦθα, ἔκτεινον τὴν δεξιάν σου τοῖς σοῖς, μήποτε (128ª) εἴπωσι τὰ ἔθνη· Ποῦ ἐστιν ὁ Θεὸς αὐτῶν; » Ἥντινα εὐχὴν τοῦ πιστοτάτου βασιλέως πιστευθέντες[92] οἱ στρατηγοὶ παρὰ Θεοῦ προσδεδέχθαι[93], εἰς τὸν πόλεμον ἀνεψυχώθησαν, ἐξαιρέτως δὲ Βακούριος, ἀνὴρ τῇ πίστει, καὶ τῇ εὐσεβείᾳ, καὶ τῇ ἀρετῇ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος ἔνδοξος; παρὰ πάντας τοὺς πλησίον τυγχάνοντας, τούτῳ μὲν τῷ κόντῳ, τούτῳ δὲ τοῖς βέλεσιν, ἔστι δ' ὅτε καὶ τῷ ξίφει ἐστρώννυε[94] καὶ τὰ τάγματα τῶν πολεμίων συνεζευγμένα καὶ συγκεκροτημένα διέῤῥηξε καὶ διὰ μέσου τοῦ πλήθους τῶν πεπτωκότων τὰς τάξεις διασχίσας καὶ τοὺς σωροὺς τῶν νεκρῶν παριὼν πρὸς αὐτὸν ἐπορεύετο τὸν τύραννον· καὶ τοῦ πολέμου[95] σφοδροῦ γενομένου, Εὐγένιος πρὸς τοὺς πόδας τοῦ βασιλέως ὀπίσω δεδεμένων αὐτοῦ τῶν χειρῶν ἦλθη· κἀκεῖσε τῆς αὐτοῦ ζωῆς καὶ τοῦ πολέμου τὸ τέλος ἐγένετο.

[96] (20) Τότε τοίνυν ὡς τὰ μέλλοντα προειδὼς ὁ βασιλεὺς καὶ φροντίζων, ὥστε τὴν πολιτείαν διατυπῶσαι, εἰ τὰ τῆς Ἑῴας μέρη παραχρῆμα ἀπέστειλεν, ὅπου τὰ ἑαυτοῦ παρέθετο τέκνα φυλακῇ ἀσφαλεστάτῃ μέλλων ἐπὶ τὸν πόλεμον ἐξιέναι· καὶ ἐν μὲν τῇ Ἀνατολῇ τὸν βασιλέα Ἀρκάδιον προσέταξε τὴν πάλαι παραδοθεῖσαν αὐτῷ βασιλείαν φυλάττειν· Ὀνώριον δὲ τῇ αὐτῇ τιμήσας ἀξίᾳ ἐπὶ τὴν τῆς Δύσεως βασιλείαν κατελθεῖν ταχέως προσέταξε. Ἐλθόντα δὲ αὐτὸν περιπτυξάμενος καὶ φιλήσας, παρέδωκεν αὐτῷ τὰ σκῆπτρα **489** τῆς βασιλείας τῆς Δύσεως, αὐτὸς ἐπὶ δέκα καὶ ζ' καιροὺς διεθύνας τὴν βασιλείαν εὐτυχῶς εἰς τὸν βελτίονα μετῆλθε βίον μετὰ τῶν εὐσεβῶν βασιλέων ἀπολαμψόμενος τὰ γέρα τῶν ἄθλων, ἐν Μεδιολάνῳ τελευτήσαντος καὶ τοῦ σώματος[97] αὐτοῦ παρὰ Ἀρκαδίου υἱοῦ αὐτοῦ ἐν τῇ πόλει ἀποκομισθέντος.

veritati vere confidens, Alpium ora occupasset, primi illi beati, mala conscientia perterriti, in fugam se dederunt. Stans enim super excelsa rupe Theodosius, unde videre viderique ab utroque exercitu posset, in consuetum auxilium oculos vertit, et sese pandens in conspectu Dei : « Deus omnipotens, inquit, tu scis quia in nomine Christi Filii tui, ad juste me vindicandum hoc suscepi bellum; quod si mentior, pœnas a me reposce; si vero justa de causa et in te confidens huc veni, dexteram tuam super tuos extende, nequando dicant gentes : Ubi est Deus eorum ? » Quam orationem fidelissimi regis fidentes duces a Deo accipiendam, ad pugnam inflammati sunt; præsertim Bacurius, vir fide ac pietate, animæque et corporis fortitudine illustris apud omnes qui ipsi propinquabant, tum lancea, tum jaculis, tum ense multam exercebat cædem, hostium que ordines stipatas ac densissimas perrumpebat, et per mediam occisorum multitudinem acies disrumpens et mortuorum aggeres pertransiens, ad ipsum tyrannum ferebatur : et cum pugna acrior devenerat, Eugenius, manibus post tergum devinctis ad pedes regis adductus est. Hic illius vitæ bellique finis fuit.

Tum quasi futura prævidens et de gubernatione stabilienda meditans imperator, in Orientis partes continuo misit, ubi suos filios, ad bellum exiturus, sub fidissima custodia collocarat. Arcadium in Oriente regiam olim sibi concreditam servare disposuit; Honorium autem eadem honorans dignitate ad Occidentis regiam potestatem statim venire jussit. Cum autem advenisset, eum amplexatus et osculatus, ei tradidit Occidentalis regni sceptrum. Ipse postquam septem et decem annos regnum prospere direxisset, ad meliorem vitam, cum piis regibus fortium mercedem accepturus, transivit. Mediolani vita decessit, et corpus ejus ab Arcadio filio in urbe honorifice sepultum est.

ΣΛ'. *Βασιλεία Ἀρκαδίου.*

[98] Μετὰ δὲ Θεοδόσιον ἐβασίλευσεν Ἀρκάδιος, ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ἔτη ιγ', βασιλεύσας[99] ἐν τῇ Ῥώμῃ Ὀνώριος.

[1] (2) Ὃς τὸν κίονα τοῦ Ξηρολόφου στήσας, αὐτὸς ἑαυτοῦ[2] καθίδρυσεν ἀνδριάντα.

(3) Καὶ πόλιν ἐν τῇ Θράκῃ κτίσας ἐκάλεσεν αὐτὴν Ἀρκαδιούπολιν.

CCI. *Regnum Arcadii.*

Post Theodosium, Arcadius, ejus filius, tres et decem annos regnavit Honorio Romæ regnante.

me cum Xystici columnam erexisset, ipse suam statuam superimposuit.

Urbem in Thracia condidit et vocavit eam Arcadiopolim.

Variæ lectiones et notæ.

[88] ὑψηλ. Cod. [89] ἑαυτοῦ? [90] ἐκδικήσ. μ. cod. [91] δικαί cod. [92] πιωθέντες cod. [93] προσεδεδέχθαι cod. *Barbarius* Misc. [94] ἐστρώννυσε cod. [95] ἀνέμου cod. [96] Cod. 563,5 — 13. [97] τὸ σῶμα cod. [98] 395. [99] Cod. 574,5. [1] ἐάσας Ὠνώριον Mon. βασιλεύσαντος — Ὀνωρίου? 403. [2] ἑαυτῷ τὸν ἑαυτοῦ. Mon.

Digitized by Google

Sub ipso terra vehementer dies septem est concussa motusque magnus et universalis fuit.

[3] (4) Ἐφ' οὗ [4] ἡ γῆ ἐμυκήσατο σφόδρα ἐπὶ ἡμέρας ζ', καὶ σεισμὸς ἐγένετο [5] μέγας [6] καὶ παγκόσμιος.

CCII. *De magno Joanne Chrysostomo.*

ΣΒ'. *Περὶ τοῦ μεγάλου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου* [7].

Nectario Constantinopolis archiepiscopo defuncto, Arcadius, communi suffragio, Joannem Chrysostomum ex urbe Antiochia accersitum episcopum ordinari curavit.

[8] Νεκταρίου δὲ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ΚΠ. τετελευτηκότος, κοινῇ ψήφῳ Ἀρκάδιος ἐκ τῆς Ἀντιοχέων πόλεως Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον μεταστειλάμενος χειροτονηθῆναι παρεσκεύασεν ἐπίσκοπον ΚΠ.

Occurrit autem etiam ut Theophilus Alexandriæ sedem occuparet. Hic valde sapiens et doctus erat et ex visibili conspectu invisibile hominis cogitatum et indolem perspicere quam maxime noverat.

(2) Συνέβη δὲ καὶ Θεόφιλον Ἀλεξανδρείας ἐνδημεῖν, ὃς ἦν βαθυνοήμων καὶ δεινὸς πάνυ, καὶ δυνάμενος ἐκ τῆς φανερᾶς ὄψεως τὸ ἀφανὲς ἀνθρώπου βούλημά τε καὶ ἰδίωμα συνιδεῖν ὅτι μάλιστα.

Joannis quidem ordinationem impedire conatus est : Isidorum quemdam suum presbyterum et Alexandriæ hospitem anteponi volebat. Isidorus autem hic, non est ille monachus et Pelusianus, qui fuit Chrysostomi discipulus, ut quidam opinantur, sed antea dictus hospes.

(3) Καὶ τὴν μὲν Ἰωάννου χειροτονίαν κωλῦσαι ἐσπούδαζεν, Ἰσίδωρόν τινα πρεσβύτερον ἑαυτοῦ καὶ ξενοδόχον Ἀλεξανδρείας θέλων προβαλέσθαι, Ἰσίδωρον δὲ, οὐ τὸν ἀσκητὴν καὶ Πηλουσιώτην, **490** μαθητὴν γεγονότα ποτὲ τοῦ Χρυσοστόμου, καθὼς οἴονταί τινες, ἀλλὰ τὸν προειρημένον ξενοδόχον.

Joannes ex Antiochia oriundus erat, Secundi ducis et Anthusæ filius. Doctissimus et in arte dicendi peritissimus erat, ut testatur ipse Libanius, ejus magister. Interrogatus enim a propinquis quem in sui locum eligendum sibi proponeret magistrum : « Joannem, inquit, nisi eum Christiani nobis subripuissent. »

(4) Ὁ οὖν Ἰωάννης τῶν εὐγενῶν Ἀντιοχέων [9] ὑπῆρχεν, υἱὸς Σεκούνδου στρατηλάτου καὶ μητρὸς Ἀνθούσης, ἐλλόγιμός τε ἦν ἄγαν καὶ πολὺς περὶ τὸ λέγειν, ᾧ καὶ Λιβάνιος [10] ὁ σοφιστὴς καὶ διδάσκαλος αὐτοῦ προσεμαρτύρησε· ἐρωτηθεὶς γὰρ παρὰ τῶν προσηκόντων, τίνα ἀνθ' ἑαυτοῦ προβάλλεται διδάσκαλον· [11] « Ἰωάννην, ἔλεγεν, εἰ μὴ τοῦτον οἱ Χριστιανοὶ ἡμῶν ἀπεσύλησαν. »

Decimum octavum ætatis suæ annum agens, jugum istius fregit, et a Meletio, Antiochiæ patriarcha, baptizatus est : a quo etiam lector ordinatus, huic ecclesiæ tres annos præfuit, et egressus inde venit ad quemdam monachum et magistrum nomine Carterium, cui quatuor annos adhæsit, et a quo factus est monachus.

[12] (5) Ὀκτωκαιδέκατον ἔτος ἄγων τὴν ἡλικίαν, ἀφηνίασεν ἀπ' αὐτοῦ (128b) καὶ ὑπὸ Μελετίου, πατριάρχου Ἀντιοχείας, βαπτισθεὶς, χειροτονηθεὶς (δὲ) ἀναγνώστης καὶ παραμείνας τῇ ἐκκλησίᾳ ἔτη γ' [13] καὶ ἀναχωρήσας ἀπῆλθε πρός τινα μοναχὸν καὶ ἡγούμενον τοὔνομα Καρτέριον [14], καὶ προσμείνας αὐτῷ [15] ἔτη δ', γίνεται ὑπ' αὐτοῦ μοναχός.

Divinas Scripturas et monasticæ disciplinæ perfectionem ab eo doctus, aliquandiu, secessit, et in antro, tranquillitatis desiderio, duos annos solus mansit. Cum autem quietis tempore neque die, neque nocte recubaret, frigore læsus, viscera torpescere nervosque hebescere sensit.

[16] (6) Καὶ τὰς θείας Γραφὰς ὑπ' αὐτοῦ παιδευθεὶς καὶ τῆς μοναχικῆς πολιτείας τὴν ἀκρίβειαν, χρόνον τινὰ ἀνεχώρησεν ἐν σπηλαίῳ μόνος ἔτη δύο, πόθῳ [17] τῆς ἡσυχίας· μὴ ἀναπεσὼν δὲ τὸν [18] τῆς ἡσυχίας χρόνον, μήτε νύκτωρ, μήτε μεθημερίαν [19], νεκροῦται τὰ ὑπογάστρια, πληγεὶς ὑπὸ [20] του κρύους, καὶ τὰς περὶ τοὺς νεφροὺς δυνάμεις.

Non valens sibi providere, ecclesiam divina Providentia ad multorum salutem repetiit. Exinde diaconus, postquam ad altare annos quinque inferiora officia implevisset, a Meletio ordinatus est.

[21] (7) Οὐκ ἐπαρκῶν δὲ ἑαυτῷ χρησίμευεν, πάλιν καταλαμβάνει τὴν ἐκκλησίαν ἐκ θείας προμηθείας εἰς πολλῶν σωτηρίαν· ἐντεῦθεν χειροτονεῖται διάκονος διὰ Μελετίου, ὑπηρετήσας τῷ θυσιαστηρίῳ [22] ἔτη ε' [23].

Jamque sua docendi virtute clarus, a Flaviano episcopo presbyter ordinatus fuit; et per quatuor annos, quibus in Antiochena ecclesia commoratus

[24] (8) Ἤδη δὲ τῆς διδασκαλικῆς αὐτοῦ ἀρετῆς διαλαμπούσης, πρεσβύτερος χειροτονεῖται διὰ Φλαβιανοῦ τοῦ ἐπισκόπου· καὶ [25] διατρίψας **491** ὃ

Variæ lectiones et notæ.

[3] Ced. 586,3 : Τῷ ιδ' ἔτει ἐμυκήθη ἡ γῆ ἐπὶ ἡ. ζ. [4] καί add. Mon. [5] γέγονε Mon. [6] τε add. Mon. [7] Ἀρχὴ τοῦ Χρυσοστόμου cod. [8] 598, Feb. 26. Ced. 574,14 : Τῷ ς' τούτου ἐνιαυτῷ χειροτονεῖται ὁ Χρ. ἐν Κ. Π. [9] Ἀντιόχ. cod. Ἀντιοχείας? [10] Ced. 577,15 — 17 : ᾧ καὶ Δ. ἐμ. πυθομένων γὰρ τῶν αὐτοῦ φοιτητῶν τίνα ἀντ' ἀ. προΐστησι τῷ διδασκαλείῳ, Ἰ. ἔφη, εἰ μὴ ἐσυλήθη ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν (Γαλιλαίων Leo.) [11] φη add. cod. [12] Ced. 577,4—9.—ἀγ. τῆς ἡλικίας ἔτος καταλιπὼν τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ Λιβάνιον, ὑπὸ τοῦ ἁγιωτάτου ἐ. Α. Μ. Ced. [13] γ' ἀνεχώρησε καὶ ἀπ. Ced. [14] Κ. τ. Ced. [15] ἀ. πρ. Ced. [16] Ced. 577,10—14. [17] πόθ. cod. ποθῶν Ced. [18] τὸν διετῆ χ. μὴ ν. μὴ καθ' ἡμ. Ced. [19] μεθ' ἡμερ. cod. μεθ' ἡμέραν? [20] ἀπό Ced. [21] Ced. 577,14—18 : Μὴ ἐπ. [22] θ. ὑπὸ τοῦ θείου M. Ced. [23] τρία ἐ. Ced. [24] Ced. 577,18 - 21. [25] δ' ἐ. δ. ἐν τῇ ἐ. Ἀντιοχείας Ced.

Digitized by Google

ἔτη ἐν τῇ Ἀντιοχέων ἐκκλησίᾳ ἀποτεμνύνει τὸ ἐκεῖ [36] ἱερατεῖον τῷ βίῳ τῆς ἀκριβείας.

[37] (9) Ἦν δὲ ἀσκητὴς εἰς ἄκρον καὶ πολυάγρυπνος καὶ φιλήσυχος λίαν, καὶ διὰ ζῆλον σωφροσύνης εὐπαρρήσιαστος καὶ ἀκρόχολος καὶ θυμῷ μᾶλλον ἢ αἰδοῖ ἐχαρίζετο [38]· καὶ ἐλευθεροστομίᾳ πρὸς τοὺς ἐντυγχάνοντας ἀμέτρῳ [39] ἐκέχρητο. Καὶ ἐν μὲν τῷ [40] διδάσκειν πολὺς ἦν πρὸς ὠφέλειαν, ἐν δὲ ταῖς συντυχίαις ἀλαζονικός τις καὶ ὑπερόπτης ἐνομίζετο τοῖς (αὐτὸν) ἀγνοοῦσιν.

[41] (10) Διὸ [καὶ ἐπὶ] τὴν ἐπισκοπὴν προβληθείς, μείζονι ὀφρύϊ κατὰ τῶν ὑπηκόων ἐκέχρητο πρὸς διόρθωσιν ἑκάστου καὶ σωτηρίαν· καὶ τοὺς τρόπους καὶ τοὺς λόγους μεταλλάττων, οὐ τοίνυν, εἰ μή τις [εἴη κόλαξ, τοῦτον ἀλαζόνα εἶναι νομίζει, οὐδ' αὖ πάλιν εἰ] κόλαξ [42] ἢ [43] ἀγεννὴς, τοῦτον μετριόφρονα λεκτέον [44], ἀλλὰ τὸν ἐν (τῇ) προσηκούσῃ τάξει τῇ [45] ἐλευθέροις πρεπούσῃ ἑαυτὸν φυλάττοντα· μεγαλόψυχον γὰρ εἶναι προσήκει τὸν διδάσκαλον, οὐχ ὑπερήφανον, ἀνδρεῖον, οὐ θρασὺν, ἐπιεικῆ, οὐ δουλοπρεπῆ, μετριόφρονα, οὐ ταπεινοφροσύνην ὑποκρινόμενον, ἐλεύθερον [46], οὐκ ἀνδράποδον, ὥσπερ δὴ καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ χρυσοῦς [47] τὴν γλῶτταν λέγει οὕτως.

[48] (11) « Διὰ τοῦτο ποικίλον εἶναι δεῖ τὸν διδάσκαλον καὶ ποιμένα· [ποικίλον δὲ] λέγω, οὐχ ὕπουλον [49] οὐδὲ κόλακα καὶ ὑβριστὴν, ἀλλὰ πολλῆς [50] ἐλευθερίας καὶ παῤῥησίας ἀνάμεστον, εἰδότα [51] καὶ συγκατιέναι χρησίμως, ὅταν ἡ τῶν πραγμάτων ὑπόθεσις ἀπαιτῇ τοῦτο, καὶ χρηστὸν εἶναι [52] ὁμοῦ καὶ αὐστηρόν· οὐ γὰρ [53] ἑνὶ τρόπῳ χρήσασθαι τοῖς ἀρχομένοις ἅπασι δέον· ἐπεὶ [54] μηδὲ ἰατρῶν παισὶν ἑνὶ μόνῳ φαρμάκῳ πᾶσι τοῖς [55] κάμνουσι προσφέρεσθαι καλὸν μηδὲ κυβερνήτῃ μίαν ὁδὸν εἰδέναι [56] τῆς πρὸς τὰ πνεύματα μάχης. » Ἐννόησον τοίνυν ὁποῖόν τινα εἶναι χρὴ τὸν μέλλοντα χειμῶνα τοσοῦτον ἀνθέξειν καὶ τοιαύτην ζάλην καὶ τοσαῦτα κύματα **492** πρὸς τὸ « γενέσθαι τοῖς πᾶσι τὰ πάντα, ἵνα πάντας [57] κερδήσῃ. » Καὶ γὰρ σεμνὸν δεῖ εἶναι τὸν τοιοῦτον καὶ ἄτυφον καὶ φοβερὸν καὶ προσηνῆ καὶ ἀρχικὸν [καὶ κοινωνικὸν καὶ ἀδέκαστον καὶ θεραπευτικὸν] καὶ ταπεινὸν καὶ ἀδούλωτον καὶ φαιδρὸν καὶ, ἥμερον, ἵνα [πρὸς] ταῦτα εὐκόλως [μάχεσθαι] δύνηται [58]. Οὐκοῦν δεῖ τὸν ἐνάρετον καὶ ἐχέφρονα φεύγειν τὸ κολακεύειν καὶ κολακεύεσθαι, καὶ μήτε ἀλαζονικὸν (129ᵃ) εἶναι μήτε κόλακα, ἀλλ' ἀμφοτέρων τῶν κακῶν τούτων κολάζειν τὴν ἀμετρίαν καὶ ἐλεύθερον εἶναι, μήτε εἰς δουλοπρέπειαν καταπίπτοντα. Πρὸς μὲν γὰρ χρηστοὺς ταπεινὸν ὑπάρχειν χρὴ, πρὸς δὲ θρασεῖς ὑψηλόν· ἐπείπερ οἱ μὲν ἀρετὴν εἶναι τὴν ἐπιείκειαν ἡγοῦνται, οἱ δὲ ἀνδρείαν

A est, sacerdotium hujus loci vitæ perfectione decoravit.

Erat autem religiosus perfectus, vigiliis multis vitæque tranquillitate valde gaudens, et propter sapientiæ studium liber et ardens, animo potius quam modestiæ indulgebat, magnaque dicendi libertate erga quoscunque amplissime utebatur. In docendo audientium utilitatem observabat, sed in conversatione jactator et superbus ignorantibus eum videbatur.

Itaque etiam ad episcopatum provectus majori auctoritate ad uniuscujusque correctionem et salutem contra subditos utebatur; et modos verbaque componendo, ita tamen ut non adulator ne cum B jactatore, ignobilis ne cum modesto confundatur, atque ita ut modus liberalis semper conservetur : convenit enim eum qui docet magnanimum esse, non superbum, fortem, non audacem, moderatum, non servilem, modestum, non humilitatis simulatorem, liberum, non servum, sicut ille ipse cujus nomen auream linguam sonat.

« Ideoque varium oportet esse doctorem et pastorem : varium autem dico, non dissimulatorem, nec adulatorem, nec contumeliosum, sed valde liberum et apertum, scientem utiliter condescendere, cum rerum adjuncta id requirant, ac bonum esse C simul et austerum. Non enim uno tantum modo cuncti subjecti tractandi sunt; siquidem et medici non omnibus ægrotantibus uno tantum medicamine opitulari debent, nec gubernator unam scire tantum viam contra ventos luctandi. Meditare igitur qualem esse oportet eum qui contra talem tempestatem, alemque procellam ac tales fluctus stare debet, ut sit omnibus omnia et omnes lucrifaciat. Hujusmodi virum enim oportet esse gravem et modestum, terribilem et mitem, imperiosumque ac sociabilem, integrum et officiosum, humilem et non servilem, jucundum et dulcem, ut adversus ista facilius colluctari queat. Debet igitur virtute præditus et prudens adulationem in utramque partem vitare; neque jactator neque blanditor esse, sed utriusque D mali reprimere excessum, agere libere, nec in servorum vilitatem delabi. Etenim erga bonos esse modestum oportet, sed erga audaces excelsum; quandoquidem alii mansuetudinem existimant esse virtutem, et alii audaciam virilitatem, illis quidem oportet humilitatem præbere, his vero virilitatem quæ dissipet ipsorum de audacia opinionem, ut illos

Variæ lectiones et notæ.

[36] ἐκεῖσε l. τῇ τοῦ βίου ἀρετῇ Ced. [37] Ced. 577,21-578,4 : ἦν γὰρ ἀ. ἄκρως. [38] ἐχ. ἐλ. τε Ced. [39] ἀμέτρως Ced. [40] τὸ δ. cod. [41] Ced. 578,4-13. [42] εἴη add. Ced. [43] καὶ ἀγενὴς Ced. [44] λεκταῖον cod. καλέσει Ced. [45] τ. τὰς ἐλ. Ced. [46] ἐλεύθεριον, οὐκ ἀνδραπώδη Ced. [47] ὁ Χρυσόστομος λ. Ced. 578,13-579,13. [48] De sacerdotio VI, 4,425 B. [49] οὐχ ὑποκριτὴν Chr. [50] μὲν add. Chr. [51] δὲ add. Chr. [52] ἐ. καὶ Chr. [53] ἐστὶν add. Chr. [54] δὴ add. Chr. [55] νόμῳ τοῖ; Chr. [56] τὴν cod.? [57] πάντως τινὰς σώσω I Cor. IX, 22, sed πάντας DEFE, κερδήσω Æth. Erp. Clem. Or. Mac. Naz. Tert. [58] δύνατα cod.

Digitized by Google

quidem adjuvet, horum autem humiliet cogitatum. »

Quod etiam magnus Basilius aperte dixit : « Dicit enim sapientissimus Salomon : Omni rei tempus ; sciendum est humilitatis et potestatis et exprobrationis et exhortamenti et parcitatis et libertatis, et bonitatis et severitatis, unoque verbo cujuslibet rei tempus esse proprium, ut tum ea quæ sunt humilitatis ostendenda sint et juxta Dominicum verbum puerorum humilitas imitanda ; tum vero potestate utendum, quam dedit Deus in ædificationem et non in destructionem, cum necessitas agendi libertatem requirit. Similiter exhortationis tempore bonitas est ostendenda, sicut exprobrationis tempore zelus manifestandus ; et in aliorum unoquoque pariter rationabilis et justus adhibendus est modus : nam rationes justorum judicia. »

Divus quoque Isidorus beati discipulus, sua voce dicit : « Eum qui præest oportet esse bonum ac tremendum, ut qui bene vivunt fiduciam habeant, et qui peccatores sunt metu contineantur : unum enim absque altero absentia potius quam usus auctoritatis est. Etenim si cuncti dociles et virtutis amantes essent, sola bonitate esset opus ; si vero cuncti ad peccatum prompti, metu : cum autem bonos et malos in subjectis esse oportet, utrumque manu ponderandum est ei qui præest et dominatur, ut bonitas confirmet bonos et sapientes, et metus pravorum delicta præveniat. »

Hæc igitur, ut mihi videtur, et simil'a nescientes aut male discernentes divi Joannis inimici, eum irrationabiliter et insulse veluti quemdam asperum et iracundum, oderant et calumniabantur. Ideo quoque sermonem quem beatus Joannes in ecclesia contra mulieres habuerat, malevoli garrientes adversus Eudoxiam esse dictum, illi sermonem detulerunt. Quæ quidem se valde læsam apud Arcadium querens, illum contra Joannem exasperavit. Curavit autem mandari Theophilum ut manifestum Joannis inimicum. Qui cum advenisset ad Quercum in ædibus Rufinianis concilium adversus Joannem congregavit et illum in exsilium judicavit ejiciendum : quo cognito populus illum ex urbe depelli non ferens magnam seditionem fecit.

Inflexa populi conquestibus Eudoxia Arcadium pro Joanne deprecata est, et Brissonem eunuchum mittens a Preneto Joannem reduxit, ita ut Theophilus et sui cum ipso perterriti fugæ se dederint.

A τὴν θρασύτητα, ἐκείνοις μὲν τὴν ταπεινοφροσύνην δέον προσφέρειν, τούτοις δὲ τὴν ἀνδρείαν σβεννύουσαν αὐτῶν τὴν ἀπὸ θρασύτητος δόξαν, ἵνα τοὺς μὲν ὠφελήσῃ, τῶν δὲ ταπεινώσῃ τὸ φρόνημα. »

B [49] (12) Ὅπερ οὖν καὶ ὁ μέγας Βασίλειος δηλῶν ἔλεγε· « Τοῦ σοφωτάτου Σολομῶντος φήσαντος [50]· « Καιρὸς τῷ παντὶ πράγματι, » εἰδέναι χρὴ, ὅτι καὶ ταπεινότητος, καὶ ἐξουσίας, καὶ ἐλέγχου, καὶ παρακλήσεως, καὶ φειδοῦς, καὶ παῤῥησίας, καὶ χρηστότητος, καὶ ἀποτομίας, καὶ ἅπαξ ἁπλῶς παντὸς πράγματος καιρός ἐστιν ἴδιος, ὥστε ποτὲ μὲν τὰ τῆς ταπεινότητος δεικνύειν καὶ μιμεῖσθαι τῇ ταπεινώσει τὰ παιδία κατὰ τὴν Κυριακὴν φωνὴν [51], ποτὲ δὲ τῇ ἐξουσίᾳ κεχρῆσθαι [52] « ἣν ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς οἰκοδομὴν καὶ οὐκ εἰς καθαίρεσιν, » ὅταν ἡ χρεία ἐπιζητῇ τὴν παῤῥησίαν· καὶ ἐν καιρῷ μὲν παρακλήσεως τὸ χρηστὸν ἐνδείκνυσθαι, ἐν καιρῷ δὲ ἀποτομίας τὸν ζῆλον ἐμφαίνειν καὶ ἐφ' ἑκάστου τῶν ἄλλων ὁμοίως τὸν ἔγκριτον [53] καὶ δίκαιον λογισμὸν ἀποφέρεσθαι· λογισμοὶ γὰρ δικαίων κρίματα. »

C [54] (13) Καὶ δὴ καὶ ὁ Θεοφόρος Ἰσίδωρος καὶ τοῦ μακαρίου φοιτητής ποτε λέγει· « Τὸν ἄρχοντα δὲ καὶ ἀγαθὸν εἶναι δεῖ καὶ φοβερὸν, ἵν' οἱ μὲν εὖ βιοῦντες θαῤῥοῖεν, οἱ δ' ἁμαρτάνοντες ὀκνοῖεν· θάτερον γὰρ θατέρου χωρὶς, ἀναρχίας μᾶλλόν ἐστιν ἢ ἀρχῆς. Εἰ **493** μὲν γὰρ πάντες ἦσαν εὐπειθεῖς καὶ φιλάρετοι, ἀγαθότητος ἔδει μόνης, εἰ δὲ φιλαμαρτήμονες, φόβου· ἐπειδὴ δὲ καὶ ἀγαθοὺς καὶ πονηροὺς ἀνάγκη ἐν τοῖς ἀρχομένοις εἶναι, ἀμφότερα μεταχειριστέον τῷ ἄρχοντι καὶ προϊσταμένῳ, ἵνα ἡ μὲν ἀγαθότης στηρίζῃ τοὺς ἀγαθοὺς καὶ σώφρονας, ὁ δὲ φόβος προαναστέλλῃ τῶν κακίστων τὰ πταίσματα. »

D [55] (14) Ταῦτα τοίνυν, ὡς ἔοικεν, ἀγνοοῦντες καὶ τὰ τούτων ὅμοια μὴ καλῶς ἐπιστάμενοι διακρίνειν καὶ συγκρίνειν οἱ ἐχθροὶ τοῦ Θεσπεσίου Ἰωάννου ἀλόγως καὶ ἀνοήτως ἐμίσουν αὐτὸν καὶ διέβαλλον ὡς τραχύν τινα καὶ ὀργίλον. Διὸ δὴ καὶ κατὰ γυναικῶν ὁ μακάριος Ἰωάννης ἐπ' ἐκκλησίας λόγον ἐπεδείξατο, ὃν οἱ δυσμενεῖς κατ' Εὐδοξίας εἰρῆσθαι θρυλήσαντες, ταύτῃ τὸν λόγον εἰσήγαγον. Ἡ δὲ πρὸς Ἀρκάδιον δεινῶς πεπονθέναι λέγουσα κατὰ Ἰωάννου τοῦτον παρώτρυνεν· παρασκευάζει δὲ μεταστα-λῆναι Θεόφιλον ὡς πρόδηλον ἐχθρὸν τοῦ Ἰωάννου ὑπάρχοντα. Ὃς παραγενόμενος ἐν τῇ Δρυῒ τῇ [56] ἐν Ῥουφινιαναῖς τὴν κατὰ Ἰωάννου ἐπιβουλὴν κατειργάσατο (καὶ τοῦτον κατέκρινεν ἐν ἐξορίᾳ στεῖλαι), ὅπερ γνοὺς ὁ λαὸς στάσιν μεγάλην ἐποίησε μὴ συγχωρῶν αὐτῷ ἐκβληθῆναι τῆς πόλεως.

[57] (15) Ἐπικαμφθεῖσα [58] Εὐδοξία τοῖς ὀδυρμοῖς τοῦ λαοῦ (παρεκάλεσεν ὑπὲρ Ἰωάννου τὸν Ἀρκάδιον, καὶ) πέμψασα Βρίσσωνα [59] τὸν εὐνοῦχον ἀπὸ Πραινέτου τὸν Ἰωάννην εἰσήγαγεν, ὥστε Θεόφιλον καὶ τοὺς

Variæ lectiones et notæ.

[49] Ced. 579,14-580,2, Serb. 261-263. [50] Eccl. III, 1. [51] Matth. XVIII, 3. [52] II Cor. XIII, 10. [53] ἔκκριτον Ced. [54] Ced. 580,2-12 ? [55] 403 — Ced. 580,12-581,1. [56] τὴν ἐν cod. τῇ νῦν Ced. [57] Ced. 581,1-6. [58] δὲ add. Ced. [59] Βρίσωνα Ced. Bρισσ. cod. sed § 16 Βρισσ. — 21. ὡς Ced. — 22. φ. τὴν σωτηρίαν ποριζόμενοι Ced.

Digitized by Google

σὺν αὐτῷ φοβηθέντας φυγῇ χρήσασθαι· ἐξήκοντα δὲ ἐπίσκοποι εὑρεθέντες συνῆλθον καὶ ἄκυρα (129b) τὰ ἐν τῇ Δρυῒ πραχθέντα ἅπαντα ψηφισάμενοι, Ἰωάννῃ τὴν ἐπισκοπὴν δικαίως ἐκύρωσαν.

[60] (16) Ἐπισυνέβη δὲ αὖθις τὰ κατὰ τὴν ἀργυρᾶν στήλην τῆς Εὐδοξίας [61] τόν τε ἀμπελῶνα τῆς χήρας· πάλιν μῖσος καὶ πάλιν ὀργή, πάλιν ἔχθρα καὶ λόγου [62] ἐπίδειξις, οὗ ἡ ἀρχή· « Πάλιν Ἡρωδιὰς μαίνεται. » Κἀντεῦθεν οἱ τοῦ μέρους αὐτοῦ ἐπίσκοποι τὴν ἐξορίαν **494** αὐτοῦ μέλλειν ἔσεσθαι βλέποντες, συναθροίζονται [63] πρὸς αὐτὸν μετὰ πολλῶν δακρύων λέγοντες· « Ἐπάναγκες ἡμῖν, ὦ δέσποτα [64], τὰς ἐκκλησίας κατέχοντας [65] ἀναγκασθῆναι, καὶ κοινωνῆσαι, καὶ ὑπογράψαι. » Ὁ δὲ μακάριος πρὸς αὐτούς· « Κοινωνήσατε μὲν, ἵνα μὴ σχίσητε τὴν Ἐκκλησίαν· μὴ ὑπογράψητε δέ· οὐδὲν γὰρ ἐμαυτῷ σύνοιδα ἄξιον καθαιρέσεως. »

[66] (17) Εἶχε δὲ μαθητὰς ἐπισκόπους μὲν Πρόκλον, καὶ Παλλάδιον, καὶ Βρίσσωνα, καὶ Θεοδώρητον, ἀσκητὰς δὲ Μάρκον, καὶ Νεῖλον, καὶ Ἰσίδωρον τὸν Πηλουσιώτην.

[67] (18) Ὁ δὲ μέγας Ἐπιφάνιος Κύπρου ἐν τῷ Ἑβδόμῳ ἐλθὼν, χειροτονίας καὶ συνάξεις παρὰ τὴν Ἰωάννου ἐποίησε γνώμην [68]. Καὶ τοῦ Ἰωάννου τοῦτο [69] συγχωρῆσαι θελήσαντος καὶ προτρεψαμένου αὐτὸν συμβῆναι [70] αὐτῷ ἐν τῷ ἐπισκοπικῷ [71] καταγωγείῳ, οὐχ εἵλατο [72] τοῦτο ποιῆσαι Ἐπιφάνιος· ταῖς [γὰρ] τοῦ Θεοφίλου διαβολαῖς προκατείληπτο.

[73] (19) Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου ἐπισκοποῦντος, ἀνήρ τις [ἦν] Μακεδονιανὸς γυναῖκα ἔχων ὁμόφρονα αὐτοῦ· καὶ ὁ μὲν ἀνὴρ πεισθεὶς τῇ διδασκαλίᾳ Ἰωάννου, τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ προσελθὼν ἐκοινώνησεν· ὁμοίως δὲ καὶ τῇ γυναικὶ κοινωνῆσαι παρῄνει [74]· ἡ δὲ ὑποκριθεῖσα πείθεσθαι τῷ ἀνδρὶ, ἦλθεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ· παιδίσκη δὲ αὐτῆς γνησία κοινωνίαν ἐκ τῆς Μακεδονίου φέρουσα [75] αἱρέσεως δέδωκεν αὐτῇ· δεξαμένη δὲ [76] ὑπὸ Ἰωάννου τὴν κοινωνίαν, ὑποκριθεῖσα (συγκύπτειν καὶ) ταύτης μεταλαμβάνειν, (ἣν μὲν εἶχε) δέδωκε τῇ παιδίσκῃ (αὐτῆς). Ἔλαβε δὲ ἐξ αὐτῆς ἣν ἔφερεν ἡ παιδίσκη τῆς τῶν Μακεδονιανῶν, ἣν καὶ προσαγαγοῦσα τῷ στόματι [77], εὗρεν αὐτὴν λίθον γεγενημένην· (καὶ τούτου φανερωθέντος) ὑπότρομος [78] προσελθοῦσα **495** τοῖς Ἰωάννου ποσὶν, τὸ γεγονὸς ἐξήγγειλε καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ προσῆλθε κατὰ ἀλήθειαν· (ὁ δὲ λίθος ἐν τῷ σκευοφυλακίῳ ἐτέθη φυλάττεσθαι).

[79] (19) Ὁ οὖν ἀοίδιμος Ἰωάννης ἐπισκοπεύσας

Sexaginta dein episcopi qui inventi sunt, convenientes, omnia quæ in Quercu facta fuerant irrita declaraverunt et Joannem in episcopatu juste confirmaverunt.

Supervenerunt autem denuo sermones contra statuam Eudoxiæ argenteam et viduæ vineam : rursus odium et rursus ira, rursus inimicitiæ sermonisque prolatio, cujus initium : « Rursum furit Herodias. » Exinde ipsius partem sequentes episcopi futurum ejus exilium prævidentes, ad eum cum multis lacrymis convenerunt dicentes : « Necesse nobis est, præceptor, eos qui præsunt Ecclesiis urgere, communionem tenere et subscribere. » Quibus beatus dixit : « Communione quidem adnemini, ne dividatis Ecclesiam; sed nolite subscribere; nihil enim mihi conscius sum propter quod exitium merear. »

Habuit autem discipulos in episcopatu Proclum, Palladium, Brissonem et Theodoretum, et in ascetica vita Marcum, Nilum et Isidorum Pelusiotam.

Magnus vero Epiphanius Cypri episcopus, in Hebdomonem cum venisset, ordinationes et synaxes præter Joannis cognitionem faciebat. Cum autem Joannes huic assentire vellet et illum inducere conaretur ut secum in episcopali munere concordaret, renuit Epiphanius : nam Theophili criminationibus præceptus erat.

Dum Joannes Chrysostomus munus episcopale perageret, vir quidam Macedonianus uxorem habebat non aliter ac ipse credentem. Hic quidem homo Joannis instructione persuasus, in communionem cum Ecclesia catholica rediit. Hortabatur autem et ipsam mulierem ad communionem redire : quæ cum respondisset se viro persuasione cessurum, in ecclesiam venit. Ipsius autem ancilla communionem ex Macedonii hæresi delatam ferens, ipsi dedit. Cum igitur a Joanne communionem accepisset, simulans inclinare se atque illam participare, quam quidem habebat, ancillæ suæ dedit, hanc autem quam ex hæresi Macedoniana ferebat ancilla, ex ipsius manibus accepit, et cum ad os admoveret eam in lapidem conversam invenit. Hoc perterrita miraculo venit ad pedes Joannis, et renuntiato quod erat factum Ecclesiæ juxta veritatem adhæsit. Lapis autem in utensilium ærario repositus est.

Illustris igitur Joannes cum in episcopatu quin-

Variæ lectiones et notæ.

[60] 404 — Cod. 581,6-16 : Ἐπεὶ δὲ ἀ. συνέβη τά. [61] Ἐ. καὶ τὸν τῆς χ. ἀ. Cod. [62] λόγων cod. [63] συναθροισθέντες — ἔλεγον Cod. [64] ἐστι add. Cod. [65] κατέχουσιν? [66] Cod. 581,16-18. [67] Cod. 581,18-24. [68] γν. ἐπ. Cod. [69] τούτῳ Cod. [70] συμμεῖναι cod. [71] εἰς τὴν ἐπισκοπικὴν καταγωγὴν Cod. [72] εἵλετο Cod. [73] Cod. 575,5-15 : Τοῦ δὲ Χ. τὰ τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἰθύνοντος, προσῆλθεν αὐτῷ τις τῆς τῶν Μακεδονιανῶν αἱρέσεως μετανοήσας. [74] παραινέσας δὲ καὶ τῇ ἰδίᾳ γαμετῇ ἐπιστρέψαι καὶ μετανοῆσαι καὶ κ. μόλις ὡς δῆθεν ἔπεισεν· ἡ δὲ δοῦσα τῇ παιδίσκῃ κ. τῶν Μακεδονιανῶν ἐκέλευσεν ἔχειν μεθ' ἑαυτῆς Ced. [75] φέρων cod. [76] καὶ δὴ προσελθοῦσα τῷ Χρυσοστόμῳ καὶ δ. τὴν ἁγίαν κ. ἐκ τῶν χειρῶν αὐτοῦ Ced. [77] καὶ τὴν τῶν Μ. λαβοῦσα προσάγει τῷ στ. καὶ εὑρίσκει ἀ. λ. γεγονυῖαν Ced. [78] φρίξουσα οὖν προσπίπτει τῷ ἁγίῳ ὑπ. ἐξαγορεύουσα τὸ τόλμημα καὶ εἰλικρινῶς προσερχομένη τῇ ἐ. Ced. [79] Cod. 581,21-582,4 : Ὁ γοῦν cf. 576,21-24.

Digitized by Google

que transegisset annos, Cucusam in exsilium missus est, et inde post annos tres et menses duos Pityontem translatus. Cum in transitu Comanis erat, mortuus est præ afflictione et tribulatione multa, annos natus quinquaginta duos.

A

ἔτη ε'[86], ἐξωρίσθη εἰς Κουκουσὸν, κἀκεῖθεν μετὰ ἔτη γ' καὶ μῆνας β' μετηνέχθη [87] εἰς Πιτυοῦντα. [88] Καὶ γενόμενος κατὰ πάροδον ἐν Κομάνοις ἐτελεύτησεν ἐν πολλῇ θλίψει[89] καὶ κακώσει ὑπάρχων, ἐτῶν νβ'.

CCIII. *De epistola papæ Romæ ad Arcadium imperatorem.*

Papa vero Romæ Innocentius, auditis Joannis exsilio et ipsius morte, ad Arcadium hæc scripsit: « Vox sanguinis fratris mei Joannis ad Deum adversum te clamat, rex, ut olim Abelis justi contra fratricidam Cain. Et certe omnimodo a te requiretur quod injustam persecutionem adversus Ecclesiam Dei ipsiusque sacerdotes suscitaveris, et magnum Ecclesiæ lumen et magistrum ex episcopali throno ejus expuleris, et cum ipso inique et injuste Christum persecutus fueris. »

B

ΣΓ. *Περὶ τῆς ἐπιστολῆς πάπα Ῥώμης πρὸς τὸν Ἀρκάδιον τὸν βασιλέα* [90].

[91] Ὁ τοίνυν πάπας Ῥώμης Ἰννοκέντιος, ἀκούσας τὴν ἐν ἐξορίᾳ τελευτὴν αὐτοῦ, γράφει πρὸς Ἀρκάδιον τοιάδε· « Φωνὴ αἵματος τοῦ ἀδελφοῦ μου Ἰωάννου βοᾷ πρὸς τὸν Θεὸν κατὰ σοῦ, βασιλεῦ, ὡς ποτε Ἄβελ τοῦ δικαίου κατὰ τοῦ ἀδελφοκτόνου Καΐν. Καὶ πάντως [92] ἐκδικηθήσεταί παντοιοτρόπως, ὅτι διωγμὸν ἄδικον κατὰ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἱερέων αὐτοῦ συνεστήσω ἐξέωσας τὸν μέγαν τῆς Ἐκκλησίας [93] φωστῆρά τε καὶ διδάσκαλον ἐκ τοῦ θρόνου τῆς ἐπισκοπῆς αὐτοῦ παρανόμως τε καὶ ἀκρίτως συνεκδιώξας [94] αὐτῷ καὶ τὸν Χριστόν. »

(2) Τελευτήσαντος δὲ Ἰωάννου [95], χειροτονεῖται πατριάρχης Ἀρσάκιος.

[96] (3) Ἡ δὲ νέα Δαλιλὰ [97] Εὐδοξία κατὰ μικρὸν τῷ ξυρῷ τῆς ἀπάτης (130ª) ξυρήσασα [98], κατάραν ἐπήγαγεν ἑαυτῇ [99] ἔνδικόν τε καὶ ἀνεξάλειπτον, δεσμεύσασα φορτίον ἁμαρτημάτων δυσβάστακτον, καὶ προσθεῖσα τοῖς πρώην αὐτῆς δεινοῖς καὶ πολλοῖς ἁμαρτήμασιν.

Mortuo Joanne, Arsacius ordinatur patriarcha.

Nova autem Dalila Eudoxia paulatim novacula fraudis usa maledictionem in se justam et indelebilem adduxit, cum onus peccatorum difficile portatu colligasset, et veteribus peccatis, immanibus et multis addidisset.

C

Magnus autem Isidorus ad quemdam scribens, sic ait: « Circa venerabilem Joannem tragœdiam cognoscere cupis: sed eam referre dubito: vincit enim mentem rei atrocitas. Pauca vero disce, quæ ignoravit Ægyptus, Moysen rejiciens, et Pharaonem sibi concilians, humiles castigans et obrutos laboribus affligens, urbes ædificans et mercedem subtrahens, et usque adhuc his operibus intenta; idololatram et amantem auri Theophilum sibi proponens adjutorem et quatuor auxiliariis et apostasiæ sociis circummunitum, virum Dei amantem et theologum oppugnavit, cui odium et inimicitia propter meum homonymum incentivum fuit propriæ severitatis: sed « domus quidem David erat proficiens et semper florentissima, domus autem Saul decrescens et erubescens et impedita, sicut vides, siquidem e tempestate coronatus et triumphans homo Dei exivit, et ad cœlestem serenitatem migravit. »

D

(4) Ὁ δέ (γε) μέγας Ἰσίδωρος πρός τινα γράφων, οὕτως φησίν· « Ἐρωτᾷς τὴν περὶ τὸν θεσπέσιον Ἰωάννην τραγῳδίαν· ἀλλὰ φράσαι ταύτην ἀπορῶ· νικᾷ γὰρ [100] τὸν νοῦν ἡ μέθη τοῦ [101] πράγματος. Μικρὰ δὲ μάνθανε, ἅπερ [102] ἡ Αἴγυπτος ἠγνόησε, Μωσέα μὲν παραιτουμένη, τὸν δὲ Φαραὼ οἰκειουμένη, τοὺς ταπεινοὺς μαστίζουσα καὶ τοὺς κοπιῶντας θλίβουσα, πόλεις οἰκοδομοῦσα καὶ τοὺς μισθοὺς ἀποστεροῦσα καὶ μέχρι (τοῦ) νῦν τούτοις ἐμμελετῶσα, τὸν λιθομανῆ καὶ χρυσολάτρην [103] προβαλλομένη Θεόφιλον, τέσσαρσι συνεργοῖς [104] καὶ συναποστάταις ὀχυρωθέντα, τὸν [1] θεοφιλῆ καὶ θεολόγον κατεπολέμησεν ἄνθρωπον, τὴν περὶ τὸν ἐμοὶ [2] ὁμώνυμον ἀπέχθειαν καὶ δυσμένειαν ὁρμητήριον τῆς οἰκείας εὑρηκότα σκληρότητος· ἀλλ' [3] « Ὁ μὲν οἶκος Δαυὶδ κραταιοῦται [4] καὶ πορεύεται· ὁ δὲ οἶκος Σαοὺλ ἀσθενεῖ, καὶ καταισχύνεται, καὶ συμποδίζεται, » καθὼς ὁρᾷς, εἰ καὶ τῆς ζάλης ὑπεξῆλθεν ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ στεφανίτης καὶ νικηφόρος, καὶ πρὸς [5] τὴν ἄνω γαλήνην μετεχώρησεν [6]. »

Cum autem Epiphanius in Cyprum regressus esset, finem suum esse proximum a Deo edoctus,

[7] (5) Ὑποστρέφοντι δὲ Ἐπιφανίῳ ἐν Κύπρῳ τὴν ἑαυτοῦ τελευτὴν παρὰ Θεοῦ μεμαθηκὼς πλησιάζου-

Variæ lectiones et notæ.

[86] καὶ ἥμισυ, Ced. sed sunt VI anni et IV m. usque ad 26 Junii 404 quo nominatus est Arsacius Chrysostomi in locum (Chr. pasch.). [87] μετενεχθείς Ced. [88] 407, Sept. 1. [89] σε (add. Ced. et Coislin. 305. [90] Deest hoc lemma M. 2, in cod. et Par. 1706. [91] Ced. 582,4-16. Ὁ δέ γ. π. Ῥ. Ἰνν. ἀκ. τὴν ἐν ἐξορίᾳ τ. γ. cf. Palladii vitam Chr. 51 et responsum Arcadii in cod. Vatic. 1485. [92] παντοίῳ τρόπῳ Ced. [93] τῆς οἰκουμένης Ced. [94] συνδ. Ced. [95] ἐν τῇ ἐξορίᾳ add. Leo ἐν ἐξ M. 2? [96] Ced. 582,12-16. [97] Δαλίδας cod. [98] σε add. Ced. qui omisso § 21 (forsitan e margine codicis in textum illato) hæc tanquam Innocentii verba exhibet. [99] καὶ μίσος add. Ced. [100] Ced. 582,16-583,9 — Ep. 152. [1] γάρ. om. Is. [2] ν. τὸ τοῦ Is. [3] μ. ἄττα· ἡ γείτων Ἀ. συνήθως ἠνίμησε M. π. Is. τὸν Φ. ἀ. Is. [4] Χρυσομανῆ Ced. X. γάρ Is. [5] σ. ἢ μᾶλλον σ. Is. [6] ὄντως add. Ced., οὕτω cod. [7] ἐμόν Ced. [8] II Sam. III, 1; ὁ om. Is. [9] κρ. ἀ. δὲ ὁ τοῦ Σ. κ. ὁ Is. [10] βίου καὶ πρ. Is. [11] μετετέθη Is. [12] Ced. 583,9-584,5: Ὑποστρέφοντος δὲ Ἐπιφανίου ἐν Κ. καὶ τὴν ἐ. τ. π. Θεοῦ μεμαθηκότος.

Digitized by Google

σαν, λέγεται εἰρηκέναι τοῖς αὐτὸν παραπέμπουσιν· «Σπεύδω ἐγώ [8]· ἀφίημι δὲ ὑμῖν τὰ βασίλεια, καὶ τὴν πόλιν, καὶ τὴν ὑπόκρισιν.» Ὅς γε καὶ Ἰωάννου τὴν ἐν ἐξορίᾳ τελευτὴν καὶ νίκην ἐδήλωσε, καὶ Ἰωάννης ὁμοίως Ἐπιφανίῳ τὴν ἐν τῷ πλοίῳ κοίμησιν· ἐκ θείας ἐπιπνοίας ταῦτα προμυήθησαν [9] οἱ μακάριοι, ἵνα μή τις ἔχθραν [ἔχειν] αὐτοὺς ὑποπτεύσειε κατ' ἀλλήλων [10]· οὐ γὰρ ἂν οἱ τοιοῦτοι θεηγόροι καὶ θεοφιλεῖς [11] διδάσκαλοι, καὶ τοῦ εἰρηνοποιοῦ Χριστοῦ μαθηταὶ γνήσιοι, τοῦ φάσκοντος [12]· « Ἐν τούτῳ γνώσονται πάντες, ὅτι ἐμοὶ [13] **497** μαθηταί ἐστε, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν [14] ἀλλήλοις, » ἔχθραν [15] ἔχοντες ἐτελεύτησαν· ἄπαγε! Εἰ γὰρ καὶ μικρὸν σκάνδαλον τὸ προῤῥηθὲν γέγονε μεταξὺ, τὴν ἀνθρωπίνην [16] ἀσθένειαν ἐλέγχον πρὸς ὀλίγον, ἀλλ' οὖν γε θᾶττον εἰς τὴν κορυφὴν τῶν ἀρετῶν (αὖθις) ἀνήχθησαν [17], τὴν ἀγάπην, περὶ ἧς λέγει Παῦλος ὁ ἀπόστολος [18]· « Ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ, χρηστεύεται, οὐ παροξύνεται, οὐ λογίζεται τὸ κακόν, » καὶ ὅτι [19] ἐν τῷ Θεῷ μένει. »

A dixisse fertur ipsum comitantibus : « Festino ego; dimitto vobis regiam et urbem et hypocrisim. » Idem et Joannis exitum in exsilio victoriamque manifestavit, sicut Joannes Epiphanio dormitionem in navigatione significavit. Ex divina inspiratione prænoverunt ista beati, ne quis inimicitiam inter eos exsistere suspicaretur. Tales enim magistri Deum amantes et prædicantes et Dei pacis Christi veri discipuli dicentis : « In hoc cognoscent omnes, quod discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem, » nunquam odium habentes decessisset, absit ! Si enim parvum scandalum fuit inter illos a longinquo, humanam fragilitatem paulisper probaverunt, sed brevi tamen ad cacumen virtutum rursus exsurrexerunt, charitatem, de qua Paulus apostolus ait : « Charitas patiens est, benigna est, non irritatur, non cogitat malum. » Et : « Deus charitas est, et qui manet in charitate, in Deo manet. » « Ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστὶ, καὶ ὁ μένων ἐν τῇ ἀγάπῃ

B

[20] (6) Μετὰ δὲ τὴν Ἰωάννου τελευτὴν ἐπίσκοπός τις ἅγιος, Ἀδελφιὸς τοὔνομα [21], ἔλεγεν, ὅτι· « Λύπην εἶχον [22] ἀφόρητον, διότι ὁ τοιοῦτος ἀνὴρ, ὁ τῆς οἰκουμένης διδάσκαλος, ὁ τοῖς λόγοις εὐφράνας τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, ἔξω τοῦ θρόνου ἐκοιμήθη. Ἐδεόμην οὖν τοῦ Θεοῦ μετὰ πολλῶν δακρύων, ἵνα δείξῃ μοι αὐτὸν ἐν ποίᾳ καταστάσει ἐστὶ καὶ εἰ μετὰ τῶν πατριαρχῶν ἐτάγη. Ἐπὶ πολὺν οὖν χρόνον τοῦτο εὐχόμενος, ἐν μιᾷ γίνομαι ἐν ἐκστάσει, καὶ θεωρῶ ἄνδρα [23] πάνυ εὐειδῆ κρατήσαντά με τῆς δεξιᾶς χειρὸς, ὃς ἀπαγαγών με εἰς τόπον λαμπρὸν καὶ ὑπερένδοξον, ἐδείκνυέ μοι τοὺς τῆς Ἐκκλησίας διδασκάλους. Ἐγὼ δὲ, φησὶ, περιεσκόπουν ἰδεῖν ὃν καταθυμίως εἶχον, τὸν μέγαν Ἰωάννην, τὸν ἐμὸν ἀγαπητόν· ὡς οὖν ἔδειξέ μοι πάντας καὶ ἑκάστου τὸ ὄνομα ἐγνώρισε [24], κρατήσας με πάλιν τῆς χειρὸς, ἐξήγαγέ με ἔξω. Ἐγὼ δὲ λελυπημένος ἠκολούθουν αὐτῷ (130[b]) μὴ ἑωρακὼς μετὰ τῶν Πατέρων τὸν ἐν ἁγίοις Ἰωάννην (τὸν Χρυσόστομον). Ὡς οὖν ἐξηρχόμην, ὁ ἑστὼς τῇ θύρᾳ κατασχὼν [25] με λέγει μοι· (« Τί ἔχεις [26]; τί λελύπησαι; » Ἐμοῦ δὲ μὴ ἀποκριθέντος, πάλιν λέγει μοι·) « Οὐδεὶς [εἰσ]ερχόμενος ὧδε, λυπούμενος ἔνθεν ἐξέρχεται. » Τότε λέγω αὐτῷ· « Αὕτη [27] μοί ἐστιν (ἡ) λύπη, ὅτι τὸν ἐμὸν [28] προσφιλέστατον Ἰωάννην τὸν ἐπίσκοπον ΚΠ. οὐχ ἑώρακα μετὰ τῶν ἄλλων τῆς Ἐκκλησίας διδασκάλων. » Ὁ δὲ πάλιν λέγει μοι [29]· « Ἄνθρωπος **498** ἐκεῖνον ἐν σαρκὶ ὢν ἰδεῖν οὐ δύναται· ἐκεῖ γὰρ παρίσταται ὅπου ὁ θρόνος ὁ Δεσποτικός [30]. »

C

Post mortem autem Joannis quidam episcopus sanctus, nomine Adelphius, dicebat : « Mœstitiam habebam intolerabilem, quod talis vir, universæ terræ magister, qui sermonibus Ecclesiam Dei lætificavit, extra sedem decessisset. Rogabam ergo Deum cum multis lacrymis, ut mihi ostenderet in quo statu esset et an ordinem inter patriarchas haberet. A multo igitur tempore cum hoc rogarem, quadam die in exstasi fui, vidique hominem forma valde decorum, qui me dextera manu tenuit et duxit in locum splendidum et illustrissimum, ubi doctores Ecclesiæ mihi ostendit. Ego, inquit, circumspiciebam ut viderem quem desiderabam, magnum Joannem, dilectum meum. Postquam igitur omnes ostendisset mihi nomenque cujusque aperuisset, me rursum manu corripiens foras eduxit. Ego vero tristis subsequebar illum non viso cum Patribus qui sanctis connumeratur Joanne Chrysostomo. Cum igitur egrediebar, qui stabat in limine me retinens dixit mihi : «Quid habes? cur mœres? » « Mihi non respondenti iterum dixit : Nemo huc ingressus, exinde mœrens egreditur. » Tum illi dico : « Ille est meus mœror quod meum dilectissimum Joannem Constantinopolis episcopum cum aliis Ecclesiæ doctoribus non viderim. » Ille vero rursum dixit mihi : « Homo in carne subsistens eum videre nequit : ibi enim sedet, ubi thronus Dominicus est. »

D

Variæ lectiones et notæ.

[8] σπεύδω add. Ced. [9] προμυήθε. cod. προμυηθέντες Ced. [10] κατ' ἀ. ὑποτοπάσειεν Ced. [11] ἄνθρωποι καὶ add. Ced. [12] Joan. XIII, 35. [13] μ. μου Ced. [14] μετ' ἀλλήλων Ced. [15] καὶ κακίαν add. Ced. [16] τῆς ἀνθρωπίνης ἀσθενείας cod. [17] ἦχθησαν Ced. ἀνήχθη· cod. [18] I Cor. XIII, 4. [19] I Joan. IV, 16. [20] Ced. 584,4 — 585,2. π. τοῦ ἐπισκόπου δεηθέντος τοῦ Θεοῦ ἐν ποίᾳ καταστάσει ἐστὶν ὁ Χρ. Par. 1706. [21] Ἀ. ὄνομα αὐτῷ Ced. [22] ἔχων cod. [23] τινά add. Ced. [24] ὁ. εἶπε Ced. [25] ἐπισχών Ced. [26] ἔχῃς τί λυπῆσαι cod. [27] ταύτη cod. [28] τὸν πρ. μοι Ced. [29] « Ἰωάννην τὸν τῆς μετανοίας λέγεις; » λέγω αὐτῷ· « Ναί· » ὁ δὲ ἀποκριθεὶς λέγει μοι Ced. in codice forsan ex homoioteleuto omissum. [30] ἐστιν add. Ced. Γαϊνᾶς Ἀρκαδίῳ ἀντάρας πολλὰ δεινὰ τῇ πόλει εἰργάσατο· πολέμου δὲ [πολλοῦ] συῤῥαγέντος κατά τε γῆν καὶ θάλατταν, αὐτὸς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἀπώλοντο cod. in textu cf. Ced. 574,21-575,4 : Τῷ ῃ' ἔτει Γ. τυραννεῖ κατὰ Ἀρκαδίου· καὶ π. κακὰ τῷ Βυζαντίῳ ἐπεδείξατο ἀπ. σὺν τοῖς ἑαυτοῦ στρατεύμασιν.

Digitized by Google

Adversus Arcadium insurrexerunt Isauri depræ- A dantes usque ad Cappadociam.

Sub ipso advenerunt reliquiæ sancti prophetæ Samuelis, et depositæ sunt in ejus templo prope Hebdomum.

Ægrotavit autem imperator et decessit.

(7) Ἐπὶ Ἀρκαδίου ἀντῆραν οἱ Ἴσαυροι πραι- δεύοντες ἕως Καππαδοκίας.

(8) Ἐπὶ αὐτοῦ εἰσῆλθε καὶ τὰ λείψανα τοῦ ἁγίου προφήτου Σαμουὴλ καὶ ἀπετέθη ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ πλησίον τοῦ Ἑβδόμου.

(9) Ἀρρωστήσας δὲ ὁ αὐτὸς βασιλεὺς τελευτᾷ.

CCIV. *Regnum Theodosii Minoris.*

Post Arcadium regnavit Theodosius, filius ejus, annos quadraginta duos; et egressus ad equitandum in Campo, decidens cum equo mortuus est.

Hic Chalcopratis Deiparæ Virginis templum ædificavit, quod antea synagoga Judæorum fuerat.

Murum e parte solidæ terræ destruxit et adjectis duobus aliis intervallis alium murum sexaginta diebus ædificavit.

Sub illo septem pueri qui Ephesi martyrium, Decio regnante, subierant, post annos trecentos septuaginta duos surrexerunt. B

Magnus etiam terræmotus et tremendissimus Constantinopoli accidit, ita ut muri civitatis caderent et pleraque pars ejus diversis in locis destrueretur: quo tempore vicos et plateas Thraciæ, Ponti, Bithyniæ, Phrygiæ ac Galatiæ terræmotus per tres menses agitavit. Ideoquer imperator cum patriarcha Proclo totaque civitatis multitudine, nudis pedibus, per dies multos litanias ibant canentes.

In his diebus supplicationum, accidit ut puer ex populo in aerem sustolleretur et quadam angelica doctus institutione Trisagion sacrum intonaret. C Statim autem ac puer absolvisset et quod fuerat edoctus annuntiavisset, et cum eo turbæ eamdem melodiam edidissent, cessavit terræmotus calamitas (et puer mortuus est).

Sub Theodosio Aspar et Ardaburius Orientis et Occidentis domestici electi sunt.

Atticus autem patriarcha, cum quemdam Judæum paralyticum catechizasset, et deinde baptizavisset, sanum præter exspectationem ex baptisterio reduxit.

CCV. *De tertia synodo.*

Habita fuit Ephesi ducentorum Patrum tertia synodus, anno decimo tertio regni Theodosii Minoris, Arcadii filii.

ΣΔ'. *Βασιλεία Θεοδοσίου τοῦ Μικροῦ.*

[31] Μετὰ δὲ Ἀρκάδιον ἐβασίλευσε Θεοδόσιος, ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ἔτη μβ' [32]. Καὶ ἐξελθὼν ἱππασθῆναι (ἐν τῷ Κάμπῳ), συμπεσὼν τῷ ἵππῳ ἐτελεύτησεν [33].

[34] (2) Οὗτος ἐν τοῖς Χαλκοπρατίοις ναὸν ἔκτισε τῆς Θεοτόκου, πρότερον ὄντα συναγωγὴν Ἰουδαίων.

[35] (3) Καὶ τὸ χερσαῖον τεῖχος τῆς πόλεως κατα- λύει καὶ προσθεὶς ἄλλα δύο διαστήματα, ᾠκοδόμη- σεν ἕτερον τεῖχος δι' ἡμερῶν ξ'.

[36] (4) Ἐπὶ αὐτοῦ καὶ οἱ ἐν Ἐφέσῳ μαρτυρήσαν- τες παῖδες ζ' ἐπὶ Δεκίου, ἀνέστησαν μετὰ ἔτη τοβ' [37].

[38] (5) Καὶ σεισμὸς μέγας ἐγένετο ἐν ΚΠ. καὶ φοβερώτατος, ὥστε πεσεῖν τὰ τείχη τῆς πόλεως καὶ τὸ πλεῖστον μέρος αὐτῆς **499** ἐν διαφόροις τόποις· καὶ μέντοι καὶ κώμας καὶ χώρας τῆς τε Θρᾴκης καὶ Πόντου, Βιθυνίας, καὶ Φρυγίας, καὶ Γαλατίας, καὶ ἐπεκράτησεν ὁ σεισμὸς ἐπὶ μῆνας γ'· διὸ καὶ ὁ βασιλεὺς σὺν τῷ πατριάρχῃ Πρόκλῳ καὶ παντὶ τῷ πλήθει τῆς πόλεως ἀνυπόδητος ἐλιτάνευεν ἐπὶ πολ- λὰς ἡμέρας.

[39] (6) Ἐν αἷς, λιτανευόντων αὐτῶν, συνέβη παιδίον ἁρπαγῆναι ἐκ τοῦ λαοῦ εἰς τὸν ἀέρα καὶ μυηθῆναι ὑπ' ἀγγελικῆς τινος διδασκαλίας τὸν τρισάγιον ὕμνον. Τοῦ δὲ παιδὸς ἀπολυθέντος καὶ τὸ μυηθὲν ἀπαγγείλαντος, καὶ τοῦτο μετ' αὐτοῦ μελῳδησάν- των τῶν ὄχλων, παραυτίκα ἐκόπασεν ἡ τοῦ σεισμοῦ ἀπώλεια (καὶ τὸ παιδίον ἀπέθανεν).

[40] (7) Ἐπὶ Θεοδοσίου Ἄσπαρ καὶ Ἀρδαβούριος προχειρίζονται δομέστικοι Ἀνατολῆς τε καὶ Δύ- σεως.

[41] (8) Ἀττικοῦ δὲ πατριαρχοῦντος Ἰουδαῖόν τινα παράλυτον νουθετήσας [42], εἶτα βαπτίσας, ὑγιῆ (πα- ραδόξως) ἐκ τῆς κολυμβήθρας ἀνήγαγε [43].

ΣΕ'. *Περὶ τῆς γ' Συνόδου* [44].

[45] Καὶ ἡ γ' γέγονε σύνοδος τῶν ἐν Ἐφέσῳ σ' Πατέρων, συνελθοῦσα τὸ πρότερον ἐν ἔτει ιγ' τῆς D Θεοδοσίου τοῦ Μικροῦ βασιλείας, υἱοῦ Ἀρκαδίου.

Variæ lectiones et notæ.

[31] 408 Maii 2. —Ced. 602,8-10 : Μετὰ δέ τινα χρόνον ἐξῆλθεν ὁ βασιλεὺς ἱπ. καὶ συμπεσόντος αὐτῷ τοῦ ἵππου, κ. τ. λ. [32] μῆνας β', Ced. 586,21, ἔτη λγ' Leo I [33] 450 Junii 20. [34] 450 — Ced. 602,5,6 : Τότε (τῷ μβ' ἔτει) καὶ τὴν τῶν Χαλκοπρατίων ἐκκλησίαν τῇ Θεοτόκῳ ἀνήγειρε, σ. Ἰ. πρ. οὖσαν. [35] 446? — Ced. 598,19 599,1 : Τῷ κς' ἔτει — Κῦρος — καταλύσας τ. χ. τ. ΚΠ. καὶ πρ. ἀ. δ. β', οἰκοδομεῖ ἐ. τ. δι' ἡ. ξ'. [36] 412. [37] ρμ'? inde a Decio 251-253, ρο' Ced. ρπα' Anastasius, ρπδ' Theophanes. [38] 458 Ced. 599,19-21 : Ἐπὶ τούτου (τῷ κη' ἔτει) σεισμοὶ μεγάλοι γεγόνασιν ἐν ΚΠ. ἐν μησὶ δ', ὥστε φοβηθέντας τοὺς ἐν Βυζαντίῳ ἔξω τῆς πόλεως ἐν τῷ λεγομένῳ Κάμπῳ διατρίβειν. [39] Ced. 599,21-600,8 : Τοῦ γοῦν εἰρημένου πατριάρχου μετὰ τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ ταῖς λιταῖς ἐκεῖσε προσκαρτεροῦντος, περὶ ὥραν γ', ἄφνω πάντων ὁρώντων ἡρπάγη νεανίας εἰς τὸν ἀ. καὶ ἤκουσε θείας φωνῆς παῤῥεγγυώσης αὐτῷ ἀναγγεῖλαι τῷ ἐπι- σκόπῳ καὶ τῷ λαῷ λιτανεύειν οὕτω, κ. τ. λ. [40] 425? — Ced. 589,6-14 : Τῷ κς' ἔτει. [41] Ced. 587,16-18 : Τῷ β' ἔτει Ἀττικὸς ἐπ. ΚΠ. Ἰ. [42] ν. πείσας τε καὶ β. Ced. [43] ἐξήγαγε Ced. [44] Σύνοδος γ' ἐν Ἐφέσῳ· εἰσὶν ἀπὸ τῆς β' εἰς τὴν γ' ἔτη μβ' (μα' cod.)? Scholion a secunda manu. [45] 431 — Ced. 594 9 12 : Τῷ κε' τοίνυν ἐνιαυτῷ τῆς Θ. β. ἡ ἐν Ἐ. ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ σ' σ. τῶν σ.' π. συνηθροίσθη χρόνον ἄγουσα ἀπὸ μὲν τῆς β' μα', ἀπὸ δὲ κτίσεως κόσμου ,ϛϡιε'.

Digitized by Google

[46] (2) Ἧς ἡγοῦντο Κύριλλος Ἀλεξανδρείας, διέπων καὶ τὸν τόπον Κελεστίνου τοῦ Ῥώμης, Ἰουβενάλιος Ἱεροσολύμων (Ἰωάννης Ἀντιοχείας, κατὰ Νεστορίου ἐπισκόπου ΚΠ. παρόντος καὶ αὐτοῦ ἐν Ἐφέσῳ), λέγοντος [47] μὴ λέγειν [48] Θεοτόκον τὴν (ἁγίαν) **500** Θεοτόκον (Μαρίαν), ἀλλὰ Χριστοτόκον (καὶ Κυριοτόκον), καὶ δύο υἱοὺς ἐπὶ [49] Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ μυθολογοῦντος καὶ δύο ὑποστάσεις, καὶ ἄλλον μὲν εἶναι τὸν Λόγον τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα, ὕστερον δὲ τὸν ἐκ Μαρίας τεχθέντα ἄνθρωπον, κατὰ σχέσιν δὲ ἑνωθέντα τῷ Θεοῦ Λόγῳ [50], καὶ ὁμωνύμως [51] αὐτῷ Υἱὸν λεγόμενον.

[52] (3) Τοῦτον προσκληθέντα παρὰ τῆς συνόδου καὶ μὴ ἀπαντήσαντα ἐκκλησιαστικῶς καθελοῦσα ὡς μὴ θελήσαντα τοῖς ὀρθοῖς δόγμασι συνθέσθαι, ἀνεθεμάτισε [53], μίαν δὲ τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν καθ' (151ᵃ) ἕνωσιν ὑπόστασιν καὶ δύο φύσεις σαφῶς ἐδογμάτισε, τὸν αὐτὸν εἶναι (καὶ) Θεὸν καὶ ἄνθρωπον καὶ τὴν ἁγίαν Μαρίαν κυρίως καὶ ἀληθῶς Θεοτόκον.

[54] (4) Ἰωάννης δὲ Ἀντιοχείας ἐπίσκοπος μετὰ τὴν Νεστορίου καθαίρεσιν καταλαμβάνει· καὶ λυπηθεὶς ὅτι χωρὶς αὐτοῦ καθῃρέθη Νεστόριος, παραλαβὼν τοὺς συνελθόντας αὐτῷ ἐπισκόπους, ἐν οἷς ἦν καὶ Θεοδώρητος ὁ Κύρου [55] ἐπίσκοπος καὶ Ἴβας Ἐδέσσης, καθαίρεσιν ὑπαγορεύει τοῦ ἐν ἁγίοις Κυρίλλου καὶ Μέμνονος τοῦ Ἐφεσίων ἐπισκόπου ὡς παρὰ τὸν κανόνα τῆς Ἐκκλησίας ποιησάντων τὴν σύνοδον. Οἱ δὲ περὶ Κύριλλον μέμφονται ὡς ἄθεσμα καὶ ἄτοπα τὰ παρ' αὐτῶν γενόμενα. Καὶ οὕτως ἀπὸ τῆς Ἐφεσίων διαφερόμενοι ἀλλήλοις διέστησαν, οἵ τε Ἀνατολικοὶ καὶ [οἱ] Αἰγύπτιοι.

[56] (5) Μετὰ δὲ ταῦτα σπουδῇ τοῦ βασιλέως ἡνώθησαν, συμφρονήσαντες καὶ οἱ Ἀνατολικοὶ τῇ ἐκτεθείσῃ ἐν Ἐφέσῳ ὀρθοδόξῳ πίστει καὶ τῇ κατὰ Νεστορίου καθαιρέσει ἔγγραφον ἐπιστολὴν τοῖς Ἀλεξανδρεῦσι διὰ Παύλου τοῦ ἐπισκόπου Ἐμέσης [57] ἀποστείλαντες.

[58] (6) Νεστόριος δὲ ἐξωρίσθη εἰς Ὄασιν [59].

[60] (7) Ἀττικοῦ δὲ τελευτήσαντος, Σισίνιος πατριάρχης προχειρίζεται· τούτου δὲ τελευτήσαντος [61], ὁ Νεστόριος [62]· τούτου δὲ καθαιρεθέντος, Πρόκλος ἀντ' αὐτοῦ χειροτονεῖται, **501** ὅτε καὶ τὸ λείψανον τοῦ Χρυσοστόμου ἐν τῇ πόλει μετεκομίσθη. Ὡσαύτως καὶ τὰ λείψανα Στεφάνου καὶ Λαυρεντίου.

[63] (8) Ὁ δὲ τῶν Περσῶν φύλαρχος ἦλθε πολεμῆσαι Θεοδοσίῳ· ὁ δὲ βασιλεὺς ἀπέστειλε κατ' αὐτοῦ πατρίκιον καὶ στρατὸν ἔνοπλον. Τοῦ δὲ παραταξαμένου εἰς πόλεμον, δηλοῖ αὐτῷ ὁ φύλαρχος λέγων [64]· « Εἰ ἔτι ἔχεις ἕνα δυνατὸν ἐκ τοῦ λαοῦ σου ἰσχύοντα μονομαχῆσαι καὶ νικῆσαι ἕνα Πέρσην μονομάχον, εὐ-

Synodo præfuerunt Cyrillus Alexandriæ, locum Cœlestini papæ Romæ tenens, Juvenalis Hierosolymæ, Joannes Antiochiæ, contra Nestorium, Constantinopolis episcopum, qui et ipse Ephesi aderat : hic docebat non dicendam Deiparam sacram Deiparam Mariam, sed Christiparam et Dominiparam. Fabulabatur etiam in Christo Dei duos filios et duas personas, alium quidem esse Verbum ex Patre genitum, postremum autem hominem ex Maria natum, accidenti statu Verbo Dei unitum et cum ipso per homonymiam Filium appellatum.

Hunc, cum advocatus a synodo, non paruisset, synodus canonice deposuit ut orthodoxis dogmatibus subscribere recusantem, et anathematizavit. Unam autem Christi et Dei nostri per unionem personam duasque naturas aperte docuit, necnon illum esse Deum et hominem, sanctamque Mariam vere et proprie Deiparam.

Joannes autem Antiochiæ episcopus post Nestorii depositionem advenit; moleste ferens quod, ipso absente, depositus esset Nestorius, Igitur episcopi qui cum ipso venerant et inter quos erant Theodoretus, Cyri episcopus, et Ibas Edessæ, suasit depositionem sancti Cyrilli et Memnonis Ephesiorum episcopi, utpote qui contra canonem Ecclesiæ synodum tenuerint. Erga Cyrillum autem criminantur quod iniqua et injusta sunt ea quæ ab ipso facta sunt. Et sic ab Ephesiorum urbe discedentes alii alio, Orientales et Ægyptii, dispersi sunt.

Postea vero studio imperatoris adunati sunt, et Orientales orthodoxæ fidei Ephesi definitæ Nestoriique depositioni consentientes, epistolam scripserunt, quam ad Alexandrinos per Paulum Emesæ episcopum miserunt.

Nestorius autem exsulatum in Oasim missus est.

Attico vero defuncto, Sisinius eligitur patriarcha; hoc autem mortuo, Nestorius; quo deposito, Proclus in ipsius locum ordinatur, et tunc Chrysostomi reliquiæ in urbem transferuntur. Similiter autem reliquiæ Stephani et Laurentii.

Princeps autem Persarum cum Theodosio pugnaturus venit; sed imperator adversus illum misit Patricium et validum exercitum. Cui in prælium prodeunti, dux Persarum dixit : « Si quemquam habes ex populo tuo qui possit singulari certamine pugnare vincereque singulatim pugnantem unum Persarum, libens con-

Variæ lectiones et notæ.

[46] Ced. 594,12-19. Ἦ ἦρχον Κ. Ἀ. δ; Κ. πάπα Ῥ. τὸν τόπον διεῖπε καὶ Ἰ. [47] τοῦ καταράτου Νεστορίου add. Ced [48] μὴ εἶναι Ced. [49] τοῦ ἑνός add. Ced. [50] τὸν Θεὸν Λόγον Ced. [51] ὁμ. καὶ αὐτὸν λ. Υἱόν Ced. [52] Ced. 594,19-595,2. [53] καὶ ἐχειροτονήθη Μαξιμιανὸς πρεσβύτερος τῆς αὐτῆς Μεγάλης ἐκκλησίας Ced. [54] Ced. 505,3-12. [55] Θ. Τύρου Ced. [56] Ced. 595,12-15. [57] Ἐδέσσης cod. [58] Ced. 595,16. [59] ἄλλοι δὲ γράφουσιν ἐν τῇ Θάσσῳ, κ. τ. λ. Ced. [60] 426, Oct. 10 — Ced. 595,1-4. Τῷ ιθ' ἔτει τοῦ προφήτου Ζαχαρίου τὰ λ. καὶ τοῦ ἁγίου πρωτομάρτυρος Στ. καὶ Λ. ἀπετέθησαν· τότε πρώτως καὶ ἡ μνήμη τοῦ μεγάλου. [61] 428. [62] ἐπετελέσθη. [63] 422 434 — Ced. 599,5-14. Κατὰ Περσῶν στρατηγοῦντος Προκοπίου (ἔτει κζ') δηλοῦται αὐτῷ παρὰ τοῦ Πέρσου. [64] ὅτι δώσωμεν μονομάχους, καὶ οἱος ἂν ἡτιηθῇ, διδότω τὸ μέρος αὐτοῦ π. ἐπὶ χ. ν'. Ced.

Digitized by Google

ventionem pacis ad annos quinquaginta faciam; si autem victus fuerit, accipiam quinquaginta centenária. » Et ita alius Persam loricatum, et alter Gothum comatum et instructum inter duos exercitus produxerunt. Persa vero prior lanceam vibrans irruit; sed Gothus ictum dextere declinans vulneravit illum juxta Gothicum morem, et ex equo dejiciens statim occidit. Hoc autem facto, dux Persarum conventionem pacis juxta promissionem suam fecit.

A θέως; ποιῶ τὰ πάκτα τῆς εἰρήνης ἐπὶ χρόνους ν· εἰ δὲ ἡττηθείη, λαμβάνειν με κεντηνάρια ν' [65]. » Καὶ οὕτως ὁ μὲν Πέρσης κατάφρακτον, ὁ δὲ Γότθος κόμητα ἔνοπλον μεταξὺ τοῦ πλήθους παραστήσαντες εἰς μονομαχίαν, πρῶτος ὁ Πέρσης ὁρμήσας δορυφόρος· ὁ δὲ Γότθος δεξιὸν πλαγιάσας ἐσώκισεν αὐτὸν κατὰ τὸ Γοτθικὸν ἔθος, καὶ τοῦτον ἐκ τοῦ ἵππου καταγαγὼν, αὐτίκα ἀνεῖλεν [66]. Καὶ τούτου γεγονότος, ἐποίησεν ὁ Περσῶν φύλαρχος εἰρήνης πάκτα κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν αὐτοῦ.

Rex aliquando ad venandum egressus, omnibus qui cum ipso erant ignorantibus, itinere longo venit ad quemdam monachum in cella sedentem prope Constantinopolitana suburbia.

[67] (9) Τοῦ δὲ βασιλέως κυνηγῆσαι ἐξελθόντος, τοὺς σὺν αὐτῷ πάντας διαλαθὼν, ἦλθε διὰ μακρᾶς ὁδοῦ πρός τινα μοναχὸν ἐν κελλίῳ καθεζόμενον πλησίον τῶν προαστείων ΚΠ.

Quem quidem cognovit senior, sed illum tanquam gregarium militem recepit. Cum autem rex a via B et æstu esset defatigatus, miscuit panes senior et infundens acetum et oleum, manducavit rex et bibit aquam.

[68] (10) Ὃν ὁ γέρων ἐπέγνω μὲν, ἐδέξατο δὲ ὡς ἕνα τῶν στρατιωτῶν. Τοῦ δὲ βασιλέως ἐκ τῆς ὁδοῦ καὶ τοῦ καύσωνος ὀλιγωρήσαντος, ἔβρεξεν ἄρτους ὁ γέρων καὶ βαλὼν ὄξος καὶ ἔλαιον, ἔφαγεν ὁ βασιλεὺς καὶ ἔπιεν ὕδωρ.

Et dixit ad monachum : « Scis quis ego sim, Pater? » Monachus autem dixit : « Deus te cognoscit. » Et rex ait : « Ego sum Theodosius imperator. » Et surgens monachus profunde salutavit eum. Dixit igitur rex : « Beati certe vos estis, monachi, quibus non est cura de mundo. Vere enim dico tibi, Pater : in palatio natus sum et nunquam tanta cum voluptate cibum ac potum sumpsi. »

[69] (11) Καί φησι πρὸς τὸν μοναχόν· « Οἶδας τίς εἰμι, Πάτερ; » Ὁ δὲ μοναχὸς εἶπεν· « Ὁ Θεὸς οἶδέ σε. » Καὶ ὁ βασιλεὺς ἔφη· « Ἐγώ εἰμι Θεοδόσιος ὁ βασιλεύς. » Καὶ ἀναστὰς [70] ὁ γέρων προσεκύνησεν αὐτόν [71]. Εἶπεν οὖν ὁ βασιλεύς· « Μακάριοί [72] ἐστε ὄντως ὑμεῖς οἱ **502** μοναχοὶ καὶ ἀμέριμνοι τοῦ κόσμου· ἐπ' ἀληθείας γὰρ λέγω σοι, Πάτερ [73], ἐν τῷ παλατίῳ ἐγεννήθην καὶ οὐδέποτε μεθ' ἡδονῆς [74] ἀπήλαυσα βρώσεως (τοιαύτης) καὶ πόσεως, καθὼς σήμερον. »

Advenienteautem populo, coram omnibus seniorem digne honoravit rex, et cum jussisset eum pro cunctis orare, cum pace suum iter repetiit. Ab hac die multum honorabat eum rex : sed exsurgens senior fugit et in Ægyptum reversus est.

[75] (12) Τοῦ δὲ λαοῦ φθάσαντος, καὶ ἐνώπιον πάντων ἀξιοπρεπῶς τιμήσαντος τὸν γέροντα καὶ πάντας ἀξιωθῆναι τῆς εὐχῆς αὐτοῦ τοῦ βασιλέως προστάξαντος [76], ἀνεχώρησεν εἰς τὴν ὁδὸν αὐτοῦ μετ' εἰρήνης [77]· Καὶ ἀπὸ τότε (131b) ἐτίμα αὐτὸν ὁ βασιλεὺς (μεγάλως). Ὁ δὲ γέρων ἀναστὰς ἔφυγε καὶ πάλιν ἦλθεν [78] εἰς Αἴγυπτον.

CCVI. *De translatione Chrysostomi.*

ΣϚ'. *Περὶ τῆς Ἀνακομιδῆς τοῦ Χρυσοστόμου.*

Idem rex mittens Chrysostomi reliquias transtulit ex Comanis, ubi decesserat in exsilio pulsus ab Eudoxia, ipsius matre. Multum enim rogaverat regem Proclus qui tunc erat in Constantinopolitana sede, ut hanc translationem faceret; et tum facta est. Honorifice deposuit illum in templo Sanctorum Apostolorum.

[79] Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς ἀποστείλας ἀνεκόμισε τὸ λείψανον τοῦ Χρυσοστόμου ἐκ Κομάνης ὅπου ἦν τελευτήσας ἐξορισθεὶς ὑπὸ Εὐδοξίας τῆς μητρὸς αὐτοῦ, πολλὰ δεηθεὶς τοῦ βασιλέως ὁ Πρόκλος ὁ τότε τὸν τῆς ΚΠ. ἰθάνων θρόνον, τοῦ ἀνακομίσαι αὐτὸ, ὃ δὴ καὶ γέγονε· καὶ ἀπέθετο αὐτὸν ἐντίμως ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων.

Uxori autem Theodosii imperatoris Eudoxiæ D hoc accidit. Philosophus ex Athenis in Græcia, tres habens filios et filiam unam, moriens filiis reliquit hæreditatem et omnem ipsius substantiam; filiæ

[80] (2) Περὶ δὲ τῆς γυναικὸς Θεοδοσίου τοῦ βασιλέως Εὐδοκίας οὕτω συμβέβηκε· Φιλόσοφος ἐν ταῖς ἐν Ἑλλάδι Ἀθήναις, ἔχων υἱοὺς γ' καὶ θυγατέρα μίαν τελευτῶν, τοῖς μὲν υἱοῖς κατέλειπε κληρονο-

Variæ lectiones et notæ.

[65] Δίδωσιν οὖν ὁ στρατηγὸς Προκόπιος Ἀρεόβινδον κ. τῶν φοιδεράτων, ὃς σώκιστρον κατέχων τὸν Πέρσην ἐσ. καὶ κατενεγκὼν ἐκ τοῦ ἵ. ἀπέκτεινε Ced. [66] Καὶ γέγονε π. ἐ. μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Π. εἰσελθὼν δὲ Ἀρ. ἐν τῇ πόλει — προῆχθη ὕπατος Ced. (434.) [67] Ced. 595,22-24. Ὁ βασιλεὺς δὲ κ. ἐξελθὼν τοὺς, κ. τ. λ. [68] Ced. 595,24-596,4. [69] Ced. 496,4 11. Καὶ φ. ὁ βασιλεύς· οἶδας. [70] εὐθὺς add. Ced. [71] αὐτῷ Ced. [72] καὶ τρισμακάριοι Ced. [73] ὅτι add. Ced. [74] ἡδονῶν Ced. [75] Ced. 596,12-16. [76] κελεύσαντος τοῦ β. Ced [77] Καὶ ἤρξατο ἀπὸ τ. τιμᾶν ἀ. ὁ β. Ced. [78] ἀπῆλθεν Ced. [79] 438 Jan. 27. — Ced. 599, 11. Ἐφ κη' ἔτει — Πρόκλος — ἐπ. ΚΠ. προχειρίζεται, ὃς τὸ τοῦ Χ. λ. ἀνακομίζει τῷ λ. ἔτει καὶ εἰς τὸν τῶν ἀπ. ἀποτίθησι ναόν. [80] Ced. 590,8-12. Τῷ ιδ' ἔτει ἐτελεύτησεν ἐν Ἀ. Λεόντιος ὁ φιλόσοφος, ὃς ἔγραψεν ἐν τῇ δ. αὐτοῦ· « Τὴν μὲν οὐσίαν μου π. καταλιμπάνω τ. υ. μου, Ἀ. δὲ τῇ ἐμῇ θ. ἀφίω δ. χρυσίου ν. ρ'. ἃ γὰρ ἀ. ἡ τ. αὐτῆς. »

Digitized by Google

μίαν καὶ τὴν περιουσίαν αὐτοῦ πᾶσαν· τῇ δὲ θυγατρὶ νομίσματα ρ', οὕτως εἰρηκὼς ἐν τῇ διαθήκῃ· « Ἀθηναΐδι τῇ ποθεινοτάτῃ θυγατρὶ θέλω δοθῆναι νομίσματα ρ', καὶ μόνον. Ἀρκεῖ γὰρ αὐτῇ ἡ αὐτῆς τύχη. »

A autem nummos centum, in testamento declarans : « Athenaidi charissimæ filiæ volo dari centum nummos nec amplius : sufficit enim illi fortuna ipsius. »

[81] (3) Ἥτις μετὰ τὴν τοῦ πατρὸς τελευτὴν μηδὲν λαβοῦσα παρὰ τῶν ἀδελφῶν, ἦλθε πρὸς τὴν Πουλχερίαν τὴν ἀδελφὴν Θεοδοσίου, **503** κατεγκαλοῦσα τοὺς ἀδελφούς. Ἡ δὲ θεασαμένη τὸ εὐπρεπὲς καὶ ἐλλόγιμον αὐτῆς, καὶ μαθοῦσα παρὰ τῆς θείας αὐτῆς, ὅτι παρθένος ἐστὶν, βαπτίζει ταύτην· ἦν γὰρ Ἑλληνὶς, καὶ Εὐδοκίαν μετωνόμασε.

Hæc post mortem patris cum nihil a fratribus accepisset, venit ad Pulcheriam, Theodosii sororem, de fratribus conquestura. Ipsa vero, mirans illius decorem ac nobilitatem, a matertera ejus discens illam esse virginem, baptizavit eam, erat enim gentilis, et cognominavit eam Eudoxiam.

[82] (4) Καὶ συνῆψεν αὐτὴν τῷ ἰδίῳ ἀδελφῷ πρὸς γάμον (συνευδοκοῦντος καὶ τοῦ προσφιλεστάτου Παυλίνου, ὃς γενόμενος μάγιστρος ἐτιμήθη μειζόνως ὡς συνεργὸς καὶ παράνυμφος. Καὶ μέντοι καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῆς μεταστειλάμενος, ἀξιωματικοὺς ἐποίησε).

Et proprio fratri dedit eam uxorem, consentiente dilectissimo Paulino, qui, magister effectus, valde honoratus est, ut auxiliator et paranymphus. Fratres autem illius arcessitos ad honores evexit.

[83] (5) Μετὰ ταῦτα συνέβη προελθεῖν τὸν βασιλέα κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν Θεοφανίων καὶ Παυλῖνον ἀηδισθέντα μὴ εὑρεθῆναι μετὰ τοῦ βασιλέως· καὶ ἐπέδωκέ τις πένης τῷ βασιλεῖ μῆλον φρυγιατικὸν μέγα σφόδρα, ὅπερ δεξάμενος ὁ βασιλεὺς καὶ θαυμάσας καὶ πᾶσα ἡ σύγκλητος, ἔδωκε τῷ πένητι νομίσματα ρ', τὸ δὲ μῆλον ἀπέστειλε τῇ βασιλίσσῃ, ἡ δὲ τῷ Παυλίνῳ, ὁ δὲ τῷ βασιλεῖ εἰσερχομένῳ ἐν τῷ παλατίῳ. Ὁ δὲ βασιλεὺς λαβὼν τοῦτο καὶ ἐπιγνοὺς ἐζήτει αὐτὸ παρὰ τῆς βασιλίσσης· ἡ δὲ εἶπεν ὅτι « Ἔφαγον αὐτό ; » καὶ ὁρκίσας αὐτὴν κατὰ τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας, ἠρνήσατο ἐμμενώτερον. Τότε ὑπέδειξεν αὐτῇ τὸ μῆλον. Ἡ δὲ ἰδοῦσα αὐτὸ κατῃσχύνθη καὶ ἔμεινεν ἄφωνος. Ὁ δὲ βασιλεὺς ὀργισθεὶς κατ' αὐτῆς καὶ ὅτι ἐρῶσα τοῦ Παυλίνου τὸ μῆλον ἔπεμψεν αὐτῷ καὶ διὰ τοῦτο ἠρνήσατο. Καὶ παραυτίκα τὸν Παυλῖνον ἀνεῖλε.

Accidit postea ut rex in publicum prodiret in die Epiphaniæ, et Paulinus vexatus non inveniretur cum rege; deditque quidam pauper regi malum phrygium miræ magnitudinis, quod rex accepit et miratus est cum omni cœtu. Tunc pauperi datis centum nomismatibus, malum imperatrici misit; hæc autem Paulino; qui item imperatori in palatium regresso. Rex autem, isto accepto et recognito, postea repetiit illud a regina. Quæ dixit : « Illud manducavi; » et cum urgeret eam ut per salutem suam juraret, constanter recusavit. Tunc ostendit ei malum. Hæc autem, illo viso, erubuit et absque voce remansit. Rex iratus est adversus eam, eo quod amore Paulini malum ad eum misisset, et denegavisset. Et Paulinum extemplo interfecit.

[84] (6) Ἡ δὲ βασίλισσα Εὐδοκία ἐπὶ τοῦτο λυπηθεῖσα, τὸν βασιλέα παρεκάλει εἰς Ἱεροσόλυμα αὐτὴν ἀποσταλῆναι εὐχῆς χάριν. Ὁ δὲ εἴξας τῇ αὐτῆς αἰτήσει, τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῆς ἐξεπλήρωσεν.

Imperatrix Eudoxia de hoc contristata regem rogavit ut ipsam Jerusalem, orandi gratia, dimitteret. Qui petitioni ejus acquiescens, ipsius desiderium implevit.

504 [85] (7) Τῆς δὲ παραγενομένης, πολλὰ καὶ μεγάλα κατορθώματα πεποίηκεν, ἀνανεώσασα τὰ τείχη Ἱερουσαλήμ.

Quæ cum illuc advenisset, multa magnaque virtutis opera, muros Jerusalem renovans, fecit.

(8) Εἰς λόγους δέ τινας ἐρχομένης αὐτῆς πρός τινας, τοῦτο ἔλεγεν, ὅτι « Περὶ ἐμοῦ Δαυὶδ εἴρηκεν [86]· Ἀγάθυνον, Κύριε, ἐν τῇ εὐδοκίᾳ σου τὴν Σιών· καὶ οἰκοδομηθήτω τὰ τείχη Ἱερουσαλήμ. »

Sermonibus quondam habitis cum quibusdam, dixit : « De me David locutus est : Benigne fac, Domine, in bona voluntate tua Sion; et ædificentur muri Jerusalem. »

Variæ lectiones et notæ.

[81] Cod. 590,12-17. Ταύτην τὴν Ἀθηναΐδα ἐξ Ἀθηνῶν εἰσαχθεῖσαν θ. ἡ Πουλχερία κάλλει σώματος διαπρέπουσαν καὶ συνέσει ψυχῆς καλλυνομένην καὶ λόγῳ κεκοσμημένην πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον ΚΠ. Ἀττικὸν (405-526) ἀποστείλασα ἐβάπτισεν Ε. μετονομάσασα. [82] Cod. 590,17,18 : Ἥντινα καὶ τῷ αὐτῆς ἀδ. καὶ βασιλεῖ συνέζευξεν εἰς γυναῖκα. [83] 440—Cod. 591,2-15 : Τῇ οὖν ἡμέρᾳ τῶν ἁγίων θ. ἐν τῇ Μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ ἀπόντος τοῦ βασιλέως, προσήγαγέ τις αὐτῷ ἐξ Ἀσίας π. μ. μ. καὶ ὑπερφυὲς, ὁ. ἀπ. τῇ Αὐγούστῃ δεδωκὼς τῷ π. ν. ρ', αὐτὴ δὲ νοσοῦντι τότε Π. ἀπ. ἀρράβωνα τῆς αὐτοῦ τελευτῆς· ὁ δὲ Παυλῖνος ἀγνοῶν μετὰ β' ἡμέρας ἀπ. αὐτὸ τῷ β. ὁ δὲ β. τ. γνωρίσας ἔκρυψε καὶ λέγει τῇ Αὐγούστῃ· « Ποῦ ἐστι τὸ μῆλον, ὅπερ σοι ἀπέστειλα; » ἡ δὲ εἶπε· Ἔφ. ἀ. Καὶ πάλιν ὤρκωσεν ἀ. τὴν σ. αὐτοῦ λ. μή τινι τοῦτο πέμπομφας. » — « Ἡ δὲ πάλιν εἶπε φαγεῖν αὐτὸ, προσθεῖσα τὴν σωτηρίαν τοῦ βασιλέως. Τ. εἰς ὀργὴν κινηθεὶς ὁ βασιλεὺς κελεύει τὸ μ. εἰσενεχθῆναι, τὸν δὲ Π. ἀποστέλλας τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ ἀπεκεφάλισεν. [84] 444 — Cod. 591,15-17 cf. 601,15-602,2 : Ἔκτοτε δὲ γέγονε μεταξὺ αὐτῶν λύπη καὶ ἀπομερισμός· γνοῦσα δὲ τοῦτο ἡ Αὐγούστα, καὶ αἰσχυνθεῖσα ὡς ὑβρίσθη, ἐξώρμησεν εἰς τοὺς ἁγίους τόπους. τοῦτ. co.l. [85] Cod. 591,20-24. [86] Ps. li, 18.

Digitized by Google

Cum jam moritura esset, nihil sibi consciam esse de Paulini crimine confessa est.

Proclo defuncto, Flavianus, vir sanctissimus, Ecclesiæ præpositus est.

Ex Gothis provenerunt gentes quatuor, quæ sunt Hypogothi, Gepides et Vandali, ex quibus Arabes; et cœperunt incursare Romanorum terram.

CCVII. *Regnum Marciani.*

Post Theodosium Marcianus, gener ejus, regnavit sex annos. Cum enim Theodosius defunctus esset et hoc ulli nondum innotuisset, Pulcheria imperatoris soror postquam arcessisset illum et senem et militarem, prudentia honestateque vitæ commendabilem, dixit ad eum : « Quoniam imperator defunctus est et ex omni cœtu elegi te virum virtute præclarum, da mihi fidem, quod virginitatem meam, quam vovi Domino, custodies integram, et te imperatorem proclamo. Cum igitur istud jurejurando promisisset, advocavit illa patriarcham Anatolium et senatum, et imperatorem eum proclamavit.

Quæ postquam egregia fecisset opera, multasque domos oratorias erexisset cum pauperum asylis, et hospitiis et monasteriis, inter quæ Sancti Laurentii templum, virgo decessit, Marcianum regni successorem relinquens.

Erat autem cunctis exornata virtutibus. Ipsa namque fratrem Theodosium in omnibus instruxerat, qualia sunt mores et sermones, et incessus, et risus et vestium indumentum, sessio, et statio In primis autem erga Deum pietatem sedulo docuerat eum.

Ipse vero natura piger et incautus erat ad omnia, præsertim ad eos qui præsentabant illi chartas : quibus non lectis subscribebat. Quod cum prudentissima soror advertisset, solerter venit ad eum, petitionem præsentans ut inter servas secederet ipsius uxor Eudoxia : huic, quin legisset, subscripsit, et ideo postea graves exprobrationes a sorore sua Pulcheria passus est.

[87] (9) Ἐν δὲ τῷ μέλλειν αὐτὴν[88] τελευτᾷν, ἐξωμολογήσατο μὴ συνειδέναι τι κατὰ τῆς Παυλίνου κατηγορίας.

[89] (10) Πρόκλου δὲ τελευτήσαντος, Φλαβιανὸς ἀνὴρ ἱερώτατος τῆς Ἐκκλησίας προέστη.

[90] (11) Καὶ ἐκ τῶν Γότθων ἔθνη γεγόνασι δ', εἴτε Ὑπόγοτθοι, Γήπεδες καὶ Οὐάνδαλοι, ἐξ ὧν Ἄραβες, καὶ ἤρξαντο διαπερᾶν ἐν τῇ Ῥωμαίων γῇ.

ΣΖ'. *Βασιλεία Μαρκιανοῦ.*

[91] Μετὰ δὲ Θεοδόσιον ἐβασίλευσε Μαρκιανὸς, ὁ γαμβρὸς αὐτοῦ, ἔτη ς'. (132ᵃ) Τοῦ γὰρ Θεοδοσίου τελευτήσαντος καὶ μήπω τοῦτο γνωσθέντος τινὶ, μεταστειλαμένη τοῦτον Πουλχερία ἡ τοῦ βασιλέως ἀδελφὴ στρατιώτην ὄντα καὶ γέροντα καὶ ἐν σωφροσύνῃ καὶ σεμνότητι βίου διαπρέποντα, φησὶ πρὸς αὐτόν· « Ἐπειδὴ ὁ βασιλεὺς ἐτελεύτησεν, ἐγὼ δὲ ἐξελεξάμην[92] σε ἐκ πάσης τῆς συγκλήτου ὡς ἐνάρετον, δός μοι λόγον, ὅτι φυλάσσῃ (μου) τὴν παρθενίαν (ἄσυλον) ἣν τῷ Θεῷ ἀνεθέμην, καὶ ἀναγορεύω σε βασιλέα. » Τοῦ[93] δὲ συνθεμένου τοῦτο μεθ' ὅρκου, προσκαλεῖται τὸν πατριάρχην Ἀνατόλιον καὶ τὴν σύγκλητον, καὶ ἀναγορεύει αὐτὸν βασιλέα.

[94] (2) Πολλὰ οὖν ποιήσασα κατορθώματα καὶ πολλοὺς εὐκτηρίους **505** οἴκους ἀνεγείρασα, καὶ πτωχοτροφεῖα, καὶ ξενῶνας, καὶ ξενοτάφια, καὶ μοναστήρια, ἐν οἷς καὶ τὸν τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου ναὸν ᾠκοδόμησεν, καὶ ἐτελεύτησε παρθένος καταλείπουσα Μαρκιανὸν βασιλεύειν.

[95] (3) Καὶ γὰρ ἦν αὕτη πάσῃ[96] ἀρετῇ κεκοσμημένη· αὕτη γὰρ καὶ τὸν ἀδελφὸν Θεοδόσιον ἐξεπαίδευσεν εἰς πάντα, οἷον ἦθός τε καὶ λόγων, βάδισμά τε καὶ γέλωτα καὶ ἐνδυμάτων περιβολὴν καὶ σχῆμα καθέδρας καὶ στάσιν· προηγουμένως δὲ τὴν εἰς τὸ Θεῖον εὐσέβειαν ἐπιμελῶς αὐτὸν ἐδίδαξεν.

[97] (4) Ὁ δὲ φύσει νωθρός τις καὶ ἀπερίσκοπος ὑπῆρχεν εἰς πάντα, μάλιστα εἰς τοὺς ὑποβάλλοντας αὐτῷ χάρτας[98], ἀπαραναγνώστως ὑπέγραφεν, ὅπερ ἡ σοφωτάτη ποτὲ γνοῦσα, σοφῶς ὑπῆλθεν αὐτῷ, δωρεὰν ὑποβάλλουσα δῆθεν πρὸς δουλείαν ὑποχωροῦσαν τὴν ἑαυτοῦ γαμετὴν τὴν Εὐδοκίαν, ἣν καὶ καθυπογράψας μὴ πρότερον ἀναγνούς, ὕστερον πικρῶς ὀνειδίζεται παρὰ τῆς ἰδίας ἀδελφῆς Πουλχερίας.

Variæ lectiones et notæ.

[87] 455 — Ced. 591,18-20. [88] Ἐτ δὲ τῷ τ. ἀ. ἐπωμόσατο μὴ σ. τῇ κ. αὐτῆς κατηγορίᾳ ἕνεκα Π. [88] αὐτόν cod. [89] 447 — Ced. 601,4 : Τῷ λθ' ἔτει — τὸν μὲν Πρόκλον Φλ. πρεσβύτερος σκευοφύλαξ τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας διεδέξατο. [90] Ced. 601,1-3 . Ἐπὶ τούτου τοῦ βασιλέως ἐν τῶν Γ. γ. ἐ. δ', Γότθοι, Ὑ. Γ. καὶ Οὐάνδηλοι, ἐξ ὧν Ἀ. ἡ. δ. ἐν τῇ Ῥ. γῇ. [91] 450 — Ced. 602,18-603, 3. Ἡ δὲ σοφὴ καὶ ἀγαθὴ Π. μ. τῆς τοῦ ἀδελφοῦ τελευτῆς γνωσθείσης μ. τὸν Μαρκιανὸν, ἄνδρα ἐν σ. καὶ σ. διαπρέποντα, γ. ὁ. καὶ ἱκανώτατον, λέγει π. ἀ., κ. τ. λ. [92] σε ἐξ. ἐξ ὅλης τῆς Ced. [93] Αὐτοῦ δὲ σ. τ. μεταστέλλεται Ced. [94] 450 — Ced. 605,13-15. Τῷ γ' ἔτει ἡ μακαρία καὶ εὐσεβὴς Π. ἐκοιμήθη ἐν Χριστῷ π. καὶ μὴ διαφθαρεῖσα, πάντα τὰ ἑαυτῆς πτωχοῖς διανείμασα. [95] Ced. 586,22-24. Π. ἡ τούτου ἀδελφὴ παρθένος τθ' ἐτῶν οὖσα, τὴν βασιλείαν καλῶς διῴκει, ἥτις Θ. τὸν ἀδ. εἰ; τὴν κατὰ Θεὸν εὐσέβειαν ἐξ. καὶ εἰς πᾶλλα ἅπαντα — ἀρετῆς cod. [96] πα. ἀρετῆς cod. [97] Ced. 600,15-101,1 : Οὗτος ὁ Θ. εὐμετάγωγο; ἦν σφόδρα, πειθόμενος τοῖς ὑποβάλλουσιν ἀ. οἰκείοις, ὡς πολλάκις καὶ χάρτους μὴ ἀναγινώσκων ὑπ. δ. μαθοῦσα Π. ἡ αὐτοῦ ἀδελφὴ καὶ πολλάκις νουθετήσασα, ἐπεὶ οὐκ ἔπειθε σ. ὑ. ἀ. καὶ δ. δ. αἰτεῖ· ἡ δὲ ἦν π. δ. ἐκχωροῦσα Ε. τὴν ἀ. γ. προσήνεκτο τοίνυν ὁ τοῦτο διατατόμενος χάρτης καὶ παρὰ τοῦ βασιλέως ὑπεσημαίνετο· μετὰ δὲ τοῦτο ἀναγνωσθέντος αὐτοῦ, δεινῶς ὑπὸ τῆς Π ὠνειδίσθη καὶ ἔκτοτε ἀκρίβειαν τῶν τοιούτων ἐποίει. [98] ἄς? [99] Deest in Slav. sed habet Ced. 603,11-604,6 : Στ. τοίνυν λιτὸς ὢν πρὸ τούτου Μ. μετὰ τοῦ Ἰδίου νουμέρου ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος κατὰ Περσῶν ἀπῆει καὶ γενόμενος ἐν Λυκίᾳ, ἀῤῥωστίᾳ περιέπεσε· καὶ καταλειφθεὶς ἐν πόλει Συδήμων κἀκεῖσε χρονοτριβήσας προσκολλᾶται δύο τισὶν ἀδ. Ἰουλίῳ καὶ Τατιανῷ, οἵτινες εἰς τὸν ἴδιον οἶκον λαμβάνοντες αὐτὸν διανέπαυσαν. »

Digitized by Google

[99] · (5) Ὁ δέ γε Μαρκιανὸς εὐσεβὴς ἄγαν καὶ δικαιοκριτὴς ὑπάρχων, ταῦτα περὶ αὐτοῦ γέγραπται, ὅτι ἔτι στρατιώτης ὢν, στυφθεὶς τοὺς πόδας καὶ νοσήσας κατελείφθη ἐν πόλει Συδίμα. Ἀναῤῥωσθεὶς οὖν ᾠκειώθη δυσὶν εὐπόροις ἀδελφοῖς. **506** Ἅμα δὲ αὐτοῖς ἐπὶ θήραν ἐξιὼν μεσημβρίαν ἀναπαυσάμενος ὕπνωσεν· ἔξυπνοι δὲ γενόμενοι[1] οἱ αὐτάδελφοι ὁρῶσιν ὑπνοῦντα αὐτὸν ἐν ἡλίῳ, ὑπὸ ἀετοῦ δὲ περισκεπόμενον. Ἐκπλαγέντες οὖν, διυπνισθέντι λέγουσιν αὐτῷ·[2] « Εἰ[3] βασιλεύσεις[4], τί ἡμῖν χαρίεῖ[5]; » Ὁ δὲ διαπιστῶν ὅμως ἔφη, « ἀντὶ πατρὸς ἕξειν ὑμᾶς. » Δόντες οὖν αὐτῷ νομίσματα σ' ἀπέστειλαν ἐν τῇ πόλει, φήσαντες[6]· « Μέμνησο ἡμῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. »

[7] (10) Ὁ δὲ εἰσελθὼν προσεκολλήθη Ἄσπαρι καὶ Ἀρδαβουρίῳ· εἶθ' οὕτως (μετὰ Ἄσπαρος) εἰς Ἀφρικὴν ἐλθὼν ἐζωγρήθη. Ὑπνοῦντος δὲ ἐν τῇ αὐλῇ Γιζερίχ, ἀετὸς αὖθις κατελθὼν ἐπεσκέπ[ασ]εν αὐτόν. Ὁραθεὶς δὲ παρὰ Γιζερίχ, τοῦτον ἀνελεῖν ᾠήθη ὡς βασιλεύειν μέλλοντα[8]. Λογισάμενος δὲ ὡς τὴν τοῦ Θεοῦ βουλὴν κωλύειν οὐ δύναται, σπονδὰς εἰρηνικὰς μετ' αὐτοῦ ποιήσας ἀπέλυσεν αὐτόν.

[9] (11) Φλαβιανοῦ τελευτήσαντος, Ἀνατόλιος χειροτονεῖται πατριάρχης.

[10] (12) Ὁ οὖν Μαρκιανὸς τῆς βασιλείας αὐτοκράτωρ καὶ μόνος καταλειφθεὶς ἐκέλευσεν ἄρχοντα ἐπὶ δόσει χρημάτων μὴ γίνεσθαι· οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ πολλῆς ἐλεημοσύνης ἀνάπλεος ἦν.

(13) Ἐν δὲ ταῖς γινομέναις ἐν τῷ Κάμπῳ λιταῖς πεζὸς ἐξήρχετο σὺν τῷ πατριάρχῃ Ἀνατολίῳ, πολλὰς δωρεὰς τοῖς πένησι παρεχόμενος.

[11] (14) Ἐφ' οὗ ἔπεσον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λίθοι τρεῖς ἐν τῇ Θρᾴκῃ παμμεγέθεις.

Σιθ'. *Περὶ τῆς δ' Συνόδου.*

[12] Καὶ ἡ δ' γέγονε σύνοδος τῶν χλ' Πατέρων ἐν Καλχηδόνι ἔτει τῆς Μαρκιανοῦ (132 b) βασιλείας πρώτῳ, ἧς ἡγοῦντο Λέοντος **507** μὲν τοῦ ἁγιωτάτου πάπα Ῥώμης, [τοποτηρηταὶ] Πασχάσιος καὶ Λουκίνσιος ἐπίσκοποι, καὶ Βονεφάτιος πρεσβύτερος, Ἀνατόλιος ΚΠ., Ἰουβενάλιος Ἱεροσολύμων, (Μάξιμος[13] Ἀντιοχείας, ἔχοντες συναθλοῦσαν καὶ Εὐφημίαν τὴν μάρτυρα, τὴν μέχρι τῆς σήμερον ὑπερμαχοῦσαν τῇ πίστει, οἳ καὶ συνήχθησαν) κατὰ Εὐτυχοῦς (τοῦ[14] δυστυχοῦς, πρεσβυτέρου γεγονότος καὶ ἀρχιμανδρίτου) καὶ Διοσκόρου (γεγονότος[15] ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας, τότε ὑπ' αὐτῆς καθαιρεθέντων ὡς ἀντενεχθέντων τοῖς ὀρθῶς παρ' αὐτῶν ἐκφωνουμένοις) καὶ λεγόντων, μὴ εἶναι τὴν[16] σάρκα τοῦ

Marcianus autem erat valde pius et justus judex : de quo scriptum est quod adhuc miles, contractus pedes et ægrotans in urbe Sidymi derelictus est. Dum igitur ægrotaret, in domum duorum fratrum divitum exceptus est. Una cum ipsis ad venationem egressus, post meridiem quieturus obdormivit. Expergefacti autem illi fratres vident illum in sole dormientem, et sub alis aquilæ obumbratum. Obstupefacti, dicunt expergefacto : « Si regnaturus es, quid nobis gratiæ concedes? » Qui nullam adhibens fidem, tamen dixit : « Habebo vos patris loco. » Datis igitur illi ducentis nomismatibus, in urbem dimiserunt illum, dicentes : « Memento nostri in tuo regno. »

Qui cum ingressus esset, adhæsit Aspari et Ardaburio. Postea cum Aspare venit in Africam et vivus captus est. Cum autem dormiret in aula Genserici, aquila rursum deveniens obtexit eum. Visus est a Genserico, cui visum est istud præsagire quod regnare deberet. Reputans autem Dei voluntatem impediri non posse, sponsiones pacis cum ipso fecit et liberavit eum.

Defuncto Flaviano, Anatolius ordinatur patriarcha.

Marcianus ergo, regni dominus et solus relictus, ne dignitates pretio acquirerentur edicto cavit. Cæterum plenus misericordia erat.

Dum litaniæ fierent in Campo, cum Anatolio patriarcha pedester anteibat, largitiones multas pauperibus distribuens.

Sub ipso ceciderunt e cœlo in Thracia tres miræ magnitudinis lapides.

CCVIIII. *De quarta synodo.*

Habita est Chalcedone, anno regni Marciani primo, sexcentorum triginta Patrum synodus quarta, cui præfuerunt Leonis sanctissimi papæ Romæ legati Paschasius et Lucentius episcopi, et Bonifacius presbyter, Anatolius Constantinopolit., Juvenalis Hierosol., Maximus Antiochensis, propugnantem habentes Euphemiam martyrem, quæ usque ad hodiernam diem pro fide certat. Convenerunt adversus infelicem Eutychetem, presbyterum et archimandritam, et Dioscorum episcopum Alexandriæ; sed tunc ab ea divulsos utpote contrarios iis quæ orthodoxe docuerant, et dicentes Domini carnem non esse nobis consubstantialem, sed ex duabus naturis unionem fieri, postque unionem unam perfici

Variæ lectiones et notæ.

[99]* Εἰς 0. δὲ ἐξελθόντες ἔλαβον αὐτὸν μεθ' ἑαυτῶν· κοπιάσαντες δὲ περὶ μ. ἐκοιμήθησαν· προεξυπνισθεὶς δὲ ὁ Τατιανὸς θεωρεῖ τὸν Μαρκιανὸν εἰς τὸν ἥλιον κοιμώμενον καὶ ἀετὸν παμμεγέστατον ἐπ' αὐτὸν ἐλθόντα καὶ τὰς ἑαυτοῦ πτέρυγας διαπετάσαντα σκιὰν ἐπ' αὐτὸν περιποιησάμενον Ced. [1] γενάμενοι cod. [2] Καὶ τοῦτο θεασάμενος ἐγείρει τὸν ἑαυτοῦ ἀδελφὸν καὶ τὸ θεαθὲν ὑποδεικνύει· καὶ ἐπὶ πολὺ θαυμάζοντες ἐξυπνίζουσι τὸν Μαρκιανὸν καὶ λ. ἀ. Ced. [3] Ἐὰν Ced. [4] βασιλεύσῃς cod. [5] χαρίζῃ; » ὁ δέ· « Τίς εἰμι ἐγὼ, ἵνα τοῦτο γένηται εἰς ἐμέ; » οἱ δὲ ἐκ δευτέρου τὸν αὐτὸν λόγον εἶπον· λέγει ὁ Μαρκιανός· « Ἐὰν τοῦτο ἐκ Θεοῦ γένηται, πατέρας ὑμᾶς ἀνακηρύξω· τότε διδόασιν ἀ. σ' ν. λέγοντες· « Πορεύου ἐν τῇ π. καὶ μ. ἢ ὅτι ὁ Θεὸς ὑψώσει σε Ced. [6] Luc. XXII, 43. [7] Ced. 604,5-12 varians om. Slav. [8] μέλλοντος cod. [9] 449 — om. Slav. [10] 455 — Ced. 607,1,2. [11] 445. [12] 451. — Ced. 604,16-605,3 : Τῷ β' αὐτοῦ ἔτει ἐν Χ. ἁγίᾳ δ' σ. γ. ὑπὸ π. χλ. ἐν τῷ μαρτυρίῳ τῆς πανευφήμου Εὐφημίας, κ. τ. λ [13] Μαξ — συνήχθησαν om. Ced. et Slav. [14] τοῦ ἀρχ. om. Ced. et Slav. [15] γ. ἐ. Ἀ. — ἐκφ. om. Ced. et Slav. [16] μήτε τὴν σ. τοῦ Κυρίου ὁ. ἡ. εἶναι ἀλλ' ἐκ δύο μὲν φ. τὴν ἑ. λέγεσθαι Ced.

Digitized by Google

naturam. Iidem nugantes de carne Domini, divinitati passionem tribuunt.

Hos deponentes ut blasphemos anathematizaverunt, atque professi sunt perfectum Deum et perfectum hominem eumdem in duabus naturis absque confusione et mistura, Dominum nostrum ac Deum Jesum Christum; duasque dixerunt naturas distinctionis, non separationis Verbo, et epistolam papæ Romæ Leonis ad Flavianum scriptam, ut columnam orthodoxiæ receperunt.

Approbaverunt etiam Nestorii excommunicationem et receperunt Theodoretum et Ibam, quia Nestorium anathematizaverant.

Eodem tempore mirabilis Simeon super columna stans vivebat. Vituperans eum synodus (siquidem primus hoc vivendi genus excogitaverat) communicare cum ipso noluit. Deinde cum didicissent Patres hujus viri vitam ac simplicitatem, rursus cum eo communicaverunt. Ad eum postquam habitu privato rex Marcianus venisset, ejus precibus sacris et conspectu dignus habitus est.

De Simeone Theodoretus ait : « Cum qui veniebant ad eum numerum justum excederent, et omnes tangere eum cupiebant, et ex vestimentis ejus pelliceis aliquam benedictionem attingere conarentur, primo quidem hujus honoris excessum inconvenientem esse reputans, deinde rei molestiam ægre ferens, mansionem excogitavit super columna, quam primum fieri jussit ad sex cubitos, deinde ad duodecim, postea ad viginti duos, nunc autem ad triginta sex. Ego vero non absque divina dispositione hanc accipio mansionem ; et ideo impios id moneo, linguas ut compescant a protervitate, memores, quod Deus incredulorum utilitati sæpius ita prospexerit. Sic enim jussit Isaiam nudum discalceatisque pedibus ambulare ; Jeremiam zona renes cingi et ita incredulis proferre prophetiam, posteaque collaria lignea et ferrea circa collum gestare; Osee mulierem fornicariam accipere rursumque mulierem adulteram adamare; Ezechielem super dexterum latus cubare diebus quadraginta et super sinistrum reclinare diebus centum quinquaginta, rursus fodere murum, ac fugientem exire, servitutemque sibi ascribere, et alibi, gladium acuere, eoque radere caput, et in quatuor

A Κυρίου ὁμοούσιον ἡμῖν, ἀλλ' ἐκ δύο μὲν φύσεων τὴν ἕνωσιν γενέσθαι, μίαν δὲ [17] ἀποτελεσθῆναι μετὰ τὴν ἕνωσιν, καὶ ὡς ἐν φαντασίᾳ τὴν σάρκα φορέσαι τὸν Κύριον μυθολογούντων καὶ τῇ θεότητι πάθος προσνεμόντων [18].

[19] (2) Οὓς καθελόντες ὡς βλασφήμους ἀνεθεμάτισαν, ἐξεφώνησάν τε τέλειον Θεὸν καὶ τέλειον ἄνθρωπον τὸν αὐτὸν ἐν δύο φύσεσιν ἀσυγχύτως (καὶ) ἀδιαιρέτως τὸν Κύριον ἡμῶν καὶ Θεὸν Ἰησοῦν Χριστόν· δύο δὲ εἰρήκασι φύσεις τῷ λόγῳ τῆς διαφορᾶς [20] οὐ τῷ λόγῳ τῆς διαιρέσεως, τήν τε τοῦ Ῥώμης ἐπιστολὴν πάπα Λέοντος [21] πρὸς Φλαβιανὸν γραφεῖσαν ὡς στήλην ὀρθοδοξίας ἐδέξαντο.

B [22] (3) Ἐπικυροῦσι δὲ καὶ [τὴν Νεστορίου καθαίρεσιν, ἐδέξαντο δὲ] Θεοδώρητον καὶ Ἶβαν ὡς ἀναθεματίσαντας Νεστόριον.

[23] (4) Ἐπὶ τούτου Συμεὼν ὁ θαυμάσιος ἐπιβὰς τῷ στύλῳ (ἡ σύνοδος ἐπιμεμψαμένη,— πρῶτος γὰρ τοῦτο ἐπενόησεν, — ἀκοινωνησίαν αὐτῷ ἐπεμψεν. Εἶτα μαθόντες οἱ θεῖοι Πατέρες τὸν βίον καὶ τὸ ἄτυφον τοῦ ἀνδρὸς, πάλιν αὐτῷ ἐκοινώνησαν. Πρὸς ὃν ὁ βασιλεὺς Μαρκιανὸς ἐν ἰδιωτικῷ σχήματι παραγενόμενος, τῆς ἱερᾶς εὐχῆς αὐτοῦ καὶ θέας κατηξίωται).

C **508**[24] (5) Περὶ οὗ καὶ Θεοδώρητος φησίν· « Ἐπειδὴ τοίνυν ἀριθμῷ κρείττονες [25] οἱ ἀφικνούμενοι, προσψαύειν δὲ πάντες ἐπεθύμουν καί τινα εὐλογίαν ἐπεχείρουν τρυγᾶν ἀπὸ τῶν δερματίνων ἐκείνων ἱματίων· (πρῶτον μὲν τῆς τιμῆς τὸ ὑπερβάλλον ἄτοπον εἶναι νομίζων, ἔπειτα καὶ τοῦ πράγματος τὸ ἐπίπονον δυσχεραίνων, τὴν ἐπὶ τοῦ κίονος ἐμηχανήσατο στάσιν, ὃν) πρῶτον [26] μὲν ἐκέλευσε γενέσθαι πήχεων ς', εἶτα ιβ' (καὶ) μετὰ ταῦτα κβ' [27], νῦν δὲ λς'. — Ἐγὼ δὲ οὐδὲ [28] τῆς θείας οἰκονομίας ἄνευ ταύτην λαμβάνω [29] τὴν στάσιν (οὗπερ ἕνεκα τοὺς μεμψιμοίρους παρακαλῶ χαλινῶσαι τὴν γλῶσσαν καὶ ῥιψοκινδύνως μὴ φέρεσθαι [30] καὶ σκοπεῖν ὡς πολλάκις τὰ τοιαῦτα ὁ Θεὸς) τῶν ῥαθυμοτέρων ἕνεκα ὠφελείας [31] (ἐμηχανήσατο)· καὶ γὰρ τὸν [32] Ἡσαΐαν γυμνὸν καὶ ἀνυπόδητον βαδίσαι προσέταξε καὶ τὸν Ἱερεμίαν περίζωμα τῇ ὀσφῦι [33] περιθεῖναι καὶ [34] οὕτω τοῖς ἀπειθοῦσι προσφέρειν τὴν προφητείαν, καὶ ἄλλοτε (δὲ) κλοιοὺς ξυλίνους καὶ σιδηροῦς μετὰ ταῦτα [35] περιβαλεῖν τῷ τραχήλῳ, καὶ τῷ D Ὡσηὲ γυναῖκα πόρνην λαβεῖν καὶ πάλιν ἀγαπῆσαι [36] γυναῖκα μοιχαλίδα, καὶ τῷ [37] Ἰεζεκιὴλ ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ πλευροῦ (κεῖσθαι) ἡμέρας μ' καὶ ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ (ἡμέρας) ρν' κατακλιθῆναι καὶ αὖθις διορύξαι

Variæ lectiones et notæ.

[17] φύσιν add. Ced. [18] ἀπονεμ. ἡγ. δὲ τῆς σ. Λ. π. Ῥ. — Ῥ. — Ἱεροσολύμων Ced. [19] Ced. 605,5-10 : Καθαιροῦνται τοίνυν οἱ αἱρετικοὶ καὶ ἐξορίζονται ἐν. Γάγγρᾳ · χειροτονεῖται δὲ Προτέριος ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας ἀντὶ Διοσκόρου · ἡ δὲ ἁγία σ. ἐξεφώνησε τ. Θεόν. [20] τὰς διαφορὰς cod. [21] π. Λ. ἐπ. Ced. [22] Ced. 605,10-12. [23] Ced. 596,17-598,18 : ἐν τοῖς χρόνοις τούτοις (τῷ κε' ἔτει Θεοδοσίου) καὶ ὁ μέγας Σ. ὁ στυλίτης ἐπέβη τῷ κίονι, κ. τ. λ. Συμεῶνος τοῦ θαυμασίου ἐπιβάντος? [24] Ced. 596,18-598,21. [25] κρεῖττον cod. *innumerabiles* Th. ed. Col. 1573 II, p. 465. Πολλοὶ γὰρ εἰς αὐτὸν ἀφ. ἡ. π. ψαύειν τῶν δ. ἐκείνου ἐνδυμάτων Ced. [26] Καὶ πρ. μὲν ἓξ π. ἐκ. γ. τὸν κίονα Ced. [27] κδ'? sed XXII Th. [28] ἣν οὐκ ἀ. τῆς θ. ὁ. Ced. [29] ὑπολαμβάνω γενέσθαι Ced. *existimo hunc factam fuisse* Th. [30] ἐᾶν? *permittant* Th. —*sed potius*. ἀλλὰ μᾶλλον? Th. [31] ὠ. ἑ. τῶν ῥ. Ced. [32] ὥσπερ καὶ τόν Ced. [33] τὴν ὀσφύν cod. [34] καὶ ὁ. προφητεύειν Ced. [35] μ. τ. om. Th. et Ced. [36] ἀγ. πονηρὰν γ. καὶ Ced. [37] τὸν Ἐζ. Ced.

Digitized by Google

τὴν τοῖχον καὶ φυγόντα [48] ἐξελθεῖν καὶ αἰχμαλωσίαν ἑαυτῷ διαγράψαι, καὶ ἄλλοτε [49] ξίφος εἰς ἀκμὴν παραθῆξαι καὶ ξυρᾶσθαι τούτῳ τὴν κεφαλὴν καὶ τετραχῇ τὰς τρίχας διελεῖν καὶ (ἀπονεῖμαι (153 [a]), τὰ μὲν εἰς τόδε, τὰ δὲ εἰς τόδε), ὡς [50] ἂν μὴ πάντα λέγω· — γίνεσθαι τούτων ἕκαστον προσέταξεν [51] ὁ τῶν ὅλων Πρύτανις, τοὺς λόγῳ [52] μὴ πειθομένους (μηδὲ προφητείαις ἐπαΐειν ἀνεχομένους), τῷ τῆς θεωρίας παραδόξῳ συλλέγων (καὶ τῶν θεσπισμάτων ἀκούειν παρασκευάζων. Τίς γὰρ οὐκ ἂν ἐξεπλάγη θεῖον ἄνθρωπον γυμνὸν βαδίζοντα ὁρῶν; τίς δὲ οὐκ ἂν ἤρετο τί **509** δήποτε συνοικεῖν ὁ προφήτης πόρνῃ γυναικὶ ἀνέχεται; Ὥσπερ οὖν ἐκείνων ἕκαστον ὁ Θεὸς γενέσθαι προσέταξεν τῆς τῶν ἀμελῶς συζώντων διορθούμενος ὠφέλειαν, οὕτω δὴ καὶ τὸν καινὸν τοῦτον καὶ παράδοξον τρόπον ἐπρυτάνευσε θέαμα τῷ παραδόξῳ καὶ ξένῳ πάντας ἕλκων εἰς θεωρίαν καὶ πειθανάγκην [53] τοῖς ἀφικνουμένοις παρασκευάζων τὴν προσφερομένην παραίνεσιν.) Τὸ γὰρ καινὸν τοῦ θεάματος ἐνέχυρον ἀξιόχρεω γίνεται τοῦ διδάγματος· (καὶ ὁ εἰς θεωρίαν ἀφικνούμενος τὰ θεῖα παιδευθεὶς ἐπανέρχεται). » — » Καθάπερ γὰρ ἐπί [54] τινος λυχνίας τεθεὶς ὁ φανότατος οὗτος λύχνος [55], ἡλίου δίκην πάντοθεν τὰς ἀκτῖνας ἐξέπεμψεν, καὶ ἔστιν [56] ἰδεῖν (καὶ) Ἴβηρας, καὶ Ἀρμενίους, καὶ Πέρσας [57] ἀφικνουμένους καὶ τοῦ θείου βαπτίσματος ἀπολαύοντας (Ἰσμαηλῖται δὲ κατὰ συμμορίαν παραγινόμενοι διακόσιοι κατ' αὐτὸ καὶ τριακόσιοι, ἔστι δ' ὅτε καὶ χίλιοι)· καὶ ἀρνοῦντες [58] μὲν τὴν πατρῴαν ἐξαπάτην μετὰ φωνῆς καὶ τὰ ὑπ' ἐκείνων σκευασθέντα εἴδωλα, πρὸ τοῦ θείου κίονος ἐκείνου συντρίβουσιν (καὶ τοῖς ὀργίοις Ἀφροδίτης ἀποταττόμενοι· — τούτου γὰρ ἀνέκαθεν τοῦ δαίμονος κατεδέξαντο τὴν λατρείαν)· — τῶν θείων ἀπολαύουσι μυστηρίων, νόμους δὲ [59] παρὰ τῆς ἱερᾶς ἐκείνης γλώττης, (τοῖς πατρῴοις ἤθεσι χαίρειν φράζουσι καὶ τῶν ἀγρίων ὀνων καὶ καμήλων τὴν βρῶσιν ἀποτασσόμενοι. Καὶ τούτων αὐτόπτης ἐγενόμην ἐγὼ καὶ ἀκήκοα αὐτῶν τὴν πάτριον ἀσέβειαν ἀρνουμένων καὶ τῇ εὐαγγελικῇ διδασκαλίᾳ συντεθεμένων. » — « Τοσαύτην [60] οὖν ὑπὸ τῶν φιλοψόγων ὁ κίων ψεγόμενος ὠφέλειαν ἐνέβλυσε καὶ τοσαύτην ἀκτῖνα θεογνωσίας εἰς τὰς Βαρβάρων διανοίας κατέλαμψεν). »

A partes dividere crines et dispergere, hæc ad illud, ista vero ad istud, ne cuncta dicam. Illorum autem unumquodque mandavit cunctorum moderator, eos qui verbo non obediunt nec prophetiis instrui patiuntur, extraordinario spectaculo congregans et oraculis aurem dare exhortans. Quis enim non moveatur divinum hominem nudum ambulantem videns? Quis non quærat cur propheta mulieri fornicariæ cohabitare audeat? Quemadmodum igitur horum unumquodque Deus fieri præcepit ad utilitatem eorum qui incuriose vivunt, ita novum illum et extraordinarium vivendi modum providit spectaculum, novitate miraculoque cunctos alliciens ad videndum, et ineluctabilem persuasionem propinquantibus præparans adhibitam exhortationem. B Novitas enim spectaculi pignus fit utilis documenti, et qui venit ad videndum divina doctus revertitur. Sicut enim ardentissima lucerna super candelabrum posita, solis instar undique radios emisit, ita videre poteras Iberos et Armenios, et Persas advenientes et divino baptismate gaudentes: Ismaelitæ vero turmatim veniebant ducenti simul vel trecenti, vel etiam mille, et repudiantes paternum errorem verbatim, simul idola a patribus fabricata, ante divinam hanc columnam confringunt, et orgiis Aphrodites valedicentes. Hujus enim dæmonis a longe receperant cultum, divinis mysteriis fruuntur, legesque ab hac sacra lingua accipientes, paternis moribus valedicunt, ferorum asinorum et C camelorum alimenta abjicientes. Et istorum testis oculatus ego fui, et audivi eos paternam impietatem repudiantes, et evangelicæ doctrinæ obedientes. » — « Tantam a detractoribus columna detrectata protulit utilitatem, tantumque divinæ notitiæ radium in Barbarorum mentes injecit! »

[a] (δ) Εἰκότως οὖν ἔλεγεν ὁ Κύριος· « Ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, τὰ ἔργα, ἃ ἐγὼ ποιῶ, κἀκεῖνος ποιήσει » [61] (ἧς ἐπαγγελίας τὸ τέλος ἀναργῶς **516** ἐθεασάμεθα. Τῆς γὰρ τοῦ Κυρίου σκιᾶς οὐδαμοῦ θαῦμα ἐργασαμένης, ἡ τοῦ μεγάλου Πέτρου σκιὰ θάνατον ἔλυσε, καὶ νόσους ἐξήλασε, καὶ δαίμονας ἐφυγάδευσεν· ἀλλ' ὁ ἐκεῖνα καὶ τὰ τοιαῦτα διὰ τῶν ἀποστόλων αὐτοῦ δράσας τέρατα τότε), καὶ νῦν ὁ αὐτὸς διὰ τοῦ θεράποντος Συμεὼν ἐνεργεῖ θαύματα τῇ τοῦ [62] ἁγίου Πνεύματος αἴγλῃ καταλαμπόμενος καὶ πανταχοῦ τὰς τῆς χάριτος ἀκτῖνας ἐκπέμπων, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον

Rectissime igitur dixit Dominus: « Qui credit in me, opera quæ ego facio, et ipse faciet; » cujus promissi exitum clare vidimus. Cum enim umbra Christi nullibi miraculum operata sit, magni Petri umbra mortem dissolvit, morbos expulit, et D dæmones fugavit. Qui vero illa taliaque per suos apostolos olim operatus est, ipse quoque nunc per suum servum Simeonem, Spiritus sancti splendore illuminans et juxta magnum Basilium, ubique gratiæ radios emittens, operatur miracula.

Variæ lectiones et notæ

[48] φυγεῖν καὶ Ced. [49] δέ add. Ced. [50] ἵνα Ced. *ne* Th. [51] προσέταττεν Ced. [52] λόγων Ced. [53] πειθανήν. [54] εἰς λυχνίαν Ced. *Super candelabrum aliquod* Th. [55] ὁ μέγας δηλαδὴ Συμεών Ced. [56] ἦν Ced. *est, ut dixi, Ib. renientes et P. et A.* Th. [57] καὶ Ἰσμαηλίτας ὁσημέραι Ced., *turmatim* Th. [58] Τοσαύτην οὖν τὴν χάριν ὁ θαυμάσιος εἰς πάντα τὰ ἔθνη ἐξέπεμψεν, ὥστε τὰ τῶν πατρῴων θεῶν ἐ. πρὸ τοῦ κ. ἐ. τοῦ θ. ἀγοντος συντρίβειν, τὴν δὲ καθαρὰν καὶ ἀμώμητον ἡμῶν Χριστιανῶν πίστιν ὑπὸ τοῦ μεγάλου Σ. ἐκπαιδεύσασθαι, διὰ πολλῶν θαυμάτων καὶ μεγίστων τεραστίων τούτους ἐνάγων εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ πολιτείαν Ced. [59] *leges accipientes* Th. v. δεχόμενοι? [60] *Eosque* Th. Καὶ τούτ.? [61] Ced. 597,22-598 2. [62] καὶ μείζονα τούτων ποιήσει Jo. XIV, 12, Ced. [63] δ; τῇ τοῦ Ced.

Digitized by Google

Dicit enim Basilius : « Quemadmodum lucida nitidaque corpora, radio super illa cadente, et ipsa fiunt pellucida, aliamque lucem a se demittunt, ita Spiritu repletæ mentes, a Spiritu illuminatæ, et ipsæ fiunt spirituales et in alios gratiam immittunt. Hinc futurorum prævisiones, mysteriorum intelligentia, absconditorum revelatio, charismatum distributio, cœlestis agendi norma, cum angelis exsultatio, perennis lætitia, in Deo permansio, similitudo ad Deum, et rerum optatarum præstantissima, fieri Deum. »

Sub Marciano reliquiæ Isaiæ a Paneade allatæ advenerunt, et in Sancto Laurentio sunt depositæ.

Tertio autem anno regni illius Pulcheria pia virgo decessit. Exstruxerat templum sanctissimæ Deiparæ, Chalcoprateiam ecclesiam, et templum Blachernicum.

Marcianus rex, pedibus contractis, quinque mensibus ægrotavit, et mortuus est.

CCIX. *Leonis regnum.*

Post Marcianum Leo Magnus vel Macellus regnavit annos decem et octo, et mortuus est dysenteria. Hunc senatus propter ejus orthodoxiam regem designaverat, Aspare Ardaburioque regia potiri volentibus; quos ut Arianos senatus non recepit. Illos etiam cum rex vidisset non recte secum agere, occidit, et ex eo tempore dictus est Macellus, quod Latine est occisor.

Sub ipso apparuit signum in cœlo : per dies quadraginta visa est nubes formam tubæ gerens, et Constantinopoli pluit pulverem pugilli volumine : nubibus enim velut ignis apparentibus, ignis cadere visus est. Propterea, cunctis orantibus, Dei benignitate exstinctus est et in pulverem mutatus.

Quodam olim pictore Christum sub forma Jovis pingere auso, extemplo manus ejus exaruit. Sanavit autem illum Gennadius patriarcha. Dicunt quidam historici pro Christo crispam parumque crinitam comam, propriam esse formam.

Divus Gennadius Eleutherio martyri propter

[84] (7) Φησὶ γὰρ · « Ὥσπερ τὰ λαμπρὰ καὶ διαφανῆ τῶν σωμάτων, ἀκτῖνος αὐτοῖς ἐμπεσούσης, αὐτά τε γίνεται περιλαμπῆ καὶ ἑτέραν αὐγὴν (ἀφ' ἑαυτῶν [85]) ἀποστίλβει, οὕτως αἱ πνευματοφόροι ψυχαὶ ἐλλαμφθεῖσαι παρὰ τοῦ Πνεύματος, αὐταὶ [86] ἀποτελοῦνται πνευματικαὶ καὶ εἰς ἑτέρους τὴν χάριν ἐξαποστέλλουσιν. Ἐντεῦθεν μελλόντων προγνώσεις, μυστηρίων σύνεσις, κεκρυμμένων ἀποκάλυψις [86*], (133[b]) χαρισμάτων διανομή, τὸ οὐράνιον πολίτευμα, ἡ μετ' ἀγγέλων χορεία, ἡ ἀτελεύτητος εὐφροσύνη, ἡ [ἐν Θεῷ διαμονή, ἡ] πρὸς Θεὸν ὁμοίωσις, τὸ ἀκρότατον τῶν ὀρεκτῶν, Θεὸν γενέσθαι [87]. »

[88] (8) Ἐπὶ [89] Μαρκιανοῦ εἰσῆλθε τὰ λείψανα Ἡσαΐου ἐνεχθέντα ἀπὸ Πανεάδος καὶ κατετέθη εἰς τὸν ἅγιον Λαυρέντιον.

[90] (9) Τῷ δὲ τρίτῳ ἔτει τῆς αὐτοῦ βασιλείας Πουλχερία ἡ εὐσεβὴς ἐτελεύτησε παρθένος, ἥτις ἔκτισε τὸν ναὸν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, τὰ Χαλκοπράτεια, καὶ τὸν ἐν Βλαχέρναις.

[91] (10) Στυφθεὶς δὲ τοὺς πόδας αὐτοῦ καὶ ἀῤῥωστήσας ἐπὶ μῆνας ε' ὁ βασιλεὺς Μαρκιανὸς ἐτελεύτησεν.

Σθ'. *Βασιλεία Λέοντος.*

[92] Μετὰ Μαρκιανὸν ἐβασίλευσε Λέων ὁ Μέγας ὁ Μακέλλης ἔτη ιη' · καὶ ἀπέθανε δυσεντεριάσας, ὃν ἡ σύγκλητος προεβάλετο [93] **511** διὰ τὸ αὐτοῦ ὀρθόδοξον, Ἄσπαρος [94] καὶ Ἀρδαβουρίου βουληθέντων κρατῆσαι τῆς βασιλείας, Ἀρειανοὺς ὄντας ἡ σύγκλητος οὐκ ἐδέξατο · οὕσπερ [95] καὶ ὁ βασιλεὺς ὁρῶν μὴ ὀρθῶς ἔχειν πρὸς αὐτὸν, ἀνεῖλεν αὐτούς · καὶ ἐκ τότε [96] ἐκλήθη Μάκελ, ὅ ἐστι Ῥωμαϊστὶ ὁ σφαγεύς.

[97] (2) Ἐφ' οὗ [98] (σημεῖον) ἐφάνη ἐν τῷ οὐρανῷ νεφέλη σαλπιγγοειδὴς ἐπὶ ἡμέρας μ', καὶ σποδὸν ἔβρεξε ἐν ΚΠ. σπιθαμῆς τὸ πάχος · τῶν γὰρ νεφῶν ὡς πῦρ ὁρωμένων, ἐδόκει πῦρ ῥέειν. Διὰ τοῦτο πάντων λιτανευόντων, τῇ φιλανθρωπίᾳ τοῦ Θεοῦ ἐσβέσθη καὶ εἰς κόνιν μετεβλήθη.

[99] (3) Ζωγράφου δέ τινος γράψαι τὸν Χριστὸν [100] καθ' ὁμοιότητα τοῦ Διὸς τολμήσαντος, παραυτίκα ἡ χεὶρ αὐτοῦ ἐξηράνθη. Ἰάσατο δὲ αὐτὸν Γεννάδιος ὁ πατριάρχης. Φασὶ δέ τινες τῶν ἱστορικῶν, ὅτι τὸ οὖλον καὶ ὀλιγότριχον ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ σχῆμα [101] οἰκειότερόν ἐστιν.

(4) Ὁ δέ [102] γε θεῖος Γεννάδιος Ἐλευθερίῳ τῷ

Variæ lectiones et notæ.

[84] Ced. 598,2-11. cf. epistolam XLVI. 2? et de Sp. S. XVI. 38. [85] ἐφ' ἑαυτά codex. [86] τε add. Ced. [86*] κατάληψις Ced. [87] κατὰ χάριν add. Ced. [88] 448. [89] Τῷ λε' (Θεοδοσίου) ἠνέχθη ἀπὸ Π. τὸ λείψανον τοῦ προφήτου Ἡ. καὶ ἐτέθη ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγ. Λ. Ced. 600,9,10. [90] 453. Ced. 605,13?—26. Δ. ὁ. μ. ὀρθόδοξος ἐ. ιζ. — μ. δὲ ἐλέγετο διὰ τὸ ἀποκτεῖναι Ἄσπαρα καὶ Ἀδαβούριον ὡς Ἀρειανοὺς ὄντας · μάκελ γὰρ Ῥωμαϊστὶ ὁ σφαγεὺς λέγεται Ced. 607,11—15. [91] 456-457. [92] 457. [93] προεβαλλ. cod. [94] Ἄσπαρ δὲ ἠτήσατο τὸν βασιλέα ἐγκαταστῆσαι τῇ πόλει ἔπαρχον ὁμόδοξον, κτλ. Ced. 607,16-608,2. [95] ὅπερ cod. οὕς Leo. [96] ἔκτοτε cod. [97] Ced. 612,18—20 : Τῷ θ' ἔτει ἐφ. ἐν τῷ ὁ. ν. ὥσπερ σάλπιγγος ἐκτύπωμα ἔχουσα ἐπὶ ἡ. μ' καθ' ἑσπέραν. [98] ἀφ' οὗ vel ὑφ' (τοῦ ἐμπρησμοῦ) καὶ κόνις ἐξ αὐτοῦ κατηνέχθη ὥστε κεῖσθαι εἰς τοὺς κεράμους ἕως σπ. σπ Leo. σπιθαμῇ πρὸς π. Μ. σπηθμ. cod. [99] 452. Ced. 611,5—8 : Τῷ ζ' ἔτει. [100] τὸν Σωτῆρα γ. τ. κ. ὁ τοῦ Δ. ἐξ. ἡ χ. ὃν ἐξαγορεύσαντα δι' εὐχῆς ἰ. Γ. Ced. [101] σχ. ἐπὶ τοῦ Σωτῆρος Ced. [102] Οὗτος ὁ Γ. κληρικῷ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Ἐλευθερίου ἀτάκτῳ ὄντι πολλάκις ἐνουθέτει · ἐπεὶ δὲ αὐτὸν πέμψαι οὐκ ἴσχυσεν, δηλοῖ τῷ ἁγίῳ Ἐ. ἐ. τῷ ναῷ εἰπὼν διά τινος τῶν ὑπηρετουμένων αὐτῷ · Ἀ. μάρτυρ Ἐ. ἢ διόρθωσαι τὸν κληρικόν σου ἢ ἐ. αὐτόν · καὶ ἐ. ἐτ. ὁ κληρικός Ced. 611,12—17.

Digitized by Google

μάρτυρι δι' ἕνα κληρικὸν τοῦ ναοῦ μὴ καλῶς διάγοντα ἐδήλωσε τάδε· « Ἅγιε τοῦ Θεοῦ Ἐλευθέριε· ὁ στρατιώτης σου ἀτακτεῖ· καὶ ἢ διόρθωσον τοῦτον ἢ ἔκκοψον. » Ὁ δὲ εὐθὺς ἐτελεύτησεν.

(5) Ὁ αὐτὸς [73] Γεννάδιος νυκτὸς ἐλθὼν εἰς τὸ ἅγιον θυσιαστήριον εὔξασθαι, εἶδέ τι φάσμα δαιμόνιον, ᾧ [74] ἐπιτιμήσας ἤκουσε [75] κράζοντος· « Ἐνδίδωμί [76] σοι, ὕστερον δὲ κρατήσας πάντως τῆς Ἐκκλησίας » (ὅπερ δείσας Γεννάδιος, πολλὰ τὸν Θεὸν ἱκετεύσας μετὰ μικρὸν ἐτελεύτησεν).

512 (6) Ἐπὶ Λέοντος, Ἀνατολίου τελευτήσαντος, Γεννάδιος προεχειρίσθη πατριάρχης· προεβάλετο [77] δὲ Μαρκιανὸν οἰκονόμον, τῆς τῶν Καθαρῶν ὄντα θρησκείας, εἰς δὲ τὴν ἐκκλησίαν μετελθόντα, ὃς ἔκτισε [78] τὴν Ἁγίαν Ἀναστασίαν, ἣν καὶ ἀπὸ τοῦ ἐμπρησμοῦ ἐῤῥύσατο δι' εὐχῆς· γέγονε γὰρ [79] τότε μέγας ἐμπρησμὸς ἀπὸ τοῦ Νεωρίου λιμένος ἕως τοῦ Ἁγίου Θωμᾶ [80] κατελθών. Εἰς τοὺς κεράμους οὖν ἀνελθὼν τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας ἔχων τὸ Εὐαγγέλιον ἐπὶ χεῖρας, ἀβλαβῆ τὸν ναὸν διεσώσατο.

[81] (7) Ἐπὶ τούτου Στούδης ἔκτισε τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου [82] καὶ μοναχοὺς ἐκ [83] τῶν Ἀκοιμήτων ἐγκατέστησε [84].

[85] (8) Καὶ τὸ [86] τοῦ προφήτου Ἐλισσαίου σῶμα μετετέθη ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐν τῇ μονῇ Παύλου τοῦ λεπροῦ· λεπρὸν γὰρ ἴασατο [87], λεπρὸν ἐποίησε καὶ εἰς (τὸ) τοῦ λεπροῦ ἐτέθη.

[88] (9) Καὶ τὰ λείψανα [89] τῆς ἁγίας Ἀναστασίας κατετέθη ἐν τῷ ναῷ αὐτῆς.

[90] (10) Καὶ Δανιὴλ [91] ὁ θαυμάσιος (ἐκ τῆς μάνδρας ἐλθὼν τοῦ Ἁγίου Συμεὼν) ἐν τῷ Ἀνάπλῳ ἐπέβη τῷ στύλῳ.

[92] (11) Καὶ τῆς [93] ὑπεραγίας Θεοτόκου ἡ ἐσθὴς εὑρεθεῖσα ἐν Ἱεροσολύμοις παρά τινι εὐλαβεστάτῃ γυναικὶ Ἰουδαίᾳ καὶ παρθένῳ (ἱερῶς διαφυλαττομένη· καὶ ἐν ΚΠ. ἀποκομισθεῖσα ἐν Βλαχέρναις (134a) ἀπετέθη, ἔνθα ὁ βασιλεὺς ναὸν ᾠκοδόμησε τῇ Θεομήτορι καὶ σωρὸν ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργυρίου κατασκευάσας κατέθετο **513** ταύτην, ἥτις ἐξ ἐρίων ἀφθάρτως ἐξυφασμένη, καὶ ὁ στήμων, καὶ ἡ κρόκη, καὶ ὁμοειδὴς, καὶ ὁλόχροος [94], ἀδιάφθορός ἐστι καὶ ἀλώβητος, μέχρι νῦν τὸ θαῦμα τῆς Ἀειπαρθένου κηρύττουσα).

[95] (12) Ἐπὶ αὐτοῦ Ἰσοκάσιος κοαίστωρ Ἕλλην

A unum Ecclesiæ clericum non recte agentem ista significavit : « Sancte Dei Eleutheri, tuus miles disciplinam lædit : vel illum corrige, vel abscide. » Ille vero statim mortuus est.

Idem Gennadius cum nocte venisset ad sacrum altare deprecaturus, quoddam aspexit phantasma diabolicum, cui cum exprobravisset, audivit illud vociferans : « Cessi tibi, sed ultimo prorsus Ecclesia potitus es : » quod ipsum timens Gennadius, multis ad Deum adhibitis precibus, brevi mortuus est.

Sub Leone, Anatolio defuncto, Gennadius ordinatus est patriarcha. Œconomum autem elegit Marcianum, qui de secta Purorum fuerat, sed ad ecclesiam erat reversus. Hic ædificavit Sanctam B Anastasiam, quam postea precibus suis flammis eripuit. Accidit enim magnum incendium a portu quo naves servantur usque ad Sanctum Thomam. Cum igitur in tugurium Sanctæ Anastasiæ, sacrum Evangelium habens in manibus, ascendisset, integrum servavit templum.

Sub idem tempus Studes Sancti Joannis præcursoris templum exstruxit, et monachos ex Acœmetis ibi constituit.

Tunc et Elisæi prophetæ corpus Alexandriam in monasterium Pauli leprosi translatum est : leprosum enim sanaverat, leprosum fecerat ; in templum quoque leprosi depositum est.

Reliquiæ sanctæ Anastasiæ etiam in ejus templo depositæ sunt.

C Mirabilis Daniel, ex mandra Sancti Simeonis veniens, in Anaplo super columnam ascendit.

Sanctissimæ Deiparæ indumentum Jerosolymis inventum et a quadam piissima muliere Judaica et virgine sancte custoditum, Constantinopolim translatum est et in Blachernis depositum, ubi rex templum Matri Dei ædificaverat ; capsæque ex auro et argento præparatæ illud inclusum est vestimentum, quod ex incorruptibilibus lanis contextum est. Catena texturaque forma coloreque similes sunt ; et totum purum et integrum, semper Virginis miraculum ad hunc diem prædicat.

D Sub eodem Isocasius quæstor velut Græcus

Variæ lectiones et notæ.

[73] Οὗτος ὁ Γ. τῇ νυκτὶ ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ ἐ. φάντασμα δαιμονίου Ced. 611,9,10. [74] καί add. Ced. [75] αὐτοῦ add Ced. [76] ὡς αὐτοῦ μὲν ζῶντος ἐνδίδωσι μετὰ δὲ θάνατον αὐτοῦ κρατήσει π. τῆς ἐκ. Ced. ἐνδίδω σοι δὲ κρατήσῃς cod. [77] προεβαλλ. cod. [78] Μαρκιανὸς δὲ ὁ οἰκονόμος τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας. τὸν ναὸν κτίσας τῆς Ἁγίας Ἀναστάσεως, ἔτι νέον ὄντα τοῦτον τοῦ ἐ. διεσώσατο Ced. 610,2,3. [79] Τῷ ε' ἔτει· γ. ἐ. ἐν ΚΠ. ἀρξάμενος; ἀπὸ τοῦ ν. φθάσας ἕως τοῦ ἀ. Θ. τῶν Ἀμάντων Ced. 609,21-610,2. — 7. ἀν. εἰς τὸ κεράμιον μετὰ εὐαγγελίου καὶ θυμιατοῦ καὶ τὸν Θεὸν δάκρυσιν ἐξιλεωσάμενος, κτλ. Ced. 610,4-611,4. [80] τὸν ἅγιον Θωμᾶν cod. [81] 463. Ced. 611,17—19. Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει (ς') Στούδιος τὸν ν. ἐ. [82] τοῦ βαπτιστοῦ Ced. [83] τῆς μονῆς add. Ced. [84] ἐν αὐτῷ κατ. Ced. [85] 464. [86] Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει (ζ') μ. ὁ προφήτης Ἐλισσαῖος ἐν Ἀ. Ced. 612,12. [87] καί add. Ced. [88] 458. [89] Τούτῳ τῷ ἔτει (α') ἠνέχθη τὸ λείψανον τῆς ἁ. μάρτυρος Ἀ. ἀπὸ τοῦ Σιρμίου καὶ κ. ἐν τῷ ν. ἁ. ἐν τοῖς Δομνίου ἐμβόλοις Ced. 698,21—23. [90] 465. [91] Τῷ η' ἔτει Δ. ὁ στυλίτης ἐν τῷ Ἀ. τῷ στ. ἐπ. Ced. 612,15,16. [92] 469. [93] Τότε (τῷ ιζ' ἔτει) καὶ ἡ ἐ. τῆς ὑ. 0. ἐξ Ἱεροσολύμων ἦχθη. ἐ. π. τ. ἐ. γ. Ἑβραίῳ π. Ced. 614,5—7. [94] ὁμόχροος cod. [95] 467. Περὶ Ἰσοκασίου. rubrica codicis. Τῷ ι' ἔτει Ἰ. ὁ κ. Ἀντιοχείας ὁ καὶ φιλόσοφος διεβλήθη τῷ βασιλεῖ ὡς Ἕ. καὶ ἐκέλευσε ἐξετασθῆναι αὐτὸν παρὰ τῷ ἐπάρχῳ ΚΠ. Ἀχθέντος δὲ αὐτοῦ δεδεμένου ὁ. ἔφη πρὸς αὐτόν. Η. ὁ ἐπ. Ced. 612,21-613,3.

Digitized by Google

accusatus est, et, manibus post tergum ligatis, ad præfectum urbis adductus. Dixit igitur ad eum Possæus præfectus : « Videsne, Isocasi, in quo statu te constituisti? Qui ait : « Video, nec miror : homo enim cum sim, humanis implicatus sum calamitatibus. Attamen judica de me sicut judicabas mecum. » Hæc cum didicisset imperator, motus misericordia liberum eum dimisit.

A διαβληθείς, εἰσήχθη πρὸς τὸν ὕπαρχον [96] τῆς πόλεως δεδεμένος ὀπισθάγκωνα. Ἔφη οὖν αὐτῷ Ποσαῖος ὁ ὕπαρχος· « Ὁρᾷς (ἑαυτὸν), Ἰσοκάσιε, ἐν ποίῳ σχήματι καθέστηκας; » Ὁ δὲ εἶπεν· « Ὁρῶ καὶ οὐ ξενίζομαι· [ἄνθρωπος γὰρ ὢν] ἀνθρωπίναις περιέπεσον συμφοραῖς· ἀλλὰ δίκασον ἐπ' ἐμοὶ ὡς ἐδίκαζες σὺν ἐμοί. Ταῦτα [97] μαθὼν ὁ βασιλεὺς [98], σπλαγχνισθεὶς ἐπὶ τούτῳ, ἐλεύθερον εἴασεν [99].

CCX. *Regnum Leonis Minoris.*

Leo Minor, ejus nepos, regnavit annum unum.

ΣΓ'. *Βασιλεία Λέοντος τοῦ Μικροῦ* [1].

[2] Λέων [3] ὁ Μικρὸς, ὁ ἔγγονος αὐτοῦ ἐβασίλευσεν ἔτος α'.

CCXI. *Zenonis regnum.*

Post hunc regnavit Zenon, Leonis Magni gener, et Leonis Minoris pater, septem ac decem annos, et dysenteria mortuus est.

Cum brevi, postquam ad regnum pervenisset, insidiæ ipsi paratæ fuissent a Verine, ipsius uxoris matre, Leonis Magni uxore, tanquam absque illius placito regnasset, in propriam patriam cum sua uxore Ariadne fugit. Verine vero Basiliscum, suum fratrem, coronavit, et ipse regnavit duos annos, qui temporibus Zenonis additi sunt. Creavit Constantinopoli palatium, cui nomen suum Basiliscum imposuit.

Postea Zenon reversus Constantinopolim ingressus est et illis in ecclesiam confugientibus potitus, in exsilium eos misit cum mulieribus et filiis in Cappa Iociæ castellum, ubi Basiliscus in turri reclusus, porta obserata, interiit.

Sub eodem accidit terræ motus horribilis Constantinopoli, ceciderunt que ecclesiæ multæ, domus et rostra usque ad fundamentum. Idem quoque Nicomedia passa est.

Idem Verinam, uxoris suæ matrem, illi magistri consilio, in exsilium misit. Uxor autem Zenonis, Verinæ filia, Ariadne Urbicio Illum occidere jussit. Hujus, cum in circum venisset, Urbicius ense dexteram auriculam amputavit. Ex hoc in acephalum Zenonem conspirare studuit.

ΣΑ'. *Βασιλεία Ζήνωνος.*

[4] Μετὰ τοῦτον ἐβασίλευσε Ζήνων, ὁ γαμβρὸς Λέοντος τοῦ Μεγάλου, πατὴρ δὲ Λέοντος τοῦ Μικροῦ, ἔτη ιζ' [5] καὶ ἀπέθανε δυσεντερικός.

B

[6] (2) Ὃς εὐθὺς [7] μετὰ τὸ βασιλεῦσαι ὑποβουλευθεὶς ὑπὸ Βηρίνης [8], πενθερᾶς αὐτοῦ, γυναικὸς Λέοντος τοῦ Μεγάλου, ὡς παρὰ γνώμην αὐτῆς βασιλεύσας [9], ἔφυγε πρὸς τὴν ἰδίαν πατρίδα μετὰ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Ἀριάδνης [10]. Ἡ δὲ Βηρίνα στέψασα Βασιλίσκον [11] τὸν ἀδελφὸν **514** αὐτῆς, ἐβασίλευσεν ἔτη β', ἅπερ ἐτάγησαν εἰς τοὺς χρόνους Ζήνωνος. Καὶ κτίσας παλάτιον ἐν ΚΠ., καὶ ἐκάλεσεν αὐτὸ [12] ἴδιον ὄνομα τὰ Βασιλίσκου.

[13] (3) Μετὰ ταῦτα [14] Ζήνων ὑποστρέψας καὶ εἰσελθὼν ἐν ΚΠ., καὶ τούτων χειρωσάμενος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ προσφυγόντων ἐξώρισεν ἅμα γυναιξὶ καὶ τέκνοις εἰς τὸ φρούριον Καππαδοκίας, ἐν ᾧ βληθέντος ἐν πύργῳ καὶ τῆς θύρας ἀναφραγείσης ἐτελεύτησε.

C

(4) Ἐπὶ τούτου [15] γένονε σεισμὸς φοβερὸς ἐν ΚΠ. καὶ ἔπεσον ἐκκλησίαι πολλαὶ, καὶ οἰκίαι καὶ ἐμβολοι ἕως ἐδάφους· (τὸ αὐτὸ ἔπαθε καὶ ἡ Νικομήδεια)

(5) Ὁ αὐτὸς Βηρίνην τὴν ἰδίαν πενθερὰν ἐξώρισε βουλῇ Ἴλλου μαγίστρου· ἡ δὲ γυνὴ Ζήνωνος, θυγάτηρ Βηρίνης, Ἀριάδνη παρεγγύησεν Οὐρβικίῳ τοῦ ἀνελεῖν τὸν Ἴλλον. Καὶ ἀνερχομένου ἐν τῷ ἱππικῷ, μετὰ τοῦ ξίφους λαβὼν ἀπετμήθη τὸ δεξιὸν οὖς. Ἐκ τούτου ἀνταρσίαν ἐμελέτησε κατὰ Ζήνωνος τοῦ ἀκεφάλου.

CCXII. *De Petro Fullone.*

Sub Zenone Martyrius Antiochiæ, propter Zenonis erga fidem orthodoxam depravationem, episcopatu cedens, in ecclesia dixit : « Indisciplinato

ΣΙΒ'. *Περὶ Πέτρου τοῦ Κναφέως* [16].

D

[17] Ἐπὶ Ζήνωνος Μαρτύριος [18] Ἀντιοχείας, διὰ τὴν τοῦ Ζήνωνος περὶ τὴν ὀρθόδοξον πίστιν διαστροφὴν, ἀποταξάμενος τῆς ἐπισκοπίας, ἐπ' ἐκκλησίᾳ

Variæ lectiones et notæ.

[96] ὕπατον et σ. ὕπατος? [97] ἀκούσας ὁ δῆμος εὐφήμησε τὸν βασιλέα καὶ Ced. [98] καὶ add. Leo. [99] ἐχάρη καὶ ἀπέλυσεν αὐτὸν εἰς τὴν ἰδίαν χώραν Ced. [1] Rubrica, quæ in cod., ut videtur, evanuit, nec in M. nec in P. 1706 invenitur. [2] 474. [3] Λ. ὁ Ζήνωνος υἱὸς καὶ Ἀριάδνης, κτλ. Ced. 615,4—7. [4] 474. [5] ἔτη κζ', μῆνας δ' Ced. 615,18. [6] 476. [7] Βασιλίσκος Βηρίνης ἀδελφὸς ἐν Ἡρακλείᾳ διατρίβων, ἐστασίασε κατὰ Ζήνωνος, ὃν φοβηθεὶς ὁ Ζήνων σὺν Ἀριάδνῃ τῇ ἰδίᾳ γυναικὶ καὶ χρήμασιν ἱκανοῖς φεύγει εἰς Ἰσαυρίαν Ced. 615,17—20. [8] Βερίνης cod. sed mox Βηρίνα, et infra Βερήνα. [9] βασιλεύσαντος cod. [10] Ἀριάδνης et p. 514 et 521, Ἀριάδνη cod. sed eadem pag. Ἀριάδνης. [11] Βασιλίσκος δὲ ἐν τῷ Κάμπῳ ἀνηγορεύθη βασιλεὺς, Μάρκον τε τὸν υἱὸν Καίσαρα ἐποίησε καὶ Ζηνωβίαν — ἔστρεψε, κτλ. Ced. 615,21-616,20. [12] κατ'? [13] 477. [14] Γράφει τοίνυν ἡ σύγκλητος πρὸς Ζήνωνα, καὶ προσλαβὼν ἐκεῖνος Ἴλλον τε καὶ Ἰσαύρους — ἐπάνεισιν πρὸς τὸ Βυζάντιον — καὶ τὸν Βασιλίσκον ἐξαγαγὼν τῆς ἐκκλησίας ἣ πρὸ τούτου προπέφευγε ἐξορίζει ἐν Κουκουσῷ τῆς Κ. ἀποκλείσας δὲ εἰς ἕνα πύργον σὺν γυναικὶ καὶ τῷ λιμῷ διαφθείρει Ced. 616,20-617,4. [15] Τῷ δ' ἔτει ἐγένετο σ. φ. ἐν ΚΠ. μηνὶ Σεπτεμβρίῳ κε', κτλ. Ced 618,16—22. [16] Rubrica M. 2, in cod. evanuit. [17] 471. [18] Τῷ ζ' ἔτει Λέων — Μαρτυρίου δὲ τοῦ Ἀντιοχείας τῷ θρόνῳ ἀποταξαμένου καὶ λέγοντος· Κλ. Ced. 612,5—6.

Digitized by Google

ἔφη· « Κλήρῳ ἀνυποτάκτῳ καὶ λαῷ ἀπειθεῖ καὶ ἐκκλησίᾳ ῥερυπωμένῃ ἀποτάσσομαι, φυλάττων ἐμαυτῷ τὸ τῆς ἱερωσύνης ἀξίωμα. »

(2) Ὁ; πρῶτος ἐπενόησε τὸ μύρον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐπὶ παντὸς τοῦ λαοῦ ἁγιάζεσθαι καὶ τὴν ἐπὶ τῶν ὑδάτων ἐν τοῖς Θεοφανίοις ἐπίκλησιν ἑσπέρας γίνεσθαι, καὶ ἐν ἑκάστῃ εὐχῇ τὴν Θεοτόκον ὀνομάζεσθαι, καὶ ἐν πάσῃ συνάξει τὸ σύμβολον τῆς **515** πίστεως λέγεσθαι, πρὸ τούτου [19] μὴ λεγόμενον εἰ μὴ ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ τῇ μεγάλῃ παρασκευῇ.

[20] (3) Τούτου, ὡς εἴρηται, τοῦ θρόνου ἀναχωρήσαντος, Πέτρος ὁ Κναφεὺς τῷ θρόνῳ τυραννικῶς ἐπεδήμησε, ὡς τὰ Εὐτυχίου φρονῶν.

(4) Καὶ τῷ θρόνῳ Ἀντιοχείας ἐκ δευτέρου τυραννικῷ τρόπῳ κρατήσαντος καὶ ὑπὸ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ θεσμοῦ ἐκβληθέντος καὶ πάλιν ἐκ τρίτου μετὰ τὴν ἐν Ἰσαυρίᾳ γεγενημένην [21] τοῦ Βασιλίσκου τυραννίδα, ἐπὶ τῆς βασιλείας Ζήνωνος, Βασιλίσκου αὐθεντίᾳ τοῦ αὐτοῦ θρόνου κρατήσαντος ἀθέσμως, μὴ λυθέντων τῶν κατ' αὐτοῦ γεγονότων ἀναθεμάτων καὶ πᾶσιν τὴν Ἀνατολὴν ἐκταράξαντος, ὑπὸ τοῦ πάπα Ῥώμης (134b) Φήλικος ἀναθεματίζεται διά τε τὴν ἑτεροδοξίαν καὶ τὴν ἐν τῷ Τρισαγίῳ προσθήκην.

[22] (5) Ἐπὶ τῆς [23] αὐτῆς βασιλείας Ζήνωνος, Βαρνάβα τοῦ ἀποστόλου τὸ λείψανον εὑρεθὲν ἐξ ἀποκαλύψεως ἐν Κύπρῳ (ἐν πόλει Κωνσταντίᾳ) ὑπὸ δένδρον κερατέαν [24], ἔχον ἐπὶ [25] στήθους τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον ἰδιόγραφον [26] τοῦ Βαρνάβα.

[27] (6) Ἐξ ἧς προφάσεως τῇ ἀποκαλύψει καὶ εἰσηγήσει τοῦ ἀποστόλου περιγεγόνασι Κύπριοι τῷ Κναφεῖ Πέτρῳ φιλονεικοῦντι, ὑπὸ Ἀντιόχειαν τελεῖν τὰς κατὰ τὴν Κύπρον ἐκκλησίας, καὶ αὐτοκέφαλον εἶναι τὴν κατὰ Κύπρον μητρόπολιν.

[28] (7) Ὑπὲρ Εὐαγγέλιον τὸ εὑρεθὲν ἀποθέμενος Ζήνων ἐν τῷ παλατίῳ ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, (κατ' ἐνιαυτὸν ἀναγινώσκεται τῇ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ ε').

[29] (8) Μαριανὸς δέ τις [30] προεῖπε τῷ βασιλεῖ, ὅτι καὶ τὴν βασιλείαν καὶ τὴν γυναῖκά σου διαδέχεται ἀπὸ σιλεντιαρίων [31]. **516** Πελάγιον δέ τινα ὑπὸ σιλεντιαρίων, ὄντα πατρίκιον, ἄνδρα σοφώτατον, ἐκέλευσε φυλάττεσθαι ἐν εἱρκτῇ, ὃν οἱ φυλάσσοντες νυκτὶ ἀπέπνιξαν κατὰ κέλευσιν Ζήνωνος.

(9) Ἐπὶ αὐτοῦ [32] Περόζης ὁ Πέρσης ἡττηθεὶς ἐν πολέμῳ ὑπὸ Οὔννων τὸν, μάργαρον [33], ὃν ἐφόρει λευκότατον καὶ μέναν καθ' ὑπεροβολήν, ἐξ ὠτὸς τοῦ

A clero inobedientique populo ac ecclesiæ fœdatæ valedico, mihi conservans sacerdotii dignitatem. »

Hic primus excogitavit sacrum oleum in ecclesia coram omni populo sanctificari, invocationemque super aquas in Theophaniis vespere fieri, et in omni synaxi legi fidei symbolum, quod antea non dicebatur nisi semel in anno in magna Parasceve.

Hic cum, sicut dictum est, a sede discessisset, Petrus Fullo, qui Eutychetis doctrinæ favebat, sedem vi recuperavit.

Postquam autem Antiochena sede pravis artibus modo rursus potitus esset, et a cœtu ecclesiastico pulsus tertio post Basilisci factam in Isauria contra Zenonis regnum rebellionem, Basilisci auctoritate eamdem sedem illegitime occupasset, non ruptis adversus illum lati anathematis vinculis, postquam totum Orientem conturbasset, a Felice papa Romæ, tum propter heterodoxiam cum propter additionem in Trisagio, anathematizatur.

Eodem Zenone regnante, Barnabæ apostoli reliquiæ in Cypro in urbe Constantia, sub arbore ceratia, ex revelatione inventæ sunt : in pectore sancti jacebat Evangelium secundum Matthæum, ipsius Barnabæ autographum.

Ex hac occasione, per revelationem et documentum apostoli, Cyprii superaverunt Fullonem Petrum qui Cypri Ecclesias Antiochiæ subjacere volebat, et Cypriam ecclesiam ipsam esse metropolim ostenderunt.

Evangelium quod fuerat inventum a Zenone et depositum in palatio, in templo Sancti Stephani, quotannis in sacra magnaque festivitate palam legebatur.

Marianus quidam regi prædixit ipsius regnum et uxorem a quodam ex silentiariis obtentum iri. Pelagium vero quemdam ex silentiariis, patricium, virum sapientissimum, in ergastulo custodiri jussit et custodes, ex jusso Zenonis, eum nocte suffocaverunt.

Eodem tempore Perozes Persa, ab Hunnis bello devictus, margaritam quam ferebat candidissimam et ultra modum magnam, ex aure dextera de-

Variæ lectiones et notæ.

[19] πρότερον cod. —ὃς cod. [20] Π. ὁ κν. τῷ θρ. ἐπιπηδᾷ Ced. 612,6. [21] τοῦ Ἴλου add. cod. [22] 485. [23] Τούτῳ τῷ χρόνῳ (τῷ δ' ἔτει) τὸ τοῦ ἁγίου ἀπ. Β. λ. εὑρέθη ἐν Κ. Ced. 618,22. [24] κερατάλον Leo, cod. κερασέαν ἱστάμενον Ced. [25] τοῦ add. Ced. [26] αὐτοῦ τοῦ Ced. — ἐξ ἧς πρ. ἔκτοτε γέγονε μητρόπολις ἡ Κ. καὶ τοῦ μὴ τ. ν. Α. ἀλλ' ὑπὸ ΚΠ. [27] Ced. 619,2—4, Leo. [28] Τὸ δὲ τοιοῦτον ἐ. Ζ. ἀπέθετο ἐν τῷ π. ἐν τῷ ν. τοῦ ἁ. Στ. ἐν τῇ Δάφνῃ Ced. 619,4—6. Τὸ δὲ τ. ἐ. Ζ. ἀπ. εἰς τὸ παλάτιον ἐν τῷ ἁγίῳ Στεφάνῳ Leo. [29] 490. [30] Τῷ ιζ' ἔτει Ζήνων ἥρετο Μαριανὸν τὸν σοφώτατον κόμητα· ἦν γὰρ μυστικά τινα εἰδὼς, ὃ καὶ προέλεγεν αὐτῷ· φησὶ γάρ· « Τίς μετ' ἐμὲ βασιλεύσει; » Ὁ δὲ εἶπεν, ὅτι καὶ τὴν γ. σου διαδέξεταί τις ἀπὸ σ. ἐμὲ δὲ ἀδίκως ἀποκτενεῖς· καὶ ἀμφότερα ἐν καιροῖς τοῖς γεγόνασι Ced. 620,20-621,2 cf. 621,8—22. [31] σελεντ. cod. ut et p. 521. [32] Ἐν αὐτοῖς δὲ τοῖς χρόνοις Π. ὁ τῶν Περσῶν βασιλεὺς— τὸν μ. ὃν εἶχε λ. καὶ μ. εἰς ὑ. ὑπέρτιμον Ced. 623,1—12. [33] τὸν σχολάριον ὃν cod. in margine a prima manu.

Digitized by Google

trahens projecit, ne quis in posterum ea ornaretur.

In terræ motu qui tunc temporis accidit cecidit caput statuæ Fori et columen magni Theodosii in columnam Tauri.

Zenon autem dysenteria captus in Acephalorum hæresi decessit.

CCXIII. *Regnum Anastasii Dyrrhachini.*

Post Zenonem Anastasius Dicorus aut Dyrrachinus, regnavit annos viginti septem. Fertur autem de eo quod cum Dyrrachenus esset, presbyteri filius, et hic centum libras auri commodo accepisset propter naufragia facta, dux militum, qui Dyrrachii erat, propter nomismata volens accipere presbyteri uxorem, sed ne cum illa commercium haberet, divina visione impeditus est. Prehendit autem presbyteri filium, et in palatium rediit.

Post mortem Zenonis, ipsius uxor Ariadne Anastasium imperatorem creavit.

Dicitur autem ecclesiam Dyrrachii sanctis Egentibus ædificasse et animalia quæ sunt ἐν τῇ πόρτῃ.

Primum orthodoxus, ultimo declinavit ad monarchiam, et fulmine mortuus est, postquam Hierosolymitanum patriarcham, orthodoxum et sanctum, in exsilium misisset.

Sub eodem Vitalianus Thrax cum insurrexisset Thraciamque cepisset, cum Scythis et Mysis venit usque ad Anaplum deprædando: sed cum illo navali certamine congressus Marinus legatus igne medico nativoque sulfure quod præparaverat Proclus philosophus, naves Barbarorum consumpsit. Submersis autem fere cunctis in flumine, Hunnis, Gothis, Bulgaris et reliquo exercitu, cum paucis qui supererant fugit Vitalianus.

Ignis etiam in cœlo apparuit, et pro orthodoxo dogmate popularis seditio Constantinopoli facta est quasi imperator voluerit Trisagio addi: « Qui crucifixus es pro nobis, miserere nobis. » Cum enim cancellarius et legatus in ambonem Magnæ ecclesiæ ascendissent et minister ex rege proficiscentem hæresim prædicasset, populus et omnis urbis multitudo surrexit adversus illos; et vix effugerunt. Talis enim facta est seditio turbaque vociferantium: Alium regem volumus; ut rex et magistratus fugerent vitarentque populi tumultum. Convenientes autem seditiosi, in domum cancellarii et legati irruerunt et omnia diripuerunt; domosque flammis tradentes, quos

δεξιοῦ ἀφελόμενος ἔρριψεν ὅπως μήτις[34] αὐτὸν ὀπίσω φορέσει.

[35] (10) Ἐπὶ δὲ τοῦ γεγονότος σεισμοῦ, ἔπεσε καὶ ἡ σφαῖρα τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Φόρου καὶ ἡ στήλη τοῦ μεγάλου Θεοδοσίου [36] εἰς τὸν κίονα τοῦ Ταύρου.

[37] (11) Ζήνων δὲ δυσεντεριάσας ἐτελεύτησε τῇ τῶν Ἀκεφάλων αἱρέσει.

ΣΙΓ'. *Βασιλεία Ἀναστασίου τοῦ Δυρραχίτου.*

[38] Μετὰ δὲ Ζήνωνα ἐβασίλευσεν Ἀναστάσιος ὁ δίκορος ὁ Δυρραχίτης ἔτη κζ' [39]. Λέγεται [40] δὲ περὶ αὐτοῦ, ὅτι Δυρραχίτης ὤν, υἱὸς πρεσβυτέρου, καὶ χρεώστας λίτρας χρυσίου ρ' διὰ τὸ ναυαγῆσαι αὐτὸν γ', ὁ δὲ στρατηγὸς ὁ ὢν ἐν τῷ Δυρραχίῳ διὰ τὰ νομίσματα βουλόμενος λαβεῖν τὴν γυναῖκα τοῦ πρεσβυτέρου, τοῦ συγγενέσθαι μετ' αὐτῆς, διεκωλύθη παρὰ θείας ὀπτασίας· ἔλαβε δὲ τὸ παιδίον τοῦ πρεσβυτέρου, καὶ ἀνῆλθεν ἐν τῷ παλατίῳ.

(2) Καὶ μετὰ τελευτὴν Ζήνωνος Ἀριάδνη ἡ γυνὴ αὐτοῦ προχειρίζεται Ἀνάστασιον βασιλέα.

(3) Λέγεται δὲ ἐκκλησίαν κτίσαι ἐν τῷ Δυρραχίῳ τοῖς ἁγίοις Ἀναργύροις καὶ τὰ ζῶδια, ἅπερ εἰσὶν ἐν τῇ πόρτῃ.

(4) Τὸ πρῶτον μὲν ὀρθόδοξος ὤν, ὕστερον ἐξέκλινεν εἰς μοναρχίαν, καὶ ἀπέθανεν ἀπὸ ἀστραπῆς, ἐξορίασας καὶ τὸν πατριάρχην Ἱεροσολύμων, ὄντα ὀρθόδοξον καὶ ἅγιον.

517 [41] (5) Ἐπὶ αὐτοῦ [42] Βιταλιανὸς ὁ Θρᾷξ ἀνταράς καὶ παραλαβὼν τὴν Θρᾴκην ἅμα Σκύθαις καὶ Μυσίοις ἦλθεν ἕως τοῦ Ἀνάπλου πραιδεύων· ἀλλὰ ναυμαχήσαντος αὐτῷ Μαρίνου τοῦ ἐπάρχου μετὰ τοῦ Μηδικοῦ πυρὸς καὶ θείου ἀπύρου, ὃ κατεσκεύασε Πρόκλος ὁ φιλόσοφος, κατέφλεξε τὰς ναῦς τῶν βαρβάρων. Βυθισθέντων δὲ πάντων σχεδὸν, Οὔννων, καὶ Γότθων, καὶ Βουλγάρων, καὶ τοῦ λοιποῦ στρατοῦ ἐν τῷ ῥεύματι, Βιταλιανὸς ἔφυγε μετὰ τῶν ὑπολειφθέντων ὀλίγων.

(6) Καὶ πῦρ ἐν τῷ οὐρανῷ ἐφάνη, καὶ γέγονε δημοτικὴ ἐπανάστασις περὶ τοῦ ὀρθοδόξου δόγματος ἐν ΚΠ. ὡς βουληθέντος τοῦ βασιλέως προσθεῖναι εἰς Τρισάγιον τό· « Ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς, ἐλέησον ἡμᾶς. » Τοῦ γὰρ λογοθέτου καὶ τοῦ ἐπάρχου ἀνελθόντων ἐν τῷ ἄμβωνι τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας καὶ τὴν αἵρεσιν ἀρξαμένων ἐκ βασιλικῆς ἐπιτροπῆς κηρύττειν, ἐπῆλθεν ὁ δῆμος καὶ πᾶν τὸ πλῆθος τῆς πόλεως κατ' (1355ª) αὐτῶν· καὶ μόλις ἐξέφυγον. Καὶ γέγονε τοιαύτη στάσις καὶ ταραχὴ κραζόντων· « Ἄλλον βασιλέα θέλομεν, » ὡς καὶ τὸν βασιλέα καὶ τοὺς ἄρχοντας φεύγειν καὶ ἀποκρύπτεσθαι τὴν ὁρμὴν τοῦ λαοῦ. Συναθροισθέντες δὲ οἱ στασιασταὶ εἰς τὸν οἶκον τοῦ λογοθέτου καὶ τοῦ ἐπάρχου κατα-

Variæ lectiones et notæ.

[34] ἵνα ὁ. αὐτοῦ τοῦτον φορεῖ Ced. [35] Ced. 618,19—20. [36] ἡ add. Ced. [37] Ced. 622,6—23? [38] 491. [39] μῆνας δ' add. Ced. 626,9. [40] Λέγεται — ἅγιον § 4 om. Slav. [41] 513-515. [42] τῷ κδ' ἔτει ὁ B. ἀγανακτήσας κατὰ Ἀναστασίου διὰ τὴν ἐπιορκίαν πολλὰ κακὰ τοῖς στρατοπέδοις Ἀναστασίου καὶ τῇ λοιπῇ πολιτείᾳ ἐπεδείκνυτο ἁρπάζων καὶ ἀφοπλίζων καὶ τέλος πρὸς ὕβριν ἕκαστον στρατιώτην μιᾶς φόλλεως πιπράσκων Ced. 622,22 623,2.

Digitized by Google

δραμόντες καὶ πάντα διαρπάσαντες, ἐνέπρησαν [63] τοὺς οἴκους αὐτῶν καὶ τοὺς εὑρεθέντας· ἐκεῖ κατέσφαξαν. Εἶτα γενομένης ταραχῆς καὶ στάσεως μεγάλης ἐμπρησμοὺς οἴκων πολλῶν ἐποιήσαντο καὶ φόνους μυρίους εἰργάσαντο καὶ ἄλλα τοιαῦτα φοβερά τε καὶ ἐξαίσια κατετόλμησαν, ὑβρίζοντες Ἀναστάσιον μετὰ κραυγῆς μεγάλης καὶ Βιταλιανὸν εὐφημοῦντες. Καὶ οὕτως ἐλθόντες πλησίον τῆς ὑπ' αὐτοῦ κτισθείσης κινστέρνης τοῦ Ἁγίου Μωκίου, εὗρον τὸν ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἀγαπώμενον ἡγούμενον μοναστηρίου τοῦ Ἁγίου Φιλίππου, ὃν καὶ φονεύσαντες καὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐπὶ δόρατος ἀναρτήσαντες ἕκραζον· « Οὗτός ἐστιν ὁ φίλος τοῦ ἐχθροῦ τῆς ἁγίας **518** Τριάδος. » Ἐκβαλόντες δὲ καὶ γυναῖκα ἐγκλειστὴν οὖσαν πλησίον τῆς ξηροκέρκου πόρτης, εἰς ἣν ὁ βασιλεὺς εἶχε πίστιν καὶ ταύτην ἀνεῖλον. Τὸ δὲ σῶμα αὐτῆς συνδήσαντες μετὰ τοῦ προλεχθέντος ἡγουμένου καὶ σύραντες, ἔκαυσαν εἰς τὰ Στουδίου.

A invenerunt ibi jugulaverunt. Deinde crescente turba et seditione multas domos incenderunt, multasque cædes perpetraverunt, aliaque non minus tremenda et iniqua ausi sunt, Anastasio magnis clamoribus maledicentes Vitalianoque fausta apprecantes. Et sic venientes usque ad ædem Sancti Mocii ab ipso ædificatam, invenerunt quem rex diligebat rectorem monasterii Sancti Philippi, et illo occiso, caput ejus in ferro lanceæ ferentes clamabant : « Hic est charus inimici sanctæ Trinitatis. » Extrahentes quoque uxorem latitantem prope portam τῆς ξηροκέρκου, in quam rex fiduciam habebat, illam occiderunt. Corpus autem illius cum corpore prædicti rectoris colligantes et extrahentes ad Studium cremaverunt.

(7) Ἐφ' ὧν χρόνων καὶ Μόυνδαρος ὁ τῶν Σαρακηνῶν φύλαρχος βαπτισθεὶς ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων ἐν Συρίᾳ, Σευῆρος ἐπισκόπους ἀπέστειλε πρὸς τὸν βασιλέα θέλων αὐτῷ μεταδοῦναι τῆς οἰκείας αἱρέσεως, ὧν τοῦ δόγματος αἰσθόμενος, ἔφη μετὰ πανουργίας· « Ἐδεξάμην γράμματα σήμερον, ὅτι Μιχαὴλ ὁ ἀρχάγγελος ἐτελεύτησε. » Τῶν δὲ εἰπόντων ἀδύνατον εἶναι τοῦτο, ἀπεκρίθη· « Καὶ πῶς, φησίν, Θεὸς γυμνὸς ἐσταυρώθη καθ' ὑμᾶς, εἰ μὴ ἐκ δύο φύσεων ἦν ὁ Χριστός, εἶγε μηδὲ ἄγγελος ἀποθνήσκει ; » Ὅπερ ἀκούσαντες καὶ σφόδρα καταπλαγέντες ἀνεχώρησαν μετ' αἰσχύνης.

B lisdem temporibus postquam Mundarus, Saracenorum dux, ab orthodoxis in Syria baptizatus esset, Severus episcopos misit ad regem, volens ipsi communicare suam hæresim. Quorum cum dogma persensisset, solerter ait : « Hodie ex litteris didici Michaelem archangelum interiisse. » Illis autem dicentibus hoc esse impossibile, respondit : « Quomodo, inquit, cum purus Deus juxta vos crucifixus est, nisi ex duabus naturis constet Christus, angelus quoque non moriatur ? » Quod audientes multumque stupentes, cum pudore recesserunt.

[64] (8) Ἀναστάσιος δὲ εἶδε καθ' ὕπνους φοβερόν τινα τῇ χειρὶ κατέχοντα κώδικα (γεγραμμένον καὶ ἀναγινώσκοντα). Καὶ ἀναπτύξας [65] (ε' φύλλα τοῦ κώδικος) ἀναγνοὺς τὸ ὄνομα τοῦ βασιλέως εἶπεν αὐτῷ· « Ἰδού, διὰ τὴν ἀπιστίαν σου ἀπαλείφω ἰδ' ἔτη (τῆς ζωῆς σου). » Καὶ (τῷ ἰδίῳ δακτύλῳ) ἀπήλειψε [66].

C Anastasius autem in somnis vidit quemdam aspectu tremendum, codicem scriptum manu tenentem et legentem. Postquam quinque folia codicis explicasset, legens nomen regis, ait ei : « Ecce, propter incredulitatem tuam, quatuordecim annos vitæ tuæ deleo. » Et proprio digito delevit.

(9) Καὶ μετὰ [67] δύο ἡμέρας βροντῶν καὶ ἀστραπῶν ἐν τῷ παλατίῳ γενομένων καὶ τοῦ βασιλέως μονωτάτου καταλειφθέντος καὶ ἀπὸ τόπου εἰς τόπον [φεύγοντος], ἐν ἑνὶ τῶν κοιτωνίσκων τῷ λεγομένῳ Ὡᾶτον ἀπελάβετο τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ, καὶ ῥίψασα αὐτὸν κατέῤῥηξεν, ὥστε αἰφνίδιον εὑρεθῆναι νεκρόν.

Et post duos dies tonitribus et fulguribus in palatio factis, et rege prorsus solo relicto, et de loco ad locum fugiente, in uno cubiculo dicto Hoato, iram Dei sensit, quæ cadens illum disrupit, ita ut statim mortuus inventus fuerit.

[68] (10) Φασὶ δὲ αὐτὸν μετὰ τὸ ταφῆναι, μεθ' ἡμέρας τινὰς βοᾶν· « Ἐλεήσατέ με, καὶ ἀνοίξατε. » Τῶν (μνημοραλίων) δὲ εἰπόντων, ὅτι ἄλλος βασιλεύει, ἔφη (ἐκεῖνος)· « Οὐδέν μοι μέλει [69]· **519** εἰς μοναστήριον ἀπαγάγετέ με· » Οἱ [70] δὲ εἶασαν αὐτόν. Λέγεται δὲ μετ' οὐ πολὺ τὸ μνῆμα ἀνοιγῆναι καὶ εὑρεθῆναι αὐτὸν [ὑπὸ πείνης] φαγόντα τὰς σάρκας τῶν βραχιόνων [71] αὐτοῦ καὶ τὰ καλίγια ἃ ἐφόρει.

D Ferunt illum, postquam sepultus est, aliquot diebus elapsis, clamasse : « Miseremini mei, et aperite. » Memorialibus autem alium regnare dicentibus, ille ait : « Nihil ad me pertinet, in monasterium abducite me. » Illi vero eum reliquerunt. Dicitur autem non multo post monumentum apertum esse ipsumque inventum præ fame manducantem brachiorum suorum carnes, et caligas quas portabat.

Variæ lectiones et notæ.

[63] ἐνεπύρησαν cod. [64] Ced. 635,21-636,1 : Τῷ κζ' ἔτει Ἀ. ἐ. ἐν ὁράματι ἄνδρα φ. βαστάζοντα κ. ὃν ἀν. καὶ εὑρὼν τὸ ὁ. αὐτοῦ τοῦ β. [65] κακοπ. Ced. [66] αὐτά add. Ced. [67] Θείῳ σκηπτῷ κεραυνωθεὶς ἐμβρόντητος γέγονε Ced. 636,12. [68] Ced. 622,12-20 de Zenone : M. δὲ τὸ κατατεθῆναι ἀ. ἐν τῷ τάφῳ ἔφασαν οἱ σωματοφύλακες οἱ ἐν τῷ τάφῳ τεταγμένοι γοερὰν φωνὴν ἐπὶ δύο νύκτας ἀποδίδοσθαι ἐκ τοῦ μνήματος. Ἑλ. ἐλ. καὶ ἀν. μοι. [69] μέλλει cod. [70] Τῶν δὲ μὴ ἀνοιξάντων, λ. μ. τινὰ χρόνον τὸ μνημεῖον ἀν. Ced. [71] τοὺς βραχίονας ἀ. Ced. Leo.

Digitized by Google

Alexandriæ, multi viri et mulieres et pueri, A a dæmonibus vexati, simul ululabant.

Adhuc in vita superstes, vidit in somnis tremendum ipsi dicentem : « Propter anathemata synodi hæc justi patiuntur. »

Hunni et qui dicuntur Iberi, Caspias pylas transientes, totam Armeniam, Cappadociam, Galatiam et Pontum pervagati sunt.

Neocæsareæ, cum terræmotus jamjam futurus esset, homo quidam iter ad urbem faciens, vidit milites antecedentes et alium retro clamantem : « Gregorii thaumaturgi domum custodite. » Et terræ motu facto maxima pars urbis cecidit, sed sancti templum servatum est.

Antiochiæ quidam apparuit aurifex fraudulentus qui nummulariis ex auro manus pedesque statuarum aliaque vasa ostendebat, dicens se thesaurum talibus plenum invenisse. Et postquam multos decepisset et magnas pecunias cepisset, Constantinopolim venit fugiens. Ibique cum multos pariter delusisset, venit ad regem, frenum ex auro puro gemmisque exornatum afferens, quo accepto rex ait ad illum : « Me quidem non fallis. » Et cum multum flagellavisset eum, vinculis devinctum in Petram, quod est Asiæ castrum misit in exsilium, quo mortuus est.

CCXIV. *De regno Coadæ.*

Coades, Persarum rex, in uno castrorum hujus regionis multos lapides pretiosos abscondi cum didicisset, illos occupare cupiens, a dæmonibus ibi residentibus impedichatur. Omnem ergo magiam cum explicassent ejus servi nihilque profecissent, ad Judæos recurrit, sed frustra. Tunc consilium accepit ut per Christianos vim dæmonum reprimeret. Qui vero Christianorum in Perside erat episcopus, cum synaxi ad hoc facta, divina mysteria participasset et Christianis secum coadunatis distribuisset, crucis signo dæmones persecutus, Coadæ castrum tradidit.

Qui stupefactus et perterritus honorifica sede D

[52] (11) Ἐν δὲ [53] Ἀλεξανδρείᾳ πλεῖστοι ἄνδρες καὶ γυναῖκες καὶ παῖδες πληγέντες ὑπὸ δαιμόνων, ἀθρόως ὐλάκτουν.

(12) Ἔτι περιὼν τῷ βίῳ, εἶδε καθ' ὕπνους [54] φοβερὸν λέγοντα (αὐτῷ) · « Διὰ τοὺς ἀναθεματισμοὺς τῆς συνόδου ταῦτα πάσχουσι δίκαιοι. »

[55] (13) Καὶ Οὖννοι [56] καὶ οἱ λεγόμενοι Ἴβηρες περάσαντες τὰς Κασπίας πύλας, πᾶσαν (135b) τὴν Ἀρμενίαν καὶ Καππαδοκίαν καὶ Γαλατίαν καὶ Πόντον ἐξήλειψαν [57].

[58] (14) Ἐν Νεοκαισαρείᾳ δὲ [59] σεισμοῦ γενέσθαι μέλλοντος ἄνθρωπός τις ὁδεύων (ἐπὶ τὴν πόλιν) εἶδε στρατιώτας [60] προάγοντας καὶ ἕτερον ὄπισθεν κράζοντα · « Τὸν οἶκον τοῦ θαυματουργοῦ Γρηγορίου φυλάξατε. » Καὶ τοῦ σεισμοῦ γενομένου, τὸ μὲν B πλεῖστον τῆς πόλεως ἔπεσεν, ὁ δὲ ναὸς τοῦ ἁγίου ἐσώθη.

[61] (15) Καὶ ἐν Ἀντιοχείᾳ χρυσοχόος ἐφάνη τις πλάνος ὑποδεικνύων τοῖς ἀργυροπράταις χεῖρας χρυσᾶς ἀνδριάντων καὶ πόδας καὶ ἄλλα τινὰ σκεύη λέγων, ὅτι· Θησαυρὸν εὗρον μεστὸν τοιούτων. Καὶ πολλοὺς ἀπατήσας καὶ χρήματα πλεῖστα λαβών, ἦλθεν ἐν ΚΠ. φεύγων, ἐν ᾗ πολλοὺς ὠσαύτως δελιάσας [62], **520** προσῆλθε καὶ τῷ βασιλεῖ ὁλόχρυσον καὶ διάλιθον χαλινὸν προσκομίσας, ὃν ὁ βασιλεὺς λαβὼν ἔφη πρὸς αὐτόν · « Ὄντως ἐμὲ οὐκ ἀπατᾷς. » Καὶ (μαστιγώσας αὐτὸν πολλὰ, δέσμιον) εἰς (τὴν Πέτραν εἰς τὸ τῆς Ἀσίας) φρούριον ἐξώρισεν, ἐν ᾧ καὶ ἐτελεύτησε.

ΣΙΔ'. *Περὶ τῆς βασιλείας Κωάδου* [63].

C Καὶ Κωάδης ὁ βασιλεὺς Περσῶν ἔν τινι φρουρίῳ τῶν ἐκεῖσε μαθὼν ὡς λίθους τιμίους ἀποκεῖσθαι ἐν αὐτῷ, βουλόμενος αὐτοὺς ἀνελέσθαι, ἐκωλύετο παρὰ τῶν αὐτόθι οἰκούντων δαιμόνων. Πᾶσαν τοίνυν μαγείαν ἐπιδειξαμένων τῶν θεραπευτῶν αὐτοῦ καὶ μηδὲν ἰσχυσάντων, ἦλθε διὰ τῶν Ἰουδαίων · ἀποτυχὼν κἀκεῖθεν συνεβουλεύθη διὰ τῶν χριστιανῶν καταργῆσαι τοὺς δαίμονας· ὁ δὲ τῶν ἐν Περσίδι Χριστιανῶν ἐπίσκοπος ἐπὶ τὸ αὐτὸ σύναξιν ἐπιτελέσας καὶ τῶν θείων μυστηρίων μεταλαβὼν (καὶ τοῖς συνοῦσι χριστιανοῖς μεταδοὺς καὶ τῷ σημείῳ τοῦ σταυροῦ διώξας τοὺς δαίμονας) τῷ Κωάδῃ τὸ φρούριον ἀπέδωκεν.

(2) Ὃς [64] καταπλαγεὶς (πάνυ καὶ φοβηθεὶς) προ-

Variæ lectiones et notæ.

[52] 516. [53] τούτῳ τῷ ἔτει (κε') Ἀλεξανδρεῖς πλ. ἀ. καὶ γ. καὶ παιδία δεινῶς πλ. Ced. 633,17. [54] Καθ' ὃ δέ τις ἐ. φ. φ. λ. ὅτι διὰ τ. ἀ. τῆς σ. ταύτης π. δ. Ced. 613,18-20. [55] 515. [56] Τῷ κε' ἔτει Οὖννοι οἱ λεγ. Σαβὴρ τὰς Κ. π. περ. τὴν Α. ἐξέδραμον, Κ. τε καὶ Γ. καὶ Π. ληϊζόμενοι, κ. τ. λ. Ced. 633,3-16. [57] ἐξείληψαν cod. [58] 503.. [59] Τῷ ιβ' ἔτει — ἐν N. δὲ μ. γίνεσθαι σ. στρατιώτης ὁ Ced. 628,16-21. [60] δύο στ. ἐπ. αὐτὸν ἰόντας καὶ ὀπ. ἄλλον πράξαντα. Φ. τὸν ὁ. ἐν ᾧ ἡ Θήκη τοῦ Γρ. ἐστι. Γ. δὲ τοῦ σ. τὸ πλ. μ. τῆς π. ἐπτώθη, πλὴν τοῦ ναοῦ τοῦ ἁ. Γρ. Ced. [61] 506 — Ced. 629,8-17 : Τότε (τῷ ιδ' ἔτει) καὶ ἁ. τις χειμευτὴς ἐκ τῶν τῆς χείμης τεχνῶν εὐφυὴς ὢν ταῖ; ἀπάταις ὀφθαλμοπλανῆσαι, ὑπεδείκνυεν ἁ. καὶ ἑτέροις χ. καὶ π. ἀ. καὶ ἕτερα εἴδη χρυσᾶ λ. θ. εὑρηκέναι· καὶ π. ἀπ. εἰς πενίαν ἤνεγκε. Φήμης οὖν περὶ τούτου γενομένης, κατηθεὶ. ἦχθη τῷ Ἀναστασίῳ. Ὁ δὲ προσήνεγκεν αὐτῷ χ. ἵππου ὁ διὰ μαργαριτῶν· ὃν λ. ὁ β. ἐ. Ὁ. σὺ, εἰ καὶ πάντας ἠπάτησας, ἐ. ὁ. ἀπατήσεις. Καὶ ἐξ. ἦ. εἰς τι φ. ἔνθα καὶ τελευτᾷ. [62] Rubrica M. 2, deest. in cod. et Par. 1706. [63] 517 — Ced. 634,17 635,4 : Μεταξὺ Ἰνδῶν καὶ Περσῶν κάστρον ἐστὶν ὀνομαζόμενον Τζουδάδερ, ἐν ᾧ πολλὰ χρήματα καὶ μαργαρῖται καὶ λίθοι τίμιοι ἀποκείμενοι ἦσαν καὶ ὑπὸ δαιμόνων ἐφυλάττοντο· τοῦτο Κ. μ. ἐζήτει λαβεῖν καὶ ὑπὸ τῶν δ κωλυόμενος, κινεῖ τὴν τῶν παρ' αὐτοῦ μ. πᾶσαν ἐπίνοιαν, ἔπειτα καὶ τῶν Ἰ. καὶ τοῦ σκοποῦ ἀποτυγχάνει· πεσθεὶς δὲ διὰ τῆς πρὸς τὸν Θν εὐχῆς τῶν χ. τούτου κυριεῦσαι, ἐπίσκοπόν τινα Χριστιανὸν ἀπὸ τῶν ἐν Περσίδι περὶ τούτου παρεκάλεσεν, ὃς σ. ἐπ. καὶ τῶν θ. μ. μ. προσελθὼν τῷ τόπῳ τ. ἐκεῖσε δ. ἐξελίωξε καὶ τῷ Κ. τὸ κ. ἀπόνως παρέδωκε. [64] Ἐν τούτῳ Καβάδης κ. πρ. Ced. 635,4.

Digitized by Google

καθεδρίᾳ τὸν ἐπίσκοπον ἐτίμησεν, ἕως τότε Ἰουδαίων καὶ Μανιχαίων [68] προτιμωμένων, καὶ ἄδειαν δέδωκε τοῖς χριστιανοῖς καὶ τοῖς χριστιανίζειν ἐθέλουσι (καὶ μέντοι καὶ τοὺς χριστιανοὺς ἀγαπήσας ἔκτοτε μεγάλως.

A honestavit episcopum, (hucusque Judæis et Manichæis faverat), plenamque libertatem Christianis et Christianam fidem profiteri volentibus dedit, Christianos posthac valde diligens.

521 ΣΙΕ'. *Περὶ τοῦ Εὐφημίου τοῦ πρεσβυτέρου* [66].

CCXV. *De Euphemio presbytero.*

[67] Εὐφήμιος δέ τις πρεσβύτερος καὶ πτωχοτρόφος Νεαπόλεως τῆς κειμένης ἐν τῷ Ἀνάπλῳ προχειρίζεται ἐπίσκοπος ΚΠ ὃς ἅμα τῇ χειροτονίᾳ, πρὶν ἢ ἀνελθεῖν εἰς τὸ σύνθρονον, ἐκ τῶν ἱερέων διπτύχων ἀπήλειψε Πέτρου τοῦ Μογγοῦ τὸ ὄνομα ταῖς ἰδίαις χερσίν· καὶ οὕτως εἰς τὸν ἐπισκοπικὸν θρόνον ἐκάθισεν. Οὗτος δὲ ὁ Μογγὸς Ἀλεξανδρείας μὲν ἦν ἐπίσκοπος, αἱρετικὸς δὲ ὢν διάπυρος.

Euphemius autem quidam presbyter et pauperum nutritor Neapoli in Anaplo sita, Constantinopolitanus consecratur episcopus. Qui, in ipsamet ordinatione, priusquam in sede consideret, et sacris diptychis Petri Mongi nomen propriis manibus delevit et sic sedem episcopalem occupavit. Hic autem Mongus Alexandriæ quidem erat episcopus, sed hæresis fautor acerrimus.

(2) Εὐφήμιος δὲ ζηλωτὴς ἦν τῆς ὀρθοδόξου πίστεως καὶ τοὺς ἐναντίους ἐδίωκεν, ὧν πρῶτος ἦν Ἀναστάσιος ὁ τότε σιλεντιάριος, ὕστερον δὲ βασιλεὺς γενόμενος, ὃν τὰ Εὐτυχοῦς μαθὼν φρονοῦντα καὶ ὀχλοποιοῦντα, ἰδὼν τὴν καθέδραν αὐτοῦ τὴν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἀνέτρεψεν [68] καὶ αὐτῷ χαλεπῶς ἀπειλῶν ἐδήλωσε, εἰ μὴ τὰ τῆς ἡσυχίας ἄγοι [69], τὴν κεφαλὴν ἀποκείρειν καὶ τοῖς δήμοις θριαμβεύειν· καὶ βασιλεῖ δὲ τὰ κατ' αὐτὸν ἐγνώρισεν καὶ ἐξουσίαν τὴν κατ' αὐτοῦ ἔλαβεν.

B Euphemius fidem orthodoxam sectabatur, persequebaturque adversarios, quorum primus erat Anastasius tum silentiarius, et postea imperator factus. Hunc cum Eutychetis doctrinæ favere et seditiones movere sciret, ac vidisset ipsius sedem in ecclesia, eam evertit, et ei cum minis declaravit, nisi quæ pacis sunt ageret, caput ei amputandum et populis triumphandum tradi. Imperatori autem ea quæ spectabant eum denuntiavit, et inde plurimum apud eum valuit.

[70] (3) Ὡς δὲ Ζήνων ὁ βασιλεὺς ἐτελεύτησεν, ἀναγορεύεται εἰς βασιλέα ὑπὸ Ἀριάδνης τῆς Αὐγούστης Ἀναστάσιος ὁ σιλεντιάριος, περὶ οὗ ἀντέστη Εὐφήμιος ὁ ἐπίσκοπος, αἱρετικὸν καλῶν καὶ τῶν Χριστιανῶν ἀνάξιον. Ἀριάδνης (136[c]) δὲ καὶ τῶν τῆς συγκλήτου συναινεῖν ἀναγκαζόντων Εὐφήμιον, οὐκ ἄλλως τοῦτο ποιῆσαι ἠνέσχετο εἰ μὴ ὁμολογίαν ἔγγραφον παρ' αὐτοῦ ἐκομίσατο [71], ὡς εἰς ὅρον πίστεως δέξεται τὰ ἐν Καλχηδόνι δογματισθέντα.

C Euphemius fidem orthodoxam sectabatur, persequebaturque adversarios, quorum primus erat Anastasius tum silentiarius, et postea imperator factus. Hunc cum Eutychetis doctrinæ favere et seditiones movere sciret, ac vidisset ipsius sedem in ecclesia, eam evertit, et ei cum minis declaravit, nisi quæ pacis sunt ageret, caput ei amputandum et populis triumphandum tradi. Imperatori autem ea quæ spectabant eum denuntiavit, et inde plurimum apud eum valuit.

(4) Τῇ δὲ [72] ὁμολογίᾳ αὐτοῦ βεβαίως τὸν Εὐφήμιον ἠπάτησε βασιλεύς. Μανιχαῖοι δὲ καὶ Ἀρειανοὶ ἔχαιρον Ἀναστασίῳ, Μανιχαῖοι **522** μὲν ὡς τῆς μητρὸς αὐτοῦ ζηλωτρίας οὔσης αὐτῶν, Ἀρειανοὶ δὲ ὡς Κλέαρχον τὸν θεῖον πρὸς μητρὸς Ἀναστασίου ὁμόδοξον ἔχοντες.

Sed cum Zeno imperator interiisset, proclamatus est ab Ariadne Augusta Anastasius silentiarius: contra quem insurrexit Euphemius episcopus, hæreticum eum vocans Christianisque indignum. Ariadne vero senatusque compellebant Euphemium ut assentiretur: id facere autem recusavit, nisi confessionem ab ipso scriptam præstaret, ut fidei definitiones in concilio Chalcedonensi stabilitas reciperet.

[73] (5) Πολλὰ δὲ τῶν Ἰσαύρων ἄτοπα καὶ ἀπανθρώπινα τολμώντων ἐν ΚΠ., Ἀναστάσιος ἅπαντας τῆς βασιλίδος ἐξέβαλε· οἱ δὲ ἐξελθόντες πρὸς τυραννίδα ὥρμησαν καὶ ἕως τοῦ Κοτυαίου ἐξέδραμον, καθ' ὧν ὁ βασιλεὺς στρατὸν ἐξέπεμψε καὶ Ἰωάννην τὸν [74] κυρτὸν [75] ἀνεῖλεν.

Hac autem confessione decepit Euphemium et regnavit. Manichæi vero et Ariani gavisi sunt de Anastasio; Manichæi quidem, quia mater ejus ipsorum studiosa erat, Ariani vero quia Clearchum, avunculum Anastasii, suis opinionibus deditum habebant.

Isauris autem multa nefanda crudeliaque Constantinopoli audentibus, Anastasius omnes ex urbe regia dejecit. Hi vero egressi ad tyrannidem irruerunt et usque Cotyæum excurrerunt; contra eos imperator misit exercitum, et Joannem gibbosum interfecit.

[76] (6) Τοῦ δὲ πολέμου [77] ἐπὶ ε' ἔτη κρατήσαντος, Ἀναστάσιος ἀποκαμὼν ἐθάρρησεν Εὐφημίῳ τῷ

Bello vero per annos quinque durante, Anastasius lassatus Euphemio episcopo confidit ad

Variæ lectiones et notæ.

[68] τότε M. καὶ Ἰ. προκαθεζομένων καὶ ἀδ. παρέσχε τ. βουλομένοις βαπτίζεσθαι Ced. [66] Rubrica M. 2, deest in cod. et Par. 1706. [67] 489.. [68] ἀνέστρεψεν? [69] ἄγειν cod. [70] Ced. 625,20-626,8 : Μετὰ δὲ τὴν Ζήνωνος τελευτὴν ἡ βασίλισσα καὶ ἡ σύγκλητος καὶ τὸ στράτευμα Ἀναστάσιον τὸν σιλεντιάριον ἀναγορεύουσι βασιλέα τῆς τῶν ἀκεφάλων ἤ τοι συγχυτικῶν ὄντα αἱρέσεως — ἀπαιτεῖται ὁμολογίαν παρὰ Εὐθυμίου τοῦ πατριάρχου πρὸς τὸ μὴ σαλεῦσαί τι τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς πίστεως, ἀν. αὐτὸν ἀποκ. τῆς τῶν χ. βασιλείας, βιαζομένης δὲ αὐτὸν Ἀρ. καὶ τῆς σ. δίδωσιν αὐτοῦ τὸ ἰδιόχειρον τῷ πατριάρχῃ κυροῦν τὰ τῆς ἐν Κ. συνόδου ὑπὲρ τῆς πίστεως δόγματα. [71] ἐκομίσατο? [72] Τὴν δὲ ὁμολογίαν? cod. v pro ι subscr. Ced. 626,9-13 : Ἐπὶ τούτου M. καὶ Ἀρ. ἐχ. M. μὲν ὡς μ. τοῦ βασιλέως ζ. ὁ. καὶ προσφιλοῦς αὐτοῖς, Ἀρ. δὲ ὡς Κλ. τὸ θ. αὐτοῦ, ἀδελφὸν τῆς κακόφρονος μ. ἀ. ὁμ. ἐχ. [73] 492. [74] Σκύθην καὶ Ἰω. τὸν Th. L. II, 11. [75] καὶ Ἰω. τὸν πατρίκιον? ex homœoteleuto om. [76] 494. [77] Ἀπ. δὲ ὁ βασιλεὺς ἐν τῷ χρονίζειν τὸν πόλεμον, ἐθ. Ἑ. ὡς ἐ. ἐφ. καὶ σ. τ. ἐ. ἐπισκόπους πρ. (καὶ δόξει cod. Ge. Mosq.) παρακαλέσαντας δήθεν περὶ τῶν Ἰ. Ἑ. δὲ τὸ μυστήριον ἐξ. π. Ἰω. τὸν π. πενθερὸν Ἀθ. τοῦ ἐξάρχου τῆς τυραννίδος Th. An. 4.

Digitized by Google

pacem restituendam, cunctosque regionis episcopos ad deprecandum super Isauris convocare jussit. Euphemius autem dictum ad Joannem patricium, Athenodori fratrem, unum ex ducibus Isaurorum, transmisit.

Qui currens omnia regi denuntiavit : hoc autem in inimicitiam regem adversus Euphemium magis excitavit.

Anastasius autem magis regaliter motus adversus Isauros, vi eos devicit, mittensque ad Euphemium Eusebium, suum magistrum, illi mandavit : « Tuæ preces, summe domine, amicos tuos infuscaverunt.

Anastasius autem Isaurorum consilia Euphemio adscribens, utpote qui rebellibus litteras misisset, regionis convocavit episcopos, qui regi obedientes, excommunicatione et exsecratione virum oneraverunt.

Elegitque episcopum rex Macedonium ecclesiæ presbyterum et gazæ custodem.

Interea populi propter Euphemium agitabantur, multique in hippodromum currentes litanias canebant : sed nihil profecerunt : regis enim factio prævaluit.

Euphemium autem rex ad Euchaitas deportari jussit. Ille vero rogavit a Macedonio fidem ut secure et absque insidiis in hunc locum abducendus foret. Illud dare consentiens Macedonius, laudabili consilio motus, Euphemio in baptisterio stanti, pallium episcopale detrahi jussit; et sic ingressus ad Euphemium, nummos, quos fœnore habuerat, Euphemio et illis qui cum ipso erant præstitit.

Macedonius autem asceticæ vitæ sancte deditus erat, educatus a Gennadio, cujus etiam nepos erat.

Attamen cum regis hæresi non obtemperaret, multa terribilia monstravit. Dicunt enim, Macedonio in exsilio defuncto, terrificum quid accidisse : illum scilicet mortuum et in grabbato depositum, cernentibus cunctis, cruce fuisse signatum.

Sub hoc magnus Sabbas prima vice Constantinopolim venit, et secunda sub Justiniano.

Sub eodem rege Anastasio, Deuterius Byzantii episcopus Arianus, Barbarum quemdam baptizans, dicere ausus est : « Baptizatur talis in nomine Patris per Filium in Spiritu sancto. » Et statim exsiccatum est baptisterium. Barbarus autem perterritus

A ἐπισκόπῳ, ὡς εἰρήνης ἐφίεται, καὶ συναγαγεῖν τοὺς ἐνδημοῦντας τῶν ἐπισκόπων προσέταξεν ὑπὲρ τῶν Ἰσαύρων παρακαλεῖν. Εὐφήμιος δὲ ἐξήγαγε τὸ λεχθὲν πρὸς Ἰωάννην πατρίκιον ἀδελφὸν Ἀθηνοδώρου, ἑνὸς τῶν ἐξάρχων τῶν Ἰσαύρων.

[78] (7) Ὁ δὲ δραμὼν πάντα ἀπαγγέλλει τῷ βασιλεῖ, ὅπερ εἰς ἔχθραν τὸν βασιλέα κατὰ Εὐφημίου ἐξώπλισε μείζονα.

(8) Ἀναστάσιος δὲ βασιλικώτερον κινηθεὶς κατὰ τῶν Ἰσαύρων, τούτους κατὰ κράτος ἐνίκησε, καὶ πέμψας πρὸς Εὐφήμιον Εὐσέβιον τὸν μάγιστρον αὐτοῦ δηλοῖ αὐτῷ· « Αἱ εὐχαί σου, κύριε [79] ὁ μέγας, τοὺς φίλους σου ἠσβόλωσαν. »

B [80] (9) Ἀναστάσιος δὲ [81] ὁ βασιλεὺς ἐπιβουλὰς τῶν Ἰσαύρων ἐπιγράφας Εὐφημίῳ καὶ ὡς εἴη γράμματα πεπομφὼς τοῖς τυράννοις, συνήγαγε τοὺς ἐπιδημοῦντας ἐπισκόπους, οἵτινες βασιλεῖ χαριζόμενοι, ἀκοινωνησίᾳ καὶ καθαιρέσει τὸν ἄνδρα ἠμείψαντο.

(10) Καὶ προχειρίζεται εἰς ἐπίσκοπον ὁ βασιλεὺς Μακεδόνιον πρεσβύτερον τῆς ἐκκλησίας καὶ σκευοφύλακα [82].

(11) Οἱ μέντοι λαοὶ [83] δι' Εὐφήμιον ἐστασίαζον, ἐν οἷς εἰς τὸν ἱππόδρομον ἔδραμον λιτανεύοντες· ἀλλ' οὐδὲν ὤνησαν· τοῦ γὰρ βασιλέως ἐνίκα ἡ ἔνστασις.

523 (12) Εὐφήμιον δὲ ὁ βασιλεὺς εἰς Εὐχαΐτας περιορισθῆναι προσέταξεν. Ὁ δὲ λόγον ᾔτησε διὰ Μακεδονίου λαβεῖν ἀπαθείας, ὡς [84] ἐπιβουλῆς χωρὶς κατὰ τὸν τόπον ἀπάγεται. Ἐπιτραπεὶς δὲ τὸν λόγον δοῦναι, ὁ Μακεδόνιος ἐπαινετόν [85] τι σκεψάμενος, ἐν τῷ βαπτιστηρίῳ τοῦ Εὐφημίου ὄντος, τὸ ὠμοφόριον τὸ ἐπισκοπικὸν αὐτοῦ ἀφαιρεθῆναι προσέταξε. Καὶ οὕτως εἰσελθὼν πρὸς τὸν Εὐφήμιον, δανεισάμενος δὲ χρήματα, παρέσχε τῷ Εὐφημίῳ καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ.

(13) Μακεδόνιος δὲ ἀσκητὴς ἦν ἱερὸς, ὡς ὑπὸ Γενναδίου τραφεὶς, οὗ καὶ ἀδελφιδοῦς ἐτύγχανε.

(14) Διὰ [86] γοῦν τὸ μὴ ὑπακούειν τῇ αἱρέσει τοῦ βασιλέως, πολλὰ δεινὰ ἐνεδείξατο· φασὶ γὰρ τελευτήσαντος [87] Μακεδονίου ἐν ἐξορίᾳ φοβερόν τι συμβῆναι· νεκρὸν γὰρ ὄντα [καὶ ἐν κραββάτῳ τεθειμένον, βλεπόντων πάντων] σφραγίσασθαι τῷ σταυρῷ.

D (15) Ἐπὶ αὐτοῦ εἰσῆλθεν ὁ μέγας Σάβας ἐν ΚΠ. τὸ πρῶτον, καὶ τὸ δεύτερον ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ.

(16) Ἐπὶ τοῦ [88] αὐτοῦ βασιλέως Ἀναστασίου Δευτέριος ἐπίσκοπος Βυζαντίου Ἀρειανὸς, Βάρβαρόν τινα βαπτίζων, ἐτόλμησεν εἰπεῖν· « Βαπτίζεται [89] ὁ δεῖνα εἰς ὄνομα Πατρὸς δι' Υἱοῦ ἐν ἁγίῳ Πνεύματι. » Καὶ ἐξηράνθη εὐθέως [90] ἡ κολυμβήθρα. Ὁ δὲ Βάρ-

Variæ lectiones et notæ.

[78] Theod. L. Εὐφ. δὲ πρὸς αὐτόν ; Ὁ. δὲ δ. τῷ βασιλεῖ ἀπήγγειλε ὅ. εἰς ἀδιάλακτον ἔχθραν κ. Ἐ. τὸν β. Ἀναστάσιον ἤγειρεν Theoph. [79] κύριε cod. om. Theoph. αἱ μεγάλαι Leo. [80] 496. [81] Ὅθεν τὰς τῶν ι. ἐπ. ἐπέγραφεν Theoph. [82] Οὗτος ὁ Μακεδόνιος οὐκ ἔστιν ὁ πνευματομάχος, ἀλλ' ἕτερος ὀρθόδοξος Glossa cod. [83] Ὁ μ. λαός cod. [84] ὃς cod. ὡς ἀνεπιβούλευτον μεῖναι ἐν τῷ ἀπάγεσθαι Theoph. [85] ἐπετινετόν ? cod. [86] Διὰ — ἐφυλάττετο om. Bulg. sed Leo : εἰς ὃν διὰ τὸ μὴ ὑπείκειν. [87] τελευτήσαντ. Μακεδόνιον cod. [88] Τῷ κ' ἔτει Δ. ὁ ἐπ. τῶν Ἀρειανῶν, β. τ. Β. λεγόμενον, παρὰ τὴν Δεσποτικὴν παράδοσιν ἐτ. Ced. [89] β. Βάρβαρος Ced. [90] εὐθὺς ἐξ. Ced.

Digitized by Google

βαρος ἔμφοβος γενόμενος (γυμνὸ.) ἔφυγεν [91], ὡς ἐξ αὐτοῦ πᾶσι γνωσθῆναι τὸ θαῦμα. A

(17) Καὶ δύο πάλιν ἐπισκόπων (136b) ἀμφισβητούντων ἐπὶ Ἀναστασίου, ὀρθοδόξου καὶ Ἀρειανοῦ, καὶ τοῦ Ἀρειανοῦ διαλεκτικοῦ ὄντος, τοῦ δὲ ὀρθοδόξου θεοσεβοῦς καὶ πιστοῦ, ὁ ὀρθόδοξος προῦτεινεν ὥστε, ἀφειμένους τῶν λόγων, εἰς πυρὰν εἰσελθεῖν, καὶ οὕτως δειχθῆναι τὸν εὐσεβέστερον. Τοῦ δὲ Ἀρειανοῦ παραιτησαμένου, αὐτὸς εἰσελθὼν ἀπὸ τοῦ πυρὸς [92] διελέγετο καὶ ἀπαθὴς ἐφυλάττετο.

524 ΣΙϚ'. *Βασιλεία Ἰουστίνου τοῦ Θρακός* [93].

[94] Μετὰ Ἀναστάσιον ἐβασίλευσεν Ἰουστῖνος ὁ Θρᾷξ ἔτη θ', ἄριστος [95] ἐν πολέμῳ καὶ ζηλωτὴς θερμὸς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως.

(2) Οὗτος [96] καὶ Βιταλιανὸν [97] τὸν προῤῥηθέντα ὠκειώσατο καὶ στρατηλάτην ἐτίμησεν καὶ παῤῥησίαν ἔχειν πρὸς αὐτὸν ἐποίησεν. B

[97] (3) Ἐδολοφονήθη δὲ Βιταλιανὸς παρὰ τῶν Βυζαντίων μηνιώντων διὰ προειρημένης ἐπαναστάσεως.

[98] (4) Ἀμάντιον δὲ τὸν πραιπόσιτον (ὃς τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Θωμᾶ ᾠκοδόμησε καὶ ἐκόσμησε, λέγεται χρήματα δεδωκέναι αὐτῷ τῷ Ἰουστίνῳ, ὄντι κόμητι ἐξκουβιτόρων ἐπὶ Ἀναστασίου, ὅπως Θεόκριτον τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ ἀναγορεύσῃ εἰς βασιλέα. Τοῦτον) ἀνεῖλεν [1] Ἰουστῖνος καὶ τοὺς τὴν ἀνταρσίαν σὺν αὐτῷ μελετήσαντας καὶ τὴν βασιλείαν αὐτὸς κατέσχεν.

[2] (5) Ἐπὶ αὐτοῦ [3] τὰ κατὰ τὸν ἅγιον Ἀρέθαν (καὶ τοὺς) ἐν Νέγρᾳ [4] τῇ πόλει ἐπράχθη [5] καὶ τὰ κατὰ τῶν Ὁμηριτῶν δι' Ἐλεσβαὰν τοῦ βασιλέως τῶν Αἰθιόπων. C

[6] (6) Ἐτυπώθη δὲ [7] ἐπὶ αὐτοῦ τὸ ἑορτάζειν ἡμᾶς τὴν τῆς Ὑπαπαντῆς ἑορτήν.

[8] (7) Καὶ ἀστὴρ [9] ἐφάνη ἐν τῷ οὐρανῷ ἐπάνω τῆς χαλκῆς πύλης φαίνων ἐπὶ ἡμέρας καὶ νύκτας κζ'.

[10] (8) Γέγονε δὲ καὶ σεισμὸς φοβερώτατος [11]· καὶ ἡ μὲν ΚΠ. ἐν διαφόροις τόποις ἀπέλαβεν, ἡ δὲ μεγάλη Ἀντιόχεια **525** πάθος ἔπαθεν ἀνεκδιήγητον ὡς [12] καταποθῆναι πᾶσαν σχεδὸν τὴν πόλιν καὶ τάφον γενέσθαι τῶν οἰκητόρων. Τινὲς δὲ καταχωσθέντες καὶ ἔτι ζῶντες ὑπὸ τὴν γῆν ἔκραζον. Καὶ ἐξελθὸν πῦρ ἀπὸ τῆς γῆς τούτους κατέφλεξε. (Ὁμοίως;) καὶ ἕτερον πῦρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατήρχετο καθάπερ σπινθῆρες [13], καὶ κατέκαιεν ὥσπερ ἀστραπὴ τὸν εὑρισκόμενον [14]. D

(9) Ἡ δὲ [15] Πομπηιούπολις τῆς Μυσίας διαῤῥαγεῖσα μέσον, καὶ τὸ ἥμισυ καταποθὲν [16] μετὰ τῶν

nudus effugit et sic omnibus prodigium notum factum est.

Rursum adhuc sub Anastasio, cum duo episcopi, orthodoxus et Arianus, secum disputarent, et Arianus, dialecticus, orthodoxus autem pius et fidelis esset, orthodoxus proposuit ut, sermones relinquendo, in pyram ascenderent et sic quisnam magis pius esset ostenderetur. Ariano vero aliter sentiente, ipse rogum ingressus inter flammas disputavit et integer evasit.

CCXVI. *Regnum Justini Thracis.*

Post Anastasium Justinus Thrax regnavit annos novem, fortis in bello, fideique orthodoxæ fervens propugnator.

Ipse Vitalianum antea dictum sibi familiarem conciliavit et ducis exercitus munere honoravit, magnamque libertatem apud se dedit.

Vitalianus autem a Byzantiis ob prædictam redintegrationem furentibus dolo occisus est.

Amantium vero præpositum, qui templum Sancti Thomæ ædificavit et exornavit, pecunias dedisse fertur ipsi Justino, qui princeps excubitorum erat sub Anastasio, ut Theocritum, ipsius consobrinum, regem proclamaret. Hunc occidit Justinus unaque eos qui cum ipso rebelles erant, et regiam ipse occupavit.

Sub ipso locum habuerunt quæ contra sanctum Arethiam et alios in urbe Negra et contra Homeritas ab Elesbaan Æthiopum rege facta sunt.

Statutum est autem sub ipso, nos festivitatem Occursus celebrare.

Et stella apparuit in cœlo super æneam portam dies et noctes viginti septem præfulgens.

Factus est etiam terræmotus tremendissimus. Urbs quidem Constantinopolis illum diversis locis persensit; sed Antiochia magna inenarrabile pertulit damnum, ita ut tota fere civitas absorberetur et habitatorum sepulcrum fieret. Quidam autem sepultorum adhuc sub terra viventes clamabant. Et ignis e terra proveniens eos consumpsit, dum alius ignis e cœlo descendit velut scintillæ, et tanquam fulmen, quemcunque inveniret exurebat.

Pompeiopolis in Mysia idem passa est et media pars cum habitatoribus absorpta. Sub terra

Variæ lectiones et notæ.

[91] ἐφ. καὶ π. ἐγνώρισε τὸ θ. Ced. [92] τῆς πυρᾶς Leo. [93] ἄνθρανος cod., om. Par. 1706. [94] 518. [95] ἄριστος — ἑορτήν om. Bulg. et Serb. πᾶσαν ἀρ. ζ. τῆς ὁ. π. Ced. 686,17—23. [96] Βιταλιανὸς δὲ ὁ προῤῥηθεὶς σφόδρα ᾠκειώθη τῷ βασιλεῖ Ced. 637,10. [97] Βιτάλιον cod. [98] 520. [99] 518. — Ced. 537,23—638,1. [1] μετὰ καὶ ἄλλων τινῶν τυραννίδα μ. ἀν. Ced. [2] 524. [3] Τούτῳ τῷ ἔτει (ε') καὶ τὰ Ced. 639,8. — 10. [4] ἐν ἔργα cod. [5] ἐπ. ὑπὸ τῶν Ἡμ. καὶ ὁ πόλεμος Ἑλ. β. τ. Ἀ. πρὸς τοὺς Ὁμηρίτας καὶ ἡ νίκη αὐτοῦ Ced. [6] 521. [7] ἐπὶ αὐτοῦ δὲ (τῷ θ' ἔτει) ἐτ. ἑ. ἡ. καὶ τὴν ἑ. τῆς ὑπ. κτλ. Ced. 647,19 — 21. [8] 519. [9] Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει (β') ἐφ. ἀ. ἐν τῇ Ἀνατολῇ κομήτης ὃς εἶχεν ἀκτῖνας ἐκπεμπούσας ἐπὶ τὰ κάτω αὐγάς, ὃν ἔλεγον πωγωνίαν· εἶχε δὲ ἀκτῖνα ὁρῶσαν ἐπὶ δύσιν Ced. 638, — 5. [10] 526. Ced. 740, 10 — 22. (τῷ η' ἔτει) Ced. 641, 31—23. [11] φ, ὑφ' οὗ τῇ μὲν ΚΠ. ἐν δ. τ. τῇ δὲ Ἀντιοχείᾳ συμφορὰ ἀνεκδιήγητος προεμηνύθη. [12] ὥστε πτωθῆναι σχ. π. τὴν π. καὶ τ. τῶν ὁ. γ. τινὰς δὲ ἀναχωσθέντας καὶ ἔτι ζῶντας ὑπὸ τὴν γῆν πῦρ ἐξ. ἐκ τῆς γῆς κ. Ced. 648,10—.0. [13] ἀέρος ὡς σπ. κ. Ged. — σπινθὴρ ἐπί cod. [14] τοὺς εὑρισκομένους Ced. [15] Τῷ θ' ἔτει — ἀλλὰ καὶ ἡ Π. Ced. 641,21—23. [16] μ. κατεπόθη μετὰ τῶν ὁ. καὶ ἐ. Ced. τοῦ ἡμίσους καταποθέντος?

Digitized by Google

clamantes misericordiam efflagitabant. Et per totum annum moveri terra non cessavit.

Mulier quædam apparuit gigantea, quæ, ex Cilicia orta, omnem hominem in statura uno cubito superabat; et ampla erat valde, ita ut mirarentur qui videbant eam. In officinis et domibus dabant ei obolum.

Idem rex multum benevolentiæ sensum erga Antiochiam ostendit novis ædificiis et in eos qui viventes in ea superfuerant. Tantum super eam doluit, ut, diademate purpuraque depositis, sacco et cinere indutus, per aliquot dies luctus signa ediderit

Interiit autem Justiniano consobrino regnum relinquens.

Justinus revocaverat omnes sacerdotes virosque pios et orthodoxos quos Anastasius injuste miserat in exsilium.

Sub eodem Scirtus fluvius, qui per mediam urbem Edessam fluit et illi divitias cum lætitia præstat, inundans eam cum civibus submersit. Postquam vero recesserunt aquæ, tabula lapidea in fluvii alveo inventa est hieroglyphicis characteribus cælata, qui sic habebant: « Scirtus fluvius movebitur (σκιρτήσει) malis motibus urbi et civibus. »

Quidam Eulalius ex divite factus pauper moriens in testamento Justinum hæredem instituit eique commendavit ut tres ipsius filias parvas relictas enutriret et dotaret, omniaque ipsius debita quibus obaratus esset solveret, et ipsius scripta redimeret. Quæ cuncta Justinus, quod omnes mirabantur, liberalitate explevit.

CCXVII. *Regnum Justiniani.*

Post Justinum regnavit Justinianus, ejus consobrinus, annos triginta novem; qui Magnam ecclesiam Sanctam Sophiam, prius a Constantio Constantini Magni filio ædificatam, novo decore novaque magnitudine instaurasset, hymnum (τροπάριον) quoque dedit in ecclesia decantandum, cujus principium: « Unigenitus Filius et Dei Verbum. »

A οἰκητόρων, ἐκραγὸν ὑπὸ τὴν γῆν ἐλεηθῆναι[17] ζητοῦντες· καὶ διέμεινεν ἡ γῆ σειομένη ἐνιαυτὸν ὅλον.

(10) Καὶ γυνή τις ἀνεφάνη γιγαντιαῖα ἐκ Κιλικίας; οὖσα, ὑπερέχουσα τῇ ἡλικίᾳ ἅπαντα ἄνθρωπον μακρὸν πῆχυν[18] ἕνα καὶ πλατεῖα (ἦν) σφόδρα[19], ὥστε θαυμάζειν τοὺς ὁρῶντας αὐτήν· καὶ ἐν τοῖς ἐργαστηρίοις καὶ οἴκοις ἐδίδουν αὐτῇ ἀνὰ ὀβολοῦ[20].

(11) Ὁ αὐτὸς[21] βασιλεὺς πολλὰ ἐφιλοφρονήσατο τὴν πόλιν Ἀντιόχειαν πρὸς οἰκοδομὴν καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ ζῶντας ὑπολειφθέντας. Τοσοῦτον δὲ ἐπ' αὐτὴν ἤλγησεν, ὡς καὶ τὸ διάδημα ἀποθεῖναι καὶ τὴν πορφύραν καὶ σάκκον καὶ σποδὸν περιβαλέσθαι καὶ πενθῆσαι ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας.

B [22] (44) Ἐτελεύτησε δὲ καταλιπὼν τὴν βασιλείαν Ἰουστινιανῷ τῷ ἀνεψιῷ.

[23] (13) Ἰουστῖνος[24] ἀνεκαλέσατο πάντας (ἱερεῖς καὶ ἄνδρας **526** εὐσεβεῖς καὶ ὀρθοδόξους) οὓς Ἀναστάσιος ἀδίκως ἐξώρισεν.

[25] (14) Ἐπὶ αὐτοῦ[26] Ἔδεσα πόλις, Σκιρτὸς ποταμοῦ[27] μέσον αὐτῆς διερχομένου καὶ πλοῦτον καὶ τέρψιν αὐτῇ παρεχομένου, πλημμυρήσας ταύτην σὺν τοῖς συνοίκοις ἐπόντισεν. Μετὰ δὲ τὸ παύσασθαι[28] τὰ ὕδατα (137ᵃ) πλὰξ[29] λιθίνη εὑρέθη ἐν τῇ τοῦ ποταμοῦ ὄχθῃ ἱερογλυφικοῖς γράμμασιν ἐγκεκολαμμένη περιέχουσιν οὕτως· « Σκιρτὸς ποταμὸς σκιρτήσει κακὰ σκιρτήματα (πόλει καὶ) πολίταις. »

(15) Εὐλαλίου τινὸς[30] ἀπὸ πλουσίων πένητος τελευτήσαντος καὶ γράψαντος ἐν διαθήκῃ Ἰουστῖνον κληρονόμον καὶ παρακελευσαμένου ὥστε τὰς γ' θυγατέρας αὐτοῦ μικρὰς καταλειφθείσας ἀναθρέψαι καὶ ἐκπροικίσαι τὸν βασιλέα καὶ πάντα αὐτοῦ τὰ χρέα δοῦναι[31] τοῖς χρεωφειλέταις[32] καὶ τὰ γράμματεῖα (αὐτοῦ) ἀναῤῥύσασθαι, ἅπερ[33] πάντα βασιλικῶς Ἰουστῖνος ἐξέστειλε[34], καταπλήξας ἐν τούτῳ ἅπαντα ἀκούσαντα ἄνθρωπον[35].

C

ΣΙΖ'. *Βασιλεία Ἰουστινιανοῦ*[36].

D [37] Μετὰ Ἰουστῖνον[38] ἐβασίλευσεν Ἰουστινιανὸς ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ, ἔτη λθ'· ὃς ἀνακαινίσας τὴν Μεγάλην ἐκκλησίαν τὴν Ἁγίαν Σοφίαν εἰς κάλλος καὶ μέγεθος, πρότερον κτισθεῖσαν ὑπὸ Κωνσταντίου, υἱοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου, παρέδωκε καὶ τροπάριον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ψάλλεσθαι, οὗ ἡ ἀρχή· « Ὁ μονογενὴς Υἱὸς καὶ λόγος τοῦ Θεοῦ. »

Varias lectiones et notæ.

[17] ὄντες οἱ ἄνθρωποι τὸ ἐλεήσατε · Ced. cf. 640,22 : ἐσείετο δὲ ἡ γῆ ἐπὶ ἐν. ἕνα. [18] π. τῆς γιγαντιαίας γυναικός rubrica codicis. Ced. 640,5 — 8' : Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει (ε') ἐφ. γ. τις ἐκ τῆς Κ. γιγαντογενὴς, ὑπ., om. Serb. Bulg.? ὥστε — ἡμέρας. [19] σφ. γυρεύουσα δὲ τὰς πόλεις ἐλάμβανε κατὰ ἐργαστήριον φόλλιν μίαν Ced. [20] ὀβολόν cod. [21] Ἀγγελθέντος δὲ τοῦ πάθους ὁ μὲν β. μεγάλως ἠ. τὴν ψυχὴν καὶ ῥίψας τὸ δ. καὶ τὴν π. ἐπένθει ἐν σάκκῳ καὶ σποδῷ ἡ π., κτλ. Ced. 641,9—19, om. Serb. Bulg.? [22] Ced. 642,1—3. [23] 518. [24] Ἀν. δὲ καὶ π. τοὺς ἀ. ὑπὸ Ἀναστασίου ἐξορισθέντας Ced. 638,1 (ἔτει α'). [25] 525. [26] Τῷ ζ' ἔτει — κατεποντίσθη Ἐ. [27] διὰ τοῦ ὕδατος τοῦ μ. ἀ. (αὐτοῦ cod.) δ. Σ. π. ὃς πλ. δίκην θαλάσσης; τοὺς οἴκους σὺν τοῖς οἰκοῦσι σύρων ἐπ., κτλ. Ced. 639,20-640,5. [28] παῦσαι Ced. [29] ἐ. π. λ. ἐν τῇ ὀ. τοῦ π. γεγραμμένη ἱ. γ. ὁ. Ced. [30] Τούτῳ τῷ Ἰουστίνῳ Εὐλάλιός τις. ἀ. π. γενόμενος πένης ἐν τῷ μέλλειν αὐτὸν ἀποβιώναι ἔγραψεν ἐνδιαθήκως πλ. Ἰ. παρακελευσάμενος ὡ. τ. γ' ἀ. θ. Ced. 637,2 — 9. [31] ἀπ δ Ced. [32] χρεωστουμένοις Ced. δανεισταῖς Leo. [33] ἀ. β. π. Ced. π. β. Leo. [34] ἐπλήρωσε Ced. Leo. — ἐξετέλεσε cod. [35] π. ἄνθρωπον τὸν ἀκ. Ced. [36] π. τῆς βασιλείας Ἰ. τοῦ μεγάλου M. 2, π. τῆς β. Ἰουστίνου τοῦ μ. Par. 1076. [37] 527. [38] Τούτου τῷ β' ἔτει ἀνεκαίνισεν ἐκ θεμελίων Ἰ. τὴν τοῦ Θεοῦ μ. ἐ. εἰς κ. καὶ μ. ὑπὲρ τὸ πρ. παραδοὺς τρ. αὐτῇ ὑπ' ἀ. μελισθὲν ψ. Ὁ μ. Ἰς καὶ Λ. τοῦ Θεοῦ Ced. 650,12—15.

Digitized by Google

527 [39] Οὗτος ἐποίησε [40] καὶ τὰς νεαρὰς διατάξεις, ἐκφωνήσας καὶ τύπον περί τε ἐπισκόπων καὶ ξενοδόχων καὶ οἰκονόμων καὶ ὀρφανοτρόφων, ὥστε μὴ κληρονομεῖσθαι πλὴν ἃ πρὸ τοῦ γενέσθαι ἐκέκτηντο. A

(3) Ἡ δὲ [41] Ἀντιόχεια σειομένη οὐκ ἐπαύετο μέχρις οὗ ἐφάνη θεοσεβεῖ ἀνθρώπῳ γράψαι εἰς τὰ πρόθυρα τῶν φίλων· « Χριστὸς μεθ' ἡμῶν· στῆτε. » Ἔστη δὲ [42] ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἔκτοτε ἐκλήθη ἡ πόλις Θεούπολις [43].

[44] (4) Καὶ ἡ Ὑπαπαντὴ μετηνέχθη καὶ ἔλαβεν ἀρχὴν ἑορτάζεσθαι Φεβρουαρίῳ μηνὶ εἰς τὴν β', γενομένη πρότερον τῇ ιδ' τοῦ αὐτοῦ μηνός, ἥτις οὐκ ἔστιν ἐναριθμουμένη ταῖς Δεσποτικαῖς ἑορταῖς. Ὁ γὰρ θεῖος Χρυσόστομος [45] οὕτω λέγει· « [46] Ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὰ ἔργα αὐτοῦ πάντα, καθὼς γέγραπται, τῇ δὲ ζ' κατέπαυσεν· » διὸ καὶ ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος « ζητῆσαι καὶ σῶσαι τὸ ἀπολωλὸς » εὐδόκησεν καὶ ἐνανθρωπήσας τὸν αὐτὸν τρόπον κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν τῆς κοσμοποιΐας τὰς ἑορτὰς παρέδωκεν ἡμῖν τῆς αὐτοῦ οἰκονομίας· καὶ πρώτη μέν ἐστι καὶ ῥίζα τῶν ἑορτῶν τοῦ Χριστοῦ ἡ κατὰ σάρκα ἐκ τῆς Παρθένου Μαρίας μετὰ τὴν σύλληψιν Γέννησις· δευτέρα δὲ ἡ Ἐπιφάνεια, τρίτη δὲ ἡ τοῦ σωτηρίου Πάθους ἡμέρα, τετάρτη ἡ ὑπερένδοξος Ἀνάστασις, καθ' ἣν ἐν τοῖς καταχθονίοις γενόμενος ὁ Σωτὴρ καὶ Λυτρωτὴς πάντων συνανέστησεν ἑαυτῷ τοὺς δικαίους καὶ τοὺς πιστεύσαντας· ε' δὲ ἡ πρὸς οὐρανοὺς Ἀνάληψις αὐτοῦ ὡς καὶ ἐν ε' τῆς ἑβδομάδος ἐγένετο ἡμέρᾳ· ς' ἡ τῆς ἐπιφοιτήσεως ἡμέρα τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ζ' δὲ ἡ προσδοκωμένη τῆς καθολικῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν μεγάλη καὶ ἀδιάδοχος ἡμέρα. Τότε γὰρ ἑορτάσουσιν ὄντως μετὰ πολλῆς χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης οἱ μέλλοντες **528** κληρονομεῖν [47] « ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἡτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν. » Καὶ ταῦτα μὲν ὁ Χρυσόστομος. B C

[48] (5) Μετὰ δὲ ταῦτα ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἰουστινιανοῦ ἐξελθοῦσα ἡ θάλασσα ἐκ τῶν ὁρίων αὐτῆς ἐπὶ μίλια γ' πρὸς τὰ μέρη τῆς Θρᾴκης χωρία πολλὰ καὶ προάστεια ἐξαφανίσασα, ἀνθρώπους δὲ ἀναριθμήτους ἀποπνίξασα, πάλιν ὑπέστρεψε.

[49] (6) Καὶ ὁ δῆμος [50] ἀπάρας τὸ λεγόμενον πρασινοβένετον καὶ πολλὴν ἀταξίαν καὶ ἁρπαγὴν καὶ σφαγὴν καὶ ἐμπρησμὸν ἐν τῇ πόλει ποιήσαντες, (138b) ἀναγορεύουσι βασιλέα Ὑπάτιον ἐν τῷ ἱππικῷ. Πολλοῦ δὲ λαοῦ συνδραμόντος καὶ τοῦ ἱππικοῦ πληρωθέντος, προσέταξεν Ἰουστινιανὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ D

Hic novas constitutiones fecit, legem promulgans de episcopis, hospitibus, œconomis et orphanotrophis, qua exceptis iis quæ ante munus susceptum possederant, nullius rei hæreditatem possent adire.

Antiochia vero moveri non cessabat usque dum visum est homini pio scribere super januarum antes : « Christus nobiscum : state. » Stetit autem ira Dei et ex tunc urbs' appellata est Theopolis.

Et festum Occursus translatum est, cœpitque celebrari mensis Februarii secunda die cum fieret antea decima quarta die ejusdem mensis. Hæc autem festivitas cum festis Dominicis non computata est. Divus enim Chrysostomus sic ait : « Fecit Deus omnia opera sua, sicut scriptum est, et die septima requievit. Ideoque novissimo dierum Dei Verbum « quærere et salvum facere quod perierat » dignatum est et caro factum, eumdem sequens modum, juxta numerum dierum creationis, dedit nobis festivitates ipsius œconomiæ. Et prima quidem et radix Christi festorum est secundum carnem ex Virgine Maria post conceptionem Nativitas; secunda vero Epiphania; tertia salutaris Passionis dies; quarta gloriosissima Resurrectio, per quam cum ad inferos descendisset Salvator et Redemptor omnium, suscitavit secum justos et fideles; quinta vero ipsius in cœlos Ascensio, sicut et quinta hebdomadis die facta est; sexta Spiritus sancti illuminationis dies; septima autem exspectata catholicæ resurrectionis mortuorum magna et perennis dies. Tum enim revera festiviter agent cum multa lætitia et exsultatione qui hæreditaturi sunt « quæ oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt quæ præparavit Deus diligentibus se. » Hæc quidem Chrysostomus.

Postea sub regno Justiniani egrediens e terminis suis mare ad tria millia in Thraciæ finibus, cum multa loca suburbiaque evertisset et innumeros homines suffocasset, subsedit.

Et factio quæ dicitur Prasino-Veneta tumultum fecit, multisque sceleribus, rapinis, cædibus et incendiis perpetratis proclamavit regem Hypatium in circo. Cum vero magna multitudo convenisset et circus impleretur, Justinianus populum suum et exercitum ordinavit. Et alii quidem supra, alii infra sedem (imperatoriam) col-

Variæ lectiones et notæ.

[39] 528-529. [40] Τοὺς δὲ παλαιοὺς νόμους πάντας ἀνενέωσε, ποιήσας μονόβιβλον ὃ καὶ ν. δ. ἐκάλεσε Ced. 646,3,4. [41] Ἐφ. δέ τινι θ. ἀ. ἐν ὁράματι εἰπεῖν πᾶσιν ἵνα ἐπιγράψωσιν εἰς τὰ ὑπέρθ. αὐτῶν Ced. 646,16—21. [42] Καὶ τούτου γενομένου ἐ. ἡ ὀ. τοῦ Θεοῦ καὶ πάλιν ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ Αὐγοῦστα πολλὰ ἐδωρήσαντο χρήματα εἰς ἀνακαινισμὸν τῆς Ἀντιόχου πόλεως καὶ μετωνόμασαν αὐτὴν Θεούπολιν Ced. [43] ἐφ' οὗ ἡ Ἀντιόχεια Θεούπολις ἤρξατο προσαγορεύεσθαι cod. in textu e margine, ut videtur. [44] 542. [45] Spuria III. 783 C — 784 A. Ex. XX. 11, Luc. xix, 10. [46] Ἐν ἓξ ἡμέραις cod. [47] I Cor. II, 9. [48] 545. Ced. 657,15 — 19 : Τῷ ιη' ἔτει ἐπανέστη ἡ θ. τῇ Θρᾴκῃ ἐπὶ μ. δ' καὶ ἐκάλυψεν αὐτὴν ἐπὶ τὰ μ, Ὀδησσοῦ καὶ Διονυσιούπολιν καὶ τὸ Ἀφροδίσιον καὶ πολλοὶ ἐπνίγησαν, κτλ. [49] 532. [50] Τῷ ε' ἔτει γέγονεν ἡ ἀνταρσία τοῦ λεγομένου Νίκα καὶ ἔτρεψαν οἱ τῶν δήμων β. Ὑ. τὸν συγγενῆ Ἀναστασίου τοῦ βασιλέως, κτλ. Ced. 647,11-648,21.

Digitized by Google

locati sagittis occiderunt triginta millia, in quibus Hypatium, quem rex comprehensum, quod regium diadema gestasset, interfecit.

A καὶ τὸν στρατόν [51]. Καὶ οἱ μὲν ἄνωθεν, οἱ δὲ κάτωθεν τοῦ καθίσματος τοξεύοντες, ἀπέκτειναν χιλιάδας λ', ἐν οἷς καὶ τὸν Ὑπάτιον χειρωσάμενος ἀνεῖλεν ὡς βασιλικὸν διάδημα φορέσαντα.

CCXVIII. *De quinta Synodo.*

Sub regno Justiniani Magni, anno regni vicesimo sexto, Vigilio sanctissimo patriarcha Romæ per rescriptum orthodoxam fidem confirmante, facta est centum sexaginta quinque Patrum quinta synodus, cui præfuerunt Eutychius Constantinopolis, Apollinarius Alexandriæ, Domnus Antiochiæ, Stephanus episcopus Raphiæ, Georgius urbis Tiberiotarum episcopus, vicariique Eutychii Hierosolymorum, adversus Origenem et eos qui impia ejus dogmata receperant, Didymum et Evagrium, quondam celebres, et capitula ab ipsis exposita, quibus nugabantur ante corpora animas subsistere, gentilibus suffulti dogmatibus, metempsychosim dogmatizantes et pœnarum esse finem, et corpora non eadem in resurrectione suscitanda, et dæmonum in primum statum redintegrationem, paradisum allegorice explicantes dicentesque non fuisse nec esse a Deo sensibilem paradisum, neque in carne Adamum esse formatum. Quæ dogmata plerumque ad tempus abscondebantur, sed quia ad multitudinem grassantia vastabant Ecclesiam, tunc publice anathemate percussa sunt.

Anathema quoque dixerunt contra Theodorum Mopsuestenum, qui Nestorii Judaizantis magister fuerat, necnon contra epistolam Ibæ dictam, et quædam scripta Theodoreti, Cyri episcopi, adversus duodecim capita beati Cyrilli conscripta.

Scriptum autem imperatoris ad synodum sic habebat : « Circa Origenem ergo et eos qui cum ipso consentiunt, vigilantia nobis fuit et est ut, absque turba, sancta Dei Ecclesia catholica et apostolica custodiatur, et omnia ex quocunque fonte orta fidei orthodoxæ contraria condemnentur. Quoniam igitur notum est nobis quosdam esse Hierosolymis monachos Pythagoræ, Platoni, et Origeni, qui dicitur etiam Adamantius, et eorum impietati ac errori obtemperantes et ita docentes, necessarium duximus studium et inquisitionem de his fieri ne tandem errore suo Græco atque Manichæo multos disperdant. Dicunt enim, ut ex multis pauca memoremus, mentes fuissea bsque quolibet numero et nomine, ut unitatem constituerent omnium rationabilium identitate

ΣΙΗ'. *Περὶ τῆς ε' συνόδου* [53].

[53] Καὶ ἡ ε' γέγονε [54] σύνοδος τῶν ρξε' Πατέρων ἐτει τῆς αὐτοῦ βασιλείας Ἰουστινιανοῦ φημι τοῦ Μεγάλου κς' ἐπὶ Βιγιλίου τοῦ ἁγιωτάτου πάπα Ῥώμης διὰ λιβέλλου τὴν ὀρθὴν πίστιν κυροῦντος, ἧς ἡγοῦντο Εὐτύχιος ΚΠ., Ἀπολινάριος Ἀλεξανδρείας [55], Δόμνος Ἀντιοχείας [56], (Στέφανος ἐπίσκοπος Ῥαφίας, Γεώργιος ἐπίσκοπος τῆς Τιβεριωτῶν πόλεως), τοποτηρητήσαντες [57] δὲ Εὐτυχίου Ἱεροσολύμων, κατ' Ὠριγένους καὶ τῶν τὰ ἐκείνου ἀσεβῆ B δόγματα διαδεξαμένων, Διδύμου [58] καὶ Εὐαγρίου τῶν πάλαι ἀκμασάντων **529** καὶ τῶν ἐκτεθέντων παρ' αὐτοῖς κεφαλαίων, ἐν οἷς ἐληρώδουν προϋπάρχειν τὰς ψυχὰς τῶν σωμάτων, ἐξ Ἑλληνικῶν ὁρμώμενοι δογμάτων, τὴν μετεμψύχωσιν δοξάζοντες [59] καὶ τέλος εἶναι τῆς κολάσεως καὶ τὰ σώματα ἡμῶν μὴ ἀνίστασθαι τὰ αὐτὰ ἐν τῇ ἀναστάσει, καὶ τὴν τῶν δαιμόνων εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀποκατάστασιν, τὸν [60] παράδεισον ἀλληγοροῦντες [61] καὶ μὴ (τε) γεγενῆσθαι μήτε εἶναι ἀπὸ [62] Θεοῦ αἰσθητὸν παράδεισον, μήτε (δὲ) ἐν σαρκὶ πλασθῆναι τὸν Ἀδάμ · ἅτινα δόγματα ἕως χρόνου τὸ πλέον ἐκρύπτετο, εἰς πλῆθος δὲ ἐπιδιδόντα καὶ πολλὰ [63] τὴν Ἐκκλησίαν λυμαινόμενα, τηνικαῦτα στηλιτευθέντα ἀνεθεματίσθησαν [64].

C [65] (2) Ἔτι δὲ καὶ κατὰ Θεοδώρου τοῦ Μόψου ἐπισκόπου, διδασκάλου γεγονότος [66] Νεστορίου τοῦ Ἰουδαιόφρονος ἀνεθεμάτισαν μετὰ τῆς λεγομένης Ἴβα ἐπιστολῆς, καί τινων συγγραμάτων Θεοδωρήτου τοῦ ἐπισκόπου Κύρου συγγραφέντων κατὰ τῶν ιβ' κεφαλαίων τοῦ μακαρίου Κυρίλλου.

[67] (3) Τὸ δὲ γράμμα τοῦ βασιλέως [68] πρὸς τὴν [69] σύνοδον περιεῖχεν οὕτως · « Περὶ μὲν οὖν Ὠριγένους καὶ τῶν ὁμοφρόνων αὐτοῦ σπουδὴ γέγονεν ἡμῖν καὶ ἔστιν ἀτάραχον τὴν ἁγίαν τοῦ Θεοῦ (καθολικὴν) καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν διαφυλάττεσθαι [70] καὶ τὸ ὅπως οὖν ἀναφυόμενα τῇ ὀρθοδόξῳ πίστει ἐναντία κατακρίνεσθαι. Ἐπεὶ τοίνυν διέγνωσται ἡμῖν ὡς τινες ἐν Ἱεροσολύμοις εἰσὶ μοναχοὶ δήπουθεν Πυθαγόρᾳ, καὶ Πλάτωνι, καὶ Ὠριγένει τῷ (καὶ) Ἀδαμαντίῳ, καὶ τῇ τούτων δυσσεβείᾳ καὶ πλάνῃ κατακολουθοῦν- D τες καὶ διδάσκοντες, δεῖν ᾠήθημεν φροντίδα καὶ ζήτησιν ποιήσασθαι περὶ τούτων, ἵνα μὴ τέλειον διὰ τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Μανιχαϊκῆς ἀπάτης αὐτῶν πολλοὺς ἀπολέσωσι · λέγουσι γὰρ, ἵνα ἐκ τῶν πολλῶν ὀλίγα μνημονεύσωμεν, ὅτι νόες ἦσαν δίχα παντὸς ἀριθμοῦ τε καὶ ὀνόματος, ὡς ἑνάδα πάντων εἶναι τῶν

Variæ lectiones et notæ.

[51] εἰς τὸ ἱππικόν? [52] Rubrica M. 2. Par. 1706, deest in codice. — Ἀπὸ τῆς δ' συνόδου μέχρι τῆς ε' ἔτη ρβ' codicis glossa, Ced. 660,1. [53] 553. [54] Τῷ κε' τῆς μ. Ἰ. γ. ἡ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ ε' σ. τῶν ρξε ἁγίων π. ἐν ΚΠ. ἐπί Ced. 660,18-666,12. [55] καί add. Ced. — ἔτει — Ἱεροσολύμων om. Slav. [56] Ἀντ. τοποτηρητὴς δὲ Εὐτύχιος Ἱερ. κατὰ Σευήρου τοῦ ἀκεφάλου καὶ δυσσεβοῦς — ἀλλὰ καὶ κατὰ τοῦ παράφρονος Ὠ. Ced. [57] τοποτεσρητεί cod. [58] τοῦ ἀπὸ ὀμμάτων Ced. [59] δοξαζόντων τέλος τε τῆς Ced. [60] δέ add. Ced. [61] ἀλληγορούντων Ced. [62] ὑπὸ τοῦ Θεοῦ Ced. [63] πολλοὺς τῆς Ἐκκλησίας Ced. [64] ἀναθεματίσαντες cod. [65] Ced. 660,13-18. [66] τοῦ add. Ced. [67] Ced. 660,19 663 21. [68] Ἰουστινιανοῦ add. Ced. [69] ἁγίαν add. Ced. [70] δίκαιον add. Ced.

Digitized by Google

λογικῶν τῇ ταυτότητι τῆς οὐσίας καὶ ἐνεργείας καὶ τῇ δυνάμει τῇ πρὸς Θεὸν Λόγον ἑνώσει τε καὶ γνώσει· καὶ ὡς κόρον αὐτῶν λαβόντων [71] τῆς θείας ἀγάπης καὶ θεωρίας, **530** κατ' ἀναλογίαν τῆς ἐπὶ τὸ χεῖρον [72] ἑκάστου τροπῆς λεπτομερῆ [73] τε ἢ παχύτερα σώματα ἀμφιάσασθαι καὶ ὀνόματα κληρώσασθαι, κἀντεῦθεν τὰς οὐρανίους καὶ λειτουργικὰς ὑποστῆναι δυνάμεις· ἀλλὰ μὴν καὶ ἥλιον καὶ σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρας καὶ αὐτὰ τῆς αὐτῆς τῶν (138a) λογικῶν ἑνάδος ὄντα, [ἐκ τῆς] ἐπὶ τὸ χεῖρον [74] τροπῆς τοῦτο γεγονέναι ὅπερ εἰσί· τὰ δὲ ἐπὶ πλεῖον τῆς θείας (ἀγάπης) ἀποψυγέντα λογικὰ ψυχὰς ὀνομασθῆναι [75] καὶ σώμασι παχυτέροις τοῖς καθ' ἡμᾶς ἐμβληθῆναι· τὰ δὲ ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς κακίας ἐληλακότα ψυχροῖς καὶ ζοφεροῖς ἐνδοθῆναι σώμασι, καὶ δαίμονας [76] γεγονέναι τε καὶ ὀνομασθῆναι· καὶ ὅτι ἐξ ἀγγελικῆς μὲν καταστάσεως ψυχικὴ γίνεται κατάστασις, ἐκ [77] τῆς ψυχικῆς δαιμονιώδης τε καὶ ἀνθρωπίνη· ἕνα δὲ [78] νοῦν ἐκ πάσης τῆς ἑνάδος τῶν λογικῶν ἀκλόνητον μεῖναι καὶ ἀκίνητον τῆς θείας ἀγάπης καὶ θεωρίας, ὡς καὶ (ὁ) Χριστὸς βασιλεὺς καὶ ἄνθρωπος γεγονέναι· καὶ ὅτι παντελὴς ἔσται [79] τῶν σωμάτων ἀναίρεσις, αὐτοῦ τοῦ Κυρίου πρώτου ἀποτιθεμένου τὸ ἴδιον σῶμα καὶ τῶν λοιπῶν ἁπάντων, καὶ ὅτι ἀνακομίζονται πάλιν ἅπαντες εἰς τὴν ἑαυτῶν [80] ἑνάδα καὶ γίνονται νόες, καθὰ καὶ ἐν τῇ [81] προϋπάρξει ἐτύγχανον, ἀποκαθισταμένων δηλονότι καὶ αὐτοῦ τοῦ διαβόλου καὶ τῶν λοιπῶν δαιμόνων εἰς τὴν αὐτὴν ἑνάδα καὶ τῶν ἀσεβῶν καὶ ἀθέων ἀνθρώπων μετὰ τῶν θείων καὶ θεοφόρων ἀνδρῶν καὶ τῶν οὐρανίων δυνάμεων καὶ τὴν αὐτὴν ἐξόντων ἕνωσιν πρὸς τὸν Θεὸν ὁποίαν ἔχει καὶ ὁ Χριστὸς, καθὼς καὶ προϋπῆρχον, ὡς μηδεμίαν εἶναι διαφορὰν τῷ Χριστῷ πρὸς τὰ λοιπὰ λογικὰ παντελῶς, οὔτε τῇ οὐσίᾳ, οὔτε τῇ γνώσει, οὔτε τῇ δυνάμει, οὔτε τῇ ἐνεργείᾳ. Ὁ γὰρ [82] Πυθαγόρας ἀρχὴν [83] τῶν πάντων ἔφησεν εἶναι τὴν μονάδα, καὶ πάλιν Πυθαγόρας καὶ Πλάτων δῆμόν τινα ψυχῶν ἀσωμάτων εἰπόντες καὶ τὰς ἁμαρτάδι [84] τινὶ περιπεσούσας τιμωρίας χάριν εἰς σώματα καταπέμπεσθαι λέγουσιν, ὅθεν ὁ Πλάτων [85] δέμας τὸ σῶμα καὶ σῆμα [86] ἐκάλεσεν, ὡς ἐν τούτῳ τῆς ψυχῆς δεδεμένης καὶ τεθαμμένης· (σῆμα γὰρ τὸ μνῆμα). Εἶτα **531** περὶ τῆς ἐσομένης κρίτεως καὶ ἀνταποδόσεως τῶν ψυχῶν αὖθίς φησιν· « Ἡ μὲν [87] παιδεραστήσαντος καὶ κακῶς βιώσαντος μετὰ φιλοσοφίας ψυχὴ »—« τρίτῃ περιόδῳ τῇ χιλιετεῖ » ἥξαται κολασθεῖσα [88] καὶ « οὕτω πτερωθεῖσα τῷ χιλιοστῷ [89] ἔτει (ἐκβάλλεται καὶ) ἀπέρχεται· αἱ δὲ ἄλλαι ὁπόταν [90] τόνδε τὸν βίον τελέσωσιν, » — « αἱ μὲν εἰς τὰ ὑπὸ τῆς γῆς [91] δικαιωτήρια ἐλθοῦσαι δίκην ἅμα καὶ λόγον

A substantiæ et energiæ, potentiaque, ad Deum Verbum unione et cognitione; et satietate divini amoris et contemplationis concepta, ad modum conversionis uniuscujusque in pejus, tenuia vel crassa corpora induisse, et nomina obtinuisse, exindeque potentias cœlestes et ministrantes enatas esse; similiter solem et lunam et stellas, ipsa quoque ad rationabilium unitatem pertinentia, ex conversione in pejus esse facta quod sunt; rationabilia autem a divina charitate magis alienata vocari animas et corporibus nostris crassioribus circumdari; quæ vero ad extremum malitiæ devenerunt, frigidis tenebrosisque circumvestiri corporibus, et dæmones fieri et vocari, et ex angelico statu fieri statum animarum; et ex animarum statu dæmo-
B niacum et humanum; unam autem mentem ex tota rationabilium unitate mansisse immutabilem ac immotam in divina charitate et contemplatione, et ita Christum regem et hominem factum esse; et omnium integram esse futuram corporum destructionem cum Dominus ipse primus proprium corpus deposuerit et cæterorum cunctorum; et omnes redituros ad suam unitatem rursumque mentes fore, juxta quod in prima exsistentia erant, redeuntibus quoque procul dubio ipso diabolo et cæteris dæmonibus in eamdem unitatem, necnon impiis et atheis hominibus cum divis et deiferis viris cœlestibusque virtutibus, eamdemque habituris unionem ad Deum qualem habet Christus, ut præexstiterunt, ita ut nulla prorsus intersit differentia inter Christum et cætera rationa-
C bilia, neque substantia, neque scientia, neque potentia, neque virtute. Namque Pythagoras ait principium omnium esse monadem, rursumque Pythagoras et Plato genus quoddam animarum absque corporibus affirmantes, eas quadam culpa lapsas punitionis causa dicunt in corpora demitti; unde Plato corpus vinculum sepulcrumque vocavit, tanquam in illo devinciretur et tumularetur anima (Sepulcrum enim monumentum est). Deinde circa futurum judicium et remunerationem animarum rursus ait: « Anima ejus qui pæderasta vixit et male cum philosophia se gessit » — « tertio mille annorum circulo » relinquitur punienda, et « ita alis prædita millesimo anno dimittitur et egreditur. Aliæ vero cum
D hanc vitam finierint, istæ quidem ad tribunalia subterranea venientes pœnam simul et rationem reddent: illæ autem ad cœlum aliquo modo evolabunt et sub justitia agent sicut vixerunt. » Cujus temeritatem sermonis facile concipies. Quia enim eum docuit annorum periodos et chiliades? et quod mille annis elapsis omnis anima

Variæ lectiones et notæ.

[71] λαμβανόντων Ced. [72] ἐπὶ τὸ χ. τῆς cod. [73] λεπτομερέστερα ἢ καὶ π. Ced. [74] τὰ χείρω Ced. [75] ὁ. τὰ δὲ ἐπὶ τὸ ἄκρον χύτροις cod. ex seqq. [76] δ. ὁ. γενόμενα Ced. [77] δέ add. Ced. [78] μόνον add. Ced. [79] ἔστι Ced. [80] αὐτήν Ced. [81] ᾗ codex. Ced. [82] τοι add. Ced. [83] [ἀρχὴν—Πυθαγόρας] a cod. ex homœoteleuto omissum. [84] ἁμαρτίδι cod. [85] Phædon. 33 p. p. 82 E? ὡς οἶονεὶ τῆς ψ. ἐν τ. Ced. [86] σχῆμα cod. [87] Ἡ τοῦ φιλοσοφήσαντος ἀδόλως ἡ π. μετὰ φ. Phædrus 249 A. [88] κολασθῆναι Ced. [89] τρὶς χ. Pl. [90] ὅταν τὸν πρῶτον β. τελευτήσωσι Pl. [91] ὑπὸ γῆς Pl. ὑπὸ γῆν Ced.

Digitized by Google

in proprium abibit locum? Quæ autem inter ista sunt nec libidinosissimis dicere conveniebat, nedum tali philosopho. Eis enim quæ vitam puram recte duxerunt obscenos ac pæderastas adjunxit, et utrosque iisdem mercedibus fruituros dixit. Pythagoras igitur et Plato et Plotinus et ejusdem generis alii immortales esse animas confitentes, eas corporibus præexsistere dixerunt, animarumque esse plebem, et illas quæ peccaverunt in corpora decidere, sicut dixi, acerbasque ac malas in lupos, dolosas autem in vulpes, et mulierosas in equos. Sancta autem Ecclesia, divinis obsequiosa verbis, animam una cum corpore creari dicit, non autem aliud prius et aliud posterius, juxta Origenis dementiam. Ob hæc igitur prava perniciosaque dogmata, vel potius deliria hortamur vos, sanctissimi Patres, ut in unum congregati sedulo subjectam examinetis materiam, et unumquodque illorum capitum condemnetis et anathematizetis cum impio Origene et omnibus qui talia sentiunt aut in posterum sentient. »

A τίσουσιν [93]· αἱ δὲ εἰς τὸν οὐρανὸν [93] τινὰ τρόπον κουφισθήσονται καὶ ὑπὸ [94] τῆς δίκης διάξουσιν καθὼς ἐδίωσαν. » — Οὗ τὴν ἀτοπίαν [95] τοῦ λόγου καταμαθεῖν ῥᾴδιον· τίς γὰρ αὐτὸν ἐδίδαξε τὰς τῶν ἐτῶν περιόδους καὶ χιλιάδας; καὶ ὅτι χιλίων διελθόντων ἐτῶν, τότε τῶν ψυχῶν ἑκάστη εἰς ἴδιον ἀπέρχεται χῶρον; τὰ δὲ μεταξὺ τούτων οὐδὲ τοῖς ἄγαν ἀσελγεστάτοις ἥρμοττε λέγειν, μήτοιγε [96] φιλοσόφῳ τοιούτῳ. Τοῖς γὰρ [97] τὴν ἀκραιφνῆ πολιτείαν κατορθωκόσι τοὺς ἀκολάστους [καὶ] παιδεράστας συνέζευξε, καὶ τούτους κἀκείνους τῶν αὐτῶν (ἄθλων) ἔφησεν ἀπολαύσεσθαι. Πυθαγόρας τοίνυν, καὶ Πλάτων, καὶ Πλωτῖνος, καὶ οἱ τῆς ἐκείνων συμμορίας ἀθανάτους εἶναι τὰς ψυχὰς συνομολογήσαντες, προϋπάρχειν ἔφησαν τῶν σωμάτων, καὶ δῆμον εἶναι ψυχῶν καὶ τὰς [98] πλημμελούσας εἰς σώματα καταπίπτειν, ὡς ἔφην, καὶ τοὺς μὲν πικροὺς καὶ πονηροὺς [εἰς λύκους], τοὺς δὲ δολεροὺς εἰς [99] ἀλώπεκας, τοὺς δὲ θηλυμανεῖς εἰς ἵππους. (138b) Ἡ δὲ ἁγία Ἐκκλησία τοῖς θείοις ἑπομένη λόγοις φάσκει τὴν ψυχὴν συνδημιουργηθῆναι τῷ σώματι· καὶ οὐ τὸ μὲν πρότερον, τὸ δὲ ὕστερον κατὰ τὴν Ὠριγένους φρενοβλάβειαν. Διὰ ταῦτα οὖν [1] τὰ πονηρὰ καὶ ὀλέθρια δόγματα, μᾶλλον δὲ ληρήματα, προτρέπομεν τοὺς ὁσιωτάτους ὑμᾶς εἰς ἓν συνηγμένους ἐπιμελῶς ἐντυχεῖν τῇ ὑποτεταγμένῃ ἐκθέσει καὶ ἕκαστον τῶν αὐτῶν [2] κεφαλαίων κατακρίναι **532** τε καὶ ἀναθεματίσαι μετὰ τοῦ δυσσεβοῦς Ὠριγένους καὶ πάντων τῶν τὰ τοιαῦτα φρονούντων ἢ φρονησάντων [3] εἰς τέλος. »

B

Quæ postquam synodus audivit et omnia subjecit examini, divi Patres exclamaverunt: « Anathematizamus hæc omnia et omnes qui talia opinantur aut opinaturi sunt in posterum. »

[4] (4) Ἅπερ δὴ λοιπὸν ἡ σύνοδος ἀκούσασα, καὶ πάντα βασανίσαντες οἱ θεῖοι Πατέρες ἐξεβόησαν. « Ἀναθεματίζομεν ὅλα ταῦτα [5] καὶ πάντας τοὺς τὰ τοιαῦτα φρονοῦντας ἢ φρονήσοντας μέχρι τέλους. »

Similiter autem de Theodori Mopsuesteni scriptis et cæterorum sic rursum habet regium exemplar: « Cura fuit eis qui ante nos orthodoxe pieque regnaverunt majoribus nostris, hæreses in tempore natas per synodos sanctissimorum Patrum excidere, et orthodoxa fide pure prædicata, sanctam Dei Ecclesiam in pace custodire. Itaque Constantinus Magnus, Ario blasphemante dicenteque Filium non esse Deo et Patri consubstantialem, sed creaturam et ex non exsistentibus factum, Nicææ congregans trecentos viginti octo Patres et hic ipse præsens, Ario condemnato, fidem orthodoxam confirmare studuit. Hac fide confessi sunt divini Patres consubstantialem esse Deo et Patri Filium (et Spiritum sanctum) et usque nunc sic canitur et creditur. Theodosius autem Senior, Macedonio negante sancti Spiritus divinitatem, et Apollinario ejus discipulo contra Verbi Dei œconomiam blasphemante atque dicente mentem humanam non accepisse Dei Verbum, sed unitum fuisse carni

C

[6] (5) Ὡσαύτως δὲ καὶ [περὶ] Θεοδώρου [τοῦ] Μόψου ἐστίας καὶ τῶν λοιπῶν οὕτω πάλιν φησὶν ὁ βασιλικὸς τύπος· « Σπουδὴ γέγονε τοῖς ὀρθοδόξως καὶ εὐσεβῶς προβεβασιλευκόσι τοῖς ἡμετέροις Πατράσι τὰς κατὰ καιρὸν ἀναφυομένας αἱρέσεις διὰ συνόδων ὁσιωτάτων ἱερέων ἐκκόπτειν καὶ τῆς ὀρθῆς πίστεως καθαρῶς κηρυττομένης, ἐν εἰρήνῃ τὴν τοῦ Θεοῦ ἁγίαν [7] Ἐκκλησίαν διαφυλάττειν· διόπερ καὶ Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας, Ἀρείου βλασφημοῦντος καὶ λέγοντος μὴ εἶναι τὸν Υἱὸν ὁμοούσιον τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, ἀλλὰ κτίσμα καὶ ἐξ οὐκ ὄντων γεγονέναι, συναγαγὼν ἐν Νικαίᾳ τοὺς τιη' Πατέρας καὶ αὐτὸς ἐκεῖ παραγενόμενος καὶ τοῦ Ἀρείου καταδικασθέντος, καὶ ἀναθεματισθέντος, ἐσπούδασε τὴν ὀρθόδοξον πίστιν κρατῦναι [8]· δι' ἧς ὁμολογήσαντες οἱ θεῖοι Πατέρες ὁμοούσιον εἶναι τῷ Θεῷ [9] καὶ Πατρὶ τὸν Υἱὸν (καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα) καὶ μέχρι νῦν ᾄδεται (καὶ πιστεύεται). Καὶ Θεοδόσιος δὲ ὁ πρεσβύτης, Μακεδονίου ἀρνουμένου τὴν θεότητα τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ Ἀπολλιναρίου τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ βλασφη-

D

Variæ lectiones et notæ.

[93] δ. ἐκτίνουσι Plato. [93] τ' οὐρανοῦ Plato, οὐράνιον Ced. [94] ὑ. τῆς δ. κουφισθεῖσαι διάγουσιν ὀξίως οὗ ἐν ἀνθρώπου εἴδει ἐβίωσαν βίου Plato, κουφισθεῖσαι ὑ. τῆς δ. δ. ἀξίως κ. ἐδ. Ced. [95] ἀποτομίαν cod. [96] Nota μὴ ὅτι γε cod. — ὡς ἵππους cod. [97] τίς γὰρ — κατορθωκὼς τοῖς, κ. τ. λ. cod. [98] ψ. κατὰ πλ. cod. [99] εἰς π. τοὺς δὲ ἁρπακτικούς Ced. cf. Phaedonem 82 A: τοὺς δέ γε ἀδικίας τε καὶ τυραννίδος καὶ ἁρπαγὰς προτετιμηκότας εἰς τὰ τῶν λύκων τε καὶ ἱεράκων καὶ ἰκτίνων γένη. [1] γοῦν Ced. [2] αὐτοῦ Ced. [3] φρονησ. cod. bis. [4] Ced. 864,1-4. [5] ὅλως τούτοις μετὰ πάντων τῶν τὰ τ. φρονούντων ἢ φρονησάντων Ced. [6] Ced. 664,5-670,11. σιθ' π. τοῦ αἱρετικοῦ Εὐτυχοῦς M. 1, π. αἱρεσιάρχου E. Par. 1706, hac si hæc quintæ synodi non fuissent; in codice marg. abscissus est. [7] ἁ. τοῦ Θεοῦ Ced. [8] κρ. π. Ced. [9] τὸν Υἱὸν τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, ἀλλὰ μὴ κτίσμα καὶ ἐξ οὐκ ὄντων γεγονέναι, μ. νῦν ἁ. Ced.

Digitized by Google

μοῦντος εἰς τὴν οἰκονομίαν τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ φάσκοντος νοῦν ἀνθρώπινον μὴ εἰληφέναι τὸν [10] Θεοῦ Λόγον, ἀλλὰ σαρκὶ ἐνωθῆναι ψυχὴν ἄλογον ἔχούσῃ, συναγαγὼν ἐν Κωνσταντινουπόλει τοὺς ρν' Πατέρας καὶ μετασχὼν καὶ αὐτὸς τῆς συνόδου, καὶ τῶν εἰρημένων καθαιρεθέντων καὶ ἀναθεματισθέντων αἱρετικῶν μετὰ καὶ τῶν δυσσεβῶν αὐτῶν δογμάτων καὶ ὁμοφρόνων, παρεσκεύασε [11] κηρύττεσθαι (τὸ ὁμοούσιον καὶ) τὴν ὀρθόδοξον [12] πίστιν (ἐτράνωσε). Θεοδόσιος **533** δὲ ὁ Νέος, τοῦ ἀσεβοῦς Νεστορίου λέγοντος ἄλλον εἶναι τὸν Θεὸν Λόγον καὶ ἄλλον τὸν Χριστὸν, καὶ τὸν μὲν φύσει Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, τὸν δὲ χάριτι [Υἱὸν] ἀσεβῶς [εἰσάγοντος καὶ τὴν ἁγίαν Μαρίαν εἶναι Θεοτόκον ἀρνουμένου], συναγαγὼν τὴν προτέραν ἐν Ἐφέσῳ τῶν ἁγίων σ' Πατέρων σύνοδον καὶ ἀποστείλας ἄρχοντας παρεῖναι ὀφείλοντας; [13] τῇ συνόδῳ [προσέταξε καὶ τὸν Νεστόριον παραγενέσθαι καὶ κρίσιν ἐπ' αὐτὸν γενέσθαι· καὶ δὴ] γενομένης ἀκριβοῦς ἐξετάσεως, κατεδίκασαν Νεστόριον καὶ ἀναθεμάτισαν σὺν τοῖς ὁμόφροσιν αὐτοῦ. Τούτων δὲ οὕτω προελθόντων, ἐπαναστάντες Κυρίλλῳ τῷ ὁσιωτάτῳ [14] οἱ τῆς ἐξαγίστου Νεστορίου μερίδος, ἐσπούδασαν τόγε ἐπ' αὐτοῖς [15] ἀνατρέψαι τὴν κατὰ Νεστορίου γενομένην [16] κρίσιν. Ἀλλ' οὖν γε Θεοδόσιος ὁ βασιλεὺς ἀντιλαμβανόμενος τῶν [17] ὀρθῶς κατὰ Νεστορίου (139a) καὶ τῶν πονηρῶν αὐτοῦ δογμάτων κριθέντων, παρεσκεύασε κρατεῖν δικαίως καὶ βεβαίως τὴν [18] ἐπ' αὐτῷ γενομένην κρίσιν. Καὶ γὰρ πρὸς τούτοις καὶ ἄλλα τινὰ κατὰ τοῦ θείου Κυρίλλου πρὸς τὸν βασιλέα καταφλυαρήσαντος [19] γράφει πρὸς αὐτὸν Κύριλλος τοιάδε· « Ἐπειδήπερ ἐπυθόμην, ὦ εὐσεβέστατε βασιλεῦ, τῶν φιλοψογεῖν [20] εἰωθότων τινὰς ἀγρίων σφηκῶν δίκην περιβομβεῖν καὶ μοχθηροὺς ἐρεύγεσθαι κατ' ἐμοῦ λόγους, ὡς ἐξ οὐρανοῦ κατακομισθὲν καὶ οὔτι ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου λέγοντος τὸ θεῖον σῶμα Χριστοῦ, καὶ μέντοι [21] δύο υἱοὺς κατὰ Νεστόριον ὁμολογεῖν ἡμᾶς κατεφλυάρησαν, δεῖν ᾠήθημεν ὀλίγα περὶ τούτου πρὸς αὐτοὺς εἰπεῖν οὕτως· Ὦ ἀνόητοι καὶ μόνον εἰδότες συκοφαντεῖν, πῶς εἰς τοῦτο παρήχθητε γνώμης καὶ τοσαύτην νενοσήκατε μωρίαν [22]; Ἔδει γὰρ, (ἔδει) σαφῶς ἐννοεῖν, ὅτι σχεδὸν ἅπας ἡμῖν ὁ ὑπὲρ τῆς πίστεως ἀγὼν συγκεκρότητο διαβεβαιουμένοις, ὅτι Θεοτόκος ἐστὶν ἡ ἁγία Μαρία· ἀλλ' ἐπείπερ ἐξ οὐρανοῦ καὶ οὐκ ἐξ αὐτῆς τὸ θεῖον γεγεννῆσθαι [23] σῶμα [24] λέγομεν, ὥς φατε [25]; πῶς ἂν νοοῖτο Θεοτόκος; Τίνα γὰρ ὅλως τέτοκεν εἰ μή ἐστιν ἀληθὲς, ὅτι γεγέννηκε κατὰ σάρκα **534** τὸν Ἐμμανουήλ; Γελάσθωσαν τοίνυν οἱ κατ' ἐμοῦ τοιαῦτα [26] πεφλυαρηκότες. Οὐ γὰρ ψεύδεται λέγων ὁ θεσπέσιος [27] Ἡσαΐας [28]· « Ἰδοὺ, ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἕξει καὶ τέξεται υἱόν· » — « καὶ καλέσουσι τὸ

animum irrationalem habenti, Constantinopolim congregans centum quinquaginta Patres, et ipse cum synodo participans, prædictis hæreticis cum ipsorum impiis dogmatibus et omnibus pariter opinantibus excommunicatis et anathematizatis, consubstantiale prædicari curavit et orthodoxam fidem promulgavit. Theodosius vero Junior, impio Nestorio dicente alium esse Deum Verbum et alium Christum, illum quidem natura esse Dei et Patris Filium, hunc autem gratia Filium impie inducente, sanctamque Mariam esse Deiparam negante, Ephesinam congregans primam ducentorum sanctorum Patrum synodum, mittensque legatos assistere synodo debentes, jussit Nestorium ibidem adesse ejusque judicium fieri. Et facta diligenti inquisitione, condemnaverunt et anathematizaverunt Nestorium cum omnibus ei consentientibus. His autem ita agentibus, insurgentes contra Cyrillum sanctissimum qui impuram Nestorii partem tenebant, hoc conati sunt ut in ipsos judicium contra Nestorium latum retorquerent. Verum Theodosius rex approbans quæ recte contra Nestorium et perversa ejus dogmata definita erant, judicium de eo latum juste firmiterque valere curavit. Cum enim præterea quædam alia contra divum Cyrillum ad regem deblaterassent, hæc ad illum Cyrillus scripsit : « Siquidem audivimus, piissime rex, eorum qui calumniari consueverunt aliquot, agrestium vesparum instar, bombilare, malevolosque eructare adversum me sermones, quasi dicerem e cœlo demissum et non ex sancta Virgine sumptum divinum Christi corpus, et ita duos filios juxta Nestorium confiteri nos mentiri, oportere censuimus pauca super hoc ad illos hoc modo loqui : « O insensati, unum solum scientes, calumniari, quomodo ad id opinionis adducti estis talique ægrotavistis dementia? Decebat enim, decebat manifeste reputare quod totum fere certamen a nobis pro fide sustentum ad stabiliendum vergit Deiparam esse sanctam Mariam. Jam vero si, juxta vos, e cœlo, non autem ex ea natum dicimus, quomodo Deipara reputabitur? Quem enim tandem genuit, si verum non est genuisse secundum carnem Emmanuelem? Irrideantur ergo qui contra me talia garriunt. Non enim fallaciter ait divinus Isaias : « Ecce virgo in utero habebit et pariet filium; et vocabunt nomen ejus Emmanuel; quod est Nobiscum Deus. » Veracissimus etiam est archangelus Gabriel ad Virginem dicens : « Ne timeas, Maria; invenisti enim gratiam apud Deum, et ecce concipies in utero et paries filium, et vocabis nomen ejus Jesum : ipse enim salvum faciet populum suum

Variæ lectiones et notæ.

[10] τοῦ add. Ced. [11] ἀσ. Ced. [12] π. τὴν ὀ. π κηρ. καὶ Θ. Ced. [13] ὀφ. π. Ced. — πανοσ. Ced. [14] πάπα cod. a prima manu. [15] 11. αὐτοὺς col. [16] γεγενημ. Ced. [17] ὄντως add. Ced. [18] γενναίως τὴν ἐπ' ἀ. γεγενημένην Ced. βεβ. in n. P. [19] καταφλυαρησάντων, γ. π. τὸν βασιλέα Κ. ταῦτα Ced. [20] φιλολογεῖν Ced. [21] καί add. Ced. [22] μενίαν Ced. τιμωρίαν cod. [23] γεγεννῆσθαι τὸ θ. Ced. [24] τοῦ Χριστοῦ Ced. [25] φατί Ced. [26] οἱ ταῦτα καὶ τὰ τ. τὰ κατ' ἐ. Ced. [27] μακάριος Ced. [28] Isa. VII, 14.

Digitized by Google

a peccatis eorum.» Cum igitur dicimus e cœlo desuper descendisse Dominum nostrum Jesum Christum, non, quasi desuper e cœlo delata sit sancta ipsius caro, hæc dicimus, sed quasi sequentes sanctum Paulum dicentem : « Primus homo de terra terrenus ; secundus homo Dominus e cœlo.» Recordamur etiam Domini verbum : « Nemo ascendit ad cœlum, nisi qui de cœlo descendit, Filius hominis» licet, ut dictum est, carne ex sacra Virgine sumpta, natus sit. Cum autem qui desuper e cœlo descendit Deus Verbum «exinanivit semetipsum formam servi accipiens,» et appellari voluit Filius hominis, quin cessaret esse quod erat, videlicet Deus, — immutabilis enim et inconvertibilis est per naturam, — quasi unus jam reputatus cum propria carne e cœlo descendisse dicitur. Nominatur homo de cœlo, cum sit in divinitate perfectus, et idem perfectus in humanitate, et tanquam in una persona reputatus, (unus enim Christus Dominus) etsi naturarum differentia non ignoretur, ex quibus ineffabilem unionem dicimus effirmari. Itaque confitemur unigenitum Dei Filium et Verbum, Deum perfectum et hominem perfectum, ex anima rationabili et corpore, ante secula quidem ex Patre genitum secundum divinitatem, novissimis autem diebus eumdem propter nos et propter nostram salutem ex Maria Virgine natum secundum humanitatem, consubstantialem Patri secundum divinitatem, et consubstantialem nobis secundum humanitatem. Duarum enim naturarum unio facta est, unde unum Christum, unum Filium, unum Dominum confitemur. Secundum igitur istam inconfusæ unionis ideam sanctam Virginem vere Deiparam confitemur, siquidem Deus Verbum incarnatus et homo factus est, atque ex ipsa conceptione templum ex illa sumptum sibi univit. Et si placet, sumemus in exemplum nostram ipsam compositionem juxta quam homines sumus. Componimur enim ex anima et corpore, duasque videmus naturas, unam corporis, et aliam animæ ; sed unus ex duabus per unionem homo fit, neque eo quod ex duabus naturis componitur, duos homines eum qui unus est accipere licet, sed unum hominem, secundum compositionem, ut dixi, ex anima et corpore. Si enim auferamus illud quod ex duabus et diversis naturis unus et solus est Christus, post unionem indivisibilis, qui ex adverso sunt, dicent : « Si omnino una natura, quomodo homo factus est, et quamnam carnem suam fecit ? Illos autem qui dicunt factam fuisse Dei Verbi ad carnem mistionem aut confusionem aut conglutinationem, dignetur pietas tua palam ad silentium redigere. » Postea, defuncto Cyrillo, oritur quidam monachus archimandrita Eutyches nomine, qui ex populo non paucos ad partes

A δνομα αὐτοῦ [Ἐμμανουὴλ ὅ ἐστι μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός. » Ἀληθεύει δὲ πάντως καὶ ὁ ἀρχάγγελος Γαβριὴλ πρὸς τὴν Παρθένον εἰπών [29] · « Μὴ φοβοῦ, Μαριάμ · εὗρες γὰρ χάριν παρὰ τῷ Θεῷ, καὶ ἰδοὺ συλλήψῃ ἐν γαστρὶ καὶ τέξῃ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ] Ἰησοῦν · [30] αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν. » Ὅταν δὲ λέγωμεν ἄνωθεν ἐξ οὐρανοῦ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν, Χριστὸν [31] οὐχ, ὡς ἄνωθεν ἐξ οὐρανοῦ κατενεχθείσης τῆς ἁγίας αὐτοῦ σαρκὸς, ταῦτά φαμεν, ἀλλ' ὡς ἐπόμενοι τῷ ἁγίῳ [32] Παύλῳ φάσκοντι [33] · « Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς χοϊκὸς, ὁ δεύτερος (ἄνθρωπος) ὁ Κύριος ἐξ οὐρανοῦ. » Μεμνήμεθα [34] καὶ [35] τοῦ Κυρίου λέγοντος [36] · « Οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανὸν εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, » καίτοι γεγέννηται (ὡς εἴρηται) σάρκα [37] ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου λαβών. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἄνωθεν ἐξ οὐρανοῦ καταφοιτήσας Θεὸς Λόγος « κεκένωκεν [38] ἑαυτὸν μορφὴν δούλου λαβὼν » καὶ κεχρημάτικεν ἀνθρώπου Υἱὸς μετὰ τοῦ μεῖναι ὃ ἦν, τουτέστι Θεὸς, — ἄτρεπτος γὰρ καὶ ἀναλλοίωτος κατὰ φύσιν ἐστὶν, — ὡς εἷς ἤδη νοούμενος μετὰ τῆς ἰδίας σαρκὸς ἐξ οὐρανοῦ λέγεται κατελθεῖν. Ὠνόμασται δὲ καὶ ἄνθρωπος ἐξ οὐρανοῦ, τέλειος ὢν ἐν θεότητι, καὶ τέλειος ὁ αὐτὸς ἐν ἀνθρωπότητι, καὶ ὡς ἐν ἑνὶ πρωσώπῳ νοούμενος, — εἷς γὰρ Κύριος Χριστὸς, — κἂν τῶν φύσεων ἡ διαφορὰ μὴ ἀγνοῆται, ὡς ἐξ ὧν τὴν ἀπόρρητον ἕνωσίν φαμεν πεπρᾶχθαι · τοιγαροῦν ὁμολογοῦμεν τὸν μονογενῆ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ (καὶ) Λόγον Θεὸν τέλειον καὶ ἄνθρωπον τέλειον, ἐκ ψυχῆς λογικῆς καὶ σώματος, πρὸ αἰώνων μὲν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα κατὰ τὴν θεότητα, ἐπ' ἐσχάτων δὲ τῶν ἡμερῶν τὸν αὐτὸν δι' ἡμᾶς καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ἐκ Μαρίας τῆς Παρθένου κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, [ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ τὸν αὐτὸν κατὰ τὴν θεότητα καὶ ὁμοούσιον ἡμῖν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα]·

B

C

535 δύο γὰρ φύσεων (ἡ) ἕνωσις γέγονεν, ὅθεν ἕνα Χριστὸν, ἕνα Υἱὸν, ἕνα Κύριον ὁμολογοῦμεν. Κατὰ γοῦν [39] τὴν τῆς ἀσυγχύτου ἑνώσεως ἔννοιαν ὁμολογοῦμεν [40] τὴν ἁγίαν Παρθένον ἀληθῶς Θεοτόκον, διὰ τὸ τὸν Θεὸν Λόγον σαρκωθῆναι καὶ ἐνανθρωπῆσαι καὶ ἐξ αὐτῆς συλλήψεως ἑνῶσαι αὐτῷ τὸν ἐξ αὐτῆς ληφθέντα ναόν · καὶ εἰ δοκεῖ, δεξώμεθα εἰς παράδειγμα τὴν καθ' ἡμᾶς αὐτοῦ σύνθεσιν καθ' ἣν ἐσμεν ἄνθρωποι · συντεθείμεθα γὰρ ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος καὶ ὁρῶμεν φύσεις δύο, ἑτέραν μὲν τοῦ σώματος, ἑτέραν δὲ τῆς ψυχῆς · ἀλλ' εἷς ἐξ ἀμφοῖν (139b) καθ' ἕνωσιν ἄνθρωπος, καὶ οὐχὶ τῷ ἐκ δύο φύσεων συντεθεῖσθαι δύο ἀνθρώπους, τὸν ἕνα νοεῖσθαι παρασκευάζει, ἀλλ' ἕνα τὸν ἄνθρωπον κατὰ (τὴν) σύνθεσιν, ὡς ἔφην, τὴν ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος · ἐὰν γὰρ ἀνέλωμεν τὸ ὅτι ἐκ δύο καὶ διαφόρων φύσεων ὁ εἷς καὶ μόνος ἐστὶ Χριστὸς, ἀδιάσπαστος ὢν μετὰ τὴν ἕνωσιν, ἐροῦσιν οἱ δι' ἐναντίας · « Εἰ μία φύσις τὸ

D

Variæ lectiones et notæ.

[29] Luc. I, 30,31. [30] Matth. I. 21. [31] καί add. Ced. [32] ἱερῷ Ced. [33] I Cor. XV, 47. [34] δέ add. Ced. [35] αὐτοῦ add. Ced. [36] Jo. III, 13. [37] κατὰ σ. ὡς ἐ. ἐκ. τῆς ἁ. π. ἐπ. Ced. [38] ἐ. ἐκένωσε μ. δ. λ. Phil. II. 7. [39] κ. ταύτην οὖν Ced. [40] καί add. Ced.

Digitized by Google

δλον, πῶς ἐνηνθρώπησεν ἢ ποίαν ἰδίαν ἐποιήσατο σάρκα ; » Τοὺς δὲ λέγοντας, ὅτι κρᾶσις ἢ σύγχυσις ἢ φυρμὸς ἐγένετο τοῦ Θεοῦ Λόγου πρὸς τὴν σάρκα, καταξιωσάτω σου ἡ θεοσέβεια τούτους προδήλως ἐπιστομίζειν. » — Μετὰ [61] ταῦτα, Κυρίλλου τελευτήσαντος, ἐπιφύεται μοναχός τις [62] ἀρχιμανδρίτης Εὐτυχὴς ὀνομαζόμενος καὶ ἀποσπᾷ κατ' ὄψιν [63] μέρος οὐκ ὀλίγον τοῦ λαοῦ κυρῶν [64] κατὰ Νεστορίου καὶ τὸ ἑαυτοῦ πονηρὸν δόγμα, φάσκων μὴ εἶναι τὸ σῶμα [65] τοῦ Κυρίου ἡμῖν ὁμοούσιον [66]. Καὶ δὴ πάλιν μετ' ὀλίγον [67] διὰ βασιλικῆς χειρὸς ἑτέρα σύνοδος ληστρικὴ [68] ἐν Ἐφέσῳ καὶ οὐχ ὁσία γίνεται, παραπεμφθέντος ἐκεῖσε Φλαβιανοῦ Κωνσταντινουπόλεως, τὴν πᾶσαν ἐξουσίαν Διοσκόρου Ἀλεξανδρείας ἔχοντος· καὶ φονεύεται μὲν Φλαβιανὸς ὁ θεῖος, ὑπερμαχῶν τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, ἀνατρέπεται δὲ ἡ ἐν Ἐφέσῳ πρώτη σύνοδος, ὑπογραψάντων φονικῇ βίᾳ τινῶν ἐπισκόπων, ἐξ ὧν ὑπῆρχε Βασίλειος ὁ Σελευκείας. Κἀντεῦθεν τῶν τοῦ Νεστορίου καὶ Διοσκόρου καὶ Εὐτυχοῦς δημοσιευομένων πονηρῶν **536** δογμάτων καὶ πολλῆς ταραχῆς γενομένης [69] καὶ ζάλης μεγίστης ἐν τῇ Ἀνατολῇ, φονεύεται Πρωτέριος ὁ μέγας ἱερεὺς καὶ ἕτεροι πλεῖστοι. Τούτων οὖν οὕτως ἐχόντων, ἀνίσταται θεόθεν Μαρκιανὸς ὁ βασιλεὺς [70] συναγαγὼν ἐν Χαλκηδόνι [71] τὴν τῶν χλ' Πατέρων σύνοδον, παρόντος [72] Διοσκόρου καὶ Εὐτυχοῦς, μεθ' ὧν καὶ αὐτὸς πορευθείς, καταδικάζονται μὲν Διόσκορος, καὶ Εὐτυχὴς, καὶ Νεστόριος, καὶ πάλιν ἀναθεματίζονται, Θεοδώρητον δὲ καὶ Ἴβαν καὶ Βασίλειον Σελευκείας ἐδέξαντο καθυπογράψαντας· καὶ τῆς ληστρικῆς συνόδου ἀνατραπείσης καὶ ἀναθεματισθείσης, εἰς μίαν συμφωνίαν ἤγαγον πάντας οἱ θεῖοι Πατέρες. — Τούτων δὲ τῶν δ' συνόδων οὕτω γενομένων καὶ ἐπιβεβαιωθεισῶν [73] καὶ κρατουσῶν ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ, οἱ τὰ Νεστορίου φρονοῦντες ἐσπούδασαν αὖθις τὴν αἵρεσιν αὐτῶν κρατῦναι (διὰ) τῆς Θεοδώρου τοῦ Μόψου ἑστίας ἀφορμῆς, πολλῷ χείρονα τοῦ αὐτοῦ μαθητοῦ [74] Νεστορίου βλασφημήσαντος. Ὅθεν τοίνυν καὶ ἡμεῖς ἀκολουθοῦντες τοῖς ἡμετέροις Πατράσι καὶ βουλόμενοι τὴν ὀρθὴν πίστιν ἀλώβητον διαφυλάττεσθαι, προτρέπομεν καὶ τούτου τὰς βλασφημίας διεξετάσαντες [75], κατ' αὐτοῦ καὶ τῶν ὁμοφρόνων αὐτοῦ ἀποφήνασθαι· πρὸς γὰρ ταῖς ἄλλαις ἀναριθμήτοις αὐτοῦ βλασφημίαις [76] (ταῖς) εἰς τὸν Χριστὸν καὶ Θεὸν γινομέναις, ἄλλον εἶναι τὸν Θεὸν Λόγον (ἔφη) καὶ ἄλλον τὸν Χριστὸν, ὑπὸ τῶν τῆς ψυχῆς παθῶν καὶ τῶν τῆς σαρκὸς ἐπιθυμιῶν ἐνοχλούμενον καὶ τῶν χειρόνων κατὰ μικρὸν ἀφιστάμενον, πρὸς τὰ κρείττονα τῇ προκοπῇ τῶν ἔργων ἐληλυθέναι [77], τῇ ἀρίστῃ πολιτείᾳ γενόμενον ἄμωμον, καὶ ὡς ψιλὸν ἄνθρωπον ἐν ὀνόματι Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος βαπτισθῆναι, καὶ διὰ τοῦ βαπτίσματος

A suas trahit, confirmans contra Nestorium suum dogma perversum, dicens Domini corpus non esse nobis consubstantiale. Et rursum paulo post auctore rege alia synodus Ephesi latrocinalis et non sancta fit, huc misso Flaviano Constantinopolis, omnem Dioscoro Alexandriæ potestatem habente. Et interficitur divinus Flavianus, pro fide orthodoxa decertans, et evertitur prima Ephesina synodus, subscribentibus mortis metu quibusdam episcopis, inter quos fuit Basilius Seleuciæ. Exinde Nestorii, Dioscori et Eutychetis perversis dogmatibus divulgatis, multaque turba maximaque tempestate in Oriente facta, occiditur Proterius magnus sacerdos et alii multi. Res igitur cum ita se haberent, surgit divinitus Marcianus rex qui Chalcedone congregat sexcentorum triginta Patrum B synodum, præsentibus Dioscoro et Eutychete, quibuscum et ipse venerat. Ibi judicantur quidem Dioscorus, Eutyches et Nestorius, rursumque anathematizantur; Theodoretum autem et Ibam et Basilium Seleuciæ qui subscripserant, receperunt; et eversa et anathematizata latrocinali synodo, cunctos ad unam concordiam divi Patres reduxerunt. His autem quatuor conciliis ita factis et confirmatis, et in Ecclesia Dei vim habentibus, qui Nestorii opinionem tenebant, suam hæresim per Theodorum Mopsuestenum, qui blasphemiis ipsius discipulum Nestorium longissime post se reliquit, iterum conati sunt stabilire. Unde nos etiam nostrorum patrum vestigia sequentes volentesque rectam fidem C illibatam custodiri, illius quoque blasphemias examinari, et adversus illum et eos qui ipsi consentiunt sententiam ferri jubemus. Præter enim alias innumeras ipsius in Christum et in Deum blasphemias, ait alium esse Deum Verbum et alium Christum, animæ passionibus et carnis desideriis conturbatum, a pejoribus paulatim aversum, ad meliora operum progressu elevatum, optima vita factum irreprehensibilem, et ut purum hominem in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti baptizatum, per baptisma Spiritus sancti gratiam accepisse filiationeque fuisse dignatum, et per similitudinem regiæ imaginis ad prototypum Dei Verbi adorari, et post resurrectionem factum esse in cogitationibus D immutabilem atque impeccabilem. Dixit præterea talem fuisse Dei Verbi cum Christo unionem, qualem Apostolus dicit inter virum et mulierem : «Erunt duo in carne una.» Vos autem adhuc hortor ut examinetis illa quæ perverse scripta sunt a Theodoreto et Iba contra primam Ephesi synodum, et similiter contra eos sententiam feratis.

Variæ lectiones et notæ.

[61] δέ add. Ced. [62] καί add. Ced. [63] αὐτοῦ. [64] κυρ. τὰ N. cod. Ced. [65] τὴν σάρκα τοῦ Κυρίου Ced. [66] Περὶ τῆς ληστρικῆς συνόδου τῶν Ἀρμενίων, ἐχούσης Διόσκορον πατριάρχην Ἀλεξανδρείας καὶ Εὐτυχῆ ἀρχιμανδρίτην αἱρετικούς (Scholion). [67] ὁ. διαβολικῆς ἰσχυσάσης χ. Ced. [68] σ. ἐν. Ε. λ. Ced. [69] μάλιστα ἐν Ced. γιν. cod. [70] καί add. Ced. [71] Καλχιδόνη col. ut p. 537 et 565, Καλχίδος 565. [72] παρόντων Ced. [73] ἐπιβεβαιωθέντων καὶ κρατούντων cod. [74] μ. ἀ. Ced. [75] διεξετάσαντα; Ced. [76] ὕστερ. εἰς Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν γιν. Ced. [77] καί add. Ced.

Digitized by Google

τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἰληφέναι καὶ υἱοθεσίας ἠξιῶσθαι [καὶ] καθ' ὁμοίωσιν βασιλικῆς εἰκόνος εἰς πρωτότυπον [61] τοῦ Θεοῦ Λόγου [62] προσκυνεῖσθαι (140a) καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἄτρεπτον ταῖς ἐννοίαις καὶ ἀναμάρτητον γεγενῆσθαι· [καὶ πρὸς τούτοις εἶπε τοιαύτην γεγενῆσθαι] τὴν ἕνωσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου πρὸς τὸν Χριστὸν, ὁποίαν ὁ Ἀπόστολος ἔφη περὶ τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικός [63]· « Ἔσονται οἱ **537** δύο εἰς σάρκα μίαν. » Ἔτι δὲ προτρέπομεν ὑμᾶς ἐξετάσαι [καὶ] τὰ κακῶς γραφέντα παρὰ Θεοδωρήτου καὶ Ἴβα κατὰ τῆς ἐν Ἐφέσῳ συνόδου πρώτης [64] καὶ ὁμοίως τὰ κατ' αὐτῶν [65] ἀποφήνασθαι.

Hæc rursum eodem modo sedulo divi Patres perquisiverunt et responderunt : « Divina quidem Chalcedonensis synodus Theodoretum et Ibam qui multa ex adverso clamitaverant non aliter recepit, nisi postquam sua perversa scripta necnon Theodorum et Nestorium anathematizavissent. Nos autem condemnamus et anathematizamus præter alios omnes hæreticos condemnatos et anathematizatos a quatuor prædictis synodis, Theodorum qui fuit episcopus Mopsuesti, impiaque scripta ejus, necnon a Theodoreto prave scripta contra orthodoxam fidem et contra duodecim sancti Cyrilli capita, et contra primam Ephesi synodum; et quæcunque ad justificationem Theodori et Nestorii ab illo scripta fuerunt. Insuper anathematizamus impiam epistolam, quæ dicitur ab Iba ad Marin Persam fuisse scripta, quæque negat Deum Verbum ex sancta Maria Deipara incarnatum hominem fuisse factum, et divinum Cyrillum tanquam hæreticum calumniatur, accusatque sanctam Ephesi synodum tanquam sine judicio et examine Nestorium deposuisset, ac duodecim sancti Cyrilli capita conspuit, vindicat autem Nestorium et Theodorum et impia eorum scripta et dogmata. Itaque cunctorum illorum hæreticorum effrenes linguas impiissimaque illorum scripta, et ipsos hæreticos, qui usque in finem perseverant in sua mala fide ac pravitate, cum patre mendacii diabolo connumerantes, dicemus : « Ambulate in lumine ignis vestri, et in flammis, quas succendistis. »

A [63] (6) Καὶ ταῦτα πάλιν ὡσαύτως οἱ θεῖοι πολυπραγμονήσαντες Πατέρες [66] ἀπεκρίθησαν· « Ἡ μὲν ἐν Χαλκηδόνι θεία σύνοδος Θεοδώρητον καὶ Ἴβαν πολλὰ καταβοήσαντας οὐκ ἄλλως αὐτοὺς ἐδέξατο εἰ μὴ πρότερον ἀνεθεμάτισαν τὰ ἴδια πονηρὰ συγγράμματα καὶ Θεόδωρον καὶ Νεστόριον. Ἡμεῖς δὲ κατακρίνομεν καὶ ἀναθεματίζομεν πρὸς τοῖς ἄλλοις ἅπασιν αἱρετικοῖς τοῖς κατακριθεῖσι καὶ ἀναθεματισθεῖσιν ὑπὸ τῶν εἰρημένων ἁγίων δ' συνόδων [67] Θεόδωρον (τὸν) γενόμενον ἐπίσκοπον Μόψου ἐστίας καὶ τὰ δυσσεβῆ συγγράμματα αὐτοῦ, καὶ μέντοι καὶ τὰ κακῶς παρὰ Θεοδωρήτου συγγραφέντα κατά τε τῆς ὀρθῆς πίστεως καὶ τῶν ιβ' κεφαλαίων τοῦ ἐν ἁγίοις Κυρίλλου καὶ τῆς ἐν Ἐφέσῳ πρώτης ἱερᾶς συνόδου καὶ ὅσα ὑπὲρ συνηγορίας Θεοδώρου καὶ B Νεστορίου αὐτῷ γέγραπται. Πρὸς τούτοις ἀναθεματίζομεν καὶ τὴν ἀσεβῆ ἐπιστολὴν τὴν λεγομένην παρὰ Ἴβα γεγράφθαι πρὸς Μάριν τὴν Πέρσην, τὴν ἀρνουμένην τὸν Θεὸν Λόγον (καὶ) ἐκ τῆς ἁγίας [68] Μαρίας τῆς Θεοτόκου σαρκωθέντα ἄνθρωπον γεγενῆσθαι καὶ τὸν θεσπέσιον Κύριλλον ὡς αἱρετικὸν διαβάλλουσαν καὶ μεμφομένην μὲν τὴν ἐν Ἐφέσῳ [69] σύνοδον τὴν ἁγίαν καὶ πρώτην ὡς χωρὶς κρίσεως καὶ ζητήσεως [70] Νεστόριον καθελοῦσαν καὶ τὰ ιβ' κεφάλαια τοῦ μακαρίου Κυρίλλου διαπτύουσαν, ἐκδικοῦσαν δὲ Νεστόριον καὶ Θεόδωρον καὶ τὰ θεοστυγῆ αὐτῶν συγγράμματά τε καὶ δόγματα. Διὸ δὴ τοίνυν τὰς μὲν τῶν αἱρετικῶν τούτων [69] πάντων ἀθυροστόμους γλώσσας καὶ τὰς τούτων ἀσεβεστάτας C συγγραφὰς, αὐτούς τε τοὺς αἱρετικοὺς τοὺς μέχρι τέλους ἐμμείναντας τῇ οἰκείᾳ κακοδοξίᾳ καὶ πονηρίᾳ μετὰ (τοῦ) πατρὸς τοῦ ψεύδους [71] τοῦ διαβόλου συναριθμοῦντες, ἐροῦμεν [72]· « Πορεύεσθε τῷ φωτὶ τοῦ πυρὸς ὑμῶν καὶ τῇ φλογὶ ᾗ ἐξεκαύσατε. »

CCXIX. *De pestilentiis, terræmotibus, astris et cædibus.*

Sub ejusdem regno talis facta est Constantinopoli hominum mortalitas, ut mortui per tres dies manerent insepulti, quia non sufficiebant ecclesiarum domorumque grabati ad efferendos defunctos; unde rex Justinianus, factis ex ipsius jussu mille grabatis et his non sufficientibus, plures currus parari mandavit cum jumentis, et deponentes in eis mortuos efferebant. Ingravescente vero morte, plerosque in littus projiciebant, et usque ad sex D

538 ΣΙΘ'. *Περὶ θανατικῶν, σεισμῶν, ἀστέρων καὶ φόνων* [73].

[73] Ἐπὶ τῆς [74] αὐτοῦ βασιλείας θανατικὸν ἀνθρώπων γέγονεν ἐν ΚΠ. ὥστε μένειν ἀτάφους τοὺς ἀποθνήσκοντας ἐπὶ ἡμέρας γ' διὰ τὸ μὴ ἐξαρκεῖν τοὺς κραβάτους τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν [75] οἴκων πρὸς τὸ ἐκφέρειν τοὺς τελευτῶντας· ὅθεν ποιήσας ὁ βασιλεὺς (Ἰουστινιανὸς) κραβάτους [76] χιλίους, καὶ μηδ' οὕτως ἐξαρκούντων, ἁμάξας προσέταξε πλείστας εὑρεπισθῆναι καὶ ἄλογα [77] καὶ ἐπιστιβάζοντες ἐν αὐτοῖς τοὺς νεκροὺς ἐξωδίαζον [78]. Ἐπιτεινομένης δὲ τῆς

Variæ lectiones et notæ.

[61] πρόσωπον Ced. [62] τὸν Χριστόν Ced. [63] 31. Eph. V. 31. [64] πρ. ἁγίας σ. Ced. [65] αὐτοῦ Ced. e compendio male soluto. [66] Ced. 670,12-671-14. [67] πρς π. Ced. Θεοδωρήτου καὶ Ἴβα π. καταβοήσασα Ced. [68] καὶ add. Ced. [69] ἁ. Παρθένου τῆς Θ. M. Ced. [70] Ἐ. πρ. ἁγίαν σ. ὡς Ced. [69] τὸν add. Ced. [70] καὶ add. Ced. [71] ψ. εἰκότως ὁ. Ced. [72] Isa. L. 11. [73] Rubrica hujus generis in codice evanuisse videtur, sed deest et in M. 2 et Par. 1706. [74] 558. [75] Τῷ λα' ἔτει — τῷ Φεβρουαρίῳ μηνὶ γ. θνῆσις ἀ. καὶ μάλιστα τῶν νέων ἐν ΚΠ. ὡ. Ced. 675,20-676,7. [75] εὐαγῶν add. Ced. [76] ἕτερα κραββάτια χίλια Ced. [77] ἀλ. δέδοκε μυρία πρὸς τὸ ἐκφέρειν τ. ν. Ced. [78] ἐξοδιαζ. cod.

Digitized by Google

θνήσεως, ἔῤῥιπτον τοὺς πλείονας εἰς τὸν αἰγιαλόν· καὶ ἔμενον ἄταφοι ἕως ἡμερῶν [79] ς' διὰ τὸ μηδὲ [80] τὰ πλοῖα ἐξαρκεῖν διαπερᾶν καὶ θάπτειν (οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς οἴκοις καὶ ἐμβόλοις καὶ ἐκκλησίαις, καὶ οὐκ ἦν τόπος, ἐν ᾧ οὐ κατέκειντο νεκροί. Πολλοὶ ἀπόζοντες, πολλοὶ δὲ καὶ ἀδιάθετοι τελευτῶντες, εἰς πρόσωπα ξένα τὰ ἑαυτῶν ἤρχοντο, διὰ τὸ πάντας ἄρδην τελευτᾶν τοὺς συγγενεῖς καὶ τοὺς οἰκείους).

A dies manebant insepulti, quia naves non sufficiebant ad traducendum et sepeliendum, et in domibus et in foris et in ecclesiis, sed et in omnibus locis, mortui jacebant, multi male olentes multique intestati finientes vitam: et personis extraneis bona sua relinquebant, quia cuncti penitus familiares et propinqui interierant.

(2) Ἐκράτησεν [81] οὖν ἡ θνῆσις αὕτη μῆνας β', Ἰούλιον καὶ Αὔγουστον. Ἐγένοντο δὲ βρονταὶ μεγάλαι σφόδρα καὶ [82] ἀστραπαὶ φοβεραὶ λίαν, ὡς καὶ ἀνθρώπους (140b) καθεύδοντας ἐκ τῶν ἀστραπῶν καυθῆναι.

Sæviit igitur ista mortalitas per duos menses, Julium et Augustum. Facta sunt autem tonitrua magna valde fulguraque terribilia nimis, ita ut etiam homines dormientes fulguribus consumerentur.

[83] (3) Καὶ μέντοι [84] καὶ σεισμὸς γέγονε μέγιστος καὶ πανκόσμιος, ὥστε πᾶσαν τὴν οἰκουμένην σχεδὸν πτοηθῆναι καὶ τὴν θάλασσαν ἀναῤῥιχάναι μίλια β' καὶ ἀποέσθαι πλοῖα ἐν τῇ τοῦ ὕδατος ἀναχαιτίσει (διαπλέοντα πάμπολλα καὶ ἀναρίθμητα) καὶ ἐν μὲν τῇ Ἀραβίᾳ, καὶ Παλαιστίνῃ, καὶ Μεσοποταμίᾳ, **539** καὶ Ἀντιοχείᾳ κατεπόθησαν πόλεις πολλαὶ καὶ κῶμαι. Καὶ συνελήφθησαν ἀνθρώπων πλήθη καὶ ἀλόγων, ἐν δὲ ΚΠ. ἐκκλησίαι καὶ οἶκοι πολλοὶ πεπτώκασι [85] καὶ τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ τείχους τῆς πόλεως. Καὶ ἀπέθανεν ἐν τοῖς συμπτώμασι πλῆθος ἄπειρον. Καὶ ἐπεκράτησεν ὁ σεισμὸς ἡμέρας (καὶ νύκτας) μ'.

B Sed et terræ motus factus est maximus et universalis, ita ut tota fere inhabitata terra contremisceret et mare ad duo millia ascenderet, destruerenturque in aquarum impetu permulta innumeraque navigia, et in Arabia, et Palæstina et Mesopotamia, et Antiochia multæ urbes vicique absorberentur. Et multitudo hominum et animalium simul correpta est, et Constantinopoli multæ ecclesiæ ac domus cum majori parte mœnium urbis corruerunt. Et mortua est in hac calamitate innumera multitudo. Et duravit terræ motus dies noctesque quadraginta.

[86] (4) Καὶ πῦρ ἐφάνη ἐν τῷ οὐρανῷ ὡς [87] εἶδος λόγχης ἀπὸ ἄρκτου ἐπὶ δυσμὰς ἔλκον.

Et ignis apparuit in cœlo tanquam lanceæ forma ab arcto usque ad occasum decurrens.

(5) Καὶ γέγονε [88] σεισμὸς πάλιν, ὥστε πεσεῖν τὰ β' τείχη τῆς πολέως Κωνσταντίνου τὸ ἀνατολικὸν καὶ [τὸ] δυτικὸν, καὶ πολλαὶ ἐκκλησίαι καὶ οἶκοι ἕως ἐδάφους κατέπεσον, ἀλλὰ μὴν καὶ τὰ προάστεια καὶ τὸ ῥήγιον (ἠφανίσθησαν καὶ πολλοὶ ἀπώλοντο [89] καὶ διεφθάρησαν τόποι) ὡς [90] μηδὲ γνωρίζεσθαι (αὐτοὺς εὐχερῶς). Καὶ ἐπεκράτησεν ἡ γῆ σειομένη διηνεκῶς ἡμέρας καὶ νύκτας ι'. Διὸ καὶ λυπούμενος ὁ βασιλεὺς εἰς τὰ Γενέθλια καὶ (τὰ) Θεοφάνια χωρὶς (τοῦ) στέμματος προῆλθε καὶ τὰ ἐξ ἔθους ἀριστόδειπνα τῇ; [91] δωδεκαημέρου οὐκ ἐποίησεν, ἀλλὰ [92] πάντα πτωχοῖς διένειμε.

C Et denuo factus est terræmotus, ita ut ceciderint duo muri Constantinopolis, orientalis et occidentalis, multæque ecclesiæ ac domus a fundamento eversæ sint, sed etiam suburbia et regium evanuerint, ac multi destructi deletique sint loci, usque adeo ut difficile agnoscerentur. Et invaluit terræmotus indesinenter dies noctesque decem. Propterea rex mœstus ad Natalia et Epiphaniam absque corona processit, consuetaque splendida duodecim dierum convivia non fecit, sed cuncta pauperibus distribuit.

[93] (6) Ἔτι μὴν αὖθις ἐπεγένετο θανατικὸν [94] ἐκ νοσήματος τοῦ λεγομένου βουβῶνος [95] μῆνας δ' καὶ οὐχ ἧττον διέφθειρε τοῦ προτέρου θανατικοῦ πᾶσαν τὴν πόλιν καὶ τὰ πόῤῥω ταύτης.

D Et præterea supervenit mortalitas ex morbo bubone dicto per quatuor menses, nec minus quam prior calamitas totam urbem et loca procul dissita evertit.

[96] (7) Ἐν δὲ τῇ Ἀντιοχείᾳ, γενομένου [97] σεισμοῦ

Antiochiæ facto per unam horam magno terræ-

Variæ lectiones et notæ.

[79] ἡμερ. cod. ἡμέρας Ced. [80] τὸ μὴ ἐπαρκεῖν τοῖς ζῶσι θάπτειν τοὺς τεθνεῶτας μήτε δὲ τὰ π. ἐξ. εἰς τὸ δ. ἀ. Ced. cæteris omissis. [81] Ἐκράτει Ced. 676,7-9. [82] καὶ ἀ. μ. σφόδρα ὥστε πολλοὺς ὑπ' αὐτῶν καταχαῆναι Ced. [83] 553. [84] Τῷ κζ' ἔτει. μηνὶ Αὐγούστῳ ιε' γ. σ. μέγαν ὡς πολλοὺς οἴκους καὶ ἐκκλησίας καὶ λουτρὰ καὶ τὰ τείχη μάλιστα τῆς Χρυσῆς πόρτης, καὶ πολλοὶ ἀπέθανον. Οὗτος ὁ σ. π. γ. — πολλὰ πλ. ἀ. — κατεπτώθησαν — ἀλόγων, πέπτωκε δὲ καὶ τῆς Νικομηδείας μέρος πολὺ καὶ ἐπ. ὁ σ. ἡ, μ' Ced. 674,12-21. [85] κατεπεπτ. cod. [85] 556. — Ced. 675,9: Τῷ λ' ἔτει ἐφ. [83] ὡς λόγχη ἀπὸ ἀ. ἕως δυσμῶν Ced. [86] Καὶ τῷ λα' ἔτει ἐγένοντο π. σεισμοὶ διάφοροι ὡ. παθεῖν Ced. 675,11-20. [87] ἀπόλλοντ. cod. [88] ὥστε μὴ γ. καὶ ἐν ἄλλαις δὲ πόλεσιν ἐγένετο ὁ σεισμὸς οὗτος οἷον οὐκ ἐμνημόνευσεν ἄνθρωπος· ἐν ταῖς γενεαῖς ἐκείναις· καὶ ἐσείετο ἡ γῆ μετὰ φιλανίας ἐν νυκτὶ καὶ ἡμέρᾳ ἐπὶ ἡ. ι' Ced. [89] κλητόρια τοῦ δ. Ced. [90] ἀ. τὰς ἐξόδους αὐτῶν δέδωκε τοῖς π. Ced. [91] Ced. 676,10-15: Τῷ λα' ἐπ. [92] καὶ μάλιστα τοῖς παιδίοις Ced. [93] ἀπὸ βουβωνικοῦ πάθους Ced. [94] Ced. 676,17-19. [95] μετὰ τὸ γενέσθαι τὸν σεισμὸν γέγονε βρ. Ced.

Digitized by Google

motu, auditus est e cœlo fremitus horribilis, et in ruina perierunt quinque millia.

Cunctis autem orantibus ac trementibus, accepit homo quidam in visione monitum dicendi urbem habitantibus ut in superliminaria sua scriberent : «Christus nobiscum : state.» Et hoc facto continuo terræ concussio stetit et ira Dei cessavit. Et ab hoc tempore vocata est Antiochia Theopolis.

Et stella magna apparuit ad occidentalem partem, cometes, sursum radios suos emittens, quem dicebant Lampadian, et mansit dies et noctes viginti lucens.

Sic evenerunt in mundo populares motus cædesque multæ, et paulo post factus est stellarum cursus a vespere usque mane, ut omnes extimescerent, dicerentque : «Stellæ cadunt.» Et post aliquod tempus sol sine radiis apparuit, sicut et luna. Bella vero et morbi et varia mortis genera homines non dereliquerunt.

CCXX. *De vagabundo ejusque cane.*

Venit autem ex Occidente Constantinopolim homo vagabundus canem habens flavum et cæcum, qui illius jussu extraordinaria signa faciebat. Astante magna multitudine, cum vagus annulos æreos, ferreos, argenteos et aureos accepisset, omniaque commiscuisset et tumulo contexisset, ac cani commisisset, hic ore sumpsit et dedit unicuique quod ipsi proprium erat.

Similiter et numismata juxta nomen reddidit.

Et insuper interrogatus indicavit mulieres in ventre legitime habentes aut illegitime, et adulteras et fornicarias ; probos et misericordes, viles et immisericordes cum veritate cunctos indicabat ; unde dicebant eum spiritum Pythonis habere.

Facta est autem de Paschate conturbatio ; et quidem plerique tempus abstinentiæ cœperunt ante regem, rex autem carnes alia hebdomade vendi præcepit, et omnes carnis venditores qui mactaverant nullum emptorem invenerunt : nemo enim

μεγάλου ἐπὶ ὥραν μίαν ἠκούσθη βρυγμὸς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ φοβερώτατος, καὶ [96] ἀπέθανον ἐν τῇ συμπτώσει χιλιάδες ε'.

[97] (8) Λιτανευόντων δὲ πάντων καὶ τρεμόντων, ἐφάνη ἐν ὁράματι ἀνθρώπῳ τινί, ὥστε εἰπεῖν τοῖς ἐν τῇ πόλει, ἵνα γράψωσιν εἰς τὰ ὑπέρθυρα αὐτῶν· « Χριστὸς μεθ' ἡμῶν· στῆτε. » Καὶ τούτου γενομένου ἔστη παρευθὺς ὁ κλόνος τῆς γῆς καὶ ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ κατέπαυσε. Καὶ ἔκτοτε ἐκλήθη ἡ Ἀντιόχεια Θεούπολις.

540 [98] (9) Καὶ ἀστὴρ [99] ἐφάνη μέγας εἰς τὸ δυτικὸν μέρος κομήτης ἐπὶ τὰ ἄνω πέμπων τὰς ἀκτῖνας, ὃν ἔλεγον Λαμπαδίαν, καὶ διέμεινεν ἐπὶ ἡμέρας καὶ νύκτας κ' φαίνων.

(10) Οὕτως ἐγένοντο κοσμικαὶ δημοκρατίαι καὶ φόνοι πολλοί, καὶ μετὰ χρόνον τινὰ γέγονεν ἀστέρων δρόμος ἀφ' ἑσπέρας ἕως πρωΐ ὥστε πάντας ὑπερεκπλήττεσθαι καὶ λέγειν, ὅτι πίπτουσιν οἱ ἀστέρες. Καὶ μετ' ὀλίγον πάλιν ὁ ἥλιος χωρὶς ἀκτίνων ἐφαίνετο ὥσπερ καὶ ἡ σελήνη· πόλεμοι δὲ, καὶ νόσοι, καὶ θάνατοι τοὺς ἀνθρώπους οὐ διέλιπον.

ΣΚ'. *Περὶ τοῦ κωμοδρόμου καὶ τοῦ κυνός* [1].

[2] Ἦλθε δὲ [3] καὶ ἐκ τῆς Δύσεως [4] ἄνθρωπος κωμοδρόμος ἐν ΚΠ. ἔχων κύνα ξανθὸν καὶ τυφλὸν, ὅστις (κελευόμενος ὑπὸ τοῦ κωμοδρόμου) ἐποίει τέρατα (παράδοξα). Παρεστῶτος ὄχλου παμπόλλου καὶ τοῦ κωμοδρόμου λαμβάνοντος δακτυλίδια χρυσᾶ, καὶ ἀργυρᾶ, καὶ σιδηρᾶ, καὶ χαλκᾶ, καὶ πάντα σμίγων καὶ περισκέπων χώματι καὶ τῷ κυνὶ ἐπιτρέπων, ἐλάμβανε διὰ τοῦ στέματος καὶ ἐδίδου ἑκάστῳ τὸ ἴδιον.

(2) Ὡσαύτως [5] καὶ νομίσματα παρεῖχε κατ' ὄνομα.

(3) Καὶ [6] πρὸς τούτοις ἐπερωτώμενος ὑπεδείκνυε τὰς ἐν γαστρὶ ἐχούσας νομίμως καὶ τὰς παρανόμως καὶ τοὺς μοιχοὺς καὶ τὰς πόρνας, τοὺς εὐπροαιρέτους καὶ ἐλεήμονας, τοὺς ἀδιακρίτους **541** καὶ ἀνελεήμονας μετὰ ἀληθείας πάντας [7] κατεμήνυσεν [ὅθεν ἔλεγον ὅτι πνεῦμα Πύθωνος ἔχει [8].

[9] (4) Γέγονε δὲ [10] καὶ δια (286b) στροφὴ περὶ τοῦ Πάσχα· καὶ ὁ μὲν πλεῖστος λαὸς ἐποίησε τὴν ἀπόκρεων [11] πρὸ τοῦ βασιλέως· ὁ δὲ βασιλεὺς προσέταξεν ἑτέραν ἑβδομάδα πραθῆναι [12] κρέα, καὶ πάντες οἱ κρεωπῶλαι σφάξαντες οὐδεὶς ἠγόραζεν [13].

Variæ lectiones et notæ.

[96] καὶ πολλοὶ ἐκ τοῦ φόβου ἀπ. Ced. [97] Varians. CXVII, 3. [98] 530. [99] Τῷ δ' ἔτει ἐφ. κομήτης μ. καὶ φοβερὸς εἰς τὸ δ. μ. π. ἐπὶ τὰ ἄνω τὰς ἑαυτοῦ ἀ. ὃν ἐλ. Λ. καὶ ἐμ. λάμπων ἐπὶ ἡ. κ' Ced. 647,8-10 — M. δὲ χ. — ἀστέρες γεγόνασι δὲ κ. δ. καὶ φ. π. καὶ π. καὶ ν. καὶ θ. τοῖς ἀνθρώποις οὐκ ἐπελ. Ced. 676,13-17 : ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ (τῷ α' ἔτει) ὁ ἡ. ὡ. ἡ σ. χ. ἀ. τὴν αἴγλην ἐστύγναζεν 650,7-11. [1] π. κυνὸς M. 2 Par. 1706. [2] 530. [3] Τῷ ιζ' ἔτει ἀνεφάνη τις χαλκεὺς Ἀνδρέας ὀνόματι ὁ. μεθ' ἑαυτοῦ κ. ξ. καὶ τ. ὃς ἐπ. τ. π. γὰρ αὐτῷ ὁ. λάθρᾳ τοῦ κ. ἐκομίζετο τὰ τῶν ἑστώτων δ. χ. καὶ ἀ. κα. σ. καὶ ἐτίθη εἰς τοὐδαφος π. αὐτὰ χ. καὶ ἐπέτρεπε τὸν κύνα καὶ ἐλ. καὶ ἐδ. ἐ. τὸ ἴ. Ced. 657,4-9. [4] τὴν δύσιν cod. [5] Ὁμοίως καὶ διαφόρων β. ν. μιγνύμενα ἀπεδίδου κατ' ὀ. Ced. 657,9. [6] Ἀλλὰ καὶ τῶν παρεστώτων ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν ἀπεδ. τὰς ἐν γ. ἐ. καὶ πόρνους καὶ μ. καὶ ἐλ. καὶ κνιπούς πάντας μ. ἀλ. ἐδείκνυεν Ced. 657,10-13. [7] πάντ. cod. πάντα Coisl. 305, folio 286 a. post κατεμήνυσεν enim deest codicis folium ante 141a integrum, quod codicis illius antiquissimi ab amicissimo Em. Millero hujus editionis in usum transcripti ope suppletum est. [8] τὸν κύνα π. Η. ἔχειν Ced. Leo. — Πύθωνος cod. [9] 546. [10] Τῷ ιθ' ἔτει γ. — δ. τοῦ ἁγίου π. καὶ ἐποίησαν οἱ δῆμοι τὴν ἀπ. μηνὶ Φεβρουαρίῳ δ' ὁ δὲ, Ced. 657,20-658,2. [11] ἀπόκρεον πρὸ τοῦ cod. [12] παραθεῖναι κρέας καὶ πάντων τῶν κρεωπώλων ποσβαλόντων, ὁ ἠγόρασεν οὐδὲ ἡ. Ced. [13] ἠγώραζεν cod.

Digitized by Google

οὐ γὰρ ἤσθιον· τὸ δὲ Πάσχα γέγονεν ὡς ὁ βασιλεὺς ἐκέλευσεν [14], καὶ ηὐρέθη νηστεύων ὁ λαὸς ἑβδομάδα περισσοτέραν.

[15] (5) Τινὲς δὲ [16] διαβληθέντες ὡς ἀρρενοφθόροι, διάταξιν ἐξεφώνησε [17] τοὺς εὑρισκομένους οὕτω· τοὺς μὲν καυλοτομεῖσθαι, τοὺς δὲ [18] καλάμους ὀξεῖς εἰς τοὺς πόρους ἐμβάλλεσθαι τῶν αἰδοίων αὐτῶν· διὸ πολλοὶ καὶ τῶν ἀρχιερέων καὶ οὕτω τιμωρηθέντες περιαγόμενοι δεινῶς ἐτελεύτησαν· καὶ γενόμενος [19] φόβος μέγας ἐσωφρόνησε τοὺς λοιποὺς καὶ μάλα εἰκότως.

(6) « Ὀλολυζέτω [20] γὰρ, φησὶ, πίτυς, ὅτι [21] πέπτωκε κέδρος, » τουτέστι τῶν ἰσχυρῶν καὶ μεγάλων πιπτόντων τὰ ἀσθενέστερα παιδευέσθωσαν· οὕτω γε μὴν καὶ ὁ σοφὸς λέγει [22]· « Τῶν ἀσεβῶν πιπτόντων δίκαιοι κατάφοβοι γίνονται » καί [23]· « Λοιμοῦ μαστιγουμένου, ἄφρων πανουργότερος γίνεται· » — [24] « πανοῦργος δὲ ἰδὼν πονηρὸν τιμωρούμενον κραταιῶς αὐτὸς παιδεύεται. » Ἡ τοίνυν μυσαρωτάτη καὶ λυσσώδης αὕτη καὶ παρὰ φύσιν ἁμαρτία πρώην ὑπὸ τῶν Σοδόμων **542** διαπραττομένη καὶ ὥσπερ τις φωνὴ ἀνερχομένη καὶ βοῶσα τὸ μέγεθος τῆς ἀσεβείας; εἰς τὰ ὦτα Κυρίου Σαβαὼθ, ἔφασκεν ὁ πολλὰ πρῶτον μακροθυμήσας καὶ ὕστερον διὰ τὸ ἀμετανόητον αὐτῶν καὶ ἀνεπίστροφον τῆς ἀδικρίτου καὶ ἀκολάστου γνώμης ἐπάξας μάλα δικαίως τὴν τιμωρίαν· [25] « Κραυγὴ Σοδόμων καὶ Γομόρρας πεπλήθυνται πρός με, καὶ [26] ἁμαρτίαι αὐτῶν μεγάλαι σφόδρα » καὶ ἐπάγει λέγουσα ἡ Γραφή· « Καὶ ἔβρεξε [27] Κύριος πῦρ καὶ θεῖον παρὰ Κυρίου ἐπὶ Σόδομα καὶ Γόμορρα — καὶ κατέστρεψε τὰς πόλεις ταύτας καὶ πᾶσαν τὴν περίοικον [28] καὶ πάντας τοὺς κατοικοῦντας ἐν ταῖς πόλεσιν. » Ἄξιον οὖν ὄντως θαυμᾶσαι (287[a]), καὶ λίαν ἐκπλαγῆναι, καὶ φρίξαι τὴν φοβερὰν, καὶ θείαν, καὶ πυρφόρον ἀπειλὴν, ὅπως ἐπελθοῦσα προσηκόντως οὐ μόνον ἅπαν τὸ γένος τῶν ἐλεεινῶν ἀνθρώπων ἐκείνων ἀναλίσκει καὶ ἅπαν τῆς γῆς τὸ ἀνάστημα, ἀλλά γε καὶ τῆς προκειμένης θαλάσσης νεκροῦνται τὰ ὕδατα φλογισθέντα καὶ ὑπερκαυθέντα διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν ἔκκαυσιν καὶ πύρωσίν τε καὶ ἀκρασίαν τῆς μιαρᾶς σαρκὸς τῶν ἀθλίων ἐκείνων καὶ εἰς τὸν αἰῶνα στηλιτευομένων· ὅθεν εἰκότως πυρὶ τὰς δίκας εἰσπράττονται [29] καὶ μέχρι νῦν πόλεις Σοδόμων καὶ Γομόρρας τεφρωθεῖσαι· πάλαι μὲν γὰρ διὰ τῆς λαγνείας καὶ παρὰ φύσιν ἀκολασίας καὶ αὐτὸν μιαίνοντες τὸν ἀέρα καὶ τὴν γῆν· νῦν δὲ τῆς δυσπραγίας ἐκείνης, καὶ παρανομίας, καὶ τῆς δικαίας τοῦ Θεοῦ κρίσεως μάρτυς ἡ γῆ καὶ ὁ ἀὴρ ἕως ἄρτι παχυνόμενος ἐκεῖθεν ἐλέγχει καὶ τὴν ἐκείνων αἰσχρουργίαν καὶ τὴν

edebat. Pascha autem factum est sicut rex præceperat, et populus hebdomadam supernumerariam jejunavit.

Quidam autem ut masculorum concubitores accusati cum fuissent, contra sic inventos rex edictum protulit : «alios quidem virgis amputandos, aliis autem in pudendorum meatus immittendos esse calamos acutos. » Ideo multi etiam ex pontificibus cum tali punitione circumducti misere interierunt; et factus timor magnus cæteros sapientes reddidit et quidem jure meritoque.

«Ululet enim, ait Scriptura, pinus, quoniam ce cidit cedrus,» id est, cadentibus fortibus et magnis, quæ infirmiora sunt erudiantur. Sic quoque sapiens ait : «Labentibus impiis, justi timorati fiunt;» et : «Lue castigante, imprudens sensatus efficitur;» — «sensatus autem malum videns potenter castigatum, ipse eruditur.» Hæc porro fœdissima rabiosaque ac contra naturam culpa, prius a Sodomitis commissa, tanquam vox quædam cum ascendisset et clamasset ad aures Domini Sabaoth impietatis magnitudinem, qui primum longanimis valde fuerat, postea propter ipsorum impœnitentiam et duritiem insensati libidinosique cordis, justissime pœnas immittens, ait : «Clamor Sodomorum et Gomorrhæ impletus est coram me et peccata eorum magna valde.» Et addit Scriptura : «Et pluit Dominus iguem et sulphur a Domino super Sodomam et Gomorrham; et evertit urbes istas et omnem vicinam regionem et cunctosin urbibus inhabitantes. » Illud autem vere mirandum valdeque stupendum ac tremendum est in hac terribili, divinaque ac ignifera vindicta, quomodo legitime superveniens non solummodo totum miserorum illorum hominum genus et omnem terræ creaturam destruxerit, sed etiam subjacentis maris mortificaverit aquas succensas et combustas per immissum incendium et combustionem, et incontinentiam fœdæ carnis miserorum illorum in finem usque infamiæ devotorum : unde justissime ignis pœnas usque nunc subeunt urbes Sodomorum et Gomorrhæ in cineres conversæ. Olim namque per infamem et contrariam naturæ culpam, ipsum aera terramque fœdaverant; nunc autem illius calamitatis et sceleris et justi Dei judicii testis terra et aer usque hodie crassior factus redarguit et istorum infame scelus et eorum qui vestigia illorum premunt nefandam actionem : præterea eorum qui futurum judicium negant dementiam ac duritiem, ut per eos qui olim pœnas dederunt nos aspectum

Variæ lectiones et notæ.

[14] κατὰ τὸ βασιλικὸν πρόσταγμα καὶ ἐ. ὁ λ. νηστεύσας ἑ. περισσὴν Ced. [15] 528. [16] τῷ β' ἔτει Ἡσαΐας ὁ Ῥόδου ἐπίσκοπος καὶ Ἀλέξανδρος Διοσπόλεως τῆς Θράκης καὶ ἕτεροι πολλοὶ κατεσχέθησαν ἀρ. καὶ τοὺς μὲν ἐκαυλοκόπησε, τοῖς δὲ κ. ὀ. ἐ. εἰς τ. π. τῶν ἀ. προσέταξε καὶ γυμνοὺς κατὰ τὴν ἀγορὰν θριαμβευθῆναι· ὑπῆρχεν δὲ καὶ τῶν πολιτῶν καὶ συγκλητικῶν καὶ τῶν ἀ. οὐκ ὀλίγοι οἱ ἐκτμηθέντες καὶ δημευθέντες κατὰ τὴν ἀγορὰν γυμνοὶ οἰκτρῶς ἐτ. καὶ γενομένου φόβου μεγάλου, οἱ λοιποὶ ἐσωφρονίσθησαν, νόμους τε σφοδροὺς κατὰ τῶν ἀσελγαινόντων ἐξέθετο Ced. 645,17-646,2. [17] εἰς? [18] τοῖς δέ Leo. [19] γενομένου φόβου μεγάλου Leo. [20] Ὀλολυξάτω Zach. xi, 2. [21] διότι Zach. [22] Prov. xxix, 16. [23] xix, 25 [24] xxii, 3. [25] Gen. xviii, 20. [26] al Gen. [27] Καὶ Κύριος ἔ. Gen. xix, 24. [28] περίχωρον Gen. [29] εἰσπράττοντε cod.

Digitized by Google

experimentumque divinarum ultionum effugiamus. Si quis autem ex iis qui terram istam non viderunt res ita se habere non credat, audiat divinam Scripturam de sapientia loquentem et dicentem : « Hæc justum, pereuntibus impiis, liberavit fugientem ignem qui descenderat in Pentapolim : cujus adhuc in testimonium nequitiæ fumigabunda exsistit deserta terra et incerto tempore fructus producentes arbores. » Similiter autem Judas, frater Jacobi, ait : « Sicut Sodoma et Gomorrha et finitimæ civitates, simili modo exfornicatæ, et abeuntes post carnem alteram, factæ sunt exemplum, ignis æterni pœnam sustinentes. » Et : « Quibus obscuritas tenebrarum servata est in æternum. »

A τῶν ἐκείνων ἰχνηλατούντων καὶ ἐργαζομένων βαστυγῆ πρᾶξιν· καὶ μέντοι καὶ τῶν τὴν μέλλουσαν ἀπιστούντων κρίσιν προδήλως τὴν παράνοιάν τε καὶ πόρωσιν [30], ἵνα διὰ τῶν πάλαι τὰς δίκας εἰσπραττομένων ἡμεῖς τὴν ὄψιν καὶ τὴν πεῖραν τῶν θείων κολαστηρίων ἐκφύγωμεν. Εἰ δέ τις τῶν μὴ τὴν γῆν ἐκείνην ἑωρακότων ἀπιστοίη μὴ οὕτως ἔχειν ἀκουέτω τῆς θείας Γραφῆς διηγουμένης περὶ τῆς σοφίας καὶ λεγούσης· « Αὕτη δίκαιον, ἐξαπολλυμένων ἀσεβῶν, ἐρρύσατο φυγόντα καταβάσιον πῦρ Πενταπόλεως· ἧς ἔτι [31] μαρτύριον τῆς πονηρίας καπνιζομένη καθέστηκε **543** χέρσος καὶ ἀτελέστιν ὥραις καρποφοροῦντα φυτά· » ὡσαύτως δὲ καὶ Ἰούδα Ἰακώβου [32] φάσκοντος· « Ὡς Σόδομα καὶ Γόμορρα καὶ [αἱ] περὶ αὐτὰς πόλεις τὸν ὅμοιον τούτοις τρόπον ἐκπορνεύσασαι καὶ ἀπελθοῦσαι ὀπίσω σαρκὸς ἑτέρας πρόκεινται δεῖγμα πυρὸς αἰωνίου δίκην ὑπέχουσαι· » καί· « Οἷς ὁ ζόφος τοῦ σκότους εἰς αἰῶνας τετήρηται. »

Dicit autem etiam divus Chrysostomus : « Si quis de gehenna dubitat, Sodomam reputet, Gomorrham cogitet, inflictam pœnam et adhuc manentem, et in æternum durandæ punitionis validum præbentem argumentum. Non enim terra tantum, sed et ipse aer et aquæ calamitatem participaverunt, et quemadmodum, corpore succenso, forma quidem et typus et tumor et analogia in ignis aspectu, sed non vis manet : sic et illic videre est terram, quæ nihil habet terræ, sed omnia sunt cinis; arbores et fructus, sed nihil arborum fructuumque habentes; aerem et aquam, sed nihil aquæ nec aeris; siquidem omnia conversa sunt in cineres. Nihil enim aliud est quam caminus aer, caminus aqua, cuncta sterilia, cuncta infructuosa, cuncta præteritæ iræ ultionem ostendentia et futuræ punitionis imagines. Reputa ergo quantum sit peccatum ut ante tempus gehennam apparere quis cogat. Extraordinaria namque fuit hæc pluvia, siquidem et contra naturam et legem erat ista commistio; et submersit terram, siquidem et animas eorum, funesta et exsecrabilis voluptas. Ast, o dementiam eorum qui hoc agunt! o miseriam et stoliditatem infelicium qui, proh dolor! sponte hæc patiuntur, corrumpi consentientes a corruptis et pollutis et impuris anima et corpore, porcisque pejores sese monstrantes, sive corruptores sive corrupti absque metu ac pudore! Hi certe brutis irrationabiliores et canibus impudentiores sunt! Nunquam enim apud istos talis fit commistio, sed proprios terminos natura cognoscit. Hos ego pejores homicidis esse dico; quocunque nomine peccatum appelles, nullum huic pravitati par invenies. Homicida enim animam a corpore segregat; hic autem animam cum corpore disperdit. Unde igitur enatum est tale malum? A deliciis, a mollitie, a derelictione Dei, ab eo quod ipse non timeatur nec futurum

(7) Λέγει δὲ καὶ ὁ θεῖος Χρυσόστομος· « Ἀπιστεῖ τις [33] τῇ γεέννῃ, τὰ Σόδομα διαλογιζέσθω, τὰ Γόμορρα ἐννοείτω, τὴν γεγενημένην [34] τιμωρίαν καὶ ἔτι μένουσαν » καὶ τοῦ διαιωνίζειν τὴν κόλασιν ἐναργὲς τεκμήριον παριστῶσαν· καὶ γὰρ (287b) οὐ μόνον ἡ γῆ, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ ἀὴρ καὶ τὰ ὕδατα μετέσχε τῆς συμφορᾶς, καὶ καθάπερ σώματος ἐμπρησθέντος τὸ μὲν σχῆμα μένει καὶ ὁ τύπος ἐν τῇ τοῦ πυρὸς ὄψει καὶ ὁ ὄγκος καὶ ἡ ἀναλογία, ἡ δὲ δύναμις οὐκέτι· οὕτω δὴ κἀκεῖσε γῆν ἔστιν ἰδεῖν, ἀλλ' οὐδὲν ἔχουσαν γῆς, ἀλλὰ πάντα τέφρα· δένδρα καὶ καρποὺς, ἀλλ' οὐδὲν δένδρων οὐδὲ καρπῶν· ἀέρα καὶ ὕδωρ, ἀλλ' οὐδὲν ὕδατος οὐδὲ ἀέρος· ἐπειδὴ γὰρ καὶ ταῦτα τετέφρωνται· τοιγαροῦν οὐδὲν ἕτερον ἢ κάμινός ἐστιν ὁ ἀὴρ, κάμινος τὸ ὕδωρ, πάντα ἄκαρπα, πάντα ἄγονα, πάντα πρὸς τιμωρίαν τῆς προλαβούσης ὀργῆς καὶ εἰκόνες τῆς μελλούσης κολάσεως· ἐννόησον τοίνυν ἡλίκον ἐστὶ τὸ ἁμάρτημα ὡς βιάσασθαι πρὸ καιροῦ τὴν γέενναν φανῆναι· καὶ γὰρ παράδοξος ἦν ὁ ὑετὸς ἐκεῖνος· ἐπειδὴ καὶ παρὰ φύσιν καὶ παράνομος ἡ μίξις· καὶ κατέκλυσε τὴν γῆν, ἐπειδὴ καὶ τὰς ἐκείνων ψυχὰς ἡ χαλεπὴ καὶ ἐπάρατος ἐπιθυμία· ἀλλ', ὦ τῆς παραπληξίας τῶν τοῦτο κατεργαζομένων καὶ τῆς ταλαιπωρίας καὶ κακονοίας τῶν ἐλεεινῶν καὶ ἀθλίως [35] τοῦτο πασχόντων ἑκουσίως μάλιστα καὶ φθειρομένων ὑπὸ τῶν διεφθαρμένων καὶ βεβήλων τε καὶ ἀκαθάρτων ψυχῇ καὶ σώματι καὶ χοίρων χείρους ἑαυτοὺς, ἀποφαίνοντες [36], οἵτε φθείροντες καὶ οἱ φθειρόμενοι ἀφόβως καὶ ἀναισχύντως· οἵ γε καὶ ἀλόγων ἀνοητότεροι καὶ κυνῶν ἀναιδέστεροι· οὐδαμοῦ γὰρ τοιαύτη μίξις παρ' ἐκείνοις ἀλλ' ἐπιγινώσκει τοὺς ἰδίους ὅρους ἡ φύσις. Τούτους ἐγὼ καὶ ἀνδροφόνων χείρους εἶναι λέγω καὶ ὅπερ ἂν εἴπῃς ἁμάρτημα· οὐδὲν ἴσον ἐρεῖς **544** τῆς παρανομίας ταύτης· ὁ μὲν γὰρ ἀνδροφόνος τὴν ψυχὴν ἀπὸ τοῦ σώματος ἐχώρησεν· οὗτος δὲ τὴν ψυχὴν μετὰ τοῦ σώματος

Variæ lectiones et notæ.

[30] ἐποίησεν? Sap. x, 6. πῦρ κατ. [31] οἷς ἐπὶ μ Sap. 7, sed plerique codices ut Coisl. [32] Jud. 7,15, ubi cod 67,105,106 αἰῶνας habent. [33] εἴ τις ἀπ. Chr. VI 297 C. [34] τ. τὴν ἧδη γ. καὶ μέχρι νῦν μ. Chr. [35] ἀθλίων? [36] ἀποφαινόντων?

Digitized by Google

ἀπώλεσεν. Πόθεν οὖν ἐτέχθη τὸ μέγα τοῦτο κακόν; Ἀπὸ τρυφῆς καὶ σπατάλης καὶ ἐγκαταλείψεως Θεοῦ καὶ ἀπὸ τοῦ μὴ φοβεῖσθαι αὐτὸν καὶ τὴν μέλλουσαν κρίσιν· ὅταν γὰρ ἐκβάλωσί τινες τὸν τοιοῦτον φόβον ἐκ τῆς καρδίας αὐτῶν, ἐγκαταλιμπά (288a) νονται εἰς τέλος καὶ οὕτως ἔρχονται εἰς ἐπιθυμίας ἀνοήτους καὶ βλαβερὰς καὶ [37] « εἰς πάθη ἀτιμίας· » ὥσπερ γὰρ πολλοὶ πολλάκις τὴν τῶν σιτίων ἐπιθυμίαν ἀφέντες γῆν σιτοῦνται καὶ λίθους μικράς· καὶ ἕτεροι δὲ ὑπὸ δίψους κατεχόμενοι σφοδροῦ καὶ βορβόρου πολλάκις ἐπιθυμοῦσιν· οὕτω κἀκεῖνοι καταλειφθέντες διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας πρὸς τὸν ἄθεσμον τούτων ἐξεκαύθησαν ἔρωτα καὶ πρὸς τὴν μιαρὰν βρεξιν μανίαν τε καὶ λύσσαν· εἰ δὲ οὐκ αἰσθάνονται, ἀλλ' ἥδονται, μὴ θαυμάσῃς· καὶ γὰρ οἱ μαινόμενοι καὶ φρενίτιδι κατεχόμενοι νόσῳ πολλὰ ἑαυτοὺς ἀδικοῦντες καὶ ἐλεεινὰ πράσσοντες ἐφ' οἷς αὐτοὺς ἕτεροι δακρύουσι, γελῶσι καὶ τοῖς λεγομένοις αὐτοῖς ἐντρυφῶσι. Πόσαι λοιπὸν γέενναι τοὺς τοιούτους ἀρκέσωσι καὶ πόσα κολαστήρια; Εἰ δὲ καταγελᾷς γεέννης ἀκούων καὶ ἀπιστεῖς ἐκείνῳ τῷ πυρὶ, ἀναμνήσθητι πάλιν τὸν ἐν Σοδόμοις θεῖον ἐμπυρισμὸν καὶ τὴν φοβερὰν ἐκείνην φλόγωσιν. Εἰ οὖν τοιαῦτα πράττων καὶ σὺ δίκην οὐ δίδως, μὴ θαυμάσῃς· ἐκεῖνοι μὲν γὰρ ὡς μὴ τὴν γέενναν εἰδότες ἐκολάσθησαν παρὰ πόδας· σὺ δὲ ὅσα ἂν ἁμάρτῃς, κἂν μηδεμίαν δίκην δῷς ἐνταῦθα, ἐκεῖ πάντα χαλεπωτέρως ἀποτίσῃ καὶ κολασθήσει· διατί; Ὅτι πλείονος ἀπηλαύσαμεν χάριτος· ὅταν δὲ καὶ πλείονα καὶ μείζονα πταίωμεν ἐκείνων, ποίας συγγνώμης τύχωμεν ἐκ προγόνων τὰ σωτηριώδη παραλαβόντες διδάγματα, ἅπερ ἐκεῖνοι παντελῶς οὔτε ἤκουσαν οὔτε ἔμαθον, ὥστε διὰ τοῦτο μειζόνως κολασθησόμεθα, κἂν τε μικρὰν δίκην ἐνταῦθα δῶμεν κἂν τε μὴ δῶμεν. Οὐκοῦν μηδεὶς ὁρῶν πονηροὺς εὐπραγοῦντας θορυβείσθω· οὐ γάρ ἐστιν ἐνταῦθα ἡ ἀνταπόδοσις οὔτε τῆς ἀρετῆς οὔτε τῆς πονηρίας· εἰ δὲ σοῦ καὶ γίνεται τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς πονηρίας, ἀλλ' οὐχὶ κατ' ἀξίαν ἀλλ' ἁπλῶς ὡσανεὶ γεῦμα τῆς κρίσεως, **545** ἵνα οἱ τῇ ἀναστάσει διαπιστοῦντες, τοῖς γοῦν ἐνταῦθα σωφρονίζωνται· ὅταν οὖν εὐπραγῇ ὁ πονηρὸς, ἐπὶ κακῷ τῆς ἑαυτοῦ κεφαλῆς· (288b) ἵνα γὰρ ὧν ἔπραξεν ἴσως] (141a) ἀγαθῶν τὴν ἀντίδοσιν [38] ἐνταῦθα λαβὼν ἴσως ἐκεῖ πλεῖον κολασθήσηται [39] ὅταν δὲ πάσχῃ ὁ ἀγαθὸς, μακάριος ὄντως ἐστὶν, ἵνα γὰρ ἀποθέμενος πάντα καὶ τὰ μικρὰ ἁμαρτήματα, εὐδόκιμος καὶ καθαρὸς ἀπίῃ [40] καὶ ἀνεύθυνος. Ἐκεῖ γάρ εἰσιν οἱ τέλειοι στέφανοι τῶν ἀγαθῶν, καὶ ἐκεῖ αἱ σφοδρότεραι καὶ ἀπέραντοι κολάσεις τῶν πονηρῶν· ὥσπερ καὶ ὁ σηπεδόνα ἔχων, κἂν μὴ τέμνηται, ἀῤῥωστεῖ καὶ τότε μᾶλλον ἐν κακοῖς, ὅταν μὴ τέμνηται· οὕτως καὶ ὁ ἁμαρτάνων, κἂν μὴ κολάζηται, πάντων ἐστὶν ἀθλιώτερος. Καὶ καθάπερ οἱ σπλῆνα καὶ ὑδερὸν ἔχοντες, ὅταν ἀπολαύσωσι τραπέζης δαψιλῆς καὶ ψυχροποσίας καὶ

A judicium. Ubi enim aliqui talem metum a corde suo ejecerunt, in finem derelinquuntur et ita deveniunt ad cupiditates irrationabiles et obscœnas et « in passiones ignominiæ. » Sicut enim multi, sæpe alimentorum desiderio elongato, terram lapillosque comedunt; alii autem, siti vehementi agitati, vel sentinam desiderant : sic et illi propter dictas causas derelicti, in illicitum eorum amorem et in appetitum fœdum dementiamque ac rabiem exardescunt. Si autem non erubescant, sed oblectentur, non mireris : amentes enim et phrenetico morbo laborantes, multa mala sibi inferunt et deflenda faciunt, ita ut alii super illos lacrymas fundant; ipsi tamen rident et delicias in dictis rebus inveniunt. Quales tandem gehennæ tales arcebunt?

B Quot supplicia? Si vero gehennam audiens irrideas et isti non credas igni, recordare divinum in Sodomis incendium, illamque terribilem consumptionem. Si ergo talia operans et tu pœnam non solvis, ne mireris. Illi enim tanquam qui gehennam non noscerent, continuo puniti sunt; tu vero, quæcunque deliqueris, etiamsi nullam pœnam hic dederis, illic severius lues et punieris. Quare? Quia majore gratia fruiti sumus. Cum autem plura majoraque quam illi delinquimus, qualem veniam obtinebimus, nos qui ex Patribus salutifera recepimus præcepta, quæ illi plane non audiverant nec didicerant. Propterea, sive parvam pœnam hic dederimus, sive nullam,

C magis puniemur. Nullus igitur malos videns prospere agentes conturbetur : non enim est hic remuneratio nec virtutis nec nequitiæ; quod si tu virtutis et nequitiæ mercedem obtines, non est juxta dignitatem; sed tanquam degustatio judicii, ut qui resurrectionem non credunt, ab iis quæ hic fiunt, prudentes efficiantur. Cum igitur prosperatur improbus, ad perniciem est capitis ipsius : quia enim eorum quæ hic bene gessit remunerationem accepit, illic magis punietur. Cum autem patitur bonus, vere beatus est; nam, depositis omnibus peccatis magnis et parvis, probatus et purus et irreprehensibilis abibit. Illic enim sunt perfectæ bonorum coronæ; illic etiam acres et infinitæ malorum pœnæ. Sicut enim qui tabum habet, etsi

D non amputetur, ægrotat et tunc magis cruciatur, cum non amputatur : sic peccator, etsi non puniatur, omnibus miserior est. Quemadmodum porro illi qui splene et hydrope laborant, cum mensa splendida, frigidoque potu, et lautis dapibus, et opimis esculentis fruuntur, tum præsertim cunctis miserabiliores sunt, quia deliciis morbum adaugent, dum e contra si juxta medicinæ leges fame sitique coarctantur, quamdam spem salutis habent : sic qui in malitia vivunt, si puniuntur, spem optimam habent; si vero cum malitia, deliciis

Variæ lectiones et notæ

[37] Rom. 1, 26. [38] ἀντιμισθίαν cod. ἀνταπόδοσιν γρ. — γρ. ἀντίδοσιν cod. in margine hucusque cod. Coisl. [39] Hucusque apographum codicis Coisliniani 305. [40] ἀπίοι cod.

Digitized by Google

et impudentiæ sese dedunt, iis quorum hydropisi tumet venter, longe miserabiliores erunt, et eo magis, quo anima corpore præstat. Porro si illi, qui nec legem ab iniquo opere prohibentem ipsos, habebant, nec prophetas cognoscebant, nullam obtinuerunt veniam, nos qui legem et prophetas, et evangelistas et doctores cognoscimus et pejora facimus, quanto magis pœna digni sumus et severiori vindictæ obnoxii? Quare vero nobis talia facientibus non imponit Deus similem exterminationem? Quoniam alia pœna gravior et interminabilis, nimirum inexstinguibilis ignis, acrior et terribilior nos manet. « Vermis enim eorum, inquit Scriptura, non morietur, et ignis non exstinguetur. » Propterea quoque vetus et divina lex abominandam hanc mortiferamque infamiam reprimens ait : « Non dormies cum masculo concubitu femineo, quia abominatio est. » Et : « Si quis concubitu femineo dormierit cum masculo, morte ambo moriantur. Talis enim abominabilis est : lapidibus obruite eos. »

A πολυτελῶν ἐδεσμάτων καὶ καρυκευμάτων, τὸ λοιπὸν μάλιστά εἰσι πάντων ἐλεεινότεροι, τῇ τρυφῇ τὸ νόσημα προσαύξοντες· ἂν δὲ ἄγχωνται λιμῷ καὶ δίψει κατὰ τοὺς ἰατρικοὺς νόμους, ἐλπίδα τινὰ σωτηρίας ἔχουσιν· οὕτω καὶ οἱ ζῶντες ἐν πονηρίᾳ, εἰ μὲν κολάζονται, χρηστὰς ἔχουσι τὰς ἐλπίδας· εἰ δὲ μετὰ τῆς πονηρίας ἀπολαύουσι τροφῆς [41] καὶ ἀδείας, τῶν ἐν ὑδέρῳ γαστριζομένων ἐλεεινότεροι σφόδρα ἂν εἶεν, καὶ τοσούτῳ πλεῖον, ὅσον ψυχὴ σώματος βελτίων. Εἰ τοίνυν ἐκεῖνοι μήτε νόμον ἔχοντες τὸν κωλύοντα αὐτοὺς τῆς ἀθεμίτου πράξεως μήτε προφήτας εἰδότες, οὐδεμιᾶς ἔτυχον συγγνώμης, ἀλλὰ πυρὸς καὶ θείου παραναλώματα γεγόνασιν, πόσῳ μᾶλλον ἡμεῖς ἀξιοί ἐσμεν τιμωρίας καὶ χαλεπωτέρας ὑπεύθυνοι καταδίκης, οἱ νόμον, καὶ προφήτας, B καὶ εὐαγγελιστὰς, καὶ διδασκάλους ἀναγινώσκοντες, καὶ χείρονα ποιοῦντες; Τίνος δὲ ἕνεκα τοιαῦτα δρώντων ἡμῶν, οὐκ ἐπάγει καὶ ἡμῖν ὁ Θεὸς τοιαύτην πανωλεθρίαν, ἐπειδὴ ἄλλη κόλασις ἀργαλεωτέρα καὶ ἀτελεύτητος, καὶ ἕτερον πῦρ ἄσβεστον ἡμᾶς ἐκδέχεται δεινότερον καὶ σφοδρότερον; [42] « Ὁ σκώληξ γὰρ, φησὶν, αὐτῶν οὐ τελευτήσει καὶ τὸ πῦρ οὐ σβεσθήσεται. » Διὰ δὴ τοῦτο καὶ ὁ παλαιὸς καὶ θεῖος νόμος ἀναστέλλων τὴν ἐξάγιστον αἰσχρουργίαν ταύτην καὶ ὀλεθρίαν ἔφασκεν [43] · « Οὐ κοιμηθήσῃ μετὰ **546** ἄρρενος κοίτην γυναικείαν· βδέλυγμα γάρ ἐστιν. » [44] « Καὶ ὃς [ἂν] κοιμηθῇ μετὰ ἄρρενος κοίτην γυναικὸς, θανάτῳ θανατούσθωσαν ἀμφότεροι· ἐπικατάρατος γὰρ ὁ τοιοῦτος· λίθοις λιθοβολήσατε αὐτούς.

Hanc igitur fœdam et impuram sententiam et iniquam actionem eorum qui voluntarie præbebant occasionem illud valde impudenter fieri, acriter reprobans magnus Cyrillus sic ait : « Libidinis causa miserabiles hoc agunt, muliebria pati, cum sint viri, consentientes : nullius enim commodi gratia, naturam commutantes, propter luxuriam formam a Deo creatam et viro convenientem voluntarie sæpe corrumpunt aut ab aliis id subire coguntur; tanquam naturæ lues, et generis inimici societatisque maculæ ac vitæ piacula fiunt. Mænadum more prostitutarum prostituti in fœdissimis passionibus choros agunt, fœdæ corruptæque conversationi miseram vitam commiscentes; ambiguos detestabilesque vultus ac signum spurium circumgestant : procul a sacris ædibus repellantur, et a sanctis cœtibus velut infamia ac nefanda piacula arceantur. Cum enim turpissima pravaque opinione pulchrum divinumque opus in pravum perversumque dogma transvertant, et spiritualem eunuchismum infandæ actioni inservire cogentes, non solummodo dignum est eos legalis suffragii pœnam accipere, sed ex evangelica et apostolica declaratione in dictas tenebras exteriores projici. » De talibus enim Moyses ait : « Eunuchus et spado non intrabit in domum Domini. » Istis adhuc monstruosis personis magnatum domos adimplentibus, cum aurea ad collum corona, naturam maris quidem habent isti, sed feminæ visum, effeminate ambulan-

(8) Ταύτην τοινυν τὴν ἀκόλαστον καὶ ἀκάθαρτον γνώμην καὶ παράνομον πρᾶξιν τῶν αὐθαιρέτως πασχόντων θριαμβεύειν εὖ μάλα καὶ στηλιτεύων ὁ μέγας Κύριλλος οὕτως φάσκει· « Ἀκολασίας γὰρ C ἕνεκεν οἱ τάλανες τοῦτο δρῶσι, τὰ τῶν γυναικῶν πάσχειν, ἄνδρες ὄντες βουλόμενοι· οὐδενὸς γὰρ χρησίμου χάριν τὴν φύσιν μετατιθέντες [45], ἀσελγείας ἕνεκα τὴν θεόπλαστον ἀνδροπρεπῆ μορφὴν διαφθείρουσιν ἑκουσίως πολλάκις ἢ ὑπὸ ἄλλων ὑπομένειν ἀναγκάζονται τοῦτο, ὡς λοιμοὶ τῆς φύσεως καὶ τοῦ γένους πολέμιοι καὶ σπίλοι πολιτείας καὶ ζωῆς ἐφύβριστοι γίνονται· δίκην Μαινάδων πορνευομένων πορνευθέντες ἀμέτρως ἐν τοῖς αἰσχίστοις ὀρχοῦνται πάθεσι, μιαρᾷ πολιτείᾳ καὶ πεφθαρμένῃ τὴν ἀθλίαν ζωὴν συγκεράσαντες· ἀμφίβολα καὶ μεμισημένα πρόσωπα περιφέρουσι καὶ γράμμα νενοθευμένον· ἱερῶν περιβόλων μακρὰν ἀποιχέσθωσαν καὶ ἁγίων συνόδων ὡς βδελυγμένον ἄγος καὶ θεο- D στυγὲς ἐλαυνέσθωσαν· ἐπειδὴ γὰρ αἰσχίστῃ καὶ κακίστῃ γνωμῃ τὸ καλὸν καὶ θεῖον ἔργον εἰς τὸ κακὸν καὶ διαβεβλημένον δόγμα παραλλάξαντες καὶ μεταποιήσαντες τὴν πνευματικὴν εὐνουχίαν ἀπηγορευμένῃ πράξει λειτουργεῖν (141[b]) ἀναγκάσαντες, οὐ μόνον ἄξιον [46] νομικῆς ψήφου τιμωρίαν λαμβάνειν, ἀλλὰ καὶ ἐξ εὐαγγελικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἀποφάσεως εἰς τὸ λεγόμενον σκότος τὸ ἐξώτερον ἀπελαύνεσθαι. » Περὶ γὰρ τῶν τοιούτων ἔφη Μωϋσῆς· [47] « Θλαδίας καὶ ἀπόκοπος οὐκ εἰσελεύσεται εἰς τὸν οἶκον Κυρίου. » Ἔτι γοῦν πεπληρωμένων οἴκων

Variæ lectiones et notæ.

[41] τρυφῆς? [42] Isa. LXVI, 24. [43] Lev. XVIII, 22. [44] Lev. XX, 12,27. [45] μετατίθενται cod. [46] ἄξιοι· [47] Deut. XXIII, 1.

Digitized by Google

τῶν μεγιστάνων τοιούτων τερατομόρφων προσώπων, A χρυσοῦς μηνίσκους ἐπὶ τραχήλων, φύσιν μὲν ἄῤῥενος, θηλείας δὲ ὄψιν ἔχοντες καὶ κεκλασμένως βαδίζοντες καὶ τεθρυμμένως φθεγγόμενοι ὥσπερ ἑταιρίδες ἀπρεπεῖς ὦδε κἀκεῖσε τὴν κεφαλὴν περισείουσαι· καὶ γελῶσιν ἀκρατῶς τε καὶ ἀναιδῶς, οἰστρηλασίαν πρόδηλον ὑπεμφαίνοντες, ὅθεν μετ' ἀνδρῶν μὲν ὡς γυναῖκες μαλακῶς εὐναζόμενοι [48] καὶ μαλακιζόμενοι φθείρονται· μετὰ **547** γυναικῶν ὡς φύλακες ἅμα καὶ σωφροσύνης δῆθεν ἐνδάλματα καθεύδοντες ἀναισχύντως [49] ἀπηρυθριασμένως αἰσχροπραγοῦσιν. Καὶ οὗτοι μὲν οὕτως ὑπ' ἀνδρῶν ἀνοσίων καὶ βεβήλων φθειρόμενοι μαλακίζονται καὶ καταμιαίνονται διὰ τῆς παρὰ φύσιν ἀνοσιουργίας καὶ βδελυρίας· αὐτοὶ δὲ γυναικάρια ταλαίπωρα καὶ [50] « σεσωρευμένα, κατὰ τὸ εἰρημένον, (ἐφ') ἁμαρτίαις » καταμολύνουσι καὶ καταβλάπτουσιν οἷα λυσσώδεις κύνες. Καὶ τὸ δὴ χαλεπώτερον καὶ ἐλεεινότερον, αἴτιοι ἐντεῦθεν γίνονται καὶ πρόξενοί τε καὶ μέτοχοι τῆς ἀπεράντου κολάσεως, οἵ τε φθείροντες καὶ οἱ φθειρόμενοι. Ἀλλ', ὦ τῆς ἀφροσύνης, ὦ τῆς ἀπάτης καὶ παραπληξίας! τούτους γὰρ ἄνθρωποι μάλιστα προὔχοντες, [51] ὡς σώφρονας παραδεχόμενοι πιστεύουσιν καὶ εἰσοικίζουσιν, οἵ γε εἰσοικιζόμενοι καὶ παῤῥησίας τυγχάνοντες τοὺς ὄντως δικαίους ἀρετῆς ἐπιμελουμένους σώφρονας ἄνδρας κατὰ μικρὸν δελεάσαντες εἰς τὸ τῶν Σοδόμων βάραθρον κατηκόντισαν ἐλεεινῶς· διὸ δὴ λοιπὸν καὶ ἀραρώτερον [52], πάνυ γε καὶ νόμος εὐαγγελικὸς καὶ ἄριστος βίος καὶ εὐσεβὴς πολιτεία βδελύττεται τούτους ὡς θεομισεῖς καὶ ἀκαθάρτους. C Οὗτοι γὰρ τοιαύτην ἐξάγιστον ζωὴν προτιμήσαντες καὶ πυθήσαντες ὅσον ἦκεν ἐπ' αὐτοὺς, πόλεις μὲν ἠφάνισαν, τοὺς σπερματικοὺς τῆς φύσεως λόγους παραφθείροντες καὶ φθειρόμενοι· εὐανδροῦσαν [53] δὲ Ῥώμην ἀνδρῶν [54], καὶ ἡλικίαν καὶ τὴν ἀῤῥενοπρεπῆ γενναίως ἰσχὺν δεινῶς ἐξανήλωσαν καὶ ἁπλῶς τὴν σύντονον καὶ σφριγῶσαν ἀκμὴν τῆς νεότητος λυμηνάμενοι φανερῶς ἀθλίους καὶ καταγελάστους ἐποίησαν τοὺς ἁλόντας, οὓς φευκτέον προτροπάδην καὶ βδελυκτέον ἐνδίκως τοὺς ψυχοκτόνους καὶ σωματοφθόρους καὶ ἐναγεῖς ὄντας καὶ τῆς φύσεως παραχάρακτας· οὐδὲν γὰρ ἀληθῶς μυσαρώτερον ἢ ἀκαθαρτώτερον τῶν οὕτω πορνευομένων τε καὶ πορνευόντων· εἰώθασι γὰρ, ὡς ἀληθῶς καὶ ἀκριβῶς μεμαθήκαμεν, D οὐ μόνον οἱ σπάδονες καὶ τὰ μόρια τῆς αἰσχρουργίας ποσῶς ἔχοντες ἀσελγαίνειν ἀμέτρως καὶ ἀκολασταίνειν ἀκορέστως, ἀλλὰ καὶ οἱ τέλειοι ἀπόκοποι καὶ ἐκτετμημένοι· καθάπερ οὖν καὶ οἱ ἐκ γενετῆς ἐστερημένοι ταῦτα, φεῦ τῆς ἐσχάτης ἀτοπίας καὶ φρενοβλαβείας! διὰ χειρὸς καὶ δακτύλων φθείρειν **548** τὰς ἀθλίας γυναῖκας κατὰ τὴν ἀνοσιουργίαν αὐτῶν, οὕτως ἐμμανῶς οἱ ἀνόητοι κατεργάζεσθαι [55]. (142b) Καὶ τοῦτο δηλῶν ὁ σοφὸς ἀριδήλως ἔφη [56]· « Μακάριος » εὐνοῦχος ὁ μὴ ἐργασάμενος ἐν χειρὶ ἀνόμημα, « καὶ παρθένος ἥτις οὐκ ἔγνω κοίτην ἐν

tes molliterque loquentes velut indecentes caputque huc illuc agitantes meretriculæ. Immoderate impudenterque rident, manifestam subindicantes libidinem; exinde cum viris velut mulieres molliter cubantes et molliti polluuntur; cum mulieribus tanquam custodes et sapientiæ sane imagines, impudenter dormientes, inverecunde turpia agunt. Et sic isti a viris scelestis et spurcis corrupti molliuntur et per infamiam spurcitiamque contra naturam polluuntur; ipsi vero miseras et « peccatis, juxta dictum, onustas, » seducunt mulierculas, et sicut furibundi canes fœdant. Et quod durius et miserabilius est, inde rei et socii ac participes fiunt damnationis æternæ, et corruptores et corrupti. Ast, o dementia! o error et vecordia! hos præsertim ut sapientes cum habeant homines, B apud se recipientes, fiduciam tribuunt eis et in domibus suis collocant eos, qui cum in domos introducti sunt et libertatem obtinuerunt, eos qui reipsa juste virtutem colebant homines prudentes paulatim lenocinantes in Sodomorum barathrum demergunt. Ideo cæterum et justissime lex evangelica, optimumque vivendi genus et pia conversatio tales ut Dei inimicos et impuros detestatur. Isti enim hujusmodi abominandam vitam præferentes et pro viribus adamantes, urbes aboleverunt, seminales naturæ rationes corrumpentes et ipsi corrupti; Romam autem viris abundantem, ipsiusque juventutem, et robur virile misere consumpserunt; unoque verbo fortem prosperumque juventutis florem polluentes manifeste miseros et contemptibiles effecerunt quos ceperunt, quibus vertendum in fugam meritoque detestandum erat animarum occisores ac fœdatores corporum, velut maledictos et naturæ adulteratores. Nihil enim infamius impuriusque vere est quam sic prostituti ac prostituentes; solent enim, ut vere exacteque didicimus, non solum spadones et turpitudinis particulas utcunque habentes, lascivire sine modo ac libidinari absque mensura, sed et qui omnino castrati et excisi sunt. Quemadmodum igitur et qui a nativitate istis orbantur, eheu delirium et ultima dementia! manu digitisque polluere miseras mulierculas secundum improbitatem suam, sic hi scelesti furiose facere consueverunt. Et hoc significans sapiens manifeste, ait: « Beatus eunuchus qui non manu fecit illicita, et beata virgo quæ nescivit torum in delicto. » Merito igitur effeminati, evirati, androgyni, ferro devoti, mulierosi appellantur. Audiant ergo puri, et prudentes illos suspectent, nec credant mendacio, sed castæ puritati ac prudentiæ: quid enim ab impuro purificabitur, et a mendacio quid verum demonstrabitur?

Variæ lectiones et notæ.

[48] κοιταζόμενοι καὶ μ. Glossa. [49] καί? [50] II Tim. III, 6. [51] προὔχοντας cod. [52] ἁρμοζόντως Glossa. [53] εὐανδροῦσι cod. ἐξανδρ.? [54] ἀνδρὸς cod. [55] εἰώθασιν vel κατεργάζονται. [56] Sap. III, 14,15.

Digitized by Google

παραπτώματι. » Εἰκότως; οὖν ἄθηλοι, ἄνανδροι, ἀνδρόγυνοι, σιδηροκατάδικοι καὶ γυναικομανεῖς προσαγορευέσθωσαν. Ἀκουέτωσαν τοίνυν οἱ καθαροὶ, καὶ σώφρονες τούτους ὑποτοπαζέτωσαν[87], καὶ μὴ πιστευέτωσαν τῷ ψεύδει [88] ἀλλὰ τῇ κατισχυμμένῃ καθαρότητι καὶ σωφροσύνῃ· ἀπὸ γὰρ ἀκαθάρτου τί καθαρισθήσεται καὶ ἀπὸ ψεύδους τί ἀληθεύσει ;

Rex autem Justinianus ædificationes multas et mirabiles, atque Sagari pentapontem fecit : hæc in octo libris historicus scripsit Procopius.

A [89] (9) Ὁ δὲ βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς πάμπολλα κτίσματα ποιήσας θαυμαστὰ [90] καὶ τὴν πενταγέφυραν τοῦ Σαγάρου, ἅπερ Προκόπιος [91] ὁ ἱστορικὸς ἐν ὀκτὼ λόγοις συνεγράψατο [92].

Ad finem, agitato de corruptibili et incorruptibili dogmate, alienus a divina pietate, in regem designato Justino, ipsius consobrino, qui tunc curopalates erat, vitam finivit

[93] (10) Εἰ; δὲ τὰ τέλη αὐτοῦ [94] τὸ περὶ φθαρτοῦ καὶ ἀφθάρτου κινήσας δόγμα [95], ἀλλότριος [96] τῆς εὐσεβείας Θεοῦ ἐτελεύτησε (προβαλλόμενος Ἰουστῖνον ἀνεψιὸν αὐτοῦ εἰς βασιλέα, κουροπαλάτην [97] τότε ὄντα).

Gelimer, Belisarium fugiens in collem munitum gentis Maurusiorum aufugit. Hic enim Belisarius dux exercitus erat quem, cum magna multitudine navibusque et auro multo, Justinianus ad debellandos Vandalos et Africam diripiendam miserat : qui magna prudentia et sagacitate, cum cuncta diripuisset et vicisset Gelimerum, in urbem cum multis divitiis rediit et more consulari per urbem B vectus in circo triumphavit; ideoque Justinianus in una numismatis parte sese insculpi, Belisarium autem armatum in alia parte cum hac inscriptione fecit : « Belisarius Romanorum decus. »

[98] (11) Γελίμερ Βελισάριον ἐκφεύγων [99] [εἰς ὄρος ὀχυρὸν κατέφυγεν ἔθνους τῶν Μαυρουσίων]. Οὗτος γὰρ ὁ Βελισάριος στρατηγὸς ἦν, ὅστις καὶ μετὰ πλήθους ἀναριθμήτου καὶ πλοίων καὶ χρυσοῦ πολλοῦ (σταλεὶς παρὰ Ἰουστινιανοῦ) πολεμῆσαι Οὐανδάλους καὶ Ἀφρικὴν ἐκπορθῆσαι, ὃς ἀγχινοίᾳ καὶ φρονήσει [100] πάντα ληϊσάμενος καὶ Γελίμερον κρατήσας [101] ἀνήγαγεν ἐν τῇ πόλει μετὰ πλούτου πολλοῦ καὶ ἐθριάμβευσεν **549** ἐν τῷ Ἱππικῷ ὑπατείαν ποιήσας ἐν τῇ πόλει, ὥστε Ἰουστινιανὸν [102] ἐν μὲν [103] τῷ ἑνὶ μέρει τοῦ νομίσματος ἑαυτὸν ἐγχαράξαι, ἐν δὲ τῷ ἑτέρῳ Βελισάριος ἔνοπλον καὶ ἐπιγράψαι « Βελισάριος, ἡ δόξα τῶν Ῥωμαίων. »

Sed quæ invidia solet in magna felicitate operari, fecit quoque adversus Belisarium. Etenim calumniam passus a dignitate et honore pulsus est, et ipsius loco Salomon dux exercitus missus est : qui, cum non valeret servare quæcunque Belisarius acquisierat, omnia Vandalis cessit.

[104] (12) Ἀλλ' οἷα τὰ τοῦ φθόνου ἐν μεγάλῃ εὐδαιμονίᾳ εἰώθει ποιεῖν, ὦδινε καὶ εἰς Βελισάριον. Διαβληθεὶς γὰρ μετέστη τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς δόξης καὶ Σολομὼν ἀντ' αὐτοῦ στρατηγὸς ἐπέμφθη, ὃς τὰ κτηθέντα [105] παρὰ Βελισαρίου φυλάξασθαι μὴ δυνηθεὶς, τοῖς Οὐανδάλοις πάντα [106] παρεχώρησεν.

Ille enim Gelimer Belisarium fugiens in collem munitum, ut dictum est, secesserat apud gentem Maurusiorum, quibus nec panem nec vinum nec C oleum terra producit, sed qui cocto hordeo et olyra, sicut irrationalia animalia, vescuntur. Scribit igitur Gelimer ad Pharan, quem Belisarius reliquerat ad obsidendum illum, ut sibi mittatur panis, et spongus et citharа. Pharas autem super his hærebat, usque dum qui litteras attulerat, diceret illum desiderare panem ad gustandum ac videndum, spongum autem ad recreandos oculos ob lacrymas et sordes, et citharam ut ipsius casus lugeret. Cum hæc audiisset Pharas dolens ac humanam naturam deridens, omnia quæ desiderabat misit.

(13) Οὗτος [107] γὰρ ὁ [Γελίμερ] Βελισάριον εἰς ὄρος ἐκφεύγων, ὡς εἴρηται, ὀχυρὸν ἔθνους τῶν Μαυρουσίων παρ' αὐτοῖς δὲ οὔτε ἄρτος, οὔτε οἶνος, οὔτε ἔλαιον γεωργεῖται, ἀλλὰ κριθὰς καὶ ὄλυρας ὡς ἄλογα ζῶα ἔφθὰ σιτίζονται. Γράφει οὖν πρὸς Φαρὰν Γελίμερ [108], ὃν Βελισάριος κατέλιπε φυλάσσοντα αὐτὸν, πεμφθῆναι αὐτῷ ἄρτον, καὶ σπόγγον, καὶ κιθάραν. Ὁ δὲ Φαρὰς διηπόρει περὶ τούτων, ἕως (ἂν) ὁ τὴν ἐπιστολὴν κομίσας ἔφη, ὅτι ἄρτον μὲν ἐπιθυμεῖ γεύσασθαι καὶ ἰδεῖν [109], σπόγγον δὲ διὰ [110] τὰ δάκρυα καὶ τὴν ἀλουσίαν, παραμυθήσασθαι τοὺς ὀφθαλμοὺς, κιθάραν δὲ [111] ὅπως τὰς συμφορὰς αὐτοῦ ἐκτραγῳδοίη. Ταῦτα Φαρὰς ἀκούσας, περιαλγήσας τε καὶ τὴν ἀνθρωπείαν [112] φύσιν ἐκμυκτηρίσας πάντα ἐπεμψεν (ὅσα ἔχρηζεν.)

Variæ lectiones et notæ.

[87] ὑποτοπάζοντας μάτην cod. [88] ψ. καὶ τῇ cod. [89] 560 — Ἄλλου βιβλίου (Procopii ?) Ced. 678,15-17 : Τῷ λγ' ἔτει κτίζει τὴν γ. τοῦ Σαγγάρεως ποταμοῦ. [90] ἐκκλησιῶν τε καὶ πολε (μικῶν) cod. glossa marginalis et sub pagina : σχόλιον : Ἰουστινιανὸς ἔστησε τὸν κίονα τὸν λεγόμενον Αὐγουστίωνα, ἐπιθεὶς ἐπάνω ἔφιππον τὴν αὐτοῦ στῆλην, κρατοῦσαν τῇ μὲν ἀριστερᾷ χειρὶ μῆλον σφαιροειδὲς ὡς τῆς γῆς ἁπάσης κυριεύσαντος, τὴν δὲ δεξιὰν ἀνατεταμένην ἔχουσαν καὶ οἱονεὶ πρὸς Πέρσας ἐμφαίνουσαν καὶ διεκελευομένην : « Στῆτε καὶ τῇ Ῥωμαίων γῇ μὴ ἐπεμβαίνετε » (Ced. 656,18-23 : Τῷ ις' ἔτει = 545 ; Leo, post judicium in pæderastas). [91] Æd. V. 5. [92] ἀνεγρ. [93] 563 — Ced. 680,4-8 τῷ λή. [94] Ἰουστινιανός Ced. [95] καὶ ἰδικτον πανταχοῦ καταπέμψας. Ced. [96] ἀλλότριον cod. [97] κοροπαλόντην cod. [98] 534,535.— Περὶ Βελισαρίου Ced. 649,15-24 : πάλιν δὲ ἐξαπέστειλεν ὁ βασιλεὺς τὸν Βελισάριον στρατηγὸν μ.—πολλοῦ καταπολ. [99] ἐκφυγών cod. ut 556. [100] καὶ ἀνδρείᾳ add. Ced. [101] ἐγκρατῆ ποιησάμενος Ced. [102] ἀποδεξάμενον Ced. [103] μὲν ἐν cod. [104] Ced. 649,24-650,4 : ἀλλ' οἷα φθόνος ἐν. [105] κτ. Βελισαρίῳ φυλάξαι Ced. [106] πάντων Ced. πάντ. cod. [107] Ὁ δὲ Γ. ἐλεεινῶς χειμαζόμενος, γ. τῷ Φ. ἀξιῶν π. οἱ ἀ. καὶ σπ. καὶ κ. π. ἐκείνοις γὰρ τοῖς Μαυρουσίοις ὀ. ὀ. ὀ. ἐ. ὀ. σῖτος γ. — σιτίζονται, κ. τ. λ.|Ced. 649,6-10. [108] Β. π. Φ. Γ. ὃν κατ. cod. (Φθαρτάς ter.) [109] τόν add. Ced. [110] διὰ τὸ τὰ δ. ἀπομάττεσθαι Ced. [111] τὴν δὲ κ. Ced. [112] ἀνθρωπίνην τ.χην ἐ. π. ἐξέπεμψε Ced

Digitized by Google

(14) Χοσρόου δὲ [83] τοῦ Πέρσου τὴν ἅπασαν Ἀνατολὴν λῃζομένου, Ἰουστινιανὸς Βελισάριον ἐκ τῆς Δύσεως ἀγαγὼν καὶ στρατηγὸν Ἀνατολῆς ποιήσας, κατὰ Περσῶν ἐξαπέστειλεν. **550** Ὁ δὲ καθοπλισθεὶς καὶ κατὰ Περσῶν ἐκστρατεύσας τοσοῦτον τοὺς πρέσβεις Δαρείου τῇ καθοπλίσει καὶ στρατείᾳ ἐξέπληξεν, ὡς ἐπὶ θήραν δῆθεν ἐξιὼν αὐτοῖς ὀφθεὶς, ὥστε ἀφικόμενον [84] πρὸς Χοσρόην ὑπόσπονδον αὐτὸν Ῥωμαίοις [ποιῆσαι· τοσοῦτον δὲ Βελισάριος ἐθαυμάσθη παρὰ Πέρσαις καὶ Ῥωμαίοις] καὶ εὐδοκίμησεν ἢ ὅτε Γελίμερα δορυάλωτον καὶ Οὐττήγην τοὺς δύο βασιλεῖς ἐν Βυζαντίῳ ἤγαγεν.

[85] (15) Πάλιν οὖν κατηγορηθεὶς ὡς ἐπιβουλεύων τῷ βασιλεῖ Ἰουστινιανῷ ἐκ θλίψεως τελευτᾷ, δημευθείσης ἁπάσης αὐτοῦ τῆς ὑποστάσεως.

A Chosroa vero Persa totam orientalem regionem vastante, Justinianus Belisarium ex Occidente revocans et ducem Orientis creans, contra Persas misit. Qui cum se ad bellum accinxisset et adversus Persas movisset, adeo Darii legatos armatura acieque obstupefecit, tanquam ad venationem exiens ipsis visus, ut Chosroam, cum ad ipsum venisset, sponsorem pacis cum Romanis fecerit : tantam autem Belisarius apud Persas et Romanos admirationem obtinuit ac laudem, quantam cum Goimerum et Uitigenreges captivos Byzantium duxerat.

Rursus autem calumniis lacessitus quasi contra regem Justinianum consilia faceret, ex afflictione, publicata omni substantia ejus, vita decessit.

B

ΣΚΑ'. *Βασιλεία Ἰουστίνου.*

[86] Μετὰ δὲ Ἰουστινιανὸν ἐβασίλευσεν (143ª) Ἰουστῖνος, ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ, ἔτη ιγ', ὃς ἔκτισε παλάτιον ἔξω τῆς πόλεως καὶ λιμένα ἐν τῇ πόλει· τὸν μὲν ἐκάλεσε Σοφιανάς, τὸ δὲ Σοφιανῶν εἰς ὄνομα τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Σοφίας.

CCXXI. *Regnum Justini.*

Post Justinianum regnavit Justinus, ejus nepos, annos tredecim; qui palatium extra urbem et in urbe portum ædificavit. Hunc vocavit Sophianas; illud autem Sophianum ex nomine Sophiæ, ipsius uxoris.

ΣΚΒ'. *Περί τινος Ἰουδαίου παιδός* [87].

[88] Ἐφ' οὗ καὶ Ἰουδαῖός τις ἐν ΚΠ. ὑελοψικὴν τέχνην ἔχων, παιδίον ἐκέκτητο μονογενὲς, ὃ καὶ παρέδωκε μανθάνειν γράμματα πλησίον τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας, ἧς ὁ σκευοφύλαξ, ἔχων λείψανα πολλὰ τῆς ἁγίας τραπέζης [89] ἐξ ἱκανοῦ χρόνου, προσεκαλέσατο παῖδας πρὸς τὸ δαπανῆσαι αὐτά· εἰσῆλθεν [90] ὁμοίως καὶ τὸ Ἰουδαϊκὸν παιδίον καὶ μετέλαβε καὶ αὐτὸ μετὰ τῶν λοιπῶν Χριστιανῶν παιδίων [91]. Ἀπολυθὲν δὲ καὶ πρὸς τοὺς γονεῖς ἐλθὸν, ἠρωτᾶτο παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ· « Ἵνα τί ἐβράδυνας, τέκνον; » Ὁ δὲ παῖς ἀπεκρίθη· « Μετὰ τῶν Χριστιανῶν παιδίων (ἀπελθὼν) εἰς τὴν Μεγάλην ἐκκλησίαν **551** ἔφαγον κἀγὼ, πάτερ (καὶ διὰ τοῦτο ἐβράδυνα). » Ὁ δὲ δόλιος ἐκεῖνος θὴρ (ἢ πατὴρ) σφόδρα μανεὶς [92] (ἔσχε παρ' ἑαυτῷ τὸ πρᾶγμα καὶ) μετὰ τὸ ἄριστον συμπαραλαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ τὸν υἱὸν αὐτοῦ καὶ πρὸς τὸ ἐργαστήριον ἀπελθὼν, ἔρριψεν αὐτὸν εἰς τὴν κάμινον καὶ κλείσας τὴν θύραν ἀνεχώρησεν. Ἡ δὲ γυνὴ αὐτοῦ γινώσκουσα τὴν [93] τοῦ πατρὸς μανίαν τὴν κατὰ τοῦ παιδὸς, εἰς τὸ ἐργαστήριον σπουδῇ παρεγένετο καὶ παρακύψασα διὰ τῆς ὀπῆς τῆς θύρας ἤκουσε τὴν φωνὴν τοῦ παιδὸς ἔσω ἐν τῇ καμίνῳ· καὶ τὴν θύραν πατάξασα καὶ εἰσελθοῦσα, ἐξέβαλε τὸν υἱὸν αὐτῆς ἄφλεκτον ἐκ τῆς καμίνου. Λεγούσης δὲ αὐτῆς· « Τίς ἐνέβαλέ σε, τέκνον, εἰς τὴν κάμινον,

CCXXII. *De quodam puero Judæo.*

Sub illo quidam Judæus Constantinopoli vitriariam artem exercens, puerum habebat unigenitum, quem ad discendas litteras tradiderat prope Magnam ecclesiam. Hujus vasorum custos, post certum tempus multas sacræ mensæ reliquias habens, pueros ad edendum eas advocabat. Ingressus quoque pariter Judaicus puer cum cæteris Christianis pueris ipse participavit. Dimissus autem et ad parentes regressus a patre interrogatus est : « Quare, puer, moratus es? » Puer autem respondit : « Cum Christianis pueris ingressus in Magnam ecclesiam, manducavi et ego, et ideo moratus sum. » Dolosa autem illa bestia seu pater, valde furens rem in semetipso continuit, et [post cœnam puerum suum accipiens et in officinam abiens, eum in caminum projecit et obserata porta discessit. Mulier autem furorem patris adversus puerum cognoscens ad officinam diligenter se contulit et per januæ foramen aspiciens, vocem pueri in camino inclusi audivit. Tum concussa janua, intravit et puerum e fornace integrum eripuit. Dicente autem illa : « Quis te, fili, projecit in caminum? Et quomodo non combustus es? » ait puer : « Pater quidem meus immisit me, sed mulier purpurata venit, et flammam exstinxit dicens : « Ne timeas, puelle. »

C

D

Variæ lectiones et notæ.

[83] Τῷ ιθ' ἔτει Χοσρόης ὁ τῶν Περσῶν βασιλεὺς τετάρτην εἰσβολὴν εἰς τὴν Ῥωμαίων γῆν ἐποιήσατο—Ἰουστινιανὸς.—B. αὐθις ἐκ τῶν ἑσπερίων ἐληλυθότα κατ' αὐτοῦ ἔπεμψεν, κ. τ. λ. Ced. 652,15 655,14. [84] ἀφικομένους cod. [85] 565. [86] Ced. 684,3,4; λιμένα Σοφίας 685,12-14. [87] Rubrica M. 2. Π. τ. Ἰ. τοῦ ῥίψαντος τὸν παῖδα αὐτοῦ ἐν τῇ καμίνῳ Par. 1706 evanuit in cod. [88] 536-552—Ced. 686,23 688,2 : Ἐπὶ τούτου τοῦ εὐσεβεστάτου Ἰ. Ἰ. τις ἐν τῇ πόλει ὑελοψὸς π. [89] τρ. δέδωκε τοῖς παισὶ πρός Ced. [90] μεθ' ὧν συνῆλθε καὶ τὸν Ἰ. παιδίον ὅπερ ἀπ. πρ. τ. γ. αὐτοῦ ἀπῆλθε καὶ φησιν ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἵνα Ced. καὶ μετ. [91] παίδων om. Slav. [92] ἀριστῆσαι λαβὼν τὸ παιδίον καὶ ἀπ. εἰς τὸ ἐ. αὐτοῦ ἐρ. αὐτὸ εἰς Ced. [93] τὴν κ. τοῦ π. μ. τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς εἰδυῖα, ἀπελθοῦσα ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ καὶ διὰ τῆς ὀ. π. ἡ τῆς φωνῆς καὶ εἰσ. εὗρε τὸν παῖδα καθήμενον ἔσωθεν τῆς κ. ἀκαταφ. Ὃν ἐξαγαγοῦσα ἠρώτα αὐτὸν πῶς ἀκατάφλεκτος διέμεινε. Ὁ δὲ ἀπεκρίνετο· Γ. π. Ced.

Digitized by Google

Cum autem mater hæc audivisset et planxisset, puero secum assumpto, ad Menam patriarcham festinavit, et omnibus ei renuntiatis, ut Christiana cum puero suo fieret, rogavit. Ille confestim utrumque regi adduxit. Rex autem et patrem pueri accersiri jussit, et cum, examine facto, multum hortatus et deprecatus esset eum ut Christianus fieret, illum non acquiescentem ad palum affigi, velut ipsius nati occisorem, mandavit. Mulierem vero patriarcha baptizatam fecit monacham et illium lectorem.

καὶ πῶς οὐκ ἐφλέχθης; » φησὶν ὁ παῖς· « Ὁ μὲν πατήρ μου ἐνέβαλέ με, γυνὴ δὲ πορφυροῦσα ἦλθε καὶ τὴν φλόγα κατέσβεσε λέγουσα [94]· « Μὴ φοβοῦ, παιδίον. » Ἡ δὲ μήτηρ αὐτοῦ ταῦτα ἀκούσασα, καὶ καταπλαγεῖσα [95] καὶ τὸν υἱὸν παραλαβοῦσα, πρὸς τὸν πατριάρχην Μηνᾶν ἔφθασε καὶ πάντα ἀναγγείλασα (αὐτῷ) παρεκάλει Χριστιανὴ γενέσθαι (μετὰ τοῦ παιδίου αὐτῆς). Ὡς αὐτίκα [96] τῷ βασιλεῖ ἀγαγὼν ἀμφοτέρους, ἐκέλευσεν ὁ βασιλεὺς παραστῆναι καὶ τὸν πατέρα τοῦ παιδίου καὶ (τοῦτον) μετὰ τὴν ἐξέτασιν [97] πολλὰ παραινέσας καὶ παρακαλέσας Χριστιανὸν γενέσθαι, οὐκ ἔπεισε, ὅθεν προσέταξεν ἀνασκολοπισθῆναι αὐτὸν ὡς φονέα τοῦ ἰδίου παιδὸς γενόμενον, τὴν δὲ γυναῖκα βαπτίσας ἐποίησεν ἀσκήτριαν, τὸν δὲ παῖδα ἀναγνώστην [98].

CCXXIII. *Regnum Tiberii.*

Tiberius post Justinum regnavit annos quatuor. Cum hic in circum venisset, exclamaverunt ordines: « Videamus, videamus Romanorum Augustam. » Ille vero respondit : « Est ecclesia homonyma Augustæ contra publicum Diegistei balneum. » Fauste igitur exclamaverunt ordines : « Anastasiæ Augustæ anni multi. »

Sophia vero, Justini vidua, anima vulnerata est: non enim sciebat Tiberium uxorem habere, ideoque

ΣΚΓ'. *Βασιλεία Τιβερίου.*

[B] [99] Τιβέριος μετὰ Ἰουστῖνον ἐβασίλευσεν ἔτη δ'. Τούτου ἀνελθόντος ἐπὶ ἱπποδρόμιον [1], ἔκραξαν τὰ μέρη· « Ἴδωμεν, **552** ἴδωμεν τὴν Αὐγοῦσταν Ῥωμαίων. » Ὁ δὲ ἐδήλωσεν· « Ἡ ἀντικρὺ τοῦ δημοσίου λουτροῦ Διηγιστέως [2] ἐκκλησία (οὖσα) **553** ὁμώνυμος [3] τῇ Αὐγούστῃ. » Εὐφήμησαν οὖν τὰ μέρη· « Ἀναστασίας Αὐγούστης πολλὰ τὰ ἔτη. »

[4] (2) Ἡ δὲ Σοφία, ἡ τοῦ Ἰουστίνου γυνή, ἐπλήγη τὴν ψυχήν· οὐ γὰρ ᾔδει ἔχειν αὐτὸν γυναῖκα καὶ

Variæ lectiones et notæ.

[94] μοι add. Ced. [95] κατ. ἀπῆλθε σὺν τῷ υἱῷ πρ. τὸν π. Μ. καὶ Ced. [96] Ὁ δὲ πρὸς τὸν βασιλέα ἀπήγαγε καὶ Ced. [97] ἐξ. παρεκάλει ὁ βασιλεὺς γ. χ. καὶ π. π. αὐτὸν οὐκ ἐπ. ὁ καὶ πρ. ἀ. ἀν. ὡς φ. γ. τοῦ ἰ. παιδίου, τὴν δὲ γ. καὶ τὸ παιδίον β. ὁ πατριάρχης τὴν μὲν ἐπ. ἀ. τὸ δὲ παιδίον ἀν. Ced. [98] ἐξ ἄλλου · (2) Οὗτος ὁ βασιλεὺς Ἰουστῖνος μεγαλόδωρος ἦν καὶ φιλόκτιστος, ἔσχε δὲ γυναῖκα Σοφίαν ὀνόματι (Ced. 680,13-15. (3) Εὐσεβὴς δὲ ὢν (καὶ ὀρθόδοξος) ἐπεκόσμησε τὰς ἐκκλησίας τὰς κτισθείσας ὑπὸ Ἰουστινιανοῦ, τήν τε Μεγάλην ἐκκλησίαν (καὶ) τοὺς Ἁγίους Ἀποστόλους, ἀπό τε κειμηλίων καὶ ἀμφίων καὶ πάσης προσόδου (Ced. 680,15-17). (4) Ὁ αὐτὸς ἀνελθὼν ἐν τῷ ἱπποδρομίῳ, τῶν δήμων στασιαζόντων, ἐδήλωσε τοῖς Βενετοῖς, ὅτι ὑμῖν Ἰουστινιανὸς ὁ βασιλεὺς ἐτελεύτησε, τοῖς δὲ Πρασίνοις (τοὺς — Πρασίνοις cod.) ὅτι ὑμῖν Ἰουστινιανὸς ὁ βασιλεὺς ζῇ. Καὶ ἀκούσαντα τὰ μέρη ἡσύχασαν. (5) Ὁ αὐτὸς κτίζει καὶ τὰ παλάτια Σοφιανῶν ἐξαίσια καὶ λαμπρὰ καὶ ὑπερθαύμαστα — καὶ τὴν νῆσον τὴν Πρίγκιπον, ὃ ἦν προάστειον αὐτοῦ, κατασκευάσας καὶ ἐκεῖ παλάτιον (Ced. 684,3-6). (6) Ὁ αὐτὸς ἔκτισε καὶ τὴν ἐκκλησίαν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου ἐν τῷ ὀρφανοτροφείῳ, ἀλλὰ καὶ τὰς β' ἀψῖδας τῶν Βλαχερνῶν ὁ αὐτὸς προσέθηκε ὡς εἶναι τὴν ἐκκλησίαν σταυροτήν (Ced. 684,12-15). (7) Ναρσῆς δὲ ὁ κουβικουλάριος (143ª) ἠγαπᾶτο παρὰ τοῦ βασιλέως· διὸ καὶ ἐλοιδορεῖτο εἰς αὐτὸν ὑπὸ τῶν εἰωθότων ἴσως πάντα ὑπονοεῖν, ὃν ἀπέστειλεν Ἀλέξανδρον (ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Leo) κατ' ἐχθρῶν, καὶ διεπράξατο πράξεις ἀρίστας (a. 567). (8) Οὗτος ὁ Ναρσῆς ἔκτισε τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον, ἐν ᾧ καὶ λείψανα τῶν ἁγίων μαρτύρων Πρόβου, Ταράχου καὶ Ἀνδρονίκου ἀπέθετο (Ced. 684,7). (9) Τιβέριον δὲ τὸν κόμητα τῶν ἐξκουβίτων ἀ εστειλε κατὰ τῶν Οὔνων ἐξελθόντων καὶ ληλατούντων τὰ Θρακῶα μέρη (Ced. 685,5 a. 570). (10) Εἶτα νόσῳ ληφθεὶς Ἰουστῖνος Τιβέριον ἰδιοποιησάμενος, Καίσαρα ἀνηγόρευσεν (Ced. 685,6,7 a. 574). (11) Κτίζει δὲ καὶ τὰ παλάτια τὰ ἐν τῷ Ἰουλιανοῦ λιμένι ἐπ' ὀνόματι τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Σοφίας, ἀποκαθάρας τὸν λιμένα καὶ μέσον ἱδρύσας στήλας β' αὐτοῦ τε καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, μετονομάσας τὸν λιμένα Σοφίας (Ced. 685,11–14 a. 577). (12) Νόσῳ δὲ βαρηθεὶς προσεκαλέσατο τόν τε ἀρχιερέα καὶ τὴν σύγκλητον πᾶσαν καὶ ἀγαγὼν Τιβέριον παρουσίᾳ πάντων, προεβάλετο αὐτὸν βασιλέα εἰπὼν τάδε· « Ὁ Θεὸς ἀγαθόν σε ποιήσαι, αὐτός, οὐκ ἐγώ, τὸ ἀξίωμα (σχῆμα Leo, Ced.) τῆς βασιλείας σοι δίδωσι. Τίμησον (οὖν) αὐτὸν (αὐτό Ced.) ἵνα τιμηθῇς ὑπ' αὐτοῦ· μὴ ἐπιχαίρῃς (ἐπίχαιρε cod.) αἵμασι· μὴ κοινώνει (κοινωνῆς Leo) φόνοις· μὴ κακὸν ἀντὶ κακοῦ ἀποδῷς (ἀποδώσῃς Ced.) μὴ μηνιήσῃς (μηνήσῃς cod. μηνιῇς Ced. Leo.) τινὶ ὡς κἀγώ· κἀγὼ (γὰρ Leo, Ced.(μηνιήσας (μηνήσας cod. μηνιῶν Ced., μηνιεῖς Leo) ἐπταισα καὶ σφαλεὶς ἀπέλαβον κατὰ τὰς ἀνομίας μου, ἀλλὰ δικάσομαι ἐν τῷ Θεῷ τοῖς ὑποβάλλουσί μοι ταῦτα· μὴ ἐπαρθῇς ἐπὶ (τῇ) τιμῇ τῆς βασιλείας σου· οὕτως ἔχε τοὺς πάντας ὡς σεαυτόν· γνῶθι τίς ἦς καὶ τίς εἶ νῦν· μὴ ὑπερηφανῇς (ὑπερηφανεῖς cod. ὑπερήφανος ἦς Ced. Leo) τοῖς ὁμοφύλοις καὶ οὐκ ἀμάρτῃς. Οἶδας τίς ἦμην καὶ τί; εἰμὶ νῦν, τὸν θάνατον ἐν ὀφθαλμοῖς ὁρῶν. Πάντες οὗτοι οἱ παριστάμενοι δοῦλοί εἰσι καὶ τέκνα σου. Τῷ στρατῷ πρόσεχε· ἀνάνδρους καὶ ἀσυνέτους μὴ προχειρίζου. Μή σε πεισάτωσαν, ὅτι καὶ οἱ πρὸ σοῦ οὕτως διεγένοντο. Ταῦτα παρεγγυῶ σοι καὶ παραινῶ ἀφ' ὧν ἔπαθον. Περιουσίας οἱ ἔχοντες, ὁπολαυέτωσαν αὐτῶν (αὐτοῖς cod.) χρησίμως· τοῖς μὴ ἔχουσιν (οἱ ἔχοντες χορηγήτωσαν [εἰ ἀγαθοὶ δῶρησαι Leo]. Οἶδας ὅτι τῶν ὁπλάγχνων μου) σε προετιμησάμην (προστίμησα Leo, εἰ Ced.) Τὴν μητέρα σου, τὴν ποτέ σου δέσποιναν γενομένην σέβου καὶ τίμα· δοῦλος γὰρ ἦσθα πρότερον, νῦν δὲ γενοῦ υἱὸς σύτῆς. » Ταῦτα εἰπόντος τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ Καίσαρος ἐν τοῖς ποσὶν αὐτοῦ πεσόντος, ἔφη ὁ βασιλεύς· « Εἰ θέλεις, [εἰμί, εἰ οὐ θέλεις], οὐ ζῶ (οὐκ ὦ Leo.) Ὁ Θεὸς ὁ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ποιήσας, ἐμβάλοι (ἐμβάλῃ Ced.) εἰς τὴν σὴν καρδίαν (τὴν κ. σου Ced.) καὶ ἄλλα, ἃ ἐπελαθόμην εἰπεῖν σοι. » Τελευτήσαντος δὲ αὐτοῦ, Τιβέριος τὴν βασιλείαν ἐκράτησεν (Ὅρα παραγγελίαν Ἰουστίνου πρὸς τὸν Τιβέριον Glossa ; Ced. 685,19-686,20, a. 578). (13) Ἐπὶ Ἰουστίνου χειροτονεῖται Ἰωάννης ὁ νηστευτὴς πατριάρχης (a. 582? Hæc omnia desunt in Serb. et Bulg.). [99] 565 — Ced. 685,8-12. ε' Leo. [1] ἐν τῷ ἱππικῷ ἀνεκ. Ced. [2] Διηγητέως cod. [3] ἐστὶ add. Ced. Leo. [4] Ced. 688,12-16.

Digitized by Google

διὰ τοῦτο προσεφιλιώθη αὐτῷ ἐπὶ [5] Ἰουστίνου, πείσασα αὐτὸν προβαλέσθαι εἰς βασιλέα Τιβέριον, βουλομένη γῆμαι αὐτὸν καὶ μεῖναι Αὐγοῦσταν [6]. A

[7] (3) Ταύτην δὲ κατήγαγε Τιβέριος εἰς τὸ παλάτιον [8] τὸ ἐν τῷ Ἰουλιανοῦ λιμένι, κελεύσας κουβικουλαρίους [9] καὶ ἑτέρας [10] τινὰς εἶναι εἰς ὑπηρεσίαν αὐτῆς καὶ διατηρεῖν αὐτήν· ἐτίμα δὲ αὐτὴν ὡς [11] μητέρα, ποιῶν πᾶσαν θεραπείαν αὐτῆς.

[12] (4) Οὗτος ἔκτισε καὶ τὸ δημόσιον Βλαχερνῶν λουτρὸν καὶ πολλὰς ἐκκλησίας καὶ ξενῶνας ἀνενεώσατο.

[13] (5) Οὗτος Μαυρίκιον καὶ Ναρσῆν κατὰ Περσῶν ἀπέστειλε· Μαυρικίου δὲ ὑποστρέψαντος μετὰ νίκης [14] μεγάλης, ἐδέξατο αὐτὸν ὁ βασιλεὺς μετὰ τιμῆς πολλῆς καὶ γαμβρὸν αὐτὸν εἰσεποιήσατο, ὡσαύτως καὶ Γερμανὸν ἐν τῇ ἑτέρᾳ θυγατρὶ, ἀμφοτέρους ποιήσας Καίσαρας. B

554 [15] (6) Φαγὼν δὲ κώμωρα [16] πρώϊμα ἀξιοθέατα πεφαρμακωμένα [17] καὶ μέλλων τελευτᾶν [18] Μαυρίκιον [19] βασιλέα ἀνηγόρευσεν [20].

ΣΚΔ'. *Βασιλεία Μαυρικίου* [21].

[22] Μετὰ Τιβέριον ἐβασίλευσε Μαυρίκιος, ὁ γαμβρὸς αὐτοῦ ὁ Ἀρμένιος, ἔτη κ', ὃς ἔσχε γαμβρὸν ὀνόματι Φιλιππικὸν, ὃς ἔκτισε μονὴν [23] ἐν Χρυσοπόλει ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ.

(2) Στρατηλάτης δὲ [24] παρὰ Μαυρικίου προχειρισθεὶς καὶ ἀναλαβὼν τὰ στρατεύματα, κατὰ Περσῶν ἐχώρει, (143[b]) πολλὰς ἀνδραγαθίας κατ' αὐτῶν ἐνδεικνύμενος ἅμα Ἡρακλείῳ στρατηγῷ.

[25] (3) Κτίζει δὲ ὁ Μαυρίκιος τὰ Καριανοῦ καὶ τὸν ἐν αὐτῷ ἔμβολον, ὑπογράψας ἐν αὐτῷ τὰς αὐτοῦ C πράξεις (καὶ τὸν ναὸν τῶν Ἁγίων μ' ὄντα πλησίον τοῦ Σωτηρίου).

[26] (4) Καὶ τὴν λιτὴν δὲ τὴν ἐν Βλαχέρναις τελεισθεῖσαν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου διετύπωσε, καὶ τὴν προέλευσιν ἀπαρτήσας, καὶ τὸ ἐν αὐταῖς δημόσιον λουτρόν.

[27] (5) Ἐπὶ τούτου Χαγάνος ὁ τῶν Ἀβάρων ἀρχηγὸς τὰς σπονδὰς διαλύσας, ἐπὶ τὴν Θρᾴκην χωρεῖ καὶ πολλὰ στρατεύματα τῶν Ῥωμαίων ἀναιρεῖ.

[28] (6) Τοῦ δὲ βασιλέως κατ' αὐτοῦ ἐξιόντος καὶ ἐν τῷ Δαονίῳ γενομένου [29], τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ γύναιον ἔτικτε καὶ οἰκτρὰς φωνὰς ἠφίει. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἀπέστειλε μαθεῖν τὸ συμβάν, καὶ εἶδον παιδίον γεννηθὲν ἄνευ ὀφθαλμῶν καὶ βλεφάρων, μήτε χεῖρας μήτε βραχίονας ἔχον [30]· **555** πρὸς δὲ τὸ ἰσχίον [31] (καὶ) ἰχθύος οὐρὰ προσπεφυκυῖα [32] ὑπῆρχεν αὐτῷ [33]. D

(7) Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ἔξωθεν τοῦ Βυζαντίου χωρία ἐτέχθησαν δύο παιδία, ἓν μὲν τετράπουν, καὶ ἕτε-

foverat eum, Justino persuadens ut cum imperio præficeret sperans se ei nupturam atque Augustam remansuram.

Hanc autem Tiberius duxit in palatium quod est in portu Juliani, jubens cubicularias et quasdam alias illi servire et eam custodire : honorabat autem illam ut matrem omnemque de illa curam habebat.

Iste ædificavit publicum Blachernarum balneum, multasque ecclesias et hospitia restauravit.

Iste Mauricium et Narsen adversus Persas misit. Mauricium autem post magnam victoriam reversum multo cum honore rex excepit et in generum assumpsit, sicut et Germanum, cui dedit alteram filiam; ambos etiam creavit Cæsares.

Cum autem præcoces fi·us, specie quidem delectabiles, sed veneno infectas comedisset et jamjam esset moriturus, Mauricium regem proclamavit.

CCXXIV. *Regnum Mauricii.*

Post Tiberium regnavit Mauricius, ejus gener, Armenius, annos viginti : generum habuit nomine Philippicum, qui Chrysopoli monasterium sub ipsius nomine construxit.

Dux autem exercitus a Mauricio designatus, cum exercitu contra Persas processit, multaque præclare facta adversus illos una cum Heraclio stratego gessit.

Ædificavit autem Mauricius Cariana rostra, quibus suos actus inscripsit, et templum Quadraginta Sanctorum prope Salvatoris ædem.

Publicam autem deprecationem quæ in Blachernis fit, sanctissimæ Deiparæ dicavit, nec non exitum et quod in iis est publicum balneum.

Sub eo Chaganus, Avarorum dux, fœderibus ruptis, in Thraciam progressus est multasque Romanorum acies disperdidit.

Ipse vero rex adversus illum processit. Cum autem Daonium attigisset, nocte mulier pariebat lamentabilesque voces edebat. Rex misit ut quod evenerat ediscerent, et qui fuerant missi natum viderunt puerum absque palpebris et oculis, nec manus, nec brachia habentem. Post renes autem cauda piscis naturaliter inhærebat ei.

Sed et extra Byzantii loca editi sunt duo pueri, unus cum pedibus quatuor et alter cum duobus ca-

Variæ lectiones et notæ.

[5] ὑπό Ced. [6] Αὐγοῦστα Ced. [7] Ced. 688,16-19. [8] π. τῶν Σοφιῶν κελ. Ced. [9] κουβικουλάριον Ced. [10] ἑτέρους. Leo, Ced. [11] ἴσα μητρὶ Leo, Ced. [12] 582 — Ced. 690,6-8 : Τῷ δ' αὐτοῦ ἔτει κτίζει Τιβέριος τὸ δ. τῶν B. — ἀνανεοῖ δὲ καὶ ἐ. π. καὶ ξ. κ. τ. λ. Ced. [13] Ced. 690,14-691,1. [14] ἀνάγκης cod. [15] Ced. 691,1-5 : Τῇ δὲ ιδ' τοῦ Αὐγούστου μηνὸς φ. [16] συκόμωρα πρ. Leo, συκάμινα ὄψιμα Ced. [17] νενοθευμένα Ced. [18] τεθνάναι, προσκαλεῖται τὸν πατριάρχην Ἰωάννην καὶ τὴν σύγκλητον ἅμα τοῖς στρατεύμασι καὶ M.C ed. [19] τὸν ἴδιον γαμβρόν Ced. [20] ἀναγορεύει Ced. [21] τοῦ Ἀρμενίου M. 2. [22] 583. [23] τῆς Θεοτόκου, ἐν ΚΠ. δὲ οἶκον τὸν λεγόμενον τοῦ Φ. Leo, Ced. 693,7-12. [24] τῆς ἑώας Ced. 602,10. [25] Ced. 694,18 : Ὁ δὲ M. ἔκτισε τὸν Καριανὸν ἐ. ἐν Βλ. γρ. ἐν ἀ. διὰ ζωγραφίας τὰς ἑ. πρ. Ced. [26] Ced. 684,20-23. [27] 590, 591 — Περὶ τοῦ παιδὸς τοῦ γεννηθέντος ἄνευ χειρῶν. [28] Ced. 695,24-696,2. [29] γενομένῳ cod. [30] ἔχων cod. [31] τῷ ἰσχίῳ Ced. [32] προσφυὼς Ced. [33] ὄστρακόδερμος. Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ καὶ κύων ἑξάπους κεφαλὴν ἔχων λεοντώδη γεννηθεὶς ἐγένετο μέγας σφόδρα Ced.

Digitized by Google

pitibus. Qui vero historias scripserunt dicunt non fausta significari urbibus in quibus hujusmodi monstra nascuntur.

Eadem vero die regis equus cadens diruptus est.

Ipse vero non in bonum de talibus auguria sumens, in urbem regressus est.

Verum etiam canis cum sex pedibus et capite leonis capitis formam habente miraque magnitudine editus est.

ρον δικόρυφον. Οἱ δὲ τὰς ἱστορίας γράψαντες λέγουσι μὴ σημαίνειν ἀγαθὰ ταῖς πόλεσιν ἐν αἷς τοιαῦτα τίκτονται.

(8) Τῇ (δὲ) αὐτῇ ἡμέρᾳ καὶ ὁ ἵππος τοῦ βασιλέως [34] διερράγη πεσών.

(9) Ὁ δὲ τούτοις [35] οὐκ εἰς καλὸν οἰωνισάμενος, ὑπέστρεψεν ἐν τῇ πόλει.

[36] (10) Ἀλλὰ καὶ κύων ἑξάπους κεφαλὴν ἔχων λεοντώδη ἐγεννήθη παμμεγέθης σφόδρα.

CCXXV. *De Sirenibus, crocodilis et hydris.*

ΣΚΕ'. *Περὶ τῶν Σειρήνων, κροκοδείλων* [37] *καὶ ὕδρεων.*

In Nilo flumine apparuerunt etiam, oriente sole, duo animalia humanam referentia formam, homo et mulier, quæ vocantur Sirenes, voce jucundissima valdeque perniciosa. A capite usque ad umbilicum hominis habent formam, reliquum autem volucris. Homo quidem erat pectore validior ac robustior; mulier autem facie comaque flava relucebat, dum vir sinus et faciem sine pilis et spissam comam haberet. Populus autem cum præfecto mirabundus par istud androgynorum obsecrabat ne recederet priusquam omnes hoc stupendo spectatulo satiarentur. Et usque ad nonam horam omnis populus animalia ista contemplans mirabatur. Et postea rursus in flumen immersa sunt.

Καὶ ἐν τῷ Νείλῳ ποταμῷ [38] ἐφάνησαν ἡλίου [39] ἀνατέλλοντος ἀνθρωπόμορφα δύο ζῶα, ἀνὴρ [40] καὶ γυνὴ (ἅπερ Σειρῆνες προσαγορεύονται, ἡδύφθογγα πάνυ καὶ θανατηφόρα· τὴν δὲ μορφὴν ἔχουσιν, ἀπὸ κεφαλῆς ἕως ὀμφαλοῦ, ἀνθρώπου, τὸ δὲ λοιπὸν πετεινοῦ), καὶ ὁ μὲν ἀνὴρ [41] εὐστερνὸς (ἦν καὶ) κατάπληκτος [42], ἡ δὲ γυνὴ [43] τὴν ὄψιν [44] καὶ τὴν κόμην ξανθὴν (ὁμοίως καὶ ὁ ἀνὴρ τούς τε μαστοὺς εἶχε καὶ τὴν ὄψιν ἄτριχον καὶ τὴν κόμην βαθεῖαν. Ὁ δὲ λαὸς μετὰ τοῦ ὑπάρχου θαυμάζοντες ὅρκοις ἔβαλλον ἐκεῖνο τὸ ἀνδρόγυνον μὴ ἀναχωρῆσαι πρὶν ἅπαντες ἐμφορηθῶσι τῆς θέας ταύτης παραδόξου). Καὶ (δὴ) μέχρις ὥρας θ' πᾶς ὁ λαὸς ἐθαύμαζε [45] θεωρῶν τὰ ζῶα ταῦτα. Καὶ οὕτω [46] πάλιν εἰς τὸν ποταμὸν κατέδυσαν.

Postquam autem immersa fuerunt, crocodili apparuerunt qui ruentes multos homines necaverunt. Crocodilus enim est simul immanis fera et piscis a capite usque ad caudam; dorsum ejus nigro lapidi simile est; venter autem albus. Quatuor ipsi sunt pedes et cauda maxima et aspera; ossis enim spinæ est unico osse constantis. Dissecaturque velut acanthus, quasi serræ dentes et acumina, et cum illa ferit monstrum quos lacessit, multaque facit vulnera. Caput autem ipsius humeris contiguum est iisque æquatur quandiu non hiat; ubi hiat totum caput oris loco est et usque ad humeros panditur.

556 [47] (2) Τούτων δὲ καταδυσάντων κροκόδειλοι ἀνέδυσαν (καὶ ἐκπηδήσαντες πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων διέφθειραν). Ὁ (γάρ τοι) κροκόδειλος θηρίον μέγα ἐστὶν ὁμοῦ καὶ ἰχθὺς ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι οὐρᾶς, καὶ ἡ μὲν χροιὰ τοῦ νώτου αὐτοῦ πέτρᾳ μελαίνῃ προσέοικε, ἡ δὲ γαστὴρ λευκή· καὶ πόδες αὐτῶν εἰσι δ' καὶ οὐρὰ μεγίστη, τραχεῖα· τῆς ῥάχεως γάρ ἐστιν ἑνὸς ὀστέου τελευτή· καὶ ἐντέτμηται [48] εἰς ἀκάνθας (144a) ὥσπερ αἱ τῶν πριόνων (ὁρμαὶ καὶ) ἀκμαί, καὶ τύπτει μετ' αὐτῆς πρὸς οὓς ἂν μάχηται, καὶ πολλὰ ποιεῖ τραύματα [49]· ἡ δὲ κεφαλὴ αὐτοῦ προσήρμοσται τοῖς ὤμοις ἐξισουμένη ἐφ' ὅσον μὲν οὐ κέχηνε θηρίου ἐστὶ κεφαλή· ἐπὰν [50] δὲ χάνῃ, ὅλη γίνεται στόμα μέχρι τῶν ὤμων τὸ χάσμα ποιοῦσα [51].

Hunc autem impugnat animalculum hydra dictum, in eodem flumine vivens, formam habens canis, hoc modo. Cum scilicet dormitando crocodilus os aperit, hydra, prius in cœno volutata, per os illius in ventrem sese insinuat, et, hoc dilacerato, bestia enecata, per anum egreditur. Et

(3) Ἀναιρεῖ [52] δὲ τοῦτο πολλάκις ἡ λεγομένη ὕδρις ἐν τῷ αὐτῷ ποταμῷ ὑπάρχουσα, μορφὴν ἔχουσα κυνὸς τοιούτῳ τρόπῳ. Τὸ γὰρ [53] στόμα διανοίγων ὁ κροκόδειλος καὶ οὕτως καθεύδων, ἡ ὕδρις ἐγκυλισαμένη εἰς πηλὸν καὶ διὰ τοῦ στόματος αὐτοῦ πρὸς τὴν γαστέρα χωροῦσα καὶ ταύτην διαῤῥήξασα, (θάτ-

Variæ lectiones et notæ.

[34] ὁ τὸν χρυσοῦν περικείμενος κόσμον, ἀθρόως Ced. 696,4. [35] T. πᾶσιν ὁ. ὁ βασιλεὺς περίλυπος ἦν Ced. 696,5. [36] περὶ τοῦ ἑξάποδος κυνός. [37] π. κρ. Par. 1706, π. κροκοδείλου M. 2-14. Ced. 700,19-Δ. Ced. [38] ἡ. ἀνίσχοντος ζ. ἀ. ἐν τῷ ποταμῷ ἐφ. Ced.· [40] τε add. Ced. [41] εὐστολος add. Ced. [42] τὴν ὄψιν, κ. τ. λ. Ced. [43] τούς τε μαστοὺς εἶχε καί Ced. [44] ὁ. λείαν καὶ κ. βαθεῖαν. [45] ἐθαύμασεν ὁρῶν — πλῆθος ἀνεφάνη. Ὁ δὲ κρ. 0. ἐ. μοῦ καὶ ἰ. μέγις ἀμφίβιος δὲ καὶ ἡ μὲν χ. τ. ν. ἀ. π. ἔοικε μ. ἡ δὲ γ. ηρμοσμένη τ. ὠ. καὶ ἐ. καὶ ἐφ' Ced. [46] κ. ἐ. ἐάν Ced. [47] ποιοῦσα τὸ χ. Ced. [48] Ζῶον δέ ἐστι μικρὸν ἡ δ ἀ τοῦ στ. ἀ. [49] κεχηνὼς γὰρ ὁ κροκόδειλος καθεύδει εἰς τ. γ. τούτου χ. κ. τ. διαῤῥήσσουσα, ἐ. ὃ. τ. ἐ. ἀπονεκροῦσα αὐτόν Ced. 701,14-19.

Digitized by Google

τον) ἐξέρχεται διὰ τῆς ἕδρας, νεκρὸν αὐτὸν καταλιμπάνουσα. Καὶ ταῦτα μὲν ὧδε· πρὸς τὰ ἑξῆς ὁ λόγος βαδισάτω.

(4) Πρίσκον ὁ βασιλεὺς, τὸν ἴδιον γαμβρὸν, ἀποστείλας κατὰ Σκυθῶν μετὰ παντὸς τοῦ στρατοῦ, οἱ τοὺς Σκύθας νικήσαντες ἀντῆραν κατὰ τοῦ βασιλέως. Μηνιῶν δὲ αὐτοῖς ὁ βασιλεὺς, πολέμου συγκροτηθέντος μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ βαρβάρων, ὑπέθετο Μαυρίκιος ὁ βασιλεὺς τῷ στρατηγῷ καταπιστευθέντι τὸ στράτευμα προδοῦναι τούτους τοῖς πολεμίοις, δι' ἣν [54] ἀνταρσίαν κατ' αὐτοῦ ἐμελέτησαν, ὅπερ καὶ γέγονε.

557 (5) Συνελήφθη οὖν πλῆθος πολὺ, καὶ ἤγαγεν [55] αὐτοὺς ὁ Σκύθης ἐξωνηθῆναι παρὰ Ῥωμαίων. Ἐδήλωσε δὲ ὁ βασιλεὺς τῷ Χαγάνῳ δωρεὰν αὐτῷ πάντας; ἀπολυθῆναι. Ὁ δὲ ἀντεδήλωσεν· « Ἀποδίδωμι πάντας, κατὰ ψυχὴν νόμισμα κομιζόμενος. » Τοῦ δὲ βασιλέως μὴ ἀνασχομένου δοῦναι, ἀνὰ ἥμισυ νομίσματος ἠξίωσε λαβεῖν ὁ βάρβαρος. Καὶ μηδὲ τοῦτο καταδεξάμενος [56] ὁ βασιλεὺς, θυμωθεὶς ὁ βάρβαρος ἀπέκτεινε χιλιάδας ιβ' ἐν τῷ κάμπῳ τοῦ τριβουναλίου.

(6) Ὅθεν ἐκ τούτου ἐμισήθη Μαυρίκιος ὑπὸ πάντων, καὶ ἐλοιδόρουν αὐτὸν καὶ κατηρῶντο. Ὁ δὲ μεταμεληθεὶς καὶ τὸ μέλλον κριτήριον ἐννοήσας, εἵλετο [57] μᾶλλον τὴν ἁμαρτίαν ἐνταῦθα ἀπολαβεῖν καὶ μὴ ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ κριτηρίου. Καὶ ποιήσας δεήσεις ἐγγράφους ἐπέστειλεν εἰς τε τοὺς πατριαρχικοὺς θρόνους καὶ εἰς ἀσκητήρια καὶ μοναστήρια μετὰ δώρων πολλῶν, ὅπως εὔξωνται περὶ αὐτοῦ, ἵνα τὴν ἁμαρτίαν ἐνταῦθα ἀπολάβῃ.

[58] (7) Προεσκανδαλίζετο δὲ καὶ εἰς Φιλιππικὸν, τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ, διὰ τὸ Φῖ γράμμα. Οὕτω γὰρ εἶπον τῷ Μαυρικίῳ, ὅτι Φῖ αὐτὸν διαδέξεται. Ὅς δι' ὅρκων πολλῶν ἐπληροφόρει Μαυρίκιον καθαρὸς εἶναι τῆς τοιαύτης ὑποψίας. Τοῦ δὲ Μαυρικίου τὸν Θεὸν ἱκετεύοντος ῥυσθῆναι τῆς ἁμαρτίας ταύτης, εἶδεν ἐνύπνιον τοιοῦτο, ὡς ὅτι λαοῦ πλείστου παρεστῶτος τῇ εἰκόνι τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ χαλκῇ πύλῃ τοῦ παλατίου, φωνὴ ἐκ τῆς εἰκόνος ἐγένετο λέγουσα· « Ἀγάγετέ μοι Μαυρίκιον. » Ὃν ἀγαγόντες παρέστησαν. Καί φησιν [59] ἡ θεία φωνή· « Ποῦ θέλεις (ὦ Μαυρίκιε) ἀποδώσω σοι, ἐνταῦθα **558** [ἢ] [60] ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι; » Ὁ δὲ γενόμενος ἔντρομος ἀποκριθεὶς [61] εἶπεν· « Ὧδε καὶ μὴ ἐκεῖθεν. » Καὶ εὐθέως ἐκέλευσεν ἐκδοθῆναι αὐτὸν [62], καὶ τὴν γυναῖκα, καὶ τὰ τέκνα [63], καὶ πᾶσαν τὴν συγγένειαν (αὐτοῦ) Φωκᾶ τῷ στρατιώτῃ. Διυπνισθεὶς οὖν ἀπέστειλεν εὐθὺς τὸν παρακοιμώμενον αὐτοῦ ἀγαγεῖν Φιλιππικὸν, ὃς [64] ἐν τῇ αὐτῇ ὥρᾳ ἰδὼν τὸν παρα-

hæc quidem huc usque : exinde sermo continuabitur.

Mauricius Priscum, generum suum, miserat adversus Scythas cum omni exercitu ; qui, postquam Scythas vicissent, contra imperatorem rebellaverunt. Furore accensus adversus illos, bello inter Romanos et Barbaros ingravescente, suasit Mauricius rex duci cui concreditus erat exercitus ut eum traderet inimicis, ob rebellionem quam adversus ipsum erant moliti : quod et factum est.

Fuit igitur magna multitudo capta, et Scythæ abduxerunt eos a Romanis redimendos. Proposuit autem rex Chagano ut pretio accepto cunctos in libertatem vindicaret. Hic autem respondit : « Omnes reddo si pro unaquaque anima numisma accipio. » Imperatore vero non assentiente, dimidium numisma recipere consentit Barbarus. Sed cum imperator acquiescere necdum voluisset, iratus Barbarus duodecim millia in campo Tribunalis interfecit.

Exinde Mauricius omnibus odio habitus est, contemptus et maledictus. Ipse vero pœnitens futurumque judicium reputans, potius in hac vita quam in futuro judicio peccatum luere elegit. Et formulas scripto exaratas misit ad patriarchales sedes, ad asceteria et monasteria, cum muneribus multis, ut orarent pro ipso et peccata hic lueret.

Jam vero de Philippico, genero suo, propter syllabam Phi scandalum passus erat. Dixerant enim Mauricio Phi ipsi successurum. Hic autem juramentis multis Mauricio suasit se purum a tali suspicione esse. Cum vero Mauricius deprecaretur Deum ut a tali peccato absolveretur, somnium habuit, quo videbatur illi multus populus ad imaginem Christi stare prope januam palatii æream, et vox ex imagine dicebat : « Adducite mihi Mauricium. » Quem adducentes obtulerunt. Et ait divina vox : « Ubi vis, Maurici, reddam tibi, hic vel in futuro judicio? » Respondens ait : « Hic et non illic. » Et statim jussit ipsum et uxorem et filios et omnem cognationem tradi Phocæ militi. Experrectus ergo statim cancellarium suum misit ad arcessendum Philippicum, qui inhacipsa hora cancellarium videns et de vita sua desperans, communionem sacram poposcit, et sic abiit ad imperatorem, uxorem relinquens in sacco et cinere gementem. Ingressus autem

Variæ lectiones et notæ.

[54] δι' ὃ? [55] ἤγαγον ἀ. οἱ Σκύθαι Leo. [56] καταδεξαμένου τοῦ βασιλέως Leo, cf. Ced. 700,6-13. [57] ἐξελέξατο μ. ἐ. ἢ ἐκεῖσε M. cf. Ced. 704,1-6. [58] Ced. 704,7-705,12 : Ἔσκ. ὡς τὸ φῖ ἔχειν εἰς χρηματισμὸν τὸν τοῦτον ἀναιρήσοντα, καίτοι διαφόρως αὐτῷ Φιλιππικοῦ ὀμνυμένου μὴ ἔχειν ἐξ αὐτοῦ φόβον τινά. Πάντων οὖν περὶ τούτου εὐχομένων, ἐ. ὁ Μαυρίκιος ἐν μιᾷ νυκτὶ ὡς εἰς τὴν χαλκῆν πύλην τοῦ π. ἱστάμενον ἑαυτὸν ἔμπροσθεν τῆς ἐ. τοῦ σωτῆρος καὶ λαὸν πολὺν σὺν αὐτῷ τῶν αἰχμαλώτων ἐγκαλούντων καὶ φ. γέγονεν ἐκ τοῦ ἁγίου χαρακτῆρος λέγουσα· « Δότε M. » Καὶ οἱ δῆθεν ὑπηρέται κρατήσαντες αὐτὸν π. ἐν τῷ πορφύρῳ ὀμφαλίῳ τῷ ἐκεῖσε. [59] πρὸς αὐτόν add. Ced. [60] ὧδε ἢ Ced. [61] Ὁ δὲ ἔφη· « Φιλάνθρωπε δέσποτα, δικαιοκρίτα· ὡ. μ. καὶ μὴ ἐν τῷ μέλλοντι. » Ced. [62] τε add. Ced. [63] αὐτοῦ add. Ced. [64] ὃς ἀ. τῇ ὡ. Ced.

Digitized by Google

ad imperatorem procubuit ad pedes ejus. Sed imperator accubitore exire foras jusso, et ipse cecidit ad pedes Philippici, dicens : « Ignosce mihi, frater, quia peccavi tibi nimis. Te enim suspicabar vitæ meæ insidiari : sed nunc te innocentem esse agnosco. Hortor ergo te ut mihi dicas, an in ordinibus militiæ quemdam Phocam cognoscas. » Philippicus autem ait : « Unum cognosco, qui pridem ab exercitu missus tuæ contradixit potestati. » Et dixit imperator : « Cujus est indolis ? » — « Timidus et ferox. » Imperator autem ait : « Si pusillanimis, et occisor. » Et ei somnium enarravit. Ille vero ait : « Vide quomodo non desit littera Deo, cum alicui vult dare regnum. »

A κοιμώμενον καὶ τῆς ἑαυτοῦ ζωῆς ἀπογνούς, ἠτήσατο κοινωνῆσαι, καὶ οὕτως ἀπῆει πρὸς τὸν βασιλέα, καταλιπὼν τὴν γυναῖκα ἐπὶ σάκκου καὶ σποδοῦ (144ᵇ) θρηνοῦσαν. Ἐλθὼν δὲ πρὸς τὸν βασιλέα, ἔπεσεν ἐν [66] τοῖς ποσὶν αὐτοῦ. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐκέλευσε [66] τὸν παρακοιμώμενον ἐξελθεῖν, καὶ αὐτὸς ἔπεσε πρὸς [67] τοὺς πόδας Φιλιππικοῦ λέγων· « Συγχώρησόν μοι, ἀδελφέ, ὅτι ἥμαρτόν σοι πολλά. Σὲ γὰρ ὑπενόουν τῇ ζωῇ μου ἐπιβουλεῦσαι· ἀλλὰ νῦν ἔγνων ἀθῶον εἶναί (σε). Παρακαλῶ οὖν σε εἰπεῖν μοι, εἰ γινώσκεις ἐν τοῖς τάγμασι Φωκᾶν τινα στρατιώτην. » Ὁ δὲ Φιλιππικὸς ἔφη· « Ἕνα γινώσκω, ὃς πρὸ καιροῦ πεμφθεὶς ἐκ τοῦ στρατοῦ ἀντέλεγε τῷ κράτει σου. » Καὶ ὁ βασιλεὺς ἔφη· « Ποίας ἐστὶ γνώμης ; » [68] « Δειλὸς καὶ θρασύς. » Ὁ δὲ βασιλεὺς ἔφη· « Εἰ δειλός, καὶ φονεύς. » Καὶ διηγήσατο ὁ βασιλεὺς αὐτῷ τὸ ἐνύπνιον. Ὁ δὲ εἶπεν· « Ἴδε [69] πῶς γράμμα τῷ Θεῷ οὐ λείπει, δέσποτα (ᾧ [70] θέλει δοῦναι τὴν βασιλείαν). »

In hac ipsa nocte apparuit stella cometes.

B [71] (8) Ἐν αὐτῇ δὲ τῇ νυκτὶ ἐφάνη ἀστὴρ κομήτης [72].

Postridie venit missus magistrianus a sanctis hoc responsum ferens : « Deus quidem animam tuam salvabit, accepta pœnitentia tua, sed e præsenti vita cum multa tribulatione multisque periculis excides. » Quæ cum audivisset Mauricius, ex animo multas Deo gratias reddidit.

[73] (9) Καὶ τῇ ἐπαύριον ἔφθασεν ὁ ἀποσταλεὶς μαγιστριανὸς φέρων ἀπόκρισιν ἐκ τῶν ἁγίων, ὅτι Ὁ Θεὸς [74] τὴν μὲν ψυχήν σου σώζει, δεξάμενος τὴν μετάνοιάν σου, τῆς δὲ παρούσης ζωῆς **559** μετὰ πολλῆς θλίψεως καὶ κινδύνων ἐκπίπτεις. Ἅπερ ἀκούσας Μαυρίκιος ἐκ ψυχῆς ηὐχαρίστησε τῷ Κυρίῳ μεγάλως.

Sophia vero, Justini uxor, mirandam pretiosissimamque coronam Mauricio regi paraverat : ille vero, cum hanc vidisset et miratus esset, in die sacro Paschæ deposuit eam in ecclesia Deoque consecravit.

[75] (10) Κατεσκεύασε δὲ [76] στέμμα Σοφία, ἡ τοῦ Ἰουστίνου γυνή, Μαυρικίῳ τῷ βασιλεῖ ὑπερφυὲς καὶ ὑπερτίμιον. Ὁ δὲ τοῦτο θεασάμενος καὶ θαυμάσας τῇ ἡμέρᾳ τοῦ ἁγίου Πάσχα ἀπέθετο ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ τοῦτο ἀνέθηκε τῷ Θεῷ.

Autumno vero delabente, cum rex Petro duci scripsisset ut in Sclavorum regione hiemaret, rebellavit multiduto : unde duces, turbis in unum congregatis, Phocam militem in regem provehunt.

C [77] (11) Τοῦ μετοπώρου δὲ [78] καταλαβόντος καὶ τοῦ βασιλέως γράψαντος Πέτρῳ τῷ στρατηγῷ παραχειμάσαι ἐν τῇ τῶν Σκλάβων χώρᾳ, ἀντεῖπεν ὁ λαός· ὅθεν οἱ ἄρχοντες εἰς ἓν τὰ πλήθη συναθροίσαντες, προβάλλονται εἰς βασιλέα Φωκᾶν τὸν στρατιώτην.

Postquam vero Petrus cæterique duces in urbem ingressi hoc regi renuntiaverunt, Mauricius, odium in se plebis conspiciens, vestibus depositis, media nocte in dromonem ascendit cum uxore ac liberis, populi rebellionem fugiens.

(12) Τοῦ δὲ Πέτρου [79] καὶ τῶν λοιπῶν ἀρχόντων ἐν τῇ πόλει παραγενομένων καὶ τοῦτο τῷ βασιλεῖ εἰπόντων, Μαυρίκιος τὸ κατ' αὐτοῦ μῖσος τοῦ λαοῦ εἰδώς, μεσούσης νυκτὸς ἀποδυσάμενος εἰσῆλθεν εἰς δρόμωνα σὺν τῇ γυναικὶ καὶ τοῖς τέκνοις, φεύγων τὴν ἐπανάστασιν τοῦ λαοῦ.

Et cum in sanctum Autonomum ægre confugisset, volens in munitum castrum asilum quærere, non valuit; nam subito violentissimis articulorum doloribus et podagra correptus immobilis D jacere coactus est.

(13) Καὶ μετὰ [80] κινδύνου εἰς τὸν ἅγιον Αὐτονόμου διασωθεὶς, βουλόμενος εἰς τι φρούριον ὀχυρὸν καταφυγεῖν, οὐκ ἴσχυσεν· αἴφνης γὰρ ἐπιτίθενται αὐτῷ σφοδρώτατοι πόνοι καὶ ἀρθρίτιδες, ὥστε κεῖσθαι αὐτὸν ἀμετακίνητον.

Variæ lectiones et notæ.

[66] ἐπὶ τοῖς Ced. [66] ἐξ. ἐκ. τὸν π. Ced. [67] εἰς Ced. [68] ὁ δὲ ἔφη add. Ced. [69] Ἰ. δ. πῶς οὐ λ. τὸν Θεὸν γ. Ced. [70] ὃ cod. ὅταν τινί Leo. [71] Ced. 705,12 : Τῇ δὲ ν. ἐκείνῃ ἐφ. [72] ἐν τῷ οὐρανῷ ὁ λεγόμενος ξιφίας Ced. [73] Ced. 705,16-18 : Καὶ τῇ ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ ἐφθ. [74] Θεὸς δ. τὴν μ. σου σ. τὴν ψ. σου καὶ μετὰ τῶν ἁγίων κατατάττει σε πανοικὶ, τῆς δὲ βασιλείας μ. ἀτιμίας καὶ κ. ἐ. Ταῦτα ἀ. Μ. μ. τὸν Θεὸν ἐδόξαζε Ced. [75] 601. [76] Τῷ ιθ' ἔτει, τοῦ ἁγίου Πάσχα, Σ. Αὐγοῦστα ἡ γ. Ἰ. ἅμα Κωνσταντίᾳ τῇ γυναικὶ Μαυρικίου στ. κατασκευάσασαι ὑπερτ. τῷ β. προσήγαγον. Ὁ βασιλεὺς δὲ τ. θ. ἀπελθὼν ἐν τῇ μ. ἐ. τῷ Θεῷ τ. προσήγαγε, κρεμάσας ἐπάνω τῆς ἁγίας τραπέζης Ced. 701,20-24. [77] 682. [78] Τῷ δὲ Η. στρ. ὄντι γράφει Μ. τὸν Ἴστρον διαπερᾶσαι καὶ ἐν ξένῃ χ. τὸν λαὸν π. ὅπερ ἀκοῦσαν τὸ πλῆθος ἐτάσιασεν καὶ πρ. ἄρχοντα Φ τὸν κένταρχον, κ. τ. λ. Ced. 715,18-22. [79] Τοῦτο ὁ Πέτρος ἀκηκοὼς εἰς τὸ Βυζάντιον φεύγει καὶ πάντα ἀναγγέλλει τῷ β. Ὁ δὲ Μ. μ. ν. ἰδιωτικὴν περιβαλόμενος ἐσθῆτα εἰς δρ. εἰσελθὼν μετὰ τῆς γυναικὸς καὶ τῶν τέκνων αὐτοῦ ἀποδιδράσκει Ced. 705,22706,3. [80] Λαΐλαπος δὲ γεγονυίας μόλις διασώζεται εἰς τὸν ἁ. Ἀ. ἐν ταυτῇ δὲ τῇ νυκτὶ ἀρθρῖτις καὶ ποδάγρα ἐπιπίπτει αὐτῷ Ced. 706,3-5.

Digitized by Google

(14) Ὁ δὲ [81] Φωκᾶς ὑπὸ τοῦ λαοῦ δεχθεὶς εἰσῆλθεν ἐν τῇ πόλει καὶ εἰς τὰ βασίλεια.

560 (15) Τὸν δὲ υἱὸν αὐτοῦ Θεοδόσιον [82] ἀπέστειλε πρὸς Χοσρόην τὸν βασιλέα Περσῶν ἀναμνῆσαι αὐτὸν τὰς εἰς αὐτὸν εὐεργεσίας καὶ ὡς δι' αὐτοῦ τὴν βασιλείαν Περσῶν ἐκράτησε. Χοσρόης τὴν τῶν Περσῶν ἀθροίσας [83] χώραν [84] κατὰ Ῥωμαίων ἐχώρησεν ἐπὶ Φωκᾶ καὶ πολλὰς πόλεις καὶ χώρας τῶν Ῥωμαίων ἐπόρθησεν.

A Phocas autem a populo exceptus in urbem et regiam intravit.

Filium autem suum Theodosium ad Chosroen, Persarum regem, misit, ut in ejus memoriam revocaret beneficia ipsi præstita, quomodo, se auxiliante, Persarum regnum obtinuisset. Chosroes, congregata Persarum gente, contra Romanos movit, et multas urbes locosque Romanorum evertit.

ΣΚϚ'. *Βασιλεία Φωκᾶ τοῦ τυράννου.*

[85] Μετὰ Μαυρίκιον ἐβασίλευσε Φωκᾶς ὁ Καππαδόκης τύραννος ἔτη η', στέψας καὶ Λεοντὼ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ εἰς Αὐγοῦσταν.

[86] (2) Εἰς δὲ τὸ Ἱππικὸν ἀνελθόντος καὶ στάσεως γενομένης περὶ προτιμήσεως τόπου τοῖς μέρεσιν, ἔκραξαν οἱ δῆμοι· « Ὁ Μαυρίκιος οὐκ ἀπέθανεν, ἀλλὰ ζῇ [87]· ἐρωτηθήτω. » Ὁ δὲ ἀλάστωρ κινεῖται πρὸς [τὸν] φόνον Μαυρικίου. Καὶ εἰσῆλθε [88] Μαυρίκιος δέσμιος εἰς τὸν Εὐτροπίου λιμένα· προκολάζων δὲ αὐτὸν ὁ μιαιφόνος τῇ θεωρίᾳ, τοὺς [89] πέντε ἄῤῥενας υἱοὺς αὐτοῦ ἔμπροσθεν αὐτοῦ σφαγῆναι προστάττει [90]. Ὁ δὲ Μαυρίκιος φιλοσοφῶν τῷ δυστυχήματι [91], συνεχῶς ἀπεφθέγγετο [92] · « Δίκαιος εἶ, Κύριε, καὶ δικαία ἡ κρίσις σου [93]. » Τῆς δὲ [94] τιθήνης ὑποκλεψάσης ἓν (ἐκ) τῶν (ε') βασιλικῶν παιδίων καὶ τὸ ἴδιον [95] αὐτῆς πρὸς ἀναίρεσιν ἀντιδοῦσα, ὁ Μαυρίκιος ‖(145a) οὐ κατεδέξατο, ἀλλὰ τὸ ἴδιον ἐπεζήτησεν [96] **561** ἐλθεῖν καὶ αὐτὸ ἀναιρεθῆναι. Οὕτω [97] τοίνυν καὶ νόμων φύσεως (καὶ τρόπων κρείττονι καὶ ἀκροτάτῃ μετανοίᾳ) ὑψηλότερος γεγονὼς (Μαυρίκιος ὁ βασιλεὺς) ἀπαλλάττει καὶ αὐτὸς ὁμοίως τὸν βίον (μετὰ πολλῆς ὑπομονῆς καὶ εὐχαριστίας, ὅθεν καὶ κληρονόμος γέγονε τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν).

(3) Τοῦ δὲ [98] ἀθλίου Φωκᾶ προστάξαντος τεθῆναι τὰς τούτων κεφαλὰς ἐν τῷ κάμπῳ τοῦ τριβουναλίου, ἐξήρχοντο οἱ τῆς πόλεως καὶ ἐθεώρουν αὐτὰς ἕως ἐπώζεσαν. Καὶ τότε συνεχώρησεν αὐτὰς ὁ ἀλιτήριος τοῖς ποθοῦσιν ἀποδοθῆναι. Οἱ δὲ δεξάμενοι κατέθεντο αὐτὰς ἐν τοῖς πρέπουσι τόποις.

(4) Τὴν δὲ [99] Μαυρικίου γυναῖκα σὺν ταῖς τρισὶν θυγατράσιν αὐτῆς ἐν μοναστηρίῳ καθεῖρξεν.

CCXXVI. *Regnum Phocæ tyranni.*

Post Mauricium regnavit Phocas Cappadox tyrannus annos octo, Leontina ejus uxore Augusta coronata.

B Cum autem in circo versaretur et seditio circa loci prærogativam inter partes ferveret, exclamaverunt populi: « Mauricius non est mortuus, sed vivit: interrogetur. » Scelestus autem ad Mauricii cædem excitatus, Mauricium vinculis onustum ad portum Eutropii adduci jubet. Prævio autem illum supplicio per visum afficiens scelestus, quinque filios ejus coram ipso jugulari præcipit. Mauricius vero philosophice sustinens infortunium, constanter exclamabat: «Justus es, Domine, justum est judicium tuum. » Cum autem nutrix unum e quinque regiis pueris subripuisset et proprium filium pro illo ad necem offerret, Mauricius non permisit, sed suum adduci filium et ipsum occidi quæsivit. Sic ergo præpotenti maximaque pœnitentia naturæ legibus et moribus excelsior factus Mauricius et ipse mortem cum multa patientia gratiisque sublit, exindeque bonorum æternorum hæres factus est.

C

Cum miserabilis Phocas statuisset ipsorum capita in campo Tribunalis deponi, egrediebantur urbis incolæ eaque contuebantur usquedum fœterent. Tunc scelestus tolli permisit si quis eam rem curaret. Qui vero acceperunt ea locis decentibus reposuerunt.

Uxorem vero Mauricii cum tribus filiabus ejus inclusit in monasterio.

Variæ lectiones et notæ.

[81] Οἱ δὲ Πράσινοι ἐξελθόντες εἰς τὸ Ῥήγιον μεγάλαις εὐφημίαις ἐτίμων τὸν τύραννον Φωκᾶν καὶ πείθουσιν αὐτὸν ἐν τῷ Ἑβδόμῳ παραγενέσθαι Ced. 706,5-7. [82] Θ. δὲ τὸν τοῦ Μαυρικίου υ. ὡς λόγος κρατεῖ π. Χ. ἀποσταλέντα, ἀποστείλας ὁ Φ. κατέλαβε, κ. τ. λ. Ced. 709,8-23. [83] ἀθ. δύναμιν Leo. [84] μᾶλλον δὲ δύναμιν cod. e glossemate in textum recepto. [85] 602 — Κόσμου ἔτος ,ςιε', τῆς θείας σαρκώσεως φλε'. Φ. ὁ τ. ἐδ. ἐ. η' — τούτου γυνὴ Λ. ὁμότροπος αὐτῷ Ced. 708,14,21. [86] Ced. 706,16-707,8. [87] ἀ. καλῶς ἔχει Mon. [88] ἤχθη Leo. ἀποστείλας ἤγαγε τὸν τοιοῦτον εἰς Ced. [89] καὶ προαναιροῦνται οἱ τούτου ε' ἄῤῥενες παῖδες ἐπ' ὄψεσιν ἀ. Ced. [90] ἐπιτρέπει Mon. [91] τὸ δυστύχημα Mon. [92] ἐπεφθ. Leo, Ced. — Ps. cxviii, 136. — εὐθεῖς αἱ κρίσεις Ps. δίκαιαι αἱ κρ. Ced. [93] γίνεται τοίνυν τῶν παίδων ὁ θάνατος τοῦ πατρὸς ἐπιτάφιον, ἐπιδεξαμένου τὴν ἀρετὴν ἐν τῷ μεγέθει τῆς συμφορᾶς Ced. [94] τῆς γὰρ τ. αὐτοῦ κλ. ἐν τῶν β. παίδων Ced. [95] ἰ. ἀ. πρ. ἀν Leo, ἰ. ἐπιδούσης π. σφαγὴν Ced. [96] ἐπ. φασὶ δέ τινες ὅτι τούτου σφαγέντος, γάλα σὺν τῷ αἵματι ἐῤῥευσεν, ὡς πάντας τοὺς ὁρῶντας θρηνῆσαι δεινῶς Ced. [97] Καὶ οὕτως καὶ ἀ. ἀνῃρέθη Leo. Ὁ μὲν οὖν ὁ βασιλεὺς ν. φ. ὑφ. γ. καὶ ἀ. ἀπ. τὸν β. Ced. [98] Τούτων δὲ τὰς κ. ἐν τ. κ. τοῦ τρ. (τῶν τριβουναλίων cod.) ἐῤῥψαν. Μετὰ δὲ τὸ ἐποζέσαι αὐτάς, ὥρισε τοῖς θέλουσι λαβεῖν αὐτάς, ἃς καὶ τοῖς σώμασιν αὐτῶν προσέμιξαν οἱ φιλόχριστοι, θάψαντες ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Μάμαντος, κ. τ. λ. Ced. 707,8-708,2 cf. Th. [99] Τῷ δ' ἔτει ἡ Αὐγοῦστα Κωνσταντῖνα σὺν τ. τ. θ. ἀ. εἰς τὴν ἐκκλησίαν προσφεύγει. Ὁ δὲ πατρ:άρχης Κυριακὸς τοῦτο οὐκ ἐπένευσε· ὅρκοις δὲ βεβαιωθεὶς ὑπὸ τοῦ Φωκᾶ ἐν μοναστηρίῳ ἐγκλείει Ced. 711,5-7.

Digitized by Google

Porro Alexandriæ calligraphus quidam, vir pius, domum ex vigilia repetens media nocte, in qua die Mauricius interfectus est, statuas ex altaribus detractas et clamantes conspexit : « Interfectus est Mauricius et filii ejus ; » quod cum notasset, post dies decem homo venit Mauricii finem annuntians.

A (5) Καλλιγράφος δέ τις εὐλαβὴς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐκ παννυχίδος οἴκαδε πορευόμενος μέσης νυκτὸς, καθ' ἣν ἡμέραν ἀνῃρέθη Μαυρίκιος, ὁρᾷ τοὺς ἀνδριάντας ἐκ τῶν βωμῶν καθελκυσθέντας καὶ βοῶντας · « Ἀνῃρέθη Μαυρίκιος καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ, » ὅπερ σημειωσάμενος ὁ καλλιγράφος, ἦλθεν ἄνθρωπος μεθ' ἡμέρας δέκα μηνύων τὴν Μαυρικίου τελευτήν.

Scelestus autem Phocas post aliquod tempus ipsam Mauricii uxorem cum tribus filiabus ejus in Eutropii mole interemit; imo vero impius omnem Mauricii propinquitatem ad majorem Christianorum ruinam delevit. Non enim ex tunc a Romanorum imperio variæ successivæque calamitates recesserunt.

(6) Ὁ δέ γε ἀλάστωρ Φωκᾶς μετ' ὀλίγον χρόνον καὶ τὴν γυναῖκα Μαυρικίου ἅμα ταῖς τρισὶ θυγατράσιν αὐτῆς ἀνεῖλεν ἐν τῷ μόλῳ (τοῦ [b]) Εὐτροπίου (οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ) καὶ πᾶσαν τὴν συγγένειαν Μαυρικίου διώλεσεν ὁ παράνομος εἰς πλείονα τῶν Χριστιανῶν ὄλεθρον · οὐ γὰρ [a] διέλιπε τὴν τῶν Ῥωμαίων ἔκτοτε βασιλείαν δυστυχήματα ποικίλα τε καὶ ἐπάλληλα.

Tunc enim Chosroes, rex Persarum, solvit pacem, Avarique Thraciam succenderunt, et ambo Romanorum exercitus, eo quod impius et impurus legitimo pioque imperatori prælatus esset, destruxerunt atque deleverunt.

562 (7) Ὁ τε γὰρ Χοσρόης, ὁ τῶν Περσῶν βασιλεὺς, τὴν εἰρήνην διέλυσε, καὶ Ἄβαροι τὴν Θρᾴκην ἐδῄωσαν, καὶ ἄμφω τὰ στρατεύματα τῶν Ῥωμαίων διέφθειραν καὶ ἐξήλειψαν διὰ τὸ τὸν ἀνόσιον καὶ βέβηλον προτιμῆσαι τοῦ ἐννόμου καὶ εὐσεβοῦς βασιλέως.

Antea vero hominum bestiarumque mortalitas sterilitasque terræ multa et hiems gravissima incubuere, ita ut mare glacie rigeret et multi pisces morerentur.

[c] (8) Πρὸ δὲ τούτων καὶ θνῆσις ἀνθρώπων τε καὶ κτηνῶν καὶ ἀφορία τῆς γῆς πολλὴ γέγονε καὶ χειμὼν βαρύτατος ὥστε παγῆναι τὴν θάλασσαν καὶ πολλοὺς ἰχθύας τεθνάναι,

Porro perfidus Phocas his omnibus excedentibus malis hoc extremum adjecit. Cum enim equestrem exercitationem fecisset et populi non eum acciperent, injuriose clamaverunt ad eum : « Surge, Phoca, iterum ad caucum bibisti, iterum mentem perdidisti. » Contra quos furiosus ille impius, multos quidem mutilavit eorumque membra ad testitudinem suspendit; multos autem decollavit aliosque cremavit. Plurimum vero populum præfecto commisit ut intercluderet eos et post aliquot dies morti traderet. Turbæ vero convenientes ignem in prætorium injecerunt et captivi omnes egressi fugerunt.

(9) Ὁ οὖν δόλιος Φωκᾶς μετὰ πάντων αὐτοῦ τῶν ἀμέτρων κακῶν προσέθηκε καὶ τὸ τελευταῖον τοῦτο· ποιήσας [f] γὰρ ἱππικὸν ἢ τάκτησιν, τῶν δὲ δήμων τοῦτον μὴ καταδεξαμένων, ἔκραξαν ὑβρίζοντες αὐτόν · « Ἀνάτειλον, Φωκᾶ [g], πάλιν [h] (εἰς) τὸν καῦκον ἔπιες, πάλιν τὴν νοῦν ἀπώλεσας · » ἐφ' οἷς μανεὶς (ὁ θεομάχος) πολλοὺς (μὲν) ἠκρωτηρίασε [i], καὶ τὰ μέλη αὐτῶν ἐν τῇ σφενδόνῃ ἐκρέμασε, πολλοὺς δὲ ἀπεκεφάλισε καὶ ἄλλους ἐσάκησε. Τὸν δὲ πλείονα λαὸν τῷ ὑπάρχῳ ἐπέτρεψεν ἀποκλεῖσαι αὐτοὺς, ὅπως μεθ' ἡμέρας τινὰς παραδώσῃ αὐτοὺς τῷ θανάτῳ. Οἱ δὲ ὄχλοι ἐπισυναχθέντες καὶ πῦρ εἰς τὸ πραιτώριον βάλοντες [k], ἐξῆλθον οἱ δέσμιοι πάντες καὶ ἔφυγον.

Postea vero venit ira Dei super caput impii Phocæ propter innumera quæ fecerat mala. Gener enim ejus Crispus, patricius, non sustinens injustas videre cædes et crudelitates ejus jussu patratas, ad Heraclium, Africæ ducem, scripsit, ut, multis D

(10) (Μετὰ δὲ ταῦτα ἔφθασεν ἡ ὀργὴ [l] τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀσεβοῦς Φωκᾶ ἀνθ' ὧν ἔδρασεν ἀναριθμήτων κακῶν [m]. [n] Ὁ γὰρ γαμβρὸς αὐτοῦ) Κρίσπος ὁ πατρίκιος, μὴ ὑποφέρων ὁρᾷν τοὺς ἀδίκους φόνους καὶ τὰ δεινὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Φωκᾶ γενό-

Variæ lectiones et notæ.

[a] Ced. 710,1-7 : Ἐν. Ἀλ. κ. ἐ. [b] μεσούσης ν. ἀκούει ἐκ τῶν β. τῶν ἀνδριάντων λεγόντων ἀναιρεθῆναι Μαυρίκιον καὶ τὰ τ. ἀ. καὶ πάντα τὰ ἐν Βυζαντίῳ πραχθέντα συμπτώματα. Πρῶτος δὲ ἐπανελθὼν τῷ Αὐγουσταλίῳ διηγήσατο. Ὁ δὲ παρήγγειλεν αὐτῷ σιωπῆσαι σ. δὲ τὴν ἡμέραν ἀπεκαραδόκει τὴν ἐκβασιν, ἥτις μετὰ θ' ἡ. ἠκούσθη Ced. [c] 605 — Ced. 712,18-15 : Τῷ ε' ἔτει τὴν Κ. σὺν τ. τρ. θ. ἀ. [d] τῶν cod. [e] ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ πάντα ἐπερίσσευσε τοῖς ἀνθρώποις τὰ κακά Ced. 708,22. [f] 608 — Θν. ἀ. καὶ κτ. π. καὶ ἀναρίθμητος, ἀφορίαι τῆς γ. καὶ λιμοὶ καὶ λοιμοὶ χαλεπώτατοι καὶ χειμῶνες τηλικοῦτοι ὡς π. τὴν θ. καὶ τεθ. τοὺς ἰ. Ced. 708,23-709,3. [g] Ποιήσαντος δὲ αὐτοῦ ἱ. καὶ τῇ ἑσπέρᾳ πυλῶ τῷ οἴνῳ χρησαμένου καὶ βραδεύσαντος ἀνελθεῖν, ἔκραξεν ὁ δῆμος Leo, Ced. 709,3-9. [h] μὴ ἐξερχομένου δὲ αὐτοῦ τάχιον πρὸς τὴν θέαν, ἔφη ὁ δῆμος Leo, Ced. [i] π. τὸν οἶνον Ced. [k] ἠκρ. καὶ π. ἐφόνευσε· τοῦ ὄχλου δὲ πῦρ Ced. ἠκρ. καὶ πολλῶν κεφαλὰς ἀπέτεμε. Τῷ δὲ ὁ. πῦρ Leo. [l] βαλόντος Ced. βάλλοντος Leo, τῶν δὲ ὄχλων ἐπισυναχθέντων]—βαλόντων? [m] ὀργὴ ἐπί Vind. [n] κακῶν · Ἡράκλειος γὰρ ὁ στρατηγὸς Ἀφρικῆς πλ. ἐξοπλίσας Vind. sed habent Leo, P. et Th. quæ in hoc cod. omissa sunt. ὁ γὰρ Φωκᾶ om. et Slav. [o] Ced. 711,19-712,1 : Τῷ ς' ἔτει Κ. ὁ π. μὴ φέρων.

Digitized by Google

μενα [15], ἔγραφε [16] πρὸς Ἡράκλειον [17] στρατηγὸν Ἀφρικῆς [18], **563** πλοῖα πολλὰ ὁπλίσαντα ἀνελθεῖν κατὰ τοῦ τυράννου Φωκᾶ. A navibus instructis, adversus tyrannum Phocam procederet.

[19] (11) Ὁ δὲ αὐτὸς Ἡράκλειος πλοῖα πολλὰ [20] ἐξοπλίσας καὶ στρατὸν ἄπειρον ἐξ Ἀφρικῆς καὶ Μαυριτανίας [21] ἐπισυνάξας, τὴν ΚΠ. κατέλαβεν, ἐπιφερόμενος καὶ τὴν ἀχειροποίητον εἰκόνα τοῦ Κυρίου [22] (ὥς φησι Γεώργιος ὁ Πισίδιος [23]).

Heraclius autem, multis navibus instructis, ingentique exercitu ex Africa et Mauritania coadunato, Constantinopolim, imaginem Domini non manufactam ante se ferens, ut ait Georgius Pisida, aggressus est.

[24] (12) Καὶ πολέμου συγκροτηθέντος [25] μεταξὺ [26] Φωκᾶ καὶ Ἡρακλείου εἰς τὸν Σοφίας λιμένα, ἐνίκησεν ὁ Ἡράκλειος (145b) τῇ [27] τοῦ Χριστοῦ βοηθείᾳ Φωκᾶν τὸν ἀλιτήριον· οὗτινος ἡττηθέντος, Φωτεινός [28] τις (ἐκ τῶν μεγιστάνων) ἀδικηθεὶς (καὶ προεπιβουλευθεὶς) ὑπὸ Φωκᾶ [29] εἰς τὴν σύζυγον, εἰσῆλθεν (ἀθρόως) μετὰ (πλήθους) στρατιωτῶν εἰς τὸ παλάτιον (καὶ τὸν ἄθλιον Φωκᾶν) ἀτίμως (ἐκ τοῦ θρόνου ἀναστήσας, τῆς βασιλικῆς ἐσθῆτος ἀπεγύμνωσε καὶ ἐνδύσας (αὐτὸν) μέλανα [30] (χιτωνίσκον). καὶ κλοιὰ (τῷ τραχήλῳ αὐτοῦ) περιθεὶς, ἄτιμαν [31] (καὶ ἐλεεινὸν) πρὸς Ἡράκλειον ἀπήγαγεν. Ὃν (ὁ Ἡράκλειος) θεασάμενος εἶπε (πρὸς αὐτόν)· « Οὕτως, ἄθλιε, τὴν πολιτείαν διῴκησας; » Ὁ δὲ ἀπεγνωσμένος [32] ὢν ἀντέφη· « Σὺ κάλλιον ἔχεις διοικῆσαι; » Καὶ [33] πρῶτον μὲν ἐκέλευσεν Ἡράκλειος αὐτοῦ τὰς χεῖρας [34] καὶ τοὺς πόδας ἐκκοπῆναι καὶ μετὰ τοῦτο **564** ἐκ τῶν ὤμων ἀκρωτηριάζεσθαι [35], καὶ τὰ [36] αἰδοῖα (ἐκτμηθῆναι, καὶ κοντοῖς [37] ἀναρτασθῆναι διὰ τὰς ἀμέτρους ὕβρεις, ἃς ἔπραξεν), ἔπειτα (δὲ) [38] τὴν κεφαλὴν (μαχαίρᾳ) τμηθῆναι [39], τὸ δὲ κατεσκελετωμένον [40] σῶμα [41] τοῦ δυσωνύμου [42] κατὰ τὴν [τοῦ] Βοὸς λεγομένην ἀγορὰν [43] πυρὶ παραδοθῆναι [44].

Heraclius autem, multis navibus instructis, ingentique exercitu ex Africa et Mauritania coadunato, Constantinopolim, imaginem Domini non manufactam ante se ferens, ut ait Georgius Pisida, aggressus est.

Prælio mox Phocam inter et Heraclium in Sophiæ portu commisso, auxiliante Christo, flagitiosus Phocas superatus est. Tum Photinus quidam ex magnatibus, qui injuriam et insidias a Phoca propter uxorem passus fuerat, continuo cum multitudine militum in palatium irrumpit et miserum Phocam turpiter e throno deturbatum regio nudat habitu nigraque tunica indutum, et collario ad collum ejus circumdato, inhoneste ac miserande habitum ad Heraclium adduxit. Quem ubi vidit Heraclius dixit : « Siccine, miser, rempublicam rexisti? » Hic autem, spe omni deposita, respondit : « Num tu melius recturus es? » Et primum quidem jussit Heraclius manus ejus et pedes amputari, posteaque humeris mutilari, pudendaque excidi et ad spiculi apicem suspendi propter innumeras quas fecerat injurias; deinde vero caput gladio abscindi, et sic minutum infausti corpus in foro Bovis flammis tradi.

ΣΚΖ'. *Βασιλεία Ἡρακλείου.* CCXXVII. *Regnum Heraclii.*

[45] Μετὰ [46] Φωκᾶν ἐβασίλευσεν Ἡράκλειος [47] ἔτη λ'; ὃν Σέργιος ὁ πατριάρχης [48] στέψας ἐν τῷ εὐκτηρίῳ τοῦ Ἁγίου Στεφάνου ἐν τῷ παλατίῳ — ἐστέφθη δὲ ἅμα αὐτῷ καὶ ἡ μεμνηστευμένη αὐτῷ Εὐδοκία Αὐγοῦστα, — τοῖς στεφάνοις τοῦ γάμου ὁμοῦ αὐτοκράτωρ καὶ νυμφίος ἀναδειχθεὶς, ἀναγορευθεὶς καὶ ἐν τῇ Μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ ὑπὸ παντὸς τοῦ λαοῦ βασιλεύς.

Post Phocam regnavit Heraclius annos triginta : eum patriarcha Sergius in oratorio Sancti Stephani in palatio coronavit. Una vero cum ipso coronata est sponsa ejus Eudoxia Augusta; et ita simul conjugii coronis imperator et sponsus inaugnratus, rex quoque ab omni populo in Magna ecclesia acclamatus est. Ex Magna autem ecclesia eum exci-

Variæ lectiones et notæ.

[15] γεν. cod. [16] γράφει Ced. [17] τὸν πατρίκιον καὶ Ced. [18] ἐν Ἀφρικῇ μετὰ δυνάμεως; ὅπως ἀπέλθωσι κ. τ. τ. Φ. Leo, Ἀ. δ. ἐλθ. κ. τ. τ. ἦκουε γὰρ κατ' αὐτοῦ μελετωμένην παρ' αὐτῶν ἀνταρσίαν Ced. [19] 610, Ced. 712,16-18 τῷ ἡ' ἔτει. [20] ἐξ Ἀφρικῆς add. Ced. [21] M. αὐτῆς συν. Vind. M. αὐτὸς συν. Mon. [22] ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ add. cod. καὶ Θεοῦ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ L. P. Th. Ced. [23] Πισίδ. cod. Πισίδης? [24] Ced. 712,19-713,7, αὐτὸς συνάξας Mon. 13 Ced. 713, 14-19. [25] κροτ. Vind. L. P. Th. συρράγέντος Ced. [26] μετ. — λιμ. om. Vind. εἰς τὸν λ. τῆς Σ. μ. Φ. καὶ Ἡρ. ἡττηθεὶς ὁ ἀλιτήριος ἔφυγεν εἰς τὰ βασίλεια Ced. [27] τῇ χάριτι Χριστοῦ Vind. [28] δέ add. Ced. [29] ὑ, φ. εἰς τὴν σ. ἀδ. εἰσελθὼν μ. στρ. εἰς τὰ βασίλεια ἀτ. τοῦ θ. τοῦτον ἀν. καὶ τῆς β. ἐ. ἀπογυμνώσα; Ced. ἀδ. καί om. Vind. sed habent L. P. Th. loco alterius participii καὶ πρ. [30] μ. δὲ χ. ἐνδ. ἁ. Vind. καὶ μ. ἐνδ. Ced. [31] τινα Vind. languet (Tafel). ὃν θ. ἐ. ὁ. Ced. L. P. Th. ὃν Ἡρ. θ. Vind. [32] ἀπ. ἐκεῖνος ἄνθρωπος ἔφη Vind. e compendio male lecto, ἀπ. ὢν ἔφη L. P. Th. [33] καὶ παρευθὺ κελεύει Ἡ. πρ. μέν Ced. [34] τὰς χ. καὶ τ. π. ἀ. ἀφαιρεθῆναι Vind. τὰς χ. καὶ τ. π. ἀ. ἐκκ. Ced. et Leonis cod. 854 — εἶθ' οὕτως καὶ τοὺς ὤμους αὐτοῦ ἀκρωτηριασθῆναι L. P. Th. ἐ. ὁ. τ. ὠ. Ced. [35] λώρους add. Vind. [36] τὰ δὲ αἰδ. ἐκτέμνεσθαι Vind. [37] κοντῷ ἀναρτηθῆναι Leonis cod. 854. [38] καί add. Vind. L. P. Th. [39] μ. τέμνεσθαι Vind. ἀποτμηθῆναι L. P. Th. [40] κατεσκιλιταμ. cod. κατεσκ. L. P. Th. Vind. κατα λειφθέν Ced. — κατεσκελετευμ. cod. [41] σ. αὐτοῦ οἱ στρατιῶται λαβόντες ἐν τῇ τοῦ β. ἀγορᾷ κατέκαυσαν Ced. [42] συρόμενον add. Vind. συρέν L. P. Th. [43] τῷ add. Vind. L. P. Th. [44] παραδεδόσθαι Vind. — Μοναχὸς δέ τις ἅγιος ὢν φασιν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Φωκᾶ πρὸς τὸν Θεὸν διαμαχόμενος (δικάζ. L. διαδικ. P. Th.) ἔλεγε πολλάκις· « Κύριε, διὰ τί τοιοῦτον παράνομον βασιλέα δέδωκας (ὁ. om. P. Th.) τοῖς Χριστιανοῖς; » Ἦλθε δὲ αὐτῷ φωνὴ ἀοράτως· (ἀόρατος L.) « ὅτι χεῖρον (χείρονα L.) τούτου οὐχ εὗρον πρὸς τὴν κακίαν τῶν ὄντων (νῦν κατοικούντων L.) ἐν τῇ πόλει. In textu codicis; omiserunt Vind. et Ced. hanc glossam marginalem in textum receptam. [45] Ced. 713,20-714,1. [46] δέ add. Vind. Mon. [47] ὁ μέγας add. Vind. Leo. [48] πατρ. καὶ ἡ σύγκλητος μετὰ παντὸς τοῦ λαοῦ ἀνηγόρευσε βασιλέα ἐν τῇ Μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ ἀπό Vind.

Digitized by Google

lentes, benedicentes, plaudentes, et glorificantes in regiam duxerunt.

Horum autem quæ gesta fuerant consentiendo particeps fuit Crispus præfectus et Phocæ gener. Post aliquod vero tempus eum Cappadociæ ducem Heraclius creavit. Cumhuc igitur pervenisset, Heraclium conviciabatur et rebellionem adversus eum fovebat. Non multo post, cum Constantinopolim venisset, imperator quæ contra se scripta fuerant habens in charta exindeque caput ipsius pulsans, ei coram senatu dixit : « Generum non te præbuisti, miser; quomodo amicum te præbuisses? » Deinde clericum illum faciens in monasterium Choræ relegavit, ubi non multo post vitam finivit.

Postea vero Saites dux a Chosroe cum magna potentia contra Romanos missus, totum Orientem subvertit. Constantinopolim veniens aliquo tempore Chalcedone sedit : huc sub prætextu pacis Heraclium hypocrita vocans ea quæ amicitiæ sunt loquebatur. Ejus fallacibus et perfidis sermonibus deceptus et fisus imperator ad eum misit nuntios pacis septuaginta magnates, quos secum assumens Saites, e Chalcedone per Romanum imperium transiens, dehonestatos simul et captivos duxit. Chosroes autem Saiten, quasi qui vidisset Heraclium et non cepisset, excoriari jussit, et legatos in custodiis maximisque vexationibus inique habuit : unde multa desolatio multaque afflictio regem totamque civitatem tenuit.

Facta est autem aspera fames et mortalitas magna : sol quoque obscuratus est cineremque pluit.

Et Avari venerunt ad regem velut pacem postulantes : eos rex excepit et profectione ad Heracleam facta, apocrisiarios quiescere sivit. Hi vero malum in corde consilium habentes, contribulibus signum dederunt ut citissime venirent : « Ecce enim rex et thesaurus ejus apud nos est. » Illi autem nihil morantes, locum occupaverunt. Tum providentia benefici Dei qui salvos facit humiles corde, rex latenter, etsi difficile ad Byzantium fugit et servatus est. Illi vero multo itinere eum persequentes et non attingentes, cap-

Ἀπὸ δὲ τῆς Μεγάλης [59] ἐκκλησίας αὐτὸν παραλαβόντες [60], εὐφημοῦντες, χροτοῦντες, δοξάζοντες εἰς τὰ βασίλεια εἰσήγαγον.

[61] (2) Συνέπραττε δὲ τούτοις καὶ συνηυδόκει πλέον Κρίσπος ὁ ἔπαρχος καὶ γαμβρὸς τοῦ Φωκᾶ. Μετὰ δέ τινα χρόνον στρατηγὸν αὐτὸν ποιήσας Καππαδοκίας, ὁ βασιλεὺς ἀπέστειλε [62]. Ἐκεῖ τοίνυν ἀπελθών, ἐλοιδόρει Ἡράκλειον καὶ [63] ἀνταρσίαν ἐμελέτα κατ' αὐτοῦ. Μετ' οὐ πολὺ δὲ ἐν ΚΠ. **565** γενόμενον [64], τὰ [65] κατ' αὐτοῦ γεγραμμένα κρατῶν ἐπὶ χάρτου καὶ κρούσας ἐν τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ, ἔφη (πρὸς αὐτὸν) ἐπὶ τῆς συγκλήτου ὁ βασιλεύς· « Γαμβρὸν οὐκ ἐποίησας, ταλαίπωρε· καὶ πῶς ἂν φίλον ποιήσειας; » Εἶτα κληρικὸν αὐτὸν καταστήσας ἐν τῇ μονῇ [66] τῆς Χώρας περιώρισεν, ἐν ᾗ [67] μετ' ὀλίγον τὸ πέρας τοῦ βίου ἐδέξατο.

[68] (3) Μετὰ δὲ ταῦτα [69] Χοσρόης, ἀποστείλας κατὰ Ῥωμαίων ἡγεμόνα Σαΐτην [70] καλούμενον μετὰ πολλῆς δυνάμεως, πᾶσαν τὴν Ἀνατολὴν ἠφάνισεν. Ἐλθὼν δὲ ἐν ΚΠ., ἱκανὸν χρόνον ἐν Χαλκηδόνι [71] ἐκάθισεν, ὃς τὸν Ἡράκλειον μεθ' ὑποκρίσεως εἰρηνικῶς προσκαλεσάμενος τὰ πρὸς ἀγάπην ὡμίλησε. Τοῖς δὲ ἀπατηλοῖς αὐτοῦ καὶ δολίοις λόγοις πιστεύσας ὁ βασιλεὺς ἐκπέμπει [72] πρὸς αὐτὸν πρέσβεις εἰρήνης μεγιστάνας ο', οὓς παραλαβὼν Σάϊτος ἐκ Χαλκηδόνος [73] καὶ τὴν Ῥωμαϊκὴν ἀρχὴν διελθών, ἀτίμως (ἅμα) [74] καὶ δεσμίους ἀπήγαγε. Ὁ δὲ Χοσρόης τὸν μὲν Σάϊτον, ὡς τὸν Ἡράκλειον ἰδόντα καὶ μὴ συλλαβόντα, ἀποδαρῆναι [75] ἐκέλευσε, τοὺς δὲ πρεσβευτὰς ἐν φρουραῖς καὶ μείσταις κακουχίαις κατεδίκασε, περὶ ὧν ἀθυμία πολλὴ καὶ θλῖψις (**146**[b]) εἶχε τὸν βασιλέα καὶ πᾶσαν τὴν πόλιν.

[76] (4) Ἐγένετο δὲ καὶ λιμὸς ἰσχυρὸς καὶ θανατικὸν μέγα, καὶ ὁ ἥλιος ἠμαυρώθη [77] καὶ ἔβρεξε κόνιν.

[78] (5) Καὶ οἱ Ἄβαρεις πρὸς τὸν βασιλέα ἦλθον, εἰρήνην δῆθεν αἰτούμενοι [79], οὓς δεξάμενος [80] πρόκενσον πρὸς τὴν Ἡράκλειαν ποιησάμενος, **566** τοὺς ἀποκρισιαρίους ἀνέπαυεν [81]. Οἱ δὲ τὸ κακὸν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν ἔχοντες [82], τοῖς ὁμοφύλοις ἐδήλωσαν τάχιστα φθάσαι [83]· « Ἰδοὺ γὰρ ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ πλοῦτος αὐτοῦ παρ' ἡμῖν ἐστι. » Τῶν δὲ [84] μηδ' ὅλως ἀμελησάντων, τὸν τόπον κατέλαβον. Τότε τῇ προμηθείᾳ τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ τοῦ σώζοντος τοὺς εὐθεῖς [85] τῇ καρδίᾳ, μόλις εἰς τὸ Βυζάντιον διαλαθὼν [86] ἔφυγεν καὶ αὐτοὺς ἀποκαθίστατο. Οἱ δὲ

Variæ lectiones et notæ.

[59] μεγ. om. Vind. Mon. [60] π. ἀ. Vind. [61] 611. — Ced. 713,7-14. [62] ἐξαπ. Vind. [63] καὶ ἀντ. ἐμ. κατ' ἀ. om. Vind. [64] γενόμεν. cod. γενομένου? sed Leo : Ἐλθὼν δὲ ἐν ΚΠ. [65] τὰ — αὐτοῦ om. Vind. Slav. sed cf. Ced. ἤγαγεν ἐπὶ σ. καὶ τὰ πρὸς Ἡράκλειον γενόμενα ἔγγραφα αὐτοῦ κατέχων ὁ βασιλεὺς ἐν τῇ χειρὶ κρ. Κρίσπον τὴν κεφαλὴν μετὰ τοῦ χ. ἔφη τ. γ. ὁ. ἐπ. φ. ἀ. πῶς π. [66] ἐν τῇ μονῇ τῇ τῆς Χώρας Ced. [67] καὶ add. Vind. Leo : ἐν ᾗ καὶ ἐτελεύτησεν; Ced. κἀκεῖ τελευτᾷ. [68] 617 — Ced. 718,6-15 : Τῷ ιβ' ἔτει. [69] ὁ τῶν Περσῶν βασιλεύς add. Vind. — Σάϊτον Vind. Leo. [70] ὁ Χ. δὲ Σάην τὸν ἡ. μ. π. δ. κ. Ῥ. ἀπ. π. τὴν ἀ. ἡ. [71] ἐν Καλχηδόνι ἱ. χ. ταύτην παρεχ. Leo, ἐν Χ. ἱ. κ. π. Ced. ἰκ. χ. ἐν Χ. ἐκ. cod. [72] ἐ. σὺν αὐτῷ πρ. μ. πρὸς Χοσρόην σ' Leo, αὐτοῦ ἐ. σὺν ἀ. πρ. μ. πρ. Χ. σ' Ced. ὁ β. ἐκπέμψας σὺν ἀ. τῷ ἀσεβεῖ π. Χ. πρ. ἐ. μ. σ' Vind. [73] Καλχ. cod. [74] ἀτίμως ἀ. καὶ ὁ̈σμίως cod. [75] ἀποδεῖραι Vind. Leo, ἐκδαρῆναι Ced. [76] 618. [77] ἐμαράνθη Vind. [78] 619 — Ced. 716,6-16 : Τῷ θ' ἔτει ἐστράτευσαν οἱ Ἄβαρες κατὰ τῆς Θράκης· ἀποστείλας δὲ Ἡράκλειος ἠτεῖτο ἐ., κ. τ. λ. Τότε καὶ οἱ Ἄβαροι π. Vind [79] αἰτησόμενοι δ. Vind. [80] καὶ add. Vind. [81] ἀνέπαυσαν Vind. [82] κ. ἐχ. Vind. [83] φθάσατε Vind. [84] ἀγρύπνων δαιμόνων add. Vind. [85] ἀληθεῖς τῇ Vind. [86] διαλ. αὐτοὺς ἀποκαθίστατο ὁ βασιλεύς Vind.

Digitized by Google

τοῦτον ἐπιδιώξαντες ἕως τόπου πολλοῦ καὶ μὴ φθάσαντες, πᾶσαν τὴν ὑπηρεσίαν αὐτοῦ εἰληφότες [77], τὰ δὲ Θρᾳκῶα μέρη διώξαντες, ᾐχμαλώτευσαν ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας χιλιάδα; ο' καὶ [78] ὑπέστρεψαν εἰς τοὺς τόπους αὐτῶν.

A tivos fecerunt homines et mulieres ad septuaginta millia, et in loca sua reversi sunt.

[79] (6) Ὁ δὲ [80] δυσσεβὴς Χοσρόης [81], ἀποστεῖλας [82] ἕτερον ἄρχοντα κατὰ τῶν [83] Ῥωμαίων, ὀνόματι Σάρβαρον [84], μετὰ πλείστης δυνάμεως [85], καὶ παρέλαβε τὴν Καππαδοκίαν καὶ τὴν Δαμασκὸν, τὴν Παλαιστίνην σὺν τῇ ἁγίᾳ πόλει, καὶ πολλὰς μυριάδας Χριστιανῶν διὰ χειρὸς τῶν Ἰουδαίων ἀνεῖλεν.

Impius autem Chosroes misit contra Romanos cum magna potentia ducem alterum, nomine Sarbarum, qui cepit Cappadociam, et Damascum, et Palæstinam cum urbe sancta, multaque Christianorum millia per manum Judæorum interfecit.

(7) Ἠχμαλώτευσε καὶ Ζαχαρίαν τὸν πατριάρχην Ἱεροσολύμων, καὶ τὰ τίμια ξύλα ἐν Περσίδι ἀπήγαγον.

Captivum quoque fecit Zachariam Hierosolymorum patriarcham, et pretiosa ligna in Persidem abduxit.

[86] (8) Ὡσαύτως [87] παρέλαβον Αἴγυπτον καὶ Λιβύην καὶ ἕως Αἰθιοπίας· ἦλθον δὲ καὶ ἕως Καλχηδόνος καὶ ταύτην παρέλαβον.

Similiter occupaverunt Ægyptum et Libyam et usque Æthiopiam; venerunt autem usque Chalcedonem et eam ceperunt.

[88] (9) Ὁ δέ γε βασιλεὺς [89] Ἡράκλειος τὴν ἁγίαν ἑορτὴν **567** τοῦ Πάσχα τελέσας (κατὰ [90] Περσίδος ἠβούλετο χωρῆσαι [91].

Rex autem Heraclius sanctam festivitatem Paschæ celebravit et adversus Persas exire cogitavit.

(10) Χρήματα δὲ [92] τῶν ἐναγῶν [93] οἴκων καὶ σκευῆ τῶν ἐκκλησιῶν λαβὼν [94], ἐχάραξε νομίσματα. Καὶ μικρὸν ὅτε βουλόμενος ἀποκινῆσαι) τάδε πρὸς τὸν πατριάρχην ἔφη· « Εἰς χεῖρας τῆς Θεομήτορος ἀφίημι τὴν πόλιν ταύτην καὶ τὸν υἱόν μου. »

Thesauris autem sacrarum domuum et ecclesiarum supellectili sumptis, monetam cudit. Et paulo antequam proficisceretur, hæc patriarchæ ait : « In manus Matris Dei hanc urbem et filium meum dimitto. »

[95] (11) Καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν Μεγάλην ἐκκλησίαν μέλανα [96] ὑποδήματα περιβαλόμενος [καὶ πρηνὴς πεσὼν] ἤξατο [97]· ὃν ἰδὼν Γεώργιος ὁ Πισίδης μετὰ τοσαύτης ταπεινώσεως, ἔφη· « Ὦ βασιλεῦ,

Et in Magnam ecclesiam veniens, calceamentis nigris indutus, pronus cecidit in terram et deprecabatur ; quem cum in tanta humilitate vidisset Georgius Pisida, ait : « O rex,

Μελαμβαφὲς πέδιλον εἱλίξας πόδας [98],
Βάψεις ἐρυθρὸν Περσικῶν ἐξ αἱμάτων. »

C *Regales plantas circumdat calceus ater :*
Tinges Persarum sanguine purpureum. »

(12) Λαβὼν οὖν [99] τὴν Θεανδρικὴν μετὰ χεῖρας ἀχειροποίητον μορφὴν, κατὰ Περσῶν ἐστράτευσε [1]. Καὶ δὴ [2] πλῆθος Τούρκων ἅρας, ἐξώρμησε κατὰ Περσῶν ἐν δυνάμει βαρείᾳ σφόδρα διὰ τοῦ Εὐξείνου πόντου.

Sacram igitur ferens Dei Hominis imaginem non manu factam, agmina contra Persas movit. Et quidem multitudine Turcarum delecta, per Euxinum Pontum cum magna potentia properavit adversus Persas.

[3] (13) Προαπέστειλε δὲ ὁ βασιλεὺς Ἡράκλειος πρέσβεις πρὸς Χοσρόην, αἰτούμενος εἰρηνήν· ὁ δὲ [4]

Antemisit autem rex Heraclius ad Chosroen legatos ad pacem petendam. Hos autem Persa dimisit

Variæ lectiones et notæ.

[77] ἐ. καὶ τά Vind. — δηώσαντες Tafelii conjectura. [78] οὕτως add. Vind. [79] 614. [80] Εἶτα πάλιν Vind. Ced. 718,16-18 Leo. [81] ὁ δεσπότης add. Vind. [82] ἀπέστειλεν Leo, Ced. [83] κ. Ῥ. Vind. Leo, Ced. [84] ὃς add. Leo, Ced. [85] δ. ἦλθε πρὸς τὴν Ἀσίαν τὴν (γῆν τῶν Leo) Ῥωμαίων ληϊζόμενος Ced. Leo, δ. καὶ πᾶσαν ἐρημώσας Ἀνατολὴν καὶ τὴν Ἱερουσαλὴμ δορυάλωτον λαβὼν, ἐλαφυραγώγησεν αὐτὴν πᾶσαν· οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ πολλὴν ἀπανθρωπίαν καὶ ἀναίρεσιν ποιησάμενος, καὶ τὸν τίμιον καὶ ἅγιον σταυρὸν σὺν τῷ π. ξ. λαβὼν, καὶ λαὸν ἄπειρον ἐξ Ἱερουσαλὴμ αἰχμαλωτεύσας καὶ εἰς Περσίδα πέμψας, ἦλθε πρὸς τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν γῆν τῶν Ῥωμαίων Vind. sed Z. δὲ τὸν π. Ἰ. καὶ τὰ τ. ξ. λαβόντες σὺν αἰχμαλωσίᾳ πολλῇ ἐν Π. ἀπ. Ced. 716,11-13. cf. 714,10-715,15 : Τῷ β' ἔτει παρέλαβον οἱ Πέρσαι Καισάρειαν τῆς Καππαδοκίας, κ. τ. λ. Τῷ ε' ἔτει — τὸν Ἰορδάνην καὶ τὴν Παλαιστίνην, κ. τ. λ. [86] 616. [87] Τῷ ς' ἔτει π. οἱ Πέρσαι πᾶσαν τὴν Ἀ. καὶ Ἀλεξάνδρειαν καὶ Λ. καὶ ἕως Ἀ. καὶ λαβόντες αἰχμαλωσίαν πολλὴν — ὑπέστρεψαν, τὴν δὲ Καρχηδόνα μὴ δυνηθέντες παραλαβεῖν Ced. 715,16-20 om. Vind. [88] 621 — Ced. 717,18-22. [89] Ὁ δὲ β. βουλόμενος πρὸς Περσίδα χωρεῖν. — γε et ἀγ. om. Leo, Ced. 160,6. Ὁ δέ γε β. Ἡ. ὡς εἵρηται π. Π. β. ἐχωρήσαι, τάδε, κ. τ. λ. [90] κατὰ—ἀποκινῆσαι om. Vind. Slav. Ced. [91] χωρήσειν cod. [92] δέ om. Leo. [93] εὐαγ. cod. [94] λ. καὶ χαράξας ν. καὶ μιλιαρήσια Leo, cæteris omissis. [95] Ced. 718,21-719,5 om. Vind. [96] μέλαινα — περιβαλλόμενος cod. [97] οὕτως· « Δέσποτα, Θεὲ καὶ Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ, μὴ παραδῷς ἡμᾶς εἰς ὀνειδος τοῖς ἐχθροῖς σου διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, ἀλλ' ἐπιβλέψας ἐλέησον καὶ τὴν κατὰ τῶν ἐχθρῶν σου νίκην δὸς ἡμῖν· ὅπως μὴ καυχήσωνται οἱ ἀλάστορες κατὰ τῆς σῆς κληρονομίας ἐπαιρόμενοι Leo, Ced. [98] πόδα Ced. — πόδας σου cod. [99] Καὶ ταῦτα εἰπὼν, λ. τὴν Vind. Α. δὲ μ. χ. τὴν θ. ἀχ. μ. τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ ἡμῶν κ. Π. ἐ. Ced. 719 5 9. [1] μετὰ πλοίων διὰ τοῦ Ἑ. π. προσλαβόμενος εἰς συμμαχίαν πλήθη Τ. καὶ ἄλλων ἐθνῶν· ἀπάρας τοίνυν, κ. τ. λ. Ced. [2] προσκαλεσάμενος τὸν Τοῦρκον εἰς συμμαχίαν κατὰ πάροδον ἐξ οὗ καὶ φύλαρχον καί Vind. [3] 618.— Ced. 716,1 5 : Τῷ η' ἔτει πάλιν Ἡ. ἀπ. ἐν Περσίδι πρ., κ. τ. λ. om. Vind. [4] Ὁ. δὲ Χ. καὶ πάλιν αὐτὸν ἀπ. εἰπὼν ὅτι Ced.

Digitized by Google

dicens : « Si rex vester Crucifixum abnuerit et solem adoraverit, pacem ecce admitto. »

Avari interea, fœderibus ruptis, quæ Heraclius donis ad ipsos missis firmaverat (postquam enim occupavissent Thraciam et septuaginta millia cepissent, exprobravit eis quod fœdera non custodirent, et tunc erubescentes, custodire promiserunt), audito regis profectu, Thraciam expugnaverunt, et pejora prioribus operati sunt.

Unde cives desolati et ad desperationem adducti, bellum cum Barbaris susceperunt, et pluribus millibus ex eis trucidatis, ipsos propria repetere coegerunt.

Chosroes autem, audito maximo Heraclii apparatu, satrapem unum cum triginta peditum millibus adversus illum misit, sed congressione facta cuncti interempti sunt.

Superstites autem Persæ in Chosroen furentes, in una regalium ædium concluserunt eum, et coram eo aurum, argentum lapidesque pretiosos posuerunt, dicentes : « His fruere propter quæ Romanos contra nos adduxisti. » Et ita fame et siti punientes eum turpiter interemerunt.

Heraclius autem rex Persidem ingressus urbes destruxit et igni dicata altaria evertit : in his inventa est infamis effigies Chosroæ in ædis culmine tanquam in cœlo sedentis. Sese enim apotheosi dignatus, hanc statuam exstruxerat, in qua stellæ, sol et luna repræsentabantur, et angeli circa ipsum stantes sceptrum tenebant ; insuper machinæ cujusdam ope, tonitrus pluviamque fieri cum vellet excogitaverat : ridiculam imaginem imperator eversam in pulverem redegit.

Cum hæc audivisset Sarbarus, apologeticas epistolas ad Heraclium scripsit, tanquam non sponte, sed Chosroæ voluntate coactus quæ adversus Romanos fecerat operatus esset. Quem rex pacifico rescripto ad se vocavit qui mox imperatorem adiit in Persi le.

Porro Heraclius de legatis certior factus quod crudeliter a Chosroe interfecti essent, ira motus non cessavit per sex annos igne ferroque totam Persidem evertere.

A τούτους ἀπεπέμψατο εἰρηκώς· « Εἰ ἀρνήσεται ὁ βασιλεὺς ὑμῶν [8] τὸν ἐσταυρωμένον καὶ προσκυνήσει τῷ ἡλίῳ, ποιῶ εἰρήνην. »

[9] (14) Οἱ δὲ [7] Ἄβαρεις [8] τὰς σπονδὰς διαλύσαντες, ἅσπερ **568** Ἡράκλειος [9] δώροις πρὸς αὐτοὺς ἐβεβαίωσε [10] — μετὰ γὰρ τὸ αἰχμαλωτῆσαι αὐτοὺς τὴν Θρᾴκην καὶ λαβεῖν ὁ' χιλιάδας κατωνείδισεν αὐτοὺς ὡς μὴ φυλάξαντας τὰς συνθήκας· οἱ δὲ αἰσχυνθέντες συνέθεντο φυλάττειν — μαθόντες δὲ τὴν τοῦ βασιλέως ἐκστρατείαν, κατέλαβον τὴν Θρᾴκην καὶ χείρονα τῶν πρώην εἰργάσαντο.

[11] (15) Ὅθεν διαπονηθέντες οἱ πολῖται καὶ ἀπελπίσαντες, πρὸς τοὺς βαρβάρους πόλεμον συνῆψαν [12] καὶ πολλὰς χιλιάδας ἐξ αὐτῶν κατασφάξαντες [13], πρὸς τὴν ἰδίαν γῆν αὐτοὺς [14] ἐξήλασαν.

B [15] (16) Ὁ δὲ Χοσρόης μαθὼν τὴν Ἡρακλείου μεγίστην ἔφοδον [16] καὶ [17] σατράπην ἕνα ἐν χιλιάσιν ὁπλιτῶν λ' κατ' αὐτοῦ ἐκπέμψας, καὶ συμβολῆς γεναμένης [18] ἀνῃρέθησαν πάντες [19].

[20] (17) Τῶν ὑπολειφθέντων [21] δὲ Περσῶν (146[b]) κατὰ Χοσρόου μανέντων, ἐφ' ἑνὶ τῶν βασιλικῶν οἴκων [22] τοῦτον κατέκλεισαν (προὔθηκάν τε αὐτῷ χρυσίον [23] καὶ ἀργύριον, καὶ λίθους, εἰπόντες πρὸς αὐτόν· « Ἀπόλαυε τούτων δι' ὧν τοὺς Ῥωμαίους καθ' ἡμῶν ἦγαγες »). Καὶ οὕτω λιμῷ καὶ δίψῃ [24] τιμωρήσαντες αὐτὸν, αἰσχρῶς ἀνεῖλον.

[25] (18) Ἡράκλειος δὲ ὁ [26] βασιλεὺς εἰς τὴν Περσίδα εἰσβαλών, τάς τε πόλεις καθῄρει καὶ τὰ [27] πυρεῖα διέστρεφεν, ἐφ' ὧν εὑρέθη Χοσρόου [τὸ] μυσαρὸν ἐκτύπωμα, ἐν τῇ τοῦ οἴκου στέγῃ ὥσπερ ἐν οὐρανῷ καθήμενον· ἑαυτὸν γὰρ ὁ ἄθεος ἀποθεώσας, **569** οὕτως ἀνεστήλωσεν, ἐν ᾧ ἄστρα καὶ ἥλιον καὶ σελήνην κατασκευάσας, ἀγγέλους [28] περιεστῶτας αὐτῷ σκηπτούχους καὶ βροντὴν διὰ μηχανῆς γίνεσθαι καὶ βρέχειν ὁπότε [29] θελήσειεν ἐτεχνάσατο, ὅπερ βδέλυγμα θεασάμενος ὁ [βασιλεὺς] Ἡράκλειος εἰς γῆν [30] κατέστρεψε καὶ εἰς κόνιν [31] διέλυσε.

(19) Ταῦτα δὲ Σάρβαρος ἀκούσας γράφει πρὸς Ἡράκλειον ἀπολογίαν ὡς ὅτι οὐχ ἑκών, ἀλλὰ γνώμῃ Χοσρόου διέπραττεν ἅπερ εἰς τοὺς Ῥωμαίους πεποίηκεν. Ὃν ὁ βασιλεὺς διὰ γραμμάτων εἰρηνικῶν προσκαλεσάμενος, ἦκε πρὸς αὐτὸν ἐν Περσίδι.

(20) Ἀναζητήσας οὖν Ἡράκλειος τοὺς πρεσβευτὰς καὶ μαθὼν, ὡς ὑπὸ Χοσρόου δεινῶς ἀνῃρέθησαν, D θυμοῦ πλησθεὶς οὐκ ἐφείσατο [32] πυρπολῶν καὶ καταστρέφων πᾶσαν τὴν Περσίδα ἐν ἔτεσιν ς'.

Variæ lectiones et notæ.

[8] οὐ φείσομαι, ὁ. ἕως ἂν ἀρνήσησθε τὸν ἐστ. ὃν λέγετε Θεὸν εἶναι καὶ προσκυνήσητε τῷ ἡ. Ced. 626. [9] Τῷ ι' ἔτει Ἡρ. πρὸς Χαγάνον πρέσβεις ἀπέστειλε — τῷ ια' ἔτει Ἡρ., κ. τ. λ. Ced. 716, 17-717,5. [8] Ἄβαροι Vind. [9] ὁ βασιλεύς add. Vind. [10] βεβαιώσας ἐκίνησε (ἐκαίνισε Tafel.) τῷ τείχει τοῦ Βυζαντίου προσπελάζουσιν, εὐθύς τε πάντα ἐνεπύριζον τὰ προάστεια· καὶ ὥσπερ ἀναμερισάμενοι Πέρσαι μὲν τὰ τῆς Ἀσιάτιδος γῆς κατεδῄουν, Ἄβαροι δὲ τὸν ἐπὶ Θρᾴκης διέφθειρον τόπον Vind. [11] Ced. 728,15-729,18 ? — πολ. καὶ πρ. τ. Ἀβάρους π. συνάψαντες Vind. [12] συνεργείᾳ Βόνου πατρικίου cod. a secunda manu Leo adjungit καὶ Σεργίου πατριάρχου, utrumque glossema, ut videtur. [13] καὶ τὰς ναῦς ἐμπρήσαντες Leo. [14] γῆν ἐξ. Vind. αὐτῶν χώραν ἀ. ἐξ. Leo. [15] 628. — Ced. 731,7 9 ? [16] πολλοὺς πολέμους συνῆψεν αὐτῷ Leo. [17] τῇ τοῦ Θεοῦ συνεργείᾳ — ἡττηθεὶς πλησιάζοντι δὲ τῷ βασιλεῖ τῇ αὐτοῦ πόλει Leo. [18] γενομ. Vind. Leo, Ced. [19] οἱ Πέρσαι cod. glossema. [20] Ced. 734,12-18. [21] ὑποληφθ. Vind. [22] οἴκων om. Vind. sed Leo : οἴκῳ τ. κ. — πρ. δέ Vind. καὶ πρ. Leo. [23] χρυσὸν καὶ ἄργυρον Vind. Leo. [24] δίψᾳ Vind. [25] Ced. 732,18-21 ? [26] ὁ om. Vind. [27] τὰ π. δέ Vind. [28] τε add. Vind. καὶ ἀγ. Leo. [29] ὁπόταν ἐθ. Vind. ὅταν θελήσειαν Leo. [30] αὐτό add. Vind. [31] καὶ ὡς κονιορτὸν δ. Vind. κ. ἀπετέλεσε Leo. [32] ἐφ. κατασφάζων καὶ καταστ. π. τ. Vind. κατασφ. τὴν π. Leo.

Digitized by Google

(21) Τῷ δὲ ζ' ἔτει τὰ ζωοποιὰ ξύλα τοῦ πανσέπτου σταυροῦ ἀναλαβὼν καὶ εἰς Ἱερουσαλὴμ παραγενόμενος καὶ ταῦτα ὑψώσας [33] μετὰ χαρᾶς πολλῆς καὶ εἰρήνης ὑπέστρεψεν ἐν [34] ΚΠ.

(22) [35] Εἰς τὸ χρονικὸν βιβλίον τοῦ Ἀλεξανδρέως ἐξηγητοῦ [36] πῶς οἱ ἐνοικοῦντες Ἑβραῖοι ἐν Ἱερουσαλὴμ ζήλῳ φερόμενοι τοὺς κατοικοῦντας ἐν Ἱερουσαλὴμ Χριστιανοὺς πάντας ἀπέκτειναν, καθὰ καὶ πρόσθεν εἴρηται, ὅτε ἡ ἅλωσις τῆς Ἱερουσαλὴμ ὑπὸ τῶν Περσῶν ἐγένετο καὶ τὰ τίμια ξύλα σὺν τῷ πατριάρχῃ εἰς Περσίδα ἦχθησαν. Μετὰ γοῦν τὸ ποιῆσαι Ἡράκλειον τῇ τοῦ Θεοῦ βοηθείᾳ τὸ μέγα καὶ ἀξιοθαύμαστον νῖκος, καὶ τὸν μὲν πατριάρχην εὗρε τελευτήσαντα, τὰ δὲ τίμια ξύλα ἀναλαβών, ὡς εἴρηται, εἰς Ἱερουσαλὴμ ἐπανῆκεν. Οἱ δὲ προλεχθέντες ἄθεοι Ἰουδαῖοι, οἱ τοὺς Χριστιανοὺς **570** ἀνελόντες, φοβηθέντες καὶ δῶρα λαβόντες πρὸς ὑπαντὴν ἐξῆλθον τοῦ βασιλέως καὶ μετὰ δόλου τοῦτον εἰς ὅρκον κρατήσαντες· ἠρώτησε τούτους ὁ βασιλεὺς πόθεν καὶ τίνες εἰσί· οἱ δέ· « Δοῦλοι τῆς βασιλείας σου, πένητες Ἑβραῖοι οἱ κατοικοῦντες Ἱερουσαλὴμ, » ἀπεκρίναντο. Ὁ δὲ ὤμωσεν μὴ ἀδικῆσαι αὐτούς, μὴ γνοὺς τὰ γενόμενα [37]. Ἐλθὼν εἰς Ἱεροσόλυμα μόλις εὗρεν ὀλίγους Χριστιανοὺς ἐν ὄρεσι καὶ σπηλαίοις κρυπτομένους. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐρωτώμενος αὐτοὺς εἰ ἄλλοι οὐκ εἰσὶ Χριστιανοί, ἔμαθε τὰ παρὰ τῶν Ἑβραίων πραχθέντα εἰς τοὺς Χριστιανούς. Γνοὺς οὖν ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων τὸν δόλον, λέγει τοῖς Χριστιανοῖς· « Τί ἀρεστόν ἐστιν ὑμῖν; ποιήσω. » Οἱ δὲ ἠτήσαντο παθεῖν αὐτοὺς ὡς αὐτοὶ ἔπραξαν. Ὁ δὲ βασιλεὺς, τὸν ὅρκον φοβηθείς, οὐκ ἤθελε τοῦτο πρᾶξαι. Οἱ δὲ Χριστιανοὶ θέλοντες τούτου τυχεῖν, ἐτύπωσαν τὴν ἑβδομάδα νηστεύειν ὑπὲρ τῆς τοῦ ὅρκου παραβάσεως· ἕως ὧδε περὶ τούτου [38].

[39] (23) Ὁ δὲ βασιλεὺς πλησιάσας τῇ ΚΠ. μυστικήν τινα θεωρίαν ἐκ πληρώσεως Θεοῦ συνειργάσατο. Ὥσπερ γὰρ ὁ Θεὸς ἐν ἡμέραις ς' τὴν πᾶσαν κτίσιν δημιουργήσας, τὴν ζ' ἀναπαύσεως ἡμέραν ἐκάλεσε, οὕτω δὴ καὶ οὗτος [40] ἐν τοῖς ς' χρόνοις πολλοὺς διανύσας πολέμους καὶ κοπιάσας, ἐν τῷ ζ' ἔτει μετ' εἰρήνης ἀνεπαύσατο.

(24) Οἱ γοῦν [41] τῆς πόλεως τὴν ἔλευσιν (147a) αὐτοῦ γνόντες, ἀκατασχέτῳ πόθῳ [42] πάντες [43] ἐν τοῖς παλατίοις τῆς [44] Ἱερείας [45] ἐξῆλθον σὺν τῷ πατριάρχῃ καὶ Κωνσταντίνῳ τῷ [46] υἱῷ Ἡρακλείου, βαστάζοντες κλάδους ἐλαιῶν καὶ λαμπάδας, εὐφημοῦντες αὐτὸν μετὰ πολλῆς εὐφροσύνης. Καὶ ὁ μὲν υἱὸς αὐτοῦ προσελθὼν ἔπεσεν εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ.

Septimo autem anno imperator Hieroso'ymam adiit ubi ubi pretiosa vivificæ crucis ligna Persis erepta cum magna festivitate restituit, et in pace Constantinopolim rediit.

Narratur in chronico Alexandrino quomodo Judæi, qui Jerusalem habitabant, invidia pulsi, Christianos Jerusalem incolentes cunctos occiderunt, cum urbs Jerusalem a Persis capta est, sicut antea fuit dictum, et pretiosa igna cum patriarcha in Persidem abducta sunt. Postquam igitur Heraclius, auxiliante Deo, hanc magnam mirabilemque victoriam obtinuisset, patriarcham quidem mortuum invenit, sed pretiosa ligna suscipiens, ut dictum est, in Jerusalem rediit. Prædicti vero impii Judæi, qui Christianos occiderant, tremebundi, cum donis in occursum imperatoris venerunt et illum astute juramento astrinxerunt. Interrogavit eos unde et quinam essent. Illi vero : « Servi regni tui, pauperes Hebræi, Jerusalem habitantes, » responderunt. Ipse vero juravit se non eos læsurum, quæ facta fuerant, ignorans. Cum autem Hierosolymam advenisset, vix quosdam Christianos in montibus et speluncis absconditos invenit. Imperator interrogavit eos an alii non essent Christiani, et quæ contra Christianos ab Hebræis facta fuissent, ita didicit. Cognita igitur Judæorum perfidia, dixit Christianis : « Quid vobis placet ut faciam? » Illi vero petierunt ut isti paterentur, juxta quod ipsi fecerant. Imperator autem juramento turbatus, hoc efficere nolebat. Christiani vero rem obtinere cupientes, statuerunt pro juramenti transgressione per unam hebdomadam esse jejunandum. Sed hæc hactenus.

Imperator autem Constantinopolim adveniens mysticam quamdam theoriam ex eo quod Deus perfecerat efformavit. Sicut enim Deus in sex diebus omnem operatus est creationem et septimum quietis diem vocavit : ita quoque rex, cum sex temporibus multa bella fecisset et cessasset, in anno septimo cum pace quievit.

Urbis autem incolæ, cognito ipsius adventu, indomito desiderio ducti, cuncti ad Hieriæ palatium exierunt una cum patriarcha et Constantino Heraclii filio, gestantes ramos olivarum et faces, et cum multa exsultatione illum celebrantes. Et filius ejus procedens cecidit ad pedes ejus. Ipse vero complectens eum, una cum filio terram lacrymis irrigabat;

Variæ lectiones et notæ.

sed Ced. 750,9 : Ὁ δὲ βασιλεὺς τάς τε πόλεις καὶ κώμας Περσίδος ἐπυρπόλει καὶ τοὺς κρατουμένους Πέρσας ἀνεῖλεν ἐν ῥομφαίᾳ. [33] καθυψώσας Vind. [34] εἰς τὴν ΚΠ. ὑπ. Leo, omissis seqq. usque ad c. 26. [35] 629 — Περὶ τῆς ἑβδομάδος τῆς Τυροφάγου ἀπὸ ἄλλου χρονικοῦ. Rubrica marginalis cod. a prima manu cf. Ced. 755,14-19. [36] ἐξηγητ. cod. [37] γιν. cod. [38] τούτ. cod. [39] Ced. 755,6-10 : Τῷ ιη' ἔτει— μυστικόν δέ τι ἐνταῦθα θεωρεῖται. Τὴν γὰρ κτ. ὁ Θεὸς ἐν ς' ἡ. ἐποίησε καὶ τῇ ζ' ἀνεπαύσατο, μ. τ. θ. ἐν τούτῳ πληρώσας· ὥσπερ γὰρ ἐν ἡ ς' ὁ Θεὸς π. τὴν Vind. [40] καὶ ὁ βασιλεὺς ἐν ς' ἔτεσι τὴν Περσίδα καταπολεμήσας τῷ ζ' εἰρήνευσε καὶ μετὰ χαρᾶς τὴν ΚΠ. καταλαμβάνει Ced. [41] Ὁ δὲ λαὸς τῆς πόλεως μετὰ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου τοῦ υἱοῦ τοῦ Η. καὶ τοῦ πατριάρχου Σεργίου μετὰ κλάδων ἐ. καὶ λαμπάδων τοῦτον ὑποδεξάμενοι εὐχαριστοῦντες τῷ Θεῷ εἰς βασίλεια εἰσήγαγον Ced. 755,10-13. οἱ δὲ Vind. Leo. [42] περὶ αὐτόν add. Leo. [43] οἱ Leo. [44] π. εἰς τὴν Ἱερείαν ἐξ. Vind. [45] Ἡρίας Leo. [46] Κ. τῷ βασιλεῖ καὶ υἱῷ αὐτοῦ Vind. Κ. β. τῷ υ. ἀ. Leo.

Digitized by Google

quod videns populus gratificos hymnos Deo cum lacrymis omittebat. Et sic imperatorem suscipientes cum gaudio, plausu ac benedictione, in palatium advenerunt.

Heraclius autem ab Athanasio, Jacobitarum duce, et a Sergio Syro Constantinopolis patriarcha deceptus, in hæresim Monothelitarum impegit. Postea vero laborans hydropisi, ex qua mortuus est, violenter puniebatur : in tantum enim processerat dolor, ut, cum meiere deberet, tabulam ad alvum applicaret, quia veretrum ejus torquebatur et in faciem emittebat urinam. Argumentum autem erat istud ejus iniquitatis ob illicitum cum propria consobrina conjugium.

Sub eodem regno Mahometus, Saracenorum princeps, ex Æthribo egressus, in occursum regis cum multitudine venit, locum petens ad habitandum, et illum obtinuit.

CCXXVIII. *Regnum Constantini Heraclii filii.*

Post Heraclium Constantinus ejus filius, Heraclonas dictus, et ipse Monothelita, regnavit annum unum, et veneno a domesticis propinato sublatus est.

CCXXIX. *De divite qui fecerat eleemosynam.*

Sub ipso quidam dives Constantinopoli ægrotans et mortem timens triginta libras auri pauperibus erogavit. Præter exspectationem sanatus, fraude diaboli pœnituit, et hoc aperuit amico qui erat ipse dives et omnino verus amicus. Hic monuit dicens : « Noli, frater, huic assentiri cogitationi ; nam a diabolo est. Constristabis Deum qui propter hanc tuam misericordiam tui misertus est et te a morte liberavit : cave ne subito rursus in te mortem immittat ; et absque pœnitentia decedas. » Illi autem non ad persuasionem adducto sed magis indignanti, dixit amicus : « Quoniam, consulente me, quæ ad salutem tuam attinent non recipis, aliud tibi dabo consilium. » Hic autem : « Quale? » inquit. Qui autem vere misericors erat, respondit : « Veni in ecclesiam et dic : Non ego, Domine, hanc feci elee-

A ὁ δὲ [46] **571** περιπλακεὶς αὐτῷ, κατέβρεξαν ἀμφότεροι τὴν γῆν τοῖς δάκρυσιν, ὅπερ θεασάμενος ὁ λαὸς, εὐχαριστηρίους ὕμνους τῷ Θεῷ σὺν δάκρυσιν ἀνέπεμπον· καὶ οὕτω λαβόντες τὸν βασιλέα χαίροντες [47], κροτοῦντες, εὐφημοῦντες εἰσῆλθον εἰς τὸ παλάτιον.

[48] (25) Τοῦ δὲ Ἡρακλείου ὑπὸ Ἀθανασίου ἀρχηγοῦ [49] τῶν Ἰακωβιτῶν καὶ Σεργίου τοῦ Σύρου ΚΠ. ἀπατηθέντος εἰς τὴν αἵρεσιν τῶν Μονοθελητῶν ἐξεκυλίσθη. Καὶ δὴ μετὰ ταῦτα [50] νόσῳ περιπεσὼν ὑδερικῇ, δι' ἧς καὶ τέθνηκε, δεινῶς ἐτιμωρεῖτο· ἐπὶ τοσοῦτον γὰρ τὸ πάθος ἐπεκτάθη ὡς, ἡνίκα οὐρεῖν [51] ἔμελλε, σανίδα [52] κατὰ τοῦ ἕτρου ἐτίθει διὰ τὸ στρέφεσθαι τὸ αἰδοῖον αὐτοῦ καὶ κατὰ τοῦ προσώπου τὰ οὖρα [53] ἐκπέμπειν [54]. Ἔλεγχος δὲ ἦν τοῦτο τῆς B ἑαυτοῦ παρανομίας ἕνεκα τοῦ εἰς τὴν ἰδίαν ἀνεψιὰν [55] παρανομωτάτου γάμου [56].

[57] (26) Ἐπὶ τῆς αὐτῆς βασιλείας Μωάμεθ ὁ τῶν Σαρακηνῶν ἀρχηγὸς ἐκ τῆς Αἰθρίβου ἐξελθὼν καὶ τῷ βασιλεῖ ὑπαντήσας μετὰ πλήθους, καὶ τόπον αἰτησάμενος εἰς κατοίκησιν, εὑρέτου καὶ ἔτυχεν.

ΣΚΙΓ'. *Βασιλεία Κωνσταντίνου υἱοῦ Ἡρακλείου.*

Μετὰ [58] Ἡράκλειον ἐβασίλευσε Κωνσταντῖνος, ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ὁ λεγόμενος Ἡρακλωνᾶς, Μονοθελητὴς καὶ αὐτὸς, ἔτος α', καὶ φαρμάκῳ ὑπὸ τῶν οἰκείων ἀνῃρέθη.

ΣΚΘ'. *Περὶ τοῦ πλουσίου τοῦ δόσαντος τὴν ἐλεημοσύνην* [59].

572 [60] Ἐφ οὗ πλούσιός τις ἐν ΚΠ. νοσήσας, C καὶ τὸν θάνατον δειλιάσας, ἔδωκε τοῖς πένησι χρυσίου λίτρας λ'· καὶ παρὰ προσδοκίαν ὑγιάνας [61], μεταμεληθεὶς ἐκ διαβολικῆς ἀπάτης, θαρρεῖ [62] φίλῳ αὐτοῦ τοῦτο (ὄντι καὶ αὐτῷ) πλουσίῳ καὶ (πάνυ) γνησίῳ (φίλῳ). Ὁ δὲ λέγει αὐτῷ· « Μηδαμῶς, ἀδελφὲ [63], παραδέξῃ τὸν λογισμὸν τοῦτον, δαιμονιώδης γάρ ἐστιν· καὶ λυπήσεις τὸν Θεὸν τὸν ἐλεήσαντά σε διὰ τῆς τοιαύτης σου ἐλεημοσύνης καὶ ἀναστήσαντά σε (ἐκ θανάτου, μὴ καὶ αἰφνιδίως πάλιν ἐπάξει σοι τὸν θάνατον, καὶ ἀπέλθῃς ἀμετανόητος. Τοῦ δὲ μὴ πειθομένου, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ [64] ἀποδυσπετοῦντος [65], ἔφη πρὸς αὐτὸν ὁ φίλος· « Ἐπεὶ, συμβουλεύοντός μου, τὰ πρὸς σωτηρίαν σου οὐ καταδέχῃ, εἶπω σοι ἑτέραν βουλήν. » Ὁ δέ φησι· « Ποίαν ταύτην; » Ὁ δὲ [66] ἀληθῶς ἐλεήμων ἀπεκρίνατο· « Δεῦρο εἰς τὴν D ἐκκλησίαν καὶ εἰπέ· Οὐκ εἰμὶ ἐγὼ, Κύριε, ὁ ποιήσας

Variæ lectiones et notæ.

[46] ὁ δὲ πατὴρ π. τῷ υἱῷ κατ' Vind. [47] χ. καὶ κρ. καὶ εὐφ. Vind. [48] Τί πέπονθεν ὁ ἐλεεινὸς Ἡράκλειος αἱρετικὸς ἀπελθών. Rubrica cod. [49] Ἀθ. πατριάρχου τῶν Vind. Ced. 752,15-24 Leo. [50] ἐφείσετο κατασφάζων τὴν πᾶσαν Περσίδα ἐν ἔτεσιν ἓξ, τῷ δὲ Vind. c. c. 20. [51] ἀπουρεῖν Vind. [52] σ. τίθεσθαι κ. τοῦ ἡ. διὰ Ced. σ. κ. τοῦ ἡ. ἐπετίθει Leo. ἕτρου cod. et Vind. [53] τὸ οὖρον Ced. Leo. [54] ἀναπ. Vind. Leo, Ced. — 13 ἀν. γ. Vind. [55] Μαρτῖναν add. Ced. Leo. [56] τελευτήσαντος δὲ τοῦ Ἡρακλείου κατετέθη ἐν λάρνακι καὶ ἔμενεν ἀσκεπὴς ἡμέρας δ' καὶ μετὰ ταῦτα ἐσκεπάσθη καὶ συνετάφη αὐτῷ στέμμα χρυσοῦν διὰ λίθων τιμῆς λιτρῶν σ' Leo, Ced. [57] 630.— Deest in Vind. sed Leo : Ἐπὶ αὐτοῦ ἀνεφάνη Μ. ὁ τῶν Σ. ἀ. ἐκ τῆς Ἀ. ἀν. — κατ. τετύχηκε τῆς ἐφέσεως. Ἀναγκαῖον δὲ ἡγοῦμαι, κ. τ. λ. c. CCXXXIV. [58] δέ M¹ Lips. Vind. K. υἱὸς ἀ. ἔτος ἕν, κ. τ. λ. Vind. [59] Rubrica Mon. π. τοῦ τὴν ἐλ. δ. καὶ μεταμεληθέντος Par. 1706, deest in cod. [60] Ced. 671,15-672-17, Justiniani a. 25ᵃ : Ἐν τούτοις τοῖς ἔτεσι πλ. [61] καὶ add. Ced. [62] θ. τ. γν. καὶ πλ. φ. ἀ. Ced. [63] ὦ ἄνθρωπε π. τὸν πονηρὸν τ. λ. καὶ λ. Θεὸν τὸν ἐλ. σε καὶ ἀν. διὰ τὴν ἐλεημοσύνην σου καὶ ἐπ. σοι θ. αἰφνίδιον καὶ ἀπ. ἀμ. Ced. [64] καὶ μ. Ced. [65] ἀποδυσωποῦντος? [66] Καὶ ὁ ἀληθὴς Ced. Ὁ δὲ ἀληθ. cod.

Digitized by Google

τὴν ἐλεημοσύνην ἐκείνην, ἀλλ' οὗτός ἐστι· καὶ παρέξω σοι τὰς λ' λίτρας. » Ὁ δὲ ταλαίπωρος ἐκεῖνος ἄνθρωπος συνθέμενος τοῦτο καὶ πρὸς τὴν ἐκκλησίαν ἀπελθὼν, τὸ χρυσίον ἐν χερσὶ λαβὼν καὶ τὸ [67] συμφωνηθὲν λαλήσας, ἐν τῷ ἐξέρχεσθαι αὐτὸν τὴν [68] πύλην τῆς ἐκκλησίας πεσὼν ἀπέθανεν. Πάντων οὖν τῶν εὑρεθέντων τὸν δίκαιον Κριτὴν καὶ ἀπαραλόγιστον Θεὸν ὑμνολογητάντων, τῶν δὲ κληρικῶν προτρεπομένων [69] τὸν κύριον τῶν νομισμάτων λαβεῖν τὰ ἴδια, οὐ [70] κατεδέξατο εἰπών· (Μὴ μοι γένοιτο τοῦτο κἂν εἰς ἔννοιαν ἐλθεῖν· ἐξότε γὰρ [71] δέδωκα αὐτὰ κατ' ὄνομα [72] δῶρα τῷ Κυρίῳ, αὐτοῦ εἰσι καὶ εἰς τὰ ἄνω βραβεῖα ἐγράφη [73], καὶ οὐκ ἔχω αὐτῶν ἐξουσίαν· ὅπερ Ἀνανίας **573** καὶ Σαμπφῆρα ἀγνοήσαντες καὶ ἐκ τῶν ἀφιερωθέντων τῷ [74] Κυρίῳ πάλιν ὡς ἐξ οἰκείων λαβόντες, αἰφνιδίῳ [75] θανάτῳ ὥσπερ καὶ οὗτος ὑπέστησαν)· [76] « Θεὸς γὰρ οὐ μυκτηρίζεται· » — (Οἱ δὲ ἀκούσαντες ταῦτα μεγάλως ὠφελήθησαν, κατανοήσαντες τοῦ ἀνδρὸς τὸ [77] σταθερὸν καὶ βέβαιον καὶ τὸ πρὸς τὴν πίστιν ἀσάλευτον. Ἐκρίθησαν οὖν αἱ λ' λίτραι δοθῆναι πτωχοῖς. Εἰκότως οὖν ἔλεγεν [78] ὁ μέγας Ἀθανάσιος [79] (147b) ὅτι [80] περ πᾶν ὅπερ ἐπαγγελλόμεθα τῷ Θεῷ, οὐκέτι λοιπὸν ἡμῶν ἐστιν, ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ· διὸ τοίνυν [81] ἐκ τούτων ὑποσυρόμενοι, οὐχ ὡς τὰ ἑαυτῶν ἐσμὲν λαμβάνοντες[82], ἀλλ' ὡς παρὰ τοῦ Θεοῦ ἱεροσυλοῦντες κριθησόμεθα· ἐπὶ μικρῷ γὰρ καὶ μείζονι πταίσματι ἡ παράβασις κρίνεται· καὶ γοῦν οἱ προπάτορες ξύλου γεύσει θανάτῳ καὶ φθορᾷ κατεδικάσθησαν καὶ ὁ ἐν Σαββάτῳ ξύλα συλλέξας λιθοβοληθήσεται [83]. Ἡ δὲ ἐπαγγελία οὐ μέχρι μόνον χρημάτων, ἀλλὰ μέχρι [84] καὶ λόγου φθάνει καὶ προαιρέσεως (ἀμέλει· τὸ μέγα καὶ θεῖον ὄντως μυστήριον ἡμῶν οὐκ ἐπὶ χρήμασιν ἔχει τὴν κατὰ Θεὸν πίστιν καὶ ὑπόσχεσιν, ἀλλ' ἐπὶ προαιρέσει τελείᾳ καὶ τῇ κατὰ Θεὸν πίστει. Πάντες γὰρ ἐπηγγειλάμεθα καὶ πάντες ἐπαγγελίας ἐσμὲν ὑπεύθυνοι). Ἀνάγκη τοίνυν ἀποδιδόναι [85] τὴν μὲν παρθένον τὴν παρθενίαν ὁποίαν ἐπηγγείλατο, τὸν δὲ ἐγκρατῆ τὴν ἐγκράτειαν, τοὺς δὲ ἐν γάμῳ τὴν σωφροσύνην καὶ τὴν πρὸς ἀλλήλους τιμήν τε καὶ ἀγάπην· καὶ τέλος πάντας τὴν εἰς Θεὸν πίστιν, καὶ εὐλάβειαν, καὶ δικαιοσύνην, καὶ ἀνδρείαν.

mosynam, sed ille; et tibi triginta libras praestabo. » Ille vero miserabilis homo, hoc convento in ecclesiam abiit, aurum in manibus sumpsit, et juxta quod dictum fuerat, locutus est; sed inde egrediens ad ipsam templi portam mortuus concidit. Omnibus qui aderant justum Judicem et infallibilem Deum laudantibus, clericisque numismatum dominum invitantibus ut quod suum erat assumeret, ille non acquievit dicens: « Absit ut hoc etiam in mentem meam veniat. Ubi enim dedi hæc, in nomine meo, dona Domino, ipsius sunt et in supernos thesauros inscripta; et ego non jam illorum habeo facultatem: quod Ananias et Sapphira ignorantes et ex consecratis Deo rursum tanquam ex suis accipientes, subitæ morti sicut et iste traditi sunt. « Deus enim non irridetur. » Qui vero talia audierunt, magnam exinde perceperunt utilitatem, reputantes viri justitiam constantiamque ac in fide firmitatem. Judicatum est ergo triginta libras dari pauperibus. Merito igitur dixit magnus Athanasius omne quodcunque promisimus Deo non jam esse nostrum, sed Dei bonum. Ideoque ex talibus subtrahentes non qua i nostra capientes sumus, sed quasi quæ Dei sunt sacrilege subripientes judicabimur: de minore enim sicut de majore transgressio judicatur; ideoque protoplasti ob lignum gustatum morte ac perditione damnati sunt, et qui Sabbato ligna collegerat lapidatus est. Promissio vero non tantum divitias, sed et sermonem et intentionem attingit. Sane magnum et vere divinum mysterium nostrum non habet super divitiis divinam fidem et promissionem, sed super voluntate perfecta et divina fide. Omnes enim polliciti sumus et omnes pollicitationi sumus obnoxii. Necesse igitur est virginem reddere virginitatem quam vovit, continentem autem continentiam, conjugatos vero moderantiam et reverentiam ad invicem ac dilectionem, denique omnes ad Deum fidem ac pietatem, justitiamque et fortitudinem.

ΣΛ'. *Περὶ [86] τοῦ ἐπισκόπου καὶ τοῦ φιλοσόφου [87].*

CCXXX. *De episcopo et philosopho.*

[88] Ἐγένετο δὲ καὶ [89] ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τι τοιοῦτον. Ἐπίσκοπός τις εὐλαβὴς πάνυ, πλησίον [90] ἔχων τινὰ φιλόσοφον Εὐάγριον καλούμενον, ἑταῖρον [91] αὐτοῦ γενόμενον ἐν τοῖς παιδευτηρίοις, Ἕλληνα δὲ τὴν

Alexandriæ porro hujusmodi res accidit. Episcopus quidam valde pius vicinum habebat quemdam philosophum Evagrium nomine, quem a puericia socium habuerat, quique religione gen-

Variæ lectiones et notæ.

[67] καὶ τὸν λόγον εἰπὼν ἐν cod. [68] ἀ. π. παρὰ τὴν π. τῆς ἐ. ἀπ. Τῶν κλ. δὲ ἐκπλαγέντων καὶ π. τῶν ἑ. προετρέποντο τὸν Κύριον τῶν ν. λ. ἀ. Ὁ δὲ οὐκ ἐπείσθη, ἀλλὰ τοῖς πτωχοῖς πάντα διένειμεν εἰπὼν ὁ Θεὸς οὐ μ. ἡ γὰρ πρὸς τὸν Θεὸν ἐπαγγελία οὐ μόνον ἄχρι χρημάτων, ἀλλὰ καὶ μέχρι λόγου φθάνει, κ. τ. λ. [69] προτρεπομένων om. M. 1. et Lips. [70] ἰδια οὐδὲ παρητήσατο καὶ εἶπε· Μή μοι γ. τ. κἂν εἰς ἐ. λαβεῖν M. 1 et Lips. [71] γὰρ ὠνόμασα ταῦτα δ. Κυρίῳ τῷ Θεῷ αὐτοῦ M. 1 et Lips. [72] καὶ ὄνομα cod. [73] ἐγράφησαν et om. αὐτῶν M. 1 et Lips. [74] τῷ om. iidem. [75] αἰφνίδιον θάνατον iidem. [76] Gal. VI, 7. [77] τὸ ? om. iidem. [78] ἔλεγε καὶ ὁ iidem. [79] Locus, ut videtur, ineditus. [80] ὅτι πᾶν ὅπερ iidem. [81] διὸ τοίνυν ἐὰν ἐκ τούτων ὑποσυρώμεν οὐχ iidem. [82] λαβόντες ἀλλ' ὡς τὰ τοῦ Θεοῦ iidem. [83] λιθοβολεῖται iidem. [84] καὶ μέχρι τοῦ λόγου φ. καὶ πρ. iidem. — οὐδὲ γὰρ εἴ τίς ἐστι πένης, οὗτος καὶ προαιρέσεως ἐστέρηται. Ἀμέλει iidem. [85] ἀποδιδόναι καὶ ἀνδρείαν? iidem. [86] Εὐαγρίου τοῦ φ. M. 2. π. ἐλεημοσύνης P. 1706. [87] τοῦ τὰς τ' λίτρας δόντος ὑπὲρ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ καὶ τοῦ χάρτου cod. [88] Ced. 672,18–674,11 : Καὶ ἐν Ἀλ. δὲ ἐγ. τι τ. [89] καὶ om. M. 1 et Lips. [90] πλη. cod. [91] μὲν add. Ced.

Digitized by Google

tilis erat. Hunc cum episcopus ex idololatria ad fidem Christi convertere vellet, constanter hortabatur eum et cum illo disputabat. Ille vero, cum non acquiesceret, sed potius ægre valde ferret, ad episcopum quadam die dixisse fertur : « Certe, domine episcope, super omnibus, hoc quod vos Christiani dicitis, mihi displicet, scilicet futuram esse mundi consummationem corporumque resurrectionem, et pro acta vita cuique mercedem redditum iri; et qui miseretur pauperis Deo fœnerari, et centuplum cum æterna vita recepturum, quæ omnia irrisiones et fabulæ mihi videntur. » Et postquam episcopus affirmasset nullum mendacium nullamque irrisionem in Christianorum dogmatibus esse, discessit Evagrius, multam cum semetipso disceptationem habens. Aliquanto autem post tempore, Deo episcopi doctrinæ cooperante, philosophus credidit ac baptizatus est, statimque oblatis episcopo trecentis auri libris, erat enim dives valde, dixit : « Accipe hæc, episcope, ac pauperibus distribuens, fac mihi scriptum autographum, quod hæc a Deo recepturus sim. » Episcopus autem, his libenter acceptis et scripto facto, cuncta pauperibus distribuit. Postquam igitur aliquandiu supervixisset in pietate virtuteque magna philosophus, natis suis moriens præcepit ut in manu sua charta poneretur et sic sepeliretur. Hoc facto, tertia post die philosophus in somnis apparuit episcopo dicens : « Veni ad tumulum meum, episcope, sumeque tuam syngrapham. Redditum est enim mihi debiti centuplum neque habeo quod a te exigam: attamen ad plenam securitatem tuam scriptum manu mea subscripsi. » Cum episcopus ignoraret syngrapham cum ipso philosopho tumulatam fuisse, prius philosophi filios arcessit, et postquam hoc cognovit, ad tumulum cum clericis urbis egreditur. Illo autem aperto, inveniunt philosophum sedentem manumque cum scripto protendentem. Clericis vero chartam sumere volentibus, nemo potuit eam ex illius manu detrahere, dum episcopus manum admovisset. Et statim reddito scripto, rursum recubuit. Aperto autem scripto, episcopus invenit recens manu philosophi scriptum : « Ego Evagrius philosophus tibi, sanctissimo episcopo in Domino, salutem. Scito, Pater, me centuplum debiti recepisse neque eo nomine habere quod abs te exigam. » Hoc audito cum omnes vehementer attoniti aliquandiu clamassent : Miserere Domine, et : « Gloria Deo nostro, Domino Jesu Christo, » et postea episcopus

A θρησκείαν, ὃν ὁ ἐπίσκοπος μεταθεῖναι βουλόμενος [ἐκ τῆς εἰδωλομανίας] πρὸς τὴν πίστιν[92] τοῦ Χριστοῦ, συνεχῶς προσεκαλεῖτο καὶ διελέγετο. **574** Τοῦ δὲ μὴ πειθομένου, ἀλλὰ καὶ σφόδρα[93] δυσχεραίνοντος, εἰπεῖν λέγεται ἐν μιᾷ πρὸς τὸν ἐπίσκοπον· « Ὄντως, κύριε[94] ἐπίσκοπε, μετὰ πάντων, καὶ[95] τοῦτό μοι ἀπαρέσκει, ὃ λέγετε οἱ Χριστιανοί, ὅτι συντέλεια τοῦ κόσμου γίνεται, καὶ τῶν σωμάτων ἀνάστασις, καὶ ἀνταπόδοσις τῶν βεβιωμένων, καὶ[96] ὁ ἐλεῶν πτωχὸν δανείζει Θεῷ[97] καὶ[98] ἑκατονταπλασίονα μετὰ[99] ζωῆς αἰωνίου ἀπολήψεται » (ὑπερ ἅπαντά μοι χλεύη καὶ μύθος τὰ λεγόμενα φαίνεται). Καὶ τοῦ ἐπισκόπου διαβεβαιουμένου μηδὲν ψεῦδος ἢ χλεύην ἐν τοῖς[1] Χριστιανῶν δόγμασιν εἶναι, ἀνεχώρει Εὐάγριος, πολλὴν συζήτησιν ἐν ἑαυτῷ ἔχων.

B Μετὰ δέ τινα χρόνον, Θεοῦ συνεργοῦντος τῇ τοῦ ἐπισκόπου διδασκαλίᾳ, πιστεύσας ὁ φιλόσοφος ἐβαπτίσθη, ὃς αὐτίκα παρασχὼν τῷ ἐπισκόπῳ χρυσίου λίτρας τ' — ἦν γὰρ πλούσιος σφόδρα — λέγει· « Δέξαι ταῦτα, ὦ ἐπίσκοπε, καὶ διαδοὺς πτωχοῖς ποίησόν μοι (ἔγγραφον) ἰδιόχειρον, ὅτι λήψομαι αὐτὰ παρὰ τοῦ Θεοῦ. » Τοῦ δὲ ἐπισκόπου δεξαμένου προθύμως καὶ τὸ γράμμα ποιήσαντος, διένειμε[2] πάντα τοῖς πένησιν. Ἐπιζήσας οὖν χρόνον[3] τινὰ ὁ φιλόσοφος ἐν εὐσεβείᾳ καὶ ἀρετῇ μεγάλῃ[4], παρήγγειλε τοῖς τέκνοις αὐτοῦ[5] τελευτῶν ἐνθεῖναι τὸν χάρτην[7] τῇ χειρὶ αὐτοῦ καὶ οὕτως ταφῆναι. Καὶ τούτου γενομένου[8], μετὰ τρίτην ἡμέραν ἐπιφαίνεται κατ' ὄναρ ὁ φιλόσοφος τῷ ἐπισκόπῳ λέγων· « Ἐλθὲ εἰς τὸν τάφον μου, ὦ ἐπίσκοπε, καὶ λάβε τὸ ἰδιόχειρόν σου· ἀπέλαβον

C γὰρ τὸ χρέος ἑκατονταπλάσιον καὶ οὐδένα λόγον ἔχω[9] πρὸς σέ· ἀλλὰ πρὸς τελείαν σου πληροφορίαν[10] καὶ ἰδιόχειρον ἐν αὐτῇ καθυπέγραψα. » Τοῦ δὲ ἐπισκόπου (ἀγνοοῦντος, ὅτι συνετάφη αὐτῷ φιλοσόφῳ τὸ ἰδιόχειρον), πρωῒ μεταστέλλεται[11] τοὺς υἱοὺς τοῦ φιλοσόφου. Καὶ τοῦτο[13] μαθὼν ἀπέρχεται εἰς τὸν τάφον μετὰ τῶν κληρικῶν τῆς πόλεως. Καὶ τοῦτον ἀνοίξαντες εὑρίσκουσι (148[a]) τὸν φιλόσοφον καθήμενον καὶ τὴν **575** χεῖρα μετὰ τοῦ γράμματος προτείνοντα. Τῶν δὲ κληρικῶν βουλομένων[12] τὸν χάρτην λαβεῖν, οὐδεὶς ἴσχυσεν ἀποσπάσαι ἐκ τῆς χειρὸς αὐτοῦ, ἕως ἂν ἦλθεν ἡ χεὶρ τοῦ ἐπισκόπου. Καὶ παραχρῆμα τὸν χάρτην ἐπιδοὺς ἀπέπεσε[14] πάλιν· ὃν τινα (χάρτην) ἀνοίξας ὁ ἐπίσκοπος, εὗρε νεωστὶ ἐπι-

D γεγραμμένον τῇ χειρὶ τοῦ φιλοσόφου οὕτως. « Ἐγώ, Εὐάγριε, φιλόσοφος, σοὶ, τῷ ὁσιωτάτῳ ἐπισκόπῳ ἐν Κυρίῳ χαίρειν. Ἴσθι, Πάτερ, ὡς ἔλαβον τὸ χρέος ἑκατονταπλάσιον καὶ οὐδένα πρὸς σὲ λόγον ἔχω[15]. » Τούτων ἀναγνωσθέντων καὶ πάντων ἀκουσάντων τῶν γραμμάτων[16] καταπλαγέντων[17], σφόδρα καὶ

Variæ lectiones et notæ.

[92] τὴν τοῦ Χριστοῦ π. Ced. [93] σφοδρῶς Ced. [94] κύριε ὁ ἐπίσκοπ. cod. [95] καὶ τ. μ. π. ἀπ. μοι Ced. [96] ὅτι add. Ced. [97] Θεῷ δ. Ced. [98] Matth. XIX, 29, M. X, 30. [99] μετὰ ζ. ἀ. ζωῆς cod. [1] τ. τῶν χ. ἐ. δ. ἀνεχώρησεν Ἐ. π. ἐ. σ. ἐν ἑ. Ced. [2] Τοῦ δ. ταῦτα δ. Ced. [3] διεδόθη παρ' αὐτοῦ τοῖς π. π. [4] χρόνους τινάς Ced. [5] ἀρεταῖς μεγάλαις Ced. [6] ἑαυτοῦ τ. Ced. [7] ἐν add. Ced. [8] γιν. cod. [9] ἐ. λ. Ced. [10] πλ. σου ἰδιοχείρως Ced. [11] μεταστειλαμένου. [12] καὶ μαθόντος παρ' αὐτῶν ὡς σ. ἀ. τ. ἰ. ἀπ. μ. τῶν κλ. τῆς π. καὶ ἀν. τὸν τ. ἐ. Ced. [13] πειρωμένων λ. τὸν χ. οὐδενὶ τοῦτον ἔδωκεν τοῦ δὲ ἐπ. τὴν χεῖρα ἁπλώσαντος, π. τὸν χ. ἐπ. ἀν. π. ὅπερ ἀν. ἐπὶ πάντων ἑ. ν. ὑπογ. Ced. [14] ἀνέπεσε cod. [15] ἐ. περὶ τούτου. Πάντων οὖν τῶν ἀκ. [16] γεγραμμένων cod. [17] καταπλαγέντες — κράξαντες cod.

Digitized by Google

ἐπὶ ὥραν Ικανην κραξάντων [16] τό· « Κύριε, ἐλέησον » (καὶ τό· « Δόξα τῷ Θεῷ ἡμῶν Κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ »), ἐκέλευσεν ὁ ἐπίσκοπος τὸ [17] ἰδιόχειρον ἐν τῷ σκευοφυλακίῳ τηρεῖσθαι.

A autographum in gazophylacio reponi mandavit.

ΣΛΑ'. *Περὶ στρατιώτου τοῦ ἐμπεσόντος εἰς γεωργοῦ γυναῖκα* [18].

CCXXXI. *De milite qui in agricolæ uxorem incidit.*

[21] Καὶ ἐν Καρθαγένῃ [19] τῆς Ἀφρικῆς ὑπῆρχέ τις στρατιώτης ἄσωτος λίαν, ὃς ἐκ λοιμικῆς νόσου τῆς πόλεως διαφθειρόμενος [20], ἐλθὼν εἰς κατάνυξιν, καταλείψας τὴν [21] πόλιν, ἰδίασε μετὰ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ ἐν προαστείῳ, ἐν ᾧ πάλιν ἐκ δαιμονικῆς [22] ἐνεργείας, ἔπεσεν εἰς τὴν γυναῖκα τοῦ γεωργοῦ [23]. Οὗτος ἄφνω τελευτήσας θάπτεται πλησίον τοῦ προαστείου ἐν μοναστηρίῳ. Τῇ [27] δὲ ἐπαύριον, τῶν μοναχῶν ψαλλόντων τὴν γ' ὥραν, φωνὴ γέγονεν ἐκ βάθους τοῦ τάφου· « Ἐλεήσατε, » λέγουσα, « δοῦλοι τοῦ Θεοῦ, ἐλεήσατε. » Οἱ δὲ τὸν τάφον εὐθέως [28] ἀνοίξαντες εὗρον τὸν στρατιώτην καθεζόμενον καὶ κράζοντα, καὶ θᾶττον ἐξαγαγόντες [29] αὐτὸν καὶ τὰ δεσμὰ διαλύσαντες, ἠρώτησαν τὴν αἰτίαν τοῦ τοιούτου θαύματος. Ὁ δὲ παρακαλέσας [30] αὐτοὺς **576** ἀπενεγκεῖν αὐτὸν πρὸς τὸν δοῦλον τοῦ Θεοῦ Θαλάσσιον τὸν [31] ἐπίσκοπον [32]. Παρακαλέσας αὐτὸν λέγει· « Διήγησον ἡμῖν τί τὸ συμβὰν εἰς σὲ, ἀδελφὲ, ὅπως καὶ ἡμεῖς δοξάσωμεν τὸν Θεόν. » Ὁ δὲ διηγήσατο αὐτῷ πάντα μετὰ πολλῶν δακρύων, λέγων [33]· « Ἐγὼ ὁ ταπεινὸς, καὶ ἄθλιος [34] καὶ ταλαίπωρος, ὧδε [35], Πάτερ, ἐν ἁμαρτίᾳ [36] τελευτῶν ἐθεώρουν τινὰς Αἰθίοπας ἑστῶτας πλησίον μου, ὧν καὶ αὐτὴ [37] ἡ θεωρία μόνη χαλεπωτέρα πάσης [38] ὑπάρχει κολάσεως, οὔστινας ὁρῶν [39], ἡ ἁμαρτωλός μου ψυχὴ ταράττεται πρὸς ἑαυτὴν καὶ συστέλλεται. Παρισταμένων [40] δέ μοι τῶν τοιούτων φοβερῶν Αἰθιόπων, θεωρῶ [41] νεανίσκους δύο λευχειμονοῦντας εὐειδεῖς ἄγαν, οἵτινες τὴν ψυχήν μου παραλαβόντες καὶ ἀπὸ τῆς γῆς αὐτίκα πρὸς οὐρανὸν ἀνυφούμενοι, εὑρίσκομεν [42] τελώνια φυλάττοντα μετὰ πολλῆς ἀκριβείας τὴν ἄνοδον καὶ κωλύοντα τὰς ἀνερχομένας ψυχὰς, καὶ λογοθετοῦντα καθ' ἕκαστον τελώνιον [43] τὴν οἰκείαν ἁμαρτίαν, τὸ μὲν γὰρ τοῦ ψεύδους, τὸ δὲ τοῦ φθόνου, τὸ δὲ τῆς λοιδορίας· καὶ ἁπλῶς οὕτως [44] καθ' ἑξῆς ἕκαστον πάθος ἰδίους ἔχει τελωνάρχας καὶ δικολόγους [45], ὑφ' ὧν κρατούμενος ἐθεώρουν τοὺς ὁδηγοῦντάς με [46] νεανίσκους βαστάζοντας ὡς ἐν βαλαντίῳ τινὶ τὰς καλάς μου πράξεις, ἀφ' οὗ λαμβάνοντες καὶ ἀντισταθμίζοντες [47] τοῖς πονηροῖς ἔργοις μου, οἷς προσέφερον ἀκριβολογοῦντες οἱ πονη-

Erat Carthagine in Africa quidam miles dissolutus valde, qui ex pestifero urbis morbo corruptus, ad resipiscentiam rediens, urbe relicta, separatim in suburbio cum uxore sua vixit; sed ibi rursum, ex diabolico impulsu, in agricolæ uxorem incidit. Hic subito defunctus prope suburbium in monasterio sepelitur. Postridie vero, monachis tertiam horam psallentibus, vox ex imo sepulcro facta est, dicens: « Miseremini, servi Dei, miseremini. » Qui statim aperto sepulcro, invenerunt militem sedentem et clamantem; et cito educentes eum et vincula solventes, hujus prodigii causam interrogaverunt. Hic autem rogavit eos ut ipsum ducerent ad servum Dei Thalassium episcopum. Qui exhortans eum ait: « Narra nobis quid evenerit tibi, frater, ut nos quoque Deum glorificemus. » Iste vero cum multis lacrymis narravit ei omnia dicens: « Ego vilis et miser et infelix, hic, pater, in peccato defunctus, quosdam videbam stantes juxta me Æthiopes, quorum ipse visus omni pœna molestior erat: hos videns peccatrix anima mea turbatur apud semetipsam et constringitur. Astantibus autem mihi his tremendis Æthiopibus, duos conspicio juvenes vestibus albis indutos et aspectu valde decoros, qui animam meam suscipiunt et a terra statim ad cœlum elevant. Invenimus autem telonia multa cum omni cura viam custodientia prohibentiaque ascendentes animas, et rationem ad unumquodque telonium de speciali culpa requirentem, nunc quidem de mendacio, nunc de cæde, nunc vero de injuria, et, uno verbo, sic ex ordine, quæque passio proprios habet exactores et judices, a quibus detentus videbam ducentes me juvenes tanquam in crumena ferentes bonos meos actus, unde sumentes eos opponebant malis operibus meis, quæ afferebant multa cum sedulitate perversi ponderatores et aeriæ viæ custodes, et ita vix absolvebamur. Consumptis autem omnibus bonis operibus meis, ad cœli januam pervenimus, ubi fornicationis est telonium. Hic a nigris illis

Variæ lectiones et notæ.

[16] ἐπὶ πολὺ κρ. Ced. [17] τοῦ φιλοσόφου add. Ced.—τ. ἐν τῷ σκ. Ced. [18] Rubrica M. 2, π. πορνεύσαντος τὴν γυν. γ. Par. 1706; hujus rubricæ loco cod. in margine a prima manu habet: Ἀνάγνωθι ἐπιμελῶς καὶ ὠφεληθήσῃ μεγάλως εἴπερ χρῄζεις ψυχικῆς ὠφελείας. [21] Glyc. 513,11-20. [19] Καὶ ἐν Κ. δὲ τῇ πόλει τῆς M. 1 et Lips. [20] διαφθειρομένης iidem. [21] καὶ τὴν π. κατ l. iidem. [22] ἐκ διαβολικῆς ἐνεργείας παραπεσὼν εἰς iidem. [23] γ. τινός? [27] Τῇ cod. Τῇ οὖν ἐπαύριον M. 1 et Lips. [28] τάφον τοῦτον εὐθὺς ἀν. L. [29] καὶ θᾶττον ἀναλκύσαντες καὶ τά L. [30] παρεκάλεσεν? [31] ἐπίσκοπον, τοῦτον ἐκεῖνοι προσέφερον κατὰ τὸν ἐκείνου λόγον εἰς τὸν ἐπίσκοπον. Ὁ δὲ ἐπίσκοπος εἶπεν αὐτῷ· Διήγησαί μοι πάντα ὅπως κἀγὼ τὸν Θεὸν δοξάσω L. [33] ὁ δέ? [33] λέγων οὕτως· ἐγὼ L. [34] καὶ ἄθλιος om. L. [35] ὧ πάτερ codd., ὥπερ. [36] ἁμαρτίαις L. [37] αὐτὴ μόνη, ἡ θ. L. [38] πάσης ἀνάγκης καὶ κακῆς ὑπάρχει L. [39] ὁρῶσα ἡ ἁμαρτωλή L. [40] περιστα-μένων L. [41] θεωρῶν L. δύο λευσχημ. cod. καὶ ἐ. ἄγαν L. [42] ἀνιπτάμενοι καὶ ἀναφερόμενοι εὑρισκόν τ. φ. L. [43] τελῶνι cod. [44] οὕτω — ἰδίους τελωνᾶς ἔχει L. [45] διαλόγους L. [46] με om. L. [47] ἀντιστ. ταύτας τοῖς L.

Digitized by Google

Æthiopibus retineor et illi cunctam afferunt fornicationem meam, et omnem carnalem culpam, quam a decimo ætatis meæ anno miser operatus sum. Excusationem vero pro me juvenibus illis allegantibus et dicentibus me pœnitentia cunctorum peccatorum in urbe commissorum veniam obtinuisse, « Verum, inquiunt funesti criminatores, post pœnitentiam rursus in adulterium extra urbem lapsus est, et ita interiit. » Quod cum audiissent angeli, discesserunt, inexcusabilem me relinquentes, quasi jam nullum opus bonum habentem. Et rapientes me Æthiopes illi, cum verberibus me in terram reduxerunt. Et descendi per vias arctas ac tenebrosas, fœtidissimas atque horrendissimas usque ad speluncas subterraneas et carceres inferni, ubi peccatorum animæ concluduntur in terram tenebrosam et horribilem, in terram caliginis æternæ, ubi jam non lumen nec vitam mortalium videre est, sicut scriptum est, sed adest lamentatio et afflictio æterna et inconsolabilis et gemitus inexstinguibilis. Unusquisque enim eorum qui illic sunt suos pravos actus recordans et reputans quamnam justificationem justo judici afferat, et quomodo pœnam sempiternam sustinere possit, terribiliter conscientia prætorquetur, et insuper, considerans a Deo separationem necnon a gloria sanctorum ejus, et cum diabolo punitionem dæmonum interminabilem et insolabilem, tristatur et gemiscit. Cum quibus ego conclusus et lacrymabundus video duos juvenes illos venientes ibi rursum et illos rogo ut ex illa tremenda custodia supplicioque educant me, ut pœnitentiam agam : qui dicunt ad me ; « Frustra rogas : nemo egreditur illinc usque ad communem resurrectionem. » Orationi tamen insto clamans : « Miseremini mihi; non enim sciebam ista mihi fore ventura ;ideoque vere jam ex tunc me pœnitet, et si ad vitam in terram rursus redeam, utilitati multorum ero. » Et ad miserationem adducti angeli me reducunt ad corpus : videoque naturam animæ meæ propriam tanquam margaritam fulgentem, corpus autem turpe tetrumque, unde cum ægre ferrem ac dicerem me non posse intrare in illud propter fœditatem ejus et caliginem, minati sunt mihi dicentes : « Nisi intraveris, reducemus te in illam punitionem : intra igitur, ut et ipse salvus fias et aliorum utilitati inservias, sicut Domino placuit. » Tunc visus sum tanquam per os ingrediens et corpus,suscitans clamare cœpi : « Miseremini mihi. » Omnibus autem magnam percipientibus utilitatem, magisque de hac terribili narratione perterritis, unusquisque sua lugebat

A ροὶ ζυγοστάται καὶ τῆς ἀεροπορίας ὁδοστάται, μόλις ἀπελυόμεθα · ἐκδαπανηθέντων δὲ[48] πάντων τῶν ἀγαθῶν μου ἔργων καὶ πρὸς τὴν πύλην τοῦ οὐρανοῦ φθάσαντες ἐν ᾗ τὸ τελώνιον τῆς πορείας ἦν, συσχεθεὶς ὑπὸ τῶν ζοφερῶν ἐκείνων Αἰθιόπων, προσέφερον πᾶσάν μου πορνείαν (148 b) καὶ σωματικὴν ἁμαρτίαν, ἣν ἀπὸ δεκαετοῦς χρόνου τῆς ἡλικίας μου [49] διεπραξάμην ὁ ἄθλιος. Ἀπολογουμένων δὲ τῶν νεανίσκων ἐκείνων ὑπὲρ ἐμοῦ καὶ λεγόντων, ὅτι τὰ ἐν τῇ πόλει ἁμαρτήματα συγχεχώρημαι[50] μετανοήσας « Ἀλλά, » φασὶν[51] οἱ δεινοὶ κατήγοροι, « μετανοήσας ἔπεσε πάλιν[52] εἰς μοιχείαν ἔξω τῆς πόλεως καὶ οὕτως ἀπέθανεν », ὅπερ ἀκούσαντες οἱ ἄγγελοι ἀνεχώρησαν ἐάσαντές με[53] ἀναπόλογητον ὡς μηδὲν ἔργον ἀγαθὸν ἔχοντα. Καὶ ἁρπάσαντές με οἱ Αἰθίοπες

B ἐκεῖνοι, τύπτοντές[54] με κατήγαγόν με εἰς τὴν γῆν αὖθις. **577** Καὶ[55] κατῆλθον διά τινων στενωπῶν καὶ σκοτεινῶν[56], δυσωδεστάτων πάνυ καὶ φρικοδεστάτων καταδύσεων μέχρι τῶν καταχθονίων ἐν τοῖς δεσμωτηρίοις τοῦ ᾅδου, ἔνθα εἰσὶν αἱ ψυχαὶ τῶν ἁμαρτωλῶν ἀποκεκλεισμέναι εἰς γῆν σκοτεινὴν καὶ φοβερὰν[57], εἰς γῆν σκότους αἰωνίου, οὗ οὐκέτι[58] φέγγος οὐδὲ ὁρᾷν βροτῶν ζωὴν, ὡς γέγραπται, ἀλλ' ὀδύνη καὶ θλῖψις αἰώνιος καὶ ἀπαραμύθητος καὶ στεναγμὸς ἀσίγητος · ἕκαστος γὰρ τῶν ἐκεῖσε μνημονεύων τὰς πονηρὰς αὐτοῦ πράξεις καὶ ἐννοῶν πῶς ἀπολογήσεται τῷ ἀδεκάστῳ κριτῇ, καὶ πῶς τὴν ἀπέραντον κόλασιν ὑποστήσηται[59], δεινῶς τῷ συνειδότι προβασανίζεται καὶ πρὸς τοῦτο ἀναλογιζόμενος

C τὸν ἀπὸ Θεοῦ χωρισμὸν καὶ τῆς δόξης τῶν ἁγίων αὐτοῦ καὶ τὴν μετὰ τοῦ διαβόλου[60] καταδίκην καὶ τῶν δαιμόνων ἄπαυστον καὶ ἀπαρηγόρητον, λυπεῖται καὶ στενάζει. Μεθ' ὧν γέ τοι κἀγὼ συγκαταkλεισθεὶς καὶ πενθῶν ὁρῶ τοὺς δύο νεανίσκους ἐκείνους ἐλθόντας ἐκεῖσε πάλιν, οὓς[61] παρακαλέσας ἐξαγαγεῖν τῆς φοβερᾶς ἐκείνης φυλακῆς τε καὶ ἀνάγκης ὅπως μετανοήσω, οἳ[62] καί φασιν πρός με · « Μάτην παρακαλεῖς · οὐδεὶς γὰρ ἐξέρχεται τῶν ἐνταῦθα μέχρι τῆς κοινῆς ἀναστάσεως. » Ἐπιμένοντος δέ μου[63] τῇ δεήσει καὶ βοῶντος · « Ἐλεήσατέ με · οὐ γὰρ ᾔδειν, ὅτι ταῦτά μοι συμβήσεται καὶ διὰ τοῦτο γνησίως[64] ἀπὸ τοῦ νῦν μετανοῶ καὶ γενήσομαι πρὸς ὠφέλειαν πολλῶν, εἰ πρὸς τὴν ἐπὶ γῆς ζωὴν αὖθις ἐπανήξω[65]. » Καὶ δυσωπηθέντες οἱ ἄγγελοι ἄγουσί με

D πρὸς τὸ σῶμα καὶ τὴν μὲν[66] ἰδίαν φύσιν τῆς ψυχῆς ἔβλεπον ὥσπερ μαργαρίτην ἀστράπτουσαν, τὸ δὲ σῶμα δυσῶδες καὶ ἡμαυρωμένον, ὅθεν δυσχεραίνοντός μου καὶ λέγοντος μὴ δύνασθαι[67] εἰσελθεῖν ἐν αὐτῷ διὰ τὴν ζόφωσιν αὐτοῦ καὶ τὴν δυσωδίαν[68], οἱ δὲ προσηπείλησάν μοι λέγοντες · « Εἰ μὴ εἰσέλθῃς, πάλιν[69] ἀπάγομέν σε εἰς ἐκείνην τὴν καταδίκην ·

Variæ lectiones et notæ.

[48] δέ μου πάντων, sed om. μου inter ἀγαθῶν et ἔργων L. [49] μου om. L. [50] συγκεχωρητ. cod. [51] φῇ cod. [52] πάλιν om. L. [53] ἀφέντες με ἀναπολόγητον καὶ μή L. [54] καὶ τύπτοντές με κατήγαγον εἰς L. [55] Καὶ ταύτης διασκεδασθείσης, κατῆλθον L. [56] καὶ σκοτεινῶν καὶ δυσωδεστάτων L. [57] σκ. καὶ γνοφεράν L. [58] οὗ οὐκ ἔστι φέγγος L. [59] ὑποστήσεται L. [60] διαβόλου καὶ τῶν δαιμόνων καταδίκην ἄπαυστα καὶ ἀπαρηγόρητα L. [61] οὓς δυσωπήσας ἐξ. με τῆς φυλ. φοβ. ἐκείνης τε καί L. [62] οἱ om. L. [63] Ἐπ. δὲ τῇ παρακλήσει καὶ λέγοντος · ἐλ. L. [64] γνησίως μετανόήσω L. [65] ἐπανοίξω L. [66] μέν om. L. [67] δύνασθαι om. L. [68] καὶ τὴν δυσωδίαν om. L. [69] πάλιν ὑποστρέφομέν σε εἰς τὴν κ. οὐκοῦν εἰσέλθε L.

Digitized by Google

οἰκοῦν εἰσέλθῃς, ἵνα καὶ αὐτὸς σωθῇς καὶ ἄλλους ὠφελήσῃς, ὡς τῷ Κυρίῳ ἔδοξεν. » Τότε [70] εἶδον ὡς διὰ τοῦ στόματος εἰσελθὼν καὶ τὸ σῶμα διαναστήσας ἠρξάμην [71] κράζειν· « Ἐλεήσατέ με. » Πάντων δὲ ὠφεληθέντων λίαν καὶ μᾶλλον φοβηθέντων ἐπὶ τῇ φοβερᾷ ταύτῃ διηγήσει, ἕκαστος τὰ ἑαυτοῦ ἐθρήνει πλημμελήματα· τὸν δὲ ἄνθρωπον βλέποντες κατεπεπονημένον καὶ πολύδακρυν παρεκάλουν γεύσασθαι τροφῆς. Ὁ δὲ παντελῶς οὐχ ὑπήκουσεν, ἀλλὰ ἀποταξάμενος αὐτοῖς, διήρχετο τὰς ἐκκλησίας **578** καὶ ῥίπτων ἑαυτὸν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἓξ ὥρα μετὰ φωνῆς ἰσχυρᾶς καὶ δακρύων πολλῶν· « Οὐαί, οὐαὶ τοῖς ἁμαρτάνουσιν [72] ἀμετανοήτως ! ποία φοβερὰ κόλασις καὶ ἐξέτασις ἀκριβὴς αὐτοὺς περιμένει ! » Ποιήσας οὖν (149 a) οὕτως [73] ἡμέρας μ' νηστεύων, καὶ ἀγρυπνῶν, καὶ κηρύσσων, καὶ πολλοὺς ἐπιστρέφων πρὸς μετάνοιαν, ἐτελειώθη [74] ἐν Κυρίῳ προγνοὺς τὸν ἑαυτοῦ θάνατον πρὸ ιβ' ἡμερῶν [75].

peccata. Videntes vero hominem fatigatum lacrymisque perfusum, cibum gustare hortabantur : sed ille non omnino voluit acquiescere eisque valedicens visitabat ecclesias, ubi, super limina se prosternens, cum magna voce multisque lacrymis clamabat : « Væ, væ peccatoribus impœnitentibus ! Quam terribilis pœna severumque judicium eos manent ! » Sic igitur peregit quadraginta dies, jejunans, vigilans, clamans, multosque convertens ad pœnitentiam, et morte sua præcognita duodecim diebus ante eventum, vitam finivit in Domino.

ΣΛΒ'. *Περὶ τῶν κεκοιμημένων διαφόρων ἁγίων* [76].

[77] Συμφωνεῖ [78] δὲ τῷ θαύματι τούτῳ, λέγω δὴ τὸ περὶ τῆς τῶν ψυχῶν πρὸς τὴν τῶν οὐρανῶν ἄνοδον μετὰ τὴν ἐνθένδε μεταχώρησιν, καὶ ὁ θεομύστης Χρυσόστομος διεξιὼν περὶ τῶν κεκοιμημένων οὕτως· « Ταῦτα καὶ τὰ τούτων ἀπορρητότερα προθεωροῦντες οἱ τελευτῶντες, οἱ μὲν ἐν τῇ κλίνῃ ταράσσονται φυγεῖν βουλόμενοι, μὴ δυνάμενοι δὲ, οἱ δὲ τοὺς ὀδόντας βρύχουσι καὶ ἄλλοι τὰς σιαγόνας κόπτουσι καὶ ἕτεροι τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐλεεινῶς περιστρέφουσι καὶ τὰς χεῖρας συστέλλουσι, κατὰ μικρὸν τῆς δυνάμεως τοῦ σώματος ληγούσης καὶ τῆς γλώττης [79] δεινῶς φλεγομένης· ὁρῶσι γὰρ τότε τοὺς μὲν θείους ἀγγέλους φοβερῶς τε καὶ ὀξέως τὴν ψυχὴν ἀπαιτοῦντας, τοὺς δὲ πονηροὺς δαίμονας παρισταμένους, καὶ λογοθετοῦντας, καὶ κατηγοροῦντας εὐτόνως, καὶ ἁρπάσαι πρὸς ἑαυτοὺς ἐπιχειροῦντας· εἶτα καὶ τὸν κλέπτην [80] αἰφνιδίως [81] εἰσελθόντα καὶ τὴν ψυχὴν τοῦ σώματος ἀπορρήξαντος [82], πορεύεται μετὰ σκυθρωπότητος πολλῆς εἰς τόπους ξένους καὶ πάμπαν ἀγνοουμένους. Πολλῶν οὖν ἡμῶν [83], ἀδελφοί, τότε δεῖ τῶν εὐχῶν [84], πολλῶν τῶν ἀγαθῶν ἔργων, πολλῆς ἡμῖν τότε χρείας τῆς τῶν ἀγγέλων βοηθείας, πολλῆς ἡμῖν τότε τῆς ἐν τῇ τοῦ ἀέρος ἀναβάσει χειραγωγίας καὶ συμμαχίας. Εἰ γὰρ εἰς μακρὰν χώραν καὶ ξένην πόλιν ἐνταῦθα πορευόμενοι δεόμεθα τοῦ χειραγωγοῦντος καὶ ὁδηγοῦντος [85], πόσων ἡμῖν δεῖ τῶν βοηθῶν μᾶλλον καὶ χειραγωγῶν τοῦ διασῶσαι καὶ διαπεράσαι [86] τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας καὶ τοὺς ὁδοστάτας τοῦ ἀέρος καὶ δικαιολόγους [87], οὓς τελώνας καὶ φορολόγους ἡ θεία [88] προσαγορεύει Γραφή ; Διὸ δὴ προφθάσωμεν τὸ πρόσωπον [89] τοῦ Θεοῦ ἐν ἐξομολογήσει, προφθάσωμεν **579** πρὸ τοῦ φθασθῆναι [90], δράμωμεν πρὸ τοῦ καταληφθῆναι· ὁ γὰρ βίος βραχὺς, ἡ δὲ κρίσις μακρά· τὸ δὲ τέλος ἐγγὺς καὶ ὁ φόβος

CCXXXII. *De variis qui obdormierunt sanctis.*

Consonat huic prodigio, istud dico quod attinet ad animas, post suum hinc discessum, ad cœlos ascendentes, et divinus Chrysostomus sic de illis qui obdormierunt disserit : « Hæc et his ineffabiliora prævidentes moribundi, alii agitantur in lecto fugere volentes et non valentes, alii dentibus fremunt, alii maxillas cædunt, alii oculos miserabiliter circumvertunt et manus contrahunt, paulatim viribus corporis cedentibus et lingua terribiliter usta. Tum enim vident divinos angelos trepide seduloque animam deposcentes, malos autem dæmones astantes, rationem repetentes, criminari conantes et illam ad se rapere tentantes ; deinde furem subito advenientem, corpusque eructans animam, quæ cum mœrore multo ad loca extranea prorsusque ignota progreditur. Multis igitur nobis, fratres, tunc opus est precibus, multis operibus bonis, multo angelorum auxilio, multo in hac aeris ascensione ductu ac defensione. Si enim in longinquam regionem et extraneam urbem hic proficiscentes, ductore rectoreque egemus, quanto magis nobis opus est defensoribus atque ductoribus, ut salvi pertranseamus aeris principatus ac potestates ac viæ custodes, quos teloniarios et exactores vocat divina Scriptura ? Ideo præoccupemus faciem Dei in confessione ; præoccupemus, ne prævertamur ; curramus antequam corripiamur. Vita enim brevis, longum autem judicium ; finis vero prope est, metusque multus, ac miserator nullus. Cogita enim quomodo sint animæ eo quod timorem ac mandata Dei contempserint, paululum expostulantes requiem et non obtinentes ; sed in terræ subterraneis ignaviam, delicias, fornicationes cæteraque prava opera deflentes, frustra pœnitentiam de malis quæ fece-

Variæ lectiones et notæ.

[70] Καὶ τ. ἐ. ὡς διὰ τοῦ στ. ἑαυτὸν εἰσελθόντα L. [71] ἠ. λέγειν ἑλ. Π. δὲ λ. ὡφ. L. [72] ἁμαρτάνουσιν ἀνόητα L. [73] οὕτως om. L. [74] ἐτελεύτησεν L. [75] ἡμ. ιβ' L. [76] Rubrica M. 2, om. cod. et Par. 1706. [77] Τοῦ Χρυσοστόμου ? cf. Raderi Syntagma p. 18. [78] Συμφωνεῖται L. [79] γλώσσης δ. φλ. ὁρῶ μὲν γὰρ. τ. τοὺς θ. ἀγ. φ. τε καὶ ἀξίως L. [80] τοῦ πλέκτου ἀ. εἰσελθόντος ? [81] καίτοι κλ. αἰφνίδιον L. [82] ἀπορρήξαντα L. [83] ἡμῖν, ἀδελφοί L. [84] εὐχῶν, πολλῶν τῶν βοηθῶν cod. et L. π. οὖν ἡ. χρ. χρ. τ. L. [85] χειρ. καὶ βοηθοῦντος, ποίων ἡ. τότε τῶν β. μ. δὲ καὶ χ. L. [86] καὶ περάσαι cod. et L. τὰς ἀ. καὶ ἐ. L. [87] δικολόνους L. [88] ἡ θ. γρ. προστανορεύει L. [89] τὸ πρ. τοῦ Θεοῦ ἐν ἐξ. om. L. [90] τοῦ φθασθῆναι καὶ δρ. L.

Digitized by Google

runt habent et lugent inconsolabiles. Idcirco maxime felices dicimus justos et infantes qui moriuntur, quia calix mortis nobis periculosus, illis salutaris est, et quod omnibus est formidandum, ipsis desiderabile est, et quod nos hic habemus timoris principium, ipsis est principium salutis; sic fere dicentes : « Nos angeli pacis e corpore deduxerunt; nos absque mœrore et absque obice, bonos habentes viæ ductores, aeris principatus et potestates transivimus : non enim invenerunt in nobis quod quærebant aut sperabant, viderunt purum et immaculatum corpus et confusi sunt; viderunt illibatam ac lucidam animam, et erubuerunt; viderunt linguam non corruptam neque dolosam et siluerunt; transivimus et parviduximus eos; præterivimus et cecinimus eis dicentes : « Benedictus Dominus, qui non dedit nos in prædam dentibus illorum. » — « Laqueus contritus est et nos liberati sumus. » Unde obviantes angeli exsultant, justi concurrunt, sancti gaudent et aiunt : « Bene venerunt amici Christi æternorumque bonorum hæredes. »

Similiter autem et Gregorius, Theologus dictus, in epitaphio Cæsarii fratris ait : « Fidem sapientum sermonibus habeo, quod omnis anima bona Deique amica, postquam corporis vinculis liberata, rebus terrenis eximitur, statim in conscientia visioneque ipsam manentis boni devenit, quasi quod obscurat clarificato vel deposito, nescio quid sit dicendum, mirabilem quamdam jucunditatem sentit et exsultat, libenterque vadit ad suum Dominum, præsentem vitam ut quemdam carcerem durum relinquens, et circumdatas excutiens catenas, quibus cogitationis malæ præpediebantur, et in imaginatione quodammodo jam reservata felicitate fruitur. »

Non secus autem magnus Athanasius in Vita sancti Antonii dicit : « Cum ad horam nonam ut oraret ascendisset, seipsum mente sensit elevatum; et mirabiliter astans sese tanquam extra se positum vidit et tanquam in aera a quibusdam abductum; deinde severos quosdam ac terribiles in aere stantes ipsumque, ne præteriret, impedire volentes. Ductoribus autem propugnantibus, illi

πολὺς καὶ ὁ ἐλεῶν[91] οὐδείς· ἐννόησον γὰρ ὅπως εἰσὶν αἱ ψυχαὶ διότι κατεφρόνησαν τοῦ φόβου[92] τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ, μικρᾶς ἀνέσεως παρακαλοῦσαι τυχεῖν καὶ μὴ τυγχάνουσαι, ἀλλ' εἰς τὰ καταχθόνια τῆς γῆς θρηνοῦσαι τὰς ῥαθυμίας καὶ τὰς τρυφὰς καὶ τὰς πορνείας αὐτῶν καὶ τὰς λοιπὰς κακουργίας, ἀνόνητα μετανοοῦσιν ἐφ' οἷς κακοῖς[93] διεπράξαντο καὶ πενθοῦσιν ἀπαρηγόρητοι. Διά τοι τοῦτο μάλιστα μακαρίζομεν τοὺς δικαίους καὶ τοὺς νηπίους[94] ἀποθνήσκοντας, ἐπειδὴ τὸ παρ' ἡμῖν ποτήριον τοῦ θανάτου ἐπικίνδυνον, παρ' ἐκείνοις[95] ἐστὶ σωτήριον καὶ τὸ παρὰ πᾶσι φρικτὸν, παρ' ἐκείνοις ἐπιθυμητόν· καὶ ὅπερ ἡμεῖς ἔχομεν ἐκεῖθεν ἀρχὴν τιμωρίας, παρ' ἐκείνοις ἐστὶν[96] ἀρχὴ σωτηρίας· μόνον οὐχὶ λέγοντες[97] · « Ἡμᾶς ἄγγελοι εἱρηνικοὶ διεχώρισαν ἐκ τοῦ σώματος· ἡμεῖς ἁλύπως καὶ ἀνεμποδίστως παρήλθομεν τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας τοῦ ἀέρος, ἀγαθοὺς ὁδηγοὺς ἔχοντες· οὐ γὰρ εὗρον ἐν ἡμῖν ὅπερ[98] ἐζήτουν ἢ ἤλπιζον· εἶδον ἀμίαντον καὶ καθαρὸν τὸ σῶμα καὶ ἡσχύνθησαν· εἶδον ἄφθορον καὶ λαμπρὰν τὴν ψυχὴν καὶ ἐνετράπησαν· εἶδον τὴν γλῶσσαν ἄσπιλον καὶ ἄδολον καὶ ἐφιμώθησαν· παρήλθομεν καὶ ἠὐτελίσαμεν[99] αὐτούς· διέβημεν δι' αὐτῶν καὶ κατεψάλομεν αὐτῶν φάσκοντες[1] · « Εὐλογητὸς Κύριος, ὃς οὐκ ἔδωκεν ἡμᾶς εἰς θήραν τοῖς ὀδοῦσιν αὐτῶν· » — « ἡ παγὶς συνετρίβη, καὶ ἡμεῖς ἐῤῥύσθημεν·[2] » ὅθεν καὶ οἱ προσαπατῶντες[3] ἄγγελοι ἔχαιρον[4] (149b), δίκαιοι κατησπάζοντο, ὅσιοι[5] συνετέρποντο λέγοντες· « Καλῶς ἦλθον οἱ φίλοι τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν κληρονόμοι. »

[6] (2) Καὶ μέντοι καὶ ὁ τῆς θεολογίας ἐπώνυμος Γρηγόριος ἐν τῷ ἐπιταφίῳ τοῦ ἀδελφοῦ Καισαρείου φάσκει· « Πείθομαι σοφῶν λόγοις, ὅτι πᾶσα ψυχὴ καλή τε καὶ θεοφιλὴς, ἐπειδὰν τοῦ συνδέσμου λυθεῖσα σώματος, (τῶν) ἐνθένδε ἀπαλλαγῇ, εὐθὺς ἐν συναισθήσει καὶ θεωρίᾳ τοῦ μένοντος αὐτὴν καλοῦ γίνεται[7], ἅτε τοῦ ἐπισκοτοῦντος ἀνακαθαρθέντος ἢ ἀποτεθέντος[8] — οὐκ οἶδ' ὅτι καὶ λέγειν χρὴ — θαυμασίαν τινὰ ἡδονὴν ἥδεται καὶ ἀγάλλεται καὶ πλεως **580** χωρεῖ πρὸς τὸν ἑαυτῆς δεσπότην, ὥσπερ τι δεσμωτήριον χαλεπὸν τὸν ἐνταῦθα βίον ἀπολιποῦσα καὶ τὰς περικειμένας ἀποσεισαμένη πέδας, ὑφ' ὧν τὸ τῆς διανοίας πτερὸν καθείλκετο, καὶ οἷον ἤδη τῇ φαντασίᾳ καρποῦται τὴν ἀποκειμένην μακαριότητα[9].»

[10] (3) Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ μέγας Ἀθάνασιος ἐν τῷ βίῳ τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου λέγει· « Ἀναστὰς[11] εἰς προσευχὴν περὶ ὥραν θ' ἠσθετο ἑαυτὸν ἀρπαγέντα τῇ διανοίᾳ· καὶ παραδόξως[12] ἑστὼς ἔβλεπεν ἑαυτὸν ὥσπερ ἔξωθεν ἑαυτοῦ γενόμενον καὶ ὡς εἰς τὸν ἀέρα ἀφοδηγούμενον[13] ὑπό τινων, εἶτα πικροὺς καὶ δεινοὺς ἑστῶτας ἐν τῷ ἀέρι καὶ θέλοντας[14] αὐτὸν κωλῦσαι[15] ὥστε μὴ διαβῆναι. Τῶν δὲ ὁδηγούντων

Variæ lectiones et notæ.

[91] Ὁ λύων οὐδείς· ἐνν. γὰρ πῶς ἐ. ἐν ᾅδου ψ. L. [92] φ. καὶ τῆς ἐντ. τοῦ Θεοῦ L. [93] κακῶς L. [94] νηπίως cod. [95] παρ' ἐκείνοις ἐπαινετὸν καὶ ὁ. ἡ. ἐ. εἰς εἰς ἐκ L. [96] ἐστὶν ἀνάπαυσις L. [97] λέγοντ. cod. λέγουσι. [98] ἅπερ ἐζ. καὶ ἤλπ. L. [99] καὶ εὑτρη[πί]σαμεν L. [1] Ps. CXXIV, 7. [2] ἐῤῥύσθημεν ἐντεῦθεν L. [3] προσαπαντῶντες cod. et L. [4] ἐχ. ἄγγελοι L. [5] ὁ. συν. ἀγγέλοις λεγ. L. [6] Τοῦ Θεολόγου ed. Coloniensis 1690, I. p. 173 C. [7] γενομένη Gr. [8] ἢ Gr. [9] μακαριότητα om. L. [10] Τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου ed. Col. 1686. II 488 D. [11] Ἀ. λ. Μέλλων γάρ ποτε ἐσθίειν ὁ θεοφόρος Ἀντώνιος ἀνέστη εἰς πρ. π. ὡ. θέρ[ους] L. omittens ἡσθετο. [12] παράδοξον Ath. [13] ὁδηγ. Ath. ἀποδηγ. cod. [14] θελόντων τοίνυν Ath. [15] κωλύειν cod.

Digitized by Google

διαμαχομένων, ἀπῄτουν ἐκεῖνοι λόγον, εἰ μὴ ὑπεύθυνος αὐτοῖς εἴη· βουλομένων οὖν αὐτῶν συνάραι λόγον ἀπὸ τῆς γεννήσεως αὐτοῦ, οὐ συνεχώρουν οἱ τὸν Ἀντώνιον ὁδηγοῦντες· « Τὰ μὲν [16] ἀπὸ τῆς γεννήσεως αὐτοῦ, λέγοντες, ὁ Κύριος ἀπῆλειψεν· ἀφ' [17] οὗ δὲ γέγονε μοναχὸς καὶ τῷ Θεῷ συνέθετο [18], ἐξέστω ποιῆσαι λόγον. » (Καὶ δὴ) τότε κατηγορούντων (αὐτοῦ) καὶ μὴ ἐλεγχόντων, ἐλευθέρα γέγονεν ἡ ὁδὸς αὐτῷ καὶ ἀκώλυτος. Καὶ εὐθὺς εἶδεν ἑαυτὸν [19] ὥσπερ ἐρχόμενον εἰς ἑαυτὸν καὶ τοῦ μὲν φαγεῖν ἐπελάθετο, ἔμεινε (δὲ) τὸ λοιπὸν τῆς ἡμέρας καὶ [20] ὅλης τῆς νυκτὸς εὐχόμενος καὶ στενάζων. Ἐθαύμαζε [21] δὲ λογιζόμενος πρὸς ποίους ἐστὶν ἡ πάλη καὶ διὰ πόσων πόνων ἔχει τις διαβῆναι τὸν ἀέρα καὶ ἐμνημόνευσεν ὅτι τοῦτό ἐστιν, ὃ ἔλεγεν ἀπόστολος [22] « κατὰ τὸν ἄρχοντα τῆς ἐξουσίας τοῦ ἀέρος »· ἐν τούτῳ γὰρ ὁ ἐχθρὸς ἔχει τὴν ἐξουσίαν ἐν τῷ μάχεσθαι καὶ πειρᾶσθαι διακωλύειν τοὺς διερχομένους, ὅθεν [23] μάλιστα παρῄνει λέγων [24]· « Ἀναλάβετε τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ, ἵνα (δυνηθῆτε ἀντιστῆναι τῇ ἡμέρᾳ τῇ πονηρᾷ », ὅπως) μηδὲν ἔχων ὁ ἐχθρὸς [25] λέγειν περὶ ἡμῶν φαῦλον καταισχυνθῇ [26]· — Διὸ τοίνυν ἀνενδότως ἐπιμένωμεν [27] τῇ ἀσκήσει [28] γινώσκοντες ὅτι, ἐὰν μίαν ἡμέραν ἀμελήσωμεν, οὐ διὰ τὸν παρελθόντα χρόνον ἡμῖν συγχωρήσει, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀμέλειαν **581** καθ' ἡμῶν ὁ Θεὸς ἀγανακτήσει μᾶλλον. Οὕτω γὰρ ἐν τῷ Ἰεζεκιὴλ [29] ἠκούσαμεν· οὕτω καὶ Ἰούδας [30] ἀπώλεσε διά νύκτα μίαν ὅλου τοῦ παρελθόντος χρόνου τὸν κάματον· οὐδὲ γὰρ ὁ ἐχθρὸς ἡμῶν ἀμελεῖ τῆς καθ' ἡμέραν [31] φροντίζων ἀπωλείας πάντοτε, καὶ ἐὰν [32] ἀμελοῦντας ἡμᾶς εὑρήσει, σφοδροτέρως ἐπιτίθεται· εἰς δὲ τὸ μὴ ὀλιγωρεῖν ἡμᾶς, καλὸν τὸ ἀποστολικὸν ῥητὸν ἀεὶ [33] μελετᾷν [34]· « Καθ' ἡμέραν ἀποθνήσκω ». Ἂν γὰρ ἡμεῖς ὡς ἀποθνήσκοντες καθ' ἡμέραν οὕτως ζῶμεν, οὐχ ἁμαρτήσομεν. Ἔστι δὲ τὸ λεγόμενον τοιοῦτον· Ἵνα καθ' ἡμέραν ἐγειρόμενοι μὴ νομίζωμεν [35] φθάνειν τὴν ἐσπέραν καὶ πάλιν μέλλοντες [36] ἀνακλίνεσθαι (150ᵃ) μὴ ἐγείρεσθαι. Μετὰ δὲ ταῦτα [37] διαλέξεως αὐτῷ ποτε γενομένης πρός τινας περὶ τῆς διαγωγῆς τῆς ψυχῆς καὶ ποῖος μετὰ τὴν ἀναχώρησιν ἔσται αὐτῇ τόπος, τῇ ἑξῆς νυκτὶ καλεῖ τις αὐτὸν ἄνωθεν λέγων· « Ἔξελθε [38], Ἀντώνιε, καὶ βλέπε. » Καὶ δὴ ἐξελθὼν καὶ ἀναβλέψας εἶδέ τινα μακρὸν [39] τῷ εἴδει καὶ φοβερὸν ἑστῶτα, ἀναβαίνοντας δέ τινας ὥσπερ ἐπτερωμένους, κἀκεῖνον ἐκτείνοντα τὰς χεῖρας καὶ τοὺς μὲν κωλυομένους παρ' αὐτοῦ, τοὺς δὲ ὑπεριπτωμένους καὶ ἀμερίμνως λοιπὸν ἀναγομένους· καὶ ἐπὶ μὲν τοῖς τοιούτοις ἔτριζε τοὺς ὀδόντας ὁ μακρὸς ἐκεῖνος, ἐπὶ δὲ τοῖς ἀποπίπτουσιν ἐχαι-

rationem requirebant, annon ipsis tributarius esset. Volebant igitur ab ipsius nativitate rationem quærere; sed qui ducebant Antonium non permiserunt; dicentes : « Ea quidem quæ ab ipsius nativitate sunt, Dominus delevit. Ex quo vero factus est monachus et Deo dicatus, liceat reddere rationem. » Et tunc illis criminantibus ipsum et non convincentibus, ipsi libera et aperta via facta est. Et statim semetipsum tanquam ad se revertentem vidit, et cibos sumere non recordabatur, sed reliquo die totaque nocte remansit orans et gemens. Mirabatur autem reputans adversus quales inimicos sit colluctatio, necnon per quos labores habeat quis aera trajiciendum, et recordatus est hoc esse quod dixit Apostolus, « secundum principem potestatis aeris. » In hoc enim potestatem habet inimicus ut pugnet et conetur impedire transeuntes; unde maxime hortatur dicens Apostolus : « Accipite armaturam Dei ut possitis resistere in die malo, » ita ut nihil omnino habens adversum vos inimicus erubescat. Itaque sine remissione perseveremus in bonis exercitiis, scientes, quoniam, si unum diem negligentes sumus, non ob præteritum tempus ignoscet, sed propter negligentiam adversum nos Deus magis irascetur. Sic enim in Ezechiel audivimus; sic et Judas in una nocte totius præteriti temporis laborem perdidit. Non enim prætermittit inimicus noster quin quotidie perditionem nostram meditetur, et, si negligentes nos invenerit, tunc violentius impetit. Ut autem non incuriose agamus, bonum est dictum apostolicum semper meditari : « Quotidie morior. » Si enim nos quasi quotidie morientes sic vivimus, non peccabimus; et tale est illud dictum, ut quotidie vigilantes non putemus vesperam attingere, nec rursum recubituri surgere cogitemus. Posthæc autem, habito ab ipso cum aliquibus colloquio de transitu animæ et de loco qui post exitum ei futurus est, nocte sequenti vocat quis eum desuper dicens : « Egredere, Antoni, et vide. » Et cum egressus aspexisset, vidit quemdam aspectu longum et terribilem stantem, et quosdam ascendentes quasi sublevatos alis, et illum manus extendentem, et alios quidem ab illo impeditos, alios autem supervolantes et tandem secure superductos. Et super his quidem procerus ille dentibus fremebat, sed super delabentibus lætabatur; et facta est vox dicens : « Reputa visum, Antoni. » Et, aperta ipsi intelligentia, cognovit animarum esse transitum, procerumque stantem inimicum generis nostri diabolum, qui sibi subjectos prehen-

Variæ lectiones et notæ.

[16] λ. ἐκείνοις ante τὰ μέν Ath. [17] ἐξ Ath. [18] ἐπηγγείλατο τῷ Θεῷ Atn. [19] καὶ πρὸς ἑ. ἑστῶτα· καὶ πάλιν ἦν ὅλως Ἀντώνιος τότε τῷ μὲν φ. αὐτὸς ἐπιλαθόμενος Ath. [20] καὶ δι' ὁ ν. Ath. [21] Ἐ. γὰρ βλέπων π. πόσους Ath. [22] Eph. II, 2. [23] δι' ὃ καί Ath. [24] Eph. VI, 13. [25] ἔχ. π. ἡ. φ. ὁ ἐ. Ath. [26] καταισχυνθῇ L. [27] ἐπιμείνωμεν cod. [28] ἀ. γ. ὅ τι ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἁμ. L. [29] Ez. III, 20. [30] Gen. XXXVIII. [31] τῆς καθ' ἡμῶν φρ. L. [32] καὶ ἁμ. ἡμᾶς εὑρήσομεν L. [33] ἀεὶ μ. ῥ. L. [34] I Cor. XV. 31. [35] νομίζοντες ὅθ' ἕως ἑσπέρας καὶ ὅτε μ. κοιμηθῆναι, μὴ L. [36] συνελθόντας πρὸς αὐτόν Ath. [37] ταῦτα Ath. [38] Ἐξ. τοίνυν (ᾔδει γὰρ τίσιν ὑπακούειν ὤφειλε) καὶ ἐθεώρησε Ath. [39] μ. ἀειδῆ καὶ φ. ἐ. καὶ φθάνοντα μέχρι τῶν νεφελῶν καὶ ἀν. Ath. — 16 καὶ διελθόντας λ. ἀ. ἀνάγεσθαι· ἐπὶ οὖν Ath.

Digitized by Google

dens transire impediebat, et sibi non tributarios retinere nequibat. »

Ideo quoque magnus et longanimis Eustratius jamjam, etsi martyrio moriturus, precabatur dicens : « Magnificans magnifico te, Domine, quod humilitatem meam respexisti, et non conclusisti me in manus inimicorum, et ex necessitatibus salvasti animam meam. Et nunc sustineat me manus tua, et veniat super me misericordia tua, quoniam conturbata est anima mea et tristis est in exitu de corpore isto; nequaquam mala voluntas adversarii prævaleat adversus illam, et involvat in tenebris propter factas mihi in agonia huius vitæ culpas. Miserere mihi, Domine, et ne videat anima mea tetram malorum dæmonum faciem, sed eam suscipiant angeli tui lucentes et fulgidi. Da gloriam nomini sancto tuo, et potentia tua deduc me in divinum tuum tribunal. Dum judicabor, non me comprehendat manus principis hujus mundi, ad detrahendum me peccatorem in profundum inferni. »

Non aliter etiam magnus apostolus Judas in sua catholica epistola hæc manifestat, dicens : « Archangelus autem Michael cum diabolo disputans et altercans de Moysi corpore, non est ausus judicium inferre blasphemiæ; sed dixit : « Increpabit tibi Dominus, diabole. » Volens enim significare tenebrosam diaboli super humanas animas tyrannidem, et opponere quam habebat ille in tumulum corporis Moysi, hoc fecit, ut discamus diabolum cum suis perversis et rebellibus potentiis in quietis loca, via superna animas prohibere, ne perveniant, ideoque angelos eas e corpore egredientes suscipere. »

Sic quoque Martyrius Antiochensis in eamdem epistolam ait : « Postquam enim anima dehinc erepta e corpore egreditur, statim occurrunt ei angelicæ potestates pravorumque dæmonum caterva, ut juxta qualitatem operum quæ facta sunt, malorum vel bonorum, ad loca digna vel hi vel illi deducant eam custodiendam usque ad ultimum judicium,

ρεν [60] καὶ ἐγένετο φωνὴ λέγουσα. «Νόει [61] τὸ βλεπόμενον (Ἀντώνιε). » Καὶ διανοιχθείσης αὐτῷ τῆς διανοίας, ἔγνω ψυχῶν εἶναι τὴν [62] πάροδον. Καὶ τὸν [63] ἑστῶτα μακρὸν τὸν ἐχθρὸν τοῦ γένους ἡμῶν διάβολον καὶ τοὺς μὲν ὑπευθύνους αὐτῷ κρατοῦντα [64] καὶ κωλύοντα διελθεῖν, τοὺς δὲ ἀνευθύνους [65] μὴ δυνάμενον κατέχειν [66].»

[67] (4) Διὰ δὴ τοῦτο καὶ ὁ μέγας καὶ πολύαθλος Εὐστράτιος μέλλων, καίπερ διὰ [68] μαρτυρίου, τελειοῦσθαι, προσηύξατο λέγων· «Μεγαλύνων μεγαλυνῶ σε, Κύριε, ὅτι ἐπεῖδες ἐπὶ τὴν ταπείνωσίν μου **582** καὶ οὐ συνέκλεισάς με εἰς χεῖρας ἐχθρῶν καὶ ἔσωσας ἐκ τῶν ἀναγκῶν τὴν ψυχήν μου· καὶ νῦν σκεπασάτω με ἡ χεῖρ σου, καὶ ἔλθοι ἐπ' ἐμὲ τὸ ἔλεός σου, ὅτι τετάραχται ἡ ψυχή μου καὶ κατώδυνός ἐστιν ἐν τῷ ἐκπορεύεσθαι αὐτὴν ἐκ τοῦ σώματος τούτου, μήποτε ἡ πονηρὰ τοῦ ἀντικειμένου βούλησις συναντήσῃ αὐτῇ καὶ παρεμποδίσῃ ἐν σκότει διὰ τὰς ἐν ἀγνοίᾳ ἐν τῷ βίῳ τούτῳ γενομένας μοι ἁμαρτίας· ἔλεός μοι γένου [69], Δέσποτα, καὶ μὴ ἴδοι ἡ ψυχή μου τὴν ζεζοφωμένην [70] ὄψιν τῶν πονηρῶν δαιμόνων, ἀλλὰ παραλαβέτωσαν αὐτὴν ἄγγελοί σου φαιδροὶ καὶ φωτεινοί. Δὸς δόξαν τῷ ὀνόματί σου τῷ ἁγίῳ, καὶ τῇ σῇ δυνάμει ἀνάγαγέ με εἰς τὸ θεῖόν σου βῆμα· ἐν τῷ κρίνεσθαί με μὴ καταλάβῃ με ἡ χεὶρ τοῦ ἄρχοντος τοῦ κόσμου [71] τούτου εἰς τὸ κατασπᾶσαί με τὸν ἁμαρτωλὸν εἰς βύθος [72] ᾅδου.»

(5) Τοιγάρ τοι καὶ ὁ μέγας [73] ἀπόστολος Ἰούδας ἐν τῇ καθολικῇ αὐτοῦ ἐπιστολῇ [74] ταῦτα παραδηλοῖ λέγων [75] · « Ὁ δὲ ἀρχάγγελος Μιχαήλ, ὅτε τῷ διαβόλῳ, φησὶν [76], διακρινόμενος διελέγετο περὶ τοῦ Μωσέως σώματος, οὐκ ἐτόλμησε κρίσιν ἐπενεγκεῖν βλασφημίας, ἀλλ' εἶπεν [77] · « Ἐπιτιμήσει σοι Κύριος» διάβολος [78]· βουλόμενος γὰρ παραστῆσαι τὴν ἐν τῷ ἀφανεῖ [79] τοῦ διαβόλου περὶ τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν τυραννίδα, ἣν ἔσχεν εἰς [80] τὴν ταφὴν τοῦ σώματος Μωϋσέως ἀντιστῆναι, ἵνα μάθωμεν, ὅτι πρὸς τοὺς τόπους τῆς ἀναπαύσεως ὁ διάβολος μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ πονηρῶν καὶ ἀποστατικῶν δυνάμεων, εἴργει πορεύεσθαι τὰς ψυχὰς τῆς [81] ἄνω πορείας, διὸ καὶ ἄγγελοι παραλαμβάνουσιν αὐτὰς ἐξιούσας ἀπὸ τοῦ σώματος. »

[82] (6) Οὕτω [83] δὲ καὶ ὁ Μαρτύριος Ἀντιοχείας ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιστολῇ φησιν· « Ἐπειδὴ γὰρ, τῆς ψυχῆς ἀπὸ σώματος χωριζομένης μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἀπαλλαγὴν, εὐθὺς προσαπαντῶσιν αὐτῇ ἀγγελικαὶ [84] δυνάμεις ἀγαθαὶ καὶ δαιμόνων στῖφος πονηροτάτων [85], ἵνα πρὸς τὴν ποιότητα τῶν ἔργων ὧν ἔπραξαν [86] πονηρῶν καὶ ἀγαθῶν, ἐπὶ τοὺς ἀξίους τόπους ἢ οὖ-

Variæ lectiones et notæ.

[60] πρὸς Ἀντώνιον add. Ath. om. Ἀντώνιε. [61] ἐνενόει τῶν ψ. Ath. [62] τὴν — ἐχθρόν non habet Ath. [63] τὸν φθονοῦντα τοῖς πιστοῖς καὶ Ath. [64] κρατοῦντα καὶ κωλύοντα Ath. l. κρατουμένους καὶ κωλυομένους cod. [65] μὴ πεισθέντας αὐτῷ μ. δ. κρατεῖ Ath. — ἀνευθύνους om. L. [66] μὴ δ. κατασχεῖν L. [67] Τοῦ ἁγίου Εὐστρατίου, non presbyteri illius C. P. cujus « refutatio eorum qui dicunt mortuos a viventibus haud juvari » in Bibl. M. XXVII, 362 legitur, sed martyris ejus nominis oratio, quæ exstat Latina apud Surium Ced. 13, c. 52. [68] διὰ τοῦ μαρτυρίου L. [69] γενοῦ L. [70] ἐζοφ. L, [71] κόσμου om. L. [72] βυθόν L. [73] μέγας Κύριλλος ἐν τῇ καθ. L. [74] ἁ. ἐπ. om. L. τ. παραδηλῶν ἔφη L. [75] Judæ, non Cyrilli, ut in cod. Monacensibus Raderus legebat, ep. 9. Ὁ δὲ M. ὁ ἁ. [76] φησὶν om. L. Ἐπιτιμήσαι L. [77] ἀλλ' εἶπεν om. L. Ἐπιτιμήσαι L. [78] διάβολε? (διαβολ. cod.) om. L γάρ om. L. [79] κατά add. cod. [80] ἔσχεν ἐκ τῆς παραβάσεως Ἀδὰμ, συνεχώρησεν αὐτῷ καὶ περὶ τήν L. [81] ταῖς — πορείαις cod. [82] Martyrius in Judæ Ep. a. 459-471. [83] Ὁ om. cod. et L. [84] αὐτῇ ἄγγελοι καὶ δυνάμεις L. [85] πονηρότατον L. [86] ἔπραξε π. τ. καί L.

Digitized by Google

τοι ἢ ἐκεῖνοι, ταύτην ἀποκομίσωσιν φυλαχθησομέ- A
νην [67] ἕως τῆς τελευταίας κρίσεως [68], καθ' ἣν εἰς
κρίσιν παραστησόμεθα **583** πάντες, εἰς τὴν [69] αἰώ-
νιον ζωήν τε καὶ ἀνάπαυσιν ἢ εἰς τὴν ἀπέραντον
φλόγα (150b) τοῦ πυρὸς ἀπαχθησόμεθα, ὅπερ ὁ
Θεὸς βουλόμενος ὑποδεῖξαι διά τινος τύπου σωματι-
κοῦ, παρεσκεύασεν ἐν τῇ τοῦ Μωϋσέως τελευτῇ φα-
νῆναι τὸν ἀρχάγγελον Μιχαὴλ διακρινόμενον περὶ
τοῦ σώματος αὐτοῦ καὶ τὸν πονηρὸν ἀντιπράττοντα
δαίμονα καὶ τούτῳ τὸν Μιχαὴλ ἀγαθὸν ἄγγελον ὄντα
προσυπαντῆσαι καὶ ἀποσοβῆσαι, ἀλλὰ τῷ Κυρίῳ
τῶν ὅλων παραχωρῆσαι τῆς κατ' ἐκείνου κρίσεως·
ὅπως διὰ τούτου [70] μάθωμεν, ὡς ἔστι τις ἀγωνία
τῆς ψυχῆς μετὰ τὴν ἔξοδον καὶ ὅτι χρὴ διὰ τῶν ἀγα-
θῶν ἔργων ἑτοιμαζέσθαι πρὸς τὸ τῆς εὐαγγελικῆς [71]
ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν συμμαχίας, τῶν δαιμόνων καθ'
in quo judicandi adstabimus omnes, et inde ad æternam vitam et requiem vel ad perennem ignis flammam abducemur : quod Deus aliquo typo corporali significare volens, paravit in Moysi morte videri, Michaelem archangelum de corpore ejus disputantem, et pravum dæmonem contradicentem, et isti bonum angelum Michaelem occurrentem, eumque in fugam pellentem, sed omnium Domino judicium adversus illum permittentem. Per hoc nos ediscere volebat quamdam animæ luctationem esse post exitum nosque debere bonis operibus parari ad obtinendam evangelicam defensionem adversus dæmones qui prorsus invidiose amareque contra nos fremunt. »

[72] (7) Λέγει οὖν καὶ ὁ μέγας ὁμολογητὴς Μάξιμος B
πρὸς Ἰωάννην κουβικουλάριον· « Τίς, ἀγαπητὲ [73],
τῶν κατ' ἐμὲ ῥύπος [74] ἁμαρτημάτων κατεστιγμέ-
νος οὐ φοβεῖται τὴν τῶν ἁγίων ἀγγέλων ἐπίστασιν [75],
ὑφ' ὧν κατὰ θείαν ψῆφον τῆς [76] ζωῆς τὸ πέρας δε-
χόμενος, βίᾳ τοῦ σώματος μετ' ὀργῆς ἐξωθεῖται
καὶ μὴ βουλόμενος; τίς κεκηληδωμένην [77] ἑαυτῷ
συνεπιστάμενος [78] τὴν συνείδησιν, οὐ δέδοικε τὴν
ὠμοτάτην [79] τῶν πονηρῶν δαιμόνων [80] βαρβαρώδη
ὑπάντησιν, ἑκάστου [81] τούτων κατὰ τὸν ἀέρα μετὰ
τὴν ἔξοδον πρὸς ἑαυτὸν [82] ἀφειδῶς τὴν ἀθλίαν ψυχὴν
ἕλκοντος καὶ τῷ ἐλέγχῳ τῶν αὐτῇ [83] πεπραγμένων
καταισχύνοντος καὶ πάσης ἐμποιοῦντος αὐτῇ τοῖς
ἐπὶ τοῖς μέλλουσιν ἀγαθοῖς ἐλπίδος ἐλεεινὴν [84]
ἀπόγνωσιν; » — « Μετὰ δὲ τὴν γινομένην κατὰ τὸν
ἀέρα πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας διάγνωσίν [85] C
τε καὶ λογοθέτησιν ἡ πρὸς τὸν ᾅδην κατάπτωσις
διαδέχεται καὶ παροίκησις, ἐν ᾧ σκότῳ βαθεῖ [86]
[διάγουσι] [87] καὶ βαρυτάτῃ σιγῇ, τροφὴν ἔχουσαι αἱ
ἐκεῖσε [88] καταδεδικασμέναι ψυχαὶ τοὺς δριμυτάτους
στεναγμοὺς καὶ τὰ πικρότατα δάκρυα καὶ τὴν ἐπὶ
τοῖς [89] δεινοῖς κατήφειαν, ἐκδεχόμεναι διὰ παντὸς οὐ-
δὲν ἄλλο [90] ἢ μόνην τὴν [91] ἐπὶ **584** τῇ δικαίᾳ [92] ψήφῳ
δικαίαν ἀνταπόδοσιν [93]. Ταύτην [94] οὖν συνίστησιν
αὐτοῖς τὴν ἄπαυστον [95] λύπην καὶ ὀδύνην ἡ τῆς ἀνα-
στάσεως ἐλπίς, ἡ τῆς φοβερᾶς ἡμέρας Χριστοῦ πα-
ρουσίας ἡμέρα, ἡ φρικωδεστάτη [96] παράστασις καὶ
περὶ τῶν βεβιωμένων πάντων ἀπολογία, καθ' ἣν οἱ
μὲν ἐκ δεξιῶν τοῦ κριτοῦ σταθήσονται [97] καὶ λήψον-
ται τῶν ἀπορρήτων ἀγαθῶν τὰς ἐπαγγελίας, οἱ δὲ D
τὴν ἀριστερὰν στάσιν λαχόντες, τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον,
τὸ ἐξώτερον σκότος [καὶ τὸν ἀκοίμητον σκώληκα] [98]
Dicit etiam magnus confessor Maximus ad Joannem cubicularium : « Quis, dilecte, peccatorum meorum sordibus maculatus non timeret sanctorum accessum angelorum, a quibus, ex divina sententia vitæ finem accipiens, coactus et invitus e corpore cum ira expellitur? Quis maculatam sibi persentiens conscientiam, non metueret malorum dæmonum crudelissimum ac barbarum occursum, unoquoque eorum per aera post exitum ad se miseram animam crudeliter trahente, et convicio factorum ejus eam confundente, atque omnis spei in futura bona demissionem ei suggerente? » — « Post autem factam in aere spirituum nequitiæ disquisitionem ac rationem succedit ad inferos lapsus et inhabitatio, ubi spissis tenebris et altissimo degunt silentio, cibum habentes animæ hic damnatæ acerbissimos gemitus amarissimasque lacrymas et extraneum opprobrium; nihil unquam aliud accipientes nisi justam ex justa sententia remunerationem. Hanc igitur incessabilem tristitiam ac dolorem exacuit resurrectionis spes, terribilis diei adventus Christi exspectatio, formidandum judicium, et omnium qui vixerunt apologia, juxta quam alii a dextris Judicis stabunt et ineffabilia bona promissa obtinebunt; alii vero a sinistris stabunt et habebunt ignem æternum, tenebras exteriores, vermem qui nunquam dormit, stridorem dentium, continuos fletus, sempiternum opprobrium ac punitionem. Hæc itaque præmeditantes et reputantes, merito dolent ac lacrymantur velut damnatæ atque inexcusabiles, non audita Sapientis disciplina, dicentis : « Quodcunque facere potest manus tua, pro viribus

Variæ lectiones et notæ.

[67] φυλαχθησώμ(εθα) cod. φυλαχθησομένην? custodiendam Mon. [68] ἡμέρας cod. et L. [69] εἰς τὴν ἀ. ζωὴν τε — ἀνάπαυσιν om. L. [70] τούτων L. [71] ἀγγελικῆς ἡ. σ. ἐπ. L. [72] Τοῦ ἁγίου Μαξίμου ad Jo. 7. II. p. 232 ed. Parisinæ 1675. [73] ἠγαπημένε M. [74] ἐμὲ ἔργοις ἀμ. L. [75] ἐπιστασίαν M. [76] παρούσης M. [77] κεκηλιδ. cod. κεψηλιδ. L. [78] συνεπαγ. M. [79] τὴν ὠμότητα τῶν π. δαιμονίων καὶ βορβορώδη ὑπ. ἐκ. τούτου L. [80] δ. καὶ βάρβαρον ἔμπτωσιν M. [81] ἑ. κατὰ τὸν ἀ. τοῦτον μ. M. [82] ἑ. διασπῶντος τὴν ἀ. ψ. M. [83] αὐτῆς L. [84] ἐλ. om. M. [85] δ. τῆς τῶν ἐν ᾅδῃ ψυχῶν κτασταάσεως ἀκριβὴς ἀνατύπωσις ὅπως ἐν σκ. M. [86] βαθύ cod. [87] διάγουσι om. L. διάγωσιν M. [88] αἱ ἐ. κ. ψ. et πικ. om. M. [89] ἐπὶ τούτοις κ. M. [90] ἀ. μὲν ὁ. μ. δὲ M. [91] τήν om. L. [92] θείᾳ M. [93] κατάκρισιν M. [94] Τ. σ. τὴν λ. ἡ M. [95] τὴν ἀνάπαυστον L. [96] φ. καὶ πανενδόξου π. τοῦ Χριστοῦ μεγαλειότης ἡ φρ. τῆς κρίσεως ἡμέρα — τῆς ἑαυτῶν συνειδήσεως καθ' M. [97] σταθέντες λ. M. [98] καὶ τὸν ἀκ. σκ. om. L.

Digitized by Google

operare, quia nec opus, nec ratio, nec scientia, nec sapientia, erunt in inferno, quo tu properas. » Siquidem, « Non est in morte qui memor sit tui : in inferno autem quis confitebitur tibi? » Etenim non est illic qui memor sit Dei dicatque cum lætitia : « Memor fui Dei et delectatus sum; » neque qui confiteatur et salvus sit, quoniam reclusit Dominus illis omnem confessionem et correctionem.

Unde quoque beatus Nilus pronuntiat, dicens : « Memento stationis in inferno, et reputa quomodo sint illic animæ, in quali silentii acerbitate, in qua gemituum acrimonia, quanto metu vel agonia vel exspectatione incessabilem fletum excipiunt, et frigus habent ac perennes illas lacrymas. »

Non aliter autem Gregorius illustris Romæ papa in dialogo ad Petrum ait : « Si enim sanctorum animas in cœlo credimus esse, prorsus quoque peccatorum animas in inferno degere confitemur. » — « Et quemadmodum sanctos beatitudo lætificat et perpetua implet jucunditate, ita credendum est peccatores in inferno sentire mœrorem ac gemitum et dolorem perpetuum, velut camini flammam ipsorum animas comburentem, qualia sunt quæ divitem ac Lazarum respiciunt. »

Quod autem unusquisque moriens aliquem sensum ac firmamentum jam ex hinc percipiat futurorum ex illis quæ fecit, affirmat apostolicus Dionysius de iis qui sancte dormierunt loquendo : « Cum ad præsentis vitæ finem pervenerunt, ipsorum iter ad immortalitatem, tanquam propinquius jam factum, manifestius vident, donaque divinæ gratiæ ac potentiæ celebrant hymnis, et divina replentur voluptate, non jam vicissitudinem in deteriora timentes, sed bene scientes sese bona quæ ædificaverunt firmiter æternumque habituros. Qui vero maculæ sordiumque profanarum pleni sunt, etsi quamdam initiationem sacram obtinuerint, quam de sua mente funeste abjicientes ad lethifera proruerunt desideria, cum ad hujus vitæ finem advenerunt, non pariter ipsis contemptibilis apparet divinorum oraculorum

A τόν τε βρυγμὸν τῶν ὀδόντων καὶ τὸ διηνεκὲς δάκρυον, [99] καὶ τὴν ἀπέραντον [1] αἰσχυνήν τε καὶ κόλασιν [2]. Ταῦτα δὴ ταῦτα προεννοοῦσαι καὶ διαλογιζόμεναι, εἰκότως πενθοῦσι καὶ ἀποδύρονται ὡς κατακεκριμέναι καὶ ἀναπολόγητοι καὶ μηδὲ τοῦ σοφοῦ τὴν διδασκαλίαν ἀκούσαντες λέγοντος [3] · « Πάντα [4] ὅσα ἂν εὕρῃ ἡ χείρ σου τοῦ ποιῆσαι, ὅσῃ σοι [5] δύναμις, ποίησον, ὅτι οὐκ ἐστι ποίημα, καὶ λογισμὸς, καὶ γνῶσις, καὶ σοφία ἐν ᾅδῃ, ὅπου σὺ πορεύῃ ἐκεῖ · » ἐπείπερ « Οὐκ ἐστιν ἐν τῷ θανάτῳ ὁ μνημονεύων σου [6] · ἐν δὲ [7] τῷ ᾅδῃ τίς ἐξομολογήσεταί σοι; » Καὶ γὰρ οὐκ ἐστιν ἐκεῖ ὁ μνημονεύων τοῦ Θεοῦ καὶ λέγων μετ' εὐφροσύνης [8] · « Ἐμνήσθην τοῦ Θεοῦ καὶ ηὐφράνθην, » οὔτε ἐξομολογούμενος καὶ σωζόμενος, διότι ἀπέκλεισε Κύριος κατ' αὐτῶν [9] πᾶσαν ἐξομολόγησιν καὶ διόρθωσιν.

B [10] (8) Ὅθεν καὶ ὁ μακάριος Νεῖλος παρεγγυᾷ φάσκων · « Μνήσθητι δὲ καὶ τῆς ἐν [11] ᾅδῃ καταστάσεως καὶ λογίζου πῶς ἆρα εἰσὶν ἐκεῖ [12] αἱ ψυχαὶ, ἐν ποίᾳ πικρότητι σιωπῆς, ἐν ποίᾳ δεινότητι στεναγμοῦ, ἡλίκῳ φόβῳ ἢ ἀγωνίᾳ, ἢ τίνι προσδοκίᾳ τὴν ἄπαυστον ὀδύνην ἐκδεχόμεναι, καὶ τὸ ψῦχος [13] ἔχουσαι, καὶ ἀπέραντον ἐκεῖνο δάκρυον. »

[14] (9) Οὐ μὴν δὲ, ἀλλὰ Γρηγόριος [15] ὁ κλεινὸς πάπας Ῥώμης ἐν τῷ πρὸς Πέτρον διαλόγῳ φησὶν [16] · « Εἰ γὰρ [17] τὰς τῶν ἁγίων ψυχὰς ἐν [18] οὐρανῷ πιστεύομεν εἶναι, πάντως καὶ (1514) τὰς τῶν ἁμαρτωλῶν [19] ἐν 585 τῷ ᾅδῃ [20] τυγχάνειν [21] ὁμολογήσομεν. » —« Καὶ καθάπερ [22] τοὺς ἁγίους ἡ μακαριότης [23] εὐφραίνει καὶ θυμηδίας ἀποπληροῖ διηνεκοῦς [24], οὕτω πιστεύειν χρὴ, ὅτι [25] τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἐν ᾅδῃ λύπη [26] καὶ στενοχωρία τε καὶ ὀδύνη συνέχει διαπαντὸς ὥσπερ C καμίνου φλὸξ [27] τὰς ψυχὰς αὐτῶν φλογίζουσα, οἷα δὴ [28] καὶ τὰ κατὰ τὸν πλούσιον καὶ [29] τὸν Λάζαρον. »

[30] (10) Ὅτι δὲ [31] τελευτῶν ἕκαστος αἴσθησίν τινα καὶ πληροφορίαν ἀπ' ἐντεῦθεν [32] ἤδη λαμβάνει τῶν μελλόντων ὑφ' ὧν ἔπραξε, φησὶν ὁ ἀποστολικὸς Διονύσιος ἐν τοῖς περὶ τῶν ἱερῶς κεκοιμημένων· « Ὅταν ἐπὶ τὸ πέρας ἔλθωσι τοῦ τῇδε [33] βίου, τὴν [εἰς] [34] ἀφθαρσίαν αὐτῶν ὁδὸν ὡς ἐγγυτέραν ἤδη γεγεννημένην [35] ἐμφανέστερον ὁρῶσι καὶ τὰς δωρεὰς τῆς θείας χάριτος, καὶ [36] θεαρχίας ὑμνοῦσι, καὶ θείας ἡδονῆς ἀποπληροῦνται, τὴν ἐπὶ τὰ χείρω τροπὴν οὐκ ἔτι δεδοικότες, ἀλλ' εὖ εἰδότες, ὅτι τὰ κτισθέντα καλὰ βεβαίως καὶ αἰωνίως ἔξουσιν· οἱ δὲ D μολυσμοῦ [37] ἀνάπλεοι καὶ ἀνιέρων κηλίδων, εἴπερ ἱερᾶς τινος τετυχήκασι μυήσεως, αὐτοὶ δὲ ταύτην ἐκ τοῦ οἰκείου νοὸς ὀλεθρίως ἀπορραπίσαντες [38] ἐπὶ τὰς φθοροποιοὺς ἠτομόλησαν ἐπιθυμίας, ὅταν ἐπὶ τὸ τέλος ἔρχωνται τῆς ἐνθάδε ζωῆς, οὐκέτι ὁμοίως

Variæ lectiones et notæ.

[99] δάκρυον om. L. [1] ἄπαυστον M. [2] τε καὶ κ. om. L. [3] Ecclesiast. IX, 10. [4] πάντα ἂν ὅσα εὕρῃ L. [5] ὡς ἡ δ. σου Ecc. ὅσῃ δύναμίς σου L. [6] Ps. VI, 5. [7] ἐν δὲ τῷ — Θεοῦ om. L. [8] Ps. LXXVI, 3. [9] κατ' αὐτοῦ ὁ Κύριος L. [10] Τοῦ ἁγίου Νείλου? [11] ἐν τῷ ᾅδῃ L. [12] ἐκεῖ νῦν αἱ ψ. ἢ ἐν π. π. σιωπῇ ἢ ἐν ποίῳ πικροτάτῳ στεναγμῷ L. [13] καὶ τὸ ψυχικὸν ἔχουσ. L. [14] Τοῦ Διαλόγου, IV, 28. [15] καὶ Γρηγόριος L. [16] φησὶν om. L. [17] Ἐὰν τάς Gr. [18] ἐν τῷ ὀ. ἐ. ἐπίστευσας; τῇ τῆς ἱερᾶς συντυχίας πληροφορίᾳ, δέον ἐστὶν ἵνα, *oportet ut per omnia esse credas* Gr. [19] ἀδίκων ψυχάς Gr. [20] Ἅδῃ εἶναι ἐκ παντὸς πιστεύσῃς Gr. [21] ἀδιαστάκτως add. Mon. [22] Καθ. γὰρ τοὺς ἐκλεκτοὺς ἡ μ. ἐ. ὁ Gr. [23] ἐν οὐρανοῖς. [24] διηνεκῶς L. [25] ἀδίκους ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἐξόδου αὐτῶν τὸ πῦρ καταφλέγει Gr. [26] λύπη τε καὶ L. [27] φλοξὶ Mon. [28] δὴ καὶ τὴν κ. Λ. καὶ πλ. Mon. [29] κατὰ τὸν Λ. πλ. L. [30] Τοῦ Ἀρεοπαγίτου, de eccl. hier. 7. p. 407. [31] Ὅτι δέ γε καὶ L. [32] ἀπ. ἐντεῦθεν ἤδει τ. μ. ὑφ' ὧν ἐπ. καθὼς φησιν L. [33] τοῦ δὲ β. cod. bis. [34] τὴν εἰς ἀφθ. L. [35] γεγυμνασμένην cod. [36] θ. χ. καὶ om. L. [37] μολυσμῶν L. [38] ἀπορρᾷα πήσ. cod. quam — referunt Rader.

Digitized by Google

αὐτοῖς [39] εὐκαταφρόνητος φανεῖται τῶν θείων λογίων ἡ θεσμοθεσία, τὰς ὀλλυμένας δὲ τῶν οἰκείων παθῶν ἡδονὰς ἑτέροις ὀφθαλμοῖς ἐπισκοπήσαντες καὶ τὴν ἱερὰν ζωὴν ἧς ἀνοήτως ἐκπεπτώκασι [40], μακαρίσαντες, ἐλεεινῶς καὶ ἀβουλήτως [41] ἀποχωρίζονται [42] τοῦ τῇδε βίου, πρὸς οὐδεμίαν [43] ἱερὰν ἐλπίδα χειραγωγούμενοι διὰ τὴν χειρίστην ζωήν. Τούτων δὲ οὐδενὸς γινομένου κατὰ τὰς κοιμήσεις τῶν ἱερῶν ἀνδρῶν [44], ἀφ' ὧν ὁ πρὸς τὸ πέρας ἐρχόμενος [45], τῶν οἰκείων ἀγώνων εὐφροσύνης ἱερᾶς ἀποπληροῦται καὶ σὺν ἡδονῇ πολλῇ πρὸς τὴν ὁδὸν ἐπιβαίνει τῆς ἱερᾶς παλιγγενεσίας. »

A legislatio, sed perditas suarum passionum voluptates aliis oculis intuentes et sanctam vitam e qua insulse deciderunt, beatam proclamantes, miserabiliter et invite ex hac vita eripiuntur, ad nullam sacram spem ob pessimam vitam adducti. Nihil autem eorum ad sanctorum hominum dormitiones respicit : ex illis, qui pervenit ad finem, de propriis certaminibus sancta repletur exsultatione et cum jucunditate multa ad sacræ regenerationis viam progreditur. »

[46] (11) Ὅπερ οὖν καὶ ὁ θεῖος Διάδοχος δηλῶν φάσκει· « Ἐὰν οὖν μὴ πρεπόντως μετανοήσωμεν καὶ περὶ τῶν ἁμαρτιῶν [47] ἡμῶν πάντων **586** ἐξομολογησώμεθα, δειλίαν τινὰ ἄδηλον ἐν τῷ καιρῷ τῆς B ἐξόδου ἐν ἑαυτοῖς [48] εὑρήσομεν. Χρὴ δὲ ἡμᾶς εὔχεσθαι τοὺς ἀγαπῶντας τὸν Κύριον καὶ [49] ἐκτὸς παντὸς εὑρίσκεσθαι φόβου· ὁ γὰρ ἐν φόβῳ εὑρισκόμενος, εὔδηλος [50] ὅτι πρὸς ταρταρίους ἄρχοντας ἀπελεύσεται· ἡ δὲ ἐν τῇ ἀγάπῃ τοῦ Θεοῦ ἀγαλλιωμένη [51] ψυχὴ [52] ἐντῇ ὥρᾳ τῆς ἀναλύσεως, ἐπάνω τῶν σκοτεινῶν [53] πράξεων πάντων εὑρισκομένη, πρὸς τοὺς ἀγγέλους τῆς εἰρήνης ἔσπευδε [54] μετὰ χαρᾶς καὶ φέρεται. »

Quod etiam divinus Diadochus ostendens, ait : « Si igitur non convenienter egerimus pœnitentiam et de cunctis peccatis nostris non fecerimus confessionem, quemdam absconditum metum in exitus tempore in nobis inveniemus. Oportet autem nos orare diligentes Dominum et extra omnem inveniri timorem ; qui enim in metu reperitur, evidens est eum ad tartareos principes abiturum. Anima vero quæ in dissolutionis hora in amicitia Dei exsultat, supra cuncta tenebrarum opera inventa ad angelos pacis cum gaudio festinat et fertur. »

[55] (12) Καί γε Νεῖλος αὖθις [56] ἱερός φησιν· « Ὄντως φοβερώτατον τὸ τοῦ θανάτου μυστήριον, ὅτε τῶν ἀπαιτούντων τὴν ψυχὴν [57] ἐπιστασία φοβερὰ συνέχει [58] φρίττουσαν αὐτὴν πρὸς τὴν ἔξοδον, καὶ δείματα καὶ σχήματα φοβερώτατα, ὅτε δαίμονες ὀνειδίζοντες τὴν ἁμαρτίαν καὶ πρὸς ἑαυτοὺς ἕλκουσιν ἀπειλοῦντες [59] εἰς ἀνηδῆ καὶ σκυθρωπὰ χωρία [60], C ὡς πρὸ τῆς βασάνου τὴν κατάπληξιν ἱκανὴν εἶναι πρὸς κόλασιν, ὅτε ἡ [61] συνείδησις ἐπιτρέφουσα (151b) πρὸς τὰ πλημμελήματα [62] τρέμει τὴν πρὸς ἀξίαν τῶν ἡμαρτημένων παραμένουσαν κόλασιν. Ἔνθεν γὰρ ἰδρῶτι κεῖται τὸ σῶμα διάβροχον, σημεῖα δεικνῦν [63] τοῦ ἔνδον καμάτου, καὶ τῆς ἀδήλου [64] ταραχῆς τὰ ὁρώμενα παρέχεται πρόδηλα τεκμήρια. Ἐντεῦθεν, καθάπερ οἱ τῶν πικρῶν ἀπογευόμενοι φαρμάκων ἀποστύφουσι τῇ ἀειδείᾳ τὸ πρόσωπον τῆς ψυχῆς, πρὸς ἣν ἔσχον ἐκ τῶν ὀφθέντων [65] ἐκεῖ χαλεπὴν διάθεσιν, τυπωσάσης τὸν χαρακτῆρα τῆς ὄψεως [66] τῷ σχήματι τοῦ φαινομένου τὴν ἑαυτῆς φανερώσασαν [67] κεκρυμμένην ἀνίαν. »

Et Nilus sanctus iterum dicit : « Vere tremendissimum mortis mysterium, cum animam poscentium tremenda præsentia circumdat eam ad exitum trepidantem ; horrendissimaque spectacula, cum dæmones, exprobrantes peccatum et minantes, ad se trahunt illam in tristia desolataque loca, ita ut ante judicium stupor ad punitionem sufficiat, cum conscientia ad peccata respiciens dignam culparum futuram pœnam reformidat. Hinc enim corpus jacet sudore conspersum laboris interioris signa demonstrans, et invisibilis perturbationis quæ videntur manifesta sunt indicia. Hinc quemadmodum qui amarum gustaverunt poculum, invisibilitati animæ vultum componunt, et ibi quæ apparent, tristem illius dispositionem tradunt, ex forma enim apparentis, exprimente characterem aspectu, suam absconditam tristitiam manifestat. »

[68] (13) Οὕτω γε μὴν καὶ ὁ Χρυσόστομος ἔφη πάλιν· « Οὐκ ἴστε πῶς ἐν τῇ τελευταίᾳ ἡμέρᾳ συστρέφει ψυχὴν [69] ἁμαρτήματα; πῶς κάτωθεν τὴν καρδίαν [70] ἀνακινεῖ; Ὅθεν δείματα πολλὰ ἐστιν ἀκούειν τότε διηγουμένη [71] καὶ ὄψεις φοβερὰς, ὧν οὐδὲ τὴν θεωρίαν λοιπὸν φέροντες οἱ ἀπιόντες, καὶ τὴν κλίνην D

Sic etiam Chrysostomus rursum ait : « An nescitis quomodo in ultimo die peccata constringant animam ? quomodo cor deorsum trahant ? Unde multa refert horrenda, necnon tunc vultus aspicere cogit tremendos, quorum aspectum ferre nequeunt abeuntes : lectum ipsum multo cum fremitu exagi-

Variæ lectiones et notæ.

[39] αὐτοῖς om. L. [40] ἀποπεπτώκασι cod. et L. [41] αὐτοβουλήτως L. [42] ἀποσχιζ. D. [43] μηδεμίαν L. [44] ἀν. αὐτὸς μὲν ὁ D. [45] ἀρχόμενος cod. [46] Τοῦ Διαδόχου, episcopi Photices de perfectione spirituali. Bibl.Max. V. 884? [47] ἁμαρτημάτων L. [48] αὐτοῖς cod. [49] καὶ om. L. [50] εὔδηλον ὅτι πρὸς τοὺς ταρτ. L. [51] ἀγαλμένη L. [52] ἡ ψυχὴ L. [53] πασῶν πράξεων L. [54] τῆς εἰρήνης ἐπείγεται μετὰ χ. φ. L. [55] Τοῦ ἁγίου Νείλου? [56] ὁ ἱερὸς ἔφη. Ὅ. φόβερόν ἐστι L. [57] ἡ ψυχὴ L. [58] συνεχῆ L. τὴν om. L. [59] ἀπειλοῦντες ὡς ἀμειδῆ L. [60] σκυθρωπὴν φώραν L. — χώρα cod. χοιρία? [61] ἡ om. L. [62] πεπλημμεληκένα — περιμένουσα κόλασιν L. [63] δεικνύων L. [64] δήλου cod. [65] ἐκ τῶν ἐκεῖ χαλεπῶν L. (χαλεπ. cod.) ἔσχε cod. — χαλεπῶν? [66] ὄψεως καὶ τῷ σχ. L. [67] φανερωσάσης κ. ἀνοιαν L. [68] Τοῦ Χρυσοστόμου? [69] ψυχή L. [70] τῆς καρδίας ἀν. ὁ. καὶ δ. πολλῶν L. [71] διηγουμένων L.

Digitized by Google

tant, et truci vultu astantes intuentur, anima interius conturbata neque de corpore exire volente. Si enim truces cum videmus homines pertimescimus, minaces angelos severasque astantium potentias cernentes, quid non timebimus dum a corpore separabimur et anima detrahetur, multa sed frustra ingemiscens? »

Necnon magnus Basilius hortatur dicens : « Ne igitur differas de die in diem, ne incidas in eum quem non exspectas diem ; tunc, cum deserent te vitæ fontes et angustiæ undique erunt et inconsolabilis afflictio, desperantibus medicis, propinquisque desperantibus ; cum gravi halitu paralysique captus, febri intus urente, ex imo corde gemes, et non qui consoletur invenies ; clamabis voce lassa tenuique, et non erit qui audiat : omne quod a te fuerit dictum tanquam delirium contemnetur. Nemo igitur te decipiat inanibus vanisque verbis ; superveniet enim tibi subita mors, et finis velut tempestas parebit. Veniet enim tristis angelus, violenter abducens detrahensque animam tuam peccatis devinctam, sæpe respicientem ad præsentia, multumque dolentem absque voce, gemituum organo jamjam impedito. O quantum te lacerabis ! quantum gemes frustra, de male deliberatis et actis pœnitens ! Tunc dices in mœrore cordis tui : « Væ, væ mihi, eo quod istud grave peccati onus non abjecerim ! Væ mihi quod maculas non laverim ! o prava consilia ac fœdera ! nam ob momentaneam peccati delectationem, in æternum puniar. Ob carnis voluptatem et æstum æterno subjiciar igni. Justum est Dei judicium : vocabar, et non audiebam ; contestabantur mihi, et ego ridebam. » Hæc et similia dices tuam plorando sortem, ante pœnitentiam præreptus. Itaque miserere tui habetoque in mente diem ultimum, ac tremendam vere miseramque exitus luctationem et suffocationem, et agoniæ horam, promptamque Dei sententiam, et angelos festinantes, et animam tunc misere conturbatam ac exagitatam, et valde trementem ac desolatam, et inaniter pœnitentem, cum jam nulla est utilitas. »

CCXXXIII. *Regnum Heraclonæ.*

Post Constantinum, Heraclii filium, regnavit Heraclonas cum Martina matre mensibus quatuor

Senatus autem dejecit Heraclonam, et, amputatis

A αὐτὴν μετὰ πολλῆς τῆς ῥύμης τινάσσουσι καὶ φοβερὸν ἐνορῶσι τοῖς παροῦσιν, τῆς ψυχῆς ἔνδον [72] ἑαυτῆς ὠθούσης καὶ μὴ θελούσης ἀπορραγῆναι τοῦ σώματος· εἰ γὰρ ἀνθρώπους φοβεροὺς ἐνορῶντες [73] δεδιττόμεθα, ἀγγέλους ἀπειληφόρους καὶ δυνάμεις ἀποτόμους τῶν παραπεμπομένων βλέποντες, **587** τί οὐ πεισόμεθα, ἐλκομένων [74] ἡμῶν ἀπὸ τοῦ σώματος καὶ χωριζομένης τῆς ψυχῆς, πολλὰ ἀποδυρομένης [75] ἐκεῖ καὶ μάτην ; »

[76] (14) Καὶ μέντοι καὶ ὁ μέγας Βασίλειος παραινεῖ λέγων· « Μὴ [77] τοίνυν ἀνάβαλλε [78] ἡμέραν ἐξ ἡμέρας, ἵνα μὴ ἐμπέσῃς εἰς ἣν οὐ προσδοκᾷς ἡμέραν, ἡνίκα μὲν ἀπολείπωσί σε αἱ [79] τοῦ ζῆν ἀφορμαὶ, ἀπορία δὲ πάντοθεν καὶ θλῖψις ἀπαραμύθητος, ἀπειρηκότων μὲν ἰατρῶν, ἀπειρηκότων δὲ τῶν οἰκείων, ὅτε πυκνῷ [80] ἄσθματι καὶ ξηρῷ συνεχόμενος, πυρετοῦ [81] τὰ ἔνδον μυχῶντος [82], στενάξῃς μὲν ἀπὸ μέσης καρδίας, τὸν δὲ συλλυπούμενον οὐχ εὑρήσῃς καὶ φθέγξῃ μέντοι γε [83] λεπτὸν καὶ ἀδρανὲς, ὁ δὲ ἀκούων οὐκ ἔστιν· πᾶν δὲ τὸ λαλούμενον παρά σου ὡς παραφροσύνη καταφρονεῖται. Μηδεὶς οὖν ἐξαπατάτω σε κενοῖς λόγοις [84] καὶ ματαίοις· ἐπιστήσεται γάρ σοι ἀφνίδιος ὄλεθρος καὶ ἡ καταστροφὴ ὁμοίως καταιγίδι παρεῖ· ἥξει γὰρ ἄγγελος κατηφὴς ἀπάγων βιαίως καὶ σύρων σου τὴν ψυχὴν δεδεμένην ταῖς ἁμαρτίαις, πυκνὰ [85] μεταστρεφομένην πρὸς τὰ ὧδε καὶ ὀδυρομένην ἄνευ φωνῆς, τοῦ ὀργάνου λοιπὸν τῶν θρήνων ἀποκλεισθέντος· ὦ πόσα σπαράξεις σεαυτὸν, ὦ πόσα στενάξεις ἄπρακτα, μετανοῶν ἐπὶ τοῖς κακῶς βουλευθεῖσι καὶ πραχθεῖσιν. Οἷα ἐρεῖς ἐν τῇ ὀδύνῃ τῆς καρδίας σου [86] · « Αἴ, αἴ με, μὴ ἀπορρίψαι τὸ βαρὺ τοῦτο φορτίον τῆς ἁμαρτίας αἱ [87] με τὰς κηλίδας μὴ ἀποπλύνασθαι, ὦ τῶν πονηρῶν βουλευμάτων καὶ συναλλαγμάτων ! διὰ γὰρ πρόσκαιρον ἁμαρτίας ἀπόλαυσιν, αἰώνιον βασανίζομαι· διὰ σαρκὸς ἡδονὴν καὶ πύρωσιν τῷ αἰωνίῳ πυρὶ παραδίδομαι· δικαία ἡ κρίσις τοῦ Θεοῦ· ἐκαλούμην καὶ οὐχ ὑπήκουον· διεμαρτύραντό μοι, ἐγὼ δὲ κατεγέλων. » Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ἐρεῖς ἀποκλαιόμενος σεαυτὸν ἂν, προαναρπασθεὶς τῆς μετανοίας. — Οὐκοῦν ἐλέησον σεαυτὸν καὶ λάβε δὴ εἰς ἔννοιαν τὴν ἐσχάτην ἡμέραν, τὴν ὄντως φρικωδεστάτην [88] καὶ ἐλεεινοτέραν [89] τῆς ἐξόδου, (152*) καὶ συνοχὴν, καὶ πνιγμὸν, καὶ ψυχορραγίας [90] ὥραν καὶ ἀπόφασιν Θεοῦ κατεπείγουσαν, καὶ ἀγγέλους ἐπισπεύδοντας, καὶ ψυχὴν ἐν τούτοις δεινῶς θορυβουμένην, καὶ ἐλλιγιῶσαν καὶ τρέμουσαν σφόδρα καὶ ἀπορουῦσαν, καὶ ἀνόνητον [91] μετανοοῦσαν ὅτε ὄφελος οὐδέν. »

ΣΛΓ'. *Βασιλεία Ἡρακλωνᾶ* [92].

588 [93] Μετὰ Κωνσταντῖνον, υἱὸν Ἡρακλείου, ἐβασίλευσεν Ἡρακλωνᾶς ἅμα Μαρτίνῃ μητρὶ αὐτοῦ μῆνας δ'.

(2) Ἡ δὲ σύγκλητος ἀπώσατο Ἡρακλωνᾶν, [94] ῥι-

Variæ lectiones et notæ.

[72] ἐν ἑαυτῇ L. [73] ἀνδρώτι ? ἀνευρόντι ? L. [74] ἑλκομένης L. [75] ὀδυρομένης εἰκῆ L. ἀποδῦρωμένεν cod. [76] Τοῦ ἁγίου Βασιλείου ? [77] Μὴ, μή L. [78] ἀναβάλλου L. [79] αἱ om. L. [80] πυκνῷ L. [81] πυρετοῦ ὁμύχοντος L. [82] μοιχ. cod. ? [83] γε om. L. [84] κενοῖς καὶ μ. λ. ἐπ. δὲ αἰφν. ὁλ. L. [85] π. μὲν ? μεταστρεφ. ? L. [86] σου τότε · οὐαί μοι, μὴ ἀπορρίψῃς L. [87] αἱ — ἀποπλύνασθαι om. L. [88] φρικ. ἡμέραν καὶ L. [89] ἐλεεινοτάτην cod. ἐλεεινότητα L. ex ἐλεεινοτ. compendio male lecto. [90] ψυχορραγίαν καὶ ἀπόφασιν L. [91] ἀνόνητα μ. ὅταν ὀφ.‖ό. L. [92] Rubrica hæc deest in cod. et in Mon. et Par. 1706. [93] 941. Cod. 753,16 : Βασιλεύει δὲ Η. σὺν μ. Μ. μ. ς'. [94] Cod. 753,22,23.

Digitized by Google

νοκοπήσαντες αὐτὸν καὶ Μαρτῖναν γλωσσοτομήσαντες, καὶ ἐξώρισαν αὐτούς.

(3) Ἀνεβίβασαν δὲ [95] (ἐπὶ τὴν βασιλείαν) Κώνσταν, υἱὸν Κωνσταντίνου, ἔγγονον Ἡρακλείου.

ipsi naribus et Martinæ lingua, eos in exsilium propulerunt.

Elevaverunt autem ad regnum Constantem, Constantini filium, Heraclii nepotem

ΣΛΔ'. *Βασιλεία Κώνστα ἐγγόνου Ἡρακλείου.*

CCXXXIV. *Regnum Constantis, Heraclii nepotis.*

Μετὰ [96] δὲ Ἡρακλωνᾶν ἐβασίλευσε Κώνστας ἔτη κζ', ὃς ἔφη ἐπὶ σιλεντίου πρὸς τὴν σύγκλητον· « Τοῦ ἐμοῦ πατρὸς Κωνσταντίνου, ἐπὶ ζωῆς τοῦ ἰδίου πατρὸς, ἐμοῦ δὲ πάππου Ἡρακλείου, ἱκανὸν σὺν τῷ πατρὶ βασιλεύσαντος, μετὰ δὲ τοῦτον λίαν βραχύ — ὁ γὰρ Μαρτίνης φθόνος τῆς αὐτοῦ μητρυιᾶς τοῦ ζῆν αὐτὸν ἀπήλλαξε διὰ Ἡρακλωνᾶν τὸν ἐξ αὐτῆς ἀθέσμως γεγεννημένον — ταύτην μετὰ τέκνου ἡ ὑμετέρα σὺν Θεῷ ψῆφος ἐξήγαγε πρὸς τὸ μὴ τὸν ἀθέσμως [97] καὶ ἐκνόμως γεννηθέντα βασιλεύεσθαι τὴν βασιλείαν Ῥωμαίων. Ἐγὼ δὲ παρακαλῶ συμβούλους ἔχειν ὑμᾶς καὶ φίλους καὶ γνώμονας τῆς ἐμῆς βασιλείας. » Καὶ φιλοτιμησάμενος αὐτοὺς δώροις ἀπέλυσεν.

Post Heraclonam autem regnavit Constans annos viginti septem. Hic dixit ad senatum : « Postquam Constantinus pater meus, vivente ipsius patre avoque meo Heraclio, satis diu cum patre regnavisset, et paucissimo tempore post illum, siquidem Martinæ invidia, ipsius materteræ, ipsum e vita eripuit in gratiam Heraclonæ ex illa illegitime nati, hanc cum filio vestra cum Deo sententia expulit, ut illegitime illiciteque genitus Romanorum imperium non teneret. Ego vero rogo vos ut sitis mihi consiliarii, et amici ac regni mei inspectores. » Et cum donis honorasset eos dimisit.

[98] (2) Ἐφ' οὗ γέγονε [99] βίαιος ἄνεμος καὶ πολλὰ δένδρα ἀνέσπασε, καὶ κίονας μοναχῶν κατέβαλε, καὶ πλοῖα συνέτριψε.

Sub eo ortus est ventus vehemens, qui multas exstirpavit arbores, et columnas monachorum evertit et navigia contrivit.

589 : (3) Ἀλλὰ καὶ Μαυΐας (ὁ τῶν Ἀράβων ἀρχηγὸς) τὴν Ῥόδον καταλαβὼν (καὶ παραλαβὼν) τὸν κολοσσὸν (Ῥόδου) μετὰ, ατξ' ἔτη τῆς [2] ἱδρύσεως καθεῖλεν· (ὃν Ἰουδαῖός τις) ἔμπορος [3] ὠνησάμενος ἑπτακοσίους καμήλους ἐφόρτωσε τῷ [4] χαλκῷ [5] (κολοσσοῦ) [6].

Interea Moavias, Arabum dux, Rhodo occupata, simul cum ejus colosso, anno ejus constructionis millesimo trecentesimo sexagesimo, hunc evertit ; et Judæus quidam mercator emit illum et septingentos camelos colossi ære oneravit.

[7] (4) Μαυΐας δὲ [8] μετὰ πλοίων ἦλθεν ἐν Φοινίκῃ, ἔνθα ἦν ὁ βασιλεὺς (Κώνστας) μετὰ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στόλου ναυμαχεῖν [9] μέλλων μετ' αὐτοῦ. Τῇ δὲ νυκτὶ εἶδε κατ' ὄναρ ὁ βασιλεὺς ἑαυτὸν ὑπάρχοντα [10] ἐν Θεσσαλονίκῃ. Καὶ τοῦτο παραυτίκα γνωστικῷ τινι διηγησάμενος, ἔφη· « Ὦ βασιλεῦ, εἴθε μὴ ὕπνωσας τῇ νυκτὶ ταύτῃ μήτε ὄνειρον ἐθεάσω ! τὸ γὰρ εἶναί σε ἐν Θεσσαλονίκῃ θὲς ἄλλῳ τὴν νίκην [11] παρασημαίνει τουτέστι, σοῦ ἡττηθέντος, ἡ νίκη πρὸς τὸν ἐχθρὸν τεθήσεται. Ἡμέρας οὖν γενομένης καὶ ἀλλήλοις συμβαλόντων, ἡττᾶται ὁ βασιλεὺς καὶ συγκιρνᾶται ἡ θάλασσα τῷ αἵματι τῶν Ῥωμαίων.

Moavias cum navibus venit ad Phœnices, ubi erat rex Constans cum Romana classe, ad pugnandum adversus eum. Nocte vero rex in somnis se vidit Thessalonicæ degentem. Et cum statim hoc alicui narravisset vati, ille ait : « Utinam, o rex, non hac nocte dormivisses nec somnium habuisses ! Quod enim tu fueris Thessalonicæ, te victoriam alteri cessurum significat istud et, te victo, victoriam apud hostem mansuram. Die igitur facto, cum congressi fuissent, victus est rex, et commiscuit se mare cum sanguine Romanorum.

(5) Ἐπιβουλῆς δὲ [12] μηνυθείσης τῷ βασιλεῖ, ἀνακοινοῦνται ταύτην γνησίῳ τινὶ τῶν ὑπηκόων φίλῳ αὐτοῦ, ᾧ καὶ τὴν ἰδίαν ἐσθῆτα κατὰ τὴν ἐκείνου συμβουλὴν ἐνδύσας καὶ εἰς πενιχρὸν πλοῖον εἰσελθὼν σὺν ὀλίγοις ἀπέπλευσε διὰ τῆς νυκτὸς

Insidiæ autem regi strui communicaverunt alicui ex subditis regis, qui ipsius verus amicus erat ; et rex, ex illius consilio, postquam proprio indumento vestivisset eum, miseram cymbam conscendens, cum paucis navigavit usque Con-

Variæ lectiones et notæ.

[95] Καὶ ἀν. Κώνσταντα τὸν υἱὸν Κ. ἐ. Ἡ. Ced. 754,2. [96] Μ. δὲ Κωνστ. cod. Κόσμου ἔτος, ϛρλδ' (imo ϛρμθ') τῆς θείας σαρκώσεως ἔτος χμ' (χμα') Ῥωμαίων βασιλεὺς Κ. ὁ υἱὸς Κωνσταντίνου, υἱοῦ Ἡρακλείου αἱρετικὸς ἐ. κζ', ὃς παρακλητικοῖς λόγοις πρὸς τὴν σύγκλητον ἐχρήσατο ἐπαινέσας αὐτὴν ὑπὲρ τοῦ μίσους Ἡρακλωνᾶ καὶ Μαρτίνης ὡς φονέων γεγονότων τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ δωρεαῖς φ. ἀπ. Ced. 754,9—14. [97] ἐξαθ. Leo. [98] 647. [99] Τῷ ϛ' ἔτει γ. ἀν. β. καὶ π. δ. παμμεγέθη ἔπεσον καὶ στύλους ἔῤῥιψε Ced. 754,22. [1] 653. Περὶ τοῦ κολοσσοῦ τοῦ ἐν Ῥόδῳ ; Ced. 755,8—10 : Τῷ ιβ' M. κ. τὴν Ῥ. καθ. τὸν κ. μετὰ, ατξε' ἔτη. [2] αὐτοῦ add. Ced. [3] ὃν ὠν. ἐμπ. ἐννακόσια καμήλια ἐφ. Ced. [4] τὸν χαλκὸν Leo, Ced. [5] τοῦ? [6] καὶ γὰρ οἱ Ῥόδιοι θαλασσοκρατήσοντες ἀνέστησαν ἀνδριάντα χαλκοῦν τῷ ἡλίῳ, κτλ. Ced. [7] 654. [8] ὃς παραγενόμενος εἰς τὸν Φοίνικα τῆς Λυκίας ἔνθα Ced. 756,2 (τῷ ιγ'). [9] ναυμαχεῖ μετ' ἀ. τῇ οὖν πρὸ τοῦ πολέμου ἐσπέρᾳ θεωρεῖ κ. ὁ. ὁ β. ὅτι ἦν ἐν Θ. Διυπνισθεὶς δὲ διηγήσατο τῷ ὀνειροκρίτῃ ὁ δὲ ἐ. Ced. [10] ὑπάρχ. cod. ὑπάρχειν. [11] ν. κρίνεται· π. τὸν ἐ. σου ἡ νίκη τρέπεται καὶ δὴ τοῦτο ἀπέβη· Συμβαλόντες γὰρ πόλεμον (καὶ Ced.) ἡττῶνται Ῥωμαῖοι Ced. Leo. [12] ὁ δὲ βασιλεὺς μόλις διασωθεὶς ὑπεστράφη μετ' αἰσχύνης ἐν KII. Leo, ἐνδύει δὲ ὁ βασιλεὺς ἄλλον τὴν ἐσθῆτα αὐτοῦ — ὁ δὲ β., κτλ. Ced. 756,10—16.

Digitized by Google

stantinopolim extraordinarie salvatus. Postridie vero regium indutus habitum regis amictus, in regia navi stans certamen iniit. Hunc circumdantes inimici, regem esse existimantes, acriter prœliabantur. Ille vero, multis ex eis viriliter occisis, Moavia ipso lethaliter vulnerato, interiit, impleto hoc verbo : « Majorem hac charitatem nemo habet, ut quis animam suam ponat pro amico suo. »

A ἐν ΚΠ., σωθεὶς παραδόξως. Τῇ δὲ ἐπαύριον τὴν βασιλικὴν ἐσθῆτα περιβεβλημένος ὁ φίλος τοῦ βασιλέως, ἐπιστὰς τῇ βασιλικῇ νηΐ συνάπτεται [13] πόλεμον, ὃν οἱ πολέμιοι περικυκλώσαντες, δοκοῦντες αὐτὸν εἶναι τὸν βασιλέα, ἰσχυρῶς ἐπολέμουν. Ὁ δὲ πολλοὺς ἐξ αὐτῶν ἀνδρείως ἀνελὼν, Μαυΐα καὶ αὐτοῦ [14] καιρίως πληγέντος, ἐτελεύτησε, πληρώσας τὸ γεγραμμένον [15]· « Μείζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει ἵνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῇ ὑπὲρ τοῦ φίλου αὐτοῦ. »

Constans autem in urbe proprium fratrem Theodosium occidit. Et in Siciliam abiit Romam volens regnum transferre.

590 [16] (6) Ὁ δέ [17] γε Κώνστας ἐν τῇ πόλει τὸν ἴδιον ἀδελφὸν Θεοδόσιον ἀνεῖλε. Καὶ ἀπῆλθεν ἐν Σικελίᾳ, βουλόμενος ἐν Ῥώμῃ τὴν βασιλείαν μεταστῆσαι.

Valde enim oderant eum cives, non solum propter fratris cædem, sed et quia Martinum, papam Romæ, inhoneste Constantinopolim adductum, Chersonem in exsilium miserat. Maximi quoque sapientissimi et duorum ipsius discipulorum sacras linguas et dexteras manus absciderat. Insuper multos orthodoxos vexationibus et vinculis punierat eo quod Monothelitarum hæresi acquiescere nolebant.

(7) Σφόδρα γὰρ ἐμισήθη παρὰ τῶν πολιτῶν οὐ μόνον διὰ τὴν [18] ἀναίρεσιν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ἀλλ' ὅτι καὶ Μαρτῖνον τὸν πάπαν Ῥώμης ἀγαγὼν ἀτίμως ἐν ΚΠ. ἐξώρισεν εἰς Χερσῶνα. Καὶ Μαξίμου τοῦ σοφωτάτου καὶ τῶν β' μαθητῶν αὐτοῦ τὰς ἱερὰς γλώσσας καὶ τὰς δεξιὰς ἀπέτεμε χεῖρας. Καὶ μέντοι καὶ πολλοὺς ὀρθοδόξους αἰκίαις καὶ δημεύσεσι [19] καὶ ἐξορίαις κατεδίκαζε [20] διὰ τὸ μὴ θέλειν αὐτοὺς τῇ τῶν Μονοθελητῶν αἱρέσει συνθέσθαι.

B

Deinde cum qui uxorem et tres filios Constantinum, Heraclium et Tiberium adducerent misisset, Byzantini eos non dimiserunt.

(8) Εἶτα πέμψας [21] ἀγαγεῖν τὴν γυναῖκα καὶ τοὺς (γ') υἱοὺς αὐτοῦ (Κωνσταντῖνον, καὶ Ἡράκλειον, καὶ Τιβέριον), οἱ [22] Βυζάντιοι τούτους οὐκ ἀπέστειλαν.

Postquam igitur sex annos in Sicilia transegisset Syracusis in balneo occisus est e lethali vulnere quod quidam astantium in caput ipsi cado inflixit.

[23] (9) Ποιήσας οὖν [24] ἐν Σικελίᾳ ἔτη ς', ἀναιρεῖται ἐν Συρακούσῃ λουόμενος, (152b) κατὰ κεφαλῆς λαβών μετὰ κάδου καιρίως [25] πληγὴν ὑπό τινος τῶν παρισταμένων.

Populus autem videns regem defunctum, processione facta proclamavit regem quemdam Nizizum nomine, gente Armenium, hominem forma præstantem ac speciosissimum.

(10) Ὁ δὲ [26] λαὸς ἰδὼν τὸν βασιλέα τελευτήσαντα, πορευθεὶς ἀναγορεύουσι βασιλέα Νίζιζόν τινα οὕτω λεγόμενον, Ἀρμενογενῆ εὐπρεπῆ ὄντα καὶ ὡραιότατον.

C

Quod cum audisset Constantinus, illius filius, Siciliam cum magna classe occupavit et captum Nizizum, patris occisorem, una cum seditiosis, interfecit. Et ita Constantinopolim reversus plaudentibus omnibus receptus est. Sed hic de illo sermo consistat : iis quæ in diebus patris ejus, in Sicilia interfecti, advenerunt, adhuc immorabor.

(11) Ὅπερ ἀκούσας [27] Κωνσταντῖνος, ὁ υἱὸς αὐτοῦ, κατέλαβε τὴν Σικελίαν μετὰ πλείστης ναυμαχίας καὶ χειρωσάμενος Νίζιζον, τὸν [28] φονέα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἀνεῖλε σὺν τοῖς στασιάσασι. Καὶ [29] οὕτως ἀνελθὼν ἐν Κ Π. ἐδέχθη παρὰ πάντων εὐφημούμενος. Ἀλλ' **591** ὁ περὶ τούτου λόγος ἀναμεινάτω· ἔτι δὲ περὶ τῶν γεγενημένων ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ τοῦ ἀναιρεθέντος ἐν Σικελίᾳ ἐνδιατρίψομαι.

CCXXXV. *De Saracenorum duce Moameth, qui et Mahomet.*

ΣΛΕ'. *Περὶ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Σαρακηνῶν Μωάμεθ τοῦ καὶ Μουχούμετ.*

Enimvero sub illo dux Saracenorum et pseudopropheta Mahometus ex una tribu de familia Ismael, filii Abraham, descendens, apparuit. Necessarium autem duxi de ipsius turpi fœdaque hæresi enarrare.

D

[30] Καὶ γὰρ ἐπὶ αὐτοῦ ὁ τῶν Σαρακηνῶν ἀρχηγὸς καὶ ψευδοπροφήτης Μουχούμετ ἐκ μιᾶς φυλῆς γενικωτάτης Ἰσμαὴλ, υἱοῦ Ἀβραάμ, καταγόμενος ἀνεφάνη. Ἀναγκαῖον δὲ ἡγοῦμαι τῆς περὶ τούτου μυσαρᾶς καὶ παμμιαρᾶς αἱρέσεως διηγήσασθαι.

Variæ lectiones et notæ.

[13] συνάπτει? (συνάπτ. cod.) [14] Μαυΐας καὶ αὐτὸς κ. πληγεὶς cod. [15] Jo. xv, 13. [16] 659 661. [17] Τῷ ιη' ἔτει ἀν. Κ. ὁ βασιλεὺς τὸν ἰ. ἀ. Θ. ὅθεν ἐκκακήσας ὁ ἄθυμος ταῦτα ὁρᾶν ἐσκέψατο κατελθεῖν ἐν Σ. — βουλόμενος ἐν Ῥ. τὴν β. μ. Ced. 762,8—20. [18] διὰ τὸ μισηθῆναι αὐτὸν ὑπὸ τῶν Βυζαντίων ὡς μονοθελητὴν καὶ κακόδοξον Ced. 762,21. [19] δημεύσεις cod. κατεδίκα. cod. κατεδίκασε? [21] Πέμπει οὖν ἀγ. Ced. 762,21-763,3. [22] οἱ δὲ Β. οὐκ ἀπέλυσαν αὐτούς Ced. [23] 668. [24] Τῷ κζ' ἔτει ἐδολοφονήθη ὁ βασιλεὺς Κώνστας ἐν Σ. τῆς Σικελίας ἐν τῷ βαλανείῳ, ὃ λέγεται Δάφνη · συνεισῆλθε γάρ τις αὐτῷ Ἀνδρέας, καὶ ὡς ἥρξατο σμήχεσθαι ὁ βασιλεὺς, δέδωκεν αὐτὸν μ. τοῦ κ. κατὰ τῆς κορυφῆς καὶ ἀπέκτεινε Ced. 763,11—16. [25] καιρί cod. καιρίαν? [26] Τὸν δὲ θάνατον αὐθημερὸν ἤκουσαν ἐν τῇ πόλει, φωνῆς ἐκ τοῦ ἀέρος ἐνεχθείσης · καὶ προβάλλονται οἱ Συρακούσιοι Μιζίζιον Ἀρμένιον β. βιασάμενοι αὐτὸν ὁ. λίαν ἐ. καὶ ὠ. Ced. 762,17—19. [27] Ἀκ. δὲ Κ. τὴν τοῦ πατρὸς ἀποβίωσιν μ. π. ναυστολίας καταλαμβάνει τὴν Σ. καὶ Μ. ἀναιρεῖ σὺν τῷ φονεῖ τοῦ ἰδίου πατρός Ced. 763,19—21. [28] Νίζιζον καὶ τὸν φονέα? cf. p. 604, et Leonem : Νιζίζον καὶ τοὺς τοῦ πατρὸς ἀναιρέτας. [29] Καὶ καταστήσας τὰ ἑσπέρια ἐπὶ ΚΠ. ἔρχεται κτλ. Ced. 763,22-764,3. [30] Ced. 738,11, *Her.* 21 ut et Leo.

Digitized by Google

[81] (2) Νίζαρος γὰρ ὁ τοῦ Ἰσμαὴλ ἀπόγονος, πατὴρ αὐτῶν ἀναγορεύεται πάντων. Οὗτος οὖν γεννᾷ υἱοὺς δύο, Μούνδαρον [82] καὶ Ἀραβίαν· ὁ δὲ Μούνδαρος τίκτει Κούσαρυν, καὶ Κάϊτον, καὶ Θεμίμην [83], καὶ Ἄσαδον [84] καὶ ἄλλους τινὰς ἀνωνύμους, οἳ τὴν Μαδιανίτην [85] ἔρημον κληρωσάμενοι ἐκτηνοτρόφουν ἐν σκηναῖς κατοικοῦντες· εἰσὶ δὲ καὶ [86] ἐνδότεροι τούτων, οὐκ ἐκ τῆς φυλῆς αὐτῶν, ἀλλ' ἐκ τοῦ Ἰεκτὰν, οἱ λεγόμενοι Ὁμηρῖται τουτέστιν Ἀμμανῖται. A

[87] (3) Ἀπόρου δὲ ὄντος τοῦ (προλεχθέντος Μουχούμετ ἤτοι) Μωάμεθ, εἰσῆλθε πρός τινα γυναῖκα πλουσίαν (μισθωτεῦσαι αὐτῇ), συγγενίδα αὐτοῦ οὖσαν, καλουμένην [88] Χαδιγᾶ, πρὸς τὸ καμηλεύειν καὶ πραγματεύεσθαι (μετὰ τῶν ὁμοφύλων αὐτοῦ. Εἶτα) κατὰ μικρὸν παῤῥησιασάμενος καὶ ἐπελθὼν τῇ γυναικὶ χήρᾳ οὔσῃ, λαμβάνει [89] αὐτὴν (εἰς) γυναῖκα καὶ ἔσχε τὰς καμήλους αὐτῆς καὶ τὴν ὕπαρξιν ταύτης· καὶ ἐπιχωριάζων ἐν Παλαιστίνῃ συναναστρέφετο Ἰουδαίοις καὶ Χριστιανοῖς καὶ [90] **592** ἐθηρᾶτο λόγους καὶ γραφικάς τινας ῥήσεις. Ἔσχε δὲ τὸ πάθος τῆς ἐπιληψίας. Ἡ οὖν γυνὴ αὐτοῦ διὰ τοῦτο ἐλυπεῖτο σφόδρα ὡς περιφανὴς καὶ πλουσία, καὶ τοιούτῳ ἀνδρὶ συναφθεῖσα, οὐ μόνον ἀπόρῳ, ἀλλὰ καὶ ἐπιληπτικῷ. Ἦν τροπωσάμενος ἔφασκε· « Ὅτι (φοβερὰν) ὀπτασίαν ἀγγέλου θεωρῶ Γαβριὴλ ὀνόματι, (καὶ μὴ ὑποφέρων αὐτοῦ τὴν θεωρίαν ὀλιγωρῶ) καὶ πίπτω. » B

(4) Ἐπισταθεὶς δὲ [91] ἀπὸ ψευδομαρτυροῦντος [92] αὐτῷ μοναχοῦ τινὸς Ἀρειανοῦ ψευδωνύμου, διὰ τὴν κακοπιστίαν αὐτοῦ ἐξορισθέντος ἀπὸ ΚΠ. ἐκ τῆς μονῆς τῶν Καλλιστράτου, οὗτος ὁ μιαρὸς ἀπεπλάνησεν αὐτὴν καὶ τὰς λοιπὰς γυναῖκας οὕτω λέγων, ὅτι ὀπτασίᾳ τινὰ ἄγγελον [93] λεγόμενον Γαβριὴλ θεωρεῖ καὶ μὴ φέρων τὴν θέαν καταπίπτει. Οὗτος γὰρ ὁ ἄγγελος εἰς πάντας τοὺς προφήτας ἀποστέλλεται. Αὕτη οὖν ἡ γυνὴ καὶ αἱ λοιπαὶ τοῖς λόγοις τοῦ ψευδαδδᾶ πεισθεῖσαι προφήτην αὐτὸν εἶναι, ἐκήρυξαν πανταχοῦ προφήτην αὐτὸν ὑπάρχειν. C

(5) Καὶ [94] ἐκράτησεν ἡ αἵρεσις αὕτη τὰ μέρη τῆς Αἰθρίβου. Προῆλθεν δὲ ὁ λόγος τῆς πλάνης ταύτης καὶ εἰς ἄνδρα φύλαρχον τοὔνομα Βουβάχαρ. Ἡ οὖν γυνὴ (153ª) θανοῦσα τοῦτον διάδοχον καὶ κληρονόμον κατέλιπεν. Ἐκ τούτου οὖν ἐγένετο περιφανὴς ἄγαν ὡς περιούσιος [95].

[96] (6) Οὗτος ὁ θεομισὴς καὶ ἄθεος [97] περιτυχὼν Ἑβραίοις καὶ (Χριστιανοῖς δῆθεν) Ἀρειανοῖς (τε) D

Porro Nizarus Ismaelis pronepos, omnium illorum dicitur pater. Hic duos genuit filios, Mundarum et Arabian. Mundarus autem genuit Cusarum, Caitum, Themimen, Asadum et alios quosdam anonymos, qui, Madianitarum solitudine obtenta, habitantes in tentoriis, pecudes educabant. Sunt alii interiores, non ex tribu illorum, sed ex Jectan oriundi, qui dicuntur Homeritæ, id est, Ammanitæ.

Inops autem cum esset prædictus Mahometus seu Moamethus, venit ad quamdam mulierem divitem ut pro mercede serviret ei; hæc ei propinqua erat et vocabatur Chadiga; ipse camelos ducere ac negotiari cum contribulibus suis debebat. Deinde paulatim adeptus fiduciam, ad mulierem quæ vidua erat, reversus, illam accepit uxorem et habuit illius camelos et substantiam. Et commoratus in Palæstina cum Judæis et Christianis conversatus est et litteras et quosdam Scripturæ locos investigavit. Laborabat autem epilepsiæ morbo. Illius igitur uxor ideo valde lugebat quod illustris et dives tali viro, non solum inopi, sed etiam epileptico, conjungeretur. Quam convertens ait : « Tremendam visionem angeli Gabrielis dicti conspicio, et non ipsius visum sufferens, deficio et cado. »

Usus est autem falso testimonio cujusdam monachi pseudonymi Ariani, qui ob pravam opinionem a Constantinopoli ex monasterio Callistrati expulsus fuerat; hic nefarius decepit illam et cæteras mulieres ita dicens : « Visione quemdam angelum Gabrielem dictum conspicit] et visum non ferens prolabitur. Iste enim angelus ad omnes prophetas mittitur. » Ipsa ergo mulier et cæteræ mulieres falsi abbatis sermonibus deceptæ, credentesque illum esse prophetam, ubique prædicaverunt illum prophetam esse.

Et prævaluit hæresis illa in finibus Æthribi. Pervenit autem hujus erroris doctrina usque ad tribus principem nomine Bubachar. Mulier ergo mortua illum successorem et hæredem reliquit. Ex hoc itaque veluti dives celeber valde factus est.

Iste impius et atheus conversatus cum Hebræis et Christianis, Arianis scilicet et Nestorianis, [et undique

Variæ lectiones et notæ.

[81] Ced. 738,13 — 20. — ἀπ. παρὰ πάντων ἀ. Ced. [82] Μόνδαρον καὶ Ῥαβίαν Ced. [83] Θεμίνην Ced. [84] Ἀσσαδὸν Ced. [85] Μαδιὰμ καὶ τὴν ἐρ. Ced. [86] καὶ οἱ ἐνδ. αὐτῶν ἐκ τῆς φ. τοῦ Ἰ. οἱ λ. Ἀμανῖται τ. Ὁμ. οἱ καὶ ἔμποροι Ced. [87] Ced. 738,20—739,8. [88] ἀ. ὀνόματι Χαδιγᾶ μισθωτὸς ἐπὶ τῷ κ. καὶ πρ. Κατ' ὀλίγον δὲ π. ὑπεισῆλθε τῇ Ced. [89] ὁ. καὶ ἔλαβεν ἀ. γ. ἐρχόμενος δὲ ἐν Π. Ced. [90] ἐθήρα ἐξ αὐτῶν τινὰ γραφικά· ἐπεὶ δὲ δαιμονιῶν ἦν, ἐνόσησε δὲ καὶ ἐπιληψίαν, ἐθεράπευσε δὲ τὴν γυναῖκα λυπουμένην σφ. ὅτι ἦν εὐγενὴς καὶ ὅτι συνήφθη τ. ἀπ. καὶ δαιμονιῶντι, λέγων· Ἀ. ὁ. λεγόμενον Γ. θ. καὶ π. Ced. [91] Αὕτη δὲ ἔχουσα μοναχὸν διὰ κ. ἐξόριστον ἐκεῖσε ὄντα φίλον αὐτῆς, ἀνήγγειλεν αὐτῷ πάντα καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἀγγέλου· κἀκεῖνος θέλων πληροφορῆσαι αὐτὴν εἶπεν ὅτι ἀληθῶς λέγει· οὗτος γὰρ ἄγγελος πέμπεται πρὸς πάντα προφήτην· καὶ αὐτὴ πιστεύσασα τῷ λόγῳ τοῦ ψ. ἐκήρυξε καὶ ἄλλαις γυναιξὶν ὁμοφύλοις αὐτῆς· καὶ οὕτως ἐκ γυναικῶν ἦλθεν εἰς ἄνδρας Ced. 739,8—14. cf. narrationem de vita Moh. in cod. Rehdigerano. [92] ἐπιψευδομ. cod. [93] ἀγγέλου λεγομένου cod. [94] Καὶ πρῶτον Ἀβουβ. διάδοχον κ. καὶ ἐκρ. — τοῦ Αἰθρίβου, κτλ. Ced. 739,14—17. [95] καὶ κατέσχεν ἡ πονηρὰ πλάνη καὶ ἡ αἵρεσις αὐτοῦ τὰ μέρη τῆς Αἰθρίβου add. cod. [96] Ced. 739,18—740,11. [97] καὶ ἐμβρόντητος π. Ced.

Digitized by Google

colligens, a Judæis quidem monarchiam, ab Arianis Verbum et Spiritum creatos, a Nestorianis anthropolatriam, sibi religionem finxit, et theologiæ prætextu gentem associans, eos, viros ac mulieres, circumcidi docuit, unum solum adorare Deum, Christum honorare, sicut Dei Verbum, non autem Filium, et Spiritum concipere. prolatum et in aere diffusum, non in substantia contentos nec Patri consubstantiales, sanctam autem Virginem Mariam non dicere Deiparam, sed eam Aaron et Moysi sororem supponere; nec baptizari nec Sabbatum custodire docuit, nec legalibus aut evangelicis moribus operam dare, sed crucem abhorrere et umbram Salvatoris fuisse crucifixam confiteri. Cæterum injunxit eis ut omnibus omnino a lege prohibitis participarent præter porcinas carnes, et vino prorsus abstinerent.

καὶ Νεστοριανοις, καὶ πανταχόθεν ἐρανισάμενος, ἐξ Ἰουδαίων μὲν μοναρχίαν, ἐξ Ἀρειανῶν δὲ λόγον καὶ πνεῦμα κτιστὰ, ἀπὸ δὲ Νεστοριανῶν ἀνθρωπολατρείαν, ἑαυτῷ θρησκείαν περιποιεῖται, καὶ προφάσει θεογνωσίας εἰσποιησάμενος τὸ ἔθνος ἐδίδαξεν αὐτοὺς περιτέμνεσθαι, καὶ ἄνδρας καὶ γυναῖκας, καὶ ἕνα μόνον προσκυνεῖν Θεὸν καὶ τὸν Χριστὸν τιμᾶν ὡς **593** Λόγον (τοῦ) Θεοῦ (μὲν), οὐχ [58] Υἱὸν δὲ [59], καὶ Πνεῦμα προφορικὸν καὶ εἰς ἀέρα χεόμενον ὑπονοεῖν, οὐκ ἐνυπόστατα [60], οὐδὲ τῷ Πατρὶ [61] ὁμοούσια, τὴν δὲ ἁγίαν Παρθένον Μαρίαν μὴ λέγειν Θεοτόκον, ἀλλὰ τὴν Ἀαρὼν καὶ Μωσέως ἀδελφὴν (ὑπολαμβάνειν εἶναι), μηδὲ βαπτίζεσθαι, μηδὲ σαββατίζειν (αὐτοὺς ἐδίδαξεν), μηδὲ [62] τοῖς νομικοῖς ἢ εὐαγγελικοῖς ἔθεσιν ἑπακολουθεῖν, ἀλλὰ βδελύττεσθαι τὸν σταυρὸν καὶ τὴν σκιὰν ἐσταυρῶσθαι τοῦ Σωτῆρος [63] ὁμολογεῖν. Παρηγγυήσατο δὲ αὐτοῖς καὶ [τῶν] [64] καθόλου τῷ νόμῳ ἀπηγορευμένων μετασχεῖν [65] πλὴν ὑῶν κρεῶν, οἴνῳ δὲ παντάπασι μὴ χρῆσθαι [66].

Postquam aliquid hujusmodi invenisset, sese dixit factum paradisi clavicularium, quapropter in die judicii, postquam Moyses cum Israelitis adfuisset, sicut legis transgressores pœnæ ignis traditi fuerint; iterumque, Jesus steterit in conspectu Dei, et Christiani, quoniam essent ausi tale Christonomen attribuere, dogmatizantes eum Deum et Filium Dei, et Verbum incarnatum, et crucifixum, gehennæ ignis traditi sint; deinde sese dicit a Deo fuisse vocatum, et valde pium, utpote totius ipsorum gentis auctorem pietatis, fuisse laudatum, et ideo paradisi clavicularium fuisse factum; et postquam paradisus ab ipso fuisset apertus, intrasse cum ipso ait revera septuaginta millia qui poterant ad hoc proficere, cæteros autem dijudicandos ait, et quidem justos ambigue deliciis frui, peccatores autem repertos, pannis ad colla alligatis, in paradisum ipsos intrare, et hos cognominari libertos Dei et Mahometi; tres porro esse fluvios in paradiso, dicit, unum mellis, aliud lactis et alterum vini, ut unusquisque ad libitum possit unde velit haurire et expleri; mulieres autem esse cum ipsis, et exornare eorum comas, et omnino curare voluptuosa corpora; hæc iste carni deditus, libidinosus, et peccati servus: Judæos autem et Christianos ligna ignis factos reservari; Samaritanos excrementa eorumque stercus e paradiso expellere, ne fœtescat paradisus, unumquemque vero, prout hic vixerit, sive in divitiis, sive in penuria et ingloria conditione, eodem modo illic vivere.

[67] (7) Τοιοῦτόν τι μυθευσάμενος ἑαυτὸν [68] κλειδοῦχον φησὶ γεγενῆσθαι τοῦ παραδείσου [69], διόπερ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως μετὰ τὸ παραστῆναι τὸν Μωϋσέα σὺν τοῖς Ἰσραηλίταις καὶ ὡς παραβάτας τοῦ νόμου τῇ κολάσει τοῦ πυρὸς παραδοθῆναι, αὖθίς (τε) Ἰησοῦν παραστῆναι [70] ἔμπροσθεν (τοῦ) Θεοῦ [71], τοὺς δὲ Χριστιανοὺς ὡς τοιοῦτον τολμήσαντας προστρῖψαι τῷ Χριστῷ ὄνομα καὶ Θεὸν αὐτὸν καὶ Υἱὸν Θεοῦ καὶ Λόγον σεσαρκωμένον καὶ σταυρωθέντα δογματίσαντας, τῇ τοῦ πυρὸς γεέννῃ παραδοθῆναι· εἶτα ἑαυτόν φησιν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ κεκλῆσθαι μάλα θεοσεβῆ [72] ὡς τοῦ παντὸς αὐτῶν [73] ἔθνους αἴτιον [74] θεοσεβείας ὑπάρξαντα ἐπαινεῖσθαι καὶ τούτου χάριν κλειδοῦχον τοῦ παραδείσου γεγενῆσθαι· καί γε μετὰ τὸ ὑπ' αὐτοῦ τὸν παράδεισον ἀνεῳχθῆναι, συν[εισ]ελθεῖν αὐτῷ (πάντως καὶ ἀντιῤῥήτως) ο' χιλιάδας (φησὶν) τοὺς δυναμένους ἐφορμῆσαι πρὸς τοῦτο, τοὺς δὲ λοιποὺς κριθήσεσθαι φάσκει, καὶ τοὺς μὲν δικαίους ἀμφιβόλως τῆς τρυφῆς ἀπολαῦσαι, τοὺς δὲ εὑρισκομένους ἁμαρτωλοὺς, πιττάκια ἐν τοῖς τραχήλοις περιέχοντας δεδεμένα, εἰς τὸν παράδεισον αὐτοὺς εἰσελθεῖν καὶ τούτους ἐπονομάζεσθαι ἀπελευθέρους τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Μουχούμετ, εἶναι δὲ γ' ποταμοὺς [75] ἐν **594** τῷ παραδείσῳ φησὶν, ἕνα μέλιτος, καὶ ἄλλον γάλακτος, καὶ ὕστερον οἴνου, πρὸς τὸ ἐπ' ἐξουσίαν (ἔχειν ἕκαστον ὅθεν βούλεται μετέχειν καὶ) ἐμπιμπλᾶσθαι, τὰς δὲ [76] γυναῖκας αὐτοῖς συνεῖναι καὶ φιλοκαλεῖν αὐτῶν τὰς κόμας καὶ (παντοίως) θεραπεύειν (αὐτῶν) τὰ φιλήδονα σώματα (ὁ σαρκόφρων καὶ ἐμπαθὴς καὶ δοῦλος τῆς ἁμαρτίας)· τοὺς δὲ Ἰουδαίους καὶ Χριστιανοὺς ξύλα τοῦ πυρὸς γενομένους, ὑπολειφθῆναι· τοὺς [77] Σαμαρείτας ἔφη πρὸς τὰ ἐκφόρια καὶ τὴν κόπρον αὐτῶν τοῦ παραδείσου ἐκβάλλειν,

Variæ lectiones et notæ.

[58] ὡς add. Ced. [59] ἀλλ' ὡς ἐκ Πνεύματος ἁγίου γεγενημένον· λόγον δέ Ced. [60] ἐνυποστατ. cod. [61] Γεννήτορι Ced. [62] μήτε δέ Ced. [63] τοῦ Χριστοῦ ὁμ. Ced. cf. Evangelii quod dicitur Barnabæ fragmenta a nobis edita. [64] καὶ κ. τῶν cod. [65] ἀπ. τῶν μετέχειν πλ. κρ. χοιρείων Ced. [66] χρᾶσθαι cod. [67] Ced. 740,11—741,14. [68] ἑ. φ. κλ. Ced. [69] π. καὶ κ. Ced. [70] καὶ ἀρνησάμενον add. Ced. [71] ὅτι οὐκ εἶπεν ἑαυτὸν εἶναι Υἱὸν τοῦ Θεοῦ Ced. [72] θ. καὶ τοῦ cod. [73] αὐτὸν Ced. [74] αἰτίῳ θ. ὑπάρξαντι cod. [75] γ' παραδείσους ἐν τῷ π. φλυαρεῖ ἑ. μ. καὶ ἕτερον γ. καὶ ἕτερον ὁ. π. τὸ μετ' ἐξουσίας ἐμπ. αὐτῶν Ced. [76] τὰς κ. ἀ. Ced. [77] τοῖς Σαμαρείταις cod. λέγων π. τὸ ἐκφέρειν τὴν κ. ἀ. ἐκ τοῦ π. ὁ. μὴ ἐποζέσῃ ἑ. Ced.

Digitized by Google

ὅπως ἂν μὴ ἐποζέσειεν ὁ παράδεισος, ἕκαστον δὲ ὡς ἂν ἐνταῦθα βιώσειεν [68], εἴτε ἐν πλούτῳ, εἴτε ἐν πενίᾳ καὶ ἀδοξίᾳ, τὸν αὐτὸν τρόπον ἐκεῖσε [69] διάγειν.

[70] (8) Οὗτος οὖν ὁ θεοστυγὴς καὶ ἐμβρόντητος [71] (πρὸς τούτοις πᾶσιν) [72] παντὸς ἀγαθοῦ καὶ πονηροῦ τὸν Θεὸν (153b) αἴτιον ὑπάρχειν ἑτερατολόγησε καὶ τοὺς λῃστὰς καὶ φαρμακοὺς καὶ ὅσους [73] ἂν ἀπηγορευμέναις [74] ἁλόντας πράξεσιν ἀναιρουμένους ἴδοιεν, « Οὕτω, φησὶν, ἔγραψεν ὁ Θεὸς καὶ προώρισε γενέσθαι, καὶ οὕτως ἀποθανεῖν αὐτοὺς ἠβουλήθη. »

(9) Ἀγάσαιτο [75] δ' ἄν τις μάλα (δὴ οὖν εἰκότως) τὴν τοσαύτην καὶ τηλικαύτην (ἰσχύν τε καὶ) διαρκῆ τῆς ἀπάτης [76] τοῦ θεομάχου καὶ ματαιόφρονος, μάλιστα [77] δὲ ἐσχάτην παράνοιάν (τε) καὶ κτηνωδίαν τῶν μέχρι νῦν τῇ τούτου πλάνῃ δεδουλωμένων καὶ ὡς ἰσχυρὰν (θρησκείαν) καὶ θείαν ταύτην [78] ἀφρόνως ἡγουμένων. Πρὸς γὰρ τὴν ὄντως τριαληθῆ [79] τε καὶ ἱερὰν καὶ θεοβράβευτον πίστιν ἐναργῶς ἀποτυφλώττουσιν οἱ ἐσκοτισμένοι καὶ ἀσύνετοι, πρὸς δὲ τὴν ψευδώνυμον λατρείαν καὶ πλαστολογίαν τοῦ φένακος προσέχουσιν οἱ δείλαιοι καὶ βαρυκάρδιοι, (πρὸς μὲν τοὺς ὕθλους [80] καὶ λήρους καὶ βεβήλους κενοφωνίας οἱ χαιρεπίκακοι καταθέλγοντες, πρὸς τοὺς θεοπαραδόχους καὶ σωτηριώδεις λόγους οὐδὲ τὴν ἀκοὴν ὑποθεῖναι τοπαράπαν ἀνέχοντες)· τὸν γὰρ ὄντως ὄντα Θεὸν, τὸν διὰ νόμου καὶ **595** προφητῶν ἐκδήλως κηρυττόμενόν τε καὶ πιστευόμενον, ἀπωθούμενοι καὶ καταψηφιζόμενοι, τὸν ἀντίθεον καὶ μεμηνότα [καὶ] φανερῶς ὑπὸ τῶν Ἐρινύων [81] ἐνεργούμενον καὶ φθεγγόμενον οἱ κακόφρονες καὶ λυσσώδεις ἐρασμίως γεγηθότες [82] προσίενται.

[83] (10) Ποία γὰρ θεόπνευστος Γραφὴ περὶ τοῦ δυσσεβοῦς καὶ παραπαίοντος Μουχούμετ προδιεστείλατο; ἢ ποῖος θεσπέσιος αὐτὸν προφήτης ὡς διδάσκαλον εὐσεβείας προανήγγειλεν; Οὐκοῦν εἰπάτωσαν οἱ ἀμέτοχοι πάσης ἱερᾶς ἐπιπνοίας καὶ μυήσεως πῶς τοὺς ἀπὸ Ἀδὰμ καὶ μέχρι τῆς Χριστοῦ παρουσίας προφήτας ἀσμένως δῆθεν ἀποδεχόμενοι, τὸν μὲν ὑπ' αὐτῶν διαῤῥήδην προαναφωνούμενον Χριστὸν καὶ [84] Θεὸν ἐξαρνοῦνται, τὸν δὲ κάκιστον καὶ μοχθηρὸν καὶ μηδὲ τὸ σύνολον πρὸς [85] αὐτῶν ὀνομαζόμενον καὶ προσημαινόμενον ὡς θεομύστην [86] ἐξοχώτατον καὶ ἀληθέστατον πίστεως διδάσκαλον ἀποδέχονται καὶ ὡς εὐεργέτην ἐκθειάζουσιν οἱ ἀνόσιοι καὶ δυσώνυμοι (ἢ μᾶλλον εἰπωμεν ἀνώνυμοι).

[87] (11) Ἀνακρινέτωσαν δὲ οἱ ἀδιάκριτοι καὶ μανιώδεις καὶ τὰ ὑπ' αὐτοῦ μανιωδῶς καὶ δυσσεβῶς ῥηθέντα ληρήματα καὶ λεγέτωσαν ποίαν συμφωνίαν ἔχουσι (πρὸς) τὰ θεοπαράδοτα λόγια. Ὁ μὲν γὰρ θεῖος λόγος ἀναφανδὸν (ἐκ) διδάσκει (καὶ διαπρυσίως χρησμοδοτεῖ σαφέστατα) τὸν Θεὸν ὑπάρχειν ἀναίτιον παντὸς κακοῦ καὶ τὸν ἄνθρωπον αὐτεξούσιον εἶναι

A Hic igitur impius et fanaticus, præter ista omnia, cujuslibet boni et mali Deum esse auctorem fabulatus est et si quos latrones et veneficos et alios infandorum actuum reos videret capite plecti, « Sic, aiebat, scripsit Deus et prævidit fieri, et ita mori eos voluit. »

Miraretur quis meritissimo talem ac tantam durabilemque potentiam erroris inimici Dei et vanilequi, maxime vero supremam dementiam ac stupiditatem eorum qui usque nunc illius errori deserviunt, eumque tanquam validam ac divinam religionem stulte existimant. Etenim ad fidem verissimam et sacram divinitusque traditam manifeste claudunt oculos homines excæcati et insipientes, ad mendacem autem cultum et adinventionem impostoris adhærent homines viles et excordes, ad nugas et ineptias profanasque fabulas misere plaudentes, ad sermones divinitus inspiratos et salutiferos nec aurem omnino submittere ferentes. Eum enim qui vere Deus est, qui per legem et prophetas manifeste prædicatur et creditur, rejiciunt et aspernantur; eum vero qui contra Deum est, qui furit et evidenter a furiis agitatur et loquitur, imprudentes ac furiosi cum gaudio et studio admittunt.

C Quænam enim inspirata Scriptura de impio et delirante Mahometo prolocuta est? Quis divinus propheta eum ut pietatis magistrum prænuntiavit? Dicant igitur illi sacræ omnis inspirationis et mysterii expertes quomodo prophetas ab Adam usque ad Christi adventum libenter accipientes, illum ab ipsis aperte prædictum Christum ac Deum renegent, et pessimum ac perversum, ab illis nec nominatum nec significatum, sicut inspiratum et præcellentem fidei magistrum accipiunt, et velut benefactorem, celebrant hi impii quorum nomen sinistrum vel potius nullum est.

D Judicent autem homines illi stolidi furentesque ea quæ furiose et impie ab ipso sunt dicta, pronuntientque qualem consonantiam hæc habeant cum eloquiis a Deo traditis. Divinus enim sermo manifeste docet et clarissime prædicat Deum esse nullius mali causam, et hominem propriam suæ salutis aut perditionis habere facultatem. Ille vero

Variæ lectiones et notæ.

[68] ἐβίω [Ced. [69] κἀκεῖσε δ. τρ. Ced. [70] Ced. 741,14 — 18. [71] ἐμβρόντιστος cod. καὶ παμμίαρος. [72] καὶ ἐκ? cod. [73] καὶ τοὺς ἄλλους ἀπ. πρ. ἀ. οὕτω φλυαρεῖ ὁ ἄθεος ἐγ. αὐτὸς ὁ Θεὸς; καὶ πρ. ἀπ. ἀ. Ced. [74] ἀπηγορωμένας ἁλῶντας cod. 19 Ced. 741,19—742,6. [75] θαυμάσειε δ' ἄν Ced. 741,19—742,6. [76] τ. δ. ἀπάσην τοῦ Ced. [77] μᾶλλον Ced. [78] ἀφ' τ. Ced. [79] ἀληθῆ Ced. [80] φλυαρίας Scholion. [81] μαινομένων Scholion. [82] γεγηθότ. cod. καὶ γεγηθότως Ced. [83] Ced. 742,6—16. [84] Χριστὸν Θεόν Ced. [85] σ. ὑπ' ἀ. μνημονευόμενον ὡς Ced. [86] καὶ add. Ced. [87] Ced. 742,16 – 743,9.

Digitized by Google

miserrimus et impurissimus ac Dei hominumque implacabilis inimicus a nefando mendacique dæmone edoctus et agitatus, et ex dissoluta lingua scientiaque inscienti locutus, cujuslibet boni et mali Deum auctorem audacter mentitur, et quodcunque eveniat homini, licet ex propria ignavia et incuria, hoc ex prævidenti Dei scientia provenire miser contendit. Et hic quidem despicere divitias humiliterque sentire ac voluptuosam rejicere vitam, nec malum pro malo reddere jubet. Ille vero ditescere et superbire et omnem voluptatem ex substantia diligere, et adversariis acriter repugnare, velut spirituale et salutare ac paradisi cautionale tradit.

A τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας ἢ [88] ἀπωλείας. Ὁ δὲ τρισάθλιος καὶ τρισκατάρατος καὶ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀνθρώπων ἄσπονδος ἐχθρὸς ἐκ σκαιοτέρου [89] πλάνου δαίμονος ἐνηχούμενος καὶ ἐνεργούμενος (καὶ μέντοι καὶ ἐξ ἀκολάστου γλώσσης καὶ γνώμης ἀγνώμονος φθεγγόμενος) παντὸς ἀγαθοῦ καὶ πονηροῦ τὸν Θεὸν αἴτιον τολμηρῶς τερατεύεται [90] καὶ πᾶν ὅπερ [ἂν] ἐπέλθῃ τῷ ἀνθρώπῳ, κἂν (τε) ἐξ ἐπηρείας τοῦ πονηροῦ, κἂν τε ἐξ οἰκείας ῥᾳθυμίας καὶ ἀδιακρισίας, τῆς θείας τοῦτο τυγχάνειν προνοίας ὁ ἀλητήριος ἀποφαίνεται. Καὶ ὁ μὲν περιφρονεῖν πλούτου καὶ ταπεινοφρονεῖν (154[a]) καὶ τὸν ἐνήδονον βίον ἀποσείεσθαι καὶ μὴ (ἀντ)αποδοῦναι κακὸν ἀντὶ κακοῦ παρακελεύεται. **596** Ὁ δὲ πλουτεῖν καὶ ὑψηλοφρονεῖν καὶ πᾶσαν ἡδονὴν ἐκ περιουσίας ἀσπάζεσθαι καὶ ἀντεπεξιέναι σφόδρα τοῖς ἀντιπίπτουσιν ὡς ψυχικὸν (καὶ) σωτήριον καὶ τοῦ παραδείσου πρόξενον.

Ast, o furor et amentia irrisioque impostoris et vafri hominis! o stupiditas et pernicies eorum quos misere submisit et usque modo seduxit ac decepit! Non enim omnino intelligunt isti miseri ac stolidi nimisque imprudentes in quod arduum et tenebrosum chaos et in quam Satanicam Charybdim immersi sint et omnino vorati, nec in quos inexpedibiles ac inextricabiles labyrinthos difficilesque ac lethiferos tramites, allecti, misere voluti, et constricti et ad ultimum perditi sint? Ideo valde miror tantam eorum insipientiam et vecordiam, etsi se credant esse solertissimos et prudentissimos, quomodo non advertant hujus vacui erroris præcipitium. Decebat enim vere insipientes et brutos manifestum et fœdum de resurrectione eorum laqueum agnoscere, quod nempe cibi potusque participatione sensualem et corruptibilem vitam essent habituri, et necessario corruptioni subjacere et ratione consequenti mori deberent : impossibile enim est corruptibilem qui cibo ac potui communicat omnino incorruptibilem et immortalem permanere. Et tunc ubi tandem vitam æternam tam desideratam et juxta divinas Scripturas immortalem, promissam fidelibus, mortales anima et corpore consequentur?

B [91] (12) Ἀλλ', ὢ τῆς ἀπονοίας, καὶ παραπληξίας, καὶ χλεύης τοῦ γόητος, καὶ παλαμναίου, καὶ τῆς παραφροσύνης, καὶ ἀπωλείας τῶν παρ' αὐτοῦ δεινῶς ἐξανδραποδισθέντων, [καὶ [92] μέχρι δεῦρο [93] παρασυρομένων καὶ ἀπατωμένων]! — οὐδὲ γὰρ συνιοῦσι (πάμπαν) οἱ ἄγαν μοχθηροὶ καὶ θηριώδεις καὶ λίαν ἀσύνετοι εἰς ποῖον [94] χαλεπὸν (καὶ ζοφερὸν) χάος καὶ σατανικὴν Χάρυβδιν [95] κατεποντίσθησαν [96] καὶ τέλειον κατεπόθησαν [97] καὶ εἰς οἵους ἀφύκτους καὶ ἀδιεξοδεύτους λαβυρίνθους καὶ δυσβάτους ἀτραποὺς καὶ ψυχοφθόρους φενακισθέντες ἐλεεινῶς ἐξεκυλίσθησαν καὶ συνεσχέθησαν ὑποφθαρέντες εἰς τέλος· διὸ τοίνυν [98] θαυμάζειν λίαν ἔπεισί μοι τὴν τοσαύτην ἀλογίαν καὶ ἀναισθησίαν αὐτῶν, καίπερ οἰομένων ἐντρεχεστάτους ἑαυτοὺς εἶναι καὶ λογιωτάτους, πῶς C οὐ κατανοοῦσι τῆς κενῆς ἀπάτης αὐτῶν τὸν ὄλισθον; Ἔδει γὰρ, ἔδει τοὺς ὄντως ἄφρονας καὶ βοσκηματώδεις ἐπιγνῶναι τὸν περὶ τῆς ἀναστάσεως αὐτῶν πρόδηλον καὶ μυσαρὸν βρόχον, ὅτιπερ διὰ βρώσεως καὶ πόσεως (αἰσθητήν τε καὶ φθαρτὴν ἕξουσι τηνικαῦτα τὴν ζωὴν καὶ ἀνάγκη πάλιν αὐτοὺς τῇ φθορᾷ δουλεύειν καὶ θνήσκειν κατὰ τὸν τούτοις ἀκόλουθον λόγον· ἀμήχανον γὰρ τὸν φθαρτὸν, βρώσεως καὶ πόσεως) ἐν μετουσίᾳ τυγχάνοντα [99], ἄφθαρτον καθόλου καὶ ἀθάνατον διαμεῖναι· καὶ πότε καὶ ποῦ λοιπὸν τὴν ἀποκαραδοκουμένην ζωὴν αἰώνιον καὶ ἀκέραστον [1] τοῖς πιστοῖς κατὰ τὰς θείας Γραφὰς οἱ θνητοὶ [2] ψυχῇ καὶ σώματι τεύξονται

Et insuper sciant hi fide imbecilles et miseri qui nondum usque ad hodiernam diem suo antiquo et impio errore liberati sunt, sed sub pietatis specie latenter idolis serviunt, suæ se religionis dolum a pessimo dæmone absconditum imprudentes et stolidos non agnoscere. Olim enim idololatræ ei quæ apud Græcos Aphrodita dicitur, id est, voluptati, servientes, cujus astrum esse luciferum fabulantur, quam etiam in sua horrisona

D [3] (13) Καὶ πρὸς τούτῳ ἑστῶσαν οἱ ὀλιγόπιστοι καὶ τάλανες ὡς οὐδέπω μέχρι τῆς [4] σήμερον τῆς παλαιᾶς αὐτῶν καὶ ἀθέου πλάνης ἀπηλλάγησαν, ἀλλ' ἐν προσχήματι θεοσεβείας εἰδωλολατροῦσι λεληθότως καὶ τὸν ἐγκεκρυμμένον τῆς θρησκείας [5] αὐτῶν δόλον τοῦ **597** ἀρχεκάκου δαίμονος οὐδ' ὅλως οἱ ἀνούστατοι καὶ ἀπόπληκτοι ἐπιγινώσκουσιν· πάλαι μὲν [6] εἰδωλολατροῦντες καὶ τῇ παρ' Ἕλλησιν Ἀφροδίτῃ [7] λεγομένῃ τουτέστι τῇ ἡδονῇ προσκυ-

Variæ lectiones et notæ.

[88] σ.καὶ ἀπ. Ced. [89] ἀγριωτέρου Scholion, καὶ λαοπλ. Ced. [90] τ. ἀποφθέγγεται καὶ Ced. [91] Ced. 743,9—744,4. [92] in margine a secunda manu. [93] νῦν Ced. [94] οἷον Ced. [95] καὶ χάος ὁλέθριον Scholion. [96] κατηκοντ. cod. [97] κατεπθωτ. cod. [98] διὸ καὶ θ. Ced. ἔπεισέ με cod. [99] τυγχάν. cod. τυγχάνοντες ἄφθαρτοι κα. ἀθάνατοι καὶ διαμένουσι Ced. [1] ἀκοίρατον cod. [2] καὶ add. Ced. [3] Ced. 744,4—14. [4] μ. καὶ τήμερον Ced. [5] τῇ θρησκείᾳ Ced. [6] γὰρ add. Ced. [7] Ἀφροδίτιδι λεγ. cod.

Digitized by Google

νοῦντες καὶ τὸν ἀστέρα ταύτης [8] (γὰρ) εἶναι τὸν ἑωσφόρον μυθολογοῦσιν, ἣν δὴ καὶ Κούβαρον [9] τῇ ἑαυτῶν κακεμφάτῳ ἐπονομάσαντες [10] γλώσσῃ, ὅπερ ἐστὶ μεγάλη, διέμειναν ἕως ἄρτι τὴν Ἀφροδίτην Θεὸν ὀνομάζοντες.

A lingua Cubarum, hoc est magnam, cognominant, huc usque Aphroditen deam vocantes permanserunt.

[11] (14) Καὶ ἵνα μὴ δόξωμέν τισι ψευδολογεῖν, σαφηνίσωμεν αὐτῶν τὸ μέγα [12] μυστήριον· ἔχει δὲ ἡ λέξις τῆς μυσαρᾶς αὐτῶν καὶ παμβεβήλου πρεσευχῆς οὕτως· « Ἀλλᾶ, Ἀλλᾶ, Οὰ [13], Κουβάρ, Ἀλλᾶ. » Καὶ τὸ μὲν Ἀλλᾶ [Ἀλλᾶ], ἑρμηνεύεται *ὁ Θεὸς, ὁ Θεὸς*· τὸ δὲ Οὰ, *μείζων*· τὸ δὲ Κουβάρ, *μεγάλη*, ἤτοι σελήνη καὶ Ἀφροδίτη, ὅπερ ἐστὶν οὕτως· « Ὁ Θεὸς, ὁ Θεὸς μείζων καὶ ἡ μεγάλη — εἶτ' οὖν (σελήνη καὶ) Ἀφροδίτη — θεός· » καὶ τοῦτο σαφηνίζει ἡ ἐπαγωγὴ τοῦ τελευταίου Ἀλλᾶ· ἅπερ πάντα ἀποκεκρυμμένως [14] τῇ ἰδιότητι τῆς ἑαυτῶν γλώσσης λαλοῦσιν (οὕτω φύσεως ἐχούσης, ἃ καὶ φανερῶς δημοσιεύειν οὐ θέλουσιν εἰς λογικοὺς ἀνθρώπους καὶ ἐχέφρονας διὰ τὸ τῆς γνώσεως πρόδηλον)· ἀλλὰ τοὺς μὲν χοιρώδεις (τούτους) καὶ τελματώδεις [15], μηδὲν περαιτέρω τῆς ἡδονῆς καὶ ῥᾳστώνης εἰδότας ἀφέμενος ὁ λόγος ὡς ἀνεπαισθήτως (καὶ ἀναισχέστως) νοσοῦντας πρὸς τὰ ἐξῆς τῆς ἱστορίας χωρήσωμεν [16].

Et ne quibusdam falsa loqui videamur, magnum explicemus eorum mysterium : eorum profanæ fœdissimæque precationis lectio sic habet : « Allah, Allah, Ouah, Cubar, Allah ! » Et quidem Allah, Allah, interpretatur, *deus, deus;* Ouah autem, *major;* Cubar vero, *magna :* sive luna et Aphrodite; quod est ita : « Deus, deus major et magna, seu luna et Aphrodite, deus. » Et hoc ostendit additamentum ultimi Allah ; quæ omnia abscondite in idiomate suæ linguæ, natura sic se habente, loquuntur, et ea manifeste publicare nolunt rationalibus et sapientibus hominibus ne doctrina prodatur. Verum hos porcinos ac cœnosos, qui nihil ultra voluptatem et ignaviam sciunt, tanquam ægros insensiles et insanabiles sermo deserat, et ad historiæ contextum redeamus.

[17] (15) Μετὰ δέ γε τὸν (154[b]) θάνατον τοῦ θεηλάτου Μαχούμετ [18] ἐφάνη κατὰ μεσημβρίαν ἀστὴρ [19] λεγόμενος Δοκίτης προμηνύων τὴν τῶν Ἀράβων ἐπικράτειαν [20] καὶ ἔμεινεν ἡμέρας λ', διατείνων ἀπὸ μεσημβρίας ἕως Ἄρκτου [21] ξιφοειδῶς.

Post mortem impii Mahometi apparuit ad meridiem astrum Docites dictum, Arabum dominationem præsagiens, et remansit dies triginta, extensum in ensis forma a meridie usque ad Ursam.

598 [22] (2) Ἐν ᾧ χρόνῳ ἐπιστρατεύσαντες (οὗτοι πάλαι μὲν λεγόμενοι Ἄραβες, νῦν δὲ) Σαρακηνοὶ (καὶ τὴν Ἀραβίαν καταλιπόντες, ἦλθον ἐπὶ τὰ μέρη τῆς Δαμασκοῦ πλῆθος ἄπειρον, ὅπερ μαθόντες Βάνης καὶ Βασιλίσκος, οἱ στρατηγοὶ τῆς Ἀνατολῆς, κατ' αὐτῶν ἐξώρμησαν)· εἶτα συμβολῆς γενομένης, ἡττῶνται λίαν οἱ Χριστιανοί· ἀνέμου γὰρ πνεύσαντος κατὰ Ῥωμαίων βιαίου [23] νότου, καὶ μὴ δυνάμενοι τοῖς ἐχθροῖς ἀντωπῆσαι διὰ τὸν πολὺν κονιορτὸν, δεινῶς τρέπονται [24]· (καὶ οὕτως νικήσαντες οἱ Σαρακηνοὶ κατὰ κράτος καὶ λαμπρῶς ἐπὶ τὴν Δαμασκὸν ἦλθον [25]), ἣν καὶ δορυάλωτον λαβόντες, ὡσαύτως καὶ τὰς χώρας πάσας τῆς Φοινίκης, οἰκίζονται ἐν αὐταῖς (οἱ ἐναγεῖς καὶ βέβηλοι τοῖς ἀδήλοις τοῦ Θεοῦ κρίμασιν).

C Eodem tempore illi olim Arabes dicti, nunc autem Sarraceni, ad bellandum profecti, Arabia relicta, cum innumerabili turba venerunt in Damasci partes. Quod cum audissent Banes et Basiliscus, Orientis duces, adversus illos properaverunt. Deinde, congressione facta, magna clade cæduntur Christiani : Noto enim adversus Romanos violenter flante, ibi propter pulveris turbinem hostes aspicere non valentes, in fugam misere conversi sunt. Sarraceni sic victores cum potestate et gloria Damascum venerunt, et ista cum omnibus Phœniciæ regionis locis gladio capta, hic illi maledicti et profani, abscondito Dei judicio, sedem fixerunt.

ΣΛϚ'. [*Περὶ τῆς Ἁγίας Γῆς*,] [26].

CCXXXVI. *De Terra Sancta.*

D

[27] Περὶ τῆς ἁγίας γῆς ὁ θεσπέσιος ἔλεγε Μωϋσῆς πρὸς τὸν Ἰσραήλ· « Ἰδοὺ Κύριος [28] ὁ Θεός σου

De terra sancta divinus Moyses ad Israel aiebat : « Ecce Dominus Deus introducet te in

Variæ lectiones et notæ.

[8] ταύτης τὸν ἑωσφόρον εἶναι Ced. [9] Κουβάρ Ced. [10] γλώσσῃ ἐπονομάσαν Ced. cf. כבר diu et כבירה magnitudo necnon כביר magnus et כבר magnus esse. [11] Εὐχὴ τῶν Σαρακηνῶν. Ἵνα δὲ μὴ Ced. 744,14—24. [12] τὸ μ. ἀ. Ced. [13] οὰ = Vav. Hebr. et? [14] ἐπικεκρυμμένως Ced. [15] τελμ. καὶ μ. πλέον τῆς Ced. [16] χωρείτω Ced. [17] — 632. περὶ Ἀράβων στρατείας M. 2, om. Par. 1706. — Ced. 745,1—4. [18] Μουχ. cod. [19] ὁ add. Ced. [20] ἐπ. ἐμ. δὲ ἐπὶ ἡ. Ced. [21] ἀ. ἦν δὲ ξιφοειδὴς Ced. [22] — 635. Ced. 745,19—746,5 : τῷ κε' ἔτει ἐπιστρατεύουσιν οἱ Σ. μετὰ πλήθους Ἀράβων καὶ σ. γ. ἡ. Ῥωμαῖοι. Σπασιάσαντες δὲ οἱ περὶ Βάνην Ἡράκλειον ἀποκηρύττουσι καὶ Βαάνην ἀναγορεύουσι βασιλέα· ἐν τούτοις ὑποχωροῦσιν οἱ περὶ τὸν σακελλάριον καὶ οἱ Σαρακηνοὶ εὑρόντες ἄδειαν συμβάλλουσι μετὰ Βαάννους πόλεμον καὶ ἠττῶσιν αὐτὸν. ἀν. γάρ. [23] βρ. ν. κ. Ῥ. καὶ μὴ δυναμένων τοὺς ἐχθροὺς Ced. [24] τρ. καὶ ῥίπτοντες ἑαυτοὺς εἰς τοὺς στενωποὺς τοῦ ποταμοῦ Ἱερμοχθὰ διεφθάρησαν αἱ μ' χιλιάδες παρέλαβον δὲ καὶ ,ην Δ. καὶ τὰς χ. τῆς Φ. καὶ ὁ. ἐκεῖ Ced. [25] ἐλθόντες cod. [26] Περὶ τῆς Ἀραβίτιδος M. 2, om. Par. 1706. [27] Ced. 747,1—10 : περὶ δέ γε τῆς ἁγ. [28] ὁ γὰρ Κύριος Deut. VIII. 7.

Digitized by Google

terram bonam et magnam, terram rivorum aquarumque et fontium, in cujus campis et montibus erumpunt fluviorum abyssi, terram frumenti et hordei, in qua vineæ, et ficus, et malogranata et oliveta nascuntur, terram olei ac mellis, terram in qua absque ulla penuria comedes panem tuum, et rerum omnium abundantia perfrueris, terram cujus lapides ferrum sunt, et de cujus montibus aurum extrahes, » terram lacte melleque fluentem, in qua per omnes partes alvearia sunt, quæque paradiso Dei consimilis est.

» Elevatis enim, inquit, Loth oculis suis, vidit omnem adjacentem Jordani regionem, totam irrigatam esse, sicut Dei paradisus et sicut Ægypti terra, et sibi elegit eam. » .

Attestatur autem hæc et ipse sapientissimus Aristoteles, dicens : « Etenim hominibus abundat promissionis terra ; arboribus consita omnis generis fructibus exuberat, vinearum, nucum et palmarum est ingens multitudo, innumeraque sunt pecora ; et ob fertilitatem terræ atque pinguedinem, varia et abundantia sunt omni tempore illorum pascua. Magna vero copia est aromatum, lapidumque pretiosorum atque auri ab Arabibus in hunc locum asportati.

Similiter et Josephus ait : « Fertilissima namque terra propter aeris temperiem et multam pinguedinem, hiemis tempore producit nuces, æstuque palmas, et multas fert olivas; uvas autem et ficus mensibus decem comedunt hic habitantes, cæterosque fructus bis in anno colligunt. »

Magnitudinem vero racemorum vineæ ostendit Scriptura, de exploratoribus quos miserat Moyses dicens : « Venerunt ad vallem uvæ, et abscindentes palmitem cum uva sua, in vectibus portaverunt eum. » In ligno enim ad id præparato oblique suspensus et a duobus viris portatus terræ sanctæ fertilitatem omnibus ostendit, per quam etiam Alexander Magnus transgrediens et ligna fructifera, inter quæ ruta, contuens, necnon altitudinem et crassitudinem fici, terræ fertilitatem et pinguedinem valde miratus est.

Porro in Palæstina est quoque fons omnium morborum hominum atque brutorum continens remedium, in quo dicitur Dominus ex itinere lavasse pedes.

A εἰσάξει σε εἰς γῆν ἀγαθὴν καὶ πολλήν, ἧς [36] χείμαρροι ὑδάτων καὶ πηγαὶ [37] ἀβύσσων ἐκπορευόμεναι διὰ τῶν πεδίων [38] καὶ [39] τῶν ὀρέων, γῆ πυροῦ καὶ κριθῆς, ἄμπελοι [40] καὶ συκαῖ [41], ῥοαὶ [42] καὶ φοίνικες, γῆ (ἐλαίας), ἐλαίου καὶ μέλιτος, γῆ ἐν ᾗ [43] οὐ μετὰ πτωχείας φάγῃ τὸν ἄρτον [σου] (καὶ οὐ [47] δεηθήσῃ ἐπ' αὐτῆς οὐδέν, γῆ ἧς οἱ λίθοι σίδηρος, καὶ ἐκ τῶν ὀρέων αὐτῆς μεταλλεύσεις χρυσόν [48], » γῆ ῥέουσα γάλα καὶ μέλι, καὶ κηρίον ἐστὶ παρὰ πᾶσαν τὴν γῆν καὶ τῷ παραδείσῳ τοῦ Θεοῦ παρεικαζομένη.

599 (2) « Ἐπάρας γάρ, φησὶ, Λὼτ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, εἶδε [49] πᾶσαν τὴν περίχωρον τοῦ Ἰορδάνου, ὅτι πᾶσα ἦν ποτιζομένη — ὡς [50] παράδεισος Κυρίου καὶ ὡς ἡ γῆ Αἰγύπτου, καὶ ἐξελέξατο [51] B αὐτήν. »

[52] (3) Προσμαρτυρεῖ δὲ τούτοις καὶ ὁ σοφώτατος Ἀριστοτέλης λέγων· « Καὶ γὰρ πολυάνθρωπός ἐστιν ἡ γῆ τῆς ἐπαγγελίας (καὶ σύνδενδρος) καὶ παντοίοις καρποῖς εὐθηνοῦσα, ἀμπέλων τε καὶ ἀκροδρύων, καὶ φοινίκων πλῆθος ἄπλετος, καὶ κτήνη πάμπολλα καὶ διάφορα, καὶ δαψιλὴς ἡ τούτων νομὴ δι' ὅλου τοῦ χρόνου γίνεται διὰ τὴν πολλὴν εὐκρασίαν τῆς γῆς καὶ πιότητα· πολὺ δὲ πλῆθος καὶ τῶν ἀρωμάτων καὶ λίθων πολυτελῶν καὶ χρυσοῦ παρακομιζομένου διὰ τῶν Ἀράβων (εἰς τὸν τόπον).

(4) Ὡσαύτως [53] καὶ Ἰώσηπος ἔφη· « Πάμφορος γὰρ οὖσα ἡ γῆ δι' εὔκρατον ἀέρα καὶ πολλὴν πιότητα [54], χειμῶνος ὥρᾳ ἐκφέρει κάρυα καὶ ἐν καύματι φοίνικας, καὶ πλεῖστον (μὲν) γεωργεῖ ἔλαιον, C σταφυλὰς [55] δὲ καὶ σῦκα διὰ μηνῶν ι' ἐσθίουσιν οἱ ἐκεῖσε, τοὺς δὲ λοιποὺς καρποὺς δὶς τοῦ ἐνιαυτοῦ τρυγῶσιν. »

[56] (5) Τὸ δὲ μέγεθος τῆς σταφυλῆς τῶν βοτρύων [57] ἐκείνης ἐδήλωσεν ἡ Γραφὴ λέγουσα περὶ τῶν κατασκόπων ὧν ἀπέστειλε Μωϋσῆς, ὅτι « Ἦλθον [58] ἕως φάραγγος βότρυος, καὶ — κόψαντες [59] ἐκεῖθεν κλῆμα καὶ βότρυν σταφυλῆς ἕνα [60], ἦραν αὐτὸν ἐπ' ἀναφορεῦσιν· » ἐν ξύλῳ γὰρ ἐσχηματισμένῳ πλαγίως μέσον κρεμασθεὶς καὶ ὑπὸ ἀνδρῶν β' βαστα-ζόμενος πᾶσιν ἐδήλωσε τῆς ἁγίας γῆς ἐκείνης τὴν εὐκαρπίαν, δι' ἧς Ἀλέξανδρος ὁ μέγας διαπορευόμενος καὶ ξύλα καρποφόρα, ἐν οἷς καὶ πήγανον, D θεασάμενος (καὶ) τὸ ὕψος καὶ πάχος [61] ἐφαμίλλον συκῆς, ἐθαύμασε σφόδρα τῆς γῆς τὴν εὐκαρπίαν τε καὶ πιότητα.

(6) Καὶ γοῦν ἐν τῇ Παλαιστινῇ πηγή ἐστι παντοίων παθῶν (155[a]) ἀνθρώπων τε καὶ ἀλόγων ἴασιν παρέχουσα, ἐν ᾗ λόγος τὸν Κύριον ἐξ ὁδοιπορίας τοὺς πόδας νίψασθαι.

Variæ lectiones et notæ.

[36] ου Deut. [37] πηγὴ ἀ. ἐκπορευομένη cod. ἀβύσσου Ced. [38] πεδιάδων Ced. [39] διὰ add. Deut. [40] ἀ. σ. β. γῆ Deut. [41] καὶ add. Ced. [42] ῥοαὶ cod. [43] ἐφ' ἧς Deut. ἐφ' ἣν Ced. [47] οὐκ ἐνδ. Deut. [48] μεταλεῦσαι χρυσοῦν cod. χαλκόν Deut. Ced. [49] ἐπεῖδε Gen. XIII, 10. [50] ὁ add. Gen. [51] ἑξ. ἑαυτῷ Λὼτ πᾶσαν τὴν περίχωρον τοῦ Ἰορδάνου Gen. [52] Ced. 747,10 — 17. [53] οὖν add. Ced. 747,17 — 22. [54] ποιότητα cod. hic et infra. [55] καὶ σταφυλὴν μὲν καὶ Ced. [56] Ced. 747,22—748,7. [57] τῶν β. τῆς στ. Ced. [58] ἦλθοσαν Num. XIII, 23. [59] ἐκόψαν Num. [60] ἐπ' αὐτοῦ καὶ add. Num. [61] καὶ πάχος Ced.

Digitized by Google

600 (7) Καὶ δένδρον ἵσταται πάσης ἀῤῥωστίας ἀλεξίκακον, ἐν ᾧ τόπῳ φασὶν Ἰωσὴφ τὸν Χριστὸν λαβόντα μετὰ τῆς παναγίας Θεοτόκου Μαρίας πρὸς τὴν Αἴγυπτον ποιούμενον τὴν πορείαν, εἰς γῆν ἐκλίθη τὸ δένδρον καὶ προσεκύνησεν. A

(8) Πρὸς δὲ τὴν ἀρκτῴαν τῆς φάραγγος [52] ῥίζα γίνεται φλεγοειδὴς ὀνόματι βατταρίτης [53], ἀφ' ἧσπερ τὴν ἑσπέραν ἐξαστράπτον φῶς, οὐδεὶς ἀνθρώπων θίγειν αὐτὴν δύναται διὰ τὸ παραχρῆμα θανατοῦν αὐτήν, εἴ τις ῥίζης ἐκείνης περιάψηται τὴν χεῖρα· κυκλόθεν οὖν περιορύξαντες καὶ κύνα δεσμεύσαντες [54], ἀνασπᾷ τὴν ῥίζαν ὁ κύων ἐπακολουθεῖν τῷ ἀνθρώπῳ βουλόμενος, καὶ παραυτίκα ἀποθνήσκει, τὴν δὲ ῥίζαν περιάπτουσι δαιμονιζομένῳ καὶ ἀπολύουσι τοῦ δαίμονος ἐξ αὐτοῦ φυγαδευομένου.

(9) Καὶ ἄλλη δέ τις πόλις ἐστὶ τῆς Γαλιλαίας παράλιος ἀπὸ σταδίων β' ποταμὸν ἔχουσα [55] καὶ νησοειδῆ τόπον ἐν αὐτῷ, πηχῶν ἔχοντα τὸ περίμετρον ρ', ἐν ᾧ γίνεται φυσικὸν πρᾶγμα θαύματος ἄξιον· οἱ γὰρ ἄνεμοι τὴν ἔξωθεν ἀργὴν ψάμμον εἰς αὐτὸν κατασύραντες, εὐθέως ὁ τόπος ταύτην εἰς ὕαλον μεταβάλλει, ἐπειδὰν ἱκανὰ πλοῖα περιστάντα καὶ τὴν ὑαλίτην ἐκείνην ψάμμον ἐκφορήσωσιν, πάλιν οἱ ἄνεμοι καταπνεύσαντες γεμίζουσι τὸν τόπον. B

[56] (10) Ἀλλὰ μὴν καὶ ὁποβάλσαμον γεωργεῖ(ται) πλεῖστον καὶ ἕτερα (τινὰ πάμ)πολλα (καὶ) δυσπόριστα καὶ ἀνθρώποις ἐπέραστα. Κἀντεῦθεν τοίνυν, ὡς ἐξαίρετον καὶ διαφέρουσαν ἀσυγκρίτως πάσης τῆς γῆς, εἰκότως ἔδωκεν αὐτὴν ὁ Θεὸς τῷ ἠγαπημένῳ καὶ πρωτοτόκῳ υἱῷ αὐτοῦ (Ἰσραὴλ) εἰς κληρονομίαν τε καὶ ἀπόλαυσιν. « Εἰσήγαγε [57] γάρ, » φησὶν, « αὐτοὺς εἰς ὄρος ἁγιάσματος αὐτοῦ, ὄρος τοῦτο, ὃ ἐκτήσατο ἡ δεξιὰ αὐτοῦ. » C

[58] (11) Τοιγαροῦν ἐν τῇ ἁγίᾳ ταύτῃ καὶ μακαρίᾳ καὶ ἀγαθῇ γῇ τῆς ἐπαγγελίας [59], « Πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως πάλαι ὁ Θεὸς » Λόγος τοῖς προφήταις ὁρατὸς (ἐπὶ χερουβικοῦ καὶ ἐπημμένου θρόνου [χρη]ματισθεὶς καὶ μέντοι καὶ διαφόρως τε καὶ) θεοπρεπῶς [60] τὰς θεοφανίας ποιησάμενος, ἔλεγεν· « Ἐγὼ ὁράσεις ἐπλήθυνα καὶ ἐν χερσὶ **601** προφητῶν [61] ὡμοιώθην [62] » — [63] « ἐπ' ἐσχάτου » αὖθις (ἐπὶ τῆς αὐτῆς Ἱερᾶς γῆς) ὤφθη σαρκούμενος καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναναστρεφόμενος [64] (κατὰ τὴν θείαν πρόῤῥησιν) πληρώσας τό [65]· « Μήτηρ Σιὼν, ἐρεῖ ἄνθρωπος, καὶ ἄνθρωπος ἐγεννήθη ἐν αὐτῇ, καὶ αὐτὸς ἐθεμελίωσεν αὐτὴν ὁ Ὕψιστος· » ἐν ᾗ καὶ τὸ σωτήριον πάθος ὑπομείνας [66] τὴν παγκόσμιον εἰργάσατο σωτηρίαν (ἐν μέσῳ αὐτῆς ὡς καί τινες τῶν ἐξηγητῶν ὀμφαλὸν τῆς γῆς αὐτὴν προσηγορεύκασιν). Καὶ μήν γε [67] καὶ Χριστὸς αὐτὸς καρδίαν ἔφησε λέγων [68]· « Ὥσπερ ἦν Ἰωνᾶς ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους γ' ἡμέρας καὶ γ' νύκτας, οὕτως ἔσται καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς· » D

Arborque surgit, omnis languoris antidotum, in quo loco dicunt, Joseph Christum tenente et cum sanctissima Maria iter in Ægyptum faciente, inclinatam ad terram fuisse arborem et adoravisse.

Ad septentrionalem torrentis partem est radix flammæ figuram gestans nomine Battarites, e qua vespere lumen emittitur: nullus homo eam tangere potest, quia, si quis manu radicem attrectat, hæc subito eum mortificat. Circulatim ergo fodientes canem ibi alligaverunt, canis autem hominem comitari volens attraxit radicem et statim mortuus est; hanc vero radicem adaptant homini possesso et eum a dæmone fugato liberant.

Et est alia quædam urbs Galilææ maritima, duobus stadiis fluvium habens distantem et in eo locum insulæ formam gerentem, cujus circuitus centum cubitos habet, ubi physica res miratione digna conspicitur: Cum enim venti ex regione exteriore albam arenam in eum congesserunt, statim lo us eam in vitrum mutat, et dum sufficientes naviculæ circumstantes vitream arenam exportant, denuo venti flantes locem replent.

Purissimum quoque balsamum et alia plura inventu difficilia et hominibus desiderabilia copiose producit. Ideoque eam, tanquam electam et omni terra longe præstantem, dedit Deus dilecto et primogenito suo Israel in hæreditatem et possessionem. « Et induxit eos, inquit, in montem sanctificationis suæ; montem quem acquisivit ipsius dextera. »

In hac ergo sancta, beata optimaque promissionis terra, multifariam multisque modis olim Deus Verbum prophetis visus in Cherubico excelsoque sedens solio, et varie magnificeque functus suis apparitionibus, aiebat: « Ego visiones multiplicavi et in manu prophetarum assimilatus sum; » — « novissime vero » rursum in hac ipsa sacra terra visus est, incarnatus et cum hominibus conversatus, hoc juxta divinam prædictionem impleto: « Mater Sion, dicet homo; et homo natus est in ea, et ipse fundavit eam Altissimus. » In hac etiam salutarem passionem pertulit et universam mundi salutem operatus est in medio ejus, unde quidam interpretes eam umbilicum terræ vocaverunt. Et vero Christus ipse cor eam appellavit dicens: « Sicut fuit Jonas in corde cetæ tribus diebus et tribus noctibus, ita erit et Filius hominis in corde terræ. »

Variæ lectiones et notæ.

[52] τοῦ φάρυγγος cod. [53] בתרית? [54] δεσμήσαντες cod. [55] ἔχων cod. [56] Ced. 748,7 — 1. [57] Καὶ ἐ. ἀ. Ps. LXXVIII, 54. ἐ. γ. ἀ. φ. Ced. [58] Ced. 748,13—749,3. [59] Hebr. I, 1. [60] τε add. Ced. [61] Os. XII, 10. [62] ἐμοιώθην Ced. sed דמיתי. [63] Heb. I, 1, ἐπ' ἐσχάτων δὲ σαρκοφόρος ὤφθη καὶ Ced. [64] συνανεστράφη, πλ. καὶ τό Ced. [65] Ps. XLIX, 5. [66] ὑπ. π. Ced. [67] αὐτὸς γὰρ ὁ Κύριος κ. τῆς γῆς ἐκάλεσε τὴν Ἱερουσαλὴμ ὡ. Ced. [68] Matth. XII, 39.

Digitized by Google

Unde divus Chrysostomus ad dictum verbum : « Ex Sion species decoris ejus, » inquit : « Etenim antiquitus exinde Dei facta est species, velut altare, Sancta sanctorum, sacerdotum multitudo, tota religio totumque regimen antiquæ legis, incensationes et holocausta, hymni sacri et psalmodiæ, universaque dehinc et futura prædescripta sunt. Postquam autem veritas advenit, exinde sumpsit initium, exinde crux illuxit, exinde mille virtutes enituerunt. Propterea quoque de secunda Christi legislatione magnus Isaias dixit : « Ex Sion exibit lex, et verbum Domini de Jerusalem, et judicabit in medio gentium. » Sion enim ibi vocat omnem regionem et adjacentem ei Judæorum metropolim. Exinde namque, sicut ex quodam claustro veloces et alacres equi, apostoli in omnem terram emissi sunt ; hinc miracula facere cœperunt, hic facta est salutifera Passio, Resurrectio, Ascensio ; hic exordia salutis nostræ, hic mysteriosa dogmata primo prædicata sunt, hic primum revelatus est Pater et agnitus unigenitus Filius, et data est tanta Spiritus gratia, et ibi sermonem de spiritualibus nudaverunt, necnon donorum et potestatum et futurorum bonorum repromissiones[1], quæ omnia decus ejus dicit : namque Dei pulchritudo et decor, bonitas et humanitas et ad omnes beneficentia. Hic igitur culpam lapsumque Adami sanans, et velocissimam quasi alatam sanctorum congregationem et occursum in suo secundo adventu præsignificans, ait : « Ubi corpus, illic congregabuntur et aquilæ. »

A [69] (12) Ὅθεν καὶ [70] ὁ θεῖος Χρυσόστομος εἰς τὸ φάσκον ῥητόν [71] · « Ἐκ Σιὼν ἡ εὐπρέπεια τῆς ὡραιότητος αὐτοῦ, » φησίν· « Καὶ γὰρ ἐπὶ τῆς παλαιᾶς ἐκεῖθεν τοῦ Θεοῦ [72] γέγονεν ἐμπρέπεια, οἷον ὁ βωμὸς, τὰ Ἅγια τῶν ἁγίων, ἡ λατρεία πᾶσα καὶ ἡ πολιτεία τῆς παλαιᾶς νομοθεσίας [73], ἱερέων πλῆθος [74], θυσίαι [75] καὶ ὁλοκαύτωσις, καὶ ὕμνοι ἱεροὶ, καὶ ψαλμῳδίαι, καὶ πάντα τὰ ἐκεῖθεν καὶ τῶν μελλόντων [76] προδιεγέγραπτο. Ἐπειδὴ δὲ [77] ἡ ἀλήθεια παραγέγονεν, ἐκεῖθεν τὴν ἀρχὴν ἔλαβεν, ἐκεῖθεν ὁ σταυρὸς ἔλαμψεν, ἐκεῖθεν τὰ μυρία κατορθώματα. Διὰ δὴ τοῦτο καὶ περὶ τῆς Χριστοῦ δευτέρας νομοθεσίας ὁ μέγας Ἡσαΐας φησίν [78] · « Ἐκ (155b) Σιὼν ἐξελεύσεται νόμος, καὶ Λόγος Κυρίου ἐξ Ἰερουσαλὴμ, καὶ κρινεῖ ἀναμέσον τῶν ἐθνῶν. » Σιὼν B γὰρ ἐνταῦθα ὁλόκληρον λέγει τὸ χωρίον καὶ τὴν παρακειμένην αὐτῷ μητρόπολιν τῶν Ἰουδαίων. Ἐκεῖθεν γὰρ [79], ὥσπερ ἐκ βαλβίδός τινος εὐδρόμοι ἵπποι εὐσταλεῖς [80], οἱ ἀπόστολοι εἰς τὴν [81] οἰκουμένην ἅπασαν ἐξεπέμφθησαν· ἐκεῖθεν τὰ σημεῖα ποιεῖν ἤρξαντο· ἐκεῖ γέγονε τὸ σωτήριον πάθος [82], ἡ ἀνάστασις [83], ἡ ἀνάληψις· ἐκεῖ τὰ προοίμια τῆς ἡμετέρας σωτηρίας· ἐκεῖ τὰ ἀπόῤῥητα **602** δόγματα κηρύττεσθαι τὴν ἀρχὴν ἔλαβον [84]· ἐκεῖ πρώτον ἀπεκαλύφθη Πατὴρ καὶ ἐγνωρίσθη Μονογενὴς, καὶ ἐδόθη τοσαύτη Πνεύματος χάρις καὶ τὸν περὶ τῶν ἀσωμάτων ἐκεῖ λόγον [85] ἐγύμναζον, καὶ δωρεῶν, καὶ δυνάμεων καὶ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν τὰς ἐπαγγελίας, ἅπερ ἅπαντα αὐτῆς ὡραιότητας [86] λέγει· κάλλος [87] γὰρ Θεοῦ καὶ ὡραιότης ἡ ἀγαθότης, καὶ (ἡ) φιλανθρωπία, καὶ ἡ εἰς πάντας εὐεργεσία· ἐκεῖ τοίνυν τὸ πταῖσμα καὶ τὸ πτῶμα [88] τοῦ Ἀδὰμ θεραπεύσας καὶ τὴν ταχίστην ὥσπερ [89] ὑπόπτερον συνέλευσιν τῶν ἁγίων καὶ ὑπάντησιν ἐν τῇ β' παρουσίᾳ αὐτοῦ προϋποφαίνων [90] ἔλεγεν [91] · « Ὅπου τὸ πτῶμα, ἐκεῖ συναχθήσονται (καὶ) οἱ ἀετοί. »

Hic quoque sciendum est (Adami), cunctorum ducis hominum, esse tumulum, sicut post diluvium ab ea tradita est fama : ideoque Christus, inquisitis humanæ mortis principiis, in dicto Calvarii loco, passionem suscepit, ut ubi hominum corruptio ceperat initium, illinc quoque vita divinaque regni cœlorum prædicatio oriretur.

C (13) Ἐκεῖ δὲ μηδὲ τοῦ Νῶε [92], τοῦ πάντων ἀρχηγοῦ ἀνθρώπων, τὸν τάφον ἀγνοῆσαι, ὡς μετὰ τὸν κατακλυσμὸν ἀπ' αὐτῆς διαδοθῆναι τὴν φήμην· διόπερ ὁ Κύριος τὰς ἀρχὰς τοῦ ἀνθρωπίνου θανάτου ἐρευνήσας εἰς τὸν λεγόμενον Κρανίου τόπον τὸ πάθος ἐδέξατο, ἵνα ἐν ᾧ τόπῳ ἡ φθορὰ τῶν ἀνθρώπων τὴν ἀρχὴν ἔλαβε, ἐκεῖθεν καὶ ἡ ζωὴ καὶ τὸ θεοκήρυκτον κήρυγμα τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἄρξηται [93].

Sic etiam divus Athanasius de Christi passione ait : « Eo quod non alibi patitur Christus nec in alio crucifigitur loco quam in loco Calvarii, quo Hebræorum magistri Adami dicunt esse tumulum, ibi enim eum post maledictionem esse tumulatum affirmaverunt ; propterea miror loci proprietatem : decebat enim Christum primum hominem renovare volentem in eo pati loco. » Et cum Adamus hoc

[94] (14) Ὡσαύτως καὶ ὁ θεορρήμων Ἀθανάσιος εἰς τὸ πάθος [95] Χριστοῦ λέγει· « Διόπερ [96] οὐκ ἀλλαχόσε πάσχει Χριστὸς, οὔτε μὴν εἰς ἄλλον σταυροῦται τόπον ἢ εἰς τὸν [97] Κρανίου τόπον, ἐν ᾧ [98] δὴ Ἑβραίων οἱ διδάσκαλοι τοῦ Ἀδὰμ φασιν εἶναι τὸν τάφον· — ἐκεῖ γὰρ αὐτὸν μετὰ τὴν κατάραν τετά- D φθαι διαβεβαιοῦνται· — διὰ τοῦτο [99] θαυμάζω τοῦ τόπου τὴν οἰκειότητα· ἔδει γὰρ τὸν Κύριον ἀνανεῶ-

Variæ lectiones et notæ.

[69] Ced. 749,3—750,7. [70] Ὅθεν δή cod. [71] Ps. L, 2. [72] γ. ἡ τοῦ Θεοῦ Ced. [73] καὶ add. Ced. [74] καὶ add. Ced. [75] θυσία Ced. [76] καὶ τὰ μέλλοντα Ced. [77] καὶ add. Ced. [78] λέγει Ced. Isa. II, 3. [79] Ἐκ τοίνυν Ced. [80] ε. καὶ εὐστ. ἱ. Ced. [81] εἰς τὴν ὁ. ἀ. οἱ ἀπ. Ced. [82] καὶ add. Ced. [83] καὶ add. Ced. [84] ἔλαβεν Ced. [85] λ. ἐ. Ced. [86] ὡ. τοῦ Θεοῦ Ced. [87] κάλλη Ced. [88] πτῶμα καὶ πτ. Ced. [89] ὡ. καὶ ὑπ. τῶν ἁ. σ. Ced. [90] ἁ. προϋπεμφ. Ced. [91] Mat. XXIV, 28. [92] Ἀδάμ? [93] hucusque signa loci e Chrysostomo laudati. [94] Ced. 750,8—17. Ὡ. δὲ καὶ ὁ μέγας Ἀθ. [95] τοῦ Ced. [96] ed. Par. 1698 III. 90 C : ὅθεν οὐδὲ ἀ. π. οὐδὲ εἰς ε. στ. [97] εἰς τοῦ κρ. Ced. [98] ὃν Ἑ. οἱ δ. φ. τοῦ Ἀ. ἐ. τ. Ath. ἐν ᾧ δὴ τῶν Ἑ. οἱ δ. φ. τοῦ Ἀ. ἐ. τὸν τ. Ced. [99] ὅπερ εἰ οὕτως ἔχει θ. Ath.

Digitized by Google

σαι θέλοντα τὸν α' ἄνθρωπον, ἐν ἐκείνῳ παθεῖν τῷ τόπῳ [1] » — « Καὶ ἐπειδή(περ) ἤκουσεν Ἀδάμ, (ὅτι) Γῆ εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ, » ταύτῃ (τοι) πάλιν ἐκεῖθεν τίθεται, [2] ἵνα ἐν ᾧ τόπῳ τὴν κατάραν ἔλαβεν, ἐκεῖ καὶ τὴν λύσιν ταύτης δέξηται. »

603 (15) Καὶ μέντοι γε ὁ μέγας Ἐφραΐμ ἐν τοῖς κατὰ Κάϊν φησί· « Καὶ ὁ Κάϊν στένειν καὶ τρέμειν ἐκρίθη ὑπὸ τῆς συνειδήσεως περιεχόμενος· ὑποστήσεται δὲ τοῦτο ὑπὸ τῆς αἰωνίου κολάσεως· τὸ γὰρ στένων [3] καὶ τρέμων ἔτη ἐπὶ τῆς γῆς ταύτης ὁ τόπος τῆς κρίσεως εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ κλαυθμῶνος, κατὰ τὰς ἱερὰς Γραφάς, οὐχ ἡ γῆ διὰ τὴν κρίσιν, οὐδὲ ἡ κρίσις διὰ τὴν γῆν· οὐ γὰρ ἡ γῆ ἥμαρτεν, ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος· ἡ γὰρ γῆ τῆς τοῦ Θεοῦ δίκης γίνεται ἀμυντήριος ὡς τῶν κριτῶν τὸ ῥῆμα καὶ τῶν δημίων ὁ σίδηρος, καὶ δύναται, φησὶν, ἐν προσκαίροις αἰώνιος γενέσθαι κρίσις· καὶ ἡ σὰρξ τῶν ἀνθρώπων νῦν θνητή ἐστιν, ἀλλὰ τότε γενήσεται ἀθάνατος, καὶ ὁ παράδεισος δι' αἰσθητῶν συνεστὼς αἰώνιον ἔχει τὴν ἀπόλαυσιν. Οὐκ ἐν παραβολῇ εἴρηται περὶ τοῦ παραδείσου, οὐκ ἐν σχήματι ἐφυτεύθη τῷ πράγματι ἀνύπαρκτος ὤν. Παῦλος δὲ αὐτὸν μετὰ ,εφ' ἔτη ἐθεάσατο· ἐκεῖ ἀπεδήμησεν καὶ ἤκουσε τὰ τῆς Ἐκκλησίας μυστήρια [4]· « Ἀνέβη εἰς τρίτον οὐρανὸν καὶ ἤκουσε (156[a]) τὰ τοῦ μέλλοντος ἄῤῥητα ῥήματα [5]. » Οὐρανὸν καὶ γῆν τὴν αὐτὴν χάριν ὁ Θεὸς ἐνέδυσεν καὶ τὸν παράδεισον ἐν ἀϊδίοις ἐπαγγελίαις συστησάμενος· σοὶ μὲν τῷ ἀπίστῳ δοκεῖ τὸ αἰσθητὸν πρόσκαιρον, ἐμοὶ δὲ τῷ πιστῷ καὶ τὸ πρόσκαιρον αἰώνιον. Οὐ νοεῖς τὴν δύναμιν, ἐπειδὴ οὐ πιστεύεις τῇ χάριτι· οὐκ εὑρεῖς [6] τὴν κατάληψιν, ὅτι οὐ γινώσκεις βουλὴν Θεότητος. Ἀπαιτεῖς με λόγον πῶς τὸ πρόσκαιρον αἰώνιον· ἀπαίτησον καὶ Παῦλον διὰ τί εἶπεν εἶναι διήγησιν, ἣν οὐκ ἐξὸν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι. Εἰ δὲ λόγος ἀνέφικτος, πολλῷ μᾶλλον ἡ τοῦ Θεοῦ δύναμις ἀνεκδιήγητος, καὶ ὁ παράδεισος τοίνυν αἰσθητὸς, ἀλλ' οὐ πρόσκαιρος, καὶ ἡ ἐν αὐτῷ ἐπαγγελία ἐν ξύλοις, ἀλλ' οὐ προσκαίροις· καὶ δὴ ἡ μητρόπολις Ἱερουσαλὴμ πρόσκαιρος νῦν καὶ φθαρτὴ, ἀλλ' εἰς κατοικητήριον ἐξελέχθη τοῦ ἀφθάρτου φύσει καὶ αἰωνίου Θεοῦ, ἥτις γε πάντως μικρὸν ὕστερον ἄφθαρτος καὶ θεοφώτιστος ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ γενήσεται καὶ δικαίων ἐνδιαίτημα κατὰ τὴν βροντόφωνον φωνὴν τοῦ υἱοῦ τῆς βροντῆς Ἰωάννου ἐν τῇ Ἀποκαλύψει [7]· « Ἱερουσαλὴμ, » ἡ ὄντως θεόδμητος, καὶ **604** θεοφρούρητος, καὶ θεοκόσμητος, καὶ θεοπόθητος· [8] « Ἀγαπᾷ γὰρ Κύριος τὰς πύλας σου [9] ὑπὲρ πάντα τὰ σκηνώματα Ἰακώβ, » ἣν δὴ καὶ ὡς ἔνδοξον καὶ θεούπολιν σεμνύνων φάσκει [10]· « Δεδοξασμένα ἐλαλήθη περὶ σοῦ, ἡ πόλις τοῦ Θεοῦ, » καὶ καθάπερ ἠκούσαμεν, οὕτως καὶ ἴδομεν, ἐν πόλει Κυρίου τῶν δυνάμεων, ἐν πόλει τοῦ Θεοῦ Ἰακώβ, « ὁ Θεὸς ἐθεμελίωσεν [11] αὐτὴν εἰς τὸν αἰῶνα. »

A audivit : « Terra es et in terram reverteris, » in hac rursum ibi ponitur, ut in quo loco maledictionem sumpsit, ibi quoque liberationem ab ea suscipiat. »

Et quidem magnus Ephraim in his quæ respiciunt Cain, ait : « Et Cain gemere tremereque, conscientia afflictus, ex condemnatione debuit Hoc autem ab æterna pœna subibit. Gemere enim ac tremere est hac in terra, locus damnationis in valle gemituum, juxta sacras Scripturas; terra non est ob judicium, neque judicium propter terram : non enim terra peccavit, sed homo, et terra justitiæ Dei auxiliatrix est sicut judicum verbum et lictorum ferrum, et potest, B inquit, in momento æternum fieri judicium. Et hominum caro nunc mortalis est, sed tunc fiet immortalis, et per ea quæ sentiuntur paradisus æternam habet jucunditatem. Non in parabola dictum est de paradiso, non in figura plantatus est qui re non exsisteret. Paulus autem post quinquies mille et quingentos annos eum vidit : hic illic commoratus est et Ecclesiæ audivit mysteria : « Ascendit in tertium cœlum et audivit æterna futurorum verba. » Cœlum et ipsam terram gratia Deus induit, et paradisum in æternis repromissionibus constituit. Tibi quidem infideli sensibile videtur momentaneum, mihi vero fideli momentaneum videtur æternum. Non reputas potentiam, quoniam gratiæ non credis, non invenis compre- C hensionem, quia Dei consilium non agnoscis. A me rationem quæris quomodo momentaneum sit æternum : interroga quoque Paulum cur dixerit esse narrationem quam non licet homini loqui. Si autem verbum est inenarrabile, multo magis ineffabilis est Dei potentia, et ideo paradisus est sensibilis, sed non temporaneus, et est in eo arborum repromissio, sed non temporalium. Et sane metropolis Jerusalem nunc temporalis et corruptibilis est, sed tamen electa est in habitationem ejus qui natura incorruptibilis et æternus est Deus, et post breve tempus incorruptibilis et a Deo illuminata in regeneratione fiet et justorum inhabitatio juxta tonitrale verbum filii tonitrui Joannis in Apocalypsi : « Je- D rusalem, Jerusalem a Deo vere ædificata et custodita et exornata et dilecta » — « diligit enim Dominus portas tuas super omnia tabernacula Jacob, » quam etiam velut illustrem et civitatem Dei significans, ait : « Gloriosa dicta sunt de te, civitas Dei, » et sicut audivimus, sic vidimus, in civitate Domini virtutum, in civitate Dei Jacob, « Deus fundavit eam in æternum. »

Variæ lectiones et notæ.

[1] τῷ τ. π. ἵνα ἐκείνου λύσῃ τὴν ἁμαρτίαν, ἀπὸ παντὸς αὐτὴν ἄρῃ τοῦ γένους καὶ ἐπειδὴ ἠκ.ό. Ἀ. ὅτι γῆ Gen. III, 19. διὰ τοῦτο π. ἐκεῖ τ. ἵνα τὸν Ἀ. εὑρὼν, ἐκεῖ λύσῃ μὲν τὴν κατάραν Ath. [2] ἐκεῖ τέθειται Ced. [3] στένειν καὶ τρέμειν ἔτι? [4] II Cor. XII, 2-4. [5] δήματα cod. [6] ὁρεῖς cod. [7] XXI 10. [8] Ps. LXXXVII, 2. [9] Σιὼν cod. [10] Ps. III. [11] καὶ αὐτὸς ἐθ. ἁ. ὁ. Ὕψιστος Ps. V.

Digitized by Google

Hanc porro sanctam et desiderabilem et amabilem et dilectissimam terram ex qua primus homo ortus est, et omnes prophetæ et apostoli prodierunt, et ipsa cunctis cœlestibus et terrestribus creaturis excelsior sanctissima Deipara germinavit et omnium Dominum et Dominatorem genuit et salutis mundi procuratrix facta est, et divinum montem Sion perpetuo celebratum, sacram metropolim regis magni Dei et Salvatoris nostri, Jerusalem occupaverunt pravissimi et impurissimi Sarraceni! Ubi ergo illa sancta potiti sunt, insolentia valde prævaluerunt, permittente Deo propter peccata habitantium in ea, et omnia loca et urbes ditioni suæ subjecerunt. Hoc factum est cum rex Constans, Heraclii nepos, cum illis iniisset bellum et victus fugæ salutem, ut dictum est, commisisset.

A (16) Ταύτην δὴ τὴν ἁγίαν καὶ ἐπιθυμητὴν γῆν καὶ παγγέραστον καὶ πανσπέραστον, ἐξ ἧς ὁ πρῶτος ἄνθρωπος γέγονεν καὶ οἱ προφῆται πάντες καὶ οἱ ἀπόστολοι ἀνεφύησαν, καὶ μέντοι καὶ αὐτὴ ἡ πάντων οὐρανίων καὶ ἐπιγείων κτισμάτων ὑπερτέρα ἡ ὑπεραγία Θεοτόκος ἐβλάστησε καὶ τὸν τούτου [15] παντὸς Κύριον καὶ Δεσπότην ἀπέτεκε, καὶ τῆς τοῦ κόσμου σωτηρίας γέγονε πρόξενος, καὶ τὸ θεῖον ὄρος Σιὼν ἀεὶ [15] περιβόητον, τὴν ἱερὰν μητρόπολιν τοῦ βασιλέως τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν, τὴν Ἱερουσαλὴμ κατάσχον οἱ ἄγαν πονηροὶ καὶ ἀκάθαρτοι Σαρακηνοί. Ἐπεὶ οὖν περικρατεῖς ἐγένοντο τῆς ἁγίας ἐκείνης, σφόδρα πλεονάσαντες ὑπερίσχυσαν, συγχωρήσαντος Θεοῦ διὰ τὰς ἁμαρτίας τῶν κατοικούντων ἐν αὐτῇ, καὶ πάσας τὰς χώρας B καὶ τὰς πόλεις κατεκράτησαν. Ὅτε δὴ καὶ ὁ βασιλεὺς Κώνστας, ὁ ἔγγονος Ἡρακλείου, συνῆψε μετ' αὐτῶν πόλεμον καὶ ἡττηθεὶς φυγῇ τὴν σωτηρίαν ἐπραγματεύσατο καθὼς προλέλεκται.

CCXXXVII. *Regnum Constantini Pogonati.*

Post dictum Constantem in Sicilia occisum regnavit Constantinus, ejus filius, qui, audita patris morte, cum magna vi navali Siciliam occupavit et captum Nizizum regnantem et patris interfectores omnes occidit, sicut et Justinianum patricium, sancti Germani patriarchæ patrem; Germanum autem rudissimum eunuchum fecit.

ΣΛΖ'. *Βασιλεία Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου.*

[16] Μετὰ τὸν ῥηθέντα Κώνσταντα [18] ἀναιρεθέντα ἐν Σικελίᾳ ἐβασίλευσε Κωνσταντῖνος, ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ὃς μαθὼν τὴν τοῦ πατρὸς τελευτήν, μετὰ πλείστης ναυστολίας τὴν Σικελίαν κατέλαβε, καὶ χειρωσάμενος Νίζιζον [19] τὸν βασιλεύσαντα καὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ φονέας, πάντας ἀπέκτεινεν, ὡσαύτως καὶ Ἰουστινιανὸν 605 πατρίκιον, τὸν πατέρα τοῦ ἁγίου Γερμανοῦ τοῦ πατριάρχου, τὸν δὲ Γερμανὸν, τραχύτατον [17] ὄντα, εὐνούχισεν.

Hic vocatus est Pogonatus, eo quod imberbis egressus ad vindicandum patrem, in urbem cum C barba regressus erat.

Regnavit una cum fratribus, sed ab eis insidias passus et victor factus, omnes naribus amputavit, et in exsilium misit Heraclium et Tiberium. Ipse regnavit decem et septem annos.

(2) Οὗτος ἐκλήθη Πωγωνάτος, ὡς ἀγένειος· ἀπελθὼν ἐν τῇ τοῦ πατρὸς ἐκδικήσει, ἐπανῆλθε μετὰ πώγωνος ἐν τῇ πόλει.

[18] (3) Ἐβασίλευσεν ἅμα τοῖς ἀδελφοῖς, ἐπιβουλευθεὶς δὲ παρ' αὐτῶν καὶ κατισχύσας, πάντας ῥινοτμήτους ἐποίησεν, καὶ ἐξώρισεν Ἡράκλειον καὶ Τιβέριον, ὃς καὶ ἐβασίλευσεν ἔτη ιζ'.

CCXXXVIII. *De Paulicianorum hæresi.*

Oportet autem et de Paulicianorum hæresi particulariter dicere. Temporibus Constantis, Constantini patris, in Sicilia interfecti, apparuit Constantinus, qui se Silvanum quoque nominabat. Hæc autem hæresis ita se habet: Pauliciani, qui et Manichæi, nomen Manichæorum commutaverunt cum nomine Paulicianorum, ex quodam Paulo Samosatensi, filio mulieris Manichææ nomine D Callinices, quæ duos habebat filios, hunc Paulum et Joannem. Hos ergo cum Manichæum errorem edocuisset, ex Samosata ad Armenios hujus hæresis præcones misit; qui cum venissent in quem-

ΣΛΗ'. *Περὶ τῆς αἱρέσεως τῶν Παυλικιανῶν* [20].

Δεῖ δὲ καὶ περὶ τῆς αἱρέσεως τῶν Παυλικιανῶν μερικῶν διαλαβεῖν. Ἐπὶ τῶν [20] χρόνων (156b) Κώνσταντος, τοῦ πατρὸς Κωνσταντίνου, τοῦ ἀναιρεθέντος ἐν Σικελίᾳ, ἀνεφάνη Κωνσταντῖνος ὁ καὶ Σιλουανὸν ἑαυτὸν ὀνομάσας. Ἔστι δὲ ἡ τοιαύτη αἵρεσις [21] οὕτως. Παυλικιανοὶ, οἱ καὶ Μανιχαῖοι, μετωνομάσθησαν ἀντὶ Μανιχαίων Παυλικιανοὶ, ἀπὸ Παύλου τινὸς Σαμοσατέως [22], υἱοῦ γυναικὸς Μανιχαίας· Καλλινίκης τοὔνομα, ἥτις δύο υἱοὺς ἔσχε, τοῦτον τὸν Παῦλον καὶ Ἰωάννην. Τούτους οὖν τὴν Μανιχαϊκὴν αἵρεσιν διδάξασα ἐκ τοῦ Σαμοσάτου εἰς Ἀρμενιακοὺς κήρυκας τῆς αἱρέσεως αὐτῆς [23] ἀπέ-

Variæ lectiones et notæ.

[15] τοῦ cod. [15] καὶ cod. [16] — 668. Ced. 763,19 — 764,4 : ἀκούσας δὲ Κ. τὴν τοῦ πατρὸς ἀποβίωσιν μ. π. ν. καταλαμβάνει τήν. [19] Κώνσταν? τόν cod. [16] καὶ Μιζίζιον ἀναιρεῖ σὺν τῷ φονεῖ τοῦ ἰδίου π. καὶ καταστήσας τὰ ἑσπέρα ἐπὶ ΚΠ. ἔρχεται, κτλ. ἀπέτεμε δὲ καὶ Ἰ. π. τὸν π. Ced. [17] βράχ. cod. [18] — 668. Ced. 765,6—14. [19] π. Π. M. 2 e Par. 1706 ante regnum Pogonati. [20] Ced. 756,17 — 757,5 sub Constante confer Petrum Siculum p. 36 : Γυνὴ γάρ τις ἐκ τοῦ Σαμωσάτου Καλλινίκη τοὔνομα δύο υἱοὺς ἔσχε Π. καὶ Ἰω. Τούτους οὖν — τὴν παμμιαρὰν διδάξασα αἵρεσιν κήρυκας τῆς πλάνης ἀπ. ἐκ τοῦ Σ. οἱ δὲ καταλαβόντες τὴν ἐνορίαν Φαναροίας ἦλθον εἴς τινα κώμην — ἐκεῖσε τὸν ἰὸν — ἐνέσπειραν, διὸ — ἡ κώμη Ἐπ. μετωνομάσθη — ἐκ Μανιχαίων ἐπεκλήθησαν Π. [21] ἡ αἱ. ἀ. ὁ. Ced. [22] Σαμωσατ. cod. ut Petrus Siculus. [23] αὐτ. cod. αὐτούς Ced. compendio male soluto.

Digitized by Google

στειλεν, οἵτινες ἐλθόντες εἰς κώμην τινὰ τῆς Φαναῤῥοίας [24], ἐκεῖσε τὴν αἵρεσιν αὐτῶν [25] ἐγκατέσπειραν. Ἔκτοτε οὖν ἡ [26] κώμη μὲν ὠνομάσθη Ἐπίσπαρις, οἱ δὲ μαθηταὶ αὐτῶν Παυλικιανοὶ ἐκλήθησαν.

A dam vicum Phanarrææ, ibi suam hæresim disseminaverunt. Ex hoc igitur vicus cognominatus est Episparis et eorum discipuli Pauliciani vocati sunt.

606 [27] (2) Οὗτοι μετὰ χρόνους τινὰς τῆς διδαχῆς [28] τοῦ Παύλου [29] πολλοὺς ἑτέρους εἶχον διδασκάλους, Κωνσταντῖνον καλούμενον, ὅστις ἑαυτὸν Σιλουανὸν μετωνόμασε. Τοῦτον (οὖν) ἔχουσιν ἀρχηγὸν τῶν διδασκάλων [30] αὐτῶν καὶ οὐχὶ τὸν Παῦλον· οὗτος γὰρ παρέδωκεν αὐτοῦ τὰς [31] αἱρέσεις αὐτοῖς, (οὐκ ἐγγράφως, ἀλλ') ἀγράφως κατὰ παράδοσιν [32], τὸ Εὐαγγέλιον δὲ καὶ τὸν Ἀπόστολον ἐγγράφως, ἀπαράλλακτα μὲν τῇ γραφῇ καὶ τοῖς λόγοις ὡς καὶ τὰ παρ' ἡμῖν ὄντα παραδοὺς, διαστρέψας δὲ ἕκαστον κεφάλαιον πρὸς τὰς ἑαυτοῦ αἱρέσεις, νομοθετήσας αὐτοῖς καὶ τοῦτο, μὴ δεῖν ἑτέραν βίβλον (τὴν) οἱανοῦν ἀναγινώσκειν εἰ μὴ τὸ Εὐαγγέλιον καὶ τὸν Ἀπόστολον.

Hi postea doctrinæ Pauli multos alios habuere magistros, inter quos Constantinum dictum, qui seipsum cognominavit Silvanum. Hunc igitur habent suorum magistrorum principem et non Paulum. Hic enim suas hæreses illis tradidit (non scripto sed) absque scripto per traditionem, Evangelium autem et Apostolum scripto tradidit integra verbis et scriptura sicut apud nos sunt, sed unumquodque caput in suas hæreses detorsit, et addidit eis hanc legem, nullum alium quemcumque librum esse legendum præter Evangelium et Apostolum.

B

[33] (3) Μετὰ δὲ Κωνσταντῖνον (τὸν) καὶ Σιλουανὸν δεύτερον ἔσχον διδάσκαλον Συμεῶνα καλούμενον (ὃν μετωνόμασαν [34] Τίτον, γ' Γενέσιον) μετονομάσαντα δὲ αὐτὸν Τιμόθεον, δ' δὲ Ἰωσὴφ μετονομάσαντα (καὶ) αὐτὸν Ἐπαφρόδιτον [35]· μετὰ τοῦτον Ζαχαρίαν, ἀλλὰ τοῦτον ὡς μισθωτὸν καὶ οὐκ ἀληθῆ ποιμένα ἀποβάλλονται [36] (αὐτὸν) ἔνιοι ἐξ αὐτῶν· ϛ' τὸν Βαάνην τὸν ῥυπαρὸν, καὶ ἕβδομον (ἔσχον) τὸν Σέργιον, τὸν καὶ Τυχικὸν ἑαυτὸν μετονομάσαντα. Μάνεντα τοίνυν, καὶ Παῦλον, καὶ Ἰωάννην, καὶ ἄλλους (πολλοὺς), οὓς ἄν τις εἴπῃ [37] αὐτοῖς, προθύμως ἀναθεματίζουσι, Κωνσταντῖνον δὲ τὸν καὶ Σιλουανὸν ἐπικληθέντα, καὶ Συμεὼν τὸν καὶ Τῖτον, καὶ Γενέσιον τὸν καὶ Τιμόθεον, **607** καὶ Ἰωσὴφ τὸν καὶ Ἐπαφρόδιτον, καὶ Βαάνην τὸν ῥυπαρὸν, καὶ Σέργιον (τὸν) καὶ Τυχικὸν, ὡς διδασκάλους αὐτῶν οὐδαμῶς ἀναθεματίζουσιν, ἀλλ' ἔχουσιν αὐτοὺς ὥς[περ] ἀποστόλους Χριστοῦ.

Post Constantinum autem, qui et Silvanus, secundum habuere magistrum vocatum Symeonem, qui se cognominavit Titum; tertium Genesium, qui suum in Timothei nomen mutavit; quartum Joseph, qui se cognominavit Epaphroditum; post quem Zachariam, sed hunc sicut mercenarium et non verum pastorem ejecerunt aliquot ex illis; sextum Baanen, sordidum, et septimum habuerunt Sergium qui se Tychicum cognominavit. Porro Manetem et Paulum et Joannem, et alios multos, quos si quis diceret eis, fortiter anathematizant, Constantinum autem, qui et Silvanus cognominatur, et Symeonem, qui et Titus, et Genesium, qui et Timotheus, et Joseph, qui et Epaphroditus, et Baanen sordidum, et Sergium, qui et Tychicus, velut suos magistros nequaquam abjiciunt, sed eos habent ut apostolos Christi.

C

[38] (4) Ἔχουσι δὲ καὶ ϛ' ἐκκλησίας ἐν τῇ ὁμολογίᾳ αὐτῶν, (α') τὴν Μακεδονίαν, ἥτις ἐστὶν Κάστρον κολωνίας, (β') ἡ Κίβωσσα [39], ἣν ἐμαθήτευσε Κωνσταντῖνος ὁ καὶ Σιλουανὸς, καὶ Συμεὼν ὁ καὶ Τίτος, [γ' τὴν Ἀχαίαν], ἥτις ἐστὶ κώμη Σαμοσάτου, (δ') ἡ Μαναάλις [40] ἣν ἐμαθήτευσε Γενέσιος ὁ καὶ Τιμόθεος, (ε') τὴν τῶν Φιλιππησίων, τοὺς μαθητὰς

Habent autem in sua confessione sex ecclesias, primam Macedonicam, quæ est Castrum Coloniæ; secundam Cibossam, quam edocuit Constantinus, qui et Silvanus, et Symeon, qui et Titus; tertiam Achaiam, quæ est vicus Samosati: quartam Manaalim, quam edocuit Genesius, qui et Timotheus; quintam Philippensium, qui discipuli dicuntur Jo-

D

Variæ lectiones et notæ.

[24] Φαναρ. cod. ut Petrus. [25] ἑαυτ. αἱ. ἐνεσπ. Ced. [26] μέν add. Ced. [27] Ced. 757,5 — 15 cf. Petrum S. Μάνεντα καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ μιαροὺς αἱρετικοὺς, ἔτι δὲ καὶ Παῦλον τὸν Σαμοσατέα ἀναθεματίζουσι προθύμως p. 40. Ἐν ταῖς ἡμέραις Κωνσταντίνου — τοῦ ἐγγόνου Ἡρακλείου γέγονέ τις Ἀρμένιος ὀνόματι Κ. ἐν τῷ Σαμοσάτῳ — Κ. δὲ τοῦτον τὸν καὶ Σ. ἑαυτὸν ὀνομάσαντα — Συμεὼν — Τῖτον ἑαυτὸν ὀνομάζει — Ὁ δὲ ἐπίσκοπος — ἀνήγαγε περὶ τούτων βασιλεῖ Ἰουστινιανῷ — ὁ βασιλεὺς ἐκέλευσε — πυρὶ παραδοθῆναι — Παῦλος — ἔχων δύο υἱοὺς ὧν τὰ ὀνόματα Γεγνέσιος καὶ Θεόδωρος — ἀποδιδράσκει· προβάλλεται — Γεγνέσιον — ὃν καὶ Τ. μετονομάζει. Λέων ὁ Ἴσαυρος — τὸν Γεγνέσιον παραπέμπει — πρὸς τὸν πατριάρχην ΚΠ. — Λαβὼν παρὰ τοῦ βασιλέως σιγίλλιον, ἦλθε πάλιν εἰς Ἐπίσπαριν — τὸν βίον κατέστρεψε — λ' ἔτεσι — γενόμενος προστάτης· Ζαχαρίας — μόνος ἐξέφυγεν — ὡς μισθωτός. — Ἰωσὴφ δὲ κατῴκησε εἰς Ἀντιόχειαν τῆς Πισιδίας ἐν ἔτεσι λ' — ἔλεγε — εἶναι ὁ Ἐπαφρόδιτος. — ῥυπαρὸς Βαάνης — Σέργιος· — μετὰ δὲ θάνατον Σεργίου — ἰδὼν Μιχαὴλ — βασιλεὺς ὁ ἀββᾶς καὶ Λέων — ἀπέκτανον — ἔτει ϛτγ — μηκέτι ἕνα διδάσκαλον ἀνακηρύξαντες. — χ. πολλοὺς Ced. [28] τοῦδε add. Ced. [29] Π. ἕτερον ἔσχον διδάσκαλον Κ. τὸν πορρηθέντα Σ. Ced. [30] διδασκάλ. cod. διδασκαλιῶν Ced. [31] αὐτοῖς π. τὰς αἱ. ὁ. Ced. [32] τὸ ἐ. μὲν κατὰ παράδοσιν, τὸν δὲ Ἀπ. ἐγ. Ced. [33] Ced. 757,15—758,5. [34] κ. μετονομάσαντα δὲ ἑαυτὸν Τιμ. Ced. [35] καί add. Ced. [36] ἀποβαλλόντ. cod. ἀποβαλλόντες? [37] εἴποι cod. et pag. 607. [38] Ced. 758,5—17 Λέγουσι δέ. [39] τὴν Κίβωσαν Ced. [40] τὴν Μάναλιν Ced.

Digitized by Google

seph Epaphroditi et Zachariæ, mercenarii pastoris ab ipsis dicti ; sextam Laodicensium ; dicunt autem Argaitas, et Ephesiorum ecclesiam, eos qui sunt Mopsuestiæ, et Colassensium aliam, Cœnochoritas ; quas tres ecclesias, inquiunt, Sergius, qui et Tychicus, anathematizavit. Hos igitur septem magistros et sex eorum ecclesias in honore habent et illos venerantur, cunctos autem alios, quos dixerit quis eis, anathematizant et abjiciunt.

A λέγοντες Ἰωσὴφ τοῦ [44] Ἐπαφροδίτου καὶ Ζαχαρίου τοῦ μισθωτοῦ ποιμένος παρ' αὐτῶν λεγομένου, (ϛ') τὴν τῶν Λαοδικέων, λέγουσι δὲ τοὺς Ἀργαούτας, καὶ τὴν τῶν Ἐφεσίων, τοὺς ἐν Μόψου ἑστίᾳ, καὶ τὴν τῶν Κολασσαέων λέγουσι (τοὺς Κοινοχωρίτας, ἅσπερ γ' ἐκκλησίας, φησὶν) Σέργιος ὁ καὶ Τυχικὸς ἀνεθεμάτισεν. Τούτους οὖν τοὺς ζ' αὐτῶν διδασκάλους καὶ τὰς ϛ' αὐτῶν) ἐκκλησίας ἔχουσιν ἐντίμους, οὓς καὶ σέβονται· πάντας δὲ τοὺς λοιποὺς, οὓς ἐὰν εἴπῃ τις αὐτοῖς, καὶ ἀναθεματίζουσι καὶ ἀποβάλλονται.

Primam autem hæresim habent Manichæorum, duo principia sicut et isti confitentes. Dicunt autem isti : « Unum est solum, quod nos a Romanis sejungit, nempe nos alium Deum esse dicimus Patrem cœlestem, qui in hoc mundo non habet potestatem, sed in futuro, et alium Deum mundi creatorem, qui hujus mundi præsentis potestatem habet. » — « Romani autem, inquiunt, unum et eumdem Deum confitentur, Patrem cœlestem et totius mundi creatorem ; » vocant autem se Christianos, et nos Romanos. Ad eos qui ipsos ignorant constanter dicunt : « Credimus in Patrem et Filium et Spiritum sanctum, Patrem cœlestem, » et « Anathema, inquiunt, ita non credenti, » sedulissime suam pravitatem cum methodo tractantes : non enim addunt, cum dicunt Patrem cœlestem, eum esse solum verum, qui fecit cœlum et terram et omnia quæ in eis sunt. Oportet autem in colloquio orthodoxum a Manichæo quærere ut dicat primum fidei nostræ symbolum, quod est : « Credo in unum Deum, Patrem omnipotentem, creatorem cœli et terræ, visibilium omnium et invisibilium ; » et cætera.

[45] (5) Ἔχουσι δὲ πρώτην αἵρεσιν τὴν τῶν Μανιχαίων, δύο ἀρχὰς ὁμολογοῦντες ὡς κἀκεῖνοι· λέγουσι δὲ οὗτοι, ὅτι ἓν ἐστι μόνον τὸ διαχωρίζον ἡμᾶς ἐκ τῶν Ῥωμαίων, ὅτι ἡμεῖς μὲν ἕτεραν Θεὸν λέγομεν ὑπάρχειν τὸν Πατέρα τὸν ἐπουράνιον, ὃς ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ οὐκ ἔχει ἐξουσίαν, ἀλλ' ἐν τῷ μέλλοντι [46], καὶ ἕτερον Θεὸν τὸν κοσμοποιητὴν, ὅτι [47] ἔχει τοῦδε τοῦ παρόντος (κόσμου) τὴν ἐξουσίαν. Οἱ **608** δὲ Ῥωμαῖοι, φασὶν, ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν Θεὸν ὁμολογοῦσιν (157a) εἶναι [48], Πατέρα τὸν αὐτὸν ἐπουράνιον καὶ τοῦ κόσμου παντὸς ποιητὴν, καλοῦσι δὲ ἑαυτοὺς μὲν Χριστιανοὺς, ἡμᾶς δὲ Ῥωμαίους. Λέγουσι [49] πρὸς τοὺς ἀγνοοῦντας αὐτοὺς προθύμως· « Πιστεύομεν εἰς Πατέρα, καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα, τὸν ἐπουράνιον Πατέρα, » καὶ « ἀνάθεμά φασι τῷ οὕτως μὴ πιστεύοντι, » μεμελετημένως λίαν τὴν ἑαυτῶν κακίαν μεθοδεύοντες· [οὐ γὰρ προστιθέασιν, ὅτε λέγουσι τὸν Πατέρα τὸν ἐπουράνιον], ὅτι τὸν μόνον ἀληθινὸν [50], τὸν ποιήσαντα τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς [51]· χρὴ δὲ τὸν προσδιαλεγόμενον ὀρθόδοξον αἰτεῖν τὸν Μανιχαῖον τοῦ εἰπεῖν τὸ (α') σύμβολον τῆς ἡμῶν πίστεως, ὅ ἐστι· « Πιστεύω [52] (εἰς) ἕνα Θεὸν, Πατέρα παντοκράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὁρατῶν τε (καὶ) πάντων καὶ ἀοράτων, » καὶ τὰ ἑξῆς.

Deinde in sanctam Deiparam immodice blasphemant : si vero cogantur a nobis eam confiteri, allegorice dicunt : « Credo in sanctissimam Deiparam in quam ingressus et ex qua egressus est Dominus ; » dicunt autem eam Jerusalem supernam, « in quam præcursor noster introivit Christus, » ut dicit Apostolus. Et non dicunt secundum veritatem

[53] (6) Ἔπειτα δὲ βλασφημοῦσι μὲν εἰς τὴν ἁγίαν Θεοτόκον ἄμετρα· ἐὰν δὲ βτασθῶσι παρ' ἡμῶν ὁμολογῆσαι αὐτὴν, ἀλληγορικῶς λέγουσι· « Πιστεύω εἰς τὴν παναγίαν [54] Θεοτόκον, ἐν ᾗ εἰσῆλθε καὶ ἐξῆλθεν ὁ Κύριος, » λέγουσι δὲ (αὐτὴν) τὴν ἄνω Ἰερουσαλὴμ, « ἐν ᾗ [55] πρόδρομος ὑπὲρ ἡμῶν εἰσῆλθε Χριστὸς, » καθά φησιν (ὁ) Ἀπόστολος. Καὶ οὐ

Variæ lectiones et notæ.

[44] καί add. Ced.—11. λ. δὲ Κυνοχωρίτας· τὴν μέντοι τῶν Ἐφ. Ced.—λ. ὡς Σ. Ced.—13. δ. ἀ. Ced. [45] Ced. 758,18—759,12 cf. Petrum Siculum p. 6 : Τὴν ἁγίαν Τριάδα Θεὸν ὁμολογεῖν λέγουσι καὶ ἀναθεματίζουσι τοὺς μὴ οὕτως ὁμολογοῦντας. — Πρῶτον μὲν γάρ ἐστιν τὸ κατ' αὐτοὺς γνώρισμα τὸ δύο ἀρχὰς ὁμολογεῖν — εἰπὲ ἡμῖν τί ἐστι τὸ χωρίζον ἡμᾶς ἐκ τῶν Ῥ., — ἄλλον Θεὸν λέγουσιν εἶναι τὸν τοῦ κόσμου ποιητὴν καὶ ἕτερον Θεὸν, ὃν καὶ Πατέρα ἐπουράνιον λέγουσιν, μὴ ἔχοντα δὲ ἐξουσίαν ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ, ἀλλ' ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι· ἡμεῖς δὲ τὸν αὐτὸν ἕνα Θεὸν ὁμολογοῦμεν καὶ πανουργὸν, κτλ. p. 38 τῆς κακίας — θριαμβευθείσης ἐν ταῖς ἡμέραις Βασιλείου καὶ Κωνσταντίνου καὶ Λέοντος, τῶν εὐσεβῶν ὀρθοδόξων βασιλέων ἡμῶν — τοὺς κατὰ τόπους εὑρισκομένους — ἀποκτένουσι cf. 40 τῶν βασιλέων ἡμῶν Κωνσταντίνου καὶ Λέοντος (869 cf. p. 73) ; p. 66. τὴν ἐν Κορίνθῳ ᾠκοδόμησε Παῦλος, τὴν δὲ Μ. Σ. καὶ Τ. λέγει δὲ Μ. τὸ συνέδριον τὸ εἰς Κίβουσαν καὶ Κ. δὲ καὶ Σ. Σ. καὶ Τ. καὶ Ἀχ. τὸν Γ. τὴν Φ. Ἰ. τὴν Κ. τοὺς Ἀργαούτας, Ἐφ. δὲ τοὺς ἐν Μ. Λ. κυνὸς χώραν. [46] μ. ἐτ. δέ Ced. [47] ὅστις Ced. [48] καί add. Ced. [49] δέ add. Ced. [50] Θεόν add. Ced. [51] h. l. codex lacunam habet illorum IX vocabulorum loco respondentem. [52] π. τὸ πιστεύω Ced. [53] Ced. 759,12—18— Ἐπ. δὲ β. cf. Petrum Siculum 2. Δεύτερον, τὸ τὴν — Θεοτόκον μηδὲ κἂν ἐν ψιλῇ τῶν ἁγαθῶν ἀνθρώπων τάττειν — ἀπαριθμῆσαι, μηδὲ ἐξ αὐτῆς γεννηθῆναι τὸν Κύριον, ἀλλ' οὐρανόθεν τὸ σῶμα κατενεγκεῖν — Γεγνέσιος ἀνάθεμα τὸν μὴ προσκυνοῦντα τὴν π. Θ. ἐν ᾗ, εἰσῆλθεν ὁ Κύριος — ἔλεγε δὲ ταύτην εἶναι τὴν ἄνω Ἰ. ἐν ᾗ πρ. ὑ. ἡ. ἐ. ὁ. χ;. [54] παναγίαν Ced. sed infra ἁγ. [55] ὅπου πρ. Hebr. vi, 20.

Digitized by Google

λέγουσι κατὰ ἀλήθειαν τὴν ἁγίαν Μαρίαν (τὴν) Θεοτόκον, οὐδὲ ἐξ αὐτῆς σαρκωθῆναι τὸν Κύριον.

A sanctam Mariam Deiparam, nec ex ea Christum fuisse incarnatum.

[83] (7) Βλασφημοῦσι δὲ καὶ εἰς τὰ θεῖα μυστήρια τῆς ἁγίας κοινωνίας τοῦ τιμίου σώματος καὶ αἵματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, λέγοντες ὅτι τὰ ῥήματα αὐτοῦ ὁ Κύριος διδοὺς τοῖς ἀποστόλοις εἶπε· « Λάβετε, φάγετε [84], πίετε οὐκ ἄρτον καὶ οἶνον, » καὶ οὐχί [85] φασι προσάγεσθαι ἄρτον καὶ οἶνον.

Blasphemant etiam in divina mysteria sacræ communionis pretiosi corporis et sanguinis Domini nostri Jesu Christi, dicentes Dominum apostolis præbentem sua verba dixisse : « Accipite, comedite, bibite, non panem et vinum ; » et dicunt non addi panem et vinum.

609 [86] (8) Βλασφημοῦσιν [87] εἰς τὸν τίμιον σταυρὸν, λέγοντες, ὅτι σταυρὸς ὁ Χριστός ἐστιν, οὐ χρὴ δὲ προσκυνεῖσθαι τὸ ξύλον ὡς κεκατηραμένον [88] ὄργανον.

Blasphemant in pretiosam crucem, dicentes crucem esse Christum, et non adorandum esse lignum quasi maledictum instrumentum.

[89] (9) Τοὺς [90] προφήτας καὶ (τοὺς) λοιποὺς ἁγίους ἀποβάλλονται, ἔτι δὲ (καὶ) τὸν ἅγιον Πέτρον, τὸν μέγαν πρωταπόστολον, πλέον πάντων καὶ δυσφημοῦσι καὶ ἀποβάλλονται [91], ἐξ αὐτῶν μηδένα τινὰ ἐν μέρει τῶν σωζομένων εἶναι, λέγοντες, καθολικὴν ἐκκλησίαν τὰ ἑαυτῶν συνέδρια πρὸς ἡμᾶς ἐν τῇ ἀλληγορίᾳ αὐτῶν λέγοντες· πρὸς ἑαυτοὺς γὰρ ἐκεῖνοι προσευχὰς [92] αὐτῶν λέγουσι, βάπτισμα δὲ τὰ ῥήματα τοῦ Εὐαγγελίου, καθὼς φησιν ὁ Κύριος [93]· « Ἐγώ εἰμι τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν. »

Prophetas et cæteros sanctos abjiciunt, præterea etiam sanctum Petrum, magnum apostolorum principem, magis quam omnes calumniantur et abjiciunt. Ex illis neminem in parte salvatorum esse dicunt. Ad nos allegorice dicunt catholicam Ecclesiam ipsorum synedria ; ad se enim illi suas orationes dicunt, baptismaque verba Evangelii, sicut ait Dominus : « Ego sum aqua vivificans. »

[94] (10) Ταῦτα πάντα καὶ πλεῖον [95] τούτων, ὅτε φωραθῶσιν, ἀλληγοροῦσιν· ἀλλὰ χρὴ νουνεχῶς καὶ διωρισμένως αὐτοῖς (157b) εἰς πάντα διαλέγεσθαι. Καὶ γὰρ καὶ τὸ ψεῦδος προχείρως ἔχουσιν ὡς νόμον οἰκεῖον πάντοτε [96], μάλισθ' [97], ὅτε βιασθῶσι, διαψευδόμενοι [98] λέγοντες, καθὼς ἐὰν προσταχθῶσιν ἢ προτραπῶσι [99], ἀνέγκλητοι ὄντες παρ' ἑαυτοῖς. Οὕτως γὰρ αὐτοῖς ὁ Μάνης [100] παρέδωκεν, ὅτι Οὐκ εἰμὶ ἐγὼ ἄσπλαχνος, φησὶν, ὡς Χριστὸς ὁ εἰπών [101]· « Ὅστις ἂν με ἀρνήσηται ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ἀρνήσομαι αὐτὸν κἀγώ· » ἀλλ' ἐγὼ [102] τοῦ ἀρνουμένου με ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων καὶ τὴν οἰκείαν σωτηρίαν ποριζομένου, ὡς μὴ ἀρνουμένου με, μετὰ χαρᾶς προσδέξομαι [103] καὶ τὴν ἀνάκλησιν καὶ τὸ ψεῦδος ὡς τὴν πρὸς ἐμὲ ὁμολογίαν ἀνεύθυνον [104].

Hæc omnia aliaque plura, cum explicantur allegorice, exponunt. Oportet autem sapienter et distincte cum ipsis in omnibus disputare. Semper enim in promptu mendacium habent veluti legem sibi propriam, maxime cum urgentur, dicentes, se mentientes quando necessarium vel utile ducunt, apud semetipsos esse innocentes. Sic enim ipsis Manes tradidit : « Non sum ego, inquit, immisericors sicut Christus, qui dixit : « Qui me negaverit coram hominibus et ego negabo eum. » Ego vero negantis me coram hominibus et propriam salutem quærentis, quasi non abnegantis me, cum gaudio suscipiam et invocationem et mendacium, tanquam innocuam ad me confessionem. »

[105] (11) Ὁμοίως μέντοι καὶ [106] πρεσβυτέρους καὶ λοιποὺς ἱερεῖς τοὺς [107] παρ' ἡμῖν ἀποβάλλονται· ἐκεῖνοι δὲ [108] τοὺς ἱερεῖς αὐτῶν [109] συνεκδήμους λέγουσι καὶ νοταρίους, ἀδιαφόρους [110] πᾶσιν αὐτοῖς ὄντας **610** καὶ τοῖς σχήμασι καὶ ταῖς διαίταις καὶ πάσῃ τῇ τοῦ λοιποῦ βίου κατασκευῇ.

Item presbyteros cæterosque sacerdotes apud nos receptos rejiciunt. Isti vero sacerdotes suos dicunt contribules et notarios, consimiles omnibus ipsis et habitu et regimine et omni vitæ commercio.

[111] (12) Ἔχουσι δὲ πάντα τὰ τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τοῦ Ἀποστόλου ῥητὰ διάστροφα, [πρὸς] τὰ παρ' ἡμῖν [112] ὄντα ἐναντία, παρ' αὐτῶν δὲ συντεθέντα ὡς δῆθεν ἁρμόζοντα ταῖς οἰκείαις αὐτῶν αἱρέσεσιν· ὡς γὰρ εἴρηται τῇ γραφῇ καὶ τοῖς λόγοις, οὕτως εἰσὶν [ὡς] καὶ [τὰ] παρ' ἡμῖν ἀπαράλλακτα, τὰ δὲ νοήματα

Habent autem omnia Evangelii et Apostoli verba distorta et eis quæ sunt apud nos contraria, ab ipsis autem disposita velut sane suis hæresibus concordantia. Sicut enim dictum est, scriptura verbisque hæc ita velut apud nos integra sunt, sed sententiæ distorquentur, quemadmodum

Variæ lectiones et notæ.

[83] Ced. 759,18 — 23 : φασὶ δέ, Petrus Siculus : Τέταρτον. [84] καὶ add. Ced. [85] οὐ χρὴ φησὶ Ced. οὐχὶ φη. cod. [86] Ced. 759,24 — 760,2. Petrus Siculus. [87] δὲ καὶ add. Ced. [88] κατηρ. cod. [89] Ced. 760,2—9. Petrus Siculus : Πέμπτον cf. p. 50. [90] δὲ add. Ced. [91] ἀποστρέφονται ἐξ Ced. [92] πρ. αὐτὰ λ. Ced. [93] Jo. IV, 14,27. VII, 38 cf. VI, 51. [94] Ced. 760,9—20. [95] πλείω Ced. [96] μὲν add. Ced. [97] δὲ add. Ced. [98] καὶ add. Ced. [99] καὶ add. Ced. [100] ὁ Μ· ἀ. π. Ced. [101] Matth. X, 33. [102] λέγω add. Ced. [103] δέχομαι Ced. [104] ἀνευθύνως Ced. ἀνευθυνῶ. [105] Ced. 760,20—761,1. [106] τοῖς add. Ced. [107] τῶν παρ' Ced. [108] καὶ add. Ced. [109] αὐτοὺς Ced. αὐτ. cod. [110] ἀδιαφόροις cod. Petrus Siculus : Ἕκτον conf. p. 72. [111] Ced. 761,1—7. [112] ὑμῖν Ced.

Digitized by Google

de illis manifestius in explicationibus a me dictum est

Adorant autem in occasione Evangelium quod est apud nos dicentes : «Non in cruce sed in libro, Christi sermones sunt, ideoque ipsos adoro.» In infirmitatem vero et in laborem quidam ex ipsis incidunt cum crucem sibi imponunt ; et incolumitate recuperata, rursus illam frangunt et in ignem jaciunt comburendam.

Quidam ex illis infantes suos baptizari curant a presbyteris quos apud se captivos habent : alii vero in nostram orthodoxorum ecclesiam ingressi, clam divinis mysteriis ad majorem simplicium deceptionem communicant.

His igitur modis et tali hypocrisi utentes, omni libidine et impuritate utriusque hominum naturæ indistincte et libere utuntur, quosdam autem ex ipsis ad parentes solum sibi discretionem admittere dicunt.

Hucusque de tali hæresi quæ orta est sub rege Constantino Pogonato, Heraclii nepote, qui cum regnasset, ut dictum est, decem et septem annos dysentericus mortuus est.

CCXXXIX. *Sextum concilium.*

Eo tempore convocata est sexta synodus, Constantinopolitana tertia, in quam convenerunt ducenti viginti septem Patres, anno decimo septimo regni Constantini, filii Constantis et patris Justiniani. Illi præerant Theodorus et Georgius presbyteri et Joannes diaconus, legati Agathonis papæ Romani ; Georgius Constantinopolitanus ; Theophanes Antiochenus patriarcha, ab ipsa synodo subrogatus prædecessori Macario quem tunc deposuerat tanquam suis oppositum orthodoxis definitionibus ; et pro diœcesi Alexandrina Petrus monachus, pro Hierosolymitana autem nemo, quippe quæ sedes suis patriarchis a Saracenorum gente orbatæ erant ; contra Theodorum Pharensem episcopum, Honorium Romæ, Cyrum Alexandriæ, Sergium, Pyrrhum, Petrum et Paulum Constantinopolis olim episcopos, necnon contra eos qui horum hæreticorum errores in illa sacra synodo renovaverant, scilicet Macarium dictum Antiochiæ antistitem, Stephanum ejus discipulum, et Polychronium puerilem senem, dicentes unicam voluntatem unicamque operationem esse in Salvatore

διαστρέφουσιν, καθὼς περὶ [83] τούτων σαφέστεροι ἐν τοῖς διὰ πλάτους μοι λέλεκται.

[84] (13) Προσκυνοῦσι δὲ τὸ παρ' ἡμῖν Εὐαγγέλιον ὅτε τύχῃ, οὐκ ἐν τῷ σταυρῷ, ἀλλ' ἐν τῷ βιβλίῳ, λέγοντες, ὅτι Λόγοι τοῦ Χριστοῦ εἰσι καὶ διὰ τοῦτο αὐτοὺς προσκυνῶ [85]. Ἐν ἀσθενείᾳ δὲ καὶ πόνῳ τινὲς ἐξ αὐτῶν ὅτε περιπέσωσι, τὸν σταυρὸν ἐπιτιθέασιν ἑαυτοῖς· καὶ ὑγιείας τυγχάνοντες, πάλιν αὐτὸν συγκλῶσι καὶ εἰς πῦρ βάλλουσι [86] πρὸς τὸ κατακαῦσαι.

[87] (14) Τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν καὶ τὰ παιδία αὐτῶν βαπτίζουσιν ὑπὸ τῶν [88] πρεσβυτέρων (αἰχμαλώτων ὄντων παρ' αὐτοῖς)· ἕτεροι δὲ εἰσερχόμενοι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῇ ἡμετέρᾳ [89] τῶν ὀρθοδόξων, λεληθότως (τῶν θείων μυστηρίων) μεταλαμβάνουσι πρὸς πλείονα ἐξαπάτην [89] τῶν ἁπλουστέρων.

[90] (15) Ταῖς τοιαύταις μεθοδείαις καὶ ὑποκρίσεσι χρώμενοι πάσῃ (τε) ἀκολασίᾳ καὶ μιασμῷ ἑκατέρας ἀνθρώπων φύσεως ἀδιαφόρως καὶ ἀδεῶς χρῶνται, τινὰς [91] δὲ ἐξ αὐτῶν πρὸς τοὺς γονεῖς καὶ μόνον ἑαυτῶν διαφέρεσθαι λέγουσιν.

(16) Ἕως ὧδε τὰ περὶ τῆς τοιαύτης αἱρέσεως. Ἐπανέτειλε δὲ πρὸς τὸν βασιλέα Κωνσταντῖνον τὸν Πωγωνάτον, τὸν ἔγγονον Ἡρακλείου, ὃς βασιλεύσας ἔτη ιζ', ὡς εἴρηται, ἀπέθανε δυσεντερικός.

ΣΛΘ'. *Σύνοδος ς'* [92].

681 [93] Ἐφ' οὗ γέγονεν ἡ ς' σύνοδος ἐν ΚΠ. τὸ γ' συνελθοῦσα τῶν σκζ' ἁγίων Πατέρων ἔτει τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου, υἱοῦ Κώνσταντος [94], τοῦ πατρὸς Ἰουστινιανοῦ, ἑπτὰ καὶ δεκάτῳ [95], ἧς ἡγοῦντο [96] Θεόδωρος καὶ Γεώργιος πρεσβύτεροι καὶ Ἰωάννης διάκονος τοποτηρηταὶ Ἀγάθωνος πάπα Ῥώμης, Γεώργιος ΚΠ., Θεοφάνης Ἀντιοχείας, ὑπ' αὐτῆς χειροτονηθεὶς τῆς συνόδου, διὰ τὸ τὸν προηγησάμενον Μακάριον καθαιρεθῆναι τότε ὡς ἀντενεχθέντα τοῖς ὑπ' αὐτῆς ὀρθοδόξως δογματισθεῖσιν [97]. Τῆς δὲ διοικήσεως Ἀλεξανδρείας Πέτρος μοναχός, τῆς δὲ [τῶν] Ἱεροσολύμων οὐδείς [98] διὰ τὸ τοὺς θρόνους χηρεύειν τῶν πατριαρχῶν κατασχεθέντας [99] τηνικαῦτα ὑπὸ τοῦ Σαρακηνῶν [1] ἔθνους, κατὰ Θεοδώρου τοῦ τῆς Φαρὰν ἐπισκόπου, Ὀνωρίου Ῥώμης, Κύρου Ἀλεξανδρείας, Σεργίου τε [a] καὶ Πύρρου καὶ Πέτρου [2] καὶ Παύλου, ΚΠ. γεγονότων ἐπισκόπων, ἔτι δὲ καὶ [κατὰ] τῶν ἀνακαινισάντων τὴν αἵρεσιν τούτων (ἐν ταύτῃ τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ αἱρετικῶν, τουτέστιν) Μακαρίου τοῦ ὀνομασθέντος Ἀντιοχείας προέδρου, (καὶ) Στεφάνου [b] τοῦ αὐτοῦ μαθητοῦ, (ἔτι δὲ) καὶ Πολυχρονίου τοῦ νηπιόφρονος γέροντος, λεγόντων ἐν

Variæ lectiones et notæ.

[83] κ. ἐν τοῖς διὰ πλάτος μοι λ. π. τ. σ. Ced. [84] Ced. 761,7—19 : Τινὰς cod. cf. Petrum Siculum 48 : Παῦλος Ἀρμένιος ἔρχεται εἰς Ἐπίφαριν τὴν προλεχθεῖσαν ἡμῖν ἐν τοῖς κατὰ πλάτους. [85] αὐτοῖς προσκυνοῦμεν Ced. [86] β. καὶ καίουσιν ἢ καταπατοῦσιν αὐτὸν Ced. [87] Ced. 761,13—16. [88] ἡμετέρων add. Ced. [89] ἐν τῇ ἡμ. ἐκ. Ced. [90] ἐξαπάτησιν Ced. [91] Ced. 761,16—19. [92] τινές Ced. [93] Εἰσὶν ἀπὸ τῆς πέμπτης συνόδου ἕως τῆς ς' ἔτη ρκθ'. Glossa marginalis. [94] Ced. 766,16—767,14 : ἡ δὲ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ ς' σ. γ. ἐν ΚΠ. συνελθόντων σπθ' ἁ. π. ἐν τῷ · γ' ἔτει τῆς β. Κ. τοῦ π. Ἰ. [95] Κώνστα cod. [96] δωδεκάτῳ ! ιγ' Ced. [97] ἧς ἡ τ. Ἀγ. π. Ῥ. Θ. καὶ Γ. πρ. καὶ Ἰω. δ. ἀρχιεπίσκοπος ΚΠ. Γ. Ced. [98] δογματιζομένοις Ced. [99] οὐδείς ? cod. οὐδὲ ut Zon. [1] κατασχεθέντ. cod. [a] ὑπὸ Σ. συνηθροίσθησαν δὲ κ. Θ. Ced. [2] Σ δέ Ced. [a] Παύλου καὶ Πέτρου ἐπ. ΚΠ. γ. Ced. [b] Στ. μ. ἁ. Ced.

Digitized by Google

θέλημα καὶ μίαν ἐνέργειαν ἐπὶ τοῦ Σωτῆρος [8] ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ (καὶ Θεοῦ), οὓς ἀναθεματίσασα ἐξεφώνησε δύο θελήματα φυσικὰ ἥγουν θελήσεις (δύο) καὶ δύο φυσικὰς ἐνεργείας ἐπὶ τοῦ ἑνὸς [9] Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν [9*].

A nostro Jesu Christo Deo, quibus anathemate percussis, synodus declaravit duas voluntates naturales duasque operationes inesse in uno Christo et Deo nostro.

[7] (2). Ἐπὶ τῆς αὐτοῦ [7*] βασιλείας ἦλθον οἱ Σαρακηνοὶ ἐν στόλῳ μεγάλῳ κατὰ τῆς ΚΠ. προσορμήσαντες κατὰ τὴν παράλιον τοῦ **612** Ἑβδόμου. Ἀντιπαρατάσσεται αὐτοῖς Κωνσταντῖνος, ὑφ' ὧν πλεῖσται ναυμαχίαι καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐγίνοντο ἀπὸ ἐαρινοῦ [8] καιροῦ μέχρι τοῦ φθινοπωρινοῦ.

Eodem regnante, Sarraceni cum magna classe adversus Constantinopolim a parte maris irruerunt die Dominica. Constantinus aciem contra eos instruit; qui quotidie navalia committebant prælia, a verno tempore ad autumnum.

(3) Τοῦ δὲ [9] χειμῶνος ἔτι γινομένου [10], διαπερῶν ὁ τῶν Σαρακηνῶν στόλος ἐχείμαζεν ἐν Κυζίκῳ.

Redeunte autem hieme, transfretavit classis in Cyzicum, ibique hiemavit.

[11] (4) Καὶ πάλιν [12] ἔαρος ἀρχομένου ἐκεῖθεν ἀναχθείς, ὁμοίως τοῦ διὰ θάλασσαν [13] εἶχετο πολέμου. Ἑπτὰ οὖν ἔτεσι τοῦ πολέμου διαρκέσαντος, οὐδὲν πλέον ὁ τῶν Σαρακηνῶν ἦνυε στόλος, ἀλλὰ πολλοὺς καὶ ἀναριθμήτους μαχίμους ἄνδρας ἀποβαλόντες, ὑπέστρεψαν πρὸς τὰ ἴδια.

Vere iterum incipiente, sese exinde movens, pariter navale continuavit bellum. Septem igitur annis belli elapsis, nihil amplius assecuta est Saracenorum classis: qui, innumeris bellatoribus amissis, ad sua reversi sunt.

[14] (5) Ἐν δὲ τοῖς [15] μέρεσι τοῦ Συλαίου γενόμενοι [16] καὶ ὑπὸ σκληρῶν καὶ ῥαγδαίων ἀνέμων καὶ θαλασσίου κλύδωνος κατασχεθέντες, ἄρδην ἀπώλοντο.

Cum vero in partes Sylæi devenerunt, ab asperis et vehementibus ventis marisque fluctibus correpti penitus perierunt.

(6) Ὅτε καὶ (158ᵃ) ἡ ἀκάθιστος ἐτυπώθη καὶ τὸ κονδάκιον τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου· « Τῇ ὑπερμαχούσῃ στρατηγῷ » καὶ τό· « Πρόσταγμα [17] Χριστιανῶν, » καὶ τό· « Πρεσβεία θερμή. »

Tunc repræsentata est invicta et vexillo sanctissimæ Deiparæ verba inscripta hæc: « Protectrici exercituum duci »; et « Auxilium Christianorum; » et « Fervida intercessio. »

[18] (7) Μετὰ δὲ ταῦτα οἱ τοῦ θέματος τῶν Ἀνατολικῶν ἐλθόντες ἐν Χρυσοπόλει (ἔκραζον) λέγοντες [19] « Εἰς Τριάδα πιστεύομεν· τοὺς γ' (ἀναγορεύσωμεν καὶ) στέψωμεν· « ἐφ' οἷς θυμωθεὶς Κωνσταντῖνος [20] διότι μόνος ἦν ἐστεμμένος, οἱ δὲ δύο αὐτοῦ ἀδελφοὶ οὐδεμίαν ἀξίαν εἶχον, ἀποστέλλει (πρὸς αὐτοὺς πατρίκιον ὡς δῆθεν ἀποδεχόμενον τοῦτο καὶ προσκαλούμενον αὐτοὺς τὰ πρωτεῖα βουλεύσασθαι μετὰ τῆς συγκλήτου). Καὶ δὴ εἰσελθόντων [21] ἐν τῇ πόλει, τούτους ἀνεσκολόπισε καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ ἐῤῥινοτόμησεν.

Postea Anatolicæ regionis incolæ venerunt Chrysopolim, clamaveruntque: « In Trinitatem credimus: tres proclamemus et coronemus imperatores. » Iratus illis Constantinus, quia solus esset coronatus, fratres autem ejus nulla gaudebant auctoritate, ad eos patricium mittit, quasi hoc approbans, ipsosque advocans ad hoc deliberandum cum senatu. Ubi vero urbem sunt ingressi, eos palo affixit, fratribusque suis nasum abscidit.

613 [22] (8) Καθ' ὃν χρόνον [23] τὸ τῶν Βουλγάρων ἔθνος (ἐπὶ [24] τοῖς ἀρκτῴοις καὶ περατικοῖς μέρεσι τοῦ Εὐξείνου πόντου ἐκ τῆς λεγομένης Μαιώτιδος λίμνης) ἐπῆλθον τῇ Θρᾴκῃ (μετὰ πολλῆς πτωχείας καὶ ἀπορίας· ὅπερ μαθὼν Κωνσταντῖνος καὶ σφόδρα λυπηθείς) ἐξώρμησε κατ' αὐτῶν μετὰ πολλῆς ναυμαχίας καὶ πεζο-

Circa id tempus, Bulgarorum gens a palude Mæotide in septentrionales et ulteriores Pontini Euxini oras irruentes, Thraciam invaserunt ita ut multa paupertas ac penuria oriretur. Quo audito, Constantinus, acri dolore affectus, in illos erupit cum magno navali pedestrique exercitu, et in medio fluminis

Variæ lectiones et notæ.

[8] τοῦ Κυρίου ἡ. Ced. [9] δείκνυσθαι add. Ced. [9*] ὡσαύτως καὶ περὶ τῶν ἱερῶν τῆς Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν οἰκονομίας συμβόλων ἐξέθετο οὕτως ἓν τισι τῶν σεπτῶν εἰκόνων γραφαῖς, κτλ. Ced. 767,13 — 769,10. [7] Ced. 664,21 — 765,3 τῷ δὲ ἑ. ἔτει. [7*] αὐτ. cod. αὐτῆς? [8] ἀπὸ μηνὸς Ἀπριλίου εἰς Σεπτέμβριον Ced. [9] Καὶ ὑποστρέψαντες ἐν Κυζίκῳ ταύτην παραλαμβάνουσι καὶ χειμάζουσιν ἐκεῖ Ced. 765,3,4. [10] ἐπιγιν. cod. [11] — 674. [12] Καὶ κατὰ ἔαρ ὁμοίως ἐπολέμουν κατὰ τῶν Χριστιανῶν ἐπὶ ζ' ἔτη τῇ βοηθείᾳ δὲ τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Θεοτόκου πλῆθος πολὺ ἀποβαλόντες μετ' αἰσχύνης μεγάλης ὑπ. Ced. 765,4—7. [13] θαλάσσης cod. [14] 678. [15] Ἐκπορίζων δὲ ὁ τοιοῦτος στόλος ἐπὶ τὰ μέρη τοῦ Σ. ὑπὸ χειμερίου ζάλης καὶ καταιγίδος συντριβεῖ ὁλοκλήρως ὤλετο Ced. 765,7 — 9. [16] γενόμενος —κατασχεθέντες — ἀπόλοντο I, γενόμενος — κατασχεθεὶς — ἀπώλετο cod. [17] προστάγματι? τῶν cod. [18] 669. Ced. 764,8—14. τῷ α' ἔτει οἱ τοῦ θ. τῶν Ἀ. ἦλθον. [19] ὅτι add. Ced. [20] στ. ἐταράχθη δὲ Κ. μ. γὰρ αὐτὸς ἦν ἐστ. οἱ δὲ ἀδ. ἀ. ὁ. ἐ. ἀ. καὶ ἀποστείλας ἐκράτησε τοὺς πρώτους αὐτῶν καὶ ἐφούλκισεν ἐν Συκαῖς· οἱ δὲ λοιποὶ ἔφυγον. Ὁ δὲ βασιλεὺς τ. ἀ. ἐ. Ced. [21] εἰσελθόντ. cod. εἰσελθόντας? [22] 677-679. [23] Τῷ ι' ἔτει οἱ Βούλγαροι ἐπ. τῇ Θ. καὶ τοῦ βασιλέως κατ' αὐτῶν στρατεύσαντος, ἡττῶνται· Ῥωμαῖοι καὶ πολλοὶ πίπτουσι Ced. 766,11—15: τῷ ια' ἔτει τὸ τῶν Β. ἐ. διαπεράσαν τὸν Δάνουβιν καὶ ἀποχωρισθὲν τῶν ὁμοφύλων αὐτοῦ, ἐσκήνωσεν ἐν Βάρναις ἔν τισιν ὀχυραῖς καὶ ὄρεσι· τοῦ δὲ βασιλέως ἐξελθόντος σὺν ὑποζυγίοις καὶ στρατῷ, κτλ. 770,3—11. [24] ἀπὸ τοῖς cod.

Digitized by Google

Danubii continente explicuit peditum aciem, naves autem vicino littori applicuit. Quo facto Bulgari, magno terrore perciti, in propugnacula expugnatu difficilia perfugerunt.

Cum autem imperator gravi laboraret podagra, et cogeretur balnei causa in meridiem divertere cum quinque cursoribus, exercitum ac duces reliquit, jubens milites in castris stare et pugnare. Exercitus vero, regem fugere arbitratus, in fugam se convertit, nemine persequente.

Quo viso, Bulgari, e propugnaculis egressi, eos persecuti sunt, et multis occisis ac spoliatis, bonis eorum potiti et exinde Christianorum terram dominati sunt.

Unde invitus imperator pacem cum eis iniit, fœdera, in Romanorum dedecus, cum illis pangens qui totam depopulabantur Thraciam ulterioremque regionem.

Interea, ut supra dictum est, Sarracenorum exercitus recedens divina voluntate in mari periit : alii in Sylæo submersi sunt ; alii a Cibyrræotorum duce iterum debellati victique fuerunt. Præterea combustæ sunt eorum naves ab igne submarino. Callinicus enim quidam architectus, ab Heliopoli Syriæ profugus ad Romanos, eis primus hunc ignem paravit, et ita naves Arabum succensas una cum hominibus demersit. Et sic Romani victores reversi sunt, inventione ignis maritimi facta.

Mardaitæ autem Libanum (Syriæ) ingressi, eum occupaverunt.'

Timens Mavias legatos mittit ad Constantinum pacem petens et tributum annuum offerens. Imperator, legatos admittens, misit cum eis patricium Joannem Pitzigaudam, ut virum magna experientia et sapientia ornatum, cum Arabibus pacisceretur. Arabes sapientiam et solertiam ejus admirati, promiserunt se quotannis Romanis pensuros auri tria millia, servorum quinquaginta millia, equos generosos centum, et hoc per annos 30 ; ita ut per id temporis pax ubique esset Romanos inter et Arabes.

μαχίας, καὶ διὰ μέσης [25] τῆς ἠπείρου τοῦ ποταμοῦ Δανούβη τὰς πεζικὰς [26] παρατάξεις, διὰ δὲ τῆς πλησιαζούσης ἀκτῆς τὰς ναῦς προσορμίτας, οἱ Βούλγαροι λίαν φοβηθέντες εἰς ὀχυρώματα δυσάλωτα ἑαυτοὺς ἐσφαλίσαντο.

(9) Τοῦ δὲ βασιλέως [27] ὀξυπαθήσαντος ἐν ποδαλγίᾳ καὶ ἐπὶ μεσημβρίαν ἐκβιασθέντος ἐπιστρέψαι χάριν βαλανείου μετὰ δρομόνων ε', κατέλειπε τὸν λαὸν καὶ τοὺς στρατηγοὺς κελεύσας περικαθέζεσθαι καὶ πολεμεῖν τὸ ἔθνος. Ὁ δὲ λαὸς τὸν βασιλέα φεύγειν νομίσαντες, εἰς τροπὴν ἔδωκαν, μηδενὸς διώκοντος.

(10) Οἱ δὲ Βούλγαροι θεασάμενοι [28] (καὶ τοῦ ὀχυρώματος ὑπεξελθόντες), ἐπεδίωξαν ὀπίσω αὐτῶν καὶ πολλοὺς ἀνελόντες καὶ λαφυραγωγήσαντες τὰ ἑαυτῶν ἐκράτησαν ἔκτοτε καὶ κατεκυρίευσαν τὴν τῶν Χριστιανῶν χώραν.

[29] (11) Ὅθεν [30] ἀναγκασθεὶς ὁ βασιλεὺς εἰρήνευσε μετ' αὐτῶν [31], πάκτα δοὺς ἐπ' αἰσχύνῃ τῶν Ῥωμαίων, (ὡς ληΐζομένων πᾶσαν τὴν Θρᾴκην καὶ τὰ ἐπέκεινα ταύτης).

[32] (12) Ἐπὶ αὐτοῦ, καθὰ προλέλεκται, ὁ τῶν Σαρακηνῶν θεοβύθιστος στόλος ὑποστρέψας, καὶ οἱ μὲν ἐν τῷ Συλαίῳ κατεποντίσθησαν [33], οἱ δὲ ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ τῶν Κιβυρραιωτῶν αὖθις πολεμηθέντες ἠττήθησαν ἐμπρησθέντων καὶ τῶν πλοίων αὐτῶν 614 ὑπὸ τοῦ ὑδατώδους πυρός· Καλλίνικος [34] γάρ τις ἀρχιτέκτων ἀπὸ Ἡλιουπόλεως Συρίας προσφυγὼν τοῖς Ῥωμαίοις πῦρ ὑγρὸν [35] ἀρχῆθεν αὐτὸς κατεσκεύασεν, καὶ τὰ τῶν Ἀράβων σκάφη καταπρήσας σύμψυχα ἀπώλεσεν. (Καὶ οὕτως οἱ Ῥωμαῖοι μετὰ νίκης μεγάλης ὑπέστρεψαν) ἔκτοτε τὸ ὑγρὸν πῦρ ἐφευρόντες.

[36] (13) Εἰσῆλθον δὲ οἱ Μαρδαΐται εἰς τὸν Λιβανον (Συρίας) καὶ ἐκράτησαν [37] αὐτόν.

[38] (14) Καὶ Μαυΐας φοβηθεὶς [39] ἀποστέλλει πρέσβεις πρὸς τὸν βασιλέα ζητῶν εἰρήνην (ὑποσχόμενος καὶ ἐτήσια πάκτα). Ὁ δὲ (βασιλεὺς τοὺς πρέσβεις δεξάμενος) ἀποστέλλει (σὺν αὐτοῖς Ἰωάννην πατρίκιον) τὸν Πιτζιγαύδην [40] (ὡς πολυπειρίᾳ καὶ φρονήσει κεκοσμημένον, διαλεχθῆναι τοῖς Ἄραψι. Τῶν δὲ Ἀράβων θαυμασάντων τὴν φρόνησιν καὶ ἀγχίνοιαν αὐτοῦ), συνεφώνησαν παρέχειν Ῥωμαίοις κατ' ἔτος χρυσοῦ χιλιάδας γ', καὶ αἰχμαλώτων χιλιάδας ν' [41] καὶ ἵππους εὐγενεῖς ν'. (Ταῦτα ἐστοιχήθη δίδοσθαι) ἐπὶ χρόνους λ' (ὥστε εἶναι πλατεῖαν εἰρήνην ἀναμεταξὺ Ἀράβων καὶ Ῥωμαίων).

Variæ lectiones et notæ.

[25] διὰ μ. cod. [26] τὰ πεζικὰ παρατάξας cod. [27] Συνέβη δὲ καὶ τὸν βασιλέα φεύγειν διαφημίσαντες φυγῇ ἐχρήσαντο μ. δ. Ced. 770,11,12. [28] Ὅπερ θ. οἱ Β. ἐδ. ὄπισθεν ἀ. καὶ π. ἀνεῖλον καὶ ἐκτ. διαπεράσαντες πάντες καὶ ἐμπλατυνθέντες τὴν Ῥωμαϊκὴν χ. ἠχμαλώτιζον Ced. 770,12—15. [29] Ced. 770,15,1. [30] καὶ a ld. Ced. [31] μ. ἀ. ὡς λέλεκται : 766,13 — 15. Βουλόμενος δὲ ὁ β. ἔχειν εἰρήνην μετὰ πάντων στοιχεῖ π. καὶ ὑποχωρεῖ εἰς αἰσχύνην τὰ τῶν Χριστιανῶν τῇ τούτου ἀδελτηρίᾳ. [32] 678. — Περὶ τοῦ ὑγροῦ πυρός. [33] κατεποντώθησαν cod. [34] Τότε Κ. ἀ. ἀ. Ἡ. τῆς Αἰγύπτου πρ. Ced. 765,12—15. [35] πῦρ θαλάσσιον κατασκευάσας τὰ τῶν Α. σ. κατέπρησεν ἐν Κυζίκῳ σ. καταποντίσας αὐτά· αὐτὸς οὖν ἐστιν ὁ τὸ θαλάσσιον πῦρ ἐφευρών. [36] 677. — Ced. 765,19—24 : τῷ η' καὶ ϑ' ἔτει. [37] ἐκρ. ἀπὸ τοῦ Μαύρου δρους, κτλ. Ced. [38] 678 — Περὶ τοῦ Πιτζιγαύδη. Ced. 765, 24—766,7 : ταῦτα μαθὼν ὁ Μ. καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἐφοβήθησαν καὶ συλλογισάμενοι ὡς τὸ τῶν Ῥωμαίων βασίλειον ὑπὸ Θεοῦ φρουρεῖται πέμπουσι πρ. τὸν αὐτοκράτορα Κωνσταντῖνον ὑπὲρ εἰρήνης. [39] σφόδρα φοβηθεὶς cod. Lege ῃ? [40] Πιτζικαύδην καὶ ποιεῖ ἐγγράφως εἰρήνην μετὰ τῶν Σαρακηνῶν ἐκησίως πρ. αὐτοὺς πρὸς τοὺς Ῥωμαίους Ced. [41] χ. ι' καὶ ἄνδρας αἰχμαλώτους ρ' Ced.

Digitized by Google

(15) Ὡσαύτως [42] καὶ οἱ τὰ ἑσπέρια οἰκοῦντες (Σκύθαι δ τε χαγάνος καὶ οἱ ἐπέκεινα ῥῆγες καὶ κάσταλδοι δῶρα τῷ βασιλεῖ στείλαντες εἰρήνην ᾐτήσαντο. Εἶξεν οὖν ὁ βασιλεὺς καὶ ἐκύρωσεν εἰρήνην, καὶ ἐγένετο γαλήνη ἔν τε τῇ Ἀνατολῇ καὶ Δύσει. A

Hæc ubi perceperunt ii qui Occasum incolebant, Scythæ et qui per hunc tractum reges et castaldi, missis ad imperatorem donis, pacem petiverunt, quam is, eorum concedens petitioni, sanxit; et ita in Oriente et in Occidente magna fuit quies.

615 [43] (16) Ἠρεμήσας δὲ ἐκ πάντων, ἥνωσε τὰς ἐκκλησίας καὶ [44] σύνοδον οἰκουμενικὴν (158b) ποιήσας [45] ἐν ΚΠ. ἐβεβαίωσε τὰ δόγματα τῶν προλαβουσῶν ἁγίων ε' συνόδων, καθὰ καὶ προλέλεκται.

Pacatis rebus omnibus, imperator Ecclesiarum concordiam constituit, et synodum œcumenicam celebravit CP., in qua sanctarum quinque præcedentium synodorum decreta confirmavit, ut dictum est.

[46] (17) Ἔστρεψε δὲ [47] Ἰουστινιανὸν τὸν υἱὸν αὐτοῦ συμβασιλεύειν αὐτῷ.

Justinianum, ejus filium in imperii consortium admisit.

[48] (18) Μαυΐου δὲ τοῦ Ἄραβος τελευτήσαντος, Ἀβιμέλεχ ἐκράτησε, καὶ ἀποστείλας πρέσβεις πρὸς τὸν βασιλέα ᾐτήσατο εἰρήνην, τοῦ παρέχειν τξε' χιλιάδας χρυσίου νομίσματα, καὶ τξε' δούλους, καὶ εὐγενεῖς ἵππους τξε' καθ' ἕκαστον χρόνον, ὅπως παυθῇ τῶν Μαρδαϊτῶν τὸ τάγμα ἐκ τοῦ Λιβάνου. B

Mortuo Mavia Arabe, substitutus est Abimelech, qui legatos ad imperatorem misit ad pacem confirmandam ea conditione : Arabes nummorum aureorum ter centum sexaginta quinque millia, servos et equos generosos trecentos sexaginta quinque quotannis persoluturo ut Mardaitarum agmen in Libano coerceretur.

[9] (19) Ἀπέβιω δὲ ὁ αὐτὸς εὐσεβὴς βασιλεὺς Κωνσταντῖνος βασιλεύσας ἔτη ιζ' [50].

Mortuus est ipse pius imperator postquam annos 17 regnaverat.

ΣΜ'. *Βασιλεία Ἰουστινιανοῦ τοῦ Ῥινοτμηθέντος.*

CCXL. *Regnum Justiniani cui a naso præciso Rhinotmeti cognomen.*

[51] Ἰουστινιανὸς ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἐβασίλευσεν ἔτη ις'. Οὗτος ἀπέστειλε [52] πρὸς Ἀβιμέλεχ ἀσφαλίσασθαι τὰ στοιχηθέντα ἐγγράφως ἐπὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ πέμψας παρέστειλε τοὺς Μαρδαΐτας, χιλιάδας ιβ' (ὢ τῆς ἀνοίας)) τὴν Ῥωμαϊκὴν δυναστείαν ἀκρωτηριάσας [53] πάνδεινα γὰρ [54] κακὰ ἔκτοτε **616** πέπονθεν ἡ Ῥωμανία ὑπὸ τῶν Ἀράβων καὶ ἕως τοῦ νυνὶ, τούτων παρασταλέντων. C

Justinianus, filius ejus, imperavit annos 16. Ipse ad Abimelech mittit pacti a patre subscripti confirmandi gratia, et cum legato duodecim millia Mardaitarum (o insipientiam !), quod Romano imperio magnum detrimentum attulit. Ex eo enim tempore omnis generis damna ab Arabibus Romania passa est, quorum impressio usque nunc perseverat.

[53] (2) Ἔλυσε δὲ καὶ τὴν [51] τῶν Βουλγάρων εἰρήνην [57].

Pacem etiam cum Bulgaris factam solvit.

[58] (3) Ἐπιστρατεύσας δὲ [59] ἐπὶ τὰ δυτικὰ μέρη, πολλὰ τῶν Σκλάβων πλήθη, τὰ μὲν πολέμῳ, τὰ δὲ λόγῳ παραλαβὼν, ὑπέστρεψε, ἀφ' ὧν ἐπιλεξάμενος καὶ στρατεύσας χιλιάδας λ' [60] λαὸν περιούσιον τούτους ἐπωνόμασεν.

Movens deinde in occidentales partes, magnam Sclavinorum multitudinem partim bello, partim persuasione subegit, ex quibus ad triginta millia adlectos in exercitum instruxit, quos aciem superabundantem nuncupavit.

[61] (4) Οὓς δὴ καθοπλίσας καὶ ἰδιοποιησάμενος, καὶ

Quibus armis instructis et sibi devinctis, eorum

Variæ lectiones et notæ.

[42] Ταῦτα μαθόντες οἱ τὰ ἑ. ὁ. δ. στ. τῷ β. ἐ. ᾐτησαν οἷς εἶξας ὁ β. ἐκ. ταύτην· καὶ γέγονεν ἀμεριμνία μεγάλη ἐν τῇ τε ἀ. καὶ τῇ δ. Ced. 766,7 — 10. [43] Ced. 710,16 — 19. [44] τὴν προλεχθεῖσαν ἁγίαν ἕκτην Ced. [45] σ. συναθροίσας ἐν ΚΠ. τὴν τῶν Μονοθελητῶν αἵρεσιν ἀνεθεμάτισε Ced. [46] 681. [47] Τῷ δὲ ιγ' ἔτει ἀπώσατο τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ τῆς βασιλείας καὶ μόνος ἐβασίλευσε σὺν Ἰουστινιανῷ υἱῷ αὐτοῦ Ced. 770,20,21. [48] 684 Ced. 771,4 — 8 : Τούτῳ τῷ ἔτει (Ἰουστ. α') ἀποστέλλει Ἀβ. πρὸς αὐτὸν βεβαιῶσαι εἰρ· Καὶ ἐστοιχήθη ἵνα παύσῃ ὁ βασιλεὺς τὸ τῶν Μ. τ. ἐκ τοῦ Λ. καὶ κολύσῃ τὰς ἐπιδρομὰς αὐτοῦ καὶ παρέχῃ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ν. α καὶ ἵππον καὶ δοῦλον. [49] 685. Ced. 770,22,23 : Τῷ ζ' ἐτελεύτησεν ὁ ἐ. Κ. κρατήσας ἐ ιζ'. [50] ἰδ' cod. [51] 686. [52] καὶ ἔπεμψεν ὁ βασιλεὺς τὸν μαγιστριανὸν Παῦλον π. Ἀ. ἀ. τὰ στ. καὶ γεγόνασιν ἐγγραφα ἐμμάρτυρα π. οὖν ὁ βασιλεὺς ἀνελάβετο τ. Μ. χ. ιϑ' Ced. 771,8 — 17. [53] πᾶσαι γὰρ αἱ νῦν οἰκούμεναι παρὰ τῶν Ἀράβων ἀπὸ Μόψου ἑστία· ἕως τετάρτης Ἀρμενίας ἀνίσχυρα καὶ ἀνοίκητα ἐτύγχανον διὰ τὴν ἔφοδον τῶν Μαρδαϊτῶν Ced. [54] ὧν π. π. κ. π. Ῥ. ὑπὸ τῶν Ἀ. μέχρι τοῖνυν νεώτερος γὰρ ὢν Ἰ. ὡς ἐτῶν ι,' ἀδούλως τὰ κατ' αὐτὸν διῴκει. τῷ β' ἔτει ἐλθὼν ὁ βασιλεὺς εἰς Ἀρμενίαν ἐδέξατο τοὺς ἐν τῷ Λ. Μ. χάλκειον τεῖχος διαλύνας. [55] Ced. 771,19 — 22 Παρελ. [56] μετὰ add. Ced. [57] διαταράξας τοὺς τοῦ πατρὸς αὐτοῦ τύπους καὶ διαβιβάζει ἐπὶ τὴν Θρᾴκην τὰ καβαλλαρικὰ θέματα Ced. [58] 688. [59] Τῷ γ ἔτει ἐπεστράτευσε Ἰ. κατὰ Σθλαβίνων καὶ Βουλγάρων· καὶ τοὺς μὲν Βουλγάρους προσηπαντηκότας ὤθησε, μέχρι δὲ Θεσσαλονίκης ἐκδραμὼν π. πλ. τῶν Σθλαβίνων τὰ μὲν προσρυέντα, τὰ δὲ π. παρέλαβε καὶ εἰς τὰ τοῦ Ὀψικίου κατῴκισε μέρη Ced. 771,23—772,4 [60] τῷ ζ' ἔτει Ἰ. ἐπελέξατο ἐκ τῶν μετοικισθέντων ὑπ' αὐτοῦ Σθλαβίνων καὶ ἐστράτευσε χ. λ', οὓς ἐπ. λ. π. Ced. 772,13—15 [61] 691. Ced. 772,15—773,7 : Τούτοις θαρρήσας λύει τὴν Ἀράβων συμφωνίαν· παραλ. γὰρ τὸν π. λ. καὶ τὰ καβαλλαρικὰ θ. ἐπορεύθη ἐν Σεβαστοπόλει τῷ παρὰ Θάλασσαν.

Digitized by Google

auxilio fretus pacem quæ Romanos inter et Agarenos huc usque perseverabat, fregit præ insipientia, et exercitum superabundantem (περιούσιον), potius dicas scelestum (ἀνόσιον) et alia agmina educens, Sebastopolin contendit, ad quam ipsi Agareni accedentes imperatorem obtestantur, ne pacta quæ inter se invicem interposito jurejurando firmaverant, solveret, Deum alioquin ultorem atque judicem injuriarum futurum. Imperatore autem verba pacis non admittente, imo ad prælium festinante, Agareni instrumentum pacis expandentes et hastæ suspendentes, in Romanos irruunt. Commisso prælio, Sclabinorum viginti millia ad partes Agarenorum transierunt, et mox Romani, innumeris ex suis cæsis, turpiter in fugam vertuntur, et victoria ad hostes transit justo Dei judicio, docentis semper jurisjurandi fidei standum quamvis inimicis et infidelibus datæ. Fugiens imperator cum magna confusione et virium imminutione, et ad Leucaten perveniens locum maritimum, Sclabinorum reliquias ad decem millia interfecit.

Ex eo tempore Agareni audentiores effecti Romaniam diripuerunt Sclabinorum transfugarum auxilio freti.

Imperatore autem in urbem reduce factus est sedis defectus, adeo ut astra manifeste apparerent.

Porro Justinianus erigendis palatii ædificiis studium adhibuit. Triclinium ipsius nomine dictum et palatii mœnia condidit, operi præficiens Stephanum sacellarium suum et protocunuchum, hominem sanguinarium et crudelem, qui operas verberibus afficiebat, imo imperatoris matrem flagellare ausus est. Idem cum multa mala in rempublicam admisisset, propter exactiones etiam quas erga urbis incolas exercebat, eorum odia in imperatorem suscitavit.

Imperator autem a Callinico patriarcha postulabat ut preces diceret ad destruendam ecclesiam sanctæ Dei Genitricis quæ palatio adjacet, in animo habens ejus loco cisternam et Venetæ factioni sedilia exstruere ad id quod dicitur saximodeximum. Respondit patriarcha : « Preces ad templi

A τῇ τούτων συμμαχίᾳ πεποιθὼς, λύει τὴν (μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ) Ἀγαρηνῶν εἰρήνην (ἐξ ἀνάγκης), καὶ λαβὼν τὸν περιούσιον (ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἀνόσιον) λαὸν αὐτοῦ καὶ τὰ λοιπὰ στρατεύματα, πρὸς τὴν Σεβαστόπολιν [62] ἀπῆρεν, ἐν ᾗ καὶ οἱ Ἀγαρηνοὶ παραγενόμενοι καὶ προμαρτυρόμενοι [63] αὐτὸν τὰ μεθ' ὅρκων συμφωνηθέντα μὴ διαστρέψαι, ἐπεί τοιγε κρετὴς ὁ Θεὸς καὶ ἔκδικος γενήσεται, οὐ κατεδέξατο τὰ τῆς εἰρήνης ὁ βασιλεὺς, ἀλλὰ πρὸς πόλεμον παρετάσσετο· καὶ δὴ παραυτίκα ἁπλώσαντες οἱ Ἀγαρηνοὶ τὸν τῆς εἰρήνης ἔγγραφον χάρτην καὶ ἐπὶ δόρατος ἀναρτήσαντες, ὥρμησαν κατὰ τῶν Ῥωμαίων· καὶ συμβολῆς γενομένης, ἠτομόλησαν ἐκ τῶν Σκλάβων πρὸς τοὺς Ἀγαρηνοὺς χιλιάδες κ', καὶ οὕτως [64] τῶν Ῥωμαίων δεινῶς τραπέντων (καὶ

B ἀναριθμήτων **617** σφαγέντων, ἡ δικαιοκρισία καὶ νίκη πρὸς τοὺς ἐναντίους ἐχώρησεν, διδάσκουσα μὴ παραβαίνειν θεῖον ὅρκον πώποτε, κἂν πρὸς ἐναντίους καὶ ἀπίστους γίνηται. Πεφευγότος δὲ τοῦ βασιλέως) καὶ φθάσαντος ἐν τῷ παρὰ θάλασσαν τόπῳ τοῦ Λευκάτου (μετ' αἰσχύνης πολλῆς καὶ ἥττης), ἀνεῖλε τὰς περιλειφθέντας ι' χιλιάδας τῶν Σκλάβων.

(5) Καὶ ἔκτοτε [65] πλεῖον θρασυνθέντες οἱ Ἀγαρηνοὶ, σφοδρότερον ἐληΐζοντο τὴν Ῥωμανίαν, ἔχοντες εἰς βοήθειαν καὶ τοὺς πρόσφυγας Σκλάβους

[66] (6) Τοῦ δὲ βασιλέως εἰσελθόντος ἐν τῇ πόλει. γέγονεν ἡλιακὴ ἔκλειψις ὥστε (καὶ τοὺς) ἀστέρας φανῆναι.

C (7) Ἰουστινιανὸς δὲ [67] τὰ τοῦ παλατίου κτίσματα ἐπεμελεῖτο, τὸν Ἰουστινιανοῦ λεγόμενον τρικλίνιον [68] κτίσας καὶ τὰ πέριξ τοῦ παλατίου, ἔχων Στέφανον σακελλάριον αὐτοῦ καὶ πρωτευνοῦχον, αἱμοβόρον ὄντα καὶ ἀπηνῆ, αἰκίζοντα ἀνηλεῶς τοὺς ἐργολάβους· ὡς καὶ τὴν μητέρα τοῦ βασιλέως τυπτῆσαι, ὃς εἰς τὸ πολιτικὸν κακῶς ἐνδεικνύμενος καὶ ἐκ τῶν οἰκητόρων τῆς πόλεως ἀπαιτήσεις καὶ ἐκταγὰς ἀποφασίστως ποιούμενος, ἐκ τούτου μισητὸν τὸν βασιλέα πεποίηκεν.

[69] (8) Ὁ δὲ βασιλεὺς ἀπήτει Καλλίνικον τὸν πατριάρχην εὐχὴν [70] ποιῆσαι τοῦ καταλυθῆναι τὴν ἐκκλησίαν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, τὴν οὖσαν πλησίον τοῦ παλατίου (159[e]), βουλόμενος στῆσαι φιάλην καὶ βάθρα κτίσαι τῷ δήμῳ τῶν Βενέτων

D **618** πρὸς τὸ ἐκεῖσε γενέσθαι τὸ λεγόμενον Σαξιμο-

Variæ lectiones et notæ.

[62] τῶν δὲ Ἀράβων μὴ βουλομένων λύειν τὴν εἰρήνην, ἀλλὰ τῇ βασιλικῇ αἰτίᾳ καὶ προπετείᾳ τοῦτο πρᾶξαι ἀναγκαζομένων, ὁπλισθέντες καὶ αὐτοὶ πάλιν παρεγένοντο τῷ βασιλεῖ Ced. — [63] μαρτ. καὶ τὸν Θεὸν ἐκδικητὴν τούτων παρακαλούμενοι, τοῦ δὲ βασιλέως μηδὲ ἀκοῇ δέξασθαι ταῦτα ἀνεσχομένου, ἀλλὰ π. μάχην μᾶλλον κατεπείγοντος, τὸν τῆς ἐ. ἐ. χ. ἐπὶ φλαμουλίου κρεμάσαντες καὶ προάγοντες κ. τ. Ῥ. ὡ Ced. [64] καὶ ὁ Ῥωμαίοις τὴν τροπὴν περιεποιήσατο· ὅθεν Ἰ. τὸ τούτων ἐγκατάλειμμα ἀ. σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις ἐν τῷ πρὸς Νικομήδειαν Λευκάκτῃ Ced. [65] Τῷ αὐτῷ (θ') ἔτει ἐπεστράτευσε Μωάμεθ τῇ Ῥωμαίων γῇ ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ τ. π. Σθ. ἐμπείρους τῆς χώρας καὶ πολλοὺς ἡμαλώτευσε Ced. 773,11—14.— [66] 693. Ced. 765,11 : Τῷ θ' ἔτει γ. ἐ. ἡ. ὡς ἀ. φ. [67] Ἰ. δὲ τῶν κτισμάτων ἐπιμελούμενος κτίζει τὸ Ἰ. λ. τρ· καὶ τὰ τοῦ π. περιτειχίσματα, ἐπίστησε δὲ τούτοις Στ. τὸν Πέρσην σ. ὄντα καὶ πρ. κύριον καὶ ἐξουσιαστὴν, λίαν ὀ. ἀ. καὶ ἀν. ἔτυπτε τοὺς ἐρ. καὶ ἐλιθοβόλει· τοῦ δὲ βασιλέως ἀποδημήσαντος καὶ τὴν π. αὐτοῦ Ἀναστασίαν τὴν Αὐγοῦσταν δι' ἀδηνῶν ἐμαστίγωσε, κτλ. Ced. 773,14—774,5.— [68] τρίκλινον cod. Καταλύσας τὴν ἐκκλησίαν ἐποίησε τὴν φ. ἐ. — Μητροπολιτῶν cod. in margine, quæ justa §§ 8 et 9 exstant. [69] Ced. 774,3—12 : πλησίον δὲ τοῦ παλατίου βουλ. β. τῶν Βενέτων καὶ φιάλην πτ. — [70] π. ἐ. ἵνα καταλύσῃ τὴν τοιαύτην ἐ. Ὁ δὲ π. Ced.

Digitized by Google

δέξιμον. Ὁ δὲ [71] πατριαρχης Ἔλεγεν, ὅτι «Εὐχὴν ἐπὶ συστάσει Ἐκκλησίας ἔχομεν, ἐπὶ δὲ καταλύσει οὐ παρελάβομεν.» Βιασθεὶς δὲ καὶ ἀπαιτούμενος τὴν εὐχὴν ἔφη· « Δόξα τῷ Θεῷ τῷ ἀνεχομένῳ πάντοτε [72] νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.» Ὅπερ ἀκούσας [73] ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ ἀγυρτώδης ὄχλος καὶ τὸ Ἀμὴν ἐπιβοήσαντες [74], κατέλυσαν παραχρῆμα τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἐποίησαν τὴν φιάλην.

(9) Ἔκτισε δὲ [75] ἑτέραν ἐκκλησίαν εἰς τὸ Πετρίν, καὶ ἐκάλεσεν αὐτὴν τὰ Μητροπολιτῶν.

[76] (10) Λεόντιος δὲ (ὁ) πατρίκιος ἐν ὑπολήψει ὢν τῆς βασιλείας καὶ διὰ τοῦτο ἐναπόκλειστος γεγονὼς [77] ἐπὶ ἔτη β', τότε ἐκπεμφθεὶς παρὰ Ἰουστινιανοῦ στρατηγὸς ἐν Ἑλλάδι, καὶ φίλῳ αὐτοῦ ἀστρονόμῳ Παύλῳ μοναχῷ ἐντυχὼν προειπόντι [78] αὐτῷ τῆς βασιλείας κρατῆσαι, πρὸς αὐτὸν καὶ τοὺς λοιποὺς ἰδίᾳ ἀντέφη [79]· « Ἰδοὺ ὀπισθέν μου ἀποστέλλει ὁ βασιλεὺς καὶ αἴρει τὴν κεφαλήν μου καὶ ψευδῆ εἰσιν ἃ μοι λέγετε περὶ βασιλείας.» Οἱ δὲ εἶπον· « Αὐτὸς μὴ ὀκνήσῃς καὶ τοῦτο εὐθέως πληροῦται.»

[80] (11) Καὶ λαβὼν αὐτοὺς ἦλθε καὶ ἔκλασε τὰς φυλακὰς καὶ συλλαβόμενος ὄχλον πολὺν, μετ' αὐτοῦ ἐξῆλθεν εἰς τὸν **619** Φόρον [81]. Ἐκήρυξαν παντὶ τῷ λαῷ βοῶντες· « Ὅσοι Χριστιανοὶ εἰς τὴν ἁγίαν Σοφίαν.» Καὶ συναχθέντος [82] πλήθους ἔκραζον· « Ἀνασκαφείη τὰ ὀστᾶ Ἰουστινιανοῦ.» Καὶ [83] ἐλθὼν ἐν τῷ Ἱπποδρόμῳ νυκτὸς ἀναγορεύεται βασιλεὺς, καὶ ἡμέρας γενομένης ἐξαγαγὼν Ἰουστινιανὸν εἰς τὸ Ἱππικὸν καὶ ῥινότμητον ποιήσας ἐν τῇ σφενδόνῃ, ἐξώρισεν ἐν Χερσῶνι.

(12) Ὁ δὲ ὄχλος [84] συλλαβόμενοι Στέφανον σακελλάριον τὸν καὶ εὐνοῦχον καὶ Θεόδοτον γενικὸν, σχοινίοις τε δήσαντες ἐκ ποδῶν, ἔσυραν διὰ τῆς μέσης καὶ εἰς τὸν Βοῦν ἔκαυσαν.

ΣΜΑ'. *Βασιλεία Λεοντίου.*

[85] Μετὰ δὲ Ἰουστινιανὸν ἐβασίλευσε Λεόντιος ἔτη γ'.

[86] (2) Ἐφ' οὗ [87] οἱ Ἄραβες κατέλαβον τὴν Ἀφρι-

A constructionem habemus, ad subversionem nullas a majoribus accepimus.» Imperatore vero instante et preces efflagitante, dixit patriarcha: «Gloria Deo qui etiam hæc patitur, ubique, nunc et semper et in sæcula sæculorum.» Quo audito imperator et plebecula *Amen* respondentes, statim ecclesiam subvertunt et cisternam struunt.

Aliam vero ecclesiam fundavit ad Petrin, et ei nomen fecit ecclesiam Metropolitarum.

Leontius patricius, qui in suspicionem venerat affectati imperii et ob id duobus abhinc annis in carcere detinebatur, a Justiniano per Græciam militiæ dux institutus, et Paulo occurrens, amico suo et astrologiæ perito, qui ei purpuram prædixerat, ad eum et alios astantes dixit: «Ecce post me mittit imperator et caput meam tollet. Falsa sunt quæ de imperio prædixistis.» Cui illi: «Ne despere, aiunt, mox promissa implebuntur.»

Eos igitur secum ducens, carceres recludit et magna plebis multitudine stipatus, procedit ad Forum. Hic per præconem universo populo acclamant: «Cuncti Christiani ad Sanctam Sophiam!» cum populus clamore sublato vociferatur: «Effodiantur Justiniani ossa!» Per noctem in Hippodromo imperator renuntiatur. Adventante die Justinianum in Circum adductum et naso truncatum in Funda, Chersonem relegavit.

Post hæc plebs Stephanum sacellarium et eunuchum, et Theodotum ærario præfectum, funibus ad pedes alligatis, per viam publicam pertractos ad Bovem combussit.

CCXLI. *Regnum Leontii.*

Post Justinianum imperavit Leontius annis 3.

Eo regnante Africa Arabes potiti sunt. Quo

Variæ lectiones et notæ.

[71] B. δὲ εἶπεν ὁ πατριάρχης μετὰ δακρύων Ced. [72] πάντα Ced. Leo. — [73] Τοῦτο ἀκούσαντες κατ. τὴν ἐ καὶ ἐπ. τὴν φ. Ced. [74] καὶ ἐπ. τὴν φ., κτλ. in codice a prima manu super pagnam inserta. [75] Ἐποίησε δὲ εἰς τὸ Π. ἐ. ἣν ἔλεγε τῶν μ. Ced. 774,12,13 [76] 695. Ced. 774,19 — 775,6. [77] καὶ στρατηγὸς τῶν ἀνατολικῶν γενόμενος ἐν πολέμῳ εὐδοκιμήσας καὶ κατηγορηθεὶς ἐν φρουρᾷ κατεκλείσθη ἐπὶ τριετῆ χρόνον· ἐξάπινα δὲ ἀνακληθεὶς στ. Ἑλλάδος προεβλήθη, ἐκελεύσθη δὲ ἐμβιβηθῆναι δρόμωνας καὶ αὐθημερὸν ἀποκινῆσαι τῆς πόλεως. Ταύτῃ δὲ τῇ νυκτὶ ἐν τῷ τῶν Σοφιῶν λειμένι πρὸς τὸ ἐκπλωῖσαι προσορμίας συνετάσσετο τοῖς φίλοις αὐτοῦ, ἐν οἷς καὶ γνησίως αὐτὸν φιλοῦντες χρησμῳδίαν αὐτῷ Καππαδόκης ὁ κλεισουριάρχης, ἐδίδουν ὅτε Παῦλος μοναχὸς καὶ ἀστρονόμος τῶν Καλλιστράτων καὶ Γρηγόριος, μοναχὸς καὶ ἡγούμενος τῶν Φλώρου· λέγει οὖν ὁ Λ. πρὸς αὐτούς· « Ὑμεῖς διαβεβαιοῦσθέ με ἐν τῇ φυλακῇ περὶ βασιλείας, καὶ νῦν ἡ ζωή μου ἐν κακοῖς τελειοῦται· καθ' ὥραν γὰρ τὸν θάνατόν μου ἐκδέχομαι.» Οἱ δὲ εἶπον. « Σὺ μὴ ὀκνήσῃς, καὶ τοῦτο ἰδοὺ πληροῦται.» Ced. [78] προειπ. cod. [79] 16. τοῖς λοιποῖς ἰδίᾳ ἔφη, ὁ δὲ Λέων ἀντέφη cod. [80] 20 Ced. 775,6 — 776,6. — τοὺς ἀνθρώπους αὐτοῦ μετὰ ἁρμάτων ἀνῆλθον εἰς τὸ πραιτώριον μετὰ σιγῆς καὶ κρούσαντες τὴν πύλην προσφασίσαντο τὸν βασιλέα παραγενέσθαι· ἐπὶ τῷ διοικῆσαι τινὰς τῶν ἐκεῖσε ὄντων. Μηνυθέντος δὲ τοῦ ἐπάρχου καὶ συντόμως ἐλθόντος καὶ ἀνοίξαντος, εὐθὺς δεσμεῖται ὑπὸ Λεοντίου. Ἀποίξας δὲ ὁ Λεόντιος τὰς φυλακὰς, τοὺς ἀποκεκλεισμένους χρόνους πολλοῖς στρατιώτας ἔλυσε, καὶ ὥπλισε, καὶ σὺν αὐτοῖς εἰς τὸν φόρον κράζων ἐξῆλθε Ced. [81] καί ? [82] Καὶ πέμψας καθ' ἕκαστον ῥιγεῶνα τὴν αὐτὴν φωνὴν ἀνέκραζον· τὸ δὲ πλῆθος τῆς πόλεως θορυβηθὲν σκουδῇ εἰς τὸν λουτῆρα τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας συνηθροίσθη, καὶ ὁ πατριάρχης τούτοις συνὼν ἐφώνει « Αὕτη ἡ ἡμέρα ἣν ἐποίησεν ὁ Κύριος.» τὸ δὲ πλῆθος ἦραν φωνὴν· ἀν. Ced. [83] Καὶ οὕτως ἐν τῷ Ἱπ. ἐξεδραμε πᾶς ὁ λαός· ἡμ. δὲ γ. ἐξάγουσι τὸν Ἰ. εἰς τὸ Ἱπποδρόμιον διὰ τῆς σφενδόνης καὶ ῥινοκοπήσαντες αὐτὸν ἐξώρισαν ἐν Χ. Ced. [84] Θεόδοτον δὲ τὸν μοναχὸν καὶ Στ. τὸν σ. σχοίνοις ἐκ π. δ. σύρουσι διὰ τῆς λεωφόρου καὶ εἰς τὸν βουνὸν καταγαγόντες κατακαίουσι Ced. 776,1—3 [85] 695. Ced. 776, 6 : Κόσμου ἔτος ςρπη', τῆς Χριστοῦ παρουσίας ἐ. χλϛ'. [86] 697. [87] Τῷ γ' ἔτει ἐπεστράτευσαν οἱ Ἀφ. καὶ ταύτην παρέλαβον· ὁ δὲ Λ. Ced. 776, 12—17.

Digitized by Google

comperto Leontius patricium Joannem, virum idoneum, cum Romana classe mittit. Is, fugatis hostibus, Africam liberavit; et cum de rebus gestis imperatorem certiorem fecisset ibi hiemavit.

κὴν ἐπιστρατεύσαντος κατ' αὐτῆς. Ὁ δὲ Λεόντιος (ταῦτα μαθὼν) ἀποστέλλει [τὸν] πατρίκιον Ἰωάννην[88], ἄνδρα ἱκανὸν μετὰ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στόλου, ὃς τοὺς ἐχθροὺς κατατροπωσάμενος[89] ἠλευθέρωσε τὴν Ἀφρικὴν καὶ ταῦτα ἀναγαγὼν τῷ βασιλεῖ, ἐκεῖσε παρεχείμασε.

Protosymbulus vero, ubi hæc gesta rescivit, magnam Agarenorum potentiam misit contra Joannem. Is, cedere coactus, Romaniam versus puppes convertit, vires suas augendi et reparandi causa.

620[90] (3) Ὁ θὲ πρωτοσύμβουλος[91] ταῦτα[92] μαθών, δύναμιν πολλὴν[93] Ἀγαρηνῶν ἀπέστειλε κατὰ Ἰωάννου καὶ τοῦτον ἐξεδίωξεν. (Ὁ δὲ Ἰωάννης ἐπὶ Ῥωμανίαν ἀνέκαμψε δύναμιν πλείονα βουλόμενος ἀναλαβεῖν.

Cum autem Cretam appulisset, ad imperatorem dirigens iter, exercitus, propriorum ducum consilio, in scelestum propositum deflexit; occiso enim Joanne patricio et imperatorem devoventes, Apsimarum, drungarium Cibyrræotarum, imperatorem salutant, Tiberii nomine ei imposito.

[94] (4) Ἐλθόντος δὲ ἕως Κρήτης, ἐπὶ τὸν βασιλέα πορευομένου), ὁ στρατὸς ὑπὸ τῶν ἰδίων ἀρχόντων ἀνατραπεὶς (εἰς βουλὴν πονηρὰν ἐξετράπη καὶ φονεύσαντες Ἰωάννην τὸν πατρίκιον καὶ τὸν βασιλέα ἀναθεματίσαντες) Ἀψίμαρον δρουγγάριον τῶν Κιβυρραιωτῶν[95] βασιλέα ἀνηγόρευσαν, Τιβέριον ὀνομάσαντες[96].

Leontio vero Neorii portum Cpoleos expurgante, bubonum lues in urbe grassata magnum hominum numerum sustulit.

[97] (5) Τοῦ δὲ[98] Λεοντίου τὸν τοῦ νεωρίου λιμένα ἐκκαθαίροντος, ἡ τοῦ βουβῶνος νόσος ἐνέσκηψε (τῇ πόλει) καὶ πλῆθος λαοῦ διέφθειρε.

Porro Apsimarus cum classe ad Sycas appulit. Urbe vero Leontium tradere recusante, proditione occupata est porta Blachernarum. Apsimarus vero Leontium naribus et manibus mutilatum in Dalmatæ monasterium relegavit; ejus amicos verberibus et proscriptionibus multatos in exsilium agi mandavit.

(6) Κατέλαβε[99] δὲ Ἀψίμαρος ἅμα τῷ [1] στόλῳ καὶ προσώρμησεν ἐν Συκαῖς. (Τῆς δὲ πόλεως Λεόντιον προδοῦναι μὴ βουλομένης), προδοσίᾳ [2] γέγονε (διὰ τῆς τῶν Βλαχερνῶν πόρτης)· καὶ τὸν Λεόντιον (χειρωσάμενος Ἀψίμαρος, καὶ) ῥινοκοπήσας, ἐν τῇ μονῇ τοῦ Δαλμάτου περιώρισεν, καὶ (πάντας) τοὺς φίλους αὐτοῦ (τύψας καὶ) δημεύσας ἐξώρισεν.

CCXLII. *Regnum Apsimari.*

ΣΜΒ'. *Βασιλεία Ἀψιμάρου* [3]

Post Leontium imperavit Apsimarus, qui et Tiberius, annis 3. Binonymus enim erat, ut Jacob et Israel, Iothor et Raguel, Moysis socer, ut Simon et Petrus, Thomas et Didymus, Thaddæus et Lebæus.

(Μετὰ Λεόντιον ἐβασίλευσεν) Ἀψίμαρος ὁ καὶ Τιβέριος ἔτη γ'[b], (διώνυμος γὰρ ἦν ὡς Ἰακὼβ καὶ Ἰσραὴλ, ὡς Ἰωθὼρ καὶ Ῥαγουὴλ, ὁ πενθερὸς Μωϋσέως, ὡς Σίμων καὶ Πέτρος, ὡς Θωμᾶς καὶ Δίδυμος, ὡς Θαδδαῖος καὶ Λεβαῖος).

Eo imperante lues maxima exstitit. Romani in Syriam impressione facta, ad ducenta millia occidunt.

621[3] (159[b]) (2) Ἐφ' οὗ γέγονε θανατικὸν μέγα. Καὶ Συρίαν οἱ (159[b]) Ῥωμαῖοι λῃσάμενοι κατέσφαξαν ἄχρι χιλιάδων σ'.

Apsimarus autem Philippicum Nicephori patricii filium in Cephaloniam relegavit, quod imperio se quandoque potiturum somniasset. Caput enim suum aquilæ pennis obumbratum per somnum se vidisse asserebat. His auditis, imperator eum in exsilium egit.

[4] (3) Ἀψίμαρος δὲ Φιλιππικὸν [1], υἱὸν Νικηφόρου πατρικίου [2] (εἰς Κεφαλληνίαν) ἐξώρισεν, ὡς ὀνειροπολούμενον βασιλεῦσαι· κατ' ὄναρ γὰρ [3] ἔλεγεν ἑωρακέναι τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ὑπὸ ἀετοῦ σκιάζεσθαι. (Καὶ ταῦτα ἀκούσας ὁ βασιλεὺς τοῦτον ἐξώρισε.)

Interim Justinianus palam se jactabat imperium denuo recepturum. Timentes autem incolæ eum

[10] (4) Ὁ δὲ Ἰουστινιανὸς [11] ἐν Χερσῶνι ἐφήμιζεν ὡς πάλιν τὴν βασιλείαν ἀπολήψεσθαι. Οἱ δὲ οἰκήτο-

Variæ lectiones et notæ

[88] Ἰω. ἰκ. ὄντα μ. πάντων τῶν Ῥωμαϊκῶν πλοίμων Ced. — [89] τρέψας ἐδίωξε καὶ ἅπαντα τῆς Ἀφρικῆς τὰ κάστρα ἠλ. καὶ καταλιπὼν ταξατίωνα ἴδιον τῷ βασιλεῖ ταῦτα ἐδήλωσε καὶ ἐκεῖ ἐχ. Ced. [90] 693. Ced. 776,17 — 19. [91] τῶν Ἀράβων add. Ced [92] τοῦτο Ced. [93] πολλῷ πλείω καὶ δυνατώτερον τοῦ πρώτου στόλον ἀποστείλας τὸν Ἰω. ἐκδιώκει καὶ ἐκεῖ φοσσατικῶς ἀπηκεύει Ced. [94] Ced. 776,20 — 22 : Ὁ δὲ στρ. εἰς σύστασιν ἐλθὼν Ἀψ. ἀναγορεύουσ. β. δ. τῶν Κ. [95] ὄντα καὶ ἐκεῖσε ὑπάρχοντα Ced. [96] 10. αὐτὸν μετονομάσας Ced. [97] Ced. 776,22—24. [98] καὶ ἐν ᾧ μηνὶ ἀπώλετο πλ. πολὺ. Ced. — [99] Καταλαμβάνει Ced. 777,1--5 [1] συνόντι αὐτῷ ad. Ced. [2] Καὶ προδοσίας γενομένης εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν καὶ τὸν μὲν Λ. ῥ. ἐν τῇ τοῦ Δ. μ. φυλάσσεσθαι προσέταξε, τοὺς δὲ φ. ἀ. δ. ἐξ. Ced. [3] Rubrica M. 2 et Par. 1706, in codice a secunda manu. [a] ζ' cod. [b] Ced. 777,13—21 : τῷ β. ἔτη γ. — καὶ ἐπεστράτευσε Μωάμεδ — κατὰ τοῦ Ἀβδεραχμὰν — οἱ δὲ Ῥ. κατέδραμον Συρίας — ἀπέκτειναν — χ. σ' Ἀράβων, κτλ. — [c] . Ced. 778,2—5 τῷ δ ἔτει. [1] τὸν ad. Ced. [2] πατρίκιον Ced. [3] ἔφασκε γὰρ ἑ. κατ' ὀ. ὅτι ἡ κεφαλὴ ἀ. ἐσκιάζετο ὑπὸ ἀ. Ced. [10] 704. [11] Τοῦ Ἰουστινιανοῦ δὲ ἐν Χ. διάγοντος καὶ λέγοντος π. ἑαυτὸν βασιλεύειν, οἱ τῶν ἐκεῖσε ὁ. τὸν ἐκ τοῦ βασιλέως κίνδυνον φ. ἐβ. τοῦτον ἀνελεῖν ἢ νῷ β. π. Ced. 778,19—22 (τῷ ζ' ἔτει).

Digitized by Google

ρες φοβηθέντες ἐβουλεύσαντο ἢ φονεῦσαι αὐτὸν ἢ τῷ βασιλεῖ παραπέμψαι. A

(5) Τοῦτο δὲ γνοὺς [12] Ἰουστινιανὸς ἐν Χαζαρίᾳ φεύγει. Καὶ ἐξίδοτο αὐτῷ εἰς γυναῖκα (ὁ Χάζαρος) τὴν ἑαυτοῦ ἀδελφὴν [13] Θεοδώραν [14]. Ταῦτα μαθὼν [15] Ἀψίμαρος πέμπει πρὸς [16] χαγάνον, πολλὰ δῶρα ὑπισχνούμενος [17] αὐτῷ ἢ τὸν Ἰουστινιανὸν ζῶντα ἢ κἂν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἀποστεῖλαι αὐτῷ. Ὁ δὲ Ἰουστινιανός, ταῦτα μαθών, κατελθὼν ἐν Χερσῶνι λάθρα καί τινας ἀναλαβόμενος, ἀπέπλευσεν ἐπὶ τὸ στόμιον τοῦ Ἴστρου.

[18] (6) Καὶ κλύδωνος γενομένου καὶ πάντων ἀπογνόντων [19] **622** διὰ τὸν κλύδωνα, οἰκεῖος αὐτῷ τις ἔφη· « Εἰ περισωθείσης, ὦ δέσποτα, καὶ σοὶ τὴν βασιλείαν ὁ Θεὸς ἀποδῷ, δὸς λόγον μηδένα τῶν ἐχθρῶν ἀμύνασθαι. » Ὁ δὲ ἐν θυμῷ καὶ ὀργῇ ἔφη· B « Ἐνταῦθά με [20] καταποντίσαι Κύριος, εἰ φείσομαί τινος ἐξ αὐτῶν. » Διασωθεὶς δὲ ἐκ τοῦ κλύδωνος ἀπέστειλε πρὸς Τέρβελιν τὸν Βούλγαρον [21] δοῦναι αὐτῷ συμμαχίαν [22] τοῦ κρατῆσαι τὴν προγονικὴν βασιλείαν καὶ δῶρα πλεῖστα παρασχεῖν αὐτῷ.

[23] (7) Ὁ δὲ οὐ μόνον συμμαχίαν, ἀλλὰ καὶ ἑαυτὸν ἐπιδέδωκεν. Ἅμα γὰρ αὐτῷ μετὰ πλείστης δυνάμεως ἐπὶ τὴν [24] βασιλεύουσαν παρεγένετο· εἰσῆλθε δὲ [25] Ἰουστινιανὸς σὺν ὀλίγοις ὁμοφύλοις διὰ τοῦ ἀγωγοῦ (κατὰ προδοσίαν τινῶν τῶν ἐν τῇ πόλει. Καὶ ἐξῆλθεν ἐν τῇ Ἁγίᾳ Ἄννῃ, τὸ [26] λεγόμενον ἐκτοτε δι' αὐτὸν τὸ δεύτερον) καὶ κατεσκήνωσεν ἐν τῷ παλατίῳ Βλαχερνῶν (ἀπολαβὼν τὴν αὐτοῦ βασι- C λείαν), ὅπερ μαθὼν Ἀψίμαρος εἰς Ἀπολλωνιάδα φεύγει [27].

ΣΜΓ'. *Βασιλεία Ἰουστινιανοῦ τὸ β'* [28].

[29] Ἰουστινιανὸς τὴν βασιλείαν τὸ δεύτερον ἀπολαβών, δῶρα πολλὰ τῷ Τέρβελι δοὺς καὶ [30] χώραν τῶν Ῥωμαίων [31] ἐκκόψας, δίδωσιν αὐτῷ, τὰ λεγόμενα νῦν Ζαγόρια.

623 (2) Ἀψίμαρον [32] δὲ ἀποστείλας καὶ χειρω-

vel occidere vel ad imperatorem mittere deliberabant.

Hoc subodoratus Justinianus, fugit in Chazariam ubi Chazarus propriam filiam ei in matrimonium dedit. De hoc certior factus Apsimarus, mittit ad Chazarum, maxima munera ei promittens si Justinianum vivum vel saltem ejus caput transmitteret. Quod ut cognovit Justinianus, quibusdam secum abductis, fuga in Chersonem clanculum arrepta, ad Istri ostia pervenit.

Procella derepente exorta, cum omnes de salute desperarent, unus ex familiaribus dixit ei : « Si salvus evadas, o imperator, et Deus imperium tibi reddiderit, da fidem te in nullum hostium tuorum desæviturum. » Ille, etiamnum ira percitus, « Hic jam Deus, inquit, me mittat in maris profundum si veniam ulli concessero. » Tempestatis periculo ereptus, mittit ad Terbelem Bulgarum auxiliarem manum ab eo postulans ut avitum recuperet imperium, plurimis muneribus beneficium, alebat, compensaturus.

Bulgarus non auxiliares tantum copias, sed seipsum dedit; cum Justiniano enim in magna potentia ad urbem imperatoriam profectus est. Porro Justinianus cum paucis gentilibus suis, traditione quorumdam ex civibus, per cuneum in urbem subiit, et ad ædem Sanctæ Annæ processit, extunc ab eo dictam Secundam, et castra posuit ad Blachernarum palatium, imperium jam iterum adeptus. Quo audito, Apsimarus Apolloniadem fuga se recipit.

CCXLIII. *Regnum . ustiniani iterum regnantis.*

Justinianus, imperium iterum adeptus, Terbeli præclara munera dedit, cum regione a citiane Romanorum avulsa quæ nunc dicitur Zagoria.

Apsimarum comprehensum ner totam urbem

Variæ lectiones et notæ.

[12] Αὐτὸς 11. δὲ τ. διεγνωκὼς ἠδυνήθη ἐκφυγεῖν καὶ εἰς τὸ Δαρὰς ἐλθὼν ἠτήσατο τὸν τῶν Χαζάρων χαγάνον ἰδεῖν· καὶ ὃς ἐδέξατο αὐτὸν μετὰ τιμῆς καὶ ἐξ. Ced. 778,2ς—779,17.— [13] Θ. τὴν ἀδ. ἀ. Ced. [14] καὶ μετ' ὀλίγον χρόνον προτροπῇ τοῦ χαγάνου κατῆλθεν εἰς Φαναγουρίαν, κἀκεῖ διέτριβε μετὰ Θεοδώρας Ced. [15] Τ. ἀκούσας Ced. — [16] τὸν add. Ced. [17] ὑπ. ἀ. δ. π. εἰ τὸν Ἰ. ζ. ἀ. παραπέμψει ἢ κἂν τὴν ἀ. Ἐξαντος δὲ τοῦ χαγάνου, παρεφυλακὴν αὐτῷ δῆθεν ἔπεμψε διὰ τὸ μὴ ὑπὸ τῶν ὁμοφύλων ἐπιβουλευθῆναι, ἐντειλάμενος τοῖς αὐτοῦ ἵνα ὅταν δηλωθῇ αὐτοῖς, ἀνέλωσι Ἰουστινιανόν Ced. — 16. Τούτων δὲ δι' οἰκέτου τοῦ χαγάνου τῇ Θεοδώρᾳ μηνυθέντων καὶ τῷ Ἰουστινιανῷ γνωσθέντων, προσκαλεσάμενος τοὺς ἐκ χαγάνου φύλακας, τούτους ἐφόνευσε, εὐθέως δὲ ἀποστέλλει Θεοδώραν εἰς Χοζαρίαν· ἀπὸ δὲ Φαναγουρίας αὐτὸς δραπετεύσας εἰς τὸ στ. κατῆλθε, καὶ πλοίῳ ἐμβὰς ἔρχεται μέχρι Συμβόλου, κτλ. Ced. [18] Ced. 779,17—780,3 [19] ἀπέγνωσαν πάντες τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν, Μαυάκης δέ, ὁ οἰκειακὸς αὐτοῦ ἄνθρωπος ἐ. ἀ. ἰδοὺ ἀποθνήσκομεν δ. τάξαι τῷ Θεῷ περὶ τῆς σωτηρίας σου, ἵνα, ἐὰν ὁ Θεὸς ἀποδώσει σοι τὴν β. σου, μηδὲν ἀμύνῃ τῷ ἐχθρῷ σου. » Ὁ δὲ καταπαντίσει ἀποκριθεὶς αὐτῷ λέγει ἐν θ. « Ἐὰν φ. τ. ἐξ ἀ, ὁ Θεὸς ἐνταῦθά με καταποντίσει Κύριος. » Καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸν Δάνουβιν ποταμὸν ἀποστέλλει Στέφανον πρ. Τ. Ced. [20] μοι cod [21] ἄρχοντα Βουλγαρίας; ἐπὶ τῷ δ. Ced. [22] σύναρσιν ὅπως κρατήσῃ τῆς προγονικῆς ἀ. βασιλείας ὑποσχόμενος δ. πολλὰ Ced [23] Ced. 780,3—11. Αὐτοῦ δὲ πάντα ποιεῖν μεθ' ὅρκου ὑποσχομένου, συγκινεῖ πάντα τὸν λαὸν τῶν Βουλγάρων καὶ Σθλάβων· καὶ ὁπλισθέντες. [24] ἐπὶ τὴν βασιλίδα ἔρχονται ἅμα τῷ Ἰουστινιανῷ, ἠπλήκευσαν δὲ εἰς τὴν Χαρσίου πόρταν καὶ ἕως τῶν Βλαχερνῶν καὶ ἐπὶ γ' ἡμέραις προσλαλῶν τοῖς ἐν τῇ πόλει μᾶλλον ὑβρίζετο Ced. [25] Ὁ δὲ Ἰ. μετ' ὀλίγων Ῥωμαίων διὰ τοῦ ἀ. ἐ. εἰς τὴν πόλιν καὶ θόρυβον ἀνασκαφῆς βαλῶν πρὸς βραχὺ ἐσκήνωσεν ἐν τῷ π. βλ. Ced. [26] τῇ λεγομένῃ? [27] ἀφίκετο ἄγων μεθ' ἑαυτοῦ χρήματα πάμπολλα. Ἰ δὲ ἀπ. τὴν β. τὸν δὲ τῆς ἀρχιερωσύνης θρόνον κατεῖχε Καλλίνικος Ced. [28] π. τῆς βασιλείας Ἰ πάλιν τοῦ ριν. M. 2, om. Par. 1706 et cod. — [29] Ced. 780,11 — 17 Ἰ. αὖ β' β' ἔτη ζ' παραλαβὼν τὴν β. δ· τῷ Τ, [30] καὶ βασιλικὰ σκεύη Ced. [31] τῆς Ῥ. γῆς κόψας τὰ νῦν λ. Ζ. ἀπέλυσιν αὐτὸν ἐν εἰρήνῃ Ced. [32] Ἀψίμαρος δὲ φυγὼν εἰς Ἀπολλωνιάδα συλλαμβάνεται, καὶ πρὸς Ἰουστινιανὸν ἄγεται· ὡσαύτως δὲ καὶ

Digitized by Google

circumegit et Heraclium, ejus fratrem, cum omnibus qui sub eo merebantur proceribus, laqueo ad murum suspendit; Apsimarum autem et Leontium catenis vinctos adduci jussit ante sedem imperatoriam in Hippodromo, et eorum cervices pedibus calcabat donec circi munus primum exhiberetur; populo clamante : « Super aspidem et basiliscum ambulasti et conculcasti leonem et draconem. » Demum in cynegium missos capite plectit.

A σάμενος καὶ κατὰ τὴν πόλιν θριαμβεύσας, καὶ Ἡράκλειον δὲ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ σὺν πᾶσι [38] τοῖς συνασπιζομένοις αὐτῷ ἄρχουσιν ἐν τῷ τάχει ἀνεσκολόπισεν, Ἀψίμαρον δὲ καὶ Λεόντιον [39] (τοὺς βασιλεῖς) ἁλύσεσι δεσμεύσας, ἤγαγεν ἐν τῷ καθίσματι τοῦ Ἱπποδρομίου, καὶ τοὺς αὐχένας αὐτῶν πατοῦντος ἄχρις ἀπολύσεως τοῦ α' βαΐου, ὁ δῆμος ἐβόα· « Ἐπὶ ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον ἐπέβης [40] καὶ κατεπάτησας λέοντα καὶ δράκοντα· » καὶ (οὕτως) ἀποστείλας αὐτοὺς ἐν τῷ κυνηγίῳ ἀπεκεφάλισεν.

Callinicum patriarcham oculis orbatum in exsilium egit, et multos inter cives morte multavit. Cyriacum autem in insula Amastride reclusum, qui prædixerat regnum ipsi denuo restituendum, in patriarcham elegit.

[36] (3) Καλλίνικον δὲ τὸν πατριάρχην τυφλώσας ἐξώρισεν [37] (καὶ πολλοὺς τῶν πολιτῶν ἀπώλεσε θανάτῳ). Κυριακὸν [38] δὲ τὸν ἐν τῇ νήσῳ Ἀμάστριδος ἔγκλειστον (ὄντα) ὡς προαγορεύσαντα αὐτῷ τὴν τῆς δευτέρας βασιλείας ἀποκατάστασιν, προεβάλετο B πατριάρχην.

Tum contra omnes furore percitus, ingentem civium militumque multitudinem interfecit : alios enim publice jugulavit, alios excoriavit, alios ad convivium invitatos veneno crudeliter sustulit, alios in exsilium egit; unde terror tantus urbem invasit ut nonnulli ad barbaros fugerent.

(4) Καὶ κατὰ πάντων οὖν μανεὶς καὶ λυττήσας, ἀναρίθμητον πλῆθος ἐκ τοῦ πολιτικοῦ καὶ στρατιωτικοῦ συλλόγου διέφθειρεν (τοὺς μὲν γὰρ προφανῶς ἔσφαζε, τοὺς δὲ νυκτὸς ἐσάρκιζε · καὶ τοὺς μὲν πρὸς ἀριστόδειπνα κλητορεύων, φαρμάκῳ (160ª) δεινῶς τῆς παρούσης ζωῆς ἀπεστέρει, τοὺς δὲ πρὸς ἐξορίαν [39] δῆθεν ἐφυλάκισεν), ὅθεν [40] τοσοῦτον δέος κατεῖχε τὴν πόλιν (ὡς καί τινας αὐτομολῆσαι πρὸς τοὺς βαρβάρους).

Mittens autem, Theodoram ex Chazaria et Tiberium, filium ejus, reducendos curavit, qui una cum eo imperiali dignitate potiti sunt.

(5) Ἀποστείλας [41] δὲ ἤγαγε Θεοδώραν τὴν ἐκ Χαζαρίας καὶ Τιβέριον υἱὸν αὐτῆς, καὶ συνεβασίλευσεν αὐτῷ.

Pacem cum Bulgaris compositam fregit et contra eos movens clade affectus est; fugiens in quoddam castellum se recepit, unde, nervis equorum incisis, in scapham conscendens, Cpolim cum dedecore reversus est.

624 [42] Λύσας δὲ [43] τὴν εἰρήνην τῶν Βουλγάρων, ἐπεστράτευσε κατ' αὐτῶν, καὶ ἡττηθείς, καὶ ἐν C φρουρίῳ καταφυγών, καὶ τοὺς ἵππους νευροκοπήσας, εἰς τὰ σκάφη ἐπιβάς, μετ' αἰσχύνης ἦλθεν ἐν ΚΠ.

Justinianus, acceptarum quondam a Chersonitis in exsilio injuriarum memor, Maurum patricium mittens cum classe, omnes occidi et pueros ad terram allidi jussit.

[44] (7) Χερσωνίταις δὲ μνησικακῶν ἀπὸ τῆς ἐξορίας αὐτοῦ, ἀποστείλας Μαῦρον πατρίκιον μετὰ στόλου, πάντας ἀπέκτεινε, καὶ τὰ νήπια αὐτῶν κατηδάφισεν.

Sed qui conviciis Justinianum affecerant, Philippicum, Nicephori patricii filium, dictum etiam Bardanem, qui in visione aquilam viderat seipsum protegentem, qui quosdam seduxerat milites ad suamque amicitiam propter Justiniani immanitatem allexerat, acclamaverunt et cum magna classe miserunt ad urbem.

[45] (8) Οἱ δὲ τὸν Ἰουστινιανὸν καθυβρίσαντες καὶ τὸν ἐκεῖσε ἐξόριστον ὑπὸ Ἀψιμάρου Φιλιππικὸν, υἱὸν Νικηφόρου τοῦ πατρικίου, τοῦτον ἀετὸν ὁρῶντα ἐν ὁράματι σκέπτοντα αὐτὸν, τὸν καὶ Βαρδάνην λεγόμενον, τινὰς τῶν στρατιωτῶν ὑπονοθεύσαντα [46] καὶ πρὸς τὴν αὐτοῦ εὔνοιαν ἑλκύσαντα διὰ τὴν Ἰουστινιανοῦ ἀπήνειαν καὶ ὠμότητα, τοῦτον βασιλέα εὐφή- D μησαν καὶ μετὰ στόλου ἐξέπεμψαν πρὸς τὴν πόλιν.

Variæ lectiones et notæ.

Ἡράκλειος ἀπὸ Θράκης μετά τινων ἑτέρων ἀρχόντων καὶ ἐν τῷ τείχει (χειμῶνι Leo) πάντας ἐφούλκισεν· ἀποστείλας δὲ καὶ εἰς τὰ μεσόγαια πάντα πλείους ἐξ αὐτῶν εὑρὼν ἕως ψ' πάντας ἀπέκτεινε, τὸν δὲ Ἀψ. καὶ τοὺς A. Ced. 780,17-781,3. [38] καὶ πᾶσι cod. [39] πομπεύσας δεδεμένους ἐν τῇ πόλει, ἱππικοῦ γενομένου, ἤγαγον δεδεμένους καὶ ἔῤῥιψαν εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ, πατήσαντος δὲ εἰς τοὺς τραχήλους ἀ. ἀχ. ἀπ. τοῦ σ' β. ἐπεβόα ὁ δ. Ced. [40] ἐπιβήσῃ καὶ τὰ ἑξῆς Ced. ut Ps. xci, 13 καταπατήσεις. [41] Ced. 781,3-6. [42] ἐκε. Ced. [43] ἐν ΚΠ. δὲ Κῦρον τὸν ἐν τῇ ν. Ἀμάστριδι ἐ. ὡς πρ. Ced. 14 π. πρ. ἀν. δὲ πλ. ἐκ τε τοῦ π. καὶ τοῦ στ. κσταλ. ἀπώλεσεν Ced. 781,5-3. [44] πρὸ ἐξωρί. δ. ἐφούλκιζε cod. [45] ἐντεῦθεν φόβος μέγας συνεῖχε πάντας Ced. [46] Ἀπέστειλε δὲ στόλον μέγαν πρὸς τὸ ἀγαγεῖν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ἀπὸ Χ., κ. τ. λ. καὶ απ. ἠγ. τὴν Θ. καὶ Τ. τὸν υἱὸν αὐτοῦ, καὶ ἔστεψεν αὐτούς Ced. 781,8-15. [42] 707. [43] Τῷ γ' αὐτοῦ ἔτει Ἰ. τὴν μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Β. ἐ. διέστρεψε — κατὰ τοῦ Τέρβελι ἐχώρησε, καταλαβὼν τὴν Ἀγχίαλον · καὶ αφυλάκτως τοῦ στρατοῦ ἀπληκεύσαντος, ὡς εἶδον αὐτὸν οἱ Βούλγαροι ἀσυντάκτως διασκορπιζόμενον ἐπιῤῥίψαντες πολλὴν αἰχμαλωσίαν καὶ φόνον ἐποίησαν · ὁ δὲ Ἰ. σὺν ὀλίγοις τισὶ ἐν τῷ κάστρῳ κατ. — τ. ἰ. αὐτοῦ ν. διὰ τῆς νυκτὸς τοῖς πλοίοις επ. λαθραίως ἔφυγε καὶ μετ' ὰ. ἐν τῇ πόλει παρεγένετο Ced. 781,16-782,3. [44] 710 — Ced. 782,3-19 variat et plura habet. [45] 711 — Ced. 782,19-783,3 ampliora. [46] ὑπονοθεύσας — ἑλκύσας cod.

Digitized by Google

[67] (9) Ὅπερ γνοὺς Ἰουστινιανὸς καὶ πλεῖον φοβηθεὶς ἅμα καὶ θυμωθείς, ἀνῆλθε μέχρι Σινώπης, ἀκριβέστερον περὶ τούτου μαθησόμενος. Τοῦ δὲ Φιλιππικοῦ τὴν πόλιν σὺν τῷ στόλῳ καταλαβόντος, Ἰουστινιανὸς πρὸς τὸν Δαματρὺν ἀπέδρα, καταλειφθεὶς ὑπὸ πάντων. Ὃν αὐτίκα Φιλιππικὸς χειρωσάμενος, τὴν [68] κεφαλὴν ἀφεῖλετο καὶ τοῖς Σκύθαις ἐξέπεμψε.

A Quod cognoscens Justinianus, timore simul et furore percitus, ad Sinopen usque processit ut certiora edoceretur. Philippico vero cum classe ad urbem applicante, ipse ad Damatryn recessit ab omnibus derelictus. Quo statim comprehenso Philippicus caput ejus amputari et Scythis mitti jussit.

ΣΜΔ'. *Βασιλεία Φιλιππικοῦ.*

[69] Μετὰ δὲ [70] Ἰουστινιανὸν τὸ β' ἐβασίλευσε Φιλιππικὸς ὁ καὶ Βαρδάνης ἔτη β', ὃς ἐν ταῖς διαλαλιαῖς αὐτοῦ λόγιος καὶ **625** ἐχέφρων ἐλογίζετο, ἐν δὲ ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ [71] αἰσχρῶς τὸν βίον διατελῶν, πάντη ἀδόκιμος ἐδείκνυτο [72].

(2) Ἦν δὲ [73] καὶ κακόδοξος, μὴ αἰσχυνθεὶς κινηθῆναι κατὰ τῆς ἁγίας [ς'] συνόδου, ταύτην ἀνατρέψαι σπεύδων.

[74] (3) Ἐφ' οὗ καὶ οἱ Βούλγαροι [75] μέχρι [76] τῆς Χρυσῆς πόρτης [77] αἱχμαλωσίαν ποιήσαντες ὑπέστρεψαν.

[78] (4) Ὁ δὲ [79] ἱππικοῦ τελουμένου καὶ τῶν Πρασίνων νικησάντων, ἔδοξεν αὐτῷ μετὰ δοχῆς καὶ ὀργάνων εἰσελθεῖν, καὶ λούσασθαι εἰς τὸ λουτρὸν τοῦ Ζευξίππου καὶ μετὰ πολιτῶν αἰσχρῶν ἑστιασθῆναι.

(5) Ἐν δὲ τῷ [80] μεσημβρίζειν αὐτὸν, ἤγουν μεσημβρίζειν, αἴφνης Γεώργιος πατρίκιος, ᾧ καὶ ἐπίκλην Βόραφος, ἐξ ἐπιτροπῆς Θεοδώρου πατρικίου τοῦ Μυάκη, μετὰ ταξεωτῶν ἐκ τῆς Θράκης εἰσδραμόντες, καὶ ἁρπάσαντες τὸν Φιλιππικὸν, καὶ ἀνενεγκόντες εἰς τὸ ὁρνατούριον τῶν Πρασίνων, ἐτύφλωσαν.

(6) Καὶ [81] ἐπισυναχθέντος τοῦ λαοῦ τῇ ἐπαύριον εἰς τὴν [82] Μεγάλην ἐκκλησίαν, ἔστεψαν Ἀρτέμιον πρωτασεκρήτην.

B Prava etiam dogmata amplexus, adversus sanctam synodum sextam invehi non erubuit, et eam subvertere conatus est.

Eo imperante, Bulgari usque ad Auream portam processerunt, ingenti strage edita.

In celebratione ludorum Circensium cum ex Prasinorum parte victoria stetisset, imperatori placuit cum musicis instrumentis et vario apparatu ad balneum Zeuxippi lavaturus procedere et cum quibusdam ignobilibus prandere.

Cum vero quieti sub meridiem indulgeret, Georgius patricius, cognomine Boraphus, consilio Theodori patricii Myacii, cum præsidiariis Thracibus repente irrumpens et Philippicum comprehendens, in Prasinorum ornatorium abduxit eique oculos effodit.

Postera die populo in Magna ecclesia congregato Artemius protasecretis coronatus est.

626 ΣΜΕ'. *Βασιλεία Ἀρτεμίου.*

Μετὰ δὲ Φιλιππικὸν ἐβασίλευσεν Ἀρτέμιος [83] ὁ καὶ Ἀναστάσιος ἔτη β', λογιώτατος [84] ὢν, ὃς προεβάλετο στρατηγοὺς εἰς τε τὰ καβαλλαρικὰ θέματα καὶ εἰς τὰ πολιτικὰ λογιωτάτους καὶ ἱκανωτάτους, ὥστε [85] ἐν ἀδείᾳ διατελεῖν.

(2) Οὗτος [86], Γεώργιον καὶ Θεόδωρον τοὺς πατρικίους ἐκτυφλώσας, ἐξώρισεν ἐν Θεσσαλονίκῃ [87].

CCXLV. *Regnum Artemii.*

Post Philippicum imperavit Artemius, qui et Anastasius, annis 2. Eloquentissimus erat. Duces autem probatissimos, qui equestres regerent ordines, aliosque eruditissimos qui res politicas administrarent, instituit, ita ut ipse a tumultu immunis vivere posset.

Patricios Georgium et Theodorum oculis orbatos Thessalonicam relegavit.

Variæ lectiones et notæ.

[67] Ced. 783,3-784,10. [68] τὴν — ἐξ. om. Slav. Ἠλίας τῷ παραμηρίῳ τὴν κ. αὐτοῦ ἐξέτεμε καὶ πρὸς Φιλιππικὸν ἀπέστειλε· αὐτὸς δὲ ἄχρι Ῥώμης ταύτην ἐξ. Ced. [69] 712. [70] Οὗτος ὁ Φ. ὁ καὶ Β. ἐν μὲν ταῖς Ced. 785,21-785,1. [71] ἀσέμνως καὶ ἀνικάνως καί Ced. Leo. [72] εὗρε γὰρ ὁμόφρονας αὐτοῦ αὐτόν τε τὸν Ἰω. ὃν ἐποίησε πατριάρχην καὶ ἄλλους ὁμ. αὐτοῦ, καὶ ἐγγράφως ἀνεθεμάτισεν αὐτὴν Ced. 785,3-5 Leo. [73] Ἐμμανῶς γὰρ κινηθεὶς κ. τῆς ἁ. ς' σ. ἀνατρέπειν ἔσπευδε τὰ ὑπ. αὐτῆς δογματισθέντα Ced. 785,1-3. [74] Ced. 785,3-9 : Τῷ δ' αὐτῷ χρόνῳ οἱ Β. [75] διὰ τοῦ Φιλέα λάθρα τῷ στενῷ ἐπιῤῥίψαντες Ced. [76] ἕως Ced. [77] π. διέδραμον τὸν ἀριθμὸν τῶν σφαγέντων καὶ αἰχμαλωτισθέντων ὑπὲρ ὁριθμὸν ὄντα, λέγειν οὐκ ἔχομεν· αὐτοὶ δὲ ἀβλαβεῖς εἰς τὴν χώραν αὐτῶν ὑπ. Ced. [78] 713. [79] Τῷ β' ἔτει ἐδ. τῷ Φιλιππικῷ μ. τινων π. ἀριστῆσαι Ced. 785,10. [80] Ἐν δὲ τῷ Σαββάτῳ τῆς Πεντηκοστῆς μεσημβριάζων ἐξάπινα διὰ τῆς Χρυσῆς πόρτης εἰσελθὼν Ῥοῦφος πρωτοστράτηγος τοῦ Ὀψικίου μεθ' ὧν εἶχεν ἐν τῇ Θράκῃ, καὶ εἰσδραμὼν εἰς τὸ παλάτιον ἥρπασε τὸν Φ, καὶ ἤγαγεν εἰς τὸ ἁρματώριον τῶν Πρ. καὶ ἐτ. αὐτὸν μηδενὸς γνόντος Ced. 785,11-15. [81] Τῇ δὲ ἐπ. ἤγουν τῇ Κυριακῇ τῆς Πεντηκοστῆς συν. Ced. 785,15 19. [82] ἐν τῇ Μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ ἐστέφθη Ἀρτέμιος ὁ πρωτασεκρῆτις μετονομασθεὶς Ἀναστάσιος ὑπὸ Ἰω. πατριάρχου αἱρετικοῦ Ced. [83] Ἀρ. ὁ καὶ Ἀν. ἐ. β'. οὗτος λ. ὢν πρ. στρατηγὸν ἱκανώτατον εἰς τὰ κ. Λέοντα τὸν Ἴσαυρον καὶ ἕτερον λογιώτανον εἰς τὰ π. Ced. 785,20-24. [84] λογ. — διατ. om. Slav. [85] κἀκ τούτου ἐν ἀδ. διετέλει Ced. [86] Ὁ. Θ. καὶ Γ. Ced. 785,24-786,1. [87] εἰς Θεσσαλονίκην ἐξ. Ced.

Digitized by Google

Arabibus porro in Romanum imperium terra A marique arma parantibus, nuntiatum est imperatori eos ad urbem accedere. Tum vero celoces naves et dromones cœpit condere et maritima et terrestria urbis mœnia restaurare; arcubalistas et alias machinas ad urbis propugnationem disposuit, et horrea frumento implevit.

Interea Germanus e Cyzico Cpolim transfertur, et decretum super ea translatione promulgatum fuit suffragio atque consensu religiosorum presbyterorum et diaconorum et sacri senatus : «Divina gratia quæ infirma semper curat et quæ desunt adimplet, Germanum sanctissimum præsidem Cyzicenorum urbis in episcopum hujus a Deo custoditæ urbis et reginæ urbium transfert, imperante B Artemio.»

Porro Artemius, intelligens Agarenorum classem in Phœniciam ligna secandi causa solvisse, Joannem clericum, qui et Joannaces dicebatur, cum navibus in Phœniciam misit ad incendenda ligna reliquumque Agarenorum apparatum.

Seditione autem in classe excitata, imperatorem contempserunt et Joannem gladiis peremerunt; quo facto seditiosi ad urbem reginam puppes converterunt.

Cum vero ad Adramytium applicuissent, invenerunt Theodosium quemdam, publicorum vectigalium exactorem, pium ac a rebus agendis alienum, C quem imperatorem, quod sine duce erant, renuntiaverunt. Ille fuga lapsus in monte delituit, quem invenientes vimque multam inferentes imperatorem salutaverunt.

Quo comperto Artemius, urbe munita, in urbem Nicæam recessit. Porro inter utramque classem, urbis nempe et Theodosii, per menses sex continuos pugnatum est.

Theodosius autem, freto trajecto, cum manu valida urbem occupat, per murum portæ Blachernarum ingressus; marini, per civitatem effusi, magnam stragem edunt, nulli parcentes; Germanum vero patriarcham et Artemii optimates comprehensos Nicæam deportant. Artemius, iis con- D spectis, fide immunitatis accepta, monasticum habitum induit. Eum Theodosius Thessalonicam in exsilium egit.

[66] (3) Τῶν δὲ Ἀράβων ὁπλιζομένων κατὰ Ῥωμανίας διά τε γῆς καὶ θαλάσσης, ἀπηγγέλη τῷ βασιλεῖ κατὰ τῆς πόλεως τούτους παραγίνεσθαι. Ὁ δὲ ἦρξατο κτίζειν δρόμωνάς τε [69] διήρεις καὶ τὰ παράλια τείχη ἀνακαινίζειν (ὡσαύτως) καὶ τὰ χερσαῖα (160[b]) (τοξοβολίστραις τε καὶ λοιπαῖς ὁπλίσεσι τὴν πόλιν κατωχύρωσε) καὶ γεννημάτων τὰ ὡρεῖα [70] ἐπλήρωσεν.

[71] (4) Ἐπὶ τούτου (καὶ) Γερμανὸς ἐκ [72] Κυζίκου μετατίθεται εἰς ΚΠ. καὶ κιτατόριον [73] (δὲ) μεταθεσίμου ἐκπεφώνηται ψήφῳ καὶ δοκιμασίᾳ τῶν θεοφιλεστάτων [74] πρεσβυτέρων καὶ διακόνων καὶ τῆς ἱερᾶς συγκλήτου ἐκφωνηθέν· « Ἡ θεία χάρις ἡ πάντοτε τὰ ἀσθενῆ θεραπεύουσα καὶ τὰ [ἐλ]λείποντα ἀναπληροῦσα μετατίθεται Γερμανὸν τὸν ὁσιώτατον πρόεδρον τῆς Κυζικηνῶν [75] πόλεως εἰς ἐπίσκοπον [76] ταύτης τῆς θεοφυλάκτου καὶ βασιλίδος [77] τῶν πόλεων ἐπὶ Ἀρτεμίου βασιλέως. »

[78] (5) Μαθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς, ὅτι στόλος ἐξῆλθε [79] τῶν Ἀγαρηνῶν **627** πρὸς τὸ κόψαι ξύλα ἐπὶ [80] τὸν Φοίνικα, ἀπέστειλε [81] στόλον (μετὰ κληρικοῦ Ἰωάννου ὀνόματι, ὃν καὶ Ἰωαννάκιν ἐπίκλησκον) πρὸς τὸ καῦσαι τὴν [82] ξυλὴν εἰς τὸν Φοίνικα καὶ τὴν ἐξάρτησιν τῶν Ἀγαρηνῶν.

(6) Ὁ δὲ στόλος [83], στασιάσας, τὸν μὲν βασιλέα ἀνέσκαψαν, τὸν δὲ Ἰωαννάκιν ῥομφαίᾳ ἀνεῖλον. Οἱ δὲ τοῦτο ποιήσαντες ἀντάραντες ἀνήρχοντο κατὰ τῆς βασιλίδος πόλεως.

[84] (7) Ἐλθόντες δὲ ἐν τῷ Ἀδραμυτίῳ [85] εὗρον ἐκεῖ [86] Θεοδόσιον [87] ἐκλήπτορα τῶν δημοσίων φόρων, εὐσεβῆ καὶ ἀπράγμονα, καὶ ἀνηγόρευσαν αὐτὸν βασιλέα (ὡς μή τινα ἔχοντες αὐτοῖς ἄρχοντα. Ὁ δὲ φυγῇ χρησάμενος εἰς τὸ ὄρος ἐκρύβη. Εὑρόντες δὲ αὐτὸν εὐφήμησαν βασιλέα πολλὰ τοῦτον βιασάμενοι).

[88] (8) Ὅπερ μαθὼν Ἀρτέμιος, τὴν πόλιν ὀχυρώσας, ἐν Νικαίᾳ τῇ πόλει κατέφυγεν· ὁ δὲ τῆς πόλεως στόλος καὶ ὁ τοῦ Θεοδοσίου μέχρι μηνῶν ἓξ ἀλλήλους [89] κατεπολέμουν.

[90] (9) Περάσας δὲ Θεοδόσιος ἐπὶ τὰ Θρᾳκῷα μέρη ἐν ὄχλῳ βαρεῖ τὴν πόλιν καταλαμβάνει, καὶ διὰ τῆς τῶν Βλαχερνῶν [91] πόρτης τοῦ μονοτείχους εἰσῆει, τήν τε πόλιν (καὶ [τοὺς] ἄρχοντας) οἱ πλῶτμοι πραιδεύσαντες, μεγίστην εἰργάσαντο ἅλωσιν, μηδενὸς φεισάμενοι· τὸν δὲ πατριάρχην Γερμανὸν καὶ τοὺς ἄρχοντας Ἀρτεμίου συλλαβόμενοι ἐν Νικαίᾳ ἀπήγαγον. Ὁ δὲ [92] Ἀρτέμιος τούτους θεασάμενος, λόγον τε ἀπαθείας λαβὼν τὸ μοναδικὸν περιεβάλετο σχῆμα, ὃν Θεοδόσιος ἐν [93] Θεσσαλονίκῃ ἐξώρισεν.

Variæ lectiones et notæ.

[66] Ced. 786,1-5. [69] δρ. καὶ δ. Ced. [70] ὁρεῖα cod. [71] 715 — Ced. 786,5-12. [72] μητροπόλεως; add. Ced. Leo. [73] κυττατόρην cod. [74] τῶν τε ἐπισκόπων ἡ Ced. τοῦ θεοφιλεστάτου πρεσβυτέρου καὶ διακόνου καὶ τῆς ι. σ. ἑ. ἡ Leo. [75] Κ. μητροπ. Ced. Leo. [76] ἀρχιεπ. Ced. [77] β. πόλεως; Ced. Leo. [78] Ced. 786,12-14. [79] ἐξ. Σαρακηνικὸς πρ. Ced. [80] εἰς τόν Ced. [81] ἐξαρτύσας στόλον ἐξαπέστειλε Ced. [82] τὴν τοιαύτην ξ. Ced. [83] Ἐλθόντος δὲ τοῦ στόλου ἐν τῇ Ῥόδῳ ἐστασίασε καὶ τὸν μὲν β. ἀν. τὸν δὲ στρατηγὸν αὐτὸν Ἰω. ῥ. ἀν. καὶ εὐθέως κ. τῆς β. ἀνέπλευσαν Ced. 786,15-17. [84] Ced. 786,17-19 : Ἐλθόντων δὲ αὐτῶν ἐν Ced. ἑ. δὲ ἐν Leo. [85] Δραμυτίῳ cod. [86] ἐκεῖσε Ced. [87] Θ. διοικητὴν ἐν Ced. [88] Ced. 786,19-22. [89] ἀλλήλοις Ced. [90] 716 — Ced. 786,22-787,6 : Ὁ δὲ Θ. διαβ. ς' ἐπί. [91] καὶ τοὺς ἐν τῷ τείχει τῶν Βλ. φύλακας δώροις διαφθείρας τὴν εἴσοδον ἔσχε, τὴν δὲ π. Ced. [92] οὗς θ. Ἀρ. Ced. [93] καὶ εἰς Θεσσαλονίκην ἐξορίζεται Ced.

Digitized by Google

ΣΜϚ'. *Περὶ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου* [94].

CCXLVI. *De Leone Isauro.*

A

628 [95] Λέων δὲ ὁ Ἴσαυρος, τῶν ἀνατολικῶν στρατηγὸς ὤν, Ἀρτεμίου [96] ὑπερμαχῶν, οὐχ ὑπετάγη Θεοδοσίῳ, ἔχων συναγωνιζόμενον Ἀρτάβασδον Ἀρμένιον στρατηγὸν [97] Ἀρμενιακῶν, ᾧ δοῦναι [98] συνέθετο καὶ ἰδίαν θυγατέρα.

Leo vero, orientalium copiarum dux, Artemii partibus propugnatis, Theodosio minime paruit. Auxiliatorem habuit Artabasdum, Armenum, et Armenicarum cohortium ducem, cui filium in matrimonium dare pollicitus fuerat.

ΣΝΖ'. *Περὶ τῆς βασιλείας Θεοδοσίου Ἀδραμυτινοῦ* [99].

CCXLVII. *De regno Theodosii Adramytini.*

[1] Θεοδόσιος ἐβασίλευσεν ἔτη β' (Ἀδραμυτινὸς τῷ γένει) · ἐφ' ὧν [2] χρόνων ἐπιστρατεύσας Μασαλμᾶς [3] ὁ τῶν Σαρακηνῶν ἀρχηγὸς κατὰ Ῥωμαίων, καὶ πρὸς τὰ μέρη τοῦ Ἀμορίου γενόμενος, γράφει πρὸς Λέοντα [4] τὸν Ἀρμένιον, στρατηγὸν ὄντα τῶν Ἀνατολικῶν· « Ἡ βασιλεία τῶν Ῥωμαίων σή ἐστιν [5], ἐλθὲ οὖν καὶ λαλήσωμεν τὰ πρὸς εἰρήνην (καὶ ποιῶ πάντα ὅσα θέλεις ».

Theodosius, Adramytinus genere, imperavit annos 2. Eo tempore Masalmas, Saracenorum dux, contra Romanos movit, et usque ad Amorium progressus, scripsit ad Leonem Armenum, ducem Orientalium partium, his verbis : « Imperium Romanorum tuum est; veni ergo ut de pace agamus et quidquid vis facio. »

B

[6] (2) Ὁ δὲ, πρὸς αὐτὸν ἀποστείλας ὑπάτους καὶ λόγον εἰρήνης ποιησάμενος, ὑπὸ πάντων [7] ὡς βασιλεὺς εὐφημίσθη, καὶ ἐπὶ τὴν Νικομήδειαν ἔρχεται μετὰ πολυοχλίας [8], ἐν ᾗ τῷ [9] τοῦ Θεοδοσίου υἱῷ περιτυχὼν [ἐν πολέμῳ], καὶ [10] χειρωσάμενος μετὰ τῆς βασιλικῆς ὑπηρεσίας [πάσης] καὶ τῶν ἐν τέλει (ἐπισήμων ἀνδρῶν) τοῦ παλατίου, καταλαμβάνει [11] τὴν Χρυσόπολιν.

Leo, viris consularibus ad eum missis, cum fidem pacis dedisset, ab omnibus salutatur imperator. Tum Nicomediam multis stipatus se contulit, ubi Theodosii filium cum omni imperatorio apparatu et palatii optimatibus obviam factum comprehendens, ad Chrysopolin accedit.

[12] (3) Ὁ δὲ Θεοδόσιος, λόγον [13] ἀπαθείας παρ' αὐτοῦ λαβών, **629** παρεχώρησεν αὐτῷ τὴν βασιλείαν [14], σὺν τῷ υἱῷ αὐτοῦ κληρικὸς [15] γενόμενος.

Theodosius, a Leone fidem immunitatis accipiens, imperium abdicat et cum filio clericorum albo ascribitur.

(161*) ΣΜΗ'. *Βασιλεία Λέοντος τοῦ καὶ Κόνωνος.*

CCXLVIII. *Regnum Leonis, qui et Conon*

[16] Μετὰ Θεοδόσιον ἐβασίλευσε Λέων ὁ Ἴσαυρος ὁ καὶ Κόνων ἔτη κε'. Θεοδοσίου γὰρ τοῦ πρὸ αὐτοῦ βασιλεύοντος, Ἰαζὴθ τοῦ τῆς Ἀράβων ἡγεμονεύοντος ἐξουσίας, δύο τινὲς θεομάχοι Ἑβραίων παῖδες (οἱ ἀεὶ καὶ πάντοτε τραχηλιῶντες κατὰ τοῦ Κυρίου καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ φρυαττόμενοι τερατείαις καὶ βωμολοχίαις [17] καὶ δαιμονιώδεσιν οἰωνίσμασι σχολάζοντες, ὡς δῆθεν ἀστρολογικήν τινα μεταδιώκοντες ἐπιστήμην, καταλαμβάνουσι [18] τὴν τῶν Ἀράβων βασιλικὴν αὐλὴν καὶ δὴ καταμηνύοντες τῷ πρόρροηθέντι Ἰαζὴθ), καὶ τούτῳ χρησμῳδίας πολυζωΐας καὶ πολυχρονίου διαμονῆς μυοῦνται, εἴγε ἄρα τὴν θεανδρικὴν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Θεομήτορος ἐκ πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν τῶν ὑπ' αὐτῷ οὐσῶν ἀπολείψειεν. Καὶ δὴ [19] ὁ φιλόζωος ἐκεῖνος, καὶ χοιρόβιος, ὑπακούσας τῇ συμβουλῇ

C

Post Theodosium Leo Isaurus, qui et Conon, imperavit annos 25. Regnante Theodosio, ejus prædecessore, et apud Arabes Vezid supremam exercente potestatem, duo Hebræorum filii, Dei inimici semper et ubique rebellantes adversus Dominum et adversus Christum ejus prodigiis superbientes, et impietatibus diabolicisque sortilegiis vacantes, ut qui astrologicæ scientiæ operam dant, Arabum regiam et eorum ducem Iesid adeuntes, ei stabile et multorum annorum imperium vaticinantur, modo Christi Dei et hominis et Deiparentis effigies in omnibus ecclesiis per suam ditionem destruat. Impostorum consilio morem gessit imbecillus et suilleus homo, et omnes ecclesias quæ sub ejus ditione erant conturbavit. Sed

D

pœnas dedit miser; eum enim nondum anno

Variæ lectiones et notæ.

[94] Rubrica quæ in codice fuerat evanuit M. 2, π. τῆς βασιλείας Ἀρτεμίου repetitum Par. 1706 om. [95] Ced. 787,6-10. [96] Ἀρτεμίῳ cod. [97] τῶν add. Ced. [98] καὶ δ. σ. Ced. [99] Rubrica M. 2, Par. 1708, in codice evanuit. [1] Ced. 787,11-15. Θ: βασιλεὺς Ῥωμαίων ἔτη β'. [2] ἐφ' οὗ M. ὁ τῶν Σ. ἀ. ἐπεστράτευσε κ. Ced. [3] Μάασλμας. [4] Λ. τῶν ἀν. στρ. Ced. [5] σοὶ ἁρμόζει Ced. [6] Ced. 787,15-20. [7] π. καὶ ὡς β. φημισθεὶς ἐπί Ced. π. καὶ ὡς β. εὐφ. ἐπί Leo. [8] πλείστου στρατοῦ Ced. Leo. [9] τὸν υἱόν cod. [10] τοῦτον add. Leo. [11] καταλιμπάνει Leo. [12] Ced. 787,20-22. [13] λογ. cod. λόγον Leo, λόγους Ced. sed supra λόγον. [14] τῆς βασιλείας Ced. [15] κλ. σὺν τῷ υἱῷ γ. Ced. [16] Ced. 788,10-22 : Κόσμου ἔτος ,ϛσθ', τῆς θείας σαρκώσεως ψγ' Λ. ὁ καὶ Κ. ὁ Ἰ. καὶ εἰκονομάχος ἐϐ. ἐ. κδ'. πρὸ ὀλίγων τινῶν χρόνων τῆς βασιλείας Λέοντος Ἑβραῖοί τινες ἐκ Λαοδικείας τῆς Φοινίκης ἦλθον πρὸς Ἰζὴθ τὸν ἀρχηγὸν Ἀράβων. [17] Βωμολόχος ἐστὶν ὁ πανοῦργος καὶ ἀπατεὼν ἀσεϐὴς καὶ ἱερόσυλος · τινὲς γὰρ ἐν τοῖς βωμοῖς λοχῶντες, τουτέστιν ἐνεδρεύοντες τὰ τοῖς εἰδώλοις προσαγόμενα ἐσύλουν (Σχόλιον). [18] ἐπαγγελόμενοι αὐτῷ ἔτη μ' κρατῆσαι τῆς τῶν Ἀράβων ἀρχῆς εἰ τὰς ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῶν Χριστιανῶν τιμωμένας σεπτὰς εἰκόνας ἐν πάσῃ τῇ ἀρχῇ αὐτοῦ καταλύσει Ced. [19] Τούτοις πεισθεὶς ὁ ἀνόητος Ἰζὴθ δόγμα καθολικὸν ἐψηφίσατο κατὰ τῶν ἁγίων καὶ σεπτῶν εἰκόνων· ἀλλὰ χάριτι Χριστοῦ καὶ ταῖς πρεσϐείαις τῆς πανάγνου Θεοτόκου καὶ πάντων τῶν ἁγίων συντόμως τεθνηκὼς οὐ διαπέμψαι αὐτὸ ἠδυνήθη εἰς τὴν ἐπικράτειαν αὐτοῦ. ὁ. γὰρ διῆλθεν ἐνιαυτὸς καὶ ἡ θ. δ. μ. ἀ. Ced.

Digitized by Google

elapso vindicta divina sustulit. Filius ejus regno potitus Hebræos ut impostores necare voluit, quod illi sentientes profugi in partes Isauriæ deflexerunt.

ἡγεμονίαν, ὡς ψευδομάντεις **630** αὐτοὺς ἠβουλήθη τοῖς Ἰσαυρικοῖς μέρεσιν.

A τῶν ἀπατεώνων, πάσας τὰς ἐκκλησίας τὰς ὑπὸ τῆς ἐξουσίας [20] αὐτοῦ οὔσας διεσάλευσεν. Ἀλλ' ἡπατήθη ὁ δείλαιος· μετῆλθε γὰρ αὐτὸν ἡ θεία δίκη, οὕπω διελθόντος ἐνιαυτοῦ· οὗ ὁ υἱὸς, διαδεξάμενος τὴν [21] ἀποκτεῖναι, ὃ καὶ [22] μαθόντες οὗτοι ἀνέκαμψαν ἐν

Ibi cum se ad fontem quamdam refrigerarent, supervenit Leo, adolescentulus etiamnum, formosus ac procero corpore, qui se sordida arte alebat, et prandendi gratia fonti ipse quoque assidens, jumentum onere levat. Huic illi, genio vaticinium suggerente, prædicunt fore ut Romanorum imperio potiatur. Dissentiente et status sui vilitatem prætendente Leone, juramento fidem faciunt impii rem sic futuram. Interim postulant, si hunc eventum res ejus habuerint, facturum quod ab eo ipsi postulaturi essent. Erat in proximo templum Sancti Theodori; surgens statim miser Leo templum subit e sacros altaris cancellos tangens, fidejussorem dat magnum Christi martyrem Theodorum, stantibus Judæis in introitu templi et juramentum ejus accipientibus. Quo facto ad sua quisque rediit.

[22] (2) Εἰς πηγὴν δέ τινα ἀποψυχόντων αὐτῶν, ἰδοὺ, οὗτος ὁ Λέων, νεανίσκος ἔτι ὤν, καλὸς τῷ εἴδει καὶ εὐμήκης τῷ σώματι, βάναυσος τὴν τέχνην καὶ ἐξ αὐτῆς τὴν ζωὴν πορίζόμενος καὶ (δὴ) ἐκ τοῦ ὑποζυγίου τὸν φόρτον περιελόμενος, ἐκάθισε καὶ αὐτὸς ἐπὶ τῇ πηγῇ ὡς ἀριστήσων· εἶτα οἱ τῶν ἐγγαστριμύθων μύσται [23] μυοῦνται αὐτῷ τοῦ κατάρξαι τῆς Ῥωμαϊκῆς βασιλείας τῶν σκήπτρων. Καὶ δὴ τοῦ Λέοντος ἀναβαλλομένου, (ἐπὶ τῇ εὐτελείᾳ αὐτοῦ ἀφορῶντος, ὅρκοις) πληροφορεῖται ὑπὸ τῶν ἀθέων (ὅτι ταῦτα οὕτως εἶχε γενέσθαι). Καὶ δὴ αἰτούντων [24] αὐτῶν ὁμόσαι αὐτοῖς, εἰ (ἄρα) εἰς πέρας ἔλθοι τοῦτο, εἴ τι ἂν αἰτηθῇ παρ' αὐτῶν, ἀνυπερθέτως δοθῆναι αὐτοῖς. Ἦν δὲ πλησίον ναὸς τοῦ ἁγίου Θεοδώρου· (καὶ εὐθὺς εἰσελθὼν ὁ βάναυσος Λέων καὶ τῶν ἱερῶν κανκέλλων [25] τοῦ θυσιαστηρίου ἁψάμενος) δίδωκεν ἐγγυητὴν τὸν μεγαλομάρτυρα τοῦ Χριστοῦ Θεόδωρον, ἑστώτων τῶν Ἰουδαίων ἐν τοῖς πυλῶσι τοῦ ναοῦ καὶ δεχομένων τὸν ὅρκον παρ' αὐτοῦ. Καὶ αὖθις ᾤχετο ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια.

B

Erat eo tempore orientalium partium dux Sisinius patricius. Ab eo militiæ ascriptus Leo, mox ad summas dignitatas evehitur, a Justiniano Rhinotmeto spatharius factus.

[27] (3) Ἦν δὲ τῶν ἀνατολικῶν στρατηγὸς τῷ τότε Σισίνιος πατρίκιος, ἐφ' οὗ καὶ Λέων στρατολογηθεὶς ἐν ὀλίγῳ [28] (χρόνῳ εἰς προκοπὴν μεγίστην ἀναβιβάζεται·) σπαθάριος προχειρισθεὶς ὑπὸ Ἰουστινιανοῦ τοῦ Ῥινοτμήτου.

C

Deinde in occidentales partes missus et redux magna potitus victoria, a Theodosio dux Orientis creatur.

[29] (4) Καὶ εἰς τὰ ἑσπέρια (μέρη) ἐκπεμφθεὶς καὶ μετὰ μεγάλης νίκης ἀνελθών, προεχειρίσθη παρὰ Θεοδοσίου στρατηγὸς Ἀνατολῆς.

Barbaris Campaniam, Amalphim et Neapolim vastantibus, Leo eo missus cum dromonibus centum et viginti, victor, gloriosa pace inita, imperii insignia induit,

(5) Καὶ δὴ Καμπανίας, καὶ Ἀμάλφης, καὶ Νεαπόλεως τηνικαῦτα βαρβαρησάντων, καταλαβὼν δὲ ἐκεῖσε ἐν πλωτῆρσι δρόμωσι τὸν **631** ἀριθμὸν ρκ', καὶ τροπαιοφόρος νικητὴς εἰρήνην βραβεύσας, καταλαμβάνει τὰ βασίλεια.

Ac statim ab exercitu imperator salutatur. Et quidem imperator Theodosius obviam ei occurrens, depositam de suo capite coronam imponit capiti Leonis.

[30] (6) Καὶ αὖθις [31] ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ἀναγορεύεται βασιλεὺς, καὶ δῆθεν δὴ Θεοδόσιος ὁ βασιλεὺς προσυπαντᾷ αὐτῷ, καὶ ἄρας τὸν στέφανον ἐκ τῆς ἑαυτοῦ κεφαλῆς, περιτίθησι τῷ Λέοντι.

Cum autem bonam famam sibi comparasset Leo, ecce nequam veneficique Judæi palatium invadunt; deinde, a juveni principe fidei acceptæ debitum inexorabiliter exigunt. Eo autem promittente se libenter eam soluturum, dixerunt impii : « Hoc a te postulamus, potentissime imperator, ut nomen Nazareni Jesu et ejus Matris ab omni historia ec-

D

(7) Περιβοήτου δὲ [33] ἐπ' εὐφημίᾳ γενομένου τοῦ Λέοντος, ἰδοὺ οἱ φαρμακοὶ Ἰουδαῖοι δεῖλαιοι εἰσελαύνουσιν εἰς τὰ βασίλεια· εἶτα ὑπὸ τοῦ (161[b]) νέου ἄνακτος δεξιολαβηθέντες τὴν ὀφειλὴν ἀποτιννύουσιν ἀσυγχώρητον. Τοῦ δὲ ἑτοίμως ἐπαγγειλαμένου ἀποδιδόναι αὐτοῖς, εἶπον οἱ θεομάχοι· « Τοῦτο αἰτούμεθα παρὰ σοῦ, κράτιστε βασιλεῦ, ἵνα τὸν χαρακτῆρα

Variæ lectiones et notæ.

[20] Ἐξουσί. cod. = τὴν ἐξουσίαν cf. αὐτῷ l. 15. [21] τὴν ἡγ. δεξ. Ced. [22] ὅπερ μ. Ced. [23] Ced. 788,22-789,9. [24] μύσται τοῦ — σκήπτρων τούτῳ προλέγουσι δὲ Δ. πλ. ὑπ' αὐτῶν, οἱ καὶ αἰτοῦσιν ὅρκον εἰ εἰς π. ἔλθῃ τ. ὅπερ ἂν αἰτήσωνται ποιήσειν. Πλησιάζοντος δὲ ἐκεῖσε ναοῦ τοῦ ἁ. Θ. ὄμνυσιν αὐτοῖς· ὑποχωρησάντων οὖν ἀμφοτέρων Ced. [25] αἰτοῦντ. (αἰτοῦντι) αὐτῷ cod. [26] καγγέλων cod. [27] Ced. 789,9-11 ὑπὸ Σισινίου πατρικίου στρατολογεῖται ὁ Λ. καὶ ἐν. [28] ὁλ. ὑπὸ Ἰουστίνου τοῦ ῥ. σπ. γενόμενος Ced. [29] 713 — Ced. 789,11-13 εἰς τὰ ἑ. πέμπεται, καὶ νικήσας ὑπὸ Θ. (Ἀρτεμίου) στ. ἀν. γίνεται. [30] 716. [31] καὶ τῆς βασιλείας κρατεῖ τῷ προειρημένῳ τρόπῳ Ced. 789,12,13, præcedentia cum Leone gram. omittens. [33] 725. [33] Τῷ ζ' ἔτει ἦλθον, καθὼς προείρηται, οἱ μάντεις οἱ χρησμοδοτήσαντες τῷ Λέοντι τὴν βασιλείαν καὶ ἀπαιτοῦσι παρ' αὐτοῦ τὴν ὑπόσχεσιν, ἦγουν τὴν τῶν ἁγίων εἰκόνων καθαίρεσιν, ὑποσχόμενοι τῷ ἀσεβεῖ ποιήσαντι οὕτως βιώσειν χρόνους ρ', κ. τ. λ. Ced. 795,18-794,1.

Digitized by Google

τοῦ Ναζωραίου Χριστοῦ καὶ τῆς Μητρὸς αὐτοῦ ἐκ πάσης ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας ἀπαλείψῃς. Καὶ τοῦτο ποιῶν μέλλεις βασιλεύειν ἄχρι χρόνων ρ' ἐν τῇ γενεᾷ σου. » Ὁ δὲ, εὐήθης καὶ ἀστήρικτος τῇ πίστει, ἑτοιμότατα τὸ αἰτηθὲν ἐπαγγέλλεται. Ὦ τῆς ἀνοίας! ὦ τῆς φρενοβλαβείας! ὁ Χριστιανώτατος βασιλεὺς Ἑβραίοις ὑπόσπονδος ὤφθη, ὁ τὰ σκῆπτρα τῆς βασιλικῆς δυναστείας ὑπὸ Θεοῦ ἐγκεχειρισμένος ὑπὸ θεομάχων ἀνδρῶν τερατεύεται.

[35] (8) Ἐτέχθη δὲ τῷ (δυσσεβεῖ) βασιλεῖ [35] υἱὸς [36] ὀνόματι Κωνσταντῖνος (ὃν ἐν τῇ ἁγίᾳ κολυμβήθρᾳ φασὶν ἀφοδεῦσαι ἐν τῷ βαπτίζεσθαι, δεινὸν καὶ δυσῶδες προσημαίνοντα [37] τεκμήριον).

[38] (9) Ἐκμανεὶς οὖν κατὰ τῆς ὀρθῆς καὶ ἀρχαιοτάτης πίστεως, μεταστειλάμενος τὸν ἀοίδιμον Γερμανὸν τὸν πατριάρχην, ἤρξατο λόγους [39] κινεῖν μεθ' ὑπουλίας, καὶ καταγινώσκειν πάντων [40] τῶν πρὸ αὐτοῦ βασιλέων καὶ πατριαρχῶν [41] καὶ πάντας **632** εἰδωλολάτρας ἀποκαλῶν ἐν τῇ προσκυνήσει τῶν ἁγίων εἰκόνων. [42] (10) Ὁ δὲ μέγας Γερμανὸς (ταῦτα ἀκούσας) ἔφη (πρὸς αὐτόν)· « Ἄκουσον, (ὦ) βασιλεῦ, τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ σαρκὸς ἐπιφανέντος, πᾶσα εἰδωλολατρεία ἐκποδὼν γέγονε καὶ πᾶν ἄγαλμα εἰδωλικὸν ἐξηφάνισται [43], ὡς φησιν ὁ προφήτης Ζαχαρίας [44]· « Καὶ ἔσται ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, λέγει Κύριος Σαβαὼθ, ἐξολοθρεύσω τὰ ὀνόματα τῶν εἰδώλων ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ οὐκέτι αὐτῶν ἔσται μνεία. »

(11) Ἀπὸ δὲ τῆς αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς ἀναστροφῆς καὶ τῶν ἁγίων ἀποστόλων αὐτοῦ διδασκαλίας ἕως τοῦ νῦν παρῆλθεν ἔτη ψλς', καὶ οἱ ἐν τοσούτοις ἔτεσι διατρίψαντες Πατέρες καὶ διδάσκαλοι τῆς Ἐκκλησίας ὀρθόδοξοι οὐδὲν τοιοῦτον περὶ τῶν ἁγίων εἰκόνων ἐνενόησαν ἢ ἐλάλησαν· ἐξ ἀρχῆθεν γὰρ μετὰ τὴν Χριστοῦ εἰς οὐρανοὺς ἀνάληψιν ἡ εἰκονικὴ προσκύνησις ἀνετυπώθη. Παρά τε γὰρ τῆς αἱμορροούσης εἰς τὴν ἐπ' αὐτῇ γεγονυῖαν θαυματουργίαν ἡ τοῦ Χριστοῦ εἰκὼν ἐστηλογραφήθη [45], περὶ ἧς εἰκόνος Εὐσέβιος ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ Ἱστορίᾳ ἐν βιβλίῳ ζ' οὕτως ἔφη· « Ἐπειδὴ τῇδε τῆς πόλεως Φιλίππου [46] Καισαρείας, ἣν Πανιάδα Φοίνικες προσαγορεύουσιν, εἰς μνῆμα ἦλθον [47], οὐκ ἄξιον ἡγησάμην [48] παρελθεῖν τὴν [49] διήγησιν καὶ τοῖς μεθ' ἡμᾶς μνημονεύεσθαι ἀξίαν [50]· τὴν γὰρ αἱμορροοῦσαν, ἣν ἐκ τῶν ἱερῶν Εὐαγγελίων πρὸς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν τοῦ πάθους ἀπαλλαγὴν εὔρασθαι μεμαθήκαμεν, ἐνθένδε ἔλεγον ὁρμᾶσθαι, τόν τε οἶκον αὐτῆς ἐπὶ τῆς πόλεως δείκνυσθαι [καὶ] τῆς ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος εἰς αὐτὴν θαυματουργίας [51] θαυμαστὰ τρόπαια παραμένειν· ἑστάναι γὰρ ἐφ' ὑψηλοῦ λίθου πρὸς μὲν ταῖς πύλαις τοῦ ἑαυτῆς οἴκου

clesiastica tollas. Hoc faciens regnabis usque ad centum annos in tua progenie. » Quod stultus et infide parum stabilis homo libenter et sine mora promisit. O insipientia! Christianissimus imperator cum Hebræis pactum inire cernitur; qui sceptrum imperatoriæ potestatis a Deo accepit, ab hominibus Deo infensis fascinatur.

Impio imperatori natus est filius nomine Constantinus, quem aiunt oletum in sacro lavacro emisisse, dirum ac fœdum futuræ vitæ indicium.

Imperator adversus rectam et antiquissimam fidem insaniens, accersito venerabili Germano patriarcha, cœpit sermones proferre subdolos et insimulare cunctos prædecessores suos imperatores et patriarchas, eosque idololatriæ accusare eo quod sacras adorassent imagines.

Ad hæc magnus ille Germanus: « Audi, inquit, imperator, Christo in carne exibito, omnis idololatria abolita est omnisque impia imago sublata. Quomodo ait Zacharias propheta: « Et erit in die illa, dicit Dominus exercituum, exscindam e terra nomina simulacrorum, neque ulla in posterum erit eorum memoria. »

« Porro ab ejus ad nos conversione sanctorumque ejus apostolorum prædicatione usque nunc elapsi sunt septingenti sexaginta sex anni, et qui intra tot annos exstiterunt Patres ac doctores Ecclesiæ orthodoxi, nihil hujusmodi de sacris imaginibus cogitaverunt vel locuti sunt. Nam statim post Christi in cœlos ascensionem depictæ adoratæque sunt imagines. Sic hæmorrhoissa in memoriam miraculi in se peracti effigiem Christi exsculpendam curavit; de qua statua Eusebius in *Historia ecclesiastica* libro v sic loquitur: « Quoniam hujusce urbis Philippi Cæsareæ, quam Phœnices Paniadem vocant, mentionem feci, non prætereundam duxi narrationem dignam quæ posteris nostris memoretur. Dicitur enim hæmorrhoissam, quam a sacris Evangeliis a Salvatore nostro infirmitatis sanationem impetrasse cognoscimus, illinc ortam esse, ejusque domum in hac civitate ostendi, et ad miranda miraculi a Salvatore in eam facti remanere monumenta. Siquidem, ut fertur, posita est in excelso lapide prope domus illius januam statua ænea mulierem genuflexam manibusque ante pectus extensis precantem repræsentans: contra illam vero alia-

Variæ lectiones et notæ.

[35] 718 — Ced. 792,2-14 τῷ γ' ἔτει ἐτ. τῷ. [35] Λέοντι add. Ced. [36] υἱὸς δυσσεβέστατος καὶ τοῦ Ἀντιχρίστου πρόδρομος K. ὁ καβαλλῖνος Ced. [37] προσημαίνοντος cod. [38] 729 — Ced. 797,9-12 : ἀναιδῶς τῷ μακαρίῳ Γερμανῷ προσετρίβετο, ὃν καί μ. ἡρ. [39] τινάς add. Ced. [40] πάντας τούς. [41] βασιλ. καὶ πατριάρχ. cod. — β. καὶ ἱερέων ὡς εἰδωλολατρησάντων ἐν Ced. Leo. [42] Ced. 797,12-17 μ. ἐ. Γ. Ced. Leo. [43] ἠφαν. καὶ ἐξωστράκισται Leo. Ced. [44] Z. ἔτι λ. Ced. Leo. — XIII, 2. Reliqua usque ad § 12 om. Ced. Leo. [45] ἐστειλογραφήθ. cod. [46] Eus. VII, 18 om. Φ. K. ἦν Π. Φ. πρ., etc., 17 petita. [47] ἐλήλυθα Eus. [48] ἡγοῦμαι Eus. [49] τὴν om. Eus. [50] ἄξιον cod. [51] εὐεργεσίας Eus.

Digitized by Google

ejusdem materiæ statua exhibens virum stantem, diploide eleganter indutum, manumque mulieri porrigentem : ubi ad pedes istius statuæ singulare quoddam crescit plantæ genus, quod usque ad fimbriam æreæ diploidis ascendens, virtutem habet omnimodos sanandi morbos. Hæc statua Jesum exprimere dicitur, et remansit usque ad nostra tempora, ita ut eam oculis viderint ipsimet peregrini urbem illam invisentes. Atque nil mirum quod hoc fecerint ethnici, beneficiorum a Salvatore nostro acceptorum memores, cum apostolorum ejus Pauli et Petri et ipsiusmet Christi imagines coloribus in picturis servatos retulerimus. » Est etiam in Edessæ urbe non manufacta imago Christi incredibilia operans miracula, quam ipse Dominus, sua effigie in sudario impressa, ut fidelem suæ formæ humanæ repræsentationem, per Thaddæum apostolum Abgaro Edessæ principi misit, ejusque morbum sanavit. Est insuper ab apostolo evangelistaque Luca expressa castissimæ Dei Genitricis tunc adhuc viventis sancta imago, et missa Romam ad Theophilum, ad quem et Evangelium scripsit et Actus Apostolorum misit : quæ quidem usque nunc miracula operatur. Itaque illas imagines sex concilia œcumenica adoratas et honoratas reperientia, admiserunt et nihil eis contrarium dixerunt. »

A γυναικὸς ἐκτύπωμα χαλκοῦν ἐπὶ γόνυ κεκλιμένον καὶ τεταμέναις ἐπὶ τὸ πρόσθεν ταῖς χερσὶ δεομένῃ [57] ἐοικός· τούτου δὲ ἀντικρυς ἄλλο τῆς αὐτῆς ὕλης ἀνδρὸς ὄρθιον σχῆμα, διπλοΐδα κοσμίως περιβεβλημένον καὶ τὴν χεῖρα τῇ γυναικὶ προστεῖνον, οὗ παρὰ τοῖς ποσὶν [ἐπὶ] τῆς στήλης αὐτῆς (162ᵉ) ξένον τε βοτάνης εἶδος **633** [φύειν, ὃ μέχρι τοῦ χρασπέδου καὶ τοῦ χαλκοῦ διπλοΐδος] ἀνιὸν, ἀλεξιφάρμακόν τε παντοίων νοσημάτων τυγχάνει. Τοῦτον δὲ τὸν ἀνδριάντα εἰκόνα τοῦ Ἰησοῦ φέρειν ἔλεγον, ἔμεινε δὲ καὶ εἰς ἡμᾶς, ὡς καὶ ὄψει παραλαβεῖν ἐπιδημήσαντας αὐτοὺς τῇ πόλει· καὶ θαυμαστὸν οὐδὲν τοὺς πάλαι ἐξ ἐθνῶν εὐεργετηθέντας πρὸς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ταῦτα πεποιηκέναι, ὅτε καὶ τῶν ἀποστόλων αὐτοῦ τὰς εἰκόνας Πέτρου καὶ Παύλου [58] καὶ αὐτοῦ δὴ τοῦ Χριστοῦ διὰ χρωμάτων ἐν γραφαῖς σωζομένας [59] ἱστορήσαμεν. » Ἔστι δὲ καὶ ἐν Ἐδέσῃ τῇ πόλει ἡ ἀχειροποίητος εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ παράδοξα ἐργαζομένη θαύματα, ἣν αὐτὸς ὁ Κύριος ἐν σουδαρίῳ τῆς οἰκείας μορφῆς τὸ εἶδος ἐναπομαξάμενος διὰ Θαδδαίου τοῦ ἀποστόλου σώζουσαν τὸν χαρακτῆρα τῆς ἀνθρωπίνης μορφῆς αὐτοῦ Αὐγάρῳ τοπάρχῳ τῆς Ἐδεσηνῶν πόλεως ἀπέστειλε, καὶ τὴν νόσον αὐτοῦ ἰάσατο. Καὶ μέντοι καὶ ἡ παρὰ τοῦ ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ ἱστορηθεῖσα τῆς πανάγνου καὶ Θεομήτορος ἔτι ζώσης αὐτῆς ἁγία εἰκὼν καὶ πεμφθεῖσα ἐν Ῥώμῃ πρὸς Θεόφιλον, πρὸς ὃν καὶ τὸ Εὐαγγέλιον ἔγραφε καὶ τὰς Πράξεις τῶν ἀποστόλων ἀπέστειλε, ἥτις καὶ ἕως τοῦ νῦν θαυματουργεῖ· διὸ δὴ καὶ ἓξ οἰκουμενικαὶ σύνοδοι, ταύτας εὑροῦσαι προσκυνουμένας καὶ τιμωμένας, ἀπεδέξαντο καὶ οὐδὲν περὶ αὐτῶν ἐλάλησαν ἐναντίον. »

B

« Attamen sacras imagines audimus aliquando ever- C tendas, sed non sub imperio tuo. » Tunc a principe coactus dicere sub quo regno, ait sanctus : « Sub Conone. » respondit ille : « Vere ego sum ; sic enim a puero sum vocatus. » Subinfert magnus Germanus : « Absit, domine, ut te imperante malum istud perpetretur : hoc enim faciens Antichristi præcursor est et Verbi divini incarnationis subversor et adversarius. » Tunc infensus Deo tyrannus, his auditis, ut leo rugiit, subitaque ac vehementi succensus ira, probrose justum expulit, eum idololatram vocans, et propria manu cæsum e regia ejecit.

[55] (12) « Πλὴν (οὖν) τὴν (μὲν) καθαίρεσιν τῶν ἁγίων [56] εἰκόνων ἀκούομεν μέλλειν ἔσεσθαι, ἀλλ' οὐκ ἐπὶ τῆς [57] βασιλείας σου. » Τοῦ δὲ καταναγκάσαντος [58] ἐπὶ ποίας βασιλείας εἰπεῖν, εἶπεν ὁ ἅγιος· « Ἐπὶ Κόνωνος. » Ἀποκριθεὶς [59] εἶπεν· « Ὕντως ἐγώ εἰμι· οὕτως γὰρ [60] παιδιόθεν ἐκλήθην. » Ὁ δὲ μέγας Γερμανὸς ὑπολαβὼν ἔφη· « Μὴ γένοιτο, δέσποτα, ὑπὸ [61] τῆς σῆς βασιλείας πραχθῆναι τὸ [62] κακὸν τοῦτο (καὶ) θεοστυγὲς (Ἀντιχρίστου γάρ ἐστι πρόδρομος ὁ τοῦτο πληρῶν καὶ τῆς ἐν σαρκὶ τοῦ Θεοῦ Λόγου ἐπιδημήσεως ἀνατροπεὺς καὶ ἀντίδικος). Ὁ δὲ θεομάχος τύραννος, ταῦτα [63] ἀκούσας, καὶ ὡς λέων βρύξας, (αὐτίκα **634** καὶ) σφόδρα [64] χαλεπήνας, (ἀτίμως τὸν δίκαιον ἐξήλασεν) εἰδωλολάτρην ἀποκαλέσας καὶ ταῖς ἰδίαις χερσὶ ῥαπίσας τῶν βασιλείων ἐξελαύνει.

Ut perhibent nonnulli fide dignissimi homines, juxta cisternam dictam imperialem, ad Chalcopratia sitam, palatium erat venerabile, in quo juxta antiquam formam œcumenicus magister sedebat duodecim habens discipulos eruditione et vita graves, omni scientia imbutos, Ecclesiæ dogmatum propugnatores, imperiales sententias et libros

D [65] (13) Φασὶ δέ τινες πιστότατοι ἄνδρες, ὅτι πρὸς τῇ βασιλικῇ (καλουμένῃ) κινστέρνῃ (τῇ οὔσῃ πλησίον τῶν Χαλκοπρατείων) παλάτιον ἦν σεμνὸν, ἐν ᾧ [66] ὑπῆρχε κατὰ τύπον ἀρχαῖον οἰκουμενικὸς διδάσκαλος ἔχων (μεθ' ἑαυτοῦ ἑτέρους) μαθητὰς [67] αὐτοῦ καὶ συλλήπτορας ιβ', πᾶσαν ἐπιστήμην μετερχομένους καὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ κρατύνοντας δόγματα,

Variæ lectiones et notæ.

[57] Ἱκετευούσῃ Eus. δεομένης cod. [58] Παύλου καὶ Πέτρου Eus. [59] σωζομένους cod. [60] Ced. 797,18-798,3. [61] ἱερῶν Ced. [62] σῆς β. Ced. [63] βιασαμένου ἐ. ἐπὶ π. ἔφη ὁ Ced. [64] ὃ δὲ ἀπ. ἔφη Ced. [65] τοῦτο γάρ ἐστι τὸ βαπτιστικόν μου· καὶ ὁ μ. Ced. [66] ἐπί Ced. [67] τ. θ. τ. κ. Ced. [68] τοῦτο ἀκ. [69] σφ. χ. καὶ λεόντειον βρ. ἐ. τε ἀπ. Ced. [70] Ced. 795,19-796,6. πρὸς γὰρ τῇ β. κ. π. ἦν. [71] ᾧ κ. τ. ἀ. ὁ. ἐκάθητο δ. Ced. [72] μ. λόγῳ καὶ βίῳ σεμνοὺς τὸν ἀριθμὸν ιβ'. οὗτοι π. λογικὴν ἐπ. τάχει τε καὶ μεγέθει φύσεως μετερχόμενοι, οὐχ ἥκιστα τὴν ἐκκλησιαστικὴν μετῆσαν θεοσοφίαν, ὧν τῆς γ. χωρὶς οὐθαμιτόν τι ποιεῖν ἐδόκει οὐδὲ τοῖς βασιλεῦσιν αὐτοῖς Ced.

Digitized by Google

βασιλικὰς διαίτας καὶ βίβλους ὡσαύτως ἔχοντας, ὧν ἄνευ οἱ βασιλεῖς γνώμης καὶ βουλῆς οὐκ ἐθέσπιζον. Τούτους [68] ὁ ἀγριώτατος θὴρ καὶ δυσώνυμος βάναυσος προσκαλεσάμενος ἐπειρᾶτο πείθειν αὐτοῦ τῇ ἀθείᾳ. Τῶν δὲ τοῦτο μὴ καταδεξαμένων, ἀλλὰ μᾶλλον ἐλεγξάντων αὐτοῦ τὴν ἀσέβειαν, προσέταξε συρομένους αὐτοὺς ἀτίμως ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ τοῦ διδασκαλείου αὐτῶν ἐγκλεισθῆναι· τούτου δὲ γενομένου, τῇ νυκτὶ πάλιν ἀποστείλας ὁ ἀνήμερος λέων ἢ δράκων νυκτεπάρχους τινὰς καὶ ἀπηνεῖς ἄνδρας προσέταξε συναχθῆναι πλῆθος ξύλων, καὶ τούτων ὑπαναφθέντων κατακαῆναι τοὺς ἄνδρας μετὰ [69] τῶν οἰκημάτων, καὶ τῶν βιβλίων, καὶ τῶν λοιπῶν τῶν αὐτοῖς ὑπαρχόντων· οὗ γενομένου, ἄρδην πάντες κατεφλέχθησαν. Ἔκτοτε οὖν ἡ τῶν ἐπιστημόνων (162b) γνῶσις ἐν Ῥωμανίᾳ ἔπαυσεν τῇ τῶν βασιλευόντων γνωσιμάχων ἀπονοίᾳ μειουμένη, ἕως τῶν ἡμερῶν Μιχαὴλ καὶ Θεοδώρας τῶν εὐσεβῶν καὶ πιστοτάτων βασιλέων.

A etiam habentes : absque eorum consilio imperatores nihil auspicabantur. Illis accersitis crudelissima bellua et infausto vilis nomine artifex suam persuadere impietatem tentavit. Illis vero non annuentibus, sed potius suam ei impietatem exprobrantibus, jussit eos in ipsum magisterii sui locum ignominiose tractos ibi includi : quo facto, noctu iterum missos immanis leo vel draco nonnullos excubiarum præfectos immitesque homines jussit lignorum congerere acervum hisque accensis comburere illos viros cum eorum domo librisque et reliqua supellectile : quo facto, cuncti flammis penitus consumpti sunt. Ex eo tempore doctorum scientia in Romania obscurata est, imperatorum scientiæ inimicorum stultitia imminuta, usque ad dies Michaelis ac Theodoræ, insignium fide pietateque imperatorum.

[70] (14) (Ἐξουσιαστικῶς οὖν ἅμα καὶ δυσσεβῶς ἔκτοτε ὁ θὴρ τῆς αἱρέσεως ἄρχεται, καὶ) τὴν ἐπὶ τῆς [71] χαλκῆς πύλης **635** (τοῦ παλατίου) εἰκόνα τοῦ Κυρίου [72] (ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ) κατεάξας καὶ σιλέντιον [73] (ἀσεβείας) κατὰ τῶν ἁγίων εἰκόνων ποιήσας, προσκαλεῖται πάλιν τὸν ἅγιον Γερμανόν, οἰόμενος πεῖσαι αὐτὸν ὑπογράψαι (κατὰ τῶν ἱερῶν εἰκόνων). Ὁ δὲ μηδ' ὅλως [74] εἴξας τῇ θωπείᾳ (αὐτοῦ) ἢ τῇ ἀπάτῃ τοῦ ἀλαστηρίου, θεὶς τὸ ὠμόφορον αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ἁγίας τραπέζης τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας, ἀπετάξατο τὴν ἱερωσύνην καὶ ὑπεχώρησεν.

Impensius igitur extunc et cum majori impietate bellua hæresin fovet. Imaginem Domini nostri Jesu Christi quæ ad portam Æream palatii posita erat, dejecit ; facto deinde contra sanctas imagines impio edicto, rursus beatum Germanum accersit, persuasurum ei se sperans ut subscriberet. At Germanus nequaquam adulationi vel fraudi exsecrandi tyranni cessit, humerale vero in sacra mensa Magni templi deponens, resignavit munus suum atque discessit.

(15) Ὅτε καὶ τὴν ἁγίαν εἰκόνα τοῦ Σωτῆρος, ἣν ἔσχε παρ' ἑαυτῷ, ἀναλαβόμενος καὶ γράψας χαρτίον ἔχον [75] οὕτως [76]· « Ὦ Σῶτερ, σῶσον σεαυτὸν καὶ ἡμᾶς, » εἰς τὴν θάλασσαν ἔθηκεν· ἡ δὲ θεία δύναμις ὁδηγουμένη ἀβρόχως καὶ ὀρθιος διαπλεύσασα κατῆλθεν εἰς Ῥώμην. Ἀποκαλυφθεὶς οὖν ὁ ἐκεῖ πατριάρχης ἐξῆλθε μετὰ παντὸς τοῦ κλήρου μετὰ κηρῶν καὶ θυμιαμάτων, καὶ ὁρῶν αὐτὴν ἐρχομένην ἐπὶ τῶν ὑδάτων, ἥτις καὶ ἐξελθοῦσα ἀφ' ἑαυτῆς, εἰσῆλθεν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ πατριάρχου ἐν τῷ πλοίῳ, μηδὲ πλησίον ἄλλου πλοίου πλησιάσασα· ἣν καὶ κατασπασάμενος ὁ ἀρχιερεὺς μετὰ ψαλμῶν καὶ ὕμνων ἀπήγαγεν ἐν τῇ Μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, ἄβροχος ὅλη διαμείνασα, εἰ μὴ μόνον ἄχρι τριῶν δακτύλων διανοτισθεῖσα. Καὶ τοῦτο πρὸς μείζονα δόξαν Θεοῦ.

C

Tunc sacram Salvatoris imaginem, quam apud se habebat, assumptam, inscriptis in charta his verbis : « O Salvator, salva te et nos, » mari imposuit. Hæc autem, divina potentia siccam ducente, recto trajectu petiit Romam. Romanus vero patriarcha, id per revelationem cognoscens, exiit cum omni clero cereisque ac thuribus, videtque eam aquis supervectam : quæ sponte sua egressa, venit in manus præsulis in ejus cymba, nulli alii cymbæ appropinquans. Eam amplexus summus pontifex cum psalmis et hymnis duxit in Magnam ecclesiam; et omnino sicca remanserat, nisi quod ad trium altitudinem digitorum maderet. Atque hoc ad majorem Dei gloriam.

D

[77] (16) Ὁ δὲ θεομάχος χειροτονεῖ ἀντ' αὐτοῦ Ἀναστάσιον πρεσβύτερον τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας, συνθέμενον κατὰ τὴν ἀσεβῆ αὐτοῦ βουλὴν πάντα ποιεῖν.

Impius vero Germano substituit Anastasium, Magnæ Ecclesiæ presbyterum, qui promiserat se ad impiam imperatoris voluntatem omnia facturum.

Variæ lectiones et notæ.

[68] T. ὁ Κόνων συχνῶς προσκαλούμενος ἐπείραζε πεῖσαι τῇ ἀ. αἱρέσει. Καταθέσθαι δὲ μὴ καταδεχομένους ἀλλ' ἀντιπίπτοντας ἀτίμως κατακλεισθῆναι διεκελεύσατο ἐκεῖσε· διὰ δὲ τῆς νυκτὸς πῦρ κυκλόθεν ὑφάψας, αὐταῖς ἑστίαις καὶ βίβλοις πολλαῖς καὶ καλαῖς καὶ σκεύεσι ἱεροῖς ὁ μιαρὸς κατέκαυσεν Ced. [69] σύν cod. [70] Ced. 795, 15,798,3-799,20. [71] μεγάλης add. Ced. [72] τοῦ Κυρίου ἐ. (τοὺς καθελόντας ἀνεῖλον οἱ ὄχλοι) Ced. [73] σ. τε π. κ. τῶν ἁ. ἐ. πρ. Ced. [74] οὐδ' ὁ. εἶξε τῇ θ. ἢ τῇ ἀπειλῇ τοῦ τυράννου, μᾶλλον μὲν οὖν ἀνέμνησεν αὐτὸν ὁ μακάριος τῶν πρὸ τῆς αὐτοκρατορίας συνθηκῶν — τὸ ὠ. ἐν τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ τῆς μ. ᾽ θεὶς ἀπ. τῇ ἱερωσύνῃ καὶ ὑπ. Ced. qui historiæ sequentis de Christi imagine Romam transvecta loco relationem habet de Gregorio Dialogo vel potius Gregorio II Francorum auxilio tributa Leoni denegante, quæ apud Georgium § 18 rectius legitur. [75] ἔχων cod. [76] Luc. XXIII, 37. [77] 730 — Ced. 799,20 22 : Ὁ δὲ θ. ἀντ. ἀ. χ. Ἀ. τὸν προλεχθέντα σύγκελλον σ. τῇ ἀσεβείᾳ. βουλῇ καὶ αἱρέσει.

Digitized by Google

Omnem igitur imaginem Domini nostri Jesu Christi Dei et Deiparæ et omnium sanctorum dejecit et incendit, et persecutionem magnam suscitans, sacerdotes multos, monachos et laicos variis suppliciis sustulit.

(17) Πᾶσαν οὖν εἰκονικὴν ἀνατύπωσιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ, καὶ τῆς Θεομήτορος, καὶ πάντων τῶν ἁγίων κατέστρεψε καὶ κατέκαυσε, καὶ διωγμὸν μέγαν **636** ἐγείρας, πολλοὺς ἱερεῖς καὶ μονάζοντας καὶ λαϊκοὺς διαφόροις τιμωρίαις καὶ θανάτοις ὑπέβαλεν.

Propterea magnæ Romæ pontifex Gregorius, imperatoris istius ditioni se subducens, turpe hæretici jugum excussit, et fœdere pacis cum tota Italia inito de Francorum dominatione admittenda, statim imperatoria tributa denegat, et Anastasium ejusque socios anathemate percutit.

[78] (17) Διὰ ταῦτα [79] οὖν ὁ τῆς μεγάλης Ῥώμης πρόεδρος Γρηγόριος τὴν τῆς αὐτοῦ βασιλείας ὑποταγὴν ἀπωσάμενος, τὸ αἱρετικὸν αἶσχος ἀποδιδράσκει, σπονδὰς εἰρηνικὰς εἰς τὴν τῶν Φράγγων ὑποταγὴν εἰσδεξάμενος σὺν πάσῃ τῇ Ἰταλίᾳ, καὶ τοὺς φόρους εὐθὺς κωλύει, τὸν Ἀναστάσιον δὲ καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ ἀναθέματι καθυποβαλών.

His temporibus accidit ingens horrendissimusque terræ motus; corruerunt multæ ecclesiæ ac domus, terreni urbis muri, plurimaque Thraciæ mœnia et oppida; innumerus mortuus est populus, cecidit columna Arcadii quæ in Xerolopho, et Nicomedia et Nicæa; terra per biennium mota est, ita ut mare a propriis limitibus in quibusdam locis recesserit.

[80] (19) Ἐφ' ὧν χρόνων [81] καὶ σεισμὸς ἐγένετο μέγας καὶ φοβερώτατος, καὶ ἐπτώθησαν ἐκκλησίαι [82] πολλαί, καὶ οἶκοι, καὶ τὰ χερσαῖα τείχη τῆς πόλεως, καὶ φρούρια πολλά, καὶ χωρία τῆς Θρᾴκης, καὶ τέθνηκε λαὸς ἀναρίθμητος· ἔπεσε [83] δὲ καὶ ἡ στήλη Ἀρκαδίου (ἡ) ἐν τῷ ξηρολόφῳ [84], καὶ Νικομήδεια, καὶ Νίκαια, καὶ ἡ γῆ ἐσείετο ἐπὶ χρόνους δύο, ὥστε καὶ τὴν θάλασσαν τῶν ἰδίων ὅρων ἔν τισι τόποις ὑποχωρῆσαι.

Imperator, murorum ruinam cernens, sic populum allocutus est: « Muros urbis reparare non valetis, quare nostris administratoribus rem commisimus ea lege ut pro singulo numismate miliaresium unum exigant. Quo imperator accepto ædificavit muros. Inde mos invaluit ut ceratia duo administratoribus conferantur.

[85] (20) Εἰδὼς δὲ ὁ βασιλεὺς τὰ τείχη [86] καταπτωθέντα, διελάλησε λέγων· « Ὅτι ὑμεῖς, οἱ τῆς πόλεως, ἀδυνατεῖτε τὰ τείχη κτίσαι [87]· ἀλλὰ προσετάξαμεν τοῖς διοικηταῖς [88] εἰς τὸν [89] κανόνα ἀπαιτῆσαι κατὰ νόμισμα μιλιαρίσιον ἕν. » Καὶ λαμβάνει αὐτὸ ἡ βασιλεία, καὶ κτίζει [90] τὰ τείχη. Ἔκτοτε ἐκράτησεν ἡ συνήθεια παρέχειν τὰ δικέρατα τοῖς διοικηταῖς.

CCXLIX. *De Masalma.*

ΣΜΘ'. *Περὶ τοῦ Μασάλμα* [91].

Cæterum Masalmas exspectabat Leonis promissorum solutionem, qui cum nihil accepisset, illusum se sentiens, in imperatoriam urbem irrupit, et Abydo capta infinitaque multitudine trajecta, in urbem irruens, scribit ad Suliman, consilii sui primicerium, ut velociter cum classe instructa adveniat.

637 Ὁ δὲ Μάσαλμας ἐξεδέχετο τὰς τοῦ Λέοντος ὑποσχέσεις· μηδὲν δὲ δεξάμενος, ἀλλὰ γνοὺς, ὅτι ἐνεπαίχθη ὑπ' αὐτοῦ, ἐπὶ τὴν βασιλεύουσαν πόλιν [92] ἐκίνησε, καὶ (163ᵉ) τὴν Ἄβυδον καταλαβὼν [93] καὶ ἀντιπεράσας λαὸν ἄπειρον καὶ πρὸς τὴν πόλιν ἐξορμήσας, γράφει πρὸς Σουλειμᾶν, τὸν πρωτοσύμβουλον, ἐλθεῖν ἐν τάχει μετὰ στόλου.

Mense Augusto urbem obsidione cinxit, et murum terrenum vallo circummuniens, agrum Thracensem vehementer afflixit.

Prima autem Septembris advenit Suliman cum insolitæ magnitudinis navibus, triremibus, dromonibus ad mille octingentos.

(2) Καὶ τῷ [94] Αὐγούστῳ μηνὶ παρακαθίσας τῇ πόλει καὶ τὸ χερσαῖον τεῖχος περιχαρακώσας, ἐλυμαίνετο σφόδρα τὰ Θρᾳκῶα μέρη.

(3) Τῇ δὲ πρώτῃ τοῦ Σεπτεμβρίου μηνὸς ἀνέλαβεν ὁ Σουλειμᾶς, ἔχων εὐμεγέθεις ναῦς τριήρεις καὶ δρόμωνας μεγάλους πάνυ χιλίους ὀκτακοσίους.

Imperator vero, incendiariis navibus cum maritimo igne adversus illos missis, combussit plerasque Saracenorum naves: nempe confestim aliæ

[95] (4) Ὁ δὲ βασιλεὺς [96], τὰς ἐμπυρίους ναῦς κατ' αὐτῶν ἐκπέμψας μετὰ τοῦ ὑγροῦ πυρὸς, πυριαλώτους ἐποίησε τὰς πλείστας ναῦς ἐκείνας· αὐτίκα γοῦν

Variæ lectiones et notæ.

[78] 725-729. [79] Ἐν δὲ τῇ πρεσβυτέρᾳ Γρ. ἀποστολικὸς ἀνὴρ καὶ Πέτρου τοῦ κορυφαίου σύνθρονος, ὃς διὰ τὰ ὑπ. αὐτοῦ γενόμενα θεῖα ποιήματα Διάλογος ἐκλήθη, οὗτος ὁ ἅγιος διὰ τὰς ἀνοσιουργίας Λέοντος ἀφηνίασε καὶ πρὸς τὸν Φράγγον σπουδὴν εἰρηνικὴν ποιησάμενος, τούς τε φ. ἐκώλυσε καὶ τὸν Α. καὶ τ. σὺν ἀνεθεμάτισε Ced. 799,2-9. [80] 740. [81] Τῷ κδ' ἔτει—τῇ κς' τοῦ Ὀκτωβρίου μηνὸς, τοῦ ἁγίου Δημητρίου ἡμέρᾳ δ'. ὥρᾳ η' γέγονε καὶ φοβερὸς ἐν ΚΠ. καὶ ἐπτ. Ced. 801,9-17. [82] ἐκκλ. καὶ μοναστήρια καὶ ὁ. καὶ λ. πολὺς ἀπέθανεν Ced. [83] ἐπ.—Νίκαια om. Slav. sed habent Ced. et Leo. [84] ξ. καὶ ἄλλαι πολλαὶ καὶ τὰ χ. τῆς π. τ. καὶ πόλεις καὶ χ. ἐν τῇ Θρᾴκῃ ἥ τε Νίκαια, καὶ Νικομ., καὶ Προῖνετος· ἀπέφυγε δὲ καὶ ἡ θάλασσα τῶν ἰ. ὁ. ἐν τ. τ. ἐκράτει δὲ καὶ ὁ σεισμὸς μῆνας ια' Ced. [85] Ced. 801,17-22 Ἰδὼν δὲ, κ. τ. λ., om. Slav. [86] τ. τῆς πόλεως πτ. Ced. [87] κτίζειν Ced. [88] τῶν θεμάτων Ced. [89] ἀπ. εἰς τὸν κ. Ced. [90] κτ. αὐτὰ· κἀντεῦθεν ἀπεκρ. Ced. [91] Rubrica M. 2 et Par. 1706, in codice evanuit. [92] πάλ. cod. [93] καταλαμβάνει cod. [94] Τῷ β' ἔτει κατέλαβε Σ. μ. στ. καὶ ἀμηράδων καὶ διεπέρασεν ἐξ Ἀβύδου ἐν τῇ Θρᾴκῃ Ced. 789, 14,15. [95] 718. [96] Ταῦτα πάντα, διὰ τῆς βοηθείας τοῦ εὐσπλάγχνου Θεοῦ καὶ τῶν πρεσβειῶν τῆς Θεοτόκου

Digitized by Google

αἱ μὲν εἰς τὰ παράλια τειχη πυρπολούμεναι προσαπερρίφησαν, αἱ δὲ εἰς τὸν βυθὸν αὐτανδρα συνοθούμεναι [97] κατεποντίσθησαν, αἱ δὲ μέχρι τῆς Ὀξείας νήσου καὶ τῆς Πλάτης ἀπηνέχθησαν καταφλεγόμεναι. Κἀντεῦθεν τοίνυν οἱ μὲν τῆς πόλεως, θάρσος λαβόντες [98], τῶν πολεμίων μεγάλως καταπτοηθέντων.

A quidem ad muros maritimos incensæ delatæ sunt, aliæ in gurgite cum vectoribus submersæ, aliæ usque ad insulam Oxiam et Platen inter cremandum delatæ sunt. Inde civitatis incolæ animum receperunt, hostes vero magno terrore fuerunt perculsi.

ΣΝ'. *Περὶ τῆς νόσου ἐαρινῆς* [99].

CCL. *De morbo verno.*

Παραχειμάσαντες δὲ [1] τῇ πόλει, τῷ ἐαρινῷ καιρῷ λοιμικὴ νόσος αὐτοῖς ἐνσκήψασα μετὰ καὶ λιμοῦ, πλῆθος ἀναρίθμητον ἐξ αὐτῶν διέφθειρεν.

Post hibernationem in urbe morbus pestilens grassatur quæ fame etiam comitata innumerabilem multitudinem sustulit.

638 (2) Ἐξ ὧν [2] οἱ περιλειφθέντες, πόλεμον μετὰ Βουλγάρων ἐν τῇ Θράκῃ συνάψαντες, ἀνῃρέθησαν χιλιάδες κβ'.

Ex eis superstites in bello cum Bulgaris per Thraciam suscepto ad duodecim millia perierunt.

(3) Τῇ δὲ [3] ιε' τοῦ Αὐγούστου μηνὸς ἐκ τῆς πόλεως ἀπάραντες, καὶ ἀνέμου σφοδροτάτου πνεύσαντος, οἱ μὲν ἐν Προικοννήσῳ καὶ ταῖς ἄλλαις ἀκταῖς ἀπώλοντο, οἱ δὲ ἐκβυθίσαντες ἀθρόως, ἐπελθὸν [4] νέφος χαλάζης πλῆρες [5] τετριγὸς [6] ὁλέθριον μετὰ βιαίου ἀνέμου, ὑποβρύχιοι πάντες ἐγένοντο· διεσώθησαν δὲ παραδόξως ἐκ τῶν ,αω' ε' μόνα πλοῖα, ἃ καὶ ἀπήγγειλαν εἰς τὰ ἴδια τὴν τῶν Ῥωμαίων νίκην καὶ τὴν ἑαυτῶν πανολέθριον [7] κατάπτωσιν.

Quinta decima vero Augusti mensis, ab urbe solventes [naves Arabum], flante vento vehementissimo, partim ad Proconnesum, partim ad alia littora alliduntur; alias, quæ velociter altum petierant, nubes ingens exitialem grandinem immittens cum turbine vehementi, omnes pessumdedit. Ex mille et octingentis quinque tantum evaserunt quæ ad suos remeantes Romanorum victoriæ et propriæ cladis nuntium tulerunt.

[8] (4) Σέργιος δὲ στρατηγὸς Σικελίας, ἀκούσας ὅτι οἱ Ἀγαρηνοὶ ἐκπορθοῦσι τὴν πόλιν, ἔστεψε [9] βασιλέα ἐκ τῶν ἀνθρώπων αὐτοῦ, (ὀνόματι) Βασίλειον [10], ᾧ ἐπώνυμον Ὀμαγούλου, ποιήσας καὶ προβολὰς ἀρχόντων. Ὁ δὲ βασιλεὺς, ταῦτα ἀκηκοὼς [11], ἀπέστειλεν (ἐκεῖσε) Παῦλον μετὰ κελεύσεων καὶ στόλου. Μαθόντες οὖν οἱ Σικελιῶται, ὅτι κατετροπώθησαν οἱ Σαρακηνοὶ, καὶ Λέων βασιλεύει, τόν τε Βασίλειον καὶ [12] τοὺς λοιποὺς ἄρχοντας παραδεδώκασι τῷ Παύλῳ, καὶ πάντας ὁμοῦ ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἀπεκεφάλισεν ὡς ἀντάρτας.

Sergius, Siciliæ dux, urbem a Saracenis obsessam audiens, quemdam ex suis familiaribus, Basilium nomine, qui et Omagulus, imperatorem renuntiat et promotiones magistratuum instituit. Imperator his cognitis Paulum huc misit cum classe et litteris. Discentes Siculi Saracenos recessisse et Leonem ut imperatorem perseverare, Basilium et aulicos ab eo constitutos Paulo tradiderunt, qui omnes ut perduelles capite plectit.

639 [13] (5) Νικήτας δὲ (ὁ πατρίκιος) ὁ [14] Ξυλινίτης [15] μετὰ καὶ ἑτέρων πατρικίων τὸν Τέρβελιν διὰ γραμμάτων καὶ πολλῶν χρημάτων καὶ δώρων δεξιωσάμενοι, παρώρμησαν ἐλθεῖν κατὰ Λέοντος, οὓς τινες τῶν Βουλγάρων παραδεδώκασι καταμηνύσαντες τῷ βασιλεῖ, καὶ πάντας ἐν φόνῳ μαχαίρας ἀνεῖλεν.

Nicetas patricius Xylonites cum aliis patriciis Terbelium per litteras, magnis donis promissis, hortatur ut contra Leonem militaturus procedat. Quidam ex Bulgaris, re imperatori patefacta, illi eos tradunt, quos omnes interfecit.

Variæ lectiones et notæ.

κατὰ τὸν τόπον, τὰ μὲν ἐβυθίσθησαν ὑπὸ ἀνέμων, τὰ δὲ ἐνεπρήσθησαν, καὶ πάντες μετὰ τῶν πλοίων αὐτῶν ἄρδην ἀπώλοντο, πολεμοῦντες τὴν πόλιν ἐπὶ ἔτη β' Ced. 780,4 8. [97] συνωθούμενοι cod. [98] ἔλαβον? [99] Rubrica M. 2 et Par. 1706? in codice evanuit. [1] Ἐνέσκεψε δὲ α. καὶ λ. ν. καὶ ἀναρίθμητα πλήθη ἐξ ἀ. ὤλεσε Ced. 790,15,16. Παραχειμασάντων? [2] Συνῆψαν δὲ πρὸς αὐτοὺς καὶ οἱ Βούλγαροι π. καὶ κατέσφαξαν χιλιάδας κβ' Ἀράβων Ced. 790,17,18. [3] Τὰ δὲ ἐναπομείναντα πλοῖα τῶν Ἀράβων καὶ Οὐμάρου τῇ ιε' τοῦ Α. μ. μετ' αἰσχύνης πολλῆς, ἀνακάμψαι βουληθέντα λαίλαψ ἐκ Θεοῦ ἐνσκήψας τὰ μὲν ἐν τοῖς ἀποστρόφοις καὶ ταῖς λοιπαῖς ἀ. κατεπόντισε· τοὺς δὲ περιλειφθεῖσιν ἐν τῷ Αἰγείῳ πελάγει χάλαζα πυρίνη ἐνσκήψασα ἀναβράσαι τὴν θάλασσαν πεποίηκε, καὶ τῆς πίσσης λυθείσης, αὐτανδρα ἀπώλοντο, μόνων ε' εἰς Συρίαν διασωθέντων, τὴν τοῦ Θεοῦ δυναστείαν ἀπαγγέλλοντα Ced. 791,12-19. [4] ἐπελθόντος νέφους χ. ὁλέθρου Leo. [5] πλήρης. [6] τετριγὼς cod. [7] πανώλεθρον Leo. [8] Ced. 790,23-791,12 : Τούτῳ τῷ ἔτει Σ. πρωτοσπαθάριος καὶ στ. [9] ἴδιον add. Ced. — Σαρακηνοὶ παρακαθέζουσι τὴν π. Ced. [10] Β. πολίτην, τὸν υἱὸν Ὀν. μετονομάσας αὐτὸν Τιβέριον, ἐποίησε δὲ πρ. καὶ ἰδίους ἄρχοντας μετὰ βουλαῖς Σεργίου Ced. [11] ἀκούσας Ced. Leo. ἀποστέλλει Π. τὸν οἰκεῖον αὐτοῦ μ. δυνάμεως, ὃς καταλαβὼν τὴν Σικελίαν καὶ τὰς βασιλικὰς προστάξεις ὑπαναγνοὺς τῷ λαῷ, εὐθὺς τὸν μὲν Λέοντα βασιλέα εὐφήμησαν Ced. [12] Β. δὲ τὸν Ὀνομάγουλον καὶ τ. σὺν αὐτῷ δεσμίους τῷ Π. π. οὓς καρατομήσας τας κεφαλας αὐτῶν τῷ βασιλεῖ ἐξαπέστειλεν. Ὁ δὲ Σέργιος λόγους ἀπαθείας λαβὼν ἐξῆλθε πρὸς τὸν Παῦλον, καὶ οὕτως εἰρήνευσαν τὰ ἑσπέρια Ced. [13] 719 — Ced. 792,14-22 : Τῷ δ' αὐτῷ (γ') ἔτει N. [14] Ξ. γράφει πρὸς Ἀρτέμιον ἐν Θεσσαλονίκῃ ἀπελθεῖν πρὸς Σ. τοῦ ἀναλαβέσθαι συμμαχίαν Βουλγαρικὴν καὶ ἐ. κ. Δ. Τοῦ δὲ ἀπελθόντος, δίδωσιν αὐτῷ στρατηγὸ Τ. καὶ ν' κεντηνάρια χρυσίου — μὴ δεξαμένης δὲ αὐτὸν τῆς πόλεως, οἱ Βούλγαροι τοῦτον τῷ Λέοντι π. — ὁ δὲ βασιλεὺς τὸν Ἀρτέμιον σὺν τῷ Ξυλινίτῃ ἀ.— καὶ τὸν ἀρχιεπίσκοπον Θεσσαλονίκης καὶ ἄλλους πλείστους, κ. τ. λ. [15] Ξυλίτης cod.

Digitized by Google

Leo filium suum Constantinum in tribunali novemdecim accubitorum coronavit.

Hebræos et Montanistas ad baptismum suscipiendum coegit, ita ut Hebræi inde dicerentur et Montanistæ.

Et Joannem Damascenum, quem etiam Chrysorrhoam dicebant ob innatam ei sapientiam, in exsilium actum Mansur appellavit, id est blasphemum.

Constantino vero filio suo nuptui dedit filiam Chagani Scytharum principis, eum Christianam eam fecisset Ireneinque nominasset. Ea sacris litteris studiose edocta, illustris pietate fuit refutavitque a Deo alienorum impietatem.

Romam propter papam male habuit et reditus annuos ecclesiarum suppressit.

Agareni per omnem Romaniam incursione facta, multos captivos abduxerunt, et recesserunt.

Interea moritur scelestus Leo ex intestinorum morbo animam efflans.

CCLI. *De homine misericordi et impudico.*

His temporibus fuit Constantinopoli homo quidam illustris ac divitiis pollens, pauperum amans et summopere misericors; laborabat vero, instigante malo spiritu, vitio impudicitiæ. In senium is provectus, neque multas superabundantesque eleemosynas omittens, nec etiam a fornicatione propter diuturnam pravissimamque consuetudinem retractus, subita morte correptus est. Cum autem fieret de illo discussio patriarcham inter et insignes episcopos, alii quidem de eo bene sentiebant, quia scriptum est : « Redemptio animæ viri, divitiæ suæ » (ex propriis enim et justis laboribus, non ex alienis et injustis faciebat eleemosynam); alii vero id non admittebant, sed contra dicebant irreprehensibilem et perfectum esse debere Dei famulum, quia scriptum est : « Quicunque totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus; » et alibi : « In quo invenerim te, judicabo te, ait Deus ». Patriarcha vero, indicto jejunio et oratione, mandavit ut in omnibus monasteriis et asceteriis Deo preces fierent, ut aliqua revelatione defuncti statum manifestare dignaretur. Adimpleto patriarchæ mandato, pio et deifero cuidam monacho revelavit quomodo se haberet homo. Monachus, accersito confestim patriarcha, coram omni populo

[16] (6) Ἔστεψε δὲ Λέων Κωνσταντῖνον, τὸν υἱὸν αὐτοῦ, ἐν τῷ τριβουνκλίῳ τῶν ιθ' ἀκουβιτόρων [17].

[18] (7) Ἐβάπτισε δὲ [19] καὶ τοὺς Ἑβραίους [καὶ τοὺς Μοντανοὺς] ἀναγκαστῶς, ὥστε λέγεσθαι ἔκτοτε τοὺς Ἑβραίους καὶ Μοντανούς.

(8) Ἰωάννην τε [20] τὸν Δαμασκηνὸν, ὃν καὶ Χρυσορρόαν ἐκάλουν διὰ τὴν ἐνοῦσαν αὐτῷ σοφίαν, ἐξορίσας Μανσοὺρ ἐπωνόμασεν, ὅ ἐστι βλάσφημος.

[21] (9) Ἐνυμφεύσατο δὲ [22] εἰς τὸν υἱὸν Κωνσταντῖνον τὴν θυγατέρα τοῦ χαγάνου τῶν Σκυθῶν δυνάστου, Χριστιανὴν ποιήσας καὶ Εἰρήνην ἐπονομάσας, ἥτις, μαθοῦσα τὰ ἱερὰ γράμματα, διέπρεπεν ἐν εὐσεβείᾳ, τὴν τῶν ἀθέων δυσσέβειαν ἐλέγχουσα.

[23] (10) Πολλὰ δὲ τῇ Ῥώμῃ κακὰ ἐνεδείξατο διὰ τὸν πάπαν, καὶ πάκτα ἐτήσια ταῖς ἐκκλησίαις διετάξατο τελεῖν.

640 (11) Ἐστράτευσαν δὲ καὶ οἱ Ἀγαρηνοὶ κατὰ πάσης Ῥωμανίας (163[b]), καὶ πολλὴν αἰχμαλωσίαν λαβόντες ὑπέστρεψαν.

[24] (12) Ἐν τούτοις ὁ παμμίαρος Λέων τελευτᾷ, νόσῳ δυσεντερίας τὴν ψυχὴν ἀπορρήξας.

ΣΝΑ'. *Περὶ τοῦ ἐλεήμονος ἀνδρὸς καὶ πόρνου* [25].

[26] Ἐφ' ὧν χρόνων ὑπῆρχεν ἐν ΚΠ. ἄνθρωπός τις διαβόητος καὶ περιφανὴς ἄγαν καὶ πλούσιος σφόδρα, φιλόπτωχος καὶ ἐλεήμων ἄκρως· εἶχε δὲ ἐξ ἐνεοτείας τοῦ πονηροῦ τὸ πάθος τῆς πορνείας. Εἰς γῆρας οὖν ἐλθὼν καὶ μήτε τῆς πολλῆς καὶ καθ' ὑπερβολὴν ἐλεημοσύνης σχολάσας, μήτε μὴν ἐκ τῆς πορνείας διὰ τὴν χρόνιον καὶ κακίστην συνήθειαν ἐκκόψας, ἐτελεύτησεν αἰφνίδιον. Ζητήσεως δὲ γενομένης περὶ αὐτοῦ παρά τε τοῦ πατριάρχου Γερμανοῦ καὶ τῶν ἐπισήμων ἐπισκόπων, καὶ τῶν μὲν λεγόντων εὐθέως διὰ τὸ [27] γεγράφθαι [28]· « Λύτρον ψυχῆς ἀνδρὸς ὁ ἴδιος πλοῦτος· » — ἐξ ἰδίων γὰρ καὶ δικαίων πόνων, καὶ οὐκ ἐξ ἀλλοτρίων καὶ ἀδίκων ἐποίει τὴν ἐλεημοσύνην· — τῶν δὲ μὴ παραδεχομένων, ἀλλ' ἀντιλεγόντων ὡς ἄμωμον εἶναι χρὴ τὸν δοῦλον τοῦ Θεοῦ καὶ τέλειον· γέγραπται γάρ [29]· « Ἐάν τις ὅλον τὸν νόμον πληρώσῃ, πταίσῃ δὲ ἐν ἑνὶ, γέγονε πάντων ἔνοχος· » καί [30]· « Ἐν ᾧ εὗρω σε, κρινῶ σε, φησὶν ὁ Θεός. » Καὶ ἐκηρύχθη νηστεία καὶ προσευχὴ ὑπὸ τοῦ πατριάρχου, καὶ ἐδήλωσεν εἰς ὅλα τὰ μοναστήρια καὶ ἡσυχαστήρια δεηθῆναι τοῦ Θεοῦ τοῦ γνωρίσαι αὐτοῖς διά τινος ἀποκαλύψεως τὰ περὶ τοῦ ἀνθρώπου τούτου· οὗπερ γενομένου ἀπεκάλυψεν ἐγκλείστῳ τινὶ μεγάλῳ καὶ θεοφόρῳ πῶς καὶ τυγχάνει ὁ ἄνθρωπος. Καὶ δὴ μεταστειλά-

Variæ lectiones et notæ.

[16] 720 — Ced. 793,3-5 : Τῷ δ' ἔτει τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Πάσχα ἐστέφθη Κωνσταντῖνος ὁ Καβαλλῖνος ὑπὸ Λέοντος τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐν τῷ τρ. ὑπὸ τοῦ ἁγίου Γερμανοῦ. [17] ἀκουβίτ. cod. [18] 722. [19] Τῷ ς' ἔτει ἠνάγκασεν ὁ βασιλεὺς τοὺς Ἑ. καὶ τοὺς Μ. βαπτίζεσθαι, κ. τ. λ. Ced. 793,12 17. [20] Ἐν δὲ τῇ κατὰ Συρίαν Δαμασκῷ Ἰω. μοναχὸς καὶ πρεσβύτερος ὁ Χρ. ὁ τοῦ Λεντράβος (a עצר servare) ὅνπερ ὁ δυσσεβὴς Μανζὴρ (ממזר ἐκ πόρνης Deuteron. xxiii, 2, ἀλλογενὴς Zach. ix, 6) μετων. Ced. 799,9 12. [21] 732. [22] Τῷ ις' ἔτει Λέων ὁ βασιλεὺς τὴν θυγατέρα χαγάνου τοῦ τῶν Σ. δ. τῷ υἱῷ Κωνσταντίνῳ ἐν π.ἀ. χ. καὶ ὀν. Ἑ. ἥτις ἐκμ. διέπρεψεν ἐν ἐ. τὴν τῶν ἀθέων δὲ ἐ. Ced. 800,7-11. [23] Ced. 800,11 20? [24] 741 — Ced. 802,11. ν. δ. βληθείς. [25] π. τοῦ Φιλεντόλου Ὀλύμπου τοῦ πορνοῦντος καὶ ποιοῦντος λεημοσύνην M. 2. [26] Glyc. 522,19-525,11. [27] διὰ δὲ τοῦ cod. [28] Prov. xiii, 8. [29] Jac. ii, 10. [30] Justinus M. Dial. 47 cf. Matth. xxiv, 46, 50 et Job xxiv, 11?

Digitized by Google

μενος αὐτίκα τὸν πατριάρχην διηγήσατο μετὰ πολλῶν δακρύων ἐνώπιον παντὸς τοῦ λαοῦ λέγων οὕτως· « Θεωρῆσαί μοι [31] τῇ νυκτὶ ταύτῃ προσευχομένῳ κατὰ θείαν ἔκστασιν τόπον τινὰ, ἐκ δεξιῶν μὲν ἔχοντα παράδεισον ἀνεξήγητον κάλλος περικείμενον, ἐξ εὐωνύμων **641** δὲ κάμινον, ἧς ἡ φλὸξ μέχρι τῶν νεφελῶν ἀνήρχετο, καὶ τὸν τελευτήσαντα πλούσιον τοῦτον μέσον τοῦ παραδείσου καὶ τῆς φοβερᾶς ἱστάμενον καμίνου, καὶ πολλὰ στενάζοντα καὶ πυκνὰ πρὸς τὸν παράδεισον ἀποβλέποντα· ἐν τῷ οὖν στενάζειν αὐτὸν καὶ ὀδύρεσθαι, ὁρῶ τινα λαμπροφόρον ἐπιστάντα καὶ λέγοντα πρὸς αὐτόν· « Τί μάτην στενάζεις, ἄνθρωπε; ἰδοὺ γὰρ διὰ τὴν ἐλεημοσύνην σου ἐλυτρώθης τῆς γεέννης, διὰ δὲ τὸ μὴ ἀποστῆναί σε τῆς ἀκαθάρτου καὶ βδελυρᾶς πορνείας, ἐστερήθης τοῦ παραδείσου. » — Καὶ ταῦτα ὅ τε πατριάρχης καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἀκούσαντες, φόβῳ μεγάλῳ συσχεθέντες, πρὸς ἀλλήλους ἔλεγον· « Δίκαιος [32] εἶ, Κύριε, καὶ εὐθεῖς αἱ κρίσεις σου. » Δικαίως οὖν καὶ ὁ Ἀπόστολος ἔλεγε [33]· « Φεύγετε τὴν πορνείαν· πᾶν ἁμάρτημα ὃ ἐὰν ποιήσῃ ἄνθρωπος, ἐκτὸς τοῦ σώματός ἐστιν· ὁ δὲ πορνεύων εἰς τὸ ἴδιον σῶμα ἁμαρτάνει. » Καὶ γὰρ ὁ Θεὸς ἐν τῷ νόμῳ παρεγγυᾷ φάσκων· [34] « Γίνεσθε ἅγιοι, ὅτι ἐγὼ ἅγιός εἰμι· » καί· [35] « Οὐ πορνεύσῃς, οὐ μοιχεύσῃς· » καί· [36] « Οὐκ ἔσται πορνεία ἀπὸ θυγατέρων Ἰσραὴλ, καὶ οὐκ ἔσται πορνεία [37] ἀπὸ υἱῶν Ἰσραήλ. » — Ποῦ νῦν εἰσιν οἱ λέγοντες, ὅτι Κἂν πορνεύσω, ποιῶ ἐλεημοσύνην, καὶ σώζομαι; Ὁ γὰρ ὄντως ἐλεήμων ἑαυτὸν ὀφείλει πρῶτον ἐλεῆσαι· γέγραπται [38] γάρ· « Διώκετε τὴν ἐλεημοσύνην καὶ τὸν ἁγιασμὸν, ὧν χωρὶς οὐδεὶς ὄψεται τὸν Κύριον. » Οὐκοῦν οὐδὲν ὠφελήσει τὸ ἀργύριον διδόμενον ἐκ χειρῶν ῥυπαρῶν καὶ ψυχῆς ἀμετανοήτου (164ᵃ) καὶ μεμολυσμένης καὶ διεφθαρμένης ὑπὸ τῶν ἀκαθάρτων ἔργων.

A cum multis lacrymis hæc narrat : « Mihi hac nocte precanti per divinam exstasim videre contigit locum quemdam cujus ad partem dextram erat paradisus inenarrabili ornatus pulchritudine ; ad sinistram vero fornax cujus flamma usque ad nubes ascendebat. Defunctus dives, medius stans paradisum inter ac tremendam fornacem, multum gemebat et crebro paradisum respiciebat. Dum sic lamentatur et ejulat, video quemdam splendide vestitum ei astantem ac dicentem : « Quid incassum ploras, homo? Ecce enim propter eleemosynam tuam redemptus es a gehenna ; quia vero non destitisti ab impura et sordida fornicatione, paradiso privatus es. » His auditis, patriarcha et qui cum eo aderant, magno terrore perculsi, ad se B invicem dicebant : « Justus es, Domine, et rectum judicium tuum. » Merito igitur dicebat Apostolus : « Fugite fornicationem : omne peccatum, quodcunque fecerit homo, extra corpus est ; qui autem fornicatur, in corpus suum peccat. » Etenim Deus in lege præcipit dicens : « Sancti estote, quia ego sanctus sum ; » et : « Non fornicaberis ; non mœchaberis ; » et : « Non aberit fornicatio a filiabus Israel, nec fornicatio a filiis Israel. » Ubi nunc dicentes : Quamvis fornicator sim, facio eleemosynam, proinde salvus ero ? Qui enim vere misericors est, sui ipsius primum debet misereri ; scriptum est enim : « Sequimini eleemosynam et sanctimoniam, sine quibus nemo videbit Deum. » Nihil igitur proderit pecunia data ab immundis manibus et anima C non pœnitente impurisque operibus inquinata et corrupta.

ΣΝΒ'. *Περὶ δεσμοῦ* [39].

[39] Ἐγένετο δὲ καὶ ἐν τῇ μεγάλῃ Ῥώμῃ κατὰ ταύτας τὰς ἡμέρας τι τοιοῦτον· Μοναχός τις ἀφωρισμένος [41] ὑπὸ Γρηγορίου τοῦ πάπα **642** ὡς παρὰ γνώμην τοῦ ἡγουμένου αὐτοῦ καὶ παρὰ τὸν θεσμὸν τοῦ μοναστηρίου τοῦ αὐτοῦ Γρηγορίου ποιήσας [42]. Μετ' ὀλίγας οὖν ἡμέρας ἐτελεύτησεν ὁ ἀφορισθεὶς μοναχός· ὅπερ ἀκούσας ὁ πάπας μεγάλως ἐλυπήθη, ὅτι ἀπῆλθε δεδεμένος· καὶ γράψας ἐν χάρτῃ εὐχὴν λύουσαν αὐτὸν τοῦ δεσμοῦ, ἔδωκέ τινι τῶν διακόνων εἰπών· « Ἄπελθε, καὶ ἀνάγνωθι αὐτὴν [43] ἐν τῷ D τάφῳ τοῦ τεθνεῶτος ἀδελφοῦ. » Καὶ τούτου γενομένου θεωρεῖ ὁ ἡγούμενος κατ' ὄναρ τὸν ἀδελφὸν, καὶ λέγει αὐτῷ· « Λύπην ἔχομεν περὶ σοῦ, ἀδελφὲ, ὅτι δεδεμένος ἐτελεύτησας· εἰπὲ οὖν ἡμῖν πῶς ὑπάρχεις. » Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· « Ὄντως, πάτερ, εἰς [44] φυλακὴν ἤμην ἕως τῆς χθές· σήμερον δὲ διὰ

CCLII. *De vinculo.*

In diebus illis in magna Roma hoc evenit. Erat quidam monachus a Gregorio papa excommunicatus, quia hegumeni jussis et regulæ monasterii ejusdem Gregorii non obtemperaverat. Post paucos dies obiit excommunicatus monachus ; quod audiens papa graviter doluit quod abiisset vinctus : ideo scribens chartam illum a vinculo solventem, eam dedit cuidam diacono dicens : « I, et lege eam in sepulcro defuncti fratris. » Quo facto, hegumenus videt in somnis fratrem, eique dicit : « Mœsti sumus de te, frater, eo quod vinctus obieris ; dic igitur nobis quomodo te habeas. » Ille respondens ait : « Vere, Pater, in carcere fui usque heri ; hodie vero a Christo solutus sum. » Id hegumenus papæ narravit, innotuitque omnibus, qua hora diaconus orationem legerat in tumulo, tunc vinculo solutum

Variæ lectiones et notæ.

[31] ἔτυχε? [32] δίκαιος — σου CXXVIII, 137 om. Slav. [33] I Cor. VI, 18. [34] Lev. XI, 44 ; XX, 7,26, ἁ. ἔσεσθε vel ἐ. ἁ. vel ἐ. μοι ἁ. [35] Ex. XX, 13 ; Deut. V, 18. [36] Deut. XXVIII, 17 πόρνην קרשה. [37] πορνεύων קרש. [38] γέγρ. — ἁγιασμόν om. Slav. εἰρήνην δ. μετὰ πάντων καὶ τὸν ἁ. οὗ χ. Heb. VII, 14. [39] π. τοῦ ἀφορισμοῦ τοῦ πάπα M. 2, π. τ. μοναχοῦ τοῦ ἀφορισθέντος ὑπὸ Γρηγορίου πάπα Ῥώμης Par. 1706. [40] Glyc. 523,19 524,15. [41] ἦν? [42] ποιήσαντος cod. [43] αὐτ. cod. scl. αὐτὸν, τὸν χάρτην, sed cf. I. 12. [44] ἕως τὴν cod.

Digitized by Google

fuisse fratrem, et omnes audientes « glorificaverunt Deum, qui dedit talem potestatem » famulis suis.

τοῦ δεσμοῦ ὁ ἀδελφὸς ἐλύθη· καὶ πάντες οἱ ἀκούσαντες [65] « ἔδωκαν δόξαν τῷ Θεῷ τῷ διδόντι τοιαύτην ἐξουσίαν τοῖς ἑαυτοῦ δούλοις. »

Ideo magnus Chrysostomus dicit : « Nos juxta legem ecclesiasticam vinculis ligamus : si quis vero hæc despiciat, istam mortis et judicii dies planius docebit infallibile esse Domini verbum Ecclesiæque ejus decretum. Unde posthac equidem irreprehensibilis sum, quod enim meum erat feci ; ille vero qui divinum jugum excussit et sacra disrupit vincula, rationem reddet ei a quo jussus sum ligare. Si quis enim astantium armigerorum a rege throno insidente jussus sit ligare et catenis obstringere aliquem subditorum, hic vero non modo illum repellat, sed etiam vincula rumpat, non armiger injuriam patitur, sed rex ipse qui jussit : ita et justissime omnia erga suos discipulos facta ad se trahens Rex regum Dominus, se ipsum honore vel contumelia affectum reputabit. »

[65] (2) Διὰ δὴ τοῦτο ὁ μέγας Χρυσόστομός φησιν· « Ἡμεῖς μὲν κατὰ τὸν ἐκκλησιαστικὸν θεσμὸν τὰ δεσμὰ περιβάλλομεν· εἰ δέ τις καταφρονεῖ τούτων, ἐπιστήσεται ὁ τοῦ θανάτου καὶ τῆς κρίσεως καιρὸς, διδάσκων αὐτὸν ὡς ἀψευδὴς ὁ λόγος τοῦ Κυρίου καὶ ὁ νόμος τῆς αὐτοῦ Ἐκκλησίας· ὅθεν λοιπὸν ἐγὼ μὲν ἀνεύθυνός εἰμι, τὸ γὰρ ἐμαυτοῦ πεποίηκα· ἐκεῖνος δὲ τὸν θεῖον ζυγὸν ἀπορρίψας καὶ τὰ ἱερὰ δεσμὰ διαρρήξας, ὁ λόγος αὐτῷ πρὸς τὸν ἐμοὶ κελεύσαντα δῆσαι· οὐδὲ γὰρ, βασιλέως προκαθημένου, [εἰ] τῶν παρεστώτων δορυφόρων τις ἐπετράπη δῆσαι [67] τῶν ὑπηκόων καὶ τὰ δεσμὰ περιβαλεῖν, ἐκεῖνος δὲ οὐ μόνον ἀπώσατο τοῦτον, ἀλλὰ καὶ τὰ δεσμὰ διαρρήξειεν, οὐχ ὁ δορυφόρος ἐστὶν ὁ τὴν ὕβριν ὑπείσας, ἀλλ' ὁ κελεύσας βασιλεύς· καὶ μάλα εἰκότως τὰ λοιπὰ εἰς τοὺς διδασκάλους γινόμενα προσοικειούμενος ὁ παμβασιλεὺς Κύριος, αὐτὸς ὡς τετιμημένος ἢ ὑβρισμένος διακείσεται. »

CCLIII. *Regnum Constantini Copronymi.*

Post Leonem Isaurum, qui regnavit annos quatuor et viginti, imperavit quatuor et triginta annos Constantinus Cabalinus, ejus filius, quasi ex dirissimo leone pardalis versutissima : « de radice enim colubri egredietur » aspis horrenda et serpens alatus, ait propheta, qualis fuit ipse satus ex Dan Antichristus. Ille enim, paternæ potestatis et impietatis hæres factus, magis quam pater longiusque a Deo Deique Genitrice et omnibus sanctis descivit. Semper extunc sortilegiis dæmonumque evocationibus et aliis maleficis artibus gaudens atque operam dans, electum et idoneum ipsius patris et magistri diaboli factus est instrumentum. In tantam enim insaniam devenit ac dementiam, ut universali edicto vetuerit ne quis Domini servorum sancti titulo honestaretur, quin imo conspui eorum inventas reliquias jussit prohibuitque eorum intercessionem postulari, quod eos nihil posse diceret, atque addidit scelestus ac profanus : « Mariæ quoque Virginis intercessionem nullus imploret, nihil enim, præstare potest ; » quin et Deiparam hanc noluit appellari. Sumptis enim in manus auro plenis loculis, sciscitatus est quanti eos putarent esse

643 ΣΝΓ'. *Βασιλεία Κωνσταντίνου τοῦ [68] Κοπρωνύμου.*

[69] Μετὰ δὲ Λέοντα τὸν Ἴσαυρον, ὃστις ἐβασίλευσεν ἔτη κδ', ἐβασίλευσε Κωνσταντῖνος ὁ Καβαλινὸς, ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ἔτη λδ', ἐκ δεινοτάτου λέοντος φανεὶς ποικιλότροπος πάρδαλις [70]· « ἐκ [71] σπέρματος δ᾽ρεων ἀσπὶς (δεινὴ ἐξελεύσεται [72]) καὶ ὄφεις [73] πετάμενοι (φησὶν [74] ὁ προφήτης, οἷος αὐτὸς γέγονεν ὁ ἐκ Δὰν Ἀντίχριστος). Οὗτος, τὴν πατρῴαν βασιλείαν τε καὶ δυσσέβειαν ἐκδεξάμενος [75], πλεῖον (καὶ [76] μᾶλλον) ἐκ (τῆς) τοῦ Θεοῦ (καὶ τῆς Θεομήτορος, καὶ πάντων τῶν ἁγίων) διίστατο [76a]· κἀντεῦθεν λοιπὸν [77] μαγείαις [78] καὶ δαιμόνων ἐπικλήσεσι [79] καὶ ἄλλοις πονηροῖς ἐπιτηδεύμασι [80] χαίρων καὶ σχολάζων, (ἐξαίρετον) ὄργανον (καὶ λίαν) ἐπιτήδειον τοῦ πατρὸς [81] αὐτοῦ καὶ διδασκάλου γέγονε διαβόλου· (καὶ γὰρ εἰς τοσαύτην ἀπόνοιαν καὶ παραπληξίαν ἐξώκειλεν) ὡς καὶ θεσμὸν καθολικὸν (ἐπὶ λαοῦ) ἐκθέσθαι, μὴ λέγεσθαί τινα (τῶν θεραπόντων τοῦ Κυρίου) τοπαράπαν ἅγιον, ἀλλὰ καὶ τὰ λείψανα τούτων εὑρισκόμενα διαπτύεσθαι, καὶ μηδὲ πρεσβείαν αὐτῶν ἐξαιτεῖν· οὐδὲν γὰρ [82] ἰσχύουσιν· (εἶτα) προσθεὶς [83] ὁ ἀνόσιος (164[a]) (καὶ παμβέβηλος λέγει)· « Μηδὲ τὴν [84] τῆς Μαρίας ἐπικαλείσθω τις πρεσβείαν· οὐ γὰρ δύναταί [85] τι· [86] μηδὲ [87] Θεοτόκον

Variæ lectiones et notæ.

[65] Matth. IX, 8. Ἐδόξασαν τὸν Θεὸν τὸν δόντα ἐ. τ. τοῖς ἀνθρώποις. [66] Vide sacerdotio III, 5. Similia, sed non plane eadem inveniuntur in Jo. XX, 3 ; Matth. XVIII, 18. [67] τινά? [68] Καβαλλίνου καὶ M. 2. [69] 741 — Ced. II. 3,1-4,5. Κόσμου ἔτος ,ϛσλς', τῆς θείας σαρκώσεως ἔτος ψλδ' K. ὁ K. εἰκονομάχος ἐβ. — ὅστις ἐ6. ἔτη κδ' om. Mon. [70] καὶ add. Ced. [71] γάρ add. cod Isa. [72] ἐξελεύσεται om. Mon. [73] ὄφις πετώμενος Mon. [74] φησιν — γέγονεν om. Mon. cf. Isa. XIV, 29 ἐκ γὰρ σπ. ὄφεως (ita Ced. et Leo) ἐξ. ἔκγονα ἀσπίδων ΥΔΥ καὶ — ὀφ. π. [75] διαδεξ. Mon. Ced. Leo. — πλείω Mon. — μ. κατὰ τοῦ Θεοῦ Mon. [76] πλεῖον δὲ μᾶλλον cod. [76a] διίστατ. cod. διίσταται Leo. [77] λοιπόν om. Mon. [78] ἀσελγείαις καὶ Mon. Leo. Ced. [79] καὶ σπλάγχνων ἀνατομαῖ Ced. [80] ἐπ. κυνηγεσίαις τε καὶ ἱπποδρομίαις σχ. Ced. Leo. [81] τοῦ Ἀντιχρίστου γ. Ced. τοῦ ἀντικειμένου γ. Leo. [82] ἔλεγεν add. Ced. [83] πρ. ὁ παμμίαρ ς μ. Ced. πρ, ὁ ἀν. μ. Leo. [84] τήν om. Mon. [85] δύναται βοηθεῖν τινι Mon. [86] ἀλλά Ced. [87] αὖ πάλιν Mon.

Digitized by Google

αὐτὴν ὀνομάζεσθαι καὶ δὴ[68] λαβὼν ἐν χειρὶ βαλάντιον πλῆρες[69] **644** χρυσίου, καὶ ὑποδείξας» αὐτὸ[70] πᾶσιν, ἤρετο· « Τίνος ἐστὶν [71] ἄξιον; Τῶν δὲ « πολλοῦ » εἰπόντων, κενώσας τὸ χρυσίον[72] πάλιν ἤρετο· « Τίνος ἐστὶν [73] ἄξιον; » Καὶ λέγουσιν· « Οὐδενός. » — « Οὕτως, » ἔφη, « καὶ ἡ [74] Μαρία · » — (οὐ γὰρ Θεοτόκον ὁ ἄθλιος ἠξίου λέγειν [75]· — « ἕως μὲν εἶχε τὸν Χριστὸν ἐν ἑαυτῇ, τετιμημένη ἦν· ἀφ' οὗ δὲ τοῦτον ἀπέτεκεν, οὐδὲν τῶν λοιπῶν γυναικῶν διενήνοχεν· » (ὦ[76] τῆς βλασφημίας!) φεῖσαι ἡμῶν, Κύριε.

A pretii. Cum responsum esset, « Magni, » evacuato auro rursum interrogavit quanti loculos æstimarent. Cumque responsum esset, « Nihili, » — « Ita, inquit, Maria quoque (non enim Deiparentem dicere impius dignatus est), dum Christum gestavit utero, in honore fuit; postquam eum peperit, nihilo reliquis mulieribus præstantior est. » O blasphemia! Parce nobis, Domine.

[77] (2) Φεῦ τῆς τολμηρᾶς δυσφημίας τοῦ σαρακηνοπίστου καὶ Ἰουδαιόφρονος· οὐ γὰρ Χριστιανὸς, — μὴ γένοιτο! — ἀλλὰ Παυλικιανὸς ἦ — τό γε ἀληθέστερον εἰπεῖν [78] — εἰδωλολάτρης καὶ δαιμόνων ὑπηρέτης καὶ ἀνθρωποθύτης· τὴν μὲν γὰρ πανάχραντον Θεοτόκον καὶ τοὺς ἁγίους [79] ὁ ἐναγὴς [80] καὶ ἄθεος ἐκτρεπόμενος, τὴν παρ' Ἕλλησι τιμωμένην Ἀφροδίτην καὶ τὸν Διόνυσον ἐθρήσκευεν ὁ νέος Ἰουλιανὸς καὶ ἀνθρωποθυσίας αὐτοῖς ἀνέφερε [81] πέραν τῆς πόλεως, ἔνθα τῆς ἁγίας Μαύρας τῆς [82] μάρτυρος ἦν ὁ ναὸς, ὅνπερ ὁ [83] μισάγιος [84] ἐκδαφίσας καὶ φονευτήριον ποιήσας, Μαῦραν ὠνόμασε τὸν τόπον, ἐν ᾧ καὶ τὰς πρὸς τοὺς δαίμονας τελετὰς νύκτωρ ποιούμενος, παῖδας [85] κατέσφαττε· καὶ μαρτυρεῖ τὸ πρὸς θυσίαν σφαγισθὲν τοῦ Σουφλαμίου παιδάριον, ὅπερ ὁ δαιμονιώδης ἐν παραβύστῳ [86] ποιήσας, ἔκδηλον ὁ Θεὸς τοῖς πολλοῖς τοῦτο [87] πεποίηκε.

B Facessat insolens blasphemia hominis quoad fidem Saraceni et Judaice sentientis. Neque enim Christianus, absit! sed Paulicianus revera erat, idololatra dæmonumque servus et hominum immolator. Purissimam enim Dei Genitricem et sanctos aversans impius ille et a Deo alienus, Venerem et Bacchum quos in honore habuerant gentiles, novus Julianus colebat, et hominum sacrificia eis extra urbem offerebat, ubi erat Sanctæ Mauræ martyris templum, quo everso et in carnificinam converso, sanctorum adversarius hunc locum Mauram vocavit, ibique nocturna sacrificia dæmonibus offerens, pueros trucidabat, ut testatur pueruli Suflamii cædes, quam ab homine diabolico celatam, Deus multis manifestam fecit.

[88] (3) Ἐκ τούτων οὐ μικρά τις ἀθυμία τοὺς Χριστιανοὺς κατέλαβεν, ὥστε [89] πάντας μισῆσαι αὐτὸν, καὶ Ἀρταβάσδῳ [90] κουροπαλάτῃ καὶ γαμβρῷ ἐπὶ ἀδελφῇ αὐτοῦ προστεθῆναι (τῷ μίσει αὐτοῦ). Ἐξελθὼν [91] γὰρ Κωνσταντῖνος ἐν τοῖς μέρεσι τοῦ Ὀψικίου κατὰ [92] Ἀράβων, Ἀρταβάσδου μετ' αὐτοῦ ὄντος, ὑπεβλέποντο [93] ἀλλήλους.

C Hæc Christianos in gravem conjecerunt mœrorem, omnesque eum exosi Artabasdo curopalatæ (sororem is Copronymi in matrimonio habebat) sese adjunxerunt. Interea Constantino adversus Arabes cum Artabasdo in regionem Opsicianam profecto, mutuo sese observabant.

645 (4) Καὶ συμβολῆς [94] γενομένης μετ' ἀλλήλων, καὶ τοῦ Βισὴρ καὶ τοῦ συμμύστου Κωνσταντίνου σφαγέντος παρὰ Ἀρταβάσδου, Κωνσταντῖνος φοβηθεὶς ἔφυγεν εἰς τὸ Ἀμώριον [95].

D Et auxilium aliis ferentibus et Bisero, socio sacrorum Constantini, ab Artabasdo interfecto, Constantinus perterritus Amorium aufugit.

(5) Ἐντεῦθεν μάχαι μεταξὺ αὐτῶν δεινόταται γεγόνασι· Ἀρτάβασδος δὲ, Θεοφάνην μάγιστρον, φίλον αὐτοῦ ὄντα καὶ τότε ἐκπροσωποῦντα ἐν τῇ πόλει, ἔγραψε δέξασθαι αὐτόν. Καὶ δεχθεὶς ὑπὸ τῶν θεμάτων ἀνηγορεύθη βασιλεύς· εἰσελθὼν δὲ ἐν τῇ πόλει πᾶς ὁ λαὸς σὺν τῷ ψευδωνύμῳ πατριάρχῃ Ἀναστασίῳ, ἀνεθεμάτισαν Κωνσταντῖνον, Ἀρτάβασδον δὲ ὀρθόδοξον βασιλέα ἀνεκήρυξαν.

Hinc calamitosissima inter utrumque bella. Artabasdus vero Theophani magistro, uni ex familiaribus suis et tunc in urbe degenti mandavit ut eum susciperet. Et admissus ab ordinibus imperator renuntiatus est. Universus deinde populus urbem circuiens, cum pseudopatriarcha Anastasio anathematizavit Constantinum, Artabasdum vero imperatorem orthodoxum salutavit.

[96] (6) Καταλαβὼν καὶ Κωνσταντῖνος ἐν Χρυσο-

Fugiens Constantinus Chrysopolin cum copiis

Variæ lectiones et notæ.

[68] ὀν. λ. γὰρ ἐν. Ced. Leo. [69] πλ. χ. β. Ced. [70] αὐτῷ Ced. [71] ἄξιόν ἐστι Mon. Ced. Leo. [72] π. τὸ. χ. Ced. [73] om. ἐστιν Mon. [74] ἡ ἡ om. Mon. [75] λ. ἡ. ὁ ἄθεος Mon. [76] ὦ — κε om. Mon. [77] Glyc. 527,17. [78] καὶ οἰκειότερον add. Mon. [79] πάντας add. Mon. [80] ἐν. καὶ ὑστροπος Mon. [81] ἀντέφερε Mon. [82] μ. M. ἦν ὁ ναός Mon. [83] δύστηνος, καὶ Mon. [84] μισαγίστης Mon. [85] παῖδα Mon. [86] παραβύθῳ θύσας Mon. [87] τότε πεπ. Mon. omissis seq. usque ad § 19. [88] 742 — Ced. 4,5-10. [89] ὥ. παρὰ πάντων μισηθῆναι καὶ Ced. [90] καὶ Ἀρτάβασδος δὲ ὁ κουροπαλάτης καὶ γαμβρός cod. [91] Ἐξ. δὲ ὁ Κ. Ced. [92] τῶν Ced. [93] ὑπεβλέπετο κακῶσαι Ἀρτάβασδον ὄντα ἐν τῷ Δορυλαίῳ Ced. [94] Ὁ δὲ τοῦτο γνοὺς κινεῖ κατ' αὐτοῦ, καὶ τὸν μὲν πατρίκιον Βίσηρον τὸν συμμύστην Κ. ῥομφαίᾳ ἀνεῖλεν· ὁ δὲ Κοπρώνυμος φ. ἐπιβὰς παριππίου φεύγει εἰς τὸ Ἀ., κ. τ. λ. Ced. 4,11-15. [95] Ἀμμώριον cod. [96] Ced. 4,15-19. Ἐ. μ. δ. τοῖς ὑπηκόοις, ἑκατέρων βασιλέων ἀναγορευομένων· εἰσῆλθε δὲ Ἀ. ἐν τῇ πόλει καὶ παρευθὺ κατὰ πᾶσαν αὐτὴν τὰς ἱερὰς ἀνεστήλωσεν εἰκόνας, ἀν. δὲ παρὰ τῶν ὐ. β. Ἀναστάσιος δὲ ὁ ψευδώνυμος πατριάρχης, κρατήσας τὰ τίμια καὶ ζωοποιὰ ξύλα, ὥμοσε τῷ λαῷ ὅτι, κ. τ. λ. § 7.

Digitized by Google

piis venit, et nihil proficiens, Amorium rursus petit.

Artabasdus ubique sacras reposuit imagines, et Ecclesia pristinum splendorem recuperavit. Anastasius vero patriarcha, manu tenens veneranda crucis ligna, in ambone stans, per eum qui iis affixus fuerat juravit, Constantinum imperatorem hæc sibi verba dixisse : « Quem Maria peperit Christum, hunc tu Filium Dei ne censueris, neque quidquam præter hominem; ita enim eum Maria peperit ut et me mater mea Maria. » Hoc audito, populus anathematizavit eum.

Artabasdus, urbe egressus, milites conscribebat. Quo comperto Constantinus contra eum movit et pugna commissa in fugam convertit, et Cyzico potitus, ibi tutus manet.

Constantinus usque ad Chalcedonem procedens, ad partes Thracicas et terrestrem murum castra ponit, excurrens etiam usque ad Auream portam ut se multitudini ostenderet.

Artabasdus autem, apertis portis, iterum prælio commisso victus fususque est.

Cumque Constantinus navium esset potitus, fames ingens in urbe exstitit, ita ut modius hordei ad duodecim numismata venderetur, et sic de reliquis annonis. Moriente ergo et pereunte populo, coactus est Artabasdus Constantinopoli excedere.

Nicetas vero, Artabasdi filius, collecto non contemnendo exercitu, ad Chrysopolin pervenit. At imperator, copiis suis trajectis, eum profligavit et cepit, ac compedibus vinctum, ad murum aggressus, patri ostendit.

Subito a terrestri muro adortus urbem cepit; et Artabasdum cum Bactagio patricio comprehendens, Artabasdum quidem et duos ejus filios oculis privavit; Bactagium vero, manibus et pedibus prius amputatis, in Cynegio capite truncavit. Multos quoque proceres e vita sustulit et eorum bona publicavit

Inde equestres ludos edens, Artabasdum ac filios et amicos ejus produxit cum patriarcha Anastasio qui asino præpostere impositus pompatice ducebatur.

πόλει μετὰ [97] λαοῦ καὶ μηδὲν ἀνύσας, ἀνέστρεψε [98] πάλιν εἰς τὸ Ἀμώριον.

[99] (7) Ὁ δὲ Ἀρτάβασδος τὰς ἱερὰς εἰκόνας πανταχοῦ ἀνεστήλωσε, καὶ τὸν πρὶν αὐτῆς κόσμον ἡ Ἐκκλησία ἀπέλαβεν. Ἀναστάσιος δὲ ὁ πατριάρχης κρατήσας τὰ τίμια ξύλα ὤμοσεν ἐν τῷ ἄμβωνι ἑστώς, ὅτι « Μὰ τὸν προσηλωθέντα ἐν τούτοις [1], οὕτως μοι εἶπε Κωνσταντῖνος ὁ βασιλεὺς, ὅτι μὴ λογίσῃ Υἱὸν Θεοῦ εἶναι (τὸν Χριστὸν), ὃν ἔτεκεν (ἡ) Μαρία [2], εἰ μὴ [3] ψιλὸν ἄνθρωπον [4], ὡς [5] ἔτεκέ με ἡ μήτηρ μου Μαρία. » Καὶ τοῦτο ἀκούσαντες οἱ λαοὶ ἀνεθεμάτισαν αὐτόν.

[6] (8) Ὁ δὲ [7] Ἀρτάβασδος ἐξελθὼν ἐστρατολόγει. Κωνσταντῖνος δὲ, τοῦτο μαθὼν, ἐκίνησε κατ' αὐτοῦ, καὶ συμβαλὼν μετ' αὐτοῦ πόλεμον τρέπει αὐτόν [8]· καὶ καταλαβὼν τὴν Κύζικον ἐν τῇ πόλει διασώζεται.

646 (9) Ὁ δὲ Κωνσταντῖνος, ἐν Χαλκηδόνι ἐλθὼν, ἀντεπέρασεν ἐν τοῖς Θρᾳκῴοις μέρεσι, καὶ τῷ χερσαίῳ τείχει παρακαθίσας, διέδραμεν ἕως τῆς Χρυσῆς πόρτης (165ª) ἐπιδεικνύων ἑαυτὸν τοῖς ὄχλοις.

(10) Ὁ δὲ Ἀρτάβασδος, ἀνοίξας τὰς πόρτας καὶ συμβαλὼν πάλιν πόλεμον, ἡττήθη κατὰ κράτος.

(11) Τοῦ δὲ Κωνσταντίνου τὰ πλοῖα κρατήσαντος, ἐγένετο λιμὸς ἰσχυρὸς ἐν τῇ πόλει, ὥστε πραθῆναι τὸν μόδιον τῆς κριθῆς [9] νομισμάτων ιβ' καὶ τὰ λοιπὰ (εἴδη) ὁμοίως. Τοῦ δὲ λαοῦ θνήσκοντος καὶ ἀπολλυμένου, ἠναγκάσθη Ἀρτάβασδος ἀπολύειν καὶ ἐξέρχεσθαι (αὐτοὺς) ἐκ [10] τῆς πόλεως.

[11] (12) Νικήτας δὲ, ὁ υἱὸς Ἀρταβάσδου, ἐπισυνάξας λαὸν ἱκανὸν ἦλθεν ἕως Χρυσοπόλεως. Καὶ (διὰ) περάσας ὁ βασιλεὺς ἐδίωξεν αὐτὸν, καὶ καταλαβὼν ἐχειρώσατο. Καὶ τοῦτον πεδήσας ἦλθε [12] διὰ τάχους, καὶ τῷ πατρὶ ὑπεδείκνυσεν [13].

[14] (13) Ἄφνω δὲ παραταξάμενος διὰ τοῦ χερσαίου τείχους τὴν πόλιν παρέλαβε· καὶ Ἀρτάβασδον [15] χειρωσάμενος [16] καὶ τὸν [17] πατρίκιον Βακτάγιον [18], τὸν [19] μὲν Ἀρτάβασδον σὺν τοῖς δυσὶν υἱοῖς [20] αὐτοῦ ἐτύφλωσε, τοῦ δὲ [21] Βακταγίου χεῖρας καὶ πόδας ἐκκόψας ἐν τῷ Κυνηγίῳ ἀπεκεφάλισε· πολλοὺς δὲ καὶ ἄλλους τῶν προὐχόντων ἀνεῖλε, καὶ τὰς οὐσίας αὐτῶν ἐδήμευσεν.

[22] (14) Ἱππικὸν δὲ ποιήσας, εἰσήγαγε τὸν Ἀρτάβασδον σὺν τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ ἅμα τῷ πατριάρχῃ [23] Ἀναστασίῳ καὶ τοῖς φίλοις [24] αὐτοῦ [25] τοῦ πατριάρχου ἐπὶ ὄνου ἀντιστρόφως καθεζομένου (καὶ [26] πομπευομένου).

Variæ lectiones et notæ.

[97] πρός? [98] ὑπεστρ. Leo. Ced. 4,17-5,2. [1] ἐν αὐτοῖς Ced. [2] τὸν λεγόμενον χν Ced. [3] ἀλλὰ ψ. Ced. [4] ἡ γὰρ Μαρία οὕτως αὐτὸν ἔτεκεν Ced. [5] ὡς καὶ ἐμὲ ἡ μ. Ced. [6] 743 [7] Ὁ δὲ Ἀ. ἐξ. τῆς πόλεως καὶ σ. π. ἡττήθη κατὰ κράτος Ced. 6,6 cf. § 10. [8] Κωνσταντῖνος? Misc. C. 2 : *Constantinus vertit eum.* [9] εἰς νομίσματα Ced. [10] ἀπό Ced. [11] Ced. 6,11-15 Νικήτ. cod.; νικήσας Leo e compendio male lecto, cf. Misc. *Niceta Monostrategus.* [12] ἐλθὼν διὰ τοῦ τείχους τῷ Ced. Leo Misc. cf. *vinctum per murum.* [13] ὑπεδείκνυεν. Ced. [14] Ced. 6,15–20. [15] χ. Ἀ. ed. Leo. [16] σὺν τοῖς δυσὶν υἱοῖς Leo. [17] καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ Ced. [18] Βακουάγιον Leo. *Bagranus* Misc. [19] τοῦτον μὲν σὺν Ced. [20] ἀ. υἱοῖς Ced. [21] τοῦ δὲ B. χ. καὶ π. κόψας ἐν Leo. [22] Ced. 6,20-23. [23] φατριάρχῃ cod. [24] αὐτοῦ καὶ τ. φ. δεδεμένοις ἅμα Ἀ. τῷ ψευδωνύμῳ π. τυφθέντι δημοσίως καὶ ἐπὶ ὁ. ἀ. καθεζομένῳ, κ. τ. λ. Ced. [25] αὐτοῦ l. αὐτῶν (αὐτ. cod.) [26] καὶ πότε εἰσερχομένου πρὸς τὰ βασίλεια ἐπ' ὁ Ἀ. τὰ σχίσθια τῆς στολῆς τοῦ ἁγίου, πρὸς ὃν ὁ ὄστις; ἔφη ». Μὴ σ. τὸ διίππον ἐ. σε Ced. 1.708,14–17.

Digitized by Google

(15) Οὗτος γὰρ, περιπατῶν ὄπισθε Γερμανοῦ τοῦ πατριάρχου σύγκελλος ὤν, ἐπάτησε τὸ ὠμόφορον αὐτοῦ. Ὁ **647** δὲ ἐπιστραφεὶς ἔφη αὐτῷ· « Μὴ σπεῦδε, τὸ διίππιον [27] ἐκδέχεταί σε. »

(16) Πάλιν δὲ [28] Κωνσταντῖνος, ὡς ὁμόφρονα αὐτοῦ, ἐν τούτοις ἐκφοβήσας, ἐν τῷ θρόνῳ τῆς ἱερωσύνης ἐκάθισεν.

[29] (17) Ἐφ' οὗ ἤρξαντο ἀθρόως καὶ ἀοράτως σημεῖα ἔν τε τοῖς ἀνθρώπων ἱματίοις γίνεσθαι καὶ εἰς τὰ τῶν ἐκκλησιῶν ἱερὰ ἐνδύματα, σταυροὶ ἐλαιώδεις πλεῖστοι. Καὶ οὕτω κατέλαβεν ἡ θεομηνία τοῦ βουβῶνος λοιμικὴ νόσος, οὐ μόνον τοὺς ἐν τῇ πόλει, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐν τῇ περιχώρῳ δεινῶς ὀλοθρεύουσα. Καὶ πρὸς τούτοις ἐγίνοντο φαντασίαι τινὲς εἰς πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων καὶ δείματά τινα [30] ἐξαίσια, ἃ οἱ ὁρῶντες ἐτελεύτων· γινόμενοι γὰρ ἐν ἐκστάσει ἐνόμιζον ξένοις τισὶ καὶ βριαροῖς [31] προσώποις [συν]οδεύειν, (ἢ) καὶ τοὺς ἀπαντῶντας [32] ὡς φίλους δῆθεν [33] προσαγορεύοντες διελέγοντο. (Καὶ ταῦτα μὲν ἐν τῷ χειμῶνι γέγονε.)

[34] (18) Ἐν δὲ [35] τῷ ἐαρινῷ καιρῷ τοσοῦτον ἐπέτεινεν ἡ νόσος, ὥστε καὶ ὁλοκλήρους οἴκους τέλειον κλεισθῆναι, (ὅθεν ἐκ πολλῆς περιστάσεως εἰς ἄλογα καὶ ἁμάξας ἐπιστοιβάζοντες αὐτοὺς ἐξεκόμιζον. Ἐν δὲ τῷ πληρωθῆναι τὰ ἐν τῇ πόλει ἅπαντα καὶ ἀμπελῶνας κατασκαφῆναι, συνέβη καὶ τοὺς ἔνδον τῶν παλαιῶν τειχῶν κήπους εἰς τὴν τοιαύτην προσχωρῆσαι ταφὴν τῶν ἀνθρώπων) καὶ μὴ εἶναι τοὺς ὀφείλοντας θάπτειν τοὺς νεκροὺς. Παντὸς δὲ οἴκου διαφθαρέντος διὰ τὴν ἀσέβειαν τοῦ τυράννου, πάντα τὸν πλοῦτον τῶν οἰκητόρων τῆς πόλεως εἰσκομίσας ἐν τῷ παλατίῳ **648** ἀπέθετο. (Ἔφθασε δὲ [36] καὶ ἡ ὀργὴ [37] εἰς Ἀναστάσιον τὸν ἀνίερον· καὶ οἰκτίστῳ πάθει, τῷ λεγομένῳ χορδαψῷ, καταλύει τὸν βίον).

[38] (19) Ὁ δέ γε, [39] τύραννος τὴν πόλιν ἐάσας, τὴν Νικομήδειαν καταλαμβάνει, καὶ ἐκεῖσε διέτριβε μέχρι πολλοῦ· καὶ ἀκούσας τῶν Σαρακηνῶν κατ' ἀλλήλων μαχομένων, ἐκστρατεύει πρὸς τὰ μέρη τῆς Συρίας καὶ Γερμανίκειαν παρέλαβε, καὶ Θεοδοσιούπολιν, καὶ Μελιτηνὴν, αἰχμαλωτίσας [40] πάντας τοὺς ἐκεῖσε.

(20) Καὶ διὰ [41] τὴν τοιαύτην πρόφασιν τοῦ θα(105b) νατικοῦ προσλαβόμενος τοὺς συγγενεῖς αὐτοῦ Ἀρμενίους καὶ Σύρους αἱρετικοὺς, εἰς τὸ Βυζάντιον

Hic enim, cum syncellus esset, pone Germanum patriarcham incedens, viri sancti stolam calcavit. Qui conversus : « Noli festinare, inquit, Diippus te manet. »

Constantinus autem Nicolaum, sui erroris sectatorem, cum sic terruisset, rursum in pristino solio collocavit.

Eodem regnante apparuerunt subito, et visu non observante, signa in hominum vestibus et in Ecclesiæ supellectili, id est cruces plurimæ quasi ex oleo factæ. Et Dei ira excitatus est bubonis morbus pestilens qui non urbis modo, sed universæ viciniæ incolas absumpsit. Phantasiæ etiam multos invaserunt et terrores turpes, quos qui passi sunt mortui sunt; in exstasin enim acti putabant se cum peregrinis quibusdam et horridis hominibus iter facere, qui et occurrentes sibi tanquam amicos compellarent et cum iis colloquerentur. Et hæc quidem in hieme acciderunt.

Verno autem tempore morbus adeo exarsit ut totæ domus omnino concluderentur : unde propter multitudinem morientium jumentis et curribus passim congesti efferebantur; repletis vero omnibus urbis locis, vineis effossis, horti intra veteres muros positi etiam in mortuorum sepulturam cesserunt. Et defuerunt qui cadavera humarent. Tyrannus autem, omnibus propter ipsius impietatem familiis vastatis, omnes oppidanorum facultates corrasit inque palatium congessit. Anastasium etiam illum impium tetigit divina vindicta, qui miserrimo morbo quem chordapsum dicunt vitam finiit.

Tyrannus vero, urbe relicta, Nicomediam concessit, ibique diu moratus, cum certior factus esset bellum civile inter Saracenos agitari, versus partes Syriæ movit et Germaniciam recepit, Theodosiopolin et Melitenen, omnibus incolis in captivitatem abductis.

Et sub pestis prætextu, populares suos Armenos et Syros ad se receptos Byzantii et in Thracia collocavit, qui ad hunc usque diem in hæresi tyranni

Variæ lectiones et notæ.

[27] δίππιν cod. [28] Τὸν δὲ ψευδωνυμον πατριάρχην ὡς ὁ. ἀ. ἐκφ. καὶ δουλώσας, ρ. ἐν τῷ θ. τῆς ἱ. ἀποκαθέστηκε Ced. 7,2-4. [29] 747—Ced. 8,1-14 : τῇ ιε' (ἰνδικτιῶνι) ἡ. ἐν τῇ βασιλίδι πόλει αἴφνης ἀ. γ. ἔν τε τ. τῶν ἀ. ἱ. καὶ ἐν τοῖς τῶν ἐ. ἐπιπέπλοις σταυρία ἐλαιώδη πλεῖστα, κ. τ. λ. ἐγένετο δὲ καὶ θ. ποικίλων παθῶν ἀφειδῶς τοὺς λαοὺς ὀλ. οὐ μ. τ. ἐν τῇ π. ἀ. καὶ πάσῃ τῇ π. Ἐγεν. δὲ καὶ φ. ὡς. π. τῶν ἀ. ἐν ἐκ. γινομένους νομίζειν ξ. [30] φαντασίαι τινά cod. e seq. [31] βρυεροῖς cod. — κρυβεροῖς cod. [32] αὐτοῖς Ced. [33] δ. φ. προσαγορεύοντας καὶ διαλεγομένους, κ. τ. λ. Ced. [34] 748. [35] Τῷ δὲ ἐ. καιρῷ τῆς α' ἰνδικτιῶνος ἐπ. μειζόνως, τῷ δὲ θερινῷ ἐξεκαύθη εἰσάπαξ ὡ. καὶ ὁ. ὁ. κ. παντελῶς καὶ μὴ ἐ. τ. ὁ. θ. τ. ν. ὥστε μὴ ἐξαρκεῖν τοὺς κραββάτους — τοὺς κήπους διέσκαπτον καὶ μόλις τούτους ἴσχυσαν ἐπικαλύψαι· παντὸς δὲ ὁ. δ. διὰ τὴν ἀ. τοῦ Κοπρωνύμου — ἀπέθετο Ced. 8,14-9,1. [36] cf. § 27. [37] καὶ εἰς cod. [38] 746. [39] Τῷ ε' ἔτει ἄδειαν εὑρὼν ὁ Κοπρώνυμος ἐν τῇ Ἀνατολῇ ὡς τῶν Ἀράβων πρὸς ἀλλήλους Μ. Γ. παραλαμβάνει καὶ ἐπιστρατεύειν Δουλιχίᾳ καὶ Ἀσσυρίᾳ Ced. 7,11-13. [40] αἰχμαλωτή cod. [41] Προσελάβετο δὲ καὶ τοὺς πρὸς μητρὸς σ. καὶ ἐν Βυζαντίῳ μ. σὺν αὐτοῖς δὲ καὶ πολλοὺς Σ. μονοφυσίτας Ced. 7,13-15.

Digitized by Google

persistunt. Theopaschitæ Petrum (Fullonem) auctorem agnoscunt.

Interea filius tyranno natus est ex Chazaria filia hazari; huic Leonis nomen indidit.

Ob partam victoriam sensu excedens Deo infensus imperator, in urbem redux, synodum coegit adversus sacras imagines in Blachernarum palatio, in qua, post multa incassum contra Dominum prolata, sacerdotes ignominiæ impuras manus in exsultatione levantes, hanc miserrimam vocem ediderunt : « Hodie salus mundo evenit, quia tu, o imperator, nos ab idolis liberasti. »

O extremam et insolentem arrogantiam, stultitiam et blasphemiam hominum Christo obluctantium et sacra vendentium ! o intemperantiam cordis et linguæ ! Si enim iste impietatis reus ac defensor causa fuit idolorum eversionis, ergo irrita fuit Christi incarnatio, et inanis apostolorum prædicatio.

Elatus igitur ille improbus stultissimis vocibus istis addidit aliud nequitiæ genus, nam illicite impieque ascendit in ambonem manu tenens Constantinum, qui fuerat Sylæi episcopus, et voce magna exclamavit : « Constantino patriarchæ œcumenico multos annos! » Hunc enim patriarcham creaverat erroneus fatuusque imperator instigantibus impiis Christi venditoribus.

De quibus recte dixisset Ezechiel : Hæc dicit Dominus : « Sacerdotes contempserunt legem meam, et polluerunt, sanctuaria mea » non distinxerunt, « et inter pollutum et mundum non intellexerunt. » Et Daniel gravius illis notam ignominiæ inurit dicens : « Egressa est (iniquitas) a senioribus judicibus qui videbantur regere populum. » Vere enim isti « conceperunt dolorem, et pepererunt iniquitatem » : siquidem res sacerdotales divinisque canonibus statutas laicis tribuentes, his sacra mysteria commiserunt. Atque nihil mirum : qui enim Filium Dei calcare imaginem ejus contumeliis afficiendo et evertendo non horruerant, quomodo ejus sacerdotio pepercissent ? Quis non horreat ac stupeat, audiens et videns sacra peragen-

A μετῴκισε (καὶ ἐν τῇ Θρᾴκῃ καὶ ἐν τῇ δύσει, οἳ μέχρι τοῦ νῦν τὴν αἵρεσιν τοῦ τυράννου διακρατοῦσι. Θεοπασχῖται [48] κατὰ Πέτρον εἰσίν).

[48] (21) Ἐτέχθη δὲ [49] τότε τῷ τυράννῳ υἱὸς ἐκ τῆς τοῦ χαγάνου Χαζαρίας θυγατρὸς, ὃν ἐπωνόμασε Λέοντα.

[50] (22) Ἐπαρθεὶς δὲ [51] τῷ φρονήματι ὁ ἄθεος διὰ τὴν παρ' αὐτοῦ γενομένην νίκην, ἐπανελθὼν ἐν τῇ πόλει, σύνοδον συναθροίζει κατὰ τῶν ἁγίων εἰκόνων ἐν Βλαχέρναις, ἐν ᾗ πολλὰ [52] κατὰ τοῦ Κυρίου κενολογήσαντες οἱ ἱερεῖς τῆς αἰσχύνης καὶ τὰς μιαρὰς αὐτῶν χεῖρας εἰς ὕψος ἄραντες καὶ ἀλαλάξαντες, ἐβόησαν τὴν ἐλεεινὴν ἐκείνην φωνὴν λέγοντες· « Σήμερον σωτηρία τῷ κόσμῳ γέγονεν, ὅτι σὺ, βασιλεῦ, ἐλυτρώσω ἡμᾶς ἐκ τῶν εἰδώλων. »

B **649** [53] (23) Ὦ τῆς ἐσχάτης καὶ τολμηρᾶς αὐθαδείας, καὶ ἀπονοίας, καὶ βλασφημίας τῶν χριστομάχων ἱεροκαπήλων καὶ τῆς ὀκολάστου γνώμης αὐτῶν καὶ γλώσσης ! Εἰ γὰρ ὁ τῆς ἀσεβείας αἴτιος καὶ πρόμαχος οὗτος αἴτιος τῆς τῶν εἰδώλων καθαιρέσεως, μάτην ἄρα γέγονεν ἡ τοῦ Χριστοῦ ἐνανθρώπησις, κενὴ δὲ καὶ ἡ τῶν ἀποστόλων διδασκαλία.

(24-25) Φυσηθεὶς οὖν ὁ δείλαιος ἐπὶ τῇ ἀπηχεστάτῃ φωνῇ ταύτῃ, προσέθετο καὶ ἕτερον παράνομον εἶδος· ἀνελθὼν (γὰρ ἀθέσμως καὶ ἀνιέρως) ἐν τῷ ἄμβωνι χειροκρατῶν Κωνσταντῖνον, ἐπίσκοπον Συλαίου γενόμενον, ἐξεφώνησε μετὰ κραυγῆς μεγάλης· « Κωνσταντίνου οἰκουμενικοῦ πατριάρχου πολλὰ τὰ ἔτη. » (Ποιήσας αὐτὸν δῆθεν πατριάρχην C ὁ πεφενακισμένος καὶ ματαιόφρων ἐξ ὑποβολῆς τῶν ἀνιέρων χριστεμπόρων).

(26) Περὶ ὧν δικαίως λέξειεν ὁ μὲν Ἰεζεκιὴλ τάδε· Λέγει Κύριος· « Οἱ ἱερεῖς [54] ἠθέτησαν νόμον μου καὶ ἐβεβήλωσαν [55]· τὰ ἅγιά μου [56] οὐ διέστειλαν [57], καὶ ἀναμέσον ἀκαθάρτου καὶ [58] καθαροῦ οὐ διέκριναν· » ὁ δέ γε Δανιὴλ ἐμβριθέστερον στηλιτεύει αὐτοὺς φάσκων· « Ἐξῆλθεν [59] ἐκ πρεσβυτέρων κριτῶν ἀνόμων· οἳ ἐδόκουν τὸν λαὸν κυβερνᾶν· » ὄντως γὰρ ἀληθῶς οὗτοι [60] « συνέλαβον πόνον καὶ ἔτεκον ἀνομίαν. » ἐπειδὴ τὰ τῆς ἱερωσύνης καὶ τοῖς θείοις κανόσιν ἀνακείμενα λαϊκοῖς χαριζόμενοι, ἐπέτρεπον ἐπὶ τέλος. Καὶ θαυμαστόν γε οὐδέν· οἳ γὰρ, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καταπατήσαντες διὰ τὴν D πρὸς τὴν ἱερὰν αὐτοῦ εἰκόνα ὕβριν καὶ καθαίρεσιν, οὐ πεφρίκασι, πῶς ἂν τῆς ἱερωσύνης αὐτοῦ ἐφείσαντο; Τίς οὖν οὐκ ἐκπλαγείη ἐν τούτῳ καὶ φρί-

Variæ lectiones et notæ.

[48] Misc. C. 5 *juxta Petrum Cnaphea.* [49] 750. [50] Τῇ δὲ κε' τοῦ Ἰανουαρίου (τῷ θ' ἔτει) γενᾶται τῷ ἀσεβεῖ Κωνσταντίνῳ υἱὸς ἐκ τῆς χ. Εἰρήνης ὃν ἐπ. Δ. Ced. 9,8-10 χαζάρας cod. τῆς χ. Leo. sed Misc. *Cazariæ.* [51] 754. [52] Τῷ ιγ' ἔτει Κωνσταντῖνος ὁ δυσσεβὴς κ. τῶν ἁ. καὶ σεπτῶν ἐ. παράνομον συνέδριον τλη' ἐπισκόπων συνέλεξεν ἐν τῷ τῆς Συρίας πλατείῳ, ὧν ἐξῆρχε Θεοδόσιος, ὁ υἱὸς Ἀψιμάρου ὁ Ἐφέσου, καὶ Παστηλᾶς ὁ Πέργης — μηδενὸς παρόντος ἐκ τῶν καθολικῶν θρόνων, Ῥώμης φημὶ, καὶ Ἀλεξανδρείας, καὶ Ἀντιοχείας, καὶ Ἱεροσολύμων, καὶ ἀπὸ ι' τοῦ Φεβρ. — ἕως ἡ Αὐγούστου — καθ' ἣν Βλ. ἐλθόντος οἱ τῆς Θεοτόκου πολέμιοι Ced. 10,13-1. [53] πολλῶν κενολογησάντων Ced. [54] Ced. 10,21-11, 1 : ἀνῆλθε καὶ Κωνσταντῖνος ὁ Καβαλλῖνος ἐν τῷ ἁ. κρ. Κ. μοναχὸν, ἐπ. γ. τοῦ Σ. καὶ ἐπευξάμενος ἔφη μεγάλῃ τῇ φωνῇ Κ. ὁ. π. π. τὰ ἐ. — [55] αὐτῆς (τῆς γῆς Ez xxii,26. [56] ἐβεβήλουν Ez. [57] ἀναμέσον ἁγίου καὶ βεβήλου Ez. [58] διέστελλον Ez. [59] τοῦ add. Ez. — διέστελλον Ez. [60] Susanna 5 : Ἐξῆλθεν ἀνομία ἐκ Βαβυλῶνος ἐκ πρ. κρ. οἳ ἐ. τὸν λ. κ. [61] Ps. vii, 14. —

Digitized by Google

ξειεν, ἀκούων καὶ βλέπων τὸν ἀσπιδοφόρον ἱεροθέτην καὶ τὸν πολέμοις ἐσχολακότα καὶ φόνοις ἱεροτελετήν;

A tem qui clypeum tulit, et sacerdotio fungentem qui præliis et cædibus vacavit.

[66] (27) Ἀλλ' οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ καὶ ἄξιον (τῆς χειροτονίας) εἰς τὸν χειροτονηθέντα ὑπ' αὐτοῦ διεπράξατο ἔργον. Μαθὼν **650** γὰρ ἀκριβῶς [67] ὁ ἀλάστωρ ὅτι (κρατήσας) ὁ πατριάρχης (τὰ τίμια ξύλα) πολλοὺς ἐπληροφόρησεν [68] λέγων· « Μὰ τὸν προσηλωθέντα εἰς ταῦτα Κύριον, οὕτως μοι εἶπεν ὁ βασιλεὺς, ὅτι οὐκ ἔστι Θεὸς ὁ Χριστὸς, καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ Μαρίαν ἔχω Θεοτόκον, » ἐξεμάνη (σφόδρα) κατ' αὐτοῦ ὡς τὸ μυστήριον (τῆς βασιλείας) αὐτοῦ θριαμβεύσαντος. Καὶ ἐπιθεὶς αὐτῷ πολλὰς πληγὰς, ἐθριάμβευσεν (αὐτὸν) ἐπὶ λαοῦ καὶ [69] ἱπποδρομίου (ἐμπαιζόμενον), ἐμπτυόμενον [70], συρόμενον.

Neque multo post dignam a se constituto patriarchæ mercedem Constantinus rependit. Nam certior factus, patriarcham, pretiosa crucis ligna manibus tenentem, coram multis hæc declaravisse : « Per eum qui his affixus est, sic mihi dixit imperator : Christus non est Deus et ideo, nec Mariam habeo Dei Matrem »; furore adversus eum, ut qui secretum ipsius publicatum traduxisset, incensus est. Itaque multis verberibus multatum in triumpho per circum duci curavit conspulum et raptatum.

[71] (28) Εἶτα ἀσφαλισάμενος (166ᵃ) αὐτὸν (ἔν τινι τόπῳ), ἀποστέλλει πρὸς αὐτὸν πατρικίους, καὶ φησι· « Τί λέγεις ἄρτι περὶ τῆς πίστεως ἡμῶν καὶ τῆς συνόδου, ἣν ἐποιήσαμεν; » Ὁ δὲ, ματαιωθεὶς ταῖς φρεσὶ (καὶ) οἰόμενος αὐτὸν πάλιν ἐξευμενίσασθαι, ἀποκριθεὶς εἶπε· Καλῶς [72] πιστεύεις καὶ καλῶς τὴν σύνοδον ἐποίησας. » Οἱ δὲ ἐπιγελάσαντες (τῇ αὐτοῦ ἀνοίᾳ) εἶπον [73]· Ἡμεῖς τοῦτο (καὶ) μόνον ἠθέλομεν (παρά σου [74]) ἀκοῦσαι ἐκ τοῦ μιαροῦ σου στόματος· (ἀπὸ δὲ τοῦ νῦν ἄπελθε εἰς τὸ ἀνάθεμα καὶ εἰς τὸ σκότος). » Παραχρῆμα δὲ ἐξαγαγόντες αὐτὸν ἀπεκεφάλισαν, καὶ (τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐν τῷ Φόρῳ ἐκρέμασαν), τὸ (δὲ) σῶμα [75] ἔῤῥιψαν εἰς τὰ Πελαγίου [76] (σύροντες αὐτὸ), ἔνθα πρώην μὲν ὑπῆρχεν ὁ τῆς ἁγίας (μάρτυρος) Πελαγίας ναὸς, ὃν ὁ θεομισὴς καταλύσας [77] καὶ τάφον καταδίκων ποιήσας, τὰ Πελαγίου [78] ἐκάλεσεν). (Οὕτως οὖν τὸν ὑπ' αὐτοῦ χειροτονηθέντα καὶ δοξασθέντα πατριάρχην τιμήσας· φασὶ [79] δὲ ὅτι καὶ ἀνέτεμον αὐτὸν οἱ ἰατροὶ πρὸς τὸ γνῶναι τὴν διάθεσιν καὶ κατασκευὴν τῶν ἀνθρώπων).

B Inde cum eum in custodiam dedisset, mittit ad eum patricios et dixit : « Quid adhuc sentis de fide nostra et synodo quam celebravimus ? » At vanus animi ille, sperans hoc pacto imperatorem placaturum, respondit : « Recte sentis et recte synodum instituendo egisti. » Qui missi erant stultitiam hominis irridentes dixerunt : « Hoc unum ex impuro ore tuo voluimus audire, nunc in maledictionem abi, et in tenebras. » Eum statim eductum capite truncaverunt ; caput in foro combusserunt, corpus autem trahentes in Pelagium projecerunt. Fanum fuerat sanctæ Pelagiæ martyris, quod Dei osor demolitus sepulturæ capitis damnatorum destinaverat, Pelagioque nomen fecerat. Hoc fuit supplicium quo a se institutum et sublimatum patriarcham multavit. Dicunt etiam ejus corpus a medicis dissectum fuisse ut eorum de constitutione et structura hominum disquisitionibus inserviret.

[80] (29) Ὁ δὲ τύραννος χειροτονεῖ ἀντ' αὐτοῦ Νικήταν εὐνοῦχον Σκλάβον.

Tyrannus autem in ejus locum patriarcham designat Nicetam eunuchum, genere Sclavum.

651 [81] (30) Οὕτως δὲ Πέτρον τὸν **ἱερὸν Στυλίτην** μὴ πεισθέντα τοῖς αὐτοῦ πονηροῖς δόγμασι πολλὰ βασανίσας εἰς τὰ Πελαγίου συρόμενον ζῶντα ῥιφῆναι προσέταξε.

Pariter sanctum Petrum Stylitem, perversis dogmatibus suis non assentientem, multis vexatum cruciatibus vivumque tractum in Pelagium projici jussit.

(31) Ἰωάννην δὲ τὸν Δαμασκηνὸν, ὃν Χρυσορρόαν ἐκάλουν διὰ τὴν ἐνυπάρχουσαν αὐτῷ σοφίαν, Μανσοὺρ ἐπωνόμασεν, ὅ ἐστι βλάσφημος, καὶ τὴν τῆς χειρὸς αὐτοῦ ἐκκοπὴν αὐτὸς κατεσκεύασεν, ἣν ἡ ἁγία Θεοτόκος ἀοράτως ἴασατο.

Joannem vero Damascenum, quem Chysorrhoam vocabant propter insitam ei sapientiam, Mansour cognominavit, id est blasphemus, eique manum jussit abscidi, quam sancta Dei Parens invisibiliter restituit.

[82] (32) Καὶ [83] τὸν θεῖον Στέφανον, τὸν νέον, τὸν ἐν τῇ ἀκρωρείᾳ τοῦ ὄρους Αὐξεντίου τοῦ θεοφόρου

Divum quoque Stephanum juniorem, qui in summo Sancti Auxentii monte quadraginta annos

Variæ lectiones et notæ.

[66] 767. Ced. 13,5—7 : Οὐ π. τὸ ἐν μ. καὶ ἀξία (ἀνάξια Leo.) εἰς τὸν χ. ὑπ' ἀ. πατριάρχην δ. ἄτινα μετ' ὀλίγον ἐροῦμεν. [67] ἀκριβεῖς cod. om. Ced. 14,4—9. [68] ἐπλ· εἰπεῖν τὸν βασιλέα πρὸς αὐτὸν ὅτι Ced. — ὁ τὴν μητέρα αὐτοῦ ἐ. θ. Ced. [69] ἐν τῷ Ἱπποδρόμῳ Ced. [70] καὶ add. Ced. [71] Ced. 14,8—18. [72] κ. ἐπ. τὴν σ. καὶ κ. π. Ced. [73] πρὸς αὐτὸν add. Ced. [74] παρὰ τοῦ Ced. [75] αὐτοῦ add. Ced. [76] τὸ πέλαγος ἐ. πρῶτον ὑπ. Ced. [77] κατακλύσας Ced. [78] ἐκ. τὸ Πελάγιον Ced. — [79] φασὶ — ἀνθρώπων om. Slav. — [80] Ced. 14,18 Ἀντιχ. δὲ πατριάρχην N. ἐ. καὶ Σ. [81] Ced. 14,19. Ὡσαύτως δὲ καὶ Π. τὸν ἐ. καὶ τὸν θεοφόρον Στέφανον τὸν τοῦ Αὐξεντίου μετὰ πολλὰ; αἰκίας φονεύσας εἰς τὸ πέλαγος συράντας ρ. πρ. cf. § 53 Οὗτος cod. — [82] 765. Ced. 13,13—19 :Τῷ κε' ἔτει—Στ. τὸν θ. ξ' γὰρ χρόνους ἐποίησεν ἐν τῷ βουνῷ τοῦ ἁγίου Α ἐγκλειστος, ποικίλοις τιμωρησάμενος ἀπέκτεινε π. δὲ ἀ. καὶ στρ. δ. πρ. τὰς ἐ. δ. τ. τούτους ἀνάλωσεν. [83] Ὡσαύτως οὖν καὶ Vat. Bulg.

Digitized by Google

in angusta cellula egerat, crudeliter vexatum jussit vivum et ipsum trahi et in Pelagium conjici, quippe qui non solum resisteret et obluctaretur pravæ illius doctrinæ, et multos impelleret ad amplectendam vitam monasticam et hortaretur ad despiciendas imperatorias dignitates ac divitias. Et videre erat per totam urbem et regionem lamenta super lamentis et questus super questibus ex piorum parte, ex parte vero impiorum, sacra calcata et vasa disturbata, ecclesias eversas divinasque imagines conculcatas. Multos etiam duces et milites, ob eorum in sacras imagines studium delatos, variis cruciatibus acerbissimisque vexatos tormentis diræ neci tradidit.

Expeditionem quoque in Bulgaros fecit terra marique, et armata ex thematibus mille et sexcenta navigia ad Auchialum misit : quæ ad littus appellentes, Aquilone vehementer flante, fere omnia confracta sunt, et mersa est innumera multitudo. Quo comperto, Bulgari cum imperatore pugnam committunt, sed fusa profligataque eorum multitudine, recesserunt cum magno dedecore et ingenti clade. Devictis igitur Bulgaris, in urbem reversus est, militaribus ordinibus stipatus, Bulgarosque vinctos in triumphum agens.

Eo regnante sævissimum fuit et intolerabile frigus. Id mare septentrionale a terra ad centum usque milliaria in lapidem redegit, crassitie cubitorum triginta. Et nive glaciei superfusa aucta est crassities viginti aliis cubitis. Itaque mare protinus terræ æquale fuit, pedestrique itineri hominum, ferarum ac domesticorum animalium glacies locum dedit.

Mense Februario, Dei jussu glacies ista in plurima montium similia frusta disrupta est quæ ventorum vi ad Daphnysium et Hieron delata, inde per fretum ad urbem devenerunt, et hinc usque ad insulas et Abydum totum littus maritimum repleverunt. Erant iis immista congelata ferarum et avicurum [animalium cadavera. Licebat veluti in terra pedibus iter facere a Sophianis usque ad urbem et a Chrysopoli usque ad divi Mamantis. Ex his ingentibus frustis duo allisa sunt, unum scalæ Chrysopolis, alterum urbis muro, quem a funda-

ποιήσαντα [74] μ' ἔτη [75] ἐν οἰκίσκῳ σμικρῷ, πολλὰ τιμωρήσας, ἐπέτρεψε καὶ [76] αὐτὸν ζῶντα συρέντα ῥιφῆναι [77] εἰς τὰ Πελαγίου (ὡς οὐ μόνον ἀντιπίπτοντα καὶ ἀντιμαχόμενον [78] αὐτοῦ τῇ κακοδοξίᾳ, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς μεταφέροντα πρὸς τὸν μονήρη βίον καὶ καταφρονεῖν πείθοντα [79] τῶν βασιλικῶν ἀξιωμάτων καὶ χρημάτων. Καὶ ἦν ἰδεῖν κατὰ πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν θρῆνον ἐπὶ θρῆνον καὶ οὐαὶ ἐπὶ οὐαὶ παρὰ τῶν εὐσεβούντων· παρὰ δὲ τῶν ἀσεβούντων ἱερὰ πατούμενα καὶ σκεύη μεταποιούμενα, ἐκκλησίας τε ἀνορυττομένας καὶ θείας εἰκόνας πατουμένας). Πολλῶν τοίνυν ἀρχόντων καὶ στρατιωτῶν διαβληθέντων εἰκόνας προσκυνεῖν, διαφόροις τιμωρίαις καὶ πικροτάταις αἰκίαις δεινῷ θανάτῳ παρέδωκεν.

B [80] (33) Ἐστράτευσε δὲ κατὰ Βουλγάρων πεζῇ τε καὶ πλωΐ [81], (ἐξοπλίσας ἐκ τῶν θεμάτων) χελάνδια χίλια ἑξακόσια, ἐπὶ [82] Ἀχελῶν ἀπέστειλεν· ἐν ταῖς ἀκταῖς προσορμισθέντα [83]) καὶ τοῦ βορρᾶ (βιαίως) πνεύσαντος, ἅπαντα μικροῦ δεῖν συνετρίβη· καὶ ἐπνίγη λαὸς ἀναρίθμητος. Ὅπερ μαθόντες οἱ Βούλγαροι πόλεμον πρὸς αὐτὸν συνάπτουσι· καὶ τὰ πλήθη αὐτῶν δεινῶς συγκοπέντα [84] ὑπέστρεψαν μετ' αἰσχύνης μεγάλης καὶ ἥττης. Τροπωσάμενος οὖν τοὺς Βουλγάρους, εἰσῆλθεν ἐν τῇ πόλει **652** καθωπλισμένος τοῖς πολεμικοῖς ὅπλοις, θριαμβεύων δεδεμένους τοὺς Βουλγάρους.

C [85] (34) Ἐφ' οὗ [86] χρόνου γέγονε (χειμὼν μέγας καὶ) ψύχος πικρὸν καὶ ἀνοιπτοτον, ὥστε (καὶ) τὴν ἀρκτῴαν [87] τοῦ Πόντου θάλασσαν ἐπὶ μίλια ρ' ἀπολιθωθῆναι καὶ πήχεις λ' τὸ βάθος, οὗπερ χιονισθέντος ηὐξήθη ἐπὶ ἄλλα; κ' πήχεις τὸ ὕψος, ὥστε συναρμοσθῆναι [88] τὴν θάλασσαν τῇ ξηρᾷ καὶ πεζοπορεῖσθαι ὕπερθεν τοῦ κρύους ὑπὸ [89] ἀγρίων τε καὶ ἡμερῶν ζώων.

[90] (35) (166b) Τῷ δὲ Φεβρουαρίῳ μηνὶ κατὰ Θεοῦ κέλευσιν τοῦ [91] τοιούτου πάγους εἰς πλεῖστα ὀρεοφανῆ [92] τμήματα διαιρεθέντος καὶ τῇ τῶν ἀνέμων βίᾳ ἐπὶ [93] (Δαφνουσίου καὶ) τοῦ Ἱεροῦ κατενεχθέντος [94], (οὕτω) διὰ τοῦ στενοῦ ἐπὶ τὴν πόλιν ἔφθασαν, κἀκεῖθεν μέχρι [95] τῶν νήσων καὶ Ἀβύδου πᾶσαν τὴν παράλιον [96] γῆν ἐπλήρωσαν, ἔχοντα καὶ [97] ζῶα διάφορα προσπεπηγμένα [98], ἡμερά τε καὶ ἄγρια. (Διὸ) πᾶς ὁ βουλόμενος ἀπὸ Σοφιανῶν [99] εἰς τὸν ἅγιον Μάμαντα D καὶ εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰς Χρυσόπολιν ὡς διὰ ξηρᾶς ἐβάδιζεν. Ἐκ τῶν [1] μεγάλων τμημάτων ἐκείνων

Variæ lectiones et notæ.

[74] ποιήσαντος Vat. Bulg. [75] ἔτη μ' Vat. Bulg. [76] καὶ ἀ. ζ. om. Vat. Bulg. [77] ῥιφέντα Vat. [78] μαχ. Vat. Bulg. — 14 [79] πείθων cod. — [80] 763. Ced. 15,3—7. — [81] πλοΐστί Ced. [82] καὶ ἀπ. ἐπὶ Ἀγχίαλον χελ. βχ'. β. δὲ πν. ἀπώλοντο π. πλὴν ὀλίγων, ὑπέστρεφε δὲ ἐν τῇ πόλει ἀδόξως Ced. — [83] προσορμισθέντων? (προσορμισθ. cod.) [84] συγκόψαντες cod. [85] — 763. [86] Τῷ κγ' ἔτει γ. ψ. μ. καὶ πικρότατον κατὰ τὴν βασιλίδα καὶ τὴν ἀνατολὴν καὶ ἄρτον καὶ δύσιν, ὥστε τὴν ἀ. τοῦ π. παραλίαν ἐπὶ ρ' μ τὸ πέλαγος ἀ. καὶ ἐπὶ λ' π. τὸ β. παγῆναι Ced. 11,18—12,5. [87] ἀρκτῷαν cod. [88] συμμορφηθ. Ced. Leo. [89] κρ. παρά τε ἀνθρώπων καὶ ζ. ἡ. τε καὶ ἀ. τὸ πέλαγος ἀπό τε Ζιχίας μέχρι Δανούβεως καὶ τοῦ Κούφη ποταμοῦ, τοῦ Δανάστρεώς τε καὶ Δανάπρεως καὶ τῶν Νεκροπύλων καὶ τῆς λοιπῆς ἀκτῆς μέχρι Μεσημβρίας καὶ Μηδείας Ced.— [90] Ced. 12,5—17. [91] τοῦ τ. π. α. κ. Θεοῦ τὰ τοιαῦτα πελάγη Leo. — [92] ὀροφανῆ cod. [93] ἐπὶ τὸ Ἱερὸν Ced. Leo. [94] κατενεχθέντων? κατενεχθέντα? κατενεχθέντι cod. [95] παραλίαν ξ. Ceu. πράλιον ἐ. Leo. — ἐν οἷς ὑπῆρχε καὶ ζ. ἀ. τε καὶ ἡ. τεθνεῶτα Ced. —[97] προσπεπηγμο. cod. [99] Σ. ἕως τῆς πόλεως καὶ ἀπὸ Χρυσοπόλεως ἕως τοῦ ἁγίου Μάμαντος καὶ τῶν Γαλατῶν ἀκωλύτως ὡς ἐπὶ ξ. ἐβάδιζον Ced. [1] ἐν δὲ ἐξ αὐτῶν προσφάξαν τῇ τῆς Ἀκροπόλεως σκάλᾳ συνέτριψεν αὐτήν, ἕτερον δὲ Ced.

Digitized by Google

δύο πρησραγέντα, τὸ μὲν τῇ σκάλῃ τῆς Χρυσοπόλεως, τὸ δὲ τῷ τείχει (τῆς πόλεως) προσραγὲν [a], ἐκ τῶν θεμελίων συνέσεισε καὶ συνεζόνησε μετὰ τῶν ἔνδοθεν πλησίον οἰκημάτων· ἅπερ οὖν τμήματα διαιρεθέντα εἰς τρία, ἀπὸ τῶν Μαγγάνων ἕως τοῦ Βοὸς φόρου τὴν πόλιν διαζώσαντα, **653** ὑπερεῖχε πολὺ τῷ τείχει τὸ ὕψος. (Καὶ ταῦτα θεωροῦντες οἱ τῆς πόλεως καὶ διαπορούντες ἐθρήνουν ἀπαρηγόρητα.)

A mentis concussit et quassavit cum domibus juxta murum positis. Hæc igitur frusta in tres partes rupta, inde a Manganis ad forum usque Bovis cingentia urbem, murum altitudine multo superabant. Hæc videntes urbis incolæ animo anxii et consternati lamentabantur.

[a] (36) Ἐν οἷς καὶ πλάνη γέγονε περὶ τοῦ παρηλλαγμένως τῆς ἀκριβείας τῶν ὀρθοδόξων οἱ παράφρονες [b] πασχάσαντες· ὕστερον δὲ ἐπιγνόντες τὴν ἑαυτῶν ἀπάτην καὶ πλάνην, ᾐσχύνοντο.

In quibus etiam hoc mali evenit, ut stulti de singulari orthodoxorum scrupulositate cavillarentur. Denique vero errorem suum agnoscentes ac deceptionem, pudore suffusi sunt.

(37) Τῷ δὲ [c] Ἀπριλίῳ μηνὶ δρόμος ἀστέρων γέγονεν ἐν τῷ ἀέρι, καὶ κατέπιπτον πρὸς τὴν γῆν, ὥστε τοὺς ὁρῶντας νομίζειν εἶναι συντέλειαν.

Mense Aprili stellæ per aerem vagantes in terram ceciderunt, ita ut vulgo diceretur finis mundi appetiisse.

(38) Αὐτίκα καὶ αὐχμὸς [d] ἐγένετο πολὺς (καὶ λιμὸς μέγας), ὡς ξηρανθῆναι πηγὰς καὶ ποταμούς, (καὶ λιμὸν μέγαν γενέσθαι ὥστε τὸν μόδιον τῆς κριθῆς ἐν τῇ πόλει πιπράσκεσθαι, εἰς νομίσματα ιβ'.)

B Statim supervenit siccitas magna quam dira fames secuta est, ita ut siccati sunt fontes et fluvii, ac tanta fames sæviret ut modius hordei nummos duodecim venderetur.

[e] (39) Ἐν δὲ [f] γε τῇ Συρίᾳ γέγονε σεισμὸς μέγιστος καὶ πόλεων πτώσεις, ὥστε αἱ μὲν τῶν πόλεων ὁλόκληροι ἐδαφίσθησαν, αἱ δὲ ἐξ ἡμισείας, ἕτεραι δὲ ἀπὸ τῶν ἀερίων εἰς τὰ ὑποκείμενα πεδία μετὰ τῶν τοίχων [g] καὶ τῶν οἰκημάτων ἄρδην μετέστησαν ἀβλαβεῖς ὡς ἀπὸ μιλίων β'· ἡ δὲ γῆ [h] τῆς Μεσοποταμίας, ἐπὶ μίλια γ' σχισθεῖσα καὶ ἑτέραν ἀναβράσασαν [i] λευκὴν καὶ ἀμμώδη γῆν, ἀνῆλθε παραδόξως· ἐκ μέσου ταύτης ἡμίονος ἀνθρωπίνῃ φωνῇ φθεγγομένη καὶ προμηνύουσα ἐπιδρομὴν ἔθνους [j], δ(περ) καὶ γέγονε (μετ' ὀλίγον.)

In Syria vero maximus terræ motus urbes subvertit, quarum aliæ omnino, aliæ ex parte tantum destructæ sunt, aliæ ab editis in subjacentes campos, seu a duobus circiter milliariis integræ illæsæque cum muris ac domibus fuerunt translatæ. In Mesopotamia autem terra spatio trium milliariorum fissa, aliam ebuliit albam arenosamque terram, de cujus medio (res incredibilis!) exortum est hemionium humana voce loquens et prædicens populi incursum, quod paulo post contigit.

[k] (40) Ὁ δὲ τύραννος καὶ ἀλάστωρ, ἐξελθὼν μετὰ ταῦτα πάλιν κατὰ Βουλγάρων πλωΐ τε καὶ πεζῇ, ἐπὶ Ἀχελῶν ἀπέστειλεν. Ἀνέμου δὲ βιαίου πνεύσαντος, τὰ πλοῖα συνετρίβη. Τοῦτο μαθόντες οἱ Βούλγαροι πόλεμον πρὸς αὐτὸν συνάπτουσι. Δεινῶς οὖν ἡττηθεὶς ὁ τύραννος ἐπέστρεψε μετ' αἰσχύνης· μέχρι μὲν [l] γὰρ καὶ τήμερον τὰ τῶν Ἀχελῶν κοῖλα καὶ **654** πεδιάσιμα χωρία τὰ τῶν ἀνῃρημένων κῶλα σαφῶς ὑποδεικνύουσι καὶ τὴν ἧτταν μαρτυροῦσιν.

C Post hæc pestifer tyrannus iterum Bulgaros terra marique aggrediens, ad Achelos exercitum misit. Vento autem vehementissimo flante, naves alliduntur. Quo comperto Bulgari prælium conserunt. Dire igitur devictus tyrannus cum dedecore reversus est: et etiamnunc Achelorum concava campestria loca interfectorum ossa manifeste ostendunt atque cladem testantur.

(41) Οὗτος [m] ὁ θεομισὴς πολλῶν ἁγίων λείψανα κατέκαυσεν, ἄλλα δὲ τῇ θαλάσσῃ παρέδωκεν, ἐν ᾧ καὶ τῆς ἁγίας Εὐφημίας τὸ λεῖψανον, μὴ φέρων ὁρᾶν ὁ ἁλιτήριος μύρον ἀναβλύζον, σὺν τῇ λάρνακι ἔῤῥιψεν βυθῷ παρέπεμψεν, ὅπερ ἐν τῇ Λήμνῳ νήσῳ σῶον διασωθὲν, (παρὰ τῶν οἰκητόρων ἐδέχθη ἐκ θείας ἀποκαλύψεως, τὸν δὲ ναὸν τῆς ἁγίας πανευφήμου ἁρμάμεντον καὶ κοπροθέσιον ἐποίησεν.) Ἐπὶ δὲ Κωνσταντίνου

Ipse Dei osor multorum sanctorum sacra pignora combussit vel in mare mersit. Quin et reliquias sanctæ Euphemiæ, ex eis stillantem balsamum videre non sustinens, cum cista in fluctus projecit; quæ incolumis Lemnum appulit et ab incolis per divinam revelationem erepta est. Sanctæ martyris

D ædem in armamentarium et locum fimo deponendo mutavit. Deinde vero, Constantino et Irene re-

Variæ lectiones et notæ.

[a] πρ. τοῦτο μεγάλως; ἐδ. ὡς καὶ τοὺς ἐ. οἰκοῦντας, συμμετασχεῖν τοῦ σάλου· εἰς τ. δὲ ῥαγὴν ἔζωσε τὴν πόλιν ἀ. Τῶν M. ἐ. τοῦ Βοσπορίου οὗτινος τὸ ὑπ. τῆς πόλεως Ced. [b] 760. [b] τοὺς παράφρονας πασχάσαι — [c] Τῷ δὲ Μαρτίῳ μ. ἀστέρες ἀθρόως ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπ. ὡς λέγειν πάντας σ. ἐ. Ced. 12,18,19. [d] Αὐχμός τε π. γέγονεν ὡς Ced. 12,19,20, cætera e § 11 repetita non habet. [e] 750. [f] Τῷ θ' ἔτει γ. σ. ἐν Σ. καὶ μεγάλη καὶ φοβερὰ πτῶσις, ὅθεν αἱ μὲν τ. π. ὁλοκλήρως ἠφανίσθ. αἱ δὲ μέσως, ἐπ. ἀπὸ τῶν ὀρεινῶν Ced. [g] σὺν τοῖς τείχεσι καὶ τοῖς οἰκήμασιν ὁλόκληροι σῶαι μ. σὺν τῶν κτλ. Ced. [h] ἔξ. ἐν Μεσοποταμίᾳ δὲ εἰς μῆκος μ. δύο ἐῤῥάγη ἡ γῆ, καὶ ἐκ τοῦ βυθοῦ αὐτῆς ἀνήχθη γῆ λευκοτάτη καὶ ἀμμώδης, ἧς ἐκ μέσου ἀν. ζῶον μυλικὸν ἄσπιλον λαλοῦν ἀ. φ. προμηνύον ἐ. ἐπ. Ced. [i] ἀναβράσασα? [j] ἐκ τῆς ἐρήμου κατὰ τῶν Ἀράβων Ced. [k]. cf. Ced. ad § 33. [l] μέν om. cod. [m] Ἀλλὰ καὶ τὸ τίμιον λ. τῆς ἁ. καὶ πανευφήμου Ἐ. ἐδύθισε σὺν τῇ λ. ὅπερ Θεοῦ χάριτι ἐν τῇ ν. τῇ Λ. εὐπλοῆσαν ἐγένετο καὶ πάλιν ἐπὶ Κ. καὶ Ἐ. τῶν εὐσεβῶν βασιλέων μ. τῆς πρεπούσης τ. ἐπανῆλθεν ἐν τῷ τεμένει αὐτῆς, ὅπερ ὁ τῶν ἐκκλησιῶν ἐχθρὸς, μᾶλλον δὲ τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς, ἁρμάμεντον καὶ κοπροθέσιον ἐποίησεν, αὐτοὶ δὲ ἀνακαθάραντες πάλιν καθιέρωσαν Ced. 15,1—14.

Digitized by Google

gnantibus, egregiæ martyris reliquiæ cum veneratione magna in urbem sunt translatæ.

Idem filios suos Nicephorum et Christophorum Cæsares, Nicetam vero nobilissimum fecit.

Athenis in urbem venit Irenes cum dromonibus; eam imperator filio suo Leoni junxit, in templo sancti Stephani coronans eos duplici corona, regni et matrimonii.

Amicos in Bulgaria Constantinus secreto sibi conciliaverat qui consilia regis sibi aperirent. Hi imperatori nuntiant regem Bulgarorum copias misisse ad invadendam Berzetiam. Imperator, contra Arabas movere simulans, apocrisiaros mittit in Bulgariam ad pacem conciliendam; interim collecto exercitu cum tagmatibus Bulgaros, silentio buccinatoribus indicto, aggreditur conteritque et magna victoria potitur. Deinde in urbem reversus, loricatus triumphum egit. Hoc bellum nobile appellavit quod in ea nullus hostis obstitisset et ex Romanis nullus ceccidisset.

Rex vero Bulgarorum, intelligens imperatorem de suis consiliis proditione suorum familiarium certiorem fieri, ad eum dolose scribit : « Constitui profugere et me ad te conferre, ut per me totam Bulgariam obtineas. Itaque mitte promissionem immunitatis et significa quos hic habeas amicos ut eorum fidei me credens una cum ipsis ad te perveniam. » Hac fraude Bulgari vanus ac stolidus iste circumventus, nomina suorum amicorum scribit; quod rex cognoscens, omnes crudeli morte sustulit. Ea re nuntiata Constantinus barbam sibimet evellit.

Iterum contra Bulgaros movens, carbunculi pedes ejus invaserunt, ac febris præterea vehemens eum et ardentissima corripuit non longe ab Arcadiopoli, lectica reportatus est.

Et reportatus Selymbriam indeque navigio vectus usque ad castellum Stronguli, ibi et animæ et corporis mortem obiit, clamans et dicens quia, « Vivus igni inexstinguibili traditus sum propter Mariam Deiparam; sed extunc honoretur et celebretur ut vere Deipara. »

Hæc eo vociferante et Mariam Deiparam procla-

A καὶ Εἰρήνης τὸ αὐτὸ λείψανον τῆς πανευφήμου πάλιν μετὰ τιμῆς πολλῆς ἐν τῇ πόλει ἀνεκομίσθη.

[16] (42) Οὗτος τῶν υἱῶν αὐτοῦ τοὺς μὲν δύο προβάλλεται Καίσαρας Νικηφόρον καὶ Χριστοφόρον, τὸν δὲ Νικήταν νουβελίσιμον.

[17] (43) Εἰσελθούσης δὲ [18] τῆς Εἰρήνης τῆς ἐξ Ἀθηνῶν ἐν τῇ πόλει μετὰ δρομώνων (167a), ἔζευξεν αὐτὴν Λέοντι τῷ υἱῷ αὐτοῦ, στέψας αὐτοὺς ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Στεφάνου τῷ τῆς βασιλείας στέφει καὶ τοῦ γάμου.

[19] (44) Δεξιωσάμενος δὲ [20] φίλους κρυπτοὺς ἐν Βουλγαρίᾳ, οἳ κατεμήνυον αὐτῷ ἅπαντα τὰ τῷ ἄρχοντι αὐτῶν βουλευόμενα, οἳ καὶ δηλοῦσι τῷ βασιλεῖ, ὅτι ἀποστέλλει ὁ κύριος Βουλγάρων λαὸν πρὸς τὸ αἰχμαλωτίσαι τὴν Βερζητίαν **655**. Ὁ δὲ βασιλεὺς, B μετασχηματισάμενος κατὰ Ἀράβων κινεῖν, ἀποστέλλει τοὺς ἀποκρισιαρίους τοὺς διὰ εἰρήνην παραγενομένους ἐπὶ Βουλγαρίαν, καὶ ἐπισυνάξας πάντα τὸν στρατὸν, ἅμα τῶν ταγμάτων ἐπέπεσε τοῖς Βουλγάροις ἀσαλπιγκτὶ, καὶ τρέψας αὐτοὺς ἐποίησε νῖκος μέγα. Καὶ ὑποστρέψας ἐν τῇ πόλει καὶ θριαμβεύσας τεθωρακισμένος, τὸν πόλεμον τοῦτον ἐπωνόμασεν εὐγενῆ, ὡς μηδενὸς αὐτῷ ἀντιστάντος μηδὲ σφαγῆς Ῥωμαίων γενομένης.

[21] (45) Ὁ δὲ ἄρχων Βουλγάρων Τελέριχος, γνοὺς, ὅτι ἐκ τῶν οἰκείων αὐτοῦ τὰς βουλὰς ὁ βασιλεὺς μανθάνει, γράφει [22] αὐτῷ (ἐν δολιότητι, ὅτι « Βουλόμενος) φυγεῖν καὶ ἐλθεῖν πρὸς σὲ (ἵνα δι' ἐμοῦ ὑποτάξῃς πᾶσαν τὴν Βουλγαρίαν ·) ἀλλὰ [23] πέμψον λόγον ἀπαθείας καὶ τίνας ἔχεις φίλους [24] ἐνταῦθα, ἵνα C θαῤῥήσω αὐτοῖς ἐλθεῖν σὺν ἐμοί [25]. » Ὁ δὲ, [26] κουφότητι γνώμης καὶ ἀνοίας κρατηθεὶς, ἔγραψε τοὺς καταμηνύοντας αὐτῷ· ὅπερ κἀκεῖνος, μαθὼν, πάντας δεινῷ θανάτῳ παρέδωκεν· ὃ καὶ μαθὼν, ὁ ἀλάστωρ τὴν γενειάδα αὐτοῦ ἀπέτιλεν.

[27] (46) Ἐκστρατεύσας δὲ πάλιν κατὰ Βουλγάρων καὶ δεινῶς κατὰ τῶν σκελῶν ἀνθρακωθεὶς καὶ πυρετῷ λάβρῳ καὶ διακαεῖ συσχεθεὶς κατὰ τὴν Ἀρκαδιούπολιν, ἀνέστρεψεν [28] ἐγκλίνιος.

[29] (47) Καὶ ἐλθὼν ἐν Σηλυμβρίᾳ καὶ ἐκπλωΐσας [30] μέχρι τοῦ Στρογγύλου καστέλλου, θνήσκει ψυχῇ καὶ σώματι, βοῶν καὶ λέγων· « Ὅτι ζῶν πυρὶ ἀσβέστῳ D παρεδόθην διὰ τὴν Θεοτόκον Μαρίαν· ἀλλ' ἀπὸ τοῦ νῦν τιμάσθω καὶ ἀνυμνείσθω ὡς Θεοτόκος ἀληθὴς οὖσα. »

656 (48) Ταῦτα αὐτοῦ ἐπιβοωμένου καὶ τὴν

Variæ lectiones et notæ.

[16] Ced. 16,21—23 : Τῷ κη' ἔτει ἔστεψε τὴν αὐτοῦ γυναῖκα Εὐδοκίαν, τρίτην οὖσαν, Αὐγοῦσταν καὶ τοὺς δύο ἀ. υ. Χρ. καὶ Ν. ἐποίησε Κ. τοῦ πατριάρχου ποιήσαντος εὐχήν. [17] 769. [18] Τῷ κθ' ἔτει — ἦλθεν Εἰρήνη ἐξ Ἀ. καὶ ἐστέφθη ἐν τῷ Ἁγίῳ Στεφάνῳ πρὸς γάμον Λ. βασιλεῖ τῷ υ. τοῦ Κοπρωνύμου Ced. 18,1—4 [19] 773. [20] Τῷ λγ' ἔτει ἐκίνησε Κωνσταντῖνος στόλον κατὰ Βουλγάρων καὶ ποιήσας εἰρήνην ὑπέστρεψε· καὶ τῶν Βουλγάρων ιβ' χιλιάδας πεμπόντων εἰς Β. ἀκούσας ὁ βασιλεὺς καὶ ἐξελθὼν εἰς τὴν λεγομένην Λιθοσωραίαν ἐπ. αὐτοῖς καὶ πάντας ἀνελὼν ὑπέστρεψεν εἰς τὴν πόλιν τ. τὸν π. ὠν. ἐ. ὡς μ. σφαγέντος Χριστιανοῦ Ced. 17,8—43. [21] Ced. 17,13—20 : Ὁ δὲ τῆς Βουλγαρίας κύριος Ἐλέρικος. [22] ἀ. προδίδοται γρ. αὐτῷ. Βουλὴν ἔχω τοῦ φ. Ced. [23] π. οὖν μοι λ. Ced. [24] φ. ὧδε Ced. — [25] ἀ καὶ συνδράμωσί μοι Ced. [26] Ὁ δὲ κούφος, ὢν καὶ ἀνόητος, συνυπήχθη τῇ ἀπάτῃ τοῦ Βουλγάρου, καὶ γράφει ὁ. κ. μ. π. ἀπώλεσεν, ὅπερ ὁ Κοπρώνυμος ἀκούσας τὴν γ. ἀ. ἐξέτεινε Ced. [27] 775. Ced. 17,21—18,2 : Τῷ λε' ἔτει ἐκστρατεύει Κωνσταντῖνος. — καὶ θεμελίτῳ ὀργῇ κ. Ced. [28] ὁσπεστρ. Ced. — [29] Ἐξομολόγησις τοῦ κοπρώνου καὶ κοπρωνύμου. Ced. 18,2—11. [30] δια-πλωΐσάμενος Ced.

Digitized by Google

Θεοτόκον Μαρίαν ἐπικαλουμένου καὶ πᾶσι παρακελευομένου καὶ δογματίζοντος ὡς χρὴ τιμᾶσθαι καὶ προσκυνεῖσθαι ὡς κυρίως Θεοτόκον τὴν Ἀειπαρθένον, δεινῶς καὶ χαλεπῶς τὴν ἀθλίαν αὐτοῦ ψυχὴν ἀπέρρηξε.

A mante, et astantes, quod oporteat eam proprie ut Deiparam et semper Virginem honorare, monente turpiter et ægre miseram animam reddidit.

(49) Περὶ οὗ καὶ ὁ θεῖος Νικηφόρος πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως τοιάδε φησίν (a)· « Ἐπειδή δέ τινα παρὰ τοῖς Χριστομάχοις περιθρυλλεῖται ἅπερ αὐτοῖς ὁ τοῦ ψεύδους πατὴρ ἐμπνεύσειε, φέρε καὶ ταῦτα διασκεψώμεθα. Καταψεύδονται γὰρ διὰ τὴν εἰς Χριστὸν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν αὐτοῦ ὕβριν χρόνους μηκίστους καὶ παρατεταμένην ζωὴν καὶ βίον εὐπαθῆ μεμετρῆσθαι τῷ Μαμωνᾷ, καὶ εὐημερίας [21] εἰς ἄκρον ἐλάσαι, νίκας τε κατὰ βαρβάρων αὐτῷ καὶ ἀνδραγαθήματα ὡς πλεῖστα ἐπιγράφονται, ἃ τοῖς σώφροσιν οὐδὲ εἰς ἀκρόασιν ἔρχεσθαι δίκαιον. Ὡς ὅ' ἂν τῶν ἁπλουστέρων ἢ ἀμαθεστέρων τινὰς τοῖς ἐκ τῆς ἀπάτης ἀναπλασμοῖς μὴ βλάπτοιεν, τούτους ἀπευθύνοντες ἕκαστον δεινοῖς λόγοις ἑαυτοὺς φενακίζοντας ἀποφαίνωμεν τοῖς ματαιόφροσιν. Ὅτι μὲν γὰρ οὖν ἐκείνου πᾶν αἰσχρὸν γέγονε, βδελυκτός τε Θεῷ καὶ ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις τοῖς εὐσεβέσιν ὑπῆρχεν, οὐκ ἀσυμφανές. Καὶ γὰρ εἰς τὰ τῆς σαρκὸς πάθη κατασυρόμενος, καὶ τοῖς ἀπηγορευμένοις βαρβάροις καὶ Ἕλλησι σῶμα καὶ ψυχὴν ὁ δείλαιος ἐμμολυνόμενος, τὴν τῶν ἀλόγων ζώων παρήλασε κτηνωδίαν. Καὶ ταῦτα οὐκ ὀλίγοι τῶν παραιτησαμένων [22] αὐτῷ μέχρι δεῦρο περιόντες ἐπαγγελλέτωσαν. Μεθ' ὧν καὶ τἄλλα δι' ἃ περὶ τὸ σῶμα αὐτῷ κατήντησαν. Πόνοις γὰρ καὶ ἀλγηδόσιν ἀῤῥήτοις, οἷα εἰκὸς τοὺς ἡλκωμένους πάσχειν, βαλλόμενος πονήρως ἄγαν καὶ ἀνηκέστως διέκειτο, καί τινα (167b) τῶν μελῶν ὑπὸ τῆς ἑλκώσεως καὶ διαβρώσεως ἀπερρυηκότων αὐτῷ ἐλεεινῶς κατετρύχετο· συνεχέστατα δὲ ὑπὸ τῶν Ἐριννύων ἐκδειματούμενος πικρῶς τε καὶ ἀῦπνως πολλάκις τὸν νυκτερινὸν καιρὸν διήνυσε. Παρείσθω τὰ νῦν λέγειν τὸ τῆς διαίτης ἀηδές τε καὶ αἴσχιστον· ὅπερ γὰρ ἂν πρὸς ἄριστον βρώσεως [23], οὐ τελέως καταποθὲν παρὰ τοὺς ἐμετοὺς ἔφθανε κρινόμενον. **657** Τὸ δὲ περὶ τοὺς ὑπηρετουμένους ἰταμὸν καὶ θηριῶδες τοῦ τρόπου καὶ τῆς ὑπηρεσίας τὸ δυσαχθέστατον πῶς ἂν τις εἴποι [τὰ φέροντα σώματα]; Μάστιξι γὰρ ἑκάστης ἡμέρας πολλαῖς πολλῶν κατεξαίνοντο σώματα· καὶ τὰς ὄψεις παίων πυγμαῖς καὶ λὰξ ἐναλλόμενος οὐδὲν τῶν σαρκοβόρων θηρίων φιλανθρωπότερον ἔπραττεν. Ἐκ στόματος δὲ μελῶν καὶ ὀφθαλμῶν πηρώσεις, καὶ τὰ ἄλλα ὅσα δεινὰ κολαστήρια, καὶ σφαγὰς ἀδίκους ἀνδρῶν ἀθώων, καὶ τοὺς διὰ πυρὸς πικροτάτους θανάτους, μάλιστα δὲ κατὰ τῶν ὀρθοδοξούντων ἐπιδεικνυμένους, τί χρὴ καὶ λέγειν; Οἱ γὰρ τῆς μανίας αὐτοῦ δυσμενεῖς ὑπασπισταὶ καὶ δορυφόροι ῥῖνας μὲν ὡς πλείστας ἀνθρώπων ὁσίων ἀποτεμόντες, ὥσπερ τὴν τοῦ Προδρόμου πάλαι κεφαλὴν Ἡρῴδῃ, οὕτω καὶ τῷ ἐφ'

De quo et divinus Nicephorus patriarcha Cpolitanus ita loquitur: « Quoniam vero ab inimicis Christi nonnulla jactantur ex mendacii parentis afflatu, age vero jam cujusmodi sint ea consideremus. Nam ad Christi Domini Ecclesiæque contumeliam mentiri ista solent, diuturnæ vitæ spatia cum maximis voluptatibus pessimo huic Mammonæ esse concessa, eumdemque felicitatis summa contigisse. Sed et insignes de Barbaris victorias, et egregia multa facinora tribuunt, quæ ne auditu quidem par est admittere. Sed ne imperitioribus minineque malis hominibus ea mendacia fraudi sint, redarguendi illi nobis erunt, ut quantopere se ipsi inanibus his sermonibus ludificentur intelligant. Igitur omnia illius quam turpissima fuisse, eumque Deo, angelis ac religiosis hominibus exsecrabilem exstitisse, nequaquam est obscurum. Nam cum omni se in libidinum genere volutaret, iisque corpus suum et animum conspurcaret quæ tam Barbaris quam gentilibus sunt vetita, longe pecudes ipsas fœditate superavit. Atque hæc non pauci qui cum eo vixerunt et hodieque supersunt testificari poterunt; nec non et varia corporis incommoda quidem idem fuit obnoxius. Doloribus enim ac cruciatibus, qui explicari dicendo nequeunt, excarnificatus, cujusmodi ulcerosa corpora perpeti consentaneum est, pessime ac sine ullo remedio erat affectus. Quare nonnulla membra ulceribus adesa ac consumpta cum intolerabili dolore diffluebant, sed et perpetuo intemperiis agitatus plerumque noctes insomnes ac molestissimas ducebat. Omitto victus acerbitatem ac turpitudinem: quidquid enim in prandio cibi per fauces trajecerat, id subinde vomitibus excernebat. Nam illam in famulos arrogantiam ac feritatem atque in exigendis obsequiis morositatem quis assequi dicendo possit? Cædebantur quotidie virgis pluribus plurimorum corpora. In quos ille pugnis et calcibus insiliens nihilo se carnivoris bestiis mitiorem præstabat. Jam membrorum oculorumque mutilationes ac reliqua id genus acerba supplicia, tum innocentes homines ferro flammis interemptos, præsertim orthodoxos, quid attinet dicere? Etenim furoris illius satellites ac ministri nasos quamplurimos sanctis viris abscissos in disco, ut olim Herodi Præcursoris caput, sic novo Herodi suavissimi loco numeris offerebant. Ad hæc effossa plerisque lumina ambustasque genas, et exhaustum sanguinem testantur ii qui in hodiernum diem earum cladium vestigia circumferunt. Inusitata pœn.. t horrenda

Variæ lectiones et notæ.

[21] εὐμερίον vulgo. [22] συνδιαιτησαμένων Petavius. [23] προσάροιτο βρ.?

(a) In Antirrhetico III adv. Constantinum Copronymum, *Patrologiæ* t. C, col. 505, et plenius col. 989. Edit. Patr.

Digitized by Google

mortis genera ab eodem excogitata non modo profunda norunt maria, sed et ipsa propemodum saxa personare videntur. Quod vero ad eas victorias spectat quas illius fautores rabidi ac furiosi homines falso huic affingunt, ut de ea loquar quæ inter omnes præcipua censetur, ejusmodi sunt. Cum ad propulsandos occidentales Scythiæ populos expeditionem parasset, collectis omnibus copiis commissoque cum hoste prælio, qualem inde victoriam retulerit, quæ ad hoc tempus supersunt vestigia declarant. Itque etiam hodie cava illa ad Acheloum urbem ac depressa planities indicat, cæsorum membris eo tempore constrata : nam universus pene Romanorum exercitus Scytharum gladiis confossus est. Quod si forte exiguum quiddam et contemnendum ab eo gestum est, ejusmodi istud fuit. Postea- B quam Orientales barbaros a ducibus suis dissidere comperit et civili bello distineri, latronis more potius quam imperatoris in Armeniam et Syriam furibundus irrumpit, ibique incolarum deditione occupatis aliquot castellis eosdem illos in Thraciam transportat. Hæc sunt istius hominis egregia facta, hæc commentitia de hostibus tropæa : ejusmodi, inquam, sunt quæ insolenter ille contra veritatem et pietatem molitus est. Etenim citra ullam verecundiam contra Deum bacchatus est sacrasque res ei tanquam donaria consecratas. Quin etiam angelicum illud et apostolicum monasticæ vitæ genus homo a Deo exsecratus ac profanus et a Christiana religione falso cognominatus illaudati appellatione C notavit : abominatio enim peccatori est pietas, et sanctus impurus est apud sceleratos. Jam vero qualem in eos tyrannidem exercuerit, quis pro merito, et ante dixi, commemorare possit? Quippe conventiones illas pactaque quibus divino se numini obstrinxerant rescindere coactos, ac sacris vestibus exutos laicorum ad cultum lata lege nefarius ille transtulit. Quæ vero ad honorem Dei constituta erant monasteria, ea in militum diversoria et equorum stabula et latrinas stercoreus et a stercore cognominatus convertit. Tandem cum scelerum suorum et exsecrabilis vitæ terminum attigisset, acutarum febrium ardoribus exæstuans, gehennæ flammas, quæ se post vitam excepturæ erant, oculis usurpabat, ac pervigilis illius vermis morsus quodammodo D sentiebat, in horrendos assidue clamores ac vehementes erumpens, quæ erant gehennæ quædam initia. Tot igitur tantisque deliciis acquiescens, quibus Diocletianum et Maximianum olim immortuos accepimus, atque hoc modo male periens malus ille turpissimæque sceleratissimæque vitæ finem consecutus est, homo Christi sanctorumque ejus omnium inimicus atque hostis infensissimus. »

A ἡμῶν Ἡρώδῃ οἷον δῶρον ἡδὺ καὶ ἐπέραστον ἐκόμιζον ἐπὶ πίνακος. Ὀφθαλμῶν ἐξορύξεις, [34] καὶ γενειάδος ἐμπυρισμούς, καὶ αἱμάτων ἐκχύσεις, καὶ μαρτυροῦσιν οἱ μέχρι καὶ νῦν τὰ σύμβολα περιφέροντες. Θανάτους δὲ βιαίους τῶν τοιούτων καὶ ἐξαισίους ὁ τῆς θαλάσσης βυθὸς ἐπίσταται, οἱ λίθοι κράζουσιν. Ἃς δὲ περιπλάττουσιν αὐτῷ νίκας οἱ ἐμβρόντητοι [35] καὶ λυσσώδεις ὁμόφρονες αὐτοῦ, ἵνα μιᾶς τῆς κρατίστης αὐτῶν ἐπιμνησθῶμεν, τοιαῦταί εἰσιν· Ἐπειδὴ παρεσκεύαστο πρὸς τὸ ἐν δυσμαῖς εἰσφκισμένον Σκυθικὸν ἔθνος ἀμύνασθαι, ὑπαθροίζει πᾶν τὸ ὑπ' αὐτοῦ [36] στράτευμα, καὶ εἰς χεῖρας τε τοῖς πολεμίοις ἰὼν, ὁποῖον αὐτῷ τοῦ πολέμου κράτος κατώρθωται, μαρτυρεῖ τὰ φαινόμενα· μέχρι γὰρ καὶ τήμερον τὰ κατὰ τὴν Ἀχελῶν καλουμένην πόλιν κοῖλα καὶ πεδιάσιμα χωρία, ἃ τῶν εἰρημένων [37] ἐδέξατο τὰ κῶλα, σαφῶς ὑποδεικνύουσιν. Ἔργον γὰρ τῆς Σκυθικῆς μαχαίρας ἅπαν σχεδὸν τὸ στράτευμα τῶν Ῥωμαίων γέγονεν. Εἰ δέ τι μικρὸν καὶ οὐ πάνυ ἀξιόλογον ἔδρασεν, τοῦτό ἐστι· τοὺς γὰρ πρὸς ἀνατολὰς οἰκοῦντας βαρβάρους ἀκηκοὼς περὶ τοὺς οἰκείους ἡγεμόνας διαστασιάζοντας καὶ πρὸς τὸν ἐμφύλιον πόλεμον ἀσχολουμένους, λῃστρικώτερόν πως μᾶλλον ἢ στρατηγικώτερον ὡς λυσσῶν ἐπιὼν τοῖς Ἀρμενίας καὶ Συρίας χωρίοις, τῶν ἐκείνοις φρουρίων αἱρεῖ ὁμολογίᾳ τῶν προσοικούντων καὶ ἐπὶ τὴν Θρᾴκην αὐτοὺς μετήγαγε. Τοιαῦτα μὲν οὖν τὰ ἐκείνου ἀνδραγαθήματα καὶ τὰ κατ' ἐχθρῶν σχεδιαζόμενα τρόπαια. **658** Τοιαῦτα καὶ τὰ κατὰ τῆς ἀληθείας καὶ εὐσεβείας νεανιεύματα. Ἀπηναισχύντησε γὰρ κατά τε τοῦ Θεοῦ μανεὶς καὶ κατὰ τῶν ἱερῶν ἀνδρῶν τῶν ὥσπερ αὐτῷ ἀναθημάτων προσηκόντων. Καὶ τὸ ἀγγελικὸν δὴ τοῦτο καὶ ἀποστολικὸν τοῦ μοναχικοῦ βίου σχῆμα βδελυττόμενος ὁ θεομισής τε καὶ βέβηλος, ἐπώνυμον τῆς θεοσεβείας, τὸ ἀμνημόνευτον αὐτοῖς ἐπέγραψεν ὄνομα. Βδέλυγμα γὰρ ἀμαρτωλῶν θεοσέβεια, καὶ ὁ ὅσιος ἀκάθαρτος παρὰ κακούργοις. Οἷα δὲ πρὸς αὐτοὺς τυραννὶδα ἐπιὼν ὁ τύραννος ἔδρασε, τίς ἂν, ὡς ἔφην, ἀξίως διηγήσεται; Τάς τε γὰρ παρὰ Θεῷ ἐπηγγελμένας αὐτοῖς ὁμολογίας (1068ª) καὶ συνθήκας ἀθετεῖν ἐκβιαζόμενος, καὶ τὸ ἱερὸν σχῆμα ἀποῤῥίψαντας τὸ τῶν λαϊκῶν ἁ παράνομος ἐνομοθέτησε μεταμφιέννυσθαι. Τὰ δὲ εἰς δόξαν τοῦ Θεοῦ ἱδρυμένα μοναστήρια στρατιωτῶν οἰκητήρια καὶ ἱπποστάσια καὶ κοπρῶνας ὁ κοπρόνους καὶ κοπρώνυμος πεποίηκεν. Εἶτα πρὸς τῷ τέλει τῶν κακῶν καὶ τοῦ θεοστυγοῦς αὐτοῦ βίου γενόμενος, καὶ πυρετῶν ὀξύτητι καὶ φλογώσεσι καταπιμπράμενος, τῆς ἐκδεχομένης αὐτὸν γεέννης προδήλως τὴν φλόγα προθεώμενος κατωπτρίζετο καὶ τοῦ ἀκοιμήτου σκώληκος τὰ δήγματα, σύντονόν τε καὶ γεγωνότερον ἐκβοῶν ἐνδελεχέστατα τῆς γεέννης ταῦτα τὰ προαύλια καὶ προοίμια. Ταῦτα οὖν καὶ τοσαῦταις εὐπαθείαις ἐπαναπαυσάμενος, ὑφ' ὧν δὴ καὶ Διοκλητιανόν τε καὶ Μαξιμιανὸν συντελεσθέντας ἀκούομεν, οὕτω κακῶς καὶ ἀθλίως ἀπολλύμενος καταστρέφει τὸν αἴσχιστόν τε καὶ

Variæ lectiones et notæ.

[34] ὀφθαλμῶν δ' ἐξορύξεις, omisso καί post ἐκχύσεις. [35] ἐμβρόντιστοι vulgo. [36] αὐτῷ? [37] τῶν ἀνῃρημένων?

Digitized by Google

κάκιστον βίον ὁ ἄσπονδος τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἁγίων αὐτοῦ πάντων ἐχθρὸς καὶ πολέμιος δυσμενέστατος. »

ΣΝΔ'. *Βασιλεία Λέοντος υἱοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Κοπρωνύμου.*

[38] (Μετὰ δὲ Κωνσταντῖνον τὸν Κοπρώνυμον) ἐβασίλευσεν ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ ἐκ τῆς Χαζάρας ἔτη ε'. (Οὗτος ἤρξατο ἐφαπλοῦσθαι ἐπὶ τοῖς καταλειφθεῖσιν ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ πολλοῖς χρήμασιν ἐξευμενισάμενος τοὺς ἐν τέλει, καὶ τῷ λαῷ εὐσεβὴς **659** εἶναι προσποιησάμενος καὶ φίλος τῆς Θεοτόκου καὶ τῶν μοναχῶν, προχειρισάμενος καὶ μητροπολίτας τινὰς μοναχοὺς ἐν θρόνοις τισίν.)

[39] (2) Εἰσελθόντες οὖν οἱ τῶν θεμάτων ἄρχοντες σὺν πολλῷ πλήθει ἐν τῇ πόλει, ἠτοῦντο Κωνσταντῖνον, τὸν υἱὸν αὐτοῦ, βασιλέα· ὁ δὲ, διὰ τοὺς ἀδελφοὺς δεδιὼς, ἀντεδήλωσεν αὐτοῖς, ὅτι 'Ο υἱός μου μονογενής μοί ἐστι, καὶ φοβοῦμαι τοῦτο ποιῆσαι, μήπως συμβῇ μοι θάνατος καὶ νηπίου αὐτοῦ ὄντος, θανατώσητε αὐτὸν, καὶ ἄλλον ἀντ' αὐτοῦ προβάλησθε [40]. Οἱ δὲ μεθ' ὅρκων φρικτῶν ἐπληροφόρουν αὐτὸν μὴ δέξασθαι ἄλλον βασιλέα ἐκτὸς αὐτοῦ. 'Απὸ δὲ τῆς Βαϊοφόρου ἕως τῆς Μεγάλης ἑκκλ. τοῦτο ἠτοῦντο· τῇ δὲ ἁγίᾳ Παρασκευῇ ἐκέλευσεν ὀμόσαι αὐτοὺς εἰς τὰ τίμια ξύλα. Καὶ ὤμοσαν οἵ τε τῶν θεμάτων ἄρχοντες, καὶ τῶν ἔσω ταγμάτων καὶ τῶν πολιτῶν πάντων, μὴ δέξασθαι βασιλέα ἐκτὸς Λέοντος καὶ Κωνσταντίνου καὶ τοῦ σπέρματος αὐτῶν.

(3) Καὶ τῷ μεγάλῳ Σαββάτῳ προεβάλλετο Εὐδόκιμον, ἀδελφὸν αὐτοῦ, νουβελήσιμον καὶ προῆλθε σὺν δυσὶ Καίσαρσι, καὶ τρισὶ νουβελησίμοις, καὶ τῷ νέῳ Κωνσταντίνῳ εἰς τὴν Μεγάλην ἐκκλησίαν, καὶ τὰ ἐξ ἔθους ποιήσας, σὺν τῷ πατριάρχῃ καὶ τῷ υἱῷ αὐτοῦ ἀνῆλθεν εἰς τὸν ἄμβωνα. Εἰσελθόντος δὲ παντὸς τοῦ λαοῦ καὶ ἀποθεμένων τὰ ἔγγραφα αὐτῶν ἐν τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ, εἶπεν ὁ βασιλεύς· « 'Ιδοὺ ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς ἁγίας 'Εκκλησίας τὸν υἱόν μου παραλαμβάνετε. » Οἱ δὲ ἐβόησαν· « Υἱὲ τοῦ Θεοῦ, ἐγγύησον ἡμᾶς, ὅτι ἐκ τῆς χειρός σου παραλαμβάνομεν τὸν κύριον Κωνσταντῖνον εἰς βασιλέα τοῦ διαφυλάττειν αὐτὸν καὶ ὑπεραποθνήσκειν αὐτοῦ. »

(4) Καὶ τῇ ἐπαύριον, τῇ μεγάλῃ Κυριακῇ ἐστέφθη ἐν τῷ 'Ιπποδρόμῳ παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ τοῦ πατριάρχου ἐνώπιον παντὸς τοῦ λαοῦ, καὶ προῆλθον [41] ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ οἱ δύο βασιλεῖς σὺν τοῖς δυσὶ Καίσαρσι καὶ τρισὶ νουβελησίμοις.

660 [42] (5) Τῶν δὲ 'Αράβων ἐξελθόντων, ἀποστείλας ὁ βασιλεὺς τὰ στρατεύματα ἐποίησε νίκην μεγίστην· ἐν Σοφιαναῖς δὲ ἐξελθὼν καὶ ποιήσας Μαϊουμᾶν [43], ἐθριάμβευσε τὰ ἐπινίκια· ἐκεῖ γὰρ ἦν ἔθος τοὺς βασιλεῖς δέχεσθαι τὰ λάφυρα.

CCLIV. *Regnum Leonis, Constantini Copronymi filii.*

Post Constantinum Copronymum regnavit ejus ex Chazara filius annos quinque. Is porro magnis divitiis a patre sibi relictis liberalius utens, optimates sibi devinxit, et populo religiosus visus est et Deiparæ addictus monachisque, quorum quosdam in metropolitas assumpsit.

Thematum præfecti cum populi conserta turba in urbem introeuntes, petierunt ut Constantinus, filius ejus, imperator designaretur. Hic propter fratres timens, illis contra obnitebatur. « Filius iste meus, aiebat, unicus mihi est, et quod postulatis exsequi vereor, ne si forte fato concesserim, illum adhuc ætate minimum e medio tollatis et alium urbis principem præficiatis. Illi cum jurejurando fidem faciunt alium ab ejus filio nullum ipsis imperaturum. Iis in postulatis a Palmarum Dominica usque ad magnam feriam quintam perseverantibus, in die Parasceves præcepit ut in vivifica et veneranda ligna jurarent. Et juraverunt thematum et exteriorum ordinum præfecti et omnes urbis incolæ, præter Leonem et Constantinum et deductam ab eis sobolem se nullum unquam imperatorem suscepturos.

Et in magno Sabbato Eudocimum, fratrem ejus, nobilissimum renuntiavit, et cum utroque Cæsare, et tribus nobilissimis, et juniore Constantino ad Magnam Ecclesiam procedens, et quæ sunt moris exsecutus, cum patriarcha et filio in ambonem ascendit. Tum introeuntes universi populi ordines sponsiones suas scripto consignatas in sacra mensa imposuerunt. Imperator autem ad eos hæc verba fecit : « Ecce ex manu Christi et sanctæ Ecclesiæ filium meum excipitis. » Exclamaverunt omnes : « Fili Dei, esto fidejussor noster, ut e manu tua dominum Constantinum in imperatorem, eum incolumem servaturi et mortem ejus gratia fortiter oppetituri, excipimus. »

Postera luce, quæ magna Dominica fuit, coronatus est in Hippodromo ab ejus patre et patriarcha, coram populo universo, atque ita versus Magnam Ecclesiam imperator uterque cum duobus Cæsaribus et nobilissimis tribus processerunt.

Cum autem Arabes incursionem fecissent, misit imperator exercitum et magna victoria potitus est. Deinde ad Sophiana procedens ut Maiumam celebraret, mos enim erat ut ibi imperatores spolia reciperent.

Variæ lectiones et notæ.

[38] 775. Cod. 12, 4—6 : Λέων ὁ ἐκ τῆς. Χ. ἐ. ἐ. ἔτη. [39] Cod. 19, 7 : στέφει δὲ Κ. τὸν ὁ. ἀ. τῇ αἰτήσει τοῦ στρατοῦ. [40] προβάλεισθε cod. [41] προσῆλθ. cod. [42] Cod. 19, 12 : τῷ γ' ἔτει ? [43] μ. πανήγυρις ἐν Ῥώμῃ κατὰ τὸν Μάϊον μῆνα (Suidas)

Digitized by Google

Niceta e Slavis patriarcha mortuo, subrogatur ei venerabilis Paulus, doctrina et virtute præstans, genere Cyprius.

Imperatori delati sunt Theophanes, papias palatii, et cum eo cubicularii tres quasi sanctas et venerabiles imagines colnissent. Quod audiens, nudata in ipso delitescente impietate, eos inclementer cæsos et cum ignominia traductos confessorum corona donavit.

Demum Aaron, Arabum rex, impressione facta in themata, et multis castris potitus, cum præda magna recessit.

Leo vero, cum insana in gemmas arderet libidine, coronam quoque Heraclii in magna æde dedicatam concupivit, ablatamque gestavit in publicum progressus. Inde domum reverso caput ejus carbunculis graviter est affectum, vehementissimaque febri correptus et prostratus, animam efflavit præmium sacrilegii justum consecutus.

CCLV. *De cane et ejus domino.*

Sub imperio Leonis, cum quidam solus, cane comitante, iter faceret, est a latrone, quales itinera solent insidere, interfectus. Latrone fuga se subducente, canis eo in loco permansit domini cadaver custodiens. Forte alius quidam ea via pergens supervenit cadaverque videns, motus misericordia, tellure effossa sepeliit. Canis id officium pergratum habuit seque ultro homini qui heri sui corpori justa reddiderat comitem ac servum adjunxit. Erat autem is conditione caupo, et solebat canis iis qui cauponam intrarent exirentque adulari. Post aliquantum temporis accidit ut latro in cauponam intraret; quem canis agnoscens allatravit inque ejus faciem insiliit. Hoc sæpius factum Dei instinctu apud multos suspicionem excitavit; ideo comprehensus et coram judice constitutus, cum facinus uti erat ab eo perpetratum confessus fuisset, morte multatus est.

CCLVI. *Regnum Constantini et Irenes Atheniensis, ejus matris.*

Post Leonem imperavit Constantinus, ejus filius, cum matre sua Irene annos septem et decem. Sub eo pia doctrina cœpit libere doceri Deique verbum propagari et monasteria cum omni securitate et

[44] (6) Τοῦ δὲ Νικήτα πατριάρχου τοῦ ἀπὸ Σκλάβων τεθνηκότος, προ(168b)χειρίζεται (πατριάρχης Παῦλος ὁ τίμιος [45], ὁ λόγῳ καὶ πράξει τετιμημένος, Κύπριος τῷ γένει.

[46] (7) Κατεμηνύθη δὲ τῷ βασιλεῖ, ὡς ὅτι Θεοφάνης ὁ παπίας τοῦ παλατίου, καὶ κουβικουλάριοι τρεῖς σὺν αὐτῷ σέβονται καὶ προσκυνοῦσι τὰς ἁγίας εἰκόνας. Ὁ δὲ βασιλεὺς ταῦτα ἀκούσας καὶ τὴν ἐν αὐτῷ ἐγκεκρυμμένην κακίαν ἀπογυμνώσας, τούτους ἀνηλεῶς ἔτυψε καὶ λαθραίως φονεύσας ὁμολογητὰς ἐποίησεν.

(8) Ὁ δὲ Ἀαρὼν, ὁ τῶν Ἀράβων βασιλεὺς ἐξελθὼν ἐν τοῖς θέμασι καὶ κάστρα πολλὰ παραλαβὼν καὶ αἰχμαλωσίαν [47] ποιήσας, ὑπέστρεψε.

[48] (9) Ὁ δὲ Λέων λιθομανὴς ὑπάρχων λίαν, ἠράσθη τοῦ στέμματος Μαυρικίου καὶ λαβὼν ἐφόρεσεν αὐτὸ καὶ προῆλθεν. Ὑποστρέψαντος [49] δὲ ἀπηνθρακώθη δεινῶς ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ καὶ οὕτω σφοδροτάτῳ πυρετῷ συνεχόμενος [50] καὶ φθειρόμενος ἀπέδωκε τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, τῆς ἱεροσυλίας τὰ ἐπίχειρα κομισάμενος.

ΣΝΕ'. *Περὶ τοῦ κυνὸς καὶ τοῦ κυρίου αὐτοῦ* [51].

[52] Ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἀνθρώπῳ τινὶ μόνῳ ὁδεύοντι [53] κύων ἠκολούθει· λῃστὴς δὲ ἐνόδιος τὸν ἄνθρωπον ἀποκτείνας ἀπέδρασε. **661** Τοῦ (δὲ) κυνὸς (ἀπο)μείναντος ἐν τῷ τόπῳ καὶ φυλάσσοντος τὸ σῶμα τοῦ δεσπότου αὐτοῦ, ἕτερός [54] τις ἄνθρωπος κατὰ [55] τὴν ὁδὸν ἐλθὼν καὶ τὸ σῶμα ἰδὼν καὶ σπλαγχνισθείς, ὀρύξας ἔθαψεν αὐτὸ ἐν τῇ γῇ. Τοῦτο ἰδὼν ὁ κύων καὶ ἀποδεξάμενος ἠκολούθησε [56] τῷ θάψαντι (τὸ σῶμα τοῦ κυρίου αὐτοῦ) εὐνοϊκὴν δουλείαν (αὐτῷ) ἀποπληρῶν· — ἦν δὲ τὸ ἐπιτήδευμα τοῦ ἀνθρώπου κάπηλος· — πάντας δὲ τοὺς εἰσιόντας καὶ ἐξιόντας (εἰς τὸ ἐργαστήριον) ἔσαινεν ὁ κύων. Χρόνῳ [57] δέ ποτε συνέβη τὸν φονέα εἰς τὸ καπηλεῖον εἰσελθεῖν, ὃν ἐπιγνοὺς ὁ κύων, ὑλάκτει καὶ ἐπεπήδα εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ (καὶ εἰσελθεῖν οὐκ εἶα τὸν ἄνθρωπον). Τοῦτο δὲ πολλάκις γενόμενον [58] εἰς ὑποψίαν πολλοὺς θείου [59] τινὸς κινήματος ἦγαγε· (διὸ) καὶ συσχεθεὶς, εἰς κρίσιν παρεδόθη καὶ τὸ πραχθὲν ὁμολογήσας μετὰ πάσης ἀληθείας, ἀνῃρέθη [60].

ΣΝϚ'. *Βασιλεία Κωνσταντίνου καὶ Εἰρήνης τῆς μητρὸς αὐτοῦ τῆς ἐξ Ἀθηνῶν.*

[61] Μετὰ δὲ Λεόντα ἐβασίλευσε Κωνσταντῖνος, ὁ υἱὸς αὐτοῦ, σὺν τῇ μητρὶ αὐτοῦ Εἰρήνῃ ἔτη ιζ', ἐφ' οὗ τὸ τῆς εὐσεβείας δόγμα ἔλαχεν ἀρχὴν παῤῥησιάζεσθαι καὶ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ πλατύνεσθαι καὶ τὰ

Variæ lectiones et notæ.

[44] 780. Ced. 19,15 : τῷ ς' ἔτει τέθνηκε Νικήτας Κ. π. ὁ ἀπὸ Σ. εὐνοῦχος καὶ πρ. [45] τ. ἀναγνώστης K. ed. [46] Ced. 19,17—21 : τῇ δὲ μέσῃ ἡμέρᾳ τῶν νηστειῶν. [47] αἰχμαλώτους (αἰμαλώ. ced.) — [48] Ced. 20,3—8 λ. δὲ λ. ὑπ. ἠρ. τοῦ στ. τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας ὅπερ ἦν Ἡρακλείου καὶ [49] ὑποστραφέντος δέ Ced. [50] συν. κακὴν κακῶς τὴν ψ. ἀπέῤῥηξε τῆς l. κ. τὰ ἑ. Ced. [51] Θαυμαστὸν περὶ τοῦ κυνὸς καὶ τοῦ φονέως rubrica cod., π. τοῦ κ. ἐπιγνόντος τὸν φονέα τοῦ Κυρίου αὐτοῦ Par. 1796. [52] Ced. l. 769,11—772,2 : ἐν τούτοις τοῖς χρόνοις (τῷ ι' ἔτει Κωνσταντίνου τοῦ πωγωνάτου) ἀ [53] ὁδ. μ. Ced [54] δὲ Ced. [55] ἀ κατὰ συγκυρίαν ἀνὰ ὁ ἐκείνην διερχόμενος, τὸ σ. l νεκρὸν ἐῤῥιμένον καὶ σπ. Ced. [56] ἠκολούθη cod. ἠκολούθει Ced. [57] χρόνου δὲ παρῳχηκότος κ. καὶ τὸν φ. ἐ. τοῦ πιεῖν εἰς τὸ κ. Ced. [58] γιν. Ced. [59] Θείῳ κινήματι Ced. [60] τῆς θείας δίκης ἀμυναμένης αὐτόν Ced. — [61] 780. Ced. 20, 8—12 : Κόσμου ἔτος ϛσογ', τῆς θείας σαρκώσεως ψοθ' Κ. σὺν. τῇ μ. ἀ. Ἐ. ὀρθόδοξοι ἐβασίλευσαν ἐ. ι'. Τούτῳ τῷ ἔτει ἡ εὐσεβεστάτη Εἰρήνη ἅμα τῷ υἱῷ Κωνσταντίνῳ θεόθεν παραδόξως τὴν βασιλείαν ἐγχειρίζεται.

Digitized by Google

μοναστήρια μετὰ πάσης ἀδείας καὶ σπουδῆς ἀνοικοδομεῖσθαι, ἐπ' αὐτοῦ ἀναλαμψάσης πάσης ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως. A cura restaurari, et eo imperante refulsit omne ecclesiasticum institutum.

[63] (2) Μετὰ δὲ μ' ἡμέρας (τοῦ κρατῆσαι αὐτὸν τῆς βασιλείας μετὰ τῆς αὐτοῦ μητρὸς) συμβούλιον ποιήσαντες τινὲς [64] τῶν ἐν τέλει, εὑφήμισαν εἰς βασιλέα Νικηφόρον τὸν Καίσαρα, ἀνδράδελφον αὐτῆς. Quadraginta autem diebus postquam regno cum sua matre potitus est, nonnulli procerum cogitaverunt de Nicephoro Cæsare, mariti imperatricis fratre, in imperium evehendo.

662 [65] (3) Οὓς δείρασα καὶ δημεύσασα ἐξώρισεν (ἐν διαφόροις τόποις). Τοὺς δὲ ἀνδραδέλφους αὐτῆς Καίσαράς (τε) καὶ νουβελησίμους ὄντας ἀποκείρασα ἱερατεῦσαι καὶ μεταδοῦναι τῷ λαῷ πεποίηκεν (ἐν) τῇ ἑορτῇ τῆς Χριστοῦ Γεννήσεως· ἐν ᾗ καὶ προελθοῦσα (βασιλικῶς δημοσίᾳ) σὺν τῷ υἱῷ [66] προσήνεγκε τῇ ἐκκλησίᾳ τὸ ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἀρθὲν στέμμα ἐπικαλλωπισθὲν [66] διὰ μαργαριτῶν. Iis detectis imperatrix, publicatis eorum bonis, varios in locos relegavit; mariti sui fratres Cæsares et nobilissimos raso capite in ordinem sacerdotum redegit qui Natalitio Christi festo sacris populum impertirent. Quo die ipsa quoque publice regioque apparatu progressa, ecclesiæ obtulit a marito suo sublatam coronam, margaritis a se ornatam.

[67] (4) Ἐν δὲ τῷ Μακρῷ τείχει [68] ἄνθρωπός τις ὀρύττων εὗρε λάρνακα, καὶ ταύτην [69] ἀποσκεπάσας εἶδεν [70] ἄνδρα κείμενον μέγαν [71] καὶ γράμματα κεκολαμμένα [72] ἐν τῇ λάρνακι [73] γράφοντα τάδε· « Χριστὸς μέλλει γεννᾶσθαι ἐκ Παρθένου (Μαρίας), καὶ πιστεύω εἰς αὐτόν. Ἐπὶ δὲ Κωνσταντίνου καὶ Εἰρήνης (τῶν βασιλέων) πάλιν, ὦ ἥλιε, ὄψει με. » B Apud longum murum quidam fodiens in cistam incidit, qua purgato et reclusa, invenit intus recumbentem virum magnum, litterasque cistæ insculptas quæ hanc sententiam reddebant: « Christus ex Virgine Maria nascitur inque eum credo. Constantino et Irene imperantibus, sol, me rursus videbis. »

[74] (5) Καὶ τῆς πανευφήμου Εὐφημίας τὸ λείψανον [75] (προβυθισθὲν ἐν τῇ θαλάσσῃ σὺν τῇ λάρνακι ὑπὸ τοῦ [76] Κοπρωνύμου) εὑρέθη ἐν Λήμνῳ [77] τῇ νήσῳ διὰ νυκτερινῆς ὄψεως, καὶ (169ᵃ) ἀνακομισθὲν μετὰ τῆς προσηκούσης τιμῆς ἀπετέθη πάλιν ἐν τῷ ἰδίῳ τεμένει, ὅπερ αὐτὸς μὲν [78] ὁ Κοπρώνυμος καὶ κοπρόνους ἁρμαμεντάριον [79] καὶ κοπροθέσιον ἐποίησεν, ὁ δὲ Κωνσταντῖνος ἅμα [80] τῇ μητρὶ αὐτοῦ Εἰρήνῃ ἀνακαθάρας αὖθις τοῦτον καθιέρωσεν. Tunc et Euphemiæ laudatissimæ martyris reliquiæ, olim a Copronymo in mare cum cista projectæ, per nocturnam visionem in insula Lemno repertæ sunt, et cum debita reverentia relatæ, iterum depositæ sunt in proprio sacello, quod in armamentarium et stercorarium stercoreus ipse animo et nomine converterat, quod vero Constantinus cum C matre sua purificatum rursus consecravit.

[81] (6) Ἀπέστειλε δὲ Εἰρήνη πρὸς Κάρουλον τὸν ῥῆγα [82] τῶν Φράγγων [83], ὅπως τὴν αὐτοῦ θυγατέρα νυμφεύσηται εἰς τὸν υἱὸν αὐτῆς. Irene ad Carolum, Francorum regem, misit qui filiam ejus filio suo Constantino in conjugem peterent.

[84] (7) Ἀλλὰ [85] διασκεδασθέντος φθόνῳ, ἤγαγε κόρην ἐκ **663** τῶν Παφλαγόνων ὀνόματι Μαρίαν (τὴν τοῦ ἁγίου Φιλαρέτου ἐγγόνην), καὶ συνέζευξεν αὐτὴν Κωνσταντίνῳ τῷ υἱῷ αὐτῆς [86], ἄκοντος καὶ μὴ βουλομένου διὰ τὴν σχέσιν, ἣν εἶχε πρὸς τὴν τοῦ Καρούλου θυγατέρα. Sed rupto invidia fœdere, puellam accersivit ex Paphlagonia, nomine Mariam, sancti Philareti consanguineam, quam Constantino suo filio conjugem locavit licet invito et repugnanti propter affectum quem erga Caroli filiam conceperat.

[87] (8) Ἀαρὼν δὲ [88], ὁ τῶν Ἀράβων ἀρχηγός, κατὰ τῆς πόλεως ἦλθεν ἐν δυνάμει μεγάλῃ καὶ περιεκάθισεν ἐν Χρυσοπόλει. Aaron vero, Arabum dux, contra urbem venit cum manu valida et in Chrysopoli circumsedit.

[89] (9) Ὁ δὲ βασιλεὺς πέμψας λαὸν καὶ τὴν λίμνην D Imperator autem, missis copiis et Banes palude

Variæ lectiones et notæ.

[63] Ced. 20,12—14. [64] τ. τῆς συγκλήτου ἠθέλησαν βαλέσθαι N. τὸν ἀπὸ Καισάρων εἰς β. Ced. [65] Ced. 28,14—19. Οὓς κρατήσασα ἡ βασιλὶς ἔτυψε καὶ ἐξ. — [66] δεκαετεῖ ὑπάρχοντι Ced. [66] ἐπικαλλωπίσασα διὰ μαργάρων Ced. [67] Ced. Ced. 21,6—11 : τούτῳ τῷ ἔτει (α' ἐν τοῖς μακροῖς τείχεσι. [68] τῆς Θρᾴκης add. Ced. — [69] ἀποκαθάρας καὶ add. Ced. [70] εὗρεν Ced. [71] Οὗτος Διοσκορίδης ἦν ὁ φιλόσοφος καὶ τοῦτα προφήτευσε (Scholion). [72] ἐγκεκ. Ced. [73] λ. περιέχοντα· Χριστός Ced. [74] Ced. 20,22—21,3. τοῦτο καὶ τῆς π. μάρτυρος Ἐ. τὸ λ. Ced. — Καὶ μέντοι καὶ τῆς Par. (Ducange), Bulg — Ced. [75] ὅπερ ἀέννων μύρον βλύζον διετέλει Ced. [76] ὑπὸ τοῦ τυράννου καὶ τοῦ μισαγίου Par. Bulg. [77] ἐν τῇ Λέσβῳ v. Par. Bulg. — ἀπὸ τῆς Λήμνου ἡ θεοφιλὴς Εἰρήνη ἐκόμισε καὶ τὸν πλησίον τοῦ Ἱπποδρόμου ναὸν αὐτῆς περικαθάρασα ἐκεῖ αὐτὸ κατέθετε Ced. [78] μέν om. Par. So Bulg. [79] ἁρμάμεντον cod. [80] σὺν τῇ μ. τῇ Ἐ ἀνακαθάραντες ἁ. τοῦτο καθιέρωσαν Par. Bulg. [81] 781. Ced. 21,12—17 : τῷ β' ἔτει ἀπ. Ἐ. πρ. [82] ῥίγαν cod. [83] Φραγγίας καὶ ἐνυμφεύσατο τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Ἐρυθρὼ λεγομένην Κωνσταντίνῳ τῷ υἱῷ αὐτῆς Ced. [84] Ced. 788. Ced. 23,20—22 : τῷ θ' ἔτει λύσασα ἡ βασιλὶς τὴν πρὸς τοὺς Φράγγους συναλλαγὴν ἡγ. κ. ἐκ τῶν Ἀρμενιακῶν ἀπὸ Ἀμνείας ἐ. Μαρίναν καὶ ἐξ. Ced. [85] τούτου add. Leo. [86] αὐτῆς μὴ θέλοντι καὶ ἐποίησε τοὺς γάμους Ced. [87] 786. [88] *Mady filius Aaron* Hist. misc. scl. Harum. [89] *Imperatrix misso Antonio domestico suo cum ordinibus obtinuit Barim* Hist. misc.

Digitized by Google

occupata, Aaron rogat pacem inter se fieri. Electi igitur ad hoc negotium Stauracius logothetes, Petrus magister, Antonius domesticus, et primatum liberi, et ad Arabem non interposita fide publica egressi, ab eo in vincula conjecti sunt; itaque coacti Romani ingenii pretio eos redemerunt pacemque fecerunt, et recesserunt Arabes.

Misso autem Irene Stauracio logothete cum magnis viribus contra Slavorum gentem, omnes subjecit et vectigales imperii Romani fecit.

Deinde processit imperator cum matre in partes Thraciæ, cum musicis instrumentis et multis copiis, et usque ad Beroen contendit; et hanc urbem reparatam Irenopolin vocavit, Auchialum etiam extruxit et reversus est cum magna lætitia et exsultatione.

Patriarcha vero Paulus Cyprius, morbo affectus et suam inde migrationem per divinam revelationem noscens, solio relicto, in monasterium Flori se contulit. Eum confestim convenit imperator cum matre, causam recessus sciscitans. Ille lacrymis perfusus respondit : « Utinam solio pontificali nunquam insedissem, Ecclesia Dei per tyrannidem oppressa atque ab aliis catholicis soliis avulsa anathemateque notata! » Hoc audientes imperatores cum tristitia et vultus demissione recesserunt. Et mittunt ad eum patricios quæ ipse narraret ore proprio audituros, ad quos cum magna fiducia locutus est et in fine ait : « Nisi synodus universalis fiat, et obtinentem apud vos correxeritis errorem, nulla vobis superest salus. » Responderunt ipsi : « Cur ergo in ordinatione tua imagines te nunquam adoraturum subscripsisti? » Tum ille : « Hæc, ait, lacrymarum mearum causa est, illud me ad pœnitentiam amplectendam impulit, Deum deprecantem ne me veluti pontificem huc usque mutum, nec veritatem solo insaniæ vestræ metu detentum, palam enuntiantem corripiat. » Hæc audientes abierunt multa inter se disputantes. In his verbis, scelestam hæresim respuens et verbum veritatis proclamans, obdormivit in pace et recta fide, magnum imperatoribus relinquens et omnibus piis civibus de se desiderium. Erat enim veneratione dignus et omni virtute ornatus, unde omnes fiduciam magnam in eo reponebant.

Βάνης κρατήσας, εἰρήνην Ἀαρὼν ἐξαιτεῖται μεταξὺ αὐτῶν γενέσθαι [99]. Συναρπασθέντες οὖν ἐπὶ τούτου [91] Σταυράκιος ὁ λογοθέτης, καὶ Πέτρος ὁ μάγιστρος, καὶ Ἀντώνιος ὁ δομέστικος, καὶ τέκνα τῶν πρωτευόντων, καὶ ἄνευ λόγου πρὸς αὐτὸν ἐξελθόντες, δέσμιοι ἐκρατήθησαν παρ' αὐτοῦ· διόπερ ἀναγκασθέντες οἱ τῆς πόλεως καὶ δῶρα πλεῖστα δόντες ἐρρύσαντο τούτους καὶ εἰρήνην ἐποίησαν, καὶ ἀνεχώρησαν οἱ Ἄραβες.

[99] (10) Σταυράκιον δὲ τὸν λογοθέτην ἀποστείλας Εἰρήνη μετὰ δυνάμεως πολλῆς κατὰ τῶν Σκλαβηνῶν ἐθνῶν, ὑπέταξε πάντας καὶ ὑποφόρους ἐποίησε τῇ βασιλείᾳ [93] τῶν Ῥωμαίων.

[91] (11) Ἐξῆλθε δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς σὺν τῇ μητρὶ πρὸς τὰ μέρη τῆς Θράκης μετ' ὀργάνων μουσικῶν καὶ λαοῦ πλείστου, καὶ ἀπῆλθεν ἕως Βερώης [95] καὶ ταύτην κτίσας Εἰρηνόπολιν ἐκάλεσεν, ἔκτισε δὲ καὶ τὴν Ἀγχίαλον, καὶ ὑπέστρεψε μετὰ πολλῆς χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης.

[96] (12) Ὁ δὲ πατριάρχης Παῦλος ὁ Κύπριος, ἐῤῥωστήσας (καὶ τὴν ἐνθένδε μετάστασιν αὐτοῦ προγνούς ἐκ θείας ἀποκαλύψεως), τὸν θρόνον καταλιπὼν (ἀπελθὼν) ἀπεκείρατο ἐν **664** τῇ μονῇ τῶν Φλώρου. Ἀπέρχεται οὖν πρὸς αὐτὸν ὁ βασιλεὺς σὺν τῇ μητρὶ αὐτοῦ, βουλόμενος μαθεῖν τῆς ὑποχωρήσεως τὴν αἰτίαν. Ὁ δὲ μετὰ πολλῶν δακρύων ἔφη· « Εἴθε μήδ' (ὅλως) ἐκάθισα ἐν τῷ θρόνῳ [97] τῆς Ἐκκλησίας, ἀπεσχισμένης ὑπαρχούσης ἐκ τῶν λοιπῶν ἁγίων θρόνων καὶ ἀναθεματιζομένης. » (Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ βασιλεῖς μετὰ σκυθρωπότητος καὶ κατηφείας ἀνεχώρησαν. Καὶ ἀποστέλλουσι πρὸς αὐτὸν πατρικίους ἀκοῦσαι τὰ παρ' αὐτοῦ λεγόμενα, πρὸς οὓς μετὰ παῤῥησίας ἐν τῷ τέλει τῆς διδασκαλίας εἶπεν)· « Ἐὰν [98] οὖν μὴ σύνοδος οἰκουμενικὴ γένηται καὶ τὸ σφάλμα διορθωθῇ τῆς πίστεως ἡμῶν, οὐκ ἔχετε σωτηρίαν. » Οἱ δὲ πρὸς αὐτόν· « Καὶ ἵνα τί (καθ)υπέγραψας ἐν τῷ χειροτονεῖσθαί σε τοῦ μὴ προσκυνεῖν (τὰς ἁγίας) εἰκόνας; » Ὁ δὲ ἀπεκρίνατο [99]· « Καὶ διὰ τοῦτο (κἀγὼ) θρηνῶ καὶ πρὸς (τὴν) μετάνοιαν καταφεύγω, δεόμενος [1] ἵνα μὴ ὡς [2] ἀρχιερέα κολάσῃ με (ὁ Θεὸς καὶ ποιμένα) σιγήσαντα μέχρι νῦν καὶ μὴ κηρύξαντα τὴν ἀλήθειαν τῷ φόβῳ τῆς μανίας ὑμῶν (καὶ μιαιφονίας. » Ταῦτα δὲ ἀκούσαντες ἀπῆλθον, ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς πολλὴν ἀπόκρισιν καὶ συζήτησιν.) Ἐν τούτοις (οὖν ἅπασι τὴν μυσαρὰν διαπτύων αἵρεσιν καὶ τὸν λόγον τῆς ἀληθείας κηρύττων), ἐκοιμήθη ἐν εἰρήνῃ [3] (τε καὶ ὀρθοδοξίᾳ, μέγα πένθος καταλιπὼν τοῖς τε βασιλεῦσι καὶ τοῖς

Variæ lectiones et notæ.

[99] τῷ γ' ἔτει εἰρηνεύσασα Εἰρήνη μετὰ τῶν Ἀράβων Ced. 21,18. [91] ἐπὶ τοῦτ. cod. ὑπὸ τ.? [93] 785. Ced. 21,18 — 22 : Ἀποστέλλει Στ. πατρίκιον καὶ λ. κ. τῶν Σθλαβίνων ὃς καὶ κατελθὼν ὑπ. [93] ἐπ. τῆς βασιλίδος. ἐλθὼν δὲ ἐν Πελοποννήσῳ καὶ πολλὴν αἰχμαλωσίαν καὶ λάφυρα λαβὼν ἤγαγε τῇ βασιλίδι. Ced. [91] 784. [95] Βεροίας Leo. [96] Περὶ τοῦ ἁγιωτάτου Παύλου τοῦ πατριάρχου· Ced. 22,1—15 : τῷ δ' ἔτει Π. ὁ ὅσιος καὶ ἁγιώτατος π. ἀσθενήσας κατέλιπε τὸν θ. καὶ ἐν τῇ μ. τῶν Φ. ἀπεκάρη. Ἔρχ. οὖν, π. ἀ βασίλισσα λυπουμένη καὶ φησί· Τί τοῦτο ἐποίησας; Ὁ δὲ μ. θρηνῶν ἔφη. [97] ἐν τῷ τῆς ἱερωσύνης θ. τῆς ἐ. τοῦ Θεοῦ τυραννουμένης καὶ ἐσχ. ἐκ τῶν λ. καθολικῶν θρ. Ced. [98] καὶ ἐὰν μὴ σχ. οἰκ. καὶ τὰ ἐν μέσῳ σφάλματα δ. οὐκ ἔ. σ. ἡ δὲ εἶπεν αὐτῷ Ced. [99] ἔφη Ced. [1] τοῦ Θεοῦ add. Ced. [2] ὡς l, μ. κ. σ. ἕως τοῦ νῦν Ced. [3] εἰρ. Ἐκτοτε οὖν ἤρξατο λαλεῖσθαι ὁ περὶ τῶν ἁγίων εἰκόνων λόγος παῤῥησίᾳ ὑπὸ πάντων Ced.

Digitized by Google

εὐσεβέσι πᾶσι τῆς πόλεως· ἦν γὰρ σεβάσμιος ἀνὴρ καὶ πάσῃ ἀρετῇ κεκοσμημένος, ὅθεν καὶ πολλὴν πίστιν εἰς αὐτὸν ἐκέκτηντο πάντες).

[a] (13) Ἀντ' αὐτοῦ χειροτονεῖται Ταράσιος ὁ ἀσηκρῆτις. A

[b] (14) Διὰ [οὖν] βασιλικῆς παρακλήσεως (ἀπό τε Ῥώμης **665** καὶ τῶν λοιπῶν ἁγίων θρόνων καὶ τῶν ὑπὸ τὴν βασιλεύουσαν πόλιν πάντων τῶν ἐπισκόπων) ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ἐπισυνεχθέντων (τῇ βουλῇ καὶ παραινέσει (169[b]) Ταρασίου πατριάρχου ὡς γενέσθαι σύνοδον προσκυνεῖσθαι τὰς ἁγίας εἰκόνας· τὰς περὶ συνόδου δὲ θείας Γραφὰς εἰς ἐπήκοον πάντων τῶν τε βασιλέων καὶ τοῦ λαοῦ παντὸς ἀρξαμένων ὑπαναγινώσκειν καὶ ἀντιβάλλειν), οἱ τοῦ Κοπρωνύμου σχολάριοι γυμνώσαντες τὰ ξίφη [c] αὐτῶν τὸν σύλλογον διέλυσαν.

(15) Οὓς οἱ βασιλεῖς αὐτίκα τῆς πόλεως ὑπεξαγαγόντες ἀόπλους προφάσει εὐωχίας εἰς τὰ Μαλαγίνα πρὸς τὰς ἰδίας χώρας ἀτίμως ἐξήλασαν. B

(16) Τὸν δὲ [d] θεῖον Ταράσιον σὺν τοῖς προρρηθεῖσιν ἐπισκόποις ἐν Νικαίᾳ ἀποστέλλουσι.

[e] (17) Καὶ γενομένης τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς συνόδου, ἀπέλαβε πάλιν ἡ Ἐκκλησία τὸν ἀρχαῖον αὐτῆς κόσμον [f]. Ἡ οὖν ζ' αὕτη σύνοδος τῶν ἐν Νικαίᾳ τὸ β' συνελθόντων [g] τν' Πατέρων ἐν ἔτει τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου καὶ Εἰρήνης τῆς μητρὸς αὐτοῦ ὀγδόῳ.

(18) Ταύτης ἡγοῦντο [h] Πέτρος πρεσβύτερος καὶ ἡγούμενος τοῦ ἁγίου Σάβα, τὸν τόπον ἐπέχων Ἀδριανοῦ πάπα Ῥώμης, Ταράσιος ΚΠ. Ἰωάννης, Γεώργιος καὶ Θωμᾶς μοναχοὶ καὶ πρεσβύτεροι, τοποτηρηταὶ τῶν ἀποστολικῶν θρόνων τῆς ἀνατολικῆς C διοικήσεως, τοῦ τε Πολιτιανοῦ Ἀλεξανδρείας καὶ Θεοδωρήτου Ἀντιοχείας, Ἠλία Ἱεροσολύμων, κατὰ τῆς πρώην ἀθέσμως συναθροισθείσης παρὰ Κωνσταντίνου τοῦ τηνικαῦτα βασιλεύοντος, τῆς ἀνόμως καὶ ἀθέσμως συναθροισθείσης καὶ ὀνομασθείσης ζ' συνόδου ἐφ' ὕβρει καὶ καταστροφῇ **666** τῶν σεβασμίων καὶ ἁγίων εἰκόνων, κενολογησάσης ὅτι ὡς θεοῖς [i] οἱ Χριστιανοὶ τὰς ἁγίας εἰκόνας προσεκύνησαν, οὓς καὶ ἀναθεματίσασα ἡ ἁγία σύνοδος καὶ τοὺς ἐξάρχους αὐτῶν, Θεοδόσιον τὸν Ἐφέσου, Σισίνιον τὸν Πέργης, οὗ τὸ ἐπίκλην Παστιλλᾶς, Βασίλειον Ἀντιοχείας Πισιδίας τὸν λεγόμενον Τρικάκαβον. Τὴν δὲ τῶν σεπτῶν εἰκόνων ἀρχῆθεν παραδεδομένην τῇ Ἐκκλησίᾳ προσκύνησιν ἀνανεώτασα, ὥρισε παραπλησίως ταύτας τῷ σταυρῷ προσκυνεῖσθαι. D

ΣΝΖ'. *Βασιλεία Κωνσταντίνου μόνου* [j].

[k] Φθόνῳ δέ τινες φερόμενοι τῶν οἰκείων τῆς βα-

Ejus loco ordinatur Tarasius qui tunc a secretis erat.

Præcepto igitur imperatoris ex Roma cæteris que sacris thronis et omnibus qui urbium reginæ subsunt episcopis in templo Sanctorum Apostolorum convenientibus in synodum, ex consilio et exhortatione Tarasii patriarchæ, ut honor sanctis imaginibus restitueretur, vix imperatorum sacræ in approbationem synodi datæ legi cœperant, cum Copronymi scholarii gladios evaginantes, cœtum solverunt.

Quos imperatores confestim urbe pellentes, occasione ex convivio capta armis spoliatos in Malaguina ad proprias sedes cum opprobrio remiserunt.

Tarasium vero cum antedictis episcopis Nicæam convocant.

Et celebrata sancta et œcumenica synodo Ecclesia pristinum suum ornatum recepit. Septimum hoc est consilium, eorum quæ in Nicæa secundum. Convenerant eo trecenti quinquaginta septem Patres, anno regni Constantini et Irenes, matris ejus, octavo.

Huic præerant Petrus presbyter et abbas Sancti Sabæ, legatus Adriani papæ Romani; Tarasius patriarcha Cpolitanus; Joannes, Georgius et Thomas, monachi et presbyteri, legati sedium apostolicarum Orientalis diœcesis, et vicarii politani patriarchæ Alexandrini, Theodoreti Antiocheni et Eliæ Hierosolymitani. Abrogata est synodus antea illicite convocata a Constantino tunc regnante, illegitime et illicite congregata, et sextum concilium vocata, quæ, in contumeliam et ruinam venerandarum sacrarumque imaginum, effuderat sanctas imagines a Christianis deorum instar coli. Hoc conventiculum sacra synodus anathemate percussit, atque simul Iconoclastarum duces, Theodosium Ephesinum, Sisinnium Pergensem, cui cognomen Pastillas, Basilium Antiochiæ Pisidiæ dictum Tricacabum. Augustarum vero imaginum antiquitus traditum Ecclesiæ restituit cultum, ac definiit eas crucis instar esse venerandas.

CCLVII. *Regnum Constantini solius.*

Interim quidam de amicis Irenes, invidia ducti,

Variæ lectiones et notæ.

[a] Ced. 22,16—24 τῷ ε' ἔτει. [b] 786. Ced. 23,1—3 : τῷ ς' ἔτει συνόδου κηρυχθείσης ἐν τῷ ν. τῶν ἁ. ἁ. συνηθροίσθησαν καὶ ὑπηρέται τοῦ διαβόλου. Σύνοδος ζ' cod. περὶ τῆς ζ' συνόδου Mon. Par. 1706. [c] 787. [d] καὶ μετὰ ξιφῶν εἰσελθόντων σὺν αὐτῷ ἐταράχθησαν καὶ ὑπέστρεψαν Ced. — [e] Τῷ-ζ' ἔτει ἠνοίχθη ἐν Νικαίᾳ ἡ καθολικὴ Ced. 23,4. τῷ δὲ η' ἔτει — γέγονεν ἐν N. οἰκουμενικὴ ζ' σύνοδος καὶ ἀπ. ἡ καθολικὴ ἐ. διὰ Ταρασίου — τὸν ἀ. κ. ἀ. 6—9. [f] Γερμανὸς δὲ μητροπολίτης Κυζίκου καὶ Ἀνδρέας ἐπίσκοπος Κρήτης ὑπέγραψαν ἀπατηθέντες, ὕστερον συνεφώνησαν τῇ ὀρθοδόξῳ πίστει cod., om. Slav. Ced. et Leo. [g] συνελθ. π. ἐν N. τὸ β' τν' Ced. 23,9. [h] οἱ τὰς εἰκόνας σὺν τῷ στ. διορίσαντες πρ. — τοὺς γ' ψευδωνύμους πατριάρχας ἀνεθεμάτισαν, Ἀναστάσιον φημὶ καὶ Κωνσταντῖνον καὶ τὸν Νικήταν εὐνοῦχον Ced. 23,10—15. [i] θεούς? [j] Rubrica hæc in codice evanuit, nec in Mon. nec in Par. 1705 invenienda. — [k] 790 Ced. 25,25—24,13; Τῷ ι' ἔτει. — τῶν προσφιλῶν. Ἐ καὶ β. οὗτοι τὰ πρ. δ.

Digitized by Google

et ut sibi rerum administrationem vindicarent, matrem cum filio committunt, persuadentes Irene imperium ipsius proprium esse, neque filio a Deo destinatum. Quo dolo illa, utpote mulier, decepta, cupiditate etiam imperandi alioquin urgente, ita rem habere apud animum suum pro certo statuit. At imperator annum jam agens vicesimum viribusque valentissimus et ad bella idoneus, nullius se rei potestatem habere indigne ferebat et contra matrem suam jam quædam machinabatur. Quod cum e Stauracio intellexisset Irene, domesticos filii omnes verberibus multatos relegavit; magistrum Petrum et Theodorum patricium Camulianum aliosque proceres in castris deportavit. Filium quoque conviciis acriter insectata, complures dies in publicum prodire vetuit. Juramento quoque exercitum et senatum obstrinxit, eos, ipsa vivente, filio imperium non delaturos.

Soli Armeniaci milites id recusarunt, Constantinum et Irenem sicut ab initio imperatores salutantes.

Hæc Alexium drungarium vigiliarum, cognomento Moselem, ad eos demulcendos misit. Armeniaci eum secum retentum sibi præfecerunt, proprium ducem in custodiam conjicientes et Constantinum solum imperatorem proclamantes.

Nuntio hujusmodi accepto reliquorum thematum turmæ similiter Constantinum solum acclamarunt, diabolo hanc infidelitatem et perjurium suggerente.

Irene, exercitus impetum timens, filium suum ad eos misit; milites, Constantino in imperii sede confirmato, matrem omni potestate abdicarunt.

Alexium autem in ducem Armeniacorum imperator confirmavit. Deinde, in urbem reversus, Stauracium et Aetium protospatharios et matris suæ familiares crudeliter verberatos in exsilium egit, ut et reliquos omnes ejus domesticos et eunuchos; ipsam vero in palatio Eleutherii, quem ipsa exstruxerat, et in quo magnam opum vim reposuerat, quietam vitam agere jussit.

Contigit incendium quod patriarchii triclinium, Thomaites dictum, et ei subjectas cameras consumpsit ubi erant repositæ schedæ universæ Scripturæ quibus eam magnus Chrysostomus fuerat interpretatus, grassatumque est usque ad milliarium et quæstorium, omnibus quæ in medio erant exustis.

Imperator, expeditione in Bulgaros facta, victor rediit.

A σιλίσσης Εἰρήνης, βουλόμενοι τὰ πράγματα οὗτοι διοικεῖν, συνέβαλον τὴν μητέρα κατὰ τοῦ υἱοῦ, πείσαντες αὐτὴν ὡς οὐκ ἔστιν ὡρισμένον παρὰ Θεῷ (τὸ) κρατῆσαι τὸν υἱόν σου, ἀλλὰ σή [15] ἐστιν ἡ βασιλεία. Αὕτη δὲ, ὡς ἅτε γυνὴ ἐξαπατηθεῖσα [16] καὶ στέργουσα τὸ φίλαρχον, ἐβεβαιώθη τῷ νοῒ οὕτως εἶναι. Ὁ οὖν βασιλεὺς, εἰκοσαετὴς ὢν καὶ ῥωμαλεώτατος πάνυ καὶ ἱκανὸς ἐν τοῖς πολέμοις, ἐλυπεῖτο μηδὲν [17] ἐξουσιάζων καὶ ἐμελέτησε [18] κατὰ τῆς μητρὸς αὐτοῦ. Ἡ δὲ, τοῦτο γνοῦσα [19] παρὰ Σταυρακίου, τοὺς μὲν οἰκείους ἀνθρώπους αὐτοῦ πάντας τύψασα ἐξώρισε, τὸν δὲ μάγιστρον (Πέτρον) καὶ Θεόδωρον πατρίκιον τὸν Καμουλιανὸν καὶ ἑτέρους τῶν ἐν τέλει [20] ἐν κάστροις ἐξώρισε, τὸν δὲ υἱὸν αὐτῆς πολλὰ λοιδορήσασα ἀπρέπτων ἐποίησε [21], πάντα δὲ τὸν B στρατὸν καὶ πάντας τοὺς ἐν τέλει ὁμόσαι πεποίηκεν, ὅτι « Ἕως οὗ ζῇς, οὐ καταδεξόμεθα τὸν υἱόν σου κρατῆσαι. »

[22] (2) Ἀρμενιακοὶ δὲ μόνοι τοῦτο οὐ κατεδέξαντο, Ἀλλὰ Κωνσταντῖνον καὶ Εἰρήνην ὡς ἐξ ἀρχῆς εὐφήμουν.

667 (3) Ἡ δὲ ἀπέστειλεν Ἀλέξιον δρουγγάριον τῆς βίγλης, ᾧ ἐπίκλην Μωσηλὲ, πρὸς τὸ πεῖσαι αὐτούς. Οἱ δὲ τοῦτον κρατήσαντες, ἄρχειν αὐτῶν προεβάλλοντο, τὸν ἴδιον στρατηγὸν φρουρήσαντες καὶ Κωνσταντῖνον μόνον εὐφήμουν.

(170a) (4) Τοῦτο [23] μαθόντες οἱ τῶν λοιπῶν θεμάτων λαοὶ ὁμοίως εὐφήμουν, τοῦ διαβόλου τὴν τοιαύτην ἀρνησιν καὶ ἐπιορκίαν τοῖς ἀνθρώποις ὑποβάλλοντος. Φοβηθεῖσα δὲ ἡ Εἰρήνη τὸ τοῦ λαοῦ C ὅρμημα, ἐξαπέστειλε τὸν υἱὸν αὐτῆς πρὸς τὸ στράτευμα· αὐτοὶ δὲ τοῦτον αὐτοκράτορα εὐφήμησαν [24], τὴν μητέρα αὐτοῦ ἀπεκήρυξαν

(5) Τὸν δὲ [25] Ἀλέξιον ἐκύρωσε [26] στρατηγὸν τῶν Ἀρμενιακῶν. Ὑποστρέψας δὲ ἐν τῇ πόλει Σταυράκιον καὶ Ἀέτιον πρωτοσπαθαρίους καὶ οἰκείους αὐτῆς ἀνθρώπους ἀνηλεῶς τύψας ἐξώρισεν, ὡσαύτως καὶ τοὺς λοιποὺς καὶ οἰκείους αὐτῆς εὐνούχους· αὐτὴν δὲ μετὰ ἀπαθειῶν ἐκάθισεν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Ἐλευθερίου, ὃν αὐτὴ ᾠκοδόμησεν, ἐν ᾧ καὶ τὰ πλεῖστα χρήματα κατέκρυψεν.

[26] (6) Ἐγένετο δὲ (καὶ) ἐμπρησμὸς, καὶ ἐκάη [27] ὁ τρίκλινος τοῦ πατριαρχείου, ὁ λεγόμενος Θωμαΐτης, καὶ αἱ καμάραι αἱ ὑποκάτω [28], ἔνθα ἀπέκειντο [29] καὶ τὰ σχέδη πάσης Γραφῆς, ἃ ἡρμήνευσεν ὁ μέγας [30] Χρυσόστομος· καὶ διῆλθεν ἡ φλὸξ ἕως τοῦ μιλίου καὶ τοῦ κυαιστωρείου πανταχόσε ἐπινεμομένη, ἕως οὗ πάντα κατέκαυσεν.

[31] (7) Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐξῆλθε κατὰ Βουλγάρων, καὶ τούτους λῃσάμενος ὑπέστρεψε [32] μετὰ νίκης.

Variæ lectiones et notæ.

[15] σὴ γὰρ ἐ. Ced. [16] ἐξ. στ. δὲ καὶ τὸ φ. Ced. [17] μηδενὸς Ced. [18] ἐμελέτα Ced. [19] μαθοῦσα π. τοῦ Στ. Ced. 20. Ced. 24,19—16. [20] ἐξ. ἐν Καϊστορίᾳ Ced. [21] ἐφ' ἡμέρας ἱκανάς Ced. [22] 24,13—16. [23] τοῦ δ. τὴν τ. ἐπ. καὶ ἄρ. ὑπ. τ. ἀ. Συναχθέντες δὲ οἱ θεματικοὶ ἐν τῷ Ἀτρώᾳ, πάντες κοινῇ γνώμῃ ἐζήτησαν Κωνσταντῖνον βασιλέα, φ. δὲ ἡ Ἐ. τὸ ὄρ. τοῦ λ. ἀπέλυσεν αὐτόν· καὶ αὐτοὶ μὲν τὴν μ. ἀ. ἀπ. τὸν Κωνσταντῖνον ἀ. ἐ. Ced. 24,15-20. [24] εὐφήμη cod. εὐφημήσαντες? [25] Εἰσελθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς ἐν τῇ π. πάντας τοὺς οἰκειακοὺς τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τὸν Στ. δείρας καὶ κουρεύσας ἐξ. τὴν δ. μητέρα αὐτοῦ μ. τῆς ἀπειθείας αὐτῆς ἐκ ἐν τῷ παλατίῳ τοῦ Ἐ. ὃ ἀ. ὡ. ἐν ᾧ τὰ π. χ. κ. Ced. 24.20 25,2. [26] Ced. 25,2-7. [27] ἐκαύθη Ced. ἐκάει cod. [28] ὑπ. ἀ. κ. Ced. [29] ἀπέκειτο τά Ced. [30] ὁ ἅγιος Ἰω. ὁ Χρ. Ced. [31] 791. [32] τ. νικήσας ὑπ. Ced. 25,7,8, τ. λ. καὶ ν. ὑπ. Leo.

Digitized by Google

[53] (8) Ὡσαύτως καὶ ἐν Ταρσῷ μετὰ στρατοῦ πολλοῦ **668** ἀπελθὼν[54] κατὰ Ἀράβων, καὶ πολλοὺς [55] αἰχμαλωτίσας ὑπέστρεψεν. A

Tarsum quoque magno cum exercitu adversus Arabas profectus, multis captis reversus est.

[56] (9) Παρακληθεὶς δὲ ὁ βασιλεὺς ὑπὸ τῆς ἰδίας μητρὸς καὶ πολλῶν τῶν ἐν τέλει, αὖθις ἀναγορεύει αὐτὴν, καὶ εὐφημεῖσθαι ὡς ἐξ ἀρχῆς (Κωνσταντῖνον καὶ Εἰρήνην τοὺς πᾶσι) διεκελεύσατο. Καὶ πάντες [57] μὲν πειθαρχοῦσιν, Ἀρμενιακοὶ δὲ μόνοι στασιάζουσι καὶ ἐπιζητοῦσιν Ἀλέξιον τὸν Μωσηλὲ (ὃν ἐτίμησε πατρίκιον καὶ μεθ' ἑαυτοῦ εἶχεν ὁ βασιλεύς). Τοῦτον οὖν [58] διὰ τὴν τοιαύτην ἐπιζήτησιν καὶ διά τινας λόγους, οὓς ἤκουσεν, ὡς μέλλειν αὐτὸν βασιλεύειν, δείρας καὶ κουρεύσας [59], ἐν εἱρκτῇ ἀπέκλεισεν.

Matri vero, ejus desperatione et multorum summorum virorum intercessione motus, imperatoriam dignitatem reddidit eamque ut ab initio imperatricem salutari jussit (Constantinus et Irene multos annos!) Omnibus mandato imperatoris morem gerentibus, soli Armeniaci refragantur et Alexium Moselem poscunt, quem patricii dignitate auxerat et penes se retinuerat imperator. Illum hac de causa, ac quia ferebant imperio potiturum, Constantinus verberatum ac rasum in custodiam dedit.

(10) Τῶν δὲ [60] ταγμάτων καὶ θεμάτων ἐν τῇ πόλει ἐπισυναχθέντων, ἐβούλοντο ποιῆσαι Νικηφόρον, τὸν ἀπὸ Καισάρων εἰς βασιλέα. Τοῦτο γνοὺς, ἀποστείλας ἐξήγαγεν ἀμφοτέρους υἱοὺς Κωνσταντίνου τοῦ πάππου αὐτοῦ ἐν τῷ ἁγίῳ Μάμαντι· καὶ τὸν μὲν Νικηφόρον δεινῶς ἐτύφλωσε, Χριστοφόρον δὲ καὶ Νικήταν, Ἄνθιμόν τε καὶ Εὐδόκιμον ἐγλωσσοκόπησε, (σὺν αὐτοῖς δὲ) καὶ Ἀλέξιον τὸν Μωσηλὲ ἐτύφλωσε, πεισθεὶς ταῖς μητρικαῖς εἰσηγήσεσιν. B

Cæterum militares ordines in urbem inverti Nicephorum excæsarem renuntiare consilium ceperunt. Quo audito imperator misit qui Constantini avi sui filium utrumque ad S. Mamantis locum educerent, et Nicephorum ipsum oculis privavit, Christophoro vero, Nicetæ, Anthimo et Eudocimo linguam præscindi jussit; cum eis quoque Alexium Moselem excæcavit, maternis consiliis inductus.

[61] (11) Τοὺς δὲ [62] Ἀρμενιακοὺς χειρωσάμενος καὶ πολέμῳ τροπωσάμενος, τοὺς ἄρχοντας αὐτῶν ἐποινάλισεν, ἐπιγράψας εἰς τὰ πρόσωπα [63] αὐτῶν μέλανι κεντητῷ· « Ἀρμενιακὸς ἐπίβουλος, » ἐξορίσας [64] αὐτοὺς ἐν [65] Σικελίᾳ καὶ (ἐν) ταῖς λοιπαῖς νήσοις.

Armeniacis bello subactis, de eorum ducibus pœnas sumpsit, nigris notis faciei cujusque impressis quæ erant : « Armeniacus insidiator; » eosdemque in Siciliam et alias insulas relegavit.

[66] (12) Μισήσας δὲ ὁ βασιλεὺς τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα Μαρίαν [67] ὑποβολῇ τῆς ἑαυτοῦ μητρὸς ἐφιεμένης τῆς ἀρχῆς **669** πρὸς τὸ μισηθῆναι αὐτὸν [68], ἐξεδιάσατο [69] τοῦ αὐτὴν ἀποκεῖραι. C

Deinde cum in Mariam conjugem suam concepisset odium, matris instinctu, quæ ab initio filium subditis invisum reddere volebat, eam in monachum detonderi jussit.

[70] (13) Ἐμνηστεύθη δὲ παρανόμως [71] Θεοδότῃ κουβικουλαρίᾳ καὶ ἔστεψεν αὐτήν.

Theodotam vero cubiculariam illicitis sibi nuptiis copulans coronavit.

[72] (14) Ἀπέσχισε δὲ τῆς κοινωνίας Ταρασίου Πλάτων, ὁ τοῦ Σακκουδίωνος ἡγούμενος, καὶ λοιποὶ διὰ [73] τὸ ἐπιτρέψαι τὸν πατριάρχην ἀποκαρεῖν Μαρίαν καὶ λαβεῖν Θεοδότην (ἥτις Θεοδότη συγγενὴς ἐτύγχανε τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Θεοδώρου ἡγουμένου τῶν Στουδίου), εἰς οὓς καὶ [74] πολλὰς θλίψεις (καὶ μάστιγας) ἐνεδείξατο [75] ὁ βασιλεύς.

Plato, Sacudionis hegumenus et alii a communione patriarchæ sese segregaverunt quod is detonsioni Mariæ et coronationi Theodosæ consensisset (quæ Theodota consanguinea erat J. P. N. Theodori, hegumeni monasterii Studii), hos imperator varie vexavit.

(15) Καὶ τὸν πρεσβύτερον [76] Ἰωσὴφ τὸν Καθαρὸν προτρέψαντά φασι τὸν πατριάρχην [77] στεφανῶσαι τοῦτον μετὰ Θεοδότης, καὶ τὸν αὐτὸν Κωνσταντῖνον εἰς κοινωνίαν δεξάμενον. Κἀντεῦθεν ὁ βασιλεὺς τὸν μὲν Πλάτωνα ἐν τῷ παλατίῳ καθεῖρξε, τοὺς δὲ λοιποὺς μοναχοὺς [78] μαστιγώσας σὺν [79] τοῖς ἀνε- D

Interea presbyter Joseph, Catharorum præpositis, renuente patriarcha, dicitur illum coronasse cum Theodate, eumdemque Constantinum ad communionem admisisse. Tunc imperator Platonem in palatio inclusit, cæteros vero monachos verberatos una cum Platonis nepotibus Thessalonicam relegavit,

Variæ lectiones et notæ.

[53] Ced. 25,8-10. [54] ἀπῆλθε Ced Leo. [55] ἀ. π. Ced. [56] 792 — Ced. 25,10-15. [57] Πάντων δὲ πειθαρχούντων μόνοι οἱ Ἀ. στ. Ced. [58] οὖν καὶ διὰ ταύτην τὴν ζητ. καὶ διὰ τὸ λέγειν τ. ὡς μέλλει αὐτὸς Ced. [59] κουρ. ἐφυλάκισε. [60] Τῷ δὲ αὐτῷ μηνὶ (τῷ β' ἔτει) ἐκ συκοφαντίας τινῶν ἐξελθὼν ὁ βασιλεὺς ἐν τῷ ἁ. Μ. ἐκτυφλοῖ N. καὶ Χρ. τοὺς θείους αὐτοῦ. ὁ Κ. τ. π. ἁ. Χρ. δὲ ἄλλον καὶ N. Ἀ. καὶ Ἐ. ἐγ. καὶ Ἀ. τὸν Μ. ἐτ. ἀλλ' οὐκ εἰς μακρὰν ἡ τοῦ Θεοῦ δίκη ἀνεκδικήτους αὐτοὺς εἴασε Ced. 25,19-26,3. [61] 793. [62] Ὑποτάξας δὲ καὶ τ. Ἀ. πολέμῳ, τοὺς ἁ. Ced. 26, 3-6. [63] τὸ πρόσωπον Ced. [64] οὓς καὶ ἐξώρισεν Ced. [65] τε add. Ced. [66] 795 — Ced. 26,6-10. [67] Μαρίναν Ced. [68] ἔσχε γὰρ ὁ βασιλεὺς πονηρὰς ὑπολήψεις κατὰ τῆς Μαρίνης Ced. [69] πείθει αὐτὴν γενέσθαι μοναχὴν Ced. [70] 796 — Ced. 26,10,11 : Ἐ. δὲ Θεοδότην κουβικουλαρίαν ᾗ καὶ ἐ. π. [71] παρ. et κουβ. καὶ ἐ. ἁ. om. Bulg. [72] Ced. 26,17-20 : Ἀπέσχισαν δὲ τοῦ πατριάρχου τῆς κ. ὁ τοῦ Στουδίου. [73] διὰ τὸν παράνομον γάμον τοῦ βασιλέως Ced. [74] καὶ λοιποὶ — ὁ βασιλεὺς om. Bulg. [75] εἰργάζετο Ced. [76] πρ. om. Bulg. [77] διὰ τὸν πατριάρχην cod. [78] αὐτοῦ μοναχοὺς Bulg. [79] σὺν τ. ἀν. om. Bulg.

Digitized by Google

quos Irene defendendos suscepit tanquam filii nequitiam arguentes, ejus simul in eos odium excitans.

Comperiens autem imperator se in odium et offensionem populi venisse, profectus est Pylas, Orientis exercitum adire cupiens. Sed qui cum eo erant proceres, insurrectionem populi et urbis confusionem timentes, ei adhortationibus suis persuaserunt ut in urbem reverteretur.

Interea Cardamus, Bulgarorum princeps, Constantino ita scripsit : « Aut persolve mihi quod pactum est, aut usque ad Auream portam veniam. » At imperator involuta sudario equina stercora ad eum remisit cum ejusmodi responso : « Tributa quæ te deceant misi. Senex autem cum sis, huc usque venientem te fatigari nolo, ego vero ad te ibo [Deus decernet.] » Contractoque exercitu, in eum movit profligatumque in suam usque ditionem est persecutus.

Ejus vero mater blanditiis et munerum promissione cunctos ad se trahens, diem opportunum exspectabat ut summam imperii caperet. Imperatore ergo contra Arabes profecto, populo male in eum se habente propter sparsos ab ejus matre rumores de ejus in conjugio transgressione, quæ in eum odium concitaverat, ejus optimates, matris consilio, ei persuadent ut in urbem redeat. Ingressum in palatium optimates, matris ejus consiliarii in porphyra includunt oculosque ei ita effodiunt ut nullus medicinæ locus superfuerit ac pene in eorum manibus exspirarit. Sol tunc per dies septemdecim obscuratus est ita ut naves a cursu suo aberraverint, et vulgo id ob excæcationem imperatoris evenisse ferebant. Sed hic imperscrutabilia Dei judicia considera, nam post annos quinque, eodem mense, eadem die in qua patruis suis et Alexio Mosello oculos eruit, ipse quoque excæcatur Constantinus.

CCLVIII. *Regnum Irenes solius.*

Imperavit Irene sola annos quinque.

Cumque fratres mariti ejus seditionem moverent, eos Athenas relegavit.

ψιοῖς, ἐξύρισεν ἐν Θεσσαλονίκῃ, οὓς ἡ [66] μήτηρ αὐτοῦ ὑπερασπιζομένη ὡς τὴν παρα(170b)νομίαν αὐτοῦ ἐλέγχοντας, ἐκίνησεν αὐτὸν κατ' αὐτοὺς εἰς μῖσος.

(16) Μαθὼν δὲ, ὅτι [67] λαὸς ἄχθεται κατ' αὐτοῦ καὶ δυσχεραίνει, ἐξέπλευσεν εἰς [68] Πύλας, βουλόμενος πρὸς τὸ θέμα τῶν Ἀνατολικῶν γενέσθαι. Οἱ δὲ συνόντες αὐτῷ μεγιστᾶνες, ὑφορώμενοι τὴν ἐπανάστασιν τοῦ λαοῦ καὶ τὴν τῆς πόλεως σύγχυσιν, πείθουσιν αὐτὸν διὰ παρακλήσεως ὑποστρέψαι πάλιν εἰς τὴν πόλιν.

[69] (17) Ὁ δὲ [70] Κάρδαμος, ὁ κύριος Βουλγάρων, ἔγραψε τῷ βασιλεῖ (ὅτι) « Ἢ τέλεσόν μοι πάκτα, ἢ ἔρχομαι ἕως τῆς Χρυσῆς πόρτης. » Ὁ δὲ βασιλεὺς [71] (βαλὼν καβαλίνας ἐν μανδηλίῳ) ἔπεμψεν αὐτῷ δηλώσας αὐτῷ, ὅτι « Οἷα δή σοι πρέπει [72] πάκτα ἀπέστειλα· γέρων δὲ εἶ, καὶ οὐ θέλω κοπωθῆναί σε ἕως τῶν ὧδε, ἀλλ' ἐγὼ ἔρχομαι πρὸς σέ. » [73] Καὶ λαὸν συναθροίσας **670** καὶ ἐξελθὼν ὁ βασιλεὺς ἐδίωξεν αὐτὸν ἕως [74] τὰ ἴδια.

[75] (18) Ἡ δὲ μήτηρ αὐτου θωπεύσασα πάντας καὶ δωρεῶν ὑποσχέσεσιν ἑλκύσασα πρὸς ἑαυτὴν, ἐτήρει ἡμέραν ἐπιτηδείαν πρὸς τὸ μοναρχῆσαι. Τοῦ οὖν βασιλέως [76] ἐξελθόντος κατὰ Ἀράβων, τοῦ λαοῦ παρητοιμασμένου ὄντος τοῦ κρατῆσαι αὐτὸν ἐπί τε ταῖς ὑποθήκαις τῆς μητρὸς διὰ τὴν παρανομίαν δῆθεν τῆς γυναικὸς, δι' ἣν καὶ μισητὸς πᾶσι γέγονε, πείθουσιν αὐτὸν οἱ μεγιστᾶνες αὐτοῦ ὑποστρέψαι ἐν τῇ πόλει εἰσηγήσεσι τῆς μητρός [77]· καὶ δὴ [78] παραγενόμενον ἐν τῷ παλατίῳ, τῆς [79] μητρὸς αὐτοῦ μὴ παρούσης, ἀπέκλεισαν αὐτὸν οἱ μεγιστᾶνες, οἱ σύμβουλοι [80] τῆς μητρὸς αὐτοῦ, ἔνθα ἐγεννήθη, ἐν τῇ [81] πορφύρᾳ, ἐκτυφλοῦσιν αὐτὸν δεινῶς καὶ ἀνιάτως πρὸς τὸ τεθνάναι [82] αὐτόν. Ἐσκοτίσθη δὲ τότε ὁ ἥλιος [83] ἐπὶ ἡμέρας ιζ', [84] ὥστε καὶ τὰ [85] πλοῖα πλανᾶσθαι καὶ λέγειν πάντας, ὅτι διὰ τὴν τοῦ βασιλέως ἐκτύφλωσιν ἐσκοτίσθη ὁ ἥλιος. Ἀλλ' ὅρα [86] τοῦ Θεοῦ (τὰ) ἀνεξερεύνητα κρίματα· μετὰ γὰρ ε' ἔτη τῷ αὐτῷ μηνὶ [87] τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, ἐν ᾗ ἀπετύφλωσε τοὺς ἰδίους θείους [88] (καὶ Ἀλέξιον τὸν Μωσηλὲ), τυφλοῦται καὶ (ὁ) αὐτὸς (Κωνσταντῖνος).

ΣΝΗ'. *Βασιλεία Εἰρήνης μόνης* [89].

Ἐκράτησε δὲ Εἰρήνη [90] μόνη ἔτη ε'.

671 (2) Ἐστασίασαν δὲ οἱ αὐτῆς [91] ἀδελφοὶ, καὶ ἐξώρισεν αὐτοὺς ἐν Ἀθήναις.

Variæ lectiones et notæ.

[66] ἡ δὲ μ. ὑπερησπίζετο αὐτῶν Ced. 26,19. [67] ὅτι καί Bulg. [68] εἰς τὴν Ἑλλάδα εἰς Bulg. [69] 796. [70] Τῷ ς ἔτει Καρδάμης ὁ Κύριος Ced. 26,21-27,1. [71] β. ἀπέστειλεν ἀ. εἰπὼν ὅτι Ced. [72] πρ. σοι Ced. [73] καὶ εἴ τι κρίνει ὁ Θεός; Ced. [74] εἰς add. Ced. [75] 797 — Περὶ τῆς τυφλώσεως Κωνσταντίνου. Εὑροῦσα δὲ ἄδειαν ἡ τούτου μ. π. ὑποσύρει τοὺς τῶν ταγμάτων ἄρχοντας πρ. τὸ καθελεῖν τὸν υἱὸν αὐτῆς καὶ μονοκρατῆσαι Ced. 27,9-11. [76] τῷ ς' ἔτει ἐξῆλθεν ὁ βασιλεὺς σὺν τῇ μητρὶ αὐτοῦ ἐν τῇ Προύσῃ θερισῆσαι, καὶ μεθ' ἡμέρας ὀλίγας ἐτέχθη τῷ βασιλεῖ υἱὸς, ὃν ἐπωνόμασε Λέοντα, ὅπερ μαθὼν ὁ βασιλεὺς καταλιμπάνει τὴν μητέρα αὐτοῦ σὺν τῇ βασιλικῇ πάσῃ τάξει καὶ τοῖς ἄρχουσι, καὶ ὑποστρέφει δρομαῖος ἐπὶ τὴν πόλιν Ced. 27,5-9. [77] Ced. 27,11-21. [78] Καὶ παραγενόμενον Par. Bulg. [79] καὶ τῆς — παρούσης μήτε γινωσκούσης τὴν βουλὴν αὐτῶν ἐκτ. ἀ. καὶ μετὰ χρόνον τινὰ τέθνηκε Par. Bulg. [80] ἐκ συμβουλῆς Ced. [81] ἐν τῇ π. ἐν ᾗ ἐγ. κσι ἐκτ. Ced. [82] π. τὸ τεθ. τῇ γνώμῃ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Ced. τῆς μ. ἀ. τοῦτο βουλευσαμένης Leo. [83] ὁ ἡ. τ. Ced. [84] καὶ οὐκ ἔδωκε τὰς ἀκτῖνας αὐτοῦ Ced. [85] ὡς π. λ. ὅτι διὰ τὴν τοῦ β. τ. τοῦτο ἐγένετο τοιοῦτον γὰρ σκότος ἐγένετο ὥστε καὶ τὰ πλ. ἀλλ' Ced. [86] καὶ τά add. Ced. [87] καὶ add. Ced. [88] θ. αὐτοῦ Ced. [89] π. τῆς βασιλείας Ἐ. μητρὸς Κωνσταντίνου. M. Par. 1706, in codice evanuit rubrica vel ejus locum præcedens tenet. [90] ἡ μήτηρ αὐτοῦ add. Ced. 27,21. [91] οἱ. ἀν. ἀ. οὓς καὶ ἐξ. ἐν Ced. 27,22.

Digitized by Google

[86] (3) Οἱ κἀκεῖ [87] βουλευσάμενοι περὶ βασιλείας, ὑπὸ τῶν ἐντοπίων ἀνῃρέθησαν, καὶ ἠφανίσθη τοῦ μιαροῦ Κοπρωνύμου τὸ [88] γένος [89]. A

[90] (4) Τῇ δὲ β' τοῦ ἁγίου Πάσχα ἀπελθοῦσα ἡ βασίλισσα ἐν τῇ κατὰ τύπον γενομέ(14)νῃ προελεύσει εἰς [91] τοὺς Ἁγίους Ἀποστόλους, δείλης προῆλθεν ἐπὶ [92] ὀχήματος χρυσοῦ, ἐποχουμένη τέσσαρσιν ἵπποις λευκοῖς, κρατουμένοις ὑπὸ πατρικίων, ῥίψασα ὑπατείαν ἐν τῇ μέσῃ πολλήν.

[93] (5) Νοσησάσης δὲ [94] τῆς βασιλίσσης, ἐδηλώθη αὐτῇ, ὅτι Σταυράκιος στάσιν κατὰ σοῦ μελετᾷ. Ἡ δὲ, ἐν τῷ Ἰουστινιανοῦ τρικλίνῳ σελέντιον ποιήσασα, ἐξεφώνησε μὴ προέρχεσθαί [95] τινι τῶν ἀρχόντων.

(6) Ἀέτιος δὲ ὁ σὺν αὐτῷ παραδυναστεύων, φθονῶν Σταυράκιον, εἰς ἑαυτὸν τὸ κράτος μετεχειρίζετο. B

[96] (7) Τούτων δὲ [97] οὕτως ὄντων, Νικηφόρος πατρίκιος καὶ γενικὸς ἐτυράννησε κατ' αὐτῆς μετὰ βουλῆς Νικήτα πατρικίου καὶ Σισινίου, τῶν αὐταδέλφων τῶν ἐπιόρκων καὶ δολερῶν Τριφυλίων [98], καὶ Λέοντος πατρικίου (171a) τοῦ Τεσσαρακονταπήχεος, καὶ Γρηγορίου πατρικίου τοῦ Μουσουλακίου καὶ ἑτέρων τινῶν τῶν ἐν τέλει.

(8) Καὶ ἐλθόντες [99] ἐν τῇ Χαλκῇ ὥρᾳ τετάρτῃ τῆς νυκτὸς, **672** ἀπατήσαντες τοὺς [1] φυλάσσοντας ὡς παρ' αὐτῆς ἀπεσταλμένοι, εἰσῆλθον ἐν τῷ παλατίῳ καὶ διὰ τῆς νυκτὸς κατὰ πάσης τῆς πόλεως τὴν ἀναγόρευσιν αὐτοῦ ἐποιήσαντο, φύλακας [2] περιστήσαντες ἐν τῷ παλατίῳ τῶν Ἐλευθερίου φυλάττειν Εἰρήνην. Ὄρθρου δὲ μεταστειλάμενοι ἀπέκλεισαν αὐτὴν ἐν τῷ παλατίῳ. C

(9) Καὶ οὕτως προῆλθεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ [3] καὶ ἐστέφθη ὑπὸ Ταρασίου.

Ubi cum de occupando regno consilia agitarent, ab incolis sunt interfecti; et sic exstinctum est scelesti Copronymi genus.

Postridie sancti Paschatis Irene in processione quæ ex statutis ecclesiasticis fit, in ædem SS. Apostolorum ivit; atque sub vesperam in publicum aureo curru a quatuor equis albis provecta est, tenentibus currum patriciis, multumque pecuniæ in populum sparsit.

Cum infirmaretur imperatrix, nuntiatum est ei seditionem adversus ipsam a Stauracio commoveri. Silentio igitur ad Justiniani triclinium indicto, jussit ut ex ducibus nullus ad Stauracium accederet.

Aetius vero, ejusdem cum Stauracio dignitatis particeps, in eum invidiose se gerebat et ad se potentiam trahebat.

Quæ cum ita se haberent, Nicephorus patricius et generalis logotheta contra Augustam tyrannidem affectavit assentientibus Niceta patricio et Sisinnio fratribus, perjurisque et dolosis Triphyliis, et Leone patricio, qui et Tessaracontapechis, et Gregorio patricio, qui et Musulaces, et aliis quibusdam proceribus.

Ili quarta noctis hora ad Chalcem venientes, custodibus persuadent missos se ab Augusta et palatium occupant; nocte autem, ad Eleutherii palatium custodibus constitutis, per totam urbem imperatoris designationem fecerunt, Augustamque sub diluculo translatam in palatio incluserunt.

Et ita in ecclesiam Nicephorus processit, ubi a Tarasio coronatus est.

ΣΝΘ'. *Βασιλεία Νικηφόρου.*

[4] Οὗτος ὁ Νικηφόρος [5] ἐβασίλευσεν ἔτη ζ' [6].

[7] (2) Οἱ δὲ ὄχλοι ἐπηρῶντο [8] καὶ τὸν στέφοντα καὶ τὸν στεφόμενον [9].

(3) Χρηστότητα δὲ [10] ὑποκρινόμενος παρηγόρει τὴν βασίλισσαν ὡς πᾶσαν αὐτῆς τὴν ἀνάπαυσιν ποιήσειεν, εἰ τοὺς θησαυροὺς αὐτῆς καταμηνύσειεν

CCLIX. *Regnum Nicephori.*

Nicephorus imperavit annos septem.

Turba autem et coronanti et coronato male dicebat.

Bonitatem simulans Nicephorus, Augustam bono animo esse jussit, promittens, si de thesauris suis certiorem ipsum redderet, de summa se ei quiete

Variæ lectiones et notæ.

[86] 799. [87] Οἱ κἀκεῖσε Ced. 27,23-28,2. — παρά Ced. [88] τὸ τοῦ μ. Κ. γ. Ced. [89] Φρουρουμένων γὰρ αὐτῶν πρότερον ἐν τῷ παλατίῳ τῶν Θεραπίου Κωνσταντίνος καὶ Νικηφόρος οἱ αὐτάδελφοι, ἔπεισαν αὐτούς τινες προσφυγεῖν τῇ Μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ καὶ λόγον ἀπαθείας αἰτῆσαι. Τῇ οὖν προφάσει ταύτῃ ὡς βασιλεῖς αὐτοὺς, εὐφημίσαντες καὶ λαὸν πολὺν συγκινήσαντες, ἐξάγει τούτους ἡ Εἰρήνη ἐκ τῆς ἐκκλησίας καὶ μηδενὸς αὐτοῖς προσχόντος, ἐξώρισεν εἰς Ἀθήνας. Καὶ ἠφανίσθη τὸ μιαρὸν τοῦ Κοπρωνύμου γένος, ὡς εἴρηται. In textu codicis, sed nec apud Cedrenum nec apud Leonem legitur. [90] Ced. 28,1-5. [91] ἐπί Ced. [92] ἐν σ. ὀχήματι χρυσῷ Ced. [93] 800. [94] Τῷ γ' ἔτει Στ. τυραννίδα ἐμελέτησεν, ὅπερ μαθοῦσα ἡ βασιλὶς ἐθέσπισε μὴ προσπελάζειν τ. Σταυρακίῳ. Ὁ δὲ, τῇ λύπῃ καταπονηθείς, αἷμα ἐκ τοῦ πνεύματος ἀναγαγών, τέθνηκε Ced. 28,6-9. [95] προσέρχεσθαι? προσπελάζειν Ced. [96] 802. [97] Ἐκβάλλει τοίνυν Εἰρήνην ὁ Ν. σπουδῇ Λ. τοῦ Κλόκα καὶ Ν. π. καὶ Σ. τῶν ἀ. καὶ τῶν ἐπ. καὶ δ'. Τρ. καὶ Δ. π. τοῦ τ. καὶ Γρ. π. τοῦ Μουσιλάκη Ced. 29,11-15. [98] Τρυφιλλιῶν cod. [99] Οἵτινες ἐ. Ced. 29,15-30,1. [1] καὶ τοὺς φύλακας ἐξαπ. ἔπεισαν ὅτι παρὰ τῆς Αὐγούστης ἀπεστάλησαν ἀναγορεῦσαι βασιλέα τὸν Νικηφόρον· οἱ δὲ, πιστεύσαντες τῷ τηλικούτῳ ψεύματι, συανηγόρευσαν καὶ αὐτοὶ βασιλέα τὸν τύραννον, κ. τ. λ. Ced. [2] τοίνυν ἐν τῷ π. τοῦ Ἐ. περιστήσας· ἐκεῖσε γὰρ ἔτυχε τυγχάνουσα ἡ βασιλὶς, ὄρθρου ἀγαγὼν αὐτὴν ἐν τῷ παλατίῳ ἀπέκλεισε Ced. [3] ἐκ. ἐπὶ τὸ στεφθῆναι. Τ. ἔτι τὸν θρόνον κατέχοντος, κ. τ. λ. Ced. 30,2-5. [4] Ced. 30,6. [5] πατρίκιος καὶ γενικὸς λογοθέτης Ced. [6] ἡμέρας θ' Ced. [7] Ced. 30,2-7. [8] κατηρ. Ced. [9] τύραννον καὶ ἀπεκάλουν ἀλιτήριον Ced. [10] Τῇ ἐπαύριον δὲ παραλαβών τινας τῶν πατρικίων ἀνῆλθε πρὸς τὴν β. φρουρουμένην καὶ χρ. ὑποκριθεὶς π. αὐτὴν λέγων, π. σου ἀ. ποιήσω εἴ τ. θ. σου καταμηνύσεις μοι Ced. 30,7-31,4.

Digitized by Google

prospecturum. Illa autem prudenti animo eum qui heri perjurus servus fuerat, hodie tyrannidem gerebat, sic affata est : « Heus tu, Deum agnosco qui me ad imperium hoc evexit, me vero meis delictis meruisse ut eo exciderem ; in his omnibus laus sit divino nomini. Neque vero tu nescis delata ad me fuisse de tuis insidiis indicia, quibus si credidissem nemine vetante interficere te poteram ; sed partim juramentis tuis fidem adhibens, partim tibi parcens, ista omnia neglexi, Deo te relinquens per quem reges regnant et principes dominantur. Nunc etiam tibi ut pio et a Deo ad imperium evecto imperatori supplico, petens ut meæ imbecillitatis rationem habens, patiaris me inhabitare domum Eleutherianam, a me conditam, quo incomparabilem consoler calamitatem. » Ad hæc Nicephorus respondit : « Quando ita cupiat, se per omnia ei liberalissime gratificaturum ; juraret modo nullum se thesaurum celaturam. » Juravit Irene et magnas opes ei detexit. Sed Nicephorus, optatis potitus, statim eam relegavit in monasterium quod in Principis insula ipsa condiderat.

Sentiens deinde proceres omnes, propter suam ipsius avaritiam, Augustæ desiderio teneri, timuit, et eam absque commiseratione Mitylenem relegavit, cum hiems asperrima sæviret.

Constantinum etiam, ejus filium, comprehendit, qui ipsi demonstravit thesaurum in arcu ædificii semicirculo abditum qui nunc in Sigmate invenitur.

Nicetam vero Triphylium Nicephorus veneno sustulit.

Bardanes interea, patricius et Orientalium dux, cognomento Turcus, a thematibus trans fretum positis imperator salutatus est, ipso tamen reluctante.

A militibus autem aufugere non valens, coactus ad Chrysopolin usque processit. Tum vero Dei timore ductus, ne forte ejus causa cædes Christianorum patraretur fidem incolumitatis a Nicephoro accipiens, nocte, militibus insciis, ad monasterium Heraclii in Catabolo se recepit, ubi monachus factus est.

A αὐτῷ. Ἡ δὲ συνετῷ (μὲν) τῷ φρονήματι πρὸς τὸν χθὲς μὲν δοῦλον ἐπίορκον, σήμερον δὲ τύραννον ἔφη· « Ἐγὼ μέν, ὦ ἄνθρωπε, Θεὸν [11] ἡγοῦμαι τὸν ὑψώσαντά με εἰς ταύτην τὴν βασιλείαν, ταῖς δὲ ἐμαῖς ἁμαρτίαις τὴν καθαίρεσιν ἐμαυτῇ [12] προσάπτω· ἐν πᾶσι δὲ τούτοις εἴη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον. Οὐ μὴ [13] δὲ ἀγνοῇς τὰς κατὰ σοῦ μηνυθείσας μοι ἐπιβουλάς, αἷς εἰ συναπήχθην [14], ἀκωλύτως εἶχον τοῦ ἀνελεῖν σε. Ἀλλὰ τὸ μὲν τοῖς σοῖς ὅρκοις πεισθεμένη, τὸ δὲ φειδομένη σου, πάντα **673** παρελογισάμην, τῷ Θεῷ ἀποδοῦσά σε, δι' οὗ βασιλεῖς βασιλεύουσι καὶ δυνάσται κατεξουσιάζουσι. Καὶ τὰ νῦν ὡς εὐσεβῆ καὶ ἐκ Θεοῦ προβληθέντα (εἰς) βασιλέα προσκυνῶ (καὶ τιμῶ) καὶ αἰτοῦμαι φείσασθαί μου τῆς ἀσθενείας καὶ συγχωρῆσαί μοι [15] τὸν ὑπ' ἐμοῦ κτισθέντα τὸν Ἐλευθερίου οἶκον εἰς ψυχαγωγίαν τῆς ἀσυγκρίτου μου συμφορᾶς. » Ὁ δὲ ἔφη· « Καὶ εἰ τοῦτο θέλεις σοι γενέσθαι, ὄμοσόν μοι μὴ ἀποκρύψαι τι τῶν θησαυρῶν, καὶ πᾶσάν σου θεραπείαν ποιῶ. » Ἡ δὲ ὤμοσεν αὐτῷ, ὑποδείξασα καὶ πλοῦτον πολύν. Ὁ δὲ τοῦ ποθουμένου τυχών, παρευθὺ ἐξώρισεν αὐτὴν ἐν τῇ Πριγκήπῳ, ἣν αὐτὴ ᾠκοδόμησεν εἰς μονήν [16].

B

[17] (4) Ἰδὼν δὲ πάντας τοὺς ἐν τέλει λυπουμένους ἐπ' αὐτῇ [18] διὰ τὴν ἀπληστίαν αὐτοῦ (καὶ) φοβηθείς, [19] καίπερ βαρυτάτου χειμῶνος [20] ὄντος, ἐξώρισε τὴν αὐτὴν Εἰρήνην ἐν Λέσβῳ τῇ νήσῳ φρουρεῖσθαι.

(5) Προσελάβετο δὲ [21] καὶ Κωνσταντῖνον υἱὸν αὐτῆς, ὃς καὶ ὑπέδειξεν αὐτῷ τὸν [22] ἀνακτισθέντα πλοῦτον [23] ὑπὸ Ὀρθομαρμαρώσεως τὸν νῦν ἐν τῷ Σίγματι ὄντα.

C

[24] (6) Νικήταν δὲ τὸν Τριφύλιον [25] ὁ αὐτὸς Νικηφόρος φαρμάκῳ [26] ἀνεῖλε.

[27] (7) Βαρδάνης δὲ ὁ πατρίκιος καὶ στρατηγὸς τῶν Ἀνατολικῶν (τὸ ἐπίκλην Τοῦρκος) ἀνηγορεύθη βασιλεὺς ὑπὸ τῶν περατικῶν θεμάτων, ὅς γε πολλὰ τοῦτο παρῃτήσατο.

674 (8) Διαδράσαι δὲ [28] μὴ δυνηθείς, βίᾳ κατελθὼν ἐν Χρυσοπόλει, εἶτα φοβηθεὶς [29] τὸν Θεόν, μήπως δι' αὐτοῦ γένηται σφαγὴ Χριστιανῶν, λαβὼν παρὰ Νικηφόρου λόγον ἀπαθείας, νυκτὸς λάθρα τοῦ λαοῦ ἦλθε πρὸς τὴν μονὴν Ἡρακλείου ἐν τῷ Καταβόλῳ, καὶ εὐθὺς γέγονε μοναχός [30].

D

Variæ lectiones et notæ.

[11] εὐεργέτην Leo. [12] ἐμαυτῆς Ced. [13] οὐ μὴν δὲ ἀγνοεῖς Ced. [14] συνηπήχθη cod. [15] με εἰς τόν Ced. [16] εἰς ὃ αὐτὴ ᾠ. μοναστήριον Ced. [17] Ced. 31,4-9. [18] αὐτῷ cod. Cf. Zon. ἀχθόμενος αὐτῷ. [19] Μήποτε οἱ λαοὶ μεμνημένοι τῶν εὐεργεσιῶν αὐτῆς μέλλωσι πάλιν αὐτὴν ἀναγορεύειν. Ced. [20] χ. ἐπικειμένου β. οὐκ ᾤχτειρεν αὐτὴν ἀλλ' ἐξ. εἰς Μιτυλήνην φ. ἀ. προστάξας Ced. [21] Κ. δὲ τὸν υἱὸν ἀ. φιλαργυρίᾳ μᾶλλον ἀγόμενος ἢ οἴκτῳ πρ. συνέστιον αὐτῷ, οἰόμενος πλοῦτον ἐγκεχρυμμένον φανερῶσαι αὐτῷ. Ὁ δὲ φιλοφρονούμενος ὑπ' αὐτοῦ κουφότητι γνώμης ὑπ. Ced. 31,14-20. [22] Ἐν τῷ ἡμικυκλίῳ ὃ νῦν λέγεται Σ. Ced [23] θησαυρὸν ἀν. δι' ὁ. καὶ τοῦτον ἀφελόμενος καὶ αὐτὸν ὁμοίως τῇ μητρὶ αὐτοῦ παρεῖδε Ced. [24] 803 — Ced. 31,20-24. [25] ἀξίως τῆς ἑαυτοῦ γνώμης ἀμειβόμενος· ὡς συναγωνισθέντα αὐτῷ εἰς τὸ κατασχεῖν τὴν βασιλείαν Ced. [26] φ. ἀ. εὖγε τῆς ἀξίας ἀνταποδιδούς Ced. [27] Ced. 32,1-33,1 : Βαρδάνιος δὲ τῆς Ἀνατολῆς στρ. ὢν ἐν ἑαυτῷ ἐφρόντιζε τῆς βασιλείας ἐπιλαβέσθαι — ἀνηγόρευσαν βασιλέα Βαρδάνιον ᾧ ἐπ. Τ. · [28] Μὴ δυν. δὲ διαδρᾶναι βιαζόμενος ὑπ' αὐτῶν κατῆλθεν ἐν Χρ. εὐφημούμενος, κ. τ. λ. Ced. 33,1-11. [29] ἐ. τὸν τοῦ Θεοῦ φόβον ἐν καρδίᾳ κεκτημένος ὁ Βαρδάνιος καὶ δεδιὼς μήπως δι' αὐτὸν ἐμφύλιος γ. πόλεμος λ. πρὸς τὸν βασιλέα ἐκπέμπει λόγους ἀπ. ζητῶν καὶ λ. ναυσιπόρος διέδρα ν. καὶ ἀπελθὼν ἐν τῷ Κ. εἰς τὴν τοῦ Ἡ. μ. γ. μ. Ced. 33,6-10. [30] ὁ δὲ μετ' αὐτοῦ λαὸς οἰκαδε ᾤχετο· σχηματισάμενος δὲ ὁ βασιλεὺς ἀγαγεῖν Βαρδάνιον ἐν τῇ πόλει ἐρόμωνα ἐξαπέστειλε Ced.

Digitized by Google

(9) Ἐρχομένου δὲ [31] αὐτοῦ διὰ τοῦ σταλέντος βασιλικοῦ χελανδίου ἐν τῇ Πρώτῃ νήσῳ εἰς τὸ μοναστήριον αὐτοῦ, ὃ ἦν αὐτὸς κατασκευάσας, Λυκάονές τινες ἄνδρες ἢ μᾶλλον εἰπεῖν λυκάνθρωποι ἐκτυφλοῦσιν αὐτὸν παρὰ γνώμην τοῦ βασιλέως· διὸ καὶ λύπῃ πολλῇ συσχεθεὶς (ὁ Νικηφόρος), πάντας μεθ' ὅρκων ἐπληροφόρει ἀναίτιον εἶναι αὐτὸν τοῦ τοιούτου δράματος· τεκμήριον δὲ ἐπὶ τοῖς λεγομένοις, ὅτι οὐδέποτε τινὰ Χριστιανὸν φαίνεται φονεύσας ἢ μέλος αὐτοῦ παντάπασιν ἀκρωτηριάσας, εὐσεβὴς ὑπάρχων ἄγαν καὶ χριστιανόφιλος πάνυ. A

[32] (10) Ἐφ' οὗ [33] ἐν τῷ γ' ἔτει τῆς αὐτοῦ βασιλείας ὁ τῶν Σαρακηνῶν φύλαρχος παρεγένετο ἐν τῷ Ἀμορίῳ μετὰ δυνάμεως πολλῆς.

[34] (11) Ἐξῆλθε δὲ καὶ [35] Νικηφόρος [36] (πρὸς τὸ Δορύλαιον) δηλώσας τῷ πρωτοσυμβούλῳ ταῦτα· B
« Ἵνα τί ἐπιχαίρεις ταῖς ἀδικίαις καὶ ταῖς αἱματεκχυσίαις, μὴ ἀρκούμενος εἰς τὰ ἴδια, ἀλλὰ παραβαίνεις ὅρους [37.39] (171b) ἀρχαίους καὶ πατρῴους; Ποῖος γάρ σε [40] προφήτης θεῖος ταῦτα ποιεῖν ἐδίδαξε; Οὐχὶ Μουχούμετ ὁ προφήτης [σου] παρήγγειλε **675** Χριστιανὸν ὡς ἀδελφὸν [41] ἔχειν καὶ λέγειν; Μὴ γὰρ ὁ πάντων δημιουργὸς Θεὸς [42] καὶ προνοητὴς ἀμφοτέρων αἵμασιν ἀνθρώπων ἀδίκως ἐκχυνομένοις χαίρει; Μὴ γένοιτο! Ἢ [43] ἀργυρίου καὶ χρυσίου καὶ τῶν λοιπῶν ὑστερούμενος ἐξῆλθες ἀδικῆσαι τοὺς μηδὲν ἀδικήσαντάς σε; Καίτοιγε τὰ κάλλιστα καὶ δυσπόριστα καὶ ἡμῖν [44] ἐπέραστα κατακόρως ἔχεις. Εἰ δέ τινος τῶν ἡμετέρων ἐνδεῶς [45] ἔχεις, αὐτίκα σοι [46] παρέξομεν [47] φιλοξενίας [48] τρόπῳ. Μὴ τοίνυν ὡς ἀθάνατοι καὶ ἄθεοι κατ' ἀλλήλων (ἀντι) στρατευώμεθα, καὶ τὸν ἐκ δαιμόνων [49] πόλεμον ἐκ φθόνου μιμώμεθα· γίνωσκε [50] ὅτι μικρὸν ὕστερον τελευτήσομεν καὶ πρὸς Κριτὴν ἀδέκαστον ἀπελευσόμεθα, ὃς ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ.» Ταῦτα τοῦ βασιλέως Νικηφόρου ἀποστείλαντος [51] μετὰ δώρων τινῶν, ὁ Ἄραψ, ἀγαθυνθεὶς καὶ ἀνταποστείλας δῶρα πλεῖστά τε καὶ θαυμαστὰ [52], μετ' εἰρήνης ὑπέστρεψε, τὴν Νικηφόρου σύνεσιν ὑπερθαυμάζων [53]. C

[54] (12) Τῆς δὲ [55] Εἰρήνης τῇ ἐξορίᾳ [56] ἐκ λύπης καὶ ἀθυμίας τελευτησάσης ἐν Λέσβῳ τῇ νήσῳ, ὅπου ἦν φρουρουμένη, μετεκόμισε τὸ σῶμα αὐτῆς ὁ βασιλεὺς ἐν τῇ μονῇ τῆς Πριγκήπου, ἣν αὐτὴ ᾠκοδόμησε. Σφόδρα γὰρ εὐσεβὴς καὶ φιλάρετος οὖσα, πολλὰ ξενοδοχεῖα καὶ γηροκομεῖα καὶ μοναστήρια D κατεσκεύασε καὶ φόρων κουφισμὸν [57] καὶ ἄλλα πλεῖστα κατορθώματα [58].

Cum autem navigio vectus ab imperatore misso in Proten insulam appulisset, et ad monasterium quod olim condiderat pervenisset, Lycaones quidam homines vel potius lycanthropi, oculos illi eruunt, inscio imperatore. Ideo magno affectus dolore Nicephorus jurejurando omnibus affirmavit se hujus facinoris innocentem esse. Hujus autem assertionis veritas ex eo innotescit quod nullum unquam occidisse Christianum dictus sit, nec extrema præcidisse, utpote maximopere pius et Christianorum amicus.

Anno ejus regni tertio Saracenorum dux in manu valida contra Amorium venit.

Movit et ipse Nicephorus contra Dorylæum et protosymbolo in hunc modum scripsit: «Quorsum injustitia et cædibus gaudes, non contentus tuis, finesque veteres et paternos transis. Quisnam divinus vates hæc te agere jussit? Nonne Muchumet tuus vates omnem Christianum te pro fratre habere atque agnoscere jubet? An omnium opifex Deus et utrorumque curam gerens, sanguine hominum injuste fuso delectatur? Absit! An ideo exiisti domo injuria affecturus eos a quibus læsus non es, quia auro, argento aliisve rebus indigeas? Atqui pretiosissima quæque et nobis magni æstimata paratuque difficilia abunde possides. Quod si qua re nostra opus habes, statim nos eam tibi amanter præbebimus. Non ergo perinde ac si immortales essemus nullique Deo subditi inter nos depugnemus, malorum dæmonum bella adversus homines imitati; memento nos paulo post morituros et coram judice incorruptibili sistendos qui reddet unicuique secundum opera sua.» His litteris, quibus et dona quædam erant adjecta, placatus Arabs plurima et mirabilia munera vicissim Nicephoro misit, admiratus ejus acumen, et pace facta discessit.

Irene interea exsule in insula Lesbo, in qua custodiebatur, mortua, corpus ejus imperator in monasterium Principis retulit ab ipsa ædificatum. Nam pro insigni pietate ac virtute sua multa pro recipiendis peregrinis et fovendis senibus ædificia, annonam quoque leviorem redegerat aliaque multa præclare facta ediderat.

Variæ lectiones et notæ.

[31] Τοῦ δὲ παραγενομένου ἐν τῇ Π. ν. πρὸς τὴν μονὴν ἣν αὐτὸς κατεσκεύασε προάστειον οὖσαν αὐτοῦ, ἐκτυφλοῦται ὑπὸ Λυκαόνων τινῶν γνώμῃ τοῦ β. διὸ ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ ὑποκρίσει δῆθεν λυπηθεὶς π. μ. ὁ. ἐπληροφόρησεν ἀν. ὁ. ἐ. νοῦ τ. δρ. ὁ μηδέποτε εὐορκήσας Ced. 33,12-17. [32] 806. [33] Τούτῳ τῷ ἔτει (δ') Ἀαρὼν ὁ τῶν Ἀράβων ἀρχηγὸς ἐπεστράτευσε κατὰ Ῥωμανίας μ. χιλιάδων τ', κ. τ. λ. Ced. 34,15-19. [34] Ced. 34,19 35,16. [35] ὁ Ced. [36] N. ἐν ἀπογνώσει τὰ γενναῖα τῆς ταλαιπωρίας ἐπιδεικνύμενος καὶ δὴ σκεψάμενος πέμπει πρὸς αὐτὸν εἰρήνην γενέσθαι, δ. οὕτως Ced. [37.39] ὅρκους Ced. [40] σοι — εἴρηκεν Ced. [41] ὡς ἀδ. ἐ. χ. πάντα καί Ced. [42] π. Θεὸς, ὁ δ. καί Ced. [43] Εἰ ἀργυρίου cod. [44] καὶ ἡ. ὁ. καὶ ἐπ. Ced. εὐπόριστα cod. [45] ἐνδεὴς εἶ Ced. [46] σοι om. Ced. Leo. [47] παρέξωμ. cod. [48] φιλοστοργίας Ced. Leo. [49] κατ' ἀνθρώπων Ced. Leo. [50] γινώσκοντες Ced. Leo. [51] ἐπιστ. Ced. [52] θαυμάσια Ced. [53] ὑπερθαυμάσας (ὑπερθαυμά cod.) [54] 805. [55] Τῇ δὲ θ' τοῦ Αὐγούστου μηνὸς (τοῦ α' ἔτους) ἐκ λ. καὶ ἀ. ἐτελεύτησεν ἐν τῇ αὐτῇ Λ. μ. δὲ τὸ σ. Ced. 31,9-14. [56] τὴν ἐξορίαν Leo ἐν τῇ ἐξ ? [57] κουφισμοὺς Ced. [58] κατορθώσατο Ced.

Digitized by Google

Imperator filium suum Stauracium imperatorem coronavit, hominem et vultus specie et mentis captu tanto muneri imparem.

Mortuus est sanctissimus episcopus Tarasius, et in ejus locum ordinatur Nicephorus sanctissimus patriarcha, qui tunc a secretis erat. Post ejus ordinationem Theodorus hegumenus Studii, et Joseph, frater ejus, Thessalonicensis episcopus, cum Platone incluso et aliis monachis segregaverunt se a communione Nicephori propter Josephum, qui Nicephorum coronaverat et ab ipso patriarcha in sacerdotem assumptus fuerat. Imperator vero, synodo contra eos congregata, omnes in exsilium egit.

Porro imperator adversus Bulgaros movens, eos in fugam vertit et aulam Crumi, eorum ducis, incendit. Hic autem verba pacis transmisit dicens : « Satis sit tibi, o imperator, quod huc usque habuisti. » Sed his non acquievit Nicephorus et verba pacis respuit propter insatiabilem avaritiam.

Iratus Barbarus aditus exitusque suæ ditionis ligneis munitionibus occlusit. Biduo post, collectis copiis, tentorium Nicephori aggressus, eum et omnes qui cum eo erant percussit. Imperatoris caput præcisum conto præfixit ; cranium deinde nudatum argento inclusit jussitque principes Bulgarorum in eo bibere, Nicephoro ut insatiabili et pacem detrectanti insultans.

Ferunt quidam eum Christianos plurimos propter inexplebilem avaritiam occidisse. Tributa enim in subditos exaggeravit et dignitatibus eos qui emere volebant ornavit ; imperio et ipse dignus ut qui plus auri congerebat. Χαρτιατικὰ quæ vocant excogitavit et Christianis omnimode infensus et gravis fuit. Unde Scriptura præfigurans hujusmodi hominem dicebat : « Noli avidus esse in omni epulatione ; propter crapulam multi abierunt ; qui autem abstinens est, adjiciet vitam ; » et alibi : « Multos perdidit aurum et argentum, et usque ad cor regum extendit et convertit. » Quot enim ampliora cupiunt qui omnia perdunt ; quot superflua congesserunt, qui merito amittunt etiam pauca et necessaria ; quot super nummorum montibus incesserunt, qui etiam modicis exspoliantur. Oportet igitur prudenter præcidere superflua, ut necessariis opportune

(13) Ὁ δέ γε [69] βασιλεὺς ἔστεψε τὸν υἱὸν αὐτοῦ Σταυράκιον δυσειδῆ καὶ ἀψελῆ ὄντα.

[70] (14) Ἀπεδίω δὲ [71] καὶ ὁ ἁγιώτατος ἐπίσκοπος Ταράσιος, **676** καὶ χειροτονεῖται ἀντ' αὐτοῦ Νικηφόρος ὁ ἁγιώτατος πατριάρχης (ὁ) ἀπὸ σηκρῆτις. Τούτου δὲ χειροτονηθέντος, Θεόδωρος ὁ ἡγούμενος τῶν Στουδίου καὶ Ἰωσὴφ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, ὁ Θεσσαλονίκης ἐπίσκοπος, ἅμα Πλάτωνι τῷ ἐγκλείστῳ καὶ τοῖς λοιποῖς αὐτῶν μοναχοῖς, τῆς κοινωνίας ἀπέστησαν Νικηφόρου διὰ Ἰωσὴφ τὸν στεφανώσαντα Κωνσταντῖνον καὶ ὑπ' αὐτοῦ δεχθέντα εἰς ἱερωσύνην. Ὁ δὲ βασιλεύς, σύνοδον κατ' αὐτῶν συγκροτήσας, εἰς ἐξορίαν αὐτοὺς ἔπεμψεν.

[72] (15) Ὁ δὲ βασιλεὺς, κατὰ Βουλγάρων ἐκστρατεύσας, ἥττησεν αὐτοὺς κατὰ κράτος, ὥστε τὴν λεγομένην αὐλὴν τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῶν Κρούμου πυρπολῆσαι · ἐκείνου δὲ δηλώσαντος παρακλήσεως λόγους · « Ἱκανούσθω σοι, ὦ βασιλεῦ, ἕως τούτου, » οὐ προσήκατο παντελῶς τῆς εἰρήνης τὰ ῥήματα διὰ πολλὴν ἀπληστίαν.

[73] (16) Ἐφ' οἷς χαλεπήνας ὁ Βάρβαρος τὰς τῆς χώρας εἰσόδους (τε) καὶ ἐξόδους περιέφραξεν ὀχυρώμασι ξυλίνοις [74]. Καὶ μεθ' ἡμέρας β' συναθροίσας λαὸν [75] καὶ κατὰ τῆς τοῦ βασιλέως σκηνῆς ἐπελθὼν, ἀναιρεῖ τοῦτον καὶ πάντας τοὺς σὺν αὐτῷ, τὴν δὲ [76] Νικηφόρου κεφαλὴν ἐκκόψας καὶ ἐπὶ ξύλου ἀναρτήσας, εἶθ' οὕτως γυμνώσας τὸ ὀστοῦν καὶ περιαργυρώσας [77] ἔξωθεν, ἐκέλευσε πίνειν εἰς αὐτὴν τοὺς Βουλγάρων ἄρχοντας, ἐγκαυχώμενος κατ' αὐτοῦ ὡς ἀπλήστου καὶ τὴν εἰρήνην μὴ θελήσαντος.

[78] (17) Ὡς δέ τινες ἔφασαν, τινὰς Χριστιανοὺς αὐτὸν πεφονευκέναι διὰ τὴν ἀπληστίαν καὶ φιλαργυρίαν αὐτοῦ · ἐπέτεινε γὰρ τούς τε φόρους τοῖς ὑπὸ χεῖρα καὶ τὰς δημοσίας ἀρχὰς ὠνητὰς χρυσίου τοῖς βουλομένοις προὔθηκεν, **677** κἀκεῖνος ἄξιος ἦν εἰς ἀρχὴν, ὃς πλείονα τὸν χρυσὸν κατεβάλλετο · καὶ ἃ δέ φασι χαρτιατικὰ οὗτος [79] ἐξεῦρε καὶ πᾶν πονηρὸν καὶ βαρὺ, ὡς ἔπος εἰπεῖν, αὐτὸς τοῖς Χριστιανοῖς ἐπενόησεν, Ὅθεν ἡ Γραφὴ προασφαλιζομένη τὸν τοιοῦτον ἔλεγεν · « Μὴ ἀποπλησταίνου, ὅτι δι' ἀπληστίαν πολλοὶ ἐτελεύτησαν · ὁ δὲ προσέχων [80] ζωὴν προσθήσει · » καί · « Πολλοὺς ἀπώλεσε τὸ χρυσίον καὶ καρδίαν βασιλέως ἐξέκλινεν · » πόσοι γὰρ τοῦ πλεῖον ἐπιθυ(172ᵃ)μοῦντες, τοῦ παντὸς ἐξέπεσον, καὶ τὰ περιττὰ συναγαγόντες, προσαπώλεσαν εἰκότως καὶ τὰ ὀλίγα καὶ τὰ ἀναγκαῖα, καὶ τοὺς νενομισμένους ὅρους ὑπερβάντες καὶ τῶν μετρίων ἐγυμνώθησαν ;

Variæ lectiones et notæ.

[69] Τῷ β' ἔτει ἐ. τὸν υἱὸν ἀ. Στ. ἀποίητον ὄντα τῇ τε ἰδέᾳ καὶ γνώμῃ καὶ ῥώμῃ Ced. 33,18,19. [70] 806. [71] Τῷ δ' ἔτει τ. ὁ ἁγ. πατριάρχης ΚΠ. ἀπ. ἐνδόξως — τῇ δ' τῆς α' ἑβδομάδος τῶν νηστειῶν καὶ τῇ μεγάλῃ Κυριακῇ ἐχειροτονήθη N. ὁ ἁγ. π. ἀπὸ ασ. Πλάτων δὲ καὶ Θ. ἡγ. τῶν Στ. οὐ συνηυδόκησαν τῇ χειροτονίᾳ Νικηφόρου, ἀλλὰ καὶ σχίσμα ἐποίησαν αἰτίαν δῆθεν εὔλογον ἔχοντες τὸ μὴ δεῖν ἀπὸ λαϊκῶν ἀῤῥόως εἰ; ἐπίσκοπον ἀνατρέχειν, οὓς ὁ β. τῆς πόλεως ἀπελάσαι βουληθεὶς ἀνετράπη παρὰ πάντων, κ. τ. λ. Ced. 54,3-14. [72] 811 — Ced. 41,9-42,4 varia. [73] Ced. 42, 4-20. ἐφ' οἷς χ. ὁ Κροῦμος. [74] ὁ δὲ Νικηφόρος τοῦτο γνοὺς τοῖς συνοῦσι τὰ τῆς ἀπωλείας προέλεγε ὅτι κἂν πτερωτοὶ γενώμεθα, οὐδεὶς ἐκφύγῃ τὸν ὀλεθρον Ced. [75] λ. ὁ Βάρβαρος ἐπῆλθε κ. τῆς τοῦ Νικηφόρου σκ. καὶ τοῦτον ἀναιροῦσιν οἰκτρῶς καὶ π. σὺν ἀ. ἄρχοντας καὶ τοῦ λαοῦ πλῆθη ἄπειρα καὶ πᾶσαν τὴν ἀποσκευὴν ἀνελάβοντο Ced. [76] τὴν δὲ — ἐπενόησεν om. Bulg. τὴν δὲ κ. τοῦ N. ὁ Κροῦμος ἐ. ἐπὶ ξ. ἀνήρτησεν εἰς ἐπίδειξιν πάντων εἶθ' Ced. [77] π. περιξ π. εἰς αὐ.ὸ τ. Β. ἀ. ἐκ. Ced. [78] Ced. 40,3-11? [79] ἐκεῖνος in textu ; γρ. οὗτος in m. cod. 5. ἁπλ. Sir. xxxvii, 29,31. [80] πρ. ζ Sir. viii, 2.

Digitized by Google

Χρὴ οὖν περικόπτειν ἐμφρόνως τὰ περιττὰ, ἵνα καλῶς ἐν τοῖς ἀναγκαίοις πλουτῶμεν. Οὐ γὰρ τὸ πλοῦτον ἔχειν, ἀλλὰ τὸ μὴ δεῖσθαι πλούτου πλοῦτός ἐστι μέγιστος. Τὸν δέ γε τρόπον τῆς τοῦ βασιλέως σφαγῆς οὐδεὶς τῶν περισωθέντων σαφῶς διηγήσατο.

ditemur. Neque enim in habendo divitias, sed in non indigendo divitiis, divitiæ sunt maximæ. Modum autem cædis imperatoris nemo eorum qui servati sunt dilucide narravit.

ΣΞ'. *Βασιλεία Σταυρακίου* [71].

Σταυράκιος, ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ἐβασίλευσεν ἔτος α', μῆνας β'.

(2) Οὗτος [72] ἐν τῷ πολέμῳ ἐπλήγη κατὰ τοῦ δεξιοῦ μηροῦ, καὶ φορείῳ τὴν πόλιν κατέλαβεν.

[73] (3) Ὃς διὰ τὴν πληγὴν ἐν τῷ παλατίῳ κείμενος ἀπρόϊτος ἦν (καὶ ἀφανὴς, διὰ τὴν πληγὴν τοῦ μηροῦ ὀρθωθῆναι μὴ δυνάμενος).

(4) Ἐβούλετο δὲ [74] Μιχαὴλ τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ καὶ κουροπαλάτην τυφλῶσαι, καὶ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ τὴν βασιλείαν καταλιπεῖν [75].

678 (5) Ἐντεῦθεν Μιχαὴλ (ὁ γαμβρὸς αὐτοῦ) ἐξαίφνης ἀναγορεύεται βασιλεὺς ἐν τῷ Ἱππικῷ [76] παρὰ τῆς συγκλήτου καὶ τῶν ταγμάτων, ὡς ἤδη ἀπεγνωσμένου τοῦ Σταυρακίου [77].

[78] (6) Ὅπερ μαθὼν [79] Σταυράκιος [80], τὸ μοναδικὸν αὐτίκα (σχῆμα) [81] σὺν τῇ γυναικὶ [82] Θεοφανοῖ περιθέμενος [83], εἰς τὰ [84] Σταυρακὰ [85] (λεγόμενον) μοναστήριον ἐτελεύτησε, καὶ ἐτάφη ἐν τῇ μονῇ τοῦ Σατύρου.

ΣΞΑ'. *Βασιλεία Μιχαήλ.*

[86] Μιχαὴλ ὁ εὐσεβέστατος ἐβασίλευσεν ἔτη β', στεφθεὶς ὑπὸ Νικηφόρου πατριάρχου, δοὺς τῷ πατριάρχῃ χρυσίου λίτρας ν' καὶ τῷ κλήρῳ λίτρας κε'· ἀφιλάργυρος γὰρ ἦν καὶ μεγαλόψυχος, παραμυθησάμενος καὶ τοὺς ἐκ τῆς Νικηφόρου πλεονεξίας ἀδικημένους.

(2) Ἔστεψε δὲ καὶ Προκοπίαν, τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, πολλαῖς δωρεαῖς τὴν σύγκλητον φιλοτιμησάμενος.

(3) Καὶ Θεοφύλακτον, τὸν υἱὸν αὐτοῦ, ὁμοίως ἔστεψεν ἐν τῷ ἄμβωνι τῆς ἐκκλησίας πάμπολλα προσενέγκας ἱερὰ ἐν τῇ Μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ.

(4) Κροῦμος δὲ, ὁ τῶν Βουλγάρων ἀρχηγὸς, ἔγραψε περὶ εἰρήνης ἐπιζητῶν καὶ πάμπολλα πάκτα. Ὁ δὲ, κακοσυμβουλίαις πεισθεὶς, οὐ προσήκατο τὴν εἰρήνην.

(5) Οὗτος [87] εἰς πάντας μὲν χρηστὸς ἦν καὶ ἐπιεικὴς, εἰς δὲ τὴν τῶν πραγμάτων διοίκησιν ἀκυβέρνητος παντελῶς ὑπῆρχε [88] καὶ δεδουλωμένος ματαίων ἀνθρώπων [89] βουλαῖς καὶ **679** ἀπειροπόλεμος [90]. Ὅθεν ἐκστρατεύσαντος αὐτοῦ [91] κατὰ Βουλγάρων καὶ μετὰ μεγάλης ἥττης ὑποστρέψαντος [92]

CCLX. *Regnum Stauracii.*

Stauracius, Nicephori filius, regnavit annum unum cum mensibus duobus.

Hic in bello vulneratus est ad dexterum femur, et lectica delatus est in urbem.

Qui quidem ob vulnus in palatio jacens in publicum non prodibat, sed obscurus delitescebat, propter femoris plagam stare rectus non valens.

Statuerat autem Michaeli sororis suæ marito et curopalatæ oculos eruere, imperiumque uxori suæ relinquere.

Sed Michael, subito proclamatur imperator in Hippodromo a senatu et exercitu, tanquam desperato jam Stauracio.

Quo comperto, Stauracius monasticam vestem cum uxore Theophano induit. Obiit in monasterio dicto Staurace, ac sepultus est in æde Satyri.

CCLXI. *Regnum Michaelis.*

Michael, vir piissimus, regnavit duos annos. Coronam accepit e manibus Nicephori patriarchæ, cui auri libras quinquaginta dedit, clero autem quinque et viginti; magnificus enim erat et magnanimus; qui etiam in sua restituit quos Nicephorus avaritia motus injuste spoliaverat.

Procopiam uxorem suam coronavit donis quamplurimis senatui collatis.

Theophylactum etiam filium suum corona cinxit in ambone Magnæ ecclesiæ, sacris cum magna celebritate peractis.

Interea Crumus, Bulgarorum princeps, scripsit pacem petens sub variis conditionibus. Imperator autem, improborum consiliis ductus, pacem admittere detrectavit.

Ingenii humani et inlenitatem erga omnes propensi Michael exstitit, sed rebus administrandis parum idoneus et perditorum hominum consiliis morem gerens. Porro cum adversus Bulgaros movisset et magna clade affectus rediisset, Leo patricius et Orientalium dux

Variæ lectiones et notæ.

[71] Rubricæ loco in margine codicis legitur (γνώμ. (γνωμικόν?) [72] Τιτρώσκεται δὲ καὶ Στ. ὁ υἱὸς ἀ. καιρίως κ. τοῦ σπονδύλου καὶ μόλις τῆς μάχης ἐξῆλθε ζῶν καὶ καταλαβὼν τὴν Ἀδριανούπολιν ἀναγορεύεται· καὶ μὴ δυνάμενος ἐποχεῖσθαι, φ. τὴν π. κ. Ced. 42,21-24, om. Mon. (Munchner G. A.) Dec. 1854 et Serb. [73] Ced. 42,24 43,1: Ὃς ἐν τῷ π. κ. ἐν τῇ πληγῇ τοῦ μηροῦ καὶ ἀνορθοῦσθαι μὴ δυνάμενος ἀπ. ἦν τοῖς ἔξω τοῦ παλατίου. Mon. [74] Ἐβ. δὲ τὸν κ. Μ. τὸν γ. ἀ. ἐκτ. τῇ δὲ γαμετῇ Θεοφανοῖ τὴν β. κ. Ced. 43,1-3 om. Mon. et Slav. [75] Γνοὺς δὲ τοῦτο ὁ Μ. ἐξ. Ced. 43,3-6. Κάντ. Mon. [76] Ἱπποδρομίῳ Ced. [77] διὰ τὴν χρόνιον ἀρρωστίαν add. Mon. [78] Ced. 43,6-8. [79] ὁ add. Mon. [80] καὶ add. Mon. [81] σχ. ἀ. Mon. [82] αὐτοῦ add. Ced. [83] περιθέμενοι cod. [84] εἰς τά Mon. [85] Σταυρακινὰ τό Mon. εἰς Σταυρακά Leo., εἰς τὰ Βρυκά Ced. [86] Ced. 43,10-48,22 variat. Μετὰ δὲ Σταυρόκιον ἐβ. Μ. ὁ γαμβρὸς αὐτοῦ ἔτος ἓν καὶ μῆνας ς'. Mon. cæteris 1-4 cum Slav om. [87] Ὃς Mon. [88] ὑπῆρχε δέ Mon. [89] ἀ. μ. Mon. [90] ἀπειροπολέμων Mon. [91] αὐτοῦ om. Mon. [92] ὑποστρέψας Mon.

Digitized by Google

affectus rediisset, Leo patricius et Orientalium dux ab exercitu et magnatibus imperator renuntiatur in campo Tribunalii.

Quod audiens Michael monachalem habitum cum uxore et liberis induit et in insulam urbi vicinam secessit, ubi mortuus est.

A ἀναγορεύεται Λέων ὁ πατρίκιος καὶ στρατηγὸς τῶν Ἀνατολικῶν [93] ὑπὸ τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἀρχόντων ἐν τῷ κάμπῳ τοῦ Τριβουναλίου [94].

(6) Καὶ δὴ τοῦτο Μιχαὴλ, ἀκούσας καὶ τὸ μοναδικὸν σχῆμα σὺν γυναικὶ καὶ τέκνοις ἀμφιεσάμενος εἰς τὸ πλησίον τῆς πόλεως νησίον περιορίζεται, ἐν ᾧ καὶ ἐτελεύτησεν.

CCLXII. *Regnum Leonis Armenii prævaricatoris.*

Post Michaelem per septem annos et menses quinque regnavit Leo Armenius, patricius, orthodoxiæ inimicus postea factus. Coronam accepit e manibus Nicephori patriarchæ. Duobus porro annis elapsis in apostasiæ crimen delapsus, chirographo quod de sua orthodoxia dederat abolito, peccata Saulis imitatus est. Sicut enim hic, postquam duobus annis juxta Dei legem regnaverat, deinde a recto deflectens divinaque destitutus gratia et spiritui malo traditus, adversus beneficum Davidem manus suas armavit et sacerdotum cæde inquinavit : sic infelix ille impiusque imperator post biennium, adversus pietatem insaniens et rabidus, divum Nicephorum, a quo fuerat coronatus, in exsilium egit.

Theodotum scilicet ejus loco patriarcham instituit, hominem stultum potius et servum, piscibus mutiorem et nihil præter impietatem scientem. Ex eo tempore persecutionem induciis non interrumpendam adversus Ecclesiam suscitavit. Si igitur mirari oporteat perversionem in malum, magis mirandi sunt iste et ipsius asseclæ, quam Galatæ, «quod sic tam cito translati sint ab eo qui eos vocaverat in gratiam Christi, in aliud Evangelium, quod non est aliud, nisi Deum irritavisse divinamque iram excitasse.

Porro Crumus, novus Senacherim, victoriis in superbiam elatus, proprio fratre ad obsidendam Adrianopolim relicto, post dies sex imperii a Leone assumpti ad urbem accedens, muros a Blachernis ad Auream usque portam circuibat, exercitus sequentis se virtutem ostentans, profanisque sacrificiis in prato Aureæ portæ adjacenti peractis. Mox pacem componi ab imperatore petiit, aut ad Auream portam hastam suam figere. Imperatore petita respuente, civitatis muros et instructissimum imperatoris exercitum miratus, in tentorium regressus, ad pacis propositionem verbis fallacibus deflectit.

ΣΞΒ'. *Βασιλεία Λέοντος τοῦ Ἀρμενίου τοῦ παραβάτου.*

[95] Μετὰ [96] Μιχαὴλ ἐβασίλευσε Λέων ὁ Ἀρμένιος, ὁ πατρίκιος [97] καὶ παραβάτης ὕστερον ἀναφανείς, ἔτη ζ' [98], μῆνας ε', στεφθεὶς [99] ὑπὸ Νικηφόρου πατριάρχου· — μετὰ γὰρ [1] δύο χρόνους ἀποστατήσας πρὸς τὴν ἀσέβειαν καὶ τὸ [2] ἔγγραφον, ὅπερ ἐποίησε περὶ τῆς ὀρθοδοξίας, ἀθετήσας, ὥσπερ [3] Σαοὺλ ἐξώκειλε, — καὶ γὰρ κἀκεῖνος δύο ἔτη βασιλεύσας ἐνόμως, εἶτα παρατραπεὶς καὶ τῆς θείας χάριτος γυμνωθεὶς καὶ πονηρῷ πνεύματι παραδοθεὶς, κατὰ τοῦ εὐεργέτου Δαυὶδ ἐξωπλίσθη, καὶ τὰς τῶν ἱερέων εἰργάσατο μιαιφονίας. Ὡσαύτως καὶ ὁ δύστηνος [4] οὗτος καὶ ἀντίθεος, μετὰ δύο ἔτη κατὰ τῆς εὐσεβείας μανεὶς καὶ λυττήσας, [5] τὸν στέψαντα αὐτὸν θεῖον Νικηφόρον ἐξώρισεν [6].

B

(2) Θεόδοτον δὴθεν [7] πατριάρχην ἀντιχειροτονεῖ [8] ἄ (172 b) λογον ἄνδρα μᾶλλον [9] καὶ ἀνδράποδον καὶ ἰχθύων ἀφωνέστερον [10], καὶ μηδὲν πλέον τῆς ἀσεβείας ἐπιστάμενον. Καὶ ἔκτοτε [11] διωγμὸν ἄσπονδον **680** κατὰ τῆς Ἐκκλησίας ἀνερρίπισεν. Εἰ οὖν χρὴ θαυμάζειν φαῦλον ἐπὶ φαύλῳ μετάθεσιν [12], τοῦτον δεῖ [13] μᾶλλον καὶ τοὺς ἀμφ' αὐτὸν ἢ Γαλάτας θαυμάσαι [14] τό · « οὕτω ταχέως μετατιθεμένους ἀπὸ τοῦ καλέσαντος αὐτοὺς ἐν χάριτι [15] Χριστοῦ εἰς ἕτερον Εὐαγγέλιον, ὃ οὐκ ἔστιν ἄλλο εἰ μὴ » τὸ [16] παροργίσαι τὸν Θεὸν καὶ τὴν θείαν ὀργὴν ἐπισπάσασθαι.

C

(3) Ὁ γὰρ [17] νέος Σεναχερὶμ Κροῦμος, ἐπαρθεὶς τῇ πρώην [18] νίκῃ, καταλιπὼν τὸν ἴδιον ἀδελφὸν πολιορκεῖν τὴν Ἀδριανούπολιν, μετὰ ἓξ ἡμέρας τῆς αὐτοκρατορίας Λέοντος ἐπελθὼν τῇ πόλει, περιήειτὰ τείχη ἀπὸ Βλαχερνῶν ἕως τῆς Χρυσῆς πόρτης, ἐπιδεικνύων τὴν περὶ αὐτὸν δύναμιν, ἐπιτελέσας καὶ μιαρὰς θυσίας ἐν τῷ λιβαδίῳ τῆς Χρυσῆς πόρτης· ἠτήσατο δὲ [19] τὸν βασιλέα ποιῆσαι εἰρήνην ἢ τὸ δόρυ αὐτοῦ πήξειν [20] ἐν τῇ Χρυσῇ πόρτῃ. Τοῦ δὲ βασιλέως μὴ καταδεξαμένου, ὑπέστεψεν εἰς τὴν ἰδίαν σκηνὴν, ὑπερθαυμάσας τὰ τῆς πόλεως τείχη καὶ τὴν εὔτακτον τοῦ βασιλέως παράταξιν. Ἐπὶ σύμβασιν οὖν εἰρήνης τρέπεται πειραστικοὺς λόγους ποιούμενος.

D

Variæ lectiones et notæ.

[93] βασιλεύς add. Mon. [94] ἐν τῷ Τριβουναλίῳ Mon. [95] 811 — Τῷ ,ςτι' ἔτει τοῦ κόσμου, τῆς δὲ θείας σαρκώσεως ωι' ἐ6. Δ. Α. ed. [96] δέ Coisl. 310 et 134. [97] ὁ πατρ. om. Coisl. 310. [98] καὶ add. Mon. ed. [99] στ. ὑπὸ Ν. π. om. Mon. Coisl. 310. [1] μετὰ δέ Mon. [2] καὶ τὸ ἐγ.—ἀθ. om. Coisl. 134,310. [3] καὶ add. Mon. Coisl. 234. [4] εἰς ὕψος add. Mon. [5] καὶ add. Mon. Coisl. [6] ἐξορίσας Coisl. [7] Καὶ Θ. π. δ. Coisl. 310. [8] ἀντιχειροτονήσας Mon. [9] ἀ. ἀλ. μ. δέ Mon. ἀλ. ἀ. μ. δέ ed. [10] ἀφ. τῶν ἰ Mon. Coisl. [11] Καὶ ἔκτοτε om. Mon. Coisl. [12] μεταθέ, cod. μεταθέμενον? [13] δή cod. [14] θαυμάσεται λίαν ὁ. Coisl. 310. — Gal. 1, 6,7. [15] Ἰησοῦ add. Coisl. 310. [16] τῷ cod., πρὸς τό Coisl. [17] Ὁ γὰρ — πόλει om. Coisl. 310. [18] πρώειν — καταλειπ. cod. [19] ἠτ. καί ed. [20] ἐ. π. ed. σπεῖσαι ἐ. Leo. — εἰ — πήξει cod. ἢ — πῆξαι Leo, ut *figeret* Mise.

Digitized by Google

(5) Ὁ δέ γε βασιλεὺς, ἀφορμῆς δραξάμενος, ἐπειρᾶτο τοῦτων λογχεῦσαι [21], ἀλλ' εἰς πέρας ἀγαγεῖν τοῦτο ἐκωλύθη τῇ τῶν ὑπουργησάντων ἀφυΐᾳ, πληξάντων μὲν τοῦτον, καιρίαν δὲ μὴ ἐπαγαγόντων πληγήν. Ἐπὶ τούτῳ [22] μανεὶς ὁ ἀλάστωρ, ἀποστείλας ἱππεῖς ἐν τῷ ἁγίῳ Μάμαντι τὸ [23] ἐκεῖσε ὂν παλάτιον ἐνέπρησε· καὶ τὸν χαλκοῦν λέοντα τοῦ Ἱππικοῦ σὺν τῇ ἅρκτῳ καὶ τῷ δράκοντι τοῦ ὑδρείου [24] καὶ μαρμάροις καλλίστοις [25] ἐν ἁμάξαις φορτώσας ὑπέστρεψε, παρακαθίσας τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ ταύτην ἑλών· καὶ μετὰ λαοῦ πλείστου διαπεράσας τῶν τε εὐγενῶν Μακεδόνων, **681** κατεσκήνωσεν ἐν τῷ Δανουβίῳ ποταμῷ. Ὁ δὲ Λέων τὰ τῆς ἀσεβείας ἔργα διεπράττετο ἐν τῇ πόλει [26].

A Imperator, occasione captata, lancea cum perfodere moliebatur; verum in hoc perficiendo ministrorum ignavia delusus est; qui Bulgaro vulnera quidem intulerunt, sed nullum letale. Ex quo in rabiem versus homo perditissimus, equitibus ad Sanctum Mamantem missis, palatium ibidem erectum combussit; tum vero leone æreo Circi, urso et dracone Hydrii cum insignioribus marmoribus in currus conjectis, recessit, et obsidione ad Adrianopolim posita, eam demum armorum vi subjugavit. Ea capta, Macedonum nobilium quamplurimos cum magna multitudine trans Danubium deportatos ad ejus regiones collocavit. Leo interea impietatis operibus in urbe vacabat.

(5) Ἐφ' οὗ [27] ἐφάνη ἀστὴρ κομήτης ἐν σχήματι δύο λαμπρῶν σεληνῶν ἑνουμένων [29] καὶ πάλιν διαιρουμένων εἰς διάφορα σχήματα, ὡς καὶ [30] εἰς ἀκεφάλου ἀνδρὸς διάπλασιν [31] τυπωθῆναι, ὅπερ τὴν ἀκέφαλον κεφαλὴν τῶν μετὰ ταῦτα στασιασάντων κατὰ [32] Χριστιανῶν καὶ τὸν μάταιον Θωμᾶν, κεφαλὴν καὶ ἀρχηγὸν τῆς ἐκ τῶν ἄλλων Χριστιανῶν διαιρέσεως ἐσχηκότων, προεμήνυσε [33]. Καὶ μέντοι καὶ σεισμοὶ φοβεροί τε καὶ ἐπάλληλοι, καὶ λιμοὶ καὶ αὐχμοί, καὶ ἀέρος φλογώσεις γεγόνασι, καὶ στάσεις ἐμφύλιοι [34] κατὰ πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν [35], ἐκ τῶν ἡμερῶν ἀρξάμεναι [36] τοῦ θεοστυγοῦς καὶ ἀλάστορος· καὶ μέχρι πολλοῦ τὸ δεινὸν τῆς ἐμφυλίας συμφορᾶς ἐπικρατῆσαι συμβέβηκεν [37].

B Eo regnante cometes visus est lunarum duarum ad invicem junctarum formam referens, quæ rursus sejunctæ et in varias formas figuratæ, in hominis capite truncati speciem desierunt. Quo portendebatur carens capite caput eorum qui postea insurrexerunt adversus Christianos, et stultissimum Thomam qui ab aliis Christianis scissioni primus ansam dedit. Exinde terræ motus alterni horribiles, fames, siccitates, ardores aeris et dissensiones intestinæ per totam urbem et regionem circumjacentem a diebus Deo infensi imperatoris exortæ sunt, atque diu perseveravit dira calamitatum civilium pestis.

(6) Ἐκμιμούμενος τοίνυν τὸν τῆς μυσαρᾶς ταύτης αἱρέσεως ἀρχηγὸν ὁμώνυμον αὐτοῦ καὶ ὁμότροπον, ἤρξατο τῆς [39] αἱρέσεως· εἶτα συμμάχους καὶ συμμύστας [40] ἐκζητήσας, εὗρεν Ἰωάννην τὸν λεγόμενον Γραμματικὸν, μᾶλλον δὲ [41] Ἰαννῆν ἄλλον ἢ Σίμωνα, ἐπί τε λεκανομαντείαις καὶ φαρμακείαις, καὶ αἰσχρουργίαις βεβοημένον [42], καὶ ἑτέρους τινὰς ὁμόφρονας [43] αὐτοῦ Ἰαννίτας [44], Ἰαμβρίτας καὶ Σιμωνίτας, οὓς δὴ καὶ παρ' ἑαυτῷ κατέχων ἐν τῷ παλατίῳ προσκαλεῖται Νικηφόρον τὸν ἀοίδιμον πατριάρχην καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ προὔχοντας ἐπισκόπους τε [45] καὶ ἱερεῖς ἐνώπιον τῆς συγκλήτου [46] φησίν· « Ἴστε [47] σαφῶς ὡς ἀνέστησάν τινες λέγοντες μὴ δεῖν προσκυνεῖσθαι **682** τὰς εἰκόνας· οὓς εἰ βούλεσθε παραστῆναι καὶ διαλεχθῆναι περὶ τούτου, καὶ ἐκδηλότερον τὸ ἀληθὲς φανήσεται. »

Imitatus præterea detestandæ hujus hæreseos C ducem, ejusdem nominis morumque exemplar, hæresim ipsam profiteri cœpit. Deinde, quæsitis sociis et ministris, Joannem dictum Grammaticum, magis autem Jannem alium vel Simonem, divinationibus ex pelvi, veneficiis et spurcitiis celeberrimum, aliosque sensus ejusdem consortes Jannitas, Jambritas et Simonitas, quos apud se in palatio retinuit. Nicephoro postea laude digno patriarcha et qui cum ipso erant episcopis et sacerdotibus coram senatu vocatis, ait: « Non vos latet emersisse quosdam imagines non adorandas asserentes; quos si vultis ante vos sisti et de his disserere, manifestius veritas patebit. »

(7) Πρὸς ὃν ὁ θεῖος Νικηφόρος οὐδὲν (175a) ἀπεκρίνατο· ἔφη δὲ πρὸς τοὺς παρισταμένους μεγιστᾶνας [48]· « Εἴπατέ μοι, τὸ μὴ δν δύναται πεσεῖν; »

D Ei nihil respondit divus Nicephorus; sed ad astantes magnates conversus: « Dicite mihi, inquit, quod non est potestne cadere? Astantibus

Variæ lectiones et notæ.

[21] λογχῆσαι cod. sed cf. Michael. c. 8 λογχευθείς, λοχῆσαι Leo. [22] τοῦτο Leo cod. [23] τό deest in cæteris cod. [24] ὑδρίου cod., *lateribus* Misc. [25] μαρμάρ. καλλίστι cod. — καὶ μαρμάρων καλλίστων cæteri cod. sed σύν dativum requirit, vel acc. a φορτώσας pendentem, *et marmoribus electis* Misc. [26] Sequuntur in Leone quæ Georgius 1 et 2 præmisit: Ὁ δὲ Λ. μετὰ δύο χρόνους τῆς αὐτοῦ βασιλείας μανεὶς καὶ τὸν στ. ἀ. θ. Ν. ἐξορίσας, Θ. π. ἀ. ἀλ. ἀ. καὶ ἱ. ἀφ.. [27] 814. [28] καὶ γοῦν ὥφθη τηνικαῦτα κ. Coisl. [29] ἑνωθέντων — διαιρεθέντων Coisl. [30] καὶ — Χριστιανων om. Coisl. 310. [31] δ. ἀ. cæteri et Leo. [32] τῶν cæteri. [33] προεμήνυσε Coisl. [34] στ. ἐμφυλίου Coisl. 310. στάσις ἐμφύλιος Coisl. 134. [35] χ. καὶ π. Coisl. 310. [36] ἀρξάμενοι Coisl. 134, ἀρξαμένου P. [37] νόσιμα? Coisl. 310. [38] Variaps. capp. 1 et 2. Τοίνυν ἐ. τὸν πάλαι τῆς Coisl. 310. [39] ἡ. τῆς αὐτῆς ἔχεσθαι δυστροπίας· εἶτα Coisl. 310. [40] τῆς ἀσεβείας (εὐσ.) Coisl. 310. [41] Ἰω. Leo, sed Ἰαννῆν Theodosius Melit. [42] διαβεβ. Coisl 310. [43] ὁμ. ἀ om. Coisl. 310 sed post Συμ. adjungit ὁμ. πάσης κακίας πεπληρωμένους. [44] καί ed. [45] ἐπ. τε καὶ διδασκάλους Coisl. 310. [46] καί ed. Leo [47] Ἴστιον ὡς Coisl. 310. [48] μεγισταν. cod. μεγιστάνους ed.

Digitized by Google

ob quæstionis ambiguitatem hærentibus et tacentibus, patriarcha iterum : «Ceciderunt ne sub Leone et Constantino sacræ imagines?» His autem annuentibus et ita esse dicentibus, « Ergo, inquit, stabant et antiqua est eorum erectio; quod enim non est neque stat quomodo cadere potest? »

Postquam alii episcopi similia allegarunt ad refutationem hæresis, sacer Euthymius, Sardium episcopus, cum fiducia dixit : « Audi, imperator, quæ summatim dicam. Ex quo Christus venit in terram usque nunc octingenti elapsi sunt anni, et ubique Christus depingitur et in imagine adoratur. Quis igitur arrogans tam diuturni temporis apostolicam et patristicam traditionem audeat abolere ac subvertere? præsertim cum Apostolus dicat : « Itaque, fratres, state, et tenete traditiones quas didicistis, sive per sermonem, sive per epistolam nostram. » — « Licet angelus de cœlo evangelizet vobis præterquam quod evangelizavimus vobis, anathema sit. »

Post hunc Theodorus, fervens orthodoxæ fidei defensor, Studii hegumenus, ait : « Ne, imperator, Ecclesiæ statum immutes; dixit enim Apostolus : « Et quos quidem posuit Deus in Ecclesia, primo apostolos, secundo prophetas, tertio pastores et doctores; » non dicit imperatores. Tibi rerum politicarum status et exercitus incumbit cura; horum satage; Ecclesiam relinque pastoribus et doctoribus, juxta divinum oraculum. Quod si nobis ad hæc attendere, nec esse nobiscum fide unitus, etiamsi angelus de cœlo descendens vellet nos pervertere, non audiemus eum, nedum imperatorem. »

Tyrannus, his auditis, furore accensus, leonum more, cum simius esset, infremens, cunctis injuriose expulsis, magnum Nicephorum ex urbe ejecit et Theodorum Studitam in exsilium egit. Tum Nicephori loco Theodotum Cassiteram ex spathariis et a theatro nomen trahentem ordinat. Sic pestis illa et bellua moribus magis quam nomine, pietati bellum indicens, Ecclesiam Dei magis ac magis persequebatur et vastabat, donec justitia divina istum merito plecteret, cujus pessimam originem,

A Τῶν δὲ τῇ ἀσαφείᾳ [69] τῆς πεύσεως ἀπορούντων καὶ μηδὲν ἀποκριθέντων [80], εἴρετο πάλιν ὁ πατριάρχης· « Ἔπεσον ἐπὶ Λέοντος καὶ Κωνσταντίνου τῶν Ἰσαύρων αἱ ἅγιαι εἰκόνες ; » [81] Τῶν δὲ κατανευσάντων καὶ τὸ, ναί, προσειπόντων · « Οὐκοῦν ἵσταντο πάντως; [82] καὶ [83] ἀρχαῖκὸν αὐτῶν τὸ ἀνάστημα [84] ; τὸ γὰρ μὴ ὂν μηδ' ἱστάμενον πῶς δύναται [85] πεσεῖν; »

(8) Εἶτα [86] τῶν ἄλλων ἐπισκόπων τοιαῦτα [87] προτεινάντων εἰς ἀνατροπὴν τῆς αἱρέσεως, ὁ ἱερὸς [88] Εὐθύμιος [89] Σάρδης παῤῥησιασάμενος λέγει· « Πρόσεχε, ὦ [90] βασιλεῦ, τοῖς ἐν ἐπιτομῇ [91] ῥηθησομένοις· ἀφ' οὗ ἦλθε Χριστὸς [92] ἐπὶ τῆς γῆς μέχρι νῦν ὀκτακόσια ἔτη [93] παρῆλθον, καὶ πανταχοῦ στηλογραφεῖται [94] Χριστὸς καὶ ἐν εἰκόνι προσκυνεῖται [95]. Ποῖος οὖν αὐθάδης τολμήσειε τὴν τοσούτου χρόνου [96] B ἀποστολικήν τε καὶ πατρικὴν παράδοσιν ἀθετῆσαι ἢ μετασαλεῦσαι; μάλιστα τοῦ Ἀποστόλου λέγοντος [97] · « Ἄρα οὖν, ἀδελφοί, στήκετε καὶ κρατεῖτε τὰς παραδόσεις, ἃς παρελάβετε εἴτε διὰ λόγου, εἴτε δι' ἐπιστολῆς [98]. » [99] « Κἂν ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ εὐαγγελίζηται ὑμῖν παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω. »

(9) Μεθ' ὃν [10] ἀπεκρίθη καὶ Θεόδωρος ὁ ζηλωτὴς καὶ θερμὸς τῆς ὀρθοδοξίας πρόμαχος, ὁ τῶν [71] Στουδίου ἡγούμενος, λέγων · « Μὴ παρασάλευε, βασιλεῦ, κατάστασιν ἐκκλησιαστικήν · εἴρηκε γὰρ ὁ Ἀπόστολος [72] · « Καὶ οὓς μὲν ἔθετο ὁ Θεὸς ἐν τῇ Ἐκκλη-

683 σίᾳ, πρῶτον ἀποστόλους, δεύτερον προφήτας, τρίτον ποιμένας καὶ διδασκάλους, » οὐκ εἶπε βασιλεῖς · σοὶ [73] μὲν γὰρ ἡ πολιτικὴ κατάστασις ἐπιστεύθη καὶ τὸ στρατόπεδον · τούτων [74] φρόντιζε καὶ τὴν Ἐκκλησίαν ἔασον ποιμέσι καὶ διδασκάλοις κατὰ τὸν θεῖον λόγον. Εἰ δὲ μὴ βούλει προσέχειν τούτοις [75] καὶ εἶναι μετὰ τῆς πίστεως ἡμῶν, κἂν ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ [76] κατελθὼν βουληθῇ παρατρέψαι ἡμᾶς, οὐκ ἀκουσόμεθα αὐτοῦ, μήτι γε [77] βασιλέως [78]. »

(10) Ὁ οὖν τύραννος, ταῦτα ἀκούσας καὶ ὑπερζέσας τῷ θυμῷ, καὶ λεόντειον ὁ πίθηκος βρύξας, καὶ πάντας μεθ' ὕβρεως ἀπελάσας, καὶ τὸν [79] μέγαν Νικηφόρον [80] τῆς πόλεως ἀπελάσας, ὡσαύτως καὶ [81] Θεόδωρον τὸν Στουδίου [82] ἐξορίσας [83], ἀντιχειροτονεῖ τὸν ἀπὸ σπαθαρίων Θεόδοτον τὸν Κασσιτηρᾶν καὶ τῆς θυμέλης τὴν προσηγορίαν ἐπειλημμένον. Καὶ οὕτως ὁ ἀλιτήριος καὶ θηριότροπος μᾶλλον ἢ θηριώνυμος, ἐπαρθεὶς κατὰ τῆς εὐσεβείας, μειζόνως ἐδίωκε τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπόρθει

Variæ lectiones et notæ.

[69] ἀσφαλ. τῆς π. cod. ed. [80] ἀποκριθέντων καὶ μ. ἀπ. Coisl. 310, ἀποκρ. cod. ed. [81] ἢ οὔ add. Coisl. 310. [82] ἔφη add. Coisl. 310. [83] ἦσαν add. cod. et ed. quæ ἔχουσαι ante τό inserit. [84] ἀνάστημ. cod. ἀναστήλωμα Coisl. 310. [85] πῶς εἶναι δυνήσεται ἢ π. Coisl. 310. [86] καί Coisl. 310. [87] τινά add. Coisl. 310. [88] ἐπίσκοπος add. ed. [89] Ἐπιθ. Σ. Coisl. 310, Εὐθ. Σ. ed. Εὐθ'. Σάρδεων Leo. [90] ὦ om. Coisl. 310. [91] δι' ἐπιτομῆς Coisl. 310. [92] Χριστὸς ἢ Coisl. 310. [93] π. ἔτη Coisl. 310. [94] σχιαγρ. Coisl. 310. [95] Χριστός add. Coisl. 310. [96] τοσούτων χρόνων Coisl. 310. [97] II Thess. II, 15 et Coisl. 310 15 ἐδιδάχθητε. [98] ἡμῶν iidem. [99] Gal. I, 8. ἐκ τῆς θείας Γραφῆς ἐπετίμησε τὸν ἀλιτήριον Leo. [10] Μεθ' οὗ Bulg.—ὁ Χριστὸς Vat. Bulg. [71] πρ. καὶ τῶν Coisl. 310, πρ. τῶν Leo. [72] Eph. IV, 10 : Καὶ αὐτὸς Χριστὸς ἔδωκε τοὺς μὲν ἀπ. τοὺς δὲ πρ. τοὺς δὲ εὐαγγελιστὰς, τοὺς δὲ. π. καὶ δ. τῇ om. ed. [73] σὺ μὲν γὰρ cod. [74] λοιπὸν τούτων Vat. [75] τ. πρ. ἕνεκα τῆς Coisl. 310. [76] οὐρανῶν ed. [77] σου add. Coisl. 310. [78] βασιλεύς cod. βασιλεῦ Coisl. 310. [79] καὶ τὸν — ὡσαύτως om. Coisl. 310. [80] N. τὸν μ. ed. [81] τόν add. Coisl. 310. [82] Στουδ. cod. Στουδίτην? — τῶν Στ. ed. om. Coisl. 310. — [83] εἶθ' οὕτως καὶ τὸν μ. N. τῆς π. ἐξεώσας καὶ περιορίσας Coisl. 310-12. Θ. τὸ ἐπίκλην K. Coisl. 310.

Digitized by Google

σφόδρα, μέχρι [88a] τοῦτον ἐνδίκως. ἡ θεία [84] δίκη μετῆλθεν, οὗ τὴν κακίστην γένεσιν καὶ μοχθηρίαν καὶ θεοστυγῆ προαίρεσιν καὶ δυσσέβειαν καὶ μέντοι [85] καὶ χαλεπὴν τοῦ βίου καταστροφὴν ὁ θεσπέσιος Νικηφόρος διαῤῥήδην στηλιτεύων φάσκει·

(11) « Παροραᾷ Θεὸς καὶ ἤρξε [86] καθ' ἡμῶν ἄνθρωπος· οὐκ οἶδα εἰ ἄνθρωπον λέγειν χρὴ [87], ἀλλὰ μὴ θηρίον καὶ θηρίων ἀγριώτερόν τε καὶ πικρότερον. Τί γὰρ τῆς συμφορᾶς ταύτης ἐλεεινότερον καὶ τῆς δυστυχίας ἀθλιώτερον; Ἥλικον κακὸν εἰς τὴν βασιλείαν εἰσεκώμασεν [88], διφυὴς μὲν τὸ γένος καὶ μιξοβάρβαρος, πολυειδὴς τε [89] τὸν τρόπον καὶ ἀνελεύθερος καὶ τὴν γνώμην ἀστάθερος [90]. Τὸ μὲν οὖν προσεχῶς αὐτῷ ὑπηργμένον καὶ πολυγνώριμον — ἐκ γὰρ τῆς Ἀρμενίων [91] ὡρμᾶτο γῆς, ὅθεν εἰπεῖν τὸ δύστροπον καὶ κακόηθες· — τὸ 684 δὲ ὡς; [92] πορῥωτάτω καὶ παλαιὸν τυγχάνον, [93], καθὰ τῶν πρεσβυτέρων ἐξιστοροῦσί τινες οἳ τὰ ἐκείνου καὶ τῶν ἐκείνου πατέρων ἐκ πολλοῦ παραδοθέντα ἴσασιν, οὐδ' ἐντεῦθεν καθαρός [94] ποθεν ἐκπέφυκεν εἴπερ [95] ἐκ τῆς Ἀσσυρίων φυλῆς; κακίστην [96] παραφυάδα ἐκφῦναι, ἐξ ὧν τὸ πατρῷον ἐπεφήμιζεν [97] αἷμα. Κατήχθη γὰρ ἐκ τῶν Σεναχερὶμ [παίδων], (173b) ὃς δὴ τῶν Ἀσσυρίων ἦρξέ ποτε, καὶ ὑπὸ τῶν φύντων καιρίαν τὴν [98] πληγὴν ἐδέδεκτο· καὶ γὰρ οἵγε φονίας δεξιὰς τῷ γεννήτορι ἐπανετείνοντο τῷ πατραλῴῳ [99] λύθρῳ ἐμμολυνόμενοι, αὐτόχειρές τε [τῆς σφαγῆς] τοῦ τεκόντος γενόμενοι, αὐτίκα πρὸς τοῖς χωρίοις τῶν Ἀρμενίων φυγάδες οἰχόμενοι [1] ἀνασώζονται [2]. Τούτου δὲ τοῦ πατροφόνου σπόρου κατὰ τὴν ἡμετέραν γενεὰν πικρῶς [3] τηρηθέντος παραβλαστήσας ἀνδροφόνος καρπὸς, οὐκ οἶδ' ὅθεν, Ῥωμαίων [4] τοῦτο κατακριθέντων [5], τὸ δεινὸν ἐκεκλήρωτο [6]· [7] οἷς εἰς τόδε τὸ [8] φῶς, οἷς οἶδεν ὁ ἀνασχόμενος κρίμασι, προαχθεὶς [9] πονηροῖς καὶ ὀλεθρίοις ἐντρέφεται καὶ συναύξεται [10] ἤθεσί τε καὶ πράγμασιν [11]. Ἐκ τῆς Ἀσσυρίων γοῦν λεαίνης καὶ τῆς Ἀρμενίων παρδάλεως ἑτεροθαλὴς [12], σύνθετόν τε καὶ ἀλλόκοτον τίγριδος εἶδος ἐκ νόθου καὶ κιβδήλου [13] ἐξέφυεν [14] υἱὸς Ἀρμένιος ἢ Ἀσσύριος εἰδεχθέστερος, καὶ λέων μὲν τὴν προσηγορίαν, λέοντος δὲ τὸ [μὲν] ἁρπακτικὸν εἰς τὸ ἀσφαλὲς κεκτημένος, τὸ δὲ ἐλευθέριον οὐδαμῶς προϊέμενος, χαμαιλέων δὲ ὥσπερ οὖν τὸ εἶδος, οὕτως καὶ τῆς ψυχῆς τὸ πολύμορφον διὰ τὸ τοῦ γένους ὕπουλόν τε καὶ ὕφαλον, ἐξ ὧν ἐμεγαλαύχει τῆς δυστροπίας καὶ τοῦ δόλου τὸ κεκρυμμένον καὶ ἀνεξαγόρευτον. Καὶ γὰρ ἐμηχανᾶτο λανθάνειν τὸ ἐνδομυχοῦν τῆς γνώμης σκοτεινὸν

perversitatem, agendi rationem Deo infensissimam, impietatem, ac denique funestum vitæ exitum divus Nicephorus aperte infamia notans ait:

« Oculos avertit Deus et nobis incubuit homo; sed quid hominem dico, imo bellua, et belluarum ferissima crudelissimaque. Quid enim hac calamitate miserabilius, quid hoc infortunio infelicius? Quantum malum in imperium intulit iste natura duplex et genere semibarbarus, moribus multiformis, illiberalis et sententia inconstans! Sive spectetur quatenus propior nobis est ac multis notus (ex Armenia enim terra oriundus est, unde eloquii durities et morum pravitas), sive consideretur in longinquo et in antiquitate, prout narrant senum quidam scientes ea quæ de ipso deque ejus patribus longa traditione perhibentur, impura est ejus origo, siquidem ex Assyriorum gente pessimum genus duxit, ex iisque patrium hausit sanguinem. Originem enim ducebat e filiis Sennacherib, qui regnavit olim in Assyrios, et a suismet liberis cæsus est: namque isti, ut parricidas manus genitori suo injecerunt, et paterno cruore inquinati, auctori suæ vitæ mortem ipsi intulerunt, statim in Armeniæ tractus fugitivi salutem quæsierunt. Ex hac parricida semente ad nostram generationem infeliciter servata germinavit homicida fructus, qui, nescio unde, Romanis ad hanc pœnam damnatis, diras sortitus est partes; atque, ut probe sciunt qui hanc subeunt damnationem in lucem editus in pravis perniciosisque educatus est et crevit moribus et actionibus. Ex Assyriorum igitur leæna et Armeniorum pardo hybrida, mistum quoddam ac monstrosum ex adultera spuriaque copula natus est tigris quidem qui Armeniæ magis quam Assyriæ filius videtur. Etenim Leo quidem erat nomine, et sicut leo idoneus erat prædæ in latebram rapiendæ; sed leonis generositate omnino expers, chamæleonta multo magis referebat ut vultu, ita et anima versiformi, quia originem habebat ignotam et occultam, et quia immanitatem perfidiamque suam celare ac nemini manifestare affectabat. Siquidem nitebatur ut lateret ipsius animus tenebris obvolutus, variusque consilio, et ad nocendum proclivis; et quasi omnem impendebat operam atque curam, ut nunquam consonaret cor labiis, sed aliud mens sentiret, aliud lingua proferret: in tantam impie-

Variæ lectiones et notæ.

[88a] οὗ add. Coisl. — καὶ περιωρίσας cod. [84] θεία ed. [85] καὶ μέν γε καί Coisl. 310 καὶ μέν γε τήν 134. [86] εἶξε cod. [87] χρὴ λ. ἀ. θ. καὶ τῶν θ. π. τε καὶ ἀ. om. τί — ἀθλ. Coisl. 310. [88] εἰσεκόμισεν Coisl. [89] π. δέ ed. [90] ἀστάτερος P. [91] Ἀρμηνίου Coisl. 310. [92] ὡς deest in ed. [93] τυγχάνων cod. [94] καθαρῶς ed. et Coisl. ἐκπέμφυκεν P. [95] ὡς δὴ τῆς Ἀ. Coisl. 310. [96] κακίστης παραφυάδος ἐκφῆναι P. κακίστην παραφυάδα ἐκδῦναι ed. κακιστ. παραφυάδ. ἐκφῦναι cod. [97] ἐπευφ. cod. [98] τήν om. Coisl. 310. [99] πατρῴῳ Coisl. [1] ὠχόμενοι cod. [2] ἀνεσώζοντο Coisl. 310. [3] πικρῶς τηρ. καί cod. [4] τ. Ῥ. τ. καί cod. τηρηθεὶς καί ed. [5] κατακριθ. cod. κατακριθεὶς P. [6] ἐκ. scl. ἡ ἡμετέρα γενεά. [7] ὃς — οἷς cod. ed. [8] τό om. Coisl. 310. [9] προσαχ. Coisl. 310. [10] αὐξ. Coisl. 310. [11] πρ. P. πράξεσιν ed. [12] ἑτεροθαλές ed. [13] ἀκιβδήλης P. [14] ἐξέφυ γονῆς Ἀρμένιον ἢ Ἀσσύριον εἰδεχθεστέρας ed. ἐ. γ. εἰς Ἀρμενίαν ἢ Ἀ. ἐ. Coisl. 310 — προσειμ. ed. — δέ Coisl. 310. — ἐνδόμυχον Coisl. 310.

Digitized by Google

tatem et malitiam incidit vita ipsius, ut intolerabilis inintelligibilisque et diabolica ejus pravitas ac nequitia omnibus manifesta fieret. »

Cum igitur imperatoria potestate vel potius tyrannide, Deo permittente, potitus est, adversus veram fidem omnem profundit animi furorem ac dolum, et æmulatur in omnibus prædecessorem suum impium Copronymum, ejusque instar totam suiipsius committit vitam perditis quibusdam ac nequissimis hominibus, impuris et vitæ turpitudine infamatis, corruptis anima et corpore, incantamenta, philtra, fascinationem omnemque flagitii speciem perpetrantibus, qui Christianam religionem omnino abnegarunt.

Istos ultro sibi familiares facit et asseclas, et obtemperat perniciosis eorum consiliis et suggestionibus, seque velut peccati servum mancipat, et hamo fallaciæ et iniquitatis captus peccator ille dire transfigitur. Tria enim olim ipsi promissa suggesserunt : orthodoxæ fidei nostræ abnegationem, sacrarum imaginum depositionem et piorum persecutionem. Et sic, inquiunt, ad summam pervenies felicitatem, ita ut multo longius post tempus præsentem vitam finias quam quivis alius.

His igitur et hujusmodi perniciosis fallaciis deceptus vecors et miser, et sicut erat, manifestatus, aditu difficilis et forma turpior (si enim leonis nomen, simii vultus ipsi erat), fit nequior agendi ratione, insolentior moribus, efferatior animo, impetu infrenior, impurior, impotentior, immitior et tyrannide sævior.

Elatus enim ignavus et infelix imperator mendaciis insidiisque pestium istarum, sic bellum aggreditur. Primo quidem adversus divina nostra dogmata impiam movet linguam ; deinde, æmulatus et in hoc impiissimum Copronymum Cononem, convocat, istius instar perversum ac tumultuosum conciliabulum, vel potius Judaicum synedrium, cui scelestissimus ipse interest et præest ; et videtur iterum in templo Domini abominatio desolationis,

χείλεσιν, ὡς ἕτερα μὲν μελετᾷν κατὰ νοῦν, ἄλλα δὲ προσφέρειν ἐν τῷ [16] στόματι [17]· ἐπὶ τοσοῦτον γὰρ ἀφιλοθεΐας καὶ πονηρίας ἐξώκειλεν ὁ βίος αὐτοῦ, ὥστε δυσφορώτατον καὶ δυσκατάληπτον αὐτοῦ [18] τὴν δαιμονιώδη γνώμην καὶ πονηρίαν τοῖς πᾶσι γενέσθαι κατάδηλον [19]. »

(12) Ἐπεὶ οὖν τῆς βασιλείου ἀρχῆς, μᾶλλον δὲ τυραννίδος Θεοῦ συγχωρήσει [20] λαβόμενος, κατὰ τῆς ἀμωμήτου πίστεως ὅλον ἐκχέει τὸν θυμὸν καὶ τὸν δόλον, καὶ ἀμιλλᾶται κατὰ πάντα τὸν πρὸ αὐτοῦ δυσσεβῆ Κοπρώνυμον, καὶ ὡσαύτως μιαροῖς τισι καὶ παμπονήροις ἀνθρώποις τὸ πᾶν τῆς ζωῆς καταπιστεύει, ἀσελγέσι τε καὶ ἐπὶ βίου αἰσχρότητι βεβοημένοις καὶ κατεφθαρμένοις τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα, γόησι καὶ φαρμακοῖς καὶ λαοπλάνοις καὶ πᾶν εἶδος κακίας ἀσκήσασι [21] καὶ ἅπαξ ἁπλῶς τὴν Χριστιανῶν ἠρνημένοις [22] θεοσέβειαν.

(13) Καὶ δὴ τούτους [23] ἀσπασίως εἰσοικίζεται καὶ περιπτύσσεται, καὶ ὑποκύπτει ταῖς ψυχοφθόροις αὐτῶν [24] διδαχαῖς καὶ μυήσεσιν· καὶ οἷον [25] τῆς ἁμαρτίας ἀνδράποδον ἐξανδραποδίζεται καὶ τῷ ἀγχίστρῳ τῆς ἀπάτης καὶ παρανομίας δελεασθεὶς ὁ παράπταιστος [26] δεινῶς περιπείρεται. Τρία γὰρ αὐτῷ προὐθηκαν τὰ ὑπεσχημένα [27], τῆς ἀκριβοῦς [28] πίστεως ἡμῶν καὶ ὀρθοδόξου τὴν ἄρνησιν, τῶν θείων εἰκόνων τὴν καθαίρεσιν, τῶν εὐσεβούντων τὴν δίωξιν. « Καὶ οὕτως εἰς ἄκρον εὐημερίας ἐλάσεις, φησὶν, ὡς καὶ ἐπὶ πλεῖστον καὶ μείζονα [29] χρόνον τὴν παροῦσαν ζωὴν διανύσῃς [30] εἴ καί τις ἄλλος. »

(14) Ταύταις [31] οὖν καὶ ταῖς τοιαύταις ὀλεθρίοις [32] ἀπάταις φενακισθεὶς ὁ ματαιόφρων καὶ κτηνώδης, καὶ καθάπερ ἦν εἰδεχθὴς καὶ δυσέντευκτος καὶ τῇ ἰδέᾳ [33] αἰσχρότερος· — εἰ γὰρ λεόντιον **986** τοὔνομα, πιθήκειον τὸ βλεπόμενον· — γίνεται καὶ [34] φαυλότερος [35] τὸν τρόπον, σοβαρώτερος [36] τὸ ἦθος, θηριωδέστερος τὴν γνώμην [37], ἀτίθασσος τὴν ὁρμὴν, (174ᵃ) ἀκάθαρτος [38], καὶ ἀνυπόστατος, καὶ ἀλογιστότερος, καὶ ἐμβριθέστερος, [39] καὶ τυραννικώτερος.

(15) Ἀναπτερωθεὶς γὰρ ὁ δείλαιος καὶ ταλαίπωρος τῇ ψευδομαντείᾳ καὶ ἐπιβουλῇ [40] τῶν ἀλιτηρίων ἐκείνων, οὕτως ἐπανατείνεται ταχὺ τὸν πόλεμον [41]· καὶ πρότερον [42] μὲν κινεῖ κατὰ τῶν θείων [43] δογμάτων ἡμῶν τὴν θεομάχον αὐτοῦ [44] γλῶσσαν· ἔπειτα δὲ [45] ζηλοῖ κἀνταῦθα τὸν δυσσεβέστατον [46] Κοπρώνυμον Κόνωνα, καὶ συναθροίσας ὁμοίως ἐκείνῳ πονηρόν τε καὶ ἀγυρτῶδες συνακτήριον [47], μᾶλλον δὲ Ἰουδαϊκὸν συνέδριον, ᾧ [48] καὶ σύνεδρος καὶ πρό-

Variæ lectiones et notæ.

[16] συμφωνήσει κ. cod. et P. συμφωνήσειν καρδίαν ed. [16] τῷ om. Coisl. 310. [17] ἀλλ' add. cod. ed. ex ἄλλα? [18] αὐτοῖς cod. et Coisl. 154. [19] κατ. om. Coisl. 310. Hucusque in colice obelis notantur verba Nicephori a Georgio laudata. [20] συγχώρησιν Coisl. 310. [21] ἀσκήσαντες et ἠρνημένοι cod. ἀσκήσαντας. [22] ἠρνημένοις Coisl. 310. [23] τούτ. cod. τούτους ed. [24] ματαίαις ἀ. καὶ ψ. δ. ed. Coisl. [25] cod. ut οἷον P. οἷα ed. Coisl. [26] παράπεστος cod. et ed. παράπτυστος margo P.? [27] ὑπησχημένα cod. ὑποσχ. Leo. [28] ἀκρ. καὶ ὀ. π. η. τὴν Coisl. 310, ὀ. π. ἡ. τὴν Leo. [29] sic P. μείζων cod. μήκιστον C. [30] διανοίσῃς εἰ καί τις ἀ. cod. εἰ καὶ τις ἀδιανῦσαι ed. — ἄλλος διανύσαι ed. [31] Τοιαύταις οὖν καὶ τ. τ. cod. [32] ὀλεθρίαις Coisl. 310. [33] καὶ τὴν θέαν αἰσχίστερος Coisl. [34] γ. καί cod. et P. καί post γάρ ed. [35] Φαυλότερον Coisl. φαυλοτρ. cod. [36] σοβρότρ. cod. [37] τῇ γνώμῃ, ἀντίθασος cod. [38] sic cod. et P. ἀκάθεκτος ed. [39] ἐμβριθέστατος cod. [40] καὶ βουλῇ Coisl. 310. [41] κατὰ Χριστοῦ Coisl. 310 [42] πρῶτον ed., πρῶτα Leo. [43] θείων cod. et P. ἱερῶν ed. [44] om. Coisl. 310. [45] δὲ καὶ ζ. τόν Coisl. 310? [46] ὁ. Κωνσταντῖνον καὶ ὁμ. ἀρθ. Coisl. [47] ἐργαστήριον Coisl. [48] ὅ; cod. et P. οὗ Coisl. 310. ὁ Coisl. 154.

Digitized by Google

εδρος ὁ ἐξάγιστος γινόμενος, ἱρᾶται πάλιν ἐν ναῷ Κυρίου τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως καὶ ἀνοίγεται [49] στόμα λαλοῦν μεγάλα κατὰ τῆς δόξης Κυρίου καὶ κατὰ τῆς θείας οἰκονομίας μεγαλορρήμονοῦν καὶ ἀλαζονευόμενον [50]. Καὶ οὕτως ὁ δεύτερος Καϊάφας μετὰ τῆς χριστομάχου σπείρας [51] ἐκείνης πολλὰ καὶ μάταια κατὰ τῆς ἀληθείας κενολογήσας καθαιρεῖ πᾶσαν ἱερὰν τῆς Ἐκκλησίας [52] ἀναστήλωσιν, μισεῖ τε [53] Χριστὸν καὶ τοὺς αὐτοῦ θεράποντας, ἐπειδὴ βαρὺς ἦν αὐτῷ Χριστὸς [καὶ] ἐν εἰκόνι [54] τούτου φίλοι τε καὶ δοῦλοι.

(16) Διὸ δὴ καὶ ἀνοηταίνων κατεφλυάρει πᾶσαν εἰκονικὴν ἀναστήλωσιν ἀπόβλητον εἶναι τῇ θείᾳ Γραφῇ καὶ λίαν ἀγνώριστον. Τί οὖν πρὸς ταῦτα φήσειέν τις [55]; Ὅτι σοφίας [57] Θεοῦ [58] « ἀδιεξέταστοι λόγοι, » καὶ [59] « ὁ μωρὸς μωραλαλήσει· » ἀμαθὴς γὰρ σφόδρα [60] καὶ ληρώδης ὑπάρχων οὐκ ᾔδει πάντως τὰ χρυσόστευκτα ἐκεῖνα Χερουβὶμ, ἅπερ ὁ ἱεροφάντης Μωϋσῆς Θεοῦ προστεταχότος ἐτεκτήνατο καὶ ἡ **687** παλαιὰ καὶ ἔννομος σκηνὴ καθύπερθε τῆς κιβωτοῦ ἔφερεν, ἃ δὴ οὐ παρὰ Ἰουδαίοις μόνον δεδόξασται [61], ἀλλὰ καὶ τῆς χάριτος ὁ κήρυξ Χερουβὶμ δόξης ἀποκαλεῖ σαφῶς ἤτοι τὰ δεδοξασμένα [62]· ἔτι γε [63] μὴν καὶ ὅσα ἡ Σολομῶντος κατεσκεύασε σοφία καὶ [64] τῷ Θεσπεσίῳ Ἰεζεκιὴλ ὦπται καὶ εἴ τι τοιοῦτον κατὰ τὰς ἱερὰς Βίβλους [65] ἱστόρηται καὶ τετίμηται, ἅπερ οὐκ ἔφριξεν ὁ [66] βέβηλος ἐν εἰδώλων μοίρᾳ θεῖναι, ὡς ἀθετεῖν [67] μᾶλλον ἢ προσίεσθαι [68] τὰς θείας [69] Γραφὰς προελόμενος, ἐξ ὧν λοιπὸν καὶ Ἰουδαίων ἀπιστότερος καὶ ἀγνωμονέστερος εἰκότως νομισθείη σὺν τοῖς ὁμόφροσιν αὐτοῦ· ἄξια γὰρ [70] τῆς ἑαυτῶν βδελυρίας, ἀπιστίας τε [71] καὶ ἀλογίας [72] φρονήσαντες καὶ ἐκφωνήσαντες [73].

(17) Καὶ γὰρ τῷ Χριστῷ κἀνταῦθα προφανῶς ἀπομάχονται, ὃς λαβὼν ὀθόνην λαμπρὰν [καὶ] τὸ [74] ὑπέρλαμπρον καὶ ὑπέρκαλον ἐναπομαξάμενος θεῖον εἶδος ἐκπέμπει τῷ [75] πιστῷ αἰτήσαντι τῷ [76] τῶν Ἐδεσσηνῶν ἡγεμόνι [77] Αὐγάρῳ· ἐξ ἐκείνου δὲ μέχρι καὶ τήμερον [78] ἀποστολικῇ παραδόσει καὶ εἰσηγήσει, γνώσεώς τε καὶ μνήμης ἕνεκα ὧν [79] ὑπὲρ [ἡμῶν] ἔδρασέ τε καὶ πέπονθε Χριστὸς, καθὰ δὴ καὶ ἐν τοῖς ἱεροῖς [80] Εὐαγγελίοις ἀνιστορεῖται σεβασμίως ἐκτυποῦμεν καὶ προσκυνοῦμεν, κἂν οἱ χριστομάχοι διαρρήγνυνται.

(18) Καὶ μέντοι [81] καὶ πρὸς τούτοις παράδοσις καὶ λόγος ἐχόμενος πειθοῦς καὶ [82] μέχρις ἡμῶν κατανταήσας [83] τὸν θεῖον εὐαγγελιστὴν Λουκᾶν ἐν εἰκόνι διαγράψαι τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν [84] Χριστὸν,

et aperitur os magna loquens adversus divinam gloriam Domini, et adversus divinam providentiam gloriose garriens et jactitans. Et sic alter Caiphas cum caterva illa Christo infensa, adversus veritatem multa et inania locutus, sacram omnem ex ecclesiis deponit figuram, atque odit Christum ejusque famulos, quia ei displicet Christus in imagine repræsentatus et in monumento asservatus, necnon hujus amici et famuli.

βλεπόμενος καὶ ἐπὶ μνήμης ἐπιφερόμενος, [85] καὶ οἱ

Itaque demens dictitabat omnem imaginem esse Scriptura sacra rejectam et omnino prohibitam. Quid ergo ad hæc dicendum? Illud nempe : Sapientiæ divinæ « inscrutabiles sunt sermones, » at « stultus fatua loquetur. » Ignorantissimus enim iste et insanus penitus nesciebat aurea illa Cherubim quæ propheta Moyses, Deo jubente, fabricavit, veterisque legis tabernaculum supra arcam ferebat, quæ quidem non soli Judæi glorificaverunt, sed et gratiæ Apostolus vocat Cherubim gloriæ seu gloriosa. Illa etiam quæ confecit sapiens Salomon, et quæ divo Ezechieli visa sunt, et alia hujusmodi in Libris sacris referuntur et honorantur : quæ non erubuit ille profanus in idolorum numero ascribere, utpote abolere magis quam admittere divinas Scripturas volens, ac proinde ipsismet Judæis magis incredulus et ignorantior merito haberetur simul cum suis consciis : quippe qui verba suæ turpitudini, incredulitati et amentiæ consonantia dixerunt et locuti sunt.

Tunc vero adversus Christum impie insurgunt, qui, sumpto linteo mundo, fulgidissimam pulcherrimamque suam Deiformem faciem in eo impressam misit Augaro, Edessæ regi, qui eam cum fide rogaverat. Ex illo autem tempore usque nunc apostolica traditione et exhortatione, ad cognitionem ac memoriæ commendandum ea quæ pro nobis fecit et passus est Christus, ut referunt venerandæ sacrorum Evangeliorum paginæ, illum in imagine repræsentamus et adoramus, quamvis Christi adversarii dolore disrumpantur.

Præterea juxta oralem traditionem quæ ut fide digna habetur et usque ad nos pervenit, divus evangelista Lucas in imagine depinxit Dominum nostrum Jesum Christum et inviolatam ejus Matrem ; et hæc

Variæ lectiones et notæ.

[49] πάλιν add. Coisl. 310. [50] ἀλαζευόμ. cod. ἀλαζευόμενος Coisl. 310. [51] πείρας Coisl. 310. [52] ἐκκλησιαστικῆς Coisl. 310. [53] μ. τε cod. et P. μίσει τῷ εἰς ed. [54] εἰκόσι Coisl. 310. [55] ἐπιφ. cod. et P. φερ. ed. ἐρχ. Coisl. 310. [56] ἡ add. Coisl. 310. [57] σοφία cod. — σοφία μωροῦ Coisl. 310. [58] Eccli. xxi, 20. [59] Isa. xxxii, 6. [60] καὶ σφ. Coisl. 310. [61] δεδόξασθαι cod. et P. δεδόξαστο ed. [62] τῷ δεδοξασμένῳ P. cod. [63] γε om. Coisl. 310. [64] σοφία τῷ Coisl. 310. [65] Hebr. IX, 5. [66] ἄθλιος καὶ ed. [67] ἀθετῶν P. cod. [68] πρεῖεσθαι C. P. cod. [69] θείας cod. P. θεοπνεύστους ed. [70] ἀληθῶς add. Coisl. 310, ὡς ἀλ. ed. [71] ἀπ. γὰρ καί Coisl. 310. [72] ἀναλογίας cod. [73] ἐκφρονησ. Coisl. 310. [74] τό om. Coisl. 310. [75] ἐκπ. π. ed. [76] τὸ τῶν cod. τῷ Coisl. 310. [77] ἡγ. om. Coisl. 310. [78] καὶ μ. τ. Coisl. 310. [79] ὥνπερ ἐ. Coisl. 310. [80] ἐν τ. ἱ. ἐ. ἀν. cod. P. ἐν ταῖς ἱεραῖς τῶν Εὐαγγελίων δέλτοις ἀνιστόρηται ed. τὰ ἐν ταῖς, κ. τ. λ. Coisl. 310. [81] καὶ μ. π. ed. [82] π. μ. Coisl. 310. [83] ἡ. καταντήσας cod. P. κάτεισι τόν ed. [84] Κύριον ἡ. Ἰησοῦν om. Coisl. 310.

Digitized by Google

sacræ imagines asservantur in urbe Roma. Quid dixerim de aliis quæ Hierosolymæ magna cum veneratione adorantur, testantibus nonnullis qui hanc ipsam urbem adierunt, cum nempe plurimas hactenus imagines sacræ ab archetypo fideliter, religiose et accuratim expressæ fuerunt. Item adhuc perhibetur Petrum et Paulum, principes apostolorum, magnalia Dei et quæ operatus est Christus miracula Romæ prædicantes, primum repræsentasse ac Romanis exhibuisse divinam transfigurationem, quomodo apparuerit Moysi et Eliæ medius inter hos sanctos prophetas : quæ quidem imago usque nunc servatur.

A πρὸς δὲ καὶ τὴν ἄχραντον αὐτοῦ μητέρα καὶ τὰς ἱεροτυπίας ταύτας φυλάσσειν[85] τὴν [86] Ῥωμαίων πόλιν. Τί δὲ δεῖ [87] λέγειν περὶ τῶν λοιπῶν ὧν ἐν Ἱεροσολύμοις, ὡς ἱστόρησάν τινες οἱ αὐτόθι γενόμενοι [88], **688** ὡς πλείστας [89] μέχρι τῆς [90] δεῦρο πιστῶς καὶ εὐλαβῶς ἱερογραφίας ἐκ παλαιοῦ δι' ἀκριβείας ἀνεστηλωμένας, [91], σεμνῶς περιέποντες προσκυνοῦσιν ; (174[b]) Ὡσαύτως δὲ πάλιν ἀναγέγραπται, ὅτι Πέτρος καὶ Παῦλος οἱ κορυφαῖοι τῶν ἀποστόλων, τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ κηρύττοντες ἐν τῇ Ῥώμῃ [92] καὶ ἃ πεποίηκεν ὁ Χριστὸς θαύματα, πρῶτον [93] τὴν θείαν μεταμόρφωσιν ἐξεικονίσαντες Ῥωμαίοις παραδεδώκασι, καθὼς ὤφθη [94] Μωϋσεῖ καὶ Ἠλίᾳ ἐν μέσῳ [95], τοῖς ἁγίοις προφήταις · ἃ καὶ μέχρι τοῦ [96] νῦν σώζεται.

Quomodo igitur respicient increduli et ignari prodigium quod hactenus celebratur et videtur in urbe Lydda, in templo Deiparæ consecrato : quod templum apostoli exstruxerunt illa præsentem adhuc degente vitam. Multi enim viderunt adorandam honorandamque et venerandam illam non manufactam imaginem in tabulis cælatam nitidis et fulgidis totamque crassitudinem permeantem. Hanc maligni quidam ethnici ac Judæi abradere tentaverunt, sed irritus periit absurdus eorum conatus : quo magis enim ipsi cælaturam radebant, eo magis enitebat : nihil enim minuebatur habitus forma, vultum, vestitum et omnia divæ Virginis lineamenta indelebilia servans et intacta. Siquidem narratur sanctos apostolos, a sanctissima Deipara moniti, templum in ejus nomine erexisse, et ipsa rogantibus illis templum ingressa et uni columnarum innixa, repertam in columna fuisse ejus imaginem, quam multis conatibus, ut dictum est, ethnici et Judæi non potuerunt abradere.

B (19) Πῶς οὖν ἀντιβλέψουσιν οἱ ἀπειθεῖς καὶ ἀγνώμονες πρὸς τὸ μέχρι τοῦ παρόντος ᾀδόμενον καὶ ὁρώμενον ἐν τῷ ναῷ τῆς Θεομήτορος θαῦμα τὸ ἐν τῇ πόλει [τῇ] καλουμένῃ Λύδδῃ [97] ; ὄνπερ ναὸν, ἔτι περιούσης [98] κατὰ τόνδε τὸν [99] βίον, οἱ ἀπόστολοι ἐδομήσαντο · πολλοὶ γὰρ τεθέανται προσκυνούμενον [1] καὶ τιμώμενον τὸ ἀχειρότευκτον ἐκεῖνο καὶ σεβάσμιον ἀπεικόνισμα πλαξὶ τετυπωμένον λαμπραῖς καὶ διαυγέσι καὶ διὰ βάθους κεχωρηκὸς [2] ὅλον [3], ὃ δὴ καί [4] τινες τῶν δυσμενῶν Ἑλλήνων τε καὶ Ἰουδαίων ἀποξέσαι σπουδάσαντες [5], ἐματαιώθησαν ἀποτυχόντες τῆς ἀτόπου αὐτῶν ἐπιχειρήσεως · ὅσῳ γὰρ αὐτοὶ τὸ ἐκτύπωμα ἔξεον, πλειοτέρως ἐξέλαμπεν [6]· οὐδὲ [7] γὰρ ἧττον ἐπὶ σχήματος ἔστηκεν [8] ἡ μορφὴ, εἶδός τε καὶ στολὴν, καὶ τἆλλα τῆς θείας ἀνεξάλειπτα καὶ ἀλώβητα διασώζουσα. Ἱστορεῖται γὰρ ὅτι οἱ ἅγιοι [9] ἀπόστολοι ὑποσχέσει τῆς πανάγνου Θεοτόκου [10] ναὸν ἐπ' ὀνόματι αὐτῆς ἀνήγειραν [11]· καὶ αὐτῆς εἰς θέαν τοῦ ναοῦ τῇ αἰτήσει αὐτῶν εἰσελθούσης καὶ εἰς ἕνα [12] τῶν κιόνων σταθείσης, εὑρεθῆναι ἐν τῷ κίονι τὸ ἐκτύπωμα αὐτῆς, ὃ καὶ πολλὰ βιασάμενοι, ὡς εἴρηται, Ἕλληνες καὶ Ἰουδαῖοι οὐκ ἴσχυσαν ἀποξέσαι.

Antiquissimam vero esse imaginum confectionem ac traditionem testatur insuper divina statua quam mulier hemorrhoissa prope suam domum Servatori suo Christo erexit, per manifestissimum monumentum indelebilemque præconem, miraculi erga se facti futuris generationibus divulgans vix credibile quo sanata fuerat prodigium. De illa statua peritus iconographiæ magister Eusebius in Historia ecclesiastica loquens, memoratis miraculis quæ operata fuerat sacra herba ex illa divinitus nata cunctosque morbos depellens, addit : « Imagines apostolorum Petri et Pauli ipsiusque Christi colo-

D **689**[13] (20) [Ὅτι δὲ ἀρχαιοτάτη τούτων ἡ ποίησις καὶ παράδοσις], μάρτυς μὲν καὶ πρὸς τοῖς ἄλλοις ὁ θεῖος ἀνδριὰς, ὃν ἔστησεν ἡ αἱμόῤῥους γυνὴ τῷ θεραπευτῇ Χριστῷ παρὰ τῷ αὐτῆς οἴκῳ, στήλην ἐναργεστάτην καὶ ἀπαράγραπτον κήρυκα τοῦ εἰς αὐτὴν [14] γεγονότος θαύματος ταῖς μετέπειτα γενεαῖς τὸ κατ' αὐτὴν θαυματουργηθὲν παράδοξον δημοσιεύουσα · περὶ οὗ καὶ ὁ μέγας παρὰ τοῖς εἰκονοτύποις [15] διδάσκαλος Εὐσέβιος ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ Ἱστορίᾳ μνημονεύσας τὰ τελούμενα θαύματα παρὰ τῆς ἐκεῖθεν φυομένης ἱερᾶς καὶ θεοβλάστου πόας καὶ ὡς ἦν ἅπασιν ἀλεξίκακον ἐπικούρημα, ἐπάγει [16] φάσκων ·

Variæ lectiones et notæ.

[85] φυλ. cod. P. διαφ. ed. [86] τί δὲ δή cod. — Τί δὲ λ. π. γε τῆς Ἱεροσολυμιτῶν ὡς ἱστορήσαντες Coisl. 310. [87] τῶν? [88] περιαγγέλλουσι add. Coisl. 310. [89] πλεῖστα cod. ed. sed πλείστας margo P. [90] τοῦ δ. Coisl. 310. [91] ἀναστειλόμ. Coisl. 310. [92] ἐν τῇ πόλει Coisl. 310. [93] πρῶτα τῆς θείας μεταμορφώσεως Coisl. 310. [94] καὶ add. ed. [95] ἐν μ. om. Coisl. 310. [96] τοῦ om. Coisl. 310. [97] Λυδδίῃ Coisl. 310. [98] αὐτῆς. [99] τόνδε τόν cod. P. τὸν τῇδε ed. [1] εὐλαβῶς add. ed. [2] κεχωρικὸς cod. [3] ὅλων C. ὅλου ed. [4] ὃ δή τ. Coisl. 310. [5] ἀπαχρεοῦν πειραθέντες διέξεσαν μανικῶς, ἀλλὰ διήμαρτον μάλα τῆς ἀνοσίου ἐγχ. οὐδὲν γάρ Coisl. 310. [6] ἐξέλαμπον ed. [7] οὐδέν cod. ut ed. et Coisl. [8] ἔσχηκεν Coisl. 310. [9] ὅτι οἱ ἁγ. ἀπ. om. Coisl. 310. [10] π. Παρθένου τῇ πρὸς τοὺς ἀποστόλους αὐτόματον ἀναδοθῆναι τὸ σεβάσμιον τουτὶ χρῆμα · ὅτι δέ Coisl. 310. [11] ἀνεγεῖραι cod. [12] ἓν P. cod. [13] deest in cod. nostro ut in codd. Paris. præter Coisl. [14] εἰς ἀ. γ. om. Coisl. 310. [15] εἰκονομάχοις Coisl. 310. [16] ἐπῆγαγε Id.

Digitized by Google

« ὅτι [17] τῶν ἀποστόλων [18] τὰς εἰκόνας Πέτρου καὶ Παύλου καὶ αὐτοῦ δὴ [19] τοῦ Χριστοῦ διὰ χρωμάτων ἐν γραφαῖς σωζομένας ἱστορήσαμεν. »

A ribus in picturis servatas esse compertum habemus. »

(21) Μάρτυς δὲ καὶ ἡ ὄψις, διδάσκαλος ἀψευδής, τό τε μῆκος [20] τοῦ χρόνου σαφῶς δείκνυσι καὶ τῶν σεπτῶν ναῶν ἡ κτίσις, ἔτι δὲ καὶ τῶν ἀνέκαθεν [21] ἱερῶν σκευῶν παρὰ τῶν εὐσεβούντων [ἡ] ποίησις καὶ ἀφιέρωσις ἄπειρος τῷ πλήθει τυγχάνουσα. Οὐ μὴν [δὲ] [22] ἀλλὰ καὶ αὐταὶ αἱ πτυχαὶ τῶν ἁγίων [23] Εὐαγγελίων τοὺς ἱεροὺς τύπους ἔξωθεν φέρουσαι [24] ὑπὸ πάντων πιστῶν σεπτῶς προσκυνούμεναι, οἵ τε θεῖοι κίονες καὶ αἱ σωλαῖαι καλούμεναι, αἳ [25] τὸ σεβάσμιον τοῦ ἱεροῦ διατειχίζουσι θυσιαστηρίου· καὶ γὰρ οὐδενὶ ἑτέρῳ λόγῳ ἢ τοῦ [26] προσκυνεῖσθαι πάντως ἕνεκα, [ἅμα] [27] τῷ συμπαρακειμένῳ τοῦ σταυροῦ τύπῳ εὐσεβῶς ἀρχῆθεν ἐνταῦθα κάθιστῶνται [28].

Idem testantur oculi, magistri fallere nescii, clareque ostendit longum temporis spatium, necnon sacra vasa numero infinita a piis viris primitus facta et consecrata. Item etiam ipsæ naves augustas sanctorum Evangeliorum imagines deforis præferentes pioque cunctorum fidelium cultu honoratæ, sicut et venerabiles columnæ *soleæ* dictæ, et reverendum et sacrosanctum altare sustinentes : nullam enim aliam ob causam quam ut adorentur, simul cum crucis imagine illic ab origine pie collocantur.

(22) Ἀλλ' ὅ γε θηριώνυμος καὶ λεοντότροπος ταῦτα παραγραψάμενος πάντα [29] ἔσπευδεν ὅτι μάλιστα πᾶσαν θείαν εἰκόνα ἀποστρέφειν [30] καὶ λήθῃ βαθείᾳ παραπέμπειν· ταύτῃ τοι θεομαχῶν ἐπὶ δήμου τοιαῦτα κατατολμήσας; ὁ ἐμβρόντιστος παῤῥησιάζεται λέγων· « Ὥσπερ [31] ἐκ τῶν ὄψεων ὑμῶν [32], ἀδελφοί, τὰς εἰκόνας ἐξωλοθρεύσαμεν, **690** οὕτω δὴ καὶ ἐκ τῶν ψυχῶν ἡμῶν [33] ὡς Θεοῦ [34] δοῦλοι καὶ φίλοι [35] σπουδάσατε. » Καὶ γὰρ (175ᵃ) [36] « ὁ μωρὸς μωρὰ λαλήσει, καὶ ἡ καρδία αὐτοῦ μάταια νοήσει, τοῦ συντελεῖν ἄνομα καὶ λαλεῖν πρὸς Κύριον πλάνησιν. » Κἀντεῦθεν τοίνυν τοὺς εὑρισκομένους ἔχοντας εἰκόνας Χριστοῦ ἢ τινος ἁγίου [37] δειναῖς τιμωρίαις [38] καὶ κολάσεσι κατεῖχαζεν ὁ ἀλάστωρ καὶ αἱμοβόρος. Καὶ οὕτω κρεωκοπούμενοι [39] καθ' ἑκάστην ἡμέραν καὶ καταθυόμενοι διεφθείροντο παντα- C χοῦ οἱ θεοσεβεῖς [40], καὶ πολλοὺς ἐνδόξους [41] καὶ περιφανεῖς πεφόνευκεν, μοναχούς τε ὁμοίως τῷ θανάτῳ παρέδωκεν.

B Verum his omnibus allegatis, bellua nomine moribusque Leo totis viribus nisus est omnem sacram imaginem evertere et in profundam demergere oblivionem, istiusmodi blasphemias coram populo demens ille audet aperte proferre, dicens : « Sicut ab oculis vestris, fratres, imagines sustulimus, ita eas a cordibus vestris, tanquam Dei famuli et amici, auferre festinate. » — (« Stultus enim fatua loquetur, et cor ejus inania meditabitur, ut perficiat iniquitatem et loquatur ad Dominum fraudulenter. ») Exinde Christi vel sancti alicujus imagines habere repertos duris suppliciis et morte damnabat arrogans et sanguinem sitiens tyrannus. Et sic crudeliter quotidie trucidabantur viri pii, nobiles illustresque ; monachos etiam morti tradidit.

(23) Καὶ ταῦτα μὲν κατὰ τῶν ὀρθοδοξούντων ἀφειδῶς καὶ ἀπανθρώπως [42] διεπράττετο· κατὰ δὲ τῶν ἐν τέλει καὶ [τῶν] εὐπορωτέρων ἄλλην πονηρὰν ἐπίνοιαν [43] ὁ πονηρὸς καὶ παμμήχανος ἐξευρίσκει· βουλόμενος [44] γὰρ αὐτοὺς ἐλεεινοὺς καὶ πένητας ἀπεργάσασθαι, τί ποιεῖ; Αἰτίαις [45] αὐτοὺς ἀφύκτοις καὶ ἐγκλήμασι περιβάλλει [46], προφασιζόμενος προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις, ἵνα τῷ δέει τῶν ἐγκλημάτων πᾶσαν αὐτῶν τὴν οὐσίαν ἀναλογήσωσιν ὑπὲρ τῆς [47] ἐκεῖθεν σωτηρίας. Ἔστιν ὅτε [48] [δὲ] καὶ συνεβίαζε [49] καθ' ὧν τινων ἀνδρικωτέρων ἢ [εὐφυεστέρων [50], βασκαίνων τῇ εὐανδρίᾳ ἢ] εὐφυΐας αὐτῶν [51]· τινῶν μὲν τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξώρυττεν, ἄλλων δὲ τὰ μέλη ἠκρωτηρίαζεν [52], ἑτέρους δεσμοῖς κατέχων, μεθ' ἡμέ- D

Ita quidem erga orthodoxos immitem immanemque se præbebat, adversus magnates vero ac ditiores aliam pessimam inventionem callidus nequitiæ machinator excogitavit. Hos nempe ad inopiam et mendicitatem redigere in animo habens, quid machinatus est ? Eos litibus et criminationibus implicat inextricabilibus falsorumque insimulat delictorum, ut accusationum timore perciti totam substantiam ad sese exinde expediendum absumerent. Generosioribus et nobilioribus quibuscunque vim inferebat, generositatis eorum et nobilitatis invidia : aliis oculos eruebat, aliorum extremas corporis partes abscidebat, alios in vinculis detinebat, quorum aliquos singulis diebus ad mortem mitte-

Variæ lectiones et notæ.

[17] καί ed. ὅτε καὶ Eus. H. E. VII, 18. [18] αὐτοῦ add. Eus. [19] ἀ. δέ τοῦ Coisl. 310. [20] μήκιστον τοῦ Id. [21] ἔτι καὶ τῶν ἐ. Id. [22] οὐ μὴν δέ Vat. Bulg. [23] τῶν ἁγ. ἐ. om. Coisl. 310. [24] φέρουσιν παρὰ Χριστιανοῖς τῷ Εὐαγγελίῳ προσκυνουμένους (ut ed. pro προσκυνουμένοις) Coisl. 310. [25] ἃ Coisl. 310. [26] ἢ τούτῳ πρ. P. cod. [27] ἅμα Vat. Bulg. [28] καθιστόρητο Vat. Bulg. — sic P. καθιστῶντες cod., καθιστόρηνται ed. [29] π. τ. παρ. Coisl. 310. [30] καταστ. Id. [31] οὖν add. Coisl. 310. [32] ἡμῶν cod. bis, secundo loco Coisl. 310. [33] περιαιρήσειν ὑμεῖς add. ed. et Coisl. 310. [34] καὶ τοῦ βασιλέως add. ed. et Coisl. [35] φ. καὶ δ. Coisl. 310. [36] Isa. XXXII, 6. [37] καὶ προσκυνοῦντας add. C. [38] τ. καὶ θανάτῳ κ. Coisl. 310. [39] κρεονομούμενοι Id. [40] θεοσ. ἄνθρωποι. Καὶ ταῦτα Id. [41] ἐνδ. καὶ περιβλέπτους ed. [42] ἀπαύστως ed. pro ἀπανθρώπως. [43] ἐπ. τινὰ π. Coisl. 310. εὑρίσκει ed., ἐμηχανήσατο Coisl. 310. [44] γάρ post τί Id. [45] αἰτίοις P. [46] προβ. cod. et P. [47] οἰκείας Coisl. 310. [48] Ἔσθ' ὅτε δὲ καί Id. [49] συνεσκίαζε cod. et C. συνεσκεύαζε κατά τινων? [50] καὶ εὐφ. Coisl. 310,19 εὐφ. — ἢ om. P. et cod. ex homo oteleuto. [51] αὐτῶν cod. et P., αὐτοῖς ed. [52] καί add. Coisl. 310.

Digitized by Google

bat; inter quos fuit ipse Michael, excubitorum cohortis gerens principatum : apud imperatorem enim calumniam passus fuerat quasi adversus eum conspirasset, quem idcirco compedibus vinctum in carcere asservatum tenebat.

Instante autem Salvatoris nostri Natalitii festo noctu, voluit e medio tollere; verum a propria uxore prohibitus, et festi reverentia motus, vivere permisit. Michael carcere detentus, hoc cognito, omnibus consilii participibus secreto indicavit : Nisi custodia eximere me studeatis, omnes vos apud imperatorem deferam. Erat cum ipsis et palatii papias, Michaeli affinis. Ipsi igitur noctu armati sub vestibus gladios ferentes, papia portas aperiente, ac si sacerdotes essent casulis vestiti, ingressi sunt. Imperatore in ecclesiam adveniente, exsiliunt, eumque comprehensum membratim et in frusta secant projicientem sacrilegam animam in palatio in quo prædecessorum imperatorum nullus occisus fuerat prius.

Cæterum eadem hora in carcerem irruentes Michaelem educunt et ad celebritatem inducunt, et pro compedibus devincto tænia imperiali cinctum declarant, adeo ut in eo illud psalmi dictum impleretur : « Ad vesperam commorabitur fletus et ad matutinum lætitia. » Post hæc scelesti cadaver vilibus pannis involutum lintri impositum exsecrandaque illius membra ad insulam Proten dictam efferunt, ubi filios ejus tondentes, monasticum habitum suscipere coegerunt,) ad hanc, nescio unde, calamitatem pro tantis malis subeundam damnatos.

Considerandum autem est quomodo aliquam vim habuerint impiorum infamiumque istorum verba, quomodo eorum doctrina aliquam habuerit veritatis speciem, et in cæteris imperii ordinibus omnino servata et agnita fuerit; nunc vero illud nullo modo cognosci potest : simul enim Oriens et Occidens evangelicam apostolicamque sequitur et exsequitur doctrinam, nec unquam in alio imperio ubi sunt Christiani, illegitima ,injusta, Deoque infensa, et a Christiana pietate aliena surrexisse reperitur ista hæresis, imo nec apud ipsos,

ρας τινὰς τῷ θανάτῳ [53] παρέπεμψε, ἐξ ὧν ὑπῆρχε καὶ [53a] Μιχαὴλ ὁ τὴν τοῦ ἐξκουβίτου τάγματος ἀρχὴν διέπων· διεβλήθη [54] γὰρ τῷ βασιλεῖ ὡς κατ' αὐτοῦ βουλευόμενος, ὃν εἱρκτῇ καὶ πέδαις εἶχε τηρούμενον.

691 (24) Τῆς δὲ [55] Γενεθλίου τοῦ Σωτῆρος [56] ἡμέρας ἐνστάσης τοῦτον ἠβουλήθη νυκτὸς [57] ἀνελεῖν Κωλυθεὶς δὲ παρὰ τῆς ἰδίας γυναικὸς διὰ τὴν ἑορτὴν, εἴασεν αὐτόν· ὁ δὲ Μιχαὴλ ἐν τῇ εἱρκτῇ ὤν, τοῦτο μαθὼν, πᾶσι τοῖς μετ' αὐτοῦ συμβούλοις ἐμήνυσεν, ὡς Εἰ μὴ σπουδάσητε ἐξελεῖν με τῆς φρουρᾶς, πάντας ὑμᾶς καταμηνύσω τῷ βασιλεῖ. Ἦν δὲ μετ' αὐτῶν καὶ ὁ τοῦ παλατίου παπίας, συγγενὴς ὢν τοῦ Μιχαήλ. Οὗτοι, τῇ νυκτὶ ὁπλισθέντες ἔνδοθεν τὰ ξίφη φοροῦντες, τοῦ παπίου ἀνοίξαντος, ὡς ἱερεῖς μετὰ φελωνίων εἰσῆλθον. Τοῦ δὲ βασιλέως εἰς τὴν ἐκκλησίαν εἰσελθόντος, εἰσπηδήσαντες (καὶ [58] τοῦτον χειρωσάμενοι μεληδὸν κατέκοψαν, ἀπορρήξαντα) τὴν ἀνοσίαν αὐτοῦ ψυχὴν ἐν τῷ παλατίῳ, ἐν ᾧ οὐδεὶς τῶν πρὸ αὐτοῦ βεβασιλευκότων ἀνῄρητο [59].

(25) Αὐτῇ δὲ τῇ ὥρᾳ ἐν τῇ εἱρκτῇ ἀπελθόντες, ἐξάγουσι τὸν Μιχαὴλ καὶ εἰσάγουσιν ἐν τῇ ἑορτῇ ἀντὶ δεσμοφόρου στεφηφόρον, ὡς πληρωθῆναι ἐπ' αὐτὸν τὸ τοῦ ψαλμῳδοῦ λόγιον τό [60] · « Ἐσπέρας αὐλισθήσεται κλαυθμὸς καὶ εἰς τὸ πρωῒ ἀγαλλίασις. » Μετὰ δὲ ταῦτα ῥακίοις εὐτελέσι περιβαλόντες [61] τὰ [62] τοῦ ἀλιτηρίου μέλη καὶ εἰς ἀκάτιον ἐμβαλόντες τὸ παμμίαρον αὐτοῦ σῶμα κατὰ τὴν καλουμένην **692** Πρώτην νῆσον ἐκφέρουσιν καὶ κατορύττουσι· ἔνθα καὶ τοὺς παῖδας αὐτοῦ ἀποκείραντες μονάσαι πεποιήκασιν, οὐκ οἶδα ἀνθ' ὅτου ταύτην κριθεῖσαν [63] τὴν συμφορὰν [64] ἀντὶ τοσούτων κακῶν εἰσδέξασθαι.

(26) Προσεκτέον δὲ ὡς εἴγε τινὰ ἰσχὺν [65] εἶχεν ὁ λόγος τῶν δυσσεβῶν τούτων καὶ δυσωνύμων [66] καὶ ἀληθείας [67] ἔμφασιν τὰ παρ' αὐτῶν δογματιζόμενα, κἂν ταῖς ἄλλαις ἱεραρχίαις ὑπῆρξέ που πάντως πεφυλαγμένα καὶ γινωσκόμενα· νῦν δὲ οὐδαμόθεν ἐπιγνῶναι τοῦτο πάρεστιν· ὁμοῦ τε γὰρ ἑῴα καὶ ἑσπερία λῆξις τὸ εὐαγγελικὸν καὶ ἀποστολικὸν [68] τοῦτο περιέπονται [69] (175b) καὶ [70] διατελοῦσι κήρυγμα· καὶ οὔποτε ἐν ἄλλῃ ἐξουσίᾳ, ἔνθα Χριστιανοὶ τὸ ἄθεσμον ἐκεῖνο, καὶ παράνομον, καὶ τῆς Χριστιανῶν θεοσεβείας [71] ἀλλότριον παραφυὲν κα-

Variæ lectiones et notæ.

[53] τ. δεινῶς ἀναιρεῖ Coisl. 310. [53a] καὶ om. ed. [54] διεβλ.—ὃν om. Id. simile propter initium. [55] Καὶ τὴν Γενέθλιον τοῦ Σωτῆρος ἐνστᾶσαν ἐκδεχόμενος διελθεῖν, καὶ οὕτως αὐτὸν διαχειρίσασθαι, ἀλλά γε θείᾳ ψήφῳ καὶ δορυφόρων ξίφει κρεουργηθεὶς αὐτὸς ἐνδίκως, μέσον τοῦ θείου ναοῦ τὴν πολλοὺς ναοὺς καὶ ψυχὰς καὶ σώματα λίαν ἀτιμάσασαν ψ. ἀπορρήξας, εὐθὺς ἐπικοσμεῖται τῷ τῆς βασιλείας διαδήματι ὁ δεσμώτης ὡς ἐν ἐλπίσιν ὢν τῆς ζωῆς τὴν στέρησιν ὑπομεῖναι, στεφηφόρος ἀντὶ δεσμοφόρου καθίσταται. Οὕτως οὖν καταστρέφει τὸν βέβηλον αὐτοῦ καὶ βαρβαρώδη βίον, καὶ τὴν ἀνόσιον καὶ παμπόνηρον ψ. ἀπορρήγνυσιν ἐν Coisl. 310 et 134. [56] ἡμῶν add. ed. sed om. etiam C ; loco ἡμέρας Leo. — σ. τοῖς μετ' αὐτοῦ ed. sed Leo ut cod. [57] νυκτὶ cod. et ed. [58] καὶ — ἀπορρήξαντα om. ed. [59] ἀνῄρηται, γενόμενος πολυστόμου μαχαίρας ἔργον πικρὸν καὶ ὀλέθριον, τῆς αἰσχίστης καὶ βδελυρᾶς ζωῆς δέχεται τὴν περαίωσιν καὶ δίκην τῶν τετολμημένων εἰσπράττεται παράδοξον καὶ ἐξαίσιον ἐν τόποις οὓς καὶ ζῶν ὁ ἐξάγιστος καὶ τρισάθλιος κακῶς ἐβεβήλωσεν· καὶ σφραγιζόμενος αἰσχρῶς τῷ λουτρῷ (λύθρῳ) τῶν ἐναγῶν αἱμάτων ὁ πολλῶν αἱμάτων Χριστιανῶν ἐμφορηθεὶς ἔχρανεν Coisl. [60] Ps. xxix, 6. [61] περιβληθὲν καὶ ἀκατίῳ μικρῷ εἰς τοῦτο εὐτρεπισθέντι ἐμβάλλεται τὸ π. καὶ ἀκάθαρτον ἀ. σ. καὶ κ. τὴν (α') ἐ. ν. καὶ κατορύττεται, οὐκ Coisl. [62] τὸ — σῶμα—τὰ μέλη Leo. [63] κριθ. cod. et P. κατακρ. ed., κατακριθεῖσα Coisl. 310 sc. τὴν Πρώτην. [64] σ. ἀ. τ. κ. ἐ. P. et cod. σ. τοσ. κ. ὑποδ. ed. [65] τ. ἰ. cod. et P. ἰ. τ. ed. [66] δυσμενῶν Coisl. 310. [67] καὶ ἀλ. ἐναύγασμά τι ἐν τοῖς παρ' ἀ. δογματιζομένοις; ἀμυδρῶς πως; ἐφέρετο Coisl. — κτιζ. ed. [68] ἐ. δὴ τ. καὶ ἀπ. ed. [69] sic cod. et P. περιέποντες δ. ed. [70] καὶ ὅπου τε ἐν P. cod. [71] sic cod. et P. ἐκ θ. ed.

Digitized by Google

ταλαμβάνεται θεοστυγὲς δόγμα, οὐδὲ, ὅσον εἰς μνή- A μην ἀφῖχθαι τῶν πονηρῶν καὶ μυσαρῶν συνταγμάτων, ἀλλ' ἢ μόνον κατὰ τὴν δούλην ταύτην καὶ ἠνδραποδισμένην καὶ τὰ θεῖα κατ' ἐξουσίαν παίζουσαν, ἐν ᾗ τὸ ἐμπαθὲς καὶ πρόσυλον τὸ [73] περὶ γῆν στρεφόμενον καὶ ἰλυσπώμενον γήϊνον καὶ ἀλαζονικὸν καὶ ὑπερήφανον πρυτανεύει φρόνημα, ἔνθα τὸ φίλαυτον, τὸ φίλαρχον [74], τὸ φιλήδονον, τὸ φιλόδοξον [75], ἡ πάντων καταθύμιος [76] ἀπόλαυσις, τὸ πάντων ἐθέλειν ἄρχειν καὶ μηδὲ πρὸς αὐτοῦ Θεοῦ ἄρχεσθαι καὶ ἡ τῆς ἀνθρωπίνης δόξης [77] ἢ μᾶλλον εἰπεῖν αἰσχύνης κτῆσις καὶ περιποίησις· ἔνθεν [77] ἡ κατὰ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἁγίων ὕβρις καὶ τῆς Ἐκκλησίας ὁ διωγμός· ἐντεῦθεν κατακυριευόμενον ἢ τυραννούμενον τὸ ὑπήκοον, τοῖς ἐκείνων [78] δόγμασι καὶ θελήμασι ὑποκύπτειν ἐκβιάζεται, ὧν ἕνεκεν τὸ ἔμψυχον κεχάλκευται καὶ ἐσχεδίασται [79] ὅπλον, σχήματι μὲν τοῦ σωματοφυλακτεῖν [80] ἠθροισμένον, ταῖς δὲ [81] ἀληθείαις τοῦ ἐκπορθεῖν τὴν Ἐκκλησίαν [Χριστοῦ] καὶ ληΐζειν ἐπινενοημένον, προφάσει τοῦ συμπεριγράφεσθαι τὴν Χριστοῦ θεότητα ἐν τῇ εἰκόνι παραληροῦντες· **693** ὡς εἴ τις καὶ τὸ ἡλιακὸν τοῦτο δὴ καὶ [82] δισκοειδὲς σῶμα γεγραμμένον ἔν τινι τόπῳ, καθὼς ἔν τισιν ὁρᾶται γιγνόμενον, ὑποδείξειεν [83], ἐδογμάτισεν ἂν καὶ τὴν τοῦ φωτὸς οὐσίαν καὶ αὐγὴν συγγράφεσθαι καὶ περιγράφεσθαι [84] ἢ πάντως· ἐκ τοῦ ἡλίου τὸ φῶς ἀποτέμνεσθαι· ἢ πάλιν ἀκτῖνα ἡλίου [85] πρὸς δένδρον προσβάλλουσαν ἴδοι, εἰ ἐκτμηθείη τὸ δένδρον [86], συνεκκοπήσεσθαι καὶ τὴν ἀκτῖνα παραφρόνως ἐνομίσθη. Καὶ μέντοι καὶ ἐπὶ πυρὸς καὶ ἄλλων τινῶν διανοηθήσονται, ἵνα ἐνδίκως παρὰ παίδων παιζόντων παιχθήσωνται φρονοῦντες ἀσυνετώτερα. Εἰ γὰρ ἐπὶ τῶν εἰρημένων οὔτε γίνεσθαι οὔτε ὁρᾶσθαι πέφυκεν οὔτε μὴν λέγεσθαι χώραν ἕξει [87], πόσῳ μᾶλλον ἐπὶ τῆς ἀπορρήτου καὶ θείας φύσεως ἢ ἐπὶ τῆς ἀφράστου καὶ ἀνερμηνεύτου Χριστοῦ οἰκονομίας ταῦτα λέγειν ἢ ἐννοεῖν ἀδύνατα καὶ ἀνεπιχείρητα· οὐδὲ [88] σαρκούμενος ἢ πάσχων ὑπὲρ ἡμῶν, τῷ σώματι τούτῳ [89] πέπονθε· ἐπεὶ οὕτω γε καὶ εἰ ἄνθρωπος τὸ [90] καθ' ἡμᾶς εἰκονίζοι [91] τῷ σώματι, ἀνάγκη καὶ τὴν ψυχὴν συνεικονίζεσθαι ἢ πάντως τεθνήξεσθαι χωριζομένην [92]· τί γὰρ ἕτερον θάνατος ἢ χωρισμὸς ψυχῆς ἀπὸ σώματος; Ὅθεν ἐν τούτοις φαίνονται προδήλως οὐδὲν ἧττον ἀσεβοῦντες ἢ ἀμαθαίνοντες· οὐ γὰρ ἴσασιν D ὅσον γραπτοῦ καὶ περιγραπτοῦ τοῦ τε γράφειν καὶ περιγράφειν τὸ ἰδιάζον καὶ διηλλαγμένον, καὶ διὰ τοῦτο φεναχιζόμενοι ματαιολογοῦσιν. Ποῦ δὲ ὅλως σῶμα ἄγραφον ἢ ἀπερίγραφον ἐκ τοῦ παντὸς αἰῶνος ἤκουσται; ἢ πῶς ὁ τοῦ σώματος ὅρος καὶ λόγος σωθήσεται, εἰ μὴ ταῦτα ἔχοι; Ὁ τοίνυν μὴ δοξάζων γράφεσθαι ἢ περιγράφεσθαι τὸν Χριστὸν σώματι, ἢ

quicunque memoriæ succurrunt, pessimos scelestissimosque populos, nisi tantum apud gentem hanc servilem, dejectam, ac Deo quantum potest irridentem, ubi cupiditatibus indulgens, materialia terrenaque appetens, humi reptans, superbusque et arrogans regnat spiritus, ubi amor sui ipsius, amor dominationis voluptatumque et honorum, ubi omnibus indulgent libidinibus, omnibus volunt imperare nec ipsi Deo subjacere, et humanam gloriam, seu potius ignominiam, acquirere nituntur. Inde adversus Deum et sancta contumeliæ, et Ecclesiæ persecutio; inde victa perdomitaque voluntas, illorum subjacere cogitur dogmatibus ac voluntatibus, propter quæ terribilia fabricaverunt et approperaverunt arma, in specie quidem pro custodia B corporum collecta, revera autem comparata ad vastandam spoliandamque ecclesiam, stulte prætexentes Christi divinitatem in imagine circumscribi. Perinde ac si quis solare hoc et disco simile corpus in aliquo loco descriptum, sicut in quibusdam videtur, ostendendo, contenderet lucis essentiam ac splendorem conscribi et circumscribi, aut a sole lumen abscidi; veladium solis ad arborem repercussum videns, succisa arbore simul et radium conscidi dementer arbitraretur. Et sic tamen de igne ac de quibusdam aliis opinabuntur, ut merito a pueris nugantibus illudantur tanquam imprudentiora sentientes. Si enim ita de præfatis nec fieri, nec videri, nec etiam dici potest, quanto magis de ineffabili divinaque C natura aut de inenarrabili inexplicabilique Christi œconomia talia dicere aut cogitare omnino impossibile est. Neque enim, incarnatus et pro nobis patiens, corpore hoc fictitio passus est; alioquin si quis nos corpore repræsentaret, simul et animam repræsentari oporteret, vel, anima separata, essemus mortui: quid enim aliud mors quam separatio animæ a corpore? Unde in hoc manifeste patent impii pariter et ignari: quippe qui nesciunt quantum descriptum a circumscripto et describere a circumscribendo distet ac discrepet, ideoque decepti vana effutiunt. Porro ubi unquam auditum est corpus describi et circumscribi non posse? aut quomodo corporis natura et ratio servabitur si hujusmodi non gaudeat proprietatibus? Qui igitur Christum D corpore describi aut circumscribi negat, vel quid sit corpus ignorat, proindeque rectam non habet opinionem; vel corpus cognoscens animæ naturam non servat integram. Qui ergo confitetur Christum assumpsisse corpus corpori nostro simile, cum hoc nostrum describi et circumscribi queat, necessario et Christi corpus describi et circumscribi posse confitebitur: si non posterius, ergo nec prius concedet,

Variæ lectiones et notæ.

[73] πρ. τῶν π. γῆν στρεφομένων καὶ ἰλυσπωμένων ed. [74] τὸ φίλαρχον, τὸ φίλαυτον C. 310. [75] ἢ κενόδοξον add. C. 310. [76] καταθυμίων ed. [77] δ. ἀ. μ. ἐ. Ced. 310. [77] ἐντεῦθεν Id. [78] τοῖς ἐκεῖθεν δ. Id. [79] ἐσχεδίαστο Id. [80] σχηματοφυλακήν P. cod. et præcedenti σχημ. [81] δέ om. Coisl. 310. [82] δὴ τ. ed. τουτοδί? διὰ τ. Coisl. 310. [83] ὑποδείξας? [84] καὶ π. om. Coisl. 310. [85] sic cod. et P. ἡ. εἴπου δένδρῳ ed. [86] ἤδη ἐ. δέ cod., ἤδει εἰ ἐκτ. τὸ δ. σ. P. ἴδοι, ἐντ. δὲ τὸ θ. συνεγκ. ed. [87] ἐξῆν cod., ἔξειν P. [88] γὰρ add. ed. [89] τοῦτο P. τούτων τι C. [90] τῶν κ. ἡ. εἰκονίζοι τ. σ. ed. τὸ κ. ἡ. ἐ, σ. P. [91] εἰκ. Coisl. 310. [92] χωριζομένων ed. χωριζόμ. cod. χωριζόμενον Coisl. 310.

Digitized by Google

quod irrationabile ac ridiculum foret. Nos igitur non circumscribimus, sed describimus.

ὅ τι ἐστὶ σῶμα οὐκ ἴσμεν, ἐξ οὗ μηδὲ ὁράσεν ὀρθὴν κέκτηται, ἢ γνοὺς σῶμα καὶ ψυχὴν [98] σώζεσθαι παραιτεῖται. Ὁ γοῦν ὁμολογῶν σῶμα τὸν Χριστὸν ἀνειληφέναι ὁποῖον τὸ ἡμέτερον, τοῦτο δὲ [99] γραπτὸν καὶ περιγραπτόν, [ἐξ ἀνάγκης καὶ τὸ τοῦ Χριστοῦ σῶμα γραπτὸν καὶ περιγραπτόν] (176ᵃ) εἶναι συνομολογήσειεν· εἰ δὲ [98] τὸ δεύτερον οὐ δίδωσιν [99], οὐδὲ τὸ πρῶτον ἄρα, ὃ **694** πάντη [97] ἄλογον καὶ καταγέλαστον. Οὐ περιγράφομεν [98] οὖν ἡμεῖς, ἀλλὰ γράφομεν.

Effutiunt miseri aliud adhuc absurdius : quem enim circumscribi posse negant, nescio quomodo imagine circumscribi simpliciores mentiuntur. Si vero Christum imagine non esse repræsentandum rursus effutiant, circum illos patulo ore hiat gurges magistrorum eorum, Manetis, Valentini et Marcionis : nam specie et phantasia incarnatum esse Verbum Dei arbitrantes, haud minus blasphema diaboli ore transfigentur, qui adversus omnia Dei decreta insurgere non erubescunt, et quidem quinam ? Accusatores eorum qui laudantur, tenebrosi contra lucem, contra sapientiam ignari, ingratæ creaturæ contra vocem divinam.

A (27) Κενολογοῦσι δὲ οἱ ἄθλιοι καὶ ἄλλο ἀτοπώτερον· ὃν γάρ φασιν ἀπερίγραπτον, οὐκ οἶδ' ὅπως ὑπ' εὐηθείας συμπεριγράφεσθαι τῇ εἰκόνι τερατεύονται. Εἰ δὲ δὴ μὴ χρῆναι τὸν Χριστὸν εἰκονίζεσθαι πάλιν κενολογήσουσιν, ἡ τῶν διδασκάλων αὐτῶν χάρυβδις αὐτοὺς μεγάλως περικέχηνε [99], Μάνεντος, Οὐαλεντίνου τε καὶ Μαρκίωνος· δοκήσει γὰρ [καὶ] φαντασίᾳ τὸν θεῖον Λόγον σεσωματῶσθαι [1] δοξάζοντες, οὐδὲν ἧττον τῇ προτέρᾳ τοῦ ψεύδους βλασφημίᾳ [2] περιπαρήσονται, οἵγε πρὸς πᾶσαν τὴν οἰκονομίαν [3] παρατατόμενοι δυσσεβῶς [4] κατερυθριῶσι· καὶ ταῦτα τίνες; Οἱ κατήγοροι τῶν ἐπαινουμένων, οἱ σκοτεινοὶ περὶ τὸ φῶς, οἱ περὶ τὴν σοφίαν ἀπαίδευτοι, τὰ ἀχάριστα κτίσματα κατὰ τὴν θεολόγον φωνήν [5].

CCLXIII. *Regnum Michaelis Amoræi.*

Post hunc perfidum Leonem imperavit Michael Balbus Amoræus annos 8, menses 9, et mortuus est ex dysuria cum vehementissimo renum dolore. Hic nonnihil de malitia quæ animam ejus pridem occuparat remittens, quantum videlicet in ergastulis pœnis et exsilio constitutis libertatem relaxationemque fictam somniare licuit, impii prædecessoris sui infestam Deo fovebat mentem ; pari namque gravis hæreseos detinebatur unco, ex animi stupiditate et ignorantia. Unde silentio habito : « Qui ante nos, inquit, ecclesiasticorum dogmatum leges et statuta perscrutati sunt, de iis examinabuntur, sive in bonum, sive in malum statuerunt; nos in quo Ecclesiam procedentem invenimus, in hoc et perseverandum decernimus.

B

ΣΞΓ'. *Βασιλεία Μιχαὴλ τοῦ Ἀμοραίου.*

[6] Μετὰ δὲ [7] τοῦτον δόλιον Λέοντα ἐβασίλευσε Μιχαὴλ ὁ Τραυλὸς [8] ὁ Ἀμοραῖος ἔτη η' [9], μῆνας θ', καὶ ἀπέθανεν ἐκ δυσουρίας καὶ τῆς σφοδρωτάτης ἀλγηδόνος τῶν νεφρῶν [10], ὃς μικρόν τι τῆς προκατασχούσης [11] κακίας ὑπενδοὺς ὅσον τοὺς ἐν εἱρκταῖς, καὶ πόνοις [12] καὶ ἐξορίαις ἐλευθερίαν τε καὶ ἄνεσιν ὀνειρώδη φαντάζεσθαι, τὸ τοῦ προηγησαμένου δυσωνύμου καὶ δυσσεβοῦς ὑπέθαλπε θεοστυγὲς φρόνημα, καὶ ὁμοίως τῷ αὐτῷ περιεπάρη [13] τῆς δεινῆς αἱρέσεως ἀγκίστρῳ ἐξ ἀκροτάτης ἀλογίας καὶ ἀπαιδευσίας. Ὅθεν ἐπὶ σελεντίου [14] ἔφη· « Οἱ **695** μὲν [15] πρὸ ἡμῶν ἐρευνησάμενοι τῶν ἐκκλησιαστικῶν [16] θεσμῶν τε καὶ κανόνων καὶ δογμάτων [17] τὴν ἀκρίβειαν, τὸν περὶ αὐτῶν εἰσπραχθήσονται λόγον, εἴ [18] καλῶς ἢ κακῶς ἐθέσπισαν· ἡμεῖς [19] δὲ ἐν ᾧ εὕρομεν τὴν Ἐκκλησίαν βαδίζουσαν, ἐν τούτῳ καὶ διαμένειν [20] προχρίνομεν. »

C

Erat porro illi filius ex Euphrosyna, nomine Theophilus, quem in Magna ecclesia coronavit. Decrevit autem ut nullum habere liceret sermonem de imaginibus, sed procul abiret ac recederet synodus Constantini atque Tarasii necnon synodus convocata sub Leone de hujusmodi quæstionibus, et profundum de imaginibus servaretur silentium.

(2) Ἦν δὲ [21] αὐτῷ παῖς ἐξ Εὐφροσύνης ὀνόματι Θεόφιλος, ὃν καὶ ἔστεψεν ἐν τῇ Μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ· ἐθέσπισε δὲ ὡς μὴ ἔχειν τινὰ ἐπ' ἀδείας κινεῖν λόγον περὶ εἰκόνων, ἀλλ' ἐκποδὼν γενέσθω καὶ οἰχέσθω καὶ ἡ Κωνσταντίνου σύνοδος καὶ ἡ Ταρασίου καὶ ἡ νῦν ἐπὶ Λέοντος γενομένη [22] περὶ τῶν τοιούτων ζητημάτων καὶ σιγὴ βαθεῖα τῆς τῶν εἰκόνων μνήμης γενέσθω.

Variæ lectiones et notæ.

[98] ψυχή cod. [99] κἀκεῖνο γρ. [98] καί add. Coisl. 310. [99] sic cod. et P. δώσει ed. [97] παντὶ ἀλ. κατ. Coisl. 310. [98] περιγράφωμεν—γράφωμεν καὶ κ. οἱ Id. [99] αὐτοῖς μέγα περικεχηνέναι Id. [1] sic cod. et C. σεσαρκῶσθαι ed. [2] τῆς προτέρας ψευδοῦς βλασφημίας Coisl. 310. [3] οἰκουμένην Id. [4] οὐ add. C. [5] θεολόγον γλῶτταν Coisl. 310. [6] 820. [7] M. δ. Λ. C. τῷ ,ςτις' ἀπὸ τοῦ κόσμου, ἀπὸ δὲ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας ωις' ed. [8] ὁ Τρ. om. Coisl. 310. [9] καί add. Id. [10] τῶν ν. ἀῤῥωστίας τε καὶ ἀ. Id. τῶν ν. σ. ἀ. τῶν ν. ed. Leo. [11] προκατεχ. Leo. C. [12] ποιναῖς Leo. [13] ἀ. ἀμφιβλήστρῳ περιπαρεὶς τῆς δ. ἀ. ἰχθύος δίκην τοῖς τῶν δ. σαθροῖς καὶ ἀσεβέσιν ἀπέθανεν ἐξ ἀκροτάτης ἀβελτερίας τε καὶ ἀλογίας· ἀμύητος γὰρ σφόδρα καὶ ἀπαίδευτος ἐτύγχανεν· ἀμαθίαν γὰρ ἐκ πατρὸς ἀλογίας καὶ ἀπειροκακίαν ὥσπερ ἱκανὴν οὐσίαν κληρωσάμενος ὅθεν ἐπὶ λαοῦ δημηγορήσας φησίν Coisl. 310. [14] σελέντιον Leo. [15] οὖν Id. [16] sic cod. C. et Leo, τὸν ἐκκλ. θεσμόν ; θ. τε καὶ κ. καί om. Coisl. 310. ἐ. θ. τε καὶ κ. καί om. ed. [17] δ. αὐτοὶ π. Coisl. 310. [18] ἢ καλῶς Id. [19] ἡμεῖς — βαδίζουσαν om. Id. [20] διαφυλάττειν C. Leo. [21] Τοῦτο δὲ ἀκριβοῦντες διαβεβαιοῦμεν ὡς μὴ θαῤῥεῖν τινὰ κατ' εἰκόνων ἢ ὑπὲρ εἰκόνων παῤῥησίᾳ κινεῖν τὴν γλῶτταν, ἀλλ' ἐκ ποδὼν ἔστω καὶ οἰχέσθω καὶ ἡ C. [22] κρατηθεῖσα Id.

Digitized by Google

[23] (3) Ἐφ' οὗ Θωμᾶς ὁ ἀντάρτης, [24] τῶν ἀνατολικῶν μερῶν ἀπάρας ἤδη καὶ λαὸν ἀγυρτώδη καὶ ἐπίμικτον συλλεξάμενος [25] καὶ ἐπισυρόμενος, ἐπὶ τὸ Βυζάντιον ἐκίνησε, τῆς βασιλείας [26] παρ' ἀξίαν ἐφιέμενος· ἐκ γὰρ τῆς Ῥωμαίων γῆς ὁρμώμενος, δυσγενής τε καὶ ἀφανὴς ὤν, πρὸς τὰ μέρη τῆς Συρίας ἀφίκετο, Κωνσταντῖνον ἑαυτὸν μετονομάσας καὶ υἱὸν Εἰρήνης τῆς βασιλίσσης· κἀντεῦθεν [27] πολλοὺς τῶν Βαρβάρων [28] καὶ Χριστιανῶν ἀπατήσας καὶ λαὸν ἄπειρον ἐκ διαφόρων ἐθνῶν συναθροίσας ἐπὶ τὴν [29] Κωνσταντίνου πόλιν ἐπῄει [30] ἐν ὄχλῳ βαρεῖ καὶ στόλῳ μεγάλῳ, καθάπερ τι θηρίον ἀλλόκοτον καὶ πολύμορφον, ποικίλον τε καὶ πολυκέφαλον, τὰ πολυειδῆ γένη τῶν ἐθνῶν [31] συναθροίσας [32], καὶ οἷά τις ἄλλος Σεναχερὶμ κατὰ τῆς νέας Ἱερουσαλὴμ καθοπλισάμενος [33] ἐμεγαλαύχει τῶν [34] ἑπομένων τῷ πλήθει καὶ κατηλαζονεύετο, μὴ πάμπαν, ὡς ἔοικε, νοήσας [35], ὅτι [36] « οὐ σώζεται βασιλεὺς διὰ πολλὴν δύναμιν, καὶ **696** γίγας οὐ σωθήσεται ἐν πλήθει ἰσχύος αὐτοῦ, καὶ ψευδὴς [37] ἵππος εἰς σωτηρίαν· » καί [38]· « Κύριος διασκεδάζει βουλὰς ἐθνῶν [39] » καὶ τὰ ἑξῆς. Εἰ γὰρ καὶ τὰ μάλιστα ἡ πόλις (176b) οὐκ εἶχεν Ἐζεκίαν, εὐσεβῆ φημὶ [40] καὶ ἐνάρετον βασιλέα, ἀλλ' οὐ [41] παρεῖδεν [42] ὁ τοῦ παντὸς πρύτανις καὶ φιλάνθρωπος Κύριος πολιορκουμένην [43] τὴν πόλιν αὐτοῦ καὶ τὸν λαὸν αὐτοῦ· ἀλλ' ἕνεκε [44] « τῆς ταλαιπωρίας τῶν πτωχῶν καὶ τοῦ στεναγμοῦ τῶν πενήτων, » ἔφη καὶ τότε [45]· [46] « Νῦν ἀναστήσομαι καὶ ὑπερασπιῶ [47] τῆς πόλεώς [48] μου καὶ τοῦ λαοῦ [49] μου, » οὐ « Δι' ἐμὲ καὶ διὰ Δαυῒδ, τὸν δοῦλόν μου, » ὡς [50] τότε καὶ [51] νῦν φησι, ἀλλὰ « Δι' ἐμὲ καὶ τὸν ἐκ σπέρματος Δαυῒδ φύντα [52] Υἱόν μου καὶ διὰ τὴν νέαν Ἱερουσαλὴμ, ἣν ἐξελεξάμην.

(4) Καὶ γὰρ ἐπὶ τοῦ δυσσεβοῦς Ἀχαὰβ, τοῦ Σύρου πολλὰς μυριάδας κατ' αὐτοῦ συνειληχότος καὶ βρενθυομένου καὶ λέγοντος [53]· « Εἰ ἐκποιήσει Σαμάρεια [54] παντὶ τῷ λαῷ, τοῖς πεζοῖς μου, » διέλυσε ῥᾳδίως εὐθὺς τοῦ τρισαθλίου βασιλέως ὁ φιλοικτίρμων Θεὸς τὸ δέος, [55] « Ἰδοὺ, λέγων, ἐγὼ δίδωμι αὐτὸν [56] εἰς τὰς χεῖράς σου, καὶ γνώσῃ ὅτι ἐγὼ Κύριος· » ὅπερ καὶ γέγονε· καὶ δὴ παραυτίκα δέδειχε [57] τοῖς οἰκείοις καὶ τοῖς [58] ἀλλοτρίοις τὴν ἰδίαν ἰσχὺν καὶ τὸν Δαυῒδ ἀληθεύοντα [59]· « Κύριος κραταιὸς καὶ δυνατὸς, Κύριος δυνατὸς ἐν πολέμῳ. » Τῆς γὰρ συμπλοκῆς γενομένης [60], δύο καὶ δέκα τῶν ἀντιπά-

A Adversus eum Thomas quidam rebellis ex Orientis partibus arma suscepit, et permista humilique plebe collecta et secum ducta, contra Byzantium movit imperium affectans quamvis tantæ dignitati impar. Ditionem Romanam deserens, ipse obscuro et ignobili loco natus, ad partes Syriæ se contulerat, Constantinum se ipsum nominans et imperatricis Irenes filium : ex quo, multis tam Barbaris quam Christianis seductis, magnamque multitudinem ex variis gentibus collectam secum trahens, Cpolim petiit cum exercitu valido et magna classe, quasi bellua monstrosa et multiformi, variaque et multicipiti, diversis gentium generibus adunatis, et ipse quasi alter Sennacherib adversus novam Hierosolymam armatus, sequentium multitudine gloriabatur et superbiebat, minime, ut decet, reputans quia, « Non salvatur rex per multam virtutem, et gigas non salvabitur in multitudine virtutis suæ, et fallax equus ad salutem ; » et : « Dominus dissipat consilia gentium ; » et reliqua. Quanquam enim plerumque civitas non habebat Ezechiam, imperatorem scilicet pium et virtute præditum, non tamen Rex omnium et misericors Dominus civitatem suam populumque suum deserebat obsessum, sed « propter miseriam inopum et gemitum pauperum », dixit etiam tunc : « Exsurgam et protegam urbem meam populumque meum; » non addit nunc sicut et tunc : « Propter me et propter David servum meum, » sed : « Propter me, et propter natum ex semine David Filium meum, et propter novam Jerusalem quam elegi. »

Etenim sub impio Achab, cum Syrus multis myriadibus adversus eum congregatis gloriabundus diceret : « Si suffecerit Samaria toti multitudini peditibusque meis; » facile brevique miserrimi regis formidinem misericors Dominus solvit dicens : « Ecce ego tradam eum in manu tua hodie, ut scias quia ego sum Dominus. » Quod factum est, et confestim tum indigenis, tum extraneis, ostendit suam virtutem et veritatem Davidici hujus effati : « Dominus fortis et potens, Dominus potens in prælio. » Commissa enim pugna, centum et viginti hostium millia Israel prostravit. Ut autem hi et illi scirent

Variæ lectiones et notæ.

[23] 822. [24] ἐκ add. C. Leo. [25] προσυλλ. ed. [26] πανούργως add. Coisl. 310. [27] γέτοι ed. γε τούς Coisl. 310. [28] β. κατά Leo. [29] ἐπὶ τῇ K. C. Leo. [30] ἐπῄει om. Coisl. 310. [31] ἀθροίσας ed. [32] καὶ ἀνειλημμένος add. Coisl. 310. [33] ἐξοπλ. Id. [34] τῷ πλ. τῶν ἐπ. Id. [35] ἐν. κατὰ πολλὴν ἀβελτερίαν ὃς οὐ Id. [36] Ps. xxxii, 16. [37] ἀ. ψ. Coisl. 310. [38] Ps. xxxiii, 10. σωτ. « ἐν δὲ πλήθει δυνάμεως αὐτοῦ οὐ σωθήσεται » καὶ Κύριος Coisl. 310. [39] ἐθνῶν ἀθετεῖ δὲ λογισμοὺς λαῶν καὶ ἀθετεῖ βουλὰς ἀρχόντων· ἡ δὲ βουλὴ τοῦ Κυρίου εἰς τὸν αἰῶνα μένει, εἰ Id. [40] φημί om. Coisl. 310. [41] τί που διὰ τῆς τοῦ κρατοῦντος πολλῆς ἀγνωσίας καὶ ἀπροσεξίας πεφενακισμένην τε καὶ διεφθαρμένην γνώμην τε καὶ πίστιν Id. [42] περιεῖδεν Id. [43] πολιορκούμενον τὸν λ. [44] Ps. vii, 5. [45] IV Reg. xx. 6. [46] που πάντως Coisl. 310. [47] ὑπὲρ add. Coisl. 310. [48] π. ταύτης Id. [49] λαοῦ, οὐ ed. διά om. P. [50] ὥσπερ τ. καὶ νῦν φ. ed. καθὼς εἴρηκε τινὶ ταῦτα πρὸ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας Coisl. 310. [51] κ. ἐ. τηνικαῦτα πρὸ τῆς ἐ. ὁ. 134. [52] φυέντα Δ. Coisl. 310. [53] III Reg. xx, 10. Εἰ ἐ. (ישפק = ἀρκέσει, πληροφορήσει) ὁ χοῦς Σαμαρείας. [54] ταῖς δραξί C. et cod. LXX לשעלים alii τ. ἀλώπεξι לשועלים. [55] φάσκων add. C. om. λέγων. [56] σήμερον III Reg. xx, 13, om. τάς. [57] δ. καὶ τοῖς ed. γέγηθεν καὶ τοῖς Coisl. 310. [58] δ. τοὺς, κ. τ. λ. P. cod. τὸν ἱεροψάλτην ἀλ. C. [59] Ps. xxiv, 8. [60] γεγενημένης C.

Digitized by Google

Dei esse hanc plagam, eorum qui in quamdam fugerant civitatem murus cadens viginti septem millia oppressit.

Illa igitur Syri et Armenii insolentia elatus et tumefactus Thomas, Constantini vel potius Dei civitatem depopulabatur unius anni spatio, civibus interim optimo instructos ordine fortiter obsistere paratis, sive tutando forent urbis mœnia, sive navali prælio decertandum. Naves enim obsidentium plurimas incenderunt et eorum agmina in fugam verterunt. Ipse vero, præ rerum angustia, urbe derelicta, in Thraciam secessit vastitatem illaturus. Illam igitur deprædatus modice, nec ut sperabat, sed ut divina Providentia permittebat propter peccata nostra, nihil amplius perfecit eorum quæ exspectabat : siquidem non solum adverso casu eversum perilt quod tanta cura appetebat, sed etiam qua pollere videbatur ac ducebatur gloria et potentia fere spoliatus omninoque orbatus fuit.

Etenim cives, ut dictum est, generose et acriter reluctantes vi et auxilio Omnipotentis, et cum tanta spe de mœnibus terraque et mari pugnantes strenue ac fortiter, fere penitus putridos illius fasces diluerunt : illis enim propugnaculis, de quibus nimia demens confidentia gloriabatur et superbiebat, plurimis scilicet ejus navibus exustis, delectisque hostium viris ac ducibus devictis, vertigo et magna ægritudo mobilissimum levissimumque Thomam corripuit; quin etiam artificiosas multaque industria excogitatas, quas inexpugnabiles arbitrabatur et captu difficillimas, facile destruxerunt penitusque diruerunt. Et sic « domus quidem David, » Christi videlicet civitas ibat « semper seipsa robustior, domus autem Saul, » hostium scilicet caterva, ibat « decrescens quotidie realiter, et Deus glorificabatur, et videre erat manifeste in ipso vere adimpletum illud sacrum oraculum : « Destruxisti omnes sepes ejus, posuisti firmamentum ejus formidinem, » et reliqua psalmi. Unde urbis incolæ cantabant : « Hi in curribus, et hi in equis, » et reliqua psalmi.

Ac divinus sermo illis promptam citatissimumque ipsorum inimici casum quam opportune præ-

A λων μυριάδας ὁ Ἰσραὴλ κατηκόντισεν [61]. Ἵνα δὲ κἀκεῖνοι καὶ οὗτοι μάθωσιν ὡς θεήλατος ἡ πληγὴ, τῶν διαπεφευγότων εἰς τινα πόλιν καταπεσὸν τὸ τεῖχος κατέχωσε χιλιάδας κ'.

697 (5) Ταύτῃ τοίνυν [62] τῇ ἀλαζονείᾳ τοῦ Σύρου καὶ τοῦ Ἀσσυρίου χρησάμενος καὶ ὁ ματαιόφρων Θωμᾶς τὴν Κωνσταντινούπολιν, μᾶλλον δὲ Θεοῦ πόλιν, ἐφ' ἕνα χρόνον ἐπόρθει, τῶν πολιτῶν γενναίως [63] ἀντιπαραττομένων καὶ τειχομαχούντων καὶ ναυμαχούντων· τὰς γὰρ πλείστας αὐτῶν ναῦς ἐπυρπόλησαν, καὶ τοὺς λογάδας τῶν πολεμίων αὐτῶν ἐτροπώσαντο. Ὁ δὲ, ἀμηχανίᾳ ληφθείς, τὴν πόλιν ἀφεὶς ἐπὶ τὴν Θρᾴκην ἐχώρει [64], ταύτην ληῒζόμενος· λαφυραγωγήσας οὖν αὐτὴν μετρίως, ἀλλ' οὐχ ὡς ἤλπιζεν, ἀλλ' ὡς ἡ θεία Πρόνοια παρεχώρει [65] διὰ τὰς B ἁμαρτίας ἡμῶν, οὐδὲν πλέον ἤνυσεν ὧν προσεδόκησεν· καὶ γοῦν οὐ μόνον εἰς ἐναντίωσιν αὐτῷ παρέστη [66] καὶ περιετράπη [67] καὶ παρέδη [68] τὸ σπούδασμα, ἀλλά γε καὶ ὅπερ [69] ἔχειν ἐδόκει [70] καὶ κατεφαντάζετο κλέος καὶ σθένος ἀπεγυμνώθη μικροῦ δεῖν καὶ διόλωλεν [71].

(6) Οἱ γάρ τοι [72] πολῖται, ὡς εἴρηται [73], γενναίως τε καὶ σφοδρῶς ἀντιπαραταξάμενοι [74] τῇ βοηθείᾳ καὶ συμμαχίᾳ τοῦ κρείττονος καὶ μετὰ τοιαύτης ἐλπίδος τειχομαχοῦντες [75], καὶ πεζομαχοῦντες, καὶ ναυμαχοῦντες ἀνδρικῶς καὶ καρτερῶς [76], ἅπαν [77] σχεδὸν τὸ σαθρὸν αὐτοῦ φρύαγμα κατέλυσαν· τὰ γὰρ ὀχυρώματα, ἐφ' ὧν [78] πεποιθὼς ἀνοήτως ἄγαν ἐνηβρύνετο καὶ κατεθρασύνετο, τὰς ναῦς αὐτοῦ λέγω [79] τὰς πλείστας πυρπολήσαντες καὶ τοὺς λογάδας τῶν πολεμίων καὶ στρατοπεδάρχας τροπωσάμενοι, σκοτοδινίᾳ πολλῇ καὶ ἀμηχανίᾳ περιέσχε τὸν εὐρίπιστον καὶ κουφότατον Θωμᾶν· ναὶ μὲν ἀλλὰ καὶ τὰς πολυμηχάνους αὐτοῦ [80] καὶ πολυτρόπως [81] ἐξευρημένας ἑλεπόλεις πάσας, ἀκαταμαχήτους οὔσας [82], ὡς ᾤετο, καὶ δυσαλώτους, διέφθειραν **698** καὶ κατέλυσαν εὐπετῶς ἅρδην. Καὶ οὕτως [83] « ὁ μὲν οἶκος Δαυῒδ, » ἤγουν ἡ τοῦ [84] Χριστοῦ πόλις, « ἐπορεύετο καὶ ἐκραταιοῦτο [85], ὁ δὲ οἶκος Σαοὺλ, » ἤτοι [86] τῶν πολεμίων τὸ στῖφος, « ἐπορεύετο καὶ ἠσθένει » τῷ ὄντι, καὶ Θεὸς ἐδοξάζετο, καὶ ἦν ἰδεῖν ἐναργῶς ὄντως ἐπ' αὐτῷ πληρούμενον τὸ ἱερὸν [87] λόγιον [88]· « Καθεῖλες πάντας τοὺς φραγμοὺς αὐ-

τοῦ [89], ἴδου τὰ ὀχυρώματα αὐτοῦ δειλίαν, » (177ᵉ) καὶ τὰ ἑξῆς τοῦ ψαλμοῦ· ἔνθεν τοι [90] καὶ οἱ τῆς πόλεως ἐψαλλον [91]· « Οὗτοι ἐν ἅρμασι καὶ οὗτοι ἐν ἵπποις, » καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ ψαλμοῦ.

D (7) Ὁ δὲ θεῖος λόγος [92] παρεγγυώμενος καὶ προευαγγελιζόμενος αὐτοῖς εὖ μάλα τὴν ἀθρόαν καὶ

Variæ lectiones et notæ.

[61] κατηκόντησαν C. 310, ἐπάταξεν — ρ' χιλιάδας. III Reg. xx, 29. [62] Ταύτην. τ. τὴν ἀλαζονείαν ed. ταύτ. τ. ἀλαζονί· cod. Τὴν τοίνυν βαρβαρικὴν ὀφρὺν καὶ ἀλαζονείαν τοῦ τε Ἀσσυρίου καὶ τοῦ Σύρου χ. καὶ Θ. ὁ μ. καὶ τὴν Κ. μ. δὲ Θ. ἐφ' ἑ. χ. ἐκπορθήσας καὶ τὴν Θρᾴκην δηώσας καὶ λαφυραγωγήσας μετρίως καὶ οὐχ ὡς ὀνειροπολῶν ἀπεκαραδόκει, ἀλλ' ὡς C. [63] ἀνδρείως ἀ. C. ἀνδρ. παρατ. ed. [64] συνεχ. C. [65] προσεχώρησεν Coisl. 310. [66] περιέστη Id. [67] τε add. C. [68] ἀπέβη τὸ σπουδαζόμενον C. [69] ὃ C. 310. [70] ἐδ. ἐχ. C. 310. [71] διώλωλεν cod. [72] τοι om. ed. [73] ὡς ἐ. om. C. [74] ἀντιπαρατατόμενοι C. [75] τ. καὶ ν. καὶ μέντοι π. Coisl. 310, τ. καὶ ν. 130. [76] καρτερικῶς P. [77] ἁπ. ἀ. σχ. τὸ σ. Coisl. 310. [78] ἐφ' ἃ C. [79] λ. δὲ τὰς πλ. ν. Coisl. 310, λ. δὴ τὰς πλείστας ν. 130. — στρατοπεδαρχ. cod. — στρατοπεδάρχων P. — Θωμᾶν om. C. — καὶ μὴν καὶ ἀλλὰ P. [80] αὐτοῦ post ἑλ. Coisl. 310 et 130. [81] πολυτρόπους ed. [82] ὁ. καὶ δ. ᾤετο Coisl. 310. [83] II Reg. III, 1. [84] ἤτοι Χριστοῦ π. C. [85] καὶ ἐκρ. — ἐπ. om. P. ex homoioteleuto. [86] ἤτοι om. ed. [87] τὸ θάτερον λ. i. ed. καὶ τὸ θ. i. λ. Coisl. 310. [88] Ps. LXXXIX, 40. [89] αὐτῶν — αὐτῶν δ. διήρπαζον (διήρπασαν LXX) πάντες et reliqua psalmi 42-44 C. [90] ἐ. εἶ; C. 130. [91] Ps. XX, 7. [92] αὖθις add. C.

Digitized by Google

ταχίστην κατάπτωσιν τοῦ ἐχθροῦ αὐτῶν, ἀπεκρίνατο [93] μόνον οὐχὶ λέγων [94]· « Τέκνα [95], μακροθυμήσατε τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐπελθοῦσαν ὑμῖν ὀργήν· κατεδίωξε γάρ σε ὁ [96] ἐχθρός σου· καὶ ὄψει αὐτοῦ τὴν ἀπώλειαν ἐν τάχει καὶ ἐπὶ τραχήλους [97] αὐτῶν ἐπιβήσῃ. » — « Θαρσεῖτε [98], τέκνα, καὶ βοήσατε πρὸς τὸν Θεόν [99]. » — « Ὁ γὰρ ἐπαγαγὼν ὑμῖν [1] τὰ [2] κακὰ ἐπάξει ὑμῖν τὴν αἰώνιον εὐφροσύνην μετὰ τῆς σωτηρίας ὑμῶν. »

A dicens et prænuntians, quasi respondebat dicens : « Filii, patienter sustinete iram quæ supervenit vobis : persecutus est enim te inimicus tuus, sed cito videbis perditionem ipsius, et super cervices ipsius ascendes. » — « Animæquiores estote, filii, et proclamate ad Dominum ; » — « qui enim induxit vobis mala, ipse rursum adducet vobis sempiternam jucunditatem cum salute vestra. »

[3] (8) Ἐπεὶ οὖν ἀποκαμὼν ὁ τάλας καὶ πεπλανημένος ἀνόνητα [4] πολεμῶν καὶ ματαιοπονῶν καὶ μάλα δὴ ἀπογνοὺς, ὡς τοῦ σκοποῦ διαμαρτήσας ἐκ διαμέτρου, καὶ τῶν πραγμάτων αὐτῶν [5] αὐτῷ κατόπιν προδήλως φερομένων ἡμέρᾳ καὶ ἡμέρᾳ, καὶ πρὸς τούτοις μαθὼν ὡς [6] ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ τοὺς Βουλγάρους εἰς συμμαχίαν κατ' αὐτοῦ προσεκαλέσατο, παραχρῆμα τὴν πόλιν ἐάσας, κατ' αὐτῶν θᾶττον ὥχετο, οὓς δὴ καὶ μαχεσάμενος καὶ πολλοὺς αὐτῶν διαφθείρας, εἰς Ἀρκαδίου πόλιν ἑαυτὸν ἀσφαλίζεται, δῆθεν τὴν κατὰ [7] πρόσβασιν αὐτοῦ ἀσθένειαν καὶ ἐλάττωσιν ὑφορώμενος· ὅθεν οἱ περὶ **699** αὐτὸν, αἰσθόμενοι σαφέστερον τήν τε δεινὴν οἰκείαν ἀπάτην καὶ τῆς κενῆς ἐλπίδος ἀποτυχίαν καὶ τὴν ἐκείνου πλησιάζουσαν πανωλεθρίαν, ἤρξαντο κατὰ μικρὸν ὑποχωρεῖν καὶ ὑποῤῥέειν καὶ [8] καταλιμπάνειν αὐτὸν ὡς μάταιον καὶ λαοπλάνον.

B Defatigatus igitur ille infelix, animo aberrans, frustra debellans, incassum laborans, omni spe fractus, utpote a proposito sibi fine ex diametro deflexus, rebusque suis sese manifeste retro ferentibus de die in diem, et insuper compertum habens Bulgaros a Michaele adversus ipsum fuisse in auxilium vocatos ; confestim urbe relicta contra eos processit : quibus pugnatis multisque eorum cæsis, in Arcadii urbem refugit, se videlicet infirmiorem suspicans et inferiorem ad congrediendum. Unde illius viri clarius videntes se terribiliter esse deceptos et irrita spe frustratos, et imminere istius interitum, cœperunt paulatim recedere ac refluere, ipsumque deserere tanquam fallacem et impostorem.

(9) Ὁ δέ γε [9] Μιχαὴλ ταῦτα μεμαθηκὼς [10], αὐτίκα τῆς πόλεως ὑπεξελθὼν μετὰ πλείστης δυνάμεως πρὸς αὐτὸν ἐξώρμησε· καὶ δὴ περικαθίσας βραχύν τινα καιρὸν καὶ τοῦτον ἀμογητὶ χειρωσάμενος καὶ τὸν τράχηλον [11] αὐτοῦ κατὰ τὴν ἀρχαίαν [12] συνήθειαν πεπατηκὼς καὶ ἀκρωτηριάσας αὐτοῦ [13] χεῖρας καὶ πόδας καὶ οὕτως ἀνασκολοπίσας, κατέπαυσε τὸν ἐν τρισὶν ἔτεσι δι' αὐτοῦ κατάρξαντα καὶ διαρκέσαντα χαλεπὸν καὶ δύσοιστον [14] ἐμφύλιον πόλεμον.

C His auditis Michael, urbe egressus, cum exercitus valida manu adversus eum processit ; quem modico tempore obsessum sine labore cepit ; tum juxta receptum morem cervicem ejus pedibus calcavit, et pedibus manibusque truncatum palo affixit, intestinum difficile et crudele bellum, annis tribus continuatum, hominis perduellis morte consopiens.

[15] (10) Ἀσχολουμένου [16] δὲ Μιχαὴλ πρὸς τὸν ἀντάρτην Θωμᾶν καὶ τῇ πρὸς τοῦτον φροντίδι παντὸς ἄλλου καταφρονήσαντος, Κρήτη καὶ Σικελία καὶ αἱ καλούμεναι Κυκλάδες νῆσοι τῆς τῶν Ῥωμαίων ἀρχῆς περιῤῥέθησαν ἐξ Ἄφρων τε καὶ Ἀράβων λαβόντων ἀρχὴν ἄρτι πρῶτον διὰ τὰς τοῦ λαοῦ ἁμαρτίας καὶ τὴν τῶν κρατούντων δυσσέβειαν καὶ ταπεινοῦν καὶ ὑπὸ χεῖρα σφῶν ἄγειν τὰ τῶν Χριστιανῶν πράγματα.

D Occupato in hunc modum adversus rebellem Thomam Michaele, et aliam omnem curam huic unice postponente, Creta, Sicilia et insulæ vocatæ Cyclades a Romano imperio distractæ sunt ab Afris et Arabibus penes quos inde primum, propter peccata populi et impietatem principum, cœpit esse potestas resque Christianorum eorum manui subesse.

[16] (11) Ἐν τούτοις οὖν ὄντων καὶ οὕτω τῶν πραγμάτων διακειμένων, Μιχαὴλ μὲν ἐκ δυσουρίας καὶ τῆς τῶν νεφρῶν ἀλγηδόνος κακῶς ἀπηλλάγη τοῦ ζῆν, διεδέξατο δὲ τὴν ἀρχὴν ἀντ' αὐτοῦ Θεόφιλος, ὁ υἱὸς αὐτοῦ, μετὰ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Εὐφροσύνης.

Rebus in hoc statu positis, Michael ex dysuria renumque dolore in cruciatibus vitam finivit. Theophilus, filius ejus, post eum cum matre Euphrosyna suscepit imperium.

Variæ lectiones et notæ.

[93] ἀπεφήνατο Coisl. 310. [94] λέγω Coisl. 310. [95] τέκνα—ἐπιβήσῃ Baruch. IV, 25, om. ed. [96] ὁ om. Coisl. 310, γάρ σε σου om. Bar. [97] τὸν τράχηλον Deut. XXXIII, 29. [98] θαρσήσατε Bar. 27. [99] ἔσται γὰρ ὑμῖν ὑπὸ τοῦ ἐπαγαγόντος μνεία (Scholion a secunda manu codicis, textui in P. e Baruch. insertum ubi ἐπάγοντος ut in cod.) [1] ἡμῖν ed. sed ὑμῖν Bar. 29. [2] τά om. Coisl. 310. [3] 823. [4] ἀνόητα C. ἀνοήτως ed. [5] αὐτῶν om. ed. propter sequens αὐτῷ. [6] μ. ὡς om. Coisl. 310. [7] τὴν κ. πρ. ἀσθ. ἀ. C. κατὰ τὴν πρόβασιν ἀ. ἀσθ. ed. [8] ὑποφορέειν καταλιμπάνοντες Coisl. 310. [9] Ὁ δέ M. καὶ τ. ld. [10] ὑπὸ τῶν ἰδίων φίλων καὶ συγγενῶν προδοθέντα Scholion ab ed. in textum receptum, in C. ut codicis in textu et in Leone dicst. [11] οὗ καὶ τὸν τρ. κ. Coisl. 310. [12] ἀρχῆθεν ld. [13] αὐτ. cod. αὐτόν ed. [14] δύσυστον cod. δύστηκτον ed. [15] 824. [16] 829. [16*] Ἀσχ. — Εὐφροσύνης om. C. 310 et 130 cum in § 1 et c. CCLXIV, 3 inveniantur, sed cf. præter Leonem etiam Ced. 91,5 99,16.

Digitized by Google

CCLXIV. *Regnum Theophili.* A ΣΞΔ'. *Βασιλεία Θεοφίλου* [17].

Theophilus regnavit annos 12. Hic novus Baltasar fuit apostata, Deo infensus; sanctarum imaginum contemptor, violator et eversor.

Euphrosyna vero, mater ejus, mittens in omnes regiones, formosas puellas collegit ut earum aliquam Theophilo filio suo desponsaret. Coactis itaque cunctis in palatium, ad triclinium cui nomen Margarites, malum aureum Theophilo tradidit dicens : « Dona illud ei quæ tibi placuerit magis. » Erat porro inter illas nobilis puella, nomine Icasia, formosissima, qua visa Theophilus, ejus delectatus pulchritudine, dixit : « Per mulierem quam multa manarunt damna! » Illa, pudore perfusa, respondit : « Verum per mulierem scaturiunt meliora. » Ob responsum corde percussus Theophilus, eam quidem dimisit; Theodoræ vero e Paphlagonia ortæ malum dedit. Coronat autem Theodoram in Sancti Stephani oratorio, ipse simul nuptialem et imperialem coronam accipiens e manu Antonii patriarchæ sancto Pentecostes die, inde ad Magnam ecclesiam processit, muneribus plurimis patriarcham una cum clero et senatu cumulaturus. Præfata porro Icasia, imperii spe frustrata, monasterium ædificavit in quo detonsa vitam contemplativam et philosophicam exercens, Deoque soli vivens, ad vitæ suæ finem perseveravit, relictis scripto ingenii monumentis pluribus, ut, « Domine, quæ in multis peccatis, » et Magni Sabbati triodium : « Stulte senex, » et alia C quædam. Cæterum Euphrosyna, imperatoris mater, palatio sponte deserto, in monasterio cui nomen Gastria vitam egit quietam. Circensibus vero ludis celebratis Leoni Chamædraconi, protovestiario suo, præcepit Theophilus multifidum proferre candelabrum quod in cæde Leonis Armeni gladio comminutum fuerat. Ludis peractis, in locum nomine Κάθισμα senatum omnem convocavit, et productum candelabrum eis ostendens dixit : « Qui templum Domini ingressus christum Domini interficit, cujus criminis reus est? » Respondens senatus dixit : « Reus est mortis, domine. » Statimque jussit præfectum eos qui una cum patre suo Michaele Leonem occiderant, apprehendere, et ad Fundam capita eorum amputari, multa licet objicerent, iniquam causantes sententiam : « Etenim nisi patri tuo opem tulissemus, o imperator, modo non regnares. » In hunc modum sub omnium conspectu capita sunt illis præcisa, prætextu quidem quod in templo Domini cædem perpetrare ausi fuerant, at

Θεόφιλος [18] ἐβασίλευσεν ἔτη ιβ', ὁ νέος Βαλτάσαρ [19], καὶ παραβάτης, **700** καὶ θεομισὴς, καὶ τῶν ἁγίων εἰκόνων [20] ὑβριστὴς, καὶ καθαιρέτης, καὶ βέβηλος [21].

[22] (2) Ἡ δὲ μήτηρ αὐτοῦ Εὐφροσύνη, ἀποστείλασα ἐν πᾶσι τοῖς θέμασιν ἤγαγε κόρας εὐπροσώπους πρὸς τὸ νυμφοστολῆσαι Θεόφιλον, τὸν υἱὸν αὐτῆς· ἀγαγοῦσα δὲ [23] ταύτας ἐν τῷ παλατίῳ εἰς τὸν λεγόμενον Μαργαρίτου [24] τρίκλινον, δέδωκε τῷ Θεοφίλῳ χρυσοῦν μῆλον εἰποῦσα· « Εἰς ἣν ἂν [25] ἀρεσθῇς, ἐπίδος τοῦτο αὐτῇ. » Ἦν δέ τις ἐξ εὐγενῶν ἐν αὐταῖς κόρη ὀνόματι Εἰκασία ὡραιοτάτη πάνυ, ἣν ἰδὼν Θεόφιλος καὶ ὑπεραγασθεὶς αὐτὴν τοῦ κάλλους B ἔφη· « Ὡς ἄρα διὰ γυναικὸς ἐῤῥύη τὰ φαῦλα! » Ἡ δὲ μετ' αἰδοῦς πως ἀντέφησεν· « Ἀλλὰ καὶ διὰ γυναικὸς πηγάζει τὰ κρείττονα. » Ὁ δὲ τῷ λόγῳ τὴν καρδίαν πληγείς, ταύτην μὲν εἴασε, Θεοδώρᾳ δὲ τὸ μῆλον ἐπέδωκεν (177[b]) οὖσῃ ἐκ Παφλαγόνων. Στέφει [26] Θεοδώραν ἐν τῷ εὐκτηρίῳ τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, στεφθεὶς καὶ αὐτὸς ἅμα αὐτῇ ὑπὸ Ἀντωνίου πατριάρχου καὶ τῷ [27] τοῦ γάμου καὶ τῆς βασιλείας στέφει τῇ ἁγίᾳ Πεντηκοστῇ· κἀκεῖθεν προῆλθεν ἐν τῇ Μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, φιλοτιμησάμενος χρήμασι [28] πολλοῖς τὸν πατριάρχην ἅμα τῷ κλήρῳ καὶ τῇ [29] συγκλήτῳ. Ἡ δὲ εἰρημένη Εἰκασία, τῆς βασιλείας ἀποτυχοῦσα, μονὴν κατεσκεύασεν, εἰς ἣν καὶ ἀποκειραμένη, ἀσκοῦσα καὶ φιλοσοφοῦσα [30], τῷ Θεῷ μόνῳ ζῶσα διετέλεσε μέχρι τέλους ζωῆς C αὐτῆς· ἣ καὶ συγγράμματα αὐτῆς πλεῖστα κατέλειπε, τὸ « Κύριε, ἡ ἐν πολλαῖς ἁμαρτίαις, »[31] καὶ τοῦ μεγάλου Σαββάτου τὸ τετραῴδιον· « Ἄφρων γηραλέε, » καὶ ἄλλα τινά. Ἡ δὲ τοῦ βασιλέως μήτηρ Εὐφροσύνη, ἑκουσίως κατελθοῦσα τοῦ παλατίου ἐν τῇ μονῇ αὐτῆς, ᾗ ἐπώνυμον τὰ Γαστρία, ἡσύχαζεν. Ἐποίησε δὲ ἱππικὸν Θεόφιλος καὶ προσέταξε τῷ χαμαιδράκοντι **701** Λέοντι τῷ πρωτοβεστιαρίῳ αὐτοῦ ἀγαγεῖν τὸ πολυκάνδηλον τὸ ἐν τῇ σφαγῇ τοῦ Ἀρμενίου Λέοντος ξίφει διακοπέν. Τοῦ ἱππικοῦ δὲ τελεσθέντος, προσεκαλέσατο πᾶσαν τὴν σύγκλητον ἐν τῷ λεγομένῳ καθίσματι, καὶ τὸ πολυκάνδηλον ἐξαγαγὼν καὶ ὑποδείξας αὐτοῖς ἔφη· « Ὁ εἰς ναὸν Κυρίου εἰσερχόμενος καὶ χριστὸν Κυρίου φονεύων D τίνος ἐστὶν ἄξιος; » Ἡ δὲ σύγκλητος ἀποκριθεῖσα ἔφη· « Ἄξιος θανάτου ἐστὶν, ὦ δέσποτα. » Καὶ εὐθὺς ἐκέλευσε τοὺς σὺν τῷ πατρὶ αὐτοῦ Μιχαὴλ τὸν Λέοντα ἀνελόντας τὸν ὕπαρχον κατασχεῖν καὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν ἐν τῇ σφενδόνῃ ἀποτεμεῖν, πολλὰ προβαλλομένους καὶ λέγοντας ἄδικον εἶναι τὴν κρίσιν· « Καὶ γὰρ εἰ μὴ τῷ πατρί σου συνηγω-

Variæ lectiones et notæ.

[17] περὶ τῆς βασιλείας Θ. τοῦ εἰκονομάχου Mon. et Paris. 1706. [18] Μετὰ δὲ Μ. ἐδ. Θ. υἱὸς αὐτοῦ C. τῷ ἐνιαυτῷ ἀπὸ τοῦ κόσμου ,ςτκς' τῆς δὲ θείας σαρκώσεως ωκς' ἐδ. Θ. ἔτη ιβ' ed. [19] B. καὶ π. et εἰκόνων om. C. 310 et 130? [20] εἰκόνων om. cod. et C. 310. [21] ἔτη ιβ' καὶ μῆνας γ' καὶ ἀπέθανε δυσεντερικῶς C. om. § 2. [22] Περὶ Εἰκασίας cod. [23] πάσας add. ed. [24] μαργαρίτ. cod., μαργαρίτην Leo e compendio male lecto, крисотрикиниа Serb. [25] ἂν om. ed. [26] δὲ add. Leo. [27] καὶ τὸ τοῦ γ. καὶ τὸ τῆς cod. [28] χρ. om. ed. [29] τῆς συγκλήτου ed. [30] φ. καὶ Θεῷ Leo. [31] στίχους τῆς μεγάλης δ', Glossa cod.

Digitized by Google

νισάμεθα, ὦ βασιλεῦ [32], οὐκ ἂν αὐτὸς νῦν [33] ἦρξας.» Καὶ [34] οὕτως ἐπ' ὄψεσι πάντων τὰς κεφαλὰς ἀπετμήθησαν, προσχήματι μὲν ὡς εἰς ναὸν Κυρίου τετολμηκότες ποιήσασθαι τὴν ἀναίρεσιν, τῇ ἀληθείᾳ δὲ ὡς τὸν συναιρεσιώτην αὐτοῦ καὶ ὁμόφρονα εἰς ἀσέβειαν ἀποκτείναντες· εἶχετο γὰρ ὁ ἀλιτήριος τῆς ἐκείνου θεοστυγοῦς αἱρέσεως καὶ τῆς εὐσεβείας ἀπείχετο, τῶν δὲ ἁγίων [35] εἰκόνων τὰς μὲν κατασπῶν, τὰς δὲ ἀνορύττων καὶ [36] τοὺς ἐπ' εὐλαβείᾳ μοναχοὺς ἐξορίζων καὶ αἰκιζόμενος.

A revera quod ejusdem secum opinionis et pari hæresi infectum sustulissent; ejusdem quippe Deo infensæ hæreseos labe scelestus ille tenebatur, sanctas imagines detrahens vel disrumpens, et pios monachos in exsilium agens et suppliciis examinans.

[37] (3) Ἐφ' οὗ καὶ πρὸς τὴν πατρίδα καὶ πόλιν αὐτοῦ [38] τοῦ ἀλιτηρίου καὶ τυράννου μετὰ πολλῆς δυνάμεως [39] Σαρακηνοὶ, παραγενόμενοι καρτερικῶς [40] ὠχυρωμένην εὑρόντες [41] καὶ κατησφαλισμένην πάνυ καὶ ὑπὸ στρατηγῶν ν' [42] φρουρουμένην μετὰ τῶν [43] λογάδων καὶ τῶν στρατευμάτων αὐτῶν καὶ ταύτην δι' ἡμερῶν ιε' Αὐγούστου μηνὸς [44] ἐκπορθήσαντες καὶ δορυάλωτον εἰληφότες, ἠχμαλώτευσαν [45] καὶ ἀπέκτειναν Χριστιανῶν πλῆθος ἄπειρον, καὶ [46] ἡ πόλις ἐκαύθη καὶ κατηρειπώθη. Ἀλλὰ [47] μὴν καὶ πλῆθη πλοίων αὐτῶν ἐξελθόντα, τὰς **702** Κυκλάδας νήσους ἠρήμωσαν καὶ τὴν Κρήτην καὶ τὴν Σικελίαν [48] παρέλαβον. Καὶ [49] ψῦχος πολὺ γέγονε καὶ χειμὼν ἀγριώτατος καὶ δριμύτατος, καὶ λιμὸς ἰσχυρὸς, καὶ ἀέρος αὐχμοὶ, καὶ δυσκρασίαι, καὶ ἀνωμαλίαι, καὶ σεισμοὶ φοβεροὶ καὶ ἐπάλληλοι, τὴν ἄμετρον ἀπελέγχουσαι τοῦ κρατοῦντος μοχθηρίαν καὶ κακουργίαν· εἰς τοσαύτην γὰρ ἀφιλοθεΐαν καὶ ἀπόνοιαν ἐξώκειλεν ὁ ἄθεος, ὡς [50] καὶ τὴν τοῦ Κοπρωνύμου καὶ [51] Θηριωνύμου χαλεπὴν καὶ [52] μυσαρωτάτην αἵρεσιν διαδεξάμενος καὶ ἀναδεξάμενος καὶ ἀνακαινίσας, ὡς μηδὲν ἧττον ὀφθῆναι τῆς ἐκείνου δυσσεβείας καὶ παροινίας [53], τυραννίδος τε καὶ ἐμβροντησίας ὁ πεφενακισμένος (178ᵃ) καὶ ματαιόφρων· Ἐπεὶ οὖν τῇ αὐτῇ συσχεθεὶς τῶν ἀσεβῶν ἐκείνων καὶ παλαμναίων ἀπάτῃ καὶ παραπληξίᾳ τε καὶ οἰστρηλασίᾳ, τῶν ἐκ Μανιχαϊκῆς μανίας καὶ Ἀρειανικῆς λύσσης ὁρμωμένων [54], πάλιν [55] διωγμὸν καὶ αὐτὸς κατὰ τῆς Ἐκκλησίας ὡσαύτως ἐπανετείνετο.

B urbs combusta et eversa fuit. Imo multæ ipsorum naves egressæ insulas Cycladas depopulatæ sunt; Cretamque et Siciliam ceperunt. Acciderunt etiam frigus acerrimum, et hiems asperrima et ferissima, et dira fames, et aeris æstus intemperiesque et perturbatio, et motus terribiles atque continui; quæ omnia imperantis corruptionem indicabant ac nequitiam: in tantam enim impietatem decidit ille atheus, quippe qui Copronymi et Leonis pravam abominabilemque hæresim excepisset suscepissetque et renovasset, ut minime illis inferior videretur impietate et flagitiis, tyrannide et insolentia princeps iste deceptus et amens. Eadem igitur illusione erroreque et insania devinctus ac impii illi scelestissimique homines qui Manichæo furore et Ariana rabie agebantur, rursus et ipse persecutionem adversus Ecclesiam pariter suscitavit.

C

(4) Τούτῳ [56] τῷ μισοθέῳ μᾶλλον εἰπεῖν ἢ Θεοφίλῳ προσέφυγε Θεόφοβος ὁ Πέρσης ἅμα τῷ πατρὶ αὐτοῦ μετὰ Περσῶν χιλιάδων ιδ', οὓς διένειμεν ἐν τοῖς θέμασι, κατασκηνώσας· καὶ εἰς τούρμας ἀποκαταστήσας, αἳ μέχρι τοῦ νῦν λέγονται τοῦρμαι Περσῶν· αὐτὸν δὲ τὸν Θεόφοβον εἰς ἀδελφὴν Θεοδώρας Αὐγούστης γαμβρὸν ἐποιήσατο.

Ad hunc misotheon potius quam Theophilum profugus venit Theophobus Persa una cum patre suo et Persarum millibus quatuordecim, quibus per turmas divisis, in diversis regionibus assignavit habitationes, qui usque hodie Persarum turmæ appellantur; ipsum Theophobum ex Theodoræ Augustæ sororis nuptiis levirum ipsi fecit.

(5) Φιλόκοσμος δὲ ὢν ὁ αὐτὸς Θεόφιλος κατεσκεύασε διὰ τοῦ ἄρχοντος τοῦ χρυσοχοείου [57], λογιωτάτου πάνυ ὄντος καὶ συγγενοῦς Ἀντωνίου πατριάρχου, τό τε πενταπύργιον καὶ τὰ δύο μέγιστα ὄργανα ὁλόχρυσα διαφόροις λίθοις καὶ ὑελίοις [58] καλλύνας αὐτὰ, δένδρον δὲ [59] χρυσοῦν, ἐν ᾧ στρουθοὶ [60] ἐφε-

Theophilus autem, cum artefactorum ornatu D delectaretur, per aurifabrorum principem valde celebrem et Antonii patriarchæ affinem, jussit conflari pentapyrgium et instrumenta maxima duo ex auro solido, lapidibus diversis et crystallis insignita, arboremque auream cui insidentes passer-

Variæ lectiones et notæ.

[32] sic Th. Melitenus, ed. et cod. βασιλεῦ Leo. [33] νῦν om. ed. [34] δὴ add. ed. [35] ἁγ. om. ed. [36] καὶ — αἰκιζόμενος om. Serb. [37] 838. [38] αὐτοῦ om. C. [39] οἱ add. ed. [40] sic P. et cod., καρτερῶς ed. [41] εὗρον C. 310. [42] στρ. ῃ' C. [43] u. τῶν λ. αὐ. καὶ στρ. φ. C. 310. [44] Αὐγούστ. μη. cod. τοῦ A. μηνός; C. Αὐγούστῳ μηνί ed. [45] ἠχμαλωτίσθη καὶ ἀνῃρέθη γ. π. ἀ. C. [46] καὶ — κατ. post παρέλαβον Ced. 310, om. ed. [47] Ἀλλὰ μὴν καί om. C. 310. [48] καὶ Σ. C. 310. [49] Theophili a. 9. Cæterarum calamitatum cum nihil exhibeant reliqui scriptores, videntur hæc phantasmata monachi Theophilo infensi fuisse. [50] ὁ ἀ. ὡς om. C. [51] καὶ τῶν θηριωνύμων ed. [52] καὶ ἀναδ. om. ed. [53] τῆς add. C. 310. [54] sic C. et cod. ὡρμημένων ed. [55] πόλ. cod. πάλαι C. [56] Τούτῳ usque ad. 708,11, Συμμύστην καί, etc. om. C., sed adsunt in Symeone, Leone, Glyca, Theodosio Meliteno. [57] χρυσοχείου cod., Leo. χρυσοχόου ed. [58] sic Leo et cod. ἑλίοις ed. [59] δ. τε Leo. [60] sic Melit. Sym. Glyc. στρουθίον ἐφεζόμενον Leo.

Digitized by Google

culi secretis machinis musicos cantus edebant. Reparavit etiam imperatorias vestes et omnino renovavit, aureisque staminibus contexuit eas quæ lori dicuntur reliquasque omnes.

Publicum etiam jus et rigorem observare simulans, fidem pietatemque præ antecessoribus imperatoribus læsit. Accessit ad eum mulier vidua ad Blachernas (hue enim ventitare solebat), injuriam ab Augustæ fratre Petrona, excubiarum drungario, se pati conquerens, « Adeo enim, aiebat, structuræ muros erigit et ædificia innovat, ut mea penitus obscuret, et quod viduis pro solito contemptis accidit, reddat penitus inutilia. » Statim misit Eustathium quæstorem, cognomine Monachum, qui in Oxia commorabatur, cum Leone Symbatio et Demetrio Camuliano, qui viderent an mulier aliquid damni ex domus reparatione pateretur; qui discedentes et injuriam fieri conspicati, et vera esse quæ a muliere allegarentur, certiores facti, redeuntes, imperatori renuntiaverunt; et in ejus conspectu ab eis convictus Petronas, mediaque via exutus, dorso verbera excepit plurima. Confestim vero quæstor et exceptores abire jussi, Petronæ structuram a fundamentis exæquaverunt et mulieri tradiderunt possidendam.

Ipse Alexium Armenum, cognomento Muselem, fortem et robustum virum, tradita dilecta sibi filia Maria, generum ascivit patriciumque renuntiavit et magistrum paulo post; in suspicionem deinde adductum, quasi imperium affectaret, magistrum militiæ et ducem Siciliæ institutum a se ablegavit. Qualia igitur livor parturire solet, Siculi quidam abeuntes, eum apud imperatorem calumniabantur, quasi quæ Christianorum sunt proderet Agarenis et adversus imperium meditaretur.

Interim Maria, dilecta imperatoris filia, fato functa, urnam ejus argento exornavit, immunitatisque privilegium ex crimine ad illud confugientibus contulit; argentum illud ex sepulcro imperator Leo postmodum sustulit. Tempore deinde quo Alexius calumniam passus est, Theodorum archiepiscopum cognomine Crithinum in urbe forte repertum advocavit Theophilus, propriaque cruce amuleti ritu e collo pendente ipsi tradita, misit in Siciliam securitatis fidem Alexio daturum, et mox ad se adducturum. Profectus ille, pro innata sibi prudentia Alexium verbis persuasum adduxit ad imperatorem : imperator velut rebellem verberibus

A ζόμενοι διὰ μηχανῆς τινος μουσικῶς [61] ἐκελάδουν Ἐκαινούργησε δὲ καὶ τὰς βασιλικὰς στολὰς ὁ βασιλεὺς, ἀνανεώσας **703** καὶ χρυσοϋφάντους κατασκευάσας [62], τοὺς λεγομένους λώρους καὶ τὰ λοιπὰ πάντα.

B [63] Δικαιοσύνην τε [64] κοσμικὴν πρόσποιούμενος ὁ τὴν πίστιν καὶ τὴν εὐσέβειαν πλέον ὑπὲρ τοὺς πρώην βασιλεύσαντας ἀδικήσας, προσελθούσης αὐτῷ γυναικὸς χήρας ἐν Βλαχέρναις — ἔθος γὰρ ἦν αὐτῷ ἐκεῖσε ἀπέρχεσθαι — καὶ βοησάσης ὡς ἀδικοῖτο παρὰ τοῦ τῆς Αὐγούστης ἀδελφοῦ Πετρωνᾶ, δρουγγαρίου τῆς βίγλης ὄντος· « Ὑφοῖ γὰρ τὰ ἑαυτοῦ οἰκήματα τοῖς [65] κτίσμασιν οἷς καινουργεῖ καὶ τὰ ἐμὰ σκοτίζει καὶ εἰς τὸ μηδὲν εἶναι ποιεῖ, ὡς [66] ἄτε [67] χήρας οὔσης καταπεφρονημένης· » καὶ παρευθὺ ἀπέστειλεν Εὐστάθιον κυαίστορα τὸν ἐπίκλην Μοναχὸν, ἐν τῇ Ὀξείᾳ [68] οἰκοῦντα, σὺν Λέοντι τῷ Συμβατίῳ [69] καὶ Δημητρίῳ τῷ Καμουλιανῷ ἰδεῖν εἰ τὴν γυναῖκα ἀδικεῖ τὸ καινουργηθὲν οἴκημα, οἳ καὶ ἀπελθόντες καὶ θεασάμενοι τὴν τοιαύτην ἀδικίαν καὶ βεβαιωθέντες ὡς ἀληθῆ εἰσι τὰ παρὰ τῆς γυναικὸς ῥηθέντα, ὑποστρέψαντες ἀνήγγειλαν τῷ βασιλεῖ. Καὶ ἐπ' ὄψεσι τοῦ βασιλέως ἐλεγχθεὶς παρ' αὐτῶν ὁ αὐτὸς Πετρωνᾶς, ἐκδυθεὶς ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁδοῦ τύπτεται τὰ νῶτα σφοδρῶς. Ὡρίσθησαν [70] δὲ ὅ τε κυαίστωρ καὶ οἱ ἀντιγραφεῖς ἀπελθεῖν καὶ ἐκ θεμελίων ἐξεδαφίσαι τὰ τοιαῦτα οἰκοδομήματα [71] καὶ τῇ γυναικὶ παραδοῦναι.

C [72] (7) Οὗτος Ἀλέξιον τὸν Ἀρμένιον, ᾧ ἐπίκλην Μωσηλὲ, ἀνδρεῖον ὄντα καὶ ῥωμαλέον, εἰσεποιήσατο γαμβρὸν εἰς Μαρίαν, τὴν ἠγαπημένην αὐτῷ θυγατέρα, ποιήσας αὐτὸν πατρίκιον, μετ' ὀλίγον δὲ καὶ μάγιστρον. Εἶτα ὑπολήψεις τινὰς ἐπ' αὐτῷ σχὼν ὡς ὀρεγομένῳ τῆς βασιλείας, στρατηλάτην καὶ δοῦκα τῆς Σικελίας ἐξέπεμψεν· οἷα δὲ τοῦ [73] φθόνου ὠδίνοντος, Σικελοί τινες ἀνελθόντες διέβαλλον τοῦτον **704** τῷ βασιλεῖ ὡς « τὰ μὲν τῶν Χριστιανῶν τοῖς Σαρακηνοῖς προδίδωσι, κατὰ δὲ τῆς βασιλείας σου μελετᾷ. »

D (8) Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ τεθνηκυίας Μαρίας, τῆς πεποθημένης τῷ βασιλεῖ θυγατρὸς, τὴν μὲν λάρνακα ταύτης ἐξ ἀργύρου ἐκόσμησε καὶ τόμον [74] ἐλευθερίας τοῖς προσφεύγουσιν ἐπ' ἐγκλήματί τινι τέθεικεν ὅνπερ ἄργυρον μετὰ ταῦτα Λέων ὁ βασιλεὺς ἀνείλετο ἐκ τοῦ τάφου. Ὁ δὲ Θεόφιλος, Θεόδωρον τὸν ἐπίσκοπον (178[b]), τὸν λεγόμενον Κρίθινον, ἐν τῷ καιρῷ τῆς διαβολῆς Ἀλεξίου ἐν τῇ πόλει τυχόντα προσκαλεσάμενος καὶ δοὺς τὸ ἴδιον φυλακτὸν, ἀπέστειλεν εἰς Σικελίαν δοῦναι λόγον ἀπαθείας τῷ Ἀλεξίῳ καὶ ἀγαγεῖν ἐν τῇ πόλει πρὸς αὐτόν. Ὁ δὲ, ἀπελθὼν καὶ τῇ προσούσῃ αὐτῷ συνέσει πείσας Ἀλέξιον, ἤγαγε πρὸς τὸν βασιλέα· ὃν ὁ βασιλεὺς ὡς ἀντάρτην τύψας

Variæ lectiones et notæ.

[61] μουσικ. cod. μουσικῆς? [62] sic Th. Mel. et Sym. κατακοσμήσας Leo. [63] 854. [64] Δ. δέ Leo. [65] καὶ τ. κτ. κ. ἐ. τὰ καί Leo. τ. κτ. κ. τὰ ἐμὰ δέ Th. Melit. [66] ὡς om. ed. [67] τό Th. Melit.? et cod. Monac. om. ed. [68] Ὀζείᾳ ed. — ἐν Ὀ. Melit. et Monac. ἐν τῇ Ὀξείᾳ ed. [69] Συμβατ. cod. Συμβατίου? [70] ὡρίσθη ed. [71] τὰ τ. οἰκήματα cod. a pr. manu, sed in margine γρ. οἰκοδομήματα· τὰ αὐτοῦ οἰκήματα Leo. [72] 855. [73] τοῦ, τῷ et τοῖς om. ed. [74] τόπον Mon.

Digitized by Google

ἔθετο ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ δημεύσας αὐτοῦ [78] πᾶσαν τὴν περιουσίαν. Ὁ δὲ [79] ἀρχιεπίσκοπος ταῦτα θεασάμενος εἰσῆλθεν ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ καὶ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν περιουσίαν ἀνέθηκεν Ἀλεξίῳ εἰπών· « Ὅτι δι' ἐμοῦ πάντα πέπονθας τὰ δεινά. » Καὶ τοῦ βασιλέως κατὰ τὸ ἔθος εἰς Βλαχέρνας ἀπελθόντος, προλαβὼν ἔστη ἔνδοθεν τοῦ θυσιαστηρίου ὁ ἀρχιεπίσκοπος ἱερατικὴν στολὴν ἠμφιεσμένος, καὶ τοῦ βασιλέως τῇ σωλέᾳ πλησιάσαντος ἅμα τῇ συγκλήτῳ, φωνῇ μεγάλῃ ἐφώνησεν ὁ ἀρχιεπίσκοπος· [77] « Ἔντεινε, καὶ κατευοδοῦ, καὶ βασίλευε, ἕνεκεν [78] τίνος, ὦ βασιλεῦ; » Αἰδεσθεὶς οὖν ὁ βασιλεὺς τῇ [79] συγκλήτῳ ἔφη· « Ἕνεκεν ἀληθείας καὶ πραότητος, καὶ δικαιοσύνης. » Ὁ δέ· « Καὶ ποία δικαιοσύνη ἐν σοὶ, ὅτι δοὺς ἐνυπόγραφον λόγον Ἀλεξίῳ, δι' ἐμοῦ οὐκ ἐφύλαξας τοῦτον; » Ὁ δὲ βασιλεὺς, ὡς ἐλεγχθεὶς, θυμῷ τε [80] καὶ ὀργῇ ἀκατασχέτῳ κινηθεὶς, τοῦτον τοῦ θυσιαστηρίου βιαίως ἐξήγαγε καὶ πληγὰς αὐτῷ οὐ μετρίας ἐπιθεὶς ἐξώρισεν, οὐ διὰ τὸ ἐλεγχθῆναι ὑπ' **705** αὐτοῦ μόνον, ἀλλὰ [81] διὰ τὸ καὶ μαθεῖν αὐτὸν τὰς ἁγίας εἰκόνας τιμᾶν καὶ σέβεσθαι, καὶ τὴν αὐτοῦ δυσσέβειαν κρυφαίως διαβάλλειν. Μετ' οὐ πολὺ δὲ ἐν τῇ Μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ παραγινομένου [82] καὶ τοῦ πατριάρχου αὐτὸν ὀνειδίσαντος διὰ τὸν [83] ἀρχιεπίσκοπον, ἤγαγεν αὖθις αὐτὸν μετὰ παρακλήσεως. Τοῦ δὲ ἀνάξιον ἑαυτὸν τῆς ἱερωσύνης κρίναντος δι' ἃ πέπονθεν, ὁ βασιλεὺς οἰκονόμον τῆς Μεγάλης πεποίηκεν [84] ἐκκλησίας καὶ Ἀλέξιον τοῦ δεσμωτηρίου ἐξέβαλεν, ἀποδοὺς αὐτῷ καὶ πᾶσαν τὴν περιουσίαν αὐτοῦ, ἔχων αὐτὸν ἐν τιμῇ.

(9) Ἦν δὲ καὶ Μανουὴλ ὀνομαστότατος στρατηλάτης πάντων τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ τιμώμενος παρὰ τοῦ βασιλέως. Οὗτος, Μύρωνι συμβαλὼν λόγους τινὰς, λογοθέτῃ τε ὄντι τοῦ δρόμου καὶ πενθερῷ τοῦ Πετρωνᾶ, διεβλήθη τῷ βασιλεῖ ὑποβολῇ Μύρωνος, ὡς τῆς βασιλείας ὀρέγεται καὶ ἐμελετᾶτο δεινὰ κατ' αὐτοῦ. Λέων δὲ ὁ πρωτοβεστιάριος ὑπὲρ τοῦ Μανουὴλ προϊστάμενος καὶ φροντίζων διεβεβαιοῦτο τῷ βασιλεῖ ὡς ψευδῆ εἶσι τὰ κατ' αὐτοῦ λεγόμενα· ἃ μαθὼν Μανουὴλ καὶ τὴν ὀργὴν τοῦ βασιλέως καὶ τὰς διαβολὰς ἐκκλίνων, λάθρα τῆς πόλεως ἐξελθὼν μέχρι Πυλῶν, καὶ τοῖς δημοσίοις ὀχήμασιν ἐπιβὰς, ἀπῆλθε φυγὰς μέχρι τῶν κλεισούρων Συρίας, τὰς τῶν ἵππων ἰγνύας ἐκκόπτων· ἐδήλωσέ τε τοῖς Ἀγαρηνοῖς ταῦτα, ὡς « Βασιλέως ὀργὴν ἐκφεύγω, καὶ εἴγε μὴ καταναγκάσητέ [85] με τὴν ἑαυτοῦ πίστιν κατελιπεῖν, προσφεύγω ὑμῖν. Εἰ οὖν οὕτω καὶ ἐπὶ τούτοις προσδέχεσθέ με, λόγον ἀπαθείας μοι ἀποστείλατε. » Οἱ δὲ, τοῦτο μεγάλην χαρὰν [86] δεξάμενοι, λόγον ἀπαθείας ἀποστείλαντες, προσεδέξαντο ὡς βασιλέα Ῥωμαίων.

(10) Τοῦτο μαθὼν ὁ βασιλεὺς, ἐν πολλῇ θλίψει καὶ ἀθυμίᾳ γέγονε, καὶ βουλὴν ἐποιεῖτο μετὰ Ἰωάννου συγκέλλου περὶ τούτου. Ὁ δὲ εἶπεν· « Εἰ προθύμως βούλει τὸν Μανουὴλ **706** πρὸς σὲ ἐλθεῖν [87], ὦ βα-

exceptam misit in ergastulum, et omnes ejus facultates publicavit. Quod videns patriarcha, in carcerem se contulit et omnes facultates suas Alexio obtulit dicens : « Quia hæc omnia propter me pateris. » Imperatorem deinde secundum consuetudinem ad Blachernas profectum præveniens archiepiscopus, sacerdotali veste indutus, stetit coram altari ; et imperatori ad soleam jam accedenti cum senatorio ordine, elata voce archiepiscopus exclamavit : « Intende, feliciter procede et regna. Cujus gratia, o imperator? » Verecundia suffusus imperator senatui dixit : « Veritatis, mansuetudinis et justitiæ gratia. » Tum ille. « Et quænam justitia tua est, qui verbum subscriptione tua firmatum Alexio per me misisti, nec tamen observasti? » Imperator, ira modum nesciente commotus, vio lenter hunc ab altari abripuit, verberibusque multis vapulantem in exilium egit, non solum quia correptus esset ab illo, sed quia didicisset eum sacras imagines venerari et colere, et propriam impietatem ab eo clam condemnari. Non multo post ad Magnam ecclesiam accedenti intentatum facinus in episcopum patriarcha exprobrante, ille precum instantiam reveritus exilio revocavit : eo vero sacerdotio indignum se judicante, propter ea quæ passus est, imperator œconomum Magnæ ecclesiæ instituit, et Alexium ergastulo liberari jussum rursus excepit, facultatibusque restitutis omnibus, in honore habuit.

Erat autem Manuel miles omnium, qui in Oriente ab imperatore in pretio habebantur nominatissimus. Ipse aliquando cum Myrone, cursus publici logotheta et Petronæ socero, collocutus, ipsius Myronis suggestione apud imperatorem calumniam passus est, velut affectaret imperium, et adversus eum aliquid meditaretur. In adversum Manuelis defensor aderat Leo protovestiarius, deque ejus salute sollicitus imperatori affirmabat falsa quæ ipsi objicerentur. Quibus perceptis, Manuel imperatoris iram et intentatas declinans calumnias, clam urbis portis excessit, et curribus publicis conscensis, ad Clusuras usque Syriæ fugitivus abiit ; ubi excisis equorum poplitibus, hæc Agarenis manifestavit : « Iram imperatoris declino : et si non coegeritis meam me deserere fidem, in partes vestras transeo ; si sic excipitis, securitatis indicia mittite mihi. » Illi, nuntio recreati, immunitatis misso libello, velut Romanorum imperatorem admisere.

Quod audiens imperator, multo mœrore et animi angustia correptus est, et cum Joanne syncello de hoc consiliabatur. Ille vero dixit : « Si ex animo Manuelem ad te regredi cupis, acceptis pecuniis,

Variæ lectiones et notæ.

[78] αὐτοῦ om. ed. [79] ὁ δὲ — περιούσιον om. ed. Mon. et Leo ex homoioteleuto, sed est in Mosq. et Melit. [77] Ps. xlv, 4 ἔντεινον. [78] ἐν. ἀληθείας καὶ πραΰτητος, καὶ δικαιοσύνης. [79] τὴν σύγκλητον Melit. [80] θ. τε καὶ ὁ. ἀ. κ. om. ed. [81] καὶ διὰ τό ed. διὰ τὸ καὶ τά Leo. [82] παραγεν. Leo. [83] διὰ τὸν ἐπ. Leo, om. ed. sed αὐτὸν τὸν ἀρχ. ἠγ. αὖθις ed. ἤγαγον αὖθις ἀ. Leo. [84] ἐκκλ. π. ed. Leo. [85] καταναγκάσατε Leo. [86] μ. χάριν Leo, μεγάλῃ χαρᾷ ed. sed Melit. ut Mosq. cf. § 12 [87] προσελθ. ed.

Digitized by Google

ad Amerumnem missus, quasi in carcere detentos visitaturus, negotium hoc conficere paratus sum, et ab imperio tuo securitatis fide subscripta, Manuelem coram conveniens redire suadebo. Subscriptis autem litteris, vocisque suadela totum hoc me peracturum confido, ejus præterea pietatem considerans, et quod hominem deceat amare patriam. Imperator commissa pecuniarum multitudine, et datis ad Amerumnem litteris, virum destinavit.

Ille cum pecuniis et vario apparatu ingressus, adeo ut obstupescerent Agareni, sparsis per ergastula pecuniis, et viso Agarenorum supremo consiliario, cum Manuele etiam clam convenire valuit, et tabulas ab eo subscriptas, et salvum conductum exhibere. His ab eo gestis, quæ fuisset exsecutus imperatori nuntians, regressus est. Manuel autem adversus nationem cum Amerumne inimicitiam agentem proficiscendi facultate petita, postulatis potitus est; ducto namque Amerumnis filio et copioso exercitu, profectionem suscepit, et insignem reportavit victoriam. Quæ res, sicque parta victoria fecit ut in majori quam prius honore haberetur; cunctaque quæ vellet, apud Amerumnem poterat.

Ex quo ad Romaniam regredi valde sollicitus, post temporis spatium aliquod, Amerumnis satrapis dixit: « Si Amerumnis filium et exercitum præbueritis, profectus Romaniam omnem subjugabo. » Quo summa cum lætitia accepto, in prioris gratiæ augmentum et hoc jam sperantes, armis confestim instruxit, et adversus Romaniam misit. Ad orientale itaque thema vicine profectus, domesticis et Amerumnis filio secum adlectis, quasi recreaturus se et venaturus abiit: hostibus deinde remotior factus, Amerumnis filium complexus et deosculatus dixit: « Ad imperatorem patriamque propriam remeo: tu, cum tuis nihil injuriæ pati suspicantibus, redi, ad tuos abi. » Hic quidem eo pacto cum lacrymis et verecundia reversus est. Manuel vero, præmisso ad imperatorem nuntio, rediit.

Imperator, felicis rei successus nuntium excipiens, et muneribus dignitateque illum donans, Manuelem, prout æquum erat, suscepit, et magistrum confestim scholarumque domesticum instituens, etiam filios ejus ex sancto baptismate suscepit.

His elatus imperator, abiit cum Manuele et senatu adversus Agarenos, et Zapetro Samosatoque potitus, civitatibus tunc ditissimis et munitissimis, quia ibi Amerumnes regiam habebat, mox victor evasit spoliaque multa abstulit. Porro reversus ad

σιλεῦ, αὐτὸς ἐγὼ ἕτοιμος τοῦτο ποιεῖν, χρήματα λαβὼν καὶ πρὸς τὸν ἀμερουμνῆν σταλεὶς ὡς δῆθεν τοὺς ἐν εἱρκτῇ καὶ δεσμοῖς ἐπισκεψόμενος, ἔχων καὶ ἐνυπόγραφον λόγον παρὰ τῆς σῆς βασιλείας, ᾧ πείσω τὸν Μανουὴλ εἰς δύψιν ἐλθών [88]· δοκῶ δὲ τοῦτο πρᾶξαι [89] τῷ ἐνυπογράφῳ (179[a]) λόγῳ τῆς βασιλείας σου καὶ τῇ ἐμῇ πειθοῖ καὶ τῇ εὐσεβείᾳ ἐκείνου καὶ τῷ εἰκὸς εἶναι τῆς πατρίδος ἐρᾶν. » Ὁ δὲ βασιλεὺς πάμπολλα χρήματα καὶ δῶρα πρὸς τὸν ἀμερουμνῆν δοὺς αὐτῷ, ἀπέστειλεν.

(11) Ὁ δὲ, εἰσελθὼν μετὰ πολλῶν χρημάτων καὶ κόσμου παντοίου, ὥστε καὶ τοὺς Ἀγαρηνοὺς ἐπὶ τῷ πλούτῳ αὐτοῦ ἐκπλαγῆναι, ὃς τὰ δεσμωτήρια ῥογεύσας καὶ τὸν πρωτοσύμβουλον θεασάμενος, ἠδυνήθη καὶ λάθρα συνομιλῆσαι τῷ Μανουὴλ καὶ δοῦναι αὐτῷ τὸν ἐνυπόγραφον λόγον καὶ τὸ φυλακτὸν τοῦ βασιλέως. Καὶ ὁ μὲν ταῦτα [90] πράξας ὑπέστρεψεν, ἀναγγείλας τῷ βασιλεῖ ὅσα διεπράξατο. Ὁ δὲ Μανουὴλ, ἐξαιτησάμενος τὸν ἀμερουμνῆν τοῦ ἐξελθεῖν κατὰ ἔθνους τινὸς πολεμίου αὐτοῖς, ἔτυχε τῆς αἰτήσεως· καὶ λαβὼν τὸν τοῦ ἀμερουμνῆ υἱὸν καὶ λαὸν πλεῖστον ἀπῆλθε, καὶ νίκην μεγάλην εἰργάσατο· καὶ τούτῳ ἐν μείζονι τιμῇ ὑπὲρ τὸ πρῶτον καθίσταται· καὶ πάντα ἦν αὐτὸς παρὰ τῷ ἀμερουμνῆ. δυνάμενος.

(12) Ὅθεν ἔχων φροντίδα πολλὴν τοῦ ἐξελθεῖν ἐν Ῥωμανίᾳ, μετὰ καιρόν τινα εἶπε πρὸς τοὺς δυνάστας τοῦ ἀμερουμνῆ, ὅτι « Ἐάν μοι τὸν υἱὸν τοῦ ἀμερουμνῆ καὶ λαὸν παρέξετε, ἐξελθὼν ὑποτάξω τὴν Ῥωμανίαν. » Οἱ δὲ, [91] μεγίστην τοῦτο χαρὰν ἡγησάμενοι καὶ τῷ προτέρῳ πλεονεκτήματι καὶ τοῦτο ἤδη ἐλπίσαντες, εὐθὺς ἐξώπλισαν [92] αὐτὸν καὶ κατὰ Ῥωμανίας ἀπέστειλαν. Ὁ δὲ, ἐλθὼν πλησίον τοῦ θέματος τῆς Ἀνατολῆς, προσκαλεσάμενος τοὺς ὑποχειρίους αὐτοῦ καὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀμερουμνῆ, ὡς δῆθεν διακινήσων καὶ κυνηγήσων, **707** πόρρωθεν τῶν πολεμίων γενόμενος, περιπλακεὶς τῷ υἱῷ τοῦ ἀμερουμνῆ καὶ καταφιλήσας αὐτὸν εἶπεν, ὅτι « Ἐγὼ μὲν ἀπέρχομαι πρὸς τὸν βασιλέα μου καὶ τὰ ἴδια, μηδὲν τῶν ἐν τῷ βίῳ προτιμήσας [93] πίστεως καὶ συμφυλετῶν· σὺ δὲ μετὰ τῶν σῶν, ὡς μηδὲν δεινὸν πείσεσθαι [94] ὑποπτεύοντες παρ' ἡμῶν, ἄπιθι πρὸς τοὺς σούς. » Καὶ οὗτος μὲν οὕτω μετὰ δακρύων καὶ αἰσχύνης ὑπέστρεψεν· ὁ δὲ Μανουὴλ ἐχώρει πρὸς τὸν βασιλέα, προαποστείλας αὐτῷ τὸν μηνύσοντα.

(13) Ὁ δὲ βασιλεὺς καὶ τὸν μηνυτὴν ὡς μεγάλων ἀγαθῶν ἄγγελον ἀποδεξάμενος χρήμασί τε καὶ ἀξιώμασιν ἐφιλοτιμήσατο, καὶ τὸν Μανουὴλ, ὡς ἄξιον ἦν, ὑπεδέξατο μάγιστρον εὐθὺς καὶ δομέστικον τῶν σχολῶν ποιησάμενος καὶ τοὺς αὐτοῦ παῖδας ἐκ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ἀναδεξάμενος.

(14) Τούτοις ἐπαρθεὶς ὁ βασιλεὺς ἐξῆλθε μετὰ Μανουὴλ καὶ τῆς συγκλήτου καὶ τοῦ στρατοῦ παντὸς κατὰ τῶν Ἀγαρηνῶν· καὶ εὐπετῶς τήν τε Ζάπετρον καὶ τὸ Σαμόσατον, πλούτῳ κομῶν καὶ δυνάμει τότε διὰ τὸ τὸν ἀμερουμνῆν ἐκεῖθεν εἶναι, παραλαβὼν ἐπ-

Variæ lectiones et notæ.

[88] ἐλθεῖν ed. [89] πράξειν Leo. [90] τοῦτο ed. [91] οἱ δὲ τῷ ἀμερουμνῇ εἰπόντες αὐτὸν ἀπ. ed. [92] ἐξώπλισε -- ἀπέστειλε Leo, sed Theodosius Melit. ut Mosq. [93] πρ. πατρίδος καὶ σ. ed. [94] πείσεσθ. cod. πείσεσθε ed.?

Digitized by Google

ἀνεισι τῇ νίκῃ καὶ τοῖς λαφύροις γαυρούμενος. Καὶ ἐλθὼν μέχρι τοῦ Βρύαντος προσέταξεν οἰκοδομῆσαι παλάτιον καὶ παραδείσους φυτεῦσαι καὶ ὕδατα ἀγαγεῖν, ἃ καὶ γέγονεν. Ἐκεῖθεν δὲ ἀφικόμενος εἰς τὴν πόλιν τὰ λάφυρα ἐθριάμβευσεν, ἱππικὸν ποιήσας καὶ τὸ πρῶτον βάϊον παίξας, ἅρματι λευκῷ μὲν ἐποχησάμενος, χρώματι δὲ τῷ Βενέτῳ ἀμφιασάμενος, καὶ νικήσας ἐστεφανώθη, τῶν δήμων ἐπιβοώντων. « Καλῶς ἦλθες [95], ἀσύγκριτε φακτονάρη. »

(15) Τοῦ δὲ πατριάρχου Ἀντωνίου τελευτήσαντος, ἀντ' αὐτοῦ [96] χειροτονεῖται Ἰωάννης ὁ σύγκελλος, ἵν' εἴπω ὁ νέος Ἰαννῆς καὶ Ἰαμβρῆς [96], βεβοημένος ἐπί τε μαγείαις [97] καὶ λεκανομαντείαις καὶ πάσῃ ἀσεβείᾳ [98]· ὃς ὄργανον ἐπιτήδειον εὑρεθεὶς τῆς τοῦ βασιλέως ἀσεβείας τε καὶ ῥοπῆς αὐτῷ **708** πάντα τὰ [99] πρὸς ἀπώλειαν εἰργάζετο καὶ ὃν ὤδινε μὲν, κατεῖχε δὲ βασιλίσκον τῆς ἀσεβείας ὁ βασιλεὺς, ἐξέρρηξε καὶ ἀπέτεκε, τὰς ἁγίας εἰκόνας ἀναχρίεσθαι προστάξας ἢ ἀπαλείφεσθαι.

(16) Οὗτος ὁ Ἰαννῆς, πρὸ τοῦ ἄστεος οἴκημα ἐκ λίθων (179[b]) λαξευτῶν κατασκευάσας, ὃ Τροῦλλος μέχρι νῦν ὀνομάζεται, διά τινων θυσιῶν ὡμίλει τοῖς δαίμοσι καὶ τῷ βασιλεῖ τὰ μέλλοντα διεσήμαινεν, ὃ [1] καὶ ἀοίκητον ἔμεινε διὰ τὰς ἐν αὐτῷ γενομένας τότε τῶν δαιμόνων ἐπιφοιτήσεις.

(17) Διὰ ταῦτα [2] σύμμαχον τοῦτον καὶ συνίστορα ἔχων Θεόφιλος τῆς αὐτοῦ αἱρέσεως, ὁ δεύτερος Νεκτανεβὼ, τὸν ῥηθέντα [3] Ἰωάννην, μᾶλλον [4] δὲ Ἰαννῆν τὸν πατριάρχην [5] ἢ μανδριάρχην, τὸν νέον ὄντως Ἀπολλώνιον ἢ Βαλαάμ, ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις κακῶς ἀναφανέντα λεκανόμαντιν καὶ πάσης θεοστυγοῦς [6] πράξεως καὶ τερατείας δεινὸν ὑποφήτην· ὑφ' οὗ καὶ τὰ γράμματα παιδευθεὶς [7] ὁ εὐρίπιστος καὶ δόλιος [8], ὑπηρέτης δόκιμος [ἐχθίστων [9] πραγμάτων] καὶ τοῦ διαβόλου ἐπιτήδειον ὄργανον γέγονεν, οὓς ἂν ἐνδίκως ὁ θεῖος λόγος ἐπαράσσεται σχετλιαστικῶς φάσκων· [10] « Οὐαὶ αὐτοῖς, ὅτι τῇ ὁδῷ τοῦ Κάϊν ἐπορεύθησαν καὶ τῇ πλάνῃ τοῦ Βαλαὰμ μισθοῦ χάριν [11] ἐξεχύθησαν καὶ τῇ ἀντιλογίᾳ τοῦ Κωρὲ ἀπώλοντο. » « Οὗτοί εἰσι γογγυσταὶ καὶ [12] μεμψίμοιροι, κατὰ τὰς ἐπιθυμίας αὐτῶν πορευόμενοι ἐν ταῖς ἀπάταις αὐτῶν [13]. » Ἐφαρμόσειεν αὐτοῖς μάλα εἰκότως καὶ τὰ [14] τοῦ ὁμοτρόπου Ἰουλιανοῦ παρὰ τῇ θεολόγῳ στηλιτευόμενα γλώσσῃ· σφόδρα γὰρ ἐμφερὴς ἐναπέφηνε καὶ εἰς μηδὲν ἀπεοικὼς τῆς ἐκείνου κακουργίας καὶ δυστροπίας· ἔφη γοῦν· [15] « Πῶς μὴ δακρύσω τὸν ἄθλιον; [πῶς] μὴ πλέον [16] μὲν τῶν [17] δεδιωγμένων τοὺς προσδραμόντας, πλέον δὲ τῶν αὐτομολησάντων εἰς τὴν **709** κακίαν θρηνήσω τὸν συναρπάσαντα; μᾶλλον

A Bryæ locum, palatium exstruxit, plantavit hortos, aquas deduci jussit : quod et factum est. Inde in urbem reversus, onustus spoliis circensibus ludis exhibitis triumphum egit, et curru equis candidis vecto, Veneto colore insigni primo munere lusit, victorque coronatus est, factionibus acclamantibus : « Feliciter adveneris, o incomparande factionarie ! »

Cæterum patriarcha Antonio vita functo, in ejus locum ordinatus est Joannes syncellus, vere dicam novus Jannes, et Jambres, præstigiis et per pelves divinationibus omnique impietate nominatissimus. Hic velut instrumentum aptissimum imperatoris impietatis et propensionis repertus, ipsi per omnia
B in perniciem cooperabatur : et quem conceperat animo, occultabat vero, venenatum impietatis basiliscum imperator, emisit et peperit, cum sacras imagines uno colore inflci, verius dicam, deleri præcepit.

Joannes ipse politis et sculptis lapidibus ante urbem exstructa domo (Trullus nunc usque appellatur), sacrificiis quibusdam familiares asciscebat dæmones, et futura imperatori renuntiabat. Domus autem propter dæmonum ad eam frequentiam sine habitatore mansit.

Propterea hunc socium consciumque suæ hæreseos habebat Theophilus, alter Nectanebo, dictum Joannem, potius vero Jannem patriarcham vel
C mandriarcham, qui vere novus Apollonius aut Balaam in nostris temporibus visus est, quique pelvium ope divinabat, et omnis impiæ operationis ac præstigii peritus fuit hariolus. A quo litteras edoctus ille levissimus perfidusque princeps, illustris odiosorum operum minister et aptissimum diaboli instrumentum factus est. Istis merito divinus sermo maledicit miserabiliter dicens : « Væ illis, quia in via Cain abierunt, et errore Balaam mercede effusi sunt, et in contradictione Core perierunt. » — « Ili sunt murmuratores, querulosi, secundum desideria sua ambulantes in impietatibus. » Ipsis etiam aptissime convenirent hæc verba e Gregorii Theologi ore adversus Julianum ejusdem modi hominem prolata : hujus enim erat
D ille simillimus, et minime ab eo dispar nequitia et morum asperitate. Dicit igitur Gregorius : « Qui potero miserum illum non lacrymis prosequi ? qui potero non et eos amplius lugere qui sua sponte accurrerunt quam quos ille persecutus est, et rursus eum amplius dellere qui alios secum in

Variæ lectiones et notæ.

[95] ἦλ? cod. [95*] 837. [96] Ἰαμαρῆς Leo. Ζαμβρῆς ed. sed Ἰαμβρῆς Mosq. Melit. [97] μαντείαις Leo. [98] ἀσ. ὡς ὀργ. cod. [99] τά om. ed. [1] δή add. ed. [2] δ. τοῦτο ed. om. C. Συμμύστην καὶ συμμαχοῦντά τε καὶ σ. ἐ. τῆς ἀ. C. 154, τῆς ἀ. ἐ. 310. [3] προρηθ. C. [4] μ. δὲ Ἰ. τόν om. C. [5] πατριάρχην ed. φ. μᾶλλον δὲ ματριάρχην καὶ δαιμονάρχην C. 154, φ. μ. δὲ μαντιάρχην καὶ δ. 310. [6] θεοστυγῆ C. 154. [7] καὶ ὑπονοθευθεὶς C. [8] δείλεος C. 310, δείλαιος 154. [9] ἀχθ. πρ. C. 154 om. cod. et ed. [10] Judæ Ep. xi, 16. [11] χ. om. C. [12] γ. μ. C. [13] αὐτῷ ed. δ' ἂν αὐτῷ C. 154. [14] κατά C. 154. [15] Orat. 3 (nunc 4) in Jul. I, p. 69 C. [16] μὴ πλ. C. πῶς μὴ πλ. ed. [17] μὲν τῶν δ. C. 310.

Digitized by Google

exitium traxit, quam eos qui sua sponte ad malum cucurrerunt? Quin potius Christianis quidem haudquaquam triste et calamitosum est quod pro nomine Christi passi sint, imo omnium beatissimum, non propter futura tantum præmia, sed propter hujus etiam vitæ gloriam et libertatem quam ipsi per pericula sibi pepererunt. His contra impendentium suppliciorum quasi præludium quoddam sunt ea quæ jam perpessi sunt; satiusque ipsis fuisset diuturnioribus in hac vita doloribus cruciari, quam ad alterius vitæ tribunalia reservari.» — «Quemadmodum enim chamæleonem aiunt in quidvis facile mutari atque omnes subinde colores, candore uno excepto, suscipere; sic etiam ille Christianis, præter clementiam, in quidvis se vertebat, ac perquam crudelis erat ipsius lenitas et violenta persuasio, atque per hujusmodi benignitatem acerbitati crudelitatique suæ excusationem quærebat.» Unde ad eum dicendum est: «Stultissime et in magnis rebus imperitissime! tune adversus tantam sortem et universam terram insurrexisti? tune adversus Christi Ecclesiam et sacrificium cum tuis piaculis? tune adversus eum sanguinem quo purgatus est mundus, cum tuis sanguinibus? post Herodem persecutor, et post Judam proditor, nisi quod laqueo, ut ille, et Judæ instar pœnitentis animi significationem non dedisti; post Pilatum Christicida, post Judæos Dei hostis?» — «Qui sacra conviciis afficis, Jeroboam te apposite dixerimus aut Israelitam Achab, homines iniquissimos, aut Ægyptium illum Pharaonem aut Assyrium Nabuchodonosor, vel hæc omnia contrahentes unum atque eumdem nominabimus: quandoquidem cum omnia vitia in sese collegisse constat, defectionem nempe Jeroboam, crudelitatem Achab, duritiem Pharaonis, sacrilegium Nabuchodonosoris, impietatem.»

«Ubi sacrificia, cæremoniæ et mysteria? ubi victimæ, tam apertæ quam occultæ? ubi præscientiæ vanitas et ventriloquorum signa? ubi illa adversus Christianos oracula et minæ? Evanuerunt omnia, irrita fuerunt, diffluxerunt; somnio similes exstiterunt impiorum jactationes.» — «Cecidit Bel, contritus est Dagon; jam non dicent stulto: «Nunc quidem hæc forsan parva sunt istis miseris. Sed erit tempus cum videbo meos conviciatores et magnum hunc principem suam nequitiam ac perversitatem deplorantes.

A δὲ τοῖς μὲν μηδὲν [18] δεινὸν τὸ ὑπὲρ Χριστοῦ παθεῖν, ἀλλὰ καὶ πάντων μακαριστότατον οὐκ [19] ἐκεῖθεν μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἐντεῦθεν εὐδοξίαν καὶ παῤῥησίαν, ἣν διὰ τῶν κινδύνων ἑαυτοῖς [20] ἐχαρίσαντο· τοῖς δὲ προοίμιον [21] τῶν [22] ἀπειλουμένων ἅπερ ἤδη πεπόνθασιν· καὶ βέλτιον ἦν αὐτοῖς, εἰ [23]· ἐνταῦθα [24] μακρότερον ἐκολάσθησαν ἢ τοῖς ἐκεῖ δικαιοκριτηρίοις [25] ἐταμιεύθησαν.» — Καὶ γὰρ [26] «ὥσπερ τὸν χαμαιλέοντα λόγος, παντοῖον γίνεσθαι ῥᾳδίως καὶ πάσας μεταβάλλειν [26] χροιὰς πλὴν μιᾶς τῆς λευκότητος· — οὕτω κἀκεῖνος πάντα ἦν καὶ ἐγίνετο Χριστιανοῖς πλὴν ἡμερότητος· καὶ ἦν λίαν ἀπάνθρωπον αὐτῷ τὸ φιλάνθρωπον, καὶ τὸ πιθανὸν βίαιον, καὶ ἀπολογία τῆς ἀγριότητος ἡ χρηστότης·» ὅθεν λεκτέον πρὸς αὐτόν [27]· «Εὐηθέστατε καὶ — ἀπαιδευτότατε τὰ μεγάλα, σὺ κατὰ τοσούτου κλήρου καὶ τῆς οἰκουμένης [28] ἀνέστης — σὺ κατὰ τῆς τοῦ [29] Χριστοῦ (Ἐκκλησίας καὶ) [30] θυσίας τοῖς σοῖς [31] μιάσμασι, σὺ κατὰ τοῦ τὸν κόσμον καθαίροντος [32] αἵματος τοῖς (σοῖς) (μιαροῖς) [33] αἵμασι — σὺ μετὰ Ἡρῴδην διώκτης καὶ μετὰ Ἰούδα προδότης, πλὴν ὅσον οὐκ ἀγχόνῃ τὴν μετάνοιαν ἔδειξας ὥσπερ κἀκεῖνος [34], καὶ χριστοκτόνος μετὰ Πιλᾶτον [35] καὶ μετὰ Ἰουδαίους μισόθεος [36].» — Ὁ τῶν ἁγίων ὑβριστής, «Ἱεροβοὰμ (σε) [37] εἰπεῖν οἰκειότερον ἢ Ἀχαὰβ τὸν Ἰσραηλίτην, τοὺς παρανομωτάτους, [ἢ] Φαραὼ τὸν Αἰγύπτιον, ἢ Ναβουχοδονόσορ τὸν Ἀσσύριον, ἢ πάντα ταῦτα συνελόντες ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ὀνομάσωμεν [38], ἐπεὶ καὶ τὰς πάντων κακίας φαίνεσαι [39] εἰς σεαυτὸν συλλεξάμενος, Ἱεροβοὰμ τὴν ἀποστασίαν, Ἀχαὰβ τὴν μιαιφονίαν, Φαραὼ τὴν σκληρότητα, Ναβουχοδονόσορ τὴν ἱεροσυλίαν, πάντων ὁμοῦ [40] τὴν ἀσέβειαν.»

B

C

[41] (18) «Ποῦ (εἰσιν) αἱ θυσίαι καὶ τελεταὶ [42] καὶ (τὰ) [43] μυστήρια; ποῦ σφάγια φανερά τε καὶ ἀφανῆ; — (180a) ποῦ τεράστια [44], προγνώσεις; **710** καὶ σημεῖα ἐγγαστριμύθων; — ποῦ αἱ κατὰ Χριστιανῶν μαντεῖαι καὶ ἀπειλαί; — οἴχεται πάντα, διέψευσται, διεῤῥύη [45], ὄναρ ἐφάνη τῶν ἀσεβῶν τὰ κομπάσματα.» [46] «Ἔπεσε Βὴλ [47], συνετρίβη Δαγών [48]· — οὐκέτι (οὐ) [49] μὴ εἴπωσι τῷ μωρῷ ἄρχειν· [50] «Καὶ νῦν ταῦτα μικρὰ τοῖς ἀθλίοις ἴσως. Ἔσται δὲ [51] καιρὸς ἡνίκα ὄψομαι τοὺς ἐμοὺς ὑβριστὰς καὶ τὸν μέγαν τοῦτον [52] καθηγητὴν ἀποκλαιομένους τὴν ἑαυτοῦ κακίαν καὶ πονηρίαν [53].

D

Variæ lectiones et notæ.

[18] μηδὲν P. et cod. οὐδὲν ed. Gr. [19] οὐ διὰ τὰ ἐκ. Gr. [20] ἑαυτοὺς ἐχρήσαντο cod. [21] προοίμιον Gr. [22] ἀποκειμένων καὶ Gr. [23] ἐντεῦθεν Gr. [24] δικαιοτηρίοις Gr. C. 310 [25] Ἀλλ' ὢ. Gr. 74 B. [26] μεταβάλλει χρ. C. 310. μὲν ἀναλαμβάνειν χρόας Gr. [27] Greg. p. 76 A. [28] τῆς ἐκκλησίας ἀντέστης C. 310, τῆς οἰκουμενικῆς κατοφορίας κτλ. Gr. [29] τῆς Χριστοῦ θ. Gr. [30] ἐ. καί om. C. [31] σοῖς om. ed. — [32] καθήραντος Gr. C. [33] μιαροῖς om. Gr. [34] ἐκεῖνος Gr. C. 310. [35] Πιλάτ. cod. Πιλάτου P sed Ἰουδαίους ut Gr. [36] Or. 4,110 D. [37] σε om. Gr. C. 310. — [38] ὀνομάσομεν Gr. [39] εἰς ἑαυτὸν φ. (φαίνεσαι C. 310) C. εἰς ἑ. σ. φαίνεται Gr. — [40] ἅμα C. 150. [41] Gr. 125 A, B. om. εἰσὶ et τὰ. [42] τελευταὶ ed. [43] καὶ μυστήριον C. 310. [44] τερατεῖα προγνώσεως Gr. [45] διεῤῥύηκεν Gr. C. 310 [46] Gr. Orat. 4,125 D. [47] καί add. C. 310. [48] Δαγὼ cod. [49] οὐ om. Id. — [50] Gr. 131 D. Νῦν τ. καὶ ἐ. μ. τ ἀ. ἐ. κ. τοὺς ἀθλίους cod. [51] τὸν ἑαυτῶν. ἀπ. κ. ἡνίκα ἂν πᾶσα κρίνηται καὶ βασανίζηται πονηρία Gr. [52] τούτων Gr. ed. [53] καὶ π. P. cod., ὅτε πᾶσα κρίνεται καὶ βασανίζεται κακία καὶ πονηρία ed. ὅτε — κακίαν C.

Digitized by Google

[54] (19) Τούτων [55] δὲ οὕτως πραττομένων παρά τε τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ συμμύστου αὐτοῦ πατριάρχου, Ἄραβες μετὰ δυνάμεως πολλῆς κατὰ Ῥωμανίας ἐξήεσαν· [56] ὁ δὲ βασιλεὺς ἅμα τοῖς πρόσφυξι Πέρσαις καὶ τοῖς τάγμασι καὶ Μανουὴλ δομεστίκῳ κατ' αὐτῶν ἐχώρει. Καὶ συμβολῆς γενομένης, ἡττήθη ὁ βασιλεὺς καὶ μέσον εἰσῆλθε τῶν Περσῶν, ὑπ' αὐτῶν περισωθῆναι ὑπολαβών. Μανουὴλ δὲ, ὡς ἔγνω περισκοπῶν μέσον τῶν Περσῶν τὸν βασιλέα ὄντα, αὐτοὺς [57] δὲ βουλευομένους τοῖς Ἄραψι τοῦτον προδοῦναι καὶ δι' αὐτοῦ καταλλαγῆναι αὐτοῖς, διασχίσας μέσον αὐτῶν καὶ τοῦ χαλινοῦ τοῦ ἵππου τοῦ βασιλέως λαβόμενος, ἐξείλκυσεν [58] ἄκοντα τοῦτον ἐξάγων, αἰσχύνην ἡγούμενος οὐ καθεκτὴν Ῥωμαίοις, εἰ τὸν βασιλέα Ῥωμαίων Ἄραβες αἰχμάλωτον λάβωσιν. Ὁ δὲ βασιλεὺς τῷ δέει τοῦ καθεστηκότος ἐκστὰς, προσρυῆναι πάλιν τοῖς Πέρσαις ἠβούλετο. Ὁ δὲ Μανουὴλ τὸ ξίφος ἀνέτεινεν ὡς πατάξων αὐτόν· ὁ δὲ φοβηθεὶς καὶ ἄκων συνείπετο, μόλις διασωθείς· κἀκεῖθεν ὑπεστράφη [59] ἐν τῷ Δορυλαίῳ μετ' αἰσχύνης καὶ ἥττης πολλῆς. Ὁ δὲ Μανουὴλ ἐν τῷ πολέμῳ τρωθεὶς καὶ νοσήσας ἐτελεύτησε, πολλὰς ἀνδραγαθίας κατὰ τῶν Ἀγαρηνῶν ἐνστησάμενος· τὸ δὲ σῶμα αὐτοῦ ἀποκομισθὲν ἐτέθη ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ κτισθείσῃ μονῇ [60], τῇ τοῦ Μανουὴλ, σύνεγγυς [τῆς] [61] κιστέρνης τοῦ Ἀσπαρος.

Cum hæc ita ab imperatore agerentur et patriarcha ejus ministro, cum potestate multa adversus Romaniam insurrexerunt Arabes, in quos imperator cum Persis profugis et tagmatibus et Manuele domestico profectus est. Consertis manibus victus imperator, medium Persarum agmen subiit ab ipsis servandus. Manuel vero ut circumspiciens cognovit imperatorem medio Persarum agmine constitutum, eosque jam Arabibus ipsum prodere meditantes, et ejus occasione Arabibus reconciliari, diviso eorum cuneo, medium imperatorem reperit, frenoque apprehenso eduxit : ingentem verecundiam ratus inuri Romanis, si Romanorum imperatorem captivum Arabes abducerent. Imperator rei gestæ pavore consternatus, Persis iterum se tradere consiliabatur ; Manuel in adversum intentato gladio percutere minabatur. Territus ille et invitus ei adjunctus est, et vix inde ereptus, Dorylæum cum pudore et detrimento se recepit. Manuel vero in acie vulneratus, et ægritudine correptus, præclaris facinoribus in Agarenos editis mortuus est. Corpus ejus asportatum in monasterio ab eo constructo, cui Manuelis factum nomen, Asparis cisternæ vicino, depositum est.

711 (20) Καὶ εὐθὺς διαβολαὶ κατὰ Περσῶν πρὸς τὸν βασιλέα καὶ ἀπειλαὶ κατὰ Θεοφόβου ὡς ἀντάρτου καὶ προδότου καὶ δυσμενοῦς· ἃ μαθὼν (ὁ) [62] Θεόφοβος τοὺς Πέρσας ἀναλαβὼν κατῆλθεν ἕως Σινώπης καὶ ταύτην παραλαβὼν κατεῖχε τυραννικῶς· ὅπερ γνοὺς ὁ βασιλεὺς καὶ ἐν μεγάλῃ λύπῃ γενόμενος (ἐδεδίει γὰρ μήπως προσρυῶσι [63] τοῖς Ἄραψι), καὶ μέχρι Παφλαγονίας αὐτὸς ἀπῆει, καὶ λόγον αὐτοῖς ὡς οὐδὲν δεινὸν πείσονται δεδωκὼς καὶ τὸν Θεόφοβον ἀναλαβόμενος, ὑπέστρεψε μετ' αὐτοῦ ἐν τῇ πόλει, τῶν ἄλλων Περσῶν παραγενομένων οὗπερ κατεσκηνώθησαν ἐξ ἀρχῆς· ἠγαπᾶτο δὲ Θεόφοβος παρὰ τῶν πολιτῶν οὐχ ἧττον ἢ τῶν Περσῶν ὡς ὀρθόδοξος.

Et rursus Persæ auxiliarii apud imperatorem accusati, et contra Theophobum verba minarum prolata, ut perduellem proditoremque. Id audiens Theophobus, assumptis Persis ad Sinopen usque recessit, qua potitus, eam in potestate sua retinuit. Quo completo imperator magno affectus est mœrore (timebat enim ne ad Arabas transirent) et ad Paphlagoniam usque ipse processit, et fide data eos nihil mali passuros, assumpto Theophobo, urbem cum eo repetiit dum Persæ eo redirent ubi primum tentoria fixerant; Theophobum autem cives non minus quam Persæ diligebant.

(21) Τότε δὴ (γίνεται [64] τῷ βασιλεῖ παῖς ἐκ Θεοδώρας, ὃν ἐπωνόμασε Μιχαήλ.)

Eo tempore filius imperatori ex Theodora susceptus, quem vocavit Michaelem.

ΣΞΕ'. *Περὶ τοῦ ἵππου τοῦ βασιλέως* [65].

CCLXV. *De imperatoris equo.*

Ἀπιόντι (δὲ) τῷ βασιλεῖ πρὸς Βλαχέρνας, καθὼς εἴθιστο, ὑπήντησεν αὐτῷ τις προσελθὼν καὶ λέγων, ὅτι « Ὁ ἵππος, ᾧ ἐποχεῖται ἡ βασιλεία σου, ἐμός ἐστι. » Τοῦ δὲ ἵππου σκιρτῶντος; διὰ τὸ αἰφνιδίως προσιέναι καὶ τοῦ βασιλέως τοῦτον κατασχόντος, τὸν κόμητα τοῦ σταύλου ἐπηρώτησεν ὁ βασιλεύς· « Τίνος ἐστὶν ὁ ἵππος; » Ὁ δὲ ἔφη· « Ὁ κόμης τοῦ Ὀψικίου ἀπέστειλεν αὐτὸν τῇ βασιλείᾳ σου. »

Imperatori vero ad Blachernas, ut ei mos erat, profecto occurrit non nemo, qui ait : « Equus cui majestas tua insidet meus est. » Equo tunc exsiliente quia hic subito astiterat, et imperatoris manu detento, stabuli comitem interrogavit imperator : « Cujus est equus ? » Respondit : « Opsicii comes tuæ eum majestati misit. » Cumque Opsicii comes in urbe tunc ageret, eo in crastinum adducto, una

Variæ lectiones et notæ.

[54] 838. [55] Τούτων — 810,16 κατέθηκαν om. C. et Vat. sed habent P. Leo, Theodosius Melitenus, ut videtur. Symeonis logothetæ e breviario petita, cum verbotenus plerumque huic respondeant, interdum vero hoc ampliora sint. [56] ἐξῆεσαν ed. et Melit. ἐξίεσαν cod., ἐξῄωξαν Leo [57] αὐτοῖς δὲ β. cod. [58] ἐξῆλασεν ed. ἐξῆλθε Leo. [59] ὑποστρέφει ed. [60] μ. τοῦ ed. [61] τῆς κ. ed. τῇ κ. τοῦ Leo. [62] ὁ om. ed. [63] παρρυῶσι ed. [64] γινομένῳ τῷ β. π. Βλαχέρναις om. γίνεται — Μιχαὴλ ed. ἀπερχόμενος δὲ ὁ β. ἐν Βλ. Leo. [65] Rubrica Mon. deest in Par. 1705 et in margine codicis abscisso.

Digitized by Google

cum eo qui procedentem cum interpellaverat, ait imperator : « Verum eloquere, cujus est equus ? » Ille respondens dixit : « Meus erat : mittensque dux, vi eum, neque dato pretio, neque æstimatione facta, mihi eripuit. » Interrogavit comitem imperator : « Num res ita se habet edissere, et quare non soluto pretii equo, eum ad me misisti ? » Re examinata et probe percepta ut per vim nimirum equus ablatus fuisset, imperator dignis verberibus ducem emendavit : homini vero ad se accedenti equum restituit. Ille recipere detrectans, in ejus pretium libras duas accepit. Dux vero indolem ejus probare jussus, et si generosus foret scholarium crearet. Hic in bellum profectus, in conflictu velut imbellis et timidus inter fugientes repertus, occisus est.

A Τοῦ δὲ ἐν τῇ πόλει εὑρεθέντος, τῇ ἐπαύριον ἀγαγὼν αὐτὸν ὁ βασιλεὺς καὶ τὸν προσελθόντα αὐτῷ ἔφη· « Εἰπὲ τὸ ἀληθές· τίνος ἐστὶν ὁ ἵππος ; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν ὅτι, « Ἐμὸς ἦν· καὶ ἀποστέλλας ὁ στρατηγὸς, ἀνελάβετο αὐτὸν [66] ἀπ' ἐμοῦ βιαίως, μήτε τίμημά μοι δοὺς μήτε ἀξίωμα [67]. » Εἶπε δὲ πρὸς τὸν κόμητα ὁ βασιλεύς· « Εἰπὲ εἰ οὕτως ἔχει καὶ διὰ τί μὴ **712** ἀποκόψας [68] περὶ τοῦ ἵππου ἀπέστειλάς μοι αὐτόν ; » Ὁ δὲ ἔφη· « Ὅτι ἐπεζήτει γενέσθαι σχολάριος· ἐγὼ δὲ μὴ εἰδὼς, ὅτι ἀνδρεῖός ἐστι, παρεῖχον αὐτῷ νομίσματα ρ'. Ὁ δὲ οὐκ ἔλαβεν αὐτά. » Ὁ δὲ βασιλεὺς ἔφη· « Καὶ διὰ τί μὴ ἀποκοπὴν τελείαν μετ' αὐτοῦ ποιησάμενος ἀπέστειλάς μοι τὸν ἵππον ; Καὶ ἐρευνήσαντος τοῦ βασιλέως καὶ πληροφορηθέντος ὡς βιαίως αὐτὸν ἀφείλατο, τὸν

B μὲν στρατηλάτην τοῖς προσήκουσι μαγγλαβίοις ἐσωφρόνησε, τῷ δὲ προσελθόντι αὐτῷ ἀπέστρεψε τὸν ἵππον. Ὁ δὲ τοῦτον οὐκ ἠβουλήθη λαβεῖν, ἔλαβε δὲ ὑπὲρ αὐτοῦ λίτρας β', ὁρισθέντος καὶ τοῦ στρατηγοῦ δοκιμάσαι αὐτὸν καὶ εἰ ἀνδρεῖός ἐστι, ποιῆσαι αὐτὸν σχολάριον· τοῦ δὲ εἰς πόλεμον ἀπελθόντος, ἐν τῇ συμβολῇ ὡς δειλὸς ἐν τοῖς φεύγουσιν εὑρεθεὶς κατεσφάγη ὑπὸ τῶν πολεμίων.

CCLXVI. *De Leone Sapiente.*

Imperatori vero ad Bryæ palatium cum comitatu procedenti nuntiatum est ab Orientalium duce Saracenorum protosymbulum cum exercitu prædabundum venire ut Amorium caperet. Ille consueta exercitui proceribusque largitione facta, brevi tempore versus Cappadociam contendit. Amerumnes selectis militum octo millibus, Sudem inter Agarenos virtute prudentiaque nominatissimum

C ducem instituens, adversus imperatorem submisit. Manibus consertis, profligatus imperator fugit, et cum dedecore rediit : vixque salutem nactus est. Amerumnes vero virtute multa stipatus, abiit, et Amorium obsedit, variisque certaminibus editis obtinere non potuit, fortiter et generose civibus in adversum præliantibus. Philosophi vero Leonis discipulus quidam in castro habitans Amerumni recedere volenti, cujusdam ope, ceu astrologiæ peritus significavit : « Si dies tantum duos ad castrum stationem habueris, obtinebis nos ; » quod et contigit. A Boiditze quippe vocato, et Manicophago proditum est. Capti sunt etiam virorum nominatorum et non ignobilium plurimi, et in Syriam abducti captivi, Theophilus patricius et duces isti,

D Melissenus, Aetius, Theodorus protospatharius, qui et Craterus Callistus turmarcha, Cyrillus drungarius, et Bassoes cursor, et quidam aguminum proceres qui a protosymbulo tormentis adacti, ut fidem negarent, ipsi morem non gerentes, gladio capitibus præcisi sunt, vitæ temporalis vice æternam consecuti.

ΣΞϚ'. *Περὶ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ.*

(22) Γεγονότος δὲ τοῦ βασιλέως εἰς πρόκενσον ἐν τῷ Βρύαντι, ἦλθεν αὐτῷ μήνυμα παρὰ τοῦ στρατηγοῦ τῶν Ἀνατολικῶν, ὡς ὅτι ὁ πρωτοσύμβουλος ἐξελθὼν μετὰ πλήθους ἐκπορθήτων ἀπέρχεται τὴ Ἀμόριον. Ὁ δὲ τὰ νενομισμένα τῷ τε στρατῷ καὶ τοῖς ἄρχουσι ποιήσας [69] συντόμως μέχρι Καππαδοκίας ἐξῆλθεν [70]· Ὁ δὲ ἀμερουμνῆς ἀποχωρίσας ν' [71] χιλιάδας λαοῦ καὶ τὸν Σουδεῆ [72], ὀνομαστότατον

C ἐν τοῖς Ἀγαρηνοῖς ὄντα ἐπί τε ἀνδρείᾳ καὶ φρονήσει, δοὺς αὐτοῖς κεφαλὴν, ἀπέστειλε κατὰ τοῦ βασιλέως. Συμβαλόντων δὲ πόλεμον, ἡττηθεὶς ὁ βασιλεὺς ἔφυγε καὶ μετ' αἰσχύνης ὑπέστρεψε, μόλις διασωθείς. Ὁ δὲ ἀμερουμνῆς, ἀπελθὼν μετὰ δυνάμεως πολλῆς, περιεχαράκωσε [73] τὸ Ἀμόριον, [74] καὶ πολέμους πολλοὺς ποιήσας, οὐκ ἴσχυσεν αὐτὸ ἐκπορθῆσαι, γενναίως καὶ σταθερῶς ἀγωνιζομένων τῶν ἔνδοθεν. Μαθητὴς δέ τις Λέοντος τοῦ φιλοσόφου ἦν ἐν τῷ κάστρῳ **713** καὶ, βουληθέντος [75]

D ὑποχωρῆσαι τοῦ ἀμερουμνῆ, διά τινος ἐμήνυσεν αὐτῷ ὁ [76] ἀστρονόμος, ὅτι « Εἰ προσκαρτερήσεις δύο ἡμέρας τῷ κάστρῳ, ἐκπορθήσεις ἡμᾶς· ὃ καὶ γέγονε· προεδόθη γὰρ ὑπό τε τοῦ λεγομένου Βοϊδίτζη καὶ τοῦ Μανικοφάγου. Κατεσχέθησαν δὲ τῶν ὀνομαστῶν ἄνδρες οὐκ ἀγενεῖς ἀπελθόντες ἐν Συρίᾳ αἰχμάλωτοι, Θεόφιλος ὁ πατρίκιος, καὶ στρατηγοὶ ὅ τε Μελισσηνὸς καὶ Ἀέτιος καὶ Θεόδωρος, πρωτοσπαθάριος εὐνοῦχος, ὁ Κρατερὸς, καὶ Κάλλιστος τουρμάρχης, καὶ Κωνσταντῖνος δρουγγάριος, καὶ Βασσόης ὁ δρομεὺς, [77] καὶ ἄλλοι πολλοὶ καὶ ἄρχοντες τῶν ταγμάτων, οἳ παρὰ τοῦ πρωτοσυμβούλου ἀναγ-

Variæ lectiones et notæ.

[66] ἀν. ἀ. β. ἀπ. ἐμοῦ ed. ἀνείλατο ἀ. ἐξ ἐ. β. Leo. ἀνελατ. ἀ. ἀπ' ἐ. β. cod. [67] ποιήσας add. Leo. [68] ἀπέκοψας P. cod. Sym. cf. infra ἀποκοπὴν τελείαν, persoluto scl. pretio [69] ποιήσ' cod. ποιῆσαι ed. [70] ἐξήλασεν Sym., ἐξήλατο Leo. [71] η' pro ν' Leo. [72] Σουδαῆ ed. Σουδὲμ Leo Γουνδεῆ Sym. In continuatore de hac expeditione nihil, quæ varians tantum videtur esse ejus quæ § 19 relata est. sed cf. Genesium 65,19—66,12. [73] περιχαροκώσας Leo. [74] Ἀμμώριον Ced. [75] β. οὗ πρόσχ. ed. [76] αὐτός add. Leo. [77] δρ. καὶ τινες Leo.

Digitized by Google

κασθέντες ἀρνήσασθαι τὴν αὐτῶν πίστιν καὶ τοῦτο [78] μὴ πειθέντες, ξίφει τὰς κεφαλὰς ἀπετμήθησαν, ἀντὶ τῆς παρούσης ζωῆς τὴν αἰώνιον ἀνταλλαξάμενοι.

(23) Ὁ δὲ, τὴν αἰσχρὰν σωτηρίαν τῆς καλλίστης Α ἀνταλλαξάμενος, ὁ τοῦ φιλοσόφου Λέοντος μαθητὴς, προσρυεὶς τῷ ἀμερουμνῇ ἠρωτήθη παρ' αὐτοῦ περὶ τῆς ἐπιστήμης αὐτοῦ. Ὁ δὲ εἶπε μαθητὴς εἶναι τοῦ φιλοσόφου Λέοντος. Οὗτός τε ὅστις ὁ Λέων ἐστὶν καὶ οἷος μαθὼν, αὐτὸν ἐπεθύμει ἐκεῖνον ἰδεῖν, καὶ δή τινι τῶν αἰχμαλώτων δοὺς γράμματα, πρὸς Λέοντα τὸν φιλόσοφον ἀπέστειλεν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὑποσχόμενος αὐτῷ, εἰ ἐξέλθοι [79] ὁ αὐτὸς Λέων, ἀπ' ἐκείνου αὐτὸν εἶναι ἐν τιμῇ. Ὁ Λέων δὲ τὰ γράμματα ἀπολαβὼν καὶ φοβηθεὶς μήπως διαγνωσθῇ, ἀνήγαγε ταῦτα Θεοφίλῳ τῷ βασιλεῖ. Ὁ δὲ, γνοὺς τὰ τῆς ἐπιστήμης αὐτοῦ καὶ ὅτι τοιοῦτον σοφὸν ἄνδρα ἐν τῇ πολιτείᾳ αὐτοῦ ἔχει, προσλαβόμενος αὐτὸν εἶχεν ἐν τῷ παλατίῳ τῆς Μαγναύρας [80], παραδοὺς αὐτῷ διδάσκειν καὶ μαθητὰς, παρέχων αὐτῷ τὰ πρὸς ὑπηρεσίαν ἅπαντα, ὃς καὶ μητροπολίτης ἐν Θεσσαλονίκῃ γέγονεν.

Discipulus autem Leonis Philosophi salutem honestissimæ turpem præferens, cum ad Amerumnem transiisset, ab eo de scientia sua interrogatus, Leonis discipulum esse professus est. Amerumnes quis et qualis esset iste Leo probare cupiens, captivorum non nemini datis litteris, ad Leonem Philosophum Constantinopolim misit, pollicitus, si veniret, in honore futurum. Acceptis litteris, veritus Leo ne dignosceretur, Theophilo imperatori cuncta detulit. Theophilus de ejus scientia certior factus et quod vir adeo sapiens in civitate regia degeret, vocatum detinuit in Magnauræ palatio, docendi facultate discipulisque et cunctis necessariis ad ministerium exhibitis, qui deinceps metropolita Thessalonicensis exstitit.

(24) Ὁ δ' αὐτὸς κτίζει τὸ (181a) Τρίκογχον ἐν τῷ Β παλατίῳ καὶ τὸ λεγόμενον Σίγμα καὶ τὰς ἀναβάθρας, ἔνθα οἱ **714** δῆμοι ἵστανται, στήσας καὶ φιάλην, ἐν ᾗ γίνεται τὸ Σαξιμοδέξιμον λεγόμενον, τῶν ἵππων ἀμφοτέρων τῶν μερῶν διερχομένων μετὰ χρυσῶν σαγισμάτων. Ὑπὸ δὲ τὸ Τρίκογχον κάτωθεν διὰ μηχανῆς ἐποίησε τὸ λεγόμενον Μυστήριον, ἐν ᾧ τῇ μιᾷ γωνίᾳ ὃ ἐὰν εἴπῃ [81] τις, ἐξακούεται ἐν τῇ ἑτέρᾳ.

Idem imperator triconchum in palatio, et quod dicitur Sigma, gradusque, quibus factiones consistunt, et fontem ædificavit, quo peragitur Saximodeximum dictum, utriusque partis equis aureis stragulis instructis, et pertranseuntibus. Sub triconcho vero ex machina secretum (ita vocant) posuit, in cujus angulo quovis quidquid dixerit aliquis, in altero exauditur.

ΣΞΖ'. *Περὶ Θεοδώρου καὶ Θεοφάνους τῶν αὐταδέλφων* [82].

CCLVI. *De Theodoro et Theophane fratribus.*

[83] (35) Μαθὼν δὲ ὁ αὐτὸς [84] Θεόφιλος, ὅτι Θεοφάνης [85] ὁ ποιητὴς καὶ Θεόδωρος ὁ αὐτάδελφος αὐτοῦ, καθ' ἑαυτοὺς ζῶντες, τὴν ἀσέβειαν αὐτοῦ κωμῳδοῦσι καὶ διελέγχουσιν, ἀποστείλας μετ' ὀργῆς C ἤγαγεν αὐτοὺς πρὸς ἑαυτὸν εἰπὼν τάδε· « Πόθεν ἐστέ; » Οἱ δὲ εἶπον· « Ἐκ Παλαιστίνης. » Ὁ δὲ ἀλιτήριος· « Καὶ διά τί τὴν γῆν ὑμῶν ἀφέντες καὶ εἰς τὴν ἡμετέραν ἐλθόντες οὐ πειθαρχεῖτε τῇ βασιλείᾳ ἡμῶν; Τῶν δὲ μηδὲν ἀποκριναμένων, ἐπέτρεψε παίεσθαι τὰς ὄψεις αὐτῶν σφοδρῶς· εἶτα μετὰ τοῦτο βουνευρήσας αὐτοὺς μέχρι [86] θανάτου, μετὰ θυμοῦ καὶ τραχείας φωνῆς πρὸς τὸν ὕπαρχον ἔφη· « Ἆρον αὐτοὺς εἰς τὸ πραιτώριον, καὶ γράψον τὰ πρόσωπα αὐτῶν ἐγκολάψας τούσδε τοὺς στίχους·

Theophilus autem cum didicisset Theophanem poetam et Theodorum ejus fratrem ipsius impietatem suggillare et arguere, mittens cum furore eos ad se accersivit dicens : « Undenam estis? » Dixerunt illi : « Ex Palæstina. » Scelestus autem : « Quam ob causam patria vestra deserta, in ditionem nostram venientes non obeditis imperio nostro? » Illis nihil respondentibus, jussit eorum facies dure percuti. Deinceps vero eisdem ad mortem ferme nervis bubulis per corpus cæsis, cum furore et aspera voce dixit ad præfectum : « Tolle istos in prætorium, et versus hosce vultui eorum inscribe :

[87] *Πάντων ποθούντων προστρέχειν πρὸς τὴν [πόλιν],*
Ὅπου πάναγνοι τοῦ Θεοῦ λόγου πόδες
Ἔστησαν εἰς σύστασιν τῆς οἰκουμένης,
Ὤρθησαν οὗτοι τῷ σεβασμίῳ τόπῳ
Σκεύη πονηρὰ δεισιδαίμονος πλάνης. D
Ἔκεισε πολλὰ λοιπὸν ἐξ ἀτοπίας
Πράξαντες αἰσχρὰ δεινὰ δυσσεβοφρόνως,
715 *Ἐκεῖθεν ἠλάθησαν ὡς ἀποστάται.*

Cunctis ad urbem accurrere affectantibus,
Castissimos in qua Deus Verbum pedes
Fixit, generi salutem ut humano daret,
Apparuere et isti venerando in loco,
Superstitiosi erroris vasa pessima.
Et inde, multa postquam perfidi Deo
Facinora perpetrassent turpia impie,
Ut desertores vertere jussi sunt solum.

Variæ lectiones et notæ.

[78] τούτου μὴ πεισθέντος (πείσαντος)? Leo. [79] ἐξέλθ. cod. ἐξέλθῃ ed. [80] τῆς Μαναύρας cod. Leo, τῷ Μαγ. ed. [81] εἴποι ed. [82] Π. Θεοφ. καὶ Θεοδ. τῶν ἀ. cod. et Mon. om. Par. 1706. — [83] 831. [84] αὐτὸς ὁ ed. αὐτὸς Leo, quæ indicia sunt narrationis insertæ. [85] Θ. τε καὶ Θ. ed., Θ. π. καὶ Θ. Leo. [86] αὐτοῦ add. Leo. [87] Πάντων — πάλιν, Theophili versus om. codex Mosq., versio Serbica, Leo, Genesius; videntur inserta vel e Symeone vel e Continuatore.

Digitized by Google

Fugaque in urbem hanc delati, imperii caput,
Non destitere ab impura vecordia.
Compuncti igitur facinorosi velut notis,
Ex urbe damnati pelluntur hac quoque.

A *Πρὸς τὴν πόλιν δὲ τοῦ κράτους πεφευγότες*
Οὐκ ἐξαφῆκαν τὰς ἀθεμίτους μωρίας.
Ὅθεν γραφέντες ὡς κακοῦργοι τὴν θέαν
Κατακρίνονται καὶ διώκονται πάλιν] ·

hoc addens, «Tametsi inelegantes sint, nulla sit tibi cura.» (Hoc autem dixit, sciens eos litteris peritissimos et exercitiis poeticis versatissimos), «nec digni sunt ut elegantes sint iambi.» Responderunt illi : «Scribe, scribe, imperator, quod placuerit, ceu coram justo et tremendo Judice illud idem lecturus.» Præfectus viros in prætorium abductos post dies duos, corpore extento, manibus et pedibus ligatis, acubus suffixit, et versibus in eorum frontibus insculptis, in exsilium misit.

προσθεὶς ὅτι « Κἂν μὴ ὦσι καλοί, μή σοι μελέτω. » Τοῦτο δὲ εἶπεν εἰδὼς αὐτοὺς ὡς σοφωτάτους καὶ ἄριστα ἠσκημένους τῶν ποιητικῶν σχημάτων τὴν ἀκρίβειαν, ἐπειπόντος [88] τινός· « Οὐδὲ ἄξιοί εἰσιν, ἵνα καλοὶ ὦσιν οἱ ἴαμβοι. » Οἱ δὲ εἶπον· « Γράφε, γράφε, βασιλεῦ, τὸ δοκοῦν σοι, ὡς μέλλον [89] τοῦτο ἀναγνωσθῆναι ἐνώπιον τοῦ δικαίου καὶ φοβεροῦ Κριτοῦ. » Ὁ δὲ Ὕπαρχος, τούτους ἀγαγὼν εἰς τὸ πραιτώριον, μετὰ δύο ἡμέρας ἁπλώσας ἐν σκάμνοις καὶ δήσας αὐτῶν χεῖρας καὶ πόδας κατακεντήσας τε καὶ ἐγκολάψας τοὺς στίχους εἰς τὰς ὄψεις αὐτῶν,

B ἐξώρισεν.

Et in exsilio quidem moritur S. Theodorus; illustris vero Theophanes poeta ad Michaelis et Theodoræ tempora superfuit, pro fide orthodoxa instituenda plurimum contendens : qui postmodum metropolita Nicænus exstitit, rebus jam in meliorem statum et majorem pietatem compositis.

(26) Καὶ ἐν μὲν τῇ ἐξορίᾳ τελευτᾷ ὁ ἐν ἁγίοις Θεόδωρος· ὁ δὲ ἀοίδιμος Θεοφάνης ὁ ποιητὴς διήρκεσε μέχρι Μιχαὴλ καὶ Θεοδώρας, ἀγωνισάμενος πλεῖστα ἐν τῇ γενομένῃ ὀρθοδοξίᾳ· ὃς καὶ μητροπολίτης εἰς Νίκαιαν γέγονε, τῶν πραγμάτων ἀποκαταστάντων [90] ἤδη πρὸς τὸ εὐσεβέστερον [91].

Ejus tempore ad Augusteum statuæ Justiniani aureus globus in terram decidit : cunctisque anxiis, et quomodo ad culmen illud conscenderent disceptantibus, artifex quidam scandularius inventus est, qui Magnæ ecclesiæ conscensis tegulis, cum fune telum immisit in Justiniani equum : infixoque ibidem telo ipse per funem excurrens, stuporem cunctis spectantibus incussit : et globo reposito, imperatoris animum sibi conciliavit, solertia sua et ingenio magnum nomen sibi comparans, numismatibus etiam centum ab Augusto donatus.

(27) Ἐπὶ αὐτοῦ ἔπεσεν ἡ χρυσῆ τοῦφα Ἰουστινιανοῦ τοῦ λεγομένου Αὐγουστέως· ἀμηχανούντων δὲ πάντων καὶ πῶς ἀνέλθοιεν διαλογιζομένων, εὑρέθη τις σκαλωτὴς τεχνίτης, καὶ ἀνελθὼν ἐν τοῖς κεράμοις [92] τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας, βέλος ἀφῆκε μετὰ σχοινίου εἰς τὸν ἱππότην Ἰουστινιανὸν [93] τὸν ἐκ χαλκοῦ συνιστάμενον· καὶ τοῦ βέλους παγέντος ἐκεῖσε, αὐτὸς διὰ τοῦ σχοινίου διαδραμών, θάμβος μὲν τοῖς ὁρῶσι παρείχετο, καὶ τὴν τοῦφαν προσήρμοσε, καὶ τὴν τοῦ **716** βασιλέως ἐπεσπάσατο εὔνοιαν, καὶ τῇ τέχνῃ καὶ τῇ φύσει μέγα προσέθηκεν ὄνομα, φιλοτιμηθεὶς παρὰ τοῦ βασιλέως νομίσματα ρ'.

C

Theophilus autem filium suum Michaelem in Magna ecclesia coronavit et coronationis die omnibus munera largitus est. Exstruxit etiam hospitium quod ejus de nomine Theophili dicitur. Hic fuerat domus Isidori patricii qui Roma venerat cum Olybrio sub Constantino Magno, postea locus in prostibulum mutatus ad recipiendas meretrices sub Leone Isauro ex fornice hospitium factus est. Hic deinde sedem habuit Constantinus, Irenæ filius, postquam matris jussu excæcatus fuit : hujus autem jam demortui uxor, monasticam vestem induta, ibi monasterium condidit quod vocavit Pœnitentiæ. Hæc eadem domus, amplitudine et magnificentia mirabilis, cum, trabibus cœnaculi inclinatis, jamjam ruitura videretur, moniales ab imperatore, cum ad Blachernas venisset, ut repararetur postularunt. Renuit ille; sed visa domo delectatus, easdem moniales in aliud monasterium transtulit,

(28) Στέφει δὲ Θεόφιλος Μιχαὴλ τὸν υἱὸν αὐτοῦ, ἐν τῇ Μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ· φιλοτιμησάμενος [94] ἣν πάντας ἐν τοῖς στεψίμοις. Κατεσκεύασε δὲ καὶ ξενῶνα τὸν νῦν μὲν τὰ Θεοφίλου λεγόμενον, οἶκον μὲν γεγονὸς Ἰσιδώρου πατρικίου ἀνελθόντος ἀπὸ Ῥώμης μετὰ Ὀλυβρίου ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου, μετὰ δὲ χρόνον ἐκδοθέντα [95] κουρατώρια ὥστε κατοικεῖν ἐκεῖσε γυναῖκας τῶν εὐγενῶν μὴ εἰδυίας σωφρονεῖν· ἐπὶ δὲ Λέοντος Ἰσαύρου ἐκ πορνείου ξενοδοχεῖον ἐχρημάτισεν ἐπὶ αὐτοῦ. Ὕστερον δὲ γέγονεν οἶκος Κωνσταντίνου τοῦ τῆς Εἰρήνης μετὰ τὴν ὑπὸ τῆς μητρὸς γεγονυῖαν τύφλωσιν [96] εἰς αὐτόν· τελευτήσαντος δὲ αὐτοῦ, ἡ γυνὴ αὐτοῦ τὸ μοναδικὸν σχῆμα περιβαλλομένη μοναστήριον κατεσκεύασε καὶ ἐκάλεσε τὰ Μετανοίας. Τοῦ δὲ αὐτοῦ οἴκου μεγίστου τε ὄντος καὶ θαυμαστοῦ, ξύλου ἐν τῷ τρικλίνῳ ἀποκλασθέντος [97], ἠπείλησε πτῶσιν· αἱ δὲ μονάζουσαι, ἀπερχομένου τοῦ βασιλέως ἐν Βλαχέρ-

D

Variæ lectiones et notæ.

[88] εἰπόντος ed. Leo. [89] μέλλων cod. et Leo, qui ἀναγνῶσαι habet. [90] ἀπ. om. ed. [91] Ἐπὶ τῆς βασιλείας Θεοφίλου ἦν καὶ Ἰωσὴφ ὁ ὑμνογράφος, ὃς ἐξωρίσθη ὑπὸ Θεοδώρας τῆς βασιλίσσης· παρέτεινε δὲ ἡ ζωὴ αὐτοῦ ἕως τῆς βασιλείας Λέοντος τοῦ Σοφοῦ. Hæc quæ in ed. sequitur notitia de Josepho hymnographo qui usque ad Leonem Sapientem vixerit, non Georgii, sed Continuatoris est glossema ad Theophanis hymnographi historiam, in Leone haud inveniendum. [92] κεραμίοις ed. — [93] Ἰουστινιανοῦ ed. Leo. [94] φ. ὧν π. ed. φ. π.? [95] ἐκδοθεντ. κουρατρ. cod. [96] ἐκτυφ. ed.

Digitized by Google

ναις (181b) ἐδεήθησαν αὐτοῦ [98] περὶ τούτου. Ὁ δ', ἐκνεύσας καὶ θεασάμενος τὸν οἶκον καὶ ἀρεσθεὶς εἰς αὐτὸν, μετοικίζει τὰς αὐτὰς μοναζούσας ἐν ἑτέρᾳ μονῇ, αὐτὸν δὲ τὸν οἶκον, κόσμῳ παντοίῳ καλλωπίσας, ξενῶνα πεποίηκεν, ἐπιδοὺς αὐτῷ χρήματα πάμπολλα καὶ ἀργύριον καὶ προάστεια, ἐπονομάσας αὐτὸν τὰ Θεοφίλου.

A ipsam vero ædem variis decoratam ornamentis in hospitium mutavit, datis ei possessionibus multis, pecunia et prædiis, Theophilique nomen imponens.

[99] (29) Πρὸ δὲ τῆς αὐτοῦ τελευτῆς ὁ θεομισὴς οὗτος βασιλεὺς, βουλὴν [1] μυστικὴν ποιησάμενος μετὰ τῶν ὁμοφρόνων αὐτοῦ περὶ Θεοφόβου τοῦ Πέρσου, ὡς ὅτι « Πολλὴν ἀγάπην καὶ πίστιν ἔχουσιν εἰς αὐτὸν οἵ τε ὑπ' αὐτὸν Πέρσαι καὶ τῶν ἐν τέλει οὐκ ὀλίγοι, καὶ μήπως, ἐμοῦ τελευτήσαντος, μελετήσωσι τυραννίδα κατά τε τοῦ ἐμοῦ παιδὸς νηπίου ὄντος καὶ τῆς γυναικὸς [2], ἀνήγαγε Θεόφοβον εἰς τὸ παλάτιον καὶ εἶχε μετ' αὐτοῦ. Βαρηθεὶς δὲ ἐκ [3] τῆς νόσου, καθεῖρξε Θεόφοβον ἐν ταῖς καμάραις τοῦ Βουκολέοντος. Τῶν δὲ Περσῶν **717** ἐπιζητούντων αὐτὸν τί ἄρα γέγονεν, ἀποστείλας τῇ νυκτὶ ὁ βασιλεὺς Πατρωνᾶν, τὸν τῆς Αὐγούστης ἀδελφὸν, σὺν τῷ λογοθέτῃ, ἀπέτεμε τὴν κεφαλὴν τοῦ Θεοφόβου. Ἔπεισαν δὲ οὗτοι τοὺς Πέρσας ὡς [ὅτι] μετὰ τοῦ βασιλέως ἐστὶν ἐν τῷ παλατίῳ. Τοῦ δὲ βασιλέως δυσεντερίας [4] νόσῳ τὴν ψυχὴν κακῶς ἀποῤῥήξαντος, ἀπεκομίσθη τὸ δύστηνον αὐτοῦ σῶμα εἰς τοὺς Ἁγίους Ἀποστόλους· τὸ δὲ σῶμα τοῦ Θεοφόβου διὰ τοῦ Βουκολέοντος ἐξαγαγόντες λαθραίως διέτρωσαν πλησίον τὰ Ναρσοῦ ἐν τῇ νῦν [5] λεγομένῃ μονῇ [6] τῆς Θεοφοβίας, καὶ τοῦτον ἐκεῖσε κατέστησαν.

Ante mortem porro imperator ille Deo exosus, maximo cum hominibus ejusdem sententiæ habito consilio de Persa Theophobo, ut nimirum ab ipsis diligeretur, « Eamque fidem, aiebat, ipsi præstant Persæ subditi, ne forte me defuncto adversus filium pueriles annos nondum excedentem, et in uxorem meditentur tyrannidem : eam ob rem Theophobum in palatium adduxit et secum habuit; morbo autem ingravescente, eum carcere inclusit B in Bucoleontis fornicibus, Persis autem inquirentibus, quid de illo actum foret, imperator Petronam Augustæ fratrem noctu cum logotheta misit, et Theophili caput amputari jussit. Isti vero cum imperatore in palatio versari Persis denuntiaverunt. Imperatore vero dysenteriæ morbo animam misere projiciente, exsecrandum ejus corpus ad Sanctos Apostolos delatum est. Corpus autem Theophobi per Bucoleontem clam subductum in monasterium, Theophobiæ nunc dictum, Narsetis ædi vicinum deportaverunt : et illud ibidem deposuerunt.

ΣΞΗ'. *Βασιλεία Μιχαὴλ υἱοῦ Θεοφίλου* [7].

CCLXVIII. *Regnum Michaelis Theophili filii.*

C

[8] Μετὰ τοῦτον [9] ἐβασίλευσε Μιχαὴλ [10] σὺν τῇ μητρὶ [11] αὐτοῦ Θεοδώρᾳ ἔτη [ι]ε' [12], μόνος δὲ ἔτη ι', καὶ σὺν [13] Βασιλείῳ ἔτος α' [μῆνας δ'], ὅστις [14] τὴν πατρῴαν βασιλείαν διαδεξάμενος [15], τὴν [16] θεοστυγῆ παρεισφρήσασαν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ δεινῶς ἐπικωμάσασαν νέαν θρησκείαν εὖ μάλα γνησίως ἀποσεισάμενος, τὴν ἐκπαλαι [17] θεοβράβευτον, ἱερὰν τε καὶ ὀρθοτάτην πίστιν ἀνεκήρυξεν. Ἡ [18] δὲ Θεοδώρα οὕτως ἦν πιστὴ καὶ ὀρθόδοξος, ὡς καὶ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἔτι περιόντος λάθρα [19] τὰς ἁγίας εἰκόνας τιμᾷν [20] καὶ προσκυνεῖν· ἥτις [21] γνώμῃ μὲν ἑαυτῆς, ὑποθήκῃ δὲ **718** καὶ παραινέσει Θεοκτίστου κανικλείου καὶ λογοθέτου ἐξελαύνει τε τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς πόλεως τὸν πατριάρχην Ἰωάννην [22] σὺν τοῖς περὶ αὐτὸν οὖσιν, [23] περιορίσασα τοῦτον ἐν τῷ

Post eum Michael una cum matre sua Theodora annos quindecim regnavit, solus decem, cum Basilio vero annum unum et menses quatuor. Hic, paterno potitus imperio, impiæ doctrinæ quæ in Ecclesia subrepens novum induxerat cultum, generose valedicens, a Deo primitus ordinatam sacram et orthodoxam fidem restituit. Theodora vero adeo fide rectisque in Ecclesiam sensibus præstabat, ut ejus viro adhuc superstite, sanctas imagines coleret et veneraretur. Hæc tum proprii animi motu, tum etiam suggestione et sententia Theoctisti Canicleo præpositi et logothetæ, ex Ecclesia et urbe Joannem patriarcham in Clidii, monasterium ita dictum, ad Stenum exsulem D ejecit, qui etiam Augustæ compater fuisse dicitur.

Variæ lectiones et notæ.

[98] ἀποκλεισθ. cod. [99] αὐτοῦ om. ed. [99] 842. [1] β. μεγίστην π. Leo.— [2] ἀποστείλας add. Leo. [3] Βαρυνθείσης δὲ τῆς Leo. [4] δυσεντερία Leo, iota subscr. pro ς. [5] λ. νῦν Leo. [6] μονῇ om. ed. [7] Μιχαὴλ καὶ Θεοδώρα Vat. 152 f. 198 a. [8] 842. [9] Μετὰ δὲ Θεόφιλον ἐϐ. M. C, M. δὲ Θ. M. Vat. Τῷ στλϑ ἔτει τοῦ κόσμου, ἀπὸ δὲ τῆς θείας σαρκώσεως ωλ0' ed. — [10] ὁ υἱὸς Θεοφίλου ed. υἱὸς αὐτοῦ C 154, ὁ ἀ. ἔτη κε' 310. ὁ υἱὸς ἀ. διεϑύνων καταλιμπάνεται Vat. [11] τῇ ἀ. μ. C. μ. Vat. [12] κατέσχεν ἔτη ιϐ' καὶ μ. αὐτοκρατόρησεν ἐ. ι' (ἔτη ιϐ' 134) καὶ μ. γ' C. τὰ τῆς βασιλείας σκῆπτρα καὶ ἐϐ. σὺν τῇ μ. ἀ. ἔτη δ [ι]' καὶ μ. ἔτη ι' καὶ μ. ὀ' Vat. [13] καὶ σὺν — δ' om. C., μ. δ' om. cod. et ed. — [14] ὅς γε τὴν μὲν π. ϐ. σὺν τῇ μ. Θ. δ. C. 310, ὅς γε τὴν π. ϐ. δ. 154, οὗ τὰ τῆς ἐπιτροπῆς ὅτε πατρίκιος Θεόκτιστος καὶ Μανουὴλ ὁ πρῶτος μαγίστωρ τ.ξίωνται· καὶ οὐκ ἐπὶ πολὺ, διεφθαρείσης γὰρ αὐτῶν τῆς ὁμονοίας, κάτεισι μὲν M. ἐκ τοῦ παλατίου ἐν τοῖς κατὰ τὴν κινστέρναν χώροις τοῦ Ἄσπαρος τὴν οἴκησιν ἔχων, ἀποκαταστήσας τὸν ἑαυτοῦ οἶκον, μοναστὰς καταγώγηται, πλὴν ὡς συγκλητὸς προήρχετο. Ἡ δὲ Vat. [15] δεξάμενος A. [16] δὲ C. 154. [17] Θεοφιλῆ καὶ add. C. θεόφιλον καὶ A. [18] Ἡ — νηστειῶν om. C. [19] ταύτην add. Leo. [20] τ. τε καὶ σέϐεσθαι Leo., τ. τε καὶ σεϐάζεσθαι Vat. — [21] ἥτις τὸ μὲν ἀφ' ἑαυτοῦ (ἑαυτῆς) τό τε ὑπ. Θ. ἐπὶ τοῦ κ. καὶ λ. τῆς τε ἐ. καὶ τῆς π. τὸν π. Ἰω. ἐ. Vat. [22] Ἰω. καίπερ σύντεκνον αὐτῆς ὄντα Leo, Ἰω. σύντεκνα ἀ. ὁ. Vat. [23] ὄντας cod. et ed.

Digitized by Google

In ejus locum Methodium monachum inducit et patriarcham instituit. Monachis vero et episcopis a Theophilo in exsilium missis postliminio revocatis, fidem orthodoxam firmavit, et Ecclesiæ pacem restituit. Et quidem adhuc infans erat imperator; sed qui « ex ore infantium et lactentium perfecit laudem suam, » ille faciebat ut hic veritatem divini dogmatis confiteretur ac declararet, ad gloriam Dei Verbi qui per maximam misericordiam caro factus est, hominibus in terris visus est, et habitavit in nobis, juxta sacrum oraculum.

A Στενῷ [31] εἰς τὸ Κλειδίον οὕτω καλούμενον· [32] λέγεται δὲ καὶ σύντεκνος [33] αὐτῆς εἶναι. Εἰσάγει δὲ τὸν ἐν ἁγίοις Μεθόδιον, μοναχὸν ὄντα, καὶ πατριάρχην ἀποκαθιστᾷ· καὶ πάντας τοὺς ἀπὸ Θεοφίλου ἐξορίστους [37] μοναχοὺς καὶ ἐπισκόπους ἑνώσασα, τὴν ὀρθόδοξον ἐβεβαίωσε πίστιν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν εἰρήνευσεν. — Εἰ γὰρ καὶ νήπιος ἐτύγχανεν ὁ βασιλεὺς [38], ἀλλ' ὁ [39] « ἐκ στόματος νηπίων καὶ θηλαζόντων κατηρτισάμενος αἶνον, » αὐτὸς καὶ τοῦτον παρεσκεύασε [40] τὴν ἀλήθειαν τοῦ θείου δόγματος ἀνυμνῆσαι καὶ φανερῶσαι πρὸς δόξαν τοῦ δι' ἄκραν [41] εὐσπλαγχνίαν [42] σαρκωθέντος θείου Λόγου καὶ τοῖς ἀνθρώποις ἐπὶ γῆς ὀφθέντος καὶ συναναστραφέντος κατὰ τὴν ἱερὰν χρησμολογίαν.

Convocavit enim Constantinopolim in synodum sanctos divosque Patres. Ab his improborum infamiumque Iconoclastarum pessima hæresis sedulo coarguta est, ac turpia ejus deliramenta penitus eversa; et clare orthodoxa doctrina refulsit velut e quibusdam abditissimis et inextricabilibus labyrinthis tenebrosisque abyssis impiæ ac depravatæ hæreseos. Itaque istius quidem dux et magister, necnon assentatores ejus persecutores et conviciatores, tanquam veritatis adversarii et mendacii defensores, et tanquam lupi rabie actl impuræ diabolicæque superstitionis Manichæorum, a quibus et furorem adversus Dei Incarnati œconomiam, et initium ac principium sumpserunt, ejiciuntur. Eis autem communi consensu Deique instinctu et gratia subrogatur celeberrimus rectæ orthodoxæque fidei propugnator : qui omnes, ut ita dicam, calumnias, funestasque insidias sacris imaginibus structas, et profana deliramenta ab hæresiarchis eorumque nugarum et ineptiarum præconibus prolata tam invicte ac dilucide confutavit et diluit quam qui maxime; et propterea multas subiit persecutiones,

B (2) Σύνοδον γὰρ ἁγίων [43] καὶ θεηγόρων Πατέρων ἐν ΚΠ. συναθροίσας, ὑφ' ὧν ἡ τῶν κακῶν καὶ δυσωνύμων εἰκονομάχων κακίστη [44] **719** αἵρεσις [45] ἀκριβῶς ἐλεγχθεῖσα καὶ τὰ βδελυρὰ ταύτης ληρήματα διαῤῥήδην ἀνατραπέντα [46], φαιδρῶς ὁ τῆς ὀρθοδοξίας λόγος ἀνέτειλεν ὥσπερ ἐκ τινῶν (182a) μυχαιτάτων καὶ δυσδιεξοδεύτων λαβυρίνθων καὶ σκοτεινῶν βαράθρων [47] τῆς ἐξαγίστου καὶ πεφαυλισμένης [48] αἱρέσεως. Καὶ οὕτως ὁ μὲν ταύτης [49] ἔξαρχος [50] καὶ διδάσκαλος [51] σὺν τοῖς ὁμόφροσιν αὐτοῦ διώκταις καὶ ὑβρισταῖς ὡς [52] τῆς ἀληθείας [53] ἀντίθετοι καὶ (τοῦ) [54] ψεύδους προστάται, ὡς λυσσώδεις λύκοι καὶ τῆς μυσαρᾶς καὶ δαιμονιώδους; τῶν Μανιχαίων θρησκείας, ἀφ' ὧν [55] (καὶ τὴν μανίαν [56] κατὰ τῆς ἐνσάρκου θείας οἰκονομίας) καὶ [57] τὴν ἀφορμὴν καὶ ἀρχὴν εἰλήφασιν, ἐκδιώκεται· ἀντεσάγεται δὲ κοινῇ ψήφῳ καὶ θείᾳ προσβολῇ [58] τε καὶ χάριτι Μεθόδιος ὁ ἀοίδιμος καὶ (τῆς ὀρθοτομίας καὶ) [59] τῆς ὀρθοδοξίας [60] πρόμαχος. ὅς γε πάσας, ὡς ἔπος [61] εἰπεῖν, τὰς διαβολὰς καὶ τὴν ὀλέθριον κατὰ τῶν ἱερῶν εἰκόνων μεθοδείαν καὶ τὴν βέβηλον κενοφωνίαν τῶν αἱρεσιάρχων καὶ φοιτητῶν τῆς ἐκείνων κενο-

C

Variæ lectiones et notæ.

[31] καὶ ἐν τῷ Σ. περιορίζει εἰς τὸ Κ. λεγόμενον ἔν τινι μοναστηρίῳ· κἀκεῖσε τὸν τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν χαρακτῆρα, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῆς Θεομήτορος καὶ τῶν στρατιαρχῶν κατιδὼν διωρίσατο τῷ ἑαυτοῦ ὑπηρέτῃ τὰ τούτου (τούτων) ὅμματα διορύξαι· οὗ γεγονότος μαθοῦσα Θεοδώρα ζήλῳ θείῳ κινηθεῖσα τοὺς αὐτοῦ ὀφθαλμοὺς ἐκτυφλῶσαι κεκίνητο. Τούτου δὲ κωλυθέντος, τινὰς τῶν δορυφόρων ἐκπέμψασα πρὸς αὐτὸν, διακοσίοις λώροις ἐμάστιζεν. Εἰσάγει Vat. ut Sym. 1. [32] αὐτὸν περιορίσασα add. cod. — ἀποκαθίστησι Vat. καθίστησι Leo. — π. δὲ τοὺς Vat. [33] σύντεκνον cod. [37] ἐν ἐξορίᾳ παραπεμφθέντας ἐπ. εἰσήγαγε καὶ πάντας ἐν. τήν τε ὀ. π. ἐκράτυνε καὶ τὴν τῶν ἁγίων εἰκόνων προσκύνησιν ἀνεκήρυξε τῇ α' κ. τῶν ἁ. ν. Λίρετικοὶ δέ τινες διαπληκτιζόμενοι πρὸς τὸν πατριάρχην Μεθόδιον διὰ τὸν Ἰαννῆν τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου ἐξωσθῆναι, γυναῖκά τινα φρενοπατήσαντες δώροις σὺν Μητροφάνῃ, τῷ ταύτης υἱῷ προέῤῥῳ τῇ Σμυρναίων πόλει χρηματίσαντι, κρυψιγαμίας ἔγκλημα θριαμβεύουσιν. Ὁ δὲ πατριάρχης μὴ θέλων πέτρα σκανδάλου λογίζεσθαι, τὰ κρύφια αἴσχη ἀπογυμνοῖ· καὶ εὕρητο παρὰ τὸ εἰκὸς μαρασμῷ· καὶ τὸ αἴτιον καὶ ἀνθιενίστατο (ἀντ. ἐρωτηθείς Sym. ἁ. ἐρεῖν ἀνθιενίστατο Gen. 81,5.) Καὶ ὃς ἔφη, ὅτι « Ἐν Ῥώμῃ διάγοντός μου, πλεῖστα τοῖς γαργαλισμοῖς κινούμενος καὶ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου τῆς τυραννίδος ταύτης ἀλλοτριωθῆναι δεηθεὶς τὴν κορυφαίῳ (τὸν κορυφαῖον Gen. 84 9) δεξιᾷ τῇ χειρὶ καταπριέσαι τὰ αἰδοῖα (τὰ ἁ. καταπριέσαι Gen.) καὶ ἐπιφθέγξασθαι· « μὴ τοῦ λοιποῦ πτοεῖσθαι τὴν φιληδονίαν. » Ἐγὼ δὲ διυπνισθεὶς μετὰ σφοδρᾶς ἀλγήσεως περιῆλθον ἐν σαρκικῇ τοιαύτῃ, καθὼς ὁρᾶτε, νεκρότητι Vat. — Gen. et Sym. 1, om. §§ 2—4. [38] ὁ β. om. C. 310. [39] Ps. viii, 2. [40] παρεσκεύαζε C. 310. — [41] εὐσπλαγχνίας A. — [42] καὶ φιλανθρωπίαν C. 310. [43] ὁσίων C. 310. [44] κάκιστος cod. et ed. cf. participia nominativo posita, cum genitivus absolutus requiratur : τῆς ἐλεγχθείσης καὶ τῶν — ἀνατραπέντων. [45] τῶν εἰκονομάχων add. C. 310 [46] ἐξαν. ld. [47] καὶ add. A. et ed. vitiose, cum gen. τῆς αἱρέσεως ab altero λ. καὶ β. pendeat, non vero eidem parallelus sit. — [48] πεφενακισμένης C. 310. [49] προλεχθεὶς add. ed. [50] τε add. C. [51] καὶ συνδικαίως καὶ θεοκρίτως πάνυ C. 154, καὶ συνίστωρ Ἰαννῆς ἐκβάλλονται καὶ ἀναθεματίζεται δικαίως καὶ 0. 310 [53] ἀνήκεστοι πάμπαν καὶ λυσσώδεις ἅμα C. — [53] ἁ. λίαν ὥσπερ δὴ καὶ οἱ τῆς μ. καὶ δ. θρ. τῶν μ. C. [54] τοῦ om. ed. [55] καὶ τὴν μάχην add. C. [56] καὶ την μ. — οἰκονομίας om. ed., καὶ μ C. 310. [57] οἰκ. τὴν C, sed om. ed. ἐκδ. [58] προδ. ed. [59] τῆς ὀ. καὶ om. ed. [60] ὀρθοδοξίας καὶ ὀρθοτομίας A. [61] ὡς γε καὶ C. 310. — πᾶσαν ὡς ἐ. ἐ. τοῦ τε διαβόλου τὴν ὀλέθριον C.

Digitized by Google

φωνίας [52] καὶ φρενόβλαβείας ἄριστα καὶ σαφέστατα διελέγξας [53] καὶ ἀνατρέψας, εἰ καί τις ἄλλος· καὶ διὰ τοῦτο πολλοὺς (μὲν) [54] προὔπέστη [55] διωγμοὺς καὶ κινδύνους καὶ θλίψεις πολλὰς καὶ κακὰς, ἐξ ἐπιμέτρου δὲ σφόδρα ὑπὸ τοῦ θεηλάτου Θεοφίλου.

A magna pericula, graves tribulationes, præsertim a flagello Dei Theophilo.

(3) Τίς γὰρ ἀριθμήσει τοὺς ποικίλους καὶ ἀλλεπαλλήλους [56] διωγμοὺς καὶ πειρασμοὺς [57] καὶ τὰς ἀφεγγεῖς κατακλείσεις καὶ τοὺς ζοφώδεις βόθρους καὶ τὰς τῶν ἀναγκαίων περιστάσεις [58], φίλων τε καὶ ὁμοδόξων [59] στερήσεις καὶ τὰς ἄλλας συμφορὰς, ἃς ἔτλη γενναίως **720** καὶ προθύμως [60] παρὰ τῶν ἀνοσίων, ἀεὶ περιφέρων ἐναργῶς εἰς τύπον καὶ ὑπογραμμὸν ὑπομονῆς, τοῖς φερεπόνοις (καὶ [61] φθεγγομένη) καὶ σιωπῶσα παραίνεσις πρόδηλος γενόμενος [62]. Καὶ οὕτως ὁ θεσπέσιος τὴν Ἐκκλησίαν εὐδοκίᾳ [63] Θεοῦ παραλαβὼν καὶ συνεργείᾳ [64] τῶν θεοφόρων Πατέρων [65], « ὁ μὲν οἶκος τοῦ Θεοῦ, » τὸ σύστημα τῶν ὀρθοδόξων, « ἐπορεύετο καὶ » θείᾳ ῥώμῃ σαφῶς « ἐκραταιοῦτο » καὶ διέπρεπεν ἔργῳ καὶ λόγῳ, ὁ δὲ τῶν αἱρετιζόντων σύλλογος καὶ ἡ) [66] Ἰουδαϊκὴ τῷ ὄντι σπεῖρα [67] καὶ συμμορία κατῃσχύνετο κομιδῇ « καὶ ἠσθένει, » προφανῶς ἐπιστομιζομένη καὶ ἀνατρεπομένη καθ' ἑκάστην ἡμέραν. Καὶ δὴ λοιπὸν αὐτίκα διὰ [68] βασιλικῆς [69] κελεύσεως ἀνεκλήθησάν τε καὶ ἀνέθησαν οἱ ἐν ἐξορίαις τε [70] καὶ πικραῖς φυλακαῖς Πατέρες, ἅμα καὶ τὰ πλήθη τῶν μοναζόντων καὶ μέντοι καὶ τῶν εὐσεβῶν κοσμικῶν οὐκ ὀλίγοι [71], ὧν ὁ τάλας καὶ ἀλιτήριος [72] τὰς ὑπάρξεις ἀφελόμενος καὶ τοὺς μὲν δυσθανατώσας, τοὺς δὲ μάστιξι πολυειδέσι [73] παραδοὺς ἐξώρισεν (ὡς) [74] μὴ πειθομένους [75] παντελῶς μήτε ταῖς θωπείαις (αὐτοῦ) [76] μήτε ταῖς [77] ἀπειλαῖς τοῦ ἀλιτηρίου Θεοφίλου [78].

Quis enim numeret quot varias et continuas persecutiones ac tentationes, quot obscuros carceres, quot tenebrosas foveas, quot molestas necessitates, quot amicorum et fautorum orbitates, quot alios cruciatus generose et fortiter passus fuerit ab impiis, semper propositus ut exemplum et typus patientiæ, atque ut eloquens simul ac tacitum afflictis incitamentum propalatus. Ubi autem divus ille homo Ecclesiam, divina voluntate et cooperantibus deiferis Patribus, assumpsit, « domus quidem Dei, » seu orthodoxa doctrina, « proficiscebatur et, » Deo adjuvante, manifeste « seipsa robustior flebat, » et opere ac sermone excellebat; hæreticorum vero cœtus et vere Judaica spira et tribus omnino dedecorabatur, et magis in diem obmutescebat et corruebat. Statim postea, jussu imperatoris, revocati et in pristinum gradum restituti sunt Patres in exilium vel in duros carceres conjecti et simul ingens monachorum multitudo, necnon etiam piorum laicorum nonnulli, quos miserabilis et pestifer imperator alios fortunis suis spoliatos, alios mortalibus vexatos cruciatibus, alios variis traditos verberibus, exsilio multavit, utpote nec blanditiis nec minis nefarii Theophili cedentes.

B

(4) Ἐν γοῦν [79] τῇ αὐτοκρατορίᾳ Μιχαὴλ καὶ Θεοδώρας τῆς αὐτοῦ μητρὸς Ἀποδεῖναρ ὁ Σαρακηνῶν [80] φύλαρχος, ἐκ πολλῶν χρόνων ἑτοιμαζόμενος, ἐν δυνάμει βαρείᾳ δρομώνων τετρακοσίων φοβερῶν [81] καὶ καταπλήκτων ἦρχετο κατὰ τῆς θεοφρουρήτου ΚΠ. Ἀλλὰ τοῦτον ἡ θεία δίκη [82] διώλεσε, πάντων τῶν πλοίων [83] αὐτάνδρων συντριβέντων ἐν τῷ ἀκρωτηρίῳ [84] τῶν Κιβυῤῥαιωτῶν [85] τῷ λεγομένῳ **721** Χελιδονίᾳ, διασωθέντων ἐν Συρίᾳ ἑπτὰ καὶ μόνων [86] ἐξ αὐτῶν.

Imperantibus, Michaele et Theodora ejus matre, Aboudinar, Saracenorum dux, per longum tempus parato bello, cum classe instructissima quadringentis navibus constante contra divinitus custoditam Constantinopolim processit. At illum divina justitia perdidit : cuncta enim navigia cum ipsis viris fracta sunt ad promontorium Cibyrræotarum, Chelidonia dictum, ita ut septem tantum ex illis in Syriam evaserint.

C

Ἕως [87] ὧδε τὰ χρονικὰ [88] Γεωργίου· [89] ἀπὸ [90] τῶν ὧδε μόνον τοῦ Λογοθέτου.

Hactenus Chronica Georgii. Quæ sequuntur solius sunt Logothetæ.

Variæ lectiones et notæ.

[52] Κακονοίας καὶ φρ. ed. [53] προδιελέγξας C. [54] μὲν om. ed. [55] ὑπέστη ? A. [56] ἐπαλλήλους C. [57] π. καὶ β. ἀ. καὶ ζ. κ. καὶ τῶν ἀναγκαίων C. [58] ἀν. στερήσεις C. 310, omissis seqq. [59] ὁμοφρόνων ed. ὁμοδόξων αἱρετικῶν γενν. C. 134. [60] καὶ τὰ σύμβολα τῆς κακουργίας ἧς ὑπέμεινε C. 134. [61] καὶ φθ. om. id. — [62] γινομένη A. [63] εὐδ. τοῦ κρείττονος καὶ σ. τῶν θεοσέφων π. π. C. [64] συνεργούντων ed. [65] II. Reg. III, 1 [66] ἡ om. C. [67] πεῖρα C. 310 [68] διὰ τῆς β. κ. ἐπιτροπῆς τε καὶ συνεργείας A. [69] β. ἐπιτροπῆς καὶ συνεργείας ἀν. ed. [70] τε ομ. A. [71] ὀλίγιστοι C. [72] τυραννικῶς add. C. 134. [73] καὶ πολυτρόποις καὶ δειναῖς τιμωρίαις C. 134. [74] ὡς om. C. 310. [75] πειθομένων Id. [76] αὐτοῦ om. ed. [77] μ. τῇ θωπείᾳ μ. μὴν τῇ ἀπειλῇ καὶ κακοδοξίᾳ τοῦ φέναξ καὶ δυσμενοῦς ἀλάστορος C. 310. — [78] μήτε μὴν τῇ πολῇ (sic) καὶ κακ. τοῦ φ. καὶ ἀλ. C. 134, qui, sicut 310 § quartum primo § inseruerat, ubi cæteri codices narrationem de festo orthodoxiæ instituto exhibent. Hoc loco vero C. 134 recapitulationem affert chronologicam sequentem : Γίνεται οὖν ἀπὸ μὲν τοῦ Ἀδὰμ μέχρι τοῦ κατακλυσμοῦ ἔτη βσμβ', κτλ. libri clausulam indicans, nonnullis in codicibus a continuatoribus sublatam. [79] Ἐν τῇ οὖν ἀ. αὐτοῦ Ἀπ. C. 310 post μῆνας γ' § 1.134 post ἀνεκήρυξεν. [80] ὁ Σαρακηνὸς ἐκ C. 310. [81] φ. κατ. Id. [82] προφθάσασα add. C. [83] αὐτοῦ add. C. 134 [84] τῷ om. Id. τὸ λεγόμενον cod. τῶν λ. C. 310. [85] τῶν Κιβυρνιτῶν A. [86] μόνα cod. post διασωθέντ. = διασωθέντα, μόνον ὅς γε μὴν Vat. § 2 glossematis variis in locis inserti vestigium [87] Τέλος ἐνταῦθα τοῦ χρονικοῦ βιβλίου C. 310. [88] τὸ χρονικόν P. [89] καὶ add. P. [90] ἀπὸ — τοῦ om. Par. 1706, μόνον om. P. —

Digitized by Google

ΒΙΒΛΟΣ Ε'.

LIBER QUINTUS.

I. *De regno Michaelis et Theodoræ matris ejus.*

Cæterum prima sanctorum Jejuniorum Dominica Theoctistum logothetam in Cretam misit. Hic cum valido exercitu et ingenti classe profectus magnum Agarenis terrorem incussit cum ad tam validam impressionem sustinendam nondum parati essent. Vehementius autem ipse territus est, Augustam urbe fugisse audiens, alio in imperatorem substituto, quod dolis et arte Saracenorum paratum fuit: muneribus videlicet ab eis qui in comitatu erant acceptis, qui vano hoc terrore incusso in urbem regredi et exercitum Agarenis Cretes incolis, ceu gladii pabulum objicere persuaserunt. Ita per Cretam infelix visus, miserior visus est et infelicior postquam inde reversus est. Ameras autem profectione suscepta adversus Romaniam, obvium quemque locum depopulabatur et vastabat. Eumdem porro Theoctistum seu fidelissimum et dilectum cum valida exercitus manu adversus Ameram Theodora et Michael miserunt. Profectus ille et manibus eum Amera consertis in loco Mauropotamon dicto, victus est et rediit multis e suis occisis et quibusdam ad Ameram confugientibus, propter infensum in logothetam animum et inimicitias: quorum unus fuit Theophanes Pharganensis virtute et robore plurimis præstans, qui postmodum securitatis fide accepta, in Christianorum partes remeavit. Theoctistus autem inde reversus ad urbem, eamdem servavit indolem, et Bardæ imperatricis fratri rationem reddens, eladem ei tribuit et imputavit, quasi ex ipsius exhortatione et consilio terga vertisset exercitus Ro-

Α Α'. *Περὶ τῆς Βασιλείας Μιχαὴλ καὶ Θεοδώρας τῆς αὐτοῦ μητρός* [91].

[92] (5) Τῇ δὲ [93] α' Κυριακῇ τῶν ἁγίων Νηστειῶν, μετὰ τὸ γενέσθαι τὴν ὀρθοδοξίαν [94], ἀπέστειλε [95] Θεόκτιστον τὸν λογοθέτην ἐν Κρήτῃ, ὃς [96], ἀπελθὼν μετὰ πολλοῦ πλήθους καὶ στόλου μεγάλου, σφόδρα μὲν ἐπτόησε τοὺς Ἀγαρηνοὺς ἀδυνατοῦντας ἔτι πρὸς τὴν στρατιὰν ἐκείνου ἀνταγωνίζεσθαι (182[b]), σφοδρότερον δὲ καὶ αὐτὸς ἐπτοήθη καὶ τὴν φυγαδείαν [97] ἠσπάσατο [98], τὴν Αὐγούσταν μαθὼν ὡς ἄλλον βασιλέα προεχειρίσατο, ὅπερ μεθόδῳ [99] Σαρακηνῶν καὶ δωροληψίᾳ τῶν μετ' αὐτοῦ ἐκπλῆξαν αὐτὸν πέπεικε πρὸς τὴν πόλιν [1] ἐπανελθεῖν καὶ καταλιπεῖν τὸν στρατὸν μαχαίρας ἔργον τοῖς ἐν Κρήτῃ [2]. [Οὕτω δὴ [3] κακὸς [4] ἐν Κρήτῃ] φανείς, χείρων ἐφάνη καὶ Β δυστυχέστερος ἐκεῖθεν ὑποστραφείς. Ὡς γὰρ [5] ἐξελθὼν τότε κατὰ Ῥωμανίας ὁ Ἄμερ **722** ἐληίζετο πᾶν [6] τὸ ἐν ποσὶ καὶ κατέστρεφε, τὸν αὐτὸν πάλιν Θεόκτιστον ὡς πιστότατον [7] καὶ οἰκειότατον μετὰ δυνάμεως πολλῆς [8] κατὰ τοῦ Ἄμερ Θεοδώρα καὶ Μιχαὴλ ἀπεστάλκασιν· ὃς, καὶ παραγεγονὼς καὶ πόλεμον συνάψας [9] τῷ Ἄμερ εἰς [10] τὸ λεγόμενον Μαυροπόταμον, ἠττήθη τε καὶ ὑπέστρεψε, πολλῶν μὲν ἀναιρεθέντων, τινῶν δὲ καὶ προσφυγόντων τῷ Ἄμερ διὰ τὴν [11] τοῦ λογοθέτου βαρύτητα καὶ ἐπάχθειαν [12], ὧν [13] εἷς ἦν καὶ Θεοφάνης ὁ ἐκ Φαργάνων, ἀνδρεία τε καὶ ῥώμῃ διαφέρων πολλῶν, ὃς ὕστερον χρόνοις τισὶ λόγον ἀπαθείας λαβὼν προσφεύγει τοῖς Χριστιανοῖς. Θεόκτιστος δὲ [14] ἐκεῖθεν ὑποστραφεὶς πρὸς τὴν πόλιν, εἶχετο τῆς αὐτῆς C οἰκειότητος καὶ τῷ τῆς Αὐγούστης ἀδελφῷ Βάρδᾳ εἴς [15] τινα; λόγους ἐλθών, τὴν ἧτταν τούτῳ προσῆπτε [16] καὶ ἀνετίθετο, ὡς τῇ παραινέσει τούτου

Variæ lectiones et notæ.

[91] Rubricam hanc in cod. Par. 1706 inveniendam, cum cætera capitularia h. l. deficiant, reponendam duximus [92] 843. [93] τῷ β' ἔτει Sym. 7 neque numerum dominicæ, quem ed. quoque omittit, neque ipsam Dominicam nominans. [94] τῇ — ὀρθοδοξίαν om. Vat. — [95] ἀποστέλλει δὲ Θεοδώρα κατὰ Κρήτης τὸν λ. Θ. Vat., ἀπεστ. Θ. λ. κατὰ τῆς Κ. Leo. [96] δ; στόλῳ πολλῷ καὶ στρατῷ βαρεῖ ἐκεῖ κατελθὼν τὰ πρῶτα μὲν τοὺς Ἀγκατεπτ. τῇ τούτου στρατιᾷ μὴ δυναμένους ἀντ. ἔπειτα δὲ φεύγει αὐτὸς, μηδενὸς τοῦ διώκοντος Vat. [97] φυγάδα προεχειρίσατο Leo. e seq. linea. [98] ἠσπ. φήμης μὲν γὰρ ἀνὰ τὸν στρατὸν γεγονυίας ὡς Θεοδώρα ἀ. β. εἰς τὰ βασίλεια ἀνεβίβασεν. Ἐκπλαγεὶς ἐπὶ τοῦτο γενόμενος, (ἐκπλαγῆς γενομένης cod.) πρύμναν ἐτρεψε καὶ πρὸς τὴν πόλιν ἔστρεφε. τὸν στρ. ἐν Κ. κ. ἐ. μ. γενόμενον Vat. [99] μέθοδος cod. et ed. [1] βασιλίδα ed. [2] γενομένοις add. Leo. γενόμενον Vat. ὁ δὲ στρατὸς μ. ἐ. τοῖς ἐν Κ. γέγονε Sym. cæteris omissis. [3] Ἐν τῷ δὲ Vat. τοῖς τε ed. τοῖς cod. [4] κακῶς Leo. κακὸς Vat. Th. φαῦλος ed. om. cod. [5] Ὡς γὰρ κ. Ῥωμαίων ἐξῆλθεν ὁ Ἀ. ἐκεῖνος καὶ πάντα κατεληΐζετο Vat. [6] τὸ πᾶν ἐν Leo. [7] τε Vat. [8] πλείστης δ. κ. τούτου M. καὶ Θ. ἐξοπ. Vat. [9] καὶ συμβαλὼν οὗτος εἰς τὸ M. λ. Vat. καὶ π. οὗτο; καὶ π. προσβαλὼν τῷ Ἀ Leo. [10] εἰς — Ἄμερ propter homoiotelcuton a Leone omissum, invenitur in Sym. 8. a 3, qui τινῶν — Χριστιανοῖς omittit, Theodosio et codice. [11] διὰ τὸ τοῦ τ. λ. βαρύ τε καὶ ἀπεχθὲς Vat. [12] ἀπέχθειαν Leo. [13] ὧν — Χριστιανοῖ; om. Vat. [14] Θ. δὲ ἐν τῇ πόλει ὑποστρέψας. [15] καὶ εἰς λ. ἐ. Β. τῷ τῆς Ἀ. ἀδ. τ. τὴν ἡ. πρ. καὶ παραίτιον ἔλεγε τῆς τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατοῦ ἀπωλείας Vat. [16] τε vel τό cod.

Digitized by Google

καὶ τῇ βουλῇ τὸ Ῥωμαϊκὸν ἑτράπη στρατόπεδον καὶ [17] τοῦτον τῆς πόλεως ἐξωθεῖ [18] βουλῇ [19] Θεοδώρας Αὐγούστης.

manus, ideoque illum imperator de Theodoræ Augustæ consilio ex urbe expulit.

(6) Ὁ δὲ αὐτὸς Θεόκτιστος [20], παραδυναστεύων [21] τῇ Αὐγούστῃ, οἰκήματα [22] καὶ λουτρὰ καὶ παράδεισον ἐν τῇ νῦν καλουμένῃ [23] Ἀψίδι πεποίηκεν πρὸς τὸ πλησίον αὐτὸν εἶναι [24] τοῦ παλατίου· πρὸς δὲ φυλακὴν [25] καὶ σωτηρίαν ἰδίαν καὶ πόρταν Σιδηρᾶν ἐν τῇ Δάφνῃ κατεσκεύασε καὶ παπίαν φυλάττειν ἐκεῖσε [26] διωρίσατο.— Ἤδη δὲ ὁ βασιλεὺς ἀνδρωθεὶς ἐσχόλαζε τοῖς τε [27] κυνηγίοις καὶ ταῖς [28] τῶν ἵππων ἀμίλλαις ἐν τῷ διαύλῳ τοῦ Ἱππικοῦ [29] καὶ ταῖς λοιπαῖς ἀκαθαρσίαις. Βουλὴν [30] οὖν ποιήσασα Θεοδώρα Αὐγούστα μετὰ τοῦ λογοθέτου Θεοκτίστου δοῦναι γυναῖκα **723** Μιχαὴλ τῷ υἱῷ αὐτῆς (ἔγνω γὰρ ὡς συνεφιλιώθη Εὐδοκίᾳ τῇ [31] τοῦ Ἰγγερος μισουμένῃ τῷ λογοθέτῃ καὶ τῇ δεσποίνῃ σφοδρῶς δι' ἀναίδειαν)· διὸ συζευγνύουσιν αὐτῷ Εὐδοκίαν τὴν τοῦ Δεκαπολίτου [32], μεθ' ἧς στεφανοῦται ἐν τῷ ἁγίῳ Στεφάνῳ τῷ εἰς τὴν Δάφνην, γεγονότος [33] τοῦ παστοῦ μὲν εἰς τὴν Μαγναύραν, τῆς δὲ συγκλήτου ἀνακλιθείσης ἐν τοῖς ιθ' ἀκουβίτοις [34].

Ipse vero Theoctistus, potens apud imperatricem, domus, balnea et hortum in loco nunc dicto Abside confecit, quo propior esset palatio; propriæ autem custodiæ et saluti consulens, portam Ferream construxit in Daphne, et janitores custodes ibi constituit. Imperator porro virilem ingressus ætatem venationibus et equorum certaminibus in circi stadio aliisque impuris studiis vacabat. Cæterum Theodora Augusta uxoris filio suo providendæ cum Theoctisto logotheta consilium habuit (noverat quippe cum Eudocia Ingeris filia, logothetæ, et imperatrici propter impudicitiam vehementer exosæ, familiaritatem contraxisse); eam ob rem Eudociam Decapolitæ filiam eidem matrimonio conjungit, cum qua in æde Sancti Stephani, quæ ad Daphnem, corollas nuptiales subiit, convivio ad Magnauram celebrato et senatu ad novemdecim accubita recumbente.

[34a] (7) [35] Μετὰ δὲ μικρὸν ὁ τῶν Βουκελλαρίων στρατηγὸς ἤγαγεν ἵππον τῷ βασιλεῖ θυμοειδῆ καὶ γενναῖον [36]. Ὁ δὲ, τοῦτον τῷ ἱππικῷ βουλόμενος ὑποζεῦξαι, ἠβούλετο καταμαθεῖν τούς τε ὀδόντας, ἐξ ὧν ἡ τῶν ἐτῶν ποσότης διαγινώσκεται, τό τε ἦθος ὁποῖόν ἐστιν· τοῦ δὲ ἵππου θρασυνομένου καὶ σκιρτῶντος [37], ἦν ἀχθόμενος ὁ βασιλεὺς διὰ τοῦτο, ὡς μηδενὸς ὄντος μηδὲ εὑποροῦντος [38] γενναιότητι καὶ ἐπιστήμῃ τὸν ἵππον ἐξημερώσοντος ἢ μόνον κατακρατήσοντος. Ὡς οὖν ἦχθετο, παρὼν [39] ὁ Θεοφιλίτζης [40] εἶπεν [41], ὅτι, « Δέσποτα, ἔχω νεώτερον ἐμπειρότατον καὶ ἀνδρειότατον [42] εἰς τοὺς ἵππους, οἷον ἐπιποθεῖ ἡ βασιλεία σου, τοὔνομα Βασίλειον. » Τοῦ δὲ βασιλέως [43] παρευθὺ [44] ἐλθεῖν κελεύσαντος, ἀπεστάλη [45] κοιτωνίτης ἐν τῇ Σιδηρᾷ πύλῃ καὶ τὸν Βασίλειον εὑρὼν μετὰ σπουδῆς ἤγαγε πρὸς τὸν βασιλέα. Καὶ κελευσθεὶς τὸν ἵππον **724** κρατῆσαι [46], τῇ μὲν μιᾷ χειρὶ τὸν χαλινὸν κρατήσας, τῇ δὲ ἑτέρᾳ τοῦ ὠτὸς δραξάμενος [47] τοῦ ἵππου, εἰς ἡμερότητα

Modico post Bucellariorum dux equum animosum et nobilem obtulit imperatori. Ille equi ad circenses ludos mittendi cupidus, dentes quibus equorum ætas dignoscitur et annorum numerum explorare moliebatur. Equo vero ferociente et calcitrante angebatur imperator generosi sessoris expers, qui equum redderet mansuetum. Anxio itaque imperatori adest proximus Theophilitzes: « Est mihi, inquit, peritissimus juvenis et generosus, equis subigendis qualem imperium tuum expetit, idoneus, cui nomen Basilius. » Imperatore advocari jubente, ex cubicullariis unus ad Ferream portam missus est, qui Basilium inventum cum festinatione ad imperatorem adduxit. Ille equum tenere jussus, manu quidem frenum apprehendit, altera vero aurem capiens, ad ovis mansuetudinem adegit: quo delectatus et gavisus imperator Basilium Andreæ hetæriarchæ, ut comitatui allegeretur et equis subserviret, commendavit.

Variæ lectiones et notæ.

[17] καὶ — Αὐγ. om. Sym. [18] ἐξῶσε ed. ἐξώθησε Vat. [19] τῇ τῆς Θ. Ἀ. β. V t. [20] Θ. οὗτος π. Vat. [21] ἐν cod. ὢν ed., om. Vat. [22] οἶκον Vat. [23] κ. Ἀψιδ. cod. κ Ἀψίδα ed. κ. Ἀψίδι Vat. [24] ὡς ἐγγύτατα τοῦ π. ὑπεριχεῖν sic Vat. 199 [25] φ. ἰδίαν καὶ πύλην Vat. [26] ἐκ. φ. ἐπέταξε· τοῦ δὲ βασιλέως ἀνδρωθέντος Vat. ἀνδρυνθ. Sym. 9. a 7. [27] τε om. ed. [28] ταῖς — λοιπαῖς om. Sym. [29] τοῦ ἤ. δ. σχολάζοντος καὶ ταῖς ἄλλαις; ἁπάσαις; ἀκ. β. ποιεῖται Θ. μ. Θ. γυναικὶ συζεῦξαι M. Vat. [30] Βουλὴν — αὐτῆς om. Sym. [31] φιλιοῦται τῇ τοῦ Ἰ. Ἐ. ἦν καὶ αὐτὴ καὶ ὁ λογοθέτης διὰ τὸ ταύτης ἀναιδὲς ἐμυσάττοντο, σ. οὖν ἀ. Vat. [32] Δ. ἐν τῷ τῆς νυμφεύσεως; στεφάνῳ ἐν τῷ τοῦ ἁγίου Στεφάνου ναῷ τῷ ἐν τῇ Δάφνῃ ἐστέφθησαν· ἡ δὲ νυμφικὴ παστὰς ἐν τῇ Μαγναύρᾳ κατεσκευάσθη· ἡ δὲ σύγκλητος ἐν τ. ιθ' ἀκ. ἀνεκλίθη Vat. [33] γεγ. — ἀκουβίτοις om. Sym. [34] ἀκουβίτ. cod. ἀκουβίτου P. κουβίτοις Leo. [34a] 851. [35] Τῷ ι' αὐτοῦ ἔτει ὁ τῶν Sym. 10, ὁ δὲ τῶν Vat. [36] θαυμαστόν Sym. cætera coarctans. — ἰ. μ. ταῦτα τῷ β. προσεκόμισε γ. τε καὶ 0. ὃν τοῖς ἀμιλλητηρίοις τῶν ἵππων παραζ. β. ὁ βασιλεὺς τό τε ἡ. διαγνῶναι ἠβ. ὁποῖός ἐ. τ. τε ὁ. διασκοπῆσαι, ἀφ' ὧν ἡ τῶν ἐ. π. δ. Vat. [37] καὶ ἀναθρώσκοντος, ἤχθετο ὁ. β. οὐκ ἔχων ἄνδρα ῥώμῃ τοῦ ἵππου παρισώμενον Vat. — ὡς — ἤχθετο om. Sym. [38] εὐπορῶν (vel potius εὐπόρων) γενναιότητος τὸν ἰ. ἐξημερώσαντος; Leo. [39] δὲ ἐκεῖσε Vat. [40] ἐκεῖνος; ὁ τῶν νουμέρων καὶ τοῦ τ. χους κόμης ὢν Sym. ἐκ. κ. ὢν τοῦ τ. καὶ τῶν ν. Vat. [41] ἔφη πρὸς τὸν βασιλέα ὡς ἐμοὶ, βασιλεῦ, ἀνήρ τις γενναῖος καὶ ῥωμαλέος ὑπάρχει καὶ περιδέξιος ἱπποχόμος; τ. τούτῳ Β. Vat. [42] ἀνδρεῖον Sym. Leo. [43] ἐ. πρὸ, αὐτόν Leo; sed Sym. τοῦ δὲ β. κ. παρευθὺ ἦχθη. [44] τοῦτον Vat. [45] ἀπ. — κρατῆσαι om. Sym. — εἷς τῶν κοιτωνιτῶν ἐξελθὼν ἐν τῇ σ. π. τοῦτον εἰσήγαγεν· ὁ δὲ βασιλεὺς προσέταξεν αὐτῷ τὸν ἵππον κατασχεῖν· ὁ δὲ τῇ Vat. [46] κρ. ὁ δὲ μιᾷ ed. — τοῦ χαλινοῦ λαβόμενος Vat. [47] δρ. τοῦ ὠ. πρ. πραότου (πραότερον) τὸν ἵππον ἀπέδειξεν Vat.

Digitized by Google

προβάτου μετέβαλεν· ᾧ ἀρεσθεὶς [48] καὶ θεραπευθεὶς ὁ βασιλεὺς παρέδωκεν αὐτὸν Ἀνδρέᾳ ὄντι ἑταιριάρχῃ [49] τοῦ εἶναι εἰς τὴν ἑταιρίαν καὶ δουλεύειν ἐν τοῖς ἵπποις [50].

II. *De Basilii Macedonis educatione.*

(183a) Β'. [51] *Περὶ τῆς Μακεδόνος Βασιλείου ἀνατροφῆς.*

De Basilio vero quæ fuerit ejus educatio, et unde fuerit ortus, enarrare necessarium duxi. Is Macedoniam habuit patriam in Adrianopoleos pagis sub imperio Michaelis Rangabe, Ignatii patriarchæ parentis, Procopiæ vero, Nicephori imperatoris filiæ, marito. Ejus tempore Crumus Bulgariæ princeps adversus Christianos arma movit, et Michaele in fugam verso, Leonique Armenio subinde tyrannidem arripiente, et imperante, profectus Crumus urbem obsedit. A Leone autem Armenio telo petitus, et in Bulgariam reversurus, misit qui ad Sancti Mamantis loca prædas agerent et animalia ærea ibidem posita raperent. Inde Adrianopolim declinans armorum vi cepit, et virorum millia duodecim absque mulieribus transtulit : eos ad Danubium jussit habitare. Tempore deinde Theophili imperatoris, erat magister militiæ Cordyles nominatus in Macedonia. Is habebat filium Bardam nomine et virili ætate provectum, quem vice sua Macedonibus trans Danubii fluminis ripas habitantibus dominari reliquit. Ipse quodam invento et arte ad Theophilum accessit, ut jam diximus, quem gaudens excepit et eo quod expetebat cognito, ut navigia consequerentur, et in urbem redirent, mandavit. Erat porro Baldimer Bulgariæ, princeps, Crumi nepos, et pater Simeonis illius qui postea Bulgaris imperavit.

(8) Ἀναγκαῖον δὲ ἡγησάμην διηγήσασθαι περὶ τοῦ αὐτοῦ Βασιλείου τήν τε ἀνατροφὴν καὶ ὅθεν ἔστι μέχρι τῆς τοιαύτης ὑποθέσεως. Ὁ αὐτὸς Βασίλειος [52] γεννᾶται ἐν Μακεδονίᾳ ἐν τοῖς χωρίοις Ἀδριάνου πόλεως ἐπὶ τῆς βασιλείας Μιχαὴλ τοῦ Ῥαγγαβὲ, πατρὸς Ἰγνατίου τοῦ πατριάρχου, γαμβροῦ δὲ Νικηφόρου τοῦ βασιλέως; εἰς Προκοπίαν τὴν ἑαυτοῦ [52] θυγατέρα. Ἐπὶ τούτου ἐξῆλθε Κροῦμμος, ἄρχων Βουλγαρίας [53a], κατὰ Χριστιανῶν. Καὶ τραπεὶς Μιχαὴλ, καὶ Λέων ὁ Ἀρμένιος τυραννήσας αὐτὸν καὶ βασιλεύσας, ἐλθὼν ὄπισθεν αὐτοῦ ὁ Κροῦμμος, περιεκύκλωσε τὴν πόλιν. Λογχευθεὶς δὲ παρὰ Λέοντος τοῦ Ἀρμενίου καὶ ὑποστρέφων ἐν Βουλγαρίᾳ, ἔπεμψεν εἰς τὸν ἅγιον Μάμαντα ἀφελεῖν τὰ ἐκεῖσε χαλκᾶ ζῶδα. Ἀπελθὼν δὲ καὶ ἐν Ἀδριανουπόλει, παρέλαβεν αὐτὴν καὶ μετέστησε χιλιάδας ἀνδρῶν δέκα [53] χωρὶς γυναικῶν, καὶ τούτους κατῴκισε μέχρι [53a] τοῦ Δανουβίου. Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις Θεοφίλου τοῦ βασιλέως ἦν στρατηλάτης ἐν Μακεδονίᾳ [ὁ] Κορδύλης προσαγορευόμενος· εἶχε δὲ καὶ υἱὸν Βάρδαν ὀνόματι, ἠνδριωμένον πάνυ, ὃν κατέλιπεν ἀντ' αὐτοῦ ἄρχειν τῶν Μακεδόνων τῶν ὄντων πέραν τοῦ ποταμοῦ Δανουβίου· αὐτὸς δὲ μετὰ μηχανῆς τινος εἰσῆλθεν εἰς [54] **725** Θεόφιλον, καθὼς ἐκεῖσε προεγράφη, ὃν ὑποδεξάμενος χαίρων καὶ γνοὺς ὃ θέλει, ἀπέστειλε πλοῖα ἀναλαβέσθαι αὐτοὺς καὶ ἀγαγεῖν [55] ἐν τῇ πόλει. Ἦν δὲ ἄρχων Βουλγαρίας ὁ Βαλδίμερ, ἔγγονος Κρούμου, πατὴρ Συμεὼν τοῦ μετὰ ταῦτα κρατήσαντος.

Captivorum vero turmæ de reditu in Romaniam cum uxoribus et filiis inierunt consilium, et Michaele Bulgaro versus Thessalonicam profecto, cum facultatibus suis trajicere cœperunt. Quod cum rescisset Comes, in adversam fluminis ripam transiit, bellum illaturus. Macedones re desperata Tzantzem et Cordylem sibi duces præficiunt, et conserto prælio, quosdam occiderunt, quosdam etiam captivos abduxerunt. Bulgari qui trajicere non potuerunt, res a Macedonibus gestas annuntiaturi ad Hungaros deflexerunt : interim navigia ab imperatore missa captivosque susceptura ut in urbem devehierent, appulerunt, et una pariter Hunni numero infiniti adventare visi sunt. Macedones iis conspectis, cum lacrymis vociferabantur dicentes : « Deus sancti Adriani, succurre nobis » et ad belli pugnam

(9) Ἐποίησεν οὖν βουλὴν ὁ λαὸς σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις ἐξελθεῖν [56] ἐν Ῥωμανίᾳ· ἐξελθόντος δὲ τοῦ Μιχαὴλ Βουλγάρου ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἤρξαντο διαπεραᾶν σὺν ταῖς ὑποστάσεσιν αὐτῶν. Μαθὼν δὲ ὁ κόμης τοῦτο ἀντεπέρασε πολεμήσων αὐτούς· ἀπογνόντες οὖν οἱ Μακεδόνες ἐποίησαν κεφαλὴν αὐτῶν τόν τε Τζάντζην, καὶ τὸν Κορδύλην, καὶ συμβαλόντες πόλεμον, ἀπέκτειναν πολλοὺς, τινὰς δὲ ἐκράτησαν. Οἱ δὲ μὴ δυνηθέντες περᾶσαι Βούλγαροι [57], προσερρύησαν τοῖς Οὔγγροις, [58] [καὶ] ἀνήγγειλαν αὐτοῖς πάντα τὰ τῶν Μακεδόνων· ἦλθον δὲ καὶ τὰ πλοῖα τοῦ βασιλέως πρὸς τὸ ἀναλαβέσθαι αὐτοὺς πρὸς τὴν πόλιν. Παρευθὺ οὖν ἀνεφάνησαν Οὖννοι [58a] πλῆθος ἄπειρον· οἱ δὲ ἰδόντες αὐτοὺς μετὰ δακρύων ἐβόων λέγοντες· « Ὁ Θεὸς τοῦ ἁγίου Ἀδριανοῦ, βοήθει ἡμῖν, » καὶ παρετάσσοντο πρὸς συμβολὴν πολέμου.

Variæ lectiones et notæ.

[48] Ἀρ. καὶ om. Sym., καὶ θ. om. Vat. [49] ἐν τῇ ἑταιρίᾳ αὐτοῦ τοῦτον κατέταξεν Α. ἐ. παραδοὺς ἀ. καὶ τῶν ἵππων αὐτοῦ ἐπιμελεῖσθαι διακελευσάμενος Vat. — τῷ Leo αὐτὸν τῷ Α. ἑτ. Sym. [50] αὐτοῦ Leo. τ. βασιλέως Sym. [51] Π. τῆς M. B. ἀν. Par. 1706 Περὶ Β. τοῦ M. cod. et Sym. 11. [51a] Γέγονε δὲ οὗτος ὁ Β. ἐκ Μακεδονίας ἐκ χωρίων τῆς Α. π. καὶ πρ. τῷ στρ. M. τῷ Τζ. ἐκδουλεύειν· ἦν δὲ ἐτῶν κε' καὶ μηδὲν, κ. τ. λ. § 9 Sym. Ἦν δὲ ὁ αὐτὸς Β. γένος μὲν M. πόλιν δὲ Α. κε' ἔτος τῆς ἡλικίας ἄγων Vat. [52] αὐτοῦ? τοῦ Νικηφόρου? [52a] Βουλγαρ. cod. Βουλγάρων? [53] δώδεκα Leo. nam Sym. μυριάδα scripsisset. [53a] μέχρι Leo l. πέραν cod. [54] πρὸς Θ. ed. sed cf. c. 12 εἰς τὴν Αὐγοῦστον. — de hac re nihil in ed. Symeonis quæ inde breviarium tantum Symeonis videtur esse. [55] ἀναγ. ed. [56] ἐξελθόντες ed. [57] Βουλγαρίαν ed. Βουλγάρ. cod. — περιερ. Leo. [58] Οὔννοις ?— καὶ om. P. cod. et Leo. ἀναγγείλαντες Leo. [58a] Nota Οὖννοι cod.

Digitized by Google

Οἱ δὲ Τοῦρκοι [59] εἶπον πρὸς αὐτούς· « Δότε ἡμῖν τὴν Α ὕπαρξιν ὑμῶν πᾶσαν, καὶ ἀπέλθετε [59*] ὅπου καὶ βούλεσθε. » Οἱ δὲ τοῦτο οὐ κατεδέξαντο, ἀλλὰ παρατεταγμένοι ὑπῆρχον ἐν τρισὶν ἡμέραις· τῇ δὲ τετάρτῃ ἤρξαντο εἰσέρχεσθαι εἰς τὰ πλοῖα αὐτῶν. Θεασάμενοι δὲ τοῦτο οἱ Τοῦρκοι συνέβαλον πόλεμον ἀπὸ ὥρας ε' μέχρι ἑσπέρας [60]. Καὶ τραπὲν τὸ ἔθνος, κατεδίωκον αὐτοὺς οἱ Μακεδόνες. Καὶ τῇ ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ, βουλομένων αὐτῶν ὑποχωρῆσαι, ἀνεφάνησαν πάλιν Οὖννοι πρὸς τὸ πολεμῆσαι αὐτούς. Ἀναστὰς δὲ Μακεδὼν [61] νεώτερος, Λέων ὀνόματι, ἐκ γένους τῶν Γομοστῶν, ὃς μετὰ ταῦτα γέγονεν ἑταιρειάρχης, καὶ ἕτεροι ὀνομαστοὶ τῶν Μακεδόνων ἔτρεψαν αὐτοὺς καὶ ἐξήλασαν. **726** Καὶ ὑποστρέψαντες εἰσῆλθον εἰς τὰ πλοῖα καὶ ἀπεσώθησαν πρὸς τὸν Β βασιλέα, καὶ φιλοτιμηθέντες παρ' αὐτοῦ ὑπέστρεψαν εἰς Μακεδονίαν, εἰς τὴν ἰδίαν χώραν [62]. Ἦν [63] δὲ τότε Βασίλειος νεανίας [64] ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας ἐλθὼν [65] ἐπὶ Λέοντος καὶ Μιχαὴλ τοῦ Ἀμορβαίου, καὶ εἰσῆλθεν ἐπὶ Θεοφίλου τοῦ βασιλέως, ὡς εἶναι τὰ ἔτη αὐτοῦ κε'. Ἀποκατασταθεὶς δὲ ἐν τῇ ἰδίᾳ χώρᾳ προσεκολλήθη [66] δουλεύειν στρατηγῷ Μακεδονίας τῷ λεγομένῳ Τζάντζῃ· καὶ μηδὲν παρ' αὐτοῦ ὠφεληθείς, ἦλθεν ἐν τῇ πόλει [67]· μέχρι τῆς Χρυσῆς πόρτης [68] εἰσελθών. Κεκοπωμένος ἐκ τῆς ὁδοιπορίας (Κυριακὴ (183b) γὰρ ἦν καὶ ὁ ἥλιος πρὸς δυσμόν) ἀνεκλίθη ἐν τοῖς πεζουλίοις [69] τοῦ ἁγίου Διομήδους [70]· καθολικὴ γὰρ ἦν (τὸ τότε) ἡ ἐκκλησία, ἔχουσα προσμονάριον ὀνόματι Νικόλαον. Τῇ [71] δὲ νυκτὶ ἐκείνῃ ἐκάλεσε θεία φωνὴ τὸν προσμονάριον λέ- C γουσα· « Ἐγερθεὶς [72] εἰσάγαγε [72*] εἰς τὸ εὐκτήριον τὸν βασιλέα. » Ὁ δὲ ἐγερθεὶς [73] οὐδένα εὗρε πλὴν αὐτὸν τὸν Βασίλειον κείμενον ὡς πένητα. Καὶ ἐπιστραφεὶς ἔπεσεν [74] εἰς τὴν ἑαυτοῦ κοίτην. Πάλιν [75] οὖν ἐκ δευτέρου ἦλθεν αὐτῷ ἡ τοιαύτη φωνή· ὁ δὲ ἐξελθὼν καὶ κατασκοπήσας καὶ μηδένα εὑρὼν ἐπιστραφεὶς ἔκλεισε τὸν πυλῶνα καὶ ἀνέπεσεν. Καὶ [76] εὐθέως μετὰ ῥομφαίας τις δέδωκεν αὐτῷ εἰς τὴν πλευρὰν λέγων· « Ἐξελθὼν εἰσάγαγε ὃν [77] βλέπεις ἔξωθεν τοῦ πυλῶνος **727** κείμενον· οὗτός [78] ἐστιν ὁ βασιλεύς. » Ἐξελθὼν οὖν μετὰ σπουδῆς σύντρομος, καὶ εὑρὼν Βασίλειον μετὰ πήρας καὶ ῥάβδου, εἰσήγαγεν ἔσωθεν τῆς ἐκκλησίας. Καὶ

una se præpararunt. Turci vero dicebant : « Supellectilem omnem vestram tradite, et quo desideratis abite. » Non consenserunt illi ; verum diebus continuis tribus ad prælium parati consistebant : quarta vero navigia conscenderunt. Eo cognito Turci ab hora diei quinta ad vesperam usque prælium inierunt, eorumque gens fugantibus Macedonibus terga dedit. Insequenti die discessum illis aggredientibus Hunni rursum ad prælium dispositi apparuerunt. Macedonum vero quidam nomine Leo ex Gemostorum genere, qui deinde hetæriarches fuit, sumptis animis se opposuit : adjunctique alii Macedonum præcipui adversarios in fugam verterunt, et impetum in eos fecerunt, ac tandem reversi, naves imperatorem adituri repeticrunt incolumes, et humane ab eo recepti in Macedoniam patriam sibi propriam regressi sunt. Erat autem Basilius ætate juvenili florens, e captivitate redux, in qua Leonis imperatoris et Michaelis Amorii toto tempore permansit, et Theophilo imperante rediit : adeoque anni ejus numerabantur viginti quinque. Patriæ propriæ restitutus Macedoniæ duci cognominato Tzantzi obsequium redditurus adhæsit, a quo nihil emolumenti accepto, urbis regiæ experiri cupiens ubertatem, ad eam profectus est, et ad Chrysen usque portam pervenit. Ex itinere porro fatigatus (erat autem Dominica dies, et jam sol ad occidentem vergebat) recubuit in exedra ad Sancti Diomedis. Erat templum illud ædes sacra publica viris et mulieribus communis, quæ mansionarium nomine Nicolaum habebat. Nocte illa mansionarium appellavit divina vox dicens : « Exsurgens induc imperatorem in oratorium. » Ille strato relicto præter Basilium pauperum more jacentem nullum reperit, regressusque recubuit. Eadem voce rursus audita processit circumspiciens, sed neminem videns valvas ocelusit et stratum repetiit. Protinus ictum gladio impegit quidam ad latus ejus, dicens : « Egressus introduc quem vides extra januam jacentem : hic est imperator. » Egressus ille festinus ac tremens Basilium cum pera et baculo repertum intra ecclesiam admisit. Postero vero die ad balnea deducto, vestes mutandas obtulit, et palam

Variæ lectiones et notæ.

[59] Τοῦρκοι cod. [59*] ἀπ. ἐνθα καὶ ed. [60] μέχρι ἑσπέραν ed. ut ὥραν πέμπτην Leo. [61] Μακεδόνων ἕτερος ? Leo. — Γημοστῶν Leo, Γωμ. ed. [62] αὐτῶν ed. [63] Μετὰ τὴν τῆς αἰχμαλωσίας τῶν M. ἀποκατάστασιν ὑπὸ τοῦ υἱ γεγονήσας ? Vat. [64] νεανίας — βασιλέως ex homoioteleuto om. ed. [65] ἐποίησε δὲ ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ Leo. [66] πρ. τῷ στρ. ᾧ Τζάντζης ἐπώνυμον τοῦ δουλεύειν αὐτῷ Vat. — 8 ἐπιλ. Leo. — καὶ μηδεμίαν ὠφέλειαν παρ' αὐτοῦ ἐσχηκὼς, τὴν πόλιν κατέλαβε καὶ μέχρι Vat. [67] καὶ εἰσελθὼν ἔνδον χ. π. ἐπὶ κ. ἦν Sym. [68] π. γενόμενος ἑσπέρας ἤδη καταλαβούσης αὐτόν Vat. — ἀπό Sym. Leo. [69] ἐν τῷ προπυλαίῳ τῆς τοῦ ἁ. Δ. ἐκκλησίας ἀν. Vat. — ἀν. ἐν τῷ πεζουλίῳ τοῦ ἁ. Δ. Sym. Leo. [70] ὃς τὸ πρὶν Ἡλίου ἵναδς ἐχρημάτισε Sym — οὕτω γὰρ εἰς μοναστηρίου τύπον αὕτη μετεσχημάτιστο, ἀλλὰ ἡ κ. ἐ. ἐτύγχανε Vat. — τό om. Leo et ed., τὸ τότε om. Sym. [71] Ταύτῃ οὖν τῇ ν. θ. τις φ. τὸν νεωκόρον περιήχησε· Νικόλαος ἦν ὄνομα τούτῳ Vat. [72] φησί Vat. [72*] τὸν β. ἐν τῷ εὐκτηρίῳ ἐ. Vat. [73] Ὡς δὲ διανέστη τοῦ ὕπνου ὁ νεωκόρος καὶ ὁ. ἐ. π. τὸν B. κ. ὡς π. ἐπιστρέψας πάλιν πρὸς ὕπνον ἐτρέπετο. Καὶ δὴ δευτέρα φ. τὰ ἴσα τοῖς πρώτοις παρεκελεύετο. Ὡς δὲ πάλιν διαναστὰς οὐδένα εὗρεν, εἰς τὴν ἰδίαν κλίνην ὑπέστρεψεν Vat. [74] ἔπεσε — ἐπιστραφεὶς om. Leo. ex homoioteleuto. [75] Ὁμοίως δὲ τοῦτο καὶ ἐκ δ. ἐγένετο, εἰς δὲ τὸ τρίτον μ. ῥ. ἔπληξε τὴν πλ. αὐτοῦ, εἰπών· οὐ β. ἐ. τοῦ π. κ. Sym. [76] Ἔπειτα δέ τις ἀ. ἀνὴρ φοβερὸς ῥομφαίαν ἐσπαμένος καὶ ταύτῃ νύξας αὐτὸν κατὰ τῆς πλευρᾶς φησίν Vat. [77] Ὃν β. ἔξω τοῦ π. κατακ. ὁ. ἐ. ὁ β. ἐ. αὐτόν Vat. [78] αὐτός Vat. — Ὁ δὲ σ. διαναστὰς τὸν B. ἔνδον τῆς ἐ. ἐ. πήραν ἐνειμένον καὶ ῥάβδον κατέχοντα Vat.

Digitized by Google

In ecclesia fraternam societatem cum eo iniit. Itaque invicem collætati sunt.

A τῇ [79] β' ἡμέρᾳ ἀπελθὼν μετ' αὐτοῦ εἰς τὸ λουτρὸν, ἔλουσεν αὐτὸν καὶ ἤλλαξε, καὶ ἐλθὼν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐποίησεν ἀδελφοποίησιν, καὶ συνηυφραίνοντο ἐν ἀλλήλοις [80].

Cæterum Nicolaus ille habebat fratrem medicum Theophilitzis obsequio mancipatum. Medicus fratrem invisurus forte veniens conspexit Basilium, et corporis proceritatem roburque miratus, fratri dixit: « Unde est ille? » Ipse cunctis de illo expositis, secretum observare præcepit. Sedente deinceps cum Theophilitze ad mensam medico, profunda cogitatione abductus Theophilitzes dixit: « Hominem equis curandis idoneum quæro. » Medicus, occasione data, de Basilii robore domino enarravit: « Quia ejusmodi est qualem expetis et quæris. » Mittens igitur, festinanter abduxit illum, juvenemque agrestem, et magnum ejus caput demiratus Cephalæ nomen imposuit, equosque tradidit curandos. Ut igitur supra dictum est, hanc ob causam obtulit illum Michaeli imperatori.

(10) Ὁ δὲ αὐτὸς Νικόλαος εἶχεν ἀδελφὸν ἰατρὸν [81], ὃς ἐδούλευε τῷ Θεοφιλίτζῃ. Ἐλθὼν δὲ [82] κατὰ τύχην ὁ ἰατρὸς πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἰδὼν τὸν Βασίλειον καὶ θαυμάσας τὸ μέγεθος καὶ τὴν ἀνδρείαν αὐτοῦ, εἶπε πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ· « Πόθεν ἐστὶν οὗτος; » Ὁ [83] δὲ ἀναγγέλλει αὐτῷ πάντα, [84] καὶ παρήγγειλε φυλάξαι τὸ μυστήριον. Καθεζομένου δὲ τοῦ ἰατροῦ ἐπὶ τραπέζης μετὰ τοῦ Θεοφιλίτζη, καὶ τούτου καθ' ἑαυτὸν ἀναλογισαμένου καὶ εἰπόντος, ὅτι [85] « Ἤθελον εὑρεῖν ἄνθρωπον ἐπιτήδειον εἰς [86] τοὺς ἐμοὺς ἵππους », (ἀναστὰς) ὁ ἰατρὸς εἶπεν αὐτῷ περὶ (τῆς ἀνδρείας) τοῦ Βασιλείου, καὶ ὅτι « Τοιοῦτός ἐστιν οἷον ἐπιποθεῖς καὶ ζητεῖς. » Ἀποστείλας οὖν μετὰ σπουδῆς ἤγαγεν αὐτόν. Θεασάμενος [87] οὖν αὐτὸν ἐπιάγουρον [88] καὶ μεγάλην κεφαλὴν ἔχοντα, ἐπέθηκεν αὐτὸν Κεφαλᾶν, καὶ δέδωκε [89] τοῦτον δουλεύειν τοὺς ἵππους αὐτοῦ. Ὡς οὖν προείρηται, διὰ τοιαύτην αἰτίαν δέδωκεν αὐτὸν Θεοφιλίτζης Μιχαὴλ τῷ βασιλεῖ [90].

B

Imperator vero Basilium in regiam inducens, matri suæ velut lætabundus dixit: « Adesdum, vide, mater, qualem masculum in præsenti nactus sum. » Egressa, et eum conspicata, retro versa est, filio suo dicens: « Hic est, fili mi, qui genus nostrum deleturus est. » Ille prædictione non suasus, propriæ matri vaticinanti aurem non præbuit, nec morem gessit.

728 [91] (11) Ὁ δὲ βασιλεὺς, τὸν αὐτὸν Βασίλειον εἰσαγαγὼν, εἶπε [92] τῇ μητρὶ αὐτοῦ (ὡς χαιρόμενος)· « Δεῦρο, ἴδε, μῆτερ, οἷον ἄγουρον νῦν ἐπελαβόμην. » Ἡ δὲ [93] ἐξελθοῦσα καὶ ἰδοῦσα αὐτὸν ἀπεστράφη εἰποῦσα (τῷ υἱῷ αὐτῆς [94])· « Οὗτός ἐστι, τέκνον μου, ὁ μέλλων ἀφανίσαι τὸ γένος ἡμῶν [95] ». Ὁ δὲ οὐδαμῶς ἐπείσθη τῇ μητρὶ αὐτοῦ ἣ ἤκουσεν αὐτῇ [96].

C

Mortuus est autem sanctus patriarcha Methodius, et Ignatius Michaelis curopalatæ filius in ejus locum suffectus.

[97] (11) [97a] Ἐτελεύτησε δὲ ὁ ἐν ἁγίοις πατριάρχης Μεθόδιος, καὶ χειροτονεῖται ἀντ' αὐτοῦ Ἰγνάτιος [98], ὁ υἱὸς Μιχαὴλ κουροπαλάτου.

III. *De Bulgaris et eorum Amera.*

Γ'. *Περὶ [99] τῶν Βουλγάρων καὶ τοῦ Ἄμερ.*

Bulgari autem, factis per Thraciam et Macedoniam excursionibus, provincias illas devastabant. Theodora in adversum præsidia disposuit. Milites porro ad Bulgariæ castra positi Bulgaros per globos et cohortes aggressi, per eorum regionem depræda-

[99a] Τῶν δὲ Βουλγάρων ἐπιδρομὰς ποιούντων [1] ἐν Θρᾴκῃ [2] καὶ Μακεδονίᾳ καὶ λῃζομένων τὰ τοιαῦτα [3] θέματα, ἡ Θεοδώρα ταξεώτας [4] ἐποίησεν, οἱ [καὶ] ἐκ τῶν κάστρων ἐπιτεθέμενοι Βουλγάροις σποράδην καὶ κατ' ὀλίγους κουρσεύοντες, ἐφόνευον τούτους καὶ

Variæ lectiones et notæ.

[79] Τῇ δὲ ἐπαύριον λούσας ἀ. καὶ ἱμάτιον περιβαλὼν, πνευματικὸν ἀδελφὸν ἐποιήσατο καὶ ὁμώροφον εἶχε καὶ ὁμοδίαιτιον Vat. [80] ἀλλήλους ed. καὶ ἀδελφοποιητὸν ποιήσας συνευφραίνετο αὐτῷ Sym. [81] Ἦν δὲ τῷ νεωκόρῳ ἀδελφὸς ἰατρὸς ὃς τῷ Θ. ὑπηρετεῖτο· οὗτος κ. τ. πρὸς αὐτὸν παραγεγονὼς καὶ τὸν Β. θεασάμενος καὶ τὸ μ. καὶ τὸ τοῦ ἀνδρὸς εὐειδὲς; ἐκπλαγεὶς τὸν ἐ. ἀ. ἀνηρώτα τίς ἂν εἴη ὁ τοιοῦτος Vat. [82] καὶ ed. [83] Ὡς δὲ τὸ ἀπόῤῥητον αὐτῷ ἐξεκάλυψε καὶ τὸ πρᾶγμα ἀνήγγειλεν, ἀπέσκηπτε φ. παρ' ἑαυτῷ τὸ μ. Vat. [83a] ἀναγγέλλει cod. [84] πάντα πλὴν τῆς ὁράσεως Sym. — Ἐπεὶ δὲ ἐπὶ τῆς τρ. τοῦ Θ. καθημένου, ὁ ἰατρὸς ἔτυχε συγκαθήμενος, ἐ. αὐτοῦ ὡς ἦθ. Vat. [85] ὅτι οὐ δύναμαι Leo. [86] εἰς τὸ τῶν ἵππων μου ἐπιμελεῖσθαι Vat. ἀν. et τῆς ἀ. om. Vat. [87] ὡς εἴη αὐτὸς ἀνὴρ περιδέξιος καὶ ὁ ἐ. ὃν εὐθὺς ἀπ. μετεκαλέσατο καὶ θ. ἀ. κομῶντα τὴν κ. καὶ ἐπιάγουρον, αὐτὴν δὲ τὴν κ. μ. ἐ. Κ. ἐπωνόμασε καὶ τῶν ἵππων ἀ. τὴν ἐπιμέλειαν κατεπίστευσεν· οὕτως τε τῷ βασιλεῖ μ. κατέστη γνώριμος, ὡς προείρηται Vat. [88] ἐπισγ. cod. sed § 11 ἀγ. [89] δεδ. αὐτῷ δ. Sym. [90] ἕως ὧδε τὰ π. ἀν. τοῦ B. cod. [91] Ὁ δὲ β. ἐπὶ τούτῳ γαυρούμενος καὶ καθ' ὑπερβολὴν γαννύμενος, πρὸς τὴν μητέρα τοῦτον εἰσήγαγε λέγων ἰμ. μ. ὁ. ἄνδρα εὑπόρησα Vat. [92] πρὸς τὴν μητέρα ἀ. ἐ. δ. ἰ. M. ανον δν νῦν Sym. 11. [93] Ἡ δὲ τοῦτον ἰ. (ἰδὼν. cod. ed.) εὐθὺς ἀπ. πρὸς τὸν βασιλέα ἐ. Vat. [94] τῷ ὑ. ἀ. om. Sym. [95] ἐμόν Vat. — τὴν γενεὰν Sym. Leo. τὴν γ. ἡμ. ἀφανίζειν Vat. — Ὁ δὲ, λῆρον τοὺς λόγους τῆς μητρὸς ἡγησάμενος, οὐκ ἀπεπέμψατο τὸν Βασίλειον Vat. [96] αὐτῆς Leo Sym. [97] Τῷ ια' ἔτει Sym. 12. [97a] 846. [98] Ἰ. ἀντ. ἀ. ὁ M. κ. ὑς Vat. [99] π. τῶν B. καὶ τοῦ Ἄ. Par. 1706. [99a] 852. [1] ποιουμένων Vat. [2] τε Vat. [3] τοὺς τοιούτους τόπους λ. Vat. [4] ταξάτας Vat. ταξεῶνα cod. pro ταξατίωνα ed. Leo Sym. (præsidium) vel ταξείδιον (expeditio) cf. § 26,29 — καταστήσασα ἐν τοῖς κάστροις τὰς ταυτας ἐπιδρομὰς ἀνεχαίτισε· σπ. γὰρ τούτους καταλαμβάνοντες ἀνῄρουν καὶ κατεφ. ὡ. φοβηθέντας τ. B. μηδαμοῦ τολμᾶν τῆς οἰκείας χώρας ἐξέρχεσθαι Vat.

Digitized by Google

ἠχμαλώτιζον, ὥστε ὑποσταλῆναι [8] τοὺς Βουλγάρους [9] ἐν τῇ ἰδίᾳ χώρᾳ.

bantur : et his occisis, aliis in captivitatem abductis, Bulgaros et eorum regionem reddidere subjectam.

[10] (12) Βάρδας [11] δὲ ὁ Καῖσαρ ἐφιλιώθη Δαμιανῷ πατρικίῳ καὶ παρακοιμωμένῳ. Ὁ δὲ τὸν βασιλέα κρατήσας ἔπεισε τοῦ εἰσαγαγεῖν [12] τὸν Βάρδαν ἐν τῇ πόλει, ὃς διὰ δώρων τοὺς **729** [τοῦ] [13] βασιλέως οἰκείους διαδεξάμενος (ἅμα τῷ παρακοιμωμένῳ) ὡρίσθη προέρχεσθαι εἰς τὸ παλάτιον. Οἰκειωσάμενος δὲ καὶ [14] Θεοφάνην πρωτοσπαθάριον (ὡς ἠνδρειωμένον [15]) τὸν (ἐπιλεγόμενον) Φάργανον [16], βουλὴν [17] ποιοῦσι μετὰ Δαμιανοῦ τοῦ ἀνελεῖν [18] Θεόκτιστον τὸν οὕτω συνήθως ἐπὶ τοῦ κανικλείου λεγόμενον. Πεισθεὶς [19] δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς ὑπὸ [τοῦ] Δαμιανοῦ ἐπὶ τούτῳ, συνήνεσε καὶ αὐτὸς γενέσθαι τοῦτο· ἔλεγε γὰρ ὁ Βάρδας [20] Δαμιανῷ, ὅτι « Ἕως ἐστὶ (184a) Θεόκτιστος μετὰ τῆς Αὐγούστης, οὐκ ἄρξει [21] οὐδὲ ἐξουσιάσει ποτὲ ὁ βασιλεύς. » Ὁ δὲ Θεόκτιστος [22] ἀπελθὼν ἐν τῷ λούσματι τῶν Ἀρεοβίνδου, ὡς ἔθος ἦν αὐτῷ, εἶτα ἐλθὼν εἰς τὰ ἀσηκρητεῖα κρατεῖν τὰς ἀναφορὰς, εἰσῆλθεν εἰς τὸ Λαυσιακόν. Καὶ περιβλεψάμενος εἶδε Βάρδαν καθεζόμενον ἔμπρακτον, καὶ ταραχθεὶς σφοδρῶς ἔφη, ὅτι « Ἐγὼ εἰσελθὼν εἰς τὴν Αὐγοῦσταν, πάλιν ἐκδιώκω αὐτόν. » Εἰσελθόντος δὲ αὐτοῦ εἰς τὸ ὡρολόγιον, προϋπήντησεν αὐτῷ Μιχαὴλ ἅμα Δαμιανῷ, καὶ οὐκ εἴασαν [23] εἰσελθεῖν πρὸς Θεοδώραν, ἀλλ' ἐκελεύσθη [24] μετ' ὀργῆς ἀνοῖξαι τὰς ἀναφορὰς καὶ ἀναγνῶναι (ἔμπροσθεν αὐτοῦ [25])· ἄκοντα δὲ τοῦτο ποιήσαντα ἀντέστρεψαν [26] αὐτὸν εἰς τοὐπίσω ἐξελθεῖν. Ὁ δὲ πικρῶς δακρύων καὶ ὀλοφυρόμενος ἐξῆλθε· συνήντησε δὲ αὐτῷ Βάρδας εἰς τὸ [27] Λαυσιακὸν, καὶ ἤρξατο κατὰ κόρρης παίειν αὐτὸν καὶ τίλλειν τὰς τρίχας αὐτοῦ. Ἰδὼν δὲ ὁ **730** ὀρουγγάριος τῆς βίγλης [28] ὁ Μανιάκης [29], ἀναστὰς ἀντέλεγε τῷ [30] Βάρδᾳ μὴ τύπτειν τὸν λογοθέτην. Οἱ [31] δὲ σφάζουσιν αὐτὸν καὶ μεληδὸν κατακόπτουσιν εἰς τὰ [32] Σκύθη, θηρῶν ὠμότητα καὶ ἀγριότητα ἐνδειξάμενοι [33].

A

Bardas autem Cæsar Damiano patricio et accubitori amicitia junctus est. Hic imperatoris compos factus, ut Bardas in urbem induceretur suasit : qui muneribus imperatoris domesticos sibi concilians una cum accubitore in palatium ingredi jussus est. Theophane porro protospathario velut generoso (dicebatur is Phalganus) sibi ascito, Damiano quoque vocato, consilium ineunt de Theoctisto Caniclei præposito interficiendo. Imperator a Damiano suasus consensum dedit, et ut hoc fieret approbavit. Dicebat enim Bardas Damiano : « Quandiu cum Augusta stat Theoctistus, nec imperium nec potestatem obtinebit unquam imperator. » Theoctistus autem in Arabindi balneis lotus, prout solebat, deinde in secretum se recipiens, relationum libellos manibus tenens Lauziacum ingressus est, et hinc inde circumspiciens, Bardam sedentem et sumptuose vestitum vidit; vehementerque turbatus dixit : « Ingressus ad Augustam rursus hominem ejiciam et deturbabo. » Ei vero ad horologium progresso, Michael cum Damiano venit obviam, nec ad Theodoram ingredi permisit : sed libellos aperire et coram legere cum furore imperavit. Id vero exsequentem domum regredi, et retro abire præcepit. Ille amare flens et ejulans discessit ad Lauziacum. Porro Bardas occurrit, colaphisque ad genas incessere, et capillos ejus vellere. Eo conspecto drungarius excubiarum Maniaces Bardæ assistebat, et ne logothetam percuteret in adversum monebat. Ii autem Theoctistum, ad Scythas occisum membratim minutimque dividunt, ferarum crudelitatem et immanitatem æmulati.

B

C

[34] (13) Τοῦτο μαθοῦσα (παρὰ τοῦ Παπίου) Θεοδώρα (ἐξελθοῦσα), κατὰ τοῦ Μιχαὴλ (ὡς εἰκὸς) ἠγανά-

Quod cum a Papia didicisset Theodora, progressa adversus Michaelem et alios cædis participes, prout

Variæ lectiones et notæ.

[8] Βουλγαρίας ἐπ. Leo. [9] ὑποταγῆναι Leo. [9a] 854. [10] Ὅπως ὁ καῖσαρ Βάρδας τὸν λογοθέτην Θεόκτιστον μεληδὸν κατέκοψεν Vat. — συνεφ. Leo Sym. 13 τῷ ιγ' ἔτει, τὸν πατρίκιον Δαμιανὸν καὶ παρακοιμώμενον δεξιωσάμενος φίλος αὐτῷ ἐγεγόνει. Ὁ δὲ τὸν β. δυσωπηθεὶς ἐπ. τὸν B. ἐν τῇ π. ἐ. εἰσελθὼν δὲ τ. ὁ. τοὺς τῷ βασιλεῖ δώροις ὑποποιησάμενος Vat. [11] εἰσελθεῖν Leo., Sym. qui adjungit καὶ εἰς τὸ παλάτιον ἔρχεσθαι pro ὃς. — παλ. [12] τοῦ om. cod. ed. ἀ. τῷ π. om. Vat. [13] τὸν Θ. πρωτοβεστίαριον ed. τὸν πρωτοσπ. Θ. Sym. Vat. — ὡς ἠ. et ἐπ. om. Vat. sed [14] ἀνδρειότατον ὄντα Vat. [15] Φάλγανον Vat. et Leo, Φαλγάνην Sym. καὶ ἄλλους τινὰς ἀποκτείνει, κ. τ. λ. [16] αὐτῶν Leo om. Vat. — β. βουλεύσεται (βουλεύσεται) Vat. — Δαμιανόν Leo (sic). [17] τὸν λογοθέτην, om. τὸν — λεγόμενον Vat. vel τὸν κανίκλην Leo, qui canistri (nostratibus portofolii) claves gerit. [18] Πείθουσι δὲ καὶ τὸν βασιλέα ἐπὶ τ. συναινέσαι· ὑπέκνιζον γὰρ αὐτὸν, ὅτι Vat. — τοῦ om. cod. [19] τῷ Leo. [20] ἄρξῃ π. ὁ κατεξουσιάσῃ τῆς βασιλείας Vat. [21] Τοῦ δὲ Θεοκτίστου κατὰ τὸ εἰωθὸς ἐν τῷ λ. τῶν Ἀ. λουσαμένου καὶ ὑποστρέψαντος καὶ εἰς τὸ Λ. διὰ τῶν ἀσηκρητείων μετὰ τῶν ἀναφορῶν εἰσεληλυθότος καὶ τὸν B. θεασαμένου ἐν τῇ προελεύσει καθήμενον καὶ διαταραχθέντος σφ. καὶ εἰπόντος, ὅτι « Ἐγὼ τοῦτον ἔνθεν ἐκβαλῶ ὡς τὴν Ἀ. εἰσεληλυθώς. » Ἐπεὶ δὲ ἐν τῷ ὡρολογίῳ ἐγένετο, ὑπ. ἀ. Vat. [22] εἶασα Vat. Leo. — π. τὴν Θ. ἐ. Vat. [23] ἐκέλευσε Vat. — τὰς ἀν. ἀναπτύξαι Vat. [24] ἐ. αὐτῶν Leo, om. Vat. — καὶ τ. καὶ ἀ. πεποιηκότα εἰς τ. ἀ. ὁ. δέ Vat. [25] ἀντεστρεψ. cod. ἀντέστρεψεν Leo, Vat. [26] B. κατὰ τό Leo. [26a] κόρης cod. [26b] καὶ λογοθέτης Vat. [27] τῷ B. ἀ. ὡς μὴ τὸν λ. τ. Vat. [28] Ὁ δὲ Βάρδας ἀπεκρίθη ὡς τῇ κελεύσει (ἀποκριθεὶς κ. Leo.) τοῦ βασιλέως τοῦτο ποιεῖν· ἀνεφάνη δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς τῇ βουλῇ (τοῦ Leo.) Δαμιανοῦ· καὶ τούτων ὁ Βάρδας ἰδὼν (ἰ. B. Leo.) ἅμα (τῷ Leo.) Θεοφάνῃ τῷ Φαλγάνῳ, ἅραντες τὸν λογοθέτην σφ. Vat. et Leo. [29] τὰ Σκύθ. cod. τὰ Σκύθα Leo, τὸ Σκύθη ed. τὸ Σκυθῶν Scytharum more? τὰ Σκῦλα Vat. Cont. et Cedr. 157,17. [30] Ἐντεῦθεν [φασὶν] εἰπεῖν τῷ Βάρδα τὸν Μανουὴλ σιβυλλαίνοντα· « Σπάθην γυμνώσας, Βάρδα, [ἐν] τοῖς ἀνακτορ[ί]οις, σαυτῷ γυμνώσεις εἰς τομὴν τοῦ σαρκίου. » Vat. et Ced. 178,2-6. [31] Τ. μ. Θ. ἠγ. κ. τοῦ βασιλέως καὶ τῶν ἀ. Sym.

Digitized by Google

æquum erat, indignata est : et imperatore modis omnibus placare moliente, nullum ipsa solamen admisit, neque iram relaxavit, aut leniit dolorem : ex quo imperator in alium mutatus, ut priorem animum et consilium ita corporis habitum, factaque nova induit : ut tot modis eam contristare contenderet, quot rationibus eam colere prius simularet : ac sorores quidem suas Theclam, Anastasiam et Annam ad Cariani ædes deductas, palatio ejicit, Pulcheriam velut matri dilectam in Gastriorum monasterium delegavit, paulo post vero cunctas in unum collectas, in eodem Gastriorum monasterio in monachas detondit.

A κτησε καὶ [50] τῶν λοιπῶν, οἳ τὸν φόνον κατειργάσαντο [51] · καὶ τοῦ [52] βασιλέως παντὶ τρόπῳ μηχανωμένου τὴν μητέρα ἐξιλεώσασθαι, αὐτὴ ἀπαρηγόρητος ἔμεινεν, (μήτε [53] τὴν ὀργὴν ὑφιεμένη μήτε παραμυθουμένη τισίν, ἀλλ' ὥσπερ [54] κλύδων θαλάσσιος, νουθετουμένη, [55] παρηγορεῖτό τε [56] καὶ κατεπείθετο [57]) · ὅθεν μεταβαλὼν ὁ βασιλεὺς, ὥσπερ τὴν ψυχὴν καὶ τὴν γνώμην, οὕτω δὴ καὶ τὸ σχῆμα καὶ τὴν ἐνέργειαν, τοσούτοις τρόποις [58] λυπεῖν αὐτὴν κατεπείγετο ὅσοις πρὸ τούτου [59] θεραπεύειν ἐσχημάτιζετο · καὶ (δὴ [60]) τὰς μὲν ἀδελφὰς αὐτοῦ, Θέκλαν [61], Ἀναστασίαν, καὶ Ἄνναν ἐξωθεῖ [62] τοῦ παλατίου, καταγαγὼν εἰς τὰ Καριανοῦ [63], Πουλχερίαν δὲ ὡς ἠγαπημένην τῇ μητρὶ ἀπέστειλεν ἐν τῇ μονῇ [64] τῶν Γαστρίων · εἶθ' οὕτως μετ' [65] ὀλίγον ἑνώσας πάσας ἐν τῇ μονῇ τῶν Γαστρίων ἀπέκειρε, (περιβαλὼν αὐτὰς τὸ μοναδικὸν [66] σχῆμα).

A senatu deinde faustis acclamationibus exceptus, imperium nullo consorte solus gessit, et Bardam magistrum scholarumque domesticum instituit. Cum matre vero nondum reconciliata ob ea quibus ipsam contristaverat post injustam cædem Theoctisti, inimicitiæ intercesserunt perpetuæ. Ipse aula ejectam in monasterium cui Gastria nomen, demisit. Ipsa animi mœrore extra se facta et dementata, propositum matre indignum induit : et adversus Bardam cum pluribus consilium iniit, cujus participes alios fecit, ac imperatoris protostratorem : ut nimirum Bardam e pomærio Cosmedii redeuntem interimerent. Consilium, antequam perficeretur opere in lucem detectum, in caput eorum qui facinus fuerant meditati, periculum transtulit. In suspicionem siquidem venientes et comprehensi, ad ciroi metam capitibus truncati sunt. Imperator vero demortui vice Basilium protostratorem instituit, Bardamque pariter avunculum curopalatem.

B **731** (14) Ὑπὸ δὲ τῆς συγκλήτου (πάσης [67]) εὐφημισθεὶς μόνος αὐτοκρατορεῖ, καὶ προβάλλεται Βάρδαν μάγιστρον καὶ δομέστικον τῶν σχολῶν. Μὴ διαλλαττομένης [68] δὲ τῆς μητρὸς αὐτοῦ δι' ἃ ἐλύπει αὐτὴν καὶ τὴν ἄδικον σφαγὴν Θεοκτίστου [69], ἔχθρα ὑπῆρχεν ἀναμεταξὺ αὐτῶν ἄσπονδος. Ὁ δὲ, καὶ ταύτην τοῦ παλατίου καταγαγὼν, εἰς τὸ μοναστήριον τὰ Γαστρία καὶ αὐτὴν ἀποστέλλει [70]. Ἥτις, ἀθυμίᾳ μετεωρισθεῖσα τὸν νοῦν καὶ ὑπὸ ἐκπλήξεως ἀφαιρεθεῖσα καὶ τὸ φρονεῖν, ἀναξίαν ἑαυτῆς [71] συσκευάζει βουλὴν κατὰ Βάρδα βουλευομένη σὺν πολλοῖς [72] καὶ ἄλλοις, σχοῦσα κοινωνὸν καὶ τοῦ βασιλέως τὸν πρωτοστράτορα [73], ὅπως, ὑποστρέφοντος Βάρδα ἀπὸ τοῦ προαστείου αὐτοῦ τοῦ Κοσμιδίου, ἀναιρήσωσιν αὐτόν · ὧν ἡ μελέτη πρὸ τοῦ ἔργου φανερωθεῖσα [74] κατ' [75] ἐκείνων τῶν μελετησάντων τὸ κακὸν ἐξενενήνοχεν [76]· (φωραθέντες γὰρ καὶ) κατασχεθέντες, ἐν τῇ Σφενδόνῃ τὰς κεφαλὰς ἀπετμήθησαν. Καὶ προβάλλεται [77] τὸν Βασίλειον Μιχαὴλ ἀντὶ τοῦ τελευτήσαντος πρωτοστράτορα [78], ὁμοίως καὶ Βάρδαν τὸν θεῖον αὐτοῦ κουροπαλάτην.

C

Tunc temporis pulvis e cœlo decidit, et in tecto-

732 [79] (15) [80] Ἔπεσε [81] τότε κόνις ἐκ τοῦ οὐρα-

Variæ lectiones et notæ.

[50] M. καὶ τῶν ἄλλων, οἳ τὸν φόνον κατεπράξαντο, ἠγανάκτει τε Vat. [51] καὶ κατεβοᾶτο (καταβοωμένη αὐτῶν Sym) ἀλλὰ (καὶ Sym.) φωνῇ βριαρᾷ καταπτοηθεῖσα θρηνωδῶς θαλαμεύεται · τῶν ἀπὸ στρατηγῶν γάρ τις ἐκ Μελλισηνῶν κατάγων τὸ γένος, καὶ ἀπεφθέγξατο αὐτῇ (γ. ἀ. ἀπ. Sym.) παλινδρομεῖν οἴκαδε, τὴν τοιαύτην ἡμέραν κρουόντων ἀποκαλῶν Vat. Sym. [52] τοῦ δὲ β. πᾶσι τρόποις μ. τὴν παρηγορεῖν, ἀ. τῆς ὀργῆς οὐκ ἐνεδίδου Vat. [53] μήτε — κατεπείθετο om. Sym. [54] ὡς ed. [55] οὐ P. marginalis. [56] τε om. ed. [57] Ἀλλ' ὥσπερ — *κατεπείθετο*. Hæc omnino absona sunt et ideo in versione Latina omittimus. Edit. Patr. — ὥσπερ — ἐνέργειαν om. Vat. [58] προσώποις Sym. [59] πρὸ τοῦ cod. ed. [60] δή om. Sym. [61] τε καὶ Vat. [62] μεθιστᾷ Sym. τοῦ π. καταβιβάζει καὶ εἰς τὰ Κ. ἀποκαθιστᾷ Vat. [63] Καριν. cod. cum nota emendationis. [64] ἐν τῇ μ. τῶν Γ. ἀπ. Vat. ἐν τῇ μ. τῶν Γ. Sym. [65] μετ' ὀ. δὲ π. ἐν τῇ τοιαύτῃ ἑ. μ. Vat. εἶτα μετ' ὀ. καὶ. π ἐ. ἐν τῇ μ. τῶν Γ. Sym. [66] τὸ μ. σ. τ. π. Vat. om. Sym. [67] π. om. Vat. et ed. sed est in Lcone et Sym. ὑπὸ τῆς σ. π. ἀναγορεύεται καὶ αὐτ. — μονοκράτωρ. ἐ. πρ. Vat. [68] καταλλ. δὲ αὐτῷ τῆς μ. διὰ τὴν ἀδ. Vat. [69] Θ. καὶ δι' ἃ ἐλ. ἀ. τοῦ π. τ. κατήγαγε καὶ εἰς τὸ μ. τὰ Γ. ἀπέστειλε. Μέλλουσα δὲ τοῦ παλατίου ἐξιέναι, προσκαλεσαμένη τὴν σύγκλητον καὶ τὸ ἐν τῷ ταμείῳ χρῆμα κατεμφανίσασα, τὸ τούτου ποσὸν διωρίζετο χιλίων κεντηναρίων πρὸς τοῖς ἐνενήκοντα διὰ χαράγματος χρυσοῦ, ὡσαύτως καὶ ἀργυρίου ὡσεὶ κεντηναρίων τριῶν, ὧν τὸ μὲν κατὰ διαθήκας παρῆκεν ὁ ταύτης ἀνὴρ, τὸ δὲ κατὰ προσθήκην αὐτὴ συνέλεξε Vat. cf. Sym. 14. [70] Περὶ τῆς βασιλίσσης Θεοδώρας καὶ τῆς γενομένης ἐπιβουλῆς τῷ Βάρδᾳ καὶ ὅπως οἱ ταῦτα μελετήσαντες τὰς κεφαλὰς ἀπετμήθησαν. Περιορισθεῖσα δὲ ἐν τῇ μονῇ καὶ ἀθ. συσχεθεῖσα ὡς ὑπὸ ἐ. καὶ τὸ φ. ἀφ. Vat. [71] ἀναξίαν ἑαυτὴν Leo, ἀναξίαν ἑαυτῆς Sym. ἀνάξιον ἑαυτῇ Vat. — κατὰ Β. σ. β. Vat. κατασκ. β. κ. B. ed. — βουλομένη Leo, ἑλομ. κ. Sym. κ. ἑλ. [72] πολλῶν καὶ ἀ. Leo, π. ἀ. Vat. καὶ τὸν τοῦ β. πρ. Vat. [73] ὃ δὲ ἦν προλοχίσαι τοῦτον ἐκ τοῦ πρ. ἀ. τοῦ Κ. ὑποστρέφοντα Vat. — ὑποστρέφοντ. cod. ὑποστρέφοντα ed. Leo, sed ὑποστρέφοντος τοῦ Sym. [74] φωραθ. Vat. [75] αὐτῶν Vat. [76] ἐξήνεγκε Vat. — Φ. γὰρ καί om. Vat. [77] Πρ. δὲ τὸν B. ὁ M. Vat. [78] πρωτοστράτορ cod. πρωτοστράτορος Vat. Sym. — τὸν δὲ θ. ἀ. B. κ. Vat. [79] 857. [80] Περὶ τῆς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεσούσης κόνεως αἵματι προσεοικυίας Vat. τῷ β' αὐτοῦ ἔτει Sym. [81] δέ Vat. — κατ. om. Vat. κ. ἐπὶ τ. κ. om. Sym.

Digitized by Google

νοῦ (κατενεχθεῖσα ἐπὶ τοὺς κεράμους) αἱματώδης [61] πλήρης · (184b) καὶ πολλοὶ εὗρισκον λίθους [62] (ἐν ταῖς ὁδοῖς ἢ κήποις) ἐρυθροὺς ὡς αἷμα.

[63] Προβάλλεται [64] δὲ Μιχαὴλ Ἀντίγονον, τὸν υἱὸν Βάρδα, δομέστικον τῶν σχολῶν, τὸν [65] δὲ ἕτερον υἱὸν αὐτοῦ, δοὺς γυναῖκα, εἰς ἣν καὶ ἐλοιδορεῖτο [66], προβάλλεται μονοστράτηγον [66a] εἰς τὰ δυτικὰ θέματα [67]. Καὶ τελευτήσαντος αὐτοῦ ἐκεῖσε, μετ' ὀλίγον [68] τῇ δ' τῆς Διακαινησίμου προβάλλεται Μιχαὴλ Βάρδαν τὸν θεῖον αὐτοῦ Καίσαρα (ὃς ἐπὶ ἅρματος πορευθεὶς ἔδωκεν ὑπατείαν τῇ μέσῃ).

(16) Ἐξῆλθε δὲ [69] ὁ Ἄμερ καὶ κατῆλθε μέχρι Σινώπης, ληΐσάμενος πάντα τὰ τῶν Ῥωμαίων · καὶ ὑπέστρεψε μὴ καταληφθεὶς ὑπὸ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατοῦ [70]. Ἐκστρατεύσας δὲ [71] Μιχαὴλ ἅμα Βάρδᾳ Καίσαρι, κίνησιν ποιεῖ κατὰ Μιχαὴλ ἄρχοντος Βουλγαρίας διά τε γῆς καὶ θαλάσσης, μαθὼν τὸ [72] τῶν Βουλγάρων ἔθνος λιμῷ τήκεσθαι. Οἱ δὲ Βούλγαροι [73] τοῦτο μαθόντες ὡς ἦχῳ βροντῆς ὑπεκλίθησαν, καὶ πρὸ τῶν ἀγώνων καὶ τῆς μάχης περὶ **733** τῆς νίκης ἀπέγνωσαν (καὶ Χριστιανοὶ [74] γενέσθαι καὶ ὑποτάττεσθαι τῷ βασιλεῖ [75] καὶ Ῥωμαίοις ᾐτήσαντο) [76]. Ὁ δὲ [77] βασιλεὺς τὸν μὲν ἄρχοντα αὐτῶν βαπτίσας [78] καὶ δεξάμενος ἐπέθηκεν αὐτῷ τὸ αὐτοῦ ὄνομα · τοὺς [79] δὲ μεγιστᾶνας αὐτοῦ ἐν τῇ πόλει ἀγαγὼν [80] ἐβάπτισεν αὐτούς, ἔκτοτε γενομένης εἰρήνης βαθείας [81].

A rum tegulas sanguineo colore infectus dilapsus est. Plures in viis et hortis lapides sanguinis instar rubros repererunt.

Michael autem Antigonum Bardæ filium creat scholarum domesticum : alteri vero filio locata conjuge, in quam convicia nonnunquam mittebat, supremi ducis in occidentalia themata dignitatem confert : qui etiam ibi vitam finiit. Modico post, feria Paschatis quarta, Michael Bardam avunculum promovet Cæsarem : qui curru per mediam urbem vectus, munera sparsit in populum.

Egressus autem Saracenorum ameras Sinopem usque descendit, Romanaque omni regione vastata reversus est, Romano exercitu eum frustra persequente. Michael vero una cum Barda Cæsare adB versus Michaelem Bulgariæ principem instructum exercitum terra marique movet, quod Bulgarorum gentem fame deficere didicisset. Bulgari quasi tonitrui sonitu percussi soluti sunt animis, et ante certamen conflictumque omnem de victoria desperantes, Christianos se futuros, et imperatori Romanisque obsequentes promiserunt. Imperator principem eorum aqua tinctum sacra suscipiens, proprium ei nomen indidit, et proceres ejus omnes in urbem inductos baptismate lustrari curavit, exinde pace profunda composita.

Variæ lectiones et notæ.

[61] Αἵμασι προσεοικυῖα Vat. — π. δέ Vat. [62] λίθων — ἐρυθροῖς Leo. — ἐν τ. ὁ καὶ τοῖς κ. Vat. om. Sym. ὡς ἁ. ἐ. Vat. [63] 858. [64] Τῷ γ' αὐτοῦ ἔτει Sym. 23. — τὸν υ. Β. Ἀ. Vat. [65] τῷ δὲ ἑτέρῳ υἱῷ ἁ. γ. δ. Vat. [66] Βάρδας Vat. sed nec Sym. nec Leo. [66a] τοῦτον Vat. — τῶν δυτικῶν Sym. ed., ἐν τοῖς δυτικοῖς Vat. — Καὶ om. Leo. — ἐλοιδορήτ. cod.. [67] προβάλλεται Vat. — ὃς καὶ τελευτήσας ἐ... τῆς δ. τὸν θ. ἀ. Β. ὁ Μ. πρ. Κ. Vat. Συντόμως δὲ ἁ. τ. τῇ δ' τῶν διακαινησίμων πρ. Μ. Β. τὸν ἀ. θ. Κ. Sym. Σ. δὲ ἁ. τ. τῇ δὲ (δ') τοῦ διακαινησίμου πρ. Μ. Β. π. τὸν θ. ἀ. Κ. ed. Τελ. ἁ. ἐ. μετ' ὀ. δὲ τῇ τετάρτῃ, κ. τ. λ. Leo ut cod. [68] δέ cod. e β' repetitum — ὃς — μέσῃ om. Sym. — ἐποχηθείς Vat. Leo. — Ὁ δὲ Ἀ. ἐξελθὼν μ. Σ. κ. ἅπαντα τὰ ἐν ποσὶ λ. καὶ ὑπ. πρὶν τὸ Ῥωμαϊκὸν καταλάβῃ στράτευμα Vat. Τούτῳ τῷ ἔτει (γ') ἐ. Ἀ. μ. Σ. καὶ λ. π. τὰ Ῥ. ὑπ. ἀδλαβὴς Sym. 24. [69] καὶ Leo. [70] 859. [71] Ὁ δὲ Μ. ἅμα τῷ Κ. Β. μετὰ (κατὰ) τοῦ ἁ. Βουλγάρων Μ. ἐξεστράτευσε διά τε γῆς καὶ θ. Vat. τῷ δ' αὐτοῦ ἔτει ἐκστρατεύει Μ. ἅμα Κ. διά τε γῆς θ. κ. Γόβορι ἄρχοντι (ἄρχοντος ?) Βουλγάρων Sym. 25. [72] λ. τ. τῶν Β. ἐ. ἀναμ. Vat. τ. μ. οἱ Β. ἅμα καὶ λ. τηκόμενοι Sym. [73] τὴν τοιαύτην ἐφοδον ἐκμ φόβῳ πολλῷ συνεσχέθησαν Vat. sed ὡς ἦχῳ βρ. ὑπ. Sym. Leo. ὡς ἦχον βρ. ὑπ. cod. ed. [74] καὶ χρ. — ᾐτήσαντο om. Sym. [75] τῷ β. καὶ om. Vat. [76] ὧδε βαπτίζονται Βούλγαροι cod. in margine cum rubrica. [77] Ὁ δὲ Μιχαὴλ ed. [78] ἐκ τοῦ ἁγίου αὐτὸν ἀναδεξ. βαπτίσματος τὸ ἑαυτοῦ αὐτῷ ἐπιτίθεικε ὁ. Vat. δ. ἐπ. αὐτὸν τὸ ἁ. ὁ. ed. ὁ. δὲ β. τούτους ἐν τῇ πόλει ἀγ. ἐ. πάντας καὶ τὸν ἀ. ἀ. Μ. ἐπωνόμασε Sym. [79] οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τ. μ. Vat. [80] εἰσαγαγὼν Leo Vat. — ἐ. πάντας Leo, Sym. ἐ. Vat. — καὶ εἰρήνην βαθεῖαν πεποίηκε Vat. om. Sym. [81] Τῶν δὲ δυσσεβῶν Ἰσμαηλιτῶν ἐπηρεαζόντων Ῥωμαίους, ἐξηγουμένου αὐτῶν κατὰ Μελιτηνὴν τοῦ Ἄμερ εἰς τὰ Σαμόσατα τὴν πόλιν Ἰσμαηλίτιδα πολεμικῶς προβιβάζεται ὁ βασιλεύς, καθ' ἣν προσέδρευσεν ἐπὶ ἡμέρας γ' · ἐξαίφνης τὰς πύλας οἱ Ἀγαρηνοὶ τῆς πόλεως ἀνοίξαντες εἰς τροπὴν τὸν ἄνακτα διεκρούσαντο καὶ τοσοῦτον ἀπήλασαν ὡς καὶ τὰς σκηνὰς αὐτοῦ καὶ πᾶν ἄλλο τε (ἄλλο τι) τῶν πρὸς χρείαν ἰσφετερίσασθαι (a. 858 cf. Cont. 23, Ced. 161,19-18. Εἶτα χρόνου (χρόνους) δύο παριππεύσαντες Ἄμερ καὶ ὁ βασιλεὺς κατ' ἀλλήλων ἐκστρατεύουσιν. Ὁ δὲ βασιλεὺς καταλαβὼν χῶρον, ᾧ ἐπώνυμον Δάξυμον (Δαξιμὸν Gen. 92,1) ἐκεῖσε σκηνοῦται. Ὁ δὲ Ἄμερ παρεκβατικώτους (παρεκβατικώτερον Gen.) διελθὼν — πρὸς τὴν Ζέλισσαν, ἀπῆει πρὸς τὸ Χωνάριον · ἐν ᾧ πολέμου συγκροτηθέντος, τροποῦται ὁ βασιλεὺς καὶ (πρὸς φυγεῖν ἀναγκάζεται ἀπιδεῖν Ced. 163,2) · καὶ εἰς παντελῆ ἀπορίαν ἐλθὼν, ἔφη πρὸς αὐτὸν ὁ Μανουὴλ · « Τὰ μὲν φοινικίζοντα πέδιλα καὶ τὴν βασιλικὴν πανοπλίαν ἀπαμφιέσθητι, ὦ δέσποτα · ἐγὼ δὲ λογάδας ἀνδρῶν φ' συλλέξας (ἐν Gen.) μέρος ῥᾳδίως διελευσόμεθα · » οὗ γεγονότος καὶ τό · « σταυρὸς (Σωτῆρος Gen.) νενίκηκε » τοῦ Μανουὴλ κεκραγότος, ἀνδρείως διέκοψε καὶ ἐξέθορεν. Ὁ δὲ βασιλεὺς διπλᾶ κατασχεθεὶς ὑπεστράφη. Ὁ δὲ Μανουὴλ τὸν βασιλέα μὴ ἐκβεβηκότα πυθόμενος εἰς ἕτερον μέρος καὶ αὐτὸς αὖθις διασχίσας εἰσῆλθε πρὸς τὸν βασιλέα, ἔτι δὲ διὰ τὸ τὸν τόπον ὑδάτων καὶ νομῆς σπανίζειν ὑπεχώρησεν ὁ Ἄμερ εἰς λιβάδιον, ὅπερ Δώρα κατονομάζεται. Ἐντεῦθεν ἄδειαν ἐχόμενος ὁ βασιλεὺς τὰς τῶν ἐχθρῶν μιαιφόνους χεῖρας διέδρασεν Vat. Cont. 24 Ced. 162,19-163,5, Gen. 91,7-93,22; sed in Sym. ed nihil; videntur huc esse translata *Theophili e vita* — 7. Τοῦ δὲ Ἄμερ πάλιν κατὰ Ῥ. ἐξελθόντος Vat. τῷ ε' ἔτει τοῦ Ἀ. π. ἐπὶ Ῥωμανίαν ἐ. Sym. τὸν Ἀ. π. ἐ. κ. Ρ. Leo. — συν. Π. καὶ Ν. εἰς τὸν Α. Sym. — 8. Π. παρὰ τοῦ βασιλέως προχειρίζεται ἡγεῖσθαι τοῦ τάγματος τῶν σχολῶν, ὃς εὐθὺς δρομήσας πρὸς τὸν πολέμιον Ἄμερ ὀλίγοις ἐπιλέκτοις καὶ οὐ πλήθει τοσούτῳ μεστωμένους (μεστούμενος Gen.) φυγάς τις τῶν Ῥωμαίων ἄπεισι πρὸς τὸν Ἄμερ καὶ φησι · « Γνωστὸν ἔστω σοι, ὦ Ἄμερ, ὅτι Πετρωνᾶς ἐκεῖνος ὁ πρὸς γένους τοῦ βασιλέως τὸ αἰδέσιμον ἔχων,

Digitized by Google

Ameras in Romaniam movit : eidemque orientalis militiæ magister Petronas et Nazarus Bucellariorum dux, structis per viam insidiis ad Lalacaonem redeunti occurrunt : consertisque manibus ameram in fugam vertunt, et salutem pedibus quærere coguni. Comitum nonnullus fugientem insequitur, et caput ejus amputatum tollens, ad Petronam militiæ magistrum detulit. Regressi igitur duces cum victoriæ titulis de ipsis in circo triumpharunt : et ex tunc magna tranquillitas facta est per Orientem, propter ameræ interitum.

Et aliorum quidem labores et adversus hostes egregia facinora . . . imperator pro sua in Basilium impensiori benevolentia parvi faciebat, et eum solum, a quo commoda reciperet obsequia, reputabat.

A (17) Τὸν δὲ Ἄμερ ἐξελθόντα κατὰ Ῥωμανίας στρατηλάτης ὢν τῆς ἀνατολῆς Πετρωνᾶς καὶ Νάσαρ τῶν Βουκελλαρίων, **734** λοχήσαντες τὴν ὁδὸν τῆς ὑποστροφῆς αὐτοῦ συναντῶσιν αὐτῷ εἰς τὸν Λαλακάωνα· καὶ συμβολῆς γενομένης τρέπουσιν [83] ἀμερ· καὶ φυγῇ χρησάμενον καταδιώκει αὐτόν τις τῶν κομήτων, καὶ τούτου τὴν κεφαλὴν ἄρας ἤγαγε Πετρωνᾷ στρατηλάτῃ. Εἰσελθόντες [83] δὲ οἱ στρατηγοὶ μετὰ ἐπινικίων, ἐθριάμβευσαν ταῦτα ἐν τῷ Ἱππικῷ· καὶ ἔκτοτε ἐγένετο γαλήνη [84] μεγάλη ἐν τῇ Ἀνατολῇ (διὰ τὴν τοῦ ἄμερ σφαγήν).

(18) [85] Καὶ ἄλλων μὲν οἱ πόνοι καὶ τα [κατὰ] τῶν πολεμίων ἀνδραγαθήματα [86], ἡ δὲ τοῦ βασιλέως ἀγάπη πρὸς τὸν Βασίλειον ἐξέχυτο, καὶ τοῦτον μόνον [ἐνόμιζεν] εἶναι τὸν θεραπευτὴν [87] αὐτοῦ.

B

IV. *De Magistro Pauperе.*

Michael equorum stabulum marmoribus adornatum et aquarum copia irriguum instruxit, effecitque visu jucundissimum. Eo perfecto, Petrus quidam, quem Magistrum Pauperem vocabant, vir sagax et dicteriis assuetus, in urbe morabatur. Michael eidem ad se advocato instructæ domus ineptum ornatum demonstrabat, ab eo laudem recipere cupiens, ac perpetuam nominis memoriam ex hujusmodi operis structura reportaturum se jactans. Ille imperatori ait : « Justinianus Magnam ecclesiam auro, argento marmoribusque pretiosissimis decoratam condidit, ejusque memoria C extincta est : tu vero, imperator, stercori loco destinato equorumque domicilio constructo, celebrem posteritati te futurum asseris ?» Ille laudibus quas ex ejus ore venabatur frustratus, accensus ira, verberatum et per vim tractum Pauperem Magistrum conspectu expulit.

Rumore vero per urbem sparso Bardam Cæsarem cum nuru propria corruptam tenere consuetudinem, eodemque ad patriarcham delato, Ignatius,

Δ'. [88] *Περὶ τοῦ πτωχομαγίστρου.*

(19) [89] Ἔκτισε δὲ Μιχαὴλ σταῦλον τοῖς ἵπποις αὐτοῦ, κοσμήσας μαρμάροις καὶ ὑδάτων ἐπιῤῥοαῖς, κατασκευάσας ὡραιότατον πάνυ· καὶ τούτου τελεσθέντος ἦν τις ἐν τῇ πόλει ὀνόματι Πέτρος, λόγιος καὶ σκωπτικὸς, ὃν καὶ **735** πτωχομάγιστρον ἐκάλουν. Τοῦτον προσκαλεσάμενος Μιχαὴλ ἐν τῷ σταύλῳ, ὑπεδείκνυεν αὐτῷ τὴν ἄλογον τοῦ κατασκευασθέντος οἴκου εὐπρέπειαν, ὡς βουλόμενος ἐπαινεθῆναι παρ' αὐτοῦ, εἰπὼν καὶ ταῦτα· ὡς ἀεὶ μνημονεύεσθαι μέλλω [90] διὰ τὴν τοῦ ἔργου τούτου κατασκευήν. Ὁ δὲ ἔφη τῷ βασιλεῖ· « Ἰουστινιανὸς ἔκτισε τὴν Μεγάλην ἐκκλησίαν κοσμήσας χρυσῷ καὶ ἀργύρῳ καὶ μαρμάροις πολυτίμοις, καὶ μνήμη αὐτοῦ νῦν οὐκ ἔστιν. Καὶ σὺ, βασιλεῦ, κοπροθέσιον [91] ποιήσας καὶ ἀλόγων ἀνάπαυσιν [92] λέγεις μνημονεύεσθαι διὰ τοῦτο [93] ; » Ὁ δὲ ἀποτυχὼν τῶν (ἐξ αὐτοῦ) ἐπαίνων καὶ ὀργισθεὶς τυπτόμενος [94] καὶ συρόμενος ἐξεβλήθη ὁ πτωχομάγιστρος.

[95] (20) Φήμης δὲ διαθεούσης περὶ Βάρδα Καισαρος, ὅτι τῇ νύμφῃ αὐτοῦ συμφθείρεται, τοῦτο ἀκούσας Ἰγνάτιος ὁ πατριάρχης, πολλάκις παρῄνεσεν αὐ-

Variæ lectiones et notæ.

ἐπηύχησε περιθέσθαι σοι πόλεμον, παρ' ᾧ συνήθροισται πᾶς ὁ τῶν θεμάτων στρατὸς κατὰ σοῦ μάχην πραγματευόμενος. » Τότε ὁ Ἄμερ σὺν τοῖς ὑπ' αὐτοῦ πρὸς βουλὴν κινεῖται τὸ τί δρᾶν αὐτούς. Οἱ δὲ ἔφασαν ὑποστρέφειν αὐτοὺς εἰς τὰ ἴδια, ὡς τῆς προτέρας νίκης ἱκανῆς οὔσης αὐτοῖς. Ὡς μὴ πεισθεὶς... Πετρωνᾶ καὶ... ὁ Ἄμερ μαχαίρᾳ πεποινη[λάτητο], τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ μόνου σὺν ἑκατοντάδι ἀνδρῶν διαπεραιωσαμένων [τὸν Ἅλυν ποταμὸν... καὶ φεύγοντες (φεύγοντος ?), ὃν κατὰ συνάντησιν ἐν τῷ τῶν Χαρσιανῶν θέματι ὁ Μαχαιρᾶς οὕτω καλούμενος [καθεστὼς] κατέσχε καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ Vat. diversa a Cont. 25 et Ced. 163,6-165,3, sed = Gen. 95,6-97,3. [83] τρέπεται ὁ Sym. — χρησάμενος Leo. [83] Οἱ δὲ στ. ἐν τῇ πόλει εἰσεληλυθότος [μετὰ] ἐπινικίου ἐ. ἐν τῷ ἱπ. Vat. [84] γ. ἔχεται τῆς ἀνατολῆς Vat. ἐγ. εἰρήνη ἐν τῇ ἀ. ed. — διὰ — σφαγὴν om. Sym. [85] Ὡς δέ τινες [λέγουσι] ὅτι καὶ Βάρδας σὺν τῷ ὁμαίμονι τοὺς ἐχθροὺς [τροπωσάμενος ?] τὴν τοῦ Καίσαρας κληροῦται ἀνάῤῥησιν ἐν ἡμέρᾳ τοῦ Πάσχα (858 ?), ᾧ τινι ἡ φιλοσοφία πεφιλοτίμητο· συναθροίζει γὰρ σοφοὺς κατὰ τὴν Μαγναύραν, ὧν τοὺς μὲν φιλοσοφίας καὶ γεωμετρίας, τοὺς δὲ ἀστρονομίας, ἄλλους γραμματικῆς ἀντιποιουμένους ἐγκαταστήσας προῖκα διδάσκειν παρεκελεύσατο, ὥστε κατὰ τὴν φιλοσοφίαν Λέοντα τὸν φιλόσοφον ἐκτάξαι καὶ τὸν αὐτοφοιτητὴν ἐν γεωμετρίᾳ Θεόδωρον καὶ ἐν ἀστρονομίᾳ Θεοδηγήσιον καὶ γραμματικῆς Κομητᾶν Cont. 26-29, Ced. 165,11-171, 14 sub Theophilo cf. Sym. Th. 10, sed Gen. 98,1. [86] sub Michaele III. [87] θεραπεύοντα αὐτόν Leo Sym. 25. [88] Π. τοῦ πτ. com. et Par. 1706. [89] Sym. 27 τῷ ς' ἔτει — στάβλον τῶν ἵππων Sym. — μ. τοῦτον καλλωπίσας καὶ ὑδ. ἐπ. τ. οὖν τ. ὁ βασιλεὺς τὸν πτ. πτωχομάχην Sym.) λεγόμενον Πέτρον, ὃς λ. τε καὶ σκ. ἦν, εἰς θέαν τοῦ ἔργου προσεκαλέσατο τὸν ἐξ αὐτοῦ θηρώμενος ἔπαινον· φησὶ δὲ πρὸς αὐτόν· ὡς Vat. [90] μέλλων Leo, ὀφείλω Sym. — τ. τοῦ ἐ. Vat. — τῷ β. ἀπεκρίνατο· Ἰ. βασιλεὺς τοιοῦτον ἔργον κατασκευακὼς τὴν μ. τοῦ θῦ ἐ καὶ χ. καὶ ἀ. καὶ π. κατακ. οὐδὲ μνήμης ἀξιοῦται· σύ Vat. [91] κοπρῶνα Sym. — κατασκευάσας Vat. [92] καί ed. [93] διὰ τ. μν. φῆς Vat. — Τοῦ δὲ — ἀποτυχόντος — καὶ ὀργισθέντος, κ. τ. λ.? [94] τυπτόμενον καὶ συρόμενον ἐξήγαγε τὸν πτ. Leo, Sym. [95] Ὁποῖα ἄδικα ἔδρασε Βάρδας ὁ Καῖσαρ εἰς τὸν πατριάρχην Ἰγνάτιον. Ὁ δὲ π. Ἰγ. φ. π. Β. τοῦ Κ. δ. ὡς τῇ ἀ. ν. σ. π. τούτῳ π. Vat. Τῷ ζ' ἔτει φ. θ. ὡς Β. ὁ Κ. τῇ ν. ἀ. Εὐδοκία σ. ὁ π. Ἰγ. π. τ. παραινεῖ Sym.

Digitized by Google

τὸν ἀποσχέσθαι τοῦ τοιούτου μύσους [96] καὶ μὴ πρόσκομμα εἶναι πολλῶν, τὸν ἀρετῆς ὑπόδειγμα εἶναι ὀφείλοντα (καὶ σώφρονος βίου). Ὁ [97] δὲ [μὴ [98.99] πειθόμενος [1] ἐνεῖχε τῷ πατριάρχῃ συνεχῶς ἐγκαλοῦντι καὶ] σωφρονεῖν κατεπείγοντι [2]. Καὶ δήποτε μέλλοντα κοινωνεῖν τὸν Βάρδαν ὁ πατριάρχης ἀπώσατο (ὡς μὴ πειθόμενον (185ᵃ) κανόσιν ἢ παραινέσεσιν). Ὃς [3] ὀργῇ πληγεὶς τὴν ψυχὴν τὸν παραινέτην ὡς ἄνομόν (τινα [4]) καὶ φθορέα τῆς ἐκκλησίας ἐξέωσε, καὶ βασάνοις [5] ἀπείροις καὶ ἀνημέροις **736** ὑπέβαλεν ὡς ποιῆσαι [6] παραίτησιν [7]. Τοῦ δὲ μὴ πεισθέντος, Φώτιον πατριάρχην ἀντ' αὐτοῦ χειροτονεῖ πρωτασηκρῆτιν ὄντα (τῷ [8] κατ' ἐκεῖνον καιρῷ) καὶ λογιώτατον πάνυ.

A ut hoc scelere abstineret, frequentius admonuit, ne plurimis offendiculum præberet, qui virtutis et omnis temperantiæ exemplo esse debuerat. Ille autem patriarchæ crebris monitis morem non gessit. Ad communionem igitur Bardam certo tempore accedentem, repulit patriarcha, ceu qui canonibus et monitis non obtemperaret. Hic iræ plaga percussus animum, monitorem velut sceleratum et morum corruptorem Ecclesia ejecit, infinitisque vexationibus et tormentis crudelibus subjecit, adeo ut dignitate se abdicaret. Ignatio resistente, loco ipsius Photium secretariorum ducem, virum ejus temporis eruditissimum, patriarcham ordinari curat.

[8ᵃ] (21) Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐξεστράτευσε [9] κατὰ τῶν Ἀγαρηνῶν καταλιπὼν ἐν τῇ πόλει (ταύτην [10] φυλάττειν) Ὡρύφαν ὕπαρχον [11] (ὄντα), ὅστις, οὔπω τοῦ βασιλέως μηδὲν ἐξ ὧν ἐμελέτα καὶ κατὰ νοῦν εἶχεν ἐργασαμένου [12], τὴν τῶν ἀθέων Ῥὼς ἐμήνυσεν ἄφιξιν, γεγενημένου [13] ἤδη κατὰ τὸν Μαυροπόταμον. Καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς [14] καὶ τῆς ἐχομένης μετεσχέθη ὁδοῦ καὶ δι' ἣν ταύτην ἀφῆκεν, οὐδὲν βασιλικὸν καὶ γενναῖον εἰργάσατο. — Οἱ δὲ [15] Ῥῶς φθάσαντες ἔνδον τοῦ Ἱεροῦ γενέσθαι, πολὺν [16] εἰργάσαντο φόνον Χριστιανῶν καὶ ἀθῶον αἷμα ἐξέχεον· ὑπῆρχον δὲ πλοῖα σ', ἃ περιεκύκλωσαν τὴν πόλιν (καὶ [17] πολὺν φόβον τοῖς ἔνδοθεν ἐνεποίησαν). Ὁ δὲ βασιλεὺς [18] καταλαβὼν μόλις ἴσχυσε διαπερᾶσαι, καὶ **737** δὴ σὺν [19] τῷ πατριάρχῃ Φωτίῳ εἰς τὸν ἐν Βλαχέρναις ναὸν τῆς τοῦ Θεοῦ Μητρὸς παρεγένοντο, κἀκεῖ τὸ Θεῖον ἐξιλεοῦντο καὶ εὐμενίζοντο [20]· εἶτα μετ' ὑμνῳδίας τὸ ἅγιον τῆς Θεοτόκου ἐξαγαγόντες ὠμοφόριον, τῇ θαλάσσῃ ἄκρως [21] προσέβαψαν, [22] καὶ νηνεμίας οὔσης εὐθὺς ἀνέμων [23] ἐπιφορὰ, καὶ τῆς

B Porro imperator Ooripha præfecto, ut eam custodiret, in urbe relicto, adversus Agarenos expeditionem suscepit. Ooriphas imperatori nondum longe posito, neque eorum quæ meditabatur et in mente habebat, quidquam exsecuto, impiorum Russorum ad Nigrum fluvium profectorum adventum nuntiat. Imperator, arreptæ viæ pœnitens, expeditionem remittit, nihil regium vel generosum exsecutus. Russi Ilierum usque penetrantes plurimam Christianorum cædem ediderunt et innoxium effuderunt sanguinem. Erant illis navigia ducenta, quibus urbem circumdederunt, et civibus terrorem incusserunt ingentem. Urbem versus appellens imperator, vix potuit pertransire et ingredi, et exinde cum patriarcha Photio ad sanctæ Dei Genitricis templum Blachernense accessit, ubi divinum Numen placare contendunt. Deinde cum hymnorum cantibus sacram Deiparæ vestem efferentes, extremo maris littori eam admoverunt : magnaque prius data aeris tranquillitate, confestim

Variæ lectiones et notæ.

[96] μιάσματος Leo, κακοῦ Sym.—καὶ—βίου om. Sym.—ἀρ. καὶ σωφροσύνης ὑπ. ἐ. ὀφ. Vat. [97] Ὁ δὲ τοῖς λόγοις ὡς κέντροις πληττόμενος ἐνεκότει αὐτῷ· ἐπεὶ δὲ μ. Vat. [98.99] μὴ—καί om. ed. [1] μᾶλλον Sym. om. σ. ἐ. καί. [2] κατεπείγετο ed. αὐτὸν κατεπείγοντος Sym.—μέλλοντος κ. τὸν B. Leo? Sym. τοῦ Βάρδα μέλλοντ. cod. [3] ὡς — ὃς om. Vat. ex homoioteleuto? ὡς — παραινέσεσιν om. Sym. [4] τινά om. ed. Sym. [5] β. ἀνηκέστοις Vat. β. ἀπ. Sym. [6] παραιτήσασθαι τὴν πατριαρχίαν ἐκβιαζόμενος Vat. ὥστε π. π. Leo. [7] Ἱκραδίδωσι γὰρ αὐτὸν Θεοδώρῳ τῷ μωρῷ κατὰ κλῆσιν (κτῆσιν τῶν ὑμοτάτων Gen), πρὸς δὲ καὶ Γοργονίτῃ Ἰωάννῃ καὶ Νικολάῳ τῷ Σκουτέλωπι καὶ ἐν τῷ τῶν Ἀποστόλων ναῷ, ἐν — λάρνακι τοῦ Κοπρωνύμου Κωνσταντίνου περισκελίσαντες χειμῶνος ὥρᾳ γυμνὸν εἵασαν. Ἐνθένδε [ὁ Gen.] ἀθλητὴς ἐκ τῶν (ἁ. τῶν Gen.) κρυφίων σαρκῶν ἀποβολὴν ἐποιεῖτο σαπρίας καὶ αἵματος. — Οὕτως ἐγκαρτερῶν τοῖς δεινοῖς ὁ πανόλβιος — οὐκ ἐφθέγξατο πρὸς τὸν Κύριον πονηρόν. — Τοιγαροῦν διανίστησιν αὐτῷ ὁ Κύριος Κωνσταντῖνον Ἀρμένιον παραμυθούμενον αὐτόν· οὗτος γὰρ ἀγγεῖδιον ὑέλου ἔμπλεον πληρῶν οἴνου, πρὸς δὲ καὶ ἄρτον, ἔστιν ὅτε καὶ μῆλα, τὴν τῶν κακοποιῶν ὑποχώρησιν λανθάνων, τῷ ὁσίῳ εἰσῆγε καὶ τοῦ λάρνακος αὐτὸν κατεβίβαζεν — ἀποκουφίζων μετ' (ἐπ' Gen.) ὀλίγον τῆς συμφορᾶς μέχρι τῆς ἐκείνων ἐλεύσεως Vat. = Gen. 100,12-102,9. — Ὁ δέ τε Καῖσαρ Φ. π. χ. ἀντ' ἀ. Vat [8] τῷ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ ed. τῷ om. Leo, τῷ κατ' ἐ. κ. om. Vat. Sym. [8ᵃ] 864. [9] ἐπεστρ. Leo, sed Sym. 37. τῷ θ' αὐτοῦ ἔτει ἐκστρατεύει; Ὁ δὲ β. κ. τῶν Σαρακηνῶν ἐστράτευσεν. Ω. ὑπ. ἐν τῇ π. κ. Vat. [10] ταύτῃ Leo, t subscr. pro ν ; τ. φ. et ὄντα om. Vat. [11] Ἐπεὶ δὲ κατὰ τὸ M. ἐγεγόνει, μήνυμα τούτῳ ὁ ὕπαρχος ἐκπέμπει ὡς οἱ Ῥὼς τὴν πόλιν καταλαμβάνουσι Vat. sym. ὃς καὶ τὸν βασιλέα ἤδη τὸ M. καταλαβόντα δηλοῖ τὴν τῶν Ῥῶς ἄφιξιν, πλοίων οὖσαν διακοσίων Sym. — οὐδὲν Leo. [12] κατεργ. Leo. [13] γεγεννημένους ed. Leo τῶν Ῥῶς? [14] καὶ οὕτω μὲν οὖν ὁ β. τῆς εἰς τὸ πρόσθεν ἐπεσχ. ὁρμῆς Vat. Ὁ δὲ β. εὐθὺς ὑποστρέφει μηδὲν ὅλως ἐργασάμενος Sym. — ἐπεσχ. Leo. [15] τῷ ι' αὐτοῦ ἔτει οἱ Ῥῶς ἔνδοθεν τοῦ Ἱ. φθ. Sym. 38, οἱ δὲ Ῥῶς ἔνδοθε τοῦ Ἱ. γεγονότες Vat. [16] π. φ. κατὰ χ. κατειργ. καὶ διακοσίοις πλοίοις τὴν π. ἐκύκλωσαν Vat. π. ἐ. φ. περικυκλοῦσιν οὖν τὴν π. Sym. [17] κτὶ — ἐνεποίησαν om. Vat. Sym. [18] τοῦ βασιλέως μ. δ. ἰσχύσαντος Sym. — δ. ἐξίσχυσε Vat. [19] εὐθὺς σύν Sym. καὶ σύν Vat. — εἰς τὸν ἐν B. τῆς Θεοτόκου καταλαβόντες ν. πάννυχον ἱκετηρίαν ἐτέλεσαν. Τὴν δὲ προσωνυμίαν ταύτην προσείληφεν ἀπό τινος ἀρχηγοῦ Σκύθου Βλαχέρνου καλουμένου, ἀναιρεθέντος ἐκεῖσε Vat. τὸν ἐν B. τῆς Θ. ν. καταλαμβάνουσι Sym. [20] ἐξευμ ed. — Ἐ. τὸ θεῖον τῆς θ. ὠ. μ. ὑ. ἐξενεγκόντες Vat. καὶ μ. ὑμνῳδιῶν τὸ ἁ. τῆς θ. ἐξαγαγ. μαφ. Sym. [21] ἄκρῳ cod. scl. ἄκρῳ pro ἄκρως. [22] προσέβαλον Leo. [23] ἐ. ἀ. ἐπιφοραὶ, κ. τ. λ. Sym. καὶ τῆς θ. καταστορνυμένης ὑπαρχούσης ἐ. λ. ἀνέμου ἠγείρετο καὶ κ. θειῶν ἐ. ἀλλεπάλληλος, τὰ Vat.

Digitized by Google

ventorum impetus vehemens excitatus, et in mari prius pacatissimo fluctuum insultus ad invicem facti sunt ingentes, adeo ut impiorum Russorum navigia confringerentur, paucis eorum periculo ereptis.

A θαλάσσης ἠρεμούσης, κυμάτων ἐπαναστάσεις ἀλλεπάλληλοι ἐγένοντο [24], καὶ τὰ τῶν ἀθέων Ῥὼς πλοῖα κατεάγησαν, ὀλίγων ἐκπεφευγότων [25] τὸν κίνδυνον.

Bardæ vero Cæsari celebri processu delato, et violacei coloris scaramangio induto, Damianus patricius et accubitor ad horologium sedens honorem exhibiturus non assurrexit. Eo viso Cæsar ira excanduit, deauratumque triclinium ingressus, et ad imperatorem considens, ex mœrore et furore lacrymis perfusus est. Causam imperatori roganti dixit ille : «Mihi imperii tui jussu dignitate magna provecto Damianus, in tui ac imperii tui contemptum, senatu comitatuque præsente non assurrexit.» Iratus imperator Maximianum quondam cubicularium Damianum tollere, et ad Sancti Mamantis emporium abductum detondere, et in custodiam mittere confestim jubet : eodemque die Basilium protostratorem in accubitorem evehit. Hoc audito Cæsar invidit, et ab eo momento Basilium occidere meditabatur.

B

[25*] (22) [26] Βάρδα δὲ τοῦ Καίσαρος ἐν τῇ προελεύσει διερχομένου [26*] (μετὰ σκαραμαγγίου ὁξέος εἰς τὸ ὡρολόγιον), καθεζόμενος Δαμιανὸς ἐκεῖσε, ὁ [27] πατρίκιος καὶ παρακοιμώμενος, οὐκ ἐπηγέρθη τιμῆσαι αὐτόν. Τοῦτο [28] ἰδὼν ὁ Καῖσαρ ἐθυμώθη λίαν · καὶ [29] εἰσελθόντος αὐτοῦ εἰς τὸν χρυσοτρίκλινον καὶ συγκαθεσθέντος τῷ βασιλεῖ καὶ δακρύοντος ἀπὸ ὀργῆς καὶ θυμοῦ, ἠρώτησε τὴν αἰτίαν ὁ βασιλεύς. Ὁ δὲ [30] ἔφη, ὅτι [31] « Τῇ κελεύσει τῆς βασιλείας σου ἠξιώθην τιμῆς μεγάλης, Δαμιανὸς δὲ ὁ παρακοιμώμενος εἰς [32] ὄνειδος ἐμοῦ καὶ τῆς σῆς βασιλείας οὐκ ἐπηγέρθη μοι ἐνώπιον τῆς συγκλήτου. » Θυμωθεὶς [33] δὲ ὁ βασιλεὺς Μαξιμιανόν τινα κοιτωνίτην **738** [*] παρευθὺ προστάττει ἆραι Δαμιανὸν καὶ ἐν τῷ ἐμπορίῳ τοῦ ἁγίου Μάμαντος ἀπαγαγεῖν, καὶ τοῦτον ἀποκεῖραι [34] ἐκεῖσε καὶ ποιῆσαι μοναχὸν, καὶ προστάξαι φρουρεῖσθαι. Καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ προβάλλεται [35] Βασίλειος ὁ πρωτοστράτωρ, παρακοιμώμενος. Ἐζηλοτύπησε δὲ ὁ Καῖσαρ τοῦτο [37] ἀκούσας, καὶ ἔκτοτε ἐζήτει ἀποκτεῖναι Βασίλειον.

Michael autem Basilium cum uxore Maria divortium inire coegit, data ei Eudocia Ingerina, et dominam germanamque conjugem habere jussit. Erat quippe imperatoris pellex, et ab eo ceu venustate præstans dilecta. Priori vero ejus uxori Mariæ certo auri pondere et aliis quibusdam collatis, in Macedoniam ad parentes remisit. Theclam vero sororem suam Basilio despondit ut eam privatim haberet.

C

(23) [38] Ἐχώρισε Βασίλειον ὁ Μιχαὴλ τῆς ἰδίας γυναικὸς Μαρίας, δεδωκὼς αὐτῷ γυναῖκα Εὐδοκίαν τὴν Ἰγγηρῖναν [39], διορισάμενος αὐτῷ κυρίως [40] αὐτὴν ἔχειν. Ἦν γὰρ αὐτὴ τοῦ βασιλέως παλλακὴ, καὶ πάνυ ἠγάπα αὐτὴν ὡς εὐπρεπῆ · τῇ [41] δὲ προτέρᾳ αὐτοῦ γυναικὶ Μαρίᾳ δοὺς χρυσίον [42] καὶ ἄλλα τινὰ ἀπέστειλεν ἐν Μακεδονίᾳ [43] εἰς τὰ ἴδια. Θέκλαν δὲ τὴν ἰδίαν ἀδελφὴν προσήρμωσε Βασιλείῳ, τοῦ ἔχειν [αὐτὴν] ἰδίως.

Ab eo tempore ab invicem dissidentes, et sinistrum aliquid de se invicem suspicantes, Cæsar et Basilius, quomodo alter alterum perderet, quærebant : privatim vero Basilius Cæsarem quasi adversum se machinantem conviciabatur. Ille autem hæc ut deliria habebat. Basilius imperatorem sibi conciliare meditatus, cum Symbatio patricio et cursus publici logotheta Cæsarisque genero amici-

(24) Ἔκτοτε δὲ ὑπεβλέποντο ἀλλήλους ὅ τε Καῖσαρ καὶ ὁ Βασίλειος, ζητοῦντες [44] πῶς ἕτερος τὸν ἕτερον ἀνελεῖ · ἰδίως [45] δὲ ἐλοιδόρει Βασίλειος [46] τὸν Καίσαρα ὡς κατ' αὐτοῦ μελετῶντα · ὁ δὲ ταῦτα ὡς λῆρον ἤκουεν. [47] Ὁ δὲ Βασίλειος σπεύδων πληροφορῆσαι τὸν βασιλέα (185 b) συμφιλιοῦνται Συμβατίῳ, πατρικίῳ καὶ λογοθέτῃ τοῦ δρόμου, γαμβρῷ δὲ [48] Καίσαρος, καὶ δι' ὅρκων ἐβεβαιώσαντο ἀλλήλους ἐν

Variæ lectiones et notæ.

[24] Ἐγεγόνεισαν Leo et Sym. om. Vat. — πλ. διαταράσσουσα ὡς ὀλίγα ἐξ αὐτῶν τὸν τοιοῦτον κ. διέφυγον, καὶ ἐπὶ τὰ ἴδια μεθ' ἥττης ὑπέστρεψαν Vat. [25] ἐκπεφυγ. Leo. [25*] 865. [26] Τοῦ δὲ Κ. Β. ἐν τῇ πρ. μ. σκ. εἰσερ. ὁ παρακ. Δ. ἐν τῷ ὡρολογίῳ καθήμενος οὐχ ὑπανέστη τούτῳ οὐδὲ τ. ὅλως ἠξίωσεν Vat. μετὰ — ὡρ. om. Sym. 39. [26*] σκαραμαγγείου cod. [27] ὁ om. ed. et Leo. [28] Τοῦτον Leo, τοῦτ. cod. ὅπερ Vat. ὁ δὲ θυμωθεὶς τῷ 6. κλαίων τ. ἀπήγγειλεν Sym. [29] καὶ θυμῷ πληγεὶς τὴν ψυχὴν σὺν δάκρυσιν εἰς τὸν χ. εἰσελήλυθε Vat. [30] Ὁ δὲ β. περίδακρυν θεασάμενος τὴν ἀ. ἠρώτα Βάρδαν Vat. [31] ὅτι Δαμ. δὴ ὁ π. εἰς ὁ. ἐ. καί ed. ὅτι εἰς ὁ. Sym., ὅτι σὺ μὲν, ὦ βασιλεῦ. τιμῆς με ἠξίωσας · ὁ δὲ π. ἀτιμίᾳ ὑπέβαλε Vat. [32] εἰς σὸν ὀν. καὶ τῆς σῆς β. οὐκ ἐπ. μοι ἐπὶ τῆς σ. Leo, διερχομένου μου γὰρ ἐν τῇ σ. οὐχ ὑπανέστη μοι, ὅπερ εἰς ὀν. μὲν ἐμὸν, ἐξουθένημα δὲ τυγχάνει τῆς β. σου Vat. [33] θυμοῦ δὲ πλησθεὶς Vat. [33] Μαξιμιανῷ τινι κοιτωνίτῃ κελεύει π. τὸν Δ. ἀνελασθέντα ἐν τῷ ἐ. τοῦ ἁ. Μ. ἀγ. καὶ μ. ἀπ. τῇ δὲ ἁ. ἡ τὸν πρ. Β. π. πρ. Vat. [34] ἀπ. καὶ εἶναι ἐν φρουρᾷ Leo. [35] Τὸν πρ. Β. π. Leo. ut vat. [37] Τοῦτο ὁ Κ. ἰδὼν ἐλυπήθη λίαν καὶ ἐζ. Sym. Κ. δὲ τ. ἀκ. ζηλοτυπίᾳ ἐπλήγη τὴν ψ. καὶ ἐζ. Vat. — τὸν Β. ἀνελεῖν Vat. [38] Τῷ ια' αὐτοῦ ἔτει ἐχ. Sym. 40. Ὁ δὲ βασιλεὺς διέξευξε τὸν Β. Μ. τῆς ἰ. γ. Vat. [39] Ἠγγιρίνα c d, Ἰγγιρίνα Leo, Ἰγγερίναν Vat. [40] κυρί. cod. κυρίαν ed. Leo, Vat. e compendio male lecto. [41] τὴν δὲ πρώτην αὐτοῦ γυναῖκα Μαρίαν Leo, et Sym. sed. Basilium. [42] καὶ πλοῦτον πολύν Sym. [43] ἐν Μ. ἀπ. Vat. ἀπ. Sym. — Β. ἠρμόσατο τοῦ ἰδίᾳ ἐ. αὐτὴν Vat. πρ. Β. τοῦ ἐ. ἀ. ἰδίως Sym. πρ. τοῦ ἐ. ἀ. ἰ. Leo. [44] ἐνεδρεύοντες ἀλλήλους ἀνελεῖν Vat. ζ. πῶς ἑ. τὸν ἑ. ἀνέλῃ Leo, Sym. [45] διὸ καί Sym. Β. δὲ διελοιδορεῖτο τὸν Κ. πρὸς Μιχαὴλ ἐν κρυφῇ Vat. [46] βασιλεῖ ed. πρὸς τὸν βασιλέα Sym. [47] ἐλογίζετο. Σπεύδων δὲ ὁ Β. πλ. Σ. π. καὶ λ. τοῦ δ. σ. Vat. [48] γ. δέ P. c. l. Leo, γ. δὲ τοῦ ed. γ. τοῦ Sym. γ. ὄντι τοῦ Vat.

Digitized by Google

ὁ μονοφυσία καὶ διηνεκεῖ ἀγάπῃ [59] εἶναι· ἐπληροφόρησε [60] δὲ καὶ Συμβάτιον ὁ Βασίλειος δι' ὅρκων φρικτῶν, ὡς « τοῦ βασιλέως ἀγάπην [61] **739** πολλὴν ἔχοντος πρός σε κάμοῦ σπουδάζοντος τὰ ὑπὲρ σοῦ, μελετᾷ μὲν [62] προβαλέσθαι [62a] σε Καίσαρα· ἀλλὰ διὰ τὸν πενθερόν σου τοῦτο ἀδυνατεῖ ποιῆσαι. » Ὁ δὲ [63] ἀπατηθεὶς τοῖς ὅρκοις τοῦ Βασιλείου γέγονε κατὰ [64] τοῦ Καίσαρος Βάρδα τοῦ ἰδίου πενθεροῦ, καὶ εἰσελθὼν εἰς [65] τὸν βασιλέα ἐξωμόσατο πληροφορήσας αὐτὸν, ὅτι [66] « ὁ Καῖσαρ βούλεταί σε [67] ἀνελεῖν, » ἐξειπὼν [68] καὶ τὰ τῆς βουλῆς.

(25) Ὁ δὲ βασιλεὺς τοῖς [69] ὅρκοις (τοῦ) [69a] Συμβατίου πεισθεὶς καὶ τοῖς [70] λόγοις [71] Βασιλείου βεβαιωθεὶς ἐνδομύχει κατὰ τοῦ Καίσαρος. Εἰδὼς δὲ (ὁ) Βασίλειος, ὅτι πάντα καλῶς [72] κατὰ τοῦ Καίσαρος συνεσκεύασται [73], ἐν τῇ πόλει μὴ δυνάμενος [74] τοῦτο ποιῆσαι, πείθει τὸν βασιλέα κινῆσαι στόλον καὶ στρατὸν [75] κατὰ τῆς Κρήτης. Τούτου δὲ γενομένου, Λέων ὁ [76] φιλόσοφος Βάρδαν (τὸν) Καίσαρα παρῄνει ὑποστέλλεσθαι καὶ συντηρεῖν ἑαυτὸν ἀπὸ Βασιλείου. Ὁ δὲ Καῖσαρ τὸν βασιλέα πάλιν ἐπεφωνεῖτο φείδεσθαι [77] τοῦ Βασιλείου [78].

740 (26) [79] Γενομένης δὲ τῆς Προελεύσεως εἰς τὰ Χαλκοπρατεῖα [79a]· τῷ εὐαγγελισμῷ (καὶ [80] τῆς εἰσόδου γενομένης καὶ τοῦ) εὐαγγελίου τελεσθέντος, ἀνῆλθεν [81] ὁ [82] πατριάρχης Φώτιος καὶ ὁ βασιλεὺς σὺν τῷ Καίσαρι καὶ [83] Βασιλείῳ τῷ παρακοιμωμένῳ ἐν τοῖς κατηχουμένοις, τοῦ [84] πατριάρχου ἐπὶ χεῖρας ἔχοντος τὸ τίμιον [85] αἷμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ βάψαντες ὅ τε βασιλεὺς καὶ ὁ Βασίλειος τοὺς τιμίους ὑπέγραψαν σταυροὺς, ὅρκῳ βεβαιοῦντες τὸν Καίσαρα ἀφόβως συνεξελθεῖν [86] μετ' αὐτῶν ἐν τῷ ταξειδίῳ· φανερῶς γὰρ Λέων ὁ φιλόσοφος [87]· παρηγγυᾶτο τῷ Βάρδᾳ μὴ ἐξελθεῖν σὺν αὐτοῖς· ἐξερχόμενον [88] γὰρ ἔλεγε μὴ ὑποστραφῆναι.

(27) [89] Ἀπὸ δὲ τῆς ἑορτῆς τοῦ ἁγίου Πάσχα

tiam iniit : et datis juramentis consensum perpetuum et fœdus inviolabile ad invicem habituros promiserunt. Certiorem autem reddidit Basilius Symbatium, horrendis juramentis asserens : «Te plurimum diligit imperator, meque pro te semper sollicito Cæsarem te creare cogitat, sed soceri tui ratione, nequit hoc exsequi.» Ille, Basilii juramentis deceptus, Bardæ Cæsari socero proprio adversarius factus est : et ad imperatorem accedens juramentis adhibitis suasit : «Cæsar interficere te consiliatur : » et conjurationis ordinem aperuit.

Imperator ergo, Symbatii juramentis ductus, Basilique testimonio confirmatus, secretas in Cæsarem moliebatur insidias. Basilius cuncta contra Cæsarem probe instructa cognoscens, seque quod paraverat in urbe non posse exsequi, adversus Cretam classem et exercitum movere suadet imperatori. Dum hæc agerentur, Leo philosophus Bardam Cæsarem monet, ut se subduceret, et a Basilio caveret. Cæsar in adversum imperatori attestabatur ut parce Basilio uteretur.

Annuntiationis autem festo ad ecclesiam quæ est in Chalcopratiis processu facto, peracto ingressu, et evangelio lecto, Photius patriarcha et imperator cum Cæsare et Basilio accubitore ad catechumena conscenderunt, et patriarcha pretiosum corpus et sanguinem Domini nostri Jesu Christi manibus tenente, calamum intingentes imperator et Basilius venerandis crucibus appositis, subscripserunt juramento, Cæsari affirmantes eum cum ipsis profectionem sine periculo posse capessere : Leo quippe philosophus Bardam manifeste obtestabatur, ne expeditionis comes abiret : egressum enim semel non rediturum prædicebat.

Sacro vero Paschatis festo, cum exercitu copioso

Variæ lectiones et notæ.

[59] Τὴν ἀ. ἀ. ἀγάπην ἐβ. Ὁ δὲ B. τὸν Σ. διομνύσας ἐπληροφόρει ὡς Vat. ἀλλήλοις cod. [60] ἐπληροφόρει δὲ Σ. B. δι' ὅ. φ. ὅτι Sym. [61] ἀγ. π. σε ὑπερβάλλουσαν ἐ. κ. τὰ ὑ. σου σπ. Vat, π. σε ἀγ. Sym. [62] μ. μὲν πρ. K. Vat. βούλεται K. προβάλλεσθαι Sym. μ. μὲν πρ. K. ed. — πλὴν διὰ Βάρδαν τὸν π. σου τ. ἀ. καταπράξασθαι Vat. ἀ. διὰ τὸν π. σου τ. π. ἀδ. Vat. [62a] προβάλλεσθαι cod. [63] Ὁ δὲ τ. τοῦ B. ὁ ἀπ. Vat. [64] κ. τοῦ ἰ. γ. π. Vat. [65] καὶ τὸν β. ἐ. ἐν ὅρκῳ τούτῳ ἐπληροφόρει Vat. [66] ὡς Leo, Vat. πῶς Sym. [67] φησίν Vat. [68] αὐτῷ Vat. [69] τε Vat. [69a] τοῦ om. Vat. [70] τ. τε λ. Vat. [71] τοῦ ed. Leo, — ἐνεκότα τῷ Καίσαρι Vat. — ὁ om. ed. [72] αὐτῷ τά Vat. [73] συνεσκεύαστο Leo, Vat. ὁ δὲ B. πάντα σκευασάμενος Sym. [74] Ἐπεὶ μὴ ἐδύνατο ἐν τῇ π. τὸν τούτου θάνατον ἀδεῶς κατεργάσασθαι Vat. — μηδὲν δ. Sym. [75] στ. κ. τῆς Κρ. κ. Vat. κ. στ. κ. τῆς Κρ. Sym. [76] ὁ φ. Λ. τὸν K. B. ὑπ. π. Vat. Λ. φ. B. K. π. ὑπ. Sym. [77] καὶ φείδεσθαι τῆς τοῦ B. ἐπιβουλῆς Vat. cæteris ex homoioteleuto omissis? — ἐπεφώνει τοῦ ed. ἐπεφώνει τῷ cod. [78] Πολλὰ δὲ καὶ σημεῖα τῷ τούτου θανάτῳ παρηκολουθήκεισαν· σεισμοῦ γὰρ γεγονότος φρικωδεστάτου, ἐπεπτώκει τὸ ἄγαλμα, ὃ κατὰ τὴν ἁγίαν Ἄνναν τὸ β' κατὰ κίονα ἵστατο, ὅπερ διαγγελθὲν παρὰ Καίσαρος Λέοντι τῷ φιλοσόφῳ σαφῶς διηρμήνευτο, τὸν ἐκ πρώτου ἄνακτος β' ἐκπεσεῖσθαι διὰ θανάτου· ἀλλὰ καὶ ἐσθῆς αὐτῷ ἐξαπεστάλη παρὰ Θεοδώρας, τῆς αὐτοῦ ἀδελφῆς, τοῦ προσήκοντος μήκους ἐλλείπουσα, ἥτινι πέρδιξ χρυσόπαστος καθιστόρητο, ἣν προσδεξάμενος ἐπυνθάνετο αὐτῇ (αὐτῆς) τί κεκολόβωται; ὡς οἶμαι ἀμφοτέροις τὴν λύσιν προεζωγράφει, διὰ μὲν τοῦ πέρδικος τὸ πρὸς αὐτὸν δοιερὸν, διὰ δὲ τοῦ ἐλλιποῦς τὸ ἐλλιπὲς τῶν ἑαυτοῦ ἡμερῶν αἰνιττόμενος (Sym. 41, Gen. 104,20-105,18) ἔνθεν μὲν ὁ οὖν (γοῦν) ὁ Βασίλειος τῷ βασιλεῖ ὑπετίθει φυλάττεσθαι Καίσαρα, ἔνθεν δὲ Καῖσαρ ὑπεβάλλετο φυλάττεσθαι τὸν Βασίλειον Vat. [79] Τῆς δὲ συνήθους πρ. τοῦ τῆς Θεοτόκου εὐαγγελισμοῦ ἐν τῷ τῶν Χαλκοπρατείων γ. ναῷ, ἀν. Vat. — χ. τοῦ εὐαγγελισμοῦ Leo et Sym. 40. [79a] χαλκοπρατεῖα cod. [80] καὶ — τοῦ om. Sym. [81] ἀνῆλθ. cod. [82] τε Leo, Sym. [83] Βασ. παρ. Vat. Sym. Leo, τῷ π. ed. [84] τοῦ δὲ τιμίου σώματος καὶ αἵματος τοῦ Κυ ἡ. Ἰῦ Χῦ προτεθέντος, β. τὸν κάλαμον ὅτε β. καὶ ὁ B. τὸν τύπον τοῦ σεβασμίου σταυροῦ ἑκάτερος ἐχειρογράφησεν, ὅρκῳ Vat. [85] σῶμα καὶ Leo, Sym. Vat. [86] τούτοις συνελθεῖν (Sym. ἐξελθ. Leo). ἐν τῇ κατὰ τῆς Κρήτης ἐκστρατείᾳ Vat. [87] ὁ φ. Λ. τῷ B. π. (παρεγγύα Sym.) μὴ συνεξ. ἀ. Vat. [88] ἐξερχομένῳ Sym. — ε. μὴ ὑποστρέφειν Sym. μὴ ὑ. ἐ. Vat. [89] μετὰ γοῦν τὸ Πάσχα Sym. 42. Περὶ τῆς ἀναιρέσεως Βάρδα τοῦ Καίσαρος Vat. — τοῦ ἁ. π. ἐ. Vat., ἑ. τοῦ π. ed.

Digitized by Google

solvens imperator, ad Thracensium thema se contulit : classe autem ad locum cui Horti nomen appellente, Basilius accubitor Cæsarem occidere meditabatur : aderant consilio Marianus et Sumbatius et Asyleon, nepos ejus, Petrus Bulgarus, Joannes Chaldius et Constantinus Toxaras : Joanni vero Neatocomiti consilium innotuit. Is veniens ad Cæsaris tentorium, occidente sole, et Procopio Cæsaris protovestiario factus obviam affirmabat : «Dominus vester Cæsar postero mane membratim concidendus est.» Cæsar, his auditis, Procopio dixit : «Abi, dic Neatocomiti : Deliras; scis te juniorem esse et patricia dignitate nondum dignum ; eapropter hæc zizania tu ipse disseminas.» insomnem noctem Cæsar egit ; summo vero diluculo, suos omnes congregans, quæ nuntiata fuerant, manifestavit : et de illis consilium expetiit. Philotheus protospatharius et generalis fidelis ejus amicus dixit Cæsari : «Crastina die, o domine, aurei et Persici coloris vestimento induere, et inimicis tuis coram appare : a facie tua illi fugient.» τῷ Καίσαρι · « Αὔριον, ὦ δέσποτα, περιβαλοῦ τὸν σου, καὶ ἀπὸ προσώπου σου φεύξονται. »

Sole itaque exoriente conscenso equo, ad imperatoris comitatum veste splendida fulgens accessit, multis comitantibus, inter quos Eustathius protostrator, qui et Argurus, vir strenuus. Moxque Constantinus Toxaras Basilii consilio morem exhibiturus venerabundus procubuit, et ejus adventum Basilio significavit. Basilius pariter progressus Cæsarem veneratus est, et manu apprehensum ad imperatorem deduxit. Cæsar imperatori assidens dixit : «Exercitu cuncto jam collecto jube, domine, in Cretam transfretari. » Basilius vero retro stans dextra minabatur Cæsari, subito conversus Cæsar minantem se vidit ; at statim Basilius gladio ictum impegit, et post eum reliqui Cæsarem, imperatore spectante et tacente, membratim conciderunt.

A ἀπάρας ὁ βασιλεὺς μετα πολλοῦ στρατοῦ κατέλαβεν ἐν τῷ θέματι [80] τῶν Θρᾳκησίων. (Ἁπλικευσάντων [81] δὲ αὐτῶν εἰς [82] Κήπους) [83] Βασίλειος ὁ παρακοιμώμενος βουλὴν ἐποιεῖτο ἀνελεῖν τὸν Καίσαρα· ὑπῆρχε [84-90] δὲ ἐν τῇ βουλῇ Μαριανὸς καὶ Συμβάτιος [91] καὶ Ἀσυλαίων [92] ὁ ἐξάδελφος αὐτοῦ καὶ Πέτρος ὁ Βούλγαρος καὶ Ἰωάννης ὁ Χάλδος [93] καὶ Κωνσταντῖνος ὁ Τοξαρᾶς. Ἰωάννης δὲ ὁ Νεατοκωμήτης [94] διέγνω ταῦτα, καὶ κατελθὼν **741** εἰς (τὴν [95]) τοῦ Καίσαρος τένταν, τοῦ ἡλίου δύνοντος, καὶ συντυχὼν Προκοπίῳ [96] πρωτοβεστιαρίῳ τοῦ Καίσαρος, διεβεβαιοῦτο αὐτῷ, ὅτι [97] « αὔριον μεληδὸν κατακόπτεται ὁ δεσπότης ὑμῶν [98] (ὁ) Καῖσαρ. » Ὁ δὲ Καῖσαρ ταῦτα ἀκούσας εἶπε Προκοπίῳ · « Ἀπελθὼν [99] εἰπὲ τῷ Νεατοκωμήτῃ ὅτι Ληρεῖς [1], οἶδας ὅτι νέος

B εἶ καὶ οὐ πρέπει σοι ἡ τοῦ πατρικίου ἀξία · σὺ γὰρ [2] διὰ τοῦτο τὰ ζιζάνια ταῦτα ἐγείρεις. » Ἄϋπνος δὲ διατελέσας, [3] ὄρθρου βαθέως τοὺς αὐτοῦ πάντας προσκαλεσάμενος διεσάφησε τὰ λαληθέντα [4] αὐτῷ, βουλὴν ἐπιζητῶν παρ' αὐτῶν. Φιλόθεος δὲ πρωτοσπαθάριος καὶ γενικὸς προσφιλὴς αὐτοῦ ὢν [5], εἶπε χρυσοπερσικόν [6] σου χιτῶνα, καὶ ὄφθητι τοῖς ἐχθροῖς

(28) Τοῦ [7] ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος, ἵππῳ ἐπιβὰς παρεγένετο πρὸς τὴν κόρτην τοῦ βασιλέως· μετὰ στολῆς λαμπρᾶς, πολλῶν (186 [8]) περικυκλούντων αὐτὸν [9] (ἔχων Εὐστάθιον πρωτοστράτορα γενναῖον τὸν Ἀργυρόν. Κωνσταντῖνος [9] δὲ ὁ Τοξαρᾶς τῇ βουλῇ Βασιλείου προϋπήντησε προσκυνήσας [10] αὐτὸν, καὶ ὑποστραφεὶς ἐμήνυσε Βασιλείῳ τὴν τοῦ Καί-

C σαρος ἄφιξιν). Βασίλειος δὲ ἐξελθὼν, προσκυνήσας [11] αὐτὸν καὶ τῇ **742** χειρὶ κρατήσας, προσήγαγε πρὸς τὸν βασιλέα. Ὁ δὲ [12] Καῖσαρ συγκαθεσθεὶς τῷ βασιλεῖ ἔφη · « Τοῦ λαοῦ [13] παντὸς, δέσποτα, συνηγμένου, πρόσταξον διαπερᾶσαι [14] ἐν τῇ Κρήτῃ. » Ὄπισθεν δὲ [15] ἐστὼς ὁ Βασίλειος [16] τῇ χειρὶ διηπείλει τὸν Καίσαρα. Ἀΐφνης δὲ ἐπιστραφέντος τοῦ Καίσαρος καὶ ἰδόντος αὐτὸν ἀπειλούμενον, παρευθὺ

Variæ lectiones et notæ.

[80] Τὰ θέματα τῶν Θρ. κ. Vat. ἦλθεν ἐν τῷ Θ. τῶν Θ. Sym. [81] ἁπληκ. cod. ed. Leo, στρατοπεδευσαμένων Vat. — ἁπλ. — Κάμπους om. Sym. [82] τόπον Vat. [83] λεγόμενον Vat. — β. ἐπ. Βασίλειος τὸν Κ. ἀν. Vat. B. κατὰ τοῦ Καίσαρος ἐμελέτα Sym. [84-90] Συνῆν δὲ αὐτῷ ἐν τῇ τοιαύτῃ β. Vat. ἦσαν δὲ ἐν τῇ β. Sym. ὑπῆρχον δὲ ἐν τῇ β. Leo. — Μαυριανός ed. et Vat. Μαρ. ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Sym. Leo. [91] καὶ Βάρδας οἱ αὐτοῦ ἀδελφοὶ, Vat. ὁ γαμβρὸς τοῦ Καίσαρος καὶ B. ἀδελφὸς Συμβατίου Sym. [92] καὶ Ἀσ. ὁ τούτου ἐξ. καὶ Π. ὁ B. Vat. καὶ Π. ὁ B. καὶ Λέων ὁ Ἀσσύριος (pro Ἀσυλαίων) Sym. καὶ Π. ὁ B. Leo. [93] Χαλδίας καὶ Κωνσταντῖνος ὁ Τοξαρᾶς Leo. [94] ὁ δὲ Νεατοκωμίτης Ἰω. Vat. Ἰω. δὲ ὁ Νεατοκώμητος Leo, δ. δὲ τ. Ἰω. ὁ Νεατοκόμιτος Sym. — ταῦτα διαγνοὺς τὴν σκηνὴν κατέλαβε τοῦ Κ. ἡ δ. Vat. καὶ δηλοῖ διὰ Προκοπίου τῷ Καίσαρι Sym. [95] τὴν om. ed. — δύναντος Leo, Vat. [96] τῷ Vat. [97] αὐτὸν ὡς Vat. [98] ὁ. Κ. Vat. — Ὁ δὲ εἰσελθὼν ἀνήγγειλε ταῦτα τῷ Καίσαρι Leo, ὁ δὲ ἐ. Κ. τ. ἀν. Vat. — ὃς ἀκ. ἔφη τῷ Π. Vat. Ὁ δὲ ἀντιδηλοῖ αὐτῷ Sym. [99] Ἄπελθε Leo. — τῷ Ἰω. ὅτι Vat. τῷ Ν. τὰ ζ. τ. σὺ διεγ. Leo. [1] οὐκ Vat. — καὶ ἀπρεπῆς σοι Vat. [2] καὶ διὰ τ. τὰ ζ. ἐμφυτεύεις, ἵνα τοῦ ποθουμένου ἐπιτύχῃς Vat. — αὐτὰ ἐγ. ed. ν. εἰ καὶ ληροῖς ἐγείρων ζ. Sym. [3] καὶ Vat. [4] τὰ μηνυθέντα ἀ. ἐκοινώνατο, γνώμην ζητῶν λαβεῖν παρ' ἀ. Vat. [5] ὢν αὐτῷ ἔφη · Αὔριον Vat. — ὢν om. Sym. [6] τὸν χρυσοῦφ. σου χ. περιβαλόμενος ὦ. Vat. — χιτωνίσκον Leo. [7] Τοῦ om. Vat. — τὸν Ἵππον ἀναβὰς μ. λαμπροτάτης στ. π. π. ἀ. τὴν σκηνὴν τοῦ β. κατέλαβε Vat. [8] Συνῆν δὲ αὐτῷ καὶ ὁ αὐτοῦ πρωτοστράτωρ Εὐστάθιος ᾧ ἐπίκλην Ἀργυρὸς, ἀνὴρ γενναιότατος Vat. — ἄφιξιν om. Sym. —Εὐστ. om. ed. [9] Κ. ὁ Τ. τῇ B. πρ. ed. [10] πρ. ἀ καὶ ἐμ. B. τὴν αὐτοῦ ἔλευσιν Leo, τούτῳ καὶ προσεκύνησε καὶ ὑποστρέψας τὴν τοῦ Κ. ἐλ. ἐν τῷ B. ἐμ. Vat. [11] προσεκύνησεν ἀ. καὶ τῆς χειρὸς κρατήσας π. τὸν β. εἰσηγ. Vat. ἐλθὼν δὲ B. καὶ τῇ χ. κ. εἰσηγ. τ. β. Sym. [12] Ὁ δὲ Κ. τ. β. σ. ἐ Vat. ὁ δὲ τῷ β. ἐ. Sym. [13] Ὡς ὁ λαὸς δ. ἤδη ἅπας ἐπισυνῆκται · κέλευσον οὖν τάξιν ἐν τῇ Κ. δ, Vat. [14] ἐπισ. πρ. δ. ἐν. τῇ Κρ. Leo, συνειλεγμένου προστάττει δ. ἐν τῇ Κ. Sym. [15] B. οὲ ὁ. ἐ. τῇ Vat. [16] ἐπιστας ed. glossa. Καὶ εὐθὺς ὁ B. ὁ. ἑστὼς τῇ διδ. Sym. — Βασίλειος om. ex homoiteleuto. — τούτῳ Καίσαρι Τοῦ δὲ αἰφνίδιον ἐπ. καὶ προσαπ θεασαμένου εὐθὺς ὁ B. ξίφει τοῦτον παίει, οἱ δὲ μετ' ἀ. Vat., δίδωσιν ἀ. μ. ξ. οἱ δὲ λ. Sym.

Digitized by Google

Βασίλειος δέδωκεν αὐτῷ μετὰ τοῦ ξίφους καὶ οἱ λοιποὶ οἱ μετ' αὐτοῦ [16] μεληδὸν κατέκοψαν αὐτὸν, τοῦ βασιλέως βλέποντος [17] καὶ σιωπῶντος.

(29) [18] Ὥρα δὲ ἦν τρίτη τῆς ἡμέρας· εὐθέως δὲ (ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ Βασίλειος;) ἐπὶ τὴν πόλιν ὑπέστρεψαν. Ἐρχομένων [19] δὲ (κατὰ τὴν ὁδὸν) κατὰ τὸ ἐμπόριον τοῦ Ἀκρίτα [20], [21] λαοῦ πολλοῦ συνηγμένου ἰδεῖν τὸν βασιλέα [22], εἴς τις μοναχικὸν σχῆμα περιβεβλημένος [23] ἐφ' ὑψηλῆς στάς πέτρας ἐπεφώνει μεγάλως τῷ βασιλεῖ· «Καλὸν ταξείδιον ἐποίησας, ὦ βασιλεῦ, τὸν ἴδιον συγγενῆ [24] καὶ τὸ πατρῷον αἷμα ξίφει ἀνελών· οὐαί σοι, οὐαί σοι [25], ὅτι ταῦτα ἐποίησας.» Θυμωθεὶς δὲ ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ Βασίλειος ἀποστέλλουσι μαγγλαβίτην τὸν [26] Μωροθεόδωρον, τὸν μοναχὸν ξίφει ἀνελεῖν. Οἱ δὲ λαοὶ, ἐπιδραμόντες πρὸς τὸν ἀποσταλέντα [27], προεφασίσαντο ἄνουν καὶ δαιμονῶντα [28] αὐτὸν εἶναι· καὶ οὕτως μόλις παρῆλθε τὴν τιμωρίαν ὁ μοναχός [29].

A

Erat hora diei tertia. Statim autem imperator et Basilius in urbem regressi sunt. Et ad portum Acritæ appellentibus, effusis ex urbe civibus imperatoris videndi cupidis, nonnullus monastico habitu indutus e sublimi petra ad imperatorem vociferabatur : «Præclaram certe expeditionem suscepisti, o imperator, qui affinem tibi conjunctum et paternum sanguinem gladio effudisti : væ tibi, væ tibi, qui hoc patrasti!» Iratus imperator et Basilius, carnificum principem mittunt Maurotheodorum, qui monachum gladio interimeret. Confertus vero populus dementem et agitatum dæmone conclamabat : atque ita vix pœnam effugit.

743 (30) [30] Ὀψὲ δὲ σαββάτῳ τῆς ν' ἐδήλωσε Φωτίῳ τῷ πατριάρχῃ ὁ βασιλεὺς διὰ Ῥενταχίου [31], πρωτοβεστιαρίου αὐτοῦ τὴν ἀναγόρευσιν τῆς βασιλείας ποιῆσαι [32] Βασιλείου. Καὶ τῇ ἐπαύριον ἐξῆλθον [33] δύο σελλία. Οἱ δὲ λαοὶ διεταράχθησαν, πῶς, ἑνὸς βασιλέως ὄντος, δύο σελλία ἐξῆλθον. Τοῦ [34] (δὲ) βασιλέως διερχομένου ἐν τῇ προελεύσει, ὄπισθεν Βασίλειος περιεπάτει φορῶν σκαραμάγγιον μετὰ σπαθίου, ὡς ἔθος τοῖς παρακοιμωμένοις· μέχρι δὲ τῶν βασιλικῶν πυλῶν εἰσελθών. [35] ὁ βασιλεὺς οὐκ ἀπέθετο τὸ στέφος, καθὼς ἔθος ἐστὶ (τοῖς) [36] βασιλεῦσιν, ἀλλὰ μετ' αὐτοῦ εἰσῆλθε μέχρι τῶν ἁγίων θυρῶν [37], καὶ ἀντιστραφεὶς ἀνέβη [38] τρεῖς βαθμοὺς τοῦ ἄμβωνος [39] ἑστεμμένος· καὶ ὑποκάτω τοῦ βασιλέως Βασίλειος (ὁ παρακοιμώμενος [40]), κάτωθεν δὲ Βασιλείου Λέων ὁ Κάστωρ [41] καὶ ἀσηκρῆτις, ἔχων τόμον ἐπὶ χεῖρας, καὶ Μιχαὴλ πραιπόσιτος ὁ [42] Ἀγγούρης καὶ οἱ δήμαρχοι ἅμα τοῖς δήμοις. Ἤρξατο οὖν Λέων ὁ ἀσηκρῆτις ἀναγινώσκειν [43] λέγων, ὅτι «Βάρδας ὁ Καῖσαρ ἐβουλεύσατο [44] κατ' ἐμοῦ, ἀνελεῖν με [45], καὶ διὰ τοῦτο ὑπεξήγαγέ με τῆς πόλεως· καὶ εἰ μὴ διὰ Συμβατίου [46] καὶ Βασιλείου [47] ἐμηνύθη μοι, οὐκ (ἂν) ἐν τοῖς ζῶσιν ἤμην· ἐτελεύτησε [48] δὲ ὑπὸ τῆς ἰδίας ἁμαρτίας· θέλω δὲ Βασίλειον παρακοιμώμενον, ὡς πιστὸν ὄντα καὶ φυλάττοντα τὴν ἐμὴν [49] βασιλείαν

B

C

Cæterum Sabbato Pentecostes circa vesperam Photio patriarchæ per Rendacium protovestiarium, imperii consortium Basilio factum, ut coram enuntiaret, significavit. Postero die sellæ duæ delatæ sunt : populus vero sub uno imperatore, ut duæ sellæ deferrentur, obstupebat. Imperatore solemni processu progrediente, Basilius, ut moris accubitori, breviori tunica ornatus, spatham gerens incedebat. Ad regias autem usque portas progressus imperator, diadema, prout imperatores solent, non deposuit, sed ad sanctas usque fores cum eo penetravit, et retro versus, ac redimitus ambonis gradus tres ascendit. Infra ambonem stabat Basilius accubitor, infra Basilium vero quæstor, et a secretis Leo Castor renuntiationis libellum manibus tenens, et Michael præpositus Anguræ, et cum tribubus populi earum duces. Leo itaque a secretis incepit legere, dicens : «Bardas Cæsar mihi necem machinatus est, ideoque urbe me subduxit : et nisi mihi per Symbatium et Basilium innotuisset, vivos inter non amplius agerem ; propter scelera vero sua pœnas mortemque pertulit : Basilium vero accubitorem, ceu fidelem et imperii servatorem, qui hoste me liberavit, imperii custodem esse volo, et ab omnibus velut impe-

Variæ lectiones et notæ.

[16] M. ἀ. Sym. [17] ὁρῶντος Vat. [18] Τρ. δὲ ἄρα τότε ὡ. τῆς ἡ ἐτύγχανε Vat. ἦν δὲ ὡσεὶ ὡ. τρ. Sym.—ὁ β. καὶ ὁ B. om. Sym. [19] Γενομένων δὲ αὐτῶν κ. τὸ ἐ. Vat. Ἐλθόντωνδὲ ἀ. κ. τὸ ἐ. Sym. [20] Ἀκρίτ. cod. Ἀκρίτου ed. Sym. [21] καί Vat. — λ. π. σ. τὸν β. l. om. Sym. [22] τὸν β. l. Vat. — μοναχός τις Sym. [23] περικείμενος ἐπὶ π. ὑ. ἀναβὰς μέγα τῷ β. π. ἐπεφώνησε Vat. — τῆς pro στάς Sym. om. Leo. [24] σ. ἀν. καὶ αἵματι ὁμογνίῳ φοινίξας τὴν δεξιάν Vat. l. σου καὶ σ. ἀν. Sym. [25] ὁ. σοι secundum om. Sym. [26] τὸν μ. M. ξ. τὸν μ. ἀ. Vat. πέμπουσιν ἀ. τὸν μ. Sym. [27] τῷ ἀποσταλέντι ἐπ. Vat. ἐπιδραμοῦντες ἄνουν Leo, οἱ δὲ παρατυχόντες ἔπεισαν τόν Sym. [28] δαιμονοῦντα Leo. [29] ἐ. τὸν μοναχόν Vat. — ὁμ. τῆς τ. Vat. τὴν τ. Leo. [30] Ὅπως ὑπὸ Μιχαὴλ ἑστέφθη Βασίλειος ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ν'. Vat. — σαββάτ. cod. — ἐμήνυσε Leo, Vat. [31] Ῥενδακίου Leo. — αὐτοῦ om. Sym. [32] ἀν. B. ποιήσασθαι καὶ τὸ βασιλικὸν αὐτῷ περιθεῖναι διάδημα Vat. [33] ἐξῆλθ. cod. δύο σ. ἐν τῇ προελεύσει ἐξῆλθον βασιλικά Vat. ἐξῆλθε δύο σ. ed. — Ὁ δὲ λαὸς διεταράχθη Vat. [34] Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐλθὼν οὐκ ἀπ. τὸ στ. πρὸ τῶν β. π. Vat. — δέ om ed. [35] ἐλθὼν Leo. [36] τοῖς om. Vat. — ἀλλ' ἑστεμμένος ἐ. Vat. [37] ὀπ. δὲ ὁ B. σκ. μ. σπ. φ. ὡς ἐ. τ. π. ἐστι Vat. — ἀ. δὲ ὁ βασιλεὺς μέχρι τρίτου βαθμοῦ ἀνῆλθε τοῦ ἀ. καί Vat. [38] ἀ. πρὸς β. ed. [39] τοῦ ἀ. om. ed. — ὑπ. τοῦ ἄμβωνος; B. Leo. [40] ὁ. π. om. Vat. [41] ὁ Κάστωρ coll. ed. Vat. Leo, Sym. κουαίστωρ margo P. — ἀσ. ὁ K. Vat. — τ. ἐπὶ χ. κρατῶν Vat. [42] ᾧ 'A. ἐπώνυμον Vat. [43] ἀν. οὕτως ὡς Vat. τ. ἀναγνοὺς δ.ἀ Κάστορος ἀσ. ἔχοντα Sym. — Κάστορ cod. et hæc et infra. [44] ἐβ. ἀν. Sym. ἐβ. κατ' ἐ. τοῦ ἀν. Vat. [45] φη(σίν) Vat. [46] Σαββ. Vat. [47] τοῦτο Vat. — ἄν om. Sym. [48] Πλὴν ὁ μὲν ὑπὸ τῆς ἰ. ἁ. ἐτ. ἡμεῖς δὲ προνοίᾳ Θεοῦ τὰ τῇδε κατελάβομεν· διὸ καὶ βούλομαι B. Vat. [49] τὴν ἐ. β. φ. καὶ τῆς τοῦ ἐ. ἐπιβουλῆς ἀπαλλάξαντα, φ. ἐ. Vat.

Digitized by Google

ratorem excipi. Interim Basilius lacrymis oppleba- A tur : et imperatore Photio patriarchæ stemma capite ablatum tradente, ut in sanctam mensam inferret, ipse Photius super eo preces fudit : tum vero præpositi insignioribus vestimentis, quæ divitisia, et ocreis imperialibus Basilium induerunt : qui ubi chlamyde indutus est, ad imperatoris pedes procidit. Demum egressus patriarcha stemma ex imperatoris capite sublatum ipsi imperatori tradidit, sceptrisque pro more inclinatis, Basilium Michael coronavit : cunctique faustis acclamationibus prosecuti sunt : «Michaeli et Basilio multos annos!» Porro Castor a secretis, qui tomum legerat, Nicomediam pergens in monasterium quoddam virile profectus, medio in pratello mansit. Erat autem ibi puteus, et in eum decidens, sub- B mersus et sepultus est ibidem.

καὶ τοῦ ἐχθροῦ ἐλευθερώσαντά **744** με καὶ πόθον πολὺν πρός με ἔχοντα, εἶναι φύλακα τῆς ἐμῆς βασιλείας (καὶ προνοητὴν) [80] καὶ ὑπὸ πάντων εὐφημεῖσθαι ὡς βασιλέα. » (Βασίλειος [81] δὲ [82] ἐπληροῦτο δακρύων· καὶ δέδωκεν [83] ὁ βασιλεὺς Φωτίῳ πατριάρχῃ τὸ στέμμα ἄρας ἐκ τῆς ἑαυτοῦ [84] κεφαλῆς· ὃς, εἰσαγαγὼν ἐν τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ, ἐποίησεν [85] ἐπ' αὐτῷ (186[b]) εὐχήν. Καὶ οἱ πραιπόσιτοι ἐνέγκαντες διδιτήσιον [86] καὶ τζαγγία ἐνέδυσαν τὸν Βασίλειον· ὅστις βαλὼν τὴν χλαμύδα ἔπεσεν εἰς τοὺς πόδας τοῦ βασιλέως. Καὶ ἐξῆλθεν ὁ πατριάρχης [87] καὶ ἦρεν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς τοῦ βασιλέως τὸ στέμμα καὶ ἐπέθηκεν [88] αὐτὸ τῷ Βασιλείῳ· καὶ τῶν σκήπτρων πεσόντων, ὡς ἔθος, ἔστεψεν ὁ Μιχαὴλ τὸν Βασίλειον)· καὶ εὐφήμησαν πάντες· « Μιχαὴλ καὶ Βασιλείου [89] πολλὰ ἔτη ». Ὁ δὲ τὸν τόμον ἐπαναγνοὺς Κάστωρ ὁ ἀσηκρῆτις, ἐξελθὼν ἐν Νικομηδείᾳ καὶ ἐλθὼν εἰς μονὴν ἀνδρείαν [90], ἔμεινε μέσον τοῦ λιβαδίου. Ἦν δὲ ἐκεῖσε φρέαρ· καὶ [91] ἐμπεσὼν ἐν αὐτῷ, ἀπεπνίγη (καὶ ἐτάφη ἐκεῖ).

Symbatius vero, Cæsaris gener, Cæsaris dignitate frustratus, a Basilio se delusum persentiens, adversus Basilium exarsit odio, et consilio cum Georgio Pegane, militiæ magistro, accepto, in ejus locum dux institui postulavit. Gumer deinde, Opsicii comes, cursus publici logotheta effectus est : erumpentesque simul Symbatius et Peganes, regionem omnem subvertere, et agros vitesque igne devastare cœperunt : erat enim messis tempus, faustaque precabantur soli Michaeli, Basilium vero diris devovebant. De quo certiores facti imperatores, reliquos duces in eos arma movere jusserunt. Porro Nicephorus Maleinus commentus est schedulas per exercitum dispergere, ut iis dolo et arte deprehensis, in apertum civile bellum haud deflecterent. Comprehensus est itaque Peganes, et sublatum in urbem imperatoris jussu induxerunt. Constantinusque Myiares oculis eum privavit : tum ad Milium considere jusso vasculum manibus tenendum tradiderunt, in quod viatores, quod placitum, projiciebant : et post dies triginta Symbatius Armenius a Maleino in Cheltsines hos-

(31) [92] Συμβάτιος δὲ ὁ γαμβρὸς τοῦ Καίσαρος, (ἀποτυχὼν τῆς τοῦ Καίσαρος ἀξίας) ἰδὼν ὅτι ἐνεπαίχθη ὑπὸ τοῦ Βασιλείου, εἰς [93] μῖσος κατὰ [94] Βασιλείου κινεῖται καὶ συμβουλευσάμενος μετὰ Γεωργίου (στρατηλάτου) [95] τοῦ Πηγάνη (τῇ ἐπαύριον) αἰτεῖται στρατηγὸς προβληθῆναι· ἀντ' αὐτοῦ [96] δὲ προεβλήθη λογοθέτης τοῦ δρόμου ὁ Γοῦμερ, (κἀκεῖνος [97] **745** κόμης τοῦ Ὀψικίου). Καὶ [98] ἐξελθόντες ἅμα ὅ τε Συμβάτιος καὶ ὁ Πηγάνης ἤρξαντο καταστρέφειν [99] καὶ πυρπολεῖν τάς τε χώρας καὶ (τὰς [100]) ἀμπέλους — ἦν γὰρ καιρὸς τοῦ θέρους — εὐφημοῦντες Μιχαὴλ μόνον [101], τὸν δὲ Βασίλειον ἀποκηρύττοντες. Ταῦτα [102] μαθόντες οἱ βασιλεῖς ἐκέλευσαν τοὺς λοιποὺς στρατηλάτας [103] τούτους καταπολεμῆσαι. Βουλευσάμενος δὲ Νικηφόρος ὁ Μαλεΐνος [104] ἔρριψεν ἔγγραφον [105] μέσον [105a] τοῦ [106] λαοῦ [106a], ἵνα δόλῳ τούτους κρατήσωσι καὶ μὴ (τῷ φανερῶς [107] πολεμεῖν [108]) εἰς ἐμφύλιον ἐμπέσωσι πόλεμον (καὶ πάντες εἶασαν αὐτούς). Ἐκρατήθη [109] δὲ ὁ Πηγάνης· καὶ ἄραντες αὐτὸν [110] εἰσήγαγον ἐν τῇ πόλει, καὶ τῇ προστάξει τοῦ βασιλέως τυφλοῖ αὐτὸν Κωνσταντῖνος ἔπαρχος ὁ Μυάρης [111]· καὶ καθίσαντες αὐτὸν ἐν τῷ Μιλίῳ ἐπέ-

Variæ lectiones et notæ.

[80] Καὶ πρ. om. Vat. et Leo, sed habet Sym. [81] Βασίλειος. [82] Βασίλειον om. Sym. — δ. ἐπλ. τούτων ὑποφωνουμένων· ὁ δὲ β. ἐκ τῆς ἑ. κ. τὸ στ. ἀράμενος δ. Φ. τῷ π. καὶ ἐ. αὐτὸν ἐν Vat. [83] δεδωκώς Leo. [84] κ. αὐτοῦ ed. — ὡς εἰσαγαγεῖν Leo. [85] ἐπ. ἐ. ἐπ' ἀ. οἱ δὲ πρ. ἐ. δ. Vat. [86] διατιτήσιον ed. διδιτίσιον Leo, Vat. — περιέβαλον τῷ Βασιλείῳ, ὃς ταῦτα περιβαλόμενος τοῖς ποσὶ τοῦ β. προσέπ. Vat. [87] Ὁ δὲ π. τὸ στ. ἐξενεγκὼν τῷ Β. ἐπιδέδωκε καὶ Vat. [88] ἐπέδωκεν ἀ. τῷ βασιλεῖ Leo. [89] Καὶ ἐ. π. Βασίλειον Vat. [90] ἀνδρῶαν Sym. [91] καὶ ἐτ. ἐ. om. Sym. [92] Τὰ κατὰ Συμβάτιον τὸν γαμβρὸν τοῦ Καίσαρος Vat. — τοῦ Κ. γ. Vat. — τῆς τοῦ Κ. ἀ. ἀπ. Vat. om. Sym. 44. [93] εἰς τὸ κ. αὐτοῦ μ. κ. Vat. εἰς μ. ἀ. κ. Sym. [94] τοῦ Leo. — μεταβ. cod. propter sequens μεθ', sed σύμβουλον λαβὼν τὸν στρατηλάτην Γεώργιον τὸν Πηγάνην Vat. [95] στρ. ει τῇ ἐπ. om. Sym. [96] ἀντ' αὐτοῦ · καὶ Leo, προβάλλεται Sym. [97] ἐκ δὲ κ. τῆς τοῦ ὁ. Vat. om. Sym. [98] Ὁ δὲ Σ. ἅμα Γεωργίῳ ἐ. τάς τε χ. ἐπυρπόλουν καὶ ἐλῃζοντο καὶ τοὺς ἀμπελῶνας ἠρήμουν Vat. [99] τὸν λαόν ed. et Sym. (καταστρέφουσι τὸν λ. καὶ πυρπολοῦσι τὰς Χ.) [100] τάς om. ed. [101] μ. Μ, ἐ. ἀποκηρ. δὲ Β. Vat. — ἀποδδελύττοντες Leo. [102] Τοῦτο Sym. — γράφουσι Sym. τοῖς λοιποῖς διεκελεύσαντο στρατηγοῖς Vat. [103] στρατηγοὺς Sym. — κ. αὐτούς Vat. — Ν. δὲ ὁ Μ. Sym. Ν. δὲ ὁ Μ. δεινὸν εἶναι λογισάμενος Vat. [104] Ἐμφυλίῳ πολέμῳ τὰς χώρας μολύνεσθαι, ἑτέρῳ τρόπῳ τούτους διανοεῖται χειρώσασθαι καὶ ἐ. ῥίψας Vat. [105] ἐγγραφ. cod. ἔγγραφα Leo, Sym. Vat. [105a] παντός Leo, Sym. [106] αὐτῶν Vat. [106a] λαοῦ πάντας ἀποστατῆσαι καὶ διαφῆναι τούτους παρεσκεύασε Vat. — τῷ φ. π. om. Sym. τῷ om. Leo. [107] μὴ τὸ φανερῶς cod. [108] καὶ π. ἐ. ἀ. om. Sym. et Leo. [109] Κρατεῖται οὖν Sym. Κατασχεθέντος δὲ Γεωργίου καὶ ἐν τῇ π. εἰσαχθέντος, προσέταξεν ὁ βασιλεὺς ἐκτυφλωθῆναι αὐτόν Vat. [110] καὶ εἰσαχθεὶς ἐν τῇ π. Sym. ἀποτ. Leo, Sym. ἀποτυφλοῦται καὶ καθίζουσιν ἀ. ἐν τῷ Μ. προσαιτεῖν. Κρατεῖται δὲ καὶ ὁ Σ. παρὰ τοῦ Μαλεΐνου εἰς Κελτζίνην. [111] Μυιάρτης

Digitized by Google

δωκαν αὐτῷ σκεῦος ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ· καὶ ἐπέρριπτον αὐτῷ πάντες οἱ διαπορευόμενοι ἐν αὐτῷ εἴ τι ἐκ προαιρέσεως εἶχον. Καὶ μεθ' ἡμέρας λ' ἐκρατήθη Συμβάτιος [82] ὁ Ἀρμένιος ὑπὸ Μαλεΐνου ἐν Κελτζινῇ ἐν πανδοχείῳ· καὶ εἰσήγαγεν [83] αὐτὸν εἰς τὸν βασιλέα ὁ Μαλεΐνος ὄντα [84] εἰς τὸν Ἅγιον Μάμαντα. Καὶ προστάξει τοῦ βασιλέως ἄγουσι τὸν Πηγάνην εἰς ὑπάντησιν [85] **746** Συμβατίου δόντες εἰς χεῖρας τοῦ [86] Πηγάνη θυμιατήριον ὀστράκινον [87] μετὰ θεαφίου θυμιᾶν αὐτόν· καὶ ἀποτυφλοῦσι Συμβατίου τὸν ἕνα [88] ὀφθαλμόν, καὶ ἐκκόπτουσι (καὶ) τὴν δεξιὰν αὐτοῦ χεῖρα καὶ ἐκάθισαν [89] αὐτὸν εἰς τὰ Λαύσου, καὶ δεδώκασι σκεῦος ἐν τῷ κόλπῳ αὐτοῦ, ἵνα ὃ ἐὰν ἔχῃ προαίρεσιν, ἐπιρρίπτῃ αὐτῷ τι. Καὶ μεθ' ἡμέρας γ' ἀπήγαγον αὐτοὺς ἐν τοῖς ἰδίοις [90] οἴκοις ἔχοντες ἐν φρουρᾷ.

pitio detentus est, quem ad imperatorem ad sanctum Mamantem tunc profectum Maleinus induxit: et imperatore jubente in Symbatii occursum Peganem advocant testaceo thuribulo, ut ei thus adoleret, Peganis manibus posito. Postmodum Symbatio oculum unum effodiunt, et dextera ejus manu amputata, ad Lausi ædem statuunt, in ejus sinum vase locato, in quod quisque, quod suggereret animus, mittebat: tribusque diebus peractis in proprias domos custodiendos adduxerunt.

(32) [91] Ὁ δὲ βασιλεὺς Μιχαὴλ (μηχανικὸν) ἀποστείλας (τὸν λεγόμενον Λάμαριν [92]) ἐξάγει Κωνσταντῖνον τὸν Καβαλῖνον [92a] ἐκ τοῦ τάφου (ὃν εὗρεν [93] ὑγιῆ· καὶ θέλων εἰσαγαγεῖν ἐν σάκκῳ καὶ μὴ χωρούμενον, ἐνετύλιξεν αὐτόν.) Ὡσαύτως [94] καὶ Ἰωάννην [95] πατριάρχην ἐξήγαγεν ἐκ τοῦ τάφου ἅμα τῷ ὠμοφορίῳ (αὐτοῦ). Καὶ τούτους [96] προστάξει τοῦ βασιλέως ἀπέκλεισεν ὁ ὕπαρχος ἐν τῷ πραιτωρίῳ, καὶ ἐν [97] ἡμέρᾳ ἱππικοῦ ἀγαγὼν [98] (αὐτοὺς) καὶ ἀπογυμνώσας ἔτυψε μαγκλάβια [99]· καὶ τὰ ὀστᾶ αὐτῶν (ἀποστείλας) κατέκαυσεν ἐν τοῖς Ἀμαστριανοῦ· τὴν δὲ λάρνακα τοῦ Κοπρωνύμου [1], πράσινον οὖσαν καὶ θαυμαστὴν, διαπρίσας ἐποίησε στήθεα ἐν τῷ ὑπ' αὐτοῦ κτισθέντι ναῷ ἐν τῷ παλατίῳ ἐν τῷ Φόρῳ [2].

Porro Michael imperator misso artifice nomine Labari Constantinum Caballinum e sepulcro eduxit, cujus cadaver sanum et incolume reperit, volensque sacco circumponere, cum capi non posset, circumvolvit illud. Janem patriarcham pariter una cum pallio monumento eruit: mox imperatoris sententia præfectus in prætorii carceribus inclusit, et equestri certamine celebrato denudatos verberibus afflixit, et ad Amastriani locum ossa eorum missa combussit. E loculo vero Copronymi viridi marmore arte mira composito, et serra per columnas scisso repagula in monasterio ab eo ad Phori palatium condito confecit.

747 (33) [3] Ἐγεννήθη δὲ Λέων ὁ βασιλεὺς ἐκ Μιχαὴλ καὶ Εὐδο(187a)κίας τῆς Ἰγγιρίνης, ἔτι περιόντος αὐτοῦ Μιχαὴλ μηνὶ Σεπτεμβρίῳ [4] α' ἰνδικτιῶνος ιε'. Ἐποίησε δὲ καὶ ἱππικὸν ὁ βασιλεὺς ἐν τῷ ἁγίῳ Μάμαντι ἱππεύσας βένετος. Κωνσταντῖνος δὲ ὁ ἐξ Ἀρμενίων, ὁ πατὴρ [5] Θωμᾶ πατρικίου, δρουγγάριος ὢν τῆς βίγλης, ἵππευσε [6] λευκός· πράσινος (δὲ ἱππευσεν) Ἀγαλλιανὸς, ῥούσιος δὲ ὁ [7] Κρασᾶς [8]. [8] Νικήσαντος δὲ τοῦ βασιλέως καὶ ἐπὶ δεῖπνον [9]

Cæterum imperator Leo ex Michaele et Eudocia Ingerina natus est, superstite adhuc Michaele, mensis Septembris die, indictione decima quinta. Equestres porro ludos, ipse Venetæ factioni annumeratus, ad Sanctum Mamantem imperator edidit. Constantinus autem, ex Armenis oriundus, Thomæ patricii et generalis Logothetæ pater, excubiarum drungarius inter illos albus equitavit, Agalianus equitavit prasinus, Crasas tandem russus. Impera-

Variæ lectiones et notæ.

Leo. — Ἐπεὶ δὲ τῶν ὀφθαλμῶν ἐστερήθη, ἐκάθισαν ἀ. ἐν τῷ M. σκ. τ. χ. ἀ. ἐπιδόντες, ἐν ᾧ π. οἱ παριόντες ἐπ. ὀβολούς Vat. [82] Σ. ὁ Ἀρμένης Leo, ὁ Ἀ. Σ. Vat. Σ. Sym. — κατεσχέθη ἐν Κ. ἐπί τινι π. ἐπεὶ δὲ εἰσήγαγον ἀ. ἐν τῇ πόλει ὡς τὸν β. ὁ. Vat. [83] πρός ed. [84] ὄντος αὐτοῦ Leo. — ἐν τῷ Ἁγίῳ Μάμαντι Vat. — M. φέρουσι τὸν Π. Sym. Ἀγ. τὸν Π. Γεώργιον π. τοῦ β. εἰς ὑπ. Σ. Vat. [85] ἀπάντησιν ed. — Πηγ. μετὰ θαυμιάματος ὀστρακίνου καπνίζοντα θέαφον Sym. [86] χ. αὐτοῦ Vat. [87] ὀστράκιον Leo. — ἀντὶ θυμιάματος θεῖον ἐμβαλόντες Vat. — τεαφίου cod. [88] τὸν ἐ. ὀ. Σ. καὶ τὴν δ. χ. ἐκ. καὶ εἰς τὰ Λ. τοῦτον ἐκ. Vat. — καί om. et Sym. — αὐτὸν Συμβάτιον Leo, ἀποτυφλοῦται δὲ καὶ αὐτός Sym. [89] καθίζουσι καὶ ἀ. εἰς τὰ Τζαύσου προσαιτεῖν Sym. — σκ. ἐν τῷ κ. ἀ. δεδωκότες ὥστε τοὺς παριόντας ἐν αὐτῷ τι προσεπιρρίπτειν Vat. [90] εἰς τ. ἰ. ὁ. τούτους ἀπ. ἐχ. ἐν τηρήσει Vat. ἄγουσι ἀ. ἐν τῇ πόλει εἰς τ. ἰ. ὁ. Sym. [91] Περὶ τῶν ἀθέων σωμάτων τοῦ τε Καβαλίνου καὶ τοῦ Ἰαννῆ καὶ ὅπως τυφάσαντα (τυφθέντα?) Μιχαὴλ ἐν τοῖς Ἀμαστριανοῦ ἐπυρπόλησεν Vat. — ἀπ. μ. Leo, ἀπ. Vat. [92] Λάμαρι Sym. 45, Λάβαριν Leo, Δαμάριον ed. om. τὸν λ. Λ. Vat. — ἐκβάλλει Sym. ἐξήγαγε Vat. [92a] Καβαλινόν cod. [93] ὁλόκληρον εὑρεθέντα ὁ δὲ τοῦτον ἐξενεγκὼν βουλόμενος σ. τοῦτον ἐμβαλεῖν, ἐπεὶ μὴ ἐχωρεῖτο ἐνετύλαξεν (ut. ed.) Vat. om. Sym. [94] Καὶ Ἰω. Sym. ὡ. καὶ Ἰαννῆν Vat. [95] τὸν ἀσεβῆ Sym. — τοῦ τ. ἐξήνεγκεν Vat. καὶ αὐτὸν ἐκ τοῦ τ. Sym. ἀ. τοῦ ὠμοφορίου cod. ed. μ. τοῦ ὠ. Sym. om. αὐτοῦ. [96] Τ. ὁ ἐπ. πρ. τοῦ β. ἐν τῷ πρ. ἀπ. Vat. — καὶ κατακλείσι διὰ τοῦ ὑπάρχου ἐν Sym. [97] τῇ Leo. [98] ἐξενεγκὼν ἀ. Vat. ἀγ. Sym. [99] μαγγλ. ed. Sym. μαγλ. cod. Leo. μαγγλαβίας Vat. — καὶ ἀπ. ἔκαψεν (ἔσκ?) αὐτοὺς; ἐν τ. Ἀ. Vat. καὶ τὰ ὀ. ἀ. ἐκ. ἐν τ. Μαυριανοῦ Sym. [1] τοῦ Κ. ἱερακίτου λίθου ὑπάρχουσαν πρίσας στ. ἐπ. καὶ τῷ ὑπ' ἀ. κ. ν. ἐν τῷ τοῦ παλατίου φάρῳ ἐπέστησε Vat. [2] τοῦ φάρου Sym. ἐν τῷ φόρῳ cod. [3] Περὶ τῶν πραχθέντων ἐν τῷ Ἁγίῳ Μάμαντι ὑπό τε Μιχαὴλ καὶ Βασιλείου. Τῷ δὲ Σεπτεμβρίῳ μηνὶ πρώτῃ τοῦ μηνὸς, ιε' ἰνδ. γεννᾶται τῷ M. υἱὸς Λ. ὁ β. ἐκ τῆς Ἰ. Ἐ. Vat. — Κωνσταντῖνος Sym. 46 et cod. a prima manu. [4] μηνὸς Δεκεμβρίου Leo, τῷ Σ. μηνὶ τῆς ιε' ἐπινεμήσεως Sym. — οὗ τοῖς γενεθλίοις ἰ. ὁ β. ἐν τῷ ἀ. M. ἐπετέλεσε, β. ἰ. Vat. καὶ ἱππικοῦ γενομένου ἐν τῷ ἀ. M. ἱππεύσεν ὁ β. β. Sym. [5] π. καὶ Γενεσίου δρουγγαρίου δ. τῆς β. Sym. π. καὶ Γ. δρουγγάριος ὢν τῆς β. Leo. π. καὶ Γεννεσίου δρ. ὢν τῆς β. Vat. [6] δὲ ἵππευε Leo, δέ Sym. om. Vat. [7] Κρυσᾶς ed. Κρασσός Sym. [8] Ὡς οὖν εἴρηται Sym. 47. — τοῦ δὲ Βασιλείου (sic) v. Vat. sed νικᾷ δὲ ὁ βασιλεύς Sym. om. Νικήσ. δὲ τοῦ βασιλ. cod. [9] δειπνου cod. — ἀνακλιθέντος Vat.

Digitized by Google

tore declarato victore, et ad cœnam una cum Basilio et Eudocia sedente, Basiliscianus patricius, ob currum ab eo solerter rectum, imperatorem laudabat. Eum imperator surgere, et imperiales ocreas detrahere, et induere jussit. Illo renuente, et in Basilium oculos conjiciente, imperator cum furore ita fieri mandavit. Annuente Basilio, ocreas imposuit : ait vero Basilio, Deum obtestatus imperator : « Melius illi quam tibi congruunt : numquid enim, ut te constitui, alium pariter imperatorem creandi mihi potestas est? » Hæc dicens ira sensim in Basilium exardescebat. Eudocia vero lacrymans imperatori dicit : « Imperii dignitas, domine mi, præstans est, et ea nos indigni honorati sumus : neque illam contemnere justum est. » Respondit imperator : « Ne super hoc tristeris, Basiliscianum ad imperium promovere animus est. » Porro Basilius ira et mœrore magno tenebatur.

Egresso autem imperatori ad venandum monachus quidam chartam, qua insidiæ a Basilio paratæ descriptæ erant, tradidit. Ea lecta, et in furorem versus, in Basilium machinatur. Matre autem Theodora imperatorem ad Anthemii ædes advocante, Rentacium protovestiarium cum domesticis aliis, ut venarentur, et ipse matri offerret, misit. Basilius autem adversus Michaelem facinus struebat, et profundo mœrore deprimebatur. Ad cœnam vero sedente imperatore, Eudocia Basilium invitavit ut convivaretur : tum imperatore vino sese ingurgitante, Basilius quasi necessitate ductus in cubiculum interius penetrans, seram, cum validus esset, turbavit, adeo ut porta minime claudi posset : et digressus cum imperatore ad cœnam recumbebat. Imperator jam temulentus, et Ingerina pro more ei collætante exsurgens, a Basilio manu ducebatur, et in penetrale secedebat, cujus manum cum deosculatus esset Basilius, discessit. Intra cubiculum imperatoris jussu stabat Basiliscianus et Rentacius somno gravatus in lecto ad ejus custodiam. Ignatius

A καθεσθέντος ἅμα Βασιλείῳ καὶ Εὐδοκίᾳ, Βασιλισκιανὸς ὁ πατρίκιος [16] ἐπῆνει τὸν βασιλέα ὡς εὐφυῶς ἐλάσαντα (εἰς τὸ ἅρμα [17]). Τοῦτον ἀναστῆναι κελεύσας ὁ βασιλεὺς, τὰ τζάγγια αὐτοῦ (προσέταξε) σῦραι καὶ ὑποδήσασθαι [18]. Τοῦ δὲ ἀνανεύοντος καὶ πρὸς Βασίλειον ἀποβλέποντος [19], ἐν θυμῷ προσέταττεν ὁ βασιλεὺς τοῦτο ποιῆσαι. Τοῦ δὲ Βασιλείου [20] ἐπινεύσαντος [21] αὐτῷ, ὑπεδήσατο [22] τὰ τζάγγια [23]. Ἔφη δὲ ὁ βασιλεὺς μεθ' ὅρκου πρὸς Βασίλειον [24] (ὡς « ὑπέρ σε) κάλλιον αὐτῷ [25] πρέπουσιν· μὴ γὰρ οὐκ ἔχω ἐξουσίαν, ὡς σὲ βασιλέα ἐποίησα [26], καὶ ἄλλον ποιῆσαι ; » καὶ ὠργίζετο κατὰ Βασιλείου θυμούμενος. Δακρύουσα δὲ ἡ Εὐδοκία [27] ἔφη τῷ βασιλεῖ· « Τὸ τῆς 748 βασιλείας [28] ἀξίωμα, δέσποτά μου [29], μέγα ἐστὶ, καὶ ἀναξίως καὶ ἡμεῖς ἐτιμήθημεν [30], καὶ οὐ δίκαιόν ἐστι καταφρονεῖσθαι αὐτό. » Ὁ δὲ βασιλεὺς εἶπε [31] · « Μὴ λυποῦ ἐπὶ τούτῳ [32] ·· καὶ (γὰρ) καὶ τὸν Βασιλισκιανὸν βασιλέα θέλω ποιῆσαι. » Βασίλειος δὲ ἐν θυμῷ καὶ λύπῃ μεγάλῃ γέγονε.

(34) [33] Ἐξελθόντος δὲ τοῦ βασιλέως [34] ἐν τῷ κυνηγίῳ, μοναχός τις (ὑπαντήσας [35]) δέδωκεν αὐτῷ χάρτην ἔχοντα τὴν κατ' αὐτοῦ μελετωμένην ἐπιβουλὴν ὑπὸ Βασιλείου [36]· ὁ [37] δὲ ἀναγνοὺς καὶ θυμωθεὶς ἐμελέτα [38] κατὰ Βασιλείου. Τῆς δὲ μητρὸς αὐτοῦ Θεοδώρας καλεσάσης τὸν βασιλέα εἰς τὰ Ἀνθεμίου, (ἀπέστειλε [39] Ῥενιάκιον τὸν πρωτοβεστιάριον αὐτοῦ μετὰ [40] ἑτέρων ἀνθρώπων οἰκείων αὐτοῦ [41] πρὸς τὸ θηρεῦσαί τι καὶ ἀποστεῖλαι τῇ μητρὶ αὐτοῦ.) Ὁ δὲ Βασίλειος συνεσκευάζετο κατὰ [42] Μιχαὴλ (καὶ ἦν σκυθρωπὸς πάνυ). Ἐπὶ δεῖπνον [43] δὲ τοῦ βασιλέως καθεσθέντος, προσεκαλέσατο Εὐδοκίαν καὶ Βασίλειον συνδειπνῆσαι αὐτῷ. Τοῦ δὲ βασιλέως οἴνῳ πολλῷ χρησαμένου, ἀναστὰς Βασίλειος ὡς διά τινα χρείαν [44], ἀπελθὼν ἐν τῷ κοιτῶνι τοῦ βασιλέως διαστρέφει [45] τὰ κλεῖθρα [46], δυνατὸς ὤν, ὡς μηκέτι κλείεσθαι τὴν θύραν [47]· καὶ ἀπελθὼν συνδειπνεῖ [48] μετὰ 749 τοῦ βασιλέως. Τοῦ δὲ βασιλέως [49] πάλιν οἰνωθέντος, τῆς Ἰγγιρίνης ὡς ἔθος αὐτῷ συγχαιρούσης, ἀναστὰς Μιχαὴλ χειροκρατούμενος παρὰ [50] Βασιλείου [51], ἀπῆλθεν ἐν τῷ κοιτῶνι, οὗ τὴν χεῖρα φιλήσας Βασί-

Variæ lectiones et notæ.

[16] ὁ π. B. τὸν β. ὑπαρεισθείαζεν ὡς ἐ. ἠνοχήσαντα· ὁ δὲ β. διεκελεύσατο ἀναστάντα τ. ὑπολῦσαι αὐτὸν τὰ βασιλικὰ ὑποδήματα καὶ ἑαυτὸν ὑποδῆσαι Vat. [17] ἐν τῷ ἅρματι Sym., om. Leo, Vat.—Εὐθὺς οὖν κελεύει τ. ὁ β. ἀν. Sym. [18] ὑποδυσ. cod. ἑαυτῷ ὑποδῆσαι Sym. om. πρ. [19] βλ. Sym. — μετὰ θυμοῦ Vat. — προσέταξε καὶ ὁ Βασίλειος ἐπένευσεν Sym. unde μή in Ge. delendum est. [20] μή cod. ed. [21] ἐπινεύοντος Leo. ἐνευσαντος Vat. ἀνανεύοντος Sym. [22] κοκκοβαφῆ ὑποδήματα Vat. [23] τζαγγία cod. [24] τῷ Βασιλείῳ Sym. om. ὡς ὑ. σε. [25] ταῦτα Vat. [26] πεποίηκα Vat. [27] Ἡ δὲ Ε. περίδακρυς γενομένη ἔφη Vat. [28] σου Sym. [29] μου om. Vat. ᾧ ἀν Sym. [30] τοῦτο περικείμεθα Vat. [31] καὶ τῷ Βασιλείῳ εἶπε Sym.—ἐπὶ τοῦτο Vat. περὶ τούτου Leo.— καὶ τόν Sym. καὶ γὰρ τόν ed.—B. ἐν θ. Sym. 47. B. δὲ θ. καὶ λ. ἀκατασχέτῳ τὴν ψυχὴν ἐπλήγη Vat. [32] τοῦτο cod. [33] 867. [34] Ἐν κ. δὲ τοῦ β. ἐ. Vat. Ἐ. δὲ τοῦ β. εἰς κυνήγιον Sym. 48 (præmissis c. 47 de versibus Michaelis petulantia). [35] ὑπ. om. Vat. Sym. — χαρτίον ed. Sym. χαρτ. cod. — τὴν ὑπὸ Β. μ. ἐ. διαγράφοντι (sic) Vat. ἔχον τὴν κ. ἁ.μ. ὑ. βασιλέως (sic) ἐ. Sym. [36] ὥς τινι τῶν ὑπασπιστῶν προσάν. κ. Β. ἔθηγε τὸν θυμόν Vat. om. Sym. [37] μελετᾷ Leo. — Τῆς δὲ μ. τοῦ Μιχαὴλ Θ. κ. τὸν β. εἰς τὰ Ἀ. Sym. om. ἀπ. — αὐτοῦ. Ἐπεὶ δὲ ἡ μήτηρ αὐτοῦ Θεοδώρα ἐν τοῖς Ἀ. τοῦτον ἐκάλεσε τὸν πρ. ἀ. Ῥ. ἐξαπ. Vat. [38] τόν Leo. [39] καὶ Leo, Vat. [40] ανων om. Vat. — αὐτῷ Vat. — θ. καὶ τῇ μ. ἀ. ἀ. Vat. [41] κ. τοῦ β. Μ. σ. Vat. σ. κ. Μ. Sym. — καὶ ἦν σ. π. om. Vat. Sym. [42] δείπνου Leo. — καταχλιθέντος καὶ σύνδειπνον τὸν Β. καὶ τὴν Ἐ. πεποιηκότος καὶ οἰνωθέντος δαψιλῆν, ἀν. Vat. [43] προφάσει χρείας σωματικῆς τὰ κλ. διέστρεψε τῶν θ. τοῦ βασιλικοῦ κ. ὡς μὴ κ. τὰς θύρας Vat. [44] διαστρε. cod. [45] τῶν θυμῶν Sym. — μὴ Sym. Leo. [46] τὰς θύρας Sym. — ὑποστρέφας Vat. [47] πάλιν Leo, Sym. τῷ βασιλεῖ Sym. Vat. [48] Ἐπεὶ δὲ ἀπλήστως ἐνεφορήθη τοῦ οἴνου ὁ βασιλεὺς καὶ ἐξανέστη τοῦ δείπνου χ. ὑπό B. Vat. — β. πάνυ Leo. [49] ὑπὸ τοῦ Sym. — ἐν τῷ ἰδίῳ κ. εἰσῆλθε Vat. ἀπ. ἐν τῷ κ. αὐτοῦ Sym. [50] B. δὲ τὴν (αὐ)τοῦ χ. φ. ἐ. Vat. οὗ τὴν χ. φ. ἐ. B. Sym. Leo. — ἐντὸς δὲ τοῦ κ. ὁ Β. ἐκοιμήθη κατὰ κέλευσιν τοῦ β. ἐν τῇ κ. Ῥενταχίου φύλαξ τούτῳ ἑσόμενος Vat.

Digitized by Google

λειος ἐξῆλθεν· ἔνδοθεν δὲ τοῦ κοιτῶνος ἦν Βασιλισκιανὸς[64] τῇ κελεύσει τοῦ βασιλέως καὶ Ῥεντάκιος ὑπνώσας[65] ἐν τῇ κλίνῃ πρὸς φυλακὴν αὐτοῦ. Ἰγνάτιος δὲ κοιτωνίτης, ἀπελθὼν τοῦ κλεῖσαι[66] τὴν θύραν τοῦ κοιτῶνος, εὗρε[67] διεστραμμένην[68] καὶ ἀπογνοὺς ἐκαθέσθη ἐπὶ τῆς κλίνης[69] τίλλων τὰς τρίχας αὐτοῦ. Τοῦ δὲ βασιλέως[70] ἀπὸ (τοῦ) οἴνου ὕπνῳ θανάτου παραπλησίῳ κοιμωμένου, ἀθρόως[71] ἐλθὼν Βασίλειος μετὰ καὶ ἑτέρων τὰς θύρας ἀνέῳξεν· καὶ ἐμφοβος[72] ἐξελθὼν Ἰγνάτιος ἀντέπιπτε Βασιλείῳ τοῦ μὴ εἰσελθεῖν. (Πέτρος δὲ ὁ Βούλγαρος,[73] διὰ τῆς τοῦ Βασιλείου μασχάλης διελθὼν πρὸς τὴν κλίνην[74] τοῦ βασιλέως, ἐκρατεῖτο[75] παρὰ Ἰγνατίου[76] ἀντιπίπτοντος αὐτῷ)· ἐξύπνος ἐγένετο ὁ βασιλεύς. Ἰωάννης[77] δὲ ὁ Χάλδος παρευθὺ μετὰ τοῦ ξίφους δοὺς τῷ βασιλεῖ ἀπέκοψε τὰς χεῖρας αὐτοῦ[78], ὁ δὲ[79] Ἰακωβίτζης ὁ ἀπελάτης (ὁ Πέρσης) τὸν Βασιλισκιανὸν ξίφει τρώσας ἔῤῥιψεν αὐτὸν ἄ(187ᵇ)νωθεν **750** κάτω. Μαριανὸς[80] δὲ καὶ Βάρδας, ὁ πατὴρ Βασιλείου τοῦ βαίκτορος, καὶ Συμβάτιος, ὁ ἀδελφὸς Βασιλείου, καὶ Ἀσυλαίων ἐξάδελφος Βασιλείου, καὶ Κωνσταντῖνος ὁ Τοξαρᾶ,[81] ἵσταντο πρὸς φυλακὴν ἔξωθεν. Καὶ οὐδεὶς[82] τῶν μετὰ Μιχαὴλ ἔγνω τὰ γινόμενα[83]. Συναθροισθέντες (δὲ) οἱ μετὰ [Βασιλείου[84] συνεβουλεύοντο. Ἀσυλαίων δὲ ἔφη πρὸς] Βασίλειον, (ὅτι)[85] « Εἰ καὶ τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἐκόψαμεν, ἀλλὰ ζῶντα αὐτὸν εἰάσαμεν, καὶ (ἐὰν[86] ζῇ, τί ἀπολογησόμεθα; » Καὶ χαριζόμενος Βασιλείῳ)[87] ὑποστρέψας (εὗρε[88] Μιχαὴλ χεῖρας μὲν μὴ ἔχοντα, ἐπὶ τῆς κλίνης δὲ κείμενον ἐλεεινολογούμενον κατὰ Βασιλείου. Ὁ δὲ[89] τὸ ξίφος γυμνὸν ἀνηλεῶς ἔπηξε κατὰ τῆς καρδίας τοῦ βασιλέως, διασχίσας τὰ ἔγκατα αὐτοῦ (καὶ στραφεὶς[90] ἐνεκαυχᾶτο πρὸς Βασίλειον ὡς ἀνδραγάθημα μέγα πεποιηκώς.)

(35)[91] Κλύδωνος δὲ ὄντος ἐν τῇ θαλάσσῃ, συναθροισθέντες κατῆλθον[92] μέχρι καὶ τοῦ περάματος· (καὶ διαπεράσαντες ἦλθον εἰς τὸν οἶκον[93] Εὐλογίου τοῦ Πέρσου, καὶ τοῦτον ἅραντες ἦλθον εἰς τὰ Μαρίνη·)· καὶ[94] ἀνελθόντες διὰ τοῦ τείχους ἦλθον μέχρι[95]

A autem cubicularius ad januam cubiculi observandam progressus, confusam reperit. Quare in desperationem ductus, capillos sibi vellens, in lecto sedebat. Imperatore vero somnum morti quam proximum obdormiente, derepente Basilius cum aliis adveniens januas aperuit : tremefactus Ignatius in adversum obstitit, ne Basilius intraret. Petrus autem Bulgarus sub Basilii axilla irrepens, et ad imperatoris lectum penetrans, ab Ignatio vires adversas opponente detentus est, ex quo somnus imperatoris solutus. Joannes vero Chaldius plaga gladio inflicta manus ejus abscidit, Jacobitzes vero et Persa Basiliscianum ense vulneratum e lecto in pavimentum deturbarunt. Marianus autem, et Bardas pater Basilii rectoris, et Symbatius, Basilii frater, et Asulæon, ejus gener, et Constantinus Toxaras stabant foris in excubiis : ita ut domesticorum nullus, quæ cum Michaele gerebantur, resciret. At conjurati cum Basilio collecti consiliabantur ; Asulæon Basilio dixit: « Licet manus ejus præsciderimus, vivum tamen reliquimus ; si superfuerit, quam defensionem habebimus? » Mox Basilium promeriturus intro regressus, Michaelem præcisis manibus de Basilio misere conquerentem et in lecto jacentem reperit, et districtum gladium in imperatoris cor crudeliter adegit, et intestina ejus discidit : reversusque ad Basilium gloriabatur, quasi facinus egregium patrasset.

B

C Tempestate autem in mari exorta, una convenientes ad fretum, illudque trajicientes, ad Eulogii Persæ ædes descenderunt, eoque assumpto, ad Marinæ deflexerunt : muroque conscenso, ad palatium usque venerunt. Erat porro tabula obturans

Variæ lectiones et notæ.

[64] Βασιλισκιανὸς ἐν τῇ κλ. Ῥεντακίνου ὑπ. ed. [65] ὑπνώσας ἐν τῇ κ. Ῥεντακίου Sym. Leo. — τοῦ παρακοιμωμένου πρὸς παραφ. ἀ. Sym. [66] τοῦ κλ. τὰς θύρας ἐλ. Vat. ἀπ. κλ. αὐτοῦ τὴν θ. τοῦ κ. Sym. [67] αὐτήν Sym. [68] τὴν κλεῖν Vat. [69] ἐπὶ τῆς κλ. ἐ. Vat. — τὰς ἑαυτοῦ χεῖρας (sic) ἐκτίλλων Vat. [70] β. εἰς ὕπνον βαθὺν ἐκ (ὑπό ed. ἐξ Sym.) τῆς μέθης κατενεχθέντος Vat. — παραπλήσ. cod. παραπλήσιον ed. ὕπνον θανάτῳ παραπλήσιον Leo, Sym. [70] θανάτ. cod. [71] Β. ἀθρόον ταῖς θύραις ἐπέσπη καὶ ἄλλους ἐπαγόμενος ταύτας ἀν. Vat. ἀθρόως Sym. ἀθρῶος cod. — ἑταίρων Sym. [72] καὶ ἐ. ἐξῆλθεν ἀνθιστάμενος τῷ Β. μὴ ἐ. Sym. ὁ δὲ Ἰ. περίτρομος ἐ. τὸν Β. τοῦ ἐ. διεκώλυεν Vat. [73] ὁ δὲ Β. Π. ὑπὸ τὴν μασχάλην Β. Vat. Πέτρος — αὐτῷ om. Sym. [74] ὥρμησε Vat. [75] ἐκρατήθη Leo, ὃν ὁ Ἰγνάτιος κατασχὼν καὶ ἀντιμαχόμενος πρὸς αὐτὸν, τὸν βασιλέα ἀφύπνισεν Vat. [76] καὶ Leo. [77] Ὁ δὲ χ. Ἰω. παραυτίκα ξίφει πλήξας τὸν βασιλέα ἄμφω τὼ χεῖρε ἀπ. Vat. καὶ παρευθὺ Ἰ. ὁ χ. κόπτει τὰς χ. ἀ. Sym. [78] αὐτῷ Leo. — Ἰ. δὲ καὶ ὁ Π. Leo, ὁ Π. om. Vat. Sym. [79] Πέρσης Vat. — τρώσαντες ἔῤῥιψαν Leo cf. Basilii c. 2 ubi ipse Georgii continuator Jacobitzen ab Apelate filio Persis distinguit. — ξ. τὸν Β. ἀνελὼν κ. ἀπερ. Vat. — αὐτόν om. Sym. [80] Τῶν δὲ λοιπῶν ἱσταμένων ἔξω πρὸς παραφυλακὴν, ἐπεὶ ἀμφότεροι ἠνώθησαν, Ἀσυλαίων ἔφη Sym. Πρὸ τῶν θυρῶν δὲ φυλάττοντες ἱ. Μ. καὶ Β. ὁ τοῦ Β. π. καὶ Σ. ὁ τοῦ Β. ἀδελφὸς καὶ Ἀ. ἐ. αὐτοῦ καὶ ὁ Τ. Vat. — οἱ ἀδελφοί cod. — Ἀσυλέων cod. et Vat. [81] οὗτοι Leo. [82] ὁ. οὖν Vat. [83] τὸ γεγονός· ἐπὶ τὸ αὐτὸ δὲ οὗτοι συνελθόντες ἐβ. τὸ πρακτέον Vat. — δέ om. ed. [84] Βασιλείου — πρός ex homioteleuto om. cod. et Leo. — π. Β. ἔφη Vat. [85] Ἀσυλέων cod. hic et infra. [85] ὅτι om. Sym. — τοῦ M. ἐξεκ. Vat. — ὅμως ζ. Sym. ἀλλ' οὖν ζ. Vat. ἀλλά om. Leo — τοῦτον Vat. [86] ἐὰν — Βασιλείῳ om. Vat. χ. P. om. Sym. [87] ὁ Χάλδος Leo. [88] εὗρε — ὁ δέ om. Sym. — τὸν M. ἐπὶ τῆς κ. ἐῤῥιμένον, ἐκκεκομμένον τὰς χ. καὶ οἰκτρῶς ἀποφυρόμενον καὶ τὴν ἀνηλεῆ καὶ ἄπιστον γνώμην Β. αἰάζοντα Vat. [89] δὲ ἀμείλικτον ἔχων ψυχὴν γ. τὸ ξ. κ. τοῦ στήθους ὤθησε τοῦ Μιχαὴλ καὶ διέσχισε τὴν γαστέρα ἀ. καὶ τὰ ἐ. Vat. πήσσει τὸ ξ. κ. τῆς κ. τοῦ κ. τοῦ β. καὶ διαχέει τὰ ἐ. ἀ. Sym. [90] καὶ ἐπιστ. ἐγαυρία π. Β. ἐγκαυχώμενος οἷά τι μ. καὶ γενναῖον καταπραξάμενος ἀ. Vat. om. Sym. [91] Ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς διὰ τάχους εἰς τὸ βασίλειον εἰσελθεῖν Vat. — Ἐπεὶ δὲ βιαίῳ ἀνέμῳ τι θάλασσα ἐκυμαίνετο μ. τοῦ π. κ. πεζῇ Vat. [92] ἦλθον κ. τοῦ π. Sym. om. καὶ διαπ. — Μαρίνης. [93] κἀκεῖθεν δ. τὸν ὁ. Ἑ. τοῦ Π. κατέλαβον καὶ τ. προσλαβόμενοι μέχρι τῶν Μ. παρεγένοντο Vat. [94] καὶ διὰ τοῦ τ. ἀ. τὸ παλάτιον κατέλαβον Vat. [95] ἕως Sym. — Ἐπεὶ δὲ π. ἔτυχε τὸν τοῦ τ. περίδρομον

Digitized by Google

murum, quam Basilius manutentis comitibus duobus impacta calce confregit, et ad portam palatii penetravit. Tum Eulogius Persa patria lingua Artabasdo hetæriarchæ locutus est, ut « Michael gladio interiit, atque : Aperi, inquit, imperatori. » Artabasdus ad papiam contendens, sublatis vi ab eo clavibus, Basilio aperuit. Intro receptus Basilius palatii claves tulit, et Gregorium Philemonis dictum papiam mane instituit. Confestim vero ad Sanctum Mamantem misit, et Eudociam cum multo apparatu in palatium intulit : misso etiam Joanne præposito Decapolitissam ad proprios parentes retulit; Paulo quoque cubiculario, ut Michaelem sepeliret, mandavit. Illuc ipse profectus dextri equi quo vehebatur stragulo involutum comperit, et viscera foris pendentia : feminisque lamentatricibus et luctus pompam super eo celebraturis, matreque, et sororibus advocatis, in naviculam impositum ad Chrysopolis monasterium trajici præcipit, ibidemque tumulo conditum sepeliri.

A τοῦ παλατίου· πλὰξ δὲ ἦν περιφράσσουσα **751** τὸ τεῖχος· καὶ κρατήσας Βασίλειος δύο τῶν μετ' αὐτοῦ (ὄντων)[76] καὶ λακτίσας κατέαξε τὴν πλάκα, καὶ εἰσῆλθε μέχρι τῆς πύλης τοῦ παλατίου. Εὐλόγιος δὲ ὁ Πέρσης ἐλάλησε τῇ αὐτοῦ γλώττῃ Ἀρταβάσδῳ[77] ἑταιριάρχῃ ὡς « ὁ Μιχαὴλ ξίφει ἐτελεύτησε, καὶ· Ἄνοιξον τῷ βασιλεῖ[78]. » Καὶ ὁ Ἀρτάβασδος, εἰσδραμὼν πρὸς τὸν παπίαν[79] καὶ ἄρας ἀπ' αὐτοῦ τὰς κλεῖς βιαίως, διήνοιξε (τῷ βασιλεῖ[80]). Καὶ γενόμενος ἔνδοθεν Βασίλειος ἦρε τὰς κλεῖς τοῦ παλατίου ἐπὶ χεῖρας[81] καὶ τῇ ἑωθεν Γρηγόριον τὸν ἐπιλεγόμενον τοῦ[82] Φιλήμονος ἐποίησε παπίαν· παρευθὺ δὲ ἀποστέλλει ἐν τῷ ἁγίῳ Μάμαντι, καὶ εἰσήγαγεν[83] Εὐδοκίαν τὴν τοῦ Ἴγγερος μετὰ δόξης πολλῆς ἐν τῷ παλατίῳ. Ἀπέστειλε[84] δὲ καὶ Ἰωάννην πραιπόσιτον τοῦ ἄραι[85] B τὴν Δεκαπολίτισσαν καὶ πρὸς τοὺς ἰδίους γονεῖς ἀπαγαγεῖν. (Ἀπέστειλε δὲ)[86] καὶ Παῦλον κοιτωνίτην τοῦ ἐνταφιάσαι[87] Μιχαήλ· καὶ ἀπελθὼν εὗρεν αὐτὸν ἐντετυλιγμένον ἐν τῷ σαγίσματι[88] τοῦ δεξιοῦ ἵππου οὗ ἤλαυνεν (καὶ τὰ[89] ἔγκατα αὐτοῦ ἔξω ἐκκρεμάμενα· εὗρε δὲ ἐκεῖ) θρηνούσας **752** (καὶ ἐλεεινολογουμένας[90]) ἐπ' αὐτῷ τήν τε μητέρα καὶ τὰς ἀδελφὰς[91] αὐτοῦ[92]· καὶ εἰσαγαγὼν εἰς πλοιάριον διεπέρασεν ἐν τῇ μονῇ τῆς Χρυσοπόλεως (κἀκεῖ αὐτὸν ἐνταφιάσας[93] ἔθαψε[94].

V. *Regnum Basilii Macedonis.*

Basilius una cum Michaele annum unum et menses quatuor imperavit, et undeviginti solus; præfecto vero, et Mariano Petronæ filio, ad forum convenire, et imperatorem solum coram omni populo renuntiare jussit.

Exercitam porro in Michaelis parricidas a Deo vindictam, et quæ singuli temporibus diversis passi fuerint, referre operæ pretium duxi. Jacobitzes quidem inter venandum una cum imperatore ad

Ε'. *Βασιλεία Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος.*

[95] Βασίλειος ἐβασίλευσε μετὰ Μαχαὴλ ἔτος α'[96] (καὶ) μῆνας δ' καὶ μόνος ἔτη ιθ'· προσέταξε[96] δὲ τῷ ὑπάρχῳ (καὶ) Μαριανῷ υἱῷ Πετρωνᾶ (ἀνελθεῖν ἐν τῷ φόρῳ) καὶ ἀναγορεῦσαι[97] αὐτὸν (μετὰ παντὸς C τοῦ λαοῦ μόνον) βασιλέα[98].

(2)[99] Ἀναγκαῖον δὲ ἡγησάμην γράψαι[1] (τὴν) παρὰ (τοῦ) Θεοῦ γενομένην ἐκδίκησιν εἰς τοὺς τὸν Μιχαὴλ διαχειρισαμένους (καὶ ἃ πέπονθεν ἕκαστος αὐτῶν (ἐν) διαφόροις καιροῖς). Ὁ μὲν οὖν[2] Ἰακωβίτζης κυνη-

Variæ lectiones et notæ.

διαφ. δυσὶ ὁ B. τῶν μετ' ἀ. ἑκατέρᾳ χειρὶ προσεβασθεὶς (sic) λὰξ ἐναλλόμενος τὴν π. κ. καὶ μ. τῆς τοῦ π. πύλης εἰσῆλθοσαν Vat. π. δὲ ἦν φ. τὸ τ. Sym. [76] ὄντων om. Sym. [77] τῷ ἑ. Ἀ. τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ ἐλ. ὡς ξ. μὲν ἀνῄρηται M. Βασίλειος δὲ ἐλήλ. τῆς βασιλείας κρατήσων Vat. [78] τὸν βασιλέα Leo, τὸν Βασίλειον Sym. — Ὁ δὲ Ἀ. δραμὼν Sym. Ὁ δὲ εἰσδρ. Vat. [79] καὶ τοῦ παπίου βίᾳ ἀποσπάσας τὰς κ. ἀνώιξε Vat. [80] τὸν Βασίλειον Leo, om. Sym. — ὃς εἰσελθὼν κατέσχε τὰς κ. καὶ ἑ. προβάλλεται π. τὸν τοῦ Φ. Γρ. καὶ ἐν τῷ ἁγ. Μ. ἀπ. τὴν τοῦ Ἰ. Ἑ. μ. δ. π. ἐν τῷ π. ἑ. Vat. [81] Ταῦτα δὲ γέγονε κατὰ τὴν τρίτην ἡμέραν ἐν τῷ ,ςτξβ' ἔτει καὶ νυκτὸς τρίτης ὥρας, ἐπινεμήσεως α' καθ' ἣν ἐπιφώσκουσαν εἶχεν ἡμέραν Θέκλας τῆς πρωτομάρτυρος Sym. [82] ἐπ. τοῦ om. Vat. [83] εἰσάγει Ἐ. τὴν τοῦ Ἴγγηρος Sym. [84] Ἰω. δὲ πρ. ἐξαπ. ἅπαντα τὴν Δεκαπολίτισσαν τοῖς ἰδίοις ἀποκαταστῆσαι γονεῦσι Vat. [85] ἀπαγάγοι Sym. om. ἀπαγ. [86] ἀπ. δέ om. Sym. [87] κηδεῦσαι τόν Vat. — ὃς παραγενόμενος ἑ. Vat. [88] ἐν τῷ σ. τοῦ δ. ἱ. ὃν ἐν τῷ τετρώρῳ αὐτὸς ἤλαυνεν ἅρματι ἐντ. Vat. [89] καὶ τὰ — ἐκεῖ om. Sym. — οἰκτρῶς· τὰ δὲ ἑ. Vat. — ἐξιφθεν Leo. — ἐκκεχυμένα χαμαὶ Vat. — εὗρες Leo. — κατέλαβε ἐὲ θ. Vat. [90] καὶ ἐλ. om. Vat. — καὶ τὴν Leo. [91] καὶ τὴν ἀδελφὴν ἀ. Sym. — καὶ τὰς ἀ. δ. Vat. [92] καὶ ἐπολοφυρομένας ἐλεεινῶς Vat. — καὶ ἐλεεινολογουμένας αὐτόν Sym. — πλοιαρίῳ οὖν τὸ σῶμα ἐμβαλὼν ἐν Vat. [93] κ. ἀ. ἐ. om. Vat. Sym. — ἐνταφιάσασαι ed. [94] Ταῦτα δὲ γεγόνασι κατὰ τρίτην ἡμέραν ἐν τῷ [,ςτξ' ἔτει] καὶ νυκτὸς τρίτην ὥραν ἐπινεμήσιν πρώτην προβιβασθέντι, καθ' ἣν ἐπιφώσκουσαν εἶχεν ἡμέραν Θ. τῆς πρ. Vat. e Symeone. [95] Ὁ δέ Vat. [96] Τῷ ,ςτξγ' ἔτει τοῦ κόσμου, τῆς δὲ θείας σαρκώσεως ωξζ' ἐϐ. Β.— ὁ Μακεδών ed. Sym. qui plura adjungit de Basilii origine. — καί om. Sym. Vat. [96] Μονοκράτωρ δὲ γενόμενος τῷ ἐπ. διεκελεύσατο ἐν τῷ φ. ἀνελθόντι τὴν ἀναγόρευσιν τούτου ποιήσασθαι· καὶ οὕτως ἀνηγόρευτο Vat. — ἐπάρχῳ Leo Sym. 2. — καί om. ed. Vat. Sym. [97] ἀν. ἐν τῷ φ. ει μ. π. τοῦ λαοῦ om. Sym. [98] Ὡρύφας δὲ, τοῦ πλωΐμου στρατοῦ (στρατηγὸς Sym. 2) ὑπάρχων τότε (χρηματίζων καὶ Sym.) καθηγεμὼν, συνεὶς τὸ πραχθὲν παρὰ Βασιλείου, φιλοδέσποτόν τε ἅμα (καὶ φιλοδέσποτος; ὢν Sym.) πρὸς ἐκδίκησιν Μιχαὴλ βασιλέως ἐκεκίνητο (κεκίνηται Sym.) Οὗ τῷ αὐτοκράτορι ἐνσημανθέντος, τοῦτον μετακαλεῖται (τ. μ. ὁ αὐτοκράτωρ Sym.).—Καὶ τὰ μὲν πρῶτα λόγοις αὐτὸν (αὐτῷ Sym.) ἐφυβρίστοις ἐπαπειλεῖ, ἔπειτα ἀποδοχῆς ἀξιοῖ ἀνθ' ὧν ὑπὲρ δεσπότου τοιαῦτα τετολμηκέναι προῄρητο (προῄρηται). Ἀλλὰ δὴ καὶ χρόνου προβεβηκότος, ἐπ' αὐτῷ τοσοῦτον πεπληροφόρητο (πεπληροφόρηται Sym.) ὥστε καταλιμπάνειν αὐτῷ τὴν πόλιν ἐξιὼν κατ' ἐχθρῶν Vat. [99] Ὅπως τὸν βίον κακῶς κατέλυσαν οἱ συναράμενοι Βασιλείῳ πρὸς τὴν σφαγήν. Τοὺς δὲ συναραμένους τῷ βασιλεῖ πρὸς τὴν τοιαύτην ἐγχείρησιν οἷα μετῆλθε δίκη καὶ οἵοις ἕκαστος κακοῖς συνεκύρησεν (ἀναγκ. ἠγ.?) Vat. Ἀ. δέ ἐστι καὶ π. θῦ γ. ἐ. ἐ. τ. τὸν Μ. δ. γρ. Sym. 3. [1] καὶ Leo et Sym. τὴν, τοῦ et καὶ — καιροῖς om. Sym. [2] Ὁ μὲν γὰρ Ἰ. Vat. Ὁ μὲν Ἰ. Leo. — τῷ βασιλεῖ ἐν τῷ Φ. συγκ. Vat.

Digitized by Google

γῶν μετὰ τοῦ βασιλέως ἐν τῷ Φιλοπατίῳ, τοῦ ξίφους αὐτῷ ἐκπεσόντος, κατελθὼν[3] τοῦ ἵππου, ἅραι[4] αὐτό, τοῦ ποδὸς αὐτοῦ μὴ φθάσαντος τῇ **753** γῇ ἐπιβῆναι, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἑτέρου κρατηθέντος ἐν τῇ σκάλῃ, θροηθεὶς ὁ ἵππος διέσυρεν αὐτὸν, καὶ εἰς φάραγγας[5] καὶ βοθύνους διελθὼν τοῦτον μεληδὸν διέσπασεν. Ἰωάννης δὲ ὁ Χάλδος, στρατηλάτης γεγονὼς ἐν Χαλδίᾳ[6] καὶ φωραθεὶς κατὰ τοῦ βασιλέως; μελετῶν (188ª), προστάξει τοῦ βασιλέως ἀνεσκολοπίσθη παρὰ Ἀνδρέου στρατηλάτου. Ὁ[7] δὲ ἐξάδελφος[8] τοῦ βασιλέως Ἀσυλαίων ἐξωσθεὶς παρ' αὐτοῦ τοῦ βασιλέως ἐν τῷ προαστείῳ αὐτοῦ (ᾧ[9] ἐπώνυμον τοῦ Χαρτοφύλακος[10], ὡς) ἀπηνὴς καὶ ὠμὸς εἰς τοὺς δούλους αὐτοῦ ὢν, μαχαίραις παρ'[11] αὐτῶν ἐν νυκτὶ ἀνῃρέθη· οὗς ὁ βασιλεὺς κρατήσας καὶ μεληδὸν κατακόψας κατέκαυσεν ἐν τοῖς Ἀμαστριανοῦ. Ὁ δὲ[12.13] Ἀπελάτης ὁ τοῦ Πέρσου σκωληκόβρωτος γενόμενος τοῦ ζῆν ἀπηλλάγη[14]. Κωνσταντῖνος δὲ ὁ Τοξαρᾶς εἰς Κιβυρραιώτας[15] σπαθοκοπηθεὶς τελευτᾷ· [καὶ Μαριανὸς, ὁ καὶ ὑπὸ σκωλήκων[16] καταβρωθεὶς τελευτᾷ].

(3) Ὁ δὲ βασιλεὺς, προελθὼν ἐν τῇ[19] ἡμέρᾳ τῶν Χριστοῦ γενεθλίων, ἐν τῇ προελεύσει εἰς τὴν Μεγάλην ἐκκλησίαν ἐβάπτισε Στέφανον τὸν υἱὸν αὐτοῦ· ἀγαγὼν[20] δὲ ἵππους **754** λευκοὺς μετὰ ἅρματος, ἐκάθισεν[21] ἅμα τῇ Αὐγούστῃ, καὶ ὁ πραιπόσιτος Βαάνης σὺν αὐτοῖς βαστάζων[22] τὸ παιδίον μέχρι τοῦ παλατίου, τοῦ βασιλέως ῥίπτοντος ὑπατείαν ἐν τῇ ὁδῷ[23].

[24] (4) [25] Ἐγένετο δὲ σεισμὸς [τῇ ἑορτῇ] τοῦ ἁγίου Πολυεύκτου (μέγιστος ὥστε τὴν γῆν σείεσθαι) ἐπὶ[26] μ' ἡμέρας (καὶ μ' νύκτας). Ἔπεσε[27] δὲ τότε καὶ ἡ σφαῖρα τοῦ ζώδου τοῦ φόρου, καὶ τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου ἡ ἐκκλησία ἡ λέγεται τὸ Σίγμα, ὥστε πάντας τοὺς ψάλλοντας ἐκεῖσε τελευτῆσαι. Λέων δὲ ὁ φιλόσοφος, τυχὼν ἐκεῖ[28], ἔλεγε τοῖς ψάλλουσι καὶ πᾶσι τοῖς οὖσιν ἐκεῖσε ἐξελθεῖν τῆς ἐκκλησίας· οἱ δὲ μὴ[29] πεισθέντες αὐτῷ συνετελέσθησαν ἅπαντες.

A Philopatium gladium in terram lapsum levaturus ex equo desiliit: cumque pes ejus terram nondum attigisset, altero in pensili scandula retento, perterritus equus, arrepto cursu per valles et præcipitia traxit, et membratim discerpsit. Joannes Chaldus pariter exercitus dux in Chaldia constitutus, quasi contra imperatorem machinaretur delatus, imperatoris jussu ab Andrea militiæ magistro palo affixus est. Imperatoris patruelis Assyleo ab ipso in proprium suburbanum nomine Chartophilam relegatus, ut crudelis et inhumanus in domesticos, nocte ab ipsis gladiis confossus interiit: eos apprehensos et membratim concisos ad Amastriani imperator combussit. Apelates Persa a vermibus corrosus vitam amisit. Constantinus Toxaras apud B Cibyrræotas gladiis comminutus periit. Marianus, imperatoris frater, uno e pedibus contrito, vermium esca effectus, moritur.

Porro imperator Natalitiorum Christi die celebri processus apparatu ad Magnam Ecclesiam profectus, Stephanum filium suum baptizavit, et equis candidis ad currum junctis, cum Augusta in eo sedit. Baanes autem præpositus una cum eis ad palatium usque puerum gerebat, imperatore per viam nummorum munus spargente.

C Ingens autem sancti Polyeucti festo terræmotus exortus est: adeo ut diebus quadraginta et noctibus totidem terra concuteretur. Decidit tunc equi ad forum positi sphæra, et sanctissimæ Dei Genitricis ecclesia quæ dicitur Sigma adeo ut cuncti ad psallendum coacti opprimerentur. Leo vero Philosophus ibidem forte repertus cantoribus et reliquis hic stantibus ut ab ecclesia discederent monebat. Illi vero minime acquiescentes, eodem simul fine perierunt. Ipse

Variæ lectiones et notæ.

κ. μ. τοῦ β. καὶ τοῦ ξ. αὐτοῦ Sym. [3] ἐπεὶ ὥρμησε κατελθεῖν καὶ ἁ. ἁ. πρὶν τὸν ἕτερον τῶν ποδῶν προσερεισθῆναι τῇ γῇ, ὁ ἱ. διαθ. συνήρπασεν ἁ. καὶ κατεσ. φάραγξι καὶ πέτραις καὶ λόχμαις καὶ κατὰ μ. δ. Vat. καὶ αὐτοῦ μέλλοντος κατελθεῖν εἰς τὸ ἁ. αὐτὸν, ὁ ποὺς ἀ ἐν τῇ σκ. ἐκρατήθη, καὶ θ. ὁ ἱ. ἐσ. ἁ. κατὰ φαράγγων καὶ κρημνῶν καὶ μ. κατέκοψεν Sym. [4] ἅρας ed. Sym. [5] φάραγγα Leo. [6] Χαλδίας γενόμενος ἐπεὶ κ. τοῦ β. ἐμελέτησε, φωραθεὶς ἀν. Vat. Χ..γεν. ἐπεὶ κ. β. μελετᾷν ἐφωράθη, ἀνασκολοπίζεται· π. Ἀ. στ. Sym. [7] Ἀσυλέων δὲ ὁ τοῦ β. ἐ. βασιλικὴν ὑποστὰς ἀγανάκτησιν καὶ ἐν πρ. ἁ. ἐ. ὑπὸ ἰδίων δ. μ. ἐν ν. ἀν. ὠ. πρὸς αὐτοὺς διατιθέμενος Vat. [8] ἀδελφὸς Sym. — παρὰ τοῦ βασιλέως Leo, Sym. [9] ᾧ — ὡς om. Sym. [10] Χαρτοφύλαν Leo. — ἀπ. ὢν καὶ ὠ. Sym. — πρὸς Leo, Sym. — ἁ. δ. Sym. [11] ὑπ' Sym. — οἳ καὶ ἐν. τ. Ἀ. πυρὶ παρεδόθησαν Vat. οὓς κρ. ὁ β. καὶ μ. κ. ἐν τ. Ἀ. ἐκ. Sym. [12.13] Ὁ δὲ τοῦ Π. Ἀ. Vat. — Πέρσης Leo. [14] τὴν ψυχὴν ἀπέῤῥηξεν Sym. κακῶς ἐτελεύτησε Vat. [15] ἐν Κιβυῤῥαιώταις γενόμενος Vat. — Μ. δὲ ὁ τοῦ β. ἁ. Vat. [16] τοῦ ποδὸς Vat. τῶν ποδῶν Leo — συντριβέντος Vat. [17] ἐκ τοῦ ἵππου πεσὼν καὶ τοῦ ποδὸς σαπέντος Leo, ὡς ἐκ τοῦ ἱ. κατέπεσε Vat. [18] σκώληξι τ. Leo, καὶ σκώληκος ἐκ τῆς σήψεως ἀναζέσαντος ἐν ὀδύνῃ τὸν βίον τελευτᾷ. Καὶ οὕτως μὲν ἡ δίκη τοὺς τὸ μῖσος καταπραξαμένους μετῆλθεν, ἵνα γνῶσιν ἄνθρωποι ὡς ἐφορᾷ τις πρόνοια τὰ ἀνθρώπινα καὶ οὐκ ἀνεπίσκοπα πάντη καὶ ἀπρονόητα τὰ ὄντα ὑ. καταλιμπάνεται Vat. [19] τῇ τῶν χῦ γενεθ. ἡ. ἐν τῇ μ. π. ἐκκλησίᾳ, τὸν ἁ. ἐῦ. Στ. καὶ (ἐκ) τῆς ἐκκλησίας ὑποστρέφων ἅρματος ἐπέδη λ. ἱ. ὑπεζευγμένους ἔχοντες Vat. De Photio patriarcha h. l. nihil ἐν τῇ ἑορτῇ τῶν χῦ γέννων προελεύσεως γενομένης βαπτίζει ὁ β. διὰ Φωτίου Στ. τὸν υἱὸν ἁ. ἐν τῇ μ. ἐ. Sym. 4. [20] γέννων Leo. [21] σὺν αὐτῷ δὲ καὶ ἡ Αὐγοῦστα καὶ πρ. Β. τὸ π. β. Vat. [22] ἦν Leo. [23] Ὁ δὲ βασιλεὺς μ. τοῦ π. ὑπατείας ἐῤῥίπτε τῷ λαῷ Vat. [24] 869. [25] Περὶ τοῦ γενομένου σεισμοῦ ἐπὶ Βασιλείου καὶ ἡ τοῦ Σίγματος ἐκκλησία πεσοῦσα πάντας κατέχωσεν. Τῇ δὲ ἡμέρᾳ τοῦ ἁ. Π. σ. γέγονε μ. καὶ ἐξέτεινε μέχρι μ' ἡμερῶν· ἔν τε νυκτὶ ὁμοίως καὶ ἡμέρᾳ ἡ γῆ διέσειτο, ὅτε καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος σφ. τοῦ ἐν τῷ κίονι τοῦ φ. ἱσταμένου κατεπ. καὶ ἡ τῆς ὑπ. Θ. ἐ. τοῦ Σ. ἐν ᾗ πάντες οἱ ψάλλοντες συνεχώσθησαν Vat. — Τῷ γ' αὐτοῦ ἔτει τῇ ἑορτῇ τοῦ ἁ. Π. γέγονε σ. Sym. om. μ. ὡ. τὴν γῆν σ. [26] καὶ μ' ν. om. ed. [27] καὶ ἐπτώηθησαν πολλαὶ ἐκκλησίαι, μεθ' ὧν καὶ ἡ ὑπ. Θεοτόκος ἡ λεγομένη τό Sym. [28] τ. ἐκεῖσε ed. ἐκεῖσε παρατ. Vat. — τ. ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ὁ. ἐ. συνεβούλευεν Vat. παρῆνει πάντας ἐ. Sym. [29] ᾧ μὴ π. ἐναπεπνίγησαν πάντες Vat. οἱ δὲ μὴ π. σ. π. Sym.

Digitized by Google

Philosophus ad columnam sub aliis structuris stans cum duobus aliis servatus est, necnon alii quinque sub ambone forte sedentes.

Cæterum imperatorem ad ecclesiam accedentem et jamjam sacrorum particîpem futurum, prædonem et homicidam, sacræque communionis indignum Photius patriarcha vocabat. Ille furore percitus Romam misit, et Romanis episcopis deferentibus, scriptam in eum sententiam obtinuit, eumdemque throno deturbavit, et Ignatium sanctissimum patriarcham secundo instituit.

Ex Eudocia vero Ingeris filia Alexander imperator natus est. Hic puer Basilii fuit legitimus. Imperator vero adversus Agarenos circa Tebricem habitantes armavit, et commissa pugna superatus est, renovatisque prœliis Romanos plures Agarenorum armis amisit. In illa autem imperatoris fuga Theophylactus. Abastactus, Romani qui deinde imperavit pater, imperatorem ab Agarenis ferme captum liberavit. Quem conquisitum imperator postmodum agnovit : plures enim imperatori dicebant : « Ego sum qui liberavi. » Ille vero, honore contempto, fundum imperatorium expetiit, quem et impetravit. Reversus in urbem imperator Christophorum generum in Tebricem misit, et maxima victo-

A Αὐτὸς δὲ (ὁ[20] φιλόσοφος εἰς κίονα) ὑπὸ συστημάτων[21] σταθεὶς μετὰ[22] ἑτέρων δύο ἐσώθη, καὶ ἕτεροι ε'[23] μόνοι ὑποκάτω τοῦ ἄμβωνος.

[24] (5)[25] Φώτιος δὲ ὁ πατριάρχης, ἐλθόντος τοῦ βασιλέως ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ μέλλοντος αὐτοῦ[26] κοινωνεῖν, τοῦτον λῃστὴν καὶ φονέα ἔλεγε καὶ ἀνάξιον τῆς θείας κοινωνίας[27]. Ὁ δὲ θυμωθεὶς ἀπέστειλεν ἐν Ῥώμῃ, καὶ ἤγαγε τόμον μετὰ **755** Ῥωμαίων[28] ἐπισκόπων, καὶ τοῦτον τοῦ θρόνου[29] ἐξέωσε, καὶ προεχειρίσατο Ἰγνάτιον τὸν ἐν ἁγίοις πατριάρχην τὸ δεύτερον.

B [30] (6)[31] Ἐγεννήθη δὲ Ἀλέξανδρος ὁ βασιλεὺς ἐκ τῆς τοῦ Ἴγγηρος Εὐδοκίας, οὗτος παῖς[32] γνήσιος ὢν Βασιλείου. [33] Ἐστράτευσε[34] δὲ ὁ βασιλεὺς κατὰ τῶν Ἀγαρηνῶν τῶν εἰς Τηβρικὴν,[35] καὶ πόλεμον[36] συνάψας ἡττήθη καὶ πολλάκις συμβαλὼν Ἀγαρηνοῖς πολλοὺς τῶν Ῥωμαίων ἀπεβάλλετο. Ἐν δὲ τῇ τοιαύτῃ φυγῇ[37] τοῦ βασιλέως Θεοφύλακτος ὁ Ἀβάστακτος[38], ὁ πατὴρ Ῥωμανοῦ τοῦ μετὰ ταῦτα βασιλεύσαντος, διέσωσε τὸν βασιλέα παρὰ μικρὸν ὑπὸ τῶν Ἀγαρηνῶν κρατούμενον· ὃν ἐπιζητήσας ὁ βασιλεὺς μετὰ ταῦτα, καὶ εὑρὼν, καὶ γνωρίσας (πολλοὶ[39] γὰρ ἔλεγον τῷ βασιλεῖ ὅτι « Ἐγώ ») · ὁ δὲ, τὴν τιμὴν ἀφεὶς, τόπον βασιλικὸν ἠτήσατο, οὗ καὶ τετύχηκεν[40]. — [41] Ὑποστρέψας[42] δὲ ὁ βασιλεὺς ἐν τῇ

Variæ lectiones et notæ.

[20] ὁ φ. εἰς κ. om. Vat. [21] τι συστήματι Vat. συστημάτ. cod. συστημάτιον Leo, συστηματίου Sym.— στὰς τὸν θάνατον ὑπεξέφυγε μ. καὶ ἐ. δύο καὶ ἄλλοι δὲ ε' ὑ. τοῦ ἀ. διεσώθησαν Vat. [22] καὶ Sym. Vat.—ἑτέρους δύο διεσ. Leo. [23] θ' Sym. [24] 867. [25] Τοῦ δὲ β. ἐν τῇ ἐ. ἐ. καὶ τῆς ἀχράντου θυσίας μεταλαβεῖν βουληθέντος ὁ π. Φ. τῆς θ. αὐτὸν ἀπεῖργε μεταλήψεως, ἀνδροφόνον ἀποκαλῶν καὶ λ. καὶ τῶν ἀχράντων μυστηρίων ἀν. Vat. [26] αὐτ. cod. αὐτόν Leo? om. Sym. 6. [27] Ἐφ' οἷς θ. ὁ Βασίλειος ἐκ Ῥώμης ἐπισκόπους ἐλθεῖν παρεσκεύασε τόμον ἐπιφερομένους τοῦ πάπα καὶ τοῦ πατριαρχινοῦ θ. τ. ἐξώθησεν Vat. [28] Ῥωμαί. ἐπισκόπ. cod. Ῥωμαίου ἐπισκόπου? [29] αὐτοῦ Leo, bis. — καὶ ἀναβιβάζει πάλιν Ἰ. Sym. [30] 871. [31] Τῷ ε' αὐτοῦ ἔτει τῆς κγ' τοῦ N. μηνὸς ἐγ. Ἀ. β. ἀπὸ τῆς Ἰ. Ἐ. γ. π. τοῦ B. Sym. 8. [32] π. γενόμενος καὶ γν. B. Leo. [33] 872. [34] Περὶ τῆς ἐκστρατείας Βασιλείου κατὰ τῶν ἐν Τεφρικῇ καὶ τῆς αὐτοῦ ἥττης Vat. — Ἐκστρατεύει Sym. 8. [35] ἐν τῇ Τιβρικῇ— Ἀ. Vat.— εἰς τὴν βρικὴν cod. Τιβρικοῖς Leo, Ἀφρικὴν Sym. [36] καὶ πολέμους ed. Sym. πολλοὺς εἰς πάντας ἡτ. καὶ π. τῶν Ῥ. ἀ. Sym. καὶ διαφόροις πολέμοις τούτοις συμβ. ἡτ. καὶ π. τῶν Ῥ. ἀπέβαλε Vat. [37] φεύγοντα δὲ αὐτὸν ἐν τῷ πολέμῳ Θ. διέσωσεν ὁ. Ἀβ. ὁ π. τοῦ μ. τ. β. Ῥ. μικροῦ γὰρ ἐδέησε τοῦτον ὑπὸ τῶν Ἀ. σχεθῆναι Vat. μέλλοντα δὲ κρατηθῆναι καὶ αὐτὸν τὸν β. Θ. ὁ Ἀβ. δ. ὁ. π. Ῥ. τοῦ μ. τ. β. Sym. om. ὃν—τετύχηκε. [38] Ἀβηστ. Leo. [39] Πολλῶν δὲ λεγόντων τῷ β. ὡς αὐτὸς εἴη ἕκαστος ὁ τοῦτον διασωσάμενος, ἐκεῖνος ἐζήτει (sequentia legi non possunt) ἐν τῷ τῆς διώξεως ἀναφανέντα καιρῷ, καὶ δὴ γνωρίσας τὸν Θεοφύλακτον ἔμελλε τοῦτον τιμῆς ἀξιοῦν· ὁ δὲ ταύτην ἀποσεισάμενος, τ. αὐτῷ ἀποχωρισθῆναι ἠτήσατο οὗ καὶ ἐπέτυχεν Sym. [40] τέτυχεν Leo. [41] Περὶ τοῦ Ἀνδρέου τοῦ Σκύθου, ὃς κατὰ τῶν Ἀγαρηνῶν ἐξελθὼν εἰς αὐτοὺς ἠφάνισεν. Ἐπεὶ δὲ ἡ τῶν Ἀγαρηνῶν ὀργὴ ἐκορύσσετο, ὡς μέχρι τῶν Μελαγίνων ἐλάσαι στρατὸν, Ἀνδρέαν τινὰ στοχασάμενον (στοχασάμενος?) ὁ βασιλεὺς, ἄνδρα πολύφρονα καὶ πολυπειρίας μετέχοντα, οὐχ ἧττον δὲ καὶ ἀνδρείας, κἂν ἐπεκέκρυπτο, καθὼς ἡ τῶν πραγμάτων ἀλήθεια παρεγύμνωσεν. Οὗτος Σκυθῶν ἐσπερίων ἐξώρμητο, ὑποστράτηγον δὲ τοῦτον τοῦ κατὰ (τὸ Gen. 115,5) Ὑψίκιον προτίθησι θέματος, ὃς τοῖς πολεμίοις παρεμβαλὼν μεγίστην εἰργάσατο νίκην. Διὰ τοῦτο μετά γε πατρικιότητος (πατρικιότητα Gen.) τῆς τῶν σχολῶν (εὐμορεῖ κυριότητος Gen. Cont. 50, Ced. 216,17) · καὶ μετὰ τοῦτο ἐπείληπτο μάγιστρος. — Ὁ δὲ Χρυσόχειρ σὺν Καρβέᾳ καὶ Καλλίστῳ πλεῖστα (πλείστει cod.) κατὰ (κακὰ Gen.) Χριστιανῶν (Χριστιανοῖς Gen.) τεκτηνάμενος ὡς καὶ ὁ τούτου πατὴρ καὶ μέχρι Νικομηδείας καὶ Νικαίας διελθὼν, ἀλλὰ μὴν καὶ εἰς τὸ τῶν Θρᾳκησίων θέμα μέχρις Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου κατήντησεν, οὗτινος τῷ ναῷ [οἱ] σὺν αὐτῷ ἐντυχόντες εἰσήγαγον τὰ ἄλογα αὐτῶν, ὁθ. (ὅθεν?) γράμμασιν εἰρηνικοῖς χρησάμενος πρὸς αὐτὸν ὃς (δὴ ὁ βασιλεὺς οὐ πείθει συνθέσθαι τῇ εἰρήνῃ. » Ὁ δὲ αὐτὸς Χρυσόχειρ ἐν τῷ τοῦ Χαρσιανοῦ θέματι εἰς Ἀγράνας εἰσήκωται, εἰς τὸ Σίβωρον [δὲ ὁ] δομέστικος· καὶ τοῖς στρατηγέταις τῶν τε Ἀρμενιακῶν καὶ Χαρσιανοῦ προστέταχε διειπών· « Ἅρατε τοὺς ὑπὸ χεῖρα ὑμῶν ἄρχοντας καλλίππους ὄντας καὶ δαπάνας ὡσεὶ ἡμερῶν δύο καὶ δέκα, καὶ παρατρέχετε τὸν Χρυσόχειρα. » Ὁ δὲ Χρυσόχειρ ἀπελθὼν νυκτὸς πρὸς τὸν Βαθυρρύακα ἐσκήνωσε κάτω· οἱ δὲ στρατηλάται εἰς τὸν ζυγὸν προσανέβησαν καὶ ηὐλίσθησαν εἰς τινα τόπον ὠνομασμένον Ζωγολόηνον· οὗτος γάρ ἐστιν ἐκ πετρώδους συμπήξεως [δυσανάβατος ἐν ᾧ ὕλη πολύδενδρος πέφυκεν Gen. 121,16-123,9 cf. Cont. 41.]

Τῶν οὖν στρατηλατῶν ἐκεῖσε σκηνωσάντων, φιλονεικία τις ἀνέκυψεν ἀνδρικὴ, τῶν ἀρχόντων ἀλλήλοις ἀντεριζόντων, τίνες ἂν εἶναι (εἶεν) κρείττους, ποτέρους (πότερον) οἱ ἀπὸ τοῦ τῶν Ἀρμενιακῶν θέματος ἢ τοῦ Χριστιανοῦ (Χαρσιανοῦ) ὡρμημένοι. Τῶν οὖν Χαρσιανιτῶν φιλονεικούντων τὰ πρόσβεῖα αὐτοῖς ἐπιδοῦναι

[42] Ὑποστρέψαντος δὲ τοῦ βασιλέως Sym.

Digitized by Google

πόλει, ἀπέστειλε **756** Χριστοφόρον γαμβρὸν αὐτοῦ ἐν Τῇ Ὅρι κῇ [85], καὶ νίκην μεγίστην ἐποίησε [86] καὶ ἐπόρθησε ταύτην καταστρέψας ἕως ἐδάφους [87].

ria potitus, locum vastavit, et ad solum usque dejecit.

757 (7) [88] Ἰγνάτιος δὲ ὁ πατριάρχης ᾠκοδόμησεν ἐκκλησίαν εἰς τὸ ἐμπόριον Σατύρου [89] περικαλλῆ ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἀρχιστρατήγου τοῦ ἀνατέλλοντος, [90] καὶ μονὴν [91] πεποίηκεν ἀνδρείαν, ἔνθα καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ ἀπόκειται.

Ignatius autem patriarcha ecclesiam insignem ad Satoris-Emporium sub Orientis archistrategi nomine constructam virorum effecit monasterium, ubi corpus ejus depositum est.

758 (8) Θέκλας δὲ τῆς ἀδελφῆς τοῦ βασιλέως [92] ἀποστειλάσης πρὸς τὸν βασιλέα δι' ὑπόμνησίν τινα μ'τριον ὄντα αὐτῆς [93] ἄνθρωπον, ἠρώτησεν αὐτὸν ὁ βασιλεὺς, ὅτι [94] « Τίς ἔχει [95] τὴν κυρίαν σου; » Ὁ δὲ εἶπεν [96]. « Ὁ Νεατοκομίτης. » Παρευθὺ [97] δὲ ὁ βασιλεὺς ἀποστείλας ἤγαγεν αὐτὸν καὶ τύψας ἀπέκειρε [98] καὶ τὸ μοναχικὸν σχῆμα ἐνέδυσεν αὐτόν· Ὡσαύτως δὲ καὶ Προκόπιον (188b) τὸν πρωτοβεστιάριον αὐτοῦ ἀποστείλας ἔτυψε τὴν Θέκλαν, ὃς

Thecla vero imperatoris sorore ad imperatorem hominem quemdam animo simplicem cum supplici libello mittente interrogavit eum imperator : « Quis dominam tuam habet? » Respondit ille : « Neatocomites. » Quem cum subito adduci jussisset imperator, verberibus affectum totondit, et monastico habitu induit. Procopio parter protovestiaro ad Theclam misso, plagis impositis divitias omnes, quæ deinde fisco additæ sunt, sustulit : Neatoco-

Variæ lectiones et notæ.

δοῦναι ἢ τοῖς ἑτέροις, οἱ Ἀρμενιακοὶ ἀντεῖπον· « Τί φιλονεικεῖτε; πρακτικῆς (πρακτικῶς Gen.) τοῖς πολεμίοις παρεμβάλωμεν ἄμφω· καὶ τότε φανερωθείη ἕκαστος, ὁποῖος ἀνδρειότερος τυγχάνει. » Καὶ δὴ πολέμου συγκροτηθέντος, κατεδίωξαν τοὺς ὑπεναντίους οἱ Ἀρμενιακοὶ ἀπὸ τοῦ Βαβυρρύακος ἕως τοῦ κατωνομασμένου Κωνσταντίνου βρυνοῦ χαλεπῶς συγκόπτοντος (συγκόπτοντες Gen. cf. Cont. 42.)

Φθάνει τοίνυν τοῦ (τὸν) Χρυσόχειρα ὁ Πουλάδης πίλον ἐνδεδυμένος — προεκεκράτητο δὲ κατὰ Τεφρικὴν καὶ τῷ Χρυσόχειρι προσῳκείωτο — καὶ ἐκεκράγει διαπρυσίως· « Ὧδε ὁ στρατηλάτης, ὧδε ὁ δομέστικος τῶν σχολῶν· » καὶ ὁ Χρυσόχειρ ἔφη πρὸς τὸν Πουλάδην· « Τί σοὶ κακὸν ἐνεδείξάμην; » Ὁ δὲ πρὸς αὐτόν· « Πλεῖστα καλά μοι πεποίηκας. » Ὁ δὲ Χρυσόχειρ τῆς πρόσω φυγῆς λέμενος, εἴς τινα τάφρον ὁ ἵππος αὐτοῦ διώκλαζε διελθεῖν· ὃν ἐκεῖσε διελθεῖν ἀσχολούμενον ὁ Πουλάδης διὰ τῆς μασχάλης (κατὰ τὴν μασχάλην Gen.) τιτρώσκει κοντῷ καὶ αὐτὸν κατεκρήμνισε. Καταβὰς οὖν ὁ θεράπων αὐτοῦ ᾧ Διακονίτζης τὸ ψημιζόμενον, ὃν Λέων ὁ βασιλεὺς ἀλλοιωθέντα τὴν πρὸς τὸ κρεῖττον ἀλλοίωσιν ἐκ τῆς μυσαρᾶς θρησκείας τῶν Παυλικιανῶν προεχειρίσατο μηνσουράτορα — τούτου τὴν κεφαλὴν βαστάσας (βαστάξας Gen.) ἠξίωσε κομιδῆς ἐνθεὶς τοῖς αὐτοῦ γόνασιν· ὃν εὑρηκότες οἱ στρατηλάται κατέσχον καὶ θανατώσαντες τὴν αὐτοῦ κεφαλὴν τῷ βασιλεῖ προσήγαγον (Cont. 43).—Συναποστέλλει δὲ τῷ δομεστίκῳ Ἀνδρέᾳ ὁ βασιλεὺς Χριστοφόρον τὸν αὐτοῦ γαμβρὸν ἐν τῇ Τιβρικῇ, οἳ κατὰ κράτος τρεψάμενοι τοὺς Ἀγαρηνοὺς τὴν πόλιν ἐπόρθησαν καὶ ἐ. ἐδ. κατέστρεψαν Vat. [85] τῇ Ἀφρικῇ Leo, Sym. τῇ βρικῇ cod. [86] ποιήσας ἐκπορθεῖ Leo. [87] Ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις καὶ Φωκᾶς ἦν ἐν Καππαδοκίᾳ, ὃς πρόπαππος τοῦ μετὰ ταῦτα βεβασιλευκότος Νικηφόρου ἐτύγχανεν ὤν, ῥωμαλεότητι σώματος καὶ ψυχῆς γενναιότητι τῶν κατ' αὐτὸν διαφέρων ἁπάντων, δῆλος κατέστη τῷ βασιλεῖ, ὃν καὶ τουρμάρχην πεποίηκε. Νικηφόρον τε τὸν αὐτοῦ υἱὸν, ἕνα τῶν οἰκείων πεποιηκὼς εἶχε παρ' ἑαυτῷ, τό τε ἀστεῖον τοῦ νεανικοῦ (νεανίου) καὶ τὸ ἐκ πρώτης τριχὸς διαστεικνύμενον παράστημα προορώμενος, οὗς ἀμφοτέρους εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ ἐν τῇ κατὰ τῶν Ἀγαρηνῶν ε«στρατεία, ἤδη δὲ τὸν Νικηφόρον ἀνδρωθέντα καὶ εἰς μέτρον ἡλικίας ἐλάσαντα τῷ τοῦ μαγλαβίτου τετίμηκεν ἀξιώματι.

Ἐπεὶ δὲ τό τε τῆς ἡλικίας ἀνάστημα καὶ τὸ τῆς ψυχῆς παράστημα καὶ τὸ τῆς ὄψεως ἀειδὲς (εὐειδὲς?) καὶ τὸ τῶν ἠθῶν εὐπρεπὲς ἀγαπητὸν τὸν ἄνδρα τῷ βασιλεῖ κατεστήσαντο, πρωτοστράτορα τοῦτον προβάλλεται, οἶκον δωρεῖται μέγιστον, ἔγγιστα τῆς πρωτομάρτυρος Θέκλας τυγχάνοντα, ὃν αὐτὸς τῷ υἱῷ Βάρδᾳ τῷ μετὰ ταῦτα τῇ τοῦ Καίσαρος τιμηθέντι ἀξίᾳ ὑπὸ Νικηφόρου βασιλέως, υἱοῦ μὲν αὐτοῦ, ἐκγόνου δὲ Νικηφόρου, ἀπεχαρίσατο.

Οὗτος τοίνυν καὶ στρατηγὸς ἐν τῷ τοῦ Χαρσιανοῦ προβάλλεται θέματι, καὶ πολλὰς ἀνδραγαθίας κατὰ τῶν Ἀγαρηνῶν ἐνδειξάμενος καὶ διαφανὴς καταστὰς ἐκ τῶν πράξεων, καὶ μονοστράτηγος τῶν δυτικῶν θεμάτων προβάλλεται, Θράκης φημὶ καὶ Μακεδονίας καὶ Κεφαλληνίας, Λογγιβαρδίας καὶ Καλαβρίας. Οὗτος γὰρ ἱκανώτατός τε καὶ ἀξιόμαχος ἔδοξε πρὸς τὴν τῶν Ἀφρικῶν ἐπὶ Ῥώμην ληΐζομένων τε καὶ πορθούντων καὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς περικοπτόντων ἀρχῆς, αὐτήν τε τὴν Σικελίαν καὶ Καλαβρίαν καὶ Λογγιβαρδίαν· πόλεις γὰρ ὅλαι ὑπ' αὐτῶν ἑάλωσαν, ἥ τε Σόρρεντος καὶ ἡ Βάρις καὶ ἡ ἁγία Σεβηρῖνα καὶ Τοριγία καὶ τὸ Ταυρομένιον, αἱ Τροπαί τε καὶ ἡ Ἀμάντεια.

Οὗτος οὖν ὁ γενναιότατος, ἐκεῖ κατελθών, ὥσπερ τι καρτερώτατον ἔρυμα τὴν τοσαύτην ἐπιφορὰν τῶν Ἀγαρηνῶν ἀνεχαίτισεν· ἔπειτα περινοίαις τούτους στρατηγικαῖς διαλύσας καὶ πολεμικαῖς παρατάξεσι τροπωσάμενος, τάς τε πόλεις Ῥωμαίοις ἀνέσωσε καὶ ὑπὸ τὴν αὐτῶν ἤγαγε χεῖρα, ὅσα τε κατεβλήθησαν τῶν τειχῶν ἀνεκαίνισε, καὶ Ῥωμαϊκῇ δυνάμει ταῦτα κατοχυρώσας καὶ πληθὺν Ἀρμενίων ἐνοικίσας αὐτοῖς, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ δούλους χιλίους ἐν τούτοις κατασκηνώσας καὶ οὓς ἡ περιφανεστάτη καὶ εὐγενὴς Δανιηλίνα ἐκείνη τῷ βασιλεῖ ἐδωρήσατο... τὴν ἔτι περιλειφθεῖσαν πόλιν ἐπολιόρκει Ἀμάντειαν. Καὶ οὗτος μὲν οὕτως ἐν τοῖς δυτικοῖς διέπρεπε θέμασι (Cont. 71, Ced. 236,8—18).

[88] Τῷ ς' ἔτει αὐτοῦ Ἰ. ὁ π. τὴν τοῦ Σ. ἐ. εἰς ὄνομα τοῦ ἁ. τοῦ ἀ.ἐποίησε Sym.— οἰκοδομήσας Leo. — ἐ. ἐδομήσατο περ. καὶ ἀξιοθέατον εἰς τὸ τοῦ Σ. ἐ. ναὸν αὐτὴν κατονομάσας τοῦ Vat. [89] Σάτωρος Leo. [90] ἐπ' αὐτῷ δὲ καί Vat. [91] μ. ἀνδρῶν κατεσκεύασεν ἀσκητῶν ἔνθα καὶ τὸ λείψανον ἁ. κατετέθη Vat. — ἀνδρεῖον Leo, ἀνδρῶαν εἰργάσατο, ἔνθα καὶ ἐτάφη κτλ. Sym. loco historiæ de Thecla Michaelis sorore. [92] τοῦ β. ἀδ. διά τ. χρείαν π. τ. β. ἀ. ἀπ. οἰκεῖον ὃς περὶ τὸ λέγειν ἀστεῖος ἦν Vat. [93] τόν ed. et cod. [94] ὅτι om. Vat. [95] φησί Vat. [96] ὅτι Leo. [97] Εὐθύς Vat. [98] σφόδρα τὸ μ. σ. ἐν. ἀπέστειλε δὲ καὶ Πρ. τὸν ἀ. πρ. πρὸς τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ, ὃ; ταύτην ἔτυψε σφοδρῶς καὶ τὰ προσόντα αὐτῇ ἀφελόμενος τῷ β. ἐ. Μετὰ τ. δὲ ὁ β. τὸν Ν. ὁ. ἐν τῇ μ. ἐ. πεποίηκεν Vat.

Digitized by Google

mitem vero œconomum in Magna ecclesia postmodum instituit.

Idem imperator Hebræos omnes, qui tunc temporis sub ejus potestate reperiebantur, baptismum subire coegit, suscipientibus eos viris in dignitate constitutis, ipsoque imperatore eos benigne et liberaliter habente.

Nicolaum autem, de quo superius sermo habitus, Androsalites nomen, Sancti Diomedis mansionarium, cui martyr, ut dictum est de Basilio, apparuit, œconomi et syncelli dignitate decoravit. Joannem vero alterum ejus fratrem, Biglæ drungarium, fratremque tertium Paulum sacelli præpositum, quartum denique generalem Logothetam creavit. Nicolao syncello postmodum mortuo, corpus ejus ad Arcadianos sepelierunt in propria domo, qua prædium est Sancti Constantini.

Cœpit autem imperator terram fodere non longe a palatio; ad ædificandam enim novam ecclesiam plurimas domus emerat. Porro Syracusas ab Agarenis vastari imperatori nuntiatum est. Navalibus vero copiis circa novæ ecclesiæ structuram et aggerum effossionem occupatis, id exercitui populoque moram attulit et priusquam deinde imperatoria classis adventaret, Syracusana civitas deditionem fecit, de quo imperator plurimum indoluit.

Nicetas autem, Xylinitæ filius, mensæ præpositus, cum secreti ad Augustam amoris delatus fuisset, hunc imperator detonsum monachum effecit: qui sub Leone imperatore œconomus in Magna ecclesia creatus est, et vita functus in monasterio ab eo constructo depositus est. Ejus quoque sorores capillis tonsas moniales reddidit.

Cæterum æramenta plurima cum marmoribus et ex opere tesselato figuras varias et columnas ex ecclesiis et ædibus plurimis novæ alterius exstruendæ gratia sustulit imperator. Inter hæc ornamenta fuit

A καὶ ἅρας πάντα τὰ χρήματα αὐτῆς εἰσεκόμισε τῷ βασιλεῖ· τὸν δὲ Νεατοκομίτην [67] μετὰ ταῦτα ἐποίησεν οἰκονόμον ἐν τῇ Μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ.

[68] (9) [69] Ὁ δὲ αὐτὸς βασιλεὺς ἐβάπτισε (καὶ) τοὺς Ἑβραίους [70] πάντας ὅσοι τῷ τότε [71] χρόνῳ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ ὑπῆρχον, ἀναδεξαμένων αὐτοὺς [72] πάντων τῶν ἐν [73] ἀξίαις, φιλοφρονησαμένου τοῦ βασιλέως πάντας Ἑβραίους καὶ ἀντιλήψεις καὶ δῶρα πολλὰ παρασχόντος αὐτοῖς [74].

(10) [75] Τὸν δὲ προειρημένον Νικόλαον τὸν Ἀνδροσαλίτην τὸν (καὶ) πρωσμονάριον τοῦ ἁγίου Διομήδους, ᾧ [76] τινι ὁ μάρτυς ἐπεφάνη, ὡς προείρηται περὶ τοῦ Βασιλείου, ἐτίμησεν αὐτὸν σύγκελλον καὶ οἰκονόμον, τὸν δὲ ἕτερον αὐτοῦ ἀδελφὸν Ἰωάννην,
B δρουγγάριον τῆς βίγλης [77], τὸν δὲ ἕτερον ἀδελφὸν αὐτοῦ Παῦλον, τοῦ σακελλίου [78], τὸν δὲ ἕτερον Κωνσταντῖνον, **759** γενικὸν λογοθέτην. Τελευτήσαντος [79] δὲ Νικολάου τοῦ συγκέλλου, θάπτουσιν αὐτὸν εἰς Ἀρκαδιανὰς [80], τὸν ἑαυτοῦ οἶκον, ἔνθα ἐστὶ [81] νῦν τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου τὸ μετόχιον.

[82] (11) [83] Ἤρξατο δὲ ὁ βασιλεὺς ἐκχοΐζειν πλησίον τοῦ παλατίου πρὸς τὸ κτίσαι τὴν νέαν (ἐκκλησίαν [84]) οἰκήματα πάμπολλα ἐξωνησάμενος. Ἐμηνύθη δὲ τῷ βασιλεῖ ὡς ἡ Συράκουσα παρὰ τῶν Ἀγαρηνῶν ἐκπορθεῖται. Ἀσχολουμένων δὲ τῶν πλωΐμων ἐν τοῖς κτίσμασι (καὶ ἐκχοΐσμασι) τῆς νέας ἐκκλησίας, ἐγένετο βραδύτης τοῦ στόλου καὶ τοῦ λαοῦ, καὶ παρεδόθη ἡ αὐτὴ Συράκουσα πρὸ ὀλίγου πρὶν ἢ
C φθάσαι τὸν στόλον, τοῦ βασιλέως πολλὰ (ἐν τούτῳ [85]) θρηνήσαντος καὶ ἀποδυραμένου.

[86] (12) [87] Νικήτα δὲ τοῦ ἐπὶ τῆς τραπέζης τοῦ Ξυλινίτου κατηγορηθέντος ὡς [88] φιλουμένου παρὰ τῆς Αὐγούστης, τοῦτον ὁ βασιλεὺς ἀποχείρας μοναχὸν ἐποίησεν (ὃς ἐπὶ βασιλέως Λέοντος γέγονεν οἰκονόμος ἐν τῇ [89] Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ· καὶ τελευτήσας τέθειται ἐν τῇ μονῇ, ἣν αὐτὸς κατεσκεύασε· καὶ ἀπέκειρε τὰς αὐτοῦ ἀδελφάς).

(13) [90] Πολλὰ γὰρ χαλκουργήματα κατέαξεν ὁ βασιλεὺς λόγῳ τῆς νέας ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ μάρμαρα [90a] καὶ ψηφῖδας καὶ κίονας ἐκ πολλῶν ἐκκλησιῶν [91] καὶ οἴκων ἀνέλαβεν εἰς κατασκευὴν αὐτῆς,

Variæ lectiones et notæ.

[67] Νεατοκόμητα Leo. [68] 874-875. [69] Τῷ ζ' καὶ τῷ η' ἔτει βαπτίζει ὁ Β. π. τοὺς ὑπὸ τὴν χ. ἀ. Ἐ. δοὺς αὐτοῖς ἀξίας καὶ δῶρα π. Sym. [70] Ἐβ. δὲ καὶ τ. Ἐ. ὁ β. τῶν ἀρχόντων ἀν. ἀ. ἐκ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος καὶ [ἀξίας] καὶ δωρεαῖς ἐφιλοφρονήσατο Vat. — καὶ om. ed. Leo. [71] τότε τῷ ed.—χεῖρα Leo, Sym. [72] αὐτοὺς om. ed. [73] ταῖς ed. — φιλοφρονησάμενος Leo. [74] αὐτούς Leo. [75] Ν. δὲ τὸν τοῦ ἀ. Δ. γεωκόρον Vat. τότε δὲ καὶ τὸν πρ. Ν. τὸν πρ. τοῦ ἁ. Δ. Sym. — Ἀνδροσαλίτ. cod. Ἀνδροσαλίτης Leo. [76] ᾧ τινι — Βασιλείου om. Sym. — ἐπ. τὴν βασιλείαν B. προαγγέλλων Vat. — βα. cod. βασιλέως ed. — τετίμηκεν ὁ. καὶ σ. Vat. ἐποίησεν ὁ. καὶ σ. Sym. ἐτ. ὁ. καὶ σ. Leo. ἐτ. om. Vat. Sym.—ἀδ. ἁ. Ἰ. ed. Sym. Vat. ἁ. Ἰ. ἀδ. Leo. [77] τῆς β. δρ. Vat. — καὶ τόν ed. τῶν δὲ ἑτέρων ἁ. ἀδελφῶν τὸν μὲν Π. τοῦ σ. τὸν δὲ Κ. γ. λ. τετίμηκε Vat. [78] ἐπὶ τῆς βασιλικῆς σακέλλης Sym. — τέταρτον Leo. [79] Τελ. — μετόχιον om. Vat. Sym. [80] Ἀρκαδιανοὺς εἰς Leo. [81] τὸ μ. τοῦ ἁ. Κ. Leo. [82] 876. [83] Τῷ θ' αὐτοῦ ἔτει ἠ. κτίζειν ὁ β. τὴν ν. ἐ. καὶ ἡ Σ. π. τοῖς Ἀγαρηνοῖς Sym. 11. Τοῦ δὲ βασιλέως ἐ. ἀρξαμένου ἐγγίστα τοῦ π. π. τὸ τὴν ν. ἐ. δομήσασθαι, τοῦ στόλου παντὸς ἐνταῦθα ἀσχολουμένου, ἡ Σ. ἐπορθήθη Vat. [84] ἐκκλ. om. ed. — καὶ ἐκχ. om. ed. [85] ἐν τ. om. ed. [86] 877. [87] Τῷ ι' αὐτοῦ ἔτει Νικήτας ὁ Ξ. καὶ ἐπὶ τῆς τρ. κατηγορήθη ὡς φιλούμενος Sym. 12. Τὸν δὲ ἐπὶ τῆς τρ. Νικήταν ᾧ Ξ. ἐπώνυμον διαβληθέντα ὡς τῇ Αὐγούστῃ φιλοΐτο, ὁ βασιλεὺς ἀπέκειρε μ. ὂν μετὰ ταῦτα Λέων ὁ βασιλεὺς οἰκονόμον τῆς μ. ἐ. πεποίηκε Vat. [88] ὡς — ἀδελφάς om. Sym. — βασιλ. cod. βασιλείᾳ ed. [89] τῆς μ. ἐ. ed. Vat. — καὶ τελ. — ἀδ. om. Vat. [90] Π. δὲ ed. Vat. Sym. 13 et Leo, cum γὰρ post c. 12 minus, commodum videretur. — λόγου Leo, εἰς χρείαν τῆς εἰρημένης ἐ. καὶ πλεῖστα μ. Vat. [90a] μάρμαρος? (μάρμαρ. cod.) [91] τε Vat.— λόγῳ ταύτης ἀνελάβετο Sym.—εἰς τὴν ταύτης κ. Vat.

Digitized by Google

ἐν οἷς [92] στήλη ἵστατο χαλκῆ [93] σχῆμα ἐπισκόπου
760 φέρουσα· ἐκράτει δὲ (ἡ αὐτὴ στήλη [94]) ἐν τῇ
χειρὶ ῥάβδον ἔχουσαν ὄφιν ἐντετυλιγμένον· ταύτην [95]
καταγαγόντες ἀπέθηκαν ἐν τῷ βεστιαρίῳ. Κατελ-
θόντος δὲ τοῦ βασιλέως [96] καὶ ἀπελθόντος ἔνθα
ἵστατο ἡ στήλη ὀρθή, ἐνέδαλε τοὺς δακτύλους [97]
αὐτοῦ ἐπὶ [98] τὸ στόμα τοῦ ὄφεως· ὧν δὲ ἔνδον ζῶν
ὄφις ἔδακε τοῦ βασιλέως τὸν δάκτυλον [99], ὃς μόλις
δι' ἀντιφαρμάκων ἰάθη, θαυμασάντων [1] πάντων ἐπὶ
τούτῳ.

(14) (189ᵃ) Ἀλλὰ καὶ [2] τὴν στήλην Σολομῶντος ἐν τῇ
βασιλικῇ οὖσαν [3] μεγίστην κατεάξας προσέταξεν
ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ ἐκτυπωθῆναι καὶ [4] τεθῆναι κά-
τωθεν ἐν τοῖς θεμελίοις τῆς αὐτῆς νέας ἐκκλησίας,
ὥσπερ [5] θυσίαν ἑαυτὸν τῷ τοιούτῳ κτίσματι [6] Θεῷ
προσάγων [7].

(15) [8] Ἐπεστράτευσε δὲ πάλιν ὁ βασιλεὺς κατὰ
Μελιτηνῆς, καὶ αἰχμαλωσίαν [9] ποιησάμενος (καὶ
πολλοὺς πολέμους) [10] ὑπέστρεψε.

(16) [11] Τελευτᾷ δὲ [12] Ἰγνάτιος ὁ πατριάρχης·
καὶ (ἀντ' αὐτοῦ πάλιν) ἀναβιβάζει Φώτιον (πατριάρ-
χην) τὸ δεύτερον (αὐτοῦ) ὁ βασιλεύς. Μετὰ [13] δὲ
ταῦτα ἐν ἐξορίᾳ τελευτήσαντος Φωτίου πατριάρχου,
ἀπετέθη τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐν τῇ μονῇ τῇ λεγομένῃ
τοῦ Ἱερεμίου [14] ἐν τῷ Μερδοσαγάρῃ, οὔσης πρό-
τερον **761** καθολικῆς ἐκκλησίας· αὐτὸς δὲ Φώτιος
ἐποίησεν αὐτὴν μονὴν γυναικείαν [15].

[16] (17) Πάλιν δὲ ἐκστρατεύει ὁ [16] βασιλεὺς [17] εἰς
Γερμανίκειαν, καὶ ταύτην ἐκπορθήσας καὶ αἰχμαλω-
τίσας [18] ὑπέστρεψε.

(18) [19] Τελευτᾷ δὲ Κωνσταντῖνος, ὁ υἱὸς Μιχαὴλ
βασιλέως ἐξ Εὐδοκίας, ὡς δὲ λόγος, υἱὸς [20] Βασιλείου·
ὃν πολλὰ ἐθρήνησε Βασίλειος, πολλὰ στέργων αὐτὸν,
καὶ ἀπέθετο τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐν τοῖς τάφοις τῶν βα-
σιλέων.

(19) [21] Μαΐῳ (δὲ) α ἐγκαινίζεται καὶ ἐνθρονίζεται
ἡ νέα ἐκκλησία (ἣν [22] ἔκτισεν ὁ βασιλεὺς καὶ ἐκαλ-
λώπισε κόσμῳ πολλῷ) παρὰ Φωτίου πατριάρχου,
τοῦ βασιλέως [23] (ἐν τῷ ἐγκαινισμῷ) λῶρον φορέ-
σαντος, καὶ χρήματα πολλὰ δόντος, καὶ Νέαν αὐτὴν
ἐπονομάσαντος.

A etiam statua ærea episcopi formam referens, quæ virgam serpente circumvolutam manu gerebat, eamque loco depositam in vestiario locaverunt Profectus illuc imperator, et ad locum quo statua fuerat erecta descendens, in serpentis os digitum immisit. Serpens autem ibidem vivus repertus digitum imperatoris momordit, adeo ut, quod mirum omnibus deinde visum est, adhibitis remediis vix sanari potuerit.

Statua quoque Salomonis ad basilicam stante confracta, ex ejus metallo propriam effigiem formari, et in excavatis novæ ejusdem ecclesiæ fundamentis locari jussit: quasi Deo se in hujusmodi opere victimam offerret.

B

Rursum autem adversus Melitinem arma movit imperator, ex qua plurimis in captivitatem ductis, et certaminibus plerisque confectis, reversus est.

Porro sanctus patriarcha Ignatius vita functus est: et in ejus locum Photius iterum ab imperatore suffectus. Photio patriarcha postmodum in exsilio mortem obeunte, corpus ejus in monasterio ad Merdosagarem, nomine Jeremia, quæ prius communis et publica exstiterat ecclesia, depositum est: Photius autem muliebre reddiderat monasterium.

Rursus imperator Syriam versus in Germaniciam expeditionem suscipit, eaque vastata, et captivis
C abductis domum regreditur.

Constantinus, Michaelis imperatoris ex Eudocia sed, ut ferebatur, Basilii filius, moritur: ob cujus mortem Basilius luctum egit plurimum utpote sibi dilectissimum, ejusque corpus in sepulcris imperatorum reposuit.

Maii vero mensis die primo throno decoratur, et a Photio patriarcha dedicatur ecclesia quam struxerat, et ornatu vario imperator reddiderat insignem. Ea in celebritate lorum gestavit ille, pecuniarum ingentem vim distribuit, et Novam appellavit.

Variæ lectiones et notæ.

[92] Μεθ' ὧν καὶ στήλην χαλκῆν ἥτις ἐν τῷ Σ. ἵστατο Vat. — ἵστατα Sym. [93] ἐν τῷ Σενάτου Leo, ἐν τῷ Σενάτῳ Sym. Vat. — ἔχουσα ἐπ. ed. φ. ἐπ. Vat. [94] ἡ ἀ. στ. om. Vat. Sym. — ῥ. ἐν τῇ γ. ὁ. ἐγ. ἐντ. Vat. — ἔχουσα cod. Leo, ῥ. ἐντ. ἔχουσαν T. ἤγαγον ἐν τῷ β. καὶ ἐλθὼν ὁ β. ἔβαλε Sym. [95] T. οὖν κατενεγκόντες ἐν τῷ βασιλικῷ β. ἀπέθεντο Vat. [96] Ὁ δὲ βασιλεὺς, ἐκεῖσε κατελθὼν καὶ πλησίον τῆς στήλης γενόμενος τὸν δάκτυλον ἀ. ἐν τῷ τοῦ χαλκοῦ ὁ. ἐν. στόματι. Ὧν δὲ ἐκεῖ ὁ. ζῶν ἐδ. αὐτὸν μ. δὲ ἰ. πλείστοις ἀντιφαρμάκοις χρησάμενος Vat. [97] τὸν δάκτυλον Leo, Sym. Vat. [98] εἰς Sym. — ἐκεῖ Leo, Vat. καὶ ἦν ἐσωθεν ἄλλος ὁ. ζῶν ὃς καὶ Sym. [99] τὸν δ. τοῦ β. καὶ μ. Sym. [1] θ. ἐπὶ τ. π. ed. om. Sym. [2] Καὶ στήλη δὲ Σ. τῇ β. ἐφεστήκει, ἣν κ. οἰκείαν ἀ. στήλην ἐξετύπωσε Vat. [3] οὖσῃ μεγίστῃ Leo?—ἐν ὁ. ed. εἰς ὄνομα ἐκτυπώσας τοῖς θ. τῆς νέας ἐ. ὡς θ. ἐ. τῷ Θεῷ προσῆξεν Sym. [4] καὶ τ. τῆς ν. ἐ. θ. ὑπέστησεν ἅτε θ. ἐ. τῷ Θεῷ λόγῳ προσενεγκὼν Vat. [5] ὡς ed. Sym. ἅτε Vat. ὥστε cod. [6] καὶ cod. Leo. [7] προσάγειν? [8] Τῷ ια' αὐτοῦ ἔτει ἐκστρατεύει Sym. 13. [9] πολλήν Leo, Sym. λαβὼν ὑπ. Sym. [10] κατορθώσας ed. Sym. [11] Τῷ ιβ'ἔτει τ. ὁ π. Ἰ. καὶ π. φ. ἀναβιβάζεται Sym. 14. [12] ὁ ἐν ἁγίοις Leo, ὁ μακάριος Vat. —ἀ. ἀ. π. πατρ. et ἀ om. Vat. [13] Ἀπ. δὲ τὸ σ. ἐν τῇ μ. ἦν Ἰ. μὲν κατεσκεύασε καθολικὴν ἐκκλῆτο Vat. [14] τῆς ἐρημίας Leo.— Μαρδ. ed.—οὖσῃ— ἐκκλησίᾳ? [15] εἰς γυναικείαν μ. μετεποίησεν Vat. [16] 880. [16] Ὁ δὲ β. κατὰ Γ. ἐστράτευσεν καὶ τ. ἐ. ὑπ. Vat. Τῷ ιγ' αὐτοῦ ἔτει ἐκ. ὁ. β. κατὰ Γ. Sym. 15. [17] κατὰ Συρίας Sym. [18] αἰχμαλωτεύσας Sym. [19] Κ. δὲ ὁ ἐξ' Ἐ. τῷ β. Μ. γεννηθεὶς· ὡς δὲ λ. Β. ὑ. τέλει τοῦ βίου ἐχρήσατο Vat. T. δὲ Κ. ὃς Μ. ὁ ἐξ Ἐ. ὡς δὲ λ. ὑ. Β. Sym. 15. [20] ὃν Β. ἅμετρα ἐθ. π. στ. ἀ. Vat. ὃν π. θρηνήσας ἀπ. ἐν. τ. τ. τ. β. Sym. [21] Πρώτῃ δὲ τοῦ Μαΐου μηνὸς ἡ ν. ἐ. π. Φ. ἐγκαινίζεταί τε καὶ ἐνθ. Vat. Τῷ ιδ' αὐτοῦ ἔτει μηνὶ Μ. α' ἐγκ. καὶ ἐνθ. ἡ ν. ἐ. π.] φ. π. Sym. 16 δὲ om. ed. — ἐνθρονιάζ· cod. ἐνθ. καὶ ἐγκ. Leo. [22] ἣν — πολλῷ om. Sym. [23] τοῦ β. μετὰ λώρου προσελθόντος καὶ χ. π. διαδ. καὶ νέαν ταύτην κατ. Vat. — ἐν τῷ ἐ. om. ed. ἐν τῷ αὐτῆς καινισμῷ Leo.

Digitized by Google

Cæterum Procopius protovestiarius cum themati- A bus occidentalibus ab imperatore missus est, Eupraxia per Siciliam magistro militiæ instituto. Mosulicis filio Cephaleniæ, Rabducho Dyrrhachii, Œniate et Apostuppe Peloponesi magistris pariter. Procopius iste post egregia facinora plurima et duce præclaro dignas actiones, bello tandem conserto, ab Apostuppe proditus occisus est.

(20) [25] Ἀπεστάλη δὲ παρὰ τοῦ βασιλέως Προκόπιος πρωτοβεστιάριος μετὰ πάντων τῶν δυτικῶν θεμάτων [26], ὄντος Εὐπραξίου [26] στρατηλάτου ἐπὶ [27] Σικελίαν, καὶ εἰς Κεφαλληνίαν τοῦ Μουσουλίκη, εἰς δὲ τὸ Δυρράχιον τοῦ Ῥαβδούχου καὶ ἐν τῇ Πελοποννήσῳ τοῦ Ὀνιάτου [28] καὶ τοῦ Ἀποστύππου. Ὅστις Προκόπιος, πολλὰς πράξεις κατεργασάμενος καὶ ἀνδραγαθίας, ἐσχάτως πολέμου γεγονότος καὶ προδοθέντος ὑπὸ τοῦ Ἀποστύππου, ἐσφάγη.

Leo Salibaras Theodorum monachum Euchaitarum archiepiscopum, ceu virum pietate insignem miraculisque clarum, et futurorum notitia celebrem, ad Photium patriarcham adducit. Hunc Photius ad imperatorem Basilium defert, et ad ejus conspectum sistit. Quo delectatus imperator (ejus quippe desideriis sese episcopus componebat) virum in B pretio habuit. Mœrore etenim perpetuo, ob filii Constantini mortem cui summopere afficiebatur, vexabatur imperatoris animus, et continuo amoris philtro tabescebat : eum idcirco deludebat episcopus, et vivum se ostensurum pollicebatur : quod et præstitit. Ad saltum quippe obambulanti imperatori, spectrum quoddam Constantini specie equo insidens, et auro vestibus intertextis vestitum occurrit : quod ubi perspexit oculis, in amplexus irruens deosculatus est, ac ubi disparuit, vidisse se eum arbitrabatur nec fuisse delusum. Eam ob rem monasterium ibidem constructum sancti Constantini nomine insignivit.

762 [29] (21) [30] Λέων δὲ ὁ Σαλιβαρᾶς συνοψίζει Φωτίῳ πατριάρχῃ Θεόδωρον [31] μοναχὸν ἀρχιεπίσκοπον Εὐχαΐτων, ὡς εὐλαβῆ καὶ ποιοῦντα τεράστια καὶ προορατικόν. Φώτιος [32] δὲ τοῦτον τῷ βασιλεῖ μεσιτεύει καὶ συνοψίζει, εἰς ὃν [33] ὁ βασιλεὺς ἀρεσθεὶς — πρὸς γὰρ τὰς ἐπιθυμίας [34] αὐτοῦ διέκειτο — εἶχεν (οὗν [35] αὐτὸν) ἐν τιμῇ πολλῇ· ὃς ἀθυμοῦντα τὸν βασιλέα περὶ τοῦ τελευτήσαντος υἱοῦ αὐτοῦ Κωνσταντίνου διὰ τὸ φίλτρον, ὅπερ εἰς αὐτὸν εἶχεν, ἐπλάνα καὶ ἐπηγγέλλετο δεῖξαι ζῶντα (τῷ [36] βασιλεῖ), ὅ καὶ ἐποίησε. Ἐν γὰρ λόχμῃ τινὶ διερχομένῳ τῷ βασιλεῖ [37] φάντασμα συνήντησεν ἔφιππον χρυσοῦφαντον ἐνδεδυμένον, ἐν [38] εἴδει τοῦ Κωνσταντίνου, ὃ καὶ ὀφθαλμοῖς εἶδε [38a] καὶ περιπλακεὶς κατεφίλησε· καὶ γεγονότος ἀφανοῦς, αὐτὸν ἰδεῖν ὑπελάμβανε καὶ ὡς οὐ πεπλάνηται [39]· διὸ καὶ μονὴν ἐκεῖσε κτίσας, ἐπωνόμασεν αὐτὴν τοῦ [40] ἁγίου Κωνσταντίνου.

His et generis hujusmodi plurimis ex Apollonii C disciplina probe perspectis, præfatus Santabarenus multam sibi fiduciam apud imperatorem comparavit.

(22) [41] Τούτοις καὶ ἑτέροις πλείστοις [42] ὡς [43] ἐκ τῶν Ἀπολλωνίου ἀκριβῶς μεμυημένος ὁ λεγόμενος Σανταβαρηνὸς ἐποίησε τὸν βασιλέα [44] πίστιν πολλὴν κεκτῆσθαι πρὸς αὐτόν.

Leoni porro imperii consorti Martinacii filiam locaverat imperator, quam celebratis ab Magnauram et in novemdecim accubitis nuptiis coronaverat Augustam

(23) [45] Ἠγάγετο δὲ ὁ βασιλεὺς γυναῖκα Λέοντι τῷ βασιλεῖ [47], **763** θυγατέρα Μαρτιναχίου [46], ἣν καὶ ἔστεψε ποιήσας τοὺς γάμους ἐν τῇ Μαναύρᾳ [48] καὶ ἐν τοῖς ιθ' ἀκουβίτοις.

Exinde imperator Leo ad patrem a Santabareno reus defertur : « Gladium defert, et eo te confodere

(24) [49] Κατηγορήθη δὲ Λέων ὁ βασιλεὺς παρὰ Σανταβαρηνοῦ εἰς τὸν πατέρα αὐτοῦ, ὡς ὅτι « Μα-

Variæ lectiones et notæ.

[25] Πρὸ δὲ τοῦ τὸν εἰρημένον Νικηφόρον τὸν τοῦ Φωκᾶ ἐν τοῖς Δυτικοῖς θέμασι μονοστράτηγον προβληθῆναι καὶ τὰ γενναῖα ἐκεῖνα ἀνδραγαθήματα καταπράξασθαι Πρ. ὁ τοῦ β. πρ. ἐν Σ. ἀποστέλλεται, πάντας τοὺς τῶν δ. θ. στρατηγοὺς ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ Vat. [26] Καὶ πολλὰ ἔργα ἄξια λόγου καταπραξαμένου, τελευταῖον παρεδόθη ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Πελοποννήσου Ἀπ. αὐτός τε καὶ οἱ λοιποὶ, καὶ ἐσφάγη Vat. Totum §. om. Sym. [26] τοῦ Leo. [27] εἰς Leo. [28] Oiv. Leo.— Ἀποστούπη Leo bis, Vat. Ἀποστυππ. cod. [29] 883. [30] Τῷ ιε' αὐτοῦ ἔτει Α. ὁ Σ. Sym. 17.—Περὶ Θεοδώρου ἐπ. Σανταβαρηνοῦ ὅπως τὰ κατ' αὐτὸν συνέβη Vat. — γνώριμον καθειστεῖ (καθιστᾷ) τῷ π. Φ. Vat. [31] Θ. ἀββᾶν Leo, Θ. αχ. (μοναχὸν) cod. Θ. μ. τὸν Σανταβαρηνὸν, ὃς ὑπὸ τοῦ Φωτίου μετὰ τοῦτο γέγονεν ἀρχ. Ἐ. Sym. τὸν μ. Θ. καὶ ἀ. Ἐ. ᾧ ἐπώνυμον Σανταβαρηνός Vat. [32] Τ. Βασιλείῳ β. μ. εἰς Sym. τ. γνωρίζει τῷ β. ὡς ἐ. δῆθεν καὶ σημειοφόρον καὶ πρ. Vat. [33] ἐφ' ᾧ ὁ Vat. [34] Τὰ γὰρ θυμήρη τούτῳ πράττειν διετέλει Vat. — διὰ τιμῆς ἐ. μεγίστης Vat. [35] οὖν ἀ. om. Leo, Sym. — Ἐπεὶ δὲ οὗτως ἀθ. δεινὸν τὸν β. ὥρα π. τοῦ τετελευτηκότος ἀ. υἱοῦ Κ. ἄμετρον γὰρ ἐ. φ. περὶ ἀ. δείξειν ἐπαγγέλλεται ζ. ὃ καὶ πεποίηκε Vat. [36] τῷ β. om. Leo, Sym. — Δ. γὰρ ἐν τ. λ. τῷ β. Vat. [37] ἐφ. τῷ Κωνσταντίνῳ προσεοικὼς χρυσοῦφῃ ἐνδ. στολὴν Vat. [38] τῷ Sym. [38a] ἰδὼν καὶ περιχυθεὶς αὐτῷ καὶ καταφιλήσας, πέπεικεν ἑαυτὸν ὡς αὐτὸς εἴη ὁ τούτῳ τελευτήσας υἱός Vat. [39] πεπλάνητο Sym. πεπλάνητ. cod. [40] τοῦ ἀ. Κ. ἀ. ἐπ. Vat. [41] Τὰ Vat. [42] τερατουργήμασιν Vat. 16. ἅπερ Vat. [43] ἀ. μεμυημένων Leo, Ἀπ. βιβλίων μεμάθηκεν ὁ ἀρχιεπίσκοπος Θεόδωρος καταπλήξας τὸν βασιλέα π. εἰς ἀ. κ. ἄμετρον παρεσκεύασε Vat. [44] κ. εἰς ἑαυτὸν π. Sym. [45] 883. [46] Γυν. δὲ τῷ υἱῷ ἠγ. Λ. τὴν θ. Μ. Vat. — γυν. om. ed. ante ὁ β. Leo, τῷ ις' αὐτοῦ ἔτει ἠγ. ὁ β. γ. Sym. 19. [47] Θεοφανὼ τὴν Sym. [48] Μαρτιναγίου Leo. — τ. γ. ἐν τῇ Μανναύρᾳ ἐν τοῖς ιθ' ἀκκ. π. Vat. [49] Μαγναύρᾳ ed. Sym. om. cett. [49a] 885. [50] Ὁ δὲ Σανταβαρηνὸς Θεόδωρος τὸν ἑαυτοῦ πατέρα τὸν Σιτανᾶ μιμούμενος βαθύν τινα δόλον κατὰ τοῦ βασιλέως Λέοντος συσκευάζει· συνεβούλευσε γὰρ αὐτῷ μ. κατασκευάσαντι ἐπιφέρεσθαι παρὰ τὸν μηρὸν, ὡς ἂν, φησὶ, σοῦ π. Vat. Τῷ ιη' αὐτοῦ ἔτει Α. ὁ β. κατηγορεῖτο π. τοῦ Σ. πρὸς τὸν ἴδιον π. Sym. 21, cætera variant usque ad ἐποίησε. — Ἐκατ. ed.

Digitized by Google

χαίριον ἐπιφέρεται βουλόμενος ἀνελεῖν σε μετ' αὐτοῦ, » ὅπερ αὐτὸς [81] μαχαίριον διὰ δολίας συμβουλῆς ἐποίησε τὸν Λέοντα κατασκευάσαι καὶ φορεῖν [82] ἐν τῷ τουβίῳ, εἰπὼν αὐτῷ, ὅτι « Πολλάκις τοῦ πατρός σου ἐπιζητοῦντος μαχαίριον [83] διὰ χρείαν τινά, ἵνα τί μὴ δίδως [84] αὐτῷ; » Καὶ τοῦτο κατασκευάσας Λέων ὁ βασιλεὺς καὶ διαβληθεὶς [85], ὡς εἴρηται, καὶ φωραθεὶς ἐν τῷ τουβίῳ τοῦτο βαστάζων, πολλὰ περὶ τούτου ἀπολογούμενος, οὐκ ἠκούετο. Ἐτύφθη [86] οὖν Νικήτας; [87] ὁ Ἑλλαδικὸς ὁ πρωτοβεστιάριος αὐτοῦ, ὃς γέγονε παπίας ἐπὶ [88] Ῥωμανοῦ βασιλέως, καὶ ἄλλοι [89] μετ' αὐτοῦ πολλὰ δεινὰ πεπονθότες ἐξωρίσθησαν [90]. Ὁ δὲ βασιλεὺς Λέοντα καθείρξας ἐν τῷ τρικλίνῳ [91] τῷ Μαργαρίτου ἐβούλετο ἐκτυφλῶσαι αὐτὸν, εἰ μὴ Φώτιος [92] πατριάρχης διὰ πολλῶν [93] παρακλήσεων [93a] τοῦτο διεσκέδασεν ἅμα Ζαύτζῃ Στυλιανῷ μικρῷ ἑταιριάρχῃ τότε ὄντι· ἐποίησε δὲ ἀπὸ [94] ὄψεως μῆνας γ' θρηνῶν καὶ ὀδυρόμενος καὶ [95] δι' ἐπιστολῶν πολλὰ δυσωπῶν τὸν βασιλέα. Μεγάλην **764** δὲ πίστιν τοῦ βασιλέως ἔχοντος εἰς τὸν ἅγιον Ἠλίαν ἀποσυνοψίζει Λέων ὁ βασιλεὺς [96] εἰς τὸν ἅγιον Ἠλίαν ἐν τῇ μνήμῃ αὐτοῦ. Τῆς [97] δὲ προελεύσεως γενομένης, ἰδόντες (189b) αὐτὸν οἱ λαοὶ [98] ἐφώνησαν τό· « Δόξα σοι, ὁ Θεός. » Ὁ δὲ βασιλεὺς ἀντιστραφεὶς [99] ἀπελογήσατο αὐτοῖς· « Δοξάζετε περὶ τοῦ υἱοῦ μου τὸν Θεόν; πολλὰς ὀλίψεις ὑπ' αὐτοῦ ἔχετε ὑπομεῖναι καὶ ἐπωδύνους ἡμέρας διελθεῖν. »

(25) [70] Κατηγορήθη δὲ Ἀνδρέας δομέστικος τῶν σχολῶν παρὰ [71] Σανταβαρηνοῦ πρὸς τὸν βασιλέα ὡς τὰ Λέοντος φρονῶν, καὶ διεδέχθη [72] παρὰ τοῦ βασιλέως· ἀντ' αὐτοῦ δὲ προεβλήθη δομέστικος ὁ Στυπιώτης [73]· καὶ ἀπελθὼν μετὰ λαοῦ ἐν Ταρσῷ ἠττήθη καὶ πάντας ἀπώλεσεν [74]· καὶ πάλιν [75] προχειρίζεται Ἀνδρέας παρὰ τοῦ βασιλέως δομέστικος.

[76] (26) [77] Ἐγένετο δὲ συσκευὴ κατὰ τοῦ βασιλέως παρὰ Ἰωάννου τοῦ Κροκόα [78], δομεστίκου ὄντος τῶν Ἰκανάτων, χρηματισθέντος παρὰ τοῦ ὄντος ἐν Βλαχέρναις ἐγκλείστου. Εὑρέθησαν δὲ πολλοὶ [79] τῶν

A meditatur. « Gladiolum illum dolosis suasionibus sibi comparare Leonem fecerat, et in tibiali gestare, dicens ei: « Patre tuo gladium sæpe sæpius ex necessitate aliqua requirente, cur tu paratum non exhibes? » Imperator itaque Leo gestare disposuit: et eam ob rem a Santabareno calumniam passus est: illumque tibiali tenere deprehensus, defensione quavis institu'a, nullatenus audiebatur. Eapropter Nicetas Helladicus, protovestiarius ejus, qui Romano imperatore papiæ munus consecutus est, verberibus plurimis cæsus est, aliique cum eo plures, gravissima perpessi exsilio relegati sunt. Imperator autem Leonem in custodiam ad Margaritæ triclinium conjectum excæcare meditabatur, nisi precibus plurimis una cum Zautza Styliano B hetæriarcha minore Photius consilium dissipasset. Imperatoris itaque conspectu privatus, menses tres sortem deflens ac plorans, et frequentibus scriptis imperatorem interpellans egit. Devotione vero summa et in sanctum Eliam fiducia ferebatur imperator Basilius: Leo quoque ad sancti Eliæ memoriam in vigiliis noctem egit. Imperatore mox solemni processu incedente, videntes eum populi turmæ exclamaverunt: « Gloria tibi, Deus. » Imperator conversus respondit eis: « Filii mei causa, laudatis Deum, calamitates ab eo patiemini plurimas et luzubres ab eo dies sustinebitis. »

Accusatus est pariter Andreas scholarum domesticus a Santabareno apud imperatorem, quasi C Leonis consiliorum particeps, et ea propter ab imperatore dignitate motus est, et in ejus locum Stupiotes domesticus suffectus. In Tarsum vero profectione suscepta superatus est cum magna suorum cæde. Rursum etiam Andreas domesticus restitutus.

Facta est porro adversus imperatorem a Joanne Curcua, Incarnatorum domestico, conjuratio, qui vaticinio de imperatoria dignitate assequenda a quopiam in Blachernis incluso delusus est. Ex se-

Variæ lectiones et notæ.

[81] Αὐτό Leo. [82] φέρειν Leo. [83] μ. διὰ τ. χ. ἐπ. αὐτὸς σὺ ἐπιδ. ἀ. Ἐπιστραφεὶς δὲ διέβαλεν αὐτὸν τῷ ἰδίῳ πατρὶ λέγων ὡς ὁ υἱός σου Λ. μ. παρὰ τὸν μ. ἐπ. σε β. ἀν. Vat. [84] ἐπίδος αὐτῷ Leo. — Ὁ δὲ Βασίλειος φορεῦντα τοῦτο τὸν Λέοντα πεφωρακὼς ἀληθὲς εἶναι τὸ πρᾶγμα ὑπώπτευσε Vat. [85] δ. παρὰ τοῦ Σανταβαρηνοῦ καί Leo. [86] Ἐτυπτήθη cod. ed. ἐτύφ. δὲ — ἐξωρίσθησαν ante ἐποίησε Vat. [87] τε Vat. [88] ἐπὶ Ῥ. π. ἐγένετο Vat. [89] πολλοὶ σὺν αὐτῷ Vat. [90] Καὶ δὴ κ. αὐτὸν ἐν τῷ τρ. ὃς Μαργαρίτης κατονομάζεται Vat. [91] τρικλινίῳ τὸν Μαργαρίτην Leo? Μαργαρίτ. cod. ἐν τῷ Μαργαρίτῃ Sym. — ἐκτ. ἀ. ἐβ. V.t. — ἀλλὰ Φ. Vat. [92] ὁ Leo, Vat. [93] καὶ Στυλιανὸς ὁ Ζαούπας; πολλαῖς χρησάμενοι παρακλήσεσι τὴν τοιαύτην βουλὴν δ. Vat. [93a] πολλ. παραπλησ. cod. [94] ὑπὸ ed. — Ὁ δὲ βασιλεὺς Λέων γ' μ. ἐπ. ἀπὸ ὁ. Vat. [95] π. δι' ἐπιστολῆς ἀπολογούμενος καὶ δ. συμπαθείας τυχεῖν π. δὲ πολλὴν ὁ βασιλεὺς Βασίλειος εἰς τὸν προφήτην ἔχων Ἠ (Perun?) συγγνώμης τὸν βασιλέα Λέοντα ἐν τῇ μνήμῃ αὐτοῦ ἀξιοῖ Vat. [96] β. ἐν τῇ τοῦ ἁ. Ἠ μ. Leo, β. τρόπῳ τοιῷδε κτλ. Sym. [97] Τῆς δὲ ἐλεύσεως ed. Τῇ; δὲ κατὰ τὸ ε. προελ. [98] ὁ λαὸς ἐπεβόησαν Vat. οἱ λ. ἐπεφωνοῦντο· Δόξα Sym. [99] ἐπιστ. Vat. — πρὸς τὸν λαὸν εἶπε· Π. τοῦ ὑ. μου δ. τὸν Θεόν· πολλαῖς θλίψεσιν ὑπ' ἀ. περιβληθησεσθαι καὶ ἐπ. ἡ. διανύσετε Vat. [70] Κατηγορήθ cod. Κατηγορηθεὶς ed. sed om. καί; totum § om. Sym. Διεβλήθη δὲ Α. ὁ δ. Vat. [71] π. τὸν β. ὑπὸ Σ. Vat. [72] δ. τῆς ἀρχῆς· προεβλήθη δὲ ὁ Στ. δ. καὶ ἐν Τ. κατελθὼν καὶ αἰσχρῶς ἡττηθεὶς πάντας ἀπέβαλε Vat. [73] Στουπ. Leo. [74] Ταρσὸς δὲ ἐκλήθη τῇ πτώσει Βελλεροφόντου ἐκεῖσε φοιτήσαντος καὶ κατὰ τὸν Ταρσὸν πεπονθὼς ἢ τερτὰς ἀπὸ τοῦ ταῦρον τὸ Ὀρηστερσίαν κεκλῆσθαι τὸ πρὶν διὰ τὸ πρῶτον ἀνικμωτῆσθαι αὐτὸ κατακλυσμῷ ἐξ ὑδατωθείσης τῆς γῆς Vat. [75] εἶτα π. πρ. Α. δ. Vat. [76] 886. [77] Τῷ ιθ' αὐτοῦ ἔτει μελετᾶται ἀνταρσία παρὰ Ἰω. Sym. 22. Συσκευὴς δὲ κ. τοῦ β. π. τοῦ δ. τῶν ἰκ. Ἰω ᾧ ἐπώνυμον Κροκόας μελετηθείσης καὶ μ. τῶν ἑ. ἀρχόντων συνόντων αὐτῷ ἐν τῇ τοιαύτῃ συσκευῇ Vat. [78] Κουρκούα Leo, Sym. — Ἐν δὲ τῇ Vat. — χρηματισθέντα Sym. ? [79] μετ' αὐτοῦ Leo.

Digitized by Google

natoriis vero reliquisque proceribus ad sexaginta sex usque illi adhæserunt, inter quos Michael heteriarches, et Catudares, et Myxares, et Babutzicius, et alii numerabantur. Hac autem conjuratione a protovestiario Curcua imperatori detecta, cum forte in Circo ludi celebrarentur, et illuc omnes convenirent, adfuit pariter imperator, et ibidem sedens de iis examen habuit : eisdemque verberibus cæsis et coma detonsis, reliquos ad cutem pilos adussit. Celebri postmodum comitatu festo Annuntiationis celebrato, quo conjurationem ad exitum erant perducturi, illi retro sequebantur nudi, et vinculis ligati, sicut præceperat imperator, ad forum usque : eorum bonis demum publicatis cunctos in exsilium egit.

A συγκλητικῶν καὶ (λοιπῶν [80]) ἀρχόντων μέχρι τῶν ξ'· ἦν γὰρ Μιχαὴλ ὁ ἑταιριάρχης [81], ὁ Κατουδάρης, [82] καὶ ὁ Μυξάρης, καὶ ὁ Βαβουτζίκιος, (καὶ οἱ λοιποί. Τῆς γοῦν [83] τοιαύτης ἐπιβουλῆς μηνυθείσης τῷ **765** βασιλεῖ παρὰ τοῦ πρωτοβεστιαρίου τοῦ Κροκόα [84]) κρατηθέντων τε πάντων, ἐξελθὼν ὁ βασιλεὺς ἐν τῷ ἱπποδρόμῳ καὶ καθεσθεὶς [85] ἐκεῖσε, καὶ ἀνακρίνας τὰ κατ' αὐτοὺς, πάντας τύψας καὶ κουρεύσας, τὰς ἔτι περιλειφθείσας τρίχας κατέκαυσεν. (Μετὰ δὲ ταῦτα ἐξῆλθεν ἐν τῇ προελεύσει τοῦ Εὐαγγελισμοῦ [86], ὅτε καὶ τὴν ἐπιβουλὴν [87] ἐμελλον ποιῆσαι, περιεπάτουν δὲ ὄπισθεν αὐτοῦ γυμνοὶ μέχρι τοῦ φόρου δεδεμένοι, καθὼς διωρίσατο, εἶθ' οὕτως πάντας δημεύσας ἐξώρισεν).

Cæterum ad venandum aliquando progressus imperator, cervum prægrandem obviam habuit : eoque feram cursibus insequente, conversus cervus, cornu in imperatoris zonam impacto, ipsum ex equo sustulit. Accurrens autem e comitibus quispiam nudato ense zonam præscindens, imperatorem liberavit. Ille ad se reversus zonam præscindentis, quasi adversum se gladium exserentis, factum licet defensione plurima excusantis, et : Liberandi tui gratia hoc admisi, dicentis, adeoque nihil proficientis, caput amputari jussit : verum ex cervi concussione et laceratione morbo correptus Basilius, Leone relicto imperatore et Alexandro, mortuus est.

B (27) [88] Τοῦ δὲ βασιλέως ἐξελθόντος πρὸς τὸ κυνηγῆσαι, ἐλάφου ποθὲν ἀναφανέντος παμμεγέθους, ὡς [89] αὐτὸν ὁ βασιλεὺς κατεδίωκεν, ἐπιστραφεὶς ὁ ἔλαφος ἦρε τὸν βασιλέα ἐκ τῆς ζώνης ἀπὸ τοῦ ἵππου [90]· φθάσας [91] δέ τις καὶ τὴν σπάθην γυμνώσας, τὴν ζώνην ἐκκόψας τὸν βασιλέα ἐρρύσατο. Μετὰ [92] δὲ τὸ ὑποστραφῆναι [93] ἐκέλευσε τὸν τὴν ζώνην αὐτοῦ ἀποτεμόντα ἀποτμηθῆναι τὴν κεφαλὴν ὡς γυμνώσαντα [94] τὸ ξίφος κατ' αὐτοῦ, πολλὰ ἀπολογουμένου ὡς ὑπὲρ τῆς σωτηρίας αὐτοῦ τοῦτο πεποιηκέναι [95], ἀλλ' οὐδὲν ὠφέλησεν· ἐκ δὲ τοῦ [96] σπαραγμοῦ τοῦ ἐλάφου νοσηλευθεὶς Βασίλειος τελευτᾷ καταλιπὼν (Λέοντα [97]) αὐτοκράτορα καὶ Ἀλέξανδρον [98].

VI. *Regnum Leonis Basilii filii.*

Leo Basilii filius annos quinque supra viginti, menses octo imperavit. Stephanus autem, ejus frater, syncellus erat cum Photio patriarcha ab eo educatus et eruditus. Leo idem post assumptum

C **766** ϛ'. [99] *Βασιλεία Λέοντος υἱοῦ Βασιλείου.*

Λέων ὁ υἱὸς Βασιλείου ἐβασίλευσεν [1] ἔτη κε', μῆνας η'. Στέφανος δὲ ὁ αὐτοῦ ἀδελφὸς, κληρικὸς ὢν καὶ σύγκελλος, ἦν [2] μετὰ Φωτίου [3] τοῦ πατριάρχου ἀνατρεφόμενος παρ' αὐτοῦ καὶ παιδευόμενος [4]. Ὁ

Variæ lectiones et notæ.

[80] λοιπῶν om. ed. [81] καὶ Leo, Sym. [82] Κατούδης Sym. — καὶ — Κροκόα om. Sym. [83] Τῆς γάρ Leo. Ἔπειτα τῆς ἐπιβουλῆς κατεμηνύθη τῷ βασιλεῖ διὰ τοῦ πρ. τοῦ Ἰω. ἀποστείλας πάντας Vat. [84] Κορκόα ed. Κουρκούα Leo. — κατελθόντων δέ Leo. [85] κατέσχε καὶ ἐν τῷ ἱ. κ. καὶ ἀν. ἁ. π. ἔτυψε καὶ ἐκούρευσε καὶ τὰς ἔτι π. τρ. κατ. Vat. Μετὰ — ἐξώρισεν om. Sym. [86] τῆς Θεοτόκου προελθὼν Vat. [87] Ἐκεῖνοι συνεβουλεύσαντο κατεργάσασθαι, ἐκεῖνος μὲν ἔμπροσθεν περιεπάτει, οἱ δὲ ὄπισθεν ἁ. γ. καὶ δ. μ. τοῦ φ. συνειλήοντο (sic) Vat. [88] Ὑποΐα συνέβη τῷ βασιλεῖ ἐν τῷ κυνηγίῳ καί τινι στρατιώτῃ. Τοῦ δὲ β. κυνηγοῦντος ἔλαφός ποθεν παμμεγέθης ἀναφανεὶς Vat. Τοῦ δὲ β. ἐν κυνηγίῳ ἐξ ἐ. π. ἁ. Sym. 23. [89] ὑπὸ τοῦ βασιλέως καταδιώκοντος..... ζώνῃ τοῦ βασιλέως τὸ κέρας ἐμβαλὼν ἐνέσπασεν ἐκ τοῦ ἱ. Vat. ἦρε τὸν β. ἐκ τῆς ζ'· ἀπὸ τοῦ ἱ. Sym. [90] μετὰ τοῦ κέρατος αὐτοῦ Leo, μ. τοῦ κ. Sym. καὶ ἑστο τοῖς κέρασι τοῦτον ἐπιφερόμενος Vat. [91] Ἐπεὶ δέ τις ἔφθη τῶν μετ' αὐτοῦ τὴν σπ. γ. καὶ τὴν ζ. διατεμὼν, τὸν β. διέσωσεν Vat. [92] Ὁ δὲ βασιλεὺς ὑποστρέψας τοῦ τὸν ζ. ἀ. διατεμόντος ἐ. ἁ. τὴν κ. ὡς τολμήσαντος ἐναντίον ἀ. τὸ ξ. γυμνῶσαι Vat. [93] ἀποστ. ed. Leo. — ἐ. τὴν ζ. ἀποτεμόντος Leo. [94] γυμνώσαντος Leo. [95] Ὁ δὲ π. ἀπολογούμενος ὁ. σου τ. πεποιήκει ὁ. ὤνησεν Vat. — σου πεποίηκα Leo. [96] Ἐκ τοῦ τοιούτου οὖν σπ. τοῦ ἐ. νόσῳ περιπεσὼν ὁ βασιλεὺς Β. ἐτελεύτησε Vat. [97] Λ. om. Vat. [98] τὸν ἀδελφόν. ἦν δὲ βασιλεὺς (Βασίλειος Sym.) τῇ μὲν μορφῇ (τὴν μὲν μορφὴν Sym.) τοῦ σώματος ἀνθηρότατος, εὐεκτικὸς, συνόφρυς, εὐόμματος, σκυθρωπὸς, μελανόχρους, τὴν ἡλικίαν μέσος τοῦ εὐμήκους, τὰ στέρνα πλατὺς, κατηφὴς, καὶ ὡς ἄν τις εἰκάσῃ τὸν ἐν αὐτῷ συλλογιζόμενον (τῶν ἑαυτοῦ συλλογιζόμενος Sym.). — Ὁ δὲ εἰρημένος Νικηφόρος ὁ τοῦ Φωκᾶ, τὴν Ἀμάντειαν καταπολεμῶν καὶ μέλλων ἤδη ἐκπορθεῖν, κέλευσιν τοῦ βασιλέως ἐδέξατο Λέοντος τὸν θάνατον Βασιλείου καταγέλλουσαν καὶ τὴν ἀναδρομὴν ἐγκελεύουσιν. Τὸν θάνατον οὖν τοῦ βασιλέως ἀναμαθὼν, καθ' ἑαυτὸν περιέκρυβεν ὥστε μὴ ἀνάπτυστον τοῖς Ἀγαρηνοῖς ἐγγενέσθαι. Ὅρκῳ οὖν τούτους βεβαιωσάμενος ὡς εἰ παραδοῖεν αὐτῷ τὴν πόλιν, ἐλευθέρους ἀφήσειν αὐτοὺς ὅπου ἂν βούλοιντο πορευθῆναι, καὶ σταυρὸν ἔμπροσθεν τῆς πόλεως πηξάμενος, πρὸς πλείονα τούτων πληροφορίαν, ἔπεισεν αὐτοὺς τὴν πόλιν ἀπολιπεῖν. Καὶ οἱ μὲν αὐτῶν ἀπῆλθον ἐν Ἀφρικῇ, οἱ δὲ ἐν Λαγγοβαρδίᾳ καὶ Καλαβρίᾳ. Ἀνελθόντα δὲ τὸν Νικηφόρον ἐν τῇ πόλει ὁ βασιλεὺς ἀσμενέστατα ὑπεδέξατο καὶ διὰ πάσης ἦγε τιμῆς. [99] ϛ' περὶ τῆς βασιλείας Λ. τοῦ σοφοῦ Par. 1706. [1] Κόσμου ἔτος ,ϛτπη', τῆς θείας σαρκώσεως ἔτη ωπη', Ῥωμαίων βασιλεὺς Λέων ἔτη Sym. Τῷ ,ϛτπη' ἔτει τοῦ κ. τῆς δὲ θ. σ. ωπς' ἐϐ. Λ. ὁ ὢ B. ed. [2] Μετὰ δὲ τὴν τοῦ Βασιλείου τελευτὴν τῷ τῆς αὐτοκρατορίας σκήπτρῳ Λέων καθίσταται καὶ ἐϐ. Vat. [3] Συνῆν τῷ πατριάρχῃ Φωτίῳ ὑπ' ἀ. ἀναγόμενος καὶ π. Vat. — Φ. π. Sym. Leo. [4] Ἀπ. οὖν ὁ βασιλεὺς τὸν στρ. Ἀ. ἐν Χρ. καὶ ἄλλους συγκλητικοὺς σὺν αὐτῷ μετὰ κλήρου καὶ κ. καὶ ἀρωμάτων· καὶ ἐξαγαγόντες τοῦ τ. τὸν Μ. ἐν [illegible]. κ. κατέθεντο Vat. — αὐτός om. Sym.

Digitized by Google

δὲ (αὐτὸς) Λέων μετὰ τὸ αὐτοκρατορῆσαι ἀπέστειλεν Ἀνδρέαν στρατηλάτην μετὰ κηρῶν πολλῶν [4] καὶ συγκλητικῶν ἐν Χρυσοπόλει, καὶ ἐξήγαγον [5] Μιχαὴλ (ἐκ τοῦ τάφου καὶ ἔβαλον ἐν γλωσσοκόμῳ κυπαρισσίνῳ, καὶ ἐπὶ κραββάτου θέντες [6] καὶ σκεπάσαντες, βασιλικῶς τε τιμήσαντες) μεθ' ὕμνων καὶ τιμῆς πολλῆς (ἑπομένων ἐκεῖσε καὶ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ) ἤγαγεν [7] εἰς τοὺς ἁγίους ἀποστόλους, καὶ [8] ἀπέθετο ἐν λάρνακι.

(2) [9] Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ βασιλεὺς ἀπέστειλεν Ἀνδρέαν **767** δομέστικον τῶν σχολῶν ἅμα Ἰωάννῃ Ἁγιοπολίτῃ σοφωτάτῳ καὶ γεγονότι λογοθέτῃ τοῦ δρόμου· καὶ [10] ἐν τῷ ἄμβωνι τῆς ἐκκλησίας ἀνελθόντες [11], τὰς τοῦ πατριάρχου Φωτίου αἰτίας ἀναγνόντες [12], τοῦτον τοῦ θρόνου κατήγαγον· καὶ περιώρισαν αὐτὸν ἐν τῇ μονῇ τῶν Ἀρμενιανῶν [13] τῇ ἐπιλεγομένῃ [14] τοῦ Βόρδονος [15].

(3) [16] Προεβάλετο [16'] δὲ ὁ βασιλεὺς [17] Στυλιανὸν Ζαούτζαν μάγιστρον καὶ λογοθέτην τοῦ δρόμου· ἀνήγαγε δὲ Στέφανον τὸν σύγκελλον καὶ ἀδελφὸν [18] (190ª) αὐτοῦ ἐν τῷ πατριαρχείῳ· καὶ πρὸ τῶν Χριστοῦ γέννων χειροτονεῖται πατριάρχης ὑπὸ [19] Θεοφάνους τοῦ πρωτοθρόνου καὶ λοιπῶν ἀρχιερέων, (καὶ) ποιήσας ἐν τῷ πατριαρχείῳ [20] ἔτη ς' καὶ μῆνας ε' ἐτελεύτησε, καὶ θάπτεται ἐν τῇ μονῇ τῶν Σικεῶν [21].

(4) [22] Ἐφ' οὗ Λέοντος προεδόθη τὸ κάστρον (ἡ λεγομένη) Ὑψηλή, καὶ ἐκρατήθη ὑπὸ τῶν Ἀγαρηνῶν, αἰχμαλωτισθέντων πάντων τῶν ὄντων ἐκεῖσε. Γέγονε [23] δὲ καὶ ἐμπρησμὸς μέγας πλησίον τῶν [24] Σοφιανῶν [25], ἐμπρησθείσης καὶ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου ἀποστόλου [26] Θωμᾶ, ἣν ὁ αὐτὸς Λέων λαμπρῶς ἀνεκαίνισεν.

(5) [27] Ἀπέστειλε δὲ ὁ βασιλεὺς εἰς Εὐχάϊτα καὶ ἤγαγε **768** Θεόδωρον τὸν Σανταβαρηνὸν ἐν τῇ πόλει. Ἀνδρέας δὲ ὁ δομέστικος [28] καὶ Στέφανος [29] ὁ μάγιστρος (ὁ τῆς Καλομαρίας) οἱ πολλὰ λοιδορηθέντες [30] ἐπὶ Βασιλείου παρὰ Σανταβαρηνοῦ ὑπέθηκαν τῷ βασιλεῖ συσκευὴν ποιησάμενοι, ὡς ὅτι Φώ-

A imperium, Andrea militiæ magistro cum cereorum, clericorum et senatorii ordinis copia, Chrysopolim misso, Michaelis imperatoris corpus e sepulcro eductum, cypressino loculo conditum, lecticaque impositum, regiisque vestibus ornatum, hymnisque et pompa multa honoratum efferri jussit. Pone sequebantur ejus fratres, funusque ad Sanctos Apostolos prosecuti sunt, corpusque tumulo reposuerunt.

Imperator postmodum Andream domesticum scholarum, una cum Joanne Hagiopolita, viro litteris præstantissimo, qui etiam cursus publici logotheta exstitit, mandavit, qui ambone ecclesiæ conscenso, et causis in Photium patriarcham lectis, throno abdicare se coegerunt, et in Armenianorum

B monasterium Bordonis dictum detruserunt.

Promoverat autem imperator Stylianum Zautzam magistrum, et cursus publici logothetam. Fratrem etiam Stephanum syncellum in patriarchium induxit, qui, imminentibus Christi Natalitiis, patriarcha consecratur a Theophane, primæ post patriarcham sedis episcopo, et a reliquis præsulibus. Vixitque in patriarchatu annos sex et menses quinque, et vita functus in Siceonum monasterio sepelitur.

Leonis tempore castrum cognomento Excelsum proditum, et missis in captivitatem civium pluribus ab Agarenis occupatum est. Contigit incendium ingens Sophianas proxime, quo Sancti Thomæ ec-

C clesia, quam deinde Leo magnifice reparavit, consumpta est.

Misso vero ad Euchaitas nuntio Theodorum Santabarenum in urbem vocavit imperator. Andreas autem domesticus, et Stephanus magister Bonæ Mariæ filius, a Santabareno contumelias passi sub Basilio, insidias deinde in eum machinati, suggesserunt, imperatori, Photium patriarcham et Theodorum

Variæ lectiones et notæ.

[4] Κληρικῶν τε ed. Sym. καὶ κλ. Leo. [5] ἐξήγαγε—ἔβαλε ed. Leo, ἤγαγε μετὰ σπουδῆς πολλῆς καὶ τιμῆς καὶ ὕμνων Sym. [6] θ. σκ. β. καὶ τ. Leo, θ. ἐντίμως καὶ β. περιστείλαντες ἐν τῇ πόλει εἰσήνεγκαν καὶ ὕμνοις μέχρι τοῦ ναοῦ τῶν ἁγίων ἀποστόλων προέπεμψαν ἐπ. ἐκ. καὶ τ. ἀ. ἀδ. Vat. [7] ἤγαγεν — ἀπέθετο ed. Sym. ἐκ τοῦ — τιμήσαντες et ἐπ. — αὐτοῦ om. Sym. [8] καὶ ἐν λ. κατεθ. Vat. [9] Περὶ τῆς ἐξορίας Φωτίου καὶ χειροτονίας Στεφάνου Vat. Φώτιον δὲ τὸν πατριάρχην ἐπίβουλον φωραθέντα τῆς ἐκκλησίας ἐκβάλλει καὶ ἐν τῇ μ. τῶν Ἀ. τῇ λ. τοῦ Γόρδονος περιορίζει, χειροτονεῖ δὲ τὸν Στέφανον σύγκελλον, τὸν ἴδιον αὐτοῦ ἀδελφὸν διά τε Θεοφάνους τοῦ πρωτοθρόνου καὶ τῶν λοιπῶν ἀρχιερέων Sym. 1. M. τ. ed. M. τ. δέ Leo. — τὸν αὐτὸν στρατηλάτην Ἀ. ἀ. Ἰω. Ἁγ. καὶ λογίῳ πάνυ ὄντι καὶ λ. γ. τοῦ δ. ἐν τῇ Ἁγίᾳ Σοφίᾳ ἀπ. Vat. [10] οἱ δὲ ἐν τῷ ἀ. ἀν. καὶ τὰς τοῦ π. Φ. ἀ. εἰς ἐπήκοον πάντα ἀν. Vat. [11] καὶ Leo, Vat. [12] ἐπαν. Leo. — ἀνήγαγον ἀ. Leo, π. ἐν. ed. [13] Ἀρμονιανῶν cod. Ἀρμενιακῶν Sym. [14] τῇ λ. τοῦ Βόρδου Leo, τῇ λ. τοῦ Γόρδονος περιορίζει, ἔνθα καὶ τελευτᾷ Sym. τῇ ἐπονομαζομένῃ τοῦ Β. Vat. et Cont. [15] Στέφανον δὲ σύγκελλον τὸν αὐτοῦ ἀδελφὸν πατριάρχην προβάλλεται ὑπὸ Θεοφάνους χειροτονηθέντα τοῦ πρωτοθρόνου· ἔζησε δὲ πατριαρχῶν ἔτη εξ' (sic) καὶ μῆνας ε', καὶ τελευτήσας ἐν τῇ μονῇ θάπτεται Σικέων Vat. [16] Ὁ δὲ β. τὸν Ζ. Στ. μ. καὶ λ. τοῦ δ. προβάλλεται Vat. cæteris om. [16'] τζαγγία cod. [17] τὸν Leo, Vat. [18] ἀ. ἀδ. Leo, σ. τὸν ἴδιον ἀ. ἀδ. Sym. [19] διά τε Θ. τοῦ πρ. καὶ τῶν λ. ἀ. Sym. [20] ὃς καὶ ἔζησεν ἔτη ς' καὶ μ. ε' Sym.—καὶ τελευτήσας Leo, om. καὶ ante ποιήσας. [21] Σικέλλων Leo, Συκέων ed. [22] Ἐπὶ Λ. Leo, Παρ. δὲ ἡ π. ἐπώνυμος Ὑψ. καὶ ἡχμαλωτίσθησαν ὑ. τ. Ἀ. πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐν αὐτῷ Vat. Ἐφ. — ἐκεῖσε om. Sym. — ἡ λ. ὑπ. ed. [23] Γ. δὲ ἐ. ed. Sym. 1. — μ. ἐ. Vat. [24] Σοφί. cod. Σοφιῶν Sym. Leo. [25] καὶ τῆς Σ. δηρᾶς Sym. — ἐμπρησθέντος καὶ τ. ὑ ναοῦ Sym. καὶ ἐνεπρήσθησε ναὸς Vat. [26] ἀπ. om. Sym. — ὃν αὐτὸς ὁ. Sym. ὃν ὁ βασιλεύς. [27] Περὶ τῆς ἐξετάσεως Θεοδώρου τοῦ Σανταβαρηνοῦ καὶ Φωτίου ἀπὸ πατριάρχου. Ἀποστείλας δὲ ὁ β. εἰς Ἐ. τὸν Σ. Θ. ἐν τῇ π. ἠγ. Vat. Ἄγει δὲ Θ. τὸν Σ. ἀπὸ Εὐχαΐτων ἐν τῇ πόλει Sym. — Εὐχάϊταν Leo. [28] τῶν σχολῶν Vat. [29] Στ. μ. Vat. — ὁ τῆς Κ. om. Sym. [30] κινοῦσι κατ' αὐτοῦ καὶ τοῦ Φ. ὡς λοιδορηθέντος τοῦ βασιλέως Λ. ὑπ' αὐτῶν εἰς Βασίλειον κτλ. Sym. οἱ π. πρὸς Β. διαβληθέντες ὑπὸ τοῦ Σ. ὑπέθεντο τῷ β. Vat. — 4. ποιήσασθαι ed. Vat.

Digitized by Google

Santabarenum, ex Photii patriarchæ consanguineis aliquem constituere imperatorem consiliatos. Imperator Photium patriarcham et Theodorum Santabarenum ad Pegarum palatia deduci et utrumque seorsim custodiri jussit. Stephano autem magistro et Andreæ Cratero domestico et Guberi patricio et Joanni Hagiopolitæ ab imperatore mandatum, ut eorum causam diligenter inquirerent. Adducto itaque patriarcha, eoque cum honore in throno sedere jusso, ipsisque pariter sedentibus, Andreas domesticus patriarchæ dixit : « Agnoscis, domine, abbatem Theodorum ? » Ad hæc ille : « Abbatem Theodorum non novi. » Tum Andreas : « Abbatem Theodorum Santabarenum ignoras? » Respondit patriarcha : « Theodorum monachum novi Euchaitarum archiepiscopum . »

A τιος ὁ πατριάρχης καὶ Θεόδωρος ὁ Σανταβαρηνὸς βουλὴν εἶχον ποιῆσαι βασιλέα ἐκ τῶν ἰδίων Φωτίου [31] πατριάρχου. Προσέταξε δὲ ὁ βασιλεὺς [32] ἀγαγεῖν Φώτιον πατριάρχην καὶ Θεόδωρον τὸν Σανταβαρηνὸν ἐν τοῖς παλατίοις τῶν Πηγῶν, καὶ ἰδίως αὐτοὺς [33] φρουρεῖσθαι διωρίσατο. Ἀπεστάλησαν [34] δὲ παρὰ τοῦ βασιλέως Στέφανος μαγίστρος καὶ Ἀνδρέας δομέστικος ὁ καὶ Κρατερὸς [35] καὶ ὁ πατρίκιος Γούβερ καὶ Ἰωάννης ὁ Ἁγιοπολίτης (ἐπὶ τὸ ἐξετάσαι τὰ κατ' αὐτῶν) [36]. Καὶ [36] ἀγαγόντες τὸν πατριάρχην καὶ καθίσαντες, ἐπὶ θρόνου ἐν τιμῇ καὶ αὐτοὶ καθεσθέντες [37], ἔφη πρὸς τὸν πατριάρχην Ἀνδρέας ὁ δομέστικος · « Γνωρίζεις, ὦ δέσποτα, τὸν ἀββᾶν Θεόδωρον » ; Ὁ δὲ [38] ἀπεκρίθη · « Ἀββᾶν Θεόδωρον οὐ γνωρίζω. » Καὶ ὁ Ἀνδρέας · « Τὸν ὀββᾶν Θεό-

B δωρον τὸν Σανταβαρηνὸν οὐ γνωρίζεις» ; Καὶ ὁ πατριάρχης · « Γινώσκω τὸν μοναχὸν Θεόδωρον, ἀρχιεπίσκοπον [39] ὄντα Εὐχαΐτων.

Tunc Santabarenum in medium adduxerunt, et dicit ad eum Andreas domesticus : «Hoc mandat imperator : Ubinam sunt pecuniæ et imperii mei supellex?» Dixit ille : «Ubi, qui hac die regnat imperator, ea deposuit. Nunc vero si jubet isthæc inquiri, eadem recipere potestatem habet.» Tum ad illum Andreas : «Responde : Quem meditabaris imperatorem constituere quando fraudulenta molitione suggessisti patri meo obcæcare me : ex patriarchæ amicis aut ex tuis aliquem?» Qui respondens, ait : «De quibus me accusatis nihil penitus novi.» Magister Stephanus dixit : «Quomodo significasti imperatori, te de ea re patriarcham convicturum?» Statim autem Santabarenus ad pedes patriarchæ provolutus : «Adjuro te per Deum, domine mi, ut me ecclesiastica dignitate exauctores et deponas, atque ita me sacerdotio privatum velut maleficum illi me puniant : non hæc ullo modo imperatori suggessi.» Patriarcha mox in omnium conspectu dixit : «Per salutem animæ meæ, domne Theodore, archiepiscopus es inque eo quod nunc est et in futuro ævo.» His exacerbatus Andreas dixit : «Non indicasti, abba, imperatori per me, ut de his patriarcham accusarem?» Ille se quidquam scire negavit. Igitur reversi nuntiaverunt imperatori quæ dicta erant. Imperator ira et effreni

(ñ) [40] Ἤγαγον δὲ καὶ τὸν Σανταβαρηνὸν πρὸς αὐτοὺς, καὶ λέγει πρὸς αὐτὸν Ἀνδρέας ὁ δομέστικος· « Ὁ βασιλεύς σοι δηλοῖ · Ποῦ εἰσι τὰ χρήματα καὶ [41] πράγματα τῆς [42] ἐμῆς βασιλείας; » Ὁ δὲ ἔφη · « Ὅπου δέδωκεν αὐτὰ ὁ βασιλεὺς, **769** ὁ κατὰ τὴν ἡμέραν, εἰσίν · νῦν [43] δὲ, ἐπεὶ κελεύει ὁ βασιλεὺς ἀναζητεῖν αὐτὰ [44], ἐξουσίαν ἔχει [45] ἀναλαβέσθαι αὐτά. » Καὶ ὁ Ἀνδρέας ἔφη πρὸς αὐτόν [46] · « Εἰπὲ, τίνα ἐβούλου ποιῆσαι βασιλέα, ὑποθέμενος τῷ ἐμῷ πατρὶ διὰ συσκευῆς σου τυφλῶσαί με, τοῦ πατριάρχου ἴδιον ἢ σόν ; » Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς [47] εἶπεν · « Οὐ γινώσκω [48] τὸ σύνολον περὶ ὧν λέγετε κατηγοροῦντές

C με ». Λέγει οὖν Στέφανος ὁ μάγιστρος [49] πρὸς αὐτόν · « Καὶ πῶς ἐμήνυσας τῷ βασιλεῖ, ἵνα ἐλέγξω [50] τὸν πατριάρχην περὶ τούτου ; » Ὁ δὲ [51] Σανταβαρηνὸς παρευθὺ πεσὼν εἰς τοὺς πόδας τοῦ πατριάρχου, εἶπεν · « Ὁρκίζω σε κατὰ τοῦ Θεοῦ, δέσποτα [52], ἵνα πρῶτον [53] ποιήσῃς τὴν ἐμὴν καθαίρεσιν, καὶ τότε γυμνὸν ὄντα [54] τῆς ἱερωσύνης, κολαζέτωσαν ὡς [55] κακοῦργον · οὐ γὰρ τοιαῦτα ἐδήλωσα τῷ βασιλεῖ. » Ὁ δὲ πατριάρχης ἐνώπιον πάντων ἔφη · « Μὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ἐμῆς ψυχῆς, κῦρι Θεόδωρε, ἀρχιεπίσκοπος εἶ [56] καὶ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι [57] καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. » Θυμωθεὶς οὖν Ἀνδρέας ἐπὶ τούτοις ἔφη · « Οὐκ ἐμήνυσας, ἀββᾶ, τῷ βασιλεῖ δι' ἐμοῦ, ὅτι ἵνα ἐλέγξω [58] τὸν πατριάρχην ἐν τούτῳ [59] ; » Ὁ δὲ

Variæ lectiones et notæ.

[31] τοῦ Leo. [32] β. καὶ ἅμφω αὐτοὺς ἐν τῷ παλατίῳ ἠγ. τῶν Π. καὶ ἰδίᾳ φρ. διεκελεύσατο V. [33] αὐτόν L. [34] δὲ διαγνώμονες τῶν αὐτῶν κινουμένων αὐτὸς δὲ ὁ μ. Στ. καὶ ὁ δ. Ἀ. καὶ ὁ Κρ. Vat. om. ἐπὶ— αὐτῶν. [35] ὁ Κρ.ed. Leo, Vat.—καὶ ὁ Γ. πατρίκιοι Leo, καὶ Γ. π. Vat. [36] αὐτ. cod. αὐτόν Leo? [36] Ἀγ. οὖν τὸν π. Φ.καὶ ἐ. θ. ἐν τ. κ. Vat. [37] κ. τὴν ἐξέτασιν περισσοῦντο (ἐποιοῦντο). Ὁ δὲ δ. Ἀ. ἔφη τῷ π. Vat.—[38] Ὁ δὲ ἀ. ἔφη οὐ γ. Θ. Ὁ δὲ Ἀ. τὸν ἀχ. οὐ γ. Θ. τὸν Σ. Vat. [39] ἀ. cod. ἀββᾶν Leo, e compendio male lecto cum Photius hunc titulum vitare voluerit, ut servaret titulum archiepiscopalem ante illi collatum cf. § 6 ubi Photius eum hoc modo sibi devincit atque ab accusando retinet. [40] Ἐνεχθέντος δὲ καὶ τοῦ Σανταβαρηνοῦ, λ. π. ἀ. ὁ Ἀ. Vat. [41] τὰ Leo, Vat. [42] β. μου Vat. — Ποῦ Leo. — ὁ κατὰ τὴν ἡ. ἐ. om. ed. [43] νῦν δὲ ἐ. ἀναζητεῖ ed. — ἡμέραν βασιλεὺς, νῦν δὲ ἐ. ταῦτα ὁ β. ἀναζητεῖ, ἐξ. Vat. [44] ταῦτα Leo. [45] τοῦ Vat. [46] ἐ. π. ἀ. om. Vat. — ἐπιβουλεύου β. π. τῷ π. τοῦ βασιλέως; ὑποθεὶς τῶν ὀφθαλμῶν τὸν ἴδιον ἀποστερῆσαι υἱὸν, σὸν συγγενῆ ἢ τοῦ π. Vat. [47] ἀπ. om. Vat. [48] Οὐκ οἶδα ταῦτα π. ὧν μοι κατηγορεῖτε Vat. — π. τούτων Leo. [49] ὁ μ. Στ. Καὶ Leo, Vat. om. π. ἀ. [50] ἐλέγξειν π. τ. τὸν π. Leo, Vat. [51] Ὁ δὲ π. τοῖς ποσὶ τοῦ π. προσπ. Vat. [52] μου Leo, δ. μου post σε Vat. [53] πρότερόν με καθαιρήσῃς Vat. [54] με Leo, ante ὄντα Vat. [55] ὡς κα. κ. Οὐ γὰρ τοιαῦτα τῷ βασιλεῖ ἐδήλωσα · ὁ δὲ π. φησί· Μὰ τὴν τῆς ἐ. ψ. σ. Vat. [56] ἦς cod. εἰς ed. Vat. [57] ἐ. τ. Ἀ. ἔφη · καὶ οὐκ Vat. [58] ἐ. ἵνα τὸν π. ἐν τ. ἐλέγξῃς Vat. [59] ἐν τοῦτο cod. εἰς τ. ed. — ἀπηρνήσατο μηδὲν εἰδέναι Leo, Vat.

Digitized by Google

ἀπηρνεῖτο μὴ εἰδέναι τι. Ὑποστρέψαντες [60] οὖν ἀνήγγειλαν τῷ βασιλεῖ πάντα τὰ λαληθέντα παρ' αὐτῶν [60]. Ὁ δὲ βασιλεὺς, θυμῷ τε [61] καὶ ὀργῇ ἀκατασχέτῳ ληφθεὶς ὡς μὴ εὑρὼν αἰτίαν κατὰ τοῦ πατοιάρχου [61*], ἀποστείλας ἔτυφλε τὸν Σανταβαρηνὸν **770** σφοδρῶς, καὶ τοῦτον [62] ἐξώρισεν (190b) ἐν Ἀθήναις, ὕπισθε δὲ αὐτοῦ ἀποστείλας, ἐτύφλωσεν αὐτὸν καὶ ἐξώρισεν εἰς Ἀνατολήν [62*].

A furore percitus, ceu causa adversus patriarcham non inventa, Santabarenum multis verberibus tonsum Athenas exsulare jussit. Pone vero mittens oculis orbavit, et in Asiam relegavit.

(7) [63] Μετὰ δὲ ἔτη πολλὰ παρακληθεὶς ὁ βασιλεὺς τοῦτον εἰσήγαγεν [64] ἐν τῇ πόλει, καὶ προσέταξε λαμβάνειν αὐτὸν ἀννόνας ἐκ τῆς Νέας ἐκκλησίας. Ἐτελεύτησε δὲ [65] ὁ Σανταβαρηνὸς ἐπὶ Κωνσταντίνου καὶ Ζωῆς τῆς αὐτοῦ μητρός.

Post annos aliquot placatus imperator hominem reduxit in urbem, et ex Nova ecclesia annonam percipere ordinavit. Idem Santabarenus sub Constantino et Zoe ejus matre defunctus est.

(8) [66] Ἐπὶ τῆς βασιλείας οὖν Λέοντος, Ἀγίων [67], ὁ Λογγιβαρδίας ἔξαρχος καὶ δοὺξ, γαμβρὸς δὲ γεγονὼς τοῦ ῥηγὸς Φραγγίας [68], ἀντῆρε τῷ βασιλεῖ [69], πᾶσαν τὴν χώραν εἰς ἑαυτὸν δουλωσάμενος. Τοῦτο γνοὺς ὁ βασιλεὺς ἀπέστειλε [70] Κωνσταντῖνον [τὸν] τῆς τραπέζης σὺν πᾶσι τοῖς θέμασι τῆς Δύσεως πρὸς [71] τὸ καταπολεμῆσαι [72] Ἀγίωνα· καὶ συμβολῆς γενομένης, ἡττήθησαν οἱ μετὰ Κωνσταντίνου καὶ κατεσφάγησαν, μόλις αὐτοῦ [73] διασωθέντος.

Leone imperante, Agion, Longobardiæ exarchus et dux, regis Franciæ gener, rebellione in imperatorem mota, regionem omnem suo subjecit imperio. Eo cognito, imperator Constantinum mensæ suæ præfectum una cum occidentalibus cunctis legionibus ad debellandum Agionem misit, et facto congressu victi sunt qui cum Constantino erant, ipsoque vix superstite exteri perierunt.

(9) Γέγονε δὲ [74] ἔκλειψις [75] ἡλιακὴ, ὥστε νύκτα γενέσθαι ὥρᾳ [76] ς' καὶ τοὺς ἀστέρας φαίνεσθαι· ἀλλὰ καὶ βρονταὶ καὶ συνοχὴ ἀνέμων καὶ ἀστραπαὶ γεγόνασιν, ὥστε καῆναι ἐν τοῖς ἀναβαθμοῖς τοῦ φόρου ἀνθρώπους ἑπτά.

Facta est autem solaris eclipsis, ita ut per horas sex profunda nox et astra apparerent; sed et tonitrua ventorumque impetus et fulgura facta sunt tam horrida, ut in fori gradibus septem homines igne consumpti sint.

(10) Καὶ ἐπολιορκήθη ὑπὸ τῶν Ἀγαρηνῶν ἡ Σάμος τὸ κάστρον, αἰχμαλωτισθέντος [77] καὶ τοῦ στρατηγοῦ αὐτοῦ τοῦ **771** Πασπαλᾶ. Προεχειρίσατο δὲ Λέων [78] ὁ βασιλεὺς [79] Ζαύτζαν εἰς [80] βασιλεοπάτορα [81], συμφιλιωθεὶς ἤδη Ζωῇ τῇ αὐτοῦ θυγατρὶ, φαρμάκῳ [82] τινὶ τελευτήσαντος τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς Θεοδώρου τοῦ Γουζουνιάτου.

Capta urbs Samos ab Agarenis, abducto etiam prætore Paspalas captivo. Leo autem Zautzam imperatoris patris titulo exornavit, cujus filiam Zoen jam adamabat, marito ejus Theodoro Guzumata veneno quodam sublato.

(11) Στεφάνου δὲ [83] πατριάρχου [84] τῶν τῇδε μετασταντος, χειροτονεῖται ἀντ' αὐτοῦ Ἀντώνιος ὁ λεγόμενος Καυλέας [85]. Ἦλθε δὲ καὶ ἀγγελία παρὰ

Mortuo autem Stephano patriarcha, in ejus locum Antonius cognomento Cauleas ordinatur. A duce vero Macedoniæ venit nuntius Simeonem

Variæ lectiones et notæ.

[60] Ὑποστραφέντες Leo.— τῷ β. τὰ λ. ἀν Ὁ Vat. [61] ἀπ. ed. om. Leo, Vat. [61*] τε om. Vat. — μτδ' εὔλογον ἀ. κ. τοῦ π. εὑρηκώς Vat. [61*] καὶ τῆς συγκλήτου καταψηφισαμένης αὐτῶν, τὸν μὲν Φ. εἶσαν εἰς τοῦ Γόρδονος, τὸν δὲ Σ. τύψαντες ἐξώρισαν ἐν Α. εἶτα ὀπ. ἐξοπ. ὁ βασιλεὺς ἐτ. ἀ. καὶ ἐν τῇ ἀνατολῇ ἐξ. κτλ. Sym. 9. [62] τοῦτον om. Vat. — κάτοπιν δὲ ἀπ. ἐξετ. Vat. [62*] ἀνατολ. cod. [63] Μ. πολλοὺς δὲ χρόνους Sym. μ. π. δὲ ἔτη Leo.— Χρόνου δὲ παρῳχηκότος πολλοῦ ἐκ τῆς ἐξορίας τοῦτον ἀνεκαλέσατο καὶ ἐν τῇ π. ἐ. προστάξας σιτηρέσια τοῦτον ἐκ τῆς ν. ἐ. λ. δ; ἐτ. ἐπὶ K. Vat. [64] ἀνήγαγεν fed. — ἀ. λ. Leo. λ. Sym. [65] αὐτός Leo. [66] Περὶ τῆς ἀνταρσίας τῶν Λογγιβάρδων καὶ τῆς ἡλιακῆς ἐκλείψεως. Ἐν ταῖς ἡμέραις δὲ Α. Ἀ. ὁ Λ. δοὺξ Vat. Τῷ β' αὐτοῦ ἔτει τῆς Λαγουβαρδίας διαστασιάσης Sym. 2. [67] Ἀγίων ed. Ἐγίων margo P. — Λογγοβάρδος Leo. [68] τοῦ ῥ. Φ. γ. Vat. [69] καταστασιάσας καὶ π. τὴν χ. ἐφ' ἑ. ποιησάμενος Vat. — πρὸς Leo. — 12. δουλώσαντος ed. — K. τὸν τῆς τρ. σὺν π. τ. δυτικοῖς ἐξαπ. θ. Vat. τῆς — Ἀγίωνα om. Sym. [70] τὸν Leo. [71] ὥστε Vat. [72] τὸν Leo. — Σ. δὲ γ. οἱ κατὰ K. ἡ. Vat. [73] ἐκείνου περισ. Vat. [76] καὶ Sym. 2, τηνικαῦτα καὶ Vat. [75] ἡ. ἐ. Vat. ἐ. ἡλίου ed. ὡ. τῆς ἡμέρας ς', ὥστε καὶ Vat. ὡς καὶ Sym. [76] ὥρας; Leo ex ι subscr. ? ἐπὶ ὥρας γ' Sym. — τοὺς om. Sym. — Γεγ. δὲ καὶ ὄνεμοι σφοδροὶ καὶ α. καὶ β. ἐξ ὧν ἐκάησαν ἐν τῷ φόρῳ ἀ. ἑ. Sym. ἀ. β. ed. — ἀν. τε βιαία φορὰ καὶ ἀ. καὶ β. ὡ. καὶ ἐν τ. τοῦ φ. ἀν. ἀ. χαυνωθῆναι (sic) ζ'. Vat. — 21. Καὶ om. Vat. Τῷ γ' αὐτοῦ ἔτει ἐπ. Sym. 3. ὑπὸ τῶν Α. post κ. Sym. — ἡ om. Ven. [77] συμπαραληφθέντος καὶ τοῦ στρατηγοῦντος ἐν αὐτῇ Πασπαλοῦ Vat. καὶ ἡχμαλωτίσθη ὁ στρατηγὸς αὐτοῦ ὁ Πασπαλᾶς Sym. ἀ. καὶ τοῦ στρατοῦ ἀ. παμπόλλου Ven. αὐτ. cod. αὐτῶ, ed. om. Leo. [78] Α. δὲ ὁ β. βασιλεοπ. τὸν ζ. τιμᾷ, αὐτὸς καινουργήσας τὸ ὄνομα· ἡ. γὰρ Ζ. τῇ ἀ. θ. συνεφιλιώθη, τοῦ ταύτης ἀ. Θ. ᾧ Γουζουνιάτης ἐπώνυμον ἀναιρεθέντος Vat. [79] τὸν Ven. Vat. [80] εἰς om. Leo, Sym. [81] αὐτὸς καινουργήσας τοὔνομα Vat. Sym. [82] φ. δὲ τ. Ven. — Γαυουανίτου ed. Γουζιανίτου Ven. [83] τοῦ Ven. — Στ. τελευτήσαντος π. Sym. 3b, sed tum VI. a. V. m. patriarcha non fuit inde ab initiis Leonis, nisi legere malis III a. Post Symeonis expeditionem, quæ propter Basileopatris mentionem h. l. adjuncta est, sed ad a. sextum referenda esse videtur, a Logotheta posita est hæc notitia, non vero ad a. tertium Leonis; nam usque ad 7um lacuna est in edd. [84] τὸν βίον ἀπολιπόντος Α. ὁ τὴν ἐπωνυμίαν K. πατριάρχης ἀντ. ἀ προχειρίζεται Vat. [85] Καύλα; δὲ λέγεται δια τὸ ὅτε ἔμελλε μετὰ τὸ συνοδεῦσαι κτλ. 210a—211a (vide præfationem) Ven. — Σ. ὁ ἀ. Β. ἐκστρατεύει κ. Ῥ. Sym. 3c. Περὶ τῶν πραχθέντων μεταξὺ Βουλγάρων καὶ Ῥωμανῶν καὶ τῆς τῶν ἀμφοτέρων κατασφαγῆς. Α. δὲ κατέλαβεν ὡς ἑ ἀ. Σ. Β. β. κ. Ῥωμαίων στρατεύσασθαι Vat.

Digitized by Google

Bulgariæ principem adversus Romanam expeditionem meditari. Causa vero quæ Simeonem movit, hæc erat : Zautzas imperatoris pater servum habuit eunuchum nomine Musicum. Hic Stauracio et Cosmæ prædivitibus mercatoribus Græcis amicitia junctus erat : qui quidem turpi lucro intenti auctoritate Musici, quod erat in urbe Bulgarorum commercium, Thessalonicam transtulerunt, et vectigalibus impositis pessime Bulgaros exercuerunt. Illis Simeoni a Bulgaris significatis, eadem hæc Simeon Leoni imperatori fecit manifesta. Imperator, a patre imperatorio Musico nimis affecto præpeditus, cuncta nihilo magis æstimavit.

Furens igitur Bulgarus adversus Romanos exercitum instruit. Quibus auditis, mittit imperator Crinitem militiæ magistrum cum armis ac multis urbis proceribus adversus Bulgaros : consertaque pugna in Macedonia, vertuntur in fugam Romani, ipso Crinite, et Cortice Armenio, cæterisque omnibus occisis. Ex Chazaris qui auxiliares Leoni advenerant, comprehensi, naribusque præcisi, in contemptum Romanorum ad urbem a Simeone remissi sunt. Quos imperator conspicatus et accensus ira, misit Nicetam, cognomento Sclerum ad Danubii fluminis ripas cum celocibus munera Turcis oblaturum, et ad arma contra Simeonem excitaturum. Profectus ille et collocutus etiam cum Turcarum ducibus Arpade et Cusane, in belli societatem consentientibus illis, acceptis obsidibus, ad imperatorem rediit. Ille rursum Eustathium patricium et classis drungarium mari, terra vero Nicephorum patricium et Phocam, et legionum domesticum delegat, qui Bulgariam usque penetraverunt. Pacis postmodum cupidus imperator, Constantinacem quæstorem de pace cum Simeone consulturum misit. Simeon arma bellumque terra et mari in se mota conspiciens, quæstorem quasi dolore agentem sub custodia inclusit.

A τοῦ στρατηγοῦ Μακεδονίας ὡς ὁ ἄρχων Βουλγαρίας Συμεὼν βούλεται ἐκστρατεῦσαι κατὰ Ῥωμανίας [86]: Ἡ [87] δὲ αἰτία [88] ἦν ὠργίζετο Συμεὼν ἦν αὐτῇ· Ζαύτζας ὁ βασιλεοπάτωρ εἶχε δοῦλον [89] εὐνοῦχον ὀνόματι Μουσικόν. [90] Οὗτος ἐφιλιώθη Σταυρακίῳ καὶ Κοσμᾷ, Ἑλλαδικοῖς φιλοχρύσοις καὶ πραγματευταῖς, οἵτινες, πρὸς αἰσχροκέρδειαν ἀφορῶντες, μεσιτείᾳ καὶ δυνάμει τοῦ Μουσικοῦ διέστησαν τὴν ἐν τῇ πόλει (γενομένην) πραγματείαν [91] τῶν Βουλγάρων ἐν Θεσσαλονίκῃ, κακῶς τοὺς Βουλγάρους διοικοῦντες ἐν τῷ κομμερκεύειν [92]. Οἱ δὲ Βούλγαροι [93] τῷ Συμεὼν ταῦτα ἀπήγγειλαν [94]· ὁ δὲ ὅλα πεποίηκε ταῦτα τῷ βασιλεῖ Λέοντι. Ὁ δὲ βασιλεὺς, [95] ὑπὸ τοῦ βασιλεοπάτορος κωλυόμενος **772** προσπαθοῦντος τῷ Μουσικῷ, πάντα ὡς λῆρον ἤκουε [96].

B (12) Μανῆς [97] οὖν ὁ Βούλγαρος ἐκστρατεύει κατὰ [98] Ῥωμαίων· καὶ μαθὼν ταῦτα ὁ βασιλεὺς [99] ἀποστέλλει τὸν Κρινίτην [99*] στρατηλάτην κατὰ Βουλγάρων μετὰ ὅπλων καὶ ἀρχόντων πολλῶν τῆς πόλεως κατὰ Συμεών [1]. Καὶ συμβολῆς γενομένης ἐν Μακεδονίᾳ [2], τρέπονται οἱ Ῥωμαῖοι, σφαγέντος τοῦ τε Κρινίτου καὶ τοῦ Ἀρμένη τοῦ Κουρτίκη [3] καὶ τῶν λοιπῶν πάντων. Ἐκ [4] δὲ τῶν Χαζάρων, οἳ ἦσαν εἰς τὴν ἑταιρίαν Λέοντος, κρατηθέντες καὶ τὰς ῥῖνας αὐτῶν κοπέντες εἰς αἰσχύνην Ῥωμαίων, ἐν τῇ πόλει παρὰ Συμεὼν ἀπεστάλησαν· οὓς ἰδὼν ὁ βασιλεὺς καὶ θυμωθεὶς [5] ἀπέστειλε Νικήταν τὸν ἐπιλεγόμενον [6] Σκληρὸν μετὰ δρομώνων ἐν τῷ ποταμῷ Δανουβίῳ [7] δοῦναι δῶρα τοῖς Τούρκοις καὶ πόλεμον [8] κινῆσαι κατὰ Συμεών. Ὁ δὲ, ἀπελθὼν καὶ C συντυχὼν [10] ταῖς κεφαλαῖς αὐτῶν Ἀρπάδῃ καὶ Κουσάτῃ [11], καὶ συνθεμένων πολεμῆσαι, λαβὼν [12] ὄψιδας, ἦλθε πρὸς τὸν βασιλέα. Ὁ δὲ βασιλεὺς [13] πάλιν διὰ τῆς θαλάσσης ἀπέστειλεν Εὐστάθιον πατρίκιον καὶ δρουγγάριον τοῦ πλωΐμου [14], Νικηφόρον δὲ πατρίκιον τὸν Φωκᾶν καὶ δομέστικον μετὰ τῶν θεμάτων [15] ἀπέστειλε διὰ γῆς, καὶ εἰσῆλθε μέχρι [16] Βουλγαρίας. **773** Ὁ δὲ βασιλεὺς, τὴν εἰρήνην ἀσπαζόμενος, (191ᵃ) μετὰ τοῦτο ἀπέστειλε [16] Κωνσταντινάκην κουαίστωρα [17] πρὸς Συμεὼν τὰ περὶ εἰρήνης

Variæ lectiones et notæ.

[86] Ῥωμαίων ed. Vat. [87] πρόφασιν ἔχων τῆς μάχης ταύτην Vat. om. Sym. [88] δι' Leo. — Εὐν. δ. ὁ β. Ζ. Μουσικὸς ἦν ὄνομα τούτῳ Vat. om. Sym. [89] ἐ. δ. Leo. πραγματεῖς Leo? [90] Ὁ. συνεφ. ἀνδράσιν ἐμπορικοῖς καὶ φιλοκερδέσι καὶ φ. ἐξ Ἑλλάδος οὖσι Στ. τε καὶ Κ. οἵτινες μαντεία (μεσιτ.) τοῦ Μ. κερδαίνειν βουλόμενοι, τὴν μετὰ τῶν Β. πρ. ἐν τῇ π. ἐν Θ. μετεστ. κ. κομμερκεύοντες τ. Β. Vat. om. Sym. [91] π. πρ. ed. Leo. [92] κουμ. Leo. [93] Τῶν δὲ Βουλγάρων τ. τῷ Σ. ἀναγγειλάντων, αὐτὸς δ. τ. τῷ β. κατέστησε Λ. Vat. om. Sym. [94] ἀνηγ. Leo. [95] Ὁ δὲ π. ὡς λ. ἐλυγίζετο τῇ πρὸς τὸν Ζαύτζαν προσπαθείᾳ νικώμενος Vat. om. Sym. [96] ἠκού. cod. ἤκουσε Leo. [97] ὁ Συμεὼν ἦρε κ. Ῥ. τὰ ὅπλα Vat. [98] τῶν Leo bis. [99] ὁ δὲ β. τὸν Κρ. ἐξαπ. κατ' αὐτοῦ στρατηλάτην δντα λαῷ πολλῷ καὶ ἄρχουσι καθοπλίσας αὐτὸν Vat. om. Sym. [99*] Κρητήτ. cod. sed. — Κρινήτ. [1] Σ. δὲ γ. Vat. om. Sym. [2] ἐν Ῥωμανίᾳ Leo. — ἡττῶνται Ῥ. Vat. om. Sym. — καὶ κατασφάζεται αὐτός τε ὁ Κρινίτης καὶ Ἀρμένιος Κουρτίκης καὶ ἄλλοι πολλοί Vat. om. Sym. [3] Κουρτ. cod. Κουρτικίου ed. Κορτίκη. Leo. [4] Ἐπεὶ δὲ καὶ Χαζάρους κατέσχεν ὁ Συμεὼν τῶν ἐκ τῆς ἑταιρίας τοῦ βασιλέως Λ. τὰς ἀ ῥ. ἀποτεμὼν εἰς ἀ. Ῥ. ἐν τῇ π. ἀπέστειλεν (sic) Vat. om. Sym. [5] Θυμοῦ πλησθε ς Vat. [6] λεγ. Leo.— ἐν τῷ Δ. π. μ. ὁρ. ἐξέπεμψε Vat. μ. ὁρ. ἐν τῷ π. τοῦ Δανουβίου Leo. [7] τοῦ Leo. [8] ὥστε τὸν Σ. καταπολεμῆσαι Vat. [9] μετά Leo? — Ὁ δὲ τούτοις σ. καὶ πείσας κατὰ τὸν (τοῦ?) Συμεὼν ὅπλα ἄρασθαι Vat. [10] καί Leo. [11] Κουρσ. ed. [12] ὁμήρους λ. Leo, Vat. — παρ' αὐτῶν ὡς β. ὑπέστρεψε Vat. om. Sym. [13] Ὁ δὲ β. διά τε γῆς καὶ θ. διέγνω Βουλγάρους πολεμεῖν καὶ διὰ μὲν θ. Ἐ. ὁρ. ἀποστέλλει, διὰ γῆς δὲ τὸν π. Ν. τὸν Φ. δ. τῶν σ. μετὰ τὴν τελευτὴν Ἀνδρέου γενομένην (γενόμενον) Vat. om. Sym. [14] τῶν πλωΐμων Leo. [15] ὧν μ. Β. καταλαβόντων ὁ β. τὸν κ. Κ. π. Σ. ἐξαπ. ἔτι τὴν ἐ. στέργων καὶ βουλόμενος σπείσασθαι πρὸς αὐτὸς Vat. om. Sym. — ἦλθε Leo. — Βουλγάρων ed. [15*] εἰσῆλθ. cod. [16] καί Leo. [17] κυέστωρα cod.

Digitized by Google

συμβουλεύοντα.[16] Συμεὼν δὲ, τὴν κατ' αὐτοῦ κίνησιν διά τε γῆς καὶ θαλάσσης μαθὼν [17], ἐν φρουρᾷ κατακλείει τὸν κουαίστωρα ὡς ἐπὶ δόλῳ ἐλθόντα. [18] Περάσαντες οὖν [21] οἱ Τοῦρκοι, τοῦ Συμεὼν ἐπὶ τὸ στράτευμα Φωκᾶ ἀσχολουμένου, ἠχμαλώτευσάν πᾶσαν τὴν Βουλγαρίαν. [22] Ταῦτα μαθὼν Συμεὼν κινεῖται κατὰ [23] Τούρκων· οἱ δὲ ἀντιπεράσαντες συμβάλλουσι πόλεμον μετὰ Βουλγάρων [24], καὶ τρέπεται Συμεὼν μόλις διασωθεὶς ἐν τῇ Δίστρᾳ. [25] Οἱ δὲ Τοῦρκοι ἠτήσαντο τὸν βασιλέα ἀποστεῖλαι καὶ ἀγοράσαι τὴν αἰχμαλωσίαν τῶν Βουλγάρων· ὃ δὴ καὶ πεποίηκεν ὁ βασιλεὺς, τοὺς [26] πολίτας ἀποστείλας ἐπαγοράσαι αὐτούς.

A Simeone vero cum Phocæ copiis occupato, Turcæ, trajecto Danubio, totam Bulgariam captivam fecere. His auditis Simeon movet adversus Turcas. Illi in contrariam ripam transeuntes cum Bulgaris certamen ineunt, ipseque Simeon in fugam vertitur, vix Distræ receptus incolumis. Turcæ autem petierunt ab imperatore, ut captivos Bulgaros emeret : quod et fecit, missis ex urbe civibus qui pretium rependerent.

(13) Ὁ δὲ Συμεὼν [27] δι' Εὐσταθίου δρουγγαρίου ἐδεήθη [28] περὶ [29] (τῆς) εἰρήνης, πρὸς ἣν ὑπεῖξεν ὁ βασιλεὺς καὶ ἀπέστειλε Λέοντα τὸν Χοιροσφάκτην πρὸς τὸ γενέσθαι εἰρήνην· ἐδέξατο δὲ Νικηφόρος [30] ὑποστρέψαι μετὰ [31] λαοῦ καὶ ὁ δρουγγάριος τῆς βίγλης Εὐστάθιος ὁμοίως. Λέοντα [32] οὐδὲ λόγου [33] ἠξίωσε Συμεὼν, ἀλλ' ἠσφαλίσατο [34] εἱρκτῇ· ἐκστρατεύσας δὲ κατὰ τῶν Τούρκων, ἐκείνων ὀχύρωμα βοηθείας μὴ ἐχόντων [35] παρὰ Ῥωμαίων, ἀλλ' ἀπρονοήτων [36] ἐαθέντων, πάντας κατέσφαξεν αὐξήσας τὴν μεγαλαυχίαν [37] αὐτοῦ. **774** Καὶ ὑποστρέψας εὗρε Λέοντα ἐν τῇ Μουνδάγρᾳ, [38] καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν· « Οὐ ποιῶ εἰρήνην, ἐὰν μὴ [39] πᾶσαν τὴν αἰχμαλωσίαν λάβω. » Διωρίσατο [40] οὖν ὁ βασιλεὺς ταύτην ἀποδοῦναι. Καὶ ἦλθε μετὰ Λέοντος Βούλγαρος οἰκεῖος τοῦ Συμεὼν, καὶ παρέλαβεν αὐτούς.

Simeon Eustathii drungarii ope de pace sermonem proposuit, cui se facilem præbuit imperator : eidemque componendæ Leonem Chœrosphactum destinavit. Nicephorus cum exercitu redire in animum induxit, et Eustathius drungarius pariter. Leonem vero neque ad colloquium admittere dignatus est Simeon, imo sub custodia tenuit. Expeditione deinde adversus Turcas parata, illisque a Romanis auxilium et præsidium non habentibus, imo belli apparatu et armorum provisione destitutis, cunctos inflatis animis jugulavit Simeon, et reversus, cum Leonem in Mundagra reperisset, dixit ad eum : «Nusquam pacem componam, nisi captivos omnes recepero.» Imperator restituere proposuit : venitque cum Leone Theodorus Bulgarus, Simeonis domesticus, qui eos recepit.

[41] (14) [42] Νικηφόρου δὲ τοῦ Φωκᾶ τελευτήσαντος, ἀφορμὰς ἐζήτει Συμεὼν τὴν [43] εἰρήνην διαλῦσαι· ἐπιζητῶν γὰρ καὶ ἄλλους αἰχμαλώτους ἐξέρχεται [44] κατὰ Ῥωμαίων. Λέων δὲ ὁ βασιλεὺς δομέστικον τῶν σχολῶν προβάλλεται Λέοντα [45] τὸν Κατακαλὼν, ἐν τῇ Ῥάβδῳ τὴν οἴκησιν ἔχοντα, καὶ μετ' αὐτοῦ ἀποστέλλει Θεοδόσιον πατρίκιον καὶ πρωτοβεστιάριον, καὶ περῶσιν ὅλα τὰ θέματα [46] καὶ τὰ τάγματα. Καὶ γενομένης συμβουλῆς μετὰ Συμεὼν εἰς τὸ

Exinde Nicephoro Phoca morte sublato, Simeon abrumpendæ pacis quærebat occasiones, et aliis captivis expetitis, adversus Romanos movit. Leo vero imperator Leonem Catacalum ad Rabdum ædes suas habentem scholarum domesticum creat, et una cum eo Theodosium patricium et protovestiarium mittit, qui simul juncti omnes legiones et copias jubent trajicere : pugnaque cum Simeone ad Bulgarogephyrum inita, fuga omnium facta est

Variæ lectiones et notæ.

[16] ὃν Σ. κατασχὼν ἐν φ. κ. δ. πρὸς αὐτὸν ὑποπτεύσας παραγενέσθαι Vat. om. Sym. [17] Ἰδὼν Leo. [18] Τοῦ Σ. οὖν ἐπὶ τὸν στρ. Νικηφόρου ἀ. π. τὴν Βουλγαρικὴν ἐλητσαντο γῆν Vat. om. Sym. [21] δέ Leo. [22] Ὁ Σ. ἐκμ. κ. τῶν Τ. ἐτράπετο· οἱ δέ Vat. Πολεμηθεὶς παρὰ τῶν Τ. ἡττήθη, καὶ πᾶσα ἡ αἰχμαλωσία ἠγοράσθη παρὰ τοῦ βασιλέως Sym. 3. [23] τῶν Leo, Vat. [24] π. πρὸς B. σ. καὶ νικῶσι τούτους κατὰ κράτος ὡς μ. τὸν Σ. ἐν τῇ Δ. περισωθῆναι Vat. — κατὰ Leo. [25] Ἠτ. οὖν οἱ Τ. τὸν β. τοὺς αἰχμαλώτους B. ὠνήσασθαι Vat. καὶ πᾶσα ἡ αἰχμαλωσία ἠγοράσθη παρὰ τοῦ βασιλέως Sym. [26] π. τοὺς π. ἐξαπ. εἰς τὴν τούτων ἐξώνησιν Vat. [27] ἀπ. τοῦ ἀγ. ἀ. Leo. [27]* τὸν βασιλέα π. τῆς ἐ. ἱκέτευσεν Vat. [28] τά Leo. [29] π. ἐ. ed. — τὸν χ. Λ. π. τὸ ταύτην ποιήσασθαι ἐξαπ. ὁ δὲ δ. Ν. καὶ ὁ δ. Ἐ. ὑ. μ. τοῦ λ. ἐκελεύσθησαν Vat. [30] Νικηφόρ. cod. [31] τοῦ ed. Vat. [32] δέ Leo, Vat. [33] ἐν ἐ. ἡ. Vat. [34] ἐν Leo, Vat. [35] π. κ. μὴ δυνηθέντων δέξασθαι π. Ῥ. βοήθειαν Vat. [36] ἀπρονοήτως ed. [37] μεγαλοψυχίαν Leo, Ὑ. δὲ καὶ ἐπὶ τῇ νίκῃ γαυριῶν π. τὸν Λ. ἔφη Vat. [38] Μουδάγρᾳ ed. Μουλδάγρᾳ Leo. Καὶ μετὰ αἰτήσεως ἀναλαμβάνεται τοὺς αἰχμαλώτους καὶ ποιεῖ εἰρήνην Sym. [39] Εἰ μὴ πρῶτον π. τὴν ἀ. Βουλγάρων λ. ἐ. οὐ π. Vat. [40] Ἐπένευσεν οὖν ὁ β. τ. ἀπ. ἡ. οὖν μ. Λ. ὁ B. Θεόδωρος ὁ. ὢν τῷ Σ. Vat. et Cont. [41] 892. [42] Καὶ μετ' ὀλίγον ἀνατραπείσης πάλιν τῆς εἰρήνης, γίνεται πόλεμος εἰς τὸ B. Sym. 3. Τοῦ δὲ δομεστίκου N. πρὸς τοῦ βασιλέως ἐξόχως ἀγαπωμένου, ὁ βασιλεοπάτωρ Ζαύτζας τοῦτον ὡς δυνάστην προσελάβετο, γαμικὸν μετ' αὐτοῦ ποιήσαι βουλόμενος συνάλλαγμα. Τοῦ δὲ πρὸς τοῦτο ἀπαναινομένου, μήποτε ὑπόνοιαν δῷ τῷ βασιλεῖ Λέοντι, μανεὶς ἐπὶ τούτῳ Ζαύτζας αἰτίας ἐκίνησε κατ' αὐτοῦ, καὶ τῆς ἀρχῆς τοῦτον μετέστησεν· προσεβλήθη (προεβ. δέ Cont.) ἀντ. αὐτοῦ τῶν σχολῶν δομέστικος ὁ μάγιστρος Κατακαλών. Ἐπὶ πολὺ δὲ σχολάσας ὁ Νικηφόρος, αὖθις στρατηγὸς ἐν τῷ τῶν Θρᾳκησίων θέματι προχειρίζεται· πολλὰς δὲ καὶ γενναίας ἀνδραγαθίας διὰ πάσης αὐτοῦ τῆς ἐν τοῖς πολέμοις καταπραξάμενος βιοτῆς καὶ πολλὰ κατὰ τῶν Ἀγαρηνῶν στησάμενος τρόπαια, τελευτᾷ τὸν βίον ἐν γήρᾳ καλῷ υἱοὺς καταλιπὼν Βάρδαν καὶ Λέοντα, ὧν ὁ Βάρδας οἰκειότατος ὢν τῷ βασιλεῖ Λέοντι, ἐστέργετό τε καὶ ἠγαπᾶτο καὶ δουλείαις ἐξυπηρετεῖτο ταῖς ἀνηκούσαις τῷ βασιλεῖ. Ὁ δὲ βασιλεὺς, καθὼς εἴρηται, τὸν Κατακαλὼν προχειρισάμενος εἰς δομέστικον κατὰ τοῦ Συμεὼν, τοῦτον ἐξαποστέλλει συνεξαποστείλας αὐτῷ καὶ Θ. Vat.=Cont. [43] τοῦ ἐ. Leo. [44] εἰσερχ. ed. [45] Λ. Κ. ed. [46] διαπερασάντων δὲ πάντων τῶν τῆς Ἀνατολῆς θεμάτων τε καὶ ταγμάτων καὶ πολέμου μ. Βουλγάρων συγκροτηθέντος περὶ τὸ B. Vat.

Digitized by Google

horrenda, omnesque deleti sunt : inter quos patricius Theodosius cujus causa non modice doluit imperator.

Ejus tempore castri Chersonis incolæ ducem proprium Simeonem Jonæ filium interemerunt : castrum etiam Corum in Cappadocia ab Agarenis captum est.

Porro celebrem processum ad Damiani ædes habuit imperator, Zautza comitante, et supremam post eum potestatem exercente, et Zoe pariter ejus filia solemnitatis socia. Theophano vero ejus legitima conjux non aderat, sed in Blachernis ad sanctum sepulcrum assiduis orationibus vacabat. Imperatore igitur moram ibi agere meditato, consilium iniere Zautzæ consanguinei et filius ejus Tzantzes, necnon alii, ut imperatorem nocte occiderent. Zoe vero cum imperatore dormiens, audito murmure per fenestram prospiciens, silentium imponebat. Certior autem periculi et insidiarum facta, imperatorem excitavit, qui confestim navigium ingressus, Zautza et reliquis omnibus ibi relictis, ad Pegas trajecit. Sub diluculum festinus palatium ingressus est, et Joanne excubiarum drungario ejecto, Pardum Nicolai hetæriarchiæ filium suffecit. Ipse quippe Nicolaus imperatoris amicitiæ consors, quæ contra eum Zautzas machinabatur, patefecit. Et ex eo tempore non ingressus est imperator in Zautzæ cubiculum, donec Leo magister et Theodotaces criminis eos convicissent.

Moritur autem Theophano Augusta post imperii annos duodecim, quam brevi spatio temporis interjecto, operatricem miraculorum, quod zelotypiæ et injuriarum memoriæ vitio fuisset immunis, Deus ostendit : et quia eleemosynis et orationibus per sacras ecclesias assidue Deo vacasset.

Coronat autem Leo imperator Zoen Zautzæ

A Βουλγαροφύγον [67], ἐγένετο τροπὴ δημοσία, καὶ πάντες ἀπώλοντο, καὶ ὁ πρωτοδεστιάριος Θεοδόσιος [68] (δι' ὃν ὁ βασιλεὺς οὐ μετρίως ἠνιάθη).

(15) [69] Ἐπὶ τούτου ἔσφαξαν καὶ ἐν Χερσῶνι οἱ τοῦ κάστρου **775** τὸν στρατηγὸν αὐτοῦ [70] Συμεὼν τὸν υἱὸν Ἰωνᾶ. Καὶ παρελήφθη τὸ κάστρον τὸ Κόρον ἐν Καππαδοκίᾳ ὑπὸ τῶν Ἀγαρηνῶν.

(16) [71] Ὁ δὲ [βασιλεὺς] πρόκενσον ἐποίει εἰς τὰ Δαμιανοῦ, συνόντος καὶ Ζαύτζα [72] τοῦ παραδυναστεύοντος καὶ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ Ζωῆς ἅμα τῷ βασιλεῖ—Θεοφανὼ [73] δὲ ἡ γαμετὴ αὐτοῦ οὐ παρῆν ἐκεῖ [74], ἐν Βλαχέρναις ἐν τῇ ἁγίᾳ σορῷ προσεκαρτέρει εὐχομένη. Δόξαντος [75] οὖν τοῦ βασιλέως μεῖναι ἐκεῖ, συμβούλιον ποιήσαντες οἱ τοῦ Ζαύτζα B συγγενεῖς, ὅ τε (υἱὸς [76] αὐτοῦ ὁ) Τζάντζης καὶ οἱ λοιποὶ ἠβούλοντο τῇ νυκτὶ φονεῦσαι τὸν βασιλέα· [77] ἡ Ζωὴ δὲ, μετὰ τοῦ βασιλέως καθεύδουσα καὶ τὴν ταραχὴν [78] ἀκούσασα, διὰ τῆς θυρίδος προσβλεψαμένη [79] αὐτοὺς κατεσίγασεν· ὡς δὲ τὸ δεινὸν ἔγνω (τῆς ἐπιβουλῆς [80] ἧς ἐμελήτησαν), ἐξύπνισε τὸν βασιλέα, ὃς [81] παρευθὺ εἰσελθὼν εἰς πλοῖον, διεπέρασεν εἰς Πηγὰς, ἐάσας Ζαύτζαν καὶ πάντας [82] ἐκεῖσε. Καὶ πρωΐ τάχιον εἰσῆλθεν εἰς τὸ παλάτιον [83] ἐξεώσας Ἰωάννην δρουγγάριον τῆς βίγλης καὶ προβαλλόμενος [84] Πάρδον [85], υἱὸν Νικολάου ἑταιριάρχου, ἀντ' αὐτοῦ. Ὁ γὰρ Νικόλαος [86] συμφιλιωθεὶς [87] τῷ βασιλεῖ κατάδηλα ἐποίει αὐτῷ πάντα τὰ τοῦ Ζαύτζη [88]. Καὶ ἔκτοτε οὐκ εἰσήρχετο ὁ βασιλεὺς εἰς τὸ κελλίον τοῦ Ζαύτζη, ἕως Ἀσυλέων ὁ μάγιστρος ὁ Θεο- C δοτάκιος [89] διήλλαξεν αὐτούς.

776 (17) [90] Τελευτᾷ [91] δὲ Θεοφανὼ Αὐγοῦστα βασιλεύσασα ἔτη ιβ', ἣν [92] οὐ μετὰ πολλὰς ἡμέρας ἀνέδειξεν ὁ Θεὸς θαυματουργὸν διὰ τὸ ἀζηλότυπον αὐτῆς καὶ ἀμνησίκακον καὶ διὰ τὸ ἐν ἐλεημοσύναις καὶ (191[b]) προσευχαῖς ἀδιαλείπτως προσκαρτερεῖν τῷ Θεῷ (καὶ ταῖς ἁγίαις Ἐκκλησίαις [93]).

(18) Στέφει [94] δὲ Λέων ὁ βασιλεὺς Ζωὴν τὴν θυ-

Variæ lectiones et notæ.

[67] Βουλγαρόφυγον ed. Leo, Sym. Vat. = τρέπονται Ῥωμαῖοι κακῶς καὶ π. ἀπ. οἷς συναπώλετο καὶ πρ. Θ. Vat. [68] Θεόδωρος Sym. — δι' — ἠνιάθη om. Vat. Sym. Cont. [69] Ἐπὶ τ. καὶ οἱ τῆς Χερσῶνος οἰκήτορες τὸν αὐτῶν ἀπέκτειναν στρ. Vat. Τῷ ζ' αὐτοῦ ἔτει ἐσφ. οἱ Χερσωνῖται τὸν στ. Sym. 4. [70] αὐτὸν cod. αὐτῶν Leo, ed. Sym. — Σ. τὸν υἱὸν Ἰωάννου ed. Σ. τὸν τοῦ Ἰωνᾶ Vat. om. Sym. — Καὶ π. καὶ Leo Π. καὶ Sym. 4. Π. δὲ καὶ τὸ Κ. ἐν Κ. ὑ. Ἀγ. Vat. [71] Ὁ δὲ β. εἰς τὰ Δ. ἐξελθὼν εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ καὶ Ζωὴν τὴν τοῦ Ζαύτζα θυγατέρα καὶ αὐτὸν Ζαύτζαν Vat. — β. om. cod. et Leo, Ὁ β. Λέων Sym. 4 cf. c. 6. τῷ θ' αὐτοῦ ἔτει. — ἐποίησεν Leo, ποιήσας Sym. [72] ζ. τοῦ βασιλεοπάτορος καὶ π. ed. π. Z. Sym. [73] ἡ γὰρ πρώτη γ. ἀφ Θ. Sym. Θ. δὲ ἡ τοῦ βασιλέως γ. Vat. [74] ἐκεῖσε Leo bis, Vat. — τῇ ἁ. σ. τῇ ἐν Βλ. Vat. ἐκεῖ l. ἀλλ' cod. Leo, ed. [75] Δόξαν δὲ τῷ βασιλεῖ μ. ἐν τοῖς Δαμιανοῦ, σ. οἱ ταῦ Z. π. ὅτε υἱὸς ἀ. Z. Vat. [76] υἱὸς ἀ. ὁ om. Sym.—τῇ ν. τὸν β. διαχειρίσασθαι ἐβουλεύσαντο Vat. [77] Ἡ δὲ Z. ed. Leo, Vat. ἡ Z. τέ cod. — τῷ βασιλεῖ συγκαθ. Vat. [78] καὶ τὸν θροῦν ἐνωτισθεῖσα διὰ τῆς θ. προκύψουσα κατεσίγαζεν Vat. om. Sym. [79] προσδ. P. et cod. προδ. ed. Leo. — ὡς δὲ τοῦ δεινοῦ τῆς ἐπ. ᾔσθετο ἀκριβῶς, τὸν β. διυπνίσασα τὸ πραττόμενον κατεσήμανε Vat. [80] τῆς ἐπ. ης ἐμ. om. Sym. — ἣν Leo. [81] ὃς ἐν πλοίῳ εὐθὺς ἐ. εἰς π. δ. Vat. — καὶ π. εἰς π. διεπέρασαν [82] Π. καὶ τὸ πρ. τ. ἐ. εἰς τὸ π. Sym. [83] π. ἐ. καὶ αὐτὸν τὸν Z. καταλιπὼν Vat. Καὶ πρ. ταχίων ed. Ταχὺ δὲ πρ. εἰς τὸ π. ἐ. Ἰω. μὲν τὸν β. δρ. διεδέξατο Vat. [84] Θεοδοτάκις cod. [85] Π. δὲ υἱὸν Νικολάου ἐ. ἀντ. ἀ. προσβάλετο Vat. — προσβάλ.ed. Leo. [86] 894. [87] οὗτος Leo, et Vat. [88] φίλος ὢν τῷ β. καὶ πιστὸς περὶ τὰ ἀπόῤῥητα π. τοῦ Z. δῆλα τούτῳ καθίστη (sic) καὶ ἔκπυστα Vat. — [89] ἕως ἂν Λέων ed. Leo. — Θεοδοτάκης ed. Leo. — διήλλαξεν cod. [90] Θεοδοτάκις, cod. [91] 874. [92] Τούτῳ τῷ ἔτει (12° anno post 883, Martio mense = Leonis 9). τ. Θ. Sym. 5, τ. δὲ ἡ Ἀ. Θ. ἕτη β. δ. Vat. [93] ἥτις καὶ θαυματουργὸς ἀνεδείχθη, ἀνωτέρα τοῦ τῆς ζηλοτυπίας πάθους φανεῖσα καὶ πράως τὴν παρευδοκίμησιν ὑπενεγκοῦσα Ζωῆς καὶ ἐν ἐλ. καὶ πρ. τὸν ἅπαντα βίον διανύσασα Vat. — [94] καὶ τ. ἁ. ἐ. om. Sym. 5. [94] Στ. δὲ Λ. ὁ β. τὴν θευτέραν αὐτοῦ γυναῖκα Z. τὴν θ. τοῦ Z. Sym. Στ. δὲ Λ. ὁ β. τὴν θ. Z. Ζωὴν Vat.

Digitized by Google

γατέρα Ζαύτζα, [75] καὶ εὐλογεῖται μετ' αὐτῆς [76] παρὰ [77] κληρικοῦ τοῦ παλατίου, ᾧ ἐπίκλην Σινάπης. (Καὶ [78]) ὁ μὲν εὐλογήσας καθῃρέθη · ἡ δὲ ἐβασίλευσεν ἔτος [79] α', μῆνας η'. [80] Τελευτησάσης [81] δὲ τῆς (αὐτῆς [82]) Ζωῆς, λάρναξ ἐφεῦρον εἰς τὸ ἀποτεθῆναι τὸ σῶμα αὐτῆς ἔχουσαν [83] ἔνδοθεν γράμματα κεκολλαμένα γράφοντα [84] οὕτως · « Θυγάτηρ Βαβυλῶνος ἡ ταλαίπωρος. »

(19) [85] Διεβλήθησάν δὲ τῷ βασιλεῖ [86] Λέοντι ὅ τε Μουσικὸς καὶ ὁ Σταυράκιος ὡς (ὅτι [87]) παρὰ τῶν στρατηγῶν καὶ ὀφφικιαλίων λαμβάνοντες δῶρα καὶ μεσιτεύοντες πρὸς τὸν βασιλεοπάτορα · καί ποτε εἰσελθόντος τοῦ Σταυρακίου [88] μετὰ γραμμάτων τινὸς τῶν στρατηγῶν πρὸς τὸν Ζαύτζαν, ὡς εἶδεν αὐτὸν ὁ βασιλεὺς ἐστὼς ἐν τῷ ἡλιακῷ, ἦλθεν [89] ὄπισθεν αὐτοῦ, καὶ κρατήσας [90] ἐκ τοῦ τένοντος, ἐξήγαγεν ἔξω ὡς δῆθεν **777** ἐρωτήσων περὶ τῶν στρατηγῶν · καὶ εἰς τὸ Μονόθυρον ἀγαγὼν καὶ τὰ γράμματα ἄρας καὶ ἀποσφενδονήσας παραδέδωκε [91] τοῖς ἐπιτυχοῦσιν [92] ἐξαγαγεῖν τοῦ παλατίου διορισάμενος ἀποκεῖραι αὐτόν. Μαθὼν δὲ τοῦτο ὁ Μουσικὸς ἐνθουσίασε γέγονε · εἰσελθὼν [93] δὲ ὁ βασιλεὺς ἔνθα ἵστατο ὁ Μουσικὸς παρεστὼς τῷ Ζαύτζᾳ, τοῦτον ἐπὶ τράχηλον ὠθήσας ἐξήγαγε, παραδοὺς [94] Χριστοφόρῳ κοιτωνίτῃ ἐν τοῖς Στουδίου ἀπαγαγεῖν καὶ μοναχὸν ποιῆσαι. [95] Μετ' ὀλίγον δὲ τελευτᾷ Ζαύτζας ἐν τῷ παλατίῳ, καὶ τοῦτον διὰ τοῦ Βουκολέοντος καταγαγόντες, ἀπήγαγον ἐν τῇ μονῇ τοῦ Καυλέα, ἐκεῖσε αὐτὸν θάψαντες.

(20) [96] Μετὰ δὲ τὴν τελευτὴν Ζαύτζα Βασίλειος ἐπείκτης [97] υἱὸς Νικολάου ἑταιριάρχου συνεφιλιώθη Σαμωνᾷ κουβικουλαρίῳ τῷ [98] ἐξ Ἀγαρηνῶν, ὀρεγόμενος τοῦ τῆς βασιλείας ἀξιώματος. Ἐθάρρησε δὲ τῷ Σαμωνᾷ, ὅτι, « Τῆς θείας ἡμῶν [99] Ζωῆς τελευτησάσης, ὁ βασιλεὺς λαβεῖν ἔχει ἑτέραν γυναῖκα, καὶ ἡμᾶς πάντας ἔχει [1] ἀφανίσαι. ἀλλὰ δός μοι λόγον, [2] ἵνα σοι θαῤῥήσω πάντα τὰ βουλευόμενα · » καὶ [3] δόντος αὐτοῦ λόγον τῷ Βασιλείῳ, ἐθάρρησεν αὐτῷ πάντα. Ὁ δὲ Σαμωνᾶς εἰσελθὼν εἰς [4] τὸν βασιλέα εἶπεν αὐτῷ, ὅτι « Δέσποτά μου, θέλω σοι εἰπεῖν τι ἰδίως, ὅπερ ἐὰν μὲν [5] εἴπω, ἀποθνήσκω,

filiam, et cum ea nuptialem benedictionem subiit, clerici cujusdam e palatio cognomento Synapes ministerio. Benedictionis minister officio depositus est. Illa vero regnavit annum unum et menses octo. Zoe isti demortuæ inventus est loculus ad corpus ejus deponendum, sculptas intus scriptasque gerens litteras istiusmodi : « Filia Babylonis misera. »

Accusati sunt autem apud imperatorem Leo Musicus et Stauracius, quasi munera a duce aliquo et officialibus accepissent, ut intercessione apud imperatoris patrem eos juvarent. Stauracio itaque cum ducum alicujus libello ad Zautzam ingresso, ut eum imperator ad horologium solare stans conspexit, hominem pone secutus est, et cervice apprehensum foras eduxit. Ut de ducis negotio interrogavit hominem, ad Monothyrum traxit, et sublatis e manu tabulis, et in aerem projectis et excussis, obviis quibusdam e palatio extrudendum tradidit, et præcepit detondendum. Eo cognito, Musicus desperationis motu angebatur. Tum imperator ingressus locum, quo Musicus Zautzæ astans consistebat, eum collo apprehensum trudens expulit, et Christophoro cubiculario inter Studitas abducendum, et monastica pœnitentia subigendum tradidit. Modico post Zautzas moritur in palatio, corpusque per Bucoleontem elatum in Caulæ monasterium ibidem sepeliendum detulerunt.

Post Zautzæ mortem, Basilius operarum regiarum præfectus, Nicolai hetæriarchæ filius, Samonæ cubiculario ex Agarenorum genere orto amicitia junctus est, et imperii cupiditate exarsit. Samonas vero mentem confidenter exposuit : « Defuncta nunc Zoe matertera nostra, uxorem aliam imperator sibi copulaturus est, nosque omnes deleturus : sed pollicere secretum, ut quæ modo deliberantur fidenter aperiam. » Eo Basilio secreti fidem promittente, animatus ille mentem exposuit. Samonas ad imperatorem ingressus dixit ei : « Cuperem, domine mi, aliquid secreto enuntiare; quod si

Variæ lectiones et notæ.

[75] ὅτι διὰ τὸ κατηγορηθῆναι τὴν Ζωὴν μετὰ τοῦ βασιλέως ἐν τῇ ζωῇ τῆς Θεοφανὼ οὐκ εὐλογήθη παρὰ τοῦ πατριάρχου ὡς παράνομος ὁ γάμος, καὶ ὁ ἱερεὺς ὁ εὐλογήσας αὐτὸν, εἰ καὶ βασιλεὺς ὑπῆρχεν, ἀλλά γε ἐκαθῃρέθη ὑπὸ συνόδου ed. e glossemate marginali. [76] μετ' αὐτὰ Vat. — π. τινος κλ. τοῦ ἐπ. Σινεύπης Sym. [77] τοῦ Vat. [78] καὶ om. Vat. [79] ἔτος α' καὶ μ. η' βασιλεύσασα ἐτελεύτησε Vat. [80] 896. [81] καὶ ἐτελεύτησε Sym. (Leonis 10° anno, sub finem, scl. Augusto m. [82] αὐτῆς om. ed. — ἐφεῦρεν Leo. ἐφ. δὲ λ. Sym. λ. δὴ ἐφ. — ἐφ' ᾧ ἀπ. τὸ σ. ἀ. αὐτῇ ἐν ἥτις τοιάνδε ἐντὸς εἶχεν ἐγκεκολαμμένην θ. Β. ἡ τ. Vat. [83] ἔχουσα Leo, — ἔσωθε Sym. [84] γραφέντα Leo. [85] 895. [86] τῷ β. Μ. καὶ Στ. Vat. τοῦ βασιλέως Λέων τε ὁ Μ. καὶ ὁ Στ. Leo. [87] ὅτι om. Vat.. — στ. καὶ ἀρχόντων δ. λ. μεσιτεύουσι τούτοις τῷ βασιλεοπάτορι Vat. [88] τοῦ Στ. μ. γ. τ. τ. στ. στ. ὡς τὸν βασιλεοπάτορα εἰσεληλυθότος ὡς ἐ. ἀ. ὁ β. ἐν τῷ ἡ. ἑστηκὼς κατόπιν ἀ. εἰσῆλθε καὶ τοῦ τ. ἀ. λαβόμενος, ἔξω ἐξ. δ. π. τῶν στ. ἐρ. Vat. [89] εἰσῆλθεν Leo, Vat. [90] αὐτὸν Leo, Vat. [91] ἐξάρας αὐτοῦ ἀπεσφενδόνησε τοῦτον καὶ τοῖς προστ. π. τοῦ π. ἐξαγαγεῖν μοναχὸν ἀπ. Vat. — παρέδωκε Leo, Vat. [92] παρατυχοῦσι Leo. [93] ἐ. ὁ Μ. τῷ Ζ. παρίστατο Vat. — [94] διορισάμενος Χρ. κ. ἐν τοῖς τοῦ Στ. ἀποκεῖραι αὐτόν Vat. [95] Μετ' ὀ. Ζ. τ. καὶ διὰ τοῦ Β. κατενεγκόντες αὐτὸν ἐν τῇ μ. τοῦ Κυαλέου κατέθαψον Vat. [96] Συμφιλιοῦται δὲ ὁ ἐπ. Β. τῷ κ. Σ. τῷ ἐξ Ἀ. τοῦ τῆς β. ὀ. ἀξ. Vat. Τῷ θ' αὐτοῦ ἔτει ἐπιβουλῆς γενομένης Α. τῷ β. παρὰ τῶν συγγενῶν τοῦ Ζ. καὶ διαγνωσθείσης Sym. [97] ὁ Leo. [98] τῷ— ἀξιώματι Leo? [99] τ. Ζ. ἑτέρᾳ γυναικὶ πάντως ὁ β. συζευχθήσεται καὶ ἡ. ἐκποδὼν καταστήσει· δὸς οὖν μοι πίστεις ὡς φυλάξεις τὸ ἀπόῤῥητον, κἀγώ σοι π. θ. τὰ ὑφ' ἡμῶν β. Vat. [1] θέλει ἀφ. ed. Leo? [2] καί Leo ? [3] Ὁ δὲ τοῦτο πεποιηκὼς πᾶσαν παρ' αὐτοῦ τὴν συσκευὴν ἐδιδάσκετο Vat. [4] ὡς β. ἐ. ἔφη θ. σοί τι δ. ἰδίᾳ ἐ. ὅπερ Vat. [5] εἰ μὲν Leo, ἐμοὶ μὲν λεγόμενον θάνατον προξενεῖ, σοὶ δὲ σιωπώμενον Vat.

Digitized by Google

edixero, mors me certa manet, si tacuero, tibi moriendum : » confestimque Basilii conjurationem omnem enarravit. Imperatori autem narratis fidem haud adhibenti, imo dicenti : « Num quis ea mihi edicere suggessit, et mercedis spe hoc fecisti ?» Dixit ille : « Mitte, domine, quos placuerit tibi fideles in cubiculum, ut occultati, quod a Basilio et a me perceperint, cuncta describant.» Confestim imperator Christophorum protovestiarium cum Calocyre cubiculario misit : et ingressi in ejus delituerunt cubiculo. Basilius itaque jam inescatus, accepta juramenti fide a Samona, ad ejus oratorium, consilium ei suum et consilii participes aperuit. Illis exsurgentibus Christophorus et Calocyres digressi cuncta imperatori scripto aperuerunt : et confestim Basilio ad se advocato Miliarisiorum millia viginti eleemosynarum nomine in materteræ Zoes animæ levamen, velut legata tradidit, et in Macedoniam dimisit : et Basilium quidem hoc pacto urbe detrusit. Reliquos vero conjurationis consortes, Pardum quidem excubiarum drungarium ad Stipiotem, quasi eum ad se vocaturum amandavit. Is tamen ut eum vinculis coerceret imperatorio brevi præmonitus fuerat. Simulans etiam imperator foras proficisci, et ad Sanctum Lazarum, ad descensum Sphæristerii, cœnaturûm Joannem Garidam cum reliquis confœderatis detinuit in cubiculo ; cumque imperator descenderet, cum Joanne Nicolaum hetæriarcham captum urbe eduxit. Basilium porro e Macedonia revocatum et de crimine inquisitum, verberibus subjecit, et crinibus ejus succensis, per mediam urbem traductum Athenas relegavit exsulem, ubi misere periit. Nicolaum pariter hetæriarcham et Styliannm et Joannem et Zautzæ genus omne, hos quidem detondit, alios publicatis eorum facultatibus omnibus in exsilium expulit; sicque omnis Zautzæ cognatio per Samonæ delationem sublata est.

Magistris vero cunctisque in dignitate positis ab imperatore advocatis, quæ a Samona significata fuerant, cuncta perlecta sunt. Illi virum velut im-

A εἰ δὲ μὴ εἴπω, ἀποθνήσκεις σύ » · καὶ διεξῆλθε [6] πρὸς τὸν βασιλέα πᾶσαν τὴν ἐπιβουλὴν τοῦ Βασιλείου. [7] Ἀπιστήσαντος δὲ τοῦ βασιλέως τοῖς λαληθεῖσι **778** παρ' αὐτοῦ καὶ εἰρηκότος [8] · « Μή τίς σοι ὑπέβαλε ταῦτά μοι εἰπεῖν, καὶ ἐκ δωροδοκίας τοῦτο ἐποίησας [9] ; » Ὁ δὲ εἶπεν · « Ἀπόστειλον πιστοὺς ἀνθρώπους οὓς κελεύεις [9*] ἐν τῷ (ἐμῷ [10]) κελλίῳ, δέσποτά μου, καὶ ἵνα ὦσιν [11] ἐγκεκρυμμένοι καὶ, εἴ τι ἂν ἀκούσωσι [12] παρὰ [13] Βασιλείου καὶ παρ' ἐμοῦ, γράψωσι ταῦτα ». [14] Παρευθὺ δὲ ὁ βασιλεὺς ἀποστέλλει Χριστοφόρον πρωτοβεστιάριον ἅμα Καλοκύρῳ κοιτωνίτῃ [15] · καὶ ἀνελθόντες ἐκρύβησαν ἐν τῷ κελλίῳ αὐτοῦ. [16] Βασίλειος οὖν δελεασθεὶς καὶ λαβὼν λόγον ἐνορκον παρὰ Σαμωνᾶ εἰς τὸ προσευχάδιον αὐτοῦ, ἐξεῖπεν αὐτῷ πάντα τὰ τῆς βουλῆς B καὶ τοὺς συμβουλευομένους. Ἀριστώντων δὲ αὐτῶν κατελθόντες Χριστοφόρος καὶ Καλόκυρος [16] διὰ γραφῆς ἀνέγνωσαν πάντα τῷ βασιλεῖ. Καὶ παρευθὺ μὲν [17] Βασίλειον προσκαλεσάμενος δέδωκε μιλιαρήσια [18] χιλιάδας κδ' ὡς δῆθεν ψυχικὰ τῆς αὐτοῦ θείας Ζωῆς (ὡς 192 [a]) [19] ὁρισθέντα παρ' αὐτῆς οὕτως) καὶ [20] ἀπέστειλεν ἐν Μακεδονίᾳ · καὶ τὸν μὲν Βασίλειον οὕτως τῆς πόλεως ἐξήγαγε, τοὺς δὲ λοιποὺς τοὺς τῆς αὐτῆς βουλῆς μετεσχηκότας καὶ κοινωνήσαντας, Πάρδον μὲν δρουγγάριον τῆς βίγλης [21] ἀποστέλλει πρὸς τὸν Στυπιώτην [21*], δῆθεν ἀγαγεῖν αὐτὸν, προμηνυθέντος ἐκείνου διὰ βασιλικοῦ πιττακίου τοῦτον [22] δεσμῆσαι. Προφασισάμενος δὲ ὁ βασιλεὺς ἀπελθεῖν καὶ δειπνῆσαι εἰς τὸν Ἅγιον Λάζαρον, C εἰς τὸ καταβάσιον τοῦ τζυκανιστηρίου, ἔστησεν Ἰωάννην Γαριδᾶν μετὰ καὶ τῶν λοιπῶν τῆς ἑταιρίας ἐν τῷ κουβουκλείῳ · καὶ ἐν τῷ κατέρχεσθαι τὸν βασιλέα, κρατήσαντες οἱ μετὰ Ἰωάννου Νικόλαον ἑταιριάρχην ἐξήγαγον [23] τῆς πόλεως. Ἀγαγὼν δὲ ἐκ Μακεδονίας Βασίλειον, καὶ ἀνακρίνας [24] καὶ τύψας [25] καὶ τὰς τρίχας αὐτοῦ καταφλέξας καὶ ἐν (τῇ) μέσῃ θριαμβεύσας [26], ἐξώρισεν ἐν Ἀθήναις · καὶ κακῶς ἐκεῖ τελευτᾷ · ὡσαύτως καὶ Νικόλαον ἑταιριάρχην πᾶσαν Ζαύτζα, τοὺς μὲν ἀπέκειρε, τοὺς δὲ ἐξώρισε πᾶσα ἡ συγγένεια Ζαύτζα ἐξωλοθρεύθη διὰ Σαμωνᾶ. καὶ Στυλιανὸν [27] καὶ Ἰωάννην καὶ τὴν συγγένειαν [28] (δημεύσας [29] τὰς οὐσίας αὐτῶν πάσας · καὶ οὕτως

(21) [30] Πάντας δὲ τοὺς μαγίστρους καὶ τοὺς ἐν τέλει προσκαλεσάμενος ὁ βασιλεὺς ἀνέγνω κατενώπιον αὐτῶν τὰ μηνυθέντα παρὰ Σαμωνᾶ. (Οἱ [31] τοῦ-

Variæ lectiones et notæ.

[6] διεξεῖπε Leo. — τὴν τοῦ B. ἐπ. Leo, Vat. [7] τοῦ δὲ β. τοῖς ῥηθεῖσι διαπ. καὶ εἰπόντος· Μήποτε ὡς ἐξ ὑποβολῆς τινὸς τ. εἰρήκει Vat. [8] ἐ. μοι Leo. [9] ὁ Σαμωνᾶ; · Εἰ βούλει πληροφορηθῆναι, φησὶν, οὓς βούλει, εἰς τὸ ἐμὸν κελλίον ἀπ. καὶ ἀποκρύψω τούτους ἐν ἀποκρύφῳ Vat. [9*] κελεύης cod. [10] ἐμῷ om. Leo. — [11] εἰσὶ cod. Leo. — καὶ ὅσα π. B. καὶ π. ἐ. λέγονται, γράψουσι καὶ τηνικαῦτα βεβαιωθήσῃ ὡς οὐδὲν ψεῦδός ἐστι τῶν ὑπ' ἐμοῦ σοι ῥηθέντων Sym. [12] ἀκούουσι ed. [13] τοῦ Leo. — [14] Ἀπ. οὖν ὁ β. Vat. [15] οἳ ἐν τῷ τοῦ Σαμωνᾶ κ. ἀν. ἐκ. Vat. — εἰσελθ. Leo. [16] Ὁ δὲ Σαμωνᾶς τὸν B. δελεάσας καὶ λ. ἐ. δοὺς, ἔπεισε πάλιν πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ἐπιβουλὴν φανερῶς ἐξειπεῖν καὶ.τ. μετ' αὐτοῦ βουλ. ἅπερ Χρ. καὶ K. Vat. [16] Καλοκῦρις Leo. — ἀκούοντος δ. γ. ἐσημήναντο. Τούτων δὲ ἀριστευόντων οὗτοι κατ. τῷ β. τὴν γραφὴν ὑπανέγνωσαν Vat. [17] μὲν πρ. B. Leo, B. μὲν πρ. Vat. [18] μ. χ. κεδ' (sic) δ. δῆθεν Vat. μιλιαρίσια χ. εἴκοσι δ. Leo. [19] ὡς — οὕτως om. Leo, Vat. [20] καὶ ἐν M. ἀπ. Π. δὲ δρ. τῆς Vat. [21] βίγλης αὐτῷ κεκοινωνηκότα π. τὸν Στ. ἀπ. δ. τοῦ ἀγ. ἀ. ὃς προμηνυθεὶς διὰ βασιλικῆς γραφῆς τ. ἐδέσμευσε. N. δὲ ἐτ. τῆς π. ὑπεξ. Vat. [21*] Στυππιώτην Cod. [22] αὐτόν Leo. [23] ἐξήγαγε Leo, ὑπεξήγαγε Vat. [24] αὐτόν Vat. [25] τ. σφοδρῶς καὶ τρ. Vat. — καταχαύσας Leo. — τῇ om. Vat. [26] τῇ πόλει Vat. — ἐν Ἀ. ἐ. ἔνθα δὴ καὶ κ. ἐτελεύτησε Vat. — ἐκεῖσε τετελεύτηκε Leo. [27] Στυλιάνην Vat. [28] καὶ τοὺς συγγενεῖς πάντας Vat. καὶ σ. ed. πάντας κρατήσας ἐξ. καὶ ἐξωλόθρευσε τὴν σ. τοῦ Z. ἅπασαν Sym. 6. cæteris omissis. [29] ὁημ. — Σαμωνᾶ om. Vat. Sym. — [30] ὁ. β. πρ. ἐν. αὐτοῦ τὰ ὑπὸ Σ. μ. ἀν.. Vat. [31] οἱ — προν. om. ed. — ὑπερεπῄνεσαν Leo, Vat. — τῆς τοῦ β. παραίτιον καταστάντα ζ. καὶ ἀ. ἐ. μ. τ. προειρ. Vat.

Digitized by Google

τον ἐπῆνεσαν ὡς τῆς ζωῆς τοῦ βασιλέως προνοούμενον (καὶ εἰρήκασιν ἄξιον εἶναι τιμῆς μεγάλης [84]. Ὁ δὲ παρευθὺ τοῦτον τῇ τοῦ πρωτοσπαθαρίου ἀξίᾳ τετίμηκε καὶ προσῳκειώσατο ἑαυτῷ [85].

A peratoris vitæ providentem maximisque honoribus dignum pronuntiaruut ; quare protospatharii dignitate confestim honoratur.

[86] (22) Ἐτελεύτησε [87] δὲ Ἀντώνιος ὁ πατριάρχης, καὶ (ἀντ' αὐτοῦ) χειροτονεῖται [88] Νικόλαος, [89] μυστικὸς ὢν τοῦ βασιλέως. Παρελήφθη [90] δὲ τὸ κάστρον ἡ Δημητριὰς ἐν τῷ θέματι τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ Δαμιανοῦ τοῦ Ἀγαρηνοῦ.

Mortuus est autem Antonius patriarcha, et in ejus locum Nicolaus imperatoris mysticus provectus. Demetrias autem oppidum ad Græciæ thema spectans, a Damiano Agareno captum est.

(23) [91] Λέων δὲ ὁ βασιλεὺς στέφει Ἄνναν θυγατέρα Ζωῆς **780** τῆς ἀπὸ τοῦ Ζαύτζα, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι ποιεῖν τὰ ἐκ τύπου [92] κλητόρια, μὴ οὔσης [93] Αὐγούστης.

Imperator Leo Annam, Zoes, quæ Zautzæ fuit, filiam imperii corona redimivit, quod deficiente Augusta, instituta ex more convivia celebrare non posset.

[94] (24) Ἠγάγετο [95] δὲ ὁ βασιλεὺς κόρην ἐκ τοῦ θέματος Ὀψικίου, ὡραιοτάτην [96] πάνυ, ὀνόματι Εὐδοκίαν, στέψας καὶ ἀναγορεύσας καὶ γήμας αὐτήν· ἐξ ἧς [97] παιδοποιήσας ἄῤῥενα παῖδα, ἐφ' ᾧ τετελεύτηκε καὶ αὐτὴ καὶ τὸ γεννηθέν.

Imperator idem ducta e themate Opsicii venustissima puella, nomine Eudocia, Augustam coronavit, et imperatricem uxoremque renuntiavit : ex ea puero masculo suscepto, mater et qui genitus fuit puer pariter obierunt.

(25) [98] Ἐξωνήσατο δὲ οἰκήματα Λέων ὁ βασιλεὺς πλησίον τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων καὶ ἔκτισεν ἐκεῖ ἐκκλησίαν περιφανῆ [99] ἐπ' ὀνόματι [100] τῆς προτέρας αὐτοῦ γυναικὸς τῆς Ἁγίας [101] Θεοφανοῦς.

Emit autem imperator Sanctorum Apostolorum templo vicinas ædes, in quibus prioris suæ conjugis sanctæ Theophanus sumptuosam ecclesiam construxit.

[102] (26) Ὡσαύτως ἔκτισεν ἐκκλησίαν [103] εἰς τοὺς λεγομένους Τόπους, τὸν ἅγιον Λάζαρον, κατασκευάσας αὐτὴν μονὴν ἀνδρείαν εὐνούχων, ἔνθα [104] καὶ τὸ τοῦ ἁγίου Λαζάρου σῶμα (ἐκ Κύπρου [105]) καὶ Μαρίας τῆς Μαγδαληνῆς (ἀπὸ Ἐφέσου ἀνακομίσας) ἀπέθετο (ποιήσας [106] καὶ τὰ ἐγκαίνια τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας)· [107] Ἀσχολουμένου δὲ τοῦ στόλου εἰς τὰ κτίσματα τῶν τοιούτων ἐκκλησιῶν, παρελήφθη ἐν Σικελίᾳ τὸ Ταυρομένιον ὑπὸ τῶν Ἄφρων (τῇ [108] ἀμελείᾳ, μᾶλλον δὲ προδοσίᾳ Εὐσταθίου δρουγγαρίου τῶν πλωΐμων καὶ Καραμάλου [109] ἐκεῖσε ὄντος καὶ Μιχαὴλ τοῦ Χαράκτου) γενομένης πολλῆς σφαγῆς τῶν Ῥωμαίων. Ἀνελθόντων δὲ αὐτῶν ἐν τῇ πόλει **81** παρατάξει [110] τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ πατριάρχου, ἐλεγχθέντες παρὰ Μιχαὴλ τοῦ Χαράκτου ὡς προδόται [111], κατεκρίθησαν θανάτῳ· παρακληθέντος δὲ τοῦ βασιλέως παρὰ Νικολάου τοῦ πατριάρχου, τὸν θάνατον συνεχωρήθησαν, (τυφθέντες [112] δὲ μόνον καὶ δημευ-

Ad Topos pariter sancto Lazaro dicatam ædificavit, et virile eunuchorum monasterium esse disposuit : ad quod sancti Lazari ex Cypro, et Mariæ Magdalenæ ex Epheso translatum corpus deposuit, ejusdem ecclesiæ celebrata dedicatione. Classe vero in ecclesiarum hujusmodi ædificiis occupata, Tauromenium Siciliæ civitas ab Afris capta est, socordia, verius dicam proditione Eustathii, classis drungarii, et Caramali, necnon Michaelis Characti ibidem repertorum, quamplurimis Romanorum ea in clade cæsis. Reversi in urbem, proditionis convicti a Michaele Characto, ab imperatore et patriarcha morte condemnati sunt ; patriarcha vero Nicolao apud imperatorem interpellante, mors condonata : verberibusque solummodo subjecti, bonis eorum publicatis, inter monachos detrusi sunt ; Caramalus in Picridii, Eustathius autem in Studii monasterio. Lemnus etiam insula ab Agarenis,

Variæ lectiones et notæ.

[84] μεγίστης Leo, Vat. — Ὁ δὲ τ. π. Vat. [85] καὶ οἰκεῖον ἑ. κατεστήσατο Vat. — ἑαυτοῦ ed. [86] 896. [87] Τῷ ι' αὐτοῦ ἔτει τελευτᾷ Ἀ. π. Sym. 7. Ἐτ. δὲ Στέφανος Leo et cod. a prima manu ut videtur, cum Ἀντ. in loco erasо scriptus sit, ἐτ. δὲ ὁ π. Στ. Vat. — ἀντ' ἀ. om Sym. [88] ἐχειροτονήθη Leo, Vat. πατ. ὁ μ. ἐχ. N. ᾧ πολλὰ μὲν ἦν τὰ τῆς σοφίας προτερήματα σὺν εὐσχήμονι καταστάσει Vat. [89] ὁ πατριάρχης Leo, π. Sym. Vat. [90] Τότε καὶ ἡ Δ. παραλαμβάνεται ὑ. Δ. τοῦ Ἀ. Sym. — ἡ πόλις Δ. ἡ ἐν τῷ Θ. Ἐ. ὑπὸ τῶν Ἀγαρηνῶν Vat. [91] Στ. δὲ ὀθ. Sym. 7. — τὴν ἀπό Vat. τῆς Sym. [92] κατὰ τύπον Vat. [93] Ἀ. μὴ ὁ. Vat. [94] 897. [95] Τῷ ια' αὐτοῦ ἔτει ἠγ. ὁ β. τρίτην ἑαυτῷ γυναῖκα τὴν ἀπὸ τοῦ Ὀ. Ἐ. στ. ἀ. καὶ ἀν. ἥτις ἐξ αὐτοῦ ἀ. γεννήσασα π. ἐτελεύτησε. ἐπέθανε δὲ καὶ τὸ γ. παιδίον Sym. 8. — Ὀψ. θ. Vat. [96] ὡραίαν τε καὶ περικαλλῆ, ὄνομα δὲ αὐτῇ Ἐ. ἐγημέ τε ταύτην καὶ ἔστεψε Vat. [97] ἐξ ἧς π. ποιήσας ἀ. ed. ξ ἧς ἀπ. ἐποίησεν ἀ. ἐφ' ᾧ καὶ ἀ. καὶ τὸ γ. ἐτελεύτησεν Vat. [98] Περὶ τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Θεοφανοῦς καὶ τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Λαζάρου καὶ ὡς τότε τὸ Ταυρομένιον ἐλήφθη. Ἔκτισε δὲ π. τοῦ τῶν ἁγ. ἀπ. ναοῦ ἑ. ὁ β. ἐπ. ὀ. τῆς π. ἀ. γ. Θ. Vat. Τούτῳ τῷ ἔτει (ζ' ?)·— πλ. τῶν ἁγ. ἀπ. ἐξωνησάμενος ὁ. Λ. ὁ β. κτίζει ἐκ. Sym. 5. — ὁ. ὁ β. Λέων ed. ὁ β. οἰκ. Leo. [99] περικαλλὴ Leo, Sym. — [100] εἰς ὄνομα Θεοφανῶ τῆς πρώτης ἀ. γ. καὶ κατατίθησι καὶ ταύτην ἐκεῖ Sym. [101] Θεοφανοῦς Leo, Vat. [102] 899. [103] Ἐ. δὲ καὶ τὴν τοῦ ἁγίου Λαζάρου ἐ. ἐγγύτατα τῶν λεγομένων Τόπων, καὶ μ. ἀνδρῶν ἐ. ἐν αὐτῇ κατεσκευάζει Vat. Τῷ ιγ' αὐτοῦ ἔτει κτίζει ὁ βασιλεὺς εἰς τ. λ. Τ. ναὸν ἀ. Λ. καὶ κατασκευάζει μ. ἀ. ἐ. Sym. [104] ἐν ᾧ καὶ Sym. [105] ἐκ Κ. et ὑπὸ Ἐ. om. Leo, Sym. Vat. — ἀνακ. om. Sym. [106] ποιήσας — ἐκκλησίας om. Vat. Sym. [107] Τούτῳ τῷ καιρῷ παραδίδοται Τ. τοῖς Ἀγαρηνοῖς Sym. Τοῦ δὲ στ. ἐν τοῖς τ. τ. ἐ. ἔργοις ἀ. τὸ ἐν Σ. Τ. π. καὶ πολὺς τῶν Ῥωμαίων φόνος ἐγένετο Vat. [108] τῇ Στουδίου om. Vat. Sym. [109] Καραμάλλου cod. [110] παρατ. cod. παρά τε τοῦ β. ed. Leo. — ἐλεχθέντ. cod. ἐλεγχθέντων ed. Leo. — [111] προδότ. cod. προδοτῶν ed. Leo. [112] τυφθ. — ἀπ. om. ed. — καὶ ἀποχαρέντες Leo.

Digitized by Google

pluribus ex ea captivis asportatis, occupata est.

Mesopentecostes vero solemnibus imperatore Leone ad Sanctum Mocium, aula comitante, progresso, et ad altare ingressum celebrante, jamque soleæ proximo, egressus quidam ex ambone fustem robustum et pinguem in ejus caput impegit, ac nisi fustis impetus obvio multifido candelabro retardatus et impeditus fuisset, eum statim de medio tulisset. Sanguine autem ex imperatoris capite largiter fluente, tumultus et procerum fuga exorta est, plurimique in ea perierunt. Alexander autem ejus frater ingressum celebraturus non advenit, morbum prætexens : ex quo insidiarum hujusmodi auctorem eum exstitisse suspicio nata est. Samonas pariter aberat : imo Zoem in palatium conducturus discesserat ut imperatori conjungeretur. Apprehensus igitur qui percusserat imperatorem, et examinatus, pœnas plurimas et tormenta in dies aliquot prolata sustinuit, et ut nullum conjurationis participem confessus est, manibus et pedibus demum præcisis, ad Circi metam combustus est : et ex tunc processus istiusmodi abrogata est solemnitas.

Aliquo deinde tempore interjecto Marcus, ejusdem ecclesiæ sapientissimus œconomus, qui magni Sabbati tetraodium hymnum a domino Cosma inceptum perfecit, mensæ cum imperatore accumbens, ne solemnitatem imminueret, rogabat. Imperatore renuente, ait Marcus : « A prophela Davide hoc te, domine, passurum prædictum erat; prænuntiavit etenim : « Quanta malignatus est inimicus in sancto tuo : » et : « Gloriati sunt qui oderunt te in medio solemnitatis. » Ex hoc vero temporis momento annos adhuc decem te, domine, imperium tenere necesse est : » quod ita contigit:

θέντες ἀπεκάρησαν) μοναχοὶ, ὁ μὲν Καράμαλος εἰς τὰ Πικριδίου, ὁ δὲ Εὐστάθιος εἰς τὰ [60] Στουδίου. [61] Παρελήφθη δὲ καὶ [62] Δῆμνος ἡ νῆσος ὑπὸ τῶν (192b) Ἀγαρηνῶν αἰχμαλωσίαν πολλὴν [63] πεποιηκότων.

A [64] (27) [65] Ἐν τῇ προελεύσει δὲ τῆς μεσοπεντηκοστῆς τοῦ βασιλέως Λέοντος ἀπελθόντος [66] εἰς τὸν Ἅγιον Μώκιον [67] καὶ εἰσοδεύοντος, ὅτε [68] ἦλθε πλησίον τῆς σωλέας, ἐξελθών τις ἐκ τοῦ ἄμβωνος δέδωκεν αὐτῷ κατὰ κεφαλῆς μετὰ ῥάβδου [69] ἰσχυρᾶς καὶ παχείας· καὶ [70] εἰ μὴ (ἡ) φορὰ τῆς ῥάβδου εἰς πολυκάνδηλον ἐμποδισθεῖσα διεχαυνώθη, παρευθὺ ἂν τοῦτον ἀπήλλαξε τοῦ ζῆν [71]. Τοῦ δὲ αἵματος σφοδρῶς [72] καταῤῥέοντος ἐκ τῆς τοῦ βασιλέως κεφαλῆς, ταραχή (τε) [73] καὶ φυγὴ τῶν ἀρχόντων γέγονε, καὶ πολλοὶ ἐν ταύτῃ ἀπώλοντο. Ὁ δὲ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἀλέξανδρος προεφασίσατο [74] νοσηλεύεσθαι, καὶ οὐ κατῆλθεν ἐν τῇ εἰσόδῳ· ὡς ἐκ τούτου ὕποπτον [75] αὐτὸν γενέσθαι τὴν τοιαύτην ἐπιβουλὴν κατασκευάσαι (οὔτε [76] ὁ Σαμωνᾶς παρῆν ἐκεῖ, ἀλλ' ἦν ἀπελθὼν

B ἀγαγεῖν Ζωὴν ἐν τῷ παλατίῳ πρὸς τὸ συνεῖναι τῷ βασιλεῖ.) Κρατηθέντος δὲ τοῦ δόντος τὸν βασιλέα [77] (καὶ ἐξετασθέντος) καὶ πολλὰς βασάνους [78] καὶ τιμωρίας ὑπομεμενηκότος ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, ἐπεὶ μηδένα [79] καθωμολόγει, [80] τέλος ἐκκοπτεὶς αὐτοῦ χεῖρας καὶ πόδας ἑκάτερα ἐν τῇ τοῦ ἱππικοῦ σφενδόνῃ· καὶ ἔκτοτε ἐξεκόπη ἡ τοιαύτη προέλευσις.

(28) [81] Μετὰ δέ τινα καιρὸν ἀνῆλθε Μάρκος ὁ σοφώτατος οἰκονόμος τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας, ὃς ἦν ἀναπληρώσας τοῦ μεγάλου Σαββάτου (τὸ) τετραῴδιον [82] τοῦ κυροῦ [83] Κοσμᾶ, καὶ ἐν τῇ τραπέζῃ τῷ βασιλεῖ [84] συνεστιώμενος, ἐξελιπάρει τὸν βασιλέα μὴ ἐκκοπῆναι τὴν ἑορτήν. [85] Τοῦ δὲ βασιλέως ἀπαναινομένου, ἔφη ὁ Μάρκος [86] ὅτι προγεγραμμένον ἦν παρὰ

C τοῦ προφήτου Δαυὶδ τὸ [86a] παθεῖν σε (τοῦτο, δέσποτα). προεφήτευσε [87] γὰρ εἰπών· « Ὅσα ἐπονηρεύσατο ὁ ἐχθρὸς ἐν τῷ ἁγίῳ σου· » καὶ, « Ἐνεκαυχήσαντο [87a] οἱ μισοῦντές σε ἐν μέσῳ τῆς ἑορτῆς σου. » Καὶ δεῖ σε [88], ὦ δέσποτα. ἀπὸ τοῦ νῦν κρατῆσαι τὴν βασι-

Variæ lectiones et notæ.

[60] τὴν μονὴν τοῦ Leo. — [Κατεσχέθη δὲ καὶ Λ. ὑπὸ τῶν Ἀγ. καὶ πλεῖστος ἠχμαλωτίσθη ναός Vat. [61] 900. [62] ἡ Leo. Τῷ ιε' ἔτει π. ἡ ν. Λ. Sym. 10. [63] πεποιηκότες ed. [64] 902. [65] Περὶ τοῦ γενομένου ἐν τῷ ἁγίῳ Μωκίῳ εἰς Λέοντα τὸν βασιλέα cod. Περὶ Μάρκου μοναχοῦ Par. 1706. Περὶ τοῦ ἐν τῷ ἁγίῳ Μωκίῳ πραχθέντος τῇ ἡμέρᾳ τῆς Μεσοπεντηκοστῆς. Προέλευσιν δὲ τοῦ β. πεποιηκότος τῇ ἡμέρᾳ τῆς Πεντηκοστῆς εἰς Vat. Τῷ ις' ἔτει ἐν τῇ πρ. τῆς ν' τοῦ β. ἐ. εἰς τὸν ἁ. M. Sym. 11. [66] ἀνελθ. ed. [67] ὃν πρώην φασὶν Ἡρακλέους εἶναι ναὸν Sym. — ἐν τῷ εἰσοδεύειν αὐτὸν Vat. [68] ἐπεὶ πλ. τῆς σ. ἦλθε Sym. καὶ πλ. τῶν ἁγίων γενέσθαι θυρῶν Vat. — ἐκπεπηδηκώς τις τοῦ ἄ. Vat. [69] ῥάβδῳ παχείᾳ καὶ ἰσχυρᾷ τούτου (τοῦτον) ἔπαισε κ. κ. Vat. — ἐδ. Sym. [70] καὶ δὴ ἂν ἐθανάτωσε π. εἰ μὴ προνοίᾳ τινὶ τὸ τῆς ῥ. ἄκρον τῷ πολυκανδήλῳ προσκεκρουκὼς τῆς βισίας μικρὸν ἀνεσχέθη φορᾶς Vat. — ἡ om. P. — εἰς π. ἡ ῥάβδος ἐνεποδίσθη Sym. [71] τοῦ ζῆν αὐτὸν ἀπ. Sym. [72] σφ. ἐκ τῆς τοῦ β. κ. κεφ. τ. τε καὶ φ. τῶν ἀ. ἐγένετο Vat. — 16. τε om. Sym. [73] καὶ π. ἐν τ. ἀ. om. Vat. Sym. — Διὸ καὶ τοῦ ἀδελφοῦ Ἀλ. νόσον προφασισαμένου καὶ ἐν τῇ ἐ. μὴ κατελθόντος, ὑπόληψις γέγονε τὴν τ. ἐ. αὐτὸν κατεργάσασθαι Sym. [74] νόσον προφασισάμενος οὐ Vat. [75] ὑποπτευθῆναι ἀ. τὴν τ. ἐ. κατεργάσασθαι Vat. [76] οὔτε — βασιλεῖ om. Sym. Vat. — Κρ. τοῦ Sym. Ὁ δὲ τὸν β. πλήξας κατασχεθεὶς καὶ π. Vat. [77] τῷ βασιλεῖ Sym.— καὶ ἐξ. om. Sym. [78] β. ὑπομεμενηκὼς ἐπεὶ Vat. — [79] συνειδέναι Vat. [80] καθωμολόγησεν, ἐκκόπτεται χ. καὶ π. καὶ ἐν τῷ σφενδόνι τοῦ Ἱ. καίεται· ἐκ τ. οὖν Sym. χ. καὶ π. ἐ. ἐν τῇ τοῦ ἱ. σφ. ἐκ. ἐκτ. δὲ ἡ τ. ἐ. πρ. Vat. [81] Περὶ Μάρκου τοῦ ἀποπληρώσαντος τοῦ μεγάλου Σαββάτου τὸ τετραῴδην cod. (sic) Καὶ μ. τ. Sym. 11. — M. ὁ σ. μοναχὸς, ὁ. ὢν τῆς ἁ. ἐ. δ; καὶ ἐν μεγάλῳ Σαββάτῳ τ. τοῦ μεγάλου Κ. ἀνεπλήρωσεν, ἐν Vat. — φιλοσοφ. Leo. [82] τὸ τετράῳδον τοῦ κ. Κ. τῆς μεγάλης ἑβδομάδος ἤτοι τοῦ μ. σ. πρὸς τὸν β. καὶ σ. αὐτῷ Sym. — τὸ om. Leo. [83] κυρίου ed. Leo. [84] ἐν τῇ τρ. τῶ β. σ. ἐλ. τούτῳ μὴ τὴν τοιαύτην ἐ. προέλευσιν Vat. [85] Καὶ τοῦ Leo, Sym. [86] ὁ M. ἔφη Vat. — προείρηται τ. π. τοῦ Δ. Sym. [86a] τ. σε καθυποστῆναι Vat. — τ. om. ed. [87] προείρηκε γὰρ ἐ. Vat. — φησὶ γὰρ Sym. — ἐπονηρεύθη Leo. — ἐπὶ Sym. Ps. LXXIV. 34 τοῖς ἁγίοις. [87a] ἐκαυχ Vat. [88] δεῖ οὖν σε, δ. ἀπὸ τοῦ νῦν ἐ. ι' τὴν β. κατασχεῖν Vat. — ἀπὸ τοῦ νῦν, ὦ δ. Leo.

Digitized by Google

λείαν [89] ἔτη ι' ›, ὃ δὴ καὶ γέγονε· τῇ γὰρ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἐν ᾗ καὶ ἔλαβεν, ἐν αὐτῇ [90] καὶ τελευτᾷ.

[91] (29) [92] Ἦν δὲ Ζωὴ, (ἡ) τετάρτη γυνὴ τοῦ βασιλέως [93], ἄστεπτος [94]. [95] Τοῦ δὲ βασιλέως [96] πρόκενσον ποιησαμένου εἰς τὸ **783** ἐμπόριον τοῦ Βουτίου [97] πρὸς τὸ ἐγκαινίσαι τὴν μονὴν Χριστοφόρου [98] πρωτοβεστιαρίου αὐτοῦ, ἦλθεν ἀγγελία, ὡς ὅτι (ὁ) [99] στόλος τῶν Σαρακηνῶν ἅμα τῷ Τριπολίτῃ ἀνέρχεται κατὰ [1] Κωνσταντινουπόλεως [2]. Ἀποστέλλει οὖν ὁ βασιλεὺς Εὐστάθιον δρουγγάριον [3] τοῦ πλωΐμου μετὰ παντὸς τοῦ στόλου (καὶ [4] τῶν στρατηγῶν) κατὰ τοῦ Τριπολίτου, οἱ [5] μὴ δυνηθέντες ἀντιπαρατάξασθαι, [6] ἀπεστράφησαν κενοί.

(30) [7] Ἦλθε δὲ ὄπισθεν αὐτῶν ὁ Τριπολίτης καὶ εἰσῆλθεν ἔνδοθεν τῆς Ἀβύδου μέχρι [8] Παρίου. Τοῦτο [9] μαθὼν ὁ βασιλεὺς ἐν μεγάλῃ ἀθυμίᾳ καὶ περιστάσει γέγονε καὶ ἀποστέλλει Ἰμέριον [10] πρωτασηκρῆτιν κεφαλὴν τοῦ στόλου κατὰ τοῦ Τριπολίτου, μὴ τολμῶντα κἂν ὅλως πλησιάσαι τῷ στόλῳ **784** τῶν Ἀγαρηνῶν [11]. Τοῖς δὲ τοῦ Θεοῦ κρίμασιν ἀντεστράφη ὁ αὐτὸς Λέων [12] ὁ Τριπολίτης, καὶ ἀπῆλθεν ἐν Θεσσαλονίκῃ, καὶ ταύτην ἐπολιόρκησε καὶ παρέλαβεν ἅμα τῷ στρατηγῷ αὐτῶν [13] Λέοντι τῷ Χατζιλαχίῳ

A eo namque die, quo plagam accepit, eodem pariter obiit.

Zoe vero, quarta imperatoris conjux, nondum imperii corona redimita fuerat. Imperatore ad Botii portum, ut monasterii a Christophoro protovestiario constructi dedicationem celebraret, solemnem processum et comitatum ducente, Agarenorum classem una cum Tripolita adversus Constantinopolim accedere nuntius significavit : quare classis drungarium Eustathium cum navalibus copiis ducibusque imperator amandat, qui cum vires adversas opponere non valuissent, infecta re, domum redierunt.

Venit autem post illos Tripolita et ultra Abydum ad Parium usque penetravit. Quo cognito B imperator magno mœrore affectus Himerium a secretis præcipuum classis exercitum adversus Tripolitam delegat : sed neque ipse ad Agarenorum classem accedere ausus est. Secreto vero Dei judicio Leo Tripolita faciem vertit, et Thessalonicam versus abiit, obsessamque una cum civitatis duce Leone Chatzilicio, plurima strage edita, captivisque adductis in potestatem accepit. Rodophylles

Variæ lectiones et notæ.

[89] τ. βα' cod. τῆς βασιλείας Sym. — [90] ἐν ταύτῃ τ. Leo, τῇ ἀ. καὶ τ. Sym. [91] 903. [92] Τῷ ις' ἔτει ἡγάγετο ὁ βασιλεὺς καὶ τετάρτην γυναῖκα Ζωὴν ὀνομαζομένην Καρβουνοψίναν Sym. 12. — ἡ om. Ven. — τοῦ β. γ. ἐν τῷ π. μετὰ [93] τοῦ β. ἀστεφὴς Vat. [94] ἡ Καρβονωψὶς Ven. [95] ἐν τῷ παλατίῳ τοῦ βασιλέως Ven. [96] 904. [97] Περὶ τοῦ Τριπολίτου Ἀγαρηνοῦ καὶ τοῦ στόλου αὐτοῦ καὶ ὅπως τὴν Θεσσαλονίκην κατέσχεν. Τῶν δὲ Βουλγαρικῶν ἐφόδων Ῥωμαίους ἐπιτριβόντων, οἱ ἐξ Ἄγαρ μαθόντες τοῦτο, στόλον ἐξῆεσαν ναύμαχον, ἐπιστήσαντες στρατηγὸν Τριπολίτην Λέοντα, Ἀττάλου μὲν ἐξορμημένον τῆς πόλεως, τῆς δὲ Χριστιανῶν εὐσεβείας ἀποστήσαντα. Καὶ Τρίπολις μὲν κατωνόμασται ἡ κατὰ Φοινίκην τρισὶ διαιρεθεῖσα ταῖς γενεταῖς ἐξ Ἀραδίων καὶ Τυρίων καὶ Σιδωνίων ἀποίκων. Τοῦ δὲ β. ἐξελθόντος ἐν τῷ τῶν Β. ἐμπορίῳ Vat. Πρ. δὲ τοῦ β. π. Ven. Τῷ ιη' ἔτει ἀνερχ. κ. τῆς πόλεως ὁ στ. τῶν Ἀγ. ἅμα τῷ Τρ. Τριπολῖται δὲ ἐκλ. et cætera etymologica, ex. gr. de Russorum nomine, quæ nec a Vaticano cod. nec a cæteris Georgii continuatoribus repetita sunt, in solo Sym. edito c. 13 invenienda. [97] τῶν Βωτίου Leo. — ἀνακαινίσαι Ven. — τὴν μ. ἐγκ. τοῦ πρ. ἀ. Χρ. ἡ ἁγ. αὐτῆ κατέλαβεν ὡς ὁ Τριπολίτης ἅμα τῷ στόλῳ τῶν Ἀγαρηνῶν κατὰ Κ. Π. ἀν. Vat. — τοῦ πρ. ἀ. Χρ. Ven. Vat. [98] τοῦ ed. [99] ὁ om. Ven. — Ἀγαρ. ed. Sym. Leo, Ven. — ἀνέρχονται Leo. [1] τῆς Ven. [2] Κωνσταντινούπολιν Leo. [3] τὸν τοῦ π. τηνικαῦτα δ. Vat. — τῶν πλωΐμων Ven. Leo, Sym. 14. — παρόντος τοῦ στ. Sym. τοῦ στ. παντός Vat. τοῦ om. ed. [4] καὶ τῶν στρατιωτῶν Sym. om. Vat. — κατ' αὐτοῦ Sym. — ὃς μὴ δυνηθεὶς ἀντιτ. τούτῳ, ἀπεστράφη κενός Vat. [5] καὶ Sym. [6] ἀντεστρ. Ven. — κενῶς Leo. [7] Κάτοπιν δὲ ἀ. ὁ Τρ. ἐλθὼν ἐντὸς Α. εἰσελήλυθε καὶ μ. Π. Vat. Ἦ. οὖν ὁ Τρ. ed. Ἦ. ὀπ. ἀ. ὁ Τρ. Ven. Ἦ. δὲ ἔμπροσθεν ἀ. καὶ ἐ. μ. Παραίου Leo. Ἐλθόντων δὲ τῶν Ἀγαρηνῶν ἐν Ἀβύδῳ — φοβηθέντες τὸ στενὸν, οἷα τὰ κρίματα τοῦ Θεοῦ — τὴν Θεσσαλονίκην — πορθοῦσι Sym. 14. [8] καὶ Ven. [9] τ. τῷ βασιλεῖ ἀγγελθὲν εἰς μεγάλην αὐτὸν ἀθυμίαν καὶ ἀμηχανίαν περιέστησεν Vat. [10] Ἡμερίῳ οὖν πρωτοασηκρῆτις τὴν ναυτικὴν δύναμιν ἐγχειρίσας κ. τοῦ Τ. ἀπέστειλεν, ὃς Ἄβυδον διελθὼν, τὴν καθ' Ἑλλήσποντον, ἣν Μιλησίων κατῴκησαν ἄποικοι, Ἑλλήσποντον τὸν ἀπὸ Ἕλλης τῆς Φρίξου ἀδελφῆς τῷ ἐκεῖσε πελάγει διαῤῥιφείσης οὕτως ἀγορευόμενον, καὶ Αἰγαῖον πέλαγος, ὃ τὴν κλῆσιν ἀπείληφεν ἀπὸ τῆς τῶν ὑδάτων φορᾶς ἐσομένην (αἰσσούσης Sym.) κατὰ τρόπον αἰγὸς, ἐξῆς δὲ προσωρμηκὼς στροβίλῳ τῇ κατὰ Κίβυῤῥαν — καὶ Στρόβιλος μὲν ἀπὸ τῆς τοπικῆς θέσεως, Κίβυῤῥα δὲ ἀπὸ (ὑπὸ Sym.) Κιβύῤῥου ἀδελφοῦ καὶ Λαμψάκου (Λάμψακος Sym.) ἀπὸ φωτὸς λάμψεως ὠνομασμένη, ὅπερ (ἐν Sym.) νυκτὶ Φωκαέων (Φωκέων Sym.) θεμελιούντων ταύτην (καὶ Sym.) εὐξαμένων θεόθεν ἐπέλαμψεν, καὶ ἡ τῶν θεμελίων βάσις καὶ (om. καὶ Sym.) καλῶς κεχραταίωτο (κεχραταίωται Sym.). Μετὰ ταῦτα τῇ Ἰμβρῳ διελήλυθώς, ἥτις ἀπὸ Ἴμβρου κέκληται υἱοῦ Ἄνθου (Ἀνθέος Sym.).

« Οὗ γενετῆς Στάφυλος Διονύσου φίλτατος ἔγγονος» (υἱός Sym.). Σαμοθράκην δὲ διαβὰς καὶ τῇ Θρᾴκῃ προσπελάσας, ἣν Χρυσῆν οἱ πρὶν διεφημίζοντο (quod Sym. ad Thasum refert), Σαμοθράκην δὲ ἐν (τῇ Sym.) Θρᾴκῃ Χερρόννησον, τὴν προτέραν Θηριοῦσαν, διὰ τὸ θηρίων πεπλῆρῶσθαι (καὶ Sym.) ἱεραν Νυμφῶν οὖσαν, μετέπειτα (δέ Sym.) τοῦ ῥοῦ συῤῥαγέντος εἰς νῆσον συστῆναι (συνέστη Sym.) καὶ ὑπὸ Σαμίων μετοίκων ἐν κατασχέσει γενέσθαι καὶ (γενομένη Sym.) Σαμοθράκην κληθῆναι (Σαμοθράκη μετωνομάσθη Sym.), τοὺς πολεμίους κατέλαβε, πλὴν οὐδὲ πλ. τούτων τῷ στ. τετόλμηκεν Vat. — τολμώντ. cod. τολμῶντες Ven. τολμώντων Leo, ed. — μηδ' ὅλως Leo, om. Ven. — τοῦ στόλου Ven. [11] Αὐθόρμητος δὲ ὁ Τρ. Θεοῦ τοῦτον ἀπελαύνοντος, ἀντ. καὶ ἐν Θ. καταλαβὼν ταύτην ἐπ. κατασχὼν καὶ Λέοντα τὸν ταύτης στρατηγὸν, ᾧ Χατζιλιάκιος ἐπώνυμον, σφ. δὲ π. καὶ χύσιν αἱμάτων εἰργάσατο Vat. Ἐλθόντων δὲ τῶν Ἀγαρηνῶν ἐν Ἀβύδῳ ἠρώτησαν τοὺς ἀπάγοντας αὐτοὺς ὅτι Πάλιν ταύτην τὴν ὁδὸν θέλομεν ὑποστρέψαι ἢ ἔχομεν ἄλλην δι' ἧς ἀπέλθωμεν εἰς τὰ οἰκεῖα ; Τῶν δὲ εἰπόντων ὅτι Διὰ ταύτην βουλόμεθα ὑποστραφῆναι, φοβηθέντες τὸ στενὸν τῆς ὁδοῦ, οἷα τὰ κρίματα τοῦ Θεοῦ, εὐθὺς ὑποστρέφουσι, καὶ τὴν Θεσσαλονίκην καταλαβόντες πορθοῦσιν αὐτὴν καὶ π. σφ. καὶ ἀ. ποιοῦσι Sym. = Cont. 20. [12] Λέων ὁ om. Ven. [13] αὐτοῦ Ven. om. — Χατζιλα-

Digitized by Google

autem quidam cubicularius ob necessitatem quampiam delatis secum auri libris centum Siciliam missus fuerat : per viam vero fortuita ægritudine correptus balneorum commoditate usurus, et vires recepturus, Thessalonicam diverterat : qui etiam a Leone captus multisque excruciatus tormentis mortuus est. Porro Simeon, secretariorum princeps, qui deinde patricius, et una a secretis primus exstitit, iter agens prædictum aurum et munera per viam a Rodophylle relicta, penes se receperat. Tripolitæ vero Thessalonicensem urbem evertere cogitanti significat Simeon, ut aurum accipiat, et urbem liberet. Eo persuaso, et fide data de auro Tripolitæ dando, deque urbe salvanda convenit : quod ita præstitum est.

A (καὶ) ποιήσας πολλὴν σφαγὴν καὶ αἰχμαλωσίαν. [44] Ῥοδοφύλλης δέ τις κουβικουλάριος ἦν [45] ἀποσταλεὶς ἐν Σικελίᾳ διὰ χρείαν τινά, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ χρυσίου λίτρας ρ'. [46] Νοσήσας δὲ κατὰ τύχην ἐν τῇ ὁδῷ, εἰσῆλθεν ἐν Θεσσαλονίκῃ πρὸς τὸ λούσασθαι καὶ ἀνακτήσασθαι [47] ἑαυτὸν, (καὶ) ἐκρατήθη παρὰ Λέοντος. Διερχόμενος δὲ Συμεὼν [48] ἀσηκρῆτις, ὁ μετὰ ταῦτα γεγονὼς **785** πατρίκιος καὶ πρωτασηκρῆτις, ἀνελάβετο [49] τό τε χρυσίον καὶ τὰ δῶρα, ἅπερ εἶασεν ὁ [50] Ῥοδοφύλλης (193ᵃ) ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ πολλὰ βασανισθεὶς ἐτελεύτησε. Τοῦ δὲ Τριπολίτου βουλομένου τὴν πόλιν καταστρέψαι [51], μαθὼν Συμεὼν δηλοῖ αὐτῷ λαβεῖν χρυσίον καὶ ταύτην ἐᾶσαι· [52] ὃ δὴ καὶ γέγονε [53].

Samonas autem, monasterii cui nomen Spira ad Damatrym exstructi visitandi prætextu, divitiis et equis propriis secum abductis, fuga usus est, et equis publicis omnibus poplitum nervos succidit. Eo cognito, imperator Basilium Camaterum hetæriarcham et Georgium Crinitem fugientem insecuturos et apprehensuros misit. Samonam vero Alym fluvium trajicere paratum Nicephorus drungarius nomine Caminas deprehendit, nec transmeare permisit. Samonas multa licet pollicitus, cum virum movere non posset, ad pretiosam Sirichorum crucem confugit, fidei, quam ad ipsam habebat, gratia se venisse simulans. His ita gestis, Constantinus ducis filius prospere advenit, et eo secum assumpto, in urbem reduxit : quem imperator in Bardæ Cæsaris æde custodiri jussit. Porro Constantinum ducis filium de eo interrogavit : aguitoque ejus vero in Syriam recessu, ne hoc co-

B

[54] (31) [55] Σαμωνᾶς δὲ προφασισάμενος ἐπὶ τὴν μονὴν αὐτοῦ τὰ Σπειρὰ [56] ἐξελθεῖν [57], τὴν ἐν τῷ Δαματρὺ οὖσαν, φυγῇ ἐχρήσατο ἅμα χρήμασι καὶ ἵπποις αὐτοῦ [58], τοὺς ἵππους τοὺς δημοσίους κατὰ ἀλλαγὴν ἀγκυλοκοπῶν. [59] Τοῦτο μαθὼν ὁ βασιλεὺς ἀποστέλλει ὄπισθεν αὐτοῦ Βασίλειον ἑταιριάρχην τὸν Καματηρὸν καὶ Γεώργιον τὸν Κρινίτην, τοῦ καταλαβεῖν αὐτόν. Τοῦ δὲ Σαμωνᾶ τὸν Ἅλυν βουλομένου διαπερᾶσαι, κατέλαβεν [60] αὐτὸν Νικηφόρος δρουγγάριος [61] ὁ λεγόμενος Καμινᾶς, οὐκ ἐῶν αὐτὸν διαπερᾶσαι. Ἐπεὶ [62] δὲ πολλὰ ὁ Σαμωνᾶς ὑπισχνεῖτο καὶ οὐκ ἔπειθε, προσέφυγεν εἰς τὸ Σιριχὰ εἰς τὸν τίμιον σταυρὸν προφασισάμενος ὡς [63] **786** διὰ πίστιν τοῦ σταυροῦ ἐλήλυθεν [64]. Καταλαβὼν οὖν Κωνσταντῖνος ὁ τοῦ Δουκὸς, καὶ τοῦτον ἀναλαβόμενος, ὑπέστρεψεν ἐν τῇ πόλει. Προσέταξε [65] δὲ ὁ βασιλεὺς αὐτὸν μὲν φυλάττεσθαι ἐν τῇ οἰκίᾳ Βάρδα τοῦ Καίσαρος, ἠρώτησε δὲ Κωνσταντῖνον [66] τοῦ

C

Variæ lectiones et notæ.

κίῳ Leo. Χατζαζηλάκη Ven. — καὶ om. Ven. Ῥοδόφυλις Leo, Ῥοδόφυλλος Ven. Ῥοδοφάλης Vat. Ῥοδοφύλλιος Sym. [44] Βουλομένων δὲ αὐτῶν καὶ τὴν π. κ. Σ. ὁ πρωτασ. εὑρεθεὶς λαβὼν Ῥοδοφυλλίου τοῦ ἀποσταλέντος πρὸς τοὺς Φράγγους μετὰ κανισκίου χρυσίου λίτρας ρ'. Sym. [45] ἦν ἀπ. διὰ τ. χ. Ven. ἔτυχεν ἐν Σ. διὰ τ. χ. ἀπ. Vat. — χ. λ. ἐπιφερόμενος ρ' Vat. [46] Νόσῳ δὲ περιπεσὼν ἐν Θ. ἐ. ὥστε λ. καὶ ἀπολαῦσαι ἀνέσεως. Τοῦτον ὁ Τριπολίτης κατασχὼν καὶ μαθὼν ὡς χρυσίον ἐπιφέρεται, π. βασανίσας ἀπέκτεινε μηδὲ ἔχειν διατεινόμενον· ἔτυχε γὰρ τοῦτο ἐν τῇ ὁδῷ ἀπολιπὼν, ὅπερ Σ. ἀσ. δ. ἀνείλετο, ὃς μ. τ. π. καὶ πρ. ἐγ. Vat. [47] ἐ. ἐκρ. ed. — διερχομένου δέ ed. [48] Σ. πρωτασ. Leo, Σ. ἀσυγκρίτης Ven. [49] ἀνέλαβέ τε τό Ven. [50] ὁ om. Ven. — ὁδῷ διὰ πολλῆς β. Ven. [51] κατ. τὴν π. βουληθέντος, δ. ἀ. Σ. χρ. λ. καὶ τ. ἀφεῖναι δ καὶ γ. Vat. — αὐτὸν λ. χ. μ. ὁ Σ. δ. Leo, μ. δὲ Σ. δ. αὐτὸν λ. χ. Ven. [52] Συμεὼν cod. [53] ὃν καὶ πείσας καὶ λαβὼν λόγον συνεφώνησε δοῦναι χρυσίον τῷ Τριπολίτῃ τοῦ τὴν πόλιν ἐᾶσαι Leo, ex homoioteleuto om. Sym. Ὃς καὶ δέδωκε τό τε χ. καὶ τὸ κανίσκιον τοῖς Σαρακηνοῖς, καὶ εἶασε τὴν πόλιν καὶ τὰ τείχη Sym. Ὀπισθόρμητος οὖν πάλιν ὁ τῶν Σαρακηνῶν στόλος ἀπῆει. Ὁ δὲ Ἡμέριος ταῦτα διεγνωκὼς πρὸς τὴν κατ' αὐτῶν διανίσταται δίωξιν· οἱ δὲ τῇ Κρήτῃ προσβάλλουσι καὶ τοῖς ἐν αὐτῇ ἀπόμοιραν τῆς λείας ἀπένειμαν, οἳ κἀκεῖθεν τῇ πατρίδι παλινοστήσαντες ἀπρακτεῖν κατὰ Λῆμνον ἐῶσιν τὸν Ἡμέριον Vat. adjungens e Cont. 22 : Ὁ δὲ βασιλεὺς ἔσχε — (om. πατρίκιον — ἐκπεφώνηται et καὶ ἔτρεπεν) — πολλάκις ῥωμαλεούμενος, ἔχων καὶ Ἀ. τὸν ἐκ Δ. καὶ αὐτὸς καὶ αὐτῆς μετὰ τούτου (sic) τε τῆς στρατηγεσίας ἐπειλημμένος καὶ πατρίκιος ἐνσεμνυνόμενος, ὃν τοσοῦτον οἱ Ἀγ. ἐδ. — ὄνομα πρὸς ἐκδειμάτωσιν ἐν τούτοις ἅπασι λ. [54] 905. [55] Περὶ τῆς εἰς Συρίαν φυγῆς Σαμωνᾶ καὶ τῆς κατασχέσεως αὐτοῦ Vat. — Τῷ ιθ' ἔτει αὐτοῦ τοῦ Σ. φυγῇ πρὸς Συρίαν χρησαμένου, ἐπεὶ κατεδίωκον αὐτὸν ὄπισθεν Sym. 15. — ἐν τῇ μονῇ ἀ. ᾗ ἐπώνυμον Vat. = Cont. 20. [56] Σπεῖρα cod. ut Leo. [57] διελθεῖν Ven. — τὴν om. Vat. — Δαματρί ed. [58] δ. ἱ. τοὺς ἐν ἑκάστῳ σταθμῷ ἀγ. Vat. [59] Ἀπ. οὖν ὁ β. ὀπ. ἀ. τοῦ καταδιῶξαι ἀ. Β. ἑτ. τὸν Κ. καὶ τὸν Κρ. τὸν Γ. Vat. [60] ἦλθε δὲ καὶ εἰς τὸν Ἀ. συναντᾷ αὐτῷ Ν. δρ. ὁ Καμύτζης μὴ ἐῶν ἀ. δ. Sym. Ἐπεὶ δὲ τὸν Ἀ. ὁ Σαμωνᾶς ἔμελλε διαπεραῦν Vat. [61] δρ. ὁ Κ. καὶ κατέσχε Vat. [62] ἐπεὶ δὲ ὁ Σ. π. ὑπ. ed. ὁ δὲ π. τοῦτον ἱκέτευε καὶ ὑπ. δοῦναι Vat. Προσφεύγει ὧν τῷ τιμίῳ σταυρῷ τοῦ Σηριχᾷ Sym. [63] ὡς δὲ οὐκ ἔπειθεν, εἰς τὸν ἐν τῷ Σ. καταφεύγει στ. Vat. [64] εὐχῆς δ' ἕνεκεν χάριν ἐληλυθέναι πρ. Vat. οὖν ὁ Κ. ὁ τοῦ Ἀνδρωνίκου τοῦ Δ. υἱὸς καὶ τ. ἀναλαβὼν ἐν τῇ π. ὑπ. Vat. πρ. εὐχῆς χάριν ἐκεῖσε ἐληλυθέναι Ἀναλ. οὖν τ. ὁ τοῦ Δ. Κ. Sym. [65] Προστάσσει οὖν ὁ β. φ. ἀ. ἐν τῇ οἰ. Β. τοῦ Κ. ἐπεὶ δὲ ἠ. ὁ β. ἀποσυνοψισθῆναι τὸν Σ. παρήγγειλε τῷ Δουκὶ — συγκλήτου ὅτι ἐπὶ Συρίαν ἐφυγεν ὁ Σ. ἀλλ' Sym. — ἐν τῇ τοῦ Κ. Β. ὁ. φ. Vat. [66] Κ. εἰ ἀληθῶς ἐν Σ. φεύγων ἐτύγχανε καὶ μ. τοῦτο ἀληθὲς εἶναι, παρήγγειλε Κωνσταντίνῳ μὴ τ. ἐ. Vat. — πῶς Leo.

Digitized by Google

Δουκὸς περὶ αὐτοῦ · καὶ μαθὼν ὡς ἀληθῶς ἐν Συρίᾳ ἔφυγε, παρεγγύησε τῷ Δουκὶ μὴ εἰπεῖν τοῦτο ἐνώπιον τῆς συγκλήτου, ὅτε παρ' αὐτοῦ ἐρωτηθῇ [37], ἀλλ' ὅτι δι' εὐχὴν ἀπῆλθεν ἐν τῷ Σιριχᾷ [38] · ἤθελε γὰρ ὁ βασιλεὺς συνοψισθῆναι [39] αὐτῷ. Προσκαλεσάμενος οὖν Κωνσταντῖνον τοῦ Δουκὸς ἔμπροσθεν τῶν ἐν τέλει, ἔφη [40] οὕτως · « Ἔχεις Θεὸν καὶ τὴν κεφαλήν μου · ἔφευγεν ὁ Σαμωνᾶς ἢ οὐχί [41] ; » Ὁ δὲ, ὡς εἰπὼν πρότερον τῷ βασιλεῖ μὴ ὁρκισθῆναι καὶ τὸ κελευόμενον εἰπεῖν, ἀκούσας τοὺς ὅρκους, ἐξεῖπεν ἐνώπιον πάντων [42] ὅτι εἰς Συρίαν ἔφευγεν. Μετ' ὀργῆς δὲ τοῦ βασιλέως τοῦτον ἀποπεμψαμένου, [43] ἐποίησε Σαμωνᾶς μῆνας δ' ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Βάρδα · ἀποσυνώψισε [44] δὲ ἐν τῇ [45] αὐτοκρατορίᾳ τοῦ βασιλέως.

[46] (32) [47] Ἐφάνη δὲ τότε καὶ [48] κομήτης [48*] ἀστὴρ τὰς ἀκτῖνας ἐπὶ ἀνατολὰς [49] πέμπων [50], φαινόμενος ἐν ἡμέραις καὶ νυξὶ μ'. **787** Γέγονε δὲ Σαμωνᾶς πατρίκιος ἀπὸ τῆς αὐτοῦ φυγῆς [51]. — [52] Ἐγέννησε δὲ υἱὸν ἀπὸ Ζωῆς τῆς δ' αὐτοῦ γυναικὸς [53] · ἐβαπτίσθη δὲ τὰ Ἅγια φῶτα ὑπὸ Νικολάου πατριάρχου ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ, δεξαμένων αὐτὸν Ἀλεξάνδρου βασιλέως καὶ Σαμωνᾶ [54] πατρικίου καὶ τῶν ἐν τέλει πάντων.

(33) Γέγονε δὲ καὶ ἡ Κύφη τότε [55] γηροκομεῖον, ἐξωχθεισῶν τῶν ἑταιρίδων.

[56] (34) [57] Εὐλογήθη δὲ Λέων ὁ βασιλεὺς μετὰ Ζωῆς μετὰ τὴν ἑορτὴν παρὰ [58] Θωμᾶ πρεσβυτέρου, ὃς καὶ καθῃρέθη. Ἀνηγόρευσε δὲ τὴν αὐτὴν Ζωὴν [59] Αὐγοῦσταν · καὶ διὰ [60] τοῦτο τὸν βασιλέα ὁ πατριάρχης ἐκώλυσεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν εἰσέρχεσθαι, ὅθεν διήρχετο ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ μέρους μέχρι τοῦ Μητατορικίου [61], μηδ' ὅλως εἰς τὰ κατὰ συνήθειαν διερχόμενος.

[62] (35) [63] Προεβλήθη δὲ Σαμωνᾶς παρακοιμώμενος διὰ τὸ εἶναι τῷ βασιλεῖ συνεργὸς πρὸς πᾶσαν παρανομίαν καὶ κακίαν · καὶ κατὰ τῆς ἐκκλησίας ἤρξατο [64] μελετᾷν · προσκαλεσάμενοι γὰρ Νικόλαον

A ram senatu enuntiaret, si quandoque interrogaretur, commendavit : ac tantum orationis ergo ad Siricha faciendæ discessisse affirmaret. Cupiebat enim imperator hominem sibi reconciliare. Constantinum itaque coram proceribus advocans, ait : « Ita Deum capitisque mei salutem diligis : fugit Samonas annon? » Ille vero, ut prius, imperatorem, ne adjuraretur, rogaverat, et quæ jubebatur promiserat exsequi, juramenti vi compulsus, coram omnibus enuntiavit : In Syriam vere fugiebat : eoque tunc cum furore ab imperatore retro amandato, Samonas in Bardæ domo menses quatuor peregit, et annuo die quo imperator potestatem accepit redeunte, reconciliatus est.

B Tunc apparuit cometes radios versus orientem ejaculans, et dies noctesque quadraginta conspicuus permansit.

Post fugam Samonas patricius creatus est. E Zoe vero quarta conjuge Constantinum filium Leo suscepit, qui Luminum festo a Nicolao patriarcha in Magna Ecclesia, suscipientibus puerum e fonte Alexandro imperatore, Samona patricio, et proceribus cunctis, baptizatus est.

Tunc Cyphe ædes, meretricibus expulsis, senibus fovendis hospitium facta est.

Post festi celebrationem imperator benedictionem nuptialem una cum Zoe suscepit a Thoma presbytero qui eam ob rem officio depositus est. Eam-
C dem vero Zoem Augustam declaravit imperator, quem eapropter ecclesiæ liminibus patriarcha prohibuit : ut exinde pariter dextera ecclesiæ parte, via consueta penitus relicta, ad Mitatoricium usque pertransiret.

Samonas deinde acubitor provectus est, quod ad omne facinus et pravitatem imperatori manum præberet auxiliarem : et adversus Ecclesiam cœperunt meditari. Vocatum quippe ad se Nicolaum

Variæ lectiones et notæ.

[37] ἠρωτημένῳ ἀλλ' ὅτι ἐν τῷ Σ. χάριν εὐχῆς παρεγένετο Vat. [38] Σιρίχῳ Leo. [39] ἀποσυν. Leo, συγγνώμης τυχεῖν τὸν Σαμωνᾶν Vat.— Ἠρώτησεν οὖν ὁ β. τὸν Κ. ἐνώπιον τῆς συγκλήτου ὁ. ὡς ἔχει τὸν Θεόν Sym.—Πρ. δὲ τὴν σύγκλητον καὶ τὸν Κ. εἰς τὸ μέσον παραγαγὼν ὁ. ἐρώτησε· πρὸς τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἐμῆς κεφαλῆς, ἐφ. ἐν Συρίᾳ ὁ Σ. ἢ ο. Vat. [40] ἔφη. Οὕτως cod. [41] οὔ ed. Cont. —τοὺς ὅρκους εὐλαβηθείς · εἶπε γὰρ πρ. μὴ ὁρκιζόμενος ἀλλ' οὕτως ἁπλῶς ἐρωτώμενο; μὴ τὸ ὂν ἐξειπεῖν, ὡμολόγησε π. ἐν Vat.—εἶπε Cont. Leo, εἰπόντος Sym. [42] πάντων et εἰς Σ. om. Sym.—Μετ' ὀ. οὖν τ. τοῦ β. ἀπ. Vat.—Μετ' ὀ. τ. ἀπεπέμψατο Sym. [43] ὁ δὲ Σ. ἐπ. ἐν τῷ ὁ. τοῦ Β. μ. δ' Sym. ἐπ. Σ. ἀπὸ δύσεως μ. δ' ἐν τῷ τοῦ Καίσαρος ὁ. καθήμενος Vat. [44] καὶ μετὰ ταῦτα τῆς βασιλικῆς ὄψεως καὶ ὁμιλίας κατηξιώθη Vat. om. Sym. [45] ἐν τῇ γέννᾳ τοῦ υἱοῦ τούτου P. [46] Mail 16. [47] Περὶ τῆς γεννήσεως Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογενήτου καὶ τοῦ κομήτου ἀστέρος. Ἐγ. δὲ Λέων Κωνσταντῖνον ὑ. ἀπὸ Ζ. τῆς δ' ἀ. γαμετῆς οὗ ἐν τῇ γεννήσει ἐφ. κ. ἀ. τὰς ἀκ. ἐπ' ἀν. ἀφεὶς καὶ ἐν ἡμ. καὶ ν. φ. μ. ὃς ἐ6. ἐν τῇ μ. ἐ. ὑ. N. π. ἐν τῇ ἁγίᾳ τῶν φώτων ἡμέρᾳ, ἀναδ. ἀ. ἀπὸ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος Ἀ. β. καὶ Σ. π. καὶ τῶν ἐν τ. ἀπ. Vat. [48] ὁ Leo. [48*] κωμήτ. cod. [49] ἐπὶ ἀνατολ. cod. κατ' ἀνατολάς Sym. 16, ἐπὶ ἀνατολῆς ed. [50] καὶ Leo, Sym. [51] Sept. 1 906. [52] Τῷ κ' τούτου ἔτει ἀπεσυνώψισε Σαμωνᾶς ἐν τῇ γέννᾳ τοῦ υἱοῦ τοῦ β. Κ. τοῦ ἀπὸ Z. Sym. 17. — Ἐγ. Λέων ὢν Κωνσταντῖνον Leo. [53] γαμετῆς Leo, Vat. γαμετῆς οὔσης καὶ ἐ6. Sym. — ἀγ. Θεοφάνειτ Sym. [54] Σαμωνᾶς πατρίκιος Leo, πατρ. καὶ γέγονε καὶ πατρίκιος Sym. [55] τότε καὶ ἡ Κ. γ. τῶν ἐκεῖσε ἐκδ. Vat. om. Sym. = Cont. 23. [56] 907. [57] Τῷ κα' αὐτοῦ ἔτει ἐ. Λ. καὶ Ζωὴ Sym. 18. ὁ Λ. β. ed. γέγονε δὲ τὸν βασιλέα εὐλογηθῆναι Leo. [58] ὑπὸ Θ. Vat. — ὅστις καὶ κ. καὶ βασίλισσαν ἀ. ἀν. Vat. τοῦ καὶ καθαιρεθέντος καὶ ἀν. τὴν ἑαυτοῦ γ. Sym. [59] εἰς Leo. [60] διὰ ταύτην οὖν τὴν αἰτίαν ὁ π. τὴν β. εἰς τὴν ἐ. ἐ. διεκ. ὅθεν διὰ τοῦ δ. μ. δ. εἰς τὸ μητατόριον Vat. — ὅθεν ὁ π. ἐκ. τὸν β. εἰς τὴν ἐ. ἐ. διὸ καὶ ἦθετο Sym. [61] μητατωρίου ed. μιτατωρικίου Leo, Sym. [62] 908. [62*] Σπεῖρα cod. [63] Τῷ κβ' τούτου ἔτει προβάλλεται τὸν Σ. ὁ β. π. διὰ τὸ συνεργὸν αὐτοῦ Sym. 19. — τὸ σ. καθεστάναι τῷ β. π. πρ. καὶ κ. ἅπασαν Vat. [64] ἄρχονται Sym. — προσκαλεσάμενος γὰρ τὸν π. N. πρώτη ἦν τοῦ φ. μ. Vat. — προσκαλεσάμενοι γὰρ N. τὸν π. καὶ π. λιπαροῦσι. Ἐπεὶ δὲ οὐκ ἔπειθε διὰ τοῦ B. εἰς μικρὸν πλοιάριον ἐ. εἰς τὴν Ἰ. περῶσιν Sym.

Digitized by Google

patriarcham Februarii die primo precibus instabant ut in ecclesiam reciperentur : ut vero flectere non potuerunt, a convivio publico, ad quod vocatus fuerat ejectum, et per Bucoleontem ductum, lintrique impositum, in Hieriam trajecerunt, e qua pedes ad Galacrenas usque nive multa delibutus pervenit. In ejus locum Euthymius syncellus vir gravis, temperantia et pietate insignis, suffectus est : quem dicunt divina revelatione id muneris suscepisse. Volebat enim imperator hæresim et legem ponere, qua virum tres quatuorve uxores ducere liceret, pluribus doctissimis viris ad id opem conferentibus.

Junio autem mense imperator Leo a Constantino Libe in monasterium ad Merdosagarem positum, ut ejus dedicationem celebraret, et adesset convivio, vocatus est. Post hæc ventus nomine Africus per dies tres invaluit vehementissime spirans, concutiens, et evertens domos : adeo ut omnes ad loca subdivalia fugerent, et mundi finem adventasse cogitarent, nisi Dei in homines benignitate concussio hujusmodi quievisset.

Imperator autem Himerium, cursus publici logothetam, classis totius caput instituit. Agarenorum vero navali exercitu adversus Romanos moto, Andronicus dux, ut se in navibus Himerio logothetæ adjungeret, et Agarenos oppugnaret, jussus est. Quo tempore Samonas in Andronicum implacatus perseverabat, multaque adversus eum comminiscebatur, et omnibus modis omnique studio Andronico molestiam inferre. ex quo fugam ipse arripuerat, meditabatur. Suggessit autem cuidam qui scriberet Andronico secreto : « Ne naves ingrediaris, ne forte capiaris ab Himerio. Samonas enim suggessit imperatori, ut ab eo comprehensus, oculos amitteres. » Himerio exinde Andronicum pluribus adhortante, ut classis adesset comes, et cum Agarenis jam imminentibus decertaret, non admisit. Himerius igitur solus die sancti Thomæ, inito cum Agarenis prælio, magnam reportavit victoriam. Quo audito, in desperationem adductus

A πατριάρχην Φεβρουαρίου μηνὸς α' καὶ πολλὰ λιπαρήσαντες δεχθῆναι [65], ἐπεὶ πεῖσαι [66] οὐκ ἠδυνήθησαν, ἀπὸ τοῦ κλητορίου διὰ τοῦ Βουκολέοντος [67] ἐν πλοίῳ **788** μικρῷ τοῦτον ἐμβιβάσαντες διεπέρασαν [68] ἐν τῇ Ἡρίᾳ, ἀφ' [69] ἧς πεζῇ μέχρι Γαλακρηνῶν μόλις ἀπῆει, χιόνος ἐπικειμένης πολλῆς. Χειροτονεῖται δὲ ἀντ' αὐτοῦ Εὐθύμιος [70] σύγκελλος εἰς πατριάρχην [71], ἀνὴρ ἱεροπρεπὴς, ἐγκρατής τε καὶ εὐλαβὴς πάνυ, ὃν φασι [72] καταδέξασθαι τοῦτο ἐξ ἀποκαλύψεως θείας, ὡς [73] τοῦ βασιλέως βουλευομένου αἵρεσιν [74] καὶ νόμον ἐκθεῖναι, τοῦ ἔχειν ἄνδρα γυναῖκας γ' [74a] ἢ καὶ δ', πολλῶν [75] εἰς τοῦτο λογιωτάτων (198b) ἀνδρῶν συνεργούντων αὐτῷ.

(36) [76] Ἰουνίῳ δὲ μηνὶ προσεκλήθη Λέων ὁ βασιλεὺς B παρὰ Κωνσταντίνου τοῦ Λιβὸς ἐν τῇ μονῇ αὐτοῦ τῇ οὔσῃ ἐν τῷ Μερδοσαγάρῃ, τοῦ [76] τε ποιῆσαι τὰ ἐγκαίνια καὶ ἀριστῆσαι· καὶ γέγονεν ἄνεμος ὁ [77] λεγόμενος Λίψ, ἕως τρίτης σφοδρῶς φυσήσας, συσσείσας τε καὶ δονήσας οἰκήματα καὶ ἐκκλησίας· ὥστε πάντας φεύγειν ἐν ὑπαίθροις [80] τόπους λέγοντας συντέλειαν κοσμικὴν [81] εἶναι, εἰ μὴ ἡ τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπία δι' ὄμβρων ἔπαυσε τὴν [82] τοιαύτην θραῦσιν.

(37) [83] Προεβάλλετο δὲ ὁ βασιλεὺς Ἱμέριον, λογοθέτην τοῦ δρόμου, κεφαλὴν πάντων τῶν πλωΐμων, ἐξελθόντος τοῦ στόλου τῶν Ἀγαρηνῶν κατὰ Ῥωμαίων· [84] ἐδέξατο δὲ καὶ Ἀνδρόνικος ὁ Δοὺξ [85] διὰ κελεύσεως συνελθεῖν Ἱμερίῳ λογοθέτῃ **789** ἐν τοῖς πλοίοις καὶ καταπολεμῆσαι τοὺς Ἀγαρηνούς. Ὁ δὲ Σαμωνᾶς ἦν ἀδιάλλακτος [86] ἐχθρὸς [87] Ἀνδρονίκου C καὶ πολλὰ κατ' αὐτοῦ διηνεκῶς συνεσκεύαζε [88] καὶ ἐμηχανᾶτο, κακῶσαι τὸν Ἀνδρόνικον παντὶ τρόπῳ καὶ πάσῃ σπουδῇ διαμηχανώμενος ἀπὸ τῆς αὐτοῦ φυγῆς· ὑπέβαλε [89] δέ τινι γράψαι τῷ Ἀνδρονίκῳ κρύφα· « Μὴ εἰσέλθῃς [90] εἰς τὰ καράβια καὶ κρατηθῇς παρὰ Ἱμερίου· ὁ γὰρ Σαμωνᾶς ὑπέθηκε τῷ [91] βασιλεῖ τὸ κρατηθῆναί σε καὶ τυφλωθῆναι παρ' αὐτοῦ. » Πολλὰ [92] δὲ προτρεπομένου Ἱμερίου Ἀνδρόνικον εἰσελθεῖν ἐν [93] τοῖς πλοίοις [94] κατὰ τῶν Ἀγαρηνῶν, ἀπεσκίρτησε, τῶν Ἀγαρηνῶν ἐπικειμένων. Ἱμέριος δὲ μόνος, [95] ἐν [96] ἡμέρᾳ τοῦ ἁγίου Θωμᾶ συμβαλὼν πόλεμον μετὰ τῶν Ἀγαρηνῶν,

Variæ lectiones et notæ.

[65] τὴν πολυγαμίαν Sym. [66] πεῖσαι om. Vat. [67] B. πλ. μ. ἐμβ. Vat. [68] δ. ἐν τῇ Ἱερείᾳ Leo, ἐν τοῖς Ἡρίους δ. Vat. [69] ἐφ' P. cod. [70] ὁ Vat. [71] σ. πατριάρχης Vat. — πατριαρχ. cod. πατριαρχίαν Sym. [72] καὶ θεοσ. ὃν Vat.—ἐκ θ. ἀπ. τὴν ἀρχιερωσύνην κ. Vat. κ. τὴν τετραγαμίαν Sym. [73] καὶ γὰρ διενοεῖτο ὁ βασιλεὺς νόμον πονηρὸν ἐ. τοῦ ἐ. ἀ. γ. γ' καὶ δ' Vat.—βουλομένου Sym. [74] ποιῆσαι Sym. [74a] γ', γυν. ἢ δ. Leo, Sym. [75] π. τ. λογικωτάτων Sym. π. λ. ἀ. εἰς τ. αὐτῷ σ. Vat. [76] Τῷ Ἰ. μ. γ. ἀ. λίψ Sym. 20. [77] μ. τῇ ed. — τῇ πλησίον τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων τοῦ τὰ ἐ. ἐπιτελῆσαι καὶ ἀ. Vat. — Μαρδοσαγγάρη ed. [78] τοῦ π. ed. τοῦτο π. P. [79] ὁ om. Vat. — τριτ. cod. τρίτου ed. Vat. Leo. Τριτωναῖος σφοδρὸς ὡς συσσεῖσαι ὁ. καὶ ἐ. καὶ π. φ. ἐν ὑφ. καὶ λέγειν σ. ἐ. ἀλλὰ τῇ τοῦ Θεοῦ φ. δι' ὁ. ἐπαύθη Sym. φυσ. om. Vat. — Προεβάλετο Leo, ed. Τῷ κγ' ἔτει στόλος Σαρακηνῶν κ. Ῥ. ἐξῆλθε, π. δὲ ὁ β. Ἰ. τὸν λ. κ. π. τῶν πλ. Sym. 21. [80] ὑπ. τ.Vat. ὑπ. Sym. [81] κοσμ. om. Sym. [82] τὴν τ. ἔστησε καταιγίδα Vat. [83] Περὶ Ἱμερίου δρουγγαρίου καὶ τῶν αὐτοῦ ἀνδραγαθημάτων. Στόλου δὲ τῶν Ἀγ. κ. Ῥ. κινηθέντος, ὁ β. Ἰ. λ. τοῦ δ. τοῦ στόλου παντὸς ἀρχηγὸν πρ. Vat. [84] Γράφει δὲ καὶ Ἀνδρονίκῳ τῷ Δουκὶ σ. τῷ Ἰ. ὁ δὲ Σ. ἀδ. ὢν τῷ Ἀ. καὶ π. τρ. κ. ἀ. σπουδάζων, πείθει τινὰ γρ. αὐτῷ κρ. Sym. [85] Δ. συνεισελθεῖν ἐν τῷ στόλῳ τῷ Ἰ. καὶ τ. Ἀγ. κ. Vat. [86] ἀδ. ὢν ἐ. Vat. [87] τοῦ Leo, Ἀνδρονίκ. cod. — Ἀ. βόθρον αὐτῷ ὑπώρυττε καὶ τοῖς ποσὶ παγίδας ὑπετίθει δυσμεναίνων αὐτῷ διὰ τὴν ὑπόθεσιν τῆς φυγῆς Vat. [88] συνεσκεύασε ed. [89] γ. λαθραίως τῷ Ἀ. μὴ ἐν τοῖς πλοίοις εἰσελθεῖν ὅτι φησὶ, παραγγελίας εἴληφεν Ἱμέριος παρὰ βασιλέως ὑποβληθέντος παρὰ Σαμωνᾶ κατασχεῖν καὶ τυφλῶσαί σε Vat. [90] εἰσελθ. cod. εἰσέλθοι ed. [91] τοῦ Leo, ed. τῷ cod. [92] Π. δὲ τὸν Ἀ. ἀναγκάσαντος ἐ. σὺν αὐτῷ τῶν Ἀγ. ἐπ. οὐκ ἐπείσθη Sym. Π. δὲ τοῦ Ἰμ. πρ. τόν Vat. [93] ἐν τ. πλ. ἐ. τῶν Ἀγ. ἐπ. ἀπ. τοῦτο ποιεῖν καταδεξάμενον. [94] πλ. μετὰ τῶν Ἀγ. ἀ. Ἰ. δὲ μ. Leo. — τῶν Ἀγ. δὲ ἐπ. Ἰμ. μ. ed. [95] μ. τῇ τοῦ ἁ. ἀπ. Θ. μνήμῃ σ. Vat. [96] τῇ Sym.

Digitized by Google

μεγάλην νίκην εἰργάσατο. Τοῦτο μαθὼν Ἀνδρόνικος [97], ἀπογνοὺς [98], ἅμα συγγενέσιν [99] αὐτοῦ (καὶ τέκνοις αὐτοῦ) καὶ ἀνθρώποις αὐτοῦ ἀπελθὼν ἐκράτησε κάστρον τὴν Κάβαλλαν, εἰς [99*] τελείαν ἀποστασίαν ἐλθών, ὡς εἰπεῖν, (καὶ) Σαμωνᾶν πρὸς τὸν βασιλέα [1]· « Οὐκ ἔλεγόν (σοι), ὦ δέσποτα, ἀντάρτην εἶναί (σου) τὸν Δοῦκα; »

(38) [2] Παρευθὺ δὲ ἀπέστειλεν ὁ βασιλεὺς Γρηγορῖν δομέστικον τῶν σχολῶν τὸν [3] Ἰβηρίτζην [4], συμπενθερὸν ὄντα τοῦ [4*] Ἀνδρονίκου [5], καταπολεμῆσαι αὐτόν. Μαθὼν [6] δὲ τοῦτο **790** Ἀνδρόνικος καὶ ὡς [7] ὁ πατριάρχης Νικόλαος ἐξεώσθη, προσέφυγε τοῖς Ἀγαρηνοῖς ἅμα [8] τοῖς συγγενέσι καὶ τέκνοις καὶ [9] φίλοις ἐξεληλυθόσι [10] τότε κατὰ Ῥωμαίων, καὶ ἀπεδέχθη παρὰ τῷ Ἀμερουμνῇ μεγάλως [11].

[12] (39) Ἐλυπεῖτο [13] δὲ (Λέων) ὁ βασιλεὺς διὰ τὸν Ἀνδρόνικον, καὶ πολλάκις ἐβούλετο [14] ἀποστεῖλαι αὐτῷ λόγον ἐνυπόγραφον (ὃ [15] καὶ Θεόφιλος διὰ τὸν Μανουὴλ ἐποίησε). Συνεβουλεύσαντο δέ τινες τῷ [16] βασιλεῖ φιλοφρονηθῆναί τινα τῶν τοῦ πραιτωρίου Σαρακηνῶν καὶ ἀποσταλῆναι ἐν Συρίᾳ μετὰ λόγου ἐνυπογράφου. [17] Τοῦτο δὴ καὶ πεποίηκεν ὁ βασιλεὺς γράψας διὰ κιναβάρεως καὶ ἀποστείλας [18], μετὰ χρυσοβούλλης [19] ἐνδοθεν φατλίου βραχέος τράκτου. Ἐξελθόντος [20] δὲ τοῦ Σαρακηνοῦ [21] ἀπὸ [22] τοῦ βασιλέως, προσκαλεσάμενος αὐτὸν Σαμωνᾶς εἶπεν αὐτῷ· « Οἶδας τί κρατεῖς; » = τοῦτο εἰπὼν διὰ τὸν κηρόν [23]· « Τὴν ἀπώλειαν τῆς Συρίας βαστᾷς. » Καὶ δοὺς αὐτῷ [24] παρήγγειλε τοῦτο βαλεῖν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Οὐζὴρ [25]. Ὁ δὲ (ἀπελθὼν) τοῦτο πεποίηκεν· ἐκρατήθη [26] δὲ Ἀνδρόνικος καὶ ἐδεσμεύθη μετὰ πάντων τῶν συγγενῶν αὐτοῦ· καὶ μαθὼν ὡς διὰ δόλου τοῦ Σαμωνᾶ ταῦτα (αὐτῷ [27]) γέγονεν, ἀναγκασθεὶς ἐμαγάρισεν (αὐτός τε καὶ **791** οἱ σὺν αὐτῷ). [28] Ἔκτοτε δὲ [29] Κωνσταντῖνος ὁ υἱὸς αὐτοῦ

A Andronicus, in extremam defectionem præcipitatus, consanguineis fugam comitantibus, castrum Cabbalam occupavit: ex quo Samonas imperatori improperabat: « Nonne prædixeram, domine, ducem adversum te rebellionem meditari? »

Statim ergo misit imperator Gregoram scholarum domesticum, cognomento Hiberitzen, Andronici consocerum, ut eum debellaret. Quod cum didicisset Andronicus, et Nicolaum patriarcham ab ecclesia pulsum esse, una cum affinibus et natis et amicis fortunæ comitibus ad Agarenos, qui tunc adversus Romanos moverant, transiit: qui etiamnum ab Ameremne magnifice susceptus est.

B Andronici vero causa tristabatur imperator, et libello subscriptione propria munito ut hominem revocaret, frequenter meditatus fuerat. Quod et Theophilus Manuelis gratia effecit. Consulebant autem quidam imperatori, ut Sarracenorum prætorio detentorum aliquem sibi conciliaret, quem postmodum mitteret in Syriam cum subscripto veniæ concessæ libello. Hunc ergo paravit imperator, rubrisque inscriptis litteris, et aurea munitum bulla intra brevem fusum cereum inclusit. Sarracenum vero ab imperatore discedentem vocavit Samonas, et dixit ei: « Nosti quid geras » (illud propter cereum insinuavit)? « Syriæ perniciem tecum defers. » Et pecuniis muneribusque eidem collatis Uzeris

C manibus reponere suasit. Digressus ille, quod commendatum fuerat, præstitit. Detentus est itaque Andronicus, et cum consanguineis omnibus in vincula conjectus. Cumque hæc Samonæ dolo in se gesta comperisset, necessitate adactus, ipse sociique fidem negavere. Ex illo tempore Constanti-

Variæ lectiones et notæ.

[97] καὶ Vat. [98] ἀ. καὶ ἀ. ἀπ. ἀπ. σὺν τοῖς σ. ἐποίησε καὶ ἀπ. ἐκ. τὴν Κάβαλαν πόλιν Sym. [99] σ. καὶ δούλοις ἀ. πόλιν κατέσχε τὴν λεγομένην Κάβαλαν Vat. Κάββαλαν Leo. [99*] εἰς ἀπ. χωρήσας Vat. [1] Ὁ δὲ Σαμωνᾶς πάλαι ποτὲ τοιούτου ἐπιλαβέσθαι καιροῦ ἐπιθυμῶν π. β. ἔλεγεν, οὐκ ἀεί, ὦ δ., ἐ. ὅτι ἀντάρτης ἐστὶ καὶ ἀποστάτης ὁ δοὺξ καὶ τῆς βασιλείας σου πολέμιος; Vat. [2] Τῷ κδ' ἔτει ἀπ. ὁ β. Γρ. τὸν δ. Sym. 22. Παραυτίκα γοῦν ἀπ. Vat.— ἀποστέλλει ed. Γρ. 16. λεγ. δ. ὄντα τῶν σχ. καὶ σ. Ἀ. Vat. [3] λεγόμενον Leo. [4] τοῦ om. Leo, Sym. [5] εἰς τό Sym. [6] ἀκούσας τε ὅτι καὶ ὁ π. τ. ἐκκλησίας ἐξ. Sym. [7] πῶς Vat. — N. τῆς ἐκκλησίας ἐξεδιώχθη Vat. N. τῆς ἐ. ἐξεώσθη Leo. — πρ. πανοικὶ τηνικαῦτα κ. Ῥ. ἐξελθοῦσι, ὃν ὁ Ἀμερουμνῆς ἐντίμως καὶ μεγαλοπρεπῶς ὑπεδέξατο Vat. [8] ἁ. τ. σ. καὶ φ. ἁ. καὶ τ. ed. ἁ. σ. καὶ φ. Sym. [9] τοῖς Leo. [10] ἐξ — μεγαλ. om. Sym. — ὑπεδ. Leo. [11] μεγαλοπρεπῶς Leo, μεγάλ. cod. [12] 909. [13] Ἐλυπήθη δὲ Λ. εἰς τοῦτο καὶ δὴ Σαρακηνὸν ἀπὸ τοῦ πρ. φιλοφρονησάμενος ἀπέστειλε Sym. — Λέων om. Vat. [14] ἐβουλεύετο Leo. — ἐν λ. τοῦ πρὸς Ῥωμαίους ὑποστρέψαι Vat. [15] ὃ — ἐποίησε om. Vat. — συνεβούλευσαν Vat. [16] τοῦ om. Vat. [17] Ὁ δὲ π. διὰ κ. γρ. καὶ βούλῃ σφραγίσας χρυσ. Vat. [18] πρὸς τὸν Ἀνδρόνικον μετὰ χρυσοβούλλεον διὰ κ. βαλὼν αὐτὸ ἐ. φ. τρ. βρ. Sym. [19] χρυσοβουλ. cod. χρυσοβούλλου ed. χρυσοβουλλίου Leo. [20] καὶ ἐ. φ. βρ. τρ. κατακλείσας αὐτό. Τοῦ δὲ Σ. ἀπὸ β. ἐ. πρ. τοῦτον ὁ Σ. ἐ. ὁ. ὃ κατέχεις Vat. [21] Ἀγαρ. ed. [22] προσώπου Sym. — προσκαλεῖται ἁ. ὁ Σ. καὶ φησίν· ὁ. Sym. [23] δι' ὃν ἐκράτει κ. ὡς τῆς Σ. εἴη ἀπώλεια Vat. —26 βαστάξεις ed. Leo, Sym. — Α. οὖν ἁ. Vat. [24] χρήματα Sym. Vat. χρ. καὶ δῶρα Leo. — αὐτὰ εἰς τὰς χ. τοῦ Ὀ. ἐμβ. Vat. — τ. βάλλειν Leo, εἰς τὴν χεῖρα τοῦ Ὀ β. αὐτό Sym. [25] Ἀζήρ ed. — ἀπ. om. Sym. [26] Κρατεῖται οὖν καὶ δεσμεῖται Α. καὶ οἱ σὺν αὐτῷ καὶ μ. ὡς τοῦτο γ. ἁ. διὰ δ. τοῦ Σ. Sym. Ὁ δὲ Κ. καὶ οἱ λ. Syra. — ἐδεσμήθη Vat. — ἁ. σ. Vat. [27] αὐτῷ om. Vat. — ἀν. τὴν ἰδίαν πίστιν ἀ. καὶ οἱ σὺν ἀ. ἐξωμόσαντο Vat. ἀν. ἐμαγάρισεν Sym. om. αὐτὸς — αὐτῷ· μαγαρίζειν vel a מָרָא inquinare, Hoph. מוּרָא inquinatus, lavacro baptismatis renuntians vel a מוּר, מכר, מגר tradere, vendere, traditor, fieri vel apostata. [28] 910. [29] Κ. δὲ ὁ υἱὸς ἀ. εἰδὼς ὡς ἀδ. ἐ. Ἀνδρονίκῳ ἐκεῖθεν ἐξ. β. ἀ. φ. χρησάμενος ἀπὸ Σ. ἐξῆλθε, πρὸς βασιλέα ἐπάνεισι σὺν τοῖς μετ' αὐτοῦ, ᾧ δῶροις ὅτι (ὃν δ. Cont. 26) πλείστοις ὁ βασιλεὺς δαψιλευσάμενος, τάδε φησὶ πρὸς αὐτὸν, τὰς (στὰς Cont.) ἐν τῇ πρὸς ἀνατολὰς τοῦ χρυσοτρικλινίου τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν εἰκόνι· « Μὴ πεπλάνησο καθ' ἑαυτὸν τὸν (τῷ Cont.) παρὰ πολλοῖς εἶναι ἀδόμενον Κωνσταντῖνον βασιλεύσοντα Ῥωμαίων. Ὄμνυμί σοι εἰς τὴν παντέφορον δίκην καὶ εἰς τὴν τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ ἡμῶν εἰκόνα, ὅτι οὐκ ἔστι σὸν διὰ τὸ κατωνομάσθαι (κατονομασθῆναι Cont.) σε Κωνσταντῖνον, ἀλλὰ τῷ φιλτάτῳ μου υἱῷ

Digitized by Google

nus ejus filius et amicorum reliqui Andronicum regredi posse nullatenus licitum scientes, soli fuga usi (quod mirum fuit) ex Syria in Romaniam reversi sunt : et per varia loca diversis calamitatibus agitati, vix pauci cum Constantino ejus filio incolumes evaserunt.

E Tarso denique venit in urbem Abalbaces senior, et Samonæ pater, de mutandis captivis tractatum habituri. Hos imperator in conspectum admisit, et cum humanitate summa, honore et gloria in Magnaura excepit. Magnam autem Ecclesiam sumptuoso decoravit ornatu, omniaque pretiosa vasa Agarenis ostendit, quod indignum imperatoriæ et christianæ institutionis exstitit, sacra Dei vasa a gentilibus conspici. Samonæ vero pater cum filio in Romania manere expetebat. Samonas autem exhortabatur, dicens : « Tene quam habes fidem : si enim potuero, in partes tuas deficiam. »

Die porro Pentecostes Leo filium suum Constantinum Euthymii patriarchæ ope imperii corona ornavit. Cæterum Samonas dedit in ministerium Zoe Augustæ Constantinum hominem suum, qui prius Basilio magistro et Caniclei præfecto ministraverat. Qui deinde Leoni imperatori et Augustæ charissimus exstitit. Qua de causa in hominem Samonas ferebatur invidia, et consuetudinis accusabat cum Augusta. Quod quidem imperator suspicatus ejusdem Samonæ ope in Sancti Tarasii monasterio monachum tonderi jussit. Paulo post autem Samonæ mandavit in monasterium proprium, Spira dictum, eumdem recipi, quo rursum facilius ad se vocaret. Processu igitur ad Damatrim habito, et in Samonæ monasterio pransurus vidit Constantinum, confestimque Samonam jussit ut consuetis sæculo vestibus eum indueret. Tum inter epulas imperatori

καὶ οἱ λοιποὶ ἰδόντες [30], ὅτι ἀδύνατόν ἐστιν [31] Ἀνδρόνικον (194ᵃ) ἐξελθεῖν, βουλῇ αὐτοῦ μετ' οὐ [32] πολὺ φυγῇ μόνοι χρησάμενοι θαυμαστὸν [33] ὄντως ἐκ μέσης Συρίας πρὸς Ῥωμανίαν ἐξῆλθον· καὶ καταπολεμούμενοι κατὰ χώρας [34] (μόλις ἐλίγοι διεσώθησαν μετὰ Κωνσταντίνου υἱοῦ αὐτοῦ).

(40) [35] Ἐκ δὲ Ταρσοῦ εἰσῆλθεν ἐν τῇ πόλει περὶ ἀλλαγίου ὅ τε Ἀβαλβάκης ὁ γέρων καὶ ὁ τοῦ Σαμωνᾶ πατήρ· καὶ τούτους ἐδέξατο [36] ὁ βασιλεὺς μετὰ κοσμήσεως καὶ τιμῆς καὶ δόξης ἐν τῇ Μαναύρᾳ [37]· ἐκαλλώπισε [38] δὲ καὶ τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν ἐν κόσμῳ πολυτελεῖ [39] καὶ ὑπέδειξεν ἅπαντα τὰ τίμια σκεύη τοῖς Ἀγαρηνοῖς, ὅπερ [40] ἀνάξιον ἦν (βασιλείας [41] καὶ) Χριστιανικῆς καταστάσεως, τοῦ Θεαθῆναι **792** παρὰ τῶν ἐθνῶν τὰ ἱερὰ [42] σκεύη τοῦ Θεοῦ. Ὁ δὲ τοῦ Σαμωνᾶ πατὴρ ἤθελε συνεῖναι [43] τῷ υἱῷ (αὐτοῦ [44] καὶ μεῖναι εἰς Ῥωμανίαν). [45] Ὁ δὲ Σαμωνᾶς παρῄνεσεν αὐτῷ λέγων· « Κράτει τὴν πίστιν, ἣν ἔχεις· κἀγὼ, εἰ δυνηθῶ [46], ἐλεύσομαι πρὸς σὲ [47] μᾶλλον. »

[48] (41) [49] Τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῆς ν' στέφει [50] Λέων ὁ βασιλεὺς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Κωνσταντῖνον δι' Εὐθυμίου πατριάρχου. [51] Δέδωκε δὲ Σαμωνᾶς Κωνσταντῖνον ἄνθρωπον [52] αὐτοῦ τὸν δουλεύσαντα πρότερον Βασιλείῳ μαγίστρῳ [53] καὶ ἐπὶ τοῦ κανικλείου [54], δουλεύειν Ζωῇ Αὐγούστῃ, ὃς [55] ἠγαπήθη [56] παρὰ [57] τοῦ βασιλέως Λέοντος καὶ τῆς Αὐγούστης· διὰ [58] τοῦτο πολλὰ ἐφθόνει Σαμωνᾶς αὐτῷ καὶ ἐλοιδόρει ὡς συνόντα τῇ Αὐγούστῃ· ὅπερ ὁ βασιλεὺς, νοήσας ἀληθὲς [59] εἶναι, ἀπέστειλε καὶ ἀπέκειρεν αὐτὸν μοναχὸν ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ἁγίου Ταρασίου, διὰ [60] τοῦ Σαμωνᾶ. [61] Μετ' ὀλίγον δὲ ὥρισε Σαμωνᾶν ἀναλαβέσθαι αὐτὸν [62] ἐν τῇ (αὐτοῦ) μονῇ (τὰ) Σπειρὰ [63], βουλόμενος πάλιν ἀναλαβέσθαι αὐτόν. Ἀπελθὼν οὖν [εἰς] [64] πρόκενσον ἐν τῷ Δαματρὺ, καὶ ἐν τῇ μονῇ τοῦ Σαμωνᾶ ἀριστήσας, εἶδε [65] Κωνσταντῖνον καὶ παρευθὺ [66] ὥρισε Σαμωνᾶν· καὶ **793** ἐνέδυσεν

Variæ lectiones et notæ

Θεόθεν διὰ προγόνων δεδώρηται, καθὼς παρα πολλῶν ἁγίων ἀνδρῶν πεπληροφόρημαι. Εἰ γὰρ πειραθείης τοῦτο διαχειρίσασθαι, τῇ πύλῃ ταύτῃ ἡ κεφαλή σου ἐκτὸς σώματος εἰσελεύσεται. » Ὃ καὶ γέγονε· μετὰ γὰρ τὸ ἆραι αὐτὸν τυραννικὰς χεῖρας, ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ αἵματι, λύθρῳ τε καὶ κόνει ἀμαυρωθεῖσα διὰ τῶν αὐτῶν πυλῶν προσεκπλυθῆναι συμβέβηκεν Vat. (π. εἰσελήλυθεν Vat.) [30] εἰδότες Leo, Sym. [31] τόν Sym. [32] μετ' οὐ π. τῇ β. ἀ. Sym. — φ. χ. ed. μ. φ. χ. Leo, Sym. [33] ὅπερ θαύματος ἄξιον Sym. — ὄντα Leo, cod. — ἐκ μὲν Σ. Leo. — αἷς Sym. — ἐξῆλθ. cod. ἐξῆλθε P. [34] κατὰ χώραν πολ. Sym. om. μόλις — αὐτοῦ. [35] Τότε ἀπὸ Τ. ἐλθὼν ἐν τῇ π. π. τοῦ διαλλαγῆναι — πατὴρ οὗ; καὶ δεξάμενος ὁ β. ὑ. τὸν τῆς ἐκκλησίας κόσμον Sym. 23. [36] ἐθεάσατο cod. ed. Sym. [37] ὑπεδέξατο Leo, ἐδ. Combefis et margo P. et Leo. — ὁ β. ἐθ. (ἐδέξατο Cont. 28) κόσμῳ πολλῷ καὶ δόξῃ τὴν Μαγναύραν κατακοσμήσας Vat. [38] ἐκαλλώπισ. et ὑπέδειξ. cod. ἐκαλλώπισαν — ὑπέδειξαν ed. [39] ἐ. παντελῶς καὶ ὑπέδιξαν Vat. (sed ἐκαλλώπισε ut Cont. ὑπέδειξε). [40] ὁ. ἀν. ἐστιν χ. κ. τοῦ θεάσασθαι π. τῶν ἀθέων Sym. [41] β. καί om. Sym. Vat. — ἀθεμίτοις καὶ ἀλλοεθνέσιν ἀνθρώποις τὰ τῆς τοῦ Θεοῦ λειτουργίας σκ. καταθεᾶσθαι Vat. (καταθέσθαι Sym. [42] ἅγια Leo. [43] τῷ βασιλεῖ καί Leo. [44] ἀ. καὶ μὴ εἶναι εἰς Συρίαν Sym. om. Vat. [45] Ὁ δὲ οὐ κατεδέξατο τοῦτο, ἀλλὰ μᾶλλον παρῄνει εἰς τὰ οἰκεῖα ὑποστρέφειν καὶ τῆς ἰδίας ἀντέχεσθαι πίστεως· κἀγὼ δὲ, φησὶν, εἴπερ δ. τάχιον π. σε ἐπανελ. Vat. [46] δυνηθῶ ed. [47] μ. π. σε Sym. [48] 911. [49] Τῷ κε' ἔτει αὐτοῦ τῇ ημ. Sym. 24, Τῇ δὲ τῆς ν. ἡμ. Vat. [50] ὁ Vat. — β. τὸν ὖν ἀ. τὸν πορφυρογέννητον Sym. [51] Ὁ δὲ Σ. Κ. ἀν. ἀ. τὸν πρ. Β. μ. τῷ κανικλείῳ δ. τῇ Α. Ζ. δ. πρὸς τὸ τούτῳ ὑπηρετεῖσθαι Vat. [52] ἀ. καὶ δ. Leo. [53] καὶ κανικλείῳ Leo. [54] τοῦ Sym. [55] καί Sym. τοσοῦτον Vat. [56] πολλά Sym. [57] π. τε τοῦ Λ. καὶ τῆς βασιλίσσης αὐτῆς Vat. π. τ. τοῦ Λ. τοῦ β. καὶ τῆς Α. Sym. [58] ὅθεν καὶ π. ἐ. Σ. αὐτὸν καὶ ἐλ. ὡς συνόντι Sym. — ὡς καὶ τὸν Σαμωνᾶν διαφθονεῖσθαι αὐτὸν καὶ λοιδορεῖσθαι τοῦτον ὡς τῇ Α. σ. Vat. [59] ἀλ. ἐ. ὑπον. ἀποστείλας ἀπέκ. ἀ. ἐν Vat. et Cont. ὑπον. ἀπεκ. ἀ. μ. ἐν Leo, ὑπ. ἀ. ἐ. ἀπεκ. ἀ. ἐν Sym. [60] διὰ Σαμ. ἐν τῇ μ. τοῦ ἀ. Τ. Sym. τοῦ ἀ. Τ. μ. τῷ αὐτοῦ Σ. ἐπιτρέψας τοῦτο ποιῆσαι Vat. [61] Μετ' ὀ. δὲ β. τοῦτο ἀν. ἐκέλευσε τῷ Σ. ἐν τῇ τῶν Σπειρῶν μονῇ τοῦτον ἀπαγαγεῖν· ἐν τῷ Δ. οὖν ὁ βασιλεὺς ἐξελθὼν καὶ ἐν τῇ τοῦ Σ. ἀρ. μ. Vat. — Σαμωνᾷ Leo, ι subscr. pro ν. — τὸν Σ. Sym. [62] αὐτοῦ om. Sym. — τά om. ed. [63] ὁ βασιλεὺς ν. Sym. [64] τόν Sym. [65] π. διεκελεύσατο καὶ ἐνέδυσαν ἀ. ἱματίοις

Digitized by Google

αὐτὸν κοσμικά · καὶ ἐκέρασε τὸν βασιλέα [66] εἰς τὸ κλητόριον, καὶ ὑπέστρεψε μετ' [67] αὐτοῦ ἐν τῷ παλατίῳ. A

(42) [68] Ὁρῶν δὲ Σαμωνᾶς αὐξανομένην τὴν ἀγάπην τοῦ βασιλέως ἐπ' αὐτὸν, βουλεύεται μετὰ μεγίστου κοιτωνίτου καὶ Μιχαὴλ Τζηρίθωνος [69] · καὶ ποιοῦσι χάρτην πολυλοίδορον κατὰ τοῦ βασιλέως, γράψαντος καὶ συντάξαντος αὐτὸν τοῦ Ῥοδίου νοταρίου ὄντος τοῦ Σαμωνᾶ. [70] Ἐλθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ, εὗρεν [71] αὐτὸν ἐν ᾧ ηὔχετο τόπῳ εἰς τὸ μητατώριον [72] καὶ ἦρεν αὐτόν · καὶ ἀναγνοὺς ἐν μεγάλῃ θλίψει ἦν ζητῶν τὸν τοῦτο ποιήσαντα. [73] Γέγονε δὲ καὶ ἔκλειψις σελήνης, καὶ διωρίσατο ὁ βασιλεὺς [74] τοῖς οὖσι τότε ἀστρονόμοις εἰπεῖν τὸ ἀποτέλεσμα. [75] Εἰσερχομένου δὲ πρὸς τὸν βασιλέα Πανταλέοντος μητροπολίτου, φίλου ὄντος B τοῦ Σαμωνᾶ, ἠρώτησεν αὐτὸν ὁ Σαμωνᾶς · « Εἰς τίνα ἐστὶν [76] ἡ κάκωσις; » Ἔφη αὐτῷ ὁ μητροπολίτης · « Εἰς σέ · « καὶ [77] ἐὰν διέλθῃς Ἰουνίου τὰς ιγ', ἔκτοτε οὐδὲν πείσῃ κακόν. » [78] Τῷ δὲ βασιλεῖ εἶπεν [79] εἰς τὸν δεύτερον ἔχειν κάκωσιν τῆν σελήνην. Ὁ δὲ βασιλεὺς ὑπέλαβε [79*] τοῦτο εἰς Ἀλέξανδρον **794** τὸν ἀδελφὸν [80] αὐτοῦ. Μετὰ τοῦτο [81] ἰδίως Τζηρίθων τῷ βασιλεῖ ἐξεῖπεν [82] · « Ὁ Σαμωνᾶς τὸ πιττάκιον ἐποίησε » · καὶ παρευθὺ [83] καταβιβάζει Σαμωνᾶν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, καὶ ἀποκείρει μοναχὸν καὶ ἀπάγει εἰς τὴν μονὴν [84] Εὐθυμίου πατριάρχου · καὶ [85] μετὰ ταῦτα πάλιν λοιδορηθέντα ἀπήγαγον [86] εἰς τὴν τοῦ Μαρτινάκη μονήν. [87] Ἐποίησε δὲ Κωνσταντῖνον παρακοιμώμενον, καὶ ἔκτισεν αὐτῷ μονὴν ἐν Νοσιαῖς ; [88] καὶ ἀπῆλθεν ἅμα Εὐθυμίῳ πατριάρχῃ καὶ C ἐνεκαίνισε ταύτην.

(43) [89] Ὀκτωβρίῳ δὲ μηνὶ γέγονε πόλεμος ναυμαχικὸς Ἱμερίου λογοθέτου [90] μετὰ Δαμιανοῦ καὶ Λέοντος τῶν Ἀγαρηνῶν, στρατηγοῦ (1945) ὄντος [91] ἐν Σάμῳ Ῥωμανοῦ τοῦ μετὰ ταῦτα βασιλεύσαντος · ἠττήθη δὲ [92] Ἱμέριος καὶ μόλις διεσώθη, σχεδὸν πάντων [93] ἐκεῖ κινδυνευσάντων.

bibendum propinavit, et cum eo ad palatium regressus est.

Videns autem Samonas auctum imperatoris in eum affectum, cum cubiculario præcipuo et Michaele Tzerithone consilium iniit : et una libellum conviciis refertum adversus imperatorem parant, scribente illum et componente Rhodio, Samonæ notario. Imperator in Magnam Ecclesiam profectus, et eo qua Deum precari consueverat sede ad Milatorium reperto, eumdem acceptum magna cum animi angustia perlegit, libri requirens auctorem. Contigit autem lunæ eclipsis ; jussitque astronomos qui tunc aderant effectus ejus edicere. Pantaleonem vero metropolitam Samonæ amicum ad imperatorem enarrare progressum interrogabat Samonas ; « In quem recideret ejus influxus malignitas. » Ait ille : « In te. Præteritis tamen Idibus Junii, si evaseris, nihil subinde mali patieris. » Imperatori vero renuntiaverunt illi in secundam ab eo personam lunam pravitate sua minari, quod imperator de fratre suo Alexandro suspicabatur. Post hæc vero Tzerithon imperatori privatim enuntiavit : « Samonas libellum fecit. » Et confestim Samonam in suam se recipere domum coegit : ibique primum tonderi, et in Euthymii patriarchæ monasterium abduci jussit : ibique postmodum aliis convictus criminibus in Martinacis monasterium deportatus est. Constantinum autem accubitorem creavit, et in Nosiis monasterium de ejus nemine condidit : abiitque una cum Euthymio patriarcha, et solemni officio dedicavit.

Mense porro Octobri, Himerio logothetæ una cum Damiano et Leone Agarenis, Sami duce Romano, qui postea regnavit, exsistente, prælium commissum est, quo victus Himerius, cunctisque in summum periculum adductis, vix incolumis evasit.

Variæ lectiones et notæ.

κ. καὶ ἔδωκεν εις χειρας τοῦ βασιλέως τὸ ποτήριον ἐν τῷ ἀρίστῳ καὶ ὑπ. μ. ἀ. ἐν τῷ π. Vat.—Σαμωνᾶ Leo.—Ἔνδυσεν ed. ἐνέδυσ. cod. [66] τῷ βασιλεῖ Sym. [67] μετὰ ταῦτα Sym. [68] Βλέπων οὖν ὁ Σ. Leo, Καὶ πάλιν φθονεῖται Κωνσταντῖνος ὑπὸ τοῦ Σαμωνᾶ διὰ τὴν πρὸς ἀ. ἀγ. τοῦ β. καὶ β. μετὰ τοῦ Τζιρίθωνος καὶ ἄλλων τινῶν Sym.—τὴν τοῦ β. πρὸς Κωνσταντῖνον ἀγ. αὐξ. πιττάκιον συντίθησι μ. μεγ. κ. καὶ μ. Τζιρ. λοιδορίας κ. ἔχον ἀπείρους τοῦ Ῥ. Κωνσταντίνου τοῦ αὐτοῦ ὑπογραφέως σ. ὅπερ ἐν τῷ μιτατορίῳ ἔρριψαν Vat.—τοῦ β. ἀγ. Leo. [69] Στηρήδωνος Leo.—χαρτ.]cod. χαρτίον ed. [70] Τοῦ δὲ βασιλέως εἰσεληλυθότος ἐν. Vat.—Ἐλθόντος δὲ τοῦ βασιλέως ἐν τῇ μ. ἐ. ἔρριψεν ἀ. ἐν τῷ μιτατορίῳ. Εὑρὼν οὖν ἀ. ὁ β. καὶ ἀν. Sym. [71] εὕρας Leo, εὑρ. cod. [72] μητάριον cod. [73] Περὶ τῆς σεληνιακῆς ἐκλείψεως καὶ τῆς τοῦ βασιλέως τελευτῆς Γ. δὲ ἐ. σεληνιακὴ Vat. Γ. δὲ τότε ἐκλ. σ. Sym. [74] Ὁ δὲ β. τὸν μητροπολίτην Πανταλέοντα προσεκαλέσατο μαθεῖν παρ' αὐτοῦ τὸ τῆς σεληνιακῆς ἐκλείψεως ἀπ. Vat. [75] Εἰσερχόμενος δὲ Ὁ Πανταλέων μ. πρὸς τὸν β. ἠρ. Sym. ὃν εἰσερχόμενον π. τὸν β. ὁ Σ. ἠρ. Vat. [76] ἔσται Vat. — Ὁ δὲ ἔφη εἰς σέ · καὶ ἐὰν τὴν ιγ' τοῦ Ἰ. διέλθῃς Vat. Ὁ δὲ ἔφη εἰς σέ · καὶ ἐὰν διέλθῃ Ἰ. ιγ' Sym. [77] ὁ. ἐ. Vat. [78] Τὸν δὲ βασιλέα cod. et Leo. Πρὸς δὲ τὸν β. Vat. [79] ὡς Vat. — εἶπον Leo. — τὴν κ. τῆς σελήνης Sym. [79*] ὑπώπτευσεν εἰς Ἀ. τὸν ἀ. ἀδ. ἀποβήσεσθαι. Ὁ δὲ Τζ. ἰδίᾳ τῷ β. μ. ταῦτα καθωμολόγησεν ὡς ὁ Σ. εἴη ὁ τὸ π. πεποίηκε π. οὗν κατ. Vat. [80] ἀ. ἀδ. Leo, Sym. [81] δὲ Leo, Sym. — Τζιρήθων Leo, Τζιρίθων Sym. Vat. Τζιρήθων Cont. [82] εἶπεν ὅτι Sym. [83] Καὶ εὐθὺ Sym. — καὶ ποιεῖ μ. εἶα ἀπ. Sym. [84] ἐν τῇ μονῇ τοῦ π. Ἐ. μ. δὲ τ. π. λ. Vat. [85] κ. π. λ. ἀπανάγουσιν εἰς τὴν τοῦ Μαρτινακίου μ. Sym. [86] ἀπάγει αὐτὸν εἰς τὴν τοῦ Μαρτινακίου μ. Vat. [87] παραβιβάζει οὖν τὸν Σ. ποιῶν Κ. π. καὶ κτίζει ἀ. Sym. [88] Νωσιαῖς ed. ὁσίαις Leo. — καὶ ἀπελθὼν μετὰ Sym. — καὶ παραγενόμενος ἀ. Ἐ. π. ἐν. ἀ. Vat. — ἐγκαινίσασε ed. ἐνεγκαινίασε cod. ἐγκαινίζει αὐτὴν Sym. [89] Τῷ αὐτῷ ἔτει ἐπὶ ἡ' μῆνας τοῦ ναυμαχικοῦ πολέμου τῶν Σαρακηνῶν γενομένου μετὰ Ἰ. τοῦ λ. στ. ὁ. ἐν Σ. Sym. 26 post c. 25 de patre Constantini accubitoris, anno 26°; sed quæ initio quadragesimæ et Maio mense facta sunt, jam anno 26° adnumerari debent—ναυτικός Leo.—ναυμαχία γ. Ἡμερίου λ. Vat. [90] Ἱμερίῳ λογοθέτῃ Leo. A. καὶ Λ. om. Sym.—τοῦ Ἀγαρηνοῦ ed. [91] στρατηγοῦντος Vat. — ὁ. Σ. Leo. [92] δὲ om. Vat. [93] ἀπ. τῶν μετ' αὐτοῦ κεκινδυνευκότων Vat.

Digitized by Google

Imperator autem Leo cæriaco morbo jactari cœpit, adeo ut in Magnauram orationem Jejuniorum principio habere nequiret. Contigit autem incendium in Magnæ Ecclesiæ cerulariis, quo chartarum thesauri armaria et sacella combusta sunt. Maii tandem die undecimo Leo imperator, cum antea successorem fratrem suum Alexandrum designasset, diem extremum obiit : quem ille, ut aiunt, ad se venientem conspicatus, dixit : « Cave. Post menses tredecim pessimum tempus instat : » et impensissime rogavit et obtestatus est, ut Constantinum filium suum protegeret.

A [94] (44) [95] Ἤρξατο δὲ νοσηλεύεσθαι Λέων ὁ βασιλεὺς κοιλιακῷ νοσήματι, ὥστε [96] μὴ δυνηθῆναι ἐξελθεῖν ἐν τῇ Μαναύρᾳ τὴν δημηγορίαν διαλαλῆσαι ἐν τῇ ἀρχῇ τῶν Νηστειῶν. Γέγονε δὲ καὶ ἐμπρησμὸς εἰς τὰ κηρουλάρια τῆς [97] Μεγάλης Ἐκκλησίας, καέντων [98] τῶν χαρτοθεσίων πάντων **795** καὶ τῆς σακέλλης. [99] Μαΐῳ δὲ μηνὶ ια' [1] τελευτᾷ Λέων [2], προχειρισάμενος Ἀλέξανδρον [3], τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, βασιλέα, ὃν ἰδὼν, ὥς φασιν, εἰσερχόμενον [4] πρὸς αὐτὸν ἔφη · « Ἴδε [5] ὁ κακὸς καιρὸς μετὰ [6] τοὺς ιγ' μῆνας, » πολλὰ [7] (ἐκλιπαρήσας καὶ δεηθεὶς) αὐτοῦ φυλάττειν τὸν [8] υἱὸν αὐτοῦ Κωνσταντῖνον. [9]

VIII. *Regnum Alexandri.*

Leonis frater, Alexander, Basilii filius una cum Constantino Leonis filio imperavit annum unum, dies viginti novem. Missoque ad Nicolaum ad Galacrenas nuntio Euthymium patriarcham deposuit, et Nicolaum secundo restituit. Habuit autem Alexander ad Magnauram silentium, et concilium celebravit, atque Euthymium ab Agathe in Steno ædibus advocavit. Sedenteque Alexandro cum Nicolao patriarcha, assessores Euthymii depositioni vacabant attentius, cum dedecore venerandi et per omnia mirandi viri colendam barbam vellicantes, aliaque opprobria et injurias inferentes, quas quiete et mansuete honorabilis et sacer vir tolerabat. Qui ad Agathi ædes iterum relegatus est, ubi mox vita functus in proprio monasterio intra urbem juxta Psamathii depositus est.

Η'. *Βασιλεία* [10] *Ἀλεξάνδρου.*

B [11] Ἀλέξανδρος υἱὸς Βασιλείου, ἀδελφὸς δὲ Λέοντος, ἐβασίλευσεν ἔτος α', ἡμέρας κθ' σὺν Κωνσταντίνῳ [12] υἱῷ Λέοντος. [13] Ἀποστείλας δὲ ἤγαγε Νικόλαον ἐκ Γαλακρηνῶν (καταγαγὼν Εὐθύμιον πατριάρχην), καὶ ἐνεθρόνισε τὸ δεύτερον αὐτοῦ Νικόλαον [14] πατριάρχην. [15] Ἐποίησε δὲ σελέντιον καὶ σύνοδον Ἀλέξανδρος ἐν τῇ Μαναύρᾳ, ἀγαγὼν Εὐθύμιον (ἐκ [16] τοῦ Στενοῦ) ἀπὸ [17] τῶν Ἀγαθοῦ. Καὶ συγκαθίσας ἅμα Νικολάῳ πατριάρχῃ ἐποιήσαντο τὴν (κατ' [18]) αὐτοῦ καθαίρεσιν, ἀτίμως ἀποτίλλοντες τοῦ ἱεροπρεποῦς καὶ ἀξιαγάστου **796** ἀνδρὸς τὴν τιμίαν [19] γενειάδα, καὶ ἄλλας τινὰς ὕβρεις καὶ ποινὰς αὐτῷ ἐπιφέροντες, ἃς ἡσύχως καὶ [20] πράως ὑπέμεινεν ὁ τίμιος καὶ ἱερὸς ἀνὴρ [21] (καὶ ὑπερωρίσθη πάλιν εἰς τὰ Ἀγαθοῦ) ἔνθα καὶ τελευτήσας κατατίθεται ἐν τῇ αὐτοῦ μονῇ ἐν [22] τῇ πόλει, εἰς τὰ Ψαμαθίου. [23]

Alexander, suspicionibus liber quas frater Leo adversus ipsum, dum in vivis esset, fovebat, venatibus continuis et per varia palatia discursibus vacabat usquequaque, nihil imperatore dignum meditatus aut exsecutus, sed semper deliciis, luxuriæ et ebrietatibus indulgens, totum se hujusmodi tra-

C (2) [24] Οὗτος Ἀλέξανδρος διὰ τὰς ὑπονοίας, ἃς ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Λέων ἔτι ζῶν εἶχε κατ' αὐτοῦ, ἀεὶ τοῖς κυνηγεσίοις καὶ τοῖς ἔξω παλατίοις ἐσχόλαζεν [25], μηδὲν βασιλέως [26] ἔργον διαπραττόμενος, ἀλλὰ διάγων ἐν τρυφαῖς καὶ ἀσελγείαις [27] καὶ μέθαις καὶ περὶ ταῦτα ἀεὶ διακείμενος, ὅθεν ἄρξας αὐτὸς

Variæ lectiones et notæ.

[94] 912. [95] Μετὰ τοῦτο Λ. ὁ β. νοσεῖ κ. ν. Sym. 26. Κ. δὲ ν. περιπεπτωκὼς Λ. ὁ β. εἰς ἀδυναμίαν ἦλθεν ἐσχάτην Vat. [96] ὡ. μόλις δ. αὐτὸν κατὰ τὸν βασιλικὸν τύπον ἐν τῷ τῆς ἐγκρατείας καιρῷ δημηγορήσαντα, ἔπειπε οὕτως · « Ὁρᾶτε κατεσκληκότα με καὶ νόσῳ τρυχόμενον, οὐκέτι τάχα μεθ' ὑμῶν μεταλήψομαι τὴν τοῦ Χριστοῦ ἀνάστασιν » Vat. = Cont. 32. [97] τῆς μ. ἐ. κ. Vat. [98] καὶ ἐκάησαν τὰ χαρτοθέσια πάντα καὶ ἡ σακέλλη Sym. [99] αὐτῆς Vat. — Τῇ δὲ ια' τοῦ Μαίου μηνός Sym. — μ. om. Vat. — ια' om. ed. [1] ἡμέρᾳ πρώτῃ, ἰνδικτιῶνος ιε' Vat. Cont. [2] ὁ βασιλεύς Leo, Sym. Vat. [3] Ἀλεξάνδρῳ τῷ αὐτοῦ ἀδελφῷ τὴν βασιλείαν παραδούς Vat. — ἀ. ἀδ. Leo, ἀ. ἀδ. β. Sym. [4] π. ἀ. ἐρχ. Vat. [5] καί Sym. [6] μ. ιγ' μηνῶν Sym. [7] δὲ τούτῳ ἐνέσκηψεν Vat. — ἐ. καὶ δ. om. Sym. [8] τὸν ἀ. ὑ. Κ. φ. Vat. [9] Καὶ ὁ λόγος τοῦ βασιλέως ἐγένετο · ἀληθῶς γὰρ μετὰ ιγ' μῆνας ἐτελεύτησε ed. e glossemate. [10] Ἀλέξανδρος υἱὸς Βασιλείου ἢ περὶ τῆς βασιλείας Ἀλεξάνδρου υἱοῦ β. Par. 1706. Περὶ Νικολάου καὶ Εὐθυμίου πατριάρχου Ὁ δὲ Ἀλ. ἐβ. Vat. [11] Τῷ ,ςυιβ' ἔτει τοῦ κόσμου, τῆς δὲ θείας σαρκώσεως λιβ' ἐβ. Ἀ. ῦ; Β. ed. [12] τῷ Λ. ὑ. Vat. [13] Γ. καὶ ἐν. αὐτὸν κατ. Ἐ. ὃν καὶ εἰς τοῦ Ἀγ. ἐξορίσας μετ' ὀλίγας ἡμέρας εἰς Μαγναύραν ἤνεγκε καὶ σελ. καὶ συν. ἐκεῖ ποιήσας, τὴν κ. ἀ. ποιοῦσι, ἀτ. τίλλοντες τοῦ ἱ. καὶ ἀξ. ἐκείνου α. τὴν γ. Sym. κ. Ἐ. π. om. Sym. [14] τοῦ πατριαρχείου Vat. Cont. om. ed. — ἐνεθρ. — πατριάρχην om. Slav. — τὸ δ. τὸν αὐτὸν Ν. ed. τὸν ἀ. Ν. τὸ δ. Vat. [15] Ποιήσας δὲ σελ. ἐν τῇ Μαγναύρᾳ Ἀλ. κατήγαγεν ἀπὸ τῶν Ἀ. τὸν Ἐ. καὶ ἅμα Νικολάῳ καθεσθείς (sic) Vat. [16] ἐκ τοῦ Στ. om. Leo, Vat. Sym. Cont. [17] ἀπὸ τοῦ Ἀγ. cod. Ρ. [18] κατ' om. Sym. Vat. — τὴν ἀ. κ. ἐπ. εὐθὺς δὲ ὥσπερ ἀνήμεροι θῆρες ἐμπεπηδηκότες τοῦ ἱ. ἀ. ἐκείνου τὴν σεβασμίαν γ. ἀπέτιλλον καὶ ἐπὶ τράχηλον ὤθουν καὶ ἀ. ἀνυποίστους π. τούτῳ ἐπέφερον, ἐπιβάτην αὐτὸν ἀποκαλοῦντες καὶ μοιχὸν καὶ ἀλλοτρίᾳ ἐπιπηδήσαντα γυναικί · ὁ δὲ ἱερὸς ἐκεῖνος καὶ αἰδέσιμος πρ. πάντα καὶ ἡ. ὑπέφερεν. Ὑπερόριος οὖν ἐν τοῖς Ἀγ. σταλεὶς καὶ τέλει τοῦ βίου χρησάμενος ἐν τῇ π. θ. εἰς τὴν ἀ. μονὴν τὴν ἐν τῷ Ψαματίᾳ ὑπάρχουσαν Vat. [19] αὐτοῦ ed. [20] πρ. ὁ ἱ. ποιμὴν οὗτος ὑπ. καὶ πάλιν ἐπέμφθη εἰς τοῦ Ἀγ. Sym. [21] ἀνὴρ ἔνθα καὶ εἰς τὰ τοῦ Ἀ. τ. Leo. [22] ἐν π. Sym. — π. τῶν Φ. Leo. [23] τῷ δὲ κληρικῷ τῷ τίλαντι, κ. τ. λ. Sym. [24] Ὅπως Ἀλέξανδρος τὸν τρυφηλὸν καὶ ἀνειμένον βίον δίων (βιῶν) καὶ ἀσωτίαις σχολάζων οὐδὲν ἄξιον βασιλείας διεπράξατο Vat. — Ὁ οὖν Ἀλ. Leo. Ὁ δὲ βασιλεὺς Ἀλ. μ. βασιλικὸν ἐ. δυνάμενος ποιῆσαι τ. κ. καὶ τοῖς πονηροῖς ἔργοις ἀεὶ ἐσχ. Τὸν δὲ τοῦ Λ. παῖδα πολλάκις ἐ. β. Sym. 1. [25] ἐ. πρ. ed. [26] βασίλ. cod. (βασιλικόν Sym.). [27] τρ. ἀσωτίαις καὶ μ. Leo.

Digitized by Google

οὐδὲν [28] γενναῖον εἰργάσατο, ἀλλὰ παρευθὺ [29] Ἰαννῆν παπᾶν τὸ ἐπίκλην Λαζάρην ῥαίκτωρα πεποιηκεν, ὃς καὶ κακῶς [30] τὸ ζῆν ἀπέρρηξε μετὰ θάνατον Ἀλεξάνδρου ἐν τῷ Ἑβδόμῳ σφαιρίζων· ὡσαύτως [31] καὶ Γαβριηλόπουλον καὶ [32] Βασιλίτζην [33] (ἀπὸ [34] [35] Σκλαβίνων ἔθνους) σφοδρῶς κατεπλούτισεν ἐκ τῶν τοῦ παλατίου χρημάτων· ὡς [36] φασι δὲ, τὸν αὐτὸν Βασιλίτζην καὶ βασιλέα ἠβούλετο ποιῆσαι, ὡς ἅπαις αὐτὸς ὢν), καὶ Κωνσταντῖνον υἱὸν Λέοντος [37] εὐνουχίσαι (194[b], 196[a])· ὃ καὶ πολλάκις βουληθεὶς διεσκεδάσθη παρὰ (196[a]) τῶν ὑπὸ τοῦ **797** Λέοντος εὐεργετηθέντων, ποτὲ μὲν ὡς νήπιον [38] ὑποβαλλόντων, ποτὲ δὲ ὡς ἀσθενοῦντα.

(3) Ἐπὶ τούτου ἐφάνη ἀστὴρ [39] κομήτης ἐκ δύσεως ἐπὶ ἡμέρας ιε', ὃν ἔλεγον Ξιφίαν [40] καλεῖσθαι, καὶ αἱματεκχυσίαν (196[b]) [41] ἐν τῇ πόλει ἐργάσασθαι.

(4) [42] Οὗτος [43] πλάνοις καὶ γόησιν ἑαυτὸν ἐξέδοτο, οἳ καὶ πεπείκασιν [44] αὐτὸν, ὡς « Τὸ τοῦ συάγρου στοιχεῖον [45] σοὶ καὶ τῇ σῇ ζωῇ προσανάκειται, » χοιρόβιον τὸν ἀνόητον ὑποφαίνοντες [46]. Ὁ δὲ, τούτοις ἀπατηθεὶς, αἰδοῖα καὶ ὀδόντας τῷ χοίρῳ προσανενέωσεν [47] ὡς λειπομένους αὐτῷ· καὶ τῇ αὐτῇ [48] πλάνῃ πεποιθὼς [49] ἱππικὸν (ποιήσας τὰς τῶν ἐκκλησιῶν ἐνδυτὰς καὶ πολυκάνδηλα [50] ἅρας, τὸ ἱππικὸν) ἐστόλισε καὶ τοῖς ζῴοις [51] φωταψίαν ἐποίησε. Διὰ τοῦτο ἦρθη ἀπ' αὐτοῦ ἡ τοῦ Θεοῦ χεὶρ, ὡς τὴν τοῦ Θεοῦ τιμὴν τοῖς εἰδώλοις προσάψαντος.

(5) [52] Ἰμερίου δὲ λογοθέτου ἐκ τῆς τῶν Ἀγαρηνῶν ἥττης ὑποστρέψαντος [53], ἀποστείλας Ἀλέξανδρος περιώρισεν ἐν τῇ μονῇ τοῦ παλατίου [54] τῇ λεγομένῃ Καλυπᾷ, ἀπειλήσας **798** ὡς ἐχθρὸν αὐτοῦ [55] (ὄντα) ἐπὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Λέοντος. [56] Ὁ δὲ, ἐκ θλίψεως πολλῆς ἀῤῥωστήσας (περιωρισμένος ὢν ἐπὶ μῆνας ς'), ἐτελεύτησεν.

(6) [57] Ἀπέστειλε δὲ Συμεὼν ὁ ἄρχων Βουλγάρων μηνύων [58] Ἀλεξάνδρῳ τὰ πρὸς εἰρήνην, [59] καὶ τοῦ

diderat, regnum non bene auspicatus. Unde protinus Jannem clericum, cognomine Lazarem, rectorem instituit, qui post Alexandri mortem misere vitam abrupit in Hebdomo cum pila luderet. Gabrielopulum pariter et Basilitzen, Sclavinorum genere ortos, palatii divitiis vehementer auxit; ipsum etiam Basilitzen, imperatorem, ut aiunt, creare volebat, cum ipse prole careret, et Constantinum, Leonis filium evirare; et frequenter id aggressus, ab iis, quos Leo beneficiis affecerat, modo infantilem ætatem, modo infirmitatem prætendentibus, præpeditus fuit.

Ejus tempore apparuit cometes per dies quindecim ad occidentem, quem Xiphiam vocari dicebant, et sanguinis effusionem in urbe effecturum portendere.

Hic erronibus et præstigiatoribus se totum dedit, qui etiam suaserunt: « Apri simulacrum tibi vitæque tuæ repositum est: » porci vitam amentem illum agere subindicantes. His ille seductus pudenda dentesque porco quasi sibi deficientia renovari jussit. Eodem etiam persuasus errore, equestri celebrato certamine, prolatis ecclesiæ vestibus productisque candelabris multifidis ludos exornavit, et luminum splendore animalia decoravit. Eam ob rem Dei manus ab eo remota est, qui Dei honorem idolis adolere non est veritus.

Ilimerium vero logothetam a clade quam ab Agarenis pertulerat, redeuntem, misso nuntio, Alexander in palatii monasterium, Calupa dictum, velut hostem a fratris sui Leonis tempore sibi infensum adjectis minis exsulem egit. Ille, societate hominum interdictus per menses sex, ex nimio mœrore morbo correptus interiit.

Simeon autem Bulgariæ princeps, ad Alexandrum legatos de pace servanda misit, ipsi se ami-

Variæ lectiones et notæ.

[28] οὐδέν cod. [29] ἅμα γὰρ τῷ μονοκράτωρ γενέσθαι Ἰω. π. Λαζάνης τούτῳ ἐπώνυμον, ῥ. Vat.— Ἰ. τὸν π. τὸν ἐπ. Λ. ed. Ἰ. π. τὸν ἐπ. Λ. Leo. [30] κακά Leo. [31] οὖν φασί Leo, οὖν Vat. [32] Βασιλ. cod. Βασιλίτζην P. Βασίλειον et ed. Leo. [33] τόν Vat, [34] ἀπὸ Σκλ. ἐ. om. Slav. [35] τοῦ Leo.—Σκλαβήνων ed. Σκλαβίνων Vat.— κατ. καὶ τοῖς τοῦ παλατίου περιήντλησε χρήμασι Vat. [36] φ. δὲ καὶ βεβουλεῦσθαι ἀ. πολλάκις τὸν ἀ. εἰς β. προχειρίσασθαι, τὸν δὲ Κ. τὸν τοῦ Λ. υ. ἐ. Vat. [37] εὐνοῦχον ποιῆσαι Leo. — ὃ καὶ π. βουλευθείς Leo, καὶ βουληθ. codex ex exemplari in quo folium transpositum erat, descriptus, nam p. 879,14 καὶ Κωνστ. post εὐνουχίσαι legitur καὶ ὁ π. β. ed. [38] ὑπ. post. ἀσθ. Sym. ὑποβαλλόντ. cod. ὑποβάλλοντα ed. ὑποβαλόντων Leo. — νηπί. — ἀσθενοῦντι cod. νηπίου — ἀσθενοῦντος ed. [39] ἀ. ἐφ. Vat.—ἐ. ἡμ. μ'. Sym. 1 om. Vat. [40] ξ. καὶ αὐτὸν ἐκάλουν οἱ περὶ ταῦτα δεινοὶ, οἳ αἱμάτων χύσιν προσημαίνειν ἐν τῇ π. γενέσθαι ἔφασαν Vat. [41] σημαίνειν Sym. [42] Οὗτως οὖν Ἀλέξανδρος πλ. ἑαυτὸν καὶ γ. ἐκδεδωκὼς ἐπείσθη ὑπ' αὐτῶν ὡς ἐν τῷ ἱππικῷ σύαγρος χαλκοῦς ἑστηκὼς αὐτοῦ εἴη στοιχεῖον. Λέοντι γὰρ τῷ αὐτοῦ, φασὶν, ἀδελφῷ ἀντιμάχεται χοιρ. Vat. [43] ὁ Ἀλέξανδρος Sym. 1. — ἐκδοὺς τοῦ σ. τῷ στοιχείῳ καθὼς αὐτὸι ἐκεῖνοι ἐδίδαξαν Sym. [44] πεποιήκασιν αὐτοῦ σ. ed. [45] τὸ ἐν τῷ ἱππικῷ Leo, τοῦ ἐν τῷ ἱ. τὴν ζωὴν αὐτοὶ προσανακεῖσθαι ἔφασαν τὸν χοιρώδη βίον ἐκείνου καὶ ἀνόητον Sym. [46] ὑπεμφ. Leo, Sym. Vat. — Τ. πεισθεὶς αἰδοῖον καὶ ὁ. τῷ χ. περιέθετο Sym. [47] προσανανεώσας (sic) Vat. — λειπομένου Vat. — τῇ τοιαύτῃ οὖν πλ. Vat. [48] αὐτοῦ Leo, τούτων Sym. [49] ὢν Leo. — ποιήσας — ἱππικὸν ex homoioteleuto om. Sym. — ἱ. πεποίηκε καὶ τοὺς ἱεροὺς τῶν ἐ. πέπλους καὶ τοὺ, λαμπτῆρας ἀναλαβὼν τὸ ἱ. κατεκόσμησε τὴν τοῦ Θεοῦ τιμὴν τοῖς εἰδώλοις ὁ δαίμαιος παρασχὼν· διὸ καὶ παρὰ Θεοῦ τὴν τ. ἀφῃρέθη ὡς τάχιστα Vat. [50] πολυκανδήλ. cod. πολυκανδήλους? [51] τῷ ζῳδίῳ Sym. — φωταγωγίαν γάρ ed. φωταυγίαν Sym.— ἐποιή. cod. — Ὅθεν καὶ ἀπ' ἀ. ἡ Χριστοῦ χ. Sym. [52] Τοῦ μέντοι Ἰ. ἐκ Sym. — ἡ. τῶν Ἀγ. Vat. [53] ὑπ. π. αὐτὸν Α. Sym. ἀπ. ἀπ. π. ἀ. Vat. [54] μ. Παλατίου ᾗ ἐπώνυμον Κ. Vat.—Καμπᾷ Leo, Καλυπ. cod. Καλυπτᾷ ed. — ἐπειπ. ed. διαπειλήσαμεν αὐτὸν ὡς ἐ. φανέντα ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς βασιλείας τοῦ Vat. [55] αὐτοῦ ἐπί ed. [56] Ὁ δὲ ἐπὶ μ. ς' π. ἐτ. δεινῶς ὑπὸ τῆς θ. κατεργασθεὶς Vat. — περιορισάμενος Sym. π. ὢν ἐπὶ μ. ς' om. Sym. [57] Δηλοῖ Σ. ὁ ἀ. Sym. 3. Ὁ δὲ ἀ. Βουλγαρίας Σ. πρέσβεις πρὸς Ἀλέξανδρον ἐξαπ. Vat. — Βουλγάρ. cod. Βουλγαρίας ed. Leo. [58] τῷ Sym. [59] περὶ τῆς ἐ. Vat. περὶ εἰρήνης

Digitized by Google

citiam et honorem, exhibiturum, ut antea Leoni, promittens. Alexander autem, imprudentia et stultitia obcæcatus, legatos inhonoratos dimisit, minas in Simeonem jactans. Dissoluta jam tunc pace, Simeon adversus Christianos arma movere parabat.

Alexander autem bene pastus, et vino temulentus, sub caniculæ ardores pila lusurus processit, gladioque divinitus immisso, vulneratus rediit, sanguinem multum e naribus et pudendis effundens, et post dies duos mortuus est, Nicolao patriarcha, et Stephano magistro, et Joanne Elada, et Joanne rectore, et Euthymio, et Basilitze, et Gabrielopulo procuratoribus institutis, Constantino consobrino suo Leonis filio, relinquens imperium. Alexander ille cum patre Basilio eodem sepulcro repositus est.

IX. *Regnum Constantini, Leonis filii.*

Constantinus, patre Leone mortuo adhuc puer, (septimum enim tantum ætatis annum agebat sub patrui tutela imperator relictus est. Habuit etiam imperii procuratores, et sub eorum cura, matre pariter illis adjuncta imperavit annos septem, una vero cum Romano, socero suo, cui subjectus fuit, annos alios viginti sex : solus imperium rexit annos quindecim : adeo ut imperii ejus tempus omne annis quinquaginta quinque concludatur. Palatii itaque potestatem adeptus Nicolaus patriarcha, quatenus et ipse procurator simul cum magistro Stephano et Elada Joanne etiam magistro, rebus communibus providebat, curamque gerebat quotidianorum regni negotiorum.

Cum igitur sic se haberent imperii res, Constantino scholarum duci a quibusdam urbis proceribus ejus amicis suggeritur, eum ceu virum fortem et prudentem, quique posset rempublicam administrare, ut seipsum promoveret, nulloque labore capessendum imperium aggrederetur. Ille igitur, utpote qui prius illud in votorum somniis ha-

A φιλοφρονεῖσθαι αὐτὸν καὶ τιμᾶσθαι καθώσπερ [69] ἐπὶ τοῦ Λέοντος. Ὁ δὲ, ἀνοίᾳ καὶ ἀφροσύνῃ κρατυνθείς, [61] τοὺς πρέσβεις ἀτίμως ἐξέπεμψεν, ἀπειλαῖς τὸν Συμεὼν καταπλήξας. [62] Λυθείσης οὖν ἔκτοτε τῆς εἰρήνης, Συμεὼν παρεσκευάζετο κινῆσαι κατὰ τῶν Χριστιανῶν ὅπλα.

(7) [63] Ἀλέξανδρος δὲ, [64] ἀριστήσας καὶ οἰνωθεὶς ἐν τοῖς ὑπὸ κύνα καύμασι, [65] κατῆλθε σφαιρίσαι καὶ ῥομφαίᾳ θεηλάτῳ πληγεὶς [66] (ἀνελθὼν [67]), αἵματος [68] πολλοῦ ἐκ τῶν ῥινῶν καὶ τῶν αἰδοίων [69] ἐκφερομένου, μετὰ δύο ἡμέρας ἐτελεύτησε [70] καταλιπὼν ἐπιτρόπους [71] Νικόλαον πατριάρχην [72], Στέφανον μάγιστρον, καὶ [73] Ἰωάννην [74] τὸν Ἐλαδᾶν, καὶ Ἰωάννην ῥαίκτωρα, καὶ Εὐθύμιον, καὶ [75] (τὸν) Βασιλίτζην, καὶ τὸν Γαβριηλόπουλον, ἐάσας τὴν [76] βασιλείαν Κωνσταντίνῳ ἀνεψιῷ αὐτοῦ, υἱῷ Λέοντος τοῦ βασιλέως. [77] Ἀπέθεντο δὲ Ἀλέξανδρον ἐν τοῖς τάφοις [78] μετὰ [79] Βασιλείου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ.

B

799 Θ'. [80] *Βασιλεία Κωνσταντίνου υἱοῦ Λέοντος.*

C [81] Κωνσταντῖνος [82] δὲ, τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Λέοντος τελευτήσαντος, παῖς ἔτι τυγχάνων — ἑβδομον γὰρ εἶχε τῆς ἡλικίας ἔτος — ὑπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ [83] θείου αὐτοῦ ἐν τῇ βασιλείᾳ καταλέλειπτο ὑπὸ ἐπιτρόποις [84] τελῶν · ἐβασίλευσεν οὖν ἐπὶ [85] τῶν αὐτοῦ ἐπιτρόπων καὶ σὺν τῇ μητρὶ [86.87] ἔτη ζ', ἅμα [88] δὲ Ῥωμανῷ πενθερῷ αὐτοῦ ἐν ὑποταγῇ ὢν ἕτερα ἔτη κς', μονοκράτωρ [89] δὲ ἔτη ιε', ὡς εἶναι τὸν πάντα χρόνον τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἔτη νε'. [90] Λαβόμενος οὖν τῆς τοῦ παλατίου ἐξουσίας ὁ πατριάρχης Νικόλαος, ἅτε καὶ αὐτὸς [91] ἐπίτροπος ὢν σὺν τῷ μαγίστρῳ Στεφάνῳ καὶ [92] τῷ Ἐλαδᾶ Ἰωάννῃ καὶ [93] αὐτῷ μαγίστρῳ, τὴν τοῦ κοινοῦ πρόνοιαν ἐποιεῖτο καὶ τὴν φροντίδα [94] εἶχε τῶν τῇ βασιλείᾳ ἀνηκόντων πραγμάτων ὁσημέραι.

(2) [95] Ἐν τούτοις οὖν τῆς βασιλείας οὔσης, δηλοῦται Κωνσταντίνῳ [96] τῷ Δουκὶ, δομεστίκῳ ὑπάρχοντι τῶν σχολῶν, παρά τινων τῶν ἐν τῇ πόλει μεγιστάνων φιλούντων αὐτὸν ὡς ἀνδρεῖον καὶ νουνεχῆ καὶ καλῶς δυνάμενον τὴν βασιλείαν [98] διακυβερνᾶν, εἰσελθεῖν, καὶ ταύτης ἐγκρατὴς [98] γενέσθαι ἀπονητί [99]. Ὁ δὲ, ἅτε καὶ πρότερον αὐτὴν ὀνειρο-

Variæ lectiones et notæ.

Sym. Leo. — τοῦ — εἰρήνης ex homoioteleuto omittit Leo, μ. τῷ Α. καὶ τοῦ φ. Sym. μ. ὡς ταύτην ἀσπάζοιτο Vat. [60] καὐάπερ καὶ ἐπὶ Α. τοῦ β. Sym. ὥσπερ δὴ καὶ ἐπὶ τοῦ β. Λ. Vat. [61] κρατηθείς Vat. ed. συγκρατούμενος Sym. — ἀ. τ. π. Sym. — ἐξ. ἀπειλαῖς χρώμενος κατὰ Σ. καὶ καταπλήττειν τοῦτον οἰόμενος. Τῆς οὖν ἐ. διαλ. ὁ κ. χρ. κ. Σ. ἐδουλεύετο Vat. = Coni. [62] καταπλήσσων. Διὸ καὶ κ. χ. ὁ Σ. κινεῖται Sym. [63] Ἀλ. ἀρ. ἐν Sym. 4. [64] ὁ βασιλεύς Leo.—καὶ οἰν. κ. σφ. Sym. —οἰνωθεὶς — καὶ om. ed. ex homoioteleuto Vat. [65] κ. τῇ τῆς σφαίρᾶς χρήσασθαι παιδιᾷ, ῥ. δέτ. Vat. [66] καὶ Leo. [67] ἀν. om. Sym. [68] αὐτοῦ Vat. [69] καὶ αἰδ. αὐτῷ φερ. Sym. καὶ ἀ. καταφ. Vat. [70] μηνὶ Ἰουνίῳ ς'. ἐν ἡμέρᾳ Κυριακῇ ἰνδικτιῶνος α' Vat. [71] κ. ἐπιτρόπ. cod. κ. ἐπίτροπον Leo, κατ. Sym. ἐπιτρόπους κ. Vat. [72] καὶ Leo, Vat. [73] Ἰω. Ἐ. ed. [74] μάγιστρον Leo, Vat. ῥαίκτωρα τὸν Ἐλλαδᾶ ἐπιτρόπους Sym. omissis cæteris. [75] καὶ Β. Vat. [76] τὴν δὲ β. Κ. τῷ υἱῷ Λ. — τὴν β. Κ. τῷ υἱῷ Λ. παραδοὺς ἐν ἔτει (numerus deest) Vat. [77] τελευτήσας δὲ τίθεται μ. Β. τοῦ π. ἀ. Sym. Ἀπέθετο δὲ Ἀλέξανδρος Leo. [78] τῶν βασιλέων Leo, Vat. [79] μ. τοῦ ed. Leo, Vat. — π. ἀ. Β. Vat. π. ἀ. Leo. [80] Περὶ Κωνσταντίνου βασιλέως υἱοῦ Λέοντος Par. 1706, Κωνσταντῖνος υἱὸς Λέοντος ὁ Πορφυρογέννητος Vat. [81] 913. [82] Κόσμου ἔτος ,ϛυη', τῆς θείας σαρκώσεως ,ϑη', Ῥωμαίων βασιλεὺς Κ. ὁ Πορφ. ἔτη μη', Leo. — A. Leo, Vat. τ. γὰρ τοῦ π. ἀ. Λ. ἐπταετὴς ὢν Sym. [83] τοῦ om. Vat. Leo. [84] ἐπιτροπ. cod. ἐπιτρόποις Leo, Vat. καταλιμπάνεται ὑπὸ Α. θ. ἀ. ὑ. ἐπιτρόπους τ. Sym. [85] ὑπό Vat.—αὐτῶν Sym. — ἐπ. σύν ed. Sym [86.87] ἕτερα cod. ed. [88] καὶ ἅμα Ῥ. Sym. — ὢν ἐν ὑπ. Vat. [89] μονοκρατορεῖ δὲ Sym. — π. τόν Sym. [90] μὴ Sym. — τοῖς μαγίστροις Sym. [91] ἐπ. καὶ ἀ. ed. [92] καὶ Ἰω. τῷ Ἑλλ. Sym. [93] μ. καὶ ἀ. Vat. [94] πᾶσαν Sym. [95] Τὰ περὶ Κωνσταντίνου Δουκὸς καὶ τῆς ἀπωλείας αὐτοῦ Vat. [96] Κ. Δ. Sym. 2. — τυχόντι Sym., τυγχάνοντι Sym. Vat. [97] Ἐκκλησίαν Leo, scl. ecclesiasticus vel monachus! [98] ἐγκρατῆ ed. [99] ὡς δέ τινές φασι, καὶ Νικόλαος

Digitized by Google

πολῶν **800** καὶ τοῦ στέφους [1] ἀεὶ ἐφιέμενος, ὡς εἶχε τάχους, τὴν βασιλεύουσαν κατέλαβε ἅμα τοῖς σὺν αὐτῷ τῶν στρατευμάτων ἐγκρίτοις ἱκανοῖς οὖσι, καὶ νυκτὸς διὰ παραπυλίδος εἰσελθὼν τοῦ πρωτοβεστιαρίου Μιχαὴλ, οὗσης πλησίον ἀκροπόλεως, ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πενθεροῦ αὐτοῦ Γρηγορᾶ, ἄϋπνος μετὰ τῶν συνόντων αὐτῷ διετέλεσεν. Νικήτας δὲ ἀσηκρῆτις ὁ μετὰ ταῦτα πρωτονοτάριος γεγονὼς, τὴν Κωνσταντίνου ἄφιξιν τῷ πατρικίῳ Κωνσταντίνῳ [2] μοναχῷ τῷ Ἐλαδικῷ κατεμήνυσε, καὶ ἅμφω τῇ αὐτῇ νυκτὶ πρὸς τὸν δοῦκα Κωνσταντῖνον παρεγένοντο, (197b) καὶ βουλὴν ποιησάμενοι, οὔπω [3] τῆς ἡμέρας καταλαβούσης, ἀλλ' ἔτι σκοτίας οὔσης, μετὰ λαμπάδων καὶ λαοῦ πολλοῦ καὶ ὅπλων τὴν τοῦ ἱπποδρόμου [4] πύλην καταλαμβάνουσι, Κωνσταντῖνον εὐφημοῦντες ὡς βασιλέα· ἔνθα δὴ ὁ τούτου ἱπποκόμος λογχευθεὶς παρὰ τῶν ἐντὸς τοῦ ἱπποδρόμου πυλῶν ἀνῃρέθη.

A buerat, et coronarum libidine semper æstuabat, quanta potuit velocitate, in reginam urbem una cum selectis copiis et ad quodvis audendum idoneis profectus est; noctuque per portulam protovestiarii Michaelis urbis arcis vicini ingressus, in domo Gregoræ soceri insomnis una cum sociis mansit. Nicetas autem a secretis, qui postea fuit protonotarius, Constantini adventum Constantino Eladico patricio significavit, amboque pariter ipsa nocte ad ducem Constantinum accedunt : habitoque consilio nondum illucescente die, sed profundis adhuc tenebris, cum lampadibus magnaque populi et armorum multitudine Circi portam, Constantinum imperatorem acclamantes, occupant. Ibi primum ab iis qui Circi tenebant penetralia, ejus equiso lanceæ B ictu peremptus est.

(3) Μὴ δεχθεὶς οὖν [5] ὁ Κωνσταντῖνος (ἀλλὰ ἀποσοβηθεὶς [6] ὥσπερ [6] ὑπό τινος ἐκβαχευόμενος δαίμονος) καὶ [7] ἐφεστηκότα ἔχων τὸν λογισμὸν [8] τῷ τῆς βασιλείας ἔρωτι, ἐν τῷ ἱπποδρόμῳ ὑπεχώρησε στυγνός τε καὶ κατηφὴς, κακὸν οἰωνὸν τὴν τοῦ ἱπποκόμου κρίνας [9] σφαγήν. Ἐκεῖθεν οὖν εὐφημούμενος ἦλθε μέχρι τῆς λεγομένης Χαλκῆς καὶ διὰ τῆς Σιδηρᾶς πόρτης τῆς (αὐτῆς [10]) Χαλκῆς εἰσεληλυθὼς μέχρι τῶν ἐξκουβίτων παρεγένετο. Ὁ οὖν μάγιστρος Ἰωάννης ὁ Ἐλαδᾶς ἐκλογὴν τῶν [11] (τε) τῆς ἑταιρίας καὶ τῶν ἐλατῶν ποιησάμενος, **801** μεθ' ὅπλων τούτους ἀπέστειλε κατὰ τοῦ δουκός· ἐλθόντων οὖν μέχρι τῆς Χαλκῆς (καὶ [12] πολέμου συστάντος), πολλοὶ ἐξ ἀμφοτέρων ἔπεσον τῶν [13] μερῶν (ἔργον ἐκεῖ μαχαίρας γενόμενοι καὶ) τοσοῦτον [14] ὥστε τὸν τόπον ἐκλιμνασθῆναι τῷ αἵματι (ποταμηδὸν [15] καταῤῥέοντι)· ἀνῃρέθη δὲ καὶ Γρηγορᾶς (ὁ) [16] υἱὸς τοῦ δουκὸς καὶ Μιχαὴλ [17] ἐξάδελφος αὐτοῦ καὶ [18] ὁ Κουρτίκης ἐκεῖνος ὁ ἐξ Ἀρμενίων.

Illuç igitur non admissus, ad portam Chalces nomine appulit, et per ferream portam ejusdem Chalces ingressus ad excubitorum usque locum penetravit. Ex adverso magister Jeannes Eladas, confœderatorum et remigum delectu habito, armis instructos contra ducem misit. Illis itaque ad Chalcem appellentibus, inito certamine, multi ex utraque parte gladiis confossi ceciderunt, imo ad eum numerum, ut fluente sanguine locus fluminis in morem stagnaret. Corruit ibidem Gregoras ducis filius, et Michael ejus consobrinus, et Cortices ille ex Armenia oriundus.

(4) Ταῦτα ὁ δοὺξ Κωνσταντῖνος μαθὼν, ταραχῆς C ὅτι πλείστης γενομένης, τὸν ἵππον ἐξήλαυνεν· ὁ δὲ, ταῖς ἐκεῖσε ὑπεστρωμέναις ἐνολισθήσας [19] πλαξὶν, εἰς γῆν τὸν ἐπιβάτην κατέβαλεν· ἐπεὶ δέ τις [20] αὐτὸν κατὰ γῆς ἐῤῥιμμένον [21] κατέλαβε — οἱ [22] γὰρ ἄλλοι διεσκεδάσθησαν ἅπαντες — ξίφει τὴν τούτου ἀπέτεμε κεφαλήν [23].

Ilis cognitis, tumultu plurimo per civitatem excitato, Constantinus equum caleari vehementius impulit : qui super lapideis tabulatis infra stratis lapsus equitem in terram dejecit, sociis omnibus hinc inde fuga palantibus et dissipatis. Eum in terram projectum solumque derelictum cum quidam conspexisset, ejus caput gladio amputavit.

Variæ lectiones et notæ.

πατριάρχης ἠγνοηκὼς ὡς κατ' ἐπιτροπὴν Ἀλεξάνδρου αὐτῷ ἐγκεχείριστο τὰ τῆς ἐξουσίας, ἐπιστολὴν Ἀρταβάσδῳ ἐγχειρίσας ᾧ τὸ Ἱερατεύειν ἐνείργητο, ἐξαπέστειλε πρὸς τὸν τοῦ δουκὸς Κωνσταντῖνον παρακελευόμενος εἰσεληλυθέναι τῇ βασιλίδι ὡς τῆς βασιλείας ἐπιλάβηται. Ὃς διὰ τὴν τοῦ γράμματος διαπόρθμευσιν τῆς περιωνύμου Σοφίας πρῶτος τῶν Ἱερωμένων κεκλήρωτο. Οὗτος γεννήτωρ Ἀνδρέου τοῦ ἐν χρόνοις τοῖς καθ' ἡμᾶς τὴν ζωγραφικὴν τέχνην εἰς ἄκρον ἐλάσαντος ἥπερ Ἀπελλῆς καὶ Ἀγάθαρχος, Ἡρακλείδης τε καὶ Φίλοινος οἱ Βυζάντιοι καθεστήκει Vat. = Cont. 2. — [1] αὐτῆς ἐφιέμενος Leo. [1] τοὺς στεφάνους Leo. — τάχος Leo, Vat. — καταλαβὼν Leo — ἅμα τῶν ἐγκρίτων τοῦ ὑπ' αὐτὸν στρατεύματος καταλαμβάνων τὴν β. ἱκανῶν ὄντων Sym. — τῶν στρ. om. ed. [2] καὶ ed. Sym. Vat. — δοῦκα ed. Leo. [3] καὶ ἅμα πρωΐ, οὔπω Sym. [4] ἱπποδρομίου Leo. — καταλαβόντες εὐφήμουν β. ἐν τῷ ἱππικῷ ἔσωθεν Sym. [5] οὖν ed. οὖν ἐκεῖσε ὁ K. Leo, Sym. Vat. — ἀλλὰ — τινος om. Vat. [6] ὥσπερ ἐκ Leo, ὡ. ἐκβακχευθεὶς ὑπό τ. δ. Sym. [7] μὴ ed. Leo, Sym. Vat. [8] λ. ἐν τῆς Vat. — ἱπποδρομίῳ Leo. [9] τὴν τοῦ ἱ. κρ. Leo, Sym. — Ἐ. ἦχε μ. χ. Sym. [10] αὐτῆς om. Vat. — μ. τῶν σκουταρίων Sym. [11] τῶν τῆς Sym. — καὶ τῶν ἄλλων ποιούμενος Sym. [12] καὶ π. σ. om. Sym. [13] τῶν μ. ἐπ. Sym. — ἐ. ἐ. μ. γ. καί om. ed. et Sym. ἐκεῖσε Leo, Vat. [14] τοσοῦτοι Leo, Sym. — ὡς Sym. — ἐλλ. Vat. [15] π. κ. om. Sym. [16] ὁ om. Vat. [17] ὁ Leo. [18] καὶ K. ed. Vat. καὶ ὁ Κορτίκης Leo. [19] νολισθήσας Vat. [20] καί τις Sym. [21] καὶ μεμονωμένον Vat. [22] οἱ — ἅπαντες post κατέβαλε propter homoioteleuton Leo, om. Sym. [23] ἥτις τῷ βασιλεῖ προσενήνεκτο καταφανὴς ἅπασιν τῆς ἀπάτης εἰς ἀποτροπὴν Sym. Vat. Τὸ δὲ τοιοῦτον ἐπιχείρημα κατά τινα καὶ ἄλλον τρόπον ἐδεδήλωτο. Νικόλαος γάρ τις τὰς ἐν Χαλδίᾳ τῶν δημοσίων εἰσπράξεις ἐμπεπιστευμένος εἰς Συρίαν ἀφίκετο τῆς καθ' ἡμᾶς εὐσεβείας ἔξαρνος γεγονὼς, ὃς ἐκεῖσε διατρίβων ἀστρολογίας ἢ ἀστρονομίας τινὸς μᾶλλον

Digitized by Google

His ita peractis, Gregoras magister, ejus socer, una cum Leone cognomento Chœrosphacte ad Magnam ecclesiam profugit, quos vi inde extractos cæsarie multarunt in Studii monasterio; Constantinum autem Helladicum taureis cæsum vilibusque vestibus indutum et asino impositum per mediam urbem in triumphum egerunt et ad Dalmatæ monasterium abductum supplicii ac condemnationis nomine loco celebri fecerunt inclusum : Leonem vero Catacalitzem et Abessalom Arotræ filium excæcatos in exsilium miserunt. Constantinum autem Eulampii filium et ejus comites Theophilus præfectus ad Circi metam gladio obtruncavit. Non modica vero de Niceta a secretis et Constantino Libe perquisitione facta, ipsi, ceu fuga usi, nullatenus reperti sunt. Ipsum autem Ægidem dico multosque, qui cum ipso erant, fortes viros a Damali, quæ est Chrysopoleos locus, ad Lacatem usque geminis lignis sive furcis cunctos suspenderunt : plurimosque crudeliter et sine causa isti procuratores appellati neci tradidissent, nisi judicum quidam iniquum eorum impetum cohibuissent, dicentes illis : « Cum adhuc imperator inter pueros agat, quomodo sine ejus jussu talia patrare aggredimini ? »

(5) Τούτων οὕτω τελεσθέντων, Γρηγορᾶς (μάγιστρος [45] ὁ) τούτου πενθερὸς μετὰ Λέοντος [46], ὃν Χοιροσφάκτην ὠνόμαζον, τῇ ἁγίᾳ τοῦ Θεοῦ [47] Μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ προσέφυγεν, οὓς καὶ βίᾳ ἐκεῖθεν ἀποσπάσαντες ἀπέκειραν (μοναχοὺς [48]) ἐν τῇ [49] τῶν Στουδίων (μονῇ) · Κωνσταντῖνον δὲ τὸν Ἑλαδικὸν βουνεύροις τύψαντες, [50] ῥάκη τε περιβαλόντες καὶ ὄνῳ ἐπικαθίσαντες διὰ μέσης τῆς πόλεως ἐθριάμβευσαν, καὶ ἐν **802** τοῦ Δαλμάτου [51] (ἀπαγαγόντες) μονῇ ἐγκατάκλειστον (τῇ λεγομένῃ) καταδίκῃ πεποιήκασι [52] · (Λέοντα δὲ τῶν Κατακαλίτζην καὶ Ἀβεσσαλὼμ [53] τὸν τοῦ Ἀρωτρᾶ ἐκτυφλώσαντες [54] ἐξορίᾳ παρέπεμψαν. Κωνσταντῖνον δὲ τὸν τοῦ Εὐλαμπίου υἱὸν καὶ ἑτέρους σὺν αὐτῷ Θεόφιλος [55] ὁ ὕπαρχος ὁ τοῦ Λαμπώδου ἐν τῇ τοῦ ἱππικοῦ σφενδόνῃ ξίφει ἀπέτεμεν. Οὐ [56] μικρῶς δὲ διερευνησάμενοι περὶ Νικήτα ἀσηκρῆτις καὶ Κωνσταντίνου τοῦ Λιβὸς, οὐχ εὗρον αὐτοὺς ὡς χρησαμένους φυγῇ) Τὸν δὲ [Αἰγίδην ἐκεῖνον] [57] καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ ἀνδρείους ὄντας καὶ πολλοὺς ἀπό [58] τε τῆς ἐν Χρυσοπόλει δαμάλεως καὶ μέχρι τοῦ Λευκάτου [59] (διδύμοις ξύλοις) πάντας ἀνεσκολόπισαν [60] · καὶ πολλοὺς ἂν τῶν ἐν τέλει τότε ἀνηλεῶς καὶ ἀναιτίως οἱ λεγόμενοι οὗτοι ἐπίτροποι ἀπέκτειναν, εἰ μή τινες τῶν δικαστῶν τούτους τῆς ἀδίκου ὁρμῆς ἀνεχαίτισαν, εἰπόντες [61] αὐτοῖς ὡς « Παιδὸς ὄντος τοῦ βασιλέως, πῶς ἄνευ τῆς αὐτοῦ κελεύσεως τοιαῦτα τολμᾶτε διαπράττεσθαι ; »

Deinde ducis uxorem, cæsarie deposita, in ejus domum, quam in Paphlagonia possidebat, filio ejus Stephano virilibus prius exsecto, miserunt.

(6) [62] Τὴν τοῦ δουκὸς οὖν γυναῖκα ἀποκείραντες εἰς τὸν ἐν Παφλαγονίᾳ οἶκον ἑαυτῆς [63] ἐξαπέστειλαν, εὐνουχίσαντες καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς [64] Στέφανον.

Mense porro Augusto, Simeon Bulgariæ princeps adversus Romanos, profectus, cum multitudine gravi Constantinopolim appulit, et vallo a Blachernis ad portam Chrysen vocatam circumducto, urbem obsedit : alisque spei in sublime elatus subacturum nullo omnino labore promittebat. Probatis autem in adversum mœnium munimentis, urbisque ex populi copia et machinis securitate ac præsidio conspecto, spe deceptus, in locum Hebdomum dictum pacis oblaturus fœdera, reversus est. Procuratoribus pacem oblatam libenter

(7) [65] Αὐγούστῳ δὲ μηνὶ Συμεὼν ὁ Βουλγαρίας (ἄρχων ἐκστρατεύσας κατὰ Ῥωμαίων) σὺν ὄχλῳ (πολλῷ [66] καὶ) βαρεῖ κατέλαβε τὴν Κωνσταντινούπολιν · [67] καὶ (δὴ περικαθίσας αὐτὴν) χάρακα [68] περιέβαλεν ἀπό (τε) Βλαχερνῶν καὶ μέχρι τῆς λεγομένης **803** Χρυσῆς πόρτης [69], ἐλπίσι μετέωρος (197[b]) ὢν (ἀπονητὶ ταύτην πάντως ἑλεῖν). [70] Ἐπεὶ δὲ τήν τε τῶν τειχῶν κατέμαθεν ὀχυρότητα, τήν τε ἐκ τοῦ πλήθους καὶ τῶν [71] πετροβόλων [72] ἀσφάλειαν, τῶν ἐλπίδων σφαλεὶς ἐν τῷ (λεγομένῳ [73]) Ἑβδόμῳ ὑπέστρεψεν, εἰρηνικὰς σπονδὰς αἰτησάμενος. Τῶν δὲ

Variæ lectiones et notæ.

μετεποιεῖτο. Οὗτος ἐν μελαμβαφεῖ γράφας ὑφάσματι, ἀπεστάλη τοῦτο πρὸς λογοθέτην Θωμᾶν, οὗ δὴ ευφθέντος παρὰ Μανουὴλ τοῦ τῶν Ἀγαρηνῶν ἑρμηνέως ἐν ὕδατι, τὰ ἐν αὐτῷ πεφανέρωται γράμματα οὕτω διαγορεύοντα · « Μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τοῦ πυῤῥοῦ πετεινοῦ τοῦ δουκός · νεωτερισθήσεται γὰρ ἀφρόνως καὶ εὐθέως ὀλοθρευθήσεται » Vat. = Cont. 3. [45] μ. ὁ om. Sym. Cont. [46] Λέοντα Vat. Λέοντ. cod. — ὠνόμαζε P, ὀνομάζουσι Vat. [47] Θεοῦ Σοφίᾳ Leo, Σ. ἐ. Sym. — προσέφυγ. cod. προσέφυγε Sym. Cont. [48] μον. om. Sym. [49] τοῦ Sym. — μονῇ om. Sym. — Ἑλλ. Leo, Sym. Vat. [50] τ. μετὰ ῥάσου καὶ ὄνου ἐθ. Sym. [51] τῶν Δαλμάτων Sym. om. ἀπ. μ. — ἐγκατάκλειστ. cod. ἐγκατακλείστους Leo. — τῇ λ. om. Sym. [52] Καὶ ἄλλους μὲν τυφλώσαντες ἐξώρισαν καὶ ἑτέρους ἀπεκεφάλισαν Vat. Sym. om. Λέοντα—φυγῇ 3. [53] τόν om. ed. Ἀροτρᾶ Cont. Leo. [54] ἐν Leo, Vat. [55] Φιλόθεος Leo, Vat. Cont.—ὁ ante ὑπ. om. Vat. Cont. — Λαμπύδου ed. Λαμπώδ. cod. Λαμποῦδη Cont. [56] μικρ. cod. μικρὸν Vat. Cont. [57] τοὺς δὲ τοῦ φοσσάτου Sym. — π. καὶ ἀ. ὁ. Vat. Cont. π. καὶ ἀ. ὄντες Leo, ἀ. καὶ καλοὺς ὄντας καὶ π. Sym. [58] ἀπὸ τοῦ Δαμαλίου Sym. [59] Λευκατίου Sym. — δ. ξ. om. Sym. [60] ἐνεσκ. ed. ἀνεσκολόπη cod. ἀνεσκολόπισεν Vat. — π. δὲ καὶ ἀ. οἱ λ. ἐπ. ἀπ. ἄν Sym. [61] πρὸς αὐτοὺς Leo, om. Sym. [62] τὴν τοῦ Δ. οὖν γ. Vat. τὴν οὖν γ. τοῦ Δ. Sym. — ἀποκείροντες ed. [63] αὐτοῖς ἐξ. Vat. [64] αὐτοῦ Leo, Sym. (ἐν Π. αὐτοὺς εἰς τὸν ὁ. ἀ. ἀπέστειλαν). [65] Περὶ τῆς ἐκστρατείας Συμεὼν Βουλγάρου καὶ Νικολάου πατριάρχου Vat. — Τῷ δὲ Ἀ. Sym. — Βούλγαρος ed. Sym. Βουλγ. cod. — ἀ. ἐ. κ. Ρ. om. Sym. [66] πολυ cod. [67] π. καὶ om. Vat. Sym. [68] δὴ π. ἀ. om. Sym. [69] π. χ. Vat. π. Χ. καὶ Leo. — ἀπ. τ. π. ἐ. om. Sym. [70] Ἀπειρότητι δὲ τῇ ἐκ τοῦ πλήθους καὶ τῶν ὅπλων καὶ τῶν περιβόλων ἀσφαλείᾳ τῶν ἐ. ἀποσφαλεὶς Sym. — τοίχων ed. [71] ὁπλιτῶν καὶ τῶν Vat. Cont. [72] καὶ τοξοβόλων ὀργάνων Cont. [73] λεγ. om. Sym.

Digitized by Google

ἐπιτρόπων τὴν εἰρήνην ἀσμενέστατα ἀποδεξαμένων, (ἀποστέλλει [53] Συμεὼν Θεόδωρον μάγιστρον αὐτοῦ συλλαλῆσαι τὰ τῆς εἰρήνης· ἀναλαβόμενοι [53] δὲ ὅ τε πατριάρχης Νικόλαος καὶ Στέφανος καὶ Ἰωάννης [54] οἱ μάγιστροι τὸν βασιλέα ἦλθον μέχρι τῶν Βλαχερνῶν, καὶ εἰσήγαγον τοὺς δύο υἱοὺς Συμεὼν, καὶ συνεστιάθησαν τῷ βασιλεῖ ἐν τοῖς παλατίοις. Νικόλαος δὲ ὁ πατριάρχης ἐξῆλθε [55] πρὸς Συμεὼν, ᾧτινι τὴν κεφαλὴν [56] ὑπέκλινε Συμεών· εὐχὴν οὖν ὁ πατριάρχης ποιήσας, ἀντὶ στέμματος, ὡς φασι, τὸ ἴδιον ἐπιρρίπτάριον τῇ αὐτοῦ [57] ἐπέθηκε κεφαλῇ). Δώροις οὖν ἀμέτροις τε καὶ μεγίστοις φιλοφρονηθέντες ὅ τε Συμεὼν καὶ οἱ τούτου υἱοὶ εἰς τὴν ἰδίαν χώραν ὑπέστρεψαν ([58] ἀσύμφωνοι ἐπὶ τῇ εἰρημένῃ εἰρήνῃ διαλυθέντες).

A excipientibus, Simeon Theodorum magistrum de illa tractaturum misit. Nicolaus autem patriarcha, Stephanus, et Joannes magister, imperatore secum ducto, Blachernas usque profecti, filios Simeonis geminos induxerunt in urbem, qui in palatiis una cum imperatore convivati sunt. Nicolao vero patriarchæ ad Simeonem accedenti, ipse Simeon caput inflexit. Patriarcha igitur super eum orationem fusurus, stemmatis vice, ut aiunt, proprium capitis tegumentum ejus imposuit capiti. Donis itaque immensis et quam maximis exceptis, Simeon et ejus filii in patriam reversi sunt, ad invicem discordes ob præfatæ pacis conditiones.

(8) [59] Τοῦ βασιλέως οὖν Κωνσταντίνου ἅτε παιδὸς ὄντος καὶ τὴν ἰδίαν μητέρα ἐπιζητοῦντος — ἤδη γὰρ ταύτην [60] κατήγαγε τοῦ παλατίου (ὡς [61] εἴρηται, Ἀλέξανδρος ὁ βασιλεὺς) — ἦν καὶ ἀνεβίβασε [62] πάλιν. Αὐτὴ οὖν περικρατὴς γενομένη τῆς βασιλείας ἀναβιβάζει εἰς (τὸ [63]) παλάτιον Κωνσταντῖνον [64] παρακοιμώμενον [64a] (194b) καὶ Κωνσταντῖνον καὶ Ἀνασ[illegible]άσιον (αὐταδέλφους [65]) τοὺς Γογγυλίους λεγομένους· **804** καὶ τῇ βουλῇ Ἰωάννου [66] τοῦ Ἐλαδᾶ καταβιβάζουσι τοὺς οἰκείους Ἀλεξάνδρου (τοῦ [67]) βασιλέως [68], Ἰωάννην τὸν ῥαίκτωρα καὶ τὸν (λεγόμενον [69]) Γαβριηλόπουλον καὶ Βασιλίτζην καὶ τοὺς λοιπούς. Προχειρίζεται δὲ Ζωὴ [70] Αὐγοῦστα [71] Θεοφύλακτον Δομήνικον ἑταιρειάρχην. Ἰωάννης δὲ μάγιστρος ὁ Ἐλαδᾶς, νόσῳ [72] περιπεσὼν καὶ ἀπαγορευθεὶς παρὰ τῶν ἰατρῶν (κατελθὼν ἐκ [73] τοῦ παλατίου) καὶ ἐν Βλαχέρναις παραγενόμενος καὶ (ὑπὸ) τῆς νόσου βαρηθεὶς [74], τελευτᾷ. Συμβουλῇ δὲ Δομηνίκου (ἑταιρειάρχου [75] καταβιβάζει [76] Νικόλαον πατριάρχην) ἅμα [77] τοῖς σὺν αὐτῷ μετ' καὶ) φροντίζειν εἰποῦσα.

B Constantino igitur imperatore, ceu puero propriam matrem requirente (eam enim longe prius, ut fertur, Alexander imperator amoverat) rursus in palatium induxerunt. In hunc modum illa imperii compos, Constantinum accubitorem, et alium Constantinum, et Anastasium fratres cognomento Gongylios in palatium accersit, ejectis, Joannis Eladæ consilio, Alexandri imperatoris domesticis et familiaribus, Joanne rectore, et Gabrielopulo, et Basilitze, et cæteris. Zoe autem Augusta Theophylactum Dominicum hetæriarcham instituit. Joannes autem Eladas morbo correptus et a medicis desperatus palatioque digressus, cum ad Blachernas appulisset, morbo ingravescente moritur. C Dominici porro hetæriarchæ consilio, Augusta Nicolaum patriarcham dejicit cum indignatione, dicens ut res Ecclesiæ suæ curaret.

(9) [78] Μετ' [80] οὐ πολὺ δὲ Κωνσταντῖνος παρακοιμώμενος διαβάλλει [81] τῇ Αὐγούστῃ Δομήνικον ἑτερειάρχην ὡς τὴν βασιλείαν σφετεριζόμενον εἰς τὸν αὐτοῦ ἀδελφὸν [81], καὶ τοῦτον [83] προφάσει πατρίκιον [84] ποιήσαντες, κατελθόντος [85] ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ὡς ἔθος [86], εὐχὴν λαβεῖν, οἴκοι [87] μένειν παρεκελεύσαντο (195a)· προεβάλλετο [88] δὲ Ζωὴ Ἰωάννην Γαριδᾶν ἑταιρειάρχην [89] καὶ Δαμιανὸν εὐνοῦχον τῆς βίγλης δρουγγάριον. Δομήνικος [90] δὲ ἀπῆλθεν ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ ἀνόνητα ὀλοφυρόμενος.

Haud ita multo post Constantinus accubitor Dominicum hetæriarcham apud Augustam defert ut de proprio fratre ad imperium evehendo cogitantem. Eo itaque in specie patricio creato, cum ecclesiam, ut mos est, ad preces audiendas adiisset, domi remanere jussus est. Joannes vero Garida in hetæriarcham, et Damianus eunuchus in vigiliæ drungarium ab Augusta sunt assumpti; Dominicus in domum suam frustra ejulans abiit.

Variæ lectiones et notæ.

[53] ἀπ.—κεφαλῇ om. Sym. [53] ἀναλαβόμενος Leo. [54] Ἰω. μάγιστρος Leo, Ἰω. μάγιστροι Vat. [55] ἦλθε Leo. [56] ἑαυτοῦ Leo. [57] ἑαυτοῦ Leo.—ἐπέθετο Vat. Cont.—Δ. οὖν ἀ. καὶ Leo, δ. τε ἀ. καὶ Sym. [58] ἀσ. ἐπὶ τῇ ἐ. ἐ. δ. om. Sym. [59] Τοῦ οὖν β. Κ. Sym. 6. [60] αὐτήν ed. — τοῦ π. κ. Leo. [61] ὡς — βασ. om. Leo, Vat. nec est de hac re aliquid in Alexandri vita ὡς ἐ. et ὁ β. om. Sym. [62] ἀναβιβάζουσι π. αὐτήν Leo, Sym. Vat.— Καὶ π. Sym. [63] τό om. Vat. [64] τόν ed. Sym. [64a] Codex media in pagina ea continuat quæ inde a p. 796, § 2 regni Alexandri, (f. 196a)—196b transtulerat, duobus foliis ejus codicis e quo descriptus est transpositis. [65] αὐτ. om. Sym.—λ. Γ. Leo, Γ. Sym. [66] Ἰω. Ἐ. καταβιβάζει Sym. [67] τοῦ om. Vat. [68] ἦγουν Sym. [69] λεγ. om. Sym.—καὶ Β. om. Sym. [70] ἡ Sym. [71] Θ. τὸν Δομηνίκου Sym. [71a] ἑταιριάρχην cod. [72] νοσήσας Sym. [73] κ. ἐκ τοῦ π. om. Vat. — π. ὑπὸ Vat. [74] βαρυνθείσης Leo. — Σ. Λ. ed. [75] ἑτ. — πατρ. om. Leo. [76] Ζωὴ ed. Vat. ante κατ. Sym. [77] μετ' ὁ. ἀπὸ τοῦ παλατίου N. π. Sym. — τά om. Sym. [78] περιποιεῖσθαι P. Sym. π. καί om. Vat. [79] Οὐ ed. et cod. [80] Οὐ μ. π. δέ Vat. [81] πρὸς Ζωὴν τὸν Δ. Sym. [82] ἀδ. ἀ. Sym. — τ. π. ed. προφαστικῶς οὖν Sym. [83] ἐν. [84] αὐτόν Sym. [85] ἐπεὶ κατῆλθεν Sym. κατελθόντα Vat. [86] ἐστί Sym. [87] τοῦτον Sym. [88] προβάλετο Vat. [89] ἑτ. Ἰω. τὸν Γ. Sym. Ἰω. τὸν ἑτ. Vat. — καὶ δ. τῆς β. Δ. ἐ. Sym. [90] Δομ. — ὀλοφυρόμενος om. Sym.

Digitized by Google

Simeone vero Bulgarorum principe Thraciam A iterum devastante, Augusta et imperii proceres de ejus jactantia reprimenda et placanda erant solliciti. His cognitis Joannes Bagas expetiit patricii dignitatem, et si postulata consequeretur, Patzinaces adducturum se pollicebatur: postulati compos factus, delatis secum muneribus in Patzinacam regionem profectus est. Obsidibus inde abductis, cum illis in urbem appulit: Patzinacibus trajicere jam pollicitis, et Simeonem debellare,

Accessit etiam ad urbem Asotius, vir robore nominatissimus, principis principum filius, quem virgam ferream duabus extremitatibus apprehensam tenentem ob robur invictum inflexisse, et ad circularem figuram traduxisse narrant, ferri duritia renitentiaque naturali robori manuum obsecuta. B Eum advenientem multo cum honore exceperunt, et pari congratulatione in propriam regionem iterum remiserunt.

Septembri mense, indictione tertia, Pancratucas Armenius Adrianopolim Simeoni tradidit. Haud diu post, Basilius patricius et canicles, et Nicetas protospatharius Helladicus cum donis multis ad Simeonem missi sunt, qui urbem iterum in suam potestatem recepit.

In Strobilum etiam insulam ameras Damianus, bellicis navibus plurimis virtuteque non modica instructus appulit: eamque cepisset, nisi lapsus in morbum obiisset; Agareni ergo re infecta ad C propria remearunt.

Græciæ autem et Athenarum incolæ, continuis a Chase filio Gobæ damnis affecti, ejus luxum et inexplebilem cupiditatem ferre non valentes, lapidibus obrutum ad ipsum Athenarum templi penetrale male peremerunt.

Imperatrix vero Zoe, cognita Simeonis superbia, et ejusdem odio adversum Christianos, habito cum optimatibus consilio, fœdus et pacem cum Agarenis

[91] (10) Τοῦ [92] δὲ Βουλγάρου Συμεὼν τὴν Θρᾴκην (πάλιν) ληΐζομένου (ἐν [93] φροντίδι οὔσης τῆς Αὐγούστης καὶ τῶν ἐν τέλει ὅπως αὐτὸν τῆς ἀλαζονείας παύσωσιν), ᾐτήσατο Ἰωάννης ὁ Βωγᾶς [94] γενέσθαι πατρίκιος, ὑποσχόμενος ἀγαγεῖν **805** κατ' αὐτοῦ Πατζινάκους [95]. (Τῆς [96] αἰτήσεως δὲ τυχὼν) δῶρά τε λαβὼν (εἰς [97] τὴν [98] Πατζινάκων χώραν) ἀπῆρε καὶ (δὴ) ὁμήρους [99] ἐκεῖθεν λαβὼν ἦγαγεν ἐν τῇ πόλει, συνθεμένων τῶν Πατζινάκων διαπερᾶσαι καὶ τὸν Συμεὼν καταπολεμῆσαι.

(11) Παρεγένετο δὲ [1] ἐν τῇ πόλει καὶ Ἀσώτιος ἀνὴρ ἐπὶ ῥώμῃ [2] ὀνομαστότατος, υἱὸς ὢν τοῦ ἄρχοντος τῶν ἀρχόντων, ὃν φασι σιδηρᾶν ῥάβδον [3] ἐκ τῶν ἄκρων ἑκατέραις [4] χερσὶ [5] κρατοῦντα τῇ ὑπερβαλλούσῃ ἀλκῇ [6] διακάμπτειν καὶ πρὸς τὸ κυκλικὸν σχῆμα μετάγειν [7], τῆς ἀντιτύπου τοῦ σιδήρου φύσεως τῇ βίᾳ τῶν χειρῶν ὑπεικούσης, ὃν παραγενόμενον [8] μετὰ πολλῆς τιμῆς ὑπεδέξαντο, καὶ πάλιν εἰς τὴν ἰδίαν χώραν ἐξέπεμψαν.

(12) [9] Σεπτεμβρίῳ δὲ μηνὶ, ἰνδικτιῶνος γ', Παγκρατούκας ὁ Ἀρμένιος [10] τὴν Ἀδριανούπολιν τῷ Συμεὼν παρέδωκε [11]. Μετ' οὐ πολὺ δὲ ἀπεστάλη [12] Βασίλειος [13] πατρίκιος (καὶ κανίκλειος καὶ Νικήτας πρωτοσπαθάριος ὁ [14] Ἑλαδικὸς παρὰ Ζωῆς) μετὰ δώρων πολλῶν, καὶ ἀντιπαρέλαβεν [15] αὐτὴν (πάλιν).

[16] (13) Ἦλθε [17] δὲ καὶ ἀμηρᾶς ὁ Δαμιανὸς εἰς Στρόβιλον [18] (μετὰ [19] πλοίων πολεμῆσαι αὐτὴν μετὰ πολλῆς τῆς δυνάμεως)· **806** καὶ ταύτην παρέλαβεν ἂν, εἰ μὴ νοσήσας ἐτελεύτησεν, ὑποστρεψάντων [20] διὰ κενῆς τῶν Ἀγαρηνῶν.

(14) Οἱ δὲ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν Ἀθηνῶν οἰκήτορες συνεχῶς ἐπηρεαζόμενοι παρὰ Χασὲ υἱοῦ τοῦ Γούβη [21], τὴν αὐτοῦ ἀσωτίαν (καὶ [22] ἀπληστίαν) μὴ ἐνεγκόντες, λίθοις τοῦτον [23] ἀνεῖλον κακῶς ἔνδοθεν [24] τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ ἐν Ἀθήναις ναοῦ.

[25] (15) Βλέπουσα [26] δὲ ἡ Αὐγοῦστα Ζωὴ τὴν ἔπαρσιν Συμεὼν καὶ τὴν κατὰ τῶν Χριστιανῶν αὐτοῦ ἐπίθεσιν, βουλὴν μετὰ τῶν ἐν τέλει βουλεύεται,

Variæ lectiones et notæ.

[91] 914. [92] Περὶ τῆς δευτέρας ἐκστρατεύσεως Συμεὼν Βουλγάρου καὶ ὁποῖα δεινὰ διεπράξατο εἰς τὴν Ῥώμην Vat. — πάλιν om. Sym. 7. [93] ἐν — παύσωσιν om. Sym. [94] Βοσγᾶς cod. Bογᾶς ed. Sym. Cont. Βαγᾶς Leo. — π. γ. καὶ ἀγ. Sym. Vat. [95] Πατζινάκας ed. Vat. κατ' ἀ. τοὺς Π. ἀγ. Sym. — Πατζίνακας cod. hic et infra passim, sed 317 Πατζίνακοι. [96] Τῆς ἀ. δὲ τ. om. Sym. [97] εἰς τὴν Π. χ. om. Sym. [98] τῶν ed. Leo. — ἀπῆλθε Sym. — δὴ om. Sym. — σπεισάμενος ed. [99] τῶν om. Vat. — περᾶσαι Sym. [1] τότε Vat. [2] ἐπὶ ῥώμης ed. ἐμπειρίᾳ Leo. [3] σιδηρᾷ ῥάβδῳ Vat. [4] ἑκατέρων Sym. 8. [5] κ. ταῖς χ. Sym. κ. χ. Vat. [6] δυνάμει Vat. [7] μεταγαγεῖν Sym. μετάγει Vat. — τῆς σ. Vat. [8] παραγιν. Leo. [9] Σ. μ. ed. Leo. Τῷ δὲ Σ. μ. Sym. 9. [10] Ἀρμένης Vat. — προέδωκε P. προδεδ. Leo, Sym. [11] ἦτις τὸ πρὶν μὲν Ὀρεστιὰς ἐκαλεῖτο ἐξ Ὀρέστου υἱοῦ Ἀγαμέμνονος, ὃς ζήλῳ δικαίῳ διὰ τὴν πρὸς τὸν πατέρα Κλυταιμνήστρας δολοφονίαν ταύτην σὺν Αἰγίσθῳ ἀποκτείνας λίαν ἐκμέμηνε, καὶ ἐν τῇ συνελεύσει Ἔβρου, Ἄρζου τε καὶ Ἀρτάκου, τῶν τριῶν ποταμῶν γε λουσάμενος, τῆς νόσου ἀπήλλακτο, ἔνθα ταύτην οἰκοδομήσας ἐπὶ τῷ ἰδίῳ ὀνόματι κέκληκεν· Ἀδριανὸς δὲ Καῖσαρ εὐκτίστοις οἰκήμασιν αὐτὴν μεγαλύνας πόλιν Ἀδριανοῦ μετακέκληκεν. Αὕτη τρίτης ἡμέρας παρὰ ἀνδρὸς εὐπετοῦς ἐν διόδῳ Φιλιππουπόλεως σταδιάζεται ἠγκαλισμένη ὄρει τῷ Αἵμῳ, παρ' ᾧ οἱ γ' ποταμοὶ (σαγγγείαν οἷον) συμβάλλονται ὄμβριμον ὕδωρ Vat. = Cont. 8. [12] ἀπεστάλησαν Leo. [13] ὁ Sym. — καὶ κανίκλης Leo, καὶ — Ζωῆς om. Sym. [14] ὁ om. ed. [15] ἐλ. Sym. — π. om. Leo, Sym. [16] 915. [17] Δ. ὁ ἀ. μετὰ στόλου Sym. 9, ἀ. Leo. Δ. ἀμ. Vat. — Στρόβηλον Leo, Vat. [18] νῆσον Leo, Vat. [19] μετὰ — δυνάμεως om. Sym. — πολεμικῶν καὶ π. δ. Leo, πολεμικῶν καὶ π. τῆς δ. Vat. [20] ὑπ. — Ἀγ. om. Leo, καὶ ἀπεστράφησαν οἱ Σαρακηνοὶ διὰ κενῆς Sym. [21] Ἰούβη ed. Leo, Sym. 9, Vat. [22] καὶ ἀπ. om. ed. [23] βάλλοντες Leo, Vat. [24] ἔνδον τοῦ ἐν Ἀ. ν. λ. βαλόντες ἀν. Sym. [25] 917. [26] Περὶ τῆς γεγονυίας ἐκστρατείας κατὰ Βουλγάρων περὶ (παρὰ) τῆς βασιλίσσης Ζωῆς καὶ τῆς παντελοῦς πανολεθρίας Ῥωμαίων Vat. — Z. βασίλισσα Vat. Ζωὴ ἡ βασίλισσα Leo. — τὴν κατὰ χ. ἔπαρσιν τοῦ Σ. βλ. Ζ. β. μ. τῶν ἐν τ. Sym. 10.

Digitized by Google

ἀλλάγιον καὶ εἰρήνην μετὰ τῶν Ἀγαρηνῶν διαπράξασθαι, διαπερᾶσαι δὲ πάντα τὸν τῆς Ἀνατολῆς στρατὸν πρὸς τὸ πολεμῆσαι [37] καὶ ἀφανίσαι τὸν Συμεών. Ἀπεστάλησαν [38] οὖν ἐν [39] Συρίᾳ ἐπὶ τὸ ποιῆσαι ἀλλάγιον Ἰωάννης πατρίκιος ὁ Ῥαδινὸς [40] καὶ Μιχαὴλ ὁ Τοξαρᾶς · [41] οὗ γεγονότος, τὴν συνήθη τῆς ῥόγας διανομὴν ποιησάμενοι ἐν τοῖς τάγμασιν, ταῦτά τε ἀναλαβόμενοι σὺν τοῖς θέμασι, [42] πρὸς τὰ Θρᾳκῶα μέρη διεπέρασαν, [43] Λέοντος μαγίστρου τοῦ Φωκᾶ δομεστίκου [44] τυγχάνοντος [45]. Ἐξαγαγόντων δὲ [46] τὰ σεβάσμια ξύλα καὶ [47] ζωοποιὰ Κωνσταντίνου [48] πρωτοπαπᾶ [48a] τοῦ παλατίου [49], τοῦ Κεφαλᾶ λεγομένου, καὶ Κωνσταντίνου τοῦ Μαλελία ἐν τῇ Θρᾴκῃ, ἅπαντες προσκυνήσαντες καὶ ἐπομοσάμενοι συναποθνήσκειν ἀλλήλοις πανστρατεὶ [50] κατὰ **807** Βουλγάρων) ἐξώρμησαν · ἦρχον δὲ τοῦ μὲν τάγματος τοῦ [51] Ἐξκουβίτου Ἰωάννης ὁ Γράψων, τοῦ δὲ Ἰκανάτου ὁ τοῦ Μαρούλλου [52] υἱός · Ῥωμανὸς δὲ ὁ Ἀργυρὸς ἐστρατήγει καὶ Λέων ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ καὶ Βάρδας ὁ Φωκᾶς, οἷς συνῆν [53] καὶ ὁ Μελία; μετὰ τῶν Ἀρμενίων (καὶ [54] οἱ ἄλλοι πάντες στρατηγοὶ τῶν θεμάτων) · συνῆν [55] δὲ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ Κωνσταντῖνος (πατρίκιος [56]) ὁ Λὶψ Λέοντι δομεστίκῳ, σύμβουλος ὢν [57] αὐτῷ ἐν πᾶσι τοῖς ἀνήκουσιν.

componendam statuit, totumque Orientis exercitum ad debellandum et delendum Simeonem traducendum. Missi sunt autem in Syriam ad fœdus ineundum Joannes patricius Radenus et Michael Toxaras, et inita cum Sarracenis pace, solitisque muneribus in milites erogatis, assumptis cohortibus, una cum illis in Thraciam trajecerunt, magistro Leone Phoca domestici munus obeunte. Eductis autem venerabilibus et vivificis lignis a Constantino palatii sacerdote primore, Cephala dicto, et a Constantino e Malelia Thracica cuncti in terram prostrati, data juramenti fide se pro invicem commorituros, cum universis copiis in Bulgaros irruperunt. Præerant autem Excubiti turmæ Joannes Grapson, Icanati, Marulis filius : Romanus autem Argyrus, et Leo ejus frater, et Bardas Phocas, quibus aderat Melias cum Armeniis, et aliorum thematum præfecti, totum exercitum ducebant. Una cum aliis Constantinus etiam patricius Libs Leoni domestico junctus erat, et datus negotiorum omnium consiliarius.

(16) Μηνὶ δὲ Αὐγούστῳ κ', ἰνδικτιῶνος ε', ὁ πόλεμος μεταξὺ Βουλγάρων τε καὶ Ῥωμαίων πρὸς τῷ Ἀχελῷ [58] συγκεκρότητο ποταμῷ [59], καὶ οἷα τὰ τοῦ Θεοῦ κρίματα (ὡς ἀνεξερεύνητα καὶ ἀνεξιχνίαστα, τρέπονται οἱ Ῥωμαῖοι [60] (195b) πανστρατεὶ, καὶ) γέγονε [61] φυγὴ παντελὴς καὶ φρικώδης ὀλολυγή, τῶν μὲν ὑπ' ἀλλήλων συμπατουμένων, τῶν δὲ ὑπὸ τῶν πολεμίων ἀναιρουμένων, αἵματός τε χύσις οἵα ἐξ αἰῶνος οὐκ ἐγένετο [62]. Λέων [63] ὁ δομέστικος ἐν Μεσημβρίᾳ διεσώθη φυγών · ἐσφάγη δὲ πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐν τῇ τοῦ πολέμου συμβολῇ καὶ Κωνσταντῖνος ὁ Λὶψ καὶ Ἰωάννης ὁ Γράψων καὶ ἄλλοι τῶν ἀρχόντων ἱκανοί.

Mensis itaque Augusti die vicesimo, indictione quinta, ad Acheloum fluvium Bulgaros inter et Romanos bellum commissum est, et ut se habent Dei judicia, quæ omnino inscrutabilia sunt et impervestigata, Romanorum copiæ omnes in fugam vertuntur : facta est, inquam, fuga et ululatus horrore plenus, aliis alios conculcantibus, plurimis etiam ab hostibus interfectis, eaque strages hominum edita, qualis a sæculo nusquam audita est. Leo domesticus in Mesembriam fugiens salutem nactus est. Constantinus autem Libs, et Joannes Grapson, et procerum alii quamplurimi, interfecti sunt.

(17) Ἀπεστάλη δὲ (τότε καὶ [64]) Ῥωμανὸς πατρίκιος καὶ δρουγγάριος [65] ὢν τῶν πλωΐμων μετὰ παντὸς τοῦ στόλου ἐν τῷ Δανουβίῳ ποταμῷ βοηθήσων Λέοντι τῷ Φωκᾷ, ἀλλὰ [66] καὶ Ἰωάννης ὁ Βογᾶς [67] καταγαγεῖν Πατζινάκους, ὡς προείρηται · κελευσθέντος [68] τοῦ δρουγγαρίου Ῥωμανοῦ διαπερᾶσαι (τούτους [69] κατὰ Βουλγάρων ὥστε συμμαχῆσαι Λέοντι [70] Φωκᾷ. Ῥωμανοῦ δὲ καὶ **808** Ἰωάννου

Eodem tempore Romanus patricius et navalis drungarius cum omni classe ad Danubium fluvium, Leoni Phocæ suppetias laturus, missus est; sed et Joannes quoque Bagas qui Patzinaces adduceret, jusso Romano drungario eos trajicere ut adversus Bulgaros eidem Leoni se adjungerent. Romano vero et Joanne Bardæ filio in contentiones et verborum pugnas lapsis, Patzinaces ab invicem di-

Variæ lectiones et notæ.

[37] καταπολεμῆσαι Leo, Sym. [38] Ἀπεστάλλ. cod. ἀπεστάλη ed. Leo, Sym. Vat. [38a] α' παπᾶ cod. πανστρατῇ cod. ut mox paucis interjectis. [39] τῇ Sym. — πρὸς ed. Sym. [40] Ῥαδηνὸς Leo, Sym. Ῥωδηνὸς Vat. — Ῥαδηνὸς cod. et Leo. [41] Τὰ θέματα δὲ πάντα φιλοτιμησαμένη Sym. [42] π. τὴν Θρᾴκην διεπέρασεν Leo, Sym. π. τὴν Θρακῴαν γῆν διεπέρασαν Vat. [43] μ. Λ. Leo. [44] τῶν σχολῶν Leo. [45] ᾧ ἀνδρία μᾶλλον ἢ ἐπιστατικὴ φρόνησις προσανέκειτο ed. Vat. Sym. [46] δή Leo, οὖν ed. [47] τὰ ζ. καὶ σ. ξ. Vat. τὰ σ. καὶ ζ. ξ. ed. Leo. [48] τοῦ Leo. [49] Μαλελίας Leo. — Οἱ οὖν στρατηγοὶ καὶ ἄρχοντες πάντες τὴν εἰς ἀλλήλους ὁμόνοιαν ἐπισφίγγοντες ἐν τοῖς τιμίοις ξύλοις ὤμοσαν καὶ τοῦ ὅρκου γενομένου Sym. [50] κ. Β. om. Sym. [51] τῶν Ἐξκουβίτων ed. Sym. [52] Μαρούλλ. cod. Μαρούλη ed. Leo, Μαρούλλ. Vat. [53] μέν Vat. [54] καὶ — θεμάτων om. Sym. [55] σ. καὶ π. τ. ἁ. ὁ Κ. Vat. [56] πατρ. om. Sym. — Λεόντιος Sym. — σ. αὐτοῦ Leo, Vat. σ. αὐτῷ Sym. ὢν post ἀν. [57] ἐπινεμήσεως Sym. 10. [58] Ἀγχιάλου vel Ἀγχιάλῳ? — Ἀχελῴῳ ed. Leo, Sym. Vat. Cont. — π. συγκεκρότηται Sym. — ὡς. [59] πανστρατεὶ καὶ om. Sym. [60] Ῥ. οἱ Vat. [61] γίνεται σφαγὴ οἵα Sym. [62] οὐ γέγονε Leo, Sym. Vat. [63] δέ Leo, Sym. — ὁ δὲ δοὺξ Sym. [64] τ. καὶ om. Sym. — π. δρ. Vat. [65] δ. τοῦ πλωΐμου Leo, δ. τῶν πλ. Sym. 10. [66] ἀλλὰ — Φωκᾷ om. Leo, propter homoioteleuton. [67] Βογᾶς ed. bis Sym. et Vat. Βαγ. Leo. — Πατζινάκας cod. ed. Vat. — ὡς εἴρηται Sym. [68] δέ Vat. Cont. [69] τούτους — Βωγᾶ om. Sym. [70] τῷ Vat.

Digitized by Google

visos et inter se disceptantes conspicati, ad propria redierunt.

A τοῦ Βωγᾶ) εἰς ἔριδας [61] καὶ λογομαχίας ἐλθόντων, ὁρῶντες αὐτοὺς οἱ Πατζίνακοι [62] (πρὸς ἀλλήλους διαμαχομένους καὶ) στασιάζοντας ὑπεχώρησαν εἰς τὰ ἴδια.

Bello igitur jam finem consecuto, Romano vero et Boga in urbem reversis, de eorum dissidio quæstio mota est : et in illud periculi drungarium Romanum adduxerunt, ut privationis oculorum sententiam in eum ferrent, quasi incuria, magis autem animi pravitate, non trajecisset Patzinaces, sed citius se subduxisset neque fugientes Romanos in naves suscepisset. Multam vero fuisset passus, nisi a Constantino Congyle et Stephano magistro, plurima apud Augustam auctoritate pollentibus, in contrarium versa esset sententia.

(18) [63] Τοῦ πολέμου δὲ ἤδη τέλος λαβόντος καὶ ὑποστρεψάντων ἐν τῇ πόλει τοῦ τε Ῥωμανοῦ καὶ τοῦ Βωγᾶ, [64] τὰ κατ' αὐτῶν ἐκινήθη, καὶ εἰς τοσοῦτον κίνδυνον τὸν δρουγγάριον Ῥωμανὸν περιέστησαν, [65] ὥστε καὶ καταδικάζουσαν ψῆφον ἀνήνεγκαν [66], τῶν ὀφθαλμῶν στερηθῆναι ὡς ἀμελείᾳ, μᾶλλον δὲ (καὶ) [67] κακουργίᾳ μὴ διαπεράσαντα τοὺς Πατζινάκους, (ἀλλ' ὑποχωρήσαντα [68] τάχιον καὶ) μηδὲ τοὺς φεύγοντας Ῥωμαίους [69] ἐν τοῖς πλοίοις ὑποδεξάμενον· καὶ τοῦτο ἂν ἐπεπόνθει, εἰ μὴ παρὰ Κωνσταντίνου [70] πατρικίου τοῦ Γογγύλου καὶ Στεφάνου [71] μαγίστρου [72], ὡς δυναμένων παρὰ τῇ Αὐγούστῃ πολλά, τὰ τῆς καταδίκης ἀνετράπη.

Bulgaris tunc victoria elatis, et ad urbem usque copias educentibus, obviam processit scholarum domesticus Leo, et Joannes hetæriarcha et ducis filius Nicolaus ad eam Thraciæ regionem cui nomen Catasyrtas, una cum copioso exercitu adversus Bulgaros instructi. Nocte autem ex inopinato irruentibus in eos Bulgaris, domestico fugam capiente, Nicolaus ducis filius, et cum eo alii plurimi, interfecti sunt.

[73] (19) Τῶν δὲ Βουλγάρων [74] τηνικάδε τῇ νίκῃ κατεπαρθέντων καὶ ἐκστρατευσαμένων μέχρι τῆς πόλεως, ἐξῆλθε Λέων ὁ δομέστικος [75] τῶν σχολῶν [76] καὶ Ἰωάννης ἑταιρειάρχης [77] καὶ Νικόλαος ὁ υἱὸς τοῦ δουκὸς (εἰς χῶρον Θρᾳκῶον οὕτω λεγόμενον), Κατασύρτας ἅμα πλείστῳ λαῷ (κατὰ [78] Βουλγάρων)· [τῇ δὲ [79] νυκτὶ ἀδοκήτως ἐπιπεσόντων αὐτοῖς τῶν Βουλγάρων] καὶ τοῦ δομεστίκου φυγόντος, ἐσφάγη [80] Νικόλαος ὁ υἱὸς τοῦ δουκὸς καὶ πολλοὶ ἕτεροι μετ' αὐτοῦ [81].

Theodorus itaque, imperatoris Constantini pædagogus, Constantinum accubitorem in Leonem proprium generum imperium transferre meditari animadvertens, suggessit imp. Constantino, ut Romanum paternum famulum sibique benevolentia conjunctum crearet drungarium, ut semper adesset auxilio, servaret incolumem, et in omnibus, quibus opus foret, adjutorem et socium haberet. De his frequenter sermonem habenti renitentem se præbebat Romanus. Quare Constantinus libellum propria manu exaratum, subscriptione firmatum ad eum transmisit : quem cum manibus accepisset, Constantinum accubitorem et ejus consanguineos aggressurum se, cum opus foret, pollicitus est.

[82] (20) Θεόδωρος οὖν, ὁ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου παιδαγωγὸς, ὁρῶν Κωνσταντῖνον παρακοιμώμενον εἰς Λέοντα **809** τὸν ἴδιον γαμβρὸν τὴν βασιλείαν σφετεριζόμενον, ὑπέθηκε Κωνσταντίνῳ [83] βασιλεῖ, Ῥωμανὸν [84] δρουγγάριον προβαλέσθαι [85] ὡς πατρικὸν αὐτοῦ δοῦλον καὶ εὔνουν τὰ πρὸς αὐτὸν, ὡς ἂν ᾖ σὺν αὐτῷ καὶ διαφυλάττῃ [86] αὐτὸν, καὶ ἐν οἷς ἂν δέοιτο [87] σύμμαχον ἔχειν καὶ βοηθόν [88]. Πολλάκις οὖν περὶ τούτου λαληθεὶς Ῥωμανὸς ἀπείπατο [89]. Γραμματεῖον οὖν ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος αὐτοχείρῳ διαχαράξας γραφῇ, καὶ ὑπογραφῇ διασφαλισάμενος ἀπέστειλεν αὐτῷ· ὅπερ οὗτος [90] ἐπὶ χεῖρας λαβὼν ὑπέσχετο τὴν κατὰ τοῦ παρακοιμωμένου Κωνσταντίνου καὶ τῶν συγγενῶν ἐπίθεσιν [91] ὡς δέοι ποιήσασθαι.

Fama igitur istiusmodi ubique sparsa, et Constantino accubitore Romanum, ut cum classe recederet impellente, ipse in contrarium difficilem

(21) Τῆς φήμης οὖν ταύτης διαθεούσης καὶ τοῦ παρακοιμωμένου (Κωνσταντίνου [92]) καταναγκάζοντος [93] Ῥωμανὸν ἀποκινῆσαι μετὰ τοῦ στόλου, αὐ-

Variæ lectiones et notæ.

[61] εἰς μάχας δὲ ἐ. Sym. [62] Πατζινάκαι Vat. Cont.—π. ἀ. δ. καί om. Sym. [63] Τοῦ δὲ π. Leo, τοῦ δὲ π. ἤδη Sym. 10. — ὑποστρέψαντος Sym. [64] κατ' ἀ. ἐκίνησεν ἡ πόλις Sym. [65] περιεστήσαντο Vat. — περιεστήσ. cod. περιέστησε? — ὠ. τὴν τῶν ὀ. στέρησιν καταδικασθῆναι Sym. [66] ἐξην. Vat. [67] καί om. ed. Leo, Sym. Vat. Cont. — διαπεᾶσαι Sym. [68] ἀλλ' ὑπ. τ. καί om. Sym.— ὑποχωρήσαντας cod. [69] Ῥωμαί. cod. Ῥωμαίων Cont. Vat. ed. — ὑποδεξαμένου cod. ὑποδέξασθαι Sym. [70] Κ. Γ. ed. Κ. τοῦ Γογγύλη Leo, Κ. π. τοῦ Γογγύλ. cod. Κ. π. τοῦ Γογγύλη Vat. [71] τοῦ ed. [72] μ. π. δ. π. τῇ Α. Sym. [73] 918. [74] Τῶν δὲ Β. μ. τῆς π. ἐ.Sym. 11. Τῶν δὲ Β. τῇ ν. κ. καὶ ἐ. μ. τῆς π. Vat. [75] δοὺξ τ. σχ. Sym. [76] ὁ Vat. [77] καὶ N. ὁ υἱὸς αὐτοῦ καὶ Ἰω. ἑτ. Sym.— χ. Θ. ὁ λ. om. Sym. [78] κ. Β. om. Sym. [79] τῇ—Βουλγάρων propter homoioteleuton in codice omissum, καὶ τῇ]ν. Sym. [80] ὁ Leo. [81] πάντες ἄρδην ἀπώλοντο Sym. pro καὶ τοῦ — αὐτοῦ. [82] 919. [83] Κ. τῷ β. Vat. τῷ β. Κ. Sym. 12. [84] τόν Sym. Vat. [85] προσλαβέσθαι Cont. Leo, Sym. Vat. π. Ῥ. τὸν δ. Sym. προβαλέσθαι cod. [86] διαφυλάττ. cod. διαφυλάττειν Cont. ed. — αὐτῷ ἐν Leo. [87] δέῃ Leo. — σ. ἔχῃ Sym. [88] ἐν οἷς ἂν δέῃ Sym. ante συμ. om. — Π. γάρ Sym. [89] Αὐτοχείρως οὖν ὁ β. Κ. γ. ποιήσας τῷ Ῥωμανῷ ἔπεμψε Sym. cæteris omissis. [90] αὐτός Leo. [91] ἐπ. ὡδε π. cod. ed. ἐπ. ὡς δέει Cont. [92] Κωνστ. om. Sym. [93] καταναγκάσαντος Vat.

Digitized by Google

τὸς [96] προεφασίζετο ὡς ἀδυνάτως ἔχει τοῦ [98] ἀποπλεῖν μὴ τοῦ στόλου (τὴν) νενομισμένην ῥόγαν λαβόντος [96]. Ἐν τῇ ἐξαρτήσει δὲ ὄντος τοῦ Ῥωμανοῦ καὶ τὰ πλοῖα εὐτρεπίζοντος, ἐξῆλθε Κωνσταντῖνος παρακοιμώμενος (ὡς [97]) ἐπισπουδάσων αὐτὸν τοῦ ἐκπλεῦσαι. Ὁ δὲ [97] δουλικῷ τῷ σχήματι προσυπήντησε [99] καὶ προθύμως ποιήσειν τὸ κελευόμενον ἐπηγγέλλετο· ὑποστρέψαι (196a) δὲ βουλομένου τοῦ παρακοιμωμένου, καὶ εἰ ἔχοι [1] ἄνδρας εὐειδεῖς καὶ γενναίους [2] τὴν βασιλικὴν ἐρέττειν [3] τριήρη εἰπόντος πρὸς Ῥωμανὸν, οὗτος εὐθὺς ἐνευσεν αὐτοῖς [4] τῇ χειρὶ ἑτοίμοις οὖσι πλησίον ἐλθεῖν. Οἱ δὲ τὰ τῆς βουλῆς [5] εἰδότες, **810** ἔγγιστα ἤδη τοῦ δρόμωνος Ῥωμανοῦ γεγονότος [6], ἐπειδὴ οὗτος ὀπίσω τοῦ παρακοιμωμένου Κωνσταντίνου περιπατῶν, « Ἁναρπάσατε αὐτὸν [7] (ταῖς χερσὶ) καὶ ἄρατε αὐτὸν, » ἐπεφώνησε, παραχρῆμα οὗτοι τοῦτον ἁρπάσαντες εἰς τὴν τοῦ δρουγγαρίου Ῥωμανοῦ τριήρη [8] εἰσήγαγον καὶ ἐν ἀσφαλείᾳ κατεῖχον· οὐδεὶς [9] οὖν ὁ ὑπερασπίζων ἦν ἢ κατοικτείρων τὸν ἄνθρωπον [10], πάντων τῶν συνόντων αὐτῷ χρησαμένων φυγῇ.

(22) Ταῦτα Ζωὴ Αὐγοῦστα μαθοῦσα προσκαλεῖται τὸν πατριάρχην Νικόλαον καὶ τοὺς αὐτῆς μεγιστᾶνας [11], καὶ ἀποστέλλει πρὸς Ῥωμανὸν, τὸ γεγονὸς βουλομένη μαθεῖν. Τούτων δὲ διαπερασάντων, λίθοις ὁ λαὸς [12] ἐξήλασαν [13] βαλόντες [13]. Ἕωθεν οὖν ἐξελθοῦσα Ζωὴ ἐν τῷ τοῦ [13] Βουκολέοντος ἡλιακῷ ἐπεφώνει τῷ υἱῷ καὶ πᾶσι· « Πῶς ἄρα γέγονεν ἡ ἀναρσία αὕτη; » Ἔφησε δὲ πρὸς αὐτὴν ὁ παιδαγωγὸς τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου Θεόδωρος, ὅτι « Διὰ τὸ ἀπολέσαι Λέοντα τὸν Φωκᾶν τοὺς Ῥωμαίους καὶ Κωνσταντῖνον παρακοιμώμενον τὸ παλάτιον, ταῦτα γεγόνασι. »

(23) Προσελάβετο δὲ ὁ βασιλεὺς Νικόλαον [14] πατριάρχην καὶ Στέφανον μάγιστρον συνεῖναι αὐτῷ ἐν τῷ παλατίῳ, τὴν ἐξουσίαν εἰς ἑαυτὸν ἀπὸ τῆς μητρὸς [15] ἐπισπώμενος. Τῇ [16] δὲ ἐπαύριον ἀπέστειλεν Ἰωάννην τὸν Τουβάκην, [17] Ζωὴν Αὐγοῦσταν τοῦ παλατίου καταβιβάσαι. Ἡ δὲ μετ' ὀλολυγῆς καὶ δακρύων τῷ ἑαυτῆς προσπλακεῖσα υἱῷ (πρὸς [18]) συμπάθειαν μητρικὴν καὶ οἶκτον ἐκίνησε [19], ὡς τὸν βασιλέα εἰπεῖν· « Ἐάσατε εἶναι μετ' [20] ἐμοῦ τὴν μητέρα (μου). » Οἱ δὲ ταύτην ἅμα [21] τῷ λόγῳ ἀφῆκαν.

(24) [22] Προσκαλεσάμενος δὲ ὅ τε βασιλεὺς καὶ ὁ πατριάρχης **811** Ἰωάννην τὸν Γαριδᾶν, προσβάλοντο [22a] δομέστικον τῶν σχολῶν, δεδιότες [23] μὴ

A classis expeditionem, statuto militibus stipendio nondum exhibito, prætexuit : Romano vero expeditionem instruente et classem præparante, processit Constantinus accubitor, ut classem solveret, animum suggesturus. Ipse autem servili habitu occurrit, et mandata promptius se exsecuturum pollicitus est. Accubitore deinde regredi parato, et num vultu speciosos animisque fortes viros haberet, qui regiam triremem remis impellerent, Romanum interrogante : confestim ille annuit his qui essent manu expediti ut ad se propius accederent. Illi rei gerendæ conscii, cum jam Romanus celoci proximus esset, isque pone Constantinum accubitorem ambularet : « Apprehendite et tollite eum, » vociferati

B sunt. Derepente igitur sublatum in drungarii Romani triremem imposuerunt, et tenuerunt sub custodia, nullo comitum ejus propugnare vel defendere auso, quinimo cunctis fuga turpiter lapsis.

Istis ad Zoem Augustam delatis, illa Nicolaum patriarcham et optimates sibi bene affectos advocat, et ad Romanum mittit de rerum omnium gestarum ordine certior fieri sollicita. Illos vero ad eam proficiscentes lapidibus missis populus insectabatur. Postridie itaque egressa Zoe ad solare Bucoleontis horologium, filio et universis inclamabat : « Quomodo rebellio hæc contigit? » Ait ad illam Theodorus, Constantini imperatoris

C pædagogus : « Quod Leo Phocas Romanos perdiderit, et Constantinus accubitor subverterit palatium, contigerunt hæc. »

Imperator autem revocatam a matre, et ad se translatam imperii potestatem omnem declaravit, et Nicolaum patriarcham Stephanumque magistrum in palatio sibi adesse mandavit. Sequenti luce Joannem Tubacem, qui Zoem Augustam e palatio detruderet, misit. Illa cum ejulatu et lacrymis filium complexa ad maternam compassionem et dolorem movit, adeo ut imperator diceret : « Matrem meam mecum esse sinite. » Illi solo verbo petitam dimiserunt.

D Imperator autem et patriarcha Joannem Garidam ad se vocatum scholarum domesticum esse jusserunt, veriti ne Phocas Leo in rebellionem de-

Variæ lectiones et notæ.

[96] αὐτὸς — ἀποπλεῖν om. Cont. ex homoioteleuto. — ἀδ. ἔχειν ed. Sym. 12, ὡς ἀδ. ἔχει Vat. [98] τῆς πόλεως ἀπ. Vat. — μετὰ τοῦ Vat. Cont. — τὴν om. Vat. [96] Ὁ. π. Κ. καταναγκάζων ἀ. ἐν τῇ ἐξ ἕξεισι Sym. — ἐξαρτῇ cod. ἐξαρτύσει Cont. Vat. Sym. ed. [97] ὡς om. ed. [98] τούτῳ ed. τοῦτον Sym. [99] προυπ. Vat. (Sym. omissis seqq. usque ad καὶ πλησίον αὐτοῦ γενόμενος ἀνήρπασεν αὐτὸν) — προθυμοποιήσειν Leo. [1] ἔχει Leo, Vat. [2] ἐπιτηδείους Leo, Vat. [3] αἴρε cod. [4] τούτοις Leo, Vat. [5] ἰδόντες Leo. [6] γεγονότος Vat. Cont. — γεγ. ἥρπασαν Leo, ἀνήρπασεν Sym. Vat. Cont. [7] τ. χ. om. Sym. — ἀνεφ. Vat. Cont. ἐφώνησαν Leo, ἐφώνησε καὶ οἱ σὺν αὐτῷ τ. Sym. [8] τριήρην ed. — εἶχον Sym. omissis seqq. et c. 22. [9] οὐδεὶς — παλατίῳ om. Sym. [10] αὐτὸν sic Leo. [11] μεγιστάνους Leo, Vat. Cont. [12] αὐτούς Leo, Cont. — 11. ἐξήλασε Leo, ἐξίλασ. cod. [13] αὐτούς Vat. — βάλλοντες Vat. Cont. om. Leo. [13] τοῦ Vat. [14] τὸν Leo. [15] ἐπισπώμενον Leo, Κωνσταντῖνος δὲ ὁ β. τὴν ἐξ. ἀπὸ τῆς μ. εἰς ἑ. ἐπ. Sym. 12. [16] τῇ ἐπ. Sym. — ἀπέστειλαν Vat. [17] τὴν Α. Ζ. ἀπό Sym. [18] πρός om. Vat. [19] ἐκ καὶ Ἐ. εἶπε Sym. [20] μετ' ἐ. ἐ. Leo, — μου om. Sym. [21] ἅμα τῷ λ. τ. Sym. [22] Προβάλλεται δὲ ὁ β. μετὰ τῆς συμβουλῆς τοῦ πατριάρχου Ἰω. τὸν Γ. Sym. [22a] προσβάλλονται cod. [23] ἐδεδίει γὰρ Sym.

Digitized by Google

ficeret. Renuit ille munus subire, nisi Theodorum levirum Zuphinezeris filium et Simeonem ejus filium hetæriarchas crearet. Juramentis igitur certior factus, in domum suam profectus est. Illi confestim consanguineos ejus e palatio deturbant, quos ad se confluentes ut Caridas conspexit, inusitato timore, mentisque stupore insolito correptus est. Confestim itaque Romanum adit, et quæ passus fuerat, exponit. Inita mox cum eo amicitia, et juramentis hinc inde datis et acceptis, et ut mentem unam haberent ad invicem polliciti, Romani propositum sequebatur, et consilium obibat : et ut eum strictiori amoris nexu devinciret, mutuo nuptiarum fœdere contracto, virum sibi promeruit.

Mensis igitur Martii quarto supra vicesimum, Romanus Joannem presbyterum, domesticum suum sibi fidissimum, et Theodorum cognomento Matzucem in palatium legatos mittit, qui pro defensione loquerentur : «Non hæc rebellio, quod a me gestum est, sed Phocæ molimina veritus, et ne circa imperatorem aliquid innovetur timens, idcirco palatium ingredi consilior, et custodiam imperatoris gerere.» His Nicolao patriarcha non acquiescente a Theodoro, pædagogo dicto, significatum est Romano, ut cum omni classe ad Bucoleontem appelleret, et ejus sociis ipse consilium haberet (in magnam quippe animi anxietatem venerat). Annuntiationis sanctissimæ Deiparæ die, hebdomadis porro quintus erat, Romanus una cum classe armis instructus ad Bucoleontem appulit, et confestim Stephanus magister e palatio egressus est. Nicetas autem patricius Romani consocer in palatium profectus, Nicolaum patriarcham inde dejecit. Auli-corum animis Romani jurejurando firmatis, et veneranda cruce ad eum missa, ipse eam adorans, et interposito sacramento, mentis propositum obvelans, ipse cum eisdem paucisque suis imperatori reverentiam exhibiturus in palatium conscendit, et cum eo templum quod in Pharo est, ingressus, data et accepta securitatis fide, magister et magnus hetæriarcha ab imperatore confestim creatur.

A εἰς ἀνταρσίαν χωρήσῃ ὁ Φωκᾶς Λέων. Ὁ δὲ οὐ κατένευσε τοῦτο γενέσθαι, εἰ μὴ Θεόδωρον γυναικάδελφον αὐτοῦ τὸν Ζουφινέζερ καὶ Συμεῶνα τὸν υἱὸν αὐτοῦ προεβάλλοντο [24] ἑταιρειάρχας. Ὅρκοις (οὖν) βεβαιωθεὶς ὑπ' αὐτῶν κατῆλθεν ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ. Οἱ δὲ παραυτίκα τοὺς συγγενεῖς αὐτοῦ τοῦ παλατίου καταβιβάζουσι. Τούτων οὖν πρὸς αὐτὸν παραγεγονότων, ὡς ἐθεάσατο αὐτούς, τρόμος αὐτὸν ἔλαβε [25] (καὶ φρίκη) καὶ φρενῶν ἔκστασις [26]· εὐθὺς οὖν ἐξῆλθε πρὸς Ῥωμανὸν (καὶ διηγήσατο αὐτῷ οἷα πέπονθε· συμφιλιωθεὶς οὖν αὐτῷ) καὶ ὅρκους δοὺς καὶ λαβὼν (ὥστε [27] μίαν ἔχειν ἀμφοτέρους ψυχήν), σύμφρων αὐτοῦ καὶ σύμπνους ἐγένετο (ὥστε [28] καὶ γαμικὸν συνάλλαγμα ποιήσασθαι συνεφώνησαν, πλέον ἐκ τούτου τὸν τῆς ἀγάπης δεσμὸν ἐπισφίγγοντες).

B (25) [29] Τῇ κδ' οὖν τοῦ Μαρτίου μηνὸς ἀποστέλλει Ῥωμανὸς [30] πρεσβύτερον [31], αὐτοῦ οἰκεῖον καὶ πιστότατον ὄντα καὶ Θεόδωρον τὸν Ματζούκην [32] λεγόμενον εἰς τὸ παλάτιον ὑπεραπολογησαμένους ὡς [33] « (Οὐκ ἀνταρσία γέγονε τὸ παρ' ἐμοὶ διαπραχθέν, ἀλλὰ) τὴν τοῦ Φωκᾶ ἐπίθεσιν [34] ὑφορώμενος [35] (197b) δεδιὼς [36] μή τι νεωτερισθείη [36a] (παρ' αὐτοῦ) εἰς τὸν βασιλέα· τούτου [37] ἕνεκεν ἀνελθεῖν ἐν τῷ παλατίῳ βεβούλευται καὶ τὴν φυλακὴν ποιεῖσθαι τοῦ βασιλέως [38]. » Μὴ συνευδοκοῦντος οὖν Νικολάου τοῦ πατριάρχου (τούτοις [39]), ἐμηνύθη **812** Ῥωμανῷ παρὰ (τοῦ [40]) ῥηθέντος Θεοδώρου παιδαγωγοῦ αὐτοῦ ἐλθεῖν μετὰ τοῦ στόλου παντὸς μέχρι τοῦ Βουκολέοντος, (ὃς [41] μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ βουλευσάμενος —

C τὸ γὰρ ἄγον ἦγεν αὐτὸν) — τῇ ἡμέρᾳ τοῦ εὐαγγελισμοῦ τῆς [42] ὑπεραγίου Θεοτόκου — ε' δὲ ἦν — ἦλθεν ἔνοπλος ἅμα [43] τῷ στόλῳ παντὶ ἐν τῷ Βουκολέοντι). Καὶ παρευθὺ Στέφανος μὲν [44] μάγιστρος ἐξῆλθε τοῦ παλατίου, Νικήτας [45] δὲ πατρίκιος, ὁ συμπενθερὸς Ῥωμανοῦ, ἀνελθὼν ἐν τῷ παλατίῳ, ἐξήγαγεν ἐκεῖθεν [46] Νικόλαον τὸν πατριάρχην [47]. Ὅρκοις οὖν βεβαιωθέντες οἱ τοῦ παλατίου παρὰ Ῥωμανοῦ, ἀπέστειλαν [48] αὐτῷ τὸν τίμιον καὶ ζωοποιὸν σταυρόν· καὶ προσκυνήσας (αὐτὸν [49]) καὶ ὅρκοις βεβαιώσας αὐτοὺς ἀνῆλθε μετ' αὐτῶν ἐν τῷ παλατίῳ [50] καὶ ὀλίγων τινῶν προσκυνήσων [51] τὸν βασιλέα· καὶ εἰσελθὼν μετ' αὐτοῦ ἐν τῷ ναῷ τῷ ἐν τῷ Φάρῳ [52] καὶ πίστεις αὐτῷ δοὺς παρευθὺ προχει-

D ρίζεται (παρ' αὐτοῦ [53]) μάγιστρος καὶ μέγας ἑταιρειάρχης.

Variæ lectiones et notæ.

[24] προβάλοιντο Vat. προεβάλοντο bis ed. Sym. προεβάλετο Leo, Cont. — ἑταιριάρχην Leo. — οὖν om. ed. ὅρκοις. [25] ἐλ. ἀ. ed. — καὶ φ. om. Cont. Vat. Leo. [26] ἔκστασις om. Sym. — καὶ διηγ. αὐτῷ om. Sym. [27] ὥστε — ψυχήν om. Sym. [28] ὥστε καὶ — ἐπισφ. om. Sym. [29] Ὅπως δρουγγάριος ὁ Ῥωμανὸς ἀνῆλθεν ἐν τῷ παλατίῳ· τῇ ἑκάδε οὖν τετάρτῃ Vat. — Τῇ οὖν κδ' Sym. 13. [30] Ἰωάννην ed. Leo, Vat. Cont. [31] πρεσβ. — λεγόμενον om. Sym. — πρεσβύτην Leo, e compendio. — ὁ. αὐτῷ ed. Vat. Com. [32] Μαστζούσιν ed. — ἀπολ. Sym. [33] ὅτι Sym. — οὐκ — ἀλλά om. Sym. — ἐπ' ἀνταρσίας Vat. — ἐμοῦ Leo, Vat. Cont. [34] ἐπ. φοβούμενος μήτι Sym. [35] καί ed. Leo, Vat. Cont. [36] δεδιῶσα cod. — παρ' ἀ. om. Sym. [36a] νεωτερισθ. cod. [37] τοῦτο πεποίηκα πρὸς τὸ τὴν φ. π. τοῦ β. Sym. — βεβούλευμαι ed. Leo, Cont. Vat. [38] Μὴ σ. δ. N. Leo, Vat. Cont. [39] τούτῳ Leo, ἐν τούτῳ Vat. Cont. om. Sym. μηνύεται οὖν μ. τοῦ στ. π. ἐ. μ. τοῦ B. Sym. τοῦτ. cod. [40] τοῦ om. Vat. Cont. ed. — τοῦ ῥ. π. τοῦ ἐ. ed. Θ. τοῦ ῥ. π. ἐ. Leo, Vat. Cont. [41] ὅς — Βουκολέοντι om. Sym. — ἄγων cod. — εἶχεν Leo. [42] τῆς ὑπεραμώμου Παρθένου καὶ ὑ. Θ. Vat. [43] ἅμα τῷ στ. ἐν τῷ B. Καί Leo, ἐν. ἅ. τῷ στ. π. καὶ τῷ B. Καί Vat. [44] μὲν Στ. Leo, Στ. μὲν πατρίκιος Sym. [45] N. δὲ ὁ σ. Sym. [46] τὸν π. N. Leo, Sym. [47] Καὶ ὅρκῳ β. Sym. [48] ἀπ. πρὸς αὐτόν Sym. — τὸν τ. στ. ed. Leo, τὸν ζ. καὶ τ. τοῦ Κυρίου στ Vat. [49] αὐτόν om. Sym. — ὅρκῳ Leo, Sym. [50] καὶ ὀλ. τ. ἐν τῷ π. Sym. [51] Προσκυνήσας οὖν τὸν β. Sym. προσκυνήσων οὖν τὸν β. Vat. [52] φόρῳ ed. [53] παρ' ἀ. om. Sym.

Digitized by Google

(26) [54] Αὐτίκα οὖν γέγονε θεία κέλευσις πρὸς Λέοντα τὸν Φωκᾶν παρεγγυωμένη μηδαμῶς στάσιν τινὰ ἐννοῆσαι, ἀλλὰ πρὸς ὀλίγον ἐν τῷ ἰδίῳ οἴκῳ ἀναπαύεσθαι [55]· ὡσαύτως καὶ γράμματα [56] ἐκελεύσθη Κωνσταντίνῳ παρακοιμωμένῳ γράψαι τὰ ὅμοια αὐτῷ [57] παραγγέλλοντα, τοῦ μηδὲν ἐναντίον βουλεύσασθαι [58], ἀλλ' ἐν ὑποταγῇ εἶναι τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου. Ἀναλαβόμενος [59] οὖν ταῦτα Ἀνδρέας, πριμικήριος τοῦ βασιλικοῦ βεστιαρίου, ἀπεκόμισεν αὐτῷ ταῦτα **813** ἐν Καππαδοκίᾳ ὄντι· καὶ ἀναδεξάμενος [60] ταῦτα (καὶ ἀναγνοὺς) ἀπελθὼν [61] ἐν τῷ ἰδίῳ οἴκῳ ἡσύχασεν [62].

(27) [63] Τῇ ε' ἑβδομάδι τῶν ἁγίων νηστειῶν [64] δίδοται ἀῤῥαβὼν γαμικῶν [65] συναλλαγμάτων παρὰ Κωνσταντίνου βασιλέως Ἑλένῃ τῇ θυγατρὶ Ῥωμανοῦ [66]· καὶ τῇ γ' (τοῦ Πάσχα τῇ λεγομένῃ) τῆς Γαλιλαίας (εὐλογεῖται καὶ) στεφανοῦται (ἅμα αὐτῇ) παρὰ [67] Νικολάου πατριάρχου, Ῥωμανὸν βασιλεοπάτορα προβαλλόμενος· ἀντ' αὐτοῦ [68] Χριστοφόρον [69] υἱὸν αὐτοῦ ἑταιρειάρχην κατέστησε.

[70] (28) Μετ' [71] οὐ πολὺ δὲ Λέων (198ª) ὁ Φωκᾶς [72], ἀπατηθεὶς παρά (τε) [73] τινῶν ἀρχόντων (καὶ τῶν αὐτοῦ ταγμάτων), πρὸς ἀνταρσίαν κινεῖται, καὶ ἀποστείλας ἀνελάβετο εἶναι σὺν αὐτῷ τόν τε παρακοιμώμενον Κωνσταντῖνον (καὶ [74] Κωνσταντῖνον καὶ Ἀναστάσιον τοὺς [75] αὐταδέλφους) καὶ Κωνσταντῖνον πρωτασηκρῆτιν [76] τὸν Μαλελίαν, πληροφορῶν ἅπαντας καὶ βεβαιῶν ὡς ὑπὲρ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου τὴν τοιαύτην ποιῇ [77] συγκίνησιν. Ῥωμανὸς δὲ ὁ βασιλεοπάτωρ χρυσοβούλλια [78] ποιήσας ἐνυπόγραφα (ὡς) ἐκ προσώπου τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου, τῆς τοιαύτης ἐπιβουλῆς ἀνατροπὴν [79] περιέχοντα, καὶ ὡς οἱ τὸν Φωκᾶν καταλιμπάνοντες, τῷ βασιλεῖ δὲ προσφεύγοντες, ὑπὲρ τοῦ βασιλέως εἰσί, δοὺς [80] Ἄννῃ (τινὶ [81]) γυναικὶ ἀναιδεῖ καὶ θρασείᾳ [82] καὶ **814** κληρικῷ τινι Μιχαὴλ, ἐν [83] τῷ (αὐτοῦ) στρατοπέδῳ ἐξέπεμψεν. Οἱ δὲ ταῦτα (ἀναλαβόμενοι [84]) διέσπειραν παντὶ τῷ στρατῷ· καὶ ὁ μὲν Μιχαὴλ, φωραθεὶς [85] παρὰ τοῦ Φωκᾶ καὶ ἀνηλεῶς τυφθείς, τήν [86] τε ῥῖνα καὶ τὰ ὦτα ἀπετμήθη, ὃς μετὰ ταῦτα παρὰ Ῥωμανοῦ τῆς προσηκούσης ἔτυχεν ἀμοιβῆς, ὡσαύτως καὶ ἡ σὺν αὐτῷ σταλεῖσα γυνή [87].

A Eodemque momento sacrum mandatum ad Leonem Phocam missum, quo relicto seditionis commovendæ proposito, ad modicum tempus domi se contineret, injungebatur. Eum in sensum aliæ litteræ ad Constantinum accubitorem scribi jussæ sunt, rem eamdem, et ne quid in adversum moliatur, sed imperatori Constantino obsequens perseveret, commendantes. Sacras acceptas Andreas, imperatoris vestiarii primicerius, ad eum in Cappadocia tunc forte degentem, detulit; quibus lectis, domum propriam se recipiens, quiete egit.

Sacrorum autem jejuniorum quinta hebdomade, mense Aprili, Helenæ Romani filiæ contractus B nuptialis arrha a Constantino imperatore traditur, et tertia Paschatis feria, Galilææ dicta, benedicitur: et cum ea nuptialibus corollis redimitur a Nicolao patriarcha, tuncque Romanus imperatoris Pater declaratur: et Romani vice Christophorus ejus filius hetæriarches instituitur.

Haud multo post, Leo Phocas, a nonnullis procerum et legionum ei commendatarum militibus seductus, tumultum excitavit, missoque nuntio Constantinum accubitorem, Constantinumque alterum et Anastasium fratres germanos, et Constantinum protasecretis, Maleliæ filium, sibi ascivit, hoc cunctis insinuans et persuadens, motum omnem pro imperatoris Constantini obsequio excitari. Romanus autem imperatoris Pater bullas C aureas propria subscriptione firmatas, velut imperatoris nomine facinus hujusmodi attentatum repressuras edidit: quibus jubebatur, ut, Phoca deserto, qui ad imperatoris partes transirent, pro imperatore stare censerentur: easdem vero Annæ cuidam impudentis oris et profligatæ castitatis mulieri clericoque cuidam Michaeli, ut per adversarium exercitum spargerent, commendavit. Illi receptas litteras per omnem exercitum distribui curarunt: et Michael quidem in rei gestæ suspicionem veniens, crudeliter exceptus a Phoca, naribus et auribus præcisis multatus est, qui postmodum congruam a Romano consecutus est compensationem, et pariter ea, quæ cum eo missa fuerat, mulier.

Variæ lectiones et notæ.

[54] Ἀνάβασις Ῥωμανοῦ cod. γοῦν Leo. — γ. κ. βασιλικὴ Vat. θ. κ. Cont. γ. κ. Sym. 13. [55] ἀναπαύσασθαι Sym. [56] γραφὴν Sym. — γρ. Κ. π. Sym. [57] αὐτῶν Vat. Cont. — π. καὶ μ. Leo, Vat. Cont. — τοῦ — βουλ. om. Sym. [58] καὶ ἐν ὑπ. Sym. — ἐ. β. Vat. Cont. [59] Ἀν. τ. Leo, Ἄπερ δεξάμενος παρὰ Ἀνδρέου πριμικηρίου τοῦ β. προτοθ. ἐν Κ. ἐν Sym. [60] δέξ. Vat. Cont. — καὶ ἀναγνούς om. Leo. [61] οὖν cod. [62] ὡς ἐντεῦθεν πεπληρῶσθαι τὸ κατὰ ποίησιν λόγιον· « Δὴ τότε τὸν μὲν ἀοιδὸν — ὄνδε δομόνδε » Sym. [63] Τῇ ἑβδ. ε' ed. τῇ δὲ ε' ἑβδ. Leo. Vat. Cont. Τῷ Ἀπριλλίῳ μηνὶ Sym. 14. [64] Ἀπριλλίῳ μηνὶ Leo. Vat. Cont. [65] γαμικοῦ συναλλάγματος Sym. Vat. Cont. [66] ᾗ πρὸς κάλλος σωματικὸν ἐπήκμαζε καὶ σύνεσις Vat. ᾗ π. κ. σ. προσηκ. καὶ σ. Cont. — τοῦ π. τῇ λ. et εὐλ. καὶ et ἀ. ἀ. om. Sym. [67] παρὰ om. Vat. — β. γὰρ Ῥ. Sym. [68] δέ Leo, Sym. [69] ἐτ. Χ. τὸν υἱὸν ἀ. κ. Sym. [70] 920. [71] Περὶ τῆς ἀνταρσίας Λέοντος τοῦ Φωκᾶ Vat. — Μετ' οὐ π. Λέων Leo. [72] μετὰ λαοῦ πλείστου Leo. [73] π. τ. ἀ. πρός Sym. 14. — τῶν ἀνταυτοῦ (sic) Vat. [74] καὶ Κ. καὶ Ἀ. τ. ἀ. om. Sym. 14. [75] Γογγυλίους τοὺς ἀ. ed. τοὺς Γ. καὶ ἀ. Leo. [76] ἀσηκρῆτις τὸν Μαλελίας Sym. πρ. τόν Μ. Vat. Cont. [77] ποιεῖται ed. Leo, Sym. [78] χρυσόβουλλον — ἐνυπόγραφον περιέχον, ὅσοι τὸν Φ. τῷ βασιλεοπάτορι δὲ π. Sym. — ὡς om. Vat. χρυσοβούλλ. — ἐνυπόγρα. — περιέχοντ. cod. = χρυσοβούλλιον — ἐνυπόγραφον ? περιέχοντα? [79] τήν Leo. [80] αὐτά Leo. [81] τ. om. Vat. [82] ἣν καὶ Βασιλικὴν προσηγόρευσαν Vat. Cont. [83] ἐν τῷ στ. ἐξ. Sym. [84] ἀν. om. Sym. [85] ἐστείλαν Leo. [86] φ. ἀν. Vat. φ. π. τοῦ Φ. ἀν. Cont. Leo. — ἀν. ἐτύφθη Sym. [86] τήν τε ῥ. om. Vat. ὑπετμ. ἀλλὰ μετὰ τ. Sym. [87] Ἄννα Sym.

Digitized by Google

Qui primus Phocam deseruit, et in Romani partes transiit, Barymichaelis filius exstitit, seditionis hujusce et tyrannidis dissolutionem auspicatus; ei comitem se præbuit Balantius, ambo turmarum præfecti. Leo Phocas vero cum exercitu omnium armorum genere fortiter instructo, Chrysopolim profectus, et Constantinopolis cives exterriturus, a Juvenca lapidea ad Chalcedonem usque castrametatus est. Dum hæc gererentur, a Romano Simeon Caniclei præfectus celoce vectus, libellum imperatoris Constantini manu subscriptum delaturus mittitur.

«Ut imperii mei custodem vigilantissimum et fidelissimum e subditis præter Romanum nullum inveni. Huic post Deum custodiam meam commisi, et vice patris, quod viscera materna et propositum vere paternum in me exseruerit, habere constitui. Leonem Phocam in adversum imperio meo semper insidiantem suspicatus, in illud machinari opere probavi, et in majestatem tyrannice rebellem comperi : quare domesticum amplius non esse decerno, neque tumultum hunc me volente commovisse, sed spontaneo consilio imperium sibi vindicantem hæc aggressum esse declaro.» His ita coram populo lectis, subducere se cuncti, et Romano imperatoris patri adhærere cœperunt. Phocas in angustias deductus, omni spe lapsus est; quare fuga usus et de ingressu in urbem aliquam desperans, quod sine dignitatis titulo et viribus accederet, et forte non reciperetur, veniens ad urbem Ateus nomine, in loco cui Goeleon nomen, fugiens comprehensus est : exinde Romanus Joannem Tubacem et Leonem ejus cognatum hominem in urbem adducturos misit. Comprehensum itaque oculis privaverunt, nullo licet super hoc accepto jussu, sed spontanea voluntate ad hoc ducti : adeo ut imperatoris Pater Romanus de facinore tristatus fuerit.

Mense autem Augusto Constantini Ctemateni, Davidis Camuliani, et Michaelis manganorum curatoris detectæ sunt insidiæ : quare etiam hi, bonis publicatis, verberibus affecti, et per mediam urbem traducti, in exsilium missi sunt.

(29) [88] Πρῶτος οὖν ὁ υἱὸς τοῦ βαρέως Μιχαὴλ [89] καταλιπὼν τὸν Φωκᾶν τῷ Ῥωμανῷ προστέθραμεν, ἀρχὴ γεγονὼς [90] καταλύσεως (τῆς [91] τοιαύτης ἀνταρσίας καὶ τυραννίδος), σὺν αὐτῷ δὲ καὶ ὁ Βαλάντιος [92], τουρμάρχαι [93] ὄντες ἀμφότεροι. Λέων οὖν ὁ Φωκᾶς, μετὰ λαοῦ πλείστου (ἰσχυρῶς [94] καθωπλισμένου) ἐν Χρυσοπόλει [95] καταλαβὼν [96], διέστησε παρατάξεις ἀπὸ τῆς [97] (λιθίνης) δαμάλεως μέχρι Χαλκηδόνος, τοὺς ἐν τῇ πόλει φοβῶν. Ἀποστέλλεται οὖν μετὰ δρόμωνος παρὰ [98] Ῥωμανοῦ Συμεὼν ὁ [99] τοῦ κανικλείου, λόγον ἐνυπόγραφον τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου ἐπιφερόμενος [1].

(30) [2] « Ὡς ἐγὼ φύλακα τῆς ἐμῆς βασιλείας ἐγρηγορώτατον (καὶ [3] εὐνούστατον) καὶ πιστότατον οὐδένα τῶν ὑπὸ χεῖρα ἢ Ῥωμανὸν εὑρηκὼς, τούτῳ [4] τὴν ἐμὴν φυλακὴν μετὰ [5] Θεὸν κατεπίστευσα καὶ ἀντὶ πατρὸς αὐτὸν ἔχειν ἔκρινα, σπλάγχνα πατρικὰ [6] καὶ διάθεσιν γονικὴν πρὸς ἐμὲ ἐνδειξάμενον· Λέοντα δὲ τοῦτον [7] Φωκᾶν ἀεὶ τῇ ἐμῇ βασιλείᾳ ὑποπτεύω [8] ἐπιβουλεύειν, νῦν δὲ ἔργοις αὐτοῖς ἐπίβουλον **815** εὕρηκα καὶ τῆς ἐμῆς ἀρχῆς [9] τυραννικῶς ἐξανιστάμενον· διὸ οὔτε δομέστικον αὐτὸν ἀπὸ τοῦ νῦν [10] εἶναι βούλομαι, οὔτε [11] δὲ ταύτην τὴν ἀνταρσίαν μετὰ βουλῆς ἐμῆς πεπραχέναι φημὶ, ἀλλ' αὐθαιρέτῳ γνώμῃ ταύτην ποιήσασθαι τὴν ἐπίθεσιν, ἑαυτῷ τὴν βασιλείαν σφετεριζόμενον. » Τούτων οὖν τῷ λαῷ ὑπαναγνωσθέντων [12], ἤρξαντο πάντες ὑποχωρεῖν, καὶ τῷ βασιλεοπάτορι προσρύεσθαι Ῥωμανῷ [13]. Τοῦ δὲ Φωκᾶ εἰς ἀμήχανον περιστάντος (καὶ ἀπογνόντος ὡς πάσης ἐλπίδος ἠστοχηκότος), καὶ [14] φυγῇ χρησαμένου, καὶ πρὸς τὸ κάστρον Ἀτεοῦς παραγενομένου, καὶ μὴ δεχθέντος (ἐν [15] χωρίῳ δὲ ὀνομαζομένῳ Γοηλέοντι φεύγοντος καὶ συλληφθέντος), ἀπέστειλε Ῥωμανὸς Ἰωάννην τὸν Τουβάκην καὶ Λέοντα τὸν αὐτοῦ συγγενῆ [16], ὥστε εἰσαγαγεῖν αὐτὸν εἰς τὴν πόλιν. Οἱ δὲ τοῦτον κρατήσαντες ἀπετύφλωσαν, καίτοι μηδεμίαν περὶ τούτου δεξάμενοι ἐντολήν, ἀλλ' αὐθαιρέτῳ γνώμῃ τοῦτο πεποιηκότες, ὡς ἀγανακτῆσαι ἐπὶ τούτῳ [17] καὶ τὸν βασιλεοπάτορα Ῥωμανόν.

(31) [18] Αὐγούστῳ δὲ μηνὶ κατεμηνύθη τὰ τῆς ἐπιβουλῆς Κωνσταντίνου [19] Κτηματηνοῦ καὶ Δαυὶδ Καμουλιανοῦ καὶ Μιχαὴλ κουράτορος [20] τῶν μαγγάνων· καὶ τυφθέντες οὗτοι καὶ δημευθέντες διὰ μέσης διῆλθον τῆς πόλεως, καὶ [21] ἐξορίᾳ παρεπέμφθησαν.

Variæ lectiones et notæ.

[88] Π.ὁ υἱὸς τοῦ Βαρυμιχαὴλ Leo. Π. οὖν ὁ υἱὸς τοῦ B. Sym. 14. Vat. [89] Κωνσταντῖνος ed. Κ. τοῦ τάγματος ἄρχων τῶν Ἱκανάτων Sym. [90] αὐτῷ Sym. [91] τῆς — τυραννίδος om. Sym. — σὺν ἀ. δὲ ὁ. B. Leo. [92] καὶ ὁ λεγόμενος Ἀτζμωρος ed. Sym. Cont. [93] τουρμάρχων ὄντων ἀμφοτέρων Sym. — Λέων δέ Leo, Λέων ὁ Φ. οὖν Vat. [94] l. κ. om. Sym. [95] τὴν Χρυσόπολιν Sym. [96] ἤτις κτλ. etymologica — Καταλαβὼν οὖν τὴν Χ. ὡς εἴρηται δ. π. ἀπὸ τῆς δ. Sym. 15. [97] λ. θ. om. Sym. [98] μετὰ Ῥ. cod. [99] ὁ ἐπὶ κ. Leo, Sym. ὁ ἐπὶ τοῦ κ. Vat. Cont. [1] τάδε διαγορεύοντα a prima manu codicis in margine, ed. Leo, Vat. Cont. [2] Ὡς om. Sym. 15. — Γρηγ. Sym. [3] καὶ ε. om. Leo. [4] τούτου Leo. [5] τοῦτον τὸν Φωκᾶν cod. γε cod. Leo, Sym. [6] μητρικὰ Leo. [7] τόν Leo, Sym. [8] ὑποστεύων ε. νῦν ε. ed. Leo, Sym. ὑπ. ε. νῦν μὲν ε. Vat. Cont. [9] ἀρχῆς om. Vat. — κατεξ. Leo, Sym. Vat. Cont. [10] αὐτόν Vat. [11] ὁ. τ. Leo. ὁ. γὰρ τ. Vat. Cont. [12] ἐπαναγ. Leo. [13] Τοῦ Φ. δέ Vat. Cont. — περ. φ. τε εἰς Ἀ. χ. Sym. [14] χ. φ. Leo, Vat. Cont. [15] ἀλλ' ἐν χ. τινὶ ὁ. Γ. καταντήσαντος Sym. ἐν χ. δὲ ὀν. Γ. φ. καὶ σ. om. ed. — φεύγοντι σ. Leo, καταντήσαντος καὶ σ. Vat. Cont. Ἰω. T. ed. [16] συγ. ἀγαγεῖν ἀ. οἱ δὲ ἐτ. ἀ. παρὰ γνώμην Ῥωμανοῦ Sym. [17] τοῦτο cod. — καὶ β. Leo. [18] Ἀ. δὲ μ. κ. ἐπιβουλὴ διὰ Κ. Κτηματεροῦ μελετωμένη Sym. 16. [19] τοῦ Κτηματινοῦ Vat. ed. Κτηματινοῦ Cont. [20] κουροπαλατῶν M. Sym. — οἱ καὶ τ. ὁ. τε καὶ πομπευθέντες ἐξωρίσθησαν Sym. [21] ἐν Leo.

Digitized by Google

[22] (32) Ἤγαγον δὲ [23] Λέοντα μάγιστρον καὶ δομέστικον τῶν σχολῶν ἐν τῇ πόλει, καὶ διῆλθεν ἐν μέσῃ τῇ ἀγορᾷ ἡμιόνῳ ἐφεζόμενος. A

(33) (198b) Ἐφωράθη δὲ καὶ Ζωὴ [24] Αὐγοῦστα ἐπιβουλεύουσα **816** Ῥωμανῷ διὰ πεφαρμαγμένων βρωμάτων (ὑπὸ [25] Θεοκλήτου νοταρίου τῆς ὑπουργίας σκευασθέντων)· [26] καὶ ταύτην τοῦ παλατίου καταβιβάζουσι καὶ εἰς τὸ Πετρίον ἀπάγουσι τῇ [27] τῆς Ἁγίας Εὐφημίας μονῇ ἀποκείραντες.

(34) [28] Προσεκλήθη δὲ παρὰ Θεοφυλάκτου πατρικίου [29] καὶ κόμητος τοῦ στάβλου εἰς ἄριστον ὁ παιδαγωγὸς Κωνσταντίνου βασιλέως Θεόδωρος καὶ Συμεὼν ὁ αὐτοῦ ἀδελφός. Ἐσθιόντων δὲ αὐτῶν, εἰσῆλθεν Ἰωάννης δρουγγάριος τῆς βίγλης [30] ὁ Κροκόας (λεγόμενος) μετὰ πλείστου λαοῦ, καὶ τούτους ἀναρπάσας [31] εἰς τὸ Ὀψίκιον ἐξώρισεν ἐν τοῖς αὐτῶν προαστείοις ὡς κατὰ [32] Ῥωμανοῦ μελετῶντας. B

(35) [33] Κδ' τοῦ Σεπτεμβρίου μηνὸς (τιμᾶται [34] Ῥωμανὸς) τῇ τοῦ Καίσαρος ἀξίᾳ· καὶ Δεκεμβρίου μηνὶ ιζ' [35], τῇ τῶν προπατόρων [36] Κυριακῇ [37], τῷ τῆς βασιλείας στέφεται διαδήματι παρὰ Κωνσταντίνου βασιλέως (τοῦ [38] γαμβροῦ αὐτοῦ) καὶ Νικολάου πατριάρχου [39].

ΙΑ'. [40] *Περὶ τῆς βασιλείας Ῥωμανοῦ.*

[41] Καὶ Ἰανουαρίου ς', τῇ τῶν ἁγίων Φώτων ἡμέρᾳ, στέφει Θεοδώραν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ· Μαΐῳ δὲ μηνὶ ιζ' [42], ἰνδικτιῶνος ε', Χριστοφόρος ὁ υἱὸς Ῥωμανοῦ ἀναγορεύεται βασιλεύς· **817** στέφεται δὲ τῇ [43] κδ' τοῦ αὐτοῦ μηνὸς παρὰ Κωνσταντίνου βασιλέως τῇ τῆς ἁγίας ν' ἡμέρᾳ· καὶ μόνοι οὗτοι οἱ δύο [44] ἐν ταύτῃ τῇ προελεύσει προῆλθον. C

(2) [45] Ἰουλίῳ δὲ μηνὶ ἰνδικτιῶνος η' (ἡμέρᾳ Κυριακῇ) ἡ τῆς Ἐκκλησίας γέγονεν ἕνωσις παρὰ Ῥωμανοῦ (ἁπάντων ἑνωθέντων μητροπολιτῶν τε καὶ κληρικῶν τῶν ἀπὸ Νικολάου πατριάρχου καὶ Εὐθυμίου) διεσχισμένων.

[46] (3) [47] Ὀγδόῃ δὲ Φεβρουαρίου [48] μηνὸς, ἰνδικτιῶνος θ' ἀποστέλλας Ῥωμανὸς ὑπερορίζει τὸν μάγιστρον Στέφανον τὸν τῆς Καλομαρίας εἰς τὴν Ἀντιγόνου νῆσον ὡς τῆς βασιλείας ἐφίεσθαι κατηγορηθέντα, [49] μοναχὸν αὐτὸν ἀποκείρας ἅμα Θεο-

Leonem insuper magistrum et scholarum domesticum in urbem induxerunt, qui mulo insidens per medium forum pertransiit.

Delata est etiam Zoe Augusta, ut quæ Romano per cibos veneno infectos a Theocleto ministerii notario insidiaretur : quare hanc e palatio recedere coactam, in Sanctæ Euphemiæ monasterio ad Petrium sito tonsis capillis monialem fecerunt.

Theodorus autem Constantini imperatoris pædagogus et Simeon ejus frater, a Theophylacto patricio et stabuli comite ad convivium vocatus est. Recumbentibus illis, Joannes drungarius vigiliarum, Curcuas dictus, cum populi turba ingressus, raptos eosdem ad Opsicium eliminatos propriis in suburbanis, velut adversus Romanum machinatos, exsulare coegit.

Quarto vero supra vicesimum Septembris mensis, Cæsaris dignitate, Decembris autem mensis decimo septimo, Christi Domini proparentum festo, imperii diademate a Constantino imperatore, ejus genero, et Nicolao patriarcha Romanus ornatur.

XI. *De imperio Romani.*

Januarii vero die 6, sanctorum Luminum die, Theodoram uxorem coronat; mox Maii mensis decimo septimo, indictione quinta, Christophorus Romani filius imperator renuntiatur : et ejusdem mensis vicesimo, sanctæ Pentecostes die festo, a Constantino redimitur : istique duo soli in ejusdem diei processu solemni per urbem progressi sunt.

Porro Julio mense, indictione octava, die Dominico, totius Ecclesiæ a Romano inita est concordia, cunctis metropolitis et clericis, qui a Nicolai et Euthymii partibus recesserant, in consensionem redeuntibus.

Mensis autem Februarii die octavo, indictione nona; mittens Romanus magistrum Stephanum Calomariæ filium in Antigoniam insulam exsulem ejecit, imperii affectati delatum; cum prius una cum Theophane Tichiote et Paulo orphanotropho

Variæ lectiones et notæ.

[22] § 32 om. Sym. [23] *καὶ* ed. Vat. Cont. [24] ἡ Sym. 16. [25] ὑπὸ — σκ. om. Sym. [26] καὶ τ. τοῦ π. καταβιβάσαντες ἐν τῇ τῆς ἁ. Ἐ. μ. ἀπέκειραν Sym. [27] ἐν τῇ Vat. ἐν τῇ τῆς Cont. Sym. τῆς Leo. [28] Ἐ. οὖν ed. Καὶ ἐ. Sym. 16. [29] καὶ νοταρίου Vat. [30] τῆς βίγλας Vat. om. Leo. — Κουρκούας ed. Leo, Sym. — om. λεγ. Leo, Sym. [31] ἀν. ὡς κ. Ῥ. μ. εἰς Ὀψ. ἐξ. Sym. [32] τοῦ ed. [33] Περὶ Ῥωμανοῦ Καίσαρος Par. 1706 Ῥωμανὸς ὁ Ἀβάσταχτος. Εἰκάδι δὲ τετάρτῃ τοῦ Σ. μ. Vat. Ἐ. δὲ τ. Σ. μ. Leo. Cont. Τῇ κδ' τοῦ Σ. μ. Sym. 17. Ἐ. δὲ καὶ τ. Σ. μ. Ven [34] τ. Ῥ. om. Leo. ΠΕΡΙ ΡΩΜΑΝΟΥ ΚΑΙΣΑΡΟΣ et linea 13 XI. ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΡΩΜΑΝΟΥ. Exinde lege ια' pro ι. [35] τοῦ μηνός Cont. Vat. [36] πρων. ed. [37] κῦ Leo, cod. [38] τοῦ γ. ἀ. om. Leo, Sym. Vat. Cont. [39] ἐν ἔτει τῷ ,ϛυνη', ἰνδικτιῶνος η' Sym. ἐν ἐ. ἐξάκις χιλιοστῷ τετρακοσιοστῷ εἰκοστῷ, ἰνδ. η' Vat. [40] Par. 1706, in codice deest rubrica. 18. Καὶ Ἰανουαρ. ς' cod. Καὶ Ἰανουαρίῳ ἕκτῃ Vat. Ἐν ἔτει ,ϛυκη', ἰνδ. η' καὶ Ἰανουαρίῳ ς' Cont. — Καὶ τῶν ἁγίων Θεοφανίων στέφεται **Θ**. ἡ γυνὴ ἀ. καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ τοῦ αὐτοῦ μηνὸς τῆς ε' ἰνδ. Χ. ὁ ὢς Ῥ. διαγ. ῥ. Sym. 17. [41] 921. [42] ἰνδ'. η' margo P. in Sym. ε' ἰνδικτιῶν. Vat. sed est nona, θ'; nam dies S. Ignatii in dominicam a. 920 cadit; a. 919 vero, ind. 8ª, Veneris in diem; Pentecoste autem in 17ᵘᵐ Maii annis tantum cadit 935 et 940, 5ª indictione 932 in 20ᵘᵐ ut a. 921. [43] Τῇ εἰκάδι τοῦ Leo. [44] ἐν τῇ αὐτῇ πρ. Leo. [45] Περὶ τῆς ἑνώσεως τῆς ἐκκλησίας Vat. Ἰουνίῳ ed. τῷ δὲ Ἰουλ. μ. Sym. 18. — ὀγδόῃ ἰνδ. Leo, η' ἰνδ. Vat. τῆς αὐτῆς ἰνδ. Sym. — ἡμ. κῦ cod. Leo, om. Sym. — π. Ῥ. γ. ἐν. Leo, Vat. Cont. γίνεται ἕνωσις τῶν ἀποσχιστῶν Sym. om. ἀπ. — Εὐθυμίου. [46] 924. [47] Ὀγδόῃ δὲ φε. μη. ἰνδ. δ' cod. θ' δὲ φ. μ. ἰνδ. θ'. Vat. Τῷ δὲ η' μηνὶ τῆς θ' ἐπινεμήσεως Sym. [48] Ὁ. δὲ Φεβρουαρίῳ μηνὶ, ἰνδ. θ. ed. — ιθ' Leo. — ὑποπτευθεὶς Στέφανος ὁ μάγιστρος ὡς τῆς β. ἐφιέμενος ἀποκείρεται ἐν τῇ τοῦ Α. νήσῳ Sym. [49] πρῶτον Leo, scl. a. (μοναχόν.)

Digitized by Google

propriis domesticis in monachum detonsus fuisset.

Cæterum Romanus imperator ad Tribunalium solemnem habens processum, cunctis armorum omni genere instructis, factaque militum recensione, derepente Romanus præfatus, et Constantinus, inusitata celeritate usi, in palatium revertuntur : a Leone quippe Arsenii domestico, Arsenii ipsius et Pauli Manglanitæ conspiratio delata fuerat : ex quo verberibus acceptis, et bonis fisco addictis in exsilium translati sunt. Erat porro tunc ab imperatore proximus potestate Joannes presbyter et rector, qui Leonem Armenii filium hebdomadarium curavit fieri imperatori prius commendatum.

Erat tunc in Hellade Rentacius quidam, Niceteæ patricii cognatus, homo illiberalis et parricidii reus, ut proprio patri insidiatus; qui filii impetum fugiens, navi conscensa, apud Cretenses se receperat; Rentacius interim, data potestate usus, omnes paternas facultates deprædatus, urbem petiit ubi in magna Dei ecclesia refugium quæsivit. Romanus autem de ejus facinoribus et latrociniis certior factus, eum ex asylo trahi et plecti jubet. Rentacius vero mendacibus epistolis ad Bulgaros missis, ad eos transfugere decreverat; deprehensus autem et convictus oculis privatus est.

Bulgaris vero ad Catasyrtas usque post Adraletæ domestici mortem excurrentibus, Pothus, Argyri filius, scholarum domesticus creatus est. Hic ad Thermopolim copiis eductis, Michaelem Morolcontis filium vices suas obeuntem, Bulgarorum motum exploraturum misit. Ille de improviso agmini eorum factus obviam, plurimos quidem occidit, vulneribus autem acceptis, in urbe postmodum vitam finivit.

Eo tempore insidiæ adversus Romanum imperatorem structæ ab Anastasio sacellario et aurificinæ principe, et Theodoreto cubiculario, et Demetrio regii fisci notario, et Nicolao Cubatzæ, qui Constantino imperatori favebant, a Theocleto officii notario delatæ sunt : iidemque convicti verberibus

φάνει Τειχιώτη καὶ Παύλῳ ὀρφανοτρόφῳ [66] ἀνθρώποις αὐτοῦ.

(4) [67] Ἐποίησε δὲ Ῥωμανὸς [68] βασιλεὺς ἐν τῷ Τριβουναλίῳ πρόκενσον, συνηγμένων ἁπάντων ἐκεῖσε [69] μεθ' ὅπλων · τοῦ δὲ νουμίου γενομένου, αἰφνίδιον Ῥωμανὸς καὶ Κωνσταντῖνος τάχει πολλῷ εἰς τὸ παλάτιον ὑποστρέφουσιν · ἐμηνύθη γὰρ παρὰ Λέοντος, ἀνθρώπου τοῦ Ἀρσενίου, (ἡ αὐτοῦ τοῦ Ἀρσενίου) ἐπιβουλὴ καὶ Παύλου [70] Μαγγλαβίτου, οἳ [71] τυφθέντες καὶ δημευθέντες ἐξωρίσθησαν · (ἦν [72] δὲ τότε παραδυναστεύων ὁ πρεσβύτερος Ἰωάννης, ὁ ῥαίκτωρ, ὃς Λέοντα τὸν τοῦ Ἀρσενίου [73] ἐποίησε ἑβδομαδάριον τῷ βασιλεῖ τοῦτον προσοικειώσας).

818 (5) [74] Ἐγένετο (δέ) τις Ῥεντάκιος ἐν Ἑλλάδι, συγγενὴς ὢν Νικήτα πατρικίου, ἀπαίδευτός [75] τε καὶ πατραλῴας · ὃς τὸν ἑαυτοῦ πατέρα καταδιώκων φονεῦσαι, ἐπειδήπερ ἐκεῖνος φεύγων αὐτοῦ τὴν ἐπίθεσιν, ἐν πλοίῳ εἰσελθών, ἐξέπλει καὶ παρὰ τῶν Κρητῶν κατεσχέθη, οὗτος ὁ Ῥεντάκιος, ἅδειαν εὑρὼν πάντα τὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐληΐσατο καὶ [76] ἐν τῇ πόλει ἀνελθὼν [τῇ Μεγάλῃ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ προσέφυγεν. Ῥωμανὸς δὲ ὁ βασιλεὺς τὰς αὐτοῦ ἀταξίας καὶ λεηλασίας καταμαθὼν] τοῦτον τῆς ἐκκλησίας ἐξαγαγεῖν ἐβουλεύσατο καὶ παιδεῦσαι. Ὁ δὲ, ψευδεῖς ἐπιστολὰς πρὸς Βουλγάρους πλασάμενος, πρὸς αὐτοὺς αὐτομολῆσαι ἐβουλεύσατο [77]. Κρατηθεὶς δὲ καὶ ἐλεγχθεὶς τοὺς ὀφθαλμοὺς [78] ἀποστερεῖται.

(6) [79] Τῶν δὲ Βουλγάρων πάλιν ἐξελασάντων μέχρι Κατασυρτῶν, μετὰ [80] τὴν τοῦ δομεστίκου Ἀδραλέστου [81] τελευτὴν, προεβλήθη Πόθος, ὁ τοῦ Ἀργυροῦ δομέστικος τῶν σχολῶν · καὶ μέχρι Θερμοπόλεως μετὰ τῶν ταγμάτων ἐξελθὼν, ἀπέστειλε Μιχαὴλ τὸν [82] τοῦ Μωρολέοντος υἱὸν (τοποτηρητὴν ὄντα) τοὺς Βουλγάρους κατασκοπήσαντα. Ὁ [83] δὲ ἀπροόπτως τῷ λόχῳ αὐτῶν ἐμπεσὼν, πολλοὺς μὲν τῶν Βουλγάρων ἀνεῖλεν, πληγεὶς δὲ καὶ [84] αὐτὸς εἰσελθὼν ἐν τῇ πόλει ἐτελεύτησεν.

(7) [85] Ἐμηνύθη δὲ τότε διὰ Θεοκλήτου νοταρίου τῆς ὑπουργίας ἡ κατὰ Ῥωμανοῦ (τοῦ) [86] βασιλέως ἐπιβουλὴ Ἀναστασίου **819** σακελλαρίου καὶ ἄρχοντος τοῦ χρυσοχείου [87] καὶ Θεοδωρήτου κοιτωνίτου καὶ Δημητρίου, [88] βασιλικοῦ νοταρίου τοῦ εἰδικοῦ [89], καὶ Νικολάου τοῦ Κουβάτζη καὶ Θεοδότου πρωτο-

Variæ lectiones et notæ.

[66] τοῖς Sym. [67] Πάλιν μηνύεται ἐπιβουλὴ μελετᾶσθαι παρὰ Ἀ. καὶ Π. τῶν μ. Sym. 19. [68] ὁ Vat. [69] μεθ' ὁ. ἐκ. Leo. [70] ἡ ἀ. Ἀ. Cont. om. Vat. ex homoioteleuto. [71] Μαγλαβιτ. cod. μαγγλαβίτου Cont. ed. [72] καὶ ed. Sym. [73] ἦν — προσοικειώσας om. Sym. — Ἰω. ὁ πρ. καὶ Leo. [74] Ἀρμενίου Leo. — ἐποίησε Vat. [75] Περὶ Ῥεντακίου τοῦ Ἑλλαδικοῦ Vat. Ῥεντάκης ὁ Ἑλλαδικὸς π. γενόμενος ἐπεὶ πάντα Sym. 20. — δέ om. Vat. Cont. — Ἑλλαδικός Vat. Cont. — Νικήτ. cod. Νικήτα τοῦ Vat. Cont. [76] ἀπ. δέ Vat. Cont. — π. ἐλ. Vat. Sym. Cont. [77] καὶ τῇ π. πρ. ψ. γρ. συσκευάσας πρ. Βουλγαρίαν ἀποφυγεῖν ἔμελλε Sym. — τῇ — καταμαθὼν om. cod. ex homoioteleuto. [78] ἐβούλετο Vat. Cont. — Κρ. οὖν τ. ὀ. ἐξορύσσεται Sym. [79] τῶν ὀφθαλμῶν Vat. Cont. τῆς τε οὔσης καὶ τῶν ὀ. στ.) [80] Καὶ πάλιν οἱ Βούλγαροι μ. τῶν Κ. ἐξελαύνουσι μ. τὴν τοῦ δουκός Sym. 21. [81] δέ cd. cod. [82] Ἀδραλέτου Leo. — προβάλλεται Π. δ. τῶν σχ. ὁ τοῦ Ἀ. Sym. [83] τὸν Μ. ed. τὸν τοῦ Μωρολέ. Sym. — τ. ὀ. om. Sym. [84] εἰσελθὼν ἔσω π. ed. εἰσελθεσῶν cod. εἰσελθὼν e linea seq. irrepsit. [85] καὶ ἀ. δὲ πλ. ἐν τῇ π. ἐ. ἐτ. Sym. καὶ ἀ. ἐν τῇ π. ἐτ. Vat. Cont. [86] Περὶ τῆς ἐπιβουλῆς τῆς κατὰ Ῥωμανοῦ δι' ἧς προφάσεως ὑποβιβάζει τὸν Πορφυρογέννητον ποιήσας αὐτὸν β' βασιλέα Vat. — Πάλιν δὲ μηνύεται ἐπ. κ. Ῥ ὑπὸ Ἀ, γενησομένη σ. καὶ Θ. Sym. 22. — παρὰ Θ. Leo. [87] τοῦ om. Vat. Cont. [88] χρυσοχείου cod. Vat. χρυσοχέστου Cont. χρυσοχόου Leo. [89] ν. β. Leo, πρωτονοταρίου τοῦ εἰδικοῦ καὶ ἄλλων τινῶν ὡς δῆθεν ὑ. Κ. β. ἀγωνιζόμενοι ἐλ. ἐτ. καὶ τὴν μέσην διελθόντες ἐξωρίσθησαν Sym. [90] ld. cod.

Digitized by Google

καράβου, οἳ καὶ ὑπὲρ Κωνσταντίνου βασιλέως δῆθεν ἐσπούδαζον (199ᵃ). Καὶ [78] δὴ ἐλεγχθέντες ἐτύφθησαν, καὶ ἐν τῇ μέσῃ διῆλθον καὶ ὑπερόριοι κατέστησαν. Ὁ δὲ Θεοδώρητος ἰδίᾳ [76] ἐν τῷ λεγομένῳ Τρικόγχῳ τοῦ παλατίου τυφθεὶς καὶ αὐτὸς ἐξωρίσθη· τὸν δὲ σακελλάριον Ἀναστάσιον ἀπέκειραν ἐν τῇ μονῇ τῶν Ἐλεγμῶν [77], ἔνθα καὶ τελευτᾷ.

(8) Τῆς τοιαύτης [78] δὲ προφάσεως λαβόμενος Ῥωμανὸς τὸν βασιλέα Κωνσταντῖνον ὑποβιβάζει, καὶ δεύτερον καθίστησιν· ἑαυτὸν δὲ προάγει [79] εἰς τὸ ἔμπροσθεν [80].

(9) [81] Ἐκστρατεύει δὲ πάλιν Συμεὼν κατὰ Ῥωμαίων, καὶ πλῆθος Βουλγάρων ἀποστείλας ἅμα [82] Καυκάνῳ καὶ Μηνικῷ καὶ ἑτέροις, ἐκέλευσε κατὰ τῆς πόλεως ὅτι τάχιστα ἐξελαύνειν. [83] Διελθόντες οὖν οὗτοι διὰ τῶν ὀρῶν, ἦλθον μέχρι τῶν Μαγλαβά [84]. Τὴν αὐτῶν δὲ ἔφοδον μαθὼν ὁ βασιλεὺς Ῥωμανὸς (λογισάμενος μὴ τὰ τῶν Πηγῶν παλάτια καὶ τὸ Στενὸν κατελθόντες ἐμπρήσωσιν), Ἰωάννην ῥαίκτωρα ἀποστέλλει ἅμα Λέοντι καὶ Πόθῳ τοῖς Ἀργυροῖς λεγομένοις [85], ἔχοντας μεθ' ἑαυτῶν πλῆθος ἱκανὸν ἔκ [87] τε τῶν βασιλικῶν καὶ [87] τῆς ἑταιρίας καὶ τῶν ταγματικῶν, οἷς συνῆν καὶ Ἀλέξιος (ὁ) [88] πατρίκιος καὶ δρουγγάριος τῶν πλωΐμων ὁ Μουσελὲ μετὰ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ — ἦν δὲ ε' τῶν Νηστειῶν ἑβδομάς. **820** — [89] Διατάξαντες οὖν οὗτοι τὸν λαὸν [90] ἐν τοῖς πεδινοῖς καὶ χαμαλωτέροις [90ᵃ] τόποις τῶν Πηγῶν, τῶν Βουλγάρων ἄνωθεν ἀναφανέντων ἐνόπλων καὶ [91] βοῇ χρησαμένων ἀσήμῳ καὶ φοβερᾷ καὶ σφοδρωτάτως ἐπελασάντων κατ' αὐτῶν [92], παρευθὺ φεύγει μὲν Ἰωάννης ὁ ῥαίκτωρ, σφάττεται [δὲ [93]] ὑπὲρ τούτου ἀγωνιζόμενος Φωτεινὸς ὁ τοῦ Πλατυπόδη (υἱὸς καὶ πολλοὶ ἕτεροι· μόλις οὖν [94] διασωθεὶς ἦλθε [95] φεύγων ἔνοπλος μετὰ δρόμωνος καὶ Ἀλέξιος δρουγγάριος ὁ Μουσηλὲ [96], καὶ μὴ ἰσχύσας [97] τέλειον ἀνελθεῖν ἐπὶ τὴν τοῦ δρόμωνος ἀποβάθραν, πεσὼν ἐν τῇ θαλάσσῃ σὺν τῷ αὐτοῦ πρωτομανδάτωρι ἀπεπνίγη). [98] Οἱ [99] Ἀργυροὶ δὲ ἐν τῷ καστελλίῳ φυγόντες διεσώθησαν. Πλωΐμοι δὲ καὶ τὸ (λοιπὸν) [1] ἅπαν πλῆθος, οἱ μὲν τὰς τῶν παλεμίων χεῖρας φεύγοντες ἐν τῇ θαλάσσῃ ἀπεπνίγησαν· οἱ δὲ σιδήρου γεγόνασι παρανάλωμα· οἱ δὲ χερσὶ Βουλγαρικαῖς (αἰχμάλωτοι) συνελήφθησαν. Οἱ δὲ Βούλγαροι, μηδένα [2] τὸν κωλύοντα ἔχοντες, τά τε παλάτια τῶν [3] Πηγῶν ἐπυρπόλησαν καὶ τὸ Στενὸν ἅπαν κατέκαυσαν. (Οὕτως [4] ἄρα δεινὸν ἀβουλία καὶ ἀπειρία θρασύτητα σύμμαχον ἔχουσα.)

A

B

B

Pœnas dederunt, et per mediam urbem deducti sunt et in exsilium relegati. Theodoretus autem seorsim ad Triconchum palatii plagis acceptis, in exsilium ejectus est : Anastasium autem sacellarium in Elimorum monasterio cæsarie mulctaverunt; in quo et defunctus est.

Romanus, eo prætextu accepto, imperatorem Constantinum primatu deturbat, et secundum constituit; seipsum vero priorem præponit.

Simeon porro adversus Romanos exercitum rursus educit, militesque emissos, ducibus Caucano, Menico et aliis, contra urbem quantocius tendere imperavit. Illi per montes progressi Manglaba pervenerunt. Eorum adventu ab imperatore Romano cognito, ne Pegarum palatia et Stenum aggressi incenderent, Joannem rectorem una cum Leone et Potho, dictis Argyris, ex regiis confœderatis et gregariis militibus copias secum habentibus misit, quibus insuper adjunctus est Alexius patricius, Muzelis filius, classis drungarius, cum navali acie. Erat porro tunc jejuniorum hebdomas quinta.—Instructo abeis exercitu in campestribus ac depressioribus Pegarum locis, Bulgarisque e superiore editiorique parte armata manu apparentibus, et incomposita tremendaque vociferatione usis et impetu magno in eos irruentibus, derepente Joannes rector fugam arripit; Faustinusque Platypodis filius pro eo decertans cum aliis plurimis interfectus est. Vix itaque periculo ereptus celocem ingressus est. Fuga quoque subduxit se Alexius armis omnibus munitus, et Alexius Muzelis, drungarius. Qui cum ad celocis scalam commode conscendere nequiret, in mare cum protomandatore præcipitatus, profundo submersus est. Argyri vero ad castellum fuga sibi consuluerunt. Classiariorum vero cum reliqua multitudine alii manus hostium fugientes in mari submersi sunt, alii ferro absumpti, alii in captivitatem redacti. Bulgari, nullum reperientes obvium, Pegarum palatia Stenique spatium omne succenderunt. Adeo periculosa est imprudentia cum temeritate et imperitia conjuncta!

Variæ lectiones et notæ.

[78] Καὶ διελ. Vat. Cont. [76] ἰδίως Leo. [77] Ἐλειμῶν Leo. [78] τοιαύτης — § 16 πολεμικῶν κατὰ excidit in Vat. toto folio deficiente. — ἑαυτοῦ κ. Sym. 23 om. seqq. [79] προάγειν cod. [80] τῷ τὰς ἐπιβουλὰς καὶ τὸν ἐξ αὐτῶν θάνατον δεδοικέναι, κ. τ. λ. Cont. 7. [81] Π. οὖν ἐκστρατεύουσι Βούλγαροι μ. τῶν M. Sym. 25. [82] ἅμα καὶ χαγάνῳ Cont. 8. [83] Δ. οὖν διά Cont. Διελθόντων οὖν διά Leo. [84] Μαγλ. cod. — Ὅπερ μ. Sym. om. λογ. — ἐμπρ. — αὐτ. cod. αὐτήν Leo. [85] λεγ. om. Cont. Sym. [86] ἔκ τε τῶν ταγμάτων καὶ τῶν τῆς ἑτ. Sym. [87] τῶν Leo, Sym. [88] ὁ om. Cont. Sym. Leo. — Μωσηλέ ed. — τῶν ν. ἑβδ. ε' Leo. [89] Δ. οὖν τόν ed. Δ. οὖτ. τόν Cont. [90] αὐτῶν Sym. [91] ἐν. βοῇ Cont. [92] παρελ. Cont. — ἀ. εὐθὺς φ. ὁρ. Sym. ἀ. π. ed. π. μὲν φ. Cont. ἀ. φαν. π. μὲν φ. Leo. [93] ὁ τοῦ Πλατύποδος ὑς Φ. ed. — Πλατυπόδ. cod. — υἱὸς — ἀπεπνίγη om. Sym. [94] ὁ ῥαίκτωρ Cont. [95] εἰσῆλθεν εἰς τὸν δρόμωνα· ἦλθε δὲ φ. ἐν καὶ Ἀλ. ed. Leo, Cont. [96] ὁ M. ὁρ. Leo. ὁρ. ὁ Μωσηλέ cod. — Μωσηλὲ cod. sed modo Mουσ. legerat. [97] ἰσχ. ἀν. ed. — ἐν τῇ τοῦ δ. ἀποβάθρα Leo, Cont. — ἀναβ. ed. [98] Οἱ om. Cont. [99] ὅτε Πόθος καὶ Λέων πατρίκιος Cont. — δ. φεύγοντες Leo. [1] καὶ οἱ λοιποὶ οἱ μὲν ἐσφάγησαν, οἱ δὲ ἐν τῇ θ. ἀπώλοντο, ἄλλοι ἀ. γεγόνασι οἱ A. δὲ ἐν τῷ κ. φ. δ. Sym. — λοιπὸν et αὐχμ. om. Cont. [2] μ. ἔχ. κ. Leo. [3] τῶν π. π. Cont. [4] οὕτως — ἐχ. om. Leo, Sym.

Digitized by Google

Februarii porro mensis die vicesimo, indictione decima, Theodora Romani consors moritur, corpusque illius depositum est in ipsa imperatoris Romani domo quæ ab eo in monasterium fuit conversa.

A (10) [5] Κ' δὲ Φεβρουαρίου μηνὸς ι' ἰνδικτιῶνος Θεοδώρα [6] σύμβιος Ῥωμανοῦ τελευτᾷ· καὶ [7] κατετέθη τὸ σῶμα αὐτῆς ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ τοῦ βασιλέως Ῥωμανοῦ τῷ ὑπ' αὐτοῦ (εἰς [8]) μοναστήριον ἀμειφθέντι.

Eodem mense Sophia, imperatoris Christophori conjux, coronatur. Eo tempore Curopalates Iber in urbem advenit, et per medium forum magnifice ornatum cum multo honore et gloria deductus est, et ad Sanctam Dei Sophiam progressus, templi immanitatem et cultum contemplatus (intus enim decoratum et aulæis auro variegatis ornatum fuerat priusquam introduceretur), variamque ejus supellectilem demiratus, vere Dei domum esse hunc locum dixit, ac deinde in patriam reversus est.

(11) [9] Τῷ δὲ αὐτῷ μηνὶ στέφεται Σοφία ἡ τοῦ βασιλέως **821** Χριστοφόρου γυνή [10]. Τηνικαῦτα δὲ καὶ Κουροπαλάτης Ἴβηρ ἐν τῇ πόλει παρεγένετο, καὶ διὰ μέσης τῆς ἀγορᾶς διελθὼν κεκοσμημένης λαμπρῶς μετὰ δόξης πολλῆς καὶ τιμῆς ὑπεδέχθη (ὃν καὶ ἐν τῇ Ἁγίᾳ τοῦ Θεοῦ Σοφίᾳ [11] εἰσήγαγον [12], τὸ κάλλος αὐτῆς καὶ τὸ μέγεθος θεασάμενον [13] καὶ τὸν πολυτελῆ κόσμον — καλλωπίσαντες γὰρ αὐτὴν [14] καὶ περιστείλαντες πέπλοις χρυσοῦφέσι καὶ κόσμῳ παντοίῳ οὕτως εἰσήγαγον ἐν αὐτῇ [15]). Ὁ [16] δὲ, τὸ θαυμαστὸν καὶ ὑπερμέγεθες τοῦ ναοῦ ἔργον καταπλαγεὶς καὶ τὸν πολυτελῆ κόσμον ὑπερθαυμάσας καὶ ἀληθῶς Θεοῦ κατοικίαν εἶναι τὸν [17] χῶρον τοῦτον εἰπὼν, αὖθις ὑπέστρεψεν εἰς τὰ οἰκεῖα [18].

Junio postmodum mense Bulgaris iterato bellum inferentibus, et ad Sanctæ Theodoræ palatia penetrantibus, et eadem igne depopulatis, Romanus imperator, copiarum ducibus convocatis, Sactice dicto ei adhærente, sumptis animis milites hortabatur in hostes irrumpere, et pro patria prœliari commonebat. Illi pro Christianis se mori paratos polliciti sunt. Postera igitur luce, præfatus Sacticeş, ab imperatore armatus, fidem a se datam veram et constantem demonstravit. Bulgaros quippe retro aggressus, et in eorum castra insiliens, cunctos ibi repertos trucidavit. Bulgari, quod gestum erat percipientes, in castra revertuntur, et consertis manibus Sacticem paucis comitatum terga dare cogunt. Ille fortiter prœliatus multis hostium occisis, totque aliis oppugnatus ut resistere non valeret amplius, equum laxatis habenis ad fugam impulit, fluviumque ibidem prœterfluentem trajiciens, equo profundi limo infixo ad podicem et coxendicem vulneratur. Equo itaque limo vix extracto, opem ferentibus suis, ad Blachernas defertur, et sacro loculo impositus, plaga mortifera accepta, nocte mortuus est.

B (12) [19] Ἰουνίῳ δὲ μηνὶ τῶν Βουλγάρων πάλιν ἐκστρατευσάντων καὶ μέχρι τῶν τῆς Ἁγίας Θεοδώρας [20] παλατίων ἐλθόντων, καὶ ταῦτα πυρὶ παραδόντων [21], εἰς ἄριστον ὁ βασιλεὺς Ῥωμανὸς (τοὺς) [22] τῶν ταγμάτων ἄρχοντας συνεκάλεσε, συνόντος αὐτοῖς [23] καὶ τοῦ λεγομένου Σακτίκη, καὶ παρῄνει τούτοις καὶ προὐτρέπετο [24] κατὰ τῶν ἐναντίων ἐξελθεῖν καὶ τῆς πατρίδος ὑπεραγωνίσασθαι. Οἱ δὲ συνέθεντο ἑτοίμως τῆς αὐτοῦ βασιλείας καὶ τῶν Χριστιανῶν ὑπεραποθνήσκειν. Τῇ οὖν ἐπαύριον καθοπλισθεὶς παρὰ τοῦ βασιλέως ὁ εἰρημένος Σακτίκης ἀληθῆ οὖσαν τὴν ἑαυτοῦ πίστιν (τε [25]) καὶ ἀνδρείαν ἀπέδειξεν· ὄπισθε γὰρ τῶν Βουλγάρων (199b) γενόμενος καὶ εἰς τὸ στρατόπεδον αὐτῶν ἐμπεσὼν, πάντας τοὺς ἐκεῖ εὑρεθέντας κατέσφαξεν.

C Μαθόντες οὖν οἱ Βούλγαροι τὸ γεγονὸς, ὑποστρέφουσιν ἐν τῷ στρατοπέδῳ, καὶ πολέμου συγκροτηθέντος, τρέπουσι τὸν Σακτίκην σὺν ὀλίγοις [26] ὑπάρχοντα. **822** Ὁ δὲ, ἐπειδὴ γενναίως ἀγωνισάμενος [27], πολλοὺς ἀνελὼν, οὐκ ἔτι ἀντέχειν ἠδύνατο πρὸς τὸ πλῆθος τῶν πολεμίων, μεθίησι τοῦ ἵππου τὸν χαλινὸν, καὶ εἰς φυγὴν ἤλαυνε· ποταμὸν δέ τινα (ἐκεῖσε) [28] παραῤῥέοντα διαπερῶν, τοῦ ἵππου αὐτοῦ ἐν τῇ [29] ἰλὺι ἐμπαγέντος, τιτρώσκεται κατὰ τῆς ἕδρας καὶ τοῦ μηροῦ· μόλις οὖν τοῦ ἵππου ἐκ [30] τῆς ἰλύος ἀνασπασθέντος συνεργείᾳ τῶν ὑπὸ χεῖρα, διασώζεται μέχρι τῶν Βλαχερνῶν, καὶ τεθεὶς [31] ἐν τῇ ἁγίᾳ σορῷ, καιρίας τῆς πληγῆς οὔσης, τῇ νυκτὶ ἐτελεύτησε.

Eodem tempore reverendissimus Petronas, imperatoris Romani jussu, ex sede monachorum Sancti Mamantis, prope portam Xylocercus dictam

D (13) Τηνικαῦτα δὲ καὶ Πετρωνᾶς αἰδεσιμώτατος προστάξει Ῥωμανοῦ βασιλέως ἤγαγε λάρνακα [32] ἔνζωδον καὶ ἑτέρα δύο γλυφῆς ἀμοιροῦντα [33] ἐκ τῆς

Variæ lectiones et notæ.

[5] Εἰκάδι δὲ Φεβρουαρίῳ μηνὶ Cont. ed. Leo, τῷ δὲ φ. μ. Sym. 24. Κ. δὲ φε. μη. cod. — ἰνδ. ι' ed Cont. τῆς ι' ἰνδ. τῇ κ. τοῦ μηνός Sym. ια' ἰνδ.? [6] ἡ Sym. [7] καὶ κατατίθεται εἰς τὸνοἶκον τοῦ β. Ῥ. τὸν ὑπ' ἀ. εἰς μ. γενόμενον Sym. [8] εἰς om. Cont. [9] Καὶ στ. Sym. 24. [10] Τότε καὶ Ἰ. κ. ἐν τῇ π. π. καὶ πρόοδος αὐτῷ λαμπρὰ γέγονε καὶ μ. τ. ὑπ. καὶ ἡ ἁγ. Σ. τούτῳ κεκοσμημένη ὑπεδείχθη Sym. om. ὃν — αὐτῇ. [11] ἁπηγ. Cont. [12] καὶ Leo. [13] θεασάμ. cod. θεασάμενος Leo. [14] ταύτην Cont. [15] αὐτῷ ed. [16] εἰς ὃν ναὸν εἰσελθὼν καὶ θαυμάσας πάλιν εἰς τὰ ἴδια ὑπ. Sym. [17] Ἱερὸν Cont. [18] ἴδια Leo, Cont. Sym. [19] τῶν δὲ Β. π. ἐκστρ. καὶ μ. τῆς Cont. Καὶ π. οἱ Βούλγαροι ἐν τῷ Ἰ. μ. μέχρι τῶν τῆς ἁ. Θ. π. ἦλθον καὶ τ. π. δόντες τὰ ἐξῆς ἐλῃζοντο, καὶ πάλιν πολέμου γενομένου, τρέπονται Ῥωμαῖοι Sym. 25 om. seqq. [20] ἐ. π. Cont. [21] παραδόντες cod. παραδιδόντων Cont. — ἐξανιστάμενος ὁ β. Ῥ. Leo. [22] τοὺς om. Cont. [23] αὐτῷ Leo. [24] προετρ. cod. [25] τε om. Cont. [26] ὀλίγων Cont. [27] καὶ Leo, Cont. [28] ἐκεῖσε om. Cont. [29] τοῦτου Cont. [30] ἐκτὸς l. Leo. Ὁ δὲ λεγόμενος Σ. πολλὰ ἀνδραγαθήσας, πολλούς τε ἀνελὼν καὶ πρὸς τὸ πλῆθος ἀντιστῆναι μὴ δυνάμενος, καιρίαν πληγεὶς φεύγει καὶ ἐν τῷ ναῷ τῶν Βλ. τ. εὐθὺς ἀποθνήσκει Sym. [31] τίθεται ed. [32] λαρνακίδιον ἔνδοξον ἐν καὶ Cont. [33] ἀ. μ. Cont.

Digitized by Google

τοῦ Ἁγίου Μάμαντος μονῆς ἀνδρείας, τῆς πλησίον A σῦσης [54] τῶν Ξυλοκέρκου λεγομένης πόρτης, ἐν οἷς φασιν ἐναποκεῖσθαι Μαυρίκιον σὺν τοῖς αὐτοῦ παισὶν, ἃ καὶ ἀπετέθη ἐν τῇ τοῦ βασιλέως [55] μονῇ [56].

(14) [57] Ἀδριανὸς δέ τις Χάλδος, πρὸς δὲ καὶ Τατζάτης Ἀρμένιος πλούσιος πάνυ, τῇ ὑποθήκῃ καὶ συμβουλῇ [58] Βάρδα τοῦ Βοήλα [59] στρατηγοῦντος ἐν Χαλδίᾳ τυραννίδα καὶ ἀνταρσίαν κατὰ Ῥωμανοῦ βασιλέως συσκευάζουσι [60], τὸ Πάνπερ [61] τε λεγόμενον ὀχύρωμα κατασχόντες· οὓς ὁ [62] τῶν σχολῶν δομέστικος Ἰωάννης ὁ Κρωκόας [63] καταπολεμήσας τοὺς μὲν κατέσχεν, ὧν τοὺς περιφανεστέρους ἀποτυφλοῖ, τὰς οὐσίας [64] αὐτῶν δημεύσας [65]· Τατζάτης [66] δὲ, ἐν ἑτέρῳ ὀχυρωτάτῳ **823** καστελλίῳ διαφυγὼν [67] καὶ λόγον τοῦ μήτι κακὸν παθεῖν δεξάμενος, ἐν [67] τῇ πόλει εἰσελήλυθει, καὶ τῇ τοῦ B μαγλαβίτου ἀξίᾳ τιμηθεὶς ἐν τῷ οἴκῳ τῶν μαγγάνων διητᾶτο [68] τηρούμενος. Δρασμὸν δὲ βουλευσάμενος ἀλίσκεται, καὶ τῶν ὀμμάτων [69] στερίσκεται [70]. Βάρδαν τὸν Βοήλαν ἀπέκειραν μοναχὸν, τοῦ βασιλέως [71] οἰκτείραντος φίλον τυγχάνοντα.

(15) [72] Τοῦ δὲ πατρικίου τοῦ [73] ἐπονομαζομένου Μωρολέοντος [74] Ἀδριανουπόλεως στρατηγοῦντος, κρατίστου [75] τὰ πολλὰ καὶ περιδεξίου τυγχάνοντος, ὃς πλείστας κατὰ Βουλγάρων ἀνδραγαθίας ἐπεδείξατο, (καὶ [76] πάλιν) ὁ Βούλγαρος Συμεὼν σὺν παντὶ τῷ στρατεύματι αὐτοῦ τὴν εἰρημένην πόλιν [77] περιεκύκλωσε, καὶ χάρακα περιβαλὼν ἰσχυρῶς ταύτην ἐπολιόρκει [78]· ἐπεὶ δὲ ὅ τε σῖτος τοὺς ἐν τῇ πόλει ἐπελελοίπει καὶ λιμὸς ἐπίεζε χαλεπὸς [79] — οὐδαμόθεν γὰρ εἶχον ἐπισιτίσασθαι — τῇ ἐνδείᾳ πιεζόμενοι C προδεδώκασιν ἑαυτούς (τε) [80] καὶ τὸν στρατηγὸν τοῖς Βουλγάροις, ὃν [81] χειρωσάμενος [82] Συμεὼν [83]· καὶ δεσμὰ καθ' ὅλου τοῦ σώματος περιβαλὼν, καὶ μυρίαις αἰκίαις τοῦτον τιμωρησάμενος τελευταῖον ἀπέκτεινε (θανάτῳ [84] πικρῷ, ἀξίῳ τῆς ἑαυτοῦ ἀπηνεστάτης καὶ ὠμοτάτης ψυχῆς). [85] Βουλγάροις οὖν τὴν τῆς πόλεως φυλακὴν παραδοὺς ὑπεχώρησεν· οἳ, τὴν κατ' αὐτῶν [86] τοῦ Ῥωμαίων στρατοῦ ἔφοδον ἀκηκοότες, ταύτην καταλελοιπότες [87] ἀπῆλθον· καὶ πάλιν ὑπὸ Ῥωμαίους (αὐτὴ) [88] ἐγένετο.

(16) [89] Λέοντος δὲ τοῦ Τριπολίτου μετὰ δυνάμεως πολλῆς **824** (καὶ [70] πλοίων πολεμικῶν κατὰ Ῥωμαίων ἐξελθόντος καὶ ἐν) [71] τῇ νήσῳ Λήμνῳ κατα-

sita, eluxit gloriosam thecam duasque alias cælatura carentes capsas in quibus Mauricius cum filiis suis depositus fuisse dicebatur, easque in imperatoris monasterio reposuit.

Adrianus autem quidam Chaldus, nec non Tatzates Armenus, vir opulentus, consiliis et hortatu Bardæ Boelæ, qui Chaldiensi militiæ præerat, tyrannidem et rebellionem adversus Romanum imperatorem excitant, et Panper locum munitissimum occupant: quos Joannes Curcuas, scholarum domesticus, cum debellasset, quosdam quidem tenuit, quorum illustriores, facultatibus eorum publicatis, excæcavit. Tatzates autem uno validissimo loco fuga occupato, et securitatis fide accepta, in urbem reversus est, et manglabitæ dignitate honoratus in manganorum palatio sub custodia servatus morabatur. Fugam autem machinatus oculorum lumine privatur, Bardam Boelam in monachum detondent, in eum, utpote amicum, imperatore misericordia moto.

Patricio vero quodam cognomine Moroleone, Adrianopoleos urbis duce, in rebus bellicis fortissimo, et solertia præstanti, ut qui adversus Bulgariam facinora forti viro digna ostendisset plurima, rursus Simeon Bulgarus cum omni exercitu dictam urbem obsedit, valloque circumducto validis armis pressit: frumento autem per urbem deficiente dura fames invasit, ex nulla quippe parte egestatis calamitate vexati annonam procurare valebant: quare seipsos et exercitus ducem Bulgaris tradiderunt; quem apprehensum Simeon, vinculisque per totum corpus circumdatum et innumeris vexatum cruciatibus, tandem amara morte, quod immanissima crudelissimaque ejus anima dignum erat, interfecit. Bulgaris igitur commissa urbis custodia, recessit. Illi autem, Romanum exercitum in se movere audientes, urbe relicta abierunt, eaque iterum Romani potiti sunt.

Leone Tripolita cum copioso exercitu bellicisque navibus in Romanos erumpente, et Lemnum insulam occupante, Joannes Radinus patricius et

Variæ lectiones et notæ.

[54] οὔσης τῆς Ξ. ed. Cont. Ξυλοκέλκου cod.—συναπ. Cont. om. αὐτοῦ. [55] Ῥωμανοῦ Cont. [56] ἤτοι εἰς τὸ Μυρτέλαιον ed. Cont. [57] Ἀνταρσίας δὲ γενομένης ἐν Χ. ὑπὸ Ἀδριανοῦ Χαλδέως καὶ Τατζάτου Ἀ. τῇ ὑποθ. τοῦ Β. στ. ἐν Χ. καὶ τὸ Π. ὁ. ἐκρατήθη Sym. 26.—δὲ Τατζάκης Cont.—Τζάντζης ed. cod. [58] συνθήκῃ Leo. [59] Βοίλα ed. Sym. [60] σκευάζουσι Cont.—τὸ Παῖπερ τὸ λ. P. [61] Παίπερ cod. [62] ὁ. τῶν σχ. Leo τῶν σχ. ὁ. Ἰω. ὁ Κ. Sym. om. οὗς. [63] Κουρκούας Leo, Sym. Cont.—καταπ. καὶ κατασχὼν τοὺς μέν Sym. Cont. [64] τὴν οὐσίαν ὁ. Leo, καὶ τὰς οὐ. δημεύει Sym. [65] Τοὺς δὲ πενιχροὺς καὶ ἀσήμους ἀθώους κελεύσας ὅποι βούλοιντο ἀπιέναι Sym. ed. Cont. [66] Ὁ δὲ Τ. ἐν. ἐ. ὀχυρώματι ὁ. καὶ λ. αἰτήσας ἐν τῇ π. Sym. [67] φυγὼν Cont. — λ. ἀπαθείας ὁ. ed. [67] ἐ. καὶ μάγιστρος γενόμενος ἐν τοῖς Μαγγάνοις τ. ὁ. δρᾶσαι δὲ β. Sym. [68] διητᾶτο cod. [69] ὀφθαλμῶν ed. [70] στερεῖται Cont. [71] δέ Leo, Sym. Cont. — ἀπ τοῦ β. αὐτὸν κατοικτ. Sym. [72] Συμεὼν δὲ σὺν π. τῷ λαῷ ἀ. τὴν Ἀ. παρακαθίσαντος καὶ ἐ. πολιορκοῦντος, ἐπεὶ καὶ λ. αὐτοὺς ἐπ. κραταιὸς καὶ ὁ. ἐ. ἐπ. πρ. Sym. 29. [73] ὄντος Leo, οὗτως Cont. [74] ἢ μᾶλλον εἰπεῖν οἰκειότερον Θυμολέοντος Cont. [75] κρ. π. καὶ δεξιοῦ ed. κρ. τὰ πολεμικὰ καὶ π. Cont. [76] καὶ π. om. Cont. Leo. [77] τὴν ἐ. π. σὺν π. τῷ στ. π. Cont. [78] περιεκύκλ. cod. περιεκύκλωσαν ἐπεί ed. [79] κραταιός Cont. [80] τε om. Cont. [81] καί Sym. [82] ὁ Sym. [83] Σ. μ. τε ἀ. Sym. [84] θαν. — ψυχῆς om. Sym. [85] Καὶ Β. τήν Sym. — παρ. φ. Leo. [86] ἀ. τῶν Ῥ. ἐφ. ἀκ. τὴν πόλιν κατ. Sym. [87] καταλιπόντες Sym. Cont. [88] αὐτή om. Sym. [89] Τοῦ δὲ Τρ. Λ. Sym. 28. [70] καὶ πλ. — καὶ ἐν om. Sym. [71] ἐν Sym.

Digitized by Google

classis drungarius eum ex improviso aggressus est, et insulam recepit; initoque certamine divinis auxiliis, qui comitabantur Agareni fusi sunt, solo Tripolita fuga servato.

λαβόντος, Ἰωάννης [72] πατρίκιος καὶ δρουγγάριος τοῦ πλωΐμου [73] ὁ Ῥαδινὸς κατονομαζόμενος αἰφνιδίως ἐπέθετο αὐτῷ [74] (καὶ τὴν νῆσον κατέλαβε) · καὶ πολέμου γεγονότος, Θεοῦ συνεργείᾳ οἱ ὑπ' αὐτὸν τρέπονται Ἀγαρηνοί, μόνος [75] δὲ ὁ Τριπολίτης φυγῇ διασώζεται.

Septembri vero mense, indictione secunda, Simeon Bulgariæ princeps, copiis omnibus eductis adversus Constantinopolim expeditionem parat. Inde Thraciam et Macedoniam depopulatur, incendia ubique spargit, evertit cuncta, et ad arbores usque exscindit. Ad Blachernas præterea provectus Nicolaum patriarcham et procerum quosdam, ut de pace conferrent, ad se mitti postulavit. Datis igitur ex parte utraque obsidibus convenerunt, prius quidem Nicolaus patriarcha, deinde Michael patricius B Stypiotes, et Joannes mysticus, qui ab imperatore secundas tenebat : jam quippe Joannes rector apud imperatorem calumniam passus, causatus ægritudinem, palatium deseruerat ; postmodum autem in monasterio Galacrenis proximo detonsus est.

(17) [76] Σεπτεμβρίῳ δὲ μηνὶ, ἰνδικτιῶνος β', Συμεὼν [77] ὁ ἄρχων Βουλγαρίας (200a) πανστρατὶ κατὰ Κωνσταντινουπόλεως ἐκστρατεύει. Καὶ ληΐζεται μὲν Θρᾴκην (τε) [78] καὶ Μακεδονίαν, ἐμπυρίζει δὲ πάντα [79] (καὶ) καταστρέφει καὶ δενδροτομεῖ · μέχρι [80] Βλαχερνῶν παραγενόμενος ἐπεζήτησεν αὐτῷ ἀποσταλῆναι τὸν πατριάρχην Νικόλαον καί τινας τῶν μεγιστάνων ὥστε περὶ εἰρήνης αὐτοῖς συντυχεῖν · ἔλαβον [81] ὁμήρους [82] παρ' ἀλλήλων ἀμφότεροι, καὶ ἐξῆλθε [82] · πρότερον μὲν ὁ πατριάρχης [83], ἔπειτα [84] Μιχαὴλ πατρίκιος ὁ προσαγορευόμενος Στυπιώτης [85] καὶ Ἰωάννης [86] ὁ μυστικός τε καὶ παραδυναστεύων· ἦδη γὰρ [87] Ἰωάννης ὁ ῥαίκτωρ [88], διαβληθεὶς πρὸς τὸν βασιλέα, ἀσθένειαν προφασισάμενος, τοῦ παλατίου κατελήλυθει καὶ ἐν τῇ αὐτοῦ μονῇ τῇ πλησίον [89] Γαλακρηνῶν ἀπεκάρη.

Et hi quidem cum Simeone de pace tractatum habebant ; Simeon autem retro eos amandavit, ipsum vero imperatorem videre expetiit, a multis de ejus prudentia, fortitudine et solertia certior factus. Valde lætatus est imperator, pacis quippe cupiditate ducebatur, et effusum quotidie sanguinem deplorabat. Ad littus itaque Cosmidii machinam in mari validissimam excitari jussit : ad quam triremem regiam remis rectam facile esset deducere, C septoque munitissimo eam circumvallans, spatium ejus medium ita disponi præcepit, ut in ea ad invicem de pace colloquerentur. Simeon autem missis militibus, sanctissimæ Deiparæ ad Pegem templum combussit, et loca circumposita devastavit, a pace alienum se, sed vana tantum spe imperatorem deludere, inde significans.

(18) [90] Οἱ μὲν οὖν μετὰ Συμεὼν περὶ εἰρήνης διελέγοντο· ὁ δὲ αὐτοὺς [91] (μὲν) ἀπεπέμψατο, αὐτὸν δὲ τὸν βασιλέα Ῥωμανὸν **825** ἐζήτει [92] θεάσασθαι · παρὰ πολλῶν γὰρ πεπληροφόρητο περί τε τῆς αὐτοῦ φρονήσεως καὶ [93] ἀνδρείας καὶ (τῆς συνέσεως). [94] Ὁ τοίνυν βασιλεὺς σφόδρα ἠγαλλιάσατο· ἐπόθει γὰρ τὴν εἰρήνην καὶ [95] τὸ στῆναι τὰς καθ' ἑκάστην ἐγγινομένας τῶν αἱμάτων ἐκχύσεις [96]. Ἀποστείλας οὖν ἐν τῷ [96] Κοσμιδίου αἰγιαλῷ κατεσκεύασεν ἐν τῇ θαλάσσῃ ὀχυρωτάτην [97] ἀπόδασιν, ὥστε τὴν βασιλικὴν τριήρην [98] διεκπλέουσαν ἐν αὐτῇ προσορμίζεσθαι [99] · περιφράξας οὖν αὐτὴν πάντοθεν διατείχισμα μέσον γενέσθαι προσέταξεν, ἐν ᾧ [1] ἀλλήλοις ἐμέλλον ὁμιλεῖν. [2] Ἀποστείλας οὖν [3] Συμεὼν τὸν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου [4] ναὸν τὸν ἐν τῇ Πηγῇ [5] ἐνέπρησε καὶ τὰ πέριξ αὐτοῦ σύμπαντα, δῆλος ὢν ἐντεῦθεν [6] μὴ τὴν εἰρήνην ἐθέλων, ἀλλ' ἐλπίσι μετεώροις τοῦτον ἐξαπατῶν [7].

Imperator una cum patriarcha Nicolao ad Bla-

(19) [8] Παραγενόμενος δὲ ἐν Βλαχέρναις ὁ βασιλεὺς

Variæ lectiones et notæ.

[72] ὁ Sym. [73] τῶν πλωΐμων Leo, Sym. Cont. — Ῥ. αἰφνίδιος Leo, Ῥ. αἰφνίδιον Sym. [74] ἐπιπεσὼν αὐτοῖς πάντας ἀπώλεσε Sym. — καὶ τὴν ν. κ. om. Vat. et Cont. [75] μόλις δὲ μ. ἀ. Τρ. Vat. μόλις δὲ μ. ὁ Τρ. Cont. μ. δὲ αὐτὸς Τρ. Leo. — μόνου αὐτοῦ τοῦ Τριπολίτου διαφυγόντος Sym. — διασωθεὶς Leo. [76] Τῷ δὲ Σ. μ. τῆς β' ἰνδ. πάλιν Σ. ὁ Βούλγαρος Sym. 29. [77] δέ ed. — ὁ om. Vat. Cont. [78] τε om. Sym. Vat. Cont. [79] πάντα κατ. Leo. [80] μ. δὲ B. γεν. ἐπ. ἐπισταλῆναι ἀ. Leo μ. τῶν B. παρ. καὶ δὴ ἐπιζητῶν ἀπ. ἀ. Sym. Περὶ τῆς ἐκστρατείας Συμεὼν καὶ συντυχίας τοῦ Ῥωμανοῦ καὶ Νικολάου πατριάρχου μ. δὲ B. π. ἐπ. ἀπ. Vat. [81] οὖν Leo, Sym. Vat. Cont. [82] ὁμ. ἀμφ. Leo, Sym. — ἐξῆλθ. cod. ἐξῆλθον ed. Sym. Leo. ἐξ. ὅ τε π. καί M. Sym. [82a] ἐξῆλθ. cod. [83] Νικόλαος Leo, Vat. Cont. [84] εἶτα ed. [85] ὁ Vat. Cont. — ὁ Στουπ. Leo, ὁ Στυπ. Sym. [86] Ἰω. μ. ed. Ἰω. μ. ὁ π. Sym. Ἰω. ὁ μ. π. Leo Ἰω. ὁ μ. καὶ π. Vat. Cont. [87] ὁ Vat. [88] διαβ. τῷ βασιλεῖ ἀπ. Sym. [89] τῶν Leo. [90] οἱ μὲν οὖν τῷ Σ. π. ἐ. δ. αὐτὸς δὲ τὸν β. Ῥ. θ. ἤθελε Sym. 29. [91] ὁ δὲ ἀ. ἀπ. ed. [92] ἐπεζ. Leo, Vat. Cont. — π. π. δὲ πεπ. ed. Vat. Cont. om. — συνέσεως Sym. [93] καὶ συν. Vat. Cont. Leo. [94] Ὁ δὲ β. Leo, ὅπερ ἀκούσας ὁ β. Sym. — σφ. ἐπὶ τούτου Vat. ἐπὶ τούτου σφ. ed. Cont. σφ. ἐπὶ τούτῳ Leo. [95] καὶ τὰς γενομένας τῶν ἀ. ἐ. Leo, καὶ τὸ στ. τὴν τῶν ἀ. χύσιν Sym. καὶ τὸ στ. τὰ; γ. τῶν ἀ. χ. Vat. Cont. [95a] ὁσημέραι Leo, Vat. Cont. [96] τοῦ Sym. Vat. Cont. Leo. [97] ὀχ. ἐν τῇ θ. Vat. ἐν τῇ θ. Sym. [98] τριηριν cod. [99] αὐτῷ Sym. — καὶ π. ἀ. π. πρ. δ. μ. γ. Sym. [1] ἔνθα ἀλλ' Sym. Vat. Cont. [2] Ἐπὶ τούτοις ἀπ. Σ. τὸν ἐν τῇ Π. τῆς ὑπ. Θ. ναὸν ὃν Ἰουστινιανὸς ὁ βασιλεὺς ἐδομήσατο ἐν Sym. [3] ὁ Vat. [4] ἐν τὸν ἐν τῇ Π. Leo, Vat. Cont. [5] ὃν Ἰ. ο β. ἐδ. Vat. Cont. [6] ἐ. ἐλὼν ἀλλ' Leo, ἐ. ἐθέλειν ἀλλ' Vat. [7] τ. ἐξαπατᾷν Vat. τὸν βασιλέα ἐξ. Sym. — ἐξαπατ. cod. ἐξαπατᾷν? [8] Καὶ π. ὁ β. ἅμα τῷ π. ἐν Βλ. εἰς τὴν ἁγίαν ἐ. σορὸν Sym. 29.

Digitized by Google

ἅμα Νικολάῳ (τῷ)[9] πατριάρχῃ ἐν τῇ ἁγίᾳ εἰσῆλθε σορῷ καὶ τὰς χεῖρας ἐξέτεινεν [10] εἰς εὐχήν· εἶτα [11] πρηνὴς πεσὼν τὸ ἅγιον ἔδαφος ἐκεῖνο τοῖς δάκρυσι κατέβρεχε [12] τὴν πανάχραντον Θεοτόκον ἀντιβολῶν, τὴν ἀκαμπῆ καὶ ἀμείλικτον [13] τοῦ τυράννου καὶ ὑπερηφανοῦς Συμεὼν καρδίαν μαλάξαι [14] (καὶ πεῖσαι) [15] τὰ πρὸς εἰρήνην συνθέσθαι· [16] τὸ ἅγιον οὖν κιβώτιον διανοίξαντες, ἔνθα τὸ σεπτὸν τῆς [17] ὑπεραγίας Θεοτόκου τεθησαύριστο ὠμοφόριον, καὶ τοῦτο ἐκεῖθεν ὁ βασιλεὺς ἀνελόμενος καὶ ὥσπερ τινὰ θώρακα ἀδιάῤῥηκτον περιβαλλόμενος καὶ τὴν πίστιν τὴν εἰς τὴν ἄμωμον [18] Θεοτόκον οἷα περικεφαλαίαν τινὰ περιθέμενος, ἔξεισι [19] τοῦ ναοῦ, ὅπλοις ἀσφαλέσι φραξάμενος· τὸν σὺν αὐτῷ οὖν στόλον ἀσπίσι τε καὶ ὅπλοις (ἀσφαλέσι) [20] κατακοσμήσας τὸν ὡρισμένον τόπον κατέλαβε συνομιλῆσαι τῷ Συμεών.

A chernas et sanctum loculum progressus, ad preces manus extendit, deinde pronus in terram cadens sacrum lacrymis pavimentum irrigavit, Deiparam a labe immunem obtestatus, ut inflexum et rigidum superbi tyranni Simeonis emolliret cor, et quæ sunt pacis inspiraret : sacroque scriniolo, quo veneranda sanctæ Deiparæ vestis reposita est, aperto, illam inde sublatam ut loricam impenetrabilem sibi circumdans, et fidem qua in immaculatam Dei Genitricem pollebat velut galeam capiti circumponens imperator firmissimis armis munitus, classi viæ comite clypeis et armis instructa, ad præfixum locum cum Simeone tractaturus accessit.

(20) [21] Πέμπτῃ οὖν ἡμέρᾳ (ἦν) ὅτε ταῦτα ἐγίνετο, θ' τοῦ Σεπτεμβρίου [22] μηνός· τετάρτῃ δὲ τῆς ἡμέρας ὥρᾳ παρεγένετο [23] Συμεὼν πλῆθος ἄπειρον ἐπαγόμενος εἰς πολλὰς διῃρημένον [24] παρατάξεις, τῶν [25] μὲν χρυσασπίδων καὶ χρυσοδοράτων τῶν [26] δὲ ἀργυρασπίδων καὶ ἀργυροδοράτων, τῶν δὲ πάσῃ ὅπλων χροιᾷ [27] κεκοσμημένων, πάντων καταπεφραγμένων σιδήρῳ, οἳ μέσον αὐτῶν διειληφότες τὸν Συμεὼν ὡς βασιλέα εὐφήμουν [28] τῇ τῶν Ῥωμαίων φωνῇ· πάντες δὲ οἱ τῆς συγκλήτου βουλῆς τοῖς τείχεσιν ἐφεστῶτες ἐθεώρουν [29] τὰ δρώμενα· ἦν οὖν [30] ἰδεῖν τότε ψυχὴν βασιλικὴν τῷ ὄντι καὶ μεγαλόφρονα καὶ θαυμάσαι τὸ τοῦ φρονήματος ἀκατάπληκτον καὶ τὸ τῆς ἀνδρίας παράστημα, ὅπερ [31] τοσαύτην πολεμίων βλέπων [32] ἐπιφορὰν οὐ κατεπλάγη καὶ συνεστάλη καὶ ὑπεχώρησεν, ἀλλ' ὥσπερ εἰς φίλιον [33] χωρῶν πλῆθος οὕτως ἀτρέμας ἀπῄει, μόνον οὐχὶ τὴν ψυχὴν τοῖς πολεμίοις τῶν ὑπηκόων διδοὺς ἀντίλυτρον.

Quinto igitur die quo hæc facta sunt, Septembris mensis die nono, hora diei quarta, Simeon immensa multitudine, in multa agmina divisa, stipatus processit. Militum alii aureis clypeis et deauratis hastis, alii argenteis clypeis pariter et hastis argento rutilantibus, alii quoque omni armorum genere ornati, cuncti autem ferro circumcincti, medium admiserunt Simeonem, quem Græcis pronuntiatis, ceu imperatorem faustis prosequebantur acclamationibus. Senatorii porro ordinis viri muris innixi quæ flebant contemplabantur. Spectatu vero dignissima res fuit animus ille imperatoris dignus et excelsus, mira res illa mentis nullo pacto motæ constantia, quæ tantum percipiens hostium appulsum, nullo modo consternata aut repressa est : sed nec retrocessit, quinimo velut in amicorum cœtum se conferret, sic intrepidus processit, animam suam quasi salutis subditorum pretium hostibus offerens.

(21) Πρῶτος οὖν ἐν τῇ ῥηθείσῃ ἀποβάθρᾳ καταλαβὼν [34] τὸν Συμεὼν ἐξεδέχετο· ἐπεὶ δὲ ὅμηροι (209b) [35] ἐξ ἀμφοτέρων **827** ἐλήφθησαν τῶν μερῶν καὶ τὴν ἀποβάθραν οἱ Βούλγαροι διερευνήσαντο [36] ἀκριβῶς, μήπω [37] τις δόλος ἢ ἐνέδρα τυγχάνῃ, κατῆλθε Συμεὼν τοῦ ἵππου καὶ πρὸς τὸν βασιλέα εἰσῆλθεν. Ἀσπασάμενοι [38] δὲ ἀλλήλους εἰρήνης λόγους ἐκίνησαν· εἶπεῖν δὲ λέγεται τὸν βασιλέα πρὸς Συμεών· « Ἀκήκοά σε θεοσεβῆ ἄνθρωπον ὄντα [39] καὶ Χριστιανὸν ὑπάρχειν ἀληθινόν, βλέπω δὲ τὰ ἔργα μηδαμῶς τοῖς [40] λόγοις συμβαίνοντα· ἴδιον μὲν γὰρ [41] θεοσεβοῦς ἀνθρώπου καὶ Χριστιανοῦ τὸ τὴν εἰρήνην

Prior itaque ad dictam machinam perveniens Simeonem præstolabatur. Ut obsides ex utraque parte dati sunt : Bulgari vero ne quis dolus aut insidiæ laterent, machinam diligenter perscrutati sunt : Simeon equo desiliens ad imperatorem accessit, dataque invicem salute, pacis tractatum moverunt. Imperator dixisse fertur ad Simeonem : « Virum Dei cultorem et vere Christianum audivi te : verum opera verbis nullatenus consonantia in te perspicio. Proprium enim viri Dei cultoris et Christiani est pacem et charitatem amplecti, siquidem Deus charitas est et dicitur, impii vero et

Variæ lectiones et notæ.

[9] τῷ om. Vat. Cont. — εἰσῆλθ. cod. εἰσῆλθον Leo, σ. ἐ. ed. [10] ἐκτείνας Sym. [11] καὶ Sym. — δ. τὸ ἁ. κ. ἐδ. Leo, Sym. Vat. δ. κ. τὸ ἁ. ἐδ. Cont. [12] καί Vat. [13] τοῦ ὑπ. Σ. Leo, Sym. Vat. Cont. [14] μ. κ. Leo. [15] καὶ π. om. ed. [16] καὶ τὸ ἁ. κ. Leo. — τὸ ἁ. οὖν μαφόριον τῆς παναγίας Θ. ἐκ τῆς κιβωτοῦ ἀν. ἐξῆει Sym. [17] τῆς ἁγίας Leo, Vat. Cont. [18] ὑπεράμωμον Leo, Vat. Cont. [19] ἐξῆει Leo, Sym. Vat. Cont. — ναοῦ καὶ καταλαμβάνει τὸ ὡ. τ. Sym. — περιφ. ed. [20] ἀσφ. om. Vat. Cont. Leo. — κοσμήσας Leo. [21] π. δὲ ἦν ἡ. ὁ. τ. ἐγ. ἐννάτη τοῦ Ν. μ. τετ. δὲ τῆς ἡ. ὡ. Vat. Cont. Θ' δὲ ἦν τοῦ Σ. μ. ε' δὲ τῆς ἑβδομάδος ἡμέρα· καὶ τῇ δ' ὥρᾳ παραγίνεται Σ. Sym.— ἦν om. Leo. — ιθ' ed. [22] Νοεμβ. cod. ed. Vat. Cont. Leo. — δέ om. Leo. [23] δέ Vat. δὲ καὶ ὁ Cont. [24] τάς Sym. [25] τῶν δὲ χ. ed. [26] τῶν δὲ ἀ. καὶ ἀ. ex homoioteleuto om. Vat. [27] χρείᾳ ed. Leo. — πεφ. ed. [28] ἐτιμόουν (sic) Vat. [29] κατεθεῶντο Leo, Sym. Vat. Cont. [30] ἰ. τὴν ψ. ed. τότε ἰ. ψ. Leo. [31] ὅτι Sym. [32] ὁρῶν ed.—οὐ κατ. καὶ ὑπ. ed. [33] φιλίων Vat. φίλων Leo, Sym. π. φ. χ. Sym. Vat. Cont. Leo. [34] ἀναβ. ed. Leo. [35] ὅμηρα ed. [36] διερευνήσαντες cod. P. [37] μήπου τις Vat. Cont. — τυγχάνει ed. cod. Vat. Cont. Sym. [38] ἀ. οὖν Leo, Sym. Vat. Cont. [39] ανον καὶ χ. ὑπάρχοντα Leo, Vat. Cont. [40] τ. λ. μὴ σ. Vat. Cont. [41] ἀ. θ. Vat. Cont.

Digitized by Google

infidelis est cædibus et cruore injuste fuso gaudere. Igitur si vere te Christianum profiteris, sicut certo tenemus, compesce tandem cædes injustas, et scelesta sanguinis effusione abstine, et nobiscum Christianis, cum ipse Christianus sis et nomineris, pacis fœdus percute; et Christianorum dexteras unius fidei Christianorum sanguinibus ne permittas pollui. Homo quippe es, et mortem ipse et resurrectionem et operum retributionem præstolaris : hodieque cum exsistas, crastinus dies in pulverem te resolvet : febris vel unica omnem exstinguet jactantiam. Quam igitur ad Dei tribunal constitutus pro cædibus injustis Deo reddes rationem? quo vultu in tremendum et justum judicem oculos intendes? Si divitiarum cupiditate ductus hoc agis, ego ad satietatem usque, eo quod desideras, implebo. Solum contine dexteram, amplectere pacem, dilige concordiam, ut et tu vitam agas tranquillam et sollicitudinis expertem, et non nihil Christiani subleventur et cessent in Christianos manus inferre. Nefas enim est adversus ejusdem fidei homines te arma movere. « His dictis imperator tacuit. Simeon, ejus moderationem et sermones cum verecundia miratus, pacem componi annuit. Cum igitur sibi invicem vale dixissent, a se mutuo disjuncti sunt, imperatore magnificis muneribus Simeonem cumulante.

Quod' vero tunc accidit narrabo prodigium eorum etiam, qui hæc dijudicant fidem exsuperans. Principibus quippe ad invicem colloquentibus, aquilas duas desuper ipsos volasse præstoque advenisse, et ad invicem commistas dicunt : et confestim ab invicem disjunctas, hanc quidem ad urbem advolasse, aliam vero in Thraciam alarum opere delatam. Qui hæc curiosius indagant, omen judicavere non faustum; discordes quippe, et pace infecta recessuros divinabant. Simeon collecto exercitu, coram optimatibus imperatoris solertiam et moderationem exposuit, ejusque formæ præstantiam fortitudinemque et animum inturbatum laudavit.

Decembris autem mensis die vicesimo quinto filios suos Stephanum et Constantinum Romanus imperii corona cinxit : sed et Theophylactum eunuchum, filium suum, filium clericum totondit Nicolaus patriarcha, et subdiaconum ordinavit, tan-

[65] καὶ τὴν ἀγάπην ἀσπάζεσθαι, εἴπερ « ὁ Θεὸς ἀγάπη [66] ἐστὶ » καὶ λέγεται, ἀσεβοῦς δὲ καὶ ἀπίστου τὸ [66] χαίρειν σφαγαῖς καὶ αἵμασιν ἀδίκως ἐκχεομένοις. Εἰ μὲν οὖν ἀληθὴς Χριστιανὸς ὑπάρχεις, καθὼς [68] πεπληροφορήμεθα, στῆσόν ποτε τὰς ἀδίκους σφαγὰς καὶ τὰς τῶν ἀνοσίων [66] αἱμάτων ἐκχύσεις καὶ σπεῖσαι μεθ' ἡμῶν [67] τῶν Χριστιανῶν τὴν εἰρήνην, Χριστιανὸς καὶ αὐτὸς ὢν [68] καὶ ὀνομαζόμενος, καὶ μὴ θέλε μολύνεσθαι Χριστιανῶν δεξιὰν [69] αἵμασιν ὁμοπίστων Χριστιανῶν. Ἄνθρωπος εἶ καὶ αὐτὸς, θάνατον προσδοκῶν καὶ ἀνάστασιν καὶ [80] ἀνταπόδοσιν· [81] σήμερον ὑπάρχεις καὶ αὔριον εἰς κόνιν διαλυθήσῃ· εἰς πυρετὸς ἅπαν κατασβέσει [82] τὸ φρύαγμα· τίνα οὖν λόγον δώσεις τῷ Θεῷ ἐκεῖ ἀπελθὼν ὑπὲρ τῶν ἀδίκων σφαγῶν; [83] ποίῳ προσώπῳ τῷ φοβερῷ καὶ δικαίῳ ἐνατενίσεις κριτῇ; Εἰ πλούτου ἐρῶν ταῦτα ποιεῖς, ἐγώ σε κατακόρως τοῦ ἐπιθυμουμένου ἐμπλήσω· μόνον ἐπίσχες τὴν δεξιάν (σου) [84], ἄσπασαι τὴν εἰρήνην, ἀγάπησον τὴν ὁμόνοιαν, ἵνα καὶ αὐτὸς βίον ζήσῃς εἰρηνικὸν καὶ ἀναίμακτον καὶ ἀπράγμονα, καὶ οἱ Χριστιανοὶ **828** παύσωνταί [85] ποτε τῶν συμφορῶν καὶ στήσωνται τοῦ Χριστιανοὺς ἀναιρεῖν· οὐ [86] θέμις γὰρ αὐτοῖς αἴρειν ὅπλα καθ' ὁμοπίστων ». [87] Τοσαῦτα οὖν εἰπὼν ὁ βασιλεὺς ἐσίγησεν. Αἰδεσθεὶς οὖν ὁ Συμεὼν τὴν τούτου ταπείνωσιν καὶ τοὺς λόγους (αὐτοῦ) [88] κατένευσε τὴν εἰρήνην ποιήσασθαι. Ἀσπασάμενοι οὖν ἀλλήλους [89] διεχωρίσθησαν, δώροις μεγαλοπρεπέσι τοῦ βασιλέως δεξιωσαμένου τὸν Συμεών.

(22) Ὅ δὲ τότε συμβέβηκε, διηγήσομαι τεράστιόν τι [60] καὶ τοῖς τὰ τοιαῦτα συγκρίνειν εἰδόσι [61] παράδοξον· Δύο φασὶν ἀετοὺς, τῶν βασιλέων ὁμιλούντων, ἄνωθεν αὐτῶν ὑπερπτῆναι [62], κλάγξαι [63] τε καὶ πρὸς ἀλλήλους συμμίξαι καὶ παραυτίκα διαζευχθῆναι ἀλλήλων, καὶ τὸν μὲν ἐπὶ τὴν πόλιν ἐλθεῖν [64] τὸν δὲ ἐπὶ τὴν Θράκην διαπτῆναι. Τοῦτο οἱ ἀκριβῶς τὰ τοιαῦτα σκοποῦντες οὐ καλὸν ἔκριναν οἰωνόν· ἀσυμβάτους γὰρ ἐπὶ τὴν εἰρήνην [65] ἀμφοτέρους διαλυθήσεσθαι ἔφασαν. [66] Συμεὼν δὲ τὸ αὐτοῦ στρατόπεδον καταλαβὼν τοῖς ἑαυτοῦ μεγιστᾶσι τὴν τοῦ βασιλέως ἀπήγγειλε σύνεσιν καὶ ταπείνωσιν (ἐξεθείαζέ [67] τε αὐτοῦ τὸ [68] εἶδος, τήν τε ῥώμην καὶ τὸ ἀκατάπληκτον τοῦ φρονήματος.)

(23) [69] Δεκεμβρίῳ δὲ μηνὶ κε' ἔστεψε Ῥωμανὸς τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ ἐν τῇ [70] Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ [71] Στέφανόν τε καὶ Κωνσταντῖνον· ἀλλὰ καὶ Θεοφύλακτον [72] εὐνοῦχον, υἱὸν αὐτοῦ, ὁ πατριάρχης Νικόλαος ἀπέκειρε κληρικὸν, χειροτονήσας ὑποδιάκονον σύγ-

Variæ lectiones et notæ.

[59] ἀγαπᾷν. [60] τε Vat. post ἐστι Cont. cf. 1 Io. IV, 8. [61] τοῦ Sym. — ἐκχεομένων Leo. [68] καθ. cod. [66] τῶν ἀναιτίων vel ἀνοσίου; [67] ἡμῶν χ. εἰρ. ed. ἡ. τῶν χ. ἐ. Vat. Cont. [68] ὢν καὶ ἀ. Leo, Sym. [69] δεξιὰς Leo, Sym. Vat. Cont. [80] κρίσιν καὶ Vat. Cont. [81] καὶ σ. μὲν ὑπάρχων ἀ. δὲ εἰς κ. διαλυόμενος Sym. [82] σβέσι Vat. [83] ἐρᾷς, ἐγώ σε κ. τούτου ἐ. Sym. [84] σου om. Leo, Sym. Vat. Cont. [85] παύσονται τοὺς ed. π. π. τῶν Vat. — στ. τὸ χ. Sym. στήσονται τοῦ χ. Vat. [86] οὐ γὰρ θ. Sym. — αὐτοὺς Leo, Vat. Cont. [87] T. ὁ β. εἰπὼν ἐσ. Sym. 30. — Ὁ δὲ Σ. ἀ. Sym. [88] αὐτοῦ om. Sym. — ἐπεν. Leo. [89] καὶ διαχωρισθέντες Sym. [60] τ. τε ὃν καὶ Sym. 30. [61] ἐ. σ. Vat. Cont. [62] ἡξαί Leo. [63] κλᾶξαι cod. [64] διελθεῖν ed. — T. ἀκ. οἱ τὰ Sym. T. οἱ ἀκ. Vat. Cont. [65] τῇ εἰρήνῃ Vat. Cont. Sym. [66] ἔφησαν Sym. Vat. Cont. [67] ἐξ.—φρον. om. Leo. [68] τε Vat. Cont. [69] M. Δ. Sym. 31. [70] τοῦ Θεοῦ Leo. [71] Στ. καὶ Κ. τὸν δέ Sym. [72] Θ. τὸν υἱόν Leo, Sym. ἀ. εὐνοῦχον ὄντα ἐποίησε κληρικὸν ὁ Ν. καὶ σ. π. χειροτονεῖ δὲ ὑποδιάκονον Sym.

Digitized by Google

κελλόν τε προχειρισάμενος, διελθόντα πρότερον ἐν τῷ τῶν ὑποδιακόνων τάγματι εἰς τὰ ἅγια.

[73] (24) Ἀπριλλίῳ δὲ μηνὶ [74] ιθ' [75] ἐτίμησε Ῥωμανὸς Ἰωάννην **829** μυστικὸν καὶ παραδυναστεύοντα, πατρίκιον καὶ ἀνθύπατον. ὥστε δι' αὐτὸ τοῦτο φθόνον κινηθῆναι αὐτῷ καὶ κατηγορηθῆναι αὐτὸν ὑπό τινων.

(25) [76] Μαΐῳ δὲ μηνὶ ιε', ἰνδικτιῶνος ιγ', τελευτᾷ τὸν βίον ὁ πατριάρχης Νικόλαος, κρατήσας ἐν τῇ β' αὐτοῦ ἀναβάσει τοῦ πατριαρχείου ἔτη ιγ'· καὶ ἀπετέθη [77] τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ κτισθείσῃ μονῇ τῶν Γαλακρηνῶν. [78] Αὐγούστῳ δὲ μηνὶ πατριάρχης καθίσταται Στέφανος Ἀμασίας μητροπολίτης, εὐνοῦχος ὑπάρχων.

(26) Ὀκτωβρίῳ δὲ μηνὶ κατηγορήθη (201ᵃ) ὁ μυστικὸς Ἰωάννης καὶ παραδυναστεύων ὡς τῆς βασιλείας ἐφιέμενος ὑποθήκῃ τοῦ πατρικίου Κοσμᾶ καὶ [79] λογοθέτου τοῦ δρόμου διδόντος εἰς γυναῖκα τὴν θυγατέρα αὐτῷ. Τούτου ἕνεκεν καταβιβάζεται μὲν τοῦ παλατίου, συγχωρεῖται δὲ προέρχεσθαι [80] καὶ τῷ βασιλεῖ ἐξυπηρετεῖν καὶ σὺν αὐτῷ τὰ ἀνήκοντα [81] διοικεῖν· στοργὴν γὰρ ὅτι πλείστην ἐκέκτητο πρὸς αὐτὸν ὁ βασιλεὺς Ῥωμανός, ὡς ἐν πᾶσιν αὐτὸν θεραπεύειν δυνάμενον, καὶ τελείως τοῦτον ἀπώσασθαι οὐκ ἐβούλετο [82]. Τῶν κατηγόρων οὖν κατεπειγόντων τὸν βασιλέα καὶ σαφῆ ἀποδεικνύντων τὰ κατηγορημένα [83], ἐρευνήσας ὁ βασιλεὺς καὶ ἀληθῆ ταῦτα εἶναι μαθών, ἔμελλε τοῦτον κατασχὼν [84] ἀνετάζειν. Ὁ δὲ τοῦτο προγνοὺς χρῆται φυγῇ, καὶ τὴν [85] Μονοκάστανον λεγομένην καταλαβὼν ἀποκείρεται μοναχός. Πέφευγε δὲ καὶ Κωνσταντῖνος [86] ὁ τοῦ Βοήλα ὁ τῆς τραπέζης, οἰκεῖος καὶ φίλος ὢν αὐτῷ, καὶ τὸν Ὄλυμπον καταλαβών, τὸ μοναχικὸν (καὶ [87] αὐτὸς) σχῆμα ἐνδύεται· ἐδεδοίκει **830** γὰρ καὶ αὐτὸς, ἅτε συμμύστης ὑπάρχων [88] τοῦ μυστικοῦ καὶ τῶν ἀπορρητοτέρων αὐτοῦ κοινωνός. (Τὸν δὲ πατρίκιον Κοσμᾶν ἐν τῷ ὡρολογίῳ τοῦ παλατίου τύψας ὁ βασιλεὺς διεδέξατο [89])· προβάλλεται [90] δὲ ἀντὶ τοῦ μυστικοῦ Ἰωάννου Θεοφάνην [91] παραδυναστεύοντα.

emendavit : Joannis vero mystici vices obiturus Theophanes protovestiarius et imperii administrator promovetur.

(27) [92] Ἐγένετο δὲ τὸ τηνικαῦτα καὶ σεισμὸς φοβερὸς ἐν τῷ τῶν Θρᾳκησίων [93] θέματι καὶ χάσμα μέγα καὶ καταπληκτικόν, ὥστε πολλὰ χώρια καὶ ἐκκλησίας [94] καταποθῆναι [95].

[96] (28) [97] Μαΐῳ δὲ μηνὶ κζ', ἰνδικτιῶνος ιε' [98],

demque syncellum promovit, cum prius ad sanctum ingressum cum subdiaconis allectus processisset.

Aprilis vero mensis die vicesimo nono Joannem mysticum administratorem et patricium et proconsulem Romanus designavit; et propter hoc Joannes a nonnuliis invidiose habitus est et accusatus.

Mensis vero Maii die decimo quinto, indictione tertia, mortem obiit Nicolaus patriarcha, post secundam renuntiationem throno potitus annos tredecim, ejusque corpus in Galacrenarum monasterio ab eo condito depositum est. Augusto deinde mense Stephanus, Amaseæ metropolita, eunuchus, initiatus est patriarcha.

Post hæc mense Octobri Joannes mysticus; et post imperatorem administrator, velut imperii affectati, suggestu patricii et logothetæ publici cursus Cosmæ, qui filiam uxorem ei locaverat, accusatus est. Hujus gratia palatio quidem extruditur, ad eum tamen liber illi servatur accessus, et obsequendi imperatoris jussis, et cum eo quæ opus foret administrandi potestas permittitur. Ingens quippe imperatoris erat in eum affectus utpote omnimoda sibi officia præstare valentem, nec omnino eum expellere volebat.

Accusationem porro coram imperatore urgentibus adversariis et aperte objecta demonstrantibus, examine habito, ut vera esse quæ objicerentur cum imperator agnovit, detentum interrogare proposuerat. Qua re prævisa, fugam prior arripit, et in monasterium nomine Monocastanum secedens, monasticam suscipit tonsuram. Fugit pariter Constantinus, Boelæ filius, mensæ præfectus, familiaris et ei bene affectus : et in Olympum montem digressus, monastico et ipse induitur habitu; timebat enim ceu consiliorum Mystici conscius, et secretorum ejus omnium particeps. Patricium autem Cosmam magistratu exauctoratum ad horologium palatii verberibus imperator

Tunc in provincia Thraciæ terræmotus horrendus factus est, hiatusque stuporem afferens, ita ut plura prædia et ecclesiæ cum hominibus absorpta sint

Mali porro mensis die vicesimo septimo, indi-

Variæ lectiones et notæ.

[73] 925. [74] κθ' Leo. [75] τοῦ μηνός Vat. Cont. [76] Τῇ δὲ ιε' τοῦ Μαΐου μηνὸς, ἰνδ. γ' τ. ὁ π. N. Sym. 32. [77] καὶ θάπτεται ἐν τῇ μ. ἀ. τῶν Γ. τῷ δὲ Ἀ. μ. Στ. ὁ Ἀ. ἐ. ὧν γίνεται π. Sym. [78] Αὐγ. — ὑπάρχων om. Vat. — Ἰω. δὲ ὁ μ. καὶ π. ἐπεὶ κατὰ τοῦ βασιλέως φρονεῖν ἠλέγχθη φυγῇ χρησάμενος ἐν τῇ τῆς Μ. ἀπ. μ. Sym. 32. — κατηγορηθ. cod. κατηγορηθείς ed. [79] κ. λ .τ. δ. Κ. Leo. [80] προσερχ. Leo, Vat. Cont. — ὑπηρ. Leo. [81] τὸ ἀνῆκον ed. — ἐ, ὁ β. π. ἀ. Leo. [82] ἠβούλετο cod. [83] κατηγορούμενα Vat. Cont. [84] ἀναμ. Vat. Cont. [85] λ. Μ. Leo. [86] Κ. δὲ ὁ τοῦ Β. ἐν τῷ Ὀλύμπῳ ἀποκείρεται Sym. — Κ. τοῦ Β. Vat. Cont. — Βοῖλα ed. Vat. Cont. Sym. [87] καὶ ἀ. om. Vat. Cont. Leo. [88] συγχάνων Leo, Vat. [89] Τὸν — διεδέξατο om. Sym. [90] πρ. δὲ ὁ βασιλεὺς Ῥωμανὸς Θεοφ. Sym. [91] πρωτοβεστιάριον καί Leo. πρ. Sym. Vat. Cont. [92] Γίνεται δὲ τότε σ. Sym. 32. Ἐ. δὲ τὴν. καὶ σ. ed. [93] Θρᾳκῶων Leo. — χάσματι Vat. θ. ante τῶν Θρ. Cont. — χ. γῆς μ. κατ. ed. χ. γῆς μ. καὶ κατ. Leo, Sym. [94] αὐτάνδρους Leo, Sym. Vat. Cont. [95] καταπτωθῆναι Sym. [96] 927. [97] Περὶ Συμεὼν Βουλγάρου καὶ τῆς ὑπὸ τῶν Χρωβάτων ἥττης αὐτοῦ καὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ. Μ. δὲ μ. εἰκάδι ἑβδόμῃ, πεντεκαιδεκάτῃ ἰνδικτιῶνι Vat. [98] Ἰω. ὁ ἀστρονόμος εἶπε Ῥωμανῷ κτλ.— εἰς Βουλγαρίαν τ. Sym. 33. — ὁ om. Vat. Cont.

Digitized by Google

ctione quinta, Simeon Bulgariæ princeps diem obiit, Petro filio, quem ex secunda conjuge suscepit, superore videlicet Georgii Surzubulis, quem filiis procuratorem dedit, principe relicto. Michaelem vero, quem ex prima uxore susceperat, totondit monachum; Joannes autem et Benjamin, Petri fratres, adhuc stola Bulgarica induebantur.

Exinde circumpositæ regiones, Chrobatii et alii populi, audita Simeonis morte, adversus Bulgaros arma suscipere meditabantur. Fame autem una cum locustis Bulgarorum terras depascente, timuerunt quidem aliarum gentium invasionem, sed præcipue Romanorum incursus. Habito itaque consilio adversus Romanos ipsi armantur, et per Macedoniam effundunt exercitum, terrorem, ut fieri solebat, Romanis incutientes. Cum audissent vero Romanum imperatorem copias in eos parentem, Petrum, et Georgium quemdam monachum, cognomine Calocyrim, genere Armenum, auream bullam ferentem latenter delegant. Bullæ series erat: Bulgaros non ad pacem modo cum Romanis amplectendam paratos esse, sed et ad connubiorum fœdera prosequenda.

Monachum hujusmodi cum imperator lubentissime suscepisset, celocem expedit confestim, et monachum Theodorum Abucem, et Basilium Rhodium, ut de pace cum Bulgaris tractarent, Mesembriam destinavit. Illi profecti, et negotiis accommoda collocuti, una cum Stephano Bulgaro per continentem iter egerunt. Retro eos Georgius Surzubules appulit, et Constantinopolim cuncti convenientes, pace sancita, cum imperatore fœdus inire voluerunt. Mariam vero, Christophori imperatoris filiam, contemplati, et ejus summopere delectati aspectu, Petro scripserunt, ut quantocius accederet, statutis prius pacis conditionibus.

A Συμεὼν (ὁ) ἄρχων Βουλγαρίας ἐτελεύτησε [99], Πέτρον [1] υἱὸν αὐτοῦ προβαλόμενος [2] ἄρχοντα, ὃν ἐκ τῆς δευτέρας αὐτοῦ ἔσχε γυναικὸς, τῆς ἀδελφῆς Γεωργίου (τοῦ) Σουρσουβούλη, ὃν καὶ ἐπίτροπον τοῖς ἑαυτοῦ παισὶν ὁ Συμεὼν καταλέλοιπε. Μιχαὴλ δὲ ἐκ τῆς προτέρας αὐτοῦ γενόμενον γυναικὸς ἀπέκειρε μοναχόν. Ἰωάννης δὲ καὶ Βενιαμὶν, οἱ τοῦ Πέτρου ἀδελφοὶ [3], ἔτι στολῇ ἐκοσμοῦντο Βουλγαρικῇ.

(29) Τὰ κύκλῳ οὖν ἔθνη τὴν τοῦ Συμεὼν μαθόντα [4] τελευτὴν, οἵ τε [5] Χρωβάτοι [7] καὶ οἱ λοιποὶ ἐκστρατεύειν κατὰ Βουλγάρων ἐβουλεύοντο· λιμοῦ [8] δὲ σὺν ἀκρίσι τὸ Βουλγαρικὸν ἔθνος ἰσχυρῶς ἐκπιέζοντος, ἐδεδίεσαν μὲν καὶ [9] τῶν ἄλλων ἐθνῶν τὴν ἔφοδον, ἐδεδίεσαν δὲ πλέον [10] τὴν [11] τῶν Ῥωμαίων **831** ἐπέλευσιν· βουλὴν οὖν ποιησάμενοι κατὰ Ῥωμαίων B ἐκστρατεύουσι, καὶ ἐν Μακεδονίᾳ καταλαμβάνουσι, φόβον, ὡς εἰκὸς, τοῖς Ῥωμαίοις ἐμποιήσοντες [12]· ἔπειτα μαθόντες ὅτι μέλλει κατ' αὐτῶν ὁ βασιλεὺς ἐκστρατεύειν [13], ἀποστέλλουσι Πέτρος [14] καὶ Γεώργιος κρυφίως τινὰ μοναχὸν Καλοκύριν ὀνομαζόμενον τῷ γένει Ἀρμενιακὸν, χρυσοβούλλιον ἐπιφερόμενον· διηγόρευε [δὲ] τὰ ἐν αὐτῷ ὡς τὴν μετὰ Ῥωμαίων εἰρήνην ἀσπάζονται καὶ πρόθυμοι ταύτῃ συνθέσθαι εἰσίν· οὐ μόνον δὲ, ἀλλ', εἴγε βούλονται [15], καὶ γαμικὸν ποιῆσαι συνάλλαγμα.

(30) [16] Τὸν τοιοῦτον [17] μοναχὸν ὁ βασιλεὺς ἀποδεξάμενος ἀσμενέστατα, παρευθὺ ἀπέστειλε μετὰ δρόμωνος (ἐν [18] Μεσημβρίᾳ) τὸν μοναχὸν Θεοδόσιον [19] τὸν Ἀβούκην καὶ Βασίλειον τὸν Ῥόδιον [20], τὰ εἰς εἰρήνην συλλαλῆσαι τοῖς Βουλγάροις [21]. Οἱ δὲ παραγενόμενοι καὶ τὰ εἰκότα συλλαλήσαντες ἐξῆλθον ἅμα Στεφάνῳ Βουλγάρῳ διὰ [22] ξηρᾶς. Ὄπισθε δὲ αὐτῶν κατέλαβε [23] καὶ Γεώργιος [24] Σωρσούβουλος. Καὶ παραγενόμενοι ἐν ΚΠ. τὴν εἰρήνην ἐπείσαντο [25] καὶ συνάλλαγμα μετὰ τοῦ βασιλέως ποιῆσαι ἠτήσαντο· θεασάμενοι δὲ τὴν θυγατέρα Χριστοφόρου βασιλέως Μαρίαν καὶ μεγάλως **832** ἐπ' αὐτῇ ἀρεσθέντες (ἔγραψαν [26] τῷ Πέτρῳ) διὰ τάχους παραγενέσθαι, σύμφωνα ποιήσαντες πρότερον περὶ τῆς γεγονυίας εἰρήνης.

C

Variæ lectiones et notæ.

[99] ἐτελεύτα Leo. κατὰ Χρωβάτων κεκίνηκε (ἐκίνησε Cont.) στράτευμα καὶ συμβαλὼν μετ' αὐτῶν πόλεμον, ἡττηθεὶς τοὺς ὑπ' αὐτὸν (αὐτῶν Vat.) ἅπαντας ἄρδην ἀπώλεσεν. (Cont. 20). Ἐντεῦθεν ἀνοίᾳ συσχεθεὶς καὶ νόσῳ κατακαρδίᾳ ἁλοὺς διέφθαρτο ἀνομήσας διὰ κενῆς Vat. [1] τὸν Sym. — 11. γ. ἐ. Vat. γ. εἶχε, M. δὲ τόν Sym. [2] προβαλλόμενος cod. [3] τοῦ om. Vat. Cont. — Σουρσούβουλ. cod. [4] ἀδ. ἐπιστολὴν ἐκομίσαντο Βουλγαρικὴν Sym? [5] μαθόντες ed. Sym. 32. [6] Χοροβάτοι cod. Χροβάτοι Sym. [7] Τοῦρκοι Vat. οἱ T. Cont. — κατὰ B. κινεῖν ἐβούλοντο Sym. [8] λ. δὲ μεγίστου σὺν ἀκρίδι Vat. Cont. λ. δὲ μεγίστου μετὰ καὶ ἀκρίδων τὴν Βουλγαρίαν ἐκπ. ἐδ. καὶ μᾶλλον τὴν Sym. [9] καὶ τὴν τῶν ἀ. ἐ. ἐφ. Vat. καὶ τῶν ἀ. ἐ. ἐφ. Com. [10] καὶ ed. Vat. Cont. [11] ἐπ. ὅθεν καὶ κατὰ Ῥωμανίαν ἐ. καὶ τῇ M. καταλυμαίνονται. Οἱ δὲ Βούλγαροι τὴν πρὸς αὐτοὺς ἐξέλευσιν τοῦ βασιλέως ἀκούσαντες Sym. [12] ἐμποιήσαντες Vat. [13] ἐκστρ. ὁ β. ed. ὁ β. Ῥωμανὸς ἐκστρ. Leo, Vat. Cont. — περὶ εἰρήνης φροντίζουσι καὶ ἀπ. μ. τινά Sym. cæteris omissis. [14] τε ed. Leo, Vat. om. (Πέτρον τε καὶ Γεώργιον?) [15] μῆνέα cod. [16] βούλονται Vat. Cont. [16] Ὡς παρὰ τοῦ βασιλέως ἀ. δεχθεὶς τὴν εἰρήνην ἐβεβαίωσε καὶ συνάλλαγμα μετὰ τοῦ βασιλέως ποιῆσαι αἰτεῖται Sym. 34. [17] οὖν ed. Leo. — ἀσ. ἀπ. Vat. Cont. [18] ἐν M. om. Vat. Cont. καὶ βασιλ. τὸν Ῥόδιον cod. [19] Θεόδωρον Leo. — καὶ Κωνσταντῖνον βασιλικὸν κληρικὸν τὸν P. Cont. ed. καὶ β. κλ. τὸν P. Vat. Leo. [19] πένητοι cod. [20] P. τὴν εἰρήνην Leo. [21] ἐν Μεσημβρίᾳ, τὸ πρὶν μὲν Μενεβρίᾳ καλουμένῃ ἀπὸ Μένου, Θρᾳκὸς τοῦ ταύτην οἰκίσαντος καὶ Βρία, τὸ παρά τισι Θρᾳκῶν πόλισμα λεγόμενον πρὸς δὲ τὸ εὐφραδέστερον Μεσημβρία νῦν ὀνομάζεται Vat.=Cont. [22] τῆς Leo, Vat. Cont. [23] κατέλαβ. cod. κατέλαβον Vat. Com. [24] ὁ ed. Leo, Vat. Cont. — Σουρσουβούλης καὶ Συμεὼν ὁ Καλουτερκάνος καὶ Οὐσάμψις καὶ Συμεὼν τοῦ ἀρχηγοῦ Βουλγαρίας ἀδελφὸς πρὸς γυναῖκα, πρὸς τούτοις καὶ ὁ ἀγχιστεὺς αὐτοῦ Στέφανος καὶ μὲν καὶ Μαγοτῖνος, Κρόνος τε καὶ Μηνικὸς διεκρατύναντο πρὸς τὸν ἄνακτα Ῥωμανόν· θεασ. Vat. Cont. [25] ἐποιήσαντο ed.—Σύμφωνά τε ποιήσαντες εἰς τὸ δοῦναι αὐτῷ Πέτρῳ τὴν θυγατέρα X. τοῦ β. M. γράφουσι τῷ Π. ἐλθεῖν Sym. Περὶ τῆς γενομένης πρὸς Βουλγάρους εἰρήνης καὶ τῆς γαμηλίου συναλλαγῆς Vat. — 19. X. M. ed. β. X. Vat. β. M. Sym. [26] ἐγ. τῷ Π. om. Vat.

Digitized by Google

(31) [37] Ἀπεστάλη δὲ Νικήτας μάγιτρος, ὁ συμπενθερὸς Ῥωμανοῦ [38] βασιλέως, ὑπαντῆσαι [39] καὶ ἀγαγεῖν Πέτρον μέχρι τῆς πόλεως. Τοῦ Βουλγάρου οὖν Πέτρου καταλαβόντος, τριήρους [40] ὁ βασιλεὺς Ῥωμανὸς (201b) ἐπιβὰς ἐν Βλαχέρναις παρεγένετο· καὶ τὸν Πέτρον ὡς ἑαυτὸν ἀφικόμενον ἐθεάσατό τε καὶ κατησπάσατο. [41] Ἐπεὶ δὲ ἀλλήλοις τὰ εἰκότα συνωμίλησαν, ὑπογράφονται τά τε σύμφωνα τῆς εἰρήνης καὶ τὰ γαμικὰ [42] συναλλάγματα, μεσολαβοῦντος· ἐν τούτοις (καὶ συνεχῶς διευθετοῦντος [43] τὰ μεταξὺ Ῥωμαίων τε καὶ Βουλγάρων) τοῦ πρωτοβεστιαρίου Θεοφάνους [44].

(32) [45] Η' δὲ τοῦ Ὀκτωβρίου μηνὸς ἐξῆλθεν ὁ πατριάρχης Στέφανος ἅμα Θεοφάνει [46] πρωτοβεστιαρίῳ καὶ Μαρίᾳ τῇ τοῦ [47] Χριστοφόρου θυγατρὶ καὶ πάσῃ τῇ συγκλήτῳ εἰς τὸν ναὸν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τὸν τῆς Πηγῆς, καὶ [48] εὐλόγησαν Πέτρον [49] καὶ Μαρίαν καὶ τοὺς νυμφικοὺς στεφάνους ταῖς αὐτῶν ἐπέθηκαν κεφαλαῖς, παρανυμφευόντων [50] Θεοφάνους πρωτοβεστιαρίου καὶ Γεωργίου Σουρσουβούλου [51], λαμπρᾶς [52] καὶ πολυτελοῦς γεγονυίας [53] τραπέζης καὶ πάντων τῶν εἰθισμένων τοῖς γάμοις φαιδρῶς ἐπιτελεσθέντων, εἰσῆλθε Θεοφάνης **833** πρωτοβεστιάριος ἅμα Μαρίᾳ τῇ θυγατρὶ τοῦ βασιλέως Χριστοφόρου ἐν τῇ πόλει.

(33) [54] Τῇ γ' δὲ τοῦ γάμου ἡμέρᾳ ἐποίησεν ὁ βασιλεὺς Ῥωμανὸς εὐωχίαν λαμπρὰν ἐν τῇ τῶν Πηγῶν ἀποβάθρᾳ τοῦ βασιλικοῦ [55] δρόμωνος, περικοσμήσας αὐτὴν ὑφάσμασι σηρικοῖς, ἔνθα συνεστιάθη [56] Ῥωμανὸς ὁ βασιλεὺς, Πέτρος Βούλγαρος ἅμα Κωνσταντίνῳ γαμβρῷ καὶ Χριστοφόρῳ υἱῷ. [57] Τῶν δὲ Βουλγάρων ἔνστασιν οὐ μικρὰν ποιησαμένων πρότερον [58] εὐφημισθῆναι Χριστοφόρον, εἶθ' [59] οὕτως [60] Κωνσταντῖνον, ὕπειξε τῇ ἐνστάσει τούτων ὁ βασιλεὺς Ῥωμανὸς [61], καὶ γέγονε ὅπερ ἠτήσαντο.

(34) [62] Ἐπειδὴ δὲ πάντα τὰ ἐπὶ τοῖς γάμοις συνετελέσθησαν, [63] ἔμελλε δὲ [64] Μαρία ἤδη τὴν πρὸς Βουλγαρίαν σὺν τῷ ἀνδρὶ (αὐτῆς [65]) Πέτρῳ (ὁδὸν) ὁδεύειν, οἱ ταύτης γονεῖς μέχρι τοῦ Ἑβδόμου συνεξῆλθον αὐτῇ ἅμα Θεοφάνει πρωτοβεστιαρίῳ καὶ συνεστιαθέντες ἐκεῖσε Πέτρῳ, ἐπειδὴ [66] ἀπαίρειν ἔμελλεν, περιχυθέντες τῇ θυγατρὶ καὶ πολλὰ καταχέαντες δάκρυα καὶ ὅσα εἰκὸς ἐπὶ στερήσει σπλάγχνου περιποθήτου [67], τόν τε αὐτῶν γαμβρὸν ἀσπασάμενοι

A Missus est autem Nicetas magister, Romani imperatoris consocer, qui Petro obviam iret eumque ad urbem adduceret. Petro Bulgaro adveniente, conscensis triremibus ad Blachernas imperator Romanus se contulit: viditque Petrum ad se venientem et salutavit. Ut vero de negotiorum difficultatibus convenerunt, conscriptis pacis conditionibus, nuptiales contractus peregerunt officio mediatoris fungente et res continuo Romanos inter et Bulgaros componente protovestiario Theophane.

Octobris deinde mensis die octavo progressus patriarcha Stephanus una cum Theophane protovestiario et Maria Christophori imperatoris filia, B et universo senatu ad sanctissimæ Deiparæ templum ad Pegas, Petrum et Mariam conjugali benedictione sociaverunt et corollas nuptiales eorum capitibus imposuerunt, paranymphorum munere Theophane protovestiario et Georgio Surzubulo fungentibus; mensaque sumptuosa et magnificentissima instructa, cunctisque ad nuptiarum solemnia spectantibus rite splendideque peractis, Theophanes protovestiarius una cum Maria imperatoris filia in urbem reversus est.

Die autem nuptias sequente tertio Romanus imperator ad Pegas magnificum paravit convivium, in tabulato celocis imperatoriæ quod serica circumornabant tentoria. Convivio aderant Romanus C imperator, Petrus Bulgarus cum Constantino genero et Christophoro filio. Non minima porro contentione a Bulgaris excitata, ut prius Christophorus, deinde Constantinus acclamationum precibus exciperetur, votis eorum imperatore obsecuto, quod petebant præstitum est.

Nuptiarum autem celebritate peracta, Mariaque in Bulgariam iter capessere cum conjuge Petro jamjam parata, Hebdomum usque parentes eam comitati sunt cum Theophane protovestiario, ibique cum Petro pransi, cum jam proficiscendum esset, in eam circumfusis, et largo lacrymarum imbre madidi, ut decet amantes amico dilectissimo orbatos, tristabantur: tandemque generum, filia ejus potestati tradita, deosculati, in regiam reversi sunt.

Variæ lectiones et notæ.

[37] Ἀποστέλλεται οὖν N. Sym. 34. [38] τοῦ Sym. [39] ὑπ. αὐτῷ καὶ ἀγ. μ. τῆς π. Καὶ ἐλθόντες ἐν Βλ. ὁ β. κατελθὼν κατ. αὐτὸν Sym. [40] τριήρει Leo, Cont. [41] Καὶ τὰ εἰκότα συνομιλήσαντες ὑπέγραψαν τά τε σ. Sym. Ἐπὶ δὲ ἀλλήλων Vat. γράφοντες τὰ συμφ. Leo. [42] γ. ἀλλ. Leo, reliquis omissis. — καὶ σ. — Βουλγάρων om. Sym. [43] διευθετύνοντος Vat. διευθύνοντος Cont. [44] Θεοδώρου P. et cod. Θεοφάνους ed. Sym. [45] Τῇ δὲ η' Sym. 34. — ἐξῆλθ. cod. ἐξῆλθον? στέφεται Πέτρος καὶ Μ. ἐν τῷ ναῷ τῆς ὑπ. Θ. τῶν Π. παρὰ Στ. π. Syn. [46] Θεοφάν. cod. [47] βασιλέως Leo, Vat. Cont. [48] εὐλόγησεν — ἐπέθηκεν Vat. Cont. Leo. [49] τε ed. Leo, Vat. Cont. [50] παρανυμφευόντ. cod. [51] Σουρσούβουλ. cod. Σουρσούβελ. Vat. Σουρσουβούλη Cont. [52] δέ ed. Leo, Vat. Cont. [53] γενομένης Leo.—Πάντων δὲ τῶν ἐ. φ. τελ. Sym. omissis reliquis usque ad § 33. [54] τῇ δ' δὲ ed. τῇ δὲ γ' Leo, om. Sym. [55] τοῦ β. δρ. ἑστηκότος ἔνθα Vat. π. ἀ. ὑφ. σ. παρ' αὐτῇ τῇ ἀποβάθρᾳ τοῦ β. δ. ἐστ. ἔνθα Cont. [56] συνεστιάθ. cod. συνέστη Cont. — Ῥ. Πέτρῳ Βουλγάρῳ Vat. Cont. [57] Οἱ Βούλγαροι ἐ. οὐ μ. ἐ. — ποιήσαντο τοῦ πρ. Sym. [58] εὐφημεῖσθαι Leo, Sym. [59] εἶτα Κ. ὃ καὶ ἐπένευσεν ὁ β. Sym. [60] τὸν Vat. Cont. [61] Ῥ. ὁ β. Vat. Cont. [62] Καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας λαμβάνει τὴν ἰδίαν γυναῖκα Μ. ὁ Π. καὶ ἐπὶ Β. πορεύεται Sym. 34. — π. ἐν τοῖς γ. Leo, τὰ ἐν γ. Vat. Cont. [63] καὶ ἐμ. Leo. [64] ἡ Vat. Cont. — [65] αὐτῆς et ὁδὸν om. Vat. Cont. [66] ἐμ. ἀπ. ed. ἀπ. ἔμελλ. cod. — περιχυθέντων τῇ θ. καὶ π. κατέχεαν τά Leo. [67] πεποθημένου Leo.

Digitized by Google

Sic Maria Bulgarorum manibus tradita in Bulgariam profecta est, gaudens simul ac dolens : dolens quidem quod a dulcibus parentibus disjungeretur, aulæque imperialis et æqualium societatis desiderio ; gaudens vero quod viro corona regia ornato conjuncta esset et regina Bulgarorum salutata ; abiit igitur divitiis omnimodis et innumera supellectili instructa.

καὶ ταύτην ταῖς αὐτοῦ [68] χερσὶ παραθέμενοι, ἐν τοῖς βασιλείοις ὑπέστρεψαν [69]. Μαρία δὲ Βουλγαρικαῖς παραδοθεῖσα χερσὶ τὴν ἐπὶ Βουλγαρίαν ἀπῆει, χαίρουσά τε ἅμα καὶ λυπουμένη· λυπουμένη μὲν ἐφ' [60] οἷς γονέων φιλτάτων ἐστέρηται καὶ βασιλείων οἴκων καὶ συνηθείας τῶν [61] γένει προσηκόντων [62], χαίρουσα δὲ ὡς βασιλεῖ προσηρμόσθη [63] ἀνδρὶ **834** καὶ δέσποινα Βουλγάρων [64] προσηγορεύθη· ἀπῆει τοίνυν πλοῦτον ἐπικομιζομένη λαμπρὸν καὶ παντοδαπῆ καὶ ἀποσκευὴν [65] ἀναρίθμητον.

Eo tempore legati pacis fœdera composituri e Melitine ad imperatorem Romanum accesserunt. Non diu post Apocaps, Amer nepos, Melitines ameras, et Apolasath, dux nobilissimus et ditissimus, e Melitina advenerunt. Isti congruis honoribus a Romano excepti, pacis conditionibus firmatis, in patriam reversi sunt. Ex tunc vero cum Romanis militaverunt adversus contribules suos Agarenos, et post victoriam per urbem cum Romanis triumphum egerunt, captivos ducentes Agarenos ; quod mirabile et incredibile videbatur, et impiorum Sarracenorum miseriæ exemplum fuit. Apocaps autem viro prudente et sagaci vivis erepto, pacem continuo dissolverunt. In eos autem irrumpunt scholarum domesticus Joannes Crocoas, una cum legionibus, et Melias cum adjunctis sibi Armenis, multaque præda quotidie potiti et continuis incursibus illos vexantes et spoliantes, ad eas angustias Melitinem adigunt, ut eam e vestigio vastent, et funditus ad solum evertant, nec eam tantum, sed et vicinas urbes et regiones quæ pinguis soli feracitate opimorum fructuum spem faciebant. Melitinem igitur in curatoriam instituit imperator, plurimis auri et argenti millibus annuatim colligendis eidem impositis.

(35) [67] Τότε δὲ καὶ πρέσβεις πρὸς τὸν βασιλέα Ῥωμανὸν ἐκ [68] Μελιτινῆς παρεγένοντο, εἰρηνικὰς [69] σπονδὰς ἐπὶ τὸ ποιῆσαι πάκτα παρέχοντες [70]· μετ' οὐ πολὺ δὲ καὶ Ἀπόχαψ ὁ τοῦ Ἄμερ ἔκγονος [71], ἀμηρᾶς ὢν Μελιτινῆς καὶ [72] Ἀπολασάθ, στρατηγὸς εὐγενέστατός τε καὶ πλούσιος ὤν, ἐκ Μελιτινῆς παρεγένοντο. [73] Ἀποδεχθέντες οὖν μεγάλως μετὰ τῆς προσηκούσης τιμῆς παρὰ Ῥωμανοῦ καὶ σύμφωνα εἰρήνης ποιήσαντες, ὑπέστρεψαν εἰς [74] τὰ ἴδια· ἔκτοτε δὲ συνεξεστράτευον τοῖς Ῥωμαίοις κατὰ τῶν ὁμοφύλων Ἀγαρηνῶν [75], ἔν τε τοῖς ἐπινικίοις συνεισήρχοντο [76] τοῖς Ῥωμαίοις ἐν τῇ πόλει, αἰχμαλώτους ἄγοντες Ἀγαρηνούς, ὅπερ ἦν θαυμαστὸν καὶ [77] παράδοξον καὶ δεῖγμα τῆς τῶν ἀθέων Ἀγαρηνῶν δυστυχίας. [78] Τελευτήσαντος δὲ τοῦ Ἀπόχαψ, ἀνδρὸς φρονίμου καὶ συνετοῦ (καὶ [79] δυνατοῦ), διέλυσαν τὴν εἰρήνην οἱ τὴν Μελιτινὴν κατοικοῦντες· [80] ἐκστρατεύουσιν (202a) οὖν κατ' αὐτῶν [81] ὅ τε δομέστικος τῶν σχολῶν Ἰωάννης ὁ Κροκόας [82] μετὰ [83] τῶν θεμάτων καὶ τῶν ταγμάτων, καὶ ὁ Μελίας [84] μετὰ τῶν Ἀρμενίων καὶ πολλὰς προνομὰς καθ' ἑκάστην ποιούμενοι καὶ ταῖς συνεχέσιν ἐπιδρομαῖς αἰχμαλωτίζοντες τούτους καὶ ληΐζοντες [85], εἰς τοσαύτην στένωσιν τὴν Μελιτινὴν περιέστησαν [86], ὥστε αὐτὴν συντομώτατα ἐκπορθῆσαι καὶ **835** ἕως ἐδάφους [87] ὁμόρους αὐτῇ πόλεις καὶ χώρας, πολυφόρους τε [88] προσόδους. Ταύτην οὖν τὴν Μελιτινὴν εἰς κουρατωρίαν ἀποκαταστήσας ὁ βασιλεὺς πολλὰς χιλιάδας χρυσίου καὶ ἀργυρίου ἐκεῖθεν [89] δασμοφορεῖσθαι ἐτησίως [91] πεποίηκε.

καταστρέψαι, οὐ μόνον δὲ ταύτην, ἀλλὰ καὶ τὰς οὔσας καὶ πιοτάτας καὶ [89] οἵους πολλὰς παρέχειν

Nicetas autem magister et Christophori imperatoris socer quasi in patrem insurgendi consilium dedisset, et eum imperio dejicere consuluisset, accusatus est. Eum propterea urbe pulsum detonderunt monachum eumque in ipsius suburbium relegaverunt.

(36) [93] Κατηγορήθη δὲ Νικήτας [92] μάγιστρος καὶ πενθερὸς Χριστοφόρου βασιλέως ὡς ὑποτιθέμενος αὐτῷ κατὰ τοῦ ἰδίου γενέσθαι πατρὸς καὶ τῆς βασιλείας αὐτὸν ἐξεῶσαι [94]. Τοῦτον οὖν ἐξαγαγόντες τῆς πόλεως ἀπέκειραν μοναχὸν, ὑπερορίσαντες (ἐν) [95] τῷ αὐτοῦ προαστείῳ.

Variæ lectiones et notæ.

[58] τούτου Leo, Vat. Cont. — περιθ. Vat. Leo. [59] ὑπέστρε. cod. ὑπέστρεψε Vat. [60] ἐν Vat. Cont. sed infra ἐφ'. [61] τῷ γ. cod. ι subscr. pro ν. — [62] προσοικούντων ed. [63] προσήρμοστο Vat. Cont. [64] βουλγρ. προσηγορεύθ cod. — κομ. παντοδαπῆ καὶ ἀπ' Vat. Cont. — [65] σκευὴν ed. [66] 928. [67] Ἔρχονται π. ἀπὸ M. καὶ μετ' αὐτῶν καὶ ὁ. στρ. αὐτῶν Ἀπ. Sym. 25. [68] τῆς Leo, Vat. [69] εἰρήνης Vat. — ποιῆσαι Leo, π. ἐπὶ τῷ π. π. Vat. [70] παρέχειν cod. Vat. [71] ἔγγονος ed. Vat. — ἀμ. τῆς Leo. [72] ὁ Leo. — 8. ὲ καὶ πλ. ὢν ed. Leo, Vat. ὲ. ὢν καὶ πλ. Cont. [73] Καὶ ὑποδ. παρὰ Ῥ. μ. τῆς πρ. τ. σ. τε ὲ. Sym. [74] πρὸς Leo. — Καὶ ἔκτοτε συνεστρατεύοντο Ῥ. Sym — [75] Σαρακηνῶν καὶ ἐν τοῖς Sym. [76] συνεξήρχοντο cod. συνηρχ. Sym. [77] καὶ π. δ. ed. [78] Ὅπως κατέστη τὴν Μελιτηνὴν Κουρκούας ὁ τῶν σχολῶν δομέστικος Vat. T. δὲ Ἀπολάσαθ. Sym. [79] καὶ δ. om. Leo, Sym. — [80] ἐκ. δὲ κατ' Leo ἐκστρατεύσαντες οὖν κατ' Sym. [81] πάλιν ed. Vat. Cont. — Ἰω post K. Cont. [82] Κουρκούας Vat. Cont. Sym. Leo. [83] καὶ Leo. — καὶ τ. Sym. Vat. Cont. om. Leo. [84] Μηλίας ed. καὶ Μελίας Sym. — Ἀρμ. οἵ καὶ εἰς Sym. [85] ληΐζόμενοι Vat. Cont. [86] παρέστησαν Leo, κατέστ. καὶ τὰ περὶ αὐτὴν, ὡς καὶ κουρ. ποιῆσαι ταύτην τὸν βασιλέα Sym. [87] ἐπ' ἐδ. Leo. [88] τε καὶ ὁ π. Vat. τε καὶ π. ὁ. Cont. [89] καὶ ἄλλας π. ed. καὶ οἵας π. Vat. Cont. [90] ἐκ. λαμβάνειν ἐτησίως Sym. [91] αἰτῇ cod. [93] μ. ὁ π. Sym. 36. [92] ὁ Leo, Vat. Cont. [94] T. ἐξώρισαν τῆς π. καὶ μ. ἐποίησαν Sym. [95] ἐν om. Vat. Cont.

Digitized by Google

(37) [96] Μηνὶ δὲ Ἰουλίῳ ιη', ἰνδικτιῶνος ς', τελευτᾷ Στέφανος πατριάρχης ποιήσας [97] ἔτη β' (καὶ) μῆνας ια'. Δεκεμβρίῳ δὲ μηνὶ [98] ιδ' ἄγουσι [99] Τρύφωνα μοναχὸν ἐν τῷ Ὀψικίῳ μονάζοντα, ἐπ' εὐλαβείᾳ καὶ ἁγιότητι μαρτυρούμενον, καὶ χειροτονοῦσι πατριάρχην [1] ἐπὶ χρόνῳ ῥητῷ μέχρις ἂν εἰς μέτρον ἡλικίας φθάσῃ Θεοφύλακτος, ὁ τοῦ βασιλέως [2] Ῥωμανοῦ [3] υἱός, ὃν ἔμελλον πατριάρχην χειροτονεῖν Κωνσταντινουπόλεως.

Mensis autem Julii die decimo octavo, indictione sexta. Stephanus patriarcha moritur : tum Decembri mense Tryphonem monachum in Opsicio vitam solitariam agentem, pietatis et sanctitatis testimonio insignem, ad tempus determinatum ordinant patriarcham, donec ætatis metam imperatoris Romani filius Theophylactus, quem Constantinopolis patriarcham creare statuerant, attigisset.

(38) [3] Κε' δὲ τοῦ αὐτοῦ μηνὸς χειμὼν ἀφόρητος γέγονεν, ὥστε κρυσταλλωθῆναι τὴν γῆν ἐπὶ ἡμέρας ρκ', ὅθεν καὶ γέγονε [4] μέγας λιμὸς (τοὺς [5] πώποτε γενομένους ὑπερβαλλόμενος) καὶ θάνατος ἐκ τοῦδε [6] πολὺς, ὡς μὴ δύνασθαι τοὺς ζῶντας ἐκκομίζειν τοὺς τεθνεῶτας [7]. Ὁ δὲ βασιλεὺς Ῥωμανὸς, **836** τὴν ἀφόρητον [8] ἐκείνην βίαν [9] κατανοήσας, ἀξίαν τῆς αὐτοῦ συμπαθοῦς [10] καὶ ἐλεήμονος φύσεως πρόνοιαν ἐποιήσατο, πολλαῖς ἐλεημοσύναις τὴν ἐκ τοῦ λιμοῦ παραμυθησάμενος ἔνδειαν, ἀνέῳραξέ τε θυρίσι καὶ σανιδώμασι τὰς τῶν ἐμβόλων στοὰς, ὡς [11] μὴ τὴν χιόνα καὶ τὸ ψῦχος ἐκεῖθεν ἐπεισιέναι τοῖς πένησι [12]. Τότε [13] καὶ τὰς λεγομένας ἄρκλας ἐν πᾶσι κατεσκεύασε τοῖς ἐμβόλοις, ἀργυρόν [14] τε κατὰ μῆνα τοῖς ἐν ταύταις κατακειμένοις πένησι δίδοσθαι διετάξατο καὶ τὰ μηνιαῖα [14a] τριμίσια [15] ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τοῖς πένησι διανέμεσθαι· ὡς εἶναι τὰ διδόμενα [16] τοῖς τε ἐν ταῖς ἄρκλαις πτωχοῖς καὶ τοῖς ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἀργύρου ἐγκεχαραγμένου χιλιάδας ιβ' [17]. Οὐ μόνον δὲ ταῦτα ἡ συμπαθὴς ἐκείνη ψυχὴ διετυπώσατο τῶν πενήτων προνοουμένη, ἀλλὰ καὶ καθ' ἡμέραν γ' αὐτῷ συνεσθίειν πένητας διετάξατο, οἳ [18] καὶ ἀνὰ ἓν ἐλάμβανον νόμισμα, τετράδι [19] δὲ καὶ παρασκευῇ γ' πένητες [19a] μοναχοὶ [20] συνήσθιον, τὸ τετυπωμένον λαμβάνοντες ἕκαστος [21] νόμισμα· ὅπερ δὲ ἐν τοῖς μοναστηρίοις εἰώθει [22] γίνεσθαι, ὥστε ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἑστιάσεως ἀνάγνωσιν [23] γίνεσθαι, τοῦτο [24] καὶ αὐτὸς ἐποίει, διπλῆν ἑαυτῷ καὶ τοῖς δαιτυμόσι τὴν τράπεζαν παρατιθείς, ὥστε τὸ μὲν σῶμα τρέφεσθαι τῇ συνήθει τροφῇ, τὴν δὲ ψυχὴν [25] τῇ καταλλήλῳ τῶν λόγων ἐπεντρυφᾷν ἡδονῇ, οἷς ἐκεῖνος [26] προσέχων τὸν νοῦν κατενύσσετο [26] τὴν ψυχὴν καὶ πολὺς δακρύων ἠφίει [28] πηγάς.

Vicesimo porro et quinto die mensis ejusdem adeo aspera invaluit hiems, ut terra per dies centum et viginti gelu concresceret. Ex quo fames ingens, quæ unquam exorsæ fuerunt omnes superans, et mortalitas immensa pervagata est, adeo ut vivi mortuis efferendis non sufficerent. Romanus autem imperator intolerandam illam calamitatem contemplatus, affectus ad misericordiam proclivis digna exhibuit argumenta, eleemosynarum liberalitate plurima famis indigentiam consolatus. Exinde porticuum spatia tabulatis distinxit, et fenestras apposuit, ita ut nix et frigus in pauperes per ea non ingruerent. Eo tempore cunctis in porticibus arclas, ita dictas, disposuit, et egenis ibidem jacentibus argenteos nummos per menses singulos præcepit distribui, et menstrua trimisia per ecclesias in alios pauperes dividi : adeo ut quæ per arclas et ecclesias erogarentur argenti cusi numismata ad millia duodecim numerarentur. Hæc in misericordiam et pietatem propensus ejus animus liberalis pauperum provisor donari sanxit. Egenos insuper tres diebus singulis secum comedere voluit, singulisque nummum unum distribuebat. Feria vero quarta et Parasceve, monachi tres egentes illi convivabantur, qui definitum accipiebant numisma. Quod in monasteriis observari solet, ut sibi tempore habeatur lectio, hoc ipse exsequebatur, sibi convivisque geminam apponens mensam : dumque usitato corpus enutriretur cibo, anima vero simili affluret sermonum voluptate, quam copioso lacrymarum fonte effuso cum contritione pascebat.

(39) [29] Τὴν δὲ πίστιν, ἣν ἐκέκτητο πρὸς πάντας

Illam vero fidem, quam omnibus monachis, ac

Variæ lectiones et notæ.

[96] Τῇ ιη' τοῦ Ἰουνίου μηνὸς τῆς ς' ἰνδ. Sym. 37. μ. θὲ Ἰουλίῳ ιε' ἰνδ. ς' Vat. Cont. Ced. M. δὲ Ἰουλίῳ ὀγδόῃ καὶ δεκάτῃ, ἰνδ. ἕκτης Leo. Legendum ἰνδ. α'. — Στ. ὁ π. τ. Leo. [97] κρατήσας Sym. πατριαρχεύσας Vat. Cont. — καὶ om. Vat. Cont. — Τῇ δὲ ιδ' τοῦ Δεκεμβρίου μηνὸς ἀγ. Τ. ἀπὸ τοῦ Ὀψικίου ἐπ' Sym. [98] τῇ Vat. Cont. [99] ἀγούσης ed. (Ven.) [1] ῥ. χ. ὅθεν αὐτοῦ μὴ ἀνεχομένου ἐπὶ ῥ. χ. γενέσθαι δόλῳ πείθουσι κτλ. Sym. [2] ὁ Ῥ. τοῦ β. Leo. — [3] Περὶ τοῦ μεγίστου χειμῶνος καὶ τοῦ καθ' ὑπερβολὴν λιμοῦ. Εἰκάδι δὲ πέμπτῃ Vat. Τῇ δὲ κε' Sym. 38. — χ. μέγας γ. Leo. [4] ὁ Vat. Cont. [5] τοὺς — ὑπ. om. Leo, Sym. [6] τούτου Sym. ὥστε Leo. [7] Ὅθεν β. Sym. [8] ἀπόῤῥητον ed. [9] τοῦ ψύχους Sym. — κατ. καὶ τὴν τοῦ λιμοῦ παραμ. Sym. [10] σ. ἐλεημοσύνης πρ. ed. [11] ὥστε Leo. — στῆθος ἐκ. Vat. [12] Καὶ ἀ. ἐν π. τ. ἐ. κατ. ἀργύρια Sym. [13] δὲ Leo. [14] ἄργυρ. cod. ἀργύριά Vat. Cont. ἀργύριόν Leo. [14a] τριμήσια Sym. τριμήτια Leo. — τοῖς ἐν τ. ἐ. π. δ. Leo. — τοῖς παν. — ἐκκλ. ex homoioteleuto om. ed. [15] διδ. καθ' ἕκαστον μῆνα ἀργυρίου Sym. [17] ιβ', γ' δὲ ἀ. πένητες καθ' ἑκάστην συνήσθιον λαμβάνοντες ἀνὰ ν. ἑνὸς Sym. — Καὶ ταῦτα Leo. — ἐκείνου ψ. διετύπωσεν Leo, αὐτοῦ ψ. διετύπωσεν Vat. Cont. [18] οἳ ἀνὰ Vat. Cont. Leo. [19] 838, 16 om. Ven. Τῇ δὲ δ' καὶ τῇ π. μοναχοὶ ὁμοίως λαμβάνοντες ἀνὰ νομίσματος ἑνός· ἦν δὲ καὶ τις τῶν παίδων ἀναγινώσκων ἐν τῇ τραπέζῃ αὐτοῦ Sym. [20] τούτῳ Leo, Vat. Cont. [21] λ. ἕκαστον cod. ἕκαστοι λ. ν. Vat. Cont. λ. ν. ἕκαστος ed. λ. ν. Leo. [22] εἰώθη cod. εἴωθεν Vat. Cont. Leo. — γ. ἐν τῷ κ. ἀνὰ (γινώσκειν) τῆς ἑ. Vat. Cont. [23] ἀναγινώσκειν τῆς ἑ. Leo. [24] τ. ἀ. Vat. Cont. [25] τῇ δὲ ψυχῇ κατ. Vat. Cont. τὴν δὲ ψ. κατενύσσετο Leo. [26] ἐπιμελῶς ed. Vat. Cont. [27] κατένυσσε Vat. Cont. [28] ὑφίει Vat. Cont. [29] Φιλομόναχος δὲ εἰ καί τις ἄλλος ὢν πᾶσι τοῖς ἀ. ἀντεχομένοις μοναχοῖς τὰς ἑ. πρ. μετὰ δα-

Digitized by Google

præsertim sanctitate et pietate inclytis adhibebat, quis narrare queat? Nullum enim unquam monachum virtutis studiosum vidit, cui cum multo fletu suos non aperuerit actus. Fide et orthodoxia conspicuus, cunctas urbis ecclesias sumptuosis vestibus præclaraque cereorum ac lampadum copia exornavit et illustravit. Imo et monachos in montibus, nempe in Olympo, in Cymena, in Petra dicta Aurea, et in Barachæo monte degentes non dereliquit, annuos reditus ad eos mittens, eisque consulens ac providens, praxi ac theoria inclytos ad se accersens, eorumque precum benedictiones colligens. Quin etiam illis qui se propter Deum recluserant et in angustissimis coarctaverant recessibus, et omnibus monasteriis annuos reditus quos statuerat, suppeditare non desinebat. Atque hæc pauca ex innumeris ejus liberalitatis beneficiis collegimus.

A μὲν μοναχοὺς, μάλιστα δὲ τοὺς ἐπὶ ἀγωσύνῃ διαβοήτους καὶ εὐλαβείᾳ, τίς ἂν διηγήσαιτο; Οὐκ ἐθεάσατο γάρ ποτε μοναχὸν ἀρετῆς ἀντεχόμενον, ᾧτινι τὰς ἑαυτοῦ πράξεις σὺν πολλοῖς [39] οὐκ ἐξηγόρευσε δάκρυσιν. Πιστότατος δὲ ὢν καὶ ὀρθοδοξότατος, πάσας τὰς τῆς πόλεως [31] ἐκκλησίας πέπλοις διαφανέσι καὶ φωταγωγίαις λαμπρῶς κατεκόσμει καὶ κατεφαίδρυνεν· (202b) ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐν [32] τοῖς ὄρεσι μοναχοῖς, τῷ τε Ὀλύμπῳ καὶ τῷ Κυμηνᾷ καὶ τῇ Χρυσῇ καλουμένῃ Πέτρᾳ καὶ τῷ τοῦ Βαραχέου ὄρει, οὐ διέλιπεν ἐτησίους [33] ῥόγας ἐξαποστέλλων καὶ φροντίζων τούτων καὶ προνοούμενος καὶ τοὺς ὀνομαστοὺς ἐπὶ πράξει καὶ θεωρίᾳ μετακαλούμενος εἰς [34] αὐτὸν, καὶ τῶν εὐχῶν αὐτῶν τὰς εὐλογίας τρυγῶν· οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ τοῖς διὰ [35] τὸν Θεὸν ἐγκλείστοις καὶ B (ἑαυτοὺς) ἐν στενωτάτοις οἴκοις [36] καθείρξασι καὶ πᾶσι τοῖς μοναστηρίοις τὰς ἐτησίους ῥόγας, ἃς διετύπωσεν, οὐ διέλιπεν ἐπιχορηγῶν. Ταῦτα ὡς ἐκ πολλῶν ὀλίγα τῶν (ἀπείρων [37]) αὐτοῦ κατορθωμάτων καὶ ἐλεημοσυνῶν διεξήλθομεν.

Petro vero Bulgaro parabat insidias Joannes ejus fratrer cum Bulgaris aliis: quorum facinore cognito, Joannes quidem verberibus castigatur et carcere includitur: in alios vero inusitatis suppliciis animadvertitur. Petro autem imperatori Romano hæc eadem litteris manifestante, misit imperator Joannem monachum, qui rector exstiterat, prætextu quidem ut captivorum detentorum commutationem faceret, sed revera, ut Joannem apprehenderet, et adduceret CP.; quod et factum est. Una quippe cum Joanne navim ingressus e Mesembria Constantinopolim navigavit. Non diu post eodem monasticum habitum deponente, et uxorem ducere exquirente, imperator domum et prædia plurima, et conjugem eadem secum Armeniacorum patria ortam dedit, et in Cæsaris ædibus celeberrimas peregit nuptias Christophoro imperatore et Joanne monacho, rectore, paranymphorum munere fungentibus.

[38] (40) [39] Πέτρῳ δὲ τῷ Βουλγάρῳ ἐπέθετο Ἰωάννης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ μετὰ καὶ ἑτέρων [40] μεγιστάνων τοῦ Συμεὼν, καὶ φωραθέντων αὐτῶν, ὁ μὲν Ἰωάννης τύπτεται καὶ ἐγκλείεται [41] φυλακῇ, οἱ δὲ λοιποὶ τιμωρίαις οὐ ταῖς τυχούσαις ὑποβάλλονται [42]. Ταῦτα [43] δῆλα ποιήσαντος Πέτρου τῷ βασιλεῖ Ῥωμανῷ, ἀπέστειλεν ὁ βασιλεὺς τὸν μοναχὸν Ἰωάννην, ὃς ἐγεγόνει ῥαίκτωρ, προφάσει μὲν ὡς ποιῆσαι [44] ἀλλάγιον **838** τῶν κρατουμένων αἰχμαλώτων [45], τῇ δὲ C ἀληθείᾳ κατασχεῖν Ἰωάννην καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀγαγεῖν (ὃ [46] δὴ καὶ γέγονεν)· εἰσελθὼν γὰρ ἅμα τῷ Ἰωάννῃ ἐν [47] πλοίῳ ἀπὸ Μεσημβρίας, ἦλθεν ἐν τῇ πόλει· καὶ μετ' οὐ πολὺ τούτου τὸ μοναχικὸν σχῆμα ἀπορρίψαντος καὶ γυναῖκα ἐπιζητήσαντος, δέδωκεν αὐτῷ ὁ βασιλεὺς οἶκον καὶ κτήματα πάμπολλα καὶ γυναῖκα ἐκ τῆς αὐτοῦ πατρίδος τῆς τῶν Ἀρμενιακῶν ὁρμωμένην, γάμον τε λαμπρὸν ἐν τῇ τοῦ Καίσαρος οἰκίᾳ πεποίηκε, Χριστοφόρου βασιλέως καὶ Ἰωάννου μοναχοῦ, τοῦ γεγονότος ῥαίκτωρος, παρανυμφευσάντων [48].

Martii porro mensis die secundo cosmites fori columnis superpositus in terram decidit, virosque sex oppressit. Contigit etiam incendium ingens

[49] (41) [50] Μαρτίῳ δὲ μηνὶ, ἡμέρᾳ β' κοσμίτης ἔπεσεν ἐν τῷ φόρῳ ἐκ τῶν [51] στιχηδὸν ἱσταμένοις [52] ἐκεῖσε κίοσιν (ἐπικειμένων) καὶ ἀπέκτεινεν ἄνδρας

Variæ lectiones et notæ.

κρύων ἔλεγε, τάς τε ἐκκλ. παντοίως ἐκόσμει καὶ τοῖς ἐν πᾶσιν ὁ. μ. ῥ. ἐξαπέστειλε, τά τε μοναστήρια περιέθαλπε καὶ τοῖς ἐν αὐτοῖς διὰ Θεὸν ἀποκαρεῖσιν ἢ καὶ ἐγκ. οὖσι ῥ. τυπώσας οὐ δ. διδόναι κτλ. Sym. — ὅσην Vat. Cont. [30] δ. οὐκ ἐ. Vat. Cont. [31] λαμπρ. cod. λαμπραῖς? [32] ἐν ὀ. Vat. Cont. Leo. Κομηνᾷ Vat. Κομινᾷ. — καὶ Cont. — τοῦ Vat. Cont. — Βαραχέος ed. Βαραχαίου Vat. Cont. Leo. [33] αἰτησίοις cod. ἐτησίως Vat. Cont. — ἐξαποστέλλ. cod. ἐξαποστέλλειν ed. [34] ὡς ed. Vat. Con. [35] διὰ Θεὸν Vat. Cont. — ἑ. ἐν om. Vat. Cont. [36] οἰκίσκοις Vat. Cont. — [37] ἀπ. om. Vat. Cont. [38] Ἐπέθεντο Π. τῷ B. Sym. 39. [40] ἑτ. Βουλγάρων τοῦ Σ. Leo. καὶ φωραθέντες, ὁ μὲν τῇ Sym. [41] ἐν τῇ Sym. [42] Τοῦτο μαθὼν ὁ βασιλεὺς ἀναλαμβάνει τὸν Ἰω. Sym. [43] δὲ Leo, Vat. Cont. — Π. π. Vat. Cont. [44] τὸ Vat. Cont. [45] τῇ ἁ. δὲ Vat. Cont. — Ἰω. κατ. Leo, Vat. Cont. [46] ὃ δὴ καὶ γ. om. ed. sed habet γάρ. [47] τῷ Leo. [48] Ἀλλὰ καὶ Μιχαὴλ μοναχὸς, αὐτὸς ὁ ἀδελφὸς Πέτρῳ (Πέτρου Cont. 29), κατὰ σπουδῆς ἔχων τῆς Βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας ἐπιλαβέσθαι, ἰδιοστάτησεν (ἰδιοστασίασεν Cont.) ἔν τινι Βουλγαρικῷ κάστρῳ· καὶ τούτῳ ποοσερρύησαν οἱ τῆς Πέτρου ἀρχῆς διεστηκότες Σκύθαι· οὗ μετὰ τὴν τοῦ βίου καταστροφὴν ἐπῆλθον οὗτοι ταῖς Ῥωμαϊκαῖς χώραις, ὥστε συμβῆναι τούτους ἀπὸ Μακέτιδος διὰ Στρύμονος πρὸς Ἑλλάδα καὶ τὴν Νικόπολιν προσχωρῆσαι καὶ τὰ ἐκεῖσε πάντα ληΐσασθαι. Νικόπολις δὲ ἐπωνόμασται κατὰ τὸ ἐπώνυμον τῆς νίκης ἣν Αὔγουστος Σεβαστὸς κατὰ Ἀντωνίου καὶ Κλεοπάτρας εἰργάσατο καὶ τὴν Αἰγυπτίων ἀρχὴν τοῖς Ῥωμαίοις ὑπέκλινεν Vat. Cont. [49] 930. [50] M. δὲ μ. δευτέρᾳ ἡ. Vat. Cont. Μαρτίου δὲ μηνὸς β' ἡ. Leo, τῇ β' ἡ. τοῦ M. μ. Sym. — κ. ὃς ἐπέμενε τῷ φ. ἐν τοῖς ἑ. κ. Leo. κοσμήτης Vat. Cont. [51] ἐν τοῖς Sym. Vat. Cont. — στιχιδ. cod. στοιχ. ed. [52] ἱσταμ. cod. ἱσταμένων ed. — ἐπικ. om. Sym.

Digitized by Google

ς'. Γέγονε δὲ καὶ ἐμπρησμὸς [83] μέγας καὶ φοβερὸς εἰς τὸν τοῦ φόρου ἔμβολον πλησίον τοῦ ναοῦ τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, ὥστε κατακαῆναι τά τε κηροπωλεῖα καὶ τὰ γουνάρια τοῦ φόρου μέχρι τῶν [84] Ψιχῶν.

et horrendum in fori porticu templo sanctissimæ Deiparæ vicino, adeo ut cereorum artificum et pellitiariorum fori ad Psechas usque consumerentur officinæ.

[83] (42) [86] Ἐτελεύτησε δὲ Χριστοφορος [87] βασιλεὺς μηνὶ Αὐγούστῳ ἰνδικτιῶνος δ', πολλὰ κοψαμένου αὐτὸν τοῦ πατρὸς, ὡς ἤδη εἰς γῆρας αὐτοῦ ἐληλακότος καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ ἔτι νηπίων ὄντων· καὶ ἐτέθη τὸ λείψανον αὐτοῦ ἐν τῇ ῥηθείσῃ μονῇ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ [88].

Mense Augusto, indictione quarta, Christophorum imperator diem supremum obiit, quem pater multum planxit, utpote jam senior factus filiosque habens adhuc juniores, et in præfato patris sui monasterio corpus ejus reconditum est.

839 (43) [89] Κατήγαγον δὲ καὶ Τρύφωνα πατριάρχην Αὐγούστῳ μηνὶ ἰνδικτιῶνος γ', τὸν ῥηθέντα χρόνον τελέσαντα, καὶ ἀπελθὼν ἐν τῇ ἰδίᾳ μονῇ τελευτᾷ, χηρευσάσης τῆς ἐκκλησίας χρόνον α' καὶ μῆνας ε' διὰ τὸ τῆς ἡλικίας ἀτελὲς Θεοφυλάκτου υἱοῦ Ῥωμανοῦ βασιλέως· αὐτὸν [90] γὰρ, ὡς εἴρηται, ἔμελλε πατριάρχην ἀποκαθιστᾷν.

Tryphonem porro patriarcham Augusto mense, indictione tertia, deposuerunt, eoque in proprium monasterium se recipiente et defuncto, annum unum et menses quinque, nondum matura Theophylacti imperatoris filii Romani ætate, Ecclesia pastore viduata permansit: hunc enim Romanus, ut fertur, patriarcham instituere in animo habebat.

(44) [91] Βασίλειος δέ τις Μακεδὼν πλάνος Κωνσταντῖνον Δοῦκα ἑαυτὸν εἶναι ἐπευφημήσας [92], πολλοὺς μεθ' ἑαυτοῦ συνεπήγετο. Οὗτος, κρατηθεὶς [93] ὑπὸ Ἐλεφαντίνου, τουρμάρχου ἐκ τοῦ Ὀψικίου ὄντος, ἤχθη ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ὑπὸ Πέτρου [94] ἐπάρχου τῆς μιᾶς ἀλλοτριοῦται χειρός· εἶτα καιροῦ λαβόμενος καταλαμβάνει πάλιν τὸ Ὀψίκιον καὶ χεῖρα χαλκῆν ἀντὶ τῆς κοπείσης προσαρμοσάμενος καὶ σπάθην ὑπερμεγέθη κατασκευασάμενος [95] διήρχετο πλανῶν (αὖθις [96] τῶν ἀγυρτευόντων) πολλοὺς ὡς αὐτὸς εἴη Κωνσταντῖνος ὁ τοῦ Δουκὸς, (οὓς [97] καὶ συνεφελκόμενος μεγάλην κατὰ Ῥωμανίας ἀνταρσίαν κινεῖ) καὶ [98] φρούριον κατασχὼν ὃ Πλατεῖα Πέτρα κατονομάζεται, πᾶν εἶδος ἐδωδίμων ἐν τούτῳ ἀπέθετο, ἀφ' οὗ ἐξορμῶν ἐληλάτει καὶ τοὺς παρατυγχάνοντας προενόμευεν. Ἀποστείλας οὖν ὁ βασιλεὺς στρατὸν κατ' αὐτοῦ, αὐτόν τε συνέλαβε καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ, ὃν καὶ ἀγαγόντες (203ᵉ) ἐν τῇ πόλει, ἀνέκρινόν [99] τε καὶ πολλὰς αὐτῷ πληγὰς ἐπετίθεσαν [100], τοὺς στασιώτας, [101] εἴ τινες εἶεν, εἰπεῖν· Ὃ δὲ πολλοὺς τῶν ἐν τέλει ἐσυκοφάντει ψευδῶς ὡς συνόντας αὐτῷ, μηδὲν δὲ **840** ἀληθὲς κατ' αὐτῶν λέγειν ἐξελεγχθείς, ἐν τοῖς Ἀμαστριανοῦ πυρὸς παρανάλωμα [102] γίνεται.

Basilius autem quidam Macedo pravus impostor Constantinum Ducam seipsum mentitus, plurimos post se abducebat. Hic ab Elephantino, Opsicii turmarum præfecto, Constantinopolim abducitur, et manuum altera a Petro præfecto truncatur. Occasione deinde captata in Opsicium rursum digreditur, et truncatæ vice manum æream sibi adaptans, ingentemque spatham sibi accommodans vagabatur plurimos seducens, quasi ipse Constantinus Ducæ filius foret. Hic multis sibi allectis, stupendam in Romanum rebellionem movet; et propugnaculo potitus quod Lata Petra vocatur, omne cibariorum genus ibi recondebat, indeque erumpens latrocinabatur et occurrentes exspoliabat. Imperator exercitu in eum immisso, ipsum comitesque insequebatur, quem deinde captum et in urbem abductum, per tribunalia examinatum multis verberibus subjecerunt ut si quos haberet rebellionis conscios revelaret. Ille sibi consulens, insignes dignitate viros quasi secum sentientes, mendaciis confictis et a veritate alienis calumniabatur. Convictus tandem, ad Armastriani plateam ignis pabulum factus est.

[102] (45) [103] Χειροτονεῖται δὲ πατριάρχης ὁ πολλάκις ῥηθεὶς τοῦ βασιλέως υἱὸς Θεοφύλακτος Φεβρουαρίου [104] β', ἰνδικτιῶνος ς' [105], τοποτηρητῶν ἐκ Ῥώμης

Præfatus autem imperatoris filius Theophylactus Februarii die secundo, indictione sexta, patriarcha consecratus est, astantibus romani Pontificis lega-

Variæ lectiones et notæ.

[83] ἐμπ. εἰς τὸν τῆς ὑπ. Θ. τοῦ φ. ἐ. καὶ ἐκάησαν τὰ κ. καὶ τὰ γ. μ. τῶν ψ. Sym. [84] ψηχῶν Lec. [86] 931. [86] τῷ δὲ Α. μ. τῆς δ' ἰνδ. τελευτᾷ Χ. ὁ β. καὶ ἐτάφη ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ π. ἀ. Sym. 41. [86*] ὁ ed. [87] μεῖζον ἢ Αἰγυπτίους Vat. μ. ἢ κατ' Α. Cont. [88] τὸ σῶμα ἀ. Leo. [89] Κ. δὲ καὶ τὸν π. Τ. τὸν ῥ. χ. τ. καὶ ἐν τῇ ἰ. μ. τ. Sym. 41 cf. § 37. — τὸν ῥ. χ. τ. ἰ. γ', triginta menses inde a 14 Dec. 928. — καὶ ἀπελθόντος Leo, χ. ἐ. χρόνου (χρόνον) Cont. ἕνα καὶ μ. ε' Vat. Cont. χηρεύει δὲ ἡ ἐκκλησία χ. α' μ. ε', κ. τ. λ. Sym. [90] αὐτὸν — ἀπ. Sym. [91] Περὶ Βασιλείου Μακεδόνος καὶ λαοπλάνου Vat. om. Ven. [92] ἐπιφημίσας ed. Sym. Vat. Cont. ἐπιφημήσας cod. — συνεπείγετο cod. [93] συσχεθεὶς Leo, Sym. σ. τῆς μ. χ. ἀ. [94] Η. ὑπ. Cont. Leo. τοῦ ἐπ. ed. [95] κατασκευάσας Leo, Vat. Cont.—ᾤχετο πλ. ed. [96] ἀ. τῶν ἀγ. om. Leo, Sym. [97] οὓς—κινεῖ om. Sym. —Ῥωμανοῦ Leo, Vat. Cont. [98] καὶ φ. κ. ὁ πλ. π. κατ. καὶ τροφὴν πολλὴν ἀποθέμενος μ. κ. Ῥωμανίαν ἀ. κ. προνομεύων καὶ λεηλατῶν τ. π. Τοῦτον κρατήσαντες ἀνήγαγον ἐν τῇ π. καὶ ἐν τοῖς Α. ἔκαυσαν Sym. [99] ἀνέκριναν ed. [100] τοῦ ed. [101] στρατιώτας cod. συστασιώσας Vat. Cont. [102] καταλ. Leo. [103] 933. [104] Τῷ δὲ φεβρουαρίῳ μηνὶ τῆς ς' ἰνδ. τῇ ἑορτῇ τῆς Ὑπαπαντῆς χ. π. ὁ ῥ. Sym. 43. — ὁ πορφ. Leo, ὁ ῥ. Vat. Cont. [105] Φε. cod. Φεβρουαρίῳ Leo, Vat. φ. μηνί Cont. [106] τοῦ πατρῴου φρονήματος ἐφ' ἅπασιν ἐξερχόμενος, ἀλλὰ καὶ τοῖς πρόσω παρεκτεινόμενος κατορθώμασι μετὰ καὶ τῆς προσούσης ἐλλογιμότητος Vat. Cont.

Digitized by Google

tis, et tomum synodalem de ejus ordinatione tractantem proferentibus, eumdemque collocantibus in throno patriarchali.

Præfata autem imperatoris Romani neptis Maria, Petri Bulgari uxor, ad urbem non semel remeabat patrem avumque invisura; denique tribus liberis comitata venit, defuncto jam ejus patre Christophoro, magnisque ab avo divitiis acceptis, cum honore reversa est.

Cæterum Romanus imperator Stephano filio locavit uxorem Gabalæ filiam, Catacyle neptim Annam nomine, unaque cum nuptiali corolla imperii diademate redimitus est.

Turcarum autem adversus Romanos irruptio prima indictionis septimæ Aprili mense contigit: qui ad urbem usque excurrentes, loca cuncta per Thraciam depopulati sunt. Adversus eos igitur patricius Theophanes protovestiarius et imperii administrator missus est ad res cum eis componendas; qui quidem eos prudenter eos allocutus quidquid voluit obtinuit, laudem ab eis plurimam prudentiæ et consiliorum gratiam reportans. Tunc munificentiam et humanitatem plurimam Romanus imperator declaravit, nullis parcens pecuniarum expensis ad captivorum liberationem.

Elegit etiam imperator Constantino filio postremo uxorem de Armeniacorum genere, Helenam nomine, Adriani patricii filiam; eaque defuncta in mense Februario, indictione secunda, alteri nomine Theophano, ex Mamantis genere oriundæ, eumdem copulavit.

Junii porro mensis die undecimo, Russi ad millia decem adversus Constantinopolim navigarunt. Contra eos cum triremibus et celocibus, quæcunque in urbe erant, missus est patricius Theophanes, imperii administrator et protovestiarius; qui navibus dispositis seque ipso jejuniis, lacrymisque parato, Russos opperiebatur, eos adoriendi occasionem exspectans. Ut appulerunt illi, et Pharo vicini ap-

A ἐλθόντων, [77] καὶ τόμον συνοδικὸν ἐπιφερομένων περὶ τῆς αὐτοῦ χειροτονίας διαγορεύοντα, οἳ καὶ τῷ πατριαρχικῷ θρόνῳ τοῦτον ἐνίδρυσαν.

[78] (46) [79] Ἡ δὲ εἰρημένη τοῦ βασιλέως Ῥωμανοῦ ἐκγόνη Μαρία, ἡ γυνὴ Πέτρου Βουλγάρου, πολλάκις ἐν τῇ πόλει εἰσῆλθεν, τοῦ τὸν ἴδιον πατέρα καὶ τὸν πάππον αὐτῆς ἐπισκέψασθαι· τελευταῖον δὲ μετὰ παίδων εἰσῆλθε γ', ἤδη τοῦ Πατρὸς αὐτῆς Χριστοφόρου [80] τελευτήσαντος· πλοῦτον [81] οὖν παρὰ τοῦ πάππου λαβοῦσα (πολὺν καὶ ἔντιμον) ἐντίμως ὑπέστρεψεν.

(47) Ῥωμανὸς δὲ ὁ βασιλεὺς τῷ υἱῷ Στεφάνῳ γυναῖκα ἠγάγετο, θυγατέρα οὖσαν [82] τοῦ Γαβαλᾶ, ἐγγόνην δὲ Κατακύλα, Ἄνναν ὀνόματι [83]· ἅμα δὲ τῷ νυμφικῷ στεφάνῳ καὶ ὁ τῆς βασιλείας αὐτῷ στέ-
B φανος ἐπετέθη [84].

(48) Ἐγένετο δὲ ἐκστρατεία πρώτη τῶν Τούρκων κατὰ Ῥωμαίων ἰνδικτιῶνος [87] ζ' Ἀπριλίῳ μηνὶ οἳ καὶ καταδραμόντες μέχρι τῆς πόλεως ἐλῃΐσαντο πᾶσαν Θρᾳκῴαν ψυχήν [89]. Ἀπεστάλη οὖν ὁ πατρίκιος Θεοφάνης ὁ πρωτοβεστιάριος καὶ παραδυναστεύων, μετ' αὐτῶν ποιῆσαι ἀλλάγιον, ὃς καὶ θαυμασίως καὶ συνετῶς αὐτοὺς [90] μετελθὼν ὅσαπερ
841 ἠβούλετο κατεπράξατο, πολλὰ παρ' αὐτῶν [91] ἐπὶ τῇ φρονήσει καὶ εὐβουλίᾳ ἐπαινεθείς τε καὶ θαυμασθείς, ὅτε καὶ τὸ μεγαλόψυχον αὐτοῦ καὶ φιλάνθρωπον ὁ βασιλεὺς Ῥωμανὸς ἐπεδείξατο, μηδενὸς φεισάμενος χρήματος πρὸς τὴν τῶν αἰχμαλώτων ἀνάρρυσιν.

C [92] (49) [93] Ἠγάγετο δὲ γυναῖκα ὁ βασιλεὺς Ῥωμανὸς τῷ τελευταίῳ υἱῷ Κωνσταντίνῳ ἐκ γένους [94] τῶν Ἀρμενιακῶν, τοὔνομα Ἑλένην, τοῦ πατρικίου Ἀδριανοῦ θυγατέρα, ἧς καὶ τελευτησάσης Φεβρουαρίῳ [95] μηνὶ ἰνδικτιῶνος β' (ἑτέρᾳ τοῦτον συνέζευξε γυναικὶ ὀνόματι Θεοφανῷ ἐκ γένους τοῦ Μάμαντος [96] καταγομένῃ).

(50) [97] Ἰουνίῳ δὲ μηνὶ ια' [98] κατέπλευσαν οἱ Ῥῶς [99] κατὰ Κωνσταντινουπόλεως μετὰ πλοίων χιλιάδες [1] ι' [2]. Ἀπεστάλη δὲ κατ' αὐτῶν μετὰ τριήρων καὶ δρομώνων, ὅσα καὶ ἔτυχον ἐν τῇ πόλει, ὁ πατρίκιος Θεοφάνης ὁ παραδυναστεύων καὶ [3] πρωτοβεστιάριος· καὶ τόν τε στόλον προευτρεπίσας τε καὶ ἑτοιμασάμενος καὶ νηστείᾳ καὶ δάκρυσιν ἑαυτὸν κατοχυρώσας ὡς μάλιστα, τοὺς Ῥῶς προσεδέχετο [4],

Variæ lectiones et notæ.

[77] ἀνελθ. Leo, Sym. Vat. Cont. [78] 934. [79] om. Ven. Οἱ δὲ εἰρημένοι τοῦ β. ἔγγονοι Vat. Ἡ ἐ. τοῦ β. Ῥ. ἐγγ. ed. [80] Χριστοφόρου τ. π. ἀ. Vat. [81] π. καὶ ἐ. om. Vat. Cont. [82] τὴν τοῦ Γαμαλᾶ θ. Ἅ. ἥτις ἅμα τῷ ν. στ. καὶ τὸν β. τῆς ἐπέθετο Sym. 43.—οὖσαν Γαβριηλίου ed. [83] ὄνομα Vat. Cont. [84] ἐπετέθειτο Leo, Vat. ἐπετίθετο Cont. [85] 946,9 om. Ven. [86]. M. Α. ἰνδ. ζ' γέγονε πρ. ἐ. τῶν Τ. κ. Ῥωμανίας καὶ κατατρέχουσι Sym. 44. [87] ἰνδικτιῶνι ἑβδόμῃ Leo, καὶ κατατρέχουσι μ. τῆς π. καὶ λεηλατοῦσι Sym. [88] μ. τῆς π. cod. in margine [89] χώραν Vat. — Ἀποστέλλεται Sym. — πρωτ. καὶ ποιεῖ καταλλαγὴν μετ' αὐτῶν Sym. [90] αὐτοῖς Vat. Cont. [91] ἐν τῇ Vat. Cont. [92] 941. [93] Τῷ δὲ ιδ' τοῦ Ἰ. μ. ἡγ. Ῥ. γ. τῷ τ. ὑ. αὐτοῦ K. ἐκ τοῦ γ. Sym. 45. — γυναῖνα ante τ. Ἐ. Leo. [94] ἐκ γένους — Θεοφανῶ om. Vat. ex homoioteleuto. [95] φ. μ. δευτέρᾳ ἑτέραν Sym. ut Cont. — ἑτέραν τούτῳ σ. γυναῖκα ἐκ τοῦ γ. τοῦ Μάμω ἐκείνου Θ. λεγομένην Sym., om. ed. [96] ἐκείνου Vat. Cont. Sym. [97] Ἰουνίου δὲ μηνός Leo, Ἰουν. δὲ μη. cod. Τῷ ἐνιαυτῷ ἐκείνῳ κατ. Sym. 46. Δεκάτης καὶ τετάρτης ἰνδικτιῶνος, Ἰουνίῳ δὲ μηνὶ ἑνδεκάτῃ Cont. 39. [98] ἰνδικτιῶνι ιε' ed. ιδ' ἰνδικτιῶνι Leo, τοῦ μηνὸς δ' ἰνδ. Vat. [99] οἱ καὶ Δρομῖται λεγόμενοι, οἱ ἐκ γένους τῶν Φράγγων ὄντες Sym. [1] χιλιάδ. cod., χιλιάδων ed. Vat. Cont. [2] οἱ καὶ Δ. λ. οἱ ἐκ γ. τῶν Φ. ὁ. Cont. καθίστανται Vat. — Πέμπεται οὖν πρὸς αὐτοὺς ὁ πρ. Θ. μετὰ πλοίων καὶ τὸν στ. εὐτρ. αὐτοὺς ἐξεδ. Sym. Ἀπ. οὖν Cont. [3] πρ. τόν Vat. [4] ἐξεδ. Leo, Sym.

Digitized by Google

καταναυμαχῆσαι μέλλων αὐτούς. Ἐπεὶ [8] δὲ ἐκεῖνοι κατέλαβον καὶ πλησίον τοῦ Φάρου ἐγένοντο [6] (οὗτος [7] πρὸς τῷ τοῦ Εὐξείνου πόντου στόματι παρεδρεύων) [8], ἐν τῷ Ἱερῷ λεγομένῳ [9] ἀθρόον τούτοις **842** ἐπέθετο· καὶ δὴ πρῶτος [10] τῷ οἰκείῳ δρόμωνι διεκπλεύσας τήν τε σύνταξιν τῶν Ῥωσικῶν [11] πλοίων διέλυσε καὶ τῷ ἐσκευασμένῳ πυρὶ πλεῖστα κατέφλεξε· τὰ [12] δὲ λοιπὰ ἐτρέψατο εἰς φυγήν, ᾧ [13] ἀκολούθως καὶ οἱ λοιποὶ δρόμωνες καὶ αἱ τριήρεις ἐπεκδραμοῦσαι [14] τελείαν εἰργάσαντο τὴν τροπήν, καὶ πολλὰ μὲν πλοῖα κατέδυσαν αὐτανδρα [15], πολλοὺς δὲ κατέτρωσαν [16], πλείστους δὲ ζῶντας συνέλαβον. Οἱ περιλειφθέντες οὖν εἰς τὸ τῆς Ἀνατολῆς μέρος εἰς τὰ Σγῶρα [17] λεγόμενα καταπλέουσιν. [18] Ἀπεστάλη δὲ τότε καὶ Βάρδας ὁ Φωκᾶς διὰ γῆς μετὰ ἱππέων ἐγκρίτων [19] παρατρέχειν αὐτούς· καὶ δὴ τούτων σύνταγμα ἱκανὸν ἀποστειλάντων πρὸς τὰ τῆς Βιθυνίας μέρη, ὥστε τὰ πρὸς τροφὴν καὶ τὴν ἄλλην χρείαν αὐτοῖς πορίσασθαι [20], περιτυχὼν τῷ τοιούτῳ συντάγματι ὁ εἰρήμενος Βάρδας ὁ Φωκᾶς κακῶς [21] τούτους διέθηκε, τρεψάμενος καὶ κατασφάξας αὐτούς [22]. Κατῆλθε δὲ τηνικαῦτα καὶ Ἰωάννης [23] μάγιστρος καὶ δομέστικος τῶν σχολῶν ὁ Κροκόας μετὰ παντὸς τοῦ τῆς Ἀνατολῆς στρατεύματος [24] καὶ [25] πολλοὺς τούτων διέφθειρεν ἀποσπάσας τῆδε κἀκεῖσε καταλαμβάνων [26], ὥστε συσταλέντας αὐτοὺς δέει τῆς αὐτοῦ ἐπιθέσεως μένειν [27] ἀθρόως ἐπὶ τὰ οἰκεῖα πλοῖα καὶ μηδαμοῦ διεκτρέχειν [28] (203[b]) κατατολμᾷν.

A paruerunt, primus ille ad Euxini Ponti fauces stationem posuit, loco cui Hierum nomen, omniumque primus celoce propria vectus Russicarum navium dissolvit ordinem, et præparato igne nautico plerasque succendit, reliquas vero in fugam vertit; quem pone sequentes reliquæ celoces et triremes, in adversarios irruentes perfectam hostium ediderunt stragem, navibus una cum militibus plurimis submersis, aliis multa parte cæsis, vivis etiam quampluribus comprehensis. Superstites igitur ad eam Anatoliæ partem quæ Sgora dicitur, navigant. Missus est autem terrestri itinere Bardas Phocas cum equitibus delectis ad illos persequendos. Agmen autem validum quod in Bithyniæ partes miserant, ad cibaria aliaque necessaria sibi suppeditanda, B præfatus Bardas Phocas obvium nactus, eos male excepit fugavitque ac trucidavit. Tunc pariter advenit magister et scholarum domesticus Joannes Crocoas cum toto Orientis exercitu, et huc illucque palantes deprehendens, cunctos seu malorum plurimorum auctores intervecione delevit, ita ut illi, ejus impetum reformidantes, contracti et conferti intra navigia remanerent et amplius appellere non auderent.

843 (51) Πολλὰ δὲ καὶ μέγιστα κακὰ οὗτοι διεπράξαντο πρὸ τοῦ τὸ Ῥωμαϊκὸν στράτευμα κατελθεῖν· τό τε γὰρ Στενὸν λεγόμενον ἅπαν ἐνέπρησαν καὶ οὓς συνελάμβανον αἰχμαλώτους, τοὺς μὲν ἀνεσταύρουν, τοὺς δὲ τῇ γῇ προσεπαττάλευον [30] τοὺς δὲ ὥσπερ σκοποὺς ἱστῶντες [31] βέλεσι κατετόξευον· ὅσους δὲ τοῦ ἱερατικοῦ κλήρου συνελάμβανον, ὀπισθεν τὰς χεῖρας δεσμοῦντες, ἥλους σιδηροῦς κατὰ μέσης τῆς κεφαλῆς αὐτῶν κατεπήγνυον, πολλούς τε ἁγίους ναοὺς τῷ πυρὶ παραδεδώκασι [32]. Χειμῶνος [33] δὲ ἤδη ἐνισταμένου καὶ τροφῶν ἀπορουντες, τό τε ἐπελθὸν στράτευμα δεδιότες, τάς τε [34] ναυμάχους πλέον τριήρεις, ἐβουλεύσαντο τὰ οἰκεῖα καταλαβεῖν· καὶ δὴ λαθεῖν τὸν στόλον σπουδάζοντες (Σεπτεμβρίῳ

Multa vero et maxima mala exercuerant antequam advenissent Romanorum copiæ. Stenum enim ita dictum igne vastaverunt, et quos cepere captivos, partim crucibus, partim palis affixerunt: alios etiam in metam constitutos sagitis confoderunt. Quotquot autem sacerdotalis ordinis deprehendere, manibus retro vinctis ferreos clavos per medium caput immiserunt, sanctasque ædes plurimas igne consumendas tradiderunt. Ingruente porro hieme et annona deficiente, copiasque nuper accersitas, imprimis vero triremes ad pugnam paratas veriti, domos repetere consiliabantur: regiæ tamen classi discessum occultare studebant. Septembri autem mense indictionis decimæ quintæ in

Variæ lectiones et notæ.

Ἐπεὶ δὲ πλ. τοῦ ἐν τῷ Π. φ. ἐγ. Sym. [6] Φάρος δὲ καλεῖται ἀφίδρυμά τι ᾧ πυρὰ ἐπιτίθεται εἰς ὁδηγίαν τοῖς ἐν νυκτὶ παροδίταις Vat. Cont. Sym. [7] οὗτος — παρεδρεύων om. Sym. Leo. [8] ὃς κατὰ ἀντίφρασιν κέκληται· κακόξενος γὰρ διὰ τὰς συνεχεῖς τῶν ἐκεῖσε ληστειῶν πρὸς τοὺς ἐπιξενουμένους καταδρομὰς οὖς, (ὡς, om. Cont.) φασιν, ἀνελὼν Ἡρακλῆς (καὶ om. Cont.) ἀδείας τυχόντες οἱ παροδῖται, τοῦτον Εὔξεινον ἐπωνόμασαν Vat. Cont. Sym. [9] ὃ τὴν ἐπωνυμίαν εἴληφε διὰ τῶν (τό Vat. Cont.) τῆς Ἀργοῦς πλωτήρων ἐκεῖσε διερχομένων αὐτόθεν ἀνίδρυσαν ἱερόν Sym. post ἐπίθετο Vat. Cont.—αὐτὸς ἀθ. Τ. ἐπ. καὶ τὰ μὲν πλ. πλοῖα κατ. Sym. [10] ἐν Leo. [11] Ῥωσιακῶν ed. [12] τὰ λ. δέ Vat. τὰ δὲ λ. τούτων Cont. τὰ δὲ λ. εἰς φυγὴν ἐτράπησαν ὅθεν καὶ τελείας τροπῆς γενομένης τὰ μὲν τῶν πλοίων αὐτῶν αὐτ. κατ. Sym. τὰ λ. δέ Leo. [13] ὡς ed. [14] ἐπεκδραμόντες Leo. [15] αὐτ. πλείστους Sym. ἀνταυδρα Leo. [16] κατέστρωσαν Leo. — Οἱ δὲ π. εἰς Sym. [17] τὰς Ῥωγὰς λεγομένας κ. Sym. τὰ Σγόρα λ. κ. Vat. Cont. [18] Καὶ ἐπεὶ σ. π. τὰ τῆς Β. μ. ἀπέστειλαν χρειῶν ἕνεκα, ἐντυγχάνει τούτους Β. ὁ Φ. καὶ γὰρ ἀποσταλεὶς ἦν ἐπὶ τούτῳ μ. ἱ. ἐκκρίτων παρατρέχων ἁ. καὶ κατέσφαξεν ἅπαντας Sym. [19] ἐκκρ. τοῦ π. Vat. ἐκκρ. ἀνδρῶν τοῦ π. Cont. [20] συμπ. Vat. [21] αὐτοὺς δ. Vat. [22] Ἀλλὰ καὶ ὁ Κουρκούας Sym. [23] Ἰω. μ. καὶ δ. τῶν σχ. ὁ Κουρκούας Vat. Ἰω. ὁ δ. τῶν σχ. ὁ Κ. Cont. Ἰω. ὁ δομέστικος ὁ Κουρκούας Leo. [24] στρ. κατελθὼν τοὺς ὑπολειφθέντας εὑρίσκων ἀπέκτεινεν Sym. [25] τ. π. ed. [26] διαλαμβάνων Vat. [27] μ. ἐπὶ τὸ αὐτὸ παρὰ τά Vat. Cont. — πλ. μ. δέ Vat. [28] διατρέχειν ed. ἐκτρ. Vat. παρεκτρ. Cont. [29] Π. γὰρ κ. Leo. Πολλοὺς δὲ τόπους καὶ ν. ἐνέπρησαν καὶ τοὺς συλλαμβανομένους Ῥωμαίους τοὺς μὲν ἀν. Sym. 46. [30] προσεπατάλευσαν Leo, προσεπήγνυον Sym. [31] ἱστάντες Leo, Vat. Cont. — Τοὺς δὲ τοῦ κλ. ὁ. τὰς χ. δ. — αὐτῶν ἐπήγνυσαν Sym. [32] παρέδωκαν Leo. [33] Χ. δὲ ἡ. καταλαμβάνοντος καὶ εἰς τὰ ὁ. βουλόμενοι ἀπελθεῖν τὸν στ. λ. ἐσπούδαζον Sym. [34] ναυμαχοῦντας τρ. ed.

Digitized by Google

Thraciæ partes transfretari aggressi, præfatum Theophanem patricium habuerunt obvium : vigilantissimum enim ejus et generosum animum latere non poterant. Confestim igitur conflictus in mari secundus habitus, quo navigia plurima submersa sunt, et multos eorum occidit præfatus vir : pauci vero cum navibus ad Cœles littora servati incolumes, nocte ingruente fugerunt. Theophanes autem patricius, insigni victoria potitus et multis tropæis onustus revertens, cum honore susceptus et accubitoris dignitate decoratus est.

Præfatus Joannes magister bellicis rebus præstans et multis tropæis insignis habebatur, imperii dilatabat fines, urbesque Agarenorum plurimas devastabat. Propter tanti viri gloriam voluit Romanus imperator nepotem suum Romanum, e filio suo Constantino natum, Joannis filiæ conjungere. At aliis Augustis illum ob tantum collatum honorem invidiose habentibus substitutus est domesticus patricius Pantherius Romani imperatoris affinis.

Indictione prima Aprili mense rursum irruperunt Turcæ cum magnis viribus. Patricius autem Theophanes accubitor egressus pacis fœdera in annos quinque servanda cum eis composuit, obsidibus ex nobilibus acceptis, quo effectum est ut pax per annos quinque observaretur.

Indictione secunda Paschalium protospatharium et Longobardiæ ducem ad Franciæ regem Hugonem filiam ejus Romano Constantini ejus generis filio uxorem petiturum Romanus imperator misit, quam multis una cum opibus secum assumptam præfatus Paschalius in urbem adduxit. Septembri deinde mense indictionis tertiæ nuptiæ celebratæ sunt. Hæc, cum viro annis quinque socialis vitæ decursis, mortua est imperante Constantino ejus socero.

μηνὶ ιε' Ἰνδικτιῶνος) [46] ἀντιπλεῦσαι ὡρμηκότες [46] (ἐπὶ τὰ Θρᾳκῷα μέρη), παρὰ τοῦ ῥηθέντος Θεοφάνους [47] πατρικίου ὑπηντήθησαν (οὐ γὰρ ἔλαθον τὴν αὐτοῦ ἐγρηγορωτάτην καὶ γενναίαν ψυχήν). [48] Εὐθὺς οὖν δευτέρα ναυμαχία συνάπτεται, καὶ πλεῖστα πλοῖα [49] ἐβύθισε (καὶ πολλοὺς τούτων ἀπέκτεινεν ὁ εἰρημένος ἀνήρ·) ὀλίγοι δὲ μετὰ τῶν πλοίων περισωθέντες [50] καὶ ἐν τῇ τῆς Κοίλης περιπεσόντες ἀκτῇ, νυκτὸς ἐπελθούσης, διέφυγον. Θεοφάνης δὲ ὁ πατρίκιος μετὰ νίκης λαμπρᾶς [51] καὶ τῶν μεγίστων ὑπέστρεψε τροπαίων, καὶ ἐντίμως καὶ μεγαλοπρεπῶς ὑπεδέχθη καὶ παρακοιμώμενος ἐτιμήθη.

(52) [52] Ἐπεὶ δὲ ὁ ῥηθεὶς Ἰωάννης ὁ μάγιστρος ὁ Κροκόας ἄριστός τις ἐγένετο τὰ πολεμικὰ, [53] καὶ πολλὰ ἀνέστησε τρόπαια, καὶ τὰ **844** Ῥωμαϊκὰ ἐπλάτυνεν ὅρια πλείστας τε πόλεις ἐπόρθησε τῶν Ἀγαρηνῶν, διὰ [54] τὸ περιφανὲς τῆς τοῦ ἀνδρὸς ἀρετῆς ἠβουλήθη ὁ βασιλεὺς Ῥωμανὸς εἰς τὸν ἑαυτοῦ ἔγγονον [55] Ῥωμανὸν, τὸν ἐκ (τοῦ) [56] Κωνσταντίνου [56] υἱοῦ αὐτοῦ, τὴν τούτου θυγατέρα ἀναλαβεῖν. Φθόνου δὲ αὐτῷ τῆς τοιαύτης ἕνεκεν ὑποθέσεως παρὰ ἀρχῆς, δομέστικος δὲ ἀντικαθίσταται ὁ πατρίκιος

[57] (53) [58] Ἰνδικτιῶνι δὲ α', Ἀπριλλίῳ μηνὶ ἐπῆλθον πάλιν οἱ Τοῦρκοι μετὰ πλείστης δυνάμεως. Ὁ δὲ πατρίκιος Θεοφάνης ὁ παρακοιμώμενος ἐξελθὼν σπονδὰς εἰρηνικὰς ἐποίησε μετ' αὐτῶν, ὁμήρους τῶν ἐμφανῶν ἀναλαβόμενος, ἐξ οὗ καὶ συνέβη ἐπὶ χρόνοις [59] ε' τὴν εἰρήνην διαφυλαχθῆναι [60].

[61] (54) [61] Δευτέρᾳ δὲ Ἰνδικτιῶνι ὁ βασιλεὺς Ῥωμανὸς Πασχάλιον πρωτοσπαθάριον καὶ στρατηγὸν Λογγιβαρδίας [63] πρὸς τὸν ῥῆγαν [64] Φραγγίας Οὔγγονα ἐξαπέστειλε τὴν [65] αὐτοῦ θυγατέρα ἐπιζητῶν εἰς νύμφην Ῥωμανῷ [66] τῷ τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ Κωνσταντίνου υἱῷ, ἣν καὶ ἀναλαβὼν ὁ εἰρημένος Πασχάλιος μετὰ πλούτου πολλοῦ ἐν τῇ πόλει ἀνήγαγεν. Γέγονε δὲ ὁ γάμος Σεπτεμβρίῳ μηνὶ Ἰνδικτιῶνος τρίτης [67] **845** · ζήσασα [68] ἔτη πέντε ἐτελεύτησεν ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς αὐτοκρατορίας Κωνσταντίνου τοῦ αὐτῆς πενθεροῦ.

Variæ lectiones et notæ.

[46] νυκτός Leo, Cont. Vat. [46] N. οὖν ἐκκλεύσαντας ὁ πατρίκιος Θ. τούτους ὑπήντησε Sym. om. Σεπτ. μ. ιε' Ἰνδ. [47] π. Θ. π. ed. ὑπὸ τοῦ ῥ. Θ. Leo. π. τοῦ ῥ. π. Θ. Cont.—Οὐδὲ γάρ Leo, Vat. Cont.οὐ—ψυχὴν om. Sym. [48] καὶ εὐθὺς Sym. — ν. ἐγίνετο Leo. [49] πλ. ἐπόντωσε ed. πλ. ἐβύθησ. cod. πλ. βυθίζονται Sym. om. καὶ π. — ἀνήρ. [50] παραπ. Vat. Cont. περισωθέντες Leo. — ἐφ. ed. [51] λ. καὶ μ. ὑποστρέψας τρ. ἐντ. Vat. Cont. ὑποστρέψας λ. ἐντ. Leo. [52] Ἰω. μ. ed. Vat. Cont. ὁ Κουρκούας Vat. Cont. [53] πολ. π. τε καὶ μεγάλα ἀν. ed. [54] δέ ed. [55] ἐκγ. Vat. Cont. — ἐκ K. Vat. Cont. [56-56] Κων. υἱοῦ cod. [56] τοῦ ed. Vat.Cont. — ὧν τοῦ β. P. ed. [57] 943. [58] Ἰνδ. cod. Ἰνδικτιῶνος ed. [59] χρόν. cod. χρόνους Leo. — χρο. ε' cod. [60] Ὁ δὲ βασιλεὺς Ῥωμανὸς πλείσταις πόλεσι κατά τε Μακεδονίαν καὶ Θράκην τὰς μὲν ἐκ βάθρων ἀνῳκοδόμησε, τισὶ δὲ καινισμὸν ἐνεποίησεν, οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν βασίλειον πόλιν περιφανῆ παλάτια ἐκκινούργησεν, ἔτι καὶ κατ' ἀγροὺς τὸ ἐμπρεπὲς ἐμπαρέσχετο. πρὸς δὲ (ἔτι Cont.) καὶ λειμῶνας ἀμφιλαφεῖς καὶ εὐκάρπους, ἐξ ὧν οὐ τυχοῦσα τέρψις ἐγγίνεται, ναὶ δὴ καὶ γερόντων τροφεῖα ξενουμένων τε καταγώγια, ἀρρωστούντων ἐνδιαιτήματα, τῶν κατὰ ψυχὴν ἕνεκεν ἀντιδόσεων Vat. et Cont. cf. Ced. 318,18 : Ἱλασκόμενος δὲ τὸν Θεὸν ὁ βασιλεὺς Ῥωμανὸς διὰ τὴν τῶν ὅρκων παράβασιν καὶ μετανοῶν ἐφ' οἷς κακῶς παρεσπόνδησεν, ἐποίει μὲν καὶ ἄλλας εὐποιίας, ἃς καταλέγειν ἔργον, ἀπέτισε δὲ καὶ τὰ χρεὰ τῆς πόλεως ἀπό τε πλουσίων καὶ πενήτων, δεδωκὼς, ὥς φασι, κεντηνάρια ιθ', τὰ δὲ γραμματεῖα κατακαύσας ἐν τῷ κατὰ τὴν Χαλκῆν πορφυρῷ ὁμφαλίῳ· δέδωκε δὲ καὶ τὰ ἐνοίκια τῆς πόλεως ἀπὸ τοῦ ὑψηλοτάτου καὶ μέχρι τοῦ ἐσχάτου· ἃ δὲ διετυπώσατο γίνεσθαι ψυχικὰ ἐπετείως ἐν τῇ νεουργηθείσῃ παρ' αὐτοῦ μονῇ τοῦ Μυρελαίου, ἴσασι πάντες μέχρι τοῦ νῦν τελούμενα. [61] 944. [62] Β' δὲ Ἰνδ. cod. Δευτέρας δὲ Ἰνδικτιῶνος ed. Cont. Τῇ δὲ β' Ἰνδικτιῶνι Sym. 48. [63] Λογγοβάρδων Leo. [64] ῥίγαν Φ. Ὁ. cod. ῥῆγα Φ. Οὔγωνα Leo, Vat. Cont. ῥῆγα τῶν Φράγγων Sym. 48. ῥῆγα Φ. Οὔγονα ed. [65] τοῦ Leo. [66] τῷ ὑ. τοῦ γ. ἀ. K. ed. [67] ἥτις καὶ Vat. Cont. [68] μετὰ τοῦ ἀνδρὸς Cont. μ. τοῦ ἀ. αὐτῆς post ἔτη Vat. ἐτ. ζ. ἐ. μ. τοῦ ἀ. ἀ. ε. Leo. — ἐτ. ταῖς Cont.

Digitized by Google

(55) Ἀνέμου δὲ[86] βιαίου σφόδρα καταπνεύσαντος A Δεκεμβρίῳ μηνὶ, οἱ λεγόμενοι ἐν τῷ Ἱππικῷ δῆμοι κατέπεσον, οἳ ἀπ' ἐναντίας τοῦ βασιλικοῦ θρόνου ἐτύγχανον, καὶ συνέτριψαν τά τε ὑποκάτωθεν[60] αὐτῶν βάθρα καὶ τὰ στήθεα λεγόμενα. Χρόνου δὲ περικυκλεύσαντος[61], τῷ αὐτῷ μηνὶ τὸν βασιλέα Ῥωμανὸν[62] τοῦ παλατίου κατήγαγον.

Mense Decembri vento validissimo perflante, demi in circo, opposita regii throni regione erecti, deciderunt, subjectaque marmora columnasque pectoralia dictas, contriverunt. Anni autem vertente circulo, hoc ipso mense, Romanum imperatorem e palatio eduxerunt.

[63](56)[64] Τῆς δὲ πόλεως Ἐδέσης, ἐν ᾗ τὸ τοῦ Χριστοῦ τίμιον ἐκμαγεῖον ἀπέκειτο, παρὰ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ πολιορκουμένης στρατεύματος [καὶ] εἰς ἀνάγκην μεγίστην περιισταμένης, ἀπέστειλαν οἱ ταύτης οἰκήτορες πρὸς τὸν βασιλέα Ῥωμανὸν διαπρεσβευόμενοι τὴν πολιορκίαν λυθῆναι, τὸ[64a] τοῦ Χριστοῦ ἅγιον ἐκμαγεῖον παρέξειν[64b-c] ἐπαγγειλάμενοι (204[b]). Ὑπὲρ[65] τῆς τοιαύτης δὲ χάριτος δεσμίους ᾐτήσαντο τῶν ἐπιφανῶν[66] ἀντιλαβεῖν, χρυσοβουλλίον τε λαβεῖν B ὥστε μηκέτι τὴν τούτων χώραν παρὰ τοῦ Ῥωμαίων στρατοῦ ληΐζεσθαι· ὃ δὴ καὶ γέγονε. Τοῦ δὲ ἁγίου ἐκμαγείου ἀποσταλέντος καὶ ἤδη τῇ Κ. Π. πλησιάζοντος[67], Θεοφάνης ὁ πατρίκιος καὶ παρακοιμώμενος ἐν τῷ ποταμῷ Σαγάρῳ ἐξελθὼν, ὑπήντησεν αὐτῷ μετὰ[69] λαμπρᾶς φωταγωγίας, τιμῆς τε καὶ ὑμνῳδίας[70]. Καὶ[71] τῇ ιε' τοῦ Αὐγούστου μηνὸς σὺν αὐτῷ ἐν τῇ πόλει εἰσῆλθε[72], τοῦ[73] βασιλέως, [ἐν Βλαχέρναις] **846** ὄντος κἀκεῖ αὐτὸ προσκυνήσαντος[74]. Τῇ δὲ ἐπαύριον ἐξῆλθον[75] ἐν τῇ Χρυσῇ πόρτῃ οἵ τε τοῦ βασιλέως δύο υἱοὶ Στέφανός[76] τε καὶ Κωνσταντῖνος καὶ ὁ γαμβρὸς αὐτοῦ Κωνσταντῖνος σὺν τῷ πατριάρχῃ Θεοφυλάκτῳ[77]· καὶ μετὰ τῆς δεούσης τοῦτο ἀναλαβόντες τιμῆς, τῆς συγκλήτου πάσης προπορευομένης καὶ φωταγωγίας μεγίστης προαγούσης, μέχρι τοῦ[78] ναοῦ τῆς Ἁγίας τοῦ Θεοῦ[79] Σοφίας πεζοὶ[80] διεκόμισαν καὶ προσκυνηθὲν ἐκεῖσε ἐν τῷ παλατίῳ[81] ἀνήγαγον.

Urbe autem Edessa, in qua venerandum Christi sudarium repositum, a Romano exercitu obsessa, et in ultimam angustiam deducta, ad Romanum imperatorem obsidionem solvi missis legatis ejus incolæ precati sunt, sacrum Christi sudarium simul exhibituros polliciti. Huic gratiæ compensandæ nobiles ex suis captivos recipere, fœdusque aurea bulla firmatum, ne regionem eorum Romanus exercitus devastaret, petierunt : quod et præstitum est. Sacro vero sudario ita misso, jamque Constantinopolim vicino, ad fluvium Sagarim cum magnifico apparatu et cantibus, Theophanes patricius et accubitor obviam processit, et Augusti mensis die decimo quinto imperatore ad Blachernas veniente, et ibidem adorante, in urbem intulit. Sequente luce progressus est ad portam Auream : Stephanus autem et Constantinus, duo imperatoris filii, unaque Constantinus ejus gener cum Theophylacto patriarcha, universo præcedente senatu, debito honore susceptum sacrum pignus, prævia cereorum multitudine, ad sanctæ Dei Sapientiæ templum pedes detulerunt : exhibitoque cultu adoratum in palatium induxerunt.

(57)[82] Ἐν ταύταις δὴ ταῖς ἡμέραις Ἀρμενιόν τι C τέρας τῇ πόλει ἐπεδήμησεν[83], παῖδες συμφυεῖς, ἄῤῥενες, ἐκ μιᾶς προελθόντες[84] γαστρὸς, σῶοι μὲν καὶ ἄρτιοι πάντα τὰ μέλη τοῦ σώματος, ἀπὸ[85] δὲ τοῦ στόματος τῆς γαστρὸς καὶ μέχρι τῶν ὑπογαστρίων[86] συμπεφυκότες καὶ ἀλλήλοις ὑπάρχοντες ἀντιπρόσωποι, οἳ ἐπὶ πλεῖστον[87] τῇ πόλει[88] ἐνδιατρίψαντες καὶ ὑπὸ πάντων ὡς ἐξαίσιόν τι τέρας ὁρώμενοι, τῆς πόλεως ὡς πονηρός τις οἰωνὸς ἐξηλάθησαν. Ἐπὶ δὲ τῆς[89] μονοκρατορίας[90] Κωνσταν-

Temporibus istis portentum quoddam ex Armenia in urbem invectum : pueri duo masculi uno ventre progressi, et ad invicem complantati, a ventriculi ore ad pubem usque sibi invicem adhærentes, versisque ad invicem vultibus visebantur, qui cum diutino temporis spatio in urbe morati fuissent, velut infaustum portentum et infestum omen habiti, urbe ejecti sunt. Constantino vero solo imperante rursum ingressi sunt. Ut autem eorum alter mortuus est, medici quidam peritissimi cohærescentem

Variæ lectiones et notæ.

[63] β. καὶ σφοδροῦ Vat. Cont. [60] ὑπ. μάρμαρα καὶ στ. Leo. — στιθέα cod. στηθεῖα Vat. Cont. [61] περικυκλωμένου Leo, περικυκλωσ. Vat. Cont. [62] οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ed. Cont. [63] 944. [64] Ὅπως τὸ τίμιον τοῦ Χριστοῦ ἀφομοίωμα εἰσῆλθεν ἐν τῇ ΚΠ. Vat. — τὸ τ. τοῦ Χριστοῦ Leo. — τὸ τοῦ Χριστοῦ ἅγιον Sym. 50. στρ. οἱ ὁ. τ. π. τὸν β. δ. Ῥ. τοῦτο παρέχειν εἰ τὴν π. λύσειεν ὅπερ καὶ γ. καὶ χρυσόβουλλον ἐδόθη μήθ' ἕτι ὑπὸ Ῥ. τὴν χ. αὐτῶν λ. Sym.— προιστ. Leo. [64a-c] δέ Leo. [64b-c] ἐπαγγελλομ. Leo, Vat. Cont. [65] ὑ. τ. δὲ χ. Leo, ὑ. δὲ τῆς τ. χ. Vat. Cont. [66] ἐπιφ. Vat. Cont. — ἀπολ. ed. — χρυσοβούλλ. cod. χρυσόβουλλα ed. — λ. ὥστε τὴν τ. χ. μ. cod. ἀπ. ἀπηντ. ἀ. Θ. ὁ π. Sym. [67] τῆς ed. — πλησιασαμένου cod. [69] Σαγγάριῳ cod. Σάγαρ. Leo. [69a] ὑπήντησεν αὐτὸ cod. [70] μ. φ. καὶ τῆς δεούσης τ. καὶ ὑ. cod. μ. λ. τ. τε καὶ ὑ. Leo. μ. λ. φ. καὶ τῆς δ. τ. τε καὶ ὑ. Vat. Cont. μ. λ. φ. καὶ τῆς δ. τ. καὶ ὑ. Sym. [70] κατὰ τὸν Σάγγαριν ποταμὸν Sym. [71] τῇ δὲ ιθ' τοῦ αὐτοῦ μηνὸς Sym. [72] εἰσῆλθ. cod. εἰσῆλθον ed. [73] δέ Sym. — ὁ. ἐν B. Sym. [74] Καὶ τῇ ἐπ. Vat. Cont. τῇ ἐπ. Sym. [75] ἐξῆλθ. cod. ἐξῆλθεν Leo. — οἱ δὲ τοῦ Leo, οἵ τε Vat. Cont. [76] Στ. καὶ K. Leo, Sym. [77] Θ. καὶ τῇ συγκλήτῳ πάσῃ καὶ τοῦ λαοῦ προπορευομένου μετὰ φ. μ. Sym. [78] ἁγίου cod. [79] τοῦ Θεοῦ om. Sym. [80] πεζῇ cod. πεζὸν Leo. [81] τοῦτο Sym. bis. [82] Περὶ τῶν κεκολλημένων παίδων cod. π. τῶν συγκ. β' ἀῤῥένων καὶ τέρας τι μέγα φαινομένων Vat. — Διήγησις τεραστίου τινός Ven. Ἐν τ. δέ Leo. Ἐν τ. Sym. 51. [83] ἐπεφοιτήκει Leo, Vat. Cont. Sym. [84] γ. ἀ. μὲν π. Leo, Vat. Cont. Sym. [85] ἀπὸ δὲ στ. Vat. Cont. [86] τὸν ὑπὸ γαστέρα Leo, τῶν ὑπὸ γ. Vat. Cont. Sym. τῶν ὑπογαστρ. cod. — καὶ om. Sym. — ἀλλήλους Leo. [87] ἐν Sym. [88] ἐνδ. ὑπὸ π. ὡς ἐ. τι τ. ἐθαυμάζοντο, ὅθεν καὶ ὡς π. τις ὁ. τῆς π. ἐξηλάθη, πάλιν δὲ ἐπί Sym. [89] τῆς om. Cont. [90] βασιλείας Leo, Vat. τῆς β. Sym. — K. εἰσῆλθε Sym. K. εἰσήλθεσαν Leo.

Digitized by Google

partem alteram incolumem vivamque servaturos se præstolati, solerter exciderunt; puellus iste diebus tribus superstes mortuus est.

Et in omnibus quidem, ut enarratum supra, monachis fidem habebat imperator: privatim vero præ omnibus Sergium monasticis moribus præstantem colebat et venerabatur. Hic magistri Cosmæ frater, nepos vero Photii patriarchæ fuerat, quem animæ nobilitas, quem carnis ingenuitas reddebat illustriorem. Etenim ad summum virtutis et scientiæ apicem ascendit, ita ut difficile sit discernere in qua magis excelleret adeo summopere in utraque exercitatus erat. Atque in eo præ aliis florebat discretionis donum morumque suavitas et sensus moderatio: neque enim superciliosus erat ut hodierni sapientes, neque jactantiam aut arrogantiam præseferebat, sed erat ei sermo dulcius melle stillans, mores firmi et constantes, et humilis spiritus. Istum itaque reverendum comitem secum ducebat imperator, quasi veram regulam et amussim ipsius vitam dirigentem. Hic plurimum hortabatur imperatorem ut filiorum curam ageret, neque illos in malum absque disciplina proruere sineret: nequando, quæ Heli, pateretur, qui ob filiorum pravitatem pœnas dedit.

Ut vero a filiis e palatio dejectus est, et in Proten insulam relegatus, hunc rursus habuit calamitatum solatium, et angustiæ remedium lenitivum: eidemque tunc temporis Polyeuctus monachus piissimus aderat, crebris cum hortamentis, ut decebat, consolaturus: hic, patriarcha Theophylacto e vivis sublato, a Constantino imperatore Constantinopolis patriarcha promotus est.

Ut vero Deus miris modis hominem servare consuevit, imperatorem Romanum in calamitatem non exspectatam incidere permisit: ut per eam eruditus, et de propriis delictis admonitus, salutem consequi dignus inveniretur. Toleravit enim filium ejus Stephanum, velut quondam Absalon in magnum David proprium patrem rebellis fuit, ita in eum insurgere. Constantinus quippe, Mariano ex mona-

A τίνου πάλιν εἰσῆλθοσαν. Ἐπεὶ [91] δὲ ὁ ἕτερος αὐτῶν ἐτεθνήκει, ἰατροί τινες ἔμπειροι τὸ συγκεκολλημένον μέρος διέτεμον εὐφυῶς ἐλπίδι τοῦ τὸν ἕτερον ζήσεσθαι, ὃς τρεῖς ἡμέρας ἐπιβιοὺς [92] ἐτελεύτησεν.

(58) [93] Ὁ δὲ Ῥωμανὸς ὁ βασιλεύς, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται, ἐν **847** πᾶσι μοναχοῖς πίστιν ἐκέκτητο ἄμετρον, διαφερόντως δὲ ἐτίμα καὶ ὑπερεσέβετο [94] Σέργιον, τὸν ἐν μονασταῖς διαλάμποντα, ὃς ἀδελφὸς [95] μὲν τοῦ μαγίστρου ὑπῆρχε Κοσμᾶ [96], ἀνεψιὸς δὲ τοῦ πατριάρχου Φωτίου [97], ὃν πλέον τῆς σαρκικῆς εὐγενείας [98] ἡ κατὰ ψυχὴν ἐτίμα εὐγένεια· ἀρετῆς γὰρ εἰς ἄκρον καὶ γνώσεως ἤλασεν, ὡς δυσχερὲς εἶναι διακρίνειν ποτέρῳ μᾶλλον πλεονεκτεῖ, [99] οὕτως εἰς ἄκρον ἑκατέραν ἐξήσκησεν· ἐπήνθει [1] τε αὐτῷ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὸ τῆς διακρίσεως χάρισμα B καὶ τὸ χάριεν [2] τοῦ ἤθους καὶ τὸ μέτριον τοῦ φρονήματος· οὐ γὰρ ἀνέσπα τὰς ὀφρῦς ὡς οἱ νῦν σοφοὶ [3], οὐδὲ ἀλαζών τις ἐδόκει καὶ ὑπερήφανος, ἀλλὰ τὸν λόγον μὲν εἶχε γλυκύτερον μέλιτος ἀποστάζοντα, τὸ ἦθος δὲ πάγιόν τε καὶ σταθερόν, ταπεινὸν δὲ [4] τὸ φρόνημα. Τοῦτον δὴ τὸν ἀοίδιμον ἀδιαλείπτως μεθ' ἑαυτοῦ εἶχεν ὁ βασιλεύς, κανόνα ὄντως καὶ [5] στάθμην τὸν αὐτοῦ βίον ἀεὶ ῥυθμίζοντα· ὃς πολλὰ παρῄνει τῷ βασιλεῖ τῶν παίδων ἐπιμελεῖσθαι καὶ μὴ ἀπαιδεύτους ἐᾶν εἰς πονηρίαν [6] ἐκκλίνοντας, μή ποτε [7] αὐτὸς πάθοι [8] τὸ τοῦ Ἠλεί, τιμωρίαν ἐκ τῆς τῶν παίδων παρανομίας ἐκτίσας [9].

(59) [10] Ἐπειδὴ δὲ τοῦ παλατίου τοῦτον οἱ παῖδες κατήγαγον καὶ ἐν τῇ Πρώτῃ νήσῳ ἐξώρισαν, πάλιν τοῦτον εἶχε τῶν συμφορῶν παραμύθιον καὶ τῶν C θλίψεων ἀκεσώδυνον φάρμακον [11], ᾧ συνῆν τότε καὶ Πολύευκτος μοναχὸς εὐλαβέστατος [12], καὶ αὐτὸς τὰ εἰκότα παραμυθούμενος, **848** ὃς [13] τοῦ πατριάρχου Θεοφυλάκτου τελευτήσαντος, πατριάρχης ὑπὸ [14] τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου προχειρίζεται [15] Κ. Π.

(60) [16] Ἐπεὶ δὲ πολλοῖς τρόποις βούλεται ὁ Θεὸς σώζειν τὸν ἄνθρωπον [17], συνεχώρησε καὶ τὸν βασιλέα Ῥωμανὸν ἀδοκήτῳ περιπεσεῖν (204^b) συμφορᾷ, ἵνα, δι' αὐτῆς σωφρονισθεὶς καὶ τῶν οἰκείων ἐν συναισθήσει [18] παραπτωμάτων γενόμενος, σωτηρίας ἀξιωθῇ. Συνεχώρησε [19] γὰρ ἐπαναστῆναι αὐτῷ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Στέφανον, ὥσπερ ποτὲ Ἀβεσαλὼμ ἐπανέστη τῷ οἰκείῳ πατρὶ τῷ μεγάλῳ Δαυΐδ [20]. Συμ-

Variæ lectiones et notæ.

[91] Καὶ ἐπειδὴ ὁ Sym. [92] 848,4 om. Ven. ἐτέθνηκεν Leo. — Leo. [93] ἀλλὰ καὶ οὗτος γ' ἡ. Sym. — Καὶ ἐν π. μὲν ὡς ἀ. ἐ. μ. π. ἐ. ὁ β. Leo. Ἐν π. μὲν οὖν ὡς ἀ. ἐ. τοῖς μ. π. ἐκ. ἀμ. Sym. 52. Καὶ ἐν π. μὲν μ. ὡς ἀ. ἐ. π. ἐ. ἀ. ὁ β. Cont. Καὶ ἐν π. ὡς ἀ. ἐ. μ. π. ἐ. ὁ β. Vat. [94] ὑπερέσεβεν Leo, Vat. Cont. Sym. — μοναχοῖς Sym. [95] ἀδ. ἐπεφύκει τοῦ μ. Cont.—ἐπεφύκει Leo, Vat. Cont. Sym.—Θωμᾶ Sym. [96] τοῦ πρώτου τῶν κριτηρίων κτλ. Cont. [97] ἐτύγχανεν Leo, Vat. Cont. [98] εὐσυγγενείας ed. συγγ. Vat. Cont. — εὐγ. τό τε τῆς διακρίσεως εὐθὺ καὶ τὸ τοῦ προσώπου χ. τὸ μ. τε τοῦ φρ. καὶ τοῦ ἠ. τὸν μὲν γὰρ λ. Sym. [99] ἐπλεονέκτει ed.—οὕτος cod. [1] ἐπ. δὲ Vat. Cont. — δ. ἔρευθος καί Vat. Cont. [2] χάρειεν cod. [3] κατὰ τοὺς νῦν σοφούς Vat. Cont. [4] δὲ om. Sym. — τε om. ed. Vat. Cont. Sym. — σταθρ. cod. — τὸ δὲ φ. πολὺ φυσικὸν καὶ τ. Sym. [5] κ. ὡς ἄν τις εἴποι τὸν ἀ. β. ἀεὶ ῥ. οὗτος π. Sym. [6] ἐγκλ. Leo. πορεύεσθαι Vat. [7] καί Leo, Vat. Cont. Sym. [8] πάθ. cod. πάθοις Vat. πάθῃ Cont. — Ἡλί ed. Vat. Cont. Sym. — τ. ὑπὲρ τῆς Vat. Cont. τ. ἐκτ. ὑ. τῆς τῶν π. π. Sym. [9] ὃ καὶ γέγονεν Vat. Cont. Sym. [10] Ἐπεὶ δέ Leo, Vat. Cont. Καὶ γὰρ πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν — ὅθεν δὴ καὶ τοῦ π. [κατάγουσι τὸν πατέρα αὐτῶν καὶ ἐν] τῇ ν. ἐξορίζουσι· ἀλλὰ δὴ καὶ π. αὐτὸν ἐ. ἐκεῖ· Ῥωμανὸς ὁ βασιλεύς Sym. [11] φ. σ. τούτῳ καὶ Π. ὁ ἐ. μ. τά Sym. [12] οὐκ ἔλαττον (ὧν ἢ κατὰ om. Cont.) τὸν τοῦ εἰρημένου τρόπον Vat. Cont. [13] μετὰ ταῦτα διὰ τὸν εἰλικρινῆ αὐτοῦ βίον Vat. Cont. [14] ἐπί ed. — Κ. τοῦ β. Sym. [15] ΚΠ. om. Leo, Vat. Cont. — post πατρ. Sym. multa alia de Sergio adjungens usque ad finem § 62. [16] Στέφανος τοίνυν ὁ υἱὸς Ῥωμανοῦ ἐπαναστας τῷ πατρὶ καί τε χρ. Sym. 53. — ὁ Θεὸς β. Leo, Vat. Cont. [17] σ. ἀδ. π. Leo, Vat. σ. ἀδ. προσπ. Cont. [18] αἰσθ. Leo. [19] Συνεχώρη. cod. Συνεχώρει Leo. — ἐπ. τὸν υ. αὐτῷ Στ. Vat. [20] ἐπ. Δ. τῷ ὀ. π Leo, Cont. ἐπ. ποτὲ τῷ ὀ. π. Vat. — τῷ Δ. ed.

Digitized by Google

βούλοις οὖν οὗτος πρὸς τοῦτο χρησάμενος τῷ τε ἀπὸ μοναχῶν Μαριανῷ καὶ Βασιλείῳ [21] τῷ [22] Πετεινῷ [23] καὶ Μανουὴλ τῷ Κουρτίκῃ, συνειδότων αὐτῷ καὶ τῶν ἄλλων [24] βασιλέων [25], τοῦτον τοῦ παλατίου κακῶς κατήγαγε καὶ ἐν τῇ Πρώτῃ νήσῳ ἐξορίσας ἀπέκειρε [26] μοναχόν.

cho et Basilio Petino et Manuele Curtice propositi consciis, necnon aliis Augustis facinus promoventibus usus, patrem e palatio improbe deturbavit, et ad Proten insulam relegatum monachum detonderi jussit.

ΙΒ'. *Βασιλεία Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου.*

XII. *Regnum Constantini Porphyrogeniti.*

Ὑπελείφθη οὖν αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος ὁ τούτου γαμβρὸς [27], ὃς παραυτίκα [28] Βάρδαν τὸν τοῦ Φωκᾶ τῇ τοῦ μαγίστρου ἀξίᾳ τιμήσας ὡς [29] χρόνῳ πολλῷ τὴν ἐν [30] πολέμοις **849** ἀνδραγαθίαν [31] ἐπιδειξάμενον [32], δομέστικον τῶν σχολῶν προχειρίζεται [33], εἶτα [34] Βασίλειον, ᾧ ἐπίκλην Πετεινὸς [35], πατρίκιον καὶ μέγαν ἑταιρειάρχην, τῷ [36] δὲ τοῦ γένους τῶν Ἀργυρῶν Μαριανῷ τὰ μοναχικὰ ἀποδύσας, πατρίκιον καὶ κόμητα τοῦ στάβλου πεποίηκεν· ὡσαύτως καὶ Μανουὴλ τὸν λεγόμενον [36] Κουρτίκην πατρίκιον καὶ δρουγγάριον τῆς βίγλης [38]· οὓστινας τρεῖς οὐ μετὰ [39] πολὺν χρόνον ἡ τοῦ Θεοῦ δικαία κρίσις ὡς εἰς χριστὸν Κυρίου παροινήσαντας καὶ χεῖρας ἀδίκως [40] ἐπιβαλόντας (καὶ [41]) τῆς βασιλείας ὀρεγομένους μετῆλθεν· ἐπὶ καθοσιώσει γὰρ καταληφθέντες [42] ἑκάτερος αὐτῶν οἰκτίστῳ θανάτῳ τὸ ζῆν [43] ἀπέρρηξαν· τὰ δὲ περὶ αὐτῶν πλατύτερά [44] τε καὶ ἐπεξεργαστικώτερα ἐν τῇ προηγουμένῃ [45] ἐπεξηγήσει ἐκθήσομαι.

Imperator itaque Romani gener Constantinus relictus est. Hic statim Bardam Phocæ filium magistri dignitate ornavit. Qui cum multo tempore bellicæ virtutis in præliis specimina frequentius exhibuisset, scholarum domesticus institutus est. Basilius etiam, cognomento Petinus, patricius et magnus hetæriarcha provectus est. Imperator etiam Marianum Argyrorum sanguine ortum monastico habitu exutum creavit patricium et stabuli comitem: Manuelem insuper, Curticem dictum, patricium et excubiarum drungarium promovit, quos quidem tres interjecto brevi spatio justum Dei judicium (velut eos qui in unctum Domini peccassent, et in eum manus injecissent, violentas imperii cupiditate motos incessit. Majestatis quippe læsæ rei deprehensi, singuli misera morte vitam abruperunt. Prolixiorem autem et elaboratam magis de illis narrationem opere prædicto instituam.

[46] (2) [47] Μετὰ δὲ μ' ἡμέρας, τῇ κζ' τοῦ Ἰανουαρίου μηνὸς, ὑποπτεύσας Κωνσταντῖνος τόν [48] τε βασιλέα Στέφανον καὶ Κωνσταντῖνον τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, μήποτε [49] κατ' αὐτοῦ τὰ ὅμοια διαπράξωνται [50] (καὶ λογισάμενος), ὅπερ ἦν εἰκός, ὅτι εἰ τοῦ ἰδίου πατρὸς οὐκ ἐφείσαντο [51], πῶς αὐτοῦ φείσονται [52], ἑστιάσας αὐτοὺς [53], ἤδη ἐν τῇ τραπέζῃ [54] καθεζομένους, ἔτι τῆς βρώσεως οὔσης ἐν τῷ στόματι αὐτῶν, ἀνήρπασαν [55] τούτους οἵ (τε) λεγόμενοι Τόρνικοι καὶ ὁ πατρίκιος Μαριανὸς καὶ οἱ λοιποὶ (οἱ) πρὸς τοῦτο [56] ἡτοιμασμένοι **850** (καὶ [57] τοῦ παλατίου καταγαγόντες) καὶ ἐν ταῖς πλησιαζούσαις νήσοις αὐτοὺς περιορίσαντες [58] κληρικοὺς ἀπέκειραν.

Post dies vero quadraginta, Januarii mensis septimo supra vicesimum, Stephanum et Constantinum ejus fratrem, ne quandoque paria in se attentarent, suspicatus, et quod simile vero reputans, ut, qui proprio non pepercissent patri, minus ipsi condonarent, recumbentes secum ad mensam, escis adhuc in eorum ore positis comprehendi jussit: abripuerunt porro quidam Tornacii dicti, et patricius Marianus, et qui ad hoc parati fuerant reliqui: palatioque eduxerunt, et clericali tonsura multatos in proximas insulas deportaverunt exsules.

(3) [59] Μετ' ὀλίγον οὖν αἰτησάμενοι [60] τὸν βίον

Haud diu post, videndi patris desiderio moti,

Variæ lectiones et notæ.

[21] τῷ πρωτοσπαθαρίῳ ed. Cont. [22] τῷ Πετεινάκῃ ed. τῷ λ. πετεινῷ Sym. [23] λεγομένῳ Vat. [24] λοιπῶν Sym. [25] ἐπεὶ μακρῷ γήρει καὶ νόσῳ τρυχόμενον εἶδε — βασιλείας Sym. [26] ἔκειρε ed. — 17. Αὐτοκρατορία Κ. Leo et Cont. Βασιλέως Κ. υἱοῦ Λέοντος ἐκ δευτέρου, ἐξ ἑτέρου βιβλίου. Τῷ ,ϛυμδ' ἔτει τοῦ κόσμου, τῆς δὲ θείας σαρκώσεως ϡμδ' ἐβασίλευσε μόνος ὁ Κ. ἐκ β' μετὰ καθαρωτάτης χαρᾶς καὶ ἐποίησε στρατάρχην Β. τὸν Φ. δ. τῶν σχ. Par. 1708. (1). [27] μηνὶ Δεκεμβρίῳ εἰκάδι ἰνδικτιῶνι τρίτῃ, ἐν ἔτει ,ϛυνδ' Vat. Cont. μ. Δ. κ', ἰνδικτιῶνος γ', ἐν ἔτει ,ϛυνδ' Cont. Sym. 1. [28] ὃς αὐτ. Vat. Cont. — τὸν Φωκᾶν μάγιστρον καὶ δ. Sym. [29] ὡς om. ed. ὃς Leo. [30] τοῖς Leo, Vat. Cont. [31] πολλάκις Leo, Vat. Cont. [32] ἐπιδειξάμενος Leo. [33] καὶ Κωνσταντῖνον τὸν Γογγύλην Cont. ναυμαχίας ἡγήτορα καὶ στρατιάρχας εἶναι τῶν εὐχρήστων Vat. Cont. Sym. [34] τὸν δὲ Πετεινὸν π. καὶ κ. τοῦ στ. π. τὸν δὲ Κ. π. Sym. [35] τὸν Leo. — πετεινάκης ed. πετεινὸν Leo. [36] τὸν δὲ τοῦ γ. τῶν Α. Μαριανὸν Leo, τὸν δὲ ἐκ τοῦ γ. τῶν Α. Μ. Vat. Cont. [37] ἐπιλ. Leo, Vat. Cont. — βίγλας Leo, Vat. Sym. [38] ἐποίησεν Cont. [39] μετ' οὐ π. Leo. — ὁ. ὁ Θεὸς συντόμως ἐπεξῆλθεν ὡς εἰς χ. κῦ π' ἐπί Sym. [40] ἀδικ. cod. [41] καί om. ed. Vat. Cont. Leo. [42] ὡς Sym. [43] τὸν βίον ἀπ. Sym. omissis reliquis. — ἀπέρρηξ. cod. ἀπέρρηξε Leo, Vat. [44] πλατύτερόν τε καὶ ἐπεξεργαστικώτερον Leo, Vat. Cont. [45] προειρημένῃ Leo, cf. Cont. 4 qui solus horum exitum narrat. — ἐκθήσωμ. cod. [46] 945. [47] ἡμ. ὁ Πορφυρογέννητος ὑπ. Στ. Sym. 2. [48] τὸν τότε ed. τοὺς αὐτ. ἀδέλφους Sym. [49] καί Vat. Cont. Sym. [50] πραξ. ed. καὶ λ. om. Sym. [51] φείσωνται Vat. Cont. [52] Λέγεται γὰρ ὅτι φθείρουσιν ἤθη χρηστὰ ὁμιλίαι κακαί, τῶν ὁμιλιμόνων τί γίνεται; Sym. [53] ἀ. καὶ φιλοφρονήσας ἔτι Sym. [54] καί Vat. Cont. [55] ἀν. οὗτοι οἱ Vat. Cont. — οἱ om. Vat. Cont., λεγ. — λοιποὶ οἱ om. Sym. — Τορνίκιοι ed. Vat. Cont. [56] ἠυτρεπισμένοι Vat. Cont. Sym. [57] καὶ τοῦ π. κ. om. Sym. — κατήγαγον καί Leo, Vat. Cont. [58] περιώρισαν Sym. περιώρισαν καί Leo, Vat. Cont. [59] Μετ' ὀ. δὲ τὸν ἱ. π. αὐτῶν ἀ. ἰδεῖν μοναχὸν ὄντα, π. ἀ. κατεχόμενοι· ὁ δὲ ὁμοίως ὀδυρόμενος πρὸ. αὐτοὺς ἐφθέγξατο Sym. 2. [60] οὗτοι Leo, Vat. Cont.

Digitized by Google

ad Proten insulam profecti sunt : eumque monastico habitu vestitum conspicati, in luctum proruperunt immensum. Quibus pater collacrymatus ait: « Filios genui et exaltavi : ipsi autem spreverunt me. » Atque ita relegati sunt; Stephanus quidem in Præconesum, e Præconeso in Rhodum, e Rhodo denique in Mytilenem; Constantinus autem in Tenedos, et inde in Samothraciam, in qua tumultum et seditionem adversus custodes machinatus, ab eis trucidatus est. Michael autem Christophori imperatoris filium detractis imperialibus calceis clericum esse jussit.

Cæterum Romano imperatore in prædicta insula morante, Theophylactus patriarcha et Theophanes patricius et accubitor inierunt consilium, ut eum rursus in palatium eveherent. Re ipsi communicata et persuasa, tempus explorabant commodum, quo consilio finem imponerent. Eo tamen detecto, et ad Constantinum imperatorem delato, consortes ejus pœnis debitis ultus est. Theophanem patricium misit in exsilium, protospatharium vero Georgium et pincernam, et Thomam primicerium verberibus multatos et detonsos perque mediam urbem traductos exsules deportavit.

Decembri vero mense indictione sexta adversus Constantinum imperatorem structis insidiis, Stephanum imperatorem ex insula erutum in palatium inducere moliti sunt. Insidiis Constantino manifestatis per Michaelem nomine Diabolinum, auctores intolerandis subjecit verberibus : et hos quidem præcisis naribus, alios auribus multatos asinisque impositos per mediam urbem traduxit et in exsilium egit.

Cæterum Julii mensis die decimo quinto, indictione

A πατέρα θεάσασθαι, ἐν τῇ Πρώτῃ νήσῳ παρεγένοντο, καὶ τοῦτον ἐν τῷ μοναχικῷ σχήματι θεασάμενοι, πένθει κατεσχέθησαν ἀφορήτῳ · οἷς ἐπιδακρύσας ὁ πατὴρ ἔφη · « Υἱοὺς ἐγέννησα καὶ ὕψωσα, αὐτοὶ δὲ με ἠθέτησαν. » Εἰθ' οὕτως [61] ἐξωρίσθησαν, ὁ μὲν Στέφανος εἰς [62] Προικόνησον [63], ἀπὸ δὲ Προικονήσου εἰς Ῥόδον, ἀπὸ δὲ Ῥόδου εἰς Μιτυλήνην, ὁ δὲ Κωνσταντῖνος εἰς Τένεδον, ἐκεῖθεν εἰς Σαμοθρᾴκην, ἐν ᾗ καὶ ἀνταρσίαν μελετήσας [64] παρὰ [65] τῶν αὐτὸν φυλασσόντων ἐσφάγη [66]. Μιχαὴλ δὲ, τὸν τοῦ Χριστοφόρου βασιλέως υἱὸν τὰ βασιλικὰ πέδιλα ἀφελόμενος, κληρικὸν [67] πεποίηκεν [68].

B (4) [69] Ὄντος δὲ τοῦ βασιλέως Ῥωμανοῦ ἐν τῇ νήσῳ, ὁ πατριάρχης Θεοφύλακτος καὶ Θεοφάνης ὁ πατρίκιος καὶ παρακοιμώμενος βουλὴν ἐβουλεύσαντο ὥστε πάλιν [70] ἐν τῷ παλατίῳ τοῦτον ἀγαγεῖν, ᾗ καὶ αὐτῷ ἀνακοινωσάμενοι καὶ **851** παραπείσαντες τοῦτον, ἐκαιροσκόπουν πότε [71] πέρας τῇ τοιαύτῃ βουλῇ ἐπιθῶσιν [72]. Ἐπεὶ δὲ τὰ τῆς βουλῆς ἐφωράθη καὶ κατεμηνύθη Κωνσταντίνῳ βασιλεῖ, τοὺς συνεργοὺς ταύτης ἠμύνετο [73] · τὸν μὲν γὰρ Θεοφάνην πατρίκιον ἐξώρισε, τὸν δὲ πρωτοσπαθάριον Γεώργιον καὶ [74] πιγκέρνην καὶ Θωμᾶν [75] πριμικήριον δείρας καὶ κουρεύσας καὶ μέσον τῆς πόλεως θριαμβεύσας, οὕτως ὑπερορίᾳ παρέπεμψεν.

C (5) [76] Δεκεμβρίῳ δὲ μηνὶ, ς' ἰνδικτιῶνος, ἐπιβουλήν τινες κατὰ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου ἐμελέτησαν, βουλόμενοι τὸν βασιλέα Στέφανον ἐν τῷ παλατίῳ ἐκ τῆς νήσου ἀγαγεῖν. Ταύτης (205ª) οὖν μηνυθείσης τῆς ἐπιβουλῆς Κωνσταντίνῳ διὰ Μιχαὴλ τοῦ Διαβολίνου λεγομένου, τοὺς [77] ἐπιβούλους κρατήσας ὁ βασιλεὺς, τῶν μὲν τὰς ῥῖνας καὶ τὰ ὦτα ἀπέτεμεν τοὺς δὲ δαρμῷ ἀφορήτῳ ὑπέβαλε καὶ ὄνοις [80] ἐπικαθίσας διὰ μέσης τῆς πόλεως ἐθριάμβευσε, καὶ ἐξορίᾳ παρέπεμψε.

[81] (6) [82] Πεντεκαιδεκάτῃ [83] δὲ Ἰουλίῳ μηνὶ, Ἰν-

Variæ lectiones et notæ.

[61] ἐξορίζονται Sym. [62] Πρ. εἶτα εἰς Ῥόδον, ἔπειτα εἰς M. Sym. [63] ἥντινα Νέβριον (Νεβρίαν Cont.) ὠνομασμένην (ἐκ τῆς Cont.) κατὰ χρησμὸν δεδομένης ἀποικίας Σαμίων, οἳ ἀφικόμενοι (ἀφικομένοις Cont.) πρὸς νῆσον καὶ τῷ Θεῷ ἱλασκομένοις ἀριστοποιουμένοις τε ὡρία ἐτύγχανεν, ὁπόθεν ὕδωρ κομίσοιντο· γυνὴ δέ τις ἔφη αὐτοῖς · « Εἰ ἔχετε πρόχοον, δώσω ὑμῖν ὕδωρ · » ὅπερ λαβόντες ὡς ὁ χρησμὸς, καὶ γῆν ἐξητήσαντο · τῆς δὲ καὶ ταύτην δεδωκυίας, Πρόχοον τὴν νῆσον ὠνόμασαν καὶ τοῖς ἀργυροῖς νομίσμασιν πρόχοον εἰκόνιζον Vat. Cont. [64] καὶ τὸν ἐκ βασιλικῆς κελεύσεως τὴν αὐτοῦ φυλακὴν πεπιστευμένον Νικήταν πρωτοσπαθάριον ἀναιρήσας καὶ αὐτὸς Cont. Vat. [65] κατά Leo. — φ. ἀ. σφάζεται Sym. [66] ἀνεσφάγη, οὗ τὸ σῶμα παρακομισθὲν ταφῇ παραδίδοται μεγαλοτίμως (ἐν λάρνακι ἐν τῇ μονῇ ᾗ παρὰ Ῥωμανοῦ κατοικεῖτο om. Cont.) ἐν ᾗ πρὸ τούτου ἡ πρώτη αὐτοῦ σύμβιος ἀπέκειτο Ἑλένη τοὔνομα. Μιχαὴλ Vat. Cont. — βασ. om. ed. ante Χρ. Vat. Cont. Sym. [67] καὶ βαίκτορα Vat. καὶ μάγιστρον καὶ ῥ. Cont. [68] ἐποίησε Θεοφύλακτος ὁ πατριάρχης Sym. [69] Ὁμοίως καὶ Θ. π. καὶ παρακοιμώμενον ἐξ. καὶ Γ. πρ. καὶ π. Sym. 2. [70] π. τ. ἐν τῷ π. ἀγ. Leo, Vat. τ. π. ἐν τῷ π. ἀγ. Cont. 5 post narratum Romani sommium quod hic solus exhibet inter chronographos. [71] τό Leo, Cont. [72] ἐπιθήσουσιν Leo, Vat. Cont. — ἐφωράθησαν Leo. [73] ἠμύνατο Vat. Cont. — π. Θ. ed. Vat. Cont. [74] καὶ π. Γ. ed. Γ. τὸν π. Vat. [75] οὓς δ. καὶ κ. θρ. ἐξώρισε διὰ τὸ φωραθῆναι αὐτοὺς καιροσκοπεῖν τοῦ εἰσαγαγεῖν π. Ρ. ἐν τῷ π. Sym. — καὶ μ. τῆς π. θρ. om. Vat. Cont. [76] πρικήριον cod. [77] 947. [78] Τῷ Δ. μ. Sym. — ς' ἰνδ. cod. ἕκτῃ ἰνδικτιῶνι Vat. ἰνδικτιῶνος ς' Cont. τῆς ς' ἰνδ. Sym. — ἐπιβουλῆς γενομένης εἰς τὸ τὸν Στ. ἐκ τῆς ἅγ. ἐν τῷ π. ἐπεὶ παρὰ M. τοῦ Δ. ἐμηνύθη, πάντων κρατηθέντων, τῶν μέν Sym. [79] ἐπ. δ. ἀφ. ὑπ. τοὺς μὲν τὰς ῥ. καὶ τὰ ὠ. ἀπ. Leo. [80] ἐγκ. Leo, ἐπικ. καὶ θριαμβεύσας ἐξώρισεν Sym. [81] 948. [82] Τῇ δὲ ιε' τοῦ Ἰουλίου μηνὸς τῆς ς' ἰνδικτιῶνος Sym. 4. ιε' δὲ ἰουλ. μήν. ἰνδ. ς' cod. Πέμπτῃ δὲ καὶ δ. Ἰουλίου μηνὸς ἕκτης ἰνδ. Leo, Π. δὲ Ἰουλίου μ. ἕκτῃ ἰ. Vat. Π. δὲ Ἰουνίου μ. ἰνδικτιῶνος ἕκτης Cont. Π. Ἰ. μ. ed. — Ρ. β. Vat. — 18. Πρ. om. Sym. (et Leo ?). — προτελ. Leo pro Πρώτῃ τελ. [83] ἕως ὧδε τὸ πέρας τῶν χρονικῶν συνταγμάτων, clausula indicis codicis Par. 1706. ἐτελείωθη ἡ τῶν νέων βασιλέων χρονογραφία πληρωθεῖσα παρὰ Λέοντος γραμματικοῦ μηνὶ Ἰουλίῳ ὀγδόῃ, ἑορτῇ τοῦ ἁγίου μεγάλου μάρτυρος Προκοπίου, ἔτους ,ϛφκα' ἰνδικτιῶνι ἑνδεκάτῃ Leo. Quæ sequuntur e Breviario Sym. edit. desumpta sunt, nec in codice Mosquensi nec in cæteris Georgii codicibus inveniuntur præter Par. 1708 et Ven.

Digitized by Google

δικτιῶνος ς', Ῥωμανὸς ὁ βασιλεὺς ἐν τῇ Πρώτῃ νήσῳ τελευτᾷ· καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐν τῇ πόλει διακομισθὲν ἐν τῇ αὐτοῦ ἀπετέθη μονῇ. A

indictione sexta Romanus imperator in memorata insula præmoritur : corpusque ejus in urbem elatum, eo quod condiderat monasterio depositum est.

Δόξα τῷ Θεῷ πάντων ἕνεκα· Ἀμήν.
Τετέλεσται καὶ τὰ τοῦ Λογοθέτου.

Gloria Deo propter omnia. Amen.
Explicit Logothetæ narratio.

852 [ΙΓ. *Μονοκρατορία Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου*].

XIII. *Solus regnat Constantinus Porphyrogenitus.*

[88] (5) [86] Μετὰ γοῦν τὸ μόνον καταλειφθῆναι τὸν αὐτοκράτορα Κωνσταντῖνον, προεχειρίσατο Βασίλειον τὸν πρωτοβεστιάριον αὐτοῦ, τὸν ἀπὸ παλλακῆς φυσικὸν υἱὸν Ῥωμανοῦ τοῦ πρὸ αὐτοῦ βασιλέως, πατρίκιον καὶ παρακοιμώμενον καὶ παραδυναστεύοντα τῆς συγκλήτου. Οὗτος δὲ ἦν ἐχέφρων καὶ λόγιος· καὶ τῷ βασιλεῖ ἐν πᾶσιν ὑπηρετῶν αἰσίως καὶ πρεπόντως [87]. — [88] Τότε [89] καὶ [90] ὁ πατριάρχης Θεοφύλακτος, ἀῤῥωστήσας καὶ ὑπ' αὐτῆς κυριευθείς [91], ἐτελεύτησε, κρατήσας τῆς Ἐκκλησίας ἔτη κδ'. Χειροτονεῖται δὲ ἀντ' αὐτοῦ [92] (ὁ ἀνωτέρω εἰρημένος) Πολύευκτος μοναχὸς, τίμιος ἀνὴρ καὶ ἁγιώτατος.

Postquam solus remansit imperator Constantinus, Basilium filium protovestiarium ex meretrice nothum Romani imperatoris sui prædecessoris, patricium creavit, accubitorem et senatus principem. Hic autem erat sapiens et doctus, et imperatori decenter et cum laude ministrabat. Tunc temporis patriarcha Theophylactus morbo correptus vitam finiit, post ecclesiam quatuor et viginti annos gubernatam. Ejus loco ordinatus est præfatus Polyeuctus monachus, vir venerandus et sanctissimus. B

[93] (6) Τότε καὶ ἀποστολικῶν ἐσθήτων ἀποκεκρυμμένων ἔν τινι γωνίᾳ τῆς πόλεως δηλωθεισῶν τῷ βασιλεῖ, μετὰ πάσης τιμῆς καὶ δοξολογίας ἀνελόμενος αὐτὰς τῷ μεγάλῳ τῶν ἀποστόλων ἀπεθησαύρισε ναῷ καὶ τὰ λείψανα τοῦ Θεολόγου Γρηγορίου, ἃ καὶ μερισθέντα, τὰ μὲν ἐν τῷ σηκῷ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ἐτέθησαν, τὰ δὲ ἐν τῷ ναῷ τῆς ἁγίας μάρτυρος Ἀναστασίας.

Tunc etiam apostolicæ vestes in quodam urbis penetrali abditæ imperatori revelatæ sunt, qui eas cum magna reverentia et splendore susceptas in magna Apostolorum ecclesia recondit, simulque Gregorii Theologi reliquias, quæ divisæ partim in Sanctorum Apostolorum templo, partim in ecclesia Sanctæ Anastasiæ martyris depositæ sunt.

(7) [94] Ὁ τοίνυν βασιλεὺς διὰ τὸ τὸν μάγιστρον καὶ δομέστικον τῶν σχολῶν, Βάρδαν τὸν [95] Φωκᾶν λεγόμενον εἰς γῆρας ἐλάσαι καὶ ἀδυνάτως πρὸς τοὺς κόπους ἔχειν, τοῦ δομεστίκου ἀποκινεῖ καὶ ἀντ' αὐτοῦ προβάλλεται δομέστικον Νικηφόρον πατρίκιον καὶ στρατηγὸν **853** τῶν Ἀνατολικῶν, τὸν υἱὸν αὐτοῦ [96]. Ὡσαύτως [97] καὶ πατρίκιον Λέοντα, τὸν τούτου αὐτάδελφον, στρατηγὸν τῶν Δυτικῶν προχειρίζεται. Γέγονε δὲ [98] ἐμπρησμὸς μέγας [99] πλησίον τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Θωμᾶ, ὡς [100] καῆναι τὸν ἔμβολον τὸν [1] πρὸς τὴν σιδηρᾶν πόρταν. C

Interea imperator, cum Bardas dictus Phocas, magister et scholarum domesticus, in senectutem provectus sustinendis impar esset laboribus, eum a domestici munere amovit, et pro eo domesticum elegit Nicephorum patricium et Orientis præfectum, ipsius filium. Pariter patricium Leonem, hujus fratrem germanum Occidentis præfectum creavit. Accidit autem magnum incendium prope templum Sancti Thomæ, ita ut fulcimentum portæ ferreæ deleretur.

[2] (8) [3] Ἱστέον δὲ ὅτι τῷ ιδ' ἔτει τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου — δεκαπέντε γὰρ ἐκράτησεν — ἐγεννήθη ὁ βασιλεὺς Βασίλειος ὁ ἔκγονος αὐτοῦ, υἱὸς δὲ Ῥωμανοῦ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. [4]

Sciendum est anno imperii Constantini Porphyrogeniti decimo quarto (nam quindecim annos regnavit) natum esse imperatorem Basilium, ejus nepotem, Romani ejus filii filium. Cum vero Turcæ

Variæ lectiones et notæ.

[85] Rubrica a nobis addita *ad textum Breviarii Symeonis Logothetæ editum.* [86] 945. [87] Μετὰ δέ Cont. 9 post insertam §. 8 historiam de terræ hiatu in domo Joannis Curcuæ facto. — κατ. αὐτ. Cont. [88] Ὁ δὲ φιλάνθρωπος Κωνσταντῖνος διενοήθη ἀλλάγιον ποιῆσαι μετὰ τοὺς Ταρσίτας κτλ. Cont. 9 de exactionum oneribus sublevatis 10. [89] 956. [90] Ὁ δὲ π. Cont. 11. [91] πρὸς τὸ θανεῖν ἐγγίσας καὶ μικρὸν ῥωσθεὶς οὐκ ἐνέδωκεν ἑαυτὸν τῆς πονηρᾶς μοχθηρίας καὶ τοῦ μετὰ δώρων χειροτονεῖν τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ ἐπιμελεῖσθαι τῶν ἵππων καὶ βλακειῶν καὶ αὖθις Cont. [92] ὑπὸ τῆς νόσου κ. τέλει τοῦ βίου χρᾶται, πατριαρχεύσας χρόνους κδ' Cont. [93] ὁ ἀν. ἐ. om. Cont. — 11. μον. ἀσκητικὸν βίον διαλάμπων κτλ. Cont. [93a] Τῶν δὲ ἱερῶν καὶ πέπλων ὧν παρεῖχεν εἰς τὸ κοινὸν ἱλαστήριον τὸ μέγα καὶ πανθαύμαστον τίς ἐξεῖποι Cont. 28. [94] Ὁ δὲ Πορφυρογέννητος διά Cont. 41. Ἐπεὶ δὲ ὁ Βάρδας ἐγήρασε καὶ οὐδὲν ἐδύνατο πλέον νὰ στρατηγεῖ, ἔστεψε τὴν στραταρχίαν εἰς Ν. τὸν Φωκᾶν, ὡς εἰπεῖν ἀπὸ λέοντος εἰς ἄλλον λέοντα· Par. 1708 (3) [95] τὸν λ. Φ. ἀδ. ἐχ. καὶ εἰς γ. ἐλ. τοῦ Cont. [96] ἄνδραὲν πολλοῖς καὶ διαφόροις πολ μοις εὐδοκιμήσαντα κτλ. Cont. [97] Ὁ δὲ βασιλεὺς τὸν π. Α. τὸν υἱὸν Βάρδαμάγιστρον τοῦ Φωκᾶ στ. εἰς Ἀνατολικοὺς ἀντὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Νικηφόρου πρ. κτλ. Cont. 45 cf. infrain Romano (§. 1.) ipsum Sym. [98] καί Cont. 46. [99] καὶ φοβερός Cont. [100] ὥστε κατακ. Cont. [1] ἀπερχόμενον Cont. [2] 957. [3] Ἐγέννησε δὲ καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ Ἑλένη, ἡ θυγάτηρ Ῥωμανοῦ, υἱὸν καὶ ὠνόμασεν αὐτὸν Ῥωμανόν· ὡς δὲ ἀνετράφη καὶ ἦλθεν εἰς ἡλικίαν, ἔζευξεν αὐτὸν καὶ γυναῖκα, καὶ ἐποίησεν υἱὸν τὸν ἐπ' ἀνδραγαθίας μέγαν Βασίλειον τὸν Βουλγαροκτόνον καὶ ἐδέχθη αὐτὸν ὁ πάππος αὐτοῦ ὁ Κ. εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτοῦ τὸν τοιοῦτον ἀριστέα καὶ γενναιότατον Par. 1708 (4). [4] 958.

Digitized by Google

circa festum Paschale in urbem irrupissent, totamque vastassent Thraciam, et prædam ingentem, statim imperator patricium excubitorumque domesticum Pothum Argyrum cum ejus cohorte et duce Bucellariorum, et Thracesio ad illos insequendos misit. Qui noctu irruentes eos trucidaverunt, prædamque et captivos omnes abegerunt.

A Τῶν δὲ Τούρκων [5] καταδραμόντων μέχρι τῆς πόλεως ἐν τῇ [6] ἑορτῇ τοῦ Πάσχα καὶ ληϊσαμένων πᾶσαν [7] τὴν Θράκην καὶ πραΐδαν πολλὴν λαβόντων [8], ὁ βασιλεὺς εὐθὺς τὸν πατρίκιον καὶ δομέστικον τῶν ἐξκουβίτων Πόθον τὸν Ἀργυρὸν μετὰ τοῦ τάγματος αὐτοῦ καὶ τοῦ στρατηγοῦ τῶν βουκελλαρίων καὶ [9] τοῦ ὀψικίου καὶ Θρᾳκησίου κατὰ πόδας αὐτῶν [10] ἐξαπέστειλεν, οἳ [11] καὶ νυκτὸς ἐπιπεσόντες κατέσφαξαν αὐτούς, λαβόντες καὶ τὴν πραΐδαν καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν πᾶσαν.

Dicitur nascente Porphyrogenito stellam apparuisse splendidam per quadraginta dies, eoque occidente et moriente stellam apparuisse fusca luce fulgentem. Morbo vitam finiit, postquam imperatorem fecerat filium suum Romanum; et in Sanctorum Apostolorum templo cum patre suo Leone imperatore sepultus est. Erat autem procera statura, candido colore; pulchri cæruleique oculi, nasus aduncus, larga facies, altum collum, lati humeri; erat epularum vinique amans, et sermone comis. Vixit annos quinque et quinquaginta, et mortuus est die mensis Novembris decimo quinto, indict. sextæ, anno sexies millesimo quadringentesimo quinquagesimo sexto, successorem relinquens Romanum, filium suum, cum matre hujus Helena.

(9) [12] Φασὶ δέ, ὅτι εἰς τὴν γέννησιν τοῦ Πορφυρογεννήτου λαμπρὸς ἀστὴρ ἐφάνη ἐπὶ ἡμέρας μ', καὶ πάλιν ἐπὶ τῇ κοιμήσει καὶ ἐξόδῳ αὐτοῦ ἀστέρα φανῆναι ἀμαυρὸν ἔχοντα φῶς. [13] Τελευτᾷ [14] οὖν **854** νοσήσας, πεποιηκὼς βασιλέα τὸν υἱὸν αὐτοῦ B Ῥωμανὸν, καὶ θάπτεται ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων μετὰ Λέοντος βασιλέως, τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. [15] Ἦν δὲ τῇ ἰδέᾳ εὐμήκης τὴν ἡλικίαν, λευκὸς τὴν χροιὰν [16], εὐόφθαλμος, χαροποὺς [17] ἔχων (τοὺς) ὀφθαλμούς, γρυπὸς ἦτοι ἐπίρινος, μακροπρόσωπος [18], μακροτράχηλος [19], εὐρὺς [20] τοὺς ὤμους [21], φιλοτράπεζος, φίλοινος, ἡδὺς τοῖς λόγοις. [22] Ἔζησε [23] δὲ χρόνους νε' καὶ ἐτελεύτησε μηνὶ Νοεμβρίῳ ιε', ἰνδικτιῶνος ς' [24], ἔτους, ϛυνς', καταλείψας αὐτοκράτορα [25] Ῥωμανὸν τὸν υἱὸν αὐτοῦ μεθ' Ἑλένης τῆς μητρὸς αὐτοῦ.

XIV. *Regnum Romani, Constantini Porphyrogeniti filii.*

Anno mundi sexies millesimo quadringentesimo quinquagesimo sexto, divinæ Incarnationis nongentesimo quinquagesimo sexto, regnavit Romanorum C imperator Romanus tres annos, menses tres, dies quinque. Erat autem ætate junior, vigenti corpore, subflavus, oculis nasoque pulchris, sermone suavis, rectus ut cypressus, latus humeris, tranquillus et mansuetus. Hæres imperii a patre Constantino Porphyrogenito relictus, cum unius et viginti esset annorum, cum Basilio filio anniculo et matre Helena et uxore Theophanone, statim patris sui amicos maximis ornavit dignitatibus, ac muneribus ditatos e palatio dimisit, elegit vero et creavit administra-

[26] [ΙΔ'] *Βασιλεία Ῥωμανοῦ υἱοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου.*

Κόσμου ἔτος ϛυνς', θείας σαρκώσεως ἔτει ϑνς' Ῥωμαίων βασιλεὺς Ῥωμανὸς ἔτη γ', μῆνας γ', ἡμέρας ε'. — [27] Ἦν δὲ τὴν ἡλικίαν νέος, σφριγῶν τῷ σώματι, σιτόχροος, εὐόφθαλμος, ἐπίρινος [28], χαροπὸς [29], γλυκὺς τοῖς ῥήμασι, ὀρθιος [30] ὡς [31] κυπάρισσος, εὐρὺς τοὺς ὤμους, ἥσυχος καὶ προσηνής.— [32] Καταλειφθεὶς δὲ αὐτοκράτωρ παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου, ἐτῶν ὢν κα' σὺν Βασιλείῳ τῷ υἱῷ αὐτοῦ ἐνιαυσιαίῳ ὄντι καὶ τῇ μητρὶ αὐτοῦ Ἑλένῃ καὶ τῇ συνεύνῳ αὐτοῦ Θεοφανῷ, καὶ παρευθὺ **855** τοὺς [33] ἀνθρώπους τοῦ πατρὸς αὐτοῦ [34] ἐν [35] ἀξιώμασι [36] μεγίστοις ὑπεραναβίβασε καὶ δώροις καταπλουτίσας [37] τοῦ παλα-

Variæ lectiones et notæ.

[5] ἐκστρατεία; ποιησάντων κατὰ Ῥωμαίων καὶ Cont. 47. [6] π. τῇ ἑ. τοῦ ἁγίου π. Cont. [7] π. Θρακῴαν ψυχὴν καὶ Cont. [8] λαβόντες ed. om. Cont. [9] καὶ τοῦ Θρᾳκήση κατά Cont. [10] περάσας Cont. [11] οἳ δὲ ὑπὸ τῆς ἄγαν ἥττης καὶ τροπῆς αἰσχυνθέντες εἰς τὴν ἰδίαν γῆν ὑπέστρεψαν Cont. [12] Φ. γὰρ εἰς τὴν γ. τοῦ ἄνακτος ἀστέρα λαμπρὸν κομήτην φανῆναι ἡ. μ', νῦν δὲ π. εἰς τὴν νόσον καὶ ἔξοδον ἀ. ἀσ. κατ' οὐρανὸν δειχθῆναι θολερὸν δὲ καὶ ἀμ. φ. ἐ. κτλ. Cont. 48, adjungens 49 et 50 de profectione ad balnea Olympi montis, 51 de morte, 52 et de sepultura. [13] 959. [14] Ἐπεὶ δὲ μετὰ μικρὸν καιρὸν ἔμελλε καὶ αὐτὸς τελευτᾶν, ἀφῆκε τὴν βασιλείαν τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν Ῥωμανόν. Par. 1708 (5). [15] Ἦν τῇ ἰ. ὁ Πορφυρογέννητος Κωνσταντῖνος ὁ βασιλεὺς ἑ. Cont. 54. — τῇ ἡλικίᾳ Cont. [16] τῇ χροιᾷ ὡσεὶ γάλα Cont. [17] χ. ἑ. ὁ. Cont. [18] ῥοδινός Cont. [19] τῇ ἡλικίᾳ ὀρθιος ὡσεὶ κυπάρισσος Cont. sicut in filio Romano. [20] τοῖς ὤμοις Cont. [21] καλύτροπος, προσηνὴς τοῖς πᾶσι καὶ ὡς τὰ πολλὰ δειλός Cont. [22] καὶ ταῖς ἀντιλήψεσι πλούσιος Cont. [23] Οὗτος ἀπὸ τῆς γεννήσεως μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἐζ. χ. ν' μῆνας β', ἡμέρας... ἐτ. δὲ μ. Cont. [24] ἰνδ. γ' Cont. ϛυξθ' Cont. P. καὶ Ἐλήνην Αὐγοῦσταν τὴν μητέρα Ῥωμανοῦ Cont. [25] τὸν Cont. [26] Rubrica Cont; B. P. ὁ. Κ. Par. 1708—12. P. ὃ β. κατελείφθη ἀ. π. τοῦ π. ἀ. τοῦ π. Κ. ἐ. ὡς κα', τοῦ Πορφυρογεννήτου B. ἐνιαυσιαίου ὄντος ἅμα καὶ τῇ μ. ἀ. Ε. καὶ Θ. τῇ σ. ἀ. μηνὶ Νοεμβρίῳ ς', ἰνδικτιῶνος ἕκτης, ἐτους ἀπὸ κτίσεως κ. ϛυξθ'. Cont. 1. Τῷ ϛυνθ' ἔτει τοῦ κόσμου, τῆς δὲ θ. σ. Θνθ' ἐβασίλευσε P. ὁ υἱὸς Κ. Par. 1708 1). — ϛυξη' Ced. 337,14. [27] Ἦν γὰρ τῇ ἡλικίᾳ ν. Cont. 5. [28] ῥοδινοπρόσωπος Cont. [29] χαροποιὸς καὶ γ. Cont. [30] τῇ ἡλικίᾳ Cont. [31] ὡσεὶ Cont. — τοῖς ὤμοις Cont. [32] ἀλλ' ὁ Ῥωμανὸς οὗτος ἔθηκεν ἄλλους ἐπιτρόπους καὶ οἰκονόμους εἰς τὰς βασιλικὰς ὑπηρεσίας Par. 1708 (2). [33] κοιτωνίτας καὶ Cont. [34] πατρικάτα καὶ πρωτοσπαταράτα τιμήσας καὶ Cont. [35] ἑτέροις Cont. [36] ἀξ. ὑπερβιβάσας καὶ Cont. [37] τῶν βασιλικῶν δόμων Cont.

Digitized by Google

τίου κατήγαγεν · ἐξελέξατο δὲ καὶ προέκρινε παραδυναστεύοντας καὶ πρώτους [55.56] τῆς συγκλήτου Ἰωσὴφ πατρίκιον [57] καὶ δρουγγάριον τῶν πλωΐμων, ὄντινα καὶ μετὰ βραχὺ παρακοιμώμενον [58] ἐποίησεν [59] · τὸν δὲ πρωτοσπαθάριον Ἰωάννην τὸν Χοινὸν πατρίκιον καὶ μέγαν ἑταιρειάρχην προεβάλετο [60], τὸν [61] δὲ πρωτοσπαθάριον Σισίνιον, τὸν ἀπὸ σακελλίου, ἔπαρχον πόλεως ἐχειροτόνησε [62] καὶ μετὰ βραχὺ πατρίκιον καὶ γενικὸν λογοθέτην [63]. Τὰς δὲ ἀδελφὰς αὐτοῦ, Ζωὴν καὶ Θεοδώραν, Ἀγάθην καὶ Θεοφανὼ καὶ Ἄνναν, ἀπὸ [64] τῶν βασιλικῶν κατήγαγε δόμων καὶ εἰς τὸν βασιλικὸν οἶκον, τὸν λεγόμενον Κανικλείου, ἐν ᾧ καὶ Σοφία Αὐγούστα ἡ τοῦ Χριστοφόρου βασιλέως γαμετὴ ἦν ἀποκεκαρμένη, ἐπήγαγεν καὶ μετὰ διίππευσιν ἡμερῶν εἰς τὸ Ἀντιόχου ἐκλήρωσε · τὴν δὲ Ἀγάθην εἰς τὸ ἱδρυθὲν [65] φροντιστήριον παρὰ Ῥωμανοῦ τοῦ βασιλέως καὶ πάππου αὐτοῦ ἀπέστειλεν καὶ δωρίσατο χορηγεῖσθαι αὐταῖς ἃ καὶ ἐν τῷ παλατίῳ ἐδίδοντο. [66] Τὸν δὲ δομέστικον τῶν σχολῶν καὶ πατρίκιον Νικηφόρον τὸν Φωκᾶν μάγιστρον ἐτίμησε καὶ ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐξέπεμψεν · [67] ὡσαύτως καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ πατρίκιον Λέοντα μάγιστρον καὶ δομέστικον τῆς Δύσεως ἐποίησεν · [68] καὶ αὐτὸς **856** ἦν εὐφραινόμενος ἐν κυνηγίοις καὶ θήραις· δι' ὅλου ἁβροδίαιτος [69] τυγχάνων. — [70] Ἐγέννησε [71] καὶ ἕτερον υἱὸν μετὰ θάνατον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ Κωνσταντῖνον αὐτὸν ὠνόμασεν, ὃς καὶ μετ' οὐ πολὺ ἐτέφθη παρὰ Πολυεύκτου πατριάρχου ἐν τῷ ἄμβωνι τῆς Ἁγίας Σοφίας. Ἡ δὲ Αὐγούστα Ἑλένη ἐν τῷ [72] παλατίῳ συνῆν τῷ βασιλεῖ ἕως ἀρρωστήσασα κατὰ τὴν ιθ' τοῦ Σεπτεμβρίου μηνὸς τέθνηκεν · καὶ κατετέθη ἐν τῇ μονῇ τοῦ πατρὸς αὐτῆς, Ῥωμανοῦ τοῦ βασιλέως, ἐν λάρνακι πλησίον τοῦ πατρὸς αὐτῆς.

A tores et principes senatus Josephum patricium et classis drungarium, quem paulo post fecit accubitorem; primum vero protospatharium Joannem Cœnum elegit patricium et magnum hetæriarchan; atque primum protospatharium Sisinnium, sigillorum custodem, instituit urbis præfectum ac paulo post patriciu n et quæstorem. Sorores autem suas, Zoen, Theodoram, Agathen, Theophanonem et Annam palatio expulsas in imperialem domum, Caniclei nomine dictam, in qua Sophia imperatrix imperatoris religiosi uxor ut monialis tonsa erat, relegavit, et elapsis quibusdam diebus in Antiochi domum transtulit; Agathen vero in monasterium a Romano imperatore avoque ejus ædificatum misit; atque statuit illis suppeditare omnia quæ in palatio acceperant. Domesticum vero scholarum patriciumque Nicephorum Phocam magistri auxit honore et in Orientem misit; pariter fratrem ejus patricium Leonem fecit magistrum et Occidentis domesticum. Ipse vero canum gregibus et venationibus delectabatur, vitæ omnino molli deditus. — Genuit post patris mortem alium quoque filium, quem vocavit Constantinum, et qui non multo post a Polyeucto patriarcha in Sanctæ Sophiæ ambone coronatus est. Imperatrix autem Helena in palatio cum imperatore vivebat, donec, in morbum delapsa, die decima nona mensis Septembris mortua est, et in patris Romani imperatoris monasterio in arca paternæ proxima fuit deposita.

[56] (2) [57] Τὸν δὲ μάγιστρον καὶ δομέστικον [58] Νικηφόρον τὸν Φωκᾶν ὁ βασιλεὺς μετὰ στρατείας [59] πολλῆς καὶ [60] ἐξοπλίσεως πλοίων πολεμικῶν καὶ ὑγροῦ πυρὸς εἰς [61] τὴν Κρήτην ἀπέστειλεν, ἥτις ὑπὸ

C Magistrum ac domesticum Nicephorum Phocam imperator cum multo exercitu naviumque bellicarum apparatu et humido igne misit in Cretam; quæ prius Romanis subdita, regnante Michaele

Variæ lectiones et notæ.

[55.56] τούς Cont. [57] πραιπώσιτον Cont. [58] παρ. προανεβίβασεν καὶ πᾶσαν ἐξουσίαν καὶ φροντίδα τοῦ ὑπηκόου ἀνατέθεικε Cont. [59] Ἰω. λεγόμενον τὸν Χοιρινᾶν Cont. [60] τοῦ φυλάττειν τὸν ἄνακτα ἀπὸ τῶν ὑποπτευομένων προσώπων Cont. [61] καὶ τὸν πρ. Cont. [62] ἄνδρα λόγιον καὶ πρὸς τὸ κοινὸν ἐπιτήδειον ὄντινα Cont. [63] προεβάλετο, κ. τ. λ. de Sisinio, § 2 de legationibus ad exteros et honoribus in viros generosos collatis. [64] ἐκ τῶν β. δ. εἰς τὰ Κ. ἐν οἷς Σ. ἡ Α. ἡ τοῦ Χ. καὶ τοῦ β. ἦν ἀπ. μοναχὴ κατ. καὶ μοναχὰς ἀπέκειρεν, πολλὰ καὶ τῆς Ἑλένης τῆς μητρὸς Ῥωμανοῦ καὶ αὐτῶν ὑλοφορουμένων καὶ ἀποκλαιουσῶν καὶ τῇ χειρὶ παρ' ἀλλήλων σφιγγουσῶν καὶ τῷ τραχήλῳ ἐπικειμένων, πλέον οὐδὲν ὠφέλησαν ἢ κωφοῖς καὶ κενοῖς δάκρυσι, πάλιν δὲ αὐτὰς μετὰ δ. ἡ ἀπ' ἐκεῖσε ὁ αὐτοκράτωρ μετέθηκε καὶ τὴν μὲν Ζ. καὶ Θ. καὶ Θεοφ. εἰς τὰ Α. ἐκλ. καὶ τὴν Cont. 3. [65] · καὶ κατασκηνωθέν Cont. τοῦ τηνικαῦτα βασιλεύσαντος Cont. καὶ π. τοῦ αὐτοκράτορος ἀπ. Cont. αὐτὰς Cont. [66] Τ ν δὲ Ν. καὶ δ. τῶν σχ. τὸν τοῦ Φ. μ. ἐτ. καὶ κατὰ τῶν ἀρνητῶν τοῦ κυρίου ἐν τῇ ἑῴᾳ ἐξ. καὶ Cont. 4. [67] π. τὸν Λ. στρατηγὸν προεβάλετο ὄντινα καὶ μετ' οὐ πολὺ μ. Cont. [68] Καὶ ἦν ἰδεῖν τὸν ἄνακτα εὐφραινόμενον καὶ ἐν Cont. Καὶ ἀ. ἐδέδωκεν εἰς κυνήγια καὶ εἰς παραδιαβασμοὺς καὶ ἐξαφῆκε στρατείας καὶ φοσάτα καὶ ἐγύρευε λαγωνικὰ καὶ γαγάρια καὶ κυνηγοὺς καὶ ἀφῆκε τὴν πολιτείαν καὶ ἐγύρευε τοὺς κάμπους καὶ τὰ ὄρη, καὶ διὰ λαγὼν ἕνα ἢ ἀγρίμιν τί ποτε ἤθελε καταλύσει ὑπὲρ φ' Par. 1708 (3). [69] ἀγροδιαιτοῦντα ὡς τὸν βασιλικὸν δόμον πάντη ἀποστρεφόμενον, κ. τ. λ. Cont. 4. adjunctis § 5 aliis de exercitationibus ejus et de formositate, quæ Sym. initio exhibet. [70] 961. [71] Ὁ δὲ βασιλεὺς Ῥ. καὶ ἐ. ὑ. μ. θ. τοῦ π. ἀ. ἀπεγ. Κ. τοῦτον ὀνομάσας καὶ μετ' οὐ π. στέφεται Cont. 6. [72] π. οὖσα κλινήρης καὶ συναγαλλομένη τῷ ἄνακτι καὶ ἐπὶ ἱκανοὺς χρόνους ἀρρωστοῦσα, εὐσεβῶς τεθ. κ. τὴν ιθ' τοῦ Σ. μ. καὶ ταύτην βασιλικῶς τιμήσας καὶ ἐν τῷ χρυσοκολλήτῳ καὶ διὰ μαργαριτῶν καὶ λίθων κλίνῃ τεθεῖσα, τῆς συγκλήτου προπεμπούσης, ἐν τῷ μοναστηρίῳ τῷ π. τοῦ π. τοῦ π. ἀ. Ῥ. β. συσταθέντι τῷ ὄντι εἰς τὸ Μυρελαιον θάπτεται ἐν λ. π. καὶ σύνεγγυς τοῦ π. αὐτοῦ (sic) Cont. 6. [73] 960. [74] Τότε ἐκρατοῦσαν τὴν Κρήτην οἱ Ἄραβες καὶ ἐποίησαν κάτεργα πλεῖστα καὶ ἐκούρσευαν τὰς νήσους καὶ τὰ παραγίαλα ὅλα Ν. δὲ ὁ Φ. ἄνθρωπος δραστικὸς καὶ δόκιμος καὶ πολεμιστὴς ἔμπειρος ἐνεπιστεύθη τὸν στόλον τὸν πολεμικὸν Par. 1708 (4). [75] τῶν σχολῶν Cont. — τὸν τοῦ Φωκᾶ ὁ ἀναξ, κ. τ. λ. Cont. ἐκστρ. Cont. [76] καὶ δυνάμεως Cont. [77] ἐξ. παραβίων π. Cont. [78] εἰς Κ. διωρίσατο ἀπελθεῖν · οἱ γὰρ Κρητικοὶ πολλὰ δεινὰ καὶ κακὰ καὶ αἰχραλωσίας καθ' ἑκάστην εἰς τὴν Ῥωμαίων γῆν ἐποιοῦντο, κ. τ. λ. ἐπὶ γὰρ Μ. τοῦ Ἀμορρίου

Digitized by Google

Balbo, Theophili patre, a Sarracenis ex Hispania egressis subacta fuerat, quia tunc Romani exercitus in reprimenda rebellis et insani Thomæ, Michaelis contubernalis, tyrannide ac seditione erant occupati : ita ut illi insulam hanc tenuerint usque ad diem qua iterum vastata est a magistro domestico-que Nicephoro Phoca, id est centum quinquaginta octo annos. Porro aderant incendiariarum navium cum humido igne duo millia, celoces mille, corbitæ annonis instrumentisque bellicis oneratæ trecenta sexaginta. Profectus igitur ab imperiali palatio domesticus Nicephorus et occupato Phygelæ portu, ut universa classis unita remaneret et simul appelleret curavit. Diligenter igitur insulam Romani occupant; ac de navibus descendentes, vallum fossamque profundam aperiunt. Dum sic insulam obsiderent, facta hyeme pluviosa et frigida, consumptisque cibariis, torpedine oppressi milites domum redire voluerunt; quos prudens dux Nicephorus blandis sermonibus retinuit. Comperta igitur imperator exercitus inopia, diversorum frumentum et cibos eis misit. Mense autem Martio increpuit vehemens armorum collisus, factaque gravi pugna, Romani castrum ceperunt.

A Ῥωμαίους μὲν ἦν τὸ πρότερον, ἐπὶ δὲ τῆς βασιλείας Μιχαὴλ τοῦ Τραυλοῦ, τοῦ πατρὸς Θεοφίλου, ἐκρατήθη ὑπὸ τῶν ἀπὸ Ἰσπανίας ἀνελθόντων Σαρακηνῶν, διὰ τὸ τηνικαῦτα ἀσχολεῖσθαι τὰ Ῥωμαϊκὰ στρατεύματα εἰς τὴν τυραννίδα καὶ στάσιν τοῦ ἀντάρτου Μωροθωμᾶ, τοῦ συντρόφου Μιχαὴλ, ὡς γενέσθαι τὴν ταύτης νήσου κράτησιν ἕως τῆς ἡμέρας ἧς πάλιν ἐπορθήθη παρὰ Νικηφόρου μαγίστρου καὶ δομεστίκου Φωκᾶ, ἔτη ρνη'. [62] Ὑπῆρχον δὲ χελάνδια **857** μετὰ τοῦ ὑγροῦ πυρὸς β', δρόμωνες α', καράβια καματηρὰ σιτάριν [63] ἔχοντα καὶ ὅπλα πολεμικὰ τξ' [64]. Ἀπάρας οὖν τῆς βασιλείας Νικηφόρος ὁ δομέστικος καὶ τὰ Φύγελα καταλαβών, ἐφρόντιζεν ὅπως ὁ σύμπας στόλος αὐτῷ ἐπὶ τὸ αὐτὸ εἴη καὶ προσορμίζοιτο. Σπουδῇ οὖν τὴν νῆσον καταλαμβάνουσι, καὶ

B ἀποβάντων των νηων χάρακα καὶ τάφρον βαθεῖαν κατεσκεύασαν. [65] Τούτων οὕτως παρακαθεζομένων τῇ νήσῳ καὶ ἀπείρου χειμῶνος καὶ ὑετοῦ καὶ κρύους γενομένου καὶ τῶν σιτίων [66] δαπανηθέντων [67], καταναρκήσαντες οἱ τοῦ στρατοῦ εἶκαδε ἠβουλήθησαν ἀναστρέψαι. [68] Ὁ δὲ συνετώτατος Νικηφόρος καὶ δοὺξ τῇ τῶν λόγων ἡδύτητι τούτου; κατέσχεν. [69] Μαθὼν οὖν ὁ βασιλεὺς τὴν ἔνδειαν τοῦ στρατοῦ ἐπισιτισμὸν παντοίων τροφῶν αὐτοῖς ἀπέστειλεν. — [70] Κατὰ δὲ τὸν Μάρτιον μῆνα πολέμου κρατηθέντος σφοδροῦ καὶ καρτερᾶς μάχης γενομένης, παρέλαβον οἱ Ῥωμαῖοι τὸ κάστρον.

Octobri mense anni secundi regni Romani accidit in urbe frumenti hordeique penuria : venditi sunt enim nummo quatuor frumenti modii; C hordei vero modii sex. Inopia vero non diu duravit, bre vique tempore elapso, venditi sunt nummo octo modii frumenti, hordeique modii duodecim.

[71] (3) Ἐν δὲ τῷ Ὀκτωβρίῳ μηνὶ τοῦ β' ἔτους τῆς βασιλείας Ῥωμανοῦ ἐγένετο σπάνη σίτου καὶ κριθῆς ἐν τῇ πόλει· ἐπράθη γὰρ ὁ σῖτος τῷ νομίσματι μόδιοι δ', ἡ δὲ κριθὴ μόδιοι ς' [72]. Οὐ πολὺς **858** οὖν [73] χρόνος παρῆλθε [74], καὶ εὐθὺς γέγονεν ὁ σῖτος μόδιοι η', ἡ δὲ κριθὴ μόδιοι ιβ'.

Mense Martio argutus est Basilius Volucris imperium affectare et missus in exsilium, in quo

[75] (4) Τῷ δὲ Μαρτίῳ μηνὶ κατηγορήθη Βασίλειος ὁ Πετεινὸς ὑπό τινων ὡς τῆς βασιλείας ἐφιέμενος,

Variæ lectiones et notæ.

τοῦ π. Θ. ταύτην ἐκράτησαν καὶ τῶν στρατευμάτων εἰς τὴν στ. καὶ τ. τοῦ M. τοῦ σ· τοῦ M., κ. τ. λ. εὐκαιρίαν εὑρόντες οἱ ἀπὸ Σπ. ἀνελθόντες Σ., κ. τ. λ. ὡς εἶναι τὴν τούτων διακρατήσιν καὶ κατάσχεσιν ἕως τῆς ἡ. ἧς ἐπορθήθησαν π. τοῦ μ. καὶ δ. N. τοῦ Φ. ἐ. ρνη' (ρλη'?) Cont. [62] Νῆες γὰρ ὑπ. μ. ὑ. π. β Cont. 10 post Josephi laudes § 8 et 9 factas. Καὶ ἐγέμισε τὴν θάλασσαν ἅρμενα καὶ ἔπλευσεν εἰς τὴν Κρήτην κατὰ τῶν ἀγρίων θηρίων τούτων τῶν Ἀράβων Par. 1708 (5). [63] στήσεις Cont. [64] τζ'. Ὁ δὲ δ. N. ἀπ. τῆς β. ἐν Φυγέλοις κατέλαβε καὶ τοῦτο ἐφρ. ὁ. ὁ σ. πλοῦς ἐπὶ τὸ ἀ. εἶναι καὶ πρ. Ἔμπροσθεν δὲ ὁ συνετὸς ταχυδρόμους γαλέας ἀποστείλας — εὐθὺς τῷ δρόμῳ καὶ τῇ σπ. κατέλαβεν καὶ προσώρμισεν καὶ ἀποβὰς τῶν ν. Cont. Καὶ ἐποίησε πολέμους ἰσχυροὺς καὶ ἐνίκησε τοὺς βαρβάρους καὶ ἐνέπρησε τὰ κάτεργα αὐτῶν Par. 1708 (6). [65] καὶ πρὸς κοῦρσον ἐχώρει καὶ πάντας παρῆνει ἐπὶ τὸ αὐτὸ εἶναι καὶ μὴ ἐξελαύνειν πρὶν ἂν τὴν δύναμιν αὐτοῦ γνώσωνται· πρὸς δὲ κάστρον χωρήσας πάντας τοὺς Κρητικοὺς τοὺς ἔξω ὄντας τοῦ κάστρου μετὰ φόβου ἔσω ἀπέκλεισεν — διακοσμήσας στρατόν — Ῥὼς εἰ § 11 de amira Curupa. Τοῦ δὲ στρατοῦ παρακαθιζομένου ἐν τῇ ν. Cont. 12. [66] καὶ τροφῶν Cont. [67] καὶ τῶν περιβολαίων διαλυθέντων καὶ γυμνωθέντων Cont. [68] Ὁ δὲ ἀνδρεῖος καὶ συνετὸς ἡγεμὼν N. τῇ διαλαλιᾷ καὶ τῇ ἡδ. τῶν λ. αὐτοῦ πάντας κ. ἔφη γὰρ πρὸς αὐτοὺς κτλ. Cont. 12. inserens § 15 de penuria tritici C. P. mense Octobri (960) orta (quæ § 3 in Sym. leguntur) § 14 de Leonis victoria in Oriente mense Martio reportata (= § 4), 15 de Turcis a Mariano victis. [69] Τοῦ δὲ αὐτοκράτορος Ῥωμανοῦ μαθόντος τὴν στενοχωρίαν καὶ γύμνωσιν καὶ ἐνδ. τῶν τροφῶν τοῦ στρατοπέδου τῇ εὐβουλίᾳ τοῦ παρακοιμωμένου Ἰωσὴφ παρεκβὰς τὰ πρὸς χορηγίαν ἀ. ἀπ. Οἱ δὲ βραχὺ ψυχαγωγηθέντες καὶ ἐπὶ μησὶν ὀκτωκαίδεκα (ὀκτὼ? cf. Ced. ζ') σχεδὸν καὶ πλέον παρακαθίσαντες καὶ τῆς τροφῆς καὶ δαπάνης τῶν Κρητικῶν δαπανηθείσης — τῇ τοῦ Μαρτίου μηνὸς τῆς ἕκτης (ς' pro δ') ἰνδ. ὁ δομέστικος — Ῥὼς — ἐπελθεῖν τῷ κάστρῳ ἐκέλευσεν — καὶ ἦν θεάσασθαι τοὺς Σαρακηνοὺς γυναῖκας καὶ παῖδας Cont. Qui his in verbis desinit cf. Ced. 340,17 τῇ ζ' δὲ Μαρτίου μηνὸς τῆς ιδ' (δ') ἰνδικτιῶνος. — 17. καὶ ἡ κρ. Cont. 13. [70] 961. [71] 960. [72] καὶ ἦν θεάσασθαι τὸν ἐγρήγορον νοῦν Ἰωσὴφ προνοούμενον τὸ κοινόν· εὐθὺς οὗπερ ἐξαποστέλλει εἰς τὴν ἀνατολικὴν καὶ δύσιν τοῦ ἐξελάσαι συνωνὰς καὶ ἐμπορευτικὰ πλοῖα καὶ τοῦ κωλῦσαι τοὺς σιτοκαπήλους ἀποτιθέναι τὸν σῖτον· ἦν γὰρ ὁ ἀνὴρ δίκαιος καὶ ἀπροσωπόληπτος καὶ πιστός Cont. [73] ἐν μέσῳ Cont. [74] παρ. ζ' ἢ η' τῷ νομίσματι ἐπράθη· τοιοῦτος γὰρ ἦν ὁ ἀνήρ, σπουδαῖος καὶ θερμὸς [75] 961. ὡς ἄλλον τῶν πρὸ αὐτοῦ ἢ μετ' αὐτοῦ (αὐτόν) μὴ ἐξισωθῆναι Cont. cf. Ced. 345,10 20 de crabra bovina.

Digitized by Google

ὅστις ἐν ἐξορίᾳ παρεπέμφθη, ἐν ᾗ καὶ τελευτᾷ. Ὁ δὲ βασιλεὺς μαθὼν τὴν τῆς Κρήτης ἅλωσιν ἐδόξασε τὸν Θεόν. Μετ' οὐ πολὺ δὲ καὶ ὁ δομέστικος τῶν σχολῶν Νικηφόρος κελεύσει τοῦ βασιλέως πρὸς τὴν πόλιν εἰσῆλθε καὶ μετὰ τῶν λαφύρων καὶ τῆς αἰχμαλωσίας ἦλθε πεζῇ ἀπὸ τοῦ οἴκου αὐτοῦ εἰς τὸ Ἱπποδρόμιον μετὰ [76] τοῦ ἀμηρᾶ Κρήτης τοῦ λεγομένου Κουροπαλάτου [77] καὶ πάντων τῶν συγγενῶν αὐτοῦ, στολὰς λευκὰς περιβεβλημένων πάντων τῶν Σαρακηνῶν. Καὶ ὁ μὲν μάγιστρος τιμῶν καὶ γερῶν μεγάλων ἠξιώθη παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος. Ὁ ἀμηρᾶς δὲ, πλεῖστα δῶρα καὶ χρυσὸν καὶ ἄργυρον παρὰ τοῦ βασιλέως λαβών, σὺν τοῖς τέκνοις αὐτοῦ εἰς χωρία οἰκεῖν συνεχωρήθη, εἰς δὲ τὴν σύγκλητον οὐκ ἀνεβιβάσθη διὰ τὸ μὴ βούλεσθαι αὐτοὺς βαπτισθῆναι. Ὁ δὲ βασιλεὺς Ῥωμανὸς Νικηφόρον τὸν μάγιστρον αὖθις κατὰ τὴν ἑῴαν ἐξαπέστειλε κατὰ τοῦ ἀλαζόνος Χαμδᾶ. Ὁ δὲ ἀπελθὼν πρῶτον μὲν τὸν Χέλεπε κάστρον παρέλαβεν, ἐξ οὗ καὶ λαφύρων πολλὴ γίνεται συναγωγή [78-79].

A mortuus est. Imperator vero subjectam esse Cretam audiens, gratias Deo egit. Haud multo post jubente imperatore domesticus scholarum Nicephorus urbem ingressus est, et cum exuviis et captivis incessit pedibus a domo sua in Hippodromum cum emira (émir) Cretæ dicto Curopalate et omnibus ejus cognatis : albis vestibus induti erant omnes Sarraceni. Et magister quidem honoribus præmiisque magnis ornatus est ab imperatore. Emiras vero plurimis muneribus auroque et argento ab imperatore donatus cum liberis suis ruri habitandi facultatem accepit, non tamen in senatum admissus est quia baptismum suscipere noluerunt. Imperator autem Romanus Nicephorum magistrum rursus misit in Orientem adversus arro- B gantem Hamdam; ille vero profectus primum cepit oppidum Alepum, unde ingentem prædam collegit.

ΒΙΒΛΙΟΝ Ϛ'.

LIBER SEXTUS.

(5) Τότε παρέλαβον καὶ οἱ Τοῦρκοι τὴν μεγάλην C Ἀντιόχειαν τῆς Συρίας, καὶ ἐποίησαν αἰχμαλωσίαν καὶ αἱματεκχυσίαν πολλὴν, καὶ ἠφάνισαν πόλιν λαμπρὰν καὶ περίδοξον [80]

(6) Καὶ πάλιν ὁ Φωκᾶς ἔσεισε τὴν μάχαιραν αὐτοῦ, καὶ ἐθυμώθη θυμὸν καὶ ζῆλον δίκαιον, καὶ ἔλαβε στρατηγοὺς καὶ φοσάτα καὶ δύναμιν ἰσχυρὰν, καὶ ἐκίνησε κατὰ τῶν Τούρκων καὶ συνεπλάκη μετ' αὐτῶν καὶ ἔδωκε πολέμους μεγάλους, καὶ ἔτρεψε καὶ κατέκοψε μυριάδας πολλὰς καὶ ἠγλάτωσε τὴν Ἀντιόχειαν ἀπὸ τὰς βαρβαρικὰς χεῖρας, καὶ κατέστησεν αὐτὴν καλὴν καὶ ὡραίαν, καθὼς ἦτον καὶ πρότερον.

(7) [81] Ὡς ἦτον δὲ ὁ Φωκᾶς εἰς τὸν πόλεμον, ἐτελεύτησεν ὁ Ῥωμανὸς, καὶ ἀφῆκε τὴν βασιλείαν εἰς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ Θεοφανὼ καὶ εἰς τὰ παιδία αὐτοῦ.

Tunc temporis ceperunt Turcæ magnam Antiochiam Syriæ, multosque captivos et magnam fecerunt stragem, et præclaram illustremque urbem deleverunt.

Rursus Phocas gladium suum strinxit, et studio flagranti accensus duces exercitumque et magnas vires coegit, et in Turcas erumpens, cum eis manus conseruit, multa commisit prælia, fugavit profligavitque multas myriades, et Antiochiam e barbarorum manibus ereptam in decorem fulgoremque pristinum restituit.

Dum vero Phocas bellum faceret, mortuus est Romanus, et regnum uxori suæ, Theophanoni liberisque reliquit.

Α'. *Βασιλεία Θεοφανὼ μετὰ τῶν υἱῶν αὐτῆς.* C

I. *Regnum Theophanonis cum ejus filiis.*

[82] Τῷ ϛυξγ' [83] ἔτει τοῦ κόσμου, τῆς δὲ θείας σαρκώσεως ϡξγ' ἐβασίλευσε Θεοφανὼ ἡ γυνὴ Ῥωμανοῦ μετὰ τῶν υἱῶν αὐτῆς ἔτη ν'.

Anno mundi sexies millesimo quadringentesimo sexagesimo tertio, incarnationis divinæ nongentesimo sexagesimo tertio, regnavit Theophano Romani uxor cum filiis suis annos quinquaginta.

Variæ lectiones et notæ.

[76]. ἅμα τῷ ἁ. Κ. κτλ. ed. [77] Κουρουπᾶ? Cont. II. ἔπιασε δὲ καὶ τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν ἐκεῖνον τὸν πάντολμον καὶ θρασὺν ὥσπερ βρέφος καὶ ἐστράφη μετὰ νίκης μεγάλης εἰς τὴν Κ.Π. καὶ ἐδοξάσθη παρὰ τοῦ βασιλέως καὶ πάσης τῆς συγκλήτου Par. 1708 (7). [78-79] Hucusque Symeonis breviarium editum. Sequentia scl. liber sextus, e codicibus Par. 1708 et Veneto petita sunt. [80] Par. 1708 (8), Ced. 334, 13-16. [81] Par. 1708 (9), Ced. 334, 16-21. [82] Par. 1708 (10) Ced. 334, 22. [83] ϛυξα' Ced.

Digitized by Google

Audita Phocas morte imperatoris Romani, Constantinopolim properavit, tremendoque juramento imperatrici fidem dedit se nunquam liberis Romani insidiaturum; atque iterum factus est dux Orientalium exercituum, eumque copiis in Syriam missus est.

Sed invidia et malignitas, quæ multa pariunt mala hominumque corda exedunt, huc etiam ad res perturbandas illapsæ sunt. Quidam enim palatii eunuchus, qui tunc magna gaudebat confidentia imperatoriaque consilia pro libitu mutabat, invidit duci Phocæ, et ægre vidit alterius gloriam atque fortunam: unde ad Joannem Zimiscem secretas misit litteras, ut Phocam ferro occideret aut veneno tolleret, atque urbem peteret Romano imperio supremaque auctoritate potiturus.

Erat autem Zimisces vir juvenis, flavus, formosus, peritus belli, solers, strenuus, audax, plenus consilii, bonus, magnanimus, sapiens, placidus, mitissimus, expers malitiæ, dulcis, injuriarum immemor, innocens moribus, denique, ut ita dicam, erat hortus variis consitus gratiis, quem Deus plantis decoraverat; et omni virtute ornatus erat. Talis erat Zimisces vir prudens et comissimus; tuncque erat Phocæ contubernalis secundusque post eum dux; erat etiam ejus cognatus.

Ubi pervenerunt eunuchi litteræ in manus Zimiscis, eas aperuit ac legit; cumque esset vir omnis malitiæ et pravitatis inimicus, tradidit has litteras in manus Phocæ dicens: « O ignominia magna et calamitas Romanorum; obtinent imperium Romanorum illudque venale habent eunuchi pravissimi ac nequitiæ artifices! »

Hæc audivit dux, et succensuit, et ardentem spiravit iram; utque leo cum evigilat somnoque excutitur et rugit, sic ille suos aperiebat oculos et rugiebat; et invasit omnes timor ac tremor, et proclamatus est imperator, et festinavit Constantinopolim, nullaque vi aut necessitate illata eam facile ingressus est, et omnes primores, totus populus, imperatrix et patriarcha illum exceperunt cum magna lætitia unanimique consensu eum coronaverunt imperatorem Romanorum.

II. *Regnum Nicephori Phocæ.*

Anno mundi sexies millesimo quadringentesimo septuagesimo primo, divinæ incarnationis nongentesimo septuagesimo primo, regnavit Nicephorus Phocas.

Hunc autem imperatorem omnes æstimabant et

(2) Μαθὼν δὲ ὁ Φωκᾶς τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως Ῥωμανοῦ, ἔδραμεν εἰς τὴν Κ. Π., καὶ ὤμοσεν ὅρκους φρικτοὺς τῆς βασιλίσσης, ὅτι ποτὲ τοῦ νὰ μὴν ἐπιβουλευθῇ τὰ παιδία τοῦ Ῥωμανοῦ· καὶ πάλιν ἐγένετο στρατηγὸς τῆς Ἀνατολῆς, καὶ ἀπεστάλη μετὰ δυνάμεως εἰς Συρίαν.

[85] (3) [88] Ἀλλ' ὁ φθόνος καὶ ἡ βασκανία ἅτινα προξενοῦσι τὰ πολλὰ κακὰ, καὶ τρώγουσι τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων, εἰσῆλθε καὶ ὧδε νὰ συγχύσῃ τὰ πράγματα. Εἷς γὰρ εὐνοῦχος τοῦ παλατίου, ὅστις εἶχε τότε πολλὴν παρρησίαν, καὶ μετέστρεφε τὰς βασιλικὰς ὑποθέσεις ὡς ἤθελεν, ἐφθόνησε κατὰ τοῦ στρατηλάτου Φωκᾶ, καὶ οὐκ ἔφερε νὰ βλέπῃ ἑτέρου καλὸν καὶ εὐτυχίαν· καὶ ἀπέστειλεν εἰς Ἰωάννην τὸν Τζιμισχῆν γραφὰς κρυφὰς ὅτι νὰ φονεύσῃ τὸν Φωκᾶν ἢ νὰ τὸν φαρμακώσῃ, καὶ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν πόλιν νὰ γένηται βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων.

[86] (4) Ἦτον δὲ ὁ Τζιμισχῆς ἄνθρωπος ὡραῖος, ξανθὸς, εὔμορφος, **860** πολεμιστὴς, ἐπιδέξιος, ἀνδρειωμένος, εὔτολμος, βουλευτὴς, ἀγαθὸς, μεγαλόψυχος, σώφρων, ἥμερος, πραότατος, ἄκακος, γλυκὺς, ἀμνησίκακος, ἀγαθότροπος, εἰπεῖν ὅτι ἦτον ὡς παράδεισος μετὰ μεγάλων χαρίτων, ὅπερ ἐφύτευσεν ὁ Θεός· καὶ εἶχε πᾶσαν καλὴν ἀρετὴν ἐπ' αὐτόν· τοιοῦτος ἦτον ὁ Τζιμισχῆς ἀγαθογνώμων καὶ χαριέστατος· καὶ ἦτον τότε σύντροφος τοῦ Φωκᾶ καὶ ὑποστράτηγος· ἦτον δὲ καὶ συγγενὴς αὐτοῦ.

(5) Καὶ ὡς ἔφθασαν αἱ γραφαὶ τοῦ εὐνούχου εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ τοῦ Τζιμισχῆ, ἄνοιξε καὶ ἀνέγνωσεν αὐτὰς, καὶ ἦτον ἄνθρωπος μισῶν πᾶσαν κακίαν καὶ πονηρίαν· ἔδωκε ταύτας τὰς γραφὰς εἰς χεῖρας τοῦ Φωκᾶ εἰπών· « Ὦ ἀτιμία μεγάλη καὶ ἀτυχία τῶν Ῥωμαίων· ὅταν ἔχουσι τὴν βασιλείαν τῶν Ῥωμαίων καὶ ἀνακατωνοῦσιν αὐτὴν εὐνοῦχοι πονηρότατοι καὶ κακίας ἐργάται. »

[87] (6) [88] Ἤκουσε ταῦτα ὁ στρατηγὸς, καὶ ἐθυμώθη, καὶ ἔπνευσε πῦρ καὶ ὀργήν· καὶ ὥσπερ λέων ὅταν ὑπνώτει καὶ ἐξυπνήσει καὶ βρυχηθῇ, οὕτως ἠνοιξεν ἐκεῖνος τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ καὶ ἐβρυχήθη, καὶ περιέδραμε φόβος καὶ δειλία εἰς πάντας· καὶ ἀνεφημίσθη βασιλεὺς, καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ χωρὶς βίας τινὸς ἢ ἀνάγκης εἰσῆλθεν ἔσω εὐκόλως· καὶ πάντες οἱ ἄρχοντες καὶ ὁ λαὸς ὅλος καὶ ἡ βασίλισσα καὶ ὁ πατριάρχης ἐδέξαντο αὐτὸν μετὰ χαρᾶς μεγάλης, καὶ ἔστεψαν αὐτὸν ἀπὸ κοινῆς βασιλέα Ῥωμαίων.

[89] [Β'] *Βασιλεία Νικηφόρου Φωκᾶ.*

[90] Τῷ ,ϛυοα' ἔτει τοῦ κόσμου, τῆς δὲ θείας σαρκώσεως ϡοα', ἐβασίλευσε Νικηφόρος ὁ Φωκᾶς.

(2) [91] Βασιλεύσαντος δὲ τούτου, ἔβλεπον αὐτὸν

Variæ lectiones et notæ.

[85] Par. 1708 (1) lege η', cum relegata sit a. 970. [88] Par. 1708 cf. Ced. 345,25. [86] Par. 1708 cf. Ced. 347,8. [87] Par. 1708. [88] Par. 1708 cf. Ced. 348,2. [89] Par. 1708 cf. Ced. 348,6. [90] 965. [91] Par. 1708 cf. Ced. 351,1.

Digitized by Google

πάντες καὶ εὐφραίνοντο· ὅτι ἦτον στρατηγικώτατος καὶ τολμηρὸς ἄνθρωπος καὶ δυνατὸς καὶ ἀταπεινωτος εἰς κόπους καὶ πόνους καὶ εἰς τοὺς πολέμους ὥσπερ ἀκμόνην [91].

amabant, quia erat belli peritissimus, impavidus et potens, patientissimus operis laborisque. et in præliis incudis instar induratus.

861 (3) [92] Ἡρμώθη δὲ μετὰ Θεοφανῶ τῆς βασιλίσσης· καὶ ἔδειξεν εἰς τὰ παιδία τοῦ Ῥωμανοῦ πατρικὴν στοργὴν καὶ ἀγάπην.

Cum Theophanone imperatrice connubio junctus est, et erga Romani liberos paternam ostendit dilectionem et charitatem.

(4) Ὡς γοῦν παρέλαβε τὸ ὕψος τῆς βασιλείας, τότε ἔδειξε καὶ ὁποῖός ἐστιν εἰς ἀνδρείαν καὶ ποταπὴν γενναιοτάτην ἔχει ψυχήν· ὅτι καὶ ἀπ' ἀρχῆς τοιοῦτος ἦν φρόνιμος καὶ συνετὸς ἄνθρωπος καὶ πολεμιστὴς ἄριστος καὶ στρατηγὸς ἔμπειρος· ἀλλὰ τοσοῦτον ἀγαθὸν ἦν σκεπασμένον, ἐπεὶ ἡ ἐξουσία ἦτον εἰς ἑτέρων θέλημα· ἐπεὶ δὲ ὁ τροχὸς τοῦ καιροῦ ἔφερεν αὐτὸν εἰς τοιαύτην μεγάλην ἐξουσίαν, τότε ἐφάνη ὁ Φωκᾶς ὥσπερ ἀστραπὴ, καὶ ἔδραμεν εἰς τοὺς ἐχθροὺς τῶν Ῥωμαίων· καὶ ὡς πῦρ, ὅταν εὕρῃ καλάμην ἢ ξηρὰν ἄλλην ὕλην, καὶ ἔχῃ μέγαν ἄνεμον, καὶ δώσῃ μέσα εἰς τὴν ὕλην καὶ ἀναβῇ ἡ φλὸξ καὶ ὁ καπνὸς καὶ ὁ κτύπος νὰ ὑπομαυρίσωσι τὸν ἀέρα, οὕτως ἐποίησε καὶ ἐκεῖνος εἰς τοὺς βαρβάρους καὶ κατέκοπτεν καὶ ἐξολόθρευεν καὶ ἔκαιεν καὶ ᾐχμαλώτιζε καὶ ἐχάλα πόλεις καὶ χώρας βαρβαρικὰς καὶ κατέλυε μυριάδας τῶν ἀλλοφύλων καὶ ἐπλάτυνε τὴν ἀρχὴν καὶ ἐξουσίαν τῶν Ῥωμαίων· ἐτρόμαξαν οἱ Ἄραβες, ἔφριξαν οἱ Ἀρμένιοι καὶ οἱ Σύροι, καὶ ἐδειλίασαν οἱ Σαρακηνοὶ καὶ ἔφευγον οἱ Τοῦρκοι, καὶ πάλιν ἔπερναν οἱ Ῥωμαῖοι τοὺς τόπους αὐτῶν καὶ τὰς χώρας, καὶ ὄνομα τοῦ Φωκᾶ ἦτον φοβερὸν εἰς πάντας, ἐπεὶ πᾶσα ἀρετὴ ἦν ἐπ' αὐτῷ, καὶ ἅπαντα τὰ ἀγαθὰ εἶχεν· δύναμιν, ἀνδρείαν, φρόνησιν, πραότητα, σωφροσύνην.

Ubi ergo adeptus est imperii fastigium, ostendit quantam haberet animi fortitudinem et generositatem. Ab initio quidem haud minus erat vir prudens et sapiens, optimusque bellator et dux peritus, sed tantæ dotes erant coopertæ, quandiu auctoritas fuit in aliorum voluntate. Ut vero temporis currus eum in summam promovit potestatem, tunc apparuit Phocas fulguri similis, et irruit in Romanorum adversarios. Ac veluti cum ignis stipulas aliamve siccam invenit materiam, ventoque augetur vehementi, et medium penetrat lignum, ascendit flamma cum sonitu, et fumus aerem obscurat: sic ille barbaros concidit, perdidit, incendit, captivos fecit, urbes et rura barbarorum depressit, multa delevit alienigenarum millia, et Romanorum potestatem imperiumque dilatavit. Tremuerunt Arabes, Armeni Syrique fremuerunt, timuerunt Saraceni, Turcæ fugerunt, iterumque loca et campos eorum vendiderunt Romani, et Phocæ nomen omnibus terrorem incutiebat, quia omni virtute fulgebat eique omnia inerant bona: potentia, fortitudo, prudentia, mansuetudo, temperantia.

(5) [93] Πλὴν οὐδεὶς τῶν ἐπὶ γῆς γεννηθέντων ἀνθρώπων ἐστὶν νὰ μηδὲν ἔχῃ τινὰ ψόγον ἢ ἐλάττωμα, εἰ καὶ μετὰ τῶν ἀγγέλων γέγονεν ἰσοστάσιος· οὗτος γὰρ ὁ μέγας καὶ ἀριστεὺς Φωκᾶς εἰς ὅσα καλὰ ὀφείλει νὰ ἔχει τὸ κορμὶν τοῦ ἀνθρώπου, εἶχε καὶ τὸ κορμὶν ἐκείνου, καὶ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἦτον πολλὰ ἀγαθὴ καὶ θεοφιλής· καὶ εἶχε μυριάδας χάριτας, καὶ τοσοῦτον ἠγωνίζετο εἶναι εἰς τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ καὶ εἰς τὴν ἀγάπην αὐτοῦ, ὅτι εἰς τῆς βασιλείας τὴν **862** δόξαν ἐφόρει ἔσωθεν κατάσαρκα ῥάσον χοντρὸν, τρίχινον καὶ ἐπάνωθεν τὰ βασιλικὰ ἐνδύματα. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνος ὡς ἄνθρωπος εἶχεν ὀλίγον ἐλάττωμα· ὡς γὰρ λέγουσιν, ὅτι ἡ βασίλισσα Θεοφανὼ ἦτον συντέκνισα αὐτοῦ, καὶ ὕστερον εἶχεν αὐτὴν εἰς γυναῖκαν αὐτοῦ· ἄλλο δὲ πάλιν εἶχεν ὅτι οὐδὲν ἦτον εὐεργετικὸς οὐδὲ μεγαλόδωρος· καὶ τοῦτο ἦτον ὁποῦ ἐσκέπαζε τὰ καλὰ αὐτοῦ πάντα καὶ ὡμοίαζεν δένδρον χωρὶς φύλλα.

Attamen nullus est hominum in terra qui non habeat reprehensionem aut defectum licet angelorum ordinem occupet. Maximi quidem optimique illius Phocæ cor omnibus gaudebat dotibus quas habere debet cor humanum, et anima ejus bona erat et pia, et innumeris fulgebat gratiis; atque adeo nitebatur manere in timore et charitate Dei, ut ad imperii gloriam ferret interius super carne cilicium pilosum et insuper regias vestes. Verumtamen et ille, quatenus homo, paucos habebat defectus: dicitur enim cum imperatrice Theophano commercium libidinis habuisse, illamque duxit uxorem; in hoc etiam deficiebat quod non esset beneficus neque munificus, sed omnia sua bona celabat, eratque similis arbori foliis carenti.

(6) [94] Ἦτον δὲ τοῦτο, ὅτι ἐγένετο εἰς τοὺς Ῥωμαίους λιμὸς μέγας, καὶ ἀπέθνησκεν ὁ λαὸς ἀπὸ τὸ κακὸν τοῦ λιμοῦ, καὶ πανταχοῦ ἦτον θλῖψις καὶ στενοχωρία καὶ ὀδυρμὸς καὶ κλαυθμὸς, ὅτι οὐδὲ αὐτὸ τὸ ξυλοκαύκιον, ὄγδοον τοῦ μοδίου, εὑρίσκετο εἰς

Factum est autem ut ingrueret in Romanos magna fames, et moriebatur populus dira fame oppressus, et ubique erat tribulatio, angustia, gemitus et ploratus, quia ne xylocancium quidem, octava modii pars, quadringentorum assium pretio inveniebatur.

Variæ lectiones et notæ.

[91] Par. 1708. [92] Par. 1708 cf. Ced. 351,14. [93] Par. 1708 [in mar. Σημείωσαι· ὅτι οὗτος ὁ Νικηφόρος ἔλαβε τὴν Κρήτην ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν Τουρκῶν, ἤγουν τῶν Μόρων, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον, τὸν ἐν τῷ Ἄθῳ, καλόγηρον ὄντα· αὐτὸς ἀφῆκε καὶ τοὺς Καλέργηδες (Καλέργιδας) ἐν τῇ Κρήτῃ, οἵτινες ἀπὸ τούτου καλοῦνται Φωκάδες]. [94] Par. 1708. — 11,14 et 28 ὑ. πρ. In marg. Σημείωσαι περὶ τοῦ λιμοῦ. cf. Ced. 372,21 αὐτὸς β' (νομισμάτων) τὸν μόδιον πωλεῖσθαι ἐπέταξε.

Digitized by Google

quo cognito Phocas mœruit et forsitan affectavit beneficium navare, populo, atque decrevit ut aperirentur urbis horrea et caucium quadringentis venderetur assibus : adeo erat liberalis, et quidem quando erant mille frumenti horrea ex tempore abundantiæ. Nec æmulatus est Basilium Macedonem imperatorem. Hic enim Basilius die Paschatis festo obequitabat Constantinopolim cum ducibus et primatibus splendidas indutus vestes, dum magna fames sæviebat. Ibi imperator vidit patresfamilias et sacerdotes obscuris indutos vestibus et valde afflictos. Eos interrogavit imperator cur non splendidas vestes induissent ad honorandam Christi resurrectionem. Responderunt : « Quomodo splendide vestiti sint qui non habent panem quo ventrem expleant ? » Hæc audiens imperator, flevit ac mœruit in intimo corde suo, statimque jussit aperiri imperatoria, et negotiatorum horrea, et vendi duos modios quadringentis assibus, et sic solvit famis necessitatem et populi angustiam. Atque ita factum est.

A τὸ υ'. Ἤκουσε δὲ ταῦτα ὁ Φωκᾶς καὶ ἐλυπήθη καὶ τάχα ἐφιλοτιμήθη νὰ ποιήσῃ καλὸν εἰς τὸν λαὸν καὶ ὥρισε νὰ ἀνοίξωσι τὰς ἀποθήκας τῆς μέσης καὶ νὰ πωληθοῦν καυκία εἰς τὸ υ' · τόσον ἦτον ἀφιλότιμος, καὶ ταῦτα ἐκεῖ ὁποῦ ἦσαν χίλιαι ἀποθῆκαι σιταρίου ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς εὐθηνίας · καὶ οὐδὲν ἐθυμήθη τὸν Μακεδόνα Βασίλειον τὸν ἀληθινὸν βασιλέα · οὗτος γὰρ ὁ Βασίλειος τῇ ἑορτῇ τοῦ Πάσχα ἐκαβαλίκευσε μετὰ τῶν στρατηγῶν καὶ ἀρχόντων λαμπροφορημένος ἔσω εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν · ἦτον δὲ καὶ τότε μέγας λιμός. Καὶ ὡς ἐδιέβαινεν ὁ βασιλεὺς, ἐστράφη καὶ εἶδεν οἰκοδεσπότας ἀνθρώπους καὶ ἱερεῖς, καὶ ἦσταν μαυροφορημένοι καὶ πολλὰ θλιμμένοι · καὶ ἠρώτησεν ὁ βασιλεὺς τὴν αἰτίαν ὁποῦ δὲν ἐλαμπροφόρησαν καὶ αὐτοὶ νὰ τιμήσωσι τὴν B ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ · καὶ ἀποκριθέντες εἶπον · « Τίνα λαμπροφορίαν θέλουσιν οἱ ἄνθρωποι οἱ μὴ εὑρίσκοντες ἄρτον νὰ χορτάσωσι τὴν κοιλίαν αὐτῶν; » Καὶ τοῦτο ἀκούσας ὁ βασιλεὺς ἐδάκρυσε καὶ ἐλυπήθη ἔνδον κατὰ ψυχὴν αὐτοῦ · καὶ ἐκέλευσεν εὐθὺς ἵνα ἀνοίξωσι τὰς βασιλικὰς ἀποθήκας καὶ τῶν πραγματευτῶν, καὶ διελάλησεν νὰ πωληθῶσι μόδια δύο εἰς τὸ υ' · καὶ οὕτως ἔλυσε τοῦ λιμοῦ τὴν ἀνάγκην καὶ τὴν στενοχωρίαν τοῦ λαοῦ · καὶ ταῦτα μὲν οὕτως.

Suspicabatur Phocas Zimiscem ab imperatrice deamari, et rescivit eum ambire ut regnum eriperet. Itaque ab exercituum præfectura eum detrusum, omni qua pollebat auctoritate ac potestate privatum jussit domum sese recipere, ibique vivere; aliud vero malum ei nunquam intulit.

[95] (7) [96] Ὁ δὲ Φωκᾶς εἶχεν ὑποψίαν εἰς τὸν Τζιμισχῆν, ὅτι ἀγαπᾷ **863** αὐτὸν ἡ βασίλισσα · ἔμαθε δὲ ὅτι γυρεύει νὰ ἐπάρῃ τὴν βασιλείαν, καὶ καθεῖλεν αὐτὸν ἀπὸ τῆς στρατηγίας · καὶ ἐπῆρεν ἐξ αὐτοῦ πᾶσαν δύναμιν καὶ ἐξουσίαν ἣν εἶχεν, καὶ ἐκέλευσεν αὐτὸν ἵνα κάθηται εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, καὶ ὡς οἶδεν C νὰ ζῇ · ἄλλο δέ τί ποτε κακὸν οὐκ ἐποίησεν αὐτῷ.

Imperatrici vero id gravissimum visum est, quod jam non frequenter Zimiscem in palatio videret, et Phocam coegit impulitque ut illum revocaret; qui ei reddidit potentiam qua prius gaudebat. Reversus autem Zimisces, vultus corde intimaque anima malitiam fovens, coram imperatore quidem se simulabat lætum, intus vero celabat et meditabatur consilia perversa innumerasque machinas et artes, atque semper laqueos texebat ut eos data occasione adhiberet. Imperator vero nesciebat fraudes sibi intentas insidiasque in propria domo structas. Sicut enim aquila sublimis in aere indefessim volat, sic et ille in virtutis apicem ascendit : die siquidem videbat primates et imperii negotia, noctem vero totam insomnem ducebat in oratione D et psalmodia, psalteriumque legebat, et vix quando volebat brevem somnum capere, ante sacram imaginem recumbebat super tegeticula et paululum dormiebat. A mulierum concupiscentia et aliis carnalibus rebus adeo abhorrebat, ut neque menti ejus succurrerent neque in somno apparerent; sed erat ejus vita pura, tanquam boni piique monachi, et omnes ejus affectus ad Deum et justitiæ privilegia tendebant.

(8) [97] Τὴν βασίλισσαν γοῦν ἐφάνη τοῦτο πολλὰ βαρὺ, διότι οὐδὲν ἔβλεπε τὸν Τζιμισχῆν συχνὰ εἰς τὸν παλάτιν · καὶ ἠνάγκασε τὸν Φωκᾶν καὶ κατέπεισεν ὅτι πάλιν ἔφερεν αὐτὸν πλησίον του · καὶ ἔδωκεν αὐτῷ καὶ τὴν ἐξουσίαν, ἣν εἶχε καὶ πρότερον. — Ὡς δὲ ἦλθεν ὁ Τζιμισχῆς πάλιν καρδιότρωτος, καὶ εἶχε τὴν κακίαν ἔσω ἡ ψυχὴ αὐτοῦ, ἔμπροσθεν μὲν τοῦ βασιλέως ἐφαίνετο περιχαρὴς καὶ ἔσω εἶχε κεκρυμμένας καὶ μελετημένας τὰς βουλὰς καὶ τὰς πονηρίας, καὶ πάσας μυρίας σκέψεις καὶ δόλους, καὶ ἀεὶ ἔπλεκε τοὺς βρόχους ὅπως νὰ ἔχῃ αὐτοὺς εἰς καιρὸν χρείας. Ὁ βασιλεὺς δὲ οὐκ ἐγίνωσκε ἂς παγίδας στένουσι δι' αὐτοῦ, οὔτε τὰς ἐπιβουλὰς τοῦ οἴκου αὐτοῦ. Ὥσπερ γὰρ ὁ ἀετὸς πέτεται ὑψηλὰ εἰς τὸν ἀέρα ἀκόπως, οὕτως καὶ ἐκεῖνος ἀνῆλθεν εἰς τὸ ὕψος τῆς ἀρετῆς · ὅτι τὴν μὲν ἡμέραν ἔβλεπε τοὺς ἄρχοντας καὶ τὰς ὑποθέσεις τῆς βασιλείας, τὴν δὲ νύκταν διεβίβαζε πᾶσαν ἄγρυπνος εἰς προσευχὴν καὶ εἰς ψαλμῳδίαν, καὶ ἐκράτει τὸ ψαλτήριον καὶ ἀνεγίνωσκε · καὶ μόλις ὅταν ἤθελεν ἔλθῃ πρὸς βραχὺν ὕπνον, ἔμπροσθεν τοῦ εἰκονοστασίου αὐτοῦ ἔπιπτεν ἐπάνω ψιαθίου, καὶ ὑπνεῖ ὀλίγον. Ἀπὸ γυναικῶν γοῦν ἐπιθυμίας καὶ ἄλλας σαρκικὰς ὀρέξεις, τοσοῦτον ἐμίσει αὐτὰς, ὅτι οὐδὲ κατὰ νοῦν αὐτοῦ κἂν ἀνέβαινον, οὔτε ἐν ὀνείρῳ ἐφαντάζετον · ἀλλ' ἦτον ἡ διαγωγὴ αὐτοῦ καθαρὰ καὶ θεοφιλὴς ὥσπερ

Variæ lectiones et notæ.

[95] 969. [96] δώδεκα τοῦ νομίσματος Cod. [97] Par. 1708 cf. Cod. 575, 7.

Digitized by Google

καλοῦ καὶ ἐναρέτου μοναχοῦ, καὶ πᾶσα ἡ ἐπιθυμία αὐτοῦ ἦν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τὴν κληρονομίαν καὶ ἀπόλαυσιν τῶν δικαίων.

[98] (9) [99] Ἀλλ' ἐπὶ τούτοις οὐδὲν ἠρέσκετον ἡ βασίλισσα· ἐπεὶ ἐχρῄζεν περιπλοκὰς καὶ φιλήματα καὶ σωματομιξίας· διὰ τοῦτο ἔβαλλε καὶ αὐτὴ ἐπιβουλὴν κατ' αὐτοῦ, καὶ ἐσυμφώνησε μετὰ τοῦ Τζιμισχῆ. **864** ἐπεὶ ἠγάπα τοῦτον πολλὰ, καὶ εἶχεν ἐπιθυμίαν πολλὴν ἐπ' αὐτοῦ. Ἐκεῖνος δὲ πάλιν ἦτον ἀπὸ τὸν Φωκᾶν λυπημένος καὶ θυμωμένος, καὶ ὡμοφώνησαν εἰς τὸ ἐπιχείρημα· μίαν γοῦν νύκταν ἀφ' οὗ ἠγρύπνησεν ὁ Φωκᾶς ἀπὸ τῆς προσευχῆς καὶ ἔπεσε νὰ ὑπνώσῃ ἐπάνω τοῦ ψιαθίου, ὡς εἶχε συνήθειαν, καὶ ἡ Θεοφανὼ ἀνέβασεν κρυφὰ τὸν Τζιμισχῆν μετὰ καὶ ἑτέρων ἁρματωμένων, δείξας αὐτοῖς κρυφὰ τὸν τόπον ἐν ᾧ ἔκειτο. Αὐτοὶ οὖν ἀπελθόντες πρῶτον εἰς τὸν βασιλικὸν κράββατον καὶ μὴ εὑρόντες αὐτὸν, ἐφοβήθησαν καὶ ἐβουλήθησαν τοῦ φυγεῖν· τότε ἐρευνῶντες εὗρον αὐτὸν ἐπὶ τοῦ ψιαθίου κείμενον, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ ὁ Τζιμισχῆς λακταῖαν καὶ ἐξύπνισεν. Καὶ ὡς ἦλθε νὰ ἀνασηκωθῇ, ἔδοσάν τον σπαθέαν κατὰ κεφαλῆς, καὶ ἐδευτέρωσαν αὐτὸν καὶ κατεκέντησαν αὐτὸν ὥσπερ κακοῦργον καὶ λῃστήν· ἐκεῖνος δὲ ἄλλο τί ποτε οὐκ ἐλάλει, εἰ μὴ τό· « Κύριε, ἐλέησον· » ἐφόνευσαν γοῦν τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον διὰ τὴν προδοσίαν τῆς γυναικὸς αὐτοῦ ὥσπερ καὶ τὸν Σαμψών ποτε ἀπὸ τῆς Δαλιδᾶς, καὶ ἐχύθη τὸ αἷμα τοῦ δικαίου ἐπὶ τῆς γῆς ὡς τοῦ Ἄβελ διὰ χειρῶν Κάϊν τοῦ ἀδελφοκτόνου, καὶ ἀνέπεμπεν εἰς τὸν Θεὸν θρηνητηρίους βοάς.

A Sed hæc non satisfaciebant imperatrici, quippe quæ voluptatem appeteret. Itaque paravit et ipsa ei insidias, seque sociavit cum Zimisce, quem peramabat et vehementer concupiscebat : hic porro iterum Phocam dolore iraque prosequebatur. Ambo igitur aggressum machinati sunt. Ideo quadam nocte, cum Phocas, postquam in oratione vigilaverat, ad dormiendum recubuisset in matta, prout solebat, Theophano Zimiscem aliosque armatos clam muris superatis induxit, eisque ostendit locum ubi ille recumbebat. Isti primum intrantes imperatoris cubile eumque non reperientes, timuerunt et fugere voluerunt; tunc scrutati invenerunt in tegeticula cubantem. Quem Zimisces calce petitum e somno excitavit, et defensare se B conantis caput gladio percusserunt, geminatisque ictibus eum transfoderunt ut sceleratum et latronem. Ille vero nihil aliud dicebat, nisi : « Domine, miserere mei. » Occisus est igitur hic vir per proditionem suæ uxoris, ut olim Samson a Dalila, et fusus est sanguis justi super terram, ut sanguis Abelis manibus Caini fratricidæ, et ad Deum clamores ascenderunt.

[Γ'] *Βασιλεία Ἰωάννου τοῦ Τζιμισχῆ.*

III. *Regnum Joannis Zimiscis.*

(1) [1] Τῷ ,ϛυοη' τοῦ κόσμου, ἀπὸ δὲ τῆς ἐνσαρκα οἰκονομίας ϡοη' ἐβασίλευσεν Ἰωάννης ὁ Τζιμισχῆς.

Anno a creatione mundi sexies millesimo quadringentesimo septuagesimo octavo, ab incarnatione nongentesimo septuagesimo octavo, regnavit Joannes Zimisces.

C

(2) [2] Εἶτα ἄπεισιν ὁ Ἰωάννης εἰς τὴν Μεγάλην ἐκκλησίαν ταινιοθησόμενος· ἀλλ' οὐκ ἐάθη παρὰ τοῦ Πολυεύκτου εἰς τὸν ναὸν εἰσελθεῖν ὡς φόνῳ μεμιασμένος. Πράως δὲ τὴν ἐπιτίμησιν ὁ Τζιμισχῆς ἐνεγκὼν, ἀπελογεῖτο μὴ αὐτὸς αὐτόχειρ γενέσθαι τοῦ φόνου· ἔλεγε τὸν Ἀλβανίτην καὶ τὸν Ἀτζυποθεόδωρον, ἐπιτροπῇ τῆς Θεοφανοῦς, τὸν Νικηφόρον διαχειρίσασθαι. Τὴν μὲν οὖν Θεοφανὼ ὁ πατριάρχης ἀπῄτησε τῶν βασιλείων ἀπελαθῆναι καὶ περιορισθῆναι καὶ τοὺς αὐτόχειρας τοῦ Νικηφόρου ἐκδιωχθῆναι· τὸν δὲ τόμον ὄνπερ ἐθέσπισεν, τοῦ μὴ ἄνευ γνώμης τοῦ βασιλέως ἀρχιερέα **865** τινὰ προχειρίζεσθαι, διαραγῆναι καὶ αὐτὸν τὸν Ἰωάννην δέξασθαι ἐπιτίμια. Ὁ δὲ πάντα ποιῆσαι ὑπέσχετο, καὶ αὐτίκα στέλλει καὶ κατάγει τὴν βασιλίδα τῶν ἀνακτόρων καὶ τὸν τόμον ἐκεῖ κομισθέντα διέῤῥηξε καὶ ἦν ἐν ἰδιώταις τελῶν εἶχε περιουσίαν, διανεῖμαι πένησιν ἐπηγγείλατο. Τούτων δὲ γενομένων κατὰ τὴν γενεθλίαν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν καὶ Θεοῦ ἑορτὴν, ἅμα τε τὴν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐπιτρέπεται εἴσοδον καὶ ἅμα τῷ διαδήματι στέφεται· τὴν δὲ Θεοφανὼ εἰς Προικόνησον περιώρισεν.

Deinde se recipit Joannes in Magnam ecclesiam coronam susceptarus, sed a Polyeucto prohibitus est templum ingredi tanquam cæde inquinatus. Zimisces reprehensionem humiliter ferens, se purgavit dicendo non seipsum auctorem cædis fuisse, sed Albanitem et Atzypotheodorum, jubente Theophano, in Nicephorum manus intulisse violentas. Quare patriarcha petiit Theophanonem a palatio in exsilium ejici, expelli interfectores Nicephori, legem quam hic tulerat ut nullus episcopus sine imperatoris consensu ordinaretur, abrogari, et ipsum Joannem pœnam luere. Hic omnia se facturum pollicitus est, statimque jussit imperatricem e palatio educi, legemque supra allatam abolevit, et C copiam bonorum quæ habebat propria pauperibus distribui jussit. Quibus factis, festo divini Salvatoris nostri die, simul et ecclesiam intrare facultatem obtinet, et diademate coronatur : Theophanonem vero in Proconesum exsulem misit.

Variæ lectiones et notæ.

[98] Par. 1708. [99] Ἀναίρεσις Φωκᾶ παρὰ Ἰωάννου τοῦ Τζιμισχῆ. Ὅρα τὴν κακὴν γυναῖκα· σημείωσαι, ἄστατον Par. 1708 cf. Ced. 375,11. [1] 969. [2] Par. 1708. Ἰω. ὁ Τζιμισχῆς ἐϐ. ἔτη ἓξ καὶ μῆνας ἓξ. Ven 273ª.

Digitized by Google

Erat autem et hic animo fortis et audacissimus, A et ubi imperio potitus fuit, arma tulit adversus Arabes et cunctos Romanorum hostes; timuerunt gentes formidine magna Zimiscis impetum; dilatavitque Romanorum terram; fugerunt Sarraceni et Armeni, metuerunt Persæ, et undique ad illum afferebant munera, et rogabant ut pacem secum haberet. Excurrit deinde usque Edessam et Euphratem fluvium, et repleta est terra exercitibus Romanorum, Syriaque ac Phœnice Romanis sagis calcatæ sunt, et magnas reportavit victorias, et Christianorum gladius falcis instar volabat.

[a] (3) Ἦν δὲ καὶ οὗτος καρτεροκάρδιος καὶ εὐτολμώτατος· καὶ οὕτως ἔλαβε τὴν βασιλείαν, ἐστράτευσε κατὰ τῶν Ἀράβων καὶ κατὰ παντὸς ἐχθροῦ Ῥωμαίων· καὶ ἐφοβήθησαν τὰ ἔθνη ἀπὸ τὴν ὀρμὴν τοῦ Τζιμισχῆ φόβου μέγαν. Καὶ ἐπλάτυνε τὴν γῆν τῶν Ῥωμαίων· καὶ ἔφυγον οἱ Σαρακηνοὶ καὶ Ἀρμένιοι, καὶ ἐδειλίασαν οἱ Πέρσαι· καὶ πανταχόθι ἔφερον αὐτῷ δῶρα, καὶ παρεκάλουν ἵνα ἔχῃ μετ' αὐτῶν εἰρήνην, καὶ ἐξέδραμε μέχρι Ἐδέσης καὶ Εὐφράτου ποταμοῦ, καὶ ἐγεμίσθη ἡ γῆ τὰ φοσάτα τῶν Ῥωμαίων· καὶ ἡ Συρία καὶ ἡ Φοινίκη κατεπατήθη ὑπὸ τῶν Ῥωμαϊκῶν φαρίων, καὶ ἐποίησε νίκας μεγάλας· καὶ τὸ σπαθὶ τῶν Χριστιανῶν ἔπλευσεν ὥσπερ δρέπανον.

Et reversus est Constantinopolim, et bellavit B usque ad Danubium, profligavit multos Tarturorum Bulgarorumque myriades, satrapas ducesque interemit, qualis leo in boves robustos irruens eosque discerpens. Tunc fluviorum latices in sanguinem conversi sunt, et Romani percurrerunt Istri littora, et sceptrum imperiale cum gaudio trajecerunt in interiorem Tartariam; et commisit cum Bulgaris magnum prælium eosque pepulit usque Presthlava urbem magnam et populo frequentissimam; ibique erat Bulgarorum rex cum innumero exercitu; hos vicit cum eorum rege, magnaque reportata victoria Constantinopolim repetiit.

[b] (4) [a] Καὶ πάλιν ἐστράφη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐστράτευσεν ἕως τοῦ Δούναβη καὶ κατέκοψε μυριάδας πολλὰς Τατάρων καὶ Βουλγάρων καὶ κατέλυσε σατράπας καὶ στρατηγοὺς ὥσπερ λέων ὅταν ὁρμήσῃ εἰς βόας μεγαλοπλεύρους καὶ ἐξεσχίζει αὐτούς. Τότε ἐμετετράπησαν τὰ ῥεύματα τῶν ποταμῶν εἰς αἷμα· καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ἐχώρευσαν εἰς τοῦ Ἴστρου τὰ παραπόταμα, καὶ τὰ βασιλικὰ σκῆπτρα ἐδιέβαιναν μετὰ χαρᾶς ἕως εἰς τὴν Ταρταρίαν· καὶ **866** ἐποίησε μετὰ Βουλγάρων πόλεμον μέγαν καὶ ἀπῆγεν ἕως τὴν Πρεσθλάβαν πόλιν μεγάλην καὶ πολυάνθρωπον· κἀκεῖσε ἦν ὁ βασιλεὺς τῶν Βουλγάρων μετὰ μυριαρίθμου στρατοῦ· καὶ κατέλυσεν αὐτοὺς καὶ τὸν βασιλέαν αὐτῶν, καὶ ἐστράφη μετὰ νίκης ἰσχυρᾶς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Talis erat pastor Zimisces, qui feras repellebat C bestias, ovesque suas servabat; qui ne somno quidem satiabatur, et hostium terræ Romanæ maxillas confringebat. Tempore autem quo cessabat a bello, erat erga omnes mansuetus mitisque et beneficus: erat etiam magnificus et horti instar pulcherrimi, in seipso quatuor habebat fontes, justitiam, prudentiam, fortitudinem ac temperantiam, atque omnes alias virtutes: ita ut, si non cædis Phocæ particeps fuisset, ut nitidissimum sidus refulsisset.

(5) [b] Τοιοῦτος ποιμὴν ἦτον ὁ Τζιμισχῆς ὅτι ἐδίωκε τὰ ἄγρια θηρία καὶ ἐφύλασσε τὰ πρόβατα αὐτοῦ, ὅτι οὐδὲ αὐτὸν τὸν ὕπνον ἐχόρτηνε, [c] καὶ συνέτριβε τὰς σιαγόνας τῶν ἐχθρῶν τῆς Ῥωμαϊκῆς γῆς. Τὸν καιρὸν δὲ καθ' ὃν ἦν ἀργία πολέμου, ἦτον πρὸς πάντας ἥμερος καὶ γλυκὺς καὶ εὐεργετικός· καὶ ἦτον μεγαλοπρεπὴς καὶ ὡραιότατος ὥσπερ παράδεισος· καὶ εἶχεν ἐπ' αὐτὸν τέσσαρας ποταμούς, δικαιοσύνην, φρόνησιν, ἀνδρείαν καὶ σωφροσύνην καὶ πᾶσαν ἄλλην ἀρετήν, ὅτι, ἂν οὐκ ἤθελε συγκοινωνήσει εἰς τὸν φόνον τοῦ Φωκᾶ, οὕτως ἤθελε λάμπει καθαρώτατον ἄστρον.

Cum autem, utpote homo, naturæ debitum reddidit, tunc ætate florebant Basilius et Constantinus Porphyrogeneti, filii Romani, filii Constantini, nepotis Basilii Macedonis; et illi imperaverunt D Romanis.

(6) [d] Ἐπεὶ δὲ, καὶ αὐτὸς ἄνθρωπος ὤν, ἔδωσε τὸ χρέος τῆς φυσικῆς ἀνάγκης, ἐξήνθη δὲ Βασίλειος καὶ Κωνσταντῖνος, οἱ πορφυρογέννητοι υἱοὶ Ῥωμανοῦ υἱοῦ Κωνσταντίνου ἐγγόνου Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος· καὶ ἐβασίλευσαν Ῥωμαίων.

IV. *Regnum Basilii Bulgaroctoni.*

[Δ'] *Βασιλεία Βασιλείου Βουλγαροκτόνου.*

Anno mundi sexies millesimo quadringentesimo

[e] (1) [f] Τῷ ϛυπε' ἔτει τοῦ κόσμου, τῆς δὲ θείας σαρ-

Variæ lectiones et notæ.

[a] Par. 1708. Οὗτος [διὰ] τὸ τοῦ Νικηφόρου πάθος σωφρονέστερον διατεθεὶς ἑαυτὸν τῶν (δὲ) πορφυρογεννήτων παίδων σφόδρα ἐπεμελεῖτο καὶ ἠγάπα. (970) Τούτου τοῦ πρώτου ἔτους τῆς βασιλείας θνήσκει ὁ πατριάρχης Πολύευκτος, καὶ χειροτονεῖται ἀντ' αὐτοῦ πατριάρχης Βασίλειος ὁ Σκαμανδρινὸς ἐπισκοπεύσας ἔτη δ'. (973) Καὶ τῷ ε' ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἐξορίζεται, καὶ χειροτονεῖται Ἀντώνιος ὁ ἀπὸ τῆς μονῆς τοῦ Στουδίτου, καὶ ἐπισκόπευσεν ἔτη ἕξ, ὁ δὲ (δὴ) ἐπονομαζόμενος Σκανδάλιος· χειροτονεῖται δὲ μηνὶ Δεκεμβρίῳ ἰνδ. β', ἔτους ϛυπβ' Ven. 273[b]. [b] 972. [c] Par. 1708. Ὁ βασιλεὺς δὲ οὗτος καὶ πολλὰ τὰ τῆς Ῥωμανίας ὅρα ἐπλ. καὶ πάντα τὰ γειτονοῦντα κυκλόθεν ἔθνη, οὐ χρυσίῳ, ἀλλὰ ξίφεσι σιγᾶν κατηνάγκασε, γενναῖος ὢν πάνυ καὶ φοβερὸς ἐν πολέμῳ καὶ τοῖς ἐχθροῖς ἀνυπόστατος Ven. 273[b]. [d] Par. 1708. [e] ἐχόρτενε Par. 1708. [f] Par. 1708. Τἆλλα δὲ ὁ ἀνὴρ ἡδύτατος ἦν καὶ γαληνὸς ἄγαν καὶ π. π. ψυχὴν συμπαθῆ κεκτημένος. Καὶ εἰ μὴ τὸ τοῦ φόνου μῖσος ἦν, οὐκ ἦν ὀνέμποδος μὴ ὡς ἕνα τῶν ἁγίων τοῦτον καὶ παρὰ πάντων μετὰ θάνατον σέβεσθαι Ven. [g] 976. [h] Par. 1708. Οὗτος κτίζει τὸν Σωτῆρα ἐν τῇ Χαλκῇ καὶ θανὼν θάπτεται, καταλιμπάνει δὲ βασιλεῖς Βασίλειον καὶ

Digitized by Google

κώσεως ϑπε' ἐβασίλευσε Βασίλειος ὁ Βουλγαροκτόνος [καὶ] Κωνσταντῖνος, υἱοὶ Ῥωμανοῦ, ἔτη νγ'.

octogesimo quinto, divinæ incarnationis nongentesimo octogesimo quinto, regnaverunt Basilius Bulgaroctonus et Constantinus, filii Romani, annos tres et quinquaginta.

(2) [11] Οὗτοι γὰρ παιδία ὄντες περιεκόπησαν ἀπὸ τῆς προγονικῆς βασιλείας ἀναμεταξὺ τοῖς καιροῖς τοῦ Φωκᾶ καὶ τοῦ Τζιμισχῆ· **867** ὡς γοῦν διέβησαν κἀκεῖνοι, καὶ οὗτοι εὗρον ῥᾴδιον τὸν καιρὸν καὶ ἐπιτήδειον, πάλιν ἐφανέρωσαν καὶ περιεσύναξαν αὐτὴν ὥσπερ χρυσῆν ἅλυσσον. [b]Ὁ γοῦν πρῶτος ἀδελφὸς Βασίλειος ἐμιμήθη τὸν προπάππουν αὐτοῦ Βασίλειον ἐκεῖνον τὸν Μακεδόνα καὶ τὸν καρτερικώτατον Ἡρακλέα, καὶ τοὺς ἄλλους ὀνομαστοὺς καὶ γενναιοτάτους βασιλεῖς· τὰ δὲ βρώματα, πόματα καὶ τὴν εὐπάθειαν καὶ τὴν ἀνάπαυσιν παντελῶς ἐμίσησεν ἀπὸ καρδίας. Ἠγάπησε δὲ τὴν δυσπάθειαν καὶ τὸν κόπον καὶ τὰ ἄρματα καὶ τὰς στρατείας καὶ τοὺς πολέμους, καὶ ἐν αὐτοῖς ἦν ἡ χαρὰ αὐτοῦ καὶ ὁ γλυκασμός. Φορήματα δὲ εὔμορφα ἢ κραβάτια χρυσόστρωτα καὶ μαργαριταρόλιθα οὐδὲ ἐπὶ καρδίαν αὐτοῦ ἀνέβαινον· ἀλλ' ἐπεθύμει νὰ βλέπῃ σκουταρίων κτύπους καὶ ἅλογα πολεμικὰ καὶ εἰκονιμένα σπαθία καὶ κασίδια ἐκλαμπρα καὶ κοντάρια ἐκστιλβα· ἐκεῖνα οἰκονόμα, εἰς ἐκεῖνα ἠντράνιζεν.

Hi enim, cum parvuli essent, paterna privati sunt corona quandiu regnaverunt Phocas et Zimisces. Cum igitur hi decessissent, illi, opportuna facilique inventa occasione, rursus apparuerunt unaque ambo regnum obtinuerunt velut aureum alysson. Prior frater Basilius imitatus est atavum Basilium Macedona fortissimumque Heraclium et cæteros illustres ac nobilissimos imperatores : cibos, potum, oblectamenta et otium tota mente exosus, amabat molestias, laborem, currus, expeditiones et bella, in eisque lætitiam deliciasque suas ponebat; vestes elegantes lectique auro strati et margaritæ ei ne in votis quidem erant, sed capiebat videre scuta resonantia, equosque bellicos, et gladios nudos cassidesque fulgidas et contos splendentes : in his ponebat curas, in hæc oculos intendebat.

[12-18] (3) Ἀλλὰ ὁ φθόνος καὶ ἡ κακία πάλιν ἐσέβη καὶ ἐνεμπόδιζε τὴν καλὴν αὐτοῦ προθυμίαν καὶ τὸ τοσοῦτον καλόν. Ὁ γὰρ Βάρδας ὁ Σκληρὸς, ἄνθρωπος καὶ μέγας καὶ πολεμικώτατος καὶ συγγενὴς τοῦ βασιλέως, ἠπίστησε καὶ ἐσύναξε φοσάτα ἰσχυρὰ καὶ ἐγύρευε νὰ ἐπάρῃ τὴν βασιλείαν. Καὶ ἡ ταραχὴ καὶ ἡ δυναστεία αὐτοῦ ἦν μεγάλη καὶ φοβερὰ, καὶ ἐτάραξε τὴν ζωὴν τοῦ βασιλέως, ὥσπερ εἰς τὸ πέλαγος μικρὸν πλοιάριον ὅταν τὸν εὕρῃ ἡ ἀνεμοζάλη καὶ κλύδων μέγας. Ἐπεὶ δὲ ἡ μάχη καὶ ἡ ἀποστασία τοῦ Σκληροῦ ἐκράτησε καιρὸν πολὺν, καὶ ἦτον ἐμφύλιος σύγχυσις καὶ τοπικὴ ἀκαταστασία, ηὗρασιν οἱ Ἄραβες ἄδειαν καὶ ἐξέβησαν καὶ κατέλυσαν τὴν Ἀνατολὴν, καὶ ὁ τόπος τῶν Ῥωμαίων καὶ αἱ χῶραι εἶχασι μεγάλην στενοχωρίαν ἀπὸ τοὺς Ἀσυρίους. Ἐξέβησαν δὲ καὶ οἱ Βούλγαροι, καὶ ἐκούρσευαν τὴν Θρᾴκην· καὶ ἀπὸ πᾶσαν μεραίαν ἦτον τὸ κακὸν πολύ· καὶ ὁ βασιλεὺς ἦτον εἰς τὴν μέσην ὥσπερ ἀρνίον μέσον εἰς πολλοὺς λύκους, ἢ πουλὶν εἰς δρακόντων στόματα. Ἀλλὰ πάλιν ἐξαίφνης ἐγένετο γαλήνη ἀντὶ χειμῶνος, καὶ ἔφθασεν ἀντὶ **868** τοῦ κλύδωνος εὐδία· καὶ ὁ μὲν Βάρδας ἐποίησεν ὁρκωματικὰ μετὰ τοῦ βασιλέως, καὶ ἐγένετο ἀγάπη μεγάλη.

Sed invidia et malignitas rursus superveniens obstitit tam pulchræ generositati tantæque virtuti. Etenim Bardas Sclerus, vir illustris bellique peritissimus et imperatoris cognatus, renuit obedire armaque collegit valida ut regno potiretur. Ejus factio et potentia erat magna et formidabilis, et vitam imperatoris turbavit, veluti cum in mari parvum navigium corripit procella fluctuumque commotio. Dum autem pugna et apostasia Scleri multum tempus consumeret, regnaretque civilis perturbatio et passim rerum conversio, repererunt Arabes confidentiam, et egressi Orientem vastaverunt, et loca regionesque Romanorum ab Assyriis in magnam angustiam detrusa sunt. Erupere insuper Bulgari Thraciamque invaserunt : ex omni parte ingens ingruebat malum, et imperator in medio erat quasi agnus multos inter lupos, vel pullus in ore draconum. Sed subito rediit tranquillitas pro tempestate, turbinique successit serenum; atque Bardas reconciliationem cum imperatore sacramento sancivit, eique magna se junxit amicitia.

[19] (4) [20] Καὶ εὐθὺς ἅπαντες οἱ ἀγαπῶντες τὴν

Statim imperii omnes amici convenerunt. Basi-

Variæ lectiones et notæ.

Κωνσταντῖνον τοὺς πορφυρογεννήτους ἀδελφούς Ven. 274[a]. [11] Par. 1708 (σιδ'). B. ὁ υἱὸς Ῥωμανοῦ σὺν Κωνσταντίνῳ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ οἱ πορφυρογέννητοι ὁμοῦ ἐβασίλευσαν ἔτη ν'. Ven. [12-18] Par. 1708. Οὗτος ὁ Β. νέος ὢν καὶ γυναικὶ συναφθῆναι [οὐκ] ἠβουλήθη, ἀλλ' ἔρωτας τῷ Χριστῷ [ἀνεφέρετο], πολεμίων καὶ ὅπλων καὶ στρατιῶν κατορθωμάτων [ἐραστής] Ven. [19] 992—1022. [20] Par. 1706. Τούτου τῷ ε' ἔτει θνήσκει ὁ πατριάρχης Ἀντώνιος, καὶ χειροτονεῖται πατριάρχης Νικόλαος Κ. Π. ὁ καλούμενος Χρυσοβέργης καὶ ἐπισκόπευσεν ἔθη ιγ' (982—995). Οὗτος κτίζει μοναστήριον ἐν τῷ Ὀλύμπῳ· καὶ μετὰ ταῦτα θνήσκει Νικόλαος καὶ χειροτονεῖται Σισίνιος πατριάρχης Κ. Π. καὶ ἐπισκόπευσεν ἔτη [γ'] καὶ τῷ [χγ'=998] τῆς βασιλείας Βασιλείου ἐθνήσκει ὁ πατριάρχης Σισίνιος· καὶ χειροτονεῖται Σέργιος ὁ Μανουηλίτης, ἀνὴρ ὅσιος, πατριάρχης καὶ ἐπισκόπευσεν ἔτη [κ']· καὶ τῷ ἔτει [μδ'=1019] τῆς αὐτοῦ βασιλείας τελευτήσαντος τοῦ Σεργίου, χειροτονεῖται Εὐστάθιος πατριάρχης καὶ ἐπισκόπευσεν ἔτη δ'· καὶ τῷ [να'=1025] ἔτει τῆς αὐτοῦ βασιλείας θνήσκει Εὐστάθιος, καὶ χειροτονεῖται Ἀλέξιος πατριάρχης Κ. Π. ὁ Στουδιώτης καὶ ἐπισκόπευσεν ἔτη ιβ' Ven. 273[a]—275[a].

Digitized by Google

tius autem post hanc restaurationem non quievit, sed movit omnes Romanorum vires, adversus Arabes excurrit, et usque ad Iberos et Phœnicen processit. Itaque tremuerunt reges, toparchæ, et satrapæ; velut rapidum sidus totum perlustravit Orientem, et gentium sanguine inebriatus est ejus gladius, nec dedit requiem cordi ejus nec somnum oculis usquedum expulit feroces lupos barbarosque et infideles populos, qui destruxerant Christianum ovile, illisque incussit Romani ensis formidinem. Deinde, innumeris inclytus victoriis, cum magna captivorum caterva et dives opum Constantinopolim rediit.

A βασιλείαν συνήχθησαν. Ἀλλ' ὁ Βασίλειος οὐδὲν ἐκαρτέρησε μετὰ τῆς καταστάσεως ταύτης, ἀλλ' ἐκίνησε πᾶσαν Ῥωμαϊκὴν δύναμιν, καὶ ἐξέδραμε κατὰ τῶν Ἀράβων, καὶ διέδη μέχρι τῶν Ἰβήρων καὶ ἕως Φοινίκης. Ἔφριξαν γοῦν οἱ βασιλεῖς, καὶ τοπάρχαι, καὶ σατράπαι αὐτῶν, καὶ ὥσπερ ἀστραπὴ σύντομος διέδη τὴν ἀνατολὴν ὅλην· καὶ ἐμεθύσθη ἡ ῥομφαία αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἐθνικῶν αἱμάτων· καὶ οὐκ ἔδωκεν ἀνάπαυσιν τοῦ κορμίου αὐτοῦ οὔτε ὕπνον τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ, ἕως οὗ ὅτι ἐδίωξε τοὺς ἀγρίους λύκους καὶ τὰ βάρβαρα καὶ ἄπιστα ἔθνη, ἅτινα διέφθειραν τὴν Χριστιανικὴν μάνδραν, καὶ ἐποίησεν αὐτοὺς νὰ τρέμουσι τὴν σπάθην τῶν Ῥωμαίων. Εἶτα ἐστράφη μυριονικηφόρος εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν μετὰ πλήθους αἰχμαλωσίας καὶ πλούτου πολλοῦ.

Audito vero Bulgaros fiducia elatos propter exercituum in Orientem profectum, calcavisse populatosque esse multam Romanorum terram, iterum ira studioque repletus est, et rursus cum impetu et vi contra eos erupit, et campos eorum sanguine irroravit, illosque inundaverunt sanguinis rivi ac torrentes, et ob multas cædes terra fremuit ac pulverulenta facta est; Romanorum autem gladii contique obtusi sunt ossibus barbarorum multisque eorum decollationibus, et impavide conculcaverunt eos Romani tum equites tum pedites, et cepit imperator oppida regionesque Bulgarorum multas, eisque præfecit custodes sibi fidos. Cepit etiam regionem in qua erat Bulgarorum regina, ibique invenit divitias thesarosque ingentes, immensum auri argentique pondus, coronas, diademata et regios apparatus.

B [21] (5) [22] Μαθὼν δὲ ὅτι οἱ Βούλγαροι εὑρόντες ἄδειαν διὰ τῆς εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἀποδημίας τῶν στρατευμάτων, κατεπάτησαν καὶ ἠρήμωσαν πολλὴν γῆν τῶν Ῥωμαίων, πάλιν ἐνεπλήσθη θυμοῦ δικαίου καὶ ζήλου· καὶ πάλιν ἐξέδη μετὰ ὁρμῆς καὶ δυνάμεως κατ' αὐτῶν, καὶ ἔδαψε τοὺς κάμπους ἀπὸ τῶν αἱμάτων αὐτῶν. Καὶ ἐγέμισαν αὐτοὺς τὰ παράπλαγα καὶ τὰ ῥυάκια, καὶ ἀπὸ τοὺς πολλοὺς φόνους ἐβρώμισεν ἡ γῆ καὶ ἐκονίνησεν, καὶ τὰ σπαθία καὶ τὰ κοντάρια τῶν Ῥωμαίων ἀποστομώθησαν ἀπὸ τὰ ὀστᾶ τῶν βαρβάρων καὶ ἀπὸ τοὺς πολλοὺς τραχηλοκοπημούς αὐτῶν· καὶ περιεπατοῦσαν ἄφοβα καὶ ἁρματωμένοι μὲν καὶ ἀναρμάτωτοι οἱ Ῥωμαῖοι· καὶ παρέλαβεν ὁ βασιλεὺς κάστρα καὶ χώρας τῶν Βουλγάρων πολλὰς

C **869** καὶ ἔβαλλεν ἐπ' αὐτὰς φυλάκτορας ἐδικούς [23] του. [24] Παρέλαβε δὲ καὶ τὴν χώραν, ἐν ᾗ ἦτον ἡ βασίλισσα τῶν Βουλγάρων· καὶ εὗρεν ἐν αὐτῇ πράγματα καὶ θησαυροὺς πολλοὺς καὶ χρυσίον καὶ ἀργύριον ἄπειρον καὶ στέμματα καὶ διαδήματα καὶ ἀποσκευὰς βασιλικάς.

Videns autem barbarorum dux tantum impetum, exercitumque suum esse destructum, domuit parumper superbiam suam et barbaricam humiliavit arrogantiam. Ut vero alium coegit exercitum exterasque auxiliares copias, ruit in bellum et prælia, spirans iram et furorem, clausitque loca aperta et pervia, modo post muros, modo post arcus et vallos, et fecit belli machinas. Et erant milites quos coegerat, trecenta et sexaginta millia: et gloriabatur de hac multitudine. Porro fecit angustias ad hunc finem ut imperatorem cum ejus exercitu impediret quin inveniret exitum qua se expediret. Venit igitur et irruit celer in Romanorum confinia. Ubi autem versabatur, erant campus ingentesque fluvii et montes magni altique et ardui et nivibus obisti Romaniam inter et Bulgariam: et unus erat transitus, quem ille clausit ibique posuit potentem custodiam, et pugnabat quandiu lucebat dies, et postea requiem militibus dabat. Causa vero cur non confestim sit egressus, erat ut imperatori verba daret.

(6) Ἰδὼν δὲ ὁ ἀρχηγὸς τῶν βαρβάρων τὴν τοσαύτην βίαν καὶ ὅτι τὸ φοσάτον αὐτοῦ διεφθάρη καὶ ἐρημώθη, ἐκράτησε πρὸς ὀλίγον τὴν ἀλαζονείαν αὐτοῦ καὶ ἐταπείνωσε τὸ βαρβαρικὸν θράσος. Ἔπειτ δὲ πάλιν ἐπερισύναξε στρατὸν ἄλλον καὶ προσκαλεστικὸν φοσάτον ξένον, καὶ ἐξέδη εἰς πολέμους καὶ μάχας θυμοῦ πνέων καὶ μανίας, καὶ ἔκλεισε τὰς κλεισούρας καὶ τὰ διαβατὰ, ποῦ μὲν με[τὰ] τείχους, ποῦ δὲ με[τὰ] νευραίας καὶ ξύλα, καὶ ἐποίει χαντάκια μηχανικά. Καὶ ἦτον τὸ φοσάτον ὅπερ ἔσυρνε χιλιάδας τξ', καὶ ἠλαζονεύετον ἐπὶ τοσούτου πλήθους· τὰ δὲ στενώματα ἐποίησε διὰ σκοπὸν, ὅτι ἂν ἀποκλείσῃ τὸν βασιλέα μετὰ τοῦ φοσάτου αὐτοῦ, νὰ μηδὲν ἠμπορεῖ νὰ ἔχῃ ἔκβασιν νὰ γλυτώσῃ. Ἦλθε γοῦν καὶ ἔπεσε κοντὰ εἰς τὰ σύνορα τῶν Ῥωμαίων· καὶ ἐκεῖ ὁποῦ ἔκειτο, ἦτον κάμπος καὶ ποταμοὶ μεγάλοι καὶ δρη μεγάλα καὶ ὑψηλὰ καὶ σκληρὰ καὶ χιονισμένα μέσον τῆς Ῥωμανίας καὶ τῶν Βουλγάρων, καὶ ἦτον πόρος εἷς, καὶ ἔδησεν αὐτόν· καὶ ἔβαλλε φύλαξιν δυνατὴν καὶ ἐπολέμα καθ' ἡμέραν ἐμφάνειαν καὶ ἐνέπαυε τὰ φοσάτα· ἡ αἰτία διὰ νὰ ἐξέδη ἐξαίφνης νὰ ἐμπλακῇ τὸν βασιλέα.

Imperator habebat ubique exploratores cogno-

[25] (7) [26] Ὁ οὖν βασιλεὺς διὰ παντὸς εἶχε κατασκό-

Variæ lectiones et notæ.

[21] 990. [22] Par. 1708. [23] ἰδικούς? [24] Par. 1708 cf. Cod. 468,3. [25] Par. 1708. [26] Νίκη Ῥωμαίων καὶ (κατὰ?) Βουλγάρων.

Digitized by Google

πους, καὶ ἐγίνωσκε πάντα καὶ ἐστερέωσε τὸν λογισμὸν αὐτοῦ. Καὶ ἵνα δείξῃ ποταπὴν ἀνδρείαν καὶ τόλμαν ἔχουσιν οἱ Ῥωμαῖοι, οὐδὲν ἐπέμεινεν ἵνα ἔλθωσιν ἐκεῖνοι ἐπ' αὐτὸν, ἀλλ' οὐδὲ ἐδειλίασεν νὰ στραφῇ ὀπίσω, οὐδὲ ἠγάπα νὰ ἀποκλείεται ἔσω εἰς τὸ παλάτι καὶ νὰ κρύπτεται ὥσπερ τρυφερὸν κοράσιον· ἀλλὰ τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ τάς ποτε μυρισμένας ἔβαψαν [37] αὐτὰς αἱ πάχναι καὶ δροσίαι τῆς αὐγῆς, καὶ ἡ σὰρξ αὐτοῦ ἀπὸ τὸν κονιορτὸν καὶ ἀπὸ τῶν ἰδρώτων ἐκδάρθη· καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἡμαύρωσεν ἀπὸ τὴν πυρὰν τοῦ ἡλίου. Ἀπέστειλε δὲ δύο στρατηγοὺς, ἕκαστον **870** μετὰ καβαλαρίων ἐκλεκτῶν, δώδεκα χιλιάδας, καθὼς ὀρθώσουσιν, ἵνα εὕρωσι μονοπάτια ἀπὸ τόπους δυσβάτους καὶ νὰ σύρωσι τὰ ἄλογα αὐτῶν καὶ νὰ ἀναβῶσιν εἰς τὸ ὄρος πεζοί, ἔνθα οὐκ εἶχασιν οἱ βάρβαροι προσοχὴν ἢ λογισμὸν, καὶ νὰ καταβῶσιν ἀπὸ τόπους οὓς θέλουσι σύρον αὐτοὺς οἱ πρόδοδοι. Ὁ δὲ ἕτερος στρατηγὸς ὁμοίως ἐτάχθη νὰ ὑπάγῃ καὶ αὐτὸς δι' ἄλλης ὁδοῦ νὰ πέσῃ ἐπάνω εἰς τὴν φύλαξιν, ὅπου ἐκράτει τὸν πόρον, καὶ νὰ τοὺς δώσουν οὕτως ἐπιδέξια, ὅπου οὐδὲ κἂν εἷς ἐξ αὐτῶν εἰπεῖν νὰ μηδὲν γλιτώσῃ νὰ ὑπάγῃ μαντάτον. Καὶ ὁ μὲν πρῶτος ἐπῆρε τὸ ὄρος καὶ ἐπ' αὐτὸ ἀνέβη μετὰ χιλιάδων ιβ' · καὶ ἐγένετο μεγάλη βία ὥστε νὰ διαβῶσιν αὐτὸ ἕως ἡμέρας τρεῖς· καὶ ἐνυκτοπάτησε καὶ κατέβη εἰς τὴν ἄλλην μεραίαν καὶ ἐγκρυμάτοσεν εἰς τόπον σύνδενδρον καὶ κρυπτόν. Καὶ οἱ Βούλγαροι ἦσαν πλησίον, ἀλλ' οὐκ εἶχασιν εἴδησίν τινα περὶ τούτων. Ὁ δὲ ἄλλος εὗρε καὶ αὐτὸς τόπους λίαν δυσκόλους καὶ δυσβάτους· ὅμως μετὰ σκοποῦ πλοῦ ἐδιέβη αὐτοὺς καὶ ἀπῆγεν ἀπὸ τοῦ ἔσωθεν μέρους, ἔνθα ἦν ἡ φύλαξις· καὶ πρὸς ὥραν τῆς αὐγῆς ἔδωκαν τὰ ὄργανα καὶ τὰ παιγνίδια τοῦ πολέμου. Καὶ ἐφοβήθησαν οἱ Βούλγαροι φόβον μέγαν εἰς τὸ ἀνέλπιστον κακόν· ἐπήδησαν γοῦν οἱ Ῥωμαῖοι οἱ ἐπάνω αὐτῶν καὶ ἐκύκλωσαν αὐτοὺς, καὶ ἄλλους μὲν ἔσφαξαν, ἄλλους δὲ ἐπίασαν· καὶ οὐδὲ εἷς ἐγλήτωσεν ἀπὸ τὰς χεῖρας αὐτῶν. Καὶ οὕτως ἐχάλασαν τὸ δέμα· καὶ ὁ βασιλεὺς ὢν ἕτοιμος μετὰ τοῦ φοσάτου εἰσῆλθε καὶ ἀπῆγεν μετὰ προθυμίας κατὰ τοῦ μεγάλου ἐκείνου φοσάτου καὶ οὕτως ἀπερχόμενος καθ' ὁδὸν ὑπήντησε τοὺς καβαλαρίους ὅπου ἤρχοντο διὰ βίγλαν, καὶ ἐπίασεν ἅπαντας· καὶ μετ' ὀλίγον πάλιν ὑπήντησεν ἄλλους ἑκατὸν, βίγλας καὶ αὐτοὺς ὄντας, καὶ ἐπίασε καὶ αὐτούς. Οἱ Βούλγαροι οὖν θαρροῦντες ὅτι ἔχουσι βίγλας, ἦσαν ἀμέριμνοι, καὶ ἐκαθέζοντο δίχα φόβον τινά. Καὶ ὁ βασιλεὺς πάλιν ἐνυκτοπάτησε καὶ πρὸς ὥραν τῆς αὐγῆς ἔδωκεν ἐπάνω εἰς αὐτοὺς ἄφνω καὶ ἀπὸ τοῦ ἑτέρου μέρος ὁ ἐγκρυματωμένος στρατηγὸς ὁμοίως· καὶ εὑρέθησαν οἱ Βούλγαροι ἀναρμάτωτοι καὶ βεβαρημένοι τοῦ ὕπνου καὶ ὥρμησαν νὰ φεύγουν· καὶ ἐγένετο ἡ συντριβὴ καὶ ἡ ἀνάγκη αὐτῶν καὶ ὁ φόβος πολλὰ μέγας· καὶ οὐκ ἐγίνωσκαν ποῦ ὑπάγωσιν, καὶ ἔπιπταν εἰς τοὺς ποταμοὺς καὶ ἐπνίγοντο· καὶ κατέσφαξεν **871** εἰς τὸν ἄλλον· καὶ οἱ Ῥωμαῖοι κατ-

A scebatque omnia et sua firmabat consilia. Ut autem ostenderet quantam fortitudinem et audaciam habeant Romani, non exspectavit donec in seipsum hostes irruerent, nec timuit ne retrorageretur, nec voluit includi in palatio et occultari ut delicata puella ; sed comam capitis sui olim unguentis delibutam nunc pruina et rore matutino irrigabat, caro ejus pulvere ac sudoribus rugabatur ; vultus calore solis obscurus fiebat. Misit autem duos duces, utrumque cum duodecim equitum delectorum millibus, ut recta pergerent ad inveniendos tramites ob locorum difficultatem angustissimos, utque traherent equos suos, et montem pedibus ascenderent, ubi barbari non præstolabantur et ne suspicabantur quidem, ac descenderent de locis quæ B occupare vellet prævium hostium agmen. Alter vero dux pariter jussus est succedere alia via, ad irrumpendum in custodes qui transitum occupabant, et ad eos dextrorsum sic aggrediendum, ut ne ullus quidem ex eis mandatum daret ut quisquam se fuga subduceret. Prior quidem occupavit montem in eumque ascendit cum duodecim millibus, et magna vi enisi sunt, ita ut intra tres dies hunc transgressi sint ; et noctu processit descenditque in alteram partem, et suos abscondit in loco abdito et arboribus consito. Bulgari erant proximi, sed nullam habebant illorum notitiam. Posterior vero invenit et ipse loca difficillima et perardua, quæ tamen magna cum constantia transiit, et recessit ab C interiori parte ubi erat custodia ; ac diluculo primo cecinerunt organis tibiisque. Bulgari autem magno perculsi sunt terrore ob inopinatam perniciem : itaque irruerunt in eos Romani, eosque circumvenerunt, et alios trucidaverunt, alios ceperunt, nec ullus ex illorum manibus effugit. Sic vinculum quo impediebantur solverunt. Imperator autem paratus cum suis copiis penetravit et processit confidenter contra illum ingentem exercitum, sicque profectus obvios habuit equites qui præcedebant primum agmen, eosque omnes fecit captivos ; paulo post rursus occurrit aliis centum, ad primum agmen et ipsis pertinentibus, quos pariter cepit. Bulgari interea, confidentes sibi superesse primum agmen, erant securi, et sedebant sine ulla D formidine. Imperator iterum noctu perrexit, primoque diluculo subito in illos irruit pariterque simul ex insidiis erumpens dux. Reperti sunt Bulgari inermes et somno gravati, capesseruntque fugam, et invasit eos consternatio inopiaque et terror maximus : nesciebant enim quo recederent, cadebantque in fluvios et mergebantur, et alius alium jugulabat ; et Romani profligabant eos et immisericorditer trucidabant ; et ceciderunt illa die Romano gladio centum et sexaginta barbarorum millia, ita ut flumina pro aquis sanguinem volverent. Fugit illorum dux, ceperuntque Romani ten-

Variæ lectiones et notæ.

[37] πειράν?

Digitized by Google

toria, opes, arma et sarcinas Bulgarorum, et magno exsultaverunt gaudio gratiasque Deo egerunt.

A

χιλιάδας [17-18] βαρβάρων· καὶ οἱ ποταμοὶ ἀντὶ ὕδατος ἔρρεον αἷμα, καὶ ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν ἔφυγε, καὶ ἐπήρασιν οἱ Ῥωμαῖοι τὰς τέντας καὶ τὰ χρήματα καὶ τὰ ἄρματα καὶ τὰς ἀποσκευὰς τῶν Βουλγάρων, καὶ ἐγένετο χαρὰ μεγάλη καὶ εὐχαριστία εἰς Θεόν.

At Bulgarorum rex noluit tacere, ac tolerare quod passus erat malum, sed post paucos dies collegit exercitus reliquias, misitque et advocavit ex aliis gentibus copias auxiliares, et venit in conspectum imperatoris se justificaturus : nec debilitationis suæ illum tædebat, sed similis erat apro qui venatori occurrit, ruitque in gladium et mortem aspernatur. Sic armati sunt Romani ex una parte et ex altera Bulgari, et utrinque toti ferro armati equites totique ferrei hastarii explicuerunt sua vexilla et buccinis classicisque sonuerunt in signum prælii, et exortus est magnus clamor tumultusque et in utroque exercitu tremor ingens. Ut vero concurrerunt et se invicem adorti sunt, ut apri aut robusti boves, ac tela jaculati sunt, et crepabant confringebanturque gladii, et fragor, clamor et summa perturbatio ascendebant ad cœlum, et sanguis fundebatur super aquas, et equorum halitus obscurabat aerem, et imperator Romanorum ascendebat descendebatque velut alacris petrarum avis aut strenua grus, et vires copiis suis suppeditabat, suosque duces hortabatur ad ostendendum quanto præstarent Romani aliis gentibus. Tandem fusi sunt Bulgari, et terga verterunt, sed Romani milites, eos pone secuti multos occiderunt et calcaverunt, ac tentoria eorum invaserunt, atque magnam reportaverunt victoriam. Sic imperator arrogantiam et superbiam Bulgarorum fregit et eos persecutus est fecitque servos et subditos.

(8) [19] Ἀλλὰ πάλιν ὁ βασιλεὺς Βουλγάρων οὐδὲν ἠθέλησε νὰ σιγάσῃ οὐδὲ νὰ καταπῇ καὶ νὰ ὑπομένῃ ὅπερ ἔπαθε κακὸν, ἀλλὰ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐπερισύναξε τὸ ἐναπολειφθὲν φοσάτον· ἀπέστειλε δὲ καὶ ἐπροσκαλέσατο φοσάτα καὶ ἀπὸ ἄλλας γενεὰς, καὶ ἦλθε κατὰ πρόσωπον τοῦ βασιλέως νὰ ἐκδικηθῇ· καὶ εἰς τὸν χαλασμὸν καὶ καταλυμὸν αὐτοῦ χορτασίαν οὐκ εἶχεν· ἀμὴ ὡμοίαζεν ἀγριοχοίριν ὅταν συναπαντηθῇ μετὰ τοῦ κυνηγοῦ καὶ ἀπὸ τὸν θυμὸν αὐτοῦ κουντᾷ τὸ κορμὶν αὐτοῦ εἰς τὸ ξίφος καὶ καταφρονεῖ τὸν θάνατον. Ὅμως ἠρματώθησαν οἱ Ῥωμαῖοι ἀπὸ τὸ ἓν μέρος, καὶ οἱ Βούλγαροι ἀπὸ τὸ ἕτερον· καὶ ἐκ τῶν δύο μερῶν ὁλοσίδηροι ὄντες καβαλάριοι καὶ ἁρματωμένοι καὶ ὁλοσίδηροι κονταράτοι, ἐσήκωσαν τὰ φλάμουλα αὐτῶν καὶ ἐδώκασι τὰ βούκινα καὶ τὰ τρουμπέτια, σημεῖα τοῦ πολέμου. Καὶ ἦτον μεγάλη βοὴ καὶ ταραχὴ καὶ εἰς τὰ δύο φοσάτα καὶ πολὺς τρόμος. Ὡς δὲ συνυπηντήθησαν καὶ ἐδώκασιν ἀλλήλως, ὥσπερ ἄγρια καπρία ἢ λέοντες ἰσχυροὶ, καὶ ἐτζάκισαν τὰ κοντάρια καὶ ἐκτυποῦσαν καὶ ἐσυνετρίβοντο τὰ σπαθία, καὶ ὁ κτύπος καὶ ἡ βοὴ καὶ ἡ ἀνάγκη ἀνέβαινεν ἕως εἰς οὐρανὸν, καὶ τὰ αἵματα ἐχύνοντο ὑπὲρ ὕδωρ, καὶ τῶν ἁλόγων ὁ χλιμιτρισμὸς ἐσκέπαζε τὸν ἀέρα, καὶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ῥωμαίων ἀνέβαινε καὶ κατέβαινεν ὥσπερ γοργὸς πετρίτης ἢ πρόθυμον γεράκιν, καὶ ἔδιδεν δύναμιν εἰς τὰς παρατάγας αὐτοῦ, καὶ παρεκίνα τοὺς στρατηγοὺς αὐτοῦ νὰ δείξουν ὁπόσον χρῄζουν οἱ Ῥωμαῖοι ἀπὸ τὰς ἄλλας γενεάς. Εἰς τὸ ὕστερον δὲ ἐτράπησαν οἱ Βούλγαροι καὶ ἐγύρισαν πρόσωπον νὰ φεύγουν· τὰ δὲ στρατεύματα τῶν Ῥωμαίων ἐδίωκαν αὐτοὺς ἐξόπισθεν καὶ ἐσκότωναν καὶ ἐκατεπάτουν αὐτοὺς **872** καὶ ἐκοῦρσευαν τὰς τέντας αὐτῶν, καὶ ἐνίκησαν αὐτοὺς νίκην μεγάλην. Οὕτως οὖν παρέλυσεν ὁ βασιλεὺς τὴν ἀλαζονείαν καὶ τὸ θράσος τῶν Βουλγάρων καὶ ἐδίωξε καὶ κατέστησεν αὐτοὺς δούλους καὶ ὑποχειρίους.

B

C

Quia vero mors nemini parcit, decessit et Basilius, et corruit firmum Romanorum fundamentum. Attamen in provecta ætate mortuus est, et remansit regnum fratri ejus Constantino.

(9) [20] Ἐπεὶ δὲ ὁ θάνατος οὐκ ἐλεεῖ τιναν, ἐτελεύτησε καὶ ὁ Βασίλειος, καὶ ἐχάθη μέγα θεμέλιον τῶν Ῥωμαίων. Ὅμως εἰς βαθὺ γῆρας ἀπέθανε, καὶ ἐπέμεινεν ἡ βασιλεία εἰς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ τὸν Κωνσταντῖνον [21].

D

V. *Regnum Constantini, fratris Basilii.*

[Ε'] *Βασιλεία Κωνσταντίνου ἀδελφοῦ Βασιλείου.*

Anno mundi bis millesimo quingentesimo tricesimo octavo, divinæ Incarnationis millesimo tricesimo octavo, regnavit Constantinus, Basilii frater, annos duo.

[22] Τῷ ,ςφλη' ἔτει τοῦ κόσμου, τῆς δὲ θείας σαρκώσεως ,αλη' [23] ἐβασίλευσε Κωνσταντῖνος, ἀδελφὸς Βασιλείου, ἔτη β'.

Tunc verum patuit proverbium dicens : Calix et scaphium ex uno crystallo ; vel Crux et cribellum ex eodem ligno. Horum enim duorum fratrum indoles longe diversa erat : siquidem Basilius oderat voluptates et intemperantiam, nec cogitabat nisi de

(2) Ἐνταῦθα ἐφάνη ἀληθὴς ἡ παροιμία ἡ λέγουσα· Ποτήριον καὶ καρούρα ἀπὸ ὑαλὶν ἕνα, ἢ Σταυρὸς καὶ πτυάριν ἀπὸ ξύλον ἕνα. Ἡ γὰρ γνῶσις τῶν δύο τούτων ἀδελφῶν ἦτον ἀπόμακρα ἡ μία τῆς ἄλλης· ὅτι ὁ μὲν Βασίλειος ἐμίσει τὰς χαρὰς καὶ

Variæ lectiones et notæ.

[17-18] χιλιάδες? [19] Par. 1708 φάρια in margine? [20] Par. 1708. [21] Par. 1708. Τελευτᾷ δὲ ὁ βασιλεὺς ὁ Β. εὐσχήμων καὶ θάπτεται ἐν τῷ παρ' ἐκείνου οἰκοδομηθέντι ναῷ τοῦ ἠγαπημένου Ἰω. τοῦ Θεολόγου, καὶ καταλιμπάνει Β. τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Κωνσταντῖνον ἤδη γεγηρακότα Ven. 275b. [22] 1025. [23] σοι' Par. 1708 ; K. ὁ πορφυρογέννητος; ὁ ἀδ. Β. ἐ6. μόνος ἐ. γ' Ven. 175a.

Digitized by Google

τοὺς παρεδιαβασμοὺς, καὶ ἦτον ὁ λογισμὸς αὐτοῦ εἰς ἅρματα καὶ εἰς πολέμους καὶ τὸ πῶς νὰ τιμήσῃ τὴν βασιλείαν τῶν Ῥωμαίων· ὁ δὲ Κωνσταντῖνος οὐδὲ αὐτὸ τοῦ πολέμου τὸ ὄνομα ἤθελεν νὰ ἀκούσῃ, οὐδὲ εἰς ὕπνον τοῦ εἰδὼν ἅρματα οὔτε φωνὰς πολεμικὰς, ἀλλ' ἔτρωγε καὶ ἔπινε καὶ παρεδιάβαζε μὲ γυναῖκας πολιτικὰς καὶ ἀνθρώπους μωροὺς καὶ ὀρχηστάδας, καὶ ταῦτα γέρων ἄνθρωπος καὶ παλαιόχρονος· καὶ οὔτε Θεὸν ἐφοβεῖτο, οὔτε ἀνθρώπους ἐντρέπετον· ἦτον δὲ δειλὸς καὶ τρομερὸς πολλὰ, καὶ ἀπὸ μικρὴν κατεμπλοκὴν ἐπίασεν [23]· καὶ ἐτύφλωσεν οὐκ ὀλίγους, αἰτιῶν αὐτοὺς ὅτι εἰσὶν ἐπίβουλοι αὐτοῦ [24].

bellis et armis et quomodo regnum nobilitaret Romanorum. Constantinus vero ne ipsum quidem belli nomen audire volebat, nec in somnis videbat arma clangoresque bellicos, sed comedebat, perpotabat et bacchabatur cum urbanis mulieribus et viris flagitiosis et saltatoribus et quidem senex et annosus; neque Deum timebat neque homines verebatur. Erat autem timidissimus pavidissimusque, et futilibus de causis accusavit multos tanquam sibi infensos.

873 (3) Εἶχε δὲ θυγατέρας δύο· καὶ ἤκουσε παρά τινος ὅτι ἐξ αὐτῶν βασιλεύσει τις Ῥωμανὸς, εἷς τῶν μεγιστάνων ὁ Ἀργυρόπουλος, καὶ ἠνάγκαζε τοῦτον τὸν Ῥωμανὸν νὰ χωρισθῇ ἀπὸ τῆς ἰδίας αὐτοῦ συζύγου καὶ ἵνα ἁρμοσθῇ τὴν θυγατέραν αὐτοῦ τὴν πορφυρογέννητον ὀνόματι Ζωήν· ἐξ οὗ καὶ ἐγένετο [25]· καὶ ἐχάρη τὴν βασιλείαν πολλὰ ὀλίγον καὶ ἀπέθανεν [26].

Habebat autem duas filias; e quarum una filium regnaturum quemdam Romanum Argyropulum, unum e proceribus: ideo coegit hunc Romanum ut repudiata uxore cum filia sua Porphyrogenita, nomine Zoe, matrimonium iniret, quod et factum est. Sed non diu regno gavisus, mortuus est.

[ς'] *Βασιλεία Ῥωμαροῦ τοῦ Ἀργυροπούλου.*

VI. *Regnum Romani Argyropuli.*

[27] Τῷ ,ςφμ' ἔτει τοῦ κόσμου, τῆς δὲ θείας σαρκώσεως ,αμ ἐβασίλευσε Ῥωμανὸς ὁ Ἀργυρόπουλος, ὁ γαμβρὸς Κωνσταντίνου, ἄνθρωπος σοφὸς καὶ φοβούμενος τὸν Θεὸν καὶ φρόνιμος.

Anno mundi sexies millesimo quingentesimo quadragesimo, divinæ incarnationis millesimo quadragesimo, regnavit Romanus, Argyropulus Constantini gener, vir sapiens timensque Deum cum prudentia.

(5) [28] Καὶ ἡ χαρὰ αὐτοῦ ἦτον τοῦ Θεοῦ τὰ λόγια καὶ ἀγρυπνίαι ὁλονύκτιαι καὶ ἡ ἀνάγνωσις τῶν θείων Γραφῶν, καὶ ᾠκοδόμησεν μοναστήριον θαυμάσιον καὶ μεγαλοπρεπὲς εἰς ὄνομα τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, ἣν λέγουσι περίβλεπτον.

Delectabant eum divina oracula, et vigiliæ totam per noctem productæ, et sacrarum Scripturarum lectio: et ædificavit monasterium mirabile et magnificum sub nomine sanctissimæ Dei Genitricis, quæ dicitur illustris.

(39) [29] Ἡ δὲ βασίλισσα ἦτον νέα εἰς τὴν αὔξησιν αὐτῆς καὶ ἠγάπα ἐρωτομιξίας καὶ περιπλοκὰς ἀνδρὸς, ἔβλεπε δὲ τὸν Ῥωμανὸν ὅτι τὸ πλέον ἐσωφρόνει καὶ οὐκ ἐνεθυμεῖτο ἂν ἔχει γυναῖκα· καὶ ἔβαλλεν εἰς τὸν νοῦν αὐτῆς πάσας πονηρὰς ἐνθυμήσεις καὶ μελέτην κακήν. Ἦτον δὲ εἰς τὸ παλάτιν εἷς νέος εὔμορφος ᾧ ὄνομα Μιχαὴλ ἐκ γένους τῶν Παφλαγόνων· καὶ ὡς ἐπεριπάτει εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ παλατίου, ὡραιομένος καὶ κουρτέσης, καὶ ἰδοῦσα τοῦτον ἡ βασίλισσα ἐτρώθη ἔρωτα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς καὶ ἐπεθύμει τὸ κάλλος καὶ τὴν λαμπρότητα τοῦ Μιχαὴλ, ὅτι ἦτον τρυφεροπρόσωπος καὶ κατάλευκος καὶ ῥοδινὸς καὶ περικαλλὴς, ὥστε καὶ εἶχεν αὐτὸν καὶ ἐμοιχεύετο μετ' αὐτοῦ καὶ ἐχόρταινεν [30] αὐτοῦ τὴν εὐμορφίαν. Καὶ μίαν τῶν ἡμερῶν ὡς ἦτον ὁ Ῥωμανὸς ἔσω εἰς τὸ λουτρὸν **874** [31] καὶ ἐλούετον, ἐσέβησαν ἄνδρες φονικοὶ καὶ δόλιοι καὶ κακοποιοὶ καὶ εὗρον αὐτὸν γυμνὸν καὶ ἔθηκαν αὐτὸν κάτω καὶ ἔσφιξαν τὸν λαιμὸν αὐτοῦ καὶ ἔπνιξαν αὐτόν. Ἀλλὰ

Imperatrix vero cum adolescens in dies cresceret et rebus venereis delectaretur, videret autem Romanum nimis continentem et uxoris negligentem: versabat in mente sua malas cogitationes pravumque consilium. Erat autem in palatio quidam juvenis formosus, cui nomen Michael, ex Paphlagonia oriundus: qui cum deambularet in aula palatii pulcher et junior, videns eum imperatrix amore vulnerata est in corde suo, et concupivit formam et commercium Michaelis, qui erat vultu roseo atque venustissimo cum in finem ut, eum secum haberet, adulterum. Quadam autem die cum Romanus esset in balneo corpus lavans, ingressi sunt sicarii dolosi et malefici: qui eum invenientes nudum, humi dejecti oppresserunt fauces, et ipsum suffocaverunt. Sed nunquam unde essent hæ insidiæ, et utrum id sciret uxor illius Zoe, an non, patuit. Ut vero suffocatus fuit Romanus, regnavit Michael Paphlago, antea obscurus et ignotus.

Variæ lectiones et notæ.

[23a] ἐπίανεν Par. [24] Par. 1708. Οὗτος εἶχε γυναῖκα Βασίλισσαν, καὶ ἔτεκεν ἐξ αὐτῆς θυγατέρας β' Ζωὴν καὶ θυγατέραν ἑτέραν Θεοδώραν, δειλὸς ὢν καὶ πρὸς τοὺς πολέμους ἀσθενής Ven. [25] ὁ καὶ ἐγ.? [26] Par. 1708 Ὁρῶν δὲ ἑαυτὸν τῷ θανάτῳ ἐγγίζοντα, ἵνα τῶν τῆς συγκλήτου προκρίνας Ῥωμανὸν τὸν Ἀργυρόπουλον, συνάπτει τῇ ἰδίᾳ θυγατρὶ Ζωῇ καὶ βασιλέα χειροτονήσας θνήσκει Ven. 275b. [27] Par. 1708 σος' 349eb. Ῥ. ὁ τοῦ Πορφυρογεννήτου ὁ Α. ἐϐ. ἔτη ε' Ven. [28] 1828. [29] Par. 1708 349b. Οὗτος γυναῖκα, ἔχων ταύτην ἀπώσατο καὶ ἔγημε τὴν θυγατέραν τοῦ Κωνσταντίνου Ζωὴν, ἀλλὰ παῖδας οὐκ ἐποίησεν. Ἦν δὲ ὁ ἀνὴρ σοφὸς καὶ θεοσεβής· ἐποίησε δὲ τὴν περιφανεστάτην μονὴν τὴν περ. ἐν ᾗ καὶ τέθνηκε καὶ ἐτάφη βασιλικῶς Ven. [30] ἐχόρτενεν Par. [31] Par. 1708. — Par. 1708 σοζ' Μ. ὁ Π. σὺν τῇ ἰδίᾳ γαμετῇ Ζωῇ καὶ τῇ ἀδελφῇ ταύτης Θεοδώρᾳ τῶν θυγατέρων Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου ἐϐ. ὁ — μου ἐ. ζ' Ven. 276a.

Digitized by Google

πόθεν ἦν ἡ ἐπιβουλὴ οὐδὲν ἐφανερώθη, ἣ ἐγίνωσκεν αὐτὸ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἡ Ζωὴ ἡ οὖ· ὡς δὲ ἐπνίγη ὁ Ῥωμανὸς καὶ ἀπέθανεν, ἐβασίλευσε Μιχαὴλ ὁ Παφλαγὼν ὁ πρότερον ἀφανὴς καὶ ἀγνώριστος.

VII. *Regnum Michaelis Paphlagonis.*

[Ζ'] *Βασιλεία Μιχαὴλ τοῦ Παφλαγόνος.*

Anno mundi sexies millesimo quingentesimo quadragesimo sexto, divinæ Incarnationis millesimo quadragesimo sexto, regnavit Michael Paphlago septem annos et octo menses.

[32] Τῷ ,ϛφμϛ' ἔτει τοῦ κόσμου, τῆς δὲ θείας σαρκώσεως ,αμϛ' ἐβασίλευσε Μιχαὴλ ὁ Παφλαγών, ἔτη ζ' καὶ μῆνας η'.

In ipsa nocte qua mortuus est Romanus et insepultus jacebat, imperatrix arcessivit patriarcham primoresque palatii et proceres : hi jusjurando se constrinxerunt, et Michael a patriarcha fuit coronatus a ducibusque exercituum proclamatus. Erat autem Michael vultu et corpore pulcherrimus, et anima multis gratiis virtutibusque decoratus : nam vir sapiens et cordatus cogitabat apud se ex quanta humilitate quantam nactus esset nobilitatem et quod ex paupertate et obscuritate ad tantum ascendisset imperii fastigium. Ideo erat erga omnes homines tum principes tum pauperes comis humilisque et mansuetus, curabat pauperes et inopes ditabat. Si quem comperiret divitem aut divitis filium infelicem factum, illum creabat primatem. Erat ut optimus pater erga viduas et orphanos; infirmis et advenis opitulabatur, et nemo eum invisebat qui non lætus redierit.

(2) Κατ' αὐτὴν γὰρ τὴν νύκτα, ὅτε ἐτελεύτησεν ὁ Ῥωμανὸς καὶ ἦτον ἄταφος, ἔστειλεν ἡ βασίλισσα καὶ ἔφερε τὸν πατριάρχην καὶ τοὺς πρώτους τοῦ παλατίου καὶ τοὺς μεγιστᾶνας· καὶ ἔδωσαν αὐτοῖς ὅρκον, καὶ ἔστεψεν ὁ πατριάρχης τὸν Μιχαήλ, καὶ ἀνευφήμησαν αὐτὸν οἱ στρατάρχαι. Ἦτον δὲ ὁ Μιχαὴλ καὶ εἰς τὸ πρόσωπον καὶ εἰς τὸ κορμὶν πάνυ ὡραῖος· ἀλλὰ καὶ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ εἶχε μεγάλας χάριτας καὶ καλὴν ἀρετήν. Ὡς γὰρ συνετὸς καὶ φρόνιμος ἐνεθυμεῖτο καὶ ἀνελογίζετο ἀπὸ ποίαν ἀτιμίαν ποίαν δόξαν εὗρε· καὶ ἀπὸ ποταπὴν πτωχείαν καὶ ἀδοξίαν εἰς ποῖον ὕψος ἀνέβη τῆς βασιλείας. Καὶ ἦτον πρὸς πάντας ἀνθρώπους καὶ ἄρχοντας καὶ πτωχοὺς συγκαταβατικὸς καὶ ταπεινὸς καὶ ἥμερος· ἐκυβέρνα τοὺς πτωχοὺς καὶ ἐπλούτιζε τοὺς ἀπόρους. Ἐὰν ἔμαθεν ὅτι τινὰς ἦτον πλούσιος ἢ πλουσίων ἀνθρώπων υἱὸς καὶ ἔτυχεν ὅτι ἐδυστύχησεν, ἐποίει αὐτὸν πάλιν ἄρχοντα. Ἦτον δὲ ὥσπερ καλὸς πατὴρ εἰς χήρας καὶ ὀρφανά· ἀσθενεῖς καὶ ξένους ἐπαρηγόρει· καὶ οὐδεὶς ἀπήρχετο ἰδεῖν αὐτὸν καὶ νὰ μηδὲν ἐπιστραφῇ χαίρων [33].

Attamen tantis pollens bonis, corpore ægrotabat, et vita ejus erat ærumnis plena; et nemo scit utrum ob superabundantiam materiæ calefactæ turbaretur et caderet, an a dæmone vexaretur. Sæpe enim, inter loquendum, subito corruebat in terram; os ejus spumabat; torquebantur oculi, et truces quasi aper proferebat voces : et si non adfuissent qui eum retinerent, caput in muros illisum confregisset. Cum vero deferbuisset ille æstus, et sensum reciperet, tunc virtute probatior fiebat, propriæque obluctabatur animæ, et vehementer cupiebat monachus fieri.

(3) Ὅμως εἰς τοσαῦτα καλὰ ὁποῦ εἶχεν, ἔπασχεν ἀπὸ κακὴν ἀῤῥωστίαν, καὶ ἡ ζωὴ αὐτοῦ ἦτον πάντοτε λυπηρὰ καὶ ἐπικίνδυνος· καὶ οὐδεὶς οἶδεν εἴτε ἀπὸ πλεονασμὸν ὕλης θερμαινόμενος **875** ἐταράττετο καὶ ἔπιπτεν, εἴτε ἀπὸ δαίμονος ἐκλάζετο. Πολλάκις γὰρ οὕτως ὡς ἵστατο λαλῶν, ἔπιπτεν ἄφνω εἰς τὴν γῆν καὶ ἤῤῥιζε τὸ στόμα αὐτοῦ καὶ ἠμαύριζε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ καὶ ἐστρεβλύνοντο οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ, καὶ ἐφώναζεν ἀγρίας φωνὰς ὡς αἴγα· καὶ ἐὰν οὐκ ἐτύγχανόν τινες νὰ τὸν πιάσουν, ἔκρουε τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ καὶ συνέτριβεν αὐτὴν εἰς τοὺς τοίχους. Ὅταν δὲ ἤθελε νὰ ἀποδιαβῇ ἡ ζάλη ἐκείνη καὶ ἤρχετο εἰς αἴσθησιν αὐτοῦ, τότε ἐγίνετο δοκιμώτερος εἰς ἀρετὴν, καὶ ἠγωνίζετο ὑπὲρ τῆς ἰδίας ψυχῆς, καὶ εἶχε μεγάλην ἐπιθυμίαν νὰ γένηται μοναχός.

Erant vero ei fratres germani, fures, nebulones, rudes, porcorum ritu viventes et moribus corrupti. Primus et pessimus erat eunuchus, homo maleficus, rudis et injustus ; qui totam imperii summam nutu suo movens sursum deorsum versabat, et erat quasi imperatoris flagellum. Ille Michaeli acriter institit ut imperatricem Zoen alloqueretur propter fratris sui filium, ut eum filium scriberet adoptivum. Imperator ejus voluntati paruit, et suum imperatorisque filium adoptavit Michaelem (sic enim ille vocabatur) et Cæsarem eum coronavit, virum stultum, amentem et bellainum. Imperator autem vexatus infir-

(4) [34] Εἶχε δὲ ἀδελφοὺς γνησίους, ἀνθρώπους ἅρπαγας καὶ κακοτρόπους, χωριάτας, χοιροβίους καὶ κακοήθεις. Καὶ ὁ πρῶτος καὶ χειρότερος ἦτον ἀπὸ μικρόθεν εὐνοῦχος, κακοῦργος ἄνθρωπος καὶ ἀπαίδευτος καὶ ἄδικος· καὶ πᾶσαν τῆς βασιλείας τὴν ἐξουσίαν εἶχεν εἰς τὸ θέλημα αὐτοῦ, νὰ τὴν στρέφῃ ἄνω καὶ κάτω καὶ ἦτον ὥσπερ βάγιλλος τοῦ βασιλέως, καὶ ἠνάγκασε πολλὰ τὸν Μιχαὴλ ἵνα συντύχῃ τὴν βασίλισσαν τὴν Ζωὴν διὰ τὸν ἀδελφότεκνον αὐτοῦ, ἵνα ποιήσῃ αὐτὸν ὡς πνευματικὸν υἱόν. Καὶ ὁ βασιλεὺς ἐσυγκατέθη τῇ θελήσει αὐτοῦ, καὶ ἐποίησεν υἱοθετὸν αὐτοῦ τὸν Μιχαὴλ — οὕτως γὰρ

Variæ lectiones et notæ.

[32] Par. 1706. Ἦν δὲ ὁ ἀνὴρ λίαν ἀγαθότατος καὶ πάσης ἠθικῆς ἀρετῆς ἀνάπλεως καὶ τὸν Θεὸν ἐξ ὅλης καρδίας φιλῶν καὶ φοβούμενος Ven. [33] Par. 1708. Συνείχετο πάθει τινὶ λαθραίῳ, ὑφ' οὗ πολλάκις ἐνεργουμένος κατὰ γῆς ἄφωνος ἔῤῥιπτο, καὶ νεκρῷ [ὅμοιος] δι' ὅλης μιᾶς ὥρας ἔκειτο ἕως αὐτὸν καταλιπόντος τοῦ συμπνίγοντος δεινοῦ, εἰς τὴν προτέραν ἐπανέρχεται αἴσθησιν Ven.

Digitized by Google

ὠνομάζετον — εἰς τὴν βασίλισσαν, καὶ ἔστεψεν αὐ- A mitate qua laborabat, propriaque voluntate et virtutis amore impulsus, abdicavit imperium, coronamque ac diadema et omnes regni delicias et honores recusans, factus est monachus, et a mundi tumultu in magnam transiit serenitatem. Cura vero imperii recidit in imperatricem Zoen et in viri sui fratris filium nequam, Michaelem.

τὸν Καίσαρα, ἄνδρα μωρὸν καὶ ἀνόητον καὶ κτηνώδη. Ὁ δὲ βασιλεὺς, ἐνοχλούμενος ὑπὸ τῆς δεινῆς ἀσθενείας ἧς εἶχε, καὶ ἀναγκαζόμενος ὑπὸ τῆς οἰκείας γνώμης ὡς ἀρετῆς φίλος, ἐξαφῆκε τὴν βασιλείαν καὶ τὸ στέμμα καὶ τὸ διάδημα καὶ πᾶσαν ἀπόλαυσιν βασιλικὴν καὶ δόξαν, καὶ ἐγένετο μοναχὸς καὶ ἀπὸ τὰς ταραχὰς τοῦ κόσμου ἔδραμεν εἰς μεγάλην γαλήνην. Ἡ δὲ φροντὶς τῆς βασιλείας ἐπέμεινεν εἰς Ζωὴν τὴν βασίλισσαν, καὶ τὸν ἀδελφότεκνον τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἐκεῖνον τὸν μιαρὸν Μιχαήλ. [38]

876 [Η'] *Βασιλεία Μιχαὴλ τοῦ Καλαφάτου.*

[39] Τῷ ϛφνδ' ἔτει τοῦ κόσμου, τῆς δὲ θείας σαρκώσεως ,ανδ' ἐβασίλευσε Μιχαὴλ ὁ Καλαφάτης, ἄνθρωπος διαμονιάρις καὶ προβατόνους, καὶ εἶχεν ἀπὸ τὸ φυσικὸν αὐτοῦ πολλὴν μωρίαν καὶ ἀπαιδευσίαν. B

(2) [37] Ἡ δὲ νεότης καὶ ἡ αὐθεντία καὶ ἡ ἀλαζονεία συνηνώθησαν μετὰ τῆς μωρίας καὶ ἀπαιδευσίας, καὶ ἐποίησαν κακὸν μέγαν. Ὁμοίαζεν γὰρ ἕνα ἄγριον βορδόνιν, ὅταν οὐδὲν δέχεται χαλινάριν εἰς τὸ στόμα αὐτοῦ, ἀμὴ λακτίζῃ ἀτάκτως· καὶ ἔνθα ἔπρεπε νὰ στρέψῃ μεγάλην τιμὴν καὶ φιλοτιμίαν εἰς τοσοῦτον ἀξίωμα καὶ καλὸν ὅπερ εὗρεν ἀπὸ τὴν βασίλισσαν, τοσούτας πικρίας μεγάλας ἐπότιζεν. Καὶ τότε ἐνόησε καὶ αὐτὴ ποταπὸν ἐχθρὸν ἔτρεφε, καὶ οἷον ὄφιν περιέθαλπεν εἰς τὸν κόλπον αὐτῆς, καὶ ὁποῖον δράκοντα ἔδωκε τῆς βασιλείας τὸ βυζὶν νὰ τὸ θηλάζῃ. Ἐπεὶ γὰρ ἦλθεν ὁ Μιχαὴλ εἰς τόσην μεγάλην ἀξίαν, καὶ ἐπελάβετο πραγμάτων ἀξιολόγων καὶ ἀναγκαίων, ἄνθρωπος νέος, ἄβουλος, ἀδόκιμος, ἀλα- C ζονικὸς, καὶ διὰ τοῦτο ἐξεκυλίσθη καὶ ἔπεσεν εἰς κρημνὸν μέγαν. Ἡ γὰρ εὐτυχία ὥσπερ μόλιβδός ἐστιν· καὶ ἂν οὐδέν ἐστι καλὰ δυνατὸς ὁποῦ νὰ βαστάξῃ αὐτὴν καὶ κυβερνήσῃ μετὰ φρονήσεως, ἐμπίπτει εἰς τὴν γῆν πρόμητα καὶ συντρίβεται. Καὶ πρῶτον μὲν ἔβαλεν ἀρχὴν ἀπὸ τοὺς ἄρχοντας καὶ τοὺς ὑψηλοτέρους τῆς πόλεως, καὶ ἐκόλαζεν αὐτοὺς μετὰ μανίας βαρβαρικῆς καὶ εὐνούχιζεν αὐτοὺς, ὥστε καὶ πολλοὶ ἀπὸ τὸ μέγα κακὸν τοῦτο παρηλλάγησαν ἀπὸ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, καὶ οὐκ ἐγνώριζαν αὐτοὺς ἐὰν ἦσαν ἄνθρωποι. Οὕτως οὖν ἐφάνη κακὸς καὶ ἄγριος ἀπὸ τὴν ἀρχὴν, ὅτι ἀπὸ τὴν πρώτην ἡμέραν τὸν ἐγνώρισαν ἀνωφέλητον. Εἶτα ἐπερισύναξεν κοπέλους νέους καὶ μωροὺς καὶ εἶχεν αὐτοὺς εἰς τὴν βουλὴν αὐτοῦ. Καὶ ἐξώρισε τὰ, βα- D σιλίσσας τὴν Ζωὴν καὶ τὴν Θεοδώραν, καὶ ἀπέστειλεν αὐτὰς εἰς νησίν, καὶ ἐφόρεσεν αὐτὰς μαῦρα. Τοῦτό δὲ ἐποίησεν εἰς ὀδυνηρὰν αὐτοῦ ἡμέραν, ὅτι ἔβριψεν ἐπάνω του μεγάλας ὀχλήσεις καὶ ταραχὰς, ἃς οὐκ ἠδυνήθη ἐπιστρέψαι εἰς γαλήνην. Τότε μαθεῖν χρὴ ἀπὸ τὸ γεγονὸς **877** τὸ συμβὰν καὶ ποταπὴν ἔχειν ὑποταγὴν τὸ κοινὸν

VIII. *Regnum Michaelis Calaphatis.*

Anno mundi sexies millesimo quingentesimo quinquagesimo quarto, divinæ Incarnationis millesimo quinquagesimo quarto, regnavit Michael Calaphates, homo diabolicus, mente pecus, et a natura multam stultitiam et rudiitatem sortitus.

Imperitia, dominatio et arrogantia conjunctæ cum stultitia et ignorantia, nequissimum eum fecerunt : similis enim erat equo fero qui non patitur in ore suo frenum, sed violenter calcitrat ; et cum debuisset imperatricem magno prosequi honore et studio propter tantum fastigium et beneficium, eam magnis exposuit miseriis. Tunc vidit et ipsa qualem aluisset inimicum, qualemque serpentem in suo fovisset gremio, et qualem edidisset draconem imperii sinus ut ab eo sugeretur. Ubi enim Michael ad summam pervenit dignitatem, resque gravissimi ponderis ac momenti suscepit, cum esset adolescens, imprudens, inglorius et arrogans, in ingens decidit præcipitium. Nam felicitas plumbo similis est : si quis bene par non est ei ferendæ et cum prudentia regendæ, pronus in terram corruit et interit. Ac primo quidem initium auspicatus est a primoribus et proceribus urbis, eosque barbarice tractando eunuchos fecit, ita ut multi propter ingens istud malum ab humana natura delapsi nescirent an ipsi essent homines. Sic igitur a principio se malitiosum et crudelem præbuit, ut a prima die exsecrationi esset. Deinde congregavit remiges juvenes et stultos, eosque in consiliarios assumpsit ; imperatrices vero Zoen ac Theodoram in exsilium conjecit, relegavitque in insulam, et male tractavit. Sed hoc fecit sibi in malum, nam in se concitavit ingentes turbas ac tempestates, quas non potuit averruncare. Porro ex ea quæ tunc accidit calamitate videre est quam subditus sit communis vulgus clementi, mansuetoque ac beneficio principi, et quantum valeat rex quem suus amat populus. Ut enim compertum est Michaelem imperatrices expulisse in insulam, earum genas percussisse, ac truciter tractasse, irata multitudo, et unanimi clamore impetuque et consilio sumpserunt lapides, baculos, et quid-

Variæ lectiones et notæ.

[38] Par. 1708. Καὶ δὴ ἕνα τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ παῖδα, συνώνυμον αὐτοῦ Μιχαὴλ, προχειρίζεται εἰς βασιλέα καὶ πρότερον αὐτὸν υἱοθετήσας τῇ βασιλίδι Ζωῇ· οὗ δὴ γεγονότος, ὁ βασιλεὺς καὶ τοῦ χαλεποῦ ἐκείνου πάθους ἐπισυχνάζοντος, ἐξατενίσας καὶ πρὸς μετάνοιαν καὶ τὸ μοναχικὸν σχῆμα ἐρωτικῶς ἔχων ἀεί, εἰς τὸ παρ' αὐτοῦ κτισθὲν μοναστήριον τοῦ Κοσμιδίου κατέρχεται, καὶ αἴφνης ἀποκείρεται, καὶ ὀλίγον ἐπιβιοὺς, πρὸς ὃν ἠγάπησε Θεὸν ἐξεδήμησεν ὁ ἀοίδιμος, καὶ χοροῖς ἀγγέλων συναριθμεῖται Ven. 276. [39] 1041. [37] Par. 1708. σοη'. M. ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ ὁ Κ. ιϛ. μῆνας δ'. Ven. 277b-26. κυπήλους?

Digitized by Google

quid unusquisque corripere posset, hic gladium, ille securim, tertius subulam, alius scalprum. Egressæ sunt et mulieres saxis lignisque armatæ, et cum clamore cursuque effrenato irruerunt ad imperatorem imperatrices efflagitando, eumque magnis affecerunt probris et contumeliis. Tunc Michael, qui prius erat vultu truci ut draco, humiliatus ac tremuit ut lepus, et deposuit audaciam et arrogantiam, et statim maxima cum celeritate misit reduxitque imperatrices et eis paternum restituit regnum. Attamen seditio non exstincta est, sed magis accensa, et populus vehementem servabat iram in exsecrabilem istum et abominabilem. Qui cum videret in quanto vitæ periculo et angustia versaretur, ursi instar a multis canibus cito ad sui salutem meditatus est fugam, et fugit quidem ut lepus in latibulum, cucurritque in ecclesiam et subter sacram mensam altaris sancti se abscondidit. At vulgi ira ipsius ignis vim superat. Penetraverunt enim templum in quo miser amplectebatur aram, eumque prehenderunt multa vociferantem lamentantemque ac deprecantem ; sed ejus oculos gladio effoderunt ; apprehenderunt quoque patruum ejus illum eunuchum et merito oculis privarunt.

τοῦ λαοῦ εἰς ἡμερον καὶ γλυκὺν αὐθέντην καὶ εὐεργέτην, καὶ πόσα δύναται βασιλεὺς, ὅταν ἀγαπᾷ αὐτὸν ὁ λαὸς αὐτοῦ. Οὕτως γὰρ, ὡς ἤκουσαν οἱ πάντες ὅτι ὁ Μιχαὴλ ἐξώρισε τὰς βασιλίσσας εἰς νησὶν καὶ ἔκοψε τὰ μάλια αὐτῶν καὶ ἐφόρεσεν αὐτὰς μαῦρα, ἐθυμώθη τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ ὅλον, καὶ ἀπὸ μιᾶς κραυγῆς, καὶ ὁρμῆς, καὶ βουλῆς ἐπήρασι λίθους, ῥάβδους, καὶ εἴτι ἔδραξεν ὁ καθεὶς, ὁ μὲν σπάθην, ὁ δὲ ἀξίνην, ἄλλος σουβλὶν, καὶ ἕτερος ἀπελατίκην. Ἐξέθησαν καὶ αἱ γυναῖκες μὲ πέτρας καὶ ξύλα, καὶ μετὰ βοῆς καὶ δρόμου ἀκρατήτου ἐπήγασιν εἰς τὸν βασιλέα ζητοῦντες τὰς βασιλίσσας. Καὶ ὕβριζαν καὶ ἐποιοῦσαν αὐτὸν ἀτιμίας μεγάλας, ὅτι Μιχαὴλ, ὅστις ἦν πρότερον ἀγριοπρόσωπος ὡς δράκων, ἐταπεινώθη καὶ ἔτρεμεν ὥσπερ λαγωὸς, καὶ ἔχασε τὸ θράσος καὶ τὴν ἀλαζονείαν αὐτοῦ, καὶ μετὰ συντομίας ἔπεμψεν κάτεργα εὐθέως, καὶ ἤγαγον τὰς βασιλίσσας, καὶ ἔδωκεν πάλιν ταύτας τὴν παππογονικὴν βασιλείαν. Ὅμως ὁ θόρυβος οὐκ ἔσβεσεν, ἀλλὰ μᾶλλον ἐξῆψε πλέον· καὶ ὁ λαὸς εἶχε θυμὸν μέγαν ἐπάνω εἰς τὸν κατάπτυστον καὶ μυσαρόν. Καὶ ὡς εἶδε τὴν βίαν καὶ τὴν ταραχὴν ἐκείνην καὶ τὸ πῶς ἐστενοχωρήθη, ὥσπερ ἕνα κακὸν ἀρκούδιν ἀπὸ πολλοὺς σκύλους, τάχα διὰ νὰ γλιτώσῃ [38] τὴν ζωὴν αὐτοῦ, ἐδοκίμασε νὰ φύγῃ· καὶ ἔφυγεν ὥσπερ λαγωὸς εἰς τὴν τρύπαν, καὶ ἔδραμεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐν τῷ ἁγίῳ βήματι ὑποκάτω τῆς ἁγίας τραπέζης. Ἀλλὰ ὅταν κινηθῇ τὸ κοινὸν εἰς μανίαν, νικᾷ καὶ αὐτὴν τοῦ πυρὸς τὴν δύναμιν· ἐσέβησαν γὰρ κἀκεῖσε ἔνδον, ἔνθα ἦν ἐν τῷ ἁγίῳ βήματι, καὶ ἥρπαξαν αὐτόν. Καὶ ἐφώναζε καὶ ἐθρήνει καὶ παρεκάλει πολλά· ἀλλὰ τέως ἐξώρυξαν τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ μετὰ μαχαίρας· ἐπίασαν καὶ τὸν θεῖον αὐτοῦ ἐκεῖνον τὸν εὐνοῦχον, καὶ ἐτύφλωσαν αὐτὸν δικαίως.

Tunc remansit regnum Zoe ac Theodoræ. Imperatrix autem vidit et censuit Romanorum imperium indigere viro gubernatore ac duce, et cupiit procreare filium regni hæredem, quia a duobus quos habuerat viris prolem non suscepisset, eratque semper animo ægra propter orbitatem. Misit igitur in Mitylenem, qui sine mora quemdam abduxerunt virum jucundissimum dulcissimumque nomine Constantinum Monomachum, quem Michael Paphlago imperator exsulem illuc in Mitylenem relegaverat, quia, ut nonnulli dicunt, regnum affectabat. Alii autem asserunt veriorem causam ob quam illum exsilio multaverat, esse quia eum habebat suspectum consuetudinis cum Zoe imperatrice. Quidquid est, eum hanc in insulam relegaverat, et parum abfuit quin oculos ei effoderet. Deinde, cum circumacta esset volubilis temporis rota et jocosa fortunæ vicissitudo, servus et exsul factus est imperator, et supremus Romanorum dominator, et cum Zoe imperatrice matrimonium iniit.

(3) [39] Καὶ ἔμεινεν ἡ βασιλεία εἰς τὴν Ζωὴν καὶ εἰς τὴν Θεοδώραν· ἡ δὲ βασίλισσα εἶδε καὶ διέκρινεν ὅτι ἡ βασιλεία τῶν Ῥωμαίων ἄνδρα χρῄζει κυβερνήτην καὶ ὁδηγόν· εἶτα ἐπεθύμει νὰ **878** ποιήσῃ καὶ παιδὶν νὰ κληρονομήσῃ τὴν βασιλείαν· ὅτι ἀπὸ τοὺς δύο ἄνδρας ὅπου ἔπηρε δὲν ἔτυχε νὰ ἐγγαστρωθῇ, καὶ ἦτον πάντοτε κακόχαρδος διὰ τὴν ἀτεκνίαν. Ἀπέστειλε δὲ εἰς τὴν Μιτυλήνην, καὶ ἔφεραν μετὰ κατέργων ἄνδρα τινὰ χαριέστατον καὶ γλυκύτατον ὀνόματι Κωνσταντῖνον τὸν Μονομάχον, ὃν ὁ πρῶτος βασιλεὺς Μιχαὴλ ἐξώρισε κἀκεῖσε εἰς Μιτυλήνην, διατί ἔλεγαν τινὲς ὅτι θέλει νὰ ἁρπάξῃ τὴν βασιλείαν. Ἄλλοι δὲ ἔλεγον τὸ ἀληθέστερον δι' ἣν αἰτίαν ἐξώρισεν αὐτὸν, ὅτι ὑφοᾶτο αὐτὸν εἰς Ζωὴν τὴν βασίλισσαν. Ἦτον γοῦν ἐκεῖ εἰς τὴν νῆσον περιορισμένος· καὶ παρ' ὀλίγον ἔφθασε νὰ τὸν τυφλώσουν. Εἶτα ὡς ἐγύρισεν ὁ ἄστατος τροχὸς τοῦ καιροῦ, καὶ τὸ ζάρι ὅπερ παίζει ἡ τύχη, ἐγένετο βασιλεὺς ὁ δοῦλος καὶ ἐξορισμένος, αὐθέντης τῶν Ῥωμαίων, καὶ ἡρμόσθη μετὰ Ζωῆς τῆς βασιλίσσης [40].

IX. *Regnum Constantini Monomachi.*

Anno mundi sexies millesimo quingentesimo quin-

[Θ'] *Βασιλεία Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου.*

[39] Τῷ ,ϛφνε' ἔτει τοῦ κόσμου, τῆς δὲ θείας Σαρ

Variæ lectiones et notæ.

[38] γλυτώσῃ Par. [39] Par. 1708. Τοῦτον τὸν Μιχαὴλ [ἅμα] τῷ τῆς ἡλικίας νέῳ καὶ τοῦ βασιλικοῦ ὕψους ἐκ τοῦ αἰφνιδίου ὄγκῳ ἐπαρθέντα ἡ οἰκουροῦσα τῇ τούτου ψυχῇ κακία καὶ τοῦ συνήσοντος αὐτῷ φρονήματος καὶ αὐτῶν τῶν ὀμμάτων αὐτοῦ ἐστέρησεν [40] Par. 1708. Ὁρῶσα δὲ τὰ πράγματα ἡ Ζωὴ δεομένη ἀνδρὸς ἐπιστημονικωτάτου καὶ ζητοῦσα συνοικεῖν ἀνδρὶ διὰ παιδαγωγίαν, μεταπαλεῖται τὸν Μονομάχον Κωνσταντῖνόν ἀπὸ τῆς ἐξορίας καὶ ἀναγορεύει τὸν ἄνδρα βασιλέα, καὶ συνήφθη αὐτῷ Ven. [41] 1042.

Digitized by Google

κώσεως ,ανε' ἐβασίλευσε Κωνσταντῖνος ὁ Μονομάχος [46].

(2) Οὕτως ἐστὶν ὁ κόσμος ἀστάθμητος καὶ ὁ βίος τῶν ἀνθρώπων ὡς παιγνίδι· καὶ οὕτως στρέφει τὰς ὑποθέσεις ὁ τροχὸς ἄνω καὶ κάτω καὶ κυλίει αὐτὰς καὶ κλώθει ὡς θέλει. Λέγουσι δὲ περὶ τούτου τοῦ Μονομάχου ὅτι εἰς τοὺς πολέμους καὶ μάχας καὶ ἅρματα ἦτον ἀδόκιμος· εἰς δὲ τὰ ἄλλα ἦτον ὡραῖος, μεγαλοπρεπὴς καὶ φιλόδωρος, ἥμερος, γαληνός, εὐεργετικός, πρᾶος καὶ συγκαταβατικός. Θάλασσα ἦν εἰς τὰς χάριτας αὐτοῦ καὶ ποταμὸς μεγαλοδωρίας, καὶ πολλοὶ ἔπιαν καὶ ἐχόρτασαν ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ αὐτοῦ· καὶ ὥσπερ Νεῖλος ὁ ποταμὸς πλημμυρεῖ καὶ ποιεῖ ὥσπερ θάλασσα καὶ ποτίζει τὴν γῆν τῆς Αἰγύπτου, οὕτως ἦτον καὶ ἐκεῖνος πλατὺς εἰς πάντας ἀνθρώπους· εἰς πλουσίους, εἰς πτωχούς, εἰς ξένους, εἰς ἀδυνάτους, καὶ εἰς πᾶσαν Ἐκκλησίαν καὶ εἰς μοναστήρια διέβησαν **879** καὶ ἐξεκενώθησαν τὰ ἀγαθὰ αὐτοῦ, καὶ εἰς πολλοὺς τόπους ἔκτισε διαφόρους ναοὺς καὶ μεγάλους.

(3) [47] Καὶ εἴ τις βούλεται γνωρίσαι τὴν φιλοτιμίαν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ καὶ τὸ φιλόκοσμον, ἂς ἰδῇ τὴν λαμπρὰν καὶ μεγάλην μονήν, ἣν ἔκτισεν ἐξ αὐτῶν τῶν θεμελίων εἰς ὄνομα τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, ἣν λέγουσι Μάγγανα.

(4) [48] Ἀλλὰ μετὰ τοσούτων ὧν εἶχεν ἀγαθῶν, ἦτον ἀσθενὴς, καὶ πάντοτε ἐπόνουν οἱ πόδες αὐτοῦ· καὶ ἐκαθέζετο πάντοτε εἰς τὸ παλάτι εἰς ὑψηλὰ καὶ μαλακὰ κραβάτια διὰ νὰ ἀναπαύῃ τοὺς πόδας αὐτοῦ.

(5) [49] Διὰ τοῦτο ἐξέβησαν κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν πολλὰ κακὰ, καὶ ἐξηγέρθησαν κύματα μεγάλων συμφορῶν. Ἄνθρωπος γάρ τις ὀνόματι Μανιάκης, γιγαντοπόλεμος καὶ ὀξὺς καὶ θρασυκάρδιος, ζέων θυμοῦ καὶ μανίας, ἐσύναξε φοσάτον δυνατὸν καὶ πολὺ, καὶ ἐξέβη μετὰ ὁρμῆς ἰσχυρᾶς, καὶ κατέλυε τὰς χώρας καὶ πόλεις καὶ κάστρα· καὶ ἦλθεν ὥσπερ μαῦρον σύννεφον κατὰ τοῦ βασιλέως, καὶ εἶχεν ἔπαρσιν καὶ ἀλαζονείαν ἀκράτητον. Καὶ τίς ἤλπιζε νὰ γλυτώσῃ [50] ἀπὸ τοσοῦτον κακόν; Ἀλλ' ὃν ὁ Θεὸς φυλάσσει, οὔτε γίγαντας τρέμει, οὔτε θηρία φρίττει, ἀλλ' οὔτε κάμινον οὔτε σίδηρα· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Μανιάκης οὐκ ἴσχυσε βλάψαι τὸν βασιλέα, ἔχοντος αὐτοῦ τὸν Θεὸν βοηθόν· καὶ ὡς ἐγένετο πόλεμος, ἔδωκαν αὐτὸν εἰς τὴν πλευρὰν κονταρέαν· καὶ ἔπεσε, καὶ ὅλοι ἐγλήτωσαν ἀπὸ τὰς χεῖρας αὐτοῦ.

(6) [51] Ἀλλ' ἀπ' ἐκεῖνον πάλιν ἐξέβη ἄλλον μέγα καὶ κακόν. Ὁ Τορνίκος, ἄλλον φοβερὸν καὶ ἀνήμερον θηρίον, συντρίβων καὶ καταλύων τὰ ἐναπολειφθέντα. Ἀλλὰ καὶ τοῦτον συντόμως ἀφεῖλεν ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ· καὶ εἰς τὴν σύναψιν τοῦ πο-

quagesimo quinto, divinæ Incarnationis millesimo quinquagesimo quinto, regnavit Constantinus Monomachus.

Sic mundus est instabilis, et vita hominum quasi puerilis ludus; sic fortunæ rota conditiones vitæ sursum deorsum vertit volvitque ac velut stamen pro libitu ducit. Dicitur autem hic Monomachus in bello præliisque et circo inglorius fuisse, in aliis vero rebus maturus, magnificus et munificus, mitis, serenus, beneficus, mansuetus et obsequiosus. Erat quasi gratiarum mare et munificentiæ fluvius, et multi bonis ejus potabantur et satiabantur; et quemadmodum Nilus flumen exundat ut mare et Ægyptiorum terram irrigat: sic et ille erat largus in omnes homines; in divites, in pauperes, in hospites, in infirmos. In omnem Ecclesiam et in monasteria diffluebant et exhauriebantur ejus bona, in multisque locis diversa magnaque templa ædificavit.

Quod si quis velit cognoscere animæ ejus magnificentiam et liberalitatem, videat splendidum et ingens monasterium, quod ab ipsis fundamentis construxit in nomine sancti martyris Georgii, quod Mangana nomen habet.

Sed tot pollens dotibus, infirmus erat pedibusque semper laborans; et sedebat semper in palatio super altis mollibusque cubilibus, ad leniendos pedum suorum dolores.

Propterea in eum irruerunt tunc temporis multa mala, et commoti sunt ingentium fluctus calamitatum. Homo enim quidam, nomine Maniaces, bellator giganteus, acer et audax, animo et furore fervens, collegit exercitum potentem ac multum, vehementique cum impetu irruens vastavit campos, urbes et oppida, et imperatori ingruit velut obscura nubes, effrenata elatus insolentia. Quis porro sperasset a tanto malo liberationem? Sed quem Deus custodit, is neque gigantes formidat, neque feras horret, neque ignem, neque ferrum. Ideo et Maniaces nocere haud valuit imperatori Deum habenti auxiliatorem: siquidem commisso prælio, latus ejus lancea perforatum est, ceciditque, et omnes ex ejus manibus fuerunt erepti.

Sed in eum rursus irruit aliud ingens malum: Tornicus, alia tremenda et immanis bellua, conterens ac diripiens quæ supererant. At istum quoque brevi sustulit divina justitia: consertis enim manibus, pectore confossus est et mortuus. Tunc

Variæ lectiones et notæ.

[46] 46 Par. σοϐ'. K. ὁ M. ἐϐ. ἔτη ις' Ven. 277. [47] Par. 1708. Οὗτος ἀνὴρ ἦν ἀγαθὸς καὶ πάντας εὐεργετῶν καὶ ὑπὸ πάντων δοξάζεσθαι καὶ κολακεύεσθαι [ἄξιος]· ἔχαιρε δὲ θεάτροις καὶ μίμοις Ven. [48] Par. 1708. Οὗτος τὸ τῶν Μαγγάνων λαμπρότατον μοναστήριον ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγ. Γ. ἐκτ. Τῷ δὲ α' ἔτει αὐτοῦ, τελευτήσαντος τοῦ πατριάρχου Ἀλεξίου καὶ ταφέντος εἰς τὸ παρ' ἐκείνου κτισθὲν μοναστήριον, χειροτονεῖται πατριάρχης Μιχαὴλ μοναχὸς καὶ ἐπισκόπησεν ἔτη ιε' Ven. [49] Par. 1708. — [50] γλυτ. Par. [51] Par. 1708.

Digitized by Google

imperator pace gavisus est, quam nulla unquam turbavit procella.

Multis pressus animi ægritudinibus, solvit et ipse naturale morti debitum, rursusque regnum remansit Theodoræ imperatrici : nam Zoes prius decesserat.

X. *Regnum Theodoræ Porphyrogenitæ.*

Peracto brevi tempore in potestate præsentiens Theodora mortem suam (erat autem virgo), jamjam moritura invenit quemdam senem tremulum ac debilem, nomine Michaelem, virum ex Byzantio oriundum, ad rerum vero ac præsertim tanti imperii administrationem minime natum, tum quia moribus simplicior, tum quia longævus erat et ætatis provectæ : non tantum enim senex erat, ut a multitudine vocabatur, sed etiam decrepitus. Hunc igitur ut eligat successorem ministri suadent Theodoræ : quæ statim imperatorio Michaelem cingit diademate, postquam hic tremendo pollicitus jurejurando se nihil unquam sine illorum consilio in imperii administratione gesturum. Deinde imperatricem defecit spiritus, post regnum unius anni, mensium duodecim.

XI. *Regnum Michaelis* (*Stratiotici*).

Quo igitur modo dictum est, senex Michael imperator proclamatus a senatoribus et a multitudine, plus æquo liberalis visus est, quemque horum ad altas dignitates promovens et honores incongruos plurimis distribuens. Militum vero copias et imprimis eorum præcipuos, quibus peditum equitumque præfectura pridem distributa erat, longe aliter quam cæteros tractavit, neque enim liberalem se præbuit in illos qui urbium reginam modo ceperant, neque benignis quidem eos excepit verbis. Erat præerant duo viri, magistri ambo et genere clari, nec minus belli peritia ac fortitudine et animi audacia præfulgentes. Horum unus erat Isaacus Comnenus, alter vero Catacalon Tecaumenus, cui patria erat Colonia. Erat quidem Antiochiæ dux ; vix autem proclamatus Michael eum de munere deposuit, et statim cognatum Michaelem magistrum et Antiochiæ ducem instituit, eique Urani cognomen imposuit, ut a prisco Urano ducere originem videretur. Illum igitur Tecaumenum, quod haud bene officio esset functus, sed dissipasset facultates molestusque subditis fuisset, temerario reprehendit impetivitque probris et contumeliis affecit. Imo cum alii clarissimi viri qui cum eo exercituum duces erant, defendere virum conati essent, contra λέμου ἐτόξευσαν **880** αὐτὸν ἐν τῷ στήθει, καὶ ἀπέθανε. Τότε εἰρήνευσεν ὁ βασιλεὺς καὶ οὐκ εἶχέν ποθεν ὀχλησιν.

(7) [48] Ἀναγκάζοντες αὐτὸν αἱ πολλαὶ κακοψυχίαι. ἔδωκεν καὶ αὐτὸς τὸ φυσικὸν χρέος τοῦ θανάτου · καὶ πάλιν ἐπέμεινεν ἡ βασιλεία εἰς Θεοδώραν τὴν βασίλισσαν · ἡ γὰρ Ζωὴ προετελεύτησεν.

[Ι'] *Βασιλεία Θεοδώρας τῆς Πορφυρογεννήτου.*

Ἐπεὶ δὲ ἐβίβαζεν ὀλίγον καιρὸν εἰς τὴν ἐξουσίαν καὶ προεγνώρισε τὸν θάνατον αὐτῆς, ἦτον γὰρ παρθένος, καὶ ὡς ἔμελλε τελευτᾷν, εὗρε τινὰ γέροντα τρομαλαῖον καὶ ἀδύνατον ὀνόματι Μιχαὴλ, ἀνὴρ ἐκ Βυζαντίου μὲν γεγονώς, πρὸς πραγμάτων δὲ καὶ ταῦτα τοσαύτης ἡγεμονίας μεταχείρησιν ἀποπεφυκὼς ἔκ τε φυσικῆς νωθείας καὶ ἀφελείας καὶ διὰ χρόνου μῆκος, ὃ τῇ ἐκείνου παρεξετάθη ζωῇ (ἤδη γὰρ οὗ γέρων ἦν, ὡς παρὰ τοῦ δημώδους πλήθους ὠνόμαστο, ἀλλὰ πρεσβύτης). Τοῦτον οὖν πείθουσι τὴν Θεοδώραν ἀντικαταστῆσαι τῇ βασιλείᾳ · καὶ αὐτίκα ταινιοῖ τῷ βασιλείῳ τὸν Μιχαὴλ διαδήματι, πρότερον ὅρκοις καταληφθέντα φρικώδεσι, μήτι τῆς ἐκείνων γνώμης χωρὶς ἐπὶ ταῖς τῆς βασιλείας οἰκονομήσασθαι διοικήσεσιν. Ἐπὶ τούτοις τὴν βασιλίδα τὸ πνεῦμα ἐξέλιπε μοναρχήσασαν ἔτος ἐπὶ ἐννέα μησίν [49].

[ΙΑ'] [50] *Βασιλεία Μιχαήλ.*

Ὃν οὖν εἴρηται τρόπον ὁ πρεσβύτης Μιχαὴλ αὐτοκράτωρ ἀναρρηθεὶς τοῖς μὲν τῆς γερουσίας καὶ τῷ δημώδει πλήθει καὶ παρὰ τὸ προσῆκον ὤπτο φιλοτιμότατος, ἕκαστον τούτων εἰς βαθμοὺς προβιβάζων ἀξιωμάτων καὶ τιμὰς προσνέμων ἀκαταλλήλους τοῖς πλείοσι · τοῖς δὲ στρατιωτικοῖς καταλόγοις, καὶ μάλιστα τοῖς **881** τούτων ἐξόχοις, οἷς στραταρχεῖν τε καὶ ἰλαρχεῖν ἀπονενέμητο πρὸ πολλοῦ, καὶ λίαν ἀντιῤῥόπως τοῖς ἄλλοις ἐκέχρητο. Οὔτε γὰρ φιλότιμόν τι πρὸς αὐτοὺς ἐπεδείξατο, ἄρτι καταλαβόντας τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων, οὔτε [μὴν πραεῖσιν αὐτοὺς ἐδεξιώσατο ῥήμασιν. Ἦστην δὲ τούτων πρωτεύοντε] ἄνδρε διττὼ, μαγίστρω μὲν ὄντε καὶ ἄμφω, λαμπρῶ δὲ τὰ γένη · καὶ οὐχ ἧττον στρατηγικῇ συνέσει καὶ κράτει χειρῶν καὶ θάρσει ψυχῶν εἰχέτην τὴν περιφάνειαν. Τούτων ἄτερος ἦν ὁ Κομνηνὸς Ἰσαάκιος, ὁ δὲ λοιπὸς ὁ Κατακαλὼν ὁ [51-57] (οὐ) Κεκαυμένος, ᾧ Κολώνεια ἡ πατρὶς, ὃν καὶ δοῦκα Ἀντιοχείας τυγχάνοντα ἅμα τῇ ἀναῤῥήσει παρέλυσε τῆς ἀρχῆς, τὸν οἰκεῖον ἀνεψιὸν Μιχαὴλ αὐτίκα μάγιστρόν τε καὶ δοῦκα τῆς Ἀντιοχείας προχειρισάμενος καὶ Οὐρανὸν ἐκεῖνῳ θέμενος τὸ ἐπώνυμον, ἵνα πρὸς τὸν ἀρχαῖον Οὐρανὸν ἀναφέρειν δοκῇ τὸ γένος. (2) Τοῦτον τοίνυν τὸν Κεκαυμένον ὡς δῆθεν μὴ καλῶς χρησάμενον τῇ ἀρχῇ, ἀλλὰ τὰς [58] δυνάμεις καταλελυκότο

Variæ lectiones et notæ.

[48] Par 1708. [49] Par. 1708 in margine adjungens : λείπεται ἀπὸ τὸ ἀντιβόλ. (1050) Θνήσκει δὲ ἡ βασίλισσα Ζωὴ, καὶ θάπτεται λίαν βασιλικῶς ἐν τῷ παρ' αὐτῆς ἀνεγερθέντι ναῷ τοῦ Ἀντιτωνίτου. Ὁ δὲ βασιλεὺς δωρεὰς καὶ ἐτησίους ῥόγας πάσαις ἐδωρήσατο ταῖς ἐκκλησίαις τοῦ Θεοῦ. Τελευτᾷ δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς M., καὶ θάπτεται εἰς τὸ παρ' αὐτοῦ οἰκοδομηθὲν μοναστήριον, καταλιπὼν τὴν Θεοδώραν μόνην βασίλισσαν Ven. [50] Par. 1708. ἐξ ἑτέρου (scl. Zonara) σπ'. M. ὁ γέρων ἐβασίλευσεν ἔτος ἕν. Οὗτος τὸν τῆς βασιλείας στέφανον καὶ τὸ ὄνομα μόνον εἶχε· τὰ πράγματα δὲ διῳκεῖτο οὐχ ὡς τῷ βασιλεῖ, ἀλλ' ὡς ἐδόκει τοῖς ἀνθρώποις τῆς Θεοδώρας Ven. [51-57] ὁ κεκ. Κατ. Zon. [58] τε Zon.

Digitized by Google

καὶ φορτικὸν τοῖς ὑπὸ χεῖρα γενόμενον, καὶ ἐπέπληξεν ἰταμώτερον καὶ ὀνείδεσιν ἔβαλλε καὶ οὐδ' ἐφείσατο ὕβρεων· ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων λαμπροτάτων ἀνδρῶν καὶ συνταγματαρχούντων ἐκείνῳ[59] ὑπεραπολογήσασθαι τοῦ ἀνδρὸς ὡρμηκότων, οὐδ' ἐπ' ἐκείνους τῆς γλώττης ἐφείσατο, οὔτε μὴν αὐτὸν ἠδέσθη τὸν Κομνηνόν.

A eos etiam lingua non pepercit, nec Comnenum ipsum reveritus est.

(3)[60] Ταῦτα τοὺς στρατιώτας εἰς ἀθυμίαν ἐνέβαλε τοῖς μὲν ἄλλοις φιλοτιμότατον ὁρῶντας[61] τὸν Μιχαήλ, ἑαυτοῖς δὲ μηδ' ἐν λόγοις τὸ εὐμενὲς ἐνδεικνύμενον. Ὅμως μέντοι ἐπέσχον μηδέν τι νεωτερίσαι, ἀλλὰ καὶ δευτέραν πεῖραν ἐπαγαγεῖν ἐβουλεύσαντο[62].

Hinc milites animo fracti sunt, videntes Michaelem aliis quidem liberalitatem sibimetipsis vero ne in verbis quidem benevolentiam ostendere. Attamen ab omni rerum commutatione abstinuerunt, imo voluerunt secundum tentare experimentum.

(4)[63] Ἀλλ' ἑτέραν κατὰ τοῦ βασιλέως προτέραν τούτων ὁ λόγος διηγησάσθω νῦν ἐπανάστασιν [καὶ οὕτω πρὸς τὴν τῶν ἀνδρῶν τούτων **882** ἐπανελεύσεται]· ὁ γὰρ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου ἐξάδελφος, ὁ πρόεδρος Θεοδόσιος, ἄρτι τοῦ Μιχαὴλ [ἀναῤῥηθέντος περὶ — δείλην ὀψίαν διὰ τῆς ἀγορᾶς ἀπῄει[64] ἑαυτῷ προσήκειν τὸ κράτος λέγων[65]].

B

Sed alia huic anterior in imperatorem insurrectio sermone referenda est (sicque ad horum hominum rebellionem transitus erit). Imperatoris enim Constantini Monomachi patruelis, proedrus Theodosius, paulo post Michaelis proclamationem sub vespere in forum prodiit, ad seipsum pertinere auctoritatem dicens.

[ΙΒ']. *Βασιλεία Ἰσαακίου Κομνηνοῦ.*

XII. *Regnum Isaaci Comneni.*

Μετὰ ταῦτα πολλὰς καὶ στάσεις, ἔτι ζῶντος τοῦ Μιχαήλ, ἔλαβε τὴν βασιλείαν Ἰσαάκιος ὁ Κομνηνός. Ἕνα μὲν οὖν ὁ γηραιὸς Μιχαὴλ αὐταρχήσας ἐνιαυτὸν, τῆς βασιλείας ἐκπέπτωκε· καὶ οὐ πολὺ ἐν ἰδιωτικῷ σχήματι βιώσας, ἀπέτισε τὸ χρεών[66].

Post hæc multasque seditiones, adhuc vivo Michaele, potitus est imperio Isaacus Comnenus. Post unum vero imperii annum de regno detrusus est, et cum paulisper privatus vixisset, naturæ debitum solvit.

(2)[67] Ὁ δὲ Κομνηνὸς, τῇ βασιλείᾳ ἐγκαταστάς, ἑαυτῷ τὴν ταύτης ἐπιτυχίαν, καὶ οὐ τῷ Θεῷ, ἐπεγράψατο· καὶ τοῦτο δῆλον, ὅτι τῷ νομίσματι ξιφήρη ἑαυτὸν ἐνεχάραξε, μόνον οὐχὶ βοῶν, ὅτι Τοῦτό μοι τὴν βασιλείαν, καὶ οὐχ ἕτερόν τι προὐξένησε[68].

C

Comnenus autem solio insidens, sibimet tantam fortunam, non Deo ascripsit : id patet ex eo quod in numismate armatum gladio se repræsentavit, tantum non clamans : Hoc mihi, non aliud regnum comparavit.

(3) Τοὺς δὲ συναραμένους αὐτῷ φιλοτιμότατα ἀντημείψατο, καὶ ἔσπευσεν, ἑκάστῳ τὰς ἀμοιβὰς ἀποδοὺς, πάντας οἴκαδε παρασκευάσαι ἀποχωρεῖν, ἵνα μή τι θορυβηθῶσιν[69] ἢ τοῦ δήμου κατεξαναστῶσιν ἀστυπολοῦντες.

Conjurationis suæ conscios largissime remuneravit, et, datis cuique præmiis, omnes domum reverti jussit, ne, in urbe commorantes, rebellarent, populumve ad seditionem commoverent.

(4)[70] Τὸν δὲ πατριάρχην δι' αἰδοῦς ἦγεν ὅτι πολλῆς καὶ τοὺς αὐτοῦ ἀδελφόπαιδας δι' ἐκεῖνον καὶ τιμαῖς ἐτίμησε μεγάλαις[71] καὶ ἀρχαῖς ὑπερηφάνοις ἐπέστησε· χαριζόμενος δ' ἔτι τῷ πατριάρχῃ, καὶ τὴν τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων οἰκονομίαν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀπένειμε, μέχρι τότε τοῦ μεγόλου οἰκονόμου

Patriarcham ipsum quam maxima prosecutus veneratione, nepotes propter eum magnis auxit honoribus excelsisque provexit dignitatibus : patriarchæ etiam gratificans, rerum ecclesiasticarum œconomiam tribuit Ecclesiæ, cum usque tunc magnus œconomus ab imperatore designatus fuis-

Variæ lectiones et notæ.

[59] ἐκείνου Par. 1708. [60] Par 1708. Ἰσαάκιος δὲ ὁ Κομνηνὸς τῶν ἐν ἀνδρείᾳ καὶ συνέσει τότε διαλάμπων καὶ πρωτεύων καὶ μᾶλλον τοῖς πολεμικοῖς ἀνδραγαθήμασιν, οὗτος μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ στρατηγῶν πρὸς τὸν βασιλέα εἰσεληλυθὼς ἐφ' ᾧ παρ' ἐκείνῳ καὶ τιμηθῆναι καὶ ἐπαινεθῆναι, τοὐναντίον μᾶλλον παρὰ τῶν διοικούντων ἐξουδενώθη, καὶ ὡς εἷς τῶν ἀφανῶν ἀντ' οὐδενὸς ἐλογίσθη Ven. 278. 279. [61] ὁρῶντος Par. [62] Par. 1708. Ὃς τῇ τοιαύτῃ ἀτιμίᾳ τὴν καρδίαν ἀλγήσας καὶ τἄλλα μακρύθυμος ὤν, τότε φιλοσοφήσας οὐκ ἠδυνήθη, ἀλλὰ συγκαλεσάμενος τοὺς τῶν στρατηγῶν περιφανεστέρους καὶ τὰ τῆς γνώμης αὐτοῦ ἐξειπὼν εὑρίσκει πάντας περὶ τὰ βουλευόμενα ἑτοιμοτέρους Ven. [63] Πρ. δὲ ὁ λ. ἐτ. τοῦ B. Zon. cf. Ced. 619,12. Καὶ δὴ τῶν βασιλικῶν οἱ πάντες ἐξελθόντες καὶ τῆς πόλεως ἀνεχώρησαν Ven. 279. [64] Zon. 207 C.—210 E. [65] Καὶ εὐθὺς τὸν τῆς Ἀνατολῆς ὅλον συναθροίσας στρατὸν καὶ βασιλεὺς αὐτοκράτωρ ὑπ' αὐτῶν ἀναγορευθεὶς ὁ Κομνηνὸς Ἰσάκιος σὺν παντὶ τῷ πλήθει καταλαμβάνει εἰς τὴν Νίκαιαν. Ὁ δὲ βασιλεὺς Μιχαὴλ αὐτὸς ἑτοιμος ἦν ἄνευ ὄχλου καὶ πολέμου παραχωρῆσαι τῷ Κομνηνῷ τῶν βασιλικῶν σκήπτρων· οἱ δὲ οἰκοῦντες οὐκ εἶων τοῦτο γενέσθαι. Ὅθεν καὶ πόλεμον συγκροτησάμενοι, Ἰσάκιος νικητὴς ἀνεφάνη, καὶ Μιχαὴλ ἀποκαρεὶς ἀνεχώρησεν. Ὁ Ἰσάκιος δὲ παρὰ πάντων εὐφημούμενος εἰσῆλθε [καὶ] βασιλεύς. Ven. 279. [66] Par. 1708. σπα'. Ἰσ. ὁ Κ. ἐ6. ἔτη β' καὶ μῆνας β'. Οὗτος εἶχε γυναῖκα βασίλισσαν Αἰκατερίναν Ven. 280 [67] τῆς βασιλείας κατ. Par. [68] Par. 1708. Φρονιμώτατος δὲ ὢν ὁ βασιλεὺς οὗτος, δραστικωτάτως ἥπτετο καὶ τῶν πραγμάτων καὶ τοῦ ταχέως· ἦν καταπειθὴς Nen. cf. Scyl. 641,3—5 [69] θορυβήσωσι Zon. [70] Par. 1708. ἀλλὰ πείρᾳ τοὺς ἀνθρώπους ἠγάπα καὶ οὐ κολακείᾳ οὐδὲ ἀξιώματι Ven. cf. Scyl. 642,5-9 [71] ἐτ. μείζοσι Zon.

Digitized by Google

set, sicut et sacri custos thesauri : ambos vero patriarchæ jurisdictioni subjecit.

Nunc vero dicendum quomodo regnum deposuerit, quamvis non consonent circa hoc scriptores. Etenim juxta disertum sapientissimumque Psellum, cum venationi imperator vacaret, armatamque lancea dexteram in ursos et apros intenderet, febri flamine latus ejus, indeque invasit eum fremitus, et febris in visceribus exarsit. Cum autem jamjam aperiendum esset latus, spiritusque deficeret, et exinde vita ejus valde dubia, vel omnino desperata esset, Constantinum Ducam imperio præposuit, et ad meliorem transiit vitam. Thracesius vero narrat imperatorem venatum esse circa Neapolim, sed, ut refert, alicubi apparuit ei sus visu horribilis, et Comnenus, laxatis equo habenis, persecutus est aprum, qui mare ingressus e conspectu se sustulit. Tum ceu fulgur obvenit imperatori splendor, cujus jactu perturbatus princeps, de equo decidit, humique jacebat, spumam ex ore mittens et omni sensu destitutus. Inde nave conscensa, vectus est in urbem imperialem, et cum paulisper ægrotasset, morbusque insanabilis censeretur comam totondit, et purpuræ loco asperum induit pannum, Constantino Duca imperatore instituto, et sic in Studii sese inclusit monasterio, ibique reliquam transegit vitam validus.

A προχειριζομένου παρὰ **883** τοῦ βασιλεύοντος, ἀλλὰ μὴν καὶ τοῦ σκευοφύλακος· ἐκεῖνος δὲ καὶ[72] ἄμφω ὑπὸ τὴν τοῦ πατριάρχου ἔθετο ἐξουσίαν[73].

[74](5) Ἀλλ' ἤδη[75] ῥητέον καὶ ὅπως τὴν βασιλείαν ἀπέθετο[76], εἰ καὶ μὴ συμφωνοῦσιν[77] οἱ συγγεγραφότες περὶ αὐτοῦ. Ὁ μὲν γὰρ πολὺς τὴν γλῶτταν ὁ σοφώτατος Ψελλὸς ἐν θήραις ἐκεῖνον λέγει τὸν βασιλέα σχολάζοντα, καὶ συχνάκις τὴν δεξιὰν λογχηφόρον[78] ἐπ' ἄρκτους καὶ σῦας ἐπανατείνοντα, βληθῆναι πνεύματι ψυχρῷ τὴν πλευρὰν, κἀντεῦθεν φρίκην ἐπισυμβῆναι αὐτῷ καὶ πυρετὸν ἐκ τοῦ βάθους ἀναφλεγῆναι, εἰς δὲ τὴν ἐπιοῦσαν νύττεσθαι τὴν πλευρὰν, καὶ τὸ ἆσθμα μὴ ἐῤῥῶσθαι αὐτοῦ, κἀκ τούτων ἀμφισβητήσιμον γενόμενον τὸ βιώσιμον[79], ἢ καὶ ἀπεγνωκότα τέλεον τὴν ζωὴν, καὶ τὸν B δοῦκαν Κωνσταντῖνον τῇ βασιλείᾳ ἐγκαταστήσαντα, πρὸς τὴν κρείττω μετατάξασθαι βιοτήν· ὁ δέ γε Θρᾳκήσιος θηρᾷν κἀκεῖνος τὸν βασιλέα[80] ἱστόρησε περὶ τὴν Νεάπολιν, σῦν δ' ἐπιφανῆναί ποθεν τὴν θέαν φρικτὸν, καὶ τὸν Κομνηνὸν ἐνδεδωκότα τῷ ἵππῳ τὸν χαλινὸν, διώκειν τὸν σῦν· τὸν δὲ εἰσδῦναι τὴν θάλασσαν, γενέσθαι τε ἀφανῆ[81]. Ἐν τοσούτῳ δὲ, ὡς ἐξ ἀστραπῆς, ἐνσκῆψαι λαμπηδόνα τῷ βασιλεῖ, καὶ τῇ ταύτης βολῇ διαταραχθέντα τὸν αὐτοκράτορα, τοῦ ἵππου τε ἐκπεσεῖν καὶ κεῖσθαι [παρὰ] τῇ γῇ, ἀφρὸν τοῦ στόματος ἀποπτύοντα καὶ μηδὲν τῶν κατ' αὐτὸν αἰσθανόμενον· ἀκατίῳ δ' ἐκεῖθεν ἐμβιβασθέντα, κομισθῆναι εἰς τὴν βασιλεύουσαν[82], καὶ νοσήσαντά τι βραχὺ, εἶτα δὴ καὶ ἀπογνωσθέντα, κείρασθαί τε τὴν τρίχα, καὶ ἀντὶ τῆς πορφύρας τραχὺ τριβώνιον ἀμφιέσασθαι, τὸν δοῦκα Κωνσταντῖνον βασιλέα προχειρισάμενον, καὶ οὕτω τῇ τοῦ Στουδίου προσορμίσαι μονῇ, κἀκεῖ τὸ λοιπὸν καταβιῶναι τῆς βιοτῆς ἀναῤῥωσθέντα ἐκ τοῦ νοσήματος[83].

Regnavit autem duos annos tresque menses. Erat in suscipiendo audax, excelsa præditus indole, in rebus gerendis acerrimus, bellicæ artis peritissimus, eloquentiæ rudis quidem, sed studiosus, ejusque alumnos bene habens. Interrogatus vero cur tyrannidem usurpasset : « Me pigebat, inquit, conservo servire ac debita non obtinere. »

C **884** (6) Ἐβασίλευσε δὲ δύο ἐνιαυτοὺς καὶ μῆνας τρεῖς, δραστήριος ὢν καὶ τὸ ἦθος σοβαρὸν ἐνδεικνύμενος, πρὸς πράξεις ὀξύτατος, στρατηγικώτατος τὰ πολέμια, λόγοις μὲν οὐχ ὡμιληκὼς, προσέχων[84] δ' αὐτοῖς καὶ τοὺς τούτων τροφίμους ἀποδεχόμενος[85]. Αἰτιώμενος δὲ ὅτι τυραννίδι ἐπικεχείρηκεν, « Ὤκνουν, ἔλεγε, τῷ συνδούλῳ δουλεύειν καὶ τῶν εἰκότων μὴ τυγχάνειν. »

XIII. *Regnum Constantini Ducæ.*

Anno mundi sexies millesimo quingentesimo septuagesimo tertio, divinæ Incarnationis millesimo septuagesimo tertio, regnavit Constantinus Ducas.

Hic Constantinus Comnenum adjuverat in occupando regno, eique multarum opum thesauros ostendit. Is porro Comnenus vitam amplexus mo-

[ΙΓ']. *Βασιλεία Κωνσταντίνου τοῦ Δοῦκα.*

[86] Τῷ ,ςφογ' ἔτει τοῦ κόσμου, τῆς δὲ θείας Σαρκώσεως ,αογ' ἐβασίλευσε Κωνσταντῖνος ὁ Δοῦκας[87].

(2) Οὗτος ὁ Κωνσταντῖνος ἦτον συνεργὸς τοῦ [Κομνηνοῦ] νὰ ἐπάρῃ τὴν βασιλείαν, καὶ ἔδειξεν αὐτῷ θησαυροὺς χρημάτων πολλῶν. Αὐτὸς δὲ

Variæ lectiones et notæ.

[72] Par. 1708 Scyl. 642,9-643,4 : Τῷ δὲ β' ἔτει τῆς αὐτοῦ βασιλείας ἰνδ. β' Μιχαὴλ τὸν πατριάρχην τῆς ἐκκλησίας ἐξώρισε, καὶ χειροτονεῖ ἀντ' αὐτοῦ πατριάρχην ΚΠ. εὐνοῦχον κοσμικὸν τὸν Δειχούδην, [δς] πρωτοπρόεδρος ὢν (ἦν τῆς συγκλήτου καὶ πρωτοβεστιάριος, ἀνὴρ δραστήρος καὶ σοφός· καὶ ἐπισκόπευσε ἔτη δ' καὶ μῆνας ς'. Ὁ ἐκβληθεὶς Μιχαὴλ θνήσκει μετ' ὀλίγον καὶ θάπτεται ἐν τῷ παρ' ἐκείνου ἐγερθέντι μοναστηρίῳ Ven. 28ab cf. Scyl. 653,6-645,6. [73] ἀποξενώσας ἀμφοῖν τὸ δημόσιον Zon. 211 A—213 A. [74] 1059. [75] Ἃ ἤδη Pa. 1708 350ab. [76] οὗτος ὁ Ἰσαάκιος Zon. 213 B. [77] συμφρον. Zon. [78] λόγχοφ. Zon. [79] εἰ βιώσεται Zon. [80] τοῦτον Zon. [81] ὃν οὐ σὺν οἱ πολλοὶ, φάντασμα δέ τι δαιμόνιον ὑπειλήφασι Zon. [82] τὰ βασίλεια Zon. [83] Ὁ δὲ βασιλεὺς Ἰσ., νόσῳ συμπεσὼν καὶ τὸν θάνατον ὑποπτεύσας καὶ φοβηθεὶς ἕνα τῶν στρατιωτῶν, Κωνσταντῖνον καλούμενον Δοῦκα, βασιλέα χειροτονήσας ἀποκείρεται καὶ εἰς τὴν μονὴν τοῦ Στουδίου ἡσυχάσας καὶ μετὰ μικρὸν θνήσκει, καὶ ἐκεῖσε θάπτεται Ven. cf. Scyl. 667,11-649,8. [84] Par. 1708. [85] σώφρων τε τὰ πρὸς εὐνὴν, κ. τ. λ. Zon. 213 D. [86] 1059. [87] Par. 1708. β. Κ. τοῦ Δουκὸς Κ. ὁ Δοὺξ ἐβ. ἔτη [ζ' καὶ μῆνας] β' Ven. 281a, ς' μῆνας Scyl. Zon.

Digitized by Google

ἐπροαιρέθη τὴν μοναδικὴν πολιτείαν, καὶ ἀπεγυμνώθη οἰκειοθελῶς πᾶσαν βασιλικὴν δόξαν καὶ φαντασίαν, καὶ ἐγένετο μοναχὸς καλὸς καὶ ὄνομος, καὶ δέδωκεν ἑαυτὸν εἰς κακουργίαν πολλὴν τῆς μοναδικῆς πολιτείας καὶ κόπους πολλοὺς καὶ μεγάλους, καὶ ὁ βίος αὐτοῦ ἐγένετο θαυμαστὸς, καὶ οὗτος [88] ἐτελεύτησε καὶ ἐκέρδησε τὴν βασιλείαν [89].

(3) Ὁ δὲ Δοῦκας, ἐπαναλαβὼν τῆς ἀρχῆς τῆς βασιλείας, ἦτον οὔτε πολλὰ πρόθυμος, ἀλλ' οὔτε πολλὰ δειλὸς, ἀναμέσον τῶν δύο. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ θράσος ἐκρατεῖτο· καὶ πάλιν νὰ ὑπάγῃ νὰ κρημνίσῃ ὅπου ὀρθώσῃ ἄσκοπα, οὐδὲν τὸν ἐφαίνετο καλόν. Εἶχε δὲ καὶ παιδία ἑπτά [90].

[91] (4) Τούτου τῷ δ' ἔτει τῆς βασιλείας θνήσκει ὁ πατριάρχης Κωνσταντῖνος, καὶ ἐχήρευσεν ὁ θρόνος αὐτοῦ ἄνευ ποιμένος μῆνας ε'.

885 [91a] (5) Τῷ δὲ ε' ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ, ἐν ἔτει ἀπὸ κτίσεως κόσμου ,ςφοβ', ἰνδ. α', μηνὶ Ἰανουαρίῳ α', χειροτονεῖται Ἰωάννης ὁ Ξιφιλῖνος πατριάρχης ΚΠ., καὶ ἐπεσκόπευσεν ἔτη ια', μῆνας ζ' εὐσεβῶς καὶ θεαρέστως καὶ πᾶσαν μαθήσεων παιδείαν ἄριστα ἐξησκηκώς. Οὗτος καὶ ἐν τῷ ὄρει τοῦ Ὀλύμπου μονάσας ἄρτι παρὰ Κωνσταντίνου τοῦ Δουκὸς μετήχθη ἐκεῖθεν, καὶ εἰς τὸν πατριαρχικὸν ἀνήχθη θρόνον, ἀνὴρ καθαρώτατος καὶ ἁγνότατος. Οὗτος τὴν Μεγάλην ἐκκλησίαν ἀνελάμπρυνε καὶ κατεκόσμησε, πάσας τὰς ἐν αὐτῇ ἀναστηλωμένας εἰκόνας τῶν ἁγίων ἀνακαινίσας [92].

[93] (6) Καὶ ὡς ἔμελλε καὶ αὐτὸς τελευτᾷν, εἶχε μεγάλας φροντίδας καὶ ταραχὴν ἡ καρδία αὐτοῦ. Ἠγάπα τὴν βασίλισσαν, καὶ ἤθελε νὰ τὴν ἀφήσῃ κληρονόμον τῆς βασιλείας μὲ τὰ παιδία αὐτῆς· ἀλλὰ ἐπεὶ ἦτον νέα καὶ εὔμορφος, ἐφοβεῖτο μήποτε ἀρμωθῇ μεθ' ἑτέρου, καὶ ποιήσῃ ἄλλα παιδία, καὶ καταφρονηθοῦν τὰ ἴδια αὐτοῦ καὶ χάσουν τὴν βασίλισσαν εἰς τόπους καὶ χώρας ἄλλας, τὴν δὲ βασιλείαν νὰ ἀφήσῃ εἰς τὰ παιδία αὐτοῦ, καὶ νὰ θέσῃ ἐπ' αὐτοὺς ἐπιτρόπους, ἕως οὗ νὰ μεστώσουν. Ἀλλ' οὐδεὶς τὸ μέλλον δύναται ἐκφυγεῖν. Γνωρίσασα οὖν ἡ βασίλισσα τὴν βουλὴν καὶ τὸ θέλημα τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς, ἐσύντυχέ τον εἰς τὸ πρῶτον λυπητικὰ πολλὰ, καὶ τέλος ὤμοσέ του φρικτοὺς καὶ μεγάλους ὅρκους, ὅτι ποτὲ νὰ μηδὲν ἐπιβλέψῃ εἰς δεύτερον γάμον, μηδὲ ἁρμοσθῆναί ποτε ἑτέρῳ ἀνδρὶ, ἀλλ' ἵνα σωφρονῇ καὶ φυλάξῃ τὴν βασιλείαν διὰ τὰ παιδία αὐτοῦ. Ὁ μὲν οὖν οὗτος ἀπέθανε· καὶ ἀπεφορτίσθη τὸ τῆς σαρκὸς βάρος [94].

[ΙΔ']. [95] *Βασιλεία Εὐδοκίας μετὰ τῶν υἱῶν αὐτῆς.*

[96] Τῷ ,ςφπα' ἔτει τοῦ κόσμου, τῆς δὲ θείας Σαρκώσεως ,απα' ἐβασίλευσεν Εὐδοκία ἡ γυνὴ Κωνσταν-

A nasticam, imperialem omnem sponte sua exuit fastum et splendorem, factusque est monachus optimus et inclytus, et sese dedit duris vitæ monasticæ macerationibus, multisque et magnis laboribus, atque post vitam mirabilem mortuus cœ'este lucratus est regnum.

Ducas vero initium regni auspicatus, neque valde strenuus, neque valde timidus erat, sed inter utrumque medius. Attamen temeritati subjacebat, atque ut præceps rueret quo temere tendebat, nullatenus bonum se præbebat. Erant autem ei septem liberi.

B Anno regni ejus quarto mortuus est Constantinus patriarcha, ejusque thronus absque pastore remansit quinque menses.

Anno regni ejusdem quinto, anno a creatione mundi sexies millesimo quingentesimo septuagesimo secundo, indictione prima, die mensis Januarii secunda, ordinatus est Joannes Xiphilinus patriarcha Constantinopolitanus, et annos undecim sexque menses præfuit hic episcopus pietate insignis gratus Deo, et in omni scientiarum disciplina optime exercitatus. Is, qui Olympum in montem solitarius modo recesserat, inde a Constantino Duca translatus est, et in patriarchalem elatus sedem, vir purissimus et sanctissimus. Idem Magnam ecclesiam illustravit ac decoravit, omnes sanctorum imagines in ea repræsentatas restaurans.

C Cum vero et ipse imperator jamjam esset moriturus, magnis curis et sollicitudinibus angebatur ejus animus. Amabat enim imperatricem, eamque volebat relinquere hæredem regni cum suis liberis; sed cum esset junior et formosa, timebat ne unquam conjungeretur cum altero viro, qui alios procrearet liberos, suos vero despiceret, relegataque imperatrice in alia loca et regiones, regnum propriis permitteret liberis, tutores eis instituens, usquedum plenam attigissent ætatem. At nemo tempus futurum vitare potest. Comperto igitur imperatrix viri consilio et voluntate, primo eum verbis affata est molestis, tandem tremendo pollicita est juramento se nunquam secundum meditaturam matrimonium, sed in continentia victuram D et regnum filiis Constantini servaturam. Hic igitur mortuus est, et mole carnis fuit exoneratus.

XIV. *Regnum Eudociæ cum ejus filiis.*

Anno mundi sexies millesimo quingentesimo octogesimo primo, divinæ Incarnationis millesimo

Variæ lectiones et notæ.

[88] οὕτως? [89] Par. 1708. [90] Par. 1708. Οὗτος εἶχε γυναῖκα βασίλισσαν Εὐδοκίαν τὴν τοῦ Μακεμβολίτου, καὶ παῖδας ἐξ αὐτῆς Μιχαὴλ, ὃν καὶ βασιλέα ποιεῖ, Ἀνδρόνικον καὶ Κωνστατῖνον τὸν Πορφυρογέννητον, ὄντινα καὶ αὐτὸν στέφει, καὶ θυγατέρας Ζωὴν καὶ Μαρίαν, Θεοφανὼ, Ἀναστασίαν, Ἄνναν, Εἰρήνην καὶ Καλήν. — 24 Ven. [91] 1063 [91a] 1064. [92] Ven. 281[ab]. [93] 1067. [94] Par. 1708. Ὁ δὲ βασιλεὺς Κ. θνήσκει καταλιπὼν γυναῖκα βασίλισσαν μετὰ τῶν παίδων αὐτοῦ· θάπτεται ἐν τῇ μονῇ τοῦ Μωλιβωτοῦ ἔξωθεν τῆς Χρυσῆς πόρτας. [95] Par. 1708 σπγ' — Ἐ. καὶ τῶν παίδων ά. Ven. 281[b]. [96] Τῷ ,ςφπα' Par.

Digitized by Google

octogesimo primo, regnavit Eudocia, Constantini uxor, cum filiis suis Constantino, Michaele et Andronico.

Sed tantam tranquillitatem et quietem compensavit magna adversitas et procella, et magnum erat periculum de vita imperatricis et ejus filiorum. Hæc autem erat causa. Erat dux nomine Romanus Diogenes, formosus et vultu decorus, genere Cappadox; strenuus erat et propter dotes quibus fulgebat, dignus qui regnaret. Hic igitur Romanus videns summam rerum et vires ac potestatem Romanorum subjacere lactentibus parvulis et cerussatæ mulieri, erupit velut draco ad sorbendam matrem cum filiis, et neseivit a parvulo uno pumilione cum arcu aquilam in aere volantem in terram dejici, ac tenuem laqueum saginari ab ursis et leonibus. Cum igitur ingenti exercitu congregato calcaret incursaretque imperatorias regiones et urbes, captus est a militibus, catenis onustus et Constantinopolim ductus ad imperatricem ut ab ea morti traderetur tanquam insidiator.

Conversa autem imperatrix, cum vultus ejus decorem ac pulchritudinem vidisset, mirata est, et vulneratum est amore cor ejus, et nullam habuit insidiarum illius rationem, nec terribilis meminit jurisjurandi quod viro suo dederat morienti, ut diximus, sed illum vinculis solutum fecit imperatorem et matrimonio sibi copulavit.

XV. *Regnum Romani Diogenis.*

Anno mundi sexies millesimo quingentesimo octagesimo secundo, divinæ Incarnationis millesimo octogesimo secundo, regnavit Romanus Diogenes: nam mortis et carceris loco dederat ei imperatrix libertatem et Romanorum imperium. Tales sunt ludi quos facit temporis rota.

Ut autem pervenit Romanus ad summum imperii fastigium ab initio ostendit nobilitatem animæ suæ et audaciam: siquidem non respexit regni pompam deliciasque et fastum, neque amavit vitam reclusam ut vermis qui terram rodit ad vivendum, nec in imo delitescens palatio formidavit pugnas et bella, sed acuit gladium suum, et congruo accensus est animo ac studio adversus Turcas atque

A τίνου μετὰ τῶν τέκνων αὐτῆς, **886** Κωνσταντίνου, Μιχαὴλ καὶ Ἀνδρονίκου· ἐκυβέρνα δὲ τὴν βασιλείαν σὺν τοῖς τέκνοις αὐτῆς [97].

(2) Ἀλλὰ εἰς τοσαύτην ἀμεριμνίαν καὶ γαλήνην ἐσηκώθη μεγάλη σκληρία καὶ ἀνεμοζάλη, καὶ ἠνοίχθη στόμα καὶ φάρυγξ νὰ καταπίῃ τὴν βασίλισσαν καὶ τὰ παιδία αὐτῆς. Ἡ δὲ αἰτία ἦτον τοιαύτη· Ἦτον στρατηγός τις ὀνόματι Ῥωμανὸς ὁ Διογένης, εὔμορφος καὶ ὡραιοπρόσωπος, Καππαδοκεὺς τῷ γένει· ἦτον δέ, καὶ ἀνδρειωμένος, καὶ ἀπὸ τὰ καλὰ, ὁποῦ εἶχεν ἐπάνω του, ἄξιον ἦτον νὰ βασιλεύσῃ. Οὗτος γοῦν ὁ Ῥωμανὸς, ἰδὼν τὴν δυναστείαν τῆς βασιλείας καὶ τὴν ἰσχὺν καὶ ἐξουσίαν τῶν Ῥωμαίων ὅτι κεῖτας εἰς [98] θυλαστάρια· βρέφη καὶ εἰς γύναιον ψιμυθισμένον, ἐκινήθη ὥσπερ δράκων νὰ καταπίῃ

B μητέρα μετὰ τέκνων· καὶ οὐδὲν ἐγίνωσκεν ὅτι ἕνα μικρὸν βεργὶν σὺν τόξου ῥίπτει τὸν ὑψιπέτη ἀετὸν εἰς τὴν γῆν, καὶ λεπτὸν δίκτυον πιάνῃ ἄρκτους καὶ λέοντας. Ὡς γοῦν ἐσύναξε στρατὸν πολὺν καὶ περιέπατε καὶ ἐκούρσευε τὰς βασιλικὰς χώρας καὶ πόλεις, ἐπιάσθη ἀπὸ στρατιώτας, καὶ ἐφόρεσαν αὐτὸν σίδηρα, καὶ ἤγαγον αὐτὸν εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς τὴν βασίλισσαν ὅπως θανατώσῃ αὐτὸν ὡς ἐπίβουλον [99].

(3) Στραφεῖσα δὲ ἡ βασιλὶς, καὶ ἰδοῦσα τὸ κάλλος τοῦ προσώπου αὐτοῦ καὶ τὴν ὡραιότητα, ἐθαύμασε, καὶ ἐτρώθη ἀπὸ τοῦ ἔρωτος ἔνδον ἡ καρδία αὐτῆς, καὶ εἰς οὐδὲν ἐλογίσατο τὴν ἐπιβουλὴν αὐτοῦ, οὔτε τοὺς φρικωδεστάτους ἐμνήσθη ὅρκους οὓς ἐποίησε τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς ἐν καιρῷ τῆς ἀποδιώσεως, ὡς

C εἴπομεν· ἀλλ' ἔλυσεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν σιδήρων καὶ ἐποίησεν αὐτὸν βασιλέα καὶ ἡρμώθη αὐτόν [1].

[ΙΕ']. *Βασιλεία Ῥωμανοῦ Διογένους.*

887 [2] Τῷ ,ςφπβ' ἔτει τοῦ κόσμου, τῆς δὲ θείας Σαρκώσεως ,απβ', ἐβασίλευσε Ῥωμανὸς ὁ Διογένης· ἀντὶ γὰρ θανάτου καὶ φυλακῆς ἐχάρισεν αὐτῷ ἡ βασίλισσα τὸ κορμὶν αὐτῆς καὶ τὴν αὐθεντίαν τῶν Ῥωμαίων· τοιαῦτά εἰσι τὰ παιγνίδια ἅτινα ποιεῖ ὁ τροχὸς τοῦ καιροῦ [3].

(2) Ὡς δὲ ἦλθεν ὁ Ῥωμανὸς εἰς τὸ ὕψος τῆς βασιλείας, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἔδειξε τὸ πρόθυμον τῆς ψυχῆς αὐτοῦ καὶ τὴν τόλμαν τῆς καρδίας αὐτοῦ, ὅτι οὐδὲν ἔβλεψεν εἰς τῆς βασιλείας τὴν δόξαν καὶ τρυφὰς καὶ σπατάλας, οὐδὲ ἠγάπησε ζωὴν ἀποκλει-

D σμένην ὥσπερ ὁ σκώληξ ὅπερ τρώγει τὴν γῆν καὶ ζῇ, οὐδὲ ἐφοβήθη τὰς μάχας καὶ τοὺς πολέμους νὰ κρύπτεται εἰς τὸ παλάτιν ἔσω, ἀλλ' ἠκόνισε τὴν

Variæ lectiones et notæ.

[97] Par. 1708. Ἐ. σὺν τοῖς παισὶν αὐτῆς M. καὶ K. καὶ Ἀ. τῶν βασιλέων συνεβασίλευσε μῆνας ζ' Ven 282ᵃ. [98] θηλύτερα? [99] Par. 1708.—Καὶ δὴ τῶν στρατιωτῶν τις—οὗτος πάνυ περιβοήτων. Καππαδόκης τὸ γένος, ὄνομα Ῥωμανὸς πατρίκιος τὸ ἀξίωμα, Διογένης τὸ ἐπώνυμα—ἔν τινι τῶν τῆς Θράκης διάγων κάστρων πρὸς ἀποστασίαν ἀποχωρεῖ· καὶ εὐθὺς παρ' αὐτῶν (?) κρατηθεὶς δέσμιος πρὸς τὴν βασίλισσαν ἄγεται, καὶ εἰς ἐξέτασιν κριταῖς κατὰ νόμον θάνατον καταψηφίζεται Ven. [1] Par. 1708. — Ἡ βασίλισσα δὲ, ἀθρόως μεταβληθεῖσα καὶ δλη τῇ [ψυχῇ] πρὸς τὸν ἄνδρα γενομένη ἔρωτι, ἀωρὶ τῶν νυκτῶν εἰς τὰ βασιλειά τε τὸν θανάτῳ κατάδικον ἀναβιβάζει, καὶ βασιλέα ἀναγορεύει συναφθεῖσα τοῦτον πρὸς γάμον Ven. [2] 1067. [3] Par. 1708. σπᾶ; Ῥ. τοῦ Δ. ἅμα τῇ βασιλίσσῃ Εὐδοκίᾳ καὶ τοῖς ἀπὸ Κ. τοῦ Δουκὸς παισὶν αὐτῆς Μιχαὴλ, Κωνσταντίνῳ καὶ Ἀνδρονίκῳ τοῖς βασιλεῦσι καὶ Νικηφόρῳ καὶ Λέοντι υἱοῖς· μετ' αὐτῶν ἐβασίλευσεν ἔτη γ' καὶ γ' Ven. — 18 Par. 1708. Οὗτος, παρ' ἐλπίδα τῆς βασιλείας τυχὼν, οὐ πρὸς ἀνέσεις καὶ τρυφὰς ἔβλεψεν· ἀλλ' ὅσον ἦν ἐπ' αὐτῷ, τοῦ στρατοῦ ἐπεμελεῖτο· καὶ πρὸς τῶν ἀθέων, φημὶ, Τούρκων, ἅμυναν καὶ ἀντιπαράταξιν οὐχ ἅπαξ ἀλλὰ δὶς καὶ τρὶς ἐστρατοπεδεύσατο, καὶ, εἰ καὶ κρίμασιν ἀῤῥήτοις διὰ τὰς ἡμῶν ἁμαρτίας, οἱ πολέμιοι αὐτὸν κατεστρώσαντο καὶ ἐκυρίευσαν Ven. 282ᵇ.

Digitized by Google

στάθην αὐτοῦ καὶ ἐθυμώθη θυμὸν δίκαιον καὶ ζῆλον κατὰ τῶν Τούρκων καὶ Σαρακηνῶν, καὶ ἐσκέπασε τὴν γῆν ἀπὸ τὰ σώματα αὐτῶν, καὶ οἱ ποταμοὶ ἦσαν πολλὰ ὀλίγοι πρὸς τὰ αἵματα ὁπού ἐχύθησαν, καὶ ἔδειξε νὰ γινώσκουσι ποταπὴν ἀνδρίαν καὶ φρόνησιν εἶχασιν οἱ Ῥωμαῖοι καὶ ποταποὶ πολεμισταί εἰσιν.

A Sarracenos, et eorum corporibus terram stravit, et fluvii sanguinem effusum non capiebant, et apparuit fortitudo et prudentia ejus in bello Romanorum.

(3) Καὶ ἐὰν οὐκ εἶχε πέσει ὁ φθόνος διὰ μέσου καὶ ἐνεμπόδισαν αὐτὸν, ὡς ἦτον φυσικὸς ἀλαζονικὸς καὶ αὐτάρεστος καὶ ἐπηρμένος πολλὰ καὶ ἀπρόσδεκτος καὶ ὑπερήφανος· τότε δὲ μάλιστα ἀπὸ τὴν ἀξίαν τῆς βασιλείας ἠλαζονεύθη περισσοτέρως. Εἶχε δὲ καὶ ἄστατον γνώμην, καὶ ὑφορᾶτο ἅπαντας εἰς τὸ κακὸν καὶ ἐδικούς καὶ ξένους, καὶ ἐφαίνετο αὐτῷ ὅτι σχεδὸν οἱ πάντες κατ' αὐτοῦ εἰσὶν ἐπίβουλοι· διὰ τοῦτο ἦτον πολλὰ βαρετὸς καὶ ἄγριος καὶ ἀχαιρέτιστος, μὴ μόνον εἰς τοὺς ἄρχοντας αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ εἰς τὰ προγόνια αὐτοῦ [b].

B Atque utinam in medium non incidisset invidiæ eumque impedivisset! Erat nempe natura superbus, sibi complacens, multum elatus, injucundus et arrogans; tunc vero maxime e suscepta imperiali dignitate insolentem se præbebat. Habebat quoque animum instabilem, et omnes de malo suspicabatur, tum familiares, tum alienos, et arbitrabatur fere cunctos sibi insidiari: ideo erat valde molestus, asper et morosus, non solum in suos superiores sed etiam in uxorem et liberos.

888 [a] (4) Διὰ τοῦτο πανταχοῦ ἐσυνετύχαιναν γρυφὰ καὶ ἐμελετοῦσαν κατ' αὐτοῦ καὶ κατεσκεύαζον παγίδα, καὶ ἐμίσησαν αὐτόν· καὶ ἔβαλαν βουλὴν χωρὶς πολέμου νὰ τὸν προδώσουν εἰς τοὺς Σαρακηνούς. Τοῦτο γοῦν κατεσκεύαζε Καῖσαρ, ὁ ἀδελφὸς Κωνσταντίνου τοῦ Δούκα, καὶ ἐβουλεύθη τοῦτο μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἀνδρονίκου στρατηγοῦντος τότε τοῦ Ῥωμαϊκοῦ φοσάτου, καὶ μετὰ τῶν ἄλλων στρατηγῶν καὶ μεγιστάνων ὁμοίως· καὶ ἔπλεξαν ὑπὲρ τοῦ τοιούτου βασιλέως, καὶ μᾶλλον κατ' αὐτοῦ δολιότητος δίκτυον. Ὁ μὲν Ῥωμανὸς ἐπέρασεν ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν εἰς τὸ Σκουτάριον ὁρμώμενος κατὰ τῶν χριστομάχων Τούρκων. Οὕτως δὲ ὡς ἐκαθέζετο, ἐπέτασε περιστέρι καὶ ἦλθε καὶ ἐκάθισεν εἰς τὰ γόνατα αὐτοῦ, ὅπερ ἦν κακὸν σημεῖον κατ' αὐτοῦ. Ἐκεῖνος δὲ ἐχάρη πολλὰ δρακῶν ὅτι ἐστὶν εἰς καλὸν, καὶ ἀπέστειλεν αὐτὸ τὴν βασίλισσαν διὰ νὰ ἔχῃ παρηγορίαν. Ἐπεὶ ἐκεῖνο ὅπερ θέλει ὁ ἄνθρωπος, ἐκεῖνο θαῤῥεῖ καὶ ἀπαντέχει. Ἀλλ' εἰς τὸν ἄνθρωπον χειροτέρα κακοριζικία οὐκ ἔστι παρ' ὅταν ἔχει ἐχθροὺς τοὺς οἰκειακούς αὐτοῦ. Ἐὰν γάρ τινα ἐπιβουλεύωνταί τινες τῶν ἐκτὸς, φίλοι ἢ ἄλλοι τινὲς, ἔχει θεραπείαν καὶ διόρθωσιν τὸ κακόν· εἰ δὲ παρὰ τῶν οἰκειακῶν καὶ γνησίων τῶν ἐσθιόντων τὸν ἄρτον αὐτοῦ νὰ ἐπιβουλεύεταί τις, οὐ δύναται φυγεῖν τοιαύτης τιμωρίας θανάτους· εἰ γάρ ἐστί τις μετὰ τοῦ πρωδότου εἰς μίαν οἰκίαν, πῶς ἐστι δυνατὸν φυλαχθῆναι ἀπὸ τῆς πανουργίας αὐτοῦ; Ὅμως οὕτω πάλιν ἱσταμένης τῆς τέντας τοῦ βασιλέως, ἔπεσε τὸ μέγα ξύλον, ὅπερ ἐκράτει αὐτὴν, καὶ παρ' ὀλίγον ἤθελε δώσει τὸν βασιλέα κατακέφαλα· ἦτον γοῦν καὶ τοῦτο ἄλλον κακὸν σημεῖον. Ὅμως ἐγένοντο πόλεμοι συχνοὶ καὶ κατέλυον οἱ Ῥωμαῖοι τοὺς Πέρσας· καὶ ἐφοβήθησαν οἱ Πέρσαι φόβον μέγαν, καὶ ἐστενοχωρήθησαν, καὶ ἐζητοῦσαν τὸν βασιλέα καὶ παρεκάλουν νὰ γένηται εἰρήνη ἀναμεταξὺ αὐτῶν· εἰς γὰρ τοὺς πολέμους ὅπερ ἐγένοντο, ἔφριξαν οἱ βάσβαροι τοῦ βασιλέως·

C Hanc ob causam undique adversus eum clam struebant meditabanturque laqueos, eumque oderant, et consilium inierunt ejus absque bello tradendi Sarracenis. Hoc igitur paravit Cæsar, frater Constantini Ducæ, idque deliberavit cum filio suo Andronico, Romani tunc exercitus duce, et cum aliis ducibus et magnatibus, et texuerunt pro illo imperatore vel potius contra eum fraudulenta retia. Interea Romanus Constantinopoli scutarium profectus est adversus Christianorum inimicos Turcas. Dum forte sederet, columba advolans insedit illius genibus, quod funestum ipsi erat signum; hic vero magnopere gavisus est illud habens auspicium secundum, misitque istud imperatrici ad eam solandam, nam quod quis appetit, illud sperat et amplectitur. At nulla homini majorum est radix malorum, quam inimicos habere domesticos. Nam si quis cui insidietur extraneus, malum hoc sanari et reparari potest. Si vero quis a familiaribus et notis panem suum comedentibus fraude circumveniatur, mortem hujusmodi vindicta intentatam vitare nequit: qui enim cum proditore in una domo commoratur, quomodo potest ab ejus artibus subduci? Pariter, restaurato imperatoris tabernaculo, cecidit trabs qua sustentabatur, et parum abfuit quin imperatorem capite feriret: erat igitur id quoque signum aliud sinistrum. Nihilominus frequentes fiebant pugnæ, et profligabant Romani Persas, et perculsi sunt Persæ terrore magno, et ad angustiam redacti, et rogaverunt imperatorem hortatique sunt ut pax inter utrosque iniretur, nam hostium imperatoris sortem timebant barbari. Hic vero cursitabat, trucidabatque et cæde ac sanguine eorum haud satiebatur: modo Persarum capita ut spicas gladio metebat, modo lancea dejiciebat equites, simul cum equis; et accipiter parvis avibus, vel fulmen, vel ignea falx aut flammeum jaculum, talis videbatur Persis, et multis

D

Variæ lectiones et notæ.

[b] Par 1708. Οὗτος, τὴν ῥηθεῖσαν Εὐδοκίαν εἰς γυναῖκα μεταλαβὼν, παῖδας ἐξ αὐτῆς ἀποτίκτει ἄῤῥενας δύο, Νικηφόρον καὶ Λέοντα Ven. [a] 1071.

Digitized by Google

cardibus madebant ejus vestes, et cruor super eo concrescebat. Qualis leo fame pressus, et cervum nactus, latera ejus discerpit devoratque artus corporis et sanguine rictus suos respergit, talis erat Romanus Persis. Magna Romani exsultaverunt lætitia; tremuerunt vero Persæ, et pacem fieri postulaverunt. Imperator sollicitus erat ut sua mens futurum præsciret: sacram fecit liturgiam sacerdos, sanctumque aperuit Evangelium, et occurrit hoc caput: « Si me persecuti sunt, et vos persequentur; » at mœrore affectus est exercitus. Attamen fecit pacem cum Persis, eisque firma dedit juramenta, et ad majorem securitatem misit eis crucem suam, ita suam sibi parans perniciem, ac nesciens eeipsum, ex quo suam hostibus crucem misisset, omnes suas eis tradidisse vires.

Interea Persæ, cum facta esset reconciliatio firmaque pax et valida juramenta, securi erant, et in animo habebant in patriam suam recedere. Verum duces, qui insidiatores erant imperatorem instigabant: « Eia, ergo, dicentes, in hac incuria et fiducia in quibus indormiunt simpliciores, eos aggrediamur ac destruamus. Atque tantum impulerunt eum et coegerunt, ut ipse fuerit determinatus, et vocatus ad arma exercitus, inflatæque buccinæ et explicata vexilla in signum belli. Conversi Persæ et videntes subitum hoc malum evaginatosque enses, et exercitum cum armis in se irruentem, ea ipsa hora nihil aliud faciendum remansit nisi quod cuique succurrebat: alius gladium arripuit, alius conscendit equum, ut erat, sive armatus, sive inermis; et juramenta imperatoris in summa fixerunt lancea, portabantque ante seipsos, et ostendebant quomodo ille fidem suam violasset, Deus vero esset juste judicaturus. Atque ubi manus conseruerunt, primus fugit Cæsar cum sua cohorte. Deinde cuncti duces pariter fugerunt cum suis copiis; et solus remansit imperator sine commilitonibus; dextra lævaque intendebat oculos, et neminem videbat; eratque implicitus laqueis inextricabilibus. Quem ut viderunt emiri ac duces Persarum, certatim accurrerunt, ut Romanum tangerent. Sic igitur premebant et venati sunt leonem rabidi venatores, et comprehensus est servus captivusque imperator Romanorum, et ceperunt bubones aquilam pennis fulgidam aureis, ad ipsumque sultanum duxerunt captivum et catenis vinctum.

καὶ περιέτρεχε, καὶ ἐπλευροκόπα, καὶ χορτασμὸν οὐκ εἶχεν εἰς τὰς σφαγὰς καὶ εἰς τὰ αἵματα αὐτῶν· ἄλλοτε μὲν ἐθέριζε τὰς κεφαλὰς τῶν Περσῶν μετὰ **889** τῆς σπάθης ὥσπερ στάχυας, ἄλλοτε δὲ μετὰ τοῦ κονταρίου αὐτοῦ ἐρρίπτεν τοὺς κεβαλαρίους ὁμοῦ μετὰ τῶν ἀλόγων, καὶ ὥσπερ ἱέραξ εἰς μικρὰ πτηνὰ, ἢ κεραυνὸς ἢ δρέπανον πύρινον ἢ φλογερὸς καταβάτης, οὕτως ἐφαίνετο εἰς τοὺς Πέρσας· καὶ ἀπὸ τοὺς πολλοὺς φόνους ἔσβυσαν τὰ φορήματα αὐτοῦ, καὶ τὸ αἷμα ἔπηξεν ἐπ' αὐτοῦ· ὥσπερ λέων ὅταν ἐπιτύχῃ ἐλάφιν καὶ πεινᾷ καὶ ἐκλύσῃ τὰς πλευρὰς αὐτοῦ καὶ ῥοφήσῃ τὰ σωθικὰ αὐτοῦ καὶ νὰ αἱματωθοῦν τὰ χείλη αὐτοῦ, οὕτως ἦτον καὶ ὁ Ῥωμανὸς εἰς τοὺς Πέρσας. Καὶ ἐγένετο εἰς τοὺς Ῥωμαίους μεγάλη χαρά· καὶ ἐτρόμαξαν οἱ Πέρσαι, καὶ ἐπαρακάλουν νὰ γένηται ἀγάπη. Ὁ βασιλεὺς δὲ εἶχε μέριμναν, ἐπεὶ προέβλεπε τὸ πνεῦμα αὐτοῦ τὸ μέλλον· καὶ ἐλειτούργησεν ὁ ἱερεὺς, καὶ ἠνοιξεν τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον, καὶ ἐξέβη κεφάλαιον τοῦτο· « Εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν, καὶ ὑμᾶς διώξουσιν, » καὶ ἐλυπήθη ὁ στρατός. Ὅμως ἐποίησεν ἀγάπην μετὰ τῶν Περσῶν, καὶ ἔστειλεν αὐτοὺς ὁρκωματικὰ βέβαια· καὶ εἰς περισσοτέραν ἐμπιστοσύνην ἀπέστειλεν αὐτοῖς καὶ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ· καὶ τοῦτο ἦν εἰς κακὸν αὐτοῦ, μὴ γινώσκων ὅτι ἀφ' οὗ ἔστειλεν εἰς τοὺς ἐχθροὺς τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, ὅλην τὴν αὐτοῦ δύναμιν ἐκείνους τὴν ἔδωκεν [a].

(5) Τέως δὲ οἱ Πέρσαι, ὡς ἐγένετο ἡ συμβίβασις καὶ ἡ ἀγάπη στερεὰ καὶ τὰ ὁρκωματικὰ δυνατὰ, ἦσαν ἀνενοίαστοι· καὶ ἦν ἡ βουλὴ αὐτῶν νὰ στραφοῦν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν. Οἱ δὲ στρατηγοὶ, οἵτινες ἦσαν ἐπίβουλοι, ἠνάγκαζαν τὸν βασιλέα, ὅτι Τώρα εἰς τὴν ἀμεριμνίαν αὐτῶν καὶ τὸ θάρρος ὁποῦ κάθουνται ἁπλᾶ, ἂς τοὺς δώσωμεν νὰ τοὺς καταλύσωμεν. Καὶ τόσον ἐπαρεκίνησαν αὐτὸν καὶ ἐβίασαν, ὅτι ἔδωκεν ὁρισμὸν καὶ ἠρματώθη τὸ φοσάτον, καὶ ἐδώκασι τὰ βούκινα, καὶ ἐσήκωσαν τὰ φλάμουλα εἰς σημεῖον πολέμου. Στραφέντες δὲ οἱ Πέρσαι καὶ ἰδόντες τοῦτο τὸ αἰφνίδιον κακὸν καὶ τὰ σπαθία γυμνὰ καὶ τὸ φοσάτον ἁρματωμένον, καὶ κατέβαιναν ἐπάνω τους, τῆς ὥρας ἄλλο οὐδὲν εἶχασί τι νὰ ποιήσουν εἰ μὴ ὡς ὄρθωσε καὶ κατευόδωσεν ἕκαστος αὐτῶν· ἄλλος μὲν ἥρπασε σπαθίν, ἄλλος δὲ ἐκαβαλίκευσεν ὡς ἔτυχεν ἢ ἁρματωμένος ἢ ἀνάρμάτωτος, καὶ ἔβαλαν τὰ ὁρκωματικὰ τοῦ βασιλέως ἐπάνω **890** εἰς ἕνα κοντάριν, καὶ ἐπῆγεν ἔμπροσθεν αὐτῶν, καὶ ἔδειχναν πῶς εἶναι παραβάτης τοῦ ὅρκου αὐτοῦ, καὶ ὁ Θεὸς θέλει κρίνει δικαίως· καὶ ὡς ἐδώκασι κατὰ πρόσωπα, καὶ ἐγένετο ἀνάμιξις τοῦ πολέμου. πρῶτος ἔφυγεν ὁ Καῖσαρ μὲ τὴν σύναξιν αὐτοῦ. Εἶτα πάντες οἱ στρατηγοὶ ὁμοίως ἔφυγον μετὰ τῶν φοσάτων αὐτῶν· καὶ ἐπέμεινε μόνος ὁ βασιλεὺς χωρὶς συντροφίαν· ἠντράνιζεν ἐκ δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν καί τινα οὐδὲν ἔβλεπε· καὶ ἦτον μέσα εἰς ἀνεκβάτους βρόχους. Ὡς δὲ ἴδασι τοῦτον οἱ ἀμηράδαι καὶ οἱ στρατάρχαι τῶν Περσῶν, ἔπεσαν καὶ ἐδίωκαν καὶ ἐφιλονεικοῦσαν τίς νὰ κατευοδώσῃ νὰ πιάσῃ τὸν Ῥωμανόν· ἐπίασαν γοῦν αὐτὸν, καὶ ἐκυνηγήθη ὁ λέων ὑπὸ τῶν λυσιασμένων σκύλων, καὶ ἐκρατήθη δοῦλος αἰχμάλωτος ὁ βασιλεὺς τῶν Ῥωμαίων· καὶ ἐπίασαν αἱ νυκτερίδαι τὸν ἀετὸν τὸν χρυσόπτερον, καὶ ἤγαγον ἐπ' αὐτὸν τὸν σουλτάνον ὡς ὑποχείριον δεσμωμένον.

Tunc sultanus ille contra spem sese clementem

(6) Τότε ὁ σουλτάνος ἐκεῖνος ἀνελπίστως ἐγένετο

Variæ lectiones et notæ.

[a] Par. 1708.

Digitized by Google

ἥμερος, καὶ [7] ἠντράνησεν εἰς τὸν βασιλέα γλυκὺν ὄμμα, καὶ ἐσύντυχέ τον γαληνὰ καὶ ἐπαρηγόρησεν αὐτόν· καὶ ἔδειξεν ἐκεῖνος ὁ βάρβαρος φιλανθρωπότερος καὶ ἀγαθῆς γνώμης παρὰ τοὺς φίλους καὶ συγγενεῖς καὶ ὁμοφύλους, οἵτινες ἐπρόδωσαν αὐτόν· καὶ ἐποίησαν ὁμοῦ ἡμέρας ἡ', καὶ συνήσθιον, καὶ συνέπινον, καὶ ἐπαραδιάβαζαν, καὶ ἐθαύμαζεν ὁ σουλτάνος τὴν ἀνδρείαν καὶ φρόνησιν τοῦ βασιλέως· καὶ ὕστερον ἐποίησαν ἀδελφοσύνην καὶ ἀγάπην μεγάλην καὶ ὅρκους φοβεροὺς ἀπ' ἀλλήλων. Καὶ ἔδωκεν ὁ σουλτάνος τῷ Ῥωμανῷ χαρίσματα καὶ πλοῦτον πολὺν, καὶ τοὺς Ῥωμαίους ὅσους εἶχασι πιασμένους ἐδώκασί τους μὲ τὰ ἅρματα αὐτῶν καὶ ἄλογα αὐτῶν καὶ ἠλευθέρωσαν αὐτούς. Ἐδωκέ τον δὲ καὶ δέκα χιλιάδας Σαρακηνοὺς, ἵνα τὸν συνοδεύσουν εἰς τὸν τόπον ὅπερ ἔχρηζε, καὶ ἂν τοὺς χρῄζῃ καὶ εἰς βοήθειαν αὐτοῦ νὰ τοὺς ἔχῃ μετ' αὐτόν [8].

A praebuit : imperatorem benignis intuitus est oculis, comiter affatus et consolatus; et ostendit ei barbarus hic animum meliorem et humaniorem, quam isti amici cognatique qui illum prodiderant. Una remanserunt dies octo, et simul comedebant, bibebant et ambulabant, et admirabatur sultanus imperatoris fortitudinem et prudentiam. Denique fraternam pacti sunt reconciliationem firmamque amicitiam, et severo sese invicem obligaverunt sacramento. Ac dedit sultanus Romano munera opesque multas; omnes quoque Romanos quos Persæ captivos tenebant, reddiderunt cum eorum curribus et equis, et liberos dimiserunt; dedit illi etiam decem millia nummorum Sarracenorum, a l ea comparanda quibus opus haberet, et viros B quibus indigeret ad auxiliandum comitibus.

(7) Ἐγλήτωσε γοῦν ὁ Ῥωμανὸς ὥσπερ πάρδος ἀπὸ τῶν μαγγάνων ἢ ὡς ἰχθὺς ἀπὸ τὸ ἀγκίστριν, καὶ πάλιν ἤλπιζε νὰ ἐπάρῃ τὴν βασιλείαν. Ἀλλὰ ὁ φθόνος ἐκατέλυσε τὸ θάρρος αὐτοῦ. Οἱ γὰρ **891** στρατηγοὶ τῶν Ῥωμαίων προαπέστειλαν παντοχοῦ γραφὰς ὅτι εἰς οἱονδήποτε κάστρον ὑπάγει ὁ Ῥωμανὸς νὰ μὴ τὸν δέξωνται, ἀλλὰ νὰ σφαλίζουν τὰς θύρας, καὶ νὰ τὸν ἀφήσωσιν [9] ἔξω. Ἐσεριπάτει γοῦν ὁ Ῥωμανὸς ἄνω καὶ κάτω ἄφιλος, ἀβοήθητος καὶ ἐστερημένος τῆς βασιλείας, καὶ ὅπου ἂν ἐπήγαινεν, ἐδίωκναν αὐτόν.

Ereptus est igitur Romanus ut pardus ex incantamentis vel piscis ex hamo, et sperabat se regno rursus potiturum. Sed invidia spem ejus frustrata est. Duces enim Romanorum miserunt ubique litteras quibus jubebant quemcunque locum peteret Romanus, eum haud recipi, sed claudi portas, eumque foris teneri. Obambulabat igitur Romanus hic et illic, amicis, auxilio et regno privatus : et quocunque iret, repellebatur.

(8) [10] Ἀλλ' οὐδὲ πάλιν ἔπαυσεν ὁ φθόνος [11] νὰ σταθῇ ἕως ὧδε· ὁ γὰρ Δοῦκας Μιχαὴλ ὁ υἱὸς τοῦ Κωνσταντίνου, γεγονὼς εἰς αὔξησιν ἡλικίας, καὶ ἐγένετο εἰκοσιν ἐτῶν, εἶχε τὸν θεῖον αὐτοῦ τὸν [12] Καίσαρα βοηθὸν καὶ συγκροτητὴν καὶ ἅπαντας τοὺς δυνατοὺς στρατηγοὺς καὶ μεγιστᾶνας, καὶ ἐκάθισε εἰς τὸν πατρικὸν θρόνον, καὶ ἐπῆρε τὴν γονικὴν βασιλείαν.

Sed nondum quievit invidia neque hic stetit. C Ducas enim Michael, Constantini filius, ætatis adeptus incrementum et viginti annorum factus, adjuvantibus cooperantibusque patruo suo Cæsare cunctisque potentibus ducibus ac proceribus, in patrio sedit throno et paternum illustravit regnum.

[ιϛ']. *Βασιλεία Μιχαὴλ τοῦ Παραπινάκου.*

XVI. — *Regnum Michaelis Parapinacis.*

[13] Τῷ ,ϛφπγ' ἔτει [14] τοῦ κόσμου, τῆς δὲ θείας Σαρκώσεως απγ' ἐβασίλευσε Μιχαὴλ ὁ Παραπινάκης· βασιλεύσαντος δὲ τούτου εὐθέως ἐξέβαλεν Εὐδοκίαν, τὴν μητέρα αὐτοῦ, ἀπὸ τοῦ παλατίου, πολλὰ κλαίουσαν καὶ παρακαλοῦσαν· ὅμως ἐκούρευσεν καὶ ἐποίησεν αὐτὴν καλογεραίαν, καὶ ἐφόρεσεν αὐτὴν καλογεραίαν, καὶ ἐφόρεσεν αὐτὴν ῥάσα, καὶ ἔβαλεν αὐτὴν εἰς μοναστήρι.

Anno mundi sexies millesimo quingentesimo octogesimo tertio, divinæ Incarnationis millesimo octogesimo tertio, regnavit Michael Parapinaces. Regnum autem auspicatus, statim e palatio expulit Eudociam, matrem suam, multum ejulantem ac deprecantem; deinde illam totondit fecitque monialem, et rasam conjecit in monasterium.

[15] (2) Μαθὼν δὲ ὅτι καὶ ὁ Ῥωμανὸς ἀκόμη πάσχει, D καὶ γυρεύει νὰ ἐπάρῃ τὴν βασιλείαν, καὶ συνάγει βοηθοὺς, ἔστειλε φοσάτον **892** καὶ ἐπολέμησε· καὶ

Audiens autem Romanum adhuc paratum esse et omnia moliri ad regnum recipiendum et auxilia colligere, misit excercitum et prœliatus est. At ille

Variæ lectiones et notæ.

[7] Par. 1708. Ὅθεν (?) καὶ εἰς τὴν τρίτην αὐτοῦ ταξίδα ἐν τῷ πολέμῳ ὑπὸ τῶν Τούρκων αἰχμάλωτος οἷμοι γεγονώς Ven. 285ᵉ. [8] Par. 1708. 350ᵃᵇ. [9] ἀφήνουσιν Par. [10] Par. 1708. Καὶ πάλιν ἀναρυσθεὶς οὐ συνεχωρήθη τῆς βασιλείας ἐπιλαβέσθαι. Ἡ γὰρ Εὐδοκία ὑπὸ τῶν συγγενῶν παρακινηθεῖσα κέλευσιν διὰ τάχους ἐκπέμπει βασιλικὴν τὸν βασιλέα Ῥωμανὸν ὡς αἰχμάλωτον γεγονότα, παρά τινος ὡς βασιλέα μὴ προσδεχθῆναι, ὃ καὶ γέγονε Ven. [11] φθόγγονος Par. [12] Par. 1708. Μιχαὴλ δὲ ὁ υἱὸς αὐτῆς, ἡλικίᾳ ἤδη ἀψάμενος καὶ νεανίσκος ὤν, γεννάδάν τε καὶ νεανικὸν ἀποτελμᾷ. Συμβουλευσάμενος γὰρ Ἰω. τῷ Καίσαρι κατάγει τὴν μητέρα τοῦ παλατίου πολλὰ βοῶσαν καὶ ὀδυρομένην, καὶ εἰς τὸ παρ' αὐτοῦ κτισθὲν μοναστήριον ἀποκείρει, καὶ γίνεται τῶν σκήπτρων ἐγκρατής· σὺν αὐτῇ δὲ καὶ τοὺς β' υἱοὺς τοῦ Ῥωμανοῦ τῶν βασιλικῶν παρασήμων ἀπογυμνῶν καὶ ἰδιώτας ἀποδεικνύει Ven. [13] 1071. [14] Par. 1708 σπε'. β. M. τοῦ υἱοῦ K. τοῦ Δουκός Ven. [15] Par. 1708. M. ὁ υἱὸς K. τοῦ Δοῦκα σὺν Ἀνδρονίκῳ καὶ Κωνσταντίνῳ τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ ἐβασίλευσεν ἔτη ἕξ καὶ μῆνας ἕξ. Οὗτος εἶχεν γυναῖκα βασίλισσαν Μαρίαν τὴν ἐξ Ἀβασγίας καὶ παῖδα ἐξ αὐτῆς, ὃν καὶ βασιλέα ποιεῖ, Κωνσταντῖνον ὄνομα Ven. 283ᵇ.

Digitized by Google

captus est, et cujus miserunt hostes et barbaros, nuic sui olim amici et familiares innumera præbuerunt venena, et oculos crudeliter gladio effoderunt, eumque jecerunt in arctum durumque et nulla remedia suppeditans valetudinarium, et vermibus scatuit vultus ejus, vermes ex oculis erumpebant, et infinita erant mala et calamitas quæ ipsi acciderunt.

A ἐπίασαν αὐτὸν, καὶ ὃν ἠλέησαν ἐχθροὶ καὶ βάρβαροι, ἐμυριοφαρμάκωσαν αὐτὸν οἱ ποτε φίλοι καὶ ἐδικοὶ αὐτοῦ, καὶ ἐξέβαλαν τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ἀνηλεῶς μετὰ μαχαίρας, καὶ ἔρριψαν αὐτὸν εἰς μικρὸν καὶ σκληρὸν καὶ ἀπαρηγόρητον νησόπουλον· καὶ ἐσκωληκίασε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ ἐξήρχοντο οἱ σκώληκες ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ, καὶ ἄκραν οὐκ εἶχε τὸ κακὸν καὶ ἡ συμφορὰ ἥτις συνέβη αὐτῷ [16].

Michael vero, semel omni sollicitudine et animi contentione vacuus nec jam quemquam formidans, arma tumultumque belli et exercituum coactiones prorsus amisit; indesinenter enim diu noctuque mens ejus in meditatione scriptorum et librorum lectione versabatur; et sæpe librorum litterarumve deliciis captus non edebat, sed lucem usque scriptorum lectioni vacabat.

(3) Ὁ δὲ Μιχαὴλ, ἡνίκα ἐξέβη ἀπὸ πάσης ἐννοίας καὶ λογισμοῦ καὶ οὐδὲν εἶχε δειλίαν παρά τινος, ἐξεπέλυσεν καὶ τὰ ἅρματα καὶ τὰς ταραχὰς τοῦ πολέμου καὶ τὰ περισυνάγματα τῶν φοσάτων, καὶ οὐδὲ κἂν εἰς ὕπνον του ἐμελέτα περὶ τοιούτων, ἀλλ' ἀσχολάστως νύκταν τε καὶ ἡμέραν ὁ νοῦς αὐτοῦ εἰς τὴν μελέτην τῶν γραφῶν καὶ ἀνάγνωσιν τῶν βιβλίων· καὶ πολλάκις ἀπὸ τὸν γλυκασμὸν τῶν βιβλίων ἤτοι γραφῶν οὐκ ἤσθιεν, ἀλλὰ μέχρι τῆς αὐγῆς ἐκαθέζετο εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν γραφῶν [17].

B

Tunc agitati sunt undique populi, et ex omni parte in Romanos erupit procella et magna tempestas, et ubique vastabantur et expugnabantur urbes ac provinciæ. Imperator enim cochleæ degens vitam, raro prodibat, imo in palatio se abdebat, et obliviscebatur se esse imperatorem. Atque utinam aliquando recogitasset sibi subjacere urbes et rura, et populos commoveri ut dracones, terramque Romanorum ut struthium absorberi! Ingravescebat igitur in Romanos tempestas magna, et omnes in imperatorem indignabantur videntes mundum periclitantem ne penitus labefactaretur. μεγάλη· καὶ πάντες ἠγανάκτουν κατὰ τοῦ βασιλέως,

(4) Τότε ἐκίνησαν πανταχόθι τὰ ἔθνη καὶ ἐνέπευσαν, καὶ ἀπὸ πᾶσαν μεραίαν ἦλθεν εἰς τοὺς Ῥωμαίους κλύδων καὶ ταραχὴ μεγάλη, καὶ πανταχοῦ ἦσαν πόλεμοι καὶ φθοραὶ καὶ αἱχμαλωσίαι τῶν Ῥωμαϊκῶν πόλεων καὶ χωρῶν. Ὁ γὰρ βασιλεὺς αὐτῶν ἔζη κοχλίου βίον, καὶ ἐξέβαινεν ὀλίγον, καὶ ἐφαίνετον, καὶ πάλιν ἐστρέφετον, καὶ ἐπεκλείετον εἰς τὸ παλάτιν. καὶ ἐλησμόνα ὅτι ἔστι βασιλεύς· καὶ ἤθελε τινὰ νὰ τὸν ἐνθυμήσῃ ὅτι ἔχει ὑποκάτω του κάστρα καὶ χώρας, καὶ ὅτι τὰ ἔθνη ἐκίνησαν ὡς δράκοντες, καὶ καταπίνουσι τὴν γῆν τῶν Ῥωμαίων ὥσπερ στρουθίον. Ἦτον γοῦν εἰς τοὺς Ῥωμαίους θλῖψις βλέποντες τὸν κόσμον πῶς ἐκινδύνευε νὰ χαθῇ παντελῶς [18].

C

Erat autem homo quidam illustris, clarus genere ac belli peritus, corpore saucius ac vulneratus ex præliis quæ fecerat ab adolescentia sua, vir inclytus et manu fortis, cui nomen erat Nicephorus Botaniates. Hic exercitum coegit auxiliarem venitque Nicæam et Michaeli significavit tanquam consilium et mandatum ut regno abdicaret, idque occuparet hic senex Botaniates; Michael vero, utpote imperitus belli et imperii negotiis inexpertus, in otio sederet. Atque brevi pervenit Constantinopolin, et sine bello, sine pugna introivit, et proclamatus est imperator Romanorum.

893 [19] (5) Εἷς δέ τις ἄνθρωπος ἔνδοξος καὶ μεγαλογενὴς καὶ ἐμπειροπόλεμος — ἦτον τὸ κορμὶν αὐτοῦ κατάτρωτον καὶ κατάπληγον ἀπὸ τοὺς μεγάλους πολέμους, οὓς ἐπολέμιζεν ἐκ νεότητος αὐτοῦ, καὶ ἦτον δυνατὸς καὶ ὁπλομάχος εἰς τὰς μάχας — ὄνομα Νικηφόρος ὁ Βοτανιάτης. Οὗτος ἐπερισύναξε φοσάτον σύμμαχον, καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Νίκαιαν, καὶ ἐμήνυσε τὸν Μιχαὴλ ὥσπερ συμβουλὴν καὶ παραγγελίαν νὰ ἀφήσῃ τὴν βασιλείαν, καὶ νὰ ἐπάρῃ αὐτὴν οὗτος ὁ γέρων Βοτανιάτης· ὁ δὲ Μιχαὴλ, ὡς ἄπειρος πολέμου καὶ ἀδόκιμος τῶν τῆς βασιλείας πραγμάτων, νὰ καθίσῃ χωρὶς φροντίδων, καὶ νὰ ζῇ ἀνενοχλήτως. καὶ χωρὶς πολέμου ἢ ταραχῆς τινος ἐσέβη καὶ ἀνε-

Καὶ εἰς ὀλίγον ἔφθασεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐφημίσθη βασιλεὺς Ῥωμαίων [20].

XVII. — *Regnum Nicephori Botaniatis.*

Anno mundi sexies millesimo quingentesimo nonagesimo tertio, a divina Incarnatione millesimo nonagesimo tertio, regnavit Nicephorus Botaniates

D [ΙΖ']. *Βασιλεία Νικηφόρου Βοτανιάτου.*

[21] Τῷ ,ϛφϛγ' ἔτει τοῦ κόσμου, ἀπὸ δὲ θείας Σαρκώσεως ,αϛγ' ἐβασίλευσε Νικηφόρος ὁ Βοτανιάτης ἔτη γ', καὶ ἐφόρεσε τὸ διάδημα καὶ τὴν χρυσόπαστον

Variæ lectiones et notæ.

[16] Par. 1708. Οὗτος, ἀντιπαραταξάμενος τῷ Ῥωμανῷ Διογένει ἀνθισταμένῳ καὶ τὴν βασιλείαν ζητοῦντι καὶ τρέψας, φεύγοντα συλλαμβάνει, καὶ ἐκτυφλώσας ἀποκείρει ἐν τῇ παρὰ τοῦ Ῥωμανοῦ κτισθείσῃ μονῇ, ἐν ᾗ καὶ μετὰ βραχὺ τεθνηκὼς θάπτεται ὁ βασιλεὺς Ῥωμανός Ven. 285b. [17] Par. 1708 Τῷ δὲ δ' ἔτει τῆς τοῦ Μιχαὴλ βασιλείας Θνήσκει ὁ ὁσιώτατος πατριάρχης Ἰω., καὶ θάπτεται ἐν περατικῇ μονῇ τῇ καλουμένῃ Ἀγγουρίᾳ, καὶ χειροτονεῖται πατριάρχης ΚΙΙ. Κοσμᾶς, ἀνὴρ γηραιὸς καὶ τίμιος καὶ ἐπισκόπευσεν ἔτη ε' καὶ μῆνας θ'. Ἐπὶ τούτου ὁ σύμπας κόσμος σχεδὸν κατασχεθεὶς ὑπὸ τῶν ὀθέων Τούρκων ἠφάνισται, καὶ ἔρημος οἰκητόρων ἀπεκατέστη Ven. 285b, 281a qui in his verbis desinit. [18] Par. 1708. [19] 1077. [20] Par. 1708 [21] 1708.

Digitized by Google

ἀλουργίδα. Ἐλησμόνησε δὲ τὸ πολυχρόνιον αὐτοῦ γῆρας, καὶ συνηρμώθη [22] μετὰ τῆς γυναικὸς τοῦ Μιχαὴλ, νέαν οὖσαν καὶ τρυφερὰν κόρην ὁ παλαιὸς καὶ πεπολιωμένος.

(2) Τὸν δὲ Μιχαὴλ ἐποίησε μοναχὸν καὶ μητροπολίτην Ἐφεσίων [23].

(3) [24] Τὸν δὲ καιρὸν ἐκεῖνον ἀπέστειλεν ὁ βασιγεὺς Νικηφόρος στρατηγοὺς μετὰ φοσάτου ἐπάνω εἰς τοὺς Βουλγάρους. Ὁ δὲ βασιλεὺς τῶν Βουλγάρων ἐξέβη μὲ φοσάτον χιλιάδας π', καὶ κατέλυσε χώρας πολλὰς τῶν Ῥωμαίων, καὶ ἐπῆρεν αἰχμαλωσίαν πολλὴν· ὅπου ἤθελεν, ἠπλίκευε καὶ ἀναπαύετον, οὐκ ἔχων φόβον παρά τινος· ἐπειδὴ ἤκουεν ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι ἔχουσι διὰ μέσου αὐτῶν ἰδίας ταραχὰς καὶ ἀτυχίας. Ἐξέβησαν γοῦν καὶ οἱ στρατάρχαι τῶν Ῥωμαίων μὲ φοσάτον χιλιάδας δώδεκα, καὶ οὐκ ἐτόλμουν νὰ φανῶσί ποθεν φανερὰ, μήπως ἐκκαθαρίσωσι αὐτοὺς οἱ Βούλγαροι, καὶ νοήσωσιν ὅτι εἰσὶν ὀλίγοι, καὶ καταλύσουν αὐτούς. Ὅμως ἐτριγύριζαν **894** καὶ ἐμελετοῦσαν σκέψιν καὶ βουλὴν πῶς νὰ ποιήσουν κἂν εἰς ἄκραν νὰ δώσουν. Ἐχώρισε [25] γοῦν ὁ στρατηγὸς δύο ἄρχοντας καλοὺς, καὶ φρονίμους καὶ ἔδωκε τὸν καθ-ἕνα στρατιώτας καβαλαρίους ἐκλεκτοὺς καὶ ἀνδρειωμένους φ' μὲ ἄλογα καλὰ καὶ ἄρματα ἐκλεκτά· καὶ ὥρισεν αὐτοὺς, ἵνα ὑπηγένουσι [26] κατόπισθεν τοῦ Βουλγαρικοῦ φοσάτου ἀπόκρυφα καὶ ἐπιδέξια, καὶ νὰ βλέπουν εἰς τί τόπον ἀπλικεύουν, καὶ ποταπὴν φύλαξιν ἔχουν τὰς νύκτας, καὶ πῶς κοιμῶνται, καὶ τί πολεμοῦσιν· καὶ ἂν ἠμπορέσουν, [27] νὰ πιάσουν τινὰ ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους νὰ μάθουν τίνα βουλὴν ἔχουν· καὶ νὰ τὸν μηνύσωσι συχνὰ μανδάτα νὰ ἐξεύρῃ. Ἐξέβησαν [28] γοῦν ἐκεῖνοι οἱ δύο στρατάρχαι· καὶ ἕκαστος αὐτῶν εἶχε τὴν σύνταξιν αὐτοῦ, καὶ ἠκολουθοῦσαν ἐπιδέξια ὅτι νὰ μηδὲν τοὺς ἀποσκεπάσουν οἱ Βούλγαροι. Καὶ μίαν νύκτα πρόσαργα ἔφθασαν οἱ Βούλγαροι, καὶ ἀπλίκευσαν εἰς ἕνα εὔμορφον κάμπον, καὶ ἤπλωσαν τὰς τέντας· καὶ ὡς ἦσαν ἀφυρόμενοι [29], ἤψαν πανταχοῦ σθία, καὶ ἐκαθέζοντο, καὶ ἔτρωγαν, καὶ ἔπιναν, καὶ ἐκοιμῶντο ἀνενοίαστοι· καὶ ὀλίγοι τινὲς ἦσαν ἄγρυπνοι. Καὶ ὅταν ἐδιέβη ἡ τρίτη μοῖρα τῆς νυκτὸς, ἦλθασιν οἱ δύο ἄρχοντες μὲ τὰς δύο συντάξεις κοντὰ, καὶ ἔβλεπαν τὸ φοσάτον πῶς ἔνε [30] πολύ, καὶ τίς ἦτον νὰ καταπροσωπίσῃ αὐτό. Ἐπάνω εἰς τοῦτο ἔπεσε φιλονεικία μέσον τῶν στρατιωτῶν τούτων· καὶ ἔλεγεν ἡ μία μεραία πρὸς τὴν ἄλλην, ὅτι Ἡμεῖς ἤμεθα καλλιώτεροι ἀπ' ἐσᾶς. Καὶ εἷς φρόνιμος στρατιώτης ἐσέβη εἰς τὴν μέσην αὐτῶν, καὶ εἶπεν· « Ἄρχοντες καὶ [σύν]τροφοι, πόθεν νὰ φανῇ ἡ ἀλήθεια καὶ νὰ τὸ ἐξεύρωμεν [31], ὅτι ὑμεῖς ἦσθε καλλιώτεροι ἀφ' ἡμῶν; Πλὴν, εἰ βούλεσθε, ἡ δοκιμὴ ἐνώπιον ἡμῶν καὶ ὑμῶν ἐστι, καὶ οἱ ἐχθροὶ ἡμῶν ἔμπροσθεν ἡμῶν κεῖνται· καὶ ἂς φανῇ ποία μεραία ἔνε δοκιμωτέρα. » Ἤκουσαν τοῦτο οἱ στρατιῶται, καὶ ἀνεπτερώθησαν, καὶ εἶπασιν ὅτι « Καλὰ καὶ δίκαια λέγεις· » καὶ ἐχωρίσθησαν οἱ πεντακόσιοι καὶ ἐπήρασιν τὴν ἄνωθεν

A tres annos, diademate ac purpura vestitus. Oblitus est autem suæ senectutis, et conjugium iniit cum Michaelis conjuge, senex et canus cum adolescente delicataque muliere.

Michaelem idem fecit monachum et Ephesi archiepiscopum.

Illo tempore misit imperator Nicephorus duces cum exercitu adversus Bulgaros. Rex vero Bulgarorum in aciem processit cum octoginta millibus militum multasque vastavit regiones Romanorum et multos fecit captivos : prout volebat, suos in prælia aut castra ducens, metuens neminem ; audierat enim Romanos intestinis dissensionibus et calamitatibus vexari. Processerunt igitur, et B Romanorum duces cum duodecim virorum millibus ; nec audebant in conspectum venire, ne forte Bulgari, eorum advertentes paucitatem, eos destruerent. Attamen versabant et meditabantur in animo quid facerent ad illos opprimendos. Secrevit igitur primarius dux duos duces strenuos ac prudentes, et utrique dedit quingentos equites delectos et fortes cum bonis equis armisque delectis : eosque jussit Bulgarici exercitus tergo insistere clam et dextrorsum, et observare ubi castra metarentur, quomodo haberent nocturnam vigiliam, quomodo cubarent, quam belli rationem adhiberent ; et si possent, capere aliquem ex Bulgaris qui hostium consilia et motus exploraret. Profecti sunt igitur duo illi duces, cum sua uterque militum manu, et pone subierunt ad dextram, ne a Bulgaris conspicerentur. C Quadam autem nocte Bulgari castra metati sunt in amœno campo ac tentoria constituerunt ; et cum essent fatigati, accenderunt ubique ignes, sederunt, comederunt biberuntque, et recubuerunt securi : atque pauci tantum vigilabant. Elapsa tertia noctis parte, venerunt duo duces cum duobus agminibus, viderunteque quam multus esset hostium exercitus, et quam difficile esset ei obsistere. Tunc temporis intercidit certamen inter hos milites, utra pars altera fortior esset. At callidus quidam miles processit in medium, et ait : « Duces et commilitones, quomodo patebit veritas et qui comperiemus vos esse nobis meliores? Agedum, si vultis, experimentum penes nos et vos sit. En hostes ante D oculos monstremus, utra pars sit alteri superior. » Hoc audito, milites accensi sunt dixeruntque : « Bona et justa dicis. » Et segregaverunt se quingenti milites partemque occupaverunt superiorem, alii vero quingenti inferiorem, et aggressi sunt utrique Bulgaros. Bulgari autem vestibus depositis somno graves, ac timore perculsi terga dedere ; et cum obscura esset nox, collidebat unus alium, et se invicem occidebant intra extraque tentoria. Et mille Romani de quibus diximus, hostium cladem

Variæ lectiones et notæ.

[22] συνηρμόθη Par. [23] Par. 1708 σπζ'. [24] Par. 1708. [25] ἐχώρησε Par. [26] ὑπεκγένωσι? [27] εὑπορ.? [28] ἐξεύρῃ Par. [29] ἀφορώμ.? [30] εἶναι? [31] ἠξευρ. εἶσθε Par.

Digitized by Google

dederunt donec dies illuxit. Interfecerunt ipsum Bulgarorum regem, insignemque et insperatam reportaverunt ab eis victoriam. Supererant tabernacula, lecti, arma, captivi et equi, iisque replebatur campus, et dum sol lucebat, Romani interfecerunt quoscunque invenirent; et miserunt nuntios ad exercitum de secunda pugnæ fortuna. Tunc venit dux cum exercitu, viditque ingentem cædem ac terribile opus et internecionem; et glorificaverunt Deum qui vires in tanto discrimine suppeditarat. Captivi vendiderunt equos et sarcinas, antequam se reciperent; dux vero cum exercitu abiit.

A μεραίαν, οἱ δὲ ἕτεροι πεντακόσιοι τὴν κάτω, καὶ ἐδώκασιν ἄμφω τοὺς Βουλγάρους· καὶ οἱ Βούλγαροι ἦσαν γυμνοὶ καὶ βεβαρημένοι τοῦ ὕπνου, καὶ ἐπῆραν δειλίαν καὶ **895** ἐδώκασιν νὰ φεύγουν· καὶ ἦτον σκοτεινά, καὶ συνέκρουεν εἷς μὲ τὸν ἄλλον, καὶ ἐσκοτόνοντο ἀλλήλως ἔσω εἰς τὰς τέντας καὶ ἔξω· καὶ τὰ σπαθία τῶν Ῥωμαίων ἐκείνων τῶν χιλίων ἐθέριζαν καὶ κατέκοπτον ἕως τὸ ἐξημέρωμα. Κατέσφαξαν γοῦν καὶ τὸν βασιλέα τῶν Βουλγάρων, καὶ ἐγένετο εἰς αὐτοὺς νίκη μεγάλη καὶ ἀνέλπιστος, καὶ ἔμειναν αἱ τέντα, αἱ κατοῦναι, τὰ ἅρματα, ἡ αἰχμαλωσία, τὸ κοῦρσος, καὶ ἔγεμεν αὐτὰ ὁ κάμπος, καὶ ὁ ἥλιος ἐπλάτυνε [39], καὶ οἱ Ῥωμαῖοι πάντοτε κατέσφαζον ὅσους εὕρισκον· καὶ ἔστειλαν μανδάτα εἰς τὸν στρατὸν καὶ συγχαρίκια. Καὶ ἔφθασε μὲ τὸ φοσάτον, καὶ εἶδε τὸν μέγαν ἐκεῖνον φόνον καὶ τὸ φοβερὸν ἔργον καὶ ἀπολμίαν [40]· καὶ ἐδόξασαν τὸν Θεὸν τὸν δόντα δύναμιν εἰς τοσαύτην ἀπορίαν· καὶ οἱ αἰχμάλωτοι ἔπερναν ἄλογα καὶ πράγματα, καὶ ἀπήρχοντο ἐν τοῖς ἰδίοις· καὶ ὁ στρατηγὸς ἐστράφη μετὰ τοῦ φοσάτου [41].

Imperator autem Nicephorus utpote senex fugiens pugnas et bella, sedebat otiosus, aureas splendidasque gestabat vestes, et mulcebat senectutem suam frequentibus balneis, unguentis, et regalibus epulis: comedebat, bibebat et luxuriabat; præfatamque pulcherrimam amabat Michaelis uxorem; ac tantum deliciis et voluptati indulgebat quantum adolescens qui incipit voluptatibus oblectari. Imperii vero munera et magna negotia credebat hominibus barbaris rusticisque et ebriosis, qui erant a proavis suis servi et ignobiles, nihil boni sciebant, sed erant omnes improbi et ignari. Sic Romanorum imperium simile erat navigio vecto sine nautis et gubernatore. Interea Nicephorus sedebat in thronis sublimibus et auro argentoque distinctis, aureisque fulgebat vestibus, et alias ex aliis vestes, decem singulis diebus commutans. Si quis autem egeret imperiali ollicio, primum offerebat munera, sicque regiam inhonestabat majestatem. Honores porro ac dignitates, quæ alii reges illustribus concedunt ducibus, proceribus et viris fama celebribus, iste conferebat ruricolis, sarcinatoribus, lignariis, saltatoribus, crumatum venditoribus, aurigis: et fecit honesta inhonesta, et excelsa et gloriosa vilia et futilia: et si die qua nemo esset jus sollicitans sedebat otiosus nihil prorsus curans utrum invaderentur ejus oppida, sive hostes immanerent, sive exercitus haberet, sive non; sed omnis ejus cura versabatur circa res ante dictas.

B (4) Ὁ δὲ βασιλεὺς Νικηφόρος ἦν ἄνθρωπος γηραιὸς, καὶ ἐξαπέλυσε τὰς μάχας καὶ τοὺς πολέμους, καὶ ἐκαθέζετο, καὶ ἐφόρει χρυσᾶ καὶ κατέκλαμπρα καὶ ἔτρεφε τὸ γῆρας αὐτοῦ μὲ συχνὰ λουτρὰ καὶ μυρίσματα καὶ τραπέζια βασιλικά· καὶ ἔτρωγε, καὶ ἔπινε, καὶ ἐσπατάλα, καὶ εὐφραίνετον τὴν κόρην ἐκείνην τὴν ὡραιοτάτην, τὴν γυναῖκα τοῦ Μιχαήλ· καὶ οὕτως ἐνετρύφα, καὶ ἔπαιζεν ὥσπερ νέος ὅπου ἄρχεται νὰ χαίρεται τὰς ἡδονὰς τοῦ κόσμου· τὰς δὲ βασιλικὰς δουλείας καὶ τὰς μεγάλας ὑποθέσεις ἐνεμπίστευεν εἰς ἀνθρώπους βαρβάρους, ἀγροίκους καὶ μεθυστάδας, οἵτινες ἦσαν ἀπὸ προπάππων αὐτῶν δοῦλοι καὶ ἀγνώριστοι, οὐδὲν καλὸν μὴ γινώσκοντες, κακόγνωμοι πάντες καὶ ἀπαίδευτοι ὄντες. Καὶ ὡμοίαζεν ἡ βασιλεία τῶν Ῥωμαίων πλοῖον φορτωμένον χωρὶς ναυτικοὺς καὶ ναυκλήρους. Ὁ δὲ Νικηφόρος ἐκαθέζετον εἰς θρόνους ὑψηλοὺς, ἀργυροδιαχρύσους, ἔστιλβεν ἀπὸ τὴν χρυσοφορίαν καὶ ἤλλασεν [38.28] ἄλλα καὶ ἕτερα διάφορα φορήματα, τὴν ἡμέραν φορὰς δέκα, καὶ εἴ τις ἔχρηζε νὰ ἐπάρῃ ὀφφίκιον βασιλικὸν, ἤρχετο, καὶ ἐξένιζε δῶρα, καὶ ἐτίμωσε τὸ μεγαλεῖον τῆς βασιλείας· καὶ τὰς τιμὰς καὶ τὰ ἀξιώματα, ἅτινα ἐδίδασιν οἱ ἄλλοι βασιλεῖς εἰς ἐνδόξους καὶ μεγάλους **896** ἄρχοντας καὶ στρατηγοὺς, καὶ δοκίμους ὀνομαστοὺς, οὗτος ἔδιδεν αὐτὰ τζεγγαρίους, ῥάπτας, πελεκάνους, κωμοδρόμους, κρεμυδοπώλους, ζευγηλάτας· καὶ ἐποίησε τὰ τίμια ἄτιμα, καὶ τὰ ὑψηλὰ καὶ ἔνδοξα ταπεινὰ καὶ ἀνωφέλητα [26]· καὶ τὴν ἡμέραν ἐν ᾗ οὐ διήρχετό τις χωριάτης νὰ ζητήσῃ ὀφφίκια, ἐκαθέζετο εἴτε ἂν κουρσεύονται τὰ κάστρα αὐτοῦ, εἴτε ἂν χαταλύουσι τὰ ἔθνη τὸν κόσμον αὐτοῦ, εἴτε ἂν ἦσαν φοσάτα, εἴτε οὐκ ἦσαν, ἀλλ' ἡ φροντὶς αὐτοῦ εἰς τὰς πράξεις ἃς ἐδηλώσαμεν.

C

Ubi regnis potitus est Botoniates, feria tertia Majoris Hebdomadæ a patriarcha diademate redimitus est.

D (5) Ἐπεὶ δ' ἐν τοῖς βασιλείοις ὁ Βοτανειάτης ἐγένετο, ἀναδεῖται κατὰ τὴν μεγάλην τρίτην παρὰ τοῦ πατριάρχου ταινίᾳ βασιλικῇ.

Et primum omnibus largitiones præstitit, pecu-

(6) [25] Καὶ πρῶτον ἅπασι παρέσχε τὸ φιλοτίμημα,

Variæ lectiones et notæ.

[39] ἐπλαπλ. Par. [40] ἀπολείαν? [41] Par. 1708. [38.28] ἤλασσεν? [26] ἀνωφέλετα Par. [27] Par. 1708. [28] Par. 1708 iterum cum rubrica βασιλεία Νικηφόρου Βοτανιάτου quæ alteram indicat continuationem scl. e Zonara petitam 229 B.

Digitized by Google

τὰς εἰς τὸ δημόσιον ἁπάντων κοινῶς [49] ὀφειλὰς A nias ærario publico debitas cunctis remittens, ἐκτεμὼν ἀπροσδιορίστως, καὶ χρεωκοπίαν τούτων θέσπισμά τι μεγαλοπρεπῶς ἐργασάμενος.

(7) [50] Ἔτι δὲ τῷ Βρυεννίῳ κατὰ τὴν ἑσπέραν ἐχομένῳ τῆς τυραννίδος [στέλλει τοὺς ἀπαγγέλλοντας τὴν τοῦ Καίσαρος ἀξίαν αὐτῷ διδόναι, εἰ τῆς τυραννίδος] ἀπόσχοιτο, καὶ τοῖς αὐτῷ συναραμένοις τὰς τιμὰς ἐπιβεβαιῶσαι, αἷς αὐτοὺς ἐκεῖνος ἐτίμησεν. Ὁ δὲ σφόδρα τῆς βασιλείας ἐφίετο, καὶ ἀνένδοτος ἦν. Πάλιν οὖν ἑτέρα πρεσβεία· καὶ ἐπὶ ταύτῃ τρίτη. Ὁ δ' ὑπερηφανεύετο, καὶ οὐδὲ κατὰ [τὰ] τῶν πρέσβεων νόμιμα τοὺς πρέσβεις ἐδέχετο, ἀλλ' ἀτίμως αὐτοὺς ἀπεπέμπετο. [51] Ὡς οὐδὲν οὖν εἰρηνικῶς ἀνύειν ἔγνω ὁ βασιλεύς, καὶ ἄκων πρὸς μάχην ἀπέκλινεν, καὶ τὸν Κομνηνὸν Ἀλέξιον τετιμηκὼς νωβελίσιμον καὶ προχειρισάμενος μέγαν δομέστικον B καὶ Ῥωμαϊκῶν αὐτὸν δυνάμεων προστησάμενος, κατὰ τοῦ Βρυεννίου ἐξέπραττεν [52]· ὃς τούτῳ συμβαλὼν κατά τι χωρίον Καλαβρύην λεγόμενον, διὰ τὸ κατάῤῥυτον εἶναι τὸν τόπον βρύσεσι ὑδάτων πολλαῖς [53] τε καὶ ἀγαθαῖς, ῥᾳδίως τῆς ἐκείνου περιεγένετο στρατιᾶς· καὶ τῶν μὲν πεσόντων, τῶν δὲ φυγόντων, εἷλε μονωθέν **897** τα τὸν τυραννήσαντα· καὶ τοῦ φωτὸς τὸν δείλαιον ἀπεστέρησεν, καὶ εἰσήγαγε τυφλὸν εἰς τὴν βασιλεύουσαν· καὶ ἡ μὲν τοῦ Βρυεννίου εἰς τοῦτο τέλος [54] κατήντησεν ἐπανάστασις [55].

(8) [56] Ἐπανέστησαν δὲ καὶ οἱ Βάραγγοι κατὰ τοῦ βασιλέως ἀνελεῖν αὐτὸν μελετήσαντες· ἀντιταξαμένης δ' αὐτοῖς χειρὸς ἑτέρας Ῥωμαϊκῆς, εἰς ἱκεσίαν ἐτράποντο καὶ συγγνώμης ἐπέτυχον.

(9) [57] Τῷ δὲ βασιλεῖ τούτῳ [58] τῆς ὁμοζύγου τελευτησάσης, πολλαὶ μὲν ἐμνηστεύοντο παρθένοι, καὶ πρὸ τῶν ἄλλων ἡ τοῦ βασιλέως τοῦ Δούκα θυγάτηρ Ζωή· ὁ δὲ [ἦ] τὴν βασιλίδα Εὐδοκίαν ἤθελεν ἀγαγέσθαι ἢ τὴν ἐξ Ἀλανῶν Μαρίαν, τὴν τῷ πρὸ αὐτοῦ συνοικήσασαν [59]. Στέλλει γοῦν τὴν Εὐδοκίαν μετακαλούμενος· ἡ δὲ, ὡς λόγος, οὐκ ἀπηνήνατο, ἐκωλύθη δὲ πρὸς τοῦτο ὁ βασιλεὺς παρά τινων μοναχῶν· καὶ ἄγεται τὴν βασιλίδα Μαρίαν· οὐδὲν ἧττον παρανομήσας ἢ εἰ τὴν Εὐδοκίαν ἠγάγετο· μοιχεία γὰρ ἦν ἀπηρυθρισμένη τὸ τολμηθέν· διὸ καὶ ὁ τὴν ἱερολογίαν τετελεκὼς ἐπ' αὐτοῖς, τῆς ἱερωσύνης ἐκπέπτωκεν.

(10) [60] Ὁ μέντοι προβεβασιλευκὼς Μιχαὴλ, ὡς εἴρηται, τὴν τρίχα καρεὶς, καὶ ψήφῳ συνοδικῇ D μητροπολίτης Ἐφέσου κεχειροτόνητο· καὶ ἅπαξ φοιτήσας ἐκεῖ, ἐπανῆλθε, καὶ ἐν τῇ τοῦ Μανουὴλ μονῇ ἐποιεῖτο τὴν δίαιταν. Μετὰ δὲ τὸ τὸν Βοτανιάτην τῆς βασιλείας ἐκπεπτωκέναι, θνήσκων οὗτος ὁ Μιχαὴλ, πολλὰ δεηθείσης αὐτοῦ τῆς βασιλίσσης Μαρίας, ἤδη κἀκείνης μοναχῆς γεγονυίας, συγγνώμην ἔνειμε ταύτῃ, καὶ συγχώρησιν ἐπηύξατο ἐκ Θεοῦ.

(11) [61] Ὁ δὲ πρωτοπρόεδρος Νικηφόρος ὁ Βασι- Primus proedrus Nicephorus Basilacius, Bryennii

nias ærario publico debitas cunctis remittens, earumque remissionem decreto magnifice sanciens.

Deinde Bryennio ad vesperam tyrannidis se habenti misit nuntios qui pollicerentur, modo tyrannidi renuntiaret, Cæsaris dignitatem ei conferendam esse, et socios ejus confirmandos in honoribus, quibus eos ipse honorasset. At ille imperium vehementer cupiebat et nihil concedere volebat. Secunda igitur delegatio, et post hanc tertia : ille vero insolens, nec secundum jura sancita excipiebat legatos, imo probrose dimittebat. Ut igitur agnovit imperator se nihil pacifice lucrari, invitus bello usus est, et Alexio Comneno dignitate nobilissimi magnique Domestici honorato et Romanis B præposito copiis, expeditionem fecit adversus Bryennium. Alexius, consertis cum hoc manibus, in campo Calabrya dicto, quia irriguus est hic locus fontibus aquarum multis et bonis, facile illius cinxit exercitum ; et cadentibus aliis, aliis fugientibus, solum relictum principem cepit, et lumine oculorum effosso cæcum in urbem imperialem duxit, in hunc quidem exitum desiit Bryennii rebellio.

Insurrexerunt et Varangi contra imperatorem regicidæ ; sed opposita eis alia cohorte romana, ad preces conversi, veniam impetrarunt.

C Hujus imperatoris mortua conjuge, multæ in connubium poscebantur virgines, et imprimis Ducæ imperatoris filia Zoe : ille vero ducere volebat vel Eudociam imperatricem, vel oriundam ex Alanis Mariam, prædecessoris sui uxorem. Misit igitur ad Eudociam invitandam : hæc vero, ut fertur, haud renuit, sed in hoc dissuasus est imperator a quibusdam monachis. Tunc duxit imperatricem Mariam, nihil minus legem transgressus quam si Eudociam duxisset : adulterium enim impudens erat hoc facinus : ideo qui sacram istam peregit liturgiam e sacerdotio detrusus est.

Interim prior imperator Michael, postquam, ut dictum est, coma tonsa, synodali suffragio Ephesi ordinatus est archiepiscopus, et hanc urbem semel invisit, reversus est et in Manuelis monasterio degit vitam ; post Botaniatem vero de regno ejectum, moriens, Michael, instanter efflagitante Maria jam et ipsa moniali facta, veniam huic dedit et indulgentiam a Deo petivit.

Variæ lectiones et notæ.

[49] κοινὰς Par. [50] Par. 1708 = Zon. 229 B. [51] οὖν οὐδὲν Zon. [52] ἐξέπεμψεν Zon. [53] πολλῶν τε καὶ ἀγαθῶν Zon. [54] τέλους Zon.; Par. 1708 = Zon. 229 B. C. [55] ἀντιταξάμενος δ' αὖθις Par. 1708. [56] Par. 1708 — Zon. 229 D. [57] τούτων Par. v. pro ι subscr. cf. Zon. 229 D. [58] τὴν τῷ πρὸ αὐτοῦ συνοικήσασαν Zon. [59] Par. 1708 — Zon. 229 D. E. [60] 1708 — Zon. 229 E, 230 A.

Digitized by Google

successor in urbe Dyrrachio factus, et ipse amorem imperii concepit, collectoque exercitu, cum eo Thessalonicam iit, ubi audito Botaniatem regno potitum esse, ad eum misit pollicitationes, clam vero defectionem ordinavit et auxiliares arcessivit Patzinaco : quo Botaniates comperto misit ei signatas bulla aurea litteras, quibus ei simul et servabatur de his quæ ausus erat oblivio et promittebatur Nobilissimi dignitas. At ille fuit inflexibilis. Unde adversus eum missus est Alexius Comnenus, titulo Augusti honoratus. Qui cum venisset Thessalonicam, cum Basilacio commisit prælium, ejus milites vicit, et ipsum in Thessalonicæ arcem profugum, vivum cepit, hujusque viri oculos, jussu imperatoris, effodit.

A λάκιος, τοῦ Βρυεννίου γενόμενος ἐπὶ τῷ Δυρραχίῳ διάδοχος, καὶ αὐτὸς ἔρωτα τῆς βασιλείας ἐνεγκυμόνησε· καὶ στρατιὰν ἀθροίσας, σὺν αὐτῇ πρὸς Θεσσαλονίκην ἀνῆει· ἐνθα μαθὼν ὡς ὁ Βοτανιάτης βεβασιλεύκει, ἐκείνῳ μὲν ἐπέστειλε δουλικῶς, λάθρα δὲ [τὰ] τῆς ἀποστασίας ἐτύρευε καὶ πρὸς συμμαχίαν μετεπέμπετο [61] Πατζινάκους· ὁ γνοὺς ὁ Βοτανιάτης, χρυσόβουλλον αὐτῷ στέλλει γραφὴν, ἅμα [62] περιποιοῦσαν

Alii quoque contra imperatorem manus levaverant; sed ex iis quæ Bryennio et Basilacio acciderant, sapientiores facti, arma deposuerunt.

898 αὐτῷ ἐφ' οἷς ἐτόλμησε τὸ ἀμέριμνον, ἅμα δὲ καὶ τιμὴν [63] αὐτῷ νωβελισίμου [64] βραβεύουσαν. Ἀλλ' ἐκεῖνος ἀτεγκτος ἦν· ὅθεν καὶ κατ' αὐτοῦ ὁ Κομνηνὸς Ἀλέξιος στέλλεται, τιμηθεὶς σεβαστός· καὶ κατὰ Θεσσαλονίκην γενόμενος καὶ τῷ Βασιλακίῳ συμμίξας, τοὺς περὶ ἐκεῖνον κατετροπώσατο· κἀκεῖνον, τὴν εἰς τὴν [τῆς] Θεσσαλονίκης [65] συμφυγόντα ἀκρόπολιν, πολιορκίᾳ ἐζώγρησε, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξέκοψε τοῦ ἀνδρὸς κελεύσει βασιλικῇ.

Cum Turcæ Orientem incursarent, mittit contra eos imperator cum forti exercitu Constantinum Ducæ filium, expeditioni adversus Turcas præpositum. Hic vero, ut ad urbem dictam Chrysopolim pervenit, statim rebellat, et a militum multitudine imperator proclamatur. Tum militum alios muneribus imperator seduxit, alios dignitatibus honoribusque sibi conciliavit, alios aliter tractavit : comprehensusque ab eis Constantinus, traditus est imperatori. Tunc tonsus adolescens in insulam relegatur; narrant quoque unctum fuisse sacerdotem.

(12) [66] Καὶ ἄλλοι δὲ ἀντάραντες ἦσαν χεῖρας τούτῳ τῷ βασιλεῖ· ἀλλ' ἐκ τῶν περὶ τὸν Βρυέννιον συμβάντων καὶ περὶ τὸν Βασιλάκιον σωφρονισθέντες, τὰ ὅπλα κατέθεντο.

(13) [67] Τῶν Τούρκων δὲ τὴν Ἑῴαν κατατρεχόντων, στέλλει κατ' αὐτῶν ὁ βασιλεὺς σὺν ἀξιομάχῳ στρατεύματι Κωνσταντῖνον τὸν υἱὸν τοῦ προβεβασιλευκότος Κωνσταντίνου τοῦ Δούκα, ἐκεῖνον στρατάρχην τῆς κατὰ τῶν Τούρκων στρατιᾶς παραστήμενος. Ὁ δὲ, πρὸς τὴν καλουμένην Χρυσόπολιν διαπεραιωθεὶς, νεωτερίζει εὐθὺς, καὶ παρὰ τῆς ἐκεῖσε οὔσης στρατιωτικῆς πληθύος ἀναγορεύεται βασιλεύς. Ἀλλὰ τοὺς μὲν τῶν στρατιωτῶν δώροις ὁ βασιλεὺς ὑπηγάγετο, τοὺς δὲ ἀξιωμάτων τιμαῖς ᾠκειώσατο, ἄλλους δ' ἄλλως μετεχειρίσατο· καὶ παρ' αὐτῶν συσχεθεὶς ὁ Κωνσταντῖνος, παρεδόθη τῷ βασιλεῖ. Κείρεται τοίνυν ὁ νεανίας, καὶ εἰς νῆσον περιορίζεται· λόγος δ' ἔχει καὶ ἱερέα χρισθῆναι τὸν ἄνθρωπον.

Postquam Antiochenus patriarcha Æmilianus e vita migrasset, ei substitutus est alius Nicephorus dictus Maurus.

Imperator, tum propter provectam ætatem, tum propter naturalem indolentiam, rerum administrationem minime curabat, sed Sidæ archiepiscopo negotiorum publicorum curam permittebat. Erant quoque huic imperatori duo servi, quorum unus Borilus, alter Germanus vocabatur. Hi pro libitu omnia et ipsum imperatorem dominumque suum regebant : qui magistratuum incurrebat odium, quia servi justo superbiores et audaciores se in illos exhibebant.

(14) [68] Τοῦ πατριάρχου δὲ Ἀντιοχείας [τοῦ] Αἰμιλιανοῦ τὸν βίον μετηλλαχότος, προκεχείριστο ἕτερος Νικηφόρος ὁ Μαῦρος λεγόμενος.

(15) [69] Οὗτος τοίνυν ὁ βασιλεὺς, τὰ μέντοι καὶ διὰ γῆρας βαθὺ, τὸ δέ [70] τοι καὶ διὰ φυσικὴν χαύνωσιν, οὐ πάνυ τι τῆς τῶν πραγμάτων διοικήσεως ἥπτετο [71], ἀλλὰ τὸν Σίδης μητροπολίτην καὶ οὗτος προσλαβόμενος, ἐκείνῳ τὴν τῶν κοινῶν ἀνέθετο πρόνοιαν. Ἦσαν δὲ τῷ βασιλεῖ τούτῳ καὶ δύο δοῦλοι, ὧν ὁ μὲν Βορίλος, ἕτερος δὲ Γερμανὸς ὠνομάζοντο· οὗτοι τοίνυν ἦγον τὰ πάντα καὶ ἔφερον, ὡς **899** ἐβούλοντο, καὶ αὐτὸν τὸν κρατοῦντα καὶ κύριον ἑαυτῶν, δι' οὗ καὶ μισεῖσθαι τοῦτον παρὰ τῶν ἐν τέλει συνέβαινεν, προσφερομένων τῶν δούλων ἐκείνοις ἀλαζονικώτερον καὶ θρασύτερον.

Ut jam dictum est, Logothetes Nicephorus qui pro Urselio steterat, in vinculis ab eo detinebatur. Subita autem morte correptus Urselius suspicionem

(16) [72] Ὡς ἤδη [73] εἴρηται, ὁ λογοθέτης Νικηφόρος προ[σ]χωρήσας τῷ Ῥουσελίῳ, ὑπὸ δεσμοῖς παρ' ἐκείνου συντετήρητο. [74] Ἀλλ' αἰφνίδιον θανὼν ὁ Ῥου-

Variæ lectiones et notæ.

[61] μετακέμπεται Zon. [62] μέν Zon. [63] τιμῆ: Par. 1708. [64] νωβασιλλισίμου Par. 1708. [65] εἰς τὴν Θεσσαλονίκην Par. 1708. [66] Par. 1708 — Zon. 230 A. B. [67] Par. 1708 — 230 B. [68] Par. 1708 Κωνστάντιος bis; Zon. 230 B. C Κωνσταντῖνος. [69] Par. 1708 — Zon. 230 C. [70] δέ τι Zon. [71] ἥπτ. δ. Zon. [72] Par. 1708 — Zon 230 C. D. [73] δέ Zon. cf. 228 A. [74] τετήρητο Zon.

Digitized by Google

σέλιος ὑποψίαν παρέσχεν ὡς παρὰ τοῦ λογοθέτου φαρμάκῳ ἀνῄρητο· διὸ καὶ παρὰ[53] τῶν τῷ Ῥουσελίῳ προσηκόντων τῷ Βοτανειάτῃ παραδοθεὶς, εἰς μίαν [τῶν] πρὸ τῆς βασιλίδος τῶν πόλεως κειμένων νήσων περιορίζεται. Οἱ δέ γε περὶ τὸν βασιλέα δεδοικότες, ὡς εἰς δύσιν ἐλεύσεται τῷ βασιλεῖ, προσληφθήσεται καὶ πάντας παραγκωνίσεται, ὑποτιθέασι τῷ Βοτανειάτῃ, ἀμυθήτων εὐπορεῖν χρημάτων τὸν λογοθέτην, καὶ ταῦτα τῷ βασιλικῷ χρῆναι προσενεχθῆναι ταμείῳ. Στέλλεται τοίνυν ὁ Στραβορωμανὸς, μέγας ἑταιρειάρχης τότε γενόμενος, ἐρωτήσων τὸν ἄνθρωπον ὅπη αὐτῷ τὰ χρήματα κέκρυπται. Οἱ δὲ περὶ τὸν βασιλέα οὓς καὶ δεδοικέναι τὴν τοῦ λογοθέτου παρουσίαν ὁ λόγος προδιηγήσατο, πείθουσι τὸν Στραβορωμανὸν ἀνελεῖν τὸν ἄνθρωπον ἐκ τρόπου παντός· ὃς καὶ γενόμενος κατὰ τὴν νῆσον ἐν ᾗ περιώριστο, ἐτάζει τὸν ἄνδρα οὕτω σφοδρῶς, ὡς ἐν αὐταῖς ταῖς βασάνοις ἐναποψύξαι· καὶ ταῦτα ὑπισχνούμενον[56] ὡς πάντα δοίη ἐνυπογράφως, εἰ τὸν ἑτασμὸν [δια]φεύξοιτο· ὁ μὲν οὖν οὕτως ἀπόλωλεν.

A dedit ut a logotheta veneno sublatus : quare hic ab Urselii familia Botaniati traditus, in unam insularum ante urbium reginam sitarum relegatur. Imperatoris autem ministri timentes ne imperatoris oculis ille placeret, assumereturque et omnes ejiceret, effingunt Botaniati logothetam immensis abundare divitiis, easque in ærario imperiali reponi debere. Mittitur itaque Straboromanus, tunc magnus hetæriarcha, sciscitaturus ab homine ubi opes suas abscondisset. Ministri vero imperatoris quos logothetæ præsentiam timere supra diximus, suadent Straboromano ut omni pacto virum interficiat. Is autem, cum appulisset ad insulam, in qua homo exsulabat, hunc tam diræ subjecit quæstioni, ut in ipsis tormentis exspiraverit, quamvis polliceretur se omnia vi chirographi daturum, si quæstioni eximeretur. Sic igitur ille periit.

[57](17)[58] Οἱ δὲ Κομνηνοὶ ὁ Ἰσαάκιος καὶ [ὁ] Ἀλέξιος ὑπερβαλλόντως πρὸς τοῦ βασιλέως καὶ τετίμηντο καὶ ἐστέργοντο, καὶ διαδόχους αὐτοὺς τῆς βασιλείας ὠνόμαζε. Διὸ καὶ παρὰ τῶν περὶ τὸν Βοτανειάτην σφοδρῶς ἐβασκαίνοντο, καὶ μᾶλλον παρὰ τῶν εἰρημένων δύο δούλων αὐτοῦ, οἳ καὶ πρὸς ἐκεῖνον τοὺς ἄνδρας διέβαλλον, ὡς τυραννίδα μελετῶντας, καὶ τὴν εἰς αὐτοὺς τοῦ βασιλέως διάθεσιν ὑπώρυττόν τε καὶ παρεσάλευον. Ὅ γνόντες οὗτοι καὶ μή τι πάθωσι πτοηθέντες, ὡς δὲ λόγος, καὶ πάλαι παρ' ἑαυτοῖς τὸν τῆς βασιλείας τρέφοντες ἔρωτα, καὶ ἄλλοις οἷς ἐθάρρουν τὸ βούλευμα κοινωσάμενοι, ἐξῆλθον τῆς πόλεως· καὶ τὴν πόλιν Ἀδριανοῦ κατειληφότες, **900** εἰς ἑαυτοὺς τὸ στρατιωτικὸν ξύμπαν σχεδὸν ἐπεσπάσαντο· καὶ ἀναγορεύεται βασιλεὺς ὁ Ἀλέξιος τοῦ μείζονος προτιμηθεὶς ἀδελφοῦ, ὅτι τε προσέκειντο τούτῳ οἱ στρατιῶται μᾶλλον ὡς στρατηγικωτέρῳ, καὶ ὅτι σπουδῇ τε καὶ ὑποσχέσεσι παρὰ τῶν περὶ αὐτὸν μεθειλκύσθησαν. Οὕτως οὖν ἀναῤῥηθεὶς ὁ Ἀλέξιος, καὶ τοῦ Ἰσαακίου μὴ πάνυ τι πρὸς τὴν ἀνάῤῥησιν δυσχεράναντος, τὴν βασιλίδα καταλαμβάνει καὶ πρὸς πολιορκίαν ἡτοίμαστο. Ὁ δὲ Βοτανειάτης τοῖς τείχεσιν ἐπέστησε φύλακας· ἦσαν δὲ περί[60] τινα πύργον πρὸς τῇ πύλῃ τῆς πόλεως, ἣ Χαρσίου καλεῖται, φυλάσσοντες Νέμιτζοι—ἔθνος δ' οἱ Νέμιτζοι[61] Κελτικὸν — οὗτοι λάθρα τοῖς περὶ τοὺς Κομνηνοὺς ἐκοινολογήσαντο περὶ προδοσίας τῆς πόλεως. Ἔωθεν οὖν κατὰ τὴν μεγάλην πέμπτην τῆς ἑβδομάδος τοῦ σωτηρίου πάθους τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, οἱ μὲν περὶ τοὺς Κομνηνοὺς τῷ κατ' ἄντικρυ τοῦ παρὰ τῶν Νεμίτζων κατεχομένου πύργου ἐξωτέρῳ τείχει προσέβαλλον κατὰ σύνθημα. Οἱ δ' ἐφεστῶτες αὐτῷ τοὺς προσβάλλοντας ἔβαλλον καὶ ἀπεῖργον τοῦ προσιέναι ἀγχοῦ· ὡς δ' ὑπὸ τῶν Νεμίτζων ἐκ τοῦ πύργου οἱ ἐν τῷ τείχει ἐβάλλοντο, μὴ οἷοί τε ὄντες καὶ πρὸς τοὺς ἐκτὸς

Comneni autem Isaacus et Alexius ab imperatore maxime honorabantur amabanturque regni successores eos vocante. Itaque aulicis magno erant in odio, ac præsertim præfatis duobus ejus servis : qui apud hunc illos viros calumniabantur quasi tyrannidem affectarent, in eosque imperatoris offensionem excitabant. Quo audito, illi, ne quid mali sibi accideret, et ut dicitur, jam pridem regni cupidinem foventes, manifestato quibus confidebant suo consilio, egressi sunt ex urbe, et Adrianopoli capta, ad se totum fere exercitum attraxerunt. Tunc salutatur imperator Alexius majori antepositus fratri, tum quia melius erant affecti milites in eum utpote belli peritiorem, tum quia studio et promissis fautorum ejus allecti essent. Sic igitur proclamatus Alexius, Isaaco æquo animo ferente, occupavit imperium seque ad urbis obsidionem accinxit. Botaniates vero mœnibus præposuit custodes. Porro turris, sita prope urbis portam quæ Charsii vocatur, custodiebatur a Nemitzis (Nemitzi erant natione Celtæ) : hi cum amicis Comneni collocuti sunt de urbe prodenda. Mane igitur feria quinta Majoris Hebdomadæ salutiferæ Salvatoris nostri Passionis, viri Comneni exteriorem murum oppositum turri a Nemitzis custoditæ aggressi sunt juxta conventionem. Qui vero hunc murum protegebant, ascendentes dejiciebant et ab accessu prohibebant; sed cum a Nemitzis ex turre telis impeterentur muri defensores, non valentes simul resistere externis adversariis et obluctari internis jacula in ipsos a dextra immittentibus, a conatu destiterunt. Tunc mœnium aggressores, applicatis muro scalis ascenderunt, portarumque seras securibus abscidentes, facilem conjuratis aperuerunt aditum. Quo viso, muri interni custodes, gregarii homines et plerique belli rudes, vel

Variæ lectiones et notæ.

[53] περί Par. 1708. [56] ὑπισχνουμένου Zon. — ἐν ἀπογράφοις Zon. [57] 1081. [58] Par. 1708 — Zon. 250 B, E 251 A. [59] μ. ὡς στρ. οἱ στ. Zon. [60] παρά Zon. [61] Νέμετζοι bis Zon.

Digitized by Google

potius e foro et vulgari multitudine confluentes, alii descenderunt, alii se præcipitantes fugerunt. Unde a plerisque impedimentis expediti, ipsum interiorem murum Comneni milites occupaverunt, reseratisque pariter hujus portis, intraverunt in urbem quicumque aderant ; et statim ad opum direptionem cucurrerunt ingredientium commista multitudo, ex Thracibus, Macedonibus, Romanisque aliis et barbaris concreta, haud minus infensi civibus suis quam hostes. Etenim usque ad sanguinis effusionem processit malum, et virgines Deo consecratæ cum sacrilegio defloratæ sunt, et mulieres viris conjunctæ per vim fœdatæ, et templa divina decoramentis spoliata ; et ne sacris quidem calicibus pepercerunt, sed et hos impudentissimi et sanctas phialas incruentæ ac tremendæ plenas hostiæ diripuerunt, effundentes sacra super terram. Quoscumque vero senatores obvios haberent, eos mulis imposuerunt, aliquos etiam vestitu exuentes, per medias vias seminudos et pedestres reliquerunt. Et hoc per totam diem factum est ; et calamitas usque ad Bosphorum pervenit, facta communis et universalis ; ac nonnulli etiam usque ad Philadelphiam et ultra cucurrerunt. Omnibus autem ad populandum dispersis, Comneni fere soli cum pancissimis comitibus remanserunt, atque Taurum adepti, ultra procedere non ausi sunt : adeo enim viribus ad pugnam erant imminuti, ut si qui eos tunc essent adorti, facile eos cepissent et vinctos ad Botaniatem duxissent. Sed quod Deus volebat, mutari non poterat. Botaniates comperto Comnenorum adventu, exit e palatio, abjectis quæ forte portabat purpureis calceamentis, profectus est in monasterium Periblepti, cujus ipse, post Romanum Argyropulum imperatorem, secundus factus est dominus ; ibi comam tondet, vestesque mutat, monachorum induens pannum, et postquam ibi vixisset aliquandiu, pulverem pulveri reddidit, et ibidem sepultus est. Comneni vero, nemine eis resistente, regibus sese adscripserunt, eosque facile adamussim æquaverunt. Talia eis fuerunt initia, talis in urbium reginam ingressus, talis ad imperium ascensus.

A ἀνθίστασθαι καὶ πρὸς τοὺς ἐκτὸς ἀπομάχεσθαι, ἐξ ὑπερδεξίων εἰς αὐτοὺς ἀκοντίζοντας, ἐνέδωκαν τῇ ὁρμῇ. Οἱ δὲ τειχομαχοῦντες κλίμαξιν αὐτίκα πρὸς τὸ τεῖχος ἀνῆεσαν καὶ τὰ κλεῖθρα τῶν πυλῶν διατεμόντες πελέκεσιν ἄνετον τοῖς συνομότοις παρέσχον τὴν εἴσοδον. Ὅπερ ἰδόντες οἱ τὸν ἐντὸς τηροῦντες περίβολον σύγκλυδες ἄνθρωποι, καὶ πολέμων οἱ πλείονες ἀδαεῖς, ἢ μᾶλλον ἐξ ἀγοραίων ἀθροισθέντες καὶ πληθύος δημότιδος, οἱ μὲν κατιόντες ᾖχοντο, οἱ δὲ καὶ ἑαυτοὺς ἐπισφαλῶς κατακρημνίζοντες ἔφευγον. Ὅθεν κατὰ πολλὴν τοῦ κωλύσοντος ἐρημίαν καὶ τὸν ἐντὸς περίβολον οἱ περὶ τοὺς Κομνηνοὺς παρειλήφασι, καὶ τὰς τούτου πύλας ὁμοίως ἀναπετάσαντες βατὴν τὴν πόλιν παντὶ που παρέσχοντο· καὶ αὐτίκα πρὸς διαρπαγὴν χρημάτων οἱ B εἰσελθόντες ὡρμήκασι, σύμμικτον πλῆθος, ἐκ Θρᾳκῶν τε καὶ Μακεδόνων καὶ Ῥωμαίων ἄλλων καὶ βαρβάρων συνεστηκὸς, οὐδὲν ἄμεινον πολεμίων πρὸς τοὺς ὁμοφύλους διατιθέμενοι. Καὶ μέχρι **901** γὰρ ἐκχύσεως αἱμάτων προὐχώρησε τὸ κακὸν, καὶ παρθένοι δὲ τῷ Θεῷ καθιερωμέναι ἀσεβῶς ἐμιάνθησαν, καὶ γυναῖκες ἀνδράσι συνεζευγμέναι πρὸς βίαν ὑβρίσθησαν· καὶ θεῖοι ναοὶ τὸν κόσμον αὐτῶν ἐσυλήθησαν· καὶ οὐδὲ τῶν ἁγίων κρατήρων ἀπέσχοντο, ἀλλὰ καὶ τούτους οἱ πάντολμοι καὶ τὰς ἱερὰς φιάλας τῆς ἀναιμάκτου καὶ φρικώδους θυσίας πλήρεις διήρπαζον, ἐκχέοντες τὰ ἅγια κατὰ γῆς. Καὶ ὅσοις δὲ τῆς γερουσίας συνήντων, κατασπῶντες τῶν ἡμιόνων αὐτοὺς, ἐνίους δέ γε καὶ ἀποδύοντες, ἐν μέσαις ταῖς ἀγυιαῖς εἶων ἡμιγύμνους τε καὶ πεζούς. Καὶ ταῦτα καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ἐπράττετο· καὶ τὸ δεινὸν[62] ἄχρι τοῦ Βοὸς ἐπεφθάκει, γινόμενον κοινόν τε καὶ πάνδημον· ἤδη δέ τινες καὶ μέχρι τοῦ Φιλαδέλφου[61] ἢ καὶ προσωτέρω ἀπέδραμον. Οἱ δὲ Κομνηνοὶ εἰς τὴν προνομὴν σκεδασθέντων πάντων, [μόνοι] σὺν εὐαριθμήτοις σφόδρα τοῖς περὶ αὐτοὺς κατελείφθησαν· καὶ ἕως τοῦ Ταύρου γενόμενοι, προσωτέρω ἀπιέναι οὐκ ἐπεθάρρυνν[64]· τοσοῦτον γὰρ ἐψίλωντο ἀξιομάχου δυνάμεως, ὡς εἰ τότε τούτοις ἐπῆλθόν τινες, ῥᾷον ἂν εἷλον αὐτοὺς καὶ δεσμίους τῷ Βοτανειάτῃ προσήγαγον. Ἀλλὰ τὸ δόξαν ἤδη Θεῷ μετατραπῆναι οὐκ ἦν. Ἔνθεν τοι ὁ μὲν Βοτανειάτης μαθὼν τῶν Κομνηνῶν τὴν εἰσέλευσιν, ἄπεισιν αὐτίκα τῶν βασιλείων, αὐτοῦ που ῥίψας ἃ ὑπεδεῖτο φοινικόχροα πέδιλα· καὶ εἰς τὴν τῆς Περιβλέπτου [μονὴν] ἀπελθὼν, ἧς ἐκεῖνος, μετὰ τὸν κατὰ τοὺς Ἀργυροὺς Ῥωμανὸν ἐκεῖνον τὸν αὐτοκράτορα, κτήτωρ δεύτερος ἐχρημάτισε, κείρεταί [τε] τὴν τρίχα καὶ μεταμφιέννυται τὴν στολὴν, τριβώνιον κατὰ μονάζοντας ἐνδυσάμενος, ἔνθα καὶ χρόνον ἐπιβιούς τινα τὸν χοῦν ἀπέθετο τῷ χοΐ, ταφεὶς παρ' αὐτῇ· οἱ δὲ Κομνηνοὶ μηδενὸς αὐτοῖς ἀντιβαίνοντος, τοῖς ἀνακτόροις προσπεφοιτήκασιν, ἀταλαιπώρως τούτοις ἐπιβάντες καὶ ὁμαλῶς καὶ μετὰ πολλῆς τῆς λείοτητος. Τοιαῦτα σφίσι τὰ προσόδια[65] γέγονε, τοιαῦτα τὰ εἰς τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων εἰσιτήρια· τοιαῦτα τῆς βασιλείας ἐπιβατήρια[66].

Variæ lectiones et notæ.

[62] γεν. ἄτοινόν (ἄποινον?) Par. 1708. [63] Φιλαδελφίου Zon. [64] ἀπεθ. Zon. [65] προεισόδια Zon. [66] Par. 1708 — Zon. 231 A—232 B.

Digitized by Google

ΒΙΒΛΙΟΝ Ζ'.

ΕΙΣ ΚΟΣΜΟΠΟΙΙΑΝ ΣΥΜΕΩΝ ΛΟΓΟΘΕΤΟΥ ΕΚ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΧΡΟΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΩΝ.

LIBER SEPTIMUS.

IN MUNDI CREATIONEM, A SIMEONE LOGOTHETA, EX VARIIS CHRONICIS ET HISTORIIS.

[Α' [67]. *Περὶ τοῦ φωτός.*]

Θεὸς [68] ἄχρονος [69] τόνδε τὸν κόσμον μὴ πρότερον ὑφεστῶτα ἐν χρόνῳ παράγων « ἐποίησεν ἐν ἀρχῇ οὐρανὸν καὶ γῆν [70] » · συνυπέστη δὲ τῇ γῇ τό τε ὕδωρ καὶ πῦρ · καὶ τούτου τεκμήριον ἐναργὲς τὸ ἐκ λίθου μὲν καὶ σιδήρου, ὄντων ἐκ γῆς, πῦρ ἄφθονον ἐξάλλεσθαι (ἐκ [71] πηγῶν δὲ καὶ φρεάτων ὕδωρ πλούσιον ἀναδίδοσθαι) · ταύτης γὰρ ἐκ μὴ ὄντων ὑποστάσης, δηλονότι καὶ [72] τὰ ἐν αὐτῇ. Πάντα οὖν γέγονε κατὰ τὴν τοῦ Θεοῦ βουλήν [73]. Ἐπειδὴ δὲ δίκην σκηνῆς ὁ οὐρανὸς περιταθεὶς τὸν ἐναπολειφθέντα τόπον ἐσκότισεν, εἶπεν ὁ Θεός · « Γενηθήτω φῶς » · καὶ εὐθὺς [74] τῷ λόγῳ ἡ φύσις τοῦ φωτὸς ἡ πάγκαλος αὕτη παρήχθη · καὶ τὸ σκότος [75] ἐξ ἀντιφράξεως τοῦ οὐρανίου σώματος ἐπισυμβὰν διεσκέδασε καὶ τὸν ἀλαμπῆ ἐκ τῆς τοιαύτης αἰτίας ἀέρα λαμπρώτατον ἄφνω ἀνέδειξεν. Ὅτι δὲ πᾶν ὅ τι ἦν πρὸ τῆς τοῦ κόσμου τοῦδε συστάσεως, ἐν φωτὶ ἦν, δῆλον · οὔτε γὰρ αἱ τῶν ἀγγέλων χορεῖαι, οὔτε πᾶσαι αἱ ἐπουράνιαι στρατιαὶ ἐν σκότῳ [76] διῆγον, ἀλλ' ἐν φωτὶ καὶ πάσῃ εὐφροσύνῃ πνευματικῇ τὴν πρέπουσαν ἑαυτοῖς λειτουργίαν ἐκπληροῦσιν, ἐφ' [77] οὗ καὶ οὗτοι ἐκ μὴ ὄντων εἰς τὸ εἶναι παρήχθησαν. Τούτου τοίνυν τοῦ φωτὸς ἐκ τῆς εἰρημένης αἰτίας ἐναποκλεισθέντος ἄνω, αὖθις ἐδημιούργησεν ὁ Θεὸς τὸ νῦν καταλάμπον καὶ φαιδρύνον τὸν μεταξὺ οὐρανοῦ καὶ γῆς τόπον. Ταῦτα γεγένηται ἐν τῇ πρώτῃ τῆς κοσμοποιΐας ἡμέρᾳ. Ἐν ταύτῃ οὖν τῇ ἡμέρᾳ λέγει Μωϋσῆς ἐν τῇ λεπτῇ Γενέσει ἐκτίσθαι τὰς οὐρανίους δυνάμεις.

903 [Β'] *Περὶ τοῦ στερεώματος.*

Πάλιν [78] β' ἡμέρᾳ τῆς ἀβύσσου ἁπλῶς καὶ ἀπείρως [79] τῇ γῇ περικεχυμένης, προσέταξε « στερέωμα [80] » γενέσθαι ἐκ τῶν ὑδάτων « ἐν μέσῳ » αὐτῶν, ὃ καὶ μετὰ ταῦτα « οὐρανὸν » προσηγόρευσε [81] · καὶ σὺν τῷ κελεύσματι τὸ ἔργον ἀπετελέσθη · καὶ στερέωμα ἐκλήθη τὸ δημιούργημα διὰ τὴν φύσιν τῶν ὑπερκειμένων ἢ καὶ ὑποκειμένων ὑδάτων, λεπτὴν οὖσαν καὶ ἀραιὰν [82], οὐρανὸς δὲ διὰ τὸ καθορᾶσθαι τρόπον δέρρεως ὑπὲρ κεφαλῆς ἁπλωμένον [83].

A

I. *De luce.*

Deus æternus hunc mundum antea non existentem in tempore producens, « in principio creavit cœlum et terram. » Cum terra autem simul substitit aqua et ignis : quod evidenter inde patet quod ex lapide et ferro, quæ terrena sunt, abundans exsiliat ignis, ex fontibus vero et puteis copiosa scaturiat aqua. Cum enim terra e nihilo producta fuerit, evidenter et quæ ipsi sunt intrinseca. Omnia igitur facta sunt secundum divinam voluntatem. Sed quia cœlum tentorii instar circumductum inferiora obtenebravit loca, dixit Deus : « Fiat lux ; » et simul cum verbo pulcherrima hæc lucis substantia producta est : tenebras vero e cœlestis corporis interjectu contingentes dissipavit
B et obscurum hanc ob causam aerem splendidissimum confestim ostendit. Quod autem quidquid erat ante hujus mundi constitutionem, in luce fuerit, patet : neque enim angelorum chori, neque omnes cœlestes exercitus in tenebris manebant, sed in lumine et in omni gaudio spiritali congruum sibi ministerium adimplent, ex quo ipsi e nihilo ad exsistentiam deducti sunt. Illa igi ur luce prædictam ob causam sursum inclusa, insuper creavit Deus hanc lucem, quæ nunc illuminat et illustrat medium inter cœlum et terram intervallum. Hæc facta sunt primo creationis die. Hoc igitur die dicit Moyses in brevi Genesi creatas esse cœlestes virtutes.

C

II. *De firmamento.*

Secundo die cum immensa infinitaque terram ambiret abyssus, jussit Deus « fieri firmamentum » ex aquis « in medio » earum : id quod postea vocavit « cœlum. » Et simul cum jussu opus perfectum est : idque opus dictum est firmamentum ob superiorum vel etiam inferiorum aquarum naturam subtilem et raram ; cœlum vero quia simile videtur pelli supra caput explicatæ.

Variæ lectiones et notæ.

[67] Th. ἐκ τῆς Γενέσεως καὶ ἐξ ἄλλων ἱστορικῶν ἐφεξῆς συναγωγὴ ἐκ δ. χ. Θεοδοσίου ; P. Ἰουλίου Πολυδεύκους ἱστορία φυσικὴ εἰς τὴν κ. ἐκ τῆς γ. καὶ χρονικὴν ἐφ. (ed. Bianconi Bon. 1776, vonder Hardt, Mon. 1792.) — Rubrica in codice (205ᵃ) evanuit. [68] ὁ P. Th. [69] χρόνον P. cod. Vat. 165 p. 1. [70] Gen. 1, 1. [71] ἐκ ἀν. om. Th. [72] καὶ τῶν ἐν αὐτῇ πάντων cod. [73] βούλησιν Th. — 13 I. 3. [74] σὺν Th. P. [75] τό Th. P. [76] σκότει Th. P. [77] ἀφ' cod. [78] ἐν τῇ P. Th. [79] ἀπείρως καὶ ἁπλέτως P. Th. [80] Gen. 1, 6. [81] I. 8. [82] ἀρυρυΐαν ? P. [83] ἁπλωμένον. P.

Digitized by Google

III. *De mari.*

Tertia die jussit aquas sub firmamento inclusas convenire in unam « congregationem » quam appellavit « mare, » ut « appareret arida » : tuncque illam susceperunt profundi sinus natura cavati. Terra autem vocata est arida, quod nomen ejus naturæ congruit, siquidem terra est proprie aridum. Ubi autem exonerata est pondere aquarum in se inclusarum, deinceps jussa est germinare herbam virentem, et semen juxta genus suum, lignumque faciens fructum ; et statim ad fructificationem adducta, innumeris pullulavit fruticum plantarumque generibus, et pulchra jucundaque visu apparuit. Non solum enim segetum productione fulgebat, sed et cedris, cupressis, aliisque permultis arboribus ultro ex ipsa natis erat apprime decorata. B μόνον γὰρ ἐκ τῆς τῶν ληΐων ἀναδόσεως ἐφαιδρύνετο, ἀλλὰ καὶ κέδρων καὶ κυπαρίσσων σὺν τῇ ἄλλῃ τῶν δένδρων πληθύϊ αὐτομάτως ἐξ αὐτῆς ἀνακυψάντων ἱκανῶς [87] κατεκοσμεῖτο.

A [Γ'] *Περὶ θαλάσσης.*

Αὖθις δὲ τῇ γ' ἡμέρᾳ ἐκέλευσε τὰ ἐναπολειφθέντα ὕδατα κάτω τοῦ στερεώματος συνελθεῖν « εἰς συναγωγὴν μίαν [86] », ἣν καὶ ἐπωνόμασε « θάλασσαν » πρὸς τὸ ὀφθῆναι τὴν ξηράν · καὶ οὕτω κοιλότητές τινες βαθεῖαι ἐγγεγενημέναι εἰσεδέξαντο αὐτήν · ξηρὰ [δὲ ἡ γῆ ἐπ]εκλήθη, ἐπειδὴ καὶ ἴδιόν ἐστιν αὐτῆς κατὰ φύσιν τὸ πρόσρημα · τὸ [γὰρ κυρίως ξηρόν ἐ]στιν ἡ γῆ · ἐπειδὴ δὲ ὥσπερ τι βάρος ἀπέθετο τὰ ἐν αὐτῇ [ἐναποκείμενα αὐτῇ ὕδατα, λοιπὸν] βλαστάνειν προσετάχθη « [88] βοτάνην χόρτου » καὶ σπ[έρμα κατὰ γένος καὶ ξύλον κάρ]πιμον · καὶ εὐθὺς πρὸς καρποφορίαν συγκινηθ[εῖσα [86] τὰ μυρία τῶν βλαστημάτων] (205[b]) τε καὶ φυτῶν προεβάλλετο γένη καὶ εὐπρεπῆ καὶ χαρίεσσα συνανεφάνη · οὐ

IV. *De luminaribus.*

Quarta die dixit ut fierent luminaria : et statim facta sunt sol, luna et stellæ pro jubentis voluntate : ac purissimam lucem prima die creatam, illa die his sideribus mensus, multiplicem ex iis præstitit mundo utilitatem : quarum prima est quod proprio fulgeant splendore totumque mundum abundanter illustrent ; secunda, quod ortu et occasu tempora mensurent ; tertia, quod per quædam signa varie adjuvet pie augurantes, nec ultra modum observantes, qualia luna sæpe portenduntur : hæc enim radiis circa C diem nitida et pura, stabile prænuntiat serenum ; crassa vero cornibus et rubicunda apparens, vel vehementem e nubibus imbrem vel tempestatem fore significat ; pariter et sol ignicolor sanguinolentusque factus radiis aut splendore, violentos motus indicat eventuros : sæpe igitur hujusmodi signa profuerunt multis navigatoribus, agricolis et viatoribus.

[Δ'] *Περὶ τῶν φωστήρων.*

Πάλιν ἐν τῇ δ' ἡμέρᾳ φωστῆρας εἶπε γενέσθαι · καὶ ἐγένετο ἥλιός τε καὶ σελήνη καὶ ἄστρα, καθὼς ἠβουλήθη ὁ κελεύσας · **904** καὶ τὸ καθαρώτατον ἐκεῖνο φῶς τὸ ἐν τῇ α' κτίσει, [88] ἐν ᾗ μέτρα ἐν τούτοις καταμετρήσας, πολυμερῆ [89] ἐξ αὐτῶν παρέσχετο τῷ παντὶ ὠφέλειαν, μίαν μὲν τὴν ἐκ τοῦ φαίνειν καὶ ταῖς οἰκείαις λαμπηδόσι καταυγάζειν τὸν κόσμον πλουσίως, ἑτέραν δὲ τὴν ἐκ τοῦ ἀνίσχειν καὶ καταδύεσθαι, αἰτίαν οὖσαν τῆς τῶν χρόνων ἀπαριθμήσεως, ἄλλην δὲ τὴν διά τινων σημείων εὐεργετοῦσαν διαφόρως τοὺς εὐσεβῶς στοχαζομένους καὶ μὴ πέρα τοῦ μέτρου περιεργαζομένους, οἷά ἐστι καὶ [90] διὰ τῆς σελήνης πολλάκις [91] σημαινόμενα · λεπτὴ γὰρ οὖσα ταῖς ἀκτῖσι περὶ τὴν ἡμέραν καὶ καθαρὰ, σταθερὰν εὐδίαν καταγγέλλεται · παχεῖα δὲ ταῖς κεραίαις καὶ ὑπέρυθρος φαινομένη, ἢ ὕδωρ λάβρον ἀπὸ νεφῶν ἢ χειμῶνα ἔσεσθαι μηνύει · ὡσαύτως καὶ ὁ ἥλιος ἀνθρακώδης γινόμενος καὶ ὕφαιμος ταῖς ἀκτῖσιν ἢ τῷ ἀπαυγάσματι, βιαίαν κίνησιν δηλοῖ ἐπιγενέσθαι · πολλάκις οὖν ἐκ τῆς τοιαύτης σημειώσεως ὠφελήθησαν πολλοὶ πλωτῆρές τε καὶ γεωργοὶ καὶ ὁδοιπόροι.

V. *De piscibus et volatilibus.*

Quinto die jussit Deus « producere aquas reptile animæ viventis et volatile sub firmamento cœli. » Et simul cum mandato perfectum est opus, aquis D vim habentibus producendi animas viventes. Nam statim mare varia peperit natantium genera, fluviique et paludes propriis naturæque suæ competentibus impleti sunt piscibus. Produxerunt iterum aquæ volatilia, quæ quamdam habent cum natantibus conformitatem et affinitatem. Sicut enim pisces in aquis pinnarum motu procedunt, et frequenti caudæ inflexione rectos motus suos gubernant, sic aves pennis in aere natant, eumque findunt, et quocunque volunt penetrant.

[Ε'] *Περὶ τῶν ἰχθύων καὶ τῶν πετεινῶν.*

[93] Ἐν δὲ τῇ ε' ἡμέρᾳ ἐκέλευσεν « ἐξαγαγεῖν τὰ ὕδατα ἑρπετὰ ψυχῶν ζωσῶν καὶ πετεινὰ κατὰ τὸ στερέωμα τοῦ οὐρανοῦ πετόμενα » · καὶ σὺν τῷ προστάγματι τὸ ἔργον ἐτελειοῦτο, τῆς πρὸς τὸ ζωογονεῖν ἐπιτηδειότητος ἐγγενομένης τοῖς ὕδασιν. Εὐθὺς γὰρ θάλασσα μὲν τὰ παντοδαπὰ γένη τῶν νηκτῶν ἀπέτεκεν, ποταμοὶ δὲ καὶ λίμναι τῶν οἰκείων καὶ κατὰ φύσιν ἰχθύων ἐπληρώθησαν. Προήγαγε δὲ αὖθις καὶ τὰ πετεινὰ τὰ ὕδατα, τρόπον τινὰ καὶ συγγένειαν πρὸς τὰ νηκτὰ ἔχοντα. Ὥσπερ γὰρ οἱ ἰχθύες ἐν τοῖς ὕδασι τῇ κινήσει τῶν πτερύγων ἐπὶ τὸ πρόσω χωροῦσιν, τῇ δὲ συχνῇ μεταστροφῇ τοῦ οὐραίου τὰς εὐθείας αὐτοῖς ὁρμὰς ὑακίζουσιν, οὕτως καὶ τὰ πετεινὰ κατὰ τὸν ἀέρα νηχόμενα τέμνουσι μὲν τοῦτον, περῶσι δὲ ὅπου καὶ βούλονται.

Variæ lectiones et notæ.

[86] Gen. I, 9,10. [87] Gen. I, 11,12. [88] κινηθ. cod. [87] κατεκοσμήτ. cod. [88] ἐν ᾗ ἡμέρᾳ vel ἐν ἡμέρᾳ ἐν τ. καταμερίσας P. Th. [89] πολυμερεῖ cod. [90] τά? [91] καὶ ἡ — σημαινομένη P. — καθ. cod. [93] Gen. I, 20.

Digitized by Google

905 [Γ'] *Περὶ τῶν κτηνῶν καὶ τῶν θηρίων.*

[95] Αὖθις δὲ ἐν τῇ ς' ἡμέρᾳ ἐπετράπη « ἐξαγαγεῖν ἡ γῆ ψυχὴν ζῶσαν κατὰ γένος, τετράποδα καὶ ἑρπετὰ καὶ θηρία · » καὶ εὐθὺς προήγαγε τά τε ἄγρια καὶ ἥμερα ζῶα. Ψυχὴν δὲ ζῶσαν ἐξαγαγεῖν ἐκέλευσεν, ἵνα ἐκ τούτου γινώσκηται τῆς τε ἀλόγου ψυχῆς ἡ διαφορὰ καὶ τῆς ἀνθρωπίνης [96] · ἐκ γὰρ γῆς ἐφύη τῶν ἀλόγων ἡ ψυχή, ἡ δὲ τῶν ἀνθρώπων ἐκ τοῦ θείου ἐμφυσήματος συνέστηκεν [97] · καὶ ὅτι γεηρὰ ἡ τῶν ἀλόγων ψυχή, ἐξ αὐτῆς ἔστι γνῶναι πάλιν τῆς Γραφῆς · εἴρηται γάρ · « Ψυχὴ παντὸς κτήνους τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐστιν · » αἷμα δὲ πηγνύμενον εἰς σάρκα μεταβάλλεται · σὰρξ δὲ φθει[ρομένη] εἰς γῆν ἀναλύεται. Εἰκότως οὖν γεώδης ἡ ψυχὴ τοῦ ἀλόγου.

A

VI. *De jumentis et bestiis.*

Sexto die jussa est « producere terra animam viventem in genere suo, quadrupedes, reptilia et bestias. » Et statim produxit fera et cicura animalia. Porro jussa est illa producere animam viventem, ut exinde agnoscatur irrationalis animæ ab humana discrimen : ex terra enim generata est brutorum anima, hominum vero anima divino afflata est spiritu. Ac terrenam esse brutorum animam ex ipsa iterum patet Scriptura dicente : « Anima omnis bestiæ in sanguine ejus est. » Sanguis autem coagulatus in carnem convertitur, et caro corrupta in terram resolvitur. Vere igitur terrena est bruti anima.

[Ζ'] *Περὶ τῆς κατασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου.*

Ἐπειδὴ [δὲ] λοιπὸν [τῷ καταλλ]ήλῳ κάλλει πάντα διεκοσμεῖτο, ὁ οὐρανὸς μὲν ταῖς τῶν φωστήρων, [αὐγαῖς, θάλασσα]... δὲ καὶ ἀὴρ τοῖς νηκτοῖς καὶ ἀερίοις τῶν ζώων, γῆ δὲ ταῖς [παντοίαις διαφοραῖς] τῶν φυτῶν τε καὶ βοσκημάτων, ὥσπερ τινὰ βασιλέα [ὁ τοῦ παντὸς ποιητὴς εἰσάγ]ει τὸν ἄνθρωπον ἐν κόσμῳ, οὐχ ὡς ἀπόβλητον ἔσχατον (206[a]) κτίσας, ἀλλ' ὡς ἅμα τῇ γενέσει βασιλεύειν ὀφείλοντα. Τί γάρ φησιν ἡ Γραφή : « Καὶ εἶπεν ὁ Θεός · [98] Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν, καὶ ἀρχέτωσαν τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης καὶ τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῶν θηρίων καὶ πάσης τῆς γῆς. » Καὶ τὰ μὲν ἄλλα πάντα κτίσματα ῥήματι μόνῳ παρήχθη · ὁ δὲ ἄνθρωπος ἔσχεν ἐξαίρετόν τι κατὰ τὴν ποίησιν παρὰ ταῦτα. Βουλῆς γὰρ προηγησαμένης ἐκτίσθη, ἵνα ἐκ τούτου δειχθῇ, ὅτι περ τιμιόν τι χρῆμα ὑπάρχει · τὸ γάρ · « Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν, » οὐδὲν ἕτερον δείκνυσιν ἢ ὅτι συμβούλῳ ἐχρήσατο ὁ Πατὴρ τῷ μονογενεῖ αὐτοῦ Υἱῷ ἐπὶ τῇ τούτου κατασκευῇ « τῷ **906** ἀπαυγάσματι τῆς δόξης, » κατὰ τὸν Ἀπόστολον, « καὶ χαρακτῆρι τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ. » Οὔτε γὰρ ἐνῆν ἄλλῳ τινὶ συμβούλῳ τινὶ κεχρῆσθαι ἢ τῷ ζῶντι καὶ ἐνυποστάτῳ αὐτοῦ Λόγῳ τῷ ἀπαραλλάκτῳ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοουσίῳ καὶ ἰσοδυνάμῳ. (Κβ' [99] ἔργα, ὡς λέγει Μωϋσῆς, ἔκτισεν ὁ Θεὸς ἐν ταῖς ς' ἡμέραις · διὸ καὶ κβ' γενεαρχίαι ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι Ἰακώβ.)

B

VII. *De hominis formatione.*

Cum jam omnia congruo sibi decore ornata essent, cœlum quippe astrorum splendoribus, mare vero et aer piscibus et aeriis animalibus, atque terra diversis plantarum et bestiarum speciebus : velut regem in mundum Artifex omnium introducit hominem, quem ultimum creavit non tanquam abjectum, sed ut statim ab ortu regnaret. Quid enim dicit Scriptura ? « Et dixit Deus : Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram ; et præsit piscibus maris, et volatilibus cœli, et bestiis, universæque terræ. » Et cæteræ quidem creaturæ uno verbo productæ sunt ; homo vero in sua formatione nonnihil ab illis discrepuit : consilio enim præhabito creatus est, ut exinde ostenderetur eum esse aliquid pretiosi. Illud enim : « Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram, » nihil aliud significat quam Patrem de hominis formatione consiliario usum fuisse Filio suo unigenito, qui est, juxta Apostolum, « splendor gloriæ, et figura substantiæ ejus. » Nullo enim alio consiliario uti poterat quam vivente et personali suo Verbo, quod est imago ejus immutabilis consubstantialisque et coæqualis. Duo et viginti opera, ut dicit Moses, fecit Deus intra sex dies : itaque duo et viginti litteræ, totidemque libri sunt apud Hebreos, et vigiuti duo generationes ab Adam ad Jacob.

C

[Η'] *Εἰς τὸ, « Κατ' εἰκόνα. »*

Ἐπειδὴ τοίνυν, ὡς εἴρηται, βασιλεὺς ὥσπερ εἰσῆλθεν ἐν κόσμῳ ὁ ἄνθρωπος, εἰκότως οὖν καὶ κατ' εἰκόνα Θεοῦ γεγένηται · ἔδει γὰρ τὸν μέλλοντα ἄρχειν τῶν ἄλλων, ὥσπερ τινὰ εἰκόνα εἶναι ἔμψυχον τῆς τοῦ βασιλέως ὁμοιότητος, οὐκ ἐν πορφυρίδι καὶ σκήπτρῳ καὶ διαδήματι τὴν ἀξίαν ἐμφαίνοντα, ἐπειδὴ μηδὲ τὸ ἀρχέτυπον ἐν τούτοις ἐστίν, ἀλλ' ἐν τῷ κοσμεῖσθαι τῇ ἀφθαρσίᾳ καὶ ἀθανασίᾳ καὶ ἀρετῇ · τούτοις γὰρ τιμηθεὶς ὁ ἄνθρωπος τὴν πρὸς [99] τὴν

D

VIII. *In illud :* « Ad imaginem. »

Quoniam, ut dictum est, velut rex in mundum introductus est homo, convenienter igitur ad imaginem Dei factus est. Necesse enim erat ut, aliis præfuturus, viva esset regis imago et similitudo, non purpura sceptroque ac diademate suam manifestans dignitatem, cum ipse archetypus his non refulgeat, sed eo quod ornetur incorruptione, immortalitate ac virtute. His enim nobilitatus homo servat exemplaris imaginem et similitudinem. Li-

Variæ lectiones et notæ.

[95] Gen. 1, 24. [96] τοῦ ανου P. Th. [97] συνέστη P. Th. 9. Lev. xvii, 11, 14. ψ. πάσης σαρκός. [98] 1 26. — [99] Heb. 1, 3. [98] κβ' — Ἰακώβ om. P. [99] πρὸς τὸν cod.

Digitized by Google

berum quoque arbitrium naturæ humanæ regiam dignitatem sublimitatemque et cum divina imagine conformitatem clarissime demonstrat. Et hanc ob causam Dei manibus formatus est homo propter plasmatis dignitatem : totus enim consilio elaboratus est. Deinde post hujus formationem quid dicit Scriptura ? « Complevitque Deus die sexto opus suum quod fecerat, et requievit die septimo,... et sanctificavit illum, quia in ipso cessaverat ab omni opere suo quod creavit Deus ut faceret. »

A πρωτότυπον εἰκόνα ὁμοιότητα διασώζει· ἔτι δὲ καὶ ἡ αὐτεξουσιότης τὸ βασιλικὸν καὶ ἐπῃρμένον τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ πρὸς τὴν θείαν εἰκόνα ἐμφερὲς ἐμφανέστατα [1] δείκνυσιν. Καὶ κατὰ τοῦτον τὸν λόγον καὶ χειρῶν Θεοῦ ἔργον ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸ τίμιον τῆς κατασκευῆς· βουλῆς γὰρ ἐνέργεια τὸ πᾶν. Εἶτα μετὰ τὴν τούτου διάπλασιν τί φησιν ἡ Γραφή; [2] « Καὶ συνετέλεσεν ὁ Θεὸς τῇ ἡμέρᾳ [3] τῇ ς' τὰ ἔργα αὐτοῦ ἃ ἐποίησε, καὶ κατέπαυσεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ζ' ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ, καὶ εὐλόγησεν τὴν ἡμέραν τὴν ζ' — καὶ ἡγίασεν αὐτὴν, ὅτι ἐν αὐτῇ κατέπαυσεν ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτοῦ ὧν ἤρξατο ὁ Θεὸς ποιῆσαι. »

IX. *De Sabbato.*

Quare Deus soli septimæ diei benedixit, et non omnibus? Quia cæterarum quæque ex opere in singulis facto accepit benedictionem; septima vero, nullo in ipsa opere patrato, ideo et ipsa benedicta est a Deo.

[Θ'] *Περὶ τοῦ Σαββάτου.*

B Τίνος χάριν τὴν ζ' ἡμέραν εὐλόγησεν ὁ Θεὸς μόνην, καὶ οὐχὶ τὰς πάσας; Ὅτι ἑκάστη τῶν ἄλλων ἐκ τῆς ἐν αὐτῇ γενομένης δημιουργίας ἔσχε τὴν εὐλογίαν· [4] ἐπὶ τῆς ζ', οὐδεμιᾶς ἐν αὐτῇ γενομένης **907** δημιουργίας, τούτου χάριν εὐλογίσθη καὶ αὐτὴ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ.

X. *De paradiso.*

Rerum dicit Scriptura : « Plantaverat autem Dominus Deus paradisum in Eden ad orientem, in quo posuit hominem quem formaverat. Produxitque Dominus Deus de humo omne lignum pulchrum visu et ad vescendum suave : lignum etiam vitæ in medio paradisi, lignumque scientiæ boni et mali. » Substantiam rationalem honorare sibi proponens Deus habitaculum præparat splendidum et omnis plenum voluptatis, ibique statuit C Adamum. Atque hoc quidem loco miranda est ineffabilis Dei benignitas, qui summam habens dominationem æternamque potentiam in universum orbem, agricolam seipsum fecit hominis gratia. Qui enim tantam cœli terræque et maris magnitudinem verbo creavit, multo magis poterat paradisum verbo plantare et unica voce campos felicissimos conserere radicibus; sed, ut dictum est, propter hominis honorem, hortulanus mystico fit quodam modo ille qui sine labore hunc mundum e nihilo ad exsistentiam sola voluntate eduxerat.

[Ι'] *Περὶ τοῦ παραδείσου.*

Πάλιν οὖν φησιν ἡ Γραφή· « [5] Καὶ ἐφύτευσε Κύριος ὁ Θεὸς παράδεισον ἐν Ἐδὲμ κατὰ ἀνατολὰς, καὶ ἔθετο ἐκεῖ τὸν ἄνθρωπον ὃν ἔπλασεν. Καὶ ἐξανέτειλεν ὁ Θεὸς ἔτι ἐκ τῆς γῆς πᾶν ξύλον ὡραῖον εἰς ὅρασιν καὶ καλὸν εἰς βρῶσιν καὶ τὸ ξύλον τῆς ζωῆς ἐν μέσῳ τοῦ παραδείσου, καὶ τὸ ξύλον τοῦ εἰδέναι γνωστὸν καλοῦ καὶ πονηροῦ. » Τὴν λογικὴν ὑπόστασιν τιμῆσαι προθέμενος ὁ Θεὸς κατασκευάζει καὶ λαμπρὸν οἰκητήριον καὶ πάσης γέμον θυμηδίας, καὶ καθίστησιν ἐκεῖ τὸν Ἀδάμ. Ἔστι [6] δὲ ἐνταῦθα γενόμενοι τοῦ λόγου, θαυμάσαι τοῦ Θεοῦ τὴν ἄφατον φιλανθρωπίαν, ὅτιπερ πανταρχικὴν ἔχων καὶ ἄϊδιον ἐξουσίαν εἰς τὸ πᾶν, καὶ γεωργεῖν ἑαυτὸν ἐπέδωκεν διὰ τὸν ἄνθρωπον. Ὁ γὰρ τοσοῦτον μέγεθος οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ θαλάσσης λόγῳ ὑποστησάμενος, πολλῷ μᾶλλον ἱκανὸς ἦν καταφυτεῦσαι παράδεισον ῥήματι καὶ λόγῳ ῥιζῶσαι τὸ πανόλβιον χωρίον· ἀλλ', ὡς εἴρηται, (206b) διὰ τὴν πρὸς τὸν ἄνθρωπον τιμὴν καὶ φυτουργὸς γίνεται μυστικῷ τινι λόγῳ ὁ ἀκαμάτως τόνδε τὸν κόσμον ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι θελήσει μόνῃ παραγαγών.

XI. *De animantium appellatione.*

Addit Scriptura : « Et adduxit Deus cuncta animantia », et jumenta, et reptilia « ad Adam, ut videret quid vocaret ea : omne enim quod vocavit » ea « Adam, ipsum est nomen ejus. » Miranda quoque hic post hæc dignitas hominis, quam habuit statim ab ipsa nativitate. Sicut enim pastor sedet Adamus, atque Deus adducit ad eum innumera bestiarum, jumentorumque et volucrum genera, ut regem hunc instituat, quem ad propriam formavit imaginem. Hic autem, divino et prophetico afflatus

[ΙΑ'] *Περὶ τῆς τῶν ζώων ὀνομασίας.*

D Εἶτα αὖθις ἡ Γραφή· « Καὶ ἤγαγεν ὁ Θεὸς πάντα τὰ θηρία καὶ τὰ κτήνη καὶ τὰ ἑρπετὰ πρὸς τὸν Ἀδὰμ, ἰδεῖν τί καλέσει αὐτά· καὶ πᾶν ὃ ἐκάλεσεν αὐτὰ Ἀδὰμ [8], τοῦτο ὄνομα αὐτῷ. » Ὁρᾷν οὖν ἔστι καὶ ἐντεῦθεν τὴν τιμὴν μετὰ ταῦτα τοῦ ἀνθρώπου, ἣν ἔσχεν ἐξ αὐτῆς τῆς γεννήσεως. Ὥσπερ γὰρ ἀγελάρχης τις προκάθηται Ἀδάμ· καὶ ὁ Θεὸς ἦγε πρὸς αὐτὸν τὰ μυρία τῶν θηρίων καὶ τῶν κτηνῶν [9] καὶ τῶν πετεινῶν γένη, ἵνα ἡγεμόνα τοῦτον χειροτονήσῃ, ὃν κατ' εἰκόνα ἰδίαν πεποίηκεν. Καὶ ἐκεῖνος μὲν

Variæ lectiones et notæ.

[1] προφαν. P. [2] Gen. II, 2,3. [3] ἡμέρᾳ l. [4] ἐπειδὴ δὲ ἔμελλεν αὐτὴ μένειν ἀέργαστος, οὐδ. Th. οὐδ. — δημ. om. P. uterque ex emendatione anacoluthi? [5] Gen. II, 8,9. [6] ἔτι δὲ P. — γινομένου cod. P. Th. pro γενομένοις. [7] Gen. II, 19. [8] ψυχὴν ζῶσαν Gen. [9] καὶ τῶν κτηνῶν cod. iterum καὶ τῶν νηκτῶν?

Digitized by Google

908 θείῳ καταπνευσθεὶς καὶ προφητικῷ πνεύματι, ὀνόματα κύρια ἑκάστῳ τῶν ἀλόγων ἐπέθηκε· τὰ δὲ ζῶα ὥσπερ τιμὴν μεγάλην ἐκ τῆς ἐπικλήσεως λαβόντα, οὕτως ἐν συζυγίᾳ ὑπεχώρουν.

A spiritu, propria singulis animantibus imposuit nomina : animalia vero, tanquam magnum ex appellatione adepti honorem, deinde bina recedebant.

[IB'] *Περὶ τῆς ποιήσεως τῆς γυναικός.*

Ἐπειδὴ δὲ ἐξ ἁπάντων τούτων τῶν γενῶν οὐδὲν ἦν ὅμοιον τῷ Ἀδάμ, εἶπε πάλιν ὁ Θεὸς, καθά φησιν ἡ Γραφή· « [10] Οὐ καλόν εἶναι τὸν ἄνθρωπον μόνον· ποιήσωμεν αὐτῷ βοηθὸν κατ' αὐτόν, » βοηθὸν λέγων τὸ θῆλυ διὰ τὸν τῆς παιδογονίας λόγον, συνεργεῖν μέλλον τῷ ἀνδρὶ πρὸς τὴν τοῦ γένους αὔξησίν τε καὶ διαμονήν. Αὖθις δὲ ἐπιλέγει [11]· « Καὶ ἐπέβαλεν ὁ Θεὸς ἔκστασιν ἐπὶ τὸν Ἀδάμ, καὶ ὕπνωσε, καὶ ἔλαβε μίαν τῶν πλευρῶν αὐτοῦ, καὶ ἀνεπλήρωσε σάρκα ἀντ' αὐτῆς, καὶ ᾠκοδόμησε τὴν πλευράν, ἣν ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ Ἀδάμ, εἰς γυναῖκα [12]. » Ἔστι δὲ ὁ εἰρημένος τῆς Γραφῆς σκοπὸς οὗτος [13]· Κρίνας ὁ ἐν σοφίᾳ τὰ πάντα ποιήσας Θεὸς δοῦναι τῷ Ἀδὰμ βοηθὸν κατ' αὐτὸν, ὡς ἐπηγγείλατο, οὐκ ἐκ γῆς πλάττει τὸ θῆλυ, καθάπερ καὶ τὸν ἄνδρα, ἀλλ' εἰς ὕπνον τρέπει τοῦτον καταφορᾷ πνεύματος τὸν νοῦν αὐτοῦ φαντασιώσας καὶ τὸν τῆς ψυχῆς ὀφθαλμὸν εἰς ἄπληστον ὄψιν ἐκκαλεῖται, ἵνα τῇ φαντασίᾳ τοῦ τοιούτου κάλλους κατεχόμενος, μὴ γνῷ τὸ γινόμενον· εἶτα λαμβάνει μίαν τῶν πλευρῶν αὐτοῦ ἀκαμάτως, αἴσθησιν ἀλγηδόνος αὐτῷ μὴ ἐπαναγαγών· καὶ εὐθὺς ὡς τεχνίτης καὶ ἰατρὸς σύντομος, τὸ λεῖπον διὰ σαρκὸς ἀνεπλήρωσεν. Ἐν ὅσῳ γὰρ [14] τὴν ψυχὴν τῇ ἀκορέστῳ τῆς θείας ἡδονῆς περιέσπα, τὴν πλευρὰν, ἣν ἔλαβεν, ᾠκοδόμησεν εἰς γυναῖκα, μυστικῶς ἐκτυπώσας αὐτὴν εἰς ζῶον λογικὸν, κάλλει ἀμηχάνῳ καὶ σχήματι εὐπρεπεστάτῳ κεκοσμημένην, καὶ ἄγει τοῦτο πρὸς τὸν Ἀδάμ. Εἶτα ἐκεῖνος, ἅτε θείου πνεύματος μέτοχος ὤν, ἐγνωκὼς, ὅτι ἐξ αὐτοῦ ἦν, φησί· « Τοῦτο νῦν ὀστοῦν ἐκ τῶν ὀστῶν μου, καὶ σὰρξ ἐκ τῆς σαρκός μου· αὕτη κληθήσεται γυνή, ὅτι ἐκ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἐλήφθη [15] » αὕτη. Ὁρῶν οὖν ὁ Ἀδὰμ τὴν γυναῖκα, οὐχ **909** ὡς γυναῖκα θεώμενος ἔπασχεν, ἀλλ' ὡς ἑαυτὸν ὁρῶν, πνευματικῶς ἠὐφραίνετο [16], τὴν ὁμοίαν βλέπων καὶ ταύτην ἔχουσαν κατασκευήν. Ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ γυνὴ, θεωροῦσα τὸν ἄνδρα, μεγάλως ἠγάλλετο, κατ' αὐτὸν οὖσαν ἑαυτὴν ἐννοοῦσα. Ὄντων οὖν αὐτῶν ἐν τῷ παραδείσῳ τῆς τρυφῆς, νόμον δίδωσιν αὐτοῖς ὁ Θεὸς ἐπ' εὐεργεσίᾳ, τοῦ δεῖξαι μὲν ἐλευθέραν τὴν φύσιν ἐν τῇ αὐτεξουσιότητι, ὑποδεῖξαι δὲ ὡς ὑπὸ δεσπότην καὶ κηδεμόνα εἰσὶ, λέγων οὕτως· « [17] Ἀπὸ παντὸς ξύλου τοῦ ἐν τῷ παραδείσῳ βρώσει φαγῇ, ἀπὸ δὲ τοῦ ξύλου τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρὸν, οὐ φάγεσθε ἀπ' αὐτοῦ· ᾗ δ' ἂν ἡμέρᾳ φάγητε [18] ἀπ' αὐτοῦ, θανάτῳ ἀποθανεῖσθε, » τουτέστιν, θνητοὶ ἔσεσθε. Οὕτω γὰρ καὶ ὁ Σύμμαχος ἡρμήνευσε· « Ἧ δ' ἂν ἡμέρᾳ φάγῃ ἀπὸ τοῦ ξύλου, θνητὸς ἔσῃ. »

XII. *De formatione mulieris.*

Cum ex omnibus his generibus nullum esset simile Adamo, dixit iterum Deus, ut fert Scriptura : « Non est bonum esse hominem solum; faciamus ei adjutorium simile ipsi : » adjutorium dicens feminam, quia per liberorum generationem adjutura erat virum ad generis propagationem et conservationem. Rursus additur : « Immisit ergo Dominus sopórem in Adam; cumque obdormisset, tulit unam de costis ejus, et replevit carnem pro ea; et ædificavit costam, quam tulerat de Adam, in mulierem. » Est autem Scripturæ finis hic; Qui omnia in sapientia fecit, ille statuens dare Adamo adjutricem similem ipsi, ut promiserat, non de humo format feminam sicut et virum, sed hunc in somnum mergit, sopiens spiritum mentemque replens imaginibus, et animæ oculos ad amœnam invitans visionem, ut imagine tantæ pulchritudinis captus, nesciat quid sibi contingat; deinde sumit unam e costis ejus sine labore, sensum doloris ei subtrahens; et statim ut artifex et medicus solers, quod ablatum est carne supplet. Dum vero animam illius insatiabiliter divina delectat voluptate, costam, quam tulit, ædificat in mulierem, in animal rationale mirabiliter figuratam, et inæstimabili decore formaque pulcherrima ornatam; atque ducit illam ad Adamum : qui, utpote divini spiritus particeps, sciens eam de seipso extractam esse, ait : « Hoc nunc os ex ossibus meis, et caro de carne mea; hæc vocabitur virago, quoniam de viro sumpta est. » Videns igitur Adamus mulierem, non affectus est tanquam videns mulierem, sed tanquam videns seipsum, spiritaliter gaudebat, hanc videns forma sibi similem. Pariter et mulier, considerans virum, multum exsultabat, se illi similem esse cogitans. His igitur in paradiso voluptatis habitantibus legem dat Deus titulo beneficii, ut ostenderet eorum naturam esse liberam propriique arbitrii, simulque monstraret eosdem domino ac tutori subjacere, sic loquens : « Ex omni ligno paradisi comedite; de ligno autem scientiæ boni et mali ne comedatis : in quocunque enim die comedetis ex eo, morte moriemini, » id est, mortales eritis. Sic enim Symmachus interpretatus est : « In quacumque autem die comedes de ligno, mortalis eris. »

Variæ lectiones et notæ.

[10] Gen. II, 18. [11] λέγει P. Th. — μέλλων cod. [12] Gen. I, 21,22. [13] οὕτως cod. [14] γὰρ cod. a secunda manu. δὲ P. Th. [15] Gen. II, 24. [16] ηὐφ. — κατ. om. T. — ταὐτὴν P. [17] Gen. II, 16,17. [18] φάγει cod. — Nota : pluralis — quem et Symeon expressit.

Digitized by Google

XIII. *De ligno scientiæ boni et mali.*

Sed ne quis arbitretur hoc lignum ejusmodi fuisse ut scientiam daret boni et mali; nihil enim erat nocivum in paradiso; sed ad hunc finem arbor illa constituta erat ut exerceretur libertas. Et lignum haud fuisse Adamo causam scientiæ patet: nam præceptum datum est tanquam scientibus bonum et malum, obedientiam et inobedientiam, ita ut scientia mandatum præcesserit: hoc autem datum est, sicut diximus, ut, quia libera voluntate motus homo secure quidem de omnibus aliis arboribus poterat sumere, ab una autem per legem prohibita abstinere debebat, cognosceret se dominationi subesse illius qui præceptum dederat. Erant igitur in purissimo hoc loco Adamus et Eva degentes immortalium**que** florum varietate abundanter fruentes.

XIV. *De diabolo et serpente.*

At naturæ nostræ inimicus, tantæ hominis dignitati invidens, contra eum bellum suscepit, et serpentem ingressus astitit mulieri, absente Adamo, ac dolose hanc deflexit a bono, Adamumque cum ea fefellit, et ambos fecit legis divinæ transgressores. De illo enim Scriptura sic loquitur: « Serpens erat callidior cunctis animantibus terræ, quæ fecerat Dominus Deus. » Callidus vocatus est serpens, quia hominem, animal rationale, aliisque intelligentia præstantem, decepturus erat. Deinde addit: « Et dixit serpens ad mulierem: Cur præcepit vobis Deus ut non comederetis de omni ligno paradisi? Cui respondit mulier: De omni ligno paradisi comedimus; de fructu vero ligni quod est in medio paradisi, præcepit nobis Deus ne comederemus et ne tangeremus illud, ne forte moriamur. » An serpens verbis usus est articulatis? Nequaquam; sed primi parentes omnis malitiæ immunes, sensus habebant acutissimos et longe nostris præstantiores, ita ut eorum auditus quamlibet vocem percipere posset. Animalia quoque et jumenta dicuntur olim labii unius fuisse; cum vero Adamus fuit condemnatus, tunc ea obmutuisse; ac serpentem truncatum esse pedibus et reptasse humi, venenumque super ejus lingua esse positum. Deinde Scriptura subdit: « Dixit autem serpens ad mulierem: Nequaquam morte moriemini, scit enim Deus quod in quocunque die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri, et eritis sicut dii, scientes bonum et malum. Vidit igitur mulier quod bonum esset lignum ad vescendum, et pulchrum oculis, aspectuque delectabile: et sumpsit de fructu illius, et comedit, deditque viro suo, et

A (207a) [ΙΓ'] *Περὶ τοῦ ξύλου γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρόν.*

Ἀλλὰ μή τις ὑπολάβοι, ὅτι τὸ ξύλον τοιαύτης ἦν φύσεως, ὡς γνῶσιν παρέχειν καλοῦ τε καὶ κακοῦ — οὐ γὰρ δὴ βλαβερόν τι ἦν ἐν τῷ παραδείσῳ — ὅρος δὲ ἐτέθη ἐπὶ τῷ φυτῷ πρὸς γυμνασίαν τῆς ἐλευθερ[ι]ότητος. Καὶ ὅτι οὐ τὸ ξύλον αἴτιον τῷ Ἀδὰμ γνώσεως γέγονε, δῆλον· ἡ γὰρ ἐντολὴ ὡς [19] πρὸς εἰδότε ἄμφω ἐδόθη, τό τε καλὸν καὶ τὸ πονηρόν, τήν τε ὑπακοὴν καὶ τὴν παρακοήν, ὥστε ἡ γνῶσις προῦλαβε τὴν ἐντολήν. Δέδοται δὲ αὐτὴ διὰ τὸ, ὡς εἴρηται, αὐτεξουσίῳ βουλήματι κινούμενον τὸν ἄνθρωπον, ἐπ' ἀδείας τε ἔχοντα ἀπὸ πάντων μεταλαμβάνειν τῶν ἄλλων δένδρων, ἑνὸς δὲ μόνου νόμῳ προστεταγμένου ἀπέχεσθαι [20], γινώσκειν ὡς ὑπὸ δεσπότην B ἐστὶ [21] καὶ τὴν ἐντολὴν δεδωκότα. Ἦσαν οὖν ἐν τῷ καθαρωτάτῳ τούτῳ τόπῳ ὅ τε Ἀδὰμ καὶ ἡ Εὔα διάγοντες καὶ τῇ ποικιλίᾳ τῶν ἀθανάτων ἀνθέων δαψιλῶς ἀπολαύοντες.

910 [ΙΔ'] *Περὶ τοῦ διαβόλου καὶ τοῦ ὄφεως.*

Ἀλλ' ὁ ἐχθρὸς τῆς ἡμετέρας φύσεως βασκήνας ἐπὶ τῇ πολλῇ τιμῇ τοῦ ἀνθρώπου καὶ φθόνον ἐγκισσήσας [22], τὸν πρὸς αὐτὸν ἤρατο πόλεμον, καὶ τὸν ὄφιν ἐνδὺς ἐπέστη τῇ γυναικὶ, ἀπόντος τοῦ Ἀδὰμ, καὶ πανούργως αὐτὴν τοῦ συμφέροντος παρατρεψάμενος διὰ ψεύδους καὶ τὸν Ἀδὰμ ταύτῃ συνεξαπατήσας, παραβάτας τοῦ θείου παρεσκεύασε νόμου γεγενῆσθαι. Λέγει γὰρ ἡ Γραφὴ περὶ τούτου ὧδε· « Ὁ δὲ ὄφις ἦν φρονιμώτατος παρὰ πάντα τὰ θηρία τῆς γῆς, ἃ ἐποίησε Κύριος ὁ Θεός [23]. » Φρόνιμος δὲ ἐκλήθη ὁ ὄφις, ὅτι τὸ λογικὸν ζῶον τὸν ἄνθρωπον καὶ τῶν ἄλλων ἀγχινοίᾳ διαφέροντα ἐξαπατᾶν ἔμελλεν. Εἶτα ἐπιλέγει [24]· « Καὶ εἶπεν ὁ ὄφις τῇ γυναικί· Τί ὅτι εἶπεν ὁ Θεός· Οὐ μὴ φάγητε ἀπὸ παντὸς ξύλου τοῦ ἐν τῷ παραδείσῳ; Καὶ εἶπεν ἡ γυνὴ τῷ ὄφει· Ἀπὸ παντὸς ξύλου τοῦ ἐν τῷ παραδείσῳ φαγούμεθα· ἀπὸ δὲ τοῦ καρποῦ τοῦ ξύλου, ὅ ἐστιν ἐν μέσῳ τοῦ παραδείσου, εἶπεν ὁ Θεός· Οὐ μὴ φάγητε ἀπ' αὐτοῦ, οὐδ' οὐ μὴ ἅψησθε αὐτοῦ, ἵνα μὴ ἀποθάνητε. » — Ἆρα δὲ καὶ ὁ ὄφις τῷ κατὰ προφορὰν λόγῳ ἐχρήσατο; Οὐ πάντως, ἀλλ' οἱ πρωτόπλαστοι, ἅτε κακίας ὄντες ἀμιγεῖς, ἀκριβεστάτας εἶχον τὰς αἰσθήσεις καὶ πολὺ τῶν ἡμετέρων διαλλαττούσας [25], ὥστε τὴν ἀκοὴν αὐτῶν πάσης ὑπάρχειν φωνῆς ἀκουστικήν· καὶ τὰ θηρία καὶ τὰ κτήνη λαλεῖν λέγει [26] μιᾷ γλώσσῃ ποτὲ, ὅτε δὲ Ἀδὰμ κατεδικάσθη, τότε καὶ αὐτὰ πεφιμῶσθαι, τὸν δὲ ὄφιν καὶ τοὺς πόδας ἀφαιρεθῆναι καὶ ἕρπειν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ἰὸν αὐτῷ ἐπὶ τὴν γλῶσσαν ἐντεθῆναι. Εἶτα ἐπάγει· « [27] Καὶ εἶπεν ὁ ὄφις τῇ γυναικί· Οὐ θανάτῳ ἀποθανεῖσθε, ᾔδει γὰρ ὁ Θεὸς, ὅτι ᾗ [28] ἂν ἡμέρᾳ φάγητε ἀπ' αὐτοῦ, διανοιχθήσονται ὑμῶν οἱ ὀφθαλμοὶ, καὶ ἔσεσθε ὡς θεοὶ, γινώσκοντες καλὸν καὶ πονηρόν. Καὶ εἶδεν ἡ

Variæ lectiones et notæ.

[19] ὡς προειδότ. cod. ὡς πρὸς εἰδότα P. T. [20] καὶ cod. ὥστε? [21] τόν? [22] ἐγκοπείσας cod. a secunda manu. [23] Gen. III, 1-3. [24] ἐπιλλέγει cod. [25] διαλλαγούσας T. [26] scl. ἡ γραφή? vel λέγεται. [27] Gen. III, 4-7. [28] δ' cod.

Digitized by Google

γυνὴ, ὅτι καλὸν τὸ ξύλον εἰς βρῶσιν καὶ ὅτι ἀρεστὸν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἰδεῖν καὶ ὡραῖόν ἐστι τοῦ κατανοῆσαι· καὶ λαβοῦσα τοῦ καρποῦ αὐτοῦ ἔφαγε καὶ ἔδωκε καὶ τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς, καὶ ἔφαγον, καὶ διηνοίχθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν δύο, καὶ ἔγνωσαν ὅτι γυμνοὶ ἦσαν. »

A comederunt, et aperti sunt oculi amborum, et cognoverunt se esse nudos. »

911 [IE'] *Εἰς τὸ, « Διηνοίχθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν δύο. »*

XV. *In illud :* « Aperti sunt oculi amborum. »

Οὐχ, ὡς τότε ἀναβλεψάντων τῶν πρωτοπλάστων, εἴρηται τὸ, « Διηνοίχθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν δύο· » δείκνυνται γὰρ καὶ πρὸ τῆς βρώσεως ὁρῶντες ἐκ τοῦ λέγεσθαι· « Καὶ εἶδεν ἡ γυνὴ, ὅτι καλὸν τὸ ξύλον εἰς βρῶσιν καὶ ὅτι ἀρεστόν ἐστι τοῖς ὀφθαλμοῖς ἰδεῖν, » ἀλλ' ὡς τὸ ἀπειρόκακον ἀποθεμένων διὰ τῆς παραβάσεως, (206b) ὃ καὶ τὴν γύμνωσιν ἀδιάφορον παρέσχεν· ἐῤῥέθη δὲ ὅτι « διηνοίχθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν [39]. » Πέφυκε γὰρ ὁ ὀφθαλμὸς ἅπας ὑπὸ τοῦ λογισμοῦ διεγείρεσθαι πρὸς ἃ βλέπει· σύνεσιν γὰρ αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν οὐκ ἔχει, ὥστε πολλάκις, πρὸς ἕτερα τῆς διανοίας ἀσχολουμένης, τυφλοῦ δίκην ἐνίοτε παρερχόμεθα καὶ τὸ πάνυ γνώριμον· καὶ ἐπειδὰν ἐγκληθῶμεν τῇ ἀσχολίᾳ τοῦ λογισμοῦ, τὸ αἴτιον ἀνατιθέντες ἀπολογούμεθα. Οὕτως οὖν Ἀδὰμ καὶ ἡ Εὔα τῇ αἰσθήσει τοῦ νοῦ πρὸς τὴν δύιν διεγέρθησαν· τὸ γὰρ, « Ἔγνωσαν ὅτι γυμνοὶ ἦσαν, » ἀποκάλυψιν σημαίνει τὴν ἐγγενομένην τῷ στολισμῷ, οὐκ ἀνάβλεψιν ὀφθαλμῶν. Λεχθήσεται δὲ κἀκεῖνο, ὅτι πρὸ [30] τῆς ἀπαθείας, ἐπειδὴ καιρὸν οὐκ εἶχε τὰ τῆς παιδοποιίας, οὐκ ἐδέδοτο [31] παρὰ Θεοῦ ἡ παρατήρησις τῆς γυμνώσεως, ἀλλὰ διῆγον ὡς ἄσαρκοι, σαρκικῆς διαθέσεως οὔπω καιρὸν ἔχοντες· ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀπείθεια ἐπεισυμβᾶσα τὸ θνητὸν ἐπήγαγεν [32], εἰκότως τὸ λοιπὸν ἐνεδύθη τούτοις ἡ πρὸς ἀλλήλους αἰδώς· καὶ νενοήκασι ὕστερον τῶν σχημάτων τὴν διαφορὰν προθεωρηθεῖσαν [33] τῷ πάντι πρὸς τὸ ἀναγκαῖον τῆς διαδοχῆς τοῦ γένους.

Non quod primi parentes tunc videre cœperint, dictum est : « Aperti sunt oculi amborum ; » exhibentur enim antequam comederint videntes, siquidem dicitur : « Et vidit mulier quod bonum esset lignum ad vescendum et pulchrum oculis ad videndum : » sed quod per peccatum amisissent mali immunitatem, quæ nuditatem reddebat indifferentem. Dictum est autem : « Aperti sunt oculi amborum : » solet enim oculus omnis ratione moveri ad ea quæ aspicit, nam ex seipso intellectum non habet ; ita ut sæpe, intelligentia in aliis rebus occupata, cæci instar prætergrediamur nonnulla cognitu facillima : et quando accusamur, mentis distractionem causamur. Sic Adamus et Eva sensatione intellectus ad visum excitati sunt, nam verba : « Cognoverunt se esse nudos, » designant revelationem in mente factam, non aspectum oculorum. Accedit illud quod, ante inobedientiam, cum locum non haberet liberorum procreatio, non data erant a Deo nuditatis tegmina, sed vivebant velut sine carne, ad carnales affectus nondum excitati ; postquam vero inobedientia induxit mortalitatem, merito deinceps illis inditus est erga se invicem pudor, ac denique animadverterunt sexuum discrimen a Deo provisum ob necessitatem successionis generationum.

[IS'] *Περὶ τῶν φύλλων τῆς συκῆς.*

XVI. *De foliis ficus.*

[34] Γυμνοὺς οὖν ὄντας ἑαυτοὺς αἰσθόμενοι [35] ὅ τε Ἀδὰμ καὶ ἡ Εὔα μετὰ τὴν παράβασιν, ἐκ φύλλων συκῆς « ἐποίησαν ἑαυτοῖς περιζώματα, » αἰνιττόμενοι διὰ τοῦ ξύλου τὸν τρόπον τῆς κακοπραγίας. Ὡς γὰρ ἡδὺς ὁ καρπὸς τῆς συκῆς, τραχὺ δὲ καὶ πικρώτατον τὸ **912** φύλλον, οὕτως πᾶσα ἁμαρτία ἐν τῇ πράξει δείκνυται ἡδεῖα, μετὰ δὲ τὴν πρᾶξιν ὀδύνην παρέχει τῷ πεπραχότι. Τί οὖν πάλιν ἡ Γραφή; « [36] Καὶ ἤκουσαν τῆς φωνῆς Κυρίου τοῦ Θεοῦ περιπατοῦντος ἐν τῷ παραδείσῳ τὸ δειλινὸν, καὶ ἐκρύβησαν, ὅ τε Ἀδὰμ καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ — ἐν μέσῳ τοῦ ξύλου τοῦ παραδείσου, » μετὰ τὸ τόλμημα εἰς συναίσθησιν ἐλθόντες τοῦ πταίσματος, τῷ κριτικῷ κρατοῦνται φόβῳ καὶ κρύπτεσθαι [37] τὸν ἀλάθητον ὀφθαλμὸν καὶ παραιτοῦνται τὴν πρόοδον καὶ ἀναδύονται τὴν παράστασιν. Οὕτω δὲ αὐτοὺς κεκλονημένους ὑπὸ τοῦ δέους θεασάμενος ἀνακαλεῖται ὡς πατὴρ φιλόστοργος ὁ Θεὸς καί φησι· « Ἀδὰμ, Ἀδὰμ, ποῦ εἶ [38]; » Καὶ εἶπεν αὐτῷ· « Τῆς φωνῆς σου ἤκουσα περιπατοῦντος ἐν τῷ παραδείσῳ, καὶ ἐφοβήθην, ὅτι γυμνός εἰμι, καὶ ἐκρύβην. »

Se igitur nudos esse percipientes Adam et Eva post peccatum, de foliis ficus « fecerunt sibi vestimenta, » hac arbore innuentes naturam peccati. Sicut enim ficus dulcis est fructus, asperum amarissimumque folium ; sic omne peccatum in actu videtur dulce, post actum vero dolorem affert ei qui fecit. Quid igitur iterum dicit Scriptura ? « Et audierunt vocem Domini deambulantis in paradiso post meridiem, et absconderunt se Adam et uxor ejus in medio ligni paradisi. » Post facinus culpam sentientes judicem formidant, seque abscondere quærunt ab oculo omniscio, et ejus conspectum deprecantur et fugiunt præsentiam. Quos tanto perculsos timore videns Deus vocat ut pater misericors, et dicit : « Adam, Adam, ubi es ? » Qui ait : « Vocem tuam audivi deambulantis in paradiso, et timui eo quod nudus essem, et abscondi me. »

Variæ lectiones et notæ.

[39] αὐτῶν οἱ ὀ. ἀ. cod. [30] πρὸν P. Th. — ἀπαθείας cod. [31] ἐδιδ. cod. [32] ἐπηγάγετο P. Th. [33] προθεωθεῖσαν cod. [34] Gen. III, 7. [35] αἰσθομ. cod. [36] Gen. III, 8. [37] οὔοντας P. [38] Gen. III, 9, 10.

Digitized by Google

XVII. *De damnatione primi hominis et serpentis.*

Videre igitur erat deliciis olim affluentem paradisi campum, nunc in tribunal asperrimamque ac terribilem judicii sedem conversum. Producens enim in medium Deus reos ac tentatorem, et inveniens serpentem fuisse seductorem, Evam vero seductam, debitas unicuique pœnas irrogavit. Serpentem enim declaravit maledictum, eumque jussit super pectus et ventrem reptare, ac terram comedere pro epulari cibo; Evam vero comitem habere ærumnam et in doloribus parere; Adamum denique in sudore vultus vesci pane, donec reverteretur in terram de qua sumptus erat. Deinde subdit Scriptura : « Fecit quoque Dominus Deus Adæ et uxori ejus tunicas pelliceas, et induit eos; et ait : Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est, sciens bonum et malum. Nunc ergo ne forte mittat manum suam, et sumat etiam de ligno vitæ, et comedat, et vivat in æternum...» Cur ejicitur homo e paradiso, et pelliceis induitur tunicis?.... (Reliquum capitis editum est). Ex prædictis conjicere licet, hominem etiam post transgressionem mansisse immortalem; ideo ne malum immortale fieret, hominem Deus mortalem declaravit, mortali exuvio eum amiciens. Hoc enim pelliceæ tunicæ designant, ratione ab animalium mortalitate ducta, ut dissolutione corporis ac vinculi omne peccatum funditus aboleatur.

XVIII. *In illud : « Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est. »*

A Deo dictum est : « Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est, sciens bonum et malum, » non quod per inobedientiam in virtutis et pravitatis cognitionem progressus fuerit, sed quod talis fuerat ab initio creatus : prius enim dixerat Scriptura : « Deus hominem fecit, ad imaginem Dei fecit eum. » Qui autem formatus est ad imaginem Dei, manifestum est eum jam naturæ suæ infusam habuisse notionem boni et mali. Itaque, ne proprio arbitrio utens, e ligno vitæ arriperet, fieretque malus immortalis, ejectus est cum Eva in terram e qua plasmatus fuerat. Quid enim post hæc omnia dicit divina Scriptura? « Et ejecit eum Dominus Deus e paradiso voluptatis ut operaretur terram de qua sumptus fuerat; et ejecit Adam, et habitare jussit in conspectu paradisi voluptatis, et præcepit Cherubim, flammeam circumvolventibus rhomphæam, ut viam ad vitæ arborem custodirent. »

XIX. *De Cherubim et gladio.*

Ejecto homine e fortunata regione, invincibiles

[ΙΖ'] *Περὶ τῆς καταδίκης τοῦ πρωτοπλάστου καὶ τοῦ ὄφεως.*

Ἦν οὖν ἰδεῖν λοιπὸν βῆμα καὶ δικαστήριον ὀξὺ καὶ φοβερὸν τὸ τρυφηλὸν γεγονὸς τοῦ παραδείσου χωρίον. Ἀγαγὼν γὰρ εἰς μέσον τοὺς βλαβέντας καὶ τὸν βλάψαντα, καὶ τὸν μὲν ὄφιν εὑρηκὼς ἀδικήσαντα, τὴν δὲ Εὔαν ἀδικηθεῖσαν, ὡρίσατο ἑκάστῳ τὴν προσήκουσαν τιμωρίαν. Τὸν γὰρ ὄφιν κατάρατον ἀποφήνας, ἐπὶ τῷ στήθει καὶ τῇ κοιλίᾳ κατεδίκασε σύρεσθαι καὶ γῆν ἐσθίειν ἀντὶ ἐδωδίμου τροφῆς, τὴν δὲ Εὔαν σύντροφον ἔχειν τὴν λύπην καὶ ὀδύνας τίκτειν ἐδικαίωσεν, τὸν Ἀδὰμ δὲ ἐν ἱδρῶτι τοῦ προσώπου ἐσθίειν κατέκρινεν τὸν ἄρτον ἕως ὅτου ἐπιστρέψαι αὐτὸν εἰς τὴν γῆν ἐξ ἧς ἐλήφθη. Εἶτα αὖθις ἡ Γραφή· « [59] Καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τῷ Ἀδὰμ καὶ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ χιτῶνας δερματίνους καὶ ἐνέδυσεν αὐτούς, καὶ εἶπεν ὁ Θεός· Ἰδοὺ Ἀδὰμ γέγονεν ὡς εἷς ἐξ ἡμῶν τοῦ γινώσκειν (207[b]) καλὸν καὶ πονηρόν· καὶ νῦν μήποτε ἐκτείνῃ τὴν χεῖρα καὶ λάβῃ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς, καὶ φάγῃ, καὶ ζήσεται [60] εἰς τὸν αἰῶνα.» Τίνος ἕνεκεν ἐκβάλλεται ὁ ἄνθρωπος ἐκ [61] τοῦ παραδείσου καὶ περὶ τῶν δερματίνων **913** χιτώνων. Ἔστι τοίνυν ἐκ τῶν εἰρημένων ἐνοεῖν, ὅτι ἠδύνατο ὁ ἄνθρωπος καὶ μετὰ τὴν παράβασιν εἰς αἰῶνας ζῆν [62]· διὸ ἵνα μὴ ἀθάνατον [63] ᾖ τὸ κακὸν ὁ ἄνθρωπος [64], θνητὸν [65] αὐτὸν ἀπεφήνατο ὁ Θεὸς νεκρότητι περιβαλών· τοῦτο γὰρ οἱ δερμάτινοι χιτῶνες σημαίνουσι ἀπὸ τοῦ λόγου τῆς τῶν ζώων νεκρότητος [66], ὅπως διὰ τῆς λύσεως τοῦ σώματος καὶ τῆς δέσεως [67] ἡ ἁμαρτία πᾶσα αὐτοπρέμνως διαφθαρῇ.

[ΙΗ'] *Εἰς τό· « Ἰδοὺ Ἀδὰμ γέγονεν ὡς εἷς ἐξ ἡμῶν. »*

Εἴρηται δὲ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τό· « Ἰδοὺ Ἀδὰμ γέγονεν ὡς εἷς ἐξ ἡμῶν, τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρόν [68], » οὐχ ὡς προκόψαντος αὐτοῦ διὰ τῆς ἀπειθείας ἐπὶ τὴν τῆς ἀρετῆς τε καὶ κακίας γνῶσιν, ἀλλ' ὡς τοιούτου ἐξ ἀρχῆς πλασθέντος. Φθάσασα γὰρ εἶπεν ἡ Γραφή, ὅτι « Ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν. » Ὁ δὲ πλασθεὶς κατ' εἰκόνα Θεοῦ, δῆλον ὡς προκαταβεβλημένην εἶχεν ἐν τῇ φύσει τὴν γνῶσιν τοῦ καλοῦ τε καὶ [69] πονηροῦ· διὸ ἵνα μὴ τῇ αὐτεξουσιότητι κέχρηται [70] καὶ λάβῃ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς καὶ γένηται κακὸς ἀθάνατος, ἐξεβλήθη σὺν τῇ Εὔᾳ εἰς τὴν γῆν τῆς κτίσεως αὐτοῦ. Τί γὰρ μετὰ ταῦτα πάντα ἡ θεία Γραφή φησιν; « [71] Καὶ ἐξαπέστειλεν αὐτὸν Κύριος ὁ Θεὸς ἐκ τοῦ παραδείσου τῆς τρυφῆς ἐργάζεσθαι τὴν γῆν ἐξ ἧς ἐλήφθη· καὶ ἐξέβαλε τὸν Ἀδὰμ καὶ κατῴκισεν αὐτὸν ἀπέναντι τοῦ παραδείσου τῆς τρυφῆς καὶ ἔταξε τὰ Χερουβὶμ καὶ τὴν φλογίνην ῥομφαίαν τὴν στρεφομένην, φυλάσσειν τὴν ὁδὸν τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς. »

914 [ΙΘ'] *Περὶ τῶν Χερουβὶμ καὶ τῆς ῥομφαίας.*

Μετὰ τὸ ἐκβληθῆναι τὸν ἄνθρωπον ἔξω τοῦ μακα-

Variæ lectiones et notæ.

[59] Gen. III, 21,22. [60] חי καὶ ζήσηται. [61] ἐκ om. cod. [62] εἰ ἐγεύσατο τοῦ τῆς ζωῆς ξύλου Leo grammaticus P. V. [63] κ. ἀθ. ᾖ L. T. P. [64] τοῦ παραδείσου ἐξοστρακίζεται, ὅπως μὴ γεύσηται τοῦ τῆς ζωῆς ξύλου καὶ ἀθάνατος διαμείνῃ Leo. [65] δὲ ἀ. [66] νεκρώσεως Leo. [67] δύσεως cod. [68] Gen. I, 27. [69] τοῦ Leo. [70] κεχρημένος; μεταλάβῃ Leo. [71] Gen. III, 23,24. [72] τῆς τρ. τοῦ π. Leo.

Digitized by Google

ρίου χωρίου, ἀκαταμάχητοι φρουραὶ καὶ λίαν ὑπέρ- A
οπτοι φυλάττειν τὴν ὁδὸν τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς
ἐτάχθησαν, ὡς μηδένα τοῦ λοιποῦ ἰσχύειν παρελθεῖν
ποσὶ βεβήλοις [53-55] ἐκεῖνον τὸν τόπον· καὶ γὰρ μάχαιρα
φλογίνη ἐτέθη ἐκεῖ, ἐπὶ τῷ [56] τὸν πλησιάζοντα, ἐξ
ὕλης ὑπάρχοντα, (τῷ) [56] πυρὶ φλεγόμενον ἀναλί-
σκεσθαι παρ' αὐτὰ καὶ ἀπόλλυσθαι· στρέφεται δὲ ἡ
ῥομφαία, ἵνα ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ, ὅτε καὶ αὖθις ὁ
ἄνθρωπος [57] οἰκήτωρ γένηται τοῦ παραδείσου, τοὺς
μὲν δικαίους φωτίσῃ παρερχομένους ἐπὶ [58] τὸ θεῖον
τῆς ἀθανασίας χωρίον, τοὺς δὲ ἀδίκους, εἴγε προσεγ-
γίσαιεν [59], καταφλέξῃ. [60] Καὶ αὐτόματα πάντα ἡ
γῆ ἔφερε πρὸ τῆς παραβάσεως τοῦ Ἀδὰμ καὶ μετὰ
τοῦτο· (καὶ ἡ γῆ) [61] μηδὲν φέρειν πόνου χωρὶς [62]
ἐξεκελεύσθη. Ἐξελθὼν τοίνυν ὁ Ἀδὰμ σὺν τῇ Εὔᾳ
ἐκ τοῦ παραδείσου καὶ συνελθὼν αὐτῇ, ἐγέννησε τὸν B
Κάϊν, εἶτα [63] τὸν Ἄβελ.

custodiæ et valde terribiles ad custodiendam arboris vitæ viam statutæ sunt, ne quis deinceps locum hunc profanis pedibus pertransire confideret. Igneus enim ibi positus est gladius, ut quisque appropinquans, utpote e materie consistens, igne correptus combureretur statimque periret. Volvitur autem rhomphæa, ut in regeneratione, quando iterum homo paradisi evaserit habitator, justos quidem illuminet transgredientes in divinam immortalitatis regionem; injustos vero, si vel accederent, comburat. Porro sponte nascentia omnia ferebat tellus ante Adami transgressionem; at, post peccatum, terra nihil sine labore ferre jussa est. Cum igitur e paradiso cum Eva exivisset, eique se conjunxisset, Cainum genuit, deinde Abelem.

BIBΛΙΟΝ Η'.

LIBER OCTAVUS.

(208ª) *Ἑρμηνεία ἐν [συντόμῳ ἀπὸ Ἀδὰμ [ἕως τοῦ νῦν καιροῦ].* C

[α'] Ἀδὰμ ἐγέννησε τὸν Σήθ, Σὴθ τὸν Ἐνώς, Ἐνὼς τὸν Καϊνᾶν, Καϊνᾶν τὸν Μαλελεήλ, Μαλελεὴλ τὸν Ἰάρεδ, Ἄρεδ τὸν Ἐνὼχ, **915** Ἐνὼχ τὸν Μαθουσαλὰ, Μαθουσαλὰ τὸν Λάμεχ, Λάμεχ τὸν Νῶε, Νῶε τὸν Σήμ.

Εἰσὶν οὖν ἀπὸ τοῦ Ἀδὰμ ἕως τοῦ κατακλυσμοῦ ἔτη ,β[σ]μβ' [64].

[β'] Μετὰ δὲ τὸν κατακλυσμὸν Σὴμ (208ᵇ) υἱὸς Νῶε ἐγέννησε τὸν Ἀρφαξὰδ, Ἀρφαξὰδ τὸν Καϊνᾶν, Καϊνᾶν τὸν Σάλα, Σάλα τὸν Ἔβερ, Ἔβερ τὸν Φαλὲκ, Φαλὲκ τὸν Ῥαγαῦ. Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις Φαλὲκ διεμερίσθη ἡ γῆ· κατὰ τοῦτον ἡ πυργοποιία συνέστη. Μετὰ Φαλὲκ Ῥαγαῦ γεννᾷ τὸν Σερούχ, Σερούχ δὲ τὸν Ναχὼρ, Ναχὼρ τὸν Θάῤῥα, Θάῤῥα γεννᾷ τὸν Ἀβραάμ. Ὁμοῦ ἔτη (ἀπὸ [65] Ἀδὰμ ἕως Ἀβραὰμ D ἔτη) ,γτιβ' [66].

[γ'] Ἀβραὰμ ἐγέννησε τὸν Ἰσαάκ, Ἰσαὰκ τὸν Ἰακὼβ, Ἰακὼβ τὸν Λευΐ, Λευΐ τὸν Κάαθ, Κάαθ τὸν Ἄβραμ, Ἄβραμ τὸν Μωϋσῆν τὸν προφήτην. Μωϋσῆς ἐξάγει τὸν λαὸν ἐξ Αἰγύπτου.

Ἀπὸ Ἀβραὰμ ἕως τῆς ἐξόδου ἔτη φθ' [67].

XX. *Compendium historiæ ab Adamo usque ad præsens tempus.*

Adam genuit Seth, Seth Enos, Enos Cainan, Cainan Malaleel, Malaleel Jared, Jared Henoch, Henoch Mathusale, Mathusale Lamech, Lamech Noe, Noe Sem.

Sunt igitur ab Adam usque ad diluvium anni MMCCXLII.

Post diluvium vero Sem filius Noe genuit Arphaxad, Arphaxad Cainan, Cainan Sale, Sale Heber, Heber Phaleg, Phaleg Ragau. In diebus autem Phaleg divisa est terra, et ejus tempore constructa est turris. Post Phaleg, Ragau genuit Sarug, Sarug Nachor, Nachor Thare, Thare genuit Abraham. Simul ab Adam ad Abraham anni MMMCCCXII.

Abraham genuit Isaac, Isaac Jacob, Jacob Levi, Levi Caath, Caath Amram, Amram Moysem prophetam. Moyses populum ex Ægypto eduxit.

Ab Abraham usque ad exitum ex Ægypto anni DIX.

Variæ lectiones et notæ.

[53-55] εἰς Leo, et sed deest etiam in ed. Cramerana (C.). [56] τό cod. et C. [56] τῷ om. Leo. [57] ὁ ανος ἀ. Leo. [58] τὸν — χῶρον Leo. [59] προσεγγίσει cod. προσεγγίσειε C. [60] Ἀ. δέ Leo. [61] καὶ ἡ γῆ om. Leo. [62] χ. ἐκ Leo. [63] μετ' αὐτόν Leo. Cætera Georgius p. 24,27 sed exhibet e Genesi minori cf. Leo. 5.14 οὐ μόνον ταῦτα, ἀλλὰ καὶ ὅσα ἐφεξῆς ἐκ τῆς Λεπτῆς Γενέσεως ἔχουσι τὰ Μακρὰ ἐπὶ κακίᾳ τοῦ Κάϊν. Non igitur hæc sunt Sym. logothetæ ut præcedentia XIX capita. [64] βμβ' etiam Slav. [65] ἀπὸ Ἀ. ἑ. Ἀ. ἐ. om. Slav. [66] ,γτκδ' Nic. [67] φϛ' Nic.

Digitized by Google

Ab exitu filiorum Israel usque ad Davidem anni DCXLI.

David rex genuit Salomonem, regno potitus annos XL. Salomon genuit Roboam, et regnavit annos XL. Roboam regnavit annos XVII, Abias regnavit annos III, Asa annos XLI, Josaphat annos XXXIX. Hoc regnante prophetaverunt Michæas, Elias et Elisæus. Joram regnavit annos IX, Ochosias annum I, Athalia mater ejus annos VII. Joas annos XL, Amazias annos XXIX, Azarias seu Ozias annos LIX, Joathan annum I, Achaz annos XVI, Ezechias annos XXIX, Manasses annos LV. Hoc regnante conditum est Byzantium. Amos regnavit annos XII, Josias annos XXXI, Joachaz annum I, Joachim annos XIV, Jechonias annum I, Sedecias annos XIV. Hunc effossis oculis Nabuchodonosor captivum abduxit. Atque templum combustum est a Nabuzardan. Sunt ab initio regni Salomonis usque ad captivitatem Judæorum Babylone anni DXIX.

Nabuchodonosor regnavit Babylone annos XXIV; Evilmerodach, filius ejus, annos V; Baltasar, et ipse filius Nabuchodonosoris, annos III. Darius seu Astyages regnavit primus in Persis annos XVII, Cyrus annos XXXII, Cambyses annos XIX, Darius alius annos XXVII, Artaxerxes annos XXXIII, Darius annos XIX, Artaxerxes Longimanus annos XXXIV, Ochus annos XXI, Arses Ochi filius annos II, Darius filius Arsami annos VI. Hunc sustulit Alexander Macedo, destruxitque Persarum imperium, et regnavit annos XII, et mortuus est Babylone quinque et triginta annos natus : subjecit barbarorum populos duo et viginti, et Græcorum civitates tredecim.

Computantur ab Adam usque ad mortem Alexandri anni VMCLXXVIII.

Post hujus mortem in Ægypto et Alexandriæ regnavit Ptolemæus annos XXIV, Ptolemæus Philadelphus annos XXX. Sub eo sacri Hebræorum libri in Græcam linguam versi sunt. Ptolemæus Evergetes regnavit annos XXV, Ptolemæus Philopator annos XVII, Epiphanes annos XXIII, Philometor annos XXXV, alius Evergetes annos XXIX, Phiscon annos XVII, Siderites annos VII, Alexander annos III, Ptolemæus Soter annos VIII, Dionysius junior annos XXVII, Cleopatra annos XXII. Anno hujus tertio primus legitime imperium solus obtinuit Caius Julius Cæsar, a quo Cæsarum nomen sumpserunt sequentes imperatores. Hic Romæ imperavit annos IV;

[δ'] Ἀπὸ [68] δὲ τῆς ἐξόδου τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἕως Δαυῒδ ἔτη χμα' [69].

[ε'] Δαυῒδ (δὲ ὁ βασιλεὺς [70]) ἐγέννησε τὸν Σολομῶντα, κρατήσας τῆς βασιλείας ἔτη μ'. Σολομὼν ἐγέννησε τὸν Ῥοβοὰμ, βασιλεύσας ἔτη μ'. Ῥοβοὰμ ἐβασίλευσεν ἔτη ιζ', (Ἀβιᾶ ἔτη γ' [71]), Ἀσᾶ ἔτη μ' [α'], Ἰωσαφὰτ ἔτη λθ'. Ἐπὶ αὐτοῦ προφητεύει Μιχαίας καὶ Ἠλίας καὶ Ἐλισσαέ. Ἰωρὰμ ἐβασίλευσεν ἔτη 0', Ὀχοζίας ἔτος α', Γοθολία ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἔτη ζ', Ἰωᾶς ἔτη μ', Ἀμασίας ἔτη κθ' [72], Ἀζαρίας (ὁ καὶ Ὀζίας [73]) ἔτη ν0', Ἰωάθ[αμ] ἔτος α', Ἄχαζ ἔτη ις' [74], Ἐζεκίας [75] ἔτη κθ', Μανασσῆς ἔτη νε'. Ἐπὶ αὐτοῦ ἐκτίσθη τὸ Βυζάντιον. Ἀμὼς ἔτη [ι]β' [76], Ἰωσίας [77] λα', Ἰωάχαζ ἔτος α', Ἰωακεὶμ ἔτη ιδ', Ἰεχονίας ἔτος α', Ζεδεκίας ἔτη ιδ'. Τοῦτον ἐκτυφλώσας Ναβουχοδονόσορ, αἰχμάλωτον εἶλε. Καὶ ὁ ναὸς πυρπολεῖται ὑπὸ τοῦ Ναβουζαρδάν. Εἰσὶν ἀπὸ ἀρχῆς βασιλείας Σολομῶντος [78] ἕως αἰχμαλωσίας Ἰουδαίων τῆς εἰς Βαβυλῶνα ἔτη ψι0' [79].

916 [ς'] Ναβουχοδονόσορ ἐβασίλευσεν εἰς Βαβυλῶνα ἔτη κδ', Οὐλεμαροδὰχ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη ε', Βαλτάσαρ (καὶ αὐτὸς υἱὸς [80] Ναβουχοδονόσορ) ἔτη γ', Δαρεῖος (ὁ Ἀστυάγης ἐβασίλευσε πρῶτος Περσῶν [81]) ἔτη ιζ', Κῦρος ἔτη λβ' [82], Καμβύσης ἔτη ιθ', Δαρεῖος ἄλλος ἔτη κζ', Ἀρταξέρξης ἔτη λγ', Δαρεῖος ἔτη ιθ' [83], Ἀρταξέρξης ὁ Μακρόχειρ ἔτη λδ', Ὦχος ἔτη κα', Ἀρσίσωχος ἔτη β', Δαρεῖος Ἀρσάμου ἔτη ς'. Τοῦτον ἀνελὼν Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδὼν καὶ καταλύσας τὴν τῶν Περσῶν ἀρχὴν ἐβασίλευσεν ἔτη ιβ' καὶ ἐτελεύτησεν ἐν Βαβυλῶνι ἐτῶν λε' [84]· ὑπέταξε βαρβάρων ἔθνη κβ' καὶ φυλὰς Ἑλλήνων ιγ'.

Ὁμοῦ ἀπὸ τοῦ Ἀδὰμ ἕως [85] τῆς τελευτῆς Ἀλεξάνδρου ἔτη ,ερπη' [87].

[ζ'] Μετὰ δὲ τὴν τούτου τελευτὴν Αἰγύπτου καὶ Ἀλεξανδρείας ἐβασίλευσεν Πτολεμαῖος ἔτη κδ', Πτολεμαῖος ὁ Φιλάδελφος ἔτη λ' [88]. Ἐπὶ τούτου αἱ παρ' Ἑβραίοις ἱεραὶ βίβλοι εἰς τὴν Ἑλλάδα [89] φωνὴν μετεβλήθησαν. Πτολεμαῖος ὁ Εὐεργέτης ἔτη κε', Πτολεμαῖος ὁ Φιλοπάτωρ ἔτη ιζ', Ἐπιφανὴς ἔτη κγ' [90], ὁ Φιλομήτωρ ἔτη λε', ἄλλος Εὐεργέτης ἔτη κθ', Φίσκος [91] ἔτη ιζ', Σιδηρίτης ἔτη ζ', Ἀλέξανδρος ἔτη γ', Πτολεμαῖος ὁ Σωτὴρ ἔτη η', Διονύσιος νέος ἔτη κη', Κλεοπάτρα ἔτη κβ'. (1) Τῷ γ' ἔτει ταύτης πρῶτος ἐμονάρχησεν ἐννόμως Γάϊος Ἰούλιος Καῖσαρ, ἀφ' οὗ Καίσαρες οἱ ἐξῆς βασιλεῖς [92] ἤρξαντο καλεῖσθαι (οὗτος ἐβασίλευσεν Ῥώμης ἔτη) δ'· (2) ὁ Αὔγουστος

Variæ lectiones et notæ.

[68] [δ'] ἀπὸ δὲ τοῦ κατακλυσμοῦ ἔτη ,αφοδ', ὁμοῦ ἀπὸ Ἀδὰμ ἕως Δαυῒδ ἔτη δυξβ' (δύο) Slav. [69] χμ0'? χλ' Nic. [70] δὲ ὁ β. om. Slav. [71] Ἀ. ἐ. γ' om. Nic. [72] κε' Nic. [73] ὁ καὶ Ἰϊᾶς cod. [74] ις' pro μ. Nic. [75] ὁ καὶ Ὀ. om. Slav. — νβ' Mic. ut IV Reg. xv, 1,2; Chr. xxvi, 3. — ἔτη ιζ' pro ἔτος α' Nic. [76] νβ' Slav. [77] Ἐλιακ. ἔτη ιβ' Nic. — 26. ια' Nic. ut IV Reg. xxv, 2. [78] Δαυῒδ? [79] υπη'? υμη' Nic. [80] καὶ ἀ. ὑ. N. om. Slav. cum Nicephorus LXX annos enumeret sine nominibus regum. [81] ὁ Ἀ. ἐβ. πρ. Π. om. Slav. [82] λα' Slav. λ' Nic. pro λβ' — κθ' Slav. pro ζ', β' Nic. pro ιθ'. — κη' Slav. pro λς' Nic. post quem desunt in codice Mosq. Xerxis XX anni (XXVIII Nic.). [83] μα' Nic. pro λδ' — θ' Slav. sed ιθ' Nic. [84] Ἀρσῆς Ὦχου ἔτη δ' Nic. [85] λβ' Slav. [86] ἕως τελ. Ἀ. Nic. ἕως Ἀ. Slav. [87] ,ερξζ' Nic. [88] μ' — λη' Nic. [89] ἑλλάδ. cod. [90] κς' pro κγ' Nic. [91] Φούσκων. Nic. — Σ. ἐ. 0'. Slav., om. Nic. Πτολεμαῖος ὁ Ἀλ. ἔτη ι'. Πτ. ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἔτη η' Nic. — Π. ὁ καὶ Δ. ἐ. λ' Nic. Δ. κθ' Slav. [92] προσηγορεύθησαν Nic. unde glossema post ἡ. κ. in cod. Προσήγγιος e compendio male lecto, a Slavonico repetitum, qui om. ὁ. ἐβ. Γ. ἔτη; Nic. om. Ῥώμης.

Digitized by Google

ἔτη νς' [95]. Τῷ ιε' ἔτει τῆς αὐτοῦ βασιλείας (209[a]) Κλεοπάτραν ἀνελὼν καθεῖλε τὴν τῶν Πτολεμαίων ἀρχήν, οἳ ἐβασίλευσαν ἔτη ση' [96].

Γίνονται οὖν [τὰ] πάντα ἀπὸ Ἀδὰμ ἕως ἀρχῆς βασιλείας Αὐγούστου **917** κατὰ τοὺς ἀκριβεῖς χρονογράφους ἔτη ,ευνζ'. [η'] Τῷ δὲ μγ' [96] ἔτει τῆς αὐτοῦ βασιλείας ἐγεννήθη τὸ κατὰ σάρκα ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐκ τῆς ἁγίας Θεοτόκου καὶ ἀεὶ Παρθένου Μαρίας. Κυρῖνος δὲ ὑπὸ τῆς συγκλήτου βουλῆς ἀποσταλεὶς εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἀπογραφὰς ἐποιήσατο τῶν οὐσιῶν καὶ τῶν οἰκητόρων.

Γίνονται οὖν ἀπὸ τοῦ Ἀδὰμ ἕως τῆς ἐνανθρωπήσεως; τοῦ ([97] Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ) Χριστοῦ ἔτη ,εφ'.

[θ'] (3) Μετὰ Αὔγουστον ἐβασίλευσε Τιβέριος ἔτη κβ'. Τῷ ιε' ἔτει τῆς αὐτοῦ βασιλείας, τῆς εὐαγγελικῆς διδασκαλίας ἄρχεται ὁ Κύριος (ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός [98]). Τῷ ιθ' ἔτει ἔπαθεν (ὁ Κύριος ἡμῶν) ὑπὲρ ἡμῶν τὸ ἑκούσιον πάθος.

Ὁμοῦ ἀπὸ Ἀδὰμ ἕως τοῦ σωτηρίου πάθους καὶ τῆς ἁγίας αὐτοῦ ἀναλήψεως ἔτη ,εφλγ'.

[ι'] (4) Μετὰ Τιβέριον ἐβασίλευσε Γάϊος ἔτη δ', (5) Κλαύδιος ἔτη ιδ', (6) Νέρων ἔτη ιδ' καὶ φυγὼν ἑαυτὸν ἔχωσε ζῶντα, (7) Οὐεσπασιανὸς ἔτη ι'. Ἐν ἔτει β' τῆς αὐτοῦ βασιλείας γέγονεν ἡ ἅλωσις τῆς Ἱερουσαλὴμ [99] ὑπὸ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Τίτου μετὰ μ' ἔτη τῆς τοῦ Κυρίου ἀναλήψεως. (8) Τίτος (ἐβασίλευσεν [1]) ἔτη γ' [2], (9) Δομετιανὸς ἔτη ιε', (10) Νερούας ἔτος α', (11) Τραϊανὸς ἔτη ιη', (12) Ἀδριανὸς ἔτη κα', (13) Τίτος Ἀντώνιος [3] (ὁ ἐπικληθεὶς Εὐσεβὴς) ἔτη κ[β'], (14) Μάρκος υἱὸς αὐτοῦ ἔτη ιϛ' [4], (15) Ἀντώνιος (ὁ καὶ) Βῆρος ἔτη ζ', (16) Κόμοδος ἔτη ιβ' [5], (17) Ἀντώνιος ἄλλος ἔτη δ', (18) Σεβῆρος ἔτη ιη'. [6] (Ἐπὶ αὐτοῦ Λεωνίδης ὁ πατὴρ Ὠριγένους; ἐμαρτύρησεν [7]. (20) Ἀλέξανδρος ὁ Μάμαλος [8] ἔτη ιγ', (21) Μαξιμῖνος ἔτη ϛ', (22) Φίλιππος ἔτη ϛ', (23) Δέκιος ἔτος α', **918** (24) Αὐριλλιανὸς ἔτη ϛ', (25) Πρόβος ἔτη ζ', (26) Κάρος ἔτη β', (27) Διοκλητιανὸς (καὶ [7] (28) Μαξιμιανὸς ἔτη) κ'.

[ια'] Ἀρχὴ [τῆς] Χριστιανῶν βασιλείας· (29) Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας ἔτη λβ' [8]. Τῷ ιβ' ἔτει τῆς αὐτοῦ βασιλείας γέγονεν ἡ ἐν Νικαίᾳ συνόδος ἐν ἔτει τιη' ἀπὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Κυρίου. Ἐτελεύτησε δὲ ὁ μέγας Κωνσταντῖνος ἐτῶν ξθ' [9], καταλείψας γ' υἱούς, (30) Κώνσταντα, (31) Κωνσταντῖνον καὶ (31) Κωνστάντιον. [10] (Ἐν μὲν τῇ Ῥώμῃ ἐβασίλευσεν

A Augustus vero annos LVI. Hic anno regni sui decimo quinto Cleopatram sustulit, destruxitque imperium Ptolemæorum, qui regnaverant annos CCLIII.

Sunt igitur in totum ab Adamo usque ad initium regni Augusti, secundum accuratos chronologos, anni V^m CDLVII. Anno ejusdem regni quadragesimo tertio, natus est secundum carnem Dominus noster Jesus Christus a sancta Deipara et semper Virgine Maria. Cyrinus autem a senatu missus in Judæam, fecit bonorum incolarumque descriptionem.

Sunt igitur ab Adamo ad incarnationem Domini nostri Jesu Christi anni V^m D.

B Post Augustum regnavit Tiberius annos XXII. Anno ejus regni decimo quinto, evangelicam prædicationem incepit Dominus noster Jesus Christus. Decimo nono anno passus est Dominus pro nobis voluntariam passionem.

In totum ab Adamo ad Salvatoris passionem et sanctam ejus ascensionem anni V^m DXXXIII.

C Post Tiberium regnavit Caius Caligula annos IV, Claudius annos XIV, Nero annos XIV, et fugiens semet vivum sepelivit; Vespasianus annos XX. Secundo regni hujus anno capta est Jerusalem a filio ejus Tito, 40 annis post Domini ascensionem. Titus regnavit annos III, Domitianus annos XV, Nerva unum annum, Trajanus annos XVIII, Adrianus annos XXI, Titus Antoninus, cognomine Pius, annos XXII, Marcus Aurelius ejus filius annos XVI, Antoninus Verus annos VII, Commodus annos XII, Antoninus alius annos IV, Severus annos XVIII (sub hoc Leonides Origenis pater martyrium passus est), Antoninus menses II, Alexander Mamalus annos XIII, Maximinus annos VI, Philippus annos VI, Decius unum annum, Aurelianus annos VI, Probus annos VII, Carus annos III, Diocletianus et Maximianus annos XX.

Initium regni Christianorum. Constantinus Magnus annos XXXII. Duodecimo ejus regni anno habita est synodus Nicæna, anno ab incarnatione Domini 318. Mortuus est autem Constantinus novem et sexaginta annos natus, tres relinquens filios, Constantem, Constantinum et Constantium. D Romæ regnavit Constans, in nova Roma Con-

Variæ lectiones et notæ.

[95] καὶ μῆνας ϛ'. Nic. unde cod. correxit a prima manu νζ'. [96] σιϛ' Nic sed sunt σξη'. [96] μβ' Nic. [97] Κυρίου ἡ. Ἰησοῦ om. Slav. [98] κγ' Nic.—10. ἡ Ἰησοῦς Χριστός; om. Slav.—ἐπ. ἐν Ἰλὴμ ὑπέρ Nic.—ὁ. ἡ. om. cod. a prima manu; secunda adjungit in margine σωτήριον τοῦ κόσμου μὴ Μαρτ. κε'....e Nic. [99] ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων Slav. [1] ἐϐ. om. Slav. et Nic. [2] καὶ μῆνας γ' Nic. [3] Ἀντωνῖνος Nic. ter. — ὁ ἐπ. ἐπ. ἐ. om. Slav. [4] θ' pro ιϛ' Nic. et ὁ καί om. cum Slav. [5] ιβ' Nic. — ιγ' Nic. pro ζ' — (17) Αἴλιος Περτίναξ μῆνας ϛ' · ἐσφάγη ἐν τῷ παλατίῳ Σε. Nic. [6] Ἐπὶ τῆς τούτου βασιλείας Λ. ὁ π. Ὠ. τοῦ κακόφρονος ἐμ. καὶ Ἱππόλυτος ὁ Ῥωμαίος συγγραφεὺς ἠκμαζε καὶ Γρηγόριος ὁ Θαυματουργὸς καὶ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεύς Nic. om. Slav. [7] (19) Ἀντωνῖνος μῆνας β' Slav. Α. υἱὸς Σευήρου ἔτη ζ', ἐσφάγη μεταξὺ Βαΐων καὶ Ἐδέσης (20) Μακρῖνος ἔτος α', ἐσφάγη. (21) Ἀντωνῖνος ὁ Ἡλαγάβαλος ἔτη δ'. ἐσφάγη ἐν Ῥώμῃ Nic. [8] Μαμμαίας Nic. [7] καὶ M. ἐ. om. Slav. — Hanc codicis rubricam omittunt Nic. et Slav. [8] κα' Nic. Slav. τῷ κ' Nic. — Ἐπὶ τούτου γ. ἡ α' σ. ἀπὸ τῆς ἐν τοῦ κ. ἡμῶν ἕως τῆς α' συνόδου τιη' ἁγίων Πατέρων εἰσὶν ἔτη Slav. Τῷ κ' ἔτει τῆς ἁ. β. γ. ἡ α' ἁγία σ. τῶν τιη' ἁγ. π. τῶν ἐν Ν. τῶν Βιθυνῶν ἐ. τιη' (τ')? ἀπὸ τῆς τοῦ Κυρίου ἡ. ἐν. ὁπὸ δὲ τοῦ τιμίου πάθους καὶ τῆς ἐνδόξου ἀναστάσεως αὐτοῦ ἔτη σπε' Nic. [9] ξε' Nic. Slav. [10] καὶ ἐν μὲν τῇ πρεσβυτέρᾳ Ῥ. Κῶνσταν βασιλέα, ἐν δὲ τῇ ν. Ῥ. Κωνσταντῖνον, ἐν Α. δὲ Κωνστάντιον Nic. om. Slav.

Digitized by Google

stantinus, Antiochiæ Constantius. Ili regnaverunt annos XXIV, Julianus vero Apostata duos annos, Jovianus novem menses, Valentinianus Major annos XVI, Valens annos IV, Gratianus annos VI, Valentinianus Minor annos XV, Theodosius Magnus annos XVI, sub quo celebrata est secunda synodus Constantinopoli; Arcadius, Theodosii filius, annos IV, Theodosius Junior annos XLII, sub quo fuit tertia synodus Ephesi; Marcianus annos VI, sub quo facta est quarta synodus Chalcedone; Leo Magnus annos XVIII, Leo Minor annum I, Zeno annos XVII, Anastasius annos XXVII, Justinus Thrax annos IX. Justinianus Magnus annos XXXIX, Justinus secundus annos XIII, sub quo quinta synodus habita est Constantinopoli; Tiberius annos III, Mauricius annos X, Phocas annos VIII, Heraclius annos XXX, Constans, Heraclii filius, annos XXVII, Constantinus, Heraclii nepos, annos XVII, Justinianus, hujus filius, annos X, Leontius annos III, Tiberius Absimarus annos VII, Justinianus annos VI, Philippicus annos II, Anastasius Artemius annos II, Theodosius annum unum, Leo Conon, primus Iconoclastarum, annos XXV, menses III, Constantinus filius ejus annos VIII, Leo, Constantini filius, annos V, Constantinus cum orthodoxa matre sua Irene, annos X (octavo horum anno facta est secunda synodus Nicæna), Constantinus solus annos VIII; mater ejus Irene iterum annos V, menses II; Nicephorus annos VII, menses IX, Stauracius, hujus filius, annum unum, mensem unum; Michael annum unum, menses novem; Leo annos VII, menses V; Michael annos VIII, menses IX; Theophilus annos XII, menses III. Theodora, uxor ejus, et Michael ejus filius, annos XXVI; Basilius Macedo annos XIX; Leo, filius ejus, annos XXVII; Alexander, Leonis frater, unum annum, mensem unum; Constantinus, Leonis filius, cum matre sua Zoe, annos VII; Romanus Armeniacus, ipsius Constantini socer, annos XVII; Constantinus Porphyrogenitus iterum imperator, annos XV; Romanus, Constantini filius, annos III, menses IV; Basilius et Constantinus, Romani filii, cum matre sua Theophano, menses VI; Nicephorus Phocas Cappadox, pius et justus, annos VI, menses IV; Joannes Zimisces annos III; Basilius, filius Romani qui fecerat *isocodicia* et Magnam ecclesiam, iterum regnavit annos LIII; Constantinus, frater ejus, annos III; Romanus Argyrus, in balneo Blachernarum suffocatus, annos V; Michael Paphlago, cum auxilio Joannis fratris ac tutoris, annos VII,

A Κώνστανς, ἐν δὲ τῇ νέᾳ Ῥώμῃ Κωνσταντῖνος, ἐν Ἀντιοχείᾳ Κωνστάντιος), οἵτινες ἐβασίλευσαν ἔτη κδ', (33) Ἰουλιανὸς ὁ Παραβάτης ἔτη β', (34) Ἰοβιανὸς μῆνας θ', (35) [11] Οὐαλεντινιανὸς ὁ Μέγας ἔτη ις', (36) Οὐάλις (ἔτη δ'), (37) Γρατιανὸς ς', (38) Οὐαλεντινιανὸς (ὁ Μικρὸς [12] ἔτη) ιε', (39) Θεοδόσιος ὁ Μέγας ἔτη ις', ἐφ' οὗ γέγονεν ἡ β' σύνοδος (ἐν ΚΠ. [13]), (40) Ἀρκάδιος (ὁ υἱὸς [14] Θεοδοσίου ἔτη) δ', (41) Θεοδόσιος ὁ Μικρὸς ἔτη μβ', ἐφ' οὗ γέγονεν ἡ γ' σύνοδος (ἐν Ἐφέσῳ [15]), (42) Μαρκιανὸς ἔτη ς', ἐφ' οὗ ἡ δ' σύνοδος γέγονεν (ἐν Καλχηδόνι [16]), (43) Λέων ὁ Μέγας ἔτη ιη', [17] (45) Ζήνων ἔτη ιζ' (46) Ἀναστάσιος ἔτη κζ', (47) Ἰουστῖνος ὁ Θρᾷξ ἔτη θ', [18] (49) Ἰουστῖνος ἄλλος ἔτη ιγ', ἐφ' οὗ ἡ ε' σύνοδος

B γέγονεν (ἐν ΚΠ. [19]), (50) Τιβέριος ἔτη γ', (51) Μαυρίκιος ἔτη κ', (52) Φωκᾶς ἔτη η', (53) Ἡράκλειος ἔτη λ', (54) Κώνστανς [20] υἱὸς Ἡρακλείου ἔτη (κζ'), (55) Κωνσταντῖνος ἔγγονος Ἡρακλείου ἔτη) ιζ', (56) Ἰουστινιανὸς [21] (ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη) ι', (57) Λεόντιος [22] ἔτη γ', (58) Τιβέριος ὁ καὶ Ἀψίμαρος ἔτη ζ', Ἰουστινιανὸς (τὸ β' ἔτη [23]) ς', (59) Φιλιππικὸς ἔτη β', (60) Ἀναστάσιος ὁ **919** καὶ Ἀρτέμιος ἔτη β', (61) Θεοδόσιος ἔτος α', (62) [24] Λέων ὁ καὶ Κόνων, πρῶτος τῶν εἰκονομάχων (ἔτη κε', μῆνας γ'), (63) Κωνσταντῖνος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη η' [25], (64) Δέων ὁ υἱὸς Κωνσταντίνου ἔτη ε', (65) Κωνσταντῖνος σὺν τῇ ὀρθοδόξῳ μητρὶ αὐτοῦ Εἰρήνῃ ἔτη ι' [26]. Τούτων (ἔτος η' [27]) γέγονεν ἡ ἐν Νικαίᾳ σύνοδος τὸ β'. (66)

C Κωνσταντῖνος μόνος ἔτη η', (67) [28] ἡ μήτηρ αὐτοῦ Εἰρήνη πάλιν ἔτη ε' μῆνας β', (68) Νικηφόρος ἔτη ζ' (μῆνας θ') [29], (69) Σταυράκιος (ὁ υἱὸς [30] αὐτοῦ ἔτος) α' μῆνα α', (70) Μιχαὴλ ἔτος α' μῆνας θ', (71) Λέων ἔτη ζ' μῆνας ε', (72) Μιχαὴλ ἔτη η μῆνας θ', (73) Θεόφιλος [31] ἔτη ιβ' μῆνας γ' [32]. [ιβ'] (74) Θεοδώρα ἡ γυνὴ αὐτοῦ καὶ Μιχαὴλ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη (κς'?), (75) (209b) Βασίλειος ὁ Μακεδὼν ἔτη ιθ', (76) Λέων ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη κζ', (77) Ἀλέξανδρος [ὁ ἀδελφὸς Λέοντος] ἔτος α' μῆνα α', (78)

D Κωνσταντῖνος, ὁ υἱὸς Λέοντος, μετὰ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Ζωῆς ἔτη ζ', (79) Ῥωμανὸς ὁ Ἀρμενιακός, ὁ πενθερὸς αὐτοῦ τοῦ Κωνσταντίνου, ἔτη [κ]ζ', (80) Κωνσταντῖνος ὁ [βασιλεὺς πορφυρογέννητος], αὐτοῦ τὸ β', ἔτη ιε', (81) Ῥωμανὸς ὁ υἱὸς Κωνσταντίνου ἔτη γ' μῆνας δ', (82) Βασίλειος καὶ Κωνσταντῖνος οἱ υἱοὶ Ῥωμανοῦ μετὰ τῆς μητρὸς αὐτῶν Θεοφανοῦς, μῆνας ς', (83) Νικηφόρος Καππάδοξ ὁ Φωκᾶς ὁ εὐσεβὴς καὶ φιλοδίκαιος, ἔτη ς' μῆνας δ', (84) Ἰω. ὁ Τζιμισχὴς ἔτη γ', (85) Βασίλειος ὁ υἱὸς Ῥωμανοῦ τοῦ ποιήσαντος τὰ ἰσοκοδ[ίκια] καὶ τὴν

Variæ lectiones et notæ.

[11] Ὁ. ὁ μ. καὶ Ὁ. ἔτη ι' Nic. Slav. — Ὁ. Γ. Slav. om. Nic. [12] ὁ νέος Nic. om. Slav. — ις' καὶ μῆνας γ' Nic. [13] ἐν Κ. Π. om. Slav. [14] ὁ υ. Θ. ἐ. om. Slav. ιγ' Nic. pro δ'. [15] ἐν Ἐ. om. Slav. [16] ἐν Κ. om. Slav. [17] (44) Λέων ὁ μικρὸς ἔτος α'. [18] (48) Ἰουστινιανὸς ὁ Μεγας ἔτη λθ', ἐφ' οη γέγονεν ἡ ε' σύνοδος ἐν Κ. Π. — λη' Nic. [19] ἐν Κ. Π. om. Slav. [20] Κωνσταντῖνος υ. Η. ἔτη ιζ' Slav. [21] Ἰουστῖνος cod. — ὁ υἱὸς ἀ. ἐ. om. Slav. [22] Λέοντιος ἐ. ι' Nic. [23] τὸ β' ἐ. om. Slav. [24] Λ. Κ. α' (πρῶτος) τῶν ἐ. Κων. Slav. [25] (63) ιη' Slav. λδ' Nic. [26] γ' Slav. [27] ἔτει ὀγδόῳ Nic. om. Slav. — ἡ ς' σ. Slav. [28] Μιχαὴλ καί cod.? Εἰρήνη ἡ μ. ἀ. ἔτη ε', μ. β' Nic. [29] μ. θ' om. Slav. [30] ὁ υἱὸς ἀ. ἐ. om. Slav. — μῆνας β' Nic. Slav. pro ἔτος α' μ. α'. [31] Τρόφορος? Slav. ὁ υἱὸς αὐτοῦ Nic. [32] ιζ', μ. ν'. Slav. qui h. l. desinit, cum Nic. 754,18 cum Theophilo quidem desinat in ind. 5a, sed 753,20 ad Basilii initium continuatus sit.

Digitized by Google

μεγάλην νεαράν, ἐβασίλευσε τὸ β', ἔτη νγ', (86) Κωνσταντῖνος ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἔτη γ', (87) Ῥωμανὸς ὁ Ἀργυρὸς ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ τῶν Βλαχερνῶν πνιγεὶς, ἔτη [ε'], (87) Μιχαὴλ ὁ Παφλαγὼν διὰ συνεργείας Ἰωάννου ἀδελφοῦ αὐτοῦ ὀρφανοτρόφου, ἔτη ζ' μῆνας γ', (89) Μιχαὴλ ὁ ἀπὸ Καισαρείας, ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ ὁ Καλαφάτος, ὁ τυφλωθεὶς ἐν τῷ Σίγματι παρὰ Νικολάου ἐπάρχου τοῦ καὶ παρακοιμωμένου καὶ τῶν λοιπῶν ἀρχόντων, μῆνας θ', (90) Κωνσταντῖνος ὁ Μονομάχος **920** ἔτη ιβ' μῆνας ς', (91) Μιχαὴλ ὁ ἀπὸ Βασιλ[είου] ἔτος α', (92) Θεοδώρα ἡ Πορφυρογέννητος, ἔτη β'.

A menses III; Michael Calaphates a Cæsarea, fratris illius filius, qui cæcatus est in Sigmate a Nicolao eparcha et accubitore aliisque proceribus, regnavit menses IX; Constantinus Monomachus, annos XII, menses VI; Michael, Basilii filius, annum unum; Theodora Porphyrogenita, annos II.

(93) Ἰσαάκιος ὁ Κομνηνὸς ἔτη γ', καὶ νοσήσας ἀπεκάρη προβαλλόμενος βασιλέα Κωνσταντῖνον τὸν Δοῦκα, αὐτὸς δὲ ἐμονάχησεν ἐν τοῖς Στουδίου. (94) Κωνσταντῖνος ὁ Δοῦκας ἔτη η' μῆνας γ', καὶ τελευτῶν κατέλιπε βασιλεύειν μετὰ φρικτῶν ὅρκων καὶ ἰδιοχείρων συνόδου τε καὶ τῆς συγκλήτου τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ τοὺς παῖδας. (95) Εὐδοκία ἡ τοῦ Δουκὸς ἐβασίλευσε μετὰ τῶν τέκνων αὐτῆς ἔτη γ', καὶ ἔλαβεν ἄνδρα τὸν Διογένην ἀναγορεύσασα τοῦτον βασιλέα· (96) καὶ ἐκράτησεν ἀπὸ Ἰανουαρίου μηνὸς ἔτους ,ϛφος'· ὁ αὐτὸς Ῥωμανὸς ὁ Διογένης ἐβασίλευσε χρόνους γ'· στρατεύσας δὲ κατὰ Περσῶν διαφόρως, ἐν τῇ γ' αὐτοῦ ἐκστρατείᾳ ἐκρατήθη αἰχμάλωτος παρὰ τοῦ Σουλτάνου τῶν Τούρκων. (97) Τοῦτο δὲ μαθοῦσα Εὐδοκία ἡ δέσποινα γράφει πρὸς τὰ θέματα καὶ τὰ κάστρα τοῦ μὴ δέξασθαι αὐτὸν, εἰ διασωθείη ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας, ἀλλ' ἐξουθενεῖν αὐτὸν καὶ ἀποβδελύττεσθαι. (98) Καὶ αὖθις ἀπεκατεστάθη Μιχαὴλ ὁ Δοῦκας ἅμα τῇ μητρὶ αὐτοῦ Εὐδοκίᾳ, (99) ἣν καὶ καταβιβάσας τοῦ παλατίου ἀπέκειρε μοναχὴν, μοναρχήσας αὐτὸς καταλειφθείς. Καὶ κρατήσας χρόνους ις' καταβιβάζεται παρὰ Νικηφόρου τοῦ Βοτονιάτου, ὃς καὶ ἐκράτησε χρόνους γ', καὶ κατεβιβάσθη παρὰ τοῦ κυρίου Ἀλεξίου, (100) ὃς καὶ ἐβασίλευσε κατὰ τὴν β' τοῦ Ἀπριλλίου μηνὸς ἰνδ. δ' τοῦ ,ϛφπθ' ἔτους, καὶ ἐβασίλευσεν ἔτη λζ' μῆνας ε'. (101) Ἰω. ὁ Πορφυρογέννητος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἐβασίλευσε μηνὶ Αὐγούστῳ, ἰνδ. ια' ἔτους ,ϛχκς', καὶ ἐβασίλευσεν ἔτη κε' [88].

B Isaacus Comnenus regnavit annos III, et morbo correptus, tonsus est electo imperatore Constantino Duca, et ipse vixit monachus inter Studitas. Constantinus Ducas regnavit annos VIII, menses III, et moriens, acceptis diris juramentis et chirographis synodi et senatus, imperium reliquit uxori suæ suisque filiis. Eudocia, Ducæ uxor, regnavit cum filiis suis annos tres, et nupsit Diogeni, quem proclamavit imperatorem; et regnum auspicatus mense Januario anni VI^m DLXXVI idem Romanus Diogenes, regnavit annos III: pluribus autem adversus Bulgaros factis expeditionibus, in tertia in captivitate retentus est a Turcarum sultano. Quo comperto, Eudocia imperatrix scripsit ad omnes regiones et urbes ne illum reciperent, si e captivitate aufugeret, sed despicerent ac detestarentur. Et rursus regno impositus est Michael cum sua matre Eudocia; quam e palatio expulsam totondit monialem, remanens ipse solus imperator. Et occupato regno annos XVI, detrusus est a Nicephoro Botaniate; qui regnavit annos III, ac detrusus est a domino Alexio, qui regnare cœpit secundo die mensis Aprilis, indictione quarta, anno VI^m DLXXXIX, et regnavit annos XXXVII, menses V. Joannes Porphyrogenitus, ejus filius, regnare cœpit mense Augusto, indictione undecima, anno VI^m DCXXVI, et regnavit annos XXV.

C

[Ἔστι] δ[ὲ] καὶ [τοῦτο περὶ τῶν βασιλέων των Ῥωμανὸς Νικηφόρος Ἰω.Τζιμισκὴς Βασίλειος Κωνσταντῖνος Ῥωμανὸς Μιχαὴλ Μιχαὴλ Κωνσταντῖνος? [Μιχαήλ?]

Et etiam de imperatoribus Romanis scriptum (per modum anagrammatis): Romanus. Nicephorus. Joannes Zimisces, Basilius. Constantinus. Romanus. Michael. Michael. Constantinus. Romphæa Niceteæ, Sanando vulnerans mundum; clava, parum parum mundi redemptionem fers. Ab imperatore Alexio Comneno tria alia sunt regna, quorum duratio est ignota. Denique, ut fert historia, a præsenti tempore usque ad finem octo supputantur regna: sunt futurorum regna, regna Antichristi, inquit alius historicus; et item de imperatoribus...

Ῥωμ.] γεγραμμένον· Ῥομφαία Νικητοῦ | Ιωμένη [β]λάπτουσα κόσμον· ῥόπαλον, μικρὸν μικρὸν | κόσμου λύτρα φέρεις. Ἀπὸ τοῦ κυρίου Ἀλεξίου

D

921 Κομνηνοῦ γ' εἰσὶν ἕτεραι βασιλεῖαι, ὧν ὁ ἀριθμὸς ἀποκεκρυμμένος τυγχάνει· τελευταῖον, ὡς τὸ ἱστορικὸν φησιν, ἀπὸ τῶν ὧδε μέχρι τῆς συντελείας διὰ η' λέγοντ[αι]· εἰ[σὶν] αἱ τῶν μελλόντων βασιλεῖαι, [αἱ] τοῦ Ἀντιχρίστου, ἕτερος ἱστορικὸς φησιν· [καὶ] ὁμοῦ τὸ [τῶν βασιλέων]ρα

Atramento nigro et manu recentiori:

. ἔλαβα...ρρ.. ει νοεβρίου [ετει]λθ νωκαρα τὸν πολέμιον ἐπὶ ἔτος ,ϛχξα'. νοεμβρίῳ ι[γ'] ἡμέρᾳ Παρασκευῆς. [13 Nov. 1153, Veneris die].

... Cepit (somnum mortalem), novem et triginta annos natus, mense Novembri anno VI^m DCLXI. Novembris tredecimo, Parasceves die.

Variæ lectiones et notæ.

[88] Scl. usque ad annum 1143, quo imperium suscepit filius ejus Manuel cujus mortem (1180) scriptor haud compertam habuit, cum numero annorum imperatorum inde ab Isaacio Comneno sibi ignotum esse dicat et imperatores inde a Julio Cæsare nuncupet.

Digitized by Google

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

ΕΞ ΩΝ ΠΑΡΕΞ ΤΗΣ ΑΠΑΣΗΣ ΓΡΑΦΗΣ ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟΝ ΣΥΝΤΕΘΕΙΤΑΙ Η ΩΝ ΜΝΗΜΟΝΕΥΕΙ.

Ἀθανάσιος 41, 249? 423, 427, 573? 580, 602.
Ἀκύλας 19.
Ἀλεξανδρεὺς ἐξηγητής.
Ἀναστάσιος Ἀντιοχείας 186, 554. ὁ Σκαΐτης 129, 186.
Ἀριστοτέλης 599?
Ἀφρικανός 29, 168, 243.
Βασίλειος ὁ Μέγας 6, 50, 99, 147, 203, 252, 492? 510? 587 (ad Ipsum 43).
Βίος τοῦ ἁγίου Παύλου τοῦ Θηβαίου 374. τοῦ Συλβέστρου 382, 390.
Γελάσιος ὁ Καισαρείας 578.
Γένεσις λεπτή 903.
Γεώργιος 4, 7, 15, 81, 85, 721.
Γρηγόριος ὁ Θεολόγος 177, 209, 257, 302, 356, 446, 449, 454, 479, 708. ὁ Διάλογος 584.
Διάδοχος 585.
Διατάξεις τῶν ἀποστόλων 155, 168, 171, 175, 510, 557, 416.
Διονύσιος Ἀρεοπαγίτης 163, 250, 251, 425? 585.
Ἐπιφάνιος 162, 348.
Εὐπόλεμος 29 (Scriptor anni 160 a. Chr. a Josepho, Clemente Al. et Hieronymo laudatus).
Εὐσέβιος Παμφίλου 29, 34, 91? 140? 206, 222? 242 — 248? 278? 325, 336, 377, 387, 652, 689.
Εὐστράτιος 581.
Ἐφραὶμ ὁ Σύρος 603.
(Ἡγήσιππος 279—281).
Ἡρώδης χρονογράφος 428.
Ἡσίοδος 29, 50.
Θεοδοτίων 215.
Θεοδώρητος 127, 129, 145, 185, 221, 261, 322, 323, 368? 508.
Θεόδωρος ὁ Ῥαΐθου 565.
Θεότεκνος, ὑπομνήματα Χριστοῦ 378.
Θρᾳκήσιος (Ἰω. Σκυλίτζης) 883.
(Ἰούλιος Πολυδεύκης 902.)
(Ἰουστῖνος 43.)
Ἰοῦστος 29.
Ἱππόλυτος Ρώμης 536. χρονογράφος 428?
Ἰσίδωρος 100, 111, 419, 430, 483, 492? 496.
Ἰωάννης Χρυσόστομος 35, 71? 76, 84? 101, 106, 115, 149, 157, 160, 169, 218? 240, 258, 299? 303? 330, 480, 491? 527, 544, 578? 586 (in Matth. LIV) 601? 642.
Ἰώσηπος 7, 29, 31, 54, 66, 71, 80, 90, 91, 153, 154, 141, 142, 168, 174, 221, 225, 528, 232, 321, 240, 243 — 246, 380, 500, 302, 309, 311, 599?
Καισάρειος 26, 27, 337.
Κλήμης ὁ Ῥωμαῖος 66, 241, 270 — 275. ὁ στρωματεύς 29.
Κύριλλος ὁ Ἱεροσολύμων 61? 71, 224, 225, 439, 441.
Κύριλλος ὁ Μέγας 110, 324, 325, 533, 546.
Λογοθέτης ὁ Συμεών 81, 721, 851, 902.
Μάρκος ὁ τοῦ Χρυσοστόμου μαθητής 72.
Μαρτύριος Ἀντιοχείας 582.
Μάξιμος 351, 583.
Νεῖλος 254, 584, 586.
Νικηφόρος πατριάρχης ΚΠ. 163, 656 683.
Ξενοφῶν 265.
Ὅμηρος 30.
Παῦλος ὁ Θηβαῖος 374.
Πλάτων 58, 59, 64, 62, 262 — 264, 265? 328, 550.
Πλούταρχος (Παραλλ.) 54.
Προκόπιος 548.
Συλουέστρου πράξεις 582, 590.
Σωκράτης ὁ ἱστορικός 277.
Σύμμαχος 32, 910.
Τατιανός 29.
Τερτυλιανός 235.
Φίλων 240, 243, 246—248, 251, 450? 431?
(Φλέγων, Ὀλυμπιάδες 283.)
Ψελλός 883.
Ὠριγένης 29, 38.

ΟΝΟΜΑΤΟΛΟΓΙΟΝ.

Α.

Ἀαρών אהרן 80—89, 154, ἀρχηγός, βασιλεὺς τῶν Ἀράβων 660, 663. 674.
Ἀβαλβανέης 791.
Ἀβαρείμ עברים διάβασις 90.
Ἀβαρεῖς 563, 567.
Ἄβαροι 554, 562.
Ἀββᾶς 246.
Ἄβγαρος 255, 633, 687.
Ἀβδεραχμάν 621.
Ἀβδίου עבדיהו δοῦλος Θεοῦ 179, 424.
Ἀβδὼν עבדון δοῦλος 107.
Ἀβέλ חבל πένθος, 4, 6, 31, 65, 272, 495.
Ἀβεσσὰ אביש πατὴρ δώρου 125.
Ἀβεσσαλὼμ אבשלום πατὴρ εἰρήνης 129, 131, 415, 802.
Ἀβιὰ אביה πατήρ μου Θεός 117, 151.
Ἀβιάθαρ אביתר 118.
Ἄβιβος, ὁ ἅγιος 401.
Ἀβιμέλεχ אבימלך πατὴρ βασιλέως 66, 105, 118. אחימלך ἀδελφὸς βασιλέως 615.
Ἄβιτος. Avitus 532.
Ἀβραάμ, Ἄβραμ, אברהם πατὴρ πλήθους, אברם πατὴρ ὕψους 29, 64 —70, 252, 258, 272, 275.
Ἄβυδος 637, 652, 783.
Ἀγαμέμνων 805.
Ἀγαρηνοί 8, 75, 705, 853, 806.
Ἀγράνα 756.
Ἀγαθάγγελος, ὁ ἅγιος 272.
Ἀγάθη 854.
Ἀγαθόνικος, ὁ ἅγιος 401.
Ἀγαθός 795.
Ἀγάθων 611.
Ἀγαλλιανός 747.
Ἀγαπητὸς, ὁ ἅγιος 371, 372.
Ἄγαρ הגר φυγοῦσα 73.
Ἀγγαῖος, ὁ הג ἑορτάζων 179.
Ἀγγουρία 902.
Ἀγένωρ 41.
Ἀγησίλαος 265.
Ἀγίων (wido?) 770.
Ἀγχίαλος 624, 651.
Ἄγκυρα 170, 215, 452.
Ἀγρίππας, βασιλεὺς 227, 228, 259, 268, 282. ὕπαρχος 269.
Ἀγχίαλος 663.
Ἀγχοῦς איש εὔθυμος 121.
Ἀδὰμ אדם ἄνθρωπος 4, 7, 28, 31, 271, 272, 907.
Ἀδάμου τάφος 602.
Ἀδδὼ יעדי εἰδώς 179.
Ἀδελφιὸς, ὁ ἅγιος 459, ἐπίσκοπος 497.
Ἄδερ הדר ὁλολύζων 145, 185, 185.
Ἀδινὼν עדינן τυφερός 124.
Ἀδραξὰρ, Ἀδαδέξερ הדדעזר κόσμος βοηθός 145.
Ἀδράλεστος 818,
Ἀδρίας, Ἀδριατικὸν πέλαγος 40, 462, 465.
Ἀδραχή 40.
Ἀδριανὸς, βασιλεὺς 45, 311 — 343. πάπας 665, ὁ ἅγιος 726. πατρίκιος 841.

Digitized by Google

Ἀδριανούπολις 340, 459, 680, 724, 805, 823, 899.
Ἀδωναΐ אדוני ἄρχων 156.
Ἀδωνιβέζεκ אדני־בצק κύριος ἀστραπῆς 103.
Ἀειθαλεὺς, ὁ ἅγιος 361.
Ἀερόλιθος 506.
Ἀέτιος 667, 671, 713.
Αἰγαῖον πέλαγος 463, 783.
Αἰγίδης 802.
Αἴγισθος 805.
Αἰγύπτιοι, Αἴγυπτος 11, 17, 25, 28, 29, 34, 40, 43, 50, 53, 56, 67, 70, 71, 101, 129, 138-140, 152, 172, 193, 194, 207, 214, 242, 257, 258, 261, 277, 304, 371, 372, 446, 455, 472, 475, 496, 500, 502, 566,
Αἰθιοπία, Αἰθίοψ 7, 40, 88, 129, 257, 348, 524, 566, 576.
Ἀζαήλ חזואל Θεὸν θεωρῶν 179.
Ἀζαρίας עזריה βοήθεια Θεοῦ 153, 156, 159, 179, 189.
Ἄζουρα 4.
Ἄζωτος אשדוד ἡ πλουτοῦσα, ἄρχουσα 216.
Ἀθανάσιος, ὁ Ἀλεξανδρείας 412, 420—425, 452, 454, ὁ ἐν τῷ Ἄθῳ 861 ὁ Ἰακωβίτζης 568.
Ἀθηνᾶ, Ἀθήνη 43, 68.
Ἀθῆναι 168, 361, 437, 449, 502, 654, 671, 770, 779, 806.
Ἀθηναῖς 502.
Ἀθηναῖος 140, 168.
Ἀθηνόδωρος, ὁ ἅγιος 372. Ἀλεξανδρεύς 214. Ἴσαυρος 522.
Ἀθηνόγνωστος, ὁ ἅγιος 372.
Ἄθως 861.
Ἅλυς 13, 734.
Ἀμαζόνες 28, 40.
Ἀμάν חמן μόνος 196.
Ἀμάντιος, Ἄμαντος Amantius 512, 524.
Ἄμαστρις 623.
Ἀμβακούμ חבקוק περίλημμα 161, 197.
Ἀμβρόσιος, ἐπ. Μεδιολ. 460, 465, 476 — 479.
Ἀμβρόσιος, σύγχρονος Ὠριγένους 346.
Ἀμεζίας אמציהו Θεοῦ κράτος 153.
Ἀμιναδάμ עמינדב ἀρχέλαος 204.
Ἀμμανίτης עמון λαογενής? 73, 107, 128, 144—146, 591.
Ἀμνία 662.
Ἀμορραῖος אמורי 54, 91, 101, 144, 167, 273.
Ἀμόριον 628, 645, 674, 701, 712.
Ἀμράμ, עמרם λαὸς ὑψηλός 80.
Ἀμφιλόχιος 475.
Ἀμώς אמוץ ἰσχύς 124. אמון τιθηνός 170—172. עמום βάρος 179.
Ἀναβαλλιανός 429.
Ἀναγαβαῖος עזים 190.
Ἀνανί, Ἀνανίας חנני ὁ οἰκτίρμων 116, 152, 236.
Ἀνάνιλος 219.
Ἀνάπλους 401, 512, 517, 521.
Ἀνάργυροι, οἱ ἐν Ῥώμῃ ἅγιοι ἰατροὶ 371, 516.
Ἀναστασία, ἡ ἁγία 473, 512, 553, 730, 852. γυνὴ Τιβερίου 553. Κωνσταντίνου 884.
Ἀναστάσιος, βασιλεὺς (I) 516 — 523, (II) 626. Γογγύλης 803 — 819. πατρ. ΚΠ. 635—645.
Ἀναξαγόρας 53, 140, 198, 200.
Ἀνατολῶν θέμα 669, 770.
Ἀνατολικοί 500, 669, 679.
Ἀνατόλιος, πατρ. ΚΠ. 501 — 512.
Ἀνάχαρσις 264.
Ἀνδραγάθιος 465.
Ἀνδρέας, ἀπόστολος 279, 336, 438. δομέστικος 764 — 766. ἑταιριάρχης 724. ζωγράφος 800. κρατερός 768. Κρήτης 665. κωμοδρόμος 540. πριμικήριος 812. Σικελιώτης 588. Σκύθης 755—δομέστικος, ἑταιριάρχης? στρατηλάτης 753?
Ἀνδρόνικος, ὁ ἅγιος 552. Δούξ 788, 884, 887.
Ἀνδροσαλίτης 758.
Ἀνθέμιος 348, 748.
Ἄνθιμος, ὁ ἅγιος 372. ἐπ. Νικομηδείας 372. Καῖσαρ 668.
Ἄνθος 784.
Ἀνθοῦσα 490.
Ἀνίκητος, ὁ ἅγιος 372.
Ἄννα, ἡ ἁγία 739. γυνὴ Στεφάνου 840—854. θυγάτηρ Θεοφίλου 730. Κωνσταντίνου τοῦ Δοῦκα 884. Λέοντος τοῦ σοφοῦ 779. παλλακίς 813.
Ἀντίγονος, ὁ ἅγιος 443. βασιλεὺς 28, 206, 325. δομέστικος 752.
Ἀντιγόνου νῆσος 817.
Ἀντιλίβανος 89.
Ἀντίνοος 43.
Ἀντιόχεια Πισιδίας 616. Συρίας, Θεούπολις 206, 209, 326, 334, 366, 437, 438, 450, 479, 490, 514, 520, 524, 525, 527, 539, 858, 881, 908.
Ἀντίοχος, ὁ ἅγιος 340, 854? (I) Σωτὴρ 325, ὁ Σελεύκου 206. (II) Νόθος 325. (III) ὁ μέγας 325. (IV) ἐπιφανὴς φιλοπάτορος ἢ φιλομήτορος 206—211, 305—325. (V) Εὐπάτωρ 211, 325. (VI) ὁ Τρύφων 326. Ἀντιόχου 326. (VI) Σιδήτης 326. (VIII) γρυπὸς 326, τοῦ Δημητρίου 133. (IX) Κυζικηνός 326.
Ἀντίπατρος 28, 304, 214, 219.
Ἀντιφωνίτης 880.
Ἀντωνῖνος Antoninus 341.
Ἀντώνιος, ὁ ἅγιος 258, 426, 455, 580. δομέστικος 663. Καυλέας, 771—779. πατρ. ΚΠ. 700 — 707. Στουδίτης 865.
Ἄπις 45, 53, 321, 482.
Ἀποδείναρ 720.
Ἀπόκρεως ἡ ἑβδομάς 511.
Ἀπολασάθ 834.
Ἀπολινάριος, Ἀλεξανδρείας 520. Λαοδικείας 364, 438, 474. ὀρθόδοξος 446.
Ἀπόλλων 30, 43, 44, 49, 51.
Ἀπολλωνία 229.
Ἀπολλωνίας 622.
Ἀπολλώνιος ὁ Τυανεύς 53, 333, 708, 762.
Ἀποστόλων ναός 279, 400, 428, 552, 766, 780.
Ἀποστύππης 761.
Ἀπόχαψ 834.
Ἄπρος Aper 370.
Ἀραβία ערב ποδίας.
Ἄραψ ערב νομεύς 39, 40, 52, 200, 214, 257, 277, 457, 538, 598, 660, 710, 861.
Ἀραβίας 591.
Ἀράμ רם ὑψηλός 204.
Ἄραν חרן ὁ ἐγκύων? 65.
Ἀραράτ אררט 33.
Ἀρβόγαστος 486.
Ἀργαύτης 607.
Ἀργεῖος. Ἄργος 11, 83.
Ἀργυρός 741—901.
Ἀρδαβούριος 499—511.
Ἀρέθας, ὁ ἅγιος 524.
Ἀρειανοί 29, 426—475, 511, 520,—523, 592.
Ἄρειος 258, 348, 404, 432, 434, 436, 437.
Ἀρεόβινδος 729.
Ἄρζης 805.
Ἄρης 7, 15, 44, 63, 445, 448.
Ἀριάδνη 513.
Ἀριδαῖος 28.
Ἀριήλ אריאל λέων Θεοῦ 125.
Ἀρίσταρχος 205.
Ἀριστόβουλος 219. ιδ' ἀρχιερεύς 219, 327. α' βασιλεὺς 239.
Ἀριστοτέλης 24, 45, 58, 206, 208.
Ἀρκαδία 40, 43.
Ἀρκαδιαναί, οἰκίαι 759.
Ἀρκάδιος 487—498.
Ἀρκαδίου πόλις 489, 655, 698. στήλη 636.
Ἀρκεσίλαος 265.
Ἀρμαθαΐμ, Ἀρμαθέμ רמתים 117.
Ἀρμενία, Ἀρμένιοι 33, 40, 257, 380, 403, 509, 520, 535, 554, 605, 615, 648, 657, 683, 684, 745, 747, 805, 807, 823, 834, 846, 861.
Ἀρμενιακοί 605, 628, 666, 668, 756, 767, 838.
Ἀρμενιανῶν μονή 767.
Ἀρμενογενής 841.
Ἀρσεραῖς 802.
Ἀρπάδης 772.
Ἄρραβες, Ἀρραβία 214, 589, 598, 856.
Ἀρσάκιος, πατρ. ΚΠ. 495.
Ἀρσένιος, ὁ ἅγιος 497, ὁ Μαγλαβίτης 817.
Ἄρσης 206.
Ἀρτάβανος 206.
Ἀρτάβασδος 628, 644 — 646, ἑταιρειάρχης 751, 799.
Ἀρτάκης 805.
Ἀρταξέρξης ὁ Ἀσσυάγης 196, Μακρόχειρ 196, 205, ἕτερος 206, Μνήμων 14, 206, Ὦχος 206.
Ἀρτέμιος, ὁ ἅγιος 279, 372, ὁ μέγας 443, ὁ βασιλεὺς 625—628.
Ἄρτεμις 43, 483.
Ἀρτέμων 351, 361.
Ἀρφαξάδ ארפכשד ὄρος Χαλδαίας 7, 36—38, 198.
Ἀρχάδ ארכד 8.
Ἀρχέλαος 226, 227.
Ἄσαδος 591.
Ἀσαμωναῖοι 221.
Ἀσάφ אסא μαλαχός 151.
Ἀσάφατ 179.
Ἀσήρ אשר εὐτυχία 79.
Ἀσία 11, 28, 138, 197, 206, 257, 336, 460, 520.
Ἀσκαλών, Ἀσκαλωνίτης אשקלון ἡ τίουσα σίκλον? 204, 217.
Ἀσκληπιός 30, 44, 53, 54, 101.

Digitized by Google

Ἀσουάμ 4.
Ἄσπαρ 499, 506, 511, 710, 717.
Ἀσσοὺρ, Ἀσσυρία, Ἀσσύριοι אשור διάβασις 8, 9, 30, 37—39, 61, 74, 123, 129, 158, 172, 190, 197, 648, 684.
Ἀστάρτη עשתרת ἀστήρ 144—146, 321.
Ἀσταρώθ עשתרות εἰκόνες Ἀστάρτης 101.
Ἀσταρώθιος עשתרתי 120, ἄστρον 281.
Ἀστρονόμος 618.
Ἄστρων πτῶσις 653.
Ἀσυλέων, ἐξάδελφος Βασιλείου 740—753. μάγιστρος ὁ Θεοδωτάκιος 775.
Ἀσώτιος 805.
Ἀτεοῦς 815.
Ἄτζμωρος 814.
Ἀτζυποθεόδωρος 864.
Ἀτρώας 667.
Ἀττική 30, 40.
Ἀττικὸς, πατρ. ΙΚΠ. 499, 500.
Αὔγαρος 236, 633, 687.
Αὐγουστεύς 715.
Αὐγουστίων, κίων Ἰουστινιανοῦ 548.
Αὐξέντιος, ἐπ. Μεδιολ. 460, ὁ θεοφόρος 651.
Αὐρηλιανός 361.
Αὐσῖτις עין 76.
Αὐσώνιος 423.
Αὐτονόμος, ὁ ἅγιος 372, 559.
Ἄφαρ עפר σποδός 76.
Ἀφρικανὸς χρονογράφος 355, 359, μάρτυρ 481.
Ἀφρική 76, 462, 506, 548, 562, 563, 575, 619.
Ἀφροδισίων 528.
Ἀφροδίτη 7, 8, 43, 44, 54, 63, 146, 283, 402, 410, 509, 527, 644.
Ἄφρος 339, 699, 780.
Ἀχαάβ אחאב ἀδελφὸς πατρός? 78, 151, 169, 175, 182, 187, 424, 429, 705.
Ἄχαζ אחז κρατῶν 152, 158, 185.
Ἀχαΐα 40, 462, 607.
Ἄχαρ אכר λοιπῶν 102, 115.
Ἀχελῶ 651, 653, 657, 807.
Ἀχιάβ = Ἀχαάβ.
Ἀχίας אחיה ἀδελφὸς Θεοῦ 145, 179.
Ἀχιλλεύς 372.
Ἀχιώρ 199.
Ἀψίμαβος 620—623.
Ἀψὶς 722.
Ἀὼδ אחד 103.

B.

Βαάλ בעל κύριος בעלים κύριοι 9, 169, 187, 321.
Βαάνης 606, 754.
Βαασά בעשה λυπῶν 181.
Βαβουτζίκιος 764.
Βαβύλας, ὁ ἅγιος 354, 360, 372,
Βαβυλὼν בבל σύγχυσις 7, 8, 11, 37—39, 52, 123, 124, 168, 191, 197, 292, 304, 448.
Βαβυλωνία 39.
Βαβυλώνιοι 27, 123.
Βαθυῤῥύαξ 756.
Βακούριος 488.
Βακτάγιος 646.
Βάκτρα, Βακτριανὴ, Βακτριανοί 28, 39.
Βαλαάμ בלעם μὴ λαὸς, ἀλλόφυλος 121, 161, 335, 708.
Βαλάντιος 814.
Βαλβῖνος Balbinus 354, 355, ὁ ἅγιος 354 — Βαβυλᾶς.
Βαλδίμερ 725.
Βαλλερία Valeria 372.
Βαλτάσαρ בלטשאצר Βήλου ἄρχων 13, 171, 195.
Βαναίας בניהו θεότεκνος 125.
Βάνης 598, 663.
Βάραγγοι 906, 907.
Βαρὰκ ברק ἀστραπὴ 104.
Βαραχέου ὄρος 837.
Βαρβάρα, ἡ ἁγία 371.
Βαρδάνης 624, 673.
Βάρδας, ἀδελφὸς Συμβατίου 740, Βοήλας 822. Καῖσαρ 722—728. Κορδύλου 724. Νικηφόρου τοῦ Φωκᾶ 773. πατὴρ Βασιλείου 750, 757. Σκληρός 867, 868, Φωκᾶς 807—852.
Βαρδησάνης Βαρδησάνιος 342, bis, 438.
Βάρις 662, 757.
Βαρνάβας בר־נבא υἱὸς παρακλήσεως 276, 515.
Βάρναι 613.
Βαρούχ ברוך εὐλογητός 179.
Βαρυμιχαὴλ 814.
Βασάν בשן βουνός 101.
Βασιλείδης 339.
Βασίλειος (I) Μακεδὼν 723—765, 862, (II) Βουλγαροκτόνος 853, 872. ὁ ἅγιος, ὁ μέγας 439, 449, 454, ἐπείκτης 777. ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας Πισιδίας, ὁ Τρικάκαβος 666. Σελευκείας 535. ἑταιριάρχης, Καματηρός 785. κανίκλειος, μάγιστρος 792, 805. Μακεδὼν 839, πατρ. ΚΠ. 865. πετεινὸς, υἱὸς Ῥωμανοῦ καὶ πρωτοσπαθάριος 848—858. ῥαίκτωρ 750. Ῥόδιος 831.
Βασιλεὺς, ὁ ἅγιος, ἐπ. Ἀμασείας 401.
Βασιλισκιανός 747—749.
Βασιλίτζης 796—804.
Βασιλίσκος ὁ ἅγιος, 371, βασιλεὺς 513, 514, στρατηγὸς 398.
Βασσώης 713.
Βασταρνία 40.
Βατταρίτης ῥίζα 600.
Βεελφεγὼρ בעל־פעור Θεὸς τοῦ [ὄρους] Φεγὼρ 313, 321.
Βεθὴλ בת־אל οἶκος Θεοῦ 79, 173, 181.
Βεθλεέμ בית־לחם οἶκος ἄρτου 125, 411.
Βελισάριος 548.
Βελλεροφόντης 454.
Βενιαμὶν בן־יכין υἱὸς δεξιὸς 97, 109, 126, 150, 180, τοῦ Συμεὼν 850.
Βενίβολος Benevolus 465.
Βερζητία 654.
Βερήνα, Βερῖνα Verena 513.
Βερὼη 662.
Βέσβιον ὄρος Vesuvius 528.
Βετιλοὺα בית־אל־יהוה οἶκος Κυρίου Θεοῦ 199.
Βηθλεέμ—Βεθλεέμ.
Βὴλ בעל κύριος 11, 197, 710.
Βῆρος Verus 342, 345
Βιγίλιος Vigilius 428.
Βιθυνία 40, 402, 453, 463, 499, 842.
Βικέντιος Vincentius 413, 414.
Βικτωρῖνος Victorinus 366, 413.
Βιταλιανὸς Vitalianus 517—524.
Βιτέλιος Vitellius 284.
Βίτων Vitus 414.
Βλάσιος, ὁ ἅγιος 401.
Βλαχέρναι 510, 552, 553, 594, 620, 622, 627, 648, 737, 764, 775, 802, 822, 824.
Βλάχερνος 737.
Βογομίλος 439.
Βοιδίτζης 713.
Βοιωτία 40.
Βολοσιανὸς Volusianus 358.
Βονηφάτιος Bonifacius 507.
Βόνος Bonus 568.
Βοὸζ בעז ἐνισχύσας 204.
Βοὸς ἀγορά 564, 619, φόρον 652.
Βόραφος 625.
Βόρδων 767.
Βόριλος 908.
Βόσπορος 40.
Βόστρα 356.
Βουβάχαρ 592.
Βουβὼν 539, 620, 617.
Βουδὰν 362.
Βουδδᾶς 363.
Βουζῆς 177.
Βουκέφαλος 47, 213.
Βουκολέων 716, 777, 787, 810.
Βουλγαρία, Βούλγαρος 517, 613, 615, 616, 624, 625, 638, 651, 654, 655, 676, 698, 728, 732, 802, 818, 865, 903.
Βουλγαροκτόνος 774.
Βοῦς 901.
Βούτιον 783.
Βραχμάνης 24, 25, 264, 362.
Βρεττανία, Βρεττανία, Βρεττανικός, Βρεττανὸς 27, 40, 213, 345, 369, 378, 399, 462.
Βρίας 831.
Βρίσσων ἐπίσκοπος 494 εὐνοῦχος 493.
Βρουμάλια Brumalia 16.
Βροῦτος Brutus 213.
Βρύας 707, 712.
Βρυέννιος 906.
Βυζάντιον, Βυζάντιος 174, 345, 361, 399, 523, 524.
Βύζης 174.
Βυζούπολις 18.

Γ.

Γαβαὰ גבעה βουνός 109.
Γαβαλᾶς 840.
Γαβαὼν גבעון βουνός 79, 126, 179.
Γαβριὴλ גבריאל ἀνὴρ Θεοῦ 100, 310, 592.
Γαβριηλόπουλος 796—804.
Γάγγης 25.
Γάγγραι, ἡ ἐν Γάγγραις σύνοδος 438.
Γάδ גד περιπατῶν? 79, 126, 179.
Γάδειρα 39.
Γάζα גת λῆνος 108, 216, 414.
Γαϊάνης, ὁ ἅγιος 372.
Γαϊδάδ, עירד 5.
Γαϊνᾶς 498.
Γάϊος Caius 229.
Γαλαάδ גלעד βουνὸς μάρτυς 90.
Γαλακρῆναι 788, 795, 824, 829.
Γαλάτης 154, 652.
Γαλατία 40, 257, 452, 499, 520.
Γάλβας, Galba 284.

Digitized by Google

Γαληνός 342.
Γαλιλαία, Γαλιλαῖος 449, 600.
Γαλλία, Γάλλος, Γάλος 17, 213, 257, 358, 359, 378, 390, 439, 461.
Γαλλιηνός, Gallienus 358—360.
Γάμερ גמר 39.
Γαστρία, τά, μονή 700, 730.
Γεγνέσιος 606.
Γεδεών גדעון τομεύς? 104.
Γελβουέ גלבע 120.
Γενέθλια 539
Γενέσιος 606.
Γεννάδιος, πατρ, ΚΠ. 511—523.
Γεργεσαῖος 101.
Γερμανίκεια 365, 648, 761.
Γερμανοί 213, 345.
Γερμανός, πατρ. ΚΠ. 604—646. ἐπ. Κυζίκου 665.
Γέτας Geta 351.
Γεώργιος, ὁ ἅγιος 372, 879. Βόραφος 625. ἐπ. Τιβεριωτῶν 528. Κρινίτης 785. πατρ. ΚΠ. 611. Πηγάνης 744. πρεσβύτερος 611. πρωτοσπαθάριος 850. Σουρσουβούλη 830. τοποτηρητὴς Ἀντιοχείας 665.
Γηλαῖος 57.
Γήπεδες 504.
Γηών גיחון ἐκκρούων 40.
Γιζερίχ 506.
Γοηλέων 815.
Γοθολία עתליה 153.
Γοθονιήλ עתניאל 103.
Γολγοθᾶ גלגלת κρανίον 411, 441, 442, 602.
Γολιάθ גלית 118.
Γόμορρα עמורה κατοίκησις 73, 124, 452, 542.
Γόρασις 482.
Γορδιανός Gordianus 354, 355.
Γορδίας, ὁ ἅγιος 401.
Γόρδων 769.
Γότθοι 454, 459, 464, 501, 504, 517.
Γοῦβε 806.
Γοῦβερ, πατρίκιος 768.
Γοῦμερ 744.
Γουρίας, ὁ ἅγιος 401.
Γρατιανός, Gratianus 460—465.
Γρηγορᾶς Ἰδηρίτζης 789, 800.
Γρηγόριος, ὁ ἅγιος Ἀρμενίας 372, 403, ὁ μέγας θεολόγος 449, 462, 473, 474, 852. θαυματουργός 359, 361, 520. Καππαδόκης 618. πάπας 636—641, 751. πατριάρχης Ῥώμης 635. πατρίκιος Μουσουλάκιος 671. Φιλήμονος 751.
Γύγης 83. γωλάθ גלה ἀνθέμιον, στρεπτόν 135.

Δ.

Δαβίρ דביר λογεῖον 134.
Δαγίσθεος 552.
Δαγών דגן κῆτος, Δερκετώ 709.
Δαδαστανά 452.
Δαδώης 439.
Δακία 378.
Δακίβυζα 454.
Δαλιδά דלילה ἀσθενοῦσα 108, 495.
Δαλματία 376.
Δαλμάτιος, ἀδελφὸς Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου 390 — 429. υἱὸς Δαλματίου 390—412.
Δαλμάτου μονή 620, 802.
Δαμασκός דמשק στρῶμα 216, 566, 598.
Δάμασος, πάπας 465, 474.
Δαματρού 624, 785, 792.
Δαμιανός, πατρίκιος 728—737. ὁ Ἀγαρηνὸς 779—805. εὐνοῦχος 804.
Δαμιανοῦ, τὰ 774.
Δάν, דן κριτὴς 79, 90, 184.
Δάναπρις 652.
Δάναστρις 652.
Δανιήλ דניאל κριτὴς Θεοῦ 13, 62, 161, 175, 179—197, 215, 216, στυλίτης 512.
Δανιηλῖνα 757.
Δανούβιος 613, 632, 681, 724, 772, 807.
Δαόνιον 553.
Δάξυμον 733.
Δάραι 621.
Δαρεῖα, ἡ ἁγία 371.
Δαρεῖος, Ἀστυάγης 13, 196, 205, Ὑστάσπου 200, 206, 293. νόθος 206. Ἀρσάμου 18, 205, 206, 265, 325. Χοσρόης 549.
Διόσκορος, ἐπ. Ἀλεξ. 507, 535.
Διόσπολις 215.
Δίπτυχοι 521.
Δίστρα 773.
Δοδώνη 50, 169.
Δοὴκ (Δωὴκ ὁ Σύρος LXX) דאג 118.
Δοκύτης ἀστὴς 597.
Δομετιανός, Domitianus 285, 327, 331.
Δομήνικος Dominicus 804.
Δομνίκα, γυνὴ Οὐάλεντος 454.
Δομνῖνος Domninus 512.
Δόμνος, πατρ. Ἀντ. 528.
Δορύλαιον 644, 674, 710.
Δούκας 883.
Δουμά דומה ὁμοίωσις 74.
Δούναβις 865.
Δράκων 390.
Δρόμωνες 842.
Δρῦς 493.
Δυρράχιον, Δυρραχίτης 174, 516, 761, 907.
Δυτικὰ θέματα 757, 761.

Ε.

Ἕβδομον (μιλιάριον, Septimum miliare a CP.) 481, 494, 498, 558, 612, 803, 833.
Ἕβερ עבר περατικός 37, 38.
Ἑβιωναῖος אבחן πτωχός 339, 344.
Ἑβραῖος עברי περάσας 7, 29, 37, 38, 52, 355, 446, 569, 629, 758.
Ἕβρος 805.
Ἐγλώμ עגלון δάμαλις 103.
Ἐγλών אילון τερέβινθος 107.
Ἐγρήγοροι 37.
Ἐδὲμ עדן τρυφὴ 5, 907.
Ἔδεσσα 36, 458, 500, 525, 653, 687, 845, 865.
Ἐδώμ אדם ἐρυθρός 75.
Ἐζεκίας יחזקיה Θεὸς ἰσχὺν δίδωσι 141, 148, 165, 169.
Ἐζεκιήλ יחזקאל id. 179, 193.
Εἰκασία 700. Εἰκόνες, ἁγίαι 511, 557, 563, 567, 629, 649, 681, 686, 708.
Εἰλάτ תלה 74.
Εἰρηναρχος, ὁ ἅγιος 371, 372.
Εἰρήνη ἡ ἁγία 461—481. ἡ Χαζάρα 639. ἡ ἐξ Ἀθηνῶν 654—675. Κωνσταντίνου τοῦ Δούκα γυνὴ 884.
Εἰρηνόπολις 663.
Ἑκβάτανα 159.
Ἐκκλησία, ἡ νέα 759, 761.
Ἔκλειψις ἡλιακὴ 403, 565, 617, 770. τῆς σελήνης 793.
Ἐλάμ, Ἐλαμίτης עילם αἰώνιος 38, 138.
Ἔλαος 485.
Ἐλδά עדה κόσμος 5, 33.
Ἐλεανάν אלחנן Κύριος χάριτος 24, 125.
Ἐλεάζαρ אל־עזר ὁ Κύριος βοηθεῖ 89, 109, 125, 141, 179, ὁ ἱερεύς 208, 209. Μακκαβαῖος 212.
Ἐλεγμοί 819.
Ἐλένη, ἡ ἁγία 384, 390, 402, 410, 428. θυγάτηρ Κωνσταντίνου, γυνὴ Ἰουλιανοῦ 428, ἄλλη 841?
Ἐλευνόπολις 428.
Ἐλευθέριος ὁ ἅγιος 340, 511, 667, 673.
Ἐλεσβαάν 524.
Ἐλεφάντινος 839.
Ἐλιάσιμος ὁ γ' ἀρχιερεύς 327.
Ἐλισάβετ אלישבע Θεοῦ ὅρκος? 204, 221.
Ἐλισσά אלישה Ἠλις? Ἠλεία 39.
Ἐλισσαῖος אלישע Θεὸς βοηθός 38, 179, 185—188, 512.
Ἐλκεσαῖος 360.
Ἑλλαδικός 13, 771, 818.
Ἑλλάς, ἡ 11, 257, 437, 502, 618. θέμα 779, 806. 838.
Ἕλλη 783.
Ἕλλην 8, 29, 52, 140, 141, 146, 216, 328, 340, 346, 576, 422, 426, 432, 434, 443, 445, 455, 458, 481 — 483, 487, 513, 529, 573, 597, 644, 688. ἑλληνίζειν 326, 391, 446. Ἑλληνικὴ πολιτεία 304, σοφία 376. Ἑλληνικὸν δόγμα 41, 210. Ἑλληνικός 433, 434. Ἕλληνίς 503. Ἑλληνισμός — πολυθεΐα 240, 432 —444.
Ἕλλης πόντος 28, 463, 783.
Ἑλυμαῖς 40 — Ἐλάμ.
Ἐλχί — (אלהי? ἄχρειος — בלכי Gen. xiv, 18) 71.
Ἑλώϊος Helvius 344.
Ἐλὼμ אילן ἐλαφόπολις 101.
Ἐμπεδοκλῆς 362.
Ἐμπρησμός 767.
Ἐνθουσιασταί 439.
Ἐνώς, Ἐνὼχ חנוך μεμυημένος? 5, 31, 32, 337.
Ἑορταί 526.
Ἐπαμεινόνδας 467.
Ἐπανάστασις δημοτική 517.
Ἐπαφρόδιτος Παυλικιανός 606.
Ἐπίδαμνος 174.
Ἐπίκουρος 50.
Ἐπίσπαρις 605.
Ἐπιφάνιος, ἐπ. Κύπρου 494 — 496.
Ἐπίχαρις, ὁ ἅγιος 372.
Ἑρμᾶς 363, 439.
Ἑρμῆς 7, 11, 30, 43, 44, 54, 63.
Ἑρμογένης, ὁ ἅγιος 371.

Digitized by Google

Ἑρνά — Ὀρνάν.
Ἐρυθρὰ θάλασσα, Ἐρυθραῖος 40, 158.
Ἐρυθρώ, Rotrudis 662.
Ἔρως 54.
Ἔσδρας עזרה βοήθεια 200, 310.
Ἐσθήρ אסתר ἀστήρ 196.
ἐσθὴς τῆς Θεοτόκου 512.
Ἐσρώμ חצרון χωρίζων? 204.
Ἐσσαῖος (חסיד εὐσεβής, חזה θεωρὸς) 243, 255.
Εὔα חוה — חיה ζωή 271, 909.
Εὐάγριος 528, 573.
Εὐαῖοι חום ζῶντες 101.
Εὔβοια, Εὐβοιεύς 40, 446.
Εὐγενία, ἡ ἁγία 355.
Εὐγένιος, ὁ ἅγιος 344. ἐπ. Βυζαντίου 354. τύραννος 486. υἱὸς Ἡρακλείου 564.
Εὐδοκία, γυνὴ Θεοδοσίου τοῦ μικροῦ 502—505. Μιχαὴλ τοῦ υἱοῦ Θεοφίλου, ἡ Δεκαπολίτισσα 723—751. ἡ Ἰγγερῖνα 723—755. Κωνσταντίνου Κοπρωνύμου 654. — Δούκα 884—906.
Εὐδόκιμος νουβελίσιμος 659, 668.
Εὐδοξία, γυνὴ Ἀρκαδίου 493—502, Λέοντος 780.
Εὐδόξιος, πατριάρχης ΚΠ. 401. ἐπ. Μεδιολ. 460.
Εὐθύμιος, πατριάρχης 788—795. ἐπ. Σάρδης 682. ἐπίτροπος Κωνσταντίνου τοῦ πορφυρογεννήτου 798.
Εὐλάβιος 283.
Εὐλάλιος 526.
Εὐλαμπία, ἡ ἁγία 354.
Εὐλάμπιος, ὁ ἅγιος 354.
Εὐλόγιος Πέρσης 750, 751.
Εὐμένης 28.
Εὐνόμιος, αἱρετικός 401—438.
Εὐνοῦχος 546, 667, 713, 804.
Εὐπραξιος στρατηλάτης, 761.
Εὐριπίδης 205.
Εὐρώπη 11, 28.
Εὐσέβιος Παμφίλου, ἐπ. Καισαρείας 205, 400, 436. Νικομηδείας 312, 443. μάγιστρος 522.
Εὐσίγνιος, ὁ ἅγιος 443.
Εὐστάθιος, ὁ ἅγιος 340. Ἀργυρός 741. δρυγγάριος 772, 780—783. ἐπ. Σεβαστείας 438. κυέστωρ 703. πατριάρχης Ἀντ. 414. ΚΠ. 868.
Εὐστράτιος ὁ ἅγιος 372, 581.
Εὐτρόπιος, ὁ ἅγιος 371.
Εὐτροπίου λιμὴν 560. μόλος 561.
Εὐτυχὴς, Εὐτύχιος, αἱρετικός 366, 507, 515, 521, 535.
Εὐτυχιανός 352.
Εὐτύχιος πατριάρχης ΚΠ. 528. Ἱεροσ. 528.
Εὐφημία, ἡ ἁγία 401, 481, 507.
Εὐφήμιος, πατρ. ΚΠ. 521.
Εὐφράτης אפרת פרת γλυκύς 40, 141, 162, 172, 865.
Εὐφροσύνη 695—700.
Εὐχαΐτα 522, 762, 767.
Εὐχῖται 439.
Ἔφεσος 229, 336, 359, 483, 498, 535, 607, 780, 903, 907.
ἐφοὺδ אפד ἐπωμὶς 19, 20.
Ἐφραΐμ אפרים ηὐξημένος 82, 180. ὁ ἅγιος 439.
Ἑωσφόρος 146.

Z.

Ζαγόοια, 622.
Ζάκυνθος 40.
Ζαχαῖος 275.
Ζαμβρῆς, Ζαμβρί זמרי ψαλμός μου 182, 395, עברי γόμορ μου 182.
Ζάμις 9.
Ζάπετρος 707.
Ζαρῆς = Ζαβουλωνίτης 107.
Ζαχαρίας זכריה Θεὸς μνημονεύει 153, 157, 179, 189, 606. πατρ. Ἱεροσ. 566, Παυλικιανός 606.
Ζεύξιππον λουτρόν, Ζευξίππου 345, 625.
Ζεύς 7, 8, 30, 43, 49, 51, 83, 167.
Ζήβ זאב λύκος 104.
Ζηνωδία 513.
Ζήνων 513—516.
Ζιχχία 652.
Ζοραβάβελ זרבבל διασκορπισμένος εἰς Βάβελ 14, 198, 200, 203, 293.
Ζωὴ, Ζαύτζα 775, Καρπουνωψίνα 782, θυγάτηρ Κωνσταντίνου 872. Δούκα 884—906.
Ζωρόαστρος 9, 52.

H.

Hareth-al-Macsur 457.
Ἠλά אלה δρῦς 182.
Ἠλεί עלי ἀνώτερος? 113.
Ἠλίας אליהו Κύριος ὁ Θεός μου 179—185, 337, 764.
Ἠλιογάβαλος 353.
Ἠλιόδωρος, ὁ ἅγιος 372, ὁ συγγραφεύς 480.
Ἠλιούπολις 11, 400, 614.
Ἡμέριος 983.
Ἤπειρος, Ἠπειρῶτις 40, 462.
Ἥρα, Ἥρη 8, 43, 44, 51.
Ἡράκλεια 361, 565.
Ἡρακλείδης 117, 455.
Ἡράκλειος (I) 554—571. (II) 652, ἀδελφὸς Ἀψιμάρου 623. υἱὸς Κώνστα 588—605.
Ἡρακλείου μονὴ 673.
Ἡράκλειτος 205.
Ἡρακλῆς 12, 30, 108.
Ἡρακλονᾶς 571.
Ἡρία 783.
Ἡρώδης 133, 161, 204, 219, Ἀγρίππας 268.
Ἡρωδιάς 227.
Ἡσαΐας ישעיהו σωτηρία κυρίου 14, 123, 166, 540.
Ἡσαῦ עשו ἔντριχος 75—80, 122.
Ἥφαιστος 43, 51.

Θ.

Θαδδαῖος 236, 633.
Θάλασσα ἐξελθοῦσα 528. ἐρυθρά 40.
Θαλάσσιος 371.
Θαλλέλαιος 371.
Θαμμούζ תמוז τηκόμενος, Ἄδωνις 321.
θανατικὸν, θάνατος, θνῆσις 538, 539, 562, 565, 621, 648, 835.
Θάρρα תרח 64.
Θαρσὶς תרשיש καταπατημένη 139.
Θάσος 500.
Θεϊγλαφαλάσαρ תגלתפלאסר 322.
Θέκλα πρωτομάρτυρ 757 Nota.
θυγάτηρ Θεοφίλου 730, 738, 758.
Θεμὰν תימא 74.
Θεμίμης 591.
Θεόδεκτος, τραγῳδοποιός 213.
Θεοδηγήσιος ἀστρονόμος 734.
Θεοδόσιος (I) ὁ μέγας 445, 462—489, 516. (II) ὁ μικρὸς 498—505. (III) 627. Ἀβούκης 851, Ἀψιμάρου 648, ἐπ. Ἐφέσου 666. Κωνσταντίνου 590. Μαυρικίου 560. πρόεδρος 881. πρωτοβεστιάριος 774.
Θεοδοσιούπολις 648.
Θεοδοτάκιος 775.
Θευδότη 669.
Θεοδοτίων 215, 343.
Θεόδοτος, αἱρετικός 343. γενικὸς 619. πατρ. ΚΠ. 679—683, στουδίτης. πρωτοκάραβος 819.
Θεοδώρα, ἡ ἁγία 821, γυνὴ Θεοφίλου 700—751. Ἰουστινιανοῦ β'. 621, 623. Κωνσταντίου 372—390. Ῥωμανοῦ 816—820. θυγάτηρ Κωνσταντίνου VII 854, VIII 872—880.
Θεοδώρητος, ἐπ. Κύρου 494, 500, 507, 529, 537. κοιτωνίτης 819. πατρ. Ἀντιοχείας 665.
Θεόδωρος, Βούλγαρος 774. γεωμέτρης 734. Γουζουνιάτης 771. ἐπ. Μόμψου ἑστίας 365, 529, 532, 536. ἐπ. Φαράν. 611. ἡγούμενος τῶν Στουδίου 669, 676, 682, 713—715. Ἰουδαῖος 356. Κρατερὸς πρωτοσπαθάριος, εὐνοῦχος 713. Κριθινος 704. Μυάκης 625. πατρίκιος Καμουλιανός 666, Παυλικιανός 606. πρεσβύτερος 611. Σανταβαρηνός, ἀρχ. Εὐχαΐτων 762—770. στρατηλάτης, Τύρων, ὁ ἅγιος 356, 371. 401, 454, 630.
Θεόκλητος 818.
Θεόκριτος 524.
Θεόκτιστος 717—729.
θεοπασχῖται 648.
Θεόπεμπτος 213.
Θεότεκνος 378.
Θεοτόκος Μαρία 498 κτλ.
Θεούπολις, Ἀντιόχεια 527, 539. Κωνσταντινούπολις 697, 698.
Θεοφάνης, ὁ ἅγιος 633. ζουφινέζερ 811. μάγιστρος 645, 803. Ματζούκης 811. παιδαγωγὸς 808. παπίας 660, παραδυναστεύων, πρωτοβεστιάριος 830—850. πατρ. Ἀντιοχείας 611. ποιητὴς 713. πρωτόθρονος 767. Σταυρακίου 677. Τειχιώτης 817. Φαργάνης 772, 729.
Θεοφάνια 303, 514, 539.
Θεοφανὼ, γυνὴ Θεοφίλου 763—776. Κωνσταντίνου 841. Ῥωμανοῦ 835—865. Σταυρακίου 677, 678. θυγάτηρ τοῦ Δοῦκα 884.
Θεοφιλίτζης 723, 727.
Θεόφιλος, βασιλεὺς 695—717. πατρ. Ἀλεξ. 482—496. πατρίκιος 713. ὕπαρχος 802.
Θεοφοβία 717.
Θεόφοβος Πέρσης 702—717.
Θεόφραστος 326.
Θεοφύλακτος, βασιλεὺς 678. Ἀβάστακτος 755. Δομηνίκου 904. πατριάρχης ΚΠ. 828—852. πατρίκιος, κόμης τοῦ στάβλου 816.
θεραπευταὶ, θεραπεύτιδες 246.
Θεράπιος 671.
Θερμούτις 81.
Θερμόπολις 818.
Θεσσαλία 18, 29, 40.
Θεσσαλονίκη 18, 402, 475, 579, 589, 626, 627, 669, 713, 725, 771, 783, 907, 908.
Θευδᾶς 239.

Digitized by Google

Θηβαΐς 40, 257.
Θήρ ποταμός 448.
Θήρα תירס Θρᾴξ 39, 446, 517, νῆσος 242 — Θηρασία.
Θηριοῦσα 784.
Θόβελ תובל 5, 39.
Θουκυδίδης 117, 205.
Θούρας 9 — θουρὸς Ἄρης 448.
Θρᾴκη 11, 28, 40, 175, 499, 517, 562, 657, 757, 824, 835.
Θρᾳκήσιοι 740, 756, 830, 853.
Θρᾳκῶος 637, 646.
Θράσυλλος 229.
θρόνος Σολομῶντος 139.
Θωλᾶ תולע κόκκος 107.
Θωμαΐτης τρίκλινος 667.
Θωμᾶς, ἀπόστολος 336, 458, 512, 524, 767, 789, 853. αἱρετικός 363, ἀντάρτης 681—699. λογοθέτης 891. πατρίκιος 747. πριμικήριος 851. πρεσβύτερος 787. τοποτηρητὴς Ἱεροσ. 665.

I.

Ἰαβείμ יבין συνετός 104.
Ἰαδδοῦς, ὁ ς' ἀρχιερεύς 18, 327.
Ἰαζήθ 629.
Ἰαήλ יעל τραγέλαφος 104.
Ἰαΐρ יאיר ὁ διαφαύσκων 107.
Ἰάκιμος, υἱὸς Ἰησοῦ, ὁ β' ἀρχιερεύς 327.
Ἰακώβ יעקב πτερνιστής 20, 75—80, 122. τοῦ Ζεβεδαίου 227, 239, 241, 268, 281. ἀδελφόθεος, τοῦ Ἀλφαίου. Κλεόπα 233, 279, 281.
Ἰακωβίτζης 749, 752.
Ἰακωβίτης 571.
Ἰαμβρῆς 83.
Ἰανναῖος ὁ καὶ Ἀλέξανδρος ὁ ιε' ἀρχιερεὺς καὶ β' βασιλεύς 327. παπᾶς 796.
Ἰαννῆς Ὑρκανὸς, ὁ ιγ' ἀρχιερεύς 83, 327.
Ἰαρὲδ ירד καταβαίνων 32.
Ἰάφεθ יפת πλατυνθείς 11, 33, 39.
Ἰδᾶς Ἐδέσσης 500, 507, 529, 537.
Ἴδηρ 403, 509, 520, 821, 868.
Ἴγγερ 723—755, Ἰγγιρίνη 738—755.
Ἰγνάτιος ὁ θεοφόρος 339. πατριάρχης ΚΠ. 724, 728, 754—760. κοιτωνίτης 749.
Ἴδουμαία, Ἰδουμαῖος אדם ἐρυθρὰ γῆ 75, 122—145.
Ἰεδουσαῖος יבוסי 72, 101, 133, 174.
Ἰεζάβελ איזבל μὴ συνοικία? ἀσυνουσίαστος, παρθένος 182—187.
Ἰεζεκιὴλ יחזקאל Θεὸς ἰσχὺν δίδωσι 138, 179.
Ἰεκτάν יקטן μικρός 37, 39, 591.
Ἱεράπολις 336.
Ἱέρεια 570.
Ἱερεμίας ירמיה Θεὸς ἀστράπτων 121, 169—179, 193, 760.
Ἱεριχὼ ירח πόλις σεληνης vel יריחו εὐωδίας 102, 129, 186, 348.
Ἱερμοχθά 594.
Ἱεροβάαλ ירבעל δικαζέσθω ὁ Βάαλ 104—106.
Ἱεροβοάμ ירבעם λαὸς πολύς 145, 151, 180, 189, 709.
Ἱεροκαισάρεια 229.
Ἱεροκλῆς 353.
Ἱεοὺν 652, 736, 842.
Ἱερουσαλήμ ירושלים οἶκος εἰρήνης 22, 31, 71, 131—135, 141, 147, 174, 208, 285—325, 340, 350, 402, 404, 410, 441, 447, 503, 504, 512, 529, 566, 569, 604.
Ἰεσβί ישבי κατοικῶν 125.
Ἰεσεβαδὰ ישבעם τὸν λαὸν κατοικίζων 124.
Ἰεσσαί ישי, אישי ἀνδρίζων 204.
Ἰετούρ יתור 179.
Ἰεφθάε יפתה ἀνοίγει 107.
Ἰεχονίας יהויכין Θεὸς καθίστησι 775, 195.
Ἰηοὺ יהוא ἔσται? προφήτης 152, 179. βασιλεὺς 153, 185, 187.
Ἰησοῦς יהושע, ישוע Θεοῦ βοήθεια בן נון υἱὸς Ναυῆ 40, 89, 91, 101—127, 161, 198. Θεοῦ 215. Σιράχ 142, 212, 326.
Ἰωσέδεκ, ὁ ἱερεύς 179, 198. ὁ α' ἀρχιερεύς 327. ἄλλος 281.
Ἰθάκη 40.
Ἰκόνιον 10.
Ἴλιον 117, 398.
Ἴλλος 514.
Ἰλλυρικὸν, Ἰλλύριοι, Ἰλλυρίς 18, 40, 56, 277, 459, 461.
Ἴμβρος 784.
Ἰμέριος σοφιστὴς 449, πρωτασηκρῆτις, κεφαλὴ τοῦ στόλου 783—798.
Ἴναχος 11, 29, 83.
Ἰνδία, Ἰνδοί 13, 23,—25, 39, 40, 43, 45, 56, 187, 257, 403.
Ἰννοκέντιος Innocentius 495.
Ἰοβιανὸς Jovianus 451—453.
Ἰοθὸρ יתר περισσός 620.
Ἰόπολις 11.
Ἰορδάνης ירדן καταβαίνων 89, 92, 186, 239, 356, 599.
Ἰουβάλ יובל ῥεῦμα 5.
Ἰουδαία, Ἰουδαῖος Ἰούδας יהודה, υἱὸς Ἰακώβου 12, 18, 76, 103, 150, 151, 174, 215, 340, 350, 355, 447, 499, 520, 550, 569, 639, 639, 688. ὁ Μακκαβαῖος מקבי σφῦρα 210, 326. ὁ Γαλιλαῖος 214, 324. ὁ ἀπόστολος 150, 155.
Ἰουδίθ יהודית Ἰουδαία 199.
Ἰουλία, Ἰουλλία, ἡ ἁγία 361.
Ἰουλιανός, ἅγιος 371. Ἁλικαρνασσεύς 366. ὁ ἀποστάτης 390, 421—453, 708.
Ἰουλιανοῦ λιμὴν 552, 553.
Ἰούλιος Julius 212, 213, 505.
Ἰουβενάλιος Juvenalius ἐπ. Ἱεροσ. 499 — 507.
Ἰουλίττα ἡ ἁγία 372.
Ἰουστιλιανός Justilianus 357.
Ἰουστῖνα ἡ ἁγία, 360, γυνὴ Οὐαλεντινιανοῦ 465.
Ἰουστινιανὸς (I) 525—550, (II) 615—671. πατρίκιος 604.
Ἰουστῖνος, μάρτυρ 341, (I) ὁ Θρᾴξ 524. (II) ὁ μικρὸς 548—550.
Ἱπποδρόμος 619.
Ἱπποκράτης 200, 205.
Ἱππόλυτος, ἐπίσκοπος 336.
Ἰσαάκ יצחק γελῶν 10, 73, 121.
Ἰσαάκιος ὁ ἅγιος 459. Κομνηνός 881—884, 899.
Ἰσαυρία, Ἴσαυροι 10, 498, 522, 627.
Ἰσίδωρος, ὁ ἅγιος, Πελουσιώτης 455, 489, 494, ξενοδόχος Ἀλεξανδρείας 489, 496, πατρίκιος 716.
Ἴσις 43, 54.
Ἰσμαὴλ, Ἰσμαηλίτης וישמעאל Θεὸς ἀκούει 56, 73, 75, 509, 591.
Ἰσοκάσιος 513.
Ἰσπανία 257, 462, 856.
Ἰσπεβεδᾶ — Ἀβέσσαι אבישי πατὴρ Ἰεσσαί? 124.
Ἰσραὴλ ישראל θεομάχος, ἰσχύων μετὰ Θεοῦ? 76, 151.
Ἰσσασχάρ יששכר φέρει τὸν μισθόν 79.
Ἴσσος 53.
Ἴστρος 621, 865.
Ἰταλία 14, 29, 276, 460, 465, 636.
Ἰωνία יון Ἴων 39.
Ἴφιτος 154.
Ἰωὰδ יואב ἐπιθυμῶν 125.
Ἰωάθαμ יותם Θεὸς τέλειος 105, 124, 158.
Ἰωακὶμ יהויקים Θεὸς ἀνίστησι 174, 194.
Ἰωανὰς ὁ ια' ἀρχιερεύς 327, 627.
Ἰωαννάκης 627.
Ἰωάννης יהוחנן θεόδωρος, ὁ ε' ἀρχιερεύς 327. ὁ βαπτιστὴς 227, 240, 444, 481, 212. ὁ θεολόγος 161—163, 333, 335, 336, 351. ὁ Χρυσόστομος 479, 486—502, 667. Δαμασκηνὸς, Χρυσορρόας 639, 651. Ἁγιοπολίτης 767. Ἀρμένιος, δρυγγάριος 747—775. ἀστρονόμος 830. Βωγᾶς 804—807. Γαριδᾶς 778—804. Γοργωνίτης 736. γραμματικὸς 681. Γράψων 807. διάκονος 611. Ἑλαδᾶς, μάγιστρος 798—804, ἑταιρειάρχης 808. Κορκόας 764—842. κουβικουλάριος 583. κυρτὸς 522, μοναχὸς 486. μυστικὸς 824—829. Νεατοκωμήτης 749, νησιστευτὴς, πατρ. ΚΠ. 1553. Σιφιλῖνος, πατρ. ΚΠ. 884—992. πατριάρχης Ἀντιοχείας 499. ΚΠ.— Χρυσόστομος, πατρίκιος, 522, 611, 619, Πιτζιγαύδης 612. πραιπόσιτος 751, Ῥαδινὸς 806-824. ῥαίκτωρ 798-838. Σαμοσατεὺς 605. Σκύθης 521. στρατιώτης 443. τοῦ Συμεὼν 830—837. Τζιμισχὴς 859. Τουβάκης 810—815. τοποτηρητὴς Ἀλεξανδρείας 865. Χόλδος 740—753. Χοινὸς 854.
Ἰωᾶς יואש Θεὸς διδοῖ, Θεόδοτος 153, 188.
Ἰωάχας יהואחז Θεὸς κρατεῖ 174, 188.
Ἰὼβ איוב δεδιωγμένος 76.
Ἰωβὴλ יובל ῥεῦμα 5.
Ἰωδαέ יהוידע Θεὸς οἶδεν, Ἰασίμου ὁ δ' ἀρχιερεύς 327.
Ἰωὴλ יואל Θεός ἐστι κύριος 117.
Ἰωναδὰβ יהונדב Θεὸς κινεῖ 243. 255.
Ἰωνάθαν יהונתן θεόδοτος 124.
Ἰωνᾶς יונה περιστερά 179.
Ἰωνία 40.
Ἰωνίας, ὁ ζ' ἀρχιερεύς 327, ὁ θ' 327.
Ἰωρὰμ יהורם Θεὸς ὑψηλός 152.
Ἰωσαφὰτ יהושפט Θεὸς κρίνει 151.
Ἰωσεδὲκ יוצדק Θεοῦ δικαιοσύνη 179, 198.
Ἰωσὴφ יוסף αἴρων, αὐξάνων 79, 82, 482, ὁ ἅγιος 600, Ἐπαφρόδι-

Digitized by Google

τος 660. ἐπ. Θεσσαλονίκης ὁ καθαρός 689—696. πατρίκιος 854, πρεσβύτερος 676, ὑμνογράφος 715. Φλαύιος 240, 285.
Ἰωσίας יאשיהו Θεὸς ἰᾶται 172.

K.

Καάθ קהת αἱμωδιῶν, γομφιάζων 80.
Καβάδης 519.
Καβαλία 40.
Κάβαλλα 789.
Κάδης קדש πόρνη 90.
Κάδμος קדמון ὁ ἀνατολικός 29, 53.
Καθαροί 512, 669, Καθαρῖνα 882.
Κάϊν קין δόρυ, ζῆλος 4—6, 32, 33, 272, 495,
Καινάν קינן? 7, 32, 36.
Καῖσαρ Cæsar 121, 512, 887.
Καισάρεια Καππαδοκίας 454. Στράτωνος 275, 347. Φιλίππου 444, 631.
Καισάρειος 579.
Καίσαρος οἶκος 838.
Κάϊτος 591.
Καλαβρία 757.
Καλαβρύη 906.
Καλαυρία 50.
Καλέργιδες 861.
Καλή, Κωνσταντίνου τοῦ Δοῦκα 884.
Καλλιγουλᾶς Caligula 229, 238.
Καλλινίκη 605.
Καλλίνικος 614, πατρ. ΚΠ. 617 623.
Κάλλιστος 713, 755
Καλλίστρατος ὁ ἅγιος 372, 592, 618.
Καλοκύρις, Καλόκυρος 778, 831.
Καλυπᾶ 797.
Καλχηδών 506, 521.
Καμβύσης 14, 198.
Καμπανία Campania 403, 630.
Κανδάκη 23, 233.
Κάνωπος, 485.
Κάνωψ. 485.
Καπετώλιον, Capitolium 15, 338, 384, 390.
Καππαδόκη, Καππαδοκία, Καππαδοκεύς, Καππαδόκης 40, 138, 474, 498, 514, 520, 460, 564, 566, 712, 757, 775, 885.
Καρακαλλᾶς Caracalla 351.
Καράμαλος 778.
Κάρανος 525.
Καρβέας 755.
Κάραι 450.
Κάρδαμος 669.
Καρθαγήνη 55.
Καρία 28, 49, 460.
Καριανοῦ τά 554, 730.
Καρῖνος Carinus 370, 450.
Κάρος Carus 459.
Κάρουλος 662.
Καρποκράτης 340, 566, 575.
Καρτέριος 490.
Καρχηδών 88.
Κάσπιαι πύλαι 520.
Κάσσανδρος 28.
Κάσσιος Cassius 213?
Κασσιτεραὶ 863.
Κάστωρ 743, 744.
Καταβόλος 674.
Κατακαλῶν 773, 881.
Κατακύλας 840.
Κατασύρται 808, 818.
Καταφρύγες? 542.
Κατουδάρης 764.
Καύκανος 819.
Καυλέας 777.
Κέδαρ קדר αἰθίοψ 74.
Κεδμᾶ קדמוני — Κάδμος 74.
Κειτιεῖς כתים πεπληγμένοι? 29.
Κέκροψ 29.
Κελεστῖνος Cœlestinus 499.
Κελτικός 900.
Κελτζινή 745.
Κένταυροι 43, 47.
Κέρδων 340, 342.
Κεφαλᾶς 727, 806.
Κεφαλληνία 40, 621, 757, 761.
Κῆποι 740.
Κήρινθος 339.
Κήρυκος ὁ ἅγιος 372.
Κιβαλή 453.
Κίβυρρα, Κιβυρραιῶται 613, 620, 720, 753, 783.
Κίβωσσα 607.
Κιλικία, Κίλιξ, 10, 11, 23, 28, 40, 257, 261, 365, 438, 452, 481, 525.
Κίνεος קני δορυφόρος; ? 104.
Κίς קיש σκληρός? 117.
Κλαζομένιος 40.
Κλαύδιος Claudius (I) 241, (II) 361.
Κλαυσῖνα ἡ ἁγία 443.
Κλέαρχος 522.
Κλεόνικος ὁ ἅγιος 371.
Κλετῖδιον 718.
Κλεόπας — Ἀλφαῖος 339.
Κλεοπάτρα 206, 214, 220, 327.
Κλήμης Clemens, Ῥωμαῖος 29, 241, 271, 276. ὁ στρωματεύς 343, 359, Ἀγκύρας, ὁ ἅγιος 372.
Κλυταιμνήστρα 805.
Κοίλη 843.
Κοιλησυρία, Κοιλοσυρία 28, 40.
Κοινοχωρῖται 607 (Κυνοχωρῖται Petrus Siculus).
Κολασσαεῖς 206, 607.
Κολχίς 40.
Κολώνεια 607, 881.
Κομαγηνή 40.
Κομανά, Κομάνη 495, 502.
Κομητᾶς ὁ γραμματικός 734.
κομήτης (524?) 540, 558, (597), 681, 786, 797.
Κόμοδος Commodus 55, 343.
Κονδάκιον 612.
κόνις ἀπ' οὐρανοῦ 565.
Κόνων 628, 633.
Κοπρώνυμος 251, 631—659, 746.
Κόρκυρα 40.
Κόραξ, φιλόσοφος 45.
Κορδύλη 724.
Κόρδυνα 39.
Κορὴ קבה κρύος 88, 557.
Κόρινθος 29.
Κορνήλιος 162, 233.
Κόρον 775.
Κοσιλάου κώμη 481.
Κοσμᾶς 771, 782, 829, 817, πατρ. ΚΠ. 909.
Κοσμίδιον 751, 825, 874.
Κοτύαιον 522.
Κούβαρος 597.
Κουδιατῖος, Κουθιατῖος; כות 190.
Κουκουτός 495, 514.
Κούρβικος 562.
Κουρτίκης 772, 801.
Κουσάνης 772.
Κούρσαρος 591.
Κούφη 652.
Κραναός 325.
Κρασᾶς 747.
Κρήτη, Κρητοί 11, 40, 43, 85, 360, 462, 620, 699, 701, 721, 739, 742, 785, 818, 856.
Κρινίτης 772.
Κρισκέντιος Crescentius 428.
Κρίσπος Crispus, Κωνσταντίνου 384, 428, γαμβρὸς τοῦ Φωκᾶ 562—565.
Κριταὶ τοῦ Ἰσραήλ 103.
Κροῖσος 13, 197.
κροκόδειλοι 556.
Κρόνος, 7, 8, 13, 51, 831.
Κροῦμος 676 — 680, Κροῦμμος 721 — 724.
Κτησιφών 370.
Κοβήλη 44.
Κύζικος 340, 612, 626, 645.
Κυθήρη 40.
Κυκλάδες 257, 699, 701.
Κυμαῖος, Κύμη 154, 229.
Κυμηνᾶς 837.
Κυνοπολῖται 54.
κυνοπρόσωπον 47.
Κυνοχωρῖται 607.
Κυντιλιανός Quintillus 361.
Κυπριανὸς ὁ ἅγιος 354. 360.
Κύπρος 52, 90, 214, 257, 277, 446, 515, 660.
Κυρήνη 40, 138.
Κυρῆνος Quirinus 220.
Κυριακὸς πατρ. ΚΠ. 623.
Κύριλλος, πατρ. Ἀλεξανδρείας 499, 529. Ἱεροσολύμων 441, 474.
Κῦρος 13, 197, 265, 293. πατρ. Ἀλεξανδρείας 611.
Κύφη 787.
Κύων 660.
Κωάδης 520.
Κώκυτος, 329.
Κωνσταντία, Constantia 381, 390, 401, 414, 428, πόλις 515.
Κωνσταντινάκης 773.
Κωνσταντῖνος Constantinus. (I) ὁ μέγας, ὁ ἅγιος 279, 361, 376—429, 759, 762. (II) Ἡρακλωνᾶς, υἱὸς Εὐδοκίας 570—588. (III) Μαρτῖνος 588. (IV) Πωγωνάτος 590—615. (V) Καβαλινὸς, Κοπρώνυμος 631—659, 746. (VI) ὁ νέος, υἱὸς Εἰρήνης 659—673. (VII) Πορφυρογέννητος 787—854. (VIII) υἱὸς Ῥωμανοῦ I. 828—850, II. 872, 873 (IX) Μονομάχος 878. (X) Δοῦκας 882, 885, 898. ἄνθρωπος Σαμωνᾶ (Λίψ?) 792, 793, ἀντάρτης 695, ἄρχων τῶν ἱκανάτων 814. τοῦ Βοήλα 829. Ἀρμένιος 736, 747. γενικὸς λογοθέτης 758. Γογγύλιος 803 — 849. Δοῦκας ἢ τοῦ Δουκός 786—802. δρουγγάριος 713—747. Ἐλαδικός 880, 881. ἐπίσκοπος Συλαίου 649. Εὐλαμπίου 802. Κάστωρ 743. Κεφαλᾶς, πρωτοπαπᾶς 806. Κτηματινός 815. Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου 390. Λίψ 788—807. Μαλελίας 806—813. τοῦ Μιχαὴλ ἢ Βασιλείου 761. Μυάρης, ἔπαρχος 745. παρακοιμώμενος 805—813. πρωτασηκρῆτις 813. Ῥόδιος 831. Σιλουανός 603. Τοξαρᾶς

Digitized by Google

740—753. ὁ τῆς τραπέζης 770.
Κωνσταντίνου βουνός 756. μονή 762. πόλις 277, 398, 426 κτλ.
Κωνστάντιος Constantius. Χλωρός 361—378. ἀδελφὸς Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου 390. υἱὸς Κωνσταντίνου 390—443, 526.
Κώνστας Constans. (I) τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου 279, 390, 428 — 443. (II) Κωνσταντίνου, υἱοῦ Ἡρακλείου 588—604.

Λ.

Λάβαν לבן λευκός 79.
Λαζάρης 79.
Λάζαρος, ὁ ἅγιος 232, 778, 780.
Λακεδαιμόνιος 29, 154
Λαλακάων 734.
Λάμαρις 746.
Λάμεχ למך 5, 32, 33.
Λάμης 9.
Λαμπαδία 540.
Λαμπώδης 802.
Λάμψακος 783.
Λαοδίκεια 206, 364, 607, 630.
Λάργιος Largius 333.
Λατῖνος 29.
Λαυρέντιος, ὁ ἅγιος 534, 561, 564, 510.
Λαυσιακὸν, τὰ Λαύσου 729, 746.
Λαφφιδώθ לבידות λαμπάδες 104.
Λέα לאה ἐπόζουσα, κοπιῶσα? 79.
Λειχούδης πατρ. ΚΠ. 882.
λείψανα τῶν ἁγίων 643, 654.
Λεόντιος 618, φιλόσοφος 502.
Λεοντὼ Αὐγοῦστα 560.
Λέσβος 40, 673, 674.
Λευΐ לוי δανειστὴς, προσκολλώμενος? 78, 126, 135, 177.
Λευκάκτη 616.
Λεύκατον 617, 802.
Λέων (I) ὁ μέγας, μάκελ 512—513. (II) ὁ μικρὸς 513. (III) ὁ Ἴσαυρος 626—640. (IV) ὁ τῆς Χαζάρας 648 (V) ὁ Ἀρμένιος, ὁ παραβάτης 679—694. (VI) ὁ σοφὸς 747, 766—794. Ἀγαρηνὸς 794. ἄνθρωπος τοῦ Ἀρσενίου 817. Ἀργυρὸς 807, 819. τῶν Γομοστῶν 725. δομέστικος 815. Κάστωρ, ἀσηκρῆτις 742. Καταχαλίτζης 802. Κατακαλῶν 773. Νικηφόρου τοῦ Φωκᾶ 773. πάπας 507. Ῥωμανοῦ 886. Σαλιβαρᾶς 762. συγγενὴς Ῥωμανοῦ 815. Συμβάτιος 703. τεσσαρακοντάπηχυς, πατρίκιος 671. Τριπολίτης 783, 823. φιλόσοφος 712. 734, 739, 754. Φωκᾶ 853, 854. χαμαιδράκων 701—735. Χατζιλιάκιος 784. χοιροσφάκτης 773, 801.
Λεωνᾶς 28.
Λεωνίδης 345.
Λῆμνος 654, 662, 780, 824.
Λιβάνιος 449, 490.
Λίβανος לבנון λευκὸν ὄρος 40, 135, 140, 614.
Λιβύη 11, 40, 43, 45, 50, 138, 257, 277, 566.
Λικίννιος Licinnius 381 — 401.
Λιγάη 229.
Λιθοσωραία 654.
λιμὸς 243, 353, 380, 565, 646, 653, 835.
Λίψ, Λίβες 45.
Λογγιβαρδία 757, 777, 844.
λογοθέτης 517 κτλ.
λοιμὸς 358, 380, 538, 562, 565, 626, 647.
Λοκρὶς 40.
Λούγδουνον, Lugdunum 465.
Λούδ לד 39.
Λουκᾶς, Lucas, ὁ ἅγιος εὐαγγελιστὴς καὶ ζωγράφος τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Θεοτόκου 279, 351, 438, 633, 687.
Λουκίνιστος Lucinius? 507..
Λούκιος Lucius, ἀντάρτης 284. Ἀρειανὸς 454—457. Βῆρος 342.
Λύδδα לד 688.
Λυδία, Λύδιος, Λυδὸς 12, 30, 38, 40, 197.
Λυκάονες, Λυκαονία 10, 40, 674.
Λυκία 40, 50. 330.
Λυκοπολίτης 54.
Λυκοῦργος 45, 104, 154.
Λυσανίας 226, 227.
Λυσίας 401.
Λυσίμαχος 28.
Λυχνῖτις 40.
Λώτ לוט κάλυμμα 73, 155.

M.

Μαβίας 457.
Μαγεδδὼ מגדו τόπος τῶν ὄχλων 172.
Μαγνησία 229.
Μαγουσαῖος 8, 66.
Μαγὼγ מגוג χώρα τοῦ Γὼγ 8, 39, 66.
Μαγωτῖνος 831.
Μαδαΐ, Μαδαῖ מדי 39, 124.
Μαδιὰμ מדין χώρα 76, 104, 121, 426.
Mady 663.
Μαιῶτις 40.
Μαθουσάλα מתושלח, מתושאל ζωὴ Θεοῦ 5, 32.
Μακάριος, ὁ ἅγιος 345, 455, ὁ ἕτερος 455, ἐπ. Ἱερ. 410, 414. Ἀντιοχ. 611, 614.
Μακεδονία 17, 28, 29, 40, 607, 772, 778, 824, 831.
Μακεδονιανοὶ 494.
Μακεδόνιος, ἐπ. ΚΠ. 415, 438, 474, 480, πατρ. ΚΠ. 522.
Μακεδὼν 680, 725, 726.
Μακέτις 838.
Μακκαβαῖος מקבי σφῦρα 206.
Μακρεμβολίτης 884.
Μακρῖνος Macrinus 352.
Μακρόβιοι 25.
Μακρόβιος, ὁ ἅγιος 401.
Μαλάγινα, τὰ 665 — Μελάγινα.
Μαλαχίας מלאך־יהוה ἄγγελος Θεοῦ 314.
Μαλελεήλ מהללאל αἰνόθεος 532.
Μάλιος Manlius 17.
Μαμαΐα, Mamæa 353.
Μάμας, ὁ ἅγιος 361, 437, 561, 652, 668, 680, 724, 738, 745, 747, 751, 822.
Μαμβρῆ ממרא 74.
Μαναάλις 607.
Μαναείμ מנחם ὁ προσφέρων 189.
Μανασσῆς מנשה ὁ ποιῶν ἐπιλαθέσθαι 82, 167.
Μαναύρα 713, 723, 765, 791, 794, 795.
Μανέθων 334
Μάνης 362.
Μανιάκης 730, 879.
Μανιχαῖος 520, 521, 529, 605.
Μαγουὴλ, δομέστικος 705—740.
ἑρμηνεὺς τῶν Ἀγαρηνῶν 891, Κουρτίκης 848, 849. μονὴ τοῦ Μανουὴλ 907.
Μανσοὺρ מנור ἀλλογενὴς 639.
Μαξέντιος Maxentius 378, 385, 387.
Μαξιμιανὸς, Ἐρκούλιος Maximianus Herculius 371— 378, Γαλλέριος Galerius 372—387, πατριάρχης ΚΠ. 500, κοιτωνίτης 737.
Μαξιμίλλα Maximilla 342.
Μαξιμῖνα Maximina 341, 390.
Μαξιμῖνος Maximinus 353, 354, 369, υἱὸς Γαλλερίου 378.
Μαξιμονᾶς, ἐπ. Ἱερ. 442.
Μάξιμος Maximus, βασιλεὺς 353, 354, 412, 411. Τύραννος 462—465. ὁ ἅγιος 590. ὁμολογητὴς 441, 558. πατριάρχης Ἀντιοχείας 507.
Μαρά — Σαμαΐας 125.
Μαργαρίτης 763.
Μαρδαΐται 614, 615.
Μαρδόνιος εὐνοῦχος 481.
Μαρδοχαῖ מרדכי ἀνὴρ μικρὸς 196.
Μαρία מרים ἀντιλογία, ἀδελφὴ Μωϋσέως 88 — 90. Ἰουδαΐα 287. Θεοτόκος 204, 221, 498, 500, 510, 512, 514, 553, 593 600, 608, 617, 644, 650, 651, 655, 659, 688. 757, 754. Μαγδαληνὴ 780. ἐξ Ἀβασγίας 901, 906— Ἀλανῶν 907. Παφλαγόνων 662, 668, γυνὴ Βασιλείου 738. θυγάτηρ Θεοφίλου 703. Κωνσταντίνου Δούκα 884. Χριστοφόρου 832—840.
Μαριανός 515. Βασιλείου ἀδελφὸς 740—753. υἱὸς Πετρωνᾶ 752. ὁ ἀπὸ μοναχῶν 848. ὁ Ἀργυρὸς 849.
Μαρῖνα 662, 750.
Μαρῖνος ὁ γέρων, ὁ ἅγιος 372. ἔπαρχος 517.
Μάρκελλος Marcellus 428.
Μαρκιανὸς, βασιλεὺς 504—510. οἰκονόμος 473, 512.
Μαρκίων 340, 342, 346.
Μάρκος, ὁ ἅγιος εὐαγγελιστὴς 242, 268, 279, 351, ἄλλος 371, 372. ἀσκητὴς 494, Ἀντωνῖνος 341. Αὐρήλιος 341.
Μάρουλλος 807.
Μαρτῖνα 558.
Μαρτινάκης. Μαρτινάκιος 763. 794.
Μαρτῖνος, πάπας 590.
Μάρτιος ἐν Κάμπῳ 15. μὴν 91, 229.
Μαρτύριος, πατρ. Ἀντ. 514.
Μαρωδὰχ מרדך 165, 168.
Μασαλιανοὶ 438, 443.
Μάσαλμας 627—657.
Μασὴ משא φόρος 74.
Μασισάν מבשם εὐώδης 74.
Μασμὰ משמע ἀκουστὸς 71.
Μασσαλιανοὶ — Μασαλ.
Μαυάκης 621.
Μαῦρα, ἡ ἁγία 644.
Μαυριανός 740.
Μαυρίκιος 533—561, 660.
Μαυριτανία 40; 257, 565.
Μαῦρον ὄρος 614.

Digitized by Google

Μαῦρος ποταμός 722, 736. πατρίκιος 624.
Μαυρούσιοι 548, 549.
Μαύρωσις τοῦ ἡλίου 565.
Μαυΐας 589—615.
Μέγαρα 174.
Μεδιόλανα, Μεδιόλανον Mediolanum 460, 465, 475, 489.
Μεθόδιος πατριάρχης ΚΠ. 718-728.
Μελάγινα 665, 775.
Μελάσιππος, ὁ ἅγιος 443.
Μελέτιος, Ἀντιοχείας 461, 474, 490.
Μελισσηνός 713, 730.
Μελίας 807.
Μελιτηνή (χώρα) 404, 648, 733. 760. 831.
Μελιτηνὴ λεγιών 343.
Μελχί מלכי βασιλεύς μου 74.
Μελχισεδέκ מלכיצדק βασιλεὺς δικαιοσύνης 70—73.
Μελχισεδεκιανοί 72.
Μελχώμ מלכם βασιλεύς 62. 146.
Μεμφιβόσεθ מפיבשת εἴδωλον τοῦ Φθᾶ 415.
Μεμφίτης 54, Μεμφῖτις 842.
Μένανδρος, κωμῳδός 117, 326. μαθητὴς Σίμωνος 335. 339.
Μενδήσιος 45, 54, 321.
Μενέδημος φιλόσοφος 213.
Μένης 831.
Μερδοσαγάρης Sagaris lutosus? 760, 788.
Μερρὰν מורה ἀντιλογία, πικρία 320.
Μεσημβρία 613, 652, 807, 831, 838.
Μεσοποταμία 39, 79, 138, 257, 261, 358, 653.
Μεσρέμ מצרים χώραι 89.
Μεταμόρφωσις 688.
Μετανοίας, τά 716.
Μήδεια 10.
Μηδία, Μῆδος מדי 10, 38, 40, 52, 124, 138, 158, 196, 652.
Μηδικὸν πῦρ 517.
Μηδοῦσα 10.
Μηλίας 834.
μῆλον 548.
Μηνικός 819, 831.
Μίδας 170.
Μιτυληνή 850, 878.
Μιχαὴλ מיכאל τίς Θεῷ ὅμοιος; ὁ ἀρχιστράτηγος 160, 162, 164, 308, 401, 518, 582, 583, ὁ ἀνατέλλων 757. Ἀγγούρης 743. βασιλεύς (I) κουροπαλάτης 677—679. Ῥαγγαβέ 724, (II) ἐξ Ἀμορίου, Τραυλός 690—699, (III) 711—752. (IV) Παφλαγών 873—875. (V) Καλαφάτης 875—877. (VI) Στρατιωτικός 880. (V) Δοῦκας, Παραπινάκης 884—907. Βούλγαρος 725—735. Διαβολῖνος 851. ἐξάδελφος τοῦ Δουκός 891. ἑταιριάρχης 764. κληρικός 814. κουράτωρ 815. Μωρολέοντος 818. Οὐρανός 881. πατριάρχης ΚΠ. 879—882. πρωτοβεστιάριος 800. Στυπιώτης 824. Συμεῶνος 830, 838. Τζηρίθων 793. Τοξαρᾶς 806. Χάρακτος 780. Χριστοφόρου 850.
Μιχαίας מיכיהו τίς ὡς Θεός; 179, 182, 183, 459.
Moavias, filius Thaur 457.
Μολχόμ מלכם βασιλεύς 122, 321.
Μολοσσή 40.
Μόμψου ἑστία 365, 529, 532, 536, 607.
Μοναρχιανοί 516, 592.
μοναστήρια, μοναχοί 242, 561, 564.
Μονοθεληταί 571, 590, 611.
Μονοκάστανος 829.
Μονότειχος 627.
Μοντανισταί Montanistæ 277, 278, 639.
Μοντανός Montanus 278, 340, 343, 639.
Mortus Cendita 457.
Μοσόμαχος (Μοσίμαλλος Josephus c. Ap. I. 22), 22.
Μοσόχ משך ἐκτημένος? 39.
Μοστίνη 229.
Μουνδάγρα 274.
Μούνδαρος 518, 591.
Μουκιανός, ὁ ἅγιος 371.
Μουσαῖος 30.
Μουσιανός? Musianus 344.
Μουσικός 771, 776.
Μουχούμετ 571, 591—674.
Μοψουεστία — Μόμψου ἑστία.
Μυάρης 745.
Μυκῆναι 117.
Μυριέλαιον 822, 855.
μῦρον 514.
Μύρων 705.
Μυσία, Μύσιος 40, 340, 372, 517.
μυστήριον 714.
Μυξάρης 614.
Μωάβ מואב ἐπιθυμία 73, 103, 125, 144, 146, 185, 188.
Μωάμεθ — Μουχούμετ.
Μωκιανός, Μώκιος, ὁ ἅγιος 371, 401, 527, 781.
Μωροθεόδωρος 742.
Μωροθωμᾶς 856.
Μωρολέων 823.
Μωσᾶ מושע σώζων? 185.
Μωσηλῆ 667.
Μωσῆς, Μωϋσῆς, σωτὴρ, σεσωσμένος 8, 28—34, 80—101, 110, 140, 146, 273, Χριστοφόρος 87, 94. ἐπίσκοπος Ἀράβων 457.

N.

Ναασσών נחשון οἰωνιζόμενος 204.
Ναβᾶτος Novatus 359.
Ναβεήλ אדבאל 74.
Ναβεώθ נביות Ναβαθαῖοι 74, 182.
Ναβουζαρδάη נבוזראדן θεῶν ἄρχοντος κύριος 177.
Ναβουδαί — Ναβεώθ.
Ναβουχοδονόσωρ נבוכדנאצר θεῶν ἄρχων 13, 166, 167, 171, 174 — 194, 292, 322, 709.
Ναζαρὲθ, Ναζαρηνός נצרת ἀνθόπολις? 449.
Χαζιανζός 462, 474.
Ναζιραῖος נזיר ἡγιασμένος 179, 258.
Ναθάν נתן δῶρον? 131, 179.
Ναΐδ נד ἐξορία 5.
Ναμεσίας נטשי 187.
Ναραγὼ, Ναραὼ 11.
Νάρκισσος 343, ἐπίσκοπος Ἱεροσ. 354.
Ναρσῆς 377, 552, 553, 717.
Νάσαρ 733.
Ναφὲς נפיש πνέων 74.
Ναχὼρ נחור στῆθος? 41.
Ναυατιανοί Novatiani 277.
Ναυάτος Novatus 360.
Ναυῆ נון σπέρμα 101.
Νεάπολις ἐν τῷ Ἀνάπλῳ 521, 883. Καμπανίας 630.
Νεαραί 525.
Νεατοκωμήτης 758.
Νεγρά 524.
Νεέλ, Νεῖλος נחל ποταμὸς 23, 40, 46, 83, 462, 482, 483, 555.
Νεεμίας, Νεμίας, Νεμεσίας נחמיה παράκλησις Θεοῦ 200, 205, 310.
Νεκρόπυλαι 652.
Νεκτάριος, πατρ. ΚΠ. 474—489.
Νεκτεναβώ 17, 708.
Νερούας Nerva 333—338.
Νέρων 55, 268—283.
Νεστοριανοί 592.
Νεστόριος 343, 365, 499, 532, 533.
Νεφθαλίμ נפתל συστρεφόμενος 19.
Νεχαὼ נכו 172, 174.
νηστεία Μωϋσέως 85, χριστιανῶν 541.
Νίζαρος נזיר ἄρχων 591.
Νίζιζος 590, 604.
Νίκαια 404, 443, 453, 463, 627, 636, 665, 715, 756, 882, 902.
Νικηφόρος (I) γεννικός 671—676, (II) Φωκᾶς 854—864. (III) Βοτανιάτης 893—901. Βάρδα 757. Βασιλάκιος 897, 898. Καῖσαρ 654—668. Καμινᾶς, δρουγγάριος 785. λογοθέτης 900. Μαλεΐνος 745. Μαῦρος, πατριάρχης Ἀντ. 898. ἄλλος 676—683, πατρίκιος 621. Φωκᾶ 761—773.
Νικήτας, ὁ ἀποστολικός 276. Ἀρταβάσδου 646. ἀσηκρῆτις, πρωτονοτάριος 800, 802. Ἑλλαδικός 763, 805. ἐπὶ τῆς τραπέζης, Ξυλινίτης 639, 759. μάγιστρος 832, 835. νουβελίσιμος 654, 668. πατριάρχης ΚΠ. 650—660. πατρίκιος 639, 671, 812, 818, 852. πρωτοσπαθάριος 850. Τριφύλιος 673.
Νικόδημος 356.
Νικόλαος, Ἀνδροσαλίτης 759. διάκονος 339. τοῦ Δουκός 808. ἑταιριάρχης 775—779. Κουβάτζης 819, πατριάρχης 779—788, 795—829, 868. ὁ τὰς ἐν Χαλδίᾳ πράξεις πεπιστευμένος 891. προσμονάριος 726. σκληρός 772. Σκουτέλωψ 736. Χρυσοβέργης 868.
Νικομήδεια 372, 428, 454, 514, 628, 636, 648, 744, 756.
Νικόπολις 401, 838.
Νίκων, ὁ ἅγιος 372. μοναχός 494.
Νινευή, Νινευΐ נינוה τόπος τοῦ σπέρματος 9, 159, 168 — ἡ Νῖνος 10.
Νῖνος 8, 9.
Νισάν ניסן ἄρχων, πρῶτος 91, 133, 229.
Νίσιβις 452.
Νιτρία 455.

Digitized by Google

Νομβᾶν נבת 118.
νομίσματα 567.
νόμος κατὰ τῶν εἰδωλολατρούντων 389, αἱρετικῶν 475.
Νοσιαί 794.
νόσος ἐαρινή 637.
Νουμεριανός Numerianus 370.
Νουμιδία 40.
Νῶε נח ἡσυχία 32—34, 127, 155, 156.

Ξ.

Ξενοκράτης 206.
Ξέρξης 205.
Ξηρόκερκος — ξυλόκερκος.
Ξηρολόφος 489, 636.
Ξυλινίτης 639.
Ξυλόκερκος πόρτη 517, 822.

Ο.

Ὀδησσός 528.
Ὀδοντοτύραννος 26.
Ὀζίας עזיהו ἰσχὺς Θεοῦ 156.
Ὄθων Otho 284.
Ὀκτάβιος Octavius 214.
Ὄλδα חלדה γαλῆ? 173, 179.
Ὀλοφέρνης 198.
Ὀλύβριος 706.
Ὀλυμπιάδες 18, 154.
Ὀλυμπιάς 18.
Ὄλυμπος 208, 640, 829, 837, 868, 884.
Ὀμάγουλος 638. (codex).
Ὀμηρῖται 524, 591.
Ὅμηρος 29, 45, 117, 264.
ὁμολογία τῆς πίστεως 521.
Ὀνήσιμος, ὁ ἅγιος 335, 372.
Ὀνίας אוניה ἰσχὺς Θεοῦ 208, 325.
Ὀνιάτης 761. Ὀνομάγουλος — Ὀμάγουλος.
Ὀνώριος Honorius, βασιλεύς 467, πάπας 614.
Ὀξεῖα νῆσος 637, 703.
Ὀπιανός 342.
Ὀποβάλσαμον 142, 600.
Ὀρέστης 805.
Ὀρεστιάς 805.
Ὀρέχ ארך εὖρος 8,
ὀρθοδοξία, ὀρθόδοξοι 511, 518, 523, 524, 528, 532, 552, 664, 711, 715, 718—721.
Ὀρνάν ארנן πίτυς 133, 174.
Ὀρόντης 354.
Ὀρφεύς 30, 104.
Ὄσιρις 43, 54.
Οὐαδαξάδ 403.
Οὐαλεντινιανός Valentinianus, (I) ὁ μέγας 453—461. (II) ὁ νέος, ὁ μικρός 461—486.
Οὐαλεντῖνος Valentinus 340 — 346.
Οὐάλης Valens 423, 453—469, 481.
Οὐαλεριανός Valerianus 358, ὁ ἅγιος 401.
Οὐάνδαλοι Vandali 504, 508.
Οὔγγροι 726.
Οὔγγων Hugo 844.
Οὐεσπασιανός Vespasianus 141, 237, 282.
Οὐζήρ 890.
Οὔηρος Verus 342.
Οὐηττήγης Vitigis 550.
Οὐίκτωρ Victor 336.
Οὐλεμαροδάχ אויל-מרדך ἄρρων Μαροδάχ 12, 194
Οὐμάρ 638.
Οὔννοι 516, 517, 520, 726.
Οὖνοι 552.
Οὐρανός 8, 881.
Οὐρβανός Urbanus 454.
Οὐρβίκιος Urbicius 514.
Οὐρίας אוריה φῶς Θεοῦ 117.
Οὔσαμψις 831.
Ὄφνι חפני δρασσόμενος 113.
Ὀχοζίας אחזיה κτῆμα Θεοῦ 153, 185.
Ὄχος 17.

Π.

Παγκρατούχας 805.
Παῖδες οἱ ζ' ἐν Ἐφέσῳ 370.
Παίπερ 822.
Παλαιστίνη, Παλαιστῖνοι פלשת — שבלה ἡ κάτω γῆ, οἱ κατώτεροι 12, 38, 70, 71, 142, 197, 257, 261, 277, 376, 457, 566, 591, 598, 599.
Παλαμήδης 45, 446.
Πάλας 5.
Παλάτιον 15.
Παλλάδιος 494.
Παμμῶ, μοναχός 415.
Παμφυλία 40, 138, 410.
Πανεάς 444, 510, 632.
Πανθήριος 844.
Πανονία 453.
Πανταλέων 793.
Παντηλεήμων, ὁ ἅγιος 371.
παραβολαί 106.
παράδεισος 186, 603, 907.
παραδόσεις ἐκκλησιαστικαί 277.
παρασκευή 388, 389, 515.
Πάρδος 775, 778.
Παρθία, Πάρθοι 53, 138, 219, 336.
Πάριον 783.
Παρμενίων 22.
Πασπαλᾶς 771.
Παστηλᾶς 648.
πάσχα 653.
Πασχάλιος 506, 844.
Πατζίνακοι 805, 807, 907.
Πάτμος 336.
Πατρίκιος, ἐπ. Προύσης 329.
Παυλικιανοί 605.
Παυλῖνος 503.
Παῦλος, ὁ ἅγιος ἀπόστολος 240, 268, 278, 382, 688. ἐπίσκοπος Ἐδέσσης 500. Θηβαῖος 378, 427. κοιτωνίτης 751. λεπρός 512. Μαγλαβίτης 817. μοναχός 618. ὁμολογητής 480. ὀρφανοτρόφος 817. πατριάρχης Ἀλεξανδρείας 423, ΚΠ. 611, 660 — 664, σακελλίου 758. Σαμοσατεύς 343, 351, 562, 564, 505, στρατηγός 638.
Παυσολύπων, ὁ ἅγιος 340.
Παφλαγονία, Παφλαγών 28, 40, 662, 700, 711.
Παφνούτιος 408, 409.
Πείρινθος 370.
Πελαγία, ἡ ἁγία 372, 650.
Πελάγιος 515.
Πελαγίου, τὰ 650, 651.
Πελλήνη 40.
Πελοπόννησος 15, 40, 761.
Πέλοψ 12.
Πεντάπολις 542.
Περιβλεπτος, ἡ Θεοτόκος 873, 901.
Περσεύς 9, 10.
Πέρσης, Περσίς פרסי διηρτημένος, διεσκορπισμένος 7—10, 15, 39, 52, 56, 66, 129, 160, 162, 195, 197, 209, 210, 237, 353, 362, 371, 372, 377, 401, 438, 448, 501, 509, 516, 519, 520, 553, 554, 565, 567, 702, 710, 749, 750, 753, 865, 888.
Περτίναξ, Pertinax 344.
Περώζης 516.
Πέτρα 521.
Πετρίν 618.
Πετρίον 816.
— Πέτρος, ἀπόστολος 130, 152, 161, 252, 268, 278, 382, 688. ἀββᾶς 665. ἄρχων Βουλγαρίας 850. Βούλγαρος 740, 749. ἔπαρχος 859. κναφεύς, πατριάρχης Ἀλεξανδρείας 514, 648. μάγιστρος 664, 666. Μογγός, Ἀλεξ. 521, 611. πατριάρχης ΚΠ. 611. πρεσβύτερος καὶ ἡγούμενος 665. πτωχομάγιστρος 735. Σικελιώτης 605. στυλίτης 651.
Πετρωνᾶς 703, 717, 733, 822.
Πηγαί 768, 775.
Πηγάνης 744, 745.
Πηλεύς, ὅσιος 371.
Πῖκος 8, 11, 83.
Πικρίδιος 780.
Πιλάτος 222, 233, 234, 239.
Πισιδία 40.
Πιτυοῦς 495.
Πλάγιος, ὁ ἅγιος 371.
Πλάκιδος Placidus, ὁ ἅγιος 371.
Πλακίλλα Placilla 464, 467, 479.
Πλατεῖα πέτρα 839.
Πλάτη, νῆσος 637.
Πλατυπόδης 820.
Πλάτων, ὁ φιλόσοφος 50, 54, 57, 140, 206, 529—531. Σακουδίωνος 669, 676.
Πλωτῖνος 531.
Πόθος ὁ τοῦ Ἀργυροῦ 828—853.
Πολιτιανὸς Ἀλεξανδρείας 665.
Πολύευκτος ὁ ἅγιος 754, μοναχός 847, πατρ. ΚΠ. 852—865.
Πολύκαρπος 341, 342.
Πολυκράτης 356.
Πολυχρόνιος μονοθελητής 611.
Πομπηϊούπολις 525.
Πόντος 138, 214, 257, 499, 520.
Πορφύριος 344, 443.
Ποσσαῖος 513.
Ποσειδῶν 43, 51, 450.
Πουλάδης 756.
Πουλχερία Pulcheria 502—510, 730.
Πουπῖνος Πουπλιανός Pupinus 354.
Πουπλιανός, Πούπλιος Publianus, Publius 354, 355, 449.
Πραίνετος 493, 636.
Πράσινοι 527, 552, 558, 625.
Πρεσθλάβα μετοικία 866.
Πρίγκιπος νῆσος, Principum insula 552, 563, 673, 674.
Πρῖμος Primus 15.
Πρίσκος, Priscus, ὁ ἅγιος 371. γαμβρὸς Φωκᾶ — Κρισπος.
Πρισκίλλα Priscilla 342.
Προαιρέσιος 449.
Πρόβος Probus 369, ὁ ἅγιος 552, ἄλλος 461.
Προικόννησος 638, 850, 865.
Πρόκλος, ὁ ἅγιος 371, ἐπίσκοπος ΚΠ. 494—504, φιλόσοφος 517.
Προκοπία, γυνὴ Μιχαὴλ 679. δυνάστρο Νικηφόρου 724.

Digitized by Google

Προκόπιος, ὁ ἅγιος 372, 851. Πατρίκιος 501.
πρωτοδεστιάριος Βάρδα 741, 758, 761.
Προμηθεύς 104.
Προτέριος 507, 536.
Προῦσα 670.
Πρόχοος 850.
Πρώτη νῆσος 674, 692, 847, 850.
πρωτοσύμβουλος chalifa 619, 674.
Πτολεμαῖος (I) Λάγου 28, 206, 506, 325, 326, 484? (II) φιλάδελφος 326. (III) Εὐεργέτης 326. (IV) φιλοπάτωρ 326. (V) ἐπιφανής, σωτὴρ 326. (VI) φιλομήτωρ 326. (VII) εὐεργέτης, ὁ β' (326). (VIII) Φύσκων 326. (IX) Ἀλέξανδρος 326. (X) Φύσκωνος? 326. (XI) Διονύσιος 326.
πτυχαὶ εὐαγγελίων 689 — πτύχε; 390.
Πυθαγόρας 53, 140, 200, 255, 529—531.
Πυθία 13, 16, 50, 169, Πύθων 541.
Πύλαι 669, 705.
πῦρ ἀπ' οὐρανοῦ 342, 517, 559. ὑδατῶδες 613.
Πύρρος, πατρ. ΚΠ. 611.

P.

Ῥάδδος 774.
Ῥαβδοῦχος 761.
Ῥαβίας 391.
Ῥαγαύ רעו φίλος 38.
Ῥαγγαέ 724.
Ῥαγευήλ רעואל ποιμάνετε Κυρίῳ? 620.
Ῥαφά, Ῥαφαΐν רפא, רפאים ἀκούμενοι, ἰώμενοι 101, 120, 124, 125.
Ῥαφαήλ רפאל ἰᾶται Θεός 159, 161.
Ῥαφία 528.
Ῥαχάβ רחב εὐρεῖα, πλατύνουσα? 155.
Ῥαχήλ רחל ἀμνός 79.
Ῥέα 8, 44.
Ῥέβεκκα רבקה σιτευτή 75.
Ῥεντάκιος 742, 748, 749, 818.
Ῥήγιον Regium 558.
Ῥῆμος Remus 15, 30, 158, 212.
Ῥηχάβ רכב ἱππεύς? 243, 279.
Ῥινοκουροῦρα 59.
Ῥίπαια ὄρη 264.
Ῥιψιμία, ἡ ἁγία 372.
Ῥοβοάμ רחבעם εὐρύδημος? 150, 180.
Ῥοδῆ 161.
Ῥοδιανὸς ὁ ἅγιος 372.
Ῥόδιος 206, 793.
Ῥόδος 40, 206, 589, 850.
Ῥοδοφύλλης 781, 785.
Ῥουβήμ ראובן ἴδετε υἱὸν 79.
Ῥουσέλιος 900.
Ῥουφινιανοί Rufiniana 493.
Ῥουφῖνος Rufinus 477.
Ῥοῦφος Rufus 625.
Ῥωμαῖοι 57, 212, 268.
Ῥωμανία 616, 617, 620, 631, 640, 706, 710, 721, 725, 771, 791, 792.
Ῥωμανὸς ὁ ἅγιος 371. Ἀργυρός 807. βασιλεύς, (I) 794, 807—851, (II) 853—859. (III) Ἀργυρόπουλος 873, 874. (IV) Διογένης 885, κόμης Αἰγύπτου 481.
Ῥώμη Roma 15, 29, 158, 257, 268, 275, 290, 635. 639, 644, 664, 687, 688, 754, 757.
Ῥῶμος, Ῥώμυλος Romulus 15, 29, 158, 212.
Ῥῶς 756, 842.

Σ.

Σαβά שבא αἰχμαλωτεύων 141.
Σάβας, ὁ ἅγιος 665, ὁ μέγας 523. αἱρεσιάρχης 439.
Σαββάτιος, ὁ ἅγιος 372.
Σαβέλλιος 344, 415, 432, 434, 474.
Σαβήρ οἱ 519.
Σαβιανὸς, ὁ ἅγιος 372.
Σάγαρος 548, 845.
Σαδδουκαῖοι צדוקים δίκαιοι 191.
Σάην, Σαΐτης, Σάϊτος 565.
Σακτίκης 821.
Σαλά שלח ἀποστολή 37.
Σαλαθιήλ שאלתיאל ἐξῄτησα τὸν Κύριον 198.
Σαλαμίνη 215.
Σαλήμ שלם σῶος 70, 174.
Σαλμανᾶς, Σαλμανάσαρ שלמנאסר, שלמן ἀποδιδοὺς εὐχήν? 90, 322.
Σαλμών שלמא ἔνδυμα 204.
Σαλώμη 228.
Σαμαΐας שמה ἐρήμωσις 125, 179.
Σαμάρεια שמרון φυλακή, ἀποκοπή 151, 158, 159, 180—191.
Σαμαρεῖτης 21, 594.
Σαμεγάρ שמגר 104.
Σαμοθράκη 784, 850.
Σάμος, Σάμιος 140, 174, 770, 784, 794, 850.
Σαμουήλ שמואל θεόκλυτος? θεώνυμος? 114—119, 179, 498.
Σαμπεῖρα (chaldaice סמפיר σάμφειρος, σάπφειρος λίθος) 116.
Σαμψών שמשון ὁ μικρὸς ἥλιος 107—112.
Σαμωνᾶς, ὁ ἅγιος 401, κουβικουλάριος 777—794.
Σαμώσατον 605, 707, 733.
Σανταβαρηνός 762.
Σαξιμοδέξιμον 618, 731.
Σαούλ שאול ἐξῃτημένος 20, 117, —191.
Σάπωρος 356, 403.
Σαρακηνοί 75, 457, 518, 591, 598, 613, 648, 674, 699, 701, 783, 861.
Σαραπίων 352, 566, 569.
Σάρβαρος 566, 569.
Σαρδανάπαλος 9.
Σάρδη 229.
Σαρδική, ἡ ἐν Σαρδικῇ σύνοδος 438.
Σαρδινία 40.
Σάρεφθα צרפת 232.
Σαριρά צרדה = צרדר ψυχρόπολις πατρὶς τοῦ Ἱεροβοάμ, צרועה σφὴξ μήτηρ αὐτοῦ) 180.
Σαρμάται, Σαρματία, Σαρματίς 40, 461.
Σάρρα, שרה ἄρχουσα, γυνὴ Ἀβραάμ 66, 73, 75. Τωβίου 160.
σατὰν שטן ἐπίβουλος 55, 145.
Σατορνῖλος, Σατουρνῖνος Saturninus 340.
Σατύρου μοναστήριον 678. ἐμπόριον 757.
Σαυρομάται 345, 461.
Σαφάτ יהושפט Θεὸς κρίνει 187.
Σγῶρα 842.
Σεβάστεια 404, 414.
Σεβαστόπολις 616.
Σεβηρῖνα, ἡ ἁγία 757.
Σεβοχὰ סבכי δασύς 124.
Σεβών אבצן 107.
Σεδέκ צדק δικαιοσύνη 71.
Σειρήνη 555.
σεισμοί 157, 229, 403, 462, 489, 498, 514, 516, 520, 524, 558, 559, 636, 653, 681, 739, 754, 850.
Σεκοῦνδος Secundus 490.
Σέκτος Sextus Empiricus 342
Σελεύκεια 206.
Σέλευκος (I) Νικάνωρ 28, 206, 325. (II) Καλλίνικος 325. (III) Κεραυνός 325. (IV) Φιλοπάτωρ 325. (V) Γρυπός 326.
Σελήνη 11.
Σέλλα צלה ὀπτῶσα 5, 33, 57.
Σελούμ שלם ἀνταπόδοσις 189.
Σεμίραμις 8, 30, 83.
Σενάαρ שנער 8.
Σεναχειρίμ סנחריב δόξα νικῶντος 158, 166, 322, 680, 684, 695.
Σεξτίλιος μὴν Sextilis 17, 214.
Σεπτίμιος Σευῆρος Septimius Severus 345—351.
Σεράπειον ὄρος 383.
Σεράπιδος ναός 422, 482.
Σεραφίμ שרפים καύσονες 163.
Σέργιος μοναχός 847, πατριάρχης ΚΠ. 551, 564, 568, 571, 611, 868. πρωτοσπαθάριος 638. στρατηγός 638. Σῦρος 571. Τυχικός 606.
Σέρμιον Sirmium 464.
Σερούχ שרוג συμπεπλεγμένος 41.
Σέσωστρις 11.
Σευῆρος Severus, βασιλεύς, ὁ β' Ἀλέξανδρος 333. ὁ γ' 378—381. ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας 366, 518.
Σέφ סף φύλαξ 124.
Σεφαρουαΐμ סברוים οἰκήτορες Σιπφάρας, Σαρέπτας? 190.
Σήθ שת ἐξανιστῶν? 4, 7, 31, 33.
Σηλυμβρία 655.
Σήμ שם ὄνομα 33.
Σῆρες 26.
Σηών סיחון 101.
Σισάς ציבה στρατιώτης 415.
Σίβυλλα 141, 154, 158, 174.
Σίβωρον 756.
Σίγμα 713, 754.
Σιδα 11, 908.
Σιδηρά (πύλη) 768, πόρτα 855.
Σιδών צידון θήρευμα 11, 71, 144, 216.
Σιδώνιος צדני θηρευτής 114, 146.
Σικελία, Σικελλία, Σικελιώτης, Σικελλός 40, 350, 462, 588, 590, 604, 658, 668, 699, 701—705, 757, 761, 780.
Σίκιμα שכם ὦμος 105, 180.
Σίλβεστρος Silvester 383, 384, 386—414.
Σιλουανός Silvanus 605.
Σιλωάμ שילה ἀπεσταλμένος 153, 239.
Σιλωνίτης שילני 179.
Σίμων שבעון εἰσακοή, ὁ ι' ἀρ-

Digitized by Google

χιερεύς, ὁ ιβ' 327. ὁ μάγος 155, 239, 241, 268—278.
Σιμωνιανοί 276.
Σιμώνιον 275.
Σίν, סין πηλός 90.
Σινά סיני βάτος 84.
Σινάπης 776.
Σινώπη 624, 711, 732.
Σίριδρος ὄρος 7.
Σιριχά 785.
Σίρμιον 464, 512.
Σισάρα סיסרא παράταξις 104.
Σισίνιος, πατριάρχης ΚΠ. 500, 868. πατρίκιος, στρατηγὸς τῶν ἀνατολικῶν 630. Παστιλᾶς, ἐπ. Πέργης 666. ἀπὸ σακελλίου 854. Τριφύλιος 671.
Σιών ציון ἄκρα 123, 215.
Σκευᾶς 335.
Σκῆτις 474.
Σκιρτός 526.
Σκλαβῖνος 558.
Σκλάβος 559, 616, 617, 650, 660.
Σκουτάριον 887.
Σκύθης, Σκυθία, Σκυθιανός 11, 40, 264, 277, 336, 359, 361, 462, 517, 556, 614, 624, 639, 657, 730.
Σκύλλα 43.
Σμέρδιος 200.
Σμύρνη 162, 336.
Σοβᾶ — Σουβᾶ? 145.
Σογδοάνης 206.
Σολομών שלמה Εἰρηναῖος 121—150, 158, στρατηγός 549.
Σολομῶντος στήλη 760.
Σολοχάνης ὁ ἅγιος 371.
Σόλων 45.
Σομόρ שמורון σκοπιά 191.
Σόρ צר πέτρα, Τύρος 74.
Σόρεντος Sorrentum 757.
Σουβά צובה Νίσιβις 145.
Σουδεής 712.
Σουλειμάν 637.
Σούρ שור τεῖχος 74.
Σουσακείμ שישק 151.
Σουφήρ אופיר 132, 134.
Σουφλάριος 641.
Σοφία, ἡ ἁγία 461, 526, 619, 652, 660, 800, 820, 855. γυνὴ Ἰουστίνου 550—553, 559.
Σοφιαναί 550—553, 563, 652, 660, 767, 768.
Σοφιανῶν, Σοφίας λιμὴν 550, 563.
Σοφοκλῆς 205.
Σοφονίας צפניה Θεὸς καλύπτει 179, 316.
Σπανίαι 464.
Σπειρᾶ 782, 792.
Σπεύσιππος 206.
σποδὸς ἀπ' οὐρανοῦ 511.
Σπυριδίων ὁ ἅγιος 406.
Σταυρακά 578.
Σταυράκιος βασιλεύς 675. λογοθέτης 663—671. ἄλλος 771, 776.
σταυρός 402, 407, 409, 439, 441, 482, 501, 515, 520, 521, 523, 562, 564, 566, 569, 634, 700, 723, 740, 785, 786.
Στάφυλος 784.
Στενόν 718, 792, 819, 812.
Στέφανος, βασιλεύς 828—850. Βασιλείου 753, πατρ. ΚΠ. 767 — 771. Βούλγαρος 851. Δουκός 802. ἐπίσκοπος Ῥαφίκης 528. μάγιστρος, τῆς Καλομαρίας υἱός 768, 769, 798, 803, 808, 810, 812. μοναχός 651. μονοθελητής 611. πατριάρχης ΚΠ. 829—835. πρωτομάρτυρ, ἡ ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Στεφάνου ἐν τῷ Παλατίῳ 233, 239, 281, 372.
Στούδης, Στούδιος 512.
Στούδιον, τὰ Στουδίου 512, 517, 777, 780, 801, 883.
Στραβορωμανός 899.
Στρατήγη 18.
Στρόβιλος 783, 805.
Στρόγγυλον 655.
Στρύμων 838.
Στυλιανός 763—777, 779.
Στυππιώτης 764, 778.
Σύδιμα 505.
Συκαί 612, 620.
Σύλαιον 615, 649.
Συμβάτιος, ἀδελφὸς Βασιλείου 750. Ἀρμένιος, λογοθέτης 738—746.
σύμβολον τῆς πίστεως 814.
Συμβόλου λιμήν 621.
Συμεών — Σίμων, αἱρεσιάρχης 439, ἀρχιεπ. Ἱερουσ. 339, ἄρχων Βουλγαρίας 771—830. ἀσηκρῆτις 784. Βούλγαρος 831. Θεοδώρου 811. Ἰωάννου 774. Καλουτερκάνος 831. κανικλείου 814, 816. στυλίτης 507.
Τίτος 606.
Σύμμαχος 344.
συμπόσιον Σολομῶντος 139.
Συναγωγή 498.
Συνέπων 361.
Σύνοδος οἰκουμενική, ἡ α' 404—463, 532. β' 473—479, 532. γ' 499, 533. δ' 506, 536. ε' 528—537. ς' 611. ζ' 655. η' 718, ἐν Βλαχέρναις 648. ληστρική 535.
Συράκουσα 588, 759.
Συρία, Σύριος, Σῦρος 8. 9, 11, 12, 37, 38, 140, 144, 257, 261, 270, 275, 518, 621, 648, 655, 657, 859, 861.
Σύρτις 40.
σφαῖρα 516.
Σφίγγες 47.
Σώζων, ὁ ἅγιος 354.
Σωκράτης 205, 263, 265, 266.
Σωμανῖται שומניי 232.
Σώραπις 482.
Σωσθένιον 401.
Σώστρης 11.

T.

Τάκιτος Tacitus 369.
Ταράσιος ὁ ἅγιος 792, πατριάρχης ΚΠ. 664—675.
Τάραχος, ὁ ἅγιος 372, 552.
Τάρσιος, Ταρσίτης, Ταρσός 10, 449, 474, 674, 852.
Ταρταρία, Τάταροι 865.
Τάρταρος 330.
Τατιανός 40, 342, ἐπίσκοπος Ἀλεξ. 453, 605.
Τατζάτης 822.
Ταυρομένιον 757, 780.
Ταῦρος 11, 901.
Τελέριχος 655.
Τελμησεῖς 4, 46.
τελώνια 576.
Τένεδος 850.
τέρατα 554.
Τέρβελις 621, 659.
Τερέβινθος 362.
Τερέντιος, ὁ ἅγιος 481.
τεσσαράκοντα, οἱ ἅγιοι 552.
Τεφρική 755.
Τζάντζης 125, 726, 775.
Τζουδάδερ 520.
Τηβρική 755, 756.
Τιβεριάς 229.
Τιβέριος (I) 229, (II), 552—554. (III) 620, υἱὸς Κώνστα 590, 605. Ἰουστινιανοῦ 625.
Τιβρική 725.
Τίγρις 40, 159.
Τιμόθεος, ὁ ἅγιος 279, 333, 438, ἐπ. Ἀλεξανδρείας 474.
Τιριδάτης 372. 403.
Τίτος 141, 285, 327.
Τμόλος 229.
Τόποι 780.
Τοριγία 757.
Τόρνικος 849, 879.
Τοῦρκοι 567, 725, 772. 830, 840, 844, 853, 858, 861, 886, 902, 908.
Τραϊανός Trajanus 338.
Τραϊανούπολις 339.
Τρίβερις Treveri, 415.
Τρίκκη 480.
τρίκογχον 713, 819.
Τριμιθοῦς 407.
τρισάγιον 499, 515, 517.
Τρισμέγιστος 11.
Τρίτωνες 47.
Τροπαί 757.
τροπάριον 524.
Τροῦλος 708.
Τρύφων 835.
Τρωάς, Τρωϊκά 30, 40, 117.
Τσαυσός 746.
τύπος ὁ βασιλικός 532.
Τύριος, Τύρος צור, πέτρα 11, 18, 146, 193, 216. ἡ σύνοδος 412.
Τύχη 422.
Τωβίας, Τωβίτ טוביה χρηστότης Θεοῦ 159.

Y.

Ὕδρις 556.
ὑπατεία 671.
ὑπαπαντή 524 525.
Ὑπάτιος 528.
Ὑπερβόρειοι 264.
Ὑπόγοτθοι Visigothi 504.
Ὑρκανεία, Ὑρκανία 39, 229, 239.
Ὑρκανός, ἀρχιερεὺς ιδ' 133, 219.

Φ.

Φακεέ פקח ἄνοιγμα 158, 189.
Φακεσίας פקחיה ἀνοίγει θεός 189.
Φαλέκ פלג μερισμός 57, 58.
Φαμενὼν μὴν 229.
Φαναγορία 621.
Φανάροια 605.
Φαράν 611.
Φάρας 549.
Φαραώ פרעה ἀρχηγός 11, 32, 46, 61—81, 121, 709.
Φαργάνος 792, 729..
Φαρές פרץ ἀφορισμός 204.
Φαρισαῖοι, ἀφορισμένοι 243, 216, 219, 262.
Φάρον 812, 842.
Φαῦστα Fausta 428.
Φαῦστος Faustus 275.
Φεβρουάριος, Februarius mensis 17.
Φεβρωνία, ἡ ἁγία, Febronia 372.
Φερεζαῖοι פרזי οἱ κάτω 101.

Digitized by Google

Φερεκύδης 140.
Φῆλιξ Felix 241, πάπας 515.
Φῆστος Festus 279.
Φιλαδελφία 229.
Φιλαδέλφιον 901.
Φιλάρετος 663.
Φιλέντολος 640.
Φιλήμων 751.
Φιλιππήσιοι 607.
Φιλιππικός 554—558, 621—625.
Φίλιππος βασιλεύς Μακεδονίας 181, 226, 325. Ῥωμαίων 358. ὁ διάκονος 233, 336, 361, 517. Ἡρώδου 226, 227. ὕπαρχος 354.
Φιλιππούπολις 358.
Φιλιστιείμ פלשתיים ἀλλόφυλοι 8, 107.
Φιλιστίων 206.
Φιλόθεος, ἀρχ. Ἀντιοχ. 438, 439. πρωτοσπαθάριος 741.
Φιλονίδης, ὁ ἅγιος 372.
Φιλοπάτιον 752.
Φίλων 240, 243—251.
Φιλώτας 28.
Φινεές פנחס στόμα ὄφεως 109, 112, 314.
Φλαβιανὸς Flavianus, ὁ ἅγιος 360, πατριάρχης Ἀντιοχείας 438, 439, 490, ΚΠ. 504—506, 535. ὕπαρχος 487.
Φλέγων 341.
Φλοριανός Florianus 369.
Φλῶρος Florus 618, 664.
Φοίνικες 29.
Φοινίκη 11, 28, 40, 45, 277, 531, 598, 808. πόλις τῆς Λυκίας 589.
Φοῖνιξ 11, 12, 446, 589, 627.
Φορωνεύς 83.
Φραγγία 770, 884.
Φράγγοι 636, 662, 842.
Φρῖξος 783.
Φρύγες, Φρυγία 40, 52, 138, 170, 277, 446, Πακατιανή, Pacata 170.
Φρυγιατικὸς 503.
Φυγέλα 857.
Φωκάδες 861.
Φωκεῖς 784.
Φωκᾶς 558—564, 757.
Φωτεινός 438, 563, 820.
Φώτιος, ὁ ἅγιος 372, πατριάρχης 736—754, 750, 847.

X.

Χαβέρ חבר, συνάπτων, ἐπᾴδων, φαρμακευόμενος 104.
Χαγάνος 553, 614, 621, 639, 648, 819.
Χαδιγᾶ 591.
Χαζαρία 621.
Χάζαρος 621, 648, 772.
Χαλάν כלנה 8.
Χαλδαῖος כשדי κυρτός, 11, 27, 29, 37, 52, 66, 124, 177, 197, 446, 485.
Χαλδία, Χάλδος 753, 822.
Χαλκηδών 506, 536, 537, 565.
Χαλκῆ πύλη τοῦ παλατίου 524. 557, 631, 671, 866.
Χαλκοπρατεῖα, Χαλκοπρατία 498, 510, 633, 740, 814.
Χάμ חם θερμός 7, 11, 53, 156.
Χαμβδᾶς 858.
Χάμερ גמר Κιμμέριοι 39.
Χαμώς כמוש 144, 146, 321.
Χαναάν, Χαναναῖοι כנען ἔμπορος 39—41, 66, 70, 71, 75, 81.
Χαρίτων, ὁ ἅγιος 362.
Χαῤῥάν חרן κεκαυμένη 66, 79, 81.
Χαρσιανός 734, 756.
Χαρσίου πύλη 622, 900,
Χαρτοφύλαξ 753.
Χάρυβδις 43.
Χασέ 806.
Χεβρών חברון τόπος κοινωνίας 132, 340, 400.
χειμῶνες 651, 835.
Χέλσπε 858.
Χελιδονία 721.
Χερσονῖται, Χερσών 590, 619, 621, 624, 774.
Χετταῖος עדני Σιδώνιος, θηρευτής 144 (1 Regg. XI, 5, LXX) גתי Γεθθαῖος 124.
Χεττούρα קטורה ἐνθυμιασμένη 76.
Χῖος 40.
Χιωνία, ἡ ἁγία 371.
Χοδάδ הדד ὀξὺς, θοός 74.
Χοδολαγόμωρ כדר־לעמר 70.
χοροί 438.
Χοσρόης 549, 560—569.
Χοῦς כוש Αἰθίοψ 39.
Χουσαραθέμ כושן־רשעתים Αἰθίοψ ἀσεβής 103.
Χριστοφόρος, γαμβρὸς Βασιλείου 756. Καῖσαρ 654—668, κοιτωνίτης 777, πρωτοβεστιάριος 778, 783. Ῥωμανοῦ 814—838.
Χρύσανθος, ὁ ἅγιος 371.
Χρυσῆ πέτρα 837, πόρτα 625, 646, 669, 726, 784, 803.
Χρυσούπολις 18, 554, 612, 628, 645, 652, 674, 752, 766, 802, 814, 908.
Χρυσόχειρ 755.
Χρωβάτοι 830.
Χωθάρερ כתרות κεφαλίδες, γλυφαί 155.
Χωνάριον 753.
Χώρα, μονὴ 565.
Χωρὸν חרן χώρα τῶν σπηλαίων 203.

Ψ.

Ψάλλοντες 438.
Ψαμάθιος 796.
Ψαματία 796.

Ω.

Ὤατον Ovatum 518.
Ὠβήδ עבד δοῦλος 204.
Ὦγ עוג σιτοποιός 101, 120.
Ὠκεανὸς 48, 49, 54.
Ὠορύφας 736.
Ὤρ הר ὄρος 90.
Ὠρὲβ חרב ξηρὸν ὄρος 105.
Ὠριγένης 29, 343, 345—353, 528.
Ὠρωάστρος — Ζωρόαστρος 52.
Ὡσεὲ הושע σῶσον 179, 189.

ΓΛΩΣΣΑΡΙΟΝ

ΤΩΝ ΠΑΡΑ ΓΕΩΡΓΙΩΙ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΑΡΑ ΤΟΙΣ ΜΕΤ' ΑΥΤΟΝ ΓΡΑΨΑΣΙ ΕΥΡΕΘΕΝΤΩΝ ΚΑΙΝΩΝ Η ΞΕΝΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ.

Primus numerus signat paginas editionis Petropolitanæ quarum seriem in textu grandioribus typis expressimus; secundus lineas ejusdem editionis, quæ, quanquam nostris omnino non respondent, lectori tamen ut quæsita inveniat auxilio erunt.

—

A.

Ἀγαθυνθεί; 675, 14, Leo 203, 22.
ἀγκυλοκοπῶ 685, 3, Leo 278, 3.
ἄγουρος 728, 3, Leo 254, 20 — ἀγαυρός.
ἄγω ἐν 526, 18, 383, 6, 456, 9, κτλ.
ἀδελφοποίησις 727, 5, Leo 234, 2. (ἀδικητής Leo 94, 7.)
ἀδνούμιον adnumeratio — ῥόγα 817, 16, Leo 305, 1.
αἰλάμ אלם πρόναος 155 Nota.
αἱματεκχυσία 797, 4, Leo 287, 2.
αἱρετίζομαι 5, 14, Leo 85, 14.
αἰχμαλωσία 760, 14, Leo 258, 4, κτλ.
ἀκονίζω acuo 886, 4.
ἀκούβιτος accubitor 639, 8, Leo 179, 18, 723, 7, Leo 230, 5, 763, 2, Leo 259, 20.
ἀκυβέρνητος 678, 24, Leo 206, 17.
ἀλλάγιον 791, 8, Leo 282, 17, 806, 10, 14, Leo 294, 12, 15.
ἀλλάσσω 706, 2, Leo 219, 6.
ἀλληλούϊα הללויה αἰνεῖτε Θεόν 277, 17.
ἄμβων (ἀνάθημα) 517, 13, 645, 18, 649, 9, Leo 185, 10 κτλ.
ἄμερ אביר μετέωρος 721, 19. —722, 6. Leo 229, 11 — 15 752, 12, Leo 238, 19.
ἀμερουμνῆς 706, 2, Leo 219, 6, 712, 21 — 713, 17, Leo 224, 5 — 225, 5, 790, 4, Leo 281, 17.
ἀμηράδης 889, 28.
ἀμῆρας 805, 19, Leo 294, 4, 834, 7, Leo 318, 1, 838, 9. εἰς

Digitized by Google

ἀμήχανον περιστῆναι 815, 8, Leo 303, 1.
ἀμφοτεροδέξιος 103, 22, Leo 27, 21, 22.
ἀναγορεύω εἰς 524, 12, Leo 123, 9.
ἀνάγω ἐν 548, 23, Leo 132, 1; 767, 8, Leo 263, 18, 846, 9, Leo 326, 19.
(ἀναδρομὴ σώματος Leo 101, 3, 125, 11, 137, 3, 143, 12).
(ἀναιρέτης Leo 159, 9).
ἀναιρήσωσιν 731, 12, Leo 237, 15.
ἀνακάμπτω ἐν 630, 2, Leo 174, 11.
ἀνακατωνέω 860, 13.
ἀνακομίζω ἐν 654, 11, Leo 188, 11.
ἀναμεταξὺ 614, 28, Leo 160, 21, 731, 5, Leo 237, 9.
ἀναρμώτατος inermis 868, 25, 870, 16, 889, 20.
(ἀναρριχᾶναι Leo 128, 11).
ἀνασκάπτω 627, 5, Leo 127, 12.
(ἀναφέρω ἐν Leo 96, 11).
ἀναφορά 729, 12, 18, Leo 236, 1, 7.
ἀναχρίομαι 708, 3, Leo 221, 17.
ἀνδρομανία 333, 7, Leo 65, 14.
ἀνέρχομαι ἐν 516, 20, 517, 13 κτλ.
ἀννώνα annona 770, 6, Leo 265, 20.
ἀνταίρω 462, 7, Leo 110, 10 κτλ.
ἀνταρσία 556, 25, Leo 140, 1 κτλ.
ἀντάρτης 638, 20, Leo 179, 11 κτλ.
(ἀνταρχέω Leo 78, 1).
ἀντιδηλόω 659, 6, Leo 190, 14.
ἀντιπεράω 637, 5, Leo 178, 272, 5, 8, Leo 183, 6 κτλ.
ἀντιπρόσωπος 846, 15, Leo 327, 1.
ἀπάγω ἐν 560, 17, 627, 23, Leo 172, 18 κτλ.
ἀπαθείας λόγος 523, 2, 627, 54, Leo 172, 19, 628, 22, Leo 173, 13, 655, 8, Leo 189, 9, 671 Nota; 674, 3, Leo 202, 20, 704, 11, Leo 217, 4, 705, 26, 27, Leo 218, 22, 722, 9, Leo 229, 17.
(ἀπαραγνώστως Leo 110, 5).
ἀπασχολέω 5, 5, Leo 8, 8.
(ἀπέθετο — ἀπετέθη Leo 288, 6 — ἀπέθεντο 798, 18).
ἀπελάτης 749, 18, 753, 12, Leo 253, 22.
ἀπέρχομαι ἐν 469, 24, 478, 24, 590, 2, 667, 26, Leo 197, 21 κτλ.
(ἀπληκ. cod. Leo 244, 3), 905, 3, 25.
ἀπλικεύω applico, castrametor 740, 15.
ἀποδίδωμί τινά τι 399 Nota.
ἀποδρᾶν ἐν Leo 85, 11.
(ἀπὸ ὥραν Leo 232, 18 — ἀπὸ ὥρας 725, 24).
ἀποκαθίστημι (Leo 99, 5, 102, 11) 702, 8, Leo 215, 8.
ἀποκομίζω ἐν 489, 5, 512, 22.
ἀποκοπή 712, 4.
ἀπόκτω περί τινος 712 1, Leo 223, 11.
ἀποκρισιάριος 655, 2, Leo 188, 22.
ἀπολύω ἐν 336, 1.
(ἀπομερισμός Leo 107, 15).
ἀποπλέων ἐν 589, 19.
ἀποστέλλω — ἀποστέλλομαι 376, 21, ἐν 199, 6, 3, 468, 7, 606, 6, Leo 112, 13, κτλ.
ἀπὸ σηκρῆτις 664, 7, Leo 195, 11, 676, 2.
ἀποσυνωψίζω 764, 1, Leo 260, 19; 786, 15, Leo 278, 18.
ἀποσφενδονέω 777, 2, Leo 271, 11.
ἀποσχίζω (Leo 77, 2), 669, 5, Leo 198, 4.
ἀποτάσσομαι 635, 7, Leo 177, 1.
ἀποτέλεσμα 793, 12, Leo 196, 16, 677, 20, Leo 205, 13.
(ἀπώγων Leo 193, 3).
ἀργυροπράτης 520, 20, Leo 121, 20.
(ἀρειανίζω Leo 91, 19).
(ἀριστόδειπνον Leo 128, 9).
ἄρκλα arcus 856, 6, Leo 319, 10.
ἁρμαμεντάριον, ἁρμάμεντον armamentarium, armamentum 654, 9, Leo 188, 8, 662, 18.
(ἁρματούριον id. Leo 170, 18 et Cod.)
ἁρματόω armo 871, 16.
ἁρματωμένος armatus 864, 6, 868, 25, 889, 16, 19.
ἅρμενα vela 857 Nota.
ἀρρενοφθόρος 541, 9, Leo 128, 17.
ἀσαλπιγκτὶ 655, 5, Leo 189, 1.
ἀσηκρητεῖον 729, 12, Leo 236, 1.
ἀσηκρῆτις a secretis 743, 14, Leo 246, 6; 744, 14, Leo 247, 3, 784, 10, 13, 25, (πρωτασ. Leo 277, 13 — α' ἀση.), 800, 7, Leo 289, 9, 802, 7, Leo 291, 4.
ἀσκητήριον 557, 14, Leo 140, 15.
(ἀσύμβουλος Leo 132, 12).
αὐγουστάλιος augustalis 472, 26, 561 Nota.
αὐτοκρατορέω 731, 12, Leo 237, 7.
αὐτοκρατορία imperium 720, 18; *anniversarius initii imperii* 786, 16, Leo 279, 2.
(ἀφιλάργυρος Leo 206, 6.

B.

Βάγιλλος bagilus 875, 15.
βάϊον 707, 23, Leo 226, 6.
βάλλω ἐν 197, 11, 20, 669, 25, Leo 99, 6, 766, 8, Leo 262, 18.
βαρηθεὶς ὑπὸ νόσου 552 Nota, Leo 235, 8, 804, 8, ἐκ ν. 716, 30.
(βαρυνθεῖσα νόσος 227, 20, 293, 3).
βασιλεοπάτωρ 771, 2, Leo 266, 13, 813, 8, Leo 301, 3.
βεβαιόω — πληροφορέω 703, 15, Leo 216, 6.
(βέμβρανα membrana Leo 89, 2).
βένετος venetus 528, 8, 552, Nota 617, 25, 707, 24, Leo 221, 8, 747, 4, Leo 249, 6.
βεργίν, virga 886, 4.
βεστιάριον vestiarium 759, 3, Leo 257, 10, 760, 3, Leo 257, 15, 812, 24, Leo 300, 16.
βίγλα vigilia 667, 1, Leo 196, 21, 703, 8, Leo 216, 2; 730, 1; Leo 236, 12, 747, 6, Leo 249, 8; 758, 20, Leo 256, 17, 778, 18, 804, 18, 870, 25—27.
βιώσας — ζήσας 541, 10, Leo 69, 10.
(βομβών Leo 166, 14).
βουβών 539, 18, 620, 12.
βουκελλάριος bucellarius 725, 8, Leo 230, 6, 735, 8, Leo 238, 21, 853, 13.
βούκινον buccinum 871, 19, 899, 14.
βουνευρέω 714, 16, Leo 226, 9.

Γ.

γαλέα 857 Nota.
γαμβρὸς εἰς (Leo 115, 18), 702, 19, Leo 215, 10, 703, 23, Leo 216, 13, 724, 13.
γαυροῦμαι 707, 19, Leo 221, 2.
(γεγραμμισμένος Leo 87, 15).
(γενέσιος Leo 249, 7).
γενικὸς, λογοθέτης, præfectus ærarii 671, 17, Leo 200, 18, 741, 10, Leo 244, 16.
γιγαντᾶος 8, 12, 525, 11—γιγαντογενής Leo 15, 5, 124, 3.
γληττόνω — ἀπαλάττομαι 859, 5, 870, 6, 23, 877, 20, 879, 18, 22, 23, 907, 17.
γλωσσόκομον κυπαρίσσινον 766, 8, Leo 262, 20.
γλωσσοκοπέω 668, 18, Leo 198, 13.
γλωσσοτομέω 588, 4, Leo 156, 16.
γουνάριον pelliceorum taberna 838, 16, Leo 321, 7, 742, 3, Leo 245, 3, 752, 1, Leo 252, 21.

Δ.

δαρμὸς 851, 14, Leo 330, 21.
(δεκαπέμπτη Leo 325, 11, δεκατετάρτη 323, 8).
δεξιολαβηθείς 631, 8, Leo 175, 12.
δέχομαι — κελεύομαι 773, 17, Leo 268, 17.
(δηλοποιέω Leo 108, 11 — δηλόω 501, 6).
δήμαρχος 743, 15.
δῆμος 743, 15.
διαδεχθῆναι 764, 10, Leo 261, 4.
διακινήσιμος ἡμέρα 752, 9, Leo 238, 6.
διακινήσων 706, 31, Leo 220, 9.
διακομίζω ἐν 481, 6.
διαλαλέω δημηγορίαν 794, 17, Leo 285, 7.
διαλαλία 624, 24, Leo 170, 3.
(διαλιχμάομαι Leo 93, 8).
(διαπατέω Leo 95, 5 — πατέω)
διαπεράω ἐν 504, 12, Leo 110, 3; 742, 3, Leo 245, 3, 752, 1, Leo 252, 21. πρὸς 806, 16, Leo 294, 16.
διασώζομαι ἐν 645, 25, Leo 183, 5 κτλ.
διαφεύγω ἐν 823, 1, Leo 309, 1.
(διαφωνέω Leo 37, 6).
διαχαυνόω 781, 14, Leo 275, 12.
διβιτήσιον divitissima? 744, 7 — διβυτίσιον Leo 246, 19.
δίδωμι — πλήττω 280, 20, 726, 21, Leo 233, 19; 742, 6, Leo 245, 4; 749, 17, Leo 251, 9; 781, 12, Leo 275, 10, 782, 3, Leo 275, 19.
δικατοχρισία 617, 1, Leo 165, 19.

Digitized by Google

(διμοιρία Leo 99, 13).
διοικέω 563, 19, 29, 771, 16, Leo 257, 3.
διοκλάζω 756 Nota.
δομέστικος domesticus ἀνατολῆς καὶ δύσεως 499, 13, Leo 109, 19, τῶν ἰκανάτων 764, 15, Leo 261, 9, 807, 2. τῶν σχολῶν scholarum 797, 12, Leo 220, 18; 764, 8, Leo 261, 2; 710, 10, 731, 3, Leo 237, 8, 732, 6, Leo 238, 2.
δουλεύω τοὺς ἵππους curo equos 727, 10, Leo 234, 16.
δοὺξ,dux 464, 5, 465, 12, 703, 27, Leo 216, 16; 770, 9, Leo 266, 1, 787, 2, Leo 278, 14, 188, 21, Leo 280, 18.
δρουγγάριος præfectus drungi, globi militum, τῆς βίγλας vide βίγλα, Κιβυρραιωτῶν 620, 2, Leo 166, 12. τοῦ πλωΐμου 771, 19, 783, 5. τῶν πλωΐμων 780, 20, Leo 274, 18, 807, 21, Leo 276, 19.
(δύο δύο Leo 11, 18).

E.

Ἐὰν παρέξετε 706, 25, Leo 220, 3.
ἑβδομαδάριον 817, 22, ἑβδομάριος Leo 305, 7.
ἔγγραφον 745, 7.
ἐγκλίνιος 655, 22, Leo 189, 16.
ἐδικὸς,συγγενής 887,16,901,13.
ἔδικτον edictum 460, 1, 3.
(ἐδιώκει Leo 109, 13).
(εἴδη Leo 121, 21 — σκεύη).
εἰπὼν τινα — ἐρωτῶν τινά 786, 12, Leo 268, 21, εἰς — ἐν 755, 6.
εἰσάγω ἐν (Leo 98, 3), 728, 21, 744, 5, Leo 246, 18 κτλ.
εἰσέρχομαι εἰς τινὰ 729, 15, Leo 236, 3, 739, 59, Leo 243, 2, 777, 18, 20, Leo 272, 5, 6; 823, 2, Leo 309, 2. ἐν 362, 16, 478, 5, 503, 15, 523, 15, 559, 22. (Leo 142, 23 εἰς), 577, 24, 610, 16, 612, 22, 616, 10, (Leo 164, 3 εἰς 651, 28, 654, 16, Leo 188, 14, κτλ.
εἰσκομίζω ἐν 647, 24, Leo 184, 20.
ἐκλήπτωρ φόρων 627, 10, Leo 172, 6, 173, 15.
ἐκπέμπω ἐν 814, 1, Leo 301, 18.
ἐκπεφευγότων 737, 8 — ἐκπεφυγότων Leo 241, 11.
ἐκπροικίζω 526, 13, Leo 125, 4.
ἐκπροσωπέω 545, 6, Leo 182, 12.
ἐκταγὴ 617, 18, Leo 164, 12.
(ἐκτὸς παιδείας Leo 113, 14).
ἐκχόϊσμα 759, 9, Leo 257, 8.
ἐκχύννομαι 657, 3, Leo 203, 13.
ἐλάτης 800, 25, Leo 290, 3.
Ἑλλαδικός 763, 12, 771, 11, Leo 266, 22.
ἐμβαίνω ἐν 472, 11.
ἔμπρακτος 729, 14, Leo 236, 2.
ἔμφοβος 523, 21, Leo 122, 9.
ἔπαρχος 745, 12.
(ἐπαρῶντο Leo 201, 10 — ἐπηρῶντο 672, 11).
ἐπιάγουρος 727, 19, Leo 234, 14.
ἐπιμελοῦμαί τι 617, 12, Leo 164, 5.
(ἐπίξανθος Leo 96, 6).
ἐνδομυχέω 739, 9, Leo 243, 6.
ἐνδυτὴ 797, 12, Leo 287, 10.
ἐνέχω τινί 735, 8, Leo 240, 7.
ἐνστησάμενος ἀνδραγαθίας 710, 26, Leo 222, 17.
ἐνυπόγραφος λόγος 704, 26, Leo 217, 16, 706, 4, Leo 219, 7, 790, 6, 10, Leo 281, 19, 22, 806, 18, Leo 294, 18.
ἐξαθυδίζω 638, 5, Leo 178, 22.
(ἐξαθέσμως Leo 157, 12).
ἔξαρχος 770, 9.
ἐξέρχομαι ἐν 570, 22, 644, 25, Leo 182, 5 κτλ.
ἐξεώσας (Leo 209, 14), 775, 17, Leo 270, 7.
ἐξκούβιτος excubitus 552 Nota, 690, 22, 800, 24, Leo 289, 25, 807, 2, Leo 295, 2, 853, 12.
ἐξκουβίτωρ 524, 11, Leo 65, 16, 668, 23, Leo 198, 18 κτλ.
ἐξωθέω ἐν 753, 7, Leo 253, 18.
ἐπιῤῥιπτάριον 803, 15, Leo 292, 10.
(ἐπισκοπὴ Leo 103, 13).
(ἐπιτυγχάνω τιμωρίαν Leo 76, 17).
(ἐρειπίζω — κατερειπόω 340, 14).
ἔρχομαι, ἐν Leo 65, 17 — πρὸς 333. 19, 356, 2, Leo 88, 1, 466, 11, κτλ.
(ἐτέθνηκεν Leo 327, 6).
Εὐαγγελισμὸς 740, 2.
(εὐμετάγωγος 110, 4).
εὐνοῦχος 780, 14, Leo 274, 13.
(εὐπεριστροφος 125, 12).
Εὔφορμος — εὔμορφος 904, 1.
ἐφαπλόω 823, 2, Leo 309, 2.
ἕως τὰ 670, 1, Leo 199, 10.

Z.

Ζαύτζας bajulus, tchautch 765, 18, Leo 265, 15—771, 1, Leo 266, 13, 779, 9, Leo 274, 3, 780, 1.
ζῶδον 724, 29, Leo 231, 11, 754, 7, Leo 254, 13, 797, Leo 207, 11.

H.

(Ἤκασι Leo 98, 6).
ἡλιακός 776, 19, Leo 271, 7, 810, 13. Leo 298, 7.

Θ.

Θανατικόν 538, 2, Leo 127, 17, 621, 11, Leo 167, 2, 648, 10, Leo 185, 3.
θαῤῥέω 472, 1, 522, 8, 572, 5, 777, 15, 18, 18, Leo 273, 1, 4, 5, 899, 30.
(θαυματούργημα Leo 103, 3).
θεάφιον—θειάφιον, θεῖον 746, 2.
θέκελ תקל ἐτίμησε 195, 27.
θέμα 645, 7, Leo 182, 13, 659, 4, Leo 190, 11, 660, 15, Leo 192, 8, 740, 14, Leo 244, 2, κτλ.
(θεματίζω, θεμάτιον Leo 89, 22, 25).
θεῶμαι, spectandum præbeo 791, 9 Nota.
θνῆσις 538, 16, Leo 127, 23.
θύραι ἁγίαι 743, 11, Leo 246, 3.

I.

ἱκανάτος v. δομέστικος.
ἱκανούσθω σοι 676, 12, Leo 204, 6.
(ἱματοφύλαξ Leo 37, 8).
ἰνδικτιών, indictio 743, 7, Leo 249, 5, 805, 14, Leo 293, 20, κτλ.
Ἰουνίωρ junior 355, 6.
ἵστημι ἐν 778, 23, Leo 273, 7.

K

Καβαλάριος caballarius 870, 1, 871, 18, 903, 41.
καβαλικεύω caballicor 862. 18, 889, 19.
καβαλίναι caballina 669, 25, Leo 199, 6.
Καβαλίνος 643, 3, 746, 9, Leo 248, 16.
καβαλλαρικός caballaricus (Leo 161, 14), 626, 4, Leo 172, 3.
κάγκελον cancellum 630, 16, Leo 175, 1.
καθολικὴ ἐκκλησία 761, 1, Leo 258, 9.
καθολικὸς βασιλεύς 3, 25.
καθοσίωσις 849, 10, Leo 329, 5.
Καῖσαρ Cæsar 212, 17, κτλ.
(κακὰ Leo 286, 13—κακῶς 796, 12).
κακοπιστία 590, 9, Leo 153, 20.
καλίγιον caliga 520, 14, (Leo 121, 1 καλήγιον).
καλογεραία 901, 8.
καμάρα camara 667, 19, Leo 197, 15, 716, 31, Leo 227, 21.
(καμαροειδῶς Leo 114, 19.
κανίκλειον canistrum, canistellum 729, 6, 792, 9, 814, 15, Leo 302, 8.
κανίκλειος 718, 1, Leo 228, 15, (283, 9), 805, 17, 854, 12 — κανίκλης Leo 235, 17, 294, 1.
κανίσκιον 785 Nota.
καράβιον 789, 6, Leo 281, 1, 2.
κασίδιον casida, cassis 867, 13.
κάσταλδος castaldus, guastaldus, castri præfectus 614, 21, Leo 160, 24.
καστέλλιον castellum 655, 24, Leo 189, 18, 820, 11, Leo 307, 4, 823, 1, Leo 309, 1.
κάστρον castrum 607, 5, 660, 15, Leo 192, 8 κτλ.
καταβάσιον 778, 22, Leo 273, 7.
καταλαμβάνω ἐν 645, 11, Leo 182, 17, 740, 14, Leo 244, 2; 814, 12, Leo 302, 5. τὴν βασιλεύουσαν 800, 2, Leo 289, 4, τὴν ΚΠ. 802, 21, Leo 291, 16.
καταπτωθῆναι 636, 16, — πτωθῆναι Leo 180, 11.
(κατασκευάζω εἰς Leo 104, 5).
καταφεύγω ἐν 627, 15, Leo 127, 10.
κατεάξας 760, 9, Leo 257, 21.
κατέαξε 751, 2, Leo 252, 4.
κατεπαίρομαι 808, 15, Leo 296, 12.
κατέρχομαι ἐν 10, 22, 621, 16, (Leo 161, 16 ἀπερ. ἐν) 674, 1, Leo 202, 18, 817, 6, Leo 299, 3.
κατηγορέω εἰς 763, 3, Leo 260, 2, πρὸς 764, 9, Leo 261, 3.
(κατηχουμένος Leo 103, 6).
κατοῦνα 906, 24.
(κατοφρονοῦμαι Leo 65, 19).
καῦκος — καύκαλις, βαύκαλις, bucalis 562, 12.
καυλοτομέω 541, 10, καυλοτομώω Leo 128, 18.
κελλίον cella 501, 18, 778, 4, 8, Leo 272, 13, 17.

Digitized by Google

κεντηνάριον centenarium 399 Nota, 801, 10, Leo 108, 15.
κεράσαι τὸν βασιλέα 793, 1, Leo 283, 19.
κεφαλή 712, 24, Leo 224, 7, 725, 10, Leo 232, 4, 772, 16, Leo 267, 19, 783, 11, Leo 277, 3, 788, 19, Leo 280, 16.
κηροπωλεῖον 838, 15, Leo 321, 7.
κηρός cereus, 766, 5, Leo 266, 18.
κηρουλαρεῖον cerulariorum habitatio 794, 18, Leo 285, 4.
κιγκλίς, cancellus 478, 14.
κιστέρνα, cisterna 192, 3, 517, 26, 634, 5, 710, 28, Leo 222, 19.
κιτατόριον citatorium 626, 17, Leo 171, 14.
κλεισούρα 705, 22, Leo 218, 19.
κλεισουριάρχης 618 Nota.
κλητόριον 780, 2, Leo 274, 4, 787, 20, Leo 279, 21, 793, 1, Leo 283, 19.
κλιματὴρ — κίνδυνος 229 Nota, Leo 58, 19, 370, 10, Leo 80, 21. (κοιαίστωρ quæstor Leo 115, 7, 216, 9, 268, 3).
κοιέστωρ 513, 4, 777, 25.
κοιεστώριον quæstorium 667, 22, Leo 197, 18.
κοινωνέω 558, 7, Leo 141, 9, 735, 19, Leo 240, 8.
κοιτωνίτης 737, 19, Leo 241, 22. 749, 7, 751, 15, 793, 4, Leo 283, 2.
κολωνία colonia 607, 25.
κόμης comes 725, 8, Leo 232, 734, 4, Leo 239, 2. ἐξκουβίτων 524, 11, 552 Nota. τοῦ Ὀψικίου 745, 1, Leo 247, 13, τοῦ στάβλου 711, 19, Leo 223, 3, 816, 3, Leo 303, 21. τῶν φοιδηράτων 501, 11, Leo 108, 17.
κομμερκεύω commercior 771, 16, Leo 267, 3.
κοντά — πλησίον 904, 5.
κονταράτος contoarmatus 871, 18.
κοντάριον 888, 23.
κοντάριος 889, 21.
κορβονᾶς קרבן προσφορά 225.
κορμὶν corpus 861, 26 κτλ.
κόρος כר 139, 21.
κόρτη cortina, aulæum, velum e corio factum (Isidorus, origg. XIX. 26) 400, 2, 741, 15, Leo 244, 20.
κόσμησις 791, 9, Leo 282, 19.
κοσμικὰ 793, 1, Leo 283, 19.
κοσμικὴ συντέλεια 788, 16, Leo 280, 12.
κουβικουλαρια cubicularia 669, 3, Leo 198, 23.
κουβικουλάριος cubicularius 344, 22, 660, 9, Leo 192, 1, 777, 14, Leo 271, 2, 784, 5, Leo 277, 9.
κουβούκλειον cubiculum 778, 23, Leo 275, 9.
κουράτωρ curator 815, 20, Leo 303, 12.
κουρατωρία curatoria provincia 616, 9, 835, 4, Leo 318, 11.
κουρεύω 901, 7.
κουροπαλάτης curator palatii 648, 16, Leo 130, 18, 677, 23, Leo 205, 14, 751, 18, Leo 257, 21, 858, 10.
κουρσεύω, curso, prædor 128, 16, Leo 235, 8, 765, 4, Leo 261, 17, 867, 27, 872, 1, 905, 24.
κοῦρσος cursus, præda, 857 Nota, 904, 25.
κουρτέσης curti conveniens 873, 21.
κρά, crās 423, 1, 2.
κρεμυδόπωλος, χρεμύδας πωλῶν 905, 20.
κρύφα 789, 6, Leo 280, 23.
κυαι[έ]στωρ 773, 2, 5.
κυέστωρ 703, 11, 19.
κυιντίλιος quintilis 214, 6.
κυνήγιον 748, 6, 856 Nota.
κῦρι 769, 15, Leo 265, 9.
κυρίως 738, 9.
κυροῦ 782, 10.
κῶδιξ codex 518, 16, 17, Leo 120, 9.

Λ.

Λαμβάνω — πλήσσομαι 514, 14, Leo 118, 10, 590, 15, Leo 150, 2, 782, 19, Leo 276, 11.
λαληθεὶς 809, 6, Leo 297, 3. (λανθάνω ἐμπῆσαι Leo 19, 17).
λεγεών legio 343, 10, 15, Leo 70, 15, 20. (λεκτίκιον lectica Leo 109, 5).
λῆξις pars 692, 9.
λιηρωδέω 529, 1, Leo 127, 9.
λιβάδιον 744, 15, Leo 247, 5.
λίβελλος libellus 528, 19.
λικμάομαι 444, 14, Leo 93, 20.
λογοθέτης 517, 12, 730, 2, Leo 236, 16.
γενικός 758, 22, Leo 256, 18. τοῦ δρόμου 705, 13, Leo 218, 10, 717, 3, Leo 228, 1, 718, 1, Leo 228, 16, 738, 19, Leo 242, 17, 744, 23, Leo 247, 13, 776, 1, Leo 263, 8, 788, 18, Leo 280, 15.
λόγῳ, τῶν ἐκκλησιῶν 400 Nota, Leo 88, 24.
λοῦσμα 758, 22, Leo 256, 18.
λωβός λεπρός 340, 16, Leo 69, 4.
λωρίκιον lorum 761, 13, Leo 258, 17.
λῶρος 703, 1.

Μ.

μαγαρίζω מגר מכר 790, 20, Leo 282, 10.
μαγγανεία — μαγεία 449, 14.
μάγγανον 652, 24, Leo 187, 15, 815, 20, Leo 303, 12, 823, 3, Leo 309, 3, 879, 900, 17.
μαγιστριανός magistrianus 558, 24, Leo 141, 24.
μάγιστρος magister 503, 6, 522, 17, etc.
μαγκλάβιον Leo 223, 16.
μαγλάβιον 712, 8, 746, 15, Leo 248, 22, μαγγλαβόν 819, 17.
μαϊουμᾶς Majuma 660, 3, Leo 191, 18.
μακέλλης macellarius 510, 26, Leo 113, 11 (μακελ-).
μάκελλον macellum 445, 13.
μανδήλιον mantile 669, 25 — μαντίλιον Leo 199, 6.
μανδάτον mandatum 870, 24, 903, 28, 904, 27 (μαντ. cod.).
μανδριάρχης 708, 13.
μανὴ מנא ἐμέτρησε 195, 27.
μανσούρ מנזר ἀλλογενὴς 639, 12, Leo 179, 21, 651, 5.
μάρμαρος marmor 734, 16, Leo 259, 11, 759, 21, Leo 257, 11.
ματαιόω 650, 12, Leo 186, 3.
μαφόριον 825 Nota.
μεγιστᾶνες 733, 14, 810, 9. μεγίστανοι 565, 15, μεγίσταν Leo 140, 21), 38, 18, 298, 4. (μελίθριξ Leo 107, 3).
μεμβράνα membrana 400 Nota.
μένω εἰς 792, 2, Leo 283, 2.
μερεντίζω — μεσημβρίζω 625, 4.
μεσοπεντηκοστή 781, 9, Leo 275, 7.
μεστόνω — εἰς ἡλικίαν ἥκω 885, 8.
μετὰ τοῦ ξίφους 749, 17, Leo 245, 5.
μεταθέσιμον 626, 17, Leo 171, 14.
μετακομίζω ἐν 481, 10, 501, 1, 675, 19, Leo 204, 5.
μετοικίζω ἐν 716, 20.
μετόχιον 759, 4, Leo 256, 21. (μέχρι τὸν ὑπὸ γαστέρα Leo 526, 24).
μησουράτωρ mensurator 756 Nota.
μητάριον metarius 793 Nota, μητατόριον 787, 13, Leo 279, 15.
μητατώριον 793, 9, Leo 284, 4. (μιλιαρήσιον, duodecima pars solidi, militum stipendium Leo 149, 16).
μιλιαρίσιον 636, 19, Leo 180, 4, 778, 14, Leo 272, 22.
μίλιον milliarium 138, 2, 191, 26, 652, 5, Leo 186, 23, 653, 16, 657, 22, Leo 197, 18, 745, 13, Leo 248, 2.
μνημοράλιος 518, 27, Leo 120, 20.
μόδιον 862, 9.
μόδιος modius 400, 13, 482, 9, 616, 8, Leo 183, 12, 853, 11, 857, 17, 858, 1.
μόλος molus 561, 21, Leo 144, 15.
μονοστράτηγος 732, 7, Leo 238, 4, 757 Nota, Leo 238, 4.
μουλκτεύω, mulcto 853, 13.
μυστικός 779, 18, Leo 275, 23

Ν.

(Νεκρότης Leo 3, 6).
νηστευτής 553 Nota, Leo 136, 19.
νῖκος 655, 5, Leo 189, 1.
(νοσῶ τὴν πλάνην Leo 19, 12).
νοτάριος; notarius 609, 26, 793, 7, Leo 284, 2. τῆς ὑπουργίας 816, 2, Leo 303, 18; 818, 21, Leo 305, 17. τοῦ εἰδικοῦ 819, 2, Leo 305, 19.
νουβελήσιμος ν. νωβ.
νύμφη nurus 735, 14, Leo 240, 3.
νυμφοστολῶ 700, 4, Leo 213, 10.
νωβελήσιμος, νωβελίσιμος nobilissimus 654, 14, 659, 16, Leo 191, 3; 662, 2, Leo 193, 3; 906, 13, 908, 2.
νῶναι nonæ 442, 3.

Digitized by Google

Ξ.

Ξηρόκερκος (ξυλόκερκος?) circus siccus, ligneus 518, 2.
ξυλή 627, 3, Leo 172, 1.
(ξυλόκερκος circus ligneus).

Ο.

Οἰκονόμος Ἐν τῇ Μεγάλῃ ἐκκλησία 758, 10, 759, 17, Leo 257, 8.
ὅλος — πᾶς 774, 11, Leo 260, 10.
(ὄντος ἐπονομαζομένου Leo 309, 7).
ὀξυπαθέω 613, 10, Leo 161, 12.
ὀπισθάγκωνα 513, 5, Leo 115, 12.
(ὀρεγόμενος τῷ ἀξιώματι Leo 271, 22, τοῦ ἀξιώματος 777, 14).
ὀρθομαρμάρωσις 673, 17, Leo 202, 14.
ὀρνατούριον ornaturium? 625, 15.
ὀροφανῆ τμήματα 652, 12, Leo 187, 5.
οὐζὴρ 790, 17, Leo 282, 7.
(οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ Leo 144, 16).
ὀφφικιάλιος officialis 776, 13, Leo 271, 4.
ὀφφίκιον officium 905, 16, 23.
ὄψιδες obsides 772, 17 — ὄμηροι Leo 267, 20.
ὀψίκιον 616 Nota, 644, 26, Leo 182, 6, 711, 21, Leo 223, 4.

Π.

Παγκόσμιος 538, 20, Leo 128, 3.
πάκτα pacta 399 Nota, 501, 8, 15, Leo 108, 11, 21; 613, 20, Leo 16, 21; 614, 10, Leo 160, 14; 630, 20, Leo 180, 4, 669, 24, 27; Leo 199, 5, 7, 678, 21, Leo 206, 15; 831, 6.
παλάτι 869, 27, 873, 19, 902, 11.
παλάτιον palatium 400, 1, 503, 15, 514, 2, κτλ. 874, 12.
πάλλιον pallium 283 Nota.
παπᾶς papa 796, 11, 286, 12 — παπίας 660, 8, Leo 191, 23; 691, 7, Leo 210, 13; 722, 20, 730, 5, Leo 236, 19; 751, 6, 10, Leo 252, 8, 12. Ῥώμης 495, 10.
παραγίνομαι ἐν 559, 13 (εἰς Leo 142, 14).
παραδυναστεύων 671, 14, Leo 200, 16; 775, 5, Leo 269, 18.
παρακοιμώμενος 738, 20, Leo 235, 11, 737, 11, Leo 241, 15; 738, 5, Leo 242, 4, 740, 5, 16, 743, 8.
παραλύω ἐκδικούμενα 5, 20, 25, Leo 7, 10, 19, 23.
παραμυθέομαι ὄμβρῳ 353, 12, Leo 70, 17.
παραπέμπω ἐν 858, 4.
παραστάσιμος 239 Nota, Leo 58, 23.
πασχάζω 653, 4.
πατέω στολήν 453, 1.
πατριαιότης 755 Nota.
πεζῇ τε καὶ πλωΐ 651, 21.
πεζοπορέομαι 652, 8, Leo 187, 3.
πεζούλιον — πεζαύλιον? exedra 726, 12, Leo 233, 13.
πελέκανος sculptor 905, 21.
πέμπω ἐν 454, 4, 633, 16.
πενταγέφυρα 548, 11, Leo 130, 14.
πεποίηκαν Leo 290, 22 — πεποιήκασι 802, 2.
(περιορισάμενος ὢν Leo 287, 17 — περιωρισμένος ὤν 798, 2).
περιούσιος λαὸς 616, 7, Leo 163, 4.
περίτειχος Leo 48, 7).
περνάω — περάω 861, 18.
πέρνω — παραλαμβάνω 904, 30.
πηγαίνω 900, 24?
πιάζω, πιάνω καταλαμβάνω 858 Nota.
πιγκέρνης pincerna 851, 5, Leo 330, 14.
πίνω εἰς 776, 21, Leo 204, 24.
πίπτω ἐν 553 Nota, Leo 136, 6; 558, 10, Leo 141, 11.
πιττάκιον breve 778, 29, Leo 273, 5, 793 Nota, 794, 2, Leo 284, 5.
πλαγιάζω 501, 13.
πλείονα τὸν χρυσὸν κατεβάλετο 677, 1 (πλειόνως χ. κ. Leo 205, 6).
πλησίον τὴν ἀτέλην 760 Nota.
πλωΐ τε καὶ πεζῇ 653, 22, Leo 187, 21.
ποδαλγός 343, 21, Leo 71, 5.
ποιέω — δείκνυμι 565, 3, Leo 148, 9, ἀπὸ ὄψεως 763, 19, Leo 260, 16, εἰς 668, 13, (ἐν αἰχμαλωσίᾳ Leo 233, 6). ἐν τῷ οἴκῳ 786, 14, Leo 279, 4. ἐν τῷ πατριαρχείῳ 767, 12, Leo 263, 12.
ποιναλέω punio 668, 21 — ποιναλίζω Leo 198, 6.
ποινή pœna 796, 2, Leo 286, 4.
πολυκάνδηλον 701, 1, 4, Leo 214, 10, 13, 791, 14, Leo 275, 11, 797, 12, Leo 287, 10.
πολυολίδορος 793, 5, Leo 284, 1.
πουλίν pullus 867, 29.
πόρτα porta 516, 24, 517, 2, 620, 17, Leo 166, 18 κτλ.
πραΐδα præda 853, 10, 15.
πραιδεύω prædor 498, 3, Leo 105, 9; 517, 3, Leo 118, 21; Leo 172, 15.
πραιπόσιτος præpositus 524, 9, 745, 15, 744, 6, Leo 246, 19, 751, 13, Leo 252, 14, 754, 2, Leo 254 Nota.
πραίτωρ prætor 474, 2.
πραιτώριον prætorium 562, 18, Leo 145, 23, 714, 18; Leo 226, 11; 715, 12, Leo 226, 16; 746, 14, Leo 248, 21; 790, 9, Leo 281, 21.
Πρίγκηπος νῆσος Principis insula 672, 11, (πρίγκιπος Leo 202, 8).
Πριμικήριος primicerius 812, 24, Leo 300, 18; 851, 6, Leo 330, 15.
(προβάλλομαι εἰς Leo 130, 18, 137, 14, 142, 12).
προέλευσις 765, 5 κτλ.
(προεφήτευον Leo 37, 6, 44, 17, 21, 45, 14).
προθυμοποιέω 343, 18 (297, 15 — προθύμως ποιέω 806, 19).
πρόκενσος processio 565, 24, 712, 16, Leo 223, 23; 715, 4, Leo 269, 17; 782, 20, Leo 276, 14; 792, 17, Leo 283, 16.
προνοητής 675, 2, Leo 203, 11.
προσανανεόω 797, 10, Leo 287, 10.
προσευχάδιον 778, 10, Leo 272, 18.
προσκολλάομαι 506, 8, Leo 112, 15; 726, 7, Leo 233, 8.
(προσπέφυγεν Leo 290, 16 — προσεφ. 801, 16).
προσφεύγω ἐν 514, 5
προτέκτωρ protector 355, 7.
(προχειρίζομαι εἰς Leo 100, 5 — προσχ. 462, 2).
πρωταστηκρῆτις 625, 18, 736, 2, Leo 240, 14; 783, 3, Leo 277, 3.
πρωτευνοῦχος 617, 15, Leo 164, 8.
πρωτοασηκρῆτις 783, 11, Leo 277, 3; 785, 1, Leo 277, 14; 813, 15.
πρωτοβεστιάριος protovestiarius, primus vestiarii præfectus 701, 1, Leo 214, 10; 720, 3, Leo 235, 15; 741, 2, 743, 2, 748, 11, Leo 250, 8; 758, 7, Leo 256, 6; 761, 15, Leo 258, 18; 763, 12, Leo 266, 10; 765, 1, Leo 261, 15; 774, 11, Leo 269, 9; 785, 2, Leo 276, 16.
πρωτοκάραβος 819, 4, Leo 819, 4, Leo 305, 21.
πρωτομάγιστρος primus magistrorum 735, 1, 12, Leo 239, 13, 240, 1.
πρωτομανδάτωρ primus mandatorum 820, 10, Leo 307, 3.
πρωτονοτάριος 800, 9, Leo 289, 9.
πρωτοπαπᾶς 806, 19, Leo 295, 19.
πρωτοσπαθάριος 713, 8, Leo 224, 20; 741, 10, 779, 16, 805, 17, Leo 294, 2.
πρωτοστράτηγος 729, 3, Leo 255, 15.
πρωτοστράτωρ, primus stratorum 731, 11, 17, Leo 257, 14; 738, 4, Leo 242, 4; 741, 17, 757 Nota.
πρωτοσύμβουλος chalifa 620, 1, Leo 166, 5; 637, 6; Leo 178, 3; 674, 19, Leo 203, 6, 706, 12, Leo 216, 14; 712, 18, Leo 224, 2; 713, 11, Leo 224, 2, 23.
(πτοηθῆναι Leo 121, 15 — πίπτειν 520, 17).
πτωθῆναι 636, 10, Leo 180, 7.
πτωχομάγιστρος 735, 1, 12, Leo 239, 13, 240, 1.
πύλαι βασιλικαὶ 742, 8, Leo 246, 1.
(πυρράκης Leo 139, 3).

Ρ.

Ῥαίκτωρ rector 750, 2, 796, 12, Leo 286, 12; 798, 16, Leo 288, 4.
ῥάπτης sartor 905, 30.
ῥάσον, rasum, vestimentum 901, 8.
ῥήξ rex 614, 21, Leo 160, 24. 661, 21, Leo 193, 14; 770, 9, Leo 266, 1.
(ῥῆναν Leo 301, 21—ῥῆνα 814, 4).
ῥινοκοπέω 588, 4, Leo 156, 15, 620, 18, Leo 166, 5.
ῥινοτομέω 612, 23.

Digitized by Google

ῥινότμητος 605, 7, Leo 159, 16; 619, 5, Leo 165, 16.
ῥόγα erogatio stipendii, donativum 806, 15, 809, 16, Leo 297, 10; 837, 10, Leo 320, 7; 880 Nota.
ῥογεύω erogo, dono stipendium 706, 12, Leo 219, 13.

Σ.

Σάγισμα sagum 714, 3, Leo 225, 21; 751, 16, Leo 252, 18.
σακελλάριος sacellarius 617, 14, Leo 164, 8; 819, 1, Leo 305, 18; 851, 8.
σακέλλη sacellum 795, 1, Leo 285, 0.
σακέλλιον sacellum 758, 21, Leo 256, 18.
σακίω in saccum pono 562, 15.
σακίζω 623, 18.
σίκρετον secretum 337, 1.
σελεντιάριος silentiarius 515, 23, 516, 1; 521, 2.
σελέντιον silentium 588, 11, Leo 158, 25; 634, 2, Leo 176, 20; 671, 12, Leo 200, 14.
σελλίον sella 743, 4, Leo 245, 20.
σένατον senatus 759 Nota — σύγκλητος 826, 16, Leo 257, 13.
σεξτίλιος sextilis 214, 15.
σηκρῆτις vide ἀπὸ σ.
σηκώω vibro 889, 14.
σθία (στία), πῦρ 904, 2.
σίγνον signum 299, 16.
σικάριος sicarius 242, 2.
σιτηρήσιον 770 Nota.
σκάλα scala 753, 1, Leo 253, 12.
σκαλωτής scandularius 715, 23, Leo 227, 5.
σκαραμάγγιον (a scara, turma? vestis militaris) 737, 10, Leo 241, 14, ὀξὺ, μετὰ σπαθίου 743, 7, Leo 244, 24.
σκῆπτρον sceptrum 744, 11, Leo 247, 1; 906, 12.
σκοτώνω, κτείνω 904, 20.
σκουτάριος scutarius 800 Nota, 867, 10.
σορὸς, ἡ ἁγία 775, 3, Leo 269, 20; 822, 8, Leo 308, 14; 825, 15, Leo 311, 6.
σουδάριον sudarium 633, 10.
σουλτάνος שלטן κυριότης 900, 1, 3.
σπαθάριος spatharius 471, 30, 683, 12.
σπάθη spatha 765, 14, Leo 262, 4; 839, 14, Leo 321, 20; 868, 13, 22, 871, 2.
σπαθί 865, 18.
σπαθίον 743, 7, Leo 254, 24; 867, 12, 871, 24, 889, 16, 28, 901, 24.
σπαθοκοπηθείς 753, 14, Leo 254, 2.
σπλάγχνον περιπόθητον 833, 18, σπ. πεποθημένον Leo 317, 18.
σταῦλον stabulum 711, 19, Leo 223, 3; 734, 15, Leo 239, 10, 849, 5, Leo 329, 1.
σταυρωτός 552 Nota, Leo 133, 3.
στείλας ἐν profectus in 268, 15, Leo 61, 19.
στέμμα 744, 4, 10; 803, 14, Leo 282, 9.
στέφος 743, 9.
στέφω εἰς 560, 9, Leo 143, 11.
στῆθος columella? 746, 18, Leo 249, 1.
στοιχεῖον 797, 7, Leo 287, 5.
στοιχέομαι 614, 17, 615, 17, Leo 160, 20, 172, 18.
στούδιον studium 669, 9.
σύγκελλος 758, 19, Leo 256, 16, 828, 24, Leo 314, 10.
συγχωρηθῆναι τὸν θάνατον 781, 4, Leo 275, 1.
συλλαλέω τὰ τῆς εἰρήνης 803, 8, Leo 292, 3.
συμφιλιοῦμαι 723, 1, Leo 229, 22, (235, 10); 738, 18, Leo 242, 16; 771, 2, Leo 266, 13; 775, 19, Leo 270, 10; 777, 13, Leo 271, 21; 811, 11, Leo 299, 7.
σύμφωνα τῆς εἰρήνης 832, 10, Leo 316, 823; 834, 10, Leo 318, 4.
σύμψυχα — αὐτανδρα 614, 4, Leo 160, 8.
συναιρεσιώτης 701, 16, Leo 215, 2.
συνοψίζω 762, 1, 4, Leo 259, 4, 7; 786, 9 (Leo 278, 10 ἀποσ.)
σύντεκνος 718, 5, Leo 228, 17.
σύστημα 754, 13 — συστημάτιον Leo 254, 18.
σφυροκοπία 5, 13, (Leo 8, 15 σφυροκόπος).
σχέδος scheda 667, 20, Leo 197, 16; 516, 5, 565, 8, Leo 195, 19.
σχολάριος scholarius 712, 2, Leo 223, 13.
σωκίζω 501, 13, Leo 108, 19. (σώκιστρον Leo 108, 18).
σωλέα solea 689, 19, 704, 21, Leo 217, 11, 781, 11, Leo 275, 9.

Τ.

Τάγμα πολεμικόν 774, 11, Leo 269, 10; 806, 16, 813, 11, Leo 301, 7 κτλ. ἐκκλησιαστ. 828, 25, Leo 314, 10.
ταγματίκος 819, 22, Leo 306, 14. (ταξατίων Leo 235, 7). (ταξείδιον Leo 243, 21, 345, 11).
ταξεών (ταξεώτης?) 728, 15.
ταξίδιον 740, 10, 742, 14, 576, 12.
τελώνιον שרתא Mandæorum (Petermann, deutsche Zeitschrift 1856 p. 365) cf. Jo. Eleonem de exitu animarum ad Oct. 29, Ephræmum de defunctis in Christo, Cyrillum Alex. π. ἐξόδου et Macarium de duplici statu.
τέντα tentorium 741, 1, Leo 244, 8; 871, 5, 872, 1, 883, 13, 904, 1, 20, 24. (τετραπέρατος Leo 55, 18).
τετραψδιόν 782, 10, Leo 276, 3. (τέτυχε Leo 355, 6 — τετύχηκε 755, 6).
τζαγγίον caliga 744, 7, 747, 11, Leo 246, 20, 249, 13, 16.
τζεγγάριος sutor 905, 20.
τζουκάνισμα κόσταβος margo codicis C. in Cedreno 11, 480.
τζυκανηστήριον Ced. 538, 21.
τζυκανηστήριον equile vel canistrum 778, 23, Leo 273, 7.
τήρων tiro 571 Nota.
τίθημι ἐν 268, 6, Leo 61, 11.
τιμάω στρατηλάτην 521, 5 — (τ. στρατηγόν Leo 123, 2). πατρίκιον καὶ ἀνθύπατον 829, 1, Leo 314, 11. παρακοιμώμενον 843, 22, Leo 324, 18.
τόμος tractatus? 743, 15, Leo 216, 6; 744, 13, Leo 247, 3; 754, 18, Leo 255, 2; ἐλευθερίας 704, 5, Leo 216, 22; συνοδικός 848, 5, Leo 322.
τοξοβολίστρα ballista 626, 13, Leo 171, 10.
τοποτηρητής 818, 16, Leo 305, 13, Ῥώμης 810, 5, Leo 322, 9.
τούβιον tubulus 763, 7, 10, Leo 260, 5, 8.
τοῦρμα turma 702, 18, Leo 215, 8.
τουρμάρχης praefectus turmae 713, 9, Leo 224, 21, 814, 10, Leo 302, 4; 839, 9, Leo 321, 16.
τοῦφα tufa, vexillum, globus 715, 21, Leo 227, 3.
τράκτος tractus 790, 12, Leo 282, 2.
τράπεζα ἡ ἁγία 744, 5, Leo 246, 18. ὁ ἐπὶ τῆς τραπέζης (βασιλικῆς) 759 14, Leo 257, 5, ὁ τῆς τρ. 829, 24, Leo 315, 7.
τριβουνάλιον tribunal, 857, 8, Leo 140, 10; 561, 7, Leo 144, 10; 639, 8, Leo 179, 18, 679, 4, Leo 206, 22; 817, 14, Leo 304, 22. (τρικλίνιον triclinium, Leo 260, 13).
τρίκλινος 617, 13, Leo 164, 6; 667, 18, Leo 197, 14; 671, 12, Leo 200, 14; 700, 6, Leo 213, 11; 716, 16.
τριμήσια Leo 319, 12 — τριμίσια, trimesses, terni asses 836, 3.
τύπος 525, 2, Leo 125, 16. (τύπος βασιλικός Leo 58, 21). τὰ ἐκ τύπου 780, 2, Leo 274, 4.
τυπόω 479, 4, Leo 104, 5; 524, 19, Leo 123, 14.
τύπτω μαγκάβια 746, 15, Leo 268, 22.
τυραννήσας αὐτόν 726, 16, Leo 231, 7.

Υ.

(Ὑδρόμυλος Leo 85, 24).
ὑέλιον 702, 25, Leo 215, 15.
ὑετίζει 73, 15, Leo 21, 3.
ὕπαρχος praefectus Urbi 736, 6, Leo 240, 17; 746, 14, Leo 248, 20; 752, 5, (Leo 253, 2 ἔπαρχος).
ὑπατεία consulatus munera 732, 11, Leo 238, 8; 754, 3, Leo 254, 10.
ὑπερθαυμάζω 821, 9, Leo 307, 14.
ὑπερθαύμαστος 552, Nota, Leo 132, 18.
ὑπερσέβομαι 847, 2 — ὑπερσέβω Leo 327, 10.
ὑπογάστριον 846, 14 — ὑπὸ γαστέρα Leo 326, 23. (ὑποπλαγιάζω Leo 108, 19). (ὑπόσπανος Leo 113, 12).
ὑποστρέφω ἐν 199, 27; 496, 18; 554, 10, Leo 139, 17 κτλ.
ὑπουλεία 631, 25, Leo 176, 1. (ὑστέρωθι Leo 13, 21, 22.)

Digitized by Google

Φ.

Φακτονάρης factionarius 707, 26, Leo 221, 9.
φαμιλία familia 399 Nota.
(φάραγγαν Leo 253, 13 — φάραγγας 753, 2).
Φαρὲς פרצין διῃρημένος 195, 28.
Φάρος 841, 19, Leo 323, 13.
φασκία fascia 147, 22.
φάτλιον cereus? 790, 12, Leo 282, 2.
φατριάρχης, φαῦλος; πατρ. 708, 12, 710, 8.
φείδομαι 739, 16, Leo 243, 12.
φελώνιον prænula pluviale. — φελόνης (2 Tim. IV, 18) 691, 9 — φαινόλιον a φαίνεσθαι (Germanus) Leo 210, 15.
φεύγω ἐν 282, 7, 400, 2, 415 Nota, 426 Nota, 457, 9, 516, 9, 619, 1, Leo 165, 9; 621, 11, (Leo 127, 11 εἰς), 650, 19, 652, 24, 746, 19, 754, 7, Leo 254, 13, 765, 7, Leo 261, 21; 770, 19, Leo 266, 10.
φιλιοῦμαι τινὶ 728, 19, Leo 255, 10, 771, 11, Leo 266, 22 — φιλοῦμαι 759 Nota.
φιλοχτίστης 522 Nota (Leo 132, 6, 12).
φλαμούλον flammula 871, 19, 889, 14.
φορέω τινά 901, 8.
φόρον forum 770, 19, Leo 266, 10; 838, 12, Leo 321, 5.
φοσάτον fossatum, expeditio militaris 859, 2, 865, 16, 867, 8 κτλ.
(φοσσατικῶς fossatice, hostiliter Ced.)
φοσσάτον 802 Nota, Symeon.
φυλακτόν crux amuleti 704, 10, Leo 217, 4; 706, 15, Leo 219, 16.
φυταγωγία 837, 6, Leo 320, 5; 845, 21, 846, 6, Leo 326, 17.
φῶτα, τὰ ἅγια (ἐν τῇ ἁγίᾳ τῶν φώτων ἡμέρᾳ Cont. c. 23) 787, 3, Leo 279, 7.
φωταψία 797, 13, Leo 287, 11

X.

Χαρτάκιον μηχανικόν 869, 12.
χάρτης charta 213, 15, 396, Leo 51, 14; 503, 11, Leo 110, 5; 565, 1, Leo 148, 7; 573 Nota; 574, 18; 575, 2, 4; 616, 18, Leo, 163, 15, 642, 4; 748, 7, Leo 250, 4; 795, 5, Leo 284, 1.
χαρτιατικόν chartiaticum, quod pro chartis officialibus datur 877, 2, Leo 205, 7.
χαρτίον 412, 7; 635, 10, 793 Nota.
χαρτοθέσιον 794, 19, Leo 285, 19.
χασούν, χάνω? præcipito? 885 15.
(χείμη Leo 121, 19.)
χειροκρατέω 649, 9, Leo 185, 11.
χειρόνως 5, 1.
χελάνδιον 674, 7, Leo 202, 22.
χερουβίμ כרובים γρῦπες, ἀρῶντες, ὑποζυγία, ἐπιβάσεις 132 = 156, 687, 3; 913, 24, 914.
χοιρόβιος 797, 8, 287, 3.
χριστέμπορος 649, 13, Leo 185, 17.
χρονογραφία 1, 16.
χρονογράφος 1, 3.
χρόνος, ἔτος 614, 17, Leo 160, 21; 615, 11, Leo 162, 13; 656, 14; 845, 7, Leo 325, 9.
χρυσοβούλλη (χρυσοβούλ et χρυσοβούλλ cod.) bulla aurea 790, 12, 813, 18, 831, 5; 845, 16 — χρυσοβούλλιον Leo 282, 21, 301, 13, 326, 5.
χρυσόβουλλον Leo 316, 17.
χρυσόβουλλος γραφή 897, 30.
χρυσοπερσικὸς χιτών 741, 12, Leo 244, 18.
χρυσοτρίκλινιον triclinium aureum 791 Nota, 737, 13, Leo 241, 17.
χωριάτης rusticus, villanus 905, 23.

Ψ.

Ψευδαδᾶς 592, 15, Leo 154, 3.
ψυχικὸν eleemosyna 778, 14, Leo 272, 23.
ψελλίζω 2, 4.

Ω.

Ὠβλίας חפה κάλυμμα 280, 2.
ὠμοφόριον 737, 4, Leo 241, 8, 746, 13, Leo 248, 9; 826, 1, Leo 311, 12.
ὡρεῖον horreum 626, 15, Leo 171, 12.
(ὦς Leo 118, 10—οὖς 514, 15).

ORDO RERUM

QUÆ IN HOC TOMO CONTINENTUR.

GEORGIUS HAMARTOLUS.
Prolegomena. 9
Chronicon. 42
Proœmium. 42
LIBER PRIMUS. 47
I. — Genealogia Adam. 47
II. — De Nemrod. 54
III. — De rege Nino. 55
IV. — De rege Thura. 55
V. — De rege Lame. 55
VI. — De rege Sardanapolo. 55
VII. — De rege Perseo. 55
VIII. — De rege Sostro. 58
IX. — De rege Pharaone. 58
X. — De conchylii inventione. 59
XI — De Pelope. 59
XII. — De Cyro. 59
XIII. — De Cambyse. 63
XIV. — De Romo et Remo. 63
XV. — De Brumalibus. 66
XVI. — De rege Philippo, patre Alexandri. 67
XVII. — De regno Alexandri. 67
XVIII. — De veste summi sacerdotis. 67
XIX. — De regina Candace. 75
XX. — De Brachmanibus. 75
XXI. — De Seribus. 79
XXII. — De Bactrianis. 79
XXIII. — De Chaldæis. 79
XXIV. — De Britannis. 82
XXV. — De Amazonibus. 82
XXVI. — De initio regnorum. 82
XXVII. — Scholion sanctorum Patrum. 83
XXVIII. — Sancti Basilii. 83
LIBER SECUNDUS. — *Initium Chronici Georgii Monachi.* 86
I. — Adami et ejus filiorum genealogia. 86
II. — De constructione turris. 94
III. — Quænam prima lingua fuerit. 95
IV. — De distributione orbis terræ. 98
V. — De quatuor principiis. 110
VI. — De magia et præstigiis. 114
VII. — De apotheosi apud Romanos. 122
VIII. — De Platone philosopho. 126
IX. — De nativitate Abraham. 138
X. — De Sido et Melchisedech. 146
XI. — De urbe ædificata a Melchisedech. 147
XII. — De Salem. 147
XIII. — De nomine Jerusalem. 148
XIV. — Initium Abrahæ. De Isaac. 151
XV. — De Esau et Jacob. 154
XVI. — De Jacob. 158
XVII. — De morte Esau. 159
XVIII — De nativitate Moysis. 162
XIX. — Filii Israel egrediuntur ex Ægypto. 162
XX. — De tabula Moysi data. 166
XXI. — De morte Moysis. 175

Digitized by Google

XXII. — De Moyse iterum. 178
XXIII. — De Josue filio Nave. 191
XXIV. — De Judicibus. 195
XXV. — De Juda. 195
XXVI. — De Gothoniel. 195
XXVII. — De Aod. 195
XXVIII. — De Samegar. 195
XXIX. — De Barac. 198
XXX. — De Gedeone. 198
XXXI. — De Abimelech. 198
XXXII. — De Thola. 202
XXXIII. — De Jair. 202
XXXIV. — De Jephthe. 202
XXXV. — De Samsone. 202
XXXVI. — De Heli summo pontifice. 210
XXXVII. — De Samuele. 215
XXXVIII. — Initium regni Saul. 215
XXIX. — Initium regni David. 222
XL. — De regno Salomonis 239
XLI. — De cibis Salomonis. 247
XLII. — De regno Salomonis. 247
XLIII. — De regina Æthiopum Sibylla. 251
XLIV. — Regnum Roboam. 263
XLV. — Regnum Abia. 263
XLVI. — Regnum Asaph. 263
XLVII. — Regnum Josaphat. 263
XLVIII. — Regnum Joram. 266
XLIX. — Regnum Ochosiæ. 266
L. — Regnum Gotholiæ. 266
LI. — Regnum Joas. 267
LII. — De Eleemosyna. 267
LIII. — Regnum Amasiæ. 270
LIV, LV. — Regnum Osiæ. 271
LVI. — Regnum Joatham. 274
LVII. — Regnum Achaz. 274
LVIII. — Regnum Ezechiæ. 274
LIX. — De Tobit et Angelo 274
LX. — Regnum Manasses. 286
LXI. — Regnum Amos. 291
LXII. — Regnum Josiæ. 294
LXIII. — Regnum Joachaz. 295
LXIV. — Regnum Joachim. 295
LXV. — Regnum Jechoniæ. 298
LXVI. — Regnum Sedeciæ. 298
LXVII. — De prima captivitate Jerusalem in Babylone, quæ est secunda post habitationem in Ægypto. 299
LXVIII. — Numerus annorum regum Jerusalem. 503
LXIX. — Initium regum Samariæ. 506
LXX. — Regnum Nabath. 506
LXXI. — Regnum Baaza. 506
LXXII. — Regnum Ela. 506
LXXIII. — Regnum Zambri. 506
LXXIV. — Regnum Achab. 506
LXXV. — De Jezabel et Elia propheta. 506
LXXVI. — Regnum Ochosiæ. 510
LXXVII. — Regnum Joram. 510
LXXVIII. — Regnum Jehu. 514
LXXIX. — Regnum Joachaz. 514
LXXX. — Regnum Joas. 514
LXXXI. — Regnum Jeroboam. 515
LXXXII. — Regnum Azariæ. 515
LXXXIII. — Regnum Sellum. 515
LXXXIV. — Regnum Manahem. 515
LXXXV. — Regnum Phaceiæ. 515
LXXXVI. — Regnum Phacei. 515
LXXXVII. — Regnum Osee. 515
LXXXVIII. — De imperio Babylonis. 518
LXXXIX. — De regno Evilmerodach. 522
XC. — De Baltasar. 523
XCI. — Regnum Darii. 526
XCII. — Regnum Cyri. 526
XCIII. — Regnum Cambysis. 527
XCIV. — Regnum Smerdis. 530
XCV. — Regnum Darii. 538
XCVI. — Regnum Artaxerxis Longimani. 538
XCVII. — Regnum alterius Artaxerxis. 538
XCVIII. — Regnum Antiochi Philometoris filii. 539
XCIX. — De secundo excidio Jerusalem. 542
C. — De Eleazaro septemque pueris Machabæis et eorum matre. 542
CI. — De sacerdote Matathia. 543
CII. — Regnum Antiochi Eupatoris. 546
CIII. — De Juda Machabæo. 547
CIV. — De Romanis. Quid sit Cæsar. 547
LIBER TERTIUS. — *Initium imperii Romani.* 550
CV. — Regnum Julii Cæsaris. 550
CVI. — Regnum Augusti. 550
CVII. — De quarto imperio quod vidit Daniel. 551
CVIII, CIX. — De Incarnatione Domini nostri Jesu-Christi. 554
CX. — De cessatione legitime sacerdotio fungentium ex tribu Juda. 555
CXI. — Augustus imperator in Ægyptum profectus. 558
CXII. — Tiberius imperator. 571
CXIII. — Quare Christi resurrectio octava nominata sit. 574
CXIV. — De Juda Galilæo. 578
CXV. — De Abgaro. 582
CXVI. — Regnum Claudii. 585
CXVII. — De Claudio imperatore. 587
CXVIII. — De ratione vivendi ascetarum. 590
CXIX. — De solitariæ vitæ statu. 598
CXX. — Regnum Neronis. 427
CXXI. — De Simonis cane. 427
CXXII. — De sancto Petro. 442
CXXIII. — De Jacobo, fratre Domini. 443
CXXIV. — Regnum Galbæ. 450
CXXV. — Regnum Othonis 450
CXXVI. — Regnum Vitellii 450
CXXVII. — Regnum Vespasiani. 451
CXXVIII. — De expugnatione Jerusalem. 451
CXXIX. — De chronologia ab Adam ad Alexandrum, et de successione regum. 506
CXXX. — Initium regni Titi. 510
CXXXI. — De Domitiano imperatore. 518
CXXXII. — De Apollonio Tyanensi. 518
CXXXIII. — De Manethone Mago, et magicis ejus operibus. 519
CXXXIV. — Regnum Nervæ. 522
CXXXV. — Regnum Trajani. 525
CXXXVI. — Regnum Adriani. 526
CXXXVII. — Regnum Antonini. 527
CXXXVIII. — Regnum Marci. 530
CXXXIX. — Regnum Veri. 531
CXL. — Regnum Commodi. 531
CXLI. — Regnum Pertinacis. 551
CXLII. — Regnum Didii. 551
CXLIII. — Regnum Severi. 534
CXLIV. — Regnum Caracallæ. 542
CXLV. — Regnum Macrini. 543
CXLVI. — Regnum Avili. 543
CXLVII. — Regnum Alexandri. 543
CXLVIII. — Regnum Maximini. 545
CXLIX. — Regnum Pupieni. 546
CL. — Regnum Balbini. 546
CLI. — Regnum Gordiani. 546
CLII. — Regnum Justilliani. 550
CLIII. — Regnum Philippi. 550
CLIV. — Regnum Valeriani. 550
CLV. — De pestilente morbo. 550
CLVI. — Regnum Galli. 551
CLVII. — Regnum Decii. 551
CLVIII. — Regnum Æmiliani. 554
CLIX. — Regnum Gallieni et Valeriani. 554
CLX. — Regnum Claudii. 554
CLXI. — Regnum Quintiliani. 554
CLXII. — Regnum Aureliani. 554
CLXIII. — De Apollinario. 558
CLXIV. — De Theodoro Mopsuestiæ. 558
CLXV. — De Eutyche. 559
CLXVI. — Regnum Taciti. 563
CLXVII. — Regnum Floriani. 563
CLXVIII. — Regnum Probi. 566
CLXIX. — Regnum Cari. 566
CLXX. — Regnum Carini. 566
CLXXI. — Regnum Numeriani. 566
CLXXII. — Regnum Diocletiani. 569
CLXXIII. — De casta muliere. 570
CLXXIV. — De alia virgine. 570
CLXXV. — De solitario. 571
CLXXVI. — De regno Constantii. 574
CLXXVII. — De sancto Constantino. 582
LIBER QUARTUS. — *Initium cum Deo Christianorum regni, et de Constantino Magno.* 591
CLXXVIII. — Regnum Constantini Magni. 591
CLXXIX. — E vita sancti Silvestri 594
CLXXX. — De Constantinopoli. 606
CLXXXI. — De prima synodo. 611
CLXXXII. — Quod sacerdotem condemnare non oportet. 618
CLXXXIII. — De crucis inventione. 619
CLXXXIV. — De cunctis judicibus. 626
CLXXXV. — Judex qualis esse debeat. 627
CLXXXVI. — De sancto Athanasio. 634
CLXXXVII. — De sancto Antonio. 642

Digitized by Google

CLXXXVIII. — De regno Constantii filii Constantini Magni. 655
CLXXXIX. — De Massalianorum hæresi. 658
CXC. — Regnum Juliani Apostatæ. 665
CXCI. — De hæmorrhoissa. 666
CXCII. — Regnum Joviani. 675
CXCIII. — Regnum Valentiniani et Valentis. 678
CXCIV. — De monachis deserti. 679
CXCV. — De Mavia et orthodoxis. 682
CXCVI. — Regnum Gratiani et Valentiniani. 687
CXCVII. — Regnum Theodosii Magni. 691
CXCVIII. — De sancto Arsenio. 695
CXCIX. — De secunda synodo. 706
CC. — De statuis Antiochiæ destructis. 714
CCI. — Regnum Arcadii. 726
CCII. — De magno Joanne Chrysostomo. 727
CCIII. — De epistola papæ Romæ ad Arcadium imperatorem. 735
CCIV. — Regnum Theodosii Minoris. 739
CCV. — De tertia synodo. 739
CCVI. — De translatione Chrysostomi. 743
CCVII. — Regnum Marciani. 747
CCVIII. — De quarta synodo. 750
CCIX. — Leonis regnum. 755
CCX. — Regnum Leonis Minoris. 759
CCXI. — Zenonis regnum. 759
CCXII. — De Petro Fullone. 759
CCXIII. — Regnum Anastasii Dyrrhachini. 763
CCXIV. — De regno Coadæ. 767
CCXV. — De Euphemio presbytero. 770
CCXVI. — Regnum Justini Thracis. 774
CCXVII. — Regnum Justiniani. 775
CCXVIII. — De quinta synodo. 779
CCXIX. — De pestilentiis, terræmotibus, cæstris et cædibus. 791
CCXX. — De vagabundo ejusque cane. 795
CCXXI. — Regnum Justini. 810
CCXXII. — De quodam Judæi puero. 810
CCXXIII. — Regnum Tiberii. 811
CCXXIV. — Regnum Mauricii. 814
CCXXV. — De sirenibus, crocodilis et hydris. 815
CCXXVI. — Regnum Phocæ tyranni. 822
CCXXVII. — Regnum Heraclii. 826
CCXXVIII. — Regnum Constantini Heraclii filii. 835
CCXXIX. — De divite qui fecerat eleemosynam. 855
CCXXX. — De episcopo et philosopho. 838
CCXXXI. — De milite qui cum agricolæ uxore ceciderat. 842
CCXXXII. — De variis qui obdormierunt sanctis. 846
CCXXXIII. — Regnum Heraclonæ. 859
CCXXXIV. — Regnum Constantis, Heraclii nepotis. 862
CCXXXV. — De Saracenorum duce Moameth, qui et Mahomet. 865
CCXXXVI. — De Terra sancta. 874
CCXXXVII. — Regnum Constantini Pogonati. 883
CCXXXVIII. — De Paulicianorum hæresi. 883
CCXXXIX. — Sextum concilium. 891
CCXL. — Regnum Justiniani cui a naso præciso Rhinotmeti cognomen. 898
CCXLI. — Regnum Leontii. 902
CCXLII. — Regnum Apsimari. 903
CCXLIII. — Regnum Justiniani iterum regnantis. 906
CCXLIV. — Regnum Philippici. 910
CCXLV. — Regnum Artemii. 910
CCXLVI. — De Leone Isauro. 914
CCXLVII. — De regno Theodosii Adramytini. 914
CCXLVIII. — Regnum Leonis, qui et Conon. 914
CCXLIX. — De Masalma. 923
CCL. — De morbo verno. 926
CCLI. — De homine misericordi et impudico. 927
CCLII. — De vinculo. 930
CCLIII. — Regnum Constantini Copronymi. 951
CCLIV. — Regnum Leonis Constantini Copronymi filius. 954
CCLV. — De cane et ejus domino. 958
CCLVI. — Regnum Constantini et Irenes matris ejus. 958
CCLVII. — Regnum Constantini solius. 969
CCLVIII. — Regnum Irenes solius. 967
CCLIX. — Regnum Nicephori. 970
CCLX. — Regnum Stauracii. 978
CCLXI. — Regnum Michaelis. 978
CCLXII. — Regnum Leonis Armenii prævaricatoris. 979
CCLXIII. — Regnum Michaelis Amoræi. 999
CCLXIV. — Regnum Theophili. 1007
CCLXV. — De imperatoris equo. 1022
CCLXVI. — De Leone Sapiente. 1023
CCLXVII. — De Theodoro et Theophane fratribus. 1026
CCLXVIII. — Regnum Michaelis Theophili filii. 1030
LIBER QUINTUS. 10 5
I. — De regno Michaelis et Theodoræ matris ejus. 1035
II. — De Basilii Macedonis educatione. 1039
III. — De Bulgaris et eorum amera. 1043
IV. — De Magistro paupere. 1051
V. — Regnum Basilii Macedonis. 1071
VI — Regnum Leonis Basilii filii. 1087
VII-VIII. — Regnum Alexandri. 1123
IX-X. — Regnum Constantini, Leonis filii. 1127
XI. — De imperio Romani. 1150
XII. — Regnum Constantini Porphyrogeniti. 1190
XIII. — Solus regnat Constantinus Porphyrogenitus. 1194
XIV. — Regnum Romani, Constantini Porphyrogeniti filii. 1195
LIBER SEXTUS. 1202
I. — Regnum Theophanonis cum ejus filiis. 1202
II. — Regnum Nicephori Phocæ. 1203
III. — Regnum Joannis Zimiscis. 1210
IV. — Regnum Basilii Bulgaroctoni. 1211
V. — Regnum Constantini, fratris Basilii. 1219
VI. — Regnum Romani Argyropuli. 1222
VII. — Regnum Michaelis Paphlagonis. 1223
VIII. — Regnum Michaelis Calaphatis. 1226
IX. — Regnum Constantini Monomachi. 1227
X. — Regnum Theodoræ Porphyrogenitæ. 1231
XI. — Regnum Michaelis (Stratiotici). 1231
XII. — Regnum Isaaci Comneni. 1234
XIII. — Regnum Constantini Ducæ. 1235
XIV. — Regnum Eudociæ cum ejus filiis. 1238
XV. — Regnum Romani Diogenis. 1239
XVI. — Regnum Michaelis Parapinacis. 1246
XVII. — Regnum Nicephori Botaniatis. 1247
LIBER SEPTIMUS. — *In mundi creationem, a Simone Logotheta, ex variis chronicis et historiis.* 1262
I. — De luce. 1262
II. — De firmamento. 1262
III. — De mari. 1263
IV. — De luminaribus. 1263
V. — De piscibus et volatilibus. 1263
VI. — De jumentis et bestiis. 1266
VII. — De hominis formatione. 1266
VIII. — In illud : *Ad imaginem.* 1266
IX. — De Sabbato. 1267
X. — De paradiso. 1267
XI. — De animantium appellatione. 1267
XII. — De formatione mulieris. 1270
XIII. — De ligno scientiæ boni et mali. 1271
XIV. — De diabolo et serpente. 1271
XV. — In illud : *Aperti sunt oculi amborum.* 1274
XVI. — De foliis ficus. 1274
XVII. — De damnatione primi hominis et serpentis. 1275
XVIII. — In illud : *Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est.* 1275
XIX. — De Cherubim et gladio. 1275
LIBER OCTAVUS. 1278
XX. — Compendium historiæ ab Adamo usque ad præsens tempus. 1278
Indices varii.

FINIS TOMI CENTESIMI DECIMI.

Parisiis. — Ex typis J.-P. MIGNE.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google